Digitized by Google

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
XXXIX
F
30
NAPOLI

Digitized by Google

XXXIX
J
30

Digitized by Google

OPERA
Q. HORATII FLACci Venuſini, Grãmaticorum antiquiſs.

HELENII ACRONIS, ET PORPHIRIONIS Commentarijs illuſtrata, admixtis interdum

C. AEMILII, IVLII. MODESTI, ET TERENTII Scauri Annotatiunculis: edita auctius & emendatius, quàm unquam antea, per GEORGIVM FABRICIVM CHEMNICENSEM.

Ex DIOMEDIS etiam Obſeruationibus, indicata in Odis Carminum genera ſunt, & menda in ijſdem ſublata.

ADAMVS SIBERVS.

Horatianos, hieme nuper barbara,
Interpretes, grauedo frigida, & mala
Quaſſarat adeò tußis: obtuſas ſcholis
Audire nemo poſſet ut legentium
Voces: at expulere poſtquàm pectore
Tußim, loquuntur ut expeditè? raucitas
Vt abijt omnis? ocymo hoc debent tuó,
Debent & urticæ, recuraſti quibus
Eos Georgi. qua tibi grex Muſicus
Grates agit pro cura, agetq́; barbitos
Horatij Donec ſonabit aurea,
Satyraq́; mores carpet arguta improbos.

Di Gennaro Giannelli

Huc quoque accedũt Ioan. Ha[illegible]gi in omnia Horatij opera breues obſeruationes, qu[illegible] docet potiſsimum ubi hic noſter Græc[illegible]atus ſit.

Interpretes reliqui Poëtæ huius, in [illegible] huius uoluminis tomo tibi exhibent[illegible]

Cum gratia & priuilegio Imperiali.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

BASILEAE.

CHRISTIANVS LOTICHIVS.

Obrutus innumeris iamdudum ſordibus Acron,
  Aſpicio uultu candidiore diem.
Sed quòd adhuc cernis liuentia morſibus ora,
  Temporis has læſit uis inimica genas.
Nanq; peregrinas mutilato corpore ueſtes,
  Qui fuerim, potui ſcire nec ipſe, tuli.
Inde ferens plagas & tot conuicia linguæ,
  Errorum Critico iudicor ore reus.
Quod potui, quantumq; mihi mea contulit ætas,
  Id tribui libris Flacce canore tuis:
Si tamen ex omni perfectum parte requiris,
  Qui uacet erratis, dic precor, ecquis erit?
Tu quoq; noſtra legens, nimiũ dum ſingula penſas,
  Quæ fieri nobis conſpicis, ipſe time.
Quis tamen ad ueterem, ſi quæris, lucis honorem
  Extulerit turpi lumina noſtra ſitu:
Fabricius uatum decus immortale piorum,
  Quòd uideo lucem terſior, ipſe dedit.
Meq; quibus ſcatui mendis, meliora reponens,
  Eruit, antiqui codicis uſus ope.
Ergo uolans liquidas rediuiuus in ætheris auras,
  Vindicis extollo [illegible]ina magna mei.

NAPOLI

Digitized by Google

GEORGIVS FABRICIVS CHEMNICENSIS, CLARISSIMIS & prudentiſsimis Patribus, Coſs. & Senatoribus Annebergenſibus, S. D.

HERCVLEM ferunt & Augiæ ſtabulum purgaſſe, & cum Antæo eſſe luctatum, magno labore, & periculoſo certamine: non minus ego negocij ac moleſtiæ (ſi magnis parua, militaribus ſcholaſtica conferre licet) in purgandis à ſitu ac ſordibus, interpretibus Horatianis conſumpſi. Sed dum, ueluti Augię intentus, & amiſſa inſtauro, & corrupta emendo, & diſsipata colligo, quaſi cum Antæo ſimul luctandum eſt, quem nec ſatis in altum ualeo attollere, neq; ut terram attingat, dimittere audeo. Nam nec integro uoto in ſingulis reſtituendis, potiri potui, neq; tamen quantum poſſem & licebat, officio deeſſe uolui. Illud autem laboris genus, cùm non modò uoluptatem nullam afferat in tractando, ſed gloriam etiam exiguam, quamuis præſtiteris aliquid, adiungat: tamen ad id manus admoui cupiditate iuuandi eos, qui in literarum ſtudijs uerſantes, meliora aut neſciunt, aut non habent, aut à ſuis expectare nõ poſſunt. Accedit aliud multò difficilius onus, quòd ij qui ueterum ſcripta in aliquem nitorem reducũt, quamuis commodent laboremq; minuant nõ paucis, plerunq; tamen pro ſtudio contemptum, pro benefactis conuicia reportent, & potiſsimum ab ijs, qui cùm neq; benefacere poſsint, nec prodeſſe didicerint, adeo tamen faſtidioſè delicati, ac moroſè improbi ſunt, ut nihil rectum putent, niſi quod ipſi fecerint, nihil probent, niſi quod ipſis placuerit: quorum iniuriam & imperitiam meritò accuſat Terentius Comicus, & exagitat noſter hic Satyricus: quamobrem ego quoq; talium hominum calumnias, diſsimulando tacendoq; reprimam, uel potius contemnendo conuincam. Dicam autem id quod ad hoc negocium pertinet, primũ de interpretibus Horatij, & quot fuerint, & quo numero hactenus habiti ſint: tum adiungam deinceps nonnihil de ratione inſtituti & laboris mei. Interpretes Horatiani ex uetuſtiſsimis fuerunt quinque, C. Aemilius, Iulius Modeſtus, Terentius Scaurus, Helenius Acron, Porphyrio. De Aemilio & Modeſto accepimus è fragmento codicis uetuſti, uitam Horatij continente, quod editioni ſuæ præpoſuerunt Baſilienſes. Caium Aemilium optimè omnium commentatum, in eodem fragmento legitur: & Iulium Modeſtum, artis ſcriptorem fuiſſe diſertiſsimũ dicit Chariſius. Scauri autem decimum in Artem poëticam librum, idem adducit. Helenium Acronem bis citat Porphyrio, Porphyrionem Priſcianus. Diomedem Carminum genera in odis ſingulis annotauiſſe conſtat. De carminibus

Digitized by Google

Horatianis præterea ſcripſerũt Cælius Baſſus, cuius fragmentum extat: & accuratiſsimè omnium Attilius Fortunatianus, quem edidit Ianus Parrhaſius, uerum adeo mutilum atque corruptum, ut cum libri Grãmaticorum ueterum omnes recuſi ſint, uni huic nemo admouere manũ auſus fuerit. Præterea de perſonis Horatianis aliqui ex antiquis ſcripſerunt, quorũ bis mentionem facit ad primi libri tertiam Satyram Porphirio, intelligens uidelicet eos, qui ex profeſſo fabularum & hiſtoriarum obſcuritatem ſunt interpretati: cuiuſmodi commentarios etiam Tib. Claudium Donatum edidiſſe in Virgilium, ipſius ad Maximum Donatianũ filium, epiſtola teſtatur: ſed & horum interpretum, & trium quos nominaui priorum Aemilij, Modeſti, Scauri ſcripta penitus interierunt: niſi aliquæ (ut ego ſuſpicor) annotatiunculæ ſint commentarijs Helenianis admixtæ. Nam in unum locum ſæpiſsimè binæ, interdum tres pluresue expoſitiones leguntur, neque ſemper unius generis: ſimiliter de una eademque hiſtoria diuerſæ proferuntur ſententiæ, ut de Fannio Quadrato poëta Romano, in Sermonibus: de Tyrtæo Athenienſe, in Arte poëtica. Omne autem reliquum quod eſt, id Helenio & Porphirioni aſſcriptum fuit. Verum utriuſque libri adhuc ſunt mutili, deſideratur enim Narratio Porphirionis de uita Horatij, cuius ipſe mentionem ad Sermones facit libri primi, Satyra ſexta: deſiderantur græca epigrammata, quæ ab eodem commentatore aliquoties adducuntur, & plurima fortaſſe alia. Scriptoribus autem antiquis quãtùm tribuendum ſit, multi ante nos uiri eruditiſsimi docuerunt: quanquam & illi ipſi ut tempore & ętatibus, ita ingeniorum & doctrinæ uarietate, & ipſa uoluntate, nõ parum inter ſe differunt. Inter cæteras autem non minima laus interpretis eſt, modus quidam in doctrina: nam in rebus ſimplicibus interpretationes inſolentes quærere, in apertis nugari, hominis eſt abutentis literis & otio: declamationes autem inſerere, aut uillulas ſuas laudare, aut his alieniora afferre, uel gloriolæ cupidi, uel rerum nimium inopis. Hiſtorias & fabulas, quoniam à Grammatica expoſitione ſepararunt nonnulli, & in libros proprios retulerunt, eò breuiores fuerunt cæteri, ijsque omiſsis & uerborum interpretationem, & ordinis indicationem, & ſententię quaſi enodationem curioſius inueſtigarunt. Etenim ut nobis, qui literas docemus adoleſcentes, faciendum ſæpenumero eſt, ut apud alios auditores aliud dicamus: idem à ueteribus fuiſſe obſeruatum apparet: in qua re ſuo quiſque iudicio, temporis & loci ratione habita, uſus eſt, ut mea fert opinio: iuſtos enim ſcribere commentarios, magni & ingenij & exercitationis eſt. Ego autem nihil conqueror magis, quam quod interpretes iſti nõ modò non integri, ſed ne emendati quidem ſatis ad hanc ætatem peruenerint. Quòd ſi eſſet factum, minus in ijs errorum inueniretur, minus interdum ineptiarum: nam inueniri non nego: ſed illud quidquid eſt, & cognoſci facile poteſt, & non attribuendum hominibus eruditis eſt, ſed temporum uitijs, quibus barbariei fœditate & luto, multis ſeculis omnia fuerũt contaminata. Priſcos aũt in hunc poëtam commentarios eiuſmodi iniuria & calamitas ſi non attigiſſet, ut ad Heresbachium aliquando ſcripſit Bentinus, facile pateremur recentiores quoſdam interpretes obſoleſcere. Hactenus de interpretibus, quorum ad nos uel ſcripta, uel nomina tantùm peruenerunt, quoque ij numero habendi, ſatis

mihi

Digitized by Google

mihi dictum ſit: nunc aliquid de ſtudio laboreq; meo ſine arrogantia adijciam, ut & ijs, qui benè meriti de me ſunt, gratiam, ſi poſſum, referam, & ſtudioſis ſimul, quid effecerim, pauciſsimis aperiam. Q. Horatium Flaccum, poëtam præſtantiſsimum, principem apud Romanos Lyricum, & Satyricum facetiſsimum, & ſuæ artis doctorem ſapientem, lectione inprimis dignũ, & adoleſcentibus explicandum ſemper iudicaui, neq; decedo de ſententia: ſed quia lectorem requirit uigilantem, ueterum expoſitiones omninò adhibendæ ſunt, ſine quibus loca obſcura aſſequi, & ueteres quaſdam hiſtorias intelligere, eſt difficillimum, etiam literato & exercitato uiro: quo adiumento ut excellenti ingenio prędítis fortaſſe opus nõ eſt, ita de me aut mei ſimilibus hoc dictum uolo intelligi. Cùm autem interpretum Horatianorum libri corruptiores fuerint, quàm ullius adhuc Latini ſcriptoris monumenta fuiſſe compererim, multis ſæpe locis, & in Italia & in Germania codices manuſcriptos inquiſiui. Duo tamen exempla nactus ſum alterũ ab ornatiſsimo & doctiſsimo uiro Vuolfgango Vuertero Equite Turingo: quod quia integrum non fuit, exiguũ quidem, ſed aliquem uſum in emendandis poëtę carminibus attulit, & interdũ ſententiam confirmauit meam. Alterum ad me ante biennium miſit Illuſtris atq; ampliſsimus uir D. Georgius, Anhaltinus & Aſcanienſis princeps: cuius obitu et Eccleſia Chriſti, & Saxonum reſpublica iacturam maximam fecit: qui liber mihi loco Lydij lapidis aut Caryſtij fuit: quo ſi priuatim ipſe tantùm ad oſtentationem uterer, uerebar ne Muſas iratas haberem, quarum etiam communi ſermone dicuntur eſſe candidæ & apertæ ianuę, & aditus ad ipſas liberales & facillimi. Eius codicis beneficio, ut nihil de ſublatis mendis, nihil de reſtitutis quæ transpoſita aut mutilata erant, commemorem, acceſſerunt ad Odarũ commentationes non pauca, ad Artem poëticam multa, ad Sermones plurima: adeo ut ſi noſtram hanc editionem ad alias comparaueris, nouã quodammodo eſſe experiaris: ueruntamen ita me nemo ſuſpicetur dicere, aut inuenta in hoc libro, quæ hactenus defuerint, omnia, aut correcta, quæ minus benè habuerint, omnia: ſed hoc minimè uanum aut ſuperbum eſt, me huius libri integritatem, copiamq; ſecutum, multò quaſi habitiorem, & nitidiorem in palæſtram literariam producere Acronem Helenium: in Porphirione ex paucis membranis antiquis, emendaui tantùm aliqua, addidi pauca, diſsipata, ut ſpero, collegi omnia. In epiſtolis nihil à codice antiquo auxilij fuit, id quod expetebã maximè, propter diſputationes & διαλογισμοὺς, uerbis ſubobſcuros: conatus tamẽ ſum, aptè diſtinguendo iuuare intelligentiã, Porphirionis admonitu, qui quodam in loco ſcribit perſonarum ſermones, ne quem inſolentia turbaret, duobus interpoſitis punctis, notatos fuiſſe: fuit enim in minimis quoque rebus, utilitatem præclaram habentibus, prudens & arguta ueterum ſedulitas. Sed & hac de parte, quod ad meas operas attinet, ſatis. De ordine librorum Horatij etiam ſentiendum rectè eſt: & is, quem editiones Germanicæ contra Aldi & Aſulani codices habent, retinendus uidetur, ſic, ut primo loco ponantur Carmina, altero ſequatur Ars poëtica, proximo Satyræ, poſtremo Epiſtolæ: has enim extremò ſcriptas, Porphirio confirmat, & libri uetuſti. Scaurus Artem poëticam inter Epiſtolas numerat, & ad operum reliquorum finem adiungit.

Digitized by Google

Quod ſi materiæ ſpectes ordinem, concedi ſanè illi poteſt: ſin tempus, quo poëta edidit, conſideres, nihil mutandum eſt. Hunc cũ ſuis interpretibus nobiliſsimum poëtam uobis, Patres optimi, præcipuè nunc offero, duplici de cauſa, una, quòd bonarum artium ſtudijs honorem habetis eximium, id quod nuper pulchris ædificijs, in extruendo à fundamentis ludo nouo, declaraſtis: altera, quòd uobis obligatus ſum magno & antiquo beneficio, nam ſtudijs adoleſcentiæ meæ & magiſtrũ præbuiſtis, & aliquot annorum hoſpitium, cùm Ioan. Riuium, uirum præſtantiſsimum, cum alijs multis & externis & ueſtratibus adoleſcentibus, & eius collegam, uirum optimum, Matthiã Marcũ Dabercuſium ſtudioſè audirem. In ſpem itaq; uenio, quòd & meum de ueſtro erga rem literariã amore iudicium, ſitis humaniter comprobaturi, & uoluntatem beneficij remunerandi dono literario oſtenſam, æquis & libentibus animis accepturi. Valete. E ludo Illuſtri Miſenæ, IIII. Idib. Martij. Anno à nato Chriſto M. D. L V.

Digitized by Google

AVCTORVM QVI AB HORATIANIS *interpretibus adducuntur,* CATALOGVS.

Aelius Lamia Togatarum ſcriptor.
Afranius Togatarum ſcriptor.
Alcæus, poëta Lyricus.
Anacreon.
Antimachus, hic quatuor & uiginti impleuit uolumina de bello Thebano, antequã duces ſeptem ad obſidionẽ perduxit.
Antonius Rufus, Togatarum ſcriptor.
Ariſtotelis interpres.
Ariſtoxenes.
Aſconius Pædianus
De uita Sálluſtij.
Auguſti Cæſaris
ad Horatium epiſtola.
Callimachus poëta
Catius Epicureus
De natura rerum & de ſummo bono libri IIII.
Cato Cenſorius.
Catullus
Cicero in
Corneliana.
Flacciana.
Cn. Meliſſus Togatarum ſcriptor.
Cõmentator, incerti nominis.
Demoſthenes.
Dionyſius.
Ennius in Annalibus
Epigrammata Græca.
Fannius Quadratus Satyricus.
Fundanius Comicus.
Furius Bibaculus poëta
Pragmateia belli Gallici.
Homerus
Qui de Horatianis perſonis ſcripſerunt, uetuſti interpretes.
Iuuenalis.
Licinius, quanquã hoc nomen corruptum arbitror.
Liuius.
Lucanus.
Lucilius Satyricus.
Lucilius Tragœdiographus.
Lucretius.
Mæuius poëta.
Menander.
Nauij uatis libri.
Neoptolemus grammaticus.
De arte Poetica.
Ouidius
Perſius Flaccus
Petronius.
Philodemus Epicureus.
De ſua ſecta.
Plautus.
Pollio.
Põponius Tragœd. ſcriptor, in
Ariadne
Atalanta.
Siſypho.
Pomponius Togatarũ ſcriptor.
Priſcianus.
Publius.
Q. Ada Comicus, in
Materteris.
Sappho lyrica
Salluſtius.
Seruius magiſter urbis
Suetonius Tranquillus in libro
De Auguſto Cæſare, qui eſt alius ab eo, qui extat: uel qui extat non eſt integer.
De luſibus puerorũ, ex quo aliqua adducit & recitat Ioan. Tzetzes.
Sibyllæ libri
Statius.
Tacitus
Theotiſtus grammaticus, cuius frequẽs apud Priſcianũ mẽtio
Terentius.
Titurius.

Varro Satyricus.
Varro.
De diſciplinis.
De lingua Latina.
Rerum diuinarum.
De uirgula diuina.
Varus Tragœdus.
Idem ſcripſit Panegyricũ D. Auguſto, ex quo duos uerſus inſeruit poëta noſter.
Virgilius.

Q. HORATII FLACCI VITA
ex antiquis membranis.

Q. Horatius Flaccus libertino patre, natus in Apulia, cũ parente in Sabinos migrauit. Quem cum pater puerum Romam miſiſſet in ludum literariũ, parciſsimis eruditus impenſis, anguſtias patris uicit ingenio, coluitq; adoleſcens Brutum, ſub quo Tribunus militum, ciuili bello militauit, captusq; à Cæſare, poſt magnum tempus, beneficio Mecœnatis non ſolum ſeruatus, ſed etiam in amicitiã receptus eſt. Quapropter Mecœnati & Auguſto in omnibus ſcriptis ſuis uenerabiliter aſſurgit. Scripſit Carminum libros quatuor, Carmen ſeculare, Epodon, De arte poëtica, Epiſtolarum libros duos, Sermonum duos. Commentati ſunt illum Porphirion, Modeſtus, Helenius Acron, omnium optimè C. Aemilius.

INDEX, IN HORATIum in Acronis & Porphyrionis tum

aliorum authorum commentaria, rerum & uerborum utilis & copioſus.

Abanus 701
abidum & Seſtum 1004
abnepos 701
abſentium rerum nimia cupiditas in uitio eſt, pagina 1018
abſentiam rerũ æquo animo ferre laudabile 1021
abſolui difficilia 1040
abſtemius Demoſthenes 1134
academia unde nomen ſumpſit pag. 993
academici ueteres quo à nouis differunt 995
academici affirmant, probalia ſequuntur 993
acaſti & uxoris hiſt. 129
acerra 850
achemenij 835
achemenes rex 110
achemenes Perſarum rex 815
acherontia ciuitas Apuliæ 117
acherontia ciuitas, Apuliæne an Lucaniæ 1363
achillis pater 1065
achillis patria 890
achillis haſta uulneratus Telephus 1065
achillis hiſtoria 725
achillis & Telephi certamẽ 910
achillis uita breuis 98
achillis mors 888
achilles Phthius 181
achilles Theſſalus 741
achilles ob ſolam laudem fœlix iudicatus 1115
achilles à Thetide abſconditur pag. 18
achilles unde Lariſſeus 732
achilles herbarum ſcientia præditus 230
achilles ab Hectore cæſus 755
acini 805
acini & baccæ uſus 984
acinaces 48
accipere pro audire 1181
accipenſer 967
accipenſerem quis primus in conuiuio appoſuit 968
accipiter auis rapax 791
ἀκυρολογία 33
accius & Pacuuius 1103
accius author tragœdiæ apud latinos 340
acris excitãt appetitum 987
acriſij & Danaes fab. 143
acroceraunia 720
acronis turpis error 1362
acronis commentaria integra deliteſcere 1348
acro dæmonis inſtrum. 1399
acronis error 1099
acro & Porphyrio quàm diſsimiles ingenio 1392
acron Porphyriõe recẽtior 1363
acron non Chriſtianus 334
actiacum prelium 65
actionis partes 1068
actio nõ peccat ſed uolũtas 986
actionum origo 1028
actus quot in fab. 1086
actus fabulæ quot eſſe debẽt 925
accumbere 776
acuere ſubigere 801
acuſilaus ex ſapient. 077
ad unguem 954
ad unguem quid 261
adamas lapis duriſsimus 15
adamantini claui pro neceſsitate
addicere 728 (154
admirabile 1280
admirari nihil quale bonum 406
admirari nihil facit beatũ 1008
adoleſcentium natura 1082
adoleſcentia procliuior ad cupiditates quam aliæ ætates 996
adorea 885
adorea laus publica 176
ador 984
adria pro Adriatico mare 808
adriatici maris uentus rabidiſsimus notus 9
adriaticum mare 720
aduerbium pro nomine 748
adulationis fuga 1137
adulationis incommodum ut ſummas laudes nullas faciat 837
adulatio inter amicos minime locum habet 1021
adulatio uitium magnum in amicitia 946
adulatoris uerba 1137
adulatores taxati 931
adulatores cui rei ſimiles 1137
adulatores Dionyſij 1136
adulatorum incommoda 1292
adulatoribus non auſcultandum pag. 1019
adulteros occidendi lex 390
adulteræ pœna 286
adulterij pœna 285. & 944
adulteri etiam qui cupiunt adulterium committere 986
adulteri etiam in argenteis ſeculis 847
adulteria furta dicuntur 740
adulteriũ permiſſum à maritis ſpe lucri 847
adulterio damnatæ dotẽ amittebant 944
adulterorum incommoda 285.
æacus iudex inſignis 91

Ears ſing. & plur. diuerſus uſus 846
ædes in ſingulari templum, in plurali numero domus ſignificat pag. 782
ædificandi exceſſus taxatus, pagina 810
ædificandi luxuria uituperata 94
ædificandi nimium ſtudium uituperat. 154
ædiles quales 975
ægeum mare unde nominatur, pagina 822
ægeum mare cur uocetur 878
ægeum mare dictum ab Aegeo patre Theſei 96
ægida, ſcutum Iouis 756
ægina Aeſopi filia fabula 93
ægis pellis capræ 120
ægritudo 1008
ægypti hiſtoria 818
ægyptij primi philoſophati, pagina 1074
ællo 967
æmacles 859
æmilij & lepidi unde dicti 812
æmilius gladiator 917
æmyliorum familia antiqua, pagina 1047
æmulus 879
æmulatio 1008
æmus mors 743
æneas Imperatoris ſummi imago pag. 1039
æneæ Virgilij explicatio 1273
æneidum methodus 917
æneus pro forti 857
æolica lingua uſus eſt Alcæus pag. 167
æolicum carmen eſt idem quod Lyricum 883
æolus unde dictus 889
æolus unde dictus 879
æolus Leſbij pater 815
æqualitatis adagia 1232
æqualitas ſeruanda 797
æquabilitas mentis ſeruanda 73
æquiparatio ridicula 977
æqui & iuſti differentia 298
æquus bonus dicitur 731
aër dicitur Mineruа 746
ærarium unde 719
aërem Iouem appellat 41
ærugo pro auaritia 1271
ærumna 1008
æs pro pecunia 719
æs ferro durabilius 851
æſchinis & Demoſthe. orationes Cicero conuertit 1075
æſchilus perſonæ & pallæ inuentor 928
æſculapius Romam acceſſitus pag. 945
æſopi filius prodigus 976
æſopi filij hiſt. 369
æſopi mimi hiſt. 1029
æſtas ab æſtu 760
ætatum diuiſio 788
ætatum mores 250
ætatum mores certandi 1231
ætatis hominis in ſeptem partes diuiſio 1232
ætatis rudis ſymbolum argilla pag. 1346
ætatis hominis ſtatus, trigeſimus quintus annus 1235
ætatis cuiuſq; mores 1157
ætatis æqualitas amicitiam auget pag. 63
ætas 908
ætates hominis quatuor 1080
ætatum uariarum natura in rebus probandis & improbandis pag. 1275
ætatum decorum 249
ætna montis deſcriptio 121
ætna 932
æuum pro ætate. 1084
affectus mouere neceſſariũ 1273
affectus mouendi rationes unde petendæ 1067
affectus mouendi præceptũ 874
affectus noſtri facile mouentur ex uiſis imaginibus eorundem pag. 922
affectuum motus 246
affines 702
affirmatores & negatores pro libidine taxati 1028
affluentiæ allegoria 819
affrica regio fertilis 705
affricani filio annulus detractus pag. 1044
affricus uentus 866
agamemnonis & populi contentio 975
agaſo 394
agaue 830
agaue inſania 977
agaues hiſt. 373
agathoclis fortuna mira 1076
agathon author canendi chorum pag. 1088
ἀγέλαστος Craſſus 1696
agellina urbs 1010
ager quid 1019
ageſilai reſponſum 1077
ageſilaus cognomẽ Plutonis 817
aglaophænus 738
agna pro agnus 728
agnationis gradus 701
agnationis gradus breuiter poſiti pag. 848
agnati 702
agonalia 112
agonici Circenſes in honorem Iouis iuuenti 1
agricolæ boni officium 970
agriculturæ inuentrix 74
agriculturæ laus 897. & 898
agrigentum urbs Siciliæ 1141
agrippa quis 728
agrippa ſummus Auguſti dux pag. 728
agrippæ laudes 18
aguſtus reſtaurat ædes ſacras, pagina 846
agyia uici, Atticè 181
aiacis genus 733. & 799
aiacis inſania 975
aiaces duo 799
alacampſa 807
alaria 749
albis lapillis & nigris dies notare fauſtos et infauſtos, cuius nationis mos 1304
albunea fons 732
albutius 353
albus color in ueſtibus olim in pretio 969

albus 1005
album quod differat à candore pag. 714
albo calculo notare 789
albeſcere ubi omnia ſolent 732
alcæi carmina auſtera 187
alcæus ex Leſbo inſula 57
alceus Aeolica lingua uſus eſt pag. 167
alceus Aeolide dialecto uſus 174
alceus 784
alceus Acaici carminis inuentor pag. 816
alcinoi hiſtoria 1002
alec 979
alciades Hercules 746
alæ uel axillæ 907
aleæ 737
alearum luſus quando repertus pag. 741
alearum ludi deſcriptio 793
alearum luſus deſcriptio 1315
ales pro auſpicio 220
ales pro augurio 1399
ales hic & hæc 219
alcmeonis hiſtoria 857
alere barbam 1111
alexander diligentior in pictoribus quam in poetis dijudicandis 451
alexandri regis ſtudium erga literas 881
alexãdri Mag. et aſſentatoris Ariſtobuli hiſtoria 1137
alexandri iudicium de Cherilo pag. 930
alexander uituperatus 1032
alexander et Diogenes 1021
alex. Mag. & Chœrilus 1123
alexander Mag. adulationem nõ ſuſtinens 1137
alexandriæ mos cõducendi mulieres quæ mortuos lugeant 271
alga 859
algidus 768
aliena nobis magis placent quam noſtra 281. & 1324
alifani pocula 988
alliguritori acerbum dictũ 1034. & 1033
alligurire 947
allij uituperatio 898
allij uituperium 205
aliopos inſula 1015
allobrox 908
allobroges infideles 227
alphenus Cremonenſis 300
alphenus ſutor 301
altor deus 714
altiora queq; magis periculis obnoxia 86
altilia 1012
altiora quam pro conditione non appetenda 191
altum pro profundo 807
alma 887
almum ab alendo 888
amare militia eſt 870
amare dicit perire 48
amando non ſemper peccatur 48
amoris effecta 1327
amatoris fœlicitas 851
amatæ rei cupiditas maxima 996
amanti color aptus 852
amantes corrupte iudicant 1041
amantes quæ commendant 879
amatores dicit mœchos 45
amator puero ſimilis 976
amatores ſolent eſſe leues 14
amantium affectus ut ſint ſoli ſi abſit amica 1001
amantum periuria leuia 805
amanuenſes 1123
amarum graue dicitur 710
amarum dicitur triſte 918
amaritudo inſignis herbarũ Sardoarum 1183
ambiguis delectatur Horatius, pagina 1353
ambiguam pro duplici 17
ambiguorum lex 1140
ambiguum pro duplice 734
ambitio magna animi perturbatio 975
ambitio taxata 819
ambitio prohibita 974
ambire & ambitio 833
ambitionis adagium, quieſcere in propria pelle 958
ambitioſi ignobiles, ſimilitudine taxati 856
ambitus uerborum 1075
ambitioſi inſani 368
ambire 786
ambroſia cibus deorum 752
ambroſia contemplatio 1003
ambubaiæ 939
ambubaiæ 288
amœnitas dicitur Tempe 731
amœnitas tantum in agris dicitur pag. 760
amethyſtus gemma 64
amica dicitur Venus 776
amicæ reginæ appellantur 879
amici aperti animis eſſe debent pag. 54
amici ueri officium 952
amici explorandi ratio 1295
amici ficti loligini comparantur pag. 951
amici doloſi 787
amici ueri officium 801. & 1018
amici probandi ratio 931
amicus dimidium animæ 8
amiculus 1021
amicis impartiendum candidæ pag. 1318
amicos deligendi diligentia 956
amicorum par Niſus & Euriolus 1267
amicorum uitia 1340
amicorum ſignum 1016
amicorum par Theſeus & Perith. 184
amicum exquirendi ratio 1137
amicitiæ ſignum uelle cum amico proficiſci in longinquas regiones 78
amicitiæ uitium 1343
amicitia fucata 62
amicitia non ſine fide 1012
amicitia qu m colenda 954
amicitia à ſimilitudine oritur, pag. 1081
amicitiæ præceptum ex collatione ad amorem 946
amicitiæ leges quædam 1022
amicitiæ præcepta 294
amicitiæ uis 824
amicitiam cõciliandi ratio 1022.

amicitiam auget ætatis æqualitas pag. 63
amiſthis poculi genus 789
amita 702
amoris quinq; partes 17.& 752
amoris perpetuum epitheton cæcus 36
amoris incitamentum 827
amoris deteſtatio 905
amoris & conſenſus ſymbolũ columborum paria 1014
amoris ſedes 879 Vis 1321
amoris tria incitamenta, Venus, uinum & laſciuia 765
amori nemo poßit repugnare.
amor quid 765 (864
amor neceſſarius ad uitam ſuauem [illegible] 853
amor Veneris comes [illegible] 714
amor rei pulchræ cupiditas 723
amor neceſſarię ad ſuauẽ uitã 138
amore præſtãtißimi uiri impediti pag. 1321
amor diſertos facit 54
amor unde naſcitur 905
amor dicitur ignis 752 & 48
amor compes grata 191
amorem quæ fugant 906
amorem conciliat eloquẽtia 782
amores præpoſteri Cyri & Lycoridos 58
amphionis fabula 135
amphion Thebas mœnib. ſepſit
amphion 989 (1130
amphion ſequitur ſtudia fratris pag. 1023
amphiarai hiſtoria 143.732.857
amphitrites, Neptunus 875
amphiaraum terra abſorbuit, at tu terram 1019
ampulla 922
amyſtis 64
anna dea 878
anacharſis 916.& 977
anacreon 187
anacreon poeta 908
anacreontis poetæ patria 861
anaxagoras ex ſapientibus 977
ancile 789
ancillarum amore capti 75
ancilla ſerua 799
andriſci pſeudophilippi fortuna 1076
angiportus 45.& 774
angor 1008
anguis natura 92
annibalis pædagogus 1081
anni diuiſio 723
anni partes à quibus ſignis 937
anni partium diuiſio 848
anni ratio apud nonnullos 849
anni perpetuum epitheton inuerſum 276
anni ad curſum lunæ finiti author pag. 747
annij Milonis hiſtoria 286
anima quo abeat poſt extinctum corpus 889
anima per ſomnum libera 873
anima mundi Iupiter 743
animæ immortalitas probata, pagina 779
animæ locum non occupant 773
animas dicunt poetæ flatus uentorum 191
animi immortalitatẽ credidit Horatius 1411
animi partes 1181
animi diuiſio 1007
animi ægritudo quam magnum incommodum 1002
animi imperiũ intollerabile 401
animi corrupti ad iudicem corruptum ſimilitudo 966
animi cura debet eſſe maior corporis 1032
animi piorum ad cœlum ſtatio à morte tranſeunt 838
animus in tenera ætate æquo adoleſcenti, & catulis comparatus 1003
animꝰ quo differat ab anima 718
animus ſolus an dicendus homo, pag. 996
animus appellãdus eſt diues non arca 1016 (1327
animum excolendum diſciplinis.
animũ hominis tentãdi ratio 931
animorũ migrantiũ opinio 1028
animalibus nõ ueſcuntur Epicurei 404
anio fluuius, Anienis in genitiuo. pag. 732
annotina 386
annona amicorum 1408
ano impudicæ maledicit 904
anormis 965
anquirere 1399
anſeris iecur laudatum 988 in magno honore ſunt anſeres Romæ eodem
anſer familiaris Lacidi phil. 989
ante dicit ſub 45
ante diem 1002
antemna 753
antiſtari 1399
anteſthenis dictum 354
antenorta 895
antiæ fab. 129
antium urbs 786
antimachus Cyclicus poeta 249
anticyra inſula 362.928.& 978
anticyræ duæ 1333
anticyra locus Achaiæ 262
anticyra 1112
antimachus poeta 1077
antiochea ciuitas 127
antiochus Ciceronis magiſter, pag. 995
antiochi hiſtoria 848
antiſthenes 354. 994
antium templum Fortunæ habet, pag. 60
antonius uictus 65
antonij & Cleopatræ certamen, pag. 791
antonius & eius cõmilitones taxati 904
antonius à quo oppreſſus 7
antonij filius prodigioſæ breuitatis 295
antonius Marcus 754
antonianum bellum 790
annus quaſi annulus 773
anus decrepitas dicit aridas frondes 46
anum libidinoſam taxat. 906
annulus cur in leua gerimus, pagina 984

anyti reus pro Socrate 978
appellæ pro circumciſis 960. & 955
apella 315
apellis pictura 1040
apenninus mons 228
apertæ et clauſæ ianuæ periphraſis 45
aperire 942
apertum ſub diuo dicit 764
apes monarchiam habent 396
appetitum excitant acria 987
appetitus 1007
appetuntur 4. genera bonorũ naturaliter ab indoctis 994
ἄφθονα quæ 1027
aphricus uẽtus procelloſus. 719
appia uia habitaculis frequens. pag. 310
appia uia 1009
appij forum & appia uia 953
apio herba ebrietas uitatur. 804
appius claudius 1028
apium ubi naſcitur 81
apium cõparatio cum induſtrijs. pag. 1004
applaudendi ratio 1031
appulus equus 320
apollo pulmonis typus 743
apollo Muſarum princeps 742
apollo ubi natus 39
apollo ubi colitur. 19
apollo Palatinus 1004
apollo, liber pater, & ſol idem deus 913
apollo in foro Auguſti 961
apollo Cynthius 768
apollo muſices inuentor 708
apollo tutatur poetas 783
apollinis & Dianæ laudes 767
apollo ubi reſponſa dat 842. ubi natus eodem
apollo peſtilens Deus 235
apollinis natalis pueris celebratur 89
apollinis laudes 887
apollinarium ludorum inſtitutio pag. 767
apologus uulpeculæ 998
apologi, fabulæ, et argumenti diſcrimina 725
apricum ſoli expoſitum 734
aprilis uel aphrilis 892
aptus bonus dicitur 733
apulia Horatij patria 955
apulia dicitur Daunia 795
apulia ſiticuloſa 879
apulia aqua caret 167
aqua unde dicitur 707
aqua fugax 798
aquarũ genera præſtantiora. 953
aquarum cauſa efficiens 876
aquarius pro pluuijs 937
aquilæ natura 945
aquilarum ſex genera 884
aquila acutè cernit 294
aquila auium regina 883
aquila in tutela Iouis 175
aquilo uentus 806
aquilonem dicit, Thracium uentum 46
arabia 781. 813
aratri uſus in condendis urbibus pag. 759
arbiter 720
arbores ſerendi inuentio 742
arbores fœlices & infœlices. pag. 814
arbuſculæ mimæ hiſt. 341
arbuſcula meretrix 941
arbuſta 833
arbutus arbor 706
arca nõ eſt diues appellanda ſed animus 1016
arcades ante lunam fuerunt. pag. 956
arcana quæ detegunt 906
arcana eliciendi ratio 1337
archemorus Lycurgi filius pag. 703
architas cõparat uoluptate perforato uaſi 1003
architas Tarentinus Pythagoricus 778
archilochi patria 1025
architæ hiſt. 94
archidamus rex Lacedæmoniorum 1106
archilochus 903
archilochus 199. 920
arcturi 834
arcturus dicitur arctus 775
arctophylax eod.
ardere Batillo, ardere Alexim. pag. 225
ardere pro amare 187
ardua tentare glorioſum 1108
arduarum rerum adagium 1342
arduarum mortalibus nihil 10
arduus difficilis 797
area 1014
area & areola 705
aretalogus 281
argentarius 321
argento uiuo potato, remedium. pag. 770
argẽtea ſecula adulteros habuerunt 847
argilla 1033
argilla rudis ætatis ſymb. 1346
argiuus urbs 731
argiui uictores 247
argiuus inſanus 1035
arguo 751
arguo, demonſtro 26
argos in ſingulari indeclinabile. pag. 731
argumenti, fabulæ et apologi diſcrimina 725
argutum pro exiguo, uel non tacente 1125
argumentum unde 751
argumenta poetarum 1071
ariadnæ hiſtor. 829
ariadnem Liber inter ſidera collocauit 104
ariciæ urbis origo 889
aridus pro ſiticuloſo 41
ariſtarchus 931. 1197
ariſtarchi hiſt. 1297
ariſtarchi dictum 452
ariſtarchus iudex ſeuerus 1140
ariſtippus author ſectæ Cyrenaicorum 993
ariſtippus epicureæ ſectæ princeps 398
ariſtippi profuſio 363
ariſtippus 973
ariſtippus Cyrenaicus 1021
ariſtotelis opinio de uoluptate.

le 1003
ariſtotelis ſummum bonum 993
ariſtotelis laus 914
ariſtobolus & Alex.Mag. 1137
ariſtophanes Socratis inimicus. pag. 978
ariſtodemus 977
ariſtodemus ex ſapient: 977
arithmeticæ ſtudium ubi uiget. pag. 929
arma 714
arma diuerſorũ animalium. 964
arma, inſtrumenta cuiuslibet artis 870
armatorum ſeges 178
armis à natura datis quiſque utitur 345
arrogare 1072
arrogare pro dedignare 45
arrogantia taxata 959
ars & natura coniungenda. 1292
artis uis in poëſi 927
artis & ingenij collatio 261
artis poeticæ non liber ſed epiſtola eſt 1191
arti renunciandi priſca conſuetudo 870
arti plus tribuit Quint quam naturæ 1188
arte ne an natura fiat poeta 931
artes bonæ acquirendæ 778
artifex aliquis excellẽs dici poſſit Roſcius 1029
arunca urbs 933
aruſpicina 859
aruum ab arando 1019
ἀχήματον 1150
aſclepius liber 739
aſellius 968
aſia 1004
aſinum docere 1324
aſinius Pollio 68
aſinorum fœtus pulli dicuntur. pag. 708
aſinos Scythia non gignit 1143
aſperitas carpendi amicos fugienda 946.1022
aſpirare pro fauere 1167
ἀσφαλίων 876
aſſentatoris uerba 1137
aſſentatores Alexander ferrẽ nõ potuit 1173
aſſentatorum locus 1136
aſſequor 771
aſſeueratio 915
aſſis pro toto patrimonio 937
aſſis pro quauis re integra 929
aſſis & eius partium ratio 1271
aſſis & eius partes 1117
aſſis & eius partes 263
aſſis diuiſio 937
aſſis totius hæredem facere 990
aſſyria nunc Syria dicitur 87
aſſyrius aſtutus 247
aſteria fabula 768
aſterius rex Cretenſium 873
aſtra aliquid uirium habent in noſtris corporibus 882
aſtrologia 860
aſtrologiæ inuentores Babylonij 22
aſtronomos conſulere uetat 22
aſtutus 947
atabulus 313
athenæ urbs Mineruæ 15
athenæ unde nominata 731
athenæ inuentrices omnium bonarum artium 1033
atlas mons 59
atlas mons ubi 56
atlanticum mare 783
athlantici populi 771
at nepos 701
atreus & Thyeſtes humanæ carnes dijs appoſuerunt 14
atreus & Thyeſtes unde orti. pag. 729
atreus & Thyeſtes fratres 32
atrei & Thyeſtis hiſt. 1064
atrienſes ſerui 835
atramentum infamiæ ſymbolum. pag. 1345
atramentum fit à loligine 307
atrium 835
atropos 798
atrox 794
attalus rex ditiſſimus 2
attali duo Pergami reges 1350
attalus Pergami rex diues. pagina 705
atiali hiſt. 827
atauus 701
attenuatæ orationis uitia & uirtutes 917
attenuati ſtyli exemplum 919
atteſtari 961
attentionis ſignum 973.363
atticus ſtylus difficilis imitatu. pag. 526
auaritiæ malum quantum pagina 362
auaritiæ exemplum Staberus. pag 363
auaritiæ uituperium 755
auaritiæ uituperium 869.781
auaritiæ natura, ut ſemper aliqd deſit 157
auaritiæ reprehenſio 1004
auaritia capitalis pernicies pagina 867
auaritia poteſt minui non tolli. pag. 997
auaritia ſummum malum 156
auaritia ut plurimum ſeni propria 924
auaritia inſatiabilis eſt 857
auaritia uocatur ſordes 796
auaritia inſectata 936
auaritia ruſtici eluſa 326
auaritia taxata 979
auaritiam appellat æruginem. pag. 1271
auaritiam carpit 276
auari cur finguntur furias pati. pag. 968
auari cur reprehendendi 975
auari omnes miſeri 939
auarorum genus tertium 999
auaros inſanire 364
auari ſimiles curſu certantibus. pag. 281
auarus pro cupido 1271
auarus ſeruus 1020
auarus Tantalo ſimilis 278
auarus dicitur Tantalus pag. 938
auctoratus 986
auctor pro ſuaſore 1087
aucupij inuentor 746
audaciæ increpatio ex Icari fabula

bula 832
audaciæ nimiæ euentus 160
audax 745
auditus uiſu præſtantior 1085
auditores negligentes 363
audiendi tarditas Fuſij 361
auditorum tria genera 1085
auernus lacus 820
auernus portus 1056
auentini monumenta 913
auentinus unde dictus 919
aufidus amnis 277
agendi uis à luna 913
argumentationis & argumēti diſcrimen 751
augurium 871
augurium dicitur auis 756
auguria 860
augurij ex auibus repertor 744
augur 859
auguſtus quando natus 850
auguſtus poeticæ non ignarus. pag. 841
auguſti laudes 22 886 892. & 815
auguſtus clauſit belli portas. pag. 197
auguſtum deum eſſe 121
auguſti uictoria contra Anton. pag. 65
auguſtus Britannos ſuperauit. pag. 843
auguſti ſecundi opera diuina. pag. 1056
auguſti priuigni 883
auicerij & Theodorij 953
auia & auiaria 771
auidus Charibdis 1303
auium fœtus pulli dicuntur. pagina 708
aula 782
aulea à quo inſtituta 705
aulis promontorium 29
aulon regio 79
aures feneſtræ animi 1129
auris rimoſa 384
aurium ſordes exemptæ acuũt auditum 1335
auriculas dimittere 1330
auris memoriæ dicata 961
aura 727
aurum potentius quàm fulmen. pag. 857
aurum ubi abundat 789
auri & argenti uſus ſero 1082
auri uis 143
auro omnia patent 856
auſpicia 860
auſpicia pro imperia & poteſtate 821
auſpicium 728
auſpicata res 846
auſteritas dicitur nubes 1024
auſtri uenti natura 968
authoritatem parui faciunt Academici 993
authoritatis locus ubi plurimum ualet 799
autonoe 830
autumnus graue & peſtilēs tempus 153
autumni initio letales morbi ſunt pag. 1011
auus 701
auunculus 702
auxilium ficulneum 1330
auxur 953
auxur 310
ax, terminatio uerbalium 817
ax, uerbalium terminatio, ſummā copiam denotat 801
axillæ 907
axones legum tabulæ 268

B

Babylonius tentare pro Aſtronomos conſulere dicit 22
baccæ & acini uſus 984
bacca 803
baccha eodem
bachanalia, genitiuo, lium, & liorum 898
bacchare pro inſanire 45
bacchus ubi genitus 730
bacchus tutor Faunorum, Satyrorum & poetarum 1025
bacchus pulcherrimus 764
bacchus Lyeus 865
bacchus cornutus cur 1093
bacchus dicitur Euhius 763
bacchus dicitur Thyoneus. pagina 762
bacchus dicitur Dithyrambos. pag. 881
bacchus poetis præeſt 869
bacchus poetis præeſt 708
bacchus quare liber dictus 746. eius hiſtoria eodem
bacchi inſignia 776
bacchus poculo mare tranſijt. pag. 775
bacchus uerecundus 48
bacchi epitheton Pater 763
bacchus dator lætitiæ 35
bacchus Lycus 733
bacchi laudes 829
bacchus ubi natus 829
baccho cur caper occiditur. pag. 850
baccho cur tygres dantur 837
baccho cantharus tribuitur pagina 766
bacchius & Lytes 558
Bacchius & Bithus 326
bactra 877
badius taxatus 1352
baiæ 828
baianum mare 999
balla uerba 976
balanus 876
balanus herba 163
balanus cauſidicus 960
balatrones 939 282. 366
balenæ 980
balnea relinquentes quo cibo potiſsimum ueſci oportet pagina 945
balnearum conſuetudines 111
ba ius 967
balbutire 946
baptæ 1323
barbitos 708
baratrum 1019
barba tribuitur hircis in plurali numero 261
barbam alere 1111
barbare, inhumaniter 752
barbari qui 1001
barbam non tondebant philoſophi tantum 1264

barbiton . 57
barbiton nomen græcum 784
barris 906
barrhus libidinoſus 318
barrus 816
baſſaris & Baſſaridos 704
baſſaris ueſtis 36
Βασιλεῖς dicuntur quia baſis & fundamentum populi pagina. 787
baſiliſci exitium muſtela 1011
baſternæ 1031
bathi metamorphoſis 740
batillum 1396
batina ciuitas Apuliæ 117
bauius & Meuius 903
beatus non alius à ſapiente & bono 1019
beatus quis 1007
beatus pro diuite 1137
beatam uitam tollentia 110
beatam uitam ſapientiam efficit pag. 72
beatiſsimi omnium 1156
belius Lyricorum carminum ſcriptor primus 108
bellerophonæ hiſtoriæ 777
bellerophontis fabul. 138 191. 893
bellua maiora animalia 895
bellum matribus deteſtabile pagina 707
bellum quodnam laudabile pagina 903
bellum aduerſus Antonium 790
bellum uetitum 779
bellum dicit fluctus 27
belli & peſtis remedia 912
belli deteſtatio 903
belli deteſtatio 1243
bellorum ciuilium pudendæ cicatrices 62
bene pro ualde 157
beneficia conferendi uirtus pagina 1339
berecynthia 148
berecyntos caſtellum Phrygiæ. pag. 36
bes 937
bias Prieneus 977
bias prienneus 878
bibendi modus 862
bibendi copia in ſaturnalibus pagina 971
bibendi præcepta 875
bibere multum ſomnium inducit pag. 963
bibulus cur Polluci ſimilis. 1091
bidentes 866
bidental 272
biga 823
bilis 751
bilis difficilis, atra 26
bilem facientia 969
bilem purgat capitis raſura 261
bilingues 339
bimeſtris 861
bion boriſthenes 993
bionis dictũ in liguritorem. 1019
bionis hiſt. 1033
biſaltæ pop. 841
biſtonidum crines 830
bitho Bacbius commiſſus 1329
bitumen 902
bithus & Bacchius 326
bithynia 786
blaptæ 974
blatta 364
blaterare 985.388
boccatij ſcribendi ratio 1270
bœoticum ingenium 1346
Βοιωτικὸς νοῦς 1411
βόλιται quid ſignificet 1063
bombix ubi colligitur 894
bonus pro docto 847
bonus 733
bonus nõ eſt q timet pœnas. 1020
bonus dicitur albus 727
bona quæ 796
bona nulla ſine uirtute 995
bona quæ in homine, quæ extra hominem 1069
bona ſectari negligentes, mala uigilantes 1002
bonũ non admiſcetur malo. 1003
bonum eſt ſtabile. non impedit aliud bonum eodem
bonũ apparens & exiſtẽs. 1044
bonũ quo diuturnius & ſtabilius eo præſtantius 1057
bonum pro magno ut bonã pars pro magna pars 1111
bonorum & malorũ finibus continetur omnis moralis philoſophia 1000
bouis & elephanti fœtus uituli dicuntur 708
bos ephippia optat 1018
boſphorum 90.815
braſsica 969
breues duæ ſyllabæ pro una longa 1364
breuis oratio rarò eſt perſpicua. pag. 1149
breuitatis uitium 1199
breuitatis præcepta 916
breuitas in ſcriptis parat obſcuritatem 1045
briarei fabula 816.824
briareus gigas 120
britani feri hoſpitibus 118
britanni ab Auguſto ſuperati. pag. 843
britannorum mores 841
britanniæ ſitus 787
brontes 724
bruma 803
brumæ cauſa 982
bruti exercitus ubi ſuperatus. pag. 1038
bruti origo 1353
bruti ſolent reges tollere 327
bruto ſuadet bellum contra Auguſtum non ſuſcipere 28
brutus ubi uictus 80
bryſeis 729
bubalus pictor 214
buccas inflare 1324
buccinum 823
bulla 900
buſtum 839

C

CAballus aratrum optat. pag. 1018
caballum 1012
cachinnus 1221
cachinnum fictum uerbum 246
caci ſpelunca 913
κακοσιώβιτον 1150
κακόζηλον eod.

cadaueribus humanis terra pingueſcit 795
cadere uerba 1023
cadmus in anguem 252
cadmus Thebani conditor 178
cadmi hiſtoria 886. 1085. & 1156
cea Simonidis patria 795
cæcilius Verrem accuſare uolens pag. 1081
cædes dicit funera 785
ceres mater flaua 815
cæſar nomen regis recuſat 1057
cæſaris & Pompeij bellum quando cœperit 1357
cæſar ſimilis Caſtori 1061
cæſarem improbum quis ſcripſit, pag. 1072
cæſaris laudes 8[illegible]
cæſaris profectio aduerſus Britannos 60
cæſaris uictoria 794
cæſaries in uiris dicitur 726
cæſaris commentaria 1073
cæſar poeticæ ſtudioſus 119
cæſaris interfectionem portenta ſunt ſubſequuta 5
cæſaris & Pompei hiſtoria, pagina 793
cæſaris ſtatua 403
ca. Curionis hiſtoria 1119
calabri hoſpitis munera 1339
calcei ſimilitudo ad fortem & cõditionem 414
calabra 850
calamitas 866
calami Cretenſes 756
calare 833
callere 740
caleni 767
calones 285
calliditas & uerſutia à Mercurio planeta 971
callidus pro ingenioſo docto 21
callidus quis 740
caligo 877
caleſcere, uelociter agere 704
calores pro amoribus 188
calipho 994
cales oppidum 55
calliope Orphei mater 1130
calidon urbs 1023
calumniã amici propulſare quã neceſſarium 1024
calumnia ficulnea 1330
calumniator celeber 1024
calendrum 989
caliendrum 330
calceis nigris tãtum nobiles ſunt uſi apud antiquos 956
calendæ 850
caliſtonis fabula 775
caligula 878
camœnæ Muſæ cur appellatæ, pag. 748
camelopardalis 1344
campana ſupellex fictilis 1398
campani fœdi & arrogãtes 313
campanum frumentum 967
campus 731. & 833
campanus morbus 1396
camilli hiſtoria 24. & 729
candidum dicit uitreum 35
candidum ab albo quo differat pag. 714
candidus pro innocens 954
candidum pro bono 848
candidus pro mortalis 727
candidati 833
candor pro pulchritudine 205
canidiæ ueneficia 910
canidia taxata 958
caniculares dies 855
canicula ſtella 34
canis regius 973
canis in fœminino genere 202
canicula ſidus 761
canes infernæ Furiæ 959
canes optimi ubi 903
canes Moloßi 984
canes fideles 3
cur 707
canes cuſtodia fida 857
canuſini 962
canitiei cauſa 808
canicies ubi 737
canidia taxata 898
canidia uenefica 900
cantharus Bacchi poculum, pag. 775
cantharus Baccho tribuitur, pagina 766
cantharæ 38
cantherij 850
cantabri gens Hiſpaniæ 78
cantabri 802
cantus natura in uerſibus 1260
cantare dicere 39
cantus inuentio 742
cappadocum rex 1407
caper 850
capra à carpendo 760
capra laſciuum animal 855
capræ fœtus, hœdus, dicitur, pagina 708
capra ſignum cœleſte 834
caprifici 900
capella capra 760
caprina de lana contendere philautiam ſapit 1023
capilli nigri pudicitiæ ſignum pag. 727
capilli nigri pulchri 917
capillorum colores probandi, pag. 1048
capillus 782
capillos fingere aut pingere difficile 1151
capones 850
capitis diminutio 845
capite damnatorum pœna, pagina 318
caput ſcabere 1330
caput radere purgat bilem, pagina 261
caput à capiendo 707
captiuorum permutatio res periculoſa 844
capua 908
captiuarum amore capti, pagina 75
caracteres cum animalium figuris 738
carbone notare 976
carbonis & Syllæ hiſtoria, pagina 1138
cardiacus morbus 366
cardia morbus 971

cardines 773
carina 220.723.& 754
carina uia 1012
carmina famoſa lege prohibita pag. 965
carmina diuitijs preponenda pag. 185
carmina lugubria dicuntur Neniæ 795
carminis famoſi poëma 1108
carminis genus cuique rei aptum pag. 919
carminum poëtarum præſtantia pag. 890
carminum genera quibus dij placantur 446
carminum ratio 1267
carminum inuentores Græci 98
carmen 713
carmentalia 882
carneades diſputaturus 1112
carneades cur belleboro uſus eſt pag. 973
carnes humanæ dijs appoſitæ à quibus 14
carnis & ſpiritus certaminis allegoria 818
carpendi rectè neceßitas 1297
carpendi amicos modeſtia quæ ſequenda 1022
carpere aperte in comœdijs, ab Auguſto prohibitum 260
carpathium mare 786
chartæ uſus ubi inuentus 870
carthaginis conditores 98
carthago ſuperata 809
caſiopeæ fabula 876
caſellus iuriſperitus 930
caſſandræ concubitus 905
caßius Nomentanus 938
caßij hiſtoria 405
caßij Parmenſis hiſtoria 404
caſſandra ante expugnatã Troiã capta 800
caſinatum oleum 967
caſtalia fons in Parnaſſo 842
caſtalia fons Licyæ 120
caſtitatis dea Minerua 29
caſtitatem tuentia 856
caſtitatis laus 154
caſtitatis cuſtos 847
caſtus pro religioſo & pio, pagina 925
caſtigandi operis cura 928
caſtratorũ animalium quorũdam nomina 850
caſtra 707
caſtoris & Pollucis templum, pagina 1061
caſtor acer in prælio eodem
caſtoris & Pollucis ſtella nauigantibus ſalubris 186
caſtor & Pollux fratres Helenæ pag. 717
caſtor & Pollux filij Ledæ, pagina 24
caſtor & Pollux fratres Helenæ pag. 8
caſtoris & Pollucis hiſtoria, pagina 717
catillones 967
cathena à capiendo 781
catia crurum pulchritudine elata breuiori ueſte utebatur pag. 288
catienus 972
catia 943
catonis mors 748
catonis mos conuiuia pitiſſando producere 864
catonis mores quidam 1025
cato & ſcortator 284
cato Vticenſis ſeruari noluit, pagina 1141
cato Cenſorinus 821
cato Vticenſis intonſus 821
cato quare Vticenſis 24
catus 739.& 854
catus pro docto 139
catuli pro canibus 707
catuli, omnium quadrupedum filij, quibus ungues recurue ſunt 708
catulli error 1122
catyllus 943
cauſa turpis 871
caudæ equinæ pilos uellere, pagina 1345
cauſſa differt à principio & elemento 996
cauſari 1019
caucaſus mons 769
caucaſus mons Scythiæ 40
caules 948
caulis 969
cauillatio 1097
cautio ſapientis eſt, metus non eſt 877
cautio 1007
cecrops Athenſium rex 718
cecrops 794
cecropius coturnus 794
cecubi populi 767
cecilius Statius 918
cedrus 1118
cedrus arbor non ſentit cariem pag. 929
cella à celando 790
cella dicitur ueteratorium, pagina 864
celeno 967
cementum 835
cenſor patruus 854
cenſus augendi mos apud Romanos ruentes 157
centuriæ 929
centuriarum diuiſio 1276
centum & decem circumlocutio pag. 913
centum oppida 873
centaurea rixa 763
centaurus nobilis, Chiro 907
centaurorum & Lapitharum pagina 35
centaurorum fabula 763
centaurorum genitor 923
cepheus ſydus 877
cepheus Aethiopum rex 876
ceres ad lunam refertur, pagina 888
cereris ſacris ſplendidius epulabantur 970
cerite tabula notare 1011
ceritus pro inſano 976
ceriti à Cerere percußi 372
cerites 802
cerites populi 408
ceruicis deſcriptio 711
ceretes urbs 1010
certo tibi 705

certi fanatici 932
certamen iuſtum 1017
certamen inire & relinquere uariatio 1335
certantium paria 326
cerberi fabula 831
cerebroſus 953
cecropis domus 192
certum ineuitabile 746
certum nihil homini 97
cerui & equi apologus 1015
ceſpes 766
ceſtus 837
cetaria 980
cethegi priſci Rom. 918
cetaria 380
chalchus minima pars ponderis pag. 1271
chaldæi maximi aſtronomi 741
chaldæi 777
charta differt à membrana 952
charta quando inuenta 952
chariſia herba 827
charibdis 1303
charibdis pro periculo 49
charibdis pro muliere rapaci pag. 776
charibdis pro meretricia uoracitate 48
charon nullo auro corruptus eſt pag. 829
cherili & Alexandri hiſtoria pag. 930
chœrilus poëta 265
cherilus malus poëta 1032
cherintus 287
cheration 1271
chilo unus ex ſapient. 977
chios inſula 1015
chimeræ fabula 777
chiromantia 860
chiro centaurus nobilis 907
chorda græcum uerbum, fides, latinum 761
chœrilus & Alexander 1113
chorus duplex 1087
chordarum numerum augere qui cœpit, Argiui punierunt, pagina 1122
cholera 751
chorum canendi author 1088
chorus qualis eſſe debet in dramate 925
chori præcepta 1165
chori officium 253
chordæ ſeptem 1367
chryſippus 400
chriſippi hiſtoria 972
chryſippus ſolus fulſit porticum pag. 1000
chryſippus Diogeni antepoſitus pag. 1021
chriſti aduentū à Mercurio prædictum fuiſſe 739
ciboria 81
cibi copiæ incommodum 349
cibi uncti, qui 1136
cibi uiliores quomodo placebunt pag. 966
cibum, quo diei tempore ſolebāt ueteres moderati ſumere, pagina 1006
cibum ceperunt priſci tantum ſemel in die 925
ciboria 804
ciceronis experimentum Cæcilij qui noluit Verrem accuſare pag. 1081
ciceronis nominis origo 974
cicero reprehenſus 1139
cicero taxans & taxatus 961
ciceroniana cædes punita 754
ciceronis magiſter Antiochus pag. 995
ciceronis animaduerſor 1140
cicero conuertit Aeſchinis & Demoſthenis orationes paginas 1075
ciceronis error 1057
ciclicus poëta 923
ciconia 968
ciconiarum populus ultus eſt mortem 353
ciconijs quando primum ueſcebatur 352
cicatrix 788
cicutæ natura 1033
cilium dicitur gena 751
cilia 833
cinerarij 943
cimex putidus 963
ciniſlones 189
ciniſlones 943
cinctuti pro præparatis ad bellū pag. 918
cippus 959
circumciſus dicitur apella & recutitus 955
circumciſio in colchis 901
circumciſionis inſtituendæ cauſa pag. 334
circum unde 975
circulus ex planis formis præſtātiſsimus 1117
circes hiſtoria 761
citare authores non eſt eos probare 1239
citharæ forma in initio 926
citharæ repertor Apollo 709
citharæ repertor 744
citari 292
citatorium 834
ciuis boni uirtus 1020
ciuilium bellorum cicatrices pudendæ 62
ciuilis Iuris origo 1028
ciuilum pro ciuile 69
clatri pro cancellis 933
claudij Neronis uictoria 885
claudius Nero 1013
clauſæ ianuæ periphraſis 45
claſsium Romani populi diuiſio pag. 1276
clatri pro cancellis 1143
clazomenis 958
clazomene, ciuitas Aſiæ 325
cleopatræ mors 790
cleopatræ nauale bellum, pagina 846
cleopatræ hiſtoria 66
cleops rex 879
cleobulus ex ſapient. 977
clitemneſtræ fabulæ imitatores pag. 938
clitella 312. & 954
clientes 834
clotho 798
clytemneſtra Tyndari filia 280
clunis 904
clunis in fœminino genere 288

604

coaueſtis 299.894.& 943
coactor 321.957
cocytia 232
cocytus fluuius 232
cocytus fluuius inferni unde Cocytia pro magica 911
cocix accipiter 791
codri hiſtoria 147.862
cœlum capite tãgere pro fœlici pag. 709
cœlius Calcagninus 1172
cœlum pro aëre 732
cœli poſitiones 1127
cœleſtibus incipiunt 937
cognationis nomina 701
cogere, ſubigere 801
cogitationes noſtræ honeſtis rebus reuocandæ 952
cognati 702
cognitio duplici uia acquiritur pag. 993
cognitio neceſſaria ad eloquendum 1266
cognitio dicitur nomen 754
cogitabundi geſtus 981
cohors 721
coitus duorum negotium 1306
colchos 901
colchi deſcriptio 832
colchos Scythica ciuitas 90
colchis 814
colchus ſæuus 247
colchorum monſtrum 178
colchos ciuitas ponti 209
collocare ad inueniendum refertur 1151
colere ſubigere 801
collis 732
color dicitur uenenum 777
color pro fama 795
coloratum quid ſignificat apud poetas 795
coloni 803
colophonius Polymnerus 1154
coluber quò umbra delectatur pag. 760
columbæ natura 228
columbi 840
columborum tres ſpecies 791
columna Mænia 293
columnæ pro ſcenis 930
collyria 955
coma in mulieribus dicitur 726
comœdia tenuis 1064
comœdiæ ueteris authores 1174
comœdiarum genera ſex 260
comœdia minus laboris habet q̃ tragœdia 1030
comœdia imago uitæ quotidianæ pag. 262
comœdiæ qualis ſtylus aptus 245
comœdia & tragœdia qua in re diſſentiant 1063
comœdia 921
comœdiarum & tragœdiarũ argumenta unde ſumũtur 1074
comœdiæ triplex ratio 1175.1176
comites qui 734
commendatitia epiſtola 1013
commentarij qui 1073
comicorum ueterum principes pag. 949
comici non ſunt poetæ 950
commiſeratio à re uiſa excitatur pag. 711
commiſsiones certamina poetarum 1096
comitialis morbi remedium 973
comitia 833
commodus ſibi ipſi iure malè audit 1014
communitatis euerſio 1048
communia omnia natura 970
commune quid 1159
comparatiuum aliquando minuit pag. 946
comparationis tractandæ forma pag. 718
compellare 373
compes ſingulari numero 58
compes grata amor 191
compedes raro in ſingulari inuenitur 784
compilare 938
compitalia 882
compoſitio uerborum 918
componere 737
compoſita omnia reſoluunt 818
compoſitionis uerborum momentum 1139
concani gens 819
concanus pop. 841
conceptiuæ feriæ 882
conchilia implẽtur luna creſcente 376
concubitus dicit noctes 773
concupiſcere dicitur hiare 938
concurrere 925
conditor omnium rerum Iupiter 744
condo deſcribo 993
conditionis ſuæ tuendæ præceptum 1340
conditionem noſtram quod ſuperat, non appetendum 191
conditionis propriæ pœnitentia pag. 934
conditionis hominum diſtinctio pag. 785
condimentum dicitur ſal in ſingulari 961
condonare & redonare 839
condonandum uitijs nonnullis pag. 944
confabulationes dicit ſuſurros pag. 20
confeſsio erroris conuenit 1135
confeſsionem ſequatur excuſatio 758
confeſsionis culpæ commodum pag. 31
confidens in mala re capitur 958
confidens malis, fidens bonis 325
confuſionis periphraſis 782
congeminationis uis 908
conijcere manus tibi pro in te 762
coniugalis fidei neglecti pœna pag. 136
coniugij munus 801
coniugij exemplum columba 228
coniurare & conſpirare quo differunt 29
conon Athenienſis 1123
conopeum 905
conqueror & lamentor quomodo differunt 774
conſcientiæ ſtimulus 998
conſcientiæ ſtimuli 902
conſilium petẽdi præcepta 1342
conſilium unde petendum 532

conſe

conſequor 771
conſolatoria ode 806.772
conſininus Ianus 895
conſenſus ſymbolum columbo-rum paria 1014
conſpirare quo differat à coniu-rare 29
conſors 868
conſultus 1006
conſultus pro docto 59
conſultatio an Romulus ſit reci-piendus in cœlum 838
conſultor & conſultus 935
conſequens pro antecedenti. pag. 762
conſuetudinis uis 243
conſuetudo rapiendi in iudicium pag. 961
conſuetudinis uis 5
conſobrini 702
contaminare 791
contemplatiua uita ciuili præla-ta 996
contemplatione ſumum bonũ po-nit Plato 993
contemptibilem dicit leuem. 46
contemplatio ueritatis aſſimula-tur frugibus agri 1003
contemptus tria genera 1099
contentio orationis ſpecies 934
continentiæ laus 101
continentiæ inſigne exemplum. pag. 370
conticinium 812
contraria non poſſunt eſſe ſimul pag. 1041
contraria contrarijs curantur. pag. 1005
Conuallis 732
conuiuia priſci non niſi noctu ini-bant 776
conuiuæ quales admittendi. pag. 1007
conuitiũ dicitur Theoninus dens pag. 1343
conuiuiorum tempus apud pri-ſcos 875
conuiuium cur dicitur ueſperna. pag. 925
cõiciatores uindemiatores. 958
conquerendi exemplum 875
cooperire dicit ſtare 19
copula 37.753
coram geri quæ nõ debent in dra-mate 925
coram quæ geri debẽt quæ con-tra 1235
corinthus 730
corinthum adire non omnibus cõ-tingit 1021
coriolanus non abſolutus 1121
cornix uiuacitatis exemplũ. 1319
Cornix diuinat pluuiam 872
cornix uiuax 894
cornicis natura 146
cornicis fab. 872
corona 830
corona populea 733
cornu Fortunæ fabula 34
cornua tollere 1320
cornu copia 761
cornucopiæ 34
corporis cura non eſſe debet ma-ior animi 1032
corpora naturalia quæ 1069
corpus animæ ut equus equiti ſe præbere debet 995
corporis cultus nimius 1002
corpus carcer eſt 1003
corrigendi ſcriptum uerba. 1138
corſicum mel 530
corticæ leuior 1312
corui & uulpis fab. 380
corui garrientis fab. 1022
coruorum omina proſpera ab or-tu, ab occaſu aduerſa 159
coruorum augurium bonũ & ma-lum 872
cornicis ſurripientis ab alijs aui-bus pennas fab. 1004
Corruptionum cum muneribus e-xempla 857
corybantes 759
corybantes terret homines. 1190
corynthus bimaris 15
coſtum arbor 835
cotis 806
cotis & Horatij collatio 928
cotis ſimilitudo 1113
cotis nouacula diſciſſa 871
cotis fabula 824
cotis ſimilitudo 1265
cotiſo, rex 850
cothurnus pro grauiori inuentio-ne 1215
cothurni 920
cothurnus tragicorum eſt 1107
cothurnus tragicus inconſtantiæ ſymbolum 1174
cotyttia 1313
craſſa Minerua 349.1332
crantor 1000
craterus medicus 366
cratera à græco accuſatiuo κρα-τῆρα 1391
cratida uenefica 900
cratinus phil. 926
creaturarum propriũ motus. 839
credere pro committere 44
credendum plus nobis quàm alijs de nobis 1019
credulitas ſtulta 1086
credentem fallere crudele 727
credulitas mulierum 206
crepare montes 1101
crepare 1171
crepis, idos 948
creſcit amor nummi 857
creſſa nota 1304.64.789
cretæ genera 907
creticum mare 774
cretenſium mos notandi dies læ-tos & triſtes 63
creta notare 976
cretenſium conſuetudo 789
cretenſes ſagittarij 756
crimen 758
criminari à crimine 947
crimaus Athenarum rex 718
crines flaui impudicitiæ ſignum. pag. 726
criſpinus poeta 281
crocodilus 907
crœſi & Solonis hiſt. 808
crurũ pulchritudine inſignis Ca-tia 288
crudelitas inſania 372
crudelitas in amantes pœna. 136
cruſta 275
crus 801

cruſtula 875
cruſta & cruſtum 936
cubitale 976
cubo cubas, & cumbo bis 721
cucurbitulæ quæ meliores. 1067
cuculi qui dicebantur 1329
cucuma 1339
cucullus piger auis 327
culina 954
culpandi ſynonyma 1297
cululli calices 56
cululi 783
cultus dei gratiſſimus 152
cultus uilis nimiũ ſtudioſus Diogenes 1021
cum præpoſitio omiſſa 803
cuminum bibere pallorem efficit pag. 1025
cunei 787
cunctare 179
cunq; pro quandocunq; 37
cupiditatum origines 156
cupiditatis impletio ſtulta quæ cupientem in ſeruitutem relinquit 1015
cupiditatum ceſſatio facit beatũ. pag. eodem
cupidinis ſacra Cocytia 911
cupidum dicit auarum 1271
cupido in maſc. & fœm. genere differunt 823
cupido Mercurij filius 738
cupiditatis nimiæ allegor 819
cupido alatus 714
cupido generis maſculini 1360
cupiditas nummi nunquam extinguitur 857
cupiditates ardorem habẽt 996
cupido pro auaritia 97
cupido pro cupiditate genere maſculino poſitum 1391
cupidines plures 764
cupere pecunias licet 797
cupidinis ludus uel iocus 784
cupreſſus 1118
cupreſſus à Catone uituperata. pag. 737
cupreſſi pictor 516
cupreſſus cur in rogis adhibeatur 819
cura 822
cura fugienda 736
curæ abijciendæ 15
curæ ſuperuacuæ deponendæ. pag. 1005
curæ uelociſſimæ 97
curas quid tollit 1015
curæ grauiores ubi maiores opes pag. 96
curarum dehortatio 907
curſu certantes auaris comparati 281
curriculum 703
curriculum 703
curij Marcij hiſtoria 749
curgulio 242
curſus 703
cuſtodia fidiſſima canum 857
cutis et pellis quò differant 779
cutis extenuandæ ratio 907
cutem curandi ratio 1333
cyathum 850
cybeles hiſtoria 758
cibaria 1009
cyclade 754
cyclopis deſcriptio 1046
cyclopa ſaltare 555
cyclopes 724
cydonia ciuitas 187
cygni alte uolant 881
cygni apollini ſacri 831
cynicorum opiniones 994
cynicorum opinio de ſummo bono 993
cynoſura 775
cypro inſula colitur Venus 37
cyprus inſula olim continẽs. 717
cypus tellus noua 734
cyrenæ 973
cyrenaicæ ſectæ origo 973
cyrenaici philoſophi unde orti. pag. 993
cyri amor qualis 58
cyri amaſia 784
cyrus ubi occiſus 789
cytharæ laus 57
cytheris 941

D

D Litera ſæpe decoris gratia apponitur 896
daci populi 786
dactyli cur dicti 928
dactyli nomen unde 259
dædali hiſtoria 722
dæmones miniſtri deorum. 1036
dama 985
dama in maſculino & fœminino genere poſitum 5
dama libertus Nomentani 938
dama coquus 280
damalis ebrioſa mulier 789
damaſippi hiſt. 972
damaſippus 357
damnatorrum capite pœna 318
damnoſus actiuæ poſitus 848
danai filiarum pœna 93
danaus nauẽ primꝰ inuexit. 706
danai fab. 136
danaes & Acriſij fab. 143
danaes fabula 856
danai hiſt. 818
dardani hiſtoria 756
danubium genere neutro 239
dapes deorũ ſunt & principũ, epulæ priuatorum 784
dare pro dicere 1281
dare manus 1323
dare manus, quid. 910
datiuus loco accuſatiui cum præpoſitione 762
daunia, Apulia. 41. 770. pro Italia 795
de, aliquando auget, aliquando priuat 795
de re, pro propter rem 983
debilis 955
debitores 718
debitores ſimiles Proteo 572
decembri libertas 387
decius ignobili familia natus 316
decemuirorum origo 1028
decori obſeruat. in poematæ 916
decorum quibus in rebus ſpectari debet 1063
decori obſeruatio 249
decus 702
decurio 800
decies undenos dicit pro centum & decem 913
decemuirorum nomina 1038

decem

decempedis 821
decolorauere 795
decolorare 70
dedalis & Icarij fabula 705
dedocere 797
defendo 760
defraudare genium 861
degentia fluuius 858
deianiræ hiſt. 206
deianiræ fab. 899
delicta non ſunt paria 947
delicatum dicitur molle 733
delphinus puteolanus 1046
delon 768
delicta parua nõ ſunt magno ſupplicio afficienda 947
deliberatiui generis finis, utilitas pag. 871
delitiæ Perſarum 67
delectare pro manere 1273
delphi 731
demoſthenis labor in ſcribendis orationibus 1109
demoſthenes dormitare Ciceroni uidetur, Horatio Homer. 1182
demoſthenes actioni primas et ſecundas partes tribuit 1068
demoſthenes abſtemius 1134
demoſthenijs ingenij exemplum. pag. 246
democritus 928
democritus irriſus. 1110. eius errores eodem
democriti hiſt. 1031
democriti opinio de poeta. 1264
demarchiæ ſtatum formicæ habent 936
democriti ſententia de ingenio & arte 261
democritus Abderis 993
democritus cõtemnit patrimoniũ ſtudio uirtutis 1016 (742
demonſtrationis obliquæ ratio.
dẽtes ſati proferũt armatos. 178
denarius 985
deponentis uerbi participiũ in actiua ſignificatione 844
depromere 736
deponere 776
deponentis participium paſſiuè poſitum 707
depoſitum 776
deriuare aquas 855
deſidia Siren 358
deſignare & deſignator 1338
deſignator 1011
deſiderium 772
deſipere in loco dulce 192
deſipere in loco prudẽtis eſt. 893
deſcribendi præcepta 1156
deſerto in loco licet beatè uiuere 1016
deterior non ſignific. peior ſed minu. bonus 729
deterere minuere 15
deteſtari 707
deteſtabiles 367
deus nouit omnia, omnia poteſt, diligit nos 877
deus quando in ſcenam inducendus 253
deus ſummus, ſolus immortalis reliqui dij tantum immortales ab eo facti 745
deorum manus nemo poßit effugere 1095
deus quando inducendus in fabulam 1164
deus ſuõ arbitrio omnia adminiſtrat 786
deus cuncta gubernat 745
deus non omnia poteſt 878
deus quomodo in fabulas inducendus 1240
deus nihil fruſtra facit 1139
deos timor primos fecit 961
deorum mater 758
deorum quis nulli ſeruit & omnes illi ſeruiunt 911
deucalion & Pyrrha quomodo repararunt genus humanũ 5
deucalionis fabula 711
deucalionis origo eod.
deuium à uia remotum 88. 158
deuerra deus 877
deunx 937
dexter pro propitio 972
dextrans 937
diadema 797
diana dicitur Hecate 856
dianæ ortus 768
dianæ natalis à uirginibus celebratur 89
dianæ templo quindecim uiri erant deputati 237
dianæ Ephesiæ templum 730
diana Orionẽ occidit 128
diana dea uenationis 745
dianæ poteſtates 865
diana Auentina 913
diana præeſt magicis 902
dianæ triplex poteſtas 152
dianæ laudes 767
dianæ Tauricæ hiſtoria 731
dialectica etiam in latinis 1154
dialectica non eſt ſcientia 992
διαστολή 361
dialis Flaminis author 747
dicacitas 1097. 1252
dicere pro cantare 39. 816
dicere pro laudare 855
dicere 728
dicteria 812
dictata 998
dicta facetiæ 812
diſcumbere 776
dies fortunatos quomodo ueteres ſignabant 1304
diei diuiſio 1247
dies artificialis quid 1086
dies notandi conſuetudo 63
dici tractatio 112
dierum genera tria 706
dieſpiter 785
difficilia tentare glorioſus 1108
difficiles qui 26
diffingere quaſſatum reformare. pag. 62
diffingere p à nouo fingere. 788
difficile quomodo ſignificatur. pag. 1345
digreßiones ineptæ 1042
digitorum nomina 393
dij qui appellandi 713
dij quare beati 955
dij omnes à terra orti 969
dij uiginti 817
dij faciles dando, tuendo difficiles 12
dij quibus carminibus placantur

tur 446
dij omnia curant iuxta Platonic. ſententiam 766
dij non muneribus ſed pura mente placantur 866
dij fiunt ex hominibus duplici uia pag. 837
dijs ſe minorem gerere 846
dilectio ſtulta 1032
diluculum 812
diligentiæ uis 1398
diligētiæ ſtudium in carminibus condendis 927
diluuies 877
dilucida 437
diluuij cauſa 711
dimidium à dimidiato quo differat 718
dimoclis & Dionyſij hiſt. 108
dindimus mons Phrygiæ 758
dino 759
dindimene 758
dinocrates architectus 1137
dinapta 907
diodorus 994
diomedes 881
diomedis hiſt. 834.924
diomedes fortiſsimus 757
diomedis & Glauci certamen. pag. 325.958
dionyſij & Philoxeni hiſtoria. pag. 1138
dioncum antrum 795
dionyſius Bacchus 746
dionyſij & dimoclis hiſt. 108
dionyſij mira fortuna 1076
dionyſij Syracuſani hiſt. 834
dionyſius Nili fontem quæſiuit. pag. 104
diogenes & Ariſtippus 1021
diogeni antepoſitus Chryſippus. pag. 1021
dio pro cœlo 74
dircæi fontis origo 881
dirce fons apud Thebas 172
diræ apud ſuperos, quæ Furiæ apud nos 959
diſci ludi deſcriptio 18
diſſuaſoria Ode 753
diſpoſitionis poeticæ præcepta. pag. 1201
diſpoſitionis præceptum 915
diſpoſitionis duo genera 917
diſpoſitio epici carminis 1049
diſputandum non eſt contra illos qui nullam rationem afferant pag. 1028
diſsidij inſanabilis prouer. 1304
diſquirere 966
diſcincti pro negligentibus. 201
diſcordiarum memoria non renouanda 793
diſcere, quod ſcire honeſtum eſt, nullo modo turpe 1145
diſcus 1184.1128
diſcinctus pro pigro 1033
diſploſum 330
diſcordia parium grauiſsima. pag 326
diſcincti pro imbellis 918
diſcrimina 725
ditandi ratio 397
dithyrambos Bacchus 881 & uerſus Dithyrambici eodem
dithyrambus Bacchus 746
dithyrambicum genus obſoletū. pag. 1058
diues Achemenes 813
diues, animus hominis eſt appellandus, non arca 1016
diues quis 795
diues non rectè beatus appellatur 188
diuitiarum amor hydropi morbo comparatus 71
diuitias comparandi præceptum pag. 381
diuitiæ contemnendæ præ uirtutibus 1016
diuitiæ quomodo ad fœlicitatem iuuant 892
diuitias augendi rationes 897
diuitiæ non reddunt hominem beatum 72
diuitiæ quo argumento preferūtur uirtuti 998
diuitiarum ſplendor, honeſtus uſus 71
diuitiæ tutela Mercurij ſunt. 982
diuitiæ incommoda ægrotis. 91[illegible]
diuitiæ non ſunt bona ſed utilia pag. 937
diuitiæ non ſunt bonæ 1010
diuitiæ non bonæ ſunt ſed utiles. pag. 1000
diuitiæ quærendæ 980
diuitiæ ſummum bonum 973
diuitiæ pudicitiam expugnant. pag. 879
diuitiæ recondite conferūtur cū picturæ abſtruſa 1306
diuitiæ non beatum efficiunt. 389
diuitiarum incommoda 189
diuitiarum & picturæ diſsimilitudo 938
diuitiarū dominus & ſeruus qui. pag. 1015
diuinitatis proprium quies, creaturarum motus 839
diuitijs colligendis quis modus. pag. 1002
diuitum præceptum 1341
diui qui dicendi 713
diuus Thomas taxatus 1063
diutum menſe carent prudentia 349
diuido, pro diſpono 30
diuinæ ſubſtantiæ diſtinctio. 841
diuinandi rationes 859
diuerſitas ſtudiorum 345
docere delectare & monere in poeta ut in oratore requirenda 1066
docere hominis actio maxime propria 1145
doctrina ſine natura non ualet. pag. 1188
doctrinæ commoditates 774
doctorū approbatio maximi momenti 1144
doctus ad literarum peritiam refertur 1270
doctus dicitur bonus 733.847
docti debent carere ſollicitudine 47
doctum dicit callidum 21
doctum dicit conſultum 785
doctis placendum 341
dodrans 937
dolare 953

dolendum non eſt quod commu-
ne eſt 784
dolus bonus 933
dolor 1008
dolor ob defectum quando no-
ſtro, quando rerũ uitio fit. 287
domare, periphr. temperare ora
frenis 11
dominantia uerba 1098
dominantia uerba 1170
domus pro familia 729
domorum cœleſtium uires 825
domorum conſtructionem Veſta
inuenit 714
domum ædificandi curã quædam
inhoneſta 1108
domi militiæq; periphraſis 16
domitianus ſagittator peritus.
pag. 1122
dominantia uerba 256
domicilium quo differat à domo
pag. 729
domini quando ſeruis miniſtra-
bant 984
dona contempſit Fabritius. 749
donis eſſe aliquẽ ornandũ. 1137
dorium genus muſices probatum
pag. 1167
dos quid 154
dos 867
dotis incommodum 867
drachma 985
dragma 1271
drama 922
druſi Liuij dictum 1108
druſus Nero in Germania extin-
ctus 883
dryades 54.752
dubium pro lauto 554
dubitare cur herere dicitur. 711
duces cæſos honorandi conſue-
tudo 794
ducis laus uti magna uoce in præ
lio 794
ducis optimi officium 1026
ducis belli officium 1269
ducibus in bello cæſis captiui ho
ſtes mactati 991
duellum 845
dulcis oratio 1066
dulce dicit molle 732
dulcia bilem faciunt 969
dumeta 877
duodecim tabularum liber.
pag. 1028
duplex dicitur ambiguum 17
durus pro forte 205
durabiliora quæ paulatim accre
ſcunt 1299
durare 753
durum dicitur crudele 788
dyeta 19
dyrceus pro Thebano 931

E

E Literæ uis in compoſitio-
ne 701
e & i indifferenter in fine pone-
bant priſci latini 812
eaci hiſtoria 815
ebrietatis tria conſequentia.
pag. 1354
ebrietatis incommoda 763
ebrietatis effectum ſecreta pro-
dere 151
ebritatis effecta 1138
ebritatis remedium 789
ebrietatis laus 1006
ebrietatem prohibens 64
ebrietatem fugat Apium 804
ebriorum ſtultitia 344
ebrioſorum affectio, ut lumina il
lis congeminentur 964
ebur 826
ebur quid 906
ebur ex India 783
ecademia non Academia olim.
pag. 993
echinus 901.323
echionis fab. 886
echo 743
echo & eius fabula 767
echo, iocoſa imago 23
eclipſis quando primum cognita
pag 729
edere 701
edera uirens pro uirginibus 46
edonij pop. 805
educationis rectæ momentum.
pag. 1003
educatio mala, & bona 868
educationis ratio apud Priſc. 854
educatio bona multum cõfert ad
probabitatem liberorum 809
educatio iuuentutis 1310
educatio qualis eſſe debet 110
educationis iuuenum forma. 835
eglatoſthenes 768
egregius unde deductus 790
eiulare 727
elaborata 835
elegiæ inuentio cur 784
elegiæ fletibus aptiſs. 58
elegia qualibus ex uerſibus con-
ſtat 920
elegãtia elocutionis duplex. 918
elegãtia omnis domina Venus 54
elementũ differt à cauſa & prin
cipio 996
elephas albus 1031
elephas 906
elephantorum mos coeundi. 211
elocutionis præcepta 918
elocutionis præcepta oratoribus
atq; poetis penè cõmunia. 915
elocutio poetica quibus reb. con
ſtat 1199
elopes accipenſer 968
eloquentia quibus conſtat 961
eloquentia poeticæ & rhetoricæ
communis 1129.1130
eloquentia non omnibus concedi
tur. 1052
eloquentia conciliat amorẽ. 782
eloquentia uera cum prudentia
coniuncta 1169
eloquentiæ fundamentum 1265
eloquentiæ deus 737
eloquentiæ uires 976.890
eloquentiæ efficiens 917
eloquentiæ efficiens amor 54
eloquẽtiæ ſymbolum uirga Mer
curij 759
eloquutio & philoſophia 1113
elucere 978
elyſij campi ubi 956.815
emendendi ratio 1139
emere & coemere 782
eminere dicitur minari 747
empedocles quæ principia po-
ſuit 1016

empedocles an poëta.1299.1142
empedoclis hiſt. 932.272.1190
enarrare breuiter, expedire. 805
endiadis figura 865
enarrati qui 904
ennius non ſatis cultus 1171
ennius uinoſus 435
ennius quo tempore uixit 1401
ennij patria 918.1054
ennij patria 890
ennium & Actium carpebat Lucilius 963
ἐννόσιγαιος Neptunus 876
epaminondas 804
epar iecurq́ idem 751
epentheſis 815
epheſus urbs 730
ephula oppidum 876
ephyræ conditor Siſyphus 816
epicarmus 1003
epicarmus quis 1029
epicharmus ex ſapientibus. 977
epici ſcriptoris officium 1050
epici carminis præcepta 1160
epicurea uita deſcripta 798
epicureæ ſectæ princeps Ariſtip. pag. 398
epicureæ ſectæ uituperiũ. 59. eorum opiniones 59
epicurus modeſtus, et iuſtus. 593
epicurei deriſi 587
epicurei laſciui pueri 558
epicurei ab animalibus abſtinent pag. 404
epicureorũ ſententia de dijs. 785
epicureorum dogma 798
epicureorũ opinio omnia fortuito fieri 273
epicureorum arrogantia 978
epicureorum deſcriptio 977
epicureorum ſententia de uoluptate 374
epicureorum opinio 766
epidaurus ſerpens 293.945
epidaurus ciuitas Peloponneſi. pag 1394
epidaurij inſtituerunt rapſodorũ certamen 1079
epimenides ex ſap. 977
epimethij hiſtoria 721
epiſodia quæ uetita 1043
epiſtola 990
epiſtolium eod.
epitheta quid faciant 721
epitheton ab effectu 751
epitheton uertitur in ſubſtantiuũ pag. 774
epithetorum uis 1226
epitheta ſplendorem afferunt orationi 1139
epodos 896
epopei laus 1275
epulæ priuatorum ſunt, dapes deorum & principum 784
epulum in ſingulari 784
epiri urbs 848
equa libidinoſa 774
equæ libidinoſæ 46
eques Romanus quam diues eſſe debet 267
eques optimus 854
equus Appulus 320
equo uehi à quo inuentum 778
equi pennati & cornibus armati ubi eod:
equi Gallici inſignes 18
equi Sardiniæ abundant 783
equi albi ueloces 958
equi & cerui apologi 1015
equis albis uincere 958
equitum centuriæ tres 1120
equis albis præcurrere. 1329.325
equorũ fœtus pulli dicũtur. 708
equos emendi ratio 288
equos cũ emas quid agendũ. 942
errare libere uagari 202
eraſmus taxatus 1074
eraſmi error 1126
errata digna uenia & cõtra. 930
errata fateri oportet 1135
erratum poetarum duplex 1122
erathoſtenes reprehenſus 1272
erechtheidæ 862
eridanum 1063
erichthonius puer 872
erichthonius unde natus 745
erigimur pro liberamur à metu, ut contra deijcimur cum metu deprimimur 988
erimanthus mons 40
erinaceus 901
ἑρμῆς, ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας 21
erro, onis 987
errones 391
error aliquis non uitium ſed uirtus 295
errorũ duo genera in poeſi. 1278
eruus & eruilia 984
eruum genus leguminis 386
erycinis hiſtoria 714
erymanthus 768
eryphilæ fab. 143
erythra rex nauigãdi author. 719
eſſeda 449.1031
eta dicitur n μικρα 1327
eta græcum ut e longum proferendum 1303
eteocles Naxius 1154
ethruſcorum inſignia ad Rom. translata 900
euchyas Bacchi ſacerdos 869
euander 299
euchyus Bacchus 89
eumenis pater 1350
eunuchus Terentij quinquies recitatus 1240
eunuchorum uituperatio 790
eup orbus 51
euripideum metrum 108
euripidis errata 1104.1166
euripidis reſponſum 921
europæ fab. 873.160
eurus 859
eurypus 1003
euſigæus Neptunus 875
euterpe tibiæ inuentrix 708
euthymia ſummum bonum 993
eutrapeles 1023
ἐξαλαπάξαι 1053
examen 788
examinare eod.
exauctoratus 986
excubare 894
excipere 854
excuſatio ſequatur confeſſionem pag. 758
exempla qualia nihil probant. pag. 363
expedior & expedit 805
exempla recitare ex authoribus non

non eſt eos probare 1239
exercendi corpus utilitas 1023
exercitationis neceßitas 1189
exercitationis utilitas & neceßitas 1134
exercitij commodum 349
exercitij in ſcribendi neceßitas. pag. 1292
exiguum dicitur argutum 1125
experientia facit artem 1109
explanationis officium 918
explicare frontem 970.876
explodo 766
exploſum 330
expolitio 726.703
expoſtulare 783
exquiliæ 983.903
extiſpices 860
extollere expedire 805

F

Fabæ natura 586
fabarum uſus 983
fabia tribus 1010
fabis qui libẽter ueſcitur appellatur Curgulio 242
fabius Annibalis pædagogus. pag. 1081
fabius Narbonenſis 935
fabrilia fabri tractãt. 1184.1128
fabricij hiſtoria 24.749
fabulæ quid 929
fabulæ quarum authores Latini fuerunt 1261
fabularum duo genera 1262
fabuloſus pro celeberrimus. 769
facetiæ 812
facetiarum duo genera 1097
facies 942
faciei medicamina 223
facta infecta ut ſint nec deus facit 878
facultatis & uirium præceptum in poemate condendo 917
facundus, quaſi fatu iucundus. pag. 255
facundum quaſi fatu iocundum. pag. 926
facundiæ efficiens 918
feces 1173
feces olei cui rei ſunt uſui 921
fallaciæ prouerbium 935
fallere credentem crudele. pag. 727
falerna uina ubi 56
falſum à uano & ficto differt. pag. 515
falx 897
fama 750
fama ob menſæ lautitiam 354
famæ deſcriptiones 1195
famam dicit colorem 795
familia interdum dicitur domus. pag. 729
familiarum in philoſophia diuerſitas 993
famoſus 750
famulorum multitudinis commoditas 407
fanatici 271
fanatici 932
fannius poeta 303.959
fartor 976
fas 721
fas eſt, quid ſignif. 104
fas & nefas 765
faſces 748
faſcinum 942
faſtæ ſecundæ & quartæ declinationis 586
faſtus & nefaſtus 813
faſtulus paſtor Romuli educator pag. 712
fata non flectuntur precibus. 773
fatigare 713
fatigatio mouet ſomnum 343
fauce non eſt in uſu in ſingulari. pag. 908
fauni idem qui panes 861
fauni non inducendi in ſatyram. pag. 926
fauni idem qui Satyri 725
fauni præſentia noxia abigit. pag. 760
faunalia quando celebrantur. pag. 861
fauonius uẽtus, ueris tempore flare incipit 11
fauor 1053
fauor dicitur aura 727
fauſta Syllæ filia 286
febres hominibus datæ 9
febris mirabilis effectus 1062
febris à feruore 721
femur 904
femen 904
feneſtra à ferendo 773
ferramenta 999
ferre 749
feriati 888
feriæ 882
ferueo ferues, & feruo feruis. pag. 704
feſta uitalia 1132
feſti dies 1252.705
feſtis diebus quæ agere licet. pag. 1093
feſtinãtiæ exempla, amnis pronè aquæ fluentes 1055
ficinus Marſilius 1005
fictum à uano differt 915
fictorum uerborum libertas præcepta eſt 1053
ficus optima in Tuſculano 967
ficulnus 327
ficulnum lignum inutile 1330
ficulnus & Ficulneus 958
fides ſequitur fortunam 787
fides cur rara 1356
fides pars integritatis 1022
fides 772
fidei epitheton, rara. 61. à pauperibus magis colitur 62
fidei laus 837
fidei ſacrificandi mos 61 787
fidens bonis. confidens malis. pag. 325
fidicines in ſacrificijs 63
fidis nominatiuo dicendum, non fides 775
fiducia in bono, confidentia in malo 954
figmenta poetarum quæ probanda 1039
figulinæ artis Chorœbus inuentor pag. 916
fila atra pro infœlici uita pagina 798
filicis allegoria 1317
filius 701
filix 946

fimbria Flauius 116
fines humanæ uitæ quatuor enumerata 702
fingere & diffingere 62
fingere licet aliquando 1016
fingendi præcepta 1039
fingendarum rerum præceptum. pag. 928
finis dicitur pes 915
finis quid ſit 1063
finis & officium poetæ differunt pag. 1113
finitum pro infinito 2
finitum pro infinito 169 98
fiſtula 863
flagitare 783
flagro 774
flamina 863
flaminis Dialis inſtitutor 747
flauianum ius 1028
flauius fimbria 116
flere 727
fleuit ſemper Heraclitus 1031
flexibile dicitur molle 732
florentini pueri 929
fluctus pro bello 27
fluctuationes & ſollicitudines uitæ ciuilis 996
focalia 976
focularia 749
focus 736
fodinarum metallorum inuentor Lynceus 1335
fœlicitas amantium 776
fœlicitatis ueræ deſcriptio 808
fœlicitas qua in re conſiſtit 832
fœlix quis 1007
fœlix paßiuè & actiuè captum. pag. 882
fœlix uita quæ caret rerum admiratione 406
fœlicißimi omnium 1156
femen 904
fœminæ quæ clarißimæ 1071
fœminæ ſe ſphæra exercentes. pag. 1128
fœminæ non tribuenda fortitudo pag. 1071
fœminarum natura in Iphigenia pag. 1105
fœminarum ingenium 875
fœmineus fœtus 801
fœminis cur non licuit cauſas agere 1098
fœneratio taxata 999
fœneratores inſani 362
fœnile 760
fœnus prohibitus 1136
fœnum habet in cornu. 304. 950
fœderum inuentor Merc. 738
fœlicitas à quibus oritur ab iiſdē conſeruatur 1008
fœlicitas regum 834
fodinarum metallorum inuentor Lynceus 1335
folia uenefica 211
fomenta 938
fons 855
fores 773
fori 754
formæ & materiæ munera 1113
formæ quæ præſtantißimæ 1117
formæ incommoda 773
formæ 973
formiani 146
formiani colles 767
formicæ natura 275
formicarum exemplum 936
foro uti 1022
fornicatio à Catone probata. pag. 941
fornix pro lupanari 1017
fors & hac forte ꝑ fortuna 935
fortes omnes moleſti 958
fortium uirorum mos inter moriendum 804
fortitudo non tribuenda fœminis 1071
fortitudo non uera 792
fortitudinis laus 843
fortitudinis partes 837
fortitudinis laus 836
fortudinis ſymbolū populea corona 17
fortuna eadē nō ſemꝑ manet. 86
fortuna decedēs fidem ſecum aufert 61
fortuna ubi dominatur, ibi incerti rerum exitus 1076
fortuna Antiy colitur 60. 61
fortuna contra iuſtitiam graſſari poteſt 61
fortuna ſecū omnes cruciatus trahit 787
fortuna in omni re dominatur. pag. 786
fortuna proſpera, aduerſæ præferenda, at hominem non reddit pag. 878 (786
fortuna nihil niſi à Deo poteſt.
fortuna quis bene utitur 960
fortunæ templum 860
fortunæ ſeruiuit Ptolem. 1081
fortunæ tollerātia laudata 878
fortunæ dona non bona 702
fortunæ aduerſæ remediū 970
fortunæ omnia tributa 786
fortunæ bona merentur inuidiā. pag. 319
fortunæ templū Preneſte. 1000
fortunæ & uini collatio 791
fortunam omnē ſubibat Ariſtippus 1021
fortunā moderate ferendā 797
fortunati & infortunati 1076
fragrare 774
frater 702
fratri quid debeas 1267
fratres duo à nemine laudati ſe ipſi laudant mutuo 1034
fratrum gratia 1023
fraxinus in ſiluis 798
fraxinus montibus gaudet 870
frena lupata 18
freta 720
frigus aſtringit 736
frigus cibum corrumpit 1083
frigus uitæ aduerſatur 771
frigoris efficientia 852
frigoris incommoda 1023
frigeſcere pro, ocio torpere 704
frigidarum regionum incolarum mores 851
fritillum 1334
frons unde dicitur 708
frontis forma laudata 784
frontis forma præſtans 58
frontem explicare 876. 970
frontem exporgere 907 (1098
frugalitas non laudatur in rege.

frugalitas

frugalitas efficit aduerſam fortunam minus grauem 352
frugalitas uirtus 929
frugalitatis in conuiuijs deſcriptio 792
frugalitatis laus 965.766
frugalitati opponitur nequitia. pag. 842
frugalitati nihil deeſt 145
frugalitatē per ſalē innui 1309
frugum inuentor 758
frui 727
frumentum optimum in campano pag. 967
fruſtra ſine remedio 44
fruſtra natura nihil facit 1139
frutices & fruticetum 854
fucare pro colorare 1321
fucus 844
fucati ſeni hiſt. 1106
fucus herbæ genus tingendis lanis utile 1311
fucum pro colore 1321
fuga uitiorum incepta, in oppoſita uitia incidere 916
fugere turpe eſt 1076
fugitiui ſerui maximo odio habiti 955
fulmen diſrumpit nubes 785
fulmen quid, eius ortus &c. 710. eius genera diuerſa eodem
fulminis remedium 95
fumum ex fulgore 1077
funambulum 962
funambuli uocabulum 338
funalia 870
fundus 749
fundus unde 1019
fundamenta Neptuno ſacra. 875
fundanius laudatus 962
fundi urbs 954
funera pro cædibus 486
funus lugendi mos cum conductitijs qui lugeant 1137
funus nihil mortuis prodeſt 832
furcifer 985
furcæ 81
fur qui cogitat furare 390
fures dicebantur Pilati 938
furiare 46
furiæ Oreſtis 1072
furiæ conſcientiæ ſtimuli 903
furiarum diuerſis in locis diuerſa nomina 950
furor pro ſpiritu 1186
furor triplex 1263
furoris ſignum, pollicem rodere. pag. 210
furoris diuiſio in diuinū et humanum 1178
fur idem quod ſeruus 740
furem explorandi ratio 413
furta quo differunt à latrocinijs pag. 948
furti repertor Mercur. 740
furtum quid eod.
furtorum inuentor Mercur. 21
furuum 91
furum Dea Lauerna 1020
fuſcus color 769
fuſcinum pedale 904
fuſius actor tragœd. ebrius 361
fuſius ebrius 1402
fuſij hiſtrionis hiſt. 972
futiles odioſi, ex Cornicis fab. deprehenduntur 872
futilis dicitur pellucidus 764
futilum adagium 1342
futura quærere prohibitum. 737 & 741
futura anxiè quærere, ſtultū. 877
futurorum curam uetat 808
futurorum quæſtionis uituperatio 19

G

GAdes ubi 78
gades urbs Hiſpaniæ. 796
gades oppidum 72
galba iuriſperitus 285
galli proniores in uenerem 290
galli in libidinem proni 944
gallicinium 812
gallo 968
Garganus mons 85
gargani mons 806
gargilius uenator 1010
garrire uocab. facete dictum 962
garrulitatis uituperatio 1330
garum 988.979
gaudium animi unde percipitur. 1002. quid 1003
gaudium 1007
gaudium cōfertur alimonia quæ ex agro & frugibus percipiatur 1003
gaza pro diuitijs 52
gazæ 781
gelon Siciliæ rex 1131
gelonis fines conſtituti 84
geloni pop. 807
gemini oui hiſt. 1078
gemelli 1017
gemere 727.757
geminationis uis in uerbis 817
genæ deſcriptio 751
generatio unde 913
generata omnia corrumpi 1212
generationis & corruptionis principium 968
generis nomen ſæpe ſpecies retinet 1109
generoſus 833
genij qui 1036
genio ſacrificia inſtituta 861
genius naturalis animi propenſio 1247
gens pro familia 710
gentiana herba 969
gentiles 702
gentiles unde 710
genus pro ſpecie poſitum 1176
genus fœmininū in locutionibus gratiſſimum 11
genus ad laudem et ad uituperiū traduci poteſt 701
geomantia 860
geometria 778
gerere ſe minorem dijs 846
germani cerulei 228
geryonis fabula 817
geryonem Hercules interemit 53
geſa Gallorum haſta 964
geſtio et cupio quo differāt 858
geſtire 801
gigantes terræ filij 110
gigantum origo 848
gigantum interpretatio 810
gigantum ſuperbiæ fabula 722
gigantum nomina 120
Gladiator dicitur Thrax 1023

gladiatorum ludorum mos 990
gladiatorum munus unde repertum 991
glans 876
glauci & diomedis hiſt. 958
glauci & diomedis pugna 325
glauces hiſt. 205
gloria mater animorum 1033
globus ex ſolidis formis præſtantiſſima 1117
gloria non ſequenda, quia res eſt cui non eſt ſeruiendum 398
gloriæ cupiditas inſita 1132
gloriæ inanis cupiditas ſanari poteſt 397
glutones & glutire unde 940
glyco Athleta 977
gnidus urbs cariæ 54
gorgias reprehenſus 1140
gorgias ſibi ſtatuam auream ſolidam in templo Delphico poſuit. 1047
gradi 981
gramma 1271
gramen 798
grandi loquentia 1199
grando unde dicitur, qd ſit: quando frequentiſſima, ubi gignatur 709
graſſari 981
gratiæ cur ſolutæ zonis 54
gratiæ 723
gratiæ exempla amicitiæ 1318
gratidia taxata 958
gratum officium 802
gratitudinis præceptum 1011
grauis dicendi generis uitia. 917
grauis pro moleſta 710
græca teſta 766
græca uertendi ratio 1075
græca cum latinis primus miſcuit Lucilius 341
græca cum latinis miſcere uitium pag. 962
græca miſcere cum latinis 337
græca legere quando latini cœperunt 1168
græcari 349
græcia magna 338
græci laudati 1116
græci in artibus Romanis præferendi 1028
græci primi tragœdias ſcripſerunt 1091
græci Romanis antepoſiti 1103
græci qua in re Romanis antepoſiti 1177
græci poetæ latinis prælati 927
græciſmus. 660. 737. 1142. 1054
græciſmus, Perunctí ora 1172
græciſmus certati illi 79
grex in quo uilitas eſt 790
grifolus taxatus 1244
grifoli error 1135. 1270
guſtandi ſedes 967
gulæ myſteria 1406
gulæ uoluptas luxuria 374
gurges 795
guttum uas unguentarium 325
gyæ fabula 824
gyges 801
gymnoſophiſtæ 777

H

Habitationes uagæ & incertæ 867
habitus fortunarum 1157
hamadryades 54. 782
hamus precioſas 980
hannibalis ſententia de Antiochi exercitu 848
hannibalis uerba uiſo Haſdrubalis capite 178
harundo 272
hector interfecit Achillem 755
hectoris etymologia 800
hedera unde dicta 708
helenæ fratres 717
hercules & Neſſus 206
herculis perpetuũ epithetõ. 206
hernioſi 939
hæreditatum captatores taxati comparati uenatoribus 999
hærére 711
harmonia antiqua 1122
harpyiæ tres 967
harpyæ Furiæ 959
haſdrubal deuictus 884
h aſperatio in nominib. græcis ſæpe ſubtrahitur 763
haſtæ diuerſa nomina 964
hæredis cura nimia 974
hebetum frigidior ſanguis. 1034
hebrus fluuius 870
hecate terret homines 1190
hecate 865
hecatompolis 873
hector ab Achille cæſus 740
hectoris corpus redemptus 742
hecubæ perſona 972
hellas puella 976
helleborus 1112
helleborum ubi frequens 928
helenæ reprehenſoris pœna. 232
helianum ius 1028
heliconis mons muſis dicatus. pag. 1110
helyce 775
heraclitus 1031
herbæ dicuntur uenenæ 49
hercules interemit Geryonẽ 93
hercules orbem peragrauit 113
hercules theſauris præeſt 383
herculis hiſtoria 746
herculis cum hydra pugna 885
herculis labor difficillimus 134
herculis munus 899
herculanus nodus 1355
hermio 977
hermione in anguem 252
hermopolis urbis conditor 738
hermodorus author 12. tabularum 1028
heroæ 742
herodis modeſtia in cibis 945
heros ſemideus 1097
heroes filij deorum 1066
heroicus uerſus qualis 919
heroici uerſus uirtus 919
heroici poematis author. Home. pag. 1197
heroicum metrum ampliſſimum. pag 1154
heſiodi diuiſio hominum 1013
heſper & Heſperus 807
heſperia Italia 789
hinnire equorum eſt 823
hiare 938
hiberæ loricæ 782
hiberi 832
hibrida 958. 325

hierax 791
hieronymus Perſij ſatyras in ignem proiecit 1296
hieronymus Rhodius 993
hieroclis hiſt 1131
hilarior uita 775
hilaritatis neceßitas ad ſuauem uitam 138
hilithya Diana 912
hinnulus & hinnuleus 772
hinc illæ lachrymæ 1026
hippolyti fab. 184
hipponactis hiſt. 214
hippodromo currentium ſimilitudo 939
hippolites amoris hiſt. 849
hippolytæ hiſt. 129
hipponactes 903
hircus cubet in alis 940
hircus tragœdiæ præmium. 1095
hircum in alis cubare 907
hirundo fuit progne 893
hirundo ueris nuncia 1339
hirundo ex Progne facta eſt. 1085 192
hirudo 1142.272
hiſpania dicitur Heſpera 789
hiſtoria non conuenit poetæ 88
hiſtoriæ inuentrix 742
hiſtoriam qui ſcribere uelit, quid cauere oportet 68
homerus uinoſus 1025
homerus placidis immitia iunxit pag. 1042
homerus ex antiquißimis poetis eſt. 1131. illi templũ erectũ eod.
homerus ex Meonia. 728. eius patria incognita eod.
homerus aliquando dormitat. pag. 1124
homerus nonnunquam dormitat pag. 030
homerus oculatißimus 1230
homerum dormitare Horatio, Ciceroni Demoſth. uidetur. 1182
homeri opera non ab ipſo collecta 1197
homeri laudes 1077
homeri error. 1124. cæcus eod.
homeri poëſis exẽplar ueræ uirtutis continet 1000
homeri encomium 400
homerica carmina notauit Ariſtarchus 932
homeri patria 1015
homicidas ſui non eſſe ſeruandos 1299
hominis eſt errare 1122
hominis natura 359
homo quomodo intelligitur à Varrone 995
homo & uir non idem 742
homo ab humo 720
homo conſtat ex ratione et mẽte nõ ex anima & corpore. 1003
homo laborioſus apibus comparatus 1004
homo propter rationem eſt homo 997
homines redduntur dij duplici uia 837
hominum 3. genera ſecundũ Heſiodum 1013
honeſti & utilis diuerſa ratio. pag. 1000
honores non ſunt in bonis 1010
honos alit artes 1057
honores præmia uirtutis 1017
horatius author Lyrici carminis 47
hora pro tempore 97
horatius miles in caſtris Bruti cõtra Auguſtum 80
horatius quem imitatus eſt 784
horatius à patre ſuo literis inſtitutus 957
horatius miles contra Auguſt. 28
Horatius Epicureus 785
horatius Tribunus 957
horatius ſtuduit Athenis 455
horatius ubi ortus 955
horatius alter Ariſtippus 1022
horatius epicureus in iuuentute. pag. 996
horatius Academicus 995
horatius melancholicus 261
horatius libertino patre natus. pag. 319
horatius adoleſcens iracundus. pag. 142
horatius animi immortalitatem non credidit 1411
horatius ab arbore cadente periclitatus 90
horatius Tribunus militum. 1033
horatius primus lyrica carmina latinè ſcripſit 186
horatius quibus temporibus ſcripſerit res ſuas 1189
horatius Sodomita 290
horatius libertino patrenatus. pag. 1026
horatij patria 117
horatij error, de Iambeis 1059
horatij ætas 865
horatij patria 890
horatij laus 1348
horatij ager ubi 139
horatij patria Venuſia 52
horreum pro ueteratorio 875
horna & hornotina 386
horna uina 203
hormiſdæ hiſt. 1056
horrere 771
hornum 736
hornum, bimum, trimum, quadrimum 852
horoſcopus 825
horreum unde dictum 704
hortenſius primus pauonem conuiuio appoſuit 944
hortenſius fleuit extinctam murenam 988
hortenſius murenam extinctã deflet 820
hortorum genera laudabiles & contra 821
hortorum deum 958
hoſpes 756
hoſpita eodem
hoſpites 769
hoſpitale 918
hoſpitum iura 814
hoſtis 845
hoſtem execrandi mos 1315
hoſtia humana 731
hoſtia 799.773
hoſtiæ quæ quib. cõuenirent. 866
humanæ carnes dijs appoſitæ à quibus 14

humana carne ueſcentes Leſtrigones 923
humana deos negligere Epicureorum eſt opinio 766
humanæ imbecillitatis documentum 814
humanis carnibus ueſcuntur piſces 988
humerorum deſcriptio 714
humanitas unde 720
humidus & uuidus 830
humorum 4. nomina 751
hyadum hiſt. 719
hyagris primus tibiam inflauit. pag. 708
hybrida 324.1398
hydaſpes fluuius Mediæ, uel Indiæ 41
hydaſpes fluuius 769
hydræ fab. 885
hydrops morb. ſubcutaneus 72
hydropici collatio cum auaro. 796. Hydrop. morbus eodem
hydromantia 760
hyemetius mons 827
hyleus Centaurorũ primus 810
hyleus centaurus 88
hymetus mons 803
hymettus mons 79
hypallage 94
hyperbius 916
hyperborei campi 832.106
hypermeſtra 136
hypermeſtræ hiſt. 818
hyppoliti fab. 889
hypſea cæcior 1324
hyrapitæ male ſucceſſit in imitando Thymaginem 1025

I

Iacobus Grifolus 1091
iactus Venereus 805
iacto 753
iaculor pro appetere 823
iambus ut conficitur 1101
iambus 920
iambicus quid diſtat ab iambo. pag. 244
iambici carminis 4. uitia 1389
iambici uerſus iniurijs apti 31
iamdudum pro ſtatim 876
ianua 773
ianus matutinus pater 383
ianus triceps 1089
ianus deus mercatorum 971
ianus pro mercatoribus 998
iani templum Romæ 895
Iani templum clauſum tempore Auguſt. 197
iani ſtatuæ tres 1402
iani hiſtoria & nomina 895
iano principia ſacra, dicitur Matutinus 982
iapyx uentus utilis 8
iaſon allio perunctus 206
iaſonis & Medeæ hiſt. 211
iaſonis expeditio in Colchos. pag. 898
iaſonis error 1098.1120.1051
iaſonis fab. 886
icarus Dædali filius 2
icarium mare 705
ico, icis 821
ictus unde eodem
idea exemplar 1269
ideæ 756
ideæ in quo genere rerum 1212
idus ab iduando 892
idem cum dandi caſum 1142
iecur in Tityo renaſcitur 818
iecur putrefactum renaſcitur. pag. 774
iecur eparq; idem 751
iecur ſedes amoris 879
ieiunia indicta apud Romanos. pag. 977
ignis typus continetur à Minerua, Ioue, Veſta, & Vulcano. pag. 724
ignis pro amore 48
ignis pro amore 754
ignem Prometheus è cœlo furtim ſurripit 10
ignem gladio ſcrutare 1403
ignem ferulis ſeruandi Prometheus inuenit 948
ignem ex ſilice quis primus excuderit 721
ii ut e longum pronunciandum. pag. 1302
ignobilis non nobilitatur à pecunijs 899
ignobilis dicitur ignotus 796
ignobiles clari 316
ignobiles ambitioſi taxati 956
ignobilitas animi multorũ malorum cauſa 873
ignorantia non eſt tegenda. 1135
ignorantia confertur cum Hydra 887
ignorantiam diſſimulare non oportet 1218
illecebræ uitiorum fugiendæ. pag. 407
ilia mater Romuli, & uxor Tiberis 5. uxor Anieni 6
Ilias & Odyſſea tragœdias ſuppeditant, Margite comœdias. pag. 1079
illicitum dicit nefas 44
iliæ hiſtoria 712
iliades detrimentum ex perturbationibus oſtendunt 1000
ilia in Tiberim præcipitata 6
iliona fab. 1402
ilios & Ilium 187
ilios & Ilion 891
ilium oppugnatum 116
ilium neutro genere Homerus nũquam poſuit 1362
illuſtris 873
imago pro corpore & pro umbra 44
imberbus & imberbis 251
imbuti uitijs raro redeunt ad antiquam integritatem 124
imitatio ridicula 977
imitatio inſana 373
imitatio collaudata 927
imitatio ſtulta 435
imitandi præcepta 1074
imitandi rationem tradit Riccius pag. 1075
imitandi qui 927
imitatores inepti taxati 1025
immortalis dicitur candidus. pag. 727
immortale nihil, ſua natura præter ſummum Deum 745
immortalitatem quid maxime efficit 890

imperatiuæ feriæ 882
imperatoris ſummi imago Aeneas 1039
imperij inſigne chlamys 1043
imperiti dicuntur prophani. 107
imperium frugale 61
implorare 727
impoßibilitatis ſimilitudo de aſino 938
impoßibilitatis argumenta. 909
impoßibilia prodigia 1046
importunus 858
imprecandi modus 1315
impræmeditatum nihil accidit ſapienti 1009
impuberes 806
impudentia interdum cōmendat mulieres 37
impudentibus in diſputādo dum conceſſa negant & manifeſte falſa quid reſpondendum. pag. 1345
imus faber 1047
imus ſtatuarius 917
immunis ἀσύμβολος 13[illegible]
immunes 801
inachus pro nobilitate generis. pag. 74
inachus pro nobili 799
inachi hiſt. 862
inaugurandi forma 872
inarmus & inarmis 251
incantationum periti Marſi. 212
incognitum obſcurum 802
inceſtum 837
incluſia 999
inconſtantia per æquora & uentos ſignificata 727
inconſtantia uitæ 999
inconſtantia inſignis Ptolemæi. pag. 1081
inconſtantiæ humanæ exemplum lunæ mutatio 956
inconſtantiæ apologus de boue & equo 1018
inconſtantiæ locus 399
inconſtantiæ reprehenſio 939
incōſtantiæ præclara exēpla 399
inconſtātiæ exemplum Eurypus & uolupias 1003
inconſtātiæ et leuitatis prouerbiū tragicus Cothurnus 1174
inconſtantiæ & mutabilitatis fuga 1038
inconſtantiæ ſymbolum Vertumnus 985
inconſtantiæ prouerbium 1312
inconſtans dicitur leuis 14
inconſtantes natantibus ſimiles. pag 984
inconſtantes uentoſi 1340
inconſuitus 1006
incontinentiam uetare periculoſum 1020
increpandi modeſta ratio. 1062
incruſtari uas 296
incumbo 721.7
incubum 859
incudi reddere 932
in[illegible]uriæ incommodum 1122
indiæ commoditates 867
indi raro uicti 750
indi quando primum deuicti. 895
indicis lapidis origo 740
indifferenter, æquo pede 725
indignabundæ orationi, quæ ſententiæ conueniunt 904
indignatio unde proficiſcitur. pag. 1280
indignatio uē dicit ſtomachū. 729
indignantis oratio 1220
indolentia ſeu uacuitas doloris, ſummum bonum 993
indos Dionyſius ſuperauit 104
inductio explicata 1283
indulgentia in noſtra uitia taxata 945
indulgere genio 861
inertes 841
infamia falſa non dolendum. pag. 1019
infamiæ ſymbolum atramentum pag. 1345
infamis 750
infans à non fando 519
infœlices per ſomnum fœlices. pag. 1124
infœlicitas duplex 889
inferno nulla eſt redemptio. 829
inferi facile inueniūtur, uel clauſis oculis 1034
inferorum porta 786
inferorum aditus ubi 60
infirmus 897
ingenium ſubactum 808
ingenium an ars utrum plus ualeat 261
ingenium duplicem habet notionem 827
ingenui 735
ingenij explorandi ratio 1295
ingenia hominum diuerſa 1
ingenij impedimentum 372
ingenioſi quibus calidus ſanguis pag. 1034
ingurgitationes prohibitæ 875
inimicare urbes 896
inimicitiæ genera 899
inimicitiarum diuiſio 206
inimico imprecandi mos pagina 1315
initij & finis ſignificationes. pag. 1324
iniuriam aliorum eſſe nobis propulſandam 1024
iniurias flere pueri, ulciſci uiri eſt 903
innocens dicitur candidus 954
innocentiam tutam eſſe 40
ino 830
ino deijcit ſe in mare 1072
inonis fab. 247
inornata uerba 1098
inſania iucunda Argiui 1035
inſania poetis neceſſaria 261
inſaniæ remedium helleborum. pag. 372
inſaniæ ſpecies imitari longè ſuperiores 373
inſanire pro ſupra modum excedere 963
inſanire dicit bacchare 45
inſanus dicitur ceritus 976
inſani generalis definitio 372
inſanum pecunias ſpernere 363
inſatiabilis res hirudo 1300
inſero, ſerui, & inſero, ſeui quo differant 709
inſero, inſitum & inſertum. 726
inſignis unde dictum 749

inſinuatio 871
inſiſto iūgitur accuſatiuo 909
inſita à natura non facile auellun tur 759
inſolens ſuperbus 797
inſolens pro inconſueto 727
inſperatum 892
inſula 828
inſulæ fortunatæ 909
inſtar 886
inſtita 284.941.1392
inſtitor 847
integritas iuſtitiæ particula. pag. 1022
intellectio 726.704
intellectus regio morbo comparatus 1140.1141
intemperantia omnium perturbationum fons 1008
intentare minari 747
intercidon deus 877
intercisi dies 706
intercolumnium 774
intereunt noſtra omnia 1056
interfector ſuipſius peccat. 772
interitus & ortus principium. pag. 968
interitui obnoxia eſſe quæcunq; ſenſibus ſubijciuntur 1212
interlunium 774
interregnum eodem
interrogatio uehementiā orationi addit 726
interpretandi ratio 249
inteſtabilis 1402
inteſtabiles 366
intonſus et barbatus pro uetuſto & priſco 821
inuentio unde ſumenda 1265
inuentio, elocutio & decorū poëticum ex philoſoph. fontibus manat. 1113
inuentio ac diſpoſito tēpore priores quam elocutio 915
inuentio ſatyrica 1099
inuenire difficile, inuentis addere facile 1074
inuentores rerum multarum. pag. 1168
inuertere 946
inueſtis dicitur leuis 808
inuidia maior 1317
inuidia hydra 1345
inuidia grauiſſim. tormentum. pag. 401
inuidia arduè ſuperatur. 831. eſt inter pares eodem
inuidiæ & odij affinitas 1054
inuidiæ locus 1027
inuidæ inepta fuga 971
inuideo 808
inuideor 918
inuidentia 1008
inuita Minerua nihil tentandum. pag. 931
inulus 568
inula 351.988
inuentorem dicit parentem 20
inuertere pocula 988
inundationes calamitatis portenta 709
io uox gaudij 905
iocus 715
iocus in uerbis dicitur, eius diffinitio, diuiſio, &c. 810
iocus in rebus etiam dicitur non in uerbis tantum 784
iocus plus mouet aliquādo quàm ſeria dicta 336
iocus & Amor Veneris comites. pag. 714
iocari & ludere quo differant. pag. 783
iolaus 783
iolcos urbs Theſſaliæ 209
ion. 815
ionicæ philoſophiæ author Iſocrates 978
iouis regia ubi 869
iouis auribus ſeruare 1026
iouis plancta æquitatē, ius, leges infert 1019
iouis ſcutum 756
iouis Elicij ara 913
iouis in aureum imbrem conuerſio 856
iouis ſtella hominibus ſaluberrima 100
iouis ſtatua ex cupreſſo 737
iouis caſtrum 1072
iouis fab. 248
ioue uno minor 1407
ioui aurea corona detracta 962
ira unde 875
ira ſignatur ex feruenti iecore. pag. 756
iræ deſcriptio 759
iram dicit ſtomachum 729
iracundus 722
iracundiæ uis demonſtrata 31
iracundiam dicit bilem 26
irati oratio 1220
iratorum oratio imperfecta. 904
iratorum forma 936
irridentium mos 315
iridis deſcriptio 1043
ironia 844
ironiæ præceptum 938
ironiæ uirtus 910
irudo 9[illegible]
iſis pro luna 1022
Iſion qua pœna apud inferos cruciet 853
iſionis cum nube concubitus. 763
iſocrates author Ionicæ philoſophiæ 978
iſocratis & Lyſiæ collatio. 1045
iſthmos 828
iſthmos in Achaia 882
iſthmij ludi 703
ita, quod corruptè appellatur, pro eta græco, ut e longum debet proferri 1302.1327
italia dicitur Heſperia 789
Italicæ philoſophiæ author Pythagoras 978
itero, as, nō ab itinere deducitur. pag. 17
iterare 785
ἰχθύς quid 1066
iuba rex Maurorum 42
iube tellus 770
iubeo pro rogo 945
iudex inſignis Aeacus 98
iudex corruptus male uerum examinat 349
iudicis de ſcripto uitium 1032
iudicis officium 1289
iudices qui nam reijciendi 938
iudicium nō amantis quam amantis ſa

tis ſanius 1041
iudicium noſtrũ qui corrumpunt crudeliſſimi hoſtes 892
iudicium non debet ex perturbatione ſed ex ratione eſſe 801
iudicium quale optimum 1077
iudicium dicitur urna 964
iudæi & eorum religio in cõtemptione 960
iudæorum ſuperſtitio taxata. pag. 955
iugurtha latine loquens 1121
iuuenalis Horatio prælatus. 273
iuuenca pro puella 801
iuuenci homines dicuntur, non boues tantum 83
iuuenis natura 1235
iuuenis decorum 880
iuuenis natura 1221
iuuenum natura 1082
iuuenum ingenium delectationem emolumento anteponant pag. 1120
iuuentus pubes 806
iuuentus, iuuenta, & iuuentas. 54 & 713. & 1355
iuuenta dulcis 759
iuuentutis educatio 1310
iuuentutis educandæ ratio 835
iuuenor 1256
iuga 754
iugum 801
iugera 820
iugera 2. agri ſatis 821
iugulus & iugulum dicitur. pag 298
iulia lex de adulteris 390
iulius Florus 1032
iulius Florus 1004
iulij gentis dij 886
iulij domus origo 750
iulium opus 820
iuno Romanis reconciliata. pag. 839
iuno dea regnorum 763
iuno pro aqua terraq; capitur, cur fœmina, cur patiens. pag. 710
iunonis mater 758
iupiter in cignum 924
iupiter in aurum uerſus 857
iupiter in taurum conuerſus. pag. 873
iupiter à capra nutritus 835
iupiter tres oculos habebat. pag. 1048
iupiter malus, pro aere malo. pag. 41
iupiter anima mundi 743
iupiter pro Plutone 779
iupiter in aurum uerſus 143
iuppiter hibernas cana, & cæt. pag. 980
iupiter mite numen 6
iupiter fulmina diurna emittit. pag. 710
iupiter pater hominum atq; deorum, ætheris ac aeris ſymbolũ continet, mas eſt. & actiuus. pag. 710
iupiter pro aëre & nocturno tẽpore 3
iupiter Saturni fil. 750
iupiter Dieſpiter 785
iupiter ſummus honore 23
iupiter pro aere 707
iupiter in taurum 160
ius 721
in Ius rapiendi mos 961
iuris peieratus 82
iuris ciuilis diuiſio 935
iuris Romanorum origo 1027
iuriſconſulti unde dicti 59
iuriſconſultorum uafrities 970
iuſiurandum ſolenne apud priſcos 805
iuſtitia non eſt naturalis, ſed inuenta propter utilitatem. pag. 948
iuſtitia ſalubris, & eius laus. pag. 1243
iuſtitia non eſt naturalis. pagina 298
iuſtitia ruſtici collaudata 326
iuſticiæ laus 837
iuſtitiæ diuiſio 772
iuſtitiæ diff. 1088
iuſtus homo dicitur Tyridates. pag. 47
iuſtum & æquum ex utilitate deſcendunt 298
iuſti mater utilitas 947
iuſti uiri officium 113
iuſtitium 882
ixion perfidus 923
ixionis fab. 1073
ixionis hiſt. 247

L

L, & N facilis eſt permutatio 701
labeo iuriſperitus 947
laberius poeta 961
labor qualis maxime tolerabilis. pag. 447
laboris durities 1089
labetes prouocant ſomnum. pag. 840
laborum præteritorum recordatio ſuauis 703
laborata 835
labyrynthi author 722
lacertæ uirides 42
lacertæ cubitales 771
lacedæmon patiens 16
lacedæmonij patientiſſimi 732
lacedæmoniorum reſponſum ad Philippum 1045
lacedæmoniorum mos in experiendis liberorum ingenijs 1399
lacedæmoniorum dux Tyrtæus poeta 1186
lacedæmoniorum bellum contra Meſſenios 268
lacheſis 798
lachrymæ ex lætitia 1137
lachrimæ unde proueniunt 810
lachrimarum ſignificatio 26
lacidus philoſophus 989
laconica breuitas 1045
lactantius 1347
laertiades 757
lagana 323
lagois 966
lagois auis 350
laidis hiſt. 370
læſtrygones 858
lætamen 716
lætitia nonnunquam exprimit lachrymas 1137
lætitia quid 1003

letitia geſtiens 1007
letitia, triſtitiam pellit 733
letitia inſolens 797
letitiæ dator Bacchus 35
letitiæ deſcriptio 790
letitiæ tractatio 810
letitiæ ſignum expotrectá frons. pag. 907
letitiam ſuadet 19
leticiam ſuadet 907
letus & letitia 715.716
letus pro ueloce 935
lana medicata fuco non refert amiſſos colores 124
lambere 769
lamentare 727
lamentor & conqueror differũt. pag. 774
lamia eod.
lamiæ hiſt. 1275
lamiæ fab. 1120
lama Mileſia 1021
lauere 854 138
lanci pedes Dij irati habent. pag. 1310
lanificij inuentrix 745
landini error 1390
languor 797
lapathus 978
lapatium herba 1053
lapadicina 827
lar 749
lares 1036
lardum 983
largitio 748
lariſſa ciuitas Theſſaliæ 16
lariſſes urbs 732
laruæ 1036
laſanum 322
laſciuia 765
laſius 977
laßitudo ſuadet ſomnos 343
latina cum Græcis miſcere. pag. 337
latina lingua, Græca uberior. pag. 1075
latinæ linguæ ſtudioſi Barbari. pag. 1121
latinæ feriæ 882
latini Græca legere quando cœperunt 1168
latinitatis officium 918
latinorum ignauia reprehenditur 1176.1177
latium unde dictum 25
latonæ fabula 768
latrocinia & furta quomodo differunt 948
latus clauus 954
laudandi ſtudium 15
laudandi utilitas 188
laudandi obliqua ratio 439
laudandi præceptum, amouendã adulationis ſuſpitionem 837
laus fœlices reddit homines. pag. 1117
laus & uituperium ex parentum commemoratione 1
laudes fictæ aliquando adhibendæ 1016
laudibus falſis non letandum. pag. 1019
lauerna dea furum 1020
lauerniones eod.
laurea Apollini dicata 881
laurentius Valla reprehenſus pag. 1361
laurentij Vallæ laus 1360
lauri arboris natura 95
lautum pro dubium 354
lectica 289
lectoris officium 1032
leda mater Caſtoris & Pollucis. pag. 24
lectus genialis 999
lex famoſa carmina prohibens. pag. 965
leges primum in tabulis ſcriptæ. pag. 931
leges Romanæ omnes antiquatæ pag. 1028
leges uerſibus ſcriptæ 1187
leges primum ligno inſidebantur pag. 267
leges ſilent inter arma 1089
legum laus 1243
legum origo & finis 868
λειπόστη 34
lene 707
lenitatis præcepta 1199
lentus in fine uocabuli denotat exuberantiam 761
leonis ſignum 877
leones ubi abundant & eorum natura 770
leophanes 977
lepos 984
lepores auriti 744
lepus 791
leſbum plectrum pro lyrico carmine 47
leſbos ubi optima uina creſcebãt. pag. 761
leſbius filius Aeoli 815
leſtrygones 858
lethargus morbus 359
letargus 971
letargus 974
lethargici morbi remedium. 365 deſcriptio eodem
lethei pro obliuioſis 225
letum 721
leua cur annulos gerimus 984
leucippus Abderis 993
leue, politum 715
leue ſine pondere 715
leucoſia 971
leucothea 732.247
leucothea Ino 1072
leuia polita prima ſyllaba producta. 916
leuini origo 316
leuis pro in conſtanti 14
leuis pro nullius precij 46
leuis pro inueſti 808
leuis pro ſine pilis 888
leuis pro lubrico 783
leuitatis reprehenſio 939
lex, uide leges
libare 983
liberalitatis laus 795
liber pater, Sol & Apollo idem deus 913
liber Bacchus 746
liber unde Thyoneus dicitur. pag. 35
liber ſolus ſapiens 986
liber quid 1129
liberi & Cereris certamen ubi. pag. 767

liberi & ſerui à natura 785
libertas loquendi ſublata 260
libertas Decembris 387
libertatis templum ubi 913
libertatis iucunditas 1014
libertas alterius non emenda beneficijs 1011
libertatis & licentiæ diſcrimen. pag. 765
libertatis animi locus cum amicis pag. 1022
libertatem ſuadet 889
liberalitas 748
liberalitatem ſuadet 1006
liberare expedire 805
liberti 785
libertini eodem
libido 1008
libido, in uiris an mulieribus maior 979
libidinis uoluptas luxuria 374
libidinis & uini duo peccata. pag. 847
libidinis damnum eod.
libitina 879
libra 985
libra & aere 1035
libri care uenditi 1121
libripens 1035
libum faciendi ratio 986
liburna 806
libia caret aquis 770
licambes 903
licentia 765
licentia poetica 889
licentia poetica, in clunis. pagina 288
licentia poetica, Metaurum. pag. 177
licentia poetica in fauce 908
licurgi filius Ophelt. 1 703
lignum durißimum cupreſſus. pag. 737
ligna in ſiluam ferre 1330
ligo 848
ligurire 947
limen 773
limum pro fæce 377
limum, unde limis oculis 773
linguæ munus 1096
lini & bipermeſtræ hiſtoria. pag. 136
linire 757
lino, leui 39
linus poeta 931
lintres 1024
lippus 945
lippis & tonſoribus notum. 325. & 1729
liptote 706
liptote 810
liquor mare 839
lirare 1001
litem liti opponere 363
literæ quid hominibus præſtant. pag. 841
literæ in plurali tantũ ſignificant epiſtolam 990
literæ ex animalium figuris. pag. 738
literarum inuentor 738
literarum monumenta durabiliſſima 878
lites decidendi mos 799
littus quid 712
littora omnia curua 785
lituum 707
liuius 1124
liuius ex ſapientibus 977
liuij Druſi dictum 1108
liuij ſalinatoris triumphus 885
liuij opera periclitantur 878
liuius Adronicus 931
lixæ ſerui calonum 285
locus quiſq; quid optimum ferat. pag. 967
locus ab aſſentatione 915
loci in quibus non ſit ſemper manendum 1015
locorum nomina in genitiuo caſu ut ad Veſtæ, ſubaudiendo templum 960
loligo 951
loligo genus piſcis 307
longareni hiſt. 286
longè doctißimus 309
longitudo maiori diſtãtiæ tribuitur quam latitudo 1398
longolij ſcripta 1116
loquendi rectè ratio à uulgo diſcenda 1219
lorica, quia loris alligata 782
lotophagitis 769
lubricus 37
lucanus neglexit artem 1292
lucanus non poeta 1214
lucanus reprehenſus 1199
lucani error 1122
luceria ciuitas Apuliæ 142
luceres 929
lucerum origo 1120
lucretilis mons 33.34
lucidus philoſophus 989
lucifer ſtella 807
lucilius taxatus 968
lucillius quo tempore uixit pagina 1401
lucilius author Satyræ 933
lucilius defenditur contra Horatium 949
lucilius 926
lucilij patria 933
lucilij & Scipionis amicitia. pag. 347
lucilij uerſus damnati 335
lucina eadem quæ Diana 152
lucina Diana 913
L. Tuberonis & Pici hiſtoria. pag. 872
lucrinus portus 1056
lucrinus lacus 820
lucrum non facit beatum 1015
lucri deus mercurius 359
luctor tibi 705
luctus fictus 931
luctus tractatio 43
luctus 1008
luctum diuturnum prohibet. pag. 806
lucus 1009
lucus nemus deo ſacrum 732
lucullus 1010
luculli inepti imitatores 867
ludere quando poetæ dicuntur. pag. 952
ludere & iocari quo differant. pag. 788
ludimagiſter plagoſus reprehenditur 1138
ludimagiſter acerbus & plagoſus

ſus 1019
ludi præcipui quinq; 735
ludorum genera Romanis conceſſa 1314
ludorum genera 4. 703
ludos circe prima inſtituit 975
ludus 715
ludus in re dicitur 810
ludicra 991
ludibrium 654
ludouicus Arioſtus 1200
lugenda non ſunt communia mala 784
lugendi mos antiquus 1069
lumbi 904
luna ſiderum regina 236
luna Iſis nominata 1022
luna dea ueneficiorum 959
luna quaſi luminum una 750
lunæ quædam epitheta 888
lunæ omnia dearum nomina relata 912
lunæ, quo tempore ſacrificare ſolebant 866
luo unde 846
lupata frena 735
lupercalia 882
luperci 1096
lupus piſcis 967
lupus 769.760
lupi optimi qui 351
luridum 842
luſcus 945
luſcinia ex Philomela 192
luſcinia 976
luſus commoda, ut uirum indicet pag. 1315
luſtra, ſcortorum cubilia 320
luſtris, parum in uſu 873
luſtrum 801
luxuria punita 1084
luxuriæ uituperium 154
luxuriæ præmium ut ridearis. pag. 355
luxus taxatus 987
luxus deſcriptus 820
luxus corporis incommodum. pag. 1332
luxurioſum dicitur melle 733
luxurioſi inſani 369
luxurioſi Nomentanus & Pantalobus 959
luxurioſorum increpatio 349
lybica regio fertilis 705
lycambei hiſt. 214
lyceus mons Arcadiæ 760
lycia 842
lycij pro Troianis 18
lycij populi qui eod.
lycon orator 978
lycophron 1002
lycoridis hiſtoria 784
lycoris meretrix 941
lycinus tonſor 261
lycurgus Thracum rex 743. & 830
lycurgus abſcidi iuſſit uineta. pag. 104
lyeus Bacchus 865
lydia 17
lydij lapidis origo 740
lydi 315
lygia 971
lymphati furentes 791
lymphati 932
lynx animal 943
lynces 816. & lyncæ eod.
lynceus 943
lyncei hiſt. 1335
lyncei fab. 288
lycaonis fab. 711
lyra à Mercurio inuenta 40
lyræ inuentor Mercurius 21. & 135
lyrica officia 1155
lyrici carminis author Horatius. pag. 47
lyrici poetæ nouem 1061
lyricum carmẽ dicit Leſbum plectrum 47
lyris fluuius campaniæ 55
lyris fluuius 146.859
lyſiæ & Iſocratis comparatio. pag. 1045
lyſippus ſtatuarius Alexandri. pag 451
lyſippus ſexcenta opera eximia fecit 1032
lyſippo ſtatuarum ſculptor. pag. 978

M

Machabæus aucupij repertor 746
macellum 976
macerare 752
macies pro morbo 721
macte magis aucte 284
macte uirtute 1300
madius taxatus 1074
madij error 1049
mæuius poeta 945
mæuius parcus 280
mæuius nepos 293
mæuius deuotus 705
mæuius 903
mæuij poetæ uituperium 219
magica experimenta 901
magica ars illicita 777
magicæ artis origo 1031
magiſter patruus pro durus et ſeuerus 138
magiſter plagoſus Orbilius. pag. 1135
magiſter 847
magiſtratus præmium uirtutis. pag. 1017
magna quæ fugienda 1015
magnanimitas & eius partes. pag. 837
magnes Theſſaliæ ciuitas 129
magnes poeta 921
magni conatus taxati 819
magnatum amicitia dulcis inexpertis 1024
magnifica, cur dicuntur Attalica pag. 705
magnificentiæ partes 837
magos Perſica dictio 1411
magus 777.1031
maia mater Mercurij 983
maiales 850
maieſtas dicitur ſupercilium. pag. 833
maiores, qui 701
mala in fœm. gen. pro malo augurio 905
mala non eſſe perpetua 84
mala, primam producit 874
mala in ſecundis menſis erant. pag. 292

mala committere uigilantes, bona,negligentes ſumus 1002
male pro non 737
male pro non 294
malebathrum 80
maledicus canis appellatur 213
maletus ſiue Muleus,tubæ inuentor 707
malobratum 804
malus dicitur niger 727
malus 27
malum magnum eſt nō poſſe ferre malum 1033
mamurræ familia 954
mamurius ſculptor 789
mancus 955
mancipia uendendi conſuetudo. pag. 373
mane 812
manes,dicuntur dij boni 11.725
manes pro pœnis 726
mango 453.1033
manni equi 207
manifeſta qui negant ut notandi. pag. 441
manlius unde Torquatus dicitur pag. 846
manumiſsio tribus rebus fiebat. pag. 390
manus dare quid 910
mantica uitiorum 374
mantica uitiorum noſtrorum & aliorum 977
mantica 322
mappæ 378
M.Liuius Druſus domum ædificaturus 1108
M.Antiſtius Labeo 947
M.Antiſteus labeo 298
M.Tigellius Hermogenes 282
marci Imperat.& Commodi filij hiſt. 1100
M.Craſſi & Myſorum legatorū hiſt. 1138
marci Antonij nauale bellum. pag. 846
M.Tullij error 1327
mare monſtrum dicit 720
mare rubrum unde nomen habet. pag. 719
mare dicitur gurges 795
mare tranſeuntes mutant aerem non animum 1015
mareoticum uinum optimum. pag. 791
mareotis palus 66
maricæ nymphæ templum 859
marita pro maritalis 234
maritari arbores 180
maritus 702
mariti conſcij adulterij 847
maritima loca calidiora hieme quam montana 1011
marmor Numidicum 827
marmor precioſiſs.unde 803
marmoris ſecandi ratio 828
maronis & Liuij opera periclitata 878
mars author Romanorum.7.bellis ciuilibus delectatur eod.
mars toruus 779
martis in bello habitus 14
marſia Circes filia.708.tibiæ inuentrix eod.
marſi pop. 832
marſi incantationum periti 212
Marſilius Ficinus 1003
martia Romana fulmine icta. pag. 710
martialis Flaminis author 747
martius campus 833
maſcula pro uehementioribus. pag. 901
maſſagetæ gens Thraciæ 63
maſſagetæ 788
maſsiliæ urbis conditores. pagina 228
maſsici 706
maſtigia 899
mathematicos conſulere de uita uetat 22
matertera 702
materia poetarum 1159
materiæ & formæ munera. pag. 1113
materiam Platonici appellāt ſiluam 1033
mater te appello 361
mater Magna Baſilea 758
mater unde 707
matres cur bella maxime deteſtātur 787
matronæ in nuptijs adeſſe. pagina 1253
matronarum pudor proprius. pag. 1098
matronarum uitium 289
matronas ſectari ſumptuoſum et periculoſum 944
matinus mons 49
matrimonium cur copula dictum pag. 37
matheſis uituperatio 19
maxima Ariſt. illud magis tale eſt,propter quod unumquodque tale eſt 1113
maximum dicit ſupremum. pag. 39
mazonomus 394
mecœnas proficitur in bellū contra Anton. 896
mecœnas unde originem traxit. pag. 315
mecœnas in equeſtri dignitate manſit 38
mecœnas legatus Cæſaris ad pacem conſiliandam inter ipſum & Antonium 318
mecœnas ubi habitabat. pagina 983
mecœnatis patria 38
mechanicæ uitæ odium 1097
medæa filios occidit 1072
medeæ atrox factum 899
medicinæ deus Sol 918
medicinæ aliquot præcepta. pag. 376
medicinæ inuentor Mercurius. pag. 740
mediæ deſcriptio 716
mediocria laude digna 930
mediocris dicendi generis uitia & uirtutes 917
mediocritas in omnibus uirtus. pag. 1049
mediocritas non probatur in poetis nec in muſicis 930
mediocritatis ſimilitudo à pede & calceo 1015
mediocrit ſtyli exemplum 919

medium dicitur umbelicum. pag. 908
meduſæ fabula 777
mel opt. in Tarentino 967
mel optimum ubi 803
mel amarum ubi 930
mel corcicum amarum 1127
melancholici ſomnijs uexantur. 1041. ſtultiores ſunt eod.
meleagri hiſt. 1078
melior doctior 854
melodiæ tractatio 1244
melytus poeta 978
membrum uirile dicitur cauda ſa lax. 286. Muto 287
membrana à charta differt. pag. 952
memnonis fabula 730
memor 752
memoriæ defectus 816
memoriæ exempla 1119
memphis urbs 870
mena libertus Pompei 899
mendacium ineſt animo 1069
mendacium ſignificatur per Prometheum 711
mendaciorum præcepta 1079
mendaciorum odium 1086
menelaus & Oreſtes 1104
menſa breuis 1243
menſa ſecunda 356
menſium quorundam propriæ capulæ 887
menſium nomina & numerus. pag. 849
menſurarum & ponderum inuentor 738
mentum 804
mentis puræ ſymbolum 969
meonia 741
mena Pompeij libertus 206
mercaturæ cum nauigijs inuentores 815
mercaturæ præſtat militia. pag. 935
mercatoris natura 1122
mercatorum deus Ianus 971
merces mercis, quo differat à merces, cedis 780
mercedem quis philoſophandi cauſa primus accepit 973
mercurius deus lucri 359
mercurius talaria alata habet. pag. 715
mercurius orationis paleſtræ lyræ & furtorum 21
mercurius quo tempore floruit. pag. 738
mercurius nuncius & interpres deorum, Lyræ inuentor 20
mercurius lyræ inuentor 40
mercurius Maiæ filius 21. nepos Atlantis eod.
mercurius cum ruſtico 326
mercurius celer 804
mercurius in uarias formas trãſfigurari ſolet 7
mercurius præeſt mercaturæ. pag. 971
mercurius lyræ inuentor 135
mercurij de cœlo diſcenſus. 958
mercurij officium 741
mercurij laudes 20. 737
mercurij mater 982
mercurij ſydus 739
mercurij tutela diuitiæ 982
mercurij furta 740
mereo res 264
mereri 113
meretrix 787
meretrix & uulgus fortunam triſtem non ſequuntur 62
meretrix differt à proſtibula. pag. 809
meretrix Chimera 49
meretrices olim in antris ſolebãt proſtare 12
meretricum mores aliquot depinguntur 12
meretricum aſtutia in petendo. pag. 1022
meretriciã uoracitatẽ dicit Charibdim 48
meretricia artes 89
meretricibus uti conceditur non amare 285
meri ſonus quomodo probatur. pag. 259
mergi piſces 968
meridies 812. 987
merionis epitheton 14
mero, ſas 178
merula auis 932
merum 733. 752
meſæ 1349
meſſala iuriſperitus 930
metalia 1015
meta pro termino 703
meta eod.
metari 95
metaphora, et quinque de ea quæri 1206
metaurum flumen 884
metior pro ambulo 207
metus non eſt ſapientis 877
metus diligens carminum æſtimator 267
metus 1007
metum mortis & decorum abſtulit Epicu 785
methodus duplex 917
metrodidactos 973
micare 750
michael archangelus ubi apparuit & quando 806
midia tibiam inuenit 708
migdon rex 813
mille 1010
millium 878
millium numeri tantum ſingularis 322
militibus ignominioſum 1020
mileſia lana 1021
mileſiorum mollicies in ueſtu. pag. 1342
militia præſtat mercaturæ 935
militiæ aſſueſcendum 836
militiæ aptus, dicitur patiens pulueris 17
militis dedecus ſummum 804
milo cæſus 942
minari 842
minari eminere 747
minæ murorum 842
minæ murorum 842
minas gigas 129
minerua tibias abiecit 1089
minerua craſſa 349
minerua caſtitatis dea 29
minerua ſecunda honore 23

minerua ætr 746
minerua pro naturali propenſione 1129
minerua omnium doctrinarũ inuentrix 1285
minerua inuita 1283
minerua 1332
minerua inuita nihil agendum. pag. 1128
mineruæ capra non immolanda. pag. 760
mineruæ hiſtoria 745
mineruæ & Neptuni concertatio 731
mingere in patrios cineres 1300
minimo me prouocat 303.949
minois fabula 778
minores, qui 702
miracula delphorum 731
mirmillones 991
miſeratio quid 1067
miſerabile & terrificum in tragœd. exprimuntur 1095
miſeria non perpetuo durat. pag. 808
miſericordia 1008
miſericordiæ mouendæ ratio. pag. 709
miſcellani 791
miſon ex ſapient. 977
mitis bonus dicitur 733
mithridates Medeæ imitator. pag. 1072
mithridates à Pompeio uictus. pag. 753
mitylene urbs 730
modeſtia opus eſt apud principes degenti 1022
modeſtum & modicum idem. pag. 752
modicum eod.
modulo ſuo metiri 1012
modulare carmen 784
mœchus animo 390
mœchi reprehenſi 284
mœchi etiam qui cupiũt mœchari 986
mœchos pro amatoribus ponit. pag. 45
mœror 1008. eius ſignum ruga
in fronte 876
modus & ratio in omni præceptione tradenda 1139
molæ truſatiles Plautus circumagitabat ob uictum quærendũ pag. 1105
moleſtum graue dicitur 710
mollis pro dulci 732
moloßi canes 984
monarchiæ ſtatum apes habent. pag. 936
monere, ad memoriam reducere pag. 849
moneſes rex Perſarum. 126. 846
monoſyllaba aduerbia facta circumflectuntur 934
mons 732
monſtrum prodigium, portentũ & oſtentum idem 860
monumentum quid 6
monumenta ſtatuis clariora & durabiliora, poeſeis 881
momentorum inſcriptio H.M.H.N.S. 329
moratus 737
morata fabula quæ 1179
morata oratio 1070
moralis uirtutis finis 1009
moralis philoſophia à Socrate primum tradita 782
morbus Neapolitanus 1396
morbus regius 271.932
morbi animi uitia 997
morbi cuius culpa inuaſerunt. pag. 721
moroſus 737
moroſi qui 20
moriendum, ergo indulge genio pag. 798
mori quamprimum. optabile. pag. 1021
moriuntur homines ubiq; 1056
mors infamis 1142
mors nemini parcit 1253
mors dicitur Proſerpina 779
mors perpetuus ſopor 772
mors dicitur orcus 874
mors diuitijs uitari non poteſt. pag. 829
mors pallida, frigida 725
mors ultima linea rerum 1028
mortis contemptus in mulieribus pag. 1105
mortis neceßitas 1398
mortis genera quatuor 720
mortis timorem quid pellit. pag. 1031
mortis tres gradus 9
mortem qui ſibi conſciſcunt peccant 772
mortem dicit ſoporem 43
mortuus reuiuiſcit 889
mortui ſuperuacuè honorantur. pag. 106
mortales cur ſumus 818
mortalia natura ſua omnia præter ſummum Deum, quæ ſolus eſt ſua natura immortalis. pag. 745
morum differentia quadripartita 1157
moſcus Pergamenus 405
moſchus orator 1006
moſes rex Iudæorum 334
moyſes quando populum ex Aegypto eduxerit 731
motus animorum neceſſarius. pag. 1178
motus creaturarum proprium. pag. 839
motus pro tumultibus 798
motus principium in ſe quæ corpora habent 1069
munatius Plancus 15
muccoſus, ſtultus 302
mugilis piſcis 967
mugilus 978
mugire bonum eſt 823
mulciber Vulcanus 918
muliebris credulitas 206
mulier rapax Charibdis 776
mulierem mutare patriam ignominioſum 838
mulieres imbecillitate nõ dedita opera peccant 1405
mulieres ſaltant 847
mulieres eruditæ 1104
mulieres commendant teretes ſuræ 801
mulieres eligendi ratio 288

mulieres

mulieres à ſuffragijs dandis prohibitæ 731
mulieres quàm ſollicitæ de forma ſolent 161,162
mulierum natura 730
mulierum honor & decus à maritis claris 1071
mulierum conſuetudo 737
mulierum ingenium 875
mulierum ſummum bonum. pagina 894
mulierum deformitas 2[illegible]
mulieribus non poßis placere ſine muneribus 1017
mulieribus conſentire & nõ conſentire, utrumque periculoſum 129.130
mullus piſcis 967
mulſum 978
multa petentibus deſunt multa. pag. 858
mundi forma in initio 948
munia, & munus 801
municipes 802
munus poetæ 1113
munus cum offerimus quæ obſeruanda 1016
munera & munia 969
munera eſcis in hamo ſimilia. pag. 980
munera accipienda cum uerecundia, & delectu 1339
muneribus nõ placantur dij, ſed ſyncera mente 866
murem parere 1077
murena Luc. inuentor uiuariorũ. pag. 820
murena 988
murex pro purpura 824
muria 979
muris urbani ruſticiq; apologus. pag. 984
muſæ pimpleæ 775
muſarum nomina & numerus. pag. 742
muſica in ſacrificijs adhibita. pag. 789
muſica non humanum inuentum, ſed diuinum 708
muſicæ in menſa uſus 1126
muſicæ genera tria apud Græcos pag. 847
muſicæ genus Platoni probatum pag. 1167
muſicæ ſtudium 3
muſicus peritißimus Hermogenes 282
muſicis non conceditur mediocritas 930
muſtela 1011
mutabilis cæra, iuuenis 1082
mutabilitas humanæ naturæ. pag 399
muto 942
mutinum 942
mutilare 954
myrobolanum 876
myrta fœminino genere & neutro poſita 67
myrtoi maris deſcriptio 705

N

N, in L facile tranſit 791
nabis ſine cortice 952. & 308
naca 1329
neomeniæ 1399
nenia pro incantatione 911
nenia. 232. carmen quod mortuis cantatur 163
nenia carmina funebria & laudes uirtutis 998
neuus in corpore aliquando placet 1355
nania carmina funebria & laudes uirtutis 795
naiades 44
naiades 782
naiades præſunt aquis dulcibus. pag. 875
napeæ 782
naphta 902
narrationis uirtutes 1045
narrationum tria genera 1230
nardum genere fœminino 87
naris emunctæ pro acuto. pagina 949
nares corrugare 405
narium morbus polypus 907
naſci nunquam, primum 1021
naſus prouerb. 1332
naſi forma probanda 1048
naſo adunco ſuſpendere 315
naſo ſuſpendere 1099
naſo adunco ſuſpendere 955
naſturtij herbæ uſus 966
natalis diei cultus 969
natare dicit tangere fluuium. pag. 18
natare, ſummum exercitationis ſtudium adoleſcentibus. eodem
natandi præceptum 388
nates 904
natiuitatum conſideratio non omnino uana 882
natura optima dux 965
natura dicitur ingenium 827
natura ſine doctrina præſtantior quàm doctrina ſine natura. pag. 11[illegible]
natura quid ualeat ad Poeſim. pag. 1188
natura omnia communia. pagina 970
natura & opinio diuerſa ſuadẽt pag. 942
natura paucis contenta 796
natura paucis contenta 937
natura quid nouerit quid ignouerit 299
naturæ uis 1340.413
naturæ mutatio 53
naturæ non eſt repugnandum. pag. 931
naturalia non immutantur 1128
naturalia corpora habent principium motus in ſe 1069
naufragium dirigendi mos. pagina 1044
naufragorum mos pingere ſuos caſus in tabula 239
naufragorum conſuetudo 728
nauigatio culpata 9
nauigandi author 719
nauigandi authorem execratur. pag. 716
nauis partium nomina 754
nauis ficulnea 1330
nauis à nauigio quo differat. pag. 754

nauis inuentor in Græcia 706
naues ualidiores ubi fabricantur pag. 705
nauium diuerſarum formarum inuentores 719
nautæ epitheton pauidus 2
nauſeare 399
nebulo, à nebula dicitur 939
nebulones 280
neceßitas dicitur adamantini claui 154
neceßitas pro morte eodem
neceßitas dea 1315
neceßitas & neceßitudo 721
neceßitatis tolerandæ ſententia. pag. 934
neceßitatis remedium 773
neceſſaria deſcribenda in poemate 916
neceſſarij 722
necromantia 860
necromantiæ deteſtatio 208
nectar gaudium 1003
nedum pro tantum abeſt ut. 1386
nefas pro illicito 44
negationes duæ quantũ affirmãt. pag. 1262
negligens pro ſecuro 132.851
negligentes dicuntur diſcincti. pag. 201
negligentiæ incommodum 1122
negotia perdere 1009
negocia quibus committenda. pag. 1016
negotia in uita nunquam deſunt. pag. 1002
negotioſæ uitæ laus 1021
nemæi ludi 703
nembroth 746
neomenia 960
nectar. deorum poculum 752
neoptolemi genus 735
nepos 701.702
nepotes pro poſteris 90
neptunus Saturni filius 875
neptunus uentorum pater 8
neptunus maris deus cur appellatus 817
neptuni cultus 51
neptuni mater 758
nequitia 842
nereides nymphæ 54
nereides nymphæ 782
nereides marinis aquis præſunt. pag. 875
nereus Oceani fil. 756
nereus deus marinus, & omnium pulcherrimus excepto Achille 864
nero ubi ſpectauit incendium. pag. 876
nerones 2. in domo Tiberij Claudij 176
neruus et faſcinus pro uirili membro 904
neßi Centauri fab. 206
neßi Centauri fab. 899
neſtoris genus 757
neſtoris conſuetudo in increpando 1062
neſtoris ætas 807
neuius præco taxatus 1135
nicolaus Perottus 1347
nidor & nitor 350
niger noxius & malus 727
nigrum pro malo 848
nigror in oculis laudatur. 57
nil mortalibus arduum 10
nili fontem quæſiuerunt Dionyſius & Hercules 104
niobeæ hiſt. 887
nirei pulchritudo 150
nitor & nidor 350
niuis ortus, uis, & differentia à grandine 709
nobilis 704
nobilis dicitur Inachus 799
nobilitas uera quæ 1329
nobilitas non eſt uirtuti præferenda 316
nobilitatis ornamenta in bello nihil proſunt 28
nobilitati non fidendum. pagina 754
nobilitate inſigni Inachus fuit. pag. 74
noctua ubi frequens 872
nomadæ 867
nomenclator 833
nomẽ alicuius rei ex maiore parte & præſtantiore diriuatur. pag. 1064
nomen pro nomine ponunt poëtæ 794
nomen pro aduerbio 89
nomen pro fama 754
nomentanus prodigus 280
nomentanus 328
nomina ſacrorum neutra carentia ſingulari in ſecunda & tertia declinatione ponuntur. pag. 858
nominatiuus latinus in a, ab accuſatiuo græco in a 1391
nomine tantum 1330
nominatim carpere quibus mos erat 528
non & male idem 737
norici pop. 759
nouus annus expectandus cum quid in lucem edas 931
norma 95.821.982
noſtrum bonum quid 1003
nota 752
notitia uulgaris quomodo ſignificatur 1330
notus diuerſam in diuerſis locis habet naturam 731
notus in Adriatico ſinu maxime ſæuit 9
notus pro nobilitatus 796
nothus & Notus 720
nouacula cotis diſciſſa 871
nouacula in cotem 1331
nouandorum uerborum præcepta 1152
nouandorum uerborum præcepta 1210 illorum licentiam non eſſe ereptam 1211 neceßitas eorum 1212
nouendiale 237
nouendiales pulueres 911
nouenarius numerus perfectus. pag. 1386
nouenarius numerus 1185
nouitatis uerum epitheton, græca 1096
nouus pro magno 775
nouum pro magno & admirabile 718

non

nox concubia 812
nox intempeſta eod.
nox pro obſcuritate 891
nox pro concubitu 773
nubis concubitus 763
nullus poëta 921
numantiæ bella 890
numæ libri 1118
numæ hiſtoria 747
numæ regia ubi 712
numen non inducendum in fabul. pag. 1087
numerius Fuſcus 860
numerus pro ſaltu 1090
numero plurali cur principes utuntur de ſe loquentes 1027
numeri 881
numerorum impar perfectior. pag. 1129
numicius 1007
nummorum notæ 1055
nuntij officium 739
nuptiæ à nubendo 756
nuptiarum inuentio 742
nuptiarum conſuetudo repotia facere 969
nurus 702
nutare 334
nux 876
nyphates fluuius 807
nymphæ pro muſis 829
nympharum uaria genera 54
nympharum diuerſa genera. 782

O

Obedientiæ exemplum luna 956
obijcere 852
obiliſcus Seſoſtris rex 879
oblectatio à qua ætate probatur & improbatur 1275
obliuiſci tradere uentis 1302
obliuionis exemplum cucullus. pag. 327
obliquum differt à tranſuerſo. pag. 789
obolus 985
obſcœnũ ab Oſcis duci ridet Feſtus 1396
obſcura ſcripta Hieronymo odioſa 1296
obſcuritas orationi unde 916
obſcuritatis exempla 1095
obſecrare 783
obſequij commoda 1021
obſequioſi maioribus laudantur. pag. eodem
obſequium nouum uerbum. 1053
obſoletum 807
obſoletum quid 911
obſtetrix infans Diana 768
obteſtari 707
obtrectatio 1008
occidere 1142.772
occidere dicuntur magni uiri. pag 44
occiduum 812
ocior 823
ocium ſtultè à dijs homines precantur 96
ocij laus 1089
ocij ridicula & præpoſtera inſectatio 822
occluſum, iunctum 45
occupare 753
octauiani laudes 709 illi aræ ac ſacrificia uiuenti poſita. eodem
octauianus ut deus inuocandus. pag. 715
octauianus Ioui ſecundus 744
octauiani laus 742
octußis 974
oculi in multis falluntur 1031
oculi incerti 449
oculi nigri pulchri 917
oculorum incommodum 781
oculorum colores 1048
oculorum color laudabilis 57. & 784
oculorum laus 810
ocypete 967
odium inducendi exemplum. 751
odium pro moleſtia 325
odia clandeſtina aßimilantur ignibus cinere tectis 793
odit & faſtidit 441
odyſſea quid uirtus ualeat demõſtrat 1000
odyſſea quid maxime agatur. pag. 1039
oeagrus 744
œſtrum Iouis 1072
ofellus 352.970
ofellus poeta 965
ofelli moderantia 355
offenſio ſtulta magis ægre ferre uitia ueſtis quam animi 999
officium et finis poetæ quomodo differant 1113
olera quibus in locis præſtantiora 978
oleæ arboris deſcriptio 731
oleum camino 977
oleum opt. in Caſinate 967
olei uſus 735
olim pro futuro tempore 86
oliuæ allegoria 1351
olympiade notæ temporum. 703
olympici ludi, 703
olympici certaminis inuentor. pag. 747
omaſus 380
omaſum 980.1619
omina 860
omnes ſtultos inſanire, ſententia taxata 996
omnia mea mecum porto 878
onyx 192
oppedere 1330.960.334
oppetere 804
opera, operatio, opus 731
oppidij hiſt. 366
opinio circa quæ uerſatur 1039
opiniones. 288. de ſummo bono. pag. 994
opinandi uis à Sole 913
opimij hiſt. 365
opiſtographiæ epiſtolæ 1026
optimus primus 804
opportunum dicitur præſens. pag. 1152
opſono cœnæ 350
opprobrium 814.760
opuntia oppidum 48
opus & operatio 731
oraculum 859
oracula Delphica 1095
oracula dicuntur ſortes 926
oratio cur homini conceſſa. pagina 922

oratio unde conſtat 928
oratio dulcis 1066
orationis diuiſio 934
orationis officium 1069
orationis decorum 1079
orationis uitia quæ uirtutis ſpeciē habent 1149
orationis inuentor Mercur. 21
oratione uti quàm uerſibus difficilius 1126
orator 1000
oratori finitimus eſt poeta 915
orbilius pro plagaſo magiſtro. pag. 1135
orbilij hiſt. 1029
oreades 54
orcades Britanniæ Inſulæ 843
orcum pro morte poſuit 874
ordinis perpetuum epitheton Lucidus 1151
oreades 782
oreſtes occidit matrem 1061
oreſtes furens quomodo ſanatus. pag. 16
oreſtis furiæ 1072
oreſtis & Menelai hiſt. 1104
oreſtis genus ſæuum 14
orgya ubi celebrantur 763
orgya ab Aegyptis 744
orichalcum 1167
originis meretrix 941
orion uenator 120.92
orionis mors 121
orionis ſtellæ natura 51
orionis ortus tempeſtates gignit. 779 eius hiſtoria eod.
orionis canis 877
orpheus Calliopes filius 23
orpheus Theologus 738
orpheus ex ſapientibus 977
orpheus in ſiluis, inter Delphinas Arion 174
orpheus quid cyra egerit 989
orphei hiſt. 1185
orphei mater 1130
orphei & uxoris fabula 773
orphei hiſtoria 748
orphei geſta apud inferos 852
orphei hiſtoria 44
orphica Orgya 744
ortus & interitus principium. pag. 968
orta omnia occidunt 1212.818
oſci unde oſceni immundi 313
oſci populi turpibus moribus inde uerbum oſcenum pro obſceno 954
oſcinæ aues 871.860
oſcines aues 159
oſcitatio pigritiæ ſignum 943
oſculandi mos 63
oſculum 752
os quale laudabile 752
os putidum Gelonis 1131
oſtentum portentum monſtrum & prodigium eadem res. pag. 860
oſyris Bacchus Aegyptius 746
oua quæ meliora 978
oua à balneis proficiſcentib. dantur 945
ouidij patria 862
ouis fœtus, agnus 708
oui gemini hiſt. 1078
oui partium nomina 375
ouum geminum Ledæ ex Ioue. pag. 924
ouum initium cœnæ 292

P

Pacorus rex Perſarum 126. & 846
pactolus lydiæ fluuius 1321
pactio ambigua authori noceat. pag. 1140
pacuuius & Accius 1103
pacuuij epitaphium 1028
pæti qui 295
pagani 814
paganalia 882
pagus 814
palla 902.1107
palam quæ geri non debēt in dramate 924
palam in ſcena quæ geri debent. pag. 252
pallas deo proxima 745
pallas unde dicta 756
pallas cur uirgo fingitur 731
paleſtra quid 740
paleſtræ inuentor 738
paleſtræ inuentor Mercur. 21
paleſtram dicit oliuum 18
palemon Melicertes 247
palliatæ fab. 921
palinurus promontorium 118
palinurus promontorium Lucaniæ non Siciliæ 1363
palinurus 841
palinodiam canere periphraſis. pag. 1300
palma pro uictoria 2
palma 704
pallor color amantis 852
pallorem inducit cuminum bibere 1025
palpare blande tangere 964
palpare 345
palpones 964
palumbes 840
pamphilus 977
pan ubi potiſſimum colitur 893
pan in furorem agit homines. pag. 1190
pandrium 192
panis & Syringi fab. 861
panætius 782
panætius 1040
panætij hiſt. 53
pandora terris immiſſa 10
pandoræ hiſtoria 721
pantalabus 928.959
panthera 1031
panthia 840
panthous 779
panthois fab. 50
pannus uilior ueſte 787
papaueris uſus in cœnis 1126
papaueris tria genera 1183
paphi 782
paphos urbs Cypri 54
papinianum ius 1028
parra auis 871
parrhaſius pictor 890
paraſiti 943
paraſitos reprehendit 1018
parus inſula Archilochi patria. pag. 1025
parcus 780
parcus pro amaro 785
parcius pro rarius 45

e parca

parca ac honeſta uita deſcripta. pag. 970
parcarum mater neceßitas 1315
parcarum fabula 798
parcere 780
parcitas quæ ſequenda 1016
parens pro inuentore 20
parentũ probitas non parui momenti eſt in liberis 800
parentum præcipua laus 1125
parentum cõmemoratione inuenitur laus & uituperium 1
parentum ſcelera corrumpunt filios 869
parentibus primus honor debetur poſt deos 1115
parentibus quid debemus 1267
parrhiſia ſublata 260
paria certantium 326
paris Arbiter 864
paridis hiſtoria 754
parietes cera illiti iuxta lectũ ad notandum 971
parientibus Diana adeſt 152
parnaſſus eminebat in diluuio 5
parochus pro magiſtro conuiuij. pag. 988
parochi 312.313.954.353
paros 765
parſimonia quæ laudabilis. 970
parſimonia 780.786
parſimonia nimia quæ ob prodigos hæredes ſuſcipitur 94
parſimoniæ laus 820
parſimoniæ illuſtre exemplum. pag 1088
parthenïatæ 781
parthenope 971
parthinicti 1023
parthi Scytharum exules. 843. eorum mos in bello eod.
parthi in Latium non uenerunt. pag. 25
parthorum ciuile bellum 850
participium uerbi deponentis in actiua ſignificatione 844
partium duo genera, ſimiles & diuerſæ 1047
parua quæ ſequenda 1015
paruo contentus quomodo quis eſſe poßit 349
paſcua optima in Sicilia 823
paßiones 1007
paßus 878
paſtilli 940
paſtores populorum reges 896
patientiam ſuadet 97
πάθος.quid 1066
patrare 701
patera 184
pater patriæ qui uocari uelit, quid agere eum oporteat 155
pater unde dicitur 701
pater laudatus 957
patris amor, fratris maior 796
patris ſumma laus 952
patres patriæ 867
patria pro ſummo bono 1011
patria interdum dicitur domus. pag. 729
patriæ maxime obnoxi ſumus. pag. 1266
patriam mutare, mulieri ignominioſum 838
patritij 1101
patritium tres ordines 1156
patronus 834
patroclus pro ſordido 1108
patruus 702
patrueles eodem
patrui acerbius corrigũt quàm parentes 854
patruus pro ſeuero 363
patruorum mos in corripiendis adoleſcentibus 138
paucis contentum modeſtum decet eſſe 981
pauimentum 820
paulus Manutius Demoſthenem uertit 1075
paulus & Terentij Varronis hiſtoria 24
paulus Aemylius 860
pauli Aemylij hiſtoria 748
pauonis natura 966.967
pauonis caro non corrumpitur. pag. 944
pauonem primus Hortenſius con uiuij cauſa occidit 944
pauor unde 820
pauper ſpiritu quis 898
pauperes magis fidem colunt quàm diuites 62
pauperrimi nobiles 749
paupertas malum nullum uel minimum 706.997
paupertas facilius laudatur quàm fertur 836
paupertas munda diuitibus grata 876
paupertas opprobrium 156
paupertas dicitur ſordes 807
paupertas pro opprobrio ducitur 868
paupertatis ſententia 823
paupertatis ocioſæ laus 984
paupertatis laus 826.101.413
paupertate ſola beatè uiuitur. pag. 97
pauperici & paupertatis diſcrimen 706
pax ubique tempore Auguſti. 197. bello melior. 731. dicitur portus. 27. eius uitium 445 eius laus 1243
peccatum nullum leue 301
peccata quomodo paria 972
peccatum à uoluntate progreditur non ab actione ſola 985
peccata parua non ſunt magna pœna afficienda 947
peccare hominis eſt 1122
pectus cithara dicitur 709
pecten, plectrum 799
pectines 959
pecus quid 711
pecus omne animal antiqui dicebant 5
peculium 1118
pecunia in zonis 1346
pecunia unde dicta 1019
pecuniæ collectæ ſententia. pag. 414
pecuniæ in quo genere bonorum numerandæ 796
pecuniæ uis 143
pecunias contemnere inſanum. pag. 363
pedis menſura 878
pediculi 655

pedum

pedum deformitas 216
pedum pulchritudine inſignis Catia 288
pedum plantæ pro Venerea libidine 864
pegſia fabula 777
pegaſi fabula 49
peierare 805
peleus feliciſsimus 1156
peleus pater Achillis 1065
pelei hiſt. 129
peligni pop. 862
pelij hiſt. 849
pellis & cutis quo differãt. 779
pelops unde ortus 14
pelopis parens 816
pelopis domus pro Atreo et Thyeſte 14
penates 800
penelope caſta & contra 1002
penelope meretrix 401
penelopes caſta quia nunquam ſollicitata pecunijs 981
penelope et Circes unũ Vlyßem amant 35
penelopes hiſt. 852
penelope 761
penitus 752
penthei 830
penthei hiſt. 373
penthei hiſt. 1020
pera duplex uitiorum 373
pera duplex qua uitia conduntur noſtra & aliorum 977
perdere negotia 1009
perditus quis 734
perduelliones 845
peregrinorũ quot genera 1268
perenna dea 878
perenne eod.
perfectum imperfecto prius. pag. 1117
perfidus 756
periander ex ſapient. 977
periculum dicit Charibdim 49
pericula difficile eſt euitare. pag. 1308
pericula incerta 813
pericula cauendi preceptum. pag. 1343
periodus 1075
peripatetici unde dicti 994
perire, amare 48
periſcelis 1022
perithoi hiſtoria 842
perithoi nuptiæ 763
peritos aliqua arte Fortuna facile adiuuat 786
periuri dicuntur ſacri 366
perlucidus pro futili 764
permolere 284
perna 970
Pernix 1082
peruicax 910
peruicax 231
perpendiculum 982
perſa perijt 860
perſæ quibus rebus decori 96
perſarum delitiæ 67
perſeus ducit in uxorem Caßiopeam 876
perſei ortus 856
perſeuerantia fortitudinis pars. pag. 837
perſius in ignem proiectus propter obſcuritatem 1140
perſius græcus natione 325
perſij obſcuritas 1296
perſi luxurioſi 792
perſi deſcribuntur 813
perſona muta 925
perſonæ à quo repertæ 921
perſonæ inuentor 1107
perſonæ quot in ſcæna una adeſſe debent 915
perſonarum diuiſio 1222
perſonarum genera duo, diuinũ & humanum 1240
perſonarum decorum 922
perſonarum ueſtimenta eod.
perturbatio animi duplex. 1066
perturbationes ubi tractatæ. pag. 1067
perturbationes in qua parte animi 1007
perturbationes inſectatur poeta. pag. 1012
perturbationes omnes in opinione 1009
perturbationes quando grauiores 717
perturbationum partes unde oriuntur 1069
perturbationib. non ſeruiendum. pag. 1015
pertinax pro perſeuerante 20
pes claudus & laneus 112
pes pro fine 915
peſtis deſcriptio 1196
peſtis & Belli remedia 912
peſtilentiæ deus 913
petaſo 970
petendi occulte rationes 1022
petere 783
petillus, ſacrilegus 962
petitoria Ode 716
petorrita 449.322
petrus crinitus deceptus 1187
petri uictorij error 1053
petus 946
phedra Theſei uxor 889
phaetontis fabula 893
phaetontis exemplum 191
phaetontis laus ex magnis auſis. pag. 1109
phanaticus error 1297
phantaſiæ materia 1039
phantaſma 859
pharetra 769
pharmacopola 939
pherecides 977
philantia quæ fugienda 1218
philautiam ſapit de lana caprina contendere 1023
philippus Macedonum rex. pag. 743
philira 792
philippi mos in expugnãdis urbibus 143
philippi 804
philippos oppidũ ubi Brutus perijt 81
philodemus 944
philodemus philoſophus 290
philolaus phil. 738
philomela in luſciniam 893
philoſophari uerbis ſolum, ridendum 971
philoſophia ante Pythagoram, ſapientia appellabatur 1245

philoſophia moralis à Socrate primum tractata 1265
philoſophia morolis potiſsimum diſcenda 1266
philoſophiæ moralis laus 989
philoſophiæ ſtudium militiæ præponitur 781
philoſophiæ ſtudium utile 952
philoſophiæ commoda 421
philoſophiæ partitio 991.992
philoſophiam militia mutare. 55
philoſophiæ neceſsitas 403
philoſophorum ſecta quæ præcipue ſequenda 1265
philoſophorum diuerſæ familiæ pag. 993
philoxeni & Dionyſij hiſt. 1138
philtron Pharmacum 761
philyra 1305
phineus 967.968
phœbus deceptus à Mercu. 740
phœbus frater Dianæ ex eodem partu 768
phocæni 228
pholoën Cyrus amat 58
phraatis hiſt. 72.850.797
phrynonis & Pittaci dimicatio. pag. 991
phthia Theſſaliæ urbs 888
phydias faciẽs Iouis formã. 1269
phyton pro nubibus 768
pythij ludi 703
piacula 781.997.51
picare 850
picenum uas 371
picus 872
pictura & poeſis ſimiles 1124
picturæ & diuitiarum ſimilitudo pag 938
pictores et poetæ ſimiles 1041
pictorum uitia 1148
pietatis erga fratres exemplũ 71
pietas 817
pigritiæ inſignis exemplum cucullus 327
piger pro frigido 771
φιλαυτία cæcus amor ſui. 1300
pila Romanorum haſta 964
pila à Lydis inuenta 1184
pilæ luſus quando repertus 741
pilati pro furibus 938
pilenta 1031.449
pilunus deus 877
pilos urbs 757
pimpleæ Muſæ 47.775
pincerna 863
pindari error 1278
pindari laudes 880.170
pindari authoritas 881
pindarum imitari difficile. 1004
pindus mons 23
pinguis uenter nõ gignit ſenſum tenuem 1332
pinguis tardo ingenio 946
pinus Matri deorum conſecrata pag 798
piper 979.1017
pirgus 985
pirithous 121
piſcis longeuus 820
piſces optimi qui 531
piſces opt. in Tyberi 967
piſces non reſpirant, carent ſanguine 883
piſces humanis carnib. paſti. 988
piſcium diuerſorum diuerſa tegmina 978
piſcium uiuariorum inuentor L. Murena 820
piſones unde originem ducebãt. pag. 928
pittacus Mitylenæus à quo uictus & expulſus 57
placatu difficiles 910. & 911
placandi finis diuerſus 861
placendum ſed doctis 341
placidum dicitur molle 733
placenta 987
plaga 780
plagæ 708
plagoſus ludimagiſter Orbilius. pag. 1019
planetarum propria ſigna 826
plangere 727
planipedes 921
plantandi & augendi uis à luna: pag. 913
planti hiſt. 1105
planti patria 918
planus 1342
platanus inutilis arbor 94
platanus 820
plato mihi unus inſtar omnium. pag. 1077
plato ab Archita ſeruatus 778
plato non recuſat ſaltare ſed uti purpurea ueſte 1042
plato theologiam abſoluit. 744
plato doctus 978
plato reus 375
platonis locutio pœna 1064
platonis opera nulla extãt 1266
platonis ſcriptorum commendatio 1265
platonis præceptor 738
plancus unde oriundus 17
plaudendi ratio 1031
plaudere 766
plauſus loco laudis 1080
plebiſcita 1028
plectrum, dicitur pecten 795
pleiades quæ & Virgiliæ 195
pleiades mouent tẽpeſtates. 894
plethrum 879
plorare 727
plura ſcribere non eſt laborandum ſed meliora alijs 931
plurali numero aliquem unũ allo qui barbarum 1027
plurali numero cur principes utuntur de ſe loquentes 1027
plurimus pro longo 731
plutus τυφλός 1306
plutonis hiſt. 817
plutonis mater 758
poculi diuerſa ſignificatio 705
poculorum numerus laudabilis. pag. 862
podex 904
podium 975
poëma perfectiſsimum 1275
poemata ſcripturo quid primum inueſtigandum 515
poematum utilitates 1030
poenæ dicuntur Manes 726
pœnitentia ſequitur uoluptatem pag. 874
pœnas qui timet non bonus. pag. 1020

pœnus

poenus 809
poëſeos duo genera 1124
poeta tragicus primus 1172
poeta finitimus oratori 915
poeta bonus quis 928
poeta infra deum & ſupra homines. 709
poeta ſolus ſapiens 1345
poeta bonus cygno, malus anſeri comparatur 831
poetæ nonnulli taxati 449
poeta dux belli 1186
poeta Magus 450
poeta ſui admirator 1190
poeta ut orator 3. debet præſtare 1066
poetam non natura tantum fieri 1110
poetæ latini laudati & culpati. pag. 1108
poetæ conuenit uacare ſollicitudine 1005
poetæ non alijs hominibus prudentiores 914
poetæ futuro quid agendum. 931
poetæ ſacerdotes Muſarum 761
poetæ philoſophia neceſſaria. pag. 261
poetæ cur dijs admiſcentur. 708
poetæ deſcriptio 914
poetæ officium prodeſſe 1272
poetæ à Muſis corona donantur. pag. 775
poetæ ueteres errarunt 1029
poetæ & Theologi idem 931
poetæ ante Homerum 1132
poetæ fuerunt Romæ etiam priſcis temporibus 1091
poetæ ex febre facti 1062
poetæ proprium ſignum, fabula. pag. 1046
poetæ in Apollinis tutela 783
poetæ boni quàm utiles 931
poetæ definitio 950
poetæ uiciſſim ſe laudant 1034
poetæ æditui cur 1032
poetarum collatio 918
poetarum frequens mos ſubtrahere dictiones quæ ſubintelliguntur 937
poetarum communis dementia. pag. 1184
poetarum officium 929 1178. & 1181
poetarum licentia 1069
poetarum finis 1118
poetarum erratum duplex 1112
poetarum duo peccata 1150
poetarum 4. genera 261
poetarum uitia 1149
poetarum leuitas 1189
poetis mediocritas non eſt conceſſa 930
poetis locus accõmodatus 840
poetis Bacchus præeſt 708
poetis nulla conceditur mediocritas 1282
poetica ars dearum domus. 708
poeticam præſtantiſſimam ſcientiam eſſe 3. argumentis probat Plato 914
poetica non eſt ex liberalibus ſcientijs, ſed quiddã diuinius. 914
poetica licentia, porca pro porco 1030
poetica facultas hœdera 708
poetica licentia inimicare urbes dicit 806
poetica licentia. Compedem. 58
poeticæ artis 2. lib. Ariſt. conſcripſit, & de poetis tres 914
poeticus furor à Muſis 775
poeticum furrere 961
poeticæ laus 914. 1129
poetices utilitas 1286. 1185
polliceor quo differat à promitto 734
polemon Athenienſis 976
polemonis hiſt. 370
pollice utroq; 1024
pollicem rodere furoris ſignum. pag. 210
polycletus 1041
polydori tumulus ubi 870
pollionis laudes 962
pollio Aſinius 68
polyphemum ſaltare 955
pollionum familiæ hiſtoria 793
polypus piſcis 907
polypus 1327
polypus uitium narium 295
pomeria 732
pomaria 744. 732
pompeiani belli initium 1357
pompeius excellenti uirtute præditus 1072
pompeius taxatus 905
Pompeius Mithridatẽ uicit 753
pompeius mordace dicto laceſſitus 797
pomponius Numida 63
pompeij gemmæ ſignum 1081
pompeij & Cæſaris hiſtoria. 793
pompilius ſecundus rex Romæ. pag. 747
ponere 722
ponderum ordo 985
pons Fabritius 359
pontificales cœnæ 1308
pontus uenenoſis herbis frequẽs. pag. 209
populea arbor 17
popilij hiſt. 1135
popinæ uitæ odium 1097
popino 985
popino, nouis 389
populus arbor 73
populus fluuios deſiderat 798
popularis 815
populi iudicium 1080
porcus 861
porca pro porco 1030
porphyrio Acrone antiquior. pag. 1363
porphyr. ſummus enarrator Horatij 1348
porri 947
porrigo 374. 364
porſena 908
portare uentis, obliuiſci 1302
porta Lauernalis 1020
portiæ Bruti uxoris hiſt. 1089
portentum 770
portentum oſtentum monſtrũ & prodigium idem 860
porticus Agrippæ 1009
portici magnitudo antiquitus. 95
portiæ Bruti uxoris hiſt. 1164
portus pro pace 27
poſcere 783

poſſeſſiui uariatio per principa-
le 182
ποσειδάων Neptunus 876
poſitiones cœli 1127
poſtulare 783
poſtuorta 895
poſthumus, quis 817
potentia immoderata dijs odio-
ſa 841
potenter 1151
poteſtas non impediat æquita-
tem 367
potior propriè 851
potus mirabile genus 481
prandendi tempus apud Ro. 987
prandium 1275
prata 725
pratorum periphraſis 725
precatio modeſta, non ad augen
dum ſed ad conſeruandū quæ
adſunt 1024
præcepta ſint breuia 1274
præcepta breuia eſſe debent. 263
præceptorum præceptum 929
præceptoribus opus eſt futuro
poetæ 931
præcipitē pro ueloce ponit 719
præco Neuius 1135
præconum officium 1136
præcociorum natura 1299
præcordia 811
prælum 28.767
præpetes aues 159.871.860
præpoſitiones cum ſine nomine
ſunt in aduerbia tranſeūt. 939
præſens 1164
præſens pro opportuno 1152
præſentem dicit ſuperſtitem. 199
præficæ mulieres 270
præſidium 702
præſtigiator 740
præſtigiatorum ars, iocoſum di-
cit furtum 21
prætextatæ 921
prætextata nobilium toga 1262
prætexta quando primum pueri
uſi ſunt 900
prætextæ fabulæ 1109
prece rarò in ſingul. ponitur. 713
preces non flectunt fata 773
pretium pro pœna 867
precium pro authoritate 1112
preliandi mos fugiendo 61
preneſte 1000
præneſte, fœm. & neutrius gene
ris 840
pretioſa in ſacrificijs dij non cu-
rant, ſed mentem ſpectāt. 783
priapus cuſtos hortorum 327
priapus deus hortorum 958
priape hortorum deus 897
prima naturæ propter ſe expe-
tenda 995
prima naturæ expetenda 1005
prima naturæ 994
primus pro optimo 804
priuum, priuatum 378
princeps reipublicæ dicitur co-
lumna 786
principis triplex officium 913
principis optimi officium 1027
principis ſumma laus 896
principia rerum iuxta Empedo-
clem 1142
principia quæ poſuit Empedoc.
pag. 1016
principiū quale adhibendū 1076
principium amicitia inexpertis
dulcis 1024
principium elementum & cauſæ
differunt 996
principium caput dicitur 915
principum ſcelera aliorum gra-
uiora 1001
priſca uerba 1055
priſtino die pro pridie 812
priuatum dicit uiduum 740
priuignus 867
priuor, uiduor 807
proauus 701
probabilia quæ 1120
probrum 760
probra ne uerè in nos dicantur ſo
lum curandum anxiè 321
procacitas quandoque mulieres
commendat 37
procella 806
proci 580
procraſtinandi uitium 401
procraſtinationis prouerbiū uel
apologus 1002
procreare producere 813
proculeij hiſt. 71 796
procyon 877
prodere manifeſtum facere 20
prodigalitas æquè uitium ac aua
ritia 974
prodigalitas & auaritia contra
ria 938
prodigalitas 748
prodigia 860, 1046
prodigus 748
proditionis pœna in Siſypho. 93
producere 813
profeſtus dies 896.706.1379
profuſionis exemplum Ariſtip-
pus 363
progignere, producere 813
progne in hirundinem 192.893
prognes fab. 1085
prolutus, bene potus 953
promere expedire 805
prometheus Iapeti filius 9
promethei figmentum 759
promethei ratio hominis fingen
di 32
promethei hiſtoria 721
promiſſum pro magno 241
promiſſa non omnia ſeruanda.
pag. 1011
promiſſum ſceleſtū ne patri ſer-
uandum Hypermneſtræ exem
plo 136
promitto et polliceor quæ diſcri
mina habent 734
promptum & paratum dicitur
præſens 1164
promus 350.1331
pronepos 701
propago, quando primam corri-
pit quando non 897
prophanus 832
prophani qui 107
propinare 863
propoſiti nimium tenacibus quid
reſpondendum 1345
proprium quid quis dicere poſ-
ſit 184
proprij diff. 1035
propriū uerborum genera 918

prora 754
proripere raptim uel incaute ire pag. 18
proſcribere 857
proſerpina furua 815
proſerpina eadem quæ Diana pagina 152
proſerpinæ fabula 779
proſperum nil undequaq; 1309
proſequor 771
proſtibulum pro ſcorto 287
proſtibula differt à meretrice pagina 809
proteus belluarum marinarũ paſtor 5
proteus 999
proteũ ſimiles debitores 972
prothei deſcriptio 711
proteruus 762
proteruitas 765
protogenes 263
protrahere, producere 813
prouidentiam qui negarunt 745
prouidentiæ omnia tributa 785
prouidentiæ diuinæ limites 745
prouidus 844
prudentia quæ in re uerſatur pagina 1139
prudentiæ et ſapientiæ diſcrimen pag. 720
prudẽtiæ ſymbolum ſerpens 739
prudẽtiæ neceſsitas ad moderandum uires 119
prudẽtis eſt in loco deſipere 893
prudentiores qui habent ſanguinem calidiorem 854
ptolemæi inconſtantia 1081
puber 806
pubes, bis. & beris 806
pubes 774
publicolæ hiſt. 956
publicum quid 1159
P. Cornelius Ruffinus 1084
pudicitia diuitijs expugnabilis pagina 879
pudicitiæ cuſtos paupertas pagina 847
pudicitiæ inſignis argumentum pag. 1134
pudor uitioſus quo à recte agendo impedimur 921
pudor quando laudatur. 1217
pudor ineptus 1075
pudor ingenuus & turpis 1063
pudor inutilis taxatus 931
pudor in fronte apparet 802
pudor matronarum proprius pagina 1098
pudor 772
pudoris effectus ut elinguem faciat 319
puellæ laus 76
puellæ pro filiabus 853
pueritia & adoleſcentia procliuiores ad cupiditates 996
pueritia ſignatur per tenues ungues 1311
puertiæ pro pueritiæ 789
puer pro filio 1061
pueri, filij aut ſerui 356. 147
pueri ſerui 766
pueri mores & natura 1232
pueri raro ſcabie laborant pagina 1135
puerorum mala educatio 868
pugiles pares 958
pugiles qui pugnis ualent 174
pulla nigra 230
pulcher Nireus 130
pulcher bonus dicitur 733
pulcritudo bonum alienum pagina 1033
pulchritudo non ornatu ſed natura fit 287
pulchritudinis incommodum pagina 773
pulpitorum inuentor Aeſchilus pag. 928
puluinaria lecti deorum 790
puluinaria 65
puluis & puluer 703
pullus 774
pulli equorum & aſinorum fœtus 708
pumex 741
punctum omne ferre 1121
punctum pro ſuffragio 929
puncta ſuffragia 264
punicus à pœno 809
puppis deſcriptio 754
puppius tragœdiographus 398
pupulæ 901
purgationibus corporis tempus accommodum 1265
purpura 823
purpureæ ueſtes tantum ſenatoribus dabantur 1109
purpureus color fœmineus 104
purpureum pro pulchro 169
purpureum quid 60. 61
purpuratum & purpureum 786
pus 853. 957
puteal 1343
pyndus mons 743
pyga 943
pyramides 166
pyramis 878
pyragmon 724
pyrgus 1334. 387
pyromantia 860
pyrrhæ fabula 710
pyrrhi hiſtoria 847
pyrrhiche 1096
pyttacus Mitylenæus 977. 991
Pythagoras cui ſucceſsit 738
pythagoras ſpondeis iuuenẽ bacchantem reprimit 1102
pythagoras ex ſapient. 977
pythagoras iuuenẽ ebrium ſpondeis reprimit 1069
pythagoras philoſophiã in Græciam primus inuexit 1116
pythagoras author Italicæ philoſophiæ 978
Pythagoræ opinio de migratione animorũ in diuerſa corpora ſomnia 1028
pythagoræ hiſt. 375
pythagoræ opinio de animis in alia corpora migrãtibus 779
pythagoræ præceptum 793
pythagoræ patria 1015
pythagoræ renaſcentia 50
pythagoræ hiſt. 385
pythagorica opinio de numeris pag. 49
pythagorici dicunt uirtutem eſſe ſummum bonum 993
pythia ſacerdos Apollinis 758
pythium carmen 919

Q.

Quadriga 823
quadrigarum inuentrix pag. 745
quadrimum 736
quæro & queror 711
qualum 138
qualum 854
quando interrogatiuum 44
quatenus & quatinus 155
querela, omnium animalium uox præter hominis 203
quercle grauis exemplum 875
queror & quæro 711
quies 994
quies diuinitatis proprium 839
quietis incommoda 1023
quieſcere in prima pelle 956
quincunx 937
quinquatres 462
quintanas 850
quintilianus inter eos qui ſciũt et nequeant exequi 1217
quintilius bonus iudex 932
quirinalis Flaminius author pag. 747
quirinus unde 716
quiritem dixit ſingulari numero 80
quirites à Curibus 704
quis pro quibus 775
quot homines tot ſententiæ 345

R

R pro d, ſæpe ponebant priſci 812
ramnetes 929
rana turpis pro rubeta 900
rana uenenoſum animal 208
rana 871
ranæ & filiorum fab. 977
rancidum 354
rapiendi ſimilitudo 1048
rapula neutrum plurale 351
rapum hoc 351
rapſodorum certaminis authores 1079
Raritas res commendat 1126
rarius dicit parcius 45
raſum caput ſignum ſeruitutis 1112
ratio in omni præceptione tradenda 1139
ratio conſtituit hominem 997
ratio pro ratiocinatione 935
rationis defectu additur, ſic uiſum ſuperis 58
ratione qui utuntur, eorum quatuor genera 1097
ratis quid ſit 706
re in compoſitione 759
reatus 1053
recantatio uituperationis pagina 31.33
recinere 745
recumbere 776
recutitus 955
redemptor 835.1034
reddere 718
reditus unde negatus 998
redonare & condonare pagina 839
referre 749
regia Iouis ubi 869
regis ſumma laus 896
rex qui rectè agit 998
regis ſignificatum 1338
regis arrogantia 975
reges quo nomine laudari non ſolent 1091
regia uita 109
regius canis 973
regius morbus 1240
regius morbus 1297
271 932
regula 582
reguli hiſt. 121.845.248.24
regnorum Dea Iuno 763
regnum beatos non efficit 72
regum fœlicitas 834
religio falſa dijs accepta pagina 846
religionis obſeruatio 845
remigium 1011.753
renes 1009
renido 802
repperi, reppuli & retuli 794
repetitio, color rhetoricus 713
repotia 352
reportia, uel repotia 969
repræhẽdẽdi obliqua ratio 1016
reprehendendi mos reprehendendus 1023
reprendendi ſynonyma 1297
reprehendẽdi mos in Satyris 935
repræhendendi modus 944
reprehenſionis impatientes 949
reprehenſores uitiorũ quales eſſe conuenit 965
repudiatarum ueſtitus 941
Res in quibus non ſit manendum ſemper 1015
res unde petendæ cum ſcribas pag. 928
reſpublica in quatuor partes diuiſa 740
rerum diuiſio platonica 1212
reſignare 878
reſuſcitatur mortuus 889
reticulum 276
retis uſus in pugna 991
rhenum genere neutro 239
rhæti à Druſo ſuperati 883
rhæti Vindelici 884
rhetor 1000
rhodanus fluuius 831
rhodon claram dicit 15
rhodopen mons 870
rhodos inſula 730
Riccius de imitatione 1075
rictus incerti generis 336
rictum 961
ridiculum aliquo pacto peccatum pag. 1108
ringor unde 961
ripa 828
ripæ & littoris diſcrimen pagina 712
riſus tractatio 810
riſus proditor 737
riſus proprium hominis 811
riſum quid mouet 1279.1280
riſum mouendi uirtus 962
riſor Democritus 1031
riſor, qui riſum cieat & qui ipſe ridet 1097
riualis pro æmulo 271
riuales 879.880
riuales qui 932
rixare 752
Rimus 855

Robora

roborellus 1062
robur 718
rogare dicit ambire 786
roma apollinis & Dianæ opus. pag. 236
roma aucta 1092
roma inundatione Tiberis laborat 4
romæ 4. ætates 1091
romani nuſquam niſi in Helia uinci poterant 848
romani genus Martis 7
romani armis, Græci ingenio et literis excelluerunt 1116
romani qua in re excelluerunt, et qua uicti 1262
romani à quibus crucis affixi. pag. 881
romani pop. in Claſſes diuiſio. pag. 1276
romani imperij diuiſio 65
romani & Sabinæ iuncti 747
romanorum ueterum ſimplex uita 95
romanis reconciliata Iuno 839
romulus ceremoniarum & ſacrificiorum inſtitutor 846
romulus in cœlos admiſſus 838
romuli hiſtoria 747
rombus piſcis 898.944
ros marinus 866
roſa breuis 798
roſæ natura 1305
roſcia lex 998
roſcia lex 397
roſcius primus perſonis uſus eſt. pag. 921
roſcius obſeruat geſtus Hortenſij 1068
roßij hiſt. 1029
roſtrum 754
rota à ruendo 1010
rota à ruendo 704
rotundus 704
rotunda forma perfecta 1010
rotundum aptum, ornatum. 1180
rotundior 407
rubeta 900
rubetæ ranæ 208
rubigo 866
rubeus, a, ũ, non eſt uox latina niſi à rubis 1397
rubus 43
rubos oppidum 1397
rufonis hiſt. 298
rumex 978
rumbus 568
rumoris & famæ diſcrimen. pag. 750
rumpere ſilentium 902
rupilius rex Præneſtæ 957
rupilij hiſt. 324
rure & ruri 1011
ruri non anteponenda urbs. pag. 1018
ruris laus 413
rurſor deus 734
ruſticana uita urbanæ anteposita 1014
ruſticæ uitæ laudes 897
ruſticæ uitæ laudes 1319.981
ruſticanorum ingenium 927
ruſticus & ſecuris 326
ruſtici natura 1223

S

Sabbata triceſima 960
ſabelli 911
ſabini religioſi & continentes. pag. 736
ſæculum 710
ſacadas Argiuus 784
ſacerdotes Aegyptij 777
ſacra ab uſu ſepoſita 938
ſacrum pro execrabili 215
ſacrum quid 812
ſacri periuri 376
ſacrificandi præceptum 733
ſacrificium præſtantiſſimũ bona conſcientia 152
ſacrilegium 814
ſacrorum nomina neutra defectiua, in ſecunda & tertia declinatione ponuntur 898
ſaga 802
ſaga unde dicitur 49
ſaga uenefica 776
ſagax 802
ſagitta dicitur Tigris 771
ſagitta unde diriuatur 806
ſagittæ unde fieri cõſueuerũt. 29
ſagittandi peritia 1122
ſagittandi peritia inſignes Perſæ 96
ſagittandi periti Seres 782
ſagittarij Cretenſes 756
ſal in ſingulare pro condimento in plur. urbanitas 961
ſalamina 16
ſalaminæ urbis conditor 733
ſalax pro libidinoſo 285
ſalernum uinum 967
ſaliares cœnæ 65
ſalices à ſaliendo 801
ſalictum eodem
ſalire 866
ſalire micare 750
ſalij Martis ſacerdotes 789
ſalij ſacerdotes 64
ſaliuum 823.97
ſalſus male 960
ſaltare nõ recuſat Plato ſed purpuream ueſtem induere 1045
ſaltare cyclopa 955
ſaltus 799
ſaltant item mulieres 847
ſaltationis duplex 1258
ſaltationum ſpecies duæ honeſtæ pag 1096
ſalluſtiana breuitas non imitanda 1149
ſalluſtius flagellis cæſus 285
ſalluſti laudes 71
ſalluſtius reus 941
ſalluſtius Criſpus luxurioſus. pag. 280
ſalutare 920
ſanctum 713
ſanguis pro uenen o 735
ſanguis unde colorem ſumit. 751
ſãguis pro uita 44
ſanguinem mittendi tempus accommodum 1265
ſanies 853
ſamos inſula 1015
ſapientia qua in re uerſatur. pag. 1139
ſapientia præſtat uiribus 841
ſapientia rerum omnium fundamentum 1265
ſapientia ſine prudentia in Thalete

lere dum in ſoueam cecidit. pag. 1141
ſapientiæ ſtudio incumbendum. pag. 1005
ſapientiæ numen pallas 731
ſapiens eſt diues, formoſus, rex, &c. 300
ſapiens non eſt omnia 948
ſapiens ſolus liber 986
ſapiens eſt rex conſul, &c. 891
ſapiens bonuſq; idem 997
ſapiens uita tantum uirtus 995
ſapiens uno minor Ioue 399
ſapientes ægrotantes ſani eod.
ſapiẽtes ſoli liberi, diuites, reges ſoli deniq; omnia 1000
ſapientes qui dicuntur 977
ſapientum octauus 977
ſaporis ſedes 979
ſappho qua dialecto uſa 188
ſappho qua lingua ſcripſit 91
ſarcire 1005
ſarculum 705
ſardinia 783
ſardinicum mel 930
ſordoa amaras herbas gignit. pag. 1183
ſariſſæ Macedonum haſtæ 964
ſatellites 829.857
ſatietas mutat omnia 445
ſaturnus & Iani cõſuetudo 895
ſaturni ſtella hominibus infeſta. pag. 100
ſaturni ſideris tutela ſenes ſunt. pag. 810
ſaturno regnante nemo ſeruiuit. pag. 984
ſaturnalium inſtitutionis cauſa. pag. 849
ſatyra enſis uagina tectus 964
ſatyra unde appellata 1391
ſatyra unde dicta 934
ſatyra 273
ſatyra quo diſtat à tragœdia & comœdia 1098
ſatyræ inuentor 962
ſatyræ origo & qualis eſſe debet 302
ſatyræ author 933
ſatyrus ad ſyllam adductus 1256
ſatyri cur in tragœdiam inuecti. 1095. quo modo decoroq; inducendi 1096
ſatyri in Bacchi tutela 829
ſatyrorum nomina 1170
ſatyrarum 2. genera 926
ſatyrorum forma 103
ſatyrorum finis 934
ſatyrorum hiſtoria 715
ſatyrica græca 921
ſaxum Siſyphi fabula 819
ſcabies ludus puerorum 269
ſcabies pueros raro occupat. pag. 1135
ſcalpræ 973
ſcamandri flumen 907
ſcaurus 946
ſcaurus piſcis ſolus ruminat. pag. 898
ſcauri 748.295.1352
ſcena 922
ſcænæ hiſtoria eleganter poſita. pag. 1400
ſcænæ apertè quæ conueniunt. pag. 252
ſcænis quæ conueniant peragi. pag. 1235
ſchinobates 962
ſcientia duplex 1109
ſciendi uis à Sole 913
ſcipio Aphricanus minor 809
ſcipio, unde Aphricanus dictus. pag. 965
ſcipionis & lælij præceptor 53
ſcipionis Affric. & Lucilij amicitia 347
ſcoloti 765
ſcopas ſculptor 890
ſcopas Theſſalus 1010
ſcopuli ſurdi 130
ſcorpius infeſtus genituræ 99
ſcortum Charibdis 1303
ſcortorum dicitur à ſolo calciamentorum 88
ſcribæ miniſterium infimo generi hominum mandatum 954
ſcribere ludere 783
ſcribere rectè quis poßit 928
ſcribendi rectè triplex efficiens. pag. 1177
ſcribendi utilitas 187
ſcripti iudicium uitioſum 1032
ſcriptoris nomen poetis tributũ. pag. 1000
ſcrupulus græcum uerbum 985
ſculptor eximius Lyſippus. pag. 1031
ſcurrilitas quæ ferenda 1021
ſcurrilitas 1019
ſcutica 948
ſcyllæ & Charibdis fabula. pag 776
ſcyphus Herculi tribuitur. pag. 766
ſcyphus Herculis poculum. 775
ſcytha ab aſino impeditus 1145
ſcythæ 765
ſcythæ pop. uagi 867
ſectæ philoſophorum 953
ſecta unde 792
ſectari 792
ſeculum, quanti temporis 912
ſeculi prioris forma 948
ſæculare carmen, cur appellatũ. pag. 912
ſecularis carminis inſtitutio. pag. 233
ſecurus 47
ſecurus pro negligente 132. & 851
ſecurus à tuto differt 775
ſecuris & ruſticu 326
ſedes 803
ſeditio 846
ſedulitas 1032
ſedulus, ſine dolo 972
ſegnes frigidi uocantur 704
ſe ipſum occidere infame. pagina 1142
ſemelius quis 34
ſemele Bacchi mater 746
ſemele 830
ſementinæ feriæ 882
ſemis 937
ſempronius 968
ſenatus conſulta 1028
ſenatorum officium 1268
ſeneca propter neceßitatem legitur 1282
ſenecæ error 1237

ſenex auarus 924
ſenis natura 1254
ſenem quæ dedecent 880
ſenes in tutela Saturni ſideris 810
ſenes ſequũtur utilitatem 1120
ſenes occiduntur & comeduntur pag. 789
ſenectus amoribus inepta 879
ſenectus amore aliena 76
ſenectutis incommoda 1083
ſenſus ſatellites & inſidiatores ſunt 1003
ſenſum demulcẽtia aſpernari difficile 1001
ſententia, color rhetoricus 814
ſententiæ interruptæ 904
ſentina 754
ſepeliendi ac funeris inuentor. pag. 817
ſeptentrion 775
ſeptem uiros quæ extulerat, nubit ei qui ſeptem uxores amiſerat 326
ſepeliendi mos antiquus 51
ſeptentrionalium populorum deſcriptio 1322
ſeptimanas 850
ſeptum 811
ſeptunx 537
ſepulchra uiolare nefas 909
ſepulchri menſura omnibus par. pag. 102
ſepulchrorum ſanctitas uetuſtate augetur 1143
ſequor 771
ſeres ſagittandi arte ualent. 782
ſeres populi 750
ſeria gens 53
ſericum unde 53.750
ſermo & medius ſermo 1060
ſermontana 987
ſero, ſeui 762
ſerpentis filios, catulos dicimus pag. 708
ſerpentes acuti uiſu 293
ſerpentes auib. inimiciſſimæ. 916
ſerpentes mulieribus ſeruiunt. pag. 830
ſerpentum exitium ciconia. 968
ſerpentum morſibus mederi quæ docuit 708
ſerpentum contra morſus 870
ſeruus 785
ſeruus non contemnendus 984
ſerũi appellantur fures 740
ſerui unde dicti 1020
ſerui maxima infamia 955
ſerui dicuntur pueri 747
ſeruitus uel lautiſſima fugienda. pag. 1014
ſeruitus maximus eſt ſeruire uitijs 986
ſeruius 1347
ſeruorum libertas in Saturnalib. ſacris 984
ſeruorum multitudinẽ qui habet dicitur Cappadocũ rex. 1407
ſeruos uendendi cõſuetudo. 372
ſeſtertia 1390
ſeſtum & Abidum 1004
ſeuera & grauia non placent iuuenibus 264
ſeueritas pars iuſtitiæ 787
ſeueritas pars iuſtitiæ. 787. Aſſeuerare eodem
ſeueritas patruorum proprium. pag. 138
ſeueritas dicitur ſupercilium 833
ſeueritas cenſorum 1084
ſextans 537
ſextertium 1010
ſextus Pompeius Neptuni filius. pag. 217
ſexuum quis maiore libidine ſtimulatus 979
ſibillæ prophetia 767
ſiccus pro ſobrio 762
ſiculorum regum deliciæ 109
ſiderum uis in amicitia cõtrahenda 825
ſignorum in uijs ſimilitudo 374
ſignorũ nomina & numerus. 825
ſilenus in Bacchi tutela 766
ſimia & Simius 318
ſimile & æquale quo differant. pag 1073
ſimonides 526
ſimplicitas 772
ſimplicitas pars integritatis. pag. 1022
ſimulatio tacita 922
ſimulationis præcepta 981
ſimulachra 846
ſinueſſa 1006
ſiniſtrum pro aduerſo 972
ſirenes 971
ſiſennæ loquaces 958
ſiſer herba 987
ſiſyphus Antonij fil. 946
ſiſyphi pœna 93
ſiſyphi hiſt. 295
ſiticuloſum dicit aridum 42
ſithonia 871
ſithones 763
ſitus 1034
ſmyrna 1015
ſobrietatis illuſtre exemplum. pag. 1088
ſobrios dicit ſiccos 762
ſocietatis euerſio 1048
ſocietatis uiolator in bonorũ numero non habendus 869
ſocci 920
ſocius à ſocco dictus 735
ſocrates & Zepyrus 1070
ſocrates quibus de rebus accuſatus 375
ſocrates cur ambularet 350
ſocrates author moralis Philoſophiæ 929
ſocrates ſapientiſſ. omnium. 978
ſocrates 782
ſocrates philoſophiæ moralis author. 989
ſocratis opinio, deũ omnibus animalibus iunctum 376
ſocratis doctrinæ commendatio pag. 1265
ſocratis mos tradendi philoſophiam moralẽ per ironias. 993
ſocratis periphraſis Anyti reus. pag. 978
ſocratem ſapientem Deus dixit, & deum ſapientia 1114
ſocrus 702
ſoccus comicorum eſt 1107
ſol Oſiris dictus 1022
ſol & Luna pro alijs quibuſuis dijs 865
ſol, quod nam ſcelus fugerit 32

ſol & Bacchus idem 829
ſol rector luminũ, cor cœli, mens mundi, &c. 912
ſolis receſſus 729
ſolis triplex poteſtas 913
ſolea 948
ſolidum quid 706
ſolennia 999
ſolers 268
ſollicitudo abeſt à doctis uiris. pag. 47
ſolitudinis circumlocutio 708
ſollicitudininis efficiens 406
ſollicitudines uitæ ciuilis 996
ſolitudine uitam degere damnatur 1021
ſolitudinis cultori licet eſſe beato 1016
ſoli omnia deorum nomina relata 912
ſolon Athenienſis 977
ſolon leges ſuas carminibus ſcripſit 1187
ſolonis dictũ de fœlicitate 808
ſoluere 723
ſolum 762
ſomniandi 5. ſpecies 859
ſomnum inducit fatigatio 343
ſomnum prouocat labor 840
ſomnum prouocantia 963
ſomnum efficiens 1126
ſomnum excutiendi ratio 1096
ſomni portæ 873
ſomni incommoda 1023
ſomni exuberantia lethargus, defectus cardiacus morbus dicitur 366.365
ſomnia quando ueriora 339
ſomnia ægri uana 915
ſomnia quando uera 962
ſomnium 759
ſono cythara non cytharam. 992
ſonus metri quomodo probatur. pag. 259
ſophiſta 1000
ſophiſta Hydra 886
ſopor pro morte 43
ſoracte mons 19.736
ſordes pro auaritia 796
ſordes pro paupertate 807
ſordes pro ignobili 779
ſoror 702
ſors 868
ſortis noſtræ obliuionis prouerbium 1329
ſortis ſuæ ſtudium 935
ſortis & conditionis ſimile à calceo 414
ſortem ſuam aliena peiorem omnes exiſtimant 1341
ſorte noſtra contenti eſſe debemus 1018
ſorte ſua cõtentus uiuendũ. 1015
ſorte ſua nemo contentus 939
ſortes pro oraculis 926
ſortes 934.860
ſortiri 834
ſoſpes 789
ſpadones 905
ſpaciari 975
ſpargere diuerſam habet ſyntaxim 821
ſpartacus gladiator 141
ſpartaci hiſt. 855
ſphæra 1128
ſphærarum motus ſonos efficiat. pag. 805
ſphærica forma alijs perfectior. pag. 929 (1109
ſpecies retinet nomen generis.
ſpecies pro genere 706
ſpeciem pro genere ponere quibus mos 1350
ſpectaculũ quam latè pateat. 779
ſpecies omnium generum 869
ſpei fabula 721
ſpeuſippus nepos Platonis 702
ſpeuſippi libri ab Ariſt. coempti pag. 1121
ſperare pro timere 892
ſpernor, is & aſpernor aris. 706
ſpes in Deum etiam mortis timorem pellit 1021
ſpiritus dicitur furor 1186
ſpiritus pro animo 796
ſplendida dicuntur Attalica. 705
ſpondei locus conceſſus & negatus 258
ſpondeus 1102
ſpondeorum utilitas 1069
ſquillis 982
ſtabula animalium ſecundum ſpeciem ſuam nomina ſortiuntur ut hœdilia, ouilia, equilia porcilia, &c. 760
Staberus auariſſimus 363
ſtabile nihil in reb. humanis. 741
ſtadium 878
ſtagna pro uiuarijs 820
ſtare pugnare eſt 842
ſtare pro cooperire 19
ſtare 736
ſtatua parricida 1130
ſtatua aurea Gorgiæ 1047
ſtatiuæ feriæ 882
ſtatius Cecilius 918
ſtatius reprehenſus 1199
ſtatij Thebais 1347
ſtatuæ laus 971
ſtatuarum tituli quomodo parandi 155
ſtatus præſentis tædium 934
ſtatus pro pugna 842
ſtatuarij antiqui 1047
ſtellæ non cogunt ſed inclinant. pag. 882
ſternere 706
ſteropes 724
ſtertere 945
ſtertinius ſapientum octauus. pag. 977
ſtertinij Phil. hiſt. 359
ſteſichorus cur cœcus factus. 232
ſteſichorus poeta 976.891.31
ſtenobœæ fab. 129
ſthelenus 757
ſtheleni parentes 187
ſtilum uertere 1330
ſtola matronarum ueſtis 942
ſtoica ſecta qua in re claudicat. pag. 398
ſtoici unde dicti 972
ſtoici unde dicti 993
ſtoicum dogma quis primus latinè ſcripſit 965
ſtoicorum ſententia de parilitate uitiorum impugnata 297
ſtoicorum ſententia de ſapiente. pag. 891
ſtoicorum opinio 273

ſtoicorum

ſtoicorum doctrina 878
ſtomachari unde 729
ſtomachus pro ira eod.
ſtomachus iraſci facit 759
ſtrages unde deductum 706
ſtrages ingens ex Cæſaris uictoria 794
ſtratonicæ Saleuci regis uxoris hiſt. 1189
ſtrepitus, quem concionatem nō impediebat 960
ſtrophades 967
ſtudia uaria hominum 1
ſtudiorum & uoluntatum diuerſitas 964
ſtudiorum diuerſitas 345
ſtudiorum diuerſitatis effectus. pag. 1023
ſtudioſis non eſt dormiendū παννύχιον 1105
ſtultitia omnium ſtudiorū radix. pag. 936
ſtultitia omnium uitiorum mater pag. 997
ſtultitia ex ignorantia oritur. pag. 1105
ſtulti deſcriptio 1105
ſtultia hominum 1009
ſtultitiæ diuerſa genera 360
ſtulti cui rei ſimiles 972
ſtultos omnes inſanire 972
ſturio idem quod lupus 967
ſtygiæ paludis fabula 831
ſtylus Atticus difficilis imitatu. pag. 926
ſtyx 831.786
ſua omnibus placent 1128
ſuadeo & hortor quo diſtant. pag. 398
ſuaſorius locus, à filiorum damno 781
ſub quando accuſatiuo iungitur, quando ablatiuo 274
ſub, quàm diuerſa ſignificat. 735
ſub diuo, ſub Ioue 799.764
ſubactum 801
ſubare 907.222
ſubigere 801
ſubiugus 1304
ſubiugare ſubigere 801
ſublimi ſtyli exemplum 919
ſubſannatio fit criſpando nares. pag. 946
ſubſtantia diuina 841
ſubſtantiuum pro epitheto. 774
ſubucula 999.399
ſufficientiæ ſimilitudines 937
ſuffragium dicitur dictum 1121
ſulcus 833
ſumanus fulmina nocturna emittit 710
ſummum opponitur imo 1127
ſummum bonum qua in re poſitum 955.993
ſummum bonum Epicureorum. pag. 374
ſuper foco 19
ſuperbia punita 876
ſuperbiæ exprobratio 773
ſuperflua bona efficiunt beatum. pag. 1010
ſuperciliorum cōtractio triſtitiæ ſignum 1024
ſuperſtitio unde prouenit 960
ſuperſtes pro præſente 199
ſuperſtes 796
ſuperuacania facta, ferre ligna in ſiluam, uel carmina ad Græcos 962
ſupinæ manus 866
ſupploſio pedis 1137
ſupra uires nihil tentandum. 832 & 893
ſupremus pro maximo 39
ſura 800
ſurrexe pro ſurrexiſſe 962
ſupercilia 833
ſuſpirij periphraſis 905
ſuſpitiones uitiorum uitandæ. 321
ſuſſarion 921
ſuſurri pro confabulationib. 20
ſuum quid quis dicere poßit. 184
ſuum cuiq; pulchrū, maxime poetis 1184
ſybaris 17
ſyluanus in arborem 737
ſyluanus 877
ſyluæ 744
ſyllæ nominis origo 767
ſyllæ ingenium 1138
συμμαχία et ἐπιμαχία quo differant 1134
ſynecdoche 706
ſyncope 815
ſyria olim Aſſyria 87
ſyrius canis 761
ſyrtes 769

T

TAberna 1252
tabernariæ 921
tabernis ingenui homines nō uerſabantur 1097
tabularum 12. liber 1028
taciturnitas fidei comes 1243
tænarus promontorium 59
tages 859
talentum 1009
taliarchus 19
talorum alueus Pyrgus dicitur. pag. 985
talus 726
tangere 284
tangere eſt uitiare 731
tantalus auaro ſimilis 278
tantali hiſtoria 729.50.778
tantali fabulæ enarratio 937
tantali ſupplicia 1324
tantali genus 14
tanais fluuius 134
tarditas ſignatur per laneos pedes 1310
tarentum mel 967
tarentinum quis condidit 780
taxandi amicum ratio honeſta. pag. 1022
taxus arbor 930
teanum 999
tecta 822
tegmeſſe 800
telegoni fab. 876
telegonus 761
telemachus dona reſpuit 1012
telephus 922
telephus & Peleus 245
telephus rex Myſorum 1065
telephi & Achillis pugna 910
telephi cū Achille ſingulare certamen 230
tellumo deus 734
tellus pro terra, quæ aliàs terra

Dea dicitur 734
temeritatis & audaciæ increpatio Icari fab. 832
tempe mors 40
tempe trib caſib. declinatur 15
tempe deſcriptio 731
temperare 735
temperare 867
tempeſtas iniqua, malus Iupiter dicitur 42
tempeſtas dicitur palinurum. 841
tempeſtates quando cr. briores. pag. 45
tempeſtates cœli imitandi 732
tempeſtatū deſcriptiones 1196
tempeſtatum cauſa 835
tempeſtiuum uerbum à quo repertum 918
templum Iani Romæ 895
templum dicitur domus 729
templum Homero erectum 1131
templa læſa quid portendunt. pag. 710
tempora pro Olympiades ſignata 703
tempori inſeruiendum 724
tempori ſeruire neceſſariū 1156
tempus celer & uolatile 888
tempus ſapientiſsimum 1110
tenarus 786
tendo pro contendo 1355
tenere 733
tentare rem arduam glorioſum. pag. 1108
tentatio uitanda 407
tentigo 944
tenus & uſq; quo differunt 997
termes 229
ter & quater 752
terra immobilis 786
terra dijs antiquior 969
terra ſubacta 801
terra nata ante Deos 354
terræ & aquæ mutationes 919
terræ dea Titæa 758
terræ cultæ periphraſis 725
terræ diuiſio 732
terræ filij Gigantes 120
terræ motus cauſa aqua 876
terræ epitheton, bruta 59
terracina 953
teres longum rotundumq; ſimul. pag. 708
teres 986
terentius maxime arte excellit. pag. 1029
terentij Varronis hiſtoria 24
terentij Eunuchus quinquies recitatus 1240
terrificum & miſerabile in tragœd. exprimuntur 1095
terripunium, & tripudium 820
terminus 770
termes 910
ternarius numerus perfectus. pag. 826
ternarius numerus perfectus. pag. 997
terrores Panici 1190
terpander 916
teſſeræ quo tempore repertæ. pag. 741
teſſerarum luſus deſcriptio. 1315
teſta græca 766
teſtari 707
teſtamentorum condendorū mos antiquus 983
teſtes dicebātur ſuperſtites. 796
teſtudo plectrum 784
teſtudo animal & muſicū inſtrumentum 1130
teſtudinis laus 57
tetrarcha 945
tetrachorda quinq; 1304
teucri origo & genus 733
texturæ inuentrix 745
thamiris 926
thales Mileſius 977
thaletis & anus hiſt. 1141
theanum ciuitas Campaniæ 399
thebas mœnibus ſepſit Amphion pag. 1130
thebani infelices 247
thebæ 730
thebarum conditores 267
thegenis hiſt. 1130
themiſtocles obliuiſcendi artem cupiebat ſibi demonſtrari. pag. 1119
theologia exordium à Trimegiſto ſumpſit à Platone abſoluta 744
theologiæ author 738
theologi & poetæ idem 914
theonino dente rodi 1343
theon mordax 1024
therope 743
theſaurorum deus Hercules 383
theſeus captus 842
theſei & Perithoi amicitia 884
theſpis primus tragicus poeta. pag. 1172
theſpis tragœdiæ inuentor. 1106
theſſalia ueneficis abundat. 777
theſsalia ſerpentibus abundat. pag. 968
theia 761
theſſalia uenenorum ferax 209
thetidis hiſtoria 735
thomas Diuus taxatus 1069
thraces efferaces 775
thetidis hiſtoria 735
thracius uentus pro aquilone. 46
thraſo quomodo tractandus. 382
thrax pro gladiatore 1023
thuribulum 131
thus, ἀπὸ τοῦ θύειν 782
thus ubi naſcitur 1017
thus unde dicitur 54. quomodo colligitur eodem
thyadæ Bacchi ſacerdotes 829
thyeſtes 14
thyeſtis hiſt. 1064
thynna 848
thymantes pictor 890
thynnus 848
thyoneus 762
thyonei hiſtoria 34
tiberius Nero 883
tibia à Romanis inuenta 1244
tibia 801. 708
tibiam quis primus inflauit. 904
tibiæ forma antiquitus 254
tibiarum inuentrix 742
tibiarum forma antiquitus 925
tibiarum modi tres 996
tibias Minerua cur abiecerit. pag. 1089
tibieunculus 1090
tibus oppidum à 3. fratribus conditum

ditum 79
tiburis laudes 15
tiburis conditores 56
tigellius Hermogenes 282
tigris 43.771
timantes pictor 1079
timere dicitur horrere 771
timonis Athenienſis hiſt. 278
timor ſuperuacaneus eius rei quæ non poßit euitari 92
timor ridiculus quomodo increpatur 1310
timoris effectus 961
tiphæus gigantis nomen 120
tireſia uates 979
titanes 758
titanum fabula 825
titæa, terræ dea 758
tithonus 50
tithoni fab. 97
titides, Diomedes 14
titienſium centuria 929
titius 1005
tityonis fabula 818
tityus gigas 121
toga 999
toga ſuperior ueſtis 1012
togam componere 973
togatam uocare 1395
togatæ 521
togatæ fabulæ 1109
tolle pro audi 1211
tollere cornua 1320
tondere caput iniuria eſt naturæ pag. 95
tonſoris officium ungues reſecare 1264
tonſores quando primum Romæ fuerunt 821
tonſores tardiores Rom. fuerunt pag. 1112
tonſoribus notum 325
tonſoribus & lippis notũ 1529
toralia 979
tormentum grauißimum inuidia pag. 401
torpere 1009
torquatus 1006
torquendi ratio cum uino 1138
torques, maſc. & fœ. generis 846
totius diuiſio in partes ſimiles & diuerſas 1047
totius periphraſis à capite ad calcem 1346
toxicum 511
trabales 787
tragœdia 921
tragœdia res utiles docet 1095
tragœdia ſex requirit 1116.1089
tragœdiæ autor apud Latinos Accius 340
tragœdiæ qualis ſtylus aptus pagina 245
tragœdiæ inuentor 1106
tragœdiæ inuentio 794
tragœdiæ nomen unde 260
tragœdiæ partium inuentores pagina 1173
tragœdia qualis 1064
tragœdiæ partes 1087
tragodita 876
Traianus Imper. uicit Indos pagina 895
Tranſeo & tranſilio quo differant 763
tranſilio quomodo differat à trãſeo 763
translatorum uirtutes & uitia pagina 1204
tranſuerſum differt ab obliquo pag. 798
transfuga 858
Tranſtra 754
trebatius iuriſconſultus, Ciceronis diſcipulus 963
trepidare 801
trepidare timere 808
trimegiſtus 738
triens 937
trimetri cur appellati 258
trinepos 701
tripos Bacchi 1062
tripodes 890
tripudium ſoliſtimum 860
tripudium 871
triptolemi fabula 816
tris pro ualde 704
triquetra 983
triſtis oratio 1219
triſtis, inuitus 716
triſtis pro noxio 719
triſte pro amaro 918
triſtitia 774
tritauus 701
tritonia pallas 745
triumphus 750
triumuirorum officium 900
trochus 930.26.868
troia ſæpe expugnata 891
troia à Dardano uicta 756
troia ter perijt 116
troiæ excidij cauſa 755
troianus porcus 861
troiani belli ſcriptor ridiculus pag. 249
troianorũ mœniũ reparatio 838
troianorum originis opinio 740
troianos uocat Lycios 18
trophea 807
trua 974
trulla 974
trulla 365
tuba ubi reperta 707
tubæ & litui diſcrimen 5
tubarum in bello utilitas 269
tubal citharæ repertor 709
tuber 297
tubercula 947
tuberonis & pici hiſtoria 872
tubuli 865
tulliola neptis Q. Ciceroni 702
tullus unus ex ſeptẽ regibus Romæ 1397
tullus Hoſtilius 900
tulli origo 316
tumultus 822
tunica inferior ueſtis 1012
tunica pexa 999
turba uilis 704
turbo 868
turdus 980
turdus auis 898
turgeſcere 855
turij hiſt. 345
turma 800
Tuſcia unde Tyrrhenum appellata 741
tuſculanæ fici 967
tutus differt à ſecuro 775
tyberini piſces opt. 967

tyberonis fluuius 732
tyberius Cæſar 987
tyberis ſiue tyberinus deſcribitur 712
tybris deſcriptio 712
tybur & Tyburtum fluuius 732
ὕδωρ 856
tygillus hiſt. 959
tyndaræum ouum 1079
typheus gigas 841
tyrannus 859
tyrannus iam opulentus non abigendus 1143
tyranni odium 748
tyranni diuerſa ſignificatio 146
tyrannorum uita qualis 108
tyrrheni nominis origo 741
tyridates rex iuſtiſsimus 47
tyridates rex Armeniæ 775
tyrij Carthaginem condiderunt pag. 98
tyrtæus poeta 1186
tyrtei poetæ hiſt 268

V

Vacuum ſeu priuatum dicit uiduum 21
uacuum 722
uada 720
uada unde dicta 9
uades 935
uades unde dicti 274
uafer 300
uagire unde 767
ualdè doctiſsimus 309
ualerij hiſt. 956
ualgius poeta 807
uallis 732
ualuæ 773
uallum 943
uanitas taxata 959
uanitatis allegoria Nubes 763
uanum à falſo differt 915
uappa pro eo in quo nihil ſit prudentiæ 938
uappæ pro perditis 280
uarietas delectat 917
uarietatis humanæ uitæ ſimile pagina 165
uarius Virgilij contubernalis 13
uarium 1040
uarrò de opinionibus philoſophorum de ſummo bono 994
uarus 946
uas uadis 935
uaſa lignea uinaria quando inuenta 766
uaſis corrupti ſimilitudo 1002
uates impius Rhætorum 884
uaticanus mons 767
uaticani montis ſitus 39
ue particula, quã uim habet 706
ue particula 877
uectes 870
uedias Pollio 988
ueianius gladiator 990
uelabrum 919.976
uela, lintea dicit 28
uellicare 963
uelina tribus 1010
ueloces cerui, ueslociores uẽti, curræ uelociſsimæ 97
ueloces calidi dicuntur 704
uellus aureum 211
uenena magnum fas nefasq́ 212
uenafrum ciuitas Samnæi 79
uenafrum oppidum 803
uenale quicquid uenditur 855
uenandi ſtudium deſcriptum 3
uenatio ſtulta 1010
uenationis ſtudium laudatũ 1081
uenationis Dea Diana 746
uenationum deſcriptiones 1196
uenator inſignis Orion 92
uenatores quæ incommoda ultrò ſubeant 707
uenditor narrat uitia rei uendendæ 372
ueneficæ mulieres ubi abundant 814
ueneficarum dea 959
ueneficijs quæ reſiſtant 959
uenia quibus neganda 1279
uenena pro herbis 49
uenenum 777
uenenum pro colore 1031
uenum dicit ſanguinem 735
uenenorum feraces Pontus & Theſſalia 209
uenus Bacchi comes 763
uenus ubi colitur 870.54.159
uenus Palatinus 827
uenus colitur in Cypro inſula pagina 37
uenus cur dicta Erycina 714
uenus Erycina quare dicta 7. eius numen non mite ibid.
uenus & in mare plurimum poteſt 716
Venus Cytherea 723
uenus pro amica 776
uenus & Bellum non conueniunt pag. 37
uenus appellatur Dione 795
ueneris hiſtoria 717
ueneris quinq; partes 27
ueneris fuga ſtudioſis neceſsariũ 1134
ueneris ſydus ſalutare 8
ueneri ubi potiſsimum templa ponunt 870
uenerem parabilem potiſsimum amandam 290
ueneres tres 716
ueneteus iactus 805
uenerorte & ueneror à te 356
uenuſia Horatij patria 52
uenuſinum oppidum 345
uenetiæ ſolæ Romanæ reip. quoddam inſtar habet 1115
uenter 904
uentus dicitur aura 727
uenti unde generantur 1064
uentorum flatus pro animab. 192
uentorum pater 717
uentorum epitheton 756
uentorũ pater aut Aeolus aut Neptunus 8
uentorum tractatio 717
uer 725
uer primum, adultum, & preceps 848
uerbum inſolens ut ſcopulum uitandum 1094
uerba unde petenda 928
uerba plura in diuerſis coniugationibus 854
uerba ſequuntur res 262
uerba geminata 817
uerba inania follibus collata 949
uerba nouandi ratio 1158

uerba ſæpè ſubintelligũtur apud poetas 937
uerbalia in ax 817
uerbalia nomina in tor actum & habitum etiam notant. 1014
uerba animi iudicia 241
uerborum parens uſus 1035
uerborum electio 1204
uerborum genera 1053
uerborum copiam efficit rerũ copia 1179
uerborum ſimplicium triplex genus 1152
uerborum genera 918
uerbena 37
uerbenæ 766.190
uerſus hexameter 919
uerum omne latet 873
uerueces 850
uerruca 947
uerro facit uerri & uerſi 705
uerrere trahere eſt 705
uernæ pueri domi nati 204
uerriculum unde 705
ueris deſcriptio 893
uerris 866
ueri ſimilitudo neceſſaria 1274
ueriloquium pars integritatis. pag. 1022
ueritas nuda 772
ueritas aſsimilatur agro 1003
ueritas nuda 43
ueritas per Protheum ſignatur. pag. 711
uirgilij laus 716
uergilij & Liuij opera periclitata 878
uerecundia nos elingues facit. pag. 319
uerecundia quando laudatur. pag. 1217
uerſuum genera quæ quibus reb. deſcribendis maxime conueniant 1057
uerſuũ genera fletibus aptiſs. 58
uerſibus uti non tam difficile ac oratione 1126
uertex 764
uertendi Græca ratio 1075
uertumnus deus 387.1026
uertumnus ſe in uarias figuras cõuertebat 985
ueſper & ueſperus 807
ueſpera 812
ueſperna pro conuiuium 925
ueſtæ hiſtoria 713
ueſtæ templo nunquam extinguebantur ignes 844
ueſtalium uirginum author 747
ueſtium ſacrarum uſus interdictus 1131
ueteratorium pro cella 864
uetulam quæ dedeceant 856
uetulam dicit aridam frondem. pag. 46
uetus unde dicitur 706
uetus pro nobile & excellente. pag. 756
uetuſtas dicitur ſitus 1034
uetuſtas in carmine an quærenda 441
uetuſtiora an meliora 1028
uetuſtum dicitur uictum 907
uexare frequentatiuum à uebo. pag. 806
uia ſacra 959
uicarius 390.567
uices 781
uices ſeruare 921
uicini qui 1014
uiciſsitudo grata diuitibus 164
uiciſsitudini omnia obnoxia. pag. 1056
uiciſsitudines ſæpe interuenire. pag. 733
uictima 799
uictima optima 152
uictima alba ſuperis, nigra inferis ſacrificabat 850
uictoria ſignificatur per palmã
uulgus leuis eod.
uictoriæ ſymbolum oliua 731
uictoriæ præmium, palma cur. pag. 704
uictoriæ uoluptas magna 703
uictoris laus unde 140
uictorij error 1053
uictorum decorum 794
uictus tenuitatis exemplum. 945
uictus tenuis exemplum Perſarum 968
uictum pro uetuſtum 907
uidua unde dicitur 892
uiduare 1352
uiduus pro uacuus 21
uiduus pro priuatus 740
uidendi acumen in ſerpentibus. pag. 293
uiduor, priuor 807
uile 766
uillicus quis 1017
uillij hiſt. 286
uiliſsimi cibi quomodo placebũt pag. 966
uinciri 1090
uindemiatorum conuitia amara. pag. 327
uindemiator 958
uindicare, defendere & punire. pag. 188
uineta ſua cædere 1345
uinum ebrios facit, ergo magis ebrium 1113
uinum optimum in ſalerno 967
uinum tormenti ſpecies 906
uinum pro conuiuio 776
uinum non bibebant pueri Romani 1134
uini modici commoda, & immodici damna 864
uini uis 1337
uini proprietates 776
uini commoditas 1295
uini uaria effecta 151
uini recondendi conſuetudo 73
uini recondendi ratio 798
uini commoda 1343
uini commoda 762
uini & Fortunæ collatio 970
uini ſumma laus uetuſtas. pagina 790
uini allegoria 746
uini effecta 1138
uini & libidinis duo peccata. pag. 847
uino aquam admiſcendi pœna. pag. 830
uina libera 1155
uipera unde dicta 735
uirbius 889

uires noſtræ quid ualeant conſi-
derandum cum aliquid aggre
dimur 1048
uires ſine prudentia uanæ 119
uirgilius repræhenſus 1046
uirgilius optimus poeta inter La
tinos 1077
uirgilius quomodo officia tractat
pag. 1267
uirgilij laus 452
uirgilij error 1122.1278.1327
uirgiliæ quæ & Pleiades 195
uirginis peccatum graue 873
uirgo quæ dicitur 713
uirgo peccans, maiore digna ſup
plicio 160
uirgo pro muliere 137
uirginis dicit ederam uirentem.
pag. 46
uirginitatis tuendæ ſtudium.
pag. 745
uiribus impar nihil conandum.
pag. 1048
uiridaria 732
uiridaria 744
uiridis unde dicitur 707
uiris an fœminis maior libido.
pag. 979
uiri natura 1233
uirorum natura 1082
uir ficulneus 1330
uir denotat ſpeciem 742
uirtus non laudata ſimilis inertiæ
pag. 188
uirtus eſt ars uiuendi 995
uirtus ornat honores nō ornatur
pag. 111
uirtus non patitur repulſam.
pag. 836
uictus diuitijs antepoſitæ 797
uirtus tantum in bonis ducenda.
pag. 878
uirtus incolumis inuidia non ca-
ret, extincta deſideratur.
pag. 868
uirtus ad rectè uiuendū ſola pro-
ficit 407
uirtus ſummum bonum 993
uirtus infamis ac ſordida nun-
quam eſſe poteſt 112
uirtus more perficitur 1001
uirtus optima homini parens.
pag. 1001
uirtus non poteſt eſſe ſine uita.
pag. 995
uirus 1030
uirtus initium uitiorum fuga.
pag. 997
uirtuti non eſt præferenda nobi-
litas 316
uirtutem qui colunt ſapientes.
pag. 999
uirtutes uitiorum nominibus de-
prauatæ 946
uirtutes non inſunt à natura 884
uirtutes proueniunt ex ſtudio ui-
tiorum 1030
uirtutibus omnia inferiora ducen
da 1016
uis, uim & ui tantum habet in ſin
gulari 759
uiſus certiſsimus ſenſuum 1163
uiſus fallitur in multis 1031
uiſus auditu præſtantior 1085.
quandoq; fallitur eod.
uiſus non decipitur 924
uiſus acutus Lyncei 288
uiſus acumen in lynceo 943
uiſio uiſum 859
uiſum ſuperis, ubi locum habet.
pag. 58
uita humana nauigationi compa-
rata 807
uita infelix dicitur fila atra.
pag. 798
uita beata ſocialis 995
uitta cur dicta 855
uitæ tutæ efficiens 166
uita poteſt eſſe ſine uirtute 995
uitæ partes tres notatæ 798
uitæ breuitas 816
uitis à uiuendo 762
uitellus & uitellum 376
uitellus 978
uitia communia uitare ſtultum.
pag. 360
uitia non ſunt paria 947
uitia noſtra à tergo pendent.
pag. 373
uitia uirtutū nominibus aliquan-
do appellanda 948
uitia duobus modis oriuntur, aut
natura aut conſuetudine ma-
la 294
uitia paria non ſunt 297
uitia morbi animi 1008
uitia aliorum patienter ferenda.
pag. 252
uitia fugere pœnæ cauſſa turpe.
pag. 1108
uitiorum origines 156
uitiorum ſtudium uirtutes parit.
pag. 1030
uitiorum illecebræ fugiendæ.
pag. 407
uitium unde dictum 945
uitium eſt priuatio boni 842
uitium unde prouenit 769
uitium aliquando placet 1355
uitio nemo caret 297
uitreum pro candido 35
uituperanda non omnia 294
uituperandi mos Satyrarum.
pag. 935
uitupero, uitium paro 945
uiuaces elephanti 906
uiuacitatis exempla 1319
uiuendi generis uarietas. pagi-
na 1014
uiuitur paruo bene 822
ulciſci 715
ulciſcendi uariæ rationes in ua-
rijs animantibus 964
uliſſes cur duplex 14
uliſſes à Circe Telegonum ſuſce
pit 761
uliſſes aucupij repertor 746
uliſsis pater 819
ulmus neceſſaria, & utilis uiti-
bus 94
ulmus pro omni arbore 711
ultio inepta equi 1015
umbelicus pro medio 908
umbelicum 225
umbilicum uſq; perducere 1321
umbra pro continua 1337
umbras appellat nigrū gregē. 44
uncia 985.1271.937.980
uncus 787
unguentum repertum 782

ungues

ungues rodere 1330
ungues reſecare tonſoris officiũ. pag. 1264
unguis experimentum 1110
unguibus male ſectis occurrere. pag. 999
unica ſyllaba uerſum claudere aliquando uitius 1077
unio liquefacta 976
uniuerſalia quam ſingularia nobis magis nota 1081
uno Ioue minor 1407
uocatus & non uocatus Deus aderit 1309
uocandi caſus pro nominandi ſæpe poſitus 1110
uociferare 727
uocis bonitas optanda 1064
uocis humanæ 9. inſtrumẽta. 743
uolo pro debeo 1273
uoluntas peccat non actio 986
uoluntas 1007
uoluntatum diuerſitas 964
uoluptas 994
uoluptas una ex ijs quæ prima naturæ appellantur 996
uoluptas ſequenda 736
uoluptas non moratur æquũ uel iniquum 874
uoluptas perforato uaſi cõparata. 1003. & Eurypo eod.
uoluptas quæ diſciplet 1002
uoluptas eſt ſenſuũ uoluptas, non mentis, cuius eſt gaudium potius 1002
uoluptas à repletione ſenſibilis indigentiæ oritur, non eſt in bonis ineſt beſtijs et ſtultis, et magis improbis quam probis, & cæt. 1003
uoluptas ſummum bonum 993
uoluptas eſt quaſi meretrix 1001
uoluptatis laus 723
uoluptatis in dramate præceptũ pag. 929
uoluptates nõ ſunt in bonis 1010
uoluptates ſequendas ſuadet. 15
uoluptatum honeſtus uſus 996
uorandi uitio laborantes Balatrones dicuntur 366
uotum ſtultum 977
uox quomodo emendatur 1030
uox grandis ruſticum arguit. 935
uox magna ubi laudabilis 794
upupa ex Tereo 192
upupa ex Tereo facta 893
urbana uita ruſticanæ poſtpoſita pag. 1014
urbs nõ anteponenda ruri. 1018
urbe mores hominum corruptiores quàm rure 1100
urbanitas quo differat à ſcurrilitate 1019
urbanitas dicitur ſales 961
urbanorum mores 927
urceus 1044
urna pro iudicio 964
urnæ conſuetudo 799
urſa maior 775
uſq; & tenus quo differunt 997
uſucapio 1035
uſura centeſima 1392
uſus uerborum parens 1035
uſus rerum præſentium laudatur pag. 1021
uſus uis & conſuetudinis 243
uſus præcepta ſuperat 1057
uſtica mons 33
uterum in ſolis fœminis 904
utilis honeſti diuerſa ratio. 1000
utilia cur expetantur 937
utilia quæ 796
utilitas mater iuſti 947
utilitas iuſti & æqui mater 298
utilitas cui ætati probatur & improbatur 1275
utilitas uincat 1095
utilitas neglecta 749
utilitas diuiditur in tutum & honeſtum 871
utilitatem ſequendã ſuadet. 808
utralia feſta 1142
uua unde dicta 830
uuidus eod. 724
uulcanus cur Veneris maritus.
uulcanus Mulciber 918
uulcani duo 724
uulgus & meretrix qua in re ſimiles 62
uulgus 816
uulgi iudicium 1080
uulgi ſtultũ iudiciũ irriſum. 1041
uulgi iudicium contemptum. 963
uulgi laudes non temere accipiendæ 1020
uulgo ut placeas, noli nimis laborare 341
uulpe pellace benignior 1295
uulpis natura 1138
uulpis fabula 975
uulpeculæ apologus 998
uulpeculæ & ricinorũ fab. 1143
uultus 715
uultus mons Apuliæ 117
uxor 702
uxoris perfida 143
uxorem moroſam relinquere fœlicitatis pars eſt 819
uxores ubi communes 789

X

Xanthia 799
xanthus 967
xanthus fluuius Troiæ 181
xenocratis hiſt. 370
xenophanis reſponſum 1072
xenophontis mendacium 1161
xerxes togatus 820
xerxes quantum ſpacium ponte coniunxit 1004

Z

Zariaſpa 877
zelotypus dicitur æmulus 880
zeno Citticus 993
zodaici diuiſio 825
zoilus Homeromaſtix 1131
zonam perdidit 1345
zopyrus & Socrates 1070

FINIS.

ERRATA.

Pagina 5. linea 42. religionis legendum eſt. 11.8 focum. 12.26. percunctatur. 39.8. patriam. 74.5. ſceceſſu nemoris. 708.12. filo. 714.11. Martem reſpexit. 726.15. Pherecratius qui. 761.43. ex ea. 775.39. propria Herc. 831.35. innabilis undæ. 858.10. nihil habentes. 860.28. omnia animad: 925. antepenultima, Genius de quo. 961.7. Nam aurem. 965.6. detraxit pellem. 991.2. qui rete. 1081. ult. κινδύνων. 1142.29. Qui cogit. 1143.7. ut urſum. 1206.16. uera, alterum, cum proprium uerbum translato, alterum, &c. 1272.2. Aratum. 1279. ult. grauiter ferebat quod reo. 1345.41. ἐκαρ@ νὖνοι.

FINIS.

Martinus à Neuhauſen Lecto-ri Salutem.

CVM intellexiſſem, Lector optime, Henrichū Petri manus excudendo Horatio denuò admoliri, adeoq́; hinc inde adnotatiunculas Reipublicæ literariæ cauſſa, cui prouehendæ dies noctesq́; incūbit, quibus ille inſtructior, locupletior ac commendatior exiret, circumſpicere & uenari, operęprecium me facturū arbitratus, ſi Ioannis Hartungi, cuius diſciplina ad aliquot annos fideliter uſus, in eum Autorē obſeruationes has, breues quidem, ſed tamē mirê, mea ſententia, cādidas & exquiſitas, communicarem. Ad quam rem cùm non uulgares quidā noſtri ordinis homines me hortarentur, atq́; ipſe Typographus etiā captaret, tradidi, ea ſpe, fore prorſus, & ſi tu percurras, non ſolum illius uitij ingenium, tanquā ex unguibus leonem, quod aiunt, ſis deprehenſurus, uerum etiam has qualeſcunq́; adnotationes unicè amplexurus. Interim illas tibi quam commendatiſſimas eſſe optarim, atq́; meum etiam factum hoc, qui citra illius uiri adſenſum publicandas obtruſeſim, probari. Vale quàm fœliciſſimè. Ex Friburgo Briſiacorum V. Calend. Aprilis.

IDEM LECTORI.

Quandoquidem magnis non ſolum gratia lector
Verum etiam exiguis rebus adeſſe ſolet.
Non tibi debebit, quia paruum, uile uideri,
Aut prorſus Scholion, quod modo prodit, iners.
Ergo paraſſe, manu nec non uerſaſſe frequenti,
Crede mihi magni muneris inſtar erit.

In Q. Horatium Flaccum, Ioan. Hartungi Annotat.

ODA I. LIB. I.

PVluerem Olympicum. Prouerbium conſule. Citra puluerem. Ioue frigido. Adfectauit græcum Sub dio ζεὺς δῖος.

ODA II.

Erycina ridens. Forte idem uult quod Græci φιλομειδὴς, id eſt, amans riſum.

ODA III.

Aes triplex. Prouer. Ferreus aheneus.

ODA IIII.

Mors æquo pede. Græcatur. Nam ὁμοίιος θάνατος Odyſs. γ. Homero deſcribitur. Lege Quintilianum libro 8. capite 6.

ODA VI

Tunica adamantina. Homer. χαλκοχίτωνα dixit Odyſs. α. & aliâs.
Tytiden ſuperis parem. περιφράζει Gręca epitheta ἰσόθεος θεοείκελος.

g Cedere

Cedere neſcij. Lege Homerum Iliad. α. & ι.

ODA VII.

Aptum equis Argos. Græcum reddidit ἱππόβοτον ἱππόβοτος Iliad. β. Euripid. in Pheniſs.

Dites Mycenas. Homerum æmulatus, qui Odyſs. γ. & Iliad. κ. πολυχρύσοιο μυκήνης dixit.

Optime Lariſſę, Forſan et hoc ex Homero, qui ἐριβώλακος Iliad. β. et ρ.

Teucer Salamina patremq́ue. De iſto exilio Teucri lege Homer. Iliad. θ. & Sophoclis Aiacem.

Patiens Lacedæmon. Cōſule Cœlium libro 18. capite 1.

O fortes, peioraq́ue paſſi. Homerū imitatus Odyſs. μ. οὐ γάρ πω τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν.
οὐ μὲν τοι τόδε μεῖζον ἔπι κακόν, &c.

Iterabimus æquor. Vide libro 1. Copiarum Eraſ. capite 57.

ODA VIII.

Patiens pulueris &c. Alludit Pro, Neq́ue compluitur neq́ue ſole aduritur:

ODA IX.

Dyota. Vaſis genus à duabus anſis δυώτα.

ODA X.

Virga aurea. Prouerb. Virgula diuina. Vide Odyſs. ι. & Iliad. ω.

ODA XI.

Vt pati melius. Pro ut patiaris, gręca conſtructione ὡς πάσχειν.

ODA XII.

Occulto æuo. Eraſmi Dialogū in Colloquijs lege q inſcribit̄ Philod.

ODA XIIII.

O nauis referent. Oda tota ἀλληγορία. Pete Quintili. libro 8. capite 6.

ODA XV.

Celerem ſequi Aiacē. Alludit ad ποδάρκης & πόδας ὠκύς.

Sciens pugnæ. δαΐφρων Græci una uoce dicunt.

Comes Orionis. Penultima lōga cum Marone lib. 3. uſus. Armatumq́ue auro circumſpicit Oriona, Atq́ue ijdē Homerū ſecuti Odyſs. ε. & σ. ὠρίωνα δολιχόν. Ouid. corripuit libro 8. Metamorph. Strictumq́ue Orionis enſem, ac magis ſecundum Analogiam mea opinione.

ODA XVIII.

Centaurea. Ex Homero fortaſſis Od. φ. traduxit. οἶνος καὶ κένταυρον, etc. ἄασεν ἐν μεγάρῳ ἐς λαπίθας ἐλθόντα.

ODA XXIIII.

Cari capitis. Græci φίλη κεφαλή.

ODA XXVII.

Theſſalis uenenis. Prouerb. Theſſala mulier.

ODA XXVIII.

Terræ menſorem. Græcā uocem Geometrā exprimit γεωμετρεῖν enim metiri terram eſt.

ODA XXIX.

Icci beatis nunc Arabum. Prouer. Arabum Gazæ.

Pronos relabi riuos. Pro. Surſum uerſus fluminum feruntur fontes.

ODA XXXIII.

Fretis acrior Adriæ. Prouerb. Iracundior Adria.

ODA XXXIIII.

Valet ima ſummis mutare. Illi cognatum, ὁ θεὸς τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ καὶ τὰ ταπεινὰ ὑψηλοῖ. Simile eſt in limine Heſiodi legere.

ODA XXXV.

Clauos trabales. Prouerbiū: Herculanus Nodus, & Cœlius.

ODA XXXVI.

Vincat Amyſtide. Prouerb. ἀμυστὶ πίνειν lege.

ODA XXXVIII.

Perſicos adparatus παροιμιακῶς Crœſo ditior.

Secundus liber Odarum.

ODA I.

Incedis per ignes. Prouerbialiter: Vide Chiliad. Per enſes per ignes.

Xeno-

Xenophon in Simpoſio idẽ uſurpauit καὶ μετὰ σοῦ διὰ πυρὸς ἰοίην.

ODA II.

Gadibus. Prouer. Vltra Gades. Et, Ad Herculis columnas.

Cyri ſolio. Cœlius locum declarat libro 5. capite 6.

ODA IIII.

Tecmeſſę. Lege Sophoclis Aiacẽ, Habuerunt uerò ſinguli duces ſingulas concubinas, excepto Menelao. Cur autẽ id, uide Athenæum lib. 13.

ODA V.

Immitis uuę, id eſt, immaturę ἀλληγορικῶς, quẽadmodum & Lucianus alicubi ὄμφακας appellat.

ODA VI

Viridíq; certat. Græcatur iterum. Nam Græci μάχομαι σοὶ dicunt.

ODA VII.

Denſo aëre. Oeconomia Homerica apud quẽ Venus & Apollo Aeneam aliosq; circumfuſa nebula occulũt, eripiuntq; à periculis, Ilia. 5. uide.

ODA IX.

Deſine mollium querelarũ. Iliad. α. λῆγε χόλοιο. Adfectauit græcam cõſtructionem.

Ter æuo. De Sene. Prouerbialiter mea quidẽ ſententia, effœto & capulari, & quẽ Græci τὸν ἔμπολον καὶ τυμβογέροντα uocant. Per æuũ aũt γενεὰν accipit, quæ κατὰ τοὺς παλαιοὺς τριάκοντα ἔτη μεθ' ἃ τελευτᾷ ὁ ἄνθρωπος, ὡς δοκεῖ ἡσιόδῳ. Errãt ergo qui autumãt Neſtora trecentos annos uixiſſe. Vide Herodo. in Euterpe, & Fauorinũ.

ODA XI.

Curas edaces. Significãter græcã uocem reddidit μελεδῶνας, id eſt, conficientes membra. Quãquam & Latinis æque fœliciter curæ uidentur dici quaſi cor urentes.

ODA XIII.

Nefaſto die. Græci appellant eiuſmodi dies ἀποφράδας. Cœlius lib. 14. capite 9. Prouerb. Nefaſti dies.

ODA XIIII.

Cæcuba. Strab. lib. 5. καίκουβον εὐοινώτατον ἄμπελον τρέφει. Pro generoſiſſimo accipitur hic τροπικῶς.

Pontificum cœnis. Cœlius libro 7. cap. 26. pro magnificis & ſplendidis.

ODA XVI.

Tenui ſalinum. Theocritus Idyll. ultimo οὐδ' ἅλα δοιάς

ODA XVII.

Columenq;. Prouerb. Columen familiæ.

Liber tertius. ODA I.

Fauete linguis. εὐφημεῖτε. Vide Pro. Prophani obdite oſtium.

Diſtrictus enſis. Damoclen innuit. cuius etiam Perſius Saty 3. & Cicero libro 5. Tuſculan. quæſt. mentionem faciunt. Et magis auratis pendens laquearibus enſis.

ODA V.

Cœlo tonantem Iouem. Græcè ὑψιβρεμέτης.

ODA XVI.

Vide 2. lib. Copiarum Eraſ. Et Prouerb. Orci galea.

Vir Macedo. Pro Macedon. Lege Priſcianum lib. 6. cap.

ODA XIX.

Sacro ſub Ilio. Homerus ἱερὸν alicubi uocat, id eſt, Magnam Troiam. Nam ſacrum Græci quod ingens eſt appellant.

ODA XXIIII.

Theſauris Arabum. Prouerbium: Arabum Gazę.

Vagas rite trahunt domos. Videtur ἁμαξόβιος Græcũ nomen circumſcribere. Prouerb. uide. Hamaxobij.

ODA XXVII.

Centum oppidis. Homer. ἑκατόμπολιν Cretam Iliad. ζ. uocat. Raua lupa. Cœlium lege lib. 13. cap. 8.

Oſcinem coruum. Crinitum pete lib. 21. cap. 15. Dicebãtur autem aues

quæ ore augurium ſiue auſpicium dabant. Præpetes quæ uolatu. Græcè τανυπτέρυγες. A. Gell. libro ſexto, capite ſexto.

Eburna porta. Macrob. lege, libro primo, capite tertio in Somnium Scip. Et Homerum unde eſt traductum Odyſs. τ.

Abſtineto irarum. Homer. Iliad. α. λῆγε χόλοιο. ſupra indicatum eſt.

ODA XXIX.

Fumum beatæ Romæ. Alluditur ad Græcum Odyſs. α. καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι ἧς γαίης.

ODA XXXI.

Vitabit Libitinam. Cœlius lib. 29. cap. 18. locum exponit.

Regnator populorum. Linacer libro ſexto. Regnant populorum legit, Græcorum conſtructione, qui dicunt βασιλεύουσι. Rectè ne an ſecus, uiderint alij. Mihi quidem non diſplicet, quod animaduertam Horatium crebrò Græcari.

Lib. IIII. ODA V.

Cuſtos gentis. Homerus οὖρον λαῶν. Iliad. ϐ. principem ſeu regē uocat.

ODA VIII.

Tripodas. Cœlium conſule libro octauo, capite decimoquinto. Et Homerum Iliad. 9. & 23.

Dignum laude uirum Muſa uetat mori. Pindarus Encomio octauo. Olympiorum ἀΐδια λάθεται ἄρμενα πράξας ἀνήρ.

ODA XII.

Impellunt animæ lintea Thraciæ id eſt, uenti, auræ, Græcum eſt. Nam ἄνεμος Græcè uentum ſignificat.

Celata uirtus. Prouerb. Occultæ Muſices nullus uſus.

ODA XV.

Cuſtode rerum Cæſare. Supra adnotatum eſt Græcum eſſe οὖρον.

Epiſtola II.

Certantem purpuræ. Græcè dictū non Latinè. Supra. In partem & Græciſmus. ἐν μέρει, id eſt, uiciſſim.

Afra auis. Prouerb. Vide Afra auis.

Attagen. De attagene Pro. Attagen. Et Attagene nouilunium.

Calendis ponere. Lege Alciatum Diſp. lib. 3. cap. 1: Et Ariſtopha. Nebulas. ἐγὼ δ᾽ ἀπόλλυμαι ὁρῶν ἄγουσαν τὴν σελήνην. εἰκάδας ἵν᾽ οἱ τόκοι χωροῦσιν, &c.

ODA III.

Perunxit Iaſonē. Vide Apollonij libros Argonauticorum.

Herculis inarſit. Vide fabulam Sophoclis quæ inſcribitur Trachiniæ.

ODA V.

Cœlo diripit. Alluditur ad Prouerb. Lunam detrahere. Quorſum etiam 8. Eclog. Maro. Carmina uel cœlo poſſum deducere lunam.

ODA VIII.

Languet faſcinum. Cœlium lege lib. 4. cap. 6.

ODA IX.

Conopeum. Grapaldum uide lib. 2. cap. 6. Quid Conopeum & locum allegatum ſimul.

ODA XII.

Hircus in alis. Prouerb. Anus olet hircum.

ODA XV.

Pythagoræ renati. Hoc Epitheto poëta ad μετεμψύχωσιν Pythagoræ alludit. De qua Cœlius libro nono, capite uiceſimo primo.

Formaq; uincas Nirea. Prouerb. Nireo formoſior. Homerus in Catalogo nauium νιρεὺς ὃ κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

ODA XVII.

Homicidam Hectorem. Ex Homeri Iliad. α. eſt, ὑφ᾽ Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο.

Laborioſi Vlyſſis. Græcatur ταλασίφρων enim aliquoties apud Homerum dicitur.

Lib.

Lib. I. Serm. Satyr

De Satyra lege haud indigna apud Floridum libro primo Succiſ. capite 15.

Sermones cur Horatius ſuas Satyras appellarit, uide Floridum libro 3. cap. 8. Succiſiuarum lectionũ. Quod humili ſtylo & non ſublimi, qui Heroicos decet, ſcriptæ ſunt.

Qui fit Mecœnas. Mire ſedatum exordium, uide Floridum. Ex abrupto Iuuenalis Sẽper ego auditor &c. Perſius concitatius orditur, O mores hominum.

Neſcis quid ualeat numus, quem præbeat uſum, panis ematur &c.

Simile apud Theocritum. ἐν χαρισι extat.

δαιμόνιοι, τί δὲ κέρδος ὁ μύριος ἔνδοθι χρυσὸς

κείμενος. οὐχ ἅδε πλούτου φρονέουσιν ὄνασις.

ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾶ, τὸ δὲ καί τινι δοῦναι ἀοιδῶν.

πολλοὺς δὲ εὖ ἔρξαι πηῶν, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλων &c.

Venales inter. Venales nouitij ſerui qui proſtant, quorumq́ opera eſt uenalis. Lege Cœlium lib. 25. cap. 19. Alciatum in tres poſte. Aut I. conſule pagina 113.

Satyra II.

Fabula quæ miſerum. περίφρασις eſt τοῦ ἑαυτὸν τιμωρουμένου.

Rufillus &c. Prouerb. Vide Paſtillos Rufillus olet.

Satyra III.

Omnia magna loquens. Prouerb. Ne magna loquaris.

Eadem trutina. Prouerb. Eadem penſare trutina.

Vitijs nemo. Prouerb. Nemo ſine crimine.

Satyra IIII.

Nabis ſine cortice. Prouerb. Sine cortice natare.

Loliginis. Pro. Succus loliginis.

Satyra V.

Parochi. Vide Alciatũ lib. primo prætermiſſorũ, de hoc loco, & quid uelit uox parochi.

Deos ſecurum æuum. Reſpicere uidetur ad Homericum Odyſs. ε. & illud ζ. qui θεοὺς ῥεῖα ζώοντας deſcribit.

Nacca. Perſius Satyra tertia. Non pudet ad morẽ diſcincti uiuere Naccæ. νακκὰ Græcum uide.

Satyra VII.

Hectora. Priamiden. Homerum Iliad. χ. lege.

Licio Glauco. Contrarium exemplum. Vide Homerum Iliad. κ.

Satyra IX.

Ventum erat ad Veſtæ. Ellipſis Græca, qualis illa apud Homerum Iliad. ζ. ἦ ἐς ἀθηναίης ἐξοίχεται.

Sic me ſeruauit Apollo. Sumptum ex Homero, ubi alios atq; alios Apollo liberat, Agenorem. Iliad. φ. ἀλλ' ἐξήρπαξε κάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ. Et Iliad. ε. Aeneam γινώσκων ὃ οἱ αὐτὸς ὑπείρεχε χεῖρας. Hectorem Iliad. ο.

Anteſtari. Ciuilis uox. De hoc loco explicato lege Budæi annotationes poſteriores in Pandectas.

Curtis Iudæis. Aliâs recutitos aliâs Apellas uocat, Circumciſos innuens.

Satyra X.

Poſt mediam noctem. Cœlium uide libro uiceſimo ſeptimo, capite nono. Et Theocritum in Europa. νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται ἐγγύθι δ' ἠὼς ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων.

Et εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων.

Nempe incõpoſito. Floridi cõſule

Apologíam in llinguæ latinæ calumniatores, de præſenti loco.

Molle atq; facetum. Quintilianũ lege lib. 6. cap. 4.

Lib. II. Satyra III.

Dij tibi dent. Homericum adparet eſſe ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ἐκπέρσαι πριάμοιο πόλιν εὖτ᾽ οἴκαδ᾽ ἱκέσθαι.

Aiax ab Achille ſecundus. Homerus Iliad. β. ἀνδρῶν δ᾽ αὖ μέγ᾽ ἄριστος ἦεν τελαμώνιος αἴας. ὄφρ᾽ ἀχιλλεὺς μήνιεν, ὁ γὰρ πολὺ φέρτερος ἦεν.

Mille ouium inſanus. Sophoclẽ in Aiace lege. Vnde hoc traductum uidetur ἐφθαρμένας γὰρ ἀρτίως εὑρίσκομεν λείας ἁπάσας καὶ κατηναρισμένας.

Inclytum Vlyſſem. Ex eadem poëtæ fabula καὶ ἐδόκει μὲν ἐσθ᾽ ὅτε δισσοὺς ἀτρείδας αὐτόχειρ κτείνειν.

Eundem locum apud Iuuenalem reperies uerſum Satyra 14. Hic boue percuſſo mugire Agamemnona credit.

Vxore & gnato. τεκμήσσα & εὐρυσάκης.

Ne quis humaſſe uelit. Sophocles in Aiace, unde eſt hoc: τὸν δὲ τὸν νεκρὸν χεροῖν μὴ συγκομίζειν ἀλλ᾽ ἐᾶν ὅπως ἔχει.

Et paulò poſt. οὔ φησιν ἐάσειν τὸν δὲ τὸν νεκρὸν ταφῆς ἄμοιρον ἀλλὰ πρὸς σοῖσιν θάψειν. &c.

Aulide natam. Euripidem pete in Aulica Iphigenia.

Tuſcus uicus. Fuit Romæ Tuſcus uicus ubi ſcorta & infames habitarunt. Vide Plauti Ciſtellariam. Et Cœlium alicubi.

Alexandrum item Neapolitanum lib. 2. cap. 18.

Quæ res in ſe neq; modum. Egregius Syllogiſmus in quo maior Gnomica eſt. Quæ res in ſe &c. Minor. In amore hæc omnia inſunt. Cõcluſio: Hoc ſi quis laborat. A pugnantibus. Eſt autem ex Terentij Eunucho locus Act. 1. Sce. 2.

Excludit, reuocat. Eundem locum Terẽtij ex Eunucho Perſius expreſſit, Satyra 5. At ſi uocet, haud mora, dicas, Quid nã igitur faciã? ne nunc cum accerſor, & ultro ſupplicet, accedam? Et in quarta Tuſculana apud Ciceronem extat.

Cubitale, focalia. Quid focalia, explicat Cœlius libro decimo octauo, capite decimo.

Atq; ignem gladio. Prouer. Ignem gladio ne fodito.

Sapientum octauus. Prouerbia uide. Tertius Cato. Et Sapientum octauus.

Satyra IIII.

Molle Tarentum. Macrobium uide de loco libro 3. cap. 18. Satur Furta ligurit. Ligurire eſt decoquere, prodigere, ἀλιγυρόν, id eſt, ſuaue &c.

Satyra V.

Caſſia nuce. Prouerbiũ: lege. Vitioſa nuce non emerim.

Satyra VI.

Dij melius fecere. Prouerb. pete. Bene ſit.

Amico Hercule. Simile habet Perſius Satyra ſecunda. O ſi ſub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule. Prouerb. Vide Dextro Hercule.

Ad puteal cras. Lege apud Cœlium libro decimo, capite decimo ſeptimo. digniſſima ad hunc locum.

Satyra VII.

Pyrgum. Martialis turriculam uocat, ut adnotat diligentiſſime explicatq; locum Cœlius Chalcagninus in lib. de ludo talorum.

Teres atque rotundus. τετράγωνον Ariſtoteles uocat lib. Ethicorum ad Nicomachum. Et 2. Rhetoricorum. Vide Cœlium libro 18. capite 14.

Satyra VIII.

Balatrone ſecundo. Locus apud Eraſm. in Prouerb. Vmbra habetur.

In Artem Poëticam.

Vt Syluæ folijs. Affine illi apud Homerum Iliad. ζ. pagina 66.

οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.

φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη τηλεθόωσα φύει. ἔαρος δ' ἐπιγίνεται ὥρη.

ὣς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

Impiger Achilles. Homerus πόδας ὠκὺν ut alias adnotatum. Lege Floridum libro 2. de Præſtantia C. Iulij Cæſaris, in hunc locum. Dic mihi Muſa uirum. Homericæ Odyſſeæ exordium translatum,

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ

πλάγχθη. ἐπεὶ τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε.

Segnius irritant. Ab hoc non alienum illud apud Sophoclem in Tyranno. τῶν δὲ πραχθέντων τὰ μὲν ἄλγιστα ἄπιστιν.

οὐ γὰρ ὄψις οὐ παρὰ ὅμως δ' ὅμον γε κἀν ἐμοὶ μνήμης ἔνι πεύση τὰ κείνης ἀθλίας παθήματα.

Pompilius ſanguis. Pro Pompilij ſanguis. Enallage qualis illa propè. Troia Gaza. Et, Dardana arma apud Maronem libro 2. Aeneid.

Fungar uice cotis. Plutarchus in uita Iſocratis, Vnde hoc deſumptum, inter alia ſcribit Iſocratē interrogatū:

διότι οὐκ ὢν αὐτὸς ἱκανὸς, ἄλλους ποιεῖν, εἶπε, ὅτι καὶ αἱ ἀκόναι αὗται μὲν τέμνειν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον τμητικὸν ποιοῦσιν.

Morataq́ recte fabula. Quid ſit fabula morata, aut intelligat poeta? Vide Cœlium libro 24. capite 1. Et Oratorem Ciceronis.

Fabium libro 6. capite 3.

Tyrtæusq́. Lege Floridum libro tertio. Succiſi. lecti: capite 10. Interpretantem hunc locum contra eos, quibus Dirceus legendum uidetur.

Studium ſine diuite uena. Cœlius lib. ſeptimo, capite quarto. Quintil. libro ſecundo, capite 20.

Sudauit & alſit. Prouerb. Neq; cōpluitur neq; ſole aduritur.

Epiſtola prima, Libri primi.

Solennia. Pro ſolenniter. Græciſmus.

Sapiens uno minor eſt Ioue. Cœlius lib. quarto, capite uiceſimoquinto. Et libro 18. capite 14.

Epiſtola II.

Antenor cenſet. Homerus Iliad: η. pagina 79. δεῦτ' ἄγετ' ἀργείην ἑλένην, καὶ κτήμαθ' ἅμ' αὐτῇ δώομεν ἀτρείδῃσιν ἄγειν, &c.

Neſtor componere lites. Homerus Iliad. α. & 9. μήτε σὺ τὸν δ' ἀγαθόν περ ἐὼν ἀποαίρεο κούρην ἀλλὰ ἔα &c.

Paris negat. Homerus Iliad. η. ἀντικρὺ δ' ἀπόφημι. γυναῖκα μὲν οὐκ ἀποδώσω.

Multorum prouidus urbes. Homericum eſt πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Syrenum uoces. Homerus Odyſſ. μ. ἀλλά τε σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ.

Epiſtola VI.

Decorat Suadela Venusq́. Lege Centuriam Miſcellan. Politiani capite 91.

Trans pondera, id eſt. lecticā. Floridus ita contra omnium interpretationes ſuperiores enarrat libro primo, capite undecimo. Succiſiuarum.

Fabia

Fabia ualet, ille uelina. Floridum lege apud quē locus enarratur quã diligenſiſſime capite 11. libri 1. Succiſiuarum lectionum.

Epiſtola VII.

Lupinis. Prouerb. Quid diſtent æra lupinis Iliad. i. Centuria. 3.

Patientis Vlyſſei. Homer. πολύτλας ὀδυσσεύς, quod epitheton hic adumbratur.

Nō eſt aptus equis Ithacę locus. Homer. Vnde hic locus eſt deductus. Odyſs. δ. pag. 37. ἵππους δ' εἰς ἰθάκην οὐκ ἄξομαι, ἀλλὰ σοὶ αὐτῷ ἐνθάδε λείψω. ἐν δ' ἰθάκῃ ἐν δ' ἄρ δρόμοι εὐρέες οὔτε τι λειμών. &c.

Aptus equis. ἱππόβοτος innuit.

Nec multę prodigus herbę. λειμών

Nec planis porrectus ſpacijs. δρόμοι εὐρέες.

Epiſtola VIII.

Celſo gaudere. Græcum χαίρειν exprimit. Bene rem gerere. Græcū τὸ εὐπράττειν reddit.

Epiſtola X.

Quę uos ad cœlum. Prouerbiale eſt Ad cœlum ferre.

Ceruus equū. Apologus eſt ex Rhetorica Ariſtot. lib. β. quem adſcribere uolui, quod eſſet mire elegãs, ipſius Steſichori. ὁ ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος, ἐλθόντος δὲ ἐλάφου καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν. βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον εἰ δύναιτο μετὰ αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον. ὁ δ' ἔφησεν ἐὰν λάβῃς χαλινὸν καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν ἔχων ἀκόντια. συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. οὕτω καὶ ὑμεῖς ὁρᾶτε φασὶν μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσασθαι τὰ αὐτὰ πάθητε τῷ ἵππῳ &c. Lege locum.

Pugna melior. Græcū κρείττων trãſfert, quod non meliorem ſolum ſed etiam robuſtiorem ſignificat.

Ducere funem. Prouerbium: Ob torto collo trahe.

Vacunæ. Vacuna Dea eſt uacationum & ocij. Vide 6. Ouidij Faſtorū.

Epiſtola XI.

Strenua inertia. Prouerbium: Nauibus atque quadrigis.

Epiſtola XVI.

Alium ſapiente bonoq́. Eſt Græciſmus. Vide Linacrū de Helliniſ.

Manibus tremor incidat. Vide Perſium Satyra 3. Sed tremor inter uina ſubit, calidumq́ trientem excutit ē manibus, dentes crepuere retecti.

Accipiterq́. Prouerbiū: Vide Cautus enim metuit.

Surripis unum. Demoſthenes 3. Philippica ab hoc non diuerſum habet: τὸ δ' εὐσεβὲς καὶ τὸ δίκαιον ἄντ' ἐπὶ μικροῦ τις ἄντ' ἐπὶ μείζονος παραβαίνῃ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν, &c.

Epiſtola XVII.

Fefellit, id eſt, latuit. Ex Græco: Nã λανθάνειν latere & fallere ſignificat.

Cane peius: Prouerbium: Odit cane peius & angue.

Epiſtola XVIII.

Conſentire. Angelum Pol. capite 42. Miſcel. Vide: Volat irreuocabile uerbum. Homerus ſubinde uerba πτερόεντα, id eſt, alata dicit. Quorſum alludere poeta uidetur.

Epiſtola XIX.

Hinc illæ lachrymę. Ex Terentij Andria. eſt Act. 1. Sce. 1. Et Prouerb. Hinc illæ lachrymæ. Hæc illa Helena.

Lib. II. Epiſtola II.

I bone quo uirtus. Ad Homericum illud reſpexit βάλλ' οὕτως, quod eſt Odyſs. α. ἄλκιμος ἔ, &c.

Cædimur & totidem. Prouerb. Cædimus, inq́ uicem præbemus crura ſagittis. Ex quarta Perſij Satyra.

ΤΈΛΟΣ.

Q. HORATII Flacci Carminum, cum antiquiſsimorum Grammaticorum Helenii Acronis & Porphyrionis Commentariis, admixtis interdum C. Aemilii & Iulii Modeſti Scholiis, Liber Primus.

AD MECOENATEM.

Ode I. Monocolos Tetraſtrophos. Omnes uerſus Aſclepiadei Choriambici Tetrametri Acatalecti, qui conſtant è ſpondeo, & duobus choriambis, & iambo uel Pyrrhichio hoc modo: Mecœ--nas atauis-υυ-edite re-υυ-gibus υυ O & --præſidium & -υυ- dulce decus -υυ- meum υυ

---υυ--υυ-υυ
---υυ--υυ-υυ

1 MECOENAS atauis edite regibus,
O & præſidium, & dulce decus meum.
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat metaq; feruidis
Euitata rotis, palmaq; nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.
Hunc, ſi mobilium turba Quiritium
Certat ter geminis tollere honoribus.

ACRON.

¶ Mecœnas] πραγματικὴ, μονόκωλος. Hominum ſcribit officia atq; ſtudia. ¶ Atauis edite regibus] In commemoratione parentum & laudatio inuenitur, ut Virg. Qui tanti talẽ genuére parentes? Et uituperatio, ut, Iſmarus aut Rodope aut extremi Garamantes. ¶ Edite regibus] Quoniam dicitur duxiſſe originem ab Hetruſcis regibus & contempſiſſe ſenatoriam dignitatem, manſiſſe autem ſemper in equeſtri ordine. ¶ O & præſidium] Quoniam cum à cæde liberauit, Bruto à Cæſare ſuperato, uel quia per ipſum liberatus eſt indulgente ſibi Auguſto, & multa etiam illi donauit Mecœnas, amicus Auguſti Cæſaris. ¶ Decus] Quia magna laus eſt placere meliori. ¶ Sunt quos] Sunt qui delectantur inire curule certamen. Exponit autem uaria hominum ingenia, & non unas uoluntates, ne ſit arrogantiæ, quod ſibi poëticam uideatur uendicare doctrinam, cum ſingulos quoſq; rerum aliarum diuerſus habeat amor.

¶ Puluerem Olympicum] Agonalem etiam habere puluerem in curru ſuo. Circenſes A-

gonici in honorē Iouis Olympici ſunt inuenti apud Elidem. unde Virg. Hic & ad Elei metas.
¶ Feruidis] Vertigine ipſa calentibus. ¶ Euitata rotis] Circumducta, ne offendatur.
¶ Palmaq; nobilis] Alios palma nobilis, id eſt, uictoria terræ dominos facit, & diuinis honorib. conſecrat, utpote uictores, ac per hoc neq; aurigæ neq; uiro forti aliud placet. ¶ Terrarum dominos] Amphibologicōs dictum eſt, utrum dominos terrarū eleuet, an ad Deos qui ſunt domini terrarum. ¶ Ad deos] Ad Capitolium, ac ſi diceret cum triumpho. ¶ Turba Quiritium] Ad uulgi leuitatem refert, quia ſunt faciles animis, & facile mouetur uulgus.
¶ Tergeminis] Finitus numerus pro infinito, uel etiam aut quæſtura, aut præfectura, aut conſulatu. ¶ Honoribus.] Zeugma ab inferioribus.

PORPHIRION. ¶ Mecœnas atauis edite regibus] Hac Ode Mecœnatem alloquitur, indicans alium alio ſtudio teneri, eorum qui appetantur lucri cupiditate uel gloriæ, ſe putare autem inter deos relatum iri, ſi numero Lyricorum poetarum aſcriptus fuerit. Mecœnatem atauis regibus editum, quod natalibus regum Hetruſcorum ortus ſit. ¶ Palmaq; nobilis Terrarum dominos euehit ad deos] Ambiguum utrum nobilis deos, an palma nobilis.
¶ Mobilium turba Quiritium] Mobiles Quirites ait, referens ad uulgi leuitatem. Loquitur autem de eo qui fauorem uulgi captans, optet cum ingreſſus ſit theatrum, plauſum ſibi edi à populo, ſic enim excipiebātur in theatrum principes, de quibus bene populus ſentiebat. Hos enim plauſus tergeminos honores appellat.

Illum, ſi proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis uerritur areis,
Gaudentem patrios findere ſarculo
Agros, Attalicis conditionibus
Nunquam dimoueas, ut trabe Cypria
Myrtoum pauidus nauta ſecet mare.
Luctantem Icareis fluctibus Africum
Mercator metuens, ocium & oppidi
Laudat rura ſui, mox reficit rates

ACRON. ¶ Nunquam dimoueas] Sicut, inquit, illi cui ſemel agricultura placuit, & cepit de agris ſuis frumentum, nullis præmijs pſuadeas ut nauta ſit: ſic nec ipſi cui lyrica profeſſio placuit, aliud perſuadere poſſe ſcias, iuxta illud: Tot ſententiæ quot homines.
¶ Quicquid de Libycis] Species pro genere. ¶ Verritur] Colligitur, trahitur. ¶ Findere] Colere, fodere. ¶ Sarculo] Genus ferramenti ruſtici: quod græci σκαφίον uocant. ¶ Attalicis] Attalus rex Pergamenorum ditiſſimus fuit, cui propter opum magnitudinem populus Rom. teſtamento ſucceſſit. ¶ Nunquam dimoueas] Id eſt, etiam ſi diuitiæ regis Attali proponantur nunquam dimoueas illum. ¶ Populus Cypria] Abuſiuè ponitur pro quacunque, ſiue quia ualidiores illic ſunt. ¶ Myrtoum] A Myrtilo auriga ſiue uictimario Pelopis, quem cum deprehendiſſet, quòd axes ſuos corruperat in Hippodamiæ certamine in pelagus cum præcipitauit, ex cuius ſupplicio mare nomen accepit. Seu à Venere, propter myrtum, non à Myrtilo, nam Myrtilium diceretur. ¶ Pauidus] Proprium epitheton nautarum. ¶ Luctantem] Confligentem. ¶ Icarijs] Icarus Dædali filius pennis reſolutis, quas cera alligatas arte patris ſumpſerat, in mare corruit, & nomen impoſuit mari Icario. ¶ Africum mercator metuens] Mercator metuens tempeſtatem, tunc laudat ocium & agrum, tamen auelli à nauigio poſtea non poteſt, cùm timere deſierit. Ordo eſt: Mercator metuens luctantem Icarijs fluctibus Africum, ocium & oppidi ſui rura laudat, mox reficit quaſſas rates, ut trabe Cypria pauidus nauta ſecet Myrtoum mare.

PORPHIRION. ¶ Attalicis conditionibus] Id eſt, regijs opibus. Attalus autem rex Pergamenorum fuit, hereditate Populus Rom. locupletatus fuerat. Eſt autem ſenſus, quicunque conſueuerit agrum ſuum colere, nunquam ſolicitatur ad nauigandum, etiam ſi regis opes promittas.

promittas,ut hoc faciat. ¶ Cypria trabe] Pro Cypro,ferro abundante.Cyprijs enim claüis naues figuntur. ¶ Mercator metuens, otium, & oppidi laudat rura ſui, mox reficit rates quaſſas] Senſus eſt.Mercator cum tempeſtatem in mari patitur,abhorret nauigare,& optat iam ruſticam uitam & in patria ſua rura colere, mox ubi euaſerit periculũ,eandem uitam repetit. Per quod colligit neminem poſſe aliquid agere, præterquam quod conſueuerit.

Quaſſas,indocilis pauperiem pati.
Eſt qui nec ueteris pocula Maſſici,
Nec partem ſolido demere de die
Spernit,nunc uiridi membra ſub arbuto
Stratus,nunc ad aquæ lene caput ſacræ.
Multos caſtra iuuant,& lituo tubæ
Permiſtus ſonitus,bellaq́ꝫ matribus
Deteſtata,manet ſub Ioue frigido
Venator teneræ coniugis immemor:
Seu uiſa eſt catulis cerua fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.
Me doctarum hederæ præmia frontium
Dijs miſcent ſuperis:me gelidum nemus
Nympharumq́ꝫ leues cum Satyris chori
Secernunt populo:ſi neq́ꝫ tibias

ACRON. ¶ Indocilis pauperiem pati] Pro indoctus uel impatiens pauperiem pati. ¶ Eſt qui nec] Eſt qui delectatur conuiuijs apparatis,ut cõtinuare diem uelit. ¶ Maſſici] Locus eſt in Campania, ubi optima uina naſcuntur. ¶ Nec partem] Duæ abnegatiuæ particulæ hic pro una ponuntur. ¶ Solido] Integro ¶ Demere de die] Scilicet ut non intermittat,ſed cõtinuet lætitiam totius diei. ¶ Spernit] Liptote. Dicit alios lautiore uita delectari. ¶ Viridi] Amœna, & cõuiuijs apta. ¶ Membra ſtratus] Figura eſt,ut:Oculos ſuffuſa nitentes, pro habẽs mẽbra ſtrata ſub uiridi arbore. ¶ Sacræ aquæ] Omnis enim fons in origine ſua ſacer eſt,& ſonitu ſuo ſuadet etiam ſomnos. ¶ Multos caſtra] Exercitium militare delectat,ut:Iuuat euaſiſſe tot urbes. ¶ Lituo tubæ] Litui acutus eſt ſonus,tubæ grauis.Inter lituum & tubam hoc diſtare tradunt,lituus equitum eſt & incuruus,tuba uerò peditum eſt,& directa. ¶ Matribus deteſtata] Execrata propter mortem filiorum,quia in bello pueri & adoleſcentes animoſitate incauti ſunt,ut Virg.Vota metu duplicant matres. Sub Ioue] Iouẽ ponit aërem & nocturnũ tempus,quo feris tenditur, ac per hoc dicit alijs uenationẽ placere,ita ut nõ capiantur affectu coniugum,dum eligunt uoluptates uenandi. ¶ Teneræ coniugis] Aut delicatæ, aut nuper in matrimonium copulatæ. ¶ Catulis fidelibus] Sagacibus,uel ſilentiũ inueſtigando ſeruantibus.Virg.Et odora canum uis. ¶ Teretes] Non teretes plagas,ſed tereti fune factas,ideo enim ita poſuit quia illi debemus ſubſtantiam,unde ſumimus. ¶ Marſus aper] Sabellus,ſpecies pro genere poſuit:ut Virgil. Denteq́ꝫ Sabellicus exacuit ſus.Maiores enim forma & ferociores eſſe dicuntur. ¶ Præmia doctarum frontium] Poëtarum ſcilicet,quia poëtæ hedera tantum ſolebant coronari.Virgil.Paſtores hedera creſcentem ornate poëtam. Diuinum ergo ſe honorem dicit per poëma adeptum.Ait ergo alios uenatione,ſe muſica delectari. ¶ Gelidum nemus] Materiam ipſam carminis pro laude poſuit.Nemus autẽ Parnaſſi montis dicatum Nymphis. ¶ Nympharumq́ꝫ leues] Satyrus enim et Bacchæ ideo leues, quia ſe inſaltando,& ludendo uelociter rotant. ¶ Secernunt populo] Id eſt,dant mihi meritum,ut à uulgo ſeparer.

PORPHYR. ¶ Eſt qui nec ueteris pocula Maſſici ſpernit] Ordo,Eſt qui nec ſpernit, dicit aũt alios lautiore uita delectari.Nec ſpernit,ut Virg.Munera nec ſperno,Liptote. ¶ Ad aquæ caput] Id eſt, apud fontẽ,omnes aũt pariter fontes ſacri habentur,& ideo caput ſacræ aquæ. ¶ Manet ſub Ioue frigido] Ac per hoc ſub cœlo,Dicit autem alios ſtudio ue-

nandi plerumq; in ſyluis pernoctare. ¶ Catulis ceruа fidelibus] Melius generaliter accipiemus, quam ut uenationi tantum eos fideles intelligamus, nam & Lucretius: Fida canum uis. Dicit ergo, quod ſemper fideles dominis ſunt canes. ¶ Me doctarum hederæ præmia, &c.] Præmia doctarum frontium hederas ait, quia his poëtæ coronabantur, unde & Virg. ait: Atq; hanc ſine tempora circum, Inter uictrices hederam tibi ſerpere lauros. ¶ Nympharumq; leues cum Satyris chori] Per ea egregiam gloria dicit conſequi, de quibus canit ferè Lyrici carminis materia, de nemoribus ac fontibus, & ſi quæ ſunt his ſimilia aut proxima. ¶ Secernũt populo] Id eſt, de grege uulgi tollunt, ac per hoc ſublimem faciunt.

Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quod ſi me Lyricis uatibus inſeris,
Sublimi feriam ſidera uertice.

ACRON. ¶ Tibias Euterpe cohibet] Id eſt ſi poema meum nõ moratur, nec Muſæ impediunt. ¶ Polyhymnia] Vna ex Muſis. Virg. Alituum pecudumq; genus Polyhymnia cantat. ¶ Lesboum] A' Lesbo inſula, de Alcæo dicitur. ¶ Barbiton] Lyrã dictam à ſono. Dion etiam libro ſeptimo, Citharœdi (inquit) Lyras ſepticordes eburneas, quæ Barbita dicuntur, tendentes, quorũ uſus obſoleuit ætate mea. Hæc ille. ¶ Sublimi feriam ſidera uertice] Si me receperis inter Lyricos poëtas, tunc merito gloriæ adæquabo aſtra.

AD AVGVSTVM CAESAREM.

Ode II. Dicolos Tetraſtrophos, primi tres uerſus ſunt Sapphici hendecaſyllabi, pentametri acatalecti, qui conſtant è trochæo, ſpondeo, dactylo, & duobus trochæis uel ſpondeo ultimo, ſic:

Iam ſa-υ tis ter--ris niuis-υυ atque-υ diræ-- Grandi-υ nis mi--ſit pater-υυ & ru-υ bente-υ Dexte-υ ra ſa--cras iacu-υυ latus-υ arces--

Quartus eſt Adonius pentaſyllabus dimeter acatalectus, ex dactylo, & ſpondeo, uel trochæo, ſic: Terruit-υυ urbem-υ

-υ---υυ-υ--
-υ---υυ-υ-υ
-υ---υυ-υ--
-υυ-υ

Iam ſatis terris niuis, atq; diræ
Grandinis miſit pater, & rubente
Dextera ſacras iaculatus arceis
Terruit urbem.

ACRON. ¶ Iam ſatis terris niuis atque diræ.] Metrum ſapphicum hendecaſyllabum, tribus uerſibus quod conſtat trochæo, ſpondeo, dactylo, & duobus trochæis, ita: Iam ſa, tis ter, ris niuis, at que, diræ. uerſus Adonius, dimeter ex dactylo & ſpondeo, ita: Terruit urbem. ¶ Iam ſatis terris] C. Cæſaris mortem ſignificat, quo in ſenatu occiſo plurimæ tempeſtates, niues & grandines fuerunt, quo tempore & inundatione Tiberis dicitur Roma laboraſſe, quod propter Cæſarem, in honorem Auguſti Cæſaris ultoris eius, uult factum uideri. Nam de ipſo & Virg. Extinctum nymphæ crudeli funere Daphnim flebant. Et alibi. Ille etiam extincto miſeratus Cæſare Romam. Hæc enim omnia, id eſt fulmina, grandinem, diluuij metum intelligit uult uindictam Cæſaris fuiſſe.

PORPHYRION. ¶ *Iam ſatis terris*] *Poſt occiſum Caium Cæſarem, quem Caßius & Brutus alijq; coniurati interfecerant, multa portenta ſunt uiſa, Tiberis etiam creuit, ut prodigij loco haberetur. Hæc autem omnia uult uideri facta in ultionẽ occiſi principis, & pœnam eorum, qui bella ciuilia agere non deſinebãt. Quam inundationem Tiberis ad periculum ruinarum alio duxit ſolum.*

Terruit genteis, graue ne rediret
Seculum Pyrrhæ noua monſtra queſtæ,
Omne cum Proteus pecus egit altos
Viſere monteis:
Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis,
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.
Vidimus flauum Tyberim retortis
Littore Hetruſco uiolenter undis
Ire deiectum monimenta regis
Templaq; Veſtæ.
Iliæ dum ſe nimium querenti
Iactat ultorem, uagus & ſiniſtra
Labitur ripa Ioue non probante
Vxorius amnis.
Audiet ciues acuiſſe ferrum,
Quo graues Perſæ melius perirent:
Audiet pugnas uitio parentum
Rara iuuentus.

ACRON. ¶ *Diræ*] *A furijs tractum eſt, quæ diræ dicuntur, ut: Et diræ ultrices. Et Dirarum uerbera noſco.* ¶ *Rubente dextera*] *Omnes manubiæ albæ & nigræ eſſe dicũtur Iouis rubea & ſanguinea.*

¶ *Sacras arces*] *Id eſt, ad ſacras arces, id eſt, templa deorum, uel imperatorum. Vel etiã ſacras arces, Capitolium dicit.*

¶ *Terruit gentes*] *Timere fecit gentes.* ¶ *Ne rediret ſeculum Pyrrhæ uxoris Deucalionis, ſub quibus fuit diluuium.*

¶ *Noua monſtra*] *Noua mõſtra dicit fuiſſe diluuium, propter hoc quòd ſequitur, genus piſcium hæſit ſumma ulmo.*

¶ *Omne cùm Proteus*] *Proteus beluarum marinarum paſtor, Hunc dicit marina a m ne ta, in montibus diluuio pauiſſe, de quo Virg. Immania cuius Armẽta, & turpes paſcit ſub gurgite phocas.* ¶ *Pecus egit*] *Omne animal præter hominem, antiqui pecus dicebãt.* ¶ *Hæſit ulmo*] *Contraria in diluuio contigiſſe dicit, ut in arboribus hærerent piſces, ſylueſtres'que damæ in aquis natarent, quas Virg. maſculino genere poſuit: Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ. Diluuio facto, cùm tantum Parnaſus emineret, Deucalion, & Pyrrha, quomodo repararent genus humanum, Apollinem conſuluerunt, qui dum reſpondiſſet, ut iacularentur oſſa matris, tunc cognouerunt terram eſſe matrem dictam, unde iaculante mox Pyrrha lapides puellæ, & Deucalione, mares nati ſunt.* ¶ *Flauũ Tiberim*] *Aut turbidũ, aut colorẽ limi flauum, ut: Vorticibus rapidis, & multa flauus harena.* ¶ *Retortis*] *Aut propter turbines dixit retortis, aut propterea quod in campos exibat, non ſolito alueo in maria, conſtat autem uiolentia maris repulſum Tiberim inundaſſe.* ¶ *Hetruſco*] *Id eſt, Tyrrheno, quo influit Tiberis.* ¶ *Monumenta*] *Regiam dixit. Locus eſt ergo in quo Numa Pompilius habitauit, ueſtem habens regiam. Cicero de eodem loco: Nuper me ad Regiam pène confecit.* ¶ *Regis*] *Numæ Pompilij, qui ſeditionem abſtulit, & regionis cultum adhibuit.* ¶ *Templaq; Veſtæ*] *Quia dicebatur Tiberis per Roſtra ante habuiſſe meatum, quæ templo Veſtæ iunguntur.* ¶ *Iliæ*] *Matri Romuli, uxori ſuæ.* ¶ *Querenti*] *Querelas apud ſe deponẽti de morte Cæſaris, hominis ſuæ originis.* ¶ *Vagus*] *Non recto meatu iuens, qui extra alueum erraret.* ¶ *Et ſiniſtra ripa*] *Aut infeſta, aut ibi, qua magis prona eſt ciuitas, quam redundare cupiebat.* ¶ *Ioue non probante*] *Non permittente.* ¶ *Vxorius amnis*] *Diuerſe de*

ſæ de Ilia poëtarũ opiniones ſunt, nam Ilia mater fuit Romuli, quem ex Marte ſuſcepit, quæ mortua ſepulta ad ripam Anienis fluuij dicitur, qui in Tiberim cadit, & quia abundans aquis Anio cineres Iliæ in Tiberim deduxit, ita dicta eſt Ilia Tiberi nupſiſſe, & ideo dixit uxorius amnis, qui ſe ad eius querelam iactaret ultorem. Alij dicunt quod ipſa Ilia Anieni nupſerit, nam poëtæ multi hoc ſentiunt. Sed Horatius ut Tiberi det cauſas iraſcendi, Tiberis magis dixit uxorem. Vxorius enim dicitur uxori deditus: ut Virgil. Pulchramq; uxorius urbem Extruis. ¶ Audiet ciues] Pugnas ex morte Cæſaris in poſteros redditas dicit propter bella ciuilia. Nam Auguſtus percuſſores eius uſq; ad Aegyptum perſecutus eſt.

PORPHYR. ¶ Seculum Pyrrhæ] Pyrrha queſta eſt noua monſtra accidiſſe mundo, interitu generis humani, ¶ Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo] Leuiter in re tam atroci & piſcium, & palumborum meminit, niſi quod hi exceßus Lyricis conceßi ſunt. ¶ Et ſuperiecto pauide natarũt æquore damæ] Superiecto æquore, id eſt, ſuper terras iacto, illa ſcilicet diluuij inundatione. ¶ Flauum Tiberim] Sic etiam Virg. Vorticibus rapidis & multa flauus harena. ¶ Ire deiectum monumenta regis] Monumentum non tantum ſepulchrũ dicitur, ſed omne quicquid memoriam teſtatur. Regiam ergo Numæ Pompilij ſignat. ¶ Littore Hetruſco uiolenter undis] Conſtat uiolentia maris repulſum Tiberim redundare et ſolitum effundi per ripas ſuas, quod hic nunc monſtroſe factum dicit. Littus autem Hetruſcum, Tyrrheni, id eſt, Hetruſci maris. Repulſum Tiberim in littus accipit, in quod Tiberis exit.

¶ Ioue non probante] Quod terreri Iupiter iuſſerit populum, non perire. ¶ Iliæ dum ſe nimium querenti iactat ultorem uagus] Ilia, autore Ennio, in amnem Tiberim iuſſu Amulij regis Albanorũ præcipitata eſt. Antea enim Anieni matrimonio iũcta, atq; hic loquitur quaſi Tiberi potius nupſerit. Querenti autem Iliæ, cædem Cæſaris intelligendum. ¶ Audiet ciues acuiſſe ferrum] Ἀσυνδέτως tranſit. ſic intelligendum: Itaq; rara iuuentus maiores ſuos acuiſſe ferrum.

ACRON. ¶ Quem uocet diuũ] Auerſos dicit ſuperos pro tali ſcelere uota humani generis ſpreuiſſe. ¶ Fatigẽt] inſtãter & impenſe rogent, ut: Diuosq; in uota fatigent. ¶ Minus audientẽ carmina] Hymnos & preces non audientem pro ſupplicantium impietate.

Quem uocet diuûm populus ruentis
Imperi rebus, prece qua fatigent
Virgines ſanctæ minus audientem
Carmina ueſtam?
Cui dabit partes ſcelus expiandi
Iuppiter? tandem uenias precamur
Nube candente humeros amictus
Augur Apollo.

¶ Cui dabit partes ſcelus expiandi] Id eſt, cui deorum dabit Iupiter poteſtatem delendi malum, quod patrauit pars Romanorum, non enim omnes conſenſerunt in mortem Cæſaris.

¶ Iupiter] Iouis mite numen eſt, nec aliquid per ſe lædens. Luc. Num mitis in alto Iupiter

¶ Nube candenti] Melius candenti nube quam candentis humeros. ¶ Amictus] Candidis nubibus uelatus ut qui uideri non poteſt, amicti enim dij nequeunt conſpici. ¶ Augur Apollo] Auguſtum, qui ſe Apollinis filium uolebat uideri: aut propter Troianum genus de Veneris ſtirpe, ut eſt: Hunc tu olim cœlo ſpolijs orientis onuſtum Accipies.

PORPHYRION. ¶ Quem uocet diuũm populus ruentis imperi] Iterum ἀσυνδέτως tranſit, & ferè morem hunc habet ſine coniunctionibus tranſeundi. Cæterum ſubaudienda hic eſt cõiunctio, ergo, ſic enim fit plerunq;, ergo quem uocet diuum populus. Non pugnas parentum ſed uitio parentum. ¶ Rara iuuentu] Quia in bellis ciuilibus, ſub Cæſare & Põpeio deinde ſub Auguſto & Caßio atq; Bruto Romani ſe ipſi confecerunt. ¶ Minus audientem Carmina Veſtam] Offenſam, ſcilicet ſcelere eorum, qui Cæſarem occiderunt.

¶ Tandem

¶ *Tandem uenias precamur Nube candenti humeros amictus*] *Conuerſus ad Apollinem qui Actiaco bello Antonium oppreßit.* Virg. *Hæc cernens arcum intendebat Apollo.*

Siue mauis Erycina ridens:
Quam locus circumuolat, & Cupido:
Siue neglectum genus, & nepotes
Reſpicis autor.
Heu nimis longo ſatiate ludo,
Quem iuuat clamor, galeæq́ leues,
Acer & Mauri peditis cruentum
Vltus in hoſtem.
Siue mutata iuuenem figura,
Ales in terris imitaris almæ
Filius Maiæ patiens uocari
Cæſaris ultor.
Serus in cœlo redeas, diuq́
Lætus interſis populo Quirini.
Ne'ue te noſtris uitijs iniquum
Ocyor aura
Tollat. hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater, atq; princeps,
Neu ſinas Medos equitare inultos
Te duce Cæſar

ACRON. ¶ *Erycina ridẽs*] *Erycina Venus à monte Eryce, in quo maxime colitur dicta.* Virgil. *Erycino in uertice ſedes Fũdatur Veneri Idaliæ. Sed Veneris numẽ nõ uſq; adeo mite eſſe ſolet, nam irata Solis filias perſecuta eſt.* ¶ *Siue neglectum genus*] *Siue quia Cæſarem occidi paſſus eſt, ſiue quia poſtea in ultionem eius bellũ ciuile fieri permiſit.* ¶ *Et nepotes*] *Romanos dixit propter Romulũ.*

¶ *Reſpicis autor*] *Mars autor, per Iliã et Romulũ* Virg. *uiden' ut geminæ ſtant uertice criſtæ. Et pater ipſe ſuo ſuperũ iã ſignat honore.* ¶ *Ludo*] *Ludum Martis dixit bella ciuilia, cuius ludus in prælijs eſt.*

¶ *Quem iuuat*] *Martẽ enim & bellicus clamor, & ſplendẽtia tela delectant,* ut: *Iuuat ire & Dorica caſtra Deſertosq; uidere locos.* ¶ *Et Mauri*] *Maurum abuſiue poſuit pro quocunq; hoſte.* ¶ *Siue mutata iuuenẽ figura*] *Mercuriũ dicit, ſiue quia in diuerſas poteſtates transfigurari conſueuit, ſiue quia uult eum Auguſto per Troianos parentẽ uideri.* Virg. *At Maiã (auditis ſi quicquã credimus) Atlas, Idem Atlas generat. Et uenias precamur à ſuperioribus ubiq; ſubaudis.* ¶ *Almæ*] *Ne almæ filius Cupido putaretur, ideo dixit filius Maiæ, ut Mercuriũ oſtenderet.* Virg. *Hæc ait, & Maia genitũ demittit ab alto.*

¶ *Serus in cœlũ*] *Ac ſi diceret, diu uiuas Romanis, & tardè diuus fias.* ¶ *Iniquũ uitijs*] *Iratũ, indignantẽ peccatis noſtris, et propter hoc fugientẽ nos.* ¶ *Princeps*] *Iuxta morẽ principũ, q patres patriæ dicuntur.* ¶ *Medos*] *Parthos, à quibus Craßus occiſus eſt. quo percũ te ortum eſt bellum ciuile.* Lucan. *de eodem.* Vimbraq; erraret craſſus inulta.

POR. ¶ *Siue tu mauis Erycina ridẽs*] *Quã locus circumuolat, & Cupido. Poteſt & ridẽs, iocus, et Erycina ridẽs accipi, id eſt, Homericũ Erycina ridẽs, ſecundũ illud,* φιλομμειδὴς ἀφροδίτη. ¶ *Siue neglectũ genus, et nepotes*] *Ad Martẽ hoc pertinet quẽ inuidioſe arguit genus ſuũ, id eſt, Romanos neglexiſſe, quod paßus ſit eos bello ciuili uaſtari.* ¶ *Heu nimis lõgo ſaciate ludo*] *Pro bello poſuit, hic enim uidetur ludus eſſe Martis.* ¶ *Acer & Mauri peditis cruentũ Vltus in hoſtem*] *Mauri pro cuiuslibet accipit bellicoſæ gentis uiro. Speciẽ enim pro genere poſuit.* ¶ *Siue mutata iuuenẽ figura*] *Adulatur Auguſto, Mercuriũ eum eſſe dicens.* ¶ *Serus in cœlũ redeas*] *Suauiter optat Auguſto, ut diu uiuat.* ¶ *Ne'ue te noſtris uitijs iniquũ Ocyor aura*] *Bene hæc dicuntur, quia ad Mercurium uidetur loqui, q uolucer deus, ſimul eleganter & illud oblique optat, ut poſt exceſſum Auguſtus diuus factus recipiatur in cœlum.* ¶ *Noſtris uitijs*] *Id utrum ad bella ciuilia referẽs ait an latius ex hoc intelligitur.*

¶ *Ocyor aura tollat*] *Pro ocyus tollat* σχῆμα ὑπαλλαγῆ.

IN VIRGILIVM ATHENAS NAVIGANTEM.

Ode III. Dicolos diſtrophos. Primus uerſus eſt Glyconius Choriambicus, Trimeter, Acatalectus conſtans è ſpondeo, choriambo. & pyrrhichio, uel iambo, ſic:

Sic t: - - diua potens - u u - Cypri u - *Secundus Aſclepiadeus Choriambicus Tetrameter Acatalectus, è ſpondeo, duobus choriambis, & pyrrhichio, uel iambo, ſic.*

Sic fra - - tres Helenæ - u u - lucida ſi - u u - dera u u

- - - u u - u -

- - - u u - - u u - u u

SIc te diua potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida ſidera
Ventorumq́; regat pater,
Obſtrictis alijs, præter Iapyga
Nauis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium finibus Atticis
Reddas incolumem precor,
Et ſerues animæ dimidium meæ,
Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Aphricum
Decertantem Aquilonibus:
Nec triſteis Hyadas, nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Adriæ

ACRON. ¶ *Sic te diua*] *Metrum primo uerſu Glyconiũ conſtat ex ſpondeo & duobus dactylis ita: Sic te, diua potens, Cypri. Secundo Aſclepiadeum* ¶ *Sic te diua potens Cypri*] *Principiũ deprecationis, ut nauẽ beneficis ſiderib. comitetur, ſalutare enim Veneris ſidus eſt. Sic aũt aduerbium adiurantis eſt.* ¶ *Fratres Helenæ*] *Caſtor & Pollux.* ¶ *Lucida ſidera*] Ἐπέξηγησις. ¶ *Ventorum pater*] *Aut Aeolum, aut iuxta phyſicos (qui uẽtos ex motu Oceani naſci uolunt) Neptunum dicit: ut Virg. Quid nũc pater Neptune paras? Præter Iapiga*] *Iapyx uentus uillis de Apulia flans Athenas petentibus, græcè Argeſtes dicitur,* ¶ *Creditum*] *Commendatum, ut Virg. Anniſpem credere terræ.* ¶ *Atticis*] *Athenienſibus. Et ſerues animæ dimidiũ meæ*] *Amicum partem animæ poſuit, ideo dimidium dixit. Athenas naiganti Virgilio nauigij proſperitatem precatur, & execratur etiam timore periculi eum, qui primus cupiditate lucri ad temeritatem nauigandi deſcendit.* ¶ *Illi robur*] *Ac ſi diceret, Duritia ſine ſenſu periculi:*
¶ *Aes triplex*] *Verbũ ab uſurarijs tractũ poſuit, quorũ auaritia ſpe lucri uel cõmertij in uentũ nauigium ſit.* ¶ *Commiſit*] *Credidit, ut Teren. Ouem lupo cõmiſiſti.* ¶ *Triſtes Hyadas*] *Tempeſtuoſas, & nebuloſas, ut: Pluuio contriſtat frigore cœlum.* ¶ *Nec rabiem noti*] *Notum ſupra omnes uentos extulit, quia cardinalis eſt, ideo arbiter Adriæ præcipue ſolet paſci æſtibus, id eſt, nutriri fluminibus.* ¶ *Adriæ*] *Maris Adriatici pro quouis mari.*

PORPH. ¶ *Sic te diua potens Cypri*] *Ad nauem loquitur, qua Virg. Athenas petierat, adorans eam, ut eum incolumem perferat.* ¶ *Sic fratres Helenæ lucida ſidera*] Σχῆμα ἐπεξήγησις, *quia fratres Helenæ, lucida ſidera ſunt. Conſtat autem hodie inter nautas Caſtoris & Pollucis ſtellas plerunq; nauibus infeſtas eſſe.* ¶ *Iapyx*] *À uentoſa regione unde flat dicitur, quæ nunc Apulia appellatur. Dicit ergo optime hoc uento ex Italia Athenis nauigari, & idcirco optat ne alius flet iam ipſo nauiganti Virgilio.* ¶ *Quæ tibi creditum debes Virgilium*] *Ambiguum, Vtrum debes finibus Atticis, an finibus Atticis reddas, accipiendum ſit.*
¶ *Et ſerues animæ dimidium meæ*] *Suauiter hoc dictum ſecundum illam amicitiæ diffinitionẽ, quã plurimũ utũtur* μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν. *Illi robur & æs triplex circa pecto erat*] *Execratur eũ q primus auſus ſit nauigare, dicitq́; eũ duriſſimo corde ac pectore fuiſſe,*

qui tam

qui tanta pericula nõ timuerit, habet autem hic quiddam Homericum: χάλκεον δὲ μοὶ ἦτορ *id eſt, ferreum pectus.* ¶ Nec rabiem Noti, Quo non arbiter Adriæ maior] *Arbitrum pro rectore poſuit. Significat autem in Adriatico ſinu neminem magis* Noto *ſæuire, per quod uidetur dominationẽ exercere, uel ad extollẽdos fluctus cũ ſæuit, uel ad placãdos, cũ ſtare deſinit.*

Maior, tollere, ſeu ponere uult freta,
Quem mortis timuit gradum?
Qui ſiccis oculis monſtra natantia,
Qui uidit mare turgidum, &
Infames Scopulos Acro ceraunia.
Nec quicquam Deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt uada.
Audax omnia perpeti
Gens humana per uetitum nephas:
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Poſt ignem ætheria domo
Subductum, macies, & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotiq; prius tarda neceſſitas
Leti corripuit gradum.

ACRON. ¶ Tollere] Cõmouere *Virg. Et mulcere dedit fluctus, et tollere uentos.* ¶ Ponere] *Mitigare.* ¶ Quem mortis timuit gradum] *Genus mortis. Tres gradus mortis definiuntur, fato, caſu genitura. Fato, ut: Stat ſua cuiq; dies. Caſu, ut: merita nec morte peribat Sed miſera ante diem. Genitura ut, Sternitur infelix alieno uulnere. Vnde Stoici caſu dicunt, Epicurei fato, Pythagorici genitura hominem mori.* ¶ Qui ſiccis] *Præter lachrymas. Luc. Qui ſicco lumine campos uiderit Aemathios.* ¶ Mare turbidum] *Tumens fluctibus ſuis.* ¶ Infames Scopulos] *Aut famoſos multorum poëtarum carmine aut propter aſperitatem littoris, naufragijs nauium.* ¶ Acro ceraunia] *Sunt montes Epiri, ideo dicti græco uocabulo quod ſui altitudine frequenter fulminentur. de his Virg. Prouchimur pelago uicina Ceraunia iuxta.* ¶ Nec quicquam Deus abſcidit] *Ac ſi diceret nunquid ſine ratione ſeparatum eſt mare à terris, cùm illud elementum periculis, hoc uoluptatibus plenum ſit? Abſcidit autem, ſeparauit.* ¶ Prudens] *Prouidens.* ¶ Non tangenda uada] *Periculoſa nauigijs non deberent uada accuſari, cùm nauis ipſa nec fieri, nec uſui eſſe debuerit, hoc eſt, non tangi. Nã & Virg. Illiditq; uadis. Ideo enim uada dicta ſunt, quod breuitate ſua uadari hoc eſt, ambulari poßint.* ¶ Audax omnia perpeti] *Id eſt, merito omnia patiens lucri cupiditate.* ¶ Iapeti genus] *Patronymicum eſt, Prometheum dicit filium Iapeti, qui cum ignem ſuperis furatus eſſet, numinum indignatione febres hominibus datæ ſunt uelut calor quẽ deſiderarũt.* ¶ Subductum] *Subreptũ, furatũ.* ¶ Terris incubuit] *Inſtitit, ut nec in ſuo elemento quieti uiuerent, qui aliena tentaſſent.* ¶ Cohors] *Ac ſi diceret, multa genera morborum ad uindictam temeritatis, terris immißa ſunt.* ¶ Semotiq; prius] *Tarde uenientis. Tardam neceßitatem dicit propter feritatem febrium accelerantem mortẽ quæ tardior hominibus fuerat conſtituta.* ¶ Corripuit gradum] *Accelerauit periculum inuento nouo exitio, ut: Corripuère uiam interea.*

PORPHYRION. ¶ Quem mortis timuit gradum] *Quam mortem, inquit, abhorrere poteſt, qui monſtra maris & aſperrima ſaxa ſine lachrymis uidere potuit? Infames ſcopulos] Ait, propter atrocitatem naufragiorum, quæ ibi multi patiuntur.* ¶ Ceraunia] *Montes ſunt Epiri.* ¶ Nec quicquam deus abſcidit Prudens Oceano dißociabili Terras] *Proſpexerat, inquit, natura hominibus, ut terræ, quibus ſine periculo utimur, à mari diſcernerentur, ſed hoc fruſtra, cùm iam audeat humana temeritas etiam mari ſe committere.* ¶ Audax

Iapeti genus] Prometheum ſignat, de quo nota fabula, id eſt, ignem eum furtim à cœlo hominibus attuliſſe, & inuexiſſe terris multas calamitates. ¶ Poſt ignem ætheria domo ſub] Heſiodus ait: cum ignis è cœlo furto Promethei ſubductus eſſet, Pandoram immiſſam terris pœnæ cauſa. Nam per eam mulierẽ patefacto dolio, erupiſſe omnium peſtium genera, quibus homines laborarent, ſecundum eam opinionem hæc dicuntur.

Expertus uacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum eſt.
Cœlum ipſum petimus ſtultitia, neq;
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Iouem ponere fulmina.

ACRON. ¶ Vacuum] Apertum, quòd experiendi hominibus nõ cauſa fuerat. Virg. Iam uacuo lætam cœlo ſpeculatus. ¶ Pennis non homini datis] Virgilius Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo. ¶ Nil mortalibus arduũ eſt] Nihil difficile eſt. ¶ Cœlum ipſum] Quod ſolum ſibi exceperant numina, quaſi & ipſum poſſent humani auſus attingere, niſi fulmina coercerent. ¶ Petimus] Optamus, expoſcimus. Vt Virg. Tartareum ille manu cuſtodem in uincla petiuit. ¶ Neque per noſtrũ patimur ſcelus] Id eſt, non patimur Iouem quieſcere: nam quidam gigantes ipſum cœlum conati ſunt ad ſolum deducere. Virg. Et coniuratos cœlum reſcindere fratres.

AD P. SESTIVM.

Ode IIII. Dicolos diſtrophos. Primus uerſus eſt Archilochius Dactylicus Heptameter acatalectus, conſtans è quatuor primis pedibus ſpondeis, uel dactylis indifferenter, ut in uerſu Epico, deinde è tribus trochæis, uel ſpondeo ultimo, ſic:

Soluitur -uu acris hy -uu ems gra -- ta uice -uu ueris -u & fa -u uoni --

Secundus uerò quiſq; eſt Archilochius iambicus trimeter catalectus conſtans ex Penthemimere Iambica, id eſt, ex iambo, uel ſpondeo, iambo, & ſyllaba, deinde è tribus trochæis, uel ſpondeo ultimo, ſic:

Trahunt u - que ſic u - cas - machi -u næ ca -u rinas --

-uu-uu---uu-u-u--
u-u---u-u--

SOluitur acris hyems grata uice ueris & fauonii
Trahuntq; ſiccas machinæ carinas,

ACRON. ¶ Soluitur acris hyems] Metrum quod Phalecium dicitur ſiue Archilochiũ quia frequenter eo uſus eſt Archilochus. Conſtat prior uerſus ex parte Heroici, quæ dicitur Bucolice, quia neceſſe eſt, ut quartus ſit dactylus, & tribus trocheis terminatur, ita: Soluitur, acris hy, ems gra, ta uice, ueris, & fa, uoni. Sequens uerſus trimeter iambicus catalectus eſt, cui una ſyllaba deeſt, ita: Trahunt, q; ſic, cas ma, chinæ, cari, nas. Quod ſi dixeris carinulas, erit integer trimeter. Et aliter: Primus uerſus conſtat ex quatuor pedibus heroicis, et tribus trocheis. Secundus Archilochius dicitur, & conſtat ex pentemimeri iambica, & tribus trochæis ita: Trahunt, q; ſic, cas machi, næ ca, rinas. ¶ Soluitur] Molleſcit. ¶ Acris hyems] Acris nomen eſt neutrale à maſculino genere, ab eo quod eſt acer, unde etiam in maſculino genere in is definit, ideo commune & omne nomen facit, ut: Acris hyems, & acris ſinapi.

¶ Trahuntq; carinas] De naualibus, aut pro reparatione, aut pro hyeme ſubductas, competenti tempore ad nauigationem in maria reuocant.

PORPHYRION. ¶ Soluitur acris hyems] Hæc Ode ad P. Sextium conſularem ſcribitur, in qua quaſi deſcribens uerni temporis gratiam, cohortatur ad lætiorem indulgentioremq;

nemq; uicam, admonens mortem equaliter omnibus imminere. ¶ *Grata uice ueris & fauoni*] *Fauonium uentum, qui Zephyrus græcè appellatur, ueris tempore ĩcipere ſlare, Virgilius teſtis eſt: qui ſic ait: Vere nouo gelidus canis cũm montibus humor liquitur, & Zephyro putris ſe gleba reſoluit.*

Ac neq; iã ſtabulis gaudet pecus, aut arator igni
Nec prata canis albicant pruinis.
Iã Cytherea choros ducit Venus imminẽte luna
Iunctæq; Nymphis Gratiæ decentes.
Alterno terrã quatiũt pede, dũ graues Cyclopũ
Vulcanus ardens urit officinas. (to,
Nũc decet aut uiridi nitidũ caput impedire Myr-
Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ.
Nũc et in umbroſis Fauno decet immolare lucis,
Seu paſcat agna, ſiue malit hœdo.
Pallida mors ęquo pulſat pede pauperũ tabernas
Regumq; turreis, ô beate Seſti
Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat inchoare lon
Iam te premet nox, fabulæq; & manes, (gam.
Et domus exilis Plutonia, quo ſimul mearis:
Nec regna uini ſortiere talis,
Nec tenerũ Lycidã mirabere, quo calet iuuentus
Nunc omnis, & mox uirgines tepebunt.

ACRON. ¶ *Arator*] *Natari etiam uſum uitæ dicit mutatione temporis. Virgilius. Antè uocum, ſi frigus erit: ſi meßis, in umbra.* ¶ *Canis*] *Candentibus.* ¶ *Iam Cytherea choros ducit*] *Clementis temporis dicit etiam ad ludum animos inuitari, ita ut noctem ſaltationibus uacent uoluptate faciente. unde & Venerem poſuit.* ¶ *Imminente*] *Appropinquante.* ¶ *Iunctæq; Nymphis*] *Per Nymphas mulieres intelligi uoluit, per Gratias uirgines: Iſta enim tanquã epicureus ponit, ſuadens uoluptuoſe uiuendum pro fragilitate uitæ, nec prætermittendam Venere ardente lætitiam.* ¶ *Alterno terrã quatiunt pede*] *Pro ſono cantilenæ ad rythmum pede feriunt.* ¶ *Graues*] *Pro operis labore.*

¶ *Nitidum caput*] *Vnguentis delibutum.* ¶ *Impedire*] *Coronare.* ¶ *Terræ quem ferunt ſolutæ.*] *Solutas terras dixit liberas, hoc eſt, incultas. Nam Virgilius cum de agricultura loqueretur, ait: Exercetq; frequens tellurem, atque imperat aruis. Idem, Iniuſſa uireſcunt Gramina. Poteſt & ſoluta terra aperto iam uere intelligi, nam pro temporibus & pateſcit & clauditur. Virgilius: Vere tument terræ. Et de hieme: Rura gelu tunc claudit hyems.*

¶ *Nunc & in Vmbroſis*] *Quaſi expleto anno & nouo redeunte reddenda ſunt uota dijs agreſtibus Virgil. Tunc pingues agni, & tunc mollißima uina.* ¶ *Pallida mors*] *Epitheton mortis, quæ pallidos facit.* ¶ *Regumq; turres*] *Pro altioribus domibus regum turres poſuit ut tabernas pro humiliorib.* ¶ *Vitæ ſummæ*] *Supputatio, pro breuiũ annorũ numero poſuit, ut Virgilius: Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus.* ¶ *Fabulæq; & manes*] *Dij boni manes dicebantur, unde & mane tractum putatur, aut certe ſomnus potius, quam inferi qui ſunt fabuloſi: unde Virgilius: Perq; domus ditis uacuas & inania regna.* ¶ *Mearis*] *Permearis, perueneris.* ¶ *Nec regna uini ſortiere talis*] *Non accipies per ſortem regna uini.* ¶ *Tenerum*] *Delicatum.* ¶ *Lycidam*] *Puerum à te ſtupratum.* ¶ *Quo calet*] *Quem impatienter amat.* ¶ *Tepebunt*] *Ardebunt amabunt.*

PORPHYRION. ¶ *Terræ ſolutæ*] *Vtrum liberæ & cultui non inſeruientes intelligendum, ut prata ſignificare uideatur: an temperie & æſtu ueris ſolutæ, quæ paulò ante frigore hiemis ſtrictæ erant. Sic & Virgilius ueris tempus aptum ruſticis ad ſacrificandum dicit, quia tunc ſomni dulces & mollißima uina.* ¶ *Seu paſcat agna*] *Attende fœminino genere agnam maluiſſe dicere, quam agnum, ſecundum illud Virgilij: Et cæſa iungebant fœdera porca. Neſcio enim quomodo quædam elocutiones per fœminum genus gratiores fiunt.*

res ſiunt. ¶ Pauperum tabernas, regumq́; turres] Per tabernas uulgares domos ſignat, per turres, altiores. ¶ Nec regna uini ſortiere] Hoc ad magiſteria conuiuiorum pertinet, quæ talorum iactibus ſortiri ſolitos quod & Plaut. ſignificat in Captiuis. Item in Aſinaria.

AD PYRRHAM.

Ode. V. Tricolos Tetraſtrophos, Primi duo uerſus ſunt Aſclepiadei choriambici tetrametri, qualis ille: Mecœnas atauis edite regibus. Scanduntur enim ſic:

Quis mul- - ta gracilis - u u - te puer in - u u - roſa u - Per fu- - ſus liquidis - u u - urget odo - u u - ribus u u

Tertius eſt Pherecratius dimeter hypercatalectus, conſtans è ſpondeo, choriambo & ſyllaba, ſic, Grato - - Pyrrha ſub an - u u - tro -.

Quartus eſt Glyconius, qualis ille: Sic te diua potens Cypri, Scanditur enim hoc modo:

Cui fla - - uam religas - u u - comam u u

- - - u u - - u u - u -
- - - u u - - u u - u u
- - - u u - -
- - - u u - u u

QVis multa gracilis te puer in roſa
Perfuſus liquidis urget odoribus
Grato Pyrrha ſub antro?
Cui flauam religas comam
Simplex mundicijs? heu quoties fidem,
Mutatosq́; deos flebit, & aſpera
Nigris æquora uentis
Emirabitur inſolens,

ACRON. *¶ Quis multa] V Metrum duobus uerſibus Aſclepiadeũ. Tertius Pherecratius, qui conſtat ſpondeo, dactylo, & ſpondeo, ita: Grato, Pyrrha ſub, antro. Quartus Glycoconius, qui conſtat ſpondeo & duobus dactylis ita: cui fla, uam reli, gas comam. ¶ Quis multa] Percunctantur Pyrrham, cum qua olim conſueuerat, quo amatore nunc fruatur iuuene, & munditias eius uel blanditias laudat, ſed quadam adhuc amantis inuidia, cùm ſe dicat uelut i cum dolore, eius illecebras, quibus capit ignauorum adoleſcentium animos, tanquam naufragium euaſiſſe per damna. ¶ Gracilis] Delicatus, tenuis: unde &: Vmbræ ibant tenues ¶ Perfuſus liquidis urget odoribus] Pro fluxu ſeminali, id eſt, coitu & libidine. ¶ Grato ſub antro] Quod & loci gratia & unguentorum iuuetur, nam in antris proſtare conſueuerunt, unde & fornices dicti. ¶ Cui flauam religas comã] Cui comeris. ¶ Simplex munditijs] Simplex, incompoſita. Simplicem munditijs dicit, animo factioſam. ¶ Mutatosq́; deos] Sibi iratos cum permiſerunt illum in foueam cadere meretriciam. ¶ Flebit] Vt mutatam fœlicitatem ſuam dum queritur ipſa ingratitudine nudet amatorem. Hoc autem iuxta opinionem hominum dixit, qui iratis, aut propitijs dijs lucra ſiue diſpendia ſua applicant, ut Lucanus: O' faciles dare ſumma Deos, eademq́; tueri difficiles. ¶ Et aſpera] Bene allegoricôs aſpera æquora, & auram fallacem meretricem uocauit, hoc eſt inconſtantem. nam dum blandiendo inſipientem trahit, captum crudeliter nudat, inconſtantiæ maris ſimilis, unde Virgil. Me'ne huic concredere monſtro Aeneam, toties deceptus fraude Sereni? Idem de perfidia mulierum, Eia age rumpe moras, uarium ac mutabile ſemper Fœmina. ¶ Nigris uentis] Id eſt, contrarijs.*

PORPHYRION. *¶ Quis multa gracilis.] Pyrrham meretricem alloquitur, cuius calliditatem ignorans, ait ſe quoq́; in amorem eius implicitum ſuſceptis uotis tandem euaſiſſe. ¶ Gracilis puer] Gracilẽ pro tenero poſuit. Teneri autem adhuc graciles ſolẽt eſſe &*

puellæ

puellæ & adoleſcentes. ¶ *Heu quotiens fidem Mutatoſq; deos flebit.*] Per allegoriam hæc dicuntur, quibus ſignat tempeſtatum modo, mobiles eſſe meretricis huius blanditias.

Qui nunc te fruitur credulus aurea,
Qui ſemper uacuam, ſemper amabilem
Sperat, neſcius auræ
Fallacis, miſeri quibus
Intentata nites, me tabula ſacer
Votiua paries indicat humida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

ACRON. ¶ *Inſolens*] cōſuetus & inexpertus amorum meretricum. ¶ *Auream*] Pulchram, aut certe diuitem, ſiue ſimplicem ſignificat. ¶ *Vacuam*] Sibi uacantem, ſine dolo alijs contemptis ſuo amori deſeruientem. ¶ *Auræ*] Mutabilis fœminæ. ¶ *Miſeri*] Mira uarietate, dicēdo enim eos miſeros, quibus fulgebat intentata, quaſi beatum ſe profitetur, qui iam ab ea euaſit, ſicut in ſequentibus dicit. ¶ *Me tabula*] Ac ſi diceret, adhuc non probata ignoranti nites & places. ¶ *Sacer paries*] Metaphora à naufragis, qui euadentes, pictas cladibus ſuis tabulas preferunt, & cum quibus euaſerint ueſtibus, eas ad Neptuni templum ſuſpendunt, ut Iuuen. Et picta ſe tempeſtate tuetur, ut Virg. Seruati ex undis ubi figere dona ſolebant. Hoc per allegoriam oſtendit poſt nuditatem ſuam à meretricis ſe amore liberatum. ¶ *Vuida*] Madida, madidus autem extrinſecus, uuidus intrinſecus. ¶ *Deo*] Neptuno.

¶ PORPHYR. ¶ *Miſeri quibus intentata*] Miſeros eos ait, quibus ignota & inexperta ſit huius meretricis fraudulentia, ſe autem more eorum qui euaſerunt maritima pericula, uota ſoluiſſe, quod amore huius liberatus ſit. Videmus autem quoſdam hodie quoq; pingere in tabulis ſuos caſus, quos in mari paſſi ſint, atq; in phanis marinorum deorum ponere. Sunt etiam qui ueſtem quoq; ibi ſuſpendunt dijs eam conſecrantes. ¶ *Me tabula ſacer uotiua paries*] Per tabulam uotiuam indicat maris potenti Deo ueſtimenta ſuſpendiſſe.

AD AGRIPPAM.

Ode VI. Dicolos, Tetraſtrophos. Primi tres uerſus ſunt Aſclepiadei, qualis ille: Mecœnas atauis edite regibus. Scandūtur enim hoc modo: Scribe -- ris Vario -uu- fortis & ho-uu-ſtium uu Victor -- Mæonij -uu- carminis a -uu- lite uu Quam rem -- cunque ferox -uu- nauibus aut -uu- equis u- Quartus autem Glyconius, qualis: Sic te diua potens Cypri. Scanditur autem ſic: Miles -- te duce geſ -uu- ſerit uu

---uu--uu-uu
---uu--uu-uu
---uu--uu-u-
---uu-uu.

VI Scriberis Vario fortis, & hoſtium
Victor, Mæonij carminis alite,
Quam rem cunq; ferox nauibus, aut equis
Miles te duce geſſerit.

ACRON. ¶ *Scriberis Vario fortis*] Metrum tribus uerſibus Aſclepiadeum, quartus Glyconius. ¶ *Scriberis*] Dicit Agrippæ, nauales ſeu terreſtres uictoriæ tuæ ſcribentur à Vario perfecto oratore. Cæterum ingenium ſuum metrorum ludo deditum, laudes bellicas impar canere; ¶ *Mæonij*] Homerici, qui de Mæonia fuit, id eſt, tali carmine ſcriberis à Vario, quali uſus eſt Homerus. ¶ *Alite*] Auſpicio ſiue bono omine. ¶ *Ferox*] Fortis.

PORPHYR. *Scriberis Vario fortis*] Agrippam alloquitur, cuius rebus geſtis negat Lyrico ſe carmine ſatisfacere poſſe, ideoq; à Vario ea ſcribi debere. Fuit autem L. Varius, & ipſe carminis

minis Tragœdiarum, & Eclogarum author, Virgilij contubernalis. ¶ Mæonij carminis alite] Ac ſi diceret, Homericis auſpicijs, ac per hoc Homerica ſublimitate. Notum autem inter opiniones, quæ de natalibus Homeri feruntur, & hanc eſſe, quaſi Mæonis filius fuerit. ¶ Quam rem cunque ferox nauibus aut equis Miles te duce geſſerit.] Figurata elocutio. Nam cùm dixiſſet, ſcriberis, intulit quam rem cunque miles geſſerit te duce. Simplex autem elocutio erat, Scribentur res quaſcunque miles geſſerit te duce.

Nos Agrippa, neq; hæc dicere, nec grauem
Pelidæ ſtomachum cedere neſcij,
Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei,
Nec ſæuam Pelopis domum,
Conamur, tenues grandia, dum pudor,
Imbelliſq; lyræ muſa potens uetat
Laudes egregij Cæſaris, & tuas
Culpa deterere ingeni,
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne ſcripſerit? aut puluere Troico
Nigrum Merionem? aut ope Palladis
Tytiden ſuperis parem?
Nos conuiuia, nos prælia uirginum
Sectis in iuuenes unguibus acrium
Cantamus uacui, ſiue quod urimur
Non præter ſolitum leues.

ACRON. ¶ Nos Agrippa] Vocatiuus caſus. Ordo talis eſt: Quãcunq; rem ferox miles geſſerit te duce, nauibus aut equis, nos tenues, nec conamur dicere hæc, nec conamur grauẽ ſtomachum Pelidæ, cedere neſcij, id eſt, inuicti, ferocis, ut: Rumpuntur neſcia uinci Pectora, ne conamur dicere curſus duplicis Vlyſſei per mare, nec conamur dicere ſæuam domum Pelopis, dum pudor, & muſa potẽs lyræ uetat deterere laudes egregij Cæſaris & tuas, culpa ingenij. ¶ Pelidæ ſtomachum] Synecdochicôs à parte totum. Stomachum autem pro ingenti ira poſuit. ¶ Culpa ingenij] Id eſt, tarditate ſenſus. ¶ Duplicis Vlyſſei] Duplicis, aut propter errores dictum, aut quia fertur doloſus, aut certe duplicis propter annos uiginti. Nam dum alij duces capta Troia poſt decem annos reuerſi ſunt, Vlyſſes ſolus poſt uiginti annos reuerſus in patriam dicitur. ¶ Pelopis domum] Atreum & Thyeſtem, à quibus dijs epulæ humanæ carnis appoſitæ ſunt, unde & Thyeſtem tragœdiam Varius ſcripſit, quem & Virg laudat: Nam neq; adhuc Vario uideor nec dicere Cinna Digna. ¶ Conamur] Extenuat uires ſuas, ac ſi diceret, nos tenues non audemus grandia. ¶ Imbellis lyræ] Quod neſciat res bellicas & altas, uel triſtes deſcribere. ¶ Adamantina tunica] Lorica. Alluſit propter duritiem, nam bellum in quibuſdam inſuperabile eſt. ¶ Nigrum] Inſtantia certaminis & pugnando ſqualentem, Meriones fortiter pugnauit in bello Troiano. ¶ Tytidem] Diomedem. ¶ Nos conuiuia] Id eſt tantum ex uoluptatibus ſcribimus. Ordo eſt, nos uacui cãtamus conuiuia. ¶ Prælia uirginum] Iuuenibus reſiſtentium. ¶ In iuuenes] In os iuuenum. ¶ Vnguibus ſectis] Ad repugnandum acutis & præparatis. ¶ Vacui] Amore, id eſt, non amantes ſed ſecuri. ¶ Siue quod urimur] Id eſt, ſeu forte amamus. Qui enim amat, uritur. Vi g. Vritur infelix Dido. Oſtendit ſe omni tempore ſeu amantem ſeu non amantem, id ſtudij habere. Ordo eſt: Seu non præter ſolitum leues quod urimur, nõ enim præter ſolitum leuis eſt qui uritur, cùm omni tempore ſit inconſtans. ¶ Leues] Nihil conſtantiæ habentes, quæ eſt conſuetudo amatoribus.

PORPHYR. ¶ Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei] Amphibolũ, nam & duplicis Vlyſſei poteſt accipi, quod ſignificat callidi. Poteſt & duplices curſus per accuſatiuum pluralem accipi, id eſt, itus ac reditus. ¶ Nec ſæuam Pelopis domum] Notæ hiſtoriæ ſunt de Tantali genere, ex quo Pelops ortus, deinde Atreus & Thyeſtes, deinde Oreſtes, de quorum ſceleribus Tragœdias compoſitas ſcimus, quarũ ſtylus nõ niſi ſublimitate fertur, cui ſe negat hic poëta ſufficere. ¶ Culpa deterere ingeni] Bellè, culpa ingenij, humanum uitium autem non aliud, quàm humilitatem uult intelligi.

Deterere

¶ Deterere aũt minuere ſignat, & ex conſequenti, quia quæ deteruntur, comminuuntur. Quis Martem tunica tectum adamantina] Id eſt, quæ perrumpi non poßit, Adamas enim lapis durißimus, figurate autem negat ſe poſſe res bellicas ſcribere. Verum Varium potius, qui ſit Homerico ſpiritu.

¶ Nos prælia uirginum ſectis unguibus cantamus uacui] Vtrum, cùm uacui ſumus, an ideò hæc cantamus, quia uacui ſumus, id eſt, à negocijs liberi, quod magis uidetur ſenſiſſe, cũ ſubijciat, nõ præter ſolitum leues, id eſt, ex conſuetudine leues.

AD L. MVNATIVM PLANCVM.

Ode VII. Dicolos diſtrophos. Primus uerſus eſt Heroicus hexameter catalectus, conſtans ſex locis, pedibus duobus, dactylo & ſpondeo indifferenter in omnibus locis, quanquam in quinto aliquando ſpondeus ponitur, & in ſexto dactylus, ubi etiam ſæpe pro ſpondeo trochæus admittitur. Scanditur autem ſic:

Lauda -- bunt ali - v v i cla -- ram Rhodon - v v aut Mity - v v lenen --

Secundus eſt Alcmanius dactylicus Tetrameter, acatalectus habens quatuor ultimos pedes heroici uerſus, ſic: Aut Ephe - v v ſum bima - v v ris'ue Co - v v rinthi --

--- v v --- v v - v v --

- v v - v v - v v --

VII Laudabũt alij clarã Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheſum, bimaris'ue Corinthi
Mœnia, uel Baccho Thebas, uel Apolline Del-
Inſigneis, aut Theſſala tempe. (phos
Sunt quibus unũ opus eſt intactę Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Vndiq; decerptam fronti præponere oliuam:
Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos, ditéſq; Mycenas.

¶ ACRON. Laudabunt alij claram Rhodon aut Mitylenen] Metrum heroicum. Primus uerſus hexameter eſt, ſequens uerò tetrameter eſt, qui & Phaliſcus appellatur, eò quod ex quatuor pedibus ultimis conſtat uerſus heroici. Munatium Plancum alloquitur conſularem uirum, Tibure oriundum, in cuius gratiam dicit, cùm diuerſis poëtis ſtudium ſit, diuerſas inſulas oppidáq; certorum numinum gratia celebrare carminibus, ſibi Tibur eſſe laudandum, cuius uoluptate capiatur & amœnitate: Sed Albuneæ Nymphæ eiuſdem nemoris uicini ac Tiburis: de quo Virgilius: Lucoſq; ſub alta conſulit Albunea. Tibur autem Tiburtus condidit, à quo nomen ciuitati eſt. Hic fuit filius Catilli filij Amphiarai, ut: Catilluſq; acerq; Corax. Sed hac Ode Plancum hortatur, ut curas uoluptatibus relaxet, exemplo Teucri Telamonij. ¶ Claram Rhodon aut Mitylenen] Maritimæ Græciæ ciuitates ſunt. ¶ Bimaris'ue Corinthi Mœnia] Quia & Ionio & Aegæo mari alluitur. ¶ Vel Baccho Thebas] Ordo eſt: Vel Thebas inſignes Baccho, uel Delphos inſignes Apolline. Vt enim apud Thebas Dionyſius, ſic Delphis Apollo colitur, à quibus & honorem patriæ ſortiuntur. ¶ Theſſala tempe] Amœnitates Theſſaliæ. ¶ Tempe enim tribus caſibus declinatur, nominatiuo, accuſatiuo & uocatiuo. ¶ Sunt quibus unum opus eſt.] Ac ſi diceret, unum ſtudium eſt laudibus dicendis operam dare, certos ſe inde gloriam quærere, laudando tantum Athenas, quas uocauit urbem Mineruæ, uelut proprium ciuitatis numen. ¶ Carmine perpetuo] Aut uno metro, aut non aliorum laudibus mixtis. ¶ Vndique decerptam] Ex omnibus collectam. Ordo eſt: Præponere fronti oliuam undiq; decerptam.

¶ Aptum dicit equis Argos] Aptum equis Argos, genere neutro abſolute dicit. Diteſq; Mycenas] Hoc eſt, ſicut Athenas in Mineruæ honorẽ, ita Argos & Mycenas laudari in honorẽ Iunonis.

POR. ¶ Laudabunt alij claram Rhodon] Hac Ode Numatium Plancum conſularem alloquitur, qua indicat ſe præcipuè Tiburtina regione delectari, omnibuſq; eam ſua ſententia proponendam affirmat. ¶ Claram Rhodon] Propterea claram, quòd ſoli ſit oppoſita, dicit, de qua & Lucilius

lius ſic ait: Captium Rhodos in pelagus inclinat apertum. ¶ Bimarem Corinthum] Bimarem appellat quod Iſthmo oppoſita, Ionio & Aegæo ſinu abluitur. ¶ Aptum dicit equis] Homerus appellat ἄργος ἱππόβοτον.

Me nec tam patiens Lacedæmon.
Nec tam Lariſſæ perculſit campus opimæ
Quàm domus Albuneæ reſonantis,
Et præceps Anio, & Tyburti lacus, & uda
Mobilibus pomaria riuis.
Albus ut obſcuro detergit nubila cœlo
Sæpe Notus, neq; parturit imbres
Perpetuos, ſic tu ſapiens finire memento
Triſtitiam, uitæq; labores
Molli Plance mero, ſeu te fulgentia ſignis
Caſtra tenent, ſeu denſa tenebit
Tyburis umbra tui. Teucer Salamina, patremq;
Quum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur uinxiſſe corona,
Sic triſteis affatus amicos:
Quò nos cunq; feret melior fortuna parenti
Ibimus ô ſocij, comitesq;.

ACRON. ¶ Nec tam patiens] Quia in Agoneis uerberibus immobiles cædebātur. ¶ Lacedæmon] Poſt matricidiū Oreſtes cùm fureret, adijt oraculum de ſanitate, oraculum reſpondit, ſic eū poſſe ſanari, ſi Dianæ Scythicæ de Taurica ſimulachrū auferret. Profectus itaque eſt. ibi ſoror eius ſacerdos, quæ aduenas immolabat, agnouit fratrem & pepercit illi, interrogauitq; cur ueniſſet, ille indicauit. Abſtulerunt inde ſimulachrum, ſimul ſoror ſecuta eſt, delati ſunt ad Italiam, & collocauerunt in nemore Aricino ſimulacrum, & conſecrauerunt nemus. Poſt hæc Italis immite numen uiſum eſt, & aſperum, miſeruntq; ad orientem ſimulacrum, quod Lacedæmonij ſuſceperunt, & ne aut crudelitatem aut ſacrilegium facerent, ſtatuerunt hi ut iuuenis aras aſcenderet, & ſuperimponeret manus, & tam diu loris cæderetur ab alio iuuene, quàm diu ſanguis de uibicibus in aram manaret, & ſatisfaceret numini: Inde ergo Lacedæmon. ¶ Nec tam Lariſſæ] Lariſſa ciuitas Theſſaliæ, à qua & Achilles Lariſſæus dictus eſt. Virg. Quos neque Titydes nec Lariſſæus Achilles. ¶ Percußit] Nimia delectatione animum ferijt. ¶ Domus Albuneæ] Delectabile nemus eſt conſecratum Albuneæ Nymphæ, à qua & nomen accepit. ¶ Et præceps Anio] Aut per deuexa cadens, aut rapidus. ¶ Tiburti lucus] Silua iuxta ciuitatem eiuſdem nominis. ¶ Mobilibus] Diſcurrentibus. ¶ Detergit nubila cœlo] Purum aërem facit, quem Græci λευκόνοτον appellant, id eſt ſerenum. Ordo eſt: Sæpe albus notus detergit nubila obſcura cœlo. ¶ Plance] Vocatiuus proprij nominis. ¶ Molli mero] Aut leui aut ſuaui, nam uino in obliuionem ueniunt, curæ, & triſtitiæ fugantur. Virg. Adſit lætitiæ Bacchus dator. ¶ Seu te fulgentia] Ac ſi diceret, ſeu ſignis militaribus, ſeu bellis miſcearis. Fulgentia autem ſplendida, Coruſcantia. ¶ Seu denſa tenebit] Seu ſis domi, ſeu militiæ. ¶ Salamina] Ciuitas Telamonis: Hic filijs ſuis Teucro & Aiaci ad Troianum bellum proficiſcentibus legem poſuit, ut alter ſine altero non rediret. Aiace itaq; ſe perimente, quòd per dolum Vlyßis, iudicio armorum uictus ſit, cùm ipſe corpus Achillis liberaſſet: Teucer, memor imperij paterni & patriam fugiens, reſponſo Apollinis cum ſocijs alibi condidit ciuitatem. Hunc fugientem dicit hortando comites ſuos ad pocula conſolatum, & uino triſtitiam mitigaſſe. ¶ Vda Lyæo] Madida uino. ¶ O ſocij] Ordo eſt: O ſocij, ô comites ibimus quocunq; feret nos fortuna, melior parente. ¶ Melior fortuna parente] Illa dedit patriam, hic negauit.

PORPHYR. ¶ Domus Albuneæ] Albuneam deam in regione Tiburtinā fontis præſidem, Virgilius teſtis eſt, qui in ſeptimo ait: Lucosq; ſub alta Conſulit Albunea nemorum quæ maxima ſacro ponte ſonat. ¶ Tiburti lucus] Tiburtus conditor Tiburis eſt, cuius frater Catillus & Coras, quorum Virgilius meminit: Catillusq; acerq; Coras, Argiua iuuentus. ¶ Vda mobilibus pomariis riuis] Irrigua intelligi uult. ¶ Albus ut obſcuro detergit nubila cælo Sæpe notus.] Hanc

Oden quidam putant aliam eſſe,ſed eadem eſt.Nam & hic Plancum alloquitur, in cuius honorem & ſuperiore parte Tibur laudauit. Plancus enim Tiburi fuit oriundus. Album autem notum dixit, ut Græci λευκόνοτον, quod ſerenum faciat. ¶ Vda Lyæo tempora] ὑπαλλαγὴ. Ipſum enim udum Lyæo intelligi oportet,id eſt,uino. ¶ Populea fertur] Bene non quamlibet, ſed populeam coronam propter fortitudinem animi,nam hæc arbor in tutela Herculis.

Nil deſperādū Teucro duce, & auſpice Teucro.
Certus enim promiſit Apollo
Ambiguam tellure noua Salamina futuram.
O fortes,peioraq́ꝫ paſsi
Mecum ſæpe uiri,nunc uino pellite curas,
Cras ingens iterabimus æquor.

ACRON. ¶ Auſpice] Fautore uel ſponſore. Apollinem dicit, cuius reſponſa uel promiſſa ſequebatur. ¶ Certus.] Non fallax,ueridicus. ¶ Ambiguā] Duplicē, uel quòd una in Cypro, altera in Thraciæ regione eſſe dicitur:uel quòd una pulſus eſt, alteram condidit. Virg. Similiter ambiguam duplicem poſuit, Agnouit prolem ambiguam, geminosq́ꝫ parentes. ¶ Noua] Scilicet incognitā, peregrina. ¶ Peioraq́ꝫ paſsi] Virg. O paſsi grauiora. ¶ Iterabimus] Id eſt,iterum nauigabimus.

PORPHYR. ¶ Ambiguam Salamina] Nunc duplicem intelligamus,quoniam alteram Teucer in Cypro inſula condidit,patria à Telamone patre eiectus. ¶ O fortes peioraq́ꝫ paſsi] Vt Virgilius:O paſsi grauiora. ¶ Nunc uino pellite curas,Cras ingens iterabimus æquor] Quidam ſtulte ab itinere uerbum fictum putant, ſed nequaquam ſic accipiendum, cùm ſimplicior elocutio magis rationem habeat. Teucer mari uenerat,quia à patria eiectus eſt,errans ingens iter,ut iterent nauigationem ſocios hortatur.

AD LYDIAM.

Ode VIII. Dicolos diſtrophos. Primus uerſus, Ariſtophanicus Choriambicus Dimeter, Acatalectus,conſtās è Choriambo,& Bacchio,ſiue Amphimacro,hoc modo:Lydia dic -υυ- per omneis υ--

Secundus eſt Alcaius,Choriambicus,Tetrameter, Acatalectus,conſtans ex Epitrito ſecundo,duobus Choriambis & Bacchio,ſiue Amphibrachy,hoc modo:

Te deos o -υ-- ro Sybarim -υυ- cur properas -υυ- amando υ--

-υυ-υ--

-υ---υυ--υυ-υ--

VIII L Ydia dic per omneis
Te deos oro,Sybarim cur,pperas amādo
Perdere?cur apricum
Oderit campum,patiens pulueris,atq; ſolis?

ACR. ¶ Lydia dic per omneis] Metrum choriambicum quod conſtat ex choriambo & bacchio, ita: Lydia dic, per omneis. Secundus ex epitrito ſecundo & duobus choriambis, & bacchio, ita: Te deos o, ro Sybarim, cur properas, amando. ¶ Lydia dic per omneis] In Lydiam dicit uulgaris formæ mulierem,& ſibi aliquando dilectæ,cur ita Sybarim diligat iuuenem,ut eum ab omnibus officijs,amore ſui deſiſtere fecerit, intermiſſa etiam exercitatione campeſtri, & apud eam lateat ſic,ut apud uirgines Lycomedis Achillem ferunt. Quod per Zelotypiam in riualem dicit. Ordo eſt: Lydia dic oro,hoc eſt,interrogo per omnes deos, cur properas amando perdere? ¶ Amandò perdere] κατ' ἀντίφρασιν, declarat amore perdere, unde eſt,ut uidi,ut perij. ¶ Apricum] Amœnum,uoluptuoſum ¶ Patiens pulueris] Cùm poßit iam ferre militares labores.

PORPH. ¶ Lydia dic per omnes te deos oro] Hæc Lydia amica uidetur fuiſſe adoleſcentis nomine Sybaris,cui imputat quòd amore ſui implicitum, deſidem fecerit exercitationum campeſtrium. ¶ Patiens pulueris atq; ſolis] Sit aut fuerit.

Cur neque militaris
Inter æqualeis equitat: Gallica nec lupatis
Temperat ora frenis:
Cur timet flauum Tiberim tãgere? cur oliuum
Sanguine uiperino
Cautius uitat? neque iam liuida geſtat armis
Brachia, ſæpe diſco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito,
Quid latet? ut marinæ
Filium dicũt Thetidis ſub lachrymoſa Troiæ
Funera, ne uirilis
Cultus in cędẽ, & Lycias proriperet cateruas.

ACRON. ¶ *Tẽperat ora frenis*] *Id eſt, equos frenis domet. Lupata, freni. Virg. duris parẽre lupatis.* ¶ *Flauum*] *Inundatione turbidum dixit. Vnde Virg. & multa flauus harena.*

¶ *Tiberim tangere*] *Natare: quod adoleſcentibus inter ſumma erat uirtutum exercitationis ſtudia. Lucan. Nec frangit nando uiolenti uorticis amnem. ad inſigne hoc uirtutis retulit.*

¶ *Cur oliuum ſanguine uiperino cautius uitat*] *Dicit, cur non exercet palæſtram, quam tractantes oleo ungebantur. Magis uitat oleum quàm ſanguinem uiperinum, id eſt, uenenoſum.* ¶ *Liuida brachia*] *Aßiduo uſu & pondere armorum.* ¶ *Diſco*] *Diſcus genus ludi eſt certi ponderis, dicit diſcum quo iuuenes in agone contendebant, fortior eſt iudicandus qui ultra deſignati ſpacij finem, eum ieciſſet, cum mißilibus certabatur. Ordo eſt: Neque iam nobilis geſtat liuida brachia armis, ſæpe expedito diſco trans finem, ſæpe expedito iaculo trans finem, id eſt, ultra terminum.* ¶ *Filium dicunt*] *Latuiſſe ſubaudis. Achillem dicit à Thetide abſconditum, metu belli Troiani.* ¶ *Lycias cateruas*] *Lycij populi fuerunt Troianis ferentes auxilium, unde eſt: Vnam quæ Lycios fidumq; uehebat Oronten.* ¶ *Proriperet*] *Raptim uel incaute iret.*

PORPH. ¶ *Gallica nec lupatis temperat ora frenis*] *Gallica ora, pro Gallicorũ ora equorum. Lupata autem frena ſunt aſpera, de quibus & Virg. ſic ait: Et duris parere lupatis.* ¶ *Cur timet flauum Tiberim tangere*] *Qui in campo Martio exercebantur, etiam natabant poſt exercitium, quia & hoc uidetur neceſſarium militiæ eſſe.* ¶ *Sæpe diſco ſæpe trans finem iaculo*] *Nobilis ad excipiendum trans finem diſco expedito nobilis ſæpe iaculo, dicit autem eum glorioſe, & diſcum & iaculum miſiſſe.* ¶ *Quid latet, ut marinæ filium dicunt Thetidis*] *σύλληψις, quia ex eo quod latet, latuiſſe accipiendum eſt.* ¶ *Lycias proriperet cateruas*] *Manifeſte hic Lycias pro Troianis poſuit.*

AD THALIARCVM.

Ode IX. Tricolos Tetraſtrophos. Primi duo uerſus ſunt Alcmanij, Dactylici, Acatalecti, qui conſtant Pentemimere Iambica, id eſt, ex iambo uel ſpondeo, iambo, & ſyllaba, quæ dicitur cæſura, deinde duobus dactylis, uel ultimo amphimacro, hoc modo: Vides u - ut al u - ta - ſtet niue - u u candidum - u u Sora u - cte nec u - iam - ſuſtine - u u ant onus - u u Tertius eſt Archilochius, Iambicus, Dimeter, hypercatalectus, conſtans quatuor pedibus, primo & tertio Iambo uel ſpondeo, ſecundo & quarto, Iambo duntaxat, deinde ſupereſt ſyllaba, hoc modo: Syluæ - - labo u - rantes - - gelu u - que u. Quartus uerò eſt Alcmanius dactylicus acatalectus, conſtans ex dimetro Heroico, & dimetro Trochaico, id eſt, duobus dactylis & è duobus trochæis, uel ultimo ſpondeo, hoc modo: Flumina - u u conſtite - u u rint a - u cuto - -

u - u - - - u u - u u
u - u - - - u u - u u
- - u - - - u - u
- u u - u u - u - -

Vide

IX VIdes ut alta ſtet niue candidum
Soracte, nec iam ſuſtineant onus
Syluæ laborantes, geluq́;
Flumina conſtiterint acuto.
Diſſolue frigus, ligna ſuper foco
Largè reponens, atq; benignius
Deprome quadrimum Sabina
O' Taliarche merum dyota.
Permitte diuis cætera, qui ſimul
Strauêre uentos æquore feruido
Deprælianteſ, nec cupreſsi,
Nec ueteres agitantur orni.
Quid ſit futurum cras, fuge quærere, &
Quem ſors dierum cunq; dabit, lucro
Adpone, nec dulceis amores
Sperne puer; neq; tu choreas,
Donec uirenti canicies abeſt

ACR. ¶ Vides, ut alta ſtet niue candidum] Metrum duobus uerſibus Alcaicum, quod conſtat ex pentemimere iambica & cæſura, & duobus dactylis, ita: Vides, ut al, ta, ſtet niue, candidũ. Tertius dimeter, iambicus hypercatalectus, id eſt, ex duobus dyambis, uel ex quatuor iambis & cæſura, ita: Syluæ, labo, rantes, gelu, q;. Quartus Pindaricus ex duobus dactylis & duobus trochæis, ita: Flumina, conſti, te, rint a, cuto. Inter Pherecratiũ & Pindaricum hoc intereſt, Pherecratium conſtat ex ſpondeo, dactylo & ſpondeo. Pindaricum ex duobus dactylis et duobus trocheis. ¶ Stet] Id eſt, cooperiatur, ut: Stant lumina flamma, &: Iam puluere cœlum Stare uident. ¶ Niue candidum] Candens niuibus. ¶ Soracte] Mons Apuliæ, in quo Apollo colebatur, ut: Summe deûm, ſancti cuſtos Soractis Apollo. ¶ Onus] Pondus niuiũ. ¶ Syluæ laborantes] Ponderis magnitudine. ¶ Flumina conſtiterint acuto] Nimietate frigoris etiam flumina concreta à curſu ſuo ſtetiſſe dicit. ¶ Super foco] Vt: Multa ſuper Priamo rogitans, & alibi: Gemina ſuper arbore ſidunt. ¶ Largè] Abundanter, copioſe, pro foci magnitudine. ¶ Benignius] Remiſsius ſolito. ¶ Deprome] Hauri, propina. ¶ Quadrimum] Id eſt, quatuor annis inueteratũ. ¶ O' Taliarche] Nomen eius ad quem loquitur. ¶ Dyota] Vinarium uas, id eſt, magarum, duas habens anſas. ¶ Permitte diuis] Omnes ſolicitudines ordinationi numinum debere committi, dicit. ¶ Qui ſimul] Simul dixit in momento omnia tranquillantes. ¶ Strauêre] Placidum fecêre. Virg. Sterneret æquor aquis, remo ut luctamen abeſſet. ¶ Aequore feruido] Concitato mari, propter uentos prælianteſ. ¶ Agitantur] Nec commouentur ſedato fluctu uentorum. ¶ Quem ſors dierum] Euentus dierum lucrare: & memor mortis citæ, nec letitiam, nec amores omitte. Ordo eſt: Quemcunq; dierum dabit ſors, appone lucro, & fuge quærere, quid ſit cras futurum. Fuge quærere, in uituperationem Matheſis dictum, quæ magis cruciat expectatione, & quæſtione futurorum. ¶ Lucro appone] Patienter fer, & habe pro lucro quencunq; dierum ſiue bonum ſiue malum ſors dabit. ¶ Neque tu choreas] Choreæ à choro dictæ, quòd iunctis manibus ſaltetur. ¶ Virenti] Tibi, ſcilicet, iuueni & adhuc uiridis ætatis homini.

PORPHYR. ¶ Vides ut alta ſtet niue candidum Soracte] Taliarchum ad letiorem uitam hortatur, ut luſibus adoleſcentiæ, quam diu ætas permittit, utatur. Notandum autem quod neutro genere Soracte dixerit, cum uulgo Sorax dicitur Eſt autem hic mons in Phaliſcis. ¶ Stet] Autem plenum ſit ſigna, ut Ennius: Stant puluere campi, & Virg. Iam puluere cœlum Stare uides, & in Buc. Stant & iuniperi & caſtaneæ hirſutæ. ¶ Flumina conſtiterint acuto] Vtrum ad ſenſum frigoris pertinet, quod uelut uitrum pungit: an quod frigus, uelut uitrum, acutum ſit. ¶ Super foco] Super focum uidetur dicere debuiſſe, ſed frequens in hac figura Horatius, ut: Diſtrictus enſis cui ſuper impia Ceruice pendet. ¶ Dyota] Dyotam amphorã dicit, quòd anſæ eius uelut aures ſint, ergo græca appellatione hoc dicitur. ¶ Quẽ ſors dierũ cũq; dabit lucro Appone] Ordo eſt: Quæcũq; dierum ſors dabit lucro appone, per quam dicit unumquẽq; diem uitæ noſtræ nos de lucro cõputare debere.

tò quod mori quotidie poſsit accidere. ¶*Nec dulces amores Sperne puer*] *Pro dum puer es, noli ſpernere.* ¶*Donec uirenti canities abeſt Moroſa*] *Id eſt, ſenectus difficilis, nam moroſi dicuntur multorum morum inter ſe contrariorum.*

¶ACR. ¶*Moroſa canities*] *Quòd moroſum tarda deliberatione faciat.* ¶*Campus & area*] *Planus ad ludum locus, & repetantur ab inferioribus ſubaudis.* ¶*Leneſq;*] *Voluptuoſi.* ¶*Suſurri*] *Confabulationes. Ordo eſt: Nunc & gratus*

Moroſa, nunc & campus, & areæ
Leneſq; ſub noctem ſuſurri,
Compoſita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo:
Pignuſq; direptum lacertis,
Aut digito malè pertinaci.

riſus proditor puellæ latentis ab intimo angulo repetatur abs te. ¶*Latentis*] *Virg. Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante uideri.* ¶*Proditor*] *Manifeſtator. Virg. Telluſq; recuſat Prodere uoce ſua quenquam, aut opponere morti.* ¶*Gratus puellæ*] *Puellam ſibi gratam dicit, quæ ſæpe meretricio ritu manibus ludit amatoris, hanc autem dicit impetendam.* ¶*Pignuſq; direptum lacertis*] *Pignus eſt aut armilla de brachio, aut annulus de digito datus, cauſa ueniendi ad conſtitutum locum, & ſubdole. Nam fingunt ſe retinere, quod uelint ſibi adimi, ut habeant iuſtam cauſam ueniendi.* ¶*Direptum*] *Abſtractum.* ¶*Male pertinaci*] *Male in tenendo perſeuerante.*

¶PORPH. ¶*Compoſita*] *Pro conſtituta.* ¶*Nunc & latentis proditor intimo Gratus puellæ riſus ab angulo*] *Grate dicunt, ſic enim puellæ ſolent uerecundiã ſexus cum libidine miſcentes, abſcondere ſe ſequentibus amatoribus, & rurſus ut inueniantur, riſu ſe prodere. Tale illud Virgilij: Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante uideri.* ¶*Male pertinaci*] *Belle, malè pertinaci, quia fingunt ſe retinere, quod uolunt ſibi adimi, ut iuſtas habeant cauſas ob quas ueniant.*

AD MERCVRIVM.

Ode X. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris.

-v---vv-v-v
-v---vv-v-v
-v---vv-v-v
-vv--

ACR. ¶*Mercuri facunde nepos Atlantis*] *Metrum ſapphicũ hendecaſyllabum.* ¶*Mercuri facunde*] *Mercurium laudat ab arte, ut idem ad Iuliũ Florum, ſeu ciuica iura Reſpondere paras, ſeu condis amabile carmẽ,*

MErcuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti catus, & decoræ
More palæſtræ.
Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium, curuæq; lyræ parentem,

Prima feres hederæ uictricis præmia. Et à genere, ut: Virgilius: qui tanti talem genuere parentes?

¶*Qui feros cultus*] *Qui incompoſitos mores hominum tua eloquentia ab ipſo exordio domuiſti.* ¶*Voce*] *Compoſita eloquij ratione.* ¶*Catus*] *Doctus.* ¶*More palæſtræ*] *Exercitatione eloquentiæ, ſiue quia ab ipſo dicitur inuentum exercitium huius certaminis, hinc Virgilius: Et crines flauos, & membra decora iuuentæ.* ¶*Nuncium*] *Interpretem. Sic Virgilius de eodem, Nunc etiam interpres diuum Ioue miſſus ab alto.* ¶*Lyræ parentem*] *Ipſe enim dicitur lyræ inuentor, ut Apollo caducei.*

PORPHYR. ¶*Mercuri facunde, nepos Atlantis*] *Hymnus in Mercurium ab Alcæo Lyrica*

rico poeta. Facundum autem Mercurium dixit, quia orationis inuentor: nepotem Atlantis, quia Maiæ filius. Maia autem una ex Atlantidibus. ¶ Voce formaſti] Notum eſt Mercurium inuentorem exiſtimari ſermonis, palæſtræ, lyræ, & furtorum. ¶ Magni Iouis & deorum Nuncium] Σχῆμα λέξεως: Vt & Virgilius: Amphitryoniadæ magno diuiſq; ferebant.

Callidum quicquid placuit iocoſo
Condere furto,
Te, boues olim niſi reddidiſſes
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, uiduus pharetra
Riſit Apollo.
Quin & Atreidas duce te ſuperbos
Ilio diues Priamus relicto,
Theſſalosq; igneis, & iniqua Troiæ
Caſtra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, uirgaq; leuem coërces
Aurea turbam, ſuperis deorum
Gratus, & imis.

ACR. ¶ Callidum] Ingenioſum, doctū. ¶ Iocoſo furto] Dulci, ut: Vulcani Martisq; dolos, & dulcia furta. Iocoſum autem furtum uocauit artē præſtigiatorum, quam ipſe inuenit. Præſtigiator uerò dicitur ab eo, quod præſtringit aciem oculorū. Et mire moderatur dicendo iocoſo, ac ſi diceret, non illo, quod ad auaritiam & fraudē ſpectat. ¶ Te, boues olim] Senſus iſte eſt, Abegiſti boues Apollini, paſcenti pecus Admeti regis, & cū tibi minaretur ſagitta, niſi eas reddidiſſes, uolenti telum proferre, pharetram præſtigiatura ademiſti. Ordo eſt. Niſi reddidiſſes olim boues amotas per dolum, Apollo uiduus pharetra, dum terret puerum minaci uoce, riſit te. ¶ Quin & Atridas] Ordo eſt: Quin & diues Priamus relicto Ilio te duce fefellit ſuperbos Atridas, & Theßalos & ignes caſtra iniqua Troiæ. ¶ Diues Priamus] Priamus duce Mercurio iuit ad Achillem relicto Ilio, & petiuit corpus Hectoris filij ſui. Hinc Virgilius: Exanimūq; auro corpus uendebat Achilles. ¶ Tu pias lætis animas reponis] Virgilius: Tum uirgam capit, hac animas ille euocat orco Pallenteis: alias ſub tartara triſtia mittit. Virgam autem dicit Caduceum, quod primo Apollo habuit, & donauit Mercurio, lyra ſibi tradita. Huius autem uirgæ hæc ratio eſt: Mercurius & orationis Deus dicitur, & interpres deorum, unde uirga bellantes diuidit, id eſt, bellum. Nam bellantes interpretum oratione ſedantur, unde ſecundum Liuium legati pacis, Caduceatores dicuntur. Et inde Græcè ἑρμῆς dicitur ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας, ſicut contrà per fœciales bella ſumebantur. ¶ Lætis ſedibus] Elyſijs campis. ¶ Leuem] Vanam, peccatricem.

PORPHYR. ¶ Iocoſo furto] Bene iocoſo, non enim illo, quod ad auaritiæ fraudem ſpectat, deinde docet quid ſit, iocoſo furto aliter. Boues olim niſi reddidiſſes amatos, per dolū, te puerū Apollo, dum minaci uoce terret, pharetra uiduus riſit. Fabula hæc autem ab Alcæo facta, & iterum Mercurius idcirco traditur furandi repertor, quia oratio, cuius inuentor eſt, animos ad audiendum fallit.

¶ Viduus pharetra riſit Apollo] Belle uiduus pharetra, pro uiduatus pharetra, id eſt, priuatus.

¶ Ilio diues Priamus relicto] Diues Priamus opportunè nunc dicitur, quod tantum, ſcilicet, auri habuerit, quo redimeret, filij corpus. Mercurio autem duce dicitur ad Achilem ueniße, qui cuſtodibus ſomnum miſit, uel quod aurum ſub tutela ſit Mercurij. ¶ Theſſalos ignes] Cum ad Achillem uenit propter Hectoris corpus redimendū. ¶ Iniqua] Pro eo quod eſt, inimica Troiæ. ¶ Aurea uirga] Id eſt, Caduceo.

AD LEVCONOEN.

Ode XI. Monocolos. Sunt enim omnes uerſus Alcaici, Choriambici, Pentametri, Acatalecti, qui conſtant Spondeo, tribus Choriambis, Pyrrhichio, uel Iambo, hoc modo:

Tu ne - - quæſieris - v v - ſcire nefas - v v - quem mihi quem - v v - tibi v v
Finem - - dij dederint - v v - Leuconoë - v v - nec Babylo - v v - nios v -

- - - v v - - v v - v v
- - - v v - - v v - v -

XI TVne q̄ſieris (ſcire nefas) quē mihi, quē tibi
Finē dij dederit Leuconoë, nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius quicquid erit pati.
Seu plureis hiemes, ſeu tribuit Iupiter ultimam.
Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: ſapias, uina liques, & ſpacio breui
Spem longā reſeces, dū loquimur, fugerit inuida
Aetas, carpe diem, quā minimū credula poſtero.

ACRON. ¶ *Tu ne quæſieris ſcire nefas, quē mihi quem tibi*] *Metrum choriambicū hendecaſyllabum, quod conſtat ex ſpondeo, tribus choriambis, & pyrrhichio ſiue iambo, ita: Tu ne, quæſieris, ſcire nefas, quem mihi quem tibi. Siue aliter metrum eſt Phaletium quod ſcāditur ita: Tu ne, quæſie, ris, catalecton, ſcire ne, fas, catalecton, quem mihi, quem, catalecton, tibi.* ¶ *Nefas*] *Malum.* ¶ *Leuconoë*] *Vocatiuus eſt.* ¶ *Nec Babylonios tentaris*] *Vt qui conantur comprehendere finem uitæ ſuæ numeris.* ¶ *Vt melius pati*] *Subintellige poßis.* ¶ *Seu plures hyemes*] *συνεκδοχικῶς à parte totum. Tempus enim pro anno intelligitur, & eſt ſenſus, licet cognoueris quæ res commoueat mare, neceſſe eſt, ut bibendo reſeces curā.* ¶ *Debilitat*] *Commouet.* ¶ *Sapias*] *Deeſt ſi.* ¶ *Liques*] *Conſumas, potando proferes.* ¶ *Spacio breui*] *Scilicet propter breue ſpaciū.* ¶ *Carpe diem*] *Fruere præſenti die, nihil credens poſtero.* ¶ *Quam minimum*] *Penè nihil ſignificat.*

PORPH. ¶ *Tu ne quæſieris Leuconoë*] *Leuconoën alloquitur, quæ ſollicita de uita ſua mathematicos conſulebat. Suadet autem ut omiſſa cura futurorum, unumquenq; diem de lucro computans, uitam læta exigat.* ¶ *Babylonios numeros*] *Mathematicos intellige. Babylonij enim aſtrologiam inueniſſe traduntur, per quam Geneſis colligitur.* ¶ *Vt melius quicquid erit pati*] *Nunc uidetur alter ſenſus incipere, ut ſic claudatur, ut melius poßis pati quicquid erit. Ergo ſubaudiendum hic uerbum extrinſecus, quod eſt poßis.* ¶ *Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare Tyrrhenum*] *Suauiter dictum, quia illiſi fluctus in ſaxa, debiles redduntur, hoc eſt, uires amittunt.* ¶ *Sapias*] *Pro, ſi ſapias, ueterum conſuetudine dictum.* ¶ *Et ſpacio breui ſpem longam reſeces*] *Cum ſpacium uitæ breue ſit, noli in longum ſpes tuas porrigere.* ¶ *Carpe diem quam minimum credula poſtero*] *Metaphoricè, primo quoq;, inquit, die fruere. Translatio autem à pomis ſumpta eſt, quæ, ſcilicet ideò carpimus, ut fruamur.*

DE LAVDIBVS DEORVM ET HOMINVM.

Ode XII. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

- v - - - v v - v - -
- v - - - v v - v - -
- v - - - v v - v - v
- v v - -

XII QVem uirum, aut heroa, lyra uel acri
Tibia ſumis celebrare Clio?

ACR. ¶ *Quē uirum aut heroa lyra uel acri*] *Metrum ſapphicum hendecaſyllabum: In hac Ode uelut propoſitio eſt cuiuſdam incerti carminis. Nā dubitat quid primum uel quid potißimum dicat, utrum deorum cœleſtium laudes, an Romanorū & fortium ducum, omnes tamen laudat, cùm ſe fingit ancipitē per oratoriā παράλειψιν. Verū maiori intētione in Auguſti laudes cōtendit, quem ſecundū à Ioue uult eſſe in terris.* ¶ *Quem uirum*] *De uiuis.* ¶ *Aut heroa*] *De mortuis iam ſemideis, & eſt Græcus accuſatiuus. Ordo eſt: Clio quem uirum: aut quē heroa, ſumis celebrare tibia aut acri lyra, id eſt: graue ſonanti.*

PORPH.

PORPH. ¶[Quem uirum aut heroa] Hæc à Pindaro ſumpſit, continet autem hæc Ode laudes deorum ac principum Romanorum.

Quem Deum? cuius recinat iocoſa
Nomen imago.
Aut in umbroſis Heliconis oris
Aut ſuper Pindo, gelido'ue in Hæmo?
Vnde uocalem temerè inſecutæ
Orphea ſyluæ.
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celeresq́; uentos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam ſolitis parentum
Laudibus? qui res hominum, ac deorum,
Qui mare, ac terras, uarijsq́; mundum
Temperat horis?
Vnde nil maius generatur ipſo:
Nec uiget quid quàm ſimile, aut ſecundum.
Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.
Prælijs audax neq; te ſilebo
Liber? & ſæuis inimica uirgo
Belluis? nec te metuende certa
Phœbe ſagittæ?
Dicam & Alciden, puerosq́; Ledæ,

ACR. ¶[Quem Deũ, cuius recinit iocoſa] Ordo eſt: Quem Deũ ſumis celebrare Clio cuius iocoſa imago recinit nomen, aut in umbroſis oris Heliconis, aut ſuper Pindo, uel in gelido Hæmo, unde ſiluæ temere ſunt inſecutæ uocalem Orphea, morantem rapidos lapſus fluminum et celeres uentos materna arte, et blandum ducere, auritas quercus canoris fidibus. ¶[Iocoſa imago] Id eſt, echo, bene dixit quaſi quæ uoces noſtras imitari uideatur. ¶[Heliconis oris] In Parnaſo mõte Muſis conſecrato. ¶[Aut ſuper Pindo] monte Thraciæ, ubi quõdam Orpheus cecinerat. ¶[Gelido'ue in Hæmo] mõte Theſſaliæ. ¶[Vnde uocalem] Vocales omnes dicũtur ſummæ uocis. ¶[Arte materna] Muſica, ſcilicet, nam filius Calliopes dicitur. ¶[Auritas] Senſum audiendi habẽtes. ¶[Ducere] Ad ſe ducere, oblectare. ¶[Quid prius dicam] Illum, ſcilicet, qui temperat res hominum ac deorum, aut quas ego ſoleo dicere laudes, uel quas omnes. ¶[Temperat] Diſtinguit, uel diuidit, uel regit. ¶[Horis] Partibus, quibus uelut temperatur annus, per uer, æſtatem, autumnum, & hiemem, traxit enim temperat, à lyra. ¶[Vnde] Ex illo, qui cuncta temperat, uel à quo, ut Virg. Vnde genus ducis, &, Genus unde Latinum. ¶[Nec uiget quidquã ſimile.] Quaſi dicat, Iouem ſuper omnia ſine comparatione. ¶[Aut ſecundum] Secundum aruſpicum dicta uel diſputationes, qui Iouem primam, ſecundam & tertiam partem cœli ſolum uolunt in fulminibus tenere. ¶[Proximos illi tamen occupauit] Proximã Iouis honori Mineruã dicit, hoc eſt, uirtutem & ſapientiam Deo uicinã. Vnde nulla quæſtio eſt, cur ſupra dixerit, nil Ioui ſimile aut ſecundũ, & in ſequenti Mineruam poſuerit.

¶[Prælijs audax] Nimia enim potatio uini lites generat & audaciã. ¶[Neq; te ſilebo] Quaſi in ſuperioribus. ¶[Inimica uirgo Belluis] Dianam ſtudioſam uenãdi dicit. ¶[Nec te metuende certa.] ¶[Phœbæ ſagitta] Apollinẽ dicit ſagitta metuẽdũ propter Amphionẽ, qui cũ filijs perẽptus eſt, nã Apollini & Dianæ certæ et ineuitabiles ad ferendũ ſunt ſagittæ, utpote numinis, ſicut eſt: Nec dextræ errãti Deus abfuit. ¶[Alciden] Herculẽ. ¶[Puerosq; Ledæ] Caſtorẽ & Pollucẽ Ledæ filios. Amatorẽ equorũ Caſtorẽ dixit, ut eſt: Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis Cyllarus. Pollucẽ uerò pugnis nõ bellis ualentẽ: ab eo quod pugil fuerit, ergo pugnos dixit, ut Ter. Pugnos in uentrẽ ingere.

PORPH. ¶[Iocoſa nomen imago] Et hoc quia uelut ludẽs reſpondet Imago dicitur, quaſi imitago. Helicon autem mons Bœtiæ, Muſis ſacer. Pindus Theſſaliæ. Lucan. Pindus agens gemitus.

¶[Temerè inſecutæ] Quid eſt temere, utrum inordinate & paßim atq; confuſe: an uero ſine cunctatione & facile? ¶[Arte materna] Id eſt, muſica. Orpheus enim Calliopes Muſæ filius.

¶Blan-

¶ Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus] Blandum ducere, ſua figura dixit: ut, Callidum quidquid placuit iocoſo Condere furto. ¶ Auitas quercus] Audenter dictum. Relatum autem ad id, quod cantu mulcetur. ¶ Vnde nil maius] Vnde autem ad Iouem aut ad mundũ refertur, unde autem ita poſitum, ut Genus unde Latinum, pro à quo. ¶ Quid prius dicam ſolitis parentum laudibus.] Solitis laudibus. Vtrum mihi ſolitis, an uulgo? ¶ Neq; te ſilebo Liber] Attende quod promittit ſe dicturum de his, non tamen dicit. ¶ Pueroſq; Ledæ] Græca conſuetudine pueros, pro filijs. Caſtorem & Pollucem ſignificat.

Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem: quorum ſimul alba nautis
Stella reſulſit.
Defluit ſaxis agitatus humor.
Concidunt uenti, fugiuntq; nubes,
Et minax, quod ſic uoluere, ponto
Vnda recumbit.
Romulum poſt hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem? an ſuperbos
Tarquini faſceis, dubito, an Catonis
Nobile lętum.
Regulum, & Scauros, animæq; magnæ
Prodigum Paulum ſuperante Pœno,
Gratus inſigni referam camœna,
Fabriciumq;.

ACRON. ¶ Hunc equis] Id eſt, equeſtri prælio. ¶ Illum pugnis] Ceſtuum pugna, uel pedeſtri prælio. ¶ Alba] Serena, ſignum geminorum, id eſt, nã frequentius dum oritur tempeſtates facit, ſed hic proſperum poſuit.

¶ Defluit ſaxis agitatus humor] Laus ſtellæ à tempore, nam uerno tempore naſcitur, quo & niues reſoluuntur. Virg. Vere nouo, gelidus canis cũ montibus humor Liquitur. ¶ Agitatus] Reſolutus. ¶ Concidunt uenti] Fugãtur, ut eſt. Et hibernis parcebant flatibus Euri. ¶ Fugiunt nubes] Fugãtur. Virg. Collectaſq; fugat nubes. ¶ Volucre] Dij uel pueri Ledæ. ¶ Recũbit] Sternitur quod uento tumuerat. ¶ Romulum poſt hos] Ordo eſt: Dubito an prius memorem poſt hos Romulum, an quietum regnum Pompilij, an ſuperbos faſces Tarquinij, an nobile letum Catonis. Ad hoc autem Romanos duces & nobiles prætereundo commemorat, ut Auguſtum cunctis præferat. Nam Romulus urbis Romæ conditor eſt. Numa Pompilius à Curibus Sabinis ad regnum euocatus, ſacrorum inuentor. Tarquinius quoque ex uirtute magnus, ſed hic Priſcum poſuit non Superbum, nam faſces ſuperbos, hoc eſt, nobiles dixit. Cato dum mortuo Pompeio, apud Vticam obſideretur, amore libertatis manu ſua ſe peremit, unde & Vticenſis uocatus eſt. Regulus autem cùm Afros uiciſſet, ab eiſdem cum paucis captus eſt, quem cum Carthaginienſes Romam pro commutatione captiuorũ miſiſſent, acquieſcentes Romanos ſuo conſilio reuocauit. Hunc Pœni dum ſacramenti memor reuertiſſet, ſectis palpebris, uigilijs necauerunt. Paulus & Terentius Varro Coſſ, aduerſum Hannibalem miſſi ſunt. Hi apud Cannas, Apuliæ uicum, grandi exercitus Romani clade ſuperati ſunt. Paulus poſtquam tantam uitio collegæ, ſuorum uidit ſtragem, ſe perimendum hoſtibus dedit. Fabricius quoque magnis præmijs à rege Pyrrho tentatus, dum nimis pauper cenſuiſſet, corrumpi non potuit, de quo Lucan. Quo te Fabricius regno, uendidit auro. Curius paupertate clarus de agro ad conſulatum euocatus eſt, & qui nunquam totondit cæſariem, propter iniuriam præturæ. Camillus de exilio reuerſus, uictores Gallos urbe pepulit, & ad internitionem cæcidit, uictorq; ſua ſponte in exilium redijt.

¶ Pompili regnum] Magna enim pax fuit eius temporibus. ¶ Superbos] Aut nobiles aut re uera ſuperbos. ¶ Faſces] Honores. ¶ Regulum] Referam inquit inſigni camœna Regulum. ¶ Et Scauros] Nobiles Romanos, qui & cenſores & conſules fuerunt. ¶ Prodigum] Contemptorem uitæ. ¶ Gratus] Aut delectabilis, aut libens, aut gratiam meritis debens.

PORPH. ¶ Alba nautis ſtella] Nunc candida & benigna, ut è contrario illud dicitur: Nigro cum lacte uenenum. ¶ Defluit ſaxis agitatus humor] Saxis littoris, ſcilicet, quæ fundantur

ſcilicet

ſcilicet,fluctibus ſe in eà illidentibus. ¶ Quod ſic uoluere] Pro cùm uoluere. ¶ Recumbit] Pro eo,quod quieta ſit,dictum. ¶ An ſuperbos Tarquinij faſces] Dubium eſt ſiquidem ſuperbos faſces dixit,an Tarquinij Superbi intelligamus. Tarquinius enim Superbus dignus non eſt, cui laudes inter deos & hos,quos principes nominabant,dicantur. Superbos ergo magnificos intelligamus, ut Tarquinij Priſci faſces dicat,non ſuperbi. ¶ An Catonis] Eius qui ſe Vticæ interemit. ¶ Animæq; magnæ prodigum Paulum] Aemilium Paulum dicit,qui prælio uictus ab Hannibale apud Cannas Apuliæ uicum,uitio collegæ Varronis,maluit perire quàm ex eo fugere, ergo prodigum contemptorem intelligendum. Prodigi enim dicuntur proprie, qui bona ſua à ſe diſperdunt, quaſi porro ea ab ſe agentes. ¶ Fabricium] Luſcinum,ſcilicet.

Hunc;& incomptis Curium capillis,
Vtilem bello tulit,& Camillum
Sæua paupertas,& auitus apto
Cum lare fundus.
Creſcit occulto uelut arbor æuo
Fama Marcelli,micat inter omnes
Iulium ſydus,uelut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanæ pater,atq; cuſtos
Orte Saturno,tibi cura magni
Cæſaris fato data,tu ſecundo
Cæſare regnes.
Ille ſeu Parthos Latio imminentes
Egerit iuſto domitos triumpho:
Siue ſubiectos Orientis oris
Seras & Indos.
Te minor latum reget æquus orbem,
Tu graui curru quaties Olympum,
Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

ACR. ¶ Hũc] Ordo eſt:Hũc & Curiũ incõptis capillis,& Camillũ,utilem bello, tulit ſæua paupertas, & auitus fundus cũ apto lare,id eſt,conueniens fundus & domus eius tenuitati. ¶ Incomptis] Impexis. ¶ Vtilem bello tulit] Vt Lucan. Fœcunda uirorum Paupertas. ¶ Sæua] Magna: Sæuus ubi Aeacidæ telo iacet Hector. ¶ Creſcit occulto uelut arbor æuo] Incrementa enim arborum niſi poſteaquã creuerint, non uidentur. ¶ Fama Marcelli] Marcellum Octauiæ dicit filiũ,ſororis Auguſti,qui puer mortuus eſt,de quo Virg. Si quã fata aſpera rumpas, Tu Marcellus eris: aut illum Marcellum commemorat, qui primus Hannibalem apud Nolam ciuitatem in fugam cõpulit,& ab eodem poſtea occiſus eſt. ¶ Iuliũ ſidus] Vt Virg. Ecce Dionei proceſsit Cæſaris aſtrũ. ¶ Velut inter ignes] Pulchra cõparatio. ¶ Gentis humanæ pater atq; cuſtos] Apoſtrophe ad Iouem, eſt autem periphraſis. ¶ Fatò] Perfidia. ¶ Tu ſecundo Cæſare] Id eſt,ſit ſecundus à te,ſcilicet,ut tu in cœlo,ille in terris regnet. ¶ Ille ſeu Parthos Latio imminentes] Parthi in Latiũ nec uenerunt,nec tentauerunt uenire,ſed quia dilatatũ eſt imperium Romanum Latium uocauit, quia ſub ditione latuerat, ut Virg. Imbellem auertis Romanis arcibus Indum,id eſt,à ditione Romana. ¶ Egerit] Subegerit. ¶ Domitos] Subiugatos. ¶ Seras & Indos] Subaudi à ſuperioribus,regnes ſecũdus à Cæſare. ¶ Te minor latum reget æquus orbem] Ordo eſt:Ille æquus,id eſt,iuſtus minor te,reget latũ orbem: Tu quaties Olympum graui curru,tu mittes inimica fulmina parum caſtis lucis: ¶ Quaties] Honore numinum frueris. ¶ Parum caſtis] Pollutis,ſecundum pontificum & aruſpicũ documenta,qui nunquam fieri fulmina,niſi in lucis pollutione aliqua alienis.

PORPHYR. ¶ Apto cum lare fundus] Et apto lare & conueniente gratus fundus intelligendus. ¶ Fama Marcelli] Dicit Cl. Marcellum Octauiæ Auguſti ſororis filium, cuius interitum Virgilius in ſexto libro deflet. ¶ Occulto æuo] Occultum æuum, occulte procedens. ¶ Iulium ſidus] C. Cæſaris ſtellam dicit. ¶ Gentis humanæ pater atq; cuſtos] Quaſi occultus ſenſus,hoc

autem dicit, magis ut neminem ſecundum abs te uelis eſſe, quàm Cæſarem. ¶ Ille ſeu Parthos Latio] Grata conceptione loquitur. Nam dum rationem inducit pro incolumitate atq; imperio Augusti, mire illi honorem indulget, dicens ſiue Parthos domuerit, ſiue Seres atq; Indos, nihilominus tibi Olympi regnum tonitruare atq; fulminare permittet. ¶ Graui curru quaties Olympum] Hoc ſecundum uulgarem opinionem dicitur.

AD LYDIAM.

Ode XIII. Dicolos, Diſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.

-- - ∪ ∪ - ∪ -

- - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ -

XIII

Cùm tu Lydia Telephi
  Ceruicem roſeam, cerea Telephi
Laudas brachia, uæ meum
  Feruens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
  Certa ſede manet, humor & in genas
Furtim labitur, arguens
  Quam lentis penitus macerer ignibus:
Vror, ſeu tibi candidos
  Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ: ſiue puer furens
  Impreſsit memorem dente labris notam.
Non, ſi me ſatis audias,
  Speres perpetuum dulcia barbare
Lædentem oſcula, quæ Venus

ACR. ¶ Cum tu Lydia Telephi] Ad Lydiam meretricem ἑταιρικῶς, Dicolos, diſtrophos. Metrum primo uerſu Glyconiũ, ſecundo Aſclepiadeum. ¶ Ceruicem] Roſeam, pulchrã, ut Virg. Roſea ceruice refulſit. ¶ Cerea] Aut mollia, aut ceræ ſimilia. ¶ Væ] Interiectio dolentis eſt. ¶ Difficili bile] Hoc epitheton iracundiæ eſt, quia implacabilis ſit. Bile autem iracundia: ut Iuuen. Atq; oculis bilem ſubſtringit apertis. Plautus in Amphitrione: Atra bili percita es. Tunc nec mens mihi, nec color] Voluor uarijs cogitationibus, & color in diuerſa mutatur. ¶ Humor & in genas] Secretæ lachrymæ, amoris intimietatem prodentes. ¶ Arguens] Demonſtrans, ut illud: Degeneres animos timor arguit. ¶ Penitus] Interius. ¶ Macerer] Conſumar, ut: Eſt mollis flamma medullas interea. ¶ Vror ſeu tibi] Affectu crucior, quotiens aut uino per rixam, aut per libidinem certi amoris alterius in corpore tuo ſigna conſpexero. Ordo eſt: Vror ſeu tibi immodicæ rixæ turparunt candidos humeros mero, ſeu puer furens impreſſit memorem notam labris dente. ¶ Turparunt] Liuore reddiderunt deformes. ¶ Immodicæ] Immenſæ. ¶ Mero] Ebrietate, id eſt, per ebrietatem. ¶ Furens] Impatientia amoris ſcilicet. ¶ Memorem notã] Per quod amoris recordatio ſeruaretur. ¶ Non ſi me ſatis audias] Ordo eſt: Si me ſatis audias, non ſperes perpetuum, lædentem barbare dulcia oſcula. Aliter ordo hic eſt: Non ſperes ſi me audias amatoribus dulcedinem eſſe perpetuam. ¶ Speres perpetuum] Illum qui dulcia lædit oſcula.

PORPHYR. ¶ Cum tu Lydia Telephi Ceruicem laudas] Ad Lydiam amicã ſuam hoc ſcribit, à qua riualem ſuũ Telephum laudari moleſtè ferre ſe teſtatur. ¶ Iecur] Pro corde ἀφελῶς, id eſt, ſimpliciter. ¶ Difficili bile] Non quam difficilem cõcipio. ſed dura & cruciabili, unde etiam difficiles homines dicuntur, qui duri & inexorabiles ſunt. ¶ Humor & in genas] Decore magis dictum, quã humor genarum, hoc eſt, lachrymarũ. ¶ Lentis macerer ignibus] Concremer, cõuincar interiora pectoris mei amore flagrare. Lentis aũt ignibus diſerte, quaſi occultè ſæuientibus. Quale illud Virgilianũ: Et tacitũ uiuit ſub pectore uulnus. ¶ Impreſſit memorẽ dente notã] Grate memorem notã dente preſſit, quoniã doloris memoriã cõmunem morſus facit eius, qui me momorderit. ¶ Nõ ſi me ſatis audias] Ordo: Nõ ſperes perpetuũ, ſi me ſatis audias, & ſubaudiendũ extrinſecus, amatorẽ.

Quin-

Quinta parte ſui nectaris imbuit,
Felices ter,& amplius,
Quos irrupta tenet copula,nec malis
Diuulſus querimonijs,
Suprema citius ſoluet amor die.

ACR. ¶ Barbarè] Crudeliter. ¶ Quinta parte ſui nectaris imbuit] Luxuria ſui amoris impleuit. Quinque partes Veneris, id eſt, libidinis eſſe dicuntur, Viſus, alloquium, tactus, oſculum, concubitus. ¶ Felices ter & amplius] Multotiens ſecundum illud: O` terq; quaterq; beati.

¶ Quos irrupta tenet copula] Copula proprie dicitur cuiuslibet rei duplex numerus. Vnde tractum eſt, ut & matrimonium copula diceretur. ¶ Nec malis] Ordo eſt: Nec amor diuulſus malis querimonijs ſoluet citius ſuprema die, id eſt, quorum amor ante diem mortis iurgijs & litibus non ſoluitur, debent felices uocari.

PORPHYR. ¶ Quæ Venus Quinta parte ſui nectaris imbuit] Eleganter, quia in quinquè partes amoris fructus eſſe partitus dicitur, uiſu, eloquio, tactu, oſculo, concubitu, unde & Terentianum illud: Tamen extrema linea amare, haud nihil eſt. ¶ Felices ter & amplius] Senſus, Satis fœlices exiſtimo eos, quorum inter ſe amor ita conſentit, ut non ante ultimum uitæ diem reſoluatur.

¶ Quos irrupta tenet copula] Allegorice dicitur, ſignat autem eos qui amoris uinculo inter ſe ita conſtricti ſint, ut nunquam diſcerni poßint. ¶ Suprema citius ſoluet amor die] Attende elocutionem, citius ſuprema die, quod ſignat, ante diem ſupremum.

AD BRVTVM.

Ode XIIII. Tricolos Tetraſtrophos, ut: Quis multa gracilis te puer in roſa.

---vv--vv-v-
---vv--vv-v-
---vv--
---vv-vv

XIV O Nauis, referent in mare te noui
Fluctus, ô quid agis, fortiter occupa
Portum, non'ne uides, ut
Nudum remigio latus?
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæq; gemant? ac ſine funibus
Vix durare carinæ
Poſsint, imperioſius

ACR. ¶ O` nauis referent in mare te] In nauim, de Bruto reparãte bellum ciuile ad Remp. Tricolos tetraſtrophos, in qua poſt duos uerſus coniunctos, alia incohoantur Metra. Metrum duobus uerſibus Aſclepiadeum, tertius Pherecratius, quartus Glyconicus, qui tripodia dactylica dicitur. ¶ O` nauis] Per allegoriam Ode iſta bellum ſignificat ciuile, in qua quidam uolunt, quod moneat remp. Certius tamẽ eſt, quod Sex. Pompeiũ Pompei fil. moneat, qui poſteaquã fœdus cũ Triumuiris fecit, bellum ciuile denuo reparare uoluit. Secundum autem ciuile bellum inter Auguſtum Cæſarem, & Caßium & brutum fuit, qui fuerunt C. Cæſaris interfectores, ſub quibus Horatius militauit. Metaphorã autem ſumpſit à naui, ex cuius armamentis, & milites, & diuerſas uoluit adminiſtrationes intelligi. ¶ Fluctus] Fluctus bellum ciuile uocauit. ¶ Portum] Pacem, ut Terentius: In portu nauigo. ¶ Nudum latus] Nudatum fuga Caßij, & amißione exercitus. ¶ Et malus celeri ſaucius Africo] Graue bellum intelligi uoluit, per uentum tempeſtuoſum, ut: Creberq; procellis Africus. Malum aũt ſummitatẽ arboris dixit, ut iubet ocyus omnes Attolli malos. Malus arbor eſt, quæ tenet uelum, & eſt maſculini generis. Sed arbor fœminini eſt, pomum uerò neutri, ut: Aurea mala decẽ miſi.

¶ Gemant] Fragore ſcißionis. Virg. gemuit ſub pondere Cymba ſubtilis. ¶ Ac ſine funibus] Aut ſine adminiſtrationibus intelligendum, aut ſine impenſis & pecunia.

PORPH. O` nauis referent] Hac Ode ad M. Brutum loquitur, qui apud Philippos Macedoniæ

urbem ab Auguſto fuſus, uidebatur rurſus inſtruere ſe ad pugnam. Merito autem poëta per allegoriam metuere ſe pro eo teſtatur, quoniam ſub ipſo militauerat, qui tamen ex prælio Philippico fugatus receptus ab Auguſto ueniam ab eo meruit. ¶ *Non'ne uides ut nudum remigio latus*] *Manifeſtæ allegoriæ, per quas ſignat ex parte iam debilitatum exercitum Bruti, & uires partium eius imminutas.* ¶ *Vix durare carinæ*] *Mira figura dicitur, pro ſuſtinere uim æquoris.*

ACR. ¶ *Imperioſius æquor*] *Id eſt, uiolentum, & cuius nimietati obſiſti non poßit.*

¶ *Non tibi ſunt integra lintea*] *Id eſt, integer curſus ſine exercitu uel auxilijs. Lintea uero uelis dixit, ut: Dare lintea retro.*

¶ *Non dij*] *In hoc enim deos uult iratos intelligi, quia denuo de bello ciuili cogitetur.* ¶ *Iterũ preſſa uoces malo*] *Sicut à C. Cæſare oppreſſa malis, rogauit.* ¶ *Quamuis Pontica pinus*] *Ac ſi diceret, magnæ originis & nobilitatis, ſed per metaphoram, aut rempublicã alloquitur: aut Caßium & Pompeium, cuius pater de Mithridate Pontico triumphauit.* ¶ *Nil pictis*] *Dicit ſtemmata & diuitias neceßitati ultimæ non prodeſſe.* ¶ *Tu niſi*] *Id eſt, ne uictus turpitudini ludibrioq; ſubiaceas. Ordo eſt: Tu niſi caue, pro caueas, debes ludibrium uentis, id eſt, eris exercitium uentorum.* ¶ *Nuper ſollicitum quæ mihi tædiũ*] *Se poſuit pro naui ſiue rep. quæ ſollicitudinem ex ſuis malis induxerit, ne iterum ſicut ſub Cæſare trepidaret.* ¶ *Inter fuſa nitentes*] *Abſolute locutus eſt, ac ſi diceret: Vites æquora fuſa inter nitentes Cycladas, id eſt, longe apparentes, ut inter iniqua loca & tempeſtuoſa uada, te cuſtodias, & ſis alienus à belli conſilijs. Virg. de ijſdem inſulis. ſparſaſq; per æquor Cycladas.*

Aequor, non tibi ſunt integra lintea,
  Non Dij, quos iterum preſſa uoces malo,
  Quamuis Pontica pinus
  Syluæ filia nobilis
Iactes & genus, & nomen inutile.
  Nil pictis timidus nauita puppibus
  Fidit, tu niſi uentis
  Debes ludibrium, caue.
Nuper ſollicitum quæ mihi tædium,
  Nunc deſiderium, curaq; non leuis
  Inter fuſa nitentes
  Vites æquora Cycladas.

PORPH. ¶ *Imperioſius æquor*] *Translatiue pro ſæuius.* ¶ *Quos iterũ preſſa uoces malo*] *ἀμφιβολογία.* ¶ *Quamuis Pontica*] *Hæc ad nobilitatẽ Bruti referuntur.* ¶ *Siluæ filia nobilis*] *An tu nobilis, ἀμφιβολογία per caſus.* ¶ *Nil pictis timidus nauita puppibus Fidit*] *ἀλληγορικῶς. Ait nihil prodeſſe in bello ornamenta nobilitatis.* ¶ *Nuper ſolicitum*] *Ecce hic manifeſtè oſtendit ſe poëta partium Bruti fuiſſe, quarũ affectione ſeſe teneri oſtendit, propter ipſius Bruti miſerationem.* ¶ *Inter fuſa nitentes. Vites æquora Cycladas*] *Hic ſenſus per ſe accipiendus & ſubaudiendus. Hic ſuadeo uites æquora inter Cycladas nitentes fuſa. Sed hoc per allegoriam intelligendum, Maria tamen anguſtiora periculoſiora ſunt: nam inde freta dicuntur, quòd ſemper ferueant, id eſt, inquieta ſint, per hoc ergo ſuadet Bruto, ne ſe arctioribus periculis committat.*

AD ALEXANDRVM PARIDEM NEREI VATICINIVM.

Ode XV. *Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Scriberis Vario fortis, & hoſtium.*

- - - υ υ - - υ υ - υ υ
- - - υ υ - - υ υ - υ υ
- - - υ υ - - υ υ - υ -
- - - υ υ - υ υ

ACR. ¶ *Paſtor cũ traheret per freta nauibus*] *ὑποθετική, dicolos tetraſtrophos, Metrũ trib. uerſibus Aſclepiadeũ, quartus Glyconius. Sub perſona Paridis exponit imminentia*

XV Paſtor cùm traheret per freta nauibus
  Idæis Helenam perfidus hoſpitam,

immi-

imminentia Ilio mala. ¶ Perfidus] Quia in fidem, amici hoſpitalitatem uiolando, commiſerat.

PORPH. ¶ Paſtor cùm traheret] Hac Ode Bacchilidẽ imitatur, nã ut ille Caßandrã facit uaticinari futura belli Troiani, ita hic Proteum.

Ingrato celeres obruit ocio
 Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
 Quam multo repetet Græcia milite,
 Coniurata tuas rumpere nuptias,
 Et regnum Priami uetus.
Heu heu quantus equis, quantus adeſt uiris
 Sudor, quanta moues funera Dardanæ
 Genti, iam galeam Pallas, & Aegida,
 Curruſq́;, & rabiem parat.
Ne quicquàm Veneris præſidio ferox
 Pectes cæſariem, grataq́; fœminis
 Imbelli cithara carmina diuides.
 Ne quicquàm thalamo graueis
Haſtas, & calami ſpicula Gnoſij
 Vitabis, ſtrepitumq́;, & celerem ſequi
 Aiacem: tamen heu ſerus adulteros
 Crineis puluere collines.
Non Laërtiadem exitium tuæ
 Gentis, non Pylium Neſtora reſpicis?
 Vrgent impauidi te Salaminius,

ACR. ¶ Ingrato otio] Aut uentis, aut Paridi. ¶ Obruit] Mitigauit, compreßit. ¶ Caneret] Diuinaret, prædiceret, ut: Ipſa canas oro. ¶ Aui] Pro aue poſuit idest, malo auſpicio, ergo non mala fata ducis, ſed mala aui intelligendũ eſt. ¶ Quam] Helenam. ¶ Repetet] Requiret. ¶ Multo milite] Multo exercitu. ¶ Cõiurata tuas] Inter cõiurare & cõſpirare hoc intereſt, quod cõſpirare, interdũ bonorũ eſt, coniurare malorũ. Apud Aulidẽ promontorium ab omnibus Græcis ad excidiũ Troiæ euntibus iuratũ eſt, ut unanimiter dimicarẽt, ut eſt: Non ego cũ Danais Troianã excindere gentẽ Aulide iuraui. ¶ Rũpere nuptias] Hoc dicitur, uel propter amãtis Paridis animum, cui prædicebat, ut doleret ſi legitimã uxorẽ perderet: uel ex Veneris promiſſo, quæ pro percepto eius iudicio malo, nuptias mulieris pulchræ promiſerat. ¶ Heu heu quãtus] Significatio cladẽ affuturã, Heu dolentis. Vt: Heu quãtæ miſeris cædes Laurentibus inſtant! ¶ Sudor] Bellicus labor. ¶ Moues] Cõmoues. ¶ Iam galeã Pallas] Bene primũ Mineruã iraſcentem poſuit adultero, utpote deam caſtitatis: aut certe quia iudicio ſuperata eſt, corrupto Paride muneris ipſius promiſſo. Aegida aũt ſcutum Mineruæ dixit. Virgilius in Troiæ euerſione, ut eã monſtraret inimicã ait: Iã ſummas arces Tritonia reſpice Pallas, Inſedit nimbo effulgẽs & Gorgone ſæua. ¶ Curruſq́; & rabiem parat] Pro furore belli rabiem poſuit. ¶ Ne quicquã] Fruſtra. Ordo eſt: Ne quicquam pectes cæſariem præſidio ferox, amoris uel Veneris. Vnde in exprobationẽ Veneris dictũ eſt: Me duce Dardanius Spartã expugnauit adulter? Aut ego tela dedi fouiq́; cupidine bella? ¶ Imbelli cithara] Quæ nihil bellicum ſonet, nec aliquid proſit in bello, ſed per amatorias cãtilenas uoluptatem fœminis præſtet. ¶ Diuides ne quicquam] A ſuperioribus. ¶ Thalamo graues haſtis] Graues, propter diſiunctionem copulæ. Virg. Funeſtæq́; iterum recidiua in Pergama tedæ. ¶ Et calami ſpicula Gnoſij] Cretenſis. De canna enim ſagittæ fieri cõſueuerunt. Vt: Perq́; ilia uenit harundo. ¶ Celerem ſequi Aiacem] Ad ſequendum. Aiacis uirtuti etiã celeritatem dedit, ueluti quem fugientiũ nullus euaderet. ¶ Serus] Aut ad eorũ dolorem dixit, qui eius cauſa perierunt: aut certè, qui quantum ad inertiã ſuã, tardè periêrunt. ¶ Crines puluere collines] Hoc eſt, procuratã capillorũ pulchritudinẽ puluere inquinabis, ut: Fœdare in puluere crines. ¶ Non Laërtiaden] Singulos uelut exitiales minatur duces, Vlyſſem & Neſtorem Nelei filiũ. Vlyſſes enim Aſtyanacta præcipitem muro dedit.

PORPH. ¶ Ingrato celeres obruit otio] Ingratũ eſſe otium inquit uentis, aut quia ſemper feroces ſunt, aut quia ſemper ſæuire cupiunt. ¶ Mala ducis aui domũ] Malo auſpitio ducis ad quam repetendã omnis Græcia armabatur. ¶ Nequicquã Veneris præſidio ferox Pectes cæſariem, grataq́;

fœminis imbelli cithara carmina diuides] Senſus hic eſt: Nec pulchritudo tibi, nec ſcientia canendi bello proderit. Hæ delitiæ enim mulieribus magis aptæ ſunt. ¶ *Diuides*] Pro diſpones.

Teucerq́, & Sthelenus ſciens
Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis,
Non auriga piger: Merionem quoq;
Noſces: ecce furit te reperire atrox
Tytides, melior patre.
Quem tu ceruus uti, uallis in altera
Viſum parte lupum, graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matroniſq; Phrygum claſsis Achillei
Poſt certas hiemes uret Achaicus
Ignis Iliacas domos.

ACR. ¶ *Te Salaminius Teucer*] De Salamina Cypri ciuitate Telamonis filius, frater Aiacis. ¶ *Sthelenus*] Filius Capanei. Bene uaticinatur, et præſentia uidere, ſcire facit futura. Lucan. Hunc ego fluminea deformes truncus arena Qui iacet agnoſco. ¶ *Sciens pugnæ*] Doctus ad pugnandum. ¶ *Imperitare equis*] Eſt etiam inſignis domitor equorum. ¶ *Non auriga piger*] Diomedis fuit auriga, qui corpus Patrocli cum Aiace, & Antilocho liberauit. ¶ *Ecce furit te reperire atrox Tytides*] Et hoc etiam inertia Paridis aſsignat, tantam eſſe moram, quanta eum faceret inueniri. Sine certamine enim uelut imbellem eſſe periturum dicit: unde & eum ceruo ad timoris ſimilitudinem comparat. ¶ *Melior patre*] Fortior, quia numina uulnerauit: uel quia hic ad patriam uictor reuerſus eſt, quod patri eius non contigerat. ¶ *Quem tu ceruus uti*] Ordo eſt: Quem tu mollis fugies ſublimi anhelitu, ut ceruus immemor graminis uiſum lupum in altera parte uallis fugit. ¶ *Sublimi fugies anhelitu*] Vel ὑπαλλαγὴ figura eſt, pro ſublimi parte corporis, id eſt, ore edito: uel quia ipſe anhelitus ſumma petat potius quàm ima. ¶ *Non hoc pollicitus*] Vt fugeres. ſupple Tuæ, quam diligis, ut: Daphnimq́ tuum tollemus ad aſtra. ¶ *Iracunda diem proferet Ilio*] Non tempus uelut propitia aut amica proferet, ſed in paucos dies differet uindictum. Ordo eſt: Iracunda claſsis Achillei proferet diem Ilio, & matronis Phrygum. ¶ *Achillei*] Veteres declinationes iſta habent Achillei & Vlyſſei. ¶ *Hiemes*] Synecdochicôs pro annis poſuit, ut Virgilius: Ternaq; tranſierint Rutulis hiberna ſubactis. Nam & æſtatem ſimiliter poſuit. ut, Nam te iam ſeptima portat, Omnibus errantem terris & fluctibus æſtas.

PORPH. ¶ *Ecce furit reperire*] Pro furit, ac per hoc diſcurrit ut te reperiat. ¶ *Quem tu ceruus uti uallis in altera Viſum parte lupum*] Ordo eſt: Quem tu fugies uti ceruus lupum in altera parte uallis uiſum. ¶ *Mollis*] Imbellis atq; inermis. ¶ *Sublimi anhelitu*] Per ὑπαλλαγὴν dixit pro ſublimi parte corporis edito, quod eſt ſcilicet ore. ¶ *Non hoc pollicitus tuæ*] Helenæ. ¶ *Achillei claſsis*] Achillei & Vlyſſei ueteres dixerunt, ad ſimilitudinem fortaſsis dici & faciei.

AD TYNDARIDEM.

Ode XVI. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--∪---∪∪-∪∪
--∪---∪∪-∪∪
-∪∪---∪--
-∪∪-∪∪-∪--

XVI. O Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminoſis cunq; uoles modum

ACR. *O matre pulchra filia pulchrior*] Tyndari ſatisfacit. Ode eſt Tricolos. tetraſtrophos. Metrum duobus uerſibus Alcaicum, quod conſtat ex ſpondeo & iambo & cæſura, uel iambica pentemimere, & duobus dactylis ita: O ma, trepul, chra, filia, pulchrior. Tertius dimeter iambicus hypercatalectus, ita: Pones iam, bis ſiue flam, ma. Quartus Pindaricus conſtat ex duo-

ex duobus dactylis et duob. trocheis, ita: Siue ma,ri libet, Adriano: Hãc Oden in ſatisfactionẽ facit ami cæ ſuæ quã iratus carmine læſerat, promittẽs abolenda quæ de ea ſcripſerat. Imitatus Steſichorũ poë tam Siculum, qui uituperationẽ ſcribens Helenæ, cæcatus eſt, et poſtea reſponſo Apollinis laudẽ eius ſcripſit, & oculorum aſpectum recepit. Cuius rei & in Epodo idem poëta meminit: Infamis Helenæ Caſtor offenſus uicẽ, Fraterq; magni Caſtoris, uicti prece, Adempta uati reddidére lumina. ¶ O` ma tre pulchra filia pulchrior] Id eſt, cõparatione formoſæ formoſior. Comparatiuus enim & ſuperla tiuus pro poſitiuo proferuntur, ut Virg. Quarum quæ forma pulcherrima Deiopeiam. Et, Formoſi pe coris cuſtos formoſior ipſe, pro, ipſe formoſus. ¶ Quem criminoſis] Tmeſis eſt, pro quemcunq;.

PORPHYR. ¶ O` matre pulchra filia pulchrior] Hac Ode Tyndaridi cuidam ſuæ, in quam carmen probroſum ſcripſerat repromittit παλινῳδίαν, id eſt, recantaturum ea quæ dixerat. Dicitq; ſe iracundia motum ea ſcripſiſſe. Affirmat autem non magis Matris magnæ, aut Apollinis numi ne inſtinctos furere, quàm eos qui iracundia ſunt incitati, adeò ut nulla ui hic furor deterreri poſſit. Scribit palinodiam, id eſt, cantum contrarium priori, nã recantat ea quæ iratus in amicam ſcripſerat, ut eam ſibi reconciliet, atq; ita inuectiuam excuſat, ut culpam omnem in iracundiam reyciat, nihil au tem quod ad artificium pertineat, prætermittit. Captat enim beneuolentiam cum illam pulcherrimam appellat, quo nihil gratius mulieri præſtari poteſt, deinde carmina in quibus male dixit pro ſuo arbi trio abolenda promittit. ¶ Pulchra] Antiqui pulchrum, lachrymas, & ſepulchrum aſpirabant.

¶ Filia pulchrior] Magnum ergo eſt mulieri ut pulchra ſit, ſed maximum ut ſit pulchra muliere pulchrior. ¶ Quem criminoſis cunq;] Id eſt, quemcunq; per tmeſim. Criminoſis, quæ crimina infe rant. Crimen enim uitiũ eſt, ſed & cauſam quãdoq; ſignificat. Virg. Et crimine ab uno Diſce omnes. In hoc ergo cõfitetur delictum, quæ res ad iracundiam placandã uehementer confert. Sic Dauus ille Terentianus ſe crucem meritum fatetur. Eſt tamen, quoad id fieri poteſt, poſt confeſſionem adhibenda excuſatio, ut hic, ubi in iram culpam reijcit. Scripſerat autem iambicis uerſibus, quonam pes ille ue hementiam affert, & genus dicendi contortum & concitatiſſimum, & accommodatum inuectiuis. Sicq; illo uſus eſt Archilochus poëta, ut Horat. alibi: Archilochum proprio rabies armauit iambo. Hũc ſocci cœpere pedem, grandesq; cothurni, Alternis aptum ſermonibus, & populares Vincentem ſtre pitus, & natum rebus agendis.

Pones iambis, ſiue flamma,
Siue mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem ſacerdotum incola Pythius,
Non Liber æquè, non acuta
Sic geminant Corybantes æra,
Triſtes ut iræ, quas neq; Noricus

ACR. ¶ Pones iambis] Ipſi enim aptiores iniurijs ſunt, quibus eam uerſibus læſerat. ¶ Siue flãma] Hoc in ſatisfactione pro delendo crimine dixit, illud ſecutus Virgilianum: Aut pelago Danaûm inſidias ſuſpectaq; dona, Præcipitare iubet, ſubiectisq; urere flammis. ¶ Non Dindymene] A` monte matrem deûm dicit. Amoris ſe fatetur furore peccaſſe, & probare uult ſic iram moderationem non recipere, in animis hominum, quemadmodum alieni fu roris bacchantes ¶ Incola Pythius] A` Pythone ſerpente Apollo. ¶ Non Liber æquè] Liber etiam qui ſimiliter ſacerdotes ſuas uexat furore. ¶ Acuta] Aut à tinnitu acuta, aut ſonora. Virg. Pelion tinnitu fugiens impleuit acuto. ¶ Corybantes] Miniſtri matris deorum. ¶ Quas neq; Noricus Deterret enſis] Emphaſis eſt, in ipſis enim locis & probatum ferrum eſt, & optimi gladij fiunt, & ideò ex prouincia ferrum laudauit. Eſt autem Noricum pars Illyrici. Virg. Aëreas alpes, & Norica ſiquis Caſtella in tumulis.

PORPHYR. ¶ Siue flamma ſiue mari libet] Simile illi Virgiliano: Aut pelago Danaûm in ſidias ſuſpectaq; dona, Præcipitare iubet, ſubiectisq; urere flammis. ¶ Adriano] Pro Adriatico, & poſuit ſpeciem pro genere, more ſuo.

Deterret enſis, nec mare naufragum,
Nec ſæuus ignis, nec tremendo
Iupiter ipſe ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam undiq;
Deſectam, & inſani leonis
Vim ſtomacho adpoſuiſſe noſtro.
Iræ Thyeſten exitio graui
Strauêre, & altis urbibus ultimæ
Stetêre cauſſæ, cur perirent
Funditus, imprimeretq; muris
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.
Compeſce mentem, me quoq; pectoris
Tentauit in dulci iuuenta
Feruor, & in celeres iambos
Miſit furentem, nunc ego mitibus
Mutare quæro triſtia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobrijs, animumq; reddas.

ACR. ¶ *Nec mare naufragum*] *Naufragia faciens, quaſi nauifragum. Virg. Auloniſq; arces & nauifragum Scylaceum.* ¶ *Nec tremendo*] *Id eſt, tremore tonitrus dixit, unde eſt: Et mortalia corda Per gentes humilis ſtrauit pauor: ille flagranti, aut Athon, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo Deiecit.* ¶ *Ruẽs*] *Impetuoſe ueniens.* ¶ *Fertur Prometheus addere principi Limo coactus particulam*] *Fabulæ ſenſus præſenti intentioni neceſſarius conceptus eſt. Ait aũt Prometheum cum limo homines fingeret iuſſum ex omnibus animalibus particulas, prout erat eorum natura homini apponere, unde uim leonis ſtomacho appoſuiſſe, idcirco quòd iracundia magis accendamur: timorem à lepore poſuit, à uulpe aſtutiam, à lupo rapacitatem, ab equo uelocitatem, à columba libidinem, & ex reliquis reliqua, ac per hoc intelligitur nihil grauius eſſe homine. Ordo eſt: Fertur Prometheus coactus addere principi limo, particulam deſectam undiq;, & appoſuiſſe noſtro ſtomacho uim inſani leonis.* ¶ *Vndiq; deſectam*] *Quaſi ex multis hominem compoſuerit.* ¶ *Iræ Thyeſten exitio graui Strauêre*] ἀπὸ παραδείγματος, *hoc eſt, ab impij exemplo fidem dat facto ſuo. Atreus autem & Thyeſtes fratres fuerant, qui quia in ſeditione alter alteri nocere non poterat, in ſimulatam gratiam redierunt. Qua occaſione Thyeſtes cum fratris uxore concubuit: Atreus uerò ei filium epulandum appoſuit. Quod ſcelus & ſol fugiſſe narratur. Hinc Virg. Nec tam auerſus equos Tyrias ſol iungit ab urbe, & Statius: Et caligantes abrupto ſole Mycenas.* ¶ *Vltimæ ſtetêre*] *Extitêre uſque ad euerſionem.*

¶ *Hoſtile aratrum*] *Condendis atque euertendis ciuitatibus. Hæc conſuetudo fuit ut aratro fierent, ut de condenda Virgilius: Interea Aeneas urbem deſignat aratro. Item Cicero de euertenda in Philippicis: Vt uexillum tolleret, & aratrum circumduceret.* ¶ *Inſolens*] *Tantummodo ira commotus.* ¶ *Compeſce mentem*] *Id eſt, noli me iraſcendo imitari quem pœnitet.*

¶ *Celeres iambos*] *Epitheton eſt. Sic in arte poëtica de pede iambo, Pes citus, unde etiam trimetris accreſcere iuſſit Nomen Iambeis.* ¶ *Miſit furentem*] *Propter iram ſcilicet.* ¶ *Nunc ego mitibus mutare quæro triſtia*] *Id eſt, blandimentis mutare iracundiam cupio.*

¶ *Recantatis*] *Id eſt, meliore carmine deletis: Recantantur autem opprobria cum mutato carmine laudibus corriguntur.* ¶ *Animumq; reddas*] *Hoc eſt, ſpem mihi redintegrandi amoris facias.*

PORPHYR. ¶ *Noricus deterret enſis*] *Speciem pro genere poſuit, non enim in Norico tantum enſes fiunt. Sed ſic dicitur, ut: Leuis innatat alnus Miſſa Pado.* ¶ *Nec mare naufragum*] *Vt, nauifragum Scylaceum, quod ibi naues franguntur.* ¶ *Et inſani leonis Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro*] *Belle de fabula ſenſus præſenti intentioni neceſſarius conceptus. Ait autem Prometheum limo homines fingere iuſſum, & ex omnibus animalibus particulas homini apponere, Vim leonis ſtomacho appoſuiſſe. Idcirco iracundia magis nos incendi,*

quàm

quàm ulla alia animalia. ¶ Iræ Thyeſten exitio graui] Iam hoc ἀπὸ τραγῳδίας μετὰ infert, quàm ſit ira atrox, & exitioſa hominibus. ¶ Imprimeretq; muris Hoſtile aratrum] Hoc eſt, hæc eadem ira cauſa fuit delendis urbibus, uſque adeò ut ubi fuiſſent muri, aratrum inducerent. ¶ Me quoq; pectoris tentauit feruor] Me quoque inquit iracundia, calore iuuentæ magis accenſa, incitauit in iambos. Iambici autem uerſus aptiſſimi habentur ad maledicendum, denique & Catullus cùm maledicta minaretur, ſic ait: At non effugies meos iambos. ¶ Recantatis] Remutatis. ¶ Amica] Recantari probra dicuntur, cùm contraria probris carmina fiunt in eum, cui maledixerimus.

AD TYNDARIDEM.

Ode XVII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--∪---∪∪-∪∪
--∪---∪∪-∪∪
--∪---∪--
-∪∪-∪∪-∪--

XVII Velox amœnum ſæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, & igneam
Defendit æſtatem capellis
Vſq; meis, pluuioſq; uentos.
Impunè tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes, & thyma deuiæ
Olentis uxores mariti.
Nec uirideis metuunt colubros,
Nec Martiales hœdilia lupos,
Vtcunq; dulci Tyndari fiſtula
Valles, & Vſticæ cubantis

ACRON. ¶ Velox amœnum ſæpe Lucretilem] Ad Tyndarida παραινετική, Ode Tricolos, tetraſtrophos. Metrũ duobus uerſibus Alcaicum. Tertius dimeter iambicus hypercatalectus. Quartus Pindaricus. Et hãc Oden recantando ad Tyndarida ſcribit Horat. cui ut plenè ſatisfaciat, inuitat eam in fundũ ſuũ, quem in Sabinis habebat. Dicit ergo cõtempto Lycæo, monte Arcadiæ, ueniſſe ad Lucretilem montem Faunum, quem quidam Inuum uocant. Lucretilis autem mons in Sabinis eſt: ſed hic magis Pana pro Fauno uoluit intelligi, nam & capellas ſuas eum cuſtodire dicit. Ergo magis ille ordo eſſe debuit. Lucretili Lycæum mutat, & eſt ὑπαλλαγή: niſi ex hoc ipſo Lycæo Lucretilis comparetur, quòd utrunq; ſæpius commutet. ¶ Defendit æſtatem] Remouet æſtus & frigora prohibet: ut, Solſtitium pecori defendite. ¶ Vſque] Continue. ¶ Pluuioſq; uentos] Pluuiam ferentes, tempeſtuoſos. ¶ Impune] Sine damno. ¶ Arbutos] Arbutum quem uulgo appellant, libentius capræ perſequuntur ad paſcendum, ut: Dant arbuta ſyluæ, & alibi: Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis. ¶ Deuiæ] Errantes, paſcentes, ut: Rara per ignotos errant animalia montes. ¶ Olentis] Grauis enim hircorum, & caprarum odor. Ergo olentis, fœtentis, ut: Herbas contundit olentes, &: graue olentia centaurea. ¶ Vxores] ἀκυρολογία eſt, ut Virg. Vir gregis ipſe caper, &: Quem legere ducem, & pecori dixère maritum. ¶ Nec Martiales] Martis dicatos tutelæ, ut Virg. Martius à ſtabulis rapuit lupus. ¶ Hœdilia] Septa hœdorum, per continens id quod continetur, ſynecdochicôs. ¶ Vtcunque] Quandocunque, aut quotienſcunq;. Ordo eſt: Tyndari utcunq; perſonuerunt ualles, & leuia ſaxa cubantis Vſticæ dulci fiſtula, nec metuunt uirides colubras, nec hœdilia Martiales lupos. ¶ Vſticæ] Nomen montis & uallis: Idem in epiſtolis, de ſitu eiuſdem uallis: Continui montes, niſi diſſocientur opaca Valle. ¶ Cubantis] Depreſſæ, ut: Megaroſq; ſinus, Tapſumq; iacentem.

PORPH. ¶ Velox amœnum] Hæc Ode ad Tyndaridem ſcribitur cui plene cupiens ſatisfacere poëta, inuitat eam in fundũ ſuum, quem in Sabinis habebat. ¶ Velox amœnũ ſæpe Lucretilem

mutat

mutat Lycæo Faunus] Ea figura hoc dictum eſt, qua illud apud Virgilius: Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta. Senſus eſt autem, relicto Lycæo monte Faunus in Lucretilem uenit. Lucretilis autem mons eſt, in Sabinis. ¶ Defendit æſtatem] Ita dictum, ut Solſticium pecori defendite, ſignat autem prohibete. ¶ Olentis uxores mariti] Venuſtè capras dicit uxores olentis mariti, quia hirci, quorum uxores ſunt, malè olent, id eſt, fœtent. Olentis ergo non ſimpliciter accipiendũ, ſed grauiter olentis, ut illud eſt: Allia ſerpillumq; herbas cõtundit olentes. ¶ Nec uirides metuũt colubros] Viridis, id eſt, ſubtilis & tenuis σχῆμα λιτότης, cùm minus dicitur, plus intelligitur, ac ſi dicas, non indoctum hominem, quem uelis intelligere doctiſſimum. ¶ Nec Martiales hœdilia lupos] Et hic metuent audiendum, quia ſic ſe habet ſenſus: Nec colubras metuunt hœdilia, nec lupos, quos Martiales ait, quòd in tutela Martis ſint. Vtcunq; dulci Tyndari fiſtula Vallis & Vſticæ cubantis Leuia perſonuêre ſaxa] Vtcunq; pro quandocunq;. Senſus eſt: Quandocunq; cantu fiſtulæ Fauni Vſticæ montis ſaxa reſonuerunt, metu colubrarum, & luporum, capræ meæ liberantur. Faunus enim eas in honorem meum tuetur. ¶ Vſticæ cubantis] Vſtica mons in Sabinis quem cubantem ſuauiter dixit, ad reſupinam regionem eius attendens.

Leuia perſonuêre ſaxa.
Dijme tuentur, dijs pietas mea,
Et Muſa cordi eſt: hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hîc in reducta uallæ, caniculæ
Vitabis æſtus, & fide Teia
Dices laboranteis in uno
Penelopen, uitreamq; Circen,
Hîc innocentis pocula Lesbij
Duces ſub umbra, nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia: nec metues proteruum

ACR. ¶ Lenia] Leuigata, plana, ut: Illa cadens raucum per leuia murmur Saxa ciet, & Tu tamen è leui rimoſa cubilia limo Vnge, fouens circum. ¶ Dijs pietas mea, & Muſa cordi eſt] Id eſt, carmen meum placet dijs. Hoc uult dicere, quod quotieſcunque in agro fiſtula perſonaret: tunc agrum ſuum nec imbribus ablui, nec ſiccitate torreri: ſe autem numinibus curæ eſſe & honori. ¶ Hinc] Id eſt, de Sabino fundo, nam loci eſt. ¶ Manabat] Abundabit. ¶ Opulenta cornu] Metaphora à cornu Fortunæ, quo dicitur diuitias conſueſſe ligari. ¶ Hîc in reducta] Secreta, refrigerata, ut: Penituſq; in ualle reducta. ¶ Caniculæ] Canicula ſtella eſt in ore canis. ¶ Vitabis æſtus] Nimios calores, ut: Findit canis æſtifer arua. ¶ Et fide Teia] Aut chordis, hoc eſt, fidibus lyricis: aut à ciuitate Arcadiæ Anacreontis poëtæ, ut in Epodo: Anacreonta Teium. ¶ Dices] Cantabis per cytharam. ¶ In uno] Id eſt, amore Vlyſſis. ¶ Vitreamq; Circen] Aut pulchram, aut procurato lucentem nitore, aut mari uicinam. ¶ Et Lesbij] Optimi uini, à Lesbo inſula: & eſt ſpecies pro genere. ¶ Nec Semeleius] Patronymicon eſt. Thyone autem mater Semeles dicta eſt matris Liberi patris. Dicit ergo per uinum rixam non futuram inter ſe. Thyoneus autem filius Liberi fuit, qui in Chio inſula regnauit, pater Thoantis regis, cuius filia fuit Hypſiphile, quæ coniuratione facta aduerſus uiros ſola parentem ſeruauit, quam fabulam Statius narrauit in ſuo carmine. ¶ Nec proteruum Suſpecta Cyrum] Id eſt, non eris ſuſpecta de eo. Alterius amatoris uocabulum ſub uituperatione memorauit. Cyrus hic riualis fuit Horatij, ſed deſpiciebatur à Tyndaride.

PORPHYR. ¶ Hinc tibi ad plenum manabit] Ordo eſt, Hinc tibi manabit ad plenum opulenta copia benigno cornu: uidelicet copioſo, & diuite: nam cornu uidetur ſignificare Fortunæ, quod Hercules detractum Acheloo, uictor dicitur donaſſe Fortunæ, idq; etiam uulgo Cornucopiæ dicitur. ¶ Ruris honorum] Id eſt, copijs ruſticis. ¶ Et fide Teia dices laborantes] Anacreon Lyricus poëta Teius fuit, id eſt, ab urbe Teia, quam in Paphlagonia eſſe, Salluſtius indicat, cùm de ſitu Pontico

loquia

loquitur. Fides autem chordæ dicuntur, unde & fidicinas Comici dicunt citharistrias. Repromittit ergo amicæ in agello ſuo ſe in eam Lyricũ carmen decantaturũ. ¶ Laborantes in uno] In uno Vlyſſe, ſcilicet utraque amore laborans. ¶ Penelopen, uitreamq; Circen] Parũ decorè mihi uidetur dixiſſe, uitream pro candida. ¶ Hic innocentis pocula Lesbij Duces] ἀντωνομασία, Lesbij pro uini, & dixit à Lesbo inſula: ut Virg. Quam'ue Methymnæo carpit de palmite Lesbos. Innocentis autem pro leuis & minimè caput onerantis. ¶ Nec Semeleius cum Marte confundet Thyoneus] Thyone Semele à Græcis dicta, unde Liber Thyoneus dicitur. Senſus autem eſt, Nec ebrietate rixæ orientur.

Suſpecta Cyrum, ne malè diſpari.
Incontinentes iniiciat manus:
Et ſcindat hærentem coronam
Crinibus, imperitamq́; ueſtem.

ACR. ¶ Diſpari] Tibi in amore non conſentienti. ¶ Incontinentes] Petulantes uel ad leſionẽ, uel ad damna promptas, quod per amoris furorẽ quidam habere ſolent. ¶ Hærentẽ coronam] Pro ornatu muliebri poſuit, ut Virg. Colloq; monile Baccatum, & duplicem gemmis auroq; coronam.

PORPH. ¶ Nec metues proteruũ ſuſpecta Cyrum] Videlicet hunc Cyrum amatorẽ Tyndaridis. Hæc ergo cùm in Sabinis ſecum eſſe cœperit, non eam ſuſpectam futuram, ne Cyrus zelo inciátatus manus ei inferat. ¶ Diſpari] id eſt, amore non conſentienti, ſcilicet, in te.

AD VARVM.

Ode XVIII. Monocolos, ut: Tu ne quæſieris ſcire nefas, quem mihi, quem tibi.

- - - ∪∪ - - ∪∪ - - ∪∪ - ∪∪

NVllam Vare ſacra uite prius ſeueris arborẽ
Circa mite ſolũ Tiburis, & mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus propoſuit, neq;
Mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines. (pat.
Quis poſt uina grauẽ militiã, aut pauperiẽ increpat
Quis non te potius Bacche pater, teq; decens Venus.
At ne quis modici trãſiliat munera Liberi
Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero

ACR. ¶ Nullam Vare ſacra uite prius ſeueris arborem] Ode eſt Monocolos. Metrum choriambicum ex ſpondeo, & tribus choriambis & pyrrhichio, ſiue iambo, ſiue eſt Phalecium. Scribit ad Quintilium Varum fidum amicum ſibi, laudans Tiburtinum uinum, & ſuadet, ut quia uernum competens tempus eſt, nullam arborem priuſquam uitem ponat.

¶ Vere nouo] Vt Virg. Optima uinetis ſatio, cùm uere rubenti Candida uenit auis, longis inuiſa colubris. ¶ Seueris] Poſueris. ¶ Mite ſolum] Fundum excultum. ¶ Siccis] Pro ſobrijs & ieiunis, uel uino abſtinentibus, ſine quo raro lætitia, ut: Adſit lætitiæ Bacchus dator. ¶ Neque mordaces ſollicitudines] Curæ quæ mentem mordeant, & crucient, ut: Quandò hæc te cura remordet. ¶ Increpat] Accuſans commemorat, quæ ſine uino ſolet. ¶ Quis nõ te] Deeſt canet. ¶ Bacche pater] Bacchus lætitiæ pater, & author, ut: Munera lætitiamq; dei. ¶ Te decens Venus] Decens, id eſt, decora Bacchus enim & Venus conuiuijs ſunt aptiores, & uoluptatibus, ut: Sine Cerere & Libero friget Venus. ¶ At ne quis modici] Moderati, parci, moderate uino uſi.

¶ Rixa ſuper mero] Nam poſt ebrietatem Centauri cum Lapithis pugnauerẽ, ut Virg. Bacchus et ad culpam cauſas dedit, ille furentes Centauros leto domuit, Rhœtumq; Pholumq;, Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem. Cuius rixæ in bibendo memoriam habendam ſuadet, & monet, ne ſicut fit à Sithonijs, et ab alijs gentibus, uſq; ad furorem bibatur. Ordo eſt: Centaurea rixa ſuper mero, id eſt, pro mero, ut: Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem.

PORPH. ¶ Nullam Vare ſacra uite prius ſeueris arborem] Vinũ laudat, ſuadens Varo ut in

regione Tiburtina uitem prius quàm aliam arborem ſerat. ¶ *Et mœnia Catili*] *Et ſuprà oſtendimus Catilum & Coracem fratres eſſe Tiburti, cuius nomine Tibur condiderunt.* *At ne quis modici tranſiliat munera Liberi*] *Ne quis, inquit, immoderatè bibat, exemplo ſunt Lapithæ & Centauri, qui in conuiuio Pirithoi hac ebrietate pugnam contraxerunt.*

Debellata, monet Sithonijs non leuis Euhyus,
Quum fas, atq; nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt auidi: non ego te candide Baſſareû
Inuitum quatiam, nec uarijs obſita frondibus
Sub dium rapiam, ſæua tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quę ſubſequit̃ cæcus amor ſui,
Attollens uacuum plus nimio gloria uerticem,
Arcaniq́; fides prodiga perlucidior uitro.

ACRON. ¶ *Debellata*] *Cũ Lapithis monet, ne quis trãſiliat munera modici Liberi, & Euhyus nõ leuis in Sithonijs monet.* ¶ *Sithonijs*] *Thracibus, ut: Sithonio aquiloni. Qui per ebrietatem etiam illicitos concubitus audent, unde Iuuenalis: Inguinis, et capitis quot ſint diſcrimina neſcit.* ¶ *Non leuis*] *Liptote, ac ſi diceret grauiſſimus, & iratus.* ¶ *Fas atq; nefas*] *Licitum & illicitum.* ¶ *Exiguo fine*] ὑποβετικῶς, *id eſt, nulla differentia.* ¶ *Auidi*] *Luxuria ſcilicet, proni propter ebrietatem.* ¶ *Non ego te candide Baſſareu*] *Baſſareus dictus eſt Liber pater, à genere ueſtis Baccharum, unde & Bacchæ Baſſarides dictæ. Perſius: Baſſaris & Lyncem Mænas flexura Corymbis Euhyon ingeminat. Baſſaris enim ueſtis genus eſt uſq; ad pedes demiſſæ, dicta à Baſſara loco Libyæ, ubi fit. Tali enim & numina uti uolunt, ut: Pedes ueſtis defluxit ad imos, &: Vera inceſſu patuit dea.* ¶ *Inuitum quatiam*] *Id eſt, non plus bibam, quàm oportet: aut certe inuitum quatiam ideò dixit, quia in ſacrorum renouatione commouebantur ſimulachra. Virg. Qualis commotis excita ſacris Thyas, ubi audito ſtimulant Trieterica Baccho Orgia.* ¶ *Sub dium rapiam*] *Hoc eſt, non arcana naturæ, uel quæ celare uis, in publicum proferam. Vult per allegoriam intelligi ſe per uinum ſecreta non prodere.* ¶ *Sæua tene*] *Reprime, id eſt, ſicut in Berecynto monte reprimitur ebrietas per myſteria matris Deum, ſic & tu reprime. Precatur aũt Liberum, ut contineat ab eo furoris incitamenta, quæ ipſa ſe ad inſaniã accendunt.* ¶ *Berecyntio*] *Phrygio. Berecyntos enim caſtellum Phrygiæ eſt.* ¶ *Tympana*] *Ebrietatem, nam tympanorum ſtrepitum pro ebrietate poſuit.* ¶ *Cæcus amor ſui*] *Propter ebrietatem neſcius ſui. Eſt autem epitheton amoris perpetuum, ut: Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni: &, Cæci ſtimulos auertere amoris.* ¶ *Vacuum*] *Vino uanum, uel plus ſibi arrogando quàm oportet, ut idem alibi: Tu ſpem reducis mentibus anxijs, Vireſq; & addis cornua pauperi: Poſt te neque iratos trementi Regum apices, neq; militũ arma.* ¶ *Plus nimio*] *Plus iuſto.* ¶ *Arcaniq́; fides prodiga*] *Perfida, & quæ commiſſum fundit arcanum.* ¶ *Perlucidior*] *Omnia nudans, ſicut in uitro omnia uidentur, & ſubſequitur, à ſuperioribus ubiq; ſubaudis.*

PORPHYR. ¶ *Monet Sithonijs non leuis Euhyus*] *Sithonij Thraces ſunt, qui per uinolentiam inuitati, etiam illicitos concubitus audent.* ¶ *Non ego te candide Baſſareu*] *A genere ueſtis Liber Baſſareus appellatur, unde & ipſæ Bacchæ Baſſarides appellantur.* ¶ *Nec uarijs obſita frondibus Sub dium rapiam*] *Non proferam in publicum myſteria tua, inquit, latentia alioquin ac ſecreta. Sed per allegoriam hoc uidetur dicere, ea quæ fidei meæ commiſſa ſunt, nunquam ego ebrius factus prodam.* ¶ *Sæua tene cum Berecyntio Cornu tympana*] *Oro, inquit, contineas à me Liber furoris incitamenta, quæ ſeipſa ad cupiditatem inſaniendi accendunt.* ¶ *Cæcus amor*] *Cupiditas omnium uitiorum.* ¶ *Attollens uacuum plus nimio gloria uerticem*] *Eleganter quia ex ebrietate pleriq; plus ſibi arrogant quàm debent.* ¶ *Vacuum ergo uerticem*] *Vel plus ſibi arrogando uanum: uel uacuum uerticem, id eſt, uacuum cerebrum accipe.*

DE GLYCERA.

Ode XIX. Dicolos, Diſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.

-- -- - ∪ ∪ - ∪ ∪

-- -- - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ ∪

XIX Mater ſæua Cupidinum,
Thebanæq; iubet me Semeles puer,
Et laſciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glyceræ nitor,
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata proteruitas,
Et uultus nimium lubricum aſpici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deſeruit, nec patitur Scythas
Et uerſis animoſum equis
Parthum dicere, nec, quæ nihil attinent.
Hic uiuum mihi ceſpitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraq;
Bimi cum patera meri.
Mactata ueniet lenior hoſtia.

ACRON. ¶ *Mater ſæua Cupidinum*] *Ode dicolos diſtrophos* ἐρωτικὴ *ad pueros ſuos. Metrum primo uerſu Glyconium, ſecũdo Aſclepiadeũ. Hac Ode renouari ſibi amorem Veneris inſtinctu dicit, adiuuante hunc Licentia & Libero. Ter. Corruptiores ſumus omnes licentia.* ¶ *Sæua*] *Modo crudelis Sæuus amor docuit natorum* ſanguine, matrem, Commacula re manus, & alibi, Vi ſuperum, ſæuæ memorẽ Iunonis ob iram Et: Stat maternis ſæuus in armis Dicit autem Venerẽ, ut: Matris Acidaliæ. ¶ *Thebanæ*] *Quæ de Thebis,* ὡ βακχευτὰς. ¶ *Semeles*] *Nomen eſt matris Dionyſij.* ¶ *Puer*] *Dionyſius, qui colitur apud Thebas.* ¶ *Et laſciua licentia*] *Ocium, quod ſemper in laſciuiam reſoluitur.*

¶ *Finis animum reddere amoribus*] *Iam deſertis, & alienis ab animo, denuo ijſdem incitari.* Glyceræ] *Nomen amatæ puellæ.* ¶ *Splendentis Pario*] *Parius lapis candidiſsimus eſt, unde ſigna multa fiunt, propterea niueamq; Paron, dixit Virg. Et, Stabunt Parij lapides ſpirantia ſigna, & alibi: Argentum Pariusue lapis circundatus auro.* ¶ *Vrit*] *Incendit Vir. Carpit enim uires paulatim, uritq; uidendo Fœmina.* ¶ *Grata proteruitas*] *Amantibus grata procacitas ſiue impudentia, qua interdum conſueuerunt commendari mulieres.*

¶ *Lubricus*] *Ad Libidinem procliuis,* ¶ *Cyprum deſeruit*] *Relicta, in qua Venus colitur inſula, me totũ occupauit.* ¶ *Nec patitur Scythas*] *Non ſinit me cantare de prælijs. Dicit autẽ ſe amore Veneris, & delicijs occupatũ, ſe ſcribere bella non poſſe.* ¶ *Verſis equis*] *In fugam retortis, quare fortiores dicuntur Parthi, ut: Et miſſam Parthi poſcunt in terga ſagittam.* ¶ *Nec quæ nihil attinent*] *Id eſt, quæ ad uoluptatem non pertinent, nec attinẽt ad amorẽ, ut: Quin tu aliquid ſaltẽ potius, quorum indiget uſus.* ¶ *Hic uiuum mihi ceſpitem, hic Verbenas pueri ponite*] *Verbena aut terra uirens, aut ceſpes ad ſacrificium. Bene autem uerbenas, ceſpitem, & thus Veneri promittit, quæ non placantur ſanguine. Virgilius: Tũ Venus, haud equidem tali me dignor honore. Et item, Centumq; Sabeo Thure calent aræ, ſertisq; recentibus halant. Verbenas autem dixit, herbas ſacras, ut Virgilius, Verbenasq; adole pingues, & maſcula thura. & Terentius: Ex ara ſume hinc uerbenas tibi.* ¶ *Mactata ueniet lenior hoſtia*] *Id eſt, facto ſacrificio manſueſcet, hoc eſt lenior Glycera Veneri ueniet, quã proteruam dixerat.*

PORPHYRION. ¶ *Mater ſæua Cupidinum*] *Hac Ode renouare ſibi ait amorem inſtinctu Veneris ac uini, adiuuante etiam licentiæ libertate.* ¶ *Vrit grata poteruitas*] *Dixit* ἐρωτικῶς, *quia plerunq; ipſa ſuperbia ac faſtidiũ mulieris, magis eam amatori cõmendat.*

¶ Et uultus nimiũ lubricus aſpici] Mirè dictum eſt, cuius uultus cùm aſpectus eſt, lubricos in amorẽ ſui facit iuuenes. ¶ Nec patitur Scythas, Et uerſis animoſum equis Parthum dicere] Hic oſtendit ſe in delicijs Veneris occupatum non poſſe res bellicas ſcribere, non permittit, ait, dicere bella, uel res alias quæ non pertinent ad Venerem: ſed illud cogit dicere, quod expetit natura. ¶ Nec quæ nihil attinent] Iucunde nihil ad ſe pertinere ait alia, niſi quæ ad Venerem pertinent. ¶ Mactata ueniet lenior hoſtia] Veneri ſcilicet, mactata hoſtia, Glycera lenior ueniet. De qua bene hoc dictum eſt, quia proteruam eam eſſe iam dudum oſtenderat

AD MECOENATEM.

Ode XX. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ

-υ---υυ-υ-υ

-υ---υυ-υ--

-υ---υυ-υ--

-υυ--

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipſe teſta
Conditum leui, datus in Theatro
Quum tibi plauſus.
Chare Mecœnas eques: ut paterni
Fluminis ripæ, ſimul & iocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubum, & prælo domitam Calœno
Tu bibes uuam, mea nec Falernæ
Temperant uites, neq; Formiani
Pocula colles.

ACRON. ¶ Vile potabis modicis Sabinum] Metrum ſapphicum hendecaſyllabum. Mecœnatem inuitat ad cœnam, cui mediocritatem ſuam excuſat, promittens ei uinum Sabinum nouitate uile: ſed quod in amphoram græcam miſerit, ut inde aliquid traheret ſuauitatis, eo tẽpore quo ille in Theatro à populo laudabatur. ¶ Vile] Aut nouum, aut certe abundans, ideoq; minoris precij, ut Virgilius; Viciamq; feres uilemq; faſelum, & : Vilibus aut onerat pomis. Aut uile uinum propterea, quod ipſi uile ſit, qui meliora potare conſueuerat. Ordo eſt: Chare Mecœnas eques potabis uile Sabinum, modicis Cantaris, quod ego ipſe leui conditum Græca teſta, cum datus eſt tibi plauſus in Theatro, ut ripæ paterni fluminis, ſimul & iocoſa imago Vaticani montis redderet tibi laudes. ¶ Modicis] Paruis, aut modum habentibus. ¶ Cantharis] Vaſis uinarijs, anſas habentibus. ¶ Leui] Aperui, protuli, ut: Releui dolia omnia. ¶ Chare Mecœnas eques] Conſtat Mecœnatem in equeſtri dignitate manſiſſe ſua uoluntate, dum ei facultas conſulatus pateret. ¶ Vt paterni fluminis] Paterni ideo, quia de Tuſcia fuit Mecœnas, unde oritur Tiberis, ut Virgilius: Qui Tuſcum Tibrim, & Romana palatia ſeruas: Nam & Porſenæ dicitur affinis fuiſſe. ¶ Redderet laudes] Per Echo ſcilicet. ¶ Vaticani] Vaticanus mons eſt, uicinus Theatro, in quo dicit per Echo auditas uoces. ut Virgilius: Saxa ſonant, uocisq; offenſa reſultat imago. ¶ Cæcubũ] Vinum Campaniæ regionis. ¶ Et prælo] Prælum dicitur unde uuæ premi conſueuerint.

¶ Mea nec Falernæ temperant uites] Id eſt, non fruor uino illarum ciuitatum, neq; ſunt mea pocula ſimilia. ¶ Vites] Probati uini & optimi, de quo Virgilius: Et quo te carmine dicam Rhetica, nec cellis Ideo contende Falernis. ¶ Nec Formiani] Formiæ ciuitas eſt, unde eſt hoc deriuatum.

PORPHYRION. ¶ *Vile potabis modicis Sabinum*] *Mecœnatem ad cœnam inuitat, promittens ſe ei uinum Sabinum exhibiturum, quod in amphoram Græcã miſerat, ut inde ſcilicet aliquid adduceret ſuauitatis. Vile pro non uetuſto uidetur dixiſſe. Alioquin Sabinum uinum ſi uetuſtum ſit, non eſt uile.* ¶ Modicis] *Videtur modicum pro paruo poſitum, quod quidam negant, exiſtimantes modicum à modo dictum, & ſignificationem habere eius, quod Græcè μέτριον dicitur.* ¶ *Chare Mecœnas eques*] *Conſtat Mecœnatem in equeſtri dignitate ſua uoluntate permanſiſſe, cum utique facultas lati claui pateret.* ¶ *Vt paterni fluminis ripæ*] *Tyberis ex Ethruria uenit, quem patrem Mecœnatis dicit, quia inde Mecœnas fuit oriundus.* ¶ *Vaticani montis*] *Vaticanum montem non longe eſſe à Theatro Pompeij ſcimus, quem reſonuiſſe ſimul cum ripis plauſu populi dicit.* ¶ *Conditum leui*] *Dicit hoc uinum per ſemetipſum inueteratum condidiſſe, leuiſſe ergo ſe gypſo utique uult intelligi. Huic contrarium eſt Terentianum illud, Releui dolia omnia, omnes ſerias: quod ſignat aperui, & quaſi regypſaui.* ¶ *Datus in Theatro Cum tibi plauſus*] *Diximus, & ſupra claros, & bonæ exiſtimationis uiros plauſu populi ſolitos fuiße in Theatro excipi, malos autem exibilari.* ¶ *Tu bibes uuam*] *Pro uino, τρόπος μετωνυμία dicitur. Huic contrarium Plautus in Trinummo fecit, uinum pro uua dicens: Illud uinum priuſquam coctum eſt, pendet putidum.* ¶ *Mea nec Falernæ Temperent uites, neq; Formiani pocula colles*] *Per quod ſignat nec Falernum uinum ſe habere, quod ei cœna exhibeat, nec Formianum, quæ illorum temporum fuêre nobiliſsima.*

IN DIANAM ET APOLLINEM.

Ode XXI. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Quis multa gracilis te puer in roſa.

– – – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∪ –
– – – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∪ ∪
– – – ∪ ∪ – –
– – – ∪ ∪ – ∪ –

XXI Dianam teneræ dicite uirgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium
Latonamq; ſupremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuijs, & nemorum coma
Quæcunq; aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Syluis, aut uiridis Gragi;

ACRON. ¶ *Dianã teneræ dicite uirgines*] *Ad chorum uirginum & puerorũ. Metrum duobus uerſib. Aſclepiadeum, tertio Pherecratiũ, quarto Glyconium. Auguſtos ludos ſeculares inſtituit, quibus hymni Apollini Dianæq; dicebantur à nobilibus, quas pueri Apollini, Dianæ uirgines canebant, & hac Ode hoc ipſum edocet, & hortatur, ut cantent.*

¶ Dicite] *Cantate, ut: Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos.* ¶ *Intonſum*] *Crinitum,* ¶ *Cynthium*] *Apollinem, à Cyntho monte Deli, in quo natus eſt. Virg. Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem Vellit, & admonuit.* ¶ *Latonamq; ſupremo*] *Maximo, ut Terentius: Proch ſupreme Iupiter, &: Rex ipſe Iouis de gente ſuprema.* ¶ *Penitus*] *Aut ualde, aut familiariter, Penitus modo nõ genus omne peroſos Fœmineum.* ¶ *Vos letã*] *Ordo eſt: Vos dicite letã comã nemorũ, & quæcunq; prominet fluuijs, aut Algido gelido, aut nigris ſyluis Erymanthi mõtis Arcadiæ: aut nigris ſyluis uiridis Gragi: & uos mares tollite Tempe Apollinis totidẽ laudibus, & Delon natalem Apollinis, & humerum inſignem fraterna lyra.*

PORPHYR. ¶ *Dianam teneræ dicite uirgines*] *Dicite pro cantate poſitum eſt, ut: Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos.* ¶ *Latonamq; ſupremo Dilectam penitus Ioui*] *Su-*

premo pro ſummo, ut: Supreme Iupiter à Terentio dicitur. Penitus autem dilectam, pro ualde dilectam, ut: Penitus modo non genus omne peroſos Fœmineum: penitus igitur funditus dilectã intellige. ¶ Nigris aut Erymanthi ſiluis] Erimanthus mons in Arcadia. Nigris aũt ſiluis umbroſis intelligamus. Gragi] Gragus mons Lyciæ, in quo Chimæra fuiſſe dicitur.

ACR. ¶ Tempe] Mons et amœna Theſſaliæ. Vir. Speluncæ, uiuiq; lacus, & frigida Tēpe. ¶ Fraternaq; humerũ lyrã] Quia à Mercurio lyra inuenta eſt; & Apollini data ab eo, quia Apollinis frater Mercurius putatur. ¶ Hic bellũ] Ordo: Hic motus ueſtra prece à populo & principe Cæſare aget lachrymoſum bellũ, & peſtētẽ miſera fame in Perſas atq; Britanos. ¶ Lachrymoſum] Luctuoſum, ut Vir. Siue Getis inferre manũ lachrymabile bellũ. ¶ Aget] Auertet, ut abiget.

Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemq; mares Delon Apollinis,
Inſignemq; pharetra,
Fraternaq; humerum lyra:
Hic bellum lachrymoſum, hinc miſeram famem
Peſtemq; à populo, & principe Cæſare in
Perſas, atq; Britanos
Veſtra motus, aget prece.

POR. ¶ Vos Tempe] Locus in Theſſalia opacitate & Peneo flumine amœnus, q in honorem Apollinis merito laudatur, quod ibi laurus plurima ſit. ¶ Fraternaq; humerum lyrã] Et hic et in ſuperiore accipe, inſignē cithara. Per figurã hæc elocutio intelligenda, ut ſit Apollinem inſignē humerũ habentē, Vt: Læta comã, dicitur à Virgilio, & multa ſimilia. ¶ Fraterna lyra] Mercurius lyrã inuenit, qui frater eſt Apollinis. ¶ A populo & principe Cæſare] Nunquid principē ad populum referemus, ut ſit à populo principe, quia populus Romanus princeps erat, & rector omnium populorum, & recte dicitur.

AD FVSCVM ARISTIVM.

Ode XXII. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-υ---υυ-υ-υ
-υ---υυ-υ--
-υ---υυ-υ--
-υυ--

ACR. ¶ Integer uitæ ſceleriſq; purus] Metrũ ſapphicum hendecaſyllabũ tribus uerſibus. Quartus Adonius. Ad Ariſtiũ Fuſcum ſcribit amicum ſuũ, indicans innocentiã ſemper & ubiq; tutã eſſe, etiã inter res ſæuas ac periculoſas: cuius rei teſtimoniũ documētumq; ipſe ceperit, cum aliàs tum præcipuè cũm in Sabinis, in agello ſuo ſpaciantē, ſe ingens lupus fugerit. Dubitandum tamen eſt utrũ iocularitèr an uerè dicatur, quia lupi ſinguli ſingulos homines inuadere conſueuerunt. ¶ Integer] Innocens. ¶ Non eget Mauri iaculis] Id eſt, quib. utũtur Mauri, eſt enim primitiuũ pro deriuatiuo. ¶ Grauida] Plena, fertilis, ut: Bis grauidæ pecudes, bis pomis utilis arbos. ¶ Syrtes] Syrtes loca Africæ in mari feruentes harenis: uel breuia uada, per quæ loca duxit Cato exercitũ. ¶ Aeſtuoſas] Aut procelloſas, aut nimio ſole feruentes, unde Virg. Et inhoſpita Syrtis. Caucaſum] Caucaſus mons Scythiæ præter habitatio

XXII. Integer uitæ, ſceleriſq; purus
Non eget Mauri iaculis, neq; arcu;
Nec uenenatis grauida ſagittis
Fuſce pharetra,
Siue per Syrtes iter æſtuoſas,
Siue facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, uel quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes

habitationes hominũ, de quo Vir. Seu duris genuit te cautibus horrens Caucaſus. ¶ Fabuloſus Hydaſpes] Aut longinquus, aut de quo multa finguntur miranda per fabulas ex mõſtris uarijs, quibus abundat. ¶ Lambit] Metaphora à lingua, eò quod leniter fluat, & ripas ſuas tãquam lingua lambat. ¶ Hydaſpes] Fluuius Mediæ, uel Indiæ. Virg. & Medus Hydaſpes.

POR. ¶ Integer uitæ ſceleriſq; purus] Ad Ariſtium Fuſcũ hæc ſcribuntur, quibus indicat innocentiã ſemper & ubiq; tutã eſſe, cuius rei teſtimoniũ ipſe accepit tunc, cum Sabinis in agello ſuo ſpatiantẽ ſe, lupus immenſæ magnitudinis fugerit. Et hæc dubito utrum ioculariter dicantur, an uerò: quoniã lupi dicũtur ſolere ſingulos homines inuadere. Integer uitæ ut Virg. O præſtans animi iuuenis. ¶ Grauidis ſagittis fuſce pharetra] Grauida pharetra pro graui, ac per hoc plena, metaphora. ¶ Lambit] Hydaſpes amnis Indiæ, fabuloſus autem dictus, quod India plurima genera miraculorum & digna fabulis ferat. Lambit autẽ translatiuè dictum eſt à lingua, per quod ſignat Hydaſpem fluuium lenem, leuiter ſuas ripas tangere.

Nanq; me ſilua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & ultra
Terminum curis uagor expeditus,
Fugit inermem.
Quale portentum neq; militaris
Daunias latis alit æſculetis,
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor æſtiua recreatur aura,
Quod latus mundi nebulæ, maluſq;
Iupiter urget:
Pone curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata,
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

ACRON. ¶ Nanq; me] Ordo eſt: Nanq; me inermẽ fugit lupus in Sabina ſilua, dum canto meã Lalagen, & uagor ultra terminum expeditus curis. ¶ Dum meam canto Lalagen] Id eſt, dum amicæ laudibus illicior uoluptate cantandi. Meam autem quam diligo, ut Virg. Reſtitit, Eurydicenq; ſuam iam luce ſub ipſa, Immemor heu uict9q; animi, reſpexit. ¶ Vltra terminũ curis uagor expeditus] Aut ultra agri fines: aut ultra curarum terminũ progreſſus, tanta animi ſecuritate, ut nihil timerem. ¶ Portentum] Pro lupo poſuit.

¶ Militaris] Quia uiros fortes & aptos militiæ habuit. Virg. Hæc genus aëre uirum, Marſos, pubemq; Sabellam, Aſſuetumq; malo Ligurem, Volſcoſq; uerutos, Extulit: hæc Decios, Marios, magnoſq; Camillos. ¶ Daunia] Apulia dicta à Dauno rege, ſocero Diomedis, aut à regione in qua pater Turni Danaus regnauit, unde eſt: Dauni miſerere ſenectæ.

¶ Latis] Magnis & uaſtis, & pro ſiluarum magnitudine feris abundantibus. ¶ Aeſculetis] Sicut pinetis à pino, ſic æſculetis dixit ab æſculo. ¶ Nec Iubæ tellus] Vt ſupra à rege ſignificat prouinciam. Iuba enim rex Marorum fuit, quæ regio & ſicca eſt, & leonibus abundans. Virg. in eius execratione laudans Italiam: At rabide tygres abſunt, & ſæua leonum Semina. ¶ Arida nutrix] Siticuloſa. Virg. Hic deſerta ſiti regio. ¶ Pone me pigris] Frigidis locis Scythæ. Virgil. Semper hiems, ſemper ſpirantes frigora cauri. ¶ Recreat] Proflatur. ¶ Quod latus] Ac ſi diceret, quam partem. ¶ Maluſq; Iupiter] Iouem aërem poſuit, ut Virg. Iupiter & læto deſcendit plurimus imbri. Nebulæ maluſq; Iupiter ac ſi diceret, loca ſine ſole. Virg. Plaga ſolis iniqui, & item: Tum ſol pallentes haud unquam diſcutit umbras. ¶ Vrget] Comprimit, ut Cærulea glacie cõcretæ atq; imbribus atris. ¶ Pone ſub curru] Aut in frigidis partib. Scythiæ uel in ardentibus partibus aphricæ ſi poneretur. Lalagen ſe amicam ſuam dicit, ſecurum omniũ periculorũ bono innocentiæ, poſſe cantare.

¶ Nimium propinqui] Vt, Semper ſole rubens, & torrida ſemper ab igni. ¶ Domibus negata] Cyrenaicam dicit inhabitabilem. ¶ Dulce ridentem] Vt Virgil. Fuit aut tibi quicquam Dulce meum.

PORPHYRION. ¶ Canto Lalagen] Compono ſcilicet librum Lalagen: Ita liber Sex. Decij Collyra inſcribitur eò quòd de Collyra amicus ſcriptus ſit. Etiam nos ſic plerunq; loquimur. ¶ Et ultra terminum curis uagor] Id eſt, ultra terminum fundi mei procedo, lucorum uoluptate oblectatus. Curis autem expeditis, pro ipſe curis expeditus, id eſt, ſecurus.

¶ Neq; militaris Daunias] Daunias Apulia, dicta à Dauno rege ſocero Diomedis, quã militarem dixit, quia militiæ aptos uiros habet. ¶ Latis alit æſculetis] Aeſculetis ab æſculo arbore, ita dicuntur, ut pineta à pino. ¶ Nec Iubæ tellus] Mauritiania intelligenda à Iuba rege. ¶ Pone me pigris] Cur pigros campos dixerit ipſe oſtendit ſubijciendo, ubi nulla arbor æſtiua aura recreatur. ¶ Quod latus mundi] Latus pro qualibet mundi parte poſuit. ¶ Nebulæ maluſq; Iupiter urget] Iouem pro tempeſtate ponere poëticum eſt, ſic & Virgi. Modò Iupiter adſit, Tertia lux claſſem Cretæis ſiſtet in oris. Ergo malus Iupiter, pro eo quòd eſt, iniqua tempeſtas. ¶ Pone ſub curru nimium propinqui Solis] In Aphrica ſcilicet, cui ſol proprior eſt, quàm cæteris terris. ¶ Domibus negata] Quia ultimæ partes Aphricæ inhabitabiles ſunt, propter nimios calores. ¶ Dulce ridentem] Pro dulciter ridentem, nomen pro aduerbio ponitur.

AD CHLOEN.

Ode XXIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Quis multa gracilis te puer in roſa

---vv--vv-v-
---vv--vv-v-
---vv--
---vv-v-

XXIII

Vitat hinnuleo me ſimilis Chloë,
Quærenti pauidam montibus auijs
Matrem, non ſine uano
Aurarum, & ſiluæ metu.
Nam ſeu mobilibus ueris inhorruit
Aduentus folijs, ſeu uirides rubum
Dimouêre lacertæ:
Et corde, & genibus tremit:

ACR. ¶ Vitas hinnuleo me ſimilis Chloë] Metrum duobus uerſibus Aſclepiadeum, & primus uerſus per reſolutionẽ ſcãditur ita: Vitat, hinnuleo, me ſimilis, Chloë. Tertius Pherecratius. Quartus Glyconius, q & ipſe per reſolutionem ſcanditur, ita: Aura, r' &, ſilu, æ metu. Ad Chloën iam maturam uiro, ſcribit contactum ſuum fugientem, cui ueluti ſuadet, uirorum eam contactum non debere uitare, & comparat eam hinnulo imbelli & natura timido, quòd ſicut ille leonem uel tigridem, ſic iſta fugiat uiros: feras aſtruens inſequi ut occidant, ſe ad hoc uelle cõſequi eam, ut amplectatur. Senſus autem hic eſt: Chloë me uitat & timet, ut hinnulus q ceruæ matri aberrauit, & ad omnes motus auræ uel nemoris tremit. Ordo eſt: Chloe uitat me ſimilis hinnuleo quærenti pauidam matrẽ in auijs montibus, non ſine magno metu aurarum & ſiluæ. ¶ Auijs] Præter uiæ uſum, qua feræ ambulare conſueuerunt: ut naturam timiditatis oſtenderet, Virg. Auia tum reſonant auibus uirgulta canoris. ¶ Nam ſeu mobilibus] Hypallage eſt, pro mobilia folia inhorruerunt aduentu ueris. ¶ Inhorruit] Conturbata eſt, ut: Inhorruit armos. Item, & inhorruit unda tenebris. ¶ Seu uirides rubum dimouere lacertæ] Colorẽ lacertarum expreßit ephitheton, quæ talibus locis latere conſueuerunt.

Virg.

Virg. Nunc uirides etiam occultant ſpineta lacertos. ¶ Et corde & genibus] Id eſt, animo & corpore, Synecdochicôs, genibus enim capti tremere conſueuerunt.

PORPHYR. ¶ Vitas binnuleo me ſimilis Chloë] Hæc Ode in puellam refugientem tactum uiri ſcripta eſt. Senſus eſt autem, Chloë me uitat atq; timet, ut binnuleus qui matri aberrauit. ¶ Nam ſeu mobilibus uenis inhorruit Aduentus folijs] Ὑπαλλαγή, Pro ueris aduentu folia mota inhorruerũt, id eſt, cõmota ſunt ac tremuerunt. ¶ Seu uirides rubũ dimouere lacertæ] Rubus ſpecies ſunt mori agreſtis, ſic deniq; à ruſticis hodie in Italia appellẽtur.

Atqui non ego te, Tigris ut aſpera,
Getulus'ue leo, & frangere perſequor,
Tandem deſine matrem
Tempeſtiua ſequi uiro.

ACRON. ¶ At qui non ego te tigris] Ordo eſt: Atqui non perſequor ego te frangere ut aſpera tigris, uel Getul9 leo. Tigris, uelociſſimũ animal eſt. ¶ Tandem] Ad proprium deſiderium retulit. ut Virg. Veniſti tandem tuaq; expectata parenti, Vicit iter durum pietas. ¶ Tempeſtiua uiro] Id eſt, matura uiro, & uiri patiens, & coniunctioni apta.

PORPHYRION. ¶ Atqui non ego te] Senſus eſt, Non ita Chloë tu timere hoc debes, ut binnuleus, quia ille periculum uitæ à tigride uel à leone timet: ego autem te non ea mente proſequor, ut abſumam, ſed ut amplectar. Quare nõ ut ille, ita tu matrem adhuc debes ſequi, cùm tu ſis id ætatis, ut uirum ferre poſſis.

AD VIRGILIVM.

Ode XXIIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Scriberis Vario fortis, & hoſtium.

---UU--UU-UU
---UU--UU-U-
---UU--UU-UU
---UU-UU

XXIIII Quis deſiderio ſit pudor, aut modus
Tam chari capitis, præcipe lugubres
Cantus Melpomene, cui liquidam pater
Vocem, cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus ſopor
Vrget? cui pudor, & iuſtitiæ ſoror,
Incorrupta fides, nudaq; ueritas,
Quándo ullum inuenient parem?

ACRON. ¶ Quis deſiderio ſit pudor aut modus] Metrum tribus uerſibus Aſclepiadeum, quartus Glyconius. Conſolatur hac Ode Virgil. impatienter Quintilij amici ſui mortem lugentem. Senſus autẽ eſt uel ordo: Da mihi præcepta carminis ô Muſa, quibus oſtendam quis modus deſiderio eſſe debeat chariſſimi ſodalis, aut amici. Quidam autem fratrem Virgilij hunc uolunt eſſe, quia dicit, Tam chari capitis. ¶ Cui liquidam] Puram, dulcem ſiue canoram. Virg. Tum liquidas corui preſſo ter gutture uoces, Aut quater ingeminant. ¶ Pater] Iupiter. Iouis enim & Mnemoſynes filiæ Muſæ eſſe dicuntur. Ordo autem eſt: Melpomene, cui pater dedit liquidam uocem, cum cithara, præcipe lugubres cantus, quis pudor aut modus ſit tam chari capitis. ¶ Ergo Quintiliũ] Ordo eſt: Perpetuus ſopor urget Quintilium, cui pudor & incorrupta fides, iuſticiæ ſoror, nudaq; ueritas erat: quándo ergo ullum inuenient parem? ¶ Sopor urget] Mors, ut: Ferreus urget ſomnus. &, Tunc conſanguineus leti ſopor. ¶ Incorrupta fides] Fides eſt appellata iuſtitiæ ſoror. ¶ Nudaq; ueritas] Infucata & pura, quæ nil occulti habet, ut egeat argumento.

PORPHYR. ¶ Quis deſiderio ſit pudor aut modus] Hec Ode ἐπικήδειον continet, in Quintilium ſodalem Horatij, Senſus autem eſt: Precipe, id eſt, da mihi præcepta carminis Muſa, ut oſtendam quis modus deſiderio eſſe debeat chariſſimi amici. ¶ Perpetuus ſopor urget?] Eleganter & poëtice ſoporem pro morte poſuit. ¶ Nudaq; ueritas] Bonum epitheton, ideo, quia nihil oculis tenet ac celat. ¶ Quándo] Acuta priore ſyllaba quándo, uim interrogatiuam habet. ¶ Fruſtra pius] Hec fruſtra repoſcis inquit.

Multis ille quidem flebilis occidit:
Nulli flebilior, quàm tibi Virgili.
Tu fruſtra pius, heu, non ita creditum,
Poſcis Quintilium deôs.
Quòd ſi Threicio blandius orpheo,
Auditam moderere arboribus fidem:
Num uanæ redeat ſanguis imagini?
Quam uirga ſemel horrida,
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum, ſed leuius fit patientia
Quidquid corrigere eſt nefas.

ACRON. ¶ Occidit] Mortuus eſt. Occidiſſe autem magnos & probatos uiros dicebât, ut. Quin occidit unà Sarpedon: mea progenies. ¶ Tu fruſtra] Irrationabiliter, & ſine remedio, ut: Nil iam cœleſtibus ullis debentem. ¶ Creditum] Commiſſum, commendatum, ut Virg. Auſus ſe credere cœlo. Vnde et homines animas reddidiſſe dicuntur, tanquam quas ad hoc acceperint, ut reſtituerent. ¶ Quodſi] Ordo eſt: Quòd ſi blandius Threicio Orpheo moderere fidem auditam arboribus, nunquid redeat ſanguis uanæ imagini? quam Mercurius non lenis recludere fata precibus, ſemel compulerit nigro gregi horrida uirga. ¶ Blandius] Delectabilius. ¶ Orpheo] Orpheus Thrax fuit, qui dum cantu ſuo uel cithara arbores commoueret ut ſequerentur, Eurydicē tamen ſuam uxorem reuocare ab inferis non potuit. Virgilius. Reſtitit Eurydicemq́ue ſuam iam luce ſub ipſa, Immemor heu uictus'que animi reſpexit, ibi omnis Effuſus labor, atque immitis rupta tyranni Fœdera. ¶ Fidem] Chordam. ¶ Vanæ imagini] Inani & mortuæ umbræ. ¶ Sanguis] Pro uita, ut Virg. Purpuream uomit ille animam. ¶ Imagini] Modò corpori, ut Virgilius in quarto Aeneidos: Et nunc magna mei ſub terras ibit imago. Et alibi umbræ. Idem in eodem: Admonet inſomnis & turbida terret imago. ¶ Virga] Caduceo ut: Tum uirgam capit, hac animas ille euocat orco Pallentes, alias ſub tartara triſtia mittit.

¶ Horrida] Seuera, diſtricta. ¶ Recludere] Aperire. ¶ Nigro compulerit Mercurius regi] Vmbrarum multitudini congregauit. Virgilius. Compulerantq; greges Corydon & Thyrſis in unum. ¶ Durum] Senſus eſt: Durum eſt tanti amici mortis dolorem ferre. ¶ Sed leuius fit] Leuigatur. ¶ Patientia] Suadet leuius ferri, quod corrigi non poteſt, ut: Quicquid erit ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt. Terentius: Sic, ut quimus aiūt, quando ut uolumus non licet. ¶ Corrigere eſt nefas] Non eſt licitum corrigere: nefas enim pro illicito poſuit.

PORPHYRION. ¶ Quintilium] Non ſub hac ſpe illis commendatum ac creditum pro commiſſo, ut ſuprà, Nauis, quæ tibi creditum debes Virgilium. ¶ Non uanæ redeat ſanguis imagini] Imagini, id eſt, umbræ, ut illud: Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

¶ Non lenis precibus fata recludere] Solita ſibi figura dixit, ut: Callidum quidquid placuit iocoſo Condere furto. ¶ Nigro compulerit Mercurius gregi] Nigro gregi, pro umbris poëtice. ¶ Durū, ſed leuius fit patientia. Quicquid corrigere eſt nefas] Grata ſententia.

AD LYDIAM.

Ode XXV. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-v---vv-v--
-v---vv-v--
-v---vv-v-v
-vv-v

XXV Parcius iunctas quatiunt feneſtras
Ictibus crebris iuuenes proterui,
Nec tibi ſomnos adimunt, amatq;
 Ianua limen,
Quæ prius, multum facilis, mouebat
Cardines. audis minus, & minus iam,
Me tuo longas pereunte noctes
 Lydia dormis.
Inuicem mœchos anus arroganteis
Flebis, in ſolo leuis angiportu.
Thracio bacchante magis ſub inter-
 lunia uento:

ACRON. ¶ Partius iunctas quatiunt feneſtras]. Metrum ſapphicum hendecaſyllabum, Quartus Adonius. In Lydiam meretricem rapacē, ſed etiam uetulam ſcribit, meritoq; ab amatoribus paſſuram, quæ fecerat. Senſus eſt: Iuuenes qui olim feneſtras tuas lapidibus inceſſabant, ut excitata ſomno ijs aperires, iam te negligere incipiunt, & idcirco hoc rarius faciunt. Parcius] Rarius ut: Parcius iſta uiris tamen obijcienda memento. ¶ Quatiunt] Concutiunt: ἀφαίρεσις eſt. ¶ Ictibus] Lapidum. ¶ Proterui] Inſolentes, ſuperbi. ¶ Amatq; ianua limen] Nō recedit à limine. Hoc eſt, ſemper clauſa eſt nullo iam amatorū iuxta ſolitū ueniente, aperta enim recedit à limine. ¶ Facilis] Vncta, ne reſonaret aßiduo uſu frequētius aperiēdo. ¶ Minus, & minus] Id eſt, quod olim ſolebant amatores tui dicere adoleſcentes, ô Lydia percunte me dormis, iam minus, & minus dici audis, dum deſpiceris propter ſenectutem. Ab ipſo autem dictum, quod pueri aiebant. Eſt autem ordo: Iam minus, & minus audis ô Lydia, iam dormis longas noctes me tuo pereunte amore. ¶ Inuicem] Sigillatim, modò hunc, modo illum.

¶ Mœchos] Pro amatoribus poſuit. ¶ Leuis] Ordo eſt, Leuis anus flebis arrogantes mœchos inuicem in angiportu, magis ſub interlunia Thracio uento bacchante. ¶ Arrogātes] Te dedignantes. ¶ Leuis] Aut concepta, aut ab amatoribus uacans. ¶ In ſolo angiportu] Angiportum alij dicunt uicum ſine exitu, quaſi in loco deſerto & ſine conuentu ubi fletura eſſet: alij uicum anguſtum & flexuoſum in modum anguis, uel ipſo ſecreto ſerpentibus tutum, quaſi anguis portum. ¶ Thracio uento] Aquilone, uel Borea, ut: Threicio Aquiloni. ¶ Bacchante] Inſaniente, ut Virgilius in quarto Aeneidos, Sæuit inops animi, totamq; incenſa per urbem Bacchatur. ¶ Magis ſub interlunia] Tum magis flebis ſub interlunia, quia tum ferè concitantur tempeſtates, quaſi tetro tempore, & in deſertis locis ideo fleret, ut doloris teſtem uitaret. ¶ Sub] Ante, ut Virgilius in quarto Georgicorum: Sub lucē exportant calathis: adit oppida paſtor.

PORPHYRION. ¶ Partius iunctas quatiunt feneſtras] Hæc Ode in meretricem rapacem ſed uetulam, & merito ab amatoribus paſſuram, quæ fecerat, ſcripta eſt. Iunctas autem feneſtras, occluſas intelligendum eſt. ¶ Amatque ianua limen] Mirè, in limine ianua eſt, inquit, id eſt, occluſa. Ianua enim cum aperitur, recedit à limine.

¶ Quæ prius multum facilis mouebat cardines] Non multum faciles cardines in hac re. ¶ Audis minus, & minus iam, Me tuo longas percunte noctes]

Quæ olim, inquit, ſolebant adoleſcentes amatores tibi dicere: O Lydia, pereunte me dormis, iam hoc minus & minus audis dici. ¶ Flebis in ſolo leuis angiportu] Leuis pro nullius ponderis poſuit, dicitur autem pro eo quod eſt contemptibilis, aut ergo amoribus leuis, aut amatoribus quondã tuis leuis, id eſt, contemptibilis. ¶ Thracio uento] Id eſt, Aquilone.

Quum tibi flagrans amor, & libido,
Quæ ſolet matres furiare equorum,
Sæuiet circa iecur ulceroſum,
Non ſine queſtu:
Læta quod pubes edera uirenti
Gaudeat, pulla magis atq; myrto:
Aridas frondes hyemis ſodali
Dedicet Hebro.

ACRON. ¶ Furiare equorũ] Nouo uerbo uſus, quaſi in furorem libidinis urgere. Virgilius: Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equorum.

¶ Vlceroſum] Libidinis indignatione cõmotum: uel certè quod pro ætate appetente tanquam ulceroſum ſpernatur.

¶ Non ſine queſtu] Non ſine querela, ut auaritiam meretricis oſtenderet, ne tum quidem ſine lucro & precio corporis.

¶ Leta quod pubes edera uirenti Gaudeat] Id eſt, quòd puellas iuuenes ament, quas in edera & myrto intelligi uoluit. ¶ Pulla] Pullam dixit, at eius coloris puellas oſtendat amari. ¶ Aridas frondes] Id eſt, anus & decrepitas iam mulieres, et ſic etiã ætate frigidas, ut Hebro glaciali ſint ſimiles, merito à iuuenibus contemnendas. ¶ Hyemis ſodali] Frigido, ut hyemis tempore. Virgilius: Semper hyems ſemper ſpirantes frigora Cauri.

PORPHYR. ¶ Quæ ſolet matres furiare equorum] Furiare uerbum fictum uidetur, quod ſignat cum furore concitare. Equas magis cæteris animalibus in libidinem Venereã accendi, Virgilius teſtis eſt, ita dicens: Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equorum. ¶ Vlceroſum] Ex contemptu. Læta quod pubes edera uirenti Gaudeat, pulla magis atq; myrto] Per allegoriam hoc ſignat, iuuenculos, iuniores mulierculas quærere. ¶ Pullam autẽ Myrtum ſubcreſcentem, ac per hoc nouellam intelligendum. ¶ Aridas frondes] Conueniens ſuperiori allegoriæ, pro uetuſtis mulieribus dixit. ¶ Sub interlunia] Recte quia tunc fere concitantur tempeſtates. ¶ Hebrus] Thraciæ fluuius. ¶ Hiemis ſodali dedicet Hebro] Vel quod frigidus ſit Hebrus, hiemis ſodalis dicitur: uel quod partis Septentrionalis ſit, ubi maximum frigus eſt.

DE AELIO LAMIA.

Ode XXVI. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-v-
--v---vv-vv
--v--v--
-vv-vv-v--

XXVI. MVſis amicus, triſtitiam & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare uentis: quis ſub Arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,

ACRON. ¶ Muſis amicus, triſtitiam & metus] Metrum duobus uerſibus Alcaicũ. Tertius iambicus nouenarius hypercatalectus. Quartus Pindaricus. Hæc Ode ad Aelium Lamiam ſcripta eſt, Lamias enim ueteres nobilis dicebant familias, qua ſignificat doctum & perfectum uirum triſtitia ſollicitudine uel metu carere. Iuuenal. neſciat iraſci, cupiat nihil. ¶ Muſis amicus] Ordo eſt: Ego amicus Muſis, ſecurus

curus quid terreat unicè Tyridatem, tradam triſtitiam & metus proteruis uentis portare in Creticũ mare, à quibus metuatur rex gelidæ oræ ſub Arcto. ¶ Creticum] Pro quolibet mari, id eſt, pro appellatiuo ſpeciale.

PORPHYRION. ¶ Muſis amicus] Hæc Ode ad Aelium Lamiam ſcripta eſt, quæ ſignificat doctis uiris nullam inhærere ſollicitudinem. ¶ In mare Creticum] Creticum mare pro quolibet mari, ita ſpeciem pro genere uſus eſt.

Quid Tyridatem terreat; unicè
  Securus. ô quæ fontibus integris
  Gaudes, apricos necte flores,
  Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis: nil ſine te mei
  Proſunt honores: hunc fidibus nouis
  Hunc Lesbio ſacrare plectro,
  Teq́ꝫ, tuasq́ꝫ decet ſorores.

ACRON. ¶ Quid] Quæ res. ¶ Tyridatem] Tyridates rex Armeniorum ſiue perſarum fuit iuſtiſſimus, & ponitur pro omni homine iuſto. ¶ Securus[Securus, amotus à cura dicitur. ¶ O' quæ fontib. integris] Ordo eſt: O' Pimplea dulcis, quæ gaudes integris fõtibus necte flores, necte coronã meo Lamiæ. ¶ Integris] Plenis & immutationẽ neſcientibus. ¶ Pimpleæ Muſæ dictæ ſunt, aut à Pimpleo fonte Macedoniæ, uel uico, aut è monte Pimpleo Orchomeniorum, aut à ueſte, hoc eſt, à peplo. ¶ Nil ſine te] Hoc eſt aut quia ſine Muſa nõ multũ honoris, uult intelligi Lamiæ carmina ſua poſſe conferre: aut quia primus Horatius carmen Lyricum ſcripſiſſe dicitur. ¶ Hunc fidibus nouis] Chordis. ut Virgilius in ſexto: Threicia fretus cithara, fidibusq; canoris. Ordo eſt: Decet te tuasq; ſorores, id eſt, Muſas hunc ſacrare nouis fidib. ¶ Leſbo plectro] Lyrico carmini.

PORPHYRION. ¶ Quid Tyridatem] Tyridates rex Armeniorum fuit. ¶ Pimplea dulcis] Pimpleides Muſæ dicuntur à Pimplea fonte Macedoniæ. ¶ Hunc Lesbio ſacrare plectro, Teq; tuasq; decet ſororibus] Ἀμφίβολον. ſed ſic intelligendum, & te & tuas ſorores decet hunc Lesbio plectro conſecrare. Lesbio autẽ propter Sappho & Alcæũ dixit.

AD SODALEIS.

Ode XXVII. Tricolos Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-vv
--v---vv-vv
--v---v-v
-vv-vv-v--

XXVII. NAtis in uſum lætitiæ ſcyphis
  Pugnare, Thracum eſt: tollite barbarum
Morem, uerecundumq́ꝫ Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.

ACRON. ¶ Natis in uſum lætitiæ ſcyphis] Metrum duobus uerſibus Alcaicũ. Tertius dimeter nouenarius iambicus hypercatalectus. Quartus Pindaricus. ¶ Natis in uſum lætitiæ ſcyphis] Ad hoc ſpecialiter factis, ut eſt: Animal propter conuiuia natum. Thracum] Gentem ſignificat, ſicut ſupra poſuit, per ebrietatem rixæ deditam. ¶ Verecundumq; Bacchum] Verecundum, uel quòd uirgneo ore fingatur, uel quod uerecunde eo uti decet. ¶ Sanguineis probibite rixis] Figura noua locutus eſt, Bacchum rixis probibite, cum dici oportuerit, à Baccho rixas prohibete. Eſt enim hypallage, ut illud eſt, Accipite Aeneam, & tandem arcete periclis. id eſt, pericula arcete ab Aenea.

POR-

PORPHYRION. ¶ Natis in uſum leticiæ ſcyphis] Ode προτρεπτικὴ eſt ad hilaritatem, cuius ſenſus ſumptus eſt ab Anacreonte in libro tertio. ¶ Natis in uſum leticiæ] Natis pro factis, ut apud Lucil. Iudicis Hortenſi eſt ad eam rem paleſtra. ¶ Verecundum Bacchum ſanguineis probibet rixis] Verecundum id eſt, detractandum, ita autem figurata elocutio eſt ut apud Virg. Et tandem arcete periclis Aeneam.

Vino, & lucernis Medus Acinaces
  Immane quantum diſcrepat, impium
  Lenite clamorem ſodales,
  Et cubito remanente preſſo.
Vultis ſeueri me quoq; ſumere
  Partem Falerni? dicat Opuntiæ
  Frater Megillæ, quo beatus
  Vulnere, qua pereat ſagitta.
Ceſſat uoluntas, non alia bibam
  Mercede, quæ te cunq; domat Venus
  Non erubeſcendis adurit
  Ignibus, ingenuoq; ſemper
Amore peccas. quicquid habes, age
  Depone tutis auribus, ah miſer
  Quanta laborabas Charybdi,
  Digne puer meliore flamma.

ACRON. ¶ Lucernis] Id eſt, conuiuijs, quæ à ueſpera incboari conſueuerunt. ut Vir. noctem flammis funalia uincũt. ¶ Medus Acinaces] Gladius Perſarum, ſed hic pro quolibet poſuit. Luc. Decurrit Medica ſuſis. ¶ Immane quantum] Admirando dicit, id eſt, ualde diſcrepat, hoc eſt, non cõuenit, nec eſt aptus cõuiuio lætitiæ & uino barbarus animus. ¶ Lenite clamorem] Rixam uel tumultũ compeſcite. ¶ Et cubito remanente preſſo] Quaſi inſurgentes ad iurgium, admonet ut diſcumbant. Inter accumbere autem & diſcumbere & recumbere hoc intereſt, accumbere eſt deorum, ut: Tu das epulis accumbere diuûm. Diſcũbere hominum, ut: Super diſcumbitur oſtro. Recumbere ferarum, ut: Oſſa ſuper recubans.

¶ Seueri Falerni] Aut uetuſtiſsimi, aut auſteri, ut, Nec cellis ideo contende Falernis.

¶ Me quoq; ſumere] Id eſt, ſi ueſtro uultis me miſcere conuiuio, deeſt enim ſi. Ordo eſt: Dicat frater Megillæ Opuntiæ. Opuntia Locrorum oppidum dictum eſt in quo erat aditus infernorũ Megillæ nomen conuiuæ, quæ Opuntia oriunda erat. Quo beatus uulnere] Velut uoluptuoſus poëta, bene beatum amantem dixit. Vulnus enim pro amore poſuit, ut: Vulnus alit uenis, & cœco carpitur igni. ¶ Qua pereat] Quam amet; ut Virgilius in Buc. Vt uidi, ut perij, ut me malus abſtulit error. ¶ Ceſſat uoluntas] Scilicet, confeſsionis, & deeſt ſi.

¶ Non alia bibam mercede] Niſi dixeris, ſubde. ¶ Quæ te cunq;] Tmeſis eſt, quæcunque Venus aut amor, aut amica. Virg: in Buc. Parta meæ Veneri ſunt munera. ¶ Non erubeſcendis] Non ignobilib. nõ uerecundis. ¶ Ignibus] Amoribus. ut: Cæco carpitur igni:

¶ Ingenuoq; ſemper amore peccas] Non pudendo, non erubeſcendo, laudando, electione uel iudicio. Non omnis Venus, quæcunq; domat hominẽ, erubeſcenda eſt: ſæpius enim amore non peccatur. ¶ Quicquid babes age] Cogit illum fateri, quam diligat. ¶ Depone tutis auribus] Id eſt, fidelibus, depoſita ſeruantibus, hoc eſt, ſecretum ſecure committe.

¶ Ah] Interiectio eſt dolentis. ¶ Miſer quanta] Oſtendit illum quaſi in aurem ſibi eſſe confeſſum, quam amaret, & cum execratione miratur, quòd ſic in procacem & ſceleratam mulierem amor eius inciderit. ¶ Charybdi] Meretricia uoracitate. Terentius: Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit: Vnde eam & mari comparauit, uoraci.

PORPHYRION. ¶ Acinacis] Gladius Parthicus, ſed nunc pro omni gladio poſitum eſt. ¶ Dicat Opuntiæ] Nomen huius adoleſcentis non dicit. Opuntia autem oppidũ Locridos eſt. ¶ Quo beatus uulnere, qua pereat ſagitta] Græcè dictum, beatus pereat,

quod ſignat tamen: ¶ Ceſſat uoluntas] Bibendi, ſcilicet, qua negat ſe bibiturum niſi frater Megillæ amores ſuos narrauerit. ¶ Ah miſer quanta laborabas Charybdi] Intelligendum hic illum in aurem Horatio amorem ſuum eſſe confeſſum, ita hic inquit, Ah miſer quanta laborabas Charybdi, ſignificans illam quæ ametur procaciſſimam ſceleratiſſimamq́; eſſe.

Quæ ſaga quis te ſoluere Theſſalis
Magus uenenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegaſus expediet Chimæræ.

ACRON. ¶ Quæ ſaga] Incantatrix & malefica, ab eo dicta quod ſatis agat, id eſt, quæ carminibus uel accerſere poßit mala hominibus, uel pellere: Ordo eſt: Quæ ſaga Theſſalis poterit te ſoluere uenenis? ¶ Venenis] Herbis. Virg. in Buc. Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena, Ipſe dedit Mœris. ¶ Illigatum] Te in illa implicitum. ¶ Pegaſus] Bellerophontis equus, cuius celeritate Chimæra dicitur interempta, unde & alas habuiſſe dicitur. Virg. Alipedumq́; fugam curſu tentauit equorum. Sicut ſuperius meretricem mari, ita hic Chimæræ comparauit, quaſi multiformi beluæ quæ leonis, draconis & capræ capitibus eminueret, Flammis armata, ſicut meretrix dolis & incitamentis libidinum. Multiformem autem uoluit eam hac comparatione intelligi, & omnibus corporis partibus turpem.

PORPHYRION. ¶ Quæ ſaga] Sagæ ſunt præcantatrices, quæ uel accerſere carminibus mala hominibus poſſunt uel expellere. ¶ Vix illigatum te] Vix te, inquit, ab hac Chimæra liberabit Pegaſus, ſed hoc utiq; per allegoriam dictam intelligitur.

AD ARCHITAM.

Ode XXVIII. Dicolos, Diſtrophos, ut: Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen.

-VV---VV-VV-VV--

---VV----

XXVIII TE maris & terræ, numeroq́; carentis arenæ
Menſorem cohibent Archita,
Pulueris exigui propè littus parua Matinum
Munera, nec quidquam tibi prodeſt
Aërias tentaſſe domos, animo rotundum
Percurriſſe polum morituro.

ACR. ¶ Te maris & terræ numeroq́; carentis arenæ] Metrum primo uerſu heroicũ. Secũdus heroicus tetrameter. Hæc ode in τῆς προσωποποιΐας formata eſt, inducitur enim corpus naufragi Architæ Tarentini ad littus expulſum conqueri de iniuria ſua, & à prætereũtibus petere ſepulturam. Qui Archita Pythagoricus fuit, Geometriæ & Aſtroſcopiæ peritus. Pythagorici autem omnia numeris conſtare dicunt. Ad eius ergo conſolationem, etiam famoſos & dijs oriundos cõiunctosq́; homines periſſe commemorat. ¶ Numeroq́; carentis arenæ] Vt eſt: Quem qui ſcire uelit Lybici uelit æquoris, idem: Diſcere quàm multæ Zephyro turbentur arenæ.

¶ Menſorem terræ] Geometram. ¶ Cohibent] Continent. ¶ Prope littus parua Matinum Munera] Matinus mons Apuliæ iuxta quem Archita ſepultus eſt, ſiue ut quidam uolunt plana Calabriæ. ¶ Nec quidquam tibi prodeſt] Id eſt, nihil tibi profuit ad mortalem conditionem, per phyſicæ diſciplinam, rationem cœli & ipſas rerum proſcrutatum eſſe naturas ut, Quid labor aut benefacta iuuant?

PORPHYRION. ¶ *Te maris & terræ*] *Hæc Ode de Proſopopæia formata eſt, inducitur enim corpus naufragi Architæ Tarentini in littus expulſum cōqueri de iniuria ſua, & petere à prætereuntibus ſepulturam. Hic autem Architas Pythagoricus fuit, qui meritò Geometriæ peritus dicitur, quia Pythagorici omnia conſtare numeris credunt.* ¶ *Matinus*] *Mos ſiue promontorium eſt Apuliæ, iuxta quod Architas ſepultus eſt.* ¶ *Nec prodeſt quidquam*] *Nil prodeſt tibi aduerſus conditionem mortalitatis, quòd rationem naturæ rerum & ipſum cœlum ſis perſcrutatus.*

Occidit & Pelopis genitor conuiua deorum,
Tithonusq́ remotus in auras.
Et Iouis arcanis Minos admiſſus, habentq́
Tartara Panthoiden iterum Orco
Demiſſum, quamuis clypeo Troiana refixo
Tempora teſtatus, nihil ultra
Neruos atq; cutem morti conceſſerat atræ:
Iudice te, non ſordidus autor
Naturæ ueriq;. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda ſemel uia leti.
Dant alios Furiæ toruo ſpectacula Marti,
Exitio eſt auidum mare nautis.
Miſta ſenum, ac iuuenū denſentur funera. nullum
Sæua caput Proſerpina fugit,
Me quoq; deuexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.

ACR. ¶ *Occidit & Pelopis genitor*] *Tantalus Pelopis pater epularū ſcelere deorum conuiua, à quibus pro funeſtis filij dapibus pœna mulctatus eſt, de qua Virgilius in ſexto: Lucent genialibus altis Aurea fulcra thoris, epulæq́ue ante ora paratæ. Regifico luxu furiarum maxima iuxta Accubat, & manibus prohibet contingere menſas.* ¶ *Tithonusq; remotus in auras*] *Tithonum Laomedontis filium, Auroræ maritum in auras receptum hoc eſt, mortuum dicit. Virgil. Te potuit lachrymis Tithonia flectere coniunx.* ¶ *Et Iouis arcanis Minos admiſſus*] *Aut quòd ſe Minos prædicabat cum Ioue colloqui, & ex conſilio eius cuncta agere: aut Iouis arcanis, hoc eſt, Plutonis, à quo inſtitutus eſt iudex pro recordatione iuſtitiæ, ut Virgilius in ſexto: Quæſitor Minos urnam mouet.* ¶ *Panthoiden iterum Orco Demiſſum*] *Nunc Pythagoram ſignificat, qui prædicauit ſe apud Troiam Euphorbum Panthoi filium fuiſſe, qui interfectus à Menelao iterum reuixit, factus Pythagoras, idq; eum cognouiſſe agnito clypeo, quem in templo Euphorbus fixerat. Hic ante & in Homerum dicitur renatus, poſtea in pauonem, poſtremo in Ennium poetam, & ideo dicit eum neruis atque cute mortuum, anima diuixiſſe.* ¶ *Iterum*] *Quia ſæpe mortuus eſt tranſeunte anima eius in alios.* ¶ *Demiſſum*] *In inferiora de ſuperioribus dicitur, ut Virg. in 2. Aeneid. Demiſêre neci, nunc caſſum lumine lugent.* ¶ *Clypeum*] *Per Clypeum.* ¶ *Tempora teſtatus*] *Ordo eſt: Teſtatus Troia tempora refixo clypeo, te iudice nō ſordidus autor naturæ & ueri, nil ultra neruos atq; cutem conceſſerat atræ morti.* ¶ *Nil ultra*] *Id eſt, quamuis non ſit mortuus, niſi tantum neruis & cute.* ¶ *Teſtatus*] *Id eſt, recordatus Troianorum temporum refixo clypeo.* ¶ *Et calcanda ſemel uia leti*] *Intranda, ut eſt: Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbram, et alibi: Sed reuocare gradum ſuperasq; euadere ad auras, Hoc opus, hic labor eſt.* ¶ *Dant alios Furiæ*] *Ait diuerſis generibus quidem, ſed una morte ſingulos perire.* ¶ *Spectacula Marti*] *Eo quòd in ludum Martis per bellicum præcipitantur furorē.* ¶ *Auidū mare*] *Vorax quod demerſos ſorbeat.* ¶ *Miſta ſenum & iuuenū denſentur funera*] *Multitudo morientium totius ætatis, ut: Matres atq; uiri, defunctaq́ corpora uita, Magnanimûm heroum, pueri, innuptæq; puellæ.* ¶ *Nullum ſæua caput Proſerpina fugit*] *Quod omnes ſuſcipiat, quam nullus euadat. Figura eſt ἀνταλλαγὴ. fugit Proſerpina*

ſerpina, pro ſugiũt Proſerpinã, ut illud: Stant & oues circũ, noſtri nec pœtinet illas, pro nos illarũ non pœnitet. ¶ *Deuexi*] *In deuexa parte cœli poſiti. Virg. Conuexa polus dum ſidera paſcet.* ¶ *Rapidus comes Orionis*] *Ortus enim & occaſus Orionis tempeſtuoſi ſunt, ideo & comitem eius notum uentũ dixit, ut Virg. in Aeneid. Cum ſubitò aſſurgens ſluctu nimboſus Orion In uada cæca tulit.*

PORPHYR. ¶ *Occidit & Pelopis genitor*] *Tantalus ſcilicet. Hæc autem ad ſolatium mortis dicuntur.* ¶ *Tithonusq; receptus in auros*] *Id eſt terris exceßit, ac per hoc mortuus eſt.* ¶ *Minos*] *Minos Cretenſiũ rex prædicabat ſe cũ Ioue colloqui, & cõſilio eius cuncta agere.* ¶ *Panthorden*] *Nunc Pythagorã ſignat, quia prædicauit ſe ad Troiã Euphorbũ Panthoi filium fuiſſe interfectũq; à Menelao, iterum reuixiſſe, & factũ Pythagorã, id cognouiſſe, agnito clypeo, quem Euphorbus habuerat,* ¶ *Nihil ultra Neruos atq; cutem Dare iudice te non ſordidus autor, uerið; affirmante Pythagora, non eum mentitũ naturam rerum cuius autor extitit.* ¶ *Me quoq; deuexi rapidus Comes Orionis Illyricis notus obruit undis*] *Notum eſt ortu & occaſu Orionis tempeſtates concitari: Notum uentũ comitẽ Orionis dicit, quod cum Orione ortus eſt, Deuexum aũt Orionẽ: ut Virg. Cõuexa polus dum ſidera paſcet, id eſt, in deuexo cœlo poſitum.* ¶ *Nullum Sæua caput Proſerpina fugit*] *Nullum Proſerpina timet, ac per hoc neminem exceptum habet.*

At tu nauta uage ne parce malignus arenæ,
Oſsibus, & capiti inhumato
Particulã dare: ſic quodcunq; minabitur Eurus,
Fluctibus Heſperijs, Venuſinæ
Plectantur ſiluæ, te ſoſpite, multaq; merces,
Vnde poteſt, tibi defluat æquo
Ab Ioue Neptunoq; ſacri cuſtode Tarenti.
Negligis, immeritis nocituram
Poſtmodò te natis fraudem cõmittere, forſet
Debita iura, uiceſq; ſuperbæ
Te maneant ipſum, precibus nõ linquar inultis:
Teq; piacula nulla reſoluent.
Quanquàm feſtinas, non eſt mora longa, licebit
Iniecto ter puluere curras.

ACRON. ¶ *At tu nauta*] *Hic quaſi Architã ponit præcari nautã, ne remaneat inſepultus, ſed iam arenã inijciat. nam & in ſacris hoc genus ſepulturæ tradebatur, ut ſi non obrueretur, manu plena ter iacta terra cadaueri, pro ſepultura eſſet, ut: Aut tu mihi terram inijce namq; potes. Ideo etiam particulã arenæ dixit. Ordo eſt: At tu nauta ne parce malignus dare particulã uage arenæ oßib. & inhumato capiti: ſic plectantur Venuſinæ ſiluæ, quodcunq; minabitur Eurus Heſperijs fluctibus, & cætera.* ¶ *Venuſinæ*] *Venuſium ciuitas eſt Apuliæ, confinis Lucaniæ, cuius ſiluas, quia immenſæ ſunt, pro quibuſcunq; poſuit. Admonet ergo ut etiã ſi tempeſtas ſit, quæ tales ſiluas flectat, ne omittat ſepeliendi curam.* ¶ *Multaq; merces, Vnde poteſt tibi defluat æquo ab Ioue*] *Hoc eſt, ne attentus ad lucrum, omittas ſtudium iuſta ſoluendi.* ¶ *Neptunoq; ſacri cuſtode Tarenti*] *Neptunus apud Tarentum deuotius colebatur, uel quia in Neptuni tutela dicitur fuiſſe, uel quia Neptuni filius Phalantus apud Tarentum Herculi & Neptuno templa conſtituit, ut fortiter per fauorem Herculis faceret, per Neptunum feliciter ageret,* ¶ *Negligis*] *Deeſt ſi,* ¶ *Fraudem committere*] *Seu ſtudio cõmercandi fraudem, quæ redundet in poſteros, capiat: ſeu certe inhumati piaculum eius filios lædat, & ne longum putaret, etiã ipſum delicti ſubiturum pœnas minatur.* ¶ *Commitere*] *Deeſt ſcias.* ¶ *Maneant*] *Expectent.* ¶ *Precibus non linquar inultis*] *Vltionem precibus ſuis dandam promittit.*

¶ *Teq; piacula nulla reſoluent*] *Hoc eſt, nullis hoſtijs expiaberis. Piacula enim dicebãtur, quibus facinus expiabatur admißum.* ¶ *Non eſt mora longa*] *Vt Virgilius: Hic tibi,*

ne qua moræ fuerint diſpendia tanti, ut excuſationem arceat, dum ne morſum quod cœperat oſtendit, ¶ Iniecto ter puluere] Vt: Manes magna ter uoce uocaui.

PORPHYRION. ¶ At tu nauta uagæ ne parce malignus arenæ] Ad prætereuntes nautas Architam ſe conuertiſſe fingit. ¶ Venuſinæ plectantur ſiluæ] Venuſia colonia inter Lucaniam & Apuliam, poëtæ patria. Vnde ſiluas Venuſinas pro quibuslibet poſuit, Plectantur autem, luant, atq; experiantur. ¶ Neptunoq; ſacri cuſtode Tarenti] Cuſtodem Tarenti Neptunum ait, quia præcipue Neptunus ibi colitur. ¶ Negligis immeritis nociturum] Negligis, id eſt, fraudem committere facile eſſe putas, at qui hæc expetēt in eos, qui ex te nati ſunt, id eſt, filios tuos. ¶ Teq; piacula nulla reſoluent] Id eſt, nullo modo expiabis hoc ſcelus, quod in me admittis. ¶ Forſet debita iura, uiceſq; ſuperbæ Te maneant ipſum] Vices ſuperbæ, pœnæ intelligendæ, quas ſuperbis factis illum paſſurum precatur.

¶ Non linquar] Id eſt, preces meæ efficient ut ultionem huius rei perſoluas, quòd piaculum in me admittas.

AD ICCIVM.

Ode XXIX. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--V---VV-V-
--V---VV-V-
--V---V--
-VV-VV-V--

ICci beatis nunc Arabum inuides
Gazis, & acrem militiam paras,
Non ante deuictis Sabeæ
Regibus, horribiliq; Medo
Nectis cathenas: quas tibi uirginum
Sponſo necato Barbara ſeruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum ſtatuetur unctis.

ACR. ¶ Icci beatis nunc Arabum inuides] Metrū duobus uerſibus Alcaicum, tertius nouenarius iambicus hypercatalectus, quartus Pindaricus. Ad Iccium ſcribit, quem miratur philoſophiæ intermiſſo ſtudio repente ſe ad militarem uitam contuliſſe cupiditate diuitiarum, nam idem Iccius Panætij Socratici philoſophi bibliothecam emerat, cuius lectione ad philoſophandum fuerat deductus. ¶ Arabum inuides Gazis] Aemulus es, ut cupiendo pares diuitias, Gazas pro diuitijs ponit, ut Virgilius: Arma uirum tabuleq; & Troia Gaza per undas, in primo Aeneidos, & quinto: Et Gaza lętus agreſti. ¶ Acrem militiam] Id eſt, fortem, duram, acerbam. ¶ Non ante deuictis] Admonet pericula propter quæ, ad diuitias, gerentes bella, perueniunt, id eſt, cum non ſint adhuc debellati, tu nectes iam cathenas. ¶ Horribiliq; Medo] Forti crudeli. ¶ Nectis catenas] Aut illigas regib. uictis catenas, aut fabricas: mutuis enim nexib. fiunt catenæ. ¶ Sponſo necato] Id eſt, niſi prius occiſo ſponſo in ſeruitium captiua non uenit. ¶ Puer] Regis filius, qui captus pocula miniſtraret.

PORPHYR. ¶ Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis] Hanc Oden ad Iccium ſcribit, quem miratur intermiſſo philoſophiæ ſtudio, repente ſe ad militare ſtudium contuliſſe, per quod uidetur concupiſcere diuitias Arabum. ¶ Inuides gazis] Aemularis Arabes in diuitijs habendis, ac per diuitias concupiſcis. ¶ Aciem militiam paras regibus] Datiui caſus eſt: Hoc eſt, illis paras militiam, quod eſt aduerſus illos. ¶ Nectis cathenas] Non uincis, ſed fabricas intelligendum, propriè dictum: catenæ enim ipſæ nexibus quibuſdam conſtant.

conſtant. ¶ Tibi necato] A te necato, ſcilicet, ſponſo. ¶ Puer ex aula] Regius puer, qui aula ſeruierit.

Doctus ſagittas tendere Sericas
  Arcu paterno? quis neget arduis
  Pronos relabi poſſe riuos
  Montibus, & Tiberim reuerti?
Quum tu coëmptus undiq; nobileis
  Libros Panæti, Socraticam & domum
  Mutare loricis Hiberis,
  Pollicitus meliora, tendis?

ACRON. ¶ Sericas] Deriuatum eſt ab eo quod Seres uocatur. Seria enim gẽs eſt Parthis uicina, ſagittãdi arte famoſa, à qua & Sericum uocatur. ¶ Quis neget] Id eſt, quis rerum naturam neget poſſe mutari, cùm tu ſtudia in contraria uerteris, contra hominum opinionem. ¶ Pronos] Procliues, nam proni dicuntur riui de montibus effluentes qui impetuoſe fluunt. ¶ Tiberim reuerti] Vt Virg. reuocatq; pedem Tiberinus ab alto. ¶ Nobileis libros Panæti] Panætius Stoicus philoſophus fuit, præceptor Scipionis Africani, & Lælij, Rhodius natione. Ordo eſt: Quis neget, relabi poſſe riuos, pronos arduis montibus, & Tiberim poſſe reuerti, cùm uel tu pollicitus meliora mutare contendis loricis Hiberis, undiq; coëmptos nobileis libros Panætij & domum Socraticam. ¶ Socraticam & domum] Sectam ſiue libros. ¶ Loricis Hiberis] Optimæ enim forte Hiſpaniæ loricæ ſunt. ¶ Pollicitus meliora] Studia, ſcilicet, profeſsionem ſuam poëta philoſophiam uult intelligi. Elocutio uero nota eſt. ¶ Tendis] Contendis, inſtas. Vt, nec tendere contra.

PORPHYRION. ¶ Sagittas Sericas] Id eſt, Parthicas, à gente Serum, qui partem orbis terræ Orienti ſubiectam tenent. ¶ Quis neget arduis Pronos relabi poſſe riuos Montibus] Sermo παροιμιώδης. Senſus eſt, Quis nõ credat rerum naturam poſſe mutari, ut flumina in montes reuertantur, unde alioquin deſcendunt, cùm tu uitæ ſtudia in contrarium uerteris, quod nemo ſperauerat poſſe fieri. Tale eſt illud Virgilianum: Iungentur iam gryphes equis, æuoq; ſequenti. Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ. ¶ Cùm tu coëmptos undiq; nobiles Libros Panæti] Panætius Stoicus fuit, præceptor Scipionis Africani & Lælij, genere Rhodius. ¶ Loricis] Κατ᾽ ἐξοχὴν dixit, quia optimæ ſunt Hiſpanicæ Loricæ. ¶ Socraticam domum] Vt ſi diceret, Socraticæ ſcholæ diſciplinam. ¶ Tendis] Pro contendis, Ordo eſt: Aut Socraticam domum mutare loricis Hiberis tendis, pollicitus meliora. Meliora autem aut abſolute dictum, aut ſtudia ſub audiendum. Studia poëta ſecundum ſuam opinionem philoſophiam uult intelligi. Nota autem figura elocutionis eſt, qua dicunt philoſophiam militia mutare, hoc eſt, philoſophia dimiſſa militiam ſumere, ut Chaoniã pingui glandem mutauit ariſta.

AD VENEREM.

Ode XXX. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis atq; diræ.

-∪---∪∪-∪-∪
-∪---∪∪-∪-∪
-∪---∪∪-∪-∪
-∪∪-∪

ACRON. ¶ O' Venus regina Gnidi, Paphiq́;] *Metrum Sapphicum hendecaſyllabum, quartus adonius.* ¶ O' Venus] *Quaſi epigramma, hoc eſt, in dedicationem Veneris ſcriptū quam ipſe conſecrarat.* ¶ Gnidi Paphiq́;] *Gnidus urbs Cariæ: Paphos uerò urbs Cypri inſulæ, utraq; Venerem precipuè colens. Præcatur autem ut deſertis uelut proprijs ciuitatibus, adſit ædibus conſecratis. Incertum autem utrum Glycera amica ſit, an ancilla.* ¶ Et ſolutis Gratiæ zonis] *Vel liberæ, uel nudæ, quòd nō cingātur & bene nudæ & ſolutis zonis Gratiæ finguntur, quia amicorum animi ſoluti inuicem & nudi eſſe debent.*

O Venus regina Gnidi, Paphiq́;,
Sperne dilectam Cypron, & uocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Feruidus tecum puer, & ſolutis
Gratiæ zonis, properentq́; Nymphæ,
Et parum comis ſine te Iuuentas,
Mercuriusq́;.

¶ Et parum comis ſine te Iuuentas] *Minus elegans Iuuentas ſine uenuſtate, hoc eſt, ſine te. Sciendum eſt tamen Venerem nō tantum concubitus, ſed etiam omnium elegantiarum eſſe dominam. Aliud tamen eſt Iuuentas, aliud iuuenta, aliud Iuuentus. Iuuenta ætas putatur, iuuentas ipſum numē, iuuentus adoleſcentia.* ¶ Mercuriuſq́;] *Per Mercurium quæſtum uult accipi, tanquam ſine uenuſtate nec lucrū ſit.*

PORPHYR. ¶ O' Venus regina Gnidi Paphiq́;] *Quaſi epigramma hoc eſt, in dedicationem Veneris ſcriptum, Gnidus autem urbs Cariæ, Paphus autem urbs inſulæ Cypri, utraq; Venerem precipuè colens.* ¶ Feruidus tecum puer] *Id eſt, Cupido, quod feruorem amoris inferat.* ¶ Et ſolutus Gratiæ zonis] *Quia Gratiæ nudæ & ſine nodis finguntur, quia amici animos ſolutos ac nudos inter ſe habere debent.* ¶ Et parum comis] *Id eſt, minus elegans.* ¶ Sine te] *Id eſt, ſine uenuſtate. Scire autem debemus Venerem nō tantum cōcubitus, uerumetiam dominam eſſe omnium elegantiarum. Sic alibi ipſe: Ordinis hæc uirtus erit & Venus. Dicarat Glycera ſacellum Veneri. Poëta autem ſcribit tanquam epigramma illi ſacello, in quo Venerem orat, ut relictis Papho, Gnido & Cypro in ædem Glyceræ ſibi dedicatam migret.* ¶ Paphi locus in Cypro eſt, unde Cicero in epiſtolis: *Omnes tibi cōmendo Cyprios, Paphios præſertim. Et Virgilius: Ipſa Paphon ſub limis adit, ſedeſque reuiſit Læta ſuas. Paphi autem erat celeberrimum illud templum Veneri dedicatum de quo multa ſunt apud Herodotum.* ¶ Multo thure] *Quia ut plurimum de thure & floribus Veneri ſacrificabatur, dicitur autem thus ἀπὸ τοῦ θύειν, id eſt, à ſacrificando. Vnde aſpiratur th. Alij tamen credunt eſſe dictum à tunſis glebis, quia de arbore deſtillat, & à terra ſubiecta combibitur, in eaq́; congelatur, indeq́; tunſis glebis colligitur.* ¶ Decoram] *Quaſi diceret, quia decora eſt, & tibi ſummopere conueniens transferri in illam.* ¶ Aedem] *Recte poſuit in ſingulari, ut templum ſignificet. Nam in plurali ſignificat domum.* ¶ Transfer] *Migra.* ¶ Feruidus] *Quia amor flammas immittit.* ¶ Gratiæ *de quibus iam dictū eſt.* ¶ Nymphæ] *Harum plura ſunt genera: Nam quæ maris ſunt Nerinæ ſiue Nereides appellantur, quæ fontiū Maiades, quæ montium Oreades, appellantur, nam ὄρος mons eſt. Sunt itidem Dryades ſiluarū Nymphæ, quia δρῦς quercus. Sunt Hamadryades, quæ cum arborib. & oriuntur & occidunt. Sunt Napeæ florum.* ¶ Parum comis] *Quia ſine uetuſtate nulla eſt comitas.* ¶ Mercurius] *Quia multum ualet eloquentia ad amorem conciliandum. Vnde illud: Diſertum me faciebat amor.*

IN

IN APOLLINEM.

Ode XXXI. Tricolos, Tetraſtrophos. ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-vv
--v---vv-vv
--v---v--
-vv-vv-v--

QVid dedicatum poſcit Apollinem
Vates? quid orat de patera nouum
Fundens liquorem? non opimæ
Sardiniæ ſegetes feraces:
Non æſtuoſæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:
Non rura, quæ Lyris quieta
Mordet aqua taciturnitas amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna uitem: diues & aureis
Mercator exiccet culullis
Vina Syra reparata merce,

ACRON. ¶ *Quid dedicatum poſcit Apollinem*] *Metrum duobus uerſibus Alcaicũ. Tertius dimeter iambicus nouenarius hypercatalectus. Quartus Pindaricus. Apollinis templum in Palatio dedicauit Auguſtus, ſed Apollinem pro templo poſuit* μετωνυμικῶς, *& ſignificat modeſtiam uotorum ſuorum, negans ſe ab Apolline ad cupiditatem, aut auaritiam ſpectent petere, ſed bonam mẽtem, bonamq; corporis uſque ad ſenectutem precari, cum Lyrico ſtudio. Putatur tamen diuerſe Horatius Apollinem dedicaſſe, ad quem hæc ſcribit.* ¶ *De patera*] *Calice, uti Qualem pateris libamus & auro.* ¶ *Nouum fundens liquorem*] *Aut non uetus, ut deos non exquiſitis muneribus placari monſtraret: aut certè per quod noua inſtaurabatur precatio, nam & ipſum morem ſacrificandi oſtendit, ut: Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido.*

¶ *Non æſtuoſæ*] *Aeſtuoſa enim regio eſt aptior pecori, ut: Calidi lucent buceta Matini.*

¶ *Aut ebur Indicum*] *Indis enim ebur eſt abundè, ut Virgilius: India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.* ¶ *Lyris*] *Fluuius Campaniæ eſt, interfluens urbem Minturnenſium. Vir. Et umbroſæ Lyris per regna Maricæ.* ¶ *Taciturnus*] *Lenis, altus, magnus. Vnde Virgilius de Tiberis altitudine, Tacita refluens ita ſubſtitit unda.* ¶ *Premant*] *Id eſt, reprimant, putando uitem.* ¶ *Calena falce*] *Cales oppidum eſt in agro Sidicino, ubi optima uina, ut Falerna naſcuntur.* ¶ *Diues*] *Ordo eſt: Et diues mercator, charus ipſis dijs, quippe ter & quater anno impune reuiſens Atlanticum mare, exiccet uina aureis culullis reparata merce.*

¶ *Culullis*] *Poculis, proprie autem cululli calices dicuntur fictiles, quibus pontifices uirginesq; Veſtales utebantur. Hic autem pro Vrceolis & conchis poſuit.* ¶ *Syra reparata merce*] *Syram mercem pro precioſa poſuit, qua uenditoris uina à negociatoribus comparentur.*

PORPHYRION. ¶ *Quid dedicatum poſcit Apollinem*] *Apollinis templum in Palatio Auguſtus dedicauit. Ergo dedicatum non à ſe dicit poëta, ſed quòd alioquin dedicatus eſt, ipſum autem ait dedicatum Apollinem pro templo eius.* ¶ *Non opimæ Sardiniæ ſegetes feraces*] *Negat ſe poëta ab Apolline ea petere, quæ ad auaritiam ſpectant, uerùm potius bonam mentem bonamque corporis uſque ad ultimam ſenectam ualetudinem.*

¶ *Non rura quæ Lyris quieta Mordet aqua*] *Lyris fluuius eſt in Campania, interfluẽs urbem Minturnenſem, hic autem leniſsime labitur, quem ideo taciturnum dixit.*

¶ *Premant Calena falce, quibus dedit Fortuna uitem*] *Cales oppidum in a-*

gro Sidicino eſt, in illa autem regione uina Falerna naſcuntur, ergo hoc ait: Poßideant preciosos fundos, quibus fortuna conceßit. ¶ Diues ut aureis Mercator exiccet culullis] Pro poculis dixit, proprie autem cululli calices ſunt quidam fictiles, quibus pontifices uirginesq; Veſtales in ſacris utuntur. ¶ Vina Syra reparata merce] Quaſi commutata uina Syra merce ſimilibus eſſe ſolet.

ACR. ¶ Dijs charus ipſis] Quaſi in hoc dijs, uelut per inuidiam gratos mercatores dixit, quod & proſpere et frequẽtius nauigant. ¶ Aequor Atlanticum] Aut pro quocunque poſuit mari: aut Oceanum, ubi & mons Atlas eſſe perhibetur. Virgilius in quarto: Oceani finem iuxta ſolemq; cadentem, Vltimus Aethiopũ locus eſt ubi maximus Atlas, Axem humero torquet. ¶ Cichorea] Cichoreæ herbæ multis & tenuibus radicibus, quas Virgilius intyba nominauit in primo Georgicorum, & amaris intyba fibris. ¶ Frui paratis] Aut quæ in promptu ſunt omnibus. Ordo eſt: Et Latoë precor dones mihi ualido, frui paratis, ac cum integra mente, nec degere turpem ſenectam, nec carentem cithara, ut ſit mens ſana in corpore ſano. ¶ At] Sed, uel ſaltem. Virgilius in primo Aeneidos: At ſperate deos memores. ¶ Degere] Deducere ut Virgilius in quarto Aeneidos: Non licuit thalami expertem ſine crimine uitam Degere, more feræ.

Dijs charus ipſis, quippe ter, & quater
Anno reuiſens æquor Atlanticum
Impune. me paſcunt oliuæ,
Me cichorea, leueſq; maluæ,
Frui paratis ô ualido mihi
Latoë dones: at precor integra
Cum mente, nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem.

PORPHYRION. ¶ Quippe ter & quater Anno reuiſens æquor] Hoc quaſi argumenti loco poſitum ad probandũ, quam charus dijs ſit hic mercator. ¶ Me cichorea leueſq; maluæ] Cichorea intyba ruſtica. Maluæ autem corpori leues intelligendæ, ut grauis Maluæ ſalubres corpori. ¶ Frui paratis] Aut ijs quæ ego paraui, aut quæ parata ſunt, id eſt in promptu ſunt omnibus. ¶ Latoë dones] Latoë ab eo, quod eſt Lato figuratum.

AD LYRAM.

Ode XXII. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis atq; diræ.

-U---UU-U--
-U---UU-U-U
-U---UU-U--
-UU-U

ACRON. ¶ Poſcimus ſiquid uacui ſub umbra] Metrum Sapphicum hendecaſyllabum. Quartus Adonius. Hac Ode lyram ſuam alloquitur, ut adſit & canere non deſiſtat, poſcebatur enim dicta ſua edere. ¶ Luſimus] Scripſimus, ut Virg. in Buc. Ludere quæ uellem calamo permiſit agreſti. Ludum enim poetæ carmina ſua: ueluti præ uerecũdia, dicere conſueuerũt. ¶ Viuat] Victura pro perpetuis poſuit, ut Virg. Nulla dies unquã memori uos eximet æuo. ¶ Latinum] Facile intellectu.

Poſcimus ſi quid uacui ſub umbra,
Luſimus tecum, quod & hunc in annum
Viuat, & plures: age dic Latinum
Barbite carmen.

PORPHY-

PORPHYR. ¶ *Poſcimus ſi quid*] *Hac Ode lyram ſuã alloquitur Horatius, uti ſibi adſit, ut canere perſeueret.* ¶ *Vacui ſub umbra*] *Vacui pluralis numeri eſt, caſus nominatiui, & eſt ſenſus: Nos uacui, id eſt, à negotijs liberi, ſi quid luſimus exigitur à nobis, ut canamus.* ¶ *Luſimus tecũ*] *Sic ferè poëtæ uerecunde carmina ſua luſus uocãt.* ¶ *Quod & hũc in annum uiuat, & plures*] *Optat carmini, ut perpetuo floreat, ea enim ſcripta quæ ſine uirtute ſunt, temporalia ſolent eſſe.* ¶ *Age dic Latinum Barbite carmen*] *Barbiton organi genus eſt, ſed nunc pro lyra poſuit.*

Lesbio primum modulate ciui,
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Siue iactatam religarat udo
Littore nauim:
Liberum & Muſas, Veneremq́ꝫ, & illi
Semper hærentem puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis, nigroq́ꝫ
Crine decorum.
O' decus Phœbi, & dapibus ſupremi
Grata teſtudo Iouis: ô laborum
Dulce lenimen, mihi cunqꝫ ſalue
Rite uocanti.

ACRON. ¶ *Leſbio primũ modulate ciui*] *Alcæum dixit qui fuit de Leſbo inſula, hic enim res bellicas aduerſus tyrãnos geſſit, & Pittacum Mitylenæum uictum expulit.* ¶ *Siue iactatam*] *Qui ſeu in tempeſtatibus, ſeu in bellis conſtitutus, citharæ ſolatium non amiſit.* ¶ *Liberum*] *Liber enim & cantilenam ſuadet, & uoluptatem.* ¶ *Et Lycũ nigris oculis, nigroq́ꝫ Crine decorum*] *Pulchrum enim hunc puerum Lycum Alcæus dilexit. Pulchritudo autem puerorũ ſæpe nigris decoratur oculis.* ¶ *O' decus*] *Lyrã dicit eſſe Apollinis decus.* ¶ *Supremi*] *Summi, ut: Proh ſupreme Iupiter. Omni enim lætitia Iouis epulum celebratur.* ¶ *Dulce lenimen*] *Malorum enim lenimẽ eſt citharæ cantus & ſibi quandocunqꝫ profuturum exoptat.* ¶ *Cunqꝫ*] *Quandocunqꝫ.*

PORPHYR. ¶ *Leſbio primum modulate ciui*] *Leſbium ciuẽ Alcæum dicit, hic autem etiam res bellicas aduerſus tyrannos geſſit.* ¶ *Siue iactatã religarat udo littore nauim*] *Hoc ideo dicitur, quia in nauigationibus hic poëta, cum bellicas res ageret, ſæpe tempeſtatib. uexatus eſt.* ¶ *Et Lycum*] *Hunc Lycum puerũ Alcæus dilexit.* ¶ *O' decus Phœbi*] *Lyram dicit, decus Phœbi.* ¶ *Mihi cunqꝫ ſalue Rite uocanti*] *Cunqꝫ pro quandocunqꝫ poſitum eſt, ut ſit: O dulce lenimen mihi quandocunqꝫ te rite uocanti.*

AD ALBIVM TIBVLLVM.

Ode XXIII. *Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Vario fortis, & hoſtium.*

- - - u u - - u u - u u
- - - u u - - u u - u -
- - - u u - - u u - u u
- - - u u - u u

ALbi ne doleas, plus nimiò memor
Immitis Glyceræ, neu miſerabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
Læſa præniteat fide:

ACRON. ¶ *Albi ne doleas plus nimio memor*] *Metrum tribus uerſibus Aſclepiadeum. Quartus Glyconius. Album Tibullum alloquitur elegorum poëtam, conſulans cum exemplo aliorum, & hortatur ut ſit fortiori animo*

animo in contemptu, quem indignè à Glycera muliere patitur: & cõmemorat Lycorida, quæ ſimiliter à Cyro contẽnatur, rurſus Cyrus Pholoën diligat, & ab ea ſpernatur, ſicut Albius à Glycera. ¶ *Neu miſerabiles*] *Seu quia ipſi elegi, hoc eſt carmẽ eius contemptũ miſerabile ſit: ſeu quia miſerabilia elegis ſcribantur.* ¶ *Leſa fide*] *Quia perfidia extiterit amatori.*

PORPHYRION. ¶ *Albi ne doleas plus nimio memor immitis Glyceræ*] *Albiũ Tibullum alloquitur elegorum poëtam. Hortatur autem eum, ut ſit fortiore animo in cõtemptu quem indignè à Glycera muliere patitur, quam ideo immitẽ uocat.* ¶ *Neu miſerabiles Decantes elegos*] *Proprie elegiorum uerſus aptiſsimi ſunt fletibus, quos ideo miſerabiles dixit. Nam & nomen ipſum elegiorum παρὰ τὸ ἒ ἒ, quæ eſt uox lamentantium, dictũ putant.* ¶ *Cur tibi iunior læſa præniteat fide*] *Apud Glyceram, ſcilicet, præniteat, quæ fidem hoc faciendo leſerit.*

ACRON. ¶ *Tenui*] *Anguſta & parua, ſicuti pulchræ habere conſueuerunt.* ¶ *Appulis Iungentur capreæ lupis*] *Aut quia maioris ibi formæ eſſe dicuntur, ut: Iungentur iam gryphes equis.* ¶ *Sic uiſum Veneri*] *Quotieſcunq; ratio non appareat, ſic uiſum, interponitur, ut Virgilius: Poſtquã res Aſiæ, Priamiq; euertere gẽtem immerſitam, uiſum ſuperis.* ¶ *Sub iuga ahenea*] *Sub durum ac difficilem amorem.* ¶ *Sæuo mittere cum ioco*] *Sæuo, aut quia nonnunquam in diuerſum amorem animi diuiduntur: aut quia cupido ſibi ludos de hominibus exhibet: aut certè quod in amorem per iocum uenit.* ¶ *Ipſum me*] *Dicit ſe amore amicæ ab uxoris coniunctione reuocatum, cuius ira litibus uel amaritudine uexetur, quemadmodum Calabriæ littora maris Adriatici tempeſtatibus. Adriæ autem curuantis dixit, ut Vir. & littore curuo Extruimuſq; thoros.* ¶ *Grata detinuit compede*] *Compedem ſingulari numero contra ueterum poſuit conſuetudinem.* ¶ *Myrtale*] *Nomen concubinæ.* ¶ *Curuantis*] *Commouentis uel erigentis præ nimio æſtu.*

Inſignem tenui fronte Lycorida,
  Cyri torret amor, Cyrus in aſperam
  Declinet Pholoën: ſed prius Appulis
  Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoë peccet adultero.
  Sic uiſum Veneri, cui placet impares
  Formas, atq; animos, ſub iuga ahenea
  Sæuo mittere cum ioco.
Ipſum me melior quum peteret Venus,
  Grata detinuit compede Myrtale
  Libertina, fretis acrior Adriæ
  Curuantis Calabros ſinus.

PORPHYRION. ¶ *Tenui fronte*] *Pro anguſta, & puſilla poſuit. Frons autem minor pulchriorem facit mulierem, & ideo inſignem tenui fronte accipe, hoc eſt, in hac re inſignem.* ¶ *Sed prius Appulis iungentur capreæ lupis*] *Hoc eſt prius lupi concumbent cum capreis.* ¶ *Sic uiſum Veneri, cui placet impares Formas, atq; animos ſub iuga ahenea Sæuo mittere cum ioco*] *Sub iuga mittit, qui domat cum turpitudine, ut amor. Ordo eſt: Sic uiſum Veneri cum ſæuo Ioco, id eſt, Veneri & Amori ſic placuit, quem Amorem ſæuum iocum dixit non ineleganti conceptione. Iuga autem ahenea durum ac difficilem amorem uult intelligi, hoc Veneri inquit, placuit, ut quæ amantur, non conſentiant amatoribus, ſed in alios ipſi amores declinent.* ¶ *Grata detinuit compede Myrtale*] *Compedem gratum, amorem ſignat. Et uidemus quòd non ſimpliciter compedem hic dixerit, ſed referens ad conditionem Libertinæ Myrtales. Attendendũ autem compedem ſingulari numero eum dixiſſe, quod nõ facilè apud ueteres inuenitur.* ¶ *Adriæ*] *Per hoc Adriaticum ſinũ intellige, quod mare et Calabriã alluit.*

AD SEIPSVM PHILOSOPANTEM.

Ode XXIIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--u---uu-u-
--u---uu-u-
--u---u-u
-uu-uu-u--

PArcus deorum cultor, & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro: nunc retrorſum
Vela dare, atq; iterare curſus
Cogor relictos. nanq; Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens,
Plerunq; per purum tonantes
Egit equos, uolucremq; currum:
Quo bruta tellus, & uaga flumina,
Quo Styx, & inuiſi horrida Tænari
Sedes, Atlanteusq; finis
Concutitur ualet ima ſummis
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens: hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hîc poſuiſſe gaudet.

ACRON. ¶ *Parcus deorum cultor & infrequens*] *Metrum duobus uerſibus Alcaicũ Tertius dimiter iãbicus nouenarius hypercatalectus: Quartus Pindaricus. Hac Ode ſignificat pœnitere ſe, qui dum Epicuream ſectam ſequeretur, dijs irreligioſus extiterit.* ¶ *Parcus deorum cultor*] *Minus colens.* ¶ *Inſanientis*] *Res ſacrilegas ſuadẽtis. Epicurei enim omnia affirmant caſura, nec deos humana curare, aduerſus quam ſectam uel perſuaſionem Virgilius: Nec curare deũ credis mortalia quenquam? Hoc ergo & ipſe culpat. Stoici enim & Platonici, & eſſe deum, & humana curare confirmãt, & ideo inſanientis ſapientiæ, hoc eſt, Epicureæ. Item Virgilius ſecundum ſuperiorem ſuaſionẽ dicit, Scilicet hic ſuperis labor eſt, ea cura quietos Sollicitat,* ¶ *Conſultus*] *Doctus, peritus hinc Iuriſconſulti, periti iuris eſſe dicuntur.* ¶ *Vela dare*] *Metaphora eſt à nauigatione, quòd contempta Epicureorum diſputatione ſe reuertiſſe ad credendũ aſſerat, deos curare mortalia. Vt. Ni teneãt curſus, certũ eſt dare lintea retro.* ¶ *Dieſpiter*] *Diei pater.* ¶ *Igni coruſco*] *Hoc eſt, qui nubilo cœlo corruſcare conſueuit. ſereno tonare, ut eſt: Intonuêre poli, & crebris micat ignibus æther.* ¶ *Volucremq; currum*] *Ex uulgi opinione plerunq; ſenſus poëtæ concipiunt, ut hic de curribus dictum, pro Olympi ſtrepitu.* ¶ *Bruta*] *Sine ſenſu, tarda uel ſtolida, quod terræ epitheton eſt,* ¶ *Tænari*] *Tænarus promontorium Laconiæ per quod deſcenſus eſſe ad inferos fertur. ut Virgilius: Tænarias etiam fauces alta hoſtia Ditis.* ¶ *Atlantæus finis*] *Atlas enim mons eſt, qui in ultimo Oceani fine porrigitur.*

¶ *Valet ima ſummis Mutare*] *Hoc eſt, poteſt hominum Deus mutare fortunas.*

¶ *Obſcura*] *Ignobilia, id eſt, uiles perſonas ad honorem ducens denuo.* ¶ *Apicem*] *Summitatem poteſtatis.* ¶ *Rapax*] *Mutabilis ut Terentius: O fortuna, ut nunquam es perpetuo bona. Ordo eſt: Fortuna rapax hinc ſuſtulit apicem cum acuto ſtridore, hîc gaudet poſuiſſe.* ¶ *Acuto*] *Luctuoſo illis quos ediderit: ſiue ſonoro, ut: Non ſic geminant Corybantes æra, ſenſus eſt: hunc eleuat, hunc deijcit mutata uice, unum exaltans, alterum deponens.*

PORPHYRION. ¶ *Parcus deorũ cultor*] *Hac Ode ſcribit ſe pœnitentiam agere quòd Epicuream ſectam ſecutus, irreligioſus extiterit.* ¶ *Dum ſapientiæ Conſultus erro*]

Sapientiæ

Sapientiæ conſultus iterare curſus relictos cogor, non inſtaurare, ſed ad eoſdem redire.

¶ Nanq; Dieſpiter igni corruſco nubila diuidens] Senſus eſt. Iupiter qui non niſi nubilo tonare ſolet. ¶ Per purum] Id eſt, per ſerenum tonuit. ¶ Plerunq; per purum tonantis egit equos uolucremq; currumq;] Ex uulgari opinione plerunq; poetæ ſenſus concipiunt uelut hic, ubi dicuntur tonitura, ſtrepitus eſſe currus & quadrigarum Iouis. ¶ Bruta tellus] Bruti graues, & tardi dicuntur, quod terræ perpetuum eſt. ¶ Tænari ſedes] Sedes inferi intelligendi, quia per Tænarum Laconiæ promontorium, deſcenſus ad inferos fertur. ¶ Valet ima ſummus Mutare] Vt ſi diceret, poteſt ex minimo potentem, ex potente infimum reddere. ¶ Inſignem attenuat Deus, Obſcura promens] Id eſt, qui inſignis fuerit, attenuatur claritate mali. Hæc adeo panduntur ad Fortunam, quæ Antij precipue colitur.

¶ Hinc apicem rapax Fortuna cum ſtridore acuto ſuſtulit] Cum ſtridore acuto, hoc eſt, cum fletibus, & lamentatione, ſed non ſua, uerum eorum quibus apicem, id eſt, dignitatem aufert. Apicem autem pro honoris ſublimitate poſuit. Senſus eſt autem: Fortuna res humanas plerunq; mutat, & ab alio ad aliũ opes, & dignitatem transfert.

AD FORTVNAM.

Ode XXII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut precedens.

--v---vv-vv
--v---vv-v-
--v---v--
-vv-vv-v--

O Diua, gratum quæ regis Antium,
Præſens uel imo tollere de gradu
Mortale corpus, uel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit ſollicita prece
Ruris colonus, te dominam æquoris,
Quicunq; Bithyna laceſsit,
Carpathium pelagus carina:
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ
Vrbesq;, gentesq;, & Latium ferox,
Regumq; matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni:

ACR. *¶ O diua gratum quæ regis Antium] Metrũ duobus uerſibus Alcaicũ. Tertius dimeter nouenarius iambicus hypercatalectus: Quartus Pindaricus. Hæc Ode ad Fortunã ſcripta eſt, cui Cæſaris aduerſus Britanos profectionem cõmendat. ¶ O diua gratum] Ζεῦγμα ab inferiori, ſerues iturum Cæſarem. ¶ Quæ regis Antium] Apud Antium autem eſt Foutunæ templũ famoſiſsimum, multorum etiam principum donis ornatum, unde etiam ciuitas Fortunæ ipſius tutelæ dicta eſt. ¶ Præſens] Parata, potens mutare ſtatus hominũ uel Reipub. ¶ Vertere] Conuertere, mutare: ut, Multos mutata reuiſens Luſit, & in ſolido rurſus fortuna locauit. ¶ Ambit] Rogat, ſupplicat. ¶ Te dominam æquoris] Fortuna enim & æquori dominatur, ita ut à nauigantibus inuocetur. ¶ Bythina] Species pro genere, ut: Innatat alnus Miſſa Pado. ¶ Carpathium pelagus] Carparthium inter Aegyptum & Rhodum ab inſula Carpatho illic poſita. ¶ Dacus aſper] Gens iuxta Iſtrum fluuium degens, aſpera bellis. Virg. Et coniurato decendens Dacus ab Iſtro. ¶ Profugi Scythæ] Ab orbe ſepoſiti, & in mundi extima parte cõſtituti. ¶ Et Latium ferox] Forte, uictorioſum. Virg. Gens dura atq; aſpera cultu, Debellanda tibi latio eſt. ¶ Regumq; matres] Proprie matrũ eſt timere filijs. In omnib. aũt ſubaudiendũ eſt metuũt uel metuit, iuxta menſurã quãtitatis. ¶ Purpurei] Purpureũ eſt, quod totum ex purpura eſt.*

¶ PORPHYR. ¶ O diua gratum quæ regis Antium] Hæc Ode ad Fortunam potentum ſcripta eſt, cui Cæſaris profectionem commendat. ¶ Gratum quæ regis Antiũ] Hoc ideò quia Antij Fortuna potentiſsimi numinis habetur, adeò ut multis precioſiſsimiſq; donis, et priuatorum & imperatorum templum ibi eius refertum ſit. ¶ Præſens uel imò tollere de gradu] Præſens ita dictum, ut præſentia dicuntur numina deorum, quæ ſe potentiamq; ſuam manifeſtè oſtendunt. ¶ Vertere funeribus] Vertere pro eo quod eſt conuertere, & mutare poſitum eſt. ¶ Te dominam æquoris] Hoc autem rectè dicitur, quoniam Fortuna & ſemper & ubiq; metuenda eſt. ¶ Quicunq; Bithyna laceſsit Carpathium pelagus carina] Bithyna dit, ut ſolent poëtæ ſpeciem pro genere ponere, qualia ſunt illa Virg. Leuis innatat alnus Miſſa Pado, pro quolibet flumine, & : Illam ducit amor trans Gargara transq; ſomontem Aſcanium, pro quolibet monte. ¶ Profugi Scythæ] Manifeſtum eſt cũ profugos dixerit, quòd ſcilicet fugiendo prœliarentur. ¶ Et purpurei metuunt tyranni] Pro purpurati. Purpureum aliud eſt ſi proprietatem attendas, nam ſic dicit purpureum, ut lapidem igneum, hoc eſt, quod purpura tantum conſtat.

Iniurioſo ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumq; frangat.
Te ſemper anteit ſerua neceſsitas,
Clauos trabales, & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumq; plumbum,
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Vtcunq; mutata potentes
Veſte domos inimica linquis.

ACR. ¶ Iniurioſo] Iniuſto, ut Virg. Cùm Turni iniuria matrem admonuit. Poteſt autem Fortuna & contra iuſtitiam graſſari. Terent. Tu nunc id laudi ducis, quod tum feciſti inopia, iniurium eſt. ¶ Imperiumq; frangat] Aut quia imperium ſemper fragile putatur: aut quia magnæ res deteriorate & fractæ dicuntur, ut Virg. Fractæ uires, & alibi: Fracti bello fatiſq; repulſi Ductores Danaûm. ¶ Te ſemper anteit] Serua enim præcedit quaſi neceſsitas comes & miniſtra Fortunæ. Ideò ſerua, quia aut imperio Fortunæ obediat, aut quia non ſuæ poteſtatis eſt, quia ſubiacet neceſsitati, non ergo ipſa ſerua, ſed quæ ſeruire compellit. ¶ Trabales clauos] Species tormentorum. ¶ Ahena] Forti: ut, Vaſtis tremit ictibus ærea puppis. ¶ Seuerus uncus] Quo puniebantur damnati, ut Iuuen. Seianus ducitur unco: & Cicero: Vncus impactus fugitiuo illi, qui C. Marij nomen inuaſerat. ¶ Liquidũq; plumbum] Nam de reſoluto plumbo rei pugnari conſueuerunt. ¶ Te ſpes] Quæ ſola ſperando meliora durat. Virg. Spem uultu ſimulat, premit altum corde dolorem. ¶ Rara fides] Quæ à paucis colitur. ¶ Velata panno] Poſſet uideri uili uerbo uſus, panno, niſi hoc ſermone intelligi uoluiſſet à pauperioribus magis coli fidem: aut certè quia albo panno caput uelabant Fidei ſacrificantes: aut propter ipſam fidem, quod pura eſt & alba: uel quòd à ſenibus & iam maturis colatur, ut Virg. Cana fides & Veſta: ſeu quia honeſti dum fidem colunt, pauperes ſunt, & eſt quæſtuoſa perfidia, ut, Iuuen. Criminibus debent hortos, prætoria. ¶ Nec comitem abnegat] Abſcedens enim fortuna etiam fidem ſecum aufert, ut Iuuen. Quantum quiſq; ſua nummorum ſeruat in arca, Tantum habet & fidei. ¶ Vtcunq;] Quotienſcunq;. ¶ Mutata] Aut luctu, aut pauperie. Ordo eſt, Nec abnegat te comitem, utcunque inimica linquis potentes domos, mutata ueſte.

PORPHYR. ¶ Stantem columnam] Pro incolumitate dignitatis, & totius domus intellige. ¶ Neu populus frequens ad arma ceſſantes, ad arma] Bene tumultum uulgarem expreſsit repetendo. ¶ Serua neceſsitas] Nec enim eſt ſuæ poteſtatis, qui neceſsitati ſubiectus eſt. ¶ Clauos trabales, & cuneos manu] Eleganti conceptione hæc inſtrumenta Fortunæ accommodat, ſcilicet, quibus torquet, & cogit implicatq; res humanas. ¶ Raræ fides] Bono epitheto raram fidem appellat, quia à

paucis colitur. ¶ *Et albo rara fides colit Velata panno*] *Poſſet uideri ſordide dixiſſe panno, niſi uellet hac conceptione intelligi à pauperibus magis coli Fidem. Albo autem dixit propter honeſtatem fidelitatis. Aut, nunquid albo panno Fides uelata dicitur, quòd qui fidem colunt honeſti habeãtur ſed pauperes fiant? quoniam acquiſitio magis perfidia prouenit.* ¶ *Nec comitem abnegat, Vtcunq; mutata potentes Veſte domos inimica linquis*] *Non ſpernit te, inquit, ô Fortuna fides cùm linquis potentiorum limina, uel cùm relinquis diuites. Per hoc autem uidetur ſignificare eos, qui ex dignitate honoris, aut diuitiarum ceciderint, nec fidem apud eos remanere, id eſt, fidem quoq; amittere, & hoc quoque dupliciter intellige, ut fides illis nec habeatur, nec ſeruetur.*

At uulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit, diffugiunt cadis
Cum fece ſiccatis amici,
Ferre iugum pariter doloſi.
Serues iturum Cæſarem in ultimos
Orbis Britanos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoq; rubro.
Eheu cicatricum, & ſceleris pudet,
Fratrumq;. quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefaſti
Liquimus? unde manum iuuentus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ô utinam noua
Incude diffingas retuſum in
Maſſagetas, Arabasq; ferrum.

ACR. ¶ *At uulgus infidum et meretrix retro Periura cedit*] *Vulgus & meretrix fortunã triſtem amicorum ita non ſequitur, uti proſperã, quod ideò dicit, quia Fortunæ euentum ſubire ſe plerunq; homines uulgares negant. Iuuen. Sed quid Turba tremens ſequitur fortunam, ut ſemper, & odit Damnatos.* ¶ *Diffugiunt cadis cum fece ſiccatis amici*] *Per allegoriam oſtendit eos, qui nolunt amicorum neceſſitati coniungi, ut: Omnes me noti atq; amici deſerunt.* ¶ *Serues iturum*] *Per hyperbaton ſenſui ſuperiori reſpondit: O' Diua gratũ quæ regis Antium.* ¶ *Et iuuenum recens Examen*] *Collectitium. Omnibus enim militibus per ciuilia bella conſumptis habito ab Auguſto delectu, nouus fuerat collectus exercitus, quem bene examen uocauit.* ¶ *Eois timendum partibus Oceanoq; rubro*] *Vtriq; orbi metuendum dixit exercitum, nam in Eoo orientem poſuit, in Oceano Rubro occidẽtem. ut Virgilius: Et duo rapta manu diuerſo ex hoſte trophæa, Bisq; triumphatas utroque ab littore gentes.* ¶ *Heu cicatricum*] *Sic enim bellorum ciuilium pudendæ cicatrices ſunt, quemadmodum glorioſæ in bellis externis.* ¶ *Fratrumq;*] *Quos in bello ciuili uulnerauimus, ut Ille locus fratres habuit.* ¶ *Dura ætas*] *Aſpera, infœliciter nata, aut dura ſine miſericordia.*

¶ *Nefaſti*] *Nefarij.* ¶ *Vnde manum iuuentus*] *Non ſolum à parentum cæde, ſed nec à numinum uiolatione temperatum eſt. ut Lucanus: Numina miſcebant caſtrenſis flamma monetæ.* ¶ *Quibus pepercit aris*] *Hoc eſt, quæ non ſpoliauit templa deorum, aut polluit cæde, ut Lucanus: Stat cruor in templis.* ¶ *O' utinam noua Incude diffingas*] *Vtinã noua inſtaurentur tela iuſtis hoſtibus experienda, nec ciuilis ſanguinis polluta piaculo, quæ uictoriam mereantur, & nomine careãt infœlicitatis. ut eſt: Ipſorum clypeos & non fœlicia tela.* ¶ *Diffingas*] *Confuſum reformes. Nam ſicut fingere formare dicitur, ſic & diffingere eſt quaſſatũ reformare.* ¶ *Retuſum*] *Ciuilib. bellis hebetatũ.*

PORPH. ¶ *Diffugiunt cadis Cum fece ſiccatis amici*] *Hæc eleganter dicuntur, quia Fortunæ euentum ſubire cum amico uulgares homines nolunt.* ¶ *Ferre iugum pariter doloſi*] ἀλληγορικῶς *oſtendit neceſſitati amicorum nolle coniunctos eſſe.* ¶ *Pariter*] *Importunè.* ¶ *Serues iturum Cæſarem in ultimos Orbis Britanos*] *Cæſarem Auguſtum dicit, hic initium huius cõiungendum, ſic: O' diua gratum quæ regis Antium, Serues iturum Cæſarem.* ¶ *Iuuenum examen*] *Ab apibus factum, pro multitudine militũ poſuit.* ¶ *Timendũ*] *Cuius exercitus timetur, & in occaſu, & oriente.*

¶ Ocean

¶ Oceano rubro] Hoc eſt, Rubro mari, quod eſt in oriente. ¶ Heu cicatricum, & ſceleris pudet] Huius, ſcilicet, ſceleris, quod bello ciuili in nos admiſimus. ¶ Quid nos dura refugimus Aetas?] ſuauiter figurauit nos ætas. ¶ Quid intactum nefaſti liquimus] Nefaſtos pro nefarijs poſuit. ¶ O utinā noua Incude diffingas retuſum in Maſſagetas Arabaſq; ferrum] ἀμφίβολον. Non enim retuſum in Maſſagetas accipiendum, ſed in Maſſagetas diffingas. Senſus enim eſt ut ferrum, quod retudimus in corporibus noſtrorum bello ciuili, diffingas, id eſt, refabrices aduerſus barbaros. Maſſagetæ autem gens Thraciæ.

AD POMPONIVM NVMIDAM.

Ode XXXVI. Dicolos, Diſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.

– – – ∪ ∪ – ∪ ∪

– – – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∪ –

ET thure, & fidibus iuuat
Placare, & uituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ deos:
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima
Charis multa ſodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oſcula:
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non aliæ rege puerciç
Mutatæq; ſimul togæ.
Creſſa ne careat pulchra dies nota:

ACR. ¶ Et thure & fidibus iuuat] Metrum primo uerſu Glyconium, ſecundo Aſclepiadeum. In honorem Pomponij Numidæ hanc Oden ſcribit, pro cuius ſalute, ex Hiſpania reuerſi, uota perſoluit, lætitiamq; cōuiuiorum per ſacrificia ſe exhibere commemorat. ¶ Et thure & fidibus] Fidicines ſacrificijs adhiberi conſueuerunt, ut Virg. Inflauit cùm pinguis ebur Tyrrhenus ad aras. ¶ Placare] Hîc non irata, aut mitigare, aut reconciliare numina poſsit, ſed parat grates referre, aut uota perſoluere. Propitij enim dij reduxerunt Numidam ſoſpitem. ¶ Et uituli ſanguine debito] Id eſt, uotis peractis. Debetur enim hoſtia, dum uotis ſuſceptis promittitur. ¶ Qui nunc Heſperia] Hiſpaniam dixit: Heſperia autem, ab Heſpero dicta, quaſi in occidētali plaga. Ordo eſt: Qui nunc ſoſpes reuerſus ab ultima Heſperia, diuidit multa oſcula charis ſodalibus, nulli tamen diuidit plura, quàm dulci Lamiæ, memor puericiæ actæ nō alio rege, & memor ſimul mutatæ togæ. ¶ Diuidit oſcula] Tanquam quæ multis data ſufficerent, quæ conſuetudo eſt amicorum, dum de longinquo tardius reuertuntur. ¶ Non alio rege] Regem aut diuitem poſuit, aut patronum. Iuuen. Optima ſiluarum interea pelagiq; uorabit Rex horum. ¶ Puerciæ] Pro puericiæ, per ſyncòpam dixit, et ſignificauit Numidam Lamia patrono uſum à puericia uſq; ad uirilem ætatem. Vnde ait rege, quòd eum Lamia rexerit. Peractæ autem puericiæ ait, quia depoſita prætexta, accipiebant adoleſcentes togam uirilem. Qua commemoratione uult uideri per hoc, quòd ſimul togas mutauerint, ætatis æqualitatem augere amicitiam. Vnde & Virgilius: Mea quidem ſpatijs propioribus ætas inſequitur. ¶ Creſſa] Cretenſi: Cretenſibus enim mos erat dies lætos albis calculis, nigris, contrarios numerare, & ex lætorum dierum numero unà & tempus metiri: malos enim in annorum numerum non ducebant.

PORPH. ¶ Et thure & fidibus iuuat Placare & uituli ſanguine debito] Hanc Oden ſcribit in honorem Pomponij nomine Numidæ, pro cuius ſalute reuerſi ex Mauritania uota ſoluere æquū eſſe dicit. ¶ Fidibus iuuat Placare cuſtodes Numidæ deos] Fidicinas hodie quoque Romæ ad ſacrificia adhiberi, ſicut tibicines, nemo eſt qui neſciat. Placare autem pro eo quod eſt gratiam referre intelligendum, non ut placari irati dicuntur. Cùm enim Numidam dicat ſoſpitem rediſſe, appâret eum deos propitios & ante ſacrificia habuiſſe, cuſtodes autem pro conſeruatoribus accipiamus. ¶ Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima] Numida hic è Mauritania in qua militauerat, reuerſus eſt. Ergo

Heſperiam nunc occiduam partem intellige, non ut Heſperia à Virgilio Italia dicitur. ¶ Aſiæ non alio rege puertiæ] Puertia, pro pueritia κατὰ συγκοπὴν dixit. Signat autem Pomponium hunc Numidam à pueritia Lamia patrono uſum. ¶ Mutatæq; ſimul togæ] Prætextam utique togæ mutatæ, qua depoſita uirilis accipitur. Per hoc ſignat eos pariter adoleuiſſe. ¶ Creſſa ne careat pulchra dies nota] Album calculum Creſſam notam dicit. Quia Cretenſibus mos erat lætos dies calculis albis, quos in pharetras mittebant, notare: triſtes autẽ nigris. per hoc dicit poëta lætũ diem exigendum.

Neu promptæ modus amphoræ
  Neu morem in Salium ſit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
  Baſſum Threicia uincat Amyſtide:
Neu deſint epulis roſæ,
  Neu uiuax apium, neu breue lilium:
Omnes in Damalim putres
  Deponent oculos, nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
  Laſciuis ederis ambitioſior.

ACR. ¶ Neu promptæ modus amphoræ] Id eſt, prolatum uinum expendatur continuata lætitia. ¶ Neu morum in Salium] Salij ſacerdotes Martis & Herculis dicebantur, qui ſacra ſaltatibus celebrabant, ut: Tum Salij ad cantus incenſa altaria circum adſunt. Nã propriè Salij à ſaliendo dicti ſunt. Neu multi Damalis meri] Ebrioſam mulierem dicit, quæ à Numida amabatur. Vnde hic ſenſus eſt: Cum Numida certamen bibendi ſit Damali nouo amico, non cum Baſſo. ¶ Amyſtide] Amyſtis, ut quidam putant, potionis genus apud Thracas: Ideo Amyſtis dicta, quia certa mẽſura clauſis oculis potabatur uno ductu. Alij Amyſtin gemmam intelligi uolunt, quæ præſenti uſu Amethyſtus dicitur. Clauſa enim poculis ebrietatem prohibere credebatur, nam & apium ſi manditur, aduerſus ebrietatem putatur prodeſſe. ¶ Neu uiuax apium] Diu uiriditatem retinens, cuius folium penè non deficit uiriditate. ¶ Neu breue lilium] Breue ad tempus retulit. ¶ Putres] Nimio potu marcentes, & libidine reſolutos. ¶ Laſciuis] In diuerſa diſcurrentibus, & uagis. ¶ Ambitioſior] Quoniam ambitu & concupiſcentia, amplexu facili ſe ita illiget, ut ederæ conſueuerunt.

¶ PORPHYR. ¶ Neu promptæ modus amphoræ, Neu morem in Salium ſit requies pedum] Per quod ſignat & largius bibendum, & ſaltandum. Salij autem ſacerdotes Martis hodieq; tripudiare in ſacrificijs Martis dicuntur, unde & Salij à ſaliendo, id eſt, à ſaltando dicti. Ordo eſt: Neu ſit requies pedum Saliorum more. ¶ Neu multi Damalis meri Baſſum Threicia uincat Amyſtide] Amyſtis, ut quidam aiunt, potio quædam eſt apud Thracas. Alij poculi ſpeciem eſſe aiunt, eò quòd neceſſe ſit uno ductu potionem haurire. Senſus autem eſt: Damalis quæ multi meri eſt, id eſt, ebrioſa, non uincat Baſſum in potando. Ideò Baſſus quoq; multum potat. ¶ Neu breue lilium] Quod breuis temporis eſt, hoc eſt, citò defloreſcit. ¶ Putres oculos] Vino putres intellige. Videmus enim ex uino oculos quaſi languidos fieri. ¶ Nec Damalis nouo Diuelletur adultero] Senſus eſt: Nec nouus adulter, id eſt, amator Damali auelletur à priſtino ſuo amore. ¶ Laſciuis ederis ambitioſior] Ambitioſa, ab ambitu lacertorum, id eſt, amplexu Damalis dicta eſt, quæ ob hoc ederæ comparata eſt, quia & illa ſolet arbores ambire, id eſt, circundare. Ederas autem laſciuas dixit, quia quaſi ludentes uagæ ſerpunt.

IN ACTIACAM AVGVSTI VICTORIAM.

Ode XXXVII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

– – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ –
– – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪
– – ∪ – – – ∪ – ∪
– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – –

XXXVII NVnc eſt bibendum, nunc pede libero
Pulſanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus ſodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis auitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus & imperio parabat.
Contaminato cum grege turpium
Morbo uirorum, quidlibet impotens
Sperare, fortunaq́ꝫ dulci
Ebria. ſed minuit furorem
Vix una ſoſpes nauis ab ignibus,
Mentemq́ꝫ lymphatam Mareotico
Redegit in ueros timores,

ACR. ¶ Nunc eſt bibẽdum nunc pede libero] Metrum duobus uerſibus Alcaicum. Tertius dimeter nouenarius iambicus hypercatalectus. Quartus Pindaricus. Poſt ciuile bellum primũ imperium Romanorum inter tres diuiſum eſt, ita ut Antonius Orientem, Auguſtus Gallias, urbem Lepidus obtineret. Antonius Auguſti ſororem habuit uxorem, qua ſpreta, amore ductus, Cleopatræ Ptolemæi ſororis coniunctus eſt. Qua indignatione Auguſtus, aduerſus Antonium et Cleopatram bellum geſſit apud Actium, promontorium Epiri, & præfecto claſſis Agrippa ſuperauit Antoniũ prælio nauali, quo uicto & Alexandriam cepit. Hac ergo Ode lætitiam ſuam ſignificat ob uictoriam Auguſti. ¶ Pede libro] Aut à periculis aut à fuga ſecuro, aut laſciuienti. ¶ Pulſanda tellus] Pedum plauſu ferienda. ¶ Nunc Saliaribus] Saliares cœnæ, quas Salÿ faciebãt, dicuntur ampliſſimi apparatus fuiſſe. Vnde & in prouerbio erat, Saliares cœnas dicere opiparas & copioſas. Ordo eſt. Nunc eſt tempus ornare puluinar deorum Saliaribus dapibus. Puluinaria dicebantur aut lecti deorum, aut tabulata, in quibus ſtabant numina, ut eminentiora uiderentur. ¶ Erat] Pro eſt. ¶ Dapibus] Poſt ſaltationem enim hoſtÿs epulabantur, ut: Lucos uocat hoſtia pinguis in altos. ¶ Cellis Auitis] Antiquis cellis uinarÿs, id eſt, uinum Auitum. ¶ Dum Capitolio regina] Cleopatra, ut eſt: Terruit illa ſuo ſi fas Capitolia ſiſtro. Ordo eſt: Dum regina impotens ſperare quidlibet, & ebria dulci fortuna, parabat funus et dementes ruinas Capitolio, & imperio, cum grege turpium uirorum contaminato morbo. ¶ Turpium] Eunuchorum, quos ſatellites habuit Cleopatra. Turpium autem aut malæ uitæ, aut euiratorũ. ¶ Ebria] Eluſa fortunæ ſucceſſu, & ob hoc, demens, inconſulta, improuida, ſicut ebrÿ eſſe ſolent. ¶ Vix una ſoſpes nauis ab ignibus] Aut nauis, qua fugit Cleopatra: aut per allegoriam oſtendit Cleopatram primum Iulium Cæſarem corporis ſui illecebris cepiſſe, ſecundum Antonium, Auguſtum deinde tentaſſe, ſed cum eius uitaſſe complexus: ideò, Vna ſoſpes nauis ab ignibus. ¶ Lymphatã] Ebrietate inſanam. ¶ Mareotico] In Aegypto Mareotis palus eſt, iuxta quam uinum optimum naſcitur, quod eius uocabulo Mareoticũ appellatur, ut ſunt: Et Mareotides albæ. Et, Mareotica fumant. ¶ Redegit in ueros timores] Non fictos.

POR. ¶ Nunc eſt bibendum] Hac Ode leticiam profitetur ſuam poëta ob uictoriam Actiacam Auguſti, qua M. Antonium apud Actium promontorium, nauali prælio ſuperauit, ac deinde Alexandriam cœpit. ¶ Nunc pede libero Pulſanda tellus] Id eſt, libere tripudiandum eſt, ac per hoc ludendum. ¶ Nunc Saliaribus ornare puluinar deorum Tempus erat dapibus ſodales] Sacerdotales cœnæ, quas Salÿ faciunt dicuntur eſſe ampliſſimi apparatus. Vnde in prouerbio eſt Saliares cœnas dicere opiparas ac copioſas. ¶ Cellis auitis] Per cellas auitas, uinum uetuſtum ſignat. ¶ Funus & imperio parabat] Funus pro exitio poſitum eſt. Imperio autem utiq; Romano intelligendum. ¶ Contaminato cũ grege] Id eſt, cum greges ſpadonum, quos Cleopatra ſatellites et cubicularios habebat, quos morbo turpes dixit, quia ferè iÿ effœminati ſunt. ¶ Fortunaq; dulci Ebria] Hoc eſt, fortunæ ſucceſſu demens & inconſulta. ¶ Sed minuit furorem Vix una ſoſpes nauis ab ignibus. ¶ Vna nauis quæ ſcilicet, effugit uicta ab Auguſto, ſecundum unam nauem dictũ accipe. ¶ Menteq; lymphatam

phatam Mareotico Redegit in ueros timores] Mareotis palus eſſe dicitur in Aegypto unde uinũ Mareoticum. Dicit ergo lymphatam mentem Mareotico, ex ebrietate ueſanam accipi.

Cæſar ab Italia uolantem
Remis adurgens, accipiter uelut
Molles columbas, aut leporem citus,
Venator in campis niualis
Hæmoniæ, daret ut catenis
Fatale monſtrum, quæ generoſius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit enſem, nec latentes
Claſſe cita reparauit oras,
Auſa & iacentem uiſere regiam
Vultu ſereno fortis, & aſperas
Tractare ſerpentes, ut atrum
Corpore combiberet uenenum,
Deliberata morte ferocior
Sæuis Liburnis: ſcilicet inuidens
Priuata deduci ſuperbo
Non humilis mulier triumpho.

ACR. ¶ Volantem] Hoc dicit, ut illius fugæ celeritatem oſtenderet. Volantem autem aut fugientem, ut: Pedibus timor addidit alas: aut nauigantem, ut: Pelagoq; uolamus. Ordo eſt: Cæſar adurgens, ſupple uolantem ab Italia, uelut accipiter urget molles columbas, aut citus uenator urget leporem, ut fatale monſtrum daret catenis, in campis niualis Hæmoniæ, ſupple à ſuperiore, minuit furorem & cætera. ¶ Molles] Aut propter renitentis uires, aut certè captu faciles, ut Virg. Quam facilè accipiter ſaxo ſacer ales ab alto, Cõſequitur pennis ſublimen in nube columbam. ¶ Niualis] Frigidæ & niuoſæ. ¶ Hæmoniæ] Thraciæ, ab Hæmo monte, ibi enim pugnatum eſt. Virg. O' qui me gelidis in uallibus Hæmi ſiſtat? ¶ Fatale monſtrum] Aut turpe dixit, unde & proſtantes fatales dicũtur, ut eſt: Romam non caſta malo: aut uelut monſtrum fatis ſibi reſeruatũ, aut fato Romanis ſubiectum. ¶ Generoſius] Id eſt, maiore quam ſexus exigebat animoſitate. ¶ Nec latentes Claſſe cita reparauit oras] Latentes oras, id eſt, Fines regni latentes. Id eſt, non collegit denuo exercitum ex intimis regni partibus ſibi fauentibus. Perditis enim rebus Cleopatra, dum omnis in eius auxilium Aegyptus conſpiraret, ne aut reparato bello, ad inferiora deſcendens, id eſt, genti ſuæ exiſteret grauis, aut occaſionem glorioſæ mortis effugeret, contempſit amorem uel deuotionem ſuorum. Quod Virg. religioni dans in fluminis appellatione retulit, Nilum auxilia offerentem, ut eſt: Pandentemq; ſinus, & tota ueſte uocantem, Cæruleum in gremium lachrymoſaq; flumina uictos. ¶ Auſa & iacentem uiſere regiam Vultu ſereno] Id eſt, regnum ſuum deſperatum & deiectum uultu interrito & ueluti læto, ut: Spem uultu ſimulat. ¶ Fortis] Quæ habebat ex deſperatione uirtutem. ¶ Et aſperas tractare ſerpentes] Cleopatra metu capta, ne duceretur in triumphum, corpori ſuo ſerpentes appoſuit, quorum interiret ueneno, ut: Nec dum etiam geminos à tergo reſpicit angues. ¶ Deliberata] Aut, pro adhuc in cogitatione & tractatu habitam poſuit, aut pro iam ſtatuta morte, ut: Decreuitq; mori.

¶ Ferocior] Promptior ſæuis Liburnis, fuit ad mortem. Illi enim libenter moriuntur: aut ſæuis ſibi, per quos uicta eſt: aut ſæuis fortibus, ut: Sæua paupertas. Et, Sæuus Hector. Et, Sæuumq; tridentem: aut quia Liburnorum gens ad moriendum prompta dicitur, quibus illa ferocior fuit. Virg. Regna Liburnorum. ¶ Scilicet inuidens] Ordo eſt: Scilicet, non humilis mulier inuidens, priuata deduci ſuperbo triumpho: Inuidens Auguſto, ne captiuitas ſua illi ſpecioſiorem faceret triumphum. Nam & Liuius refert Cleopatram, cùm de induſtria ab Auguſto capta indulgentius tractaretur, dicere ſolitam, non triumphabor. ¶ Deduci] Pertrahi.

PORPHYR. ¶ In campis niualis Hæmoniæ] Hæmonia Thracia dicitur ab Hæmone monte, quem niualem meritò appellauit, quia eſt frigidiſſimus. ¶ Daret ut catenis Fatale monſtrum] A'

ſato ſibi ſeruatum, aut deteſtabile, aut dictum hoc accipiamus, quaſi decreto nobis fatorũ obiectum. ¶ Nec muliebriter Expauit enſes] Non tanquam enſe perierit Cleopatra, ſed ſignat eam tam præſtantem animi fuiſſe, ut enſem quoq; non timuerit. ¶ Nec latentes Claſſe cita reparauit oras] Hoc eſt, nec fugit latentes, id eſt, intimas Aegypti regiones, ut uires inde repararet. ¶ Fortis & aſperas Tractare ſerpentes] Hoc ideò dicitur, quia ſerpentem ſibi appoſuit, cuius morſu periſt. ¶ Deliberata morte ferocior Sæuis Liburnis] Deliberata, utrum pro cognita poſitum eſt: an uerò de qua pleriq; deliberant, id eſt, dubitant, ut ſit hoc perpetuum epitheton mortis. Signat autem in ipſius mortis ſignificatione conſtantiſsimam fuiſſe. Liburni gens ferox Illyrij, ad moriendum apparatiſsima.

¶ Scilicet inuidens Priuata deduci ſuperbo, Non humilis mulier triumpho] Inuidens ſcilicet Auguſto, ne captiuitas ſua illi glorioſiorem honeſtioremq; triumphum faceret ornatu. Nam & T. Liuius refert, illam cùm de induſtria ab Auguſto in captiuitate indulgentius tractaretur, identidem dicere ſolitam fuiſſe, οὐ θριαμβεύσομαι, id eſt, non triumphabor ab alio.

AD POCILLATOREM.

Ode XXXVIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-υ---υυ-υ--
-υ---υυ-υ--
-υ---υυ-υ-υ
-υυ-υ

Perſicos odi puer adparatus,
Diſplicent nexæ philyra coronæ:
Mitte ſectari, roſa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo: neq; te miniſtrum
Dedecet myrtus, neq; me ſub arcta
Vitæ bibentem.

ACR. ¶ Perſicos odi puer apparatus] Puerum ſuum alloquitur & elegantem miniſtrũ, quem ſibi mediocria iubet parare, negans ad uoluptatem opus eſſe magniſico apparatu et optimo. Perſæ aũt ob nimias diuitias in ſumptuoſiſsimis delitijs degere dicuntur. ¶ Philyra] φύλλον Grecè folium dicitur, hic ergo coronã de folijs factã poſuit, ut quia ipſæ precioſiores ſunt. ¶ Mitte ſectari] Vetat puerum roſas, quæ iam peracto uere inueniri ſolent, ſtudioſe quærere. ¶ Sera] Tarda, ut: Aeſtatem increpitans ſeram. ¶ Simplici] Singulari, cui nihil aliud adiungitur. ¶ Neq; te miniſtrum dedecet] Id eſt, tametſi myrto præter roſam uteris non te dedecet, quaſi non faciet te gratiæ minoris. ¶ Sub arcta uite] Sub humili.

PORPH. ¶ Perſicos odi puer apparatus] Ad puerũ ſuum de hilaritate loquitur, negans ad uoluptatem opus eſſe magno apparatu. Perſæ autem reges ob nimias diuitias in ſumptuoſiſsimis delitijs uitam agere dicuntur. ¶ Diſplicent nexæ philyra coronæ] Hoc eſt, diſplicent nexæ philyra coronæ operoſius factæ. ¶ Mitte ſectari, roſa quo locorum Sera moretur] Vetat puerum magnopere roſas ſibi quærere, quæ ſolent iam præterito ueris tempore ex frigoribus afferri. ¶ Simplici myrto nihil allabores] Senſus: Nihil allabores myrto applicare. Simplex enim myrtus delectat, nec in hac re uolo ſedulus ſis, id eſt, curioſus, ut pluſquàm myrto coroneris. Ordo eſt autem: Nihil curo, id eſt, non curo, ac per hoc nolo. ¶ Neq; me ſub arcta Vite bibentem] Arctam uitem ſpiſſam, ac per hoc umbroſam accipe. Plautus in Aulularia myrtum etiam fœmino genere dixit & neutro. Fœminino, ſic. Per myrteta proſiluit, & hæc myrtus Veneris eſt, hæc myrteta locum ſignificat.

Q. HORATII FLACCI CARMINVM, CVM ANTIQVISSImorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, admixtis interdum C. Aemylij & Iulij modeſti Scolijs,

LIBER II.

AD ASINIVM POLLIONEM.

Ode I, Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--υ---υυ-υυ
--υ---υυ-υ-
--υ---υ-υ
-υυ-υ-υ-υ

MOTVM ex Metello cõſule ciuicũ,
Belliq́ꝫ cauſas, & uitia, & modos,
Ludumq́ꝫ Fortunæ, grauesq́ꝫ
Principum amicitias, & arma
Nõdũ expiatis uncta cruoribus:
Periculoſæ plenum opus aleæ,
Tractas, & incedis per ignes
Suppoſitos cineri doloſo.
Paulum ſeueræ Muſa Tragœdiæ
Deſit theatris: mox ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,

ACRON. ¶ *Motum*] *Metello*] πραγματικὰ τετράκωλος, *in qua poſt duos uerſus alia inchoantur metra. Ad Aſiniũ Pollionem ſcribit, conſularem uirum rhetoricæ & poëticæ diſciplinæ peritum, ſcribendarum etiam Tragœdiarum ſtudio doctum, & quòd ciuilis belli hiſtoriam inter Pompeium & Cæſarem geſti, ſcribere cœperat, ſciret rẽ ſe inchoaſſe periculoſam. In ipſa admonitione bellorum ciuilium calamitatem refert, à Lentuli & Marcelli conſulatu cœptam, quam altius repetit, id eſt, à Marcello Celere & Afranio.* ¶ Ex Metello] *Ideò quia Syllæ fuit collega.* ¶ Ciuicum] *Pro ciuile, ſicut hoſticũ pro hoſtile ueteres dixerunt.* ¶ Belliq; cauſas] *Eo quod Cæſari negatus triumphus bellum fecerit.* ¶ Ludumq; Fortunæ] *Quæ ludibrio habet res humanas.* ¶ Grauesq; Principium amicitias] *Quia nec perpetuæ fuerant, & reip. graues, ut Lucan. Temporis Auguſti manſit concordia diſcors, Paxq; fuit non ſponte ducum. Craſſus enim amicitiarũ fœdus ad tẽpus tenebat, quo mortuo, Antonius, Auguſtus, & Lepidus facto Pompeio imperatore, colliſi ſunt. Graues autẽ pernitioſas aut inſidas* ¶ Nondum expiatis uncta cruoribus] *Id eſt, de quibus nondũ loti cruores ſint, quo debito ueluti expiarentur delicto. Vult ergo intelligi adhuc in manibus eſſe arma ciuilia, nec ſicut ſolebat, bello uncta repoſita.*

¶ Periculoſæ] *Periculũ inferentis.* ¶ Aleæ] *In militia igitur alea ludebatur, ne exercitus otio torperet. Quòd aũt periculoſæ addit, fraudẽ & liuorẽ ludo illo prodeuntẽ reſpexit.* ¶ Cineri doloſo] *Allegoricôs dixit, ſicut ignem cinere opertum: Ita adhuc odia belli ciuilis ſub ſpecie pacis latêre, nec tutũ eſſe per hiſtoriæ ueritatem, horũ offendi animos, qui ea geſſerunt.* ¶ Paulum ſeueræ Muſa tragœdiæ Deſit theatris] *Vt depoſito tragico ſtilo Pollio cautius cœpta deſcriberet. Vno enim tẽpore & tragœdiã & hiſtoriã ſcribebat. Id eſt, nõ cantetur in Theatris edita à te tragœdia, dum occuparis hiſtoria, actus publicos referendo.* ¶ Cecropio] *Athenienſi. Theſpis enim apud Athenas primus tragœdiam frequentius dixit uſu cothurnorum, ut: Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.*

PORPH. ¶ *Motũ ex Metello conſule ciuicum*] *Hæc Ode ad Aſinium Pollionẽ conſularem ui-*

rum

rum & triumphalem ſcripta eſt, qua hortatur eum, ut omiſſo tragœdiarum ſcribendarum ſtudio, inchoatum hiſtoriæ opus conſumet. Ac perinde παρεκβάσεως, id eſt, in tranſlatione bellorum ciuilium, Pollio hiſtoriam belli ciuilis à conſulatu Lentuli & Mamerci cœptam altius repetit, id eſt, à Metello Celere, & à L. Afranio conſulibus. Attende autem non ciuile, ſed ciuicum dixiſſe antiqua figura, illi enim ciuica, hoſtica, deinde ciuilia & hoſtilia dicebant. Denominationes autem hæ ferè liberæ ſunt apud doctos, & motum pro bello poſuit. ¶ Ludumq; Fortunæ] Hoc eſt, quæ res humanas ludibrio habet. ¶ Et arma Nondum expiatis uncta cruoribus] Id eſt, loti cruores ſint. ergo intelligi uult penè adhuc in manibus eſſe arma ciuilia. Solent autem ungi arma, cùm poſt bellum tranſactum reponenda ſunt. Ordo ergo eſt: Nondum expiatis cruoribus uaſta arma. ¶ Periculoſæ plenum opus aleæ Tractas, et incedis per ignes Suppoſitos cineri doloſo] Allegoricôs adhuc odia belli ciuilis ſub ſpecie pacis latêre oſtendit, nec tutũ eſſe hæc ſcribere. ¶ Paulum ſeueræ Muſæ Tragœdiæ Deſit theatris] Quoniam, inquit, hæc ſcribere deſtinaſti, parce tantiſper tragico ſtylo. Seueram autem tragœdiam merito dicit, quod triſtia ferè ſint argumenta tragœdiarum. ¶ Mox ubi publicas] Id eſt, ubi hiſtorias quæ publicas res continent. ¶ Ordinaris] Id eſt, deſcripſeris.

Inſigne mœſtis præſidium reis,
Et conſulenti Pollio curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perſtringis aures, iam litui ſtrepunt:
Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumq; uultus.
Audire magnos iam uideor duces
Non indecoro puluere ſordidos:
Et cuncta terrarum ſubacta,
Præter atrocem animum Catonis,

ACR. ¶ Præſidiũ reis] Fuit enim & cauſidicus Pollio, et defenſionem reis frequenter impendit. ¶ Et conſulenti] Hoc eſt, curiæ expetenti à te dari conſiliũ. ¶ Cui laurus æternos] Laurum hîc pro uictoria poſuit. Salonas enim Dalmatarũ ciuitatem, Pollio ceperat, unde & filium ſuũ, eo quòd natus ibi eſt quandò ibi erat, Saloninum appellauit. Quamuis Laurus & poëtæ conuenit, nam & carmina faciebat. Virg. Pollio & ipſe facit noua carmina.

¶ Iam nunc minaci] Laus relatoris, tanquam hæc ipſa, quæ ſcriberet, ita commendaret, ut ſe auditor crederet intereſſe. Virg. Tum Phaëtontiadas muſco circundat amaræ Corticis. ¶ Fugaces equos] Aut ueloces, aut ſplendorem pauefcentes amorum. ¶ Equitumq; uultus] Vt etiam homines terreret fulgor exercitus. ¶ Audire magnos iam uideor duces] Videtur mihi quod audiã, aut ipſos concionantes duces, aut referentem de ducibus Pollionem. ¶ Non indecoro] Glorioſo. ¶ Puluere ſordidos] Puluere bellico ſordentes. ¶ Atrocem] Conſtantem: Portius enim Cato apud Vticam elegit potius interire, quàm in hoſtium poteſtatem uenire.

POR. ¶ Inſigne mœſtis præſidiũ reis, Et cõſulẽti Pollio curiæ] Per quod ſignificat, et fortiſſimè eum cauſas reorũ in iudicijs defendere, et præterea prudentiſſima cõſilia in ſenatu dare. ¶ Cui laurus æternos honores] Ideò hoc dicitur, quia Pollio Salona urbe ex Dalmatis capta triũphauit. ¶ Grande munus Cecropio repetes cothurno] Cecropio cothurno inquit, quia apud Athenienſes primũ eſt ſcripta atq; acta tragœdia, Theſpi inuentore eius atq; actore. ¶ Iam nunc minaci murmure cornuũ] Iam uideor uidere & audire ea, quæ hiſtoria refert, per quod ſignat ui eloquẽtiæ Pollionẽ omnia ferè ante oculos in relatione pugnarum inducere. ¶ Fugaces Terret equos] Fugaces pro uelocibus accipe, et in ſermone hodieq; fugã pro uelocitate dicimus, cũ de equis loquimur. ¶ Audire magnos iam uideor duces] Ambiguum, utrum enim ipſos duces concionantis audire ſe dicat, an Pollionẽ de ducibus narrantem, incertum eſt. ¶ Non indecoro puluere ſordidos] Specioſè ac decenter dictum puluere non indecoro ſordidos, quaſi puluere bellico pulueratos. ¶ Præter atrocem animum Catonis]

M.Por

M. Portiũ Catonẽ ſignat, q Vticæ maluit ſe interficere imminẽte Cæſare, quã in poteſtatẽ eius uenire.

Iuno, & Deorum quiſquis amicior
Afris, inulta ceſſerat impotens
Tellure, uictorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthæ.
Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulchris impia prælia
Teſtatur? auditumq; Medis
Heſperiæ ſonitum ruinæ?
Qui gurges? aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decolorauêre cædes?
Quæ caret ora cruore noſtro?
Sed ne relictis Muſa procax iocis
Ceæ retractes munera Neniæ:
Mecum Dionæo ſub antro
Quære modos leuiore plectro.

ACR. ¶ Iuno] *Ordo eſt: Iuno, et quiſquis deorum amicior Afris impotens ceſſerat, inulta tellure retulit Iugurthæ inferias nepotes uictorum, ſcilicet Romanorum qui Carthaginem uicerãt.* ¶ *Et Deorũ Quiſquis amicior] Tanquam ciuilia bella, quæ poſtea geſta ſunt in Africa, ad uindictã Africæ ſuperatæ, Iunonis ira uel deorum fecerit commoueri.* ¶ *Iugurthæ] Hannibalem intelligi uoluit in commemoratione Iugurthæ, aut certè quia in Africa tempore belli ciuilis multi Pompeiani occiſi ſunt.* ¶ *Quis nõ Latino ſanguine pinguior] Quis nõ Romanorum ſanguine uel ſepulchris campus repletus? Lucanus: Totoq; exercitus orbe Te uincente perit.* ¶ *Auditumq; Medis] Pro cladis magnitudine dicit bella ciuilia etiam Perſis audita Virg. quibus actus uterq; Europæ atq; Aſiæ fatis concurrerit orbis, Audijt, & ſi quem tellus extrema refuſo Summouet Oceano.* ¶ *Quis gurges] ταπείνωσις eſt. Gurgitem enim pro mari poſuit, ut: Apparent rari nantes in gurgite uaſto.* ¶ *Quod mare Dauniæ] Apuliæ, à Dauno, ſed per Apuliam omnis Italia accipienda eſt, in qua ſanguis Romanorum fuſus eſt: Vel quia per Adriaticũ mare de Brundiſio Cæſar profectus eſt, Põpeiũ ſequẽs. Luc. Brundiſiũ decimis iubet hãc attingere caſtris.* ¶ *Non decolorauêre cædes] À proprio colore mutauêre. Lucanus. Tũ primũ rubuit ciuili ſanguine Nereus.* ¶ *Quæ caret ora] Pars regionis aut terræ.* ¶ *Sed ne relictis Muſa procax iocis] Id eſt, ne cũ lyrico carmine aptiores ſint ioci, improbè faciat Muſa, ſi lugubria miſceat. Ordo eſt: Sed tu Muſa procax ne relictis iocis retractes munera neniæ Ceæ, quære mecum ſub Dionæo antro modos leuiore plectro.* ¶ *Neniæ] Nenia carmẽ lugubre quod mortuis dicebatur, quod nũc Græcè ἐπιτάφιον appellatur, quod Simonides Græcus poëta lyricus, primus inſtituit, à Cea inſula oriundus: unde & Ceæ neniæ poſuit, de qua Virg. Cui pinguia Ceæ. & Ouidius: Cingitur Aegæo inſula Cea mari.* ¶ *Procax] Petulans.* ¶ *Relictis iocis] Relicto lyrico carmine.* ¶ *Dionæo ſub antro] Sub Niſa. Parnaſus mons Bœotiæ biceps, id eſt, bina iuga habens, quorum alterum uocabatur Cyrrha, Phœbo ſacratum: alterum Niſa Libero: ſub illo qui ſtudebant, in tutela erunt Apollinis: ſub hoc, in tutela Bacchi.*

POR. ¶ *Iuno & deorũ qſquis amicior Afris inulta ceſſerat impotẽs tellure] Senſus eſt: Iuno & quicunq; alij dij Carthaginienſib. fauerãt, ultionẽ uaſtæ Africæ ex poſteris eorum, qui eã uaſtauerunt, nunc receperunt. Impotẽs aũt nõ potẽs, id enim ad uictos ſine uirtute intelligẽdũ.* ¶ *Rettulit inferias Iugurthæ] Nunc latius intelligit, omnibus.* ¶ *Quis nõ Latino ſanguine pinguior Cãpus] Cãpus nullus eſt, q nõ ſepulchris Romanorũ, bella ciuilia fuiſſe, & ſanguine Romano, pinguem factum ſe oſtẽdat.* ¶ *Auditũq; Medis Heſperiæ ſonitũ ruinæ] De ſuperiore oſtẽdit, ſic enim intelligẽdum: Quis nõ campus ſepulchris teſtatur, impia prælia, ſonitũq; Heſperiæ, quẽ etiã Medi audiuerũt. Sonitũ aũt ruinæ Medos audiſſe, id eſt, ſuper orbẽ tranſilire καθ' ὑπερβολὴν intelligendũ. Cuius ſenſus ex ſubiectis magis illuſtratur quod dixerit.* ¶ *Quis gurges] Quæ flumina lugubris ignara belli.* ¶ *Quod mare Dauniæ nõ decolorauêre cædes] Daunia à Dauno rege Apuliæ, ac per hoc Italiæ, ac deinde Romanæ intelligẽdũ.* ¶ *Sed ne relictis Muſa procax iocis Ceæ retractes munera neniæ] Nænia lugubre carmẽ eſt,*

quod in

quod in mortuos cantatur. Simonides aũt ex Cea inſula Lyricus poëta θρῆνος, id eſt, planctus optime deſcripſit. Inde Ceam neniã appellauit. Senſus eſt autem. Cùm lyrico carmini aptiores ioci ſint, procacíter egeris ô Muſa, ſi lugubria potius Dionæo modulata plectro fueris, quàm Venerea, quæ leuioribus modulis aptantur. ¶ *Dionæo ſub antro*] *Venereo, quia Dione dicitur Venus à loco.* ¶ *Quære modos leuiore plectro*] *Meditare mecum lyrica carmina. More ſuo agens coërcit ſemetipſum, à narratione præliorum ad lyricã reuertens, ad quã pertinet diſputare de amoribus & leuibus rebus.*

AD CRISPVM SALLVSTIVM.

Ode II. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-∪---∪∪-∪--
-∪---∪∪-∪--
-∪---∪∪-∪--
-∪∪--

NVllus argento color eſt auaris
Abdito terris inimice lamnæ
Criſpe Salluſti, niſi temperato
Splendeat uſu.
Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente ſolui
Fama ſuperſtes.

ACR. ¶ *Nullus argento color eſt auaris*] *Salluſtium Criſpum alloquitur hiſtoriographũ equitem Romanum, Auguſti amicum, libertatem & magnificentiam animi eius deſcribens. Auaræ autem terræ dicuntur, cùm id in ſe recipiunt, quod non ampliato reddũt fœnore. Argentum abditum pro pecunia abdita in theſauris dixit. Senſus autem hic eſt: Diuitiarum ſplendorem nullum eſſe, niſi honeſtè in uſu fuerit, auaris autem recondendo creſcit ſola cupiditas, ut Iuuenalis: Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Vnde & hydropi morbo comparauit hoc uitium, quod nimietate ſitis & potus deſiderio creſcente ægritudine interius augetur.* ¶ *Inimice lamnæ*] *Lamnam pro infabricata & rudi materia argenti poſuit, quæ obſcuratur ab auaris celata, & uult intelligi Salluſtium non occultare diuitias.* ¶ *Temperato*] *Moderato uſu, ne crederetur prohibendo auaritiam ſuadere luxuriam.* ¶ *Viuet extento Proculeius æuo*] *In perpetuum. ut, Viuusq; per ora feretur: Proculeium equitem Romanum laudat, amicum Auguſti, qui pius ſic erga fratres ſuos Scipionem & Murenam fuit, ut cum ſpoliatis bello ciuili patrimonium ſuum ex integro diuideret, quod cum eis iam antè diuiſerat.* ¶ *Animi paterni*] *Qui paternum fratribus impenderit amorem.*

¶ *Aget*] *Ducet per notitiam omnium hominum.* ¶ *Fama ſuperſtes*] *Quibus boni facti famã perpetua ſit, nec penna eius, hoc eſt, uolatus ad poſteros ſolui poſſit. Volare enim famam, Virgilius etiam ponit: Fama uolat, pulſum regnis ceſſiſſe parentis.*

PORPHYR. ¶ *Nullus argento color eſt auaris*] *Hac Ode Salluſtium Criſpum equitem Romanum Auguſti amicum alloquitur, qua liberalitatem & magnificentiam animi eius deſcripſit. Iſte Salluſtius hiſtoriographus fuit, contemporaneus Virgilij & Ciceronis: huius uxor Salluſtio nupſit, unde quidam dixit, quòd aſcenderit per gradus eloquentiæ, primum nupta Ciceroni eloquentiſſimo, poſtea Salluſtio nihilominus perito.* ¶ *Argentum abditum*] *Pro pecunia recondita in theſauris dixit, & eſt ſenſus: Diuitiarum ſplendor nullus eſt niſi honeſta ratione fuerit in uſu.* ¶ *Inimice Lamnæ*] *Lamna pro rudi et infabricata materia poſuit, per quod ſignat non libenter habere abſconditas & ſine uſu diuitias.* ¶ *Viuet extento Proculeius æuo*] *Proculeius eques Romanus amicus Auguſti, rariſſimæ pietatis erga fratres ſuos Scipionem & Murenam fuit, adeò ut bona ſua cum his æquis partibus diuiſerit, quibus illi in bello ciuili erant ſpoliati.* ¶ *Notus in fratres animi paterni*] *Id eſt, habens animum paternum in fratres, & eſt nota figura. Senſus eſt: Ecce, inquit, Proculeius qui liberalis*

beralis in fratres ſuos extitit, æternam ſibi per hanc pietatem memoriam parauit, & per omne æuum fama eius extenta eſt, per quam ſemper uolat. ¶ Illum aget ſolui metuente penna Fama ſuperſtes] Sic intulit fama ſuperſtes poëta, quaſi fama illum agit, id eſt, diuulgat penna ſua, quæ nunquam ab ullo ſoluitur, nam ſemper uolat. ¶ Latius regnes auidum domando Spiritum] Latius, inquit, poßideas auaritiam animi compeſcens, quàm ſi per continuationem in Hiſpaniam à Libya poſſeßiones extendas. ¶ Gadibus iungas] Gades oppidum in Hiſpania à Pœnis conditum. ¶ Vterq; Pœnus] Ergo, inquit, quia Carthaginem, ſicut Gades, Pœni condiderunt.

Latius regnes auidum domando
Spiritum, quàm ſi Libyam remotis
Gadibus iungas, & uterq; Pœnus
Seruiat uni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit uenis, & aquoſus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri ſolio Phraaten
Diſsidens plebi, numero beatorum
Eximit uirtus, populumq; falſis
Dedocet uti.

ACR. ¶ Latius regnes auidum domando ſpiritum] Latius, inquit, regnes cupiditatem uincendo, quàm ſi per uniuerſum orbem poſſeßiones extendas. ¶ Gadibus iungas] Gades autem oppidum eſt in Hiſpania à Pœnis conditum, aut quia in parte Africæ ponitur, quicquid freto aut Gadibus ſeparatur, ideoq; utrunq; Pœnum dixit locis diuiſum: uel certè quia Carthago & in Hiſpania eſt quam Spartariam uocant.

¶ Vterq; Pœnus] Id eſt, orientis & occidentis Africanus. Vterq; autem Pœnus, quia Carthago, quæ eſt in Africa: & Gades in Hiſpania à Pœnis conditæ ſunt. ¶ Indulgens] Impendens, ut: Indulgent uino, & uertunt crateras ahenos. ¶ Dirus hydrops] Hydrops ſubcutaneus eſt morbus de uitio ueſicæ natus, cum anhelitu fœtido, & inflatione turgente. Eſt autem hydropico propriū, ut quanto amplius biberit, tanto amplius ſitiat. ¶ Dirus] Pernitioſus. ¶ Albo] Pallenti, ut Perſius: Turgidus hinc epulis atq; albo uentre lauatur. Diffuſus enim humor omne inficit corpus. Senſus ergo eſt: Sicut ſitis, niſi ægritudine uicta, non tollitur: ita auaritia & cupiditas non ſatiatur, niſi ante animo in ſanitatem continentiæ reuocato. ¶ Redditum Cyri ſolio Phraaten] Cyrus qui primus regnauit in Perſide. Phraates rex Perſarum Cyri filius, hic à parentibus deſtitutus, regno pulſus eſt, & à Bragmanis philoſophis Indorum ſuſceptus & educatus. Poſtea regno redditus magno iuſtitiæ & continentiæ documento geßit imperium. Alij dicunt ei ab Antonio ademptum imperium, & per Auguſtum poſtea reſtitutum. Vult ergo oſtendere, non ſicut uulgus putat, beatam uitam regnum aut diuitias facere, ſed ſapientiam. ¶ Dißidens uirtus] Diſcrepans nec habens aliquid cum inſipientibus, & plebe commune. Ordo eſt: Virtus beatorum, id eſt, ſapientia, quæ non eſt apud plebem, id eſt, dißidens numero plebis eximit Phraaten, redditum ſolio Cyri, & regnum et tutum diadema deferens uni, & propriam laurum, dedocet populum uti falſis uocibus: quiſquis, ſcilicet, ſpectat ingentes aceruos irretorto oculo. Nam quaſi ſuperiora exponendo hoc dicit. ¶ Eximit] Effert.

¶ Dedocet] Dedocere cupit, deſueſcit, aut diſſuadet populum beatum dicere eum, qui diuitijs utatur: aut certè loqui falſum, propter hoc, quod factione eiectus Phraates regno ſit.

PORPH. ¶ Et aquoſus albo Corpore languor] Bella conceptione, aquoſus languor [illegible] dicitur. Album autem corpus, pro pallido dictum eſt. ¶ Redditum Cyri ſolio Phraaten] Phraates, inquit, qui in regnum Perſarum reſtitutus eſt, non in numero eſt beatorum, ſicut uulgus putat. Nec enim regnum aut diuitiæ beatos faciunt. ¶ Cyri ſolio] Regno Perſarum, à rege Cyro, qui in Perſide regnauit. ¶ Dißidens plebis numero beatûm Eximit uirtus] Ordo eſt: Phraaten eximit numero beatorum uirtus diſſidens plebi, id eſt, quæ plebis numero dißidet, hoc eſt, quæ uirtus, id eſt, ſapientia, non eſt apud plebem.

¶ Pœ

¶ Populumq; falſis Dedocet uti] Dedocet pro dedocere cupit, id eſt, diſſuadere populo, beatū dicere eum, q regnū et diuitias poßideat, quia falſò hinc dicitur, ſolummodo illū, & diuitē, & regē, & ſecurū eſſe affirmans, qui diuitijs alenis non inuideat, nec eas cōcupiſcat.

Vocibus, regnum, & diadema tutum
Deferens uni, propriamq; laurum:
Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat aceruos.

ACRON. ¶ Propriamq; laurum] Laurum pro laurea, hoc eſt, ſpeciali gloria, quæ nō uirtuti exercitus ſed prudentis continētiæ debetur perpetua. ¶ Irretorto] Irreflexo à iuſtitia, uel à continentia oculo ad cupiditatem. ¶ Aceruos] Pecuniæ cumulos. Virgil: Ac uelut ingentem formicæ farris aceruum. Cum populant.

POR. ¶ Propriamq; laurū] Laurū pro laurea, per hoc gloriā intelligimus, propriā autē perpetuā. ¶ Oculo irretorto] Hoc eſt, oculo non inuidenti, id eſt, animo nō concupiſcibili.

AD Q. DELIVM.

Ode III. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-v-
--v---vv-v-
--v---v-v
-vv-vv-v--

AEquam memento rebus in arduis
Seruare mentem, non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia, moriture Deli.
Seu mœſtus omni tempore uixeris
Seu te in remoto gramine per dies
Feſtos reclinatum bearis,
Interiore nota Falerni:
Quo pinus ingens, albaq; populus
Vmbram hoſpitalem conſociare amant
Ramis, & obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo.
Huc uina, & unguenta, & nimium breueis
Flores amœnæ ferre iube roſæ,
Dum res, & ætas, & ſororum
Fila trium patiuntur atra

ACR. ¶ Aequam memento] Id eſt, æqualem, immutabilē memento, habēs ſemper moderationis in animo propoſitū, id eſt, in aduerſis talis ſis qualis in proſperis. ¶ Rebus in arduis] Aduerſis & difficilibus. ¶ Ab inſolenti temperatam] immoderatè lætā ſiue inconſuetam, moriendū enim eſt, ſeu tenax, ſeu largus uixeris. ¶ Reclinatum] In bibendo reſupinū & ſoluto à curis animo te beatum feceris. ¶ Interiore nota Falerni] In interiore enim uina reſeruanda reponuntur, quib: ad uetuſtatis indicium & tempus quo conduntur, aſcribitur. ¶ Quo pinus ingens] Quæ magnitudine ſua amœnitatem potantibus præſtat. ¶ Albaq; populus] Interiora enim populi folia, alba ſunt, ut: Herculea bicolor cùm populus umbra. ¶ Vmbram hoſpitalem] Refugium propter æſtum epulantib. genialiter præſtantē. ¶ Conſociare] Condenſare & opacā facere. ¶ Trepidare] Feſtinare, ut Ne trepidate meas Teucri defendere naues. ¶ Huc] Id eſt, ad nemora & pinus, inſtrumēta conuiuij & uoluptatū parentur. ¶ Breuis] Genitiuus eſt. Breuis aūt citò tranſeuntis & temporalis, ut ipſe ſuperius: Et breue lilium. ¶ Dum res & ætas] Patrimonium & iuuenta apta lætitiæ. ¶ Sororum fila trium] Quæ mortis admoneant & minentur. Ideo & atra. Virg. Extremaq; Lauſo Parcæ fila legunt.

PORPHYRION. ¶ Aequam memēto rebus in arduis Seruare mentem] Hæc Ode ad

Q. Delium ſcripta eſt, de animi æquitate, ſubitis bonis non eſſe gaudendum: nec malis deſperandum, ſed medium tenorem ſequendum. Moriture Deli, Seu mœſtus omni tempore uixeris. ¶ Seu te in remoto gramine per dies feſtos reclinatũ bearis] In hoc cauſam oſtẽdit cur æquo animo uiuendũ ſit, quoniã, ſcilicet, moriendũ eſt. Et ſi laſciuus & largus uixeris, ſeu in remoto gramine, hoc eſt, in ſeceſſu nemoris. ¶ Reclinatum aũt] Id eſt, reſupinum recumbentem, ut ſolent qui ſecuriores & ſoluto animo hoc faciũt. ¶ Interiore nota Falerna] Hoc eſt, uetuſtiore, quoniã interiores lagenæ ſolent eſſe, quæ prius ſtipatæ ſunt. ¶ Quo obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo] Subaudiendũ ſi ea non utimur, & eſt totum aduerbialiter dictum. ¶ Huc uina & unguenta, & nimiũ breues Flores ferre iube roſæ] Id eſt, ubi hoſpitalem umbram conſociant pinus & populi, & ubi lympha fugax obliquo laborat trepidare riuo. ¶ Dum res, & ætas, & ſororum fila trium patiuntur atra] Hoc eſt & unde, & dum pro ætatẽ hæc decet facere, et dũ fata permittunt uiuere, quæ atra fila mortuorũ tractãt. Dum fila atra ſororũ patiũtur, inqt, pro eo qđ eſt, dũ ipſæ ſorores patiũtur, hoc eſt, quorũ fila ſunt atra.

Cedes coëmptis ſaltibus, & domo,
 Villaq́ꝫ, flauus quam Tiberis lauit,
 Cedes: & extructis in altum
 Diuitijs potietur hæres.
Diues'ne priſco natus ab Inacho
 Nil intereſt: an pauper, & infima
 De gente ſub dio morêris,
 Victima nil miſerantis Orci.
Omnes eodem cogimur, omnium
 Verſatur urna, ſerius, ocyus
 Sors exitura, & nos in æternum
 Exilium impoſitura cymbæ.

ACR. ¶ Cedes coëmptis ſaltib. & domo] Omnib. diuitijs, et amœnitate, niſi in uſu ſint, carendũ morte dicit, ut Iuuen. Dũ tamẽ à figulis munitã intrauerit urbẽ Sarcophago contentus erit. Et Terẽt. Dũ uixit, uixit bene. ¶ Extructis] Cõpoſitis, ut: Qui forte tapetibus altis Extructis. In altũ] Mari iactis operibus, et extructis in altũ ædificijs potietur. Hæc eſt concluſio ſenſus: Cũ in diuitijs uſus nõ fueris tuis, relictis heredes utentur. ¶ Diues'ne priſco natus ab Inacho] Nihil intereſt poſt mortem, utrũ diues & generoſus ſis: an pauper et humilis genere. Inachũ aũt pro nobilitate generis poſuit. Rex enim Argiuorum Inachus nobiliſſimus fuit, à quo & fluuius, quia in ipſo mortuus eſt, nomen accepit. unde & Virg. pro nobilitate: Et Turno, ſi prima domus repetatur origo, Inachus Acriſiuſq; pater. Et Iuuẽ. De quocunq; uoles proauũ tibi ſumito libro. ¶ Sub dio morêris] Supra enim inter diuitias & domum dixerat, ideo hic ſub diuo poſuit pauperis manſionẽ. ¶ Nil miſerantis Orci] Implacabilis. Virg. Ignoſcenda quidem ſcirẽt ſi ignoſcere manes. ¶ Cogimur] Compellimur, ut: Tytire coge pecus. ¶ Verſatur urna] Aut ubi fatum & conditio uitæ uerſatur: aut urna ubi cineres colligebantur, ut Lucan. Nunquam plenas plangemus ad urnas. Hic autem poeticè per urnã, quaſi ſorte ad mortem ductos, rapi dixit, ut Virg. Quæſitor Minos urnam mouet. ¶ Sors] Ideò ſortẽ, quia urnã dixerat. Ordo eſt: Sors omniũ exitura ſerius uel ocyus, et nos impoſitura cymbæ in æternum exilium uerſatur omniũ urna: ¶ Impoſitura] Cymbæ uidelicet impoſitura eſt nos, ut in æternum dirigat exilium. ¶ Cymbæ] Naui Charontis.

PORPHYR. ¶ Et extructis in altum diuitijs potietur hæres] Hoc eſt, quas tu in altum extruxeris, ac per hoc, magnas amplas feceris. ¶ Diues'ne priſco natus ab Inacho] Vtrũ diues, inquit, & generoſus ſis, an pauper & ignobilis nihil intereſt. ¶ Sub dio morêris] Sub cœlo agas, ac per hoc uiuas. ¶ Omnium Verſatur urna] Poëtice hoc quaſi ſorte, ſcilicet ducti ad mortem. ¶ Impoſitura cymbæ] Scilicet, qua Charon umbras ſepultorum per Acherontem, in ulteriora inferorum transfert, & hoc poëtice.

AD XANTHIAM PHOCEVM.

Ode IIII. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis atq; diræ.

-U---UU-U--
-U---UU-U-U
-U---UU-U--
-UU-U

NE ſit ancillæ tibi amor pudori
Xanthia Phoceu: prius inſolentem
Serua Briſeis niueo colore
Mouit Achillem,
Mouit Aiacem Telamone natum
Forma captiuæ dominum Tecmeſſæ.
Arſit Atrides medio in triumpho,
Virgine rapta.
Barbaræ poſtquàm cecidere turmæ
Theſſalo uictore, & ademptus Hector,
Tradidit feſsis leuiora tolli
Pergama Graijs.
Neſcias an te generum beati
Phyllidis flauæ decorent parentes.
Regium certè genus, & penates
Mœret iniquos.

ACRON. ¶ *Ne ſit ancillæ tibi amor pudori*] *Aſſerit hæc Ode ancillæ amorem domino erubeſcendum non eſſe, & ducum ponit exempla, quibus turpitudini datũ non ſit, in amorẽ trahi forma captiuarũ.* ¶ *Inſolentem*] Factorum *ſuorum & uictoriæ ſuperbia elatum, ut ipſe ſuperius:* Exercitus *inſolens.* ¶ *Serua*] Belli iure ancilla, *ut:* Olli *ſerua datur.* ¶ Niueo colore] *Digna amoris pulchritudine, ut:* Et erat *tum dignus amari.* ¶ *Mouit Aiacem*] *Innata enim uoluptate animus mouetur, et proprie motus libidinis eſt.* ¶ *Telamone natum*] *Ideo* Telamone *natum, quia fuit alius Oilei, de quo Virg.* Et *furias Aiacis Oilei.* ¶ *Forma*] *Specialiter forma pro pulchritudine ponitur, ut:* Et *formæ conſcia coiunx.* ¶ *Medio in triumpho*] *Aut medio in belli tempore, aut in medio ipſo bello, uacuũ illi fuiſſe etiam in piaculis amare, quod tamẽ ad emphaſim poſuit cum animus ſpe triumphi ad alium amorem incendi non poſſet.* ¶ *Virgine rapta*] *Aut Briſeidem dicit, Chryſæ ſacerdotis filiam. Sed magis Caſſandra intelligitur, quæ habuit ſorte Agamemnonem dominum.* ¶ *Theſſalo uictore*] *Potuit intelligi Pyrrho, qui excidio interfuit Troiæ, ſed quia ſubdidit, ademptus Hector, Achillẽ ſignificat fuiſſe.* ¶ *Feſsis*] *Supple bello longo, uel uti morte Hectoris Troia ſit tradita.* ¶ *Leuiora*] *Imbecilliora, ut:* Decimũ *quos diſtulit Hector in annũ.* ¶ *Beati*] *Beatos nobiles dixit, neq; enim beati eſſe poterant, quorum erat filia captiua.* ¶ *Phyllidis flauæ*] *Phyllis enim capta fuit.* ¶ *Mœret*] Quod *nihil ei profuerit, ut ſeruitutem uitaret, triſtis recordatione ſui generis, ut: qualis populea mœret Philomela ſub umbra.*

PORPHYRION. ¶ *Ne ſit ancillæ tibi amor pudori*] *Ad Xanthiam Phoceum hæc Ode dicitur, de amore Phyllidis non eſſe, domino ancillæ affectum erubeſcendum.* ¶ *Prius inſolentem Serua Briſeis niueo colore mouit Achillem*] *Inſolentem hic ſuperbum, & arrogantem accipe, alioquin inſolẽs crudelis dicitur. Superbiæ autem Achillis Virgilius quoque meminit, cùm de Pyrrho filio eius loquitur ita. Stirpis Achilleæ faſtus.* ¶ *Arſit Atrides medio in triumpho Virgine rapta*] *Medio in triumpho, id eſt, in ipſa uictoria, capta Troia quæſita ex captiuis amica eſt.* ¶ *Barbaræ poſtquam cecidere turmæ Theſſalo uictore*] *Poterat accipi Neoptolemus, qui interfuit excidio Troiæ: ſed cum ſubijciat, & ademptus Hector,*

ſtor, ad Achillem reuocauit omnem excidij Troie cauſam] Leuiora tolli Pergama Graiis] *Leuiora, ſcilicet, facta Pergama, id eſt, imbeciliora extincto Hectore.* ¶ Neſcias ante generum beati Phyllidis flauæ decorent parentes] *Poſſe autem fieri ait, quod & hæc regij generis ſit, ut de intelligere debemus Phyllidem captiuam eſſe, ſic enim ſe habent & hæc, quæ ſubijciuntur: Regium certè genus & penates.*

ACRON. ¶ Aduerſam] *Abhorrentem fraudem & pecuniam, ut: Auerſa deæ mens. & Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat, ut parentum merita ex habitu & moribus colligat, ut Virgilius, Quem ſeſe ore ferens? quam forti pectore & armis? Credo equidem, nec uana fides, genus eſſe deorũ.* ¶ Pudenda] *Erubeſcenda.* ¶ Integer] *Caſtus, & quia aut ſecurus pulchritudinem laudat corporis, quia animi antè laudauit: aut certè de quo iam etiam ætas nihil obſcœnum faceret ſuſpicari,* ¶ Cuius octauum] *Quadraginta annos, dixit, Quinquennijs enim uoluit ſacrificare ætatem: Vt Virgilius: Veniet luſtris labentibus ætas.* ¶ Trepidauit] *Feſtinauit, ut: Ne trepidate uiri.*

Crede non illam tibi de ſceleſta
Plebe delectam, neq; ſic fidelem,
Sic lucro auerſam, potuiſſe naſci
Matre pudenda.
Bracchia, & uultum, tereteſq; ſuras
Integer laudo: fuge ſuſpicari,
Cuius octauum trepidauit ætas
Claudere luſtrum.

PORPHYRION. ¶ Sic lucro auerſam potuiſſe naſci Matre pudenda] *Ideo dicit, auerſam lucro, quia non potuit pecunia corrumpi.* ¶ Brachia & uultum tereteſq; ſuras] *Eleganter cum puellæ pulchritudinẽ laudaret, ne ſuſpectus haberetur in amorem eius, adiecit.* ¶ Integer laudo, fuge ſuſpicari Cuius octauum trepidauit ætas Claudere luſtrũ] *Aetate quadraginta ætatis annos, ſe exceſsiſſe oſtendit. Octo enim luſtra, octo quinquennia, quadraginta annos, ſcilicet claudunt. Quæ ætas uidetur iam amori eſſe aliena.*

IN LALAGEN.

Ode V. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: *Vides ut alta ſtet niue candidum.*

--∪---∪∪-∪∪
--∪---∪∪-∪∪
--∪---∪-∪
-∪∪-∪∪-∪-∪

ACRON. ¶ Nondũ ſubacta ferre iugum ualet] *Incertum eſt quem alloquatur hac Ode, utrum amicorum aliquem an ſeipſum, tamẽ ut reuocet intemperatam mentem à cupiditate & à deſiderio uirginis immaturæ, quam comparat per allegoriam iuuencæ, & à trãſlatione incipit dicendo, iugum eam coniunctionis ferre non poſſe, nec tauri tollerare pondus ut deſignatione pecudis, inhabilem monſtret uiro, ſignificans eam ita nullo adhuc calore ætatis ſollicitari, ut ſoli eſſet ludo dedita.* ¶ Munia] *Obſequia, lege debita, quod uult intelligi de*

Nondum ſubacta ferre iugum ualet
Ceruice, nondum munia comparis
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa uirentes eſt animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuijs grauem
Solantis æſtum, nunc in udo
Ludere cum uitulis ſalicto

gi de implendo uxoris officio. ¶ Aequare] Pari affectu ferre, ut: Aequatq; Sichæus amorē. ¶ Circa uirentes] Circa ludos tantum, non adbuc nubilē ſapit compenſare ætatē. ¶ Solātis] Recreantis. ut Virgil. Paſiphaēn niuei ſolatur amore iuuenci. Ordo eſt: Nunc eſt animus tuæ iuuencæ ſolantis grauem æſtum fluuijs, circa uirentes campos: nunc eſt animus tuæ iuuencæ ludere cum uitulis in udo ſalicto.

PORPHYRION. ¶ Nondum ſubacta ferre iugum ualet Ceruice] Hac Ode ἀλληγορικῶς cum eo agit, qui inhabilem adbuc uiro puellam perſequitur, quæ luſus magis, quàm rerum Venerearum cupida ſit. ¶ Nondum munia comparis Aequare] Elegāter, quia de iugo ferendo loquitur, quod de coniugio intelligi uult. ¶ Nunc fluuijs grauem Solantis æſtum] Quod ſignificat refrigerantis. Solari æſtum, pro refrigerare gratiſſime dicitur. ¶ Ludere cum uitulis] Dicendo uitulis, intelligi uult cum pueris.

Prægeſtientis: tolle cupidinem
Immitis uuæ, iam tibi liuidos
Diſtinguet autumnus racemos,
Purpureo uarius colore.
Iam te ſequetur, currit enim ferox
Aetas, & illi, quos tibi dempſerit,
Adponet annos, iam proterua
Fronte petet Lalage maritum
Dilecta, quantum non Pholoē fugax,
Non Chloris, albo ſic humero nitens,
Vt pura nocturna renidet
Luna mari, Gnidius'ue Gyges:
Quem ſi puellarum inſereres choro,
Mirè ſagaces falleret hoſpites
Diſcrimen obſcurum, ſolutis
Crinibus, ambiguoq; uultu.

ACR. ¶ Prægeſtientis] Properantis, creſcentis. ¶ Immitis uuæ] Quia omnes uuæ donec ſunt liuidæ, ſemper non ſunt maturæ, ſed autumnus diſtinguet dum incipiunt matureſcere. ¶ Diſtinguet autumnus] Per autumni tempus uindemiæ ad colligendū aptæ, per tranſlationem maturitatē expectandam demonſtrat ætatis. ¶ Iam te ſequetur] Non eſt longum expectare aptam puellæ ætatem ad conſentiendū faciliorem. ¶ Currit enim ferox ætas] Adoleſcentia autem prona & labi is eſt in multis ideo ferox dicit, aut quæ ferre ualeat uirum. ¶ Apponet annos] Pro uiribus & ætatis flore dixit annos, tanquā illi per ſenium minuerētur. ¶ Pholoē fugax Non Chloris] Nomina pro exemplo poſuit, quæ dum ante uiros uitaſſent, poſtea obſcœnarū uitam elegere mulierū. ¶ Vt pura] Habens in ſereno integrum lumen. Vt Virg. Splendet tremulo ſub lumine pontus. ¶ Gnidiusq; Gyges] Nomē pueri pulchri, de Gnido inſula, Veneri dicata, ut ipſe ſuperius: O Venus regina Gnidi Paphiq;, Huius pueri formam laudat in carmine ſuo. ¶ Falleret hoſpites] Aduenas, quia ſexum ex ſimilitudine non noſſent.

PORPHYRION. ¶ Tolle cupidinem Immitis uuæ] Tranſit in allegoriam immaturæ uuæ, comparans uiriditatem eius adbuc puellæ, uirginitati. ¶ Diſtinguet autumnus racemos] Hoc eſt nigrorem maturitatis uariabit. Videmus enim racemos cum primum nigreſcere incipiunt, non omnes ſimul ac uuas colorari. ¶ Currit enim ferox ætas, & illi, quos tibi dempſerit, Apponet annos] Hic pro uiribus ad florem ætatis accipe. Sic enim ſe babet ſenſus: Quantum tibi urgente iam iuuentute uirium decerpſerit, tantū nunc illi cura maxima floreſcenti accedet. ¶ Albo ſic humero nitens] Pro candido. ¶ Dilecta quantum non Pholoē fugax Non Chloris] Dilecta generaliter accipe à quocunq; qui eam uiderit, dilecta & utiq; propter pulchritudinem quam in eo prædicat præferendo Chloridi & Pholoē, quas æque pulcherrimas fuiſſe intelligendum. Pholoē autem fugax, quia uiro fugerat. ¶ Gnidiusq;

diuſq; Gyges] De huius pueri pulchritudine etiam Ouidius locutus eſt. ¶ Mire ſagaces fal leret hoſpites] Suauiter hic hoſpites pro ignotis dicit, hoc eſt, qui ipſum puerum non noſſent: ſic enim falli poßint obſcuro ſexus diſcrimine, & ambiguo uultu. ¶ Sagaces] Quamuis ſagaces. ¶ Diſcrimen obſcurum, ſolutis Crinibus, ambiguoq; uultu] Diſcrimen ſexus, ſcilicet, obſcurabat per crines ſolutos.

AD SEPTIMIVM.

Ode VI. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis atq; diræ.

-u---uu-u-u
-u---uu-u-u
-u---uu-u-u
-uu-u

Septimi Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra, &
Barbaras Syrtes, ubi Maura ſemper
Aeſtuat unda.
Tibur Argeo poſitum colono,
Sit meæ ſedes utinam ſenectæ:
Sit modus laſſo maris, & uiarum,
Militiæq;.
Vnde ſi Parcæ prohibent iniquæ
Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen, regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

ACRON ¶ Septimi] Septimium equitem Romanum, amicum & cõmilitonem ſuum hac Ode alloquitur, cui ſe tanta gratiæ neceßitudine fatetur aſtrictum, ut ſi uelit ad ultimas nationes ire, ſe cum eo promittat poſſe. Hortatur tamẽ ut gratißima ſibi loca eligat Tiburis & Tarenti, quorum & amœnitatem laudat. ¶ Gades] Inſulæ ſunt Hiſpaniæ in ultima parte Oceani. ¶ Cantabrũ] Cantabri gens Hiſpaniæ, ſiue Galliæ, necdum à Romanis uicta, de qua Lucanus: Si tibi durus Iber, uel ſi tibi terga dediſſet Cantaber. Hanc Auguſtus poſtea ſuperauit, ¶ Barbaras] Inhoſpitales, propter incertum maris. ¶ Syrtes] Loca ſunt habitatione remota. Virgil. Et Numidæ infreni cingunt, & inhoſpita Syrtis. ¶ Vbi Maura ſemper] Propter Africanum addidit Maura, quia utraq; Libya dicitur. ¶ Sit modus] Modum, finem dixit laborum, ut eadem domo & ſenectam ageret, & uitam finiret. ¶ Vnde] A quo, id eſt, à Tibure. ¶ Galeſi] Galeſus fluuius eſt iuxta Tarentum, ubi pro paſturæ copia uel dulcedine, maiores ouibus lanæ ſunt, de quo Virg. Qua niger humectat flaucntia culta Galeſus. ¶ Regnata] Participium eſt ſine uerbi ſubſtantia, ut Virg. Acri quondam regnata Lycurgo. ¶ Phalanto] Phalantus Lacedæmonius fuit, eiectus patria hac culpa, quòd abſentibus Lacedæmonijs filiæ eorum ex ſeruis grauidatæ natos ediderant, poſtea reuerſi patres tali culpa genitos expulerunt, quorum dux Phalantus fuit, qui Tarentinam condidit ciuitatem, ut fertur, octauus ab Hercule.

PORPHYRION. ¶ Septimi] Hac Ode Septimium equitem Romanum, commilitonem ſuum alloquitur, qua teſtatur gratißima ſibi loca eſſe Tiburis & Tarenti. ¶ Gades aditure] Gades oppidum à Pœnis conditum, ut ſuprà oſtendimus. ¶ Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra] Apparet Cantabros, quæ eſt gens Galliæ illo adhuc tempore indomitos fuiſſe. cùm dicit Cantabrum indoctũ iuga ferre noſtra. ¶ Vbi Maura ſemper æſtuat unda] Maura hic pro Africa ἐπ' ἄλλως dicitur, ſcilicet, quòd tam Africa quàm Mauritana generaliter Libya dicitur. ¶ Tibur Argeo poſitum colono] Suprà oſtendimus Tibur oppidum, à tribus

bus fratribus conditum eſſe Tiburto, Catillo, Cora, quos genere Argiuos eſſe, etiam Virg. teſtis eſt, qui ait. Catilluſq; acerq; Coras, Argiua iuuentus. Ergo Argeo pro Argiuo antique dicitur. ¶ *Sit modus Laſſo maris & uiarum Militiæq;*] *Modum nunc pro fine dixit. Optat ergo ſibi poſt laborem maris & uiarum atq; militiæ in reliqua ætate Tiburis ſeceſſum.*

¶ *Dulce pellitis ouibus Galeſi Flumen*] *Galeſus fluuius eſt Tarentinorum. Pellitas aũt oues dixit, quòd Tarentinæ oues pellibus teguntur. De fertilitate autem & amœnitate Tarẽtini agri, & Virg. in Georg. quarto ſignificat, & ſic Titurius ait: Tarentinorum hortorum qui geris odores, cùm uellet intelligi florum.* ¶ *Et regnata petam Laconi Rura Phalanto*] *Phalantus Lacedæmonius fuit, quo autore & principe Partheniæ Spartani Tarentũ condiderũt.*

Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt, uiridiq́ue certat
Bacca Venafro:
Ver ubi longum, tepidasq́ue præbet
Iupiter brumas, & amicus Aulon,
Fertili Baccho minimum Falernis
Inuidet uuis,
Ille te mecum locus, & beatæ
Poſtulant arces: ibi tu calentem
Debita ſparges lachryma fauillam
Vatis amici.

ACRON. ¶ *Ille terrarum*] *Ordo eſt: Ille angulus ridet mihi præter omnes, ſuple angulos terrarum, pro loco autem angulum poſuit.* ¶ *Ridet*] *Lætus eſt, ut Vir. Mixtaq; ridenti colocaſia fundet acanto, &, Omnia nunc rident.* ¶ *Vbi non Hymetto*] *Hymettus mons eſt Atticæ regionis, melle abundãs. Laudat autem Apuliam & Calabriam prouincias, in qua & Tarentũ ſitum eſt, cuius ſe amœnitate & delicijs delectari dicit. Nam & melle & oliuetis præcellunt. Hyemes quoq; apriciores habent.* ¶ *Venafro*] *Venafrum ciuitas Samnei oleis abundans.* ¶ *Et amicus Aulon Fertili Baccho minimum falernis Inuidet uuis*] *Hoc eſt, non eſt impar uuis Falernis. Inuidere enim ſibimet ſolent impares uirtute. Hic Aulon mons eſt Calabriæ, & quia impar nõ eſt, ideo dixit non inuidere.* ¶ *Ille te mecum*] *Eleganter ſe cum Septimio in laudatis locis optat uiuere, & eum habere ſuperſtitem, defunctoq; ſibi iuſta perſoluere.* ¶ *Arces*] *Virg. Auloniſq; arces & naufragum Scylaceum.* ¶ *Ibi tu calentem*] *Ordo eſt: Ibi ſparges tu calentem fauillam uatis amici debita lachryma, id eſt, naturali, aut debita propter amicitiam. Antiquorum enim mos erat mortuorũ cadauera concremare, ideo defuncti fauillam dixit, ut eſt: Bibulam lauere fauillam.*

PORPHYRION. ¶ *Vbi non Hymetto Mella decedunt*] *Hymettus mons eſt Atticæ ubi optimum mel naſcitur. Decedunt ergo econtrario cedunt, compoſitum pro ſimmplici, id eſt, cedunt. Senſus autem eſt, ubi mel naſcitur, quod Attico non uincatur.* ¶ *Viridiq; certat Bacca Venafro*] *Græca figura dictum eſt, illi certat. Bacca autem pro oliua dixit, uidetur ergo ſignificare Tarentino agro tale oleũ naſci, quale ſit Venafrũ.* ¶ *Et amicus Aulon Fertili Baccho*] *Aulon locus eſt contra Tarentinam regionem, ferax boni uini,* ¶ *Minimũ Falernis Inuidet uuis*] *Pro non inuidet quia, ſcilicet, non ſit ibi deterius uinum, quàm in Falerno agro, inuidet enim tantum, qui inferior eſt.*

AD POMPEIVM VARVM.

Ode VII. Tricolos, Tetraſtrophos. ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪
- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪
- - ∪ - - - ∪ - ∪
- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ - -

O Sæpe mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Dijs patrijs, Italoq; cœlo,
Pompei meorum prime ſodalium?
Cum quo morantem ſæpe diem mero
Fregi, coronatus nitenteis
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos, & celerem fugam
Senſi, relicta non bene parmula:
Cùm fracta uirtus, & minaces
(Turpe) ſolum tetigere mento.
Sed me per hoſtes Mercurius celer
Denſo pauentem ſuſtulit aëre:
Te rurſus bellum reſorbens
Vnda fretis tulit æſtuoſis.

ACRON. ¶ O ſæpe mecum tempus in ultimum] Ad Pompeium Varum ſcribit, gaudens ob eius in patriam reditum, quem commilitonē ſibi in caſtris Bruti & Caßij fuiſſe cōmemorat, & belli ciuilis euaſiſſe pericula Auguſto uictore, qua gratia liberius ſe conuiuiū exhibere promittit. Ordo eſt: O Pompei primē meorum ſodalium, ſæpe deducte mecum in ultimum tempus Bruto ducē militiæ, quis redonauit Quiritem te dijs patruis, & Italo cælo? ¶ Redonauit] Reddidit redire fecit in patriā. ¶ Quiritem] Romanum. Notandum tamen quod ſingularem numerum poſuit, cum plurali numero dicatur. ¶ Italoq; cœlo] Cœlum pro Itala regione poſuit, ut idem alibi: Cœlum, non animū mutant qui trans mare currunt. ¶ Prime] Præcipue, id eſt, cuius amor ante omnes ſit.

¶ Morantem diem] Pro longo dixit, hoc eſt, æſtiuo, qui quaſi cum mora ſpacium ſuum decurrat. ¶ Mero] Vel datiuus uel ablatiuus caſus bene accipitur. ¶ Fregi] Aut conſumpſi, aut diuiſi, ut à ſexta hora ſignificet ſæpe epulatos. ¶ Malobathro Syris] Malobathrum genus unguenti eſt: ¶ Philippos] Macedoniæ cāpos, aut ciuitas ubi ab Auguſto Brutus uictus occubuit, unde & Lucanus: Video iam Phœbe Philippos. ¶ Relicta nō bene parmula] Parmula, id eſt, ſcuto: non bene aūt relicta, quia arma in fugā uerſi proiecerāt. ¶ Minaces] Caßiū & Brutū ſignificat, q ſe de uirtute iactare conſueuerāt: aut certè milites eorū. ¶ Turpe ſolū] Aut cruentū, aut quo proſtrati turpiter precarētur. ¶ Sed me per hoſtes Mercurius celer] Iucundè ſe dixit à Mercurio liberatū, uel quod furtim ſe fugiſſe, & celerē oſtenderet fugā: uel quòd poëtæ ad Mercuriū pertinere dicuntur. ¶ Aere] Nebula, ut: Nube caua eripiam, & per hoc fugæ latebras tutiores oſtendit. ¶ Reſorbens] Metaphora à Charybdi, qua cum impetu quodā ſignificet mentis, & furore correptum, ad Bruti partes reuerſum.

PORPHYRION. ¶ O ſæpe mecum tempus in ultimū Deducte, Bruto militiæ duce] Hanc Odam ad Pompeium ſodalem ſcribit, qua gratulatur ei, quòd reſtitutus ſit in patriam, & teſtatur commilitonem ſibi fuiſſe in caſtris M. Bruti. ¶ Quis te redonauit Quiritem] Quiritē ciuem Romanū ſignificat. Attende ſingulari numero dictū, quod nō facile apud ueteres inuenies. ¶ Cū quo morantē ſæpe mero diē Fregi] Morantē pro lōgo poſuit, quod quaſi cum mora ſpacium ſuum decurrat. Fregi autem diem, uidetur pro eo quod eſt, diuiſi dixiſſe,

ut à

ut à ſexta hora ſignificet ſe ſæpe epulatos. Mero autem ſiue datiuo caſu ſiue ablatiuo accipias, habebit ſuam rationem. Senſus autem eſt: Illa re fregi diem, aut illi rei fregi. ¶ Malobathro] Malobathrũ unguenti ſpeciẽ eſſe ſcimus. ¶ Tecum Philippos[Philippi eſt oppidũ in Macedonia, ubi Brutus perijt. ¶ Cum fracta uirtus] Qua uirtute ſe Caſsius et Brutus præcipuè iactabant. ¶ Et minaces Turpe ſolũ tetigere mento] Turpe ſolũ aut cruore fœdatum ut: Sanguine fœdantẽ quos ipſe ſacrauerat ignes: aut nomen eſt loco aduerbij poſitum ut ſit. Turpe ſolũ tetigere, pro turpiter tetigere. ¶ Sed me per hoſtes Mercurius celer Denſo pauentẽ ſuſtulit aëre] Sæpe oſtendit Horatius ſe in Bruti partibus militaſſe. Iucundè aũt à Mercurio ſublatũ de illa cæde dicit, ſignans clam, et quaſi furto quodã ſe indè fugiſſe, per celerem ergo Mercuriũ celeritatẽ fugæ, per id quod ait dẽſo aëre, latebras ipſius fugæ intelligi uult.

¶ Te rurſus in bellum reſorbens Vnda fretis tulit æſtuoſis] Allegoricôs ſignat Pompeiũ poſt fugam illam impetu quodam mentis petiſſe rurſum partes Bruti.

Ergo obligatam redde Ioui dapem,
 Longaq; feſſum militia latus
 Depone ſub lauru mea, nec
 Parce cadis tibi deſtinatis.
Obliuioſo leuis Maſſico
 Ciboria exple, funde capacibus
 Vnguenta de conchis, quis udo
 Deproperare apio coronas,
Curat'ue myrto? quem Venus arbitrum
 Dicet bibendi? non ego ſanius
 Bacchabor Edonis, recepto
 Dulce mihi furere eſt amico.

ACR. Ergo obligatã redde Ioui dapem] Promiſſum ac debitum redde conuiuiũ, & ſciendum dapem ſingulari numero declinatum. ¶ Sub lauru mea] Vt eſt illud Virg. Hic tamen hac mecũ poteris requieſcere noc͂te: uel certè ſub Auguſti uictoria: aut tanquam poëta inuitat amicum ſub ſuo carmine. ¶ Nec parce cadis tibi deſtinatis] Vaſis uinarijs, ad eius quaſi reditum reſeruatis, ut: Vina bonus, quæ deinde cadis onerarat Aceſtes. ¶ Obliuioſo Maſsico] Hoc eſt uino, quo curæ pellũtur, & labor in obliuionẽ uenit. ¶ Maſsicũ uerò pro Cãpano poſuit. ¶ Ciboria exple] Aut Alexandrina poma, quæ habent ſimilia colocaſijs folia, in quorum ſimilitudinẽ facta pocula, eodẽ nomine appellãtur: aut certè pro cibo poſuit, tanquã cibum poculis cõpenſaret. ¶ Funde capacibus] Largius utere odoribus. ¶ De Conchis] De echinis concharũ. ¶ Quis udo] Interrogatiuũ eſt, ſed cum exhortatione dicitur. ¶ Vdo apio] Viridi, uel quod in locis aquoſis naſcitur. Corona enim apij ebrietatem probibere dicitur. ut eſt Apio crines ornatus amaro. ¶ Deproperare] Feſtinanter afferre. ¶ Quẽ Venus arbitrũ Dicet bibendi] ἀρχιποσίαν ſignificat & teſſerarũ iactu datũ in bibendo primatũ. Veneris aũt iactus latiſsimus dicebatur, q habebat tricenariũ numerũ. ¶ Edonis] Thracib. Bacchis. ¶ Furere] Aut ebriũ eſſe, aut certe ſaltare.

PORPH. ¶ Obligatam] Promiſſam ac debitã. ¶ Obliuioſo Maſsico] Maſsico id eſt, uino obliuiones curarum ac ſollicitudinũ faciente uel afferente. ¶ Ciboria exple] Ciboria propriè ſunt folia colocaſiorum, in quorum ſimilitudinem pocula facta eodem nomine appellantur. ¶ Quis udo Deproperare apio coronas, Curat'ue myrto] Quis interrogatiue cum quodam hortamento dicitur. Vdo autem apio pro uiridi, uel quod in aqua naſcitur. Deproperare autem ualde properare ſignat. ¶ Quem Venus arbitrum Dicet bibendi] Ἀρχιποσίαν inchoationem bibendi in conuiuio talorum iactu ſortiri ſolebant. Venerius autem iactus in talis ſummum numerũ habet, id eſt tricenarium. ¶ Non ego ſanius Bacchabor Edonis] Edonij Thraces ſunt, quos ſolet ebrietas fortiores reddere. ¶ Recepto Dulce mihi furere amico] Percipiendum extrinſecus etiam, ut ſit, etiam furere dulce mihi eſt recepto amico.

IN

IN BARINEN.

Ode VIII. Dicolos Tetraſtrophos, ut Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-v---vv-v--
-v---vv-v--
-v---vv-v--
-vv--

VLla ſi iuris tibi peierati
Pœna Barine nocuiſſet unquam,
Dente ſi nigro fieres, uel uno
Turpior ungui,
Crederem. ſed tu, ſimul obligaſti
Perfidum uotis caput, eniteſcis
Pulchrior multò, iuuenumq; prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cœlo, gelidaq; diuos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam Venus ipſa, rident
Simplices Nymphæ, ferus & Cupido
Semper ardentes acuens ſagittas
Cote cruenta.

ACRON ¶ *Vlla ſi iuris tibi peierati]* *Scenicum principium in Barinen meretricem. Intelligitur enim per hanc inuectionem aliquos præceßiſſe ſermones, quibus noctem ſibi eadem Barine iureiurando promiſerit, de hinc postquam feſellit eum, in hæc uerba uelut amantē erupiſſe. Vt enim dicitur iuriſiurati, ita poſuit iuris peierati, quod nulla fallens pœna perculſa ſit.* ¶ *Dente ſi nigro]* *Maior pœna eſt meretrici, ſi ob culpam corporis deformitate puniatur.* ¶ *Crederem]* *Aut tibi ſubaudiatur iuranti, aut deos uindices eſſe periurij.* ¶ *Simul]* *Poſtquam.* ¶ *Obligaſti]* *Deuouiſti, non implendo promiſſa. Econtrario enim ſolui uota dicūtur.* ¶ *Pulchrior]* *Auctio eſt data auctioni.* ¶ *Iuuenumq; prodis publica cura]* *Amatorum multitudinem ſignificat, dicens eam per iurijs fieri pulchriorem.* ¶ *Expedit]* *Prope eſt, ut putem, dum uideam non puniri periuria, in contrarium religionis ac pietatis uerti rationem. Hanc enim uult uideri ſacrilegio promeritam deorū fauorem.* ¶ *Taciturna noctis Signa]* *Duræ ſiue ſecretæ, & ſilenti, ut Vir. Tacitæ per amica ſilentia lunæ, &: Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo. Ac ſi diceret: Fas eſt omnem mundi maieſtatem in ſacramento uocare.* ¶ *Rident ſimplices Nymphæ]* *Simplices enim aut perfidiæ amoris cum riſu indulgentes: aut quia Nymphæ ad ignoſcendum faciles ſunt, ut: Et quo, ſed faciles Nymphæ riſere, ſacello. Comites enim Veneris ſunt, ad quā pertinent meretrices.* ¶ *Simplices Nymphæ]* *Id eſt, non iracundæ, ſed exorabiles.* ¶ *Ferus & Cupido]* *Numen Cupidinis demonſtratur immite, & implacabile, & quod ignoſcere neſciret, niſi uoluntatem Veneris, & iudicium ſequeretur. ut Virgilius. Iamq; ibat dicto parens, & dona Cupido Regia portabat.* ¶ *Semper ardentes acuens]* *Aut ſemper ardentes, aut acuens ſemper.* ¶ *Sagittas]* *Incendium libidinis, & iacula delectationis.*

¶ *Cote cruenta]* *Non in cote cruēta, ſed in qua acuit, ut occidat, immoderatus enim amor maturat exitium, & declinatur hæc cos, huius cotis.*

PORPHYRION. ¶ *Vlla ſi iuris tibi peierati pœna Barine]* *Scenicum principium, intelligendū enim aliquos ſermones præceßiſſe, quibus Barine hoc noctē ei iureiurādo interpoſito promiſerit. Deinde poſtquam feſellerit, tum in hæc uerba hunc erupiſſe.* ¶ *Dente ſi nigro fieres, uel uno Turpior]* *Subaudiendum extrinſecus ſaltem, leuißimam pœnam ob periurium*

periurium ſenſiſſes. ¶ *Sed tu ſimul obligaſti*] Ac periurio te deuouiſti. ¶ *Eniteſcis Pulchrior multò*] Adeò multo pulchrior es poſt periuria, ut iuuenes te uniuerſi diligant, ergo iuuenũ publica cura pro omniũ iuuenũ dictũ eſt, ut apud Salluſtiũ, publicam miſerorũ cauſam. ¶ *Expedit matris cineres opertos Fallere*] Senſus eſt: Cum hoc uideatur, prope eſt, ut putẽ rationẽ pietatis ac religionẽ in contrariũ eſſe uerſam, ut qui impij atq; irreligioſi ſint, magis deos promereãtur. ¶ *Gelidaq; diuos Morte carentes*] Et hic, & in eo quod ante hæc, ſenſus eſt per zeugma, id eſt, in coniunctione ex ſuperiore accipiendũ, Expedit fallere. ¶ *Ridet hoc inquam Venus ipſa*] Ridet periurium ſuum Venus, quæ ſcilicet amantibus facilis eſt.

¶ *Rident Nymphæ*] Sic illud dicitur: Sed faciles Nymphæ riſere ſacello. ¶ *Semper ardentes acuens ſagittas Cote cruenta*] Nimium ἀμφίβολον, utrum ſemper ardentes intelligendum, an ſemper acuens. Eleganti autem conceptione de amore dicitur, & ardentes ſagittas, & ſemper acuens cruenta cote, id eſt, Venerea delectatione, & bene cruenta, quia cogitur non ſine ſanguine.

Adde quod pubes tibi creſcit omnis,
Seruitus creſcit noua, nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt
Sæpe minati.
Te ſuis matres metuunt iuuencis,
Te ſenes parci, miſeræq; nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

ACRON. ¶ *Adde*] Adiunge his, quæ tibi creuerũt ex periurio. ¶ *Pubes*] Multitudo iuuenum. ¶ *Tibi creſcit*] Tuæ proſtitutioni, id eſt, ſubinde creſcentes amatores. ¶ *Seruitus creſcit noua*] Semper adiunguntur tibi noui, nec priores relinquunt te, quamuis relicturos minentur. ¶ *Tectum*] Lupanar. ¶ *Sæpe minati*] Vim amoris expreßit, ut quod à ſeruis fieri conſueuit hoc amatoribus non liceat dum contempti, ſe deſerturos iminentur, & ſic noui ueniant, ut non abſcedant priores. ¶ *Iuuencis*] Filijs iuuenibus ne rapias eos, metaphora à tauris, ut ſupra: Nec tauri ruentis in Venerem tolerare pondus. ¶ *Te ſenes parci*] Propter dilapidationem patrimonij, quæ meretricum incitamentis ſæpe contingit. ¶ *Miſeræq; nuper Virgines nuptæ*] Timore repudij. Maior enim in recenti charitate dolor eſt ſollicitati coniugis, maior uis meretricis animum affectione occupatum uiciſſe.

¶ *Aura*] Aut facilitas, qua in amorem trahuntur: aut unguentorum odor, ut ipſe ſuperius: Auræ fallacis. ¶ *Retardet maritos*] Ne cura amoris tui rapiantur noui illarum ſponſi.

PORPHYRION. ¶ *Nec priores Impiæ tectum dominæ relinquunt Sæpe minati*] Hoc oſtendit, eam etiam illis amatoribus gratam eſſe, quibus fuerit iniurioſa. ¶ *Te ſuis matres metuunt iuuencis*] Iuuenci ergo non tantum boues dicuntur, ſed homines, quamuis in uſu ſit, ut non niſi per diminutionem iuuenculos dicamus. ¶ *Tua ne retardet*] Amoris aura, quæ ad te eos fert, ſed utiq; hoc per allegoriam dicitur.

AD VALGIVM.

Ode IX. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

– – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ –
– – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪
– – ∪ – – – ∪ – –
– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – –

ACRON. ¶ *Non ſemper imbres nubibus hiſpidos] Valgium hac Ode conſularem alloquitur amicum ſuum, quem coſolatur Myſtis pueri ſui delicati mortem grauiter ferentem indicans mala hominibus non eſſe continua.* ¶ *Mare Caſpium] Scythicum, ſpecies pro genere.* ¶ *Inæquales] Iniquæ, periculoſæ.* ¶ *Armenijs in oris] Armenia regio eſt in Septentrione plaga, frigore tabeſcẽs.*

NOn ſemper imbres nubibus hiſpidos
Manant in agros, aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ
Vſq;, nec Armenijs in oris
Amice Valgi ſtat glacies iners
Menſes per omnes, aut aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et folijs uiduantur orni.
Tu ſemper urges flebilibus modis
Myſten ademptum, nec tibi ueſpero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente ſolem,
At non ter æuo functus amabilem
Plorauit omnes Antilochum ſenex
Annos. nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ ſorores
Fleuere ſemper. deſine mollium
Tandem querelarum, & potius noua
Cantemus Auguſti trophæa
Cæſaris, & rigidum Niphaten,
Medumq; flumen, gentibus additum
Victis, minores uoluere uertices,
Intraq; præſcriptum Gelonos
Exiguus equitare campis.

¶ *Stat glacies iners] Aut quæ curſum gelata non habet ut, concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ: aut quæ nimietate frigoris pigros efficiat, ut: Confertoq; agmine cerui torpent mole noua.* ¶ *Querceta Gargani] Vt pineta, æſculeta, & ſic querceta poſuit.* ¶ *Laborant] Agitãtur.* ¶ *Et folijs uiduantur] Non ſemper folijs uiduantur arbores, hoc eſt, dũ in omnibus ſint uices temporũ, continuare luctum Valgiũ non debere.* ¶ *Flebilibus modis] Quia poëta erat Valgius, & mœrorẽ ſuum luctuoſis ſolabatur carminibus.* ¶ *Ademptũ] Tanquã non mortuũ fleret ſed ſolatio ſuo ademptum.* ¶ *Fugiente Solem] Subintelligitur ueſpero: ut duo eum tẽpora tenere monſtraret. Hæc ſtella oritur occidente Sole, & occidit oriente: ſed non uno & eodem modo.* ¶ *At non ter æuo functus] Argumentum ad illius conſolationem de Neſtore.* ¶ *Senex] Neſtor, qui nonaginta annis, hoc eſt, tribus ætatib. uixiſſe firmatur, unã enim ætatem triginta annos ponebant. Non ergo cum dicit omni uita ſua Antilochum filium fleuiſſe.* ¶ *Nec impubẽ parentes Troilon] Troilus Priami filius, ætate impar cõgreſſus Achilli, de quo Vir. Parte alia fugiens amiſſis Troilus armis, Infelix puer, atq; impar cõgreſſus Achilli. tanquam nec ipſe parentibus cõtinuè fletus ſit.* ¶ *Phrygiæ ſorores] Quæ nimiũ teneri ſunt affectus.*

¶ *Deſine molliũ Tandem querelarum] Pro deſine queri, figura* ὑπαλλαγὴ. *Et potius noua.* ¶ *Cantemus Auguſti trophæa] Tanquam ſi diceret: Melius remoto luctu, Cæſaris facta cantemus:* ¶ *Et rigidum Niphatem] Scythiæ fluuium, pleriq; Armeniæ montem putant.*

¶ *Medumq; flumen] Poëtice quaſi, & fluuium ſe uictum ſentiat, ut: Et pontem indignatus Araxes. &, Euphrates ibat iam mollior undis. Vnde gentes tum uictas uult intelligi, quæ circa flumina ſunt. Euphratem autem Indorum amnem uult intelligi. Ordo eſt: Cantemus Medum flumen uoluere minores uertices, additum uictis gentibus.* ¶ *Intraq; præſcriptam] Intra conſtitutum. Auguſtus enim fines Gelonis ſtatuit, quos uicti egredi non auderent, ſed præſcriptis limitibus tenerentur, cum ante, ubi libuiſſet, excurrerent.* ¶ *Exiguis equitare campis] A Cæſare determinatis.*

PORPH. ¶ Non ſemper imbres] Hac Ode Valgium conſularem, amicum ſuum ſolatur, morte delicati pueri grauiter affectum. Non ſemper imbres nubibus hiſpidos. ¶ Manant in agros] Latet ſenſus in hac elocutione, intelligi enim uult nec ſemper pluere, nec ſemper agros hiſpidos eſſe, id eſt, horridos, per quod intelligendum aduerſa hominibus non poſſe eſſe continua ac ſempiterna. ¶ Nec Armenijs in oris Amice Valgi ſtat glacies iners] Nam & hic & in ſubiectis ſenſibus ſemper ex ſuperiore zeugma intelligendum. ¶ Querceta Gargani] Garganus mons eſt Apuliæ, ubi magnæ quercus habebantur, quæ quantò altiores ſunt, tantò amplius laborant, id eſt, uentis agitantur. Querceta aũt dicuntur, ut pineta, et uineta, à querceis, ſcilicet, arboribus. ¶ Tu ſemper urges flebilibus modis Myſten ademptum, nec tibi ueſpero Surgente decedunt amores] Myſten ſemper urges, id eſt, inſtanti querela quereris ueſpero ſurgente. ¶ Solem] Id eſt, Orientem, cum ueſper ſtella reſurgit, id eſt, occidit. ¶ At nõ ter æuo functus] Neſtorem ſignificat, qui traditur tribus ſeculis uixiſſe. Antilochum autem Neſtoris fuiſſe filium notum eſt. ¶ Deſine mollium tandem querelarum] Deſine querelarũ, græca elocutione figuratum eſt, alioquin nos queri dicimus. ¶ Et rigidum Niphaten] Niphates Armeniæ mons eſt, in quo magna frigora ſunt. ¶ Medumq; flumen gentibus additum Victus] Videtur Euphratẽ Medorũ ſignificare. Quem ait gentibus uictis additũ eſſe, id eſt, in numerum uictarũ gentium acceßiſſe, & additum uictis, poëtice, quaſi ſit fracta ferocia impetus eius, poſtquàm uictus ſit.

AD LICINIVM.

Ode X. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-v---vv-v-v
-v---vv-v--
-v---vv-v--
-vv-v

Rectius uiues Licini, neq; altum
Semper urgendo, neq; dum procellas
Cautus horreſcis, nimium premendo
Littus iniquum.
Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obſoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.
Sæpius uentis agitatur ingens
Pinus, & celſæ grauiore caſu
Decidunt turres, feriuntq; ſummos
Fulmina monteis.
Sperat infeſtis, metuit ſecundis,

ACR. ¶ Rectius uiues] Ad Licinium ſcribit monens periculoſum eſſe magna tẽtare, nec rurſum ſi pericula timeantur, inter anguſtias humilem uitam ſordidẽ continendam, & per allegoriam nauigantium, mediocritatem ſuadet eſſe ſequendam. Ordo eſt: Licini dum cautus horreſcis procellas, rectius uiues, neq; ſemper urgendo neq; nimium premendo iniquum littus, id eſt, nauigantibus periculoſum. ¶ Auream] Beatam. Virg. Aurea quæ perhibent illo ſub rege fuerunt Secula. ¶ Obſoleti] Squallidi, ſordidi. ¶ Caret inuidenda ſobrius aula] Inuidia mediocritatem carere dicit, ex magnis autem ædibus ſolet oboriri inuidia. ¶ Sæpius uentis agitatur ingens Pinus] Metaphora ab arboribus, & ædificijs, tanquàm maiora, & in alto poſita periculis ſubiacere ſemper & caſibus, ut Iuuenalis: Numeroſa parabat Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ. Feriuntq; ſummos Fulgura montes] Acroceraunia dicit, quibus à frequenti fulmine, nomen eſt datum.

POR. ¶ Rectius uiues Licini] Hac Ode Liciniũ Craſſum alloquitur, monẽs periculoſum eſſe magna tentare, optimumq; eſſe mediæ uitæ ſtatum. ¶ Neq; altum Semper urgendo] Allegoria qua ſignificat neq; magna nimis appetenda, nec rurſum dum pericula times, inter anguſtias humilis ac ſordidæ uitæ

dæ uitæ contineatis. ¶ *Littus iniquum*] Periculoſum, propter humilitatem uadorum, ſiue propter ſaxa: ſed et hoc, ut dixi allegoricôs accipiendũ. ¶ *Caret inuidenda Sobrius aula*] Id eſt, ſapiens, quod careat inuidenda aula, id eſt, inuidioſa bonorum ſublimitate. ¶ *Sæpius uentis agitatur ingens Pinus*] Per hæc, & quæ ſubiecta ſunt, allegoricôs ſignificat altiora, quæq; hominum, magis periculis eſſe ſubiecta. ¶ *Feriuntq; ſummos Fulgura montes*] Et hic, & in ſuperiori ſæpius κατὰ ζεῦγμα accipiendum, ut ſit, ſæpius feriunt. ¶ *Sperat infeſtis*] Quod eſt aduerſum.

Alteram ſortem bene præparatum
Pectus. informes hiemes reducit
Iuppiter: idem
Summouet. non ſi malè nunc, & olim
Sic erit, quondam cithara tacentem
Suſcitat Muſam, neq; ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus, atq;
Fortis appare: ſapienter idem
Contrahes uento nimium ſecundo
Turgida uela.

ACR. ¶ *Alteram ſortem*] Contrariam ſortẽ. ¶ *Pectus bene præparatum*] Bono inſtructũ ingenio, & forti doctrina formatum pectus præparat ſe ad temperandam fœlicitatem, & ad fortunam aduerſam contemnendam. ¶ *Informes*] Turbidas, aßiduis imbribus. ¶ *Submouet*] Dat diuinitatis exemplum per immutationes temporum, per quæ ſperare in aduerſis, & ſemper fortes eſſe debeamus. ¶ *Non ſi malè nunc, & olim Sic erit*] Generalis ſententia: non ſemper eandem manere fortunam, ut Virg. Nunc, olim quocunq; dabunt ſe tẽpore uires. Et olim pro futuro tẽpore poſuit, ut. Hũc tu olim cœlo ſpolijs Orientis onuſtũ Accipies. ¶ *Neq; ſemper arcũ Tendit Apollo*] Aliud numinis poſuit exemplũ, quo cũ dicat nõ ſemper bellorum triſtibus occupari. ſed miſcere dulcia cantilenæ. ¶ *Idem*] Quiſquis es. ¶ *Contrahes*] Supprimes, metaphora à nauigãtibus, nã ſicut de incerto pelagi nautis, ita ſapienti nec in aduerſis deſperandum, nec confidendum ſuadet in proſperis. ¶ *Appare*] Obtempera.

POR. ¶ *Informes hiemes reducit Iuppiter idem*] Per hæc uices eſſe bonarum, & malarũ rerum probare uult. ¶ *Nec ſi malè nunc, & olim*] Nunc futuri temporis eſt nonnunquàm. Hic interdum, aut nonnunquàm ſignificat. Rebus anguſtis animoſus atq; Fortis appare] Hac allegoria præcepit, nec aduerſis rebus deſperandum eſſe, & ſecundis non nimis confidendum.

AD Q. HIRPINVM.

Ode XI. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: *Vides ut alta ſtet niue candidum.*

--U---UU-U-
--U---UU-U-
--U---U--
-UU-UU-U-U

QVid bellicoſus Cantaber, & Scythes
Hirpine Quinti cogitet, Adria

ACR. ¶ *Quid bellicoſus*] Hac Ode Hirpinum alloquitur, ut omiſſa cura rerum publicarum, uel negocijs quæ aliena à nobis ſunt, otium petat ſenectuti conſulens, ut commodis uitæ ſtudeat celerius fugientis. Ordo eſt: Quinti Hirpine remittas quærere, quid cogitet bellicoſus Cantaber, & quid cogitet Scythes, diuiſus obiecto Adria. ¶ *Bellicoſus Cantaber*] Hiſpaniarum gens pugnatrix. ¶ *Et Scythes*] Scythæ gens ſeptentrionalis. ¶ *Adria diuiſus obiecto*] Mare enim proſpiciens. Figuratè Adria genere neutro protulit.

PORPHYR. ¶ *Quid bellicoſus Cantaber*] Hic Q. Hirpinum alloquitur hac Ode, qua continetur, alijs negocijs non debere nos nimias ſollicitudines adhibere, ſed potius commodis uitæ noſtræ conſulere.

Diui-

Diuiſus obiecto, remittas
Quærere, ne trepides in uſum
Poſcentis æui pauca, fugit retro
Leuis iuuentas, & decor, arida
Pellente laſciuos amores
Canicie, facilemq́ꝫ ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis, necꝫ una Luna rubens nitet
Vultu. quid æternis minorem
Conſilijs animum fatigas?
Cur non ſub alta uel platano, uel hac
Pinu iacentes ſic temerè, & roſa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aſſyriáq́ꝫ nardo,
Potamus uncti? diſsipat Euhyus
Curas edaces. quis puer ocyus
Reſtinguet ardentis Falerni

ACR. ¶ *Diuiſus*] *Interfuſo mari à nobis ſeiunctus.* ¶ *Nec trepides*] *Naturã dicit hominũ, ſi uſui ſufficientia quærat, & breuitatis uitæ ſit memor, paucis poſſe eſſe contentam.* ¶ *Poſcentis æui pauca*] *Id eſt, non timeas paucis uti, quia pauca ſufficiunt in uſu æui.* ¶ *Fugit retro*] *Ordo eſt: Fugit retro leuis iuuentas, & decor, arida canicie pellente laſciuos amores & facilem ſomnum. Id eſt, recedit à nobis procedente uita in ſenectutẽ. ut eſt: Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui prima fugit.* ¶ *Arida*] *Sicca, hoc eſt, aut nihil in ſe impendente per nimiã parſimoniam, ut ſunt ſenes: aut arida in Venerem iuuene minus calente.* ¶ *Facilemq; ſomnum*] *Eo quod facilem ſomnum iuuenibus pellat ſenectus, ut: Pendebat ſomno iam deteriore ſenectus.* ¶ *Non ſemper idem floribus eſt honor*] *Naturalibus exemplis probat, nihil eſſe perpetuum.* ¶ *Quid æternis minorẽ*] *Ordo eſt: Quid fatigas animum, minorem æternis conſilijs, id eſt, qui non eſt capax æternorum cõſiliorum. Non enim ſemper ſubſiſtit in corpore, non minorem animum ad conſilia, ſed æternis conſilijs minorem, uoluit intelligi, id eſt, infinitis & diuturnis.* ¶ *Cur non*] *Ordo eſt: Cur non potamus dum licet ſic temere iacentes, uel ſub alta platano, uel ſub hac alta pinu, & odorati canos capillos roſa, & uncti Aſſyria nardo, quæ nunc Syria olim Aſſyria uocabatur. Notandum autem, quòd nardum genere fœminino poſuerit.* ¶ *Sic temere*] *Paſſim, ut haberet licentiam ipſa laſciuis.* ¶ *Canos odorati capillos*] *Abſoluta locutio, canos capillos odorati, pro habentes odoratos capillos canos.* ¶ *Diſſipant Euhyus*] *Liber pater dictus, eò quod cùm dij bellum cum Gigantibus gererent primus in leonem conuerſus occidit Gigantem, ex quo facto eum Iupiter ita laudauit: εὖ υἱέ, hoc eſt, bene fili, Græcè enim υἱὸς filius dicitur. Hæc uox etiam Bacchis in ſacris tradebatur. Vt Virg. Euhyæ Bacche fremens.* ¶ *Edaces*] *Eo quod comedant, & attenuent, & conſumant.* ¶ *Quis puer ocyus*] *Velut in ipſo iam conuiuio uoluit uideri.*

POR. ¶ *Adria diuiſus obiecto*] *Interfuſo maria nobis remoto. Nec trepides in uſum Poſcentis æui pauca*] *Nec ſatis agas, ut habeas uitæ neceſſaria, cùm pauca omnino natura deſideret.* ¶ *Fugit retro leuis iuuentas*] *id eſt, decidit & remeat à nobis procedente uita in ſenectutem.* ¶ *Arida Pellente laſciuos amores Canicie, facilemq; ſomnum*] *Canicie pro ſenecta, quam aridam dixit, quia ſenes parci ac tenaces ſunt.* ¶ *Non ſemper idẽ floribus eſt honos Vernis: nec uno Luna rubens nitet uultu*] *Hæc ad ætatem uult referri, quia nec ipſa ſemper in flore iuuentæ, pernitet.* ¶ *Quid æternis minorem Conſilijs animum fatigat*] *Diſerte, Quid, inquit, animum porrigis in rerum æternarũ cõſultationẽ, cùm is non ſufficiat breuitate uitæ?* ¶ *Aſſyriaq; nardo Potamus uncti*] *Ea quæ nunc Syria dicitur, olim addita ſyllaba Aſſyria nominabatur, & adnotandum hic quoq; nardum fœminino genere dici, ſicuti ſuprà.* ¶ *Diſſipat Euhius curas edaces*] *Euhius uoce Bacchantium, Liber pater.* ¶ *Quis puer ocyus Reſtinguet*] *Suauiter quaſi in ipſo iam conuiuio ſit, ſicut ſuprà, Quis udo Deproperare apio coronas Curat'ue myrto?* ¶ *Ardentis Falerni*] *Ardentis, auſteriſſimi, calorem corporis & animi concitantis: & bene reſtinguet præiecit, quia ardentis erat ſubiecturus.*

Pocula, prætereunte lympha?
Quis deuium ſcortum eliciet domo
Lyden? eburna dic age cum lyra,
Maturet in comptum Lacænæ
More, comam religata nodum.

ACR. ¶ Prætereunte lympha] Fonte decurrente aqua petita, tanquam potui leuior, ut: Fontes liquidi atque exercita flumina curſu. ¶ Quis deuium ſcortum Elicet domo?] Quaſi inſciũ pluriũ uiarum & domuum, id eſt, non ad publicas diſcurrens per domos, quæ publice non omnino proſtet. Scortum autem dictum putatur à calceamentorum ſolo, ſubiecto omnibus etiam uulgaribus.

¶ Lyden eburna dic age cum lyra] Ordo eſt, Hirpine age dic Lyden cum eburna lyra, ut religata comas in nodum comptũ more Lacenæ maturet, id eſt, feſtinet. Vt, Maturate fugam. Feſtinãtes enim mulieres pexũ tantũ capillum in nodũ colligere cõſueuerunt. ¶ In cõptum] In cõpoſitum. ¶ Lacænæ more] In Helenæ ſimilitudinẽ. Lacæna, Helena, Vt Virg. Non tibi Tyndaridis fratres inuiſa Lacænæ.

PORPH. ¶ Quis deuium ſcortum eliciet] Belle deuium ſcortum Lyden ait, quæ corpore quidem quæſtum faciat, ſed non publicè. Deuium enim eſt à uia remotum. Cæterum ſcortum meretrix metaphoricos dicitur à ſcorto, id eſt, à ſolo calciamentorum, ſubiecto omnibus, etiam uulgaribus. ¶ Maturet in comptum Lacenæ More, comam religare nodum] Gratè, ut ſolent mulieres feſtinantes pexum tantum capillum, in nodum colligere.

AD MECOENATEM.

Oda XII. Dicolos tetraſtrophos, ut: Scriberis Vario fortis, & hoſtium.

- - - v v - - v v - v -
- - - v v - - v v - v v
- - - v v - - v v - v v
- - - v v - v -

NOlis longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Hannibalem, nec Siculũ mare,
Pœno purpureum ſanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec ſæuos Lapithas, & nimium mero
Hylæum, domitosq; Herculea manu

ACR. ¶ Nolis lõga feræ] Ad Mecœnatem ſcribit docens non conuenire hiſtoriam poëtæ, ut nec graues res carmini lyrico, ſed remiſſas potius et iocis aptas. Facta enim Cæſaris ipſum Mecœnatem melius executurũ proſaica oratione dicit. ¶ Ordo eſt] Nolis aptari mollibus modis citharæ longa bella feræ Numantiæ, nec dirum Hannibalem, nec Siculum mare purpureum Pœno ſanguine. ¶ Dirum Hannibalem] Fortem, qui ſumma difficultate uictus ſit. ¶ Feræ Numantiæ] Propter longa bella, decimo enim anno cum Numantinis depugnatum eſt multa clade Romanorum. ¶ Nec Siculum mare] Quia ibi primum nauali certamine Romani Carthaginienſes duce Luctatio uicerant. ¶ Et nimium mero Hylæum] Intolerabilem ebrietate. Hylæus centaurus à Perithoo inuitatus ad nuptias, uiſa puella permotus eſt, dum uiolentus ei eſſe conaretur, à Lapithis, qui ſimul nuptijs intererant, prohibitus eſt. Hinc in certamen itum eſt, & uſq; ad pericula dimicatum. Ab Hercule ſunt poſtea ſuperati. De his ſuperius etiam ipſe commemorat, Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero. Virg. Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

POR. ¶ Nolis longa feræ bella Numantiæ] Hæc Ode ad Mecœnatem ſcribitur, qua teſtatur poëtæ non conuenire hiſtorias & graues res lyrico carmini, ſed magis res iocoſas: cæterum acta Cæſaris melius ipſum ſcribere. ¶ Et nimium mero Hylæum] Nimium pro intolerabili poſuit. Hylæus unus Centaurorum fuit. Notum eſt autem prælium quod inter Lapithas & Centauros in conuiuio nuptiali Perithoi & Hippodamiæ exarſit.

Telluris iuuenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni ueteris: tuq́; pedeſtribus
Dices hiſtorijs prælia Cæſaris
Mecœnas melius, ductaq́; per uias
Regum colla minantium:
Me dulcis dominæ Muſa Lyciniæ
Cantus, me uoluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis uirginibus, ſacro
Dianæ celebris die.
Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare uelis crine Lyciniæ?
Plenás aut Arabum domos?
Dum flagrantia detorquet ad oſcula
Ceruicem, aut facili ſæuicia negat,
Quæ poſcente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupet?

ACR. ¶ Telluris iuuenes] Gigantes dicit, qui bellum numinibus indixerunt. ¶ Vndè] À quibus. Terentius È prædonibus, unde emerat, ſe audiſſe. ¶ Domus Saturni ueteris] Regia deorum, ut: Panditur interea domus omnipotentis Olympi. ¶ Tuq́; pedeſtribus Dices hiſtoricis] Veritate orationis ſolutæ melius quàm equeſtribus, id eſt, metricis.

¶ Ductaq́; per uias] Victi enim reges in triumpho catenati ducebantur. ¶ Me dulcis dominæ Muſa Lyciniæ] Lycinia aut uxor Mecœnatis, aut ipſius Horatij amica, Dominæ, autem ait adoleſcentũ more, qui amatas dominas uocant. Ordo eſt: Dulcis Muſa dominæ Lyciniæ uoluit me dicere cantus, & oculos lucidè fulgentes, & pectus bene fidum mutuis amoribus. ¶ Mutuis] Id eſt, alternis & iugalibus. ¶ Lucidum] Nomen pro aduerbio. ut: Sublime uolantes, pro ſublimiter. &, Horrendum ſtridens, pro horrendè. ¶ Fidum] Fidele, ut: Fidus Achates it comes. ¶ Quam nec ferre pedem dedecuit choris] Quã nec ſaltare dedecuit cũ nitidis uirginibus, id eſt, nõ dedecuit illam iunctis brachijs cũ nitidis uirginibus ſaltare, in ſacro die celebris Dianæ. Natalis enim Dianæ à uirginibus celebrabatur, ſicut Apollinis à pueris, ut ipſe ſuperius: Dianã teneræ dicite uirgines, intonſum pueri dicite Cynthium. ¶ Num tu] Ordo eſt. Nunquid tu permutare uelis crine Lyciniæ, ſupple regna uel bona, quæ tenuit diues Achæmenes, aut Mygdonias opes pinguis Phrygiæ, aut plenas domos Arabum? cũ detorquet ceruicẽ ad flagrantia oſcula, aut negat facili ſæuicia, quæ magis interdum gaudet eripi, ſupple à poſcente, interdum occupet rapere. ¶ Achæmenes] Nomen regis Perſarũ. Lucanus: Achæmeneis decurrent Medica Suſis. ¶ Aut pinguis Phrygiæ] Fertilis. ut, Pinguibus hæ terris habites. ¶ Mygdonias opes] Mygdon rex Phrygiæ. ¶ Plenas] Diuitiarũ ſupple, id eſt, diuites. Et eſt hic ſenſus: Num potes tu regũ opes, Lyciniæ amori præponere? Detorquet] Inflectit, Deſcribit faſtidiũ mulieris detorquentis ſe ab oſculis amatoris, id eſt, cùm flagrantibus oſculis tuis ceruicẽ detorquet auertens ſe, ut magis incitet, ut: Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè uideri. Aut illud magis uolens intelligi, quòd ceruicem uertat ad oſcula, deſignans quod aut facile iraſcatur, aut facile blandiatur. ¶ Gaudeat eripi] Artem meretriciam deſignat, cùm uelut irata, aut negat amatori oſcula, aut interdum ultro expetit, ſic ſatisfaciens indignanti, ut Terentius: Nolunt, ubi uelis: ubi nolis, cupiunt ultro.

PORPH. ¶ Telluris iuuenes] Gigantes dicit. ¶ Vnde] Pro à quibus, ut eſt illud Terentianũ: À prædonibus unde emerat ſe audiſſe. ¶ Tuq́; pedeſtribus Dices hiſtorijs prælia Cæſaris] Hoc eſt, ſoluta & ciuili oratione. ¶ Lucidũ Fulgentes oculos] Pro lucidè fulgentes. ut Virg. ait: Horrendum ſtridens, pro horrende. ¶ Et bene mutuis Fidum pectus amoribus] Ordo eſt: Bene fidũ, id eſt, ualde fidũ. ¶ Nec ferre pedẽ] Saltare. ¶ Nec dare brachia] Amplecti. ¶ Diues Achæmenes] Achæmenes rex Parthorũ fuit. ¶ Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes] À Mygdone rege, qui Phrygiã tenuit.

¶ Permutare uelis crine Lyciniæ] Senſus eſt: Num tu uelis accipere Parthicas aut Phrygias diuitias, ut Lyciniæ fructum amittas? ¶ Plenas aut Arabum domos] Plenas, pro opulentis dictum eſt. ¶ Dum flagrantia detorquet ad oſcula Ceruicem] Magnificè depinxit faſtidium mulieris, auertentis ab eo qui oſculari ſe uelit, quod ideò facere ſolent, ut irritent amantibus deſiderium ſui. Flagrantia ergo oſcula maiora intelligamus, hoc eſt, ex deſiderio mulieris ardentia oſcula, quæ oſcula ſcilicet, uelit ſibi à poſcente extorqueri. ¶ Aut facili ſæuicia negat] Quid eſt facilis ſæuicia, utrum quæ facile iraſcitur, an quæ facile mollitur? ¶ Interdum rapere occupet] Rapere occupet, iraſcenti amatori iam ſatisfacere cupiens, & totum hoc mira energia expreſſum eſt.

IN ARBOREM.

Ode XIII, Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-v-
--v---vv-vv
--v--- v--
-vv-vv-v--

I Lle & nefaſto te poſuit die,
Quicunq; primum, & ſacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumq; pagi.
Illum & parentis crediderim ſui
Fregiſſe ceruicem, & penetralia
Sparſiſſe nocturno cruore
Hoſpitis, ille uenena Colchica,
Et quidquid uſquàm concipitur, nefas
Tractauit, agro qui ſtatuit meo
Te triſte lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quiſque uitet, nunquam homini ſatis
Cautum eſt in horas: nauita Boſphorum
Pœnus perhorreſcit, neq; ultra
Cæca timet aliunde fata.

ACR. *¶ Ille et nefaſto] Execratur arborem, cuius caſu in agro ſuo Sabino penè periclitatus eſt, funeſtam eam & inſitorem eius dicens, & eſt ordo: Arbor, ille quicunq; produxit te, primùm in nepotum perniciem & opprobrium pagi poſuit nefaſto die & ſacrilega manu. ¶ In nepotum perniciem] Nepotes pro poſteris poſuit. ¶ Opprobriumq; pagi] Tanquàm ad totius pagi, uel ad totius regionis pertineret infamiam, ſi famoſus ager morte domini fuiſſet. ¶ Fregiſſe] Nouo uerbo execratus eſt parricidam. ¶ Et penetralia] Domus ſecreta, in quibus hoſpes fuiſſet occiſus, & fœdus hoſpitale uiolatum, tanquam minus eſſet, ſi homicidium diceret perpetratum. ¶ Venena Colchica] Specialem prouinciam poſuit pro generali crimine. Colchos enim Scythiæ ciuitas eſt, ex qua Medea fuit uenenis & magica arte potens. ¶ Quid quiſque uitet] Sententia qua dicit improuidas hominum mentes nulla fatis obuiare cautela, nec metuere periculum, niſi cui ſit proximum, & tamē multos improuiſis opprimi periculis. ¶ Nauita Boſphorum] Aut Boſphorum pro quolibet freto dixit: aut Pœnum pro quolibet nauta. Multū enim diuiſus eſt Pœnus à Boſphoro. Boſphorus enim ponti ſunt fauces, ubi propter anguſtias aſsidua naufragia fiunt. Nomen autem dicitur accepiſſe, quod inde in bouem Io mutata tranſierit. quaſi Βοόσφορος.*

POR. *¶ Ille & nefaſto te poſuit die] Hac Ode execratur arborem in Sabino agello ſuo, quod ſuper deambulantem ſe decidit, ac penè oppreſsit. Nefaſto autem non faſto & abominando. Et ſacrilega manu Produxit arbos] Vocatiuo caſu accipe arbos, hoc eſt, ô arbos. Quaſi ad illius regionis infamiam, arborem ſuum, dominum aut oppreſsiſſe. ¶ Et penetralia Sparſiſſe nocturno cruore Hoſpitis] Hoſpitis ſui penetralia cruore ſparſiſſe, hoc eſt, hoſpitem in domo ſua interfeciſſe. ¶ Ille uenena Col-*

na Colchica] Colchica inquit, quia Medea Colchis fuit, quam ſummam ueneficam fuiſſe hiſtoriæ Græcorũ tradunt. ¶ Nauita Boſphorum Pœnus perhorreſcit] His, & quæ ſubiecta ſunt, ſignificat, unumquenq; hominum non ferè periculum timere, niſi cũ ei proximus ſit: Verumtamen plerunq; ex improuiſo mala inopinata interuenire atq; opprimere. In horas enim Boſphorũ Pœnus perhorreſcit. Boſphori autem fauces ſunt Pontici maris, unde longiſſima in Africam nauigatio fit, quòd ita Pœnus nauita eum perhorreſcat. Hunc Boſphorum pro quolibet freto poſuit. Freta autẽ anguſta maria & concitata ſunt. Omnia autem freta à feruore dicta exiſtimantur.

Miles ſagittas, & celerem fugam
Parthi: catenas Parthus, & Italum
Robur, ſed improuiſa leti
Vis rapuit, rapietq; gentes.
Quàm pœnè furuæ regna Proſerpinæ,
Et iudicantem uidimus Aeacum,
Sedesq; diſcretas piorum, &
Aeolijs fidibus querentem
Sapphò puellis de popularibus.
Et te ſonantem plenius aureo
Alcæe plectro, dura nauis,
Dura fugæ mala, dura belli,
Vtrunq; ſacro digna ſilentio
Mirantur umbræ dicere, ſed magis
Pugnas, & exactos tyrannos

ACR. ¶ Et celerem fugã] Fugientes enim Parthi, ſagittis uehementiores ſunt. Virgilius: Aut miſſam Parthi poſt terga ſagittam. ¶ Vis] Violentia, inexorabilitas. Dum quiſq; timet hoc, aut illud, rapitur ſæua morte.

¶ Quàm pœnè furuæ regna Proſerpinæ] Ac ſi diceret, paruo interſtitio retẽti ſumus. Furua myſtico nomine dicebatur Proſerpina, aut furuæ flauæ matronymicon, ut: Flaua Ceres. Alij uolunt furuæ nigræ poſitũ, unde et furta putant dicta, quia committuntur in obſcuro. ¶ Et iudicantem uidimus Aeacum] Achillis auus, qui pro iuſtitiæ bono etiam apud inferos iudicium meruiſſe perhibetur, unde & Iuuenalis: Quas torqueat umbras Aeacus. ¶ Sedesq; piorum] Elyſias, ut Virgilius: Sed amœna piorum Concilia, Elyſiumq; colo: Vt oſtenderet ſe penè inferos imminente uidiſſe periculo. ¶ Diſcretas] Id eſt, ſeparatas. ¶ Aeolijs fidibus querentẽ Sappho] Sappho poëtria de Aeolia fuit, & ea dialecto in carminibus ſuis uſa, quam chordarum ſignificatione commemorat. Querebatur autem Sappho de puellis ſuis ciuibus, quod non amarent, quem ipſa diligebat. Ordo eſt: Et quam pœnè uidimus Sappho Aeolijs fidibus querentem de popularibus puellis. ¶ Et te ſonantem plenius aureo Alcæe plectro] Alcæus nomen poëtæ eſt Lyrici, à quo & metrum Alcaicum dictum eſt. Ordo eſt: Et pœnè uidimus te Alcæe plenius ſonantem plectro aureo dura mala nauis, & dura mala fugæ, & dura mala belli.

¶ Vtrunque] Aut Sappho & Alcæum: aut fugam & pugnas; aut certè carmina quæ ſic ſancta ſunt, ut adyti alicuius putarentur digna ſecreto. ¶ Digna ſilentio] Id eſt, & ſuæ nauigationis mala; & fugæ, & belli, audiuit eum plenius ſonãtem. Qui res bellicas & nauigationem ſuam ſcripſit, dum à Pittaco tyranno ciuitatis ſuæ, pulſus eſſet, eô quòd Mitylenenſibus amorẽ libertatis ſuaderet, quos poſtea collecto exercitu ſuperauit. ¶ Plenius] Fortius. ¶ Aureo] Meliore: aut aureo plectro propter celebritatem carminis dixit.

POR. ¶ Quàm pœnè furuæ regna Proſerpinæ] Furua nigra ſignificat, unde furta putãt dicta, quod per nigriores aëris tenebras maximè fiant. ¶ Sedesq; diſcretas piorum.] Diſcretas, id eſt, ſeparatas. Piorum autem ſedes Elyſios campos dicit, quos ſeparatos aiunt à cæteris locis inferorum. ¶ Aeolijs fidibus querentẽ Sappho puellis de popularibus] Aeolijs fidibus inquit, quia Sappho Aeolica dialecto in ſuis carminibus uſa eſt. Queritur autem Sappho de puellis ciuibus ſuis, quod Oden non ament, quem ipſa diligebat amens. ¶ Et te ſonantem plenius aureo Alcæe plectro] Plenius inquit, ſonantem, quia Alcæus robuſtior eſt, id eſt, bellicas res ſcripſit, & nauigationem ſuam, à

tyrannis Mitylenenſibus pulſus eſt. Aureo autē plectro, propter dignitatē carminis dixit. ¶ *Vtrun-que*] *Ad Sappho & ad Alcæum refert.*

Denſum humeris bibit aure uulgus.
Quid mirum? ubi illis carminibus ſtupens
 Demittit atras bellua centiceps
 Aureis, & intorti capillis
 Eumenidum recreantur angues.
Quin & Prometheus, & Pelopis parens,
 Dulci laborum decipitur ſono:
 Nec curat Orion leones,
 Aut timidos agitare lyncas.

ACR. ¶ *Denſum humeris*] *Stipatum ad audiendum pugnas compoſitas, ut: Hæret pede pes, denſusq́ uiro uir. Ordo eſt: Sed uulgus denſum humeris magis bibit aure pugnas & exactos tyrannos.* ¶ *Exactos*] *Aut amore libertatis expulſos tyrannos, aut facilitatem Alcæi expreßit, ut ille carmina dulcißima fudiſſe uideretur.* ¶ *Bibit*] *Auide audit.* ¶ *Bellua centiceps*] *Cerberum dixit propter multitudinem anguium, qui in capite eius eminebant. Finitum numerum pro infinito poſuit, ut: Tibi nomina mille. Oſtendit autem non immeritô populos delectatos, dum Cerberus carminis potuerit amœnitate mulceri.* ¶ *Recreantur angues*] *Delectantur. Nam eſt animal anguis auditus capax mali et boni, ut: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.* ¶ *Quin & Prometheus*] *Prometheus raptor per ferulam ignis diuini, uulturis paſtum dum carminis oblectatione teneretur oblitus eſt. Iapetus & Tantalus pro criminibus damnati, pœnarum requiem apud inferos habuiſſe, carminum delectatione à poëta firmantur. Virgilius: Quin ipſæ ſtupuere domus, atq; intima lethi Tartara.* ¶ *Dulci laborum decipitur ſono*] *Figura, decipitur laborum, pro eo, quod eſt fallitur in laboribus, & ſenſum laboris amittit, dum carminibus delectatur.* ¶ *Nec curat Orion leones*] *Orion uenator fuiſſe narratur. Huius umbram dicit uenationi carmina præferre, uigentem ibi apud inferos ſtudio, quod habuerat in uita, ut Virg. Quæ cura nitentes Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.* ¶ *Lyncas*] *Id eſt, Damas, ut: Quid lynces Bacchi uariæ?*

PORPHYR. ¶ *Denſum humeris bibit aure uulgus*] *Multitudinem ſignat umbrarum ad audiendum conuenientium. Bibit autem aure, cupidißimè audit, ſignificat.* ¶ *Quid mirum*] *Senſus eſt: Non mirandum ſi illum umbræ libenter audiunt, cùm Cerberus & angues Eumenidum ſtupeant admiratione carminis illius.* ¶ *Bellua centiceps*] *Cerberum dicit, Propter multitudinem anguium, qui ex eo emanant, centiceps rectè dicitur.* ¶ *Et Pelopis parens*] *Tantalus, ſcilicet.* ¶ *Laborū decipitur ſono*] *Audax figura, laborum decipere, uult enim intelligi audienti illi ſenſum laboris auferri.* ¶ *Nec curat Orion*] *Iam dicit Orionem uocari à proprijs uenandi uoluptatibus. Agitare ergo lyncas, ac per hoc inſequi ſignificat.*

AD POSTHVMVM.

Ode XIIII. *Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.*

– – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪
– – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪
– – ∪ – – – ∪ – –
– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – –

EHeu fugaces Poſthume Poſthume
 Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis, & inſtanti ſenectæ
Afferet, indomitæq́; morti:

ACR. ¶ *Eheu fugaces*] *Præmiſſo doloris affectu ad Poſthumum, queritur de uitæ breuitate, quòd nullus iuſtitia uel pietate mortem poßit euadere nec imminentē horā mora quātacūq; differre, et dicit ſuperuacue timeri quod nō poteſt euitari.* ¶ *Indomitæq́; morti*] *Quaſi ferocißimæ, à qua nemo exoret indulgentiā, ſicut et illachrymabilem ſubiūgit Plutonē.*

POR.

POR. ¶ Eheu fugaces Poſthume Poſthume Labuntur anni] Ad Poſthumum hac Oda loquitur de celeritate currentis uitæ. ¶ Indomitæq; morti] Indomitæ quaſi ferociſsimæ, quia nemo ab ea beneuolentiam & indulgentiam exorat. Sic & illachrymabilem Plutona ſtatim ſubijcit.

Non ſi tricenis, quotquot eunt dies,
  Amice places illachrymabilem
  Plutona tauris, qui ter amplum
  Geryonem, Tityonq́ triſti
Compeſcit unda: ſcilicet omnibus,
  Quicunq́ terræ munere ueſcimur,
  Enauiganda, ſiue reges,
  Siue inopes erimus coloni.
Fruſtra cruento Marte carebimus,
  Fractisq́ rauci fluctibus Adriæ.
  Fruſtra per autumnos nocentem
  Corporibus metuemus Auſtrum.
Viſendus ater flumine languido
  Cocytus errans, & Danai genus
  Infame, damnatusq́; longi
  Siſyphus Aeolides laboris.

ACR. ¶ Tricenis quotquot eunt dies] Per menſes ſingulos; id eſt, quotidie. Dixit autem eunt, pro mortalitatis dolore, quaſi fluunt & pereunt. ¶ Illachrymabilem] Durum, implacabilem, qui nulla hoſtia, nec ſi diurna ſit placari poſſit. Dicit tamen præſentis pericula magnopere homines uitare cupere, cùm nulla ratione poſſint mortem uitare. ¶ Qui ter amplum Geryonem] Hoc eſt, trino corpore monſtruoſum, quem Hercules interemit. Virg. Laurentis poſtquàm Geryone extincto Tirynthius attigit arua. &, Tergemini nece Geryonis. Ordo eſt: Qui compeſcit ter amplū Geryonem & Tityon triſti unda, id eſt, inferna, omnibus ſcilicet enauiganda, quicunque ueſcimur terræ munere, ſiue erimus reges, ſiue erimus inopes coloni. ¶ Enauiganda] Id eſt, moriendum eſt, ut: Nauita ſed triſtis nunc hos, nunc accipit illos. ¶ Inopes] Pauperes, quaſi præter opes dicti. ¶ Coloni] Optimè dixit, quaſi nil proprium habentes, ſed temporales terræ cultores. ¶ Fruſtra cruento Marte carebimus] Hoc eſt, fruſtra uitamus pugnas, & nauigationes, & peſtiferum timemus autumnum, cùm neceſſe ſit omnibus mori. ¶ Fractisq;] Tempeſtuoſis. Virg. Quibus omnibus ab alto Frangitur, inq; ſinus ſcindit ſeſe unda reductos. Vnde & raucum ſonum fracta reddit unda in ſcopulis. ¶ Rauci] Tempeſtuoſi, ſonori. ut Virg. Tū rauca aſsiduo longè ſale ſaxa ſonabant. ¶ Metuemus Auſtrum] Auſtro enim flante, morbi generantur autumno. Vnde & Iuuenalis: Iam letifero cedente pruinis autumno. ¶ Viſendus ater] Id eſt, uidebimus ergo damnatorū umbras, quas uidentes beati prætereunt, aut quibus ſcelerati iunguntur. ¶ Languido] Triſti uel deformi, pigro. ut: Triſtiq; palus innabilis unda. ¶ Cocytus errans] Flexuoſus, ut: Cocytusq; ſinu labens circumfluit atro. ¶ Infame] Famoſum à facti crimine. Danai enim filiæ una nocte iuſſu patris occiderunt maritos. unde Virg. Vna ſub nocte iugali Cæſa manus iuuenū. Vnde pro ultione cōmiſsi criminis apud inferos urnis fractis aquam indefeſſe perhibentur haurire. ¶ Damnatusq; longi Siſyphus Aeolides laboris] Damnatus laboris dixit, ut: Damnatus capitis, uel iniuriarum. Hæc aūt manere pœna apud inferos Siſyphum dicitur, ut ſaxum contra montis uerticem uoluat, quo ſemper relapſo finem nunquam meretur laboris. de quo Virg. Saxum ingens uoluunt alij. Pro hoc tamen flagitio tali pœna percuſſus eſt, quia Aeginam Aſopi filiam Iupiter adamauit, eamq; cuſtodiæ patris furtim ſurripuit, & factum Siſypho confeſſus eſt, ille humana leuitate quærenti eam patri prodidit, hinc tali apud inferos pœna damnatus eſt.

PORPHYR. ¶ Qui ter amplū Geryonem] Ter amplū pro trimembri dixit. Et accipiendū hic extrinſecus, quāuis, ut ſit, Quāuis ter amplum. ¶ Quicunq; terræ munere ueſcimur] Pro quicunque uiuimus. ¶ Fruſtra cruento Marte carebimus] Præſentia pericula magnopere uitare cupimus, cùm nulla ratione mortē effugere poſsimus. ¶ Fractisq; rauci fluctibus Adriæ] Fractis pro illiſis dicitur. ¶ Damnatusq; longi Siſyphus Aeolides laboris] Damnatus laboris ſic dicitur, ut capitis damnatur.

AD POMPEIVM VARVM.

Ode VII. Tricolos, Tetraſtrophos. ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

- - ∪ - - - ∪∪ - ∪ ∪
- - ∪ - - - ∪∪ - ∪∪
- - ∪ - - - ∪ - ∪
- ∪∪ - ∪∪ - ∪ - -

O Sæpe mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Dijs patrijs, Italoq́ꝫ cœlo,
Pompeij meorum prime ſodalium?
Cum quo morantem ſæpe diem mero
Fregi, coronatus nitenteis
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos, & celerem fugam
Senſi, relicta non bene parmula:
Cùm fracta uirtus, & minaces
(Turpe) ſolum tetigere mento.
Sed me per hoſtes Mercurius celer
Denſo pauentem ſuſtulit aëre:
Te rurſus bellum reſorbens
Vnda fretis tulit æſtuoſis.

ACRON. ¶ O ſæpe mecum tempus in ultimum] *Ad Pompeium Varum ſcribit, gaudens ob eius in patriam reditum, quem commilitonẽ ſibi in caſtris Bruti & Caßij fuiſſe cõmemorat, & belli ciuilis euaſiſſe pericula Auguſto uictore, qua gratia liberius ſe conuiuiũ exhibere promittit. Ordo eſt: O Pompei primẽ meorum ſodalium, ſæpe deducte mecum in ultimum tempus Bruto ducẽ militiæ, quis redonauit Quiritem te dijs patruis, & Italo cælo?* ¶ Redonauit] *Reddidit redire fecit in patriã.* ¶ Quiritem] *Romanum. Notandum tamen quod ſingularem numerum poſuit, cum plurali numero dicatur.* ¶ Italoq́ꝫ cœlo] *Cœlum pro Itala regione poſuit, ut idem alibi: Cœlum, non animũ mutant qui trans mare currunt.* ¶ Prime] *Præcipue, id eſt, cuius amor ante omnes ſit.*

¶ Morantem diem] *Pro longo dixit, hoc eſt, æſtiuo, qui quaſi cum mora ſpacium ſuum decurrat.* ¶ Mero] *Vel datiuus uel ablatiuus caſus bene accipitur.* ¶ Fregi] *Aut conſumpſi, aut diuiſi, ut à ſexta hora ſignificet ſæpe epulatos.* ¶ Malobathro Syris] *Malobathrum genus unguenti eſt:* ¶ Philippos] *Macedoniæ cãpos, aut ciuitas ubi ab Auguſto Brutus uictus occubuit, unde & Lucanus: Video iam Phœbe Philippos.* ¶ Relicta nõ bene parmula] *Parmula, id eſt, ſcuto: non bene aũt relicta, quia arma in fugã uerſi proiecerãt.* ¶ Minaces] *Caßiũ & Brutũ ſignificat, q ſe de uirtute iactare conſueuerãt: aut certè milites eorũ.* ¶ Turpe ſolũ] *Aut cruentũ, aut quo proſtrati turpiter precarẽtur.* ¶ Sed me per hoſtes Mercurius celer] *Iucundè ſe dixit à Mercurio liberatũ, uel quod furtim ſe fugiſſe, & celerẽ oſtenderet fugã: uel quòd poëtæ ad Mercuriũ pertinere dicuntur.* ¶ Aere] *Nebula, ut: Nube caua eripiam, & per hoc fugæ latebras tutiores oſtendit.* ¶ Reſorbens] *Metaphora à Charybdi, qua cum impetu quodã ſignificet mentis, & furore correptum, ad Bruti partes reuerſum.*

PORPHYRION. ¶ O ſæpe mecum tempus in ultimũ Deducte, Bruto militiæ duce] *Hanc Odam ad Pompeium ſodalem ſcribit, qua gratulatur ei, quòd reſtitutus ſit in patriam, & teſtatur commilitonem ſibi fuiſſe in caſtris M. Bruti.* ¶ Quis te redonauit Quiritem] *Quiritẽ ciuem Romanũ ſignificat. Attende ſingulari numero dictũ, quod nõ facile apud ueteres inuenies.* ¶ Cũ quo morantẽ ſæpe mero diẽ Fregi] *Morantẽ pro lõgo poſuit, quod quaſi cum mora ſpacium ſuum decurrat. Fregi autem diem, uidetur pro eo quod eſt, diuiſi dixiſſe,*

ut à

ut à ſexta hora ſignificet ſe ſæpe epulatos. Mero autem ſiue datiuo caſu ſiue ablatiuo accipias, habebit ſuam rationem. Senſus autem eſt: Illa re fregi diem, aut illi rei fregi. ¶ Malobathro] Malobathrũ unguenti ſpeciẽ eſſe ſcimus. ¶ Tecum Philippos] Philippi eſt oppidũ in Macedonia, ubi Brutus periȷt. ¶ Cum fracta uirtus] Qua uirtute ſe Caßius et Brutus præcipuè iactabant. ¶ Et minaces Turpe ſolũ tetigere mento] Turpe ſolũ aut cruore fœdatum ut: Sanguine fœdantẽ quos ipſe ſacrauerat ignes: aut nomen eſt loco aduerbij poſitum ut ſit. Turpe ſolũ tetigere, pro turpiter tetigere. ¶ Sed me per hoſtes Mercurius celer Denſo pauentẽ ſuſtulit aëre] Sæpe oſtendit Horatius ſe in Bruti partibus militaſſe. Iucundè aũt à Mercurio ſublatũ de illa cæde dicit, ſignans clam, et quaſi furto quodã ſe inde fugiſſe, per celerem ergo Mercuriũ celeritatẽ fugæ, per id quod ait dẽſo aëre, latebras ipſius fugæ intelligi uult.

¶ Te rurſus in bellum reſorbens Vnda fretis tulit æſtuoſis] Allegoricôs ſignat Pompeiũ poſt fugam illam impetu quodam mentis petiſſe rurſum partes Bruti.

Ergo obligatam redde Ioui dapem,
  Longaq; feſſum militia latus
  Depone ſub lauru mea, nec
  Parce cadis tibi deſtinatis.
Obliuioſo leuis Maſſico
  Ciboria exple, funde capacibus
  Vnguenta de conchis, quis udo
  Deproperare apio coronas,
Curat'ue myrto? quem Venus arbitrum
  Dicet bibendi? non ego ſanius
  Bacchabor Edonis, recepto
  Dulce mihi furere eſt amico.

ACR. Ergo obligatã redde Ioui dapem] Promiſſum ac debitum redde conuiuiũ, & ſciendum dapem ſingulari numero declinatum. ¶ Sub lauru mea] Vt eſt illud Virg. Hic tamen hac mecũ poteris requieſcere nocte: uel certè ſub Auguſti uictoria: aut tanquam poëta inuitat amicum ſub ſuo carmine. ¶ Nec parce cadis tibi deſtinatis] Vaſis uinarijs, ad eius quaſi reditum reſeruatis, ut: Vina bonus, quæ deinde cadis onerarat Aceſtes. ¶ Obliuioſo Maßico] Hoc eſt uino, quo curæ pellũtur, & labor in obliuionẽ uenit. ¶ Maßicũ uerò pro Cãpano poſuit. ¶ Ciboria exple] Aut Alexandrina poma, quæ habent ſimilia colocaſijs folia, in quorum ſimilitudinẽ facta pocula, eodẽ nomine appellãtur: aut certè pro cibo poſuit, tanquã cibum poculis cõpenſaret. ¶ Funde capacibus] Largius utere odoribus. ¶ De Conchis] De echinis concharũ. ¶ Quis udo] Interrogatiuũ eſt, ſed cum exhortatione dicitur. ¶ Vdo apio] Viridi, uel quod in locis aquoſis naſcitur. Corona enim apij ebrietatem prohibere dicitur. ut eſt Apio crines ornatus amaro. ¶ Deproperare] Feſtinanter afferre. ¶ Quẽ Venus arbitrũ Dicet bibendi] ἀρχιποσίαν ſignificat & teſſerarũ iactu datũ in bibendo primatũ. Veneris aũt iactus latißimus dicebatur, q̃ habebat tricenariũ numerũ. ¶ Edonis] Thracib. Bacchis. ¶ Furere] Aut ebriũ eſſe, aut certe ſaltare.

PORPH. ¶ Obligatam] Promiſſam ac debitã. ¶ Obliuioſo Maßico] Maßico id eſt, uino obliuiones curarum ac ſollicitudinũ faciente uel afferente. ¶ Ciboria exple] Ciboria propriè ſunt folia colocaſiorum, in quorum ſimilitudinem pocula facta eodem nomine appellantur. ¶ Quis udo Deproperare apio coronas, Curat'ue myrto] Quis interrogatiue cum quodam hortamento dicitur. Vdo autem apio pro uiridi, uel quod in aqua naſcitur. Deproperare autem ualde properare ſignat. ¶ Quem Venus arbitrum Dicet bibendi] Ἀρχιποσίαν inchoationem bibendi in conuiuio talorum iactu ſortiri ſolebant. Venerius autem iactus in talis ſummum numerũ habet, id eſt tricenarium. ¶ Non ego ſanius Bacchabor Edonis] Edonij Thraces ſunt, quos ſolet ebrietas fortiores reddere. ¶ Recepto Dulce mihi furere amico] Percipiendum extrinſecus etiam, ut ſit, etiam furere dulce mihi eſt recepto amico.

IN BARINEN.

Ode VIII. Dicolos Tetraſtrophos, ut Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-U ---UU-U--
-U---UU-U--
-U---UU-U--
-UU--

VLla ſi iuris tibi peierati
Pœna Barine nocuiſſet unquam,
Dente ſi nigro fieres, uel uno
Turpior ungui,
Crederem. ſed tu, ſimul obligaſti
Perfidum uotis caput, eniteſcis
Pulchrior multò, iuuenumq; prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cœlo, gelidaq; diuos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam Venus ipſa, rident
Simplices Nymphæ, ferus & Cupido
Semper ardentes acuens ſagittas
Cote cruenta.

ACRON ¶ Vlla ſi iuris tibi peierati] Scenicum principium in Barinen meretricem. Intelligitur enim per hanc inuectionem aliquos præceßiſſe ſermones, quibus noctem ſibi eadem Barine iureiurando promiſerit, de hinc poſtquam fefellit eum, in hæc uerba uelut amantē erupiſſe. Vt enim dicitur iuriſiurati, ita poſuit iuris peierati, quod nulla fallens pœna perculſa ſit. ¶ Dente ſi nigro] Maior pœna eſt meretrici, ſi ob culpam corporis deformitate puniatur. ¶ Crederem] Aut tibi ſubaudiatur iuranti, aut deos uindices eſſe periurij. ¶ Simul] Poſtquam. ¶ Obligaſti] Deuouiſti, non implendo promiſſa. Econtrario enim ſolui uota dicūtur. ¶ Pulchrior] Auctio eſt data auctioni. ¶ Iuuenumq; prodis publica cura] Amatorum multitudinem ſignificat, dicens eam periurijs fieri pulchriorem. ¶ Expedit] Prope eſt, ut putem, dum uideam non puniri periuria, in contrarium religionis ac pietatis uerti rationem. Hanc enim uult uideri ſacrilegio promeritam deorū fauorem. ¶ Taciturna noctis Signa] Duræ ſiue ſecretæ, & ſilentia, ut Vir. Tacitæ per amica ſilentia lunæ, &: Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo. Ac ſi diceret: Fas eſt omnem mundi maieſtatem in ſacramento uocare. ¶ Rident ſimplices Nymphæ] Simplices enim aut perfidiæ amoris cum riſu indulgentes: aut quia Nymphæ ad ignoſcendum faciles ſunt, ut: Et quo, ſed faciles Nymphæ riſere, ſacello. Comites enim Veneris ſunt, ad quā pertinent meretrices. ¶ Simplices Nymphæ] Id eſt, non iracundæ, ſed exorabiles. ¶ Ferus & Cupido] Numen Cupidinis demonſtratur immite, & implacabile, & quod ignoſcere neſciret, niſi uoluntatem Veneris, & iudicium ſequeretur. ut Virgilius. Iamq; ibat dicto parens, & dona Cupido Regia portabat. ¶ Semper ardentes acuens] Aut ſemper ardentes, aut acuens ſemper. ¶ Sagittas] Incendium libidinis, & iacula delectationis.

¶ Cote cruenta] Non in cote cruēta, ſed in qua acuit, ut occidat, immoderatus enim amor maturat exitium, & declinatur hæc cos, huius cotis.

PORPHYRION. ¶ Vlla ſi iuris tibi peierati pœna Barine] Scenicum principium, intelligendū enim aliquos ſermones præceßiſſe, quibus Barine hoc noctē ei iureiurādo interpoſito promiſerit. Deinde poſtquam fefellerit, tum in hæc uerba hunc erupiſſe. ¶ Dente ſi nigro fieres, uel uno Turpior] Subaudiendum extrinſecus ſaltem, leuißimam pœnam ob

periurium ſenſiſſes. ¶ Sed tu ſimul obligaſti] Ac periurio te deuouiſti. ¶ Eniteſcis Pulchrior multò] Adeò multo pulchrior es poſt periuria, ut iuuenes te uniuerſi diligant, ergo iuuenũ publica cura pro omniũ iuuenũ dictũ eſt, ut apud Salluſtiũ, publicam miſerorũ cauſam. ¶ Expedit matris cineres opertos Fallere] Senſus eſt: Cum hoc uideatur, prope eſt, ut putẽ rationẽ pietatis ac religionẽ in contrariũ eſſe uerſam, ut qui impij atq; irreligioſi ſint, magis deos promereãtur. ¶ Gelidaq; diuos Morte carentes] Et hic, & in eo quod ante hæc, ſenſus eſt per zeugma, id eſt, in coniunctione ex ſuperiore accipiendũ, Expedit fallere. ¶ Ridet hoc inquam Venus ipſa] Ridet periurium ſuum Venus, quæ ſcilicet amantibus facilis eſt. ¶ Rident Nymphæ] Sic illud dicitur: Sed faciles Nymphæ riſere ſacello. ¶ Semper ardentes acuens ſagittas Cote cruenta] Nimium ἀμφίβολον, utrum ſemper ardentes intelligendum, an ſemper acuens. Eleganti autem conceptione de amore dicitur, & ardentes ſagittas, & ſemper acuens cruenta cote, id eſt, Venerea delectatione, & bene cruenta, quia cogitur non ſine ſanguine.

Adde quod pubes tibi creſcit omnis,
Seruitus creſcit noua, nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt
Sæpe minati.
Te ſuis matres metuunt iuuencis,
Te ſenes parci, miſeræq; nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

ACRON. ¶ Adde] Adiunge his, quæ tibi creuerũt ex periurio. ¶ Pubes] Multitudo iuuenum. ¶ Tibi creſcit] Tuæ proſtitutioni, id eſt, ſubinde creſcentes amatores. ¶ Seruitus creſcit noua] Semper adiunguntur tibi noui, nec priores relinquunt te, quamuis relicturos minentur. ¶ Tectum] Lupanar. ¶ Sæpe minati] Vim amoris expreßit, ut quod à ſeruis fieri conſueuit hoc amatoribus non liceat dum contempti, ſe deſerturos iminentur, & ſic noui ueniant, ut non abſcedant priores. ¶ Iuuencis] Filijs iuuenibus ne rapias eos, metaphora à tauris, ut ſupra: Nec tauri ruentis in Venerem tolerare pondus. ¶ Te ſenes parci] Propter dilapidationem patrimonij, quæ meretricum incitamentis ſæpe contingit. ¶ Miſeræq; nuper Virgines nuptæ] Timore repudij. Maior enim in recenti charitate dolor eſt ſollicitati coniugis, maior uis meretricis animum affectione occupatum uiciſſe. ¶ Aura] Aut facilitas, qua in amorem trahuntur: aut unguentorum odor, ut ipſe ſuperius: Auræ fallacis. ¶ Retardet maritos] Ne cura amoris tui rapiantur noui illarum ſponſi.

PORPHYRION. ¶ Nec priores Impiæ tectum dominæ relinquunt Sæpe minati] Hoc oſtendit, eam etiam illis amatoribus gratam eſſe, quibus fuerit iniurioſa. ¶ Te ſuis matres metuunt iuuencis] Iuuenci ergo non tantum boues dicuntur, ſed homines, quamuis in uſu ſit, ut non niſi per diminutionem iuuenculos dicamus. ¶ Tua ne retardet] Amoris aura, quæ ad te eos fert, ſed utiq; hoc per allegoriam dicitur.

AD VALGIVM.

Ode IX. Tricolos, Tetraſtrophos. ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--U---UU-U-
--U---UU-UU
--U---U--
-UU-UU-U--

ACR.

ACRON. ¶ Non ſemper imbres nubibus hiſpidos] Valgium hac Ode conſularem alloquitur amicum ſuum, quem coſolatur Myſtis pueri ſui delicati mortem grauiter ferentem indicans mala hominibus non eſſe continua. ¶ Mare Caſpium] Scythicum, ſpecies pro genere. ¶ Inæquales] Iniquæ, periculoſe. ¶ Armenijs in oris] Armenia regio eſt in Septentrione plaga, frigore tabeſcẽs.

NOn ſemper imbres nubibus hiſpidos
Manant in agros, aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ
Vſq;, nec Armenijs in oris
Amice Valgi ſtat glacies iners
Menſes per omnes, aut aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et folijs uiduantur orni.
Tu ſemper urges flebilibus modis
Myſten ademptum, nec tibi ueſpero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente ſolem.
At non ter æuo functus amabilem
Plorauit omnes Antilochum ſenex
Annos. nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ ſorores
Fleuere ſemper. deſine mollium
Tandem querelarum, & potius noua
Cantemus Auguſti trophæa
Cæſaris, & rigidum Niphaten,
Medumq; flumen, gentibus additum
Victis, minores uoluere uertices,
Intraq; præſcriptum Gelonos
Exiguus equitare campis.

¶ Stat glacies iners] Aut quæ curſum gelata non habet ut, concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ: aut quæ nimietate frigoris pigros efficiat, ut: Confertoq; agmine cerui torpent mole noua. ¶ Querceta Gargani] Vt pineta, æſculeta, & ſic querceta poſuit. ¶ Laborant] Agitãtur. ¶ Et folijs uiduantur] Non ſemper folijs uiduantur arbores, hoc eſt, dũ in omnibus ſint uices temporũ, continuare luctum Valgiũ non debere. ¶ Flebilibus modis] Quia poëta erat Valgius, & mœrorẽ ſuum luctuoſis ſolabatur carminibus. ¶ Ademptũ] Tanquã non mortuũ fleret ſed ſolatio ſuo ademptum. ¶ Fugiente Solem] Subintelligitur ueſpero: ut duo eum tẽpora tenere monſtraret. Hæc ſtella oritur occidente Sole, & occidit oriente: ſed non uno & eodem modo. ¶ At non ter æuo functus] Argumentum ad illius conſolationem de Neſtore. ¶ Senex] Neſtor, qui nonaginta annis, hoc eſt, tribus ætatib. uixiſſe firmatur, unã enim ætatem triginta annos ponebant. Non ergo cum dicit omni uita ſua Antilochum filium fleuiſſe. ¶ Nec impubẽ parentes Troilon] Troilus Priami filius, ætate impar cõgreſſus Achilli, de quo Vir. Parte alia fugiens amiſsis Troilus armis, Infelix puer, atq; impar cõgreſſus Achilli. tanquam nec ipſe parentibus cõtinuè fletus ſit. ¶ Phrygiæ ſorores] Quæ nimiũ teneri ſunt affectus.

¶ Deſine molliũ Tandem querelarum] Pro deſine queri, figura ἐναλλαγὴ. Et potius noua. ¶ Cantemus Auguſti trophæa] Tanquam ſi diceret: Melius remoto luctu, Cæſaris facta cantemus: ¶ Et rigidum Niphatem] Scythiæ fluuium, pleriq; Armeniæ montem putant.

¶ Medumq; flumen] Poëtice quaſi, & fluuium ſe uictum ſentiat, ut: Et pontem indignatus Araxes. &, Euphrates ibat iam mollior undis. Vnde gentes tum uictas uult intelligi, quæ circa flumina ſunt. Euphratem autem Indorum amnem uult intelligi. Ordo eſt: Cantemus Medum flumen uoluere minores uertices, additum uictis gentibus. ¶ Intraq; præſcriptam] Intra conſtitutum. Auguſtus enim fines Gelonis ſtatuit, quos uicti egredi non auderent, ſed præſcriptis limitibus tenerentur, cum ante, ubi libuiſſet, excurrerent. ¶ Exiguis equitare campis] A Cæſare determinatis.

PORPHY-

PORPH. ¶ Non ſemper imbres] Hac Ode Valgium conſularem, amicum ſuum ſolatur, morte delicati pueri grauiter affectum. Non ſemper imbres nubibus hiſpidos. ¶ Manant in agros] Latet ſenſus in hac elocutione, intelligi enim uult nec ſemper pluere, nec ſemper agros hiſpidos eſſe, id eſt, horridos, per quod intelligendum aduerſa hominibus non poſſe eſſe continua ac ſempiterna. ¶ Nec Armenijs in oris Amice Valgi ſtat glacies iners] Nam & hic & in ſubiectis ſenſibus ſemper ex ſuperiore zeugma intelligendum. ¶ Querceta Gargani] Garganus mons eſt Apuliæ, ubi magnæ quercus habebantur, quæ quantò altiores ſunt, tantò amplius laborant, id eſt, uentis agitantur. Querceta aũt dicuntur, ut pineta, et uineta, à querceis, ſcilicet, arboribus. ¶ Tu ſemper urges flebilibus modis Myſten ademptum, nec tibi ueſpero Surgente decedunt amores] Myſten ſemper urges, id eſt, inſtanti querela quereris ueſpero ſurgente. ¶ Solem] Id eſt, Orientem, cum ueſper ſtella reſurgit, id eſt, occidit. ¶ At nõ ter æuo functus] Neſtorem ſignificat, qui traditur tribus ſæculis uixiſſe. Antilochum autem Neſtoris fuiſſe filium notum eſt. ¶ Deſine mollium tandem querelarum] Deſine querelarũ, græca elocutione figuratum eſt, alioquin nos queri dicimus. ¶ Et rigidum Niphaten] Niphates Armeniæ mons eſt, in quo magna frigora ſunt. ¶ Medumq́; flumen gentibus additum victus] Videtur Euphratẽ Medorũ ſignificare. Quem ait gentibus uictis additũ eſſe, id eſt, in numerum uictarũ gentium acceßiſſe, & additum uictis, poëtice, quaſi ſit fracta ferocia impetus eius, poſtquàm uictus ſit.

AD LICINIVM.

Ode X. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-∪---∪∪-∪-∪
-∪---∪∪-∪--
-∪---∪∪-∪--
-∪∪-∪

Rectius uiues Licini, neq; altum
Semper urgendo, neq; dum procellas
Cautus horreſcis, nimium premendo
Littus iniquum.
Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obſoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.
Sæpius uentis agitatur ingens
Pinus, & celſæ grauiore caſu
Decidunt turres, feriuntq́; ſummos
Fulmina monteis.
Sperat infeſtis, metuit ſecundis,

ACR. ¶ Rectius uiues] Ad Licinium ſcribit monens periculoſum eſſe magna tẽtare, nec rurſum ſi pericula timeantur, inter anguſtias humilem uitam ſordidẽ continendam, & per allegoriam nauigantium, mediocritatem ſuadet eſſe ſequendam. Ordo eſt: Licini dum cautus horreſcis procellas, rectius uiues, neq; ſemper urgendo neq; nimium premendo iniquum littus, id eſt, nauigantibus periculoſum. ¶ Auream] Beatam. Virg. Aurea quæ perhibent illo ſub rege fuerunt Secula. ¶ Obſoleti] Squallidi, ſordidi. ¶ Caret inuidenda ſobrius aula] Inuidia mediocritatem carere dicit, ex magnis autem ædibus ſolet oboriri inuidia. ¶ Sæpius uentis agitatur ingens pinus] Metaphora ab arboribus, & ædificijs, tanquàm maiora, & in alto poſita periculis ſubiacere ſemper & caſibus, ut Iuuenalis: Numeroſa parabat Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ. Feriuntq́; ſummos Fulgura montes] Acroceraunia dicit, quibus à frequenti fulmine, nomen eſt datum.

POR. ¶ Rectius uiues Licini] Hac Ode Liciniũ Craſſum alloquitur, monẽs periculoſum eſſe magna tentare, optimumq́; eſſe mediæ uitæ ſtatum. ¶ Neq; altum Semper urgendo] Allegoria qua ſignificat neq; magna nimis appetenda, nec rurſum dum pericula times, inter anguſtias humilis ac ſordidæ uitæ

Diuiſus obiecto, remittas
Quærere, ne trepides in uſum
Poſcentis æui pauca, fugit retro
Leuis Iuuentas, & decor, arida
Pellente laſciuos amores
Canicie, facilemq́ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis, neq; una Luna rubens nitet
Vultu. quid æternis minorem
Conſilijs animum fatigas?
Cur non ſub alta uel platano, uel hac
Pinu iacentes ſic temerè, & roſa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aſſyriaq́; nardo,
Potamus uncti? diſsipat Euhyus
Curas edaces. quis puer ocyus
Reſtinguet ardentis Falerni

ACR. ¶ Diuiſus] Interfuſo mari à nobis ſeiunctus. ¶ Nec trepides] Naturã dicit hominũ, ſi uſui ſufficientia quærat, & breuitatis uitæ ſit memor, paucis poſſe eſſe contentam. ¶ Poſcentis æui pauca] Id eſt, non timeas paucis uti, quia pauca ſufficiunt in uſu æui. ¶ Fugit retro] Ordo eſt: Fugit retro leuis Iuuentas, & decor, arida canicie pellente laſciuos amores & facilem ſomnum. Id eſt, recedit à nobis procedente uita in ſenectutẽ, ut eſt: Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui Prima fugit. ¶ Arida] Sicca, hoc eſt, aut nihil in ſe impendente per nimiã parſimoniam, ut ſunt ſenes: aut arida in Venerem iuuene minus calente. ¶ Facilemq; ſomnum] Eo quod facilem ſomnum iuuenibus pellat ſenectus, ut: Pendebat ſomno iam deteriore ſenectus. ¶ Non ſemper idem floribus eſt honor] Naturalibus exemplis probat, nihil eſſe perpetuum. ¶ Quid æternis minorẽ] Ordo eſt: Quid fatigas animum, minorem æternis conſilijs, id eſt, qui non eſt capax æternorum cõſiliorum. Non enim ſemper ſubſiſtit in corpore, non minorem animum ad conſilia, ſed æternis conſilijs minorem, uoluit intelligi, id eſt, infinitis & diuturnis. ¶ Cur non] Ordo eſt: Cur non potamus dum licet ſic temere iacentes, uel ſub alta platano, uel ſub hac alta pinu, & odorati canos capillos roſa, & uncti Aſſyria nardo, quæ nunc Syria olim Aſſyria uocabatur. Notandum autem, quòd nardum genere fœminino poſuerit. ¶ Sic temere] Paſſim, ut haberet licentiam ipſa laſciuis. ¶ Canos odorati capillos] Abſoluta locutio, canos capillos odorati, pro habentes odoratos capillos canos. ¶ Diſſipant Euhyus] Liber pater dictus, eò quod cùm dij bellum cum Gigantibus gererent primus in leonem conuerſus occidit Gigantem, ex quo facto cum Iupiter ita laudauit: εὖ ὑἱέ, hoc eſt, bene fili, Græcè enim ὑἱός filius dicitur. Hæc uox etiam Bacchis in ſacris tradebatur. Vt Virg. Euhyc Bacche fremens. ¶ Edaces] Eo quod comedant, & attenuent, & conſumant. ¶ Quis puer ocyus] Velut in ipſo iam conuiuio uoluit uideri.

POR. ¶ Adria diuiſus obiecto] Interfuſo maria nobis remoto. Nec trepides in uſum Poſcentis æui pauca] Nec ſatis agas, ut habeas uitæ neceſſaria, cùm pauca omnino natura deſideret. ¶ Fugit retro leuis Iuuentas] id eſt, decidit & remeat à nobis procedente uita in ſenectutem. ¶ Arida Pellente laſciuos amores Canicie, facilemq; ſomnum] Canicie pro ſenecta, quam aridam dixit, quia ſenes parci ac tenaces ſunt. ¶ Non ſemper idẽ floribus eſt honos Vernis: nec uno Luna rubens nitet uultu] Hæc ad ætatem uult referri, quia nec ipſa ſemper in flore iuuentæ, pernitet. ¶ Quid æternis minorem Conſilijs animum fatigat] Diſerte, Quid, inquit, animum porrigis in rerum æternarũ cõſultationẽ, cùm is non ſufficiat breuitate uitæ? ¶ Aſſyriaq; nardo Potamus uncti] Ea quæ nunc Syria dicitur, olim addita ſyllaba Aſſyria nominabatur, & adnotandum hic quoq; nardum fœminino genere dici, ſicuti ſuprà. ¶ Diſſipat Euhius curas edaces] Euhius uoce Bacchantium, Liber pater. ¶ Quis puer ocyus Reſtinguet] Suauiter quaſi in ipſo iam conuiuio ſit, ſicut ſuprà, Quis udo Deproperare apio coronas Curat'ue myrto? ¶ Ardentis Falerni] Ardentis, auſteriſſimi, calorem corporis & animi concitantis: & bene reſtinguet præiecit, quià ardentis erat ſubiecturus.

ACR. ¶ Prætereunte lympha] Fonte decurrente aqua petita, tanquam potui leuior, ut: Fontes liquidi atque exercita flumina curſu. ¶ Quis deuium ſcortum Elicet domo?] Quaſi inſciū plurium uiarum & domuum, id eſt, non ad publicas diſcurrens per domos, quæ publice non omnino proſtet. Scortum autem dictum putatur à calceamentorum ſolo, ſubiecto omnibus etiam uulgaribus.

Pocula, prætereunte lympha?
Quis deuium ſcortum eliciet domo
Lyden? eburna dic age cum lyra,
Maturet in comptum Lacenæ
More, comam religata nodum.

¶ Lyden eburna dic age cum lyra] Ordo eſt, Hirpine age dic Lyden cum eburna lyra, ut religata comas in nodum comptū more Lacenæ maturet, id eſt, feſtinet. Vt, Maturate fugam. Feſtinātes enim mulieres pexū tantū capillum in nodū colligere cōſueuerunt. ¶ In cōptum] In cōpoſitum. ¶ Lacenæ more] In Helenæ ſimilitudinē. Lacena, Helena. Vt Virg. Non tibi Tyndaridis fratres inuiſa Lacenæ.

PORPH. ¶ Quis deuium ſcortum eliciet] Belle deuium ſcortum Lyden ait, quæ corpore quidem quæſtum faciat, ſed non publicè. Deuium enim eſt à uia remotum. Cæterum ſcortum meretrix metaphoricos dicitur à ſcorto, id eſt, à ſolo calciamentorum, ſubiecto omnibus, etiam uulgaribus. ¶ Maturet in comptum Lacenæ. More, comam religare nodum] Gratè, ut ſolent mulieres feſtinantes pexum tantum capillum, in nodum colligere.

AD MECOENATEM.

Oda XII. Dicolos tetraſtrophos, ut: Scriberis Vario fortis, & hoſtium.

- - - υ υ - - υ υ - υ -
- - - υ υ - - υ υ - υ υ
- - - υ υ - - υ υ - υ υ
- - - υ υ - υ -

ACR. ¶ Nolis lōga feræ] Ad Mecœnatem ſcribit docens non conuenire hiſtoriam poëtæ, ut nec graues res carmini lyrico, ſed remiſſas potius et iocis aptas. Facta enim Cæſaris ipſum Mecœnatem melius executurū proſaica oratione dicit. ¶ Ordo eſt] Nolis aptari mollibus modis citharæ longa bella feræ Numantiæ, nec dirum Hannibalem, nec Siculum mare purpureum Pœno ſanguine. ¶ Dirum Hannibalem] Fortem, qui ſumma difficultate uictus ſit. ¶ Feræ Numantiæ] Propter longa bella, decimo enim anno cum Numantinis depugnatum eſt multa clade Romanorum. ¶ Nec Siculum mare] Quia ibi primùm nauali certamine Romani Carthaginienſes duce Luctatio uicerant. ¶ Et nimium mero Hylæum] Intolerabilem ebrietate. Hylæus centaurus à Perithoo inuitatus ad nuptias, uiſa puella permotus eſt, dum uiolentus ei eſſe conaretur, à Lapithis, qui ſimul nuptijs intererant, prohibitus eſt. Hinc in certamen itum eſt, & uſq; ad pericula dimicatum. Ab Hercule ſunt poſtea ſuperati. De his ſuperius etiam ipſe commemorat, Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero. Virg. Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

Nolis longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Hannibalem, nec Siculū mare,
Pœno purpureum ſanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec ſæuos Lapithas, & nimium mero
Hylæum, domitosq; Herculea manu

POR. ¶ Nolis longa feræ bella Numantiæ] Hæc Ode ad Mecœnatem ſcribitur, qua teſtatur poëtæ non conuenire hiſtorias & graues res lyrico carmini, ſed magis res iocoſas: cæterum acta Cæſaris melius ipſum ſcribere. ¶ Et nimium mero Hyleum] Nimium pro intolerabili poſuit. Hylæus unus Centaurorum fuit. Notum eſt autem prælium quod inter Lapithas & Centauros in conuiuio nuptiali Perithoi & Hippodamiæ exarſit.

Tel-

Telluris iuuenes,unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni ueteris:tuq́ pedeſtribus
Dices hiſtorijs prælia Cæſaris
Mecœnas melius,ductaq́ per uias
Regum colla minantium:
Me dulcis dominæ Muſa Lyciniæ
Cantus,me uoluit dicere lucidum
Fulgentes oculos,& bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare ioco,nec dare brachia
Ludentem nitidis uirginibus,ſacro
Dianæ celebris die.
Num tu,quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare uelis crine Lyciniæ?
Plenáſ aut Arabum domos?
Dum flagrantia detorquet ad oſcula
Ceruicem,aut facili ſæuicia negat,
Quæ poſcente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupet?

ACR. ¶ Telluris iuuenes] Gigantes dicit, qui bellum numinibus indixerunt. ¶ Vndè] À quibus. Terentius E' prædonibus,unde emerat,ſe audiſſe. ¶ Domus Saturni ueteris] Regia deorum, ut: Panditur interea domus omnipotentis Olympi. ¶ Tuq́; pedeſtribus Dices hiſtoricis] Veritate orationis ſolutæ melius quàm equeſtribus, id eſt, metricis.

¶ Ductaq́; per uias] Victi enim reges in triumpho catenati ducebantur. ¶ Me dulcis dominæ Muſa Lyciniæ] Lycinia aut uxor Mecœnatis, aut ipſius Horatij amica, Dominæ, autem ait adoleſcentũ more,qui amatas dominas uocant. Ordo eſt: Dulcis Muſa dominæ Lyciniæ uoluit me dicere cantus, & oculos lucidè fulgentes,& pectus bene fictum mutuis amoribus. ¶ Mutuis] Id eſt, alternis & iugalibus. ¶ Lucidum] Nomen pro aduerbio. ut: Sublime uolantes, pro ſublimiter. &, Horrendum ſtridens, pro horrendè. ¶ Fidum] Fidele, ut: Fidus Achates it comes. ¶ Quam nec ferre pedem dedecuit choris] Quã nec ſaltare dedecuit cũ nitidis uirginibus, id eſt, nõ dedecuit illam iunctis brachijs cũ nitidis uirginibus ſaltare, in ſacro die celebris Dianæ. Natalis enim Dianæ à uirginibus celebrabatur, ſicut Apollinis à pueris, ut ipſe ſuperius: Dianã teneræ dicite uirgines, intonſum pueri dicite Cynthium. ¶ Num tu] Ordo eſt. Nunquid tu permutare uelis crine Lyciniæ, ſupple regna uel bona, quæ tenuit diues Achæmenes, aut Mygdonias opes pinguis Phrygiæ, aut plenas domos Arabum? cũ detorquet ceruicẽ ad flagrantia oſcula, aut negat facili ſæuicia, quæ magis interdum gaudet eripi, ſupple à poſcente, interdum occupet rapere. ¶ Achæmenes] Nomen regis Perſarũ. Lucanus: Achæmeneis decurrent Medica Suſis. ¶ Aut pinguis Phrygiæ] Fertilis. ut, Pinguibus hæ terris habiles. ¶ Mygdonias opes] Mygdon rex Phrygiæ. ¶ Plenas] Diuitiarũ ſupple, id eſt, diuites. Et eſt hic ſenſus: Num potes tu regũ opes, Lyciniæ amori præponere? Detorquet] Inflectit. Deſcribit faſtidiũ mulieris detorquentis ſe ab oſculis amatoris, id eſt, cùm flagrantibus oſculis tuis ceruicẽ detorquet auertens ſe, ut magis incitet, ut: Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè uideri. Aut illud magis uolens intelligi, quòd ceruicem uertat ad oſcula, deſignans quod aut facile iraſcatur, aut facile blandiatur. ¶ Gaudeat eripi] Artem meretriciam deſignat, cùm uelut irata, aut negat amatori oſcula, aut interdum ultro expetit, ſic ſatisfaciens indignanti, ut Terentius: Nolunt, ubi uelis: ubi nolis, cupiunt ultro.

PORPH. ¶ Telluris iuuenes] Gigantes dicit. ¶ Vnde] Pro à quibus, ut eſt illud Terentianũ: A' prædonibus unde emerat ſe audiſſe. ¶ Tuq́; pedeſtribus Dices hiſtorijs prælia Cæſaris] Hoc eſt, ſoluta & ciuili oratione. ¶ Lucidũ Fulgentes oculos] Pro lucidè fulgentes. ut Virg. ait: Horrendum ſtridens, pro horrende. ¶ Et bene mutuis Fidum pectus amoribus] Ordo eſt: Bene fidũ, id eſt, ualde fidũ. ¶ Nec ferre pedẽ] Saltare. ¶ Nec dare brachia] Amplecti. ¶ Diues Achæmenes] Achæmenes rex Parthorũ fuit. ¶ Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes] A' Mygdone rege, qui Phrygiã tenuit.

¶ *Permutare uelis crine Lyciniæ*] *Senſus eſt: Num tu uelis accipere Parthicas aut Phrygias diuitias, ut Lyciniæ fructum amittas?* ¶ *Plenas aut Arabum domos*] *Plenas, pro opulentis dictum eſt.* ¶ *Dum flagrantia detorquet ad oſcula Ceruicem*] *Magnificè depinxit faſtidium mulieris, auertentis ab eo qui oſculari ſe uelit, quod ideò facere ſolent, ut irritent amantibus deſiderium ſui. Flagrantia ergo oſcula maiora intelligamus, hoc eſt, ex deſiderio mulieris ardentia oſcula, quæ oſcula ſcilicet, uelit ſibi à poſcente extorqueri.* ¶ *Aut facili ſæuicia negat*] *Quid eſt facilis ſæuicia, utrum quæ facile iraſcitur, an quæ facile mollitur?* ¶ *Interdum rapere occupet*] *Rapere occupet, iraſcenti amatori iam ſatisfacere cupiens, & totum hoc mira energia expreſſum eſt.*

IN ARBOREM.

Ode XIII, Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-v-
--v---vv-vv
--v---v--
-vv-vv-v--

ILle & nefaſto te poſuit die,
Quicunq; primum, & ſacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumq; pagi.
Illum & parentis crediderim ſui
Fregiſſe ceruicem, & penetralia
Sparſiſſe nocturno cruore
Hoſpitis, ille uenena Colchica,
Et quidquid uſquàm concipitur, nefas
Tractauit, agro qui ſtatuit meo
Te triſte lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quiſque uitet, nunquam homini ſatis
Cautum eſt in horas: nauita Boſphorum
Pœnus perhorreſcit, necq; ultra
Cæca timet aliunde fata.

ACR. ¶ *Ille et nefaſto*] *Execratur arborem, cuius caſu in agro ſuo Sabino penè periclitatus eſt, funeſtam eam & inſitorem eius dicens, & eſt ordo: Arbor, ille quicunq; produxit te, primùm in nepotum perniciem & opprobrium pagi poſuit nefaſto die & ſacrilega manu.* ¶ *In nepotum perniciem*] *Nepotes pro poſteris poſuit.* ¶ *Opprobriumq; pagi*] *Tanquàm ad totius pagi, uel ad totius regionis pertineret infamiam, ſi famoſus ager morte domini fuiſſet.* ¶ *Fregiſſe*] *Nouo uerbo execratus eſt parricidam.* ¶ *Et penetralia*] *Domus ſecreta, in quibus hoſpes fuiſſet occiſus, & fœdus hoſpitale uiolatum, tanquam minus eſſet, ſi homicidium diceret perpetratum.* ¶ *Venena Colchica*] *Specialem prouinciam poſuit pro generali crimine. Colchos enim Scythiæ ciuitas eſt, ex qua Medea fuit uenenis & magica arte potens.* ¶ *Quid quiſque uitet*] *Sententia qua dicit improuidas hominum mentes nulla fatis obuiare cautela, nec metuere periculum, niſi cui ſit proximum, & tamē multos improuiſis opprimi periculis.* ¶ *Nauita Boſphorum*] *Aut Boſphorum pro quolibet freto dixit: aut Pœnum pro quolibet nauta. Multū enim diuiſus eſt Pœnus à Boſphoro. Boſphorus enim ponti ſunt fauces, ubi propter anguſtias aſsidua naufragia fiunt. Nomen autem dicitur accepiſſe, quod inde in bouem Io mutata tranſierit. quaſi Βοοσφόρος.*

POR. ¶ *Ille & nefaſto te poſuit die*] *Hac Ode execratur arborem in Sabino agello ſuo, quod ſuper deambulantem ſe decidit, ac penè oppreſsit. Nefaſto autem non faſto & abominando.* ¶ *Et ſacrilega manu Produxit arbos*] *Vocatiuo caſu accipe arbos, hoc eſt, ô arbos. Quaſi ad illius regionis infamiam, arborem ſuum, dominum au oppreſsiſſe.* ¶ *Et penetralia Sparſiſſe nocturno cruore Hoſpitis*] *Hoſpitis ſui penetralia cruore ſparſiſſe, hoc eſt, hoſpitem in domo ſua interfeciſſe.* ¶ *Ille uenena Col*

na Col

na Colchica] Colchica inquit, quia Medea Colchis fuit, quam ſummam ueneficam fuiſſe hiſtoriæ Græcorũ tradunt. ¶ Nauita Boſphorum Pœnus perhorreſcit] His, & quæ ſubiecta ſunt, ſignificat, unumquenq; hominum non ferè periculum timere, niſi cũ ei proximus ſit: Verumtamen plerunq; ex improuiſo mala inopinata interuenire atq; opprimere. In horas enim Boſphorũ Pœnus perhorreſcit, Boſphori autem fauces ſunt Pontici maris, unde longiſſima in Africam nauigatio fit, quòd ita Pœnus nauita cum perhorreſcat. Hunc Boſphorum pro quolibet freto poſuit. Freta autẽ anguſta maria & concitata ſunt. Omnia autem freta à feruore dicta exiſtimantur.

Miles ſagittas, & celerem fugam
Parthi: catenas Parthus, & Italum
Robur, ſed improuiſa leti
Vis rapuit, rapietq; gentes.
Quàm pœnè furuæ regna Proſerpinæ,
Et iudicantem uidimus Aeacum,
Sedesq; diſcretas piorum, &
Aeolijs fidibus querentem
Sapphò puellis de popularibus.
Et te ſonantem plenius aureo
Alcæe plectro, dura nauis,
Dura fugæ mala, dura belli,
Vtrunq; ſacro digna ſilentio
Mirantur umbræ dicere, ſed magis
Pugnas, & exactos tyrannos

ACR. ¶ Et celerem fugã] Fugientes enim Parthi, ſagittis uehementiores ſunt. Virgilius: Aut miſſam Parthi poſt terga ſagittam. ¶ Vis] Violentia, inexorabilitas. Dum quiſq; timet hoc, aut illud, rapitur ſæua morte.

¶ Quàm pœnè furuæ regna Proſerpinæ] Ac ſi diceret, paruo interſtitio retẽti ſumus. Furua myſtico nomine dicebatur Proſerpina, aut furuæ flauæ matronymicon, ut: Flaua Ceres. Alij uolunt furuæ nigræ poſitũ, unde et furta putant dicta, quia committuntur in obſcuro. ¶ Et iudicantem uidimus Aeacum] Achillis auum, qui pro iuſtitiæ bono etiam apud inferos iudicium meruiſſe perhibetur, unde & Iuuenalis: Quas torqueat umbras Aeacus. ¶ Sedesq; piorum] Elyſias, ut Virgilius: Sed amœna piorum Concilia, Elyſiumq; colo: Vt oſtenderet ſe penè inferos imminente uidiſſe periculo. ¶ Diſcretas] id eſt, ſeparatas. ¶ Aeolijs fidibus querentẽ Sappho] Sappho poëtria de Aeolia fuit, & ea dialecto in carminibus ſuis uſa, quam chordarum ſignificatione commemorat. Querebatur autem Sappho de puellis ſuis ciuibus, quod non amarent, quem ipſa diligebat. Ordo eſt: Et quam pœnè uidimus Sappho Aeolijs fidibus querentem de popularibus puellis. ¶ Et te ſonantem plenius aureo Alcæe plectro] Alcæus nomen poëtæ eſt Lyrici, à quo & metrum Alcaicum dictum eſt. Ordo eſt: Et penè uidimus te Alcæe plenius ſonantem plectro aureo dura mala nauis, & dura mala fugæ, & dura mala belli.

¶ Vtrunque] Aut Sappho & Alcæum: aut fugam & pugnas; aut certè carmina quæ ſic ſancta ſunt, ut adyti alicuius putarentur digna ſecreto. ¶ Digna ſilentio] Id eſt, & ſuæ nauigationis mala, & fugæ, & belli, audiuit eum plenius ſonãtem. Qui res bellicas & nauigationem ſuam ſcripſit, dum à Pittaco tyranno ciuitatis ſuæ, pulſus eſſet, eô quòd Mitylenenſibus amorẽ libertatis ſuaderet, quos poſtea collecto exercitu ſuperauit. ¶ Plenius] Fortius. ¶ Aureo] Meliore: aut aureo plectro propter celebritatem carminis dixit.

POR. ¶ Quàm pœnè furuæ regna Proſerpinæ] Furua nigra ſignificat, unde furta putãt dicta, quod per nigriores aëris tenebras maximè fiant. ¶ Sedesq; diſcretas piorum.] Diſcretas, id eſt, ſeparatas. Piorum autem ſedes Elyſios campos dicit, quos ſeparatos aiunt à cæteris locis inferorum. ¶ Aeolijs fidibus querentẽ Sappho puellis de popularibus] Aeolijs fidibus inquit, quia Sappho Aeolica dialecto in ſuis carminibus uſa eſt. Queritur autem Sappho de puellis ciuibus ſuis, quod Oden non ament, quem ipſa diligebat amens. ¶ Et te ſonantem plenius aureo Alcæe plectro] Plenius inquit, ſonantem, quia Alcæus robuſtior eſt, id eſt, bellicas res ſcripſit, & nauigationem ſuam, à

tyrannis Mitylenenſibus pulſus eſt. Aureo autē plectro, propter dignitatē carminis dixit. ¶ *Vtrumque*] *Ad Sappho & ad Alcæum refert.*

Denſum humeris bibit aure uulgus.
Quid mirum? ubi illis carminibus ſtupens
Demittit atras bellua centiceps
Aureis, & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.
Quin & Prometheus, & Pelopis parens,
Dulci laborum decipitur ſono:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

ACR. ¶ *Denſum humeris*] *Stipatum ad audiendum pugnas compoſitas, ut: Hæret pede pes, denſusq; uiro uir. Ordo eſt: Sed uulgus denſum humeris magis bibit aure pugnas & exactos tyrannos.* ¶ *Exactos*] *Aut amore libertatis expulſos tyrannos, aut facilitatem Alcæi expreßit, ut ille carmina dulcißima fudiſſe uideretur.* ¶ *Bibit*] *Auide audit.* ¶ *Bellua centiceps*] *Cerberum dixit propter multitudinem anguium, qui in capite eius eminebant. Finitum numerum pro infinito poſuit, ut: Tibi nomina mille. Oſtendit autem non immeritò populos delectatos, dum Cerberus carminis potuerit amœnitate mulceri.* ¶ *Recreantur angues*] *Delectantur. Nam eſt animal anguis auditus capax mali et boni, ut: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.* ¶ *Quin & Prometheus*] *Prometheus raptor per ferulam ignis diuini, uulturis paſtum dum carminis oblectatione teneretur oblitus eſt. Iapetus & Tantalus pro criminibus damnati, pœnarum requiem apud inferos habuiſſe, carminum delectatione à poëta firmantur. Virgilius: Quin ipſæ ſtupuere domus, atq; intima lethi Tartara.* ¶ *Dulci laborum decipitur ſono*] *Figura, decipitur laborum, pro eo, quod eſt fallitur in laboribus, & ſenſum laboris amittit, dum carminibus delectatur.* ¶ *Nec curat Orion leones*] *Orion uenator fuiſſe narratur. Huius umbram dicit uenationi carmina præferre, uigentem ibi apud inferos ſtudio, quod habuerat in uita, ut Virg. Quæ cura nitentes Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.* ¶ *Lyncas*] *Id eſt, Damas, ut: Quid lynces Bacchi uariæ?*

PORPHYR. ¶ *Denſum humeris bibit aure uulgus*] *Multitudinem ſignat umbrarum ad audiendum conuenientium. Bibit autem aure, cupidißimè audit, ſignificat.* ¶ *Quid mirum*] *Senſus eſt: Non mirandum ſi illum umbræ libenter audiunt, cùm Cerberus & angues Eumenidum ſtupeant admiratione carminis illius.* ¶ *Bellua centiceps*] *Cerberum dicit, Propter multitudinem anguium, qui ex eo emanant, centiceps rectè dicitur.* ¶ *Et Pelopis parens*] *Tantalus, ſcilicet.* ¶ *Laborū decipitur ſono*] *Audax figura, laborum decipere, uult enim intelligi audienti illi ſenſum laboris auferri.* ¶ *Nec curat Orion*] *Iam dicit Orionem uocari à proprijs uenandi uoluptatibus. Agitare ergo lyncas, ac per hoc inſequi ſignificat.*

AD POSTHVMVM.

Ode XIIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: *Vides ut alta ſtet niue candidum.*

--U---UU-UU
--U---UU-UU
--U---U--
-UU-UU-U--

EHeu fugaces Poſthume Poſthume
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis, & inſtanti ſenectæ
Afferet, indomitæq; morti:

ACR. ¶ *Eheu fugaces*] *Præmiſſo doloris affectu ad Poſthumum, queritur de uitæ breuitate, quòd nullus iuſtitia uel pietate mortem poßit euadere nec imminentē horā mora quātacūq; differre, et dicit ſuperuacue timeri quod nō poteſt euitari.* ¶ *Indomitæq; morti*] *Quaſi ferocißimæ, à qua nemo exoret indulgentiā, ſicut et illachrymabilem ſubiūgit Plutonē.*

POR.

POR. ¶ Eheu fugaces Poſthume Poſthume Labuntur anni] Ad Poſthumum hæc Oda loquitur de celeritate currentis uitæ. ¶ Indomitæq́; morti] Indomitæ quaſi ferociſſimæ, quia nemo ab ea beneuolentiam & indulgentiam exorat. Sic & illachrymabilem Plutona ſtatim ſubijcit.

Non ſi tricenis, quotquot eunt dies,
 Amice places illachrymabilem
 Plutona tauris, qui ter amplum
 Geryonem, Tityonq́ triſti
Compeſcit unda: ſcilicet omnibus,
 Quicunq; terræ munere ueſcimur,
 Enauiganda, ſiue reges,
 Siue inopes erimus coloni.
Fruſtra cruento Marte carebimus,
 Fractisq́; rauci fluctibus Adriæ.
 Fruſtra per autumnos nocentem
 Corporibus metuemus Auſtrum.
Viſendus ater flumine languido
 Cocytus errans, & Danai genus
 Infame, damnatusq́; longi
 Siſyphus Aeolides laboris.

ACR. ¶ Tricenis quotquot eunt dies] Per menſes ſingulos, id eſt, quotidie. Dixit autem eunt, pro mortalitatis dolore, quaſi fluunt & pereunt. ¶ Illachrymabilem] Durum, implacabilem, qui nulla hoſtia, nec ſi diurna ſit placari poſſit. Dicit tamen præſentia pericula magnopere homines uitare cupere, cùm nulla ratione poſſint mortem uitare. ¶ Qui ter amplum Geryonem] Hoc eſt, trino corpore monſtruoſum, quem Hercules interemit. Virg. Laurentia poſtquàm Geryone extincto Tirynthius attigit arua. &, Tergemini nece Geryonis. Ordo eſt: Qui compeſcit ter amplũ Geryonem & Tityon triſti unda, id eſt, inferna, omnibus ſcilicet enauiganda, quicunque ueſcimur terræ munere, ſiue erimus reges, ſiue erimus inopes coloni. ¶ Enauiganda] Id eſt, moriendum eſt, ut: Nauita ſed triſtis nunc hos, nunc accipit illos. ¶ Inopes] Pauperes, quaſi præter opes dicti. ¶ Coloni] Optimè dixit, quaſi nil proprium habentes, ſed temporales terræ cultores. ¶ Fruſtra cruento Marte carebimus] Hoc eſt, fruſtra uitamus pugnas, & nauigationes, & peſtiferum timemus autumnum, cùm neceſſe ſit omnibus mori. ¶ Fractisq́;] Tempeſtuoſis. Virg. Quibus omnibus ab alto Frangitur, inq́; ſinus ſcindit ſeſe unda reductos. Vnde & raucum ſonum fracta reddit unda in ſcopulis. ¶ Rauci] Tempeſtuoſi, ſonori. ut Virg. Tũ rauca aſſiduo longè ſale ſaxa ſonabant. ¶ Metuemus Auſtrum] Auſtro enim flante, morbi generantur autumno. Vnde & Iuuenalis: Iam letifero cedente pruinis autumno. ¶ Viſendus ater] Id eſt, uidebimus ergo damnatorũ umbras, quas uidentes beati prætereunt, aut quibus ſcelerati iunguntur. ¶ Languido] Triſti uel deformi, pigro. ut: Triſtiq́; palus innabilis unda. ¶ Cocytus errans] Flexuoſus, ut: Cocytusq́; ſinu labens circumfluit atro. ¶ Infame] Famoſum à facti crimine. Danai enim filiæ una nocte iuſſu patris occiderunt maritos. unde Virg. Vna ſub nocte iugali Cæſa manus iuuenũ. Vnde pro ultione cõmiſſi criminis apud inferos urnis fractis aquam indefeſſæ perhibentur haurire. ¶ Damnatusq́; longi Siſyphus Aeolides laboris] Damnatus laboris dixit, ut: Damnatus capitis, uel iniuriarum. Hæc aũt manere pœna apud inferos Siſyphum dicitur, ut ſaxum contra montis uerticem uoluat, quo ſemper relapſo finem nunquam meretur laboris. de quo Virg. Saxum ingens uoluunt alij. Pro hoc tamen flagitio tali pœna percuſſus eſt, quia Aeginam Aſopi filiam Iupiter adamauit, eamq́; cuſtodiæ patris furtim ſurripuit, & factum Siſypho confeſſus eſt, ille humana leuitate quærenti eam patri prodidit, hinc tali apud inferos pœna damnatus eſt.

PORPHYR. ¶ Qui ter amplũ Geryonem] Ter amplũ pro trimembri dixit. Et accipiendũ hic extrinſecus, quãuis, ut ſit, Quãuis ter amplum. ¶ Quicunq; terræ munere ueſcimur] Pro quicunque uiuimus. ¶ Fruſtra cruento Marte carebimus] Præſentia pericula magnopere uitare cupimus, cùm nulla ratione mortẽ effugere poſſimus. ¶ Fractisq́; rauci fluctibus Adriæ] Fractis pro illiſis dicitur. ¶ Damnatusq́; longi Siſyphus Aeolides laboris] Damnatus laboris ſic dicitur, ut capitis damnatus.

Linquenda tellus, & domus, & placens
   Vxor, neq; harum quas colis arborum
   Te præter inuiſas cupreſſos
   Vlla breuem dominum ſequetur.
Abſumet hæres Cæcuba dignior
   Seruata centum clauibus, & mero
   Tinget pauimentum ſuperbo
   Pontificum potiore cœnis.

ACR. ¶ Linquenda] A' morientibus, ſcilicet, quia etiam dulces relinquunt affectus. ¶ Neque harum] Ordo eſt: Neq; ulla arborum harum, quas colis ſequetur te breuem dominum, præter inuiſas cupreſſos, id eſt, rogis & luctibus conſecratas. Virg. Et ferales antè cupreſſos Conſtituunt. ¶ Breuem dominum] Id eſt, parui temporis. Vt, Breue lilium. ¶ Abſumet hæres] Hæc cum inuectione dicũtur in eos, qui nimia parſimonia cõſeruant, quæ prodigi hæredes abſumunt. Iuuenalis: Vt locuples moriatur egens. ¶ Mero tinguet pauimentũ ſuperbo] Solũ promptuarij, hoc eſt, perfundet pauimẽtũ negligẽs hæres uino, deorũ cõuiuijs digno. ¶ Superbo] Pro ipſe ſuperbus. Hypallage figura.

PORPH. ¶ Præter inuiſas cupreſſos] Inuiſas inquit, quia funerib. cupreſſus adhibetur. ¶ Breuem dominũ] Id eſt, breuis uitæ. ¶ Abſumet hæres Cæcuba dignior Seruata centũ clauibus] Hæc cum inuectione dicuntur corripienti eum, quod ad nimiam parſimoniam ſe cõſtringat, adſeruans quod hæres prodigè ſit abſumpturus. ¶ Et mero Tingit pauimentum ſuperbo] Effuſurum eum paßim uina ſignificat, quæ hic magnopere ſeruauerat recluſa. Superbo autem pauimento, pro ipſe ſuperbus.

IN AEDIFICANTIVM LVXVRIAM.

Ode XV. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--υ---υυ-υ-
--υ---υυ-υυ
--υ---υ--
-υυ-υυ-υ--

IAm pauca aratro iugera regiæ
   Moles relinquent, undiq; latius
   Extenta uiſentur Lucrino
   Stagna lacu, platanusq́; cœlebs
Euincet ulmos: tum uiolaria,
   Myrtusq́; & omnis copia narium
   Spargent oliuetis odorem,
   Fertilibus domino priori.

ACR. ¶ Iam pauca] Antiquorum hic ſeueritatem & continentiam laudat, & queritur de præſentis luxuria ſeculi, quo tanta ædificandi inuaſit libido, ut ædificia latius porrigendo uel captando amœnitates aſpectus, breui agros dicat arationibus defuturos. ¶ Vndiq; latius] Non latius extenta, ſed latius uiſentur, tanquam non in latitudinem, ſed in altitudinem potius extenderentur porrigendo faſtigia, ut Lucrinus Baiarum lacus undiq; conſpiceretur. ¶ Platanusq́; cœlebs Euincet ulmos] Plures erunt, inquit, platani quàm ulmi, Platani, quæ ſine fructu ſunt, magis ad amœnitatem deambulationis poſitæ, quia ulmi utiles uitibus, & neceſſariæ ſunt. Hinc notat luxum præſentis temporis, uel quôd myrtus aut uiolaria anteferantur oliuetis, plusq́; odorum copia, quàm fructus curentur. Cœlebs autem uitibus, uidua. Ideò oliuetum dixit fertile priori domino, quia præſenti ſolum poſuerat ſterilitatem placere.

PORPHYR. ¶ Iam pauca aratro iugera] Hac Ode de luxuria præſentis ſeculi loquitur. Senſus eſt aũt, tanta libido eſt hoc tempore latius porrigendi ædificia, ut breui defuturi ſint agri. Vndiq; latius uiſentur extenta Lucrino Stagna lacu] Non tantùm in altitudinem, ſed etiam in latitudinem ſtudent porrigere ædificia. Deniq; undiq; lacus Lucrinus proſpicietur in Campania, non autem latius extenta ſtagna intelligendum, ſed latius uiſentur. ¶ Platanusq́; cœlebs Euincet ulmos] Cœlibem plata

platanum ait eleganter, quoniam econtrario maritari arbores dicuntur, quibus uites iunguntur, per hoc autem ſignificat non niſi luxuriæ & ambitioſis uoluptatibus ſtuderi. Plantanus autem in ambulacris conſeritur, unde fructus nullus eſt. ¶ Copia narium] odorē dixit. ¶ Oliuetis] Hoc eſt, ubi oliueta fuerunt. Significat aūt futurum, ut oleæ arbores uertantur ad conſerendas ibi myrtos & uiolas & cætera, quæ ſunt odori & uoluptati grata. ¶ Fertilibus domino priori] Quæ olim uera ſub priore domino, id eſt, ſub prioribus temporibus colebantur, & idcirco fertilia erant.

Tum ſpiſſa ramis laurea feruidos
  Excludet ictus: non ita Romuli
  Præſcriptum, & intonſi Catonis,
  Auſpicijs, ueterumq́ norma.
Priuatus illis cenſus erat breuis,
  Commune magnum, nulla decempedis
  Metata priuatis, opacam
  Porticus excipiebat Arcton:
Nec fortuitum ſpernere ceſpitem
  Leges ſinebant, oppida publico
  Sumptu iubentes, & deorum
  Templa nouo decorare ſaxo.

ACR. ¶ Tum ſpiſſa ramis laurea] Infructuoſa etiā laurus, aut ad excludendos umbra ſua ſolis ardores poſita, aut certè quia ideò in uiridarijs inſtituebatur, quòd feruidis ictibus fulminum credebatur eſſe contraria. ¶ Excludet ictus] Contra maiorum laborioſam frugalemq́; uitam Romuli uel Catonis, dixit luxum præſentem. ¶ Præſcriptum] Præceptum, à magiſtris ludi tractū, qui præſcripta dant pueris quæ imitentur. Intonſi autem ideò quia dicebant iniuriam naturæ fieri, ſi quod tegumento capitis datum fuerat, amputetur. unde & Lucanus: Intonſos rigidam in frontem deſcendere canos. Paſſus erat. ¶ Norma] Pro recta uitæ uia poſuit. Metaphora à fabris, qui normam uocant, ad quam opus dirigunt. ¶ Commune magnum] Communis res magna erat illis, ut, In commune bonus. ¶ Nulla decempedis] Decempeda regula eſt decem pedum, ad quā ab artificibus fabricæ menſura colligitur, id eſt, nulla priuata domus erat, quæ porticum haberet tantæ magnitudinis, ut poſſet ſufficere umbræ ſole uicino Septentrionali plagæ, tunc enim paruiſſimæ ſunt umbræ. Nam hyemali tempore latiſſimas etiā porticus ſolis occupat radius. ¶ Metata] Menſurata, diſpoſita: nam metari dicebantur caſtra, hoc eſt, magna cura ducum peritiaq́; conſtitui. Quod augmentum luxus ædificio priuato dedit, ut metari porticum diceret. ¶ Excipiebat Arcton] Quæ tanta eſſet porticus, ut ſeptentrionali plagæ ſufficeret ſua magnitudine, & ad hanc tantum pateret pro declinatione ſolis & auræ exceptione: Ad cœli enim clima, ſeu porticus ueteres, ſeu ædificia conſtituebant, unde & Iuuenalis: de ædificio hiemali. Et algentem rapiat cœnatio ſolem. ¶ Nec fortuitum ſpernere ceſpitem] Id eſt, non licebat aut neglectum horrere, aut rideri eum, qui ſuper herbam recumberet, aut dormiret. Per quod ſignificat ſimplicem ac ſine ambitu uitam ueteribus Romanis fuiſſe, nec magna cura priuatas opes curaſſe, dum ſtudium omne publico ornatui impenderetur, & templis.

PORPH. ¶ Tum ſpiſſa ramis laurea feruidos Excludet ictus] Et laurea arbos infructuoſa eſt, & tantū uoluptuoſis locis apta. ¶ Non ita Romuli Præſcriptum] Præſcriptum, præceptum dicitur à magiſtris ludi, qui ſcripta pueris dant, præcipiuntq́; imitari. ¶ Et intonſi Catonis] Intonſum Catonem ait, quia ueteres propter ſeueritatem hirſuti erant. ¶ Veterumq́; norma] Norma pro regula dixit. ¶ Priuatus illis cenſus erat breuis, Commune magnum] Id eſt, familiarē rem anguſtā habebāt, rem publicā magnā. ¶ Nulla decempedis] Nemo, inquit, priuatā domum ædificans decempedis porticum ſeptentrioni obiectam metabatur. Septentrioni aūt obiecta porticus æſtate, delicatioribus grata eſt, quia ſolem nō cōtingit. ¶ Nec fortuitū ſpernere ceſpitem leges ſinebant] Senſus & ordo eſt: Hic nec ſinebāt leges ſpernere ceſpitē fortuitū, id eſt, nō licebat irridere eū qui ſuper ſtipulam recūberet, aut dormiret. Propter quod ſignificat ſimplicē, aut ſine ambitione uitā ueteribus Romanorum fuiſſe.

Oppida publico ſumptu iubentes, & deorum Templa nouo decore ſaxo] Hoc eſt, opera templorum in oppidis publico ſumptu iubentes ædificari. Eſt ergo hic figura ſchema quod ἓν διὰ δυοῖν dicimus, unum in duos ſenſus diuiſit. Oppida enim & deorum templa, pro eo quod eſt oppidorum templa.

AD GROSPHVM.

Ode XVI. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-v---vv-v--
-v---vv-v--
-v---vv-v--
-vv--

OTium diuos rogat in patenti
Prænſus Aegæo, ſimul atra nubes
Condidit lunam, neq; certa fulgent
Sidera nautis.
Ocium bello furioſa Thrace,
Ocium Medi pharetra decori,
Groſphe non gemmis, neque purpura ue-
nale, nec auro.
Non enim gazæ, neq; conſularis
Summouet lictor miſeros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta uolantes.

ACR. ¶ *Ocium diuos rogat*] Hac Ode indicat ocium nemini non gratum eſſe atq; optabile, aſſeritq; à dijs ſtultè homines ocium precari, cùm ipſi ſibi id præſtare poßint, ſi cupiditatibus modus ponatur. Nullis præterea diuitijs aut præmijs emi poſſe. Ordo eſt: Groſphe ſimul atra nubes condidit lunam, neq; ſidera fulgent certa nautis, prenſus in patenti Aegæo rogat diuos ocium, non uenale gemmis, neque auro, neque purpura. ¶ *Patenti Aegæo*] Lato mari, & ubique diffuſo ſine littoris alicuius aſpectu. Bene prænſus tanquàm furtum nauigans faciat, inſidiatus ſereno. Aegæum autem mare ab Aegeo, Theſei patre dictum. ¶ *Certa ſidera*] Nota, aut certè fidelia, quorum claritudo per nox ſit, ut meritò eis credatur, id eſt, Septentrio, unde & Lucanus: Miſeros fallentia nautas Sidera non ſequimur, ſed quæ non mergitur undis Arctos. ¶ *Ocium bello furioſa*] Optabile etiam bellicoſis nationibus ocium dicit. ¶ *Pharetra decori*] Quia ſagittarum uſu & armorum ſplendore decori ſunt Perſæ. Ocium naturale animi affirmat bonum, quod nullis poßit diuitijs uel honorum poteſtate comparari. ¶ *Gazæ*] Diuitiæ, ut Troia gaza per undas. Senſus uerò eſt, quòd non diuitiæ homines ab inquietudine excuſent, ſed quies & electa mediocritas. Ordo eſt: Non enim gazæ neque conſularis lictor ſummouet miſeros tumultus mentis, & curas uolantes circum laqueata tecta. ¶ *Lictor*] Lictorem pro dignitate poſuit & honore, qui ocia denegat. ¶ *Miſeros tumultus mentis*] Non alibi grauiores curas eſſe, quàm ubi maiores ſunt opes demonſtrat. ¶ *Circum uolantes*] Volantes curas dixit diſcurrentes: ſicut Virgilius: Atque animum celerem nunc huc nunc diuidit illuc, In parteſq; rapit uarias, perq; omnia uerſat. ¶ *Laqueata tecta*] Lacunaria. Virg. Summiq; ferit laquearia tecti. Laquearia autem dicuntur opera cameræ in lacus collectæ. Virgilius: Dependent lychni laquearibus aureis.

PORPHYR. ¶ *Ocium diuos rogat*] Hac Ode Groſphum equitem Romanum alloquitur, Sicilienſem, indicans nemini non ocium gratum eſſe atque optabile. ¶ *In patenti prænſus Aegæo*] Dicit omnes ſtultè à dijs ocium optare, cùm ipſi illud ſibi præſtare poßint, quippe cùm nullis præmijs ematur. Non enim, inquit, diuitiæ aut honor proſunt cuiquam, quô minus inquietam ſollicitudinis mentem patiatur. ¶ *Et curas laqueata circum tecta uolantes*] Oſtendit non alibi grauiores curas eſſe quam ubi maiores opes ſunt.

Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum;
Nec leues ſomnos timor, aut cupido
Sordidus aufert.
Qui breui fortes iaculamur æuo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exul
Se quoq; fugit?
Scandit æratas uitioſa naues
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor ceruis, & agente nymbos
Ocyor Euro.
Lætus in præſens animus, quod ultra eſt
Oderit curare, & amara lento
Temperet riſu: nihil eſt ab omni
Parte beatum.
Abſtulit clarum cita mors Achillem:
Longa Tithonum minuit ſenectus:
Et mihi forſan, tibi quod negarit,
Porriget hora.

ACRON. ¶ *Viuitur paruo bene*] *Paupertate ſola beate approbat uiui. Lucanus: O uitæ tuta facultas pauperis anguſtiq; lares.* ¶ *Salinum*] *Pro quocunq; uaſe poſuit fictili menſæ pauperis. Propriè tamen Salinum eſt patella, in qua dijs primitiæ cũ ſale offerebãtur.* ¶ *Timor aut cupido*] *Cupido pro auaritia dictus, ut & timor pro cuſtodia cenſus. Iuuenalis: Miſera eſt magni cuſtodia cẽſus.* ¶ *Iaculamur*] *Pro appetimus, & dum breuis uita ſit, maiora tentamus.* ¶ *Quis exul Se quoq; fugit*] *Quis à ſe quoq;, id eſt, à uitijs auaritiæ ſuæ poterit fugere, qui derelinquit patriam, diuitias autem quærit mutatione terrarum, ut eſt: Atq; alio patriã quærunt ſub ſole iacentem.* ¶ *Scandit æratas uitioſa naues Cura*] *Oſtendit neq; mari neq; terra ſiue militia poſſe quenquam curas fugere ſuas uel peccatum.* ¶ *Nec turmas equitum relinquit*] *Non deſerit relictas turmas. Relinquit enim eſt pro deſerit. Senſus autem hic eſt: Sic quò quis uelit curas fugere, non poteſt; qui & ceruis & ipſis uentis ſunt uelociores.* ¶ *Lætus in præſens*] *Plus præſenti lætitia quàm ſpe futuri animum iuuari dicit, id eſt, non plus lætetur, quàm expedit.* ¶ *Et amara læto temperet riſu*] *Philoſophicum præceptum ad patientiam exhortans, ut aduerſa lætitia temperentur & non ſatis proſperis credatur, maximè cum uarietate uitæ, nec pro uoluntate ad omnia fœlicitas conſtet, nec ſint aduerſa continua.* ¶ *Abſtulit clarum cita mors Achillem*] *Oſtendit rerum humanarum duo inter ſe contraria, exemplo eorum, qui putati fœlices ſunt. Achilles uerò uirtute præcipuus, cita morte iuuenis perijt.* ¶ *Longa Tithonum minuit ſenectus*] *Tithonus maritus Auroræ tardè mortuus eſt, per damna deficientis ætatis. Viuendo enim in cicadam conuerſus dicitur. Et ideo dicit nihil certum eſſe homini, dum illum cita mors punierit, alterum uerò ſenem conſumpſerit ante uita, quàm fatum.* ¶ *Porriget hora*] *Horã pro tempore poſuit, id eſt, uariabilis fortuna proſperabitur mihi, tibi amara, id eſt, forſan tibi mors occurrendo me pertranſibit.*

PORPHYRION. ¶ *Cui paternum ſplendet in menſa tenui Salinum*] *In menſa tenui, hoc eſt, in paupere. Salinum patella in qua primitiæ dijs cum ſale dantur, ſed nunc pro uaſculo domeſtico ſalis dixit. Dicit autem bene uiui paupertate, quia paterna re familiari contentus uictum non abhorret.* ¶ *Nec leues ſomni timor aut cupido Sordidus aufert*] *Cupidinem hic non puto pro amore poſuiſſe, ſed pro cupiditate, quare miror maſculino cum genere cupidinem dixiſſe, cum hac ſignificatione hæc cupiditas dicatur.* ¶ *Terras alio calentes Sole*] *Sic & Virg. Atq; alio quærunt patriam ſub ſole iacentem.* ¶ *Patriæ quis exul Se quoq; fugit?*] *Senſus eſt: Qui ſe quoq;, id eſt, aut uitiũ auaritiæ ſuæ, aut impatientiam ſuã potuit fugere, qui patriam relinquit.* ¶ *Scandit æratas uitioſa naues cura*] *Per hoc oſten*

dit neq; mari neq; terra poſſe curas ſuas effugere. ¶ *Nec turmas equitum relinquit*] *Id eſt etiam ſi equo uelis curas effugere ſequentur illæ te tamen, ſunt enim ceruis & ipſis uentis uelociores.* ¶ *Lætus in præſens*] *Præſentibus, inquit, delectemur ac fruamur, futura nõ quæramus.* ¶ *Et amara læto Temperet riſu*] *Amaritudinem uitæ hilaritate interpoſita leniat.* ¶ *Nihil eſt ab omni Parte beatum*] *Extrinſecus hic audiendum eſt; quatenus cõceſſum omnibus non eſt, ut per omnia beati ſint.* ¶ *Abſtulit clarum cita mors Achillem, Longa Tithonum minuit ſenectus*] *Oſtendit diuerſitatem rerum humanarũ, duo inter ſe contraria poſuiſſe, breuẽ, ſcilicet, Achillis uitam, et Tithoni uſq; ad ultimam ſenectutem porrectam*

ACRON. ¶ *Te greges centum*] *Finitum pro infinito uſus eſt, ut: Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.* ¶ *Bis Afro*] *Pro Tyrio, et inde pro Carthaginienſi.* ¶ *Mihi parua rura*] *Dicit ita plerunq; diuerſa eſſe ingenia: ut fortunas in diuerſis ſtudijs. ut ſicut alij honoribus & diuitijs clari ſunt, ita hic carmine illuſtret mediocritatem ſuam.*

Te greges centum, Siculæq; circum
Mugiunt uaccæ, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis æqua, te bis Afro
Murice tinctæ
Veſtiunt lanæ: mihi parua rura, &
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ,
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere uulgus.

¶ *Et ſpiritum Graiæ tenuem Camœnæ*] *Dedit mihi tenue ingenium Graiæ Muſæ, ſcilicet, ut poſſem lyra cantare primo á Græcis inuenta. Ordo eſt: Et parca non mendax dedit mihi tenuem ſpiritũ Graiæ Camœnæ, & ſpernere malignum uulgus.* ¶ *Graiæ Camœnæ*] *Id eſt, Græcæ Camœnæ: uel quia Græci fuerũt poetæ lyrici, quos Horatius imitatus eſt, Alcæus et Sappho: uel quia primi Græci carmina inueniſſe perhibentur. Camœnæ uerò genitiuus eſt ſingularis.* ¶ *Parca nõ mendax*] *Immutabilis. Vult enim fataliter ſibi hoc attributum ingenium.*

PORPHYRION. ¶ *Te greges, centum, Siculæq; circum Mugiunt uaccæ*] *Alij, inquit, diuitias inſatiabili animo cupiũt, at mihi paupertatẽ cum animi æquitate opto, per quod oſtendit ſic ingenia diuerſa eſſe plerunq; hominibus, ut fortunas.* ¶ *Te bis Afro Murice tinctæ Veſtiunt lanæ*] *Afrum muricem pro Tyrio dixit, uidelicet quia Tyrij in Africam tranſierunt, id eſt, Carthaginem condiderunt. Bis tinctam autem lanam, dibapham purpuram dicit, quam ſcimus eſſe precioſiſsimam.* ¶ *Et ſpiritum Graiæ tenuem Camœnæ, parca non mendax dedit*] *Spiritum tenuem, id eſt, ſubtilem accipe. Camœnæ autem Graiæ ideò dixit, quòd hæc carmina ad imitationem Græcorum ſcribat. Graiæ genitiuus ſingularis eſt.*

AD MECOENATEM AEGROTVM.

Ode XVII. *Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.*

--U---UU-U-
--U---UU-UU
--U---U-U
-UU-UU-U-U

ACRON. ¶ *Cur me querelis exanimas tuis*] *Mecœnatem ægrum uelut aſsidens alloquitur, querentem de periculo ſuo, &*

CVr me querelis exanimas tuis?
Nec dijs amicum eſt, nec mihi, te prius
Obire Mecœnas, mearum
Grande decus, columenq; rerum.

ſuo, & pro præſenti ſtatu optantem mortem: pro cuius affectu uel amore dicit ſe ei eſſe nolle ſuperſtitem, ſed quaſi quodam ſacramēto deuinctum, ſociandum morte, cui fuerat uita coniūctus. Ordo eſt: Mecœnas grande decus, & columen mearum rerum, cur me exanimas tuis que relis? nec dijs nec mihi amicum eſt, te prius obire.

PORPH. ¶ *Cur me querelis exanimas tuis*] Hæc dicit Mecœnati, aſſidens ægroto grauiter querenti de periculo ſalutis ſuæ, negatq; ſe uelle ſuperſtitem ei uiuere mutuæ charitatis pignora commendans. ¶ *Amicum*] Hic pro grato poſuit.

Ah te meæ ſi partem animæ rapit
Maturior uis, quid moror altera?
Nec charus æquè, nec ſuperſtes
Integer, ille dies utranq;
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi ſacramentum, ibimus, ibimus,
Vtcunq; præcedes, ſupremum
Capere iter comites parati.
Me nec Chimæræ ſpiritus igneæ,
Nec ſi reſurgat centimanus Gigas,
Diuellet unquam, ſic potenti
Iuſticiæ placitumq; Parcis
Seu Libra, ſeu me Scorpius aſpicit
Formidoloſus, pars uiolentior
Natalis horæ, ſeu tyrannus
Heſperiæ Capricornus undæ:

ACR. ¶ *Ab te meæ ſi partem animæ*] *Interiectio dolentis, hoc ſenſu quo ſuperius dixerat, amicorum animā in duobus corporibus conſtitutam. Et ſerues animæ dimidiū meæ: unde et unanimes dicti, Hoc autem dicit ſine dubio, alteram partem non retinendam, una pereunte, hoc eſt, ſe negare ſuperſtitē.* ¶ *Nec charus æquè nec ſuperſtes Integer*] *Non ero, inquit, ita alteri futurus, ſicut ipſi: nec integrā uitam habiturus ſum parte animæ iam in illo extincta. Nec ſuperſtes, integer: qa tu es medietas meæ animæ.* ¶ *Vtranq; ducet ruinā*] *Id eſt, unius caſu dicit ambos perituros.* ¶ *Non ego perfidū*] *Falſum, tanq̃ non perfidum de ea re interpoſuerit iuſiurandū, ne ei ſuperuiueret. Ordo eſt: Ego nō dixi perfidū, ibimus, parati carpere ſupremū iter, utcunq; præcedes.* ¶ *Vtcunq; præcedas*] *Seu ætate ſeu ſorte præcederet, in ſupremo mortis die comitari ſe aſſerit Mecœnatem.* ¶ *Me nec Chimæræ*] *Nullorū obiectione monſtrorū ſocietatem diſiungi poſſe, quæ nec mortis terrore ſeparetur.* ¶ *Centimanus Gigas*] *Briareus, de quo Virg. Qualis centū cui brachia dicūt, Centenasq; manus.*

¶ *Sic potenti iuſtitiæ, placitumq; Parcis*] *Ac ſi diceret, fataliter habeo, ut diuelli à te non poſſim.* ¶ *Seu Libra*] *Ordo eſt utrunq; noſtrū aſtrum cōſentit incredibili modo, ſeu aſpicit me Libra, ſeu formidoloſus Scorpius, pars uiolentior horæ natalis, ſeu aſpicit me Capricornus tyrannus Heſperiæ undæ. Per genituræ cōmemorationem, horoſcopos ſuos ſimiles eſſe, et in ſe aſſerit conuenire, in quibus uitæ finis apparet. Vnde dicit q̧ tèmpore uno, ille ægritudine, hic caſu arboris, periclitatus ſit.* ¶ *Formidoloſus*] *Timēdus, q naturaliter formidandus ſit, ut Salluſtius: Etiam tum potentia Cn. Pompei formidoloſa erat.* ¶ *Violentior*] *Præ omnibus iniquior natalis horæ. Infeſtus enim fertur Scorpius genituræ iuxta Matheſim. Tractat genituras amborū, dicens ſe ſeu horoſcopū, id eſt, horā in qua natus eſt in Libra habere, ſeu in Scorpiōe, q iuxta Librā eſt, cōtrarius illi Satur. erat: ſeu in Capricorno horā habuit, in illis diameter ei erat hic quadratus, ſicut et Mecœnati, quē Iupiter illic poſitus tēperauit.* ¶ *Horæ*] *Datiuus caſus eſt.* ¶ *Seu tyrannus Heſperiæ Capricornus undæ*] *Capricornū tyrannū dixit, ideo quia hyemale ſignū eſt. oritur enim XVI. Cal. Ianuarij, & occidit XVII. Cal. Februarij, & dum Sol in Capricornū uenerit, tunc generat tēpeſtates maxime in Italia. Aut ideo poſuit Heſperiæ undæ, quia uoluit intelligi occaſum ſigni huius magis ſæuire tēpeſtatibus, quā ortū.*

ut per Heſperiam undam occiduam partem Oceani, & ex eo occaſum eius uoluiſſet intelligi.

PORPH. ¶ *Ab te meæ ſi partem animæ*] *Senſus conceptus eſt ex illa amicitiæ defini tione quæ dicit: Amicitiam animã unam eſſe in duobus corporibus. Ergo ait ſi te uis fatalis ſu- ſtulerit amicum. qui pars es altera animæ meæ, partem quæ apud me eſt non retinebo. Quod ſignificat non ſe ei ſuperuicturum.* ¶ *Nec charus æquè nec ſuperſtes Integer*] *Nec charus inquit, alij futurus ſum ſicuti tibi, nec integram uitam habiturus, parte, ſcilicet, animæ meæ in te extincta.* ¶ *Non ego perfidũ Dixi ſacramentum*] *Id eſt, non perfidum iuſiurandũ de hac re à me interpoſitum.* ¶ *Vtranq; ducet ruinam*] *Id eſt, utrunq; noſtrum abſumet.* ¶ *Supre mum iter*] *Supremũ iter illud dicit, quo quaſi ad inferos itur.* ¶ *Nec ſi reſurgat centima- nus Gigas Diuellet unquam*] *A te, ſcilicet, à propoſito de quo nunc apud te loquor, & ante iuraui.* ¶ *Seu Libra ſeu me Scorpius aſpicit*] *Senſus eſt, in quocunq; ſigno horoſcopũ nati uitatis meæ conſtitutũ habeo, hoc intelligo tuo horoſcopo conuenire, ac per hoc unam gene- ſim nos morũ æquitate habere.* ¶ *Seu tyrannus Heſperiæ Capricornus undæ*] *Tyrannũ nũc ideò dixit hũc, q. hiemale ſignũ. Oritur XVI. Cal. Ianuarij, occidit aũt XVIII. Cal. Feb. quod tẽpus in undas quaſi dominatur, id eſt ſæuit: Heſperiæ aũt undæ, quare? niſi forte uult intelligi occaſum ſigni huius magis ſæuire tempeſtatibus quam ortum, ut per Heſperiam undam, occi- duam partem Oceani, & ex ea occaſum ſigni huius intelligamus.*

Vtrunq; noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum. te Iouis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, uolucriſq; fati
Tardauit alas, cùm populus frequens
Lætum theatris ter crepuit ſonum:
Me truncus illapſus cerebro
Suſtulerat, niſi Faunus ictum
Dextra leuaſſet, Mercurialium
Cuſtos uirorum. reddere uictimas,
Aedemq; uotiuam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

ACRON. ¶ *Te Ioui im- pio Saturno refulgẽs Eripuit*] *Mortem dicit ſubmouiſſe Iouis beneficam ſtellam, maleficam reſpicientem Saturni. Ordo eſt Te eripuit tutela Iouis, reful- gens impio Saturno, & tarda- uit alas uolucris fati, cùm fre- quens populus ter crepuit læ- tum ſonum. In theatris oſtendit populum pro gratia plauſum dediſſe.* ¶ *Cum populus fre- quens*] *Oſtendit populum per gratiã Mecœnatis comperto quod euaſiſſet ægritudinis periculũ, in theatro congratulantem ſaluti eius abſenti, & adhuc inualido plauſum dediſſe.* ¶ *Me truncus illapſus cerebro*] *Ad illud retulit, quod dixerat u- triuſq; aſtrum certa ratione coniunctum.* ¶ *Faunus*] *Deus agreſtium & ſiluarum.* ¶ *Mer curialium*] *Doctorum, qui in tutela Mercurij ſunt. Mercurius enim deus, facundiæ dictus eſt.* ¶ *Aedemq; uotiuam memento*] *Vt memor ſit uoti ſoluendi hortatur, quia ædem ſi euaſiſſet Saluti promiſerat.* ¶ *Nos humilem feriemus agnam*] *Non humilem agnam ſed humilium oblationi aptam. Mecœnatis enim uelut potentis uotum fuerat.*

PORPHYRION. ¶ *Te Iouis impio Tutela Saturno refulgens Eripuit*] *Aiunt Satur ni ſtellam infeſtam eſſe hominibus, Iouis autem econtrario ſaluberrimã. Saturni pericula af- ferre, eaq; tamen euinci ſuperfulgente Iouis ſtella. Per hæc ſignificat periculo aduerſæ uale- tudinis nuper Mecœnatem liberatum, cui ob hanc gratulationem populus in theatro plauſum edidit, eodemq; ſimiliter tempore & ſe periclitatum repentino arboris ictu, de quo ſupra lo- cutus. Ita autem idem attulit, ut illud probaret, quod ſupra dixit, Vtrunq; no ſtrum incredibili modo Conſentit aſtrum.*

AD AVARVM.

Ode XVIII. Dicolos, Diſtrophos, Primus uerſus eſt Hipponactius trochaicus dimeter catalectus, conſtans è trocheis tribus, et ſyllaba una, hoc modo:

Non e-v bur neq-v aure-v umu: Secundus uerſus eſt Archilochius iambicus, trimeter catalectus, conſtans è quinq; iambis, et ſyllaba, recepto tamen in locis imparibus ſpondeo hoc modo: Mea v-reni v-det in v-domo v-lacu v-nar v

-v-v-vv

v-v-v-v-v-v

NOn ebur, neq; aureum
  Mea renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiæ
  Premunt columnas, ultima reciſas
Africa, neq; Attali
  Ignotus hæres regiam occupaui.
Nec Laconicas mihi
  Trahunt honeſtæ purpuras clientæ:
At fides, & ingeni
  Benigna uena eſt, pauperemq; diues
Me petit. nihil ſupra
  Deos laceſſo, nec potentem amicum
Largiora flagito,
  Satis beatus unicis Sabinis.

ACRON. ¶ Non ebur neq; aureum] Metrum Hipponactium, & primus uerſus eſt trochaicus dimeter catalectus una enim ſyllaba deeſt, ut ſit plenus dimeter Scãditur enim ita: Non e, bur ne, qu'aure, um. Secũdus iambicus trimeter catalectus. Scanditur ita: Mea, reni, det in, domo, lacu, nar. Appellatur autem hoc metrum aliter Euripideum, non quod ipſe ſit inuẽtor eius, ſed quod frequenter eo ſit uſus: Trochaicum autem metrum recipit pedes imparibus locis trochæum, tribrachum, & interdum dactylum: in paribus autem trochæum, tribrachum, dactylum, ſpondeum, anapæſtum, habet pentemimerim et heptemimerim. De continentia ſcribit, & paupertatem ſuam omnibus diuitijs præfert, culpans eos qui obliti breuis uitæ, cupiditatibus & diuitijs ſtudent. ¶ Non ebur] Ebur pro deriuatiuo ut ſit eburneũ. Ordo eſt: Non renidet in domo mea eburneum neq; aureũ lacunar. ¶ Hymettiæ] Id eſt, de Hymetto monte marmora exciſa, quæ Thebaica dicuntur. ¶ Neq; Attali Ignotus hæres] Oſtendere uult Romanos nõ iure factos Attali hæredes. ¶ Clientæ] Familiares, uicinæ. Oſtẽdit uotum clientum, quorum uxores, cum nobilibus togæ prætextæ fiunt ad ſpem magiſtratuũ gerendorum purpuras carpentes, iuuant matronas. Vnde dicit: Dum ſibi iſta deſunt, fide ſe et ingenio diuitem. ¶ Nec potentem amicum] Mecœnatẽ ſignificat à quo ſe dicit maiora non quærere, dum beatum ſe factum fatetur, fundo ab eo in Sabinis accepto.

POR. ¶ Non ebur] Hæc Ode in continentia ſcribitur per quam paupertatem ſuã omnibus diuitijs præfert. ¶ Trabes Hymettiæ] Marmor Achaicũ, dicit quod ceditur in Hymetto monte Atticæ regionis, ¶ Renidet] Fulget ſignificat. ¶ Vltima reciſas Africa] In Numida, quæ eſt Africæ pars interior. ¶ Neq; Attali Ignotus hæres regiã occupaui] Attalus rex Aſiæ, Pergami regnauit, cuius hæreditatẽ Po. Rom. cepit. Dicẽdo aũt hæres occupaui, ſibi ſuſpitionẽ dat, quaſi exiſtimans hæreditatem uindicaſſe. ¶ Laconicas mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ] Hoc illo pertinet; quòd prætextas togas cum ſibi nobiles conficiunt, ad ſpem magiſtratuum agendorum, uotum ſit uxoribus clientum ad matronam conficientem conuenire, & purpuram cauſa ipſius carpere. ¶ At fides & ingeni Benigna uena eſt] Hic locus ſimilis eſt illi Virgiliano: Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis, Manc ſalutantum totis uomit ædibus undam. ¶ Pauperemq; diues Me petit] Hoc eſt gratia me petit.

¶ Nihil ſupra deos laceſſo] Nihil, inquit, amplius deos: nec amplius Mecœnatem opto, qui me ſatis beatum fecit donando me uno fundo Sabino, qua poſſeßione contentus ſatis beatum me iudico.

Truditur dies die,
Nouæq; pergunt interire Lunæ
Tu ſecanda marmora
Locas ſub ipſum funus: & ſepulchri
Immemor, ſtruis domos,
Mariſq; Baijs obſtrepentis urges
Summouere littora,
Parum locuples continente ripa:
Quid? quod uſq; proximos
Reuellis agri terminos, & ultra
Limites clientium
Salis auarus? pellitur paternos
In ſinu ferens deos
Et uxor, & uir, ſordidoſq; natos:
Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine deſtinata
Aula diuitem manet
Herum. quid ultra tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur,

ACRON. *¶ Truditur dies die] Tanquam parum eſſet, quod dixerat diem die excludi addidit integri menſes tranſiliunt. nam per nouas lunas recurſus menſiũ intelligimus. ¶ Nouæq; pergunt interire lunæ] Deſinũt decreſcere, uel potius defectus pati. ¶ Tu ſecanda marmora locas] Ordo eſt: Tu parũ locuples continẽte ripa, & immemor ſepulchri, locas ſecanda marmora ſub ipſum funus, & ſtruis domos, & urges ſummouere Baijs littora obſtrepentis maris. ¶ Summouere littora] Effuſionem diuitũ culpat, ut Salluſtius: Qui diuitias ſuas profundunt in extruendo mari, & montib. coæquandis.*

¶ Parum locuples] Minus diues, niſi etiam alienum inuadas elementum. ¶ Pellitur paternos] Ordo eſt: Pellitur & uir, & uxor, ferens in ſinu paternos deos. ¶ Sordidoq; natos] Acerbitatem facti euidenter expreßit, dum homines pauperes ac religioſos ſedibus ſuis uiolenter expulſos, ſacra deorum penatum ſecum ferre cum diſcedant, & nihil amplius q̃ filios ſuos demonſtrat, quos ſordidos ad grauiorem pellentium inuidiã dixit. ¶ Nulla certior tamen] Ordo eſt: Nulla aula manet diuitẽ herum certior deſtinata fine rapacis Orci, id eſt, nulla domus expectat diuitem dominũ, quæ certior ſit deſtinata fine rapacis Orci, eaq; ui tollitur ac ſi diceret: Quamuis ſerius ocyus'ue cuncta fluant, ſunt tamen quæ ſemper manſura referãtur, ut Roma: ſed nulla domus certior ſe credat rapiendam, & dißipandam fine rapacis Orci, quam quæ diuitem continet dominum, domo abſtracta proximi. ¶ Aequa tellus] Superuacue dixit minoris fortunæ hominum fines inuadi, uel diuitiarum moles congeri, dum par ſit omnib. ſepulchri menſura: unde et Iuuen. Mors ſola fatetur Quãtula ſint hominũ corpuſcula.

PORPHYRION. *¶ Truditur dies die] In eos inuehitur qui intelligunt tempus uitæ ſuæ uelociter currere, nihilominus tamen non deſinunt, ædificia domorum ingentia ac preciosa conſtruere, cùm potius deberent, ſi memores mortalitatis eſſent, ſepulchra ſibi ſtruere. ¶ Mariſq; Baijs obſtrepentis urges] Ordo eſt: Littora maris obſtrepentis Baijs, id eſt, Baianis littoribus perſtrepentibus. Hic autẽ corripit eos, qui in campania affectant molibus in mare iactis, prætoria ſuper ædificare. ¶ Quid? quod uſq; proximos Reuellis agri terminos] Accedit nunc, inquit, ad ambitionem tuam auaritiæ ſcelus, quòd uicinos tuos per impotentiã agris ſuis expellis. ¶ Pellitur paternos in ſinu ferens deos, uxor & uir] Hic ipſa rei acerbitas deſcripta eſt, homines pauperes à religioſis ſedibus ſuis pulſos, etiam ſacra deorum penatum ſecum ferre cum diſcedant, nec aliud amplius, quàm filios ſuos, quos ſordidos dicendo, grauiorem inuidiam expellentibus facit. ¶ Nulla certior tamen Rapacis Orci fine deſtinata*

nata Aula diuitem manet Herum] Licet, inquit, ô diues, habeas quod optas, ſcito tamen nihil tibi proprium eſſe magis, quàm mortem, illa enim quæ poßidentur temporalia ſunt, at enim mors perpetua eſt.

Regumq́; pueris: nec ſatelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit auro captus. hic ſuperbum
Tantalum, atq; Tantali
Genus coërcet. hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus, atq; non uocatus audit.

ACR. ¶ Pueris] Pro filijs, ut: Ne pueri, ne tanta animis aſſueſcite bella. ¶ Nec ſatelles Orci] Oſtendit nullis munerib. flectendos manes, ut remeare poßit qlibet ab inferis. ¶ Hic leuare functum] Ordo eſt: Hic uocatus atq; non uocatus audit leuare pauperē functū laboribus. ¶ Audit] Bene audit, quia mors ut neceßitas eſt, ita eſt perpetua requies laborum.

POR. ¶ Regumq́; pueris] Pueris pro filijs poſitum. Regū aūt ſignificat omnes, & diuites & pauperes pari mortalitatis conditioni ſubiectos eſſe, & idcirco non magnopere appetendos eſſe honores & diuitias. ¶ Hic leuare fructum Pauperem laboribus, Vocatus, atque non uocatus audit] Oſtendere uelle uidetur quanquam mors neceßitas eſt, ita tamen requies perpetua laborum, fiat.

IN BACCHVM.

Ode XIX Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

-- ∪ --- ∪∪ - ∪∪
-- ∪ --- ∪∪ - ∪-
-- ∪ --- ∪ - ∪
- ∪∪ - ∪∪ - ∪ --

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem, credite poſteri,
Nymphasq́; diſcenteis, & aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Euœ recenti mens trepidat metu:
Plenoq́; Bacchi pectore turbidum
Lætatur. euœ parce liber,
Parce graui metuende thyrſo.

ACRON. Bacchum in remotis] Hac Ode indicat à ſe uiſum Liberum patrem in ſecretis nemoribus carmina docentem, & quaſi perturbatus his uiſis exclamat Euœ, uelut præſentiā numinis ſentiens. Ordo eſt: Vidi Bacchum docentem carmina in remotis rupibus, et uidi Nymphas diſcentes, & acutas aures capripedum Satyrorum. ¶ Capripedum Satyrorum] Panas dixit caprarum pedes habentes. ¶ Acutas] Et ad audiendum, & ad ipſarum aurium figuram. ¶ Credite poſteri] Id eſt, etiam uos credite, qui uenturi eſtis talia dicenti. ¶ Nymphas] Muſas, nam quidam uolunt ipſum eſſe Solē, ipſum Apollinē, ipſum Dionyſium. Nam ut illi nouem ſacratæ ſunt Muſæ, ita Soli nouē circuli, et Dionyſio ſimiliter chorus Baccharum. Modo tamen pro Muſis Nymphas inducit carmina audientes. Vir. Similiter Nymphas pro Muſis, Nymphæ noſter amor Libethrides, aut mihi carmen, Quale meo Codro, concedite: ¶ Turbidum] Turbida mens lætatur. ¶ Parce graui metuende thyrſo] Fronde. Vt ueluti turbatam oſtenderet mentem, puto ſibi infeſto thyrſo Deum imminere. Graui autem dixit pernicioſo. ut ipſe ſuperius: Grauesq́; Principum amicitias.

PORPHYRION. ¶ Bacchū in remotis rupibus] Hac ode indicat à ſe uiſum Liberū patrē nemoribus, carmina docentem, & quaſi perturbatus ijs quæ audierat exclamat, euœ. ¶ Aures Capripedum Satyrorum acutas] Acutas Satyrorū aures, non ad audiendū tantū

¶ Exitium Lycurgi] Hic quod uites excidiſſet furore ſibi à Libero iniecto, crura ſibi falce amputauit. ¶ Tu flectis amnes] Pro eo quod eſt, domas. Flectis autem poſitum eſt, tanquã decurſus eorum declinet, quò uelit. An quia multas terras ſubegit. An uerò quia uino aquæ miſcentur, & in ſuauiorem uſum flectuntur. ¶ Tu mare barbarum] Pro ſæuo ac uiolento propter ſubiectas tempeſtates dixit. Flectis autem ex ſuperiore hîc quoq; ſubaudiendum. ¶ Vuidus in iugis] Madidus, ſcilicet, propter uinum. ¶ Nodo coërces uiperino] Biſtonides Thraces ſunt, quæ cum in ſacris Liberi patris, crinibus ſolutis uerſantur, angues & in capite & in manibus geſtant. ¶ Separatis] Secretis ac remotis nunc ſignificat. ¶ Sine fraude] Aut ſine noxa, aut ſine iniuria intelligẽdum. ¶ Leonis unguibus] Sic dicitur illud apud Virg. Maculis quem Thracius albis Portat equus, bicolor maculis. ¶ Sed idem pacis erat mediusq; belli] Hoc eſt, tam belli quam pacis potens.

Quanquam choréis aptior, & iocis,
Ludoq; dictus non ſat idoneus
Pugnæ ferebaris, ſed idem
Pacis eras, mediusq; belli.
Te uidit inſons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis trilingui
Ore pedes, tetigitq; crura.

ACRON. ¶ Cornu decorum] Libero cornua nonnulli aſſignãt, quoniã uiolentia proteruitatem & contumaciã conſueuit augere. ¶ Et recedẽtis] Ordo eſt: Et tetigit pedes, & crura recedentis. ¶ Trilingui ore] Dicitur enim Dionyſius & apud inferos regnaſſe, ut etiam ipſi, ita ut Dianæ, triplex daretur poteſtas.

POR. ¶ Te uidit inſons cerberus] Non ſemper inſons, ſed tibi inſons, id eſt, qui nocere non potuit. ¶ Aureo Cornu decorum] Cornua Libero patri, & nonnullis alijs aſſignantur, quoniã, ſcilicet, uiolentia proteruitatẽ, & contumaciã addere ſolet, quæ per cornua ſignificatur. ¶ Leniter atterens Caudam] Suauiter, ut ſolent dominis canes facere blandientes.

AD MECOENATEM.

Ode XX Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--∪---∪∪-∪∪
--∪---∪∪-∪∪
--∪---∪-∪
-∪∪-∪∪-∪-∪

NOn uſitata, nec tenui ferar
Penna, biformis per liquidum æthera
Vates, neq; in terris morabor
Longius, inuidiaq; maior
Vrbes relinquam. non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego quem uocas,
Dilecte Mecœnas obibo
Nec Stygia cohibebor unda,

ACRON. ¶ Non uſitata nec tenui ferar Penna] Allegoricos ſignificat ſe in cygni figuram mutandum, & carmina ſua totum orbem impletura, unde & ſe immortalem futurũ promittit. Auis enim in quam ſe transfigurandum dicit canora eſt, ut poëtæ meritò conueniat & Apollini conſecrata. Non uſitata autem propterea, quia non uulgaria nec communia ſcripſit. Ordo eſt: Ego biformis uates ferar per liquidum æthera, non uſitata nec tenui penna.

¶ Inuidiaq; maior] Ego, qui maior ſum inuidia, relinquam urbes. Inuidia enim maiorem ſe dicit, quia maioribus inuidetur. ¶ Non ego pauperum ſanguis parentum] Id eſt, non

ero igno

ero ignobilis, qui putor humilibus parentibus natus. ¶ Non ego quẽ uocas] Ordo eſt. Mecænas non obibo ego, quẽ uocas dilecte, nec cohibebor Stygia unda. Significat carmina non obire, quæ per æternitatem ipſe mereatur.

PORPHYRION. ¶ Non uſitata nec tenui ferar Penna] Poëtice ſignificat ſe in cygni formam tranſiturũ, & dulcedine cantus totum orbem impleturum. ¶ Non uſitata] Hoc eſt, nõ uulgari, nec enim uulgaria ſcribit. ¶ Biformis] Biformem aũt ſe dicit, quod & Lyrica ſcribat & hexametros. ¶ Non ego pauperum ſanguis parentum] Hoc eſt, non ego ignobilis, quem putatis humilibus parentibus natum. ¶ Non ego obibo] Negat ſe obiturũ, quod per allegoriam intelligi uult carmina ſua ſemper floritura.

Iam iam reſidunt cruribus aſperæ
Pelles, & album mutor in alitem
Supernè, naſcunturq; leues
Per digitos, humeroſq; plumæ.
Iam Dædaleo ocyor Icaro,
Viſam gementis littora Boſphori,
Syrteſq; Getulas canorus
Ales, Hyperboreoſq; campos.
Me Colchus, & qui diſsimulat metum
Marſæ cohortis Dacus, & ultimi
Noſcent Geloni, me peritus
Diſcet Iber, Rhodaniq; potor.
Abſint inani funere næniæ,
Luctuſq; turpes, & querimoniæ.
Compeſce clamorem, ac ſepulchri
Mitte ſuperuacuos honores.

ACRON. ¶ Iam iam reſidunt] Iam ſe dicit in formã cygni tranſire. ¶ Syrteſq; Getulas] Libycas. Virgilius: Nunc promitte uires, Nunc animos, quibus in Getulis Syrtibus uſi. ¶ Viſam gementis littora Boſphori] Toto orbe ſe uulgãdum promittit, ut etiam perueniat ad Barbaras nationes, nã per commemorationem gentiũ omnes terræ partes deſignat. ¶ Hyperboreoſq; campos] Thracios. Hi ultra Aquilonis flatus, Septentrioni ſubiacent, ut eſt: Quin & Hyperboreo ſeptem ſubiecta trioni Gẽs effrena uirũm. ¶ Marſæ cohortis] Pro Italiæ militibus dixit, ut oſtenderet ſolos Romanos Dacis eſſe terrori. ¶ Rhodaniq; potor] Hiſpani & Galli. ¶ Neniæ] Carmen funebre. ¶ Luctuſq; turpes] Propter habitum lugentium dixit. ¶ Superuacuos honores] Superuacuę enim honorari mortuos multi dixerunt: maximè Horatius qui immortalitatem ſe uideri uult per carmina conſecutũ. nam & Virg. Vano mœſti comitamur honore.

PORPHYRION. ¶ Iam iam reſidunt] Iam dicit ſe in cygnum transfigurari. ¶ Iam Dædaleo ocyor Icaro Viſam gemẽtis littora Boſphori] Hoc ſignificat carmina ſua ad extrema uſq; orbis terrarũ, & ad Barbaras etiam gentes peruẽtura. Gementis aũt Boſphori. Hoc eſt per ſtrepentis ac ſonantis. ¶ Hyperboreoſq; campos] Qui ultra flatus Aquilonis Septentrioni ſubiacent. ¶ Marſæ cohortis] Italorum militum accipe. Marſi enim Itali ſunt. ¶ Inani funere neniæ] Neniæ enim ſunt cantus funerum. ¶ Luctuſq; turpes] Turpem autem ipſum luctum ait. Squalore lugentium. ¶ Superuacuos honores] Superuacua eſt enim ſepultura eis qui immortalitatẽ uidẽtur per carmina conſequi.

Q. HORATII FLACCI CARMINVM, CVM ANTIQVISSImorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, admixtis interdum C. Aemylij & Iulij Modeſti ſcholijs. Lib. III.

DE VARIIS HVMANAE VITAE STVDIIS, ad ſeipſum.

Ode I. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-vv
--v---vv-vv
--v---v--
-vv-vv-v--

ODI prophanum uulgus, & arceo.
Fauete linguis carmina nō prius
Audita, Muſarum ſacerdos
Virginibus, puerisq́ canto.
Regum timendorū in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Iouis
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta ſupercilio mouentis.

ACRON. ¶ *Odi prophanū] Hæc uox in ſacrificijs frequētabatur, quæ ſignificarēt, ut bona omina haberētur. quod opportune hic poeta poſuit, q ſacerdotē Muſarū ſe dicturus erat inferius, ut prædicēdo prophanos ſacrorū ſe meminiſſe monſtraret. Virg. Procul ô procul eſte prophani. Prophani, dicebantur, ſacris non initiati, qui phanum intrare non poterant. Hic tamen per allegoriam prophanos imperitos dixit, qui merito doctis exoſi ſunt.* Odi modò *præſentis eſt temporis aliquando tamen pro præterito ponitur.* ¶ *Fauete linguis] Cantate mecum. Virgilius, Ore fauete omnes & cingite tempora ramis. Ore fauete, apto ſermone uſus eſt, & ſacrificio, & ludis. Nam in ſacris taciturnitas, in ludis neceſſarius fauor eſt. Fauet autem ore etiam quis per taciturnitatem. Horat. Fauete linguis.* ¶ *Carmina non prius audita] Ordo eſt: Ego ſacerdos Muſarum canto uirginibus, & pueris carmina non prius audita, à Romanis ſupple: quamuis Bebius Lyrica carmina ante Horatiū ſcripſerit, ut illa non plenū, & exacte facta monſtraret.* ¶ *Canto] Promittit ſe carmē prolaturū, quo teneras ætates ad uitia inſtituat, quib. ad uitam beatam peruenire poſſint.* ¶ *Regum timendorum] Ordo eſt: Imperiū regū timendorū eſt in proprios greges. Imperiū Iouis clari Giganteo triumpho, & cuncta mouentis ſupercilio, eſt in ipſos reges. Vnde & Vir. O pater ò hominum diuumq́ æterna poteſtas: ut philoſophice oſtendat neminē hominū eſſe à metu immunem omnesq́ uindictæ numinū ſubiacere.* ¶ *Cuncta ſupercilio mouentis] Virgil. Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.*

PORPHYRION. ¶ *Odi prophanum uulgus, & arceo] Indoctos deteſtatur. Hæc autem Ode multipliciter per uarios deducta eſt ſenſus. Prophanum uulgus allegoricos indoctos dicit. Certe prophani proprie dicuntur ſacris non initiati, ergo quaſi Muſarum prophanos dixit.* ¶ *Fauete linguis] Hic mos in ſacrificijs uſurpatur, & ſignificat bona omina habere, quod opportune hic poëta intulit, qui & prophanos prædendo, & Muſarum ſacerdotes*

ſacerdotes ſubijciendo, ſacrorum meminerat. ¶ Virginibusq́; puerisq́; canto] Dicit ſe carmen proditurum quod teneras ætates inſtituat, quibus ad beatam uitam peruenire poßint.

¶ Regum timendorum in proprios greges] ζεῦγμα eſt, & hic intelligendum imperium, ut ad ſuperiorem ſenſum referamus, quia totum tale eſt: Regum timendorum in proprios greges imperium eſt, & per hoc oſtendit neminem hominum à metu mortis immunem eſſe, ac per hoc, & infimos, & maximos iiſdem conditionibus ſubiectos eſſe. ¶ Carmina nõ prius audita] Romanis utiq; non prius audita, quamuis Bebius Lyrica ante Horatium ſcripſerit, ſed uidetur non illa Græcorum lege ad Lyricum characterem exacta.

Eſt ut & uiro uir latius ordinet
 Arbuſta ſulcis, hic generoſior
 Deſcendat in campum petitor,
 Moribus hic, melioŕq; fama
Contendat: illi turba clientium
 Sit maior. æqua lege neceſsitas
 Sortitur inſignes, & imos,
 Omne capax mouet urna nomen.
Diſtrictus enſis cui ſuper impia
 Ceruice pendet, non Siculæ dapes
 Dulcem elaborarunt ſaporem,
 Non auium, citharæq; cantus
Somnium reducent. ſomnus agreſtium
 Lenis uirorum non humiles domos
 Faſtidit, umbroſamq; ripam,
 Non Zephyris agitata tempe.

ACRON. ¶ Latius ordinet Arbuſta] Digerat in ordinem, uinearum ſatorem dicit. ¶ Hic generoſior Deſcendat in campum] In campo enim Martio comitia erant Populi Romani & ibi deſcendebant, qui honorem petere uoluiſſent. ¶ Cõtendat] Nonnulli autem diſtinguunt, ut hic melior fama & moribus contendat, cum ſupradicto ſcilicet qui generoſior petitor deſcendit in campũ. Poteſt autẽ & ſic dici: Hic contendat, id eſt, uiuat melior fama & moribus, ut oſtendat uarios actus hominum una neceßitate perire. ¶ Neceßitas] Id eſt, mors: & per hoc oſtendit ſtudia quidem diuerſa eſſe hominibus & morum & honorum gradibus, conditionem tamen mortalitatis unam eſſe. ¶ Omne capax mouet urna] Aut quia in urnam omnium nomina, qui honores petebant, mitti conſueuerant, ut qui ſorte egreßi fuiſſent, de ipſis iudicaretur: aut ſecundum opinionem illam uulgarem, qua affirmabant ſorte ſingulos ab Orco ad mortem trahi, ut eſt: Et uana uerſat in urna. Mouetamen eſt, uoluit ad ſortiendum fatum. ¶ Cui ſuper] Deſuper. ut, Ligna ſuper foco Largè reponens, & per allegoriam ſignificat neminem delitioſe & libenter uiuere ſub metu. Sumpſit exemplum à Dionyſio Siculorum tyranno magnæ ſæuitiæ, cuius dum potentia & copiæ à Dimocle quodam philoſopho laudarentur, quòd ad luxum ei cuncta ſuppeterent, rogato eodem philoſopho ad prandium, diſtrictum gladium ſuper ipſum tyrannus à culmine ìußit ligatum ſeta pendere, quo metu perculſus philoſophus, regalib. & apparatis copijs uti non potuit. Tunc Dionyſius timenti reſpondit, Hoc modo tyrannos uiuere, & inter ſummos apparatus imminentibus urgeri periculis. ¶ Non auium citharæq; cantus] Propter illos Siculorũ reges, qui aut pro delicijs ſine auium cantu, & ſine citharæ ſono dormire non poterant.

¶ Somnus agreſtium lenis uirorum] Lenis id eſt, Altus, quo ruſtici aut laßitudine laboris utuntur, aut animi ſecuritate. Virg. At ſecura quies, & neſcia fallere uita. Ordo eſt: Lenis ſomnus agreſtium uirorũ non faſtidit humiles domos, & umbroſam ripam, & nõ faſtidit deſiderantem quod ſatis, tempe agitata Zephyris, id eſt loca nemoroſa & amœna ruris.

PORPHYRION. ¶ Eſt ut & uiro uir] Per hoc oſtendit ſtudia quidem & gradus honorum & mores diuerſa eſſe hominibus, conditionem tamen mortalitatis unam eſſe.

¶ In cam

¶ In campum] Campum magiſtratuum petendorum locum ſignificat. ¶ Aequa lege neceſsitas] Neceſsitatem mortem dixit, quia neceſſe ſit mori. ¶ Omne capax mouet urna nomen] Hæc ſecundum illam opinionem uulgarem dicuntur, qua affirmatur ſorte ductos ad mortem ab Orco trahi. ¶ Diſtrictus enſis cui ſuper impia Ceruice pendet] Per allegoriam ſignificat neminem libenter poſſe uiuere ſub metu, & ſumpſit exemplum Dimoclis, ſuper quem Dionyſius Siciliæ tyrannus ſeta gladium ſuſpendit, antepoſitis epulis quàmampliſsimis et cæteris, quæ ad uoluptatem animos aduocare poſſunt; per quem oſtendit ſimiliter regiam uitam ſplendore rerum ſuarum uti non poſſe, quia ſemper inſidiarum metu ſuſpecta ſit. ¶ Non auium citharæq; cantus Somnum reducet] Hoc ideò dixit, quoniam quidam regum Siculorum per nimias delicias ad citharæ & ad auium cantum dormiebant. ¶ Somnus agreſtium Lenis uirorum non humilis domos Faſtidit] Ordo eſt: Ideò faſtidit humiles domos, & ideò humilis, à non particula ſubdiſtinguendum.

Deſiderantem quod ſatis eſt, neq;
Tumultuoſum ſollicitat mare,
Nec ſæuus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis hœdi,
Non uerberatæ grandine uineæ,
Fundusq; mendax: arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta piſces æquora ſentiunt,
Iactis in altum molibus, huc frequens
Cementa demittit redemptor
Cum famulis, dominusq; terræ
Faſtidioſus. ſed timor & minæ
Scandunt eodem, quo dominus, neq;
Decedit ærata triremi, &

ACR. ¶ Quod ſatis eſt] Quod ſufficit ad uictum cultūq; agri, nō ad ambitum diuitiarum. Hic autem conuertenda eſt oratio, ut tumultuoſum mare, & ſæuus impetus cadentis arcturi, aut orientis hœdi, non ſollicitat ſomnum & cætera ſimiliter ἀντίθετα hœdi cadentis & orientis, qui aut in ortu aut in occaſu faciunt tempeſtates, ut: Præterea tam ſunt arcturi ſidera nobis, Hœdorumq; dies ſignandi, et lucidus anguis. & alibi: Pluuialibus hœdis. ¶ Fundusq; mendax] Qui agricolæ ſpem, nihil ferendo, deceperit. Ordo eſt: Et non ſollicitat illum fundus mendax, arbore culpante nunc aquas, nunc ſidera torrentia, nūc agros, nunc iniquas, id eſt, nimias & graues hiemes. ¶ Arbore] Quæ florum ubertatem non proferat, ad fructum pomorum, ut Virgilius cùm de fructifera loquitur: Quotq; in flore nouo pomis ſe fertilis arbos Induerat, totidem autumno matura tenebat. ¶ Contracta piſces æquora ſentiunt] Bene dixit piſces, non belluas, ut augeret breuitatem anguſtiati maris, quam exiguitas tanta ſentiret. ¶ Iactis in altum molibus] Verbo ipſo uſus eſt fabricātium. Iaci enim in mare moles dicuntur, quoties excluditur aqua; ¶ Cementa] Fundamenta, ubi ædificium conſiſtit. ¶ Redemptor] Fabricæ ſuſceptor, aut certè qui redimat terras cum famulis, & eaſdem faſtidiat maria ſtruens. Ordo eſt: Frequens redemptor & dominus faſtidioſus terræ, cum famulis demittit hic cementa. ¶ Sed timor & minæ Scandunt eodem] Ad illa redit, quæ beatam uitam adimant, oſtendens nec mari nec terra quenquàm poſſe auaritiæ aut animi ſui uitia effugere.

PORPHYR. ¶ Nec ſæuus arcturi cadentis impetus, aut orientis hœdi] E contrario eſt antitheton, cadenti orientem oppoſuit. Vult autem arcturum occaſu ſuo maiores tempeſtates concitare. ¶ Non uerberatæ grandine uineæ, Fundusq; mendax] Per zeugma ex ſuperiore, & hic accipiendum. Fundus autem mendax meritò dicitur, quia plerunq; cultoris ſui ſpem fallit, non perferens ad maturitatem fructus, quos oſtenderat. ¶ Arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera, nunc hiemes iniquas. Hic illud oſtendit quod dixerat: fundusq; mendax. Plerunq; autem ſterilitas arboribus euenit per nimias aquas, interdum per ſiccitates, aliquando per uiolentiam frigorum.

¶ *Contracta piſces æquora ſentiunt*] *Tranſit ad eos qui per nimiam luxuriam elaborant ſibi ædificia in mari ponere.* ¶ *Sed timor & minæ Scandunt eodem, quo dominus*] *Redit ad illa quæ beatam uitam adimunt.*

Poſt equitem ſedet atra cura.
Quòd ſi dolentem nec Phrygius lapis,
  Nec purpurarum ſidere clarior
  Delinit uſus, nec Falernæ
  Vitis, Achæmeniumq́; coſtum:
Cur inuidendis poſtibus, & nouo
  Sublime ritu moliar atrium?
  Cur ualle permutem Sabina
  Diuitias operoſiores?

ACR. ¶ *Poſt equitem ſedet atra cura*] *Id eſt, quocunq; ierit auarus, ſiue in mare, ſiue in aëra, ſiue per terrã ſemper ſequitur illũ atra cura.* ¶ *Quod ſi dolẽtẽ*] *Superfluum dicit ambitum fabricandi & diuitiarum appetitum, dum dolores et mœrorem auferre non poſſunt.* ¶ *Nec Phrygius lapis*] *Synnadicus. In Synnada enim Phrygiæ ciuitate marmora ipſa cæduntur.* ¶ *Achemeniumq́; coſtum*] *Perſicum, Achæmenij enim Perſæ dicti ab Achemene rege, unde coſtum uenit.* ¶ *Inuidendis poſtibus*] *Ambitioſis ianuis, ut eſt: Nec uarios inhiant pulchra teſtudine poſtes.* ¶ *Sublime*] *Aut altum, aut marmoribus ornatum intelligitur.* ¶ *Moliar*] *Extruam, ut: Moliriq; arcem & manibus ſubuoluere ſaxa.* ¶ *Cur ualle permutem Sabina Diuitias*] *Si ſollicitudine carere non poteſt, nec commutationibus debent augeri diuitiæ.* ¶ *Operoſiores*] *Cum magno opere acquiſitas, ac ſi diceret, laborioſiores.*

PORPHYR. ¶ *Neque Decedit ærata triremi, & Poſt equitem ſedet atra cura*] *Hic oſtendit neq; terra neq; mari quenquam poſſe effugere inſita animi uitia.* ¶ *Quod ſi dolentem nec Phrygius lapis, Nec purpurarum ſidere clarior*] *Senſus eſt: Si dolorem corporis animiq; nulli diuitiarum apparatus excludere poſſunt, cur laboremus in acquirenda re?* ¶ *Phrygius lapis*] *Marmor eſt Synnadicũ. Synnadi enim eſſe dicuntur Phrygiæ, iuxta quam hoc marmor cæditur.* ¶ *Nec purpurarum ſidere clarior*] *Non enim omnem purpuram ſidere clariorem intelligi uult.* ¶ *Achemeniumq́; coſtum*] *Odoramentum eſt quoddam gratiſſimum. Achæmeni autẽ Perſæ dicuntur ab Achæmene rege, qui quondam totum orbem tenuit.* ¶ *Cur inuidendis poſtibus*] *Id eſt magnificis ac nobilibus.* *Et nouo Sublime ritu moliar atrium?*] *Ordo eſt: Ritu nouo ſublime atrium cur moliar? Sublimitatem autem & ad multitudinem referre poſſumus & ad magnificentiam.* ¶ *Cur ualle permutem Sabina Diuitias operoſiores?*] *Cur, inquit, relicto Sabino agro, ſub quo ſecuram uitam ago contentus, appetam ampliſſimas domuum fundorumq; poſſeſſiones, quæ mihi oneri & moleſtiæ ſunt?*

AD AMICOS.

2 Ode II. *Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.*

--u---uu-uu
--u---uu-uu
--u---u--
-uu-uu-u--

ANguſtam amici pauperiem pati
  Robuſtus acri militia puer

ACR. ¶ *Anguſtam*] *Hanc Oden generaliter ad amicos ſcribit, commonens beatiorem uitam fœlicioremq; eſſe pauperi. Suadens, ita adoleſcentes inſtitui debere, ut paupertate & exercitio ad militiam firmentur.* ¶ *Anguſtam*] *Difficilem, arduam.*

POR. ¶ *Anguſtam amici pauperiem pati*] *Suadet breuiorem uiam facilioremq́; eſſe pauperi ad beatam uitã, ſi ita inſtituatur, ut in ſubiectis oſtendet.* ¶ *Robuſtus acri militia puer*] *Hoc eſt,*

cùm ita robuſtus eſt, ac per hoc, cùm adoleſcens eſt. Acri autem militia aut in acri militia accipe, aut per acrem malitiam.

Condiſcat, & Parthos feroces
Vexet eques metuendus haſta:
Vitamq́ſub dio, & trepidis agat
In rebus. illum ex mœnibus hoſticis
Matrona bellantis tyranni
Proſpiciens, & adulta uirgo
Suſpiret: eheu, ne rudis agminum
Sponſus laceſſat regius aſperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes.
Dulce & decorum eſt pro patria mori.
Mors & fugacem perſequitur uirum,
Nec parcit imbellis iuuentæ
Poplitibus, timido'ue tergo.
Virtus repulſæ neſcia ſordidæ
Intaminatis fulget honoribus:
Nec ſumit, aut ponit ſecures
Arbitrio popularis auræ.
Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negata tentat iter uia:
Cœtusq́ uulgareis, & udam
Spernit humum fugiente penna.

ACR. ¶ [Parthos] *Pro quibuslibet hoſtibus. Species pro genere.* ¶ [*Sub dio*] *In campo, ut: In ripa gelidiq́; ſub ætheris axe.* ¶ [*Et trepidis*] *Aut in bellis, in quibus ſemper trepidatur: aut in periculoſis laboribus. Sic educatum, inquit, adoleſcentem, ita clarũ eſſe debere gloria bellicarum rerum: ut etiã mulieribus & puellis hoſtium notus ſit, ipſa aßiduitate bellandi.* ¶ [*Suſpiret*] *Cum illum proſpexerit, timore ſuſpiret, ne aut maritus eius, aut ſponſus militem Romanum prouocans, neſcius bellicæ artis interreat. Ordo eſt: Proſpiciens illum ex hoſticis mœnibus matrona bellantis tyranni, & adulta uirgo ſuſpiret, Eheu ne regius ſponſus, rudis agminum laceſſat leonem aſperũ tactu, quem rapit cruẽta ira per medias cædes. Seruauit metaphoram, ut qui Romanum militem leoni comparauerat, adderet impetum. Vt, Cõtra tela furit.* ¶ [*Mors & fugacem*] *Fugacem qui fugat agentis eſt, & non patientis. Oſtendit eos magis periclitari, qui fugiunt.* ¶ [*Iuuentæ*] *Genitiuus eſt. Ab eo enim quod eſt iuuenta iuuentæ declinatur.* ¶ [*Timido'ue tergo*] *Hoc eſt, fugientũ, ut eſt: Et in tergum fugientibus ingerit haſtas. Tergum aũt pro quibuſcunq; membris poſuit poſterioribus, quæ uulnerari ſolent his, qui in prælio fugiunt.* ¶ [*Intaminatis*] *Incorruptis, aut ſine macula repulſæ.* ¶ [*Secures*] *Pro faſcibus poſuit, aut pro poteſtate, ut: Sæuumq́; ſecuri Aſpice Torquatum. Hic itaq; talis dum in ſe habet honorem, nec ex populi poteſtate ſumit, nec ab alio dignatur accipere.* ¶ [*Arbitrio popularis auræ*] *Populi fauore, ut Lucan. Popularibus auris impelli, plauſuq́; ſui gaudere theatri. & Virg. Nunc quoq; iam nimium gaudens popularibus auris,* ¶ [*Recludens cœlum*] *Aperiens etiã cœlum, ut: Ardens euexit ad æthera uirtus.* ¶ [*Negata uia*] *Vt Virg. Inſuetũ per iter.* ¶ [*Cœtusq́; uulgares*] *Vilium hominum conſortia.* ¶ [*Spernit humũ*] *Vt Virg. Terreniq́; hebetant artus, & alibi. Qua me quoq; poßim Tollere humo.* ¶ [*Virtus*] *Virtutem per ſe clarã ornare honores, non ornari dicit ab honoribus. Repulſam uerò meruiſſe dicebantur, qui honorem petentes repudiati fuiſſent. Quod cùm eueniſſet Catoni uiro claro, uirtutis ſuæ conſcius corruptum populi iudicium contempſit: & hoc tamen iuxta Stoicorum ſectam, qui dicunt uirtutẽ ſolam ſufficere ad beatam uitam. Modo uerò generaliter repulſa accipienda eſt uirtutem infamem ac ſordidam nunquã eſſe poſſe.* ¶ [*Fugiente penna*] *Tanquam ipſius uirtutis fama terras fugiens, cœlum petat.*

PORPHYR. ¶ [*Et Parthos feroces*] *Parthos pro quibuslibet hoſtibus accipe.* ¶ [*Illũ ex mœnibus hoſticis*] *Tam clarus ſit, inquit, in gloria bellicarum rerum adoleſcens, ut uulgo etiam mulieribus & puellis hoſtium notus ſit, quæ utique niſi frequentes in bello non proſpiciunt.* ¶ [*Aſperum*]

tactu leonem] Hoc eſt, qui aſper eſt, ut leo. Aſperum tactu autem, qui ſi tactus, id eſt, læſus eſt, aſperatur. ¶ Mors & fugacem perſequitur uirum] Hic oſtendit eos maximè periclitari, qui fugiunt. ¶ Virtus repulſæ neſcia ſordidæ] Hæc de Stoicorum ſecta ſunt, qui dicunt uirtutem ſolam ſufficere ad beatam uitam. Repulſam autem generaliter accipit pro infamia ac turpitudine. Hoc enim ait: Virtus infamis ac ſordida nunquam eſſe poteſt. ¶ Nec ſumit, aut ponit ſecures Arbitrio popularis auræ] Id eſt, hæc poteſtate propria coronatur, quia non alius illi auferre poteſt, quod in ipſa poſitum eſt. ¶ Negata tentat ire uia] Negata ſcilicet omnibus. Hic autem intelligi uult per uirtutem acquirere poſſe homines immortalitatem, qui mortali conditione ſunt.

Eſt & fideli tuta ſilentio
Merces. uetabo, qui Cereris ſacrum
Vulgarit arcanæ, ſub iſdem
Sit trabibus, fragilemq; mecum
Soluat phaſelum. ſæpe Dieſpiter
Neglectus, inceſto abdidit integrum.
Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

ACR. ¶ Eſt & fideli tuta ſilentio] Oſtendit uirtutem etiam ſecreti tenacē. ¶ Vetabo] Ordo eſt: Vetabo ſit mecum ſub eiſdem trabibus, & ſoluat mecū fragilem phaſelum, qui uulgauit ſacrum Cereris. Sacra Cereris myſtica erāt, nec uulgari licebat propter hoc, quod occultè cōſilijs uſa eſt, donec filiam ſuam reperiret. Vnde & Virgilius. Et fida ſilentia ſacris. Et dicit ſe cum ſacrilegio nec nauigare, nec manere uelle, ne inuoluatur illius pœna & periculis. ¶ Soluat] Soluere dixit in pelagus nauim dimittere. Soluite uela citi. ¶ Phaſelum] Phaſelus uelox & oblonga nauis eſt, ut Virg. Et circum picto uehitur ſua rura phaſelo. ¶ Neglectus] Id eſt, ad ſupplicium inceſti, id eſt, noxij. ¶ Integrum] Innocentem, ut: Integer uitæ ſcelerisq; purus. ¶ Antecedentem] Præeuntem, tanquàm rarò pœna deſerat ſceleſtum, & quamuis tarde, tamen puniat meritum, nec ab eo poſſit euadi nec effugi. Virg. Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.

PORPHYR. ¶ Eſt & fideli tuta ſilentio Merces] Inter uirtutes, ſcilicet. ¶ Vetabo, qui Cereris ſacrum Vulgarit arcanæ] Abſit, inquit, ut ſub eodem tecto mecum ſint, & cum his nauigem, qui linguam ſuam uſq; ad proditionem myſteriorum Cereris producūt. ¶ Raro antecedentem ſceleſtum Deſeruit pede pœna claudo] Hoc proximum eſt illi, quod dicitur deos iratos pedes laneos habere, quia nonnunquàm tardè ueniunt nocentibus. Secundum hæc ergo pœna pede claudo dicta eſt, quam raro deſeruiſſe antecedentem ſceleſtum ait. Significat difficile non eſſe perſequi eum, cui ob meritum aliquod pœna debetur.

DE VIRO HONESTO.

Ode III. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-vv
--v---vv-vv
--v---v--
-vv-vv-v--

IVſtum, & tenacem propoſiti uirum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non uultus inſtantis tyranni

ACR. ¶ Iuſtum & tenacem] In ſecta Stoica hoc dicitur: Iuſtum uirum honeſtiq; propoſiti, non terreri ciuium opinionibus uel minis, exigentium ut aliquid forte rationi contrarium fiat. Ordo eſt: Iuſtum uirum ſolida mente, & tenacem propoſiti, non quatit ardor ciuium iubentium praua. ¶ Ardor praua iubentium] Seditio iniqua ſperantium. ¶ Vultus] Seueritas. ¶ Inſtantis tyranni] imminentis, terrentis.

POR.

PORPH. ¶ *Iuſtum ac tenacem propoſiti uirum*] *Non eſt alia hæc oda, quàm ſuperior, ſed illi adhæret. Quare falluntur, qui eas ſeparant, quippe quæ manifeſtè cohæreat. In ſecta Stoica & hoc dicitur, iuſtum uirum honeſti propoſiti, non terreri ciuium opinionibus exigentium, ut aliquid contra rationem faciat.*

Mente quatit ſolida: neq; auſter
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux, & uagus Hercules
Innixus, arceis attigit igneas:
Quos inter Auguſtus recumbens
Purpureo bibet ore nectar.
Hac te merentem Bacche pater tuæ
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit.
Gratum elocuta conſiliantibus
Iunone diuis. Ilion, Ilion
Fatalis, inceſtuſq; iudex,

ACR. ¶ *Mente ſolida*] *Dicit iuſti & conſtãtis uiri ſolidam mentem, quæ minis non quatitur tyrãni, aut certè mentẽ pro cõſilio intelligi uoluit. Vt Virg. Hic mentẽ Aeneæ genitrix pulcherrima miſit. Et: Quã facere id poſſis, noſtram nũc accipe mentem. Et hoc auget per* ἔκβασιν, *& gradus. nam à populo ad regẽ, à rege ad elementum, ab elemento ad Deũ, à Deo ad mundũ labitur.* ¶ *Inquieti*] *Scilicet, Auſtro duce cuius commotione mare ſequatur. Vnum pendet ab altero.* ¶ *Adriæ*] *Maſculini generis eſt.* ¶ *Si fractus illabetur orbis*] *Ad* ἔμφασιν *animi conſtantis retulit, ut Lucan. Sic cùm ruit arduus æther, Terra labat.* ¶ *Vagus Hercules*] *Qui orbem omnem peragrauit, Vt Virg. Nec uerò Alcides tantum telluris obiuit.* ¶ *Innixus*] *Recũbens, incumbens. Semidei dicebantur, qui ob merita deorum adhibebantur cõuiuijs, quod Horatius modò Auguſto dedit, ſicut Virg. Aeolo. Tu das epulis accũbere diuûm.* ¶ *Purpureo*] *Pulchro, ut eſt: Roſeoq; hæc inſuper addidit ore.* ¶ *Nectar*] *Potus numinũ.* ¶ *Hac te merentem*] *Vtcunq; ad hoc meritum peruenerit, an uirtutis uia. An merentẽ, quaſi militantẽ.* ¶ *Collo trahẽtes*] *Potentiæ numinis dedit, iugo ferat ſubdere. Ideò quantũ ad mortales indociles, quãtum ad potentiam Dionyſij ex more doctas.* ¶ *Hac*] *Virtute animi. Quirinum ſiue Romulum in honorem Auguſti laudat, & ipſum ut Martis filium, Deum pro uirtute factum, Acherontẽ mortuis deputatum uitaſſe confirmat. Equos uerò Martis pro pugnandi inſigni poſuit.* ¶ *Conſiliantibus diuis*] *Conſiliũ habentibus dijs, de recipiendo Romulo in numerũ deorũ.* ¶ *Ilion Ilion*] *Repetitio nominis interdum iracundiã, interdum laudem ſignificat, ut: Ah Corydon Corydon quæ te dementia cepit? &: Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis. Ordo eſt: Fatalis & inceſtus iudex, & peregrina mulier uertit in puluerem Ilion, Ilion inquam damnatum mihi, & caſtæ Mineruæ, cum populo & fraudulento duce, ex quo Laomedon deſtituit deos pacta mercede.* ¶ *Fatalis*] *Alexander, per quem deleretur Ilion, ut: Cùm fatalis equus ſaltu ſuper ardua uenit Pergama.*

PORPH. ¶ *Non uultus inſtantis tyranni Mente quatit ſolida*] *Id eſt, eum quem iuſtum & tenacem propoſiti ait: Ergo ſenſus eſt: Sapientem uirum non quatit, id eſt, non conturbat minax uultus tyranni, ideò, ſcilicet, quia ſolida mente eſt, id eſt, firma & conſtanti.* ¶ *Vagus Hercules*] *Vagus dictus eſt, quia orbem terrarum peragrauit.* ¶ *Arces igneas*] *Id eſt, ſidereas, ac per hoc cœleſtes.* ¶ *Quos inter Auguſtus*] *Bene, quia & ipſe uirtutis cultor eſt.* ¶ *Purpureo bibit ore nectar*] *Purpureo ore claro & ſplendido. ut Virg. Lumenq; iuuentæ Purpureum.* ¶ *Hac*] *Virtute, ſcilicet.* ¶ *Merentem*] *Merentem quomodo accipimus, utrũ ſimpliciter dignum, an ut mereri ſtipendia milites dicimus?* ¶ *Indocili iugum collo trahentes*] *Alioqui indocili. Non utiq; etiã ſub Libero, qui eas docuerit iugum ſuum trahere.* ¶ *Cõſiliantibus diuis*] *Cõſiliantibus, nunc in conſilio agentibus in-*

telligendum. Eſt autem ſenſus: Iunone elocuta quæ erat cum dijs, apud quos cõſilio loquebatur, gratum elocuta conſiliantibus. Significat hoc, Romulum in cœlum receptum Iunone mitigata Romanis, quibus aliquandiu propter iram, quam in Troianos habuit, irata fuit. ¶ Ilion Ilion] Hæc iam Iunonis uerba ſunt in conſilio.

Et mulier peregrina uertit
In puluerem: ex quo deſtituit deos
Mercede pacta Laomedon mihi,
Caſtæq́; damnatum Mineruæ
Cum populo, & duce fraudulento.
Iam nec Lacænæ ſplendet adulteræ
Famoſus hoſpes, nec Priami domus
Periura, pugnaces Achiuos
Hectoreis opibus refringit:
Noſtriſq́; ductum ſeditionibus
Bellum reſedit protinus, & graues
Iras, & inuiſum nepotem,
Troica quem peperit ſacerdos,
Marti redonabo. illum ego lucidas
Inire ſedes, ducere nectaris
Succos, & aſcribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter ſæuiat Ilion,
Romamq́; pontus, qualibet exules
In parte regnanto beati,
Dum Priami, Paridiſq́; buſto

ACR. ¶ Et mulier peregrina] Peregrinam Helenã dixit ad exaggerationem. ut Virg. Fœmina quæ noſtris errans in finibus urbem conſtituit. ¶ Ex quo deſtituit deos] Laomedon enim pro murorum Troiæ perfectione, nõ ſoluerat uotum numinibus promiſſum, ut Virg. Nec dum Laomedonteæ ſentis periuria gentis? ¶ Damnatum] Traditum et deſtinatum ad perdendum. Virg. Hic Iuno Scæas ſæuiſſima portas Prima tenet. Bene autem caſtæ, quia inceſtus iudex dixerat. ¶ Lacenæ] Adulteræ Helenæ, Menelai uxoris, quam Alexander pulchritudine ſua & ornatu perſuaſam rapuit. Virg. At non ſic Phrygius penetrat Lacedæmona paſtor, Ledeamq́; Helenam Troianas uexit ad urbes. ¶ Famoſus hoſpes] Infamis, qui fidem uiolauerit hoſpitij, hoſpitis coniugem rapiendo. ¶ Nec Priami domus] Domum pro genere poſuit. Paris enim Priami filius fuit. Virg. Da propriam Thymbræe domum, da mœnia feſſis. ¶ Hectoreis opibus] Vt: Decimum quos diſtulit Hector in annum. Opes aũt pro auxilijs ponuntur, tanquàm ſint auxilio uitæ, ut Terentius: Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. ¶ Noſtriſq; dictum ſeditionibus bellum] Id eſt, quod tantum fuerat, ut deorum ſeditionibus, hoc eſt, diſcordijs & diſſenſionibus decennium traheretur. ¶ Reſedit] Finitum eſt. Vt, Omniſq; repente reſedit Flatus. ¶ Protinus] De hinc, ut Virg. Mos erat Heſperio in Latio, quem protinus urbes Albanæ coluêre ſacrum. ¶ Et inuiſum nepotem] Odioſum ſibi Romulum dixit. Nepos enim Iunonis fuit per Martem, quem Iouis & Iunonis filium Homerus affirmat. Per genus aũt Romuli Carthago deleta eſt. ¶ Troica] Pro Troiana, Ilia enim Troiana genere fuit. ut Virg. Donec regina ſacerdos Marte grauis, geminã partu dabit Ilia prolem. ¶ Marti redonabo] Quãuis ſit de Troiano genere, patri ſuo Romulum regnare cõcedam. ¶ Inire ſedes] Aedificare, permittã inquit, uel indigetẽ fieri. ¶ Ducere] Propinare, potare, id eſt, deorũ cõuiuijs etiã intereſſe permittam. ¶ Quietis ordinibus deorũ] Philoſophi enim hanc beatudinẽ dijs dederunt, quã eos ocioſos eſſe, & nihil curare, nec alicuius rei ſollicitudine teneri dicãt: ſemel mundo lege diſpoſito, unde Virg. Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos ſollicitat. ¶ Dũ longus inter ſæuiat Ilion] Tolerabilius ſe ferre cõfirmat, ut lõgo ſpacio maris interiecto Romæ regnent potius Troianorum nepotes, quam ut Ilium fruatur imperio.

POR. ¶ Mihi caſtæq; dãnatum Mineruæ] Pro à me damnatum Ilion, ſcilicet, ceſtuſq;. ¶ Iam nec Lacenæ ſplendet adulteræ Famoſus hoſpes] Elegãter hæc dicuntur, quaſi oſtendat Iuno ſe ad ſatisfactionẽ uſq;, ultionẽ percepiſſe de Troianis. ¶ Ducere nectaris ſuccos] Id eſt, aſſueſcere ſaporibus

ribus

ribus nectaris. Dum longe ſit, inquit, ab Ilio Roma, in qualibet parte orbis Romani; quantum in me eſt, regnet. Eleganter hic peruicacia iratæ in Troianos deæ exprimitur. ¶ Regnanto] Pro regnent. Secunda pro tertia perſona eſt. ut & illud Virgilianum: Tertius Argolica galea hac contentus abito. ¶ Dum Priami, Paridisq; buſto Inſultet armentum] Hoc eſt, paſcendo ſupergrediatur.

Inſultet armentum, & catulos feræ
Cælent inultæ, ſtet Capitolium
Fulgens, triumphatisq; poſsit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda latè nomen in ultimas
Extendat oras, quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Quà tumidus rigat arua Nilus:
Aurum irrepertum, & ſic melius ſitum
Cùm terra cælat: ſpernere fortior,
Quàm cogere humanos in uſus
Omne ſacrum rapiente dextra.
Quicunq; mundo terminus obſtitit,
Hunc tangat armis uiſere geſtiens,
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulæ, pluuijq; rores.

ACR. ¶ Inſultet armentũ] libere ſuperuagetur, cõculcet, ut: Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos. ¶ Inultæ] Illæſæ, ſecuræ. Siluoſis enim et deſertis locis feræ catulos tutò celãt. ut: Siluas & luſtra ferarũ. ¶ Stet Capitoliũ] Dummodò Iliũ ruat. ¶ Triumphatisq; Medis] Species participij eſt, ut: Quondã regnata Lycurgo: &, Bacchatamq; iugis Naxon. &, Triũphata Corintho. &, Regnata per arua. ¶ Dare iura Medis] Medos hic pro omnibus gentibus poſuit, ac ſi diceret per triumphũ ſubditis hoſtibus leges imponat. ¶ Quà medius liquor] Gaditanũ mare dicit, inde enim incipit Europa ſecerni à Libya. ¶ Ab Afro] Ab Africa, ſynecdochicos, id eſt, per quæ loca diuiduntur Europa & Africa, duæ partes mundi. ¶ Aurũ irrepertum] Etiam Roma aurũ contemnet, quod multo utilius eſt hominibus, cùm latet adhuc ſub terra: minus enim cauſas auaritiæ præſtat. Fortiorem ergo dicit Romã contemnendo aurum fore, quam in uſus cogendo. Veteres enim Romani in hoc plurimũ potuerũt, quòd amatores paupertatis diuitias poſthabebãt. Vt, Paruoq; potentẽ Fabricium. Et, Te ſulco Serrane ſerentem. Ordo eſt: Fortior ſpernere aurum irrepertum, & ſic melius ſitum, cùm terra celat, quàm cogere in uſus humanos. Omne ſacrum rapiente dextra. Sacra enim omnium gentium rapuere Romani, non modò aurum. Dextram autem, aut pro auaritia, aut pro bello poſuit, ut Virg. Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames? Iuuen. Atque omni ex crimine lucrum Quæſitum. ¶ Terminus] Finis naturæ, quo mundi ſpacia terminantur, ad quem adhuc armis dicit perueniri ambitu gloriæ, ſiue auri cupidine. Qua parte debacchentur ignes] Κεραυνομένην dixit inhabitabilem, ut Virg. Semper ſole rubens, & torrida ſemper ab igni eſt. In qua incendium ita ſemper eſt, ut furor Bacchantibus dominatur, ideoq; dicit, Debacchentur. ¶ Qua nebulæ pluuijq; rores] Septentrionalem ſignificat cardinem, hoc eſt, niualem. ut item Virg. Cærulea glacie concretæ atq; imbribus atris.

PORPHYR. ¶ Et catulos feræ celent inultæ] Peritè quaſi deſertam eſſe uelit Troiam. ¶ Horrenda latè nomen in ult.] Non perpetuo epitheto horrendam Romam dicit, ſed barbaris horrendam. ¶ Quà melius liquor ſecernit Europen ab Afro] Gaditanum fretum ſignificat, inde enim incipit diſcerni Europa à Libya. ¶ Qua tumidus rigat arua Nilus] Non ſemper tumidus, ſed tumidus tum cùm rigat. ¶ Aurum irrepertum] Bene aurum utilius ait eſſe prius, quàm de metallis cum effodiatur, quoniam effoſſum cauſam præſtat auaritiæ ac ſceleribus. Populum autem Romanum ait conſtantiſsimum, aurum contemnere meritò, quoniam apud ueteres paupertas magis in honore erat, quàm diuitiæ. ¶ Omne ſacrum rapiente dextra] Non Romanorum, ſcilicet, dextra, ſed deorum, qui cogunt aurum in uſus Romanos. Extrinſecus autem hic accipienda uox eſt, &, ut ſit, Etiam ſacrum rapiente dextra.

¶ Viſere geſtiens] Qua uel parte debacchentur ignes. Auſtralem cardinem ſignificat, qui eſt torrentiſſimus.

ACR. ¶ Sed bellicoſis fata Quiritibus Hac lege dico] Conſtituto, ſancio Romanis hoc ius fatorũ, ut perniciosum habeant per ſe reparare Troiam. ¶ Ne nimium pij] Qui uelint præſtare parentibus, contra uoluntatẽ deorum. ¶ Triſti clade iterabitur] Hoc ideò quidam dictum uolunt quod Fimbria, legatus Cinnæ, Ilium temporibus Syllanis oppugnauerit ac diruerit, qui mox ſeditione militum peremptus eſt. Ordo eſt: Fortuna Troiæ renaſcens lugubri alite iterabitur triſti clade, me coniuge et ſorore Iouis, ducente uictrices cateruas.

Sed bellicoſis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pij
Rebuſq; fidentes, auitæ
Tecta uelint reparare Troiæ.
Troiæ renaſcens alite lugubri
Fortuna, triſti clade iterabitur,
Ducente uictrices cateruas
Coniuge me Iouis, & ſorore.
Ter ſi reſurgat murus aheneus
Autore Phœbo: ter pereat meis
Exciſus Argiuis, ter uxor
Capta uirum, puerosq; ploret.
Non hæc iocoſæ conueniet lyræ,
Quò Muſa tendis? deſine peruicax
Referre ſermones deorum, &
Magna modis tenuare paruis.

¶ Cõiuge & ſorore] Sic Virg. Aſt ego quæ diuûm incedo regina Iouisq; Et ſoror, et cõiunx. ¶ Ter ſi reſurgat murus aheneus] Hic aut quoties reparata fuerit, diruendã dicit, ut finitũ pro infinito ponat: aut tertio Troiam ſignificat periiſſe, ſemel ab Hercule, ſecundo à Græcis pro Helena, tertio à Fimbria. ¶ Ter uxor] Quidã Andromachen intelligi uolunt propter Hectorẽ et Aſtyanacten. ¶ Non hæc iocoſæ conueniet lyræ] Id eſt, non talia conueniunt noſtræ propoſitioni. À Iunonis uerbis in ſe poëta cõuertitur. ¶ Peruicax] Licentioſa, uel reprehenſibilis. ¶ Modis] Modulationis metrorũ.

PORPH. ¶ Troiæ renaſcens alite lugubri Fortuna, triſti clade iterabitur] Ordo et ſenſus eſt: Fortuna Troiæ alite lugubri, id eſt, malo auſpicio renaſcenti iterata excidio cadet. Hic aũt ſenſus inde cõceptus eſt, quòd Flauius Fimbria legatus Cinnæ iliũ tẽporibus Syllanis oppugnauit ac diruit, quem mox ſeditio militũ occidit. ¶ Nõ hæc iocoſæ cõueniet lyræ, quó Muſa tendis] Nunc his uerbis poëta ad ſe cõuerſus ait: Non ſe rectè facere quòd lyrico carmine, cui iocoſa conueniant, ſeueriora loquatur. ¶ Deſine peruicax] Peruicax nũc pro licẽtiore dicitur. ¶ Et magna modis tenuare paruis] Senſus eſt: Deſine magnas res, quæ heroico magis carmini cõueniũt, extenuare humilitatẽ lyrici carminis.

IN CALLIOPEN.

Ode IIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--u---uu-uu
--u---uu-uu
--u---u--
-uu-uu-u--

ACR. ¶ Deſcende cœlo] Id eſt, deſine loqui de dijs. Propterea dixit deſcende cœlo, tanquàm iam uelit Muſam tranſire à uerbis Iunonis, quæ eam uelut in cœlo habuiſſe oſtenderat. Ordo eſt: Tibia deſcende cœlo, & Calliope regina age dic longum melos. Melos autem ſpecialiter dici uolunt cantum paſtoralem, eſt autem indeclinabile neutri generis. ¶ Acuta] Sonora, liquida, conueniente melodijs.

DEſcende cœlo, & dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu uoce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharaúe Phœbi.

PORPH. ¶ *Deſcende cœlo, dic age tibia] Inuocat Muſam ut ſe iuuet in carminibus, ſed quod ait, Deſcende cœlo, ad illud pertinet, quod uelit iam tranſire à Iunonis ſermonibus, quos in cœlo habuiſſe eam oſtenderat.*

Auditis? an me ludit amabilis
Inſania? audire, & uideor pios
Errare per lucos: amœnæ,
Quos & aquæ ſubeunt & auræ,
Me fabuloſæ Vulture in Apulo,
Altricis extra limen Apuliæ,
Ludo, fatigatumq; ſomno,
Fronde noua puerum palumbes
Texêre: mirum quod foret omnibus,
Quicunq; celſæ nidum Acherontiæ
Saltusq; Batinos, & aruum
Pingue tenent humilis Ferenti,
Vt tuto ab atris corpore uiperis
Dormirem, & urſis: ut premerer ſacra
Lauroq;, collataq; myrto,

ACR. ¶ *Auditis] Dum ad ſolam Calliopen loqueretur, dixit auditis: Vos ô Calliope precor aſpirare canenti, et quaſi deæ preſentiã ſe ſentire ait, tanquàm uenerit inuocata, quod appellabatur ἐνθουσιασμός. ¶ An me ludit] Velut interrogans ſodales ſuos poſuit, id eſt, an dum ſpero me audiri à te, erro & non audior, id eſt, decipior dulci amore poëtico? Ordo eſt: Videor audire, & uideor errare per pios lucos, id eſt, uideor mihi audire, ſcilicet, cantus ueſtros. Tanquàm diceret, uerè audio cantus, & lucis interſum: aut errore mentis imaginor, quem ſtudio concepi poëtico: aut certè per amœnos lucos Elyſij uerè uideo Muſas errare. ¶ Vulture] Vultur mons Apuliæ. Fabuloſam uerò nutricem appellauit, quòd hæ ferè alumnis ſuis narrare fabulas ſolent. Ordo eſt: Me puerum fatigatum ſomno & ludo, texêre palumbes noua fronde, in Vulture Apulo, extra limen fabuloſæ Apuliæ, meæ nutricis. Prouinciæ nomen poſuit pro nutricis, quia inde Horatius fuit. ¶ Fronde noua] Viridi: non antiqua, nec arida, quæ odore & umbra ſomnos nutriret. Sic Virgilius: Floribus & dulci aſpirans cõplectitur umbra. ¶ Acherontiæ] Acherontia ciuitas eſt Apuliæ contermina Lucaniæ, quam ob hoc nidum appellauit, quia parua eſt, & in montis conſtituta ſummitate, ſicut nidi auium in ſummis arboribus.*

¶ Saltusq; Batinos] Batina ciuitas eſt Apuliæ, contermina Venuſinæ ciuitati. Huius territorium paſcuis amœnatur, cui campi ſubiecti ſiue uicini ſunt, qui Matini appellantur nunc abuſiue. ¶ Humilis Ferenti] Ferentum oppidum eſt Apuliæ, Venuſinæ ciuitati uicinum, quod humile appellauit, quia in ualle ſitum eſt, ſed nunc ſine habitatore eſt. ¶ Premerer] Tegerer, defenſarer. ¶ Sacra lauro, collataq; myrto] Laurum ſacram ait non propter ſolum Apollinem, ſed etiam propter ſe, eo quòd paruus extra limen Apuliæ expoſitus, lauro & myrto columbis deferentibus tectus ſit, in omen futuri poëtæ. Laurus enim dicata Apollini eſt, & myrtus Veneri, quæ lyræ erat & luxurioſo futura, dum lyrico carmine res Venereas deſcriberet.

POR. ¶ *Auditis] Hic diſtinguendum & pronunciandum interrogatiua figura. Dicit autem audire ſe uocẽ Muſæ cantus, aut nunquid hoc imaginor errore mentis, quẽ nimio poëticæ ſtudio concepi. ¶ Audire & uideor pios] Hic pios dixit pro dijs, & hoc pro Muſis dictum eſt. ¶ Me fabuloſæ Vulturæ in Apulo, Nutricis extra limẽ Apuliæ] Vultur mons in Apulia, ubi dicit ſe poëta educatũ, à nutrice quam fabuloſam appellauit, quòd nutrices alumnis ſuis ferè fabulas narrare ſoleant. ¶ Ludo fatigatum] Ordo eſt: Me puerum fatigatum ludo & ſomno, texêre palumbes noua fronde in Vulture Apulo extra limen Apuliæ fabuloſæ nutricis: prouinciæ nomen pro nutrice poſuit. ¶ Quicunque celſæ nidum Acherontiæ] Acherontia oppidum eſt Lucaniæ, quam nidum appellat, quòd parua eſt, & in ſummo monte conſtituta, ſicut nidi auium in ſummis arboribus ſolent eſſe. ¶ Saltusq; Batinos] Batina oppidum eſt in Apulia. ¶ Et aruum Pingue tenent humilis Ferenti] Ferentum oppidum eſt & ipſum in Lucania, quod ideò humile appellauit, quod in ualle eſt poſitum.*

¶ Vt

¶ *Vt premerer ſacra Lauroq;, collataq; myrto*] *Sacram laurum non ideò tantum dixit, quòd ſit in tutela Apollinis, ſed etiam quòd uelit ſe diuinitus ea coopertum à columbis intelligi.*

Non ſine dijs animoſus infans.
Veſter Camœnæ, ueſter, in arduos
Tollor Sabinos, ſeu mihi frigidum
Preneſte, ſeu Tibur ſupinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ,
Veſtis amicum fontibus, & choris,
Non me Philippis uerſa acies retro,
Deuota non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.
Vtcunq; mecum uos eritis, libens
Inſanientem nauita Boſphorum
Tentabo, & arentes arenas
Littoris Aſſyrij uiator.
Viſam Britanos, hoſpitibus feros,
Et lætum equino ſanguine Concanum
Viſam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem.

ACR. ¶ *Non ſine dijs animoſus*] *Impauidus, ut: Animoſum pectus, honeſti Spadices. Ordo eſt: Camœnæ, ego infans animoſus, non ſine dijs, ueſter, tollor in arduos Sabinos &c. Prodigiũ autem fauore diuinitatis & ſecuritatis ſuæ fuiſſe confirmat, tanquàm ſi numẽ ſibi ineſſe uelit intelligi. Vbicũq; ſum, inquit ueſter ſum, ô Muſæ, cuius infantiam uos cuſtodiſſe manifeſtũ eſt, ſignificans quòd ubiq; nihil aliud, q̃ ſtudia, ſcribendo carmina, Muſarũ colat, ut eſt: Me uerò primũ dulces ante omnia Muſæ, Quarũ ſacra fero, ingenti perculſus amore, Accipiant.* ¶ *Supinũ*] *Montuoſum, ut: Colleſq; ſupinos. Situm autem ciuitatis deſcripſit, quia in aſcenſu montis eſt conſtituta.* ¶ *Seu liquidæ*] *Aut in aquis conſtitutæ, aut delicioſæ, ſiue puri aëris.* ¶ *Veſtris amicum fontibus*] *Ordo eſt: Me amicum ueſtris fontibus & choris, non extinxit Philippis acies, uerſa retro: non deuota arbor, nec Palinurus Sicula unda. Philippis enim à Bruto & à Caßio dimicatum eſt, in quorum parte Horatius fuit.*

¶ *Palinurus*] *Promontorium eſt Siciliæ, non à Palinuro Aeneæ gubernatore dictum, ſed ab Hannibale, ubi redeuntem ſe Horatius de Macedonia periclitatum dixit, quia eſt & nauibus periculoſus locus.* ¶ *Vtcunque*] *Vbicunque. Sæpe enim ueteres ut, pro ubi ponebant, ut Virgilius: Cæſis ut forte iuuencis.* ¶ *Nauita*] *Nuſquam hic pro nauigante poſuit.* ¶ *Boſphorum*] *Mare, ſic à natatu bouis dictum.* ¶ *Et arentes harenas*] *Calentes. In Aſſyria enim regione Perſarum, uehementior eſt Sol, ubi & Antonius dum ad Cleopatram uult reuerti, morbo exercitum perdidit.* ¶ *Littoris Aſſyrij uiator*] *Ordo eſt: Et ego uiator libens uiſam arentes arenas Aſſyrij littoris, & Britanos feros hoſpitibus, & Concanum lætum equino ſanguine. Littus etiam camporum extremitatem ueteres dicebant. Virgilius: Iacet ingens littore truncus, &: Cui littus arandum, Cuiq; loci leges dedimus.*

¶ *Feros*] *Inhoſpitales. Britani enim immolare hoſpites dicebantur.* ¶ *Et lætum equino ſanguine Concanum*] *Concani gens Hiſpaniæ dicebãtur, uel ut quidam uolunt, Thraciæ quibus dum uinum deeſſet, lacte & ſanguine utebantur, de quibus ait Virgilius: Et lac concœptum cum ſanguine potat equino.* ¶ *Viſam*] *In omnibus ſubaudiendum eſt, utcunq; mecum eritis.* ¶ *Pharetratos Gelonos*] *Geloni gens Scythiæ ſagittis potens. Virgilius: Et gens illa quidem ſumptis haud tarda pharetris.* ¶ *Inuiolatus*] *Intactus Muſarũ tuitione.* ¶ *Amnem*] *Tanaim, aut Iſtrũ: de quo Virgilius, Quà Scythicæ gentes, Mæotica; unda, Turbidus & torquens flauentes Iſter arenas.*

PORPH. ¶ *Non ſine dijs animoſus infans*] *Ideò quia ſolitudinẽ nemoris non expauerat, cùm eſſet & ſolus & infans, quod ipſum prodigiũ dicit diuinitatis cuiuſdam, quam in ſe eſſe intelligi uult.* ¶ *Veſter Camœnæ, ueſter in arduos Tollor Sabinos*] *Vbicũq;, inquit, ſum, ueſter ſum ô Muſæ, cuius infantiã manifeſtũ eſt uos cuſtodiſſe. Per hoc aũt ſignificat ſe ubicunq; fuerit, nihil aliud q̃ ſtudia Muſica colere.* ¶ *Seu Tibur ſupinũ, Seu placidæ placuere Baiæ*] *Supinum, inquit, Tibur, ad ſitum eius*

montis aſpiciens, nam in latere montis conſtitutum eſt. ¶ Veſtris amicum fontibus & choris] Sub Bruto ſe militaſſe Horatius ſæpe oſtendit, et periclitatũ cum ab Auguſto partes eius fuſæ ſunt. Quod periculum nunc ait præſidio Muſarum ſe euaſiſſe. ¶ Deuota non extinxit arbos] Deuota, nũc euitanda, ac per hoc execrabilis & deteſtabilis. ¶ Nec Sicula Palinurus unda] Oſtendit ſe etiã in mari circa Palinurum promontorium periclitatum. ¶ Vtcunq; mecum uos eritis] Vtcunq; pro ubicunq; accipe. Vt enim ueteres nonnunquam pro tali particula ponebant. ut Virg. in quinto: Cæſis ut forte iuuencis. pro ubi cæſis. & Ouidius: Quaq; fuit tellus illic & pontus & aër. ¶ Nauita] Id eſt, nauigans. ¶ Et letum equino ſanguine Concanum] Concani Hiſpaniæ gens, uel ut alij dicunt Scythiæ, quos oſtendit equino ueſci ſanguine: de qua Virg. ſic ait: Et lac concretum cum ſanguine potat equino. ¶ Et Scythicum inuiolatus amnem] Scythicum amnem Tanain ſignificare uidetur. Inuiolatus autem ad ſuperiores ſenſus per zeugma referendum.

Vos Cæſarem altum militia, ſimul
  Feſſas cohortes abdidit oppidis,
  Finire quærentem labores,
  Pierio recreatis antro.
Vos lene conſilium & datis, & dato
  Gaudetis almæ: ſcimus ut impios
  Titanas, immanemq; turmam
  Fulmine ſuſtulerit caduco:
Qui terram inertem, qui mare temperat
  Ventoſum, & urbes, regnaq; triſtia:
  Diuosq;, mortalesq; turmas
  Imperio regit unus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Ioui
  Fidens, iuuentus horrida, brachijs,

ACR. ¶ Vos Cæſarẽ altum militia] Magnum, fortem, ſiue triumpho ſublimem. Ordo eſt: Vos recreatis Pierio antro Cæſarem, altum militia, quærentem finire labores, ſimul abdidit oppidis feſſas cohortes. Feſſas, hic non laſſas, ſed à labore quieſcentes. Ad hiemandum enim de caſtris in oppida ducebatur exercitus. ¶ Abdidit] Interius recondidit. ¶ Finire quærentem labores] Neceſſitates bellorũ ad præſens releuare. ¶ Pierio antro] Muſico ſecreto, ut oſtenderet Cæſarem poëticæ quoq; artis ſtudioſum. ¶ Vos lene conſilium datis] Per muſas, id eſt, per ſtudia literarum, intelligi uult mentem ſapientia roborari. Lene enim cõſilium ſapientium, ad philoſophiæ moderationẽ dicit. ¶ Scimus ut impios Titanas] Ordo eſt: Scimus ut ſuſtulerit impios Titanas caduco fulmine, & immanem turbam, unus, qui temperat inertem terram, & uentoſum mare, & qui æquo imperio regit triſtia regna, & urbes, & diuos, & mortales turbas. ¶ Titanas] Hic per Titanas oſtendit uires ſine prudentia non ſolum uanas eſſe, ſed etiam aduerſas ſibi. Vnde & Gigantum poſuit exemplum, qui irrationabili furore aduerſus deos arma ſuſtulerunt. ¶ Inertem] Aut quæ eos genuerit, qui uicti ſunt, aut quæ iacet ſemper nec agitatur, aut fertur motu, ut alia elementa, ut Virgilius: Deſpiciens mare ueliuolum, terraſq; iacentes. ¶ Triſtia] De ſtatu ſuo ſemper ſollicita. ¶ Magnum illa terrorem intulerat Ioui] Ordo eſt: illa horrida iuuentus, fidens brachijs: & fratres tendentes impoſuiſſe Pelion Olympo, intulerant magnum terrorem Ioui. Melius intelligitur horrida iuuentus, quàm horrida brachijs, ut. Hic & Aloidas geminos, immania uidi Corpora. Aut brachia pro uiribus accipienda ſunt.

POR. ¶ Vos Cæſarem altum militia, ſimul Feſſas cohortes abdidit oppidis] Etiam Cæſarem altum, inquit, uos recreatis cum in hibernis conſtituit exercitum, per quod etiam Cæſarem ſtudioſum fuiſſe poëticæ oſtendit. ¶ Vos lene conſilium & datis, & dato Gaudetis almæ] Per Muſas, id eſt, per ſtudium literarum ad ſapientiam corroborari mentem intelligi uult. Lene enim conſilium, ſapientiam dicit. ¶ Scimus ut impios Titanas, immanemq; turbam] Hac parte quaſi oſtendit, uires ſine prudentia non tantum uanas eſſe, uerumetiam ſibi aduerſarias. Per quod probat iſtud, quod ſuprà dixerat: Vos lene conſilium datis, & dato gaudetis. ¶ Fidens, iuuentus horrida, brachijs] Ordo

eſt: Fi-

eſt: Fidẽs brachijs iuuentus horrida. Melius enim intelligitur horrida iuuẽtus quàm horrida brachijs.

Fratresq́ꝫ tendentes opaco
 Pelion impoſuiſſe Olympo.
Sed quid Tiphoëus, & ualidus Minas,
 Aut quid minaci Porphyrion ſtatu,
 Quid Rhœtus, euulſisq́ꝫ truncis
 Enceladus iaculator audax:
Contra ſonantem Palladis Aegida
 Poſſent ruentes: hinc auidus ſtetit
 Vulcanus, hinc matrona Iuno, &
 Nunquam humeris poſiturus arcum,
Qui rore puro Caſtaliæ lauit
 Crines ſolutos: qui Lyciæ tenet
 Dumeta, natalemq́ꝫ ſiluam,
 Delius, & Patareus Apollo.
Vis conſili expers mole ruit ſua:
 Vim temperatam dij quoque prouehunt
 In maius, ijdem odere uires
 Omne nefas animo mouentes.
Teſtis mearum centimanus gigas
 Sententiarum notus, & integræ
 Tenator Orion Dianæ,
 Virginea domitus ſagitta.
Iniecta monſtris terra dolet ſuis,

ACR. ¶ Tendentes] *Contendentes montibus montes imponere, ut Virgilius: Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam, Scilicet, atq; Oſſæ frõdoſum inuoluere Olympum.* ¶ *Tiphœus & ualidus Minas] Nomina gigantum recenſet.* ¶ *Minaci] Sublimi, eminenti, ut: Mediæq; minans illabitur urbi.* ¶ *Euulſisq; truncis] Tantæ enim erat uirtutis, ut truncos arborum iaceret in hoſtes.* ¶ *Aegida] Clipeum Mineruæ. Similiter Virgilius, Contra Neptunum & Venerẽ, contraq́; Mineruã Tela tenens. Aegis eſt pellis capræ Amalthea, à qua nutritus eſt Iupiter.* ¶ *Ruentes] Inconſiderate uenientes.* ¶ *Hinc] Id eſt, ex parte Iouis.* ¶ *Auidus] Propter ignis rapacitatẽ Vt, Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia tecti Voluitur.* ¶ *Qui rore puro Caſtaliæ] Caſtalia fons eſt Licyæ, ubi Apollo armentũ dicitur pauiſſe: ſiue in mõte Parnaſo, ut Virg. Caſtaliæ molli diuertitur orbita cliuo, cũ Parnaſum ſignificaret.* ¶ *Crines ſolutos] Solutos crines dixit, ſignificãs ſtudium capillorũ, ut crinem fingẽs.* ¶ *Dumeta] Nemora, ſed propter aſperitatẽ loci Dumeta dixit:* ¶ *Natalemq́; ſiluã] Deli inſulæ, in qua natus memoratur.* ¶ *Patareus] Patara ciuitas Lyciæ, in qua Apollo maxime colitur, ut Statius: Seu Lyciæ Patareis Exercent Dumeta iugis.* ¶ *Vis conſili expers] Ignara generalis ſententia eſt, nec ſpecialiter pertinens ad Gigantes, quòd robor corporis ſine prudentia periculoſum ſit & inefficax.* ¶ *Vim temperatã] Virtutem moderatam, & ideô dicit eã iuuari, quòd uult ad Auguſtũ reuerti, qui et fortis erat & ſapiens, per quæ ad culmen peruenit imperij.* ¶ *Iidem odere uires] Id eſt, execrabiles dijs ſunt uires, quæ omnem iniquitatem animo meditãtur.* ¶ *Teſtis] Superiorem ſententiam perſonarum confirmat exemplis.* ¶ *Centimanus gigas] Briareus, ut Virg. Et centum geminus Briareus,* ¶ *Tentator Orion Dianæ] Orion uenator fuit, qui ſtuprare conatus Dianã, eius ſagittis occiſus eſt.* ¶ *Iniecta mõſtris terra dolet ſuis] Dolet, inquit, terra, quòd ita iniecta eſt ſuper Gigãtes, ut eos quos filios eius uolũt, ſuis mõtibus premat. Vt Iuuen. Vnde fit, ut malim fraterculus eſſe Gigantũ.*

PORPH. ¶ *Fratresq́; tendentes opaco Pelion impoſuiße Olympo] Tendentes pro cõtendentes. De hoc autem & Virg. ſic loquitur: Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam ſcilicet, atq; Oſſæ frondoſum inuoluere Olympum: Ter pater extructos deiecit fulmine montes.* ¶ *Aut quid minaci Porphyrion ſtatu] Sic & Virgilius: Mediæq; minans illabitur urbi: Niſi quod & in ipſa corporis altitudine, minæ quædã uidentur eſſe atq; horror. Vt, Minæq; Murorũ ingentes.* ¶ *Hinc auidus ſtetit Vulcanus] Auidum Vulcanũ dixit, propter ignis auiditatem.* ¶ *Nunquàm humeris poſiturus arcum] Poſiturus, pro qui nunquàm ponet.* ¶ *Qui rore puro Caſtaliæ lauit Crines] Caſtalia fons eſt, in monte Parnaſo.* ¶ *Natalemq́; ſiluã] Natalem ſiluã nunc, in qua natus eſt Apollo. Aliter diem natalẽ dicimus*

nus, quo quis natus eſt. ¶ Delius & Patareus Apollo] Delius è Delio inſula dicitur. Patareus autem à Patara urbe quæ eſt in Lycia. ¶ Vis conſili expers mole ruit ſua] Hæc & generalis ſententia, & ſpecialiter præterea nunc ad Gigantes pertinet. ¶ Vim temperatã dij quoq; prouehunt in maius] Hoc ad Auguſtum uult referri, quem, ſcilicet, fortem intelligi uult, & doctum, per quæ ad ſublimitatem imperij fama peruenerit. ¶ Notus & integræ tentator Orion Dianæ] Et hic teſtis eſt mearum ſententiarum, accipe. Orion autem Dianam ſtuprare cum tentaſſet, ſagitta eius occiſus eſt. ¶ Iniecta monſtris terra dolet ſuis] Terra, inquit, mater dolet filios ſuos gigantes montibus ſuis ſe premere.

Mœretq; partus fulmine luridum
Miſſos ad Orcum nec peredit
Impoſitam celer ignis Aetnam:
Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
Cuſtos: amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ,

ACRON. ¶ Mœretq; partus] Ita Virg. Hic genus antiquum terræ, Titania pubes. ¶ Luridum] Squalidum & inferno colore fœdatum. ¶ Nec peredit Impoſitam celer ignis Aetnã] Aetna mõs Siciliæ, Encelado ſuppoſitus quem ad pœnæ perpetuitatem ſemper ardere cõmemorat, ſicut & Tityi iecur à uulture indefeſſo paſtu non poſſe conſumi. ut Vir. Roſtroq; immanis uultur adunco, Immortale iecur tondens, fœcundaq; pœnis Viſcera nec fibris requies datur ulla renatis. ¶ Incontinentis] Libidinoſi, qui Latonam uoluerit ſtuprare. Tityus gigas fuit, in nouem terræ iugeribus cubans. ſic Vir. Per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur. ¶ Pirithoũ cohibent cathenæ] Cohibent, reprimũt, reſtringunt. Pirithous enim conatus Proſerpinam rapere, catenis dicitur innodatus, ut: Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

PORPHYRION. ¶ Nec peredit impoſitam celer ignis Aetnam] Aetna mons Encelado ſuppoſitus eſt, quem ait, quamuis ardeat, non tamen abſumi, ut ſemper eum premat.

¶ Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales] Incontinentis, libidinoſi. Hic autem adortus eſt Proſerpinam, uel (ut alij aiunt) Latonam, ob quod iecur eius ſemper renaſcens à uulture conſumitur. ¶ Amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ] Atq; hic Proſerpinam rapere tentauit, ob quod dicitur catenis innodatus eſſe apud inferos.

AVGVSTI LAVDES.

Ode V. Tricolos, Tetraſtrophos. ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--υ---υυ-υυ
--υ---υυ-υυ
--υ---υ--
-υυ-υυ-υ--

COelo tonantem credidimus Iouem
Regnare: præſens diuus habebitur
Auguſtus, adiectis Britanis
Imperio, grauibusq; Perſis:

ACRON. ¶ Cœlo tonantem] Lucanus: Per fulmina tantum Sciret adhuc ſolum cœlo regnare tonantẽ. Ergo ſi famæ, inquit, tantum magnitudine deos credimus, quanto magis de Auguſti diuinitate credendum eſt, cuius uirtutem & potentiam non audiri aſſerit, ſed uideri. Ordo eſt: Auguſtus adiectis Britanis imperio, & grauibus Perſis

bus Perſis, habebitur præſens diuus. Per has gentes ab ultimo occidente uſq; ad orientem continuaſſe imperium, prouincias acquirendo, confirmat Auguſtum. ¶ *Grauibusq; Perſis] Pernitioſis, propter mortem Craßi & cædem Romanorum.*

PORPHYRION. ¶ *Cælo tonantem credimus Iouem Regnare] Famæ, inquit, de Iouis magnitudine credimus quantò magis de Auguſti credendum eſt, cuius uirtutem & potentiam non audimus, ſed uidemus.* ¶ *Adiectis Britanis Imperio grauibusq; Perſis] Per has gentes, ab ultima occidentis plaga uſq; ad orientalem, per continuationem adiunxiſſe imperio ſuo terras Auguſtum intelligi uult.*

Miles'ne Craſsi coniuge barbara
  Turpis maritus uixit? & hoſtium
  (Proh curia, inuerſiq; mores)
  Conſenuit ſocerorum in armis,
Sub rege Medo, Marſus, & Appulus
  Anciliorum, nominis, & togæ
  Oblitus, æternæq; Veſtæ.
  Incolumi Ioue, & urbe Roma?
Hoc cauerat mens prouida Reguli,
  Diſſentientis conditionibus
  Fœdis, & exemplo trahentis
  Perniciem ueniens in æuum.
Si non periret immiſerabilis
  Captiua pubes. Signa ego Punicis
  Affixa delubris, & arma
  Militibus ſine cæde dixit,

ACRON. ¶ *Proh curia] Exclamatio dolentis curiæ eſt, quæ tam indignum caſum pertulerit.* ¶ *Inuerſiq; mores] Quia minuerũt famam ſenatus. Ideo autem dedecus Craßi commemorat, ut plus Auguſtũ faciat eminere. Inuerſos autem dixit mores hoſtium, quia uictores erant: nõ quod iam non eſſent ſub Romanorum iugo poſiti.* ¶ *Marſus & Appulus] Cõmemorando milites Rom. ſignificat, qui ad bellum Perſicũ profecti, & cum Craßo ſuperati, uxores à uictoribus acceperũt ut uitam mererentur, & uelut proprijs in ſedib. omnẽ iam ætatẽ agerent. Hi enim milites apud Romanos clariores erant, ut: Hic genus acre uirũ Marſos pubemq; Sabellam.* ¶ *Anciliorum nominis & togæ] Ancilia arma Romani de cælo meruiſſe, pro uirtutis inſigni, dicebantur, & ideo hæc arma, pro uirtute: pro dignitate, togam poſuit.* ¶ *Aeternæq; ueſtæ] Aeterni ignis, qui in ara eius indefeſſe colebatur, ut: Vos æterni ignes.* ¶ *Incolumi Ioue, & urbe Roma] Quaſi diceret aut ſtante mundo, aut ſaluo Capitolio, uel rerum natura, & Romana urbe. Non enim mirum, ſi Roma capta et Capitolio diruto conſeneſcerent ſub rege Medo. Sed incolumi Capitolio & urbe Roma turpißimũ eſt conſeneſcere ſub hoſtilib. armis.* ¶ *Hoc cauerat mens prouida Reguli] Id eſt, hoc prouiderat, ne quis uitam ex captiuitate ſperaret, ſed potius pro libertate moreretur. Captus enim Regulus Imperator Romanus à Pœnis dum pro cõmunicatione captiuorũ Romam ab Afris mißus fuiſſet, hanc ſententiã in ſenatu dixit: ne captiui aut redimerentur, ut in poſterũ diſciplina militaris tali exẽplo ne deperiret, nec militi ſpes alia ſalutis, niſi in armis eſſet. Vnde milites Craſſi, q Reguli dißimiles animo erant, uitam captiuitate pepigerunt.* ¶ *Conditionibus Fœdis] Turpibus, q captiuos Afrorũ pro ſe reddi noluiſſet.* ¶ *Perniciẽ ueniens in æuum] In futurorum perniciem proceſſurũ, ſi tale deduceretur exemplũ Romanis non pereuntibus, qui capi poterãt.* ¶ *Immiſerabilis] Tanq̃ non eſſent digni miſericordia in bello capti. Ordo eſt: Niſi pubes captiua immiſerabilis periret, eſſet pernicies ueniens in æuum.* ¶ *Signa ego Punicis] Allocutio Reguli in ſenatu de turpitudine & inertia captiuorũ.* ¶ *Militibus ſine cæde dixit] Vt ſuorum ſignificaret ignauiã, nec eos redemptione dignos, nudatos eos, ſine cæde & commißione pugnæ, dixit armis, ut: Cur ante tubam tremor occupat artus?*

PORPHY-

PORPHYRION. ¶ *Miles ne craſsi coniuge barbara*] *Cum magnitudinem rerum geſtarum Auguſti cõmemoraſſet, indignatur in eos, qui ſub Craſſo militauerant, oblitos Romanæ uirtutis apud Parthos reſediſſe, turpitudinemq; captiuitatis æquo animo ferre.* ¶ *Turpis maritus uixit & hoſtium, Proh curia inuerſiq; mores Conſenuit*] *Sic ordinandum: Et hoſtium ſocerorum in armis conſenuit. Nam illa pro curia, inuerſiq; mores per exclamationem per medium quod eſt Græcè* διὰ μέσου *illata eſſe dicuntur. Poëta autem hoc cum dixiſſet. Ita'ne hoc Romanus fecit, ô mores quam inuerſi eſtis, & ô curia quam indignas res paſſa es, ſub rege Medo. Medum ſuo more pro Partho poſuit.* ¶ *Anciliorum, & nominis & togæ Oblitus æterneq; Veſtæ*] *Per ancilia & Veſtam ſacra ac religiones Romanas uult intelligi. Aeternam autem Veſtam, propter æternos, qui in ara eius coluntur, ignes dixit.* ¶ *Incolumi Ioue*] *Mirè incolumi Ioue, ac ſi diceret, ſtante mundo incolumi & rerum natura.*

¶ *Hoc cauerat mens prouida Reguli*] *Ne quis, ſcilicet, uitam captiuitate ſperaret, ſed potius pro libertate moriretur.* ¶ *Diſſentientis conditionibus Fœdis*] *Quod captiuos Afrorum noluit pro ſe reddi.* ¶ *Exemplo trahentis perniciem ueniens in æuum*] *Perniciem hinc proceſſuram in futurum tempus, ſi exemplum tale iudicet.* ¶ *Si non periret immiſerabilis Captiua pubes*] *Id eſt, ſi non periſſent captiui, quorum nemo eorum miſereri deberet.*

¶ *Signa ego Punicis Affixa delubris*] *Hæc uerba ſunt Reguli diſſuadentis ne permutatio captiuorum fieret. Indicat autem indignatione quantum turpitudinis militib. Romanis eſſet, cum facile ſe captiuitati tradere uiderentur.*

Direpta uidi, uidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero,
Portasq; non clauſas, & arua
Marte coli populata noſtro.
Auro repenſus ſcilicet acrior
Miles redibit? flagitio additis
Damnum, neq; amiſſos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec uera uirtus, cùm ſemel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Sic pugnat extricata denſis
Cerua plagis. Erit ille fortis,

ACRON. ¶ *Libero*] *Aut nudo dixit, aut, qui cũ ingenui eſſent, ne occiderentur ſeruire uoluerunt & ligari.* ¶ *Portasq; non clauſas*] *Id eſt, Afros non timentes, & quaſi iam uictores re o ētes agros, quos cum exercitu Romano ipſe uaſtauerat.* ¶ *Auro repẽſus ſcilicet acrior Miles redibit*] *Per ironiam dicit, ſub hoc ſenſu: Ergo fortior miles procederet ad pugnam, precio redemptus, & ſignificat non poſſe in acie fortiter ſtare militem, qui uiuere redemptione didicerit. Aut certè acrior ad uitia redibit, id eſt, deterior redemptus, uelut qui culpam hauſerit damno.* ¶ *Flagitio additis Damnũ*] *Id eſt, Contra conſuetudinem Romanã & diſciplinam eſt, ut milites precio non uirtute liberentur.*

¶ *Neq; amiſſos colores Lana refert medicata fuco*] *Sicut fuco, inquit, lana medicata ad priſtinum iam non poteſt colorem reuerti: ita miles uitio captiuitatis imbutus, ad priſtinam non poteſt redire uirtutem.* ¶ *Nec uera uirtus*] *At qui ait Virg. Quondam etiam uictis redit in præcordia uirtus. Sed ſententiæ non ſemper generales ſunt, ſed interdum pro negociorum qualitate firmantur.* ¶ *Nec uera uirtus*] *Inuiolata, incorrupta.* *Reponi*] *Reddi, reſtitui.* ¶ *Deterioribus*] *Deterior à bono, peior à malo dicitur.* ¶ *Extricata*] *Expedita, liberata, & eſt ſenſus: Sicut cerua plagis erepta, conſuetudinem non poteſt mutare fugiendi: ita & miles, qui ſe perfidiæ hoſtium commiſerit, conſtantiam pugnandi habere non poterit.* ¶ *Plagis*] *Retibus. Plagæ autem propriè funes retium ſunt.*

PORPHYRION. ¶ *Et arua Marte coli populata noſtro*] *Vidi, inqt, Pœnos agros*

ſuos colore, qui agri iam à nobis antè fuerant uaſtati. ¶ *Auro repenſus ſcilicet acrior Miles redibit*] *Ironia, cuius ſenſus ualet: Fortior redibit miles, ad pugnam precio redemptus? Quod ſignificat non poſſe fortiter in acie ſtare militem, qui didicerit uictum ſe poſſe uiuere.*

¶ *Flagitio additis Damnum*] *Turpitudini, inquit, Romanæ quæ per ignauiam militum accidit, inſuper uos adiungitis damnum pecuniæ, qua eos redimere uultis.* ¶ *Neq; amiſſos colores Lana refert medicata fuco*] *Vt lana, inquit, medicata, id eſt, infecta, nunquã ad priſtinum redit colorem: ita miles imbutus uitio captiuitatis non erit fortis.*

Qui perfidis ſe credidit hoſtibus,
Et Marte Pœnos proteret altero?
Qui lora reſtictis lacertis
Senſit iners, timuitq́ mortem?
Hic unde uitam ſumeret inſcius.
Pacem duello miſcuit. O' pudor,
O' magna Carthago probroſis
Altior Italiæ ruinis.
Fertur pudicæ coniugis oſculum,
Paruosq́ natos, & capitis minor,
Ab ſe remouiſſe, ut uirilem
Toruus humi poſuiſſe uultum
Donec labentes conſilio patres
Firmaret autor, nunquam alias dato,
Interq́ mœrentes amicos
Egregius properaret exul

ACRON. ¶ *Proteret*] *Conteret.* ¶ *Marte altero*] *Reſtaurato bello ad prælium non reuertetur. Ordo eſt: Qui iners ſenſit lora & timuit mortẽ reſtrictis lacertis, id eſt, uinciri ſe pertulit timore mortis, proteret Pœnos altero Marte. Sic cerua pugnat extricata denſis plagis.* ¶ *Hic*] *In bello.* ¶ *Inſcius*] *Ignarus rerum, & per hoc ignarus, qui neſciat uitã uiro forti potius in armis ſperandam.* ¶ *Pacem duello miſcuit*] *Qui tanquam in pace ſe hoſtibus crediderit dum ſe debuerit armis tueri.* ¶ *O' pudor*] *Verecundia Romanorum, ô, exclamatio dolentis.* O' *magna Carthago*] *Magna enim Carthago ab accolis uocabatur: ſed hic eam poëtam dedecore Romanorũ maiorem ait factã.* ¶ *Altior Italiæ ruinis*] *Indignatio Romani ducis, qui nõ uirtutibus urbis contulit Carthaginẽ, ſed ruinis, ut miſerijs fortior crederetur, nõ rebus præclaris.* ¶ *Fertur pudicæ coniugis oſculum*] *Ad augmentum uirtutis pertinet, quòd caſtam pro patria Regulus cõtempſit uxorẽ. Impudica enim iure potuit contemni. Indecorũ enim duxit matronã Romanam ſeruũ, hoc eſt, captiuũ oſculo dignum putare. Neglexit etiam paruos filios, qui pro ætatis infirmitate miſerationẽ patris mereri potuerint.* ¶ *Vt capitis minor*] *Vt inſanus. Minoratio enim cerebri* ἀπορίαν *infert.*

¶ *Toruus*] *Terribilis ut Virg. Optima toruæ Forma bouis, Humi poſuiſſe uultum*] *Id eſt, in terrã deiecto uultũ, ne ad affectũ uel aſpectu traheretur.* ¶ *Nunquam alias dato*] *Qualem ſententiã nemo nunquam de ſe dediſſet.* ¶ *Egregius*] *Glorioſus, qui exulẽ ſe eſſe maluerit, quã cum infamia redimi, & eſt occultũ* ἀντίθετον. *Nam mœrentib. egregium exulẽ oppoſuit. Mirum eſt ergo ut cæteris pro ſe mœrentibus, ipſe conſtans animo probaretur.*

PORPHYRION. ¶ *Et Marte Pœnos proteret altero*] *Id eſt, iterum conſtitutus ad pugnã hoſtis prodieris. Hic unde uitã ſumeret inſcius pacem duello miſcuit, ô pudor.* ¶ *O' magna Carthago probroſis Altior Italiæ ruinis*] *Sic uocabatur Carthago magna, quã ait dedecore & dolis Romanorum altiorẽ factam,* ¶ *Fertur pudicæ coniugis oſculum, Paruosq́ natos, ut capitis minor, A' ſe remouiſſe*] *Affirmatur Regulus, cum Romã captiuus deductus eſſet à Pœnis, auerſatus uxoris oſculũ, dicens inhoneſtũ matronæ eum eſſe, qui ſit infamiæ captiuitatis damnatus, id eſt, ſeruus factus, maritũ agnoſcere. Bene ergo additum pudicæ coniugis, ne putaret illum ideo oſculũ coniugis auerſatũ, quòd de pudicitia eius iniquius ſenſiſſet.*

¶ Donec

¶ Donec labentes conſilio patres Firmaret autor nunquã aliàs dato] Generaliter accipiẽdum, qualẽ ſententiam nemo unquã de ſe tuliſſet. ¶ Et uirilẽ Toruus humi poſuiſſe uultũ] Id eſt, ad humũ uultum deieciſſe. Virilem aũt uultum ad uirtutẽ animi eius, cum hoc faceret, referens dixit. ¶ Egregius properaret exul] Hoc eſt, glorioſus, q ſe exulẽ maluerit eſſe, ꝙ cum infamia redimi, & eſt occultũ ἀντίθετον Mœrentibus amicis egregiũ exulem oppoſuit, quæ figura eam uim habet, ut oſtendat ingens miraculum fuiſſe in hoc, quòd cum amici pro eo mœſti eſſent, ipſe tamen lætus ad hoſtes redierit.

Atqui ſciebat quæ ſibi barbarus
  Tortor pararet, non aliter tamen
  Dimouit obſtantes propinquos,
  Et populum reditus morantem:
Quam ſi clientum longa negotia
  Dijudicata lite relinqueret,
  Tendens Venafranos in agros,
  Aut Lacedæmonium Tarentum

ACRON. ¶ Atqui ſciebat quæ ſibi barbarus Tortor pararet] Qui hàc ſecuritate uolũtatis ſuæ, impletò conſilio rediret ad pœnam, contemnẽs certa ſibi et promiſſa ſupplicia, tanquam impetratis iniũctis negocijs, uel ad ocium reuerteretur, uel ad præmium. ¶ Et populum reditus morãtem] Supple Romanum cùm illi populus reſiſteret ad Africam properãti, tum ſecuro & pertinaci animo ipſe omnes deſeruit, quàm ſolet quis relictis negocijs amicorum, aut clientum litibus definitis, ad prædia ſua proficiſci, propter uoluptatẽ, quaſi uolens carere moleſtijs. ¶ Venafranos] Venafrum ciuitas Campaniæ eſt, unde & Venafranus. Ad amœnitatis aũt exemplũ delitioſas poſuit ciuitates. ¶ Lacedæmonium] A Lacedæmonijs conditum.

PORPHYRION. ¶ Quam ſi clientum longa negocia] Cum populus, inquit, ei obſiſteret, ne in Africam portaretur, non aliter eos reliquit, quam ſolẽt principes ciuitatis negociorum dijudicatis iuribus, uel prolatis rebus ; ocioſa mente urbem relinquere feſtinantes ocioſe in prædia ſua.

AD ROMANOS.

Ode VI. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

-‒ᴗ‒‒-ᴗᴗ‒ᴗ‒
‒‒ᴗ‒‒‒ᴗᴗ‒ᴗᴗ
‒‒ᴗ‒‒‒ᴗ‒ᴗ
-ᴗᴗ-ᴗᴗ‒ᴗ‒‒

D Delicta maiorum immeritus lues
  Romane, donec templa refeceris
  Aedesq; labentes deorum, &
  Fœda nigro ſimulachra fumo
Dijs te minorem quod geris, imperas.
  Hinc omne principium, huc refer exitum.
  Dij multa neglecti dederunt
  Heſperiæ mala luctuoſæ.

ACRON. ¶ Delicta maiorum] Peccata antiquorum Romanorum. ¶ Refeceris] Inſtauraueris, ut Virg. Semper enim refice, ac ne poſt amiſſa requiras, Anteueni. ¶ Fœda] Aut inculta, aut per nimiam uetuſtatem ſordentia. ¶ Dijs te minorẽ quod geris, imperas] Hoc eſt, quanto te minorem dijs geris, tanto latius imperas. nam cultu deorum Romã creuiſſe refert, & ſumpſiſſe principiũ à deorũ cultu. Eandem ſuadet fœlicitatẽ debere uſq; ad exitũ

cuſtodiri. ¶ Hinc omne principiũ] Hoc ex tradita perſuaſione ſumptũ eſt, quia aiunt pœnas in poſteros expertes ſæpe differi, quas maiores effugerunt, ita eos non ſua, ſed maiorum culpa percelli. ¶ Dij multa neglecti dederunt Heſperiæ] Frequenter enim Romani duces, nõ addicentibus auſpicijs, dimicantes grandi exercitus clade ſuperati ſunt.

PORPHYRION. ¶ Delicta maiorum immeritus lues] Hoc ex tradita perſuaſione ſcriptum eſt, qui aiũt pœnas poſteros expendere ſæpe, quas maiores effugerint. ¶ Donec refeceris] Pro donec reficias. ¶ Hinc omne principium] Subaudienda eſt extrinſecus particula, habes. & eſt ſenſus: Hinc omne principium imperij habes, quòd deos colas, ergo ut imperium perſeueret, perſeuera deos colere.

Iam bis Monæſes, & Pacori manus
Non auſpicatos contudit impetus
Noſtros: & adieciſſe prædam
Torquibus exiguis renidet:
Pœnè occupatam ſeditionibus
Deleuit urbem Dacus, & Aethiops:
Hic claſſe formidatus, ille
Miſſilibus melior ſagittis.
Fœcunda culpæ ſecula, nuptias
Primum inquinauere, & genus, & domos,
Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumq́; fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura uirgo, & fingitur artubus
Iam nunc, & inceſtos amores
De tenero meditatur ungui.

ACRON. ¶ Iam bis Moneſis et Pacori manus] Moneſes & Pacorus reges Perſarũ fuerunt, aduerſus quos Romani cõtra numinum uoluntatem pugnauerunt infœliciter. Bis autem Parthos uictoriam retuliſſe ob hoc dixit, quia & ante Craſſum & poſt Decium Sextum cum exercitibus ſuis occiderunt. ¶ Non auſpicatos] Id eſt, non comitatos dijs, contemnentes auſpiciorum neceſſariam ueritatem. ¶ Et adieciſſe] Id eſt, ex præda Romanorũ torques ſuos pondere auxiſſe uictores. ¶ Renidet] Splendet, eò quòd reparati torques & maiores facti, ipſa nouitate fulgerent. ¶ Pœnè occupatam ſeditionibus Deleuit urbem] Occupatis enim ciuili bello Romanis data eſt occaſio hoſtibus commouendi bella, ſed & Aegyptijs, quos poëta Aethiopas appellauit, propter bellum Cleopatræ. ¶ Dacus] Germanus, ut: Aut Coniurato deſcendens Dacus ab Iſtro. ¶ Fœcunda culpæ ſecula nuptias Primum inquinauere] Secula etiam ſanctum matrimoniorũ fœdus per adulteria aſſerit corrupiſſe, inde fieri ut inutiles conſilijs publicis & probis actibus generentur. ¶ Quidam etiam uolunt ipſum Auguſtum tangi his uerſibus, qui alienam coniugem tulerit, & genus bonum patris ſanguinis alieni coitus admixtione polluerit. ¶ Ionicos] Græcos. Ipſi enim primi ſaltationem membrorum geſtibus inuenerunt, unde poſtea Pantomimi facti. ¶ Et fingitur artubus] Componitur, ut: Et corpora fingere lingua, ſignificat autem per hoc inſtitui & molliores ſaltatus. ¶ De tenero meditatur ungui] Initio, id eſt, ab immatura & prima ætate. Meditatur, amorem exercet, ut Virgilius: Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem.

PORPHYRION. ¶ Iam bis Monæſes & Pacori manus] Hij Parthorum reges fuerunt. Bis autem Parthos retuliſſe de nobis uictoriam dixit, quia & Craſſum antea, & tum Decium Sextum cum exercitibus occiderant. ¶ Et adieciſſe prædam Torquibus exiguis] Ea præda, quam nobis detraxerunt, torques ſuos exiguos antè, ampliaſſe gaudent, hoc enim nũc ſignificat, renidet. ¶ Pœnè occupatam ſeditionibus Deleuit urbem, Dacus] Seditionibus, inquit, diſtrictum populum Romanum ex occaſione pœnè Barbari deleuerunt. ¶ Fœ-

tunda culpæ ſecula] Noſtræ, ſcilicet, nuptias primũ inquinauere, per nuptias inquinatas uult oſtendere nos ex ipſa culpa progeneratos, ac meritò nihil rectum in uita facere. ¶ *Hoc fonte deriuata clades, In patriam populumq́; fluxit*] Turpes, inquit, coitus fœminarum deſcendunt in liberos quoque, deinde in rempublicam. ¶ *Motus doceri gaudet Ionicos*] Id eſt, molles ſaltus, quos primi Iones inuenerunt. ¶ *Et fingitur artubus*] Artubus legendũ, quia non uenit à nominatiuo artes, ſed artus. Significat autem per id molliores ſaltus puellas diſcere, hoc eſt, turpes & libidinoſos motus rerum Venerearum. ¶ *De tenero meditatur ungui*] Hoc prouerbium de Græco eſt, quod dicunt ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, quod ſignificat, à prima infantia.

Mox iuniores quærit adulteros,
Inter mariti uina: neq; eligit,
Cui donet impermiſſa raptim
Gaudia, luminibus remotis.
Sed iuſſa coràm non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu uocat inſtitor,
Seu nauis Hiſpanæ magiſter,
Dedecorum precioſus emptor,
Non his iuuentus orſa parentibus
Infecit æquor ſanguine Punico,
Pyrrhumq́; & ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemq́; dirum.
Sed ruſticorum maſcula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Verſare glebas, & ſeueræ
Matris ad arbitrium reciſos

ACRON. ¶ *Inter mariti uina*] Aut in ipſis nuptijs, aut inter domeſtica conuiuia. ¶ *Impermiſſa*] Interlaſſata. ¶ *Gaudia*] Voluptates ſtupri. Hic impatientia inceſtus oſtenditur. ¶ *Luminibus remotis*] Tædis, faculis, ad admittendum crimen obſcuritate procurata eſt, hoc eſt, remotis lucernis. ¶ *Sed iuſſa*] Aut à libidine inſtigata aut à corruptore. ¶ *Non ſine cõſcio ſurgit marito*] Vt Iuuen. Doctus ſpectare lacunar, Doctus & ad calicem uigilãti ſtertere naſo. ¶ *Inſtitor*] Mercator. *Dedecorum*] In eſtuum.

¶ *Non his iuuentus orta parentibus*] Tanquam legitimis concepti nuptijs fuerint. Nec ex huiuſmodi nati hominibus, illi Romani qui omnes uicerunt. ¶ *Infecit æquor ſanguine Punico*] Luctatium ſignificat, qui nauali bello apud Siciliam cum Hannibale multa Pœnorum cæde pugnauit. ¶ *Pyrrhumq́;*] Pyrrhus Epirotarum rex, Antiochũ auxilijs adiuuans, uictus eſt à Romanis cum ipſo Antiocho rege Syriæ, à quo & ciuitas nomen accepit Antiochea.

¶ *Hannibalemq́; dirum*] Aut crudelem, aut pugnacem, qui ab Africano ad ultimum uictus eſt. ¶ *Sabellis*] Aut Sabinis, aut Marſis, ut: Denteſq́; Sabellicus exacuit ſus. ¶ *Maſcula*] Fortis, robuſta. ¶ *Verſare glebas*] Arare, ut Virg. Antè ſupinatas aquiloni oſtendere glebas. ¶ *Et ſeueræ Matris ad arbitrum*] Et benè, & moraliter ſimplicitatem, & patientiam laboris in iuuenibus per hanc commemorationem oſtendit, eò quòd ita ſe ſubdãt imperijs matrum, ut ad earum operentur arbitriũ: uel quia hæc ruſticis eſt conſuetudo, ut poſt laborem cum lignis reuertantur ad ſuos. ¶ *Seueræ*] Caſtæ.

PORPHYRION. ¶ *Neq; elegit Cui donet impermiſſa raptim*] Senſus eſt: Neq; ex occaſione extincti ſubitò in conuiuio luminis properat adulter, poſt interuallum occulte ſcilicet, facere hoc nõ permittente tantum, ſed etiam iubente marito. ¶ *Dedecorum precioſus emptor*] Qui dedecora, id eſt adulteria magno precio emit. ¶ *Non his iuuentus orta parentibus Infecit æquor ſanguine Punicò*] Melioribus, inquit, fuit orta parentibus iuuentus illa apud antiquos noſtros, quæ bella Punica pro patria naualibus prælijs geſſit. ¶ *Sed ruſticorum maſculina militum Proles*] Hodieq́; ex ruſticis milites lecti, meliores habentur.

¶ *Seuere Matris ad arbitrium reciſos Portare fuſtes*] *Mire ſimplicitatem, & patientiã laboris in iuuenibus per id oſtendit, quòd etiam matrum poteſtati ſe ſubijcerent, cum ad arbitrium earum operarentur.*

Portare fuſtes, ſol ubi montium
Mutaret umbras, & iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnoſa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem uicioſiorem.

ACRON. ¶ *Sol ubi montium*] *Vt Virg. Et ſol creſcentes decedens duplicat umbras.* ¶ *Bobus fatigatis*] *Vt Vir. Aſpice, aratra iugo referunt ſuſpenſa iuuenci.* ¶ *Amicum*] *Gratum laborantibus, ob compeſcendam quietem.* ¶ *Damnoſa qd nõ imminuit dies?*] *Ac ſi diceret: Cuncta in peius ruunt, eò quòd nihil æternum ſit, ſed proceſſu temporum omnia in peius labuntur. Vnde dictum eſt: Nihil eſt enim opere & manu factum, quod non conficiat conſumatq́; uetuſtas.*

¶ *Tulit nos Nequiores*] *Id eſt peiores. Nequitiam parentum dicit augeri per poſteros.*

¶ *Mox daturos*] *Nos, ſcilicet allaturos peiores & uicioſiores filios,*

PORPHYRION. *Amicum tempus agens*] *Amicum laborantibus ſcilicet ob capeſſendam quietem,* ¶ *Damnoſa quid non imminuit dies*] *Hoc ideo dicit, quoniam uidentur omnia per proceſſum temporum in deterius labi.* ¶ *Aetas parentum peior auis, tulit Nos nequiores, mox daturos, Progeniem uicioſiorem*] *Damnoſam rem mira facilitate, & breuitate ſucceſſu temporum in deterius labi, demonſtrat.*

AD ASTERIEN.

Ode VII. *Dicolos Tetraſtrophos, ut: Quis multa gracilis te puer in roſa.*

–––UU––UU–U–
–––UU––UU–U–
–––UU–U
–––UU–U–

QVid fles Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent uere Fauonij
Thyna merce beatum
Conſtanti iuuenem fide
Gygen? ille notis actus ad Oricum,
Poſt inſana capræ ſidera, frigidas
Noctes, non ſine multis
Inſomnis lachrimis agit.

ACRON. ¶ *Quid fles Aſterie*] *Ad Aſterien amici ſui coniugem ſcribit, & eam ſolatur Gygis mariti ſui amore mœſtam, monens, ut cuſtodiat caſtitatem, nec alterius adoleſcentis blanditijs, aut ſpecie capiatur, dum maritũ ſperare debet primo uere rediturũ. Ordo eſt: Aſterie quid fles Gygen iuuenem conſtantis fidei, quem reſtituent tibi primo uere candidi Fauonij Thyna merce beatũ.* ¶ *Quem tibi candidi*] *Sereni, proſperi. Iſte enim uentus uerno tempore frequentius flat.* ¶ *Thyna*] *Bithyna Quidam enim uolunt Thynam ciuitatem uicinam Bithyniæ dictam, Ponto confinẽ. Quidam Thynnum piſcem magis intelligendũ ſuadent.* ¶ *Ille notis*] *Notos pro quibuslibet uẽtis poſuit.* ¶ *Ad Oricũ*] *Ciuitas Ciliciæ: Aut Oricis terebintho.* ¶ *Poſt inſana capræ ſidera*] *Hædos uidetur ſignificare, quorũ ort9, et occaſus cõcitat tẽpeſtates de quib. Vir. Pluuialibus hœdis, & alibi. Hædorumq́; dies ſeruandi.*

Inſana autẽ, id eſt intempeſtuoſa. ¶ Frigidas Noctes] *Duplici modo accipi debet, uel propter hiemẽ, quæ peregrinantibus acerbior ſemper uidetur: uel propter ſolitudinem, quia ſine ſuis erat, & uelut abſtinens frigebat.* ¶ *Inſomnis*] *Velut uxoris amore non dormiens, ut: Nec unquam Soluitur in ſomnos.*

PORPHYRION. ¶ *Quid fles Aſterie*] *Hac Ode conſolatur puellam deſiderio cõiugis ſui mœſtam, & ſimul monet ne alicuius adoleſcẽtis blanditijs, aut ſpecie ipſa capiatur; & eſt ordo: Quid fles Aſterie Gygen, quem tibi reſtituent Fauonij primo uere Thyna merce beatum. Bithini iuncti ſunt Thynis, utraque autem gens Ponto confinis eſt.* ¶ *Ille Notis actus*] *Notis pro quibuslibet uentis poſitum eſt.* ¶ *Poſt inſana capræ ſidera*] *Hœdos uidetur ſignificare, quorum ortus, & occaſus concitant tempeſtates. Horum etiam Virgilius Meminit dicens: Quantus ab occaſu ueniens pluuialibus hœdis Verberat imber humum.*

¶ *Frigidas*] *Duplici modo accipe, & propter hiemem, qua peregrini retinentur: et propter ſolitudinem.*

Atqui ſollicitæ nuntius hoſpitæ
  Suſpirare Chloën, & miſeram tuis
  Dicens ignibus uri,
  Tentat mille uafer modis.
Vt Prœtum mulier perfida credulum
  Falſis impulerit criminibus, nimis
  Caſto Bellerophonti
  Maturare necem refert.
Narrat pœne datum Pelea tartaro,
  Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinẽs:
  Et peccare docentes
  Fallax hiſtorias monet,

ACRON. ¶ *Atqui ſollicitæ nuncius hoſpitæ*] *Gygen à Chloë hoſpita ſua affirmat adamatũ, quam cõtemni dicit prædilectione uel deſiderio uxoris abſentis, quem etiam per internuncios terret, ita eum pro caſtitate moriturum, ſicut hi quorum inferius exempla cõmemorat. Ordo eſt: Atqui uafer nuncius ſollicitæ hoſpitæ tentat illum mille modis, dicens ſuſpirare miſeram Chloën, & uri tuis ignibus, & refert, ut perfida mulier impulerit Prœtum credulum, falſis criminibus, maturare necem nimis caſto Bellerophonti.* ¶ *Tuis ignibus*] *Quia etiã tu ureris tui mariti amore.* ¶ *Vafer*] *Ad ſuadendũ callidus, & aſtutus: ſiue malignus, qui nitebatur continentiã ſuperare.* ¶ *Vt Prœtum*] *Vt id eſt, quemadmodum.* ¶ *Mulier perfida*] *Stenobœa ſiue Antia uxor fuit Prœti, quam cõmemorat amore Bellerophontis hoſpitis inflammatã, qui dum uoluntati eius conſentire noluiſſet, in adulterij crimen uocatus eſt. Quod exemplum Gygi, ad acquieſcendi terrorem ſignificat à ſuadente propoſitum, ne eadem continentia etiã ipſe periclitaretur.* ¶ *Narrat pœnè datum Pelea tartaro*] *Peleus adamatus eſt ab Hippolyta Acaſti uxore, quæ dum deſpiceretur ab eo, queſta marito eſt ſe ſtupri interpellatam. Indignatus Acaſtus Peleum inuitatũ duxit uenãdi gratia in Pelion, ibiq; eum inermem reliquit, à Cẽtauris perimendum, qui ſeruatus à Chirone, collecto exercitu euertit Acaſti regnum, & Hyppolitam ſupplicio merito ſatis affecit. Ordo eſt: Narrat Pelea pœnè datum tartaro, dum abſtinens fugit Magneſſam Hippolytam, & fallax fruſtra monet hiſtorias docentes peccare.* ¶ *Magneſſam Hippolyten*] *Magnes Theſſaliæ ciuitas eſt, quam per diſcretionem Hippolytes Caucaſiæ commemorat, & Amazoniæ uxoris Theſei.* ¶ *Et peccare docentes*] *Et aliàs ſubauditur, quia hæ quas ſupra dixit, reliquerant exempla peccandi.*

POR. ¶ *Atqui ſollicitæ nũcius hoſpitæ*] *Dicit Gygen ab hoſpita Chloë amari, & ab ea nuncium amoris ad eum mitti.* ¶ *Tuis Dicens ignib. uri*] *Tuis ignib. quibus ipſa tu ureris, id eſt, mariti tui amore.* ¶ *Tentat mille uafer modis*] *Vafer nũcius, id eſt, callidus ad ſuadendum*

dendū. ¶ *Mulier perfida*] *Stenobœã ſignificat* Prœti *uxorē, quæ* Bellorophontē *hoſpitem amauit & conſentientem ſibi ut adulterum criminata eſt.* ¶ *Maturare necem refert*] *Nuncius* Gygi *hiſtoriam, qua* Bellorophontes *periclitatus, oſtendit, quod hoſpitæ in amorem non conſentiret, per exemplum cum terrēs, ne idem & ipſe patiatur.* ¶ *Magneſſam* Hippolytē *dū fugit abſtinens*] *Hæc eſt quæ nupta fuiſſe* Euripilo *traditur.* ¶ *Et peccare docentes* Fallax *hiſtorias monet*] *Subaudiendum & aliàs, quia hæ, quas ſupra retulit, docent peccare.*

Fruſtra. nam ſcopulis ſurdior Icari
Voces audit adhuc integer. at tibi,
Ne uicinus Enipheus
Plus iuſto placeat, caue.
Quamuis non alius flectere equum ſciens
Aeque conſpicitur gramine Martio:
Ne quiſquam citus æquè
Thuſco denatat alueo.
Prima nocte domum claude, neq; in uias
Sub cantu querulæ deſpice tibiæ,
Et te ſæpe uocanti
Duram, difficilis mane.

ACRON. ¶ *Scopulis ſurdior* Icari] *Metaphora à nauigantibus, quod ita amantis non audiret preces, quemadmodū ſi à periclitãtibus rogentur ſcopuli, ut eſt: Sed nullis ille mouetur* Fletibus, *aut uoces ullas tractabilis audit.* ¶ *Adhuc integer*] *Adhuc contemnens eam, quaſi eū demonſtret trahi poſſe in poſterum, diutius immoretur.* ¶ Enipheus] *Nomen uicini petulãtis.* ¶ *Plus iuſto*] *Plus æquo, uel non pro forma, ſed pro libidine: nec plus placeat quàm debet uicinus, quòd prius commemorando mariti honeſtatē, ſuadet, ut illud: Seruata q; ſeruet* Troia *fidem.* ¶ *Quamuis non alius*] *Ordo eſt: Quamuis non alius æque conſpicitur ſciens flectere equum in* Martio *gramine, nec quiſquam æquè citus denatat* Thuſco *alueo.* ¶ *Gramine Martio*] *In campo* Martio *bellicis artibus exerceri conſueuerat* Romana *iuuentus, quibus ita* Enipheum *cæteros præire dicit, ut meritò amari poßit, ſi pudicitiæ cuſtodia nō reſiſteret.* ¶ *Deſpice*] *Deorſum aſpicias, hoc eſt, nec ad uoluptuoſos cantus, nec ad amantis preces permota deſpicias.*

PORPHYRION. ¶ *Scopulis ſurdior* Icari] Icari *ſcopuli, pro* Icarij *maris ſcopulis, ſed hos pro quibusq; poſuit. Surdi autem ſcopuli, à periclitantibus dici ſolent, quòd quaſi preces eorum non exaudiant.* ¶ *Quamuis non alius flectere equum ſciens, & reliqua*] *Notum eſt iuuentutem* Romanam *apud ueteres, & exercitatam in campo* Martio, *& poſt hoc exercitium natare ſolitam fuiſſe in* Tiberi, *quia peritia natandi rebus militaribus ſit neceſſaria. Dicit ergo* Enipheum *non debere puellæ huic placere, licet glorioſe in exercitio inter æquales uerſetur.* ¶ *Prima nocte domum claude neque in uias Sub cantu querulæ deſpice tibiæ*] *Ne cùm ille, quaſi* Gyges, *ueſpertino cantu ad feneſtram* Aſteries *tibicinum adhibere ſoleat, illā cupiditate audiendi per feneſtram deſpiceret, atque ita cupida uidendi ſui ac ſollicitata diem daret.*

AD MECOENATEM.

Ode VIII. *Dicolos Tetraſtrophos, ut Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.*

-v ---vv-v--
-v---vv-v-v
-v---vv-v-v
-vv--

Martijs

MArtijs cœlebs quid agam Calendis:
Quid uelint flores, & acerra thuris
Plena, miraris, poſitusq́ carbo in
Ceſpite uiuo.
Docte ſermones utriusq́ linguæ.
Voueram dulces epulas, & album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu:
Hic dies, anno redeunte, feſtus
Corticem aſtrictum pice dimouebit,
Amphoræ fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.
Sume Mecœnas cyathos amici
Soſpitis centum, & uigiles lucernas
Perfer in lucem, procul omnis eſto
Clamor, & ira:
Mitte ciuiles ſuper urbe curas.
Occidit Daci Cotiſonis agmen,
Medus infeſtus ſibi luctuoſis
Diſſidet armis.

ACRON. ¶ Martijs cœlebs] Vt uiduæ ſine uiris, ita cœlibes ſine uxoribus dicebantur. ¶ Calendis Martijs] Matronalia dicebantur eò quòd mariti pro conſeruatione coniugij ſupplicabant, et erat dies propriè feſtus matronis. Ad Mecœnatem ergo ſcribit Horatius nõ cũ debere mirari, quòd Calẽdis martijs, dum ſit ſine uxore ſacrificet. Hac enim die ſe caſu arboris cõmemorat liberatum, & eſſe eam ſeruatæ ſalutis feſtiuã. Ordo eſt: Mecœnas docte ſermones utriusq; linguæ, id eſt, Græcæ & Latinæ linguæ, miraris quid cœlebs agã Martijs Calẽdis quid uelint flores, & acerra plena thuris, & carbo poſitus in uiuo ceſpite.

¶ Acerra] Thuribulum dicebatur miniſterialis patinæ fictilis: ¶ Voueram dulces epulas] Modò reddit cur faciat hoc. Illo die ſe uouiſſe dicit, quo eſt periculo arboris ereptus.

¶ Et album Libero caprum] Superis aptior erat alba uictima: nam dijs infernalibus ſemper nigra offerri debent, ut hic: Tum caſta Sibylla Nigrarum multo pecudum te ſanguine ducet. Dicit autem promittere ſe Libero patri caprum album, & dulces epulas eo die, quo pœne interemptus ictu arboris fuit. Caper autem Libero dabatur, quòd Vinetis ſit contrarius. Vnde Virg. Nullam aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris Cæditur. ¶ Prope funeratus] Extinctus ſiue ſepultus. ¶ Hic dies] Ordo eſt: Hic dies feſtus redeunte anno dimouebit corticem amphoræ, aſtrictum pice inſtitutæ bibere fumum conſule Tullo. ¶ Dimouebit] Arripiet in uſum conuiuij uinum, quod fumo inueterabatur. ¶ Conſule] Conſulẽ pro uetuſtate poſuit. ¶ Cyathos] Mẽſuras dixit, quas pro ſexta parte ſextarij dicebãt.

¶ Centum] Verbo uſus eſt conuiuarũ centũ cyathos: ſiue finitum pro infinito poſuit. ut Tibi nomina mille. ¶ Et Vigiles lucernas] Vigilantes in officio luminis. ¶ Procul omnis] Ita innocuum uinum ſe exhibiturum promittit, ut nec oneret, nec per ebrietatem lites prouocet, ut: Timor omnis abeſto. ¶ Occidit Daci] Cotiſon nomen regis Dacorũ, quo uicto ſuadet aliquãtenus à curis publicis Mecœnatẽ recedere debere, & priuato ſecũ indulgere conuiuio. ¶ Diſſidet] Diſſentit, diſcordat, eo quod ciuilia inter ſe Medi bella gererent, nec tis per diſcordiam rebellare Romanis uacaret.

PORPHYRION. ¶ Martijs cœlebs quid agam Calendis] Hæc Ode ad Mecœnatem ſcripta eſt, qua teſtatur ſe diem feſtum Martiarum Calendis gerere, quòd hac luce maximum periculum effugerit arbore fracta pœnè eliſus. Calendæ autem Martiæ hodie quoq; matronarum dies feſtus eſt. Ait enim non debere iraſci Mecœnatem quod diem Calendarum Martiarum celebret, quam matronam, id eſt, uxorem non habeat. ¶ Docte ſermones utriusque linguæ] Hoc ad Mecœnatem annectendum, nam ſic ordinandum eſt: Mecœnas docte ſermones utriuſque linguæ, & intelligendum utique Græcæ & Latinæ chartæ.

¶ Corticem aſtrictum pice dimouebit Amphoræ fumum bibere inſtitutæ] Dicit ſe hoc Calendarum die amphoram ad ſacrificium, & conuiuium aperturum, quam cortice picato operuerit, & in fumario poſuerit conſule Tullo. Corticẽ autem pro cortici, hoc eſt, accuſatiuum caſum pro datiuo poſuiſſe uidetur, ut ſit ſenſus, & cortici fumum dimouebit pice aſtrictum. Et fumum utiq; pro fauilla fumi dixit, quæ ſidere ſolet ad cooperimentum amphoræ. ¶ Conſule Tullo] Soliti erant uinum recondere in amphoris, in quarum fundo nomen Conſulis ſcribebant, ſicq; in fumario domus ſuæ collocabant, ſcilicet ut ueniente tempore, quo illud bibituri erant, ſcirent quot annorum eſſet, dicentes, illo uel illo conſule eſſe uinum reconditũ. ¶ Sume Mecœnas] Senſus eſt: Licet centum cyathos bibas, innocui erunt. ¶ Procul omnis eſto] Eſto pro erit: Dicit adeo autem innocuum eſſe uinum, quod ebibiturus ſit, ut potantes nec oneret, nec per ebrietatem ad lites incitet. ¶ Mitte ciuiles ſuper urbe curas] Noli, inquit ſollicitus eſſe de ſalute urbis, cum ſint tuta omnia, & ſolue animum ad letitiam in conuiuio meo. ¶ Medus infeſtus ſibi luctuoſis Diſsidet armis] Medos ſignificat inter ſe ſeditionibus occupatos eſſe.

Seruit Hiſpanæ uetus hoſtis oræ
Cantaber, ſera domitus catena.
Iam Scythæ laxo meditantur arcũ
Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret:
Parce priuatus nimium cauere, &
Dona præſentis cape lætus horæ, ac
Linque ſeuera.

ACRON. ¶ Vetus hoſtis] Vetus, id eſt, diuturnus. ¶ Cantaber] Gens Hiſpaniæ. ¶ Sera domitus catena] Tarda, quia diu bellũ cum his geſtum eſt, & cum difficultate ab Auguſto ſuperati ſunt, & iam Romanis ſeruire dicit uictos, & ſubditos. ¶ Iam Scythæ laxo meditantur arcu] Vt eos diſtentis arcubus uictos, & fugientes oſtenderet, ut: Laxos humeris referunt languentibus arcus. ¶ Negligens] Supple, eſto, quod pro ſecuritate poſuit, quia non timeret, ne qua Reſpublica parte laboraret. Vt econtrario Virgilius ſecurum pro negligente poſuit: Securus amorum Germanæ. ¶ Nimium cauere] Curare uel ſollicitus eſſe.

PORPHYRION. ¶ Seruit Hiſpanæ uetus hoſtis oræ] Oræ genitiuus caſus, & Hiſpanæ eiuſdem caſus eſt. ¶ Cantaber ſera domitus cathena] Quia diu bellum cum his geſtum eſt, & tardè uicti ſunt. ¶ Parce priuatus nimium cauere] Cùm ſis, inquit, priuatus, noli arrogare tibi Reipub. curam.

AD LYDIAM.

Ode IX. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.

- - - ∪ ∪ - ∪ -
- - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ -

Donec gratus eram tibi:
Nec quiſquam potior brachia candidæ
Ceruici iuuenis dabat:
Perſarum uigui rege beatior.

ACRON. ¶ Donec gratus] Hac Ode alternis uicib. Lydiam reſpondentem ſibi amicam facit, & agit cum eadem de inſtauratione gratiæ, qua promerita beatiorem ſe affirmat rege Perſarum. ¶ Donec] Quandiu. ¶ Nec quiſquam potior] Melior, id eſt, cùm nemo mihi à te præferretur. ¶ Perſarum uigui rege beatior] Perſarum enim reges delitioſis copijs utebantur.

PORPHYRION. ¶ *Donec gratus eram tibi*] Hac Ode alternis uicibus reſpondentem ſibi amicam facit, agit autem cum ea de inſtauratione gratiæ. Donec aũt pro quandiu poſitum eſt. ¶ *Nec quiſquam potior brachia cãdidæ Ceruici iuuenis dabat*] Id eſt, non quenquam me potiorem habebas, cui ceruicis tuæ amplexus permitteres.

LY. Donec non aliam magis
 Arſiſti, neq; erat Lydia poſt Chloen,
Multi Lydia nominis,
 Romana uigui clarior Ilia.
HO. Me nunc Threſſa Chloë regit,
 Dulces docta modos, & citharæ ſciens:
Pro qua non metuam mori,
 Si parcent animæ fata ſuperſtiti.
LY. Me torret face mutua
 Thurini Calais filius Ornithis
Pro quo bis patiar mori,
 Si parcent puero fata ſuperſtiti.
HO. Quid? ſi priſca redit Venus?
 Diductosq; iugo cogit aheneo?
Si flaua excutitur Chloë?
 Reiectæq; patet ianua Lydiæ
LY. Quanquam ſidere pulchrior
 Ille eſt, tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria:
 Tecum uiuere amem, tecum obeam libens.

ACRON. ¶ *Donec non aliam*] *Hic pro Lydiæ perſona reſpondet.* ¶ *Arſiſti*] *Amaſti, ut: Ardet amans Dido.* ¶ *Neq; erat Lydia poſt Chloen*] *Id eſt, non erat inferior apud te Chloë nomen alterius amicæ.* ¶ *Multi Lydia nominis*] *Magnæ famæ, et magnæ formæ, & Iliæ matri Romuli preferẽda.* ¶ *Me nũc*] *Horatius reſpondet.* ¶ *Threſſa*] *Threſſa, Thracia. Vt, Threſſa genus, Pholoë.* ¶ *Si parcent animæ*] *Si fata parcẽt illi, diu uiuẽdo, cupio pro ea mori: Ad augmẽtum amoris paratum ſe dicit mori, ſi pro altero, hoc fata fieri paterentur, iuxta illud: Si fratrem Pollux alterna morte redemit.* ¶ *Me torret*] *Ex perſona Lydiæ uſq; ad finem. Ordo eſt: Thurini Ornithi filius Calais me torret. Thura Brutiorum oppidũ, unde Ornithum dicit fuiſſe.* ¶ *Quid ſi priſca redit Venus?*] *Secunda uice tanquã ſua, & ipſius, ſi amorẽ reddimus priorẽ.* ¶ *Iugo cogit aheneo*] *Forti, in expũgnabili. Ad perpetuitatẽ redeũtis gratiæ iugum aheneum poſuit. Aes enim non ſicut ferrum rubigine conſumitur. Vnde Vir. Et centũ uinctus ahenis. Poſt tergum nodis, Vt uelut æternam pacem futuram furoris ærea uincula mõſtrarent.* ¶ *Excutitur*] *Pro, expellitur.* ¶ *Sidere pulchrior*] *Vt Virg. Qualis ubi Oceani perfuſus Lucifer unda.* ¶ *Ille*] *Calais.* ¶ *Iracundior Adria*] *Sicut illud, Amantium iræ, amoris integratio eſt.* ¶ *Tecum uiuere amem*] *Vt, Vna ſalus ambobus erit.* ¶ *Tecum obeam*] *Vt: Tecum conſumere æuo.*

POR. ¶ *Donec nõ aliam magis Arſiſti*] *Dehinc quatuor uerſib. Lydia reſpondit. Et deinde ut dixi, uices inter eos ſunt dicendi ac reſpondendi quaternis uerſib.* ¶ *Neq; erat Lydia poſt Chloën*] *Neq; Lydiam, id eſt, me poſtponebas Chloë.* ¶ *Multi Lydia nominis*] *Id eſt, magni nominis, ac per hoc claræ famæ.* ¶ *Pro qua non metuã mori, Si parcant animæ fata ſuperſtiti*] *Id eſt, ſi mea morte illius animæ fata parcant, ut ſuperſtitẽ eam mihi faciant fata.* ¶ *Thurini Calais filius Ornithi*] *Ordo eſt & ſenſus: Thurini Ornithi filius, Calais nomine. Thurini autem qui eſt à Thura oppido Italiæ.* ¶ *Pro quo bis patiar mori*] *Quam charum habeat Calaim καθ' ὑπερβολὴν expreßit, bis ſe paratam mori pro illo dicens, quod ideo intulit, ut illum uinceret, quia dixerat, ſe paratũ pro Chloë mori.* ¶ *Quid ſi priſca redit Venus?*] *Hic iam tentare incipit Lydiam, an redire ſecum in gratiã uelit.* ¶ *Diductusq; iugo cogit aheneo*] *Si rurſus inquit, nos Venus iungit ac firmat perpetua coniunctione, per*

hoc enim iugum aheneum dicit: æris nanq; materia, non ſicut ferrum, rubigine conſumitur. Quare & Vir. non ob aliud mihi uidetur dixiſſe, Et centũ uinctus ahenis Poſt tergum nodis: niſi ut perpetuam pacem per ahenea furoris uincula futurã oſtenderet. ¶ Excutitur] *Pro expellitur poſitum eſt.* ¶ Sidere pulchrior] *Calais ſcilicet.* Et iracundior Adria] *Adria pro Adriatico mari dicitur.*

AD LYCEN.

Ode X. Tricolos, Tetraſtrophos ut: *Scriberis Vario fortis, & hoſtium.*

---UU--UU-UU
---UU--UU-U-
---UU--UU-U-
---UU-UU

Extremum Tanaim ſi biberes Lyce
 Sæuo nupta uiro, me tamen aſperas
 Porrectum ante fores, obijcere incolis
 Plorares aquilonibus
Audis quo ſtrepitu ianua, quo nemus
 Inter pulchra ſitum tecta remugiat
 Ventis? & poſitas ut glaciet niues
 Puro numine Iupiter?
Ingratam Veneri pone ſuperbiam
 Ne currente retro funis erat rota.
 Non te Penelopen difficilem procis
 Tyrrhenus genuit parens.
O' quamuis neq; te munera, nec preces,
 Nec tinctus uiola pallor amantium,
 Nec uir Pieria pellice ſaucius
 Curuat: ſupplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior æſculo,
 Nec Mauris animum mitior anguibus:
 Non hoc ſemper erit liminis, aut aquæ
 Cœleſtis, patiens latus.

ACR. ¶ Extremum] *Hæc ad puellã, Lycen nomine, dicũtur aſperam & intractabilem.* ¶ Extremum Tanaim] *Vltimum. Tanais enim fluuius Scythæ dicitur, q & Danubius: per cuius cõmemorationem uult intelligi barbari animi mulierẽ.* ¶ Porrectum] *Extenſum, ut Virg. Quaq; redit mediũ Rhodope porrecta ſub axẽ.* ¶ Aquilonibus] *Quia Tanaim nominauit, de Septẽtrionali enim parte Aquilo oritur. Senſus eſt nõ ſolũ quia in proſperitate es, miſereri mei debes, ſed etiamſi in captiuitate eſſes, cõiuncta ſæuo uiro, deberes meo ſuccurrere amori.* ¶ Nemus] *Inter tecta ſatũ, uiridariũ dicit.* ¶ Poſitas] *Deorſum miſſas. Poſt niues enim miſſas ſi fiat Aquilo, eius frigore ſolidantur.* ¶ Puro] *Sereno, ut. Pura nec obtuſis per cœlũ cornibus ibit.* ¶ Ingratã Veneri] *Execrabilẽ Veneri dicit, ſi amet ſuperbiã, & amantem contemnat.* ¶ Curr. nte celeriter labente. *Vult enim intelligere ſciſſuram repudij id eſt, ne nimia uelocitate rote rumpatur funis. Dominã rotæ, fortunã dixit, id eſt, ne uolubilitate rotæ tu amans contemnaris, & ita inflexu rotæ lædaris: ſicut equus à cõſueta uelocitate deficiens conſueuit.* ¶ Non te Penelopen] *Penelopes Vlyſſis uxoris, nota fabula eſt, quæ pro fide abſentis mariti omnes repudiauit ſpõnſos.* ¶ O' quamuis] *Ordo eſt: O' quamuis nec curuant te munera, nec preces, nec pallor amantiũ tinctus uiola, nec uir ſaucius Pieria pellice, & quamuis non ſis mollior rigida æſculo, nec animo mitior Mauris anguibus, parcas tuis ſuplicibus.* ¶ Tyrhenus parens] *Italus.* ¶ Nec munera] *Vt eſt: Quoniam ſordent tibi munera noſtra, & alibi: Nec munera curat Alexis.* ¶ Nec tinctus uiola] *Bene uelut amator amœnitatem floris, pallori amãtium dedit.* ¶ Pellice ſaucius] *Concubinæ amore uulneratus. Vult intelligi maritũ Lyces huius, amare aliam, id eſt, Pieriã nomine mulierẽ, propter*

quam

quam contumeliã uel dolorẽ ſuadet,ad reddendã uiro pro pellice uiciſſitudinẽ ſe amari debere. ¶ Nec rigida mollior æſculo] Id eſt,non ſis rigidior æſculo arbore,tanquã lignea & ſine ſenſu rationabili:nec aſperior Mauris ſerpentib.colore noxiorib. ut:Sæuit agris aſperq; ſiti,atq; exterritus æſtu. ¶ Non hoc ſemper] Non ſemper ſe ante limen obſeruantem,cœleſtem aquam paſſurum dicit,ſed deſinente per contemptum animo,amore cariturum.

POR. ¶ Extremũ Tanaim ſi biberes Lyce] Hæc ad puellã,Lycen nomine, dicuntur aſperam,& intractabilem,Tanais aũt fluuius eſt Scythiæ , per quod uult intelligi eſſe barbaram.

¶ Me tamen aſperas Porrectũ ante fores obijcere incolis Plorares aquilonibus] Mei etſi Miſereris,nõ patereris tamen frigoribus perire ante fores tuas iacentẽ.Incolis aũt Aquilonibus ad illud pertinet,quod dixerat,Extremũ Tanaim ſi biberes. Tanais enim flumen in parte ſeptẽtrionali eſt,unde Aquilo oriri uidetur. ¶ Quo nemus Inter pulchra ſitum tecta remugiat] Significat arbores eſſe, ut ſit in pluuio domi,quibus nunc ſtrepere tempeſtas intelligi uult. ¶ Et poſitas ut glaciet niues] Oſtendit quod reuera in Italia frequenter euenit,poſt niuem poſitã in Aquilone uento ſerenatũ eſſe,& frigore eius gelu ſuper niuem concreſcere.

¶ Nec currente retro funis eat rota] Allegoricôs ne intereãt harum rerum uices. ¶ Nec uir Pieria pellice ſaucius] Vult intelligi maritum huius Lyces amare aliam,id eſt, Pieriam nomine,propter quod debuiſſem hanc uicẽ cõtumeliæ,amãdo ei retribuere. ¶ Nec rigida mollior Aeſculo,Nec Mauris animo mitior anguibus] Cætera enim ꝑ parẽtheſim illata ſunt.

AD MERCVRIVM.

Ode XI.Dicolos Tetraſtrophos,ut:Iam ſatis terris,niuis atq; diræ:

-∪---∪∪-∪--
-∪---∪∪-∪--
-∪---∪∪-∪-∪
-∪∪--

Mercuri,nam te docilis magiſtro
Mouet Amphion lapides canendo:
Tuq; teſtudo reſonare ſeptem
Callida neruis:
Nec loquax olim,neq; grata,nunc &
Diuitum menſis,& amica templis:
Dic modos,Lyde quibus obſtinatas
Applicet aures.
Quæ uelut latis equa trima campis,
Ludit exultim,metuitq; tangi,
Nuptiarum expers,& adhuc proteruo
Cruda marito.

ACR. ¶ Mercuri] Mercuriũ lyræ inuocat repertorẽ, ut inſpiret ſibi modulationẽ dignã auribus Lydes amicæ. Ordo eſt.Mercuri dic modos, quibus Lyde obſtinatas aures applicet : nã te magiſtro, docilis Amphion mouit lapides canendo iuxta hoc quod M. Cicero in Rhethoricis dixit artium magiſtros afferre laudem ſiue uituperationẽ diſcipulis : rurſus diſcipulos magiſtris.Vnde hîc Mercurius laudatur in Amphione diſcipulo,cuius nota fabula eſt:eò quòd idem Amphion citharæ cantu,& pecudes quarũ paſtor erat,ad ſe accerſere conſueuerat:& lapides.quib. muri ſunt extructi Thebani, ut Statius: Quo carmine muris Iuſſerit Amphion Tyrios accedere montes. ¶ Reſonare ſeptem] Vt:Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina uocum. ¶ Nec loquax] Laus repertoris ab opere,quaſi diceret,neq; loquacem lyram,neq; gratam fuiſſe,antè,quàm Mercurij doctrina aptaretur ad cantũ:nam & in ſacrificijs fidicines adhiberi cõſueuerant. ¶ Obſtinatas] Clauſas,obſeratas. ¶ Exultim] Saltim. ¶ Proteruo] Importuno,nimio. ¶ Applicet aures] Velut oblectata,iungat & applicet ad audiendum:unde eſt

dictum: Adeò in teneris aſſueſcere multum eſt. ¶ Equa trima] *Trium annorum, & iam difficilis ad domandum.* ¶ Cruda marito] *Intacta, immatura, ſiue intempeſtiua. Sed animo cruda, id eſt, crudelis, ac per hoc aſpera atq; horrens maritum.*

POR. ¶ *Mercuri, nam te docilis magiſtro*] *Mercurium uocat lyræ inuentorē, petens ut inſpiret ſibi modulationē dignam auribus Lydes amicæ. Ordo eſt autem: Mercuri dic modos, quibus Lyde obſtinatas applicet aures, nam te docili magiſtro mouit Amphion lapides canē do. Nota fabula Amphionem citharæ cantu & pecudes, quarum paſtor erat, ad ſe accerſiſſe: & lapides quibus Thebani muri extructi ſunt.* ¶ Tuq; teſtudo] *Quia teſtudine Mercurius lyram ferit.* ¶ Et amica templis] *Fidicines hodieq; Romæ in ſacrificijs adhiberi uidemus.*

¶ *Et adhuc proteruo Cruda marito*] *Non intempeſtiua, ſed animo cruda, id eſt, crudelis, ac per hoc aſpera atq; horrens maritum.*

Tu potes Tigres, comitesq; ſiluas
Ducere & riuos celeres morari:
Ceſsit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ.
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atq;
Spiritus teter, ſaniesq; mânet
Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tityusq; uultu
Riſit inuito. ſtetit urna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde ſcelus, atq; notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraq; fata.
Quæ manent culpas etiam ſub Orco
Impiæ, nam quid potuere maius?
Impiæ ſponſos potuere duro
Perdere ferro.

ACR. ¶ Ducere] *Oblectatione cantus quocūq; ieris te ſequentes, ut Virg. Mulcentem tigres et agentem carmine quercus.* ¶ *Ceſsit immanis tibi blādienti Cerberus*] *Hypallage, cum ipſe magis blanditus ſit Cerberus.* ¶ *Spiritus teter*] *Aut poſuit pro ueneno: aut pro ſanie cadauerum, quibus ueſci conſueuerat.* ¶ Centum] *Finitum pro infinito.* ¶ *Muniāt angues caput eius*] *Vt ait Ennius: Angue uilloſi canis.*

¶ *Ore trilingui*] *Vt Latratu regna trifauci Perſonat.*

¶ *Quin & Ixion*] *Vt: Atq; Ixionei uento rota conſtitit orbis.* ¶ *Vultu Riſit inuito*] *Extorquēte cithara dulcedine ſua quod tormentorum pœna non ſinebat.* ¶ *Dum grato Danai puellas Carmine mulces*] *Danai nota fabula, qui fratris Aegypti inuidia, quòd omnes ille filios, hic haberet filias, pactis nuptijs filiabus præcepit, ut interimerent acceptos ſponſos, quod ab omnibus factum eſt, præterquam ab Hypermeſtra, quæ Linum fuga data ſeruauit. Ob hoc ſcelus apud inferos hac dicūtur pœna damnatæ, ut aquā in pertuſum doliū iugiter mitterent.*

¶ Puellas] *Filias dixit.* ¶ *Sera fata*] *Vt: Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.*

¶ *Perdere ferro*] *Occidere.* ¶ Vna] *Hypermeſtra.* ¶ *Audiat Lyde ſcelus*] *Audiat qua pœna damnatæ ſunt, quæ amantib. crudeles fuerunt.* ¶ Manent] *Expectāt. Etiam ſub Orco*] *Non ſolū damnantur in aquæ penuria, ſed etiam infernali cruciātur igni.* ¶ *Duro Perdere ferro*] *Non ad naturam ferri relatum eſt epitheton, ſed ad earum animum, quæ dura ac crudeli mente hoc auſæ ſunt, ut: Duris genuit te cautibus horrens Caucaſus.*

POR. ¶ *Tu potes Tigres comitesq; ſiluas Ducere*] *Hæc ad teſtudinem dicuntur, ſiue ad Mercurium.* ¶ *Ceſsit immanis tibi blandienti Ianitor aulæ*] *Receptam de Orpheo fabulā tractat, quæ refert etiam Cerberum & cætera inferna cātu citharæ eius lenita eſſe.* ¶ *Atq;*

ſpiritus

ſpiritus teter, ſanieſq; manet Ore trilingui] Saniem aũt cadauerum quibus neſcitur intelligi uult: aut pro uenenis poſuit, quæ in illo poteſt fingi. cũ etiam ſerpentibus hirſutus eſſe uideatur. ¶ Quin & Ixion Tityuſq; uultu Riſit inuito] Inuito uultu, intelligas tantã fuiſſe gratia cantus, ut in tormentis pœnæ conſtitutis extorſit tamen riſus. ¶ Danai puellas] Pro eo quod eſt, Danai filias. ¶ Audiat Lydiæ ſcelus] Mira opportunitate de exceſſu exceſſũ repetit, & eſt ſenſus: Audiat Lyde, qua pœna damnatæ ſunt, quæ crudeles amatorib. fuerunt. ¶ Inane lymphæ Dolium] Ita aũt figurauit, ut econtrario Plenum uas, & inane illius rei dicitur, ut & Terentius: Vini plenum. ¶ Seraq; fata] Quare Sera dixerit, ipſe ex ſubiectis oſtendit. ¶ Quæ manent culpas etiam ſub Orco Impiæ, nam quid potuere maius] Bona ἐπανάληψις, per quam impenſior affectio dicentis exprimitur. ¶ Duro perdere ferro] Non ad naturam ferri relatum eſt epitheton duro, ſed ad animum earum, quæ dira ac crudeli mente in eos uſæ ſunt.

Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendide mendax, & in omne uirgo
Nobilis æuum.
Surge, quæ dixit iuueni marito:
Surge, ne longus tibi ſomnus, unde
Non times, detur: ſocerum, & ſceleſtas
Falle ſorores.
Quæ, uelut nactæ uitulos leænæ
Singulos eheu lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam, nec intra
Clauſtra tenebo.
Me pater ſæuis oneret catenis,
Quod uiro clemens miſero peperci,
Me uel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget:
I, pedes quô te rapiunt, & auræ,
Dum fauet nox, & Venus: i, ſecundo
Omine, & noſtro memorem ſepulchro
Scalpe querelam.

ACRON. ¶ Face nuptiali Digna] Poſitum eſt hoc pro affectionis inſigni, tanquam maius præmium fœminis non ſit. Cũ facib. enim nuptiæ fiebãt ueſperi apud antiquos. ¶ Et in omne uirgo Nobilis æuum] Virginem pro muliere poſuit. ¶ Ne longius tibi ſomnus] Id eſt, mors, ut: Et conſanguineus leti ſopor. ¶ Mollior] Melior, affectioſior. ¶ Quæ uelut nactæ] Ordo eſt: Quæ uelut leænæ nactæ uitulos, heu heu lacerant ſingulos: & eſt pulcherrima comparatio. ¶ Me uel extremos Numidarum in agros] In deſerta Numidiæ, quæ feris plena ſunt, aut pro crudelitate Numidas memorauit, ut: Hinc Numidæ infreni cingũt. ¶ Claſſe releget] Remoueat: ut Vir. Atq; ideo tauros procul, utq; in ſola relegant Paſcua. ¶ Dum fauet nox] Vt. Defenſi tenebris, & dono noctis opacæ. ¶ Sculpe querelam] Id eſt, epithaphion in commemoratione, quod geſtum eſt, ſcribe.

PORPHYRION. ¶ Vna de multis] Hypermeſtram dicit, quæ Linon maritum ſeruauit, & uidetur præſenti affectione illatum. ¶ Face nuptiali digna] Tanquam maius præmium non ſit fœminis. ¶ Et in omne uirgo Nobilis æuum] Propter pietatem, ſcilicet quã marito præſtitit. ¶ Me pater ſæuis oneret catenis] Extrinſecus audiendum, ſi putat, uel quid tale me putet. ut, Si putat ſæuis catenis oneret pro hoc facto. ¶ Et noſtro memorem ſepulchro, Scalpe querelam] Id eſt, monumento meo inſcribe mortis meæ caſum uel cauſam.

AD NEOBVLEN.

Ode XII. Dicolos, Triſtrophos. primi duo uerſus ſunt Sapphici ionici trimetri, acatalecti, qui conſtant è tribus Ionicis à minore uel ultimo Pæone tertio hoc modo:

Miſerarum eſt ∪ ∪ - - neque amori ∪ ∪ - - dare ludum ∪ ∪ - ∪

Neq; dulci ∪ ∪ - - malo uino ∪ ∪ - - lauere aut ex ∪ ∪ - - *Tertius item uerſus eſt Sapphicus Ionicus, Acatalectus, ſed Tetrameter, conſtans è quatuor Ionicis à minore hoc modo:*

Animari ∪ ∪ - - metuentes ∪ ∪ - - patriæ uer ∪ ∪ - - bera linguæ ∪ ∪ - -

∪ ∪ - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪

∪ ∪ - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - -

∪ ∪ - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - -

MIſerarum eſt neq; amori dare ludum
Neq; dulci mala uino lauere, aut ex-
animari metuentes patruæ uerbera linguæ.
Tibi qualum Cithareæ puer ales,
Tibi telas, operoſæq; Mineruæ
Studiū aufert Neobule Liparæi nitor Hebri.
Eques ipſo melior Bellerophonte,
Neq; pugno, neq; ſegni pede uictus,
Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis.
Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege ceruos iaculari.
Celer alto latitantē fruticeto excipere aprum.

ACRON. ¶ *Miſerarum eſt neq; amori dare ludū]* *Metrum hoc Sotadicum dicitur ut numerus ſit potius, quā metrū. Conſtat autem Ionico minore, & duobus primis uerſibus trimetris, ita: Miſerarum eſt, neq; amori, dare ludum, Neq; dulci, mala uino, lauere aut ex. Tertius uerò tetrameter ſcanditur, ita, animari, metuentes, patruæ uer, bera linguæ. Ad Neobulē amicā ſcribit, amantē Hebrum adoleſcentē, & deteſtatur inſuauē eſſe uitā ſine hilaritate & amore. Ordo eſt: Neobule miſerarum eſt, neq; dare ludum amori, neq; lauere mala dulci uino, aut examinare metuentes uerbera patruæ linguæ.* ¶ Lauere] *Pro lauare, ſic enim ueteres declinabant. Lauit pro lauat, ut Vir. Lauit improba teter Ora cruor. Qui uerſus nō cōſtat, ſi præteritū intelligas.* ¶ *Exanimari metuentes patruæ uerbera linguæ] Senſus eſt cruciari caſtigatione uerborū. Patruæ aūt linguæ pro ſeueritate dixit, Patrui enim adoleſcentib. corripiendis auſteriores eſſe ſolent, ꝙ patres, quibus natura ipſa indulgentiam plerunq; extorquet. Cicero idem pro ſeueritate cenſuræ: Patruus quidem magiſter hoc diceret. Quid tibi mulier cum Celio?* ¶ Tibi qualum] *Calathum, μετωνυμικῶς pro lanificio dixit, tanquam amore & pulchritudine amatoris capta contemneret penſa mulierum.* ¶ Liparæi] *A' Lepore inſula, ut ſi diceret Liparenſis. Liparitanæ enim inſulæ eum ciuem demonſtrat.* ¶ Bellerophonte] *Qui Pegaſo equo uectus, Chimæram interemerat.* ¶ Pugno] *Athletico & Agonico certamine.* ¶ Per apertum] *Latum, ut: Alia de parte patentes Tranſmittunt curſu campos. Ordo eſt: Ales puer Cithereæ, & nitor Liparæi Hebri, ſimul ac lauat unctos humeros in Tiberinis undis, eques melior ipſo Bellerophonte, neq; uictus pugno, neq; ſegni pede, idem catus iaculari ceruos, fugientes per apertum agitato grege, & celer excipere aprum latitantem alto fruticeto, aufert tibi qualū, & aufert ſtudium operoſæ Mineruæ.*

POR. ¶ *Miſerarum eſt, neq; amori dare ludum]* *Hac Ode teſtatur inſuauē eſſe uitam ſine hilaritate & amore, ac deinde puellam quandam captam ſpecie adoleſcentis deſcribit.* ¶ Vino lauere] *Antiqua declinatione dixit lauere, non lauare. Nam tertiæ coniugationis hoc uerbum apud ueteres erat: Sic enim declinabant lauo lauis lauit, non lauo lauas lauat.*

Examinari

¶ Examinari metuentes uerbera patruæ linguæ] *Senſus eſt, caſtigatione cruciari uerborum. Patruæ autem linguæ, pro ſeueræ poſitum. Videntur enim patrui adoleſcentibus corripiendis auſteriores eſſe quàm patres, quibus natura ipſa indulgentiam plerunq; extorquet.*

¶ Tibi qualum] *Μετωνυμικῶς pro lanificio dixit. Sed mulieres per diminutionẽ, uaſculum hoc uſurpant quaſillum dicentes, hoc eſt, in quo penſum uel tramã reuoluunt.* ¶ Liparei nitor Hebri] *Hinc tranſit ad laudem adoleſcentis nomine Hebri, quem à Neobule amari indicat. Liparæi autem à Lipare inſula, ut diceret Liparenſis.* ¶ Tiberinis lauit in undis] *Diximus & ſuprà adoleſcentes poſt exercitium campeſtre in Tiberi nare ſolitos fuiſſe:*

¶ Catus idem] *Catus à catos, ac per hoc doctos ſignificatur. Ordo eſt autem: Catus idem fugientes ceruos iaculari per apertum agitàto grege. Per apertum autem abſolutè, id eſt, per campum.*

AD FONTEM BLANDVSIAM.

Ode XIII. *Dicolos, Tetraſtrophos, ut. Quis gracilis te puer in roſa.*

---UU--UU-U-
---UU--UU-UU
---UU--
---UU-UU

O Fons Blandußiæ ſplendidior uitro,
Dulci dignè mero, non ſine floribus,
Cras donaberis hœdo
Cui frons turgida cornibus
Primis, & Venerem, & prælia deſtinat
Fruſtra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine riuos
Laſciui ſoboles gregis.
Te flagrantis atrox hora caniculæ
Neſcit tangere, tu frigus amabile
Feſsis uomere tauris
Præbes, & pecori uago.
Fies nobilium tu quoq; fontium,
Me dicente, cauis impoſitam ilicem
Saxis, unde loquaces
Lymphæ deſiliunt tuæ.

ACR. ¶ O' fons Blanduſiæ ſplẽdidior uitro] *Hac Ode Blãduſiæ fonti ſacrificium promittit. Blanduſia enim Sabinenſis agri regio eſt, in qua Horatij ager fuit. Laudat ergo fontẽ dicendo eum perſpicuũ uitri comparatione. Vt, Vitrea te Fucinus unda.* ¶ Cras donaberis hœdo] *Hœdi immolationem promittit. Amphibolon eſt tamen utrũ dicat donaberis hœdo & floribus: an hœdo florib. coronato:* ¶ Et Venerem & prælia deſtinat] *Maturi enim & appetere Venerem, & propterea pugnare conſueuerunt.*

¶ Fruſtra] *Ideo fruſtra, quia inficiet gelidos riuos.* ¶ Laſciui] *Luxurioſi, petulãtis.* ¶ Te flagrantis atrox] *Opacitatẽ nemoroſi & abſtruſi frontis oſtendis, per quã dicit canicularium æſtuum calores arceri.* ¶ Tu frigus amabile] *Amœnum, ut: Frigus captabis opacũ, & non ipſi amabile, ſed feßis.* ¶ Fies nobilium] *Meo carmine prædicatus, inter nobiles fontes prædicaberis.* ¶ Vnde loquaces] *Id eſt, ſonantes. Vt, Per leuia murmur Saxa ciet.*

POR. ¶ Fons Blanduſiæ] *Sacrificium hac Ode fonti Blanduſiæ repromittit, ſimulq́; laudes eius dicit.* ¶ Non ſine floribus Cras donaberis hœdo] *ἀμφίβολον, incertum eſt enim utrum dicat hœdo donaberis & floribus: an uerò donaberis hœdo, qui erit cũ floribus, id eſt, coronatus.* ¶ Et Venerem & prælia deſtinat Fruſtra] *Fruſtra, ſcilicet, qui immolabitur.* ¶ Te flagrantis atrox hora caniculæ Neſcit tangere] *Opacitatem laudat, per quam*

dicit calorem canicularium dierum ad eum non deſcendere. ¶ Frigus amabile] Eleganter pro umbra refrigerãte calorem æſtiui temporis dixit. ¶ Fies nobilium tu quoq; fontiũ] Tu quoq; inter nobiles fontes nominaberis, carmine prædicatus. ¶ Cauis impoſitam ilicem ſaxis] Significatur in ſaxo natam ilicem arborẽ, ſub cuius radice erumpit aqua fontis huius. ¶ Vnde loquaces Lymphæ deſiliunt tuæ] Loquaces autem dixit, quod cum de ſaxo cadant, perſtrepant.

IN AVGVSTI VICTORIAM HISPANICAM.

Ode XIII. Dicolos Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris, niuis atq; diræ.

-v---vv-v--
-v---vv-v-v
-v---vv-v-v
-vv--

HErculis ritu modò dictus, ô plebs
Morte uenalem petijſſe laurum,
Cæſar, Hiſpana repetit penates
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito,
Prodeat iuſtis operata diuis:
Et ſoror clari ducis, & decoræ
Supplice uitta
Virginum matres, iuuenumq́; nuper
Soſpitum: uos ô pueri, & puellæ
Iam uirum expertæ, male ominatis
Parcite uerbis.
Hic dies uerè mihi feſtus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per uim metuam, tenente
Cæſare terras,
I, pete unguentum puer, & coronas,
Et cadum Marſi memorem duelli,
Spartacum ſi quâ potuit uagantem
Fallere teſta.

ACR. ¶ Herculis ritu modò dictus ô plebs] Hæc Ode in Augusti laudem ſcribitur uictoris ex Hiſpania reuertentis, Herculis autem ritu dicit, ut oſtẽdat, labores eum nõ per alios, ſed ꝑ ſe adminiſtrare: nec ſub hac difficultate adipiſci uictoriã breui tempore, ut proficiſci ad bellum & reuerti uictorem. Ordo eſt: O plebs, Cæſar dictus petijſſe laurũ uenalem morte, modò uictor ab Hiſpania ora, ritu Herculis repetit penates.

¶ Morte uenalẽ] Mortis enim contẽptu laus uictoris quæritur & triumphi. Vt, Eſt animus lucis contẽptor, & iſtum Qui uita bene credat emi, quo tẽdis, honorẽ. Et, uitãq; uolunt pro laude paciſci. ¶ Petijſſe laurum] Laureatæ enim de uictoria literæ mittebantur. ¶ Vnico gaudẽs mulier marito] Lidiam dicit ſub caſtitatis laude, uotum pro Cæſaris reditu ſoluturã. ¶ Et iuſtis operata diuis] Operationes, ueteres, ſacrificia dixerunt. Iuſtos uerò diuos, quãuis generaliter dici poſſint: nũc tamen ſpecialiter poſuit, tanquã qui uictoriã uel reditũ Cæſari merito eius uirtuti præſtiterint. Vir. operationes etiam pro ſacrificijs poſuit. ut: Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis. ¶ Et ſoror clari ducis] Octauiam, Auguſti, ſororem commemorat. ¶ Supplice uitta] Non uitta Supplice, ſed uittis ſolutis ſupplicantes, ut: Soluite crinales uittas, capite Orgia mecum. ¶ Iuuenumq́; nuper Soſpitum] Prodeant matres nuper ſoſpitum reuerſorum per Auguſti uictoriam. ¶ Iam uirum expertæ] Id eſt, nuptæ. ¶ Male ominatis Parcite uerbis] Siue quia pro feſtiuitate dierum feriæ indicebantur, & abſtinebatur à litibus iurgijsq́: ſiue quia in ſacrificijs præcepto ſilentio bona omina habere uidebantur, ne incaute loquentes uerbis omina facerent: ideo nunc parcite malis uerbis, id eſt, malis ominibus.

Tumultum

¶ Tumultum] Per cõmotionem bellorũ. ¶ Per uim] Id eſt, per impulſionem hoſtium. ¶ Tenente Cæſare] Id eſt, parta pace incolumi Cæſare, ut Ferrea belligeri compeſcat limina Iani. ¶ Et cadum Marſi memorẽ duelli] Vinum quod bello Marſico diffuſum eſt. Cadum aũt lagenam, ut: Vina bonus quæ deinde cadis oneraret Aceſtes. ¶ Spartacũ ſi quà potuit] Gladiator fuit Spartacus, hic cum quatuor & ſeptuagintis ſocijs, ſimilis conditionis, è ludo fugiens, dux factus per quatuor annos, aduerſum Po. Rom. bellans, plura uaſtauit, ideo nullã lagenam euadere potuiſſe cõmemorat. Hunc poſtea Pompeius oppreſſit, ut Lucanus. Et ſimili cauſa caderet, qua Spartacus hoſtis.

POR. ¶ Herculis ritu modò dictus] Hæc in Auguſtũ ſcribuntur, uictorem ex Hiſpania reuertentem. Quod aũt Herculi illum comparat ideo facit, ut oſtendat laborem eum nõ per alios, ſed per ſe adminiſtrare. ¶ Morte uenalem petijſſe laurum] Quam eſt morte paratus emere. Non enim in bello mori dubitauit, ut inde laureã petat. ¶ Prodeat iuſtis operata diuis] Pro prodeat & operetur diuis, id eſt, ſacrificet. Operationes enim ſacrificia dixerunt. Iuſtos diuos quamuis generaliter dicere poſſumus, nunc tamen ſpecialiter acipiendum ij, ſcilicet, qui Cæſarij uictoriam & reditũ merenti dederint. ¶ Et ſoror clari ducis] Octauiam dicit, Auguſti ſororem. ¶ Iuuenumq; nuper ſoſpitũ] Nuper per Auguſtum ſoſpitem. ¶ Male ominatis Parcite uerbis] Quid eſt male ominatis uerbis parcite? Vtrum, quemadmodum dicitur: Vt ciues feriati hodie, litibus iurgijsq; abſtineant ſe? An ut econtrario in ſacrificijs præcipitur, Bona omina habete: Ita nunc parcite malis uerbis, id eſt, malis ominibus?

¶ Tenente Cæſare terras] Id eſt incolumi Cæſare. ¶ Et cadum Marſi memorẽ duelli] Nam uinũ natum erat temporib. belli Marſici. ¶ Spartacũ ſi quà potuit uagantem Fallere teſta] Spartacus dux fugitiuorum per Italiam aliquando graſſatus, multa uaſtauit.

Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem:
Si per inuiſum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albeſcens animos capillus,
Litium & rixæ cupidos proteruæ:
Non ego hoc ferrem calidus iuuenta
Conſule Planco.

ACR. ¶ Neæræ] Nomen puellæ cithariſtriæ ſiue cantatricis. Argutæ autẽ ſonoræ, ut: Hic arguta ſacra pendebit fiſtula pinu. ¶ Myrrheũ nodo cohibere crinem] Perfuſum myrrha, ut inter flauum & nigrum, uel myrrhei coloris. ¶ Cohibere] Id eſt, conſtringere. Preſeſtinantis lęticia in nodum colligere crinem præcepit. ¶ Si per inuiſum mora ianitorem Fiet] Id eſt, ſi ianitor probibuerit illam ingredi, ſupple parcam: quia canicies mitigat animos cupidos litiũ, & proteruæ rixæ, cum iuuenis eſſem non ferrem hæc. ¶ Lenit albeſcens] Canæ ætatis acceſſu corporis uis extinguitur et feruor. ¶ Cupidos] Superbos iuuenes, uel rixæ pronos animos ſenectus mitigat. ¶ Calidus iuuenta] Feruidus iuuentute. Adoleſcentem ſe fuiſſe feruidũ commemorat, iraſciq; nimis ſolitum, ſi faſtidiretur ab aliquo.

POR. ¶ Myrrheũ nodo cohibere crinem] Colorem myrrheum in crinibus hodie quoq; dicunt, qui medius eſt inter flauum, & nigrum, quia properare uult illam, in nodum tantũ colligere crines præcipit. ¶ Si per inuiſum mora ianitorem Fiet, abito] Præcipit puero, ut ſi tardius ad Neæram ab oſtiario admittatur, redeat. Deinde quare hoc præceperit oſtẽdit inferendo. ¶ Lenit albeſcens animos capillus] Hæc cum admiratione quadam & dolore animi dicuntur. Miratur enim ſe tam ſegnem factum, ut in contumelias faſtidientis puellæ non iraſcatur, quod ipſum iniuria ſenectutis fieri ingemeſcit. Lenit albeſcens animum capillus, Litium & rixæ cupidos proteruæ. Animi, inquit, iuuenum, qui litium & rixæ in contemptu amoris cupi-

ris cupidi ſunt. ſenili ætate leniũtur. ¶ Conſule Planco] Significat ſe conſule Planco adoleſcentem fuiſſe, iraſciq; mirabiliter ſolitum ſi faſtidiretur.

IN CHLORIM.

Ode XV. Dicolos, Diſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.

---UU-U-

---UU--UU-U-

VXor pauperis Ibici,
Tandem nequitiæ fige modum tuæ,
Famoſisq; laboribus:
Maturo proprior deſine funeri
Inter ludere uirgines,
Et ſtellis nebulam ſpargere candidis.
Non, ſi quid Pholoën ſatis,
Et te Chlori decet. filia rectius
Expugnat iuuenum domos
Pulſo Thyas uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Laſciuæ ſimilem ludere capreæ.
Te lanæ prope nobilem
Tonſæ Luceriam, non cytharæ decent,
Nec flos purpureus roſæ,
Nec poti uetulam fece tenus cadi.

ACRON. ¶ Vxor pauperis Ibici] Ad mœcham ſcribit uetulam & luxurioſam. Bene dixit, uxor pauperis, cui ſolum poterat eſſe ſolatio, ſi caſtã haberet uxorẽ, nec tenuitati eius luxuriã conuenire. ¶ Fige modum] Pone modum obſcœnitati, ſiue libidini: aut turpi auaritiæ, ut Terẽtius: Leno iniqua non uult me loqui. ¶ Maturo proprior] Ordo eſt: Deſine inter uirgines ludere, cũ ſis propior funeri, id eſt, morti uicinior iam, per ætatem. ¶ Et ſtellis] Decens ἀλληγορία. Ait enim ut ſtellarũ decus & ſplendor fuſcatur nebulis & celatur: ſic nitorẽ uirginum permixta anus obſcuras. ¶ Et te Chlori] Ordo eſt: Chlori nõ ſi quid ſatis decet filiam Pholoén, decet te. rectius expugna t filia domos iuuenum, ſupple, quàm tu, cõcita uti Thyas pulſo tympano. ¶ Filia] Chloridis, in quã ſcribit, & ipſam turpem deſignans, quæ furore libidinis ita incitaretur, uti Bacchæ tympanorum pulſu. ¶ Nothi] Nomen amatoris. ¶ Laſciuæ] Quia hoc genus libidini & laſciuiæ aptius. Prope nobilem Tonſæ Luceriam] Luceria ciuitas eſt Apuliæ. Dicit autem lanificio ætatem eius magis aptam, quàm luxui & ebrioſitati. ¶ Fece tenus cadi] Tanquam quæ uaſa uino uetere potando uacuaret.

PORPHYRION. ¶ Vxor pauperis Ibici] Hæc Ode ſcribitur in uetulam, mœcham & luxurioſam. ¶ Tandem nequitiæ fige modum tuæ] Nequitiæ nunc calliditati & malitiæ: non ut olim nequam dicebatur ignauus ac ſenex. ¶ Inter ludere uirgines] Ordo & ſenſus eſt: Deſine inter uirgines ludere cum ſis funeri proprior. ¶ Et ſtellis nebulam ſpargere candidis] Decens allegoria, ait enim ut decor ſtellarum nubilo infuſcatur: ſic nitorem fieri uirginum interuentu tuo turpem, quippe cum ſis ætate iam atra & deformis. ¶ Filia rectius Expugnat iuuenum domos Pulſo Thyas uti concita tympano] Hic etiam filiam eius oſtendit uitioſam eſſe, & per libidinem nimiam ita in furorem incitari, ut Bacchæ ſolent pulſu tympani audito. ¶ Te lanæ prope nobilem Tonſæ Luceriam] Luceria urbs eſt in Apulia & Samnio. κατ᾽ ἐξοχὴν autem pro quolibet lana poſitũ. ¶ Nec poti uetulam fece tenus cadi] Hoc nõ decet ætatẽ tuam, inquit in conuiuio multũ potare, id eſt, fece tenus potare. Nam utiq; cùm tota amphora bibitur, ad fecem peruenitur. Per fecem autem uetulam uetus uinum accipe.

AD MECOENATEM.

Ode XVI. Dicolos, Tetraſtrophos, ut. Scriberis Vario fortis & hoſtium]

---vv--vv-vv
---vv--vv-vv
---vv--vv-vv
---vv-v-

INcluſam Danaēn turris ahenea,
Robuſtæq; fores, & uigilum canum
Triſtes excubiæ, munierant ſatis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acriſium, uirginis abditæ
Cuſtodem pauidum, Iupiter & Venus
Riſiſſent, fore enim tutum iter patens
Conuerſo in precium deo
Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo: concidit auguris
Argiui domus ob lucrum
Demerſa excidio. diffidit urbium
Portas uir Macedo, & ſubruit æmulos
Reges muneribus. munera nauium
Sæuos illaqueant duces.
Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Maiorumq; fames: iure perhorrui
Latè conſpicuum tollerare uerticem,
Mecœnas equitum decus.

ACR. *Incluſam Danaēn]* *Acriſius pater cum Danaē, ob pudoris cuſtodiā, ualida et munita turri clauſiſſet, uerſus in aurū Iupiter fingitur eam uiolaſſe.* Quod nunc exemplū ad *oſtendendā uim auri & potentiā poſuit, quod probat in hoc compoſitā ſabulam, de aureo imbre Danaēs, ut monſtraretur nihil non poſſe auro atque pecunia corrumpi*. Ordo eſt: *Ahenea turris, & robuſtæ fores, & triſtes excubiæ uigilum canum, ſatis munierant, incluſam Danaēn ab nocturnis adulteris: Si non Iupiter & Venus riſiſſent Acriſium, pauidum cuſtodem abditæ uirginis, conuerſo deo in precium, fore enim tutum iter, et patens, ſupple ſciebat.* ¶ *Triſtes]* Epitheton uigiliarum, eò quòd mœſtitudinem generent, ſeu Danaē triſtis, nuptijs per cuſtodiā denegatis. ¶ *Nocturnis ab adulteris]* Occultis. Hoc enim tempus *crimini aptū eſt. Vt eſt. Nec gregibus nocturnus obambulat. cùm & per diē lupi inſidiari cōſueuerint.* ¶ *Pauidum]* *Sollicitum & cautū propter iniunctum ſibi officiū.* ¶ *Conuerſo in precium deo]* *Quia Iupiter in aurum uerſus, precium uidetur eſſe cōcubitus.* ¶ *Per medios ire ſatellites]* *Per hoſtium cuneos, & hoſtiles fremitus.* ¶ *Et perrumpere amat ſaxa]* *Munitiones expugnare.* ¶ *Potentius]* *Exaggeratio uoluptuoſæ rei.* ¶ *Concidit Auguris]* *Amphiaraum dicit, cuius uxor Eriphyle monili corrupta, egit, ut egrederetur ad bellū, quod exitiale, uelut uates præſcius, declinabat.* ¶ *Ob lucrum]* *Propter amorē monilis.* ¶ *Demerſa excidio]* *Deiecta hiatu telluris. Nam pro Amphiarao totam domum poſuit.* ¶ *Vir Macedo]* *Philippum ſignificat Alexandri Magni patrem, qui multas ciuitates auro proditoribus dato cepit & diruit.* ¶ *Munera nauium Sæuos illaqueant duces]* *Dicit Piratas, propter rapacitatem ſcilicet. Piratæ enim propter cupiditatem lucri, latrocinia exercent, & ſæpe periclitantur. Et eſt ordo: Duces nauium non Munera nauium.* ¶ *Creſcentē ſequitur cura pecuniā]* *Senſus eſt: Curā & famem, maiorū, ſcilicet, diuitiarū augeri dicit queſtus cupiditate, ut Iuuenal. Creſcit amor nūmi, quantū ipſa pecunia creſcit.* ¶ *Iure perhorrui]* *Pecuniarū deſideriū meritò ſpreui. Horrui timore curarum, uel honorū potentia.*

¶ *Verticem]*

¶ Verticem] Augmentum diuitiarum & celſitudinem dignitatum. ¶ Mecœnas equitũ decus] Mecœnas eques Romanus fuit, nec uoluit tranſire in ordinem ſenatorum.

PORPHYRION. ¶ Incluſam Danaen] Hæc Ode ad Mecœnatẽ ſcripta eſt, quæ initium quidem habet ab habitatione Danaes. Cæterum tractat, quæ ſit uis auri, & quantum potentiæ habeat. Per hoc oſtendit factam fabulam de aureo imbre Danaës, ut oſtendatur nihil non poſſe aureo aut pecunia expugnari. ¶ Nocturnis ab adulteris] Belle nocturnis adulteris, quia adulteris nox apta eſt. ¶ Si non Acriſium uirginis abditæ Cuſtodem pauidum Iupiter & Venus riſiſſent] Senſus eſt: Acriſius filiæ Danaës pudicitiam diligentiſsimè cuſtodiſſet, ſi non diligentiam hanc eluſam uellent Venus ac Iupiter in aurum uerſus, quod preciũ uidetur fuiſſe concubitus. ¶ Aurum per medios ire ſatellites] In hoc iam exceſſu conſilium eſt fabulæ, quam in principio poſuit. ¶ Concidit auguris Argiui domus ob lucrum] Amphiarai, ſcilicet, quem Eriphyle uxor, corrupta monili aureo, prodidit. ¶ Diffidit urbium Portas uir Macedo] Philippum ſignificat Alexandri Magni patrem. ¶ Illaqueãt] Id eſt, capiunt. ¶ Creſcentem ſequitur cura pecuniam] Reprehendit eos, qui pecuniam ſic concupiſcunt tanquam fœliciores futuri, cùm tanto plus ſollicitudinis ac curæ habeant, quanto maiorem pecuniam acquirant. ¶ Maiorumq; fames] Pecuniarum maiorũ, ſcilicet, & nunc famem pro deſiderio poſuit metaphoricôs. Dicit autem, quod reuera uidemus tanto cupidiores auarioresq; fieri homines, quanto plus acquirant.

Quanto quiſq; ſibi plura negauerit,
A` dijs plura feret. nil cupientium
Nudus caſtra peto: & tranſuga, diuitum
Partes linquere geſtio,
Contemptæ dominus ſplendidior rei:
Quàm, ſi quidquid arat non piger Appulus
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ, ſiluaq; iugerum
Paucorum, & ſegetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit ſorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læſtrigonia Bacchus in amphora
Langueſcit mihi, nec pinguia Gallicis
Creſcunt uellera paſcuis:

ACRON. ¶ Quanto quiſque ſibi plura negauerit] Quãtò diuitias magis ſpreuerit, contentus mediocritate cẽſus, nec habenti ambitum fortunæ maioris, tanto deorũ fauore dicit abeſſe nihil poſſe. ¶ Et transfuga] Quia dixerat caſtra, ſeruauit metaphorã ſignificando. Transfugã dixit tanquam qui à diuitiarum uitijs ſignificet ſe tranſire uelle ad uirtutis inſignia. ¶ Contentæ] Id eſt, cõpoſitæ & mediocris. ¶ Impiger] Laborioſus. ¶ Magnas inter opes inops] Propter inſatiabilem cupiditatem. Inopẽ enim ſe oſtendit rei deſideratæ auarus, tanquam non habeat quod quærit. ut Iuuenalis. Egẽti uiuere fato. ¶ Puræ riuus aquæ] Laus mediocritatis ſub agelli deſcriptione. ¶ Et ſegetis certa fides meæ] Vbertas fertilis glebæ, non decipiens ſpẽ domini, uel laborẽ agro ſuo præſtitum. ¶ Beatior] Multa Africæ patrimonia poſsidente. Ordo eſt: Et certa fides meæ ſegetis, beatior imperio fertilis Africæ falli fulgentem ſorte id eſt, illum qui per ſortem fulget, & non natura. Nam naturale eſt, ut quis paucis paruisq; contentus ſit. ¶ Quanquã nec Calabræ mella ferunt apes] In Calabria enim ſunt flores aptiſsimi apibus. Per mella autem negat ſe uti poſſeſsione Calabriæ. ¶ Nec Læſtrigonia Bacchus in amphora] Formiana ſeu Sicula, in quibus locis Cyclopes fuerunt, qui Læſtrigones uocabantur. ¶ Langueſcit] Id eſt, ueteraſcit.

PORPHYRION. ¶ Quanto quiſq; ſibi plura negauerit, A` dijs plura feret] Bella

relatio

relatio. Senſus eſt: Agellus meus quamuis oneri mihi ſit, locupletiorem me tamen facit, nihil amplius, ſcilicet, deſiderans, quàm ille eſt. Qui ſibi clarus uideretur, quòd latiſſimas multaſq; habebat in Aphrica poſſeſſiones, hoc ergo fallitur, ille locuples quod ſe beatiorem iudicet. ¶ Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes] Licet nec in Calebria poſſideas quid inquit, ubi mel optimũ naſcitur. ¶ Nec Læſtrigonia] Læſtrigones oppidum Campaniæ Formias tenuiſſe dicuntur. In illa autem regione quoniam ſaxoſa eſt, precioſiſſimũ uinum Campanũ naſcitur. ¶ Bacchus in amphora Langueſcit] Bacchus langueſcit, quaſi ſeneſcit, ac per hoc ueteraſcit. Et paulò poſt ait: Promere lãguidiora uina.

Importuna tamen pauperies abeſt.
Nec, ſi plura uelim, tu dare deneges.
Contracto melius parua cupidine
Vectigalia porrigam:
Quàm ſi Mygdonijs regnum Alyattici
Campis continuem. multa petentibus,
Deſunt multa, bene eſt, cui Deus obtulit
Parca, quod ſatis eſt, manu.

ACR. ¶ Importuna pauperies] Quæ importunos facit & odioſos. Poterat tamen quæſtio oriri, qua crederetur poëtam dixiſſe contraria, ut cùm ſuperius dixerit, ſe transfugam diuitum; hic dicat ſibi pauperiem abeſſe: ſed conuenit, nec contrarium eſt, ut qui diuitum transfuga eſt, importunus paupertate non ſit, quã eligit, & quam libenter appetit. ¶ Nec ſi plura uelim] Plura, quàm habeo. Humanitatem circa ſe Mecœnatis oſtendit. ¶ Contracto cupidine] Mitigato & repulſo deſiderio diuitiarum. Efficientem poſuit pro eo, quod efficitur. ¶ Vectigalia porrigã] Id eſt, paruus poſſeſſor minora perſoluam tributa. ¶ Regnũ Halyattici] Halyatticus rex Lydiæ pater Crœſi, qui opimo uſus eſt imperio. ¶ Bene eſt cui Deus obtulit Parca quod ſatis eſt manu] Omnia frugalitati ſuppetere & nihil deeſſe dicit.

PORPH. ¶ Contracto melius parua cupidine Vectigalia porrigam] Senſus communis eſt & manifeſtus: Ait enim paruo contentum plus ſe uideri poſſidere, quàm ſi multum habens, amplius deſideret. Reipublicæ autem redditus, dicuntur uectigalia. ¶ Quam ſi Mygdonijs regnum Alyattici Campis continuem] Ordo eſt: Quam ſi Mygdonijs campis regnum. Alyatici continuem. Alyattus autem rex Perſarum dicitur fuiſſe, uel (ut alij dicunt) rex Lydorum pater Crœſi. ¶ Bene eſt cui Deus obtulit Parca, quod ſatis eſt, manu] Subaudiendum hic extrinſecus pronomen, quod eſt ei. ut ſit: Bene eſt ei, cui Deus obtulit parca manu, quod ſatis eſt.

AD AELIVM LAMIAM.

Ode XVII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--u---uu-u-
--u---uu-u-
--u---u-u
-uu-uu-u--

AEli uetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt,
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne faſtos:
Autore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lyrim

ACR. ¶ Aeli] Aeliũ Lamiã alloquitur ſenatorẽ. Aeliorũ aũt familia à Lamo Formiarum regẽ oriri affirmata eſt: unde et Lamiarum cognomẽ nobilib. inditũ eſt, quod uulgo Lamiũ genus uocabatur. Iuuen. Lamiarũ cæde madenti. ¶ Vetuſto] Id eſt, antiquo. ¶ Quãdo] Siquidem. ¶ Faſtos. Qui nobilitatis in poſteros memoriam teſtarentur. Per faſtos autem conſules uult accipi. Lucanus: Qui dat noua nomina faſtis.

POR. ¶ *Aeli uetuſto nobilis ab Lamo*] *Aelium Lamiam alloquitur ſenatorem. Aeliorum familiam ab Lamo Formiarum rege oriri affirmat, & inde Lamiæ cognomen ijs adhæſiſſe.* ¶ *Qui Formiarum mœnia*] *Formiani potentiores uidentur fuiſſe Minturnenſibus, & eorum agros tenuiſſe.* Et *innantem Maricæ Littoribus tenuiſſe Lyrim*] *Lyris per mediam urbem Minturnenſium labitur. Maricam autem Minturnenſes maximè colunt, cuius etiam lucus in ipſa Minturnenſi ciuitate eſt.*

Latè tyrannus. cras folijs nemus
Multis, & alga littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab euro
Sternet: aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix. dum potes, aridum
Compone lignum: cras genium mero
Curabis, & porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

ACR. ¶ *Latè tyrannus*] *Alibi pro domino, alibi pro crudeli, alibi pro potẽte ponitur, ut: Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe tyranni.* ¶ *Tenuiſſe Lyrim*] *Lyris fluuius eſt Campaniæ, interfluens urbem Minturnenſium: de quo Lucan. Et umbroſæ Lyris per regna Maricæ. Ordo eſt, Et latè tyrannus dicitur tenuiſſe Lyrim innatantẽ littoribus Maricæ. Marica nympha fuit, à qua fluuius nomẽ accepit.* ¶ *Cras folijs nemus*] *De futuræ tẽpeſtatis indicio. Vt, omnia plenis Rura natãt foſſis. Ordo eſt: Tẽpeſtas demiſſa ab Euro ſternet cras nemus multis folijs, & ſternet littus inutili alga.* ¶ *Annoſa cornix*] *Diu uiuens. Iuuen. Exẽplum uitæ fuit à cornice ſecũdæ.* ¶ *Dum potes aridũ Compone lignũ*] *Dum permitteris ſerenitate, ſtrue ad faciendum ſacrificiũ.* ¶ *Et porco bimeſtri*] *Duos menſes habẽte, aut certe duos annos uoluit ſignificare à Luna cõputatos.* ¶ *Cũ famulis operũ ſolutis*] *Cũ uacãtibus ſeruis, & ab opere feriatis. Oſtendit aũt tẽpus hiemis, dũ ad focũ parari hortatur, & ſacrificiũ genio inſtitui, ut: Inuitat genialis hiems. Et: Ante focũ, ſi frigus erit. ſi meſsis, in umbra.*

POR. ¶ *Latè tyrannus*] *Qui ad Lyrim uſq; regnum ſuũ extenderit. Aquæ niſi fallit augur annoſa cornix*] *Etiã Virgilius dicit cornices pluuiæ imminentis præſagas eſſe, cum ait: Tũ cornix plena pluuiã uocat improba uoce. Augurem pro præſaga, id eſt, diuina poſuit. Annoſam autẽ ait, Quoniam mille annos uiuere affirmatur. Dum potes, aridum Compone lignum, cras genium mero Curabis, & porco bimeſtri.* ¶ *Cum famulis operum ſolutis*] *Intelligendũ in uilla fuiſſe Lamiam, quam ideo hortatur apud focum epulari ſic enim ſolent ruſtici hieme, cùm feriati ſunt, quod ipſum manifeſtatur ex eo, quod dixerit, Genium curabis cum famulis operum ſolutis. Talia ſunt & illa Virgiliana: Inuitat genialis hiems. Et ante focum ſi frigus erit: ſi meſsis, in umbra.*

AD FAVNVM.

Ode XVIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: *Iam ſatis terris, niuis atq; diræ.*

-∪---∪∪-∪-∪
-∪---∪∪-∪-∪
-∪---∪∪-∪--
-∪∪--

FAune Nympharum fugientum amator,
Per meos fines, & aprica rura
Lenis incedas, abeaſq; paruis
Aequus alumnis.
Si tener pleno cadit hœdus anno,

ACR. ¶ *Faune Nympharũ fugientũ amator*] *Quaſi celeritate ſua Nymphæ Faunorum petulantiã fugiant.* ¶ *Aprica rura*] *Amœna, temperata, ut: Duceret apricis in collibus uua colorem.* ¶ *Paruis æquus alumnis*] *Alumnis, ruris uernulis, quos maxime Fauni lædere dicũtur.* ¶ *Lenis incedas*] *Propitius placatus.* ¶ *Pleno anno*] *Id eſt, completo. Annuale ſe ei oſtendit facere ſacrificium. Si autem, ſi quid eſt, ut: Veſtro ſi munere tellus.* ¶ *Cadit*] *Immolatur.*

POR. ¶ *Faune Nympharum*] *Faunum inuocat, quem aiunt inferum ac peſtilentem Deum eſſe.*

ſecum

ſecundū quæ et nunc Horatius loquitur, cùm eū orat ut lenis per agros ſuos tranſeat. Et Virg. in ſeptimo, cum apud Mephitem peſtiferi odoris pallidum lucum habere oſtendit, & in conſulendo oraculo, eius uideri multa ſimulacra miris modis uolitantia ¶ Fugientum amator] Per laſciuiam dicit fugientium, tale eſt illud: Et fugit ad ſalices, et ſe cupit antè uideri. ¶ Si tener pleno cadet hœdus anno] Significat ſemper ſe ei anniuerſarium ſacrum hœdo facere.

Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina cratere: uetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboſo pecus omne campo,
Cùm tibi Nonæ redeunt decembres,
Feſtus in pratis uacat ocioſo
Cum boue pagus:
Inter audaces lupus errat agnos,
Spargit agreſtes tibi ſilua frondes:
Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

ACR. ¶ Veneris ſodali] Dixit Veneris ſodali ideo, Quia ſine Cerere & Libero friget Venus. ¶ Vetus ara] Non ætatis cultu deſerta, ſed multo thure ſuccenſa. Oſtendit autē ſe deos multis ſacrificijs donaſſe, quibus promeratur, quæ petit. Ludit herboſo pecus omne campo] Tanquā deuotionem diei, in numinis honorem, etiam pecudes laſciuiendo ſentirent. ¶ Cum tibi Nonæ redeunt Decembres] Nonis Decembribus Faunalia & Faunorum cultus dicebātur. ¶ Feſtus in pratis] Id eſt, tua feſtā celebrans. In pratis aūt quia Faunalia in ſiluis & in pratis celebrabantur. ¶ Vacat ocioſo Cū boue pagus] In pagis enim & in compitis celebrari talia conſueuerunt. ut Virg. Præmiaq; ingētes pagos & cōpita circum Theſidæ poſuere, atq; inter pocula læti Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres. ¶ Inter audaces lupus errat agnos] Non ſemper audaces agnos, ſed illo die, tanquam qui numinis interuentu non timeant, quòd honori Fauni applicat, feſtiuitatis ſuæ tempore lupos nocere pecudibus non ſinentis. ¶ Spargit agreſtes tibi ſilua frondes] Veluti ſilua per amœnitatem frondes ſpargeret, ut: Spargite humum folijs, inducite frondibus umbras. ¶ Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pede terram] Cultu uinearum liberatus, & Fauno ſacrificans, ut: Inuitat genialis hiems curaſq; reſoluit. Ter uerò ad rithmum retulit.

PORPH. ¶ Vina cratere] Craterem Veneris ſodalem dixit, quia ſine Cerere et Libero friget Venus. ¶ Ludit herboſo pecus omne campo, Cū tibi Nonæ redeunt decembres] Nonis decembribus Faunalia ſunt, hoc eſt, dies feſtus Fauni, in cuius honorem pecudes laſciuiunt. ¶ Inter audaces lupus errat agnos] Non ſemper audaces, ſed illo die, quo uidelicet non timeant lupum inter ſe errantem, & hoc interueniente numine Fauni euenire dicit, qui quaſi die feſto ſuo uult pecora, quæ ſub tutela ſua ſunt, ſine periculo eſſe, ¶ Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pede terram] Inuiſam terram foſſoribus meritò dixit, quòd in ea laborent cùm fodiunt. Naturale eſt enim omnibus odiſſe laboris ſui materiam. Significatur autem agreſtes cum Feſto Fauni feriati ludant, in terra tripudiare.

AD TELEPHVM.

Ode XIX. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.

- - - ∪ ∪ - ∪ -
- - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ -

QVantum diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori

ACR. ¶ Quantum diſtet ab Inacho] Telephum Græcū poëtam, ſodalem ſuū alloquitur iocoſè eum corripiens, quòd hiſtorias non pertinentes ad propoſitū potius loquatur, quàm quæ ſint apta cōuiuio. Alij uolunt reprehendi Telephum, quòd quantum temporis intereſſet, ab Inacho uſq; ad Codrum quæreret, deinde conuerſus ad puerum, ut impari numero cyathorum faciat potiones hortatur. Codrus rex Athenienſium & Lacedæmoniorum fuit, hic imminētibus hoſtibus pro patria ſe deuouit;

nouit, reſpōſo incitatus oraculi, quo prædictū fuerat eos uincere poſſe, quorū dux fuiſſet occiſus, hoc dum peruulgatū fuiſſet, cœpit uitari ne occideretur. Mutato poſtea habitu, gregarij militis ueſte ad caſtra hoſtium perrexit, magnis iniurijs agens, ut occideretur obtinuit. ut Virg. Aut iurgia Codri.

¶ PORPHYR. ¶ *Quantum diſtat ab Inacho Codrus*] *Telephum adoleſcentem alloquitur, quia quæ pertinent ad conuiuij præſentis apparatus non narraret. Deinde conuerſus ad puerum hortatur, ut impari numero cyathorum repotiones faciat.* ¶ *Quātum diſtet ab Inacho Codrus, pro patria non timidus mori*] *Comparationem, inquit, facit uirtutum Inachi & Codri. Codrus aūt Athenienſium dux fuit, qui ut patriæ uictoriam pararet, interimendum ſe Lacedæmonijs obtulit. De Inachi autem uirtutibus nulla extitit hiſtoria.*

Narras, & genus Aeaci
 Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.
Quo Chium precio cadum
 Mercemur: quis aquam temperet ignibus,
Quo præbente domum, & quota
 Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere nouæ,
 Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ tribus, aut nouem
 Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impares,
 Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates, treis prohibet ſupra,
 Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis iuncta ſororibus.
 Inſanire iuuat, cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
 Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?

ACR. ¶ *Et genus Aeaci*] *Aui Achillis. Per has autem fabulas hiſtoriam Græcam ſignificat.* ¶ *Sacro bella ſub Ilio*] *Quia à numinibus muri facti dicebantur Troiani, hoc eſt, Neptuno et Apolline, ut Virg. Cuperem cùm uertere ab imo, Structa meis manibus, periuræ mœnia Troiæ.* ¶ *Quo Chium precio cadum*] *Aut peregrinum uinum dixit, aut uas uino precioſius.* ¶ *Tēperet ignibus*] *Tepefaciat, nam tepefactis aquis ſolebant Græci uina temperare.* ¶ *Quo*] *Aliquo.* ¶ *Et quota*] *Supple hora, ordinale nomen eſt.* ¶ *Pelignis caream frigoribus*] *Pelignum oppidum eſt Sabinorum frigidæ regionis.* ¶ *Da noctis mediæ*] *Id eſt, Bibamus in honorem mediæ noctis, & nouæ lunæ, & auguris Murenæ.* ¶ *Da puer auguris Murenæ*] *Puerum pincernam alloquitur. Hoc modo ueteres feſtiuitatē conuiuiorum celebrare conſueuerant, ut ſingulos uini cyathos, ſub ſingulorum deorum aut chariſsimorū hominum nomine, in pocula dici iuberent.* ¶ *Tribus aut nouē*] *Vt, numero Deus impare gaudet, Tribus aūt aut nouē, aut propter Muſas, aut propter Charitas, quia lætitiā dabant.* ¶ *Attonitus*] *Quod nō inebrietur.* ¶ *Vates*] *Pro quolibet ſacricola.* ¶ *Treis prohibet ſupra*] *Ne ſi ſupra nouē addideris tres, ebrius factus exurgas in lites, quæ ſunt gratiæ leticiæq; cōtrariæ, ideò Gratiæ nudæ pinguntur, uelut i ſine dolo, ſine fraude, ſine aliquo uelamine.* ¶ *Cur Berecynthiæ*] *Berecynthius urbs Phrygiæ, unde et tibias Phrygas dicit, quæ Matris Deûm ſacris adhiberi cōſueuerāt, ad quarū cātus & à cōuiuantibus ſaltabatur, ut: Tympana uos buxusq; uocat Berecynthia matris Idææ.*

PORPH. ¶ *Sacro bella ſub Ilio*] *Sacrum Ilium dixit, ſecundum Homericum illud:* ἴλιον ἱερὸν. ¶ *Quo præbente domum & quota*] *Ad epulandum præbente, ſcilicet, quomodo ſolent dicere apud quem & quota.* ¶ *Pelignis caream frigoribus*] *Vtrum in Peligno oppido uult intelligi dici: an, ut ſolent poëtæ, ſpeciem pro genere poſuerit, ut: Lenis innatat alnus Miſſa Pado.* ¶ *Da lunæ propere nouæ*] *Sicut ueteres ſingulos uini cyathos ſub ſingulorū deorū, aut chariſsimorū ſibi nominibus ſolebant in poculum defundere, ſecundum quæ nunc hæc dicuntur.* ¶ *Tribus aut nouē*] *Secundum illud: Numero deus impare gaudet.* ¶ *Treis prohibet ſupra Rixarum metuens tangere Gratia*] *Ait ſupra nouem cyathos ſi tres addideris, futurū, ut ebrius factus exurgas in lites, quæ, ſcilicet, cōtrariæ ſunt Gratiæ.* ¶ Cur.

tiæ. ¶ Cur Berecynthiæ Ceſſant flamina tibiæ?] Berecynthia urbs eſt Phrygiæ, ergo tibias Phrygias dicit, quæ ſacris Matris magnæ adhibentur, ad quarum cantus tamen ſolent & cominantes ſaltare.

Parcentes ego dexteras
  Odi: ſparge roſas. audiat inuidus
Dementem ſtrepitum Lycus:
  Et uicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
  Puro te ſimilem Telephe ueſpero,
Tempeſtiua petit Rhode,
  Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

ACR. ¶ Parcentes] Ocioſas à cantu, uel à miſcendo ceſſantes. ¶ Lycus] Vicinus, hilaritatis noſtræ ſtrepitum et inuidiam patiatur, ut Virg. Fit ſtrepitu tectis, noceſq; per ampla uolutant Atria. ¶ Non habilis Lyco] Vxor quæ puella ſeni inhabili coniuncta eſſet, unde et zelū eius oſtendit, dū non habilem dicit. ¶ Telephe] ordo eſt: Telephe tēpeſtiua Rhode petit te nitidū ſpiſſa coma, & puro ſimilē Veſpero, & eſt laus pulchritudinis Telephi. Nā & crinīū cōpoſitio iuuenibus aptatur.

POR. ¶ Parcentes ego dextras Odi] Id eſt, ocioſas, quæ neq; lyram percutiant, nec ſpargant roſas. ¶ Audiat inuidus Dementem ſtrepitū Lycus] Hilaritatis noſtræ inuidia rumpatur. ¶ Seni non habilis] Meritò non habilis, quia puella ſeni iuncta eſt. ¶ Tempeſtiua petit] Id eſt, matura rebus Venereis. ¶ Me lentus Glyceræ torret amor] Eleganter me lentus amor, quaſi latens & occultus nunc intelligendum, ut lentus ignis, quia latens ac ſine flamma urit.

AD PYRRHVM.

Ode XX. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-v---vv-v--
-v---vv-v--
-v---vv-v--
-vv-v

NOn uides quanto moueas periclo
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ,
Dura poſt paulò fugies inaudax
  Prælia raptor:
Cùm per obſtantes iuuenum cateruas
Ibit inſignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi præda cedat
  Maior, an illi.
Interim dum tu celeres ſagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos:

ACR. ¶ Non uides quanto] Hæc allegoricôs per cōmemorationem Pyrrhi Epirotarū regis, qui prò Tarentinis aduerſus Romanos pugnauit, ad Pyrrhum ſodalem dicuntur, qui puerū Nearchum nomine, à quadam fœmina dilectum, ſollicitè extrahere conatur. Facit aūt leænam urbē Romā, catulos eius urbis principes. ¶ Getulæ] Getulam pro magnitudine patriæ poſuit, ut Pœnorum qualis in aruis Saucius ille graui uenantum uulnere pectus. Tum demum mouet arma leo. Ordo eſt. Cùm per obſtantes cateruas iuuenum ibit grande certamen, repetens inſignem Nearchum nomine, aut equitem Romanum, quem Pyrrhus tenebat Epirota: aut obſcura elocutione in Pyrrhum ſodalem certamen ire dixit, in mulierem quæ certamen cum ea habitura eſſet, cupiens illi eripere Nearchum, ipſam enim Leænam grande certamen dixit. ¶ Tibi præda cedat] id eſt, ibi cognoſces, cui maior accedat uictoria, tibi an illi. Hortatur autem illum quieſcere, quia exhauſta ſemper dubios facit. ¶ Dentes acuit timendos] Seruat metaphorā Leænæ in Romæ commemoratione. ¶ Arbiter pugnæ] Vult intelligi non poſſe reſiſtere amori, commemoratione Paridis uicti libidine, nam fabulam tangit. ¶ Poſuiſſe nudo ſub pede palmam fertur] id eſt, fertur Veneri ſuccubuiſſe. Hoc eſt enim dicere poſuiſſe palmā ſub nudo pede, quod ceßiſſet libidini. Dicit autem Horatius fruſtrari Pyrrhum comitem conantem ab amore meretricis reuocare iuuenem.

POR. ¶ Non uides quanto moueas periclo] Hæc allegoricôs ad Pyrrhum ſodalem dicuntur, qui puerum Nearchum nunc à quadam fœmina dilectum ſollicitet, & ei extrahere conetur. ¶ Inaudax] Id eſt, non audax, ac per hoc timidus. ¶ Ibit inſignem repetens Nearchum Grande certamen, tibi præda cedat Maior, an illi] Obſcurā elocutionem quod certamen ipſum inire dicit, non mulierem quæ certamen cum Pyrrho factura ſit, cupiens ei eripere Nearchum puerum. ¶ Hæc dentes acuit timendos] Belle hoc dicitur de ea quam iamdudum ſub nomine Leænæ intelligi uoluit.

Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare uento
Sparſum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſa
Raptus ab Ida.

ACR. ¶ Arbiter pugnæ] Paris, quòd palmam iudicādo poſuerit ſub nudo pede Veneris, ut expleret uno uerbo fabulam: aut hunc puerum arbitrum certaminis poſuit, palmam contentionis ipſius calcantem, cui ſe amatum potiſſimum traderet. Porrò ſi regem Pyrrhum intelligere uelis, arbiter non iudex, ſed autor belli accipiendus eſt. ¶ Sparſum odoratis humerum capillis] Ambigue enim pueri tondebantur. Ad emphaſin uero Venereæ ſeruitutis, dicit illum habere humeros ſparſos odoratis capillis. ¶ Qualis aut Nireus fuit] Nireus tam ſpecioſus ab Homero traditur, ut Græcos omnes excepto Achille ſuperaret. ¶ Raptus ab Ida] Ganymeden dicit, ut: Quem præpes ab Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis.

PORPHYR. ¶ Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo Sub pede palmam] Hunc puerum arbitrum certaminis eſſe dicit, & palmam contentionis ipſius refert. Quòd ſi intelligi uoluit illum autorem certaminis futurum cui ſe tradere uoluerit. ¶ Qualis aut Nireus fuit] Nirei pulchritudinem & Homerus prædicauit.

AD AMPHORAM.

Ode XXI. Tricolos. Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-v-
--v---vv-v-
--v---v--
-vv-vv-v-v

O Nata mecum Conſule Mallio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem pia teſta ſomnum:
Quocunque lectum nomine Maſſicum
Seruas, moueri digna bono die,
Deſcende, Coruino iubente,
Promere languidiora uina.
Non ille, quanquàm Socraticis madet

ACR. ¶ O nata mecū conſule Mallio] Amphoram uini alloquitur, cuius uetuſtati annos ſuos comparat, & dicit ſe natum Mallio conſule, et eſt ordo: O pia teſta, nata mecum Mallio conſule. ¶ Siue geris iocos] Vino enim aut ioci, aut querelæ naſcūtur, uel diuerſa quæ memorat. Quocunque nomine) Ex omnibus ſupradictis, ſiue ad iocos, ſiue ad querelas, &c. ¶ Deſcende Coruino iubente] Coruinum ſe ad conuiuium inuitare ſignificat, in cuius ſe honorem uina oſtendit uetuſtiſſima prolaturum. Notanda elocutio, Deſcende promere, pro deſcende ut promas. ¶ Madet] Hoc eſt, fluens eſt philoſophiæ ſcientia, optat tamen uino fieri madentior.

PORPHYR. ¶ O nata mecum Conſule Mallio] Ioculariter ad amphoram, quam habebat in ueterano alloquitur, ut oſtenderet quam uetuſtum uinum habeat ſecum natum, dixit: Apparet

autem

autem Placcum & conſule Mallio natum eſſe. ¶ *Seu tu querelas ſiue geris iocos, Seu rixam & inſanos amores, Seu facilem pia teſta ſomnum*] *Belle hæc dicuntur: ut per uinum alij queruloſi, alij hilares fiunt ac ioco ſi, & quidam in conuiuio in rixam, quidam autem in cupiditatem Veneream efferueſcunt, nonnulli obdormiunt.* ¶ Deſcende Coruino iubente] Significat ſe Meſſalam Coruinũ paſcere, in cuius honorem uetuſtiſſimi uini amphoram promere uelit. ¶ Deſcende promere] Attende elocutionem, deſcende promere, deſcende ut promas, ut eſt illud: Bibere abſumo. ¶ Languidiora autem uina dixit uetuſtate lenita. Sic ergo & illud ſupra dictum: Nec Læſtrygonia Bacchus in amphora langueſcit mihi.

Sermonibus, te negliget horridus,
Narratur & priſci Catonis
Sæpe mero caluiſſe uirtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunq; duro: tu ſapientium
Curas: & arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyæo:
Tu ſpem reducis mentibus anxijs,
Vireſq;, & addis cornua pauperi,
Poſt te neq; iratos trementi
Regum apices, neq; militum arma.
Te liber, & ſi læta aderit Venus,
Segneſq; nodum ſoluere Gratiæ,
Viuæq; producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

AGR. ¶ Te negliget] Contemnet. ¶ Horridus] Triſtis, cẽſorius, ſeuerus. ¶ Priſci] Antiquioris, non Vticenſis. ¶ Caluiſſe, efferbuiſſe, ut: quamuis ſecreta proderet. ¶ Virtus] Ingenium ſiue prudẽtia. ¶ Tu lene tormentũ] Laus uini. Hoc eſt, ebrietate interdum prodis, quod per obſtinationem animi nõ poteſt extorqueri tormentis, prodendo enim ſecreta remouet tormentum. ¶ Mentibus anxijs] Id eſt, ſollicitis. Prudentibus etiã ad cogitationum leuamen uino præſtari, & remoueri triſtitiam.

¶ *Et addis cornua pauperi*] Id eſt, ſuperbiam, temeritatem, quam uino fieri per uiolationem cerebri uult intelligi. Ordo eſt: Et addis cornua pauperi & uires, poſt te, nec trementi iratos apices regum, neq; arma militum. ¶ Trementi] Id eſt pauperi, frigore trementi, & oſtendit ſuperiores & nobiles, ab inferioribus contemni per uinum. ¶ Te Liber & ſi leta aderit Venus] Ordo eſt, Te Liber & ſi aderit læta Venus, et Gratiæ ſegnes ſoluere nodum, & uiuæ lucernæ producẽt, dum Phœbus rediens fugat aſtra. ¶ Segneſq; nodum ſoluere Gratiæ] Hoc eſt, quæ nodum non ſoluant, quo connexæ ſunt, propterea hoc dictũ eſt, quia qui fida inter ſe gratia iunguntur, nunquam reſoluuntur ab amicitiæ fide, unde & ipſæ Gratiæ coniunctis ſecum manibus finguntur. ¶ Producent] In lucem ſe per gratiam & letitiam, ſignificat protracturum eſſe conuiuium. ¶ Fugat aſtra Phœbus] Vt, Stellis aurora fugatis.

PORPH. ¶ Non ille quanquam Socraticis madet Sermonibus, te negliget horridus] Ordo & ſenſus eſt: Non ille te negliget, nec eſt in hoc horridus quanquam philoſophiæ ſtudioſus ſit. ¶ Tu lene tormentum ingenio admoues] Quoniã & blanditur ebrietas, & extorquet plerunq; animi grauitatem. ¶ Vireſq; & addis cornua pauperi] Bene & hoc, quia interdum per ebrietatem homines humilitatis ſuæ obliti, in maiorem ſui fiduciam exurgunt, per quam melioribus non cedentes accenduntur temeritate. ¶ Per cornua autem uiolationem; & per hãc uiolentiam cerebri intelligi uult. ¶ Te Liber & ſi leta aderit Venus] Significat ſe ex hac amphora potando hilaritatem & gratiam conuiuij uſque in craſtinum mane producturum. ¶ Viuæq; producent lucernæ] Pro ardentibus dixit. ¶ Regum apices] Per apicem ſublimitatẽ honoris ac potentiæ ſignificat, ut ſupra oſtendimus. ¶ Segneſq; nodum ſoluere Gratiæ] Hoc eſt, quæ nodum non ſoluunt. Ad hoc autem id pertinet, quòd qui fida gratia inter ſe iuncti ſunt, nunquam ab amicitia ſoluuntur.

IN DIANAM.

Ode XXII. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-v---vv-v-v
-v---vv-v--
-v---vv-v--
--vv-v

MOntium cuſtos, nemorumq; uirgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter uocata audis, adimisq; leto
Diua triformis:
Imminens uillæ tua pinus eſto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

ACR. ¶ Montiũ cuſtos] Pinum Dianæ in agro ſuo cõſecrat, apud quam ſe uerrem quotannis ſacrificaturũ promittit. ¶ Ter uocata] Tria Dianæ poteſtas putabatur. Ipſa enim uenãtibus præeſſe dicebatur. Ipſa lucifera, in honorem Lucinæ. Vnde & Lucina à parturiẽtibus inuocatur. Ipſa Proſerpina, ideoq; ter uocata. Nam & ipſa prior à Latona dicitur edita, tum matrem etiam in fratris partu iuuiſſe. ¶ Diua triformis] Vt, Tria uirginis ora Dianæ. ¶ Imminens uillæ] Ordo eſt: Pinus imminens uillæ, tua eſto, pro ſit: & ſic eſt melius dictum, quàm ſi dicatur, eſto aduerbium concedentis. ¶ Exactos] Finitos. ¶ Verris obliquum meditantis ictum] Modum ferientis porci deſcribit. Nam ſæuius lędunt uerres, cùm tranſuerſim feriunt iuxta dentium naturam.

PORPH. ¶ Montium cuſtos nemorumq; uirgo] Dianæ pinum in fundo ſuo conſecrat. Apud quam quotannis ſe ſacrificaturum repromittit. Quæ laborantes utero puellas Ter uocata audis] Secundum Græcorum opinionem, qui parientibus Dianam adeſſe dicunt, quam ideò Lucinam appellamus, quòd lucem naſcentibus tribuat. ¶ Diua triformis] Vt dicatur manifeſtum, quia, ſcilicet, eadem exiſtimatur Lucina, Diana, Proſerpina.

AD PHIDILEN.

Ode XXIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-v-
--v---vv-v-
--v---v--
-vv-vv-v--

COelo ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente luna ruſtica Phidile,
Si thure placaris, & horna
Fruge Lares, auidaq; porca:
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda uitis, nec ſterilem ſeges
Rubiginem, aut dulces alumni

ACR. ¶ Cœlo ſupinas ſi tuleris manus] Quãdam Phidilen alloquitur, ſuadẽs deos magis puris manibus, & bona coli cõſcientia deberi quàm uictimis. Supinas uerò dixit, ad ſuperiora palmas apertas & expanſas, ut: Tendoq; ſupinas Ad cœlum cum uoce manus. ¶ Naſcente luna] Solent enim ruſticæ mulieres in initio primæ lunæ preces cœlo effundere. ¶ Horna] Annua, uel noua, ab horno deriuatur. ¶ Fruge] Vino nouello. Nunc uſq; Tuſci horna, nouella uina dicunt. Nam & uino ſacrificabatur, ut: Vinaq; fundebat pateris: & fruge, ut Et ſalſæ fruges. Sal enim cum farre incendebatur. Vt, Farre pio, & plena ſupplex ueneratur acerra. ¶ Dulces alumni] Quos nutrimentorum commendaret affectio. Vt, Interea dulces pendent circum oſcula nati.

POR

PORPHYR. ¶ *Cœlo ſupinas ſi tuleris manus*] Hac Ode quandam Phidilen alloquitur, dicens ei deos puris manibus & bona cõſcientia colendos eſſe. ¶ *Supinas*] Id eſt, ſupplices. ut Virg. *Tendoq; ſupinas Ad cœlum cum uoce manus.*

Pomifero graue tempus anno.
Nam quæ niuali paſcitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices,
Aut creſcit Albanis in herbis
Victima, Pontificum ſecures
Ceruice tinget. te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragiliq; myrto.
Immunis aram ſi tetigit manus,
Non ſumptuoſa blandior hoſtia,
Mollibit auerſos penates
Farre pio, & ſaliente mica.

ACR. ¶ *Pomifero graue tempus anno*] *Pomorũ enim uario guſtu langueſcũt corpora autumno, quorum eo tempore maxima copia eſt. Nam & graue & peſtilẽs tempus eſt, ut* Iuuen. *Iam letifero cedente pruinis Autumno. Iubet ergo neceßitate temporis, deuotione & ſupplicationibus deos mitigari.* ¶ *Nam quæ niuali*] Ordo eſt: *Nam uictima, quæ paſcitur niuali Algido, inter quercus & ilices, aut quæ creſcit in Albanis herbis, tinget ſecures pontificum ceruice, id eſt, magnæ uictimæ potentib. cõueniunt.* ¶ *Te nihil attinet*] *Diſtare dicit inter publica et priuata ſacrificia. Et aliud pontificibus conuenire, qui ad immolandum dijs hoſtias magnas inquirunt, aliud uelut priuatim debere præparari, hoc eſt, aut myrtum, aut rorem marinum.* Ordo eſt: Te coronantem paruos deos *marino rore & fragili myrto, nihil attinet tentare illos multa cæde bidentium.* Bidentes proprie dicuntur *oues, duos annos habentes: ſic uocatæ ab eminentioribus dentibus, qui circa duos annos naſcuntur.* ¶ *Immunis aram ſi tetigit manus*] *Immunis, ſcelerum ſubaudiendum, id eſt, innocens.* Ordo eſt: *Si manus immunis ſcelerum tetigit aram, ſumptuoſa hoſtis non mollibit auerſos penates, blandior pio farre & ſaliente mica.* ¶ *Saliente mica*] Rationẽ *uoluit ſalis incenſi monſtrare, quod crepitare & exilire flamma conſueuit.* Et nota *plus ualere far, id eſt, paruum ſacrificium cum innocentia, quàm magnum cum ſcelere.* ¶ Mollibit] Placabit. ¶ *Auerſos*] Iratas, *offenſos.*

POR. ¶ *Pomifero anno*] *Pro pomifera parte anni, id eſt, tempore autumnali, quod eſt graue & peſtilens.* ¶ *Nam quæ niuali paſcitur* Algido Deuota] Dicit *aliud conuenire pontificibus, aliud qui priuatos lares ſuos ornant.* Illos *enim hoſtias magnas dijs immolare debere: hos autem myrto & marino rore contentos eſſe debere.* Deuota *autem abſolute dicitur, & ſignificat dijs deſtinata.* Ordo eſt, Deuota *uictima quæ paſcitur niuali* Algido *inter quercus et ilices, aut creſcit in* Albanis *herbis, tinget ſecures* Pontificum *ceruice.* ¶ Coronantem *marino* Rore *deos fragiliq; myrto*] Marinum *rorem hodieq; in* Italia *uirgultum quoddam appellant.* ¶ *Immunis aram ſi tetigit manus*] Subaudiendum *extrinſecus ſcelerum, aut quid tale, quia immunem ſcelerum manum uult intelligi, id eſt, à ſceleribus purã, quã dicit blandiorẽ dijs eſſe farre, & granis ſacrificantẽ, quàm ſi ſumptuoſam hoſtiã ſacrificet.* ¶ *Non ſumptuoſa blandior hoſtia*] Nominatiui *caſus ſunt ſumptuoſa & hoſtia, quia ſenſus eſt:* Non *blandior dijs ſumptuoſa hoſtia per ſacrificium, quàm manus quæ innocẽs farre & ſaliente mica ſacrificat.* Salientem *aũt micam ſalis granũ intellige, quòd ſaliat, cùm in ignem miſſum ſit.*

IN AVAROS.

Ode XXIIII. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: *Sic te diua potens Cypri.*

---VV-VV.
---VV.--VV-V.

Inta-

INtactis opulentior
Theſauris Arabum, & diuitijs Indiæ,
Cęmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis, & mare Ponticum:
Si figit adamantinos
Summis uerticibus dira neceſsitas
Clauos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campeſtres melius Scythæ,
Quorum plauſtra uagas rite trahunt domos,
Viuunt, & rigidi Getæ,
Immetata quibus iugera liberas
Fruges, & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua,
Defunctumq́ laboribus
Aequali recreat ſorte uicarius,
Illic matre carentibus
Priuignis mulier temperat innocens,
Nec dotata regit uirum
Coniunx, nec nitido fidit adultero.
Dos eſt magna, parentium
Virtus, & metuens alterius uiri
Certo fœdere caſtitas:
Et peccare nefas, aut precium eſt mori.
O' quiſquis uolet impias
Cedes, aut rabiem tollere ciuicam

*ACR. ¶ Intactis opulentior theſauris] Generaliter hac Ode inuehitur in luxuriam omnia prophanantẽ, & ædificijs nouis non terram tãtum, ſed etiã maria occupantem. Ordo eſt: Tu, ſupple, auare opulentior intactis theſauris Arabum, & diuitis Indiæ, licet occupes omne Tyrrhenum mare, & mare Ponticum tuis cæmentis, non expedies animum metu et caput laqueis mortis, ſiquidem dira neceßitas figit adamãtinos clauos ſummis uerticibus. ¶ Arabum & diuitis Indiæ] Ditißimas gentes ad diuitiarũ emphaſin poſuit. ¶ Cæmentis] Saxis ad fabricandũ prouiſis. ¶ Adamantinos] Qui frangi non poſſunt pro metalli ſolliditate. ¶ Dira neceßitas] Pro morte poſuit neceſſitatem. Senſus aũt hic eſt: Quãuis multa poßideas ampla, non tamen ſyncera & certa uoluptate his frui potes. Quippe cùm neceßitate mortis aſtricta ſit humana conditio, ne poßis te ullo remedio inde, aut præmio redimere. Adamantinos autem clauos pro mortis neceßitate poſuit, quæ uinci & expugnari non poteſt. ¶ Campeſtres melius Scythæ] Scythæ campeſtres dicti, eô quòd in campis ſine tectis ſub tentorijs uiuant, quæ carpentis mouentur, ut Salluſtius: Quibus plauſtra ſedes ſunt. ¶ Rigidi Getæ] Aſperi, fortes, propter frigidam regionem, ut: Sine Getis inferre manũ. ¶ Nec cultura placet longior annua] Id eſt, qui non plus colant, niſi quod expenſis unius anni ſufficiat, continuæ ſedis incerti. ¶ Defunctumq́ laboribus] Id eſt, liberatum, ut: Magnis pelagi defuncte periclis. ¶ Aequali recreat ſorte uicarius] In laboribus ſuccedendo unus alteri. ¶ Illic matre] Ordo eſt. Illic innocens mulier temperat, id eſt, parat pocula priuignis carentibus matre, id eſt, non ſunt odia nouercarum. ¶ Nec dotata regit uirum] Dos eſt donum puellarum nubentium. Caſtitatem laudat exemplo barbarico, eò quòd dotem habent uirtutem parentum, & amorem coniugum, quæ uiros uitantes externos, ſeruant pudicitiam coniugalem. ¶ Et peccare nefas, aut precium eſt mori] Mortem precium dixit eſſe peccati, & eſt ſenſus: Et peccare, aut eſt illis nefas, aut eſt pœna mori, nam ad ſuperiora reſpicit.

POR. ¶ Intactis opulentior Theſauris] Hac Ode generaliter inuehitur in luxuriam omnem omnia prophanantem, & ædificijs nouis non terram tantum, uerum etiã maria occupantem. ¶ Dira neceßitas] Neceßitatem hic pro morte poſuit. Senſus autem: Quamuis multa ampla poßideas, non tamen ſyncera uoluptate his frui potes, quippe cùm neceßitati mortis te obſtrictum eſſe ſcias, nec poßis inde te ullo remedio, aut præmio redimere. Adamantinos autem clauos pro neceßitate mortis, quæ dura eſt & immutabilis, non male conceptione dictum eſt.

¶ Cant

¶ Campeſtres melius Scythæ] Quod in campis ſine tectis uiuant dicti ſunt, de quibus & Saluſt. Sic ait, Scythæ Nomades tenent, quibus plauſtra ſedes ſunt. ¶ Et rigidi Getæ] Thraces ſunt, quos rigidos dixit, propter frigora regionum earum. ¶ Immetata quibus iugera liberas Fruges & Cererem ferunt] Immetata, id eſt, interminata. Commune autem inter ſe Barbaris ſolum eorũ eſſe, omnibus notum eſt. ¶ Nec cultura placet longior annua] Hoc eſt, nec plus colunt, quàm unde unius anni fructum percipiant. ¶ Defunctumq; laboribus Aequali recreat ſorte uicarius] Vicem laborandi inter ſe præſtare barbaros oſtendit. ¶ Et metuens alterius uiri] Subaudiendum extrinſecus, concubitum. ¶ Et peccare nefas, aut precium mori] Hoc eſt, peccare nefas uidetur: aut qui peccauerit, morte pœnas luit. ¶ O quiſquis] Non recte à ſuperiore Ode hæc ſeparata ſunt, cùm inde pendeant, & illis annexa ſint.

Si quæret pater urbium
  Subſcribi ſtatuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
  Clarus pòſt genitis. quatenus, heu nefas,
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quærimus inuidi?
Quid triſtes querimoniæ,
  Si non ſupplicio culpa reciditur?
Quid leges ſine moribus
  Vanæ proficiunt? ſi, neq; feruidis
Pars incluſa caloribus
  Mundi, nec Boreæ finitimum latus

ACR. ¶ Si quæret pater urbium] Si ſit, qui uelit patriæ pater uocari & ſtatuarum titulos habere, is tollat licentiam præſumendi, & illicita non præſumat admittere. ¶ Clarus poſt genitis] Aut poſtea laudetur in filijs, aut ob ſeueritatis & correctionis inſtitutum poſteris admirandus. ¶ Quatenus] Quandiu: Nam quatenus aduerbium eſt, interdum temporis, interdum loci; quatinus uerò coniunctio eſt tantum. ¶ Incolumem] Incorruptam, ſine corrigentis diſtrictione ſeruatã. ¶ Sublatam] Remotam: nam uirtus ſic quærenda eſt, ut ſemper præ oculis habeatur, ſed ſic uirtutem quærimus, ut ſemper abſens ſit cauſa, uidelicet, noſtræ maliciæ. ¶ Quid triſtes querimoniæ] Quid de malis iuuat moribus conqueri, ſi non culpa i. etiã pœna cõpeſcitur? ¶ Quid leges ſine moribus Vanæ proficiunt?] Vanas dicit leges, niſi moribus et honeſtate ſeruentur, unũ pendet ex altero, ideò ſũt uanæ, quia ſine moribus. ¶ Si neq; feruidis pars incluſa caloribus Mundi, nec Boreæ] Si nihil poteſt obſtare cupiditatibus, per quas non tantũ leges irrumpuntur, uerumetiam rerum natura expugnatur lucri cauſa, dum iam nec inhabitabiles orbis regiones poßint prohibere commertia. ¶ Finitimum latus] Nobis uicinum, nam Septentrionalis plaga nobis uicinior eſt, utpote in qua eſt axis. Vt Virgilius: Hic uertex nobis ſemper ſublimis. Et aut ſic nobis intelligendum, aut quod eſt melius, Nec latus finitimum boreæ, id eſt, gelido climati, ut ſit ſenſus: ſi nec plaga finitima gelu, abigit mercatorem. Vult autem intelligi Septentrionem, tanquàm nec hæc, quæ interdicta ſunt natura, abigant mercatorem.

PORPH. ¶ Si quæret pater urbium ſubſcribi ſtatuis] Id eſt, ſi uult gratiã apud ciues ſuos collocare, per quam mereatur, ut publicæ ſtatuæ ponantur, & in titulo earum pater urbium aſcribatur. Virtutem incolumem odimus. ¶ Sublatam ex oculis quærimus inuidi] Qui bonos uiros incolumes odimus, etiam mortuos oderimus, ipſe oſtendit in quærendo inuideri. Vere enim per inuidiam fit, ut boni uiri dum amißi ſint deſiderentur. ¶ Quid triſtes querimoniæ] Intelligo, proficiunt. Senſus eſt autem. Quid prodeſt nos de malis moribus conqueri, ſi non licentia pœna compeſcitur? ¶ Quid leges ſine moribus] Senſus eſt: Vanæ ſunt leges, ſi non obſeruentur à moribus. ¶ Si neque feruidis Pars incluſa caloribus] Id eſt, ſi nihil poteſt obſtare cupiditatibus, per quas nõ tantùm leges rumpuntur, uerum etiam ipſa natura expugnatur, hominibus lucri cauſa adeuntibus pœnè inhabitabiles orbis terræ regiones. ¶ Nec Boreæ finitimum latus] Quomodo finitimum latus Boreæ dicit auſtrali nõ

minato

minato, cùm inter ſe hæc longinqua, & toto orbe diuiſa ſint? nunquid & huic elocutioni ſubtiliorē in‑tellectum adhibemus, ut nec particulam bis accipiamus, ſemel ſic intelligētes, finitimum Boreæ latus: iterum ſimpliciter, Nec Boreæ finitimum latus, durataéq; niues mercatorem abigunt.

Durataéq; ſolo niues
 Mercatorem abigunt: horrida callidi
Vincunt æquora nauitæ.
 Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quid uis & facere, & pati,
 Virtutisq; uiam deſerit arduæ.
Vel nos in Capitolium
 Quô clamor uocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
 Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali
 Mittamus, ſcelerum ſi bene pœnitet.
Eradenda cupidinis
 Praui ſunt elementa, & teneræ nimis
Mentes aſperioribus
 Formandæ ſtudijs. neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer,
 Venariq; timet, ludere doctior,
Seu Græco iubeas trocho,
 Seu malis, uetita legibus alea:
Cùm periura patris fides
 Conſortem, ſocium fallat, & hoſpitem,
Indignoq; pecuniam
 Hæredi properet: ſcilicet improbæ
Creſcunt diuitiæ, tamen
 Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.

ACR. ¶ *Durataéq; ſolo niues*] *Gelu, nimietate frigoris, ſolidatæ.* ¶ *Abigunt*] *Cohibēt, repellunt.* ¶ *Callidi*] *Cupiditatū & uitiorum diſtinguit origines, primum enim dicit quod negatum mortalibus elementum, nauigijs tētatum eſt, inde ad maiora perrectum. Vnde & Virgilius: Pauca tamen ſuberunt priſcæ ueſtigia fraudis, Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris Oppida, quæ iubeāt telluri infindere ſulcos.* ¶ *Magnum pauperies opprobrium, iubet Quid uis & facere, & pati*] *Hoc eſt, ex quo cœpit probro eſſe pauperies, & crimini dari, per omne nefas diuitiæ quæri cœperunt, ut: Et quē ſuaſiſſet egeſtas Vile nefas.* ¶ *Virtutis*] *Fortiū factorum, ſiue philoſophiæ, quibus erat amica et grata pauperies.* ¶ *Vel nos*] *Ordo eſt: Si bene pœnitet ſcelerū, eradenda ſunt elemēta prauæ cupidinis, id eſt, cupiditatis, & nimis teneræ mētes aſperioribus ſtudijs formandæ: uel in Capitoliū, quô uocat nos clamor & turba fauentiū, uel in proximum mare mittamus gemmas & lapides & inutile aurum, materiam ſummi mali.* ¶ *Summi materiem mali*] *Summum malum auaritiam dixit, ex qua uitia omnia procreantur.* ¶ *Et teneræ nimis*] *Duplex intellectus eſt, utrum puerorum mentes teneras dicat eſſe formandas ad aſperiora ſtudia, hoc eſt, fortiora: an certè luxurioſorum mentes teneras appellat, quas uult abiectis luxuriæ inſtrumētis, auro & gemmis, aſperioribus ſtudijs informari.* ¶ *Ingenuus puer*] *Ingenuum, ciuem Romanum uoluit intelligi, ſiue nobilem, ut: Ingenui uultus puer ingenuiq; pudoris.* ¶ *Ludere doctior*] *Culpat Romanos quos omiſſo exercitij ſtudio ad Græcos, ineptos luxurioſosq; ludos, filios tranſtuliſſe cōmemorat.* ¶ *Vetita legibus alea*] *Luſus aleæ puniuntur propter nuditatis inceſtum.* ¶ *Cùm periura patris fides*] *Cum patris familiæ fides, ad congregandam hæredi pecuniam, periura hoſpites fallat & ſocios.* ¶ *Indignoq; pecuniam*] *Hæc inquit, quæ per ſcelus acquiruntur, congreganti nihil proſunt, dum relicta indignis hæredibus per luxuriam conſumuntur. Vt, Male parta, malè dilabūtur.* ¶ *Curtæ neſcio*] *Cupido ſemper adeſt aliquid abeſt rei, nunquam tantum res creſcit, ut ſufficere uideatur cupiditati.*

PORPH. ¶ *Magnū pauperies opprobrium iubet Quiduis & facere et pati*] *Ex quo cœpit, inquit, paupertas probroſa eſſe, & oſtentum uideri, per omne nefas diuitiæ quæri cœperunt.*

¶ Vir‑

¶ Virtusq; uiam deſerit arduæ] Opprobrium ſcilicet paupertatis uiam deſerit uirtutis. ¶ Scelerum ſi bene pœnitet] Bene pro ualde poſitũ, ut apud Ennium frequenter. ¶ Et teneræ nimis Mentes] Vtrum puerorum mentes teneras, minis digitisq; formandas & aſperiora ſtudia? an uerò luxurioſorum mentes teneras appellat, quas uult abiectis gemmis & auro formari ad aſperiora ſtudia? ¶ Neſcit equo rudis Hærere ingenuus puer] Iraſcitur Romanos omiſſo militaris exercitij ſtudio, ad Græcos ineptos luxurioſosq; luſus tranſiſſe.

¶ Cum periura patris fides Conſortem ſocium fallat, & hoſpitem] Non eſt, inquit, mirũ augeri quotidie cenſum unicuiq; priuatorum, cum omnes ſcelere graſſentur in hoſpitem, in ſocium, in conſortem, acquirendi ſtudio. & tamen nihil tum his prodeſt, quia indignis hæc heredibus relicturi ſunt, qui corrupti luxuria ſeruare hæc ſcilicet, non poſſunt. ¶ Tamen Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei] Hoc ad ipſam auaritiæ naturam refertur, cui cùm nihil deſit, ſemper uidetur deeſſe.

AD BACCHVM.

Ode XXV, Dicolos, Diſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.

---vv-v-

---vv--vv-v-

QVò me Bacche rapis tui
  Plenũ? quæ nemora, & quos agor in ſpecus
Velox mente noua? quibus
  Antris egregij Cæſaris audiar
Aeternum meditans decus
  Stellis inſerere, & conſilio Iouis?
Dicam inſigne, recens, adhuc
  Indictum ore alio. non ſecus in iugis
Ex ſomnis ſtupet Euhyas,
  Hebrum proſpiciens, & niue candidam
Thracen, ac pede barbaro
  Luſtratam Rhodopen: ut mihi deuio

ACRON. ¶ Quo me Bacche ra] Hac Ode Liberum patrem inuocat, eò quòd ipſe muſicus deus ſit, petens ab eo, ut ſe in ſecreta nemorum ſuorũ ducat, ubi numine eius repletus, Cæſaris Auguſti laudes canat. allegoricôs ſignificans nõ ſufficere ſpiritũ ſuum laudibus Auguſti, niſi numinis eius iuuetur inſtinctu. ¶ Aut quos agor in ſpecus] Hic maſculino genere ſpecus poſuit, dicitur & hoc ſpecus. ¶ Mente noua] Quæ nouam faciat præſentia numinis, hoc eſt, homini inconſuetam. Quibus antris] Grauiter pronunciandum. Ordo eſt: Quibus antris meditans, audiar inſerere ſtellis, & concilio Iouis æternum decus egregij Cæſaris? ¶ Decus] Conſecrationem dicit. ¶ Indictum ore alio] Ab alio adhuc non dictũ. ¶ Ex ſomnis] Vigilans per furorem: ¶ Euhyas] Baccha, Libera. Senſus eſt. Non aliter Baccha, proſpiciens Hebrum fluuium Thraciæ, uel Rodopen montem, regionis eiuſdem delectatur, quam ego uidens nemora, ſcripturus Cæſaris conſecrationem in antris muſicis. ¶ Vt] Quemadmodum.

¶ Deuio] Vaticinanti. Repleti enim numinis per deuia agi & remota, conſueuerant. Deuium dictum à uia remotum.

PORPHYRION. ¶ Quo me] Hac Ode inuocat Liberum patrem, petens ab eo ut ſe in ſecreta aliqua nemorum ſuorum ducat, ubi numine eius mentem inſtinctus Cæſaris Auguſti laudes canat. Per quæ uidetur allegoricôs ſignificare non ſufficere ſpiritum ſuum laudibus Auguſti ſine Liberi numine, nam & ipſe muſicus Deus eſt. ¶ Quibus antris] Quibus graui ſono pronunciandũ, eſt enim ſubiũnctiua particula. Quia præpoſuit, Quos agor in ſpecus, ſubiunxit: Quibus antris: in quo & ἐπεξήγησις figura denotanda, qui prædicti ſpecus antra ſunt.

tra ſunt. ¶ *Aeternum meditans decus*] *Conſecrationem dicit.* ¶ *Indictum ore alio*] *Per hæc primum ſe Lyrica tangere ſignat.* ¶ *Hebrum proſpiciens*] *Hebrus eſt Thraciæ ſluuius.* ¶ *Rhodopen*] *Mons Thraciæ.* ¶ *Vt mihi deuio*] *Deuium eſt à uia remotum, ac per hoc in ſiluis ac ſolitudinibus agentem. Dixit autem allegoricos dici, quando per ea intelligi uult, ſe inuſitatum Romanis carmen tractare.*

Ripas, & uacuum nemus
 Mirari libet. ô Naiadum potens,
Baccharumq́; ualentium,
 Proceras manibus uertere fraxinos.
Nil paruum, aut humili modo,
 Nil mortale loquar. dulce periculum eſt
O' Lenæe ſequi deum,
 Cingentem uiridi tempora pampino.

ACRON. ¶ *O' Naiadum potens*] *Dionyſius habens poteſtatem in Nymphis uel in Bacchis.* ¶ *Vertere fraxinos*] *Tantum uirium Liberi ſignificat eſſe cultricibus, ut arbores radicitus poßint euertere, numinis eius inſtinctu.*

¶ *Nil mortale loquar*] *Nihil quod mortali conueniat, ſi me in tuos ſpecus ac ſecreta nemorum duxeris.* ¶ *Cingentem*] *Amphibolice dictū, utrum ſibi tantum cingentem, an quoſcunq; ſuo nomine replere conſueuit.*

PORPHYRION. ¶ *Proceras manibus uertere fraxinos*] *Vult intelligi, tantas uires cultricibus Liberi patris, inſtinctu numinis eius eſſe, ut etiā proceras arbores radicitus poſſint uertere.* ¶ *Nil mortale loquar*] *Subaudiendum, ſi me in tuos ſpecus ac ſecreta nemorum duxeris.* ¶ *Cingentem uideri tempora pampino*] *Vtrum ſibi tantum ea cingentem, an quoſcunq; numine ſuo complere dignatur.*

AD VENEREM.

Ode XXVI. Tricolos, Tetraſtrophos. *ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.*

--v---vv-vv
--v---vv-v-
--v---v--
-vv-vv-v-v

VIxi puellis nuper idoneus,
 Et militaui non ſine gloria:
Nunc arma, defunctumq́; bello
 Barbiton hic paries habebit:
Læuum marinæ qui Veneris latus
 Cuſtodit. hic hic ponite lucida
 Funalia, & uectes, & arcus
 Oppoſitis foribus minaces.

ACRON. ¶ *Vixi puellis nuper idoneus*] *Hac Ode uideri uult iam renunciare carminibus, & lyram conſecrare, & amare deſinere.* ¶ *Idoneus*] *Voluptati ſufficiens.* ¶ *Et militaui*] *Allegoricôs militiā nunc amorem uocat.* ¶ *Non ſine gloria*] *Non ſine opinione boni amatoris.* ¶ *Arma*] *Bene amatoris arma, Lyram dixit.* ¶ *Marinæ*] *Mari orte, ut: Fas omne eſt Cytherea, meis te fidere regnis, Vnde genus ducis. Atque ideo ἀφροδίτη eſt dicta ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, id eſt, à ſpuma, & eſt ordo: Qui paries marinæ Veneris læuū latus cuſtodit, ac per hoc in ſiniſtra parte templi pendebit.* ¶ *Funalia*] *Supple quib. luminaria ſuſpendi conſueuerant.* ¶ *Et uectes*] *Hæc inſtrumenta amoris uult intelligi, quibus faſtus etiam per uim contemnentium ſuperantur.*

POR. ¶ *Vixi puellis*] *Hac Ode uidetur iam renunciare carminib. & lyrā conſecrare & amare deſinere.* ¶ *Et militaui*] *Allegoricôs militiā nunc amorē uocat.* ¶ *Defunctumq;*] *Perſeuerat in allegoria.* ¶ *Defunctū bello Barbiton*] *Quando ſignās amores ſuos ſe barbito cecinisse, quod eſt organi genus.* ¶ *Leuū marinæ*] *Conſecratum Veneri barbiton ſuſpendere in templo eius dicit in parte ſiniſtra.* ¶ *Hic ponite*] *Hæc inſtrumenta amoris intelligi uult.*

O', quæ beatum diua tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sithonia niue
Regina, ſublimi flagello
Tange Chloēn ſemel arrogantem.

ACR. *O' quæ beatā diua tenes Cyprū*] *In Cypro enim inſula Venus ſpecialiter colitur, ſimiliter et apud Memphim, id eſt, Aegyptū, quod ideo carere niue dixit; quia calida regio eſt.* ¶ *Sithonia niue*] *A' prouincia nomen niuibus dedit, ut: Sithoniaſq; niues hyemis ſubeamus aquoſæ.* ¶ *Sublimi flagello*] *In altum ſublato ictu, quod fit, dum quis uehementius uult ferire, & ideò Chloēn, quia arrogans eſt, & ſuperba amantibus, percuti uulnere graui dicit debere amoris plaga Venerei.*

POR. ¶ *Memphim*] *Mēphis in Aegypto ciuitas eſt, quā merito carere niue dicit, qā in Aegypto nunq̄ eſt nix, ideo calidior eſt. Sithonij aūt Thraces ſunt ubi multa nix, unde κατ' ἐξοχὴν Sithoniā niuē dixit.* ¶ *Sublimi*] *Id eſt, in alto ſubleuato. Hoc enim fit cū quis uehemētius uelit petere. Vult aūt Chloēn quod ſit arrogās et ſuperba amātib. uel una amoris plaga à Venere pcuti.*

AD GALATEAM NAVIGATVRVM.

Ode XXVII. *Dicolos Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris, niuis atq; diræ.*

-υ---υυ-υ--
-υ---υυ-υ-υ
-υ---υυ-υ-υ
-υυ--

IMpios parræ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, aut ab agro
Raua decurrens lupa Lanuuino
Fœtaq; uulpes:
Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagittæ
Terruit mannos. ego cui timebo
Prouidus auſpex?
Antequam ſtanteis repetat paludes
Imbrium diuina auis imminentum.
Oſcinem coruum prece ſuſcitabo,
Solis ab ortu.

ACR. ¶ *Impios parræ recinētis*] *Amicā peregre proficiſcentē inuitus dimittens, timet ne malis pergat auſpicijs & optat ut impij potius, q̄ ipſa, augurio parræ auis uel cæterorū, quæ ſubijcit, proficiſcātur. Et per iſtam cōmemorationem omniū aduerſorū, nititur eam reuocare ab itinere diſpoſito.*

¶ *Raua*] *Aut colore oculorum torua, aut uoce nō clara, aut certe rabida.* ¶ *Raua*] *Fulua ſiue ſubnigra, aut rauca, id eſt, uocis obtuſe. Rauus enim color dicitur niger mixtus cū fuluo.* ¶ *Si per obliquū ſimilis ſagittæ*] *Serpētis celeritate etiā animalia deterreri dicit, id eſt, ſi tantæ celeritatis eſt ſerpens ut irrationabilia terreat.* ¶ *Rumpat*] *Id eſt, incidat, id eſt, interpellat tibi inſtitutū iter.* ¶ *Mannos*] *Burdos: Manni ideo dicti, q manſuetudine manuū familiarius ſequantur.* *Imbriū diuina auis imminentium*] *Diuinā cornicē dicit imminentiū imbrium præſciā, ut: Tum cornix plena pluuias uocat improba uoce. Paludes aūt finito die repetere conſueuerat.* ¶ *Oſcinē coruum*] *Oſcines dicuntur aues, quæ uoce auguriū faciūt, præpetes, quæ uolatu. ut, Vir. Qui uolucrū linguas q præpetis omina pennæ.* ¶ *Solis ab ortu*] *Ab ortu ſolis proſpera coruū omina ſunt, aduerſa ab occaſu.*

POR. *Impios Parræ recinentis omen Ducat*] *Amicā peregre proficiſcentē dimittēs inuitus*

ne malis auſpicijs exeat, timet, & optat ut impij potius q̃ ipſa auſpicio parræ auis & cæterorum quæ ſubijcit, proficiſcantur. ¶ Raua decurrens] Raua lupa, à colore dicitur. ¶ Rumpat &c. ſerpens iter inſtitutū] Vt ſit in tranſuerſam uiā, impios ducat, nō impios reuocet, hoc eſt pius ſerpens. ¶ Terruit Mānos] Manni equi dicūtur puſilli, quos uulgo burdos uocāt, nam & hoc ad omen dicit pertinere, q̃ manni terreātur. ¶ Antequā ſtantes repetat paludes] Cornix antequā repetat paludes, quā cornicē imbrium imminentiū diuinā ait, quia pluuiā futurā ſignificare ſolet quod etiā Vir. oſtendit: Tūc cornix plena pluuiā uocat improba uoce. Paludes aūt nō ad anni tēpus pertinēt, ſed ad diei. ¶ Oſcinem coruū prece ſuſcitabo] Oſcinem coruū inuocabo inquit ACR. ¶ Sis licet fœlix] Ordo eſt Galatea ſis fœlix & memor noſtri, licet uiuas ubicunq; mauis, id eſt, etſi ſine me eſſe mauis, ſis tamē fœlix. ¶ Teq; nec læuus uetet ire picus] A ſiniſtra picū mali ominis dicit, & uagam uolatu cornicem. ¶ Trepidet] Feſtinet, ut: Ne trepidate uiri. Vel trepidet uentorū flatu uel murmure pelagi. ¶ Pronus Orion] In occaſum uergēs. Orion tēpeſtuoſus eſt, et quia amicā non ualet precibus retinere, minis tempeſtatis conatur, Vt: Dū pelago deſæuit hiems, & aquoſus Orion. ¶ Ego qd ſit ater Adriæ noui ſinus] Futuræ ſe noſſe ſigna tempeſtatis oſtendit, uel ex Adriatici maris ſono, uel ex flatu Iapygis uēti, q ex ſereno ſubitā facit tempeſtatē. ¶ Et quid albus Peccet Iapyx] Aut propter erectionem fluctuū, aut colorē uacuarū nubium. ¶ Hoſtiū uxores] Nec feritati barbaricæ, nec puerili ſciētiæ incognita dicit eſſe poſſe futuræ tēpeſtatis indicia. ¶ Sic et Europæ] Id eſt, Quemadmodū tu præſumptuoſè ſumis peregrinationē: ſic & Europa præſumptuoſè credidit niueū latus doloſo tauro, & uide qd paſſa ſit. ¶ Doloſo] Falſo Ioui in taurū mutato. ¶ Scatentē Belluis pontū] Repletum, pullulantē, frementē, ebullientē. ¶ Mediasq; fraudes] Non fraudes medias, ſed in medio dolo cognitas, nec ante repertas. ¶ Palluit audax] Vehemēter timuit. Id quod efficitur poſuit pro efficiente, id eſt, quæ ante audax fuerat, tūc palluit. ¶ Studioſa florū] Id eſt, quæ Nymphis ſtudebat facere floreas coronas. ¶ Subluſtri] In crepuſculo, uel ex luce. Quæ ſimul centū] Ordo eſt: Quæ ſimul attigit Cretē potentem centū oppidis, uicta furore dixit, O pater, et pietas relictum nomen filiæ. ¶ Pater ô relictum] Europe gemiſcentis uerba, ô patris pietas reliquiſti nomen filiæ. ¶ Leuis una mors eſt Virginū culpæ] Quantò minus uirgo peccare debet, eô peccans digna maiore ſupplicio eſt. leuior ſiquidē mors eſt uita, q̃ iactura pudoris, ut Ferroq; auerte dolorem. ¶ Vigilans ne ploro] Sic

Sis licet felix ubicunq; mauis,
Et memor noſtri Galatea uiuas,
Teq; nec læuus uetet ire picus,
Nec uaga cornix:
Sed uides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? ego quid ſit ater
Adriæ noui ſinus, & quid albus
Peccet Iapyx.
Hoſtium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis auſtri, &
Aequoris nigri fremitum, & trementes
Verbere ripas.
Sic & Europe niueum doloſo
Credidit tauro latus, & ſcatentem
Belluis pontum, mediasq; fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitæ Nymphis opifex coronæ
Nocte ſubluſtri nihil, aſtra præter
Vidit & undas.
Quæ ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, pater ô relictum
Filiæ nomen, pietasq; dixit
Victa furore.
Vnde? quô ueni? leuis una mors eſt
Virginum culpæ. uigilans ne ploro
Turpe commiſſum? an uitijs carentem
Ludit imago

ro] *Sic incredibile dicit factũ, ut ſibi ſomno etiam ſimile uideatur.* ¶ Ludit imago] *Pro ſomno dicitur, ut: Si nunquã fallat imago. Et eſt ſenſus: An ſine uitio ſum, & hoc potius ſomnio.*

POR. ¶ *Sed uides quanto*] Decenter *pericula nauigationis oſtendit, quib. illam retineat. Nam reuocare non audet. In occaſum aũt pronus* Orion *intelligendus, nam tũc magnæ tempeſtates.* ¶ Et trementes uerbere] Verbere *fluctuũ aut uentorũ.* ¶ Sic & Europæ] *Sic, hoc eſt, dũ eam blandus in mare placidũ* Iupiter *inducit. Hæc aũt comparatio* Iapygi *uento confertur, qui incipit placidus, mox in tempeſtates citatur.* ¶ Mediasq; *fraudes* Palluit *audax*] Ad *ludum audax, nõ tunc cum palluit.* ¶ Nocte *ſubluſtri*] Pro *ſublucida.* ¶ Pater ô *relictum* Filiæ *nomẽ*] Europæ *ingemiſcentis uerba ſunt. Et filiæ relictũ, pro à filia relictum.* ¶ Victa *furore*] Nũc *errore mẽtis uel amore.* ¶ Leuis *una mors eſt* Virginũ *culpæ*] Quantò *minus peccare uirgo debet, eò in peccatis digna maiori ſupplicio eſt.* ¶ Vigilans'ne *ploro*] Bene *tamen incredibile factum eſt, ut uideatur hoc etiam ſimile ſomno.* ¶ Ludit] *Id eſt pro ſomno.*

Vanaq́; quæ porta fugiens eburna
Somnum ducit? melius'ne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratæ, lacerare ferro, &
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monſtri.
Impudens liqui patrios penateis:
Impudens orcum moror, ô deorum
Si quis hæc audis, utinam inter errem
Nuda leones.
Ante quam turpis macies decentes
Occupet malas, teneræq́; ſuccus
Defluat prædæ, ſpecioſa quæro
Paſcere tigres.
Vilis Europæ, pater urget abſens
Quid mori ceſſas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te ſequuta,
Lædere collum.
Siue te rupes, & acuta leto
Saxa delectant, age te procellæ
Crede ueloci, niſi herile mauis
Carpere penſum
Regius ſanguis, dominæq́; tradi
Barbaræ pellex, aderat querenti
Perfidum ridens Venus, & remiſſo
Filius arcu.

ACR. ¶ *Porta fugiens eburna*] Per *quam ſomnia uana emittũtur, ut altera candenti perfecta nitens elephanto, Sed falſa ad cœlũ mittunt inſomnia manes.* ¶ Infamem] *Aut famoſum, aut certe ſibi infamem.* ¶ Dedat *iratæ lacerare ferro*] Vt: Non *potui abreptum diuellere corpus, & undis ſpargere, ut indignationẽ ſimilis ſexus indignatione mõſtraret.* ¶ Modò] *Paulò ante, ut:* Quem *modò nauali Mneſtheus certamine uictor Conſequitur.* ¶ Impudens] Turpiter *nomen pro aduerbio. Eadẽ, inquit, impudentia uiuo, quã patriã reliq.* O] *Interiectio eſt.* ¶ Turpis *macies*] Quæ *turpes facit.* Ante *deteriorationẽ formæ optat perire.* ¶ Succus] Viriditas *qua pulchritudo corporis ſignatur, ut:* Corpus *ſolidũ, & ſucci plenũ.* ¶ Pater *urget abſens*] Inſequitur, *ut mori debeat etiã abſentis timore.* Zona *bene te ſecuta*] Tanquã *quæ adiutura ſit mortis neglectæ conſilium ideo bene ſecuta.* ¶ Age *te procellæ* Crede *ueloci*] *Id eſt, uento & mari, tanquã quæ magis debeat ſe tempeſtatib. tradere peritura, aut præceps per abrupta dimitti, quã dominæ imperium ſeruiendo perferre.* ¶ Pellex] Concubina, *ut exagger. ẽ feritatẽ barbaricã, addit pellex, id eſt, quæ ſic me inſequitur, ut pellex ſim, timens meæ pulchritudini.* ¶ Perfidũ] Doloſum ¶ Ridens Venus] Epitheton Veneris, *& ad præſens eſt magis cõueniens, eô q, ridet eam imagine iuuenci deceptã, q,* Veneri *iraſceretur, ueluti uere pecudis illuſa concubitu.* ¶ Et *remiſſo* Filius *arcu*] Merito, *remiſſo arcu* Cupido, *tanquam qui* Europæ *iam debellaſſet pudorem.*

POR. ¶ Quæ porta fugiens eburna] Virgilianū. Altera candenti perfecta nitens elephanto, Sed falſa ad cœlū mittunt inſomnia manes. ¶ Impudens liqui patrios penates, Impudēs orcum moror] Id eſt, Eadem impudentia uiuo qua patriā reliqui. ¶ Speciosa quæro paſcere Tigres] γυναικείως ſollicita eſt, ne deſinat eſſe ſpecioſa, quæ deſiderat quamprimū uenire, dum pulchritudo ſua ſecum ſit. ¶ Vilis Europe pater urget abſens] Dubium non eſt, inquit, quin me pater abſentem uilem extimet & appellet, credens me amantem perſecutam, & ideo moriendū eſt, ut priorum horum obliuiſcar. ¶ Zona bene te ſecuta] Quæ adiutura ſit mortis conſilium. ¶ Aderat querenti Perfidum ridens Venus] Etſi perpetuum antè poſitum, nunc tamen epitheton conuenientius ad præſentia pertinet: Ridet enim, & quòd eam imago iuuenci deceperit, & quòd illa iraſcatur, quaſi uerè à pecore decepta ſit.

Mox ubi luſit ſatis, abſtineto
Dixit irarum, calidæq́; rixæ,
Non tibi inuiſus laceranda reddet
Cornua taurus.
Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?
Mitte ſingultus, bene ferre magnam
Diſce fortunam: tua ſectus orbis
Nomina ducet.

ACR. ¶ Abſtineto irarū] Ceſſa ab ira. ¶ Calidæq; rixæ] De calore animi uenientis, uel furoris cōmotione, id eſt, cōmotione poſteaq̄ paſſa eſt diu illā caſus ſuos cōqueri, uelut facti autoris ignaram. ¶ Non tibi inuiſus] Ironice dictū quia minata fuerat ſe cornua tauri fracturā, id eſt, non lacerabis eum, cùm ſe tibi rurſus obtulerit. ¶ Sectus] Diuiſus, eô q̄ una pars orbis Europæ nomē accepit, altera Aſia dicta eſt. ut, Europa atq; Aſia pulſus. ¶ Nomina ducet] Id eſt, ex tuo nomine dicetur.

POR. ¶ Mox ubi luſit ſatis] Poſtquam diu paſſa eſt illā ignarā ſuæ fœlicitatis, de caſu ſuo cōqueri. ¶ Laceranda reddet Cornua taurus] Ne laceres eū, inquit, cùm ſe tibi rurſus obtulerit. ¶ Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis] Ambiguū, utrum hoc dicat, neſcis te coniugem Iouis eſſe: an uerò neſcis te gerere coniugem Iouis. Vt ſi dicas: Neſcis eſſe conſul? ¶ Tua ſectus orbis Nomina ducet] Id eſt, diuiſus, quia ab huius nomine, pars orbis Europa appellata eſt.

AD LYDEN.

Ode XXVIII. Dicolos Diſtrophos, ut Sic te diua potens Cypri.

---uu-u-
---uu--uu-uu

FEſto quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum
Lyde ſtrenua Cæcubum,
Munitæq́; adhibe uim ſapientiæ
Inclinare meridiem
Sentis, ac ueluti ſtet uolucris dies:
Parcis deripere horreo
Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram
Nos Cantabimus inuicem
Neptunum, & uirides Nereidum comas:

ACR. ¶ Feſto quid potius die Neptuni faciā] Id eſt, Quid magis faciendū eſt feſto Neptunaliū die, q̄ ut uinum Cæcubū depromatur? ¶ Amicā ſuam alloquitur. Lyde ſtrenua] Id eſt, cita. ¶ Cæcubū] Vinū dictū uolūt, eô quod ebrietas cæcet & confundat ingenium. ¶ Munitæq; adhibe uim ſapientiæ] Munitæ, quæ nulli caſui ſubiecta eſt. Bene aūt ait uim ſapiētiæ uino adhiberi. ¶ Inclinare meridiē ſentis] Sētis, hoc eſt, cernis inclinare diē in occaſum, qui maior fieri deberet & augeri lætitia. ¶ Ac ueluti ſtet uolucris dies] Hortatur ad celeritatē promendi, dum dicit ad breuitatē impatientē morarū. ¶ Parcis] Ceſſas. Quaſi ſtet, cum celeriter non abeat. ¶ Bibuli] Proprium nomen, id eſt, Bibuli conſulatu reconditum. ¶ Virides] Herbis ſimiles aquæ fucatione.

POR. ¶ Feſto quid potius die] Neptunaliorũ diẽ eſſe ſignans ait, quæ res eſt quã potius debeam facere, q̃ uinum promere Neptunalibus? ¶ Munitæq; adhibe uim ſapientiæ] Munita ſapientia bene dicitur, quia nulli ſcilicet fortunæ ſubiecta eſt. Græci aũt aiunt uim ſapientiæ adhiberi per uinũ. ¶ Inclinare meridiẽ] In occaſum, ſcilicet diem inclinare. ¶ Deripere horreo ceſſantem Bibuli conſulis amphoram] Id eſt, in horreo ceſſantem, & quaſi reſidentem. Bibuli conſulis autem, eo anno, quo Bibulus conſulatum geſſit, natam.

Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris ſpicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Gnidon,
Fulgentesq́; tenet Cycladas, & Paphon
Iunctis uiſit oloribus.
Dicetur merita nox quoq; Nenia.

ACR. Recines] Iterum cãtabis, id eſt, alternatim cantabimus. ¶ Celeris ſpicula Cynthiæ] Dianæ, quæ trinominis dicitur. Ipſa enim Luna, ipſa Diana, & Proſerpina dicitur. Ideo modò Lunam pro Diana poſuit. ¶ Sũmo carmine] Aut maximo, aut in conſummatione carminis, id eſt, in fine, Veneris cantabimus laudes. ¶ Cycladas] Nomina inſularũ quas Venus uecta circumit cygnis. ¶ Merita nænia] Cõuenienti carmine. Nam quia tenebroſa nox eſt, merito lugubri carmine dicitur. Nænia enim carmẽ eſt, quod mortuis cãtabatur, in honorem inferorum. Sed quia noctem prædicaturus erat propter tenebras & ſomnum, quæ morti proxima creduntur. ideo dixit, Nænia noctis.

POR. ¶ Summo carmine] Id eſt, in conſummatione carminis Venerem cãtabimus. ¶ Iunctis uiſit oloribus] Oloribus, id eſt, cygnis iũctis uecta, reuiſit Gnidon, Cycladas Paphon. ¶ Dicetur merita nox quoque Nænia] Nænia eſt carmen quod in mortuos cantatur. Sed bene nocti hoc carmen accommodat, propter tenebras & ſomnum, quæ morti ſunt proxima.

AD MECOENATEM.

Ode XXIX. Tricolos, Tetraſtrophos. ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--u---uu-uu
--u---uu-u-
--u---u-u
-uu-uu-u--

TYrrhena regum progenies, tibi
Non ante uerſo lene merum cado
Cum flore Mecœnas roſarum, &
Preſſa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me eſt. eripe te moræ,
Ne ſemper udum Tibur & Eſulæ
Decliue contempleris aruum,
Telegoni iuga parricidæ.
Faſtidioſam deſere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum, & opes, ſtrepitumq́; Romæ.
Plerunq; gratæ diuitibus uices,
Mundæq; paruo ſub lare pauperum
Cœnæ, ſine aulæis, & oſtro
Sollicitam explicuere frontem

GLAR. ¶ Tyrrhena] Tuſca, & Tiberis Tyrrhenus dictus eſt, ut: Tyrrhenoq; boues in flumine lauit Iberas. Simile eſt aũt principiũ primæ Odes: Mecœnas atauis edite regibus. Inuitat aũt illũ ad epulas, cui deſtinatã uini amphorã & illibatã, iam apud ſe eſſe promittit. Ordo eſt: Mecœnas, Tyrrhena progenies regũ iamdudũ apud me tibi lene merũ, non antè uerſum cado cum flore roſarũ, & balanus preſſa tuis capillis. ¶ Preſſa] Infuſa tanq̃ iam capiti impreſſa. Balanus aũt herba unguentaria eſt, ex quo cõponuntur unguẽta, et ideo ſignificat unguentũ. ¶ Iamdudũ apud me eſt] Ac ſi diceret, hæc omnia tuo in honore iam diu ſeruantur apud me. ¶ Vdum Tybur] Propter copiã aquarũ. ¶ Et Aeſulæ] Nomen urbis alterius, in latere montis cõſtitutæ. ¶ De-

cliue contempleris] Turrim in hortis ſuis Mecœnas conſtruxiſſe dicebatur, unde hæc omnia proſpectaret. ¶ *Telegoni iuga parricidæ*] Tuſculũ ciuitas eſt, in iugo montis conſtituta. Hanc ſignificat nomine conditoris, à Telegono enim Circes filio fundata eſt, qui per ignorantiã patrem ſuũ Vlyſſẽ interemit. ¶ *Faſtidioſam deſere copiã*] Quæ faſtidiũ aliquando ingerit propter luxum, ut proprias aliquando delitias faſtidiat. ¶ *Plerunq; gratæ diuitibus uices*] Viciſſitudinem rerum dicit gratam ſolere eſſe diuitibus, quos interdum poſt diuitias & copias delectat familiarium mediocritas. Ordo eſt: Plerunq; mundæ cœnæ gratæ uices diuitibus, ſine auleis & oſtro, ſub paruo lare pauperum explicuere ſollicitam frontẽ, id eſt, triſtem & obductã rugis frontem lęticia extendere, hoc eſt explicauere. ut Plautus: Exporge frontem.

POR. ¶ *Tyrrhena regũ progenies*] Simile eſt illi hoc principiũ: Mecœnas atauis edite regibus. Et cur eum ſic appellat, ibi diximus. Inuitat aũt nunc Mecœnatẽ ad epulas, cui deſtinatã uini amphorã & illibatam iam apud ſe eſſe dixit. ¶ *Non ſemper udum Tibur & Eſulæ Decliue cõtempleris aruum, & Telegoni iuga parricidæ*] Tuſculũ ſignat, quod dicitur Telegonus Circes filius condidiſſe, qui per ignorantiã patrem ſuum Vlyſſem occidit. ¶ *Molem propinquã nubibus arduis*] Turrim dicit, quam Mecœnas dicitur in hortis ſuis extruxiſſe, unde hæc omnia proſpectabat. ¶ *Sollicitam explicuere frontem*] Id eſt, triſtem exhilarauere.

Iam clarus occultum Andromedes pater
  Oſtendit ignem, iam Procyon furit,
  Et ſtella ueſani leonis
  Sole dies referente ſiccos.
Iam paſtor umbras cum grege languido
  Riuumq́; feſſus quærit, & horridi
  Dumeta Siluani, caretq́;
  Ripa uagis taciturna uentis.
Tu ciuitatem quis deceat ſtatus
  Curas, & urbi ſollicitus times,
  Quid Seres & regnata Cyro
  Bactra parent, Tanaiſq́; diſcors.
Prudens futuri temporis exitum
  Caliginoſa nocte premit deus,
  Ridetq́;, ſi mortalis ultra
  Fas trepidat. quod adeſt memento
Componere æquus: cætera fluminis
  Ritu feruntur, nunc medio alueo
  Cum pace dilabentis Hetruſcum
  In mare, nunc lapides adeſos,
Sirpeſq́; raptas, & pecus, & domos
  Voluentis unà, non ſine montium
  Clamore uicinæq́; ſiluæ:
  Cùm fera diluuies quietos

ACR. ¶ *Andromedæ pater*] Cepheus Aethiopum rex Zetheus, qui inter ſidera collocatus dicitur proximus Orioni. ¶ *Oſtendit ignem*] Denũciat æſtatem, ut: Findit canis æſtifer arua. ¶ *Iam Procyõ furit*] Stella quæ ante caniculã oritur. ¶ *Cum grege languido*] Id eſt, æſtu fatigato, ut: Nunc etiã pecudes umbras, & frigora captant.

¶ *Ripa uagis taciturna uentis*] Quæ propter ſonitũ ſit uento non mota. ut: Aſpice uentoſi ceciderunt murmuris auræ. ¶ *Tu ciuitatem quis deceat ſtatus*] Quis ſtatus, id eſt, quis honor oſtendit autẽ Mecœnatẽ præfectũ urbi eo tẽpore fuiſſe. ¶ *Et recognita Cyro Bactra*] Cyrus rex Perſarũ fuit, ideo genus eius cõmemorat, ut: Vltima ſecũ Bactra uehit. ¶ *Tanaiſq; diſcors*] Tanais flumen in Meotidẽ paludẽ fluens. Diſcors aũt ideo dictum quia diſcernit Europã & Aſiam: ſiuæ quia incolæ regionis illius feroces ſunt, & frequenter inter ſe diſcordia colliduntur. ¶ *Prudens futuri*] Prudenter dicit deum feciſſe neſciri futura, tanquã qui hominẽ uellet pro breuitate uitæ uti præſentibus. Ordo eſt: Prudens premit deus exitũ futuri temporis caliginoſa nocte, & ridet ſi mortalis trepidat ultra fas. ¶ *Componere æquus*] Iuſtus finire, unde lites compoſitæ, dicuntur finitæ, ut: Non noſtrum inter uos tantas componere lites. ¶ *Cætera fluminis Ritu feruntur*] Dilabũtur. Hoc eſt, alia curſum ſuum habent, ut: Si brachia forte remiſit, Atq; illum in præceps prono rapit alueus amni.

anni. Ordo eſt: Cætera feruntur ritu fluminis, nunc cum pace dilabentis in Hetruſcũ mare media alueo, nunc uoluentis unà adeſos lapides, & raptas ſtirpes, & pecus, & domos. Per allegoriã deſcribit uarietates & uices uitæ humanæ, quæ dum quieta & læta eſt, ſubitò aduerſis caſibus inquietatur & perturbatur. ¶ Stirpes raptas] *Extirpatas, ut Rapidus montano flumine torrens Sternit agros, ſternit ſata læta, boumq́; labores.* ¶ Diluuies] *Nouè tempeſtatẽ dixit, cùm omnes autores hoc diluuium poſuiſſent.*

POR. ¶ *Iam clarus occultũ Andromedæ pater oſtendit ignem] Cepheus, qui, ſcilicet, inter ſidera receptus eſt.* ¶ *Iam Procyon furit] Stella eſt quæ ante caniculã oritur.* ¶ *Et ſtella uesani leonis] Stellã pro toto ſigno dixit, in quo ſolẽ neceſſe eſt eſſe mẽſe Auguſto, quod eſt feruẽtiſsimum anni tempus.* ¶ *Tu ciuitatem quis deceat ſtatus Curas] Apparet illo tempore præfectum urbi fuiſſe Mecœnatũ.* ¶ *Tanaisq́; diſcors] Tanais fluuius eſt fluens in Meotidẽ paludẽ & inde in Pontũ. Diſcors aũt dictus quod diſcernit Europã ab Aſia, niſi forte ad incolas eius referamus hoc epitheton, quod inter ſe ferociſsimi barbari diſcordant.* ¶ *Ridetq́; ſi mortalis ultra Fas trepidat] Quoniam, ſcilicet, nefas eſt inquirere futura, quæ dij nos neſcire uoluerunt.*

¶ *Quo adeſt memento, Componere æquus] Id eſt, præſentibus fruere, & ea quæ adſunt, æqua mente compone.* ¶ *Nunc medio alueo Cum pace dilabentis Hetruſcum In mare: nunc lapides adeſos] Varietatem & uices uitæ humanæ, quemadmodum modo quieta ac læta eſt, modò aduerſis caſibus inquieta turbulenta, per allegoriam deſcribit*

Irritat amnes. ille potens ſui
  Lætusq́; deget, cui licet in diem
    Dixiſſe, uixi, cras uel atra
  Nube polum pater occupato,
Vel ſole puro: non tamen irritum
  Quodcunq; retro eſt, efficiet, neq;
    Diffinget, infectumq́; reddet,
  Quod fugiens ſemel hora uexit.
Fortuna ſæuo læta negocio, &
  Ludum inſolentem ludere pertinax,
    Tanſmutat incertos honores,
  Nunc mihi, nunc alij benigna.
Laudo manentem, ſi celeres quatit
  Pennas, reſigno quæ dedit, & mea
    Virtute me inuoluo, probamq́;
  Pauperiem ſine dote quæro.
Non eſt meum, ſi mugiat Africis
  Malus procellis, ad miſeras preces
    Decurrere, & uotis paciſci,
  Ne Cypriæ, Tyriæq́; merces
Addant auaro diuitias mari.
  Tunc me biremis præſidio ſcaphæ,
    Tutum per Aegæos tumultus
  Aura feret, geminusq́; Pollux.

ACR. ¶ *Irritat amnes] Incitat, ut: Irritatq́; uirum telis.* ¶ *Ille potens ſui Lætusq́; deget] Id eſt ille felix eſt, qui modũ uitæ ſuæ habet: ſiue qui futura nõ curat.* ¶ *Cras uel atra] Perſeuerat perſuadere præſentia tantũ curanda, nec futuris animũ cõmodari.* ¶ *Non tamen irritum] Hoc eſt, nõ poſſe cõmodũ uitæ, quod iam perceptum fuerit, infringi.*

¶ *Quodcũq; retro eſt] Id eſt, quod iã trãſijt. Senſus eſt. Præterita nõ poterũt immutari, quãuis futura incerta ſint, et ideo deſine eſſe ſollicitus de futuris.* ¶ *Diffinget] Cõfundet, immutabit, ſiue conuellet.* ¶ *Fortuna ſæuo læta negocio] Quæ delectatur incertis, et inquietudine hominũ gaudet, dum proſpera mutat aduerſis.*

¶ *Ludum inſolentem] Iniquum, nouũ, ut Iuuenalis: Quotiens uoluit fortuna iocari.* ¶ *Ludere] Quotiens uoluit, ſubaudi.* ¶ *Pertinax] Inſiſtens.* ¶ *Transmutat incertos honores] Virũ ipſos honores incertos, an qui transmutando incerti fiant, fortunæ inconſtantia.* ¶ *Laudo manentem] Id eſt, cum mutabilis non eſt, laudo illam.* ¶ *Si celeres quatit Pennas, reſigno quæ dedit] Id eſt, dum ad alium deuolat, reddo quod dederat.* ¶ *Et mea Virtute me inuoluo.] Id eſt, mea uirtute me munio, non timens incerta fortunæ, dũ aut deſidero, aut formido quod præſtat, bona conſcientia et ſola pro*

bitatẽ

bitate contentus. ¶ Sine dote] Sine opibus, ſine premio. ¶ Non eſt meum] Id eſt, Nec uitæ nec propoſiti mei eſt timere aduerſa, quia me nec periculo nec tempeſtati queſtus cauſa cõmitto. ¶ Et uotis paciſci] Tanquã paciſcantur cũ dijs homines oblectatione uotorũ. ¶ Auaro mari] Inſatiabili, cũcta recipiẽti, quaſi quod omnia intercipiat. ¶ Tũc me biremis preſidio ſcaphæ] Biremis, id eſt, duos ordines remorũ habẽtis. Ordo eſt: Aura et geminus Pollux, feret me ꝑ Aegeos tumultus, tutũ præſidio biremis ſcaphæ. Ironicè dixit, nõ patiar uim maris amore lucri. ¶ Geminus Pollux] Pollux cũ Caſtore intelligẽdus eſt, amborũ enim ſtellæ ſimul naſcuntur.

POR. ¶ Cui licet in diẽ dixiſſe, uixi] Perſeuerat perſuadere ꝑſentia cõmoda tantũ amplectenda, de futuris nõ eſſe cogitandũ. ¶ Non tamen irritũ, quodcunq; retro eſt efficiet] Id eſt, nõ poteſt cõmodum uitæ, quod iam perceperit infringere. ¶ Ludũ inſolentẽ ludere pertinax] Veteribus uſitatũ elocutionis genus ludũ ludere, ſicut uitã uiuere, & ſeruitutẽ ſeruire, & multa ſimiliter. ¶ Tranſmutat incertos honores] Virũ tranſmutando incertos facit, an quia incerti ſunt, ideo tranſmutare eos putet. ¶ Reſigno quæ dedit] Reſigno, id eſt, reddo. ¶ Et mea Virtute me inuoluo] Diſerte, id eſt, me mea uirtute munio, nihil ab illa timens aut deſiderãs cõtentus ſola probitate et bona cõſcientia. ¶ Sine dote] Id eſt, ſine opib. ¶ Non eſt, meũ ſi mugiat Africis Malus procellis] Nec uitæ nec propoſiti mei eſt, inqt, aduerſa timere, qa nec periculo nec tẽpeſtati queſt9 cauſa me cõmitto. ¶ Addãt auaro diuitias mari] Cũ mare habeat diuitias, obruẽdo naues cũ rebus precioſiſſimis. ¶ Tunc me præſidio ſcaphæ, Tutũ per Aegeos tumultus, Aura feret] Tunc cùm maximè ſæuit tẽpeſtas, inquit, ego tutus nauigo præſidio ſcaphæ, ſed per hoc allegoricôs ſignat ſe tutũ ſecurũq; uiuere, quia non quærat diuitias. ¶ Geminuſq; Pollux] Quia horum ſidera cùm ſe oſtendunt laborantibus nautis, præbent ſpem ſalutis.

AD MELPOMENEN.

Ode XXX. Monocolos, ut: Mecœnas atauis edite regibus.

- - - υυ - - υυ - υυ

EXegi monumentum ære perennius,
Regaliq; ſitu Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non aquilo impotens
Poſsit diruere aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum.
Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit Libitinam, uſq; ego poſtera
Creſcam laude recens: dum Capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.

ACR. ¶ Exegi monumentũ ære perẽnius] Per æternitatẽ carminis autori dat laudẽ. Ideo monumentũ operis ſui ultra ſtatuas, quas nominato ære ſignificat magnificentiã uel ſoliditatẽ ſepulchrorũ perennius dicit. Pyramides aũt propriè regũ Aegyptiorũ ſepulchra ſunt, ingẽti mole cõſtructa, et in cacumẽ educta in modũ flammæ ſurſum ſurgẽtis, unde et eis nomẽ eſt inditũ. Ordo eſt Melpomene exegi monumentũ perẽnius ære, id eſt durabilius metallo, nam monumentũ dicit opus ſuũ, quod durabilius dicit eſſe ſtatuis diuitũ ex ære factis. ¶ Exegi] Finiui, perfeci, ut Ouid. Iamq; opus exegi. ¶ Edax] Corrũpens ui tẽpeſtatis. ¶ Aquilo impotẽs] Valde potẽs. Ideo aquilonẽ poſuit, ut: Et medijs properas aquilonib. ire per altũ, quia tẽpeſtuoſus eſt, et hieme cõgruẽs. ¶ Aut innumerabilis Annorũ ſeries] Vt, Annis ſoluit ſublata uetuſtas. Hoc eſt, dicta ſua nec tẽpeſtatibus, nec uetuſtate abolenda. ¶ Non omnis moriar] In literarum laudẽ dicit, ſe corpore moriturũ, uicturũ eſſe carminibus, ideo non omnis, id eſt, totus. ¶ Libitinã] Libitina dicebatur lectulus, in quo mortui efferebãtur. ¶ Vſq; ego poſtera Creſcã laude recens] Ordo eſt, Ego recens creſcã poſtera laude, id eſt, per laudẽ poſterorũ: Vſque dum pontifex ſcandet Capitoliũ cum tacita uirgine. Recens aũt, quaſi nouus: noua enim magis cõſueuere placere, uetera aboleſcere, & ideo ſe etiã poſteris in oblectatione nouũ promittit. ¶ Cum tacita] Aut uerecunda, aut pro ſacrificio tacente. Conſueuerant enim ſacrificaturæ Capitoliũ tacentes aſcendere, ſiue pro ſacerdotij dignitate clara. Virg. Tacitæ per amica ſilentiã Lunæ.

POR. ¶ Exegi monumentum ære perennius] Hæc Ode, quâ tertius liber cõſummatur, in ipſius autoris laudem ſcripta eſt. ¶ Non aquilo impotens.] Pro ualde potens. ¶ Regaliq; ſitu Pyramidum altius] Pyramides regum Aegyptiorum ſepulchra ſunt, adeo ingenti mole ſaxorum in medijs arenis Aegypti ſtructa, ut inter ſeptem orbis miracula habeantur.

¶ Vſque ergo poſtera Creſcam laude recens] Eleganter, quia ſemper ſunt quibus hæc elocutio noua ſit, & laudetur. ¶ Dum Capitolium Scandet cum tacita uirgine pontifex] Tale eſt Virgilij illud: Dum domus Aeneæ Capitoli immobile ſaxum Accolet.

Dicar qua uiolens obſtrepit Aufidus
Et quâ pauper aquæ Daunus agreſtium
Regnauit populorum, ex humili potens,
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos. ſume ſuperbiam
Quæſitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge uolens Melpomene comam.

ACRON. ¶ Violens] Id eſt, torrens: de quo amni Virgil. Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus undas. ¶ Obſtrepit Aufidus] Murmurat. Per Aufidum Apuliam uult intelligi, cuius prouinciæ flumen eſt. ¶ Et quà pauper aquæ] Daunus rex Apuliæ fuit, quæ inopia aquæ ſiticuloſa eſt. Ordo eſt: Ego potens ex humili, princeps dicar deduxiſſe Aeolium carmen ad Italos modos, quà obſtrepit uiolens Aufidus, & quà Daunus pauper aquæ regnauit agreſtium populorũ. ¶ Ex humili] Ex parua progenie. Gloriatur ſe Libertino patre natum ad tantam ſtudiorũ claritatem ueniſſe. ¶ Princeps] Primus, ut: Maſſicus æra a princeps ſecat æquora Tygri. Primum ſe dicit Aeolicam, unam ex quinq; Græcis linguis qua Alcæus uſus eſt lyricus poeta, deduxiſſe in uſum latinum. ¶ Sume ſuperbiam Quæſitam meritis] Nobilitatem mentis non notabis uenientem. Ordo eſt, Melpomene ſume ſuperbiam Quæſitam meritis, & uolens cinge mihi comam Delphica lauro. Tanquam cui placuerit laurus Delphica conſecrata Apollini uel poetis. ¶ Cinge] Illiga uel circunda ut Virgilius Baccare frontem Cingite.

POR. ¶ Aufidus] Flumen Apuliæ, in qua Horatius natus eſt. ¶ Et quà pauper aquæ Daunus agreſtiũ Regnauit populorũ] Daunus in Apulia regnauit, à cuius nomine fluuius appellatus eſt, qui pauper aquæ dicitur, quia Apulia ſiticuloſa eſt, ob inimicos calores. ¶ Agreſtium regnauit populorum, annotanda elocutio quæ per genitiuum figurata eſt. ¶ Ex humili potens] Gloriatur Libertino patre natum ſe, ad tantam claritatem ſtudiorum perueniſſe.

¶ Aeolium carmen ad Italos Deduxiſſe modos] Aeolide dialecto Alcæus, lyricus poeta, uſus eſt. Teſtatur ergo ſe Græci carminis modulationẽ primũ in latinam linguã contuliſſe. ¶ Quæſitam meritis] Ad Muſam dicit, ac per hoc ad ſtudium ſuum. Adijce, inquit, tibi gloriam libertate ingenij quæſitam. ¶ Et mihi Delphica Lauro cinge uolens Melpomene comam] Delphica laurus dicitur, quia Apollini dedicata eſt, qui Delphicus appellatur, ab urbe Delphis, quæ ſub Parnaſo monte, ubi oraculum eius eſt.

Q. Horatij Flacci libri tertij finis.

Q. HO-

Q. HORATII FLACCI CARMINVM, CVM ANTIQVISSImorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, admixtis interdum C. Aemylij & Iulij Modeſti ſcholijs.

Liber IIII.

AD VENEREM.

Ode I. Dicolos, Diſtrophos, ut Sic te diua potens Cypri.

---uu-u-

---uu--uu-uu

INtermiſſa Venus diu,
  Rurſus bella moues, parce
    precor, precor.
Non ſum qualis eram bonæ
  Sub regno Cynaræ, deſine
Mater ſæua cupidinũ (dulciũ
  Circa luſtra decem flectere mollibus
Iam durum imperijs, abi
  Quô blandæ iuuenum te reuocant preces
Tempeſtiuius in domo
  Pauli purpureis ales oloribus
Comeſſabere Maximi,
  Si torrere iecur quæris idonæum
Nanq; & nobilis, & decens,
  Et pro ſollicitis non tacitus reis,

ACRON. ¶ *Intermiſſa Venus*] *Statuerat Horatius uſq; ad tertium librum complere opus ſuum, quibus editis, maximo interuallo hunc quartum ſcribere eſt compulſus ab Auguſto in laudẽ priuigni ſui Druſi Neronis, qui uictor de Rhetis Vindelicis fuerat reuerſus. Allegoricôs autem ad Venerem ſcribit, quod incõpetenter res amatorias ſcribere cogatur, quinquaginta annis, id eſt, decem luſtris grauis iam & maturus, & ab omni uôluptate alienus.* ¶ *Rurſus bella moues*] *Hoc eſt, iterum cogor ſcribere, cùm iam defecerim.* ¶ *Sub regno Cynaræ*] *Amicam ſuam cõmemorat, ideo autem dixit ſub regno, tanquam imperet amatoribus, quæ amatur.* ¶ *Mollibus Iam durũ imperijs*] *Ἀντίθετον, mollibus durum opponendo. Mollia enim imperia ſunt Veneris, quaſi ludicra & delicata. Se autem ait durum, quaſi indomabilem propter ætatem, & eſt metaphora à pecoribus, quibus iam ætate duris, niſi iugum ac frena adhibentur perdomari non poſſunt.* ¶ *Iuuenum.*] *Qui te ultro euocent, quibus facile poßis perſuadere quod uelis.* ¶ *Tempeſtiuius*] *Opportunius, aptius.*

¶ *Pauli*] *Paulus fuit nobilis & diſertus adoleſcens & uoluptuoſus, cui Veneris luxus, cur maxime conuenire dicat, in ſequentibus ipſe demonſtrat, dum nobilem aſſerit & decentẽ.* ¶ *Purpureis*] *Nitidis aut pulchris: Aut reginæ Veneri dedicatis, ut pro regno purpureos dixerit.* ¶ *Ales*] *Aut uelox, aut quia currus eius ab alitibus, id eſt, cygnis trahitur.* ¶ *Cõmeſſabere*] *Delectabere conuiuando.* *Si torrere iecur quæris idoneum*] *Ideò iecur amori dedit, quod iecore amari uolunt, felle iraſci, corde doleri.* ¶ *Et decens, Et pro ſollicitis nõ tacitus reis*] *Hunc Paulum & flore iuuentutis decentem dicit, & Cauſidicum.*

PORPHYRION. ¶ *Intermiſſa Venus diu*] *Poſt conſummatos editosq; tres carminum li-*

uum libros, maximo interuallo hunc librum quartum ſcribere compulſus eſſe dicitur ab Auguſto, ut Neroni eius priuigno uictoriam, de Rhetis Vindelicis quæſitam illuſtraret, quæ hoc libro continetur, quæ ſic incipit: Qualem miniſtrum fulminis alitem. ¶ *Intermiſſa Venus diu Rurſus bella moues*] *In ſuperiore libro oſtendimus allegoricôs bella & militiam Veneris, Horatium pro amatoribus dicere.* ¶ *Sub regno Cynaræ*] *Præſignat ſe Cynaram amaſſe, & hoc etiam allegoricôs, quod ait ſub regno Cynaræ, quaſi ſub dominio. Sed ut dignitatem formæ eius oſtenderet, reginam ſibi fuiſſe ait.* ¶ *Circa luſtra decem*] *Prope annos quinquaginta ætatis iam ſe dicit agere.* ¶ *Flectere mollibus Iam durum imperijs*] *Mollibus durum oppoſuit. Mollia autem Veneris imperia dicit quaſi ludicra ac delicata ſint, ſe aũt durum, aut quaſi iam indomabilem propter ætatem, nam & hoc translatiue dicitur à pecoribus, quæ cum iam ætate dura, ad iuga ac frena adhibentur, perdomari non poſſunt.* ¶ *Tempeſtiuius in domo Pauli*] *Fabius Maximus Paulus fuit nobilis & diſertus adoleſcens, cui uenereos luſus nunc, cur maxime conuenire dicat, ipſe oſtendit ſubijciendo, Namq; & nobilis & decens, & cætera.* ¶ *Purpureis oloribus*] *Quomodo purpurei dicuntur, cum albi ſint potius? ſed purpureum pro pulchro poëtæ dicere aſſueuerunt. Vt & Virg. Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo. & alibi: In mare purpureum uiolentior affluit amnis.* ¶ *Et pro ſolicitis non tacitus reis*] *Cauſidicum & oratorem eſſe oſtendit Paulum;*

Et centum puer artium,
  Late ſigna feret militiæ tuæ;
Et quandoq; potentior
  Largis muneribus riſerit æmuli:
Albanos prope te lacus
  Ponet marmoreum ſub trabe Cypria:
Illic plurima naribus
  Duces thura, lyræq;, & Berecynthiæ
Delectabere tibiæ
  Miſtis carminibus, non ſine fiſtula.
Illic bis pueri die
  Numen cum teneris uirginibus tuum
Laudantes, pede candido
  In morem Saliûm ter quatient humum.
Me nec fœmina, nec puer,
  Iam nec ſpes animi credula mutui,
Nec certare iuuat mero;
  Nec uincire nouis temporibus floribus.

ACR. ¶ *Et centum puer artium*] *Finitum pro infinito. Centum artium, id eſt, multarum, qui pro bono & faceto ingenio optimè poßit in amore uerſari.* ¶ *Latè ſigna feret*] *Valde amabit & lubens.* ¶ *Aemuli*] *Riualis & ſecutoris ſui; ut eſt: Partim roſtro premit æmula piſtris.* ¶ *Albanos prope te lacus*] *In Albano monte lacus eſt, ubi Paulum dicit optima prædia poßidere, unde cũ effuſiorem ad cultum Veneris et amoris expenſas promittit.* ¶ *Ponet marmoream ſub trabe Cypria*] *Id eſt, marmoreum Veneris ſignum & templum decorum ſtatuet. Trabem uerò Cypriã aut pro difficili & nobili poſuit, aut pro amœnitate Veneris elaboratum, ut ædificantis diuitias indicaret.* ¶ *Et Berecynthiæ*] *Matris deûm, in cuius honorem tibiæ deputatæ ſunt, Vt: Iteq; per alta Dindyma, ubi aſſuetis biforem dat tibia cantum.* ¶ *Illic bis pueri*] *In honorem Veneris bis in die promittit pueros ſaltaturos, ut Salios.* ¶ *Cum teneris uirginibus*] *Aut pulchris, aut gracilibus, aut certe paruis.* ¶ *Laudantes*] *Hymnum canentes.* ¶ *Pede candido*] *Id eſt, pulchro.* ¶ *Saliûm*] *Pro ſaliorum.* ¶ *Nec puer*] *Subauditur delectat.* ¶ *Iam nec ſpes animi credula mutui*] *Iam ſibi ſpem negat eſſe mutui animi quod amari poßit, cùm ipſe amare non uellet per ætatem.* ¶ *Nec certare iuuat mero*] *Contendere poculis.* ¶ *Vincire*] *Coronare.*

POR. ¶ *Et centum puer artium*] *Vtiq; bonarum hic artium accipiendum. Et quandoq; potentior Largis muneribus riſerit æmuli*] *Quandoq; pro quandocunque poſitũ eſt, & eſt ſenſus: Quandocunque apud puellam potior riuale ſuo fuerit, quamuis ille muneribus commendare ſe ei conatus*

ſit. ¶ Ponet marmoream] Id eſt, marmoreum ſignum tibi, & templum decorum ſtatuet. ¶ Me nec fœmina nec puer] Dicit quod cũ iam ſit ætate declinata, nõ ſperare poſſe fieri, ut mutuò ametur.

ACR. ¶ Sed cur heu] Recordatione Ligurini pueri, quem amabat, flere cogitur. ¶ Manat rara meas lachryma per genas] Non amoris paruitate, ſed ætatis uerecundia, cui flere non conueniat pro amore. ¶ Inter uerba cadit lingua ſilentio] Indiciũ nimij amoris eſt, ſubitò inter loquendum tacere, ut: Incipit effari, mediaq; in uoce reſiſtit. Dicit ſe Ligurinum ſemper ex deſiderio ſomniare, & (ut fit) errore quodam mentis imaginari eum, quaſi diu quæſitũ, & tandem inuentum, uelut alitem ex ipſo euolare complexu. ¶ Dure] Aut fortis, aut inflexibilis. ¶ Volubiles] Fluuiales.

Sed cur heu Ligurine, cur
Manat rara meas lachryma per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter uerba cadit lingua ſilentio?
Nocturnis ego ſomnijs
Iam captum teneo, iam uolucrem ſequor
Te per gramina Martij
Campi, te per aquas dure uolubiles.

POR. ¶ Sed cur heu Ligurine, cur Manat rara meas lachryma per genas] Iucundiſſimè ſe oſtendit uelle excuſare à luſibus iam Veneris, recordatione Ligurini pueri quem adhuc diligit, lachrymas ſibi decidiſſe, & impeditam linguam, quô minus poſſet perficere ipſam excuſationem. ¶ Cur facunda parum decoro Inter uerba cadit lingua ſilentio?] Cur inquit, lingua mea alioquin facunda, ſubitò in medio ſermone obmutuit, ne proferre poßim quod cœperã dicere. ¶ Nocturnis ego ſomnijs Iam captum teneo, iam uolucrem ſequor] Dicit ſe Ligurinum ex deſiderio ſemper ſomniare, & (ut fit) errore quodam mentis imaginari, quaſi eum diu quæſitum tandem inuenerit, & in alitem uerſum ex ipſius manibus amittere.

AD ANTONIVM IVLIVM.

Ode II. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.

-v---vv-v-v
-v---vv-v--
-v---vv-v--
-vv-v

ACR. ¶ Pindarũ quiſquis] Hæc Ode ad Antoniũ Iuliũ, Marci Antonij triumuiri filium ſcribitur, continens laudes Pindari, lyrici poëtæ, quem dicit ſi quis imitari uelit, ita periculum ſuæ exiſtimationis incurrere, ſicut Icarus conatus ſui. ¶ Ope Dædalea] Hæc fabula Dædali eſt, dum pennas ſibi & Icaro filio arte mechanica ceris adfixis poſuiſſet, ut uolatu Minois fugeret tyrannidem: Icarus altum petens in ipſo uolatu, cera ardore ſolis reſoluta, cecidit in mare, & à ſuo nomine mari nomen indidit. ¶ Vitreo] Perſpicuo, ut: Vitrea te Fucinus unda.

Pindarum quiſquis ſtudet æmulari
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, uitreo daturus
Nomina ponto.

PORPHYR. ¶ Pindarum quiſquis ſtudet æmulari] Hæc Ode ad Antonium Iulium M. Antonij triumuiri filium ſcribitur, continens laudes Pindari, lyrici poëtæ. ¶ Iule, ceratis ope Dædalea Nititur pennis] Id eſt, altiora quàm poßit expedire conatur dicere, quemadmodum Icarus, maiora aggreſſus facere pennis Dædali manibus factis. ¶ Vitreo] Id eſt, uitrei coloris. ¶ Daturus Nomina ponto] Quia ab Icaro mare Icarium appellatum.

ACR.

Monte decurrens uelut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluêre ripas,
Feruet, immenſusq; ruit profundo
    Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numeriſq; fertur
    Lege ſolutis:
Seu deos, regesq; canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iuſta
Morte Centauri, cecidit tremendæ
    Flamma Chimæræ:
Siue, quos Elea domum reducit
Palma cœleſtes, pugilem'ue, equum'ue
Dicit, & centum potiore ſignis
    Munere donat:
Flebili ſponſæ iuuenem'ue raptum
Plorat & uires, animumq; moresq;
Aureos deducit in aſtra, nigroq;

ACR. ¶ *Monte decurrens*] *Torrenti fluuio Pindari comparauit ingenium, ſignificãs eum et in dicendo citum, & ſenſibus abundantẽ.* ¶ *Quem ſuper notas aluere ripas*] *Qui aluei ripas uelut aqs nutritus exceſſerit.* ¶ *Feruet*] *Feruere dixit Pind. ut ignei ingenij acumen oſtẽderet.* ¶ *Laurea donandus Apollinari*] *Coronandus conſueta poëtis lauro, Apollini cõſecrata.* ¶ *Noua*] *Aut admiranda, ut: Pollio & ipſe facit noua carmina, aut ab eo inuenta, ut: Finibus expulſum patrijs, noua regna petentem.* ¶ *Dithyrambos*] *Dithyrambon carmen eſt, quo libri in Liberum patrem compoſiti ſunt. Hos Dithyrambos ideò audaces dixit, quia cæteris ritbmis uebementiores ſunt, uel quia noua uerba in bis Pindarus ſcripſit.* ¶ *Numeriſq; fertur Lege ſolutis*] *Numeris quibus rithmus ad ſonum pertinens colligitur, non pertinens ad uerſuum legem, ut Virgilius de pari carmine. Numeros memini, ſi uerba tenerem. Ergo in hoc lex pedum non quæritur ſed ſyllabarum, & æquali ſono uocis dithyrambi & æquali rithmo cantantur. Aut lege ſolutis dixit, quia in hoc metro licet uariare, & non in eodem metro permanere. Ideò autem uolunt dictos dithyrambos, ueluti cui licet alio uti oſtio. Ingreſſus enim, uocabulo θύρα Græcè appellatur.*

¶ *Fertur*] *Velut uates rapitur.* ¶ *Seu deos regesq; canit*] *Deos dixit, propter Pæanas Pindari: reges propter ἐγκώμια, quia inter Olympionicas laudauit Hieronẽ regẽ Siciliæ. Laudauit etiam Herculem, ſiue Ixionem & Pirithoum, qui occiderunt Centauros, & Proſerpinã rapere conati ſunt. Bellerophontem laudatum commemorat in Chimæra. Caſtori quoque & Polluci laudes dixit, qui in Elide Epiri ciuitate agone Olympiæ edito, pugilatu & equorum curſu floruerunt, ut: Hic & ad Elei metas, & maxima campi. Sudabit ſpacia. In eodem agone poëtæ heroum laudes dicentes coronabantur, & accèpto themate certabant.* ¶ *Siue quos Elea domum reducit Palma cœleſtes*] *Cœleſtes dixit propter honorem numinum, quibus agon impenditur.* ¶ *Et centum potiore ſignis*] *Dicit magis illuſtrari honore, quem Pindarus carmine ſuo agoniſtico celebret, quàm ſi centum ſtatuis honoretur.* ¶ *Flebili ſponſæ*] *Etiam in epitaphijs Pindarum ſignificat magnum, cùm aut iuuenem fortem, aut puellam mortuam fuiſſe deſcribit, & alicuius adoleſcentis morte facit ſponſam deceptam, quem inferis ſubducit, & dat immortalitati laudando.* ¶ *Plorat*] *Deſcribit, ut uiri plorentur plangentibus ſponſis.* ¶ *Moresq; Aureos*] *Aureos mores pro bonis & ſanctis poſuit, ut Virg. Aurea quæ perhibent illo ſub rege fuerunt Sæcula.*

PORPHYR. ¶ *Seu per audaces noua Dithyrambos*] *Vt plurimum ſibi hic Pindarus permittat, nam & maximo ſpiritu nouas hiſtorias hoc metro canit, noua autem uerba, admirabilia, ut ab ipſo Pindaro facta eſſe, accipe.* ¶ *Numeriſq; fertur Lege ſolutis*] *Ideo quia plerunque ad uoluptatem ſuam, quiſq; lyricus poeta metrum ſibi fingit, ita tamen ut quem ſibi ipſe initio Ode ſtatuit ordinem eũ neceſſe habeat ad finem uſq; cuſtodire.* ¶ *Siue quos Elea domum reducit Palma cœleſtes*] *Vtrum Caſtorem an Pollucem ſignificat? an generaliter quicunque ex certamine ſacrorum agonum*

uictoriam reportauerit. ¶ Et centum potiore ſignis Munere donat] Dicit magis illum honore illuſtrari, quem Pindarus carmine ſuo fecit, quàm ſi centum ſtatuis publicè honoretur. ¶ Flebili ſponſæ] Aut ſi, inquit, flebile carmen ſcribit in adoleſcentem aliquē, cuius morte ſponſa decepta ſit, quem inferis ſubducit atq; immortalem facit laudando animum moresq; eius, atque uirtutem.

Inuidet Orco.
Multa Dircæum leuat aura cygnum,
Tendit Antoni quoties in altos
Nubium tractus; ego apis Matinæ
More, modoq;
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uuidiq;
Tiburis ripas operoſa paruus
Carmina fingo.
Concines maiore poëta plectro
Cæſarem, quandoq; trahit feroces
Per ſacrum cliuum, merita decorus
Fronde, Sicambros
Quo nihil maius, melius'ue terris
Fata donauere, boniq; diui
Nec dabunt, quamuis redeant in aurum
Tempora priſcum.
Concines lætosq; dies, & urbis
Publicum ludum, ſuper imperato
Fortis Auguſti reditu, forumq;
Litibus orbum

ACR. ¶ Inuidet Orco] Seu habet inuidiā nigro Orco. ¶ Dircæū] Thebanū. Dirce enim fons eſt apud Thebas, unde Statius: Cærula cùm rubuit lernæo ſanguine Dirce. Et quia Thebanus Pindarus fuit, ideò Dircæum cygnum dicit à ſuauitate uocis ſiue carminis. ¶ Leuat] Sublimem facit, et multa fama ad cœlū fert. ¶ Antoni] Apoſtrophe ad Antonium, quem alloquitur uolentem Pindarū imitari. ¶ Ego apis Matinæ More modoq;] Quia cygno Pindarum comparauerat, ſe api contulit pro paruitate, in Matino ſaltu Calabriæ paſcenti, de quo legitur: Iam calidi lucent bucceta Matini. Fugiens ergo arrogantiā api ſe cōparat, quæ & circa terram uolat, & amœnitate florum depaſcitur. ¶ Fingo] Compono: ut. Et corpora fingere lingua.

¶ Concines maiore poëta plectro] Iulius Antonius heroico metro Diomedeas, duodecim libros ſcripſit egregios, præterea & proſa aliqua. Concines ergo inquit, hoc eſt, cantabis nobiſcum tu Antoni. ¶ Maiore plectro] Id eſt, meliore opere uictorē Cæſarem per ſacrum Capitolij cliuum captiuos Sicambros trahentem pro triumpho. ¶ Trahet feroces] Quia antequam caperentur, Centuriones Romanos, qui ad ſtipēdia miſſi erant, tentos crucibus defixere. ¶ Quo] Cæſare ſcilicet. ¶ Boniq;] Propitij, ut: Sis bonus ô felixq; tuis. ¶ Fronde] Laurea corona, qua triumphantes utebantur. ¶ Nec dabunt] Nec aureo ſeculo ſimilem Cæſari uirum natum fuiſſe, aut naſci potuiſſe dicit, ſi in eum ſtatum tēpora decurrant. ¶ Lætosq; dies] Id eſt, publicas ferias, & lætitiā cantabis. ¶ Super] De, ut: Multa ſuper Priamo rogitans. ¶ Forumq; Litibus orbum] Orbatum dicit forū litibus Cæſaris æquitate.

PORPH. ¶ Multa Dircæum] Dircæum Pindarum dicit, quia Thebanus fuit, à fonte Boëtiæ Dirce, qui eſt Thebis proximus. ¶ Cygnū] Autem eundem appellat à ſuauitate carminum, quia & cygni canori eſſe dicuntur. ¶ Leuat] Id eſt, ſublimem facit. ¶ Ego apis Matinæ More, modoq;] Vt Pindarum propter ſublimitatem & ſuauitatem carminis cygno comparauit: ita ſe api, per quod ſignat, parua quidē & humilia ſe ſcribere, ſed ſubtilia ac dulcia. Matinus mons eſt Calabriæ. ¶ Concines maiore poëta plectro] Concedit Antonio Iulio, ut ipſe potius triumphos Cæſaris ſcribat, cum ſit robuſtior carminis ſpiritu. Hoc enim ſignat dicēs, maiore plectro. ¶ Per ſacrum cliuum] Id eſt, per ſacram uiam. Hac enim triumphantes in Capitolium ibant. ¶ Quo nihil maius melius'ue] Cæſare ſcilicet. ¶ Publicum ludum] Id eſt, publicum gaudium ſuper impetrato fortis Auguſti reditu. Apparet Cæſarem de reditu ſuo Romam literas miſiſſe, ſed gratus ſenſus, ſic enim ſe habet, ut intelligas

telligit populum Romanum, ut ſit publicis acclamationibus deſideraſſe diu, reditum Auguſti.

Tum meæ, ſi quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars, & ô Sol
Pulcher, ô laudande, canam recepto
    Cæſare felix.
Tuq́ue dum procedis, Io triumphe,
Non ſemel dicemus, Io triumphe,
Ciuitas omnis, dabimusq́ue diuis
    Thura benignis.
Te decem tauri, totidemq́ue uaccæ
Me tenet ſoluet uitulus relicta
Matre, qui largis iuueneſcit herbis
    In mea uota,
Fronte curuatos imitatus ignes
Tertium lunæ referentis ortum,
Quia notam duxit niueus uideri,
    Cætera fuluus.

AGR. ¶ *Tum meæ ſi quid*] *Sub fuga arrogantiæ etiã ſe laudes Cæſari dicturum promittit, ut Virg. O mihi tam longè maneat pars ultima uitæ Spiritus, et quãtum ſat erit tua dicere facta.* ¶ *O ſol*] *Solem pro die poſuit, quo uictor Cæſar urbem ingreſſus eſt. Virg. Tris adeò incertos cæca caligine ſoles Erramus.* ¶ *Canam recepto Cæſare fœlix*] *Hoc eſt, ego fœlix canam.* ¶ *Io triumphe*] *Ad ipſum quaſi triumphum loquitur ſacra inuocatione qua Io Io dicebatur, ut: Io matres audite.* ¶ *Benignis*] *Reditum eius præſtantibus.* ¶ *Te decem tauri, totidemq́;*] *Ad honorem enim maiorum numinum pertinet, ſiue potentium perſonarum, ſi magnis uictimis immoleatur, ut: Maxima taurus Victima.* ¶ *Me tener ſoluet*] *Abſoluet, uotorum debito, hoc eſt, promiſſo.* ¶ *In mea uota*] *A' me dijs promiſſa.* ¶ *Curuatos imitatus ignes*] *Id eſt, Lunæ incipientis ſimilis cornuum curuatione uel breuitate.* ¶ *Qua notam duxit*] *Signatum fronte uitulum, dijs pro reditu Cæſaris promiſſum in ea parte, qua nota inuſtus erat, albos pilos ſignificat habuiſſe, cùm eſſet toto corpore naturaliter rubeus.*

PORPHYR. ¶ *Tum meæ ſi quid loquar audiendum*] *Spondet ſe quoque carmine aliquo laudes in Cæſarem dicturum. Sed ſignificat breues uerſus in eo quod intulerit: Si quid loquar audiendum.* ¶ *Canam recepto Cæſare felix*] *Ordo eſt: Ego fœlix recepto Cæſare canam.* ¶ *Tuq́; dum procedis iò triumphe*] *Ad ipſum triumphum conuerſus hæc dicit.* ¶ *Non ſemel dicemus, Iò triumphe.* ¶ *Ciuitas omnis*] *Nota figura eſt: ut, Pars in fruſta ſecant.* ¶ *Te decem tauri*] *Hoc ad Iulium dicit.* ¶ *Me tener ſoluet*] *Soluet debitum uoti ſuſcepti.* ¶ *Fronte curuatos imitatus ignes*] *Vitulum quo uotum ſoluturus ſit, dicit cornua habere tertiæ Lunæ comparabilia, id eſt, adhuc parua.* ¶ *Qua notã duxit niueus uideri, Cætera fuluus*] *Diſerta & elegans elocutio, inſignat autem uitulum hunc albam frontem tantum habere, in cætero corpore fuluum, id eſt, rufum eſſe.*

AD MELPOMENEN.

Ode III. Dicolos, *Diſtrophos, ut: Sic te diua potens Cypri.*

- - - ∪ ∪ - ∪ ∪

- - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ ∪

QVem tu Melpomene ſemel
Naſcentem placido lumine uideris:
Illum non labor Iſthmius

ACR. ¶ *Quem tu Melpomene*] *Hac Ode affirmat, qui Muſarum gratiam in ipſis ortus ſui initijs meruerit, eũ nulli alij aptiorem rei fore, quàm ſtudio poëtico, & ſubiungit laudes deorum.*

POR. ¶ Quem tu Melpomene] Hac Ode ſignat & affirmat ſtudio poëtico debitum, nulli poſſe alij rei uacare. Deinde deorum ſubiungit laudes.

Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem, neque res bellica Delijs
Ornatum folijs ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas:
Oſtendet capitolio:
Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ,
Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
Dignatur ſoboles inter amabiles
Vatum ponere me choros,
Et iam mente minus mordeor inuido.
O' teſtudinis aureæ
Dulcem quæ ſtrepitum Pieri temperas.
O' mutis quoque piſcibus
Donatura cygni, ſi libeat, ſonum.
Totum muneris hoc tui eſt,
Quod monſtror digito prætereuntium,
Romanæ fidicen lyræ:
Quod ſpiro, & placeo, ſi placeo, tuum eſt.

ACR. ¶ Clarabit] Notum omnibus fecerit. ¶ Pugilem] Pugiles athletæ dicũtur, eô quòd pugnis ualeant. ¶ Nõ equus impiger] Id eſt, qui nec equeſtri certamine eniteſcet. ¶ Achaico] Græco, unde aurigæ famoſi. ¶ Neq; res bellica] Non futurũ militem, ſed poëtam lauro Apollinis coronandum. ¶ Quod regum tumidas contuderit minas] Quòd uinctos reges in triumphi pompa ad Capitoliũ ducat. nam & uictores duces lauro coronabantur. ¶ Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt] Ac ſi diceret, Non in his omnibus fortibus factis claruerit, ſed deſcriptionibus locorum uel fluminum per poëticam nobilitatem. ¶ Fingent] Component, ut: Os rabidum, feræ corda domans, fingitq; premendô. ¶ Aeolico] Alcaico. ¶ Romæ principis urbium Dignatur ſoboles] Auguſtum uel priuignos eius ſignificat, ſiue poſteritatem Romanam, à qua ſe inter poëtas numerandum promittit. ¶ Et iam dente minus mordeor inuido] Virtute & laude ſe ait maleloquia & inuidiam ſuperaſſe. Salluſtius: Gloria inuidiã uiciſti. ¶ O' teſtudinis aureæ] Lyræ pulchræ aut dulciſonæ. ¶ Dulcem ſtrepitum] Muſici ſonitus. ¶ Temperas] Aptas, componis. ¶ O' mutis quoque piſcibus] Aut, ô Muſa, quæ potentia tua & muta animalia oblectari facis: aut propter Arionem, quem cithara in mari canentem ſecuti Delphines dicuntur. Virg. Orpheus in ſiluis, inter delphinas Arion. ¶ Sonum] Dulcedinem cantus. ¶ Muneris] Beneficij. ¶ Quod monſtror digito] Hoc eſt, quod cunctis innotui. ¶ Romanæ fidicen lyræ] Lyricus Latinæ linguæ. Fidicen à fidibus, id eſt, chordis, ut Threicia fretus cithara fidibusq; canoris. ¶ Si placeo] Ac ſi diceret, ſi tamen placeo.

PORPH. ¶ Curru Achaico] Id eſt, quadrigali certamine. ¶ Delijs folijs] Id eſt, Laurea corona. ¶ Sed quæ Tibur] Proprie ad ſeceſſum ſuum referens hoc dicit Horatius. Tiburi enim ferè ocium ſuum conferebat, ibiq; carmina conſcribebat. ¶ Aeolio carmine] Ita dictum accipe, ut ſi diceret lyrico carmine, quia quidam lyrici, ut Alcæus Aeolide magis dialecto uſi ſunt. ¶ Romæ principis urbium Dignatur ſoboles] Soboles principis urbium, Nerones uult intelligi, quos Auguſtus priuignos alioquin ſuos loco filiorum diligebat. ¶ Et iam dente minus mordeor inuido] Hoc uult intelligi de ſe, quod ait Salluſtius: Gloria inuidiam uiciſti. ¶ O' teſtudinis aureæ Dulcem quæ ſtrepitũ Pieri temperas] Ordo eſt: O' Pieri quæ dulcem ſtrepitum teſtudinis temperas. ¶ Romanæ fidicen lyræ] Id eſt, lyricus poëta. ¶ Si placeo] ἐπιεικῶς, ſi placeo, protulit, & ſubaudiendum extrinſecus tamen, ut ſit, ſi tamen placeo.

DRVSI LAVDES.

Ode IIII. Tricolos. Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--v---vv-v-
--v---vv-v-
--v--v--
-vv-vv-v--

QValem miniſtrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in aues uagas
Permiſit, expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo:
Olim iuuentas, & patrius uigor
Nido laborum protulit inſcium,
Vernió; iam nimbis remotis,
Inſolitos docuere niſus
Venti pauentem, mox in ouilia
Demiſit hoſtem uiuidus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis, atq; pugnæ:
Qualem'ue lætis caprea paſcuis
Intenta, fuluæ matris ab ubere
Iam lacte depulſum leonem
Dente nouo peritura uidit:
Videre Rhœti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem Vindelici, quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia ſecuri
Dextras obarmet, quærere diſtuli.
(Nec ſcire fas eſt omnia) ſed diu,
Lateq; uictrices cateruæ,
Conſilijs iuuenis reuictæ
Senſere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita fauſtis ſub penetralibus
Poſſet, quid Auguſti paternus

ACP. ¶ Qualem miniſtrũ] De Druſo hæc ode ſcripta eſt, propter quam & quartũ librum contra diſpoſitionem fecit, in laudem Druſi Neronis, priuigni Auguſti Cæſaris, filij Neronis, quem ob inſigne uirtutis Aquilæ comparauit. ¶ Alitem] Aquilam, quã & reginam auium uolunt, ut: Pedibus rapuit Iouis armiger uncis. Ideo autem tutelæ Iouis dicicitur deputata, quia proſperũ auſpicium eius, aduerſum Titanas pugnaturus, accepit. ¶ Flauo] Rubeo. ¶ Nido laborũ] In metaphora Aquilæ perdurauit, dicendo nidum laborum, pro familia nobilium, & uirtutum domo. ¶ Vernió;] Vt: Ruit imbriferum uer. ¶ Inſolitos docuere niſus] Inconſuetũ niſum, ad primos uolatus aquila, adhuc aërem & uentos timentis. ¶ Mox in ouilia Demiſit] Solitã uiribus & uolatu continuo ad prædam prodire, ut: Fulua draconem Fert aquila. ¶ Egit amor dapis, atque pugnæ] In agno imbelli, dapis: in dracone, pugnæ. ¶ Qualem'ue letis caprea paſcuis] Qualem, inquit, leonẽ primæ iuuentæ caprea timens, talem Druſum hoſtes uidere. ¶ Dente nouo] Adhuc inconſueto ad prædam. ¶ Videre Rhœti bella ſub Alpibus] ὑπερβατὸν longum, ſuperiori ſenſui reſpondet. Qualem aquilam uel leonem imbellis præda, talem Druſum uidere, Rhœti Vindelici, barbarorum gentes. ¶ Nec ſcire fas eſt omnia] Id eſt, licet aliqua ignorare. ¶ Sed diu Lateq; uictrices] Hoc ſolum, inquit, mihi dicere ſatis eſt, quod Rhœti diu potentes, & uictores à Druſo adhuc puero ſuperati ſunt. ¶ Senſere] Probauere uirtutem & inſtitutionem Romanam. ¶ Indoles] Aetas, indicium futuræ probitatis. ¶ Fauſtis] Fœlicibus, cuſtodia uirtutum. ¶ Paternus] Vt, Et pater Aeneas.

POR. ¶ Qualem miniſtrum fulminis alitem] Hæc eſt ecloga propter quam, ut ſupra oſtendimus, totus hic liber compoſitus eſt. Scripta eſt ergo in Neronem Druſum priuignum, & ſucceſſorem Auguſti, qui Rhetos Vindelicos bello uicit. De imperio autem principis huius duplicem facit

comparationem, nam Druſum ait tanto uigore atque impetu hoſtes Vindelicos inuaſiſſe, quanta ui ſolet aquila in rapinam irruere primùm auium, mox corroborato uigore etiam draconum, ipſos autem hoſtes ita cõterritos eſſe belligerantis Druſi uirtute, ut caprea uiſu leonis in ſe irruentis. ¶ *Quibus mos, Vnde deductus per omne Tempus Amazonia ſecuri Dextras obarmet, quærere diſtuli*] *Hi Vindelici ab Amazonibus eiecti è ſuis ſedibus, ex Thracia in exilium ſe contuliſſe aliô, inq; iugis inſediſſe dicuntur, & quòd potiſſimum in ſe tela ſecureſq; Amazonum experti fuerint, ipſos uſum earum in bello accepiſſe.* ¶ *Nec ſcire fas eſt*] *Senſus eſt: Fas eſt non omnia ſcire, id eſt, licet aliquid ignorare.* ¶ *Conſilijs iuuenis repreſſæ*] *Eô pertinet, quòd latè uictrices, dixerat.* ¶ *Quid indoles Nutrita fauſtis ſub penetralibus*] *Quia non poteſt Druſum laudare nunc, ut filium Auguſti, ab eo educatum inſtitutumq; dicit.*

ACR. ¶ *In pueros animus*] *Duo fuerũt Nerones, priuigni Auguſti, quorum unum in domo Tiberij Claudij Neronis mariti Liuia peperit, alterum in utero ad Auguſtum attulit. Horum altero in Germania morbo abſumpto, altera adoptatus Auguſto, ſucceſſor principatus eius fuit, & uocatus eſt Tiberius Cæſar.* ¶ *Fortes creantur fortibus*] *Filios à parentum nomine degenerare uirtute.* ¶ *Eſt in equis patrũ Virtus*] *ut: Continuò pecoris generoſi pullus, in aruis Altius ingreditur.* ¶ *Promouet*] *In melius auget.* ¶ *Inſitam*] *Naturalem.* ¶ *Rectiq; cultus*] *Bona inſtitutione reddi bonum naturale perfectum, quæ ſi deſit bene nata deprauari pectora: in laudem Auguſti dictum, in cuius domo Nerones educati diſciplinam accepere uirtutum.* ¶ *Roborant*] *Confirmant.* ¶ *Vtcunque*] *Vbicunq;.* ¶ *Indecorant*] *Indecora faciunt.* ¶ *Teſtis Metaurum flumen*] *Metaurus fluuius eſt, de Piceni prouincia oriens, in Flaminiam decurrẽs, quæ regio Gallia dicebatur, iuxta hunc fluuium Claudius Nero conſul, cum Salinatore collega ſuo, Haſdrubalem Hannibalis fratrem in Italiam auxilio fratri magnum exercitum deducentem ita deuicit & interfecit, ut nec profectum ex caſtris conſulem Hannibal, dum in conſpectu caſtra minuiſſet, nec reuerſum ante cognoſceret, quàm fratris caput ante caſtra proiectum, & de exercitu eius Pœnos captiuos uidiſſet, quo bello ſupra quinq; et quadraginta millia in Haſdrubalis exercitu cæſa feruntur.* ¶ *Tenebras*] *Tenebras pro Afrorũ terrore dixit.* ¶ *Qui primus alma riſit adorea*] *Adorea laus publica dicebatur, eô quòd uictores à uictis adorarentur.* ¶ *Ceu flamma per tædas*] *Poſt cladem fratris, fugam deſcribit Hannibalis.* ¶ *Secundis uſq; laboribus*] *In laudem Druſi (qui de Neronis genere deſcendit) commemorat, ex quo Haſdrubal occiſus eſt, à Nerone, & Hannibalem iam marcidum fuiſſe, & creuiſſe Romanos.* ¶ *Tumultu*] *Clamore bellico, ut: Ille etiam cæcos inſtare tumultus Sæpe monet.*

In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus, & bonis
　Eſt in iuuencis, eſt in Equis patrum
　Virtus, nec imbellem feroces
　Progenerant aquilæ columbam:
Doctrina, ſed uim promouet inſitam,
　Rectiq; cultus pectora roborant:
　Vtcunq; defecere mores,
　Indecorant bene nata culpæ.
Quid debeas ô Roma Neronibus
　Teſtis Metaurum flumen, & Haſdrubal
　Deuictus, & pulcher fugatis
　Ille dies Latio tenebris,
Qui primus alma riſit adorea,
　Dirus per urbes Afer ut Italas,
　Ceu flamma per tedas, uel Eurus
　Per Siculas equitauit undas.
Poſt hoc ſecundis uſq; laboribus
　Romana pubes creuit, & impio
　Vaſtata Pœnorum tumultu

PORPHYR. ¶ *Quid Auguſti paternus In pueros animus Neronis*] *Duo fuerant Nerones priuigni Auguſti. Quorum alterum in domo Tiberij Claudij mariti prioris Liuia peperit, alterum*

utero

utero ad Auguſtum attulit: Horum alter in Germania morbo extinctus, alter adoptatus ab Auguſto, ſucceſſor principatus eius fuit, uocatusq; eſt Tiberius Cæſar. ¶ Nec imbellem feroces Progenerāt aquilæ columbam] Prouerbialis ſententia. ¶ Doctrina, ſed uim promouet inſitam] Inſitam, innatam atque ingeneratam. Significat ergo uirtutem à parentibus ingenerari, inſtrui uerò doctrinæ diſciplina. ¶ Rectiq; cultus pectora roborant] Recti genitiui caſus, numeri ſingularis, huius recti. Cultus numeri pluralis, caſus nominatiui, hi cultus. Senſus eſt autem: Colendo rectum pecora corroborantur. Et rectum abſolute accipe, pro æquo ac iuſto. ¶ Vtcunque] Quandocunque, ſicut apud hūc poëtam ſæpe diximus. ¶ Indecorant] Id eſt, indecora faciunt, ac per hoc dedecorant ſignificat. ¶ Bene nata culpæ] Abſolute dicitur. Senſus ergo eſt: Honeſta natalium generoſitas culpa dedecoratur, niſi digna hæc diſciplina proſequatur. Totum autem propter Auguſtum dicitur, in cuius domo Nerones uidentur diſciplinam uirtutis accepiſſe. ¶ Quid debeas ô Roma Neronibus, Teſtis Metaurum flumen, & Haſdrubal] Metaurus amnis Galliæ eſt, iuxta quem Nero conſul, cum Salinatore collega ſuo Haſdrubalem, Hannibali fratri ſuo magnum exercitum adducentem, deuicit, cæſis ſupra quinque & quadraginta millibus. ¶ Teſtis Metaurum flumen, Metaurus dicitur non Metaurum, ſed flumen nomine hoc figurauit, ut alibi: Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus. Et Salluſtius: Nomenq; Danubium habet, ut ad Germanorum terras aſtringit. ¶ Qui primus alma riſit adorea] Adorea laus bellica dicitur fortaſsis, quòd adorandi ſunt, qui laudem ex bello reportant. Riſit ergo Romanis accipiendum.

Fana deos habuere rectos.
Dixitq; tandem perfidus Hannibal:
Cerui luporum præda rapacium
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere, & effugere eſt triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuſcis æquoribus ſacra,
Natosq;, maturosq; patres,
Pertulit Auſonias ad urbes.
Duris ut ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes, ab ipſo
Ducit opes, animumq; ferro.

ACR. ¶ Deos habuere rectos] Ita dij propitij, recti: ut auerſi, irati dicebantur, ut: Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat. ¶ Perfidus] Quia ipſius inſtinctu, poſt primum bellum, fractis pacis cōditionibus, in bellū reditū eſt. ¶ Cerui luporū] Quaſi Hannibalis fugientis orationē fingit ad milites ſuos, qui dicat: Pugnamus contra eos, quos ſi euaſerimus, pro triumpho habendum. Ideò autem lupis comparauit Romanos, quia author nominis eorū, à lupa nutritus eſt. ¶ Gens quæ cremato fortis ab Ilio] Tanquam gens Romana per damna & cædes creuerit, ideo exemplū Troiæ ponit, à qua oriundus eſt, ut: Quos nulla fatigant Prælia, nec uicti poſſunt abſiſtere bello. ¶ Sacra] Deos penates, de quibus Virgilius: Hos cape fatorū comites. ¶ Natosq; maturosq; patres] Vt: Aſcanium Anchiſenq; patrem Teucrosq; penates: quibus liberatis Aeneas ad Italiā uenit. ¶ Tonſa] Cæſa. ¶ Feraci] Fertili. ¶ Per damna, per cædes] Ilex enim cæſa ferro, melius pullulat.

PORPHYR. ¶ Et impio uaſtata Pœnorum tumultu Fana deos habuere rectos] Et hi, inquit, quorum templa in Italia à Pœnis uiolata ſunt, inde recti eſſe cœperunt pro Romanis, aduerſus eos agentes. ¶ Sectamur ultro] Sectamur quos bello petimus Romanos, quorum manus ſi effugerimus, gaudere debemus, ſimilesq; in hoc ſumus ceruis, qui ultro lupos inſectantur, quos alioquin fugere debebant. ¶ Duris ut ilex tonſa bipennibus Nigræ feraci frondis in Algido] Ordo eſt: Vt ilex nigræ eſt frondis in Algido feraci duris bipennibus tonſa. Senſus autem hic eſt: Vt ilex quanto magis ſecuribus ceditur, tanto corroboratur magis ac reuiuiſcit, ita Romani per damna cædis ſuæ fortiores effecti ſunt. ¶ Nigræ frondis] Id eſt, uiridis, umbroſæ.

Non Hydra ſecto corpore firmior
 Vinci dolentem creuit in Herculem:
 Monſtrum'ue ſummiſere Colchi
 Maius, Echionię'ue Thebæ.
Merſes profundo, pulchrior euenit.
 Luctere, multa proruet integrum
 Cum laude uictorem, geretq;
 Prælia coniugibus loquenda,
Carthagini iam non ego nuntios
 Mittam ſuperbos: occidit, occidit
 Spes omnis, & fortuna noſtri
 Nominis, Haſdrubale interrempto.
Nil Claudiæ non efficient manus,
 Quas & benigno numine Iupiter
 Defendit, & curæ ſagaces
 Expediunt per acuta belli.

ACR. ¶ *Non Hydra ſecto corpore firmior*] *Exemplo ilicis ramorũ, damno melioris Hydræ etiam, quæ exciſis ſub Hercule ſerpentum capitibus numeroſior excreſcebat. Laudat Romanos bellorum damnis meliores ſemper effectos. Colchorum quoque eos monſtro comparat, ubi ſatis draconis dentibus, armati de terræ ſulcis uiri egreßi ſunt, quos Iaſon Medeæ arte ſuperauit. Simile & aliud exemplum draconis Thebani, quem Cadmus occidit, cuius ſatis dentibus armati prodierunt, ex quibus aliquos in ſocietatem cõdendæ urbis Cadmus dicitur aſciuiſſe.* ¶ *Echioniæ'ue Thebæ*] *Ab Echione conditæ, qui fuit pater Penthei, gener Cadmi.* ¶ *Merſes profundo*] *Si merſaueris Romanum, fortior fit, ita autem hoc uerbum declinatur, merſo merſas, ut: Fluuio merſare ſalubri.* ¶ *Pulchrior euenit*] *Exiſtit.* ¶ *Multa*] *Pro multum.* ¶ *Proruet*] *Euertet, euincet, ut: Proruit inſano contorquens uertice ſiluas.* ¶ *Integrum*] *Ante non uictum. Senſus eſt, Si Romanum prouocaueris ad contentionem, quamuis multorum uictor eris, facile ab illo ſuperaberis.* ¶ *Coniugibus loquenda*] *Aut pro laude uictoriæ referenda coniugibus, aut pro maritorum uirtute coniugibus narranda.* ¶ *Carthagini iam non ego nuncios Mittam ſuperbos*] *Adhuc uelut quaſi Hannibalis uerba ſunt, tamen iuxta hiſtoriæ fidem uiſo Haſdrubalis capite, in hæc dicta Hãnibal dolore dicitur erupiſſe. Agnoſco te fortuna Carthaginis.* ¶ *Fortuna noſtri nominis*] *Dicit ſe fortunam fallacem agnouiſſe.* ¶ *Nil Claudiæ non efficient manus*] *Iam hic poëta loquitur Druſum Neronem ſignificans.* ¶ *Curæ ſagaces*] *Id eſt, optima Auguſti conſilia.* ¶ *Expediunt per acuta belli*] *Id eſt, per dura prælia. Expediunt, id eſt, finiunt.*

PORPH. ¶ *Non Hydra ſecto corpore firmior*] *Opportuna cõparatio, quia Romanos uult intelligi cæde ſui potentiores fieri.* ¶ *Monſtrum'ue ſummiſere Colchi Maius Echioniæ'ue Thebæ*] *Vbi armatorum ſeges exiliuit. Hoc autem intelligi uult mirabile eſſe, non deeſſe Romanos tot bellorum cladibus acceptis.* ¶ *Geretq; Prælia coniugibus loquenda*] *Vtrũ quæ ipſi Romani milites apud coniuges ſuas oſtentent, an quæ coniuges eorum de maritis ſuis prædicent.* ¶ *Occidit*] *Occidit ſpes omnis, & fortuna noſtri nominis, Haſdrubale interempto. Hæc reuera frequenter dicitur dixiſſe Hannibalem, cùm caput fratris ſui Haſdrubalis uidiſſet, quod Nero de induſtria allatum ex Gallia ante caſtra eius, nihil adhuc ſcientis de hac cæde, proijci iuſſerat.* ¶ *Nil Claudiæ nõ perficient manus*] *Hæc iam poëtæ uerba ſunt, non adhuc Hannibalis.* ¶ *Et curæ ſagaces Expediunt per acuta belli*] *Abſolutè dicuntur ea, quæ ſunt in bello periculoſißima.*

AD AVGVSTVM.

Ode V. Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Scriberis Vario & hoſtium.

---UU--UU-U-
---UU--UU-U-
---UU--UU-UU
---UU-U-

Diuis

Diuis orte bonis, optime Romulæ
  Cuſtos gentis, abes iam nimium diu
Maturum reditum pollicitus, patrum
  Sancto concilio redi.
Lucem redde tuæ dux bone patriæ,
  Inſtar ueris enim uultus ubi tuus
Adfulſit, populo gratior it dies,
  Et ſoles melius nitent.
Vt mater iuuenem, quem notus inuido
  Flatu Carpathij tranſmaris æquora
Cunctantem ſpacio longius annuo
  Dulci detinet à domo:
Votis ominibusq́, & precibus uocat,
  Curuo nec faciem littore dimouet:
Sic deſiderijs icta fidelibus
  Quærit patria Cæſarem,
Tutus bos etenim rura perambulat:
  Nutrit rura Ceres, almaq́ Fauſtitas,
Pacatum uolitant per mare nauitæ,
  Culpari metuit fides.
Nullis polluitur caſta domus ſtupris:
  Mos, & lex maculoſum edomuit nefas:
Laudantur ſimili prole puerperæ:
  Culpam pœna premit comes.

ACR. ¶ Diuos orte] Auguſto ſcribitur, qui in tranſmarinis partibus diu reſidens, ſenatus ac populi precibus, legatione miſſa, reditum ſuum promittens, immorabatur. ¶ Diuis orte] Vt, Dijs genite, & geniture deos. ¶ Romulæ] Pro Romuleæ. ¶ Lucem redde] Plus dixit quàm ſalutem. Siquidem lux pro ſalute poni conſueuit, ut: O lux Dardaniæ.

¶ Dux bone patriæ] Bone Auguſte, non bonæ patriæ legendum eſt. ¶ Inſtar ueris] Pro ſimilitudine ueris. Vt, inſtar mõtis equum. Quia lux dixerat ſuperius, ideò cõparationem uerni temporis poſuit. ¶ Vt mater iuuenem] Ita patriam Auguſti deſiderare præſentiam, ſicut à matre reditus abſentis filij conſueuit. Ordo eſt: Vt mater uocat omnib. uotis & precibus iuuenem cunctantem trans æquora Carpathij maris quẽ notus inuido flatu detinet à dulci domo longius anni ſpatio. ¶ Inuido] Aduerſo, inimico. ¶ Carpathij trãſmaris æquora] Id eſt, Aegyptij. Vt, Carpathium Libycumq́; ſecat, ¶ Cunctantem] Morantem. Vt, Reginam thalamo cunctantem. ¶ Detinet] ſeparat. ¶ Votis ominibusq́;] Tanquã uota pro reditu faceret, & omina aduerſa timeret. ¶ Curuo nec faciem littore dimouet] Vt affectum deſiderantis oſtenderet, eas partes ſollicitè dixit attendi, à quibus ſperat reuerti. ¶ Sic deſiderijs] Tanquam patria deſiderio Auguſti percuteretur, dũ pro eius ſalute eſſet ſollicita, ¶ Tutus bos etenim] Virtute dicit & diſpoſitione Cæſaris præſtitam agris quietem, ut: Ille meas errare boues, ut cernis, et ipſum Ludere quæ uellẽ calamo permiſit agreſti. ¶ Almaq́; fauſtitas] Noue fœlicitas dicta. ¶ Pacatũ uolitant per mare nauitæ] Compreſſi enim ab eo fuerant piratæ. ¶ Culpari metuit fides] Tanquã eius tempore nec creditum nec depoſitũ negaretur. ¶ Caſta domus] Pudica, ut: Caſta pudicitiã ſeruet domus. ¶ Mos et lex maculoſum edomuit nefas] Legẽ ſignificat, quã de coërcẽdis adulterijs ſanxit. ¶ Laudãtur ſimili prole puerperæ] Tanq̃ abeſſe matrimonio culpã, prolis & parentũ ſimilitudine demõſtraret, ut: Si qs mihi paruulus aula Luderet Aeneas, qui te tãtũ ore referret. ¶ Culpã pœna premit comes] Comes, inquit, culpæ pœna eſt, nec differẽdo uindictã præſtat peccãdi licẽtiã.

POR. ¶ Diuis orte bonis] Hæc Ode ad Auguſtũ ſcripta eſt, diutius in tranſmarinis prouincijs morantẽ, populi ac ſenatus legationib. miſſis reditũ eius precãtis. ¶ Inſtar ueris enim uultus ubi tuus Affulſit] Hoc eſt, præſentia tua ad inſtar uernæ gratiæ exhilarãtur omnia, Vt mater iuuenẽ] Ordo eſt: Vt mater uocat iuuenẽ cunctantẽ ſpacio lõgius annuo, uotis ominib. et precibus. ¶ Cunctantẽ aũt demorantẽ ſignificat, ut eſt apud Virg. Reginã thalamo cunctantẽ ad limina primi Pœnorũ expectant. ¶ Sic deſiderijs icta fidelib. Quærit patria Cæſarẽ] Icta participaliter dicitur, et ſignificat percuſſa. Nutrit rura Ceres almaq́; Fauſtitas] Ad notãdũ nomẽ Fauſtitas ſic dictũ, quaſi fœlicitas aut iucũditas.

¶ Mos

¶ *Mos & lex maculoſum edomuit nefas*] *Eleganter uidetur eam legem ſignare, quam de adulterijs coërcendis ſanxit.* ¶ *Culpam pœna premit comes*] *Comes, inquit, pœna it culpæ ſuæ, id eſt, non differt pœnam ſuam delinquentibus, per hoc ſignificat ingeneroſe nihil aut negligenter fieri.*

Quis Parthum paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæſare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quiſq; diem collibus in ſuis,
Et uitem uiduas ducit ad arbores.
Hinc ad uina redit lætus, & alteris
Te menſis adhibet Deum.
Te multa prece, te proſequitur mero
Diffuſo pateris, & laribus tuum
Miſcet numen: uti Græcia Caſtoris,
Et magni memor Herculis.
Longas ô utinam dux bone ferias
Præſtes Heſperiæ, dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uuidi
Cùm Sol Oceano ſubeſt.

ACR. ¶ Quis Parthum] *Nullas gentes dicit incolumi Cæſare formidari.* ¶ *Feræ*] *Indomitæ et bellicoſæ Hiſpaniarum gentes.* ¶ *Condit quiſq; diem*] *Finit, explet. Virg. Cantando longos memini me condere ſoles.*

¶ *Et uitem uiduas ducit ad arbores*] *Beneficio Auguſti per ocium præſtitã utilitatem agrorum cultu creſcere, Viduas uerò arbores, ſine uitibus dixit, ut: Stratus humi palmes uiduas deſiderat ulmos.* ¶ *Hinc ad uina redit*] *Id eſt, à labore ad conuiuia.* ¶ *Et alteris Te menſis*] *Secundæ menſæ dicebantur, quæ in honorẽ deorum exhiberi conſueuerant, ut: Non ego te dijs & menſis accepta ſecundis Tranſierim Rhodia. Exhiberi ergo & Auguſto ſignificat honorẽ deorum per eaſdem celebritates.* ¶ *Vti Græcia*] *Sic à Romanis promittit Auguſtum dijs penatibus ſociandum, ſicut à Græcis Hercules, Caſtor & Pollux, quos aut ciuica animus familiaritas commendauit, aut quos labor diligi fecit & uirtus.* ¶ *Et magni memor Herculis*] *Id eſt, memor beneficiorũ.* ¶ *Dux bone ferias*] *Aut propter continuationẽ uictoriarum longas optauit ferias: aut abominando bella uitã prolixam.* ¶ *Integro*] *Toto die.* ¶ *Sicci*] *Ieiuni.* ¶ *Vuidi*] *Vino pleni, Vt: Vuidus hiberna uenit de glande Menalcas.* ¶ *Subeſt*] *Subter eſt, id eſt, in occaſum conditus eſt.*

PORPH. ¶ *Et uitem uiduas ducit ad arbores*] *Suauiter & uiduas arbores dixit, priuſquàm uites adiunctas habeant, qui cum habent maritari dicuntur à ruſticis.* ¶ *Et alteris Te menſis adhibet Deum*] *Id eſt, ſecundis.* ¶ *Magni memor Herculis*] *Memor beneficiorum eius dicimus.* ¶ *Vuidi*] *Id eſt, poti ac madidi.*

AD APOLLINEM ET DIANAM CARmen ſeculare.

Ode VI. *Dicolos, Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris niuis, atq; diræ.*

-∪---∪∪-∪--
-∪---∪∪-∪--
-∪---∪∪-∪--
-∪∪-∪

Diue quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityoſq; raptor

ACR. ¶ *Diue quẽ proles*] *Hymnũ hic Apollini dicit, & cõmendat carmina ſua ſecularibus ludis, qui celebrantur poſt centum annos ſupra Tiberim, aut in Capitolio.* ¶ *Quem proles Niobæ*] *Laus Apollinis de factis, quia in uindictam matris Latonæ, Niobem cum filijs ſuis interemit.* ¶ *Tityoſq; raptor*] *Qui uim Latonæ inferre conatus eſt.*

PORPHYRION. ¶ *Diue quem proles Niobea magnæ*] *Hæc Ode hymnũ Apollinis continet, qua commendat ei carmina ſua, & ſimul alloquitur pueros puellasq́; quos carmen ſeculare docet.*

Senſit, & Troiæ prope uictor altæ
Phthius Achilles.
Cæteris maior, tibi miles impar,
Filius quamuis Thetidos marinæ
Dardanas turres quateret tremenda
Cuſpide pugnax.
Ille mordaci uelut icta ferro
Pinus, aut impulſa cupreſſus euro
Procidit latè, poſuitq́ collum
Puluere Teucro.
Ille non incluſus equo Mineruæ
Sacra mentito, male feriatos
Troas, & lætam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis, heu nefas, heu,
Neſcios fari pueros Achiuis
Vreret flammis, etiam latentes
Matris in aluo:
Ni tuis uictus, Venerisq́ gratæ
Vocibus diuûm pater, annuiſſet
Rebus Aeneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lauis amne crines,
Dauniæ defende decus Camœnæ
Lenis Aegyieu.

ACRON. ¶ *Altæ*] *Magnæ ut: Ruit alto à culmine Troia: aut per uituperationem, ut: Magnus latro: aut altæ ſtultè, temerariæ.* ¶ *Phthius Achilles*] *A' ciuitate dictus, ut Vir. Phthiam clarasq́; Mycenas.* ¶ *Tibi miles impar*] *Vt: Dardana qui Paridis direxti tela manus'que Corpus in Aeacide.* ¶ *Thetidis marinæ*] *Subauditur deæ, ut: Longè illi dea mater erit.*

¶ *Ille mordaci*] *Achilles ruens, cadenti arbori cõparatur.*

¶ *Teucrio*] *Pro Teucrio, ut. Dardanus pro Dardanius. Vir. Et lõgo ſoluit ſe Teucria luctu*

¶ *Ille nõ incluſus*] *Achillem dicit nihil fraude feciſſe, ſed palàm ſemper uirtutis fiducia dimicaſſe, ut: Nec equi cæca condemur in aluo luce palam.*

¶ *Equo Mineruæ*] *Vir. Instar mõtis equum, diuina Palladis arte, Aedificant.* ¶ *Male feriatos*] *Vt: Nos delubra deum miſeri quibus ultimus eſſet. Ille dies feſta uelamus fronde per urbẽ.* ¶ *Falleret aulam*] *Aulã pro toto Ilio poſuit, neq; enim ſolum regem fefellerunt Achiui, ſed cunctos.* ¶ *Sed palàm captos*] *Aperto ſemper bello Achilles, non inſidijs grauis, ut non furto melior, ſed fortibus armis.* ¶ *Heu nefas*] *Dolenter exclamat poëta Achillem uiuum ad internitionẽ interimere omnes potuiße Troianos, ut nec Aeneas profugeret ad Romam, omine meliore condendam, nec ab eo uel infantibus parceretur, quale eſt illud: Crimine quo parui cædem potuere mereri. Quæ tamen in laudem commemorantur Apollinis.*

¶ *Neſcios fari*] *Infantes paruos.* ¶ *Matris in aluo*] *Etiã in grauidas mulieres ſæuiendum fuiſſe.* ¶ *Ni tuis*] *Hoc eſt Apollinis.* ¶ *Rebus Aeneæ*] *Rebus Troianis, à quorũ genere meliore alite, hoc eſt, uulturum auſpicio, erat Roma condenda.* ¶ *Doctor argutæ fidicen Thaliæ*] *Doctorẽ Apollinẽ non Thaliæ Muſæ, ſed artis lyricæ dixit, eumq́; ad ſtudiũ ſuũ referẽs.* ¶ *Lauis*] *Pro lauas. Xanthus fluuius eſt Troiæ, ut: Xanthiq́; fluenta Deſerit, ac Delon maternam inuiſit Apollo.* ¶ *Dauniæ*] *Dauniam à Dauno rege Apuliæ, unde oriundus Horatius erat.* ¶ *Lenis Agyieu*] *Lenis in uerbis. Agyia uerò Athenienſi lingua uici dicuntur, quo nomine ideo Apollo uocatus eſt, quia ex oraculi reſponſo, in uicis publicis urbis ſuæ ſtatutis altaribus ei ſacrificia inſtituerant, unde ἀγυιεὺς dictus eſt.*

PORPHYRION. ¶ Et Troiæ prope uictor] Id eſt, penè uictor. Hoc autem ad illud pertinet, quod dicitur Paris in Achillem ſagittam Apolline dirigente tetendiſſe. ¶ Tibi miles impar] Tibi impar Achilles, ſcilicet. ¶ Puluere Teucro] Ergo principali pro poſſeſſiuo nomine uſus eſt, ut: Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus, pro eo quod eſt Dardanius. ¶ Falleret aulam] Aulam ſine dubio pro toto Ilio poſitum eſt, neq; enim ſolum regem feſellerant Græci adhibitis inſidijs, uerum etiam totum populũ. ¶ Neſcios fari pueros] περιβλεπτικῶς. ¶ Annuiſſet Rebus Aeneæ potiore ductos alite muros] Id eſt, annuiſſet, ut meliore alite, hoc eſt, meliore auſpicio Aeneas urbem cõſtitueret. ¶ Qui Xantho lauis amne crines] Lauis ueteres dixere, & lauere nõ lauare, ſuprà oſtendimus. ¶ Dauniæ defende decus Camœnæ] Dauniæ Camœnæ, ſuæ Muſæ dicit Horatius, id eſt, ſui carminis, ſiquidem Daunia Apulia eſt, in cuius finibus natus eſt. ¶ Lenis Agyieu] Agyia eſt uia, & Græce dicitur. Varro ait quod ex reſpõſo ſui oraculi in uijs publicis urbis ſuæ Athenienſes, ſtatutis altaribus ſacrificare Apollini inſtituerunt, & Agyieum appellauere.

Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenq; dedit poëtæ.
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela deæ, fugaces
Lyncas, & ceruos cohibentis arcu
Lesbium ſeruate pedem, meique
Pollicis ictum:
Rite Latonæ puerum canentes,
Rite creſcentem face noctilucam,
Proſperam frugum, celeremq; pronos
Voluere menſes.
Nupta iam dicens, ego olijs amicum
Seculo feſtas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horati.

ACRON. ¶ Virginum primæ, puerique claris] Pueros & puellas alloquitur, quibus Dianæ carmen lyrico ſono cantari cõſueuerat, ut rithmum operis ſui in canẽdo cuſtodiãt. ¶ Deliæ] Dianæ. ¶ Leſbium] Alcæi lyrici poëtæ, qui Leſbius fuit. ¶ Meiq; Pollicis ictum] Modulationem lyrici carminis, ueluti ipſe lyram percutiã. ¶ Rite] Solenni conſuetudine. ¶ Face noctilucam] Eodem enim & Diana honore cenſebatur. ¶ Vnde & Diana luciferæ nomẽ accepit. ¶ Proſperam frugũ] Rore nocturno nutrientem, ut: Quantũ longis carpent armenta diebus, Exigua tantum gelidus ros nocte reponet. ¶ Celeremq; pronos Voluere mentes] Quia ita tempora per Lunæ curſum, ſicut ſolis peraguntur. Sed circa lunã propriè menſes dixit, ſic enim ſingulis menſibus Zodaicum circulum Luna pertranſit, quemadmodum Sol toto anno. Voluere autem menſes. Quia conditionem mortalitatis temporibus anni comparauerat, ne crederentur & homines renaſci tempora, immutationes elementorum ſiue temporum reparari dixit: conditionem uerò mortalitatis, ut communem omnibus, ita irreparabilem. ¶ Nupta iam dices] Loquendo ad unam, de omnibus dicit, dum fueritis nuptæ dicetis. ¶ Amicum] Amabile. ¶ Reddidi carmen docilis modorũ Vatis Horati.] Non difficulter, Horatij carmen reddidiſſe ſe refert uel ceciniſſe.

POR. ¶ Deliæ tutela deæ] Id eſt, qui eſtis tutela Deliæ deæ, hoc eſt, χῆμα ἐπεξήγησις. Leſbium ſeruate pedem] Id eſt, Alcæi Lyrici poëtæ, qui Leſbius fuit. ¶ Meiq; Pollicis ictum] Id eſt, modulationem lyrici carminis, & ſuauiter hoc dicitur, quaſi ipſam lyram percutiat. ¶ Latonæ puerum] Id eſt, Apollinem, Latonæ filium. ¶ Celeremq; pronos Voluere menſes] Quia, ſimiliter per Lunæ curſum uidentur tempora peragi, ſed & circa Lunam proprie menſes dixit, quod ſingulis menſibus Zodaicum circulum pertranſit, quem Sol

toto anno. ¶ *Nupta iam dices*] *Quoniam fueris iam nupta.* ¶ *Seculo feſtas referente luces*] *Id eſt, die ſingula feſtum referente.*

AD TORQVATVM.

Ode VII. *Dicolos diſtrophos. Primus uerſus eſt Heroicus Hexameter, Catalectus, qualis: Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen, hoc modo:*

Diffu-- gere ni-vv ues rede-vv unt iam-- gramina-vv campis--

Secundus eſt Archilochus Dactylicus, dimeter, Hypercatalectus, conſtans duobus dactylis, & ſyllaba, hoc modo: *Arbori-vv busq; co-vv me-*

---vv-vv---vv--

-vv-vv-

Diffugere niues, redeũt iam gramina cãpis,
Arboribusq; comæ.
Mutat terra uices, & decreſcentia ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cũ Nymphis, geminisq; ſororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne ſperes monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora miteſcunt Zephyris: Ver proterit æſtas
Interitura, ſimul
Pomifer Autumnus fruges effuderit, & mox
Bruma recurrit iners:
Damna tamen celeres reparant cœleſtia Lunæ:
Nos ubi decidimus,
Quô pius Aeneas, quô Tullus, diues & Ancus,
Puluis, & umbra ſumus:
Quis ſcit an adijciant hodiernæ craſtina ſummæ
Tempora dij ſuperi?
Cuncta manus auidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo.

ACRON. ¶ *Diffugere niues*] *Ad Torquatũ ſcribit per uerni temporis deſcriptionem omnium rerum uiciſsitudinem: de quo & Virgilius: Vere nouo gelidus canis cum montibus humor Liquitur.* ¶ *Mutat terra uices*] *Per rationem temporum dixit etiam ipſam naturam mutari.* ¶ *Prætereunt*] *Intra ripas labuntur.* ¶ *Gratia cum Nymphis*] *Frigoribus hiemis finitis, amœnitate iam temporis, ad ludum & lætitiam Nymphas & Charites prouocari.* *Immortalia ne ſperes*] *Nil immortale eſſe, dum etiam tempora finiuntur.* ¶ *Frigora miteſcunt*] *Per uices temporũ probat, æternum non eſſe, quod temporale eſt.* ¶ *Fruges effuderit*] *Deeſt cum, ut ſit cum effuderit.* ¶ *Quo Tullus & Ancus*] *Tullus & Ancus reges Romani fuerunt, per quos oſtendit mortem potentibus & pauperibus communem eſſe.*

¶ *Quis ſcit an adijciant*] *Id eſt, per incertum uitæ neſciri, utrum homini uſque ad diem quem egit, ſequens adijciatur, cùm facile & per horas poßit occidere.* ¶ *Cuncta manus auidas*] *Ipſi in lucrum uenire, quæ impenſa fuerint uoluptati peritura, hæredibus derelicta.*

PORPHYRION. ¶ *Diffugere niues*] *Hoc carmen uerni temporis habet & continet deſcriptionem, ſcribitur autem ad Torquatum.* ¶ *Et decreſcentia riuis*] *Id eſt, præter ripas ſuas eunt flumina, quo ſignificat ripas ſuas non excedere, ſed intra alueum labi.* ¶ *Ducere nuda choros*] *Nuda, quia iam frigora excluſa ſunt.* ¶ *Immortalia ne ſperes*] *Id eſt, ne quid putes immortale eſſe atq; perpetuum, reſpice anni tempora, quod nunc quoque celeriter occidens, alij cedit.* ¶ *Damna tamen celeres*] *Cum conditionem mortalitá tiſ*

litatis noſtræ temporibus anni comparaſſet, ne uiderentur homines renaſci, ut tempora intulit: Quo pius Aeneas, quo diues Tullus, & Ancus. ¶ Quis ſcit an adijciant] Hoc ideo dicit, *ut oſtendat conditionem mortalitatis omnibus communem eſſe, Quis inquit, ſciat, an adijciant hodiernæ craſtina ſummæ tempora dij ſuperi.* ¶ Hodiernæ craſtina ſummæ Tempora] . *Ad ſummam annorum uitæ, quam hodiernum uſq; egiſti, craſtinus dies adiungatur, id eſt quis ſcit an cras ucturus ſis, cum facile & quacunq; hora poßis occidere?* ¶ Cuncta manus *auidas fugient hæredis amico Quæ dederis animo*] *Id eſt, Illud tuum erit tantum, quo dum uiuis functus fueris.*

Cum ſemel occideris, & de te ſplendida Minos
Fecerit arbitria:
Non Torquate genus, non te facundia, non te
Reſtituet pietas.
Infernis neq; enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec Lethea ualet Theſeus abrumpere caro
Vincula Peirithoo.

ACRON. ¶ Et de te ſplen*dida Minos*] Vt: *Quæſitor Minos urnam mouet.* ¶ Non *Torquate genus*] *Nec nobilitatem nec eloquentiã, nec pietatem quenquam morti præripere.* ¶ *Diana pudicum*] *Aut fabuloſe dicit Hippolytum ab inferno reuerſum: aut nihil ei ad cõditionem mortalitatis profuiſſe, quia ab equis ſuis tractus, uitæ reſtitutus eſt, dum in eandem fuiſſet ſortem reuerſus, nec mortem perpetuò potuiſſet effugere.* ¶ Nec Lethea ualet] A' *flumine inferos dixit.* ¶ *Abrumpere caro Vincula Peirithoo*] *Theſeus & Pirithous amici fuerunt, quos dicit coniurata amicitia morti eripi non poſſe, nam uolentes Proſerpinam rapere, apud inferos remanſerunt.*

PORPHYR. ¶ *Et de te ſplendida Minos fecit arbitria*] *Non dicit cùm ſplendidum ornatum q; fecerit Minos iudicio ſuo, ſed cùm de te ſplendide ac digne iudicauerit Minos. Ita ſplendida arbitria ad Minois laudem & gloriam pertinent iudicantis, non ad eum de quo iudicat.* ¶ *Liberat Hyppolytum*] *Atqui Virg. ait Hippolytum rediſſe ad auras æthereas, Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ: ſed nunc non ad illud refert, quod poſt diſtractionem illam, quam ab equis ſuis paſſus eſt, in uitam ſuam reſtitutus fertur, ſed conditionem mortalitatis, quam non potuit perpetuo effugere per Dianæ fauorem.* ¶ *Theſeus abrumpere caro uincula Peirithoo*] *Nota hiſtoria, Theſeum & Pirithoum ad inferos deſcendiſſe rapiendæ Proſerpinæ cauſa, nunc dicit uictos ibi remanſiſſe.*

AD MARTIVM CENSORINVM.

Ode VIII. *Monocolos, ut Mecœnas atauis edite regibus.*

- - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ -

DOnarem pateras, grataq; commodus
Cenſorine meis æra ſodalibus:
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum: neq; tu peſsima munerum,
Ferres, diuite me ſcilicet artium,

ACRON. ¶ *Donarem pateras*] *Ad Cenſorinum ſcribit dicẽs facultates ſuas tantas nõ eſſe, ut poßit pateras uel precioſa uaſa donare, ſed quod diuitijs maius eſt laudi eius ſe carmen dicturum.* ¶ *Pateras*] *Vaſa argentea.* ¶ *Commodus*] *Benignus, utilis, humanus.* ¶ *Aera*] *Statuas.* ¶ *Tripodas*] *Menſas. Virgil: Sacri tripodes uiridesq; coronæ, & palme pre*

me precium uictoribus. ¶ *Premia fortium*] ἐπεξήγησις. ¶ *Peßima*] *Vilia, de carminibus dicit, id eſt, ſi diuitias haberem, carmina non donarem.*

PORPHYRION. ¶ *Donarem pateras*] *Hac Ode indicat ſibi facultates tantas non eſſe, ut poßit phialas & alia precioſa donare, ſed quod maius eſt, carmen ſe Cenſorino largiri. Deinde præfert carmina omnibus diuitijs quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas. Parrhaſius Athenis pictor clarus fuit, Scopas* γλύπτης μαρμάρων *fuit, id eſt, ſignorum marmoreorum inſculptor.*

Quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas,
Hic ſaxo, liquidis ille coloribus,
Solers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hæc mihi uis, non tibi talium
Res eſt, aut animus delitiarum egens.
Gaudes carminibus, carmina poſſumus
Donare, & precium dicere muneri.
Non inciſa notis marmora publicis,
Per quæ ſpiritus, & uita redit bonis
Poſt mortem ducibus. non celeres fugæ,
Reiectæq; retrorſum Hannibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus redijt, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides, neq;
Si chartæ ſileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris, quid foret Iliæ,
Mauortiſq; puer, ſi taciturnitas
Obſtaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygijs fluctibus Aeacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum, diuitibus conſecrat inſulis.

ACRON. ¶ *Quas aut Parrhaſius*] *Parrhaſius Athenis pictor optimus fuit.* ¶ *Protulit*] *Hominibus diuulgauit.* ¶ *Scopas*] *Signorum ſculptor. Dicit ſe cum tabulis ſigna daturum.* ¶ *Hic*] *Scopas.* ¶ *Ille*] *Parrhaſius, nã hic uiciniori reſpondet.* ¶ *Solers*] *Peritus.*

¶ *Ponere*] *Fingere, facere, formare cõponere, ut: Poſuitq; immania templa.* ¶ *Sed non hec mihi uis*] *Diuitiarum, ſcilicet.* ¶ *Aut animus non tibi talium*] *Hic eſt ſenſus: Nec ego talia largiri poſſum, nec ſi poſſem tu ea deſiderares, ut qui carmina diuitijs omnibus antefers.* ¶ *Et precium dicere muneris*] *Quam precioſum ſit carmen oſtendere, non quô ſperaret precium.* ¶ *Inciſa notis marmora publicis*] *Victoriarum titulis, quibus defuncti duces quandam immortalitatem conſequuntur.* ¶ *Impiæ*]. *Quia ter geßit bellum contra Romanos.* ¶ *Eius qui domita nomen ab Africa*] *Scipionem Africanum ſignificat.* ¶ *Lucratus*] *Quia Africanus dictus eſt, ut Salluſtius. Cui poſtea Africano cognomen ex uirtute fuit.* ¶ *Quam Calabriæ Pierides*] *Facta, inquit, clarorum uirorum, niſi carminibus illuſtrarentur, ætatis ſuæ memoriam non excedunt, & ſignificat Ennium, qui facta Africani deſcribit, oriundum de Rhodino oppido Calabriæ, ideo Calabræ Muſæ.*

¶ *Si chartæ ſileant*] *Si non contineantur ſcriptis uel libris.* ¶ *Quid foret Iliæ Mauortiſq; puer*] *Quem fructum haberet Romulus, niſi laudaretur.* ¶ *Si taciturnitas Obſtaret mentis*] *Niſi carminibus laudaretur Romulus, quid prodeſſet, illi feciſſe talia.*

¶ *Aeacum*] *Iouis filium immortalitatem dicit conſecutum, laudibus poëtarum.* ¶ *Inſulis*] *Quas in Oceano conſtitutas fortunatas appellant, ſiue inſulas beatorum.*

PORPHYRION. ¶ *Solers ponere*] *Ponere nunc conſtituere ac fingere.* ¶ *Sed non hæc uis mihi*] *Senſus eſt: Nec enim largiri precioſa poſſum, nec ſi poſſem tu ea deſideras, quia carmina tibi diuitijs præponenda ſunt.* ¶ *Precium dicere muneris*] *Id eſt, oſtendere quam precioſum munus ſit carmen.* ¶ *Non inciſa notis marmora publicis, Per quæ*

 ſpiritus

ſpiritus & uita rédit bonis] Per quos titulos conſecrati, defuncti duces quandam immortalitatem conſequuntur. ¶ *Qui domita nomen ab Africa lucratus redijt*] Africanum Scipionem ſignat. ¶ *Clarius indicāt laudes*] Facta, inquit, uirorum clarorum, niſi carminibus illuſtrentur, ætatis ſuæ memoriam non excedunt. ¶ *Quam Calabræ Pierides*] Sua uult intelligi carmina, quia in urbe Venuſina natus eſt, quæ eſt in Calabria atq; Apulia. ¶ *Diuitibus conſecrat inſulis*] Dicit quas in Oceano conſtitutas, Homerus, μακάρων νήσους dixit, Latini Fortunatorum inſulas appellant.

ACRON. ¶ *Cœlo Muſa beat*] Cœli poſſeßione beatū facit, id eſt, reddit carminib. memorabilem. ¶ *Sic Iouis intereſt*] Carminibus poëtarum & ingenijs fortis Hercules nominatur, iunctus conuiuijs deorū. ¶ *Clarū Tyndaridæ ſidus*] Caſtorem et Pollucē dicit, quorum nauigantibus ſalubre ſidus carminibus memorantur. ¶ *Quaſſas eripiunt*] Carminibus poëtarum dignoſcuntur Caſtor & Pollux eſſe dij. ¶ *Liber uota bonos*] Et ſic à ſuperioribus, aut deus factus carminibus poëtarum, ac fœlicia faciens uota precantium.

Dignum laude uirum Muſa uetat mori:
Cœlo Muſa beat. ſic Iouis intereſt
Optatis epulis impiger Hercules.
Clarum Tyndaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rates.
Ornatus uiridi tempore pampino
Liber, uota bonos ducit ad exitus.

PORPHYRION. ¶ *Cœlo Muſa beat*] Id eſt, cœli poſſeßione beatum facit, ac per hoc immortalem reddit. ¶ *Clarum Tyndaridæ ſidus*] Ἐπεξήγησις, qui Tyndaridæ ſidus ſit. Sæpe autem dictum eſt ſtellas Caſtoris ac Pollucis nauigantibus ſpem meliorē oſtendere.

AD M. LOLLIVM.

Ode IX. Tricolos, Tetraſtrophos. ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--υ---υυ-υ-
--υ---υυ-υυ
--υ--υ--
-υυ-υυ-υ--

ACR. ¶ *Ne forte credas*] Ad M. Lollium ſcribit conſularem, affirmans immortalia fore ſcripta ſua, quāuis ante eum ſint alij meliores poëtæ. Nam nec Homeri magnitudinem obſtare quô minus Pindarus, et alij poëtæ qui poſt eum orti ſunt, clari eſſent. ¶ *Interitura*] Id eſt, ne caſu credas peritura. ¶ *Natus ad Aufidū*] Ipſe Horatius, q primus latinus lyricus fuit. ¶ *Non antè*] Quia ipſe prior Lyrica carmina apud Latinos ſcripſit. ¶ *Non ſi priores Mæonius*] Mæonius Homerus, à Mæonia dictus eſt. ¶ *Cææq; & Alcæi minaces*] Propter Simonidē Lyricum poëtam, qui de Cæa inſula fuit. Minaces autem Alcæi Camœnæ dictæ ſunt quoniam adeò amarus fuit, ut auſteritate carminis ſui, multos ciuitate eiecerit. ¶ *Steſichoriq; graues*] Magnæ profundæ nam & ipſe poëta bellorum ſcriptor.

NE fortè credas interitura, quæ
Longè ſonantem natus ad Aufidum,
Non antè uulgatas per artes
Verba loquor ſocianda chordis.
Non, ſi priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Cææq;, & Alcæi minaces,
Steſichoriq; graues Camœnæ.

PORPHYRION. ¶ *Ne forte credas*]. Hæc Ode ad Lollium ſcripta eſt conſularem

quæ affirmat immortalitatem habitura ſcripta ſua, quamuis alij ante ſe meliores poetæ fuerint, nam nec Homeri magnitudinem obſtare, quô minus Pindarus & alij poetæ, qui poſtea orti ſunt, clari habeantur. Prima autem ſyllaba Ode huius circunflexe enuncianda eſt, ut ne credas, id eſt, ne credideris. ¶ Ante uulgatas per artes] Gloriatur ſe primum lyrica carmina latina lingua auſum ſcribere. ¶ Ceæq; & Alcæi minaces] Simonides lyricus poeta, Ceus fuit, id eſt, ex Cea inſula. Minaces autem Alcæi Camœnæ dicũtur, quoniam adeò amarus fuit, ut auſteritate carminis ſui multos ex ciuitate eijceret.

Nec, ſi quid olim luſit Anacreon,
  Deleuit ætas. ſpirat adhuc amor,
  Viuuntq; commiſsi calores
  Aeoliæ fidibus puellæ.
Non ſola comptos arſit adulteri
  Crines, & aurum ueſtibus illitum,
  Mirata regaleisq; cultus,
  Et comites, Helena Lacæna:
Primus'ue Teucer tela Cydonio
  Direxit arcu. non ſemel Ilios
  Vexata: non pugnauit ingens
  Idomeneus, Sthelenus'ue ſolus,
Dicenda Muſis prælia: non ferox
  Hector, uel acer Deiphobus graues
  Excepit ictus pro pudicis
  Coniugibus pueriſq; primus.
Vixêre fortes ante Agamemnona
  Multi, ſed omnes illacrymabiles
  Vrgentur, ignotiq; longa
  Nocte, carent quia uate ſacro.

ACRON. ¶ Non ſi quid olim luſit Anacreon] Ideo luſit quia iocis & cõuiuijs digna cãtauit, ut: Carmina qui luſi paſtorum. ¶ Anacreon autem Satyrã ſcripſit, amicus Lyſandri. Alij dicunt quòd ſcripſit Circen & Penelopen in uno laborantes, unde in 1. lib. in Ode Velox amœnum. Dices laborãtes in uno Penelopẽ uitreamq; Circen: ¶ Spirat adhuc] Recens eſt. ¶ Viuuntq; commiſsi calores] Calores pro amoribus poſuit. Sappho autem ſignificat, quæ Aeolide dialecto uſa eſt. ¶ Arſit] Amauit, ut: Corydon ardebat Alexin. ¶ Adulteri] Raptoris Alexandri. ¶ Regaleſq; cultus] Quia regis Priami filius. ¶ Et comites] Itineris.

¶ Helena Lacæna] De Lacedæmone, ut: At nõ ſic Phrygius penetrat Lacedæmonà paſtor, Ledeamq; Helenam Troianos uexit ad urbes: uel quia non ſola Helena amauit Paridem: nam & aliæ ſimili in culpa fuerunt, ſed hæc magis famoſa eſt carmine poetarum.

¶ Primus'ue Teucer tela Cydonio Direxit arcu] Teucer Thelamonis filius ab Homero inducitur ſagittis peritiſsime uſus. Cydonio autem Cretenſi, à Cydonia ciuitate, ubi primum de pecudum cornibus arcus curuati ſunt. Vt: Partho torquere Cydonia cornu Spicula. ¶ Non ſemel Ilios Vexata] Ab Hercule enim ante euerſa fuerat. Et hæc Ilios, & hoc Iliũ dicitur. Vt: Ceciditq; ſuperbũ Iliũ. ¶ Nec pugnauit ingens Idomeneus Sthelenuſq;] Sed hi carmine prælati ſunt cæteris, ut Terſandrus Sthelenuſq; duces. Sthelenus aũt Capanei & Euadnes filius fuit. ¶ Non ferox Hector] Oſtendere uult licet multi uiri fortes fuerint, illos tamen fama ſolos celebrari, quos commendauere poemata. Nam nec ſolus Hector & Deiphobus pro patria perierunt, ſed hi magis carminibus noti ſunt. Similiter & ante Agamemnonem paris uirtutis fuiſſe plures, ſed neſciri ſilentio, & ideo ſe ad ſcribendum, priorum confirmauit exemplis. ¶ Graues excepit ictus] Vt: Laniatum corpore toto Deiphobum uidi.

¶ Ignotiq; longa nocte] Tanquam neſciantur uelut mortui, quos nemo deſcribit occiſos. ¶ Sacrò] Laude carminum.

PORPHYRION. ¶ *Nec ſi quid olim luſit Anacreon*] *Luſit, quia iocis & conuiuijs digna ſcripſit.* ¶ *Viuuntq; cõmiſsi calores Aeoliæ fidibus puellæ*] *Calores pro amores dicuntur. Sappho autem ſignat, quæ Aeolide dialecto uſa eſt.* ¶ *Non ſola comptos arſit adulteri Crines*] *Arſit pro deperit, aut quia amauit dictum eſt, hæc autem periodo colligit. Sæpe eadem facta, quæ legimus circa Ilion geſta, ſed ea tantum, quibus clarus poëta contigerit, perpetuam obtinuiſſe memoriam.*

Paulum ſepultæ diſtat inertiæ
Celata uirtus. non ego te meis
Chartis inornatum ſileri,
Tot'ue tuos patiar labores,
Impunè Lolli carperè liuidas
Obliuiones. eſt animus tibi,
Rerumq́ prudens, & ſecundis
Temporibus, dubijsq́ rectus.
Vindex auaræ fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ,
Conſulq́ non unius anni,
Sed quoties bonus, atq́ fidus
Iudex honeſtum prætulit utili: &
Reiecit alto dona nocentium
Vultu, & per obſtantes cateruа
Explicuit ſua uictor arma.
Non poſsidentem multa, uocaueris
Rectè beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus ſapienter uti,
Duramq́ callet pauperiem pati,
Peiusq́ leto flagitium timet:
Non ille pro charis amicis,
Aut patria timidus perire.

ACRON. ¶ *Paulum ſepultæ diſtat inertiæ.* ¶ *Celata uirtus*] *Non laudata uirtus, ſimilis eſt inertiæ, ita enim ſilentio obſcuratur, tanquam ſi nulla fuerit.* ¶ *Inornatũ*] *Illaudatum, ut: Quis te magne Cato tacitum, aut te Coſſe relinquat?* ¶ *Rerumq; prudens*] *Philoſophiæ aptus, unde & rerũ prudentes philoſophi dicti ſunt.* ¶ *Et ſecundis Temporibus dubijsq; rectus*] *Quẽ neq; proſpera neq; aduerſa mutauerint.* ¶ *Vindex*] *Punitor Vindicare enim apud ueteres non tantũ defendere, ſed etiam punire ſignificabat.* ¶ *Et abſtinens*] *Abſtinentem dixit Lollium pecuniæ, quam aut ideo ad ſe cuncta ducere poſuit, quia auari ſtudent pecunijs: aut quia pecunioſorum gratiã omnes ſequuntur.* ¶ *Conſulq; non unius anni*] *Fide, uirtute & honeſtate Lolium prefert.* ¶ *Sed quoties bonus atque fidus*] *Quoties, inquit, iudex bonus es, honeſtum utili præponis, uel quoties bellorum uictorijs reipublicæ conſulis, toties conſulari uteris poteſtate, & uirtute tua perpetuus conſul efficeris.* ¶ *Honeſtum prætulit utili*] *Plus dilexit honeſtatem, quàm utilitatem.*

¶ *Alto*] *Prudenti, profundo.* ¶ *Nocentium*] *Noxiorum, & corrumpere iudicia tentantium.* ¶ *Victor*] *Vel cupiditatis uel hoſtium, quoties uictor emerſeris, toties conſul efficeris.* ¶ *Non poſsidentem multa uocaueris Rectè beatum*] *Non rectè diuitem beatum uocari, ſed illum rectius beatum dici, qui fœlicitatẽ moderetur, & non habeat execrabilẽ paupertatem, pluſq; timeat morte peccatum.* ¶ *Occupat*] *Sibi uindicat.* ¶ *Callet*] *Ingenio ſe nouit ut ipſe alibi: Legitimumq; ſonum digitis callemus & aure.*

PORPHYRION. ¶ *Paulum ſepultæ diſtat inertiæ Celata uirtus*] *Non enim inquit, multò diſtat ab inertia uirtus: ſic ut de illa, ita de hac quoq; ſileatur.* ¶ *Secundis Temporibus dubijsq; rectus id eſt, proſperis & aduerſis æquitatem retinens.*

¶ *Vindex auaræ fraudis*] *Vindicẽ nunc pro punitore poſuit, quia uindicare apud ueteres*

non

non tantùm defendere, uerùm etiam punire ſignificat. ¶ *Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ*] *Vtrum pecunia pro auaritia poſuit, quæ meritò ad ſe cuncta ducere dicitur, quia auari rapere omnia ſtudent: an ducentis ad ſe cuncta pecuniæ, ad hoc referens dixit, quia pecunioſorum gratiam omnes ſequuntur.* ¶ *Conſulq; non unius anni*] *Virtutes tuæ, inquit, te perpetuum conſulem faciunt.* ¶ *Sed quotiens bonus atq; fidus iudex*] *Quoties, inquit, animus tuus honeſta iudicans, præmia oblata à nocentibus reſpuit toties glorioſus ex hoſtibus uictoriam reportauit.* ¶ *Non poßidentem multa uocaueris Rectè beatum*] *Ordo: Non Rectè uocaueris beatum multa poßidentem.* ¶ *Non ille pro charis amicis Aut patria timidum perire*] *Deeſt erit. Ait autem eum qui his artibus inſtructus ſit, nõ dubitare pro amicis & patria mortem ſubire, ſi neceſſe ſit.*

IN LIGVRINVM.

Ode X. *Monocolos, ut, Tu ne quæſieris ſcire nefas, quem mihi, quem tibi.*

- - - v v - - v v - - v v - v -

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens
Inſperata tuæ cum ueniet pluma ſuperbiæ,
Et quæ nũc humeris inuolitãt, deciderint comę:
Nunc & qui color eſt puniceæ flore prior roſæ,
Mutatus Ligurinum in faciem uerterit hiſpidã.
Dices: heu (quoties te ſpeculo uideris alterum)
Quę mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes nõ redeunt genę?

ACRON. ¶ *O crudelis adhuc*] *Vt: O crudelis Alexi, ſignificans amoris querelam. De Ligurino iuuene loquitur quomodo in ſenectute cõtriſtetur, cùm eadem Venerea uoluptas non perdurauerit ei ſeni, quæ nunc eſt iuueni.* ¶ *Et Veneris muneribus*] *Pulchritudine.* ¶ *Pluma ſuperbiæ*] *Plumam pro barba incipiente poſuit.* ¶ *Et quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ*] *Vſq; ad pubertatem enim pueris comæ nutriri conſueuerant. Vt: Crines cui lactea ceruix Excipit.* ¶ *Puniceæ*] *Sanguinei coloris, ut: Puniceis inuecta rotis.* ¶ *Prior*] *Priorem pro meliore dixit.* ¶ *Hiſpidam*] *Iam hirſutam barba.* ¶ *Dices heu quoties te*] *Mutationem formæ per ætatem aſpectam dolebis in ſpeculo.*

PORPHYRION. ¶ *O crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens*] *Hæc Ode in Ligurinum ſcripta eſt, querelam amoris continens.* ¶ *Muneribus potens*] *Id eſt, ob munera quæ in te Venus contulit.* ¶ *Inſperata tuæ cùm ueniat pluma ſuperbiæ*] *Pluma pro prima barba poſuit.* ¶ *Nunc & qui color eſt puniceæ flore prior roſæ*] *Prior pro melior.* ¶ *In faciem uerterit hiſpidam*] *Id eſt, hirſutam.*

AD PHYLLIDEM.

Ode XI. *Tricolos Tetraſtrophos, ut: Iam ſatis terris, niuis atq; diræ.*

- v - - - v v - v - v
- v - - - v v - v - -
- v - - - v v - v - -
- v v - -

E St mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus: eſt in horto

ACRON. ¶ *Eſt mihi nonum*] *Ad Phyllidem ſcribit amicam ſuam, inuitans eam ſub promiſſione uini Albani ueteris, ad lætitiam conuiuij exhibendi natali Mecœnatis.* ¶ *Albani cadus*]

cadus] *Elocutio eſt, Albani cadus, ut: Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes.*

PORPHYRION. ¶ *Eſt mihi nonum ſuperantis annum*] *Significat ſe diem natalem Mecœnatis uelle celebrare, loquitur autem ad Phyllidem amicam.*

Phylli nectendis apium coronis,
Eſt ederæ uis
Multa, quæ crines religata fulges:
Ridet argento domus, ara caſtis
Vincta uerbenis, auet immolato
Spargier agno.
Cuncta feſtinat manus, huc & illuc
Curſitant miſtæ pueris puellæ,
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum
Vt tamen noris, quibus aduoceris
Gaudijs, Idus tibi ſunt agendæ,
Qui dies menſem Veneris marinæ
Findit Aprilem.
Iure ſolennis mihi, ſanctiorq́;
Pœnè natali proprio, quòd ex hac
Luce Mecœnas meus affluentes
Odinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupauit
Non tuæ ſortis iuuenem puella
Diues, & laſciua, tenetq́; grata
Compede uinctum.

ACR. ¶ *Nectendis apium coronis*] *Vel quia Alcæus frequenter ſe dicit apio coronari: quia tardius deponatur, qui prādet, apio coronatus, ut: Atq; apio crines ornatus amaro.*

Religata] *Id eſt, coronata.*

¶ *Fulges*] *Id eſt, ſplendes.*

¶ *Verbenis*] *Verbenæ ſunt omnes herbæ frondesq́; feſtæ ad aras coronādas, dictæ quaſi herbenæ.* ¶ *Ridet*] *Id eſt, ſplendet.* ¶ *Caſtis*] *Id eſt, puris, ſacris.* ¶ *Auet*] *Id eſt, cupit.*

¶ *Spargier agno*] *Id eſt, ſpargenda erit agno immolato.*

¶ *Cuncta feſtinat manus*] *Multitudinem miniſtrantium pro apparatus feſtinatione ſignificat.* ¶ *Curſitant mixtæ pueris puellæ*] *Vt: Totidemq́; pares ætate miniſtri.* ¶ *Sordidum flammæ trepidant rotantes Vertice fumum*] *Duo epitheta poſuit, quia & flammæ ueluti ſub quodam tremore uoluuntur, & fumus ſordidus eſt, id eſt, niger.* ¶ *Vt tamen noris*] *Diem natalem Mecœnatis ſignificat, ut fidem faciat promiſſe lætitiæ.* ¶ *Agendæ*] *Celebrandæ.* ¶ *Qui dies menſem Veneris marinæ Findit Aprilem*] *Quia Idus ueluti diuidunt menſem. Aprilis aūt Veneri conſecratus eſt.* ¶ *Iure ſolennis*] *Meritò amicitiæ.* ¶ *Pœne natali proprio*] *Pœnè pro adulatione uitanda poſuit.*

¶ *Luce*] *Die.* ¶ *Affluentes*] *Id eſt, creſcentes aut multos.* ¶ *Ordinat*] *Diſponat toto anno facienda.* ¶ *Telephum quem tu petis occupauit*] *Amauit. Virum ad eandem Phyllidem, an ad aliam loquatur, incertum eſt, quia non prodidit nomen. Dicit tamen Telephum puerum, quem oſtendit ab ea amari, alterius ditioris amore occupatum.*

¶ *Non tuæ ſortis*] *Non tuæ conditionis, non tuæ mediocritatis, ne: profeſſionis.* ¶ *Vinctum*] *Amoris uinculo.*

PORPHYRION. ¶ *Quæ crines religata fulges*] *Fulgere ſoles. Non enim iam coronatam eſſe dicit, ſed inuitat eam uti coronetur.* ¶ *Ridet*] *Pro, grata eſt ac fulget.*

¶ *Cuncta feſtinat manus*] *Ad multitudinem miniſtrorum refertur.* ¶ *Sordidum flammæ trepidant*] *Non ocioſum ſed ἐνάργως dictum eſt.* ¶ *Idus tibi ſunt agendæ, Qui dies menſem Veneris marinæ Findit Aprilem*] *Idus Apriles ſignificat. Aprilis autem menſis ἀπὸ τῆς ἀφροδίτης dictus uidetur, nec immeritò, cùm in res Venereas eo ipſo omnia animalia excitentur, ſignat autem Idibus Aprilis natalem diem Mecœnatis eſſe in cuius honorem ſacrificet & epuletur.*

¶ Telephum quem tu petis, occupauit] Ad mulierem loquitur, cuius nomen non oſtendit. ſignat autem amari ab hac Telephum puerum, quem iam alia occupauerat. ¶ Non tuæ] Scilicet non tuæ conditionis, aut tuæ mediocritatis. ¶ Tenetq; grata Compede uinctum] Puellæ grata compede, amoris uinculum ait.

Terret ambuſtus Phaeton auaras
Spes, & exemplum graue præbet ales
Pegaſus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem.
Semper ut te digna ſequare, & ultra
Quàm licet, ſperare, nefas putando,
Diſparem uites. age iam meorum
Finis amorum.
(Non enim poſthac alia calebo
Fœmina) condiſce modos, amanda
Voce quos reddas, minuentur atræ
Carmine curæ.

ACR. ¶ Terret ambuſtus] Ne quid auidè, & ſuprà conditionē noſtrā appetamus, Phaëtontis & Bellerophontis exemplo monet, qui impoßibilia cupiendo ad pericula peruenerūt. ¶ Grauatus] Grauiter ferēs. ¶ Bellerophontem] Dicitur hic auſus Pegaſo ferri per aëra in terram decidiſſe. ¶ Semper ut te digna ſequare] Poßibilia ſuadet appetere, & ſibi competentia, & digna ſperare. Senſus hic eſt, ô Phyl i uita potentiorem Telephum, & tibi diſparem, quia & aliam amat: ſed dilige me, qui tibi par ſum. Finis enim eris mei amoris, quia ſi conſenſeris, aliam non amabo. ¶ Condiſce modos] Diſce, inquit, carmina & lyræ ſonos, quos ſuaui uoci cantes, ne ruſtica uidearis. ¶ Minuentur atræ Carmine curæ] Tunc enim uoluptas admittitur, ſi cura pellatur.

POR. ¶ Terret ambuſtus] Ne quid auide & ſupra conditionem noſtram appetere conemur Phaëtontis & Bellerophontis proponit exempla. ¶ Diſparem uites] Dicendo Diſparem uites, difficilis dictionis phraſis. Monet autem ut diſparē uitet, ut poßit ſe digna ſigna ſequi, & nefas habere, in ſpem referre plus, quam oportet. ¶ Non enim poſthac alia calebo Fœmina] Quare finem amorum ſuorum hanc dixerit, ipſe oſtendit. Ordo eſt: Iam meorum finis amorum, condiſce modos.

IN VERGILIVM NEGOTIATOREM.

Ode XII. Dicolos, Tetraſtrophos, ut. Scriberis Vario, fortis & hoſtium.

---UU--UU-U-
---UU--UU-U-
---UU--UU-U-
---UU-U-

IAm ueris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ
Iam nec prata rigent, nec fluuij ſtrepunt
Hiberna niue turgidi.

ACRON. ¶ Iam ueris comites quæ mare temperant] Ad Virgilium negotiatorē ſcribit, admonens ueris tempus aptum nauigio. Vſitatum autem poëtis eſt animas flatus uentorum dicere, dum ad Græcum uocabulum referunt animas, ut: Quantum ignes animæq; ualent. ¶ Temperant] Tranquillum reddunt. ¶ Lintea] Vela. ¶ Iam nec prata rigent] Ipſo enim tempore & hiems clauditur, & ueris amœnitas aperitur, quo Fauonius cœperit flare.

PORPHYRION. ¶ Iam ueris comites] Virgilium alloquitur, iterum & annuū ueris tem-

ris tempus deſcribit. Cæterum animas pro flatibus uentorũ uſitatiſſimum eſt poëtis, ſic deniq; Virg. ait: Quantum ignes animæq; ualent. ¶ Iam nec prata rigent, nec fluuij ſtrepũt Hiberna niue turgidi] Atqui ueris tempore intumeſcere flumina incipiunt.

Nidum ponit, Itym flebiliter gemens
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Aeternum opprobrium, quòd malè barbaras
Regum eſt ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Cuſtodes ouium carmina fiſtula:
Delectantq; Deum, cui pecus &, nigri
Colles Arcadiæ placent:
Adduxêre ſitim tempora Vergili,
Sed preſſum Calibus ducere Liberum
Si geſtis, iuuenum nobilium cliens,
Nardo uina merebere.
Nardi paruus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpitij accubat horreis,
Spes donare nouas largus, amaraq;
Curarum eluere efficax.
Ad quæ ſi properas gaudia cum tua
Velox merce ueni. non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena diues ut in domo.
Verùm pone moras, & ſtudium lucri,
Nigrorumq; memor, dum licet ignium:
Miſce ſtultitiam conſilijs breuem,
Dulce eſt deſipere in loco.

ACR. ¶ Itym] Itys filius fuit Prognes, quem occidit culpa Terei. ¶ Flebiliter gemens Infelix auis] Progne enim uerſa eſt in hirũdinẽ. ¶ Cecropiæ domus] Cecrops dux fuit Athenienſiũ. Athenienſes enim fuerũt Tereus & Progne. Per Prognem uerò hirundinẽ ſignificat quæ eo tempore apparet. Nota hiſtoria eſt, quòd pro ſtupro ſororis Philomelæ ad uindictam filium Terei occiderit Progne, & fuit pœna peior peccato, dum cõmittitur paricidium propter inceſtũ. Vnde Tereus cõperto facinore, dũ ambas inſequitur, ipſe in upupã dicitur mutatus, illæ fugientes in hirundinem & luſciniã. ¶ Aeternũ opprobriũ] In domo enim Cecropis hoc eſt factum ſcelus.

¶ In tenero gramine] Vt. Cũ ros in tenera pecori gratiſſimus herba. ¶ Cuſtodes ouium carmina] Carmina Pana ſignificãt à quo fiſtula Pandrium dicitur inuentum, ut: Pan primus calamos cera coniungere plures Inſtituit. ¶ Deum] Pana, ut: Pan curat oues ouiumq; magiſtros. ¶ Adduxêre ſitim tẽpora] Sitim pro æſtate poſuit. ¶ Preſſum Calibus ducere Liberũ] Calenum uinum ducere, id eſt, bibere. ¶ Cliens] Aut Auguſti, aut priuignorum eius Neronũ, aut Mecœnatis dicit. ¶ Nardo uina merebere] Ioculariter nunc ſe Calenũ uinum prolaturum promittit, ſi unguentum acceperit. Si dederis, inquit nardum, tibi dabitur uinum à me. ¶ Nardi paruus onyx] Onyx metallum eſt gemmæ ſimile. De hoc ad unguenta odorata, parua fiebant uaſa, de quo Lucanus ad oſtentationem luxus. Totaq; effuſus in aula Calcabatur onyx. ¶ Qui nunc Sulpitijs] Sulpitia horrea dicebantur, ubi nunc Galbæ, illic hordeũ condi conſueuerat. ¶ Spes donare nouas] Cadus, ſupple, maiora enim ſibi per licentiam poti promittere ſperando cõſueuerant.

¶ Efficax] Potens, qui largitate ſua curas expellat. ¶ Ad quæ ſi properas gaudia] Vt ſupra dixi, id eſt, pocula non dabuntur tibi, niſi & tu ad me inuicem merces, ampullam detuleris unguenti. ¶ Immunem] Si Veneris ſine munere. ¶ Tingere] Id eſt, madefacere.

¶ Plena diues ut in domo] Vt gratis paſcam, ſicut diuites conſueuerunt. ¶ Nigrorumq; memor, dum licet ignium] Lugubrium ignium, ut memor mortis lætitiam nõ recuſet.

¶ Miſce ſtultitiam conſilijs breuem] Breuis temporis ocium. ¶ Dulce eſt deſipere in loco] Id eſt, iucundum eſt à ſeueritate aliquando diſcedere.

POR. ¶ Nidū ponit] Adultū iam ueris tēpus uult intelligi, quoniā nix omnis elapſa eſt. ¶ Infœlix auis] Prognem, ac per hoc hirundinē ſignat. ¶ Cecropiæ domus] Cecropia domus, quoniā Athenienſes fuerunt, Cecrops autem Athenienſium dux. ¶ Regum eſt ulta libidines] Nota hiſtoria eſt; Progne obſtupratam & lingua debilitatam Philomelam ſororem, à Tereo marito filium ſibi communem & illi, Itym nomine occidit, et epulandum imprudēti appoſuit, deinde palam facto facinore, cùm fugeret cum ſorore infeſtum maritum in hirundinem & luſciniam transfiguratas eſſe fingunt, ipſum quoq; Tereum in upupam auem conuerſum. ¶ Cui pecus] Pana paſtoralem Arcadiæ Deum eſſe ſignat. ¶ Iuuenum nobilium] Auguſti, Mecœnatis, aut nobilium Neronum, priuignorum Auguſti dicit. ¶ Paruus onyx] Onyx genus ampullæ marmoreæ, iocular iter autem dicit: Si attuleris tu unguentum, demum ego proferam uinum Calenum. ¶ Qui nunc Sulpitijs] Sulpitij, Galbæ horrea dicit, hodieq; autem Galbæ horrea uino & oleo ſimilibusq; alijs referta ſunt. ¶ Spes donare nouas] Cadus, ſcilicet: Potulentos autem ſcimus plerunque maiora ſperare. ¶ Cum tua uelox merce ueni] Cum ampulla unguenti, ſcilicet. ¶ Plena diues ut in domo] Vt ſcis diues ſum, & in domum meam omnium rerum plenam te inuitem. ¶ Nigrorum ignium] Funebrium dicit, quaſi lugubriū ignium. ¶ Miſce ſtultitiam conſilijs breuem] Breuem ſtultitiam, hoc eſt, breuis temporis.

IN LYCEN ANVM.

Ode XIII. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Quis multa gracilis te puer in roſa.

- - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ -
- - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ ∪
- - - ∪ ∪ - -
- - - ∪ ∪ - ∪ -

AVdiuêre Lyce dij mea uota, dij
Audiuêre Lyce, fis anus, & tamen
Vis formoſa uideri:
Ludisq; & bibis impudens;
Et cantu tremulo pota cupidinem
Lentum ſollicitas. ille uirentis, &
Doctæ pſallere Chiæ,
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim tranſuolas aridas
Quercus, & refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
Turpant, & capitis niues.

ACR. ¶ Audiuere Lyce] Ad Lycen meretricem ſcribit, de cuius ſuperbia in tertio libro queſtus eſt, eô quòd anus facta contemnatur à iuuenibus, quorū amore antè plaudebat. ¶ Vis formoſa uideri] Vtrunq; in muliere anu turpiſſimum eſt, ut & formoſa uelit uideri, & laſciuire, & ideo addidit impudens. ¶ Impudens] Pro impudenter, nomen pro aduerbio poſuit. ¶ Et cantu tremulo] Tremulum uel ad uocem, uel ad ætatē retulit. ¶ Cupidinē Lentum ſollicitas] Iuuenū, ſupple, qui ideo lentus eſt, quoniam tu eis ingrata es per ætatē. ¶ Ille uirentis & Doctæ pſallere Chiæ] Multum decoram uult Chiam mulierē uideri, uel quòd uirenti ætate ſit, & docta pſallere, uel quòd genis, id eſt, facie pulchra ſit, & ideo cupidinē excubare in genis eius induxit. ¶ Importunus enim tranſuolat aridas Quercus] Per irriſionem, quercum aridā uoluit anum mulierem intelligi, quas amorē dum feſtinat ad iuuenes, neceſſe eſt tranſuolare. ¶ Luridi] Nigri, ſquamoſi. ¶ Quia te rugæ] Vt: Frontē obſcœnā rugis arat. ¶ Turpant] Fœdant, ut: Turpantem puluere crines. ¶ Et capitis niues] Niuē pro canicie poſuit.

PORPHYR. ¶ Audiuêre Lyce dij mea uota] Ad Lycem loquitur, de cuius ſuperbia in tertio queſtus eſt, in illa Ode cuius initium eſt: Extremum Tanaim ſi biberis Lyce. Ergo ſenectutem illi nunc opprobrat, per quam ingrata iuuenibus facta faſtiditur. ¶ Et tamen Vis formoſa uideri, Ludisq; & bibis impudens] Illam laſciuire ait, & ideo bene additum impudens. ¶ Cupidinē Lentū ſollicitas]

licitas] *Qui ideo lentus eſt, quoniam tu eis ingrata es, per ætatem.* ¶ *Ille uirentis*] *Cupido ſcilicet, ob multa autem decoram eſſe Chiam uult intelligi, quòd uirenti ætate ſit, & docta ſit, & ideo Cupidinem ipſum in genis eius dixit excubare.* ¶ *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus*] *Allegorice aridas quercus, pro ſenio affectas mulieres, & importunus iocus ἐκφορικῶς dicitur.*

Nec Coæ referunt iam tibi purpuræ,
  Nec clari lapides tempora, quæ ſemel
  Notis condita faſtis,
  Incluſit uolucris dies.
Quò fugit Venus heu? quó'ue color decens?
  Quò motus? quid habes illius, illius?
  Quæ ſpirabat amores.
  Quæ me ſurpuerat mihi.
Felix poſt Cynaram, notaq; & artium
  Gratarum facies: ſed Cynaræ breues
  Annos fata dederunt:
  Seruatura diu parem.
Cornicis uetulæ temporibus Lycen,
  Poſſent ut iuuenes uiſere feruidi
  Multo non ſine riſu,
  Delapſam in cineres facem.

ACR. ¶ *Nec Coæ referũt*] *Coæ, precioſæ, à loco. in hac enim inſula melior purpura tingitur.* ¶ *Nec clari lapides*] *Significat nec ueſtimentorũ cultu, nec gemmarum precijs reuerti pulchritudinem, annis iam & ætate cõſumptam.* ¶ *Incluſit*] *Signauit, depoſuit, ſepeliuit. Incluſi enim, defuncti tumulo dicuntur.* ¶ *Venus*] *Venuſtas, cuius ab ea fugam ideo ſe ſimulat dolere, ut ei mœrorem incitet maiorem.* ¶ *Motus*] *Saltatus, id eſt, quid habes illius ætatis priſtinæ, aut quid tibi præteritæ gratiæ remãſit?* ¶ *Surpuerat*] *Syncope pro ſurripuerat, hoc eſt, alienum amorem fecerat.* ¶ *Felix*] *pulchra.* ¶ *Poſt Cynaram*] *Poſt aut ad qualitatẽ pertinet, aut ad tempus, id eſt, ſecunda pulchritudine à Cynara, ac poſt illam defunctam, tu ad amandum elegantior.* ¶ *Notaq; & artium Gratarum facies*] *Probata & artifex.* ¶ *Breues Annos fata dederunt*] *Tanquam quæ immatura ætate perierit.* ¶ *Cornicis uetulæ*] *Cornix enim diu dicitur uiuere, cui Lycen comparat per longinquitatem uitæ.* ¶ *Poſſent ut iuuenes uiſere feruidi*] *Vt quæ incenderat uultũ ſuum, ad uicem facis, in cinerem annis conſumeretur ætatis, iuuenibus iam facta riſui. Et quòd facem dixerat, bene delapſam in cineres memorauit.* ¶ *Delapſam in cineres facem*] *Ita inquit, miſiſti pulchritudinem, ſicut fax conſumpta in cinerem.*

PORPHYR. ¶ *Nec Coæ referunt iam tibi purpuræ, Nec clari lapides*] *Hoc eſt, quod ſupra dixit, & tamen uis formoſa uideri: ſignificat enim illam puellari ſe ueſte & gemmis excolere.* ¶ *Notis condita faſtis*] *Quæ iam retro acta ſunt.* ¶ *Quæ me ſurpuerat mihi*] *Id eſt, ſurripuerat.* ¶ *Felix poſt Cynaram notaq; & artium Gratarum faces*] *Poſt Cynaram utrum ad qualitatem pertinet, an ad tempus, id eſt, ſecunda pulchritudine?* ¶ *Delapſam in cineres facem*] *ἐμφατικῶς. Illam autem amoris facem delapſam ait in cineres, & conſumptam refrixiſſe.*

AD AVGVSTVM.

Ode XIIII. *Tricolos. Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum,*

--v---vv-vv
--v---vv-v-
--v---v-v
-vv-vv-v--

QVæ cura patrum, quǽue Quiritium
Plenis honorum muneribus, tuas
Auguſte uirtutes in æuum

ACR. ¶ *Quæ cura patrum, quǽue Quiritium*] *Negat ullos à ſenatu, uel populo Romano dignos honores inueniri, qui pro meritis uel triumphis Auguſti, æternitati ipſius conſecrentur.*

POR. ¶ *Quæ cura patrum quæue Quiritium*] *Negat ullo ſenatu populiue Romani obſequio, poſſe pro meritis dignos honores inueniri uirtutibus Cæſaris, quibus in æternum conſecretur.*

Per titulos, memoreſq́ faſtos
Aeternet? ô quà ſol habitabiles
Illuſtrat oras maximè principum,
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicêrẽ nuper,
Quid Marte poſſes, milite nàm tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,
Brennoſq́ ueloces & arces
Alpibus impoſitas tremendis,
Deiecit acer, plus uice ſimplici.
Maior Neronum, mox graue prælium
Commiſit, immaneſq́ Rhœtos
Auſpicijs pepulit ſecundis,
Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas propè qualis undas
Exercet auſter Pleiadum choro
Scindente nubes, impiger hoſtium
Vexare turmas, & frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis uoluitur Aufidus,
Qui regna Dauni perfluit Appuli:
Cùm ſæuit, horrendamq́ cultis

ACR. ¶ *Memoreſq́ faſtos*] *Faſti ſunt annales, qui ad commemorationem honorum uel rerum geſtarum inuenti ſunt, ipſi enim faſti dicuntur, indices uirtutis, ſiue in quibus memoria temporum continetur.* ¶ *Aeternet*] *Aeternum faciat, & laudibus conſecret.* ¶ *ò quà ſol habitabiles*] *Habitabiles, propter inhabitabilem κακαυμένην.* ¶ *Quem legis expertes Latinæ*] *Latinitatis neſcij uel ciuitatis. Auguſto imputat de Vindelicis Druſi uictoriam, quia eius ordinatione et exercitu uicerat.* ¶ *Milite nam tuo*] *Hyperbaton. ordo enim rectus eſt: Druſus acer, non ſimplici uice deiecit Genaunos.* ¶ *Implacidum genus*] *Implacabiles Genauni & Brenni gentes Galliarum.* ¶ *Tremendis*] *Terribilibus.* ¶ *Plus uice ſimplici*] *Aut non ſimplicẽ uicẽ, quia dupla quã dederant clade perculſi ſunt: aut quia dixit, acer nõ ſimplici uice.* ¶ *Maior Neronũ*] *Druſus qui maior natu fuit.* ¶ *Immaneſq́ Rhœtos*] *Id eſt, fortes.* ¶ *Secundis*] *Proſperis.* ¶ *Spectandus*] *Famoſus uel terribilis bellator.* ¶ *Deuota morti pectora Rhœtorũ gentis animos libertatis amore morti deſtinatos fuiſſe dicit.* ¶ *Quãtis fatigaret ruinis*] *Tẽpeſtati furẽti, uiri fortis animum cõparauit.* ¶ *Pleiadum*] *Pleiades dictæ ſunt, quæ & Virgiliæ, harum ortus tẽpeſtuoſus eſt.* ¶ *Scindente nubes*] *Ita pugnantẽ Druſum ſcidiſſe dicit hoſtiũ turmas, ut uentus, nubes undaſq́ cõſueuit.* ¶ *Mittere equũ*] *Irrumpendo in hoſtiũ cuneos.* ¶ *Per ignes*] *Per mediũ pugnæ feruorẽ.* ¶ *Sic tauriformis uoluitur Aufidus*] *Omniũ fluminũ famoſorum uultus cum cornibus fingũtur, ideò tauriformis propter impetus et mugitus aquarũ. Vt, Corniger Heſperidũ fluuius.*

PORPH. ¶ *Aeternet?*] *Fictum uerbum eſt, æternet.* ¶ *Quem legis expertes Latinæ Vindelici didicere nuper. Quid Marte poſſes*] *Non ſic hæc dicit, quaſi ab Auguſto Cæſare Vindelici debellati ſint, ſed quòd Druſus exercitibus auſpicijſq́ Auguſti eos debellauerit.* ¶ *Genaunos Brennoſq́*] *Ciſalpinæ gentes ſunt hæ.* ¶ *Et arceis Alpibus impoſitas tremendis*] *Non ut dictum eſt intelligamus, ſed hos tremendos, id eſt, timendos qui eas habitant.* ¶ *Deiecit acer, plus uice ſimplici*] *Vult intelligi in uaſtandis his nõ tantã illis cladem intuliſſe, quantã ipſi dederãt, ſed duplam, hoc eſt, eam nõ ſimplici uice reddentes.* ¶ *Maior Neronum*] *Ordo eſt. Druſus eſt maior Neronũ, hic enim maior natu fuit.* ¶ *Deuota morti pectora liberæ*] *Eleganter, non metuens mortem liberam, perpetuo epitheto dictum accipe.* ¶ *Quantis fatiget ruinis*] *Hoſtium ruinis ſupple.* ¶ *Indomitas prope qualis undas Exercet Auſter*] *Mirum quod ſequitur, cùm enim prædixiſſet, qualis, non intulit quod*

lit quod erat conſtans, talis, ſed impiger. Ergo ſic totum intelligendum, Qualis eſt Auſter, cùm ortu Virgiliarum ſeu Pleiadum concitatus exercet undas, tam impiger Druſus hoſtium turmas uaſtabat] ¶ *Per ignes] Ignes nunc pro acerrimis cõcitatisq́; periculis accipere debemus.* ¶ *Sic tauriformis uoluitur Aufidus] Omnia fluminum genera taurino uultu & cornibus pinguntur, propter impetus & fremitum ipſarum aquarum.*

Diluuiem minitatur agris,
Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata uaſto diruit impetu,
Primosq́; & extremos metendo
Strauit humi ſine clade uictor.
Te copias, te conſilium, & tuos
Præbente diuos. nam tibi, quo die
Portus Alexandrea ſupplex,
Et uacuam patefecit aulam,
Fortuna luſtro proſpera tertio
Belli ſecundos reddidit exitus,
Laudemq́; & optatum peractis
Imperijs decus arrogauit.
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusq́; & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præſens
Italiæ, dominæq́; Romæ.
Te fontium qui celat origines
Nilusq́; & Iſter, te rapidus Tigris,
Te belluoſus qui remotis
Obſtrepit Oceanus Britanis:
Te non pauentis funera Galliæ,
Duræq́; tellus audit Iberiæ:
Te cæde gaudentes Sicambri,
Compoſitis uenerantur armis.

ACR. ¶ *Diluuiem meditatur agris] Inundationem fluminis uiro forti comparat, pro Druſi laude, ut: Aut rapidus montano flumine torrens Sternit agros.* ¶ *Primosq́; & extremos metendo] Vt: Proxima quæq; metit gladio.* ¶ *Sine clade] Sine damno ſuorum militum dicit.* ¶ *Te copias, te conſilium] Auguſti auſpicijs Druſum dicit hoſtes fudiſſe, & fœlicitatem habuiſſe.* ¶ *Nam tibi, quo die Portus Alexandrea ſupplex] Fœlicitati aßignat Auguſti Druſi uictoriam, demonſtrando ante annos duodecim eo die, Alexandriam ab Auguſto captam, quo Druſus Vindelicos ſuperauit. Pompeij enim mortem Actiaco bello ultus Auguſtus eſt.* ¶ *Vacuam] Sine hoſte, ſine domino.* ¶ *Et optatum peractis] Immortalitatem & conſecrationem uidetur ſignificare. Peractis enim imperijs diuinos honores meruit Auguſtus, ut idem in ſecundo epiſtolarum: Præſenti tibi maturos largimur honores, Iurandasq́; tuum per nomen ponimus aras.* ¶ *Non antè domabilis] Nulli ante Cæſarem uictus.* ¶ *Profugus Scythes] Aut ſub aquilone interius conſtitutus, aut qui nunquam in eodem loco maneat.* ¶ *O tutela] Auguſtum dicit. Sic idem alibi: Res Italas armis tuteris, moribus ornes.* ¶ *Præſens] Aut potens, ſiue propitia, ut Virgilius: Et uos agreſtum præſentia numina Fauni.* ¶ *Te fontium qui celat origines] Origo enim Nili neſcitur, ut: Et genus ſit quæ iacet naſcenti conſcia Nilo. Gentes fluminum commemoratione deſignat.* ¶ *Belluoſus] Plenus belluis & monſtris.* ¶ *Obſtrepit Oceanus Britanis] Britani enim interfuſo oceano à terris omnibus ſeparantur, ut: Et penitus toto diuiſos orbe Britanos.* ¶ *Non pauentis funera Galliæ] Galli enim mortem ferocia non pauent.* ¶ *Duræq́;] Laborioſæ. ut: Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.* ¶ *Te cæde gaudentes] Bella optantes aßidua.* ¶ *Sicambri] Qui & Germani.* ¶ *Compoſitis uenerantur armis] Iam pacatis moribus & ſeritate depoſita.*

PORPHYR. ¶ *Cùm ſæuit horrendamq́; cultis Diluuiem meditatur agris] Male dixit meditatur, quia in ipſo actu eſt, nec debet cogitare, aut condiſcere id, quod iam facit.* ¶ *Primosq́; & extremos metendo] Sic & Virgilius, Proxima quæq; metit gladio, de Aenea.* ¶ *Sine clade uictor.*

Id eſt,

Id eſt, ſine ſuorum clade. ¶ Te conſilium, & tuos præbente diuos] Hoc ideò dicitur, quia auſpicijs Cæſaris hæc egiſſe dicitur. ¶ Nam tibi quo die] Ita euenit, ut poſt annos quindecim Druſus eo die Rhetos Vindelicos uinceret, qua die Auguſtus Alexandriam uicerat. ¶ Et optatum peractis] Immortalitatem & conſecrationem uidetur ſignificare, cùm dicat peractis imperijs. ¶ Te profugus Scythes] Profugus dicitur, qui nunquã eodem loco manet. Vnde & νομάδες dicuntur. ¶ Te non pauentis funera Galliæ] Per zeugma ex inferiore uerſu accipere debemus. Non pauentes autem Gallos funera ait, quia uel ferocia, uel uera perſuaſione rurſus renaſcendi, mortem non timebant, de quibus Lucanus ait: Animæq; capaces Mortis, & ignauum rediture parcere uitæ. ¶ Compoſitis] Id eſt, pacatis.

IN AVGVSTVM.

Ode XV. Tricolos, Tetraſtrophos, ut: Vides ut alta ſtet niue candidum.

--∪---∪∪-∪-
--∪---∪∪-∪-
--∪---∪-∪
-∪∪-∪∪----

PHœbus uolentem prælia me loqui,
Victas & urbes, increpuit lyra:
Ne parua Tyrrhenum per æquor
Vela darem, tua Cæſar ætas
Fruges & agris rettulit uberes,
Et ſigna noſtro reſtituit Ioui,
Direpta Parthorum ſuperbis
Poſtibus, & uacuum duellis
Ianum Quirini clauſit, & ordinem
Rectum euaganti frena licentiæ
Iniecit, amouitq; culpas,

ACR. ¶ Phœbus uolentem prælia me loqui Victas & urbes increpuit lyra] Non lyra increpuit, ſed uolentem me prælia lyra loqui, quod eſt, lyrico carmine, Phœbus increpuit: amoribus enim aptum hoc eſt metrum, ut: Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurem uellit, & admonuit. ¶ Ne parua Tyrrhenũ per æquor] Per allegoriam ſignificat, magnam materiam non ſufficienti ingenio, & humili generi carminis non debere committi. ¶ Fruges & agris rettulit uberes] Seu quia in pace diligentior cultus uberiorem fructum facit: ſeu quaſi ipſe Deus Cæſar faueat frugibus. Vt: Ecce Dionei proceſſu Cæſaris aſtrum: Aſtrum quo ſegetes gauderent frugibus] Et ſigna noſtro reſtituit Ioui] Quæ interfecto cum exercitu Craſſo à Parthis Auguſtus receperat. ¶ Et uacuum duellis] Id eſt, bellis. ¶ Ianum Quirini clauſit] Significat omnia pacata ſub Cæſare, templo Iani clauſo, quod belli tempore ſemper patêre conſueuerat. Vnde ad ſignificationem futuræ pacis apud Virgilium: Claudentur belli portæ. ¶ Vaganti frena licentiæ Iniecit] Leges tulit, quibus mores regerentur. ¶ Amouitq; culpas] Remouit, eiecit, ut: Emoti procumbunt cardine poſtes.

PORPHYR. ¶ Phœbus uolentem prælia me loqui] Quidam ſeparant hanc Odam à ſuperiore, ſed poteſt illi iungi, quoniam hic laudes dicũtur Auguſti. ¶ Increpuit lyra] Non lyra increpuit, ſed uolentem prælia me lyra loqui, id eſt, lyrico carmine. ¶ Ne parua Tyrrhenum per æquor Vela darem] Allegoricôs ſignificat, ne magnam materiam humili generi carminis committerem. ¶ Et ſigna noſtro reſtituit Ioui] Signa, quæ adempta Romanis interfecto exercitu à Parthis, Craſſo duce, Auguſtus recuperauit. ¶ Ianum Quirini clauſit] Id eſt, pacem ubiq; fecit, tunc enim claudebatur, belli uerò tempore patebat, nam & Virg. uolens oſtendere perpetuã pacem futuram, ſic ait: Claudentur belli portæ. ¶ Et ordinem Rectum euaganti frena licentiæ Iniecit] Ordo eſt: Iniecit frena licentiæ, ordinem rectum euaganti.

Et ueteres reuocauit artes,
Per quas Latinum nomen,& Italæ
Creuere uires,famaq́;,& imperi
Porrecta maieſtas ad ortum
Solis, ab Heſperio cubili.
Cuſtode rerum Cæſare,non furor
Ciuilis,aut uis exiget ocium:
Non ira,quæ procudit enſes,
Et miſeras inimicat urbeis:
Non qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia,non Getæ,
Non Seres,infidiq́; Perſæ,
Non Tanaim prope flumen orti.
Nosq́; & profeſtis lucibus,& ſacris
Inter iocoſi munera Liberi
Cum prole,matronisq́; noſtris,
Rite deos prius adprecati:
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remiſto carmine tibijs,
Troiamq́;,& Anchiſen,& almæ
Progeniem Veneris canemus.

ACR. ¶ Et ueteres reuocauit artes] In his enim uirtutibus ueteres uitæ artes eſſe dicebant, prudentia, iuſtitia, fortitudine, et tēperantia, per has omnes conſtare uoluerunt politias. ¶ Ad ortum Solis ab Heſperio cubili] Vt: Imperium Oceano, famā qui terminet aſtris. Ab oriente ad occaſum, imperium ſignificat perueniſſe Romanū, ut: Quā ſol utrunque recurrēs Reſpicit Oceanum. ¶ Exuet] Excludet. ¶ Procudit] Incudibus producit et fabricat. ¶ Et miſeras inimicat urbes] Inimicat, id eſt, inimicas facit. Miſeras autem, tanquam bellum patientes. ¶ Non qui profundum Danubium bibunt] Gentes à fluuio, ut: Qui Tiberim Fabarimq́; bibunt. ¶ Edicta rumpent Iulia] A' nullis gentibus dicit leges Auguſti contemni, in Iuliam enim gentem fuerat adoptatus Auguſtus. ¶ Getæ] Gothi. ¶ Infidiq́; Perſæ] Craſſum enim ſecurum de pace perſuaſerant. ¶ Non Tanaim prope flumen orti] Scythæ. ¶ Profeſtis lucibus] Diebus. Profeſti dies dicebantur, qui ante feſtos erant. ¶ Iocoſi] Lætitiam iubentis, ut: Adſit lętitię Bacchus dator. ¶ Ritæ] Cum affectibus. ¶ Apprecati] Inuocantes. ¶ Virtute functos] Duces, inquit, optimos parentum pietate uenerabimur, inter quos Auguſtus eſt. ¶ Lydis remixto carmine tibijs] Lydis tibijs læta cantabantur, Phrygijs triſtia, tres enim modos habebant tibiarum, Ionicum, Lydium, & Phrygium, quem & Barbarum. In honorē autem Lydorum dictum, quòd ipſi primi tibias inuenerunt. ¶ Troiamq́; & Anchiſen & almæ Progeniem Veneris canemus] In honorem Auguſti Venerem laudari uult, qua ab Iulij deſcendit origine. Ordo eſt: Nos apprecati deos, canemus duces functos uirtute, more patrum, remixto carmine tibijs Lydis, & Troiam.

PORPHYR. ¶ Non furor Ciuilis, aut uis exiget otium] Exiget, nunc excludet, ut ſit, quaſi extra aget, ut Terentius: Spectandæ an exigendæ ſint uobis. ¶ Non ira quæ procudit enſes] Procudit, hoc eſt, fabricat. ¶ Et miſeras inimicat urbeis] Inimicat fictum uerbum eſt, id eſt, inimicas facit. ¶ Non Tanaim prope flumē orti] Scythas ſignat. ¶ Lydis remixto carmine tibijs] Aiunt tres modos tibiarum eſſe, Ionicum, Lydium, Barbarum. ¶ Et almæ Progeniem Veneris c. nemus] Id eſt, gentem Iuliam, quæ à Iulio nepote Veneris oriunda exiſtimatur.

Q. HORATII FLACCI, CVM ANTIQVISSIMORVM

Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, admixtis interdum C. Aemylij & Iulij Modeſti ſcholijs, Liber

EPODON.

AD MECOENATEM.

Ode I. Dicolos, Diſtrophos. Primus quiſque uerſus eſt Iambicus, Hipponactius, Trimeter, Acatalectus, conſtans è ſex Iambis, recepto tamen in locis imparibus etiam Spondeo, hoc modo:

Ibis -- Libur υ - nis in -- ter al υ - ta nau - uium υ υ *Secundus quiſque eſt Iambicus, Archilochius, Dimeter, Acatalectus, conſtans quatuor Iambis, recepto tamen in locis imparibus etiā Spondeo, hoc modo:* *Ami υ - ce pro υ - pugna -- cula υ υ*

-- υ --- υ - υ - υ υ

υ - υ --- υ υ

IBIS Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula,
Paratus omne Ceſaris periculū
Subire Mecœnas tuo.
Quid nos? quib. te uita ſit ſuperſtite,
Iucūda: ſi cōtrà, grauis:
Vtrum'ne iuſsi perſequemur otium
Non dulce, ni tecum ſimul?

ACR. ¶ *Ibis Liburnis*] *Metrum hoc iambicum dicitur, primus enim uerſus iambicus trimeter eſt, ſecundus dimeter iābicus. Epodon carmē uocatur, cuius primus uerſus maior eſt, ſecūdus minor. Et primus uerſus ἐπῳδεῖται, id eſt, præcanitur: uel quia Græcè ἔπος carmē dicitur, ideò ἐπῳδῶν hic liber nominatur, quia continuo tenore primi uerſus ſenſus, uerſu conſequenti cōcluditur. Huius uerò metri inuentor fertur Archilochus. Duo aūt ſunt genera huiuſmodi ſtili, Epodon, & proodon, ἐπῳδὸν dicitur quaſi poſt cantatio, ut quid dicat primus uerſus, ordo ſequentis explanet: προῳδὸν per contrarium, quaſi ante cantatio. Hoc ipſum item epodon quaſi proodon, hoc eſt, poſt uocem, poſt cantilenam. Liber iſte Epodon appellatur Et quæritur de nomine ipſius. Soluitur ſic: Aut quia in itinere poſito Mecœnati hoc dicit, aut quoniā ita uerſus ordinati ſunt, ut ſingulæ quibusq; clauſulæ recinant. Clauſulam dicunt Lyrici præciſos & non integros uerſus. Præcedit ſemper trimeter iambicus, & ſequitur dimeter. Trimeter autem dicitur qui habet ſex iambos. Dimeter qui habet quatuor. Iambicus trimeter Tragicus recipit pedes dextros, uidelicet, ſpondeum primū tertium & quintum: Siniſtros iambos, uidelicet, ſecundum, quartum & ſextum. Diu potentes ferre uix ſatis opem. Comicus erit qui frequentes tribrachos habet, ut: Agite quid dubitatis hilares dare choros, Satyricus medius, ut: Muſæ Iouem laudate, & hilares date choros.* ¶ *Ibis Liburnis*] *Mecœnatem proſequitur, euntem ad bellum nauale cum Auguſto aduerſum Antonium & Cleopatram.* ¶ *Ad Actiacum enim bellum iturus Cæſar Auguſtus, Liburnis præpoſuit Mecœnatem. Hac igitur illum poeta oratione ſolatur. Liburnæ, nauiculæ ſunt textæ uiminibus.* ¶ *Amice propugnacula*] *Vt in muro, ita & in nauibus fiunt propugnacula, poſt quæ dimicantes armati conſiſtunt.* ¶ *Quid nos*] *Eclipſis, deeſt, faciemus.* ¶ *Superſtite*] *Superſtitem pro præſenti poſuit, ut Plautus: Nemo adeſt hic ſuperſtes.* ¶ *Vtrum'ne iuſsi*] *A Mecœnate aut à Cæſare. Ipſo enim agente Horatius ab Auguſto meruerat militiæ uacationem, quod in iucundum ſibi ſine ipſo confirmat.*

PORPHYR. ¶ *Ibis Liburnis*] *Hic liber Epodos inſcribitur, ſcilicet, quòd ita uerſus*

in eo ordinati ſunt, ut ſingulis quibusq; clauſulæ ſuæ ſuccinantur. Clauſulas autem Lyrici appellant quaſi preciſos uerſus integris ſubiectos, qualis eſt ſecundus: Amice propugnacula, & deinceps alterni, quibus tertia pars deeſt, qua minus ſint præcedentibus ſimiles ipſi ſequentes, quos merito Hellines clauſulas appellant, & ἀλλοιώσεις. Baſi enim tertiæ pars opus eſt, ut integer fiat. ¶ Inter alta nauium Amice propugnacula] Non uidetur uerecundiæ Horatij conuenire, aut amicum ſe Mecœnatis dicat, cùm clientem debebat dicere. Nunquid ergo ſic ordinanda phraſis eſt, ut amice Cæſaris intelligamus? & ideò bis Cæſaris accipiendum erit, ut ſit tale: Amice Cæſaris Mecœnas, ibis Liburnis paratus omne periculum Cæſaris tuo periculo ſubire. ¶ Quid nos? quibus te uita ſit ſuperſtite Iucunda, ſi contrà, grauis] Bis poſuit periculum, ſi ſemel abundat. Melius enim ſic loqueretur: Quibus te ſuperſtite uita iucunda eſt, ſi contrà, grauis eſt: ergo uerbum extrinſecus accipiendum ex eo ſit, ut plena fiat elocutio. ¶ Grauis] Id eſt, ſuperſtiti contraria. ¶ Vtrum'ne iuſſi perſequemur ocium] Iuſſi à te? aut nunquid à Cæſare? dicitur enim Cæſar Auguſtus dediſſe Horatio militiæ uacationem, cùm alijs negaſſet.

An hunc laborem mente laturi, decet
Quem ferre non molles uiros,
Feremus? & te uel per Alpium iuga,
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel occidentis uſq; ad ultimum ſinum,
Forti ſequemur pectore?
Roges, tuum labore quid iuuem meo,
Imbellis, ac firmus parum.
Comes minore ſum futurus in metu,
Qui maior abſentes habet:
Vt aſſidens implumibus pullis auis
Serpentium allapſus timet
Magis relictus, non, ut adſit, auxili
Latura plus præſentibus.
Libenter hoc, & omne militabitur
Bellum in tuæ ſpem gratiæ:
Non ut iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
Pecus'ue Calabris ante ſidus feruidum

ACR. ¶ An hunc] Supple, tecum ſuſcipiemus laborem, quem molles ferre non poſſunt? ¶ Inhoſpitalem] Aut propter nimia frigora: aut inhabitabilẽ propter mõtis ipſius aſperitatem, ut: Inhoſpita ſyrtis. ¶ Pectore] Animo, μεταφορικῶς. Imbellem enim ſe corpore in ſequenti dicturus erat. ¶ Quid iuuem meo] Humanæ mentis ratio eſt, ut per diuerſas ſuſpiciones dilectu plus timeatur abſentibus. Dicit ergo non quod comitatu ſuo imbecillis fortiſſimũ uirũ poſſet iuuare: ſed aut præſens cũ eo tutior eſſe, aut ſalutis eius minorẽ præſens ſuſtinere ſollicitudinẽ. Lucanus ut timorẽ ſollicitæ mentis oſtenderet canet: Euentus belli ſciat ultima cõiunx. ¶ Comes] Si comes ſum. ¶ Vt aſſidens implumibus pullis auis] Apta, inertium curæ, auium comparatio. Illæ enim nidos non relinquunt cura pietatis, dum uindicare non poſſunt. ¶ Serpentiũ allapſus] Vt ipſa ſerpentium incurſus timẽt magis pullis relictis. ¶ Libenter hoc & omne militabitur Bellũ] Nouè & eloquenter dixit, Militabitur bellũ, ut pugnã pugno, ſeruitutẽ ſeruio. ¶ In tuæ ſpem gratiæ] Non ſpe prædæ, ſed gratiæ Mecœnatẽ ſe dicit nolle deſerere. ¶ Illigata] Implicata uel illaqueata. ¶ Ante ſidus feruidũ] Ante caniculares dies.

POR. ¶ An hunc laborẽ mente laturi, decet Quem ferre nõ molles uiros Feremus] Senſus autẽ eſt hic: Nunquid animo laboraturi per abſentiã tuam, ſuſcipimus & corporis laborem tecum eundo? Corporis enim labor uult non mollium uirorum. ¶ Comes minore ſum futurus in metu, Qui maior abſentes habet] Senſus eſt: Si comes ſim, minorẽ metum patiar, qui ſemper abſentibus eſſe ſolet. Attende à ſingulari numero ad pluralem tranſitum feciſſe nunc. ¶ Vt aſſidens implumibus pullis auis Serpentium allapſus timet] Attende elocutionem, illis timet per datiuum caſum, non pro illis timet. Sic Terentius: Syre tibi metui malè. ¶ Non ut adſit auxilij Latura plus præſentibus] Sit uerbũ hic deeſt, & ſi particula, quia ordo & ſenſus hic eſt: Non ut plus auxilij præſentibus ſit latura, ſi adſit.

Lucana mutet paſcua:
Nec ut ſuperni uilla candens Tuſculi
Circæa tangat mœnia.
Satis ſuperq́; me benignitas tua
Ditauit. haud parauero,
Quod aut, auarus ut Chremes, terra premam:
Diſcinctus aut perdam, ut Nepos.

ACR. ¶ Lucana mutet paſcua] Id eſt, nō ut ſaltus Lucaniæ æſtiuos accipiam, ad quos greges uitantes æſtus Calabriæ, transferantur. ¶ Superni] Alti, id eſt, in ſuperiore poſiti. ¶ Cādens] Aut pro altitudine niuoſa, aut marmoribus compta. ¶ Circæa tangat mœnia] Telegonus Circes filius Tuſculum condidit. Aut Circæa mœnia Campaniæ, id eſt, nolo continuare agros Tuſculanos uſq; ad Circæum. ¶ Benignitas] Liberalitas. ¶ Parauero] Acquiſiuero. Et eſt pronunciatiuum futuri temporis, ut docuero. Virg. Donec me flumine uiuo Abluero. ¶ Vt Chremes] Nomen in Terentio ſiuitis & tenacis. ¶ Diſcinctus] Diſſolutus & liberius agens, ut: Malchinus tunicis demiſsis ambulat. ¶ Nepos] Luxurioſus, negligens.

POR. ¶ Pecus ne Calabris ante ſidus feruidū Lucana mutet paſcua] Ambigua quidem elocutio eſt, ſed cū ante ſidus feruidum dicat, & Calabriam manifeſtiſsimum ſit calidam eſſe, appáret eum hoc dicere, non ut pecus ante feruidiſsimum æſtatis tēpus ex Calabris in Lucaniam tranſeat. ¶ Circæa tangat mœnia] Tuſculum intelligendum, quia Telegonus Circes & Vlyſsis filius hoc oppidum condidit. Senſus eſt aūt: At neq; in Tuſculano poſsideā uillam, quæ ibi ædificia habeat, uſq; ad ipſam urbem. ¶ Satis ſuperq́; me benignitas tua Ditauit] Donatū ſibi in Sabinis fundum à Mecœnate Horatius ſæpe teſtatus. ¶ Quod aut, auarus ut Chremes. terra premam] Quoniam Chremes nomen ſenis eſt in comœdijs, ibi enim ferè auari finguntur. Videtur nō immerito Chremetem auarum dixiſſe. Senſus aūt: Non ſtudebo nummos acquirere, quos theſauris cōditos, terræ ſubfodiā. Per quod ait nolle nummos habere plures quàm opus ſit, ac per quos ſollicitam habeat uitam. ¶ Diſcinctus aut perdam ut nepos] Diſcinctos pro negligentibus ſolent dicere. Nepotem autem ueteres prodigum ac luxurioſum dicebant, quia reuera ſolutiores delicatioriſq; uictus ſoleant eſſe, qui ſub auo nutriuntur.

VITAE RVSTICAE LAVDES.

Ode II. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.

∪-∪-∪-∪-∪-∪-
--∪---∪∪

BEatus ille, qui procul negotijs,
(Vt priſca gens mortalium)
Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fœnore,
Nec excitatur claſsico miles truci,
Nec horret iratum mare,
Forumq́; uitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta uitium propagine

ACR. ¶ Beatus ille qui procul negocijs] Laus uitæ ruſticæ. Virgilius: O fortunatos nimium ſua ſi bona norint, Agricolas. ¶ Negocijs] Litibus ſiue difficultatibus urbanis. ¶ Vt priſca gens mortalium] Antiquitatem ſignificat, cuius aurea ſecula credita ſunt, quòd præter ciuitatū munitiones omnes in agris uiuebāt. ¶ Exercet] Colit, ut Exercetq́; frequens tellurem, atq; imperat aruis. ¶ Solutus omni fœnore] Liber à debitis & à fœnore. Claſsico miles truci] Terribili tuba, ut: Nec ſomnos abrumpit cura ſalubres. ¶ Horret] Timet. ¶ Forumq́; uitat] Vt, Inſanumq́; forum, aut populi tabularia uidit. ¶ Et ſuperba ciuium Potentiorum limina] Salutationes potentiorum uitans, ut: Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis Mane ſalutantum totis uomat ædibus undam. ¶ Adulta uitiū propagine] Pro adultarum, quæ iam duci & propagari poſſunt.

PORPH. ¶ Beatus ille qui procul negocijs] Hæc Ode laudes ruſticæ uitæ continet, per negocia autem

cia autem hic moleſtias urbanæ uitæ uult intelligi. ¶ *Neque excitatur claſsico miles truci, Nec hor ret iratū mare, Forumq́; uitat]* Eleganter oſtendit incommoda uitæ, quibus ruſtici carent. ¶ *Et ſu perba ciuium potentiorum limina]* Salutationum officia dicit.

Altas maritat populos:
Aut in reducta ualle mugientium
Proſpectat errantes greges:
Inutilesq́; falce ramos amputans,
Feliciores inſerit:
Aut preſſa puris mella condit amphoris,
Aut tondet infirmas oues.
Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit:
Vt gaudet inſitiua decerpens pyra,
Certantem & uuam purpuræ:
Qua muneretur te Priape, & te pater
Siluane tutor finium.
Libet iacêre modò ſub antiqua ilice,
Modò in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ,
Queruntur in ſyluis aues,
Fontes'q; lymphis obſtrepunt manantibus
Somnos quod inuitet leues.
At cum tonantis annus hibernus Iouis
Imbres, niuesq́; comparat:
Aut trudit acres hinc & hic multa cane
Apros in obſtantes plagas:
Aut amite leui rara tendit retia,

ACR. ¶ *Altas maritat populos]* Coniungit. *Sic enim maritat hic dixit: ut ſupra, uiduas, arbores uitibus carentes.* ¶ *In reducta ualle]* Depreſſa ſiue ſecreta, aut certè flexuoſa, dum ſequitur montes. ¶ *Errantes]* Libere paſcentes, ut: Ille meas errare boues. ¶ *Inutilesq́; falce ramos amputans]* Putatorem ſignificat arborum. ¶ *Fœliciores inſerit]* Fertiles, ut: Exijt ad cœlū ramis fœlicib. arbos. ¶ *Aut preſſa puris mella condit amphoris]* Hoc eſt, fauos premit, ut cerā ſeparet, & mel ſincerum reparet. ¶ *Aut tondet]* Aut quæ æſtu uel loribus premātur: aut relictas tædio. ¶ *Mitibus]* Veluti de æſtus nimietate. ¶ *Inſitiua decerpens pyra]* Proprij laboris, fructum, ut: Inſere Daphni pyros. ¶ *Certantem & uuam purpureæ]* Vt, Purpureæ, Precieq́;. ¶ *Qua muneretur te Priape]* Dignis donis deorum. ¶ *Siluane tutor finium]* Cuſtos agri ſiue fructuum. ¶ *Libet iacêre]* Introducit quendam fœneratorē loquentem, et laudantem uitam quietam, nec tamen ſuum propoſitum deſerentem. ¶ *Sub antiqua ilice]* Antiqua, magna, ut: Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis. hoc eſt, refugio apta paſtorum. ¶ *Tenaci gramine]* Quod terrā radicibus ſtringat & ceſpite. ¶ *Interim]* Pro interea. ¶ *Fontesq́; lymphis obſtrepunt manantibus]* Strepitu ſuo ſomnos ſuadent, ut: Sæpe leui ſomnum ſuadebit inire ſuſurro. ¶ *Quod]* Quæ res, ut: Terent. Qui habet ſalem, quod in te eſt, id eſt, quæ res. ¶ *Annus hibernus Iouis]* Id eſt, hiberna pars anni, ut: Iupiter uuidus auſtris. ¶ *Cōparat]* Colligit. ¶ *Trudit]* Excludit, expellit, ut: Fruſtra oppoſitum trudentes pectore montem. ¶ *Multa cane]* Fœminino genere canem dixit: Viſaq́; canes ululare per umbram. ¶ *Obſtantes plagas]* Fugæ aprorum oppoſitas plagas, hoc eſt, retia, ut: Retia rara, plagæ. ¶ *Amite]* Pertica qua rete tenditur. ¶ *Leui]* Limpido, gracili.

PORPHYR. ¶ *Altas maritat populos]* Proprie maritari arbores dicuntur, cùm uites his adiunguntur, ſed ſpeciem pro ſpecie poſuit, non enim populi maritari ſed ulmi ſolent. Hinc autem iam commoda ruſticæ uitæ enumerare ac deſcribere incipit. ¶ *Vel cùm decorum mitibus pomis caput Autumnus agris extulit]* Poëtica phantaſia finxit autumnum, quaſi corporalem Deum, pomis coronatum. ¶ *Inſitiua decerpens pyra]* Meritò inſitiua, nam pyrorum arbores, quæ ſponte natæ ſunt, neceſſe eſt ut dura atque aſpera dent poma. ¶ *Qua muneretur te Priape]* Et munero & muneror in actiua ſignificatione rectè dicitur. ¶ *Queruntur in ſiluis aues]* Queruntur, inquit, quos

quoniam ueteres omnium animalium uoces, præterquam hominis, querelam dicebant. Virg. Et cantu querulæ rumpunt arbuſta cicadæ: & de ranis: Et ueterem in limo ranæ cecinere querelam: & de bobus: Atque omne querelis Impleri nemus. ¶ *Fonteſq́; lymphis obſtrepunt manantibus Somnos quod inuitet*] *Suauis elocutio fontes obſtrepunt, quod ſomnos inuitet.* ¶ *At cum tonantis annus hibernus Iouis*] *Annus hibernus pro hibernum tempus anni. Nota autem ſynecdochen eſſe, annũ pro parte anni dicere, ſic & Virgilius: Nunc frondent ſiluæ, nunc formoſiſſimus annus.* ¶ *Aut amite leui rara tendit retia*] *Amites hodieq́; appellantur furculæ, quibus retia in uenatione, uel in aucupio ſuſpenduntur, & eſt figura ἐπεξήγησις, quia retia doli ſunt.*

Turdis edacibus dolos:
Pauidumq́ leporem, & aduenam laqueo gruem
Iucunda captat præmia.
Quis non malorum, quas amor curas habet
Hæc inter obliuiſcitur?
Quòd ſi pudica mulier in partem iuuet
Domum, atq́ dulceis liberos,
(Sabina qualis, aut peruſta ſolibus
Pernicis uxor Appuli)
Sacrum uetuſtis extruat lignis focum,
Laſſi ſub aduentum uiri,
Claudensq́ textis cratibus lætum pecus,
Diſtenta ſiccet ubera,
Et horna dulci uina promens dolio,
Dapes inemptas apparet:
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magis'ue rhombus, aut ſcari,
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc uertat mare:
Non Afra auis deſcendat in uentrem meum,

ACR. ¶ *Turdis edacibus dolos*] *Epitheta ſingulis dedit. Turdos edaces dicendo, & pauidos lepores.* ¶ *Aduenã gruem*] *Quia tranſmarinæ ſunt, ut: Strimoniæq́; grues.* ¶ *Quis non malorũ quas amor curas habet*] *Amor, id eſt, auaritia, habens malas curas, id eſt, cupiditates.* ¶ *Pudica*] *Caſta, ut: Caſtum ut ſeruare cubile Coniugis, & paruos poſſit educere natos.* ¶ *Sabina qualis*] *Exempla pudicitiæ, à mulieribus ruſticis ſumpta.* ¶ *Pernicis*] *Celeris, uelocis, impigri, ut: Progenuit pedibus celerem, & pernicibus alis.* ¶ *Sacrum uetuſtis*] *Dijs enim penatibus ſacer focus eſt.* ¶ *Extruat lignis focum*] *Vt poſt laborem, diligentia & ſtudio reficiatur uxoris.* ¶ *Claudensq́; textis cratibus*] *Crates à paſtoribus texi conſueuerunt, ad mutandas pecudibus manſiones, ut appoſitæ, greges muniant ab incurſione ferarum, ut: Cùm fremit ad caulas.* ¶ *Lætum*] *Aut fœcundum, aut pingue.* ¶ *Diſtenta*] *Plena, ut Lucanus: Diſtentas ſiccant pecudes.* ¶ *Siccet*] *Mulgat, exprimat.* ¶ *Hornas*] *Nouella.* ¶ *Dulci dolio*] *Hypallage pro dulcia uina.* ¶ *Dapes inemptas*] *Suo labore præparatas, id eſt, gratuitas, ut: Dapibus menſas onerabat inemptis Vxor.* ¶ *Apparet*] *Scilicet Vxor.* ¶ *Lucrina de Lucrino Baiarum lacu.* ¶ *Iuuerint*] *Delectauerint, ut: Iuuat euaſiſſe tot urbes Argolicas.* ¶ *Magis'ue Rhombus*] *Rhombus & Scarus piſces ſunt precioſi & ſapore & raritate.* ¶ *Eois*] *Orientalibus.* ¶ *Hiems*] *Tempeſtas, ut: Dum pelago deſæuit hiems.* ¶ *Afra auis*] *Struthio.*

PORPHYR. ¶ *Quod ſi pudica mulier in partem iuuet*] *Non ait, quòd ſi & pudica uxor ruſticis contingat, qualis Sabina. Nec enim exiſtimat difficile eſſe ruſticam uxorem pudicam, cum omnes pudicas eſſe intelligi uelit, ſed hoc ait: quod ſi & uxorem habeat, quæ alioquin pudica eſt. Poteſt autem utique accidere, ut eſt conſuetudo, ruſtica ut uxor ei non ſit, uel quia nondum ducta eſt, uel quia aliquo caſu adempta ſit.* ¶ *Sacrum uetuſtis extruat lignis focum*] *Proprie hoc uitæ ruſticæ eſt, foci amare. Sacrum aũt focum dixit, quia ara deorum penatium eſt focus.* ¶ *Et horna dulci uina promens dolio*] *Horna uina dicuntur huius anni, non ergo dulci dolio, ut dictum eſt, ſed tranſlato epitheto dulcia uina intelligamus. Hoc quoq; autem ad idioma ruſticæ ſimplicitatis pertinet hornum*

uinum bibere. ¶ *Dapes inemptas apparet*] *Virgilianum eſt: ſic & ille cùm de uita ruſtica loqueretur, ait: Dapibus menſas onerabat inemptis.* ¶ *Non me Lucrina iuuerint cõchilia, Magis'ue rhombus, aut ſcari, Si quos Eois intonata fluctibus Hiems ad hoc uertat mare*] *Intelligi uult ſacros piſces in Orientali mari eſſe, et difficile fieri, ut etiã in Italia capiantur, niſi quos inde uiolentia tempeſtatis adduxerit.* ¶ *Non Afra auis deſcendat in uentrem meum*] *Afram aũt gallinam Numidicã dicit.*

Non attagen Ionicus
Iucundior, quàm lecta de pinguiſſimis
Oliua ramis arborum,
Aut herba lapathi, prata amantis, & graui
Maluæ ſalubres corpori:
Vel agna feſtis cæſa Terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut iuuat paſtas oues
Videre properantes domum:
Videre feſſos uomerem inuerſum boues,
Collo trahentes languido,
Poſitosq; uernas ditis examen domus,
Circum renidentes lares.
Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
Iam iam futurus ruſticus,
Omnem relegit idibus pecuniam,
Quærit calendis ponere.

AGR. ¶ *Non Attagen Ionicus*] *Attagines in Ionia abundare dicuntur. Et Attagen maſculino genere declinauit.* ¶ *Quàm lecta de pinguiſſimis Oliua ramis arborũ*] *Nullas dicit delicias boni agri fructibus conferendas.* ¶ *Aut herba Lapathi*] *Oſtendere uult agrum præter utilitatem fructuum, etiam herbas ſalutares afferre.* ¶ *Vel agna feſtis cæſa Terminalibus*] *Ad excludenda enim iurgia, Terminaliorum dies fuerat conſtitutus, qui per epularum feſtiuitatem cæſis agnis ſeruari faceret fines conſtitutos: ſiue in honorem mortuorum ipſe colebatur dies, & poſt parentalia eſt eò quòd in ſacris Termini poneretur.* ¶ *Vel hœdus ereptus lupo*] *Factus gratior ex perdito.* ¶ *Properantes*] *Feſtinantes ad ſtabula, ut: Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ Vbera.* ¶ *Feſſos*] *Ipſo labore, ut: Aſpice aratra iugo referunt ſuſpenſa iuuenci.* ¶ *Languido*] *Labore feſſo.* ¶ *Poſitosq; uernas ditis examen domus*] *Pueri domi nati uernæ dicuntur, ut: Vnus uernula, tres domini. Examen uerò ad infantium multitudinem retulit.* ¶ *Renidentes*] *Scilicet, ſplendentes, aut uultu, aut garrulitate.* ¶ *Lares*] *Focos, metonymicôs. Hæc ubi locutus, fœnerator Alpibus*] *Fœneratorem quendam inducit Alphium, qui laudans uitam ruſticam, commoda tamen fœnoris nõ omittit.* ¶ *Omnem relegit idibus pecuniam*] *Tanquam eum pro fœnoris lucro iam receptæ pecuniæ pœniteret, ita recollectam idibus, calendis properat commodare.* ¶ *Ponere*] *Deponere.*

PORPHYR. ¶ *Non Attagen Ionicus*] *Cum Attagenas fœminino genere uulgo dicant, attendendum, quòd maſculino genere hic dixerit. Attagen autem auis Aſiatica inter nobiliſſimas habita. Ionicus uerò ab Ionia dictus, quæ eſt regio Aſiæ in qua eſt urbs Epheſus.* ¶ *Vel agna feſtis cæſa Terminalibus, Vel hœdus ereptus lupo*] *Iucundè expreſſit ruſticorum frugalitatem.* ¶ *Videre feſſos uomerem inuerſum boues Collo trahentes languido*] *Hoc Virgilianum illud eſt: Aſpice aratra iugo referunt ſuſpenſa iuuenci. Languido autem collo, laſſo. Et utique uoluptas domino hoc cogitanti, quantum utilitatis ex aratione agrorum contulerit.* ¶ *Vernas, ditis examen domus*] *Hoc eſt, qui uernæ ditem domum faciunt. Hic ditem frequentem ac familioſam accipe, ne ultra ditem domum nũc intelligas, cùm de ruſtico patrefamilias loquitur.* ¶ *Hæc ubi loquutus fænerator Alphius*] *Vrbaniſſime poſtremò finxit hæc, non de ſua perſona dicta eſſe, ſed de cuiuſdam fœneratoris, per quod uult intelligi, neminem ſcire quid iucunditatis habeat ruſtica uita, nec tamen quiſquam ab ea, in qua conſueuerat, poteſt diſcedere.* ¶ *Omnem relegit idibus pecuniam, Quærit Calendis ponere*] *Exigit, inquit, à debitoribus pecuniam comparaturus prædia, cogitans iucunditatem uitæ illius, quam in ruſticis laudat, ſed rurſum ſtimulatus cupiditate pecuniarum, quærit eam fœnori dare.*

AD MECOENATEM.

Ode III. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium

u-u---u-u-u-

u-u---uu

PArentis olim ſi quis impia manu
 Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.
 O' dura meſſorum ilia.
Quid hoc ueneni ſæuit in præcordijs
 Num uiperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
 Canidia tractauit dapes?
Vt argonautas præter omneis candidum
 Medea mirata eſt ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
 Perunxit hoc Iaſonem.
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
 Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam ſiderum inſedit uapor
 Siticuloſæ Apuliæ:

ACRON. ¶ Parentis olim ſi quis impia manu] Parẽtis Patris, ut pulſatus'ue parens. Si quis ergo, inquit, parricidiũ fecerit comedat allium pro pœna, quia eſt ueneno nocentius. ¶ Senile] Ad augmentum ſceleris dixit ſenile, quia etiam ſi occiſus non eſſet, mori tamen potuerit. Vt Lucanus, Iam ſenis extremũ piguit uergentibus annis, præcipitaſſe diẽ. ¶ Edat] Pro comedat: ſic enim ueteres declinabãt, ut: Te nec tantus edet tacitum dolor. ¶ O' dura meſſorum Ilia] Fortia, ut: Durus arator obſeruans. ¶ Num uiperinus] Viperinum ſanguinem, uenenũ dicit. ¶ Incoctus] Permixtus. ¶ Canidia tractauit dapes] Canidiam pro Gratidia poſuit, non enim proprium nomen notari debebat in carmine, ut: Nulli grauis eſt percuſſus Achilles. Fuit autem Gratidia, unguẽtaria Neapolitana quaſi malefica. ¶ Mirata eſt] Adamauit quem ſuper omnes maleficiorum herbas, alio perunctum tauros, ignem ſpirantes naribus, iunxiſſe ſignificat. ¶ Hoc delibutis ulta pellicem] Glaucem dixit, Creontis regis filiam; quam dum reuerſurus à Colchis Iaſon uoluiſſet accipere uxorem, propter amorem Iaſonis Medea repudiata, uicta dolore, oblatione coronæ, malefica arte compoſitæ, incendit, & occiſis filijs Medo & Merinero, dolorem ſuum ulta, pennatis uecta draconibus fugit & Medeam conſtituit ciuitatem. ¶ Nec tantus unquam ſiderum inſedit uapor] Non tanto ardore ſolis ſiccari Apuliam dicit, quanto ardore allium comẽdentium uiſcera perurit.

PORPHYRION. ¶ Parentis olim ſi quis impia manu Senile guttur fregerit Edat cicutis allium nocentius] Execratur allium ſignificans ſe grauiter uexari. Edat autem dicendum potius quàm edit, quoniam ſic declinatur edo, es, eſt, deinde modo optatiuo tempore futuro utinam edam, edas, edat: pluraliter, edamus, edatis, edant. Et allium dicendum, ut ſolium doliũ, non ut uulgo aleum. ¶ Cicutis] Cicuta herba eſt uenenatiſſima. ¶ O' dura meſſorum ilia] Qui fœtidum allium prandent, de quibus & Virg. in Buc. Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu Allia, ſerpillumq; herbas contundit olentes. ¶ Canidia tractauit dapes] Sub hoc Canidiæ nomine, Gratidiam Neapolitanam unguentariam intelligi uult, quam ueneficam Horatius ſemper inſectatur, ſed quia non licet probroſum carmen in quenquã ſcribere, iccirco ferè poëtæ ſimilia effingunt: ſic & Virgilius in Buc. pro Citheride Lycoridẽ appellat. ¶ Candidum Medea mirata eſt ducem] Iaſonem ſignificat. Candoris autem nomine & Virg. in ſignificatione pulchritudinis ſemper utitur, ut: Candidus inſuetum miratur limen olympi. Et, Candida Dido: &, Candida Maia. Notam autem hiſtoriam hunc in locũ conuertit

uertit, quaſi Medea allio perunxerit Iaſonem, ut eum muniret aduerſus uim taurorũ flammas ſpirantium, qui iuſſu regis ſubijciendi erant, ſi uellet pellem auream accipere. ¶ Serpente fugit alite] Vt cum ait: Ruens uolens aderat.

Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarſit æſtuoſius.
At ſi quid unquam tale concupiueris
Iocoſe Mecœnas, precor
Manum puella ſuauio opponat tuo,
Extrema & in ſponda cubet.

ACRON. ¶ Nec munus humeris efficacis Herculis] Neſſus Centaurus uulneratus ab Hercule, eò quòd Deianirã uxorem eius rapere uoluiſſet, dum eam ſuſceptam ab Hercule, Euenum fluuium trajceret, ut ſe de eo ulciſceretur, lanam tinctã ſanguine ſuo Deianiræ dedit, dicens eam ab Hercule ſatis amandam, ſi ex accepta lana confectum ueſtimentum Herculi dediſſet. Hoc illa muliebri facilitate ſeruauit, quando autem amore Ioles ſe amari minus cognouit ab Hercule, pallium factum ei ut indueretur dedit. Quo tácto Hercules tanto ardore correptus eſt, ut ipſe laniaretur, nec ardorem uinceret, niſi pyram ſibi in Oeta monte Theſſaliæ feciſſet. Cui ſe inijciens, purgatus corpore, inter deos affirmabatur receptus. Deianiram autem Hercules acceperat uicto Acheloo Aetoliæ fluuio, quæ Deianira fuit Oenei filia, Tydei ſoror. Hanc autem fabulam ideo commemorauit, ut ardorẽ Herculis incendio alij compararet. ¶ Tale] Id eſt, aliquid ſimile, ut allium. ¶ Iocoſe] Læte, iucunde. ¶ Manum puella ſuauio opponat tuo] Id eſt, refutet puella ſuauiũ tuum, pro allij fœtore, & in ſponda lecti fugiat olentem uirum. Quidam uolunt Terentiam cõcubinam Mecœnatis eum ſignificare uoluiſſe.

PORPHYRION. ¶ Nec munus humeris efficacis Herculis] De ueſte illa loquitur ſanguine Neſſi delibuta, quàm à Deianira coniuge oblatam Hercules, cum ſe induiſſet, incendio eius abſumptus eſt. Efficacis autem perpetuum epitheton uult eſſe Herculis. ¶ Iocoſe Mecœnas] Opportune iocoſum appellat, cui uelit iocos ſuos commendatos eſſe.

IN MENAM POMPEII LIBERTVM.

Ode IIII. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.

u - u - - - u - u - u u

- - u - - - u u

LVpis, & agnis quanta ſortito obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt:
Ibericis peruſte funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet ſuperbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.
Vides'ne Sacram metiente te uiam
Cum bis ter ulnarum toga,

ACRON. Lupis & agnis] Hic quem alloquitur libertus fuit Cn. Pompeij Magni. Poſtea mortuo Põpeio, Sex. Pompeio filio eius exercente piraticam, ad Auguſtum, relicto Sexto confugit. Iterum ad Sextum reuerſus eſt, rurſus illo relicto ad Auguſtum redijt, et ab eo tribunus militum factus eſt. ¶ Quanto ſortito] Inimicitiæ aut naturales ſunt, aut uoluntariæ. Sibi ergo eum iſto naturales inimicitias eſſe dicit, ſicut agnis & lupis. Sortito autem aduerbium eſt qualitatis, id eſt, quod ex ſorte, hoc eſt, naturaliter euenit. ¶ Ibericis peruſte funibus] Id eſt, cruciatibus afflicte & uinculis Hiſpanorũ, qui ſunt diſtricti ad reſecanda delicta. ¶ Peruſte latus] Abſolute dixit, Vt: Lachrymis oculos ſuffuſa nitentes. ¶ Dura compede] Ferrea

ut cruda. ¶ Licet ſuperbus] Id eſt, liberum te eſſe, diuitiæ excuſare non poſſunt. ¶ Sacram metiente te uiam] Cum indignatione ait, uidens eum togatum incedere, per forum. Metientem dixit ambulantem, Vt: Stabili greſſu metitur littora cornix. ¶ Cum bis ter ulnarum toga] Sex enim ulnis habebat diffuſam togam.

PORPHYRION. ¶ Lupis & agnis quanta ſortitò obtigit] Hanc eclogam in Menam ſcripſit Libertum Pompeij Magni, qui præfectus claßis fuit, Sexto Pompeio bellum aduerſum Auguſtum Cæſarem gerente. Hic cum claſſe ad Cæſarem tranſierat, deinde ad Sextũ rediit, & rurſus refugit ad Cæſarem. ¶ Tecum mihi diſcordia eſt] Intelligendum hic extrinſecus tanta. Sic enim conſequens erit elocutio: Quanta ſortito obtigit diſcordia lupis et agnis, tanta mihi tecum eſt. ¶ Ibericis peruſte funibus latus] Reſtibus cæſum ſæpe, ac per hoc malum ſeruũ fuiſſe uult intelligi. Ibericos autem funes ideo dicit, quia in Iberia, id eſt, Hiſpania plurimum ſpartum naſcitur. ¶ Vides'ne Sacram metiente te uiam] Ordo eſt Vides'ne, ut liberrima indignatio huc & illuc euntium uertat ora, te metiente Sacram uiam, cum bis ter ulnarum toga? Signat autem populum ex indignatione, quod ille oblitus conditionis tam magnificus incedat detorquere ab illo aſpectum, & bene liberrimam indignationem dixit, quod libere ac palàm, hunc uidentes, in ſeruitutem inuehuntur. ¶ Cum bis ter ulnarum toga] Hoc eſt, cum ſex ulnarum toga, hanc autem iuſtæ togæ menſuram intelligendum eſt.

Vt ora uertat huc, & huc euntium
  Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumuiralibus
  Præconis ad faſtidium:
Arat Falerni mille fundi iugera,
  Et Appiam mannis terit,
Sedilibusq; magnus in primis eques
  Othone contempto ſedet.
Quid attinet tot ora nauium graui
  Roſtrata duci pondere
Contra latrones, atq; ſeruilem manum,
  Hoc hoc tribuno militum?

ACRON. ¶ Liberrima indignatio] Iuſtißima. ¶ Sectus flagellis] Tãquam qui ad maius uitæ dedecus, à publico ſit iudice uerberatus: nam ut tribunis plebem, ita triumuiris ius erat alienos ſeruos cædendi. Sectus ergo cæſus, ut Iuuen. Secat ille flagellis. ¶ Arat Falerni mille fundi iugera] Falernum regio eſt Cãpaniæ, uini boni fertilis. ¶ Sedilib. magnus in primis eques] Hoc eſt in ordine equitum, Othone contempto, inter primos ſedet: quia Lucius Roſcius Otho legem theatralem tulerat, ut in quatuordecim ordinibus ſederent equites, de quibus in duobus ſederent tribuni, non tamen ſerui, quia Menas tribunus factus erat ab Auguſto. Vt Iuuenal. Sic libitum uano, qui nos diſtinxit Othoni. ¶ Quid attinet] Hoc eſt, quid prodeſt ſuperatos piratas, ſi is qui piraticam exercuit, inter Sexti Pompei ſeruos tribunus factus eſt militum?

PORPHYRION. ¶ Sectus flagellis hic triumuiralibus] Triumuiralibus quòd dixerit ſpeciali elocutione uſum eſſe pro generali puto, neq; enim Triumuiris tantum, ſed etiam alijs poteſtatibus ius eſt alienos ſeruos flagellare. ¶ Præconis ad faſtidium] Aſpere, donec aliud agentibus triumuiris, præco cùm uellet deſinere iuberet. ¶ Et Appiam mannis terit] Eleganter mannis, quia nimiarum delitiarum affluentia eſt equos uulgo burrichos habere. Mannos autem equos uulgo burrichos appellant. Appiam, pro qualibet uia poſuit. Arat autem proprie, quia Falerni agri meminerant, quo, ſcilicet Appia uia neceſſe eſt ire.

¶ Sedilibusq; magnus in primis eques Othone contempto ſedet] Et magnus eques, & ſedilibus in primis, cum uehementi indignatione profertur. Ex quatuor autem ordinibus, quos le-

ge Roſcius Otho Trib. pleb. in theatro equeſtri ordini dedit, duo primi uerſus Tribunitijs uacabant. ¶ *Quid attinet tot ora nauiū graui Roſtrata duci pondere*] *Senſus eſt. Quid prodeſt claſſem roſtratis nauib. ducere aduerſum latrones ac fugitiuos, quos Sextus Pompeius armauit, cum hunc patimur Tribunum equitum Romanum eſſe?*

IN CANIDIAM.

Ode V. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.

u-u---u---uu
--u---uu

AT ô deorum quidquid in cœlo regit
Terras, & humanum genus:
Quid iſte fert tumultus? aut quid omnium
Vultus in unum me truces?
Per liberos te, ſi uocata partubus
Lucina ueris affuit,
Per hoc inane purpuræ decus precor,
Per improbaturum hæc Iouem,
Quid ut nouerca me intueris? aut uti
Petita ferro bellua?
Vt hæc tremente queſtus ore, conſtitit
Inſignibus raptis puer,
Impube corpus, quale poſſet impia
Mollire Thracum pectora:
Canidia breuibus implicata uiperis
Crines & incomptum caput,
Iubet ſepulchris caprificos erutas,
Iubet cupreſſos funebres,
Et uncta turpis oua ranæ ſanguine,
Plumamq; nocturnæ ſtrigis,

ACRON. ¶ *At ô deorum*] *In Canidiam ueneficam ſcribit, inducta perſona pueri, qui ad immolationes raptus, uociferās rogat ne mulierum conſciarum turba pereat incluſus.* ¶ *At ô deorum*] *At uacat, ut: At tibi pro ſcelere exclamat, pro talibus auſis. Necromantiam factā deteſtatur à Canidia maga, quæ infoſſo puero regio animam extorquere non ambigit.* ¶ *Aut quid omnium*] *Quaſi etiam uultus crudelitate turbentur.*

¶ *Per liberos te*] *Vult intelligi, aut non peperiſſe Canidiā, aut de adulterio ſobolem ſuſcepiſſe.* ¶ *Per hoc inane purpuræ decus precor*] *Velut prætextatus puer, apud eas purpuræ decus inane dixit, quia non proderat perituro.* ¶ *Per improbaturum*] *Id eſt, uindicaturum. Humanæ enim uictimæ Ioui acceptæ eſſe non poterat, quia à iuuamine hominum Iupiter dictus eſt.* ¶ *Inſignibus raptis puer*] *Spoliatus prætexta puerili.* ¶ *Impube corpus*] *Aut delicatum corpus aut pulchrū quod & crudelitatem potuiſſet flectere Barbarorum.* ¶ *Breuibus implicata uiperis*] *Tanquam ipſa uenefica furiali habitu crines haberet uiperis implicatos.* ¶ *Iubet ſepulchris caprificos erutas*] *Ligna etiam infœlicia, & ſterilia è ſepulchris collecta præparata ſignificat tanquam ſacris inferis profutura.* ¶ *Cupreſſos funebres*] *Vt: Ferales antè cupreſſos Conſtituunt.* ¶ *Et uncta turpis oua ranæ*] *Non ranæ oua, ſed uncta ranæ ſanguine.* ¶ *Ranæ enim infernum, & uenenoſum animal eſt, ut Iuuen. Et Stygia ranas in gurgite nigras.*

¶ *Turpis*] *Grandes, ut: Cui turpe caput. Tales enim ranæ uulgò rubetæ dicuntur, & magis uenenoſæ ſunt, de quibus ait Iuuen. Ranarum uiſcera nunquam Inſpexi. & idem alibi: Miſcet ſitiente rubetam.* ¶ *Nocturnæ Strigis*] *Vt Lucanus. Quid trepidus bubo, quid Strix nocturna queruntur.*

PORPHYRION. ¶ *At ô deorum*] *Verba prætextati uociferantis in domo Canidiæ quem ſignificat ab ea furtim raptum, ut Necromantiam ex eo faceret. Et bene abrupta exclamatio*

matio in cœlum. Hoc enim dicit, peremptum eſt, quicquid in cœlo eſt, regens in terras.

¶ Quid iſte fert tumultus] Tumultum uim dicit rapinæ ipſius, quam paſſus eſt. ¶ Aut quid omniũ Vultus in unum me truces] Earum dicit, quæ cum Canidia conſciæ, miniſtræ ſceleris huius fuerant. ¶ Per hoc inane purpuræ decus] Quo magis oneret atrocitatem ſceleris huius, prætextatum, ac per hoc honeſtum ac delicatũ facit hunc puerum eſſe. Inane ergo decus purpuræ, apud eam intellige, quæ ſcilicet ſine reſpectu ætatis eius in eum ſæuiat.

Inſignibus raptis] Inſignia pueri intellige raptam prætextam ac bullã, & eſt σχῆμα ἐπεξηγήσεως. ¶ Puer impube corpus] Hoc eſt, cuius impube corpus erat. ¶ Mollire Thracum pectora] Id eſt, etiam Thracum. Sic dicitur illud apud Virgiliũ. Quis talia fando Myrmydonum Dolopum'ue, aut duri miles Vlyßi. Pro etiam Myrmidonum Dolopum'ue.

¶ Breuibus implicata uiperis] Furiali habitu eam deſcripſit. Et breues uiperæ perpetuo ἐπιθέτῳ dicitur, nam ſunt tales. Nota autem eſt figura elocutionis illigata crines, & illigata caput. ¶ Iubet ſepulchris caprificos erutas] ¶ Non inde iubet, ſed ex ſepulchris notißimis erutas accipe, quoniam inferna ac uenefica eſſe hæc ſacrificia intelligi uult. Talia deniq; ſunt, & quæ ſubijciuntur.

Herbasq́; quas & Colchos, atq; Iberia
Mittit uenenorum ferax,
Et oſſa ab ore rupta ieiunæ canis
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Auernales aquas
Horret capillis, ut marinus aſperis
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conſcientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus.
Quo poſſet infoſſus puer
Longo die bis, ter'ue mutatæ dapis
Inemori ſpectaculo:

ACR. ¶ Herbasq́; quas & Colchos atq; Iberia] Colchos ciuitas Ponti eſt, herbis ueneficis abundãs, ut: Has herbas atq; hæc Ponto mihi lecta uenena Ipſe dedit Mœris, naſcuntur plurima Ponto. Nam et hicquidam nolunt Iberiam non Hiſpaniam dictam, ſed Pontó ciuitatem uicinã, unde: Et ferrugine clarus Ibera. Et oſſa ab ore rapta ieiunæ canis] Vt Lucanus. Morſusq; luporum Expectat ſiccis rapturæ faucibus artus. ¶ Flãmis aduri Colchicis] Quales Medea tractauit apud Colchos de lignis infœcundis. ¶ Expedita] Succincta. ¶ Sagana] Nomen ueneficæ alterius. Hæc ſenatoris cuiuſdam uxor fuit. ¶ Spargens Auernales aquas] Vt: Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni. ¶ Aſperis] Erectis ipſo ſacrorum furore, ut Lucanus. Erectis diſciſſa comis. ¶ Currens] Furens, ut: Infremuitq́; furens, & inhorruit armos. ¶ Abacta nulla Veia conſcientia] Veiam nomine, ueneficam etiam aliam ſacrificio ipſi ait interfuiße, quam in nullo ſcelere non miſceri commemorat. Vel quod melius eſt, conſortem omnium ſcelerum eorundem eſſe. ¶ Exhauriebat] Aperiebat, ut: Latus hauſit apertum. ¶ Ligonibus duris] Vt infoderetur puer. ¶ Ingemẽs laboribus] Animoſitate operis laborantem ſignificat. ¶ Quo poſſet infoſſus puer] Vt extante capite infoßi, dum diuerſos cibos porrigant diu animam reſeruaret.

PORPHYRION. ¶ Iubet cupreſſos funebres, &c. Herbasq́; quas Iolcos] Iolcos urbs eſt Theſſaliæ. Theßalia autem uenenorum ferax eſt Iberia autem nunc, quæ in Ponto, eſt intelligenda, ut Virgilius: Naſcuntur plurima Ponto. ¶ Plumamq́; nocturnæ Strigis] Sic dicuntur uulgo ſtrigiæ, quia à nominatiuo ſtrix non ſtrigia, hæc autem auis eſt nocturna mali ominis. ¶ Flammis aduri Colchicis] Per ueneficia accendiſſe uult, ſed hoc propter Medeam dicitur, quæ Colchis fuit. ¶ At expedita Sagana] Saganam hanc ex

conſcijs ac miniſtris ueneficij illius accipe. Expeditam autem ſuccinctam uidetur dicere. ¶ Abacta Veia nulla conſcientia] Ablatiui caſus eſt, & eſt ſenſus: Veia, quæ nulla mala conſcientia remota eſt. ¶ Longo die bis terq́;] Vt magis incitaretur puer, ait illi apponi epulas & ſæpe mutari.

Cum promineret ore, quantum extant aqua
Suſpenſa mento corpora:
Execta uti medulla, & aridum iecur,
Amoris eſſet poculum:
Interminato cum ſemel fixæ cibo
Intabuiſſent pupulæ.
Non defuiſſe maſculæ libidinis
Ariminenſem Foliam,
Et ocioſa credidit Neapolis,
Et omne uicinum oppidum:
Quæ ſidera excantata uoce Theſſala,
Lunamq́; cœlo diripit.
Hic irreſectum ſæua dente liuido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? ô rebus meis
Non infideles arbitræ,
Nox, & Diana, quæ ſilentium regis,
Arcana cùm fiunt ſacra:
Nunc nunc adeſte, nunc in hoſtiles domos
Iram, atq; numen uertite,
Formidoloſæ dum latent ſiluis feræ,
Dulci ſopore languidæ:
Senem, quòd omnes rideant, adulterum
Latrent ſuburbanæ canes,
Nardo perunctum: quale non perfectius
Meæ laborarunt manus.
Quid accidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medeæ ualent?
Quibus ſuperba fugit ulta pellicem
Magni Creontis filiam,

ACRON. *¶ Execta uti medulla] Vt de viſceribus eius amatorium poculum faceret, uel ex medulla. ¶ Interminato] Interdicto iam cibo moreretur. ¶ Intabuiſſent] Defeciſſent ut: Et ſale tabentes artus in littore ponunt. ¶ Nec defuiſſe maſculæ libidinis Ariminenſem Foliam] Magam aliam ſignificat, Ariminenſem Foliam nomine uirorum libidine calentem. ¶ Ocioſa credidit Neapolis] Aliena ab his curis & ocio uacans, ut illud Virg. Illo Virgilium me tempore, dulcis alebat Parthenope, ſtudijs florentem ignobilis oci. ¶ Quæ] Subauditur Folia. ¶ Theſſala] Magica, quòd huiuſmodi ars maxime Theſſalorum eſt, ut & Lunam cantibus deponãt, & aſtra commoueant. ¶ Hinc] Tunc ut: Hinc regina grauem gemmis auroq́; popoſcit, Impleuitq́; mero pateram. ¶ Canidia rodens pollicem] Habitũ, & motus Canidiæ expreſſit furentis. Petronius, ut monſtraret furentem: Pollice ait uſq; ad periculum roſo. ¶ O rebus meis] Nunc uerba ſunt inducta Canidiæ. ¶ Arbitræ conſciæ, teſtes. Salluſt. Atq; ibi procul amotis omnibus, arbitris. ¶ Diana] Pro Luna poſuit. ¶ Arcana cùm fiunt ſacra] Id eſt, dum ſecreta & nocturna ſacra celebrantur. ¶ In hoſtiles domos] Vari cuiuſdam, aduerſum quem, amore eius inflammata, ſacrificabat. ¶ Formidoloſæ dum latent ſiluis feræ] Vt nocte uexaretur, quæ etiam feris quieti eſt, ut: Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæq́; uolucres, Quæq́; lacus latè liquidos quæq́; aſpera dumis Rura tenent. Somno poſita ſub nocte ſilenti. ¶ Senẽ quòd omnes] Vſq; in ſenectã amet, & riſui ſit. ¶ Latrent ſuburbanæ canes] Vt per amoris impatientiam nocte ambulans, à canibus ſuburbanis latretur. ¶ Nardo perunctum] Vt placendi ſtudio nardo uteretur, quale nec ipſa habere poterat, quæ unguentaria erat. ¶ Quale] ἀντίπτωσις: pro quali. Quid accidit] Miratur cur incapiendo Varo preces ſuæ tardius audiantur: &*

aut ſe

& aut ſe Medeam ponit, pro perfectione artis: aut Medeom ideò nominauit, tanquam quæ inuenerit & docuerit factum. ¶ Superba] Potens, ut: Hinc populum late regem. ¶ Victa] Dolorem morte Glauces.

PORPHYR. ¶ Exectis uti medulla] Nunc uidetur cauſam tanti facinoris exponere. Significat autem Canidiam amoris potionē Varo præparare, infert enim: Non uſitatis Vare potionibus. ¶ Ariminenſem Foliam] Dicit etiam Foliā nomine, ueneficam huic ſceleri interfuiſſe, quòd ait maſculæ libidinis ad id pertinet, quod dicantur quædam mulieres habere naturā monſtruoſæ libidinis coëundi fœminis, quo crimine etiam Sappho malè audijt. ¶ Et ocioſa credidit Neapoli] Videtur ſignificare ſcelus hoc Neapoli factum, nam ut ſupra diximus, Gratidia hæc Neapolitana fuit. Neapolim autem ocioſam pro quietam dixit, ſimul quia ocioſus, id eſt, uitæ quietiori aptiſſimus ille ſeceſſus eſt. ¶ Hic irreſectū ſæua dente liuido] Sed illud attende, ut duabus præpoſitionibus exaggerata ſit facinoris atrocitas, irreſectum pro ualde & ſæpius ſectum. ¶ Quid dixit? aut quid tacuit] Senſus eſt: Quæ ſcelera non dixit, aut quæ ſilentio præterire potuit? O' rebus meis] Hæc iam Canidiæ uerba ſunt. ¶ Nūc in hoſtiles domos] Varo hæc imprecatur, à quo faſtidiebatur. ¶ Quale nō perfectius Medeæ laborarunt manus] Hinc ſcias illam, ut diximus, unguentariam fuiſſe. Attende autem elocutionem conſtitutiuā, Quale non perfectius, cum ſit dicendum, quo non perfectius. ¶ Quid accidit? cur dira barbaræ minus Venena Medeæ ualent] Indignatur uenena Medeæ eſſe, quibus illa uſa ſit, cum ſe de pellice ſua ulta eſt.

Cum palla, tabo munus imbutum, nouam
  Incendio nuptam abſtulit.
Atqui nec herba, nec latens in aſperis
  Radix feſellit me locis.
Indormit unctis omnibus cubilibus
  Obliuione pellicum.
Ah, ah, ſolutus ambulat ueneficæ
  Scientioris carmine,
Non uſitatis Vare potionibus
  O multa fleturum caput,
Ad me recurrens: nec uocata mens tua
  Marſis redibit uocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
  Faſtidienti poculum,

ACRON. ¶ Cum palla, tabo] Alij ueſtimentum, alij coronam oblatam à Medea uolunt infectam uenenis, qua ſumpta accipiens periret incendio. Iaſon filius Aeſonis profectus Colchos cum quibuſdam Græcorum fortiſſimis ad rapiendum uellus aureum, quod Phryxus Marti ſacrauerat, à Medea magicæ artis peritiſſima amatus eſt. Cuius auxilio Iaſon, promiſſa amoris ſuæ perpetuitate, Draconem, qui iuſſu Martis ſeruando uellere aureo, cuſtos fuerat affixus, occidit: & proſciſſo agro, duobus ignem efflantibus tauris indomitis, & ſeminatis inibi dentibus Draconis, nati ſunt Gigantes, qui primum impetum fecerant in Iaſonem, ſed tandem ſe mutuis uulneribus occiderūt, poſtea aureo uellere accepto, & ſpreta laboris ſui adiutrice, Glaucen Creontis filiam ſibi duxit uxorem. Vnde Medea dolore contactæ geminos ſui amatoris filios quos ex Glauce genuerat, occidit, & in Phaſin fluuium mortuos merſit, prius ueneno necata pellice nam ueſte ueneno delibuta Glaucen ipſum fecerat indui, cuius incendio turpiter perijt.

¶ Atqui nec herba] Dicit ſe, dum nihil prætermiſerit de his, quæ à Medea facta ſunt, cur ipſa nihil obtinet, admirari. ¶ Indormit unctis] Ita nihil ualere dicit actionem ſuam, ut Varus aduerſum quem omnia fecerit, immemor ſui odoratis pellicum cubiculis teneatur quietus.

¶ Ab abſolutus ambulat] Actionem ſuam credit inuenta doctiore ueneficâ in caſſum eſſe. ¶ Non uſitatis Vare potionibus] Ab amoris ſui uinculis Varum dicit, nouis & magicis potionibus abſolutum. ¶ O multa ſicturum] Tanquam aduerſum quem aggredi uehementiora diſponat, ita ut alienatus mente, uoluptati eius uelut neſcius rapiatur & obediat. ¶ Vocibus] Incantationibus. ¶ Faſtidienti poculum] Vt etiam uis poculi carminibus adderetur.

PORPHYRION. ¶ Cum palla, tabo munus infectum] Palla, munus figura eſt quæ ἐπεξήγησις dicitur, Tabo autem nunc ueneno. Aliter Vir. Huic atro linquũtur ſanguine guttæ, Et terram tabo maculant. Indormit unctis omnium cubilibus] Obſcura elocutio, quæ ſic ordinanda eſt: Indormit cubilibus, unctis obliuione omnium pellicum, & eſt ſenſus: Neſcio quare ſunt præſentiora ueneficia, quæ cubile ungunt medicaminibus, per quæ medicamina obliuio ei datur omnium pellicum. Pellices autem Canidia pro ſe ſola dixit. ¶ Ab ab ſolutus] Hoc eſt quod ingemuit, quòd alia ſcientior uenefica inuenta ſit, quam ipſa eſt. ¶ Marſis redibit uocibus] Voces ſuas Marſas dicit, quaſi magicas, ut ſit ſenſus. Mens tua magicis meis uocibus ſemel euocata, nunquam redibit ad ſanitatem, Aut nunquid hoc dicit: Mens tua à me incantata nunquam redibit, etiamſi Marſis uocibus reuocetur. Marſi autem periti incantationum ſunt, huic rei Virg. teſtis eſt, qui ſic ait: Spargere qui ſomnos cãtuq; manuq; ſolebat. ¶ Faſtidienti poculum] Faſtidienti, ſcilicet me.

Priusq́ cœlum ſidet inferius mari,
  Tellure porrecta ſuper,
Quàm non amore ſic meo flagres, uti
  Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, iam non ut ante, mollibus
  Lenire uerbis impias:
Sed dubius unde rumperet ſilentium,
  Miſit Thyeſteas preces,
Venena (magnum fas, nefasq́) non ualent
  Conuertere humanam uicem.
Diris agam uos: dira deteſtatio
  Nulla expiatur uictima.
Quin ubi perire iuſſus expirauero,
  Nocturnus occurram furor,
Petamq́ uultus umbra curuis unguibus,
  (Quæ uis deorum eſt manium)

ACRON. ¶ Priusq; cœlum ſidet inferius mari] Ante, inquit, ipſis elementis rerum natura mutabitur, quàm non ita Varus amore meo ardeat, ut igni bitumen appoſitum. ¶ Iam non ut ante] Vt cui adderet deſperatio libertatem. ¶ Mollibus] Blandis, ut: Manditq; trahitq; Molle pecus. ¶ Miſit Thyeſteas preces] Diras: Etenim tales infoſſus puer preces cœpit effundere, quales in Tragœdijs inducitur Thyeſtes, cognitis filij mẽbris in Atreum locutus. ¶ Venena magnum fas nefasq;] Lex enim humana habet malis pœnam, bonis præmia pollicenda, & ideo furens puer dicit, hoc eas carminibus mutare non poſſe. ¶ Diris agam uos] Promittit ſe in eas poſt mortem ſæuiturum, ut: Omnibus umbra locis adero. ¶ Quæ uis deorum eſt manium] Vt inſomnes faciant, & malis gaudeant.

PORPHYRION. ¶ Miſit Thyeſteas preces] Id eſt, diras execrationes, qualibus in Tragœdijs Thyeſtes Atreum execratur. ¶ Venena magnum fas, nefasq;] Magnum fas uenena ſunt, ſi hoſtibus dentur: magnum nefas, ſi amicis. Non ualent Conuertere humanam uicem] Sic ſenſus eſt: Quamuis uenena poſſunt non tamen ualent merita in contrarium uertere, ut liberent eos pena qui male mereantur. Vices autem appellantur pœnæ, quæ in ſceleratos regeruntur. ¶ Diris agam uos]. Diræ ut dixi, execrationes dicuntur. Ac deteſtationis maledicto agam, aut nunc perſequar ſignat.

Et inquietis aſsidens præcordijs,
  Pauore ſummos auferam.
Vos turba uicatim hinc,& hinc ſaxis petens
  Contundet obſcœnas anus,
Poſt inſepulta membra different lupi,
  Et Eſquilinæ alites:
Neq; hoc parentes heu mihi ſuperſtites,
  Effugerit ſpectaculum.

ACRON. ¶ Poſt inſepulta membra] Vt iam quia eum ipſa pœna ſepelierant, illæ grauius aliquid paterentur, expoſitæ feris & auibus inſepultæ. ¶ Et Eſquilinæ alites] Romanæ, id eſt, uultures. ¶ Vos turba uicatim] Miſſurum ſe populo promittit furorem, ut ex omnibus uicis turba concurrens, eas ſaxis obruat pro factorum crimine. ¶ Neq; hoc parentes] Pœnas earum etiam à parentibus ſuis ait uidendas, quod cum dolore promittit, qui ſe uiuere magis uoluerit quàm uindicari.

PORPHYR. ¶ Vos turba uicatim, hinc & hinc ſaxis potens, Contundet obſcœnas anus] Eleganter, quia inſanos ſolent fuſtibus & lapidibus inſectari, ut eos ab omnibus ſuis fugent. ¶ Eſquilinæ alites] Et alibi ſæpe oſtendit in regione Aggeris, quæ eſt extra portã Eſquilinã ſo ita fuiſſe, pauperũ corpora, uel comburi uel proijci. ¶ Neq; hoc] Subaudiendum hic extrinſecus, uos, & eſt ordo & ſenſus talis: Neq; hoc ſpectaculum effugerit uos, ô parentes mihi ſuperſtites, & bene heu ait. Dolenter iuxta parentum commemorationem gemitus inſertus eſt, heu quia & ipſe ſuperſtes eſſe uellet.

IN POETAM MALEDICVM.

Ode VI. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.

u-u---u---uu

--u---u-

QVid immerentes hoſpites uexas, canis
  Ignauus aduerſum lupos.
Quin huc inanes, ſi potes, uertis minas,
  Et me remorſurum petis?
Nam qualis aut Moloſſus, aut fuluus Lacon,
  Amica uis paſtoribus:
Agam per altas aure ſublata niues,
  Quæcunq; præcedet fera.

ACRON ¶ Quid immerentes] Caßium maledicum poẽtã in ſe irritat, minaturq; ſi ſolita rabie fuerit elatus. ¶ Immerentes] Nihil mali meritos. ¶ Hoſpites] Peregrinos. ¶ Vexas] Fatigas, ut: Dulichias uexaſſe rates. ¶ Canis] Bene maledicũ, canem uocauit, uelut qui & ipſe morderet. ¶ Ignauus aduerſus lupos] Lupis homines fortes comparauit. ¶ Vitas ergo, inquit, qui ſe ulciſci poſſunt, at miſeros laceras: & quia carminibus alios notabat, prouocat ut in ſe audeat dicere, qui cum uelit, ut lupus remordeat. ¶ Amica] Amicos canes paſtoribus dixit, ut Virgilius: Nunquam cuſtodibus illis Nocturnum ſtabulis furem incurſusq; luporũ, Aut impacatos à tergo horrebis Iberos. ¶ Vis] Sagaces canes dixit, Et odora canũ uis. ¶ Agam per altas aure ſublata niues] Seruat metaphorã, & dicit ſe agere, hoc eſt, perſequi aure ad latratus poſita inferas, & oſtendit ſe perſecuturũ uerba maledici.

PORPHYRION. ¶ Quid immerentes hoſpites uexas, canis] In hac ecloga allegoricôs uidetur loqui ad eum qui cum dicacitatis amaritudine ſectaretur, quietos alioquin homines, in eo ſibi gloriam aßignauerit, quòd illi cedentes, ei uiderentur non ſufficere reſpondendo. ¶ Amica uis paſtoribus] Amica nunc pro utili dicitur. ¶ Agam per altas aure ſublata niues. Quæcunq; præcedet fera] De ſe hoc poẽta dicit, ſignificãs non defuturam ſibi linguæ amaritudinem, ſi prouocetur alicuius improbitate.

Tu cum timenda uoce compleſti nemus,
Proiectum odoraris cibum.
Caue, caue, nanq; in malos aſperrimus
Parata tollo cornua.
Qualis Lycambe ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bubalo.
An ſi quis atro dente me petiuerit,
Inultus ut flebo puer?

ACRON. ¶ *Tu cum timẽda uoce*] *Demonſtrat eum pecuniam quærere maledictis, qua accepta ita deſinere, ut canis q reperto cibo inſectari deſinit.* ¶ *Caue, caue*] *Non ſe aut munere placandum, aut precibus dixit, ſi maledictis eius cœperit reſpondere.* ¶ *Parata tollo cornua*] *Vt, Cornu ferit ille, caueto.* ¶ *Qualis Lycambe ſpretus infido gener*] *Lycambe, datiuo caſu poſuit, cuius hæc fabula eſt: Lycambes habuit filiam Neobulen, hanc cum Archilochus in matrimoniũ poſtulaſſet, promiſſa, nec à patre data eſt, huic iratus Archilochus in eum maledicum carmen ſcripſit, quo Lycambes tanto eſt dolore compulſus, ut cum filia uitam laqueo finiret.* ¶ *Aut acer hoſtis Bubalo*] *Hiponactem ſignificat, qui Bubali filiam nuptam petijt, & pro deformitate eſt cõtemptus. Illud tamen uerius uolunt, Bubalum fuiſſe pictorem apud Clazomenas ciuitatem Aſiæ, hic Hipponactẽ quendam poëtam deformem, pro riſu pinxit, quo ille furore commotus, tali eum carmine perculit, ut ſe laqueo ſuſpenderet. Vnde nunc ſimilis carminis uim maledico minatur Horatius.* ¶ *Atro dente*] *Maledico aut obtrectatorio ſermone.*

PORPHYRION. ¶ *Qualis Lycambe ſpretus infido genere*] *Lycambe datiuus caſus. Archilochum autem ſignificat, qui Lycambem probroſis carminibus uſq; eò inſectatus eſt, ut ille mortem ſibi conſciſceret, hoc autem eo fecit, quod ille filiam ſuã in matrimonium promiſſam, mox denegaſſet.* ¶ *Aut acer hoſtis Bubalo*] *Aeque datiui caſus eſt, ut hic Bubalo. Hipponacta ſignificat, qui æque iambicis uerſibus Bubalũ perſecutus eſt.* ¶ *Inultus ut flebo puer*] *Ordo, Inultus flebo ut puer.*

IN BELLVM CIVILE RENOVANTES.

Ode VII. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.

--v--vv----v-
--v---v-

QVo? quò ſceleſti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enſes conditi?
Parum'ne campis, atq; Neptuno ſuper
Fuſum eſt Latini ſanguinis?
Non ut ſuperbas inuidæ Carthaginis
Romanus arces ureret:
Intactus aut Britanus ut deſcenderet,
Sacra catenatus uia:
Sed ut ſecundum uota Parthorum ſua
Vrbs hæc periret dextera.

ACR. ¶ *Quò: quò ſceleſti ruitis*] *Illud bellũ cum exclamatione ſignificat, quod ab Auguſto geſtũ eſt, contra Brutum & Caſſium interfectores Cæſaris.* ¶ *Enſes conditi*] *Vaginis incluſi.* ¶ *Fuſum eſt Latini ſanguinis*] *Ciuilis belli tempore.* ¶ *Intactus*] *Antè inuictus.* ¶ *Vt deſcenderet*] *Vt uictus pro triũpho duceretur.* ¶ *Secundũ uota Parthorũ*] *Qui occiſo Craſſo metuebant Romanos, niſi bellũ ciuile emerſiſſet.* ¶ *Sua Vrbs hæc periret dextera*] *Vt Lucanus: In te uerte manus, nondũ tibi defuit hoſtis.*

PORPHYRION. ¶ *Quo? quò ſceleſti ruitis*] *Eleganter in tumultu ab exclamatione incipit, ad eos autem dicit qui furioſa mente inſtaurare bellum ciuile conabantur.*

¶ *Aut cur*

¶ *Aut cur dexteris Aptantes enſes conditi*] Qui iam conditi erãt, cur dexteris enſes accommodantur? ac ſic diceret: Stringitis gladios in uagina iam conditos.

Neq; hic lupis mos, nec fuit leonibus
 Nunquam, niſi in diſpar feris.
Furor'ne cæcus, an rapit uis acrior?
 An culpa? reſponſum date.
Tacent, & ora pallor albus inficit,
 Menteſq; perculſæ ſtupent.
Sic eſt, acerba fata Romanos agunt,
 Scelúſq; fraternæ necis,
Vt immerentis fluxit in terram Remi
 Sacer nepotibus cruor.

ACRON. ¶ *Neq; hic lupis mos*] *Vt ſeipſi perſequerẽtur.* ¶ *In diſpar feris*] *Hoc eſt, in diuerſam naturã.* ¶ *Vis acrior*] *Fatalis quædam neceſſitas.* ¶ *An culpa*] *Velut interroget cauſas furoris.* ¶ *Et albus ora pallor inficit*] *Velut qui conſcientiã peccati monſtraret, ut: pallor ſimul occupat ora. Albus autem palloris epitheton.* ¶ *Stupent*] *Scilicet ſollicitudine.* ¶ *Acerba fata Romanos agunt*] *Hoc eſt, tanquam illis tacẽtibus, ipſe intellexerit belli ciuilis originem, inde in nepotes tractam, quia occiſo fratre Romulus parricidium perpetrauit, unde eſt: Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.* ¶ *Sacer*] *Execrabilis, execrandus.*

PORPHYRION. ¶ *Neq; hic lupis mos, neq; fuit leonibus Vnquã, niſi in diſpar feris*] *Senſus eſt: Feræ non faciunt quod uos ô Romani, ſanguinem inuicem petentes, nam feræ eiuſdem quæ ſunt generis, inter ſe pacem habent, diſpares ſe inſectantur.* ¶ *In diſpar feris*] *Diſpar aduerbium eſt nunc, ac ſi diceret, diſpariter feris.* ¶ *Furor'ne cæcus, an rapit uis acrior*] *Quæ eſt acrior uis, quàm furor? aut nunquid deorum ira?* ¶ *Tacent, & ora pallor albus inficit*] *Elegans ocioſitas, quaſi his uerbis coniuncti ſteterint, deinde conſcientia ſceleris palluerint.* ¶ *Sic eſt, acerba fata Romanos agunt*] *Eleganter, quaſi tandem inuenerit furoris huius cauſam intulit: Senſus enim eſt: Sic eſt, hoc eſt, ſine dubio fato agimur ad hoc bellum, ſupplicium pendentes, ob cædem Romuli in fratrem admiſſam.* ¶ *Sacer nepotibus cruor*] *Sacer utiq; pro uenerabili nunc intelligendum, niſi forte epitheton, ut ſolet, ad ipſum facinus reuocamus, ut ſacer cruor pro ſacro, id eſt, execrabili cæde effuſo dictum ſit. Sacrum autem & pro execrabili ueteres dixiſſe notum eſt, ut apud Virgilium: Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?*

IN ANVM LIBIDINOSAM.

Ode VIII. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.

υ-υ---υ-υ-υ-
υ-υ---υ-

ROgare longo putidam te ſeculo,
 Vires quid eneruet meas:
Cùm ſit tibi dens ater, & rugis uetus
 Frontem ſenectus exaret,
Hietq; turpis inter aridas nates
 Podex, uelut crudæ bouis.

ACRON. ¶ *Rogare longo*] *Inuehitur in eam, à quâ dicebatur lentus in Venerem, & fœtoris ipſius uel ætatis eſſe affirmat magis, quòd eam faſtidiat, quàm ipſe nihil poſſit.* ¶ *Et rugis uetus Frontem ſenectus exaret*] *Exaret, id eſt, contrahat. Senecta enim nonnunquam ex rugis*

apparet, ut: Frontem obſcœnam rugis arat. ¶ *Podex*] *Pudenda pars corporis. Vt Iuuen. Et podice leui.* ¶ *Dens ater*] *Propter ætatem.*

PORPHYRION. ¶ *Rogare longo putidam te ſeculo*] *In anum libidinoſam ſcribit, quam aſpernatur. Eſt autem ſenſus: Cum ſis longæ ætatis iam & deformis ac putida: mirũ eſt, te deſiderare complexus meos, præſertim cùm etiam ſine iniuria uirium mearum hoc tibi prouenire non poßit.* ¶ *Et rugis uetus Frontem ſenectus exaret*] *Virgilianum eſt: Et frontem obſcœnam rugis arat.* ¶ *Velut crudæ bouis*] *Crudã pro dura aut indomita uidetur dixiſſe.*

Sed incitat me pectus, & mammæ putres
 Equina quales ubera,
Venterq́; mollis, & femur tumentibus
 Exile ſuris additum.
Eſto beata, funus atq; imagines
 Ducant triumphales tuum.
Nec ſit marita, quæ rotundioribus
 Onuſta baccis ambulet.
Quid? quòd libelli Stoici inter ſericos
 Iacêre puluillos amant?
Illiterati num minus nerui rigent,
 Minus'ue languet faſcinum?
Quod ut ſuperbo prouoces ab inguine,
 Ore allaborandum eſt tibi.

ACR. ¶ *Sed incitat me pectus*] *Vt reuera incitat.* ¶ *Quales ubera*] *Pro qualia ubera.* ¶ *Venterq́; mollis*] *Luridus & rugoſus.* ¶ *Femur tumentibus Exile ſuris*] *Aetate iam ſine muſculis & ſuris indiſcrete ſociatũ.* ¶ *Beata*] *Beatã iã pro diuite dixit, ut ſuprà, Neſcias an te generũ beati Phyllidis flauæ decorẽt parentes.* ¶ *Ducant*] *tanq̃ nobiliũ funus, imagines te præcedãt maiorum.* ¶ *Nec ſit marita*] *Matrimonio cõiuncta.* ¶ *Quæ rotundioribus Onuſta baccis ambulet*] *Hoc eſt, nulla marita ſit cura comptior gemmis. Baccas autem gemmas dixit, ut: Colloq́; monile Baccatum.* ¶ *Quid? quòd libelli Stoici inter ſericos*] *Siue quòd amicos haberet Stoicos, ut eos amoris & coitus notaret: ſiue quia libros ipſos legere conſueuerat, ut docta uideretur, quos ad oſtentationem in ſericis plumacijs reponebat.* ¶ *Illiterati num minus nerui rigent*] *Ita ſcholaſticorum coitus eligis, tanquam minus in libidinem poßint literas ignorantes.*

¶ *Minus'ue languet faſcinum*] *Virilem penem faſcinum dixit, propter obſcœnam figurã, quam in ſequenti adiecerat: Lingua enim deterſa fronte, mulieres amputare ſe infantibus putant faſcinum.* ¶ *Superbo*] *Faſtidienti.* ¶ *Ore allaborandũ eſt tibi*] *Aut lingua aut magis blandimẽtis. ut Iuuenalis: Vox blanda & nequam digitos habet.*

POR. ¶ *Venterq́; mollis*] *Mollem uentrẽ neceſſe eſt eſſe, quæ iam rugoſa ac diſſoluta ſit.* ¶ *Et femur tumentib. Exile ſuris additũ*] *Ingenioſa deſcriptio. Nihil enim tam deforme, q̃ craßiores pedes eſſe infra genua quàm ſuprà. Et illud ſignate, q additũ dixerit, quaſi incõuenientem in hac diuerſitate tumoris & exilitatis, addita ergo quaſi applicita ibi hæc, aut appoſita uideantur.* ¶ *Eſto beata, funus atq; imagines Ducant triumphales tuũ*] *Placeas tibi licet generoſitate ac diuitijs inquit, dummodo deformitatem hanc effugere non poßis. In funere aũt nobilißimi quique ſolebant præferre imagines maiorũ, quod obſeruari uidemus in funerib. principũ.* ¶ *Quid? quod illi libelli Stoici inter ſericos Iacêre puluillos amãt*] *Significat illã uendicare ſibi ſtudiũ philoſophiæ, & ob id cũ libro frequenter eſſe ad tegendam, ſcilicet, libidinis uilitatẽ.* ¶ *Illiterati nũ minus nerui rigẽt*] *Quid prodeſt, inquit, oſtentare literatã eſſe, cùm nihil ad hoc te adiuuare poßit ad erigendũ mihi penẽ, qui literas neſcit, nec earum ſtudiũ habet. Neruos pro uirili membro dixit, & eſt ordo: Non minus rigent nerui & rigent pro frigidi ſunt accipe, ac per hoc lenti & marcentes.* ¶ *Minus'ue languet faſcinum*] *Aeque pro uirili parte poſuit, quoniam præfaſcinandis rebus hæc membri difformitas apponi ſolet.*

A D

AD MECOENATEM.

Ode IX. Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.

--v---v---v-

--v---vv

QVando repoſtum Cæcubũ ad feſtas dapes
Victore lætus Cæſare,
Tecum ſub alta (ſic Ioui gratum) domo
Beate Mecœnas bibam,
Sonante miſtum tibijs carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbatum:
Vt nuper actus cùm freto Neptunius
Dux fugit uſtis nauibus,
Minatus urbi uincla quæ detraxerat.
Seruis amicus perfidis.
Romanus (eheu poſteri negabitis)
Emancipatus fœminæ,
Fert uallum, & arma miles, & ſpadonibus
Seruire rugoſis poteſt,
Interq́ue ſigna (turpè) militaria
Sol aſpicit Conopeum.

ACR. ¶ *Quando repoſtum Cæcubum ad feſtas dapes*] *Repoſtum, id eſt, ſeruatum, feſtis conuiuijs impendendum. Scribit autem de bello Actiaco, quod cum Antonio & Cleopatra à Cæſare Auguſto geſtum eſt.* ¶ *Cæcubum*] *Campanum.* ¶ *Tecũ ſub alta*] *In Mecœnatis, ſcilicet, domo.* ¶ *Mixtum tibijs carmen*] *Quod eſt artificis, miſcere lyræ tibiarum ſonitus.* ¶ *Hac Dorium illis Barbarum*] *Tibijs Barbarum, id eſt, Phrygium, lyra Dorium.* ¶ *Vt nuper actus cũ freto Neptunius*] *Hac deuotione, inq̃t, uicto Antonio, tecum bibam, qua nuper ſuperato Sexto Pompeio, qui ſeruorum manum in Sicilia congregatam, nauali prælio in freto perdidit, & inſula pulſus eſt. Vnde & Neptunum ducem uocauit eligentem maritimum cõflictum.* ¶ *Minatus urbi uincula*] *Minatus eſt uincula, quæ detraxerat ſeruis fractis ergaſtulis.* ¶ *Romanus heu heu poſteri negabitis, Emancipatus fœminæ*] *Ad Antonium redit, quem dicit pro mancipio Cleopatræ datum, nec à poſteris pro infamia credendum, ut: Sequiturq́; (nefas) Aegyptia coniunx.* ¶ *Fert uallum & arma miles*] *Quaſi præceptis Cleopatræ Romani milites ſeruientes, & arbitrio eunuchorum, quorum illa obſequijs utebatur. Rugoſi autem eunuchi ætate fiunt.* ¶ *Sol aſpicit Conopeum*] *Κώνωπες Græcè culices dicuntur, & quia in Aegypto multi ſunt, ea habitacula, quæ ſibi Aegyptij faciunt ad arcendam culicum moleſtiam, κωνώπεια appellantur. Quidam reticulum dicunt Aegyptiorum reginæ, quod ſupra lectum tenderetur aduerſum culices, inter uexilla portatum.*

PORPHYR. ¶ *Quando repoſtum Cæcubum ad feſtas dapes*] *Ad hoc repoſitum ut non niſi ad feſtas epulas proferretur.* ¶ *Victore lætus Cæſare*] *Vt ex inferioribus apparebit, eam uictoriam Cæſaris Auguſti ſignat, quam de Antonio & Cleopatra quæſiuerat.* ¶ *Tecum ſub alta, ſic Ioui gratum domo Beate Mecœnas bibam*] *Vt nos ob uictoriam Cæſaris læti epulemur, quippe cùm ipſe ſit autor eius uictoriæ.* ¶ *Sonante mixtum tibijs carmen lyra, Hac Dorium, illis Barbarum*]. *Nimirum tibijs Barbarum. Diximus aũt & ſupra tres eſſe ſpecies apud Græcos omniũ carminum, Ionicum, Lydium, Barbarum.* ¶ *Vt nuper actus cùm freto Neptunus Dux fugit uſtis nauibus*] *Vt nuper, bibimus ſubaudiendum, cùm Sex. Pompeius freto Sicilienſi uictus fugatusq́; eſt. Neptunum ducem Sex. Pompeium noli ſimpliciter dictum accipere, quaſi qui in mari dux fuiſſet, ſed quod eô ſtultitiæ proceßiſſet, inflammatus marinarũ rerum fœlicitate, ut Neptuni filium ſe diceret, & Cyanea ueſte obduceretur.* ¶ *Minatus urbi uincla quæ detraxerat Seruis amicus perfidis*] *Et ſupradiximus Sex. Pompeium etiam fugitiuis in Sicilia ſollicitatis claſſem armaſſe.* ¶ *Romanus, heu heu poſteri negabitis Emancipatus fœminæ*] *Qui non intelligunt, putant importunum tranſitum repente à Sex. Pompeio ad Antonium factum, neſcientes redire poëtam ad initiũ ecloge, ubi ait, Victore lætus Cæ*

ſare,ubi de Antonio & Cleopatra uictorem uult accipi. Deinde cõparatione letitiæ præſentis, mentione facta, Sex. Pompeij & fugæ eius, referens ſe, id quod cœperat exequitur, turpitudinem Antonij partiumq; eius. ¶ Heu poſteri negabitis] Non credẽt, inquit, poſteri Romanos milites uelut dotales Cleopatræ datos. Tam fœda ſunt hæc ut non uideantur ab ullo Romano admitti potuiſſe. Ordo eſt: Romanus miles & ſpadonibus ſeruire rugoſis poteſt, adiuuandum hoc pronunciatione, ut & rei indignitas, & indignatio dicentis exprimatur. ¶ Sol aſpicit Conopeum] Quaſi retis genus eſt ad culices prohibendos, quo maxime Alexandrini utuntur, quia ibi ex Nilo culices abundant.

Ad hunc frementes uerterunt bis mille equos
  Galli, canentes Cæſarem,
Hoſtiliumq; nauium portu latent
  Puppes ſiniſtrorſum citæ.
Iô triumphe, tu moraris aureos
  Currus, & intactas boues.
Iô triumphe, nec Iugurthino parem
  Bello reportaſti ducem,
Neq; Africano, cui ſuper Carthaginem
  Virtus ſepulchrum condidit,
Terra, mariq; uictus hoſtis, Punico
  Lugubre mutauit ſagum,
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
  Ventis iturus non ſuis,
Exercitatas aut petit ſyrtes Noto:
  Aut fertur incerto mari.
Capaciores adfer huc puer ſcyphos,
  Et Chia uina, aut Lesbia:
Vel quod fluentem nauſeam coërceat,
  Metire nobis Cæcubum.
Curam, metumq; Cæſaris rerum iuuat
  Dulci Lyæo ſoluere.

ACR. ¶ Ad hunc] Id eſt, Contra hunc, contra Antonium, quia ad Cæſarem confugerũt, & equos aduerſum Antonium cum ſiſtro conuerterant. ¶ Canentes] Laudantes, ut: Regemq; canebant. ¶ Puppes ſiniſtrorſum citæ] Veloces ad fugiendum, ut: Prima citæ Teucris ponam claſſis. ¶ Intactas] Paratas ad ſacrificandum pro triumpho. Intactas autem integras & ſinceras, ut: Et intacta totidem ceruice iuuencas. ¶ Nec Iugurthino parem] Non tanta ait gloria triumphauit Marius de Iugurtha. ¶ Super] Contra. Deuicta enim Carthagine, uirtute Scipionis Africani, cùm Afri aduerſum Romanos denuo rebellarent, conſulto oraculo reſpõſum eſt, ut ſepulchrum Scipioni fieret, quod Carthaginẽ reſpiceret, tũc leuati cineres eius ſunt, de Pyramide in Vaticano conſtituta, & humati in ſepulchro eius in portu Carthaginem reſpiciente. ¶ Hoſtis] Antonius. ¶ Punico] Purpureo ſago, aut patrio. ¶ Ille] Metellus, ſiue Antonius, unde et Metellus Creticus dictus eſt. ¶ Centum nobilem Cretam urbibus] Vt, Centum urbes habitant magnas. ¶ Ventis iturus non ſuis] Non optatis, non proſperis. ¶ Exercitatas aut petit ſyrtes Noto] Non noto petit, ſed noto exercitatas, hoc eſt, uento tempeſtuoſas & naufragas. ¶ Aufertur incerto mari] Pro ipſe incertus, & iturus quô caſus attulerit. Vt: Ibant obſcuri ſola ſub nocte. ¶ Capaciores] Pro lætitia maiores. ¶ Fluentem] Imminentem, aut potu nimio profluentem. ¶ Metire nobis Cæcubum] Imple uinum bonum, quod aduerſum nauſeam proſit. ¶ Curam] Id eſt, ſollicitudinem & metum de abſentia Cæſaris uenientem ebrietate ſopire iuuat. ¶ Dulci Lyæo ſoluere] Pellere, ut: Nunc uino pellite curas.

PORPHYR. ¶ Ad hunc frementes uerterunt bis mille equos Galli, canẽtes Cæſarem] Significat equitum Gallorum duo millia ab Antonij partibus ad Cæſarem transfugiſſe, quorum mentio iam facta eſt, ut Romanos, qui ſub præpoſitis ſpadonibus æquo animo militarent, magis oneraret per comparationem Gallorũ, qui hoc dedignati, ad Cæſarem ſe contulerunt. ¶ Hoſtiliumq; nauiũ portu latent Puppes ſiniſtrorſum citæ] Ordo eſt; Puppes hoſtilium nauium latent portu. Elocutionem

attende mirandam, συνεκδοχικὴν περίφρασιν. Simiſtrorſum autem citæ quòd dixerat, manifeſtum eſt Alexandriam uerſus eſſe, intelligendum autem è littore Epiri, ubi pugna naualis cum Antonio fuit, ſi Italiam petas, in dextrá neceſſe eſt: ſi Alexandriam, in ſiniſtra. ¶ *Iô triumphe tu moraris aureos Currus*] *Quaſi Deum inuocat triumphum. Tu, inquit, moraris currus, qui iam parati ſunt.* ¶ *Et intactas boues*] *id eſt, indomitas. Non ſic dixit, quaſi fœminis tantum triumphantes ſacrificēt, ſed quia metro quid gratius, fœminino genere boues, quàm maſculino dicuntur. Denique ut Virgilius: Ille meat errare boues, ut cernis.* ¶ *Iô triumphe, nec Iurgurthino parem Bello reportaſti ducem*] *Non tanta, inquit, gloria C. Marius de Iugurtha triumphauit.* ¶ *Terra mariq; uictus hoſtis, Punico Lugubre mutauit ſagum*] *Hoc eſt, depoſuit coccineā chlamydem Antonius, qua, ſcilicet, imperator utebatur, & accepit lugubrem, id eſt, nigram: & utrum ob luctum uictarum partium hoc facit, an ut in fuga lateat?* ¶ *Aut fertur incerto mari*] *Nam & alibi ait: Vndas coërcet auſter incerto mari, ἀναφορὰ, Vt ipſum. id eſt, ipſe fertur incertus conſilij.* ¶ *Vel quod fluentem nauſeam coërceat, Metire nobis Cæcubum*] *Quia auſteriſſimum eſt Cæcubum uinum, merito nauſeam coërcet. Et metire, inquit, quia cyatho hauriebat ex cratere uinum.*

AD MEVIVM POETAM.

Ode X. *Dicolos, Diſtrophos, ut: Ibis Liburnis inter alta nauium.*

∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ ∪
∪ – ∪ – – – ∪́ ∪

MAla ſoluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium,
Vt horridis utrunque uerberes latus,
Auſter memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus inuerſo mari,
Fractosq; remos differat.
Inſurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec ſidus atra nocte amicum appareat,
Quâ triſtis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia uictorum manus,
Cùm Pallas uſto uertit iram ab Ilio,
In impiam Aiacis ratem.
O' quantus inſtat nauitis ſudor tuis,
Tibiq; pallor luteus,

A C R. ¶ *Soluta nauis*] *Solui dicitur nauis, quando de ſtatione uel portu dimittitur, ut: Soluite uela citi.* ¶ *Alite*] *Hic et hæc ales: ſed hic pro auſpicio poſuit alite.* ¶ *Olentem*] *Putentem, ut: Herbas contundit olentes.* ¶ *Meuium*] *De quo & Virg. Qui Bauiū non odit, amet tua carmina Meui.* ¶ *Auſter memēto*] *Tempeſtatē imprecatur Meuio nauiganti.* ¶ *Remos differat*] *Ceſſare faciat.* ¶ *Mōtib. altis*] *Qui maiori tempeſtati ſubiacent altitudine ſui.* ¶ *Trementes*] *Commotas, et ui uenti inclinatas.* ¶ *Nec ſidus atra nocte*] *Nigra. Sine amico nauigantibus lunæ lumine, hoc eſt, proſpero. Vt: Nec candida curſum Luna negat.* ¶ *Quia triſtis Orion*] *Tempeſtuoſus: In occaſu ſigni ipſius maxime tempeſtates emergunt, ut: Nimboſus Orion.* ¶ *Cadit*] *Occidit, ut: Suadentq; cadentia ſidera ſomnos. Quietiore nec feratur æquore*] *Pro non minus concitato.* ¶ *Quam Graia uictorum manus*] *Talem illi nauigationis optat errorem, qualem poſt Troiæ excidium Græci uictores pertulerunt: aut naufragium quale reuertentes in monte Caphareo fecerunt.* ¶ *Cùm Pallas uſto uertit iram ab Ilio*] *Minerua enim ſacerdote ſua ab Aiace uitiata, irā uerterat à Troianis in Græcos, ut: Pallas'ne exurere claſſem Argiuûm, atq; ipſos potuit ſubmergere ponto, Vnius ob noxam & furias Aiacis Oilei.*

P O R. ¶ *Mala ſoluta nauis exit alite Ferens olentem Meuium*] *Hic eſt Meuius importuniſſimus poëta, quem & Virgilius conſimili cōtumelia nominat, Qui Bauiū non odit, amet tua carmina*

Meui. Olentem autem pro putido dictum accipe. Eſt enim χῦμα λεπτότης. ¶ *Mala alite*] *Hoc eſt, malo auſpicio, & attende alitem hic fœminino genere dixiſſe, alibi maſculino, ut: Qualem miniſtrum fulminis alitem, Vt horridis utrunq; uerberes latus Auſter memento fluctibus*] *Iucundè, quaſi uento præſenti præcipiat, & utrunque latus nauis, utiq; intelligendum eſt.* ¶ *Niger rudentes Eurus inuerſo mari*] *Quid eſt inuerſo mari? an cōtrarijs fluctibus?* ¶ *Quâ triſtis Orion cadit*] *Qua, ſcilicet, nocte.* ¶ *Cùm Pallas uſto uertit iram ab Ilio in impiam Aiacis ratem*] *Hoc eſt, ex Virgilianа lectione ſatis notum.*

Et illa non uirilis eiulatio,
   Preces, & auerſum ad Iouem,
Ionicus udo cùm remugiens ſinus,
   Noto carinam ruperit.
Opima quòd ſi præda curuo littore
   Porrecta mergos iuuerit,
Libidinoſus immolabitur caper,
   Et agna tempeſtatibus.

A C R. ¶ *Et illa non uirilis eiulatio*] *Planctus rationis expers; & magis fœminis conueniens, ut: Fœmineum clamorē ad ſidera tollunt. & Iuuen. Flagrantior æquo Non debet dolor eſſe uiri.* ¶ *Auerſum*] *Non audientē, & iratum, ut: Auerſa deæ mens.* ¶ *Ionicus*] *Hadriaticus.* ¶ *Carinam ruperit*] *Nauem ſoluerit tempeſtate, à parte totum. Carina enim totius nauis compago eſt.* ¶ *Opima*] *Præcipua, aut pinguis.* ¶ *Porrecta mergos iuuerit*] *Hoc eſt, ſi cadauer Meuij in littore eiectum, marinis auibus iacuerit cibus.* ¶ *Porrecta*] *Extenta, ut: Quaq; iacet medium Rhodope porrecta ſub axem.* ¶ *Libidinoſus immolabitur caper*] *In ſimilitudinem impudici & petulantis poëtæ, animal comparat immolandum, ſi mortis eius uoti compos extiterit.*

P O R P H Y R. ¶ *Et illa non uirilis eiulatio*] *Eiulatio potius id dicitur, quod eſt quaſi gemitus flentis, τόπ & ὀνοματοποιΐα.* ¶ *Ionius udo cùm remugiens ſinus, Noto carinā ruperit*] *Vdo autem noto, hoc eſt, aquoſo ac pluuioſo.* ¶ *Opima quod ſi præda curuo littore*] *Opimam prædam corpus ipſius Meuij intelligamus, ex quo apparet pinguem fuiſſe.*

AD PECTIVM.

Ode XI. Dicolos, diſtrophos. Primus uerſus eſt Hipponactius iābicus Trimeter, acatalectus, qualis ille: Ibis Liburnis inter alta nauium, hoc modo: Pecti - - nihil v - me ſi - - cut an v - tea v - iuuat v v

Secundus uero eſt Sapphicus, conſtans Pentemimeri Heroica, & Dimetro Iambico, id eſt, è duobus dactylis, & ſyllaba, deinde è quatuor Iambis, recepto tamen in locis imparibus acatalecto Spondeo, hoc modo. Scribere - v v uerſicu - v v los - amo v - re per v - culſum - - graui v -

- - v - - - v - v - v v

- v v - v v - v - v - - - v -

PEcti, nihil me, ſicut antea iuuat
   Scribere uerſiculos, amore perculſum graui:
Amore, qui me præter omnes, expetit
   Mollibus in pueris, aut in puellis urere.
Hic tertius december, ex quo deſtiti
   Inachia furere: ſiluis honorem decutit.

A C R. ¶ *Pecti*] *Metrum primo uerſu ternarium iambicū. Secundus ex pentemimeri dactylica & iambica. Alij dicūt eſſe ternarium iambicum quadratū à dactylo & iambico.* ¶ *Nihil me, ſicut antea, iuuat Scribere uerſiculos*] *Dicit ſe amore detentum, ad faciendum uerſus nec delectationem habere nec animum.* ¶ *Inachia furere*] *Mulierem nomine Inachiam, dicit.* ¶ *Expetit*] *Appetit, perſequitur.*

P O R. ¶ *Pecti nihil me, ſicut antea, iuuat*] *Pectium contubernalem alloquitur, indicans occupato ſibi amore Lyciſci pueri non libere uerſus ſcribere.* ¶ *Hic tertius december, ex quo deſtiti*

Inachia

¶ Inachia furere, ſiluis honorem decutit] Siluarum honorem folia arborũ, & Virgilius dixit: Frigidus et ſiluis aquilo decuſſit honorem. Reuera autem menſe ferè Decembri ſpoliantur arbores folijs.

Heu me per urbem (nam pudet tanti mali)
 Fabula quanta fui: conuiuiorum & pœnitet,
In quîs amantem & languor, & ſilentium
 Arguit, & latere petitus imo ſpiritus.
Contráq; lucrum, nil ualere candidum
 Pauperis ingenium querebar adplorans tibi,
Simul calentis inuerecundus Deus
 Feruidiore mero arcana promorat loco.
Quòd ſi meis inæſtuat præcordijs
 Libera bilis, ut hæc ingrata uentis diuidat
Fomenta, uulnus nil malum leuantia,
 Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.
Vbi hæc ſeuerus te palàm laudaueram,
 Iuſſus abire domum, ferebar incerto pede,
Ad non amicos heu mihi poſtes, & heu
 Limina dura, quibus lumbos, & infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
 Vincere mollitia, amor Lyciſci me tenet:
Vnde expedire non amicorum queant
 Libera conſilia, nec contumeliæ graues:
Sed alius ardor, aut puellæ candidæ,
 Aut teretis pueri longam renodantis comam.

ACR. ¶ Siluis honorẽ decutit] Hiemẽ ſignificat per caſus foliorum, ut: Cùm ſiluis aquilo decuſſit honorem. ¶ Nã pudet tanti mali] Non conuiuiorum pœnitet, ſed q fabula fuerit. ¶ Conuiuiorum] Quod ut finem amoris eius oſtenderet, ſub pœnitudine recordatur. ¶ In quîs] In quibus. ¶ Lãguor] Stupor, ſiue animi torpor, & cruciatus, qui ſolet amatoribus euenire. ¶ Arguit] Probat, ut: Degeneres animos timor arguit. ¶ Et latere petitus imo ſpiritus] Quia et ſuſpirijs alitur quotiẽs amor produitur, ut ille: Suſpirãs imoq; trahens à pectore uocẽ. Cõtraq; lucrũ] Cõtra meretriciã cupiditatẽ, quæ lucrũ captans riualem præferebat Horatio, queritur ingenium poëtæ optimi nihil ualere. ¶ Calentis] Amãtis. ¶ Inuerecundus Deus] Dionyſius. ¶ Simul] Poſtquã, ut: Quæ ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum. ¶ Feruidiore mero] Hoc eſt, uino accendebatur in amorem. ¶ Arcana promorat] Pro, promouerat. ¶ Quod ſi meis inæſtuat præcordijs] Vt iracundia commotus, amãtam à qua ſpernebatur, & ipſe contemneret. ¶ Ingrata] Sine effectu inſita, ut: Fruſtráq; laborem ingratum trahit, & ibi enim de equi coitu loquebatur. ¶ Fomenta uulnus nil malum leuantia] Querelæ enim ſolatia doloris, nec deſiderio afferunt fructum. ¶ Iuſſus] A te Pecti ſcilicet. ¶ Ferebar incerto pede] Ebrius, ut Terentius: Neq; pes neq; mens ſuũ ſatis officium facit. ¶ Dura] Implacabilia, quia excluſus limine eſt, dum amaret, ideo ait, infregi latus. ¶ Lyciſci] Delicati pueri, cuius amor ſuperbiam meretricis me fecit contemnere, quam amabam. ¶ Vnde expedire non amicorum queant Libera conſilia] Nullis, ait, conſilijs à pueri eius amore, niſi forſan alio amore reuocabor. ¶ Candidæ] Pulchræ, ut: Candida Dido. ¶ Teretis] Gracilis.

POR. ¶ Heu me per urbem] Hoc autem quaſi iuxta ſe poſito illatum eſt. Nam pudet tanti mali quod ideò intulit, ut oſtẽderet cur ingemuiſſet. ¶ Arguit] Arguit media ſyllaba productè pronunciãdum, quia præſentis tẽporis eſt. ¶ Et latere petitus imo ſpiritus] Spiritum latere peti nõ pectore ait, quia in ſuſpirãdo cõſtat latera laborare. ¶ Cõtraq; lucrum nil ualere candidũ Pauperis ingenium] Cõtra lucrum, cõtra ſtudium lucri, id eſt cõtra auaritiã. Senſus aũt eſt: Querebar tibi plorans, quòd candor animi mei et honeſta ſimplicitas ſine diuitijs, nihil gratiæ haberet apud auarã puellam. Querebar applorãs tibi Simul calentis inuerecundus Deus, Feruidiore mero arcana promorat loco] Et utiq; amore calentis accipiẽdum. Sẽſus uerus eſt: Cũ ebrietas ſeueritatẽ pepulerat pectore meo, tum ego amoris mei iniuriã flens apud te querebar. Inuerecundum ergo Deũ, Liberũ uult intelligi, quòd inuerecũdum ſe per uinolentiã faceret. ¶ Quod ſi meis inæſtuat præcordijs Libera bilis]

Confundit lectorem uarietas elocutionis. Obliqua enim modò ratione tranſiuit ad rectam, nam ſupra oblique dixerat: Querebar tibi nihil ualere candidum pauperis ingenium, ... ac iam eſt quod ſi meis inæſtuet præcordijs. ¶ *Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.* *Imparibus, amplis, ſcilicet, qui largiri multa poſſunt, cùm ego non poßim. Imparibus autem certare per datiuum caſum figuratum eſt, ut Virgilius: Tibi certet Amyntas.* ¶ *Vbi hæc ſeuerus te palam laudauerã.* *Hoc eſt, ſeuerè dixeram arrogans mihi conſtantiæ laudem.* ¶ *Iuſſus abire domum]* *A te, ſcilicet.* ¶ *Limina dura]* *Ideo quia ijs lumbos & infregi latus.* ¶ *Vnde expedire non amicorum ... Libera conſilia]* *Bene libera, quia ueri amici bene ſolent delicta amicorum reprehendere, ... emendationis.* ¶ *Nec contumeliæ graues]* *Non iam amicorum, ſed ipſius pueri qui amatur.* ¶ *Aut teretis pueri]* *Id eſt, recta crura aut brachia habentis, Teres autem in longum rotundum dicitur.*

IN ANVM.

Ode XII. Dicolos, Diſtrophos, ut: Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen.

-vv-vv------vv--

-vv-vv-vv--

Qvid tibi uis mulier nigris digniſsima bar(bis?
Munera cur mihi, quid ue tabellas (rhis?
Mittis, nec firmo iuueni, nec naris obeſæ?
Nanq; ſagacius unus odoror,
Polypus, an grauis hirſutis cubet hircus in alis:
Quàm canis acer, ubi lateat ſus.
Quis ſudor uietis, & quam malus undiq; mẽbris
Creſcit odor, cum pene ſoluto?
Indomitam properat rabiem ſedare, nec illi
Iam manet humida creta, colorq;
Stercore fucatus crocodili, iamq; ſubando
Tenta cubilia, tectaq; rumpit.
Vel mea cùm ſæuis agitat faſtidia uerbis:
Inachia langues minus, ac me,
Inachiam ter nocte potes, mihi ſemper ad unum
Mollis opus, pereat male, quæ te
Lesbia quærenti taurum monſtrauit inertem.

ACR. ¶ *Quid tibi uis mulier]* *Eandem quam ſupra alloquitur, impotentem in amorem ſuũ.* ¶ *Nigris barrbis]* *Elephantis à barrhitu dictis: aut certe nigris, Indis ſiue Mauris qui nigri ſunt.* ¶ *Munera qd mihi quid ue tabellas]* *Quid mihi, inquit, munera, aut codicillos amatorios dirigis? dum libidini tuæ, nec ſicut iuuenis ſufficiam, nec fœtoris tui ſim neſcius.* ¶ *Polypus an grauis]* *Dicit ſe nec putorem nariũ, nec hircum ferre, quo illa laborabat. Ab hircorum enim fœtore dicti ſunt, et olentes titilli.* ¶ *Quã canis acer ubi lateat ſus]* *Sagacitatem ſuã inueniendo muliebriũ membrorum putore, cani comparauit feras quærenti.* ¶ *Vietis]* *Marcidis. ut Teren. Vetus, uietus, ueternoſus, ſenex. Seu Vietis rugoſis & uetuſtate confectis.* ¶ *Pene ſoluto]* *Penem tam mulieris quam uiri poſuit.* ¶ *Soluto]* *Id eſt, coitu finito.* ¶ *Humida]* *Humefacta ſudore.* ¶ *Stercore fucatus Crocodili]* *Hoc enim ad conſeruandam cutem uel candorem faciendum mulieres uti dicebantur.* ¶ *Iamq; ſubando]* *Metaphora à ſue, quæ ſubare dicitur. Dum ergo cales tu tanta libidine, rumpis ſtratum, ut in coitum properes.* ¶ *Sæuis agitat faſtidia uerbis]* *Tanquam ... non ſatisfacientem furori ſuo uerbis increpet.* ¶ *Inachia langues minus]* *Verba Canidiæ ... loquentis contra ſe.* ¶ *Inachiam]* *Aliam puellam nominat, de qua illam fatigare conſueuerat.* ¶ *Mollis]* *Debilis.* ¶ *Opus]* *Pro coitu poſuit, periphraſtice, ut Virg. cum de coitu boum loqueretur: Hoc faciunt nimio ne luxu obtuſior uſus ſit genitali aruo.* ¶ *Pereat male]* *Mala Lesbiæ imprecatur, quæ ſibi eum oſtendit, dum illa ualidiorem quæreret taurum, id eſt, iuuenem ſatisfacientem.*

POR. ¶ *Quid tibi uis mulier nigris digniſsima barrbis]* *In mulierẽ ... damnatq; anum hæc ſcribit Barrbi autẽ Elephanti dicuntur. Vnde & uox eorum Barrbitus appellatur. Porrò autẽ Elephanti feruntur auerſi coire, ex quo uidetur poëta dicere, cum his eam concumbere debere, qui illam non uideant.*

uideant propter deformitatem ipſius. ¶ Nigris] Deformibus. ¶ Nec firmo iuueni] Hoc eſt, nō ualido, qui ſufficere libidini tuæ poſsit. ¶ Neq; naris obeſæ] Hoc eſt, neq; occluſæ naris, ut poſsim putorē tui corporis ferre. ¶ Polypus] Polypus nō in alis, ſed in naribus intelligendū. ¶ Qui ſudor uietis] Vieta dicuntur ex neceſsitate contorta, ut Terentius oſtendit: Vietus, ueternoſus, ſenex id eſt, neceſsitate contortus. ¶ Malus undiq; membris] Hoc iam pronunciandum uel efferendum cū admiratione. ¶ Cum pene ſoluto Indomitam rabiem properat ſedare] Aſpere, cùm ex faſtidio tui penis languet, tu tantum cupiens libidini tuæ ſatisfacere, dum moueris, ſudas diluiſq; ceram, & ſtercus crocodili, quibus faciem fucare cōſueuiſti. ¶ Iamq; ſubando Tenta cubilia, tectaq; rumpit] Subare proprie ſues dicuntur, cùm libidinantur, unde translatio facta in cætera animalia. Tenta autem cubilia lectum dicit reſtibus ſiue faſcios ſubtentum. ¶ Vel mea cum ſæuis agitat faſtidia uerbis] Vel illud ait, quale eſt, cùm me quaſi per blanditias corripit, quòd faſtidio cum ea concumbam, imputans quod exercitatiorem Venerem cum inachia amica, quàm cum ipſa agam. ¶ Quærenti taurum] Mihi quærenti taurum. Taurum autem pro ualido ac forti concubitu dixit.

Cùm mihi Chous adeſſet Amyntas,
Cuius in indomito conſtantior inguine neruus,
Quàm noua collibus arbor inhæret:
Muricibus Tyrijs iteratæ uellera lanæ,
Cui properabantur? tibi nempe.
Ne foret æquales inter conuiua magis, quem
Diligeret mulier ſua, quàm te.
O ego non felix, quem tu fugis, ut pauet acres
Agna lupos, capreæq; leones.

ACR. ¶ Cùm mihi Chous] Nomen pueri de Choo ciuitate, cuius inguinis nimietatem arbori comparat. ¶ Muricibus Tyrijs] Africæ purpuræ, hoc eſt, precioſæ, quæ ſecundo fucabantur, ut: Tyrioq; ardebat murice lana. ¶ Cui properabantur] Interrogatiue pronunciandū eſt. ¶ Magis quem diligeret mulier ſua] Tanquàm quæ propterea ueſtibus precioſis ornaretur, ut etiā ab alienis mulieribus amaretur.

POR. ¶ Cùm mihi Chous adeſſet Amyntas] Hoc eſt, cùm non deeſſet mihi ſagaciſsimi adoleſcentis, occaſio. ¶ Muricibus Tyrijs iteratæ uellera lanæ] Purpuram Tyriam, quæ iterum, id eſt, bis tingitur conchilio, unde hodie dibaphas appellant. ¶ Ne foret æquales inter conuiuia magis, quem Diligeret mulier ſua, quàm te] Blanditur dicens, magnopere feſtinans illi precioſis purpuris ueſtem conficere. Vt ex hoc inter contubernales eius probaretur, quàm illum diligeret.

AD AMICOS.

Ode XIII. Dicolos, Diſtrophos. Primus quiſq; uerſus eſt Heroicus, Hexameter, Catalectus, qualis ille: Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen, hoc modo: Horrida -u u tempe -- ſtas cœ - lum con -- traxit & -u u imbreis -- Secundus uero quiſq; eſt Archilochius, cōſtans Dimetro Iambico, & Penthemimere Heroica, id eſt, quatuor Iambis, recepto tamen in locis imparibus etiam Spondeo, deinde è duobus Dactylis & ſyllaba, hoc modo: Niues u - que de u - ducunt -- Iouem u - nunc mare - u u nunc ſylu - u u æ -

-u u ------ u u --
u - u --- u -- u u - u u -

Horrida tempeſtas cœlū cōtraxit & imbres,
Niueſq; deducūt Iouē, nūc mare, nūc ſiluæ
Threicio Aquilone ſonant. rapiamus amici
Occaſionem de die, dumq; uirent genua

ACR. ¶ Horrida tēpeſtas] Hortatur amicos ſuos, ut pluuio aëre, quo aliud facere nō poſsūt, lætitiæ & poculis indulgeant.

¶ Cœlum] Pro nubibus, ut: Iā cœlum terrāq; meo ſine numine. ¶ Et imbres] Vt: Effuſis imbribus atra Tēpeſtas ſine more furit. ¶ Dūq; uirēt genua] Hoc eſt, quādo iuuentus uiret, et ſenectus arida deponitur, ut de ſene; Genua labāt, uaſtos quatit æger ānelitus artus. De iuuene: Ille pedū melior motu.

PORP. ¶ Horrida tempeſtas cœlum contraxit] Hortatur cōtubernales, ut quoniā ipſo cœlo

Pluuio nequeant aliud agere, in conuiuium ſecedant. Cœlum autem pro nubibus accipe. Et contra *xit, in unum coëgit, ac per hoc denſas fecit, intelligendum.* ¶ Niueſq; deducunt Iouem] *Suauiter, quaſi cum imbribus ad terras Iupiter deſcendat.* ¶ Rapiamus amici occaſionẽ] *Vtrum occaſionem quæ de die pluuio incidit: an ut conuiuia de die dicebantur, à primo mane cœpta.*

Et decet, obducta ſoluatur fronte ſenectus.
Tu uina Torquato moue conſule preſſa meo,
Cætera mitte loqui. Deus hæc fortaſſe benigna
Reducet in ſedem uice. nunc & Achæmenia
Perfundi nardo iuuat, & fide Cyllenea
Leuare diris pectora ſollicitudinibus,
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Inuicte mortalis, dea nate puer Thetide,
Te manet Aſſaraci tellus, quam frigida parui
Findũt Scamandri flumina, lubricus et Simois:
Vnde tibi reditum certo ſubtegmine Parcæ
Rupere, nec mater domum cærula te reuehet.
Illic omne malum uino, cantuq; leuato
Deformis ægrimoniæ, dulcibus alloquijs.

ACR. ¶ *Obducta ſoluatur fronte*] *Lætitia extẽdatur frõs, obducta mœrore.* ¶ *Tu uina Torquato*] *Conſule uina repoſita proferri iubet, quo ipſe natus eſt Mallio Torquato.* ¶ *Deus hæc fortaſſe benigna Reducet in ſedem uice*] *Si quæ minus læta ſunt, ut quæ ſollicitudinem moueant, de Deo ſperãda dicit, ut in melius mutentur, dummodo lætitiæ non prætermittatur occaſio.*

¶ *Achemenio*] *Perſico.* ¶ *Et fide Cyllenea*] *Lyra aut chorda, quã traditur Mercurius inueniſſe, qua accepta ab eo Amphion, cantu dicitur muros feciſſe Thebanos.* ¶ *Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno*] *Vt Iuuen. Iam grandis Achillis Cantabat patrijs in montibus. Nobilem autem Chironem dicit, cuius umbram ponit Achilli prædicentem fata ſua.* ¶ *Aſſaraci tellus*] *Aſſaracus auus Priami, à quo & Troiani.* ¶ *Tellus*] *In qua ſepeliendus erat.* ¶ *Findunt Scamandri flumina*] *Scamander fluuius eſt, qui cùm Europam ab Aſia diuidere dicatur, ideò poſuit, findunt.* ¶ *Lubricus & Simois*] *Vel ſanguine Troianorum, ut: Vbi tot Simois correpta ſub undis Scuta uirûm, galeaſq;, & fortia corpora uoluit: ſiue pro natura aquæ lubricus.* ¶ *Certo ſub tegmine Parcæ Rupere*] *Vt: Rumpunt ſtamina Parcæ.* ¶ *Cærula*] *Nomen à colore maris, id eſt, marina, ut: Cæruleus Nereus.* ¶ *Aegrimoniæ*] *Aegritudinis animi.*

PORPHYR. ¶ *Obducta ſoluatur fronte*] *Obducta, id eſt, in rugas contracta. Ac per hoc ſeuera ac triſtis. Sic ergo & ſenectutem pro grauitate ac ſeueritate accipe.* ¶ *Torquato moue conſule*] *Præcepit uina proferre Mallio Torquato conſule diffuſa, quo anno ipſe natus ſit, quod & alibi amphoram alloquens oſtendit ſic dicens: O' nata mecum cõſule Mallio: ad hoc ergo pertinet quod dicit, Torquato meo.* ¶ *Deus hæc fortaſſe benigna Reducet in ſedem uice*] *Senſus eſt: Hæc quoque de quibus ſollicitus es, fortaſſe benignus reſtituet tibi Deus, qui uices rebus humanis conſtituit.* ¶ *Et fide Cyllenea*] *Id eſt, chorda, quam Mercurius inuenit, ac per hoc lyram ſignat.* ¶ *Centaurus*] *Chiron ſcilicet.* ¶ *Alumno*] *Achilli. Vnde tibi reditum certo ſubtegmine Parcæ Rupere Tale eſt & illud: Extremaq; Lauſo Parcæ fila legunt.* ¶ *Nec mater domũ cærula*] *Per matrem Thetidem, atq; ex hac metonymicῶs mare intelligamus.*

AD MECOENATEM.

Ode XIIII. *Dicolos, diſtrophos. Primus uerſus eſt, qualis: Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen. Mollis in -υ υ ertia -υ υ cur tan- -tam dif- -fuderit -υ υ imis- - Secundus autem eſt Archilochius, Iambicus, dimeter, Acatalectus, qualis ille: Amice propugnacula, hoc modo: Obli - - uio υ - nem ſen- - ſibus υ υ*

-υυ-υυ-----υυ--

--υ---υυ

MOllis inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem ſenſibus?
Pocula Letheos ut ſi ducentia ſomnos
Arente fauce traxerim:
Candide Mecœnas occidis ſæpe rogando.
Deus Deus nam me uetat
Incœptos, olim promiſſum carmen, Iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arſiſſe Batillo
Anacreonta Teium.
Qui perſæpe caua teſtudine fleuit amorem,
Non elaboratum ad pedem.
Vreris ipſe miſer: quòd ſi non pulchrior ignis
Accendit obſeſſam Ilion,
Gaude ſorte tua, me libertina, neq; uno
Contenta Phryne macerat.

ACR. ¶ *Mollis inertia cur*] *Dicit ſe inertia & obliuione oppreſſum, tanquam Lethæum ſumpſerit poculū.* ¶ *Pocula Letheos ut ſi ducentia ſomnos Arente fauce traxerim*] *Letheos obliuioſos. Vt: Lethei ad fluminis undam, Securos latices & longa obliuia potant.* ¶ *Fauce traxerim*] *Biberim.* ¶ *Candide*] *Pure, ſimplex.* ¶ *Ad umbilicum*] *Ad perfectionem, ad finē.* ¶ *Arſiſſe*] *Amaſſe: Vt, Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim.* ¶ *Batillo*] *Batillus Pantominus fuit, de quo Iuuen. Molli ſaltante Batillo.* ¶ *Anacreonta Teium*] *A Teia poëtam.* ¶ *Qui perſæpe*] *Qui per metrum amorem ſuum flebiliter cantauerit.* ¶ *Vreris ipſe miſer*] *Aut ualde dixit, aut miſer conſolandi cauſa, tanquam qui frui amata non poſſet, Quod de Terentia, quæ eius erat, ſignificari non potuit, & de patrono incongrue dicebatur.* ¶ *Quod ſi non pulchrior*] *Id eſt, non melior, quàm te iam urit Mecœnas, quod gratificans dicit Terentiæ, quam amauit Mecœnas.* ¶ *Obſeſſum Ilion*] *Ad Helenam refert.* ¶ *Me libertina, neque uno Contenta Phryne macerat*] *Libertinam ſe amare Phrynem affirmat, quæ licet uiro non ſit uno contenta, turpitudinem tamen eius ſe fatetur ferre præ amore.*

PORPH. ¶ *Mollis inertia*] *Ad Mecœnatem loquitur, ſignificans illum frequenter de ſe quærere, cur negligat carmina ſcribere, deinde quaſi interrogationes eius nolens effugere, amorem cauſatur.* ¶ *Incœptos, olim promiſſum carmen, Iambos*] *Ad Iambos, utrum carmē olim promiſſum, an olim incœptos ambiguum eſt.* ¶ *Ad umbilicum adducere*] *Ad umbilicū adducere, pro finire & cōſummare, quia in fine libri umbilici ex ligno aut oſſe ſolent poni.* ¶ *Arſiſſe Batillo*] *Attende per ablatiuum dictum, arſiſſe Batillo, cum & hoc ſæpe Virg. per accuſatiuum dixerit. Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim.* ¶ *Non elaboratum ad pedem*] *Hoc ideo, quia ut ſupra oſtendimus, Lyrici poëtæ prout libet cuiq; uerſus ſibi fingunt.* ¶ *Vreris*] *Mecœnati hoc dicit, quia & ipſe Terentiam dilexit, cuius & ſupra ſic meminit: Manū puella ſuauio opponat tuo, Extrema & in ſponda cubet.* ¶ *Quod ſi non pulchrior*] *In honorem Mecœnatis, gratificatur Terentiæ, Helenæ eam comparans, hoc autem ait: Si non fuit Helena ſpecioſior, iucūda hæc miſeria eſt, et accendit Ilion, ad amorem magis pertinet, quô Troia cremata eſt: nec immeritò, quia ipſe amor ignis ſolet dici.*

AD NEAERAM.

Ode XV Dicolos, Diſtrophos, ut: Mollis inertia cur tantam diffuderit imis.

-UU-U------UU-U

--U-UUUU

ACR. ¶ *Nox erat*] *Neæram amicam ſuam alloquitur, periuriiſq; eius ſe deceptum ſignificat, quòd amorem ſuum in aliū trāſtuliſſet, quē negat perpetuū futurū.*

NOx erat, & cœlo fulgebat luna ſereno,
Inter minora ſidera,
Cur tu magnorum numen læſura deorum,

POR. ¶ *Nox erat & cœlo fulgebat luna ſereno inter minora ſidera*] *Queritur de Neæra, quòd*

quòd non ſeruet fidem iuſiurandi, quo ſe obſtrinxerat, ſemper cum Horatio uictura, deinde horrendum ipſum iuſiurandum uult facere, noctis ſilentium erat, inquit, ſerenum, ac luna lucebat. ¶ *Cùm tu magnorum numen læſura deorum*] *Ad euentum refert, quaſi cùm iuraret, iam perfidiam fallendi in animo haberet.*

In uerba iurabas mea,
Arctius atq; edera procera aſtringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs:
Dum pecori lupus, & nautis infeſtus Orion,
Turbaret hibernum mare,
Intonſosq́; agitaret Apollinis aura capillos:
Fore hunc amorem mutuum.
O' dolitura mea multum uirtute Neæra,
Nam ſi quid in Flacco uiri eſt,
Non ferret aſsiduas potiori te dare noctes,
Et quæret iratus parem.
Nec ſemel offenſæ cedet conſtantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
At tu quicunq; es fœlicior, atq; meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore, & multa diues tellure licebit,
Tibiq́; Pactolus fluat:
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaq́; uincas Nirea:
Eheu translatos aliò mœrebis amores:
Aſt ego uiciſsim riſero.

A C R. ¶ *In uerba iurabas mea*] *Sicut ego oſtendebam tibi iurare, ita iurabas, & ſecundum uerba, quæ proponebam iurabas arctius te mihi coniunctam fore, quàm ilici hederã.* ¶ *Arctius*] Diligentius. ¶ *Lentis*] Flexibilibus. ¶ *O' dolitura mea nimiũ uirtute Neæra*] *Quia ſi iratus fuero, contemnam te, & incipies dolere.* ¶ *Nam ſi quid in Flacco uiri eſt*] *Id eſt, ſi quid habet in ſe uirile Horatius.* ¶ *Nõ feret*] *Non ſuſtinebit, nec patietur.*

¶ *Aßiduas*] Frequẽtes. ¶ *Potiori*] *Meliori riuali.* ¶ *Nec ſemel offenſæ cedet conſtantia formæ*] *Tunc conſtantia amatoris cedit formæ mulieris, quandò læſus non audet abſcedere, hoc eſt quod dicit: Si offenſus fuero non cedam formæ tuæ, id eſt, non tibi ſeruiam, non perſeuerabo iniuriam paſſus.* ¶ *Tibiq́; Pactolus fluat*] *Pactolus fluuius aureas trahẽs arenas. Senſus eſt, Quanquam habeas tantas diuitias, ut tibi uideatur Pactolus fluere.* ¶ *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati*] *Id eſt, Quamuis ſis philoſophus. Pythagoras enim dicebat animas poſt mortem redire in aliena corpora.* ¶ *Mœrebis*] Dolebis.

P O R P H Y R. ¶ *In uerba iurabas mea*] *Hoc eſt, mea per uerba conceptum iuſiurandum.* ¶ *Lentis adhærens brachijs*] *Id eſt, amplexu brachiorum, cum hæc iurares.* ¶ *Dum pecori lupus*] *Huic ſimile eſt: In freta dum fluuij current, dum montibus umbræ Luſtrabunt, conuexa polus dum ſidera paſcet.* ¶ *Nam ſi quid in Flacco eſt uiri*] *Id eſt, ſi quid uirile Flaccus in ſe habet.* ¶ *Potiori*] *Potiori, non ex ſua perſona Flaccus dixit, neque enim riualem ſibi ſuum præfert, ſed qui apud te potior eſt.* ¶ *Nec ſemel offenſæ cedet conſtantia formæ*] *Quoniam ſemel offenſa eſt, id eſt, non uinceretur conſtantia mea à tua forma, quo minus illam contemnat, & relinquat, ſi indignationẽ certam concepero.* ¶ *Et tu quicunque es fœlicior*] *Ad riualem hoc dicit.* ¶ *Superbus*] *Id eſt, tibi placens ac glorioſus.* ¶ *Sis pecore & multa diues tellure licebit*] *Etiam diuitijs fœlix ſis, præter amorem Neæræ.* ¶ *Tibiq́; Pactolus fluat*] *Id eſt, abundes auro, quia Pactolus fluuius aurum ferre dicitur.* ¶ *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati*] *Id eſt, licet doctißimus ſis. Quare autem renatus Pythagoras dicatur notum eſt, ut ſupra diximus.* ¶ *Formaq́; uincas Nirea*] *Hunc ſupra retulimus formoſißimum ab Homero prædicari.* ¶ *Eheu*] *Ingemeſcit iam uicem illius, qui relinqui meruit.* ¶ *Aſt ego uicißim riſero*] *Modo coniunctiuo dicitur tempore futuro, ut eſt illud Terentianum, Vxore opus eſt, duxero.*

IN SVI SECVLI TEMPORA TVRBVLENTA.

Ode X V I. Dicolos, Diſtrophos. *Primus uerſus eſt Heroicus, Hexameter, hoc modo: Altera-uu iam teri-uu tur bel--lis ci--uilibus -uu ætas--. Secundus uerò eſt, Hipponacteus Iambicus Trimeter, qualis ille: Ibis Liburnis inter alta nauium.*

Quanquam in hac Ode ſecundus quiſq; uerſus conſtat è ſolis Iambis, quod ſemel tantum legitur feciſſe Horatius. Suis u-et i u-pſa Ro u-ma ui u-ribus u-ruit uu

-uu-uu-----uu--

u-u-u-u-u-uu

ALtera iam teritur bellis ciuilibus ætas,
Suis & ipſa Roma uiribus ruit.
Quam neque finitimi ualuerunt perdere Marſi,
Minacis aut Hetruſci Porſenæ manus,
Aemula nec uirtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Nouisq́ rebus infidelis Allobrox,
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibusq́ abominatus Hannibal:
Impia perdemus deuoti ſanguinis ætas,
Feriſq́ rurſus occupabitur ſolum,
Barbarus heu cineres inſiſtet uictor, & urbem
Eques ſonante uerberabit ungula,
Quæq́ carent uentis, & ſolibus, oſſa Quirini
Nefas uidere, diſsipabit inſolens.
Fortè quid expediat, cõmuniter aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla ſit hac potior ſententia: Phocæorum
Velut profugit execrata ciuitas:
Agros, atq́ lares proprios, habitandaq́ fana
Apris reliquit, & rapacibus lupis:
Ire, pedes quocunq́ ferent, quocunq́ per undas,
Notus uocabit, aut proteruus Africus.
Sic placet? an melius quis habet ſuadere? ſecũda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in hæc: ſimul imis ſaxa renarint
Vadis leuata, ne redire ſit nefas:
Neu conuerſa domum pigeat dare lintea, quãdo
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus,
Nouaq́ monſtra iunxerit libidine
Mirus amor, iuuet ut tigres ſubſidere ceruis,
Adulteretur & columba miluio:

ACR. ¶ Altera iam teritur] Altera, quando Antonius dimicauit contra Auguſtum. ¶ Viribus ruit] Magnitudine ſua laborat. ¶ Marſi] Qui primi mouere bella ciuilia.

¶ Aemula] Inuida. ¶ Nouisq; rebus] Magnis, ut: Pollio & ipſe facit noua carmina.

¶ Nec fera cærulea domuit Germania pube] Cærulea ad oculos retulit, quos σιγματικὰς habent: aut gutta cæſia oculorum colore, id eſt, catino. ¶ Abominatus] Execrationibus habitus. ¶ Deuoti ſanguinis] Execrabilis & deteſtandi. ¶ Rurſus] Sicut antea. ¶ Victor] Vt: Illi uictor ego & Tyrio conſpectus in noſtro. ¶ Oſſa Quirini] Nõ enim licet patefieri templum eius. ¶ Iuremus] Per hec uerba. ¶ Imis] Deeſt ab. ut: Ilium, & omnis humo fumat Neptunia Troia. ¶ Renarint] Supra mare natauerint, uel ſurſum emerſerint. ¶ Procurrerit] Occiderit, proceſſerit, quod fieri non poteſt. ¶ Noua libidine] Nouo deſiderio. ¶ Subſidere] Succũbere, id eſt, quando tigres cõuenient cũ ceruis in amore, qui ſibi diſcordant per naturã.

PORPH. *¶ Altera iam teritur] Queritur in hac ecloga, quòd bellis ciuilibus nullus finis imponatur. ¶ Altera ætas] Id eſt, alterum ſeculum. ¶ Suis et ipſa Roma uiribus ruit] Hoc eſt, quod Titus Liuius ait: Vt magnitudine laboret ſua. ¶ Aemula nec uirtus Capuæ] Aemula, inquit, quia imperium ereptum iri Romanis ſperauit. ¶ Infidelis Allobrox] Hoc ad tempus illud refertur, quo Catilinæ factio coniurauit, & pene legati Allobrogum illi conſenſerant.*

¶ Nec

¶Nec fera cærulea domuit Germania pube] Cæruleos Germanos ad colorem oculorum referens dixit. ¶Impia perdemus] Hic concluditur ſententia inde cœpta, Quem neq; finitimi ualuerunt perdere Marſi. ¶Deuoti ſanguinis] Pro abominati atq; execrati dictum eſt. ¶Barbarus heu cineres inſiſtet uictor] Non barbarica execratur, ſed ciuilia bella. Quomodo ergo dicit? niſi forte ait, futurum ut reliquias attritas bellis ciuilibus urbis Romæ barbari inuadant. ¶Quæq; carent uentis, et ſolibus, oſſa Quirini] Hoc ſic dicitur quaſi Romulus ſepultus ſit, non ad cœlũ raptus aut diſcerptus, nam Varro poſt Roſtra fuiſſe ſepulchrum Romuli dicit. ¶Forte quid expediat] Subdiſtinguendum, hæc enim interrogatiua figura dicitur: Ait enim fortaße, aut omnes communiter, aut certè melior pars quæritis carere malis laboribus? Melior ergo pro eo quod eſt, maior dictum eſt, ſicut apud Virg. Nunc adeo melior quoniam pars acta diei eſt. ¶Nulla ſit hac potior ſententia] Elocutionis ſenſus ſic eſt ordinandus. Si quæritis quid uobis agendum ſit, accipite conſilium, ut nulla ſit uobis potior ſententia, quàm ut eatis quocunq; pedes uos ferent, uelut Phocæorum ciuitas profugit execrata agros, atq; lares patrios, habitandaq; fana apris reliquit & rapacibus lupis. Phocæni autem relicto patrio ſolo in Galliã uenerunt, Maßiliamq; urbem condiderunt. ¶Velut profugit] Ingemiſcit tam deſertum futurum ſolum urbis Romæ, quàm fuerat ante, quam ipſa Roma conderetur. ¶Ire pedes quicunq; ferent] Hoc ſuperioribus iungendum eſt: Nulla ſit hac potior ſententia, quàm ut eatis quocunq; uos pedes ferent. ¶Sic placet] Sic placet, interrogatiue pronũciandum eſt. Senſus: Hoc nempe placet, an nunquis ueſtrum habet melius quòd ſuadeat? & attende figurã elocutionis, an melius quis habet ſuadere? Suadere enim uerbum loco nominis poſitum eſt, pro ſuadela, quia ſic accipiendum, an quis habet meliorem ſuadelam? ¶Ratem occupare] Hoc iam hortatiue dicitur, quaſi non proferendo meliorem ſuadelam, profeßi ſint optimum conſilium eſſe proficiſcendi. Secunda autem alite, proſpero auſpicio dicitur, ut ſupra. ¶Simul imis ſaxa renarint] Per hoc reuertendum eſſe non dicit. Hæc enim ſaxa nunquã renabunt. ¶Padus Matina lauerit cacumina] Ne radices quidem Matini montis contingere poteſt Padus, nedum cacumina, quippe cum Padus fluuius Galliæ ſit, Matinus mons Calabriæ. Per αὔξησιν ergo uidetur reditum execrari. ¶In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus] Apenninus mons per Italiam mediam porrigitur, longe à mari, ſed eleganter dixit in mare percurret, id eſt, promontoriũ fiet. ¶Mirus amor] Ipſe ex ſubiectis oſtendit quam mirum. ¶Adulteretur & columba miluio] Iucundè adulteretur, quia dicitur columba nulli alij ſuccũbere, quàm cui ſe ſemel iunxit. Niſi forte ad id retulit, quod aduerſum animal miluus ſit columbæ.

ACR. ¶Credula] Vt credant ſe leonibus. ¶Leuis hircus] Leuis hircus contra naturam dum hiſpidus ſit. ¶Mollis & expes] Id eſt, quietior, & qui amore ſoli genitalis nolit ſectari meliora, reſideat in penatibus proprijs. ¶Vos quibus eſt uirtus] In animo ſupple, diſcedite. ¶Muliebrem tollite luctũ]

Credula nec flauos timeant armenta leones,
  Ametq; ſalſa leuis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abſcindere dulcis
  Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege: mollis & expes
  Inominata perprimat cubilia,
Vos, quibus eſt uirtus, muliebrem tollite luctũ,
  Hetruſca præter & uolate littora.

Vt: Non hoc ipſa ſibi tempus ſpectacula poſcit: Non lachrymis hoc tempus. ¶Hetruſca præter & uolate littora] Nauigate Tyrrhenum mare.

POR. ¶Credula] Non quæ ſemper credula ſunt, ſed in hoc credula facta, ut ſe leonibus committant. ¶Ametq; ſalſa leuis hircus æquora] Duplex diuerſitas, ut amet æquora hircus, id eſt, ut in mari moretur: et ut leuis fiat, cùm alioquin ſetoſus ſit. ¶Eamus omnis execrata ciuitas] Ordo: Hæc execrata, id eſt, execratione, id eſt, iureiurando interpoſito, et eſt figurata elocutio, eamus ciuitas, ut: Pars in fruſta ſecant. Dulces autem reditus non de his dicit, quippe cùm abhorreant eos, ſed qui alio-

quin dulces ſoleant eſſe. ¶ *Aut pars indocili melior grege*] *Aut omnis ciuitas eamus, inquit, aut pars maior remaneat, quæ mollis animi & ſine ſpe eſt, expersq́; uirtutis. Fere autem imperitorum ac deteriorum maior modus eſt. Hoc eſt in melioribus uictor, ut ait ille:* χειρόνων νίκη. ¶ *Inominata perprimat cubilia*] *Inominata nunquid ſic dictum eſt, ut abominata ſolet dici? an quaſi nullo omine ac nulla religione condita, & ideo infœlicia.*

Nos manet Oceanus circumuagus, arua beata
Petamus arua, diuites & inſulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret uſq; uinea,
Germinat & nunquam fallentis termes oliuæ,
Suamq́; pulla ficus ornat arborem,
Mella caua manant ex ilice, montibus altis
Leuis crepante lympha deſilit pede.
Illic iniuſſæ ueniunt ad mulctra capellæ,
Refertq́; tenta grex amicus ubera,
Nec ueſpertinus circungemit urſus ouile,
Nec intumeſcit alta uiperis humus.
Pluraq́; felices mirabimur, ut neq; largis
Aquoſus Eurus arua radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis urantur ſemina glebis,
Vtrunq; rege temperante cœlitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neq; impudica Colchis intulit pedem:
Non huc Sidonij torſerunt cornua nautæ,
Laborioſa nec cohors Vlyſſei.
Nulla nocent pecori contagia, nullius aſtri
Gregem æſtuoſa torret impotentia:
Iuppiter illa piæ ſecreuit littora genti,
Vt inquinauit ære tempus aureum.
Aere, dehinc ferro durauit ſecula, quorum
Pijs ſecunda uate me datur fuga.

ACR. ¶ *Nos manet Oceanus*] *In quo ſunt inſulæ fortunatæ, ad quas Salluſt. in hiſtoria dicit uictum uoluiſſe ire Sertorium.* ¶ *Diuites*] *Fœcundas, ut Virg. Diues opum uariarum.* ¶ *Reddit ubi Cererem tellus inarata*] *Vt: Ipſaq́; tellus Omnia libertius nullo poſcente ferebat.* ¶ *Et nunquam fallentis*] *Id eſt, fructibus abundantis.* ¶ *Termes oliuæ*] *Termes, dicitur extremus ramus oliuæ, ſicut uitium palmes.* ¶ *Pulla*] *Nigra, ad colorem pomi retulit.* ¶ *Illic iniuſſæ ueniũt ad mulctra capellæ*] *Sic Virgilius, Ipſæ lacte domum referunt diſtẽta capellæ ubera.* ¶ *Tenta*] *Diſtenta, plena.* ¶ *Nec ueſpertinus circũgemit urſus ouile*] *Vt: Nec magnos metuent armenta leones.* ¶ *Nec intumeſcit alta uiperis humus*] *Vt, Nec rapit immenſos orbes per humum, neq; tanto Squameus in ſpiram; tractu ſe colligit anguis.* ¶ *Colchis*] *Medea.* ¶ *Non huc Sidonij*] *Cadmi ſocios ſignificat. Vt, Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem Inuertere; ſatis immanis dentibus hydri,* ¶ *Cornua*] *Capita uelorum cornua dicuntur, ut: Cornua uelatarum obuertimus antennarum.* ¶ *Laborioſa nec cohors Vlyſſei*] *Vt ſupra: Nec curſus duplices per mare Vlyſſei.* ¶ *Nulla nocent pecori contagia*] *Vt: Nec mala uicini pecoris contagia lædent.*

PORPHYR. ¶ *Nos manet Oceanus*] *Ordo eſt, Oceanus circum arua beata uagus. Fortunatas autem inſulas per arua beata ſignificat, & bonum epitheton Oceanus uagus.* ¶ *Floret uſque*] *Bene uſq;, quaſi ſemper, aut nunquid pro ualde poſitum, quaſi ualde floret, ac per hoc fertilis eſt.* ¶ *Fallentis termæ oliuæ*] *Termis appellatur proprie caulis olearum arborum. Nunquid fallentis autem, non eſt perpetuum epitheton oleæ, ſed ſibi nunquam fallentis?* ¶ *Suamq́; pulla ficus ornat arborem*] *Eleganter & ſuam & ornat. Suam enim ad illud pertinet, ut non inſertas arbores fici, ſed ſponte natas intelligamus, ſic enim econtrario Virg. cùm de ſatiuis arboribus loqueretur ait: Miraturq́; nouas frondes & non ſua poma. Deinde quoniam alibi fici, quæ ſponte naſcũtur, duræ atque inelegantes ſolent eſſe, hic ait ficus ornat arborem ſuam, ut pulchram & gratam naſci oſtenderet*

ret. ¶ Pulla autem nigram ſignificat, ſicut Virg. ait: Ne maculis infuſcet uellera pullis. Vnde et pullam ueſtem appellamus. ¶ Leuis crepante lympha deſilit pede] Poëtica elegantia, dictum & leuis & lympha, & crepante pede deſilit ſonus. Verſus imitatur uelocitatem & ſtrepitum aquæ currentis. ¶ Refertq; tenta grex amicus ubera] Bene amicus refert, ut prædixerat ſponte uenire ad mulctrã, hoc intelligamus. ¶ Plura] Plura quàm ſupra dixi, inde refert, quæ ſunt hæc plura. ¶ Vt neq; largis] Vt nec nimia pluuia humum radat, nec rurſum ſiccitas urat. ¶ Non huc Argoo] Medeam ſignificat quæ Iaſonem perſecuta cum Argonautis nauigauit, per quod ſignificat, ueneficia ab eis ignota fuiſſe. ¶ Non huc Sidonij] Subaudiendum, ſi enim huc ueniſſent, nollent recedere. Per Sidonios autem Cadmum Thebarum conditorem uult intelligi. ¶ Cohors Vlyſſei] Vlyſſei, metri cauſa ſeparatio, id eſt, diæreſis facta eſt, ut materiai et pictai ſolet dici, niſi forte ita declinauit ut dici, nam utrũq; nomen uidemus producta ſyllaba terminari, ita & paulopoſt, Achillei dixit. ¶ Iuppiter illa piæ ſecreuit littora genti] Hoc eſt, ad hoc ſecreuit, ut à pia gente habitarentur. ¶ Quorum Pijs ſecunda uate me datur fuga] Quorum ſeculorum, id eſt, ærei ac ferrei, fuga nobis pijs datur à me uate, id eſt, datur nobis conſilio meo, ut effugiatis peßima ſecula.

AD CANIDIAM.

Ode XVII. Monocolos. Sunt enim omnes uerſus Hipponactei, Iambici, Trimetri, Acatalecti, qualis illic. Ibis Liburnis inter alta nauiũ, hoc modo: Iam iam ef - - fica v - ci do - - manus v - ſcien v - tiæ v - Supplex - - & o v - ro re - - gna per v - Proſer - - pinæ v -

- - v - - - v - v - v -

- - v - - - v - - - v -

Iam iam efficaci do manus ſcientiæ
Supplex, & oro regna per Proſerpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina,
Per atq; libros carminum ualentium
Refixa cœlo deuocare ſidera:
Canidia parce uocibus tandem ſacris,
Citumq; retro ſolue, ſolue turbinem.
Mouit nepotem Telephus Nereium:
In quem ſuperbus ordinarat agmina
Myſorum, & in quem tela acuta torſerat.
Luxêre matres Iliæ addictum feris

ACR. ¶ Iam iam efficaci do manus ſcientiæ] Iterũ in Canidiam magam dicit, quòd efficaces eius artes probauerit. Fingit autem ſe Canidiæ Veneficijs ſuperatum, & allegoricôs deprecatur, ut ſibi parcat. ¶ Defixa cœlo deuocare ſidera] Vt. Siſtere aquam fluuijs & uertere ſidera retro. ¶ Mouit nepotẽ Telephus Nereium] Telephus rex Myſorũ, huic Græci ad Troiam euntes, putantes eum Troianis adeſſe, bellum intulerunt. Telephus reſtitit, & ſingulari certamine cum Achille conflixit, à quo & uulneratus eſt: ſed cùm poſtea errore cognito in amicitiam rediſſet, ab Achille herbis curatus eſt, quarum ſcientiam habebat Chirone docente. Quod exemplum ideo ponit Horatius, ut ſicut Achilles Telepho, ita ſibi Canidia ignoſcat.

PORPH. ¶ Iam iam] In hac ecloga figuratim cum Canidia agit, nanq; ut ſatisfaciat, lacerat eam elegãti urbanitate. ¶ Scientiæ] Veneficiorum, ſcilicet intelligendum. ¶ Regna per Proſerpinæ] Eleganter quaſi per deas ipſius orat eam, quia ueneficæ Hecatem colunt. ¶ Non mouenda numina] Hoc eſt, non laceſſenda ut moueantur, id eſt, iraſcantur. ¶ Per atq; libros] Ordo. Atque per libros carminum, ipſius autem Canidiæ dicit. ¶ Parce uocibus tandem ſacris] Vocibus, uerbis. Dialogos nunc de ſacris, quia ſacrum religioſum & execrabile ſignificat. ¶ Citumq; retro ſolue] Retro ſolue, id quod dubium eſt, reſolue, dicimus citum, id eſt, cito. Turbinem autem dicit, quòd quaſi obligauerit mentem eius. ¶ Mouit] Exempla affert, quibus oſtendat etiam inimicos precibus eorum, quibus irati erant, ad miſerationem adductos. Notũ autem hiſtoria, Telephum ab

Achille uulneratum eſſe fragmentoq; haſtæ, qua uulneratus erat, ab eodem Achille curatum.

Alitibus, atq; canibus homicidam Hectorem:
Poſtquàm, relictis mœnibus, rex procidit
Heu peruicacis ad pedes Achillei.
Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei
Volente Circe membra: tunc mens, & ſonus
Relapſus, atq; notus in uultus honor.
Dedi ſatis, ſuperq; pœnarum tibi,
Amata nautis multum, & inſtitoribus.
Fugit iuuentas, & uerecundus color
Reliquit oſſa pelle amicta lurida:
Tuis capillus albus eſt odoribus:
Nullum à labore me reclinat ocium:
Vrget diem nox, & dies noctem, neq; eſt
Leuare tenta ſpiritu præcordia.
Ergo negatum uincor, ut credam miſer
Sabella pectus increpare carmina,
Caputq; Marſa diſsilire nænia.
Quid amplius uis? ô mare, ô terra, ardeo,
Quantum neq; atro delibutus Hercules
Neſsi cruore, nec Sicana feruida
Vrens in Aetna flamma. tu, donec cinis
Iniurioſis aridus uentis ferar,
Cales uenenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet ſtipendium?
Effare: iuſſas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, ſeu popoſceris
Centum iuuencos: ſiue mendaci lyra
Voles ſonari: tu pudica, tu proba,
Perambulabis aſtra ſidus aureum:
Infamis Helenæ Caſtor offenſus uice,
Fraterq; magni Caſtoris, uicti prece
Adempta uati reddidêre lumina.
Et tu (potes nam) ſolue me dementia,
O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulchris pauperum prudens anus
Nouendialeis diſsipare pulueres.
Tibi hoſpitale pectus, & puræ manus,

ACR. ¶ Homicidã] *Pro uiro forti poſuit.* ¶ Rex procidit] *Etiam Priamo, inquit, rogãti pro Hectore Achilles uictor ignouit.* ¶ Dedi ſatis ſuperq; pœnarũ tibi] *Vt, parcere ſubiectis.* ¶ Lurida] *Tabida, nigra.* ¶ Nullũ à labore me reclinat otiũ] *Nullũ tempus ſibi præſtari carmine eius ad requiem oſtendit.* ¶ Increpare] *Dirumpere, ſiue incitare.* ¶ Caputq; Marſa diſsilire nænia] *Vt tanquam in mortuum canã.* ¶ O mare ô terra] *Sub indignatione exclamat, ut Terent. O terra, ô maria Neptuni.* ¶ Ardeo] *Dicit ſe non uoluntate amare, ſed ui magici carminis.* ¶ Aetna] *Mõs eſt Siciliæ ſemp ignitus.* ¶ Quod me manet ſtipendiũ] *Certis enim ſtipendijs milites ocia merebantur.* ¶ Siue mendaci lyra] *Tanquam de ea falſa caneret per timorem.* ¶ Infamis Helenæ] *Steſichorus poëta Siculus dum uituperationem Helenæ dixiſset, indignatione Caſtoris et Pollucis oculos amiſit, ſed placati ei poſteà dij, lumina reddiderunt.* ¶ Tibi hoſpitale pectus & puræ manus] *Ironicôs laudat omnia, hoſpitale pectus, puras manus, & puerperiũ, cùm pollutã eã humanis ſacrificijs ſuperius retuliſſet.*

POR. ¶ Homicidam] *Aliter dicit, q̃ uulgo dicitur. Nunc enim pro uiro forti dictum, qui multos in bello occiderit.* ¶ Heu peruicacis ad pedes Achillei] *De hac diuiſione in ſuperiore ecloga locutus ſum, circa nomẽ Vlyßis. Peruicaces aũt dicuntur, qui in cõtentione uſq; ad peruincendũ perſeuerant.* ¶ Amata] *Amata uocatiui caſus eſt ô amata, ſed hoc urbaniſſima cõtumelia dicitur, ſub illa laude, quòd adeô pulchra ſit, ut à multis ametur.* ¶ Fugit iuuentas, et uerecundus color] *Sibi dicit Horatius hoc fugiſſe, per cruciatum, quem de carminibus illius patiatur. Verecundum aũt colorẽ eleganter pro rubore dixit, ex quo ſignificat ſe pallere.* ¶ Tuis capillus] *Nunc oſtendit quare ſupra dixit, Fugit iuuentas.* ¶ Nullum à labore] *Laborem animi uult intelligi,*

quaſi quibuſdam tormentis animi per ueneficia illius crucietur. ¶ *Neq; eſt leuius*] *Figurata elocutio, pro neq; contingit.* ¶ *Negatum uincor, ut credam*] Id eſt, *Adductus ſum, ut credã Sabellus carminibus defigi mentes humanas. Sabella autem carmina pro Marſis poſuit, & Næniam pro incantatione, alioquin Nænia proprie carmen eſt, quod mortuis cantatur.* ¶ *Cales uenenis officina Colchicis*] *Ipſam mulierem officinam uenenorum diſertè dixit. Colchicis autem manifeſtum eſt, propter Medeam dici.* ¶ *Quæ finis, aut quod me manet ſtipendium*] *Quod uult intelligi, quod appâret ex eo quod ſtatim infert: Iuſſas cum fide pœnas luam.* ¶ *Infamis Helenæ Caſtor offenſus uice*] *Steſichorum ferunt cœcum factum eſſe, quòd infamia carmina in Helenam feciſſet, deinde oraculo admonitum palinodiam feciſſe, id eſt, contrario carmine eam laudaſſe, & lumina recepiſſe.* ¶ *Et tu, potes nam*] *Ordo eſt. Solue me dementia, nam & tu potes.* ¶ *O nec paternis*] *Vrbaniſſimè obſcura dicitur ironia. In contrariũ nanq; accipienda hæc: Quis enim ſic laudat qui ſimpliciter agit? ô quæ non es ſordidi generis, nec oſſa humana ad maleficia colligis, & reliqua.* ¶ *Nouendiales diſsipare pulueres*] *Cineres reliquiarum uult intelligi, nam nouendiale dicitur ſacrificium, quod mortuis fit nona die, qua ſepultus eſt. Nec illud ſine amaritudine eſt in ſuperiori uerſu, quod anum illam appellet, quæ adhuc amari uelit, & adnotandum pluraliter dixiſſe pulueres.*

Tuuſq; uenter Patumeius, & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lauit,
Vtcunq; fortis exilis puerpera.

ACR. ¶ *Tuuſq; uenter Patumeius*] *Patumeiũ dicit filium Canidiæ quem habere ſe fœcunditatis gratia lætabatur.* ¶ *Et tuo Cruore rubros obſtetrix pannos lauit*] *Cacephaton in ſenſu.*

POMP. ¶ *Tuuſq; uenter Patumeius*] *Per ironiã hæc dicuntur, uult intelligi illũ Patumeiũ, quem filiũ exiſtimabatur ſuppoſuiſſe ſibi non peperiſſe.* ¶ *Et tuo Cruore rubros obſtetrix pannos lauit. Vtcunq; fortis exilis puerpera*] *Secundũ ueterẽ declinationẽ præſenti tempore dicitur lauit. Vtcũq; aũt quotieſcũq; ſignificat. Et eſt ſenſus: Quotienſcũq; paris, puerperio ſanguinatos pãnos obſtetrix lauat. Sed illud argutè dictũ, exilis fortis puerpera, qa fortẽ uult intelligi eã, ſcilicet, quæ nõ peperit.*

IN CANIDIAM.

QVid obſeratis auribus fundis preces
Non ſaxa nudis ſurdiora nauitis
Neptunus alto tundit hibernus ſalo:
Inultus ut tu riſeris Cocytia
Vulgata, ſacrum liberi Cupidinis,
Et Eſquilini pontifex uenefici
Impune ut urbem nomine impleris meo?
Quid proderit ditaſſe Pelignas anus,
Velociusue miſcuiſſe toxicum,
Si tardiora fata te uotis manent?
Ingrata miſero uita ducenda eſt, in hoc

ACR. ¶ *Quid obſeratis aurib. fundis preces?*] *Vt: Cur mea dicta negat duras dimittere in aures?* ¶ *Non ſaxa nudis ſurdiora nauitis*] *Inducit Canidiã precibus ſuis implacabilis reſpondentem, & negantem ſibi poſſe reconciliari, quia uulgauerit eius ueneficia.* ¶ *Cocytia*] *Infernalia.* ¶ *Dapis*] *Huius dapis.*

POR. ¶ *Quid obſeratis auribus fundis preces?*] *Facit Canidiam reſpondentem. Obſeratis auribus ſuis dicit Canidia, ſignificans ſe preces eius nolle audire.* ¶ *Inultus ut tu riſeris*] *Videtur Canidia commiſiſſe Horatio ſacrificia ſua, quæ ille ridens diuulgauerit.* ¶ *Cocytia autem ſacrum Cupidinis eſſe dicit, quia maleficia hæc, quæ per inferna fiunt, ad amorem pertinere, uult intelligi. Et Liberum Cupidinem dixit, quòd quaſi nulli obnoxius ſit, et omnes amores laudat, ſic deniq; & apud Virg. dicitur: Nate, patris ſummi qui tela Typhoëa temnis.* ¶ *Cocytia ſacra dicuntur quæ inferis dijs à ueneficis fiunt, inde fortaſſe quòd Cocytus fluuius ſit inferorum.* ¶ *Et Eſquilini pontifex uenefici*] *Pontificem nunc quaſi cenſorem ac iudicem dicit, quia pontifices de ſacris iudicant. Eſquilini autem meritò, quia, ut oſtendi ſæpe, extra portam Eſquilinam, hoc eſt, in*

eſt, in Aggeribus religiones & ſepulchra erãt, inter quæ noctibus illa malefica ſacra conficiebãtur. ¶ Quid proderit ditaſſe Pelignas anus?] Fallit ſenſus hic, quaſi Canidia dicat ſe Pelignas anus donis ditaſſe, & ueneficiorum ſuorum artes ſe docere, ſed ſubiecta repugnant huic intellectui. Ergo ſic potius intelligendũ. Quid tibi prodeſt Horati, adhibuiſſe tibi magnis mercedibus Pelignas anus, quæ ueneficijs meis te per carmina liberarẽt? ¶ Velocius] Per quod tibi Horati arceſſeris, ut tormenta mea carminibus meis irrogata effugeres. ¶ Sed tardiora fata] Tardius morieris, quàm optaſti.

Nouis ut uſq; ſuppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus ſemper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat ſupremo collocare Siſyphus
In monte ſaxum, ſed uetant leges Iouis.
Volẽs modò altis deſilire turribus,
Modò enſe pectus Norico recludere:
Fruſtraq; uincla gutturi innectes tuo,
Faſtidioſa triſtis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meæq; terra cedet inſolentiæ.
An quæ mouere cereas imagines,
Vt ipſe noſti curioſus, & polo
Diripere lunam uocibus poſſum meis,
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſideriq; temperare poculum:
Plorem artis in te nil habentis exitum?

¶ Nouis ut uſque ſuppetas] Hoc eſt, ut ſuppetes et quaſi miniſter ſis cruciatibus. ¶ Vectabor humeris] Quid eſt, humeris uectabor? niſi forte ſubaudiendũ extrinſecus iactãtibus, aut quid tale. Sic enim iactare humeros ſolent, qui gloriãtes incedũt. Quod ſi ita eſt, inimicis eques iungendũ erit, ut ſi diceret: equitabo ſuper inimicos meos. Aut nũquid humeris inimicis? quid ſi ita eſt inimicis uectabor intelligamus, quaſi ſuper inimicorum meorũ humeros ero, ac ſic uectabor atq; equitabo. ¶ Faſtidioſa] Vitæ faſtidioſæ, ſcilicet, & ſunt ablatiui caſus faſtidioſa ægrimonia. ¶ Inſolentiæ] Nunc; quaſi nouæ potentiæ intelligendum. ¶ Curioſus] Choro ſtellarum, ſcilicet. ¶ Deſideriq;] Id eſt, amoris potionem conficere. ¶ Plorem] Senſus hic eſt: An quæ difficiliora facere poſſumus, id eſt, cæreas imagines animare, & lunam cœlo euocare, & umbras mortuorum ab inferis elicere, ac per hanc potionẽ mentem amore incendere: nihil in te potero, artiſq; meæ circa te impotentiam flebo?

Q. HORATII FLACCI CARMEN SECVLARE.

Ode Dicolos, Tetraſtrophos, qualis ille: Iam ſatis terris, &c. hoc modo:

-u---uu-u-u
-u---uu-u--
-u---uu-u-u
-uu--

PHOEBE, ſiluarumq; potens Diana,
Lucidum cœli decus, ô colendi
Semper, & culti, date quę precamur
Tempore ſacro:
Quod Sibyllini monuere uerſus,
Virgines lectas, pueroſq; caſtos

ACR. ¶ Phœbe, ſyluarũq; potens Diana] Secularis carminis duplex deuotio eſſe cõſueuerat. Aut enim pro ſedanda, aut uitanda peſtilentia, aut pro certo & conſtituto numero annorum. Centeſimo enim decimo anno in Capitolio à pueris & puellis impuberibus cantabatur. Ideò autem tẽpora muneraturus ab Apolline & Diana principium ſumpſit, quia ipſi in honore Solis habebantur

& Lunæ, ut Virgil. Georgicum carmen dicturus ſub aliorum uocabulis numinum ipſos inuocauit, dicens: Vos ô clariſſima mundi Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum, Liber & alma Ceres. ¶ O colendi Semper, & culti] Colendi in futurum, culti in præteritum.

POR. ¶ Phœbe ſiluarūq; potēs Diana] Hoc carmē ſeculare inſcribitur. Cū enim ſeculares ludos Auguſtus celebraret, ſecundū ritū priſcæ religionis à uirginib. puerisq; prætextis in Capitolio cantatū eſt. ¶ Lucidū cœli decus] Hoc ad ambos refertur ad Phœbū, quādo idem Sol eſt, & Dianam, quia eadem Lucina eſt. ¶ Tempore ſacro] Non tempore priſco dicendū eſt, ſed tempore quo priſca imitantur.

Dijs, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas, aliusq; & idem
Naſceris, poſsis nihil urbe Roma
Viſere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas uocari,
Seu Genitalis.
Diua producas ſobolem, patrumq;
Proſperes decreta ſuper iugandis
Fœminis, prolisq; nouæ feraci
Lege marita,
Certus undenos decies per annos
Orbis, & cantus, referatq; ludos,
Ter die claro, toties grata
Nocte frequentes.
Vosq; ueraces ceciniſſe Parcæ
Quod ſemel dictum eſt, ſtabilisq; rerum
Terminus ſeruat, bona iam peractis
Iungite fata.

ACR. ¶ Dijs quib. ſeptē placuere colles] Romā ſignificat in ſeptem collibus. At Virg. Scilicet et rerū facta eſt pulcherrima Roma, Septēq; una ſibi muro circūdedit arces. ¶ Alme Sol] E contrario perpetuū Solis lumē oſtendit, dando ei & præteritū & futurū tēpus, dum idem alius renaſcitur. Sicut enim ortu ſuo diem, ita diſceſſu noctē facit. ¶ Poſſis nihil urbe Roma Viſere maius] Magnitudinē ſuā precatur uerbi Romæ ſeruari. ¶ Aperire] Aedificare. ¶ Lenis Ilithyia] Lenis, id eſt, propitia, ipſam enim Lucinā, Lunā, et Dianā oſtēdit, quam myſtico nomine ſicut in ſacris dicebatur, Ilithyiā nominauit: ſic eā & Homerus uocauit, ipſa enim partubus mulierum putabatur fauere. ¶ Seu Genitalis] Genitalē uocauit Dianā, quā & Lunā intelligi uoluit, qa ut calore Solis animātur ſemina: ita Lunæ humore nutriuntur. Penes ipſam enim & corporū omniū ratio eſſe dicitur & poteſtas. ¶ Patrūq; Proſperes decreta] Nuptialibus, inquit, legibus faueas. ¶ Feraci lege] Fœcūde procreandorū liberorū cauſa promulgata eſt, quæ lex Iulia dicitur. ¶ Certus undenos decies per annos] Decies undenos annos centū dixit, per orbē circuli annalis peractos, pro quibus & carmē ſeculare dicebatur. Ludi enim ſeculares ternis diebus et noctib. agebātur, pro cultu Solis die, & nocte Lunæ. ¶ Vosq; ueraces ceciniſſe Parcæ] Quæ uera mortalibus prædicāt futura. Et uos, ait, proſperate ſacrū carmen, quod pro perpetuitate imperij Romani ex Sibyllæ libris in celebritate ludorum conſtitutum eſt, unde eſt: His ego nec metas rerum, nec tempora pono, Imperium ſine fine dedi. ¶ Stabilisq;] Perpetuus & immutabilis. ¶ Iam peractis] Perfectis rebus uberiora fata iungite, quæ nihil habeant aduerſitatis.

POR. ¶ Dijs quib. ſeptē placuere colles] Id eſt, quibus Roma placuit, quæ in ſeptē collibus cōſtituta eſt. ¶ Aliusq; et idē] κακόζηλον, nā quomodo poteſt quis et idē eſſe & alius? Videtur ad illud retuliſſe, quod idē quidē ſol ſemper ſit, ſed renouās diem, alius eſſe uideatur. ¶ Poſſis nihil urbe Roma] Et hic ex ſuperiore audiendum, precamur. ¶ Maturos aperire partus] Pro facilis ac propitia aperiundis partibus. Oſtēdit aūt eandem Lucinam & Genitalem deā appellari. ¶ Diua ſobolem] Implicata phraſis, quæ ſic ordināda eſt. Diua producas ſobolē prolis nouæ, patrū decreta proſperes, ſuperiugādis fœminis maritaq; lege feraci. Maritam aūt legem, pro maritali, Plautina uidetur authoritate

ritate dixiſſe,ſimiliter enim et ille locutus eſt,ubi ait ſenex: Pulchra edepol dos pecunia eſt. Alter reſpondit, Quæ quidē non marita eſt,pro eo quod eſt, quæ non maritalis eſt. ¶ Certus undenos decies per annos Orbis] Orbem nunc circulum temporum in ſe ſcilicet,redeuntium accipe. Certum autem pro pleno atq; perfecto. Senſus enim hic eſt: Vt perfectus orbis annorum centum & decem cantus referat & ludos. Pro eo quod eſt, homines certi temporis, cantus referant et ludos. ¶ Vosq; ueraces] Syllepſis eſt, ex uerbo enim ſingularis numeri ſeruet, pluralis naſcitur ſeruent. Quod ſemel dictum eſt ſtabilisq; rerū, ἐπίθετον eſt termini. ¶ Bona iam peractis Iungite fata] Peractis, id eſt, præteritis fatis bona iungite fata;ac per hoc conceſſum ordinem facite bonorum futurorum.

Fertilis frugum,pecorisq; tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus & aquæ ſalubres,
Et Iouis auræ.
Condito mitis,placidusq; telo
Supplices audi pueros Apollo:
Siderum regina bicornis audi
Luna puellas.
Roma ſi ueſtrum eſt opus,Iliæq;
Littus Hetruſcum cum tenuere turmæ;
Iuſſa pars mutare lares,& urbem
Soſpite curſu:
Cui per ardentem ſine fraude Troiam
Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes,
Liberum muniuit iter daturus
Plura relictis.
Dij probos mores docili iuuentæ,
Dij ſenectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date,remq;,prolemq;,
Et decus omne.
Quiq; uos bobus ueneratur albis
Clarus Anchiſæ,Venerisq; ſanguis,
Imperet bellante prior,iacentem

ACR. ¶ Fertilis frugum,pecorisq; tellus Spicea donet Cererē corona] Laudat Italiā, & optat frugū ubertatē,& proſperā pecorū fœturam. Vnde & coronas offerre Cereri pro meßium fertilitate promittit. ¶ Et aquæ ſalubres] Dulces,ſerenæ,ut: Tū tenues dare rurſus aquas, & paſcere rurſus. ¶ Et Iouis auræ] Serenus aër,ut: Solis ad occaſum cū frigidus aëra ueſper Tēperat. ¶ Cōdito mitis placidusq; telo] Mitē & placidū optat Apollinē. quia eſt ſagittis armatus. Sic enim iratus ponitur: Actius hæc cernens arcū intendebat Apollo. ¶ Siderum regina] Ita pro puellis Lunā,ut audiātur: ut Apollinē pro pueris precatur. ¶ Roma ſi ueſtrū eſt opus Iliæq;] Si Romā, inquit numina coli iußiſtis turmis Iliacis, ſtatuis ueſtris fauete, ut ſemper felix ſit,ut apud Virgilium: Si tot reſpōſa ſecuti, quæ ſuperi manesq; dabant: Siue propter Iliā ſacerdotē Romuli matrē dictā. ¶ Littus Hetruſcū] Propter Euandrū,qui illic prior regnauit. ¶ Iuſſa] Deorum reſpōſa,ut: Augurijs agimur diuûm,et alibi: Mutādæ ſedes,&: Italiā Lyciæ iuſſere capeßere ſortes. ¶ Soſpite curſu] Propter nauigationē,ut: Bellū ingēs geret Italia,populosq; feroces Cōtundet,moresq; uiris & mœnia ponet. ¶ Cui per ardentē ſine fraude Troiā] Aut,ut Troia nō proditione uideretur euerſa ſed fato: aut ſine fraude,ſine læſione,ut: Biſtonidū ſine fraude crines. Caſtus Aeneas] Pro religioſo ſiue ꝓpitio poſuit,ut: Hac caſti maneāt in religione nepotes,ſiue pro animo incorrupto. ¶ Liberū muniuit iter] Vt,flāmā inter & hoſtes Expedior,dant tela locū flāmæq; recedunt. ¶ Daturus Plura relictis] Poſteris maiora daturus. Da ſyllaba breuis ſemper eſt, præter in imperatiuo, ut: Accipe daq; fidē. ¶ Rēq;,prolēq; Et decus omne] Imperiū,decorēq; optat & populū,ut et populo imperiū,et populus imperio Romano præſtetur. ¶ Quiq; uos bobus ueneratur albis] Vt: Hic albi Clitūne greges, & maxima taurus Victima. Per quā rē deuotionē Romanā uult intelligi religioſam.

PORP. ¶ Nutriant fœtus & aquæ ſalubres,Et Iouis auræ] Fœtus generaliter omnium rerum accipe animaliū, quæ ad utilitatē noſtram pertinent. Salubres autem non tantum aquæ, uerumetiam auræ intelligendum. ¶ Condito mitis placidusq; telo] Hic ſenſus ſecūdum eorum opinionem conceptus eſt, qui Apollinem peſtilentem Deum putant eſſe. Porrò autem quidam dij ideò placantur, ut

proſint, quidam ne obſint, ſecundum quod de Apolline dicitur, Condito mitis, placiduſq́; telo Supplices audi pueros Apollo, Ne noceat, ſcilicet. Videtur autem ſic, & de illo ſenſiſſe Homerus, cum ait: Τόν δ' ἔκλυε Φοῖβος ἀπόλλων βῆ δὲ κατ' οὐλύμποιο καρήνων. *Per quod ſignificat ab eo peſtẽ Græcis immitti & planctus. Plaut. in Mercatore fabula idem ſenſit, cùm inducit matrẽ familias precari Apollinem nato ſuo, ut parcat.* ¶ *Siderum regina bicornis*] *Poëticum eſt dicere Lunam ſiderum reginam, quod clarior inter aſtra uideatur.* ¶ *Roma ſi ueſtrum eſt*] *Quare Romã opus Apollinis & Dianæ dicat, nondum uideo, niſi fortè ex lectione Virgiliana hoc accepit, ubi dicitur frequenter Apollinis oraculis inſtructum Aeneam Italiam petiiſſe, ad quem intellectum & ipſe nos adduxit poëta inferendo.* ¶ *Iuſſa pars mutare lares & urbem*] *Sine dubio enim oraculo iuſſa intelligi. Pars iuſſa autem ad illud refertur, quòd non omnes Ilienſes cum Aenea fuerint, ſed pars eorum alibi.* ¶ *Cui per ardentẽ ſine fraude Troiam*] *Cum utiq; fraude Græcorum incenſa Troia ſit, ſed ſine ſua fraude.* ¶ *Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes*] *Quod ideò uidetur dictum, quia quorundam opinione infamatus Aeneas eſt crimine proditionis.* ¶ *Daturus plura relictis*] *Scilicet ſuis Troianis, quos ſecũ in Italiã adduxit, daturus plura q̃ in patria amiſſa reliquerãt.* ¶ *Relictis ergo à nominatiuo pluraliuenit, generis neutri, quod eſt relicta. Clarus Anchiſæ Veneriſq́; ſanguis*] *Hoc ad Cæſarem Auguſtum pertinet, quia Iulia gens ab Iulio, & per hoc à Venere & Anchiſe deſcendiſſe exiſtimatur.*

Lenis in hoſtem.
Iam mari, terraq́ manus potentes
Medus, Albanaſq́ timet ſecures,
Iam Scythæ reſponſa petunt, ſuperbi
Nuper & Indi:
Iam fides, & pax, & honor, pudorq́
Priſcus, & neglecta redire uirtus
Audet, adparetq́ beata pleno
Copia cornu.
Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptuſq́ nouem Camœnis,
Qui ſalutari leuat arte feſſos
Corporis artus.
Si Palatinas uidet æquus arces,
Remq́ Romanam, Latiumq́ felix:
Alterum in luſtrum, meliuſq́ ſemper
Proroget æuum,

AC. ¶ *Lenis*] *Mitis, ut: Parcere ſubiectis.* ¶ *Clarus Anchiſæ, Veneriſq́; ſanguis*] *Per Aeneã Romani accipiẽdi.* ¶ *Bellãte prior*] *Siue Auguſtum priorẽ dicit ad arma, aduerſũ rebelles, & ſubiectis mitẽ, ut: Parcere ſubiectis, et debellare ſuperbos: Siue quia Romanis mos erat, ut iuſtis cauſis bella ſuſciperent, & niſi per fœciales indicta belli cauſa minime pugnarent.* ¶ *Albanas ſecures*] *Romanos magiſtratus. Albanas, quæ ab Albanis, quos continet dictæ. Vt, Albaniq́; patres, atq; altæ mœnia Romæ.* ¶ *Iã Scythæ reſponſa petunt*] *Id eſt, præcepta, quæ eos autor ſeruare iuberet, ut: Hic mihi reſponſum primus dedit: & hoc in laudem Auguſti.* ¶ *Superbi nuper & Indi*] *Vt: Imbellem auertis Romanis arcibus Indum.* ¶ *Iam fides, & pax, & honor, pudorq́;*] *Armis pacem & honorem, pudoremq́; Romanos dicit quæſiſſe, & reparata uirtute, ſuperiori tempore neglecta, rediiſſe fortunam. Ipſa enim eſt, quæ copiam beato, id eſt, diuite cornu diffundit.* ¶ *Singula autem ſingulis applicanda ſunt: fides militibus, pax ciuitati, honor ſenatui.* ¶ *Audet*] *Properat, nil iam dubitat, ut Virgilius: Magnus ab integro ſeculorum naſcitur ordo.* ¶ *Augur & fulgente decorus arcu Phœbus*] *Propter augurium, & ſagittarum uſum, atq; Muſicam. Virgilius: Augurium citharãq́; dedit celereſq́; ſagittas.* ¶ *Acceptuſq́; nouem Camœnis*] *Dilectus, quia ſibi cõſecratæ ſunt Muſæ.* ¶ *Qui ſalutari*] *Ipſe enim eſt Deus medicinæ.* ¶ *Leuat arte*] *Medicinali peritia.* ¶ *Videt æquus*] *Propitius, aſpicit, ut: Nec Saturnius hæc oculis pater aſpicit æquis.* ¶ *Alterũ in luſtrũ*] *Vt ſequentẽ annũ ſemper meliorem exhibeat.* ¶ *Proroget*] *Dilatet, differat, et eſt tẽpus pro tẽpore, prorogabit.*

PORPH. ¶ *Lenis in hoſtem*] *Sic & Virg. Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.* ¶ *Iam mari terraq́; manus potentis*] *Subaudiendum uti eſt Romanorum.* ¶ *Iam Scythæ reſponſa petũt*] *Id eſt*

Id eſt, expectant præcepta Romanorum, per quod ſubiectos eſſe imperio Romanorum intelligi uult. ¶ *Et neglecta redire uirtus Audet*] *Neglecta ſuperiore tempore, nunc, id eſt, temporibus Auguſti.* ¶ *Copia cornu*] *Quaſi corporalem deam hic accipe copiam, utique rerum omnium abundantiam.* ¶ *Si Palatinas uidet æquus arces*] *Appáret iam eo tempore ab Auguſto dedicatum fuiſſe in Palatino Apollinis tẽplum, cuius & Virg. ſic meminit: Ipſe ſedens niueo cãdentis limine Phœbi Dona recognoſcit populorũ.* ¶ *Alterũ in luſtrũ meliusq́; ſemper Proroget æuũ*] *Senſus eſt: Si acceptas aras habet Apollo, quæ in Palatio dedicatæ ſunt, ſi ꝓpitius Romanos aſpicit, melius ſeculũ tribuat futurũ.*

Quæq́; Auentinum tenet, Algidumq́;
Quindecim Diana preces uirorum
Curet, & uotis puerorum amicas
Applicet aures:
Hæc Iouem ſentire, deosq́; cunctos,
Spem bonam certamq́;, domum reporto
Doctus, & Phœbi chorus, & Dianæ
Dicere laudes.

A C R. ¶ *Quæq́; Auentinum*] *Senſus eſt: Et ſi Diana quæ Auentinum tenet, & Algidum, quindecim uirorũ preces curat, & uotis puerorum aures applicat, in alterum luſtrum æuũ proroget.* ¶ *Algidumq́;*] *Locus eſt uel mons appellatus ab aßiduo frigore.* ¶ *Quindecim Diana preces uirorũ*] *In templo enim Dianæ deputati erant Quindecim uiri, tã ad reſponſa captanda, quàm ſacrificia offerenda.* ¶ *Amicas*] *Propitias.* ¶ *Hæc Iouem ſentire, deosq́; cunctos*] *Finis ſacri carminis hoc habebat, ut in hæc uerba deuotio ſolueretur, quando dicerent ſentire Iouem uota & deos cunctos, ad omnia etiã numina precationem carminis perueniſſe, auditos ſpe ſe certa domũ reuerti.*

P O R P H Y R. ¶ *Quæq́; Auentinum tenet Algidumq́; Quindecim Diana preces uirorum Curet*] *Hic quoq; ex ſuperiore ſenſu per Zeugma ſi particula arceſſenda eſt, ut ſit: Si quindecim uirorum preces Diana curat, & ſi amicas aures applicat puerorum uotis (& quæ ex ſuperiore ad Dianam pertinebit) alterum in luſtrum melius'ue ſemper proroget æuum.*

Q. HORATII FLACCI DE ARTE POETICA CVM ANTIquiſsimorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphirionis commentarijs admixtis interdum Terentij Scauri ſcolijs.

EPISTOLA AD PISONES.

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas,

A C R. ¶ *Humano capiti*] *De inæqualitate operis loquitur, & dat præceptum ſcribendi poëma. Et primum præceptum eſt de diſpoſitione & conuenientia carminis. Scribit autem ad Piſones uiros nobiles & diſertos, ad patrem & filium: uel ut alij dicunt, ad fratres. Capiti autem comparat poëma, quod ſine œconomia ſit picturæ eiuſmodi ſimile, quæ habeat ceruicem equinam cum forma humana, & diuerſorum animalium membra, & pennas, quæ perſona deſinat in piſcem.* ¶ *Et uarias inducere plumas*] *Imponere plumas, id eſt, inducere pennas, uarijs coloribus natura floridas, uel uarios diuerſarum auium colores.*

P O R P H Y R. ¶ *Humano capiti*] *Hunc librum qui inſcribitur de Arte Poëtica, ad L. Piſonem, qui poſtea urbis cuſtos fuit, miſit. Nam & ipſe Piſo poëta fuit, & ſtudiorũ liberalium antiſtes. in quem*

in quem librum congeſſit præcepta Neoptolemi de Arte poëtica, non quidem omnia, ſed eminentiſſima. Primum præceptum eſt περὶ τῆς ἀκολουθίας. Nã ut pictor, ſi humano capiti equi dederit ceruicem, eamq; uoluerit decorare pennis, & inferiorem partem membrorũ exprimere piſcis effigie, ſuperiorem uerò mulieris exornare ſpecie: ualde errare uidebitur, quòd contra naturam omnia faciat, ita poëticen ornatus cauſa, ſi plus quàm exigit materiæ inſtitutum ornetur, contemni.

Vndiq; collatis membris, ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa supernè:
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?
Credite Piſones, iſti tabulæ fore librum
Perſimilem, cuius uelut ægri ſomnia, uanæ
Fingentur ſpecies, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus, atq; poëtis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas:
Scim9, et hãc ueniã petimuſq;, damuſq; uiciſſim,
Sed non ut placidis coëant immitia, non ut
Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.
  Incœptis grauibus plerũq;, & magna profeſſis
Purpureus, latè qui ſplendeat, unus & alter
Adſuitur pannus, cùm lucus & ara Dianæ,
Et properãtis aquæ per amœnos ambitus agros,

ACR. ¶ *Vndique] Ex diuerſis, ſcilicet, animalibus, et multis. Præcipit poëtæ conuenientiam ſeruari debere. ¶ Collatis membris, ut turpiter] Cõiunctis ad ſuperiorem & deſcriptã formam, ut habeat humanum caput, & collum equi, & caudã piſcis. ¶ Atrum] Fœdũ, magnũ. ¶ Deſinat] Finiatur. ¶ In piſcem] Hoc eſt, in beluam marinã, id eſt, in piſtricem. ¶ Formoſa supernè] Vt facie ſit formoſa mulier, inferius aũt monſtris uarijs detur petur. ¶ Superne] Superiore parte, id eſt, uultu & ceruice. ¶ Spectatum admiſſum riſum teneatis amici?] Si fueritis admiſſi ad ſpectaculum, ô Piſones, num riſum poteritis tenere: Vel ſpectatum admiſſi, id eſt, quaſi ad ſpectandum miſſi. Et eſt ſenſus: Si admiſſi fueritis introire ad ſpectãdum tale animal pictum, poteſtis riſum tenere ô Piſones? ¶ Cuius, uelut ægri ſomnia, uanæ fingũtur ſpecies] Qui non habet ordinem, eius ita uanæ ſunt ſpecies, quemadmodum ægrotantium ſomnia, quæ uidentur habere imagines uarias. ¶ Pes] Finis. ¶ Caput] Principium. ¶ Vni reddatur formæ] Vni corpori, ut neque finis neq; principium conueniat. ¶ Aequa poteſtas] Aequalis, quaſi per obiectionem, ita ut alter reſpondeat. Eſt, inquit, poteſtas, ſed non uſqueadeò, ut inepta fingantur. ¶ Scimus] Hoc ita eſſe. ¶ Et hanc ueniam petimuſq;, damuſq; uiciſſim] Sicut nos licẽtiam concedimus alijs ſcribere, ita nobis petimus licere, Petimus quaſi poëtæ, damus quaſi critici. ¶ Sed non ut placidis coëant immitia, non ut Serpentes auibus] Ita debemus habere licentiam fingendi, & ſic debent eſſe artificioſa poëmata, ut non mitia adiungantur aſperis immoderatè. ¶ Geminentur] Iungantur. ¶ Incœptis grauibus] Aliud præceptum. Docet non importunè inducendam eſſe parabolam, aut deſcriptionem, ſed aut parabola, aut deſcriptio apte debent adiungi bene incœpto poëmati. Qui enim incipit granditer & leuiter finit, uituperandus eſt. ¶ Profeſſis] Aut his qui conantur aliquid magnum ſcribere. Aut reſpexit ad naturã quorundam poëtarum, qui incipiant deſcribere grandia, & in cõmunes exeant locos, qui tametſi boni ſint, tamẽ ſuperflui habentur, & plerunq; ridentur. In magno poëmate exceſſus debemus aſpergere, quaſi ad reficiendas aures. Patimini ergo pro bono colore exceſſus dici. ¶ Purpureus] Bonũ additamentũ, quod dicit purpureus. ¶ Aſſuitur pannus] De his dicit, qui cũ ſeuerã & ſubtilem materiã cœperint ſcribere, floſculos quoſdam interponunt. Ordo eſt: Pannus aſſuitur qui ſplendeat, ut bona ſit quidem œconomia, ſed incongrua. ¶ Cùm lucus & ara Dianæ] Deſcribitur, ſupple. Ζεῦγμα ab inferioribus. ¶ Per amœnos] Riuos per campos diſcurrentes. ¶ Ambitus] Circuitus. Ambitus properantis aquæ dixit riuos.*

PORPH. ¶ *Riſum teneatis amici] Percunctantis eſt hæc uox, & præcipientis utique rideri oportere. ¶ Pictoribus atque poëtis Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas] Sequens*

præce-

præceptum eſt,omnes quidem poetas poteſtatem habere fingendi,ita ut aliquid faciant,non ut uelint cū auibus ſerpentes,uel cum agnis Tigres iungere. ¶ Incœptis grauibus] *Præceptum tertium. Eſt natura quorundam poetarum peſſima, qui incipiunt grandia deſcribere, deinde in locos communes exeunt,qui licet boni ſint,tamen ridentur ac ſuperuacui habentur,niſi loco poſiti ſint.* ¶ Purpureus, latè qui ſplendeat, unus & alter Aſſuitur pannus] *Per hoc locos communes ſignificat.*

Aut flumē Rhenū,aut pluuius deſcribitur arcus.
Sed nūc non erat his locus,& fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare.quid hoc,ſi fractis enatat expes
Nauibus,ære dato,qui pingitur?amphora cœpit
Inſtitui,currente rota cur urceus exit?
Deniq; ſit quoduis,ſimplex duntaxat & unum.
Maxima pars uatum pater,& iuuenes patre di(gni,
Decipimur ſpecie recti,breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio:ſectantem leuia,nerui
Deficiunt,animiq;:profeſſus grandia,turget,
Serpit humi,tutus nimium,timidusq; procellæ.
Qui uariare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum ſiluis appingit,fluctibus aprum.

ACR. ¶ *Aut flumen Rhenum] Notandum flumē Rhenum genere neutro. Salluſtius in hiſtorijs, Nomenq; Danubium habet.* ¶ *Pluuius arcus] Pluuialis,q pluuias concitat.* ¶ *Sed nunc non erat his locus] Vt de his poſſes ſcribere. Quaſi ad aliquē reſponderit,non erat locus ut hoc deſcriberes,ſed quoniam bene ſcribis, ideò introduxiſti.* ¶ *Et fortaſſe cupreſſum] Irriſio pictoris cuiuſdam,qui nihil aliud,quàm cupreſſum nouerat depingere. Prouerbium eſt in malum pictorem, qui neſciebat aliud pingere,quàm cupreſſum. Ab hoc naufragus quidam petiuit,ut uultum ſuum exprimeret,ille interrogauit,num ex cupreſſo uellet adijci aliquid. Quod prouerbiū Græcis in uſu eſt: Nam naufragi ad miſericordiam commouendam, caſus ſuos in tabula depingunt. ut Iuuen. Picta ſe tempeſtate tuetur.* ¶ *Simulare] Græco prouerbio uſus eſt,quaſi ſcribere.* ¶ *Quid hoc?] Quid ad naufragum,qui dat pecuniam,ut deſcribatur cupreſſus pertinet? Itaq; ergo qui ſcribit,niſi opportune ſcripſerit,non ſibi comparat gloriam,ſicut ille malè pingit,qui cupreſſum depingit.* ¶ *Amphora cœpit] Hic quidam dicunt præceptum aliud eſſe,alij cum de œconomia adhuc loqui.* ¶ *Currente rota] Id eſt,carmine procedente. Rotam autem dicit,quæ cùm uoluitur,uaſa fingūtur.* ¶ *Cur urceus exit] Id eſt,cur uile ſit opus tuum? Quare incipis magnum opus, & deſinis in minore? Prouerbiale,cùm à magnis incipias,in minora deſiſtis.* ¶ *Deniq; ſit quiduis] Quicquid uis ſcribere ſimplex ſit,& ueriſimile.id eſt,cœptæ materiæ & nondum finitæ,non debes aliam adiungere.* ¶ *Maxima pars uatum] Apoſtropham facit ad Piſones,id eſt. Pars poëtarum decipimur ſtudio uirtutis et imagine boni,dum præferimus ueritati imaginē,delabentes in uitia.* ¶ *Pater et iuuenes] Et magiſter & diſcipuli.* ¶ *Breuis eſſe laboro] Quaſi diceret,uolo ſcribere breuiter. Laus eſt enim breuiter narrare,ſed dū uult aliqs breuiter narrare,fit obſcurus.* ¶ *Sectātē leuia nerui deficiūt animiq;] Sæpe eneruatos uerſus ſcribet,qui dat operā,ut ſcribat delicatos.* ¶ *Leuia] Splendentia,bene currentia,ut: Pars leues ocreas lento ducunt argento.* ¶ *Nerui deficiunt] Vires deſerunt,ut: Noctes nō deficit humor.* ¶ *Serpit humi tutus nimium,timidusq; procellæ] It per terrā,ſcilicet,dicendo, Vilia ille ſcribit,qui tutè uult ſcribere,& nō audet ſe magnis imponere rebus. Senſus eſt,Dum quidā inflatos uerſus uitant,fiunt uiles,terræq; fit proximus,qui timet inflatè dicere.* ¶ *Tutus] Id eſt,qui ſe tueri uult. Qui uariare cupit] Qui uult uariū opus ſcribere,ſæpe inepta ſcribit mirabiliter et mōſtroſe.*

POR. ¶ *Aut flumen Rhenum] Nō dixit genere maſculino Rhenus, ſed neutro hoc Rhenū, quia eſt flumen.* ¶ *Et fortaße cupreſſum Scis ſimulare] Hoc prouerbium eſt,in malum pictorem,qui neſciebat aliud bene pingere,q̄ cupreſſum. Ab hoc naufragus quidā petit ut fatum ſuum exprimeret, ille interrogauit,num ex cupreſſo ue[illegible] aliqd adijci? quod prouerbiū Græcis in uſu eſt.* ¶ *Amphora cœpit Inſtitui,currēte rota,cur urceus exit?] Hoc dicit: Quare cùm aliā materiā inſtitueris ſcribere,*

aliam

aliam efficis, quomodo ridendus eſt figulus, qui cùm deſtinauerit amphoram fingere, urceum efficiat. ¶ Decipimur ſpecie recti] Hoc tale παράγγελμα eſt. Erramus, inquit, & dum conamur uerã uirtutem ſequi, in uicina uirtuti uicia incidimus: nam breuiter ſcribentem, ſequitur obſcuritas: leuia componentem, nerui inhibent: diſerta profitentem, uitiat ſpreta rerũ inſpectio. ¶ Qui uariare cupit rem prodigialiter unam] Aliud hoc præceptum eſt, non eſſe fabulis indulgendum, ne extenuandam uſq; in uitia materiam.

In uitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.
Aemilium circa ludum faber imus & ungueis
Exprimet, & molles imitabitur ære capillos,
Infelix operis ſumma, quia ponere totum
Neſciet. hunc ego me, ſi quid componere curem,
Non magis eſſe uelim, quàm prauo uiuere naſo,
Spectandum nigris oculis, nigroq; capillo.
Sumite materiam ueſtris qui ſcribitis æquam
Viribus, & uerſate diu, quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri, cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo

ACR. ¶ In uitium ducit] Id eſt, dum uult fugere culpam, cadit in uitium. Docet hic nõ eſſe indulgendum eloquentiæ, ne quis incidat in opinionem inepti et ſuperflui. Senſus eſt, Culpæ fuga ducit in uitium, ſi neſcit aliquis culpam uitare, ut ipſe alibi, Dum uitant ſtulti uitia, in contraria currunt. Fuga autem nominatiui caſus eſt. ¶ Aemilium circa ludũ. Ab Aemilio inuentum, qui faciebat ſtatuas, quæ ponebantur in harena, ubi ludi celebrantur. Aemilius ludus dicebatur locus, in quo quidam Aemilius gladiatores ſuos habuit. Circa hunc ludum Imus erat quidam ſtatuarius. Alij dicunt imũ, breuem. Alij in extrema parte ludi poſitum, qui cùm ungues, & capillos, & multa alia membra bene formaret, in perfectione ſtatuæ deficiebat. Hìc ergo dicit, nihil oportere deeſſe poëtæ. ¶ Exprimet & imitabitur] Futurum pro præſenti. ¶ Infelix] Indoctus, aut in perfectione operis infelix, quia deficiebat. ¶ Ponere] Finire. ¶ Totum] Id eſt, finem aut uenuſtatem conſummationis. Interdum enim uidemus ſingula membra artificioſè facta, & totius operis formam minimè placituram. ¶ Hunc] Talem, ut: Hic Priami finis, fatorum hic exitus illum Sorte tulit. ¶ Si quid componere curẽ] Nolo me parte quadam corporis fœdiſſimum eſſe, & reliquis ſplendidum, ſed magis opto una integra eſſe ſpecie. Ita enitor omni parte poëta uideri, nulla in parte ab alia diſcrepãs. ¶ Non magis eſſe uelim] Si me, inquit, huic fabro conferre uoluero, ero dimidia corporis parte ridendus, ut partem ridendã habeam, quamuis laudandus ſpectandusq; ſim in alia, hunc eſſe nolo, id eſt, huic ſimilis eſſe recuſo, qui perfectus non eſt, ¶ Quàm naſo uiuere prauo] Marcido, turpi. Si uelim, inquit, aliquid ſcribere, nolim huic eſſe ſimilis, ſed magis uolo eſſe pulchrum, nigris capillis, & oculis, & cum torto naſo, quàm ſcribere poëma, cui aliquid deſit. ¶ Spectandum] Laudandum, id eſt, uidendum, ut una pars pulchra, alia deformis ſit, quod dedecet. ¶ Sumite materiam] Præcipit poëtis, ut eam materiã eligant, quæ uires eorum non excedat, id eſt, antequam materiam incipias ſcribere, uide ſi materiam quam aggrederis, poſſis implere. ¶ Verſate] Conſiderate. ¶ Cui lecta potenter erit res] Qui poſſibilia eliget, poſſibiliter implebit. Notandum potenter dictum, ſecundum quod poteſt. Id eſt, qui eligit materiam, quam poſſit implere, huic nec inuentio nec eloquentia deeſſe poteſt. ¶ Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo] Id eſt, diſpoſitio, quia reuera ordo manifeſtat omne, quod dicitur. Ordo lucidus, ἐπίθετον, quia ordo facit lucidam orationem.

PORPHYR. ¶ Aemilium circa ludum faber imus] Aemilij Lepidi ludus gladiatorius fuit, quod nunc Polycleti balneum eſt. Hìc demonſtrat ærarium fuiſſe fabrum imum, hoc eſt in angulo ludi tabernam habentem. Hoc autem præcepto. ¶ Sumite materiã ueſtris qui ſcribitis æquã] Præcipit eis, qui ſunt poëtæ, ut eam materiã eligent, qua poſſint placere. ¶ Cui lecta potenter erit res] Id eſt, qui legerit, id quod præſtare poſſit. Potenter figurauit ὡς δυνατῶς.

¶ ordinis

Ordinis hæc uirtus erit, et Venus, aut ego fallor
Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici,
Pleraq; differat, & præſens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi carminis autor.
In uerbis etiam tenuis cautusq; ſerendis
Dixeris egregie, notum ſi callida uerbum
Reddiderit iunctura nouum, ſi forte neceſſe eſt
Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis,
Continget, dabiturq; licentia ſumpta pudenter.
Et noua fictaq; nuper, habebũt uerba fidem, ſi
Græco fonte cadant parce detorta. Quid autem
Cæcilio, Plautoq; dabit Romanus, ademptum
Virgilio, Varioq;? ego cur acquirere pauca
Si poſſum inuideor? cũ lingua Catonis & Enni

ACRON. *Ordinis hæc*] *Ordo enim pulchram facit orationem. Docet quid ſit diſpoſitio.* ¶ *Virtus*] *Id eſt, ars, perfectio.* ¶ *Venus*] *Venuſtas, gratia.* ¶ *Aut ego fallor*] *Aut ego fallor, aut iſta eſt ars, quam docturus ſum, ut quædam dicat, quædam reſeruet in aliam partem, ut quæ debẽt dici, ſine dilatione dicantur: quæ non debent, pro tempore differantur.*

¶ *Iam nunc*] *Quæ debet dicere in præſenti.* ¶ *Iam nunc debentia dici*] *Quæ debet dicere in futuro.* ¶ *Pleraq; differat, & præſens in tempus omittat*] *Vt Virgil. in nono narrat in Italia iam poſito Aenea, quomodo fabricatæ ſunt naues, quibus de Ilio nauigauit Aeneas, cum in tertio non dicat.*

¶ *Hoc amet hoc ſpernat*] *Id eſt, hoc eligat, hoc prætermittat poeta, ut non omnia, quæ ueniunt illi in mentem, dicat.* ¶ *Promiſſi carminis auctor*] *Promiſſi magni. Vt Sergeſtum Aeneas promiſſo munere donat. Aut auctor promiſſi carminis, qui uult auctor fieri magni carminis, aut certè auctor, optimus poeta.* ¶ *In uerbis etiam tenuis*] *Si facienda ſunt tibi noua uerba, obſerua ut ea dicas, quæ placeant, & habeant autoritatem.* ¶ *Dixeris egregiè*] *Cum laude dices uerbũ uulgare: ſi illud bene compoſueris. Ariſtotelis libros quidam tranſtulit, ſed uolens transferre τὸ ὄν, cum non inueniret quomodo diceret, finxit ens, & laudẽ quæſiuit. Exponit de uerbis ueteribus, & nouis, quomodo poetica licentia fiant. Nam aliqua licet uulgaria ſint dicit tamen cum aliqua compoſitione poſſe ſplendeſcere. Egregiè etiam notum dices uerbum, ſi non ſit aſperum.* ¶ *Reddiderit iunctura nouum*] *Callida iunctura, id eſt, elegans & noua elocutio, & cohærens ſermo. Optimum enim dicendi genus eſt: ſi noua uerba opportunè & propriè ponantur.* ¶ *Si forte neceſſe eſt*] *Nouum uerbum bene facis, ſi fuerit neceßitas.* ¶ *Indicijs monſtrare recẽtibus*] *Proferre res nouas, id eſt, ne facias uerbum nouum, quando neceßitas non eſt. Mire autem dixit. Indicia enim animi, uerba ſunt. Indicijs ergo recentibus, rudi inuentione uerborum: quia indicia rerum uerba ſunt, ſecundũ philoſophos, qui aiunt, ἔλεγχον τῶν τρόπων εἶναι τὸν λόγον.* ¶ *Abdita rerum*] *Id eſt, res nouas.* ¶ *Cinctutis*] *Antiquè dixit, id eſt, militaribus uiris, & ad militiam paratis. Vnde per cõtrarium dixit poeta: Diſcinctos Mulciber Afros, id eſt, imbelles ad militiam.* ¶ *Non exaudita Cethegis*] *Non ante comperta, nondum cognita, pro eo quod eſt, antiquis incognita. Senſus eſt, ſi neceßitas fuerit uti uerbis recẽtibus, quæ non audierunt Cethegi, antiqui oratores, licet tibi uti, ſed moderatè, unde ait: Dabiturq; licentia ſumpta pudenter.* ¶ *Sumpta pudenter*] *Pudenter, id eſt, cum uerecundia, cum cauſa, id eſt, non nimia fingendi licentia. Si enim neceßitas fuerit, fingis cum laude: ſed ſine neßitate, rideris.* ¶ *Parce detorta*] *Verecundè & moderatè translata.* ¶ *Verba fidem*] *Noua uerba ficta, habebunt fidem, id eſt, probabuntur, ſi de Græcis translata fuerint non abſurdè. Vt quod Græci κύλικα dicunt, nos calicem.* ¶ *Quid autem Cæcilio Plautoq;*] *Quare negauerint Romani Virgilio & Vario, quod conceſſerunt antiquis poetis, id eſt, noua uerba facere? Et hoc dicit, non quod negauere, ſed quaſi cauſam quærens, quæ nam eſſet ratio, ſi uoluiſſent negare. Nam ſi hos prohibet*

nec illis licuiſſe demonſtrat. ¶ Virgilio, Varioq́;] Cecilius ante Virgilium & Varium fuit. Ideo dicit Virgilium & Varium nihil poſſe dicere, quod illi non dixiſſent. Ergo oportet illos quærere noua uerba. ¶ Si poſſum, inuideor] Si poſſum noua uerba bene facere, cur prohibeor? Quæ ex Græca lingua in Latinam fuerint deriuata, non cum ingenti licentia transferenda ſunt. Mire aũt dum de fingendis uerbis loqueretur, ſecundum græcos ipſe effinxit inuideor, id eſt, inuidiã patior. Inuideor enim negatur poſſe dici: aut inuideor, prohibeor. ¶ Cũ lingua Catonis & Enni] M. Portius, qui & Cenſorius dictus eſt, Cato & Ennius quod priores patres dixerunt, illi in ſuis carminibus poſuerunt, & ſuper hoc noua uerba inuenerunt.

PORPHYRION. ¶ Ordinis hæc uirtus erit, & uenus] Aut ego fallor. Loquitur nũc τοῦ τῆς ἐυταξίας, quo ordine ſeruandam à poetis uenerem, aut decorem carminis ſignificat.

¶ Dixeris egregie, notum ſi callida uerbum] Exponit nũc de uerbis ueteribus ac nouis, quo modo poëtica ſint. Nam licet aliqua uulgaria ſint, ait tamen illa, cum aliqua compoſitione ſplẽdeſcere. Verbi gratia: Curgulio ſordida uox eſt, ornatu accedente uulgaritas eius abſconditur, hoc modo: Populatq́; ingentem farris aceruum Curgulio. Curgulio apud Homerũ eſt qui faba libẽter ueſcitur. ¶ Si fortè neceſſe eſt Indicijs monſtrare recẽtibus] Quod ſi iam, inquit, ad rem aliquam explicandam uerba antiqua non ſufficerint, permittitur poetæ noua fingere: Indicia uerba appellauit, philoſophi enim dicũt indicandarũ rerum cauſa inuẽtas eſſe uoces. ¶ Fingere cinctutis nõ exaudita Cethegis] Omnes enim Cethegi morem ſeruauerũt eundem Romæ, inter cætera deſcriptam comam retulerunt. Nunquam enim tunica uſi ſunt, ideo cinctutos eos dixit, quoniam cinctum eſt genus tunicæ, infra pectus aptatæ. Eis ergo non exaudita uerba tanquam inſolita interciſa nemo dixit, Eſt autem inteſtinum puſillum, & deinde uerbi gratia, ſi: alapam cum uno digito imam ferimus auriculam. ¶ Et noua fictaq́; nuper habebunt uerba fidem, ſi Græco fonte cadãt] Et magis inquit, autoritatem mereri poſſunt noua uerba, ſi à Græco fuerint in Latinum deriuata. Transtulimus triclinium quod ante cœnaculum uocabamus, quia ibi cœnabatur: οἶνον uinum, & à cylice calicem, & à coccyce cuculum. ¶ Ego cur acquirere pauca ſi poſſum, inuideor] Cum Plauto Cecilioq́; permiſſum ſit uerba fingere, cur mihi non liceat latinum ampliare ſermonem, & nouí; uti uerbis? Inuideor poſuit, pro inuidetur mihi.

ACRON. ¶ Ditauerit] Locupletauerit, auxerit nouis uerbis. ¶ Signatum] Hoc tractum eſt à nummis. ¶ Præſente nota] Notamine præſentis temporis preter uetuſtatẽ. Verbi gratia: Fruitus ante dicebatur, modò fructus: antè punxit dicebatur, modò pupugit dicitur. Vel præſente nota, uerbo noviter inuento, ut hoc nomen inuentum eſt tempore principis illius. ¶ Producere] Ad notitiam hominũ deducere. ¶ Nomen] Nouum uerbum ex ueterum ſignificatione. ¶ Pronos mutantur in annos] Pronos, uolubiles, decliuos, & citò labentes, & inſtabiles: Nec aſpernẽtur noua uerba, comparatione nouorum foliorũ docet ea poſſe placere. In annos aũt per annos. ut ſiluarũ mutantur folia per annos pronos, & eſt Homerica cõparatio. ¶ Debemur morti] Argumentis probat perire omnia

Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit: licuit, ſemperq́; licebit,
Signatum præſente nota producere nomen.
Vt ſiluæ folijs pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita uerborum uetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modò nata, uigentq́;.
Debemur morti nos, noſtraq́; ſiue receptus
Terra Neptunus, claſſes Aquilonibus arcet,
Regis opus ſterilis'ue diu palus, aptaq́; remis
Vicinas urbes alit, & graue ſentit aratrum,
Seu curſum mutauit iniquum frugibus, amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt,

omnia,perire homines,perire uerba,ſiquidem recipitur in terram fluctus, & quæ ante terra arabatur,modò ſit locus nauibus. Si ergo mutatur natura maris & terræ,quantò magis debemus credere perire homines & uerba eorum. Perimus ergo nos & noſtra ſiquidem etiam natura ipſa mutatur. ubi terra in mare ducitur,paludes uertuntur in ſegetes,flumina ſuum mutant curſum. ¶ *Siue receptus Terra Neptunus*] *Mare in terrã recipitur. quando portus cõponitur.* ¶ Receptus aũt terra,*pro intra terrã* Claſſes Aquilonibus arcet] Ὑπαλλαγὴ. *pro claſſibus aquilones arcet,id eſt,tuetur,defendit,continet.* ¶ Regis opus] Nam regis opus eſt,*admittere terræ mare. paludes deriuatæ intra portus. Significat autem portum Lucrinum, & alios qui manu facti ſunt ab Auguſto, & alia regum opera.* Hoc eſt enim regium opus,*quod nullus facere niſi rex poteſt.* ¶ *Steriliſq; diu palus*] *Auguſtum dicit, qui ſiccauit Pontinam paludem. Diuus Auguſtus duas res diuinas fecit,nam Pontinam paludem ſiccauit,ut ad mare meatum habere cogeret,ut poſt & arari poſſet: & portum Lucrinum muniuit de quo Maro: An memorem portus,Lucrinoq; addita clauſtra, Atq; indignatum magnis ſtridoribus æquor; Iulia quà Ponto longe ſonat unda refuſo?* ¶ *Seu curſum mutauit*] ἀπὸ κοινοῦ, *ſiue generaliter,ut quidam accipere uolunt, quandò campos aptos agriculturæ liberant, auertentes flumina,quæ ſunt eis infeſta.* ¶ *Amnis*] Tiberim intelligimus. Hunc enim deriuauit Auguſtus,*qua nunc incedit,ante enim per* Velabrum *fluebat,* Vnde & Velabrum *dictũ, quod uelis tranſiretur.* ¶ *Doctus iter melius*] *Inductus meliori uia quæ non noceat ſcilicet*

¶ *Mortalia facta peribunt*] Ζεῦγμα *à ſuperioribus. Si mutauit curſum ſuũ fluuius,credas poſſe fieri item perire noſtra. Siquidẽ fluuius,qui nocebat frugibus, curſu ſuo mutatus eſt ad aliud iter,ne æſtate nocere poſſet.*

POR. ¶ *Debemur morti nos noſtraq;*] *Comprobat nunc morti uniuerſa eſſe deſtinatã etiam uerba interire cum opere hominum.* ¶ *Steriliſq; diu palus*] *Diuus Cæſar duas inſtituerat res facere: Portum Hoſtienſem munire Pontinã paludem quæ eſt in Campania,ad quadrageſimũ miliariũ emittere in mare. Hãc ergo ſignificat in hoc recepiſſe,ut iam aretur.* ¶ *Seu curſum mutauit iniquũ frugib. amnis Doctus iter melius*] *Tiberim intelligimus, hunc enim Agrippa deriuauit qua nunc uadit,antea per Velabrum fluebat.*

Necdum ſermonum ſtet honos;et gratia uiuax.
Multa renaſcentur,quæ iam cecidere, cadentq́;,
Quæ nũc ſunt in honore uocabula,ſi uolet uſus
Quẽ penes arbitriũ eſt,& uis,et norma loquẽdi.
 Res geſtæ regumq́;,ducumq́;, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero,mõſtrauit Homerus
 Verſibus impariter iũctis querimonia primũ,
Poſt etiam incluſa eſt uoti ſententia compos.
Quis tamen exiguos Elegos emiſerit author
Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.
 Archilochum proprio rabies armauit Iambo.
Hunc ſocci cepere pedem, grandeſq́; cothurni,
Alternis aptum ſermonibus,& populareis
Vincentem ſtrepitus,& natum rebus agendis.

ACR. ¶ *Nedum ſermonũ ſtet honos*] *Id eſt,ſi hæc omnia mutantur,uerborũ genera perẽnis manere quomodo poteſt?* ¶ *Honos*] *Pulchritudo?* ¶ *Viuax*] *Perpetua.* ¶ *Multa renaſcentur*] *Vocabula ſcilicet,cõmercio ſermonũ.* ¶ *Quæ iam cecidere*] *Id eſt, quæ ſunt ſublata de uſu* ¶ *Si uolet uſus*] *Id eſt,conſuetudo ſiue ratio loquendi. Ratio enim uſu & conſuetudine uincitur. Vſus enim facit autoritatẽ, interdũ & conſuetudo uincit regulã. Modiorum dicimus ſecundũ regulam: ſed frequẽter Cicero modiũm pro modiorũ,et liberũm pro liberorũ,hoc uſu dicitur.* ¶ *Quẽ penes*] *Cõuerſio eſt,id eſt,penes quẽ,id eſt,apud quẽ arbitriũ et iudiciũ in poteſtate uſus eſt, id eſt,ſermo & uis loquẽdi.* ¶ *Res geſtæ*] *Docet quomodo ſingulæ res,& quib. metris ſcribendæ ſunt.* ¶ *Numero*] *Metro,ut Numeros memini,ſi uerba tenerem.* ¶ *Verſibus impa-*

riter iunctis] Elegiacum ſignificat, quia elegiacũ metrũ minus habet ſyllabarum, q̃ Heroicus uerſus qui præcedit. Elegiacum metrum conſtat ex pentemimeri, id eſt, ex duobus dactylis & ſyllaba, quis tamen inuenerit elegiacum incertũ eſt. Vel uerſibus impariter iunctis, id eſt, altero metro. Vnus enim hexameter uerſus eſt, alter pentameter. Hoc, inquit, metro primo triſtia, pòſt etiam cœpere læta deſcribi. ¶ Poſt etiã incluſa eſt] Res triſtes & lugubres primo elegiaco carmine ſcribebãtur, poſt etiã proſperæ & lætæ. ¶ Exiguos elegos] Exiguos cõparatione heroici. ¶ Archilochũ proprio rabies armauit Iambo] Iambicũ metrum primũ Archilochus inuenit quo uſus eſt, in Lycambem, quẽ perſecutus eſt, quod ei Neobulen deſponſatã iam filiam denegauit, in tantum ut Lycambes iambos uoluerit morte uitare, nam ad laqueũ confugit. ¶ Hũc ſocci cepere pedem] Soccis Comœdiã intelligimus, cothurnis tragœdiam. ¶ Grandeſq́; cothurni] Magnæ laudes clamantiũ exceperunt hunc pedẽ, aut grãdes cothurni Tragœdiæ. Ideo aũt in dubio poſuimus, quia difficile hoc metro tragœdiographi utuntur. Nam ſpondaico pœnè metro ſemper uidẽtur ſcribere. ¶ Alternis aptum ſermonibus] Illi & illi, id eſt, comœdiæ & tragœdiæ, aut perſonarũ reſponſionibus, aut tantũ comœdiæ, quia in comœdia multæ perſonæ inuicẽ ſibi ſuccedunt. ¶ Et populares Vincentem ſtrepitus] Altius ſonantem in ſcæna, q̃ clamor populi. Tales enim ſtrepitus excitat iſte pes, ut uincat etiã populi clamores, quia iambus uincit clamores ſpectantium, hoc eſt, plus meretur laudari, quàm laudetur. ¶ Et natum] Id eſt, inuentũ more hominum dixit, Natum pedem, propter Comœdiam. ¶ Rebus agendis] Tragœdijs & Comœdijs.

POR. ¶ Cadentq́;, Quæ nũc ſunt in honore uocabula, ſi uolet uſus] Hoc eſt ratio loquẽdi. Vſus enim nihil aliud eſt, q̃ regula ſermonis latini. ¶ Res geſtæ] Incipit nunc loqui de omnibus metris, de elegiaco & iambico. ¶ Verſibus impariter iunctis] Imparibus. Nam hexametro priore, ſequenti pentametro ſcribuntur. ¶ Archilochũ] Primus Archilochus iambos ſcripſit in Lycamben, generũ ſuum. ¶ Hunc ſocci cepere pedem grandeſq́; cothurni] Quomodo comœdiæ & tragœdiæ ornantur eo numero, qui iambicus appellatur. Nam hoc diſtat iambicus à iambo, quòd iambus ex iambis conſtat, & maledictis armatur. Iambicus autem metro magis, quàm ratione ſimilis eſt iambo. ¶ Alternis aptũ ſermonibus] Nihil enim poeta in tragœdia dicit, ſed plures perſonæ. Itaq; Heroicum Heroum ſolet res referre: quid actum ſit tragœdia agit. ¶ Et populares uincentem ſtrepitus] Ipſum altius in ſcæna ſonantem, quàm populi clamor eſt.

Muſa dedit fidibus diuos, pueroſq́; deorum,
Et pugilem uictorẽ, & equũ certamine primum,
Et iuuenum curas, & libera uina referre.
Deſcriptas ſeruare uices, operumq́; colores
Cur ego, ſi nequeo, ignoroq́; poëta ſalutor?
Cur neſcire pudens prauè, quàm diſcere malo?
Verſus exponi Tragicis res Comica non uult.
Indignatur item priuatis, ac prope ſocco
Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ.
Singula quæq; loco teneant ſortita decenter.
Interdum tamen & uocem Comœdia tollit,
Iratuſq; Chremes tumido delitigat ore.
Et Tragicus plerunq; dolet ſermone pedeſtri.

ACR. ¶ Muſa dedit fidib.] Lyrico carmine laudari deos, et heroas, olympiacos. ¶ Pueroſq́; deorum] Filios deorũ, more Græco. Vel pueros deorũ appellat heroas. ¶ Et pugilẽ uictorem] ὀλυμπιονίκην, ut Pollucẽ. ¶ Et equum certamine primum, id eſt, Caſtorem. Licet alij dicant Pindarũ & Amphimum, qui ante omnes ad palmã uenerunt. ¶ Et iuuenũ curas] Amores. ¶ Et libera uina] Cõuiuia, & liberas cõmeſſationes, quia liberius faciunt uina homines loqui, ut Anacreon. ¶ Deſcriptas ſeruare uices] Diſpoſitum ordinem per ſpecies & expoſitas uarietates, ſi neſcio perſequi ac non poſſum, quare appellor poëta? id eſt, ſi ea, quæ præcepi, neſcio ſeruare, ut meis carminibus inſerã pulchras res

uiciſſim ad decorandū opus cur poeta appellor? ¶ Operumq́; colores] Varietates, οἰκονομίαν. ¶ Poeta ſalutor] Hoc ſecundū Græcos qui nomine officij ſalutant, χαῖρε ποιητὴς. ¶ Cur neſcire pudens praue] Ordo eſt: Cur praue pudens, malo neſcire, q̄ diſcere? quare praue magis nolo diſcere, q̄ turpiter ignorare? Pudens præpoſtere erubeſcens pudens praue eſt, qui [illegible] uel erubeſcit. Si neſcio, quare magis erubeſco diſcere? Si neſcis, non turpiter diſcis: ſed ſi interrogatus [illegible] niter neſcis ſi tacueris. Nam praue uerecūdus eſt ille, qui erubeſcit diſcere, quod ſibi commodū eſt. [illegible] dā doctrinæ, quæ duplici ſcientia concipiuntur. Verſum facere diſcis, ſi audieris ſex pedib. conſtar[illegible] metrū, dactylo & ſpondeo. Ecce habes ueram peritiā. Debes etiam alterā percip[illegible] trū ſiue heroicum quomodo fiat ſpōdeus, & quomodo dactylus. O' Horati, ſi dediſti præcepta quare neſcis? Sciās poſſum ſcire quidē, uerbi gratia, quia Iābico metro comœdia ſcribitur, ſed quomodo fiat iambicus, neſcio. ¶ Verſibus exponi Tragicis] Aut ſpondaicis, aut altis ſenſibus, et uerbis. Et hoc exequitur, quod ſuperius præmiſerat, Deſcriptas ſeruare uices. ¶ Res comica nō uult] Res inquit, parua & Comica nō debet alte tractari & difficulter, ut tragica. Tragœdia enim alto ſtylo deſcribi, Comica uerò humili gaudet. ¶ Priuatis] Cōmunibus, iacentibus, quaſi enim priuata ſunt uerba, quib. utuntur, hi q̄ proſa oratione dicūt. ¶ Ac propè ſocco] Soccis comœdiā intelligimus, Cothurnis tragœdiā. ¶ Dignis carminib.] Humilib. uerbis. Tragœdia enim altos ſortita eſt ſenſus & uerba, Comœdia uerò humiles. ¶ Narrari cœna Thyeſtæ] Humilib. uerbis tragœdia exponi nō uult, & cōmunibus ſenſibus, id eſt, comico ſtylo. ¶ Singula quæq; locū teneant ſortita decenter] Vnaquæq; res quomodo decenter inuenerit ſibi locum, ita teneat. ¶ Interdū tamen & uocem comœdia tollit] Vt Terent. O' cœlū, ô terra, ô maria Neptuni: Item: Proh ſumme Iupiter. ¶ Iratuſq́; Chremes] Comœdia de Chremete. ¶ Delitigat] Id eſt, ualde litigat. ¶ Tumido ore] Elato ſermone. ¶ Et tragicus plerūq; dolet] Quia tragœdia ſemper dolores exponit. ¶ Sermone pedeſtri] Humili communi.

POR. ¶ Muſa dedit fidib. diuos pueroſq́; deorū] Nunc de Lyrico carmine loquitur, quo metro ſcribuntur, aut Heroum laudes, aut Olimpionicarū. Pueros aūt deorum Heroas dicit. ¶ Et iuuenū curas] Hoc eſt amores, quos Lyrici celebrāt. ¶ Et libera uina referre] Qualia ſunt Anacreōtis carmina. ¶ Deſcriptas ſeruare uices] Hoc eſt, ordinē poſitū p ſpecies ſignorū. quare poeta dicitur. ¶ Cur neſcire pudēs praue, q̄ diſcere malo] Huius uerſus ſenſus talis eſt: Cur malo neſcire praue pudēs: id eſt, erubeſcēs, ne uidear ignoraſſe, q̄ malo diſcere? ¶ Indignatur itē priuatis] Hoc eſt humilib. uerbis tragœdiā impleri. ¶ Et tragic9 plerūq; dolet ſermone pedeſtri] Exigit ſæpe tragœdia ut pedeſtrib. ſcribatur uerbis cū Teleph9 et Pele9 exules regio habitu mutato loquātur. Neq; enim debet in humili habitu auxiliū petēs, regaliter loqui.

Telephus & Peleus, cū pauper & exul uterq;
Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba
Sin curat cor ſpectantis tetigiſſe querela.
Nō ſatis eſt pulchra eſſe poēmata, dulcia ſunto,
Et quocunq; uolent, animum auditoris agunto,
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adſunt
Humani uultus. Si uis me flere, dolendum eſt
Primum ipſi tibi, tunc tua me infortunia lædent.

ACR. ¶ Telephus, & Peleus] Hi ambo diuites fuerunt, et omnib. ſuis bonis conſumptis ad tantā inopiam deuenerūt, ut exules facti mēdicando ſibi undecunq; uictū conquirerēt. Mēdicantes aūt nō humiliter, ſed proterue & quaſi imperādo petebant. Miſce fer nobis panem. Aliter. Hi quondā diuites fuerūt & loqui grandia uerba & tumida ſemper conſueuerūt, tandē inopia cōpellente exules facti ſunt, & mendicantes. Ideo alta & ſeuera uerba, quib. uſi fuerant, dimiſerunt, & humilib. uerbis & blandis animos ſpectantiū mulcere cœperūt. Ideo dixit: Et tragicus plerunq; dolet ſermone pedeſtri. Telephus ab Achille uulneratus et curatus eſt: Peleus dicitur occidiſſe matrē

ſuã aut Phocũ, fratrẽ, ob hanc cauſam exul factus eſt à ciuib. ſuis. ¶ Exul uterq;] Aut quia uagabatur paßim dolore perculſus. Aut exul, id eſt, triſtis. ¶ Proijcit ampullas] Id eſt, irata uerba & ſuperba. Adhuc enim ampullas uocamus, quaſi inflata uaſa. Proijcit ampullas, id eſt, omittit orationẽ tumidã et inflatã. Cùm enim reges eſſent, et in ærũnis uerſarẽtur altè loqui nõ poterãt, ſummis calamitatib. merſi. ¶ Et ſeſquipedalia uerba [illegible] uerba, proprie ſeſquipedem habentia. Vterq; aũt magna [illegible] uerba proijcit, & utuntur cõmunibus ut exul. ¶ Si curat cor ſpectanti[illegible] [illegible] querela] Si id agit ut ſpectatorẽ flere cogat, hic uer ſus & ſequenti[illegible] [illegible]g. poteſt. Si me uult flectere ad miſericordiã, deponat elata uerba. Cor [illegible] [illegible]entis tangimus. quando idonea uerba dolore proferimus, id eſt, iſtæ perſonæ proijciunt elata uerba, ſi uolunt auditores ad miſericordiã flectere. ¶ Non ſatis eſt pulchra eſſe poëmata] Sunt quædã poemata per œconomiã compoſita, & probata uerba habẽtia, ſed interdum uenuſtate carent. Habeant ergo hæc quæ ſunt probata, etiam uenuſtatem, & quocumque uolunt auditorẽ, ſiue ad miſericordiã ſiue ad indignationẽ trahant. ¶ Vt ridentib. arrident] Id eſt, affectus omnes in animis noſtris habemus ex natura, & ſinguli mouentur cũ imagines ſuas uiderint in alijs. ¶ Flentibus adſunt] Præſto ſunt, quia flent & ipſi.

¶ POR. ¶ Proijcit ampullas] Hoc à Callimacho ſuſtulit qđ dixit. ¶ Si curat cor] Hoc eſt, ſi id agit, ut attentè ſpectantẽ flere cogat. ¶ Dulcia ſunto] Nunc quaſi legem ponit, & præcipit. Sunto enim agunto, ſint & agãt ſignificat, ſed leges antiquæ his feræ plenæ ſunt quæ dicuntur ſignificanter, uerbis. ¶ Si uis me flere dolendũ eſt] Hoc Demoſthenicum eſt. Nam cum ad illũ is, qui uapulauerat acceßiſſet, peteretq; ſummißè, ut cauſam ſuam ageret, cõ quòd ceſus eſſet, negauit ſe facturum, quia ille non uapulaſſet. Illo affirmante factum eſſe, eiq; ſuperuacuas dicente eius querelas, tunc tertio, cùm indignari uideret, & toto affirmante cũ lachrymis affectu, dixit, nunc ſe illi credere, capiebat enim dicendi impetum ex iraſcente.

¶ Tũc tua me infortunia lædent] Id eſt, tunc tuæ me calamitates mouebũt. Infortunia quæ græci ἀτυχήματα uocant.

Telephe uel Peleû, male ſi mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. Triſtia mœſtum
Vultum uerba decent, iratum plena minarum,
Ludentem laſciua, ſeuerum ſeria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarũ habitum, iuuat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit.
Poſt effert animi motus interprete lingua,
Si dicentis erunt fortunis abſona dicta,
Romani tollent equites, peditesq; cachinnum.

ACRON. ¶ Male ſi mandata loquêris] Quaſi mandata. nõ quaſi tua, ſed ſecus, quàm aut dolor mandat aut lætitia. ¶ Aut dormitabo] Hoc grauius eſt q̃ ridebo. Alterutrũ enim faciunt auditores, ſi ſine affectu ſit dictio. ¶ Triſtia mœſtum] Non ſolum ad perſonarũ dignitatem, ſed etiã ad conditionem, ætatemq;, aptanda ſunt uerba & unicuiq; perſonæ quod eſt propriũ, debet ſeruari. ¶ Laſciua] Delicata & mollia. ¶ Seria] Grauia, neceſſaria aſpera. ¶ Format enim natura] Senſus eſt: Poeta debet formare in ſe perſonam aptam his rebus natura quippe delectat, cum delicata uidemus. Natura enim iraſcimur delectamur, miſeremur, quia ſubſtãtiæ harum rerum ſunt formatæ in animis noſtris à natura. unde illud Ciceronis, Ardeat orator, ſi uult iudicem incendere.

¶ Poſt effert animi motus interprete lingua] Id eſt, extollit, ſublimat, id eſt natura quæ me deiicit rerum miſeratione, extollit proſperitate, & modò deducit ad humanitatem, modò extollit ad iracundiam. ¶ Si dicentis erunt fortunis abſona dicta] Si non conueniunt uerba loquentis fortunæ, ridebunt Romani.

PORPHYRION. ¶ Romani tollent equites, peditesq; cachinnũ] Ridebit equeſter ordo & plebeius. Cachinnum aũt eſt uerbum ſecundum ὀνοματοποιΐαν fictũ à ſono riſus.

Intererit

Intererit multum, diuus'ne loquatur, an Heros,
Maturus'ne ſenex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an ſedula nutrix,
Mercator'ne uagus, cultor'ne uirentis agelli,
Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritꝰ, an Argis
Aut famã ſequere, aut ſibi conuenientia finge
Scriptor honoratum ſi fortè reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer
Iura neget ſibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox inuictaq́;, flebilis Inò,
Perfidus Ixion, Iò uaga, triſtis Oreſtes.
Si quid inexpertum ſcenæ cõmittis, & audes
Perſonam formare nouam, ſeruetur ad imum,
Qualis ab incepto proceſſerit, & ſibi conſtet.
Difficile eſt propriè communia dicere, tuq́;
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm ſi proferres ignota indictaq́; primus.

ACR. ¶ *Intererit multum*] *In perſonis formandis dicit, nõ ſolũ ad perſonarũ dignitatem, ſed etiã ad conditionẽ & ætatẽ aptanda eſſe uerba.* ¶ *Diuus'ne loquatur an Heros*] *Vnicuiq; perſonæ ꝓprius actus aptandus eſt.* ¶ *Sedula*] *Studioſa officioſa, ad obtemperandũ parata.*

¶ *Vagus*] *Qui paßim nauigat ut: Impiger extremos currit mercator ad Indos.* ¶ *Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis*] *Nam Colchus, nõ niſi ſæuus inducendus eſt. Aßyrius, aſtutus, & callidus, et diuitijs affluens. Nec inducas Argis natum timidũ, aut Thebis facias peritum. nam Thebani infelices ſunt, Argiui uictores atq; felices.* ¶ *Aut famã ſequere, aut ſibi conueniẽtia finge*] *Omnis poëta aut certã hiſtoriam tangit, aut fingit. Si ergo certam ſcribis, famã ſequere: aut ſi fingis, habeat artẽ & ueriſimilitudinẽ figmentũ tuum.* ¶ *Si fortè reponis Achillem*] *Si ſcriptis tuis recondis, & quaſi iterum reducis, ac reddis uiuum carmine tuo. Vel etiam reponis, ſcribis, aut transfers, quod alij dixerunt de ipſo. Apud commentatorem ſic inueni relatum. Apud antiquos tragœdiarum comœdiarumq́; ſcriptores cùm primum in ſcenam prodirent, fauorabiliter excipiebantur, etiamſi malè agerent, ut illorum ad ſcribendum iterum allicerentur animi, & pretore cogente totam neceſſe erat peragi fabulã. Si uerò iterum malè egiſſent, incipiebãt derideri: & ideo dixit reponis, quaſi iterũ profers. Alij ſic exponunt: Poni dicitur agi uel ſcribi, Reponis igitur itidem ſcribis. Si ergo Achillem quo ſemel Homerus ſcripſit, uelis ſcribere, talem debes facere, qualem Homerus oſtendit. Aut reponis, ad imitationem Homeri deſcribis.* ¶ *Impiger*] *Velox, ſit in tuo carmine, ut miles: qualis ab Homero inducitur, talis à te ſcribatur.* ¶ *Acer*] *Superbus & contemptor.* ¶ *Iura neget ſibi nata*] *Neget ſe legib. cõſtringi, ſine lege omnia faciat, & ſic eum ſcribe, ut nõ curet de lege, præ potentia ſua, nõ propter ignorantiã.* ¶ *Nihil nõ arroget armis*] *Nihil ſit quod nõ ſperet perpetrari per arma, quantũ ad ſe ſpectet. Quia unuſquiſq; fiduciam ſuam priuatã credit, nõ æſtimans eſſe cõmunem: Vt ſit præſumptor, ut habeat fiduciã uincẽdi, ut omnia armis deuindicet.* ¶ *Sit Medea ferox, inuictaq́;*] *Medea, dum alij in ſua haberent hoſpitium, dumq́; nil charius haberet, filios ſuos ad comedendum appoſuit, ideo ferox & crudelis eſt. Inuicta autem peruicax.* ¶ *Flebilis Ino*] *Propter amißionem filiorum. Athamas enim maritus eius unum perſecutus, occidit: alterum dum ſequitur, fecit in mare deſilire, quorum mater luget interitum. Alij ſic, Ino uxor Athamantis dementis fuit, quæ furorem mariti fugiens, ſe præcipitauit in mare cum filio, & ipſa dicta eſt Leucothea, & filius eius Palæmon, qui Melicertes antea dicebatur.* ¶ *Perfidus Ixion*] *Moris erat apud antiquos, ut ante ductas uxores nuptialia munera ultro generi ſoceris darent. Ixion ergo cum filiam Epenei accepiſſet uxorem, & dotem daret inuitus, ſcrobem fecit ingentem, quam igne repleuit, ac ſummam leuiter cinere contexit. In hac ſocerum, quem ſimulans ad cœnam inuitauerat, merſit, ac ſic paſſus eſt illum uiuum exuri, ob hoc perfidus dictus eſt. Siue dum con*

nina Iouis eſſet, Iunonem de ſtupro temulẽtus auſus eſt appellare. Alij dicunt, quòd ideo per fidus dictus ſit, quia concedente Ioue cum Iunone concubuit, & poſtea patefecit. ¶ Io uaga] *Quòd ſecreta ſibi mutata in uaccam, commẽdata publicauit.* ¶ Triſtis Oreſtes] *Propter conſcientiã, quia matrẽ deuens interfecit.* ¶ Si quid inexpertũ] *Nouũ. Si quid, inquit, probatũ uis recitare, & nouũ poëma ſcribens nouã perſonã fingere caue ut ſit conſtans uſq; ad extremũ.* ¶ Nouam perſonã] *Nouam materiã.* ¶ Et ſibi conſtet] *In ſe finiatur materia, nec aliud tranſeat.* ¶ Difficile eſt] *Satis difficile eſt dicere cõmunia uerba, ita ut auditor cogitet eſſe propria dicẽtis.* ¶ Propria cõmunia dicere] *Id eſt, dicere intacta. Nam quãdo intactũ eſt aliquid, cõmune eſt: cum ſemel dictũ ab aliquo, fit propriũ. Item cõmunia, id eſt, non ante dicta quia ſi quid dictũ ante ſit, eſt propriũ: quod ſi quid dixeris, iam tuũ eſt propriũ. Cõmunia aũt dixit, quia quamdiu à nullo ſunt acta uel dicta, ſingulis æquè patent ad dicendũ. Verbi gratia, quemadmodũ domus uel ager ſine domino cõmunis eſt: occupatis uerò iam pro prius fit, ita & res à nullo dicta, eſt cõmunis.* Tuq; Rectius Iliacum carmen] *Hoc interrogatiuè. At enim dicunt difficile eſt communia proprijs explicare uerbis. Sed tu melius dices uſitata, ex fabulis, neq; ſolum facilius, ſed honeſtius.* ¶ Deducis in actus] *Comœdiam aut Tragœdiam ſcribens. Tutius dicuntur uſitata, quàm ignota.*

POR. ¶ *Intererit multum Dauus'ne loquatur an Heros*] *Hoc eſt, unicuiq; perſonæ actus proprius aptandus eſt. Tanquam apud Menandrum ſeruus inducitur liber loquens. Hoc ille indulgenter & inconſultò, ut omnia domino ſimpliciter fateatur. Itaq; aliquo modo illum excuſat.* ¶ *Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge*] *Hoc alud præceptum eſt. Nam poeta ſcripturus, aut ſecundum hominum conſenſum debet aliquid deſcribere: aut ſi hiſtoriam, tanquam tritam, non uult attingere, debet conuenienter notam inducere.* ¶ *Scriptor honoratum ſi forte reponis Achillem*] *Apud antiquos Tragœdiarum Comœdiarumq; ſcriptores, cùm primùm in ſcenam prodirent, fauorabiliter accipiebantur etiamſi male agerent ut illorum ad ſcribendum iterum allicerentur animi, prætore cogẽte totam neceſſe erat peragi fabulam. Sin uerò iterum malè egiſſent, incipiebant derideri. Ideo dixit Reponis, quaſi iterum profers.* ¶ Perfidus Ixion] *Moris erat apud antiquos, ut ducturi uxores nuptialia munera & dotem, ultrò ſoceris darent. Ixion ergo cùm Eponei filiam accepiſſet uxorem & dotem daret inuitus, ſcrobem fecit ingentem, quam igne repleuit, & in ſummo leuiter cinere contexit, in hanc Eponea, quem ſimulans ad cœnam inuitauerat, merſit, ac ſic paſſus eſt uiuum illum exuri, ob hoc perfidus dictus eſt Ixion.* ¶ *Difficile eſt propriè communia dicere*] *Alind catholicum, & quaſi interrogans. At enim, inquiunt, difficile eſt communes res proprijs explicare uerbis?*

Publica materies priuati iuris erit, ſi
Nec circa uilem, patulumq; moraberis orbem.
Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus
Interpres nec deſilies imitator in arctum,
Vnde pedẽ proferre pudor uetet, aut operis lex
Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim:
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?
Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

ACRON. ¶ Publica materies] *Docet quomodo aggrediatur aliquis carmen, iam ab aliquo ſcriptũ. Materia iam dicta, ab aliquo deſcripta. Senſus eſt: Nota, inquit, materia, nunc uidebitur quaſi propria uniuſcuiuſq; eſſe, ſi nouo & non uſitato genere elocutionis ornetur. Id etiam dicit Materies publica priuati iuris erit, ſi eam cum arte fueris interpretatus, ſi non eam totam uelis perſequi, & ſingula communi fide imitari, nam quædam prætermittere debes. Et poetica licentia, pro materia, materies dixit,*

dixit,materies enim lignum eſt.Publica materies eſt,ut bellum Troianum proprie tuum fiat, & quaſi à te inuentum,ſi non uiliſſimis uerbis explicetur. ¶ Priuatis iuris erit] Fiet quaſi tua. ¶ Si non circa uilem] Si non feceris carmen tuum ſpacioſum & amplũ ex alieno ſenſu,licet enim quędam ſumere,& non multa. ¶ Vilem] Id eſt, uacuum,inanem,quia uilem te facit totus orbis ad finem ductus,id eſt, totum carmen tota materia . Poëma tuum uilem te facit ſi uolueris totũ orbem circumire,id eſt,ſi totum poëma mutare uolueris alienum. ¶ Patulumq;] Qui tibi patet ad dicendũ.Id eſt, ſi non in iiſdem uerbis ſenſibusq; uerſeris,qui ab alijs dicta ſunt,ac magis interpres fias,quàm uerus dictor. ¶ Orbem] Cyclon dicit,orbem nanq; κύκλον dicunt Græci ¶ Nec uerbum uerbo curabis reddere] Id eſt,noli curare ſingula uerba interpretari,ne facias poëma tuum uile,interdum enim inueniuntur quæ in latinitatẽ conuerti non poſſunt.Ideo nõ debes perſequi omnia, quia ſunt quæ implere non poſſis,aut quæ conuerſa in latinum placere non poſſint.Senſus eſt: Si quid transfers,non erit inquit,fideliter interpretandũ, id eſt,uerbum ex uerbo,nec in has anguſtias deſcendendũ. ¶ Nec deſilies imitator in arctũ] Id eſt,noli aggredi locum difficilem,unde te explicare nõ poteris,nec te imitatione ſiue æmulatione obſtringas,ut procedere uel progredi longius erubeſcas.Nam pudor uetat nos à maioribus incipere, & in exiguũ deſinere,quia pudendũ eſt inchoatã deſerere. ¶ Aut operis lex] Operis lex eſt,ut cœpta perficiantur. ¶ Nec ſi incipies,ut ſcriptor Cyclicus olim] Aliud præceptũ, & hoc eſt quod præcepit:Noli à grauib.et ab elatis uerbis incipere.Nam omnis poeta debet paulatim creſcere.Cyclicus poeta eſt,qui ordinem uariare neſcit,uel qui carmina ſua circumfert,quaſi circumforaneus.Aut nomen proprium Cyclicus, & ſignificat Antimachum poëtam. Aliter Cyclici dicuntur. qui circum ciuitates eunt recitantes. ¶ Fortunam Priami cantabo] Inquit ille Antimachus . ¶ Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu] Id eſt,hoc cothurno . Quid dignum tanto proœmio & tanto ore poſſit afferre? ¶ Parturient montes] Qui à maioribus partibus incipit, & in proceſſu uileſcit, dignus eſt riſu.

PORPHYRION. ¶ Si non circa uilem,patulumq; moraberis orbem] In eos dicit qui ad finem Iliada Homeri ſcripſerunt.Ideò & patulum orbem dixit. ¶ Nec uerbo uerbum curabis reddere fidus Interpres] Hoc eſt,ſi non quæſieris,ut ad uerbum commutes, nec exprimas carmen ſed magis ſenſus,alioquin ſi quid tranſtuleris; & puſillum erit, & ineptum. ¶ Parturient montes,naſcetur ridiculus mus] Græcum hoc uerbum eſt:ὤδινεν οὖρος,εἶτα μῦν ἀπέτεκεν.

Quantò rectius hic qui nil molitur ineptè:
Dic mihi Muſa uirũ,captæ poſt tempora Troię,
Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.
Non fumum ex fulgore,ſed ex fumo dare lucem
Cogitat,ut ſpecioſa dehinc miracula promat,
Antiphatẽ,Scyllãq; et cũ Cyclope Charybdim,
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
Semper ad euentum feſtinat,& in medias res
Non ſecus ac notas auditorem rapit,& quæ
Deſperat tractata niteſcere poſſe,relinquit.

ACRON. ¶ Quanto rectius hic] Homerus, qui nihil incipit ineptè. ¶ Molitur] Conatur ſcribere. ¶ Non fumum ex fulgore] Fumum ex fulgore facere dicuntur hi, qui à maiori incipiunt. ¶ Antiphatem] Lami filium dicit,qui Formiarum oppidum condidit. Læſtrygones ſunt dicti ſæui homines, ex quibus fuit Antiphates.Dicit autem ipſos Læſtrygones,ad quos Vlyſſes delatus eſt qui humana carne ueſcebatur.

¶ Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri] Meleager & Tydeus fratres fuerũt. Antimachus poëta reditũ Diomedis narrans, ab exordio cœpit primæ originis,id eſt,ab interitu

Meleagri

Meleag i. Hic uerò præcipit longo proœmio non utendum eſſe. ¶ Superfluum ita q; uitium declinans, Maro ita inchoauit: Vix è conſpectu Siculæ telluris, in altum Vela dabant læti.

¶ Nec gemino bellũ Troianum]. Id eſt, à Caſtore & Polluce. Gemino aũt utriuſq; ſexus, aut magno, aut pro trigemino. Id eſt, nec Troianum bellum cœpit ab ouo, ex quo geniti ſunt Caſtor et Pollux. Et eſt ὑπαλλαγή, gemino principio: uel à gemino ouo, quia Pollux quidem erat filius Iouis & Ledæ. Caſtor uerò Tyndari & Ledæ. ¶ Ab ouo] A natiuitate geminorum Pollucis & Caſtoris. Qui ouo nati creduntur ab Ioue, qui in forma cygni compreßit matrem eorum. Bonus poëta, inquit, qui uult deſcribere reditum Diomedis principis Græcorum à Troia in Græciam, non ex eo tempore incipit narrare facta eius, quo redijt uictor interfecto gigante Meleagro, ſed potius ab incendio Troiæ. Similiter qui bellum Troianum narrat, exilio tempore non incipit, quo Iupiter ſub ſpecie cygni cum Leda Helenæ matre concubuit. Sed quo Paris Helenam rapuit. ¶ Semper ad euentum] Ita apertè principia dicit, ut ex ijs facile exitus cognoſcantur. Ad euentũ, id eſt, ad id, unde ordiendũ eſt, quod Græci dicunt, πρὸς τὸ προκείμενον: aut ſemper ad finẽ feſtinat, id eſt, odit lõga proœmia. ¶ Feſtinat] Cogitãs faſtidium lectoris ad exitum operis properat. Ideoq; non eſt longius ab origine inchoandum. Sic Ilias Homerica à precib. Chryſæ ſacerdotis incipit, & Odyſſea à concilio Deorũ. ¶ Et in medias res] Abducit poeta bonus auditorẽ ſuum, quaſi ad nota, hoc eſt, ita à medietate incipit, quaſi ſuperiora nota ſint. ¶ Et quæ deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit] Id eſt, bonus poeta relinqt ea quæ placere nõ poſſunt, hoc eſt, præterit ea quæ in tractatu ingrata ſunt.

PORPHYRION. ¶ Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri] Antimachus fuit Cylicus poeta. Hic aggreſſus eſt materiam, quam ſic extendit, ut uiginti quatuor uolumina impleuerit antequam ſeptem duces uſq; ad Thebas perduceret.

Atq; ita mentitur, ſic ueris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.
Tu quid ego, & populus mecũ deſideret, audi;
Si plauſoris eges aulæa manentis, & uſq;
Seſſuri, donec cantor, uos plaudite, dicat,
Aetatis cuiuſq; notandi ſunt tibi mores
Mobilibusq; decor naturis dandus, & annis.
Reddere qui uoces iam ſcit puer, & pede certo
Signat humũ, geſtit paribus colludere, & iram
Colligit ac ponit temere, & mutatur in horas.

ACR. ¶ Atq; ita mentitur] Vt omnia cõgrua uideãtur. Docet quẽadmodũ falſa cõfingas. Nec ad uituperationẽ Homeri refert, nec enim ueritatẽ poetæ pollicẽtur, ſed diſcrepantiã in eo quod fingunt uitare debent. ¶ Sic ueris falſa remiſcet] Pro cõmiſcet, mutata præpoſitione, ut: Vteroq; recuſſo, pro cõcuſſo, et apud poetã: Sin ueris falſa remiſces, pro cõmiſces. ¶ Quid ego & populus mecũ deſideret] Id eſt, quid libẽter audiant omnes percipe ô ſcriptor. Id eſt, qđ quiſq; uſq; eò expectet, donec tollantur aulæa ad finẽ peractæ Comœdiæ. Si uis, inquit, expectare populũ uſq; ad finẽ fabulæ tuæ, donec dicat actor. Vos ualete & plaudite. Et ſi uis, inquit, expectare plauſorẽ, donec tollantur aulæa, mores, uniuſcuiuſq; ætatis obſerua. ¶ Plauſoris] Fautoris. Legitur & Ploſoris, nã et plodere ueteres, & plaudere dicebant, ut: Claudere & cludere. ¶ Aulæa] Qui ludos dabant aulæa ſuſpendebãt, quæ in fine ludorũ deponebãtur. Aulæa aũt dicta eò quòd in aula Attali regis deuicto eo inuenta ſunt. ¶ Manẽtis] Expectantis. ¶ Donec cantor] Id eſt, actor, id eſt, donec finita fabula tollantur aulæa. Cantorẽ uoluit appellare eũ, qui hoc in imo dicit. ¶ Plaudite] Hæc erat conſuetudo in cõſummatione tragœdiarũ. ¶ Aetatis cuiuſdã notandi ſunt tibi mores] Ac ſi diceret: Si debes loqui de iuuenibus, non des eis proprietatẽ ſenum, alius ue ætatis. ¶ Mobilibus] Id eſt, currentib quia ſemper labũtur anni. ¶ Naturis] Quæ certis temporib. mutantur, annis ſcilicet accedentib. & eſt magnũ epitheton. Quid enim natura mobilius puero adoleſcẽte, & maturo ſene? τὸ πρέπον, id eſt, decorũ cuiq; ꝓpriũ tribuendũ eſt.

¶ Decor

¶ *Decor naturis dandus*] *Ad ætatem retulit naturis. Docet enim quemadmodum debeat uir loqui, & quemadmodum mulier.* ¶ Reddere qui uoces iam ſcit puer] *Qui iam poteſt fari. ut Maro: Ac ueras audire & reddere uoces. Id eſt, puer qui iam poteſt loqui. Sunt enim pueri qui quamuis agnoſcant quædam, tamen non loquuntur, quale eſt illud apud poetam: Incipe parue puer, riſu cognoſcere matrem.* ¶ Et pede certo] *Qui incedere poteſt, iam firmo ueſtigio & inceſſu. Nam infantes certum pedem non habent, quia tremunt membra eorum.* ¶ Signat humum] *Imprimit ueſtigijs ſuis.* ¶ Paribus colludere] *Cum ætatis ſuæ æqualibus ludere. Sic ſcribendus eſt atq; formandus, ut cum paribus ludat, non cũ ſene.* ¶ Et iram Colligit, ac ponit temere] *Sine ratione: Nam pueri & ſine cauſa iraſcuntur, & temere illos decet iram deponere.*

PORPHYRION. ¶ *Si plauſoris eges aulæa manentis*] *Id eſt, ſi uis te adſtante audiri, donec aulæa leuetur, & donec is qui ait dicat, uos ualete & plaudite, quæ conſummatio & Comœdiæ & Tragœdiæ eſt, hæc intuenda ſunt, quæ omnia ſubijcit.*

Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibusq́; et aprice gramine cãpi
Cereus in uitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusq́;, & amata relinquere pernix
Conuerſis ſtudijs ætas, animusq́; uirilis
Quærit opes & amicitias, inſeruit honori,
Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret.
Multa ſenẽ circumueniũt incõmoda, uel quòd
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti:
Vel quod res omnes timidè gelidèq́; miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auidusq́; futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, cenſor, caſtigatorq́; minorum.

ACRON. ¶ Imberbis iuuenis] *Imberbus & imberbis, ſicut inermus & inermis inuenitur.* ¶ Cuſtode] *Pædago.* ¶ Gaudet equis canibusq;] *Vt Terentius: Aut equos alere, aut canes.* ¶ Aprici] *Calidi, patentis loci.*

¶ *Cereus in uitium flecti*] *Facilis comparatio, id eſt, pronus eſt adoleſcens ad uitium. Aut quaſi Cereus, ita flectitur in uitium, aut flecti deeſt ſe.* ¶ Monitoribus aſper] *Odit monentes, cõtemptor pædagogorum:* ¶ Vtilium tardus prouiſor] *Tarde uidet utilia, quæ proſunt ſibi.* ¶ Prodigus æris] *Sumptuoſus.* ¶ Sublimis] *Superbus, erectus.* ¶ Cupidusq;] *Ardens ad omnia.* ¶ Et amata relinquere pernix] *Hoc eſt, uelox ad faſtidium cupitorum, id eſt, leuis, inconſtans, citò, quæ antè amauerat, contemnens. Imberbes enim quæ amãt, aliquando citò dimittunt.* ¶ Cõuerſis ſtudijs] *Mutata uoluntate id eſt, iam uir factus, non eſt prodigus æris, ſed cupidus reponendi.* ¶ Inſeruit honori] *Ambitioſus efficitur, dat operam, ut honorem accipiat.* ¶ Cõmiſiße cauet, quod mox mutare laboret] *Pœnitenda cauet cõmittere, id eſt, timet hoc facere, quod poſtea laborabit mutare.*

¶ *Multa ſenẽ circumueniunt incõmoda*] *Circumueniunt: Opprimũt. Docet quæ ſunt incommoda ſenectutis, & q; laborãt quærere, & quæſita aliquando nõ tangũt.* ¶ Inuentis miſer] *ex ſua ſentẽtia Horatius miſer inquit.* ¶ Abſtinet] *Deeſt ſe.* ¶ Ac timet uti] *Quia neſcit quamdiu uiuat.* ¶ Timidè] *Nimiũ cautè.* ¶ Gelidè] *Id eſt, ſegniter et eneruate. Quia omnis conatus ſenum imbecillis eſt.* ¶ Miniſtrat] *Agit, gubernat.* ¶ Dilator] *Quia per pigritiam ſenes ſemper differunt, quæ facienda ſunt, aut ſpem longiorem habent uiuendi, hac de cauſa parata nõ tangũt.* ¶ Spe longus] *Id eſt, cum ſit proximus morti, attamẽ ſperat quæ longè ſunt poſita.* ¶ Iners] *Timidus.* ¶ Auidusq; futuri] *Cupidus futuri, quia ſemper ſenes timore mortis uiuere deſiderant. Nam timor mortis deſiderium uitæ eſt.* ¶ Difficilis] *Durus ad præſtandum.* ¶ Querulus] *Iracundus.*

¶ Laudator

¶ Laudator temporis acti] Laudat tempora priſtina ad uituperationem præſentium.

¶ Se puero] Hoc eſt, in pueritia. ¶ Caſtigator] Increpator. ¶ Cenſorq;] Index, obiurgator. ¶ Ferunt] Id eſt, afferunt, ut Maro: Omnia fert ætas, animum quoq;. ¶ Anni uenientes] Vſq; ad quadrageſimum uenire dicuntur anni. Inde iam abire, id eſt, recedere. Omnes anni uenientes dici poſſunt, etiam qui ſenibus accedũt, ſed illi præcipuè, q̃ acceſſu ſuo & corporis & animi augẽt uirtutem. ¶ Recedentes] Per mediam ætatem. ¶ Ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes, puero q; uiriles] Ne forte des uerba ſenum adoleſcentibus, aut adoleſcentium ſenibus.

Multa ferunt anni uenientes cõmoda ſecum;
Multa recedentes adimunt, ne fortè ſeniles
Mandentur iuueni partes, pueroq; uiriles,
Semper in adiunctis, æuoq; morabimur aptis.
Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quam quę ſunt oculis ſubiecta fidelibus, & quę
Ipſe ſibi tradit ſpectator, non tamen intus
Digna geri promes in ſcenam, multaq; tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palã coquat exta nefarius Atreus,
Aut in auẽ Progne uertatur, Cadmus in anguẽ,
Quodcunq; oſtendis mihi ſic, incredulus odi.

¶ Semper adiunctis, æuoq; morabimur aptis] Hoc eſt, quæ hæreant & congruant, & apta ſint ætati, & eſt iſte ordo: Semper in adiunctis & aptis æuo morabimur, id eſt, moribus ſemper utendum eſt ut puero adiuncta ſit leuitas, adoleſcenti feruor, ſeni maturitas. ¶ Aut agitur res in ſcenis] Vt in Andria de puero, aut in Eunucho de Thaide: Dorias uerbi gratia iraſcitur ante populum. Medea ingreſſa occidit filios ſuos, poſtea refert hoc ad populum. Vel agitur res in ſcenis, quando oſtenditur Medea fugiens, & iratus Oreſtes refertur, quando Medea docetur filios peremiſſe, neq; enim præſens exhiberi poteſt Medeæ parricidium. Vel ſic intelligendum eſt. Quædã in ſcenis aguntur, ut puer expoſitus. Vel acta referuntur, ut ſeruus è piſtrino liberatus. Magis autẽ ad animos noſtros perueniũt, quæ fieri uidemus, q̃ quæ audiuimus. Non tamen omnia in ſcena agi debent, ſed aliqua referri. ¶ Segnius] Tardius difficilius. ¶ Irritant] Excitãt delectant. ¶ Animos demiſſa per aurẽ] Citius mouẽt ſpectatores ea quæ aguntur in ſcena, quàm quæ referuntur ad ſcenam, id eſt, aliquis celerius poteſt diſcere uidendo, & dare animum rei, quàm audiendo. ¶ Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus] Quę audimus, ſæpe falſa: quæ autem uidemus, uera ſunt, ſecundum Stoicos.

¶ Ipſe ſibi tradit ſpectator] Quia ipſe mihi trado, quæ uideo, et alter mihi tradit, quod narrat. ¶ Non tamẽ intus] Tamen aut abundat aut. Quamuis magis delectãt quæ uidẽtur, q̃ quæ audiuntur, tamen dignã rem intus geri, ne facias geri ante conſpectũ populi. Id eſt, quamuis populus delectetur, facta tamen non proferas in ſcenam, quæ debent intus agi. ¶ Multaq; tolles] Id eſt, illa quæ ſecreta ſunt, ne dicas, id eſt, noli multa deſcribere, tantum loquenda dic. ¶ Nec pueros coram populo Medea trucidet] Noli ita deſcribere fabulas coram populo, ut ipſa crudelitas ſit præſens. ¶ Pueros aũt filios, more Græcorum. ¶ Quorum nomina Medus & Mermerus. Nefarius Atreus] Fabula ante expoſita. ¶ Cadmus in anguem] Cadmus & Hermione in angues conuerſi ſunt. Nam Hermione filia Martis & Veneris dicitur fuiſſe. Dicũtur autem in angues cõuerſi propter occiſum draconem, qui erat Marti conſecratus, ex cuius ſeminatis dentibus dicitur acies armatorum nata eſſe. ¶ Incredulus odi] Id eſt, nõ credens ſic debere fieri, ac per hoc ſperno atq; contemno.

PORPHYRION. ¶ Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur] In tale tranſit παθολογικόν. Duo ſunt genera nunciorum: Alter eſt qui ex ſcœna acta nunciat, puta ſi filios Medea occidit

dea occidit, nunciatur Iaſoni, neque enim decet hoc in ipſa ſcena fieri, alioquin incipit uerus actus fieri, non fabula. Alter eſt, qui in ſcena commiſſa, profert extra ſcenam, puta ſi adulterium Clytemnæſtra commiſerit, ut hic qui appellatur.

Ne'ue minor, quinto neu ſit productior actu
Fabula, quæ poſci uult, & ſpectata reponi.
Nec Deus interſit, niſi dignus uindice nodus
Inciderit, nec quarta loqui perſona laboret.
Autoris partes chorus, officiumq́; uirile
Defendat, neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat, & hæreat aptè.
Ille bonis faueatq́;, & conſilietur amicis.
Et regat iratos, & amet peccare timentes,
Ille dapes laudet menſæ breuis, ille ſalubrem
Iuſtitiam, legesq́;, & apertis ocia portis.
Ille tegat commiſſa, deosq́; precetur, & oret,
Vt redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.

ACR. ¶ *Ne'ue minor quinto neu ſit productior actu*] *Id eſt, non loquantur in fabula plures quinq; perſonis.* ¶ *Fabula quæ poſci uult & ſpectata reponi*] *Id eſt, quæ uult poſci à populo, & reponi ſpectanda, ut denuo agatur, id eſt, quæ uult in autoritatem uenire.* ¶ *Nec Deus interſit, niſi dignus uindice nodus Inciderit*] *Non debes inducere Deum in ſcenam in tua fabula, niſi cauſa ſit ſubueniendi aut puniendi. Aliter Tum demum, inquit, inſeri debet Deus, cùm digna res interuentu eius exponitur. Alioquin male ponitur, inter eos, ſi quis ſeruum ſuum uult occidere: ſed magis cùm filius patrem, aut pater filium occidit. Item, Tũc, inquit, perſona numinis debet interſeri, quoties adeò difficilis res eſt, ut non niſi interuentu numinis explicari poſſit. Vt habemus apud poëtam ingreſſum fuiſſe Turnum caſtra Troiana, illicq́; multas cædes impune feciſſe, incredibile eſt ſolum iſta ſine numine implere potuiſſe. Vidit hoc poëta nimis arduum, & ſubiunxit: Huic Iuno uires animumq́; miniſtrat.* ¶ *Nec quarta loqui perſona laboret*] *Quartam perſonam quandò inducimus, aut non omnino loqui debet, aut pauca. Non dixit, taceat, ſed non laboret loquendo, quo apertior ſit dictio. Inducitur autem quarta perſona, aut ut annuat, aut ut ei aliquid imperetur.* ¶ *Actoris partes chorus officiumq; uirile Defendat*] *Sic debet unuſquiſque recitare fabulas, ut audientes laudent eum, ſuũq; officium laudando protegant ab accuſatoribus. Quando autem uir agit, uirorum chorus debet induci. Chorus, inquit, non multarum perſonarum actus defendat, ſed unus ſuſcipiat. Non ideò multarum perſonarum partes ſuſcipiat, quia in choro multi ſunt, ſed uirilem partem tueatur, hoc eſt unius uiri. Virile autem non aliqua re aſtuta, ſed quod unumquenq; contingit. Eſt autem ordo: Chorus defendat partes actoris, & officium uirile. Alij ſic exponunt: Etiam ſi mulierum ſit chorus, eodem nomine appellatur, nec intereſt aliquid, an mulierum ſit chorus, an uirorum, dummodo uerba conueniant.* ¶ *Defendat*] *Tueatur.* ¶ *Neu quid medios intercinat actus*] *Mire dixit: Ne'ue, inquit, ipſe chorus inter medios actus aliquam rem cantet incongruã, id eſt, id canat quod ad præſentẽ rem aptum non ſit, ne chorus aliquid diſcrepet ab argumento, neq; aliquid inter medios actus debet abſurde cani, id eſt, inter actus uiri, ne inducas chorum, mulierum.* ¶ *Et regat iratos*] *Id eſt, compeſcat, mitiget. Docet qua cauſa chorus debet induci, ut faueat bonis, & conſilietur, id eſt, conſilium det amicis.* ¶ *Peccare timentes*] *Innocentes.* ¶ *Ille dapes laudet menſæ breuis*] *Laudet epulas moderatas & frugalitatem.* ¶ *Salubrem Iuſtitiam*] *Quia ſemper incolumis ſalus eſt, ubi eſt iuſtitia.* ¶ *Et apertis ocia portis*] *Id eſt, pacem, quia in pace portæ patent, ut: Panduntur portæ. Et econtrario: Quæ mœnia clauſis Ferrum acuant portis.* ¶ *Ille tegat commiſſa*] *Celet credita ſibi, id eſt, non palàm faciat credita conſilia.* ¶ *Miſeris*] *Ad miſeros.* ¶ *Fortuna ſuperbis*] *Bona, nam eſt & mala, ut: Hac Troiana tenus fuerat fortuna.*

PORPHYR. ¶ *Quinto neu ſit productior actu Fabula*] *Ne incipiat Tragœdia pluſquàm quinq; partibus impleri.* ¶ *Quæ poſci uult & ſpectata reponi*] *Illud dixit: Si forte reponis Achillem.*

lem. Hoc eſt, quæ placere uult, & iterum proferri. ¶ *Nec Deus interſit, niſi dignus uindice nodus Inciderit*] *Tunc demum, inquit, inferri debet Deus, cùm digna res interuentu eius exprimitur, alioquin male ponetur, ut in eos ſi quis ſeruum ſuum uoluerit occidere. Sed magis cùm aut filius patrem, aut filium pater occidit.* ¶ *Nec quarta loqui perſona laboret*] *Tres enim perſonæ Tragœdiam, itemq; Comœdiam peragunt. Si tamen quarta interponitur non loqui debet, ſed annuere, ſtatimq; dimitti.* ¶ *Actoris partes chorus officiumq; uirile Defendat*] *Id eſt, nec uiris agentibus, fœminarum inducatur chorus: nec fœminis, uirilis, ſed agente ex uſu has partes cuſtodient.*

Tibia non ut nunc orichalco uincta, tubæq;
Aemula, ſed tenuis, ſimplexq; foramine pauco
Adſpirare, & adeſſe choris erat utilis, atq;
Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu,
Quò ſanè populus numerabilis, utpote paruus,
Et frugi, caſtusq;, uerecundusq; coibat.
Poſtq; cœpit agros extendere uictor, & urbem
Latior amplecti murus, uinoq; diurno
Placari Genius feſtis impune diebus:
Acceſsit numerisq; modisq; licentia maior.
Indoctus quid enim saperet, liberq; laborum,
Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto?

ACR. ¶ *Tibia non ut nũc orichalco*] *Docet procedẽte tempore multa mutari. Tibia enim ante non erat neq; ita ornata, neque tam multis foraminibus. Modo uerò & ornata eſt, & tã multa habet foramina, ut ſonet, quemadmodum tuba. Oſtendit autem luxuriam & ambitionem recenter natam eſſe, antiquitatem uerò ſeuerã fuiſſe. Nam prius tibia nõ erat ambitioſa, nec multis diſtincta foraminibus. Varro ait in tertio Diſciplinarũ, & ad Marcellũ de lingua Latina, quatuor foraminũ fuiſſe tibias apud antiquos. Et ſe ipſum ait in templo Marſiæ uidiſſe tibias quatuor foraminum. Quare quaterna tantum foramina antiquæ tibiæ habuerunt, alij dicunt non plus, quàm tria.* ¶ *Aſpirare, & adeſſe choris erat utilis*] *Id eſt, Paucis ſpectantibus ſufficiebat, inquit, breuis tibia, ad ſedilia populi complenda, quæ eo tempore adhuc non erant ſpiſſa atq; denſa.* ¶ *Atq; Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu*] *Nondum erat utilis tibia ad ſedilia populi complenda, id eſt, complere flatu ſuo ſpiſſa theatra, uel aures omnium ſpectatorum, adeò erat tenuis, & ſonus eius uix audiebatur per totam ſcenam.* ¶ *Quo*] *Id eſt, ad ſedilia explenda, id eſt, ad theatrum pauci ſpectatum conueniebant.* ¶ *Numerabilis*] *Qui numerari poterat.* ¶ *Poſtquam cœpit agros extendere uictor, & urbem Latior amplecti murus*] *Id eſt, poſtquàm uictoria occupauit multas ciuitates, nata eſt luxuria.* ¶ *Vinoq; diurno*] *Quia diurno uti conſueuerũt uino, quod nocti & cœnis magis conueniret. Id eſt, Poſtquàm cœperunt homines ita epulari, ueluti in feſtis diebus, & poſtquàm cœperunt impune uti conuiuijs, quaſi ſacris cœnis, creuit luxuria.* ¶ *Placari Genius*] *Deeſt cœpit. Poſtquàm cœperunt natali Deo ſacrificare.* ¶ *Feſtis*] *Quaſi eſtis.* ¶ *Impune*] *Id eſt, non contradicente aut lege, aut moribus.* ¶ *Acceſsit numerisq;*] *Quia ante tres erant chordæ, poſt ſeptẽ factæ ſunt, deinde decem.* ¶ *Modisq;*] *Modulationibus. Ac ſi diceret, Vt omnia creuerunt pro magnitudine ciuitatum & populorum, ita etiam auctæ tibiæ ſunt.* ¶ *Indoctus*] *Imperitus rerum, ſcilicet populus.* ¶ *Liberq; laborum*] *Poſt operas finitas. Seu tam à ciuili bello, quàm ab extraneo liber.* ¶ *Ruſticus urbano confuſus*] *Id eſt, poſtquam cœpit eſſe indoctus populus, ſine differentia cœperunt eſſe omnia, & hac de cauſa ad delitias inuenerunt tibicines, ut populus uoluptatibus teneretur. Confuſus autem eſt mixtus: Dicit autem cauſam, per quam creuit licẽtia propter imperitiam populi, & quia nulla erat differentia inter bonos & malos.*

PORPH. ¶ *Tibia non ut nunc orichalco uincta, tubæq; Aemula, ſed tenuis*] *Colligit priore tempore, certiore lege ſcriptas eſſe fabulas, quàm hoc ſeculo. Nam nec tibia quæ interijt, tã precioſa erat, neq; tam magna, quàm nunc eſt, quæ orichalco ornatur, quod ſimillimum bracteæ aureæ eſt.* ¶ *Simplexq; foramine pauco*] *Terna enim tantummodo habuit antiqua tibia.*

Sic priſcæ motumq́; & luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitq́; uagus per pulpita ueſtem.
Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris,
Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps,
Vtiliumq́; ſagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.
Carmine qui Tragico uilem certauit ob hircũ,
Mox etiam agreſtes Satyros nudauit, & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eô quòd
Illecebris erat, & grata nouitate morandus

ACR. ¶ Sic] *Taliter. Poſtquàm creuit populus & ſuperſtitio eius.* ¶ *Motumq́; & luxuriã addidit arti*] *Geſtum corporis & uoluptatem. Propter multitudinem foraminum ideo & tibiarum ſupra modum aucta eſt magnitudo.* ¶ *Traxitq́; uagus*] *Propter geſtum uagus, quia non in uno loco, neq; iam uno modo tibicen, ſed uarie huc atq; illuc ſeſe circumfert.* ¶ *Per pulpita*] *Per tabulas ſcenæ.* ¶ *Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris*] *Voces, id eſt Soni modi inſolentiores, ſiue numeri. nam prius tetrachordi erant citharœdi. Antea lyra ſeptem chordas habuit tantum, poſtea excogitata eſt cithara. Siue aliter creuere. Cithara primũ monochordos fuit, deinde paulatim dextra læuaq; addentes ponebant. In Tragœdijs Satyrica dramata, in quibus ſalua maieſtate grauitatis, iocos exercebant, ſecundum Cratini inſtitutionem. Is enim primus Athenis Dionyſia dum eßent, Satyricam fabulam induxit. Alius aũt Satyra eſt illa mordax, ut Lucilij, Perſij, Iuuenalis. Hæc autem fabulæ Satyricæ dicuntur, ut Tragicæ & Comicæ. Fidibus autem ſeueris, probatis, ad ſacra neceſſarijs: nam quæ ſacris adhibebantur, non erant fluxu, ut nunc ſunt, ſono: ſed ut antea, auſtero & ſimplici.* ¶ *Tulit*] *Protulit, attulit.* ¶ *Eloquium inſolitum*] *Inſolitum eloquium, id eſt, nouam eloquentiam, hoc eſt, inflatam & non propriam. Sic & facundia elapſa eſt in loquacitatem & facta uitioſa. Tunc enim cœperunt facundè eloqui, & amplius ſolito. Facundia præceps, eſt iucunda eloquentia. Vnde facundus, fatu iucundus. Sed facundia præceps eſt, quæ cum ingenti impetu fertur. Eloquentia quoque, quæ antea neceſſaria erat & utilis, cœpit furibundæ & Delphicæ ſimilis eſſe amiſſa moderatione.* ¶ *Vtiliumq́; ſagax*] *Id eſt, perſpicax inuentrix utilium rerum philoſophia, propter prouiſionem futurorum.* ¶ *Diuina futuri*] *Id eſt, gnara. Prudentiam ſiue philoſophiam dicit enituiſſe ſtudio: quæ ita futura præuidet ſicut diuinatio.* ¶ *Sortilegis*] *Sortes dantibus, per quas futura noſcuntur.* ¶ *Non diſcrepuit ſententia Delphis*] *Id eſt, quæ antea uilis erat, talia cœpit dicere, qualia in templo Apollinis dicuntur.* ¶ *Carmine qui Tragico*] *Docet quomodo mutata eſt diſciplina poëtarum, nam primus Theſpis Tragœdiam ſcripſit.* ¶ *Vilem certauit ob hircum*] *Hircus fuit præmium Tragœdo, unde et Tragœdia dicta eſt. τράγος enim Græcè hircus appellatur. Ille qui propter hircũ ſcripſit Tragica carmina, ipſe deſcripſit qualiter ſe habent agreſtes Satyri.* ¶ *Mox etiam*] *Non multo poſt, ille aliquos carmine Satyros induxit, qui nudi pergunt. nam docet unde nata ſit Satyra, ex Tragœdijs, ſcilicet.* ¶ *Agreſtes*] *Seueros, quia uitia carpant, propterea etiam Satyram adiunxit Tragœdiæ.* ¶ *Satyros nudauit*] *Nudauit autem quod liberius in ea dicantur & fiant pleraq;.* ¶ *Et aſper Incolumi grauitate iocum tentauit*] *Carminis ſcilicet, & aſper Tragœdus ita admiſcuit iocum Tragœdiæ, ut ſeueritatẽ ſeruaret incolumem. Id eſt, quamuis eſſet aſper, ſic iocatus eſt Tragœdus per Satyram, ut non amitteret grauitatẽ. Aſper autem ſeuerus, & hoc ad habitum retulit, quia proterua quædam in Satyris dicũtur & fiunt.* ¶ *Eò quòd Illecebris erat*] *Ideò admiſcuit Tragœdiæ Satyram, ut per illecebras teneret ſpectatorẽ. Antea non uoluptatis cauſa inuenti ſunt ludi, ſed religionis, id eſt, ideò Satyrum admiſcuit Tragœdiæ, quia ſpectator grata erat nouitate retinendus, qui ſpectator ueniebat poſt ſacrificia, iam pranſus, iam potus. Illecebris aũt, quia habet Satyra illecebras, quæ iocum continet & riſum mouet, & auditor uolebat delectationes nouiter factas audire.* ¶ *Morandus*] *Admiratione Satyræ retinendus.*

PORPH. ¶ *Sic priſcæ motumq́; & luxuriam addidit arti*] *Motum nunc geſtum dicit.* ¶ *Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris*] *Ante enim ſeptem chordas habebat, excogitata poſtea cithara*

 eſt.

eſt. ¶ Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps] Id eſt, auſus eſt dicere, quæ præcipit eloquentia. ¶ Vtiliumq; ſagax rerum, & diuina futuri Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis] Ante enim ſapientes loquebantur, & τῶν ἑπτὰ preceptum pro reſponſo erat. ¶ Et multa quæ in templo Apollinis Delphici ſcripta ſunt, ſeptem Sapientum præcepta & ſententiam dixit, ut apud Græcos. ¶ Carmine qui Tragico uilem certauit ob hircum] Circa hunc enim Tragœdiarũ ſcriptores apud antiquos contendebant, & Tragœdia inde appellata eſt. ¶ Mox etiam agreſtes Satyros nudauit] Hoc eſt, Satyrica cœperunt ſcribere. Vt Pomponius Atlantem, uel Siſyphon, uel Ariadnen.

Spectator, functusq; ſacris, & potus, & exlex.
  Verùm ita riſores, ita commendare dicaces
Conueniet Satyros, ita uertere ſeria ludo,
Ne, quicunq; Deus, quicũq; adhibebitur heros,
Regali conſpectus in auro nuper & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas:
Aut dum uitat humum, nubes & inania captet.
Effutire leues indigna Tragœdia uerſus,
Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda proteruis.
  Nõ ego inornata, & dominãtia nomina ſolum,

ACR. ¶ Spectator] Populus uidelicet. ¶ Functusq; ſacris] Aut obſeruantia à ſacris feriatus, aut omnia negligenter accipiens. ¶ Et exlex] Secum, & ſine lege. ¶ Verum ita riſores] Debet admiſceri Satyra Tragœdiæ, ut perſonis ſuum decus ſeruetur. Riſores Satyri, aut quia riſum mouẽt, aut q̃a res ridẽt humanas. Cõmẽdare] Scilicet, ſpectatoribus. Nã omnia quæ dicimus, deſideramus placere, ac per hoc uidemur cõmendare aurib. auditorũ. Aliàs, Omnia enim quæ dicũtur à poëtis, ita debẽt dici ut cõmendari uideãtur, id eſt, libẽter accipiãtur. Dicaces autẽ iocoſos, liberos, ad dicendum mordaces. ¶ Ita uertere ſeria ludo] Videlicet cũ Satyra Tragœdiã, id eſt, cũ ludo res triſtes. ¶ Ne quicunq; Deus] Subaudi in carmine tuo ô poëta. Ac ſi diceret: Ille qui debet ſcribere de dijs uel regibus, non debet eos uili carmine ſcribere. ¶ Cõſpectus] Conſpicuus. ¶ Migret in obſcuras humili ſermone tabernas] Hoc docet ut conſonãtia dicamus. In obſcuras autẽ tabernas, id eſt, in humilẽ modum, id eſt, non humliter loquatur. Tabernas autem humilia cubilia ſiue caſas. ¶ Aut dum uitat humum] Id eſt, Aut dum facis illum humilitatem uitantem, facias inter nubem cœlũq; uerſari. ¶ Effutire] Hic emittere. Propriè autem effutire eſt ineptè loqui. Illum aũt Tragœdum poetã, quem nõ decent leuia, rarò Satyrica ſcribere debet: & ſi ſcribit temperare debet, & Satyrorum procacitati ſatisfacere. ¶ Vt feſtis matrona] Vt matrona feſtis diebus iuſſa ſaltare, cum quadam uerecundia moueri iubetur: ita Satyra paululum erubeſcere debet uſurpata authoritate. ¶ Moueri iuſſa] Sunt enim quædam ſacra, in quibus ſaltant matronæ, ſicut in ſacris Matris deûm. Hoc dicit, Vt matronæ ingreſſus eſt in ſacris ſine motu: ita expedit Satyrã moueri in Tragœdijs. ¶ Intererit ſatyris paulum pudibunda] Paulum pudibunda, id eſt, nõ ſatis erubeſcens, uidelicet, non integrum pudorem habens, neq; aliena à pudore. Vel, Intererit paulum, id eſt, non paulum pudibunda. ¶ Proteruis] Aut quia uitia notãt, aut ſtudent riſui. Nã & ipſa Tragœdia paululũ pudibunda debet eſſe, quæ miſcetur Satyris. ¶ Non ego inornata] Nõ tantũmodo ruſtica & propria uerba quæro in Satyris, ſed etiam decus perſonarum. Inornata aũt ut ruſtica & uilia, ut eſt dicere peſtilitatem uſurpata authoritate. Græci uocant ἄκυρα. ¶ Et dominãtia nomina] Propria, ſignificãtia. Dominãtia enim nomina ſunt, aut quæ Græci κύρια uocãt, aut quæ reges loqui ſolẽt, id eſt tumida. Aut quæ proprijs uocabulis nuncupãtur, ut lubricoſa pagina. Hæc autem non adeò propria ſunt, ut: Virtus me fregit Aeneæ, quid eſt, niſi ipſe Aeneas? Sẽſus eſt. Ego, inq̃t, nõ ſola uerba amo, quando Satyras ſcribo, quæ ſunt inornata, id eſt, paulò ſordidiora, & ipſis Satyris congrua, & dominãtia, quæ nouitate inflationis aſſumpta, ſua tantum autoritate nitãtur, ſed etiam ijs, quæ habeant ornatum aliquem, & non omnino ſua autoritate excuſent rudem ſermonem: aut omnino ſine authoritate ſint, ut regum ſermo eſt.

POR. ¶ Non ego inornata, & dominantia nomina ſolum] Inornata propria, ſignificant, do-

minantia nomina quæ proprijs uocabulis nuncupantur, ut libri, capſa, pagina. Hæc autem non propria ſunt, ut uirtus me fregit Aeneæ, id eſt, Aeneas.

Verbaq́ Piſones Satyrorum ſcriptor amabo,
Nec ſic enitar tragico differre colori,
Vt nihil interſit, Dauus'ne loquatur, an audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,
An cuſtos, famulusq́ Dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis
Speret idem, ſudet multùm, fruſtraq́ laboret
Auſus idem: tantum ſeries, iuncturaq́ pollet,
Tantum de medio ſumptis accedit honoris.

ACR. ¶ Satyrorum] Pro Satyrographorũ. ¶ Nec ſic enitar] Non tantum tentabo prolongari à Tragico metro, ut in meis ſcriptis non diſcrete interponam perſonas loquentes. Satyricam fabulam ſic ait ſcribi oportere, ut ſit inter ſeueritatem tragœdiæ, & lenitatem comœdiæ medio temperamento figurata. Id eſt, nõ ſic uolo eſſe differentiã inter Satyricũ & Tragicum, ut in moribus nulla ſit differentia, ut eodem modo ſeruet ætates Satyricus, quemadmodum Tragicus, id eſt, nec ſic uolo diſcrepare Satyram à Tragœdia, ut perſona non habeat decus ſuum. ¶ Dauus] Induxit hic comicam perſonam, cùm de Satyris loqueretur. ¶ Audax Pythias] Quæ eſt auſa eludere dominum ſuũ. Non dicit de Pythia Terentiana, ſed quæ apud Luciliũ inducitur Tragœdiographum, ancilla per aſtutias accipere argentũ à domino. Nam fefellit dominum, & accepit ab eo argenti talentum, fuit enim hæc eadem meretricula rapax ut Thais, quæ lucrũ facit. ¶ Emuncto] Deriſo, eluſo, decepto, ut: Emunxi argento ſenes. ¶ An cuſtos] Dicendo cuſtos, grauiorem perſonam oſtendit. ¶ Dei] Liberi, quem ipſe nutriuit. ¶ Ex noto] Id eſt, com cõmuni. nam docet communibus uerbis & ſenſibus uti debere Comœdiographũ. ¶ Fictum carmen ſequar] Argumenta Satyrica ex Tragœdijs notis confingam, id eſt, fingam carmen, quod ex notis poßit eſſe materia, id eſt, ita fingam carmen, & ita Comœdiam componam ex notis rebus, uti quiuis exiſtimet ſe imitari poſſe. ¶ Laboret] Cùm aggreſſus fuerit, nam uirtutis eſt ita ſcribere Comœdiam, ut imitationi facilis uideatur, & executioni difficilis. Quis enim neſcit modum litigandi, quomodo obiurgat pater filium, adoleſcens iraſcitur meretrici, & alia huiuſcemodi? Tantum ſeries, iuncturaq́ pollet] Ordo rerum, diuiſio operis, ordo uerborum, œconomia, compoſitio uerborum. Id eſt, tantum ualet ordo & compoſitio, ut eas difficile ſit imitari. ¶ Tantum] Vt nemo imitetur.
¶ De medio ſumptis] Id eſt, de noto excerptis. ¶ Accedit honoris] Id eſt, rebus quæ aptæ ſunt Comœdiæ. Nam de medio, hoc eſt, de noto ſumptæ ſcribuntur: aut ſumptis de medio, id eſt, de his quæ nota ſunt ſenſibus, ſeu uerbis: aut ex ſerie & iunctura uerborum.

Siluis deducti caueant me iudice Fauni,
Ne uelut innati triuijs, ac penè forenſes,
Aut nimium teneris iuuenentur uerſibus unquã,
Aut immunda crepent, ignominioſaq́ dicta.

ACR. ¶ Siluis deducti] Id eſt, aut iudiciũ noſtrũ caueãt, aut iudice me, id eſt, poëta, deducti ſiluis timebunt iudiciũ noſtrum, ita ſum optimus iudex. Deducti aũt ſiluis, ideò dixit, quia ſolent poëtæ dici in ſiluis agere, hoc eſt, in Helicone, & in alijs ſimilibus lucis. Timebunt ergo, ne uideantur nõ uti poëticis uerbis, ne illos uituperem, quaſi utentes forenſi oratione. ¶ Ne uelut] Aliud præceptũ, id eſt, non debent iocari in poëmate, ut nati in triuijs uel in foro uideãtur. Hoc eſt, habeat modum iocus eorum, id eſt, ne ſint nimium delicati, ſed habeat ſeueritatis aliquid carmen illorum. ¶ Ac pœnè forenſes] Ne uulgares uideantur. ¶ Nimium] Vltra modum. ¶ Teneris] Leuibus. ¶ Iuuenentur] Velut luxuria quadam proterui ſint & laſciui. ¶ Aut immunda crepent, ignominioſaq́ dicta] Non propria, non Latina, ſed immunda & ignominioſa. κατὰ τὸ αὐτόν. Neceſſe eſt enim ut immunda ignominiam trahant. Id eſt, ire dicant obſcœna & turpia. & magis Mimus apta, quàm Satyris

tyris. obſeruent ne turpiter loquantur, & timeant ne uideantur laſciua carmina auribus.

Offendunt enim, quib. eſt equus, & pater, & res,
Nec, ſi quid fracti ciceris probat, & nucis emptor
Aequis accipiunt animis, donant'ue corona.
Syllaba longa breui ſubiecta, uocatur Iambus,
Pes citus. unde etiam trimetris accreſcere iuſsit
Nomen Iambeis, cùm ſenos redderet ictus.
Primus ad extremum ſimilis ſibi, non ita pridē,
Tardior ut paulò, grauiorq́ue ueniret ad aureis:
Spondeos ſtabiles in iura paterna recepit,
Commodus, & patiens, non ut de ſede ſecunda
Cederet, aut quarta ſocialiter. hic & in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.
In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus,

¶ Quibus eſt equus, & pater, & res] Equeſtris ordinis & dignitatis ſenatoriæ, unde patres conſcripti ſunt. Res autem, aut cenſus, & patrimoniū, aut per hoc honeſtiores, & docti. quos offendunt eiuſmodi carmina, quippe homines ſeueros. ¶ Nec ſi quid fracti ciceris probat] Non probant homines graues, ſi quid laudatum fuerit à uulgaribus, qui ciceres & nuces emunt. ¶ Donant'ue corona] Probant. ¶ Iambus Pes citus] Id eſt, pes currens, citò enim promitur. ¶ Vnde etiam trimetris] Ex ſex iambis tres dijambi facti. Senſus hic eſt. Iambus citus uoluit ſex pedum uerſum trimetrum uocari, cùm ſoleant poëtæ metrum pedem unum uocare. Iambus uoluit duos iambos metrum uocari propter ſuam celeritatem. Quæritur aūt cur trimetri appellantur, cùm ſenos accipiant pedes? quoniam tanta eſt breuitas eorum, ut iunctura pedes binos accipiat. ¶ Primus ad extremum ſimilis ſibi] Scilicet uno tempore dicendi à principio uſque ad finem, ſimiles ſibi erant, id eſt, omnes erant iambi. ¶ Non ita pridem] Deeſt nunc, id eſt, non multò ante, hoc eſt, ante paruum tempus. Ordo eſt. Hic primus ſimilis ſibi pridem, nunc autem non. Senſus autem hic eſt. Primus Iambus aliquando uſque ad extremum erat ſimilis ſibi, id eſt, antea totum Iambicum metrum ex Iambis conſtabat, nunc adhibentur etiam nothi. ¶ Tardior ut paulô grauiorq́; ueniret ad aures] Iambicum metrum, ut paulò tardius reſonaret, imparibus locis ſuſcepit ſpondeum, nam ante ſoli iambi ponebantur. ¶ Spondeos ſtabiles] Tardos, ad comparationem iambi tardiores & cunctatiores. ¶ In iura paterna] Id eſt, in ſuum metrum, in ius proprium, quaſi ad domicilium ſuum ſuſcepit. ¶ Commodus] Bonus, citus. ¶ Et patiens] Qui patitur alienos pedes ſibi coniungi. ¶ Non ut de ſecunda Cederet aut quarta] Ita ſuſcepit nouos pedes, ut ſecundo & quarto & ſexto loco neceſſario ponas iambum. ¶ Socialiter] Id eſt, mutuò pariter. ¶ In Acci Nobilibus trimetris apparet rarus & Enni] Accius & Ennius legem metri in fabulis minime ſeruauerunt. Nam quoſdam uerſus longiores habent. ¶ In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus] Cum magno pondere, Tragœdiæ ſcilicet. Vult autem oſtendere, quòd admittatur etiam ad tragœdiam Spondeus. Sæpe uerſus, quamuis magnum ſonantes reprehendit iudex, aut quaſi ſine cura factos, aut ſine arte, quia non ſufficit ſi magnum ſones: ſed debes etiam cum arte ſcribere & cura. Monet ne aut tragœdia negligenter ſcribatur aut imperitè. Multi, inquit, uituperant uerſus miſſos in ſcœnam, aut celeres, aut imperitos.

PORPHYR. *¶ Offenduntur enim] Id eſt, equites Romani, quibus honeſtus cenſus eſt, proprietate uerborum delectantur. ¶ Syllaba longa breui ſubiecta] His enim ſyllabis conſtat. ¶ Vnde etiam trimetris] Omnes uerſus tragici, iambici trimetri appellantur: Quæri autem ſolet cur trimetri appellentur, cum ſenos accipiant pedes? quoniam, ſcilicet, tanta breuitas eſt pedum, ut iunctura binos cōplectatur pedes. ¶ Non ita pridem Tardior] Apud omnes enim antiquos uelox eſt, & raro ſpondeū recipit, nunc hoc tempore inſeritur. ¶ Non ut de ſede ſecunda] Poteſt ſine dubio, uel primo loco, uel tertio, aut quinto inſeri ſpondeus: ſed utiq; ſecūdo & quarto excludatur, his enim locis iābus interponitur. ¶ In ſcenā miſſos] Eos ſignificat qui tragœdias actitāt.*

Aut

Aut operæ celeris nimium, curáq; carentis;
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quis uidet immodulata poëmata iudex.
Et data Romanis uenia eſt indigna poëtis.
Idcirco'ne uager, ſcribamq́; licenter? an omnes
Viſuros peccata putem mea? tutus, & intra
Spem ueniæ cautus? uitaui deniq; culpam,
Non laudem merui. uos exemplaria Græca
Nocturna uerſate manu, uerſate diurna,
Aut noſtri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere ſales. nimium patienter utrunq;,
Ne dicam ſtultè mirati, ſi modò ego, & uos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumq́; ſonum digitis callemus. & aure,
Ignotum Tragicæ genus inueniſſe Camœnæ.
Dicitur & plauſtris uexiſſe poëmata Theſpis,
Quæ canerent, agerentq́; peruncti fecibus ora,
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ

ACR. ¶ *Aut operæ celeris nimium*] *Operæ celeris uerſus ſunt, qui ſine cura ſcribuntur, id eſt, negligenter. Celeritas caret cura propter negligentiam. Negligentia & imperitia uituperatur in Tragœdijs.* ¶ *Aut ignoratæ premit artis*] *Premit, arguit, repræhendit.* ¶ *Crimine turpi*] *Quia turpe eſt ignorare artem, quæ aut negligentia ſpondeos non admiſcet: aut imperitia incongruis locis ponit. Dicit ſpondeos Ennij uerſus crimine premi.* ¶ *Non quiuis uidet*] *Id eſt, non quiuis facile poteſt reprehendere poëma.* *Et data Romanis uenia eſt indigna poetis*] *Quia quẽuis facit pronũ licẽtia peccandi.* *Idcirco'ne Vager ſcribãq; licenter*] *Id eſt, nõ ſeruem legem carminum, ſi non iudicatur de erroribus poetarum. Ideò ergo ſcribam, non ſeruans poematis legem neq; ordinem, quia uenia datur? Videtur autem Ennium carpere, quia Romanus poeta non debet petere ueniam, nam debet ſummus eſſe.* ¶ *An omnes Viſuros peccata putem*] *An debeo ſecurus eſſe data uenia, quãuis palàm erunt peccata mea? An cùm putauero omnes uiſuros peccata mea, tutus, id eſt, ſecurus & cautus ero?* ¶ *Cautus*] *Id eſt, prouidus.* ¶ *Vitaui deniq; culpam*] *Quod ſi culpa careant uerſus, nunquid & laudem mereri poſſunt? Data, inquit, uenia culpam uito, non laudem promereor.* ¶ *Vos exemplaria Græca*] *Græci enim optimè & cautè ſcripſerũt, eos legite, & ipſos ſequimini: nam Latini immoderati ſunt.* ¶ *At noſtri proaui*] *Quaſi anthypophoræ modò reſpondet.* ¶ *Plautinos & numeros & Mirauere ſales*] *Plautũ dicit fruſtra probatũ ab antiquis, cui et ſales & metri ſcientia defuit. Vtrunq; aũt laudauerunt, ne dicam temere ſed ſtulte, quẽ non debuerunt tã patienter laudare, quia immoderatus eſt et in metris, & in iocis: Oſtendit autem non rectè in omnibus antiquos poetas fuiſſe laudatos. Per numeros autem metra: per ſales, iocos & uenuſtatem intelligit.* ¶ *Si modò ego, & uos*] *Siquidẽ nos ſcimus diſcernere mala à bonis. Hoc dicit, ſi auditores ſciunt audire, non debet poeta immoderatus eſſe.* ¶ *Inurbanum lepido ſeponere dicto*] *Inurbanum à ioculari dicto, acrimonia, id eſt, prudẽtia & urbanitate ſenſuum.* ¶ *Digitis callemus & aure*] *Callemus, id eſt, ſcimus nouimus. Duobus modis metrum aſſequimur aut digitis aut aure. Digitis autem parte rithmica & numeris Lesbiũ ſeruare pedem, & nixi pollicis ictum. Digitis & aure, quia ſonus metri pollicis ſtrepitu & auris perceptione probari ſolet, unde & dactyli pedes quidã dicti ſunt, & ipſi pedes inde appellati ſunt, quoniã ſonum metrorum pulſu pedis noſtri adiuuamus.* ¶ *Et plauſtris uexiſſe poemata Theſpis*] *Tam multa ſcripſiſſe, quæ poſſet plauſtris aduehere. Antè enim chori in plauſtris conſtituti, circa uicos Tragœdias dicebant.* ¶ *Quæ canerent*] *Hoc ad chorum retulit, quoniam tragœdiæ choros habebant.* ¶ *Agerentq;*] *Hoc retulit ad actores.* ¶ *Peruncti fecibus ora*] *Nondum enim uſus erat perſonarum.* ¶ *Pallæq; repertor honeſtæ*] *Honeſtæ, id eſt, pulchræ, decoræ, quoniam palla non niſi honeſtis perſonis datur.*

PORPH. ¶ *Inurbanum lepido*] *Lepidum eſt uenuſtum & ſuaue.* ¶ *Legitimumq; ſonum digitis callemus & aure*] *Id eſt, metra digitis & aure ſentimus, probantes an conſonent.* ¶ *Igno-*

tum tragicæ genus inueniſſe Camœnæ] Theſpis primùm tragœdias ſcripſit, genere Athenienſis, ad quas agẽdas plauſtro circa ciuitates egregias Græciæ uehebatur. ¶ *Perruncti fæcibus ora*] Ex hoc etiam putant quidam tragœdiam appellatam, quaſi Trygodiam, quia fæcem τρύγα appellant. ¶ *Poſt hunc perſonæ*] Primus tragœdijs cothurnos, & perſonas, & pallam dedit. Horum enim trium author eſt. ¶ *Honeſtæ*] Precioſe.

Aeſchilus,& modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit,magnumq́ʒ loqui,nitiq́ʒ Cothurno.
Succeſſit uetus his Comœdia, non ſine multa
Laude,ſed in uitium libertas excidit,& uim
Dignam lege regi,lex eſt accepta,chorusq́ʒ
Turpiter obticuit ſublato iure nocendi,
Nil intentatum noſtri liquere poëtæ,
Nec minimum meruere decus,ueſtigia Græca
Auſi deſerere,& celebrare domeſtica facta:
Vel qui Prętextas,uel qui docuere Togatas,
Nec uirtute foret,claris'ue potentius armis,
Quàm lingua Latium,ſi non offenderet unum
Quenq́ʒ poëtarum limæ labor,& mora.uos ô

ACR. ¶ *Et modicis*] Modũ habentibus,ſufficientibus. ¶ *Inſtituit pulpita tignis*] Oſtẽdit ſcenas antea non fuiſſe grandes. ¶ *Loqui*] Sonare. ¶ *Niti*] Incedere. ¶ *Non ſine multa laude*] Quamuis aperte maledicebat uetus Comœdia, tamẽ meruit laudem: quia nominatim appellabantur principes ciuitatis à Comœdiographis, alij in honorem, alij in iniuriam. ¶ *Sed in uitium libertas excidit*] Licentiam habebant Satyrici,mores cuiuſcunque ſcribere, antequàm lex à ſenatu lata fuiſſet. Ergo in uituperationẽ chorus erupit, qui libertate ſublata uituperare deſijt. Vel, Poſtea uituperari cœpit ipſa comœdia, quia libere maledicebat mores hominum, & hac de cauſa lege prohibitum eſt ὀνομαστὶ ποιεῖν, quæ nominatim malè loquebatur, id eſt maledicebat. Vetus autem dixit, ad cõparationẽ eius, quæ poſtea inuenta eſt: uel uetus, ideo quoniam priuſquàm iudicium incurrit, & amiſit choros, νεωτερικὴ appellata eſt, licet primùm inuẽta, & poſt tragœdias. ¶ *Et uim Dignam lege regi*] Vim, id eſt, uiolentiam & iniquitatem, dum enim in comœdijs ſuis aliquos carpunt, uitium incurrunt. Ante uero in comœdijs libere licebat lacerare, quod poſtea lege prohibitum eſt, quod factum eſt ſub Auguſto. ¶ *Chorus*] Grex actorum intelligẽdus eſt nunc. ¶ *Turpiter*] Quia reprehenſus & inuitus. ¶ *Obticuit*] Prohibitus lege. ¶ *Sublato iure nocendi*] Lacerandi, quoniam ſublata eſt autoribus loquendi libertas. ¶ *Nil intentatum*] Hoc eſt, Et Latini ſcripſerunt huiuſmodi comœdias, in quibus nominatim malè dicebant. ¶ *Noſtri liquêre poetæ*] Omnia ſecuti ſunt, omnia tentarũt. ¶ *Veſtigia Græca Auſi deſerere*] Cũ noluiſſent iſtiuſmodi Comœdias ſcribere, in quibus nominatim maledicerent. ¶ *Et celebrare domeſtica facta*] id eſt priuſquam uoluerunt uti ſuis, & cum cœpiſſent poetæ noſtri Græcis imitari, & Latinas hiſtorias ſcribere laudati ſunt. ¶ *Vel qui prætextas, uel qui ſcripſere Togatas*] Hoc eſt genus fabularum à Græcis non tractum, id eſt, & qui prætextatas fabulas fecerunt, uel togatas, meruerunt minimum decus. Prætextatam quidam dicunt tragœdiam, comœdiam autem togatam. Alij autem dicunt prætextatam & togatum comœdias eſſe, ſed togatas in quibus ſunt Græca argumenta, prætextatas in quibus Latina. Et togatas Aelius Lamia, Antonius Rufus, Cn. Melißus, Afranius, Pomponius ſcripſerunt. Comœdiarũ genera ſunt ſex: Stataria, motoria, prætextata, tabernaria, togata, palliata. ¶ *Nec uirtute foret, claris'ue potentius armis, Quàm lingua Latium*] Non minorem conſecuti fuiſſent Latini gloriam ex eloquentia, quàm ex armis, ſi in corrigendis carminibus laborare uoluiſſent. ¶ *Virtute ad ingenium pertinet, Armis ad uires.* ¶ *Si non offenderet unum*] Si non eos impediret una res, quod nolunt carmina ſua corrigere & premere. ¶ *Limæ labor, & mora*] Expolitionis & emendationis. Lima enim nitidius facit, quod fuerat ſcabrum. Limam ergo pro correctione poſuit translatiuè. Hoc eſt, ſi carmen ſuum unuſquiſq́ʒ emendare non faſtidiret.

PORP. ¶ *Succeßit uetus*] Quæ appellatur ἀρχαία. Eſt genus aũt maledicacißimum, & mul-

Pōpilius ſanguis carmē reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coërcuit, atq;
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.
Ingenium miſera, quia fortunatius arte
Credit, & excludit ſanos Helicone poëtas
Democritus, bona pars nō ungues ponere curat,
Non barbam, ſecreta petit loca, balnea uitat.
Nanciſcetur enim precium, nomenq; poëtæ,
Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Lycino commiſerit. O' ego læuus,
Qui purgor bilem ſub uerni temporis horam.
Non alius faceret meliora poëmata, uerum
Nil tanti eſt, ergo fungar uice cotis, acutum

tam diſtans ab hac noua. ACR. ¶ *Vos ô Pompilius ſanguis*] *id eſt, Piſones. Ab ipſo enim originē trahebant. Calphus filius eſt Numæ Pōpilij, à quo Calphurnij Piſones traxerūt nomē. Multa litura*] *Frequens emendatio.* ¶ *Perfectum decies*] *Finitum, ut cū iā perfectū uideretur, nō decies emendauit.* ¶ *Non caſtigauit*] *Verſauit, conſiderauit, probauit.* ¶ *Ad unguem*] *Tractum à marmorarijs, qui iuncturas marmorū ungue pertentant. Alibi: Ad unguem Factus homo. Ad perfectionem, ad examen, hoc eſt, ad perfectum iudiciū. Hoc ergo dicit: Reprehēdite ô Piſones illud carmē, quod neq; multū tēpus, neq; litura correxit.* ¶ *Ingeniū miſera q. fortunatius arte*] *Quia Democritus dicit plus ualere ingenium, quàm peritiā. Et quia dicit nō eſſe bonos poëtas, niſi qui inſaniūt, hoc idem & Plato: uel Democritus ait, poetā nō arte fieri, ſed natura naſci. Ergo quia Democritus ingeniū debilius putat arte, ideo miſerā eam dicit, et propterea multi fingūt furorē, ut poëtæ uideantur. Miſera aūt ars eſt, ſiquidem nō meretur poetæ nomē accipere, qui habet artem, niſi qui habuerit ingeniū. Ingenium aūt nō ſolum ſufficit ad poeticā, nec ars. Verbi gratia: Quatuor ſunt genera poetarum. Eſt altus, eſt medius, eſt tenuis, eſt grandiloquus. Tenuis & medius arte fiūt, magnus et grandiloquus natura. Iſte uerò Democritus eſt, à quo ſecta exorta eſt Epicurea, q multa phyſica ſcripſit.* ¶ *Fortunatius*] *Beatius melius, ut: Fortunate ſenex.* ¶ *Arte*] *Studio. Democritus ait plus ualere ingeniū, quàm peritiā.* ¶ *Excludit*] *Repellit à numero poetarū: negat eſſe poetas, niſi qui inſaniunt.* ¶ *Bona pars nō ungues ponere curat*] *Poetas nō uult more philoſophorū incedere. Notat hic imperitos, qui putāt poetas optimos eſſe eos, qui ſunt demiſſo capillo uel barba. Barbā in ſingulari numero hominū, in plurali hircinas dicimus.* ¶ *Nanciſcetur enim*] *Obtinebit nomen poetæ, ſi inſano ſimilis fiat.* ¶ *Preciū*] *Dignitatē.* ¶ *Si tribus Anticyris*] *Anticyra dicitur inſula, in qua multū naſcitur hellebori & cicutæ. Hoc ergo* διασυρτικῶς, *dicit Hor. Si nō totonderit caput, nāciſcetur nomē poetæ, quòd caput nō ſanatur tribus datis helleboris.* ¶ *Tonſori Lycino*] *Lycinus dicebatur tōſor opulentiſſimus, quē poſtea dicunt factū ſenatorē à Cæſare, quia dicebatur nimiū odiſſe Pōpeium. Et eſt ſenſus: Si nō commiſerit tondendum caput Lycino, quē tres Anticyræ non poſſunt curare, adeò inſanū. Tribus aūt Anticyris accipiamus pro multo helleboro.* ¶ *O' ego læuus*] *Peruerſus, ſtultus, ſiniſter, dignus culpa, indignus nomine poetæ.* ¶ *Qui purgor bilem*] *Qui propter purgandā bilem, rado caput meum, qui catharticū accipio ad purgandum me: uel qui purgor bilem pro bilibus, id eſt, qui curo ſanus eſſe cum ſciam à Democrito eos ueros poetas iudicatos, qui ſunt inſani: uel purgor bilem, choleram reijcio potionibus.* ¶ *Non alius faceret meliora poemata*] *Id eſt, nemo eſſet magis in opinione poeta, ſi demiſſo eſſem capillo.* ¶ *Verum nil tanti eſt*] *Id eſt, nullius momenti ſum, quoniam non ſum demiſſo capillo, & quòd per ſingulos annos cholera purgor. Dicebatur enim melancholicus fuiſſe Horatius. Vel, verum nil tanti eſt, id eſt, non curo, ſed contemno dici poëta. Ac ſi diceret, Non poſſum poeta eſſe, ut contemnam curam corporis mei.*

PORP. ¶ *Vos ô Pompilius ſanguis*] *Quia Calphus filius eſt Numæ, à quo Calphurnij Piſones traxerunt nomen.* ¶ *Ingenium miſera quia fortunatius arte*] *Ait enim Democritus poeticam natura magis, quàm arte conſtare, & eos ſolos poetas eſſe ueros, qui inſaniant, in qua perſuaſione Plato eſt.*

eſt. ¶ *Si tribus Anticyris*] *Locus eſt in Achaia Anticyra, ubi helleborum naſcitur, quo ſumpto de-mentes ſanantur.* ¶ *Qui purgor bilem*] *Omnes enim uerno tempore purgationem ſumunt, quod uocatur κάταρσις.*

Reddere quæ ferrum ualet, exors ipſa ſecandi.
Munus & officium, nil ſcribens ipſe docebo,
Vnde parentur opes, quid alat, formetq́ poëtã,
Quid deceat, quid nõ, quô uirtus, quô ferat error.
Scribendi rectè ſapere eſt, & principiũ, & fons,
Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ,
Verbaq́ prouiſam rem non inuita ſequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis,
Quo ſit amore parẽs, quo frater amãdus, et hoſpes,
Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium, quæ
Partes in bellum miſsi ducis: ille profectò
Reddere perſonæ ſcit conuenientia cuiq́.
Reſpicere exemplar uitæ, morumq́ iubebo
Doctum imitatorem, et ueras hinc ducere uoces.
Interdum ſpecioſa iocis, morataq́ rectè
Fabula nullius ueneris, ſine pondere & arte,
Valdius oblectat populum, meliusq́ moratur:

ACR. ¶ *Exors ipſe ſecandi*] *Id eſt, quæ non habet munus & officium ſecandi, à natura tributum, ut: Exortem ducere honorem.* ¶ *Opes*] *Copia ſcribendi.* ¶ *Scribendi rectè*] *Facere quod promiſit, docet. Id eſt, ut rectè ſcribas ſapiẽtia opus eſt.* ¶ *Principium & fons*] *Id eſt, copia uerborũ, quæ debet ſequi principia. Contra illos qui dicunt poetã inſanire debere, hic ait, ut poßis rectè ſcribere, principio opus eſt ſapere.* ¶ *Rem*] *Id eſt, præcepta, hoc eſt, ſapientiam.* ¶ *Socraticæ chartæ*] *Id eſt, libri. Et hoc dicit non debere poeta expertem eſſe philoſophiæ. Item aliter. Poema conſtat ex re et oratione. Res ex philoſophia originem trahit, ut præcepta contineat. Dicit ergo hoc, quòd inuenta re, uerba etiam non inuita ſequuntur, id eſt, tunc uerba non deſunt, cùm habueris, quid dicis. Et Pollio idem dixit: Male hercule eueniat uerbis, niſi rem ſequuntur.* ¶ *Verbaq́ prouiſam rem non inuita ſequentur*] *Prouiſam rem, id eſt, intellectam ſapienter. Id eſt, non laborat poeta loqui rem ſapienter inuentam. Menander cùm fabulam diſpoſuiſſet, etiamſi nondum uerſibus adornaſſet, dicebat ſe tamen iam compleſſe.* ¶ *Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis*] *Id eſt, qui legit libros de officijs, id eſt, περὶ καθήκοντος, & oſtendit poetas imbui debere philoſophia. Dicit autem hoc. Ille optimus poeta eſt, qui didicit quid ſingulis debeat, id eſt, quo amore debeat unuſquiſque circa patriam eſſe, aut parentes, ſiue amicos.* ¶ *Reſpicere exemplar*] *Exemplum, παράδειγμα, exemplum ἀντίτυπον. Hoc dicit: Conſuetudinem uitæ iubeo reſpicere eum, qui uult rectè imitari, ut cum inducat adoleſcentem, debeat ſcire quemadmodum iuuenes ſolent uiuere. Quid enim eſt Comœdia, niſi imago uitæ quotidianæ?* ¶ *Doctum imitatorem*] *Id eſt, eum qui uult eße optimus Comicus poeta.* ¶ *Veras*] *Viuas.* ¶ *Hinc*] *Id eſt, à uita quotidiana, à moribus communibus.* ¶ *Specioſa iocis*] *Id eſt, ſi opportunè fuerint inductæ perſonæ, aut iocis, id eſt argumentis, ut non ſit argumentum abſurdum.* ¶ *Morataq́ rectè*] *Moroſa fabula malis moribus, morata bonis dicitur. Morata autem bene inſtituta, unde & in conſuetudine eſt, bene moratũ dici, qui bonos mores habet. Moratam fabulam, in qua mores ſingulorũ perſonarũ optime exprimuntur.* ¶ *Nullius Veneris*] *Id eſt, uenuſtatis & ingenij, quæ ad artem ſpectant. Oſtendit modò quantum prodeſt conſideratio conſuetudinis, dicens quòd interdum fabula opportunitate perſonarum inductarum & expreßione morũ, quãuis ſit ſine arte, ſine uenuſtate, ſine grauitate ſententiarum, plus placet, quàm uerſus quidem bene ſonantes, ſed morum obſeruatione carentes. Magis poſſunt delectare res ſine ornatu, quàm ornata poemata uerſis ſine rebus.* ¶ *Sine pondere*] *Scilicet, magnis ſenſibus, ſine grauitate uerborũ.* ¶ *Et arte*] *Sine gratia.* ¶ *Valdius*] *Pro ualidius, Vt alibi, Nouit me ualdius ipſo.* ¶ *Meliusq́ moratur*] *Fortius retinet auditorem.*

PORPH. ¶ *Scribendi rectè, ſapere*] *Id eſt, Scire quid ſcribas, hoc enim ſapere.* ¶ *Rem tibi*

Socra-

Socraticæ poterunt oſtendere chartæ] Poema conſtat ex re & oratione. Res ex philoſophia originem trahit, id eſt, ut percepta contineat. Has dicit Socraticas chartas eſſe, deinde comitabuntur. ¶ Verbaq; prouiſam rem] Hoc tale eſt: Dicere, inquit, tunc poteris, cũ habueris quod dicas, & Aſinius Pollio idem dixit: Male hercule eueniat uerbis, niſi rem ſequãtur. ¶ Interdum ſpecioſa iocis] Colligit ſæpe magis placuiſſe fabulam, quæ nudis narretur uerbis, quoniam res ſpectatorẽ delectarent, quàm quæ locis communibus explicaretur. Sic uerbi gratia: Circulator referat de Regulo, quomodo captus ſit, aut punitus, uerbis ſordidis quæ ſi non delectant, attamen res euocat, auditu digna. ¶ Morataq; rectè] Fabula bene instructa. Vnde in conſuetudine dicere ſolemus, bene moratũ eum, qui rectos mores ediderit. ¶ Nullius Veneris] Nullius uoluptatis, nec decoris.

Quàm uerſus inopes rerum, nugæꝙ canoræ.
Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini, ſi de quincunce remota eſt
Vncia, quid ſuperat? poteras dixiſſe triens, heu
Rem poteris ſeruare tuam: redit uncia, quid fit?
Semis, ad hæc animos ærugo, & cura peculi,
Cùm ſemel imbueris, ſperamus carmina fingi
Poſſe, linenda cedro, & leui ſeruanda cupreſſo?
Aut prodeſſe uolunt, aut delectare poëtæ,
Aut ſimul & iucunda, & idonea dicere uitæ.
Quicquid præcipies, eſto breuis, ut citò dicta
Percipiant animi dociles teneantꝙ fideles
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.

ACR. ¶ Inopes rerum] Inanes, in quibus nullæ ſunt res, qui ſola arte ſunt boni. ¶ Nugæq; canoræ] Nullius momenti uerba, bene tãtùm ſonantia. ¶ Ore rotundo] Polito, erudito, perfecto. ¶ Præter laudem nullius auaris] Nullius, deeſt rei. Ideo ſolius laudis cupidi Græci, quia ideo ſcribebant ut gloriam, nõ ut pecuniam acquirerent. ¶ Romani pueri] Romani inquit pueri à prima ætate calculum diſcunt, hoc eſt, computationibus dant operã. ¶ Longis rationibus] Multis modis, longa cõputatione. ¶ Aſſem diſcunt in partes centum diducere] Diducere, id eſt, partiri. Aſſis eſt totum patrimonium. Sextans, quadrans, triens, quincunx, ſemis, dodrans, deunx partes aſſis ſunt. ¶ Filius Altini] Fœneratoris cuiuſdam diuitis. ¶ De quincunce] De quinq; uncijs. ¶ Triens] Tertia pars libræ, quæ facit uncias quatuor, cùm ſit libra unciarũ duodecim. ¶ En] Eṽ, id eſt, bene: Vel Eu, pro euge. Hoc ille dixit, qui interrogatus fuerat. ¶ Redit uncia] Quincunci additur uncia, id eſt, alias quinq; accedit alia uncia. ¶ Semis] Media pars libræ. ¶ Aerugo et cura peculi] Aerugo, id eſt, auaritia. Aeruginem appellat auaritiam, quaſi maculam. Id eſt, auaritia cum occupauerit à prima infantia animos hominum Romanorũ, ſperandum non eſt poſſe ſcribere carmina recipienda in autoritatem. Cura autem peculi, id eſt, cupiditas pecuniarum. ¶ Linendo cedro, & leui ſeruanda cupreſſo] Id eſt, armario bene compoſitò. Dixit autem linenda cedro, & ſeruanda cupreſſo, quia in perpetuum maneant unctis in circuitu chartis cedro: utraq; enim res odore ſuo ſummouet tineas. ¶ Quicquid præcipies eſto breuis] Aliud præceptum. Qui dat præcepta alijs breuiter debet dare, ut citò poſſit audiri, & citò intelligi. Id eſt, præcepta debent eſſe breuia, quia ſi longa fuerint, aures deficiunt auditorum. Percipiant ergo animi, ut dociles fiant, quia quòd percipio & intelligo, docet me. Item eſto breuis, id eſt, ſerua neceſſaria. ¶ Teneantq; fideles] Vt ſeruent quòd accipiunt, ne effluant quæ audiunt. ¶ Pleno] Id eſt, faſtidiente. Et eſt ſenſus: Pectus enim quòd iam uarietate ſatiatum & plenum eſt, ea quæ ſuperuacua audierit non retinet. ¶ Manat] Effluit.

PORPHYR. ¶ Præter laudem nullius auari] In hac ſola cupiditate promereantur laudem, tanquam Protogenes ille, qui lutum finxit decem annis. Vel Apelles, qui totidem pinxit annis, non enim ut acciperent, feſtinabant: ſed ut placerent morabantur. ¶ Et leui ſeruanda cu-

preſſo]

preſſo] *Libri enim qui aut cedro illinuntur, aut arca cupreßina incluſi ſunt, à tineis non uexantur.*

Ficta uoluptatis cauſa ſint proxima ueris,
Nec quodcunq; uolet, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ Lamiæ uiuum puerũ extrahat aluo.
Centuriæ ſeniorum agitant expertia frugis,
Celſi prætereunt auſtera poëmata Rhamnes.
Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, paritérq; monendo.
Hic meret æra liber Socis, hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptori prorogat æuum.
Sunt delicta tamen, quibus ignouiſſe uelimus,
Nam neq; chorda ſonũ reddit, quẽ uult manus & (mẽs,
Poſcentiq; grauẽ, perſæpe remittit acutũ,
Nec ſemper feriet, quodcunq; minabitur arcus.
Verũ ubi plura nitent in carmine, nõ ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,

ACR. ¶ *Ficta uoluptatis cauſa*] *Quæ fingit poeta uoluptatis cauſa, uerißimilia debẽt eſſe.* *Nec quodcunq; uelit.* *Ordo: Quodcũque uelit ſibi credi, fabula poſcat. Fabula, id eſt, comœdia: aut fabula, id eſt poemata.* ¶ *Neu pranſæ Lamiæ*] *Id eſt, ne fingat fabula tale argumentum, quòd deuorauerit Lamia puerum, qui de utero eius poſtea uiuus prolatus ſit.* ¶ *Extrahat*] *Id eſt, detrahat eximat.* ¶ *Centuriæ ſeniorum*] *Id eſt: Senes Romani non probant poemata, quæ ſunt leuia: adoleſcentes, non delectantur auſteris. Quid ergo faciendum eſt poetæ? poema temperare ut & uoluptati ſeruiat iuniorum, & ſeueritati ſatisfaciat ſeniorum.* ¶ *Agitant expertia frugis*] *Id eſt, perſequuntur quæ utilitatem non habent: Expertia frugis, Id eſt, inutilia, aliena, maturitate carentia, id eſt, bonitate uel auſteritate.* ¶ *Celſi prætereunt*] *Senſus eſt: Senes grauitate carminis, & dictionis pondere delectantur, iuuenes auſtera & grauia non amant. Rhamnes, Luceres, Tatienſes, Romanæ tribus erant, uel, ut uerius, equites. Per Rhamnes iuniores intelligamus erant enim alij ſeniores.* ¶ *Omne tulit punctum*] *Omniũ ſuffragium, omniũ iudicium meretur ille, qui & dulcis eſt et utilis. Puncta dicũtur populi ſuffragia. Vſus eſt hoc uerbo etiam Cicero in Fundiana. Item aliter: Solus ſuffragia & iudicium populi tulit, qui & utile & dulce poema ſcripſit, & qui prodeſſe & delectare poteſt. Punctum ideo dixit, quod ſic antea ſuffragia cereis ferebantur. Hoc ergo dixit: Omnium meruit fauorem, iuxta legem tabellariam, quæ cauerat non uoce ſed puncto debere ferri ſuffragia.* ¶ *Delectando*] *Dulcedine.* ¶ *Monendo*] *Grauitate.* *Meret æra*] *Proſtat, id eſt, dignus eſt emi: uel meret, mercedem affert. Mereo, meres, mercedem accipio, & milito.* ¶ *Liber*] *Librum pro poemate poſuit. Liber hic, id eſt, iſtiuſmodi, qualem dixi.* ¶ *Socis*] *Id eſt, bibliopolis: alij emendatores & probatores carminum uolunt intelligi, & duo ij debere ſcribi: ſed propter metrum unum ſcribitur. Socij ergo duo fratres fuerunt, bibliopolæ opinatißimi. Eſt autem ſenſus, Iſtiuſmodi librũ facile Socij poſſunt uendere.* ¶ *Et mare tranſit*] *Id eſt, poteſt recipi in authoritatem, & ad omnes regiones quaſi optimus portari.* ¶ *Noto*] *Famoſo, in opinione poetæ poſito.* ¶ *Sunt delicta tamen*] *Inter multa bona ſi habueris mala pauca, ignoſcendum eſt.* ¶ *Quibus ignouiſſe uelimus*] *Pro uolumus.* ¶ *Nam neq; corda ſonum*] *Si ergo citharœdus errat, multo magis uenia tribuenda poëtis eſt ſi in quibuſdã errauerint.* ¶ *Nec ſemper ſagittarij deſtinata iaculantur. Hoc uult dicere: Merentur poëtæ ueniã, quia penè omnes in errore uerſamur.* ¶ *Minabitur arcus*] *Deſtinabit ſagittarius.* ¶ *Verùm ubi plura nitent*] *Si plura carmina facio optima, non eſt mirum ſi poſſum offendere in paucis locis.* ¶ *Maculis*] *Vitijs, peccatis, delictis.* ¶ *Incuria*] *Negligentia, qua maculæ funduntur. Nam duobus modis fit, ut aliqua uitia naſcantur in poemate: aut negligentia aut natura, quæ hominibus fragilis eſt, ut omnia facere bene non poteſt.*

PORPH. ¶ *Neu pranſæ Lamiæ uiuum puerum extrahat aluo*] *Hæ ad infantes terrendos ſolent nominari. Eſt ergo poeticum, quod tantum fingat, ut deuoratum Lamia puerum educat.* ¶ *Centuriæ ſeniorum agitant expertia frugis*] *Id eſt, ea quæ nugatoriè dicuntur, exagitant ſenes.*

¶ Omne

¶ Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci] Solus ſuffragia iudicum tulit, qui & utile & dulce ſcripſit, id eſt, qui prodeſſet, et delectaret. Punctum autem ideo, quod antiqui ſuffragia non ſcribebant, ſed puncto notabant. ¶ Hic meret æra liber] Senſus: Hunc bene uendent bibliothecæ. Antea Soſij erant notiſsimi, qui cõmercium librorum faciebant. ¶ Quas aut incuria fudit] Incuria eſt negligentia, quæ curam non habet.

Aut humana parum cauit natura quid ergo?
Quãuis eſt monitus, uenia caret, & citharœdus
Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem:
Sic mihi qui multum ceſſat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terq; bonum cum riſu miror, & idem
Indignor quandoq; bonus dormitat Homerus,
Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnũ.
Vt pictura poeſis erit, quæ ſi propius ſtes,
Te capiet magis, & quædam ſi longius abſtes.
Hæc amat obſcurum, ſolet hæc ſub luce uideri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen.
Hæc placuit ſemel, hęc decies repetita placebit.
O' maior iuuenum, quamuis & uoce paterna
Fingeris ad rectum, et per te ſapis, hoc tibi dictũ
Tolle memor, certis mediũ & tollerabile rebus
Rectè concedi. conſultus iuris & actor
Cauſarum mediocris, abeſt uirtute deſerti
Meſſalæ, neſcit quantum Caſſellius Aulus:
Sed tamen in precio eſt: mediocrib. eſſe poëtis,
Non homines, non dij, nõ conceſſere columnæ.

ACRON. ¶ Cauit] Præuidit. ¶ Quid ergo eſt] Quia moneo, ſi poeta itidem peccet, ut librarius monitus, caret uenia. ¶ Vt ſcriptor] Hoc eſt, quemadmodum ſcriptor aut antiquarius aut pictor. ¶ Si peccat idem] Si in eodem peccat. ¶ Scriptor librarius] Id eſt, nuturalis, ita enim bibliopolas ſuos ueteres dicebant, hoc & Tranquillus affirmat. ¶ Vſq;] Semper, iugiter. ¶ Quamuis eſt monitus] Pro eo quod eſt, Quàm iuſsit, propter κακέμφατον. Vt Maro, Quamuis eſt ruſtica Muſa. ¶ Fit Chœrilus ille] Chœrilus poeta fuit, qui Alexandrum Magnum ſecutus, bella eiuſdem deſcripſit, cui Alexãder dixiſſe fertur, malle ſe Therſitẽ Homeri eſſe, quàm huius Achillem. Chœrilus Alexandri poeta depactus eſt cum eo, ut ſi uerſum bonum faceret, aureo nummiſmate donaretur. ſin malum, colaphis feriretur, qui ſæpe malè dicendo colaphis ẽnectus eſt. ¶ Bis terq;] Id eſt, in paucis uerſibus ſi unum aut duos uerſus bene dixerit, admiror, quaſi bonum poetam præter ſolitum: Non enim dixit, laudo. ¶ Et idem] Ego. qui ueniam tribuo. ¶ Quandoq; bonus dormitat Homerus]. Hoc eſt negligenter ſcribit, id eſt, quandoq; errat bonus poeta. ¶ Verum opere in longo] In magno poemate. ¶ Fas eſt obrepere ſomnum] In peccatum incidere, errare, crimen negligentiæ incurrere. ¶ Vt pictura poëſis erit] Hic erit pro eſt ponitur. Id eſt, poema ita ſeſe habet. ut pictura. Hoc ergo dicit, quemadmodum pictura quædam de proximo uult uideri, alia autem emimus, ut uitia celẽtur. Ita & poema aliud, ſemel lectum placet: probum autem poema placet, etiam ſæpe repetitũ. Aliter: Vt pictura, ita poema aliud dum recitatur, in præſens placet: aliud poſtea ſæpe repetitum. Vel, quædam in picturis ſpectanda ſunt propius quædam longius: ita poetices quædam ſtatim aſpicienda ſunt, quædam poſtea. Quæ dilucida erunt, mox cognoſcuntur: quæ uerò obſcura, longius remotis & ab ignotis. ¶ Te capiat] Id eſt, delectet: ſunt enim poetæ, qui ſemper leguntur: ſunt qui ſemel lecti contemnuntur. ¶ Hæc amet obſcurum] Id eſt, mala, quia fuco, id eſt, coloribus magis poteſt, placere quàm arte. ¶ Acumen] Velox ingenium.

¶ O' maior iuuenum] L. Piſo, quaſi diceret, ô maior Piſo, maiorem enim fratrem alloquitur. ¶ Fingeris] Formaris inſtitueris, erudiris. ¶ Ad rectum] Ad iuſtum & bonum iter uitæ. ¶ Hoc tibi dictum Tolle memor] Id eſt, audi ſententiam meam, & eſto eius memor.

¶ Medium] Non ex toto perfectum. ¶ Certis rebus[Ac ſi diceret, non omnibus, id eſt, paucis. Id eſt, recte conceditur, quarundam rerum mediocritatem. Vt ſi iuriſperitus non fuerit aliquis, quomodo Caſſellius? aut orator, quomodo Meſſala? attamen uituperandi nõ ſunt, ſi fuerint mediocres, quòd in poetis non idem eſt. ¶ In precio eſt] In bonore. Plaut. In Aſin. Tu primus ſentis, nos tamen in pretio ſumus. Illi qui non ſunt peritiſsimi, ut Caſſellius & Meſſala, ſi modò mediocres ſunt, tamen in honore ſunt: ſed non debent poetæ mediocres eſſe, ſed ſummi. Meſſala orator, Caſſellius iureconſultus fuit. ¶ Non conceſſere colũnæ] ... ϐολικῶς ait, nec enim ſaxa concedunt aliqud poetis de mediocritate. Columnas autem dicit, ubi ponebant poetæ epitaphia.

POR. ¶ Qui multũ ceſſat, fit Chœrilus, ille] Poeta peßimus fuit Chœrilus, ille, qui Alexandrũ ſecutus, opera eius deſcripſit. Huius omnino ſeptẽ uerſus laudabãtur, ut Alexãder dixiſſe fertur: multũ malle ſe Therſitẽ Homeri eſſe, ꝙ Chœrili Achillẽ. ¶ Verum opere in longo] Sed excuſationẽ, inquit, Homerus mereri poteſt, ſi aliquid tanto opere nõ reſpondeat magnitudini carminis ſui. ¶ Vt pictura poëſis erit] Non dißimilis poetica picturæ. Nã quomodo in hac propius quædam ſpectanda ſunt, quædam longius: ita poetices quædam ſtatim aſpicienda ſunt, quæ lucida erunt prope cognoſcentur: quæ uerò obſcura longius remota.

¶ Tolle memor] Id eſt, Hoc uerbum in mente habe. ¶ Medium & tollerabile] Quarundam rerum eſſe medietatem. ¶ Conſultus iuris & actor] Conſultus iuris aliquis, ſi neſcit quantũ Caſſellius Aulus iuriſconſultus tunc optimus, attamen poteſt eſſe mediocris. Nec ſi quis orator idem ſcire poteſt, quod Meſſala ſciat attamen, non eſſe non contemnendum.

ACRON. Vt gratas inter menſas] Quemadmodum inter menſas iucũdas offendit aut malus cantor, aut malum unguentum, aut papauer cũ amaro melle, cùm poterat prandium conſici ſine his. Ita poema, quòd inuẽtum eſt, propter amicos delectãdos, ſi paululum receſſerit à perfectione, nõ placet, ſine quo poemate res hominũ poterant explicari. ¶ Symphonia diſcors] Mali cantores, συμφωνίæ eſt concentus cantorum.

Vt gratas inter menſas ſymphonia diſcors,
Et craſſũ unguentũ, & Sardo cũ melle papauer,
Offendunt, poterat duci quia cœna ſine iſtis:
Si animis natum, inuentumq́ꝫ poëma iuuandis,
Si paulum ſummo diſceſsit, uergit ad imum,
Ludere qui neſcit, cãpeſtribus abſtinet armis,
Indoctusq́ꝫ pilæ, diſci'ue trochi'ue, quieſcit:
Ne ſpiſſæ riſum tollant impunè coronæ.
Qui neſcit, uerſus tamen audet fingere, quid ni?
Liber & ingenuus, præſertim cenſus equeſtrem
Summam nummorũ, uitioq́ꝫ remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices, facieſq́ꝫ Minerua.

¶ Craſſum] Mali odoris. Nam ut leuem odorem dicimus ſuauem, ita & craſſum malum. ¶ Sardo] Sardaico Sardũ autem mel amarum eſt. Papauer poſuit pro placentia. ¶ Sine iſtis] Sine cõcordi ſymphonia, & ſine craſſo unguẽto, & papauere. ¶ Iuuandis] Delectandis. ¶ Si paulum ſummo deceßit] Si modicum à perfectione receſſerit, fit poema peßimum Si exiguum receſſerit à ſummitate, uergit in uitium. ¶ Vergit] Perit, diſplicet. ¶ Ludere qui neſcit] Quilibet imperitus uerecundus eſt magis, ꝙ poëta. ¶ Trochi] Trochi, id eſt, rotæ, quam currendo pueri ſcutica uel uirga regunt. ¶ Ne ſpiſſæ riſum tollunt] Ne rideat cœtus ſpectantium qui in ſimilitudinem coronæ ludentibus circundatur. ¶ Impune] Pro merito. Populus is impunè ridet, qui rectè mouetur ad riſum. ¶ Quid ni] Id eſt, cur non audeant uerſus fingere, qui neſciunt? Quid reſtat, niſi permutato ordine, ingenuus quilibet, liber à tributo, perſoluat ſummã nummorũ equeſtrem, id eſt, equeſtri ordini diſtributam? Nam conſuetudo erat Romanorum, ut liberi tributa non ſoluerent, cæteri uerò ſtipendia ad opus

militum

militum ſoluebant. ¶ Liber & ingenuæ] Cum ſtomacho pronunciandum quaſi ἀνθυποφορὰ, id eſt, ſi homo bene natus eſt, licet uerſus illi facere. Et eſt aliud liber, aliud ingenuus.

¶ Præſertim cenſus] ἀποτεθειμμένος. Vſq; ad, ſubaudiendũ eſt. In cenſum equeſtrẽ receptus, aut q ſit profeſſus ſe habere tantã pecuniã, quantã deberet habere eques. Non enim licebat ante equitẽ Roman. fieri, niſi habuiſſet ſummã pecuniæ, hoc eſt quadringentorũ ſeſtertiorum. lege Roſcia, qua certo ſumma patrimonij equitib. Romanis fuerat attributa, ſcilicet. quadringenta ſeſtertia. ¶ Vicioq; remotus] Secundum ſuã æſtimationem. ¶ Tu nihil inuita dices facies ue Minerua] A' ſuperioribus pendet: O' Piſo nihil dicas aut facias inuita Minerua id eſt, ſapientia. Inuita autem Minerua facimus, quod eſt ſtultitiæ. Eſt autem prouerbiũ artificum inuita Minerua, quia ipſa Minerua inter cæteras artes & poetis præeſt.

PORPHYRION. ¶ Et Sardo cum melle] Corſicum & Sardum mel peßimi ſaporis eſt. ¶ Metij] Metius perdiligens carminum fuit æſtimator.

Id tibi iudicium eſt, ea mẽs, ſi quid tamẽ olim
Scripſeris, in Metij deſcendat iudicis aures,
Et patris, et noſtras, nonũq; prematur in annum
Membranis intus poſitis delere licebit,
Quod non edideris, neſcit uox miſſa reuerti.

ACR. ¶ Si quid tamẽ olim ſcripſeris] Olim, id eſt, quãdoq; quoniã Piſo Tragœdias ſcripſit ¶ In Metij deſcẽdat iudicis aurẽ] Metius. doctus et ſeuerus auditor, qui illis temporib. ſummus Criticus fuit. Sẽſus eſt: Aut iudicio Metij, aut noſtro, aut patris laudentur aut culpentur carmina. ¶ Nonumq; prematur in annum] Cinna librum ſcripſit, qui inſcribitur Smirna, quem non edidit niſi nono anno, dum ſæpius corrigit. Prematur autem coerceatur, teneatur. Carmina uſq; ad nonũ annum limentur, & corrigantur ſtudioſius. ¶ Membranis] Dicimus. Hæc membrana, & hæ membranæ. ¶ Vox miſſa] Oro emiſſa. ¶ Reuerti] Emiſſum uolat irreuocabile uerbum.

PORPHYRION. ¶ Nonumq; prematur in annum] Exemplo Cinnæ poterit uti, ut carmen ſuum ſi malum eſt, nouem annis dißimulet.

Sylueſtres homines, ſacer interpresq; deorum,
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq; leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis,
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda,
Ducere quo uellet. fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra prophanis,
Concubitu prohibere uago, dare iura maritis
Oppida moliri, leges incidere ligno.

ACR. ¶ Silueſtres homines] Primos homines, ſiluas habitantes. ¶ Sacer interpresq;] Id eſt, ſacerdos. Vt poeta, Nec non Threicius longa cũ ueſte ſacerdos Obloquitur numeris. Ergo quia libẽtius maior Piſonũ uerſus ſcribebat, dicit ad quã dignitatẽ poetæ peruenerint. ¶ Cædib.] Rixis, ne ſe inuicẽ trucidarẽt. ¶ Et uictu fœdo] Quia interficiebãt beſtias & manducabãt, ipſe eos fecit cõgregari ſimulq; habitare. ¶ Deterruit] Prohibuit. ¶ Orpheus] Qui de dijs canendo ὁ θεόλογος dictus eſt. ¶ Et Amphion Thebanæ cõditor urbis] Cadmus Thebas cõſtituit: eas muro cinxit Amphion. ¶ Sono teſtudinis] Id eſt lyræ. ¶ Fuit hæc ſapientia quondã] Olim poetæ ſapientia & eruditione incultorum hominũ feritatem prohibebant. Id eſt, aliquando fuit hæc ſapientia in poetis. ut docerent quomodo uiuendum ſit priuatim, uel publice. ¶ Vago] Meretricio licentioſo. Dicit quomodo poetæ docendo carminibus ſuis, hominum qui modo ferarum uiuebant, mitigaſſent animos.

¶ Iura] Præcepta. ¶ Moliri] Facere. ¶ Leges incidere ligno] Primum leges ligno incidebantur, cum propter inopiam, æncarum tabularum apud antiquos uſus non erat.

POR. ¶ *Cædib. & uictu fœdo deterruit Orpheus*] *Orpheus primũ poeticã illuſtrauit, ex hoc dicitur leniſſe tygres et leones, qui & efferatos hominum animos placauerit carmine.*

Sic honor, & nomen diuinis uatibus atq;
Carminibus uenit. poſt hos inſignis Homerus,
Tyrtæusq; mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit: dictæ per carmina ſortes,
Et uitæ monſtrata uia eſt, & gratia regum
Pierijs tentata modis, ludusq; repertus,
Et longorum operum finis, ne forte pudori
Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt: ego nec ſtudium ſine diuite uena
Nec rude, quid proſit, uideo ingeniũ, alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amicè.

ACR. ¶ Sic] *Id eſt, propter ſapientiã, & præcepta, cũ hæc monerent poetæ.* ¶ *Diuinis uatibus*] *Sacerdotibus adæquauit poëtas. Hoc etiam Maro: Quiq; ſacerdotes caſti, dum uita manebat, Quiq; pij uates, & Phœbo digna locuti.* ¶ *Poſt hos*] *Orpheũ & Amphionem.*

¶ *Tyrtæusq; mares animos*] *Mares, id eſt, fortes. In Martia belle Verſib. exacuit*] *Lacedæmonijs diu aduerſum Meſſenios certantibus oracula reſponderunt, non aliter uictoriam eſſe peruenturã, niſi Athenienſem ducẽ habuiſſent. Miſſi legati, qui hoc ab Athenienſibus poſtularẽt. Athenienſes in contumeliã ipſis, Tyrtæum quendã claudum dederunt, dicentes iuxta ignauiã ipſorum, hunc eis ducẽ poſſe ſufficere: ſed oracula quæ promiſerunt, non fruſtrata ſunt. Nam Tyrtæus licet corpore eſſet debilis, ſcripſit tamen carmen heroicum, quo accenſi Lacedæmonij in aciem proceſſerunt, ſicq; conſecuti ſunt uictoriã. Aliter, Tyrtæus fuit genere Atheniẽſis poëta, omni deformis parte membrorũ. Is primus tubam inuenit, quo etiam Lacedæmonij uſi duce, uicerunt Meſſenios. Nam cum diuturno tempore inter Lacedæmonios & Meſſenios bellũ traheretur, conſuluerunt Lacedæmonij Apollinẽ, quibus reſponſum eſt, nõ aliter eos poſſe uincere, niſi duce Athenienſi pugnarẽt. Quibus Athenienſes Tyrtæũ dederunt, & ita Lacedæmonij uicerunt. cum hoſtes nouus tubæ ſonitus terruiſſet.* ¶ Sortes] *Reſponſa Apollinis. Dij carminibus reſponſa dederunt.* ¶ Via] *Ratio. Hoc eſt, etiam philoſophia monſtrata eſt uerſibus.* ¶ *Et gratia regum*] *Carminibus ſunt deſcripti reges. Carmina meruerunt amicitias regum.* ¶ *Ludusq; repertus*] *Hoc eſt, oblectatio ut relaxarent ſe homines carminibus. Ludus & longorum operũ finis,* κατὰ τὸ αὐτὸ *dicit, q quando uult aliquis poſt laborem requieſcere, utitur lyra & carminibus, et eſt perpetuũ epitheton, longorum laborũ, id eſt, laborum moleſtorũ.* ¶ *Et longorũ operum finis*] *Hoc eſt, ut carmen libenter operarentur, & cum delectatione opus ad finem perducerent.* ¶ *Finis*] *Laudatio.* ¶ *Ne forte pudori ſit tibi*] *Ideo, inquit enumeraui hæc, ne erubeſcas referri in numerũ poetarũ. Id eſt, ideo dixi multa cõmoda naſci de carmine, ne forte ô Piſo tibi poema ſordere uideatur.* ¶ *Muſa lyræ ſolers*] *Ingenioſa, & uiuax, efficax, & perfecta. Solers enim propriè dicitur, qui habet peritiam rerum difficilium ſoluendarum.* ¶ *Cantor Apollo*] *Inuentor citharæ, qui præeſt Muſis.* ¶ *Natura fieret laudabile carmen an arte Quæſitum eſt*] *Multi quærunt, utrum poeta naſcatur an fiat. Ego utrunq; dico habere poetam debere, id eſt, artem & ingenium.* ¶ *Sine diuite uena*] *Hoc eſt, ſine ingenio bono, & ſine natura.*

¶ Rude] *Stultum, ſine ſtudio & ante imperitum.* ¶ *Alterius ſic Altera poſcit opem*] *Vt illud Salluſtianum: Alter alterius auxilij eget.* ¶ *Coniurat amicè*] *Conuenit amicabiliter, conſentit, congruè.*

POR. ¶ *Leges incidere ligno*] *Aereis enim tabulis antiqui non ſunt uſi, ſed roboreis in has incidebant leges, unde adhuc Athenis legum tabulæ Axones uocãtur: licet abuſiue omnes tabulæ ſimiliter.* ¶ *Tyrtæus*] *Fuit hic genere Athenienſis poeta, omni parte membrorũ de-*

formis

formis. Primus hic tubæ moderationes dedit ex hac cauſa. Nam cũ Lacedæmonij bellũ aduerſum Meſſenios gererent, diuq; traherent dubium Martis euentum, reſponſum acceperunt ab Apolline, ſi uellent uincere, Athenienſi duce uterentur, à quibus rogati Athenienſes miſerunt Tyrtæum claudũ, & luſcum, quẽ deformẽ crederent, Vſi ſunt auxilio eius Lacedæmonij, quibus ille cantũ mõſtrauit tubarum, quarũ territi ſono inaudito Meſſenij fugerunt, adeptiq; ſunt uictoriã Lacones. ¶ Dictæ per carmina ſortes] Per uerſus hexametros reddidit reſponſa Phœmonoë Pyrrho Epirotæ petenti: Aio te Aeacida Romanos uincere poſſe. ¶ Et uitæ monſtrata uia eſt] Sententijs ſapientum, quibus inſtructa uita eſt.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit & alſit,
Abſtinuit Venere, & uino. qui Pythia cantat
Tibicen: didicit prius, extimuitq; magiſtrum.
Nũc ſatis eſt, dixiſſe: ergo mira poemata pãgo,
Occupet extremũ ſcabies, mihi turpe relinq eſt.
Et quod non didici, ſanè neſcire fateri.
Vt preco, ad merces turbã qui cogit emendas,
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poeta,
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.
Si uero eſt unctum qui recte ponere poſsit,
Et reſpondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor ſi ſciet inter
Noſcere mendacem, uerumq; beatus amicum.

ACR. ¶ Qui ſtudet optatam] *Qui ſtudet ad gloriã uenire, multa debet perferre et facere, id eſt, ſudare, algere, uigilare, abſtinere à Venere, & Libero. Optatã ergo metam dicit gloriã, quia finis iſtiuſmodi uitæ parit gloriam ſempiternam.*

¶ Curſu] *Labore & opere. Curſu q primus uult eſſe.* ¶ Cõtingere metam] *Propoſiti finẽ, gloriam, id eſt, qui uult ad perfectũ uenire.* ¶ Sudauit] *Per æſtatem ſcilicet.* ¶ Alſit] *Per hiemẽ frigus ſuſtinuit.* ¶ Venere et uino] *Libidine et luxuria.*

¶ Qui Pythia cantat] *Id eſt, carmen in Pythonem ſerpentem ab Apolline compoſitum.*

¶ Nunc] *Iſtis temporibus, id eſt, in hac copia imperitorum, ſufficit alicui ſeſe iactare, & dicere optimus poëta ſum, cum nõ ſit.* ¶ Pango] *Compono facio, id eſt, ego poſſum mira poëmata componere. Hoc dicit malus poeta.* ¶ Occupet extremũ ſcabies] *Ille patiatur ſcabiẽ qui extremus componet uerſus. Metaphoricòs aũt locutus eſt à ludo puerorũ. Ita enim pueri currentes aiunt: Occupet ſcabies in extremo remanentẽ, id eſt, ego poeta ſum, habeat ſcabiẽ qui non eſt poeta. Hoc ergo ex perſona illorum dixit qui dicendo, carmina ſcimus facere, nihil ſciunt, uolunt tamen ſe exiſtimari poetas. Scabies ludus puerorũ eſt, ut habes in Suetonio Tranquillo.* ¶ Mihi turpe relinqui eſt] *In curſu ſcilicet. Turpe mihi eſt, non referri in numerum poetarũ.* ¶ Sane neſcire fateri] *Ordo eſt: Mihi ſane turpe eſt neſcire, et fateri quod neſciam.* ¶ Vt preco ad merces turbã qui cogit emendas] *Quemadmodũ preco uoce hortatur populũ accedere ad emendas res proſcriptas. Ita & poeta diues hortatur multos aſſentiri ſibi in carmine per dona & largitatem.* ¶ Aſſentatores] *Blandos, falſos auditores.*

¶ Ad lucrum] *Ad dona, ad laudandũ.* ¶ Diues agris, diues poſitis in fœnore nũmis] *Qui multos agros & nũmos habet poſitos in fœnore.* ¶ Si uerò eſt unctũ, qui rectè ponere poſſit] *Id eſt, Qui bene paſcat. Vnctum aũt lautum conuiuiũ & terſum. Vnde in alio loco: Accedit ſiccus adunctas. Perſ. Calidum ſcis ponere ſumẽ. Vnctum igitur appellat pulmentariũ bene coctũ, & eſt ſatyricè dictũ. Id eſt, ſi uerò ſit poeta: q bene paſcat, hoc eſt, ſi habet eum, qui cœnã præparet. bene, mirabor ſi iſtiuſmodi homo poßit, falſum amicum à uerò diſcernere.*

¶ *Spondere interuenire & fidem dicere, uadẽ fieri, promittere pecuniam, quia debet leuis pauper.* ¶ Leui] *Tenui, & egenti, uel uili.* ¶ Atris Litibus] *Noxijs & triſtibus.* ¶ Implicitum] *Irretitum.* ¶ Si ſciet inter Noſcere] *Nam cum falſus amicus eodem modo illum laudet ac uerus, non in uſura poterit largus poeta, inter malos bonosq; habere iudicium.*

 ¶ Menda-

¶ Mendacemuerumq;] Id eſt,cum ab aſſentatoribus fallatur, uerum amicum poterit igno rare. Item quód nemo diuiti uerus amicus eſt,à quo beneficijs redimitur.

POR. ¶ Qui ſtudet optatam] Sicut inquit multo ſtudio et multa aßiduitate agonotheta quilibet præparat ſe ad diuerſa certamina,abſtinet à multis,ſudat,laborat alget. Ita etiã poete prius neceſſe eſt,ut ſtudio ſolerti exercitetur,quatenus poſtea digne carmina poßit ſcribere. ¶ Occupet extremum ſcabies] Hoc ex luſu puerorũ ſuſtulit,qui ludentes ſolent dicere: Quiſquis ad me nouißimus uenerit,habeat ſcabiem. ¶ Si uerò eſt unctum qui rectè ponere poßit] Hoc eſt,ſi habeas eum,qui cœnam præparet.

Tu ſeu donaris,ſeu quid donare uoles cui,
Nolito aduerſus tibi factos,ducere plenum
Lætitiæ clamabit enim pulchrè,bene,rectè
Palleſcet ſuper his,etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem,ſaliet,tundet pede terram,
Vt qui conducti plorant in funere,dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: ſic
Deriſor uerò plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero,quem perſpexiſſe laborent,
An ſit amicitia dignus: ſi carmina condes,
Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes.
Quintilio ſi quid recitares,corrige ſodes,
Hoc,aiebat,& hoc. melius te poſſe negares,
Bis terq; expertum fruſtra delere iubebat,
Et malè tornatos incudi reddere uerſus:
Si defendere delictum:quàm uertere malles,
Nullum ultra uerbũ,aut operã ſumebat inanem.

ACR. ¶ Tu ſeu donaris] Id eſt,ô Piſo,ſeu donaſti alicui,ſeu donaturus es,hoc auditore carminũ tuorũ ne utaris. ¶ Tibi factos] Id eſt,à te factos. ¶ Plenũ lætitiæ] Id eſt,gaudentẽ donis tuis, ut pro donis lætetur. nolito precio aliquẽ laudatorẽ tuis uerſib. locare,ne tuo munere lætus, fictas tibi laudes perſoluat. ¶ Pulchrè bene recte] eſſe cõpoſitos uerſus. ¶ Palleſcet] Pallidus fiet,cum cœperit te falſum laudare,quaſi præ nimis admiratione. ¶ Super his] Id eſt,ſuper hæc,quæ dixit bene pulchre. ¶ Stillabit amicũ Ex oculis rorẽ] Fictè laudando,& præ gaudio flendo. ¶ Amicis] Id eſt. aſſentatoribus. ¶ Vt q conducti plorãt in funere] Hoc eſt,q conducũtur ad funera,ſicut ſæpe grauiora faciũt uerè dolentib. ita & aſſentores plus laudãt,q̃ amicus uerus. Itẽ Antiq præficas dicebãt mulieres, quæ mortuos alienos cõductæ plorabãt,quod fit in quibuſdam prouincijs. ¶ Reges dicuntur multis urgere culullis] Reges enim quos uolũt recipere in amicitiã,multo mero inebriãt tentãtes,an per potũ habeãt ſecreta prodãt. Docet aũt hoc loco, multa cura et multo ſtudio aſciſcendos amicos eſſe. Culullis aũt id eſt,calicib. & eſt diminutiuũ à culeo,ut alibi: Ipſe diues ut aureis Mercator exiccet culullis uina Syra reparata merce.

¶ Et torquere mero] Id eſt,examinare & protrahere ad confeßionẽ,id eſt, uino explorarè ingenia dignorũ amicorũ. ¶ Perſpexiſſe] Præuidere,perſpicere probare. ¶ Condes] Cõpones,ut reſpõdere paras,ſeu cõdis amabile carmẽ. ¶ Nunquã te fallãt animi] Ingenioſi homines laudãt multa carmina,ideo uide ne te fallãt aſtuti animi, q cum ſint uafri & ſubdoli,innocentẽ præferũt uultũ, quaſi uulpes in Aeſopi fabula cõtra coruũ. ¶ Sub uulpe] Sub imposturis adulantiũ,ſub dolo. Vulpes enim doloſum animal eſt,ut in Aeſopi fabula: ſic & q uerſus facit ex fictione adulantiũ,poteſt facile ſubdolos animos præuidere. ¶ Quintilio ſi qd recitares] Hic erat Quintili9 Varus poeta Cremonẽſis,amicus Virgil. ¶ Hoc aiebat & hoc] Maledictũ dicebat malo poetæ,ut corrigeret malos uerſus. ¶ Melius te poſſe negares] Deeſt ſi,id eſt,ſi negaſſes,te meliora carmina poſſe facere. ¶ Delere iubebat] Id eſt iubebat, ut denuo uerſus corrigerẽtur,quẽadmodũ ferramentũ malè ductũ redditur incudi,et bene ibi formatur. ¶ Male tornatos] Male cõpoſitos. ¶ Vertere] Corrigere,mutare. ¶ Nullũ ultra uerbum] Deeſt,faciebat. ¶ Operam] Studium monendi,quo nihil profeciſſet.

POR.

POR. ¶ *Vt qui conducti plorant in funere*] Alexandriæ obolis conducuntur, qui mortuos fleant, & hoc tam ualde faciunt, ut ab ignorantib. illorum fuiſſe credantur: qui efferuntur. Hi ergo uocantur θρηνῳδοί. ¶ *Reges dicuntur multis urgere culullis*] Reges enim quos uolũt recipere in amicitiã: multo mero inebriãt, tentantes per potionẽ quę habeãt ſecreta prodãt. ¶ Et torquere mero] Hoc eſt, protrahere ad confeßionẽ. ¶ Animi ſub uulpe latentes] Sannatores & εἴρωνας appellamus, q benigne irrident. ¶ Quintilio ſi quid recitares] Hic erat Quintilius Varus, Cremonenſis, amicus Virgilij eques Romanus. ¶ Et male tornatos incudi reddere uerſus] Hoc eſt, denuo uerſus ſcribere, quomodo ferramentum male formatum redditur incudi, ut ibi formetur.

Quin ſine riuali teq; & tua ſolus amares.
Vir bonus, & prudẽs uerſus reprendet inertes
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Tranſuerſo calamo ſignum, ambitioſa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambiguè dictum, mutanda notabit.
Fiet Ariſtarchus, nec dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ ſeria ducent,
In mala deriſum ſemel, exceptumq; ſiniſtrè.
Vt mala quẽ ſcabies, aut morbus regius urget,
Aut phanaticus error, & iracunda Diana,
Veſanum tetigiſſe timent, fugiuntq; poetam,
Qui ſapiunt, agitant pueri, incautiq; ſequuntur.
Hic, dum ſublimes uerſus ructatur, & errat,
Si, ueluti merulis intentus, decidit auceps
In puteum foueam'ue, licet ſuccurrite longum
Clamet, lò ciues, non ſit, qui tollere curet.

ACR. *Quin ſine riuali teq; & tua ſolus amares*] Sine riuali amãtur carmina, quando ab eo ſolo amantur, qui facit ea. Riualẽ aũt pro æmulo poſuit. Riuales enim ſunt unius meretricis amatores: hoc tractũ eſt ab antiquis. Riuales enim dicebãtur, q in agris riuum habererẽt cõmunem, et propter eum ſæpe diſceptarẽt. ¶ Inertes] Sine grauitate factos. ¶ Duros] Male ſonãtes. Incomptis] Id eſt, non bene currentibus, ſine œconomia ſcriptis.

¶ Allinet] Id eſt, apponet. ¶ Signum] Notã culpæ ſignificat, nam notari uerſum male formatum dicimus.

¶ Tranſuerſo calamo] Tranſuerſum ducta penna uitia carminũ maculabis. Non aũt tranſuerſo calamo, ſed tranſuerſo ſpice. ¶ Ambitioſa] Superflua. ¶ Parum claris] obſcuris. ¶ Lucem dare] Apertiora ea facere. ¶ Arguet ambiguè dictũ] Amphibologias uituperabit. ¶ Mutanda notabit] Deſignabit, certa faciet, quæ mutari debeant. ¶ Fiet Ariſtarchus] Nomen græci grãmatici, qui Homeri carmina adnotauit. Ille ergo iudex etiã optimi poetæ fiet, quod Ariſtarchus Homerũ emendãs, hoc ſigno notauit uerſus, quos iudicauit Homeri nõ eſſe. ¶ Nec dicet, cur ego amicũ offendam in nugis] Sicut multi dicunt, cur ego debeo corrigere amicũ in ſuo errore? ¶ Seria ducent in mala] In malis neceßitates. Si non fuerit emendatus, irriſio laudatorũ, in alijs maiorib. ipſum docebit errare. ¶ Siniſtre] Contrariè quia ut ſuperius dixit: Neſcit uox miſſa reuerti Et ideo poſtquã mali poetæ carmina publicant cõtrariaſ ab omnib. excipiuntur, & irrecuperabiliter deridentur, ſicut ſcabies & regius morbus, cæteriq; morbi, quos ipſe dicit, ſunt incurabiles, adeò, ut uix aut nunquam poßint curari. ¶ Regius] Quem quidã dæmoniacũ: alij comitialẽ: alij arquatũ uocãt, quẽ græci ἴκτερον dicũt quib. oculi uiridescunt. ¶ Aut fanaticus error] Fanaticũ errorẽ pati dicuntur, q à Fanis percutiuntur, id eſt, q lymphatico agitantur, ſicut lunaticũ aut morboſum, ita inſanũ poetã fugiunt ſapientes. ¶ Iracunda] Læſione offenſa. ¶ Tetigiſſe] Pro tangere. ¶ Agitant] Perſequuntur. Nã pueri prætereuntib. illudere ſoliti, quos inſectantur, in dementiã cõpellunt. ¶ Incauti] Quia poſſunt ludi ab inſano poeta. ¶ Ructatur] Pro ructat, Vt Cicero, Eructãt ſermonib. cædẽ. ¶ Sic ueluti merulis intentus decidit auceps] Senſus eſt, Nec ſemel inſanos uerſus faciet, nec carebit cupiditate, ut aßiduè tanquã in foueã cadat. ¶ Longũ] Diu, ualde. Qui ſcis an prudens] Quaſi alius hunc uerſum dicat, qui prohibeat poetæ ſubueniri.

POR. ¶ Quin ſine riuali] Aemulũ riualem dixit. ¶ Incõptis allinet atrum Tranſuerſo calamo ſignum] Significat ac notat uerſum malè formatũ. ¶ Fiet Ariſtarchus] Homeri carmina adnotauit. Ille ergo iudex & optimi poetæ Ariſtarchus fiet. ¶ Aut fanaticus error] Id eſt: q lymphatico agitatur.

¶ Agitant pueri incautiq; ſequuntur] Nam pueri prætereuntib. illudere ſolent, & quos inſectantur, in dementiã cõpellunt. ¶ Hic dum ſublimis uerſus ructatur & errat] Ructatur pro ructat. Antiqui et ructo et ructor dixerũt. Hic genere patiendi extulit ructatur, ut: Venatur, lauatur.

Si quis curet opem ferre, & demittere funem,
Quî ſcis, an prudens huc ſe deiecerit, atq;
Seruari nolit? dicam, Siculiq; poetæ
Narrabo interitum. deus immortalis haberi,
Dũ cupit Empedocles, ardentẽ frigidus Aetnã
Inſiluit. ſit ius, liceatq; perire poetis.
Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.
Nec ſemel hoc fecit, nec ſi retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famoſæ mortis amorem.
Nec ſatis appâret, cur uerſus factitet, utrum
Minxerit in patrios cineres, an bidental
Mouerit inceſtus: certè furit, ac uelut urſus
Obiectos caueæ ualuit ſi frangere clathros:
Indoctum, doctumq; fugat recitator acerbus.
Quem uerò arripuit, tenet, occiditq; legendo,
Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

ACR. ¶ Dicam] Scilicet illi, q illum uult liberari: Vnde ſcis an ultro ſeſe abiecerit in puteũ? ¶ Deus immortalis haberi] Id eſt, dum opinione hominũ ſe collectũ diuinitatem putauit ſi nunquã comparuiſſet. ¶ Dum cupit Empedocles] Empedocles. fuit Agrigentinus Pythagoricus, qui ſe in flãmas Aetnæ montis iniecit, immortalitatẽ affectans, quod eius crepidulæ prodiderunt, quas flãma eructauit, æreis enim uſus fuerat. ¶ Ardentem frigidus Aetnam] Empedocles enim dicebat ingenia frigido circa præcordia ſanguine impediri. ¶ Inuitum] Cadentẽ in foueã. ¶ Idem facit occidenti] In eodem delicto eſt, ſi homicidæ parcatur. ¶ Hoc fecit] Vt ſe demitteret in puteum. ¶ Famoſæ] In opinione poſitæ, id eſt, nec deſunt uelle glorioſe mori. ¶ Nec ſatis apparet cur uerſus factitet] Neſcitur pœna, propter quam faciat uerſus malos in inſanus poeta, an quia læſerit bidental, an quia uiolauerit patris ſepulchrũ. ¶ An triſte bidental] Bidẽtal locus, in quo fulmen conditũ erat cum magna reuerentia à ſacerdotibus. Triſte autem, quoniã præter lapſum conſtituitur fulmẽ. Et bidental à bidentibus dictũ, nam reliquias fulminis pontifices cum ſacrificio ſepeliebant. Aliter. Quod bis fulmine percuſſum eſt, bidental appellatur. Hoc expiari non poteſt. Errant aũt, qui dicunt ab agna dictũ bidental. Triſte bidental, quia triſtes fiunt homines, uidentes locum quẽ ceciderit fulmen. ¶ Mouerit inceſtus] Inceſtus dicitur homo pollutus, qui flagitiũ cõmiſerit aut in ſororẽ, aut in ſacerdotẽ, aut in affinem. ¶ Clathros] Oppoſitiones oſtiorum. ¶ Indoctũ doctumq; fugat] Id eſt, omnibus dicit, audite me, cum ab omnibus fugiatur. ¶ Arripuit] Nactus fuerit. ¶ Non miſſura] Cum comprehenderit corpus, non dimiſſura. ¶ Hirudo] Sanguiſuga. Alij ſanguiſugam, & alij ſanguiſugiam dixerũt. Diſtat autem inter harundinem, hirundinem, & hirudinem. Harundo canna eſt. Hirundo auicula. Hirudo ſanguiſuga.

PORPHYRION. ¶ Siculiq; poetæ Narrabo interitum] Empedocles fuit Agrigẽtinus Phyſicus, qui ſe in craterem præcipitem dedit Aetnæ, immortalitatem affectans. ¶ Ardentem frigidus Aetnam Inſiluit] Dum ſe credit ex opinione hominum collecturum diuinitatem, ſi nunquam comparuiſſet. ¶ An triſte bidental] Id quod Iouis fulmine percuſſum eſt, bidental appellatur, hoc expiari non poteſt. Sunt autem qui putant ab agna dictum bidental. ¶ Hirudo] Hæc ſanguiſuga appellatur.

Q. HORATII FLACCI, SERMONVM CVM ANTIquiſsimorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, admixtis interdum C. Aemylij & Iulij Modeſti ſcholijs, Liber PRIMVS.

SATYRA PRIMA.

Qui fit Mecœnas, ut nemo quam ſibi ſortem,
Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa
Contentus uiuat, laudet diuerſa ſequentes?
O fortunati mercatores, grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contra mercator, nauim iactantibus auſtris,
Militia eſt potior. quid enim? Cōcurritur: horæ
Momento aut cita mors uenit, aut uictoria læta.

ACR. ¶ *Sermonum Libri ideo dicti, q[ui]a uili ſermone ſunt potius quàm tumenti, ſiue quia ad præſentes ſcribūtur. Epiſtolis enim ad abſentes loquimur: ſermone præſcrib. Quāuis igitur hoc opus Satyrā eſſe Horatius ipſe profiteatur, cū ait: Sunt quib. in Satyra uidear nimis acer, et ultra Legē tēdere opus: tamen proprios titulos noluit ei accōmodari. Hos primos duos libros Sermonum poſteriores Epiſtolarum ſcribens. Satyra dicitur Lancis genus, tractum à choro Liberi patris, q[ui] eſt miniſter uini, & epularū. Satyra iſtius inter Lucilij eſt & Iuuenalis. Nam & aſperitatem habet, quam Lucilius & ſuauitatem, quam Iuuenalis, mixtam in opere ſuo. Deniq; niſi Iuuenali ſcripſiſset, iſto nemo eſſet melior. Veruntamen ſciendum, quià Satyrum carmen à primo omniū autore Lucilio repertum eſt. Plériq; Satyrā à lance, quæ plena diuerſis frugibus in templo Cereris inſertur, nomen accepiſſe dicunt. Nam & ea hoc nomine appellatur. Ergo & hoc carmen, propterea Satyram appellauerunt, quia ita multis & uarijs rebus refertum eſt, ut audientes ſaturet. Alij dicunt quod ideò Satyra uocitata eſt, quod ita in conuitia & crimina hominum libere inuadat ut ſaturi homines, id eſt, ebrij. ¶ Qui fit] Vnde, quomodo, ex qua cauſa. Quæ ratio, quæ res facit ut ſtudia diuerſa laudent? ¶ Sortem] Propoſitum, profeſsionem, inſtitutum uiuendi. ¶ Seu ratio dederit] Signatè dixit. Ratio dederit, ſors obiecerit. Aut ratione inimus propoſitū uitæ, aut fortuna. Verbi gratia: Aliquis init ut militet, hoc rationis eſt: alius de ſummo gradu felicitatis ad ima detruſus, init docendi aut orandi neceſsitatem, hoc fortunæ eſt. ¶ Seu ſors obiecerit] Breuiter duas ſectas tangit. Nam cum dicit ratio, Stoicos tangit: cum ſors, Epicureos: Stoici enim dicunt omnia ratione fieri, Epicurei fortuitu. ¶ Contentus uiuat] Illam Terentij tractat ſententiam. Noſmet noſtri pœnitet. ¶ Diuerſa] Officia. ¶ O fortunati] Hinc inſtabilitatem humanæ uitæ carpit. ¶ Iam grauis annis] Figurata locutio. ¶ Fractus] Debilitatus. Figuratè, fractus membra, ſicut: Pictus acu chlamydē, id eſt, fracta membra habens. ¶ Militia eſt potior] Κατὰ νομίμως. ¶ Quid enim] Quarè non? & eſt Comicum. ¶ Concurritur] Confligitur milite in pugna. ¶ Momento] In puncto temporis. Nam cito mori pro beneficio eſt.*

PORPHYR. ¶ *Qui fit Mecœnas] Quamuis Satyrū eſſe opus hoc cōfiteatur, cùm ait.*

Sunt quibus in Satyra uideãr nimis acer, & ultra legẽ tendere opus. Tamen proprios titulos ei noluit accõmodare, nã hos priores duos libros Sermonũ, posteriores epiſtolarũ inſcripſit. In Sermonũ libris uult intelligi, quaſi apud præſentes ſe loqui. Epiſtolas uerò quaſi ad abſentes miſſas. ¶ *Vt nemo quã ſibi ſortem*] *Mirari ſe ait tantã eſſe in animis hominũ inconſtantiã, ut omnib. aliena ſors uitæ magis, q̃ propriè, ſiue eam ratio dederit, ſiue fortuna obiecerit, placeat. Quî aũt circunflexè pronunciandũ, ſignificat enim quare. Sicut etiã multi loquũtur: Quî fieri poteſt, pro quomodo fieri poteſt. Signatè aũt locutus eſt, dicens: Ratio dederit, ſors obiecerit.* ¶ *Iam fractus mẽbra*] *Frequens apud Virg. hæc figura. Sic enim dicitur: Sciſſa comam. &, Oculos deiecta decoros. Sic & ipſe Horatius: Membra ſub arbuto Stratus.* ¶ *Quid enim? cõcurritur, horæ Momẽto*] *Quaſi interpellãte affectu hoc dicit, & eſt etiã conſuetudinis noſtræ.* ¶ *Cita mors uenit, aut uictoria læta*] *Quaſi diu nauẽ iactãtib. auſtris, hoc dicitur.*

Agricolam laudat iuris legumꝙ peritus,
Sub galli cantum conſultor ubi hoſtia pulſat:
Ille datis uadibus, qui rure extractus in urbẽ eſt,
Solos felices uiuentes clamat in urbe.
Cȩtera de genere hoc (adeò ſunt multa) loquacẽ
Delaſſare ualent Fabium te morer, audi
Quò rem deducam. ſi quis deus, en ego, dicat,
Iam faciam, quod uultis: eris tu qui modò miles,
Mercator: tu cõſultus, modò ruſticus: hinc uos,
Vos hinc, mutatis diſcedite partibus. eia
Quid ſtatis? nolunt. atqui licet eſſe beatis.
Quid cauſȩ eſt, merito quin illis Iuppiter ambas
Iratus buccas inflet, neꝗ ſe fore poſthac
Tam facilem dicat, uotis ut præbeat aurem?
Præterea, ne ſic, ut qui iocularia, ridens
Percurram (quanquam ridentem dicere uerum
Quid uetat?) ut pueris olim dãt cruſtula blandi
Doctores, elementa uelint ut diſcere prima,
Sed tamen amoto quæramus ſeria ludo.

ACR. ¶ *Agricolã laudat*] *Beatum appellat.* ¶ *Iuris legumꝙ*] *Quia multa genera iuris ſunt.* ¶ *Sub galli cantum*] *Prope galli cantũ, ut: Sub noctẽ cura recurſat. Sub aũt quotiens tẽpus ſignificat, accuſatiuo iungimus: quotiens locũ, ablatiuo.* ¶ *Cõſultor*] *Percunctator: nã interrogator nõ dicitur. Conſultus eſt, qui docet. Cõſultor, q diſcit.* ¶ *Ille*] *Ruſticus.* ¶ *Vadibus*] *Sponſorib. à uadimonio quod promittit is, q ad iudiciũ prouocatur, certo die affuturũ. Vides ideo dicti, quod q eos dederit, uadendi habet poteſtatẽ.* ¶ *Extractus*] *Ad ſoluendũ uectigal.* ¶ *De genere hoc*] *Qui diuerſa laudat, de inconſtantia.*

¶ *Delaſſare*] *Id eſt, ualde laſſare. Ita ſunt multa, ut ſi uelit hæc enumerare homo garrulus nimiũ fatigetur.* ¶ *Valent Fabiũ*] *Fuit Fabius eques Roman. Narbonẽſis, qui aliquos libros pertinẽtes ad Stoicã philoſophiã conſcripſit. Hic aũt Fabius Pompeianas partes ſecutus eſt, & cũ Horatio de diſciplinis ſæpe cõtendit. Ideo ait loquacẽ. Magna breuitate occurrit quatuor perſonis, ut intelligas trahi quouis poſſe.* ¶ *Audi, quô rem deducã*] *Quid uolo dicere? quia omnes querũtur de profeſſionib. ſuis, & nemo uult eas deſerere.* ¶ *Qui modò miles*] *Deeſt eras.* ¶ *Licet eſſe beatis*] *Mutatis ſcilicet conditionibus ueſtris.* ¶ *Quid cauſæ eſt, merito quin illis Iuppiter ambas. Iratus buccas inflet*] *Qua cauſa Iupiter iure non inflet contra eos buccas ſuas, quod eſt, indignationis ſignũ, id eſt, iraſcatur et expuat in facies eorũ, & promittat ſe poſthac preces eorũ non admiſſurũ. Ordo eſt: Quid cauſæ eſt, quin Iupiter meritò iratus ambas buccas illis, uel quid cauſæ eſt quin Iupiter merito iratus dicat, neq; iam fore ſe facilẽ poſthac, ut præbeat aurem uotis?* ¶ *Votis ut præbeat aurẽ*] *Vt precibus illorũ propiciũ ſe præſtet.* ¶ *Præterea, ne ſic, ut q iocularia ridens*] *Ne, quemadmodũ q iocularia narrat, ridẽs ꝑcurrit, & ego ridẽs percurrã qđ cœpi, audi qua ratione cœpi. Ordo eſt: Præterea ne ſic percurrã, ut q ridens percurrit iocularia, quanquã quid uetat uerum dicere ridentem?*

¶ Quan-

¶ Quanquam] Deeſt audi, quia ratione cœpi. Senſus eſt: Quanquam lætitia ad ueritatem diſcendam obeſſe non poßit, ſicut cruſtula infantes à literis non impediunt. Siue ſic: Quamuis & ridentem licet uerum dicere, ut riſus remedio duritiæ ſit, quæ dicentem uera ſequitur, ne aſpere audiatur quod uerum dicam. ¶ Olim] Nonnunquam, interdum. ¶ Cruſtula] Placentas. Cruſtula quando neutraliter dicimus, edulia ſignificamus, ut Virgilius: Et uiolare manu, maliſq; audacibus orbem, Fatalis cruſti. Quando fœminino, hæc cruſta, fragmenta ſignificamus, ut idem Virgilius: Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ. ¶ Amotq ludo] Iocularibus rebus. ¶ Seria] Neceſſaria.

PORPHYRION. ¶ Sub galli cantum] Ita dictum eſt, ut, ſub noctem cura recurſat. ¶ Ille datis uadibus, qui rure extractus in urbem eſt] Qui uadimonium promittere ſub ſatisfactione, & in urbem uenire coactus eſt. Vades autem ſponſores dici notum eſt, qui eos dederit ei uadere, id eſt, diſcedere interim liceat, ¶ Loquacem Delaſſare ualent Fabium] Fabius Maximus Narbonēſis, equeſtri loco natus, Pompeianas partes ſecutus, aliquos libros ad Stoicam diſciplinam pertinentes, conſcripſit. ¶ Eris tu, qui modò miles, Mercator: tu conſultus modo, ruſticus] Eleganter affecta ambiguitas. Nam cum prædixerit à milite mercatoris ſortem laudari, & à mercatore militis, item à iuriſperito ruſtici, & ab hoc illud: ita ſubiunxit dictionem, ut cuiuſuis liberum ſit, in omnes perſonas ſenſum reducere. ¶ Quid cauſæ eſt, meritò quin illis Iuppiter ambas Iratus buccas inflet] Quin, nunc ſignificat quò minus. Senſus eſt: Aut nulla cauſa eſt, nec ratio querelis, quo minus illis Iupiter ſit iratus.

¶ Præterea, ne ſic, ut qui iocularia. ridens Percurram] Ordo & ſenſus: Præterea nec ſic iocularia percurram, ut qui ridens iocularia percurrit: ita & ζεῦγμα eſt, & etiam cum percurram & percurrit, non aſſumimus, in hoc σύλληψις eſt. ¶ Pueris olim dant cruſtula blandi Doctores] Cruſtula & Lucilius dixit: Guſtaui cruſtula ſolus. Olim autem nunc, pro interdum, ac nonnunquam poſitum eſt.

Ille grauem duro terram qui uertit aratro:
Perfidus hic caupo, miles, nautæq; per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Seſe ferre, ſenes ut in ocia tua recedant,
Aiunt: cum ſibi ſint congeſta cibaria ſicut
Paruula, nā exēplo eſt, magni formica laboris:
Ore trahit quodcunq; poteſt, atq; addit aceruo
Quem ſtruit, haud ignara, ac nō incauta futuri.
Quæ ſimul inuerſum contriſtat aquarius annū,
Non uſquam prorepit, & illis utitur antè
Quæſitis, patiens cum te neq; feruidus æſtus
Dimoueat lucro, neq; hiems, ignis, mare, ferrū,
Nil obſtet tibi, dum ne ſit te ditior alter.

ACRON. Terram qui uertit aratro] Qui ruſticæ uitæ ſtudet. ¶ Superius de incōſtantia dixit, modò de auaritia.

¶ Hac mente] Hoc conſilio, hoc propoſito. ¶ Aiūt] Ideo dicunt ſeſe à prima ætate laborare, ut habeant in ſenectute.

¶ Cōgeſta] Collecta. ¶ Multa cibaria] Viatica, alimenta.

¶ Nam exemplo eſt] Parentheſis eſt. ¶ Magni formica laboris] Magni ἀντίθετον Paruula magni laboris. ¶ Haud ignara, & non incauta futuri] Quia formica, quam tu in exemplum trahis, in eo cautior eſt, quàm tu, quod per hiemem quieſcit, & utitur paratis: tu uerò, ut nemo ſit te ditior, nulla pericula pertimeſcis. ¶ Inuerſum] Mutatum, inclinatum in hiemem. Magnū epitheton anni, ut: Vertitur interea cœlum, quoniam in ſe ſemper annus uertitur & uoluitur, Maxime autem pluuiæ & frigora commouentur, cum Sol in Aquarium uenerit, hoc autem fit XVII. Calend. Februarij. ¶ Patiens] Contenta. Quæſitis per æſtatem patiens utitur atq; contenta. ¶ Cum te] Inuadit auarum hominem.

¶ Dimoueat] Ceſſare faciat uel prohibeat à negocio.

POR-

PORPHYRION. ¶ *Per omne audaces mare qui currunt*] *Proprie currunt, ut: Vaſtumq́; caua trabe currimus æquor.* ¶ *Cum ſibi ſint congeſta cibaria*] *Cum ſibi ſint collecta quæ ad uitam tollerandam poſſunt ſatis eſſe.* ¶ *Paruula, nam exemplo eſt, magni formica laboris*] *Ἀντίθετον paruulæ eſt magnum.* ¶ *Inuerſum annum*] *Perpetuum epitheton eſt anni, quia in ſe ſemper uertitur, id eſt, reuertitur.* ¶ *Maxime autem ſole in Aquario conſtituto tempeſtates horrendæ & frigora ingentia ſolent eſſe. Sol autem tranſit in Aquarium decimoſeptimo Calend. Februarij, in eo eſt diebus triginta uſq; ad XVII. Calend. Martij.*

¶ *Et illis utitur ante Quæſitis ſapiens*] *Sapiens abſolutè dicitur, eſt enim nomen non participium, ut ſi diceret, quæ ante, non enim illis ſapiens.*

Quid iuuat immẽſum te argẽti põdus, & auri,
Furtim defoſſa timidum deponere terra?
Quod ſi cõminuas, uilem redigatur ad aſſem.
At ni id fit, qd habet pulchri cõſtructus aceruus?
Millia frumenti tua triuerit area centum,
Non tuus hoc capiet uenter plus, quã meus: ut ſi
Reticulum panis uenales inter onuſto
Fortè uehas humero, nihilo plus accipias, quàm
Qui nil portarit. uel dic, quid referat intra
Naturæ fineis uiuenti iugera centum, an
Mille aret? at ſuaue eſt ex magno tollere aceruo:
Dũ ex paruo nobis tantundẽ haurire relinquas,
Cur tua plus cumeris laudes granaria noſtris?
Vt tibi ſi ſit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho, & dicas magno de flumine mallem

ACR. ¶ *Quid iuuat immenſum*] *Cũ omnia facias propter argentũ ô auare, qd te iuuat cũ hoc defoderis in terram? Quaſi ἀνθυποφορά eſt, ut dicat auarus, ſi cœpero argento hoc uti, redit ad aſſem, hoc eſt ad exiguum.* ¶ *Timidum*] *Scilicet, ut in arte Poëtica: Inuentis miſer abſtinet, ac timet uti.* ¶ *At ni id fit*] *Id eſt, niſi hoc minuatur.* ¶ *Triuerit*] *Si deeſt.* ¶ *Vt ſi reticulũ panis*] *Quemadmodum inter ſeruos plurimos, qui portat panis reticulũ, non plus accipit, quàm is, qui nihil portat ita tuus uenter non plus acciperet, quàm meus, quamuis non multa poßideam. Reticulum, rete eſt, quo in urbe panis inter uenales ſeruos portari ſolet.* ¶ *Venales*] *Seruos.* ¶ *Referat*] *Expediat, proficiat.* ¶ *Intra naturæ fines uiuenti*] *Naturæ fines ſunt, ut ſatis ſit homini, quod etiam exiguo cenſu contingere poteſt. Quod tantum eſt, quantum capit uenter hominis per naturam. Id eſt, cùm naturæ fines non poßis excedere, magnitudine diuitiarum, quia omnino eſt naturæ legibus ſeruiendum quid tibi prodeſt, latè poßidere?* ¶ *Iugera centum an Mille aret*] *Nunquid ideo, quia habes centum millia modios, plus potes comeſſe, quàm ego, qui habeo centum modios?* ¶ *At ſuaue eſt*] *Obiectio eſt.* ¶ *Dum ex paruo*] *Iterum interrogat. Quaſi contentio, inter duos dialogiſmos.* ¶ *Haurire*] *Accipere conſumere.* ¶ *Relinquas*] *Concedas.* ¶ *Cur tua plus cumeris laudes granaria noſtris*] *Cumerã dicimus uas ingens uimineũ, in quo frumenta reconduntur. Sic ipſe alibi: Forte per anguſtam tenuis uulpecula rimam. Repſerat, in cumeram frumenti. Siue cumere dicuntur uaſa fictilia, ſimilia dolijs, ubi frumentum ſuum reponebant agricolæ. Tertio cumeræ dicũtur uaſa minora, quæ capiunt quinq; ſiue ſex modios, quæ lingua Sabinorum trimodiæ dicuntur. Granaria autem horrea, in quibus frumenta reponuntur, repoſitoria.* ¶ *Vt ſibi ſit opus*] *Senſus eſt: Ita ſtultus eſt, quiſquis ex magnis diuitijs uult ſumere, quod ad uitam poßit ſufficere, ut ille, cui cùm certus modus aquæ ſit neceſſarius, malit eum de flumine, quàm de fonte haurire breuiore.* ¶ *Liquidi*] *Liquoris aquæ, potus.*

¶ PORPHYRION. ¶ *Quid iuuat immenſum te argẽti pondus & auri*] *Senſus eſt: Cum tanto ſtudio pecuniam quæras, quid te delectat eadem pecunia non uti, ſed defoßam in terram ſeruare?* ¶ *Quod ſi comminuas uilem redigatur ad aſſem*] *Horatius auari reſponſum dicen*

ſum dicentis, niſi defoſſam pecuniam ſeruet, futurum ut eam uſq; ad aſſem cõſumet. ¶ At ni id fit, quid habet pulchri conſtructus aceruus] Iterum interrogantis poëtæ hæc uerba ſunt, quorum ſenſus eſt: Quid ergo uoluptatis erit in pecunia acquiſita, ſi non impendis, cùm uſus eius ad nos pertineat, perinde eſt ac ſi non habeatur? ¶ Vt ſi Reticulum panis uenales inter] Senſus eſt: Quemadmodum inter uenales pueros, qui panes portabit, non plus accipiet, quàm qui uacuus ambulabit: ſimiliter quamuis plus laboraueris in acquirendo, factus cùm ſis pecunioſus, non plus uenter tuus recipiet, quàm eius, qui exiguum poßidet. ¶ Intra Naturæ fines uiuenti] Hoc eſt, legibus naturæ ſeruienti. Senſus eſt autem: Cùm naturæ leges nemo poßit excedere diuitiarum magnitudine, quid prodeſt latè cupere & poßidere? ¶ At ſuaue eſt] Reſpondentem facit auarum, ut ipſe poëta καθ' ὑποφορὰν hoc dicit. ¶ Dum ex paruo nobis] Poëta auaro reſpondet dicens, nihil intereſſe ex magno, an paruo aceruo haurias, cùm ſatiando uentri noſtro, non multum, ac tantundem opus ſit. ¶ Vt tibi ſi ſit opus liquidi non amplius urna] Liquidi abſolutè, hoc eſt, aquæ. Et eſt ſenſus ſuauißimæ cõparationis. Ait enim ita ſtultum eſſe ex magnis potius uelle, quàm ex prauis diuitijs ſumere, unde uentrem impleas, ac ſi deſideres urnam aquæ uel cyathum, & malis eam ex magno flumine haurire, quàm ex fonticulo.

Quàm ex fonticulo tantundem ſumere, eò fit,
Plenior ut ſi quos delectet copia iuſto,
Cum ripa ſimul auulſos ferat Aufidus acer.
At qui tantuli eget, quanto eſt opus, is neq; limo
Turbatã haurit aquã, neq; uitã amittit in undis.
At bona pars hominũ decepta cupidine falſo,
Nil ſatis eſt, inquit, quia tanti, quãtũ habeas, ſis.
Quid facias illi? iubeas miſerum eſſe libenter,

ACR. ¶ Eô fit] Exinde fit, ut multi propter auaritiam periclitentur. ¶ Copia] Multitudo, ut: Reſpicio, & quæ ſit me circum copia luſtro. Ordo eſt: Copia plenior iuſto. ¶ Plenior] Maior. ¶ Iuſto] Moderato, ſufficiẽti, id eſt, ultra uſum plus, quàm oportet. ¶ Cum ripa] Cum ſecuritate ſua, uel cum domicilio, id eſt, ſede auferat eos periculum. ¶ Auulſos] Raptos. ¶ Ferat] Demergat. ¶ Aufidus] Species pro genere. Aufidus Apuliæ fluuius, cum impetu fluens, ſed nunc pro periculo poſuit. ¶ Quanto eſt opus] Quantum ſufficit: ¶ Limo] Pro eo, quod eſt perturbata uita. ¶ Turbatam haurit aquam] Quaſi ſordidus. ¶ Neq; uitam amittit in undis] Id eſt, non cadit in periculum, nec nimia mole obruitur, raptus aquæ impetu. Hic allegoricôs docet paucis contentum, neque ſordidos quæſtus ſectari, neque implicari periculis. ¶ At bona pars] Maior. ¶ Decepta cupidine falſo] Falſa opinione, aut inepta & inani cupiditate. Et notandum cupidinem genere maſculino pro cupiditate nouè poni. Ita multi homines praua cupiditate oppreßi, dicunt appetendam eſſe maximam pecuniam, cui defertur præcipuè. ¶ Nil ſatis eſt, inquit, quia tanti quantum habeas, ſis] Dicit, quòd nunquam ſatis diuitiæ congerantur, pro modo enim earum & perſonis defertur honor. Auarus ideo plus uult habere, quia cumulus diuitiarum grandem hominem congeminat.

¶ Quid facias illi] Si talis eſt, ut ab hac perſuaſione remoueri non poßit, permitte eum miſerum eſſe. Quid enim facias ei, qui talis eſt? libenter miſer eſt, qui pro uoto ſuo magno labore quærit maximam pecuniam.

PORPHYR. ¶ Eô fit Plenior ut ſi quos delectet copia iuſto] Per allegoriam diligentißime hoc eſt dictum, eos qui magnas diuitias appetant, cùm paruæ illis ad uitam tuendam poßint ſufficere, plerunque ipſam acquirendi cupiditatem illis cauſam exitij eſſe. ¶ Auulſos ferat Aufidus acer] Aufidus amnis in Apulia eſt rapidißimus, ideoq; acer nunc dictus. ¶ At qui tantuli eget, quantò eſt opus, is neque limo Turbatam haurit aquam] Perſeuerat in allegoria. ¶ At bona pars hominum] Bona nunc pro magna dictum, ut ſæpe Ennius, & alij ueteres. ¶ Quid facias illi? iubeas miſerum eſſe libenter] Relinque eum, inquit, qui miſer ſit, quoniam

 dedu-

deduci ab hac opinione non poteſt, quô minus putet tanti eſſe unumquenq;, quantas diuitias habeat.

Quatenus id facit. ut quidã memoratur Athenis
Sordidus, ac diues, populi contemnere uoces,
Sic ſolitus: populus me ſibilat, at mihi plaudo
Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus à labris ſitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur: congeſtis undiq; ſaccis
Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris
Cogeris: aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Neſcis quid ualeat nummos, quẽ prębeat uſum,
Panis ematur, olus, uini ſextarius, adde
Quîs humana ſibi doleat natura negatis.
An uigilare metu exanimem, noctesq; diesq;,
Formidare malos fures, incendia, ſeruos.
Ne te compilent, fugientes, hoc iuuat? horum
Semper ego optarim pauperrimus eſſe bonorũ.
At ſi condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius caſus lecto te adfixit: habes qui
Aſsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te

ACR. ¶ *Quatenus*] *Quãdiu, donec.* ¶ *Vt quidam memoratur Athenis*] *De Timone ait Athenienſi, qui cũ odium generi humano indixiſſet, ipſe tamen pecunia ſua letatus eſt.* ¶ *Populi contemnere uoces*] *Quia ſolebat populus ingreßis theatrũ benemeritis plaudere, malos exibilare. Vel aliter. Quãdo donabat munus, pauca donabat, & à populo ſibilum patiebatur.* ¶ *Contemnere autem uoces, id eſt, non curare de obloquijs populi.*

¶ *Contemplor*] *Conſidero, conſpicio.* ¶ *Tantalus à labris*] *Auaros ait pœna urgeri, quã Tantalo fabulæ aſcripſerunt, ſed cõmendandũ eſt hoc pronunciatione. Vult autem hoc dicere, quod ſimilis eſt Tantalo, qui habet pecuniam, & non utitur, quia quemadmodum Tantalus nõ poteſt uti præſentibus, ita neq; auarus. Sed ille à Furijs, iſte ſua uoluntate prohibetur.* ¶ *Captat*] *Deſiderat, cupit.* ¶ *Inhians*] *Timens, ſollicitus. Quidam ſtupens gaudio accipiunt.* ¶ *Et tanquam parcere ſacris Cogeris*] *Bene ſacra in comparatione, & picturam introduxit: Vnde nihil ad quæſtum adimi poteſt, nam ex una parte religio prohibet, ex altera tantum ars ſine fructu intuentium animus quoque illudit.* ¶ *Aut pictis tanquam gaudere tabellis*] *Eleganter tales ait auaris eſſe diuitias, ac ſi pictæ ſint tantum, quæ per auaritiam tangi non poſſunt, Quid intereſt inter abſtinentiam & picturam, niſi ut uſu tantum fruaris?* ¶ *Neſcis quid ualeat nummus*] *Increpat auarum, uſum pecuniæ ignorantem. Emphaſis eſt, ad quos factus eſt uſus nummus, neſcis.* ¶ *Panis ematur*] *Diffinitio, quibus rebus neceſſarij ſunt nummi.* ¶ *Adde Quîs humana ſibi doleat natura negatis*] *id eſt, Adde etiam illa, quibus negatis dolet natura hominum. Dicit autem balneum uſumq; mulieris, & alia huiuſmodi, quibus aut frigus aut fames repellitur.* ¶ *Doleat*] *Aegre ferat.* ¶ *An uigilare*] *Quæ patiuntur auari.* ¶ *Compilent*] *Exſpolient fugituri. Compilare dicuntur milites, qui occiſis quibuſdam, inſignia in bello tollunt.* ¶ *Hoc iuuat*] *Semper timere, ſemper ſollicitum eſſe, quæ tu bona indicas.* ¶ *Horum Semper ego optarim pauperrimus eſſe bonorum*] *Sic bonorum pauperrimus, ut Diues opum. Ego ſemper opto egentiſſimus eßе, neque habere hæc bona, quæ mihi afferant cruciatum.* ¶ *Tentatum frigore corpus*] *Tentatum, aëre aut aqua uexatum, id eſt, ſi tentatum corpus tuum frigore, aut alio caſu cõdoluerit, nemo te optabit conualeſcere.* ¶ *Habes qui Aßideat*] *Qui prope te ſedeat, præſtans tibi curam.* ¶ *Fomenta paret*] *Fomenta dicta, quòd ægritudinem foueant. Inde fomites dicti, quôd flammas foueant.*

PORPH. ¶ *Populus me ſibilat*] *Belle, quia ſibilat prædixerat, paulò poſt. Inde autem hoc dictum eſt, quòd malos principes theatrum ciuitatis ingreſſos populus exibilabat: bonos autem plauſu excipiebat.* ¶ *Tantalus à labris ſitiens fugientia captat Flumina*] *Pœna, quam fabulæ Tantalo aſcripſerunt, auaros urgeri ait, quia ut ille, quamuis inter aquas, ſitiat, ita hi abſtinẽtes à pecunia*

quam

quam poßident, egentibus ſimiles fiant. Sed uenuſta pronunciatione exprimenda eſt. ¶ *Et tanquam parcere ſacris Cogeris*] *Ordo eſt: Et cogeris parcere, tanquam ſacris.* ¶ *Aut pictis tanquã gaudere tabellis*] *Eleganter tabellis ſimiles eſſe diuitias ſuas auaris ait, cùm ijs non utantur, ac ſi eas pictas habeant.* ¶ *Adde Quìs humana ſibi doleat natura negatis*] *Adijce, inquit, illa quibus negatis ſibi hominum uita crucietur. Non autem ea uult intelligi, quæ ad delitias uitæ pertineant, ſed quæ ad utilitatem, ut quæ frigore aut fame repellendæ, & commodiori manſioni ſunt neceſſaria, aliaq́; ſimilia.* ¶ *An uigilare metu exanimem*] *Hoc, ſcilicet, patiuntur diuites auari.* ¶ *Horum Semper ego optarim pauperrimus eſſe bonorum*] *Pulcher & grauis ſenſus, recuſantis diuitias, quæ cruciatum uitæ domino afferunt.*

Suſcitet, ac reddat natis, charisq́; propinquis:
Non uxor ſaluum te uult, non filius, omnes
Vicini oderunt, noti, pueri, atq; puellæ.
Miraris? cum tu argento poſt omnia ponas,
Si nemo præſtet, quem non merearis amorem?
At ſi cognatos, nullo natura labore
Quos tibi daret retinere uelis, ſeruareq́; amicos,
Infœlix operam perdas: ut ſi quis aſellum
In campum doceat parentem currere frenis.
Deniq; ſit finis quærendi, cumq́; habeas plus,
Pauperiem metuas minus & finire laborem
Incipias, parto quod auebas, nec facias, quod
Vuidius quidam (non longa eſt fabula) diues,
Vt metiretur nummos: ita ſordidus, ut ſe
Non unquam ſeruo melius ueſtiret, ad uſq;
Supremum tempus, ne ſe penuria uictus
Opprimeret, metuebat. at hunc liberta ſecuri
Diuiſit medium fortiſsima Tyndaridarum.

ACR. ¶ *Suſcitet*] *Id eſt, ſanum faciat.* ¶ *Miraris*] *Miraris te odio eſſe, cùm tu omnia argento poſtponas, id eſt, miraris ſi nemo te amat, cùm omnibus rebus præponas argentum, hoc eſt, cùm poſt argentum ponis omnia.* ¶ *At ſi cognatos*] *Senſus eſt: At ſi cognatos, quos tibi gratuitos natura conceßit amicos, humanitate tua tibi deuinxeris, ita uideris operam perdere, ut ille qui aſino uelut equo uult uti. De aſino autẽ prouerbiale eſt. Aliter: At ſi uelis aliquo obſequio, aliqua ſedulitate conciliare tibi tuos affines, perdes operam, ſicuti is qui uult docere aſinum currere. Nam qui in curſu exercet aſinum, perdit operam, quia exercendus equus eſt. Sicut operam perdit, qui uult aſinum frenis regere, ut uice equi fungatur: ita etiam perdit ſtudium diuitiarum, qui ſine aliquo beneficio amicos ſibi uult retinere.* ¶ *Nullo natura labore Quos tibi dat*] *Qui nullo noſtro labore, nulla induſtria, nobis naſcuntur propinqui.* ¶ *Parentem*] *Famulantem, obedientem, ut doceat currere parentem, ut faciat.* ¶ *Deniq; ſit finis quærendi*] *Senſus eſt: Poſtremò cùm aucta ſit pecunia tua, minus iam debes paupertatem metuere, & labor tuus finem debet accipere, cùm habeas acquiſitum, quantum optaueras.* ¶ *Parto, quod aeebas*] *Id eſt, quantum auidus fueras quærere, aut auide cupiebas: undè auidi, auari ſunt dicti.* ¶ *Diues*] *Deeſt hic, ita, ut ſit, ita diues.* ¶ *Non unquam*] *Poteſt & nonnunquam legi, ut per raròmelius ſeruo ueſtitus fuerit.* ¶ *Tyndaridarum*] *Græcarum mulierum. Significat autem Clytemnæſtram aut Helenam. Nam Clytemnæſtra Agamemnonem, Helena Deiphobum interfecit, & ambæ Tyndari filiæ.*

PORPHYR. ¶ *Non uxor ſaluum te uult*] *Quibus, ſcilicet, per auaritiam tuam durus atque iniquus es.* ¶ *Cùm tu argento poſt omnia ponas*] τμῆσις. *Ordo eſt: Cùm tu argento omnia poſtponas.* ¶ *At ſi cognatos*] *Senſus eſt: An te putas ita operam perdere, ſi cognatos, quos tibi ſine labore tuo natura tribuit, retinere uolueris, ſiue amicos ſeruare: ut ſi quis uelit aſinum frenis regere, ut equi fungatur officio. Et hoc uidelicet de aſino prouerbiale eſt, quia infacetum atq; inurbanum erit, ſi putemus illud ad præſens à poëta fictum eſſe.* ¶ *Et finire laborem*] *Hoc quod, antequam haberes diuitias, facere cupiebas, ſi eas paraſſes.* ¶ *Diues Vt metiretur nummos*] *Hoc eſt,*

adeò diues. Et adeô pronunciatione adiuuandum. ¶ *At hunc liberta ſecuri. Diuiſit medium, fortiſsima Tyndaridarũ*] *Eleganter, quia Clytemnæſtra Tyndari fuit filia, quæ Agamemnonẽ maritum ſecuri percuſsit.*

Quid mî igitur ſuades, ut uiuã Mæuius? aut ſic,
Vt Nomentanus? pergis pugnantia ſecum
Frontibus aduerſis cõponere. non ego auarum
Cum ueto te fieri, uappã iubeo, ac nebulonem.
Eſt inter Tanaim quiddam, ſocerumq́ꝫ Viſelli
Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq́ꝫ fines:
Quos ultra, citraq́ꝫ, nequit conſiſtere rectum.
Illuc, unde abij, redeo. nemon' ut auarus
Se probet, ac potius laudet diuerſa ſequentes,
Quodq́ꝫ aliena capella gerat diſtentius uber,
Tabeſcat: neq́ꝫ ſe maiori pauperiorum
Turbę cõparet, hũc, atq́ꝫ hunc ſuperare laboret:
Sic feſtinanti ſemper, locupletior obſtat.

ACR. ¶ *Quid mî igitur ſuades*] *Fingit ſibi reſpondentẽ cũ, quem alloquitur.* ¶ *Vt uiuã Mæuius*] *Mæuius enim tam parcus fuit, ut meritò ſordidus appellaretur. Contrà Caſsius Nomentanus tam prodigus fuit, ut ſeſtertium ſeptuagies libidini & gulę impenderet. Huius cocum nomine Damã, Salluſtius Criſpus centenis millibus æris conductum habuit. Aliter: Nomentanus aut proprium nomen eſt, aut gentile, de Nomentana ciuitate. Significat quendam Caſsium luxurioſum, qui inde fuit.* ¶ *Pergis*] *Perſeueras.* ¶ *Pugnantia ſecum Frontibus aduerſis*] *Id eſt, quare pugnantia contra ſe loqueris? quia auarus & luxurioſus pugnantia ſunt, & non magis conuertis te ad id, quod eſt commodum, id eſt, medium. Ordo eſt: Frontibus aduerſis pugnantia.* ¶ *Componere*] *Comparare, quoniam quæ repugnant, frontes aduerſas habent.*

¶ *Non ego*] *Poëta ad auarum.* ¶ *Vappam iubeo ac nebulonem*] *Vappæ dicuntur perditi & luxurioſi. Nebulones uero uani & leues, ut nebula. Aliter: Vappa dicitur ſtultus & inſulſus, qui nihil ſapit. Dicitur enim uinum uappa, quod perdidit ſaporem.* ¶ *Eſt inter Tanaim quiddam ſocerumq́; Viſelli*] *Tanais libertus Mecœnatis, nobiliſsimus ſpado, ſocer autem Viſellij Hernioſi, ac ſi diceret, multum intereſt inter Eunuchum & Hernioſum, id eſt, inter ramicoſum & ſpadoſum.* ¶ *Eſt modus in rebus*] *Vt Terent. Ne quid nimis. Ideò ait eſt modus in rebus, τὸ μέτρον ἄριστον.* ¶ *Vltra citraq́;*] *Vltra hos modos, id eſt, fines, & infra rectum conſiſtere nõ poteſt, ſed in iiſdem.* ¶ *Illuc unde abij, redeo*] *Quia digreſsionem fecit, inducta fabula Vuidij, tranſit modò ad propoſitum ſuum, id eſt, ad danda præcepta. Et eſt duplex ſenſus: Aut quòd omnes alienas conditiones laudant, ſuas uituperant: ſed præcipuè auarus qui ſe miſerum dicit & egentem. Aut quòd cæteri quidem homines aliena ſtudia approbant, auarus uerò in eo, quod auarus eſt, ſibi placet.* ¶ *Nemon' ut auarus*] *Quod nemo auarus ſe probet. Nemo auarus ſibi ſufficiat, nec de ſe iudicet. Probat eſſe ſe auarum, qui aliena cum gemitu miratur.* ¶ *Se probet*] *Sibi placeat, ſe laudet.* ¶ *Ac potius laudet diuerſa ſequentes*] *Id eſt, moderationem, temperantiam. Ad ſermonis ſui ſenſum, quem inchoauerat, recurrit cum cœperit ante dicere, nullum hominum ſtatu rerum ſuarum gaudere, & laudare diuerſa, à quibus diſſentire tamen auarum ait, qui ſolum propoſito ſuo gaudet. Hæc autem admiratio pronunciantis, non ad illud pertinet, quòd auarus ſe non probet, ſed quòd nemo alius.* ¶ *Quodq́; aliena capella gerat diſtẽtius uber Tabeſcat*] *Quomodo tabeſcat auarus, cũ uiderit pleniora eſſe ubera capellæ uicini ſui. Ouidius: Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris, Vicinumq́; pecus grãdius uber habet.* ¶ *Neq; ſe maiori*] *Quia maior eſt numerus pauperum, moneo ut nemo ſe exiſtimet pauperem.* ¶ *Pauperiorum Turbæ comparet*] *Ad illud redit, ut dicat quomodo auarus non patiatur ſe eſſe pauperem, ſed ſtudeat ſingulos ſuperare diuitijs.* ¶ *Sic feſtinanti*] *Superiores diuitijs uincere cupienti.*

PORPH. ¶ *Quid mî igitur ſuades*] *Hæc per μεγαλοφωνίαν fingit ſibi dicentẽ eum, quem alloquitur.* ¶ *Vt uiuam Mæuius, aut ſic Vt Nomentanus*] *Mænius fuit in tantum parcus, ut ſordidus me-*

dus meritò haberetur L. Contra Caßius Nomentanus adeò ſine reſpectu bonorũ ſuorum prodigus, ut ſeſtertium ſeptuagies gulæ ac libidini impenderit. Huius libertum Damam nomine P. Salluſtius Criſpus hiſtoriarum ſcriptor fertur, centenis millibus conductũ habuiſſe. ¶ Eſt inter Tanaim quidam, ſocerumq́; Viſelli] Tanais ſpado fuit, ut quidam aiunt, Mecœnatis libertus, ut nonnulli L. Munatij, ut nonnulli Plancij: Viſellij autem ſocer Hernioſi, ſumpſiſſe hoc ex prouerbio Græco, ſub nominibus relatum eſt: illi enim ita dicunt, Quod tamen & in Latino ſermone uſurpari ſcimus. ¶ Eſt modus in rebus] Modus, inquit, in omni negocio adhibendus eſt. Nam ſiquid ei adijcere aut minuere uelis, ſine uitio non erit. ¶ Conſiſtere rectum] Rectum abſolutum nomẽ eſt. ¶ Illuc unde abij redeo] Ad ſermonis ſui ſenſum, quem inchoauerat, recurrit. Cùm cœperit autem dicere: Nullũ hominem ſtatu rerum ſuarum gaudere, & laudare diuerſa, à quibus diſſentire tamen auarum ait, qui propoſito ſuo gaudet ſolus. Hæc autem admiratio pronunciantis, non ad illud pertinet, quod auarus ſe probet, ſed quod nemo alius. ¶ Quodq́; aliena capella gerat diſtẽtius uber Tabeſcat] His quoque colligit aliena nobis placere magis, quàm noſtra: Prouerbia autem quo & Ouidius uſus eſt, cùm ait: Viciniumq́; pecus grandius uber habet. ¶ Sic feſtinanti] Tantam cupiditatem acquirendæ pecuniæ ait eſſe, ut nemo uelit alium locupletiorem ſe eſſe, ſicut quadrigis certantes, præcedentes urgere contendunt, ſequentes negligunt.

Vt cùm carceribus miſſos rapit ungula currus,
Inſtat equis auriga, ſuos uincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui ſe uixiſſe beatum
Dicat, & exacto contentus tempore uitæ,
Cedat, uti conuiua ſatur, reperire queamus.
Iam ſatis eſt, ne me Criſpini ſcrinia lippi
Compilaſſe putes, uerbum non amplius addam.

ACR. *¶ Vt cùm carceribus miſſos rapit ungula currus] Totus iſte uerſus diaphoron eſt. Nã hoc interpoſito ſequentem ſuperiori ſenſui adiungit, qui ſenſus talis eſt: Quemadmodũ auriga inſtat cum equis, his, qui uincunt equos ſuos. quando autem inſtat tum cùm rapit ungula currũ, contemnit autem ſequentem, id eſt, poſteriorẽ, ita auarus ſemper feſtinat uincere ditiorem. ¶ Suis equis] Septimus caſus eſt. ¶ Vincentibus] Datiuus. Hoc eſt, his inſtat qui præcedunt: uel equis inſtat ſuos uincentibus, id eſt, nititur tranſire priores, contemnens eum quem tranſierat. ¶ Inde fit, ut raro, qui ſe uixiſſe beatum] ὑπερβατόν. Inde fit, ut raro reperire queamus, qui ſe uixiſſe beatum dicat, adeò auiditate pecuniæ, etiam circa diem mortis cupiditas ardet, quia dum ſtudet pecunijs, aliquam requiem habere nõ poteſt, quia deſiderio poßidendi agitur, cùm mors ei aduenerit. ¶ Iam ſatis eſt] Modum ſibi ſtatuit de auaris dicendi. ¶ Criſpini] Philoſophi cuiuſdam loquacißimi, qui ἀρεταλόγος dictus eſt. Hic Criſpinus poëta fuit qui ſectam Stoicam uerſibus ſcripſit. Sufficit ergo, inquit, me de auaris dixiſſe, hoc eſt, Stoice locutum fuiſſe. Nam Stoici maxime de diuitijs dixerunt, id eſt, ne me quidã putet de libris Criſpini quæ dico ſurripuiſſe. ¶ Scrinia] Capſæ in quibus libri continentur.*

PORP. *¶ Rapit ungula currus] Vngula pro equis, τρόπῳ συνεκδοχῆ dicitur. ¶ Inſtat equis auriga] Inſtat his equis, qui ſuos uincunt. ¶ Inde fit, ut raro] Senſus eſt: Cùm nemo ſuo contentus ſit, ſed amplius ſemper habere quærat: meritò euenit, ut nemo ſe fœliciter uixiſſe credat, nec cùm ad ſenectutem perductus ſit, ita gratus è uita abeat ut conuiua, qui bene acceptus ſatur ex conuiuio diſcedit. Ordo autem eſt: Inde fit, ut raro reperire queamus. ¶ Ne me Criſpini ſcrinia] Criſpinus philoſophiæ ſtudioſus fuit. Idem & carmina ſcripſit, ſed tam garrula, ut Aretalogus diceretur.*

SATYRA II.

Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ,
Mēdici, mimæ Balatrones: hoc genꝰ omne
Mœſtum, ac ſollicitū eſt cantoris morte Tigelli.
Quippe benignus erat. cōtrà, hic ne prodigꝰ eſſe
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quô duramq́ famem depellere poſsit.
Hunc ſi percõteris, aui cur, atq; parentis
Præclaram ingrata ſtringat malus ingluuie rem,
Omnia conductis coëmens obſonia nummis:
Sordidus, atq; animi quod parui nolit haberi,
Reſpondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fuſidius uappæ famam timet, ac nebulonis,
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.
Quinas hic capiti mercedes execat, atq;
Quanto perditior quiſq; eſt, tanto acrius urget.

ACR. ¶ *Ambubaiarum collegia*] *Ambubaiæ dicuntur mulieres tibicines, lingua Syrorū. Etenim lingua eorum tibia ſiue ſymphonia, ambubaia dicitur.* ¶ *Pharmacopolæ*] *id eſt, Vnguentarij.* ¶ *Balatrones*] *Balatrones luxurioſos ac perditos uocat, à Seruilio Balatrone, cuius in ſecūdo meminit: ut ex huius nomine, ſimilis uitæ homines Balatrones ſint appellati. Legitur & Barathrones qui bona ſua lacerāt, id eſt, in Barathrū mittunt, à balatu intortæ uocis, qui idē & Balatrones dicti ſunt, q propriè uaniloqui. Vel, Balatrones à balatu ouiū, quaſi ciborū ſectatores, et quaſi comeſtores, q rē ſuā in gulā mittunt. Ideo aūt dixit cātoris, q̄a dicebatur in poëmatis ſuis placere uoce, nō carminū probitate. Mutato nomine per inuidiā cantorē, pro muſico obtrectatoriè dicit. Fuit aūt modulator optimus, in Sardinia natus, is carmina Horatij negabat ſatis peritè modulata, et idcirco carpitur ab illo.* ¶ *Cātoris morte Tigelli*] *M. Tigellius Hermogenes muſicus peritiſsimus, et uocis eximiæ C. Cæſari dictatori, et poſt Cleopatræ acceptiſsimus, Auguſto quoq; Cæſari amiciſsimus. Erat aūt largior adeò ut ſcenicis & circulatoribus multa donaret.* ¶ *Benignus*] πλεονάσμος. *Nō enim uerè benignus erat, ſed prodigus. Ex illorum aūt perſuaſione dixit: Quibus donabat, & largus nimium uidebatur.* ¶ *Contrà hic*] *Quicunq; alius diuerſè uiuit.* ¶ *Præclaram rem*] *Amplum patrimonium.* ¶ *Ingrata*] *Sine gratia, qui omnia ſine norma uorēt. Quia nō eſt grata gula, ſi propter ipſam cōſumptum fuerit patrimonium. Aut quia quicquid ei præſtiteris, gratiā tibi habere nō poteſt.* ¶ *Ingluuie*] *Ingluuies dicitur uoracitas gulæ.* ¶ *Stringat*] *Cōſumat, attenuet, cōminuat, radat.* ¶ *Cōductis*] *Fœnore ſumptis. Cōducuntur enim quaſi nummi, pro quibus merces ſoluitur, quāuis alijs cōductis, cōgregatis intelligāt.* ¶ *Ab his*] *À frugi hominibus.* ¶ *Ab illis*] *À ſordidis, ab auaris. Auarus quidā fœnerator cōtrario uitio laborās.* ¶ *Vappæ*] *Vappa propriè dicitur, quòd nec uinum nec acetum eſt.* ¶ *Famam timet*] *Niſi acriter exigat uſuras.* ¶ *Ac nebulonis*] *Quē egeſtas fecerit fraudulentum. Nebulones dicuntur, qui humili genere naſcuntur, unde etiā Comici ſeruos nebulones dicunt. Vappa ac nebulo, id eſt, uilis, ac nugator, qui uſuras exigit, dicitur.* ¶ *Quinas hic capiti mercedes exſecat*] *Quinis centeſimis fœnerat: aut execat, de ſorte deducit grauiter lædendo debitores: aut accipit, ut in charta notet.* ¶ *Quantum perditior quiſq; eſt*] *Tantò, inquit, grauioribus uſuris onerat unumquēq; hominē, quantò eū uiderit negligētius res ſuas agere.* ¶ *Vrget*] *Exigit pecuniā à debitore.*

PORPH. ¶ *Ambubaiarū collegia*] *Tigellus Hermogenes muſicæ artis ſcientia præditus, C. Cæſari dictatori fuit familiaris, poſtea Cleopatræ, quia dulciter cātabat, & iocabatur urbanè. Auguſto quoq; ita placuit, ut inter familiares ac domeſticos haberetur. Erat aūt largitor adeò, ut omnibus muſicis & circulatoribus multa donaret. Et ideo morte eius triſtes eos ait factos eſſe. Porro aūt cauſam inſectādi hominis, nō mediocris ingenij, habuit Horatius quòd carmina eius parum ſcitè modulata eſſe dicebat. Ambubaiæ autem ſunt mulieres uagæ ac uiles, quibus nomen hoc, caſu uanorum & ebrietate balbutientium uerborū uidetur eſſe inditum. Nonnulli tamen Ambubaias tibicines Syria linguā putant dici.* ¶ *Balatrones*] *Balatrones à balatu & uaniloquentia dicuntur. Colligit autem hac ſatyra ferè homines, dum uitia uitent, in contraria uitia recidere.* ¶ *Hunc ſi percunčteris*] *Si in-*

terrogaueris illum, inquit, cur maiorum ſuorũ mores uitans, pecuniam deuoret, reſpondebit nolle ſe uideri ſordidi puſilliq; animi, & erunt qui eum laudent, alij qui uituperent. ¶ Conductis nummis] Cõductis nummis, fœnore ſumptis, eleganter dixit. Sicut cõducti opere dicuntur ij, quibus merces ob opus præſtatur. ¶ Fuſidius uappæ famam timet] Id eſt, timet niſi acriter uſuras exegerit, vappa uocetur. ¶ Ac nebulonis] Nebulo dicitur, uilis ac nugatorius. ¶ Quinas hic capiti mercedes exigit] Mercedes pro uſuris dixit, ſecundum illud ſuperius, conductis nummis. Exigit aũt capiti, ad illud pertinet, quòd auari fœneratores, cũ dant uſurariã pecuniã primi menſis, uſuras capiti ipſius ſortis ſtatim amouebant, hoc eſt, ergo exigit. ¶ Quantò perditior quiſq; eſt, tantò acrius urget] Ac tantò, inquit, grauioribus uſuris onerat unumquenq;, quantò intellexerit eum negligẽtius res ſuas agere.

Nomina ſectatur modò ſumpta ueſte uirili,
Sub patribus duris tyronum. maxime quis non
Iuppiter exclamet, ſimulatq; audiuit? at ipſe
Pro quæſtu ſumptũ facit. hîc uix credere poſsis,
Quàm ſibi non ſit amicus, ita ut pater ille, Terẽti
Fabula, quem miſerum natò uixiſſe fugato,
Inducit, non ſe peius cruciauerit, atq; hic.
Si quis nunc quærat, quo rês hæc pertinet? illuc,
Dum uitant ſtulti uitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demiſsis ambulat: eſt qui
Inguen ad obſcœnum ſubductis uſq; facetus:
Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

ACR. ¶ Modò ſumpta ueſte uirili] Id eſt, depoſita prætexta, et ſumpta uirili toga. Tirones autem uocauit adoleſcentes depoſita prætexta. Senſus autem: Dicit eum tam præcipitem auaritia, ut nõ dubitet filijs patrum familiâs cum periculo exigendi pecunias credere, dummodo uſuras grauiores imponat, id eſt, id agit ut debitores adoleſcẽtes habeat. His dat pecunias mutuas, qui ſunt adoleſcentes, & uiuunt ſub duris patribus. Hi enim cum maximis uſuris pecunias libenter accipiunt, qui etiã plus iuſto illi poſſunt dare centeſimas. ¶ Sub patribus duris] Quia non liceat tironibus, id eſt, adoleſcentibus fœnerari, ne prodigi eſſent, promittẽtes multas uſuras propter accipiendam pecuniam. ¶ Quis nõ Iuppiter exclamet?] Interrogatiue pronunciãdum. Quis non miretur cùm audierit, quod quandoq; centeſimas exigit, & clamet. Sed fortaſſe dicit aliquis, quod pro quæſtu ſuo erigat in uictum, & qui multum acquirit, fortaſſe habet opulentiam uiuendi. Ad hæc ita reſpondeam: Non potes credere tu, qui audis, quomodo is fraudat genium ſuum, id eſt, quomodo ſe necat. ¶ Pro quæſtu ſumptũ facit hic] Largiter potitur ſuo cenſu, & bene procurat corpus ſuũ. ¶ Quàm ſibi nõ ſit amicus] Quãto cruciatu ſe affligat. ¶ Ita ut pater ille Terẽti] Ita ſibi eſt inimicus auarus, ut nõ peius ſeſe afflixiſſe uideatur Menedemus. ¶ Atq;] Pro quàm, ut ſit pronomen hic, hoc eſt, auarus. Alij ſic exponunt: Hic aduerbiũ, ut ſit in hoc loco. ¶ Quô res hæc pertinet] Quô mea ſentẽtia tendat. ¶ Dum uitant] Id eſt, Dum uolunt dici prodigi, efficiuntur auari. ¶ Malthinus tunicis demiſsis ambulat] Tunicis demiſsis, ut ſibi honeſtus uideatur. Cõpoſuit aũt nomen, quaſi à μαλθακός Malthinus. Mecœnatẽ tangit, uaricoſus enim fuit delicatior & ſolutus. ¶ Eſt qui Inguen ad obſcœnum ſubductis uſq; facetus] Eſt qui ſibi facetus eſſe uideatur, ſi altiore ueſte utatur. ¶ Paſtillos] διαπλάσματα, unguẽta. ¶ Rufillus olet] Hoc uult dicere, quod neq; paſtillos homo debet olere, neque hircum.

PORPH. ¶ Nomina ſectatur] Dicit eum tam præcipitem eſſe auaritia, ut nõ dubitet etiam filijs familiâs cum periculo exigendo pecunias credere, dummodo creditori ſuo graues uſuras imponat. ¶ Pro quæſtu ſumptum facit hic] Hoc καθ' ὑποφορὰν dicitur, cuius ſenſus eſt: Sed putat forſan aliquis pro modo quæſtus ſibi eum indulgere, cui hæc reſpondet. ¶ Pater ille Terẽti] Notus eſt apud Terentiũ Menedemus ille ſenex, qui de ſe pœnas exigit, quod filiũ à ſe per duritiã ſuam fugauerit. ¶ Malthinus tunicis demiſsis ambulat] Sub Malthini nomine quidã Mecœnatẽ ſuſpicãtur ſignificare, ab re tamẽ finxit. μαλθακὸς enim quaſi μαλακὸς dicitur. Porro aũt tunicis demiſsis ambulare, eorũ eſt q ſe molles ac delicatos haberi uelint. Paſtillos Rufillus olet] Hæc quoq; ad immoderatã intẽperatamq;

ratāq; uoluptatē pertinent. Alij quippe mūditias plus iuſto affectāt, alij nullā corporis ſui habēt curā.

Nil mediū eſt, ſunt qui nolint tetigiſſe, niſi illas,
Quarum ſubſuta talos tegat inſtita ueſte:
Contrà alius, nullam niſi olenti in fornice ſtantē.
  Quidam notus homo, cū exiret fornice, macte
Virtute eſto (inquit) ſententia dia Catonis:
Nam ſimul ac uenas inflauit tetra libido,
Huc iuuenes æquum eſt deſcendere, non alienas
Permolere uxores, nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupennius albi.
  Audire eſt operæprecium, procedere rectè
Qui mœchis non uultis, ut omni parte laborent,
Vtq; illis multo corrupta dolore uoluptas:
Atq; hæc rara cadat dura inter ſæpe pericla.

ACR. ¶ *Nil medium eſt*] *Nihil fit mediocriter.* ¶ *Sunt qui nolint tetigiſſe*] *Tegiſſe pro tāgere. Propriè dixit tetigiſſe, unde & intactæ uirgines dicuntur, ut: Cui pater intactā dederat. id eſt, ſunt qui nolunt tāgere niſi matronas. ſubſuta talos tegat inſtita ueſte*] *Quia matronæ ſtola utuntur demiſſa uſque ad imos pedes, cuius imam partem ambit inſtita ſubſuta. Inſtita autem dicitur τὸ περιπέδιλον, quod togæ ſubſuebatur, quo matronæ utebātur. Subſutam ueſtem, prætextā dixit. Inſtita autem eſt tenuiſſima faſciola, quæ prætexta, dicitur. Allegoricôs aūt dixit, alias non uult niſi matronas petitum ire.* ¶ *Quidam notus homo*] *Honeſtus & nobilis. Catone tranſeunte quidam exijt de fornice, quem cùm fugeret, laudauit & reuocauit. Poſtea cùm frequentius eum exeuntem de eodem lupanari uidiſſet, dixiſſe fertur, Adoleſcens ego te laudaui, tanquā huc interdum uenires, nō tanquā hic habitares.* ¶ *Macte Virtute*] *Macte, magis aucte. ut, Macte noua uirtute puer.* ¶ *Eſto*] *Aduerbiū cōſentientis uel approbantis.* ¶ *Dia*] *Diuina. Catonem illum Cenſorium dicit.* ¶ *Tetra*] *Odioſa, peſſima.* ¶ *Huc*] *Ad fornicē.* ¶ *Permolere*] *Violare, polluere, affectare, appetere, ſubigitare, ut habemus in Terentio. De ipſo actu turpi dicit.* ¶ *Cupennius*] *Cupennius quidā amator matronarū, ait hoc modo me laudari nolo. Hic familiaritate Augusti clarus fuit, corporis ſui diligens, & ſectator matronarū. Albi aūt matronalis dicitur.* ¶ *Audire eſt operæpreciū*] *Audire, inquit, quæ patiuntur mœchi, qui eos odiſtis. Fructus eſt his, qui oderūt mœchos, audire, quātis incōmoditatibus aſtringātur. Vel etiā operæpreciū eſt audire, quòd etiā uoluptas, quā capiunt mœchi, nō eſt plena. Imminuitur aūt multis incōmoditatibus. Ordo: Operæprecium audire uos, qui nō uultis. Vel operæpreciū eſt audire mœchos, qui nō uultis procedere rectè ad meretricem quemadmodum laborent omni parte, & quemadmodū ſæpe cadat hæc uoluptas, atq; hæc ipſa rara inter dura pericula corrupta multo dolore, tā in expendendo pecunias, q̄ propria mēbra perdēdo. Vrbanè abutitur Ennianis uerſibus. Ille enim ait: Audire eſt operæpreciū procedere rectè, Qui rem Romanā Latiumq; augeſcere uultis. Sed illud urbanius, quia cū Ennius uultis dixerit, hic nō uultis intulerit.* ¶ *Cadat*] *Pertingat, eueniat, quia rarò contingunt concubitum matronarū, quas amāt.* ¶ *Sæpe inter dura pericla*] *Quæ imminent illis, quia inter maxima pericula rarò prouenit uoluptas.*

POR. ¶ *Sunt qui nolint tetigiſſe*] *Matronas ſignificat. Hæc enim ſtola utuntur ad imos pedes demiſſa. Cuius imam partem ambit inſtita aſſuta.* ¶ *Quidam notus homo, cum exiret fornice*] *M. Cato ille cenſorinus, cùm uidiſſet hominem honeſtum ex fornice exeuntem laudauit, exiſtimans libidinem compeſcendam eſſe ſine crimine.* ¶ *Macte*] *Magis auctè, id eſt, cumulatè ſignificat.* ¶ *Nolim laudarier inquit Sic me*] *Cupennius Libo Cumanus, Augusti familiaritate clarus, corporis ſui diligentiſſimus, ſectator matronarum concubitus. Albi autem non pro candido uidetur mihi dixiſſe, cùm utique poſſint & uulgares mulieres, etiam meretrices candidæ eſſe, ſed ad ueſtem albam, qua matronæ maxime utuntur, relatum eſt.* ¶ *Audire eſt operæprecium procedere rectè*] *Vrbanè abutitur Ennianis uerſibus. Audire eſt operæprecium, procedere rectè, Qui rem Romanam Latiumq; augeſcere uultis. Sed ille urbanius, quod cum Ennius uultis dixerit. hic, non uultis, intulerit.* ¶ *Vtq; illis multo corrupta dolore uoluptas, Atq; hæc rara cadat*] *Meritò hoc dicitur, cum*

tur, cùm adulteris rarò contingat concubitus earum, quas ſectantur, & ipſo metu periculi non ſinceram inde uoluptatem percipiant.

Hic ſe præcipitem tecto dedit, ille flagellis
Ad mortem cęſus, fugiens hic decidit acrem
Prędonũ in turbã, dedit hic pro corpore nũmos,
Hunc perminxerunt calones, quinetiam illud
Accidit, ut quidam teſtes, caudamq; ſalacem
Demeteret ferro: iure omneis, Galba negabat.
Tutior at quanto merx eſt in claſſe ſecunda,
Libertinarum dico, Salluſtius in quas
Non minus inſanit, quàm qui mœchatur: at hic ſi
Quâ res, quâ ratio ſuaderet, quàq; modeſtè
Munifico eſſe licet, uellet bonus atq; benignus
Eſſe: daret quantum ſatis eſſet, nec ſibi damno,
Dedecoriq; foret: uerùm hoc ſe amplectitur uno,
Hoc amat, & laudat, matronã nullam ego tango.
Vt quondam Marſæus amator Originis, ille
Qui patrium mimæ donat fundumq;, laremq;,
Nil fuerit mi, inquit, cũ uxoribus unquã alienis.
Verũ eſt cum mimis, eſt cum meretricibus, unde

ACR. ¶ *Hic ſe præcipitem tecto dedit*] *De incõmodis adulterorum.* ¶ *Ille flagellis Ad mortem cæſus*] *Hoc de Salluſtio uidetur dicere. Salluſtius enim Criſpus in Fauſtæ filiæ Syllæ adulterio deprehenſus, ab Annio Milone flagellis cæſus eſſe dicitur, quẽ Aſconius Pædianus in uita eius ſignificat. Ad mortem autem, prope mortẽ.* ¶ *Dedit hic pro corpore nummos*] *Non'ne ſtupraretur, ſed melius ne caſtraretur. Pro corpore autem, pro obſcœna parte corporis.* ¶ *Hunc perminxerunt*] *Perminxerunt, ſtuprauerunt. Calones ſunt miniſtri militum, liberi homines. Lixæ uerò ſunt ſerui eorundem.* ¶ *Accidit*] *Solet accidere.* ¶ *Teſtes*] *Teſticulos.* ¶ *Caudãq; ſalacẽ*] *Virgam uirilis membri. Salaces dicũtur libidinoſi. Salacem ergo libidinoſam. Dicitur enim membrum illud in quo libido eſt, eſſe ſalſum. Alij à ſaliendo dicunt ſalacem.* ¶ *Demeteret*] *Abſcinderet. Multis, inquit, etiã uirilia amputata ſunt.* ¶ *Iure omnes*] *Supple, factũ eſſe dicebãt.* ¶ *Galba negabat*] *Galba iuriſperitus et ipſe ſectator matronarũ, qui dicebat nõ iure factũ, ut teſtes amputarẽtur, quia primo adulterij pœna pecuniaria erat.* ¶ *Tutior at quãto merx eſt*] *Quãto melius eſt et tutius uti libertinis cõparatione adulterij? Sed dicit tãto ardore feratur Salluſtius in libertinas, quanto mœchus ardore fertur in matronas. Ipſe enim Salluſtio in ſenatu à cẽſoribus hoc obiectũ eſt. Tũ ille nõ ſe matronarũ, ſed libertinarũ ſectatorẽ eſſe teſtatus eſt, & ideo ex ſenatu expulſus eſt, quod excuſat idẽ in Catilinæ bello. Sẽſus aũt hic eſt: Dico tutius eſſe, ut libertinæ appetãtur, ſed et in ipſis ſi qs propenſior fuerit, infamatur, ut Salluſtius Criſpus.* ¶ *Quâ res*] *In antiquioribus, Quâ res inuenio, ut ſit ſenſus: In quãtum res. Deeſt tenus, ac ſi diceret catenus. Ex ſequẽtibus enim hoc intelligimus, Quâ res, quâ ratio, quatenus res, quatenus ratio, ut hic ſi uellet iũgamus, ut ſit: Si hic uellet bonus uideri, id eſt, Salluſtius ſi uellet ea ratione, qua modeſte uti licet, largus atq; benignus eſſe, daret quãtũ ſatis eſſet, & quãtum ipſa res flagitaret.* ¶ *Verũ hoc ſe amplectitur uno*] *Hoc ſibi ſolo blãditur, id eſt, amore libertinarũ* ¶ *Vt quõdã Marſæus, amator Originis*] *Ordo: Vt quõdã, inqt, Marſæus amauit mimã quãdã Originẽ nomine, in quã patrimoniũ ſuũ expẽdit.* ¶ *Vnde*] *Ex quo amore maiorẽ pateris infamiã, q̃ profuſionẽ, nam meretricibus uti cõceditur, nõ amare.*

PORPH. ¶ *Ille flagellis Ad mortem cæſus*] *Hoc de C. Salluſtio dicit, qui deprehenſus ab Annio Milone in adulterio Fauſtæ, Syllæ filiæ, uxor eius, cæſus eſt.* ¶ *Dedit pro corpore nummos*] *Ne teſtes ei abſcinderentur, pœnam pecunia redemit.* ¶ *Hunc perminxerunt calones*] *Perminxerunt, pro ſtuprauerunt poſitum eſt. Calones autem ſerui dicuntur à calando. Et hoc eſt, quòd uocent ad miniſterium. Nonnulli à Calendis putant, quod eo die cibaria accipiant.* ¶ *Quinetiam illud Accidit*] *In adulterio deprehenſis interdũ eueniſſe, ut uirilibus amputatis dimitterẽtur.* ¶ *Iure omnes, Galba negabat*] *Subaudiendum hic extrinſecus, Iure omnes, factum dicebant. Galba autem negabat. Amarè autem Seruium Galbam iuriſconſultum perſtrinxit, quaſi cõtra manifeſtum ius pro adulteris*

reſpon-

reſponderet, quia & ipſe adulter eſſet. ¶ *Tutior at quantò merx eſt*] *Ait quidem multò tutius eſſe, libertinæ conditionis ſectari mulieres, quas tamen, ſi cupidius quis appetat, ut Salluſt. Criſpus, infamiam corruptorum morum incidere.* ¶ *Daret, quantum ſatis eſt*] Hoc eſt, *quantum permittitur Salluſtio modeſtiæ temperamento largiri.* ¶ *Vt quondam Marſæus amator Originis ille*] *Mima quædam nomine Origo fuit iiſdem temporibus, in quam Marſæus patrimonium ſuum impendit.*

Fama malũ grauius, quã res, trahit. an tibi abũdè
Perſonam ſatis eſt, non illud, quicquid ubiq;
Officit, euitare? bonam deperdere famam,
Rẽ patris oblimare, malũ eſt ubicũq; : quid inter
Eſt in matrona, ancilla, pecces'ue togata?
Villius in Fauſta Syllæ gener, hoc miſer uno
Nomine deceptus, pœnas dedit uſq;, ſuperq;
Quàm ſatis eſt, pugnis cæſus, ferroq; petitus:

ACR. ¶ *Fama malum grauius*] *Fama, id eſt opinio tua. Vnde fama malum trahit, quod grauius eſt, q̃ rei familiaris.* ¶ *An tibi abundè*] *Zeugma ab inferiori, euitare, id eſt, non ſufficit tibi euitare perſonam, niſi illud uitaueris, quod ubiq; obeſt. Nõ enim tantũmodo obeſt tibi, ſi amas matronam, ſed etiam ſi meretricem.*

¶ *Bonã deperdere famã*] *Et in matrona, et in libertina, et in meretrice. Hoc ex ſua perſona dicit Horat. intelligi uolens, ex nimio nimarum aut meretricum amore uexari quidẽ cenſum, ſed multò grauiora damna famæ accedere.* ¶ *Oblimare*] Deterere, *conſumere, tractum à lima qua fabri utitur, aut certè à limo, ut ſit obducere, ut dicimus quædam limo obducta periiſſe.* ¶ *Quid inter Eſt*] *Negat intereſſe quicquam, utrum quis in matrona, an in ancilla, an etiam in adultera delinquat. Secutus opinionẽ Stoicorũ, qui omnia peccata paria eſſe dicunt, neq; enim rei admiſſæ quãtitatem, ſed admitẽtis uoluntatẽ ſpectant.* ¶ *Pecces'ue togata*] *Matronæ, quæ à maritis ob adulteriũ repudiabãtur, togã accipiebant, ſublata ſtola propter ignominiã. Toga aũt meretrici apta, ita enim proſtare ſolebant cũ pullis togis, ut diſcernerẽtur à matronis. Et ideo qui adulterij damnatæ fuerant, hac ueſte utebantur. Aliter, Togatæ dicebantur in publicũ procedere fœminæ adulterij admiſſi cauſa. Alij togatam dicunt libertinã, quia antea libertinæ toga utebãtur.* ¶ *Villius in Fauſta*] *Pro eo quod eſt, in matrimonio Fauſtæ. Semper incerta pro certis. Nam Fauſta Syllæ filia Tito Annio Miloni nupta fuit, ut ſuprà expoſuit. Alibi: Me dulcis dominæ muſa Liciniæ, pro Terentiæ. Et, Malthinus tunicis demiſſis ambulat, pro Mecœnas. Et hic: Villius in Fauſta, id eſt, Annius in Fauſta, eodẽ numero ſyllabarũ commutationem nominum fecit.* ¶ *Syllæ gener*] *Non uerè gener, ſed quia filiã Syllæ ſtuprauit, ita frequenter ut ipſe gener eſſe uideretur. Nã Longarenum habuit maritũ.* ¶ *Hoc miſer uno Nomine deceptus*] *Quoniã nobilis filiã affectauit uxorẽ: Vel hac re, quòd dicebatur matronas appetere. Deceptus, quia amator decipitur nobilitate dilectæ, qui putat hoc ſe minus peccare, quòd nobilem ſtupret. Vel deceptus, quòd filia Syllæ eſſet hominis potentis & clari, ſperans talis uiri filiam caſtam fore uicturam, nec unquã poſſe peccare. Fauſta dicebatur filia Syllæ, hanc cùm Villius impetraſſet uxorem, forte Longarenus adulter domi eiuſdem puellæ erat. Ita Villius colliſus eſt plagis, & nihilominus eam poſtea tenuit apud ſe propter nobilitatem. Annius Milo maritus fuit Fauſtæ, Cornelij Syllæ filiæ, qui rediens à cœna à familia Longareni adulteri uxoris ſuæ, ante ædes ſuas, ne adulterium deprehenderet, pugnis cæſus eſt, & ferro petitus.*

POR. ¶ *Vnde fama malũ grauius*] *Hoc ex perſona ſua Horatius dixit, intelligi uolẽs ex nimio nimarũ aut meretricũ amore, uexari quidẽ cenſum, ſed multo grauiora dãna famæ accidere.* ¶ *An tibi abũde perſonã ſatis eſt, nõ illud quicqd ubiq; officit, euitare*] *Ait nõ ſatis eſſe perſonã matronæ euitare, niſi etiã illud qcquid nocet atq; officit, euites.* ¶ *Rẽ patris oblimare*] *Oblimare, cõterere ſignificat, ut quæ à fabris limãtur.* ¶ *Quid inter Eſt in matrona*] *Negat intereſſe quicq̃, utrũ qs in matrona, an in ancilla, an etiã in adultera delinqt. Secutus opinionẽ Stoicorũ, q̃ omnia peccata paria eſſe dicũt, nec rei admiſſæ quãtitatẽ, ſed admittẽtis uoluntatẽ ſpectãt. Togatæ aũt in publicũ procedere co*

gebantur

gebãtur fœminæ,adulterij admiſſi cõuictæ. ¶ Villius in Fauſta] *Villius pro Annio dixit: Annius aũt Milo,maritus fuit Fauſtæ,Cornelij Syllæ filiæ, qui à familia Lõgareni rediens à cœna,ante ædes ſuas, ne adulterum deprehenderet,pugnis cæſus eſt,& ferro petitus,quem ait nulla alia re in hanc iniuriam ac contumeliam incidiſſe,quàm quod magnæ nobilitatis uxorem habere affectauerit.*

Excluſus fore,cùm Longarenus foret intus.
Huic ſi mutonis uerbis,mala tanta uidentis,
Diceret hęc animus:quid uis tibi? nunquid ego te
Magno prognatum depoſco conſule cunnum
Velatumq; ſtola,mea cùm conferbuit ira?
Quid reſponderet? magno patre nata puella eſt
At quanto meliora monet,pugnantiaq; iſtis
Diues opis natura ſuæ? tu ſi modò rectè
Diſpenſare uelis,ac non fugienda petendis
Immiſcere,tuo uitio,rerum'ne labores,
Nil referre putas? quare,ne pœniteat te,
Deſine matronas ſectarier,unde laboris
Plus haurire mali eſt,quã ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos,uirideſq; lapillos,
Sit licet hoc Chærinte tuum,tenerũ eſt femur,aut
Rectius,atq; etiã melius perſæpe togatæ. (crus

ACR. ¶ *Excluſus fore*] *À familia Longareni mœchi. Et notandum fore numero ſingulari. Teren. in Adel. Quid nam cõcrepuit fores? Item Cicero pro Cornelio, Aperuit forem ſcalarum: ſed ex uerbis accuſatoris ridentur, ut in Flacciana, ſtrangulauit poſuit.* ¶ Huic] *Id eſt, uillio, ſi animus loqueretur ex uerbis mutonis. Muto autem dicitur membrũ uirile, ut Lucilius in 8. libro. Læſo iam lachrymas mutoni abſterget amica.* ¶ *Magno prognatũ depoſco conſule*] *De ſtirpe Magniconſulis oriundam.*

¶ *Velatumq; ſtola*] *Propriè toga mulieris ſtola dicitur. Et notandum in hoc uerſu,quod toga & ſtola communem ſyllabam fecerint.* ¶ *At quantò meliora monet*] *Id eſt,quãto meliora monet natura tuis ſenſibus,quia abundat neceſſarijs. His,ſcilicet, quæ uſus exigit. Abundat autem ſi ſis bonus diſpenſator,id eſt,ſi tu his rectè uſus fueris.* ¶ *Diues opis naturæ ſuæ*] *Id eſt,quæ natura proprijs opibus abundat,quoniam quantum eſt in ipſa,non denegat uoluptatem ſimpliciter acquiſitam.* ¶ *Modò*] *Tantummodo.* ¶ *Rectè Diſpenſare uelis*] *Id eſt ſi cum ratione uelis erogare & uiuere.* ¶ *Ac non fugienda petendis immiſcere*] *Id eſt, ſi non uelis immiſcere ea,quæ debes fugere uel petere.* ¶ *Tuo uitio rerum'ne*] *Tu putas nihil intereſſe,utrum tuo uitio labores,an naturæ? Noſtro uitio laboramus,ſi dolemus cum deſit Phaſianus: rerum natura laboramus,ſi dolemus,cùm deſit panis. Alij dicunt uitio noſtro laboramus matronam concupiſcentes: rerum uitio,ſi uſus fœminæ non adeſt.* ¶ *Vnde*] *À quibus,ut: Genus unde Latinum. Non eſt autem loci,ſed perſonæ.* ¶ *Haurire*] *Acquirere,percipere.* ¶ *Quàm ex re decerpere fructus*] *Plus mali accipit qui amat nobilem, ſi fuerit deprehenſus: quàm fructus,ſi impetrauerit.* ¶ *Nec magis huic*] *Id eſt,nobili. Oſtendit non diuitijs fieri pulchritudinem,ſed natura. Et ſermonem ſuum conuertit ad puerum Cherintum pulcherrimum hoc tempore. Id eſt,nec magis erat tuum femur ô Cherinte tenerum, aut crus rectum,ſi inter niueos uirideſq; lapillos iacueris. Hic autem docet natura, non ornatu pulchras eſſe mulieres. Hic autem Cherintus dicitur illis temporibus fuiſſe proſtibulum pulcherrimum. Proſtibulum autem dicitur ſcortum. Fuit autem hic puer inſignis facie atque candore. Ordo eſt: Nec femur aut crus eſt magis tenerum huic,id eſt,nobilis inter niueos & uirides lapillos: quàm ô Cherinte hoc ſit tuum, cùm rectius femur atque etiam melius crus perſæpe togatæ.* ¶ *Virideſq; lapillos*] *Margaritas,gemmas.* ¶ *Melius*] *Decentius.* ¶ *Togatæ*] *Plebeiæ ancillæ. Nec magis inuenis pulchras nobiles,quàm ignobiles.*

PORPHYR. ¶ *Huic ſi mutonis uerbis*] *Mutonem pro uirili membro dixit, Lucilium imitatus,etenim ille in 4. ſic ait. Læſo iam lachrymas mutoni abſterget amica.* ¶ *At quantò meliora monet*] *Quantò meliora monet,quàm tu,quæ natura æſtimat.* ¶ *Diues opis naturæ ſuæ*] *Bene di*

ƈta diues opis natura ſuæ, quoniam quantum eſt in ipſa, non denegat uoluptatem ſimpliciter quæſitam. ¶ *Tuo uitio rerumne*] *Tuo uitio laboras, ſi matronam concupiſcas: rerum autem, ſi fœminam.* ¶ *O Cherinte*] *Cherintus nomine proſtitutus dicitur fuiſſe, inſigni ſpecie atq; candore.*

Adde huc, quod mercē ſine fucis geſtat, apertè
Quod uenale habet, oſtēdit, nec ſi qd honeſtè eſt
Iactat, habetq́ palàm, quęrit quô turpia celet.
Regib. hic mos eſt, ubi equos mercant̄, apertos
Inſpiciunt, ne, ſi facies (ut ſæpe) decora,
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem:
Quod pulchræ clunes, breue q̄d caput, ardua ceruix,
Hoc illi rectè, ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis, Hypſea cœcior, illa,
Quæ mala ſunt, ſpectes, ô crus, ô brachia. uerùm
Depygis, naſuta, breui latere, ac pede longo eſt.
Matronæ, præter faciem, nil cernere poſsis,
Cætera, ni Catia eſt, demiſſa ueſte tegentis.
Si interdicta petes, uallo circundata (nam te
Hoc facit inſanum) multæ tibi tum officient res:

ACR. ¶ *Adde huc*] *Ad cōmoda eorum, qui ſimplici cōtenti ſunt fœmina, quæ nullo lenocinio formatur.* ¶ *Sine fucis geſtat apertè*] *Sine uelamine ſimulationis ſine lenocinio, et extraneis ornamentis. Fucus genus eſt herbæ marinæ, unde lana inficitur. Et in Carminibus Horat. Neque amiſſos colores Lana refert medicata fuco. & Virgil. Alba nec Aſſyrio fucatur lana ueneno. Inde etiam corruptæ merces, fucatæ uocantur. Et pro dolis & fraudibus. Terentius in Eunucho, Fucum factum mulieri.*

¶ *Neq; ſi quid honeſti*] *Id eſt, pulchri, ut poëta: Et quocunq; Deus circum caput egit honeſtum. Matronæ inquit, ſi quid honeſti habent, id ſolum oſtentant: quod turpe eſt, magnopere occultant. non ita fit in meretricibus, quæ aliquando & pulchriores ſunt.* ¶ *Iactat habetq; palam*] *Vt diuites matronæ faciunt.* ¶ *Regibus hic mos eſt*] *Reges quando emunt equos, operiunt eos ne pulchritudide inducti, aut clunium, aut faciei, emant equum, pedibus mollioribus. Hoc ergo dicit, unumquenq; debere idem facere circa contemplationem mulieris, ut magis utilitatem, quàm ſpeciem formæ eius ſectetur aut natalium.* ¶ *Ne ſi facies*] *Ordo eſt: Ne ſi facies decora, fulta eſt molli pede, inducat hiantem emptorem, quia hiantes in bona non cernimus uitioſa.* ¶ *Inducat*] *Decipiat.* ¶ *Hiantem*] *Cupientem.* ¶ *Quòd pulchræ clunes*] *Clunes dixit fœminino genere, ſed Iuuen. Hic clunis dixit, quod tenemus.* ¶ *Corporis optima*] *Pulcherrima in mulieribus.* ¶ *Lynceis Contemplere oculis*] *Lynceus quidam tantam uim in acumine oculorum dicitur habuiſſe, ut trans parietem uideret, & dum ſtaret in Sicilia, uideret claſſes de Africa exeuntes. Senſus eſt: Noli, inquit, nimium acutè eligēdo quæ bona ſunt, in ea quæ contraria ſunt, cœcus eſſe. Hoc eſt, Debes in utraq; parte iudicium habere.* ¶ *Hypſea cæcior*] *Matrona fuit quædam eo tempore uitioſis oculis.* ¶ *O crus*] *Neſcio cur laudas crus & brachia, ſed habet uitia inter nates, & potes eam contemnere.* ¶ *O brachia*] *Quaſi hæc habere dicat ſpectator, plebeiam neſcio quam.* ¶ *Depygis*] *Id eſt, ſine natibus. Pyga enim eſt pars corporis poſterior, aut certè cum magnis natibus, ut de hic ualde intelligatur. Pygas autem Græcè dixit.* ¶ *Breui latere*] *Deforme eſt in fœminis furcam latere habere maiorem.* ¶ *Matronæ præter faciem*] *Præter faciem, inquit, nihil cernere matronæ poſſis, reliquæ enim corporis partes ueſte celātur: niſi forte Catiæ ſimilis eſt, quæ neglecto pudore propter pulchritudinem crurum, elata ueſte utebatur. Hæc autem adeò uilis fuit, ut in æde Veneris theatri Pompeiani adulterium committeret.* ¶ *Si interdicta petes*] *Si honeſtæ fœminæ, quam compellere non licet, concubitus appetes. Interdicta autē prohibita.* ¶ *Vallo circundata*] *Cuſtodijs munita, circundata ſatellitibus, ἀλλυγορικῶς. Vel Vallo, id eſt, ornatu ueſtium.*

PORPH. ¶ *Adde huc, quòd mercem ſine fucis portat apertè*] *Adijce huc, inquit, ad commoda eorum, qui ſimpliciter meretricum concubitu contenti ſunt, quòd nullo lenocinio tecta ac fucata*

corpora

corpora in uſu habent, nudaq́; conſpiciũt. Matronæ aũt ſi quid formoſi habent, id ſolum oſtendunt: quod reprehenſibile eſt, magnopere occultant. ¶ Regibus hic mos eſt, ubi equos mercantur, apertos Inſpiciunt] Reges equos ſi emunt apertos conſiderãt, ne ſi ſpecies eorum mollicies ungularum deſtitueret, capti pulchritudine inutiles equos mercarentur. Hoc igitur dicit unumquenq; debere facere circa contemplationem mulieris, ut magis utilitatem, quàm ſpeciem formæ eius aut nataliũ ſectetur. ¶ Hypſea cæcior] Placia Hypſea uitioſos oculos habuiſſe dicitur, quam hic amarè in tranſitu percuſsit. ¶ Matronæ præter faciem] Præter faciem nihil cernere matronæ poſsis. Reliquæ enim corporis partes ueſte teguntur, niſi fortè Catiæ ſimilis eſt, quæ ob pulchritudinem crurum pudore neglecto alta ueſte utebatur. Hæc adeò uilis fuit, ut in æde Veneris theatri Pompeiani adulterium cum Valerio ac Siculo colono tribuno plebis, obducto uelo admiſerit. ¶ Si interdicta petes, uallo circundata] Si honeſtæ fœminæ, quam compellere non licet, propter quod maximè incenderis, concubitus appetes, multa ſunt quæ te impediunt, quô minus perſpicere poſsis, qualis ſit, quam conſpicis. Vallo autem circundata, allegoricôs dicitur, quod eſt cuſtodijs ſepta ac præmunita.

Cuſtodes, lectica, ciniflones, paraſitæ,
Ad talos ſtola demiſſa, & circundata palla
Plurima, quæ inuideant purè apparere tibi rem
Altera nil obſtat Cois tibi, pæne uidere eſt
Vt nudam. ne crure malo, ne ſit pede turpi,
Metiri poſſis oculo latus. an tibi mauis
Inſidias fieri, preciumq́; auellier, antè
Quã mercem oſtendis? leporem uenator ut alta
In niue ſectatur, poſitum ſic tangere nolit,
Cãtat, & adponit: meus eſt amor huic ſimilis. nã
Tranſuolat in medio poſita, & fugientia captat
Hiſce'ne uerſiculis ſperas tibi poſſe dolores,
Atq; æſtus, curasq́; graues è pectore pelli?
Non'ne cupidinibus ſtatuit natura modũ, quem
Quid latura, ſibi quid ſit dolitura negatum,

ACRON. ¶ Inſanum] Pronum ad libidinẽ. Semper enim ibi plus incẽdimur, quô difficilius peruenimus. ¶ Lectica] Quoddam uehiculũ, quod trahitur à mulis & equis. ¶ Ciniflones] Ciniflones & cinerarij eadem ſignificatione apud ueteres habebantur ab officio calamiſtrorum, id eſt, uerũum in cinere calefaciendorum, quibus matronæ capillos criſpabãt, cuius rei & Virg. meminit dicẽs: Crines Vibratos calido ferro.

¶ Dicti autem Ciniflones ab eo, quòd in cinerem flant ad ferrum calefaciendum, quos cinerarios appellant. ¶ Palla] Pro peripodio poſuit, quod dicunt tunico pallium. ¶ Inuidebant] Obſtabant. ¶ Altera nil obſtat Cois] Altera, inquit, quæ proſtat, prælucida utitur ueſte, ita ut nuda conſpici poſsit. Hæc autem ueſtis in Co inſula conficitur, per cuius nimiã ſubtilitatem, quæ ſunt interiora translucẽt. ¶ Pænè uidere eſt Vt nudã] Prope ita potes eam uidere, ut nudã. Senſus eſt: Paupercula induta eſt Coa ueſte ſubtiliſsima, et ideo potes eam totã uidere, brachia, tibias & pedes, ueluti nuda ſit. ¶ Leporem uenator, ut alta in niue ſectetur] Inducit quaſi canticum amatoris matronæ. Eſt autem canticum hoc: Venator perſequitur leporem, ut capiat, & captum contemnat. Amor meus eſt huic ſimilis, abſentia & difficilia deſiderat, & parata contemnit. ¶ Poſitum] Id eſt, appoſitum in conuiuio, ad comedendum paratum. ¶ Apponit] Addit ad cantum: uel ſocijs apponit ad comedendum.

¶ Hiſcine uerſiculis] Quos cantare amatorem dixit, quibus Venatori amorem ſuum comparat. ¶ Curasq́; graues] Quas patiuntur, qui matronas amant. ¶ Non'ne cupidinibus] Non'ne ſatius eſt quærere, quẽ cupiditatibus finẽ natura ſtatuerit, quid tollerare poſsit ſi denegetur, quid denegatũ ſuſtinere nõ poſsit? Multũ tibi prodeſt quærere qd doleat natura, uel ferat. Ordo eſt: Non'ne quærere plus proderit, qd negatũ ſibi natura ſit latura, et qd dolitura.

PORPHYRION. ¶ Ciniſlones] Ciniſlones & cinerarij in eadem ſignificatione apud ueteres dicebantur, ab officio calamiſtrorum in cinere calefaciendorum, quibus matronæ capillos criſpabāt, cuius rei & Virg. meminit: crines Vibratos calido ferro, myrrhaq; madentes. ¶ Plurima, quæ inuideant purè apparere tibi rem] Hoc eſt, & alia plurima, quæ nō patiantur tibi corpus eius apparere. ¶ Altera nil obſtat Cois tibi] Altera, inquit, quæ proſtat; lucida ueſte utitur uelut nuda conſpici poßit. Hæc autem ueſtis in Co inſula conficitur, per quam ob nimiam ſubtilitatem, quæ intra ſunt translucent. ¶ Leporem uenator, ut alta In niue ſectetur, poſitum ſic tangere nolit] Quemadmodum uenator fugientem leporem capere, appoſitum autem in cœna non uult tangere, hac ſpe matronam appetere ait, quia non ſit licitus ac facilis eius complexus, meretrices autem faſtidire, qua copia earum ſit in promptu. ¶ Cantat & apponit, meus eſt amor, huic ſimilis] Amator, inquit, matronæ hoc cantat. ¶ Tranſuolat in medio] Licitam uenerem tranſcendit ac faſtidit. ¶ His ſci'ne uerſiculis] His uerſiculis, quia cantare eum dixit, quibus uenatori amorem ſuum comparat.

¶ Non'ne cupidinibus ſtatuit natura modum] Non'ne ſatius eſt, inquit, quærere, quem finem cupiditatibus natura ſtatuerit, quid tollerare poßit, ſi denegetur? quid denegatam ſuſtineri non poßit. quærere magis prodeſt. Negari autem ſibi homo prudens ea nō ægre fert, ſine quibus famem ac ſitim friguſq; ſummoueat.

Quærere plus pdeſt? et inane abſcindere ſoldo:
Num, tibi cum fauces urit ſitis, aurea quæris
Pocula? num eſuriens faſtidis omnia præter
Pauonē, rhombūq;? tumēt tibi cū inguina, nū, ſi
Ancilla, aut uerna eſt præſto puer impetꝰ in quē
Continuò fiat, malis tentigine rumpi?
Nō ego nanq; parabilē amo Venerē, facilemq;
Illam poſt paulò, ſed pluris, ſi exierit uir.
Gallis hāc Philodemus ait, ſibi, quæ neq; magno
Stet precio, neq; cunctetur, cum eſt iuſſa, uenire
Cādida rectaq; ſit, mūda hactenus, ut neq; lōga,
Nec magis alba uelit, quam det natura uideri.

ACRON. ¶ Inane] Inutile. ¶ Abſcindere] Diſcernere. ¶ Soldo] Vtili. Et eſt figura detractio, Soldo, pro ſolido. Id eſt, utilia ab inutili ſeparare. Solidum eſt māducare panem, inane autem phaſianum.

¶ Num tibi cum fauces] Simile argumentū. ¶ Tumēt] Libidine inflammantur. ¶ Tētigine] Libidine, quod uenas tendat diſtenſione nerui.

¶ Non ego] Id eſt, nolo ego rumpi tentigine, id eſt extenſione, ſed in præſentem Venerem ruere. ¶ Parabilem amo Venerem facilemq;] Facilem propter utilitatem ſine dilatione. Parabilem precio uiliorem. Et hi uerſus ex Græco tranſlati ſunt. ¶ Illam poſt paulo] Id eſt, Illam quæ dixit, ueni ſi exierit uir. ¶ Sed pluris] Precij maioris, quia difficilia, cariora ſunt. ¶ Gallis hanc Philodemus ait] Gallis qui aut proniores ſunt in Venerem, aut multum donant. Ordo eſt, Illam poſt paulo, quæ dicit, ueni ſi exierit uir. Philodemus dixit, Gallis relinqua. Philodemus autem quidam philoſophus fuit phyſicus, qui Gallos multum donare mulieribus dixit, aut quaſi diuites, aut quaſi in libidinem proniores. Alij dicunt Epicureum fuiſſe, qui cum multa de eadem ſecta ſcripſiſſet, dicens de muliere difficili ait: Gallis hæc danda eſt matris deûm, qui concumbere nō poſſunt. ¶ Candida] Sine uitio corporis. Hæc ſententia Horatij eſt: Ne deprehenſus aut pecunia ſe redimat aut ab adultero ad reddendā contumeliā conſtupretur, aut certè manifeſtus adulterij reus cū ad iudicium productus ſit cōdemnatus fiat infamis. ¶ Hactenus] In tantum: ¶ Nec magis alba uelit, quàm dat natura uideri] Vt nolit ſe illecebroſis fucis ornare.

PORPHYRION. ¶ Et inane abſcindere ſoldo] Allegoricôs, & inutilia aut uana ab utilibus ac neceſſarijs recidere ac ſeparare. ¶ Num tibi cum fauces urit ſitis] Elegan-

ter ac probabiliter inferuntur. Ait enim, ſicut qui famē ac ſitim ſedare cupiat, uaſorū quibus hæc inferuntur, delectū non habet: ita rei Venereæ rationem eſſe, ſi quis rerum neceßitatē nō ex delitijs, aut praua perſuaſione uelit noſſe. ¶ Non ego] Quod ad me pertinet, inquit, ego certè non faciam, ut malim tentigine rumpi, quàm ubilibet neceßitatem libidinis effundere, nam & illam malo, qua publice potiri poßim. ¶ Illam paulo poſt] Hæc diſtinguenda ſunt, ut ſingula legantur. Ita enim demum ſignificabantur uerba eius quare magno uendit, & differendo amatorem ſui cupidiorem faciat. Gallis autem has ait aptiores eſſe, quia Philodemus Epicureus, cuius ſenſum tranſtulit, relegat tales ad Gallos, quia magno adulteria mercantur, uel propter diuitias, uel quòd incenſioris libidinis ſint. ¶ Vt neq; longa] Hoc eſt quæ ſimpliciter agat, nec proceritatem ſibi ſtaturæ, aut fucis colorem mentiatur.

Hæc ubi ſuppoſuit dextro corpus mihi læuum
Ilia, & Aegeria eſt, do nomen quodlibet illi.
Nec uereor ne, dum futuo, uir rure recurrat,
Ianua frangatur, latret canis undiq; magno
Pulſa domus ſtrepitu reſonet: uæ pallida lecto
Deſiliat mulier, miſeram ſe conſcia clamet:
Cruribus, hęc metuat: doti, deprēſa: egomet, mî:
Diſcincta tunica fugiendum eſt, ac pede nudo:
Ne nummi pereant, aut pyga, aut deniq; fama
Deprendi miſerū eſt, Fabio uel iudice uincam.

ACRON. ¶ Ilia et Ageria eſt] Iſtiuſmodi mulier, cum mecum inierit, do nomen illi Iliæ & Ageriæ, quæ ſpecioſioſißimæ fuerunt. ¶ Væ pallida] Quidam putant uæ pallida unā partem ortionis eſſe, quomodo uæ ſana, ſed magis diuidendum eſt ut Væ interiectio ſit fœminæ timentis aut perturbatæ. ¶ Deſiliat mulier] Mire oſtendit ab ipſa fugam eſſe faciendam.

¶ Conſcia] Ancilla conciliatrix. ¶ Cruribus hæc metuat] Propter tormenta. ¶ Doti deprehenſa] Quia antea adulteræ dotem tantūmodo perdebant. ¶ Diſcincta tunica] Quia omnes apud antiquos toga ſe cingebant: aut quia omnes antea militabant: aut quia cingebant ſeſe ſub arma ſitum, & ita procedebant omnes. ¶ Ne nummi pereant] Quibus adul dulteri redimebant adulterium. ¶ Fabio uel iudice uincam] Satis urbanè ſignificat Fabium pro adultero iudicaturū ſi iudex in hanc rem conſtituatur, qui harum rerum et ſectator ſit, tamen miſerum eſſe deprehendi, & probe ait: nam ſi iſtum qui eſt adulter interrogem, de qualitate adulterij, reſpondebit malū eſſe, & probari poterit, quod non expedit adulterari.

PORPHYRION. ¶ Dextro corpus mihi læuum] Hoc eſt, quod Lucilius ait in quinto: Et cruribus crura dilaxat. ¶ Do nomen quodlibet illi] Eleganter fingo mihi in tenebris meretricem illam aliquam eſſe de nobilibus, per quod ſignificat non intereſſe quæ ſit, cum eam non uideas, uel cum omniū eadem corporis natura ſit. ¶ Væ pallida lecto Deſiliat] Quidam putauerunt, uæ pallida nunc unam partem orationis eſſe: ut Væ grandi ſubere coctum, quod ait Perſius Flaccus, ut ſignificet ualde pallida: ſed mihi uideretur imitatiuo charactere dictum, ut illa perturbata mariti aduentu hanc lamentationis uocem proferat. ¶ Miſeram ſe conſcia clamet] Ancilla ſcilicet quæ conſcia ſit dominæ, in hoc adulterij facinore. ¶ Diſcincta tunica] Ἐναργῶς hoc eſt, ocioſe expreſſa perturbatio adulteri, de ipſo lecto ſubitò fugientis. ¶ Ne nummi pereant] Ne deprehenſus aut pecunia redimat, aut ab adultero inferenda contumelia ſtupretur, aut certè manifeſtus adulterij reus, cùm ad iudicium profectus, ſit condemnatus, infamis fiat. ¶ Deprehendi miſerum eſt] Satis urbane. Si, inquit. Fabius pro adultero iudicaturus iudex in hanc rem conſtituatur, qui harum rerū ſit ipſe ſectator, malum eſſe deprehendi cenſebit.

SATYRA III.

OMnib. hoc uitiũ eſt cãtorib. inter amicos
Vt nunquã inducant animũ cantare, rogati
Iniuſsi nunquam deſiſtant, Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæſar, qui cogere poſſet,
Si peteret per amicitiam patris, atq; ſuam, non
Quicquam proficeret; ſi collibuiſſet, ab ouo
Vſq; ad mala citaret, Iò Bacche: modò ſumma
Voce, modò hac reſonãs, quę chordis quatuor (ima
Nil æquale homini fuit illi: ſæpe uelut qui
Currebat fugiens hoſtem, perſæpe uelut qui
Iunonis ſacra ferret, habebat ſæpe ducentos,
Sępe decẽ ſeruos: modo reges atq; tetrarchas (et
Om̃ia magna loquẽs, modo ſit mihi mẽſa tripes
Concha ſalis puri, et toga, quę defendere frigus
Quamuis craſſa queat. decies centena dediſſes
Huic parco, paucis contento, quinq; diebus

ACRON. ¶ *Omnibus hoc uitiũ eſt cantoribus*] *In hac ode docet, quod alter alterius uitia debet patienter ferre.* ¶ *Sardus*] *Sardus q in Sardina eſt natus: Sardinienſis enim incola eſt.* ¶ *Ille Tigellius*] *Quaſi de noto dixit ille.* ¶ *Cæſar*] *Auguſtus, ſub quo Horatius* ¶ *Patris*] *C. Cæſaris.* ¶ *Ab ouo Vſq; ad mala citaret*] *Ab initio cœnæ uſq; ad finem. Ouũ enim initiũ cœnæ erat, quippe quod in guſtu ſtatim à balneis offerebatur. Mala uerò in ſecundis menſis erant. Citant autem, id eſt, clamitaret. Citari dicuntur, qui uoce clara uocantur.* ¶ *Summa*] *Acutiſsima, quæ in ſumma parte organi eſt, & ὑπάτη dicitur.* ¶ *Modo hac*] *Id eſt, tenera uoce, ſicut cordarum nouiſsima teneriorem ſonum emittit, quæ in tetrachordo ima eſt. Hæc eadem νήτη à muſicis dicitur.* ¶ *Quatuor ima*] *Id eſt, poſt quatuor, ac per hoc quinta.* ¶ *Nihil æquale homini fuit illi*] *Vt Salluſt. de Catilina modò citus, modò tardus inceſſus erat. In omnibus oſtendit inæqualem.* ¶ *Sæpe uelut*] *Ordo eſt: Sæpe currebat uelut fugiens hoſtem.* ¶ *Iunonis ſacra ferret*] *Κανηφόροι apud Athenas hodieq; dicuntur, qui ſacra in capite portant, & lento gradu incedunt.* ¶ *Modo reges atq; tetrarchas*] *Tetrarchæ dicuntur qui quartam partem regni Imperatoris habent.*

¶ *Concha ſalis puri*] *Marina, in qua ſal plerunq; ponitur. Puri aũt ſine condimentis, ſimplicis, nõ conditi.* ¶ *Sit mihi tripes*] *Menſa à tribus pedibus dicta.* ¶ *Huic parco*] *Ordo eſt. Parco iſti paruis contento, ſi dediſſes ducenta millia poſt quinq; dies nihil inuenires.*

POR. ¶ *Omnib. hoc uitiũ eſt*] *In eundẽ Tigelliũ Hermogenẽ & hic inuehitur, cumq; Sardum dixit, q in Sardinia eſſet natus. Annotandũ ergo Sardũ & Sardinenſem dici poſſe, Nam Lucius Sarcitius Sardinenſem dixit in ſexto Satyrarũ: Sardinenſem terrã. At Licinius de Hermogene loquens: Sardi Tigelli putidum caput uenit. Nõnulli tamen ueterum Grãmaticorum ſic appellationes has diuiſerunt: ut Sardum putarent dici, qui in Sardinia natus ſit: Sardinenſem aũt incolam Sardiniæ.* ¶ *Vt nunquã inducant animum cantare rogati*] *Subdiſtinguendũ cãtare, & ſic inferendũ rogati.* ¶ *Ab ouo Vſq; ad mala citaret*] *Id eſt, Ab initio cœnæ ad finem uſq;. Ouum enim hodie initium cœnæ, quippe cum in guſtu ſtatim balneis offeratur. Mala autem apud ueteres inter cætera ſecundæ menſæ afferebantur. Citaret aũt recitaret, unde præcones citare ſolẽt, qui clarius uoce dicũt.* ¶ *Modo ſumma uoce*] *Id eſt, modò clara uoce, modò craſſa, & à tetrachordo hoc ſumptũ uidetur, in quo eſt grauiſsimi ſoni chorda quæ ὑπάτη dicitur.* ¶ *Iô Bacche*] *Hoc ſcilicet citaret, id eſt, clarè diceret, Iô Bacche.* ¶ *Fugiens hoſtem*] *Currit. Ita κατὰ σύλληψιν figurã, currebat & currit abſumptũ.* ¶ *Perſæpe uelut q Iunonis ſacra ferret*] *κανηφόροι hodieq; Athenis appellantur, quæ ſacra capite portantes lento gradu incedũt. Dicit ergo Hermogenẽ adeò inæquali fuiſſe mẽte, ut interdũ tardiſſimo gradu ambularet, interdũ citato.* ¶ *Cõcha ſalis puri*] *Id eſt, ſimplicis nõ cõditi: Et concha meritò quia pauperiores in marina cõcha ſalem tritũ habere ſolẽt, quo cũ pane ueſcãtur.*

Nil erat

Nil erat in loculis. noctes uigilabat, ad ipſum
Mâne, diem totum ſtertebat. nil fuit unquam
Sic impar ſibi. nũc aliqs dicat mihi: qd tu? (nora
Nulla'ne habes uitia? imò alia, haud fortaſſe mi-
Mænius abſentẽ Nouium cum carperet, heus tu
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotũ dare nobis
Verba putas? egomet mî ignoſco, Mænius inqt:
Stultus & improb. hic amor eſt, dignuſq; notari
Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis
Cur in amicorum uitijs tam cernis acutum,
Quam, ut aqla, aut ſerpẽs Epidaurius at tibi cõ
Euenit, inquirant uitia ut tua rurſus & illi. (tra
Iracundior eſt paulo, minus aptus acutis
Naribus horum hominũ, rideri poſſit, eò quòd
Ruſticius tonſo toga defluit, & malè laxus
In pede calceus hæret. at eſt bonus, ut melior uir
Nõ alius quicq̃. at tibi amicus, at ingeniũ ingẽs
Inculto latet hoc ſub corpore. deniq; teipſum
Concute num'qua tibi uitiorum inſeuerit olim
Natura, aut etiam conſuetudo mala. nanque
Neglectis urenda filix innaſcitur agris.

ACR. ¶ *Nil erat in loculis*] *Ab eo quod eſt locus, diminutiuè loculus.* ¶ *Noctes uigilabat*] *Accuſatiuum poſuit, ut ingem oſtenderet uigiliã, quomodo: Vt cum gente tot annos Bellagero.* ¶ *Sic*] *Quomodo iſte.* ¶ *Imò alia*] *Senſus eſt: Confiteor me habere uitia, ſed leuiora, nec ſum ſimilis Mænio, qui dicebat ſe ignoſcere peccatis ſuis, & ea tanquam leuiora pro nihilo ducere.* ¶ *Mænius abſentem Nouiũ cum carperet*] *Mænius cum de Nouio malè loqueretur, ait illi alter: Dic mihi tu neſcis te? Hic eſt Mænius qui uenditis rebus omnibus unam ſibi columnam reſeruauit in Foro, unde gladiatores ſpectaret, quæ columna Mænia dicebatur.* ¶ *An ut ignotum*] *Neſcis & te uitioſum eſſe, an putas te neſciri?* ¶ *Cum tua peruideas oculis malè lippus inunctis*] *Ordo eſt Cũ tua mala oculis inũctis lippus peruideas, id eſt, cũ tua uitia nõ cernas quaſi cæcus, cur aliena perſpicis oculis aquilæ? Inũctis aũt, uelut inũctis ut Perſius: Hos pueris monit9 patres infundere lippos, pro uelut lippos.* ¶ *Aut aquila*] *Hæc multũ uidere traditur. nã ſola fert ſolis radios, hoc eſt, rectis oculis ſolẽ ſpectat: deinde & ex alto latentẽ leporẽ concipit.* ¶ *Aut ſerpens Epidaurius*] *Quem Romani in templo Aeſculapij poſuerunt. Apud Epidaurum Græciæ ciuitatem Aeſculapij templum eſt, in quo maxime colitur Aeſculapius. Generaliter omnes ſerpentes multũ uidere dicuntur. Epidaurum aũt propter hiſtoriam poſuit, à libris enim Sybillinis Romani ſunt moniti pro remedio ciuitatis, ut ſimulachrum Aeſculapij de Epidauro inſula peteretur. Quo Romani cum ueniſſent, et errore multorum ſimulachrorũ certum inuenire nõ poſſent, in conſpectu omnium ſerpens nauim Romanorum petijt. Qui ad urbem delatus in ripa uel inſula Tiberis uiſus, ſubitò non apparuit. In ipſo autem loco templũ Aeſculapio condiderunt.* ¶ *At tibi contrà*] *Vt ſint aliqui è contrario, qui uelint inquirere tua uicia.* ¶ *Et illi*] *Amici tui, quorum reprehendis.* ¶ *Iracundior eſt paulò*] *Interrogatiuè, hic quem non fers, quicunq; alterius uitia notas.* ¶ *Minus aptus*] *Qui non aptant ad mores hominum, minus apti dicuntur, qui neſciunt rerum tempora, qui importuniores ſunt.* ¶ *Acutis naribus*] *Ab acutis hominibus rideri poſſunt hi, qui iracundiores ſunt & inepti. Acutis naribus ergo μεταφορικῶς dicit à canibus, qui odore inueniunt cubilia beſtiarum. Alij ſic exponunt: Habet aliqua uitia, ita ut paulò iracundior ſit, ne poßit deridentium urbanitatem, quæ tunc maxime exercetur, ſuſtinere: præſtat etiam de ſe ridendi materiam, quòd ruſticius tonſus ſit, & toga ipſius defluat, laxoſq; calceos habeat.* ¶ *Ruſticius, tonſo toga defluit*] *Ruſticius imperitus. Comparatiuũ eſt aduerbialiter. Quidam dicunt de Cæſare hoc dictum eſſe, quòd fluebat eius ſemper toga, id eſt, non erat ſemper bene compoſita, & imperito tonſore utebatur.*

¶ *Malè laxus*] *Indecenter uel ualde laxus. Vel, non male laxus, ſed male hæret, pro non hæret. Vt, Vnanimem alloquitur maleſana ſororem. Hic dicitur pulſare Virgilium, qui indecori & corporis & habitus fuit.* ¶ *Non alius quiſquam*] *Docet poeta non eſſe omnia uituperanda.* ¶ *At tibi amicus*] *Ita pronunciandum grauiter, ut ſit amicus uerus. His exemplis colligit amicorum uicia ſi ſint leuia, eſſe ferenda.* ¶ *At ingenium ingens*] *Quaſi Mœnius hoc dicat: Sed hæc in inculto corpore cælantur. Quia non facile probat aliquis ſapientem eſſe eum, qui malè ueſtitur.* ¶ *Teipſum concute*] *Excute, conſidera, diligenter exquire. Hoc Mœnius reſpondet.* ¶ *Nunqua tibi uitiorum inſeuerit olim Natura*] *Nunquid aliqua natura uitiorum inſita fuerit, ut: Iam nox humida cœlo Præcipitat.* ¶ *Aut etiam conſuetudo mala*] *Mirè duo dixit. Vitia enim aut naſcuntur, aut mala conſuetudine trahũtur. Ex conſuetudine oſtendit naſci multa mala, nam ſi neglexeris, quemadmodum neglecto agro ſpinæ naſcuntur, ita indiſciplinato uitia generantur.*

PORPHYRION. ¶ *Noctes uigilabat ad ipſum Mane*] *Aduerbialiter dictum eſt noctes, ut: Flet noctes, & Vna cum gente tot annos Bella gero. Ad ipſum mane autem, uſq; ad ipſum mane.* ¶ *Mænius abſentem*] *Qui de perſonis Horatianis ſcripſerunt aiunt Mænium ſcurrilitate notiſſimum Romæ, hic poſt patrimonium abroſum, Calendis Ianuarijs in Capitolio clara uoce optauit, ut quadraginta nummorum æris alieni haberet. Quærente quodam quid ſibi uellet, quod tam ſolenni die æs alienum optaret habere, noli mirari, inquit, octingenta habere debeo. Hic fertur domo ſua, quam ad forum ſpectantem habuerat, diuendita, unam columnam ſibi ibi excepiſſe, unde gladiatores ſpectaret, quæ ex eo, columna Mænij nominabatur, cuius & Lucilius ſic meminit: Mænius columnam cum peteret.* ¶ *Cum tua præuideas oculis mala lippus inunctis*] *Senſus eſt: Cum tua mala uideas uelut ſi lippens unctus ſis, cur ad amicorum perſpicienda uitia magis acutè perſpicis, quàm aut Aquila, aut draco? Aquilam autem tam acutè cernere aiunt, ut rectis oculis radios ſolis intueatur. Pro dracone autem ſerpentem Epidauriũ ideo dicit, quia cum Romani oraculo admoniti Epidaurum inſulam miſiſſent, inde ut Aeſculapium afferrent, draco è templo eius repente progreſſus, nauem legatorum conſcendit, quem illi deum credentes eſſe, Romam aduexerunt.* ¶ *Iracundior eſt paulo*] *Senſus eſt: Habet aliqua uitia ita, ut paulo iracundior ſit, ne poſſit deridentium urbanitatem, quæ tunc maximè exercetur, ſuſtinere. præſtat etiam de ſe materiam ridendi, quòd ruſticius tonſus ſit, & toga eius defluat, laxoſq; calceos habeat.* ¶ *At eſt bonus, at tibi amicus*]

His ergo colligit amicorum uitiá, ſi leuia ſint ferenda eſſe, ſecundum illud quod præcipitur per prouerbiũ. Amici mores noueris, non oderis. At tibi Amicus, Pronunciandum eſt, ut ſignificatio eius exprimatur. ¶ *Numqua tibi uitiorum inſeuerit olim natura*] *Numqua, pro num aliqua, ut ſi diceret, num qua inſeuerit, aut pro inſita fuerit. Hac figura & illud dicitur. Præcipitat nox, &, Prora auertit. Senſus autem: Teipſum deniq; perſpice, ne habeas aliqua uitia, aut ingenio tibi, aut mala conſuetudine quæſita.* ¶ *Nam ij*] *Manifeſta allegoria.*

ACRON. ¶ *Præuertamur*] *Aut redeam9, aut ueniamus pro trãſeamus: ſicut: Volucremq; fuga præuertitur Hebrũ. Hoc eſt quod dicit, non debemus offendi uitijs amicorum, ſed nos uitia eorum ſaltẽ tollerare debemus*

Illuc præuertamur amatorem quod amicæ
Turpia decipiũt cæcum uitia aut etiam ipſa hæc
Delectant, ueluti Balbinum polypus Agnæ.
Vellem in amicitia ſic erraremus, & iſti
Errori nomen uirtus poſuiſſet honeſtum.

Debemus nos inquit, imitari amatores, qui non ſolum nõ offendũtur amicarum uitijs, ſed etiã laudant, quia aliquando turpes meretrices diliguntur. ¶ *Turpia decipiunt cæcum uicia*]

Quia

Quia uicia dilectæ non apparēt oculis amatoris: aut uidet, & decipitur: aut uidet & delectatur. ¶ Polypus Agnæ] Agna nomen meretricis putidis naribus. Polypus autem uitiū narium, quod adoleſcentem nobilem delectabat. ¶ Sic erraremus] Vt aut non uideamus amicorum uitia, aut uiſa laudemus. ¶ Et iſti Errori] Quod laudamus uitia amicorū, id eſt, uirtus ipſa ſit ita errorem, appellaret me uirum bonum. ¶ Honeſtum] Amicitiarum nomen, ut hic error uirtus appellaretur.

¶ PORPHYRION. ¶ Illuc preuertamur] Pro illuc transeamus. Sic dicitur: Volucremq; fuga præuertitur Hebrum. ¶ Veluti Balbinum Polypus agnæ] Luciliana urbanitate uſus, in tranſitu amaritudinem aſperſit. ¶ Vellem in amicitia ſic erraremus] Vtinam, inquit, hunc errorem circa amicos noſtros pateremur, uitia illorum non intelligentes, qui error adeò laudaretur, ut uirtus potius quàm uitium diceretur.

At pater ut gnati, ſic nos debemus amici,
Si quod ſit uitium, non faſtidire. ſtrabonem
Adpellat pætum pater: & pullum, male paruus
Si cui filius eſt: ut abortiuus fuit olim
Siſyphus: hunc uarum diſtortis cruribus, illum
Balbutit ſcaurum prauis fultum male talis.
Parcius hic uiuit, frugi dicatur: ineptus,
Et iactantior hic paulò eſt, concinnus amicis
Poſtulat ut uideatur: at eſt truculentior, atq;
Plus æquo liber, ſimplex fortiſq; habeatur:
Caldior eſt, acres inter numeretur, opinor,
Hæc res & iungit, iunctos & ſeruat amicos.

ACRON. ¶ Vt gnati] Vicium non faſtidit. ¶ Strabonem Appellat pætum] Strabo qui eſt detortis oculis, dicitur, Pætus autem leniter declinatis. Hoc autem & his quæ ſubſequentur oſtendit à parentibus filiorum uicia, aut non intelligi, aut intellectu diſſimulari. Idem præcepit circa amicos quoq; eſſe faciendum. Pæti autem dicuntur propriè, quorū oculi huc atq; illuc cum omni uelocitate uoluuntur. ¶ Malè paruus] Valde paruus, dedecoroſe paruus, nimis exiguus. ¶ Vt abortiuus fuit olim Siſyphus] Filij Antonij, nepos Mariti Cleopatræ fuit pedalis. alij dicunt fuiſſe intra bipedalem ſtaturam, ingenij igneі. Antonius triumuir, frater Antonij Cleopatræ habuit filium prodigioſæ breuitatis: iſtum Siſyphum appellat, qui erat ardentiſſimi ingenij. ¶ Huc uarum] Varus appellatur introrſum pedibus retortis. ¶ Balbutit Scaurum] Scauri ſunt qui extantes talos habent. Pater autem balbutit ſcaurum ſic enim blandientes infantibus infingere linguam ſuam ſolent, ut eos imitentur. Alij dicunt ſcauros eſſe, qui habent talos inuerſos. Si filius habet talos tortuoſos, pater balbutiendo uocat ſcaurum. ¶ Fultum male talis] Quia tali reliquum corpus ſuſtentāt. ¶ Parcius hic uiuit] Hic oſtendit quomodo amicorū uicia appellare et exiſtimare debeamus, ut honeſtiorib. uerbis nominētur. ¶ Iactantior hic] Qui natura iactans eſt, habet ſtulticiam. ¶ Concinnus] Compoſitus, bonus. Id eſt, ſi iactās eſt aliquis, dicatur quod uult uideri apud amicos concinnus & bonus. ¶ Truculentior] Iracundior. ¶ Plus æquo liber] Vltra quàm oportet. Plus æquo liber eſt, qui quod ſentit, tacere non poſſit. ¶ Simplex non ambiguus, aut bilinguis, ſed qui quod ſentiat dicat. Vulgo autē ſimplex, modeſtus dicitur. ¶ Caldior] Pro calidior, feruentior ad iraſcendum. ¶ Hæc res] Qua uitia infringimus, & leuioribus nominibus appellamus.

POR. ¶ Strabonem appellat pætū pater] Strabo qui detortis eſt oculis dicitur, pætus leniter declinatis. Hæc autem ex his quæ ſequuntur oſtenditur, à parentibus filiorum uitia, aut non intelligi, aut intellecta diſſimulari, quod præcipit circa amicos quoque faciendum eſſe.

¶ Malè paruus Si cui filius eſt] Mire dixit, malè paruum, uolens intelligere macilentum.

¶ Abortiuus fuit olim] Siſyphus M. Antonij triumuiri pumilio fuiſſe dicitur intra bipedalē ſtaturam, ingenio tamen uiuax. ¶ Hunc uarum] Hinc uari appellantur introrſum retortis cruribus. ¶ Illum Balbutit Scaurū] Scauri dicuntur qui extantes talos habent. Suauiter autem dixit Balbutit ſcaurum. Sic enim blandientes infantibus, infingere linguam ſolent, ut quaſi eos imitentur. ¶ Parcius hic uiuit] Hîc iam oſtenditur, qualia amicorum uitia exiſtimare & appellare debeamus, ¶ Simplex] Simplices uulgò pro manſuetis ac modeſtis dicunt. Hic ſimplicē dixit, quod quid ſentiat de amico, libera lingua pronunciet. ¶ Caldior] Calidior ad iraſcendum honeſto nomine acrere dicatur.

At nos uirtutes ipſas inuertimus, atq;
Sincerum cupimus uas incruſtare. probus quis
Nobiſcum uiuit, multum demiſſus homo: illi
Tardo, cognomē pingui dam9. hic fugit omnes
Inſidias, nulliq; malo latus obdit apertum:
Cum genus hoc inter uitæ uerſetur, ubi acris
Inuidia, atq; uigent ubi crimina. pro bene ſano,
Ac non incauto, fictum aſtutumq; uocamus.
Simplicior ſi quis, qualem me ſæpe libenter
Obtulerim tibi Mecœnas: ut fortè legentem,
Aut tacitū impellat, quouis ſermone, moleſtus:
Communi ſenſu planè caret, inquimus. eheu
Quàm temerè in noſmet legē ſancimus iniquā,

ACR. ¶ At nos uirtutes ipſas inuertimus] Id eſt, male interpretamur. Senſus eſt, Nos uerò adeo maligni ſumus, ut nō ſolum amicorum uitia non tegamus, uerumetiam laudes mala interpretatione culpemus, dicētes quæ bona, mala. Contra debebamus uicijs alia dare nomina, id eſt, leuiora. Nos etiam uirtutes deprauamus, id eſt, laudes amicorum in uituperationem conuertimus. ¶ Sincerum cupimus uas incruſtare] Virtutem polluere uicio ἀλληγορικῶς de bono uiro, quaſi de bono uino. ¶ Lectum eſt & incruſtrare] Incruſtrari uas dicitur, cùm aliquo uitioſo ſucco illinitur & inquinatur, Secundum quod & Lucilius in XVIII. Satyrarum, nam uel regionibus illis Incruſtatur. Vel etiam uaſa, cum ſint pura, uelut ſi ſint fracta incruſtantur, hoc eſt, cooperiuntur auro. ¶ Tardo cognomen pingui damus] Illum qui pinguis eſt, tardū appellamus, naturā uertentes in uitium, pro pingui tardo. Pinguedo enim prægrauat & tardos facit. ¶ Hic fugit omnes inſidias] Si non uult ſe admiſcere inſidioſis, & nullum lædere, ſtultum appellamus. ¶ Obdit] Obijcit, offert, opponit. ¶ Cum genus hoc inter uitæ uerſetur] Cum in genere huius uitæ uerſetur inſidioſorum. ¶ Simplicior ſi quis] Ordo eſt: Si quis ſimplicior eſt, qualem me tibi obtulerim ô Mecœnas, hunc appellant moleſtū & ſtultum. Senſus uerò hic eſt: ſi quis libere & ſine obſeruatione temporis appellauerit amicum ſuum, hunc dicunt ſtultum & moleſtum. ¶ Communi ſenſu planè caret] Si quis eſt ſimplex, ut legentem, aut cogitantem moleſtus interpellet, ſtatim eum carere communi ſenſu dicimus. ¶ Inquimus] συσολὴ, quia media ſyllaba longa deberet eſſe. ¶ Quam temere in noſmet legem ſancimus iniquam] Quia eadem ab alijs patimur, & eidem conditioni ſubiacemus, quia etiam illi eandem de nobis legem ſtatuerunt. Sancimus autem firmamus, conſtituimus.

PORPHYRION. ¶ At nos uirtutes ipſas inuertimus] Id eſt, Maligni adeò ingenij ſumus, ut non tantum uitia amicorum non tegamus, ſed etiam laudes ipſas malè interpretantes culpemus. ¶ Atque Sincerum cupimus uas incruſtare] Allegoricôs hoc dicitur. Incruſtari autem uas dicitur cum aliquo uitioſo ſucco illinitur atque inquinatur, ſecundum quod & Lucilius in decimaoctaua Satyra ait: Nam uel regionibus illis Incruſtatus calix, ruta caulis habetur. ¶ Illi Tardo cognomen pingui damus]

Ordo

Ordo eſt: Illi pingui tardo cognomen damus: Id eſt, ſenſus naturam in uitium uertentes, pro pingui tardum dicimus. ¶ *Latus obdit*] *Obdit nũc obijcit atq; offert ſignificat.* ¶ *Quam temerè in noſmet*] *Temere nimis agimus, ſic iudicantes de amicis noſtris, quia incipiunt & illi de nobis iudicantes, eandem legem conſtituere.*

Nam uitijs nemo ſine naſcitur: optimus ille eſt,
Qui minimis urgetur. amicus dulcis, ut ęquũ eſt
Cum mea compenſet uitijs bona, pluribus hiſce
(Si modò plura mihi bona ſunt) inclinet, amari
Si uolet: hac lege in trutina ponetur eadem
Qui, ne tuberibus proprijs offendat amicum,
Poſtulat, ignoſcat uerrucis illius. æquum eſt
Peccatis ueniam poſcentem, reddere rurſus.
Denicę quatenus excidi penitus uitium iræ,
Cætera item nequeunt ſtultis hęrentia: cur non
Ponderibus, modulisq́ue ſuis ratio utitur? ac res
Vt quæcę eſt, ita ſupplicijs delicta coërcet?
Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus.
Semeſos piſces, tepidumq́ue ligurrierit ius,
In cruce ſuffigat, Labeone inſanior, inter
Sanos dicatur? quantò hoc furioſius, atcę
Maius peccatum eſt? paulum deliquit amicus
Quod niſi concedas: habeâre inſuauis, acerbus:

ACRON. ¶ *Nam uitijs nemo ſine naſcitur*] *Ideo uitio amicorũ debemus ignoſcere, ut illi noſtris ignoſcant.* ¶ *Vrgetur*] *Grauatur.* ¶ *Amicus dulcis, ut æquũ eſt*] *Amicus bonus debet compenſare mea uitia cũ bonis. Et ſi plura ſunt bona, ad ea propenſior, id eſt, ea magis laudare.* ¶ *Amari ſi uolet*] *Accedet ad plurima mea bona, & recedet à malis, ſi amari uult.*

¶ *Trutina ponetur eadẽ*] *Id eſt, & de ipſo eodem modo æſtimabitur* ἀλληγορικῶς. *Qui ignoſcit uitijs aliorum, mox eandem ueniã conſequetur.* ¶ *Qui ne tuberib. proprijs*] *Hoc dicit, Quod ſi quis magnis ſuis uitijs ueniam poſcit ab amico, minoribus uitijs amici debet ignoſcere. Tuber eſt gibbus, hinc tuberoſus, id eſt, gibberoſus.* ¶ *Deniq; quatenus excidi*] *Quoniam uitia iræ & alia uitia, non poſſunt penitus aboleri ab hominibus, debemus moderate ea uituperare. Si non poſſunt inquit, diſsimulare uitia amicorum, ſaltem tamen exiſtimentur, qualia ſunt, nec debemus ea malignitate augere. Iam paulatim eô deſcendit, ut aduerſus Stoicos diſputet, qui dicunt peccata omnia paria eſſe. Animum ergo peccantis, non quantitatẽ peccati ſpectent.* ¶ *Ponderibus modulisq́;*] *Proprijs æſtimationibus, iudicijs, menſuris debet uti, & hoc modo debet punire peccatum.* ¶ *Ac res Vt queq; eſt*] *Prout unaqueq; res eſt, & quemadmodũ uitium eſt in quauis re: ita et pœna ratione procedit id eſt, pro qualitate uitij pœnam debemus adhibere. Hic autem tangit Stoicos, qui dicunt omnia uitia paria eſſe.* ¶ *Si quis eum ſeruum*] *A' ſimili argumentũ facit, & docet non omnia peccata eſſe ſimilia, ac per hoc nec ſimiles pœnas eſſe.* ¶ *Ligurrierit*] *Deguſtauerit.* ¶ *Labeone inſanior*] *M. Antiſtius Labeo iuriſperitus memoratæ libertatis, nam in Auguſtum libere inuectus eſt, ideo eum nunc poeta male tractat, ut gratificetur Auguſto.* ¶ *Sanos*] *Sapientes.*

¶ *Quantò hoc furioſius*] *Quod fecit dominus, ꝙ quod ſeruus admiſit.* ¶ *Paulũ deliquit amicus*] *Si peccauit amicus, odiſti eũ, qđ peccatũ paruũ niſi cõceſſeris ſæuꝰ et acerb. uideare.*

¶ PORPHYRION. ¶ *Vicijs nemo ſine naſcitur*] *Nemo eſt, inquit, qui in ſe uitia nõ habeat.* ¶ *Amicus dulcis ut æquum eſt*] *Ordo & ſenſus eſt: Cum uitijs meis mea bona compenſet. Sic ergo ex eo quod eſt bona, per figuram* σύλληψιν *bonis aſsumimus.* ¶ *Amari ſi uolet*] *Allegoricôs hoc ſignificat, qui ignoſcet uitijs meis, indulgentia & ego uitia illius æſtimabo.* ¶ *Qui ne tuberibus proprijs offendat*] *Hæc allegoria ad præcedentem ſenſum & ad ſubiectum pertinet.* ¶ *Deniq; quatenus excidi*] *Denique, inquit, ſi non potes diſsimulare uitia amicorum, ſaltem talia illa æſtimato qualia ſint, noli ea malignitate tua augere.*

Deinde

Deinde hinc paulatim deſcendit eô, ut aduerſus Stoicos diſputet, qui dicunt peccata omnia paria eſſe & ſimilia, & animum ſpectandum peccantis, non quantitatem rei, in qua peccatum eſt. ¶ Labeone inſanior] *M. Antiſteus Labeo, prætorius iuris etiam peritus, memor libertatis, in qua natus erat, multa contumaciter aduerſus Cæſarem dixiſſe & feciſſe dicitur, propter quod, nunc Horatius adulans Auguſto, inſanum eum dixit.*

ACRON. ¶ Vt Rufonem debitor æris] *Significat hunc Rufonem fœneratorẽ fuiſſe, & eundem hiſtoriæ malũ ſcriptorem, qui ſolitus eſſet à debitoribus ſuis audientiam exigere.*

¶ Qui niſi] Ordo eſt: *Qui niſi unde extricat nũmos. Qui debitor niſi parauerit uſuras, aut ſortẽ, audiet hiſtorias Rufonis fœneratoris, id eſt, lites & conuitia. Alij dicunt hiſtorias, quod hic malus hiſtoriographus fuerit, adeò ut debitores eius cum non haberent unde redderent,*

Odiſti & fugis, ut Rufonem debitor æris,
Qui, niſi cũ triſtes miſero uenêre Calendæ, (ras
Mercedẽ aut nũmos, unde unde extricat, ama
Porrecto iugulo hiſtorias, captiuus ut, audit.
Comminxit lectum potus, menſa'ue catillum
Euandri manibus tritum deiecit, ob hanc rem,
Aut poſitum ante mea quia pullũ in parte catini
Suſtulit eſuriẽs: minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, ſi furtum fecerit? aut ſi
Prodiderit commiſſa fide, ſponſum'ue negarit?
Quis paria eſſe ferè placuit peccata, laborant.
Cũ uentũ ad uerũ eſt, ſenſus, moreſq; repugnãt,
Atq; ipſa utilitas, iuſti propè mater, & æqui.

pro pœna eum recitantem ſuas hiſtorias paterentur audire. ¶ Miſero] Debitori. ¶ Venere calendæ] *Quia in calendis, ſicut in* Epodo *dixit in idibus, quibuſcunq; credita erat pecunia, reddere cogebantur. Et iſte debitor niſi undecunq; extricaſſet, id eſt collegiſſet mercedẽ aut nummos, audiebat ut captiuus amaras hiſtorias, porrecto iugulo, quaſi morti addicendus eſſet.* ¶ Porrecto iugulo] *Iugulus incerti generis eſt, nam hic iugulus & iugulum dicitur* ¶ Hiſtorias] *Iniurias contumelias.* Ordo eſt: *Vt captiuus audit, Aſt hic alluſit, quoniam malus hiſtoriographus dicitur fuiſſe.* ¶ Comminxit lectum] *Inuitaſti quendam amicum tuum ad cœnam, is potus comminxit lectum tuum, aut ſi fregerit catinum, eo debes illum odiſſe*

¶ Euandri manb. tritum] *Euandrum ferunt cælatorem ac plaſten Athenienſem, à M. Antonio Alexandream perductum, & inde inter captiuos Romam ueniſſe ibiq; multa, admiratione digna feciſſe. Hic alluſit ad ſpeciem materiei dicens: Vas fictile cælatum fuiſſe.* ¶ Ob hanc rem] *Quia uas aut calicem deiecerit nobiliter factum, ideo debet minus iucundus uideri* Ordo eſt: *Ob hanc rem minus iucundus amicus ſit mihi, quia antepoſitum pullum in mea parte catini ſuſtulit, ideo hunc debeo perſequi?* ¶ Sponſum'ue negarit] *Promiſſum, ſi in placito pro me noluerunt ſpondere.* ¶ Quis paria] *Dogma reprehendit Stoicorum, qui peccata paria eſſe dicunt, & ait ne ipſos quidem in ſententia permanere.* ¶ Ad uerum eſt] *Ad exiſtimationem, in hoc quod facilius dijudicatur furtum, quam homicidium, quod Stoici nolunt.* ¶ Senſus] *Conſuetudo probat nõ paria eſſe peccata, quia aliter punimus furẽ, aliter homicidã, Senſus eſt: Aliter indignatur animus cum audierit homicidiũ factum, aliter cum furtum.* ¶ Moreſq;] *Iudiciũ & æſtimatio hominũ. Id eſt, Cũ uenerimus ad ueritatẽ, hoc eſt ad iudicandũ de peccatis, mores abnuũt paria eſſe peccata, quia aliter ſentiũt homines cæteri, q̃ Stoici.* ¶ Atq; ipſa utilitas iuſti propè mater & æqui] *Ingenioſe ait iuſtũ et æquũ ex utilitate deſcendere. Inter iuſtum aũt & æquũ hec differentia eſt: Iuſtum eſt, quod ex lege deſcendit æquũ uerò quod ex natura. Maro: Haud uinclo, nec legibus æquam. Eſt aũt utilitas uera iuſti et uirtutis mater. Altera eſt quæ uidetur pecuniaria. Illa ergo utilitas, iuſti mater, repugnat præceptis Stoicorũ, Oſtendere uult nõ eſſe iuſtitiam naturalem, ſed natam eſſe ex utilitate.*

PORPHYRION. ¶ *Odiſti & fugis ut Druſonem debitor æris*] *Octauius Druſus acerbus fœnerator fuiſſe traditur, idem ſcriptor hiſtoriarum, ad quas audiendas ſignificat ſolitum fuiſſe cogere debitores ſuos, quibus ſcilicet, alia audire pœna grauiſſima erat hoc enim ſignificat porrecto iugulo.* ¶ *Menſa'ue catillum Euandri*] *Qui de perſonis Horatianis ſcripſerunt, aiunt Euandrum hunc cælatorem & plaſten ſtatuarum, quem M. Antonium ab Athenis Alexandriam tranſtuliſſe, inde inter captiuos Romam perductum, multa opera mirabilia feciſſe.* ¶ *Quis paria eſſe ferè placuit peccata*] *Stoicorum dogma reprehendit. qui omnia peccata paria eſſe dicunt, & ait ne ipſos quidem in hac ſententia permanere, niſi uerbotenus. Iam hinc tractatus habeatur, ſed ut uere de amiſſo queratur.* ¶ *Atq; ipſa utilitas iuſti prope mater & æqui*] *Matrem rectè dixit.*

Cum prorepſerunt primis animalia terris:
Mutũ, et turpe pecus, glandẽ atq; cubilia ꝑpter,
Vnguibus, et pugnis, dein fuſtib. atq; ita porro
Pugnabant armis, quæ poſt fabricauerat uſus
Donec uerba, quibus uoces, ſenſusq; notarent,
Nominaq; inuenêre, dehinc abſiſtere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges,
Ne quis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Cauſſa, ſed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapiẽtes, more ferarũ
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Iura inuenta metu iniuſti fateâre neceſſe eſt.
Tempora ſi, faſtosq; uelis euoluere mundi,
Nec natura poteſt iuſto ſecernere iniquum,
Diuidit ut bona diuerſis, fugienda petendis.

ACRON. ¶ *Cum prorepſerunt*] Id eſt, proceſſerunt. *Docet quomodo ex utilitate nata eſt iuſtitia.* ¶ *Primis animalia terris*] ὑπαλλαγὴ, *pro prima animalia.* Intelligendum au*tem homines.* ¶ *Turpe*] In*cultum.* ¶ *Vſus*] Diligentia. ¶ *Verba q.u.*] *Quia uerba et uoces notent & ſenſus noſtros.* ¶ *Dehinc abſiſtere*] *Secedere, ſeparari: Zeugma: Cœperũt poſteaquam inuentæ ſunt leges.* ¶ *Oppida cœperũt munire*] *Hoc eò pertinet, ut probet, quod ſupra dixerat, homines inter ſe ab initio, cum orti ſunt pugnam habuiſſe, ſed primo ferino ritu deinde ad arma paulatim proceſſiſſe.* ¶ *Et ponere leges Ne quis fur eſſet*] Ecce ut probat *iuſti matrẽ eſſe utilitatem.* ¶ *Ignotis perierũt mortibus*] *Quia nemo de illis ſcripſit, ignorãtur.* ¶ *Incertam*] Omnibus *expoſitã, quia nõ habebãt certas uxores.* ¶ *Iura inuenta metu iniuſti*] *Neceſſe eſt inuẽtas eſſe leges propter metũ incõmoditatis. Adhuc oſtendere uult iuſtitiã nõ eſſe naturalẽ, ſed inuentã propter utilitatẽ. Natura enim præſtat ſcire quæ ſunt appetẽda, quæ etiã fugienda, ſed ratio quæ plus ualet, diſcernit iuſtũ ab iniuſto.* ¶ *Tempora ſi faſtosq; uelis euoluere*] *Si antiquitatẽ uolueris retexere, in qua leges nullæ erãt, inuenies iuſtitiã inuentã propter utilitatẽ, non propter naturã.* ¶ *Nec natura poteſt iuſto ſecernere iniquũ*] *Nouit natura quid ſit amarũ, quid dulce, quid albũ, quid nigrũ, quid iuſtũ, quid iniuſtũ neſcit. Nõ poteſt enim tollere cupiditatẽ habẽdi, et timorẽ amittẽdi, quæ utraq; nõ natura, ſed uitia nos docet & neq; iuſtũ diligit, neq; uituperat iniuſtũ.* ¶ *Diuidit ut bona diuerſis*] *Id eſt, Quomodo poteſt natura ſeparare mala à bonis, ita nõ poteſt ſeparare iuſta ab iniuſtis, ſicut Stoici uoluerũt. Natura enim bona ac fugienda operi ſuo attribuit, ſed iuſtũ ab iniuſto ratio ſecernit, quæ ratio non obtinet hoc ut tantum peccet, qui caules eripuit, quam qui ſacrilegium fecerit. Non ita per naturam quid iuſtum ſit aut iniuſtum intelligere poſſumus, quomodo intelligitur quid utile aut inutile ſit, aut quantum malum diſtet à bono.*

PORPHYR. ¶ *Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli cauſa*] *Hoc eò pertinet, ut probet id, quod dixerat homines inter ſe ab initio cũ orti ſint, pugnas habuiſſe, primo*

ferino

ferino ritu, deinde paulatim ad arma proceſsiſſe. ¶ Nec natura poteſt iuſto ſecernere iniquum] *Non ita, inquit, per naturam quid iuſtũ, quid iniuſtum ſit intelligere quis poteſt, ut intelligit quid utile, quid inutile ſit, aut quod malum à bono diſtet.*

Nec uincet ratio hoc, tãtundẽ ut peccet, idẽq;
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus ſacra diuûm legerit. adſit
Regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas:
Ne ſcutica dignum, horribili ſectere flagello.
Nam ut ferula cædas, meritum maiora ſubire
Verbera, non uereor, cùm dicas pares res,
Furta latrocinijs, & magnis parua, mineris
Falce reciſurum ſimili te, ſi tibi regnum
Permittant homines: ſi diues, qui ſapiens eſt,
Et ſutor bonus, & ſolus formoſus, & eſt rex,
Cur optas q̃d habes? num noſti, quid pater, inq̃t
Chryſippus dicat: ſapiens crepidas ſibi nunquã
Nec ſoleas fecit, ſutor tamen eſt ſapiens. quo?
Vt quãuis tacet Hermogenes, cantor tamẽ, atq;
Optim9 eſt modulator. ut Alphen9 uafer omni
Abiecto inſtrumento artis, clauſáq; taberna,

ACRON. ¶ Nec uincet ratio] *Nec poteſt probare ratio hoc, quòd tantum is peccet, qui alienum hortum uexarit, quam qui patrem occiderit.* ¶ Nocturnus] *Pro noctu, ut alibi: Vos exẽplaria Græca Nocturna uerſate manu.* ¶ Legerit] *Furatus ſit, ut poeta: Vel quæ ſublegi tacitus. Vnde & ſacrilegi dicti.* ¶ Regula] *Iuſticia, moderatio,* ¶ Quæ pœnas irroget æquas] *Vtpote paruis paruas, magnis magnas.* ¶ Scutica] *Loro, habena, græcè dixit: deeſt non uereor, ne malignum ſupplicio afficias leuiore, cũ minêris pari ſupplicio omnia peccata perſeq, ſi tibi fuerit imperiũ.* ¶ Nã ut ferula cedas] *Paruo ſupplicio afficias eũ q̀ grauiora cõmiſit.* ¶ Nõ uereor] *Nam q dicat paria eſſe peccata, ſeuerus admodũ eſt. Seuer9 aũt leuia ſupplicia neſcit ferre.*

¶ Cùm dicas eſſe pares res] *Cũ tu ò Stoice dicas omnia crimina æqualiter eſſe puniẽda; nõ uereor, ne eum torqueas leui pœna, qui dignus eſt maxima. Scilicet cũ æquatis criminib. nullũ tam leue putes, quod ferula uindicandũ ſit.* ¶ Falce reciſurũ] *Allegoricôs, ſupplicio amputaturum.* ¶ Si diues qui ſapiens eſt] *Dicunt Stoici ſapientẽ diuitem eſſe, ſi mendicat: & nobilem eſſe, ſi ſeruus ſit: & pulcherrimum eſſe, etiamſi ſordidus ſit. Ordo iſte eſt: Si quis ſapiẽs eſt, & diues eſt, & ſutor bonus, & formoſus, & rex, ſecundum Stoicam ſectam. Ait ergo Horatius: Si ſecundum te ô Stoice ſapiẽs hæc omnia habet, cur ad correctionem morum regnum petis, quod, te habere dixiſti?* ¶ Cur optas, quod habes] *Inconſideratè ait illum optare regnum, cum ſapientem etiamſi ſutor ſit, regem eſſe dicat.* ¶ Non noſti quid pater] *Chryſippus reſtitutor Stoicæ ſectæ, & eruditus præceptor, de quo etiam Cicero meminit. Nunc autem perſonam contradicentis ſibi inducit, ut & Stoicos, & reliquos irrideat.* ¶ Soleas] *Caligulas bene inciſas.* ¶ Quo] *Quo? interrogatiuè ponitur.* ¶ Vt quamuis tacet Hermogenes] *Quaſi Stoicus. Redit ad principium, nam de cantoribus cœperat.* ¶ Vt Alphenus uafer omni Abiecto inſtrumẽto artis] *Vrbanè ſatis Alphenum uafrum Cremonẽſem deridet qui abiecta ſutrina, quam in municipio ſuo exercuerat, Romam uenit. magiſtroq; uſus Sulpitio iuriſconſulto, ad tantam peruenit ſcientiam, ut & conſulatum gereret, & publico funere efferretur. Aliter Alphenus ſutoris filius, qui ita iuris ſtudio intendit, ut beneficio artis huius latum clauũ ſumeret, & ad conſularem conſurgeret dignitatem. Sunt qui dicant, hũc Cremonenſem fuiſſe. Vafer autem aſtutus cordatus. Antiqui etiam pro bono hoc dicebant.*

¶ PORPHYRION. ¶ Nec uincet ratio hoc tantundem ut peccet] *Nec hoc unquam ratio obtinebit, ut eadem peccata credenda ſint ſacrilegi, & eius qui cauliculos de horto furatus ſit.* ¶ Nocturnus ſacra diuûm legerit] *Collegerit, ac per boc ſubduxerit, ac furatus ſit*

unde

Vnde ſacrilegi impij qui hoc flagitium admittunt appellantur. ¶ *Nec ſcutica dignum horribili ſectere flagello*] *Senſus eſt: Ne leuiter cedendum flagellis uerberes, nam & illud te non moneo, ne grauius puniendum ferula cædas, quoniam ſcio nullum peccatum leue putandum eſſe.* ¶ *Mineris Falce reciſurum*] *Allegoricôs, quod ſignificat minêris eadem te pœna uendicare, & magna, & parua peccata.* ¶ *Si diues qui ſapiens eſt*] *Hoc ad illud refertur, quod de affectione ſapientis Stoici dixerat: Si tibi regnum permittant homines. Porrò autem Stoici exiſtimant perfectæ ſapientiæ uirum omnia habere, in quo & Lucilius uerſatus ſic ait: Nondum etiam hæc omnia habebit Formoſus, diues, liber, rex ſolus uocetur. Quæ tamen poëta non ſimpliciter, ſed per deriſum Stoicorum dicit.* ¶ *Non noſti quid pater, inquit, Chryſippus*] *Perſonam contradicentis poëta per urbanitatem fingit, ut & Stoicos & alios quórum nomina ſubiecit, derideat.* ¶ *Vt Alphenus uafer omni Abiecto inſtrumento artis clauſaq; taberna*] *Sic, inquit, Stoicus rex, & quicquid ſibi aßignat, poteſt dici, ut Alphenus ſutor, quamuis tabernam clauſerit, & omne inſtrumentum ſutrinæ uendiderit. Is enim abiecta ſutrina; quam in municipio ſuo exercuerat, Romam petit, Marcoq; Sulpitio iuriſconſulto uſus, ad tantum dignitatis peruenit, ut conſulatum gereret, & publico funere efferretur.*

Sutor erat: ſapiens operis ſic optimus omnis
Eſt opifex: ſic rex ſolus. uellunt tibi barbam
Laſciui pueri, quos tu niſi fuſte coërces,
Vrgeris turba circum te ſtante, miſerq;
Rumperis, & latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lauatum
Rex ibis, neq; te quiſquàm ſtipator, ineptum
Præter Criſpinum ſectabitur: & mihi dulces
Ignoſcent, ſi quid peccauero ſtultus, amici,
Inq; uicem illorum patiar delicta libenter,
Priuatusq; magis uiuam te rege beatus.

ACR. ¶ *Sic optimus omnis*] *Ordo, hic omnis ſapiens optimus eſt artifex.* ¶ *Vellunt tibi barbam*] *Vſqueadeo non es rex, ut ſi ad uellendam barbam tuam uenerint pueri, non niſi baculo uindiceris.* ¶ *Laſciui pueri*] *Aut quid Epicurei dicunt ſummũ bonum in uoluptate poſitũ, aut ſimpliciter laſciuos pueros dixit.* ¶ *Dum tu quadrante lauatũ Rex ibis*] *Per irriſionem dixit, dũ tu rex quadrante lauatum ibis, quod rex non facit, & eſt ſenſus iſte: Quemadmodum non potes probare te regem eſſe, ita nõ potes probare paria eſſe peccata. Nam qua ratione rex es, qui nummo dato lauas te, & uno comite pergis ad bellum? Mihi autem ignoſcent amici mei, ſi quid peccauero, & ego illis. Id eſt, dum tu contemnis omnia, & dicis non eſſe ueniam dandam peccatis, & dicis omnia peccata paria eſſe, ego ſi quid peccauero impetro ab illis ueniam, et inuicem præſto. Per utranq; ergo partem nititur Horat. probare neque regem eſſe Stoicum, neque paria eſſe peccata. Dicendo namq; dum tu pergis lauatum nummo dato, probat non eſſe regem. Dicendo etiam ignoſcent mihi amici, & ego illis: oſtendit peccata nõ eſſe paria, nam ſicut peccatum dignum eſt uenia, peccata paria eſſe non poſſunt.* ¶ *Criſpinum*] *Criſpinus Stoicus fuit, qui de Stoica ſecta ſcripſit uerſibus.* ¶ *Stultus*] *Vt tu putas, aut imprudens.* ¶ *Priuatus*] *Non ea ſentiens, quæ tu ſentis.* ¶ *Beatus*] *Pro beatior.*

PORPHYR. ¶ *Vellunt tibi barbam Laſciui pueri*] *Quomodo rex es, inquit, Stoice, cùm petulantiam puerorum barbam tibi uellentium, non aliter poßis repellere, quàm baculo tuo. Per quod oſtendit uanißima perſuaſione ſibi uendicare, quod non habeat.* ¶ *Dum tu quadrante lauatum Rex ibis*] *Perquam urbanè. Senſus autem: Quandiu tu ſolus lauabis, quadrante balneatori dato, neque quiſquam comitabitur, niſi unus Criſpinus diſciplinæ Stoicæ ſectator. Facilè erit, ſi non paria eſſe peccata omnium, ut non probent te regem eſſe.* ¶ *Priuatusq; magis uiuam te rege beatus*] *Ordo & ſenſus eſt: Magis beatus uiuam, quàm tu rex.*

SATYRA IIII.

Eupolis, atq; Cratin9, Ariſtophanesq; poëtæ,
Atq; alij, quorũ comœdia priſca, uirorũ eſt,
Si quis erat dignus deſcribi, quòd malus aut fur,
Quòd mœchus foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus: multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hoſce ſecutus,
Mutatis tantum pedibus numeriſq;, facetus,
Emunctæ naris, durus componere uerſus.
Nam fuit hoc uitioſus, in hora ſæpe ducentos,
Vt magnum, uerſus dictabat, ſtans pede in uno,
Cùm flueret lutulentus. erat, quod tollere uelles,
Garrulus, atq; piger ſcribendi ferre laborem,
Scribendi rectè, nam ut multum, nil moror. ecce
Criſpinus minimo me prouocat: accipe, ſi uis,
Accipe iam tabulas, detur nobis locus, hora,
Cuſtodes, uideamus uter plus ſcribere poſsit.
Dij bene fecerunt, inopis me, quodq; puſilli
Finxerunt animi, rarò, & perpauca loquentis.

ACR. ¶ *Eupolis atq; Cratinus*] *Eupolis, Cratinus, Ariſtophanes, hi primi Archæas Comœdias ſcripſerũt, in quibus hominũ uitia amaritudine ſtili ſecuerunt. Mirè autẽ origo Satyræ per hoc oſtẽditur. Dicit igitur modò unde nata ſit ſatyra, ſimulq́ qualis eſſe debeat ſatyra.* ¶ *Atq; alij quorũ*] *ordo eſt atq; alij uirorũ, quorũ.* ¶ *Aut alioqui*] *Alio modo, hic in alia re.* *Multa cũ libertate*] *ideo, ut & nomina oſtenderẽt.* ¶ *Hinc omnis pendet Lucilius*] *Lucilius Græcos poetas ſecutus, ipſe poeta Romanus.* ¶ *Mutatis tantum pedibus numeriſq;*] *illi enim Iãbicis, quaſi in Comœdijs uſi, Lucilius heroicis.* ¶ *Hoſce*] *Prædictos poetas græcos* ¶ *Facetus*] *Vrbanus Habens peritiam riſum mouendi & ſecãdi homines uitioſos.* ¶ *Emunctæ naris*] *Terſæ elegantiæ uel mundo. Significat autem ſapientem, quia è contrario muccoſum: ſtultum appellamus.* ¶ *Durus componere*] *Aſper ad cõponendos uerſus.* ¶ *Nã fuit hoc uitioſus*] *Vt aſperos uerſus faceret.* ¶ *In hora ſæpe ducentos, Vt magnum uerſus dictabat*] *u tabat maximum, ſi multos uerſus in momento feciſſet. Vt magnum, ſicuti magnum, ſed non eſt magnũ multos uerſus ſcribere, ſed bonos, quamuis paucos.* ¶ *Lutulentus*] *Sordidus. Cui contrarium luculentus, hoc eſt, nõ liquida & pura copia.* ¶ *Erat quod tollere uelles*] *Etiã quando aſperos faciebat uerſus, erat tamen quod uelles imitari. Hoc eſt, erat in aſperis uerſibus illius aliquid dignum imitatione.* ¶ *Garrulus*] *Superfluus.* ¶ *Atq; piger*] *Non enim emendabat opus ſuum.* ¶ *Scribendi ferre laborem Scribendi rectè*] *Scribendi rectè, nõ ferebat laborem, nã ſcribendi, quomodocunque ferebat.* ¶ *Vt multum*] *Senſus eſt: Nam in multũ ſcribendi non diffiteor facilem fuiſſe.* ¶ *Nil moror*] *Non recuſo. Id eſt, concedo multum ſcribere, nego rectè. Virg. Nec dona moror.* ¶ *Ecce Criſpinus minimo me prouocat*] *Huius Criſpini etiam in ſuperioribus meminit: Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes. Hic ſimiliter, ut Lucilius, multos, ſed malos uerſus faciebat.* ¶ *Minimo autem digito ſolent prouocare, qui uolunt oſtendere plus eſſe uirium in ſuo digito minimo, quàm in alterius toto corpore. Vel minimo prouocare dicuntur hi, qui in reſponſione plus ipſi permittant, quàm exigant ab aduerſario. Minimo igitur me prouocat. quaſi nihilum, quaſi quem facile potuit ſuperare.* ¶ *Hora, Cuſtodes*] *Vt infrà, quô. certius uideamus, qui plus uerſuum facit. & cuſtodes, ut proprios faciamus.* ¶ *Puſilli*] *Per quem non multa poſſum ſcribere.* ¶ *Perpauca loquentis*] *Ad illud refertur quod ait: Inopis me, quodq; puſilli.*

PORPH. ¶ *Eupolis atq; Cratinus Ariſtophaneſq;*] *Hi Archæas comœdias ſcripſerunt, in quibus ciuium uitia amaritudine proſciderunt. Mirè autem per hoc origo Satyræ oſtenditur.* ¶ *Mutatis pedibus*] *Quia, ſcilicet, alio metro uſi ſunt antiqui poëtæ, qui comœdias ſcripſerunt: alio Lucilius Satyras compoſuit.* ¶ *Emunctæ naris*] *Verſus elegantes & decentes.* ¶ *Vt magnum*] *Hoc eſt magnam rem ſe facere putans, ſi multos uerſus minimo tempuſculo dictaret.* ¶ *Cũ flueret*] *Allegoricôs à flumine, quo ſignificat multa cum, ſed inordinate dixiſſe, ex quibus tantum ſunt nõnulla, quæ ue*

lis inde excerpere, & pro tuis habere. ¶ Scribendi recte] Non, inquit, laborabat non ut recte ſcriberet, ſed multum, ſed ego hoc nolo. ¶ Ecce Criſpinus minimo me prouocat] Senſus ex prouerbiali conſuetudine ductus. Solemus enim dicere minimo me digito prouocat, cum uolumus quem intelligi tantum ualere minimo digito, quantum alius totis uiribus. Criſpinus autem non tam bonos quàm malos uerſus faciebat, cuius & ſupra meminit dicens: Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes. ¶ Accipe, ſi uis Accipiam] Accipiam ait. μιμητικῷ autem charactere prouocantem ſe ad ſcribendum Criſpinum oſtendit.

At tu concluſas hircinis follibus auras,
Vſq; laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Vt mauis, imitare. beatus Fannius, ultro
Delatis capſis, & imagine, cùm mea nemo
Scripta legat, uulgo recitare timentis, ob hãc rẽ.
Quod ſunt, q̃s gen9 hoc minimè iuuat, utpote plu
Culpari dignos, quẽ uis media erue turba, (res
Aut ob auaritiã, aut miſera ambitione laborat.
Hic nuptarum inſanit amoribus, hic puerorum,
Hunc capit argenti ſplendor, ſtupet Albius ære,
Hic mutat merces ſurgente à ſole, ad eum quô
Veſpertina tepet regio, quin per mala præceps
Fertur, uti puluis collectus turbine nequid
Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem.

ACR. ¶ Concluſas hircinis follibus] Follib. pro pectoribus. Translatio à fabris. Auras uſque laborantes dum ferrum molliat ignis, Vt mauis imitare] Tu uerò Criſpine multa cogitando, imitare hircinos folles. Hircinis follibus comparauit pectus Criſpini: & auris feſtinantibus ineptas cogitationes. Per hoc oſtẽdit Criſpinum inflatè ſcribere & turgidè. Vnde Perſius: Tu neq; anhelanti coquitur dum maſſa camino. id eſt, animo & cura diligentia ſcribẽdi. ¶ Beatus Fannius] Poeta, cui ultro delatæ ſunt capſæ, ut ſuos libros mitteret, & authoritatem reciperet. Fannium quẽdam non ſatis bonum poëtã recepit in authoritatẽ Senatus. Aliter: Fannius iſte malus poëta fuit, qui cùm antea cõtempſiſſet datam ſibi imaginem à Senatu, poſtea dum moreretur, petijt, ut delatis in publicum capſis ſuis, cũ proprijs libris incenderetur. Aliter, Fannius loquaciſſimus poeta fuit, cui ſenatus audiendi faſtidio ultro imaginem & capſas dedit. Item aliter: Fannius Quadratus eo tempore Satyram ſcribebat, & erat ſine liberis. Huius imagines & libros hæredipetæ in publicas bibliothecas referebant, nullo merito doctoris. ¶ Vltro Delatis capſis] Ad bibliothecam. ¶ Et imagine] Quia is, qui fuiſſet in authoritatem receptus eius imago ponebatur inter poëtas. ¶ Vulgo recitare timentis ob hanc rem] Qui cũ ſecet mores aliorũ, in publico non recitat. ¶ Quòd ſint, quos genus hoc minimè iuuat, utpote plures Culpari dignos] Hoc genus, Satyræ ſcilicet. Quia ſunt quidam digni culpari, quos hoc genus carminis minimè delectat. Ordo eſt: Ideo mea ſcripta nemo legit, quod ſunt quos hoc genus carminis nõ iuuat, quaſi dignos culpari. ¶ Quemuis media elige turba] De medio populo, qui eſt ante conſpectum, producito. ¶ Ambitione] Cupiditate honoris. ¶ Hunc capit argenti ſplendor] Alter pecuniam diligit, deſiderat alter argentum. ¶ Aere] Supple, Corinthio, ac per hoc ſtatuis, non pecunia. Nã ſuprà argenti cupidos dixit. ¶ Hic mutat] Ita Maronis illud. Nec nautica pinus Mutabit merces. ¶ Veſpertina tepet regio] Tepere dixit occidentalem plagam, ad comparationẽ orientis, quia ibi ſol acrius feruet. Id eſt, alter lucri & mercimonij cauſa nauigat ad occidentem. ¶ Ne quid Summa deperdat metuens] Propterea ſic ſe periculis committit, ut aut nihil decedat de ſumma patrimonij ſui, aut certè ut augeatur.

POR. ¶ Incluſas hircinis follibus auras] Per hæc ſignificat Criſpinum inflata ac turgida ſcribere. Hinc autem Perſius illud transtulit: Tu neque anhelanti coquitur dum maſſa camino. ¶ Beatus Fannius] Vrbaniſſima amaritudine dicitur. Senſus autem eſt: O beatum Fannium, cuius imago & capſæ cum libris in bibliothecas ultro receptæ ſunt, cùm mea econtrario ſcripta nemo norit nec uelit noſſe, primùm quòd publicè non recitentur, deinde quod conſcij ſibi peccatorũ non delectentur

hoc poëmate, quorum uitia carpuntur. ¶ *Stupet Albius ære*] *Albium, quem infra quoq; malè uiuentem oſtendit, cupiditate uaſorum & ſignorum Corinthiorum teneri ait.*

Omnes hi metuunt uerſus, odere poëtas.
Fœnũ habet in cornu, lõgè fuge. dũmodo riſum
Excutiat ſibi, non hic cuiquàm parcet amico,
Et quodcunq; ſemel chartis illeuerit, omnes
Geſtiet à furno redeuntes ſcire, lacuq;
Et pueros, & anus agedũ pauca accipe contrà.
Primũ ego me illorũ, dederim quib. eſſe poëtas,
Excerpã numero. neq; enim concludere uerſum
Dixeris eſſe ſatis: neq; ſi quis ſcribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc eſſe poëtam.
Ingenium cui ſit, cui mens diuinior, atq; os
Magna ſonaturum, des nominis huius honorẽ,
Idcirco quidam Comœdia, nec'ne poëma
Eſſet, quæſiuere, quòd acer ſpiritus, ac uis,
Nec uerbis, nec rebus ineſt, niſi quòd pede certo
Differt ſermoni, ſermo merus: at pater ardens
Sæuit, quòd meretrice nepos inſanit amica
Filius, uxorem grandi cum dote recuſet:
Ebrius, & (magnũ quod dedecus) ambulet ante
Noctem cum facibus. nunquid Pomponius iſtis
Audiret leuiora, pater ſi uiueret? ergo
Non ſatis eſt puris uerſum perſcribere uerbis,
Quem ſi diſſoluas, quiuis ſtomachetur eodem,

ACR. ¶ *Omnes hi metuunt uerſus*] *Quod huiuſmodi uitijs dediti ſunt.* ¶ *Odere poëtas*] *Qui ſatyras ſcribunt.* ¶ *Fœnum habet in cornũ*] *Sermo uulgi de Satyricis: nã ſic loquũtur inter ſe, qui ſunt uitioſi: Fuge iſtum poëtã Satyricũ, q fœnũ habet in cornu, Metaphoricôs aũt dixit, qa quando feriũt boues, eorũ in cornib. ligatur fœnũ* ¶ *Chartis illeuerit*] *Scripſerit.* ¶ *A' furno redeũtes*] *Seruos à piſtrino, ſiue à nimpha.* ¶ *Agedum, pauca accipe cõtrà*] *Audi tu, qui reprehendis Satyricos poëtas.* ¶ *Primũ ego me illorum*] *Non q Horatius multũ reci tet, ſed quòd uidetur cõſcius peccatorum.* ¶ *Dederim quibus eſſe poëtas*] *Id eſt, quibus cõceſſerim, ut ſint poëtæ. Primũ ego me eximo de numero eorum, quibus do nomen poetæ*] *Id eſt, nõ me dico eſſe poëtam, neq; enim qui ſcit uerſus facere, eſt poëta.* ¶ *Sermoni propiora*] *Vicina fabulis & orationi.* ¶ *Idcirco quidam Comœdia, nec'ne poëma Eſſet, quæſiuere*] *Quia uerba eorum apta ſunt proſæ orationi, dubitatio eſt utrum Comœdia poëma dici poteſt.* ¶ *Quæſiuere*] *Dubitauere.* ¶ *Quod acer ſpiritus ac uis, Nec uerbis, nec rebus ineſt, niſi quod pede certo Differt ſermoni, ſermo merus*] *Eo quod elata uerba in Comœdia eſſe non debent, ſed quæ hoc non habet, dubitatur an Comœdia ſit, an poëma. In Comœdia neq; uerba elata ſunt, neq; ſenſus: ſed ſolo metro: differt Comœdia à proſa oratione.* ¶ *At pater ardens Sæuit*] *Dixit ſuperius, Multi dubitant utrum poëma dicatur Comœdia, quia in ea nõ ſunt uerba, neq; ſenſus elati. Qui autem uult uideri poëma eſſe Comœdiam, dicit acrem ineſſe ſpiritum, ſiquidem patrem oſtendit in luxurioſum filium ſæuire uehementer.* ¶ *Nepos*] *Filius, affectauit obſcuritatem.* ¶ *Ebrius, & magnum quod dedecus, ambulet*] *Ordo eſt: Quod ambulet cum facibus, quod magnum eſt dedecus.* ¶ *Ante noctem cum facibus*] *Pro, per noctem: aut ante tempus noctis, quia cœci ſunt amatores, qui utuntur facibus eo tempore, quo nõ eſt utendum.* ¶ *Nunquid Pomponius iſtis Audiret leuiora?*] *Verba eius qui dicit Comœdiam non eſſe poëma.* ¶ *Pater ſi uiueret*] *Num leuiora uerba luxurioſus audiret Pomponius, quam audit filius à comico patre? Hoc uult intelligere, quòd etiã ſine Comœdia ſic increpantur à patribus luxurioſi.* ¶ *Non ſatis eſt puris uerſum preſcribere uerbis*] *Nõ ſufficiunt pura uerba ad appellandum poëtã, metro concluſa. Debet enim poëta et grauia uerba et cõpoſita cũ ſenſibus elatis habere.* ¶ *Puris aũt ſine figuris & magno ſono.*

PORPH. ¶ *Fœnum habet in cornu*] *Imitatiuo charactere hoc fingit dicere, cũ qui conſcientia peccatorũ timeat maledicum poëtã. Romæ aũt uidemus hodieq; fœnũ uelut anſulam factũ in cornulo bouis, quo ſignũ datur tranſeuntibus, ut eũ uitent. Hic ergo translatio ad poëtã.* ¶ *Omnes Geſtiet à furno redeuntes ſcire*] *Id eſt, Etiã uulgares uult ſcire, cũ maledicat de unoquoq;.* ¶ *Primũ ego*]

Ordo

ordo eſt: Primum ego me illorum excipiam numero, quibus dederis poëtas eſſe. Senſus eſt aūt: Primum omniū ego me non pono in numero eorū, quos cōſentio poetas eſſe, quippe ſermoni quotidiano propiora ſcribens. ¶ Atq; os Magna ſonaturū] Id eſt, eloquēs os, & ſimilia canens. ¶ Niſi quod pede certo Differt] Qui in comœdia uel in uerſibus metris continetur, hoc ſolo differt, quod ſermo ille metro cōcludatur. ¶ Quod meretrice nepos] Bellam obſcuritatem affectauit nepos non filius dicendo: Sed nepos luxurioſus atq; prodigus intelligendus eſt. ¶ Magnum quod dedecus] Quod magni dedecoris eſt. ¶ Nūquid Pomponius] Mira urbanitate & amaritudine Pomponij perſona abuſus eſt, quaſi argumenti loco, ut eum carperet. Quem ſi diſſoluas, quiuis ſtomachetur eodem Quo perſonatus pacto] Quem uerſum ſi diſſoluas, inquit, ea uerba ibi inuenies, quibus quis de uulgo iraſcens in filio ſuo utitur. Venuſtè autem perſonatum patrem dixit ſenem de comœdia.

Quo perſonatus pacto pater. his, ego quæ nunc,
Olim quæ ſcripſit Lucilius, eripias ſi
Tēpora certa, modoſq;, & q̄d prius ordine uerbū
Poſterius facias, præponens ultima primis: (eſt,
Non, ut ſi ſoluas, poſtquàm diſcordia tetra
Belli, ferratos poſtes, portaſq; refregit:
Inuenias etiam diſiecti membra poëtæ.
Hactenus hæc, aliâs iuſtum ſit nec'ne poëma.
Nunc illud tantum quæram, merito'ne tibi ſit
Suſpectum genus hoc ſcribendi. Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci malè, cumq; libellis
Magnus uterq; timor latronibus. at bene ſi quis,
Et uiuat puris manibus, contemnat utrunq;.
Vt ſis tu ſimilis, Celi, Byrrhiq; latronum,
Non ego ſim Capri, neq; Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neq; pila libellos?
Quîs manꝰ inſudet uulgi, Hermogeniſq; Tigelli
Non recito cuiquàm, niſi amicis, idq; coactus,

ACR. ¶ Perſonatus] Iucundè de Comico. Perſonā comicam gerens de Comœdia qui perſonā patris accipit. ¶ Eripias ſi] Ordo eſt: Si eripias his. Sēſus hic eſt: Si ordinationē metricam in opere Lucilij uel meo mutes, nō eandē grauitatē inuenies, quā in Ennij uerſu, uel Pacuuij ſoluto. id eſt nō ita inuenies, quemadmodum ſi ſoluas uerſus Ennij, aut Pacuuij, qui etiā ſoluti altitudinē & tumorem poematis obtinent. ¶ Tempora] Dixit moras ſyllabarū & correptiones. ¶ Non ut ſi ſoluas] Ordo eſt: Nō inuenias ita ut Ennij uerſus ſi ſoluas, nā ſi meis & Lucilij ſcriptis ordinem diſsipes metri, nō amplius poetæ pondus apparet. Poſtq̄ diſcordia tetra Belli, ferratos poſtes, portaſq; refregit] Hæc Ennij uerba ſunt. ¶ Hactenus hæc] Hucuſq; dixerim utrū Satyra, & Comœdia poema ſint an non. ¶ Aliâs] Alio tēpore alio in loco, ut Terentius: Quid aliâs malim, quā hodie has fieri nuptias. Nō aliâs modò, ut quidam uolunt. ¶ Nunc illud quærā] Deeſt, audire. Nūc dicam utrū iure oderis hoc poema, utrū iure metuas. ¶ Sulcius acer Ambulat & Caprius] Sulcius & Caprius nomina fuerūt delatorū. Alij actores uolunt fuiſſe cauſarum. Inde etiā rauci traduntur aſsiduitate agēdi. ¶ Latronibus] Viuentibus malè, uitioſis. ¶ Libellis] In quibus accuſationes cōtinentur. ¶ Vt tu ſis ſimilis, Cœlij Byrrhiq; latronum] Cœlius & Byrrhius perditi adoleſcentes fuerunt. Si tu uis, inquit, ſimilis eſſe malè uiuētibus, cur ego per carmen iſtud uideor ſimilis eſſe accuſatoribus? & eſt ſublimis inuectio. ¶ Nō ego ſim Capri, neq; Sulci] Id eſt, ego debeo mordere uitioſos. ¶ Nulla taberna meos habeat neq; pila libellos] Negat ſe libros ſuos edere bibliopolis, ne in imperitam turbam incidant, qualis eſt Hermogenes Tigellius. Plerunq; enim in pilis uel in columnis epigrammata ſcribebant poetæ, uel bibliopolis tradebant. Hoc ideo poſuit quia bibliopolæ ſtationes uel armaria circa pilas uel columnas habebant, ac per hoc oſtendit ſe non temerè cuiquam libellos ſuos edere, niſi nobiliſsimis perſonis.

POR. ¶ His ego quæ nunc, Olim quæ ſcripſit Lucilius] Ex eo quod eſt ſcripſit, ſcribo aſſumendū eſt κατὰ σύλληψιν. Totū enim tale fit. His ego quæ nūc ſcribo, olim quæ Lucilius ſcripſit. Et eſt ſen

ſus: Si diſſoluas uerſus uel meos uel Lucilij, nõ inuenies eadẽ uerba, quæ ſunt in Ennianis uerſibus, qui magno, ſcilicet ſpiritu, & uerbis altioribus cõpoſiti ſunt uelut hi ſunt. Poſtquã diſcordia tetra Belli ferratos poſtes portasq́; refregit. ¶ *Inuenias etiã diſiecti mẽbra poëtæ*] *Elegãter nulla ſigna poëtica inueniri ait in uerbis uerſuũ ſuorũ uel Lucilij diſſoluũtur, quia de ſermone cõmuni ſunt.* ¶ *Aliâs iuſtũ ſic nec'ne poema*] *Subaudiendũ tractabimus, aut quæremus, aut quid tale.* ¶ *Sulcius acer Ambulat & Caprius, rauci, malè*] *Hi acerrimi delatores, & cauſidici fuiſſe tradũtur, et ideo rauci, quòd in cõtentione iudiciorum clament. Cum libellis aũt, quibus annotãt quæ deferunt.* ¶ *Vt tu ſis ſimilis Celi, Birrhiq́; latronum*] *Etiãſi tu, inquit, qui poëtã times, tam nocens ſis, quàm Celius aut Byrrhus, non tamen ego delator ſum, aut accuſator, propter quod me ita timere debeas, ut Caprius timetur, aut Sulcius.* ¶ *Nulla taberna meos*] *Negat ſe libellos ſuos edere bibliopolis, qui uel tabernas habeant, uel armaria quæ ſunt apud pila, ne in ſordidos, qualis eſt Tigellus Hermogenes incidant.*

Non ubiuis, coram'ue quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent, ſunt multi, quiq́; lauantes,
Suaue locus uoci reſonat concluſus, inanes
Hoc iuuat, haud illud quærentes, num ſine ſenſu:
Tempore num faciant alieno: Lædere gaudes
Inquis, & hoc ſtudio prauus facis. unde petitum
Hoc in me iacis? eſt autor quis deniq; eorum,
Vixi cum quibus? abſentem qui rodit amicum;
Qui non defendit alio culpante, ſolutos
Qui captat riſus hominum famamq́; dicacis:
Fingere qui non uiſa poteſt, commiſſa tacere
Qui nequit: hic niger eſt, hũc tu Romane caueto
Sæpe tribus lectis uideas cœnare quaternos,
E quibus unus auet, quauis aſpergere cunctos,
Præter eũ, qui præbet aquã, poſt hũc quoq; potus,

ACR. ¶ *Non ubiuis*] *In omni loco Coram'ue quibuslibet*] *Id eſt, neq; ſemper, neq; apertè, neq; extra amicos recito.* ¶ *In medio qui Scripta foro recitent, ſunt multi*] *Hoc ſic pronunciandum eſt, quaſi quis dicat, contemnens Horatiũ, Ideo tu ſecretè recitas, quia multi non indigniores te ſunt, qui in medio foro recitãt. Deinde cõſentit Horatius, et addit: Non mirandum hoc, nã multos eſſe, qui & in balneis recitãt. Ideoq́; amamus hanc cauſam per ironiã, quia in balneis melius uox ſonet.* ¶ *Inânes*] *Vanos poetas. Quaſi hoc modo Horatius reſpondeat.* ¶ *Lædere gaudes*] *Subiectio eſt.* ¶ *Hoc ſtudio prauus facis*] *Forte dicis, quia Satyram ſcribis ô Horati, quæ notat homines, ideo clàm recitas.* ¶ *Vnde petitum*] *Auditum, acceptum. À quo didiciſti hoc, ſi quid ſit prauum.* ¶ *Hoc in me iacis?*] *Id eſt, Hoc quaſi telum unde ſumpſiſti?* ¶ *Eſt autor quis deniq; eorum*] *Ordo eſt: Quis denique eorum eſt autor, id eſt, quis eorum delator eſt, cum quibus conuiuatus ſim? quibus ergo coniecturis colligis, crimine hoc me dignum eſſe? Id eſt, quis de his, cum quibus uixi, dicere poteſt, quòd malus ſim, & ideo gaudeo lædere.* ¶ *Abſentem qui rodit amicum*] *Rodit, mordet, lacerat. Nunc ait, qualis ſit, qui ſtudio lædit aliquem.* ¶ *Qui non defendit alio culpante*] *Sunt enim quidam, qui dum uolunt ſe urbanos haberi, quaſi per facetias lacerant alios. Dummodo riſum excutiant ſibi, non hic cuiquàm parcit amico.* ¶ *Famamq́; dicacis*] *Faui, iocoſi, ut diceretur loquax, iocoſus. Dicaces ſunt, qui riſum mouent maledicendo, qui habent ioca mordacia.* ¶ *Hic niger eſt*] *Maledicus, malignus, liuidus: ſiue obſcurus & latens. Sic nigrum ait malum & uenenatum Virg. Nigri cum lacte ueneni.* ¶ *Hunc tu Romane caueto*] *Huius actus debes Romane metuere, non me.* ¶ *Quaternos*] *Id eſt, duodecim homines in triclinio. Nam inde & triclinium dictum eſt, à tribus lectis,* ¶ *Quauis*] *Qua ratione quocunque modo uis, ut poëta: Quâ facere id poßis, noſtram nunc accipe mentem.* ¶ *Aſpergere*] *Notare ſermonibus, uel ueneno, uel malè loqui de omnibus.* ¶ *Præter eum qui præbet aquam*] *Præter conuiuatorem. Qui paſcit, qui prandium exhibet.* ¶ *Verax*] *Mirè uerax, nam ideo liber.*

PORPH. ¶ *In medio qui ſcripta foro recitent*] *Hoc pronunciandum eſt & perinde inferendum per reſponſum quoddam.* ¶ *Quiq; lauãtes*] *Et eſt ſenſus: Sed dicit multos ita gloriari in uerſibus*

ſibus ſuis, ut eos etiam in medio foro recitent. Conſentio, ac non tantum ibi, uerum etiam in balneis hæc fieri, quippe cùm ſuauiter reſonans uox, ipſos uerſus gratioſiores faciat. Sed totum hoc urbaniſſima amaritudine dicitur. ¶ Hoc ſtudio prauus facis] Hoc eſt, quia prauus es, ſtudio facis. Poteſt et τὴν ὑπαλλαγὴν accipi prauo ſtudio facis. ¶ Vnde petitũ, hoc in me iacis] Vnde, inquit, carmẽ hoc in me colligis, & hoc poeta proprie de ſe dicit. Eſt autem metaphoricôs dictum, quaſi de telo aliquo, aut lapide, qui tollitur utiq; aliunde, ut mittatur. ¶ Abſentem qui rodit] Hæc etiã grauiter dicũtur.

¶ Solutos Qui captat riſus hominum] Hoc eſt, qui meram urbanitatẽ putant, ſi carpendo aliquem riſum circunſtantibus mouent. ¶ Hic niger] Id eſt, hic malus ac uenenatus eſt. Virgil. Nigri cum lacte ueneni. ¶ Auet] Probris, ſcilicet, aſpergere. ¶ Præter eum, qui præbet aquam] Id eſt, qui paſcit, ſed uideamus an commoda ſynecdoche, aquam præbere dicitur, pro paſcetur.

Condita cùm uerax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, & urbanus, liberq; uidetur
Infeſto nigris. ego ſi riſi, quod ineptus
Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Liuidus, & mordax uideor tibi? mentio ſi qua
De Capitolini furtis iniecta Petilli
Te coram fuerit, defendas, ut tuus eſt mos:
Me Capitolinus conuictore uſus, amicoq;
A' puero eſt, cauſaq; mea permulta rogatus
Fecit, & incolumis lætor quod uiuit in urbe.
Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
Fugerit. hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt
Aerugo mera. Quod uitiũ procul abſore chartis
Atq; animo prius, ut ſi quid promittere de me
Poſſum aliud, uerè promitto. liberius ſi
Dixero quid, ſi forte iocoſius, hoc mihi iuris

ACR. ¶ Condita præcordia] Quaſi condita in præcordijs. ¶ In feſto nigris] Tibi irato malis. ¶ Ego ſi riſi] Hoc modò ad Mecœnatẽ loquitur. ¶ Paſtillos Rufillus olet] Sæpe in conuiuio uides aliquẽ de omnibus malè loquentem, excepto eo qui paſcit: ego ſi aliquem merito uituperauero, reprehendes? ¶ Mentio ſi quã] Vt alibi, Spartacum ſi quã potuit uagantem Fallere teſta.

¶ De Capitolini furtis iniecta Petilli] Petillus cùm Capitolio præeſſet, coronam rapuit. Eſt autem genitiuus, de furtis Capitolini Petilli, nam ex crimine Capitolinus Petillus dicebatur, de expoliatione Capitolij accuſatus. Dubium autem utrum gratia iudicum ſit abſolutus, tamen Capitolinus uocabatur. Aliter, Petilius dum Capitolij curam gereret, coronæ ſublatæ cauſam dixit, & abſolutus eſt ab Auguſto: Fingit ſe loqui cum quodam, qui amicus ſit Petilli, amici Cæſaris. ¶ Vt tuus eſt mos] Aut ad Mecœnatem, aut ad amicum Petilli hoc dicit. ¶ Iudicium illud] Capitalem ſententiam. ¶ Succus] Virus nimiæ malitiæ. Liuor mentis, noxia malignitas. ¶ Loliginis] Loligo genus piſcis eſt, à quo atramentum fit. ¶ Aerugo mera] Venenum purum. ¶ Procul abfore] Aut abeſſe, aut abfuturum eſſe libris. ¶ Cartis Atque animo] Hanc malitiam, qua ſolent perſequi etiam amicos ſuos, amouebo à libris meis atque animo. Ordo eſt: Si quid de me promittere poßim, & hoc uere polliceor abfuturam eſſe malignitatem, quæ etiam amicis nocet. ¶ Hoc mihi] In hac re ut liberius loquar, quæ ſentiam.

PORPHYR. ¶ Condita cùm uerax] Hoc eſt, cùm per ebrietatem, ea quæ in penitiora mentis condiderat, prodit ac publicat. ¶ Hic tibi comis] Id eſt, tibi qui nigris, id eſt, malignis infeſtus es. ¶ Si riſi] Propter leuia quorundam uitia. ¶ Mentio ſi quã] Inquit, ſi forte mentio de Capitolini criminibus facta fuerit, ſecundum conſuetudinem malignitatis ſuæ, ita eum defendes, ut dicas à puero tibi amicũ fuiſſe, & gaudere te, quòd incolumis in urbe uiuat. Miraris tamen quomodo iudiciũ illud effugerit. Hic ergo eſt liuor ac uoluntas uenenata damnare ſententia ſua, quem iudices abſoluerunt. Petillius autem Capitolinus, cum Capitolij curam ageret, coronæ ſubreptæ de Capitolio cauſam dixit, abſolutusq; à Cæſare eſt. ¶ Succus loliginis] Ex loliginis ſucco liuo-

rem mentis uult intelligi, ex æruginè uenenũ. Malos aũt homines atros ac uenenatos dicere ſolemus.

Cũ uenia dabis. inſueuit pater optimus hoc me,
Vt fugerem, exemplis uitiorum quæq; notando.
Cùm me hortaretur parcè, frugaliter, atq;
Viuerem uti cõtentus, eo, quod mî ipſe paraſſet:
Non'ne uides Albi ut malè uiuat filius? utq;
Barus inops? magnũ documentũ, ne patriã rem
Perdere quis uelit. à turpi meretricis amore
Cùm deterreret, Sectani diſsimilis ſis.
Ne ſequerer mœchas, conceſſa cum Venere uti
Poſſem, deprenſi non bella eſt fama Treboni,
Aiebat. ſapiens uitatu, quidq; petitu
Sit melius, cauſas reddet tibi: mi ſatis eſt, ſi
Traditum ab antiquis morem ſeruare, tuamq;
Dum cuſtodis eges, uitam, famamq; tueri
Incolumem poſsim, ſimulac durauerit ætas
Membra, animũq; tuum, nabis ſine cortice: ſic me
Formabat puerum dictis: & ſiue iubebat
Vt facerem quid, habes autorem, quo facias hoc;
Vnum ex iudicibus ſelectis obijciebat.
Siue uetabat: an hoc inhoneſtum, & inutile factu
Nec'ne ſit, addubites? flagret rumore malo cùm
Hic, atq; ille, auidos uicinum funus ut ægros
Exanimat, mortiſq; metu ſibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria ſæpe
Abſterrent uitijs. ex hoc ego ſanus ab illis,
Perniciem quæcunq; ferunt, mediocribus, et quîs
Ignoſcas, uitijs teneor. Fortaſsis & iſthinc

ACR. ¶ *Inſueuit*] *Admonuit, docuit, ad libere lòquendũ, monſtrando uitiorum ſingula ut effugerem.* ¶ *Cum me hortaretur*] *Id eſt, Quandò me monebat pater ad rectam uitam, exemplis me docebat, & proferebat hominũ & uirtutes & uitia.* ¶ *Quod mî ipſe paraſſet*] *Id eſt, patrimonio.* ¶ *Vt malè uiuat*] *Vt, quomodo. & eſt ζεῦγμα, aiebat. Mira urbanitate, dũ quaſi oſtendit, quomodo ſe pater ſuis monitis monere ſolitus eſſet, interea multos percutit.* ¶ *Sapiens uitatu*] *Dicebat philoſophus te docere poterit melius, quæ ſunt uitanda ſiue appetenda: ego autem te docui ea, quæ ſunt in uſu conſtituta. A' philoſopho, inquit, poſtea cognoſces, quid iuſtum aut iniuſtum ſit, quid'ue appetas uel uites. Quid autem his intelligendũ, ut ſit, quid uitatu quid'ue petitu.* ¶ *Cautas reddet tibi*] *Magiſter uel philoſophus.* ¶ *Cuſtodis*] *Pædagogi.* ¶ *Durauerit*] *Firmauerit.* ¶ *Nabis*] *Id eſt, natabis.* ¶ *Sine cortice*] *Viues tuo arbitrio, non egens admonitu alieno, quãdò ætas tua ſe roborauerit. Metaphora à natatoribus. Nabis ſine cortice, ſine difficultate: ſic enim diſcunt natare pueri, qui neſciunt, adiunctis ad uentrem corticibus. Prouerbialiter aũt poſuit: Nabis ſine cortice, hoc eſt, ſine alieno adminiculo te reges.* ¶ *Vnum ex iudicibus ſelectis*] *Exemplum proferebat, hoc eſt, unũ de equeſtri ordine demonſtrabat: quia ex Equeſtri ordine iudices legebantur.* ¶ *Siue uetabat*] *Adhuc patris uerba ſunt. Aiebat, dubitas utrum hoc ſit bonum an malum, cùm uideas in hac re illũ neſcio quem infamia laborare?* ¶ *Exanimat*] *Stupefacit. Bene comparauit infirmam ætatem ægris, dicendo auidos & intemperantes. Item aliter: Auidos & ægros dupliciter poſſumus intelligere. Nã & de auaro utrunq; rectè dicitur, & de ægrotante, ac languido. Si auarum accipis, ſibi parcere perſequitur, id eſt, largius uiuere admonetur, quià auarus eſt morti uicinus. Quemadmodum, inquit, ægrotantes uicinũ funus abſterret à cibi auiditate: ita ſæpe animos teneros à uitijs, infamia reuocat aliena.* ¶ *Mortiſq; metu*] *Vicini funus auaros admonet uitæ indulgere.* ¶ *Ex hoc*] *A' patre.* ¶ *Sanus ab illis*] *Id eſt, alienus ſum & quaſi ſeparatus ab his rebus, quæ perniciem afferunt facientibus.* ¶ *Mediocribus*] *Fortaſſe habeo uitia, ſed talia, ut his ignoſcas.*

POR. ¶ *Inſueuit pater optimus hoc me*] *Pater meus, inquit, eã mihi diſciplinã dedit, atq; in eam conſuetudinem induxit, ut neq; cogitarem quid malignè, neq; dicerem. Deinde mira urbanitate dum oſtendit, quomodo pater ſuus monere ſolitus eſſet, ut uitia fugeret, multos probroſis locis percutit.*

Cum

Cum me hortaretur parce frugaliterq; uiuere. ¶ *Sapiens*] *Philoſophus tibi rationem reddet, quare quid peti debet aut uitari, mihi ſatis eſt ſi opiniones à maioribus traditas tibi monſtro.* ¶ *Nabis ſine cortice*] *Id eſt, natabis per te ſine adminiculo. Et hoc allegoricôs dicitur.* ¶ *Vnum ex iudicibus ſelectis obijciebat*] *Iudices equites Romanos dixit, ex equeſtri enim ordine iudices leguntur hodieq;.* ¶ *Auidos uicinum funus ut ægros Exanimat*] *Senſus eſt: Vt intemperantes ægri ſi fortè audierint aliquem efferri, admoniti morte obſeruantius ſecum agunt: ita teneræ mentes à uitijs ſubmouentur, cũ opprobria aliorum audiunt. Exanimat autem non occidit ſignificat, ſed conturbat ac tremefacit.* ¶ *Ex hoc ego ſanus*] *Hic, inquit, præceptus patris mei effectum eſt, ut à pernitioſis uitijs temperarem.* ¶ *Liber*] *Id eſt, libere proferens apud me, ſi quid de me æquius ſentiat.*

Largiter abſtulerit longa ætas, liber amicus,
Cõſilium propriũ. nec enim cum lectulus: aut me
Porticus excepit, deſum mihi: rectius hoc eſt,
Hoc faciens uiuam melius, ſic dulcis amicis
Occurrã, hoc quidam non bellè: nunquid ego illi
Imprudens olim faciam ſimile? hæc ego mecum
Compreſsis agito labris. ubi quid datur oci,
Illudo chartis. hoc eſt, mediocribus illis
Ex uitijs unum: cui ſi concedere nolis,
Multa poëtarum ueniat manus, auxilio quæ
Sit mihi. nam multo plures ſumus, ac ueluti te
Iudæi cogemus in hanc concedere turbam.

A C. ¶ *Largiter*] *Aut penitus, aut multò.* ¶ *Liber amicus*] *Qui poteſt me libere increpare.* ¶ *Neq; enim cũ lectulus*] *Senſus eſt, Neq; enim cum aut deambulo, aut lectulo iaceo, cogitatione careo honeſtatis.* ¶ *Deſum mihi*] *Non ſum incogitans, ſed exquiro quemadmodum rectius ſit uiuendum.* ¶ *Rectius hoc eſt*] *Id eſt, hoc expedit mihi facere.* ¶ *Viuã melius*] *Inducit uerba, quæ cogitat.* ¶ *Hoc quidã non bellè*] *Id eſt, neſcio quis nõ bene fecit hoc negocium, ac per hoc uitãdum eſt mihi.* ¶ *Imprudens*] *Aut ualde prudens, aut cogito ne per imprudentiam quid tale cõmittam.* ¶ *Cõpreſsis agito labris*] *Sermones duo ſunt, ἐπικὸς καὶ προφορικός. ἐπικὸς, quo utimur cogitãtes: προφορικὸς, uerò cui lingua ſuppeditat.* ¶ *Illudo chartis*] *Perdo chartas ſcribendo. Hoc eſt unum, quod dixi, uitium perdo chartas ſcribendo.* ¶ *Auxilio quæ ſit mihi*] *Quia multa manus poëtarũ auxilio ueniet. Oſtendit ſe bene ſcribere, nam non omnes poëtæ mali ſunt.* ¶ *Multò plures*] *Valde multi, aut multò plures q̃ putas, aut plures ſumus, q̃ Iudæi, & poſſumus cogere te cõſentire nobis, ut nõ iudices malum ſcribere eſſe uitium. Ordo eſt: Ac ueluti Iudæi cogemus te in hanc turbã concedere. Id eſt, cogemus te ut conſentias nobis non eſſe uitium ſcribere.* ¶ *Turbam*] *Aut quæ nobis ueniam tribuit, aut quæ nobis fauet.*

PORPHYR. ¶ *Neque enim cùm lectulus*] *Tractare ſecum ait ſemper cùm ſolus deambulet, aut iacens in lecto uigilet, de officio boni uiri. Atq; extrarie ſingulos ſibi proponentẽ, quærere, quid ipſe ſequi imitariq; debeat.* ¶ *Vbi qd datur otij*] *Hoc eſt mediocribus illis ex uitijs unũ. Vrbaniſſime iterũ opponit uitio poëmata ſcribere. Sed & cætera quæ ſubiecta ſunt, eàdẽ urbanitate dicũtur.*

SATYRA V.

EGreſſum magna, me excepit Aritia, Roma
Hoſpitio modico: rhetor comes Heliodorꝰ,
Græcorum longè doctiſsimus: inde Forũ Appi

A C R. ¶ *Egreſſum magna*] *Iter ſuum ab urbe Roma Brunduſium uſq; deſcribit. Egreſſus Roma dicimus & Romam.* ¶ *Me excepit Aritia*] *Aritia ciuitas, quæ abeſt ab urbe X. M. Paſ.* ¶ *Græcorũ longè doctiſsimus*] *Notandũ quòd hanc particulam ſuperlatiuo iunxit, nos enim dicimus longè doctior. quoniã nimietas admittitur, comparatio non admittitur. Poſſumus enim dicere longè doctior, non poſſumus ualde doctior, et ualde doctiſsimus.* ¶ *Heliodorus*] *Cæſar tenebat terrã citra mare, Antonius uerò ultra. Horatius miſſus fuit cum Heliodoro à parte Cæſaris. Et ipſe deſcribit loca per quæ tranſit.*

POR. ¶ *Egreſſũ magna*] *Luciliũ hac ſatyra æmulatur Horatius iter ſuum à Roma uſq; Brunduſium deſcribens, quod & ille in 3. libro fecit. Primũ à Roma Capuã uſq;, et inde fretum Sicilienſe.*

ACR.

Diſſertum nautis, cauponibus atq; malignis.
Hoc iter ignaui diuiſimus, altius ac nos
Pręcinctis unum, minus eſt grauis Appia tardis.
Hic ego propter aquã, quòd erat teterrima, uẽtri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Expectans comites: iam nox inducere terris
Vmbras, & cœlo diffundere ſigna parabat:
Tum pueri nautis, pueris conuitia nautæ
Ingerere: huc appelle, trecentos inſeris, ohe
Iam ſatis eſt. dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora. mala culices, ranæq; paluſtres
Auertunt ſomnos: abſentem cantat amicam
Multa prolutus uappa nauta, atque uiator
Certatim. tandem feſſus dormire uiator
Incipit: ac miſſæ paſtum retinacula mulæ
Nauta piger ſaxo religat, ſtertitq; ſupinus.
Iamq; dies aderat, cùm nil procedere lintrem
Sentimus, donec cerebroſus proſilit unus,
Ac mulæ nautæq;, caput lumboſq; ſaligno
Fuſte dolat, quarta uix demũ exponimur hora.
Ora, manuſq; tua lauimus Feronia lympha.
Millia tum pranſi tria repſimus, atq; ſubimus
Impoſitum ſaxis latè candentibus Anxur.
Huc uenturus erat Mecœnas optimus, atq;

ACR. ¶ Diſſertum nautis] Plenum, ſcilicet, his nautis qui in Pontinis paludibus nauigabant. ¶ Malignis] Deeſt hominibus. ¶ Hoc iter ignaui diuiſimus] Id eſt, ab urbe uſq; ad Forum Appij biduo uenimus, cũ uelociores uno die ſoleant uenire. ¶ Altius ac nos Præcinctis] Magis expeditis, ſtrenuioribus. ¶ Vnũ] Pro unius. ¶ Magis eſt grauis Appia tardis] Appia uia eſt, nõ moleſta tardioribus, quia habitaculis frequentatur, ubi poſſunt manere quocũq; peruenerint. ¶ Hic] Apud Appij forũ. ¶ Indico bellum] Id eſt, famem. non illi do alimenta. nam ieiunaui, quia aqua mala erat. ¶ Inducere terris Vmbras] Aſpergere umbris terram. ¶ Tum pueri] Ad Feroniã per paludes nauigauerũt, quia uia interiacens durior. ¶ Aes exigitur] Naulum datur. Mula enim iungenda erat, quæ cõtra aquam nauigium traheret. ¶ Tota abit hora] Maior pars noctis abſumpta eſt. ¶ Ranæq; paluſtres] Quia ab Appij foro per paludes nauigatur, quas paludes Cæſar deriuauit. ¶ Prolutus Vappa] Multo uino ſatiatus. Prolutus, plenus. Virg. Et pleno ſe proluit auro. ¶ Nauta atq; uiator] Nauta, in naui: Viator, qui mulam ducebat. ¶ Ac miſſæ paſtum] Ordo: Ac miſſæ paſtum mulæ nauta retinacula ſaxo religat. Nauta enim eſt, licet curam mulæ habeat ſuſceptam, quòd is nauẽ ſeruat. ¶ Cerebroſus] αὐθάδης, iracundus. ¶ Proſilit] Citò ſurgit. ¶ Vnus] Aut de ſocijs noſtris, aut de his, qui ſimul nauigabant nobiſcum. ¶ Ac mulæ nautæq;, caput lumboſq;] Mulæ lumbos, nautæ caput. ¶ Dolat] Ferit. ¶ Ora manuſq;] Oſtendit ubi eſſent expoſiti. Fanum Feroniæ in tertio miliario eſt à Tarracina. Hæc eſt Iouis Anxuris uxor, cuius & Virg. meminit, Vindi gaudens Feronia luco. Anxur aũt Iupiter Tarracinæ colitur. ¶ Repſimus] Proceſſimus, ambulauimus. Oſtẽdit aſcenſum. ¶ Impoſitũ ſaxis] Non quia in monte eſt poſita Tarracina, ſed quia prope montẽ eſt. ¶ Anxur] Tarracinam dicit, Anxur aũt dictam, quòd ibi imberbis colitur Iupiter, Id eſt, ad Anxur uenimus ciuitatem, quæ eſt poſita ſuper monte candente. Declinatur genere neutro, hoc Anxur.

POR. ¶ Diſſertũ nautis] Perueniſſe ad forũ Appij indicat, ubi turba eſſet nautarũ, qui in Pontinis paludibus nauigabant: Itẽ cauponum ibi morantium. Iter aũt illud expeditioribus unius diei eſſe dicit, quod ipſe biduo confecerit. ¶ Altius] Id eſt, expeditius & agilius. ¶ Hic ego propter aquã] Hodie in foro Appij uiatores propter aquã, quæ ibi teterrima eſt, manere uitãt. Dicit ergo Horatius ſe ibi cœnare noluiſſe, ne neceſſe haberet bibere. ¶ Huc appelle, trecentos ingeris] Verba ſunt nautæ iraſcentis, cũ plures naui imponãtur, q̃ pepigerat, id eſt, pactus erat. ¶ Dum æs exigitur] Manifeſtum eſt illis tẽporibus per paludes Pontinas nõ talem uiã fuiſſe, ut uehicula illa ire poſſent. Itaq; nauem ſolitos conſcendere uiatores, quaſi iumentũ aliquod conducerent. ¶ Abſentem cantat amicam] Sic enim leues, ac uulgares homines nocte, ſolatia uigiliarum, quærere ſolent cantica amatoria.

¶ Ac miſſæ

¶ Ac miſſæ paſtum] Poſteaquam obdormierunt uiatores, ducit nauta mulam diſiunctam paſtum miſſam, nauis retinacula ad ſaxum ligat. ¶ Feronia] Tarracinam ſe quarta hora tandem peruectum eſſe dicit, hodieq́; aūt paulum citra Tarracinam fons Feroniæ eſt. ¶ Millia tū pranſi] Quia illis temporibus adhuc Tarracinenſis urbs in altiſſimo monte erat, inde poſtea in æquiorem locum depoſita eſt, ut non ſolum ſint adhuc ueſtigia ædificiorum in monte, ſed & murorum. ¶ Saxis latè candentibus] Mons ille in quo Tarracina conſtituta erat, non candida ſaxa habet, ſed calci coquendæ aptiſſima, ergo à calce uidetur candida dixiſſe. ¶ Huc uenturus erat Mecœnas] Diſſenſione orta inter Cæſarem Auguſtum Antoniumq́;, Cocceius Nerua auus eius, qui poſtea Romæ imperauit, petijt à Cæſare ut aliquem, qui de ſumma rerum tractaret, mitteret Tarracinā. Et primum Mecœnas, mox & Agrippa congreſſi ſunt, hiq́; pepigerunt fidem confirmatiſſimam, & in una caſtra conferri ſigna utriuſq; exercitus iuſſerunt. hoc & T. Liu. lib. CXVII. refert, excepta Capitonis mentione.

Cocceius, miſsi magnis de rebus uterq;
Legati, auerſos ſoliti componere amicos.
Hîc oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. interea Mecœnas aduenit, atq;
Cocceius, Capitoq́; ſimul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antoni, nō ut magis alter, amicus
Fundos, Aufidio Luſco prætore, libenter
Linquimus, inſani ridentes præmia ſcribæ,
Prætextam, & latum clauum, prunæq́; Catillum.
In Mamurrarum laſsi deinde urbe manemus,

ACR. ¶ Miſſi magnis de rebus uterq;] De reconciliatione miſſi erant legati ab Auguſto ad Antonium, qui poſtea bellum ciuile geſſerunt, iam tum enim diſſentire cœperant. ¶ Auerſos ſoliti componere amicos] Quoniā inter Auguſtum & Antonium reliquiæ adhuc erant diſſenſionis. Cocceius Nerua proauus Neruæ, qui poſtea imperauit Romæ, mandauit Auguſto, ut mitteret, qui de ſumma rerum tractarēt. Ergo miſſus eſt Mecœnas cum Agrippa qui utrunq; exercitū in una caſtra coegerunt, ut ait Liuius lib. CXXVII. Intelligendum aūt quod Fonteio miſſo ab Antonio Auguſtus Mecœnatē & cæteros ad eundem locum emiſerit. ¶ Collyria lippus Illinere] Id eſt, illinebam cotem, ut poſtea oculos inungerem. ¶ Fonteius ad unguem Factus homo] Ad unguem facti homines dicuntur, qui ſunt urbani, qui ſunt eloquentes, qui ſunt dicaces, qui non habet uitiū. Translatio à marmoribus, quorū iuncturæ unguibus explorantur. Perſius: Vt per leue ſeueros Effundat iunctura ungues. Virgilius. In unguem Arboribus poſitis ſecto uia limite quadret. ¶ Antoni non ut magis alter amicus] Vt non inueniretur, qui magis eſſet amicus Antonij. ¶ Fundos Aufidio Luſco prætore] Prætorem pro magiſtratu dixit, hoc eſt, duumuiro. ¶ Fundos] Nomen oppidi, quod in numero plurali dixit tantum. ¶ Inſani] Scilicet qui inanem honorem magni penderet, quia extollebat ſeſe quaſi prætor. ¶ Præmia] Inſignia dignitatis. ¶ Scribæ] Quia de curia ſcribarum fuerat, & hoc pro præmio fuerat conſecutus, ut magiſtratus eſſet. ¶ Latū clauum] Purpurā, quæ in pectore extenditur ſenatorū. τὸν κολοβιῶνα. ¶ In Mamurrarum] In Formias ciuitatem, quia Mamurræ quidam fratres dicebantur ſenatores, qui maximam partem Formianæ ciuitatis poſſidebant, ideo dicebatur Mamurrana ciuitas. Mamurrarum ut Lamiarum familia fuit, quæ à Formijs originem duxit.

PORPHYR. ¶ Ad unguem Factus homo] Translatio à marmorarijs, qui iuncturas marmorum tum demum perfectas dicunt, ſi unguis ſuperduct::s non offendatur. Vnde iam quæcunque perfectiſſima eſſe uolumus ſignificare, ad unguem facta dicemus. ¶ Inſani ridentes præmia ſcribæ] Aufidium Luſcum de curia ſcribarum ſignificat fuiſſe, qui nunc in oppido Fundis magiſtratum gereret, quem ſibi riſui fuiſſe ait, quòd magnipenderet indutum ſe eſſe lato clauo ac prætexta, & de balneis publicis prunas ſibi domum à mediaſtinis afferri. ¶ In Mamurrarum laſſi deinde urbe manemus] Formias urbem ſignificat, hinc nanque fuit familia Mamurrarum honeſto loco nata.

Murena præbente domum, Capitone culinam.
Poſtera lux oritur multò gratiſsima: nanq;
Plocius, & Varius Sinueſſæ, Virgiliusq́;
Occurrunt: animæ quales neq; candidiores
Terra tulit, neq; quîs me ſit deuinctior alter.
O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt:
Nil ego contulerim iucundo ſanus amico.
Proxima Campano ponti quæ uillula, tectum
Præbuit, & Parochi quæ debent, lingua, ſalemq́;.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Luſum it Mecœnas, dormitum ego, Virgiliusq́;,
Nanq; pila lippis inimicum, & ludere crudis.
Hîc nos Cocceij recipit pleniſsima uilla,
Quæ ſupereſt Caudi cauponas. nunc mihi paucis
Sarmenti ſcurræ pugnam, Meſsiq; Cicerrhi
Muſa uelim memores, & quo patre natus uterq;
Contulerit lites. Meſsi, clarum genus Oſci,
Sarmenti domina extat, ab his maioribus orti
Ad pugnam uenêre. prior Sarmentus, equi te
Eſſe feri ſimilem dico: ridemus, & ipſe
Meſsius, accipio: caput & mouet, ó tua cornu
Ni foret execto frons (inquit) quid faceres, cùm
Sic mutilus minitaris? at illi fœda cicatrix
Setoſam læui frontem turpauerat oris.

ACR. ¶ *Murena præbente domũ*] *Hoſpitium. Id eſt, manſimus apud Murenæ uicum, cœnauimus apud Capitonem.* ¶ *Capitone culinam*] *Culina dicta eſt coquina, quia ibidem dij penates colantur. Aliter. Culina, id eſt, coquina ab eo quod culiat carbones* ¶ *Sinueßæ*] *Nomẽ ciuitatis, quaſi dixißet, Capuæ.* ¶ *Candidiores*] *Pulchriores, meliores benigniores dulciores.* ¶ *Contulerim*] *Comparauerim.* ¶ *Sanus*] *Quàm diu ſanus ſum.* ¶ *Villula*] *Quæ eſt intra 13. lapidem à Capua. Parochi genus officij, qui ſolent peregrinis ſalem & ligna præbere, et ſignificat publicũ curſum. Vel Parochi ſunt, qui ſolẽt legatis cauſa Reip. iter facientibus neceßaria miniſtrare, publici mulieres. παρέχειν id eſt, exhibere.* ¶ *Clitellas*] *Sarcinas ſiue ſellas, inſtrumenta quibus animalia ſternuntur. Alij uncinos ligneos, quibus onera imponuntur.* ¶ *Tẽpore*] *Notandum tempore pro tẽpori. ut, De uilla tẽpori uenimus.* ¶ *Crudis*] *Ad Virgiliũ retulit, qui difficile digerebat. dicebatur enim ſtomachũ dolere Virg. Aliâs, crudis aut imperitis aut indigeſtis. nã qui ſtomachi dolorẽ patiuntur, tardius digerũt.* ¶ *Hic nos Coccei*] *Coccei Neruæ, ut ſuperius diximus copioſe.* ¶ *Caudi cauponas*] *Caudium eſt ciuitas Samnij. Lucanus: Vltra Caudinas ſperauit ponere furcas. Non longe aũt abeſt à Beneuento. Caudi cauponas, quæ uilla ſupra Caudi cuiuſdam cauponas eſt. Alij tabernas Caudi, alij oppidũ uolunt.* ¶ *Muſa uelim memores*] *Elegãter, quaſi fantaſia poetarũ operis heroici, ut, Nunc age qui reges Erato. &, Pandite nunc Helicona Deæ. &, Quis mihi nunc tot acerba Deus? Quidam reprehendunt Horatiũ, quòd de rixa dicturus, petiuit auxiliũ Muſæ ſtultè, ſed oratoriè hoc fecit. Quando aũt de leui re dicturi ſumus, attentum debemus facere auditorem propter leuitatẽ rei. Vel etiã quia deſcripturus uiam ſuã, nõ debuit prætermittere, quod in ea iucunde factum uidebatur, ſiue ludo narrat poetico.* ¶ *Oſci*] *Campani, quia Oſcia Cãpania dicta eſt: aut ἐπωνυμῶς cuiuſdam Oſci ignobilis, unde Oſceni figurate, ut: Creßa genus, Pholoë. &, Qui genus, unde domo. nã eſt figurata locutio, Meßi genus Oſci. Cùm aũt cõuiuatores eßent Horatij, ioci cauſa ſe inuicem uerbis fatigarunt.* ¶ *Sarmenti domina*] *Hic libertũ oſtendit fuiſſe, licet poſtea dominam acceperit.* ¶ *Feri ſimilem*] *Grandem & duram, quia procerus erat Meßius.* ¶ *O' tua cornu*] *Deridet illũ, quòd commouit caput, & ait, ſi nõ eßes mutilatus præfecto cornu de ſiniſtra parte frontis, quid faceres, quo modo minitareris ut taurus?* ¶ *Mutilus*] *Debilitatus.*

POR. ¶ *Murena præbente domũ, Capitone culinã*] *Dicit ſe Formijs Murenæ domo hoſpitatum fuiße, ſed apud Capitonem cœnaße.* ¶ *Sanus*] *Quamdiu ſana mente ſum, inquit, nihil putabo comparabile eße iucundo amico.* ¶ *Proxima Campano ponti quæ uillula*] *Hîc ſubintelligendum extrinſecus uerbum eſt, quia plenũ ſic fit, Quæ uilla proxima eſt ponti Campano, tectũ præbuit.*

Signia

Significat autem iuxta pontem Campanum, qui eſt citra 16. miliarium à Capua, in uilla ſe mãſiſſe. ¶ Et parochi quæ debent ligna ſalemq́;] Ex uerbo præbuit, quod eſt in principio uerſus, præbuerunt hic aſſumendum eſt. Parochi autem copiarij dicuntur, ἀπὸ τοῦ παρέχειν. Id eſt, ab exhibere, hodieq́; autem à copiarijs præſtantur hæc ijs, qui reipub. cauſa iter faciunt.

¶ Nam pila lippis inimicum & lúdere crudis] Se lippum dixerat, ergo crudum Virgiliũ intelligamus, quia uidetur ſingula ſingulis aſsignaſſe. ¶ Lippis igitur inimicum, ut mihi crudis, ut Virgilio. ¶ Quæ ſupereſt Caudi Cauponas] A' capua profectus in Coccei Neruæ uilla manſiſſe ſe indicat, quæ eſt ſupra tabernas Caudij oppidi. ¶ Nunc mihi paucis] Oſtendit ſe relaturum contentionem, quam inter ſe Sarmentus & Cicerius habuerunt, ambo ex urbanitate & audacia noti, equites tamen Romani. ¶ Sarmenti domina extat] Sic hic dicitur, quaſi Libertinus fuerit Sarmentus. ¶ Meßi clarũ genus Oſci] Figurata elocutio, Meſſi genus Oſci ſunt. ¶ Læui frontem turpauerat oris] Attende elocutionem, læuioris frontem, pro læuam partem ponit in fronte.

Campanũ in morbũ, in faciẽ permulta iocatus
Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa rogabat,
Nil illi larua, aut tragicis opus eſſe cothurnis.
Multa Cicerrhus ad hæc: donaſſet, iam'ne cate
Ex uoto Larib. quærebat, ſcriba q̃ eſſet, (nam
Deterius nihilo dominæ ius eſſe. rogabat
Deniq; cur nunquam fugiſſet, cui ſatis una
Farris libra foret, gracili ſic, tam puſillo.
 Prorſus iucundè cœnam produximus illam.
Tẽdimus hinc rectà Beneuẽtũ, ubi ſedulus hoſpes
Penè macros arſit, dũ turdos uerſat in igne.
Nam uaga per ueterẽ dilapſo flamma culinam
Vulcano, ſummũ properabat lambere tectum.
Conuiuas auidos cœnam, ſeruoſq; timentes
Tũ rapere, atq; omnes reſtinguere uelle uideres.
 Incipit ex illo montes Apulia notos
Oſtentare mihi, quos torret Atabulus, & quos
Nunquam erepſemus, niſi nos uicina Triuici
Villa recepiſſet, lachrimoſo non ſine fumo,
Vdos cum folijs ramos urente camino.

ACRON. ¶ Campanũ in morbum] Aut oris fœditatem aut arrogantiam. Dicũtur enim Campani & fœdi eſſe & arrogantes. Si fœdi accipimus, κατὰ τὸ αὐτό. Aliter. Campani qui & Oſci dicebantur ore immundi habiti ſunt unde etiã Obſcenos dicimus. Aut ideo dixit in Campanũ morbum, quia Cãpani morbum dicacitatis patiuntur. ¶ Cyclopa] Quia magna ſtatura erat. ¶ Nil illi larua] Propter prolixitatẽ barbæ. Donaſſet iam'ne catenam.

¶ Ex uoto Laribus] Solebãt pueri poſtquam pueritiam excedebant, dijs Penatibus bullas ſuas conſecrare, ſimiliter puellæ pupas. Modò ergo ridens interrogat, ſi conſecraſſet compedes & cathenam, qua fuerat ligatus quaſi ſeruus. Bullas ſenatores nobiles gerebant, ſic & hic ſeruus, cathenam. ¶ Scriba quod eſſet] Non, inquit, quia factus es ſcriba, amiſiſti conditionem ſeruilem. ¶ Deterius nihilo] Imminutum eſſe ius ſeruitutis. ¶ Dominæ ius] Oſtendit eum ſeruum fuiſſe.

¶ Tamq́; puſillo] Quia breuis erat ſtaturæ. ¶ Sedulus] Diligens, officioſus. ¶ Pænè macros] Ordo: Pænè arſit macros turdos. ¶ Dilapſo id eſt, ſparſo igni, errante flamma per coquinã. ¶ Lambere] Attingere, ut: Lambere flamma comas, & circũ tempora paſci. ¶ Montes Apulia notos] Bene dixit, notos. Appulus enim fuit ſiue Venuſinus ¶ Oſtentare mihi] Non oſtentare mihi, ſed notos mihi. ¶ Quos torret] Id eſt, incendit, quia nimia calore flans uentus, illam regionẽ exiccat. Vnde & peſtifer dicitur eſſe & grauis. ¶ Atabulus] Nomen uenti, ἀπὸ τῆς ἄτης πάλλειν, id eſt q̃ peſtilentiã immittat. ¶ Erepſemus] Pro erepſiſſemus, id eſt, tranſiſſemus, & eſt figura detractio ſiue pœnè tranſiſſemus. ¶ Triuici] Oppidi inſi-

pidi in fine Campaniæ, quo uehicula iuncta accedere nequeunt, ergo Horatius ad uillam diuertit. ¶ *Vdos*] *Humidos, uirides.* ¶ *Ramos urente camino*] *Id eſt, accepit nos cum fumo, quia ibi urebantur rami.*

PORPHYRION. ¶ *Campani in morbum*] *Campani, qui Oſci dicebantur, ore immũdi habiti ſunt. Vnde & Oſcos dictos putant quaſi obſcœnos.* ¶ *Donaſſet iam'ue cathenam Ex uoto laribus quærebat*] *Vrbaniſſimè hæc dicta ſunt in eum, qui ſeruilibus eſſet natalibus. Trãslatione ſumpta à generoſis pueris, qui bullam auream egreßi pueritiæ annos apud lares ſolent ſuſpendere.* ¶ *Scriba quod eſſet*] *Id eſt, nullũ præiudicium dominum paſſum, quòd illum de curia ſcribarum ſibi comparaſſet.* ¶ *Pæne macros arſit*] *Ordo eſt: Pene arſit.*

¶ *Nam uaga per ueterem*] *Mira energia hic ſenſus eſt explicitus.* ¶ *Incipit ex illo montes Apulia notos Oſtentare mihi*] *Accipiendum melius notos mihi, quàm oſtentare mihi. Ideo maxime notos eſt intelligendum, quia ſic hoc uellet intelligi, oſtentat nobis, montes ſolos uidere incipiat.* ¶ *Atabulus*] *Ventus in Apulia feruentißimus, græca appellatione, quaſi* τὴν ἄτην βάλλει. ¶ *Triuici*] *Oppidum in fine Campaniæ eſt. Manſuri oppidulo quod uerſu dicere non eſt.*

Hic ego mendacem ſtultiſsimus uſq; puellam
Ad mediã noctem expecto: ſomnus tamẽ aufert
Intentum Veneri: tum immundo ſomnia uiſu
Nocturnam ueſtẽ maculant, uẽtremq; ſupinum
Quatuor hinc rapimur, uiginti & millia rhedis,
Manſuri oppidulo quod uerſu dicere non eſt,
Signis perfacilè eſt: uænit uiliſsima rerum
Hic aqua, ſed panis longè pulcherrimus, ultra
Callidus ut ſoleat humeris portare uiator,
Nam Canuſi lapidoſus, aquæ non ditior urna,
Qui locus à forti Diomede eſt conditus olim.
Flentibus hinc Varius diſcedit mœſtus amicis.
Inde Rubos feſsi peruenimus, utpote longum
Carpentes iter, & factum corruptius imbri.
Poſtera tempeſtas melior, uia peior, aduſq;
Bari mœnia piſcoſi, dehinc Gnatia lymphis
Iratis extructa, dedit riſuſq; iocoſq;,

ACRON. ¶ *Expecto*] *Pro expectaui.* ¶ *Somnus tamẽ aufert*] *Illam, ſcilicet, expectationem, & abundat tamen.* ¶ *Intentum ueneri*] *Expectantẽ Venerem.* ¶ *Oppidulo, quod uerſu dicere non eſt*] *Equotutium dicebatur oppidũ, & non poterat in uerſu ſuo ponere huiuſmodi nomen, ac per hoc ſignis utitur. quibus indicat, quod uellet. Ita autem, Dicere non eſt: ut dicimus ſoluendo non eſt.*

¶ *Venit*] *Venditur, diſtrahitur, ab eo, quod eſt, Væneo.*

¶ *Callidus*] *Prouidus ſapiens.* ¶ *Aquæ non ditior urna*] *Quia in Equotutio aquæ eſt inopia, et ſimiliter apud Canuſium oppidũ Apuliæ, lapidoſus eſt panis. Hac de cauſa Equotutio emitur panis, ſimiliter et ubi aqua deeſt, ut in Equotutio.* ¶ *Inde Rubos*] *Oppidũ Italiæ. Hinc putãt Virgiliũ dixiſſe. Nũc facilis Rubea texatur fiſcina uirga.* ¶ *Corruptius nobis moleſtius, difficilius.* ¶ *Poſtera tempeſtas*] *Poſterũ tempus, poſtera dies, ſtatus cœli, hoc eſt, ſerenitas.* ¶ *Via peior*] *Poſt pluuiã. Alio die fuit iter incommodũ, nam pluuia nondũ infuſa terra tolerabilior eſt.* ¶ *Bari mœnia*] *Baris ciuitas Apuliæ, quæ appellatur Barium, & Adbaris dicitur hodieq;, ut dixit grammaticus Theotiſtus.* ¶ *Gnatia lymphis Iratis extructa*] *Vel quia eget aqua, uel quia habet ſalſam aquam & amarã.* ¶ *Dedit riſuſq; iocoſq;*] *Riſimus, inquit, quod apud Gnatiam audiuimus in aris flammas ſine thure conſumi.*

POR. ¶ *Signis perfacile*] *Equo tutium ſignificat, cuius nomẽ hexametro uerſu complecti non poteſt. Hoc aũt exemplo Lucilij, nam in ſeptima Saty. ſic ait. Seruorum eſt feſtus dies hic, Quem planè hexametro uerſu nõ dicere poßis.* ¶ *Panis longè pulcherrimus*] *Adeo dicit hic*

rit hic bonũ panem fieri, ut q callidi, id eſt periti ſunt illius, inde ſibi ferant. ¶ Aquæ non ditior urna] De Canuſio hoc, nõ de Equotutio, cuius ſuperius meminimus. ¶ Diſcedit mæſtus] Mæſtũ dicit mutuũ deſiderium. ¶ Dehinc Gnatia lymphis Iratis extructa] Hoc propter penuriam aquæ dicit. ¶ Riſusq; iocosq;] De Gnatiæ ara, in qua lignis extructis ignem ſua ſponte gliſcere dicunt, opinionem deridet.

Dum flamma ſine, thura liqueſcere limine ſacrò
Perſuadere cupit. credat Iudæus apella,
Non ego. nanq; deos didici ſecurũ agere æuum:
Nec ſi quid miri faciat natura, deos id
Triſtes ex alto cœli dimittere tecto.
Brundiſium longæ finis chartæq;, uiæq;.

ACRON. ¶ Apella] Finxit nomen quaſi ſine pelle: aut certè Apella, quia præputium non habet. ¶ Nanq; deos] Secundum dogma Epicureorum loquitur qui dicunt deos agere ſeculũ ſine cura, ut poeta, Nec curare deũ credis mortalia quẽquam. Lucretius de Deo, Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira. ¶ Triſtes] In ſcrutando ſollicitos, ſeueros. ¶ Ex alto tecto] Plaut. in Amphitryone, In ſuperiore qui habito cœnaculo. Sunt autem uerba Iouis. ¶ Longæ finis chartæq; uiæq; eſt] Id eſt, & carminis mei, & uiæ finem fecit Brundiſium.

PORPHYRION. ¶ Credat Iudæus apella] Apella quòd pellem in parte genitali non habeat. ¶ Nanq; deos didici] Hoc de opinione Epicureorum, qui deos aiunt nõ aliter poſſe immortales eſſe, niſi quieti, & ab omni cura ſeparati ſint. ¶ Nec ſi quid faciat miri natura] Veriſſima opinione hoc dicitur. Conſtat non omnia miracula certa ratione fieri, de quibus Epicurei prudentiſſime diſputant. ¶ Brunduſium] Iucundè ſatis, ita tunc finem uiæ Brũduſium ſibi fuiſſe ſignificat, ut nunc relationis.

SATYRA VI.

NOn q̃a Mecœnas, Lydorũ q̃cq̃d Hetruſcos
Incoluit fines, nemo generoſior eſt te:
Nec quòd auus tibi maternus fuit atq; paternus
Olim qui magnis legionibus imperitarint,
Vt pleriq; ſolent, naſo ſuſpendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.
Cum referre negas, quale ſit quiſq; parente
Natus, dum ingenuus. perſuades hoc tibi uerè,
Ante poteſtatem Tulli, atq; ignobile regnum,
Multos ſæpe uiros nullis maioribus ortos,
Et uixiſſe probos, amplis et honoribus auctos.

ACRON. ¶ Non quia Mecœnas] Mecœnatẽ alloquitur, candorem animi eius cõmemorans, qui generoſos atq; humiles abſq; diſcrimine accipiat.

¶ Lydorum quidquid Hetruſcos Incoluit fines] Deeſt, habes. Lydi quondam Tuſciã poſſederunt, à quib. originẽ Mecœnas trahebat. Senſus hic eſt: Nõ te, inquit, extollit nobilitas gentis, et ſanguinis, ut deſpicias eos qui ex infimis nati ſunt, ſciens quod nõ genus, ſed uirtus in homine eſt quærenda. Non quia habes Hetruſcos id eſt, Tyrrhenos fines, quos incoluit, quicquid Lydorũ fuit: nec eô, quia nemo eſt te generoſior, id eſt, neq; quia nobilis es, ideo derides ignobiles, & libertinos: nec ideo, q imperauit pater tuus, & auus, irrides ignotos pauperes uel ignobiles. ¶ Naſo ſuſpẽdis adunco Ignotos] Id eſt, Nec ignoti tibi faſtidia afferũt, quod uulgo ſannam dicũt. Suſpendis aũt ſpernis ſubſannas, faſtidis, id eſt, nõ irrides. Nouimus enim q̃a q irridẽt homines ſannas faciũt.

¶ Referre] Intereſſe. ¶ Dum ingenuus] Dummodo ingenuus ſit, ingenuus aũt ad morũ probitatẽ pertinet. ¶ Perſuadeas hoc tibi uerè] Rectè, inquit, hoc tibi perſuades ô Mecœnas, quod ante imperiũ Tulli, q unus ex ſeptẽ regibus, ſeruili tamẽ genere fuit, alij multi ignobiles, ſed

biles,ſed uiri boni, & uitæ optimæ. Senſus hic eſt: Rectè hoc ſentis, qui non nobilitatem magnipendis, ſed uirtutem. ¶ Ante poteſtatem Tulli] *Senſus eſt: Non ſolum Tullum, ſed alios multos ex ignobili genere claros fuiſſe. Fuit autem Tullus, Tarquinij Priſci Lucumonis ſeruus è captiua natus: de quo Virgilius: Ocia qui rumpet patriæ reſidesq; mouebit Tullus in arma uiros.* ¶ Nullis] *Non nobilibus.*

PORPHYRION. ¶ Non quia Mecœnas] *Mecœnatē alloquitur, candorē eius animi commemorans, qui generoſos atq; humiles ſine diſcrimine accipiat.* ¶ Lydorum quicquid Hetruſcos Incoluit fines] *Lydia quondam profecti incoluere Hetruriam, quod & Virg. teſtatur cum dicit: Vbi Lydius arua Inter opima uirûm, leni fluit agmine Tibris.* ¶ Naſo ſuſpendis adunco] *Quod uulgo dicunt deſannas, id eſt, per faſtidium quoddam derides.*

¶ Perſuades hoc tibi uere] *Liquet tibi, inquit & ante Tullum regem multos ignobili genere natos, probos uiros fuiſſe, uſosq; amplis honoribus. Tullum autem nominauit quia ſerua captiua fornicularia fuit natus, & ideo regnum eius ignobile dixit.* ¶ Nullis maioribus ortos] *Nemo eſt utique qui nullos maiores habeat, ſed cum memoria illorum propter humilitatem nulla ſit, quaſi non uidetur fuiſſe.*

Cõtrà Leuinum Valeri genus, unde ſuperbus
Tarquinus regno pulſus fuit, unius aſsis
Non unquàm precio pluris licuiſſe, notante
Iudice, quem noſti, populo, qui ſtultus honores
Sæpe dat indignis, & famæ ſeruit ineptus,
Qui ſtupet in titulis, & imaginibus, qd oportet
Nos facere à uulgo longè lateq; remotos?
Nanq; eſto, populus Leuino mallet honorem,
Quàm Decio mandare nouo, cenſorq; moueret
Appius, ingenuo ſi non eſſem patre natus:
Vel meritò quoniã in propria non pelle quieſsẽ.
Sed fulgente trahit conſtrictos gloria curru,
Non minus ignotos generoſis. quò tibi Tulli
Sumere depoſitum clauum, fieri tribuno?
Inuidia adcreuit, priuato quæ minor eſſet.

ACRON. ¶ Vnde] *À quo, ut: Genus unde Latinum.* ¶ Licuiſſe] *À licitatione, id eſt, ualuiſſe, æſtimaſſe. Quoniam omne quod licet, ualet κατὰ τὸ κοινόν.* ¶ Notante] *Iudicante, æſtimante.* ¶ Noſti] *Deeſt, ut.* ¶ Famæ] *Nobilibus.* ¶ Qui ſtupet in titulis] *Dum uirtuti præfert nobilitatem.* ¶ Quid oportet Nos facere?] *Nos q ſumus ſapiētiores populo, ſi populus recte iudicat qui frequenter errat, nos non ne debemus honorem merentibus magis quàm nobilibus?* ¶ Nã eſto] *Hoc quaſi præcedēte ſubiectione dicit. Quaſi aliquis dicat magis debuit honorem accipere Leuinus, homo nobiliſsimus, quàm neſcio quis ignotus. Cui ita reſpondet: Concedo, quòd magis debuit populus mandare honorem Leuino nobili, quamuis ignauo: quàm Decio ignobili, quamuis forti. Quare autem hoc concedo, quia debet unuſquiſque contentus eſſe ordine ſuo. & hic ἀμφιβόλως docet unumquenque debere ſorte propria contentum eſſe. Iſte Leuinus originem ducebat è Valerio Publicola, qui quia pepulit de ciuitate Tarquinium cum Bruto, ſemper contemptus eſt à populo. Si ergo populus qui ducitur nobilitate, & diuitijs, ſæpe ignauos, quamuis nobiles ſpernit, quid nos oportet facere? Quanto, inquit, minus ad honorem poſſumus peruenire, qui uulgo ſumus ignotiſſimi, ſi nobiles notantur à populo. Melius eſt ergo tuo iudicio quàm populi placere.* ¶ Quàm Decio] *Ignobili familia nato.* ¶ Mandare nouo] *Subito ſenatores facti noui iudicantur.* ¶ Cenſorq; moueret Appius] *Hic eſt Appius qui libertinos in urbanas tribus redegit. Concedo quòd rectè potuiſſet me cenſor remouere à ſenatu, cum non eſſem honeſto patre natus.* ¶ Vel merito] *Valde merito.* ¶ Quoniam in propria nõ pelle quieſſem] *Id eſt, proprio ordine & ſtatu. Sumptum eſt ex prouerbio. Nam non quieſcere in*

pellibus ſuis dicimus eos, qui humiliore loco nati, maiora deſiderant. ¶ *Sed fulgente trahit*] *Sed in fulgente curru ſtat gloria, quæ illicit ad ſe tam ignobiles, quàm nobiles. Et eſt alia ſubiectio: Gloria quæ ſtat in curru fulgente, ita trahit homines, quaſi ibi ligati ſint.* ¶ *Conſtrictos*] *Cupiditate plenos, uel impeditos. Hic cupiditatem per gloriam deſignauit.*

¶ *Gloria curru*] *Curſu, triumphali: hic cupiditatem deſignat.* ¶ *Quô tibi Tulli ſumere depoſitum clauum*] *Senſus: Quid neceſſe eſt ad ipſos honores affectare, quamuis omnes cupiant peruenire? Iſte Tullius ſenator fuit, & ante remotus eſt à ſenatu per Cæſarē, quaſi Pompeius, occiſo Cæſare recepit clauum, id eſt, ſenatoriam dignitatem, fuit autem ignobilis. Tibi autem tribuno dixit. quia recepto ordine ſenatorio, factus eſt tribunus militum. Fieri tribuno. figuratè per datiuum. Vt ſuprà, Dederim quibus eſſe poetis.* ¶ *Priuato quæ minor eßet*] *Ordo, Quæ inuidia minor erat tibi priuato, id eſt, dignitatem non habenti.*

POR. ¶ *Contrà Leuinus Valeri genus*] *Id eſt, Val. Leuinus à Valerio Publicola, qui cum Iunio Bruto Tarquiniū Superbum expulit. Valeri genus, id eſt, genus habēs, periphraſim aūt neceſſario fecit, ſicut Lucilius cum dicit: Valeri ſententia dia. Quia, ſcilicet, nomen quatuor breuium ſyllabarū eſt, eò nō poteſt in hexametrū uerſum recipi.* ¶ *Vnde*] *Pro à quo Teren. A' prædonibus, unde emerat, ſe audiſſe.* ¶ *Vnius aßis*] *Hic P. Valerius adeò fœdis ac proiectis in omnem turpitudinē moribus uixit, ut prouehi nō potuerit ultra quæſturæ dignitatem Ergo ſenſus eſt: quamuis populus aſſueuerit honores dare indignis, dum titulis atq; imaginibus mouetur, tamen ille uilis apud eundem populum fuit, notatusq; ab eo eſt, quamuis etiam populus indignis etiā honores tribueret. Quid oportet Nos facere*] *Quāto nos, inquit, qui nō uulgariter ſapimus, minus mirari nobilitatem contemptu ignobiliū debemus:* ¶ *In propria ſi pelle quieſſem*] *Ex prouerbio ſumptum eſt, in eos qui mediocritatis ſuæ obliti, maiora ſeipſis appetūt, quos nō contineri intra pelliculā dicimus. Et hoc inde ſumptū eſt quod ductores in pellibus dormitent, cui rei & Lucilius teſtis eſt, cum dicit: Per mihi lectum Impoſuiq; pedem pellibus habes. Et Plautus, cum de anu ebria iocaretur, ait: in pellis periculum protenditur.* ¶ *Sed fulgente trahit*] *Senſus eſt: Rapit omnes cupiditas gloriæ. Sed quod curru fulgente dixerit, à triumphis uidetur ſumpſiſſe.* ¶ *Quo tibi*] *Poſt Cæſarem occiſum: nam pulſus ante ſenatu fuerat.* ¶ *Fieriq; tribuno*] *Figuratè per datiuum caſum dixit ad pronomen tibi tribuno. Cæterum illud ſimplicius erat. fieriq; tribunum.*

Nā ut quiſq; inſanꝰ, nigris mediū impediit crus
Pellibus, & latum dimiſit pectore clauum,
Audit, cōtinuè: qs homo hic? aut quo patre natꝰ
Vt ſi qui ægrotet, quo morbo Barrhus, haberi
Et cupiat formoſus, eat quacunq; puellis
Iniiciat curam quærendi ſingula, quali
Sit facie, ſura: quali, pede, dente capillo:
Sic qui promittit, ciues urbem ſibi curæ,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum,
Quo patre ſit natus, nū ignota matre inhoneſtꝰ

ACRON. ¶ *Nam ut quiſq; inſanus*] *Comparatiue: Quilibet id eſt, nouus & ignobilis, et cupiens, ſenatoriæ dignitatis, q cupit rem incommodā unde pateretur, inuidiam & exponeretur maledictis, materia lacerandi: Hic notat eos, qui nolunt appetere honores, quos habuerūt ſui maiores.* ¶ *Impediit*] *Dignitatis calceamentis ligauerit Circumdedit medium crus ideo dicit, quia altiores ſunt calcei ſenatorum.* ¶ *Pellibus*] *Calciamentis longis.* ¶ *Demiſit pectore*] *Media parte corporis.* ¶ *Audit cōtinuè quis homo hic? aut quo patre natus*] *Audit à populo: Quis homo aut inquirentium eſt, aut opprobrantium hic ſermo.* ¶ *Vt ſi qui ægrotet*] *Alia comparatio. Aegrotare morbo dicuntur hi, qui habent aliquam cupiditatem, quia omnis cupiditas ægritudo eſt. Quemadmodum, inquit, qui habet ſtudium mœchandi, & uoluerit uideri*

rit uideri formoſus, inijcit puellis curam interrogandi. qualis iuuenis facie ſit, quali dentē, quali capillo: ita & is, qui promittit ſe curaturum rempublicam, facit homines quærere de parentibus ſuis. ¶ Quo morbo Barrhus] Id eſt, libidine Barrhus iſte cupiebat formoſus uideri. Significat aūt hominē adulterum, in ſtupro Aemyliæ uirginis Veſtalis ante damnatum. ¶ Sic qui promittit] Nam qui accipit dignitatem uidetur promittere, curæ ſibi eſſe patriam. Ordo eſt: Nam ſi quis promittit ciues & urbem eſſe ſibi curæ, cogit omnes mortales de ſe curare, & de ſuis natalibus: ſicut inſanus habitu nouo, & qui uult uideri pulcher.

PORPHYRION. ¶ *Vt ſiqui ægrotet, quo morbo Barrhus] Hic Barrhus uiliſsime ad modum libidinis atq; uitæ fuit, adeò ut Aemyliam uirginem Veſtæ inceſtaſſe dictus ſit. Certè adulteras ſinceriſsima cupiditate ſectabatur. Sic qui promittit ſe inſeruire ſenatorio ordini, & rempublicam adminiſtrare cupit, aſtringit ſe ad eam neceſsitatem, ut inquiratur in eum à ciuibus, quo genere natus eſt, in quanto cenſu ſit conſtitutus.*

Omnes mortales curare & quærere cogit:
Tu'ne Syri Damæ, aut Dionyſij filius, audes
Deijcere è ſaxo ciues, aut tradere Cadmo?
At Nonius collega gradu poſt me ſedet uno.
Nāq; eſt ille, pater quod erat me9 hoc tibi Paulus
Et Meſſala uideris. at hic ſi ploſtra ducenta,
Concurrantq; foro tria funera, magna ſonabit,
Cornua, q uincatq; tubas. ſaltē tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum,
Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc quia Mecœnas tibi ſum cōuictor, at olim
Quod mihi parêret legio Romana tribuno.
Diſsimile hoc illi eſt, quia nō ut forſit honorem
Iure mihi inuideat quiuis: ita te quoq; amicum,
Præſertim cautum dignos aſſumere, praua
Ambitione procul felicem dicere non hoc
Me poſſunt caſu, quòd te ſortitus amicum,

ACRON. ¶ *Tu ne Syri Damæ] Senſus eſt: Tu qui libertinis ex parentibus, audes ne tribunatum adminiſtrare? Ignobilium quorundam de Syria nomina. Dama ignobilis, & quaſi unus de populo, uerba ad eum facit, qui ex genere humili ad honores, et imperiū cupit peruenire. ¶ Aut Dionyſi filius] Alterius cuiuſdam plebeij uerba ad illum, qui è ſeruili conditione dignitatē adipiſcatur. ¶ Deijcere è ſaxo ciues] Tribuni enim dānatos capite ſaxo Capitolino præcipitāt. ¶ Aut tradere Cadmo] Cadmus fuit carnifex notæ crudelitatis damnati aūt de Tarpeio monte præcipitabanbantur. Vnde Iugurtha traditur deiectus. ¶ At Nouius collega] Subiectio. Quare nō appetam ſenatoriam dignitatem cum habeam collegā ex ordine equeſtri libertum. Quaſi reſpondentis uerba ſunt. Eſt autem ὑποφορά, ex perſona filij Damæ. ¶ Gradu poſt me ſedet uno] In quatuordecim ordinibus equeſtris dignitatis. ¶ Nanq;] Pro, & poſuit. Ille pater quod erat meus] Id eſt, eques Romanus. ſiue liber ad perſonam ſuam retulit poeta.*

¶ *Hoc tibi Paulus & Meſſala uideris] Hac ratione. Rurſum interrogantis modo Horatius Paulus & Meſſala, optimi fuerunt illius temporis aduocati, & Nouius quāuis garrulus uocis tamē gratia Paulo exercitius agere uidebatur. Senſus ergo eſt: Ideo tu uideris tibi Paulus & Meſſala eſſe, quia Nouiū uno gradu præcedis? Alijs placet Nouiū præconē fuiſſe & uocis merito patrimoniū acquiſiuiſſe, ut ſit ſenſus: Hoc tibi ergo uideris Meſſala & Paulus, quia præcedis præconem? Hoc loco docet uitandam eſſe arrogantiam. ¶ At hic] Modo reſpondet ſubiectioni. ¶ Magna ſonabit] Aut magna cornua, aut magna funera: aut magna ſonabit, pro magnè. Vt Virg. Infanda furentem. Ordo eſt: Quod uincat cornua & tubas. ¶ Saltem tenet hoc nos] Delectat nos eloquentia, id eſt, propter hoc nos delectat. quod eſt orator Hoc ſolum inquit Horatius eſt quòd indignationem noſtrā cobibet, Nouiū in equeſtri ordine*

ſedere.

ſedere, quod aduocatus eſt, et magnæ uocis: aut ipſe Nouius ait clara uoce ſaltem hoc ſtamus qui licet aduocati nomen habeat, tamen in quatuordecim ordinibus ſumus. Vel tenet hoc nos, Id eſt, hoc diſtat inter me & Nouium, quod ſum dicturus. ¶ Rodunt] Lacerāt maliloquio. ¶ Conuictor] Pro eo quod conuiua. ¶ At olim Quod mihi pareret legio Romana tribuno] Senſus eſt in iſtis uerſibus ſatis obſcurus, uerum ratione hac poteſt fieri manifeſtius. Forſitan tribunatus mihi inuidiam parare debuerat, quia fortunæ bona merentur inuidiam, quòd caſu quodam etiam indigni perueniunt ad honores. Virtus uerò carere debet inuidia. Veræ enim uirtutis eſt, & certi meriti Mecœnas tuo iudicio comprobari. ¶ Quia non forſit honorem Iure mihi inuideat quiſquam] Honor forſitan non conuenit libertini filio, amicitia uiri magni quare non conueniat docto, Id eſt, Non ita iure mihi inuident, quod ſum tuus amicus & conuiua, quemadmodū fortaſſe iure inuiderent, quòd fui tribunus. Nam ad amicitiam tuam non felicitate, ſed merito perueni. Felicitati aūt inuidendum eſt, non merito. ¶ Ita te quoq; amicum Præſertim cautum] Cum ſis cautus & peritus ad amicos diligendos. ¶ Dignos] Amicos, qui ſunt longè à praua ambitione. Conſimilis cauſa eſt, quòd inuideant mihi amico tuo, & quòd antea inuidebant tribuno. ¶ Non hoc Me poſſum caſu] Id eſt, neq; caſu aliquo, neq; beneficio fortunæ factus ſum tibi amicus, ſed beneficio meo.

POR. ¶ Audes Deycere ſaxo] Audes tribunatu plebis fungi. Nam tribuni plebis damnatos de ſaxo Capitolino præcipitabāt. ¶ Aut tradere Cadmo] Cadmus carnifex illo tempore fuiſſe dicitur. ¶ At Nouius collega gradu poſt me ſedet uno] Sed Nouius, inquit, qui libertinis parentibus natus, proximus ait me, in equeſtri ordine ſedet, Poſt me uno id eſt, inferiori. ¶ Nanq; eſt ille] Patre libertino natum eſſe Horatium, & in narratione, quam de uita ipſius habui, oſtendi. Ergo Nouium hunc libertinum eſſe indignatur, atq; eum tamen in quatuordecim ordinibus ſedere. ¶ At hic ſi plauſtra ducenta] Nunc Nouium dicit garrulum, & uulgarem eſſe in cauſis agendis, per quod gloria ſtudiorum efficeret, & æquo animo ſuſtineatur, quòd diſſimulata humilitate natalium Paulo exercitius agat. ¶ Saltem tenet hoc nos] Ad id pertinet, quòd dixit, eum cauſidicū eſſe. Ergo ſenſus: Hoc me ſaltem ſolatur ut illū ſuſtineā, cum indigner alioquin libertinū equeſtrem ordinē tenere. ¶ Nunc quia ſim tibi Mecœnas conuictor] Dicit ſe inuideri, quod uiuat cum Mecœnate, & quod ante tribunus militibus præfuerat, quaſi utrunq; ſupra humilitatem generis eius ſit. ¶ Quia ut forſit honorem Iure mihi inuideat] Prudentiſſimè dictum forſitan enim meritò inuideri debeat, & qui fortunæ beneficia habeat, quæ plerunq; temere & ſine iudicio illis proueniant: At amicitia Mecœnatis quod uirtute ſit prouocata, non potuit. Porrò autē quod uirtute ac uerò iudicio quis aſſequitur, ei inuideri non debet, cum magno cum labore hoc ei conſtet.

Nulla etenim mihi te ſors obtulit: optimus olim
Virgilius poſt hunc Varius dixêre quid eſſem
Vt ueni coràm, ſingultim pauca locutus,
Infans nanq; pudor prohibebat plura profari:
Non ego me claro natum patre, nō ego circum
Me Satureiano uectari rura caballo:

ACRON. ¶ Singultim pauca locutus] Cum interuallo interruptis uerbis, impediente uerecundia. ¶ Infans nanq; pudor] Quia fari nō poſſet. Quoniam qui pudorē habet, nō multū loquitur, ut infans, id eſt elinguis. ¶ Non ego circū] Ordo eſt: Non ego narro me circū rura uectari caballo Satureiano, id eſt, Tarētino: qa Satureia dicta eſt Tarētina ciuitas. Satureiani fundi ſunt in Apulia fertiles, et equorū nobiliū genitores.

PORPHYRION. ¶ Infans nanq; pudor] Manifeſtum eſt infantem à non fando nūc dixiſſe, nec enim ad ætatem relatum eſt. Porrò hæc reuera natura nobis eſt, ut ad ſublimioris dignitatis uiros, cum adhuc ignoti accedimus, uerecundia nos elingues faciat

¶ *Satureiano*] *Satureiani nomine, fundi in Appulia illis temporibus fuiſſe dicuntur, ſatis ampli ac nobiles, per quos Appulum equum ſignificat. Appulum autem equum utique pro optimo accipere debemus.*

Sed quod eram, narro. reſpōdes, ut tuus eſt mos,
Pauca: abeo, & reuocas nono poſt mēſe, iubeſq;
Eſſe in amicorū numero: magnū hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi ſecernis honeſtum:
Non patri præclaro, ſed uita & pectore puro.
Atqui ſi uitijs mediocribus, ac mea paucis
Mendoſa eſt natura, alioquin recta: uelut ſi
Egregio inſperſos reprendas corpore næuos.
Si neq; auaritiam, neq; ſordes, ac mala luſtra
Obijciet uerè quiſquam mihi, purus, & inſons,
(Vt me collaudem) ſi & uiuo charus amicis:
Cauſſa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flaui ludum me mittere magni:
Quo pueri magnis è centurionibus orti
Læuæ ſuſpenſi loculos, tabulamq; lacerto
Ibant octonis referentes idibus æra.

ACRON. ¶ *Nono poſt menſe*] Vt: Longo poſt tempore uenit. *Vt appareat diu exploratum, ad amicitiam admiſſum, diſplicere nō poſſe.* ¶ *Magnū hoc ego duco*] Id eſt, *gratū mihi erat, uel glorioſum hoc ego exiſtimo, quod placui tibi, non propter nobilitatē parentū, ſed propter meritum cōuerſationis meæ.* ¶ *Sed uita & pectore*] *Quia dixerat, Non patre præclaro: ideo hæc ſubiecit, quæ amplius in ſe contineant, quam pater præclarus.* ¶ *At qui ſi uitijs mediocribus*] Ordo eſt, *Et ſi mediocrib. & paucis uitijs reprehendenda eſt uita mea, attamē in quibuſdam eſt laudanda.* ὑπερβατὸν *tale eſt: Atqui ſi uitijs careo, & probatæ ſum uitæ, his bonis pater cauſa eſt. Id eſt, ſi nobilitas non eſt, uel hæc paterna ſunt.* ¶ Vel *ſi egregio*] *Comparat uitā ſuam formoſo uultui aſperſo neuis.* ¶ *Ac mala luſtra*] Luſtra *ferarum cubilia ſunt, & quoniā meretrices lupæ dicuntur, bene hoc nomine lupanaria appellauit.* Et *quare malas? ad differentiam illorum, ubi præda uidetur incluſa. Luſtra non ſolum ferarum dicuntur cubilia, ſed & popinæ, in quibus ſcorta ſunt, & illecebræ libidinum.* ¶ *Purus & inſons, ut me collaudem*] Ordo eſt: *Si neque auaritiam in me reprehendis, neque tabernas, & amicis meis charus ſum, inſons ſum, & innocens ſum, ut me laudem.* ¶ *Cauſa fuit pater his*] *Harum rerum, harum uirtutum pater cauſa fuit, ut ſim innocens & amicis charus: quem alij ut ignobilem obijciunt ille hæc contulit.* ¶ *Quid macro pauper agello*] *Deeſt, quamuis, ut ſit. Quamuis macro id eſt, ſterili.* ¶ *In Flaui ludum*] *Flauius quidam fuit illis temporibus calculator.*

¶ *Suſpenſi loculos*] ὑπαλλαγὴ, *nō ipſi ſuſpenſi, ſed ſuſpenſos loculos habētes.* ¶ *Tabulam*] *Buxum, in quo meditantur ſcribere.* ¶ *Octonis*] *Nummos pro mercedibus, octonos aſſes æris, quia ante Idus mercedes dabantur.*

PORPHYRION. ¶ *Reuocas nono poſt menſe*] *Plerique grauis iudicij uiri, ideo non temerè in amicitiam recipiunt, ne facile dimittant. Oſtendit ergo Mecœnatem per nouem menſes de ſe iudicaſſe, an ſic in amicitiam recepiſſe.* ¶ *Ac mea paucis Mendoſa eſt natura*] *Verecundè confitetur eſſe nonnulla uitia, ueruntamen mediocria, & uidetur hoc uerum eſſe, ut nemo non in aliquo uitio ſit conſtitutus. Sed iamdudum bene eſt, ſi uitium illud ſit paruum, & cui ignoſci poßit.* ¶ *Ac mala luſtra*] *Luſtra non ferarum cubilia tantum, ſed & lupanaria dicuntur. Nam & Plautus in Caſina ait: Vbi in luſtra iacuiſti mala. Luſtra autem mala perpetuo epitheto dixit, nec enim ſunt bona, ut ad diſcretionem eorum mala dixerit. Sic dicitur à Plauto Athenis Atticis, & à Lucilio Campana Capua.*

¶ *Obijciet quiſquam uerè mihi*] *Bene additum eſt, uerè. Illud enim nobis curandum eſt, ne pro-*

ne probra, quæ in nos dicũtur, ueré dicantur, alioquin quin dicẽtur, in noſtra nõ eſt poteſtate.
¶ In Flaui ludum] Videlicet hunc Flauium cratherarum doctorum fuiſſe.

Sed puerum eſt auſus Romam portare docendũ
Artes: quas doceat quiuis eques, atq; ſenator
Semet prognatos. ueſtem, ſeruosq́; ſequentes
In magno ut populo ſi quis uidiſſet, auita
Ex re, præberi ſumptus mihi crederet illos.
Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus, omnes
Circum doctores aderat. quid multa? pudicum
(Qui primus uirtutis honos) ſeruauit ab omni
Non ſolum facto, uerũ opprobrio quoq; turpi:
Nec timuit, ſibi ne uitio quis uerteret, olim
Si præco paruas, aut, ut fuit ipſe, coactor,
Mercedes ſequerer, neq; ego eſſẽ queſt9, ob hoc
Laus illi debetur, & à me gratia maior (nunc
Nil me pœniteat ſanum patris huius, eoq;
Nõ ut magna dolo factum negat eſſe ſuo pars:
Quòd non ingenuos habeat, clarosq́; parentes.
Sic me defendam. longè mea diſcrepat iſtis
Et uox, & ratio. nam ſi natura iuberet
A' certis annis, æuum remeare peractum,
Atq; alios legere ad faſtum quoſcunq; parentes

ACRON. ¶ Artes quas doceat] Doceri faciat. ut, Quos illi Dædala Circe ſuppoſita de matre, nothos furata, creauit. ¶ Veſtem ſeruosq́; ſequẽtes] Ita me honeſtè tractauit, ut ſi qs me uidiſſet, putaret me à maioribus meis eſſe nobilem atq; diuitem. ¶ Incorruptiſſimus] Ad comparationem aliorũ, qui interdum luxuriarentur ſ. bolaſtici, donis ſtudent ſuos corrumpere pædagogos. ¶ Pudicum Qui primus uirtutis honos] Quia pudicitia ſummum bonũ eſt. ¶ Ab omni Non ſolùm facto] Non ſolùm ſeruauit me turpi facto, ſed etiam à fama. ¶ Non ſolũ enim ſufficit uitijs carere, niſi etiam ſuſpicionem uites infamiæ. ¶ Nec timuit ſibi, ne uicio quis uerteret] Nec timuit, inquit, ne ſibi uitio quis obijceret, ſi mea ita inſtituiſſet ut eſſem præco, aut coactor quod ipſe fuit. Præcones dicebantur qui ſtabant ad haſtam, nunciabant enim precia oblata. Coactores autem m:r enarij eorum, qui habebant argentariam. Sunt autem Argentarij, qui habent ſummam rerum uenalium. Argentarium dicimus eum, qui habet ſummam diuitiarum, à quo accipiunt forani. Coactor qui exigit nummos à circumforanis. Aliter, Coactores dicuntur argentarij in auctionibus, qui pecunias cogant ipſi ſunt conuectarij. ¶ Neque ego eſſem queſtus] Si me feciſſet præconem aut coactorẽ, quia potuit hoc præſtare ſine reprehenſione. ¶ Ad hoc nunc] Alij ad hæc legunt, ut ſit ad hæc quæ præſtitit. Alij ad hoc ſcilicet, ne me pœniteret, quia patrem habui operarium, & libertum qui uir bonus fuit. ¶ Nil me pœniteat] Non pœnitet me huiuſmodi patris, & ideo non me defendam eo modo, quo ſolent homines ſeſe defendere, quibus obijcitur ignobilitas, qui dicunt non dolo ſuo neque uoluntate factum eſſe, ut ab iſtiuſmodi parentibus naſcerentur. ¶ Non ut magna dolo]
Ordo eſt: Non ſic me defendam, ut magna pars hominum. ¶ Ratio] Sententia. ¶ Nam ſi natura iuberet] Id eſt ſi natura concederet ut homines renaſcerentur. Vel, Quod ſi natura faceret aliquem à certo anno, repetere uitam ſuam poſt mortem, & fieret illi poteſtas eligendi à fatis, quos uel parentes, contentus eſſem parentibus meis. ¶ Ad faſtum] Ad ſuperbiam ac nobilitatem: an ad eligendi faſtidium, quod ex copia naſcitur?

PORPHYRION. ¶ Seruauit ab omni Non ſolum facto uerum opprobio quoque turpi] Eleganter. Forſitan enim parum ſit ita uiuere, ne probroſi in te aliquid admittas, niſi etiam ſuſpicionem omnem amoueas. ¶ Nec timuit, ſibi ne uitio quis] Quid? quòd, inquit, non uerebatur meus pater, ne in malam exiſtimationem apud ciues & cognatos recideret, ſi

mihi liberalia ſtudia non præſtitiſſet, cum humilis fuerit præco & ſatis ſibi potuerit eſſe ſi paternam uitam imitaretur. Ergo hoc ipſo ſe multo maiorem gratiam patri ſuo debere dixit, quod ſupra uires ſtatus ſui filium ſit proſecutus. ¶ Vt fuit ipſe coactor] *Argentarius, ſcilicet, coactor quod humile ac turpiſſimũ genus quæſtus habeatur.* ¶ Sic me defendã] *Ordo eſt: Eoq; non ſic me defendã. Et eſt ſenſus: plerunq; cum humilitas grauis opprobatur alicui ſic ſe ſolet defendere, ut non ſuam culpã dicat eſſe, quòd de talibus parentibus natus ſit. Ego aũt Horatius, inquit non tantum non dicã hoc uerum eſſe, ſed è contrario talibus parẽtibus natum gloriabor. Nam ſi natura permitteret renaſci & eligere parentes, ex quibus naſceretur, non ego mallem ex hominibus honoribus functis naſci, quàm eis quibus natus ſum.* ¶ Ad faſtum] *Hoc eſt, ad faſtidium, ac per hoc ſuperbiam.*

Optaret ſibi quiſq;, meis contentus, honeſtos
Faſcibus, & ſellis nolim mihi ſumere: demens,
Iudicio uulgi: ſanus, fortaſſe tuo quod
Nollẽ onus, haud unq; ſolitus portare, moleſtũ
Nam mihi continuo maior quærenda foret res,
Atq; ſalutandi plures, ducendus & unus,
Et comes alter, uti ne ſolus, rus'ue peregre'ue,
Exirem plures calones, atq; caballi
Paſcendi, ducenda petorrita. nunc mihi curto
Ire licet mulo, uel ſi libet, uſq; Tarentum:
Mãtica cui lũbos onere luceret, atq; eques armos
  Obijciet nemo ſordes mihi, quas tibi Tulli,
Cum Tiburte uia prætorem quinq; ſequuntur
Te pueri, laſanum portantes œnophorumq;.
Hoc ego commodius, q̃ tu præclare Senator,
Millibus atq; alijs uiuo, quacunq; libido eſt.
Incedo ſolus, percunctor quanti olus, ac far,
Fallacem circum, ueſpertinumq; pererro
Sæpe Forum: aſsiſto diuinis, inde domum me
Ad porri, & ciceris refero, laganiq; catinum.

ACRON. ¶ Honeſtos Faſcibus aut ſellis] *Magis meos eligerem quàm conſules aut ſenatores.* ¶ Demẽs iudicio uulgi] *Zeugma. fortaſſe.* ¶ Sanus fortaſſe tuo] *Mirè hoc dixit, quia ipſe eques permanſit contempto ſenatorio ordine.* ¶ Onus] *Pro toga.* ¶ Solitus portare moleſtum] *Quia re uera moleſtiam habẽt, qui à nobilibus naſcuntur.* ¶ Maior quærenda foret res] *Si adeptus eſſem maiorem dignitatem, multa mihi eſſent neceſſaria.* ¶ Petorrita] *Genus uehiculi. Alij carpenta intelligunt. nonnulli carrucas.* ¶ Mantica] *Pera uel auerta, ſi maius onus intelligendum. Alij in inuolucrum, uel pera quam dicunt biſtaciam. Quia pauperes cum inſident iumentis poſt ſe ſarcinas habent.* ¶ Sordes *ignobilitatẽ. Illis enim obijcitur ignobilitas, q̃ ex infimis orti ſe nobiliſsimos eſſe contendunt.* ¶ Quas tibi Tulli] *De quo ſuperius dixeret: Quo tibi Tulli ſumere depoſitũ clauũ?* ¶ Laſanum] *Vás in quo exoneratur uenter, id eſt, quo uentrem purgamus, inuentũ ad exquiſita naturæ.* ¶ Hoc ego cõmodius quàm tu] *In hoc, quod multa mihi ſunt neceſſaria, uel caballi, uel calones, uel comites & multis alijs reb. cõmodius uiuo.* ¶ Millibus atq; alijs] *Id eſt, ſi millia ſunt ſenatorum, commodius me fateor uictitare. nam à Millio, ut quidam putant falſum eſt. nam numeri tantum ſingularis eſt Millium.*

¶ Libido] *Voluntas.* ¶ Fallacem circum] *Suburam maiorem, in qua ueſperi furtiuæ res ſemper uenundabantur. Et nõtandum, quia fallacem dixit Circum, nonnulli uolunt eſſe præpoſitionem, nam ſi nomen ſit locum Circi uidetur ſignificare, in quo furtiuæ res diſtrahuntur. An fallacem Circum propter Circenſes incerti euentus: aut propter ſamardã. Marda enim qui cicra metas ſolebat inducere. Illic enim mathematici olim ſteterãt.* ¶ Veſpertinũq; pererro ſæpe Forum] *Veſpertinũ, quia quibuſdã in locis mercimonia aguntur circa ueſperã.*

Forum

forum eſt ſingularum regionum proprium,ad quod meridianis horis uſq; ad ueſperam uiciniores procedunt.ut ſit,πρὸς ἀντιδιασταλήν, ad matutina illa fora maiora & magis communia. ¶ *Aßiſto diuinis*] *Aut ſamardicis,aut ſortilegis.* ¶ Laganiq;] Lagana ſunt de ſiligine quædam facta,quaſi membranæ compoſitæ,quas cum piperis liquamine coquunt, et ſic comedunt. ¶ Catinum] *Ad prandium uile ſiue moderatum.*

POR. ¶ *Demens iudicio uulgi*] Vulgus enim magnifacit nobilitatẽ generis, & eos qui geſſerũt magiſtratus. ¶ *Sanus fortaſſe tuo*] Hoc ad Mecœnatẽ rectè dicitur, qui abhorrẽs ſenatoriam dignitatem,in equeſtri gradu ſe continuit. *Ne ſolus rus'ue peregre aut Ordo eſt:* Rus'ue aut peregre exirem. ¶ Ducenda petorrita] *Petorritũ genus uehiculi, quod uulgo carrũ dicitur.* ¶ Mantica] *Mantica pera eſt,ſed hoc ex Luciliano illo ſumptũ eſt:* Mantica cantari coſtas grauitate premebant. ¶ Quas tibi Tulli] Tullium hunc & ſupra increpuerat,quòd ſenatoriam dignitatem recepiſſet,non ſufficiens ei nec cenſu nec moribus.

¶ Fallacẽ circum] *Mihi uidetur Suburã dicere quòd ferè hora ſena furtiuas res ſolent eo uenum deferre.* Non autẽ hoc dicit Horatius quaſi res furetur, & eò deferat,ſed potius quòd inde occaſionem emendi captet. ¶ *Aßiſto diuinis*] *Sortilegis,ſortilatores dicit.* Porro aũt altioris dignitatis homines erubeſcunt,ſerò in his uulgi circulis ſtare,quod tamen ſibi licere Horatius dicit per uitæ libertatẽ in qua eſſet in ſenatoria dignitate conſtitutus: ¶ Ad porri & ciceris] *Hanc eſcam & uulgarem eſſe nemo eſt qui neſciat.*

Cœna miniſtratur pueris tribus,& lapis albus
Pocula cum cyatho duo ſuſtinet.adſtat Echinus
Vilis,cum patera guttus,Campana ſupellex.
Deinde eo dormitũ,non ſollicitus, mihi quòd cras
Surgendum ſit mâne,obeundus Marſia,qui ſe
Vultum ferre negat Nouiorum poſſe minoris.
Ad quartã iaceo,poſt hãc uagor,aut ego lecto
Aut ſcripto quod me tacitũ iuuet,ungor oliuo,
Non quo fraudatis immundus natta lucernis.
Aſt ubi me feſſum ſol acrior ire lauatum
Admonuit,fugio rabioſi tempora ſigni.

ACRON. ¶ Lapis albus] *Menſa marmorea, quam uocãt delphicam.* ¶ *Adſtat Echinus*] *Echinum dixit uas æneum, in quo calices lauãtur,quod modo triſillæ appellamus. Alij ampullam uitream dicunt, Alij lignum cum uncinis,in quo ſuſpenduntur calices. In modum Echini marini factũ.* ¶ Vilis] *Non magni precij.* ¶ Guttum] *Vas unguentarium.* ¶ Campana] *Fictilis uel uiminea, uel ænea, quia in Campania dicebantur æneæ res optimè fabricari.* ¶ Obeundus Marſia] *Marſia ſtatua erat in Roſtris,ad quàm ſolebant homines illi conuenire,qui inter ſe lites atq; negocia cõponebant.* Nam & à ſtatua nomen locus acceperat,in quo ſolebant eſſe accuſatores.

¶ *Vultum ferre negat Nouiorum*] *Nouij fratres fuerunt,quorum minor ad locum, qui appellatur Marſia Venerari conſueuerat.* Hi autẽ Nouij fuerunt acerrimi fœneratores, & iocatur de hac re Horatius: Ideò ait puto Marſiam unam erectam manum habere,quòd illorũ fœneratorũ impudentiam non poteſt ſuſtinere. Deinde quod ad ſtatuam Marſiæ uadimonium ſtatuebatur. ¶ Fraudatis] *Expilatis euacuatis.* ¶ Immundus Natta] *Nomen tenaciſsimi uſque ad immundiciem.* ¶ *Sol acrior*] *Calidior hora quinta,* ¶ Rabioſi tempora ſigni] *Aeſtuoſos dies caniculares.*

¶ PORPHYRION. ¶ *Et lapis albus*] *Marmoream menſam delphicam ſignificat, ſcilicet, quæ precij non magni eſt.* ¶ Adſtat echinus Vilis] *Præter echinum. Lucilius ſic dixit quaſi ſcortea ampulla ſit, ut cum ait:* Echinus chinabam infectus. *Hic tamen uitream ampullam intelligere debemus.* ¶ Campana] *Scilicet,quia Capuæ hodie ærea uaſa ſtudioſius fabricari dicuntur.*

¶ Qui ſe

¶ Qui ſe uultum ferre negat Noniorum] Duo Nouij fratres illo tempore fuerunt, quorũ minor tumultuoſe fœnerator fuiſſe dicitur. Satyricè autem & eleganter hoc dictum, quaſi in deo manum leuet Marſias quod in foro ſuſtinere non poßit hunc Nouium. Obeundus aũt Marſias, quia in foro uadimonium ſiſtendum apud ſignum Marſiæ ſit. ¶ Aut ego lecto] Lecto producta ſyllaba enunciare debemus, quia frequentatiuum eſt ab eo quod eſt lego. ¶ Immundus Natta] Natta pro ſordido homine poſuit. ¶ Rabioſi tempora ſigni] Caniculares dies dicit.

Pranſus non auidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domeſticus acrior. hæc eſt
Vita ſolutorum miſera ambitione, grauiq́;.
His me conſolor uicturum ſuauius, ac ſi,
Quæſtor auus, pater atq; meꝰ, patruusq́; fuiſſet.

ACRON. ¶ Pranſus non auidè] Aeſtus cauſa tantũ pranſus, quantum me ſeparet à ieiunio, quantum poteſt diem durare, hoc eſt, non multũ pranſus. ¶ Interpellet] Suſtineat pro bibeat. ¶ Domeſticus ocior] Domi ocioſius maneo. Notandum ocior fictum uerbum. ¶ Miſera ambitione, grauiq́;] Ab omni cupiditate praua, quæ miſeros facit, quia grauiter afficit. ¶ His] Hac uita, his rebus. ¶ Ac ſi] Pro quaſi, ut: Non ſecus ac iuſſi faciunt.

PORPHYRION. ¶ Interpellet] Hoc eſt, prohibeat. ¶ Dicit aũt parum ſe prandere, ac tantũ ne ieiunius ſit, nam in ieiunio uires deficiũt. ¶ Domeſticus ocior] Verbũ finxit, id eſt, ocium ago. ¶ Ac ſi quæſtor auus] Senſus eſt. Suauius humilitate generis et dignitatis meæ ſum uicturus, quàm ſi ex ſenatoria familia, atq; ipſe ſenator eſſem.

SATYRA VII.

PRoſcripti Regis Rupuli pus, atq; uenenũ,
Hybrida q̃ pacto ſit Perſius ultus: opinor
Omnibus & lippis notum. & tonſoribus eſſe.
Perſius hic per magna negocia diues habebat
Clazomenis. etiam lites cum rege moleſtas,
Durus homo, atq; odio qui poſſet uincere regẽ,

ACRON. ¶ Proſcripti regis Rupili pus] Deſcribit iurgium P. Rupilij cuiuſdam, cognomento Regis, qui aliquando in Horatium ioculariter dixit, & Hybridæ Perſij. Hic Rex Rupulius Preneſtinus fuit. Iſte poſt exilium Prætor cum à triumuiris condemnatus eſſet, confugit ad Brutum & comes eius habitus eſt, ibiq; Horatium iurgio laceßiuit, ob quod ameritudinẽ ſtili ſui in eum conſtrinxit: Item aliter: Publius Rupilius cognomine Rex, Preneſtinus, poſt exitum belli ciuilis cõmilito fuit Horatij, in caſtris Bruti. Hic ægrè ferens quod Horatius tribunus eſſet, ſæpe ignobilitatem generis illi obijciebat. Idcirco nũc eum ex perſona alterius lacerat. ¶ Hybrida quo pacto ſit Perſius ultus] Perſius ex diuerſis parẽtibus natus, nam Clazomenius fuit, patre Aſiatico, matre Romana. Trãslatiuè ergo Horatius lacerauerat Perſium, quaſi ſemi Romanum. Tractum ab Aquila ea, quæ ex aquila & uulture naſcitur. Hybridæ etiam dicũtur proprie canes, qui naſcuntur ex cane uenatico, & cane gregario. Ideo & Hybrida dicebatur Perſius, quia de matre græca natus fuerat, & patre Romano. Aliter Hybrida dicitur, qui habet patrem Græcum & matrem Italam: aut per contrariũ, Hybridam dicũt appellari, qui mixto genere ſermonis loquatur græcè latineq́;. ¶ Proſcripti] Condemnati à Duumuiris, quoniam ſecutus eſt, partes Bruti & Caßij contra Auguſtũ. ¶ Pus atq; uenenum] Malignitatẽ atq; liuorem. ¶ Lippis] Otioſis, ſedentibus apud medicum. ¶ Notum & tonſoribus] Tonſores, qui ſolent tardi eſſe ſtudio: lippi, qui ſolent oculorum cura alieni eſſe à negotijs, ſciunt quomodo Hybrida Perſius perſecutus eſt maliciã Rupilij Regis. ¶ Clazomenis] Apud ciuitatem Aſiæ, Clazomenon.

tinenon: Hic pluralis numeri eſt, & aduerbium loci. ¶ Atq; odio qui poſſet uincere] Odio, pro moleſtiá. ut Teren. Cum iſtoc odio Lache Reges inuiſiſſimi erant, & eorum nomen propter memoriam Tarquinij execrabile, hunc quoq; odioſum faciebat.

PORPHYRION. ¶ Proſcripti regis Rupuli, pus, atq; uenenum] Hoc in Rupilium regem Præneſtinum, cuius contentionem cum Perſio commemorat, cuius Perſij iocum refert. Quamuis Græcus fuit hic Perſius, ciuitatem tamen Romanam ſumpſerat, unde hybridam appellat. Rupilius cognomine. Rex, Præneſtinus poſt exilium, in quod damnatus profugerat, militauit in Attica ſub Actio Varo. Deinde cum præturam gereret, proſcriptus à triumuiris confugit ad Brutum, & inter comites habitus eſt. Ibi militantem Horatium Flaccum iurgio laceſſiuit, propter quod amaritudinem ſtili poeta in eum ſtrinxit. ¶ Hibrida quo pacto ſit Perſius ultus] Perſius Clazomenius fuit. Hibridæ autem propriè dicuntur canes, qui ex imparibus parentibus nati ſunt, hoc eſt, ex uenatico & gregario. Ad hanc ſimilitudinem uidelicet hunc Perſium parentes habuiſſe, id eſt, Græcum & Romanum, ideo hibridam appellatum opinor. ¶ Lippis notum & tonſoribus] Adeò ait diuulgatũ eſſe, quibus modis inſectatus ſit Perſius Rupiliũ, ut & in tonſtrinis hæc & medicinis narrata ſint. Ferè autem in his officinis ocioſi ſolent conſedere, ac res rumoribus frequentatas fabulis celebrare. ¶ Permagna negocia diues habebat Clazomenis] Clazomene Aſiæ ciuitas. Ergo Clazomenis, ut Athenis.

Confidens, tumidusq́ꝫ, adeò ſermonis amari,
Siſennas, Barrhos, ut equis præcurreret albis.
Ad regẽ redeo, poſtquam nihil inter utrunq;
Conuenit: hoc etenim ſunt omnes iure moleſti,
Quo fortes, quib. aduerſum bellũ incidit, inter
Hectora Priamidẽ, animoſũ atq; inter Achillẽ
Ira fuit capitalis, ut ultima diuideret mors.
Nõ aliam ob cauſam: niſi quod uirtus in utroq;
Summa fuit. duo ſi diſcordia uexat inertes:
Aut ſi diſparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco, diſcedet pigrior ultro
Muneribus miſſis. Bruto prætore tenente
Ditẽ Aſiam, Rupili, & Perſi par pugnat, uti nõ
Compoſitus melius cum Bitho Bacchius, in ius
Acres procurrunt, magnum ſpectaculũ uterq;.

ACRON. ¶ Confidens] Audax temerarius, improbus. Terent. Homo confidens, qui illum dij omnes perduint. Fidẽs bonis: confidens malis. ¶ Adeo] Vſqueadeo. ¶ Sermonis amari] Mordacis, maledici. ¶ Siſennas Barrhos] Pro maleficis poſuit, id eſt, malæ uitæ hominibus: Siſennas fuit illis tẽporibus maledicus & mordax. Barrhi enim dicuntur maledici id eſt, adeo erat ſermonis maledici, ut Siſennas Barrhos uideretur uincere, & de his triumphare, qui & ipſi maledici fuerunt: Id eſt, adeo erat odioſus, ut de nobiliſſimis detractoribus triumphum ageret Perſius Clazomenius. ¶ Equis præcurreret albis] Allegoricôs, ut facile eum ſuperaret, quia equi albi dicuntur eſſe nobiliores, ſicut laudat Virg. Qui candore niues anteirent, curſibus amnes. ¶ Poſtquam nihil inter utrunq; conuenit] Poſtquam capitales inimici & inexpiabiles facti ſunt. Conuenit aũt tranſactum eſt.

¶ Hoc etenim ſunt omnes iure moleſti] Senſus eſt: Ita enim inter ſe mali homines decertant, & neſciunt cedere, ut uiri fortes in bello. Aliter: Hoc ſunt modo omnes moleſti, quo hi, q contra ſe habent bellum, & quare? quod uſqueadeo dimicãt uterq;, donec uno ſuperato, alter uictor diſcedat. ¶ Capitalis] Magna, periculoſa. ¶ Diuideret] Dirimeret, litis finem faceret. ¶ Duo] Pro duos, ut Virg. Si duo præterea tales Idæa tuliſſet. ¶ Terra uiros aut ſi diſparibus] Inter uirum fortẽ & ignauũ. ¶ Vt Diomedi cum Lycio Glauco] Glaucus enim confeſſus ſe uictũ, munus Diomedi miſit ſua arma aurea, & Diomedes ſua ærea. Aliter: Diomedes & Glaucus inimici fuerũt. Diomedes fortis. Glaucus ignauus, & Diomedi munera miſit, ut ab

ſit,ut ab armis diſcederet. ¶ Ditem] Copioſam. ¶ Rupili et Perſi par pugnat] Metaphora à gladiatoribus & ſatis amarè,quaſi de gladiatoribus. ¶ Cum Bitho Bacchius] Bithus et Bacchius gladiatorũ nomina celebrata apud Sueton.Tranquillũ,ſub Auguſto.Mirè in metaphora perdurauit.Id eſt.Melius pugnãt in lite Rupilius et Perſius,ꝙ memorati gladiatores in pugna. ¶ In ius] Quaſi gladiatoriũ.Alij in iudiciũ,in litem. ¶ Acres procurrũt] Quia non potuerũt finiri cauſæ eorum.Ordo eſt,ſi diſcordia uexet duos inertes,in ius acres procurrunt. ¶ Magnum ſpectaculum] Mirè rurſus perdurat in translatione, theatri & iudicij.

PORPHYRION. ¶ Adeo ſermonis amari Siſẽnas uarros ut equis præcurreret albis] Adeo fuit,inquit,in rabie orationis amarus Perſius,ut Siſennam atq; Varrum longo anteiret, ſed hoc ipſo gloriabatur,quaſi quadrigis triumphalibus incederet.Videlicet Siſennã et Varrum maledicos fuiſſe dicit. ¶ Hoc etenim ſunt omnes iure moleſti] Pertinacia ea inquit,mali homines inter ſe contendunt,qua bellant uiri fortes. ¶ Duo ſi diſcordia uexet inertes] Si incitet impares,ut Diomedem & Glaucũ, citò contentio finietur, cedente inferiore, & ultro dante aduerſario munera. ¶ Vt Diomedi cum Lycio Glauco] Glaucus natione fuit Lycius qui ceßit Diomedi arma ſua aurea,acceptis à Diomede æreis,quod apud Homerum in Iliade legitur. ¶ Rupili & Perſi] Ioculariter contentionem horum refert,quaſi gladiatoriã pugnam. ¶ Cum Bitho Bacchius] Bithus & Bacchius gladiatores optimi illis temporib. fuerunt, qui multos interemiſſent, commißi inter ſe mutuis uulneribus conciderunt. Et cum eodem tempore mulier, quæ ſeptem extulerat,nuberet ei,qui uxores ſeptem amiſerat,compertum eſt epigramma.

Perſius exponit cauſam,ridetur ab omni
Conuentu.laudat Brutum, laudatq́; cohortem.
Solem Aſiæ Brutum appellat,ſtellasq́; ſalubres
Appellat comites,excepto Rege:canem illum,
Inuiſum agricolis ſidus ueniſſe,ruebat
Flumen ut hibernum fertur quo rara ſecuris
Tum Preneſtinus ſalſo multumq́; fluenti

ACRON. ¶ Solem Aſiæ, Brutum] Vt Virg. O lux Dardaniæ, ſpes ô fidißima Teucrũ. Rupilius Rex, comes fuit Bruti, ſolem ergo dicebat Brutum, et comites, ſtellas ſalubres. Rupilium uerò canicularem ſtellã, hoc eſt, Syrium. ¶ Inuiſum agricolis ſidus] Quia peſtiferum. ¶ Ruebat Flumen ut hibernum] Id eſt,Ita ruebat eius oratio,quaſi torrens deſcendens ab altißimo monte. quò rara ſecuris fertur, hoc eſt,ad quem montem rarò uenitur præcidendorum gratia lignorum.Fabula talis eſt:Quodam tempore ruſticus dum iuxta fluuium ligna cæderet,caſu ſecuris eius in fluuium cecidit. Mercurius hoc de ſummo monte uidens,deſcendit ad ruſticum,interrogauitq; eum,quid amiſiſſet.Ille ſimplicitate ſua ait,ſecurim ferream perdidi.Mercurius leuauit auream, ille ſuam ſibi reddi cupiebat. Collaudauit eum deus,& ſuam illi & auream condonauit. Alter agricola hac fama commotus,iuit ad fluuium,& dum ſe ſimulat ligna cædere uelle,ſecurim in fluuium uoluntatè proiecit. Similiter hoc deus uidens, deſcendit leuauitq; ferream. Ille auream ſe perdidiſſe fingebat,iratus deus & illam dimiſit.Itaq; qui auream habere cupiebat,& ſuam perdidit.Ergo dicit modo poeta ſic in iniuriam Rupilij Perſius irruebat, quomodo fluuius ille,qui raro habebat auream ſecurim. ¶ Fertur quo rara ſecuris] Quia omnia ligna ſecum trahit torrens, non eget ſecuri.

PORPHYRION. ¶ Laudat Brutum,laudatq́; cohortem] Cohortem comites dicit Bruti, qui in conſilio eius erant, ſic & Lucil.ait:Vt prætoris cohors, ut noſtris dixit aruſpex. Opportune laudans Brutum & comites eius, Soli & ſtellis ſalubribus eos comparat. ¶ Fertur quo rara ſecuris] Num utiq; non facile itur in ea loca ad cædendum ligna,quæ ſint nimis alta atq; abrupta. ¶ Tum Preneſtinus] Vrbanè ac copioſè,inquit,locuto Perſio,inducẽ Ru

pilius con

pilius cõuitia regerit, nõ minus ridiculus, quàm ruſtici uindemiatores, ſolantes ſe in eos uiatores, à quibus per deriſum cuculli appellantur. Nam ſolent leuia ruſtici circa uiam arbuſta uindemiantes, à uiatoribus Cuculli appellari, cum illi prouocati tantam uerborum amaritudinem in eos effundant, ut uiatores illis cedant, contenti eos cucullos iterum atque iterum appellare. Salſo ergo multoq; fluenti arbuſta, ad uindemiatores arbuſti relatione facta dictum eſſe intelligere debemus.

Expreſſa arbuſto regerit conuitia. durus
Vindemiator & inuictus, cui ſæpe uiator
Ceſſiſſet, magna compellans uoce cucullum.
At Græcus, poſtquam eſt Italo perfuſus aceto,
Perſius, exclamat, per magnos Brute deos te
Oro, qui reges conſueris tollere, cur non (eſt.
Hũc regẽ iugulas? operũ hoc (mihi crede) tuorũ

ACRON. ¶ Tum Preneſtinus] Rupilius rex. ¶ Salſo] Id eſt, de amaro & copioſo, & maledico pectore protulit conuitia et remiſit. ¶ Expreſſa arbuſto] Id eſt, prolata pectore, ἀλληγορικῶς. ¶ Regerit] Inuicem mit[t]it. Voluit uirum acrioris malitiæ exprimere.

¶ Durus Vindemiator] Vindemiator non dicitur, ſed Vindemator, & ni ita dixeris, uerſus non ſtabit. Hoc autem ipſa re nouimus, quod uiatores ſæpe cum uindemiatore conuitijs agant cum tranſierint, & illi reſpondent ita, ut cucullũ eum appellent, quaſi pigrũ & laborẽ dicunt eum ſubire alienũ, ſicut cucullus, qa aliena oua fouet: & recitãt hoc cuſtodi[u]nt us, eo quod ſemper aſident. Bene autem perſeuerauit in meta[phora] hora, quia arbuſtum pectus eius dixit, mod[o] illum duro comparat uindemiatori. ¶ Cui ſæpe uiator Ceßiſſet] Solent enim uindemiatores cum uiatoribus falſa fatigatione contendere. ¶ Cucullum] Cucultus auis eſt abiecta quæ hoc uitio naturali laborat, ut oua ubi poſuerit oblita, ſæpe aliena calefaciat. Vnde ruſtici ſibi obijciunt quaſi alieni fætus curam ſuſtinentes. Eſt autem pigra, ut interdum pigricia ne uolet, famæ moriatur. ¶ Italo perfuſus aceto] Romana amaritudine, & hoc propter arbuſtum. Id eſt, afflictus Itala mordacitate. ¶ Per magnos Brute deos te] Iſte qui Cæſarem occidit. ¶ Qui reges conſueris tollere] Aut propter Cæſarem di[x]it hoc, qui eſt interfectus in ſenatu à Caßio & Bruto: aut quia originẽ ducebat à Bruto, qui pepulit de urbe Tarquinios.

PORPHYRION. ¶ At Græcus poſtquàm eſt Italo perfuſus aceto] Allegoricôs. Poſtquam eſt, inquit, Perſius acrius conuitijs Rupilij repercuſſus, Perſius exclamat per magnos Brute deos oro, qui reges conſueſti tollere, cur non hunc regem iugulas? Vrbanißimus iocus, quia Tarquinius Superbus rex Romanorũ, per Iunium Brutum in exilium actus eſt: & C. Cæſar qui regnum uidetur affectaſſe, per Brutum in ſenatu eſt occiſus, quaſi infeſtum Bruto nomen eſſe uidetur iam regnum. Ergo iocans in nomen Regis Rupilij ait: O' Brute ſequere generis tui gloriam, & hunc Rupilium Regem extingue.

SATYRA VIII.

OLim truncus eram ficulnus inutile lignum.
Cũ faber incertus ſcannũ, faceretne Priapũ
Maluit eſſe deum, deus inde ego furũ, auiumq́;
Maxima formido. nam fures dextra coercet,
Obſcœnoq́; ruber porrectus ab inguine palus.

ACRON. ¶ Olim truncus eram ficulnus inutile lignum] Priapus loquitur execrans uenena Canidiæ. Inducit Priapũ, qui ſtat in hortis Aeſquilinis dicentem, non tam ſibi laborandum in ſeruandis furibus, quam ueneficijs perferendis. Quomodo autem à Corylo colurnus, ita à fico ficulnus deriuatur. ¶ Inutile] Ad nullos uſus genitum. ¶ Cum faber incertus]

tus] *Supple eſſet.* ¶ *Maxima formido*] *Deeſt factus ſum.* ¶ *Nam fures dextra coër cet*] *Quia fuſtem tenens figuratur.* ¶ *Obſcœnoq; ruber*] *E ligno uirile membrũ factum.*

PORPHYRION. ¶ *Olim truncus eram*] *Priapum poſitum in hortis, qui erant extra portam Eſquilinam, ante quam ædificijs locus occuparetur, inducit referentẽ, non tam magnũ ſibi eſſe cuſtodiendis hortis à furibus atq; auibus, quæ ſemina conſumunt, quàm à ueneficijs, quæ ſe in iiſdem locis inquietent.* ¶ *Inutile*] *Merito. Nam hæc materia nullis fabricis idonea eſt. Attende nomen à fico deriuatum ficulnus, non ut uulgo ficulneus.*

Aſt importunas uolucres in uertice arundo
Terret fixa uetatq; nouis conſidere in hortis.
Huc prius anguſtis eiecta cadauera cellis
Conſeruus uili portanda locabat in arca.
Hoc miſeræ plebi ſtabat commune ſepulchrum
Pantalabo ſcurræ, Nomentanoq; nepoti.
Mille pedes in fronte, trecẽtos cippus in agrum
Hic dabat, hæredes monimẽtum ne ſequerẽtur.
Nũc licet Aeſquilijs habitare ſalubribus, atq;
Aggere in aprico ſpatiari, quo modo triſtes
Albis informem ſpectabant oſsibus agrum.

ACRON. ¶ *Importunas uolucres*] *Quæ hortis noceãt.* ¶ *Vetatq; nouis conſidere in hortis*] *Nouis, quia ſemper exercentur noua cultura, aut propter recentem dedicationẽ Mecœnatis, nouis, hoc eſt, nuper inſtitutis, ac recens ſatis. Aut quia antea ſepulchra erant in hoc loco, in quo nunc ſunt horti Mecœnatis, ubi modò thermæ Traianæ. Ante enim tanta miſericordia tenebantur maiores, ut etiã publica monumenta pauperibus & ſeruis ædificarent.* ¶ *Huc*] *Ad illum locum in quo Priapus ſtabat, huc aliquando cadauera portabantur plebeiorũ ſiue ſeruorum, nam ſepulchra publica erant antea, modò Mecœnatis horti.* ¶ *Prius*] *Ante hoc temporis.* ¶ *Anguſtis eiecta cadauera cellis Anguſtis cellis uiliſsimis tugurijs.* ¶ *Conſeruus*] *Pauperũ & ſeruorũ cadauera hic olim ſepeliebantur: nam ideo ſubdit conſeruis.* ¶ *Commune ſepulchrum*] *Soliti enim erãt carnifices in Aeſquilina uia puteos facere, in quos corpora mittebant.* ¶ *Portanda locabat*] *Quia conſerui locabant & ſepeliebant alios ſeruos.* ¶ *In arca*] *In loculo uel ſepulchro.* ¶ *Stabat*] *Statutum erat.* ¶ *Pantalabo ſcurræ*] *Pantalabus Mallius uerna trans Tiberim ex ingenuis parentibus natus, quia à multis pecunias accipiebat, inde Pantalabus dictus eſt, qui quamuis multis uitijs abundaret, propter ſcurrilitatem tamẽ compluribꝰ erat domeſticus & notus. Scurræ dicuntur homines uiliſsimi & abiecti utpote ſcenici.* ¶ *Nomentanoq; nepoti*] *Nomentanus prodigus fuit, & omnia bona ſua comederat, & eleganter his duobus Pantalabo & Nomentano apud Aeſquilia in publicis uſtrinis monumentum dicit fuiſſe, quia priuatum habere locũ non poterant, omnibus ſuis abſumptis.* ¶ *In fronte*] *In latitudinem.* ¶ *In agro*] *In longitudinẽ. Titulus erat ſcriptus, agri modum ex utroq; ſpacio deſignans. Ideo cippus erat poſitus, ne hæredes illius regionis haberent poteſtatem auiti ſiue paterni.* ¶ *Heredes*] *Neſcio quis donauit agrum ſuum populo ad ſepulchra, & poſuit fines, ut habeant in latitudine mille pedes, trecentosq; in longitudine. Hoc tantum fecit ne hæredes eius publicum inuaderent monumentum, ne haberent facultatem petendi ſpacium illud mille pedum & trecentorum. Item inſcriptum erat ſepulchro ne ad hæredes pertineret, hoc eſt, ne corpora aut reliquiæ alienæ inferrentur.* ¶ *Ne ſequerentur*] *Quia uenditum erat.*

¶ *Nunc licet Aeſquilijs*] *Aeſquiliæ dicitur locus, in quo ante ſepeliebantur corpora extra portam illam, in qua eſt ſeſſorium.* ¶ *Habitare ſalubribus*] *Recte dixit ſalubres. Loca enim ſalubria ſunt, in quib. amœnitates ſunt. Senſus hic eſt: Ibi nunc amœnitas ædificiorũ grandis eſt, ubi aliquando albebant oſſa miſerorũ, id eſt, triſtes homines intuebantur hunc agrum aliquãdo album ex oſsibus cadauerũ. Salubribus igitur, quia nemo ibi modo ſepelitur, ſublata*

enim ſunt ſepulchra, & modo ibidem horti. ¶ In aprico ſpaciari] Quia ſepulturæ ſunt mutatæ in hortos. ¶ Modo] Paulo antè. ¶ Fureſq; feræq;] Fures propter hortos. Feræ propter cadauera mortuorum.

PORPHYRION. ¶ Vetatq;] Ideo dixit, quòd cũ Eſquilina regio prius ſepulchris uacaret, primus Mecœnas ad ſalubritatem aeris, hortos ibi conſtituit. ¶ Nouis] Id eſt, recens ſatis. Tunc enim aues prohibendæ ex hortis ſunt, ne ſemina colligant. ¶ Pãtalabo ſcurræ] Vrbaniſsime dicitur. Hæc regio nanq; publicas uſtrinas habebat. Quare eleganter Pantalabo Nomentano'que qui bona ſua comederant, publica monumenta præſtare nunc dicitur, quia priuata habere non poterant. Solent autem priuatis inſcribi monumentis, quot pedes in fronte, quot in agro habeant. Item ſingularibus literis notari. H. M. H. N. S. Id eſt hoc monumentum heredes non ſequitur. Videlicet ne pro ſuis habeant, inferendi reliquiſs aliorum multorum. Fuit autem Mallius uerna trans Tiberim, ingenuis parẽtibus natus, qui quia multis pecuniam mutuam rogabat, Pantalabos eſt cognominatus. Sed quamuis aliquot uitijs teneretur compluribus tamen erat domeſticus. Horatius aũt Caßij Nomentani huius, quem nepotẽ propter prodigã uitam appellauit, ſæpe meminit. ¶ Nũc licet Aeſquilijs] Quia quæ ante longius uſtrinæ ſalubres factæ ſunt Aeſquilinæ. ¶ Triſtes Albis informem ſpectabant oßibus] Manifeſtißima ἔκλειψις non utiq; alij quàm homines intelligendum.

Quum mihi non tantum fureſq;, feræq; ſuetæ
Hunc uexare locum, curæ ſunt, atq; labori,
Quantum, carminibus quę uerſant, atq; uenenis
Humanos animos, has nullo perdere poſſum,
Nec prohibere modo ſimul ac uaga luna decorũ
Protulit os, quin oſſa legant, herbaſq; nocẽreis.
Vidi egomet nigra ſuccinctam uadere palla
Canidiam pedibus nudis, paſſoq; capillo,
Cum Sagana maiore ululantem: pallor utraſq;
Fecerat horrendas aſpectu. ſcalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnã
Cœperunt: cruor in foſſam confuſus, ut inde
Manes elicerent, animas reſponſa daturas.

ACRON. ¶ Verſant mutant. In alijs uexant lego. ¶ Simulac.] Mox ut Vaga] Quia per zodiacum uagatur, ut Maro: Hic canit errantem lunam. ¶ Protulit os] Virgil. Extulit os ſacrũ. ¶ Vidi egomet] Hic uerſus tragice profertur, ut Vidi egomet duo de numero cũ corpora noſtra Prẽſa, manu magna medio reſupinus in antro, Frangeret ad ſaxum. ¶ Canidiam] Pro Gratidia, Neapolitana unguẽtaria, quam ſemper ut ueneficam carpit Horatius.

¶ Cum Sagana maiore] Oſtendit fuiſſe etiam minorem: aut maiorem natalibus, aut ætate, aut cenſu, aut maiorem, quam fuit ipſa Canidia. ¶ Pullam] Nigram. ¶ Diuellere] Dilacerare. ¶ Mordicus] Aduerbium à mordendo. Aliter, pro eo, quòd eſt morſibus, uelut aduerbiliater locutus ut radicitus. ¶ Manes] Quid ſint manes, animæ reſponſa datura, ἐπεξήγησις. ¶ Elicerent] Prouocarent.

PORPHYR. ¶ Vaga luna] Bene uaga ſicut Virg. Errantem lunã. ¶ Canidiam] Et alibi dictũ eſt Gratidiam nomẽ fuiſſe, Neapolitanam unguentariã, quam Canidiam hic appellat, et ut ueneficã carpit, maxime in Epodo carmine. ¶ Cũ ſagana maiore] Memini me legere apud Heleniũ Acronẽ Saganam fuiſſe nomine, libertã Pomponij ſenatoris qui à triumuiris eſt præſcriptus. Sed cũ dicat maiorẽ apparet, aut ſororẽ hãc habuiſſe minorẽ ſe, aut fuiſſe & aliam Saganã illis temporib. minorẽ hac, uel ætate, uel natalibus, uel cenſu. ¶ Pullam diuellere mordicus agnã] Hæc uidelicet iam ad maleficia pertinẽt ueneficarũ. Pullã aũt nigrã accipere debemus, ut et Virg. ait: Reijce ne maculis infuſcẽt uellera pullis Naſcentũ. ¶ Vt inde Manes] Mirè dictum eſt manes animas, hoc eſt, quæ animæ manes ſunt, ac ſi diceret manes mortuorum.

Lanea & effigies erat, altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem:
Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, utq;
Iam peritura modis: Hecaten uocat altera, ſæuã
Altera Tiſiphonen. ſerpentes atq; uideres
Infernas errare canes, lunamq; rubentem,
Ne foret his teſtis, poſt magna latere ſepulchra.
Mentior at ſi quid, merdis caput inquiner albis
Coruorum atq; in me ueniat mictũ, atq; cacatũ
Iulius & fragilis Pedatia, furq; Voranus.
Singula qd memorẽ? q̃ pacto alterna loquẽtes
Vmbræ cum Sagana reſonarent triſte, & acutũ?
Vtq; lupi barbam uariæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris, & imagine cerea
Largior arſit ignis, & ut non teſtis inultus
Horruerim uoces Furiarum, & facta duarum?
Nam diſploſa ſonat quantum ueſica, pepedi
Diffuſa nate ficus, at illæ currere in urbem,
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere atq; herbas, atq; incantata lacertis
Vincula, cum magno riſuq;, iocoq; uideres.

ACR. ¶ Lanea] Bis ſubaudis effigies, ut lanea effigies, cerea etiam. ¶ Quæ pœnis] Sic ſteterant, aut ceream lanea coerceret, id eſt, ſtabat effigies cerea ante laneam, quaſi paſſura pœnam. ¶ Seruilibus] Grauiſſimis uerberibus, flagris.

¶ Infernas errare canes] Aut Cerberum dicit aut Furias. ¶ His] Factis, ſcilicet. ¶ Poſt magna latere ſepulchra] iocu lariter, ne quis ea uideret, latebant poſt ſepulchra. ¶ Mentior at ſi quid] Si quid mentior ¶ Iulius] Quidam infames temporis illius. Alij dicunt poetas fuiſſe peſſimos. ¶ Pedatia] Nomen uiri eſt, ſed ſolu ti. Alij perditos triuiales exponunt. Fragilis autem mollis, ſiuxus. ¶ Furq; Voranus] Iſtum dicunt furem fuiſſe indicẽ. ¶ Alterna loquẽtes] Reſpondentes. ¶ Triſte et acutũ] Hoc eſt metuẽdum & lugubre. ¶ Variæ] Maculoſæ. ¶ Imagine cerea] Hypermeter uerſus ut: Solio tũ Iuppiter aureo. ¶ Largior arſerit ignis] Sermo iſte moleſtus dicitur ὑποφερόμενος κατὰ κοινόν. Quid memorẽ ut largior arſerit ignis? deeſt tamẽ, ut. ¶ Et ut nõ teſtis inultus] Quid dicam, quomodo eas ultus ſum præ timore, & quomodo inultus non receſsi, ſed eas terrui. ¶ Diſploſa] Rupta percuſsione. Exploſum, eſt eiectum: diſploſum, cum impetu eiectum. ¶ Diffiſa nate ficus] ἀναφορὰ. Id eſt, ego ficus, q è ficu factus ſum Priapus cũ diffiſa nate pepedi. ¶ Altum Saganæ caliendrum] Caliendrum dicitur ornatus capitis mulierum, quoad exornandos crines utuntur: ſiue ſuppoſitus crinis quem pro naturalibus capillis accipiebant. ¶ Excidere] Nimia, ſcilicet ſenectute. ¶ Incantata] Aut nõ cantata, aut ualde cantata. ¶ Vincula] Quędam licia ex diuerſis coloribus.

PORPHYR. ¶ Lanea] Ordo eſt: Lanea effigies erat altera cerea. ¶ Maior Lanea] Quæ ſic figuratas dicit fuiſſe has duas effigies, ut lanea ſupplicium de Cerea ſumere uideretur. ¶ Serpentes atq; uideres Infernas errare canes] Sic ferè inſtituit Horatius coniũctiones, ut non ſuo loco ponat. & eſt ordo: Serpentes uideres errare, atq; infernas canes. Sic & paulo ſupra dictum eſt: Lania effigies erat altera cerea. ¶ Iulius & fragilis Pediatia] Pediatius eques Rom. honeſto patrimonio conſumpto, & caſtitatem corporis amiſerat, & indulgentia parentum mollius euaſerat, ut omnem libidinem cum uoluptate pateretur, propter quod Horatius fœminino genere Pediaciam non Pediacium appellauit, ob eandem cauſam & fragilem dixit & mollem. Voranus autem, Quin. Luctatij Catuli libertus, omni loco, omni tempore furaciſsimus fuiſſe dicitur, de quo etiam illud traditur, cum deprehenſus à nummulario eſſet, cuius de menſa nummos ſubtractos in calceos ſibi inſarciuerat, quidam iocans. Bellè, inquit, ſi te nummularius ille exchalciauerit, cum aſpiratione, ſcilicet, primæ ſyllabæ, ſimul ut χαλκόν, id eſt, æs ablatum ex calciamento obijceret.

¶ Et ima

¶ Et imagine cerea] Hypermetrus uerſus, ut eſt ille Homericus: κάϛορα ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα. Vt Virgilius: Hæc finis fandi, ſolio cum Iuppiter aureo, & alibi: Iamq; iter emenſi turres & tecta Latinorum. ¶ Canidiæ dentes altum Saganæ caliendrum Excidere] Iocatur in has, quaſi altera dentibus appoſitis uti ſolita ſit, altera quod gibba fuerit, caliendrum, hoc eſt, galericulum habere conſueuerit, Caliendri meminit & Varro in eo libro qui inſcribitur Virgula diuina, dicens ego nunc poſtulo Agamemnona meum tantis cothurnis accipit Critona Caliendrum. ¶ Atque herbas] Verbum reuocandum, ex uidere uideres.

SATYRA IX.

IBam fortè uia Sacra (ſicut meus eſt mos)
Neſcio quid meditans nugarũ, totus in illis.
Occurrit quidam notus mihi nomine tantum,
Arreptaq; manu: quid agis dulciſsime rerum?
Suauiter, ut nũc eſt, inquã: et cupio oĩa, q̃ uis.
Cum aſſectaretur: nunquid uis? occupo: at ille
Noris nos? inquit, docti ſumus. hîc ego, pluris
Hoc, inquã, mihi eris: miſerè diſcedere quærẽs,
Ire modò ocyus, interdum conſiſtere, in aurem
Dicere neſcio quid puero cum ſudor ad imos
Manaret talos. ô te Bollane cerebri
Felicem aiebam tacitus. cum quidlibet ille
Garriret, uicos urbem laudaret, ut illi
Nil reſpondebam: miſerè cupis inquit abire,
Iamdudum uideo, ſed nil agis, uſq; tenebo.
Perſequar hinc, q̃ nũc iter eſt tibi: nil opus eſt te
Circum agi, quendam uolo uiſere, nõ tibi notũ
Trãs Tiberim, longe cubat is ꝓpè Cęſ. hortos,
Nil habeo ꝙ agã, et nõ ſum piger, uſq; ſequar te

ACRON. ¶ Ibam forte uia Sacra] De Epagomeno dicit Refert ſe cuiuſdam ignoti diuturna garrulitate fatigatum ¶ Neſcio quid meditans nugarum] Nugarum, uerſuum. ſatis uerecundè uerſus more Satyricorum nugas dixit, quia Satyrici ſolent etiam ſeſe carpere. ¶ Notus mihi nomine tantum] Cuius nihil aliud niſi nomen noueram, Epagomenus dictus. ¶ Quid agis dulciſsime rerum] Deeſt ait, Ordo, Quid rerum agis mihi dulciſsime. ¶ Et cupio omnia] Proueniant tibi, ex animo cupio.
¶ Quæ uis] Cupio te uiuere ex ſententia tua. Id eſt, Suauiter ago, ut tempus modò permittit, & tibi cupio bene euenire. ¶ Nunquid uis? occupo] Præuenio illum hoc ſermone dicens: Nunquid aliud uis, nunquid tibi neceſſarium eſt. ¶ Noris nos?] Id eſt, hoc uolo ut ſcias nos, qui docti ſumus, id eſt, non ſumus indigni, quos ſcias. ¶ Pluris Hoc inquam mihi eris] Magis honorandus. Hoc, id eſt, hac re, quia doctus es, ideo tibi honorem habeo. ¶ Cum ſudor] Cum ex tedio & moleſtia illius flueret ſudor. ¶ O te Bolane cerebri Felicem] Cum ſudarem præ anguſtia dicebam apud me, felicem eſſe Bolanum ὀξύχολον, qui poßit eum uerbis aſperioribus remouere. Quare autem felicem ait Oxycholum, quia non patiebatur moleſtiam, qui ſolebat præ iracundia in faciem quemuis reprehendere, & libere dicere quid ſentiret. ¶ Miſere] Valde, ut Terent. in Heaut. Eam miſere amat. ¶ Video] Intelligo. ¶ Sed nil agis] Non recedes à me. ¶ Vſque tenebo] Toto die te tenebo. ¶ Nil opus eſt te] Id eſt, aio illi non eſt opus te huc atque illuc circumduci. ¶ Cubat] Aegrotat, languet, iacet.
¶ Nil habeo, quod agam] Garrulus. ¶ Et non ſum piger] Id eſt, poßum multum ambulare.

PORPHYRION. ¶ Ibam forte uia ſacra] Refert hac Satyra incedentem ſe uia

ſacra, incidiſſe in hominem moleſtum & garrulum, neq; ſe ab eo auelle potuiſſe, niſi aduerſarias ſuperueniſſet, i quo uadimonium ſibi dictum eſt. Et totum hunc ſermonem δραματικῷ χαρακτῆρι alterno ſermone uariat. ¶ Nugarum] *Sic uerecundè poëtæ nugas & riſus ſolent appellare uerſiculos ſuos.* ¶ O' te Bollane cerebri Felicem] *Tacitus Bollanum hominē neſcio quem fuiſſe dicit, adeò liberum ut nullius ineptias ferret, quando quod de eo ſentiret ſtatim in eum diceret.* ¶ Nil opus eſt] *Hoc ex Horatij perſona intelligendum.* ¶ Nil habeo quod agam] *Non ſum piger, hæc ille moleſtus dicit.*

Demitto auriculas, ut iniquæ mentis aſellus,
Cum grauius dorſo ſubijt onus. Incipit ille:
Si bene me noui, non Viſcum pluris amicum,
Non Variū facies, nam quis me ſcribere plures,
Aut citius poſsit uerſus? quis membra mouere
Mollius? inuideat q̄d et Hermogenes, ego cāto
Interpellandi locus hic erat. eſt tibi mater?
Cognati? quîs te ſaluo eſt opus? haud mihi qſq;
Omnes compoſui felices: nunc ego reſto.
Confice, nanq; inſtat fatum mihi triſte, Sabella
Quod puero cecinit, diuina mota anus urna
Hūc neq; dira uenena, nec hoſtic9 auferet enſis,
Nec laterū dolor, aut tuſsis, nec tarda podagra:
Garrulus hūc quādo cōſumet cunq;, loquaces
Si ſapiat uitet, ſimulac adoleuerit ætas.

ACR. Demitto auriculas] *Laßi enim aſini uel eq aures deponere ſoliti ſunt.* ¶ Si bene me noui] *Id eſt, ſi bene fretus ſum conſcientia mea, intelligo quia magis mihi defers, q̄ illi.* ¶ Non Viſcum pluris amicū] *Viſcus diſertus illius temporis homo. Nonnulli poetam dicunt amicum Horatij. Eſt autem ſenſus: Non Viſcum amicum pluris facies, hoc eſt, q tibi amicus eſt potiorem duces.* ¶ Non Varium facies] *Varius poeta, Virgilij & etiam Horatij amicus.* ¶ Nam quis me ſcribere plures] *Mirè ſic garrulum oſtendit moleſtum.* ¶ Quis membra mouere mollius] *Cum geſtu, ſcilicet, pronunciationis. Id eſt, quis cum geſtu corporis poteſt pronunciare, quemadmodum ego? ita pronuncio ut Hermogenes Tigellius de quo ſupra: Iô Bacche.* ¶ Interpellandi] *Reſpondendi illi.* ¶ Quis te ſaluo eſt opus] *Id eſt quibus neceſſaria ſalus tua eſt.* ¶ Haud mihi] *Garrulus. Neminem habeo.* ¶ Omnes compoſui] *Omnes in urnis ſepeliui.* ¶ Felices] *Sunt illi mortui, quia te caruerunt.* ¶ Confice] *Interfice, eneca. Tacite hoc loquitur.* ¶ Mota anus urna] *Id eſt, ipſa cōmota ex urna dixit imminere mihi fatum ex garrulo: aut mota urna ipſa anus cecinit, quoniā ſortes de urna tolluntur. Significat Sabinam nutricem ſe Horatius habuiſſe, quæ urna ſortes ducere erat ſolita, unde dicit, quod eum aliquando monuit ipſa nutrix ſua cauere garrulos, quoniam ab his eßet interficiēdus, & id ſibi nunc à faſtidioſo garrulo poſſe fieri putabat.* ¶ Tarda podagra] *Quia tardos facit, & eſt ὑπαλλαγὴ.* ¶ Hunc quando cōſumet cunq;] *τμῆσις eſt, pro quandocunq;.*

PORPHYRION. ¶ Non Fuſcum] *Et Fuſcum & Varum Horatius amicos habuit. De Fuſco infrà dicetur. Varus tamen de doctißimis fuit, & magnus his temporibus habitus eſt. Nam & tragœdias fecit.* ¶ Nam quis me] *Eleganter dicit eum ijs rebus ſibi placere, quæ ad doctrinam non attinent, ideo oſtendit imperitum ſatis & importunum hominem fuiſſe.* ¶ Et tibi mater] *Hoc Horatius interrogans ad illum dicit.* ¶ Haud mihi quiſquā] *Ille moleſtus hoc dicit.* ¶ Nunc ego reſto] *Hoc Horatius tacitus apud ſe dicit. Ait ſe ſupereſſe, quem ille occidat per importunam garrulitatem.* ¶ Inſtat fatum mihi triſte] *Sibi dicit Horatius inſtare fatum, ſignificat autem Sabellam natione, nutricem habuiſſe ſortilegā, quæ urna ſortes ducere ſolita eſſet.* ¶ Hunc neq;] *Hæc uerba ſunt ſortis ipſius ductæ.*
¶ Quando conſumet cunq;] *Ordo eſt; Quandocunq;.*

Ventum

Ventum erat ad ueſtæ, quarta iam parte diei
Præterita, & caſu tunc reſpondere uadato
Debebat: quod ni feciſſet, perdere litem.
Si me amas (inquit) paulum hîc ades. inteream, ſi
Aut ualeo ſtare, aut noui ciuilia iura,
Et propero quô ſcis. dubius ſum, q̃d faciã (inq̃t)
Te'ne relinquã, an rem. me ſodes, ne faciam ille
Et præcedere cœpit: ego (ut cõtendere durũ eſt
Cum uictore) ſequor. Mecœnas quomodo tecũ
Hinc repetit: paucorũ hominũ, et mẽtis bene ſa (næ
Nemo dexterius fortuna eſt uſus. haberes
Magnum adiutorem, poſſet qui ferre ſecundas,
Hunc hominem ſi uelles tradere diſpeream ni
Summoſſęs omnes. non iſto uiuimus illic,
Quo tu rêre, modo domus hac nec purior ulla eſt
Nec magis his aliena magis. nil mî officit unq̃,
Ditior hic, aut eſt quia doctior: eſt locus uni
Cuiq; ſuus. magnum narras, uix credibile. atqui
Sic habet: accendis: quare cupiam magis illi
Proximus eſſe. uelis tantũmodo, quę tua uirtus
Expugnabis, & eſt qui uinci poſsit, eoq;

ACRON. ¶ Ventum erat ad ueſtæ] Id eſt, templum ſicut in Pacis, in Concordiæ. Terent. Vbi ad Dianæ Veneris. ¶ Vadato] In iudicio, quia uadatus eum fuerat, uel quia cum uadimonio obligauerat. Participium eſt ab eo, quod eſt uador uadaris, & eſt uerbum cõmune Vado, id eſt uoco te ad iudicium. & uador, id eſt, uocor à te ad iudicium. Reſpondere ergo debebat ei, à quo uocatus eſt ad iudiciũ, aut ei quem ipſe uocaſſet. ¶ Huc ades] Id eſt, adeſto mihi.

¶ Et propero, quô ſcis] Oblitus eſt Horatius, quod dixit ſibi uiſendum eſſe neſcio quem.

¶ Me ſodes] Supple, linque.

¶ Ego ut contendere] Sciens durum eſſe cõtendere cum pertinace, cœpi ſequi eum. ¶ Mecœnas quomodo tecum] Deeſt ait: Initium locutionis fuit, & cœpit interrogare, quomodo circa te Mecœnas eſt. ¶ Hinc repetit] Poſt illa uerba cœpit ad hunc ſermonem uenire. ¶ Paucorum hominum, & mentis bene ſanæ] Id eſt, qui & ſapiens eſt, & rarò habet parem, qui multorum amicitia non gaudet.

¶ Deterius] Felicius. ¶ Haberes] Id eſt Haberes apud Mecœnatem qui tueretur partes tuas, ſi me ei cõmodare uelles. ¶ Hunc hominem ſi uelles tradere] Δεικτικῶς ſeipſum tangit digito. ¶ Diſpeream] Id eſt, ualde peream ſi non remouiſſes omnes ab amicitia Mecœnatis. ¶ Non iſto] Reſpondet Horatius. ¶ His aliena malis] Inſidijs, factionibus. ¶ Nil mi officit unquam] Id eſt, quicunque eſt ditior, non officit mihi in domo Mecœnatis. ¶ Vix credibile] Vt non ſit factio in tanta domo. ¶ Accendis] Hoc dicendo multo magis me accendis ad amicitiam eius. ¶ Velis tantummodo] Si uolueris me commendare, impetrare poßis, homo tantæ uirtutis. ¶ Quæ tua uirtus] Id eſt, pro tua uirtute, pro tuis uiribus. Opus eſt, inquit, hoc ſolum, ut uelis ei amicus eſſe, & eum merito uirtutum tuarum facile poteris promereri. ¶ Et eſt, qui uinci poßit] Hoc uitium habet Mecœnas, ut licet difficulter, tamen uincatur. Hic eſt, inquit, Mecœnas, cui ſi ſæpe inſtes, uincatur. Hoc eſt quod inquit, Perſius: Omne uafer uitium ridenti Flaccus amico Tangit. Et tunc iucundè ex alterius perſona eum reprehendit. ¶ Eo'que] Id eſt, ea re, qui poſtea ſe faciliorem reddit.

PORPHYRION. ¶ Ventum erat ad ueſtæ] Subaudiendũ ædem, aut quid tale. Amãt neſcio quomodo ἔκλειψιν in relatione ſui loco ſacra: ſic deniq; & Terent. ait: Vbi ad Dianæ Veneris: Sic deniq; nos hodie in Claudij uel Telluris dicimus, nec addimus templum, aut ædem. ¶ Perdere litem] Et hic ſubaudiendum per ζεῦγμα debeat, ut ſit. Perdere litẽ debebat. ¶ Inteream ſi] Hoc Horatius dominus negat ſe poſſe eum ſpectare. ¶ An rem] Rem pro lite dixit, ſic deniq; & in legibus ſcriptum inueniri ſolet: Rem ſiue litem.

¶ Cum ui-

¶ Cum uictore] Contendere cum uictore, id eſt, pertinace. ¶ Mecœnas quomodo tecum] Mihi, inquit, moleſtus ille, Mecœnas quomodo tecum? & ſubaudiendum agit.

¶ Paucorum hominum] Horatius dicit. Neceſſe eſt frequenter oſtendere, quis uerba habeat, aut unde incipiat loqui. Ob hoc obſeruandum eſt deinceps, & ſuprà, ut ubi duo puncta interpoſita ſunt, alteram perſonam loqui intelligas. Certe iam ſenſus ipſe docet, quid Horatius quid ille moleſtus dicat.

Difficileis adit9 primos habet haud mihi deero,
Muneribus ſeruos corrumpam, non hodie, ſi
Excluſus fuero, deſiſtam: tempora quæram,
Occurram in triuijs, deducam. nil ſine magno
Vita labore dedit mortalibus. hæc dum agit: ecce
Fuſcus Ariſtius occurrit mihi charus, & illum
Qui pulchre noſſet. conſiſtimus: unde uenis? &
Quò tendis rogat, & reſpondet uellere cœpi,
Et preſſare manu lentiſſima bracchia, nutans,
Diſtorquēs oculos, ut me eriperet. malè ſalſus,
Ridens diſsimulare, meum iecur urere bilis.
Certè neſcio quid ſecretò uelle loqui te
Aiebas mecum, memini bene: ſed meliori
Tempore dicā: hodie tricesima ſabbata. uin' tu
Curtis Iudæis oppedere? nulla mihi inquam
Relligio eſt. at mî: ſum paulo infirmior, unus
Multorū, ignoſces, aliâs loquor: hūccine ſolem
Tam nigrū ſurrexe mihi? fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. caſu uenit obuius illi

ACRON. ¶ Excluſus] Deductus à placito. ¶ Ecce Fuſcus Ariſtius occurrit] Ariſtius Fuſcus, grammaticus doctiſsimus illius temporis: amicus Horatij. ¶ Et illum Qui pulchrè noſſet] Inducit illū, qui ſuperuenerat diſsimulare, ut ipſe odioſi hominis moleſtia fatigaretur. ¶ Vnde uenis, & Quó tēdis] ἐπιφερόμενος κατὰ τ' αὐτό. ¶ Vellere] Vellicare.

¶ Et preſſare manu] Id eſt, reſtinguere. ¶ Lentiſsima] Flexibilia, ut Quantum lenta ſalix. ¶ Nutans] Innuens & ſignificans ut me eriperet. Eſt aūt nutare, aliquid oculis nutantibus uelle demonſtrare. ¶ Malè ſalſus] Malè prudens in perniciem meā: aut malè iocoſus & urbanus irriſor. ¶ Meum iecur urere bilis] Vehementer iraſcebar. ¶ Trigeſima ſabbata] Quæ Iudæi Neomenias dicunt, quoniā per ſabbata Iudæi numeros appellāt lunares. Aliter: Trigeſima ſabbata dicuntur quando calendis occurrit ſabbatum. Item, Trigeſima ſabbata dicuntur, quando ueniunt calendæ in prima luna per ſabbata. Qui dies maxime à Iudæis obſeruantur, aut quia trigeſima ſabbata religioſius colebātur.

¶ Curtis] Quia pellicula imminuti ſunt. Quia Moſes rex Iudæorū, cuius legibus reguntur negligētia medicinalis effectus, & ne ſolus eſſet notabilis, omnes circūcidi uoluit. ¶ Iudæis oppedere] Iudæos contēnere, eis cōtradicere. oppedere quaſi cōtra pedē opponere. Alij uerbū fœditatis eſſe uolūt, ſed falſū eſt. ¶ Nulla mihi inquā Relligio eſt] Id eſt facile eos contēno quorū religione nō teneor. ¶ Infirmior] Id eſt timidus uel ſuperſtitioſus, & hac de cauſa, colo omnes religiones, qa nimiā religionē infirmitas facit & metus. ¶ Ignoſces] Ordo Ait mihi ignoſces. ¶ Hunccine ſolem] Id eſt, diem tam moleſtè ortum eſſe? ¶ Tam nigrū] Id eſt, Tam pernicioſum, tam triſtē & aduerſum, cui contrariū eſt: Hunc Macrine diem numera meliore lapillo. ¶ Surrexe] Pro ſurrexiſſe, ut Virg. Cum genere extinxē, pro extinxiſſē. ¶ Improbus] Malus ſcilicet, q non ſubuenit amico ſuo. ¶ Sub cultro linquit] Prouerbiū eſt. Id eſt, maxima in moleſtia ſub illo garrulo. ¶ Obuius] ἀντιφερόμενος.

PORPHYR. ¶ Fuſcus Ariſtius] Ariſtius Fuſcus præſtantiſsimus grāmaticus illo tempore, & amicus Horatij fuit. ¶ Vnde uenis] Eleganter mixtū inter ſe & confuſum ſermonē interrogandi ac reſpondendi expreſsit. ¶ Lentiſsima brachia] Lentiſsima nomē poſitū eſt pro aduerbio. Non enim lentiſsima brachia, ſed lentiſsimè preſſare brachia intelligendū.

¶ Malè

¶ *Male ſalſus*] *Stolidus ac deriſor.* ¶ *Certe neſcio quid*] *Hoc Horatius ad Fuſcũ quærens aliquam cauſam, qua ſe ab importuno illo auellat.* ¶ *Trigeſima ſabbata*] *Sabbata lunaria ſignificat quia uulgares homines ferias ſibi aſſumunt.* ¶ *Curtis Iudæis*] *Curtos dixit propter uirilis membri reciſam pelliculam.* ¶ *Oppedere I.*] *Contemnerre eos ac religiones eorum deridere.* ¶ *At mihi*] *Hoc Fuſcus dicit, ne Horatium cupientem auelli ab illo moleſto liberaret.* ¶ *Solem Tam nigrum*] *Horat. dicit nigrum, ac per hoc triſtẽ diem ſibi illuxiſſe, qui in illum molleſtißimum inciderit.*

Aduerſarius: & , quò tu turpiſſime? magna
Exclamat uoce: & licet anteſtari? ego uerò
Oppono auriculam. rapit in ius: clamor utrinq;,
Vndiq; concurſus: ſic me ſeruauit Apollo.

ACRON. ¶ *Aduerſarius*] *Creditor.* ¶ *Et licet anteſtari*] *Denunciantes litem anteſtatos habebant, quibus præſentib. cõueniebant, ita ut aurem illis tertio uellerent? Sic Seruius magiſter urbis exponit. Alÿ ſic exponunt: Quod Horatiũ interrogauerit ſi teſtis eſſe pateretur, & Horatius obtulerit aurẽ ultro. Solebãt enim teſtiũ aures tenere, & ita dicere: Memento quod tu mihi in illa cauſa teſtis eris, quod eſt anteſtari. Aliter: Olim qui anteſtabantur auriculam contingebant. Ideoq; poeta ait, libenter auriculam obtuli. Tangens autem auriculam his uerbis loquebatur: Licet anteſtari? ſi ille reſpondiſſet, licet iniectionem manus aduerſarium ſuum in iudicium trahebat. Quod ſi anteſtatus non eſſet & manum inieciſſet, iniuriæ reus conſtitui poterat. Plaut. in Perſa. Leno ad Satyrionem paraſitum. Non'ne anteſtaris? & paraſitus: Tua'ne ego cauſa carnifex cuiquam mortali libero aures atteram? Aliter: Atteſtari, id eſt teſte uti quod iudicÿ cauſa uolo manũ inÿcere. Nam hæc erat conſuetudo, ſi quis uadato nõ paruiſſet, ei aduerſarius aliquem de præſentibus anteſtabatur, id eſt, tangebat eius aurem & dicebat. Licet'ne anteſtari? ſi reſpondiſſet ille, licet, tunc inÿciebat uadatus manum in eum, qui non paruiſſet, & ducebat in iudicium, aliter ſi inieciſſet manum, iniuriarum poterat accuſari.*

PORPHYRION. ¶ *Quò tu?*] *Cum aduerſarius occurriſſet illi importuno, hoc ei dicit.* ¶ *Licet anteſtari*] *Aduerſarius moleſti illius, Horatium conſulit, an permittat ſe anteſtari iniecta manu, extracturus ad prætorem quòd uadimonio non paruerit. De hac autem lege duodecim tabularum his uerbis cautum eſt. Si uis uocationi teſtamini, igitur en capito anteſtari. Eſt ergo anteſtari, ſcilicet, antequam manum inÿciat.* ¶ *Ego uerò Oppono auriculam*] *Hoc Horatius. Porro autem qui anteſtabatur auriculam ei tangebat dicens: licet anteſtari? ſi ille reſponderet, licet, tum iniecta manu aduerſarium ſuum extrahebat, niſi ita anteſtatus eſſet, qui inÿcere manus aduerſario uolebat, iniuriarum reus conſtituitur.*

¶ *Sic me ſeruauit Apollo*] *Hoc de ſenſu Homerico ſumpſit, quem & Luci. in 9. Saty. repræſentauit, ſic dicens: Vt diſcrepat hac, quem rapuit Apollo fiat ergo. Significat ſic liberatum ſe ac recreatum, dum illum moleſtum aduerſarius ſuus rapit, Apollinem imitatus.*

SATYRA X.

NEmpe incompoſito dixi pede currere uerſus
Lucili. quis tam Lucili fautor ineptè eſt,
Vt non hoc fateatur? at idem, quòd ſale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.

ACR. ¶ *Nempe*] *Aut non firmantis, aut interrogantis. Id eſt, Certe confiteor me dixiſſe, quod aſperos & incompoſitos uerſus feciſſet Lucilius. Reſpondet his, à quibus culpatus fuerat, quod Lucilÿ uerſus damnaſſet in Satyra: Eupolis atque Crati*

que Cratinus, & dicit ſe non poetam increpaſſe, ſed uerſus. ¶ Inepte] Stultè, inepta faue mus alicui, quando aperta uitia eius negamus. ¶ Vt non hoc fateatur] Quod aſperior & in compoſitus eſt. ¶ At idem] Subiectio eſt, id eſt, ſed in multos principes ciuitatis multa ue nuſtè & iocoſe dixit in eodem opere, & perſeuerauit in metaphora dicendo, ſale defricuit.

¶ Quod ſale multo] Venuſtè, facetè. Sale multo, ideo ait numero ſingulari, quod dictu rus erat, perfricuit, ut quaſi uerè ſal faceret. Nam ſales pluraliter dicendi ſunt, cum urbani tas ſignificatur. ¶ Vrbem defricuit] Non urbem, ſed principes urbis Mutium & Lupum, et cæteros. ¶ Charta laudatur eadem] In eodem poemate.

PORPHYRION. ¶ Nempe in compoſito] Reſpondet ijs à quib. inculpatus erat, quod Lucilij uerſus damnaſſet in ea Satyra, quam ſupra habuit, quæ ſic incipit: Eupolis atq; Crati nus Ariſtophanesq; poetæ. Nam dixerat ibi. Duros componere uerſus, Nam fuit hoc uitioſus Nunc autem dicit, non ſe poetam improbaſſe, ſed uerſus eius, quos non ſuo uitio duros, ſed ſe culi fecit. ¶ Ad idem quod ſale multo Vrbem defricuit] Salem pro urbanitate poſuit. Sed ſales in hac ſignificatione pluraliter ſolent dici, uerum defricuit erat dicturus, neceſſe habuit quaſi uere id ſal faceret loqui, & ideo ſingulari numero dixit. Scimus autem Lucilium urba nis ſalibus multos Romanos carpiſſe.

Nec tamē hoc tribuēs, dederim quoq; cętera. nā
Et Laberi mimos, ut pulchra poemata mirer (ſic
   Ergo non ſatis eſt riſu diducere rictum
Auditoris, & eſt quædā tamen hic quoq; uirtus.
Eſt breuitate opus, ut currat ſententia: neu ſe
Impediat uerbis laſſas onerantibus aures.
Et ſermone opus eſt, modò triſti, ſæpe iocoſo
Defendente uicem, modo rhetoris, atq; poetæ:
Interdum urbani parcentis uiribus, atq;
Extenuantis eas conſulto, ridiculum acri
Fortius, & melius magnas plerunq; ſecat res.

ACRON. ¶ Nec tamē hoc tribuens] Id eſt, Quamuis concedo facetias & uenuſtatē Lucilio, tamen non ideo concedo ei omnia, quæ debet habere poeta, quia iocoſe & ſatis urbanè lacerauit uitioſos homines.

¶ Nam ſic Et Laberi Mimos] Id eſt, ſi dico Luciciū ideo bonū poetā eſſe quòd habet facetias idem mihi dicendū eſt de Laberio Mimographo, nā et is habet facetias: ſed multis caret quæ poeta debet habere, nā & mimorū ioca ſic laudo, ut nō cætera illis aßignē, quæ perfecti ſunt operis. Per hoc Lucilij opus Laberij Mimis cōparat. ¶ Riſu diducere rictum] Aperire os, et riſum mouere. Rictus incerti generis eſt, nam & hic rictus dicitur, & hoc rictū, menſura oris. Et eſt auditorem mouere ad riſum. ¶ Eſt breuitate opus] Si uis opus perfectum facere, bre uitate opus eſt, ut cito ſententia finiatur. Sententia illa quæ riſum mouet, debet eſſe cita et ma nifeſta. Aliter, Senſus: Non ſolum eo eſt opus, ut pauca copioſe, ſed ut breuiter multa dican tur. Sic & Cato à Salluſtio laudatur, quòd multa paucis abſoluerit. Aliter: Sentētia nō debet eſſe prolixior, ne aures oneret auditoris, & non intelligatur. ¶ Et ſermone opus eſt, modò triſti, ſæpe iocoſo] Id eſt, opus eſt ſermone, & qui modò iocos dicat, modò defendente uicē oratoris, modo poetæ, modo urbani, parcentis uiribus ſuis. Nam cum inducis loquentem ruſti cum, non debes loqui pro ingenio tuo, ſed pro ingenio ruſtici, qui tantum quantum poetæ eſt. ¶ Interdum urbani parcentis uiribus] Interdum urbani hominis ſermone opus eſt, qui ut delicatus uideatur, minus ſe oſtendit facere quam poßit, ſed non qui in dicendo uiribus par cat, ſed qui alijs uires minores demonſtret. Sæpe urbanus ruſtico loquens, cum multò plura poßit, parcit uiribus in loquendo, & conſulto, id eſt. ſponte & diſpenſatorie extenuat uires ſu as, quaſi non copioſius cum eo agere ualeat. ¶ Ridiculum acri Fortius] Iocus ſæpe plus ma net hominem, quàm res acris. Plerunq;, inquit, uenuſtè & ridicule dicta plus mordent, quàm

que acriter & turbulenter prolata ſunt. Item, ſæpe ioculare maledictum grauius uulnerat, quam res aſpera, id eſt, Satyra.

PORPHYR. ¶ Nam ſic, Et laberi Mimos, ut pulchra poemata mirer] Negat Lucilij uerſus magnopere mirandos eſſe, quãuis iocis, et amaritudine abundãtes, ſint reuera humiles & in uerbis et in cõceptionibus, & in materia. ¶ Ergo nõ ſatis eſt riſu diducere rictũ Auditoris] Non ſatis eſt inquit, tantummodo loqui, ut qui audiat rideat, quamuis non negauerim, eſſe etiam in hoc nonnullam uirtutem. ¶ Et breuitate opus] Breuitate orationis utendum eſſe ait, cùm citò ſententia finiatur, ne defatigetur auditor. Eloquentiæ enim uirtus, non tantum in eo eſt, ut pauca copioſe, ſed etiam ut breuiter multa dicat. Sic & M. Cato, et Salluſtius laudantur multa paucis abſoluiſſe. ¶ Interdum urbani parcentis uiribus] Qui aliquando parcit uiribus, id eſt laborare non uult, atq; etiam ſi quid roboris in corpore habet, uult data opera delicatus uideri. ¶ Ridiculum, acri Fortius & melius] Interdum, inquit uenuſte & ridicule dicta magis mordent, quàm quæ acri & turbulenta oratione prompta ſunt.

Illi ſcripta quibus Comœdia priſca uiris eſt
Hoc ſtabãt, hoc ſunt imitãdi, quos neq; pulcher
Hermogenes unquam legit, neq; Simius iſte.
Nil præter Caluum & doctus cantare Catullum
At magnum fecit, quòd uerbis Græca Latinis
Miſcuit: ô ſeri ſtudiorum, qui'ne putatis
Difficile, & mirum Rhodio quod Pitholeonti
Contigit: at ſermo lingua concinnus utraq;
Suauior, ut Chio nota ſi commiſta Falerni eſt.
Cũ uerſus facias, teipſum percontor, an & cum
Dura tibi peragenda rei ſit cauſa Petilli?

ACRON. ¶ Illi ſcripta quibus Comœdia] Id eſt, Antiqui Comœdiographi ideo placuerũt, quia temperabant fabulas ſuas iocoſo & triſti; & hi modò partes rhetoris ſequebantur, modò poetæ. ¶ Hoc ſtabant] Id eſt, eo ipſo placebant quòd ridicula eorũ magis morderent, quàm ſi acria protuliſſent. ¶ Hermogenes unquam legit] Hermogenes & Demetrius, quem iſte ſimium appellat genere maſculino, propter deformitatem & breuem ſtaturam, ambo obtrectatores fuerunt Horatij. Erant autem muſici modulatores. ¶ Simius] Demetrium quendam poetam ſignificat, qui fuit breuis ſtaturæ. Hic præter Caluum & Catullũ poetas alios non legerat, ad nullã rem doctus niſi Catulli & Calui uerſus cantare & imitari, qui Dramatopœos erat, hoc eſt amatorias cantiones ſcripſerat. ¶ O' ſeri ſtudiorum] ὀψιμαθεῖς, qui ſero ſtudijs uacare cœpiſtis, qui ſeri eſtis ad ſtudia admiſſi Caſtigat eos, qui mirantur Lucilium, quòd Latinis Græca miſcuerit. ¶ Qui'ne] Quaſi cur ne, aut uacat ne, ut qui pronomen ſit, id eſt, putatis'ne eum aliquid magnum feciſſe, quod ſcripſit ſicut Pitholeon abiectus poeta? Nam dicitur Pitholeon epigrammata ridicule ſcripſiſſe, in quibus Græca uerba mixta erant cum latinis. Aliter: Pitholeon Rhodius huiuſmodi fecit epigrammata, ut latinis græca coniungere: quod adeò eſt difficile, & ideo non dignum miraculo, etenim infirmitatis putatur, non compleri latinis, quæ latinis ſunt cœpta. ¶ Concinnus] Compoſitus, coniunctus. ¶ Vt Chio nota ſi commixta Falerni eſt] Genera uini optimi uini Chij & Falerni. Chium enim dulce eſt, Falernum auſterum. Ergo mixtum iucundũ fit. Vel ſubiectio eſt, id eſt, ſed ſuauis fit ſermo coniunctus ex Latino & Græco, quemadmodum ſi miſcueris Falernum uinum cum Chio. Sed comparatio hæc non congruit Nam uinum Chium mixtum cum Falerno facit ſuauitatem, quia Chium dulce eſt auſterius Falernum. Græca uerò cum latinis mixta diſſimilitudine naturæ carẽt ſuauitate. Nota aũt ideo quòd aut uina notantur in lagenis, aut conſules. ¶ Teipſum percontor] A' ſimili argumentum facit. Te, inquit, qui Lucilium defendis, conſulo, utrum tunc tantum latinis græca permiſces, cum uerſus facias; aut quando cauſam duriſſimam Petilij de furto Capitolino aduer-

ſus Pedium Publicolam, ſiue aduerſus Meſſalam Coruinum peroras. Ita autem hi à Græcis abhorruerunt, ut Meſſala primus Funambuli nomen intulerit, & poſt eum Terentius, Funambuli eodem acceßit expectatio. Aliter: Id eſt, Quomodo ſuauis eſt ſermo græcus, coniunctus latino: cum uerſum facis, cum etiam cum reũ defendis Petiliũ: Petilium hunc dixit ſuperius coronam rapuiſſe de Capitolio, qui quamuis abſolutus eſt, tamen durã cauſam habuit: nam ab Augusto abſolutus eſt. Petili autem genitiuus eſt. Pedius Publicola, & Meſſala Coruinus oratores fuerunt, qui obſeruauerunt ne Græcis ſermonibus uterentur. Erant autem fratres cauſidici optimi.

PORPHYRION. ¶ *Illi ſcripta quibus Comœdia priſca uiris eſt Hoc ſtabant] Abſolutiuè, hoc eſt, hac re. Et ſtabant, conſtabant, ac ualebant, ſignificat. Id autem pertinet ſtabãt, quod dixerit Ridiculum acri Fortius ac melius magnas plerunq; ſecat res. ¶ Neq; Simius iſte] Ad notandum, cum uulgò receptum ſit ſimiam tantum dici debere, Simiũ dixit. M. autem Demetrium, modulatorẽ, propter maciem ac paruitatem corporis, hoc nomine appellat. Hos autem duos Hermogenem, & Demetrium negat antiquas Comœdias legere, neq; alios quàm Lucij Calui, & Valerij Catulli uerſus modulari. Itaq; faſtidit eorum iudicium. Et infra ait, Demetri, teq; Tigelli, Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras. ¶ At magnum fecit quod uerbis greca latinis Miſcuit] Caſtigat eos, qui mirantur Lucilium, quod inſeruit uerba Græca carmini latino, cum id facere quiſque poßit. Sicut Pitholeon Rhodius, qui huiuſmodi epigrãmata effutiuit magis, quã ſcripſit. Etenim infirmitatis putat eſſe orationem latinam uerbis græcis fulcire. ¶ O ſeri ſtudiorum [ἔκλειψις, deeſt, qui uultis docti uideri. ¶ Qui ne putatis] Ne adiectũ, ut ego ne, abundat ne ſyllaba. Eſt ſenſus: O ſeri ſtudiorum qui putatis difficile eſſe, quod Rhodio Pitholeonti contigit. Hic autem per quam ridiculè Græca latinis admiſcuit. ¶ Vt Chio nota ſi commixta Falerni eſt] Dulce auſteris, uino Falerno Chium mixtum ſuauem ſaporem facit, non tamen intelligi uult uerba greca ac latina mixta, eadem ratione concinnam reddere orationem. ¶ An & cum Dura tibi peragenda rei ſit cauſa Petilli] Maligne Petillum Capitolinũ duram cauſam habere dixit, quam uis abſolutus ſit. Hunc autem & ſupra retulimus reum fuiſſe furtorum Capitolij, cuius cuſtos fuerat.*

Scilicet oblitus patriæq; patriſq; Latini
Cum Pedius cauſſas exudet Publicola, atq;
Coruinus, patrijs intermiſcere petita
Verba foris malis, Canuſini more bilinguis.
  Atq; ego cũ Græcos facerẽ, natus mare citra,
Verſiculos, uetuit me tali uoce Quirinus
Poſt mediam noctem uiſus, cum ſomnia uera:
In ſyluam non ligna ferat inſanius; ac ſi
Magnas Græcorum malis implere cateruas.

ACR. ¶ *Exudet] Cum ſudore agat, omni ſtudio, omni inſtãtia. ¶ Patrijs intermiſcere] Ordo: Teipſum percunctor, an patrijs intermiſcere. ¶ Canuſini more bilinguis] Canuſini enim cum ſint Latinæ gentes, à Diomede Græcitatis partẽ traxerunt, & per iſtius regionis tractum Græca lingua in uſu fuit: unde ea pars Italiæ Græcia magna dicta eſt. Aut quia Canuſium oppidum conſtat ex Græcis & latinis, quidam iſtum Pitholeontem Canuſinum fuiſſe dicunt, aut pro quocunq; Canuſino dixit. Aliter De Pitholeonte dicit: nam & iſte de Canuſio fuit. Dicit autem bilinguem, quia & Græci & Latini apud Canuſium habitant, & utuntur utroq; ſermone. ¶ Cum Grecos facerem] Cum facere uellẽ, ut: Cum canerem reges & prælia. ¶ Natus mare citra] In mediterranea regione, & à græcia longe poſitus. ¶ Poſt mediã noctẽ] Tunc enim digeſtior animus uera ſomniat, quando iam pituitis caremus. Vnde uetuit, non uetauit, quanquam hoc etiam poſſumus dicere. ¶ In ſiluã ne ligna feras] Ac per hoc inter græcos autores, qui plurimi ſunt, ue lis miſceri.*

PORPHYR. ¶ *Cum uerſus facias, teipſum percontor*] *Eum, qui uerſus Lucilianos laudauerat, quod Græca Latinis admixta habeãt, reprehendens, interrogat: Vtrum hoc ipſe tunc tantum facturus ſit, cum poema ſcribat, an etiã cum reum defendat.* ¶ Cum Pedius cauſas] *Publicola & Meſſala adeò curaſſe dicuntur, ne græca latinis uerbis immiſcerent, ut Meſſala primus funambulũ dixerit, σχοινοβάτην. Poſt hunc Terentius dixit: Funambuli eodẽ acceßit expectatio.* ¶ Vetuit me tali uoce Quirinus] *Eleganter à Quirino ſe prohibitũ ait græca latinæ linguæ admiſcere, quoniã utiq; Romulus ut nominis, ita etiã linguæ Romanæ author uidetur eſſe. Ferunt poſt mediam noctẽ ſomnia ueriora eſſe, quia tunc iam mens & cibo, & potu purior eſt.* ¶ Canuſini more bilinguis] *Bilinguis dicitur, quoniã utraq; lingua Canuſini uſi ſunt, ſicut per omnem illum tractũ Italiæ, quem ex maiori parte Græci incoluerant. Ex quo magna Græcia nomen accepit. Ideo ergo Brunius Brichacæ bilingui dixerunt.*

Turgidus Alpinus, iugulat dũ Mẽnona dumq;
Defingit Rheni luteum caput: hæc ego ludo,
Quæ nec in æde ſonent certantia iudice Tarpa.
Nec redeant iterũ, atq; iterũ ſpectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Dauoq; Chremeta
Eludente ſenem, comis garrire libellos
Vnus uiuorum Fundani Pollio regum
Facta canit, pede ter percuſſo: forte epos acer
Vt nemo, Varius ducit: Molle atq; facetum
Virgilio annuerant gaudentes rure Camœnæ

ACRON, *Turgidus Alpinus iugulat dum Memnona*] *Alpinus hinc Memnonis bella deſcripſit, et quia malè, ideo ait iugulat, quaſi malis carminibus ipſum Memnona necat. Vel Viualium quendam poetam Gallũ tangit. Iugulat ergo dixit, aut nos audiẽtes deſcriptionẽ. Rheni, & Memnonis: aut ipſum Mẽnona occidit deſcribendo, et facit eum fortem pœnè ſordidum ac lutulentũ ita deſcribens.* ¶ Diffingit] *Male format, id eſt, deſcribit.* ¶ Luteum Rheni caput] *Non quia luteum caput habet Rhenus, ſed quòd luteum facit ipſe deſcribendo male. Luteum, & ad naturam fluminis retulit, quoniam ſemper turbidum eſt, & ad uitium poetæ* ¶ Hoc ego ludo] *Ludo ait, quoniã uerecundè poëtæ uerſus ſuos luſus appellãt.* ¶ Quæ nec in æde ſonent] *In Muſio, in Atheneo. Id eſt, ea ſcribo quæ neq; recitentur in Atheneo, neq; ſunt agenda in theatro.* ¶ Certantia iudice Tarpa] *Quaſi ad certaminis prouocationẽ uenientia Tarpa quidam Criticus illis temporibus fuit, & magiſter ludi, et auditor aßiduus poëtarum, qui uerſus eorum pueris traderet decantandos. Veteres autem ludimagiſtri in ædibus ſacris docebant: quorum maximus Tarpa erat. Iudice ergo ait, eô quòd pueri uerſus ſonantes ſub eo iudice eſſent. Vel in æde Muſarum ait, quo ſolebant poetæ uenire, & dicta ſua multis audientibus recitare, captantes laudem ex uerſibus, & ideo Tarpam iudicem uoluit, uel quod Tarpa probare conſueuiſſet, quæ ad ſcænam deferenda eſſent. Per hoc illud ait, Dicta mea alienum iudicium non expectant, nec Comœdias ſcribo, quæ ſæpius ſpectatæ apud populum uileſcant, ſed mihi ſatisfacio.* ¶ Arguta] *Callida.* ¶ Comis] *Suauis.* ¶ Garrire] *Scribere, nugari, ut de ſe ait.* ¶ Hæc ego ludo Vnus uiuorum Fundani] *Inter omnes uiuos, tu bene ſcribis comœdiã Oſtendere illis temporibus optimum Comœdiographum fuiſſe Fundanium.* ¶ Pollio regum Facta canit] *Pollio tragœdiã ſcripſit trimetro, quia trimetri dicuntur Tragœdiarũ uerſus eſſe.* ¶ Pede ter percuſſo] *Id eſt, trimetro iambico, quoniã tres cæſuras habet. Epos dictũ q, unum uerſum cõponit. Epodos quod unũ uerſum maiorẽ habet, alterũ minorẽ. Forte epos aũt, id eſt magno impetu expreſſos uerſus.* ¶ Vt nemo Varius ducit] *Id eſt, nemo ut Varius grauiter canit.* ¶ Molle atq; facetũ Virgilio annuerãt] *Molle ac facetũ Virg. annuerãt rure Camœnæ, id eſt, Vir. cõceſſerunt Muſæ Georgica ſcribere. Annuerũt Muſæ, nam nihil iocularitar in Georgicis ſcripſit. Apparet illo tẽpore Virgiliũ adhuc tantũ Bucolica & Georgica ſcripta habuiſſe.*

PORPHYRION. ¶ *Turgidus Alpinus*] *Cornelius Alpinus Memnona hexametris uerſibus nimirũ deſcripſit, & belle iugulat Memnona Dialogus ait: Nam ſub ea ſpecie, quaſi dicat, dũ deſcribit quemadmodũ iuguletur, intelligi uult ab ipſo potius iugulari, dum male ſcripſit.* ¶ *Dumq; Defingit Rheni luteũ caput*] *Et hoc Dialogus. Nam in deſcribendo Rheno qui recte luteus, quod & turbidis ſemper aquis & limoſis ripis ſit, quaſi ab ipſo poeta luteum fieri mala deſcriptione oſtendit. Defingit autem, figurat ac per hoc deſcribit ſignificat.*

¶ *Hæc ego ludo*] *Supradictos inuerecundos poetas uerſus ſuos facere ait, ſed id genus carminis ſcribere, quod Metij Tarpæ arbitrio non ſubijciatur. Nam ij ferè qui ſcenas ſcribebant, ad Tarpã hunc, quaſi emendatorẽ, eas Afferebant.* ¶ *Quæ nec in æde ſonent*] *In æde Muſarum, ubi poetæ carmina ſua recitabant.* ¶ *Arguta meretrice*] *Solum illis temporibus Fundaniũ dicit Comœdias bene ſcribere & Pollionẽ Tragœdiã, quæ trimetris uerſibus ferè texitur. Epicũ autem carmen ualidiſsime Varium, molle aũt & elegans Virgiliũ. Sed apparet cum hoc Horatius ſcriberet. ſola adhuc Bucolica, & Georgica Virgilij in noticia fuiſſe.*

Hoc erat, experto fruſtra Varrone Atacino,
Atq; quibuſdam alijs, melius quàm ſcribere poſſem
Inuentore minor: neq; ego illi detrahere auſim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, ſæpe ferentem
Plura quidam tollenda relinquendis. age quæſo
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis Tragici mutat Lucilius Acci?
Non ridet uerſus Enni grauitate minores,
Cum de ſe loquitur non ut maiore reprenſis?
Quid uetat, & noſmet Lucili ſcripta legentes,
Quærere num illius, num rerum dura negarit
Verſiculos natura magis factos, & euntes
Mollius? at ſi quis pedibus quid claudere ſenis
Hoc tantum contentus amet ſcripſiſſe ducẽtos
Ante cibum uerſus totidem cœnatus, Hetruſci,
Quale fuit Caſsi rapido feruentius amni
Ingenium: capſis quem fama eſt eſſe, libriſq;

¶ ACR. ¶ *Hoc erat experto fruſtra Varrone Atacino*] *Ordo ex inferiorib. Hoc erat, quod ego melius poſſẽ ſcribere, id eſt ſatyrã, quàm Varro Atacinus, et alij multi qui conati ſunt ſcribere. Varro quidẽ tẽtauit Satyrã ſcribere, & ſcripſit. & ideo nõ edidit.* ¶ *Neq; ego illi detrahere auſim*] *Rurſum Luciliũ ſibi præfert, quia ille inuẽtor fuit.* ¶ *At dixi*] *Dixi quidẽ lutulentũ fluere, ſed habere multa laudanda.*

¶ *Plura quidẽ tollenda relinquẽdis*] *Quæ plura eſſent, quàm ea quæ relinquerẽtur.* ¶ *Nil comis*] *Id eſt, elegãs ipſe Lucilius nõ ne uituperat quædã in Accio et deridet Ennium, quaſi nõ habentem grauitatem? ſed ita ut eos ſeſe fateatur meliores eſſe.* ¶ *Acci*] *Hic apud Latinos primus Tragœdiam ſcripſit.* ¶ *Cum de ſe loquitur*] *Id eſt, quandò de ſe loquitur, nõ ſic dicit quaſi melior ſit illis poetis, quos ipſe reprehendit.* ¶ *Quid uetat*] *Vt ego legam Lucilium? quærã utrum natura ſua negauit ei compoſitos uerſus facere: an natura rerũ, de quibus ſcripſit? Aliter: Quid prohibet quærere, utrum ingenio, an natura duriores fecerit uerſus, an operis neceſsitate.* ¶ *Dura*] *Operis Satyrici diſpoſitio.* ¶ *Euntes*] *Mirè. Quia pedibus currunt, Euntes dicuntur, quaſi leniter fluant, qui non ſunt aſperi.* ¶ *At ſi quis pedibus*] *Si quis inuenitur qui contentus eſt qualeſcunq; uerſus facere, dummodo plures faciat, concedo politum eſſe Lucilium, qui aſper fuit.* ¶ *Hetruſci*] *Parmenſis, quia de Parma ciuitate erat, Hetruriæ.* ¶ *Rapido Feruentius amni*] *Caſsium malum poetam rapido amni qui multa purgamenta ſecum trahit, comparat, qui multos in paruo momento ſcripſerat nullius utilitatis, ideo poſt mortem decreuit ſenatus, ut libri cum corpore incenderentur.*

PORPHYR. ¶ *Hoc erat experto fruſtra*] *Quoniam alij carminũ genera conſummate ſcriberent, quorum mentionem habuit. Sermonẽ autẽ fruſtra tentaſſe Terentium Varronem*

Narbonenſem

POR. ¶ *Narbonenſem, qui Atacinus ab Atace fluuio dictus eſt. Item Ennium qui quatuor libros Satyrarum reliquit ac Pacuuiũ huic generi uerſificationis non ſuffeciſſe. Ait enim ut alijs maior ſit, ſic Lucilius minor, quem inuentorẽ huius carminis meritò dixit, quia primus Lucilius Satyrica carmina ſcripſit.* ¶ *At dixi fluere hunc lutulentũ*] *Suprà dixerat: Sæpe ducẽtos, Vt magnũ uerſus dictabat, ſtans pede in uno, Cùm flueret lutulentus.* ¶ *Plura quidem tollenda relinquendis*] *Age quæſo, Tragici Accij nil mutat Lucilius, & hoc interrogatiuà figura cum Ironia quadam pronunciandum, quia ex contrario intelligendum. Comis autem Lucilius propter urbanitatem dicitur. & mutat pro eo quod emendat poſitum eſt. Facit autem Lucilius cum alijs, tum uel in tertio libro, & nono, & decimo.* ¶ *Non ridet uerſus Enni, grauitate minores*] *Eadem qua ſupra figura, & hoc dicitur. Senſus autem eſt: Nõ ergo etiam Enni uerſus ridet, quaſi minores, tanquam dignitatem eius poßit aſſequi.* ¶ *Cum de ſe loquitur*] *Hoc eſt, cum ita ſua oſtentat, & ſcripta Enniana reprehendit, ut non tamen Ennio ſe præponat, per quem uult intelligi Horatius. & ſeſe ita Lucilij uerſus reprehendiſſe, ut non tamen ei ſe anteponat.* ¶ *Num illius*] *Senſus eſt: Num illius natura, aut nunquid magis rerum earum quas ſcripſit difficultas, negaret ei uerſus molliores.* ¶ *Hetruſci Quale fuit Caßij*] *Caßium Hetruſcum Parmenſem dicit, cuius Tragœdia Thyeſtes extat.* ¶ *Capſis quem fama eſt eſſe libriſq; Ambuſtum*] *Aſperè, quòd tam uerboſe, aut tam multa ſcripſerit, ut cum non uiderentur legi digna, illis ipſis mortuus exuſtus ſit.*

Ambuſtum proprijs. fuerit Lucilius (inquam)
Comis & urbanus: fuerit limatior idem,
Quàm rudis, & Græcis intacti carminis autor,
Quamq́ poetarum ſeniorum turba: ſed ille
Si foret hoc noſtrum fato dilatus in æuum,
Detereret ſibi multa: recideret omne, qđ ultra
Perfectum traheretur, & in uerſu faciendo
Sæpe caput ſcaberet, uiuos & roderet unges.
Sæpe ſtilũ uertas, iterum, quæ digna legi ſint,
Scripturus: neq; te ut miretur turba labores,
Contentus paucis lectoribus. an tua demens,
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Nõ ego. nã ſatis eſt equitẽ mihi plaudere ut audax
Contemptis alijs, exploſa Arbuſcula dixit.

ACR. ¶ *Limatior*] *Politior emẽdatior, id eſt, quãuis Græca carmina Lucilius Latinis primꝰ admiſcuerit, qđ ſuperius reprehendit.* ¶ *Græcis intacti carminis*] *Quia primus Satyram græcis intactã, uerſibus hexametris ſcripſit, etiã Græcis author huius operis eſt. Antea enim ſoli Comici mores ſuorum carpebant apud Græcos. Quia dicuntur Græci Satyrã non purã ſcripſiſſe.* ¶ *Auctor*] *Satyræ. Græci non ſcripſerũt Satyrã integrã, hoc eſt, heroicò carmine, ſed miſcuerunt cum comœdijs.*

¶ *Si foret hoc noſtrum*] *Si hoc tempore natus fuißet Lucilius multa ſibi detraheret, multa adderet, ut aptaret ſe auribus audientiũ, quia modo ſtudent homines uerſuũ lenitati, per hoc ait illũ incurioſe ſcripſiſſe.* ¶ *Detereret*] *Detraheret.* ¶ *Recideret omne*] *Id eſt. amputaret omne, quod abũdaret.* ¶ *Sæpe caput ſcaberet*] *Vt eos uerſus faceret, quos putaret legẽtibus placere.* ¶ *Viuos & roderet ungues*] *Fricaret quærendo quod bene diceretur. Sæpe enim hoc faciunt, qui uolunt inuenire quæ placeãt. Perſius, Nec pluteum cedit, nec demorſos ſapit ungues.* ¶ *Sæpe ſtilũ hoc uertas*] *Vt deleas & emendes. Si uis ſcribere ea, quæ mereãtur legi, ſæpe ſtilũ fac uertas, ut adhibeas liturã male ſcriptis.* ¶ *Neq; te ut miretur turba, labores*] *Noli laborare, ut placeas multis. ſed paucis, & doctis eſto contentus, quaſi melioribus.* ¶ *Vilibus in ludis*] *Vt etiam librarij dictent carmina tua.* ¶ *Non ego*] *Non ego magis uolo placere pluribus, q̃ bonis.* ¶ *Equitem mihi plaudere*] *Romanũ ſcilicet, ſapientẽ & doctũ uirũ.* ¶ *Exploſa Arbuſcula*] *Arbuſcula quædã mima fuit, quæ, cũ ſibilo uulgi eijceretur è theatro, placeret aũt paucis equitib. dixit contenta ſum his prudentibus, quamuis pauci uideantur*

deātur eſſe fautores. Aliter, Arbuſcula quædam mima fuit, quæ placebat bonis potius, quàm plurimis. Hæc aliquando exploſa à populo dixit. Hoc equitum Romanorum plauſu contenta ſum. Conſolabatur autem ſe his uerbis quæ leguntur.

PORPHYRION. ¶ Et Græcis intacti carminis author] Hoc ideo dictum, quia nulli Græcorum hexametris uerſibus hoc genus operis ſcripſerunt. ¶ Sæpe caput ſcaberet, uiuos ac roderet ungues] Hic Perſius illud ſcripſit: Non pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues. Non ceſſat Lucilium tangere, quaſi incurioſe ſcripſerit. ¶ Vilibus in ludis dictari carmina malis] Ludis literarijs dicit, in quibus carmina uulgata pueris adhuc rudibus dictari ſolent. ¶ Vt audax Contemptis alijs, exploſa Arbuſcula dixit] Arbuſcula mima fuiſſe traditur, quæ cum ab irato populo exploderetur, id eſt, ſtreptu & plauſu eijceretur, ab equite autem laudaretur, ait ſe contentam eſſe honeſtorum teſtimonio. Quid per hæc, de ſe intelligi uelit Horatius, manifeſtum eſt.

Men' moueat cimex Pātilius? Aut crucier quòd
Vellicet abſentē Demetrius? aut quòd ineptus
Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?
Plotius, & Varius, Mecœnas, Virgiliusq́;,
Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atq;
Fuſcus, & hæc utinam Viſcorum laudet uterq;.
Ambitione relegata, te dicere poſſum
Pollio, te Meſſala tuo cum fratre, ſimulq́;
Vos Bibuli, & Serui, ſimul his te candide Furni:
Complureis alios, doctos ego quos, & amicos
Prudens prætereo: quibus hæc, ſint qualiacunq;
Arridere uelim doliturus ſi placeant ſpe
Deterius noſtra. Demetri, teq; Tigelli,
Diſcipulorum inter iubeo plorare cathedras.
I puer, atq; meo citus hæc ſubſcribe libello.

ACR. ¶ Cimex] Sordidus uilis, abiectus putidus. ¶ Viſcorū laudet uterq;] Viſci duo fratres fuerunt, optimi poetæ. Alij dicūt Criticos fuiſſe. Pater eorum Vibius Viſcus, quamuis, & diuitijs, & amicitia Auguſti clarus eſſet in equeſtri tamē ordine perdurauit, cum filios ſuos ſenatores feciſſet. ¶ Ambitione relegata] Repudiata ut remota gratificatione, id eſt, ſine aſſentatione hoc dico. Volo ut & tibi placeāt poemata mea ô Pollio. ¶ Te dicere poſſum] Dicere poſſū, quod iam tibi ſtudeo placere, id eſt, ne aſſētatione hoc dico uolo ut placeāt tibi mea carmina ô Pollio: ac ſi diceret: Ab his me uolo magis probari quàm à ſuperiorib. ¶ Simul his] Pro eo, quod eſt, cum his. ¶ Te candide Furni] Hic hiſtoriarum elegantia claruit. ¶ Prudens prætereo] Quia omnes enumerari non poſſunt, ne enumeratio multorum ſit faſtidioſa. Quibus hæc, ſint qualiacūq;. ¶ Arridere uelim] Ordo, Quibus, qualiacunq; ſint hæc, uelim ut arrideant. ¶ Doliturus] Volo his quoq; placere mea carmina, quibus ſi minus placuerunt, quàm ſpero, doliturus ſum. ¶ Demetri, teq; Tigelli] Hi modulatores fuerūt, & docuerunt puellas ingenuas per modos. ¶ Diſcipularū] id eſt, ingenuarum: quia hoc tempore maximum earū ſtudium fuit affectandi lyricā diſciplinam. Vult uideri Horatius ex tempore ueniſſe in mentem ſibi hos uerſus dicendo. ¶ I puer] Videtur hoc carmen σχέδιον eſſe, id eſt, ad tempus inuentum, non aliqua ordinatione compoſitum, dicendo, I puer, & reliqua quaſi ſuperiores uerſus dixiſſet ex tempore.

PORPHYR. ¶ Ambitione relegata] Id eſt, remota ambitione, ac per hoc non timide nec latenter loquens. ¶ Demetri teq; Tigelli] De Demetrio & paulo ſupra dictum eſt. De Tigellio autem Hermogene ſæpe. ¶ Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras] Elegāter hæc modulatores dicuntur quia puellæ maxime decent huiuſmodi delicias. ¶ I puer, atque meo citus hæc ſubſcribe libello] Eleganter quaſi hoc ex tempore dixerit, præcipit puero, ut in librum ſuum illud conferat, ne pereat tam opportunum & congruens in modulatores dictum.

Q. HORATII FLACCI, SERMONVM CVM ANTIquiſsimorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, admixtis interdum C. Aemylij & Iulij Modeſti ſcholijs, Liber SECVNDVS.

SATYRA PRIMA.

SVNT, quibus in Satyra uidear nimis acer, & ultra
Legẽ tendere opus, ſine neruis altera, quicquid
Compoſui, pars eſſe putat, ſimileſq; meorum
Mille die uerſus deduci poſſe, Trebati
Quid faciã, præſcribe: quieſcas, ne faciã, inquis,
Omnino uerſus? aio. peream malè ſi non
Optimum erat, uerũ nequeo dormire. ter uncti
Tranſnãto Tiberim, ſomno qbus eſt opus alto
Irriguumq; mero ſub noctem corpus habento:
Aut, ſi tantus amor ſcribendi te rapit, aude
Cæſaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. cupidum pater optime uires
Deficiunt: neq; enim quiuis, horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuſpide Gallos,
Aut labentis equo deſcribet uulnera Parthi:

ACRON. ¶ *Sunt quib. in Satyra*] *Ad Trebatiũ quendam Iuriſperitum ſcribit, & cõſulit, quid nam faciat, quoniam quibuſdam acre nimis uidetur opus ſuum, alijs remiſſum.* ¶ *Videar nimis acer*] *Maledicus, mordax, & extra modum lacerare. Senſus eſt. Alij nullius momenti & nimis acrem dicunt Satyram meam, alij dicunt ſine neruis eſſe quod ſcripſi, id eſt, ſine uiribus ingenij. Ecloga hæc omnia habet, ſi ad Iouem, hymni: ſi ad Apollinem, aut ad Dianam, aut Latonam pæanes: ſi ad Liberum, aut Semelem, Dithyrambi: ſi ad cæteros deos, proſodia: ſi ad homines, laudes aut uituperationes.* ¶ *Vltra legem tendere opus*] *Id eſt, ultra quàm opus eſt, & quam habet ſe ratio ipſius uocabuli. Et mire legem, quia iuriſperito loquebatur.* ¶ *Præſcribe*] *Id eſt conſtitue quaſi ex lege, quid debeam facere, quia quidam me reprehendunt.* ¶ *Ter uncti Tranſnanto Tiberim*] *Senſus hic eſt, Qui dormire non poſſunt facile. ter Tiberim tranſnatent, & fatigati, multis ſe potionibus impleant quo facilius his ſomnus accedat. Dicit autem uel hoc melius eſſe, quàm quenquam cum periculo laceſſere. Trebatius ait, qui uolunt multum dormire, uncti ter natent Tiberim, & multum bibant.* ¶ *Sub noctem*] *Prope noctem, ſero aduentante nocte, id eſt, aduesperaſcente.* ¶ *Aude Cæſaris inuicti res dicere*] *Quaſi difficile ſit, & quaſi uix poſſit impleri, ideo dicit, Aude.* ¶ *Cupidum pater optime*] *Hoc reſpondet Horatius.* ¶ *Vires Deficiunt*] *Id eſt, deſtituunt. Oſtendit ſe poſſe dicere, quod negabat.*

¶ *Fracta cuſpide*] *Quia uulneratus eſt hoſtis. Vt, Et uenit aduerſi in tergum Sulmonis, ibique frangitur.* ¶ *Pereuntes*] *Quia fractis Romanorum telis, perempti ſunt.*

POR. ¶ *Sunt quibus*] *Ad Trebatium ſcribit equitem Romanum. Hic eſt Trebatius iuriſperitus, qui locum obtinuit inter poetas, & aliquot libros de ciuili iure cõpoſuit, & de religionibus notẽ.* ¶ *Tranſnãto Tiberim*] *Hoc fuiſſe in cõſuetudine ueterib. alio loco ſignificat*

dicens: Te per gramina Martij Campi, te per aquas dure uolubiles. ¶ Habento] *Vide ut di rectis uerbis utitur propter iuriſperitos.* ¶ *Neq; enim quiuis*] *Eleganter in ipſa excuſatione, poſſe ſe ſcribere oſtendit.* ¶ *Nec fracta*] *Fracta dixit, ut Virg. Ibiq; Frangitur. de hiſtoria eſt: Nam Marius aduerſus Santonas talia tela commentus eſt, ut fracta mitterentur, ne remitti ab hoſtibus poſſent.*

Attamen & iuſtum poteras, & ſcribere fortem,
Scipiadam, ut ſapiẽs Lucilius: haud mihi deero,
Cùm res ipſa feret. niſi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæſaris aurem.
Cui malè ſi palpẽre, recalcitrat undiq; tutus.
Quanto rectius hoc, quàm triſti lædere uerſu
Pantolabum ſcurrã Nomentanumq; nepotem?
Cũ ſibi quiſq; timet, quanq; eſt intactus, & odit,
Quid faciam? ſaltat Milonius, ut ſemel icto
Acceſſit feruor capiti, numerusq; lucernis:
Caſtor gaudet equis, ouo prognatus eodem,
Pugnis. quot capitum uiuunt totidẽ ſtudiorum
Millia. me pedibus delectat claudere uerba,
Lucili ritu, noſtrum melioris utroq;.

ACRON. ¶ *Attamen & iuſtum poteras*] *Id eſt, ſi res bellicas eius non poteras deſcribere, attamen iuſtitiam & fortitudinem animi eius laudare poteras, ſicut Scipionis à Lucilio uita laudata eſt.* ¶ *Scipiadã*] *Qui Hannibalem reuocatũ ex Italia uicit, et Africanus dictus, Id eſt, ſcribe de eius fortitudine atq; iuſtitia.* ¶ *Cum res ipſa feret*] *Cum fuerit opportunitas, et tempus. Non ſibi deeſt is, qui facit, & quod ſibi opus eſt, & quo oportet.* ¶ *Niſi dextro tẽpore*] *Inuenta opportunitate.* *Ordo eſt: Non ibunt niſi dextro tempore, id eſt, opportuno, Flacci uerba. Id eſt, felici tempore, ac proſpero non poſſum ſcribere, quia attentæ ſunt aures Cæſaris, & bene iudicant. Alias, Niſi felici tempore ſcripſero, id eſt, quando bene poſitum eſt aſtrum meum, non poſſum placere Cæſari, quia ſapiens eſt, & bene iudicat: cui ſi uolueris aſſentari, reſpuit & contemnit.*

¶ *Cui malè ſi palpẽre*] *Aſſentari, eſt palpere, & hic quaſi à uerbo deponenti dixit, palpor palparis, cum ſit actiuum. Palpor, id eſt, blandior aſſentio.* ¶ *Recalcitrat*] *Tranſlatio ab equis. Contemnit & ſpernit te, ſi falſas laudes ſcripſeris. Senſus eſt: Si quis ficta adulatione aggrediatur Cæſarem, repugnat, & reſpuit, nec ſe decipi patitur, ſic tutus undiq;, quod ne blanditijs quidem capiatur id eſt, non audiat. Dicit de Auguſto qui non falſas blanditias admittat, & ſit eruditus aſſentari, Quia ualde tutus eſt Cæſar in omnibus rebus ideo delectatur falſis laudibus, id eſt, non poteſt deludi.* ¶ *Quanto rectius hoc*] *Id eſt, Quantò rectius eſt laudem Cæſaris ſcribere quàm Satyram?* ¶ *Pantolabum ſcurrã*] *Pro hominib. uilibus. Nomina ſunt luxurioſorum, quos etiam in priore libro Lucilius carpſit.* ¶ *Cum ſibi quiſque timet*] *Senſus eſt, Cum unuſquiſq; timet ſibi, tamen odit te, etiamſi non fuerit laceratus. Exemplo nos terreri ſignificat, etiamſi non lædamur, nam quæ in alios uidemus fieri, in nos futura credimus. Quamuis nihil de eo dicis, tamẽ metuit te quaſi Satyricum, & odit quaſi maledicũ. Id eſt, Cum timet aliquis flagicioſus propter conſcientiam ſuam, ne de eô aliquid dicas, etiam ſi taces, odit te.* ¶ *Quanquam eſt intactus*] *Nondum denotatus.* ¶ *Et odit*] *Et, pro tamen.* ¶ *Quid faciam*] *Quia uitium habeo, ut multi habent. Nam Milonius ſcurra, ſi ebrius fuerit, ſaltare non deſinit. Similiter & ego hominum cõmiſſa tacere nõ poſſum. Milonium ait ebrietate diſſolui, ut contra decorum ſaltet, & plures ex una lucerna ei uideantur.* ¶ *Icto capiti*] *Percuſſo cerebro uinolentia.* ¶ *Feruor*] *Ebrietas quæ caput percutit.* ¶ *Numerusq; lucernis*] *Opinione ebrij accedit lucernarũ numerus, quia qui ebrius ſit, nõ ſe putat unam lucernam uidere, nec unam lunam arbitratur aſpicere. Iuuenal. Et geminis exurgit menſa lucernis.* ¶ *Caſtor gaudet equis*] *Caſtor & Pollux ex uno ouo nati diuerſa ſtudia habent. Cum*

bent. Cum igitur inter fratres hoc ſit, non mirum eſt me uicia hominum carpere.

PORPHYRION. ¶ *Attamen] Si non potes geſta Cæſaris ſcribere, at potes iuſtitiam & fortitudinem, ut Lucilius Scipioni fecit, qui uitã illius priuatã deſcripſit. Ennius uerò bella. Scipiadem adnotandũ, & non Scipionem.* ¶ *Et ſcribere fortem] Vt ſit ſenſus: Fortem attamen & iuſtum ſcribere, quatenus res geſtas bellorũ ponere non potes.* ¶ *At·entam] Mæſoribus occupationibus intentam.* ¶ *Cui male ſi palpere] Metaphoricôs, cui ſi adularis, offenditur. Palpare propriè manu mulcere.* ¶ *Vndiq; tutus] Inacceſſibilis, ut Virg. Tuta, lacu nigro. Et eſt ſenſus: Non audit adulantem, quia ſapientia undiq; munitur, id eſt, omni rerũ ſtudio, hoc eſt, omnia nouit.* ¶ *Nomentanumq; nepotem] Hunc Nomentanum quaſi luxurioſum tangit. Senſus eſt: Nomentanũ quoties luxurioſum compellas neceſſe eſt, qui eodem uitio laborant, ſub perſona admoniti, timeant aut oderint compellatorem huiuſmodi.* ¶ *Saltat Milonius] Scurra illorũ temporũ, qui cũ ſimul ebrius fuiſſet, ſtatim ſaltare incipiebat. Senſus eſt: Ita ſcribendo me abſtinere non poſſum, ut Milonius ebrius à ſaltando.* ¶ *Numerus] Lucret. Bina lucernarum flagrantia lumina flammis, Et duplices hominum facies, & corpora bina. Ebrij enim duplicia uidẽt.* ¶ *Oiio prognatus eodem] Dicit quot homines tot eſſe ſententias, nã aſtor et Pollux diuerſa ſecuti, utiq; cõmuni hominũ uarietate ducti ſunt.* ¶ *Noſtrũ melioris utroq;] Mei & tui, σολοικὸν eſt: dicendũ erit nobis Lucilij & ingenio melioris.*

Ille uelut fidis arcana ſodalibus olim
Credebat libris, neq; ſi male ceſſerat uſquam,
Decurrens alio, neq; ſi bene. quô fit ut omnis
Votiua pateat ueluti deſcripta tabella,
Vita ſenis. ſequor hũc Lucanus an Appulus, an(ceps,
Nam Venuſinus arat finẽ ſub utrunq; colonus
Miſſus ad hoc, pulſis (uet9 eſt ut fama) Sabellis:
Quô ne per uacuum Romano incurreret hoſtis
Siue quòd Appula gens, ſeu quòd Lucania bellum
Incuteret uiolẽta. ſed hic ſtylus haud petet ultro
Quenquã animantẽ, et me ueluti cuſtodiet enſis
Vagina tectus. quem diſtringere coner
Tutus ab infeſtis latronibus? O' pater, & rex
Iuppiter ut pereat poſitum rubigine telum,

ACR. ¶ *Quot capitũ] Terentianum illud: Quot homines tot ſententiæ, ſuus cuiq; mos. Singuli homines ſingula ſtudia habent.* ¶ *Noſtrum melioris utroq;] Hoc eſt: q melior fuit & me & te Trebati uita ſua, id eſt cenſu et natalibus, fuit enim ualde nobilis Lucilius.* ¶ *Ille uelut fidis] Hoc Lucilius ex Anacreonte græco traxit & Alcæo lyricis, quos ait Arìſtoxenes libris proprijs uice amicorũ uſos eſſe. Dicitur enim uitã ſuam ſcripſiſſe, & non ſibi peperciſſe.*

¶ *Si male geſſerat] Si qd uicioſe ſcripſerat.* ¶ *Quô fit, ut omnis] Vnde fit, ut ita lucida ſit uita ipſius, quemadmodũ ex uoto imago aut in tẽplo, aut in publico poſita iudicent quicquid eſt pictũ. Votiua dicitur tabula quæ ponitur in publico, in qua ſcribitur decernẽte ciuitate uita boni cuiuſq;.* ¶ *Deſcripta tabella] Id eſt, picta in tabula, ut naufragi ſolẽt tabulã portare depictã. Ordo eſt: Quo fit ut omnis pateat uita ſenis, ueluti uotiua tabella deſcripta. Quoniã ſolẽt naufragi ſe pingere, & cõſecrare in aliqua æde.* ¶ *Lucanus an Appulus] Quia Venuſinũ oppidũ in confinio Lucaniæ et Appuliæ poſitũ eſt, quæ ciuitas habitatur à Rom. colonis, miſſis eò ob eam rem, ut ſiue Appuli ſiue Lucani bellũ mouerent, prohiberentur. Ad hoc oppidum miſſus erat colonus eo tempore, quo à Romanis Sabini ſunt uicti. De ſeipſo ait. Vtrũ ſim Lucanus an Appulus anceps.* ¶ *Nam Venuſinus arat] Venuſium oppidũ eſt ubi natus Horatius.* ¶ *Miſſus ad hoc pulſus, uetus eſt ut fama, Sabellis] Venuſinus populus olim Romanus fuit, ſed modo trahit nomen à ciuitate uel oppido, miſſus ut rebellem Appuliam uel Lucaniam incurrere Romanos uetaret.* ¶ *Quo ne per uacuum] Vt ne per uacantem locum Sabellis expulſis, incolis nullis obſtantibus peruium iter eſſet Lucanis ad Romanos.*

¶ *Sed*

¶ *Sed hic ſtylus*] Ego neminē laceſſo ultro, ſed ita utor lingua mea, ut gladio, magis ad tutandū me, quam alium laceſſendum. *Quenquā animantē*] Viuum hominē, habentem animā. *Quem cur diſtringere coner*] Id eſt, Quem gladium uel ſtylum cur proferam, ſi nemo me perſequatur? ¶ *Ab infeſtis latronibus*] Pro maledicis. ¶ *O' pater*] Optantis eſt. Vt, ô potius falſa formidine ludar? ¶ *Telum*] Stylū ſuum dixit, ut non ſit cauſa cur utar hoc ſtylo.

PORPHYRION. ¶ *Velut*] Ille enim in ſuis ſcriptis oſtendit Sapphonis & Alcæi uolumina ſe loco ſodaliū habuiſſe. ¶ *Votiua*] Ita fit, ut Lucilij uita tam clara ſit per libros quã ſi in tabula oſtenderetur. ¶ *Anceps*] Id eſt, ego dubius ſum & incertus: Nam Venuſini Lucanis ſunt affines & Appulis. ¶ *O' pater*] Tractū ex Græco hoc, id enim ſignificat, qđ illic.

Nec quiſquã noceat cupido mihi pacis. at ille
Qui me commorit (melius non tangere clamo)
Flebit, & inſignis tota cantabitur urbe.
Ceruius iratus leges minitatur, & urnam,
Canidia Albuti, quibus eſt inimica, uenenum:
Grande malum Turius, ſi quis ſe iudice certet.
Vt quò quiſq; ualet, ſuſpectos terreat, utq;
Imperet hoc natura potens, ſic collige mecum.
Dēte lupus, cornu taurus petit. unde? niſi intus
Monſtratum? Sceuæ uiuacem crede nepoti
Matrem, nil faciet ſceleris pia dextera. mirum,
Vt neq; calce lupus quenq;, neq; dēte petit bos.
Sed mala tollet anum uitiata melle cicuta.

ACRON. ¶ *Qui commorit*] Cōmouerit, laceſſerit, prouocarit. ¶ *Melius non tangere, clamo*] Hoc inter poſuit, ut uotum ſuum oſtenderet, Vt me non tangas, hoc illi clamo. Ordo, At ille, qui me commouerit, flebit, ut cantabitur inſignis tota urbe. ¶ *Ceruius iratus*] Ceruius accuſator quidam fuit, et calumniator. ¶ *Vnuſquiſq;* autem ea re minatur qua ualet. ¶ *Et urnam*] Videlicet reorum, id eſt, iudicium, quia ſortiebantur iudicium, & iaciebātur, iudices, ex quibus fiebat reiectio. ¶ *Canidia Albuti*] Deeſt, filia. Vt Virgo. Deiphobe Glauci. Alij uxorem dicunt. Canidia autem pro Gratidia. Albutius quidam ueneficus, matris extinctor. ¶ *Grande malū Turius*] Turius quidā corruptiſſimus iudex, hic eſt cui Hortēſius propter fratrē Varronē ceratas diuerſi coloris tabellas dedit. Alias, Turiū Marinum iudicem ſignificat. qui accepta pecunia pronunciare ſit ſolitus, qui fidem ſuam corruperant. Hic quoq; tempore Verris reus erat, & diuerſi coloris tabellas fertur dediſſe, ut ſciret qui ſecundam uoluntatem iudicaſſet, quia nomina ſua centumuiri non adijciunt. Hoc dicit, Turium dicere ſolitum, ſi me iudicante ad iudicium uenerit, inimicus meus, damnabitur. ¶ *Vt quo*] Hoc dicit, quomodo unuſquiſq; hac re terreat inimicos ſuos, in qua re ualet, & quomodo hoc imperet, cognoſcit fortuna. ¶ *Collige*] Percipe reputa, & intellige. ¶ *Dente lupus*] Oſtendit natura unumquenq; ea minari inimicis, quæ poſſit perficere. ¶ *Intus monſtratum*] A' naturali ſenſu inſtitutum. ¶ *Scæuæ uiuacem crede nepoti Matrem*] Id eſt, committe huic uiuacem matrem, & non faciet aliquid ſceleris pia dextra, ſed ueneno utetur, id eſt, non eam perimet gladio. Scæua quidam luxurioſus dicebatur fuiſſe, & pronus ad artes magicas, is habuit matrem anum quæ eſt ætas luxurioſis moleſta. ¶ *Mirum*] Miraris, quia dixi, non utitur dextera ſua ad occidendum matrem: noli mirari, nam eam occidit ueneno. ¶ *Vitiato*] Corrupto. Quia unaquæque res alterius permixtione corrumpitur. Id eſt, melle ueneno corrupto eam poterit occidere.

PORPHYR. ¶ *Ceruius*] Hunc Ceruium uult uideri accuſatorem, qui eodem modo, ut de malo iudice poſtea loquitur. ¶ *Canidia Albuti*] ἀμφιβολογικῶς poſuit ſic: Aut Canidia Albuti uenenum minitatur, aut Albutius uenenum Hic enim Albutius ueneno uxorem ſuam dicitur peremiſſe. ¶ *Grande malum Turius*] C. Turius hic, prætor fuit, apud quem

accuſatus

accuſatus eſt à Cicerone Verres Hortenſio defendente. Hic dicitur centumuiris dediſſe tabellas. alijs nigras, alijs rubras, & cera adnotaſſe, quas cuiq; dediſſet, ut ſciret à quibus poſtea pecuniam peteret. uel linqueret, nam omnes corruperat. ¶ Sic collige mecum] Sic quemadmodum hæc res naturaliter hominibus data ſit, audi. ¶ Scæuæ uiuacem crede nepoti] ὑποκριτικῶς dictum totum hoc. ¶ Sed mala tollet anum uitiato melle cicuta] Allegoricôs dixit: Scæua autem matrem ſuam ueneno extinxit, & eſt ſenſus Ciceronis pro Scauro: Libertus patronum non occidit, ſed duobus digitulis gulam obliſit.

Ne longum faciam, ſeu me trãquilla ſenectus
Expectat, ſeu mors atris circumuolat alis:
Diues, inops: Romæ, ſeu ſors ita iuſſerit, exul
Quiſquis erit uitæ ſcribam color, ô puer, ut ſis
Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat. quid cum eſt Lucilius auſus
Primus in hũc operis cõponere carmina morẽ,
Detrahere & pellem, nitidus qua quiſq; per ora
Cederet, introrſum turpiſſimum Lælius, & qui
Duxit ab oppreſſa meritum Carthagine nomẽ,
Ingenio offenſi, aut læſo doluere Metello?
Famoſiſq; Lupo cooperto uerſibus? atqui
Primores populi arripuit, populumq; tributim
Scilicet uni æquus uirtuti, atq; eius amicis,
Quin ubi ſe à uulgo, et ſcena, in ſecreta remorãt
Virtus Scipiadæ, & mitis ſapientia Læli,
Nugari cum illo, & diſcincti ludere donec
Decoquerẽt olus, ſoliti: qcqd ſum ego, quãuis

ACRON. ¶ Ne longum faciam] Id eſt, ne multum dicam. ¶ Exul] Extra patriam poſitus. ¶ Quiſque erit] Id eſt, Quicunq; me uitæ exitus manet, ſiue diu uiuere liceat, ſiue cito ſit neceſſe deperire, ſiue pauper, ſiue diues. utrum Romæ an exul fuero, tamẽ ſcribere nõ deſiſtam. ¶ O puer] Trebatius reſpondet, ô Horati ne nõ ſis uitalis metuo. Id eſt, ne cito pereas metuo, nam te poteſt quicũque maiorum à te laceſſitus occidere. ¶ Frigore te feriat] Id eſt, morte te afficiat, quæ frigida eſt, ut poeta: Frigida mors ¶ Quid cum eſt Lucilius] Quid paſſus eſt Lucilius, cũ in multos dixiſſet, principes ciuitatis? ¶ Detrahere & pellem] Id eſt, denudando interiorem uitam reuelare, quia multi mali ſunt homines, opinione tamen bona, quorũ uitam ſi expoſuerit quis, pellẽ honeſtatis uidetur illis detrahere, ſimulata opinione remota. Aliàs. Detrahere pellẽ, hoc eſt, unumquẽq; ſuperficie ipſa nudare, ut uitia detecta elucerẽt, quamuis aliquo uelamine celarẽtur. Pellẽ igitur uelamentũ uicioſæ uitæ, factã opinionem. ¶ Nitidus] Vt ciuis bonus. ¶ Cederet] Pro incederet. ¶ Duxit ab oppreſſa meritũ Chartagine nomen] Africanũ Scipionem dicit, qui in Africa funditus Carthaginẽ deleuit, & Numantiã, unde poſtea Numantinus dictus eſt. ¶ Ingenio offenſi] Id eſt, Num inimici ipſius facti ſunt, aut propter lupum, aut propter Metellum. Lupus princeps Senatus fuit. ¶ Famoſis] Criminoſis, maledicis. ¶ Cooperto] Increpato. ¶ Populumq; tributim] Diuiſum in tribus, id eſt, per ſingulas tribus. Hoc eſt, nõ uiles et ſingulos, ſed & primores & populum in tribus diſtributum lacerauit carmine ſuo Lucilius. ¶ Vni æquus uirtuti] Virtutem diligens ſolam, indulgens bonis hominibus. ¶ Atq; eius amicis] Virtutis ſcilicet, Scipioni & Lælio. ¶ In ſecreta] Scilicet domus parte. Oſtendit non maleuolentia Luciliũ perſecutũ eſſe multos, ſed amore uirtutis. ¶ Remorant] Pro remouerant: ſicut Terent. Cõmorat ibi omnes nos. Virtutis Scipiadæ] Scipio Africanus fertur intra domũ tam ciuilis fuiſſe, & carus Lucilio, ut quodã tempore Lælius circa lectos triclinij fugienti ſuperuenerit, cum eum Lucilius obtorta mappa quaſi feriturus ſequeretur. Cæcilius aũt Metellus conſularis, qui filios conſulares uidit, & ab ipſis elatus eſt, temporib. Scipionis Africani potens fuit, et cum in ſeditione quadã aduerſus ſe facta clamaret Scipio, ait: Hi ſunt

quos

quos Hannibali eripui, patiere ergo inquit nos liberos eſſe. Ob quod & alia Lucilius eum in gratiam Scipionis carpſit, quamuis amicum ipſius. ¶ *Nugari cum illo*] *Iocare cum ipſo ſolebant.* ¶ *Diſcincti*] *Aut poſitis togis, aut depoſitis ſcrijs.* ¶ *Donec decoqueretur olus*] *Id eſt, donec prandium pararetur.*

PORPHYR. ¶ *Frigore te feriat*] *Id eſt, horrore mortis.* ¶ *Famoſisq; Lupo cooperto uerſibus Rutilium Lupum dixit.* ¶ *Populumq; tributim*] *Per ſingulas tribus.*

Infra Lucili cenſum, ingeniumq́; tamen me
Cum magnis uixiſſe inuita fatebitur uſq;
Inuidia, & fragili quærens illidere dentem,
Offendet ſolido, niſi quid tu docte Trebati
Diſſentis, equidẽ nihil huic diffingere poſſum.
Sed tamen ut monitus caueas, ne forte negoci
Incutiat tibi quid ſanctarum inſcitia legum.
Si mala cõdiderit in quem quis carmina, ius eſt,
Iudiciumq́; eſto: ſi quis mala. ſed bona ſi quis
Iudice condiderit laudatur Cæſare, ſi quis
Opprobrijs dignum latrauerit integer ipſe,
Soluentur riſu tabulæ, tu miſſus abibis.

ACRON. ¶ *Infrà Lucili cenſum*] *Quoniam fertur Lucilius maior auũculus fuiſſe Pompei Magni. meritò ergo & diues fuit.* ¶ *Cum magnis uixiſſe*] *Cum optimis, cum Auguſto, cum Pollione, cum Mecœnate, cum alijs.* ¶ *Inuita fatebitur uſq; inuidia*] *Inuidia quæ ſemper quærit inualidum, à quo nõ timeat uicẽ fatebitur & inuita me cũ ſummis uiris uixiſſe: quæ ſi ad me uenerit, inueniet fortẽ niſi tu ô Trebati putas me eſſe mentitũ.* ¶ *Quærens illidere dentem Offendet ſolido*] *Id eſt, Volens inuidia fragilẽ lædere inueniet me ſolidũ. Aliter, Inueniet me talẽ, qui poßim reſiſtere mordacib. & maledicis hominibus. Id eſt, putans fragilẽ ſe inuenire, quem mordeat, inueniet durũ & ſolidum.* μεταφορὰ. *Non inueniet, quòd iuſtè lacerare poßit. Offendet aũt ſolido, id eſt, impinget in ſolidum me atq; fortem, niſi tu forte reputas ea quæ dixi, me uixiſſe cum bonis, & poßim reſiſtere malis.*

¶ *Nihil hinc diffingere*] *Infirmare, contra dicere, & hoc Trebatius reſpondet. Iuris uerbo uſus eſt, Prætor enim dicere ſolebat, Hic dies diffiſus eſto. Aliter, Id eſt, Conſentio tibi hoc, q forti ſis: ſed tamẽ caue admonitus, ne ignorãs legẽ, uenias in diſcrimen.* ¶ *Sanctarũ inſcitia legum*] *Participiũ eſt, ſanctarũ, id eſt, firmatarum, ab eo quod eſt ſancior. Si autẽ nomen eſt, ſanctarum, id eſt, quæ non debent uiolari.* ¶ *Si mala*] *Trebatius, mala quaſi criminoſa dixit, Horatius quaſi uicioſa.* ¶ *Si quis mala*] *Scilicet, pœnas luet.* ¶ *Latrauerit*] *Al latrauerit lacerauerit.* ¶ *Integer ipſe*] *Etiamſi perſecutus fuerit malos aliquis, cũ ipſe ſit integer, riſu commoto ex carminibus legis pœna infirmabitur.* ¶ *Soluentur riſu tabulæ*] *Aut ſubſellia ſoluentur, id eſt compago lignorũ: aut ipſæ leges. Aliàs, Non erunt in eum ſeueri, qui iure perſequitur.* ¶ *Tu miſſus*] *Id eſt, Ridebunt legum XII. tab. tu ueniam mereberis à iudicibus, ſi quem, qui ipſe extra noxiam poſitus, iure lacerarit.* ¶ *Abibis*] *Cum de ſe diceret, quaſi ad ſecundam perſonam locutus eſt. Tabulæ, id eſt, iudices ridebunt: tu abibis, abſolueris, nihil periculi patieris.*

PORPHYR. ¶ *Infra Lucili cenſum*] *Hoc ait: Et ſi non ſum eorum natalium, quorum Lucilius fuit, conſtat enim Lucilium maiorẽ auunculum Pompei fuiſſe. Etenim auia Pompeij Lucilij ſoror fuerat.* ¶ *Equidem nihil hinc diffingere poſſum*] *Diffingere, legitur & diffidere.* ¶ *Sanctarum*] *Sacrarum, ut fœdus ſacrum dicitur.* ¶ *Inſcitia legum*] *Qua lege cautum erat, ne quis in quenquam maledicum carmen ſcriberet. Eleganter iuriſperitus de lege loquitur.* ¶ *Si mala condiderit in quem quis carmina*] *Aliter Horatius accepit mala, quàm Trebatius pro non bona, cum ille famoſa uellet intelligi.* ¶ *Tabulæ*] *Pro ſubſellia.*

SATYRA II.

QVę uirtus, & quãta bonis ſit, uiuere paruo:
Nec meus hic ſermo eſt, ſed quē p̃cepit Ofel
Ruſticus, anormis, ſapiēs, craſſaq; Minerua. (lus
Diſcite non inter lances, menſasq; nitentes
Cùm ſtupet inſanis acies fulgoribus, & cùm
Accliuis falſis animus, meliora recuſat,
Verum hîc impranſi mecum diſquirite, cur hoc?
Dicam, ſi potero: malè uerum examinat omnis
Corruptus iudex. leporem ſectatus, equoue
Laſſus ab indomito, uel ſi Romana fatigat
Militia, aſſuetum Græcari, ſeu pila uelox
Molliter auſterum ſtudio fallente laborem:
Seu te diſcus agit, pete cedentem aëra diſco:
Cùm labor extuderit faſtidia, ſiccus, inanis,
Sperne cibũ uilem, niſi Hymettia mella Falerno

ACR. ¶ Quæ uirtus et quanta bonis] In hoc ſermone ſub perſona Ofelli cuiuſdam Stoici lacerat luxurioſos. ¶ Ofellus dicitur poëta Latinus ſectã Stoicã tranſtuliſſe in Latinitatē. Ordo eſt: Quæ uirtus ſit bonis hominibus paruo uiuere diſcite. ¶ Ruſticus] Aut nomē eſt proprium: aut ruſticus, id eſt, durus, quia dicũt Stoici nulli peccato debere ignoſci. ¶ Abnormis ſapiens] Id eſt, Vltra normã philoſophiæ peritus. Aut abnormi, recta. ¶ Craſſaq; Minerua] Craſſa Minerua dicuntur hi, qui aggrediuntur quod nequeũt implere. Ideo & iſte ſic dictus eſt, quia ſectam Stoicam ingreſſus, implere non potuit. ¶ Stoici autem omnia peccata eſſe paria dicunt. ¶ Diſcite] Ordo eſt, Quæ uirtus ſit, paruo uiuere, diſcite. Id eſt, nolite inter epulas de mediocritatis bono diſſerere. ¶ Lances] Diſcos. ¶ Menſasq; nitētes] Id eſt, nõ in luxuriæ apparatu. Nitētes enim aut argento dixit, aut apparatu. ¶ Cum] Quãdò uel quia.

¶ Inſanis] Aut ineptis, aut nimis magnis. ¶ Acies] Aut oculorũ aut mentis. ¶ Fulgoribus] Vaſorum. ¶ Accliuis] Inclinatus, deditus. Falſis accliuis, id eſt, pronior ad falſa. ¶ Meliora] Veram uirtutē. ¶ Recuſat] Id eſt, Quandò auaritia cæcatur mentis integritas. Dicit non eſſe prudentiam quærendã inter diuitum menſas, cũ animus auertitur à ueritate, rerum ſpecioſarũ fulgore deceptus.

¶ Impranſi] Ieiuni, ſobrij, ut alibi ipſe: Poſtquàm eſt imprãſi correptus uoce magiſtri. ¶ Mecum diſquirite] Id eſt, apud me diſcite. ¶ Cur hoc?] Vt impranſi de uirtute dicatis? ¶ Dicã, ſi potero] Id eſt, Quare hoc dicã, quòd impranſi de uirtute dicatis? dicam ſi potero. ¶ Malè uerum examinat omnis Corruptus iudex] Sicut omnis iudex malè iudicat, qui eſt corruptus, & ita mens multo corrupta cibo, uerum non poteſt iudicare. Alias, Corruptus iudex ut rectè iudicare nõ poteſt, ſic & animus non bene poteſt diſcernere cibo impeditus. Malò ἀμφίβολον. Aut malè uerũ, id eſt, nõ uerũ, ut Maleſana ſororem Vnanimem alloquitur. Aut, Malè examinat. id eſt, nõ poteſt de ſapientiæ bono nequitiam iudicare. ¶ Leporem ſectatus] Venatus ſcilicet. Modò dicit, quomodo paruo poßis eſſe contentus. Id eſt, Laſſus aut equo, aut uenatione aut pugna, aut quibuſcũq; exercitationibus, ſperne qualemcunq; cibum ſi poßis. Docere uult ſuauitatem ciborum ex labore prouenire, etſi cibus fuerit uilior. ¶ Græcari] Iocari, ludere, quaſi à Græcis hæc ſint inuenta. Eſt hoc uerbum deponens. Aliâs, Græcari, ut græciſſet, quaſi luſus Græcorum ſit, ac per hoc ludere, ſeq; auocare, & conuiuijs operam dare. ¶ Seu pila uelox] Id eſt, ſeu te pila aut diſcus delectat ſtudio ſuo, quo paulatim nimium laborum decipit, uideamus, ſi poſt exercitationem, copioſum cibum expetas. ¶ Cedentem aëra] Ideo ait, quoniã aër leuis & cõcauus facile cedit grauiori materiæ. ¶ Pete diſco] Id eſt, iacta in aërem diſcum, qui cedit omnibus iactatis. ¶ Cum labor extuderit] Excuſſerit, id eſt, delitias tibi eiecerit.

PORPH. ¶ Quæ uirtus] In hac ecloga ſub perſona Ofelli, luxurioſos carpit. ¶ Diſcite] Hæc omnia diſcite, ſed alio tempore, non cum fulgore argenti auocati fueritis. ¶ Corruptus iudex] Sicut iudex precio corruptus, falſum iudicat: ita animus corruptus, uera non prouidet. ¶ Græcari] Aut luxuriari, aut Græco more ludere. ¶ Molliter] Ait ſtudium ipſum efficere, ne labor ſentiatur. ¶ Sperne cibum uilem] Volo uidere, ſi potes ſpernere.

Ne biberis, diluta? foris eſt promus, & atrum
Deſcendens piſces hiemat mare. cum ſale panis
Latrantē ſtomachū bene leniet, unde putas? aut
Qui partum? non in caro nidore uoluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. tu pulmentaria quære
Sudando, pinguem uitijs, albumq́; , nec oſtrea,
Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois,
Vix tamen eripiam poſito pauone, uelis quin
Hoc potius, quàm gallina tergêre palatum,
Corruptus uanis rerum: quia ueneat auro
Rara auis, & picta pandat ſpectacula cauda:
Tanq; ad rem attineat quicq;, num ueſceris iſta
Quā laudas, pluma? cocto'ue nō adeſt honor idē?
Carne tamen quamuis diſtat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet, eſto:

ACR. ¶ Diluta] Mixta. *Per interrogationē hoc dicit, Cū fueris, inquit, labore fatigatus, nō queres nobiles cibos, ſed qualeſcunq; libēter aſſumes.* Hymettia mella Falerno, προσφερεστικῶς cōditū dicit. ¶ Foris eſt promus] Promus, *qui cellario præeſt, cellarius ſcilicet à promēdo.* Id eſt, *contemnitur illo tempore, quum poſt laborem appetis cibum uilem.* ¶ Atrum] Noxium, pernicioſum. Id eſt, *ita à te contemnitur piſcis poſt laborem, quemadmodum contemnetur, & nō queritur ab aliquo cum mare eſt tempeſtuoſum hieme.* Non querit, *quod habere non poterit, ac ſi mare glacie coopertum ſit, & piſces capi non poßint.* ¶ Deſcendens piſces hiemat mare] Id eſt, *Apud te famis tempore piſcis, tanquam non capiatur, exoſus eſt.* Notādum, hiemat. *Tibi uidebitur hieme commodum mare, denegaturum piſces.* ¶ Latrantem ſtomachum] *Eſurientem nimia fame, auidum cibi.* ¶ Leniet] Id eſt, *cum labore petes quemcunq; cibum.* Nam *uitioſum hominem ſenſu debilitatum, & delicatum, nullæ poterunt delectare delitiæ.* ¶ Qui partum] Quomodo inuentum? ¶ Non in caro nidore] *Electo ſapore, in apparatu pulmentariorum.* Id eſt, *ſuauitatem cibi tui prohibet inanis & uana cupiditas.* Nitor, nitôris ſplendor. Nidor nidôris, ſapor. ¶ Tu pulmentaria quære ſudando] Id eſt, *tu poſt laborem pete qualemcunque cibum. nam uitioſum hominem & ſenio debilitatum nullæ potuerunt delectare delitiæ.* A' Socrate diu deambulante quæſitum eſt, *Cur ita ageret? ait ſe pulmentaria quærere.* Sudando autem, *quaſi diceret, Totum ſuaue eſt, quod poſt laborem ſumitur.* ¶ Pinguem] Plenum. Deeſt, nam. ¶ Albumq́;] *Tumentem ex nimia copia.* Vel album, pallidum, Album, nimietate palloris, & *hoc propter nimios cibos ſæpe contingit.* Perſius, Atq; albo uentre lauatur. ¶ Peregrina iuuare lagois] Lagois auis, *quæ carnem leporis habere perhibetur, aut eſt genus piſcis quod in mari Italo non inuenitur.* ¶ Vix tamen eripiam] Extorqueā, perſuadeam. Id eſt, Quāuis poteſt hominem delectare quiuis cibus poſt laborē, *tamen poſitis duabus ſpeciebus, nō poſſum tibi perſuadere, quò minus edas gallinā, & dimittas pauonem.* Aliâs, *Quamuis poteris cōtentus eſſe non precioſo cibo poſt laborē, tamen poſitis in menſa pauone & gallina, nō tibi poſſum perſuadere.* Vt nō potius pauonem petas. Aliâs, Vix Hoc *impetrabo ut poſito pauone gallinā edas, adeò præcepta te mouent.*

¶ Tergêre palatū] *Quia in omnibus que comedimus, tergemus os noſtrum.* ¶ Vanis rerum] *Stultis uanitatibus.* Vana rerū *ſunt delitiæ luxurioſæ, & ſuperflui cibi.* ¶ Veneat] uendatur. ¶ Picta pandat ſpectacula cauda] Ideo *pauone delectaris, quia admiranda habet ſpectacula in cauda ſua, hoc interrogatiue.* ¶ Carne tamen quāuis diſtat nihil hac magis illa] *Senſus eſt:* Quamuis enim *hac carmine nihil diſtat magis illa, te patet imparibus formis deceptum.* ¶ Imparibus formis] Inæquali *magnitudine pauonis & gallinæ.* ¶ Eſto] Concedamus *nihil diſtare.*

POR. ¶ Latrantē ſtomachum] *Mirè latrantem pro eſurientem, ut in ſequentibus, Iratum uentrem.* ¶ Tu pulmentaria quære] *Per laborē cibum exquire.* Hoc aūt Socrates *primus ait, qui cùm noctem uſq; ſpaciaretur, interrogatus à quodā cur hoc faceret.* Reſpondit, *ſcilicet, obſono cœnæ, ſignificās ſe ideo deambulare, ut cibum libenti animo appeteret.* ¶ Albumq́;] Album, pallidū, ut Perſius: Albus *Sede legens celſa liquido cum plaſmate guttur.* ¶ Lagois] Lagois, *auis leporini coloris.*

¶ Quia

¶ Quia ueneat auro] id eſt, pro magno precio. ¶ Coctô num adeſt honor idem] Plumarũ, ſcilicet. ¶ Pontis'ne inter iactatus] Quidam Pontias inſulas acceperunt malè. Pontes enim Tiberini intelliguntur. ¶ Carne tamen quãuis] Carnem tamen hanc magis, quàm illam petere non debes.

¶ Deceptum] Quamuis nihil diſtet. ¶ Eſto] imparibus formis, impari magnitudine.

Vnde datũ ſentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet: põtes'ne inter iactatus an amnis
Oſtia ſub Tuſci? laudas inſane trilibrem
Mullũ i ſingula quẽ minuas pulmẽta neceſſe eſt.
Ducit te ſpecies uideo, quò pertinet ergo
Proceros odiſſe lupos? quia ſcilicet illis
Maiorem natura modum dedit, his breue põdus.
Ieiunus rarò ſtomachus uulgaria temnit.
Porrectum magno magnum ſpectare catino
Vellem ait Harpyis gula digna rapacibus. at uos
Præſentes auſtri coquite horũ obſonia, quamuis
Putet aper, rhõbusq́ recens, mala copia quandò
Aegrũ ſollicitat ſtomachũ, cùm rapula plenus,
Atq; acidas mauult inulas necdum omnis abacta
Pauperies epulis regum. nam millibus ouis,
Nigrisq́ eſt oleis hodie locus. haud ita pridem
Galloni præconis erat acipenſere menſa
Infamis. quid? tũ rhõbos minus æquora alebãt?

A C. ¶ Vnde datũ ſentis] Vnde traditum hanc intellectum habes, ex qua conſcientia noſti, quia iſte lupus marinus eſt magis, quã fluuialis. Illi enim qui ſubtilitate gloriantur palati melioris ſaporis aiunt eſſe piſces illos, qui rapidiore unda exercentur, quam qui languidiore torpeſcunt. ¶ An alto Captus, hiet] Quia piſces ſtatim cùm capiuntur, hiant. ¶ Pontes'ne inter iactatus, an amnis Oſtia ſub Tuſci] Vnde ſcis, utrum inter oſtia Tiberiana, an inter põtes eiuſdem fluminis? Et eſt ordo: An põtes inter iactatus, an ſub oſtia amnis Tuſci id eſt, eiuſdem fluuij. Dicuntur aũt lupi eſſe meliores, qui aut inter duos põtes capiuntur, ubi aqua concitatior eſt, aut in oſtio fluminis Tiberis. ¶ Trilibrem] Tres libras ualentem. ¶ Quẽ minuas] Id eſt, comedendo breuiorẽ facias, dum diuiſeris ¶ Ducit te ſpecies, uideo] Ducit, ſeducit, decipit, uel delectat. Id eſt, Cur magnitudinem laudas in mullo, reprehendis in lupo? Ergo in utroq; hoc te delectat, quod eſt rarius. ¶ Proceros odiſſe lupos] Quia lupi grandem & duriorẽ carnem habent. ¶ Quia ſcilicet, illis Maiorẽ] Ac ſi diceret: Totũ ſuaue eſt, quod finitur. ¶ Ieiunus rarò] Rari magis lego. Rari honoris eius, quidquid rarum eſt, cupit. Inops, rari cupidus. Alij Rarè legunt, cũ in uſu habeamus rarò. ¶ Vulgaria] Vſitata, quæ citò inueniuntur, quæ in medio poſita ſunt. ¶ Harpyis gula digna rapacibus] Digna, quæ inter epulas Harpyiarum ponatur. ¶ Præſentes Auſtri] Præſentes, quaſi precibus meis fauentes. Vt, Præſentia numina Fauni. Vel potẽtes auſtri luxurioſum putrefacite obſoniũ, ut calore flatus ueſtri putida reddantur obſonia. ¶ Putet aper] Contemnitur, & ex nimia copia uilis eſt. Corripit ſe, quaſi fruſtra auſtros uocauerit, cũ luxurioſis neceſſe ſit ſuas putere epulas atque delicias. ¶ Quando] Quia, ſiquidem. ¶ Aegrũ] Faſtidientẽ. ¶ Sollicitat] Vexat. ¶ Cũ rapula] Rapula neutrũ plurale eſt Ordo. Cũ ſit plenus inulis mauult & rapula. Hoc rapũ, huius rapi, diminutiuũ hoc rapulũ. ¶ Plenus] Aut ſatur, aut indigeſtus, aut plenus deliciarũ laudas inulas ait.

¶ Acidas mauult inulas] Non quod acida eſt hæc herba, ſed quod cũ coquitur, aceto cõditur. Inula aũt genus eſt olerum. Acida, quod quaſi acidũ ſapit. ¶ Necdũ omnis abacta Pauperies] Id eſt, Adhuc de parcitate antiqua ſunt quædã ueſtigia: quod cũ dicit, oſtẽdit recentẽ luxuriã cõuiuiorum. Id eſt, adeò uiliores epulæ utiles ſunt, ut reges quoq; illis utãtur. Pauperies aũt moderata tẽperantia. ¶ Epulis regũ] Id eſt, Quãuis reges copioſè uiuant, nõdum tamen pauperũ epulas excluſerunt menſis ſuis. ¶ Haud ita pridẽ] Redit ad inuidiã luxuriæ. ¶ Galloni præconis erat] Gallonus quidã fuit præco, qui habebat apparatũ cõuiuiũ, quẽ Lucilius etiã pulſat. ¶ Hic etiã acipenſerẽ ſuis cõuiuijs exhibebat. Acipenſer aũt genus piſcis eſt. ¶ Infamis] In opinione poſita, id eſt, famoſa, et celebrata ſermone.

POR. ¶ Vnde datũ ſentis?] Ergo ſi magnitudinẽ laudas, cur immẽſos lupos appetis. ¶ Maiorẽ natura modũ] In tãtum appetis mullum, ut lupos laxos per cõparationem eius odoris, qui pronũ ſcuè grandes naſcũtur. ¶ His] Mullis ſcilicet. ¶ Ieiunus rarò ſtomachus] Senſus: Raro ieiunus ſtomachus inuenitur, q cõtemnet res uulgares. ¶ Præſentes auſtri] Bene præſentes, ſicut deos præſentes, qui inuocati exaudire debẽt. ¶ Mauult inulas] Inula dicitur herba, quæ incocta, aceto condĩtur, et faſtidiũ decutit. ¶ Gallonij præconis] Huic eſt q primus acipẽſerẽ cõuiuijs appoſuit. ¶ Quidnã tũ rhõbos] Figura nota apud Horat. Trãſeundum ad aliã rẽ, ita tamen ut intelligatur ab acipenſere ad Rhõbum. Vt: Cæcubum, & prelo domitã Caleno Tu bibes uuã, mea nec Falernæ Tẽperant uites.

Tutus erat rhombus, tutóq; ciconia nido,
Donec uos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos ſuaues edixerit aſſos,
Parebit praui docilis, Romana iuuentus.
Sordidus à tenui uictu diſtabit, Ofello
Iudice. nam fruſtra uitium uitaueris illud,
Si te alio prauum detorſeris. Auidienus,
Cui canis ex uero dictum cognomen adhæret:
Quinquennes oleas eſt, & ſiluestria corna:
Ac niſi mutatum parcit diffundere uinum, &
Cuius odorem olei nequeas perferre: licebit
Ille repotia, natales, alios'ue dierum
Feſtos albatus celebret: cornu ipſe bilibri
Caulibus inſtillat, ueteris non parcus aceti.
Quali igitur uictu ſapiens utetur? & horum
Vtrũ imitabit? hac urget Lupus, hac Canis angit.
Mundus erit, quâ non offendat ſordidus, atq;
In neutram partem cultus miſer, hic neq; ſeruis

ACR. ¶ Tutus erat rhombus] Quia adbuc ignotus erat Romanis, licet abundãtia eſſet earũ rerum, tamen qui eas exhibuiſſet, pro luxurioſo habebatur. ¶ Auctor docuit prætorius] Aſellius quidam Prætor fuit, qui uſum comedendarũ ciconiarũ primus inuenit. Alij Sẽpronium Prætorẽ uolunt, qui poſt multa etiã ciconias et pullos earũ docuit eſui eſſe poſſe. Vult aũt uideri nõ in precioſis piſcibus atq; cõuiuijs eſſe iucunditatẽ, ſed in cõſeſſu hominũ. ¶ Sordidus à tenui] Sordidus, nimis aridus. Intereſſe debet inter ſordidũ & parcum, nã fruſtra laborabis, ſi dum curas nimis parcus uideri, ſordidus fueris. Hæc qui decẽter dixerit intelliget, ſi quis deſideret uirtutes, eas in cõfinio poſitas uitiorũ. ¶ Diſtabit Ofello] Ofellus cùm locupletiſſimus eſſet, & moderatã uitã ageret, ſubitò proſcriptus, ferebat ſe parũ iniquitatem ſentire fortunæ, quoniãquidem nihil illi durum in egeſtate, priſtinæ cõſuetudinis exercitatione, uidebatur. Ipſe eſt de quo etiã ſuperius dixit. ¶ Iudice] Pro iudicãte, ut: Nõ nobis rege Latino, pro regnãte. ¶ Si te aliô prauũ] Nõ erit ſordidus, qui frugaliter uiuit. ¶ Cui canis ex uero] Auidienus, Canis dicebatur. ¶ Mutatũ] Defecatum, deprauatũ, acetũ factum. ¶ Licebit] Quãuis. ¶ Ille repotia] Repotia dicuntur ſeptimus dies: quo ſolet noua nupta redire ad parentes ſuos. ¶ Aliàs, Repotia ſunt, quæ Græci dicũt [illegible], aut mutuæ inuitationes. Vel dies ſecũdus à nuptijs, quo uirgo ad muliebrem habitum cõponitur. Hic pro feſtis diebus ponitur. ¶ Cornu ipſe bilibri] Cornu, quod ſextarium capit. Sunt enim in uenalibus cornua, quæ hãc olei habeãt quantitatẽ ſextarij menſuræ. ¶ Veteris nõ parcus aceti] Ac ſi diceret: In eo ſolo non auarus, & quæ ſunt inutilia, liberaliter fundit. ¶ Quali igitur uictu, ſapiens utetur] Interrogatiuè à quocũq;. ¶ Vtrũ imitabitur] Vtrum, pro quem: nam Auidienum ſordidũ, an Gallonium præconẽ, cui acipenſer infamem fecerat menſam.

¶ Lupus] Prodigus luxuria. ¶ Hac canis] Perditus auaritia. ¶ Mundus erit] Id eſt, mundum ſequitur uictum, qui neq; in ſordidam, neq; in luxurioſam uitam ſit inclinatus. ¶ Quâ non] Quâ deeſt, ratione. Id eſt, quatenus non erit ſordidus. ¶ In neutrã partem] Id eſt, in luxurioſam uel ſordidam uitam ſentiet. Ait æquè eum miſerum eſſe, id eſt, anxium, & qui de relicto ueſtis torqueatur, & qui extremam neceſſitatẽ ſordium patitur. ¶ Cultus] Ornatus. Genitiuus eſt. ¶ His] Aut iſte uictus, aut qui ſequitur moderatum uictum.

POR.

PORPH. ¶ Vos auctor] Auctor legitur & autor. ¶ Docuit prætorius] Ruffus prætorius inſtituiſſe creditur, ut ciconiarum pulli manducarentur. Isq́; cum repulſam in prætura attuliſſet, tale epigramma meruit: Ciconiarũ Ruffus iſte conditor, Hic eſt duobus elegãtior Plancis: Suffragiorum puncta non tulit ſeptem. Ciconiarum populus ultus eſt mortem. ¶ Sordidus à tenui uictu] In ſordidos incipit hæc ecloga. ¶ Auidienus] Hic nimium parcus, ſed diues fuit, & eſt ſenſus: Luxuriã ex una parte, altera auaritiam imminere. ¶ Ille repotia] Repotia dicebatur dies poſt nuptias. ¶ Non parcus] λειπότης. ¶ Vrget Lupus, hac canis angit] Per lupum & canem ſignificat ex una parte luxuriam, ex alia auaritiam imminere. ¶ Qui non offendat ſordibus] Vita beata erit, quæ ſordes exceſſerit. ¶ In neutram partem cultus miſer] Cultus ſæuus eſt. Vnde & alibi: Qui feros cultus hominum. Virg. Cultusq́; feros mollire colendo. Salluſt. Atq; ipſe cultus rei.

Albuti ſenis exemplo, dum munia didit
Sæuus erit, nec ſic ut ſimplex Neuius, unctam
Cõuiuis præbebit aquã, uitiũ hoc quoq; magnũ.
Accipe nunc uictus tenuis quæ quantaq́; ſecum
Afferat, in primis ualeas bene. nam uariæ res
Vt noceant homini credas, memor illius eſcę
Quæ ſimplex olim tibi ſederit. ac ſimul aſsis
Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis,
Dulcia ſe in bilem uertẽt, ſtomachoq́; tumultum
Lenta feret pituita: uides, ut pallidus omnis
Cœna deſurgat dubia? quin corpus onuſtum
Heſternis uitijs animum quoq; prægrauat unà,
Atq; adfigit humo diuinæ particulam auræ.
Alter, ubi dicto citius, curata ſopori
Mẽbra dedit, uegetus præſcripta ad munia ſurgit
Hic tamẽ ad melius poterit tranſcurrere quondã:

ACR. ¶ Albuti ſenis exemplo] Albutius quidam luxurioſus, quandò mittebat ſeruos ſuos ad obſonia cõparanda, mortẽ eis minabatur, niſi pro uoluntate eius cõparaſſent. Aliâs, Albutius cùm cõuiuaretur, ſeruis ſuis officia diſtribuebat, & antequã aliquis eorum peccaret, cædebat eos, dicens, uereri ſe, ne cùm peccaſſẽt, cædere illi poſtea non uacaret. Ergo nõ erit hic ſimilis Albutio. ¶ Dum munia didit] Dum officia diſtribuit. ¶ Sæuus erat] Negligens ad comparanda obſonia. ¶ Vt ſimplex] Multum remittẽs ſeruis. ¶ Næuius] Pro, in unctis calicibus Næuius curando unctam aquã conuiuis præbebat. nam ut Albutius rigidus ferebatur in domeſticam diſciplinã, ita per contrarium Næuius remiſsior. ¶ Vitium hoc quoq; magnum] Negligentia, ſi nimium quis innocẽs ſit. ¶ Victus tenuis] Modeſtè moderatus, nec ſordidus. ¶ In primis ualeas bene] Enumerat cõmoditates tenuis uictus. ¶ Variæ res] Amplior apparatus, luxurioſior cibus.

¶ Simplex] Id eſt, una, quã facile digeſſeris. Cum digeſtione in digeſtionẽ peruenerit eſca, quæ nõ bene digeritur, magis cumulatur in ſtomacho. ¶ Sederit] Bene in digeſtionẽ uenerit. ¶ Miſcueris] Stomacho, comederis. ¶ In bilem] In peſtem, in digeſtionem. ¶ Tumultum] Moleſtiam, dolorem. ¶ Lenta] Fortis, indigeſta. ¶ Pituita] Longa, cauſa metri. ¶ Vides ut pallidus] Id eſt, uides quemadmodũ omnis de cœna uaria ſurgat ægrotus? ¶ Dubia] Luxurioſa, magna. ¶ Heſternis uitijs] Heſterna cruditate uel intemperantia. ¶ Diuinæ particulam auræ] Diuini ſpiritus partem, id eſt, animã. ¶ Alter] Qui tenui contentus. Ordo eſt, Dicto citius præſcripta ad munia ſurgit, id eſt, ad neceſſarias functiones & abſoluenda officia. Aliâs, Parcus membra uel ocio reficit: ille aũt & animum deprimit ad humum, & prægrauat corpus. ¶ Curata] Sufficienti cibo refecta, recreata prandio. ¶ Vegetus] Alacer, lætus. ¶ Præſcripta ad munia] Aut quæ ipſum agere placuit, aut quæ ab alijs iniuncta. ¶ Hic] Qui paruo contentus eſt. ¶ Ad melius poterit trãſcurrere] Alias dicit commoditates eius, qui utitur uictu tenui Commoditates ſentit dierum feſtorum, & languidum corpus facilius recreat, & ſenectutem facilius conſolatur, ampliore cibo propter nouitatem. ¶ Quondam] Quandocunq;, aduerbium medij temporis.

PORPH. ¶ Albuti ſenis] Hic eſt Albutius, qui & auarus & elegans conuiuiorum apparator,

ſæuus eſt habitus in ſeruos, qui ob cupiditatem nimiam, habendi alienam uxorem ſuam ueneno neca-uit. ¶ *Accipe nunc uictus tenuis*] *Dicit quæ bona conferat tenuis uictus.* ¶ *Cœna de ſurgat du-bia*] *Lauta. Sic Terent. in Phormione, Cœna dubia apponitur.* ¶ *Diuinæ particulam auræ*] *Ani-mum dicit. Sic & Virg. Aethereum ſenſum atque aurai ſimplicis ignem.* ¶ *Curata ſopori Mem-bra dedit*] *Is uerò qui citius conquieſcit, nec diu uigilat ob longam cœnam.* ¶ *Vegetus præſcri-pta ad munia ſurgit*] *Is qui dicto citius, membra quieti dedit, ualens ad ſua officia ſurgit.* ¶ *Ad me-lius*] *Melius, lautius ſignificat.* ¶ *Quondam*] *De futuro, ut Virgilius. Nec Romula quondam Vl lo ſe tantū tellus iactabit alumno.*

Siue diem feſtum rediens adduxerit annus,
Seu recreare uolet tenuatum corpus, ubiq;
Accedent anni, & tractari mollius ætas
Imbecilla uolet, tibi quid'nam accedet ad iſtam,
Quam puer & ualidus præſumis molliciem? ſeu
Dura ualetudo inciderit, ſeu tarda ſenectus?
Rancidū aprū antiqui laudabāt, nō quia naſus
Illis nullus erat, ſed credo hac mēte, quòd hoſpes
Tardius adueniens, uitiatum commodius, quàm
Integrū edax domin9 cōſumeret. hos utinā inter
Heroas natum tellus me prima tuliſſet.
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? grandes rhombi, patinæq;
Grande ferunt unà cum damno dedecus: adde
Iratum patruum, uicinos, te tibi iniquum,
Et fruſtra mortis cupidum, cùm deerit egenti

ACR. ¶ *Siue diem feſtum rediens aduexerit annus*] *Et lu-xurioſo & frugi ſenecta accidit, quæ ſe mollius tractari uult, quàm iuuentus. Sed cùm iuuenis delica-tè uixeris, omnia dura futura ſunt, nihil erit, quod recreare poſsit ſi lāguere cœperis aut ſe-neſcere.* ¶ *Tenuatum*] *Aegri-tudine ſeu languore.* ¶ *Vbique Accedunt anni*] *Supple, melius. Id eſt Et ubi ſenectus aduenerit, melius eā poteſt tractare.* ¶ *Om nia orta occidunt, & aucta ſene-ſcunt.* ¶ *Tibi quid'nam acce-det?*] *Te autem quid poterit de-lectare in ſenectute, aut poſt ægri tudinem, cui nihil noui derelictum eſt?* ¶ *Dura ualetudo*] *Non eſt epitheton ualetudinis, quoniam poteſt eſſe & bona ualetudo.* ¶ *Rancidum aprum*] *Lardum, leuiter putentem & corruptam car-nem rancidum dixerunt. Antiqui omnia cuſtodiebant, & quauis uetuſtate laudabant.* ¶ *Non quia naſus illis nullus erat*] *Naſus pro odore. Et hoc naſum, & hic naſus dicitur, eſtq; incerti generis.*

¶ *Hac mente*] *Hac intentione.* ¶ *Quod hoſpes Tardius adueniens*] *Ordo cū hoc ſenſu, Quod commodius hoſpes uitiaret ſeruatū, quàm totū dominus abſumeret.* ¶ *Vitiatum*] *Putidum.* ¶ *In-tegrum*] *Aut totum, aut non corruptum.* ¶ *Edax*] *Vorax, glutio.* ¶ *Tellus me prima tuliſſet*] *Quia dicitur ante Deos nata eſſe Terra. Mirè ait, prima tellus, illo enim tempore quo mundus ex diſcordibus in hanc concordiam formatus eſt. ex Terra generati traduntur Heroes, indocilis turba ui tiorum.* ¶ *Das aliquid famæ?*] *Interrogatiuè, Putas hoc ad famam pertinere, ſi agitas magna con-uiuia? Sed forte dicis, Volo habere opinionē bene paſcentis, & laudari propter opima conuiuia. Vel, Nonnihil putas opinionem bene paſcentis, & ideo uis habere apparatam menſam. id eſt, uis habere famam, ut lautus dicaris: ſed eſt fama gratior, quæ carmine animos delinit & docet.* ¶ *Quæ car-mine gratior*] *Id eſt* ἀκροάματι. *nam* ἀκρόαμα *dicitur, quod auditu delectat. Antiſthenes philoſo-phus cùm uidiſſet adoleſcentem multum aromatibus delectari: O te, ait, infelicem, qui ſummū acroa-ma nō audiuiſti, id eſt, laudes tuas. Quia plus delectamur laudibus noſtris.* ¶ *Adde iratum patruū*] *Adde, quòd etiam hæc incommoda affert apparatus menſæ, quòd ſe lædit: & damna conficit, qui alijs multa exhibet.* ¶ *Te tibi iniquum*] *Quia ſibi iniquus eſt, qui multum exhibet.*

PORPH. ¶ *Tibi quid'nam accedet ad iſtam*] *Hoc ait: Licet uelis ad iſtam tuas delitias adijce-re, profectò non poſsis. Tantæ ſunt enim ut addi eis nihil poſsit.* ¶ *Rancidum aprum antiqui lauda bant*] *Hoc eſt, dum ſeruatur, rancidum factum.* ¶ *Quæ carmine gratior aurem occupat humanā*]

Hoc Antiſthenes dixiſſe traditur. Is enim cùm uidiſſet adoleſcentem luxurioſum ac aromatibus deditum, ait: Miſerum te adoleſcens, qui nunquam audiſti ſummum ἀκρόαμα, id eſt, laudem tuam.

¶ *Cùm deerit egenti*] *Plaut. in Pſeudolo. Sed quid de dragma facere uis? reſtim emere, qui me faciam pendulum.*

Aes, laquei precium. iurè inquis, Trauius iſtis
Iurgatur uerbis: ego uectigalia magna,
Diuitiasq; habeo tribus amplas regibus. ergo
Quod ſuperat, nõ eſt meliꝰ, quo inſumere poſsis?
Cur eget indignus quiſquam te diuite? quare
Templa ruũt antiqua deûm? cur improbe chartæ
Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?
Vni nimirum tibi rectè ſemper erunt res?
O magnus poſt hac inimicis riſus. uter nam
Ad caſus dubios fidet ſibi certius, hic, qui
Pluribus aſſuerit mentem, corpusq; ſuperbum?
An, qui contentus paruo, metuensq; futuri
In pace ut ſapiens, aptarit idonea bello?
  Quô magis his credas, puer hunc ego paruus
Integris opibus noui, non latius uſum (Ofellum
Quàm nunc acciſis: uideas metato in agello
Cum pecore, & gratis ſortem mercede colonum.

ACR. ¶ *Laquei preciũ*] *Vnde emas tibi laqueum.* ¶ *Iure inquit*] *Quaſi aliquis dicat de diuitibus & luxurioſis* ¶ *Trauius iſtis Iurgatur uerbis*] *Trauius quidam fuit pauper prodigus & luxurioſus. Iurgatur, autem increpatur, culpatur.* ¶ *Ego uectigalia magna*] *Satis arrogãter opes ſuas Reip. cõparauit. Et noue dixit, Vectigalia propter natos reditus.* ¶ *Tribus amplas regibus*] *Quæ ſufficiant tribus regibus.* ¶ *Ergo Quod ſuperat*] *Horatius reſpondet Trauio. Quod ſuperat, quod ſuperabundat tibi, id eſt tuis uſibus, non potes alia re melius erogare, uincit te. Supereſt aũt cùm relinquendum eſt.* ¶ *Cur eget indignus*] *Scilicet, egeſtate, qui non mereatur egere. Pro interiectione, ut ſit indignè.* ¶ *Vni nimirum rectè tibi*] *Cùm uaria ſit fortuna, quare non cogitas uices mobilitatemq; fortunæ, uel prorſus tu eris ſolus beatus ſemper & felix? Per hoc memento conditionis humanæ, quæ eſt ſemper immutabilis. Id eſt, credis te ſemper eſſe felicem, & ideo non promittis quædam beneficia, quæ ſis relaturus alia ſuccedente fortuna. Aliâs, ſemper'ne habebis diuitias? poterit tua immutari fortuna.*

¶ *Rectè tibi ſemper erunt res*] *Secundum fortunam, ut putas.* ¶ *Inimicis riſus*] *Cùm patrimonium omne per luxuriam conſumpſeris, aut ſi fortuna commutata fuerit, riſui omnibus inimicis eris.* ¶ *Vter'ne*] *Vtrum frugi an luxurioſus, interrogatiuè.* ¶ *Ad caſus dubios fidet ſibi*] *Qui magis habet fiduciam ille, qui cũ habuiſſet, & luxurijs fuerat obligatus. id eſt, in egeſtate.* ¶ *Quia magis ſibi fidit ille, qui paruo contentus fuit, an ille, qui ſemper uſus eſt luxuria.* ¶ *Pluribus*] *Delicijs atque apparatibus. Aſſuerit.* ¶ *Aſſuerit mentem*] *Pro aſſuefecerit: quia luxurioſus multis rebus aſſuefacit & corpus & mentem: nam multis initur, qui plura deſiderat.* ¶ *In pace*] *In proſpera fortuna. In diuitijs qui eſt, & uiuit paruo contentus: ita ſe parat ad inimicam fortunam, quemadmodum ſapiens parat bello neceſſaria in pace. Bello comparat egeſtatem.* ¶ *Quô magis his credas*] *His, uerbis meis, quibus dixi melius eße uti exiguo uictu: audi quid ſolebat dicere Ofellus.* ¶ *Paruus Ofellum Integris opibus noui*] *Ofellum quendam dicit proſcriptum, qui ita dicebat: Non me terret fortuna proſcripti, quia & antea cùm eſſem diues, moderatè uiuere conſueui. Aliâs, Ofellum uicinum ſuum abſtinentem dicit, qui cum fuiſſet proſcriptus ager eius, & Vmbreno militi condonatus, æqualiter uixit diues, & poſtea pauper. Aliâs, Iſte Ofellus proſcriptus eſt, quia fuit in parte Caßij, & poſſeßio eius tradita eſt militibus Auguſti, qui Ofellus poſtea ab ijſdem conduxit.* ¶ *Acciſis*] *Imminutis proſcriptione.* ¶ *Metato in agello*] *Metato, ad menſuram diuiſo, cum limite diuiſo, & conducto à milite Auguſti ab eo, cui fuerat ademptus.*

PORPH. ¶ Iure inquis Trauius] Trauius pauper & luxurioſus fuit. Verum in ſequenti ue-ctigalia quod ait, redditus priuatos ſignificat, cũ paucos tãtum alij poſuerint. ¶ Cur eget indignus?] Senſus eſt: Cur te diuite, aliquis pauper eſt? ¶ Vni nimirũ] Senſus: Parcendo proſpicis, ne unquam tibi deſit, quod egente Rep. cõtingere tibi non poßit. ¶ Ad caſus dubios] Hæc ait, Quis magis uidea-tur tutus aduerſum fortunæ incommoda, utrum qui lautis epulis ſemper uſus eſt, an qui ſimplici ui-ctu? ¶ Pluribus aſſuerit] Pro aſſueſecerit. ¶ Quô magis his credas] Bene, quaſi perſuaſerit.

Non ego narrantem, temerè edi luce profeſta
Quicquam præter holus, fumoſæ cũ pede pernæ.
Ac mihi ſeu longum poſt tẽpus uenerat hoſpes,
Siue operum uacuo gratus conuiua per imbrem
Vicinus, bene erat non piſcibus urbe petitis,
Sed pullo atq; hœdo: tum penſilis uua ſecundas,
Et nux ornabat menſas, cum duplice ficu.
Poſt hoc ludus erat culpa potare magiſtra,
Ac uenerata Ceres, ut culmo ſurgeret alto,
Explicuit uino contractæ ſeria frontis.
Sæuiat, atq; nouos moueat fortuna tumultus.
Quãtũ hinc imminuet? quãto aut ego parcius, aut
O pueri nituiſtis? ut huc nou9 incola uenit? (uos
Nam propriæ telluris herum natura, neq; illum,
Nec me, nec quenquẽ ſtatuit: nos expulit ille,

ACR. ¶ Non ego narrãtem temere] Non, his intelligitur, ut ſit, noui non temere narrantem, id eſt, uere. non quidquam in uſu habuiſſe, præter olus et fumoſam pernam. ¶ Luce profeſta] Ante feſta. nam, ut quidam, non feſta, falſum eſt. Non ego narrantem temere, ex ſuperioribus noui. Ordo eſt, Non ego narrantem temere quidquam audiui, præter edi luce profeſta olus, cum pede fumoſæ pernæ. ¶ Ac mihi ſeu longum] Σεῦγμα, uſq; ad, Bene erat: continua uerba ſunt Ofelli uſq; ad finẽ. ¶ Operum uacuo] Vacãti, nihil agenti, propter imbrem conuiua factus. ¶ Sed pullo atq; hœdo] Aut ordinariæ ſunt menſæ, quæ ad ſatietatem: aut ſecundariæ, quæ ad delectationem proficiunt. ¶ Penſilis uua] Pomorum dicit, ut nouimus, menſas. ¶ Secundas ornabat menſas] Secunda menſa dicitur, in qua non editur. Sed datur opera poculis. ¶ Poſt hoc] Poſt pullum & hœdum. ¶ Ludus erat culpa potare magiſtra] Ludeba-mus poculis indulgentes uino, præeunte quoque culpa: quia culpatur ille, qui multùm bibit. ¶ Ac uenerata Ceres] Id eſt, rogata. & eſt commune uerbum, ueneror te, & ueneror à te. Eſt autem ſen-ſus, Rogata Ceres ut ſegetes creſcerent, per uinum moleſtiæ obliuiſci faciebat. Hoc eſt, ſacrificaba-mus Cereri, & læti efficiebamur, Aliàs. Poſthac rogabamus Cererem, ut magno culmo meßis inſur-geret. ¶ Ita culmo ſurgeret] Quomodo cœpit creſcere. ¶ Explicuit] Cùm explicuiſſet. Po-teſt hic uerſus ex perſona Horatij interponi, quæ res explicaret ludos. ¶ Seria] Triſtia. ¶ Sæ-uiat] Verba Ofelli. Vtut inſaniat fortuna, non tamen nos lædet. Vel, Quantum uult fortuna in me ſæuiat, tamen nihil deterreor ipſius minis. Nam & in diuitijs & in egeſtate una mihi conſuetudo mo-deratè uiuendi eſt. ¶ Hinc] De eo, quod in uſu habeo, de hac parſimonia, de exiguo quantum po-teſt irata fortuna detrahere. ¶ Parcius] Minus, poſtquam huc uenit nouus incola. ¶ Aut uos ô pueri nituiſtis] Bene uixiſtis accepti eſtis. Senſus eſt, Cùm eadem ſit nobis ſemper fragilitas, nunquid eo quo agrum amiſimus, minus nituiſtis, cùm eadem nobis uita ſit, quæ fuit dominis con-ſtitutis. Pueri autem aut filij, aut ſerui. ¶ Vt] Poſtquam. ¶ Nouus incola] Vmbrenus, qui meum agrum poßidet.

PORPHYRION. ¶ Profeſta] Non ſacra. ¶ Poſt hoc ludus erat] Si quando li-bere potare uolebant antiqui, id eſt, ſine archipoſia, dicebant ſe magiſtram facere culpam.

¶ Ac uenerata Ceres] Rogata deinde Ceres, ut perſeueraret in fructibus, ita ut ſe oſtendeat, triſtitiam explicuit uino. & uenerata paßiua ſignificatione poſuit. Vt Virgilius, Curſuſq; dabit uenerata ſacerdos.

Illum

Illum aut nequities, aut uafri inſcitia iuris,
Poſtremum expellet certè uiuacior hæres.
Nunc ager Vmbreni ſub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erit nulli proprius: ſed cedet in uſum
Nunc mihi, nunc alij. quocirca uiuite fortes,
Fortiaq́; aduerſis opponite pectora rebus.

ACR. ¶ Illũ aut nequities] *Qui conſumptis bonis, agrum coges abſumere. Paupertatis enim eſt amica nequities. Item aliter, Aut per luxuriam amittet agrũ, uendendo eum: aut crimine aliquo reus factus, proturbabitur patrimonio ſuo.* ¶ *Vafri*] *Aſtuti, callidi.* ¶ *Inſcitia iuris*] *Aut ignorantia iuris antiqui: uel committet aliquid inſcius contra ius, & perdet agrum.* ¶ *Viuacior*] *Ad comperationem illius, qui moritur.* ¶ *Vmbreni*] *Nomen eſt illius militis, qui Ofelli agrum poſsidebat.* ¶ *Proprius*] *Perpetuus.* ¶ *Fortes*] *Forti animo.*

POR. ¶ *Vmbreni ſub nomine*] *Vmbrenus miles, deinde nouus incola uenit, non dominus taliś eſt in ſuperioribus Quid tu, Nullá ne habes uitia, imò alia, & fortaſſe minora.* ¶ *Vafri*] *Aſtuti iuris.* ¶ *Fortiaq́; aduerſis opponite*] *Pro fortes eſtote, aduerſum fortunæ incommoda.*

SATYRA III.

SIc raró ſcribis, ut toto non quater anno
Membranã poſcas, ſcriptorũ quæq; retexẽs,
Iratus tibi, quod uini, ſomniq; benignus,
Nil dignum ſermone canas. quid fiet? ab ipſis
Saturnalibus huc fugiſti. ſobrius ergo

ACR. ¶ *Sic raro ſcribis*] *Damaſippum quendã inducit ſecum loquentẽ, qui conſumpto patrimonio per luxuriã, contulit ſe ad Stoicam ſectam. Dicit etiam de his, qui aliena peccata notant, obliti ſuorum. Iſte autem Damaſippus, quodam Stertinio Stoico hortãte, cœpit philoſophari. Aliâs, Iunius Damaſippus, conſumpto patrimonio philoſophari cœperat: ab hoc Horatius deſidiam ſuã caſtigari inducit, cùm ad uillam ſeceſsiſſet, & nihil ſcriberet. Hæc ergo Satyra habet quaſi dialogi genus. Aliâs, Sepe Horatius querebatur, quòd ſcribere in urbe conſtitutus non permitteretur, modò cõuiuijs, modò diuerſis occupationibus præpeditus. Et ideo comportatis auctoribus Græcis ad uillam ſeceſsit, quaſi ut uacuus aliquid dignum ſcriberet. Arguitur ergo à Damaſippo, quaſi reprehendente deſidiam Horatij, qui ne in uilla quidem conſtitutus aliquid laborauerit.* ¶ *Membranam poſcas*] *Membrana dicta eô quòd membra tegat.* ¶ *Retexens*] *Recolens, reprehendens, reuiſens, relegens ac emendans more corrigentium, qui antiqua dicta in ſuis cogitationibus ponent.* ¶ *Vini ſomniq́; benignus*] *Qui te uino & ſomno reficit.* ¶ *Quid fiet?*] *ὑπέρβατον à ſuperioribus, ſi raró ſcribis, quid fiet? Ac per hoc quid expedit, ut negligas, & te incuſes, nec tamen emendes.* ¶ *Ab ipſis Saturnalibus*] *Impatiens frigoris fuit Horatius & conſtat illo tempore Saturnaliorum in uilla calidiorem focum fieri: & ipſe ſeſe impatientem frigoris probat in libris epiſtolarum, Quod ſi bruma niues Albanis illinet agris, Ad mare deſcendet uates tuus, & ſibi parcet. Decimoſeptimo die menſis Decembris Saturnalia celebrabantur.* ¶ *Iratis natus paries dijs*] *Solebant enim antiqui poëtæ parietes lectis ſuis proximos cera illinire, & habere graphia iuxta, ut ſi forte noctu aliquid accidiſſet id ante obliuionem literis notarent. Hic ſtultitiam eorum arguit, qui cum ſententiarum ſiue uerborum urgeantur inopia, contra parietes uelut minus commodos commouentur. Natus autem paries, id eſt, factus uel ædificatus.* ¶ *Nil dignum ſermone*] *Opinione, prædicatione.* ¶ *Huc fugiſti*] *Ad uillam, ut ſcriberet, quia feſti dies erant in urbe. Et quaſi malo auſpicio, quia feriato die.*

PORPH. ¶ *Sic raró*] *In hac ecloga introducit Damaſippum corripientem ſe, tanquam deſidioſum.* ¶ *Iratus tibi*] *Ipſe ſibi iratus, quòd uino ſomnoq́; indulgeat.*

ACR.

Dic aliquid dignum promiſsis: Incipe, nil eſt.
Culpantur fruſtra calami, immeritusq́ laborat
Iratis natus paries dijs, atq; poëtis.
Atqui uultus erat multa & præclara minantis,
Si uacuum tepido cepiſſet uillula tecto.
Quorſum pertinuit ſtipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum comites educere tantos?
Inuidiam placare paras uirtute relicta?
Contemnêre miſer, uitanda eſt improba Siren
Deſidia, aut quicquid uita meliore paraſti,
Ponẽdum æquo animo: dij te Damaſippe, deæq́
Verum ob conſilium donent tonſore, ſed unde
Tam bene me noſti? poſtq̃ omnis res mea Ianum
Ad medium fracta eſt, aliena negocia curo
Excuſſus proprijs: olim nam quærere amabam,
Quo uafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære?
Quid ſcalptum infabrè, quid fuſum durius eſſet.

ACR. ¶ Dignũ promiſsis] Profiteris te poëtam. dic aliquid dignum poëtà. ¶ Multa et præclara minantis] Hic promittentis, profitentis, pollicentis: Vnde poëta per contrarium, promiſi ul torẽ, pro minatus ſum. ¶ Vacuũ] ocioſum. ¶ Tepido] Temperato. ¶ Villula] Quia Saturnalibus, quib. frigora ſunt. ¶ Stipare Platona Menandro] In uehiculo arctare eorum libros id eſt, Platonem & Menandrum componere, hoc eſt, iſtos tecum autores portare ad agrum. ¶ Eupolin, Archilochum] Comœdiographi ſunt iſti philoſophi, quorum ſcripta portabat ſecum ad uillã, & alios auctores, ut legeret. ¶ Tantos] Ad codices retulit. ¶ Inuidiã placare paras] Inuidiam quæ te uirtutis cauſa ſequebatur, placas dum relinquis uirtutem iniquã. Senſus, Deſerta uirtute deſidioſus eſſe cœpiſti, & ut deſidia inuidiam minueres, multos auctores tecum portas nihil ipſe ſcripturus: aut certè ideò uirtutem & induſtriam deſeris, ne ſequatur inuidia. Aliâs, Inuidiam quam patiebare in Rep. conſtitutus, paraſti placare uirtute derelicta, id eſt, recedendo à cura Reip. Nam recedit à uirtute is, qui deſerit gubernacula ciuitatis. Aliâs, Publica conuerſatione publicæ famæ, eundo ad agrum id uolebat agere, placare inuidiam, quam patiebare in publica poſitus facie. ¶ Vitanda eſt improba Siren Deſidia] Quæ Siren improba eſt, nam delectando nocet. Sireni comparat deſidiam, quia quemadmodum Siren cum pernicie delectat, ita deſidia nõ abſq; damno delectat. Definitio deſidiæ, improba Siren. ¶ Aut quidquid uita meliore paraſti] Si uis deponere quidquid laudis uel gloriæ in negocioſa uita meruiſti, aut quidquid menti quæſieras honeſtiore propoſito. id eſt, Aut noli uitare deſidiam, aut hanc opinionẽ quam acquiſiuiſti, poſitus in publica cõuerſatione contemne. ¶ Dij te Damaſippe] permittant tibi philoſophi, quos ſequeris barbam tondere. Quaſi ad eum loquitur qui barba demiſſa ſit ritu ſcilicet Stoicorum. ¶ Res mea Ianum Ad medium] Ianus Medius locus dictus prope baſilicam Pauli, ubi uaſa ænea uenũdabantur. Vel locus in Roſtris, in quo expertus erat paupertatem. Ad medium autem ideo, quia in Roſtris ſimulachrum Iani erat, ubi res pecuniariæ agebantur per fœneratores. Iani ſtatuæ tres erant, ad unam illarum ſolebant conuenire creditores, & fœneratores, alij ad reddendum, alij ad locandum fœnus. ¶ Fracta] Comminuta, perdita, conſumpta. ¶ Excuſſus] Deiectus, expulſus, alienatus. ¶ Olim nam quærere amabam] Cõſumpſit, inquit, patrimonium ſuum. Quærebam, inquit, antiqua uaſa comparare. ¶ Quo uafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære] Id eſt, uaſa antiquitus facta. Siſyphus enim artifex fuit, quia uaſa ærea formabat quiq; primus temperaturam æris inuenit. Aliâs, Siſyphus rex Corinthiorum, filius Aeoli, Vel Siſyphus negociator erat Stoicus, qui uaſa quæ emerat precio meliore uenundabat. ¶ Infabre] Imperitè, cui contrarium, Affabre. ¶ Fuſum] Nam ſigna ærea funduntur. ¶ Durius] Non leuiter. id eſt, quæ ſtatua malè formata eſſet.

PORPH. ¶ Culpantur] Quia nihil merentur. ¶ Iratis natus paries dijs] Inærare parietes ſoliti erant poetæ, & ibi ſcribere, ſi quid noctu in mentẽ ueniſſet. ¶ Inuidiam placare paras uirtute relicta] Senſus eſt: Si uirtutẽ reliqueris propter inuidiã, incipias contemni, nam ita eſt natura hominum.

minum, ut potentioribus inuideant, humiliores aſpernent. ¶ *Donent tonſore*] *locus in barbatum.*

¶ *Ianum*] *Quia omnes ad Ianũ in Baſilica ſtabant fœneratores.* ¶ *Fracta*] *Diminuta.* ¶ *Vafer*] *Aſtutus.* ¶ *Lauiſſet Siſyphus ære*] *Signat Corinthiorum uaſorum amatorem fuiſſe.*

Callidus huic ſigno ponebam millia centum:
Hortos, egregiasq́; domos, mercarier unus,
Cum lucro noram. unde frequentia Mercuriale
Impoſuêre mihi cognomen compita, noui,
Et morbi miror purgatum te illius. atqui
Emouit ueterem mirè nouus, ut ſolet, in cor
Traiecto lateris miſeri, capitisq́; dolore,
Vt lethargicus hic cũ ſit pugil, & medicũ urget,
Dũ nequid ſimile huic, eſto ut libet, ô bone ne te
Fruſtrêre, inſanis & tu, ſtultiq́; propè omnes.
Si quid Sternius ueri crepat, unde ego mira
Deſcripſi docilis pręcepta hæc, tempore quo me
Solatus iuſsit ſapientem paſcere barbam,
Atq; à Fabricio non triſtem ponte reuerti.

ACR. ¶ *Ponebam*] *Aeſtimabã. Aeſtimatorem fuiſſe æris peritum cõmemorat.* ¶ *Vnus*] *Solus. & eſt poëticum.* ¶ *Cum lucro*] *Propter commodũ quod cõſequebar, id eſt, noui te habuiſſe hoc ſtudium. Hoc cũ miratione legendum. Quiſquis cũ miratione emebat, decidit tãdem et ſpem omnem amiſit.* ¶ *Vnde frequentia*] *Ordo, Vnde frequentia compita impoſuerũt mihi nomẽ Mercuriale. Mercurius eſt Deus lucri, undè negociatores nomẽ trahunt. Auctiones aũt ferè in Compitis fiunt, ex quibus ſe quedam emere ſolitum & uendere ſignificat. Compita dicuntur uiæ latæ, ad quas ex multis regionibus conueniunt.* ¶ *In cor Traiecto lateris*] *Interdum ſtudio medicorum dolor capitis tranſit ad aliam partem, ut melius eſt lethargicum fieri, quàm melancholicum. Nam ſolent medici ab alia parte corporis, ad aliam deriuare morbum. Senſus eſt, ſicut medici ſolent dolo. ægritudinis de uno loco in alium uertere: ita ego mutatus ſum. Dicit Damaſippus ſeſe ex alio uitio in aliud tranſiſſe: Sicut ſolent hi qui lateris aut capitis dolore correpti ſunt, cardiaci fieri, aut etiam qui fuerunt lethargici tranſeant in phreneticos. Eſt autẽ lethargus ſopor ueternus in obliuionem deducens. Phrenetici aũt diuerſo ita uigilijs inſtigantur, ut accedentes ad ſe pugnis feriant.* ¶ *Traiecto*] *Mutato. Exemplũ humanæ naturæ, in qua morbus morbo ſuccedit: nec immutatio eſt, ſed mutatio.* ¶ *Vt lethargicus hic*] *Qui multũ dormit, lethargicus: quos nonnunquã medici ſtudentes excitare, phreneticos faciunt.* ¶ *Cũ ſit pugil*] *Contrarij ſibi ſunt hi morbi, cardiacus & lethargicus, ille ſomno caret hic deditus eſt.* ¶ *Dum nequid ſimile huic*] *Dummodo ne ſis phreneticus, eſto quidlibet aliud. Irridens cũ hoc dicit.* ¶ *O bone*] *εἰρωνεία ſubeſt. Damaſippe dum ne phreneticus fias, & me cædas, quouis labores morbo.* ¶ *Inſanis & tu, ſtultiq; propè omnes*] *Secundum opinionẽ Stoicorũ, qui dicunt omnes inſanire præter ſapientes, ac ſe tãtummodo ſapiẽtes appellant.* ¶ *Si quid Stertinius ueri crepat*] *Stertinius Damaſippũ à pontis præcipitio reuocauit, & ad philoſophiã hortatus eſt, cũ ille, bonis omnibus perditis, cuperet interire. Fuit aũt Stertinius de Stoicis qui omnes ſtultos inſanos aiunt, & in ſingulis inſaniæ uaria genera.* ¶ *Vnde*] *A quo Stertinio, quẽ ego ſequor.* ¶ *Sapientẽ*] *Irriſio philoſophorũ.* ¶ *Paſcere*] *Stoicorũ more.* ¶ *A Fabricio*] *Qui modò lapideus dicitur. Pons Fabricius habet à cõditore uocabulũ, qui iungitur inſulæ Tiberinæ. Nominatus à Fabricio cõſule.* ¶ *Non triſtem ponte*] *Vnde ſe præcipitare uoluit, dãn dolore cõmotus.*

POR. ¶ *Mercurialẽ*] *Lucroſum, qui Coccio appellatur. Omnes enim Cocciones lucro ſtudẽt.* ¶ *Cõpita*] *Sũt loca, in qua multæ uiæ cõpetunt.* ¶ *Traiecto*] *Proprie, ita enim medici dicũt.* ¶ *Cũ ſit pugil*] *Pugilẽ poſuit pro phrenetico.* ¶ *Dũ ne quid ſi male*] *Senſus: Dum ne tu tondere me incipias.* ¶ *Inſanis & tu*] *Quia Stoici omnes homines inſanos & ſtultos eſſe dicunt, excepto ſapiente. Stertinius aũt unus ex Stoicis fuit.* ¶ *Sapientẽ paſcere barbã*] *Sapientẽ, nõ quaſi ipſum ſapientem, ſed barbã ſapientẽ. Iuſſit me paſcere, id eſt, nutrire.* ¶ *Atq; à Fabricio nõ triſtẽ ponte*] *Pons Fabricius dicitur, qui eſt inſulæ illius, quæ in medio Tiberi poſita eſt, ideo Fabricius, quia à Fabricio factus.*

ACR.

Nam malè re geſta, cùm uellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter ſtetit. & caue faxis
Te quicq̃ indignũ: pudor, inquit, te malus urget,
Inſanos qui inter uereâre inſanus haberi?
Primũ nã inquirã, quid ſit furere. hoc ſi erit in te
Solo: nil uerbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala ſtultitia, & quæcunq; inſcitia ueri
Cæcũ agit, inſanum Chryſippi porticus & grex
Autumat. hæc populos, hæc magnos formula re-
Excepto ſapiente, tenet. nunc accipe, quare (ges
Deſipiant omnes, æquè ac tu, qui tibi nomen
Inſano poſuêre. uelut ſiluis, ubi paſsim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille ſiniſtrorſum, hic dextrorſum abit. unus utriq;
Error: ſed uarijs illudit partibus. hoc te
Crede modo inſanum: nihilo ſapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. eſt genus unum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis: ut ignes,
Vt rupes, fluuioſq; in campo obſtare queratur.
Alterum, & huic uarũ, & nihilo ſapientius, ignes
Per medios, fluuioſq; ruentis. clamet amica
Mater, honeſta ſoror, cum cognatis, pater, uxor:
Hîc foſſa eſt ingens, hîc rupes maxima: ſerua.

ACR. ¶ *Malè re geſta*] *Perditus meis ſubſtãtijs.* ¶ *Cũ vellem mittere*] Dicit cauſam, quia ſe noluit abijcere in fluuiũ. ¶ *Dexter*] *Bonus, felix, fauens, propicius.* ¶ *Stetit*] *Stertinius.* ¶ *Et caue faxis*] Notãdum, VE, *Syllabã breuem, cũ ſecundæ eſt cõiugationis: ut Perſius, vide, breuem poſuit, Vide ſis, ne maiorẽ tibi forte Limina frigeſcant.* ¶ *Inſanos qui inter uereare inſanus haberi*] *Inter inſanos nõ eſt inſania metuenda. Stulta uerecũdia eſt, uereri in his uitijs, quæ uidẽtur eſſe cõmunis.* ¶ *Nil uerbi, pereas*] Ordo *eſt, Nil uerbi addam, quin pereas fortiter ut cœpiſti. Id eſt, nihil dico, quô minus te præcipites: ſi ſolus inſanus es, nõ probibebo quin pereas.* ¶ *Quẽ mala ſtultitia*] *Definit modò, quid ſit furere. Vt in primo, velataq; ſtola. &, Inſani ridentes præmia ſcribæ. & in Virgilio, Ponite ſpes ſibi quiſque ſuas: ita & hic, Quem mala ſtultitia, communem ſyllabam fecit.*

¶ *Chryſippi porticus*] *Id eſt, Stoici philoſophi. ἀπὸ τῆς ϛοᾶς, id eſt, à porticu Stoici dicti.* ¶ *Nũc accipe*] *Stertinius. Damaſippo.* ¶ *Aequè ac tu*] *Similiter, quemadmodum tu.* ¶ *Qui tibi nomen Inſano poſuere*] *Id eſt, Et illi inſaniunt, quibus tu uideris inſanus. Hoc te modo exiſtima inſanũ, ita tamen ut ille, qui putat te inſanum, non ſit ſapientior.* ¶ *Nihilo ut ſapientior ille, Qui te deridet*] *Id eſt, non minus uitioſus ille, qui te deridet, quàm tu.* ¶ *Caudam trahat*] *Prouerbium eſt, Caudam trahit, id eſt, riſu dignus eſt. Et nunc diuidit, quod ſuperius dicturum ſe eſſe promiſerat. Aliâs, Ita ſtultus ſit, ut pecus cauda pendente.* ¶ *Eſt genus unum ſtultitiæ*] *Vnum, inquit, genus ſtultitiæ eſt, quoties non timenda metuimus. Alterum cùm uerè timenda, nõ metuimus. Proponit aliquos eſſe, qui res faciles pro difficilimis habent, & ſemper timore depreßi queruntur: aliquos rurſus, qui temeritate ac ſponte ferantur in præceps.* ¶ *Alterum adhuc uarum*] *Separatum, contrarium, diuerſum. Vnde pedes in diuerſum flexos habentes, Varos dicimus. & diſtortas uenas, uarices.* ¶ *Hic foſſa eſt ingens*] *Si erat foſſa, ſi erat rupes, quare non uitabas? Ad perniciem currens, nullo impeditur affectu.*

¶ *Hic rupes maxima*] *Quæ utiq; nulla ſunt oppoſita, ſed furioſis ita uidentur.*

PORPHYR. ¶ *Dexter ſtetit*] *Dexter aut à dextra parte, aut bono omine. Sic & Virg. Sic ſidera cœlo Dextra feras. Et Perſius: Dextro herede, pro bono.* ¶ *Primùm inquiram*] *Oſtendit quid ſit furor, ut Lucilius.* ¶ *Qui te deridet, caudam trahat*] *Vt pecus, id eſt, ſtultus. Aut ex conſuetudine puerorum ſumptũ, pro deridetur. Solent enim pueri deridentes, neſcientibus à tergo caudam ſuſpendere, ut uelut pecus caudam trahant.* ¶ *Alterum & huic uarum*] *Varum, id eſt, diuerſum ac diſtortum, ac per hoc à te diuerſum,* ¶ *Amica Mater, honeſta ſoror*] *Melius poteſt ſic accipi, amica mater, ut ſit ex Græco tractum φίλη μήτηρ, quàm per ſe amica, per ſe deinde mater, quia mentionem uxoris facit in ſequentibus.*

Non magis audierit quàm Fuſius ebrius olim,
Dum Ilionam edormit: Catienis mille ducentis,
Mater te appello clamãtibus. huic ego uulgum
Errori ſimilem cunctum inſanire docebo.
Inſanit ueteres ſtatuas Damaſippus emendo.
Integer eſt mentis Damaſippi creditor? eſto:
Accipe quod nunquam reddas mihi, ſi tibi dicã
Túne inſanus eris ſi acceperis? an magis excors
Reiecta præda, quam præſens Mercurius fert?
Scribe decẽ Nerio: non eſt ſatis? adde Cicutæ
Nodoſi tabulas centum, mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc ſceleratus uincula Proteus:
Cum rapies in iura malis ridentem alienis,
Fiet aper modò auis, mõ ſaxũ, & cũ uolet, arbor
Si malè rem gerere inſani eſt: contrà, bene ſani,
Putidius multo cerebrũ eſt (mihi crede) Perilli
Dictantis, quod tu nunquam reſcribere poſsis,

ACRON. ¶ *Quàm Fuſius ebrius olim, Cum Ilionã edormit*] *Hic Fuſius actor Tragœdiarum fuit, qui cum Ilionã tragœdiã ebrius ageret, & uellet eã ſimulare dormientẽ, grauitate uini ad uerum ſomnum ductus eſt. Ita ergo nõ audit matrem uel uxorem ſeu patrem, ſtultum implorantes auxilium, quemadmodum nec Ilione cum ageretur ab ebrio Fuſio potuit audire mille Catienos. Aliàs. Ilione Priami filia, Polymneſtoris eſt ſortita coniugium, cum in belli deſperatione poſitus Priamus Polydorum filium ſuum tutandum Polymneſtori commiſiſſet, & cum uellet Polymneſtor occidere, Ilione loco fratris filium poſuit. Ita Polymneſtor deceptus filium trucidauit, ut alij dicunt. Tamen manifeſtum eſt hunc Polydorum necatum fuiſſe, & noctu ſorori in ſomnis ueniſſe, rogans ut ſepeliretur, hoc dicens: Mater te appello, ſoror ſurge & ſepeli me. Cum Fuſius igitur Ilionam dormire ſimulaſſet caſu uino confectus obdormiuit. Cum ab alio actore partium aſsiduè his uerbis excitaretur in ſcena. Aliàs. Polymneſtor cum auri cupiditate Polydorum uellet occidere, noctis errore deceptus, ferrum detorſit in filium, cuius umbra, noctu matrem uocans, ut ſepeliret rogauit.* ¶ *Catienis mille ducentis*] *Cantoribus, à Catio quodam, uocis ſummæ. Sunt qui Catienos in Tragœdia, ſecundas perſonarum partes accipiunt.* ¶ *Mater te appello*] *Hæc uerba cantor, ex fabula.* ¶ *Huic errori*] *Quem patiuntur in ſiluis.* ¶ *Inſanit ueteres ſtatuas*] *Interrogatiuè dicitur.*

¶ *Creditor*] *Qui tibi uendit ſtatuam.* ¶ *Eſto*] *Concedo, quòd non inſanit Damaſippi creditor. Concedamus interim creditorem ſapere, dum probamus magis hunc ipſum inſanire quam Damaſippum.* ¶ *Reiecta*] *Repudiata, & eſt figura διασολὴ ſiue productio: quia re cum ſit breuis natura, hic pro loco producitur.* ¶ *Præſens*] *Propicius.* ¶ *Scribe decem Nerio*] *Decem millia talenta, ſiue tabulas. Senſus eſt, Scribe tabulas Nerio iuris ſtudioſo, quibus alleget Damaſippũ: adde Cicutæ centum alteras, non tamen illum ita alligabis, ut ille ſe non auferat. Cicuta autem fœnerator fuit qui propter aſperitatem & amaritudinem morum, Cicuta cognominatus eſt. Aliàs Cicuta neſcio quis fœnerator fuit auariſsimus, & qui cautiones exquiſitas quærebat. Pro Nerio quidam Anerio, quod unum nomen eſſe debet: alij uerò ſeparant præpoſitionem, & ſic nomen inferunt Nerio ablatiui caſus. Nerius autem ſiue Anerius & Cicuta fœneratores fuerunt.* ¶ *Nodoſi*] *Scrupuloſi, diligentes in accipiendis cautionibus: uel argumentoſi, qui multis uinculis teneat debitores.* ¶ *Catenas*] *Cautiones & nexus iuris.* ¶ *Sceleratus*] *Sæuus ingenioſus.* ¶ *Proteus*] *Damaſippus accipiendus eſt, aut quicunq; durus debitor. Propterea Proteum dicit debitorem, quia ſæpe ſeſe mutat, ut Proteus: elabitur enim mille præſcriptionibus & dilationibus.* ¶ *Malis ridentem alienis*] *Per iracundiam fingentem ſe ridere.* ¶ *Fiet aper*] *Modò ferox erit.* ¶ *Modò auis*] *Id eſt, fugax.* ¶ *Modò ſaxum*] *Non reſpondebit, ut ſaxum.* *Si malè rem gerere*] *Adhuc uerba ſunt Damaſippi, referentis ſententiam Stertinij.* ¶ *Bene*] *Scilicet rem gerere.*

¶ Sani] Qui uult bene ſanus eſſe,ut ſibi uidetur. Si inſani eſt,male gererem,multo putidius eſt cerebrũ Perilli,Cicutæ qui id dicat,ita ſe dictare, quod debitor nunquã ſoluturus ſit. Reſcribere,enim eſt debitum ſoluere, hoc eſt, ſcriptum debiti liberare. Terentius,ſed tranſi ſodes ad forum,atq; illud mihi argentum iube reſcribi Phormio. hoc eſt, reddi per ſcripturã.

¶ Perilli dictantis] Dictantis,aut dantis,aut dictis exprimentis cautionem formulam. Quia cum damus,dicimus? Scribe,te accipiſſe cautionem,pro ea pecunia,quã dat. Perillus famoſus temporis illius fœnerator fuit. Quidam dicunt iſtum Nerium Perillum. Alij dicunt alium eſſe fœneratorem.

PORPHYRION. ¶ Quàm Fuſius ebrius] Hic Fuſius Phoceus Tragœdiarum actor fuit,qui cum uellet Ilionam dormientem exprimere,ut ad filij Polydori exurgeret uocem in ſcena obdormiuit. Et edormit,pro præterito accipi,non pro præſenti debet. ¶ Mater te appello] Verba Tragici,Mater te appello,tu,quæ ſomno ſuſpenſam leuas. ¶ Catienis] Catienis,cantoribus. A nobili cantore. ¶ Scribe decem Nerio] Quidam Anerio legunt. Verum hic,& Cicuta iuris fuerunt ſtudioſi. Auaros tangit. Sen ſus eſt. Pecuniam à fœnatore acceptam lege duodecim tabularum,quas Nerio inſtituit,& alijs centum Perillius Cicuta amariſsimus conſignatores furabitur. ¶ Scribe decem Nerio] Iuris uerbo,ſcribere eſt,mutuum ſumere:reſcribere,reſtituere. ¶ Fiet aper] Et Virg. Fit enim ſubito ſus horridus.

¶ Cum rapies iura malis ridentem alienis] Græcus eſt: Quod ſignificat ſi in ius rapere cœperis,non ex animo ridebit. ¶ Perilli] Perillus fœnerator fuit & iuriſperitus. ¶ Putidius] Magis inquit,inſanum eſt cerebrum. ¶ Dictantis] Pro dantis. Eſt enim ſenſus: Id credens,quod recepturus non eſt. ¶ Reſcribere] Reddere.

ACRON. ¶ Audire] Hoc aut dicebat Stertinius Damaſippo, aut Damaſippus poetæ dicit. Hic oſtendit etiam fœneratores inſanos eſſe attentos eſſe & paratos ad audiendum, & eſt ὕστερον πρότερον, nam prius attentos fieri mos, ut ſic audiatur. ¶ Atque togam iubeo componere]

Audire atq; togam iubeo cõponere quiſquis
Ambitione mala,aut argenti pallet amore,
Quiſquis luxuria:triſti'ue ſuperſtitione,
Aut alio mentis morbo calet,huc propius me,
Dum doceo inſanire omnes,uos ordine adite.
Danda eſt hellebori multo pars maxima auaris
Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnẽ.

Nam qui male compoſita toga ſedet,uidetur negligenter audire. ¶ Triſti'ue ſuperſtitione] Inani religione:quia ſuperſticio triſtes homines facit.

¶ Huc propius me] Diligenter me audiri uolo ab his, qui diſſoluto pallio ſedent, nondum intenti & accenſi ad uirtutis amorem. ¶ Dum doceo] Dum oſtendo eos inſanos eſſe. ¶ Danda eſt hellebori multo pars maxima] Multum hellebori dandum eſt auaris, quaſi maiore ægritudine laborantibus. Videtur quibuſdã Horatius non plena perſecutus eſſe quod promiſſerat,cum utrum inſaniãt, debeat docere:prætergreſſus dicat de cura ipſorum. Sanè inconſideratè in uituperationem ruentibus. Quis enim ignorat,his uidelicet adhibendam eſſe medicinam,qui minus ſani ſunt? Helleborum herba,remedium inſaniæ. ¶ Neſcio an] Bene ſcio, λιτότης figura. ¶ Anticyram ratio illis deſtinet omnem] μετωνυμία per id quod continet,id quod continetur. Anticyra enim nomen eſt inſulæ Propontidis,in qua multum hellebori naſcitur, quòd quidem depellere dicit mentis inſaniam medicina. Poſuit autem Anticyram pro medicamine, id eſt, neſcio ſi omnis medicina danda ſit auaris, magnitudinem uitij expreſſit. Tanta eſt auaritiæ dementia, ut totius inſulæ helleboro ſanari non poſſit.

PORPHYRION. ¶ *Atq; togam iubeo componere*] *Senſus eſt: Iubeo audire, & ad præcepta uera auaros intentos eſſe ac bene cultos. Nam qui ſoluto pallio audiunt, negligentes iudicantur, & minimè ad uirtutis honorem accenſi. Ideo ait togam iubeo componere, quia diligentius audiũt, qui cultu cõcinni ſunt. Allegoricôs totum.* ¶ *Neſcio an anticyram*] *Anticyra & oppidum & inſula hoc nomine, ſicut Helenius teſtatur; in qua elleborum plurimum naſcitur. Et alibi. Nauiget Ancyram, & eſt Propontidis inſula.*

Hæredes Staberi ſummã incidère ſepulchro,
Ni ſic feciſſent, gladiatorum dare centum
Dãnati populo paria, atq; epulũ, arbitrio Arri;
Frumenti quantũ metit Africa. ſiue ego prauè,
Seu rectè, hoc uolui, ne ſis paruus mihi, credo
Hoc Staberi prudentẽ animũ uidiſſe. quid ergo
Senſit cum ſummam patrimoni inſculpere ſaxo
Hæredes uoluit? quoad uixit credidit ingens
Pauperiem uitium, & cauit nihil acrius, ut ſi
Fortè minus locuples uno quadrante periret,
Ipſe uideretur ſibi nequior. omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina humanaq;, pulchris
Diuitijs parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, iuſtus, ſapiens, etiam & rex,
Et quicquid uolet: hoc ueluti uirtute paratum
Sperauit magnæ laudi fore. quid ſimile iſti
Græcus Ariſtippus? qui ſeruos proijcere aurum
In media iuſsit Libya, quia tardius irent
Propter onus ſegnes, uter eſt inſanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite reſoluit,

ACRON. ¶ *Hæredes Staberi*] *Staberius quidam auariſſimus fuit, qui cũ moreretur iuſſit hæredes ſcribere in ſuo monumento, quantum quiſq; à ſe relictum accepiſſet.* ¶ *Summam*] Relictam pecuniam.

¶ *Damnati populo*] *Deſtinati iuxta legem.* ¶ *Dare centum*] *Quia uiuente patre ignorauerunt quid haberent, tantæ cupiditatis fuit.* ¶ *Arbitrio Arri*] *Nomẽ cuiuſdam luxurioſi.* ¶ *Siue ego praue*] *Hoc dicebat Staberius, & eſt ἀνθυποφορὰ ex perſona ipſius Staberij.* ¶ *Seu rectè*] *Inſcribi in ſepulchro meo ſummam pecuniæ. Et hoc dicebat Staberius ne quærerent hæredes eis, cur hoc fieri uoluerit.* ¶ *Patruus mihi*] *Seuerus contra me. Vt ſupra, Patruæ metuentes uerbera linguæ.* ¶ *Prudentem animum*] Εἰρωνικῶς. ¶ *Quid ergo ſenſit*] *Aut interrogatio audientis, aut interrogantis dubitatio.* ¶ *Cauit acrius*] *Nihil magis timuit, q̃ paupertatem, id eſt, ut ne fieret pauper, Nihil ſic cautè uitauit, ut paupertatem.*

¶ *Minus locuples*] *Si fortè unum quadrantem minus reliquiſſet.* ¶ *Diuitijs parent*] *Omnium rerum regina, opulentia eſt ſicut ille dicebat.* ¶ *Contraxerit*] *Congregauerit.*

¶ *Ille clarus erit*] *Quaſi Damaſippus dicat Stertinio. Reſpondet plus quàm interrogatus fuerat. Hoc ueluti uirtute paratum*] *Quaſi uirtutè paratas diuitias, putauit ad uirtutem pertinere.* ¶ *Græcus Ariſtippus*] *Contemptor pecuniæ, quam à quodam rege acceperat.*

¶ *Inſanior horum*] *Ille qui conſeruat, an ille qui contemnit. Docet autem inſanum, qui pecuniam ſpernit, cuius unus eſt neceſſarius. Ariſtippus Græcus, Cyrenaicus dictus eſt, cum ſerui eius auro onuſti grauius ambularent, quod à rege acceperant, iuſsit ut abijcerent, quaſi impedimentum.* ¶ *Nil agis exemplo*] *Illud exemplum nihil eſt, quod litem uertit in litem, id eſt, uitium in uitium, quia dum damus exemplum Ariſtippi, litem liti opponimus. Nam ſi Staberus uitioſus, Ariſtippus uitioſior, ergo nihil ualet exemplum Ariſtippi aduerſum Staberum Ad rem dubiam aperiendam, nemo utitur dubio argumento. Incertum eſt utrum inſaniat, qui deſpicit pecunias, & nullo moderamine utitur ad eas diſpertiendas. Et ait: Quemadmodum inſanit contemptor pecuniæ: ita & auarus. Sed & hoc incertum eſt, utrum nimium contemptor pecuniæ uideatur eſſe inſanus. Quaſi dicat Damaſippus Stertinio: Non opus eſt exẽplo*

ad dirimendam litem. quia et de eo diſputari poteſt. Ipſe uidetur ſibi ſubijcere, nolo corrigas uitium uitio dum culpas auaritiam, exemplum ſumis inſaniæ, quia non poteſt exemplare laudari cum ipſum uitioſum ſit.

PORPHYR. ¶ Hæredes Staberi] *Staberius homo auariſsimus fuit, eô uſq; magnitudine pecuniæ delectatus eſt, ut cum finem uitæ adeſſe intellexiſſet, & teſtamentô ita inſcriberet ut hæredes ſui, ſepulchro eius inſculperent: quis quantum à ſe in parte ſumpſerit. Quod ſi in aliquo mentiti eſſent, damnationis nomine, centum paria gladiatorum populo exhiberent.*

¶ Damnati] Pro, addicti. ¶ Atq; epulum arbitrio Arri] Id eſt, ad Arrij uoluntatem, qui luxurioſus fuit. ¶ Ipſe uideretur ſibi nequior] Pro luxurioſior. Et ut ſupra illud, nequitiei

¶ Clarus erit] Hæc Ironicôs dixit. ¶ Græcus Ariſtippus] Vult & hūc Ariſtippū inſanū uideri, q pecuniā quā potuiſſet dare neceſſarijs, abiecerit. ¶ Nil agit] Senſus eſt: Idem exemplum quod in ſe quæſtionē habet, non eſt uerum. Intelligo, inquit, me contraria exempla poſuiſſe, quoniam argumentatus non erat, uter ex ijs inſanus eſſet, nunc ait ſe probaturum.

Si quis emat citharas, emptas cōportet in unū,
Nec ſtudio citharæ, nec Muſæ deditus ulli:
Si ſcalpra, & formas, non ſutor: nautica uela
Aduerſus mercaturis: delirus & amens,
Vndiq; dicatur meritò: quid diſcrepat iſtis,
Qui nummos aurumq; recondit, neſcius uti
Compoſitis metuensq; uelut contingere ſacrū?
Si quis ad ingentem frumenti ſemper aceruum
Porrectus uigilet cum longo fuſte: neq; illinc
Audeat eſuriens dominus contingere granum,
Ac potius folijs parcus ueſcatur amaris.
Si poſitis intus Chij, ueteriſq; Falerni
Mille cadis (nihil eſt. ter centum millibus) acre
Potet acetū: age, ſi & ſtramentis incubet, unde-
Octoginta annos natus, cui ſtragula ueſtis,
Blattarum, ac tinearum epulæ putreſcat in arca:
Nimirum inſanus paucis uideatur, eo quòd
Maxima pars hominum morbo iactatur eodē.
Filius aut etiam libertus ut ebibat hæres,
Dijs inimice ſenex cuſtodis, ne tibi deſit?
Quantulū enim ſummæ curtabit quiſq; dierū?
Vngere ſi caules oleo meliore, caputq;
Cœperis impexa fœdum porrigine? quare.
Si quiduis ſatis eſt, periuras, ſurripis, aufers

ACRON. ¶ Si quis emat citharas] Modò probat inſanire auaros, quemadmodum inſaniunt nimij pecuniæ contemptores. ¶ Formas] Colopodias.

¶ Nautica uela] Qui emunt neceſſaria quamuis alieni ſint à mercaturis, tamen emunt uela: ut qui, quamuis alieni ſunt a Muſis, tamen emunt citharas.

¶ Qui diſcrepat iſtis?] Qui quomodo. ¶ Tercentum millibus] Per interpoſitionē, quaſi parum dixerit amplius dicit.

¶ Stramentis] Vilibus ſtratis. Stramēta dicuntur uilia, quæ ſubſternuntur dormientibus.

¶ Vnde] Vno minus die, ſcilicet LXXIX. Vnde octoginta, pro uno minus octoginta, apud ueteres ſic dicebatur.

¶ Blattarum] Blatta genus uermium, rodens ueſtes. ¶ Maxima pars hominū] Non à paucis inſanus uidebitur, quia multi ſunt. ¶ Summæ curtabit] De ſumma decurtabit, minuet, amputabit. ¶ Quiſque dierum] Pro unuſquiſque dies.

¶ Pedum porrigine] Porrigo morbus quidam capitis, cartem faciens.

¶ Quare, ſi quiduis ſatis eſt] Si contentus es paruo & exiguum tibi ſufficit, quare periuras, ut habeas maximum patrimonium? Si mediocritae contentus es cur cædibus mercaris opulentia & ſacrilegia? Sed fortaſſe dicturus es, quare ego inſanus appellor, cum hoc ego non faciam, id eſt, non occidam patrem ueneno? Quamuis non occidas matrem tuam apud Argos, aut ferro ut Oreſtes, certè tamen inſanus es.

Vndiq; tun' ſanus? populum ſi cędere ſaxis
Incipias, ſeruos'ue tuos, quos ære pararis:
Inſanum te omnes pueri, clamentq; puellæ.
Cũ laqueo uxorẽ interimis, matremq; ueneno,
Incolumi capite es? qd em? neq; tu hoc facis Ar-
Nec ferro, ut demẽs genetricẽ occidit Oreſt. (gis
An tu reris eum occiſa inſaniſſe parente?
Ac non ante malis dementem actũ furijs, quàm
In matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin, ex quo eſt habitus malè tutæ mẽtis Orẽ
Nil ſanè fecit, quod tu reprændere poſſis: (ſtes,
Non Pyladen ferro uiolare auſus'ue ſororem
Electram: tantum maledicit utriq;, uocando
Hãc Furiã, hũc aliud, iuſsit quod ſplẽdida bilis.
Pauper Opimius argenti poſiti intus, & auri
Qui Veientanum feſtis potare diebus,
Campana ſolitus trulla, uappamq; profeſtis:
Quondã lethargo grãdi eſt oppreſſus, ut hæres
Iam circum loculos & claues lætus, ouansq;
Curreret, hũc medicus multum celer, atq; fidelis
Excitat hoc pacto. menſam poni iubet, atq;
Effundi ſaccos nummorum, accedere plures
Ad numerandũ. hominẽ ſic erigit, addit et illud
Ni tua cuſtodis, auidus iam hoc auferet hæres.
Mẽn' uiuo? ut uiuas igitur uigila. hoc age. qd uis
Deficient inopem uenæ te, ni cibus atq;
Ingens accedat ſtomacho fultura ruenti.
Tu ceſſas? agedum ſume hoc ptiſanariũ Oryzæ
Quãti emptę? paruo. Quãti ergo? octuſsib. eheu
Quid refert morbo, an furtis, peream'ne rapinis

ACRON. ¶ *Laqueo uxorem interimis*] *Propter hæreditatem aut diuitias.* ¶ *Incolumi capite es*] *Poteſt fieri ut ſano ſis capite?* ¶ *Malis*] *Aut magis, aut malis Furijs.* ¶ *Habitus malè tutæ mentis*] *Id eſt, poſtquam creditus eſt furioſus poſt parricidium.* ¶ *Slendida bilis*] *Quæ omnia in lucem profert. Perſ. Vitrea bilis, quia nunquam ſtat. Vel ſplendida, lucida, quia nemo poteſt iraſci, ita ut nõ appareat eius iracundia.*

¶ *Pauper Opimius*] *Opimius quidam ditiſsimus & auarus, cũ lethargico morbo laboraret, à peritiſsimo medico ſanatus eſt. Aurum multum poſuit in menſa, & fecit à multis numerari, et dicebat ille, Ecce rapiunt multi aurum tuum. Ille audiebat rapi & hoc modo excitatus, ſanabatur. Pauper autem dixit, animo non fortuna. Et pauper argenti ut Diues opum.* ¶ *Poſiti intus*] *Cum non tangeret aurum et argentum multum repoſitum*

¶ *Qui Veientanum*] *Veientana ciuitas eſt Campaniæ peſsimum uinum. Perſius, Veientanum rubellum. Nunc addit aliud exemplum ad inſaniam probandam.*

¶ *Campana ſolitus trulla*] *Trulla autem ligneum uas, aut uimineum, aut fictile. Alij trullam dicunt deformem calicem aut ruſticanum.* ¶ *Vappam'que*] *Corruptum neſcio quid, quod nec uinum nec acetum. Vel uinum ſine ſapore. Vel uinum cui miſcetur aqua. Vel uinum, quod ſit ex perfuſa uinatia. Hoc autem uinatium lectum eſt, & hæc uinatia.*

¶ *Quondam lethargo*] *Morbo, qui facit immemores nimio ſomno.* ¶ *Multum celer atque fidelis*] *Vtrinque illi conceſsit, quod eſt medico neceſſarium, ſcientiam cum diligentia copulatam.* ¶ *Men' uiuo*] *Verba ægroti.* ¶ *Vt uiuas, uigila*] *Verba medici.* διαλογισμός. ¶ *Tu ceſſas*] *Hæc ægrotus, Cur, inquit, mihi negligentiæ crimen imponis?*

¶ *Ptiſanarium*] *Vas eſt fictile, in quo coquitur Oryza uel ptiſana.* ¶ *Octuſsibus*] *Octo aſsibus. Hinc octuſsis.*

PORPHYR. ¶ *Quod ſplendida bilis*] *Atra uel flaua.* ¶ *Pauper Opimius*] *Sic dicitur ut Magnas inter opes inops, & figurate dictum eſt. Diues opũ, pro opibus.* ¶ *Qui Veiẽtanum*] *Peſsimum uinum in Veiento naſcitur. Et Perſius: Veientanumq; rubellum.* ¶ *Deficient inopem*] *Sic ait ut inopia defeciſſe dicimus. Et Virg. Tuq; ô dubijs ne defice rebus.*

Quis'nā igitur ſanus? q nō ſtultus. qd̄ auarus?
Stultus & inſanus: quid ſi quis non ſit auarus,
Continuò ſanus? minime, cur ſtoice? dicam,
Non eſt cardiacus, Craterum dixiſſe putato,
Hic æger. Rectè eſt igitur, ſurgetq;? negabit,
Quod latus, aut renes morbo tententur acuto
Non eſt periturus, neq; ſordidus, immolet æquis
Hic porcū Laribus. uerū ambitioſus, & audax,
Nauiget Anticyrā. quid ēm differt, barathro'ne
Dones quicquid habes, an nunq; utare paratis?
Seruius Oppidius Canuſi duo prædia diues
Antiquo cenſu, natis diuiſſe duobus
Fertur, & hoc moriens pueris dixiſſe uocatis
Ad lectum, poſtquam te talos Aule, nuceſq;
Ferre ſinu laxo, donare, & ludere uidi:
Te Tiberi numerare, cauis, abſcondere triſtem:
Extimui, ne uos ageret ueſania diſcors:
Tu Nomentanum, tu ne ſequerêre Cicutam.
Quare per diuos oratus uterq; Penates,
Tu caue ne minuas, tu ne maius facias, id
Quod ſatis eſſe putat pater, & natura coercet.
Præterea ne uos titillet gloria, iure-
Iurando obſtringā ambo: uter ædilis fuerit, uel
Veſtrum prætor, is inteſtabilis, & ſacer eſto.

ACRON. ¶ *Quis'nam igitur ſanus*] *Damaſippum interrogat Horatius: uel Damaſippus cōſuluit Stertinū.* ¶ *Quid? ſi quis non ſit auarus*] *Non ſufficit ad ſanitatem, auarum non eſſe.* ¶ *Cardiacus*] *Inſanus uigilijs. Cardiacus genus morbi, uigilijs laborantis, contrarium lethargo.* ¶ *Craterum*] *Craterũ fuiſſe dicitur illis temporibus opinatiſſimus medicus* ¶ *Hic æger, rectè eſt*] *Si tibi dixerit medicus de ægro, qđ non eſt cardiacus, tu ais quod ſurget de lecto. Iterum medicus adijcit qđ nō ſurget, quod alio morbo laborat. Sic ergo dicis: Ille non eſt periturus, neq; ſordidus, immolet dijs porcā, ſed eſt ambitioſus, ſed audax, alio uitio laborat, & debet ire ad Anticyram ut curetur.* ¶ *Acuto penetrabili, pernitioſo, graui. Vt alibi, Cum ſemel accepit ſolem furibundus acutum.* ¶ Nauiget Anticyram] *Vbi ellebōrum naſcitur, quo perturbatas mentes medici ſanare conſueuerunt.* ¶ Balathroni] *Scurræ & triuiali. Nam balathrones dicũtur ruſtici homines inepti & triuiales. Publius Seruilius Balathro multa in Auguſtũ amarè. nec ſine ioco dixit. Fuit autem tantus deuorator, ut ſimili uitio laborantes Balathrones dicti ſint. Et eſt in ipſo uerſu ſenſus: Quid intereſt utrum non utaris, an in barathrum mittas? Quid enim prodeſt carere hoc uitio, cùm alio tenearis?* ¶ *Dones quidquid habes*] *Eadem inſania mentis eſt ſeruare & ſpargere.* ¶ *Seruius Oppidius*] *Hoc exemplum ad illùd pertinet: Quis'nam igitur ſanus? Ergo qui ſanus eſt. talis eſt qualis Oppidius de facultatibus ſuis, circa liberos fuit, qui iuxta antiquum cenſum diues inuentus eſt.* ¶ *Canuſi*] *Apud Canuſium oppidum Apuliæ regionis.* ¶ *Antiquo cenſũ*] *Quia ſi quis antiquitus duo prædia habebat, diues cenſebatur.* ¶ *Diuiſſe*] *Pro, diuiſiſſe.* ¶ *Poſtquam te talos*] *Poſtquam, inquit, in te Aule luxuriam, aut tenacitatem in Tiberio cognoui.* ¶ *Talos*] *Teſſeras.* ¶ *Donare & ludere*] *Donare ad Nuces: ludere ad Talos.* ¶ *Cauis*] *Locis abſconditis.* ¶ *Nomentanum*] *Prodigum & luxurioſum.* ¶ *Cicutam*] *Auarum quendam fœneratorem.* ¶ *Tu caue*] *Bene uetat. nam & minui uetat natura augeri, & monet quod ſufficit appetendum. Et eſt paternus affectus iunctus naturæ.*

¶ *Titillet*] *Ad ſe cum quadam iucunditate rapiat. Ne uos delectet, pulſet atque ſollicitet ambitio.* ¶ *Ambo*] *Pro, ambos.* ¶ *Inteſtabilis*] *Deteſtabilis.* ¶ *Sacer*] *Execrabilis. Sic dicebantur periuri, tanquam ſacri, id eſt, obnoxij per quod iurauerant. Inteſtabiles appellabantur quorum teſtimonium non ualebat.*

PORPHYRION. ¶ *Quis'nam igitur ſanus*] *Incipit de Stoicis diſputare,* ¶ *Craterum*]

ſum] Craterus nobilis medicus temporibus Auguſti fuit. De hoc Perſius: Quid opus Cratero magnos promittere montes. ¶ Morbo tentantur acuto] Greco ὀξυτόνῳ. ¶ Quid enim differt, Balatrone Dones] Balatro luxurioſus. Verùm quidam legunt Barathro, ut ueniat à nomine Barathrum. ¶ Tu Nomentanum, tu ne ſequerere Cicutam] Ne aut luxurioſus, aut auarus euaderet. Nomentanus enim luxurioſus, Cicuta auarus. ¶ Is inteſtabilis & ſacer eſto] Antiqui eos, quos in teſtimonium dimitti nolebant, inteſtabiles uocabant: deteſtabiles, ſcilicet, quorum teſtimonium malum & execrandum eſſet.

In cicere, atq; faba, bona tu perdasq; lupinis,
Lætus ut in circo ſpaciere, aut æneus ut ſtes:
Nudus agris, nudus nummis inſane paternis?
Scilicet ut plauſus, quos fert Agrippa, feras tu,
Aſtuta ingenuum uulpes imitata leonem?
Ne quis humaſſe uelit Aiacē Atrida uetas cur?
Rex ſum: nil ultra quæro plebeius, & æquam
Rem imperito: ac ſi cui uideor nō iuſtus, inulto
Dicere quæ ſentit, permitto. maxime regum
Dij tibi dent capta claſſem reducere Troia:
Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit?
Conſule. cur Aiax heros ab Achille ſecundus
Putreſcit, toties ſeruatis clarus Achiuis? (to,
Gaudeat ut popul9 Priami, Priamusq; inhuma
Per quem tot iuuenes patrio caruere ſapulchro?
Mille ouiū inſanus morti dedit, inclytū Vlyſſē,
Et Menelaum unà mecum ſe occidere clamans.

ACRON. ¶ In cicere atque faba] Antiquis temporibus hæc dabantur ab his, qui ludos exhibebāt. Aliàs, Hæc enim populo à magiſtratibus ludis Floralibus iactabantur. Vel, Hæc ſpargebantur in Circo, & plauſus illis fiebant, qui cupidi erūt laudis. Vel ædiles hæc populis in Circo iactabant. Inuenta occaſione carpit ambitionē, et dat exemplum hoc ad inſaniam.

¶ Latus ut in Circo Spaciere] Latus inflatus, ut ſuperbus ambules. ¶ Aut æneus ut ſtes] Vt habeas æneam ſtatuam.

¶ Nudus agris] Ideo uis patrimonium tuum conſumere, ut plauſus habeas, quales Agrippa habuit, gener Auguſti, cum uis à ſtulticia uulpes, ille uir à nobilitate, ut leo.

¶ Aſtuta ingenuum] Quia quod leo uiribus, hoc uulpes aſtutia agit. ¶ Ne quis humaſſe uelit] Damaſippus ex perſona plebeij cuiuſdam per hanc hiſtoriam docet, quòd non tantum ſæuè, ſed etiam impiè faciebant homines ambitione inflati, à quo non minus, quàm ab auaritia & luxuria commonet recedendum. ¶ Vetas cur] Contra ambitionem διαλογισμὸς inter plebeium & regem Agamemnonem. ¶ Rex ſum] Agamemnonis reſponſio. Ordo: Rex ſum, & æquam rem imperito, id eſt, iubeo, qui potui etiam iniquam. Vel rex ſum & æquam rem præcipio. Poteſtas non impedit æquitatem. ¶ Nil ultra quæro] Si hoc dixeris, nihil ultra quæro à te. ¶ Inulto] Impuni ſine pœna. ¶ Maxime regum] Plebeius reſpondet. ¶ Ergo conſulere] Interrogatiue. Hoc ſenſu Socraticos dialecticos imitatur & callide ambitioſos obtrectat & carpit, & interrogat & cauillatur ad ſingula, ut illi faciunt. ¶ Gaudeat ut populus Priami] Ideo non iubes eum ſepeliri, ut gaudeat Priamus? Vt, Hoc Ithacus uelit, & magnò mercentur Atridæ. ¶ Vnà mecum] Me & eos.

PORPHYRION. ¶ In cicere atque faba] Antiqui ædiles huiuſmodi res populo Floralibus ſpargebāt. Inde & Perſius: Nigra & cicer ingere rixanti populo. Pauperes enim initio Romæ fuerunt. ¶ Ne quis humaſſe uelit] Annotandum quod Dialogum confecit. Introduxit enim quendam altercantem cum Agamemnone, ut doceret ſaniores eſſe eos, qui inſani uidentur ijs, quos ſanos putamus. Dogma autem Stoicorum quoddam πάντας ἀνθρώπους μωροὺς εἶναι, quo cōtinet omnes homines inſanos eſſe. ¶ Rex ſum nil ultra quæro] Præter hoc illud prouerbium interpretari. ¶ Dij tibi dent] Homericum: ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν

 ὀλύμπια

ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες ἐκπέρσαι πριάμοιο πόλιν εὖ τ', οἴκαδ' ἱκέσθαι. ¶ *Per quem tot iuuenes patrio caruere ſepulchro*] *Troiani ſcilicet.* ¶ *Mille ouium*] *Vt duo millia hominum dicimus.*

Tu cũ pro uitula ſtatuis dulcem Aulide natam
Ante aras, ſpargisq́ mola caput improbe ſalſa,
Rectũ animi ſeruas? quorſum inſanus? quid ẽm
Fecit cũ ſtrauit ferro pecus? abſtinuit uim (Aiax
Vxore, & gnato: mala multa precatus Atridis,
Nõ ille aut Teucrũ, aut ipſum uiolauit Vlyſſem.
Verum ego, ut hærentes aduerſo littore naues
Eriperem, prudens placaui ſanguine diuos:
Nempe tuo furioſe? meo, ſed non furioſus.
Qui ſpecies alias ueri ſceleriſq́ tumultu
Permiſtas capiet, commotus habebitur, atq́
Stulticia ne erret, nihilum ſtabit, an ira.
Aiax immeritos dum occidit, deſipit, agnos?
Cum prudens ſcelus ob titulos admittis inanes
Stas animo? & purũ eſt uitio tibi, cũ tumidũ eſt
Si quis lectica nitidã geſtare amet agnã, (cor?
Hunc ueſtẽ ut gnatę, paret ancillas, paret aurum:
Rufam, aut Puſillam, appellet, fortiq́ marito
Deſtinet uxorẽ. interdicto huic omẽ adimat ius
Prætor & ad ſanos abeat tutela propinquos.
Quod ſi quis gnatã pro muta deuouet agna,
Integer eſt animi? ne dixeris. ergo ubi praua
Stultitia hîc eſt ſumma inſania. qui ſceleratus
Et furioſus erit, quem cœpit uitrea fama,
Hunc circuntonuit gaudens Bellona cruentis.

ACRON. ¶ *Tu*] *Plebeius respondet.* ¶ *Mola*] *Molam ſalſam dicit, far & ſalem.* ¶ *Rectum animi ſeruas*] *Sanus eſſe potes? ſanitatẽ habes?* ¶ *Quorſum inſanus?*] *Quia multa genera inſaniæ ſunt, de quibus fuit inſanus Aiax? in quo inſanus? ob quam cauſam? uel in quam partẽ?* ¶ *Abſtinuit uim uxore*] *Oſtendit magis Agamẽnonem inſaniſſe, quam Aiacem.* ¶ *Teucrum*] *Socium ſuum.* ¶ *Vlyſſem*] *Inimicum & defraudatorem ſuum.* ¶ *Placaui ſanguine diuos*] *Virgilianũ illud, Sanguine placaſtis uentos, & uirgine cæſa.* ¶ *Nempe tuo*] *Id eſt, certè tuo ſanguine placaſti.* ¶ *Sed non furioſus*] *Quia hæc feci pro gloria patriæ.* ¶ *Qui ſpecies alias ueri ſceleriſq́*] *Qui facit ſcelus; etiam propter aliquam commoditatem, tamẽ iſte neceſſario habetur inſanus. Qui res facit modo iuſtas, modo iniuſtas mentis exagitatione, is non inſanus habebitur? Qui ſub ſpecie iuſticiæ tumultum, id eſt, ſcelus admittit, inſanus eſt.* ¶ *Tumultu*] *Perturbatione. Senſus: Qui ſub ſpecie iuſtitiæ ſcelus admittit, id eſt, qui tumultum ſceleris immiſcet ueritati, habendus eſt cõmotæ mentis.* ¶ *Permixtas*] *Confuſione ſocietatis ueritati contrarias.* ¶ *Stultitia, &c.*] *Furore & inſania. Ad illud quod ait ſuprà: Nil agit exemplũ, litem quod lite reſoluit. Nihil intereſt utrum per ſtultitiam peccet aliquis uel per iracundiã. Eodem enim modo uterq; appellabitur inſanus.* ¶ *Ob titulos*] *Ob gloriã, uel propter inanes triũphos.* ¶ *Stas animo*] *Potes ſanus eſſe aut uicio carere?* ¶ *Tumidum*] *Turbatum.* ¶ *Rufam*] *Nomen nobilis uirginis.* ¶ *Deſtinet*] *Conſtituat, ſpondeat.* ¶ *Huic omne adimit ius*] *Inſanis etenim interdicto prætoris, bonorum poſſeſsio tollebatur. & propinquis tuenda tradebatur. Item aliter: Apud ueteres inſanis à prætoribus ius dominij auferebatur. Ergo dicit eſſe inſanum, qui hæc fecerit.* ¶ *Quid? ſi quis*] *Argumentum à minore.* ¶ *Ne dixeris*] *Quaſi hoc dicat Agamemnon, id eſt, ueritati cõtrariis. Sed hoc autem ille dicit qui inſanos aſſerit, aut plebeius.* ¶ *Qui ſceleratus*] *Qui ducitur ambitione, is inſanus eſt.* ¶ *Et furioſus*] *Aut ad iracundiã, aut ad deſideria honorũ pertinet.* ¶ *Vitrea fama*] *Fragilis & inepta fama ambitionis: Senſus eſt, Eum qui famæ ſeruiat inſanire dicit, ſicut Bellonæ cultores cum lacertos humeroſq́ concidunt.*

PORPHYRION. Quorſum inſanus? quid enim] Inquit, inter quos inſanus eſt? utrũ inter luxurioſos, & auaros, an inter ambitioſos. ¶ Aut ipſum uiolauit Vlyſſem] Ipſum ſubaudimus inimicum ſuum. ¶ Qui ſpecies alias ueri ſceleriſq;] Qui cõcipit animo ſuſpiciones falſas & uera non uidit, is demens eſt. ¶ Ob titulos admittis inanes] Subaudiendum eſt, inſanus. ¶ Interdicto huic omne adimat ius Prætor] Inſani ſolent accipere à Prætore curatores bonorum ſuorum, ita ut illis uti non liceat, niſi ad arbitrium alienum, ſcilicet ne perdant. ¶ Quem cœpit uitrea fama] Aut fragilis aut ſplendida.

Nunc age luxuriã, & Nomentanũ arripe mecũ
Vincit enim ſtultos ratio inſanire nepotes.
Hic ſimul accepit patrimoni mille talenta
Edicit, piſcator uti, pomarius, auceps,
Vnguentarius, ac Tuſci turba impia uici,
Cum ſcurris fartor, cum Velabro omne Macellũ
Manè domũ ueniãt. q̃d tũ? uenêre frequentes,
Verba facit leno, q̃cquid mihi, quicq̃d & horum
Cuiq; domi eſt, id crede tuũ: uel nũc pete, uel cras
Accipe quid cõtrà iuuenis reſponderit æquus
In niue Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Cœnẽ ego, tu piſces hiberno ex æquore uerris:
Segnis ego, indignus qui tantũ poſsideã, aufer:
Sume tibi decies, tibi tantundem, tibi triplex,
Vnde uxor media currat de nocte uocata.
Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ.
Scilicet ut decies ſolidum exorberet, aceto

ACRON. ¶ Nunc age luxuriam & Nomentanũ] Dixit in auaros, deinde in ambitioſos, nũc in luxurioſos: uult enim etiã hos inſanos docere. ¶ Arripe mecum] Aut uerba Stertinij refert Damaſippus: aut ex perſona eius cũ Horatio: Damaſippus loquitur. Nũc inquit, uideamus utrũ luxuria nõ habeat ſtultitiam. ¶ Vincet enim ſtultos ratio] Nam probabit ratio ſtultos eſſe omnes luxurioſos.

¶ Hic] Nomentanus luxurioſus. ¶ Simul accepit] Quoniam heres ſucceſsit, aut à tutoribus accepit. Ordo, Omnib. qui obſonia uendunt, edicit, uti manè domum ueniant. ¶ Tuſci turba impia uici] Tuſci, aliquando pulſi cõtulerunt ſe Romã, & uicum, qui modo Thurarius dicitur, habitauerunt, & ei nomen ſuum dederunt. Aliàs, Tuſci uici ideo, quia ubi nunc uicus Thurarius dicitur, Tuſci uicum acceptũ habitarunt. Inde nomen eſt uico. Turbam autem impiã aut negociatores accipimus, aut lenones: ſed melius lenones intelligimus, qui inhumaniſsimi ſunt, & neq; miſericordia neq; precibus flectuntur. deinde quod in uico Thurario ante meretrices proſtabãt. Vel Tuſci utri impia turba, q̃a locũ ſuũ dereliquerũt, nam ab Aricinis pulſi ſunt. In hoc uerò uico meretrices eſſe conſueuerant. Impia ergo turba periura, aut quia omnes ibi habitabant negociatores, quibus ſtudium eſt peierandi. ¶ Cum ſcurris] Hiſtrionib. paraſitis. ¶ Fartor] Cocus. ¶ Cum Velabro omne Macellum] Locus Romæ ubi uictualia diſtrahentes frequentabant. Notandum Macellum neutro genere. ¶ Iuuenis reſponderit æquus] Aut proprium nomen Aequus, aut eſt εἰρωνεία quia ſingulis dabat pro meritis.

¶ In niue Lucana dormis] Ineptiam notat luxurioſi, quia cum leno loqueretur, uenatori & piſcatori reſpondet. ¶ Hiberno ex æquore uellis] Alij uerris: ſed ſi uellis cũ difficultate trahis. ¶ Tibi tantundẽ] O piſcator. ¶ Tibi triplex] O leno. ¶ Vnde] A quo. Velut uxor accerſita de nocte mihi ueniat. Vt cariorẽ meretricẽ faceret, finxit nomẽ uxoris. ¶ Filius Aeſopi] Aeſopus quidã actor Tragœdiarũ ditiſsimus fuit, qui hunc luxurioſum filium reliquit. Hic Metellæ quã eum deperibat, ablatũ unionem & aceto dilutũ ſorbuit. Aliàs, Cæcilia Metella, filia Metelli, Aeſopũ adamauit, eius uxoris ac Aeſopi filius diues, & luxurioſus fuit, qui gemmã triuit, & miſit in poculũ, ut uideretur decẽ millia deuorare, quo ſuas poſſet ſuperare diuitias. ¶ Exorberet] Quaſi multum in hoc ualeret, quòd cenſus eius non minueretur.

PORPHY.

PORPHYR. ¶ *Nunc age luxuriã] Nunc luxurioſos inſanos probat ut ſupra auaros.* ¶ *Ac Tuſci turba impia uici] Lenones dicit, & ambitioſos, ibi enim cõmanent. Tuſcus dicitur uicus, qua itur in Velabrũ, ubi harum rerũ mercatores, id eſt unguentarij conſiſtũt. Vel, turba impia, quia in patriam Tuſci redire noluerunt.* ¶ *Cum ſcurris fartor] Fartor nunc auiũ aliàs nomenclator.* ¶ *Accipe quid contra iuuenis] Εἰρωνικῶς.* ¶ *De nocte citata] Legitur & uocata.* ¶ *Filius Aeſopi] Aeſopus Tragicus, magnas opes filio Aeſopo luxurioſo reliquit. Hic cum uellet patrẽ animo uincere, dicitur decies ſextertiũ concupiſſe una hora abſumere, atq; baccas detractas uxori Metellæ in aceto diluiſſe. De hoc Meuius poeta ſcribit, de quo Virg. Amet tua carmina Mæui.* ¶ *Decies ſolidum] Solidum integrum.*

Diluit inſignem baccam. qui ſanior ac ſi
Illud idem in rapidũ flumen, iaceret'ue cloacã?
Quinti progenies Arri, par nobile fratrum,
Nequitia & nugis, paruorũ et amore gemellûm
Luſcinias ſoliti impenſo prandere coemptas,
Quorſum abeant ſani? creta in carbone notandi
Aedificare caſas, ploſtello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Siquidem delectat barbatum, amentia uerſet.
Sic puerilius his ratio eſſe euincet amare,
Nec quicq̃ differre; utrum'ne in puluere trimus
Quale prius laudas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores. quæro facias'ne, quod olim
Faſciolas cubitale, focalia: potus ut ille
Mutatus Polemon (ponas inſignia morbi)
Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas:
Poſtquam eſt impranſi correptus uoce magiſtri.

ACRON. ¶ *Diluit inſignem baccam] Attritit precioſum unionem. In conuiuio dum omnium rerum uile putaret diſpendium, gemmam precioſiſſimam deuorauit in aceto ſolutã.*

¶ *Qui ſanior ac ſi] Non minus ſanus inquit, quam ſi illud ipſum decies, abieciſſet in cloacam.* ¶ *Par nobile] Notum, famoſum: uel æqualiter generoſi.* ¶ *Luſcinias] Luſciniæ magno precio uendebantur.*

¶ *Quorſum abeant?] In quẽ numerum iſti diſcedant, in bonorum an malorum? An creta notandi ſunt, ut boni uideãtur, an carbone, ut mali? Alias, In quam partẽ abeant: carbone notẽtur, in inſani? an creta, ut ſani? Bona enim albo ſignabantur aduerſa nigro. Vel Quorſum abeant? id eſt, cui parti eos aggregabimus an malis? Perſius, Illa prius creta, mox hoc carbone notaſti.*

¶ *Ploſtello] A' plauſtro diminutiuum.* ¶ *Ludere par impar] De illo, dicit, cum quo pueri ſoliti ſunt ludere inter ſe, quandò premunt copiam nucum uel caſtanearum manibus, tunc quando ſimul ueniunt ad ludendum laxo ſinu ueniunt, & gyrum inter ſe faciunt, & proponunt ſibi problema. Tunc cooperta manu quiſq; oſtendit ſuo compari, & infit, quot inſunt, ſi alius augurare poterit, aufert illi. Sic diu hoc certant donec unus deoneret alium.*

¶ *Si puerilius his] Si ratio probauit, nihil referre, utrum in puluere ludas, ea quæ luſiſti in puericia, an plores amore meretricis, non'ne probaberis inſanus eſſe?* ¶ *Mutatus Polemon] Polemon Athenienſis perditæ luxuriæ fuit, qui ad ſcholas Xenocratis philoſophi ebrius ueniſſe perhibetur, ac floribus redimitus, cum ab auditoribus perturbaretur, probibuit magiſter & luxuriæ crimina accuſare cœpit, in tantũ ut luxuria relicta Polemõ præcipuus auditor extiterit, atq; ita in amorẽ philoſophiæ diſciplinæ uenit ut poſt magiſtrũ ipſe docuerit. Aliter: Polemon adoleſcens ad ſcholas Xenocratis ebrius uenit quando ille diſputabat de cõtinentia, pudicitia, iuſticia, temperantia, & ſobrietate, diciturq; inſignia luxuriæ depoſuiſſe cum fuiſſet philoſophiæ ratione commotus. Fuit autem Xenocrates philoſophus continẽs nimis, de quo Lais meretrix ſponſionem fecerat, quod eum ad ſuos ſollicitare poſſet concubitus*

& nocte

& nocte quadam terrorem finxit, & confugit ad eum, & quaſi nocte hac cum eo manſit. Ille immobilis iacuit, poſt ea dum ſoluere ſponſionem cogeretur, reſpondit ego non de ſtatua ſponſionem feci. ¶ Faſciolas] Ornamenta capitum cum mitris. ¶ Cubitale] Ceruical. ¶ Focalia] Torques uel coronas quas habeat in collo.

PORPHYRION. ¶ Gemellûm] Pro gemellorum. ¶ Impenſo pro magno poſuit. ¶ Quorſum abeant] In quam partem diſcedant. ¶ Aedificare caſas] Hæc omnia infantes faciunt. ¶ Par impar] Vni duo. ¶ Amentia uerſet] Alio nomine amentiam ſuam appellet. ¶ Sic pucrilius his ratio] Si obtinere poterit, puerilius eſſe amare, quã ludere pueri li ratione, editum eſſet, id eſt, amentiam ſuam excuſaret. ¶ Mutatus Polemon] Polemon fuit Athenienſis iuuenis, luxurioſus & perditus, qui cum comeſſabundus incederet per urbem audiſſe fertur è proximo Xenocratis uocẽ diſputãtis, deinde introiſſe ad deridendum eum, ut erat coronatus unguẽtatusq́;. Quo uiſo ſenex perſeuerauit, & inuectus in luxuriã, coegit Polemona pœnitere ſui, et coronas abijcere. Aſſumpto philoſophi habitu, tantus poſtea fuit, ut dignus exiſtimatus ſit, qui Xenocrati ſuccederet. ¶ Faſciolas, cubitale, focalia] Allegoricôs, tanquã de ægro hæc: aut q̃ ſolent amãtes talia inſignia geſtare, ut mulierculis placeant.

Porrigis irato puero cum poma, recuſat.
Sume catelle: negat. ſi non des, optat amator
Excluſus qui diſtat? ait ubi ſecum, eat, an non,
Quo rediturus erat, non accerſitus, & hæret
Inuiſis foribus. ne nunc cum me uocet ultro
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Excludit, reuocat: redeam? nõ ſi obſecret. ecce
Seruus non paulo ſapientior, ô here: quæ res
Nec modũ habet, neq; conſiliũ, ratione modóq;
Tractari nõ uult. in amore hęc ſunt mala: bellũ,
Pax rurſum. hæc ſi quis, tempeſtatis propè ritu,
Mobilia, & cæca fluitantia ſorte, laboret
Reddere certa: ſimul nihilò plus explicet, ac ſi
Inſanire paret certa ratione, modóq;.
Quid? cum Picenis excerpens ſemina pomis,
Gaudes, ſi cameram percuſſi forte, penes te es?
Quid? cum balba feris annoſo uerba palato?
Aedificante caſas qui ſanior? adde cruorem
Stultitiæ, atq; ignem gladio ſcrutare. modò inq;

ACRON. ¶ Porrigis irato puero] Vt oſtendat nõ eſſe ſanum amatorẽ, parib. eſſe moribus probat amatorem & puerũ ¶ Catelle] Verbum blandientis eſt. ¶ Amator Excluſus Quid diſtat] Terentianum hoc eſt. ¶ Hæret] Stupet fixus. ¶ Finire dolores] Pudore deterritus, ne quis intelligat eum fuiſſe luxurioſum. Et ſtat ante moleſtas ſibi fores, aut ex quib. fuit antè excluſus. ¶ Fluitantia] Incerto caſu currentia. ¶ Inſanire paret] Quaſi ſi des operã, ut cum ratione inſanias. ¶ Quod cum Picenis] Inter Picenũ & Picentẽ hoc intereſt Picenum uas dicimus, Picentem hominem eſſe. Quod ſolent, inquit, ingenio leues facere, ut expreſſo digito, ſemine pomorum cameram ferire conentur. Tu rediſti ad mentem tuam? ¶ Balba feris] More pueri balbutis. ¶ Aedificante caſas] Sicuti ſolent. ¶ Cruorem Stultitiæ] Crudelitatem amori; ¶ Ignem] Amoris calorem.

PORPHYRION. ¶ Totus hic locus de Eunucho Terentij. ¶ Quid, cum Picenis excerpens] Solent amantes ſemina ex malis orbiculatis, duobus primis compreſſare digitis, eaq; mittere in cameram uelut augurium, ut ſi cameram contigerint, poſſe ſperari ad effectum duci, quod animo conceperunt. ¶ Quid? cum balba feris] Quid? cum per delitias balbutire affectas ſenex, et puerilia imitaris? ¶ Atq; ignẽ gladio ſcrutare] Pythagoricũ eſt.

ACRON

Hellade percuſſa Marius cum præcipitat ſe
Ceritus fuit? an commotæ crimine mentis
Abſolues hominẽ, & ſceleris, damnabis eundẽ:
Ex more imponens cognata uocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum Compita ſiccus
Lautis manè ſenex manibus currebat, & unum
Quoddam magnũ addẽs, unũ me ſurpite morti.
Dijs etenim facile eſt orabat ſanus utriſq;
Auribus atq; oculis: mentem niſi litigioſus
Exciperet dominus, cũ uẽderet: hoc quoq; uul-
Chryſipp9 ponit fœcũda in gẽte Meneni (gus
Iuppiter ingentes qui das adimiſq; dolores,
Mater ait pueri menſes iam quinq; cubantis
Frigida ſi puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi ſtabit: caſus, medicus'ue leuarit
Aegrum, ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimq; reducet.
Quo'ne malo mentem cõcuſſa? timore deorum.

ACRON. ¶ Hellade percuſſa] *Marius quidam ob amorem Helladem quandam puellam occidit, cùm ab ea contemneretur, & ſe poſtea præcipitauit. Quid ergo? dicis illum non fuiſſe inſanum, quem ſceleratũ fuiſſe non negas? Aliud enim putas eſſe inſaniam, aliud ſcelus facere, cum omnes qui aliter faciunt, quàm debeant, inſani habendi ſunt.* ¶ Ceritus] *Ceriti propriè dicũtur, qui à Cerere percuſſi ſunt. Vult probare crudelitatem inſaniam eſſe.*

¶ Abſolues hominem] *Senſus eſt: Ex duobus ſi alterum negas, uideris ex una parte abſoluere eum, ſed aliud crimen neceſſe eſt ut confitearis, & uerum ei nomen imponas, ut aut Ceritum dicas, aut motæ mentis, propter crudelitatem. Nam ſi pronunciabis non eſſe inſanum pronunciabis eſſe crudelem.* ¶ Ex more] *Ex conſuetudine uulgari. Quia uulgares putant alium eſſe inſanum, alium crudelem. Ego autem ſtultos & inſanos utroſq; appello.*

¶ Cognata uocabula] *Diuerſa quidem ſed non multum inter ſe diſtantia.* ¶ Rebus] *Id eſt, criminibus. Cum nõ inſanum dicit, ſceleratum planè profitetur. Aut enim crudelitate peccat, aut mentis inſania.* ¶ Libertinus] *Liberti filius.* ¶ Qui circum compita] *Compita dicuntur ἀμφοδίαι iuſſerat enim Auguſtus, in compitis deos Penates conſtitui, ut ſtudioſius colerentur. Erant autem libertini ſacerdotes, qui Auguſtales dicuntur.* ¶ Siccus] *Sobrius, ne poßis dicere, quod ebrius fecerit. Nunc tranſit ad ſuperſticioſos.* ¶ Mentem niſi litigioſus Exciperet dominus] *Id eſt confitetur mentem ſanam non habere ſeruum ſuperſtitioſum, quem uendebat, niſi forte amat litem, quia licebat emptori agere contra uenditorem, ſi inueniebatur poſtea ſeruus uitioſus. Iuris erat apud ueteres, ut cum ſeruũ diſtraheret quis, eius omnia uitia uel animi uel corporis publicaret: ergo dicit hunc furioſum, cuius mens excipienda eſſet.* ¶ Hoc quoq; uulgus Chryſippus] *Chryſippus Stoicus dicit de familia Menniorum, cum nimia religione teneretur, id eſt, ſuperſtitioſos dicit eſſe. Meneniorum familia fuit ſuperſticioſa, quam & uulgus & Chryſippus appellauit inſanam.* ¶ Fœcunda in gente] *Quia multi erant Menenij temporibus Horatij.* ¶ Iuppiter ingentes] *Probat ſuperſtitioſos & ſtultos eſſe & inſanos.* ¶ Cubantis] *In infirmitate iacentis.* ¶ Ex præcipiti] *Vel deſperatione, uel morbo periculoſo.* ¶ Quo'ne malo] *Qua cauſa. Id eſt, inſanit'ne naturæ uitio, an inſtinctu numinis?* ¶ Timore deorum] *Reſponſio.*

PORPHYRION. ¶ Ceritus fuit] *Ceritus furioſus, commotæ mentis, id eſt, inſanus.* ¶ Libertinus erat] *Hic incipit de ſuperſtitioſis & religioſis loqui.* ¶ Qui circum Compita] *Ab Auguſto enim lares, id eſt, dij domeſtici in compitis poſiti ſunt, ex Libertinis ſacerdotes dati, qui Auguſtales ſunt appellati.*

¶ Sanus

¶ *Sanus utriſq; Auribus atq; oculis*] Qui uendũt mãcipia, ſolent hoc adijcere ſanus corpore, & animo. Hic ſuperſtitioſum negat ſanæ mentis fuiſſe. Et dicit allegoricè ſanũ eſſe omni corpore. ¶ *Exciperet dominus*] Id eſt, interpoſita fide aſſeueraret. ¶ *Chryſippus ponit*] Hoc ait, eiuſmodi ſtultorum copiam, & multitudinem Chryſippus philoſophus inter Menenios haberi dicit. Menenius autem fuit illis temporibus inſanus, uel certè plebeius qui uideri uoluit à Menenio, qui ſenatum & populum in gratiam reduxit, & mirè fœcundam mentem ſtultorum ait, id eſt, multiplicem. Chryſippus Stoicus fuit: ſed Menenium melius furioſum accipimus, uel potius ſtultum. Vnde Meneniæ ſtultitiæ uel ineptiæ. ¶ *Illo Mâne die, quo tu inducis*] Die Iouis.

Hæc mihi Stertinius, ſapiẽtum octauus, amico
Arma dedit, poſthac ne compellarer inultus:
Dixerit inſanum qui me, totidem audiet, atq;
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.
Stoice poſt damnum ſic uendas omnia pluris;
Qua me ſtultitia (quoniam non eſt genus unum)
Inſanire putas? ego nam uideor mihi ſanus.
Quid? caput abſciſſum demens cũ portat Agauè
Gnati infelicis, ſibi tum furioſa uidetur?
Stultum me fateor (liceat concedere ueris)
Atq; etiam inſanum, tãtum hoc ediſſere, quo mè
Aegrotare putes animi uitio? accipe, primùm
Aedificas, hoc eſt longos imitaris, ab imo
Ad ſummum totus moduli bipedalis, & idem
Corpore maiorem ridet Turbonis in armis
Spiritum, & inceſſum, quî ridiculus minus illo?
An quodcunq; facit Mecœnas, te quoq; uerũ eſt;
Tanto diſsimilem, & tanto certare minorem?
Abſentis ranæ pullis uituli pede preſsis,
Vnus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliſerit. illa rogare,
Quanta'ne? nũ tandẽ, ſe inflãs, ſic magna fuiſſet,

ACR. ¶ *Compellaret inultus*] Cõpellare enim eſt iniurioſe alloqui quẽlibet, ut Cicero in Philippicis: Laudat an compellat edicto. ¶ *Dixerit inſanũ*] Si quis me dixerit inſanũ, diſcet à me uitia ſua, quæ pendent à tergo. ¶ *Ignoto*] Id eſt, Retropoſito. Ex Aeſopi fabula, quæ duas peras dicit habere poſſe mortales, in illa poſteriore uitia ſua, in prima aliena cognoſcimus facilius, noſtra enim uix uidere poſſumus. ¶ *Prudentia tergo*] A' tergo, id eſt, ex dorſo pẽdère dicũtur uitia eorum, qui cùm aliorum notent, ſua nõ uideant. Perſius, Sed præcedẽti ſpectatur mantica tergo. ¶ *Stoice*] Ad Damaſippum redit Horatius, qui Damaſippus uenditis omnibus philoſophatus eſt. ¶ *Poſt damnum*] Quod è luxuria fecerat. ¶ *Quid? caput abſciſſum*] Quid mirum, ſi uideris tibi ſanus eſſe? Quando per inſaniam ferebat caput filij ſui Agaue, non intelligebat ſe inſanã eſſe. Pentheus aſpernabatur ſacra Liberi, unde iratus furorem matri eius immiſit, quæ proprium occidit filium. ¶ *Veris*] Veritati. *Longos imitaris*] Hoc eſt longo ſanguine cretos ambulas elatus, & proceros imitaris, ac nobiles. Hoc propter Mecœnatem, qui tunc hortos ædificabat magnos. ¶ *Aliâs*, Diuites imitaris, ac in altum te erigis, cùm ſis pauper & puſio. ¶ *Ab imo*] *Ad ſummum totus moduli bipedalis*] Id eſt à pedibus uſq; ad caput totus duorum pedum es, & ita ſtudio ædificas altiorem domum, tanquàm non te capiat. hæc, in qua manes. ¶ *Turbonis*] Turbo quidam dicitur fuiſſe gladiator, ſiue miles exiguæ ſtaturæ, ſed magni animi, & in prælio fortis, cùm eſſet armamatus. ¶ *Qui ridiculus minus illo*] Id eſt, Quare minus tu ridearis, cùm rideas gladiatorem illum, qui fuit breuis ſtaturæ? Aliter: Quomodo potes minus ridiculus eſſe, quàm gladiator Turbo, cũ ſis eadem ſtatura, & tamen eum derides? ¶ *Verum eſt*] Id eſt, rectum eſt facere. ¶ *Abſentis ranæ pullis*] Exemplo ſiue fabula uult oſtendere, inſanos eſſe, qui imitantur eos, quibus ſunt longè inferiores. Notatur hoc, quòd dixit pullos, filios ranæ. Debuit, inquit, dicere minores ranas.

PORPH. ¶ *Sapientum octauus*] Græci ſeptem ſapientes dicunt, quibus hunc addit. ¶ *Di*-

 ſcet

ſcet pendentia tergo] Hoc ideo, quia Aeſopus tradit homines duas manticas habere, unam antè, & aliam retro. In priorem aliena uitia mittimus, in poſteriorem noſtra, quæ abſcondimus, & uidere nolumus. Hoc Catullus meminit: Sed non uidemus manticæ quod in tergo eſt. Ait & Perſius: Spectatur mantica tergo. ¶ Poſt damnũ ſic uendas omnia pluris] Bene, quia ille ſuis bonis uenditis, philoſophari cœpit, & dicit hoc de Damaſippo. ¶ Aegrotare putes] Interrogatiuè dicit. ¶ Longos] Per longos, diuites ſignificat. ¶ Rides Turbonis] Turbo gladiator fuit paruo corpore, ſed animoſus pugna. ¶ Quid rides, ſi Turbo cum legionibus certat, cùm tu me diuitibus compares. Et fuit Thrax Turbo. ¶ Te quoq; uerum eſt] Pro æquum eſt. Virgilius: Me uerius unum Pro uobis fœdus luere, & decernere ferro. ¶ Bellua cognatos eliſerit, illa rogarē Quanta'ne?] Adnotandum quòd hoc in loco cognatos pro filijs poſuit, id eſt, ſecum natos, id eſt, congregatos. ¶ Num tandem] Adnotandum tandem, pro tam poſitum, id eſt, tam magna.

ACR. ¶ Maior dimidio] Vt unum & ſemis haberet magnitudinis modum. ¶ Adde poëmata] Nunc ad inſaniam illam, quam pateris ædificando, adde iſtam inſaniam faciendi poëmata & hanc poëticæ inſaniam leuiore nomine appello, quaſi uitio tuo parco. ¶ Maiorē cenſu] Quia cùm multum non poßides, uteris precioſa ueſte. Damaſippus ueſtitum arguit ſupra cenſum. ¶ Mille puellarum] Hæc Damaſippus. ¶ O' maior tādem] Hæc Horatius, id eſt, comprime tandem Damaſippe te, cùm ſcias etiam pueros inſanos eſſe.

Maior dimidio? num tanto? cum magis, atq;
Se magis inflaret: non, ſi te ruperis, inquit,
Par eris: hæc à te non multùm abludit imago.
Adde poëmata nunc, hoc eſt, oleũ adde camino:
Quæ ſi quis ſanus fecit, ſanus facis & tu?
Non dico horrendam rabiem, iam deſine cultum
Maiorem cenſu. teneas Damaſippe tuis te,
Mille puellarum, puerorum mille furores.
O' maior tandem parcas inſane minori.

PORPH. ¶ Adde poëmata nunc] Hic ſenſus eſt: Adde illud, quòd poëta es, id eſt, præter reliquum errorem poëtarum iure inſanis, & uſus uulgari eſt prouerbio. ¶ Oleum] Incendium.

¶ Sanus facis & tu Non dico horrendam rabiem] Non dico, inquit, ſanus, non dico horrendam rabiem, ut tibi parcam, non dico poëticam rabiem eſſe. ¶ O' maior tandem parcas inſane minori] Vehementer furioſe, te tuis uitijs reddis, quibus te liberatum dicis. Cùm ſuperior inſanus ſis, parce minori inſano.

SATYRA IIII.

ACR. ¶ Vnde, & quò Catius] Catius Epicureus fuit, qui ſcripſit quatuor libros de rerum natura, & de ſummo bono. Sub huius nomine poeta Epicureos ita riſurus eſt, ut in proxima Stoicos. Epicurei enim ſummum bonum dicunt uoluptatem rerum honeſtarum. Cōtrà Stoici uoluptatem gulæ & libidinis, luxuriam dicunt. Aliter: Marcum Catium inducit ordine cœnarum præcepta tradentem, deinde loquitur de ſecta Epicurea, & ſecat modò Epicureos, quomodo ſecuit alibi Stoicos. Obuiam Horatio factus eſt Catius, qui philoſophum audierat de ciborum qualitate tractantem. nam Epicurei ſummum bonũ in uoluptatibus ponunt. ¶ Non eſt mihi tempus] Verba Catij. ¶ Auenti] Cupienti. ¶ Ponere ſigna] Signa, id eſt, definitiones. ¶ Nouis] Magnis. Dare præcepta aut ſigna uiuendi, quemadmodum in uia ne erretur, ſigna ponuntur: ita & uita ſequitur ſigna, in qua multi uidētur eſſe errores. Aliàs, Nouis. id eſt, miris uel recentibus. Deridet aũt ſectã Epicureorum.

VNde, & quò Catius, nō eſt mihi tēpus, auēti
Ponere ſigna nouis pceptis, qualia uincūt

PORPH. ¶ Vnde & quo Catius? non eſt mihi tempus auenti] Catium interrogat, cœnarum autorem, cœnæ præcepta. Hic Catius Epicureus fuit, qui ſcripſit quatuor libros de rerum natura, & de ſum-

de ſummo bono. Sub eius nomine, quomodo in proxima Stoicos, in hac Epicureos irriſurus eſt, qui dicunt ſummum bonũ uoluptatem, ſed rerũ honeſtarum. Vnde Stoici in hanc gulæ & corporis libidinem criminantur, hoc eſt, nihil timere nec cupere ſummũ bonum. Vnde Varro dicit hoc inter illos intereſſe. Ergo Catium interrogat philoſophum Epicureum, de cœnarum ordinatione & uoluptate, quia Epicurei ſummum bonum uoluptatem dicunt. ¶ Ponere ſigna nouis præceptis] Scribere & conſignare noua præcepta.

Pythagoran, Anytiq́ue reum, doctumq́ue Platona.
Peccatum fateor, cùm te ſic tempore læuo
Interpellarim, ſed des ueniam bonus oro.
Quòd ſi interciderit tibi nũc aliq̃d, repetes mox,
Siue eſt naturæ hoc, ſiue artis, mirus utroq;.
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem,
Vtpote res tenues, tenui ſermone peractas.
Ede hominis nomen, ſimul an Romanus, an ho-
Ipſa memor præcepta canã, cælabit autor. (ſpes.
Longa quibus facies ouis erit, illa memento,
Vt ſucci melioris, & ut magis alba, rotundis
Ponere, nanq; marem cohibent calloſa uitellum.
Cole ſuburbano, qui ſiccis creuit in agris
Dulcior, irriguo nihil eſt elutius horto.
Si ueſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes,
Ne gallina malum reſponſet dura palato,
Doctus eris uiuam miſto merſare Falerno.

ACR. *¶ Pythagoran] Pythagoras Samius, tyrãnos ſuæ patriæ fugiens apud Crotonem philoſophiam docuit, ſuadens inter cætera, propter μετεμψύχωσιν, ab animalibus abſtinendum, & cùm multos iuuenes auditores haberet, ne ab his ciuitas teneretur, à principib. occiſus eſt. ¶ Anytiq; reum] Anytus et Melitus accuſatores: ab Anyto accuſatus Socrates, quòd per omnia animalia, tanquã per Deos iuraret, ipſe ſibi pœnam ſumendi ueneni decreuit. Fecit hic & Platonem reum, qui malè inſtituerit iuuentutẽ, & plerunq; iuraret, μὰ τὸν κύνα, μὰ τὸν χῆνα, uolens dicere omnibus Deum animalibus permixtum. Aliâs, Hic Anytus etiam Socratẽ ob eandem cauſam, de Liceo egit in carcerem, qui uenenum ſumpſit, ne quenquam rogaret. ¶ Quòd ſi interciderit] Quia ſcio te mox poſſe repetere, ſi quid tibi exciderit. Scio te poſſe in memoriam reuocare, ſi quid tibi ex interpellatione mea in obliuionem uenerat. ¶ Repetes mox] Commemorabere, Gradus enim eſt memoriæ. ¶ Siue eſt naturæ hoc, ſiue artis] Tres philoſophiæ partes ſunt, moralis, rationalis, naturalis Harum duas tetigit naturalem, & rationalem. ¶ Mirus utroque] Es optimus in utroque & in arte & in natura. ¶ Quin id erat] Certè hoc mihi erat nunc curæ, meditari ea quæ audiui à magiſtro. ¶ Cuncta] Quæ à magiſtro meo Epicuro audiui. ¶ Vtpote res tenues] Hæc ſunt enim quæ difficile tenentur. ¶ Ipſe memor] Celat nomen autoris, quia ſcit odio eſſe Epicurum, quaſi uoluptatis autorem. ¶ Longa quibus facies ouis] Bene ab ouis cœpit, id eſt, ab initio cœnæ, ut alibi: Ab ouo Vſque ad mala citaret Iò Bacche. ¶ Vt ſucci melioris] Crede quia longiora oua & meliora ſunt, quàm rotunda & albidiora. ¶ Et ut magis alba] Magis alba ſint & nõ rotunda. ¶ Marem] Fortem uel durum. ¶ Cohibent] Conſtringunt. Vnde cohibere dicitur gallina, hoc eſt, confouere. ¶ Calloſa] Rotunditas ouorum ſtrictior calloſa dicitur. ¶ Vitellum] Pro gallo. ¶ Cole] Hoc eſt, caule. Vt clode pro claude, Sorices pro ſaurices, coda pro cauda. Caulis, inquit, dulcior eſt, qui naſcitur in aridioribus locis. ¶ Suburbano] Quia ſuburbana loca riuis abundant. ¶ Elutius] Limatius, id eſt, minus ſapidum. ¶ Si ueſpertinus] Si amicus, inquit, ueſpertinus, id eſt, inſperatus ſubitò uenerit. ¶ Reſponſet] Reſiſtat, reluctetur in faucibus.*

PORPH. *¶ Quòd ſi interciderit] Pro, exciderit. ¶ Siue eſt naturæ hoc, ſiue artis] Siue moralis ſiue naturalis philoſophiæ dicit, uel ſiue doctrina, ſiue ingenio, εὐφυΐᾳ. ¶ Hominis] Præceptoris tui. ¶ Longa quibus facies ouis] Bene ab initio cœnæ. Alibi ait: Ab ouo Vſq; ad mala. ¶ Anyti reum] Socratẽ ſignificat, quẽ Anytus accuſauit, & Melitus, quòd iuraret per herbas & bruta animalia,*

malia. Quo oſtendebat Deũ omnibus animalibus iunctũ. Huic quoq; obiecerãt & ſtupra puerorũ, & quod noua prodigia pro dijs haberet, quæ nulla maior religio meminiſſet. ¶ *Ponere*] *Apponere, aut exiſtimare.* ¶ *Marem cohibent calloſa uitellum*] *Vitellũ, oui pars media, & nota, quòd cũ hic maſculino genere dicat, alibi fœminino, Quatenus ima petit uoluens aliena uitellus.*

Hoc teneram faciet. Pratenſibus optima fungis
Natura eſt, alijs malè creditur. Ille ſalubreis
Aeſtates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante grauem quæ legerit arbore ſolem.
Aufidius forti miſcebat mella Falerno
Mendoſè. quoniam uacuis committere uenis
Nil niſi lene decet: leni præcordia mulſo
Prolueris melius. ſi dura morabitur aluus,
Mitylus, & uiles pellent obſtantia conchæ,
Et lapathi breuis herba, ſed albo non ſine Coo.
Lubrica naſcentes implent conchilia lunæ.
Sed non omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ.
Murice Baiano melior Lucrina Peloris,
Oſtrea Circeis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.
Nec ſibi cœnarum quiuis temerè arroget artem,
Ni prius exacta tenui ratione ſaporum.
Nec ſatis eſt cara piſces auertere menſa,
Ignarum quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis
Languidus in cubitum iam ſe conuiua reponet.
Vmber & iligna nutritus glande, rotundas
Curuet aper lances carnem uitantis inertem.
Nã Laurẽs malus eſt, uluis, & arundine pinguis.
Vinea ſummittit capreas non ſemper edules.
Fœcundi leporis ſapiens ſectabitur armos.
Piſcibus, atq; auibus, quæ natura, & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæſita palatum.

AC. ¶ *Pratenſibus*] *In prato creſcentibus.* ¶ *Malè*] *Quia periculoſè.* ¶ *Aufidius forti miſcebat*] *Aufidius conditum de Falerno uino faciebat, ſed ſtultè, quia auſterum eſt, & nõ debebat, niſi mollis uini conditum ieiunus guſtare. Miſcebat aũt propter cõſtipationẽ uentris.* ¶ *Leni præcordia mulſo*] *Mulſum eſt cõmixtio aquæ puræ & mellis incocti. Id aũt mulſum et conditũ dicitur melicratum.* ¶ *Prolueris*] *Profuderis.* ¶ *Lubrica*] *Introrſum limpida. Conchilia implentur Luna creſcente.* ¶ *Generoſæ teſtæ*] *Id eſt, conchilij.* ¶ *Lucrina Peloris*] *Quæ in Lucrino ſinu naſcitur, ubi meliores murices naſcuntur, q̃ in Baiano littore. Murex autem genus eſt piſcis, ut Lucilius, Murexq; marinus.* ¶ *Nec ſibi cœnarũ quiuis*] *Nemo debet arrogãter dicere ſe ſcire apparare cœnas. Etenim ardui artificij eſt, eas diligẽtius apparare.* ¶ *Non facile omnes diſponere poſſunt conuiuiũ, niſi qui eius nouerint rationem.* ¶ *Cara piſces auertere menſa*] *Cara menſa ideo dicitur piſcatoris, quia carius piſces, quàm caro alia, diſtrabuntur.* ¶ *Ignarũ quibus eſt ius aptius*] *Senſus eſt, Nõ ſufficit precioſos menſæ piſces inquirere eũ, qui ignarus eſt, quod ius piſcibus aptũ ſit. Atqui aſſi meliores ſunt, ita ut eos ſatiatus cõuiua repetat.* ¶ *Languidus*] *Id eſt, neſciẽs: quia ſi ſecundũ qualitatẽ ſuã piſces in cœnã fuerint apparati, quod etiam fatigatus cibo & ebrius conuiua poteſt ſuauitate reuocari ad cœnam.*

¶ *Vmber*] *Id eſt, de Vmbria aper ſuauis & craſſitudine ſua lances pœnè curuat, eas ſcilicet lances, quæ uitiãt corpus hominis & iners faciunt, multas atq; uarias eſcas ſubminiſtrãdo.* ¶ *Pinguis*] *Inſuauis.* ¶ *Capreas non ſemper edules*] *Quia per hiemem macræ ſunt, & non eduntur.* ¶ *Fœcundi leporis*] *Aut quia dicitur ſæpe in anno parere, aut quia uno coitu concipit: quia dicuntur ſemper prægnantes eſſe lepores.* ¶ *Armos*] *Sumen, pro lumbis.* ¶ *Palatum*] *Saporem.*

POR. ¶ *Pratenſibus optima fungis Natura eſt*] *Propter uenenum. Dulces ſunt enim de prato.* ¶ *Mitilus*] *Mitilus piſcis, uel concha magis.* ¶ *Non ſine Coo*] *Vinũ à Coo inſula.* ¶ *Breuis herba*] *Nõ diu uigens, ut Virg. Breue liliũ* ¶ *Naſcentes implent conchilia lunæ*] *Dicuntur cõchilia accreſcente Luna impleri, minui decreſcente.* ¶ *Lucrina Peloris*] *Non dicit melior eſt Lucrina Peloris, quam*

ris, q̃ murex Baianus, ſed dicit q̃ murex Baianus, melior Peloris. Sed ita Lucrina Peloris eſt melior muricibus. ¶ *Pectinibus patulis*] *Id eſt, Os aperientibus. Vt Virg. Patulæ ſub tegmine fagi.* ¶ *Cara piſces auertere menſa*] *Menſam piſcatoriã carã dicit. Auertere aũt abſtrahere, auferre.* ¶ *Lãguidus in cubitũ cõuiua*] *Id eſt, q iã ebrius, iterũ eorum ſapore inductus cœnare uelit. Ita & alibi: Vt cubito, remanẽte preſſo.* ¶ *Carnẽ uitãtis inertem*] *Pinguẽ.* ¶ *Nõ ſemper edules*] *Quas edere uelis.* ¶ *Capreas*] *Pro hœdis. et eſt ἀμφιβολογία, aut nõ ſemper ſummittit, aut nõ ſemper edulis.* ¶ *Fœcũdi leporis*] *Fœcũdũ leporẽ ait, ideo q ſemper prægnãs dicitur. Sapiẽs*] *Hic à ſapore, nõ à ſapiẽtia.*

Sunt quorũ ingeniũ noua tantũ cruſtula promit,
Nequaquàm ſatis in re una conſumere curam.
Vt ſi quis ſolùm hoc mala ne ſint uina laboret,
Quali perfundat piſces ſecurus oliuo.
Maſsica ſi cœlo ſupponas uina ſereno,
Nocturna, ſi quid craſsi eſt, tenuabitur aura,
Et decedet odor neruis inimicus, at illa
Integrum perdunt lino uitiata ſaporem.
Surrentina uafer, qui miſcet fece Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ouo,
Quatenus ima petit, uoluens aliena uitellus.
Toſtis marcentem ſquillis recreabis, & Afra
Potorem coclea. nam lactuca innatat acri
Poſt uinũ ſtomacho. perna magis ac magis hillis,
Flagitat in morſus refici, quin omnia malit,
Quæcunq; immundis feruent allata popinis.
Eſt operæprecium duplicis pernoſcere iuris
Naturam, ſimplex è dulci conſtat oliuo,
Quod pingui miſcere mero, muriáq; decebit:
Non alia, quàm qua Byzantia putruit orca.
Hoc ubi confuſum ſectis inferbuit herbis,
Corycióq; croco ſparſum ſtetit, inſuper addes
Preſſa Venafranæ quod bacca remiſit oliuæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco,
Nam facie præſtant. Venucula conuenit ollis
Rectius Albanam fumo duraueris uuam.
Hanc ego cum malis, ego fecem primus & allec,
Primus & inueni piper album, cum ſale nigro

ACR. ¶ *Sunt quorum ingenium*] *Sunt qui in inueniendis tãtum cruſtulis ingenioſi ſunt, ideo ſatis eſt idoneus apparator cõuiuiorum, qui nouit, quæ ſunt optime placentæ.* ¶ *Securus*] *Neglĩgens inſcius.* ¶ *Craſsi*] *Aſperitatis, moleſtiæ.* ¶ *Integrum perdunt*] *Nulla uina perdunt ſaporem, niſi quæ colãtur lino: aut quãdo linteo ligata immittimus cõdimẽta.* ¶ *Lino uitiata*] *Quæ premuntur per pannos.* ¶ *Limũ*] *Limũ, fecẽ dixit.* ¶ *Quatenus ima petit*] *Colorẽ enim amittunt fæce multa, niſi hoc remedio emendentur.* ¶ *Aliena*] *Inuidia.* ¶ *Vitellus*] *Superflua rotũditas.* ¶ *Toſtis*] *Aut frictis, aut aſsis intelligunt.* ¶ *Marcentẽ*] *Languidum uino, uel bene ſaturũ, recuſantem cibos, iã faſtidiũ patientẽ.* ¶ *Squillis*] *Piſciculis.* ¶ *Recreabis*] *Refocillabis.* ¶ *Potorẽ*] *Ebrioſum.* ¶ *Nã lactuca innatat*] *Lædit & acrẽ facit ſtomachum. Innatat ergo dicit, quia quicquid inſederit, ſtomachum lædit.* ¶ *Perna magis, & magis hillis*] *Ita reficitur per has res, id eſt, pernas & hillas cõuiuæ ſtomachus, ut non omnia malit, quæ uenduntur in popinis mundis. Hilla dicuntur, ſalſa inteſtina hirci. Poſitũ eſt diminutiuè hæc Hilla. Quidam in diminutione neutri generis eſſe dicũt, alij dicunt Farta ſalſicia.* ¶ *Eſt operæprecium duplicis*] *Qui attendit, operam exhibet: qui admouet aures, ad audiendum opera utitur. Huius operæprecium habetur ab eo qui audit, proficiet enim multum.* ¶ *Duplicis iuris*] *Ex oleo et liquamine omne ius cõſtat.* ¶ *Muriáq;*] *Muriã antiqui dicebant liquamen, & Syrorum lingua ſic dicitur.* ¶ *Tiburtia*] *À Tibure oppido.* ¶ *Facie*] *Pulchritudine.* ¶ *Venucula*] *Vuæ genus eſt, cuius botryones ollis ſeruarentur.* ¶ *Fecem primus & halec*] *Vt halec condimento miſceretur.* ¶ *Piper album*] *Aut per antiphraſim piper album, pro ſale albo poſuit: aut quia quando teritur, album ſit.*

POR. ¶ *Cruſtula*] *Opus dulciarij.* ¶ *Maſsica ſuppones ſi cœlo*] *Quæ cras poturus es. Et oſtẽdit Alconis genus calori neruis inimicum, quia ſi immaturũ fuerit, neruis nocet.* ¶ *Lino uitiata*] *Per*

ſaccum collata. ¶ Lactuca innatat acri poſt uinũ ſtomacho] Hic apparet apud ueteres ultimis menſis lactucã dari ſolitã. ¶ Pingui miſcere mero] Pingui mero, mulſo. Miſcere aũt temperare. ¶ Corycioq; croco] Vt proprie, croceo genere dixit. ¶ Fecem] Condimenti genus ſic appellatur.

ACR. ¶ Incretum] Fermixtũ. ¶ Catillis] Diminutiuum, à catino. ¶ Vilibus in ſcopis] Parui pretij habendis. ¶ Lapides uarios] Diuerſa marmora. ¶ Radere] Verrere. ¶ Illota toralia] Sordida ueſtimẽta. ¶ Quanto curam ſumptumq;] Quanto, inquit, minore labore hæc acquiruntur, tantò iuſtius reprehenderis, ſi non habueris mappas mundas, & ſcopas mũdas, quàm ſi nõ habueris, optimos piſces quos nõ ſolent habere, niſi diuitũ menſæ.

¶ Docte Cati] Iocatur poeta.

¶ Vultum habitumq;] Pronunciationem & geſtum.

POR. ¶ Incretum] Nõ cretum. ¶ In mappis] Mappas antiq dicebãt quæ nũc mãtilia. Lucil. ait: Et uellit mappas. Et ait: Quantò in his magis exiguus eſt ſumptus, tantò culpandi facilius offenſus. ¶ Lapides uarios] Marmora dicit. ¶ Atque haurire queam uitæ præcepta] εἰρωνικῶς hoc totum.

Incretum, puris circumpoſuiſſe catillis.
Immane eſt uitium, dare millia terna macello,
Anguſtoq; uagos piſces urgere catino.
Magna mouẽt ſtomacho faſtidia, ſeu puer unctis
Tractauit calicẽ manibus, dũ furta ligurrit:
Siue grauis ueteri crateræ limus adhæſit.
Vilibus in ſcopis, in mappis, in ſcope, quantus
Conſiſtit ſumptus? neglectis flagitium ingens.
Ten' lapides uarios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia ueſtes?
Oblitum quanto curam, ſumptumq; minorem
Hæc habeant, tanto reprendi iuſtius illis,
Quæ, niſi diuitibus nequeũt contingere mẽſis?
Docte Cati per amicitiam, diuosq; rogatus
Ducere me auditum, perges quocũq; memento.
Nam quãuis referas memori mihi pectore cũcta,
Non tamen interpres tantundem iuueris. adde
Vultũ, habitumq; hominis, quẽ tu uidiſſe beatus,
Non magnipendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris ineſt, fontes ut adire remotos,
Atq; haurire queam uitæ præcepta beatæ.

SATYRA V.

ACR. ¶ Hoc quoq; Tireſia] Inducitur perſona Vlyßis ad Tireſiæ umbram loquẽtis apud inferos, quomodo amiſſas opes repararet. Et hoc ex Homeri odyſſea ſumptũ eſt. Aliud autem agens artem hæredipetarũ lacerat. Tireſiam quoq; multa dixiſſe ait eum præter narrata. ¶ Præter narrata] Præter ea, quæ mihi dicta ſunt à te. ¶ Doloſo] Tibi aſtuto uel ingenioſo. ¶ Aut apotheca procis intacta eſt] Id eſt, maior neceßitas eſt comparata ſubſtantiæ, omnia, inquit, procorum turba conſumpſit. ¶ Quandò pauperiem] Id eſt, remotis omnibus difficultatibus accipe, quomodo diuitias compares. ¶ Siue aliquid priuum dabitur tibi] Priuum eſt quod uniuſcuiuſq; proprium eſt, & alterius non eſt. Legitur & primum, ut prima poma. Priuum autem eſt, quod unius eſt. Vnde & priuilegium, ut hoc Plautinum indicat: Exite & ferte fuſtes priuos in manu. ¶ Cultus] Bene aratus.

Hoc quoq; Tireſia, præter narrata, petenti
Reſpõde, quib9 amiſſas reparare queã res
Artibus, atq; modis. quid rides? iam'ne doloſo
Non ſatis eſt Ithacam reuehi, patriosq; penates
Aſpicere? ò nulli quicquàm mentite, uides ut
Nudus inopsq; domum redeã te uate, neq; illic,
Aut apotheca procis intacta eſt, aut pecus. atqui
Et genus & uirtus, niſi cum re, uilior alga eſt.
Quãdò pauperiem miſsis ambagibus horres,
Accipe, qua ratione queas diteſcere. turdus,
Siue aliud priuum dabitur tibi, deuolet illuc,
Res ubi magna nitet domino ſene, dulcia poma,
Et quoſcunque feret cultus tibi fundus honores,

PORPH. ¶ Hoc quoq; Tireſia] In hac ecloga introducit Vlyſſem quærentem, apud inferos à

Tireſia

Tireſia, quemadmodum rem familiarem repararet. Hoc fuit apud ueteres moris, ut præſentes ſuggillarent, aut præſentis lacerarent mores. ¶ *Et genus & uirtus*] *Dicit tametſi quis ſit generoſus & fortis, tamen ſi rem non habet, uilior eſt alga.* ¶ *Siue aliquid priuum*] *Priuatum.*

Ante larem guſtet uenerabilior lare diues:
Qui quamuis periurus erit, ſine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitiuus, ne tamen illi
Tu comes exterior, ſi poſtulet, ire recuſes.
Vis'ne tegã ſpurco Damæ latus? haud ita Troię
Me geſsi, certans ſemper melioribus. ergo
Pauper eris: fortem hoc animũ tolerare iubebo,
Et quondam maiora tuli. tu protinus, unde
Diuitias, ærisq; ruam, dic augur, aceruos.
Dixi equidem, & dico, captes aſtutus ubiq;
Teſtamenta ſenum, neu ſi uafer unus & alter
Inſidiatorem præroſo fugerit hamo:
Aut ſpem deponas, aut artem illuſus omittas.
Magna minor'ue Foro ſi res certabitur olim,
Viuet uter locuples ſine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax uocet in ius, illius eſto
Defenſor: fama ciuem, cauſaq; priorem
Sperne. domi ſignatus erit, fœcunda'ue cõiunx,
Quinte puta, aut Publi (gaudẽt prenomine mol/
Auriculæ) tibi me uirtus tua fecit amicum. (les
Ius anceps noui, cauſas defendere poſſum,
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quàm te
Cõtemptũ caſſa nuce pauperet. hęc mea cura eſt
Ne quid tu perdas, neu ſis iocus. ire domum, atq;
Pelliculam curare iube. ſis cognitor ipſe,
Perſta atq; obdura: ſeu rubra canicula findet

ACR. ¶ *Ante larem*] *Ante te, & tuam uxorem. Id eſt, antequàm primitias laribus tuis offeras, mitte diuiti, qui ſcilicet eſt ipſis dijs, uenerabilior.* ¶ *Sine gente*] *Ignobilis, ſine nobilitate.*

¶ *Cruentus ſanguine fraterno*] *Parricida.* ¶ *Fugitiuus*] *Aut quia ſine gente dixerat, aut quòd ſanguine fraterno cruentus: ita ut propter ſcelera patriam deſeruerit.* ¶ *Exterior*] *Siniſterior, in ſiniſtra parte poſitus.* ¶ *Spurco*] *Abiecto. Sunt autem Vlyßis uerba.* ¶ *Certans ſemper melioribus*] *Certans datiuo caſui iũgitur, ut Maro: Certent et cygnis ululæ. Et: Solus tibi certet Amyntas.* ¶ *Et quõdã maiora tuli*] *Hoc itẽ Vir. O paßi grauiora. Et idẽ: O fortes, peioraq; paßi* ¶ *Ruã*] *Eruã, cõgregẽ.* ¶ *Vafer*] *Vrbanus, aſtutus.* ¶ *Teſtamẽta ſenũ*] *Vt ſenes te faciant ſibi ſuccedere hæredem* ¶ *Inſidiatorẽ*] *Inſidiatorem dicit, qui non honoris cauſa fert primitias, & quæcunq; bona, ſed gratia captandæ hæreditatis.* ¶ *Præroſo fugerit hamo*] *Id eſt, conſumptis omnibus tuis, alium fecerit hæredem. Metaphora à piſcibus, qui cùm ſemel euaſerint hamũ, in retia non facile incidunt.* ¶ *Improbus, ultro*] *Quamuis ſit improbus, quamuis peiorem habeat cauſam, tamen ipſum defende. Senſus, Quicunque è litigatoribus diues & ſine filijs fuerit, eum defende, etſi rogatus non fueris, ut ei adſis.* ¶ *Priorem*] *Meliorem.* ¶ *Quinte puta*] *Hoc dicit, ut accedens non nomine, ſed prænomine honorificè appellet.* ¶ *Ius anceps*] *Id eſt, conuerſum uel obſcurum, quod poteſt utriq; parti prodeſſe pro ingenio interpretantis.* ¶ *Eripiet quis oculos citius mihi*] *Id eſt, facilius patior me omni labore torqueri, quàm te partem nucis amittere.* ¶ *Quaſſa*] *Fracta.* ¶ *Pauperet*] *Fraudet, ſpoliet.* ¶ *Neu ſis iocus*] *Neu ſis ludibrio cuiquam, & facile perdas. Aliàs, Ne ſis contemptibilis, qui poßis inuadi: nam loca uacua facile inuaduntur.* ¶ *Atque Pelliculam curare*] *Iube eum corporis ſui habere curam.* ¶ *Cognitor*] *Defenſor.* ¶ *Perſta atque obdura*] *Permane &, perſeuera.* ¶ *Rubra*] *Ardens.* ¶ *Canicula*] *Pro feruore æſtatis.*

PORPH. ¶ *Ante Larem guſtet*] *Prius diuiti, quàm Lari portes primitias. Conſuetudo fuit, ut rerum primitiæ dijs laribus ponerentur.* ¶ *Sine gente*] *Ignobilis, aut peregrinus.* ¶ *Diuitias, ærisq; ruam*] *Ruam pro eruam.* ¶ *Contemptum caſſa nuce*] *Hoc ex conſuetudine nequis tibi minimum quid auferat, aut te contemnat.* ¶ *Canicula*] *Pro ſole ardenti.*

Infantes ſtatuas,ſeu pingui tentus omaſo
Furius hibernas cana niue conſpuet Alpes.
Non'ne uides? aliquis cubito ſtantẽ propè tãgẽs
Inquiet,ut patiens, ut amicis aptus,ut acer.
Plures annabunt thunni,& cetaria creſcent.
Si cui præterea ualidus malè filius in re
Præclara ſublatus aletur:ne manifeſtum
Cœlibis obſequium nudet te, leniter in ſpem
Arripe ut officioſus, & ut ſcribâre ſecundus
Hæres:etſi quis caſus puerum egerit Orco,
In uacuum uenias,per raró hæc alea fallit.
Qui teſtamentum tradet tibi cunq; legendum,
Abnuere,et tabulas à te remouere memento:
Sic tamen, ut limis rapias,quid prima ſecundo
Cera uelit uerſu,ſolus,multis'ne cohæres
Veloci percurre oculo:plerunq; recoctus
Scriba ex Quinque uiro coruum deludet hiantẽ,
Captatorq́; dabit riſus Naſica Corano.
Num furis? an prudẽs ludis me,obſcura canẽdo?
O' Laërtiade quicquid dicam,aut erit,aut non:
Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen iſta uelit ſibi fabula,ſi licet,ede.
Tempore quo iuuenis Parthis horrẽdus ab alto
Demiſſus genus Aenea, tellure, mariq́;
Magnus erit, forti nubet procera Corano

ACR. ¶ Infantes] Mutas, quæ loqui nõ poſſunt. ¶ Seu pingui tẽtus omaſo Furius] Diſtẽtũ Furiũ dicit omaſo, aut edacẽ,aut ſordidũ.Omaſus dicitur inteſtinũ bubulum. Carne pingui, id eſt,bubula. Furius Bibaculus in Pragmatia belli Gallici, Iupiter hibernas cane niue cõſpuet Alpes. Aliter: Furius poëta immanis uẽtris qui niuem ſpumã Iouis dixit. Ideo hoc eius perſonæ dedit tanquam ipſe ſpuat. ¶ Non'ne uides aliquis] Ordo: Aliqs te prope ſtantem tãgens cubito dicat,non'ne uides ut patiens? ¶ Cetaria] Officina in qua liquamen conficitur. Aliás, loca in quibus ſalſamenta fiũt,cetaria dicuntur. Senſus eſt: Venatus hominũ tibi deeſſe nõ poterit,quia dixerat, Præroſo fugierat hamo. ¶ Hæc alea] Vt in caſſum ueniant. ¶ Sublatus] Suſceptus,natus. ¶ Cœlibis] Id eſt, hominis ſine liberis. ¶ Sic tamẽ ut limis rapias] Obliquis oculis raptim legas. ¶ Quid prima ſecundo Cera notet uerſu] Id eſt,prima tabula. Prima cera ſecundò uerſu hæredis cõtinet nomen. ¶ Multis'ne cohæres] Deeſt ſis. Recoctus,denuo factus,uel ſæpe factus. ¶ Plerunq; recoctus Scriba] Recocti dicuntur ſcribæ,qui ſæpius pro cõſulibus ad prouincias miſſi,exercitatiores facti ſunt ex ipſa frequẽtia et ipſo uſu. Solent aũt quinqueuiri mitti,inde ex quinqueuiris. Ergo hoc uult dicere ut ne ſic captes, ut in poſterũ incurras,qui te ſpe inſtitutionis irrideat.

¶ Coruũ deludet hiantẽ] Homo exercitatus facile eludit auidos, & appetẽtes rei alienæ. Et perſtringit fabulã Aeſopi,quæ eſt talis:Coruus cũ prædã ore portaret,laudatus à uulpe,quòd bonã uocem haberet,clamare incipiens,omiſſam prædã perdit. Et rectè dixit coruũ,quia morſibus paſcitur. Aliter:Scribæ ibãt in prouincias cũ magiſtratibus,et cũ rediſſẽt,uendebãt decurias ſuas,et quinqueuiri dicebãtur. Quod ſi uoluiſſent iterũ magiſtratus appetere, & fructus priores percipere, recocti dicebãtur. ¶ Dabit riſus Naſica Corano] Quod Coranus fecit,qui Naſicæ filiã accepit,et auaritiã ſoceri teſtamẽto deluſit,qui ſperabat hæreditatẽ generi. ¶ O' Laërtiade] Iocatur in Apollinẽ,ut Satyricus,cuius ambiguæ fuerũt ſortes. Aliâs, Satyricè iocatur,inſectãs illos,qui diuinãdi artẽ profitentur. Aliâs, iocatur in ambigua reſpõſa,ſed uera cõfirmat:nã quicqd dicat,ſic aut nõ,ita erit. ¶ Ede] Explana,quæ dixit,coruũ deludet hiantẽ. ¶ Nubet] Pro nupſit. ¶ Iuuenis] Octau. Aug.q Perſas uicit.

PORPH. ¶ Infantes ſtatuas] Quæ fari non poſſunt. ¶ Furius hibernas cane niue] Hic uerſus Furij Bibaculi eſt. Ille enim cum uellet Alpes niuibus plenas deſcribere,ait: Iuppiter hibernas cana niue conſpuit Alpes. Ergo tumidum eſt. ¶ Quid prima ſecundo Cera uelit uerſu] Bene hoc, & iuxta ordinem, quia prius teſtatoris nomen, ſecundo hæredis. ¶ Plerunque recoctus] Iterum ſcriba factus. ¶ Coruum deludit hiantem] Hoc allegoricè poſuit ex fabula Aeſopi, in qua ſcriptum eſt,ut uulpi coruus illuſerit, cùm eum uidiſſet caſeum ferentem, dicens: ſe eſſe illo meliorem

rem

rem in uoce, & prouocauit ut clamaret, quod cùm facere uoluiſſet, caſeum dimiſit ac perdidit.

Filia Naſicæ metuendis reddere ſoldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas ſocero dabit, atq;
Vt legat, orabit multum Naſica negatas
Accipiet tandem, & tacitus leget, inuenietq;
Nil ſibi legatum, præter plorare, ſuisq;
Illud adhæc iubeo: mulier ſi fortè doloſa,
Libertus'ue ſenem delirum temperet, illis
Accedas ſocius: laudes, lauderis ut abſens.
Adiuuat hoc quoq;, ſed uincit longè prius ipſum
Expugnare caput. ſcribet mala carmina uecors:
Laudato ſcortator erit: caue te roget, ultro
Penelopen facilis potiori trade, putas'ne,
Perduci poterit, tam frugi, tamq; pudica?
Quàm nequiuere proci recto depellere curſu.
Venit enim magnum donandi parca iuuentus,
Nec tantum Veneris, quantum ſtudioſa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi eſt, quæ ſi ſemel uno
De ſene guſtarit, tecum partita lucellum,
Vt canis à corio nunquam abſterrebitur uncto.
Me ſene quod dicã, factũ eſt, anus improba Thebis
Ex teſtamento ſic eſt elata, cadauer
Vnctum oleo largo, nudis humeris tulit hæres.
Scilicet elabi ſi poſſet mortua, credo
Quod nimium inſtiterat uiuenti. cautus adito
Neu deſis operæ, ne'ue immoderatus abundes.
Difficilem, & moroſum offendet garrulus. ultro
Non etiam ſileas. Dauus ſis Comicus, atq;
Stes capite obſtipo, multum ſimilis metuenti.
Obſequio graſſare: mone, ſi increbuit aura,
Cautus uti uelet carum caput. extrahe turba
Oppoſitis humeris, aurem ſubſtringe loquaci.

ACR. ¶ Metuentis reddere ſoldum] Id eſt, nolentis reddere integram dotẽ, ne quid ſolido deſit patrimonij, ac per hoc ualdè cupientis & auari. ¶ Tum gener hoc faciet] Sic dicit quaſi per diuinationem hoc prædicens futurum Tireſias, quod iam fuerat factum. ¶ Dabit] Per diuinationem, obſeruatis hoc modo in tota narratione tẽporibus. ¶ Nil ſibi legatũ] In tabula ſcriptũ. ¶ Doloſa] Viri moribus nõ obtẽperãs. ¶ Temperet] Regat, in poteſtate habeat. ¶ Illis Accedas ſocius] Etiã aliud dico præceptũ, quo poſſis diuitias comparare. Sed uincit longè prius ipſum Expugnare caput] Id eſt, Valde melius, ſi quorũ hæreditates affectas, eos blanditijs habeas ſuperatos. Expugnare autẽ obſequijs tuis uincere, ut capias illũ obſequijs tuis. ¶ Scribet mala carmina] Si inſanus poëmata cõponit, is quem capias, laudato. ¶ Vltro] Tua ſpõte, nõ rogatus. ¶ Penelopẽ facilis potiori trade] Facilis eſto, & quaſi potiori deduc uxorem ad domum. ¶ Quã nequiere proci recto depellere curſu?] Quã nõ à tramite potuerunt, id eſt, à recta uia diducere, & à diſciplina: ¶ Nec tãtum Veneris, quãtum ſtudioſa culinæ] Hoc fecit Penelopen caſtã eſſe, quia illi magis ſtudebant uentri, quã Veneri. ¶ Anus improba] Anus quædã à captatore nudo nudã ſeſe efferri uoluit, ea uidelicet cogitatione, ut uel mortua humeris eius elaberetur quæ elabi captione eius uiua nõ poterat. ¶ Scilicet elabi ſi poſſet] Senſus ita declarat: Anum teſtatã eſſe, ut ſi cadauer eius elapſum eſſet, is qui non pertuliſſet, ille careret hæreditate. Hoc aũt dicit, ut hæredipetas moneat, nimia obſequia declinare: nam ob hoc anus ſic teſtata eſt, ut impudentẽ deterreret, & tamen factum eſt. ne hæreditatem perderet. ¶ Non etiã ſileas] Neq; nimis ſileas, neq; nimis loquaris, ſed ita callidus eſto, ut Dauus qui inducitur in Comœdia. ¶ Cautus adito] Diligens eſto circa eos, quos captas. ¶ Operæ] Obſequijs in loquẽdo. ¶ Immoderatus] Non debes plus tacere, quã oportet ¶ Obſtipo] Inclinato. ¶ Obſequio graſſare] Frequentia aggredere. ¶ Aurem ſubſtringe loquaci] Cautè admoue aures tuas, eo loquente.

PORPHYR. ¶ *Partita lucellum]* ἀπὸ κοινοῦ, *à lucrum.* ¶ *Vt canis à corio nunquã abſterrebitur uncto] Prouerbialiter. Nunquã deſinet hoc facere.* ¶ *Stes capite obſtipo] Tria*

ſti at

ſti ac ſeuero. Secus inclinato dicit. ¶ *Aurem diſtringe loquaci*] *Aurem intende cùm loquitur.*

(Importunus amat laudari) donec ohe iam
Ad cœlum manibus ſublatis dixerit, urge, &
Creſcentem tumidis infla ſermonibus utrem.
Cùm te ſeruitio longo, curáq; leuarit,
Et certum uigilans, quartæ ſit partis Vlyſſes
Audieris hæres: ergo nunc Dama ſodalis
Nuſquã eſt: unde mihi tam fortẽ, tamq; fidelem?
Sparge ſubinde, & ſi paulũ potes, illachrymare, ẽ
Gaudia prodentem uultum cælare, ſepulchrum
Cõmiſſum arbitrio, ſine ſordibus extrue, funus
Egregiè factum laudet uicinia, ſi quis
Forte cohæredum ſenior, malè tuſsiet, huic tu
Dic ex parte tua, ſeu fundi, ſiue domus ſit
Emptor, gaudentem nummo te addicere. ſed me
Imperioſa trahit Proſerpina. uiue, ualeq;.

¶ ACR. ¶ *Importunus*] *Pro importunè.* ¶ *Donec*] *Tandiu laudato, quãdiu bene habeas ipſe dicat.* ¶ *Creſcentem tumidis infla ſermonibus autem*] *Gaudentem tumoribus, lauda illum falſis laudibus. Quemadmodum enim inter nihil capit immiſſo flatu niſi ſolum tumorem, ita & qui falſò laudatur. Id eſt, Quãtò magis uidebitur, cùm laudabitur, erigi, paulò magis laudato.* ¶ *Cùm te ſeruitio longo*] *Cùm mortuus fuerit diues, uel cùm te hæredem fecerit, ut eius cauſa ſeruias, imperabis.* ¶ *Et certum uigilans*] *Iucundè, quaſi hoc ſæpe fiat, & eam ſecutus uideas te quartum hæredem. Quia ſolent homines, quod cupiunt, per ſomnum uidere. Ergo noli te hæredem factũ credere, niſi illud uigilãs uideris.* ¶ *Sparge ſubinde*] *Frequenter dicito, unde mihi tam fortem amicum?* ¶ *Et ſi paulùm potes*] [illegible] ¶ *Eſt*] *Id eſt, iuuat.* ¶ *Arbitrio*] *Deeſt, tuo.* ¶ *Sine ſordibus*] *Sine tenacite.* ¶ *Huic tu dic*] *Huic te dic libenter uendere, quicquid hæreditatis ipſe deſiderat.* ¶ *Gaudentẽ nummo*] *Et uno nũmo, qui erat imaginaria uẽditio pro donatione.* ¶ *Sed me*] *Vmbra Tireſiæ hæc omnia loquitur.*

POR. ¶ *Sermonibus utrem*] *Velut utrem.* ¶ *Cùm te ſeruitio longo*] *Hoc eſt, cùm deceſſerit.* ¶ *Siue domus ſit*] *Quia lege cautum erat, ne rem uel agrum, uel domum alicuius in teſtamento donatam donaret, & ut uiderentur emiſſe, nummum dabant, ſi cui donabant.*

SATYRA VI.

HOc erat ĩ uotis, modus agri nõ ita magn9,
Hortus ubi, & tecto uicin9 iugis aquę fons
Et paulum ſiluæ ſuper his foret. auctius, atq;
Dij melius fecêre. bene eſt. nihil amplius oro
Maia nate, niſi ut propria hęc mihi munera faxis.
Si neq; maiorem feci ratione mala rem,
Nec ſum facturus uitio, culpa'ue minorem:
Si ueneror ſtultus nihil horum, ô ſi angulus ille,
Proximus accedat, qui nunc deformat agellum:
O' ſi urnam argenti fors quâ mihi monſtret, ut illi
Theſauro inuento, qui mercenarius agrum
Illum ipſum mercatus arauit diues amico
Hercule, ſi q̃d adeſt, gratũ iuuat, hac prece te oro

ACR. ¶ *Hoc erat in uotis*] *Hac Satyra de iucunditate receſſus ſui, qua in Sabinis fruebatur, & de incommodis urbis loquitur, quæ paſſus eſt dum obſequitur Mecœnati. Vult autem oſtendere quietiorem uita urbana ruſticam.* ¶ *Modus agri, non ita magnus*] *Hoc, inquit, optaram, ut haberem modicum agrum, & in eo fontem, & uicinam ſiluam. Plus aũt conceßit fortuna, quàm optarem.* ¶ *Iugis aquæ fons*] *Perennis, continuus.* ¶ *Et paulum ſiluæ*] *Rectè ad omnia reſpõdet, Foret, ut ſit, ubi & hortus foret, et fons, et paulũ ſiluæ.* ¶ *Maia nate*] *O Mercuri.* ¶ *Propria*] *Perpetua, rata, firma, id eſt, fac mihi patrimonium meũ certũ eſſe, ſi nõ habeo mala & ſtulta uota.* ¶ *Denormat*] *Deturpat, et inæqualẽ facit. Eſt aũt norma ad quã mẽſuras dirigũt, habita perpendiculi ratione.* ¶ *Diues*] *Deeſt, factus.* ¶ *Amico Hercule*] *Quia e*

per-

per getē theſaurū traditur demōſtraſſe. Aut Hercu. mercenarius coluit, quo merito theſaurū reperit.

POR. ¶ *Hoc erat in uotis*] *Laudatus rus & ſecuritatē eius exponit, per quod ſignificat rus ſe habere & amare.* ¶ *Iugis aquæ fons*] *Qui cum ſit iugis, domui eius ſit proximus.* ¶ *Niſi ut propris*] *Propria, uera, ut Virg. Propria hæc ſi dona fuiſſent.* ¶ *Denormat*] *Extra modū procedens, denormem facit. Vel illud deficit, & uelut norma poſita definit.* ¶ *Diues amico Hercule*] *Ideo quia theſauris præeſt, & ſunt qui eundem incubonem quoq; eſſe uelint, unde putant quod & res ruſtica in tutela ſit eius. Nam illi ſacrificia reddunt ruſtici, cùm iuuencos domuerint. Præterea etiā traditur fabula, fuiſſe quendam mercenarium, qui ſemper Herculem deprecatus ſit, ut ſibi boni aliquid præſtaret, quem Hercules ad Mercurium duxit, & obſeratum theſaurum fecit oſtendi, quo effoſſo ille eundem agrum in quo operam mercenariam faciebat, comparauit, & labori ſolito operam dedit. Sicq; probauit mercenarius, quod Deus prædixerat Herculi, nulla re ullum poſſe beatum uiuere, cùm in eadem opera etiam poſt inuētionem theſauri perſeuerauit. Perſ. Dextro Hercule, pupillum'ue utinam quem proximus heres Impello, expungam. Quia Deus lucri, & theſauri dicitur.*

Pingue pecus domino facias, & cætera, præter
Ingeniū, utq; ſoles, cuſtos mihi maximus adſis.
Ergo ubi me in mōtes, & in arcē ex urbe remo
Quid prius illuſtrē Satyris, Muſaq; pedeſtri? (ui,
Nec mala me ambitio perdit, nec plūbeus auſter,
Autumnuſq; grauis, Libitinæ queſtus acerbæ.
Matutine pater, ſeu Iane libentius audis,
Vnde homines operum primos, uitæq; labores
Inſtituunt (ſic Dijs placitum) tu carminis eſto
Principium. Romæ ſponſorem me rapis, eia
Ne prior officio quiſquam reſpondeat, urge.
Siue aquilo radit terras, ſeu bruma niualem
Interiore diem gyro trahit, ire neceſſe eſt:
Poſt modò, quod mi obſit clarè, certūq; locuto,
Luctandum in turba, facienda iniuria tardis.
Quid uis inſane, & quas res agis? improbus ur-
Iratis precibus, tu pulſes omne, quod obſtat, (get

ACR. ¶ *Et cætera*] *Segetes, & uineta, & ſi qua ſunt ſimilia.* ¶ *Cuſtos mihi maximus aſſis*] *Mercurius enim dicitur eſſe dator opū. Hercules uerò cuſtos, uel quia in Philippis eum liberauit. Et in Carminū libris ait, Mercurij ſe ope ſeruatū, cū Mercurius illum pauentem ſuſtulit in aërem.*

¶ *Muſaq; pedeſtri*] *Quia pedibus ſtet.* ¶ *Ambitio*] *Viſitatio amicorū.* ¶ *Plumbeus*] *Noxius peſtilens.* ¶ *Autumnus'ue grauis*] *Quia per autumnū, quo pomis arbores aggrauantur, plurimi moriuntur. Quo ſe non uere dicit cōtinentia ſecurū. Eſt aūt Libitina locus in urbe, quo cōſtituūtur qui efferenda corpora cōducunt, & præbent funeribus neceſſaria.* ¶ *Matutine pater*] *Matutinum uocat tempus, quo cogitur uigilare, qui in urbe eſt. Et quoniā dixerat quàm gratum & amabile ſibi eſſet rus, nunc econtrario uult dicere, quàm plenum tædij ſit in urbe uiuere. Aliter: Matutinū patrem uocat Ianum, quia ipſe dicitur præeſſe rebus incipiendis, & ideo omnes qui incipere uolūt aliquid, ipſum inuocāt. Aut, quia qui uult aliquid incipere, matutino tempore incipit. Aut quod eo, id eſt, matutino tēpore cōueniri ſoleret. Vel ideo primus Ianus eſt inuocādus, ut precibus noſtris ad Deum aditum præſtet, & ianuam.* ¶ *Iane*] *Ianus Deus temporū & dierum*] *Romæ ſponſorem me rapis*] *Si inquit Romæ ſum, cogis me ſponſorem eſſe.* ¶ *Radit*] *Stringit.* ¶ *Interiore diem gyro trahit*] *Strictiore per diem breuiorem curſu. Circulo minore per hiemē, uel exiguo ſpacio peruia, quia quandò eſt uentus per hiemem anguſtior uia fit, in uertiginē euntis niuis.* ¶ *Diem aūt trahit, id eſt, breuiorem facit. quia hieme dies ſunt breuiores.* ¶ *Quod mi obſit*] *Si quid libere ac uere dicam, Veritas odium parit.* ¶ *Tardis*] *Tarde uenientibus ad iuſſum.* ¶ *Quid tibi uis, inſane*] *Cùm præcedentes impellimus.* ¶ *Iratis precibus*] *Imprecationibus.*

POR. ¶ *Et in arcē ex urbe*] *Bellè dixit, uelut rex in uillula mea, uelut in arce poſitus erat, uel ideò quia in monte poſita eſt.* ¶ *Plumbeus*] *Id eſt, grauis.* ¶ *Tu pulſes*] *Pro ualeas. Caue ualeas, & ſimilia dictu.*

ACR.

Ad Mecœnatem memori ſi mente recurras:
Hoc iuuat, & melli eſt, nõ mentiar. at ſimul atras
Ventum eſt Aeſquilias, aliena negocia centum
Per caput, & circa ſaliunt latus. ante ſecundam
Roſcius orabat ſibi adeſſes ad puteal cras:
De re communi ſcribæ magna, atq; noua, te
Orabant hodie meminiſſes Quinte reuerti.
Imprimat his crura Mecœnas ſigna tabellis.
Dixeris, experiar: ſi uis, potes, addit, & inſtat.
Septimus octauo propior iam fugerit annus,
Ex quo Mecœnas me cœpit habere ſuorum
In numero: duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet, iter faciens, & cui cõcredere nugas, (par?
Hoc gen9. hora quota eſt? Thrax ẽ Gallina Syro
Matutina parum cautos iam frigora mordent.
Et quæ rimoſa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tẽpus ſubiectior in diẽ, & horam
Inuidiæ, noſter ludos ſpectauerat, unà
Luſerat in campo, Fortunæ filius, omnes.
Frigidus à Roſtris manat per compita rumor.
Quicunq; obuius eſt, me conſulit. ô bone (nam te
Scire, deos, quoniam propius cõtingis, oportet)
Nunquid de Dacis audiſti? nil equidem. ut tu
Semper eris deriſor ad omnes. Dij exagitent me,
Si quicquàm. quid? militibus promiſſa, Triquetra
Prædia Cæſar, an eſt Itala tellure daturus?
Iurantem me ſcire nihil, mirantur. ut unum
Scilicet egregij mortalem, altiq; ſilenti

ACR. ¶ *Ad Mecœnantẽ] Si Mecœnatem, in animo habeas, uel eius cauſa iter Romã facias, hæc enim affert uoluptatem, id eſt, habebis in memoria beneficia Mecœnatis.* ¶ *Melli eſt] Suauitati & dulcedini, id eſt, ad mel, ut Dijs pietas & mea muſa cordi eſt.* ¶ *At ſimul atras Ventum eſt Aeſquilias] Aeſquiliæ, in quibus domus Mecœnatis fuerat, in quibus antea locis mortui cremebantur, poſt quas erãt horti Mecœnatis.* ¶ *Ad puteal] Locus Romæ ad quem conueniebãt fœneratores. Alij dicunt in quo tribunal ſolebat eſſe prætoris.*

¶ *Scribæ] Quibus ſpoponderant.* ¶ *Noua] Quia nouauerant debitũ. Vndè nouatio, cũ eodem contractu, etiam creditoris perſona mutatur. Hic oſtendit de numero ſe fuiße ſcribarũ.* ¶ *Imprimat his] Ordo: Vt Mecœnas tabulis ſigna imprimat.* ¶ *Dixeris] Id eſt, ſi dixeris, Experiar, ſi poſſum impetrare à Mecœnate.* ¶ *Rheda] Curru.* ¶ *Et cui cõcredere nugas] Nugas, poteſt & excuſantis modo fingere poteſt & in Mecœnatẽ figuratum eſſe, ut Perſius. Omne uafer uitium ridenti Flaccus amico Tangit. Purgat aũt ſe apud eos, qui putant eum apud Mecœnatẽ plurimum ualere.* ¶ *Hoc genus] Hoc genus erat nugarũ quod dicebatur.* ¶ *Thrax eſt Gallina Syro par] Thrax gladiatores dicebantur, Retiarius, Mirmillo ſecutor. Gallina proprium nomen gladiatoris: item Syrus.* ¶ *Matutina] Autumnalia, peſtifera.* ¶ *Et quæ rimoſa bene deponuntur in aure] Id eſt ea mihi credebat, & de his loquebatur mecum, quæ ſine periculo garrulis committuntur. Aliter: Hæc, inquit, mihi credita ſunt, quæ prodita nocere non poſſunt. Rimoſa enim patula uerba ſunt, quæ nihil ſecretorum teneant. Terent. Plenus rimarum ſum.* ¶ *Noſter] Ita dicebant inuidi.* ¶ *Luſerat in campo] Si luſiſſem cum Mecœnate, omnes dicebant, ita amat fortuna illum, ut filium ſuum, quia omnes uiceram. Solebant enim ueteres Romani filios ſuos ad campum Martium mittere, ut illic pila luderent.* ¶ *Frigidus] Noxius, aut magis uanus.* ¶ *Per compita] Per diuerſas uias]*

¶ *Deos] Auguſtum & Mecœnatẽ, ut Virgilius. Nec tã præſentes alibi cognoſcere diuos.* ¶ *Dij exagitant me] Id eſt, perſequantur. Contra alibi: Nanq; deos didici ſecurum agere æuum. Et alibi: Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos Sollicitat.* ¶ *Triquetra] Sicilia Latinè, quæ Græcè Trinacria dicitur.*

PORPH. ¶ *Et melli eſt] Pro iucundum eſt.* ¶ *De re communi] Hoc loco ſignificat ſe Horatius decuriam habuiſſe.* ¶ *Et quæ rimoſa] Id eſt, ea dicebat, quæ bene committuntur auribus rimo-*

bus rimo-

bus rimoſis, hoc eſt quæ facile proferantur in Medio, nihil de ſecreto habentia, & hoc de illo dicto ſumptum eſt, Plenus rimarū ſum, hac atq; illac perfluo. ¶ Triquetra Prædia] *Triquetra, id eſt, Sicula, quod in tres partes, id eſt, promontoria deducta ſit, uel quadras.*

Perditur hæc inter miſero lux, non ſine uotis.
O rus, quādo ego te aſpiciam? quādoq; licebit,
Nunc ueterū libris, nūc ſomno, & inertib. horis
Ducere ſollicitæ iucunda obliuia uitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, ſimulq;
Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo?
O noctes, cœnæq; deûm, quibus ipſe meiq;
Ante larem propriū ueſcor, uernasq; procaces,
Paſco libatis dapibus, prout cuiq; libido eſt.
Siccat inæquales calices conuiua, ſolutus
Legibus inſanis: ſeu quis capit acria fortis
Pocula, ſeu modicis humeſcit lætius. ergo
Sermo orit' nō de uillis domibus'ue alienis: (nos
Nec malè nec'ne Lepos ſaltet. ſed q̄d magis ad
Pertinet, & neſcire malū eſt, agitamus: utrum'ne
Diuitijs homines, an ſint uirtute beati,
Quid'ue ad amicitias, uſus, rectū'ne trahat nos,
Et quæ ſit natura boni, ſummumq; quid eius.
Ceruius hæc inter uicinus garrit aniles
Ex re fabellas: nam ſi quis laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, ſic incipit: olim
Ruſticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepiſſe cauo ueterem uetus hoſpes amicum,
Aſper, & attentus quæſitis, ut tamen arctum
Solueret hoſpitijs animū quid multa? neq; ille
Sepoſiti ciceris, nec longæ inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens acinum, ſemeſaq; lardi
Fruſtra dedit, cupiens uaria faſtidia cœna
Vincere tangentis malè ſingula dente ſuperbo:
Cū pater ipſe domus palea porrectus in horna
Eſſet ador, loliumq;, dapis meliora relinquens.

ACR. ¶ Perditur] *Conſumitur.* ¶ Inertibus horis] *Quibus nihil agitur.* ¶ Ducere] *Ocioſe uiuere.* ¶ Faba] *Pythagoras philoſophus ab omnibus animalibus abſtinens, etiam à faba abſtinuit, quod uiridis in pixyde ærea ſeruata, uertitur in ſanguinem. Vnde fertur maluiſſe eum latrones incurrere, quàm per fabæ ſegetem tranſire, cum aliunde refugium non haberet. Fabam quoque animal eſſe dicebant, quòd cocta ſanguinis humorē ex ſe emitteret. Aliàs, Pythagoras legumen omne negauerat comedendū, præcipuè fabam ueluti parentē coluerat: nam colorem eius dicebat ueluti humano ſanguine infectum.* ¶ Cognata] *A qua ſic abſtinuit, quaſi cognata ſua eſſet.* ¶ Cœneq; deûm] *Cœnas deorum dixit, quæ ſine ſollicitudine ſunt.* ¶ Ante Larem] *Aut ante domeſticos, aut ante larem proprium.* ¶ Libatis dapibus] *Deguſtatis eſcis, & diminutis.* ¶ Siccat] *Ebibit.* ¶ Legibus inſanis] *Inſanas leges* ἀρχιποσίαν *dicit. Nam qui ad legem bibūt, tantundem bibunt. Ergo hic Horatius dicit quod quantū uolebat, tantum bibebat.* ¶ Acria] *Grandia.* ¶ Humeſcit] *Inebriatur.* ¶ Lepos] *Nomen opinatiſſimi ſaltatoris.* ¶ Et neſcire malum eſt] *Hoc ſcire uolumus, q̄ neſcire crimen eſt: de hoc diſputamus, quod ignorare non expedit.* ¶ Quid'ue ad amicitias] *Multi dicunt amicitias, propter utilitatem accipi: multi utilitatem propter amicitias euenire.* Et quæ ſit natura boni] *Epicurei uoluptatem eſſe ſummum bonum, Stoici honeſtatem dicunt.* ¶ Garrit] *Narrat, explanat.* ¶ Ex re] *Pro cōmodo. Id eſt, non ſine cauſa, ſed ad exemplum rei propoſitæ pertinentia.* ¶ Arelli] *Cuiuſdam auari. Ordo eſt, Nam ſi quis Arellij laudat diuitias Ceruius has fabulas de muribus contra inferi.* ¶ Sollicitas] *Quia nimius cenſus ſollicitos facit.* ¶ Ignarus] *Id eſt, neſciens. Quia nō diuitiæ faciunt beatitudinē, ſed animus paruo cōtentus. Vult hoc loco oſtendere beatam uitā conſtare nō diuitijs, ſed* αὐταρ-

κείᾳ. Negat aũt Cicero αὐτάρκειαν uno uerbo poſſe dici. Αὐτάρκεια eſt, inquit, quæ parte cõtenta, omne reſpuit quod redundat. ¶ Aſper & intentus] Qui moderatè utebatur acquiſitis, ita parcus, ita tenax, & tamen ſe largum circa hoſpitem eſſe cupiebat. ¶ Longæ auenæ] Quia auenæ longus eſt culmus. ¶ Cupiens uaria] Cupiens ſuperbiam muris urbani repellere. ¶ Horna] Annotina, id eſt, Vnius anni, unde & hornotina.

PORPHYR. ¶ Ducere] Id eſt, potare, quia uina ſepeliunt omnem ſollicitudinem.

¶ Faba Pythagoræ cognata] Ideo ait Pythagoræ cognata, quia traditur inflare præcordia, quo argumẽto Pythagoras ſpiritalẽ aſſcuerãs, uelut à cognata abſtinebat. Pythagorei enim nullo animali aluntur, quos irridet hic. ¶ Nec malè nec ne Lepos ſaltet] Lepos nomen Archimimi, qui eo quòd iucundè, & molliter ſaltaret, & eloqueretur, ſic appellatus eſt.

Tandẽ urbanus ad hũc, qd te iuuat, inqt, amice
Prærupti nemoris patientem uiuere dorſo?
Vis tu homines, urbemq́; feris præponere ſyluis?
Carpe uiã (mihi crede) comes, terreſtria quãdò
Mortales animas uiuunt ſortita, neq; ulla eſt
Aut magno aut paruo læti fuga: quo bone circa
Dum licet in rebus iucundis uiue beatus,
Viue memor, quàm ſis æui breuis. hæc ubi dicta
Agreſtem pepulere, domo leuis exiliit, inde
Ambo propoſitum peragunt iter urbis auentes
Mœnia nocturni ſubrepere, iamq́; tenebat
Nox medium cœli ſpacium, cum ponit uterq;
In locuplete domo ueſtigia rubro ubi cocco
Tincta ſuper lectos canderet ueſtis eburnos,
Multaq́; de magna ſupereſſent fercula cœna,
Quæ procul extructis inerant heſterna caniſtris.
Ergo ubi purpurea porrectum in ueſte locauit
Agreſtem ueluti ſuccinctus curſitat hoſpes,
Continuatq́; dapes: nec non uernaliter ipſis
Fũgitur officijs, prælambẽs omne quod adfert.
Ille cubans gaudet mutata ſorte, boniſq́;
Rebus agit lætum conuiuã, cum ſubitò ingens
Valuarum ſtrepitus lectis excuſſit utrunq;.
Currere per totum pauidi conclaue, magiſq́;
Exanimes trepidare, ſimul domus alta moloſſis
Perſonuit canibus. Tũ ruſticus: haud mihi uita
Eſt opus hac (ait) & ualeas. me ſilua cauuſq;
Tutus, ab inſidijs tenui ſolabitur eruo.

ACRON. ¶ Feris ſiluis] Deſertis regionibus. ¶ Aut magno aut paruo] Aut diuiti, aut pauperi, aut ignobili. ¶ Hæc] Verba, poſtquam ipſa ſollicitauerunt murem, ut domum ſuam deſereret. ¶ Auentes] Gaudentes. ¶ Cum] Quo tempore. ¶ Supereſſent] Remanerent. ¶ Fercula] Sunt & pulpita, in quibus deorum ſimulachra tolluntur, & uaſa quæ pulmentariorum ſunt, & ponuntur in caniſtris, cum his cum ſuperfuerint. ¶ Procul] Procul eſt ſubitus: prope, iuxta poſitus. ¶ Continuat] Alternat apponit. ¶ Vernaliter] Id eſt, luxurioſè, ab eo quod ſerui qui domi naſcuntur, delitioſi ſunt. ¶ Prælambens] Prægustans. ¶ Lectis excuſſit utrunque] Iucundè, lectis excuſſit, quaſi delitijs inſpiratis. ¶ Moloſſis] Id eſt, canibus Cretenſibus, à Moloſſa ciuitate Cretæ. ¶ Cauuſq;] Foramen ubi ante habitabat. ¶ Eruo] Eruum genus eſt leguminis.

SATYRA. VII.

IAmdudũ auſculto, & cupiẽs tibi dicere ſeruus
Pauca, reformido, Dauus? ne? ita Dauus amicũ

ACRON. ¶ Iamdudum auſculto] Hac Satyra libere pulſans domini uicia, quæ cælat & aliter q̃ promiſerat, uiuit. Inducitur ſeruus, ſicuti in Comœdia, qui dicat ſe non poſſe ferre dominum

dominum, qui alia laudet, & alia faciat. Ex perſona ſua Horatius, aliena uitia carpit. Alias, inducit ſeruum loquentem cum domino de uarijs hominum moribus.

PORPHYRION. ¶ *Iamdudum auſculto*] *Hæc prælia longa habet. Loquitur enim cum ſeruo Horatius.*

Mancipiũ domino, & frugi, q̃ ſit ſatis, hoc eſt,
Vt uitale putes. age libertate Decembri,
(Quando ita maiores uoluerunt) utere, narra.
Pars hominũ uitijs gaudet cõſtanter, & urget
Propoſitũ: pars multa natat, modò recta capeſ-
Interdũ prauis obnoxia. ſæpe notatus (ſens
Cum tribus anellis: modò læua Priſcus inani
Vixit inæqualis, clauum ut in horas,
Aedibus ex magnis ſubito ſe conderet: unde
Mundior exiret uix libertinus honeſtè.
Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere, Vertũnis, quotquot ſunt natus iniquis.
Scurra Volanerius, poſtquã illi iuſta chiragra
Contudit articulos, qui pro ſe tolleret, atq;
Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna
Conductum pauit. quantò conſtantior idem
In uitijs, tantò leuius miſer, ac prior ille.
Qui iam contento, iam laxo fune laborat,

ACRON. ¶ *Et frugi*] *Tã frugi eſt, ut optet eum dominus uiuere. Putes autem pro uelis. Itẽ talis eſt ſeruus, ut eũ uelis eſſe uitalem. Etenim qui nimij ſunt in bonis, eos uitales eſſe nõ prædicamus.* ¶ *Age, libertate Decembri*] *Habeas licentiam & libertatem dicendi quæ uelis, quia Saturnalibus libertas ſeruis concedebatur, & omnes exæquebantur, ut ſeculi aurei quo Saturnus regnauit, eſſet imitatio. Decembri autẽ menſe Saturnalia celebrabantur, & immutatio fit conditionis. Nam et liberi ex ſeruis, & ſerui ex liberis fiunt. Ordo: Age utere libertate Decembri.* ¶ *Pars bonum*] *Iam ſerui ſunt uerba, quæ habet in uitijs ſtando & perſeuerando.* ¶ *Conſtanter*] *Pertinaciter.* ¶ *Et urget*] *Perdurat & perſeuerat in uitijs, incerti propoſiti eſt.* ¶ *Natat*] *Inconſtãs eſt.* ¶ *Recta*] *Abſolute, neutro.* ¶ *Prauis*] *Vitijs, pœnis.* ¶ *Notatus*] *Id eſt, uiſus.* ¶ *Cum tribus anellis*] *Antea enim, & certæ dignitatis homines, & ſingulis utebantur, ideo natus ex numero, quia tres.* ¶ *Vixit inæqualis*] *Dubius & mutabilis.* ¶ *Clauum ut mutaret in horas*]

Quaſi ſui propoſiti gubernator. Clauum autem propoſitum uitæ, aut purpuræ. ¶ *Aedibus ex magnis ſubitò ſe conderet*] *De ambitioſa domo ſubita migrat in eam domum, in qua uix manere dignabatur pauper, id eſt, in eo cœnaculo, unde mundior exiret libertinus.*

¶ *Mundior*] *Pro mundus.* ¶ *Honeſtior*] *Id eſt, paulo liberior.* ¶ *Iam*] *Modò.*

¶ *Doctus Athenis Viuere*] *Dicitur enim iſte Priſcus orator fuiſſe.* ¶ *Vertumnis*] *Id eſt, quia omnia tentat & in illo perſeuerat. Vertũnus dictus, quia humanis mentib. præeſt, à uertendo, hic quondam Romæ colebatur. Alij deum Tiberis colunt, qui uerterit eius alueum. Aliter: Vertumnus dicitur deus, qui præeſt ſenſibus, ab eo quòd uertet & mutat cogitationes humanas. Scribitur itaque multiformis. Is autem dicitur iniquo Vertumno natus, qui neſcit ſe regere.* ¶ *Quotquot ſunt*] *Supple Vertumni. Ideo dixit quoniam iſte deus poſitus erat in multis locis ciuitatis, ferè enim omnib. municipijs Italiæ cõſecrabantur eiuſmodi ſimulachra quibus ambigui uultus eſſent, prout dediſſent eis habitũ, ita in diuerſas facies numinum uerterentur, ac per hoc Priſcus dijs iratus natus.* ¶ *Iniquis*] *Iratis.* ¶ *Scurra*] *Vrbanus.* ¶ *Iuſta*] *Bene iuſta quæ eius puniret inſaniã, nequam enim fuit.* ¶ *Contudit*] *Propter metrum corripuit.* ¶ *Pyrgum*] *Tabulã, alij Fritillũ dicunt. Vel pixydẽ ſine fundo.* ¶ *Cõſtantior*] *Pertinacior. Iſte quanto pertinacior erat in ſuo propoſito, tanto felicior illo, qui ſemper in diuerſa uertebatur.* ¶ *Leuius*] *Minus.* ¶ *Acrior*] *Deterior.* ¶ *Qui iam*] *Iam hic, modò*

 intelligẽ

intelligendum,modo laxo,modo contento.Vt:Iamq́; cadē digitis iam pectine pulſat eburno.

¶ *Contento*] *Parco.* ¶ *Laxo*] *Luxurioſo.* ¶ *Func*] *Propoſito uitæ.Mire in metaphora permanſit ſuperius clauū dixerat,q enim diſcunt natare, funē ſolent primo tenere ne mergantur.Senſus eſt,Quem inſtabilitas uitæ huc & illuc,quaſi ligatum func trahit.*

PORPHYRION. ¶ *Vt uitale putes*] *Ideo hoc ait,quia fermè citius moriuntur ſerui, qui frugi ſunt:* ¶ *Mitteret in Pyrgum*] *Pyrgum quod nos Fritillū dicimus, in quo coniectæ teſſeræ,agitatæq; mittuntur.*

Nō dices hodie quorſum hæc tā putida tendāt
Furcifer?ad te inq̃. quo pactò peſsime?Laudas
Fortunam & mores antiquæ plebis,& idem
Si quis ad illa deus ſubitò te agat,uſq; recuſes?
Aut quia non ſentis,quod clamas,rectius eſſe?
Aut quia non firmus rectum defendis,& hæres,
Ne quicquam cœno cupiens euellere plantam.
Romæ rus optas,abſentem ruſticus urbem
Tollis ad aſtra leuis: ſin uſquā es fortè uocatus
Ad cœnā,laudas ſecurū holus,ac uelut uſquam
Vinctus eas,ita te felicem dicis,amasq́;
Quòd nuſquam tibi ſit potandum, iuſſerit ad ſe
Mecœnas ſerum ſub lumina prima uenire
Conuiuā,nemon' oleum feret ocyus?hæc quis
Audit?cum magno blateras clamore,fugisq;.
Miluius, & ſcurræ tibi non referenda precati
Diſcedunt.Etenim fateor,me dixerit ille
Duci uentre leuem,naſum nidore ſupinor
Imbecillus,iners,ſim quiduis,adde popino.
Tu cum ſis quod ego,et fortaſsis nequior ultro
Inſectere uelut melior,uerbisq́; decoris
Obuoluas uitium:quid ſi me ſtultior ipſe
Quingētis empto drachmis deprenderis?aufer
Me uultu terrere,manum,ſtomachumq́; teneto
Dumq́; quæ Criſpini docuit me ianitor,edo.

ACR. ¶ *Non dices hodie*] *Verba Horatij.* ¶ *Quorſum hæc tam putida*] *Rancida, inepta,odioſa.* ¶ *Ad te inquam*] *Seruus.* ¶ *Quo pacto*] *Horatius.* ¶ *Laudas*] *Seruus.*

¶ *Mores antiquæ plebis*] *Id eſt, Antiquorū hominū uitā. Hic probat inconſtantē eſſe Horat.*

¶ *Vſq;*] *Semper,uel ualde.*

¶ *Aut quia non ſentis*] *Duas res interuenire, quib. inſtabilis ſit. Aut q, non intelligit,quæ aſſerat: aut q, non ſit firmus ad ea tuenda quæ dicit.* ¶ *E cœno cupiens euellere plantā*] *Exire ex gurgite uitiorum.* ¶ *Ruſticus*] *Quādo ruri es.* ¶ *Leuis*] *Incōſtans.* ¶ *Laudas ſecurum holus*] *Domeſticā cœnā. Dicis nihil eſſe melius,q̃ prandere domi.* ¶ *Potandum*] *Epulandū.* ¶ *Iuſſerit*] *Deeſt,tametſi.*

¶ *Serum*] *Pro ſero.* ¶ *Sub lumina prima*] *Ante,ut:Sub lucem exportant calathis. Prima aūt lumina dicuntur,initio noctis accenſa.* ¶ *Nemon'*] *Verba domini,feſtinantis ad cœnam, libere ſeruus inducit.* ¶ *Cum magno blateras clamore*] *Latras,uociferas,clamas ſine ratione.Vnde balatrones,quaſi blaterones.Blaterare,enim propriè eſt ineptè clamare.* ¶ *Fugis*] *Μορολόγησις.Expreßit uelocitatem hominis feſtinantis ad cœnā.* ¶ *Miluius*] *Ordo. Miluius & ſcurræ diſcedunt,precati tibi,quæ repetita non debebāt audiri. Cum ieris, inquit, ad Mecœnatē Miluius, & cæteri paraſiti tuti diſcedunt triſtes,imprecātes tibi ea uerba, quæ non debes audire.Ideo aūt imprecātur,quoniā dolent ſe priuatos cœna,patrono ſuo foris cœnante:aut conuiuæ ſunt,ab eo feſtinante derelicti,aut clientes Mecœnatis, quos Horatius paſcere conſueuerat.* ¶ *Dixerit ille*] *Pro dixerat,quæ Horatij uerba ſunt,Ille & Miluius poſſunt dicere,uel Horatius hoc ait:Etenim fateor me riſu diſſolui:ſi ille me auidi uentris dicat,q eſt guloſior,quippe qui & meam appetat mēſam.* ¶ *Duci uentre*] *Luxurioſum eſſe, & duci eſcis precioſis.* ¶ *Leuem*] *Sagacem.* ¶ *Naſum nidore ſupinor*] *Nidore ſupinatur naſum,qui nimiū delectatur, & inclinatur odoribus pulmentariorū. Supinor aūt quaſi ſequens*

odorem

ſdorem ut ſolent facere, qui aliquid odorant. ¶ Popino] Amator popinarũ. Hic popino huius popinonis. ¶ Tu cum ſis, quod ego] Hoc ergo item ſeruus libere ſatis, quia dictum eſt: Age libertate Decẽbri. ¶ Velut melior] Quaſi abſtinctior, & magis integer. ¶ Deprenderis] Inueniris. ¶ Aufer] Deſine. ¶ Dum quæ Criſpini] De Criſpino in primo locatur: Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes.

POR. ¶ Quod clamas rectius] Nã uides, et nõ intelligis, Vel quia in defendendo rectũ, nõ es firmus. ¶ Romæ rus optas] Et in epiſtolarũ primo. Romæ Tibur amẽ uentoſus Tibure Romã. ¶ Magno blateras clamore] Blateras, latras uel furio clamas. ¶ Dixerit ille] Hoc ſeruus dicit ſub Horatij perſona. ¶ Duci uentre leuem naſum] Naſum pro deriſione poſuit. Nidorem pro riſu, à quo uerbum fit renideo. ¶ Supinor] Faſtidio.

Te coniunx aliena capit meretricula Dauum
Peccat uter noſtrum cruce dignius? acris ubi me
Natura incendit, ſub clara nuda lucerna
Quæcunq; excepit turgentis uerbera caudæ
Clunibus, aut agitauit equum laſciua ſupinum,
Dimittit neq; famoſum, neq; ſollicitum, ne
Ditior aut formæ melioris meiat eodem.
Tu cum proiectis inſignibus, anulo equeſtri,
Romanoq; habitu prodis ex iudice Dama
Turpis, odoratum caput obſcurante lacerna:
Non es, quod ſimulas, metuens induceris, atq;
Altercante libidinibus tremis oſſa pauore.
Quid refert uri uirgis, ferroq; necari?
Auctoratus eas? an turpi clauſus in arca,
Quò te demiſit peccati conſcia herilis
Contractũ, genibus tangas caput? eſt'ne marito
Matronæ peccantis in ambos iuſta poteſtas?
In corruptorem uel iuſtior? illa tamen ſe
Non habitu, mutat'ue loco, peccat'ue ſupernè,
Cum te formidet mulier, neq; credat amanti.

ACRON. ¶ Turgentis uerbera caudæ] Id eſt, uirilis membri pulſationes.

¶ Clunibus] Suis. Supple, dum ipſa iacet, & ego ſupra eam ſum, equum appellauit membrum uirile ab eo, quod ſupra illud ſedet. Ideo permanſit in metaphora dicendo, agitauit id eſt quaſſauit. ¶ Supinum] Quia mulier aſcendit ſupra marem.

¶ Dimittit] Hoc eſt, dimittit me meretrix, hoc eſt exeo de cella meretricis, neque mala laborans fama, neque ſollicitus, ne alter me aut formoſior aut ditior capiat amicam meam.

¶ Sollicitum] Timentem.

¶ Tu cum proiectis inſignibus] Inuehitur in equitem Romanum, ſiue in Horatium, qui depoſito habitu, ne cognoſcatur, exit de adulterio, obtecto capite, ne quis illũ uideat. ¶ Anulo equeſtri] Non licebat equitibus Romanis anulis uti, niſi à prætoribus donati fuiſſent. Anulo ergo equeſtri, quem quaſi eques bonus à prætore meruiſti. ¶ Ex iudice] Ex electo uiro, quia iudices eligebantur, Dama autem ſeruile nomen eſt, ut hic: Dama non treſſis agaſo. ¶ Obſcurante] Tegente, ſcilicet, ne poſſis agnoſci. ¶ Induceris] Scilicet in domum adulteræ. ¶ Altercante] Repugnante, id eſt, in te ſimul, & timor, & libido repugnant, dum & cupis, & times adulterium committere. ¶ Quid refert] Id eſt, nihil intereſt inter gladiatorem, & adulterum. Nam gladiatores ita ſe uendunt, & cautiones faciũt, uri flammis, uirgis ſecari, ferro necari. Alias, inter gladiatorem mœchumq; nihil intereſt. Et hæc uerba ſunt uerba eorum, qui gladiatores emunt, conditiones proponentium, quibus ſe uendunt: cautiones enim huiuſmodi faciebant, Vri flammis, uirgis ſecari, ferro necari. ¶ Auctoratus] Addictus: condemnatus, qui ſe uendunt ludo, auctorati uocantur. Auctoratio enim dicitur, uenditio gladiatorum. ¶ An turpi clauſus in arca] Id eſt, an in adulterio comprehenſus, claudaris in arca ab ancilla, quæ conſcia eſt adulterij dominæ ſuæ, ne te maritus inueniat.

¶ Peccati cõſcia herilis] Ancilla pro ea, cũ qua adulteriũ cõmiſiſti, aut ancilla heri. ¶ Cõtractum] Propter anguſtias arcæ. Deſcribit in anguſta arca incluſum. ¶ In ambos] Adulterũ & in adulterã. ¶ Iuſta poteſtas] Apud Athenien. lex fuit ut adulterũ cum adultera comprehenſum, marito liceret occidere. Hæc lex abolita eſt lege Iulia, quæ iußit cognitionẽ adulterij ad iudices referri, & ita puniendũ eſſe. ¶ Non habitu mutat'ue loco] Quoniã poteſt ueniã ſperare. ¶ Supernè] Manifeſtè. ¶ Cum te formidet] Cum ad te non ueniat, & refugiat.

POR. ¶ Quid refert uri uirgis] Hoc ius in gladiatorẽ eſt conſtitutum. ¶ Peccat'ue ſuperne] Quia ſuperior peccat.

Ibis ſub furcã prudens, dominoq́; furẽti (mam
Cõmittes rem omnẽ, & uitã, & cum corpore fa-
Euaſti? credo metues, doctuſq́; cauebis
Quæres quando iterum paueas, iterumq́; perire
Poſsis, ô toties ſeruus. quæ belua ruptis
Cum ſemel effugit, reddit ſe praua catenis?
Nõ ſum mœchus ait, neq; ego Hercule fur, ubi
Prætereo ſapiẽs argentea. Tolle periclũ, (uaſa
Iam uaga proſiliet frenis natura remotis?
Tu'ne mihi dominus, rerũ imperijs, hominumq́;
Tot, tantiſq́; minor, quem ter uindicta quaterq́;
Impoſita haud unquã miſera formidine priuet?
Adde ſupradictis, quòd nõ leuius ualeat. nam
Siue uicarius eſt, qui ſeruo pâret, uti mos
Veſter ait, ſeu cõſeruus: tibi quid ſum ego? nẽpe
Tu mihi imperitas, alijs ſeruis miſer atq;
Duceris, ut neruis alienis mobile lignum.
Quis'nã igitur liber? ſapiẽs, ſibi qui imperioſus,
Quẽ neq; pauperies, neq; mors, neq; uincula ter
Reſpõſare cupidinib. contẽnere honores (rẽt:
Fortis, & in ſe ipſo totus, teres atq; rotundus:
Externi nequid ualeat per leue morari:
In quem manca ruit ſemper fortuna. potes'ne

ACR. ¶ Sub furcã] In ſeruitutẽ. ¶ Prudens] Et metuẽs legitur, & prudens ſub eadẽ ſignificatione. ¶ Dominoq; furenti] Dabis illi omne patrimonium tuũ pro adulterio. ¶ Euaſti] Pro euaſiſti. ¶ Credo metues] Εἰρωνεία eſt, id eſt, nõ cauebis ne iterũ incidas in adulteriũ, id eſt, cum euaſeris ex adulterio, quæres te in adulteriũ immittere, ut cõprehenſus incipias pœnas timere, & ultro ipſe appetas mortẽ? ¶ Non ſum mœchus ait] Putas te mœchũ non eſſe, ſi nõ palàm in fœminas irruis, & ego argentũ, quod palàm furari nõ poßum, prætereo, ſed occultè fur ſum, ut tu adulter. Hoc uult dicere, quod interdũ non cõmittimus ſcelus, quia timemus pœnã, non quaſi boni homines. Ergo & ille mœchus aut fur iudicandus eſt, qui cum habeat cupiditatẽ cõmittendi adulterij, ſiue furti, timore pœnæ ſe abſtineat. ¶ Periclũ] Pœnã quã metuit unuſquiſq;. ¶ Tot tantiſq; minor] Cũ ſis me peior in uitijs. ¶ Vindicta] Virga, qua percutiebãtur ſerui dũ liberi fiebãt. Vel uirga, quæ ante imponebatur ſuper caput eorũ, quod manumittebãtur. Tribus nãq; reb. manumißio fit, uindicta, cenſu, teſtamẽto. ¶ Siue uicarius] Eſt ſeruus qui ſeruo paret. Vel uicarius eſt cõſeruus, quod eius fungatur officio. Soletis uos inquit, ingenui diſputare, utrũ ſeruus ſerui uicarius dicendus ſit an cõſeruus. Ergo cũ tu dominus meus alijs ſeruias, id eſt, uitijs & uoluptatib. ego tuus cõſeruus ſum an uicarius? ¶ Nempe] Interrogatiuè. Collectionibus probat Horat. non eſſe dominũ, quia ipſe ſeruiat uicijs. Ergo uel cõſeruus uel uicarius. ¶ Duceris ut neruis] Id eſt, traheris alia poteſtate, ita ſicut ſolet trahi alienis uirib. lignũ immobile. Ludus eſt quidã, plerunq; enim ſimulachra de ligno facta, neruis mouẽtur. ¶ Quis'nã] Id dicit Horatius. ¶ Sapiẽs] Seruus. ¶ Reſponſare] Reſiſtere, contradicere. ¶ Totus teres] Aequalis, conſtãs in ſe. Teretes dicũtur, qui ab alio nõ quærũt, quid faciendũ ſit, ſed ipſi per ſe inueniũt. ¶ Externi ne quid ualeat] Illecebræ, & blandimenta non blandiuntur nobis. ¶ Per leue morari] Metaphora à leui ligno ſiue marmore, cui ſi quid imponas.

Imponas, hærere non poteſt, ſed labitur: ita & philoſophũ ſi tetigerint uitia, hærere non poſſunt, ſed labuntur & cadunt ab eo. ¶ In quem manca] Id eſt, quem circũagit & retorquet in uitium. ¶ Potes'ne] Non potes te dicere liberum eſſe, qui ſeruis libidini.

PORPHYRION. ¶ Non ſum mœchus ait] Hic ſenſus eſt: Non eſt mœchus magis quàm ego fur, quia ut fur non ſim, metu non uoluntate cogor.

Ex his, ut proprium quid noſcere? quinq; talẽta
Poſcit te mulier, uexat foribusq́; repulſum
Perfundit gelida. rurſus uocat: eripe turpi
Colla iugo: liber, liber ſum dic age. non quis:
Vrget enim dominus mentẽ non lenis, & acres
Subiectat laſſo ſtimulos, uerſatq́; negantem:
Vel cum Pauſiacà torpes inſane tabella,
Qui peccas minꝰ, atq; ego? cũ Fului. Rutubæq́;
Aut Placideiani contento poplite, miror
Prælia, rubrica picta, aut carbone, uelut ſi
Reuera pugnent, feriant, uitentq́; mouentes
Arma uiri, nequam, & ceſſator Dauus: at ipſe
Subtilis ueterum iudex, & callidus, audis.
Nil ego ſic ducor libo fumante, tibi ingens
Virtus atq; animus cœnis reſponſat opimis.
Obſequium uentris mihi pernitioſius eſt, cur?
Tergo plector enim, qui tu impunitior, illa
Quæ paruo ſumi nequeũt, cum obſonia captas?
Nempe inamareſcunt epulæ ſine fine petitæ,
Illuſiq́; pedes uitioſum ferre recuſant
Corpus: an hic peccat, ſub noctẽ qui puer uuam
Furtiua mutat ſtrigili? qui prædia uendit;
Nil ſeruile, gulæ parens, habet? adde, quod idem
Non horam tecum eſſe potes: non otia rectè
Ponere, teq́; ipſum uitas fugitiuus, ut erro

ACRON. ¶ Ex his] Quæ dixi habere ſapientem. ¶ Gelida] Supple, aqua. ¶ Eripe turpi colla iugo] Nam ſeruus es mulieris propter amorem. ¶ Non quis] Non uales. ¶ Torpes] Obſtupeſcis. ¶ Contento poplite] Quoniam gladiator dũ dimicat, extendit ſuum poplitem, aut quia dum attentus aliqd ſpectat erigit ſe, & extendit poplitem ſuũ. Si inquit, pictura fuero forſitan delectatus, & moras fecero, ſtatim ſtomachatur dominus. ¶ Velut ſi Reuera] Laus picturæ, id eſt, ita bene pictos, ut credas illos dimicare. ¶ Nequã & ceſſator] Ego ſi intueor picturã, nequã audio: tu uerò e contrario laudaris, quaſi bene ſciens iudicare, q melior ſit pictor. Ita oſtendit interdũ quodda uitiũ liberis quidã laudem, ſeruis uerò culpã afferre. Quoniam illos q plus poſſunt, nemo audet coarguere. ¶ Nil ego ſi ducor] Id eſt, nullius momẽti, id eſt, omnes me dicunt nihil eſſe. Aliter: Me ſi delectauerit bonus cibus, audio nihil, id eſt, abiectus nullius momẽti, quaſi luxuriæ deditus. ¶ Impunitior] Id eſt, non ſoluens pœnas, ac per hoc, tu magis pendis pœnas luxuriæ, quã ego, nam ego uapulo, tibi autem multo cibo & cruditatibus uexatur corpus. ¶ Furtiua mutauit ſtrigili] Eipωνικῶς dicit, Id eſt, ſeruus qui ſtrigilem furatur, et mutat in uuam ut comedat, crimine luxuriæ notatur. Liber uerò q patrimoniũ ſuum luxuriæ impendit, non ſeruit gulæ ſuæ, ac per hoc modo magis liber luxurioſus, dum duceris uoluptatibus. Strigil eſt inſtrumentũ æneũ, quo ſudorẽ in balneis ſolẽt homines tergere, hodieq; in cãpſarijs multæ ſunt ſtrigiles Romæ. ¶ Ponere] Ordinare, conſtituere tibi. Nam malè conſcij ſibi nolunt ſeipſos declinare nomine.

¶ Erro] Errore plenus. Errones dicuntur, qui inopes ſunt conſilij. Hic erro, ſicut popino uel ganeo. ¶ Non es tecum] Hoc eſt, non es ſanus

POR. ¶ Vel cum Pauſiaca] Pauſia hic pictor nobilis fuit. ¶ Fului Rutubæq; Aut Placideiani] Optimi gladiatores fuerunt. ¶ Nil ego ſi ducor] Senſus eſt: Ego nihil ducor, id eſt, nullius precij ſi librũ appeto. ¶ Obſequiũ uentris mihi] Percontatiuè legendum, ut ſuprà Reſponſare cupidinibus.

Iam uino quærens, iam ſomno fallere curam,
Fruſtra: nã comes atra premit, ſequituŕq; fugacẽ.
Vnde mihi lapidẽ? quorſũ eſt opus? unde ſagittas?
Aut inſanit homo, aut uerſus facit. ocy9 hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

ACRON. ¶ *Curam*] *Malam conſcientiã, aut curam quã habemus ex mala conſcientia, quæ exhortantur ad edendum nam ita uellicant ſtomachũ ad appetitum id eſt, ad edendum.*

¶ *Vnde mihi lapidem?*] *Horatius iratus Daui iniurijs, ac per hoc oſtendit omnes iraſci, ſi quis illorum uitia conuincat.* ¶ *Aut inſanit homo*] *Seruus.* ¶ *Ocius hinc te*] *Horatius.* ¶ *Accedes opera agro nona Sabino*] *Quaſi octo ſeruos Horat. miſit in ergaſtula agri Sabini.*

SATYRA. VII.

VT Naſidieni iuuit te cœna beati? (illic
Nam mihi quærenti conuiuã, dictus here
De medio potare die, ſic ut mihi nunquam
In uita fuerit melius. da, ſi graue non eſt,
Quæ prima iratum uentrem placauerit eſca.
In primis Lucanus aper leni fuit Auſtro
Captus, ut aiebat cœnæ pater. acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia laſſum
Peruellunt ſtomachum ſiſer, alec fecula Coa.
His ubi ſublatis, puer altè cinctus, acernam
Gauſape purpureo menſam perterſit. & alter
Sublegit quodcunq; iacêret inutile, quodq;
Poſſet cœnantes offendere: ut Attica uirgo,
Cum ſacris Cereris, procedit fuſcus Hydaſpes
Cæcuba uina ferens, Alcon Chiũ maris expers.
Hic herus, Albanum Mecœnas, ſiue Falernũ
Te magis appoſitis delectat, habemus utrunq;
Diuitias miſeras. ſi quis cœnantibus unà
Fundani pulchrè fuerit tibi, noſſe laboro.
Sũmus ego, & ꝓpe me Viſcus Turinus, & infra
Si memini, Varius cum Seruilio Balatrone
Vibidius, quos Mecœnas adduxerat umbras.
Nomentanus erat ſuper ipſum, Porcius infra,
Ridiculus totas ſimul abſorbere placentas.

ACR. ¶ *Vt Naſidieni*] *Naſidienus eques Romanus in alijs elegans in numeratione autem lauticiarum ſuarum putidus. Quærit nunc à Fundanio ſuo poeta, quemadmodum eum Naſidieni iuuerit cœna. Quæ præcepta cœnæ dediſſet ſuperius Catius demõſtrauit, & tum quidem ſine nomine. Iam hoc ex ſequentibus apparet, quod idem Naſidienus Epicureus.* ¶ *Vt*] *Quomodo, qualiter.* ¶ *Iuuit*] *Delectauit.* ¶ *Here*] *Pro heri.* ¶ *Illic*] *Apud Naſidienum.* ¶ *Iratum*] *Eſurientem, famelicum.* ¶ *Fuit*] *Deeſt, qui.* ¶ *Auſtro*] *Species pro genere.* ¶ *Peruellunt*] *Cum quadam delectatione pungunt, ſuſcitant.* ¶ *Gauſape*] *Mappa uilloſa.* ¶ *Iacêret*] *Remaneret.* ¶ *Offendere*] *Lædere oculos, horrorem facere, faſtiſtidium mouere.*

¶ *Vt Attica uirgo*] *Quæ ſolet in capite ſacra portare.* ¶ *Maris expers*] *In quo aqua marina non mittitur, id eſt, ſine marina aqua. In Græcia enim ſolet uino aqua marina miſceri, ut nõ facile corrumpatur. Expers ergo, ſine marina aqua, ſiue quòd marina aqua ducat per mare, dum transfertur. Ergo expers, quod per terram, non per mare aduectum eſt.*

¶ *Hic herus*] *His apparatis ait Naſidienus.* ¶ *Miſeras*] *Magnas, aut ſollicitas, & deeſt habeas.* ¶ *Summus ego*] *Princeps in ſumma parte lecti, & ſubaudiendum eſt, eram uel fui.* ¶ *Thurinus*] *De Thurio oppido Calabriæ ſiue de Thurijs, nã & hoc Thuri per omnes caſus ſingulares declinauerunt ueteres, & hi Thurij, horum Thuriorum, his Thurijs. Inter hos autem & ad dextram intelligendum eſt Mecœnatem fuiſſe, cuius umbræ ſunt.*

PORPHYR. ¶ *Vt Naſidieni*] *Hanc ad Fundanium ſcribit eclogam.* ¶ *Leni fuit auſtro*]

ſtro] Hoc ideo quia affirmant laſſam carmen apri, id eſt irrequietam meliorem eſſe. ¶ *Rapula] Neutro genere, & diminutiuè dixit pro rapa.* ¶ *Vt Attica uirgo] Illas dicit, quas Tullius in Verrinis κανηφόρους ait.* ¶ *Fuſcus Hydaſpes] Fuſcus colore.* ¶ *Alcon Chium maris expers] Quia in Chium uinum marina non additur. Inde inſtitutum tradit Varro, ut Delphini circa Liberum pingerētur.* ¶ *Noſſe laboro] Noſſe, pro ſcire.* ¶ *Vibidius quos Mecœnas adduxerat umbras] Quos poteſt referri ad ſuperiora, poteſt & ad Seruilium. & Vibidium.* ¶ *Abſorbere placentas] Pro abſorbendas.*

Nomentanus ad hoc, qui ſi quid fortè lateret,
Indice monſtraret digito nam cætera turba,
Nos inquam, cœnamus aues, conchylia piſces
Longe diſſimilem noto cælantia ſuccum.
Vt uel continuò patuit, cum paſſeris, atq;
Ingustata mihi porrexerit ilia Rhombi.
Poſt hoc me docuit meli mella rubere minorē
Ad lunam delecta, quid hoc interſit, ab ipſo
Audieris melius, tum Vibidius Balatroni:
Nos niſi damnoſè bibimus, moriemur inulti.
Et calices poſcunt maiores, uertere pallor
Tum parochi faciem nil ſic metuentis, ut acreis
Potores, uel quod maledicunt liberius, uel
Feruida quod ſubtile exſurdant uina palatum.
Inuertunt Allifanis uinaria tota
Vibidius Balatroq;, ſecutis omnibus imis.
Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur ſquillas inter murena natantes
In patina porrecta, ſub hoc herꝰ, hęc grauida in
Capta eſt, deterior partū carne futura. (quit
His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri
Preſsit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi.
Vino quinquenni, uerum citra mare nato,
Dum coquitur, cocto Chiū ſic conuenit, ut non
Hoc magis ullū aliud, pipere albo, nō ſine aceto
Quod Methymnæam uitio mutauerat uuam.
Erucas uirides, inulas ego primus amaras,
Monſtraui incoquere, illutos Corillus echinos,
Vt melius muria quàm teſta marina remittat.
Interea ſuſpenſa graues aulæa ruinas
In patinam fecere trahentia pulueris atri,
Quantum nō aquilo Campanis excitat agris.

ACR. ¶ *Noto] Id eſt, omnibus uſitato: uel noto, quem Nomentanus, & Naſidienus nouerāt, aut quem ego poſtea cognoui.* ¶ *Cælantia ſuccum] Intra ſe continentia, & omnibus ſuperius dictis naturaliter reddidit.*

¶ *Vt uel continuò patuit] Id eſt, intelleximus nouū, & ualde optimum ea habere ſuccum.*

¶ *Ab ipſo Audieris melius] Ipſe te melius docebit, qui mihi narrauit.* ¶ *Vertere pallor Tum parochi faciem] Parochi dicuntur, qui hoſpitibus publicè exhibent neceſſaria. Hic tamen paſcentis, & domini.* ¶ *Vel Feruida] Id eſt, ideo quia multum biberūt iam neſciunt qd guſtāt, nam palatū, ait multo uino ſurdum factū, id eſt, tale ut iam non poßit ſentire ſaporem.*

¶ *Subtile] Quaſi ſubtiliter & ſatis peritè, ſolet enim ſaporē dignoſcere.* ¶ *Exſurdant] Surdū faciunt, ut non ſentiat ſaporē.* ¶ *Inuertunt] Exhauriūt Nam quando uas exhauſtū fuerit inuertitur ita, ut os ipſius humū tangat.* ¶ *Allifanis uinaria] Alliſæ oppidū uolunt, ubi maiores calices fiebant. Alij uico ubi fictiles & ſubtiles in uſu ſunt.* ¶ *Garo] Genus ſalſamenti.* ¶ *Pulueris atri] Deeſt tantum.*

PORPHYR. ¶ *Indice monſtraret digito] Hoc ideo quia certis nominibus ſinguli digiti nominantur. & ſunt hæc nomina pollex, index, famoſus, medicus, minimus.*

¶ *Inuertunt Allifanis] Genus poculi.* ¶ *Verum citra mare nato] Italicum uinum dicit.*

¶ *Interea ſuſpenſa graues] Quia cōſuetudo apud antiquos fuit, ut aulæa ſub cameros tenderent, ut ſi quid pulueris caderet, ab ipſis exciperetur.*

ACRON.

Nos maius veriti, poſtquam nihil eſſe pericli
Senſimus erigimur. Rufus poſito capite, ut ſi
Filius immaturus obiſſet, flere quis eſſet
Finis, ni ſapiens ſic Nomentanus amicum
Tolleret? heu fortuna, quis eſt crudelior in nos
Te deus? ut ſemper gaudes illudere rebus
Humanis. Varius mappa compeſcere riſum
Vix poterat, Balatro ſuſpendis omnia naſo
Hæc eſt conditio uiuendi aiebat, eoq;
Reſponſura tuo nunquam eſt par fama labori.
Té'n' ut ego accipiar lautè, torquerier omni
Sollicitudine diſtrictum? ne panis aduſtus
Ne malè conditum ius adponatur? ut omnes
Præcincti rectè pueri, comptiq; miniſtrent?
Adde hos præterea caſus, aulæa ruent, ſi
Vt modo, ſi patinā pede lapſus frangat agaſo.
Sed conuiuatoris, uti ducis, ingenium res
Aduerſæ nudare ſolent, cælare ſecundæ.
Naſidienus ad hæc tibi dij, quæcunq; preceris,
Cōmoda dent, ita uir bonus es, cōuiuaq; comis.
Et ſoleas poſcit, tum in lecto quoq; uideres
Stridere ſecreta diuiſos aure ſuſurros.
Nullos his mallem ludos ſpectaſſe, ſed illa
Redde age, quæ deinceps riſiſti. Vibidius dum
Quærit de pueris, num ſit quoq; fracta lagena,
Quod ſibi poſci non dentur pocula, dumq;
Ridetur fictis rerum Balatrone, ſecundò
Naſidiene redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam, deinde ſequuti
Mazonomo pueri magno diſcerpta ferentes.
Membra gruis ſparſi ſale multo, non ſine farre,
Pinguibus & ficis paſtum iecur anſeris albi,
Et leporum auulſos, ut tumultò ſuauius, armos,
Quàm ſi cū lumbis quis edat. tū pectore aduſto
Vidimus & merulas poni, & ſine clune palūbes
Suauis res, ſi non cauſas narraret earum, &
Naturas dominus, quem nos ſic fugimus ulti,
Vt nihil omnino guſtaremus, uelut illis
Canidia adflaſſet peior ſerpentibus Afris.

ACR. ¶ *Nos maius ueriti*] *Id eſt, maiorē ruinam timentes.*

¶ *Erigimur*] *Apparet hic cō uiuas ſe proieciſſe in terram.*

¶ *Vt ſi Filius immaturus*] *Tā quam fuiſſet, filij orbitate percuſſus.* ¶ *Ni ſapiens ſic Nomentanus amicū Tolleret*] *Conſolā do bis uerbis.* ¶ *Vt*] *Qualiter Et quaſi lamentando hoc loquitur.* ¶ *Mappa compeſcere riſum*] *Mappam enim in ore cau ſa riſus uitandi ponebat.* ¶ *Suſpendens omnia naſo*] *Quia om nia deridere ſolebat.* ¶ *Reſpōſurā tuo non eſt par fama labori*] *Superat factū tuas laudes, hoc eſt cōdignè laudari non poteſt. Illi aūt dicit Balatro, q præbet conuiuium, id eſt, Naſidieno.*

¶ *Te'ne*] *Supple decet.*

¶ *Accipiar*] *Paſcar. ut: Illos porticib. rex accipiebat in amplis.* ¶ *Patinā ſi frangat agaſo*] *Agaſo, propriè dicitur ſeruus, q iumenta curat. Hic aūt Satyricè eſcarum miniſtrū agaſonē appellauit, quē uulgo dicunt inferiorē.* ¶ *Sed cōuiuatoris uti ducis*] *Quemadmodū dux exercitus in aduerſis reb. probatur, utrū ſciat bene opitulari ſuo exercitui, & tutari illū, nam & felicitas etiā et imperiū militiæ celat: ita cōuiuatoris prudentia in aduerſis reb. quemadmodū ſciat conſolari ſuos conuiuas.*

¶ *Nullos his mallē*] *Hoc Horatius id eſt, mallē hos cœnātes ſpectaſſe, q̄ quoſuis ludos.* ¶ *Vibidius*] *Fundanius.* ¶ *Secundò*] *Ex triſti factio hilaris.* ¶ *Mutatæ frontis*] *Iam lætior.*

¶ *Mazonomo*] *Genus lancis eſt, in qua portantur eſcæ, ueluti grande ſalſare.* ¶ *Iecur*] *A' parte totum.* ¶ *Vt multò ſuauius*] *Quia in clunibus aliquid habetur tetri odoris, & ſaporis minus iucūdi.* ¶ *Si nō cauſas narraret*] *Iſta pulmēta, quæ attulit nobis Naſidienus ſuauiter comederemus, niſi nobis narraſſet, cauſam, quare partes eorū nō attuliſſet. Intelligimus enim Naſidienum dixiſſe uermes inueniſſe, in cunctis partibus, quas attulit.*

Q. HORATII FLACCI, EPISTOLARVM CVM ANTIquiſsimorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, Liber PRIMVS.

AD MECOENATEM.

PRIMA dicte mihi, ſumma dicende Camœna,
Spectatum ſatis, & donatū iam rude quæris
Mecœnas, iterū antiquo me includere ludo.
Non eadem eſt ætas, non mens: Veianius armis
Herculis ad poſtem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.
Eſt mihi purgatam crebro q perſonet aurem:
Solue ſeneſcentem maturè ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat.
Nūc itaq; & uerſus, & cætera ludicra pono: (ſū,
Quid uerū, atq; decēs, curo et rogo, et oīs in hoc
Cōdo & cōpono, quæ mox depromere poſſim.
Ac ne fortè roges, quo me duce, quo lare tuter,
Nullius addictus iurare in uerba magiſtri:
Quo me cunq; rapit tempeſtas, deferor hoſpes.
Nunc agilis fio, & merſor ciuilibus undis,
Virtutis ueræ cuſtos, rigidusq; ſatelles:
Nunc in Ariſtippi furtim præcepta relabor.
Et mihi res non me rebus ſubmittere conor.

ACRON. ¶ *Donatum iam rude*] *Rudis eſt ſignum miſsionis artis gladiatoriæ.* ¶ *Includere ludo*] *Officio ſcribendi. Ludum autem* μεταφορικῶς *uocauit, ut oſtenderet periculoſum opus eſſe ſcribendi, quia poſt pugnā contulit ſe ad agriculturam.*

¶ *Veianius armis Herculis ad poſtem fixis*] *Nomen gladiatoris pugnaciſsimi, & iucundè hoc exemplum attulit, quia ſuperius dixit: Antiquo me includere ludo.* ¶ *Abditus agro*] *Comparat ſe Veianiò gladiatori nobiliſsimo, qui poſt multas palmas, cōſecrauit Herculi arma ſua, contentus proprio agro. Cuius exemplo dicit ætatem ſuam, & propoſitum ſuum impediri, & non poſſe ſe perſeuerare in carminibus: ſed potius uelle tranſire ad ſtudium philoſophiæ relictis iocis, & lyricis uerſibus.*

¶ *Ne populum extrema toties exoret arena*] *Quia gladiatores portaturi rudem ex media arena, conſueuerunt ſe ad crepidinem Circi demittere proximi, ut poſſent populum triſti uultu uelocius exorare. Id eſt, ſub circulo Amphitheatri ſtans petat rudem. Nam ibi conſuetudinis eſt ſtantem gladiatorem, petere miſsionem.* ¶ *Eſt mihi*] *Modò philoſophus qui perſonat aurem, & faciat purgatam.* ¶ *Addictus iurare*] *Metaphoricôs locutus eſt, à militia. Quia iurabant milites in uerba ducis, & ſic ibant ad militiam.*

¶ *Iurare in uerba*] *Id eſt, nulli ſum obnoxius. Omnes audio ſcrutantes ad rem probandam.* ¶ *Tempeſtas*] *Aut fortuna, aut caſus, aut animi inclinatio.* ¶ *Nunc agilis*] *Id eſt, facilis, & mobilis, & diuerſa appetens, negocioſus, accinctus, apparatus ad laborandum.* ¶ *Ciuilibus undis*] *Hoc eſt, morali philoſophiæ, & mirè in metaphora perdurauit, quia dixit tempeſtas.*

¶ Virtutis ueræ] Sectæ quia dicunt non eſſe peccantibus ignoſcendum. ¶ In Ariſtippi furtim præcepta relabor] Ariſtippus Cyrenaicus fuit; & Epicureus. Qui ſummum bonum in uoluptate dicit. Furtim autem ideo, quia Stoici dicũt fugiendam eſſe uoluptatem. ¶ Et mihi res] Nam Stoici dicunt natum hominem, ut à republica regatur. Epicurei uero ut homo rempublicam regat. ¶ Subiungere] Quoniam auari pecunijs ſeruiant ideo Horatius quaſi philoſophus ait: Conor ut mihi ſeruiant pecuniæ, non ego illis. Nam illa nobis ſeruiunt, quæ contemnimus. Aliter: Hoc Epicurei Stoicis opponunt ſequentibus gloriã uirtutis quaſi illi rebus ſeruiant, dum appetunt gloriam.

PORPHYRION. ¶ Prima dicte mihi, ſumma dicende Camœna] Flacci epiſtolarum libri titulo tantum diſsimiles à Sermonibus ſunt, nam & metri & uerborum communis aſſumptio, quos ultimos eſſe ipſe teſtatur Mecœnati, cum dicit finire ſe operã uelle, & philoſophiæ malle inſeruire. ¶ Veianius] Veianius nobilis gladiator, poſt multas palmas, conſecratis Herculi Fundano armis, tandem in agellum ſe contulit. Cuius exemplo dicit ætatem ſuam, & propoſitum impediri, ne inſcribendis ijs carminibus perſeueret. ¶ Et cætera ludicra pono] Ait ſe depoſitis fomentis leuibus animi, id eſt, iocis, à uerſibus tranſiſſe ad ſtudium philoſophiæ, & præcepta animo ſapientiſsime condere, quæ poſtea in uſum uitæ recte proferri poſsint. ¶ Quo me duce, quo lare tuter] Nulli ſectæ addictum ſe ait, ſed ex omnibus quicquid optimum ſit, dicturum eſſe promittit. ¶ Et merſor ciuilibus undis] Inter Stoicam, & Epicuream iactari ſe ait. Et ideo ſe undis ciuilibus mergi dixit Quia Stoici adminiſtrationem reipublicæ probant, Epicurei uoluptatem. Inde furtim relabi ſe ad eam ait.

¶ Nunc in Ariſtippi] Quia Ariſtippus Epicureæ ſectæ princeps fuit. ¶ Regibusq; ſatelles] Bene rigidus, ſecundum Stoicum. ¶ Longa, quibus mentitur amica] Sicut longa nox eſt ijs, q amicæ aduentũ falſo expectant: uel illis qui per diem operantur, longus dies eſt.

Vt nox longa, quibus mentitur amica dieſq;
Longa uidetur, opus debẽtibus: ut piger annus
Pupillis, quos dura premit cuſtodia matrum.
Sic mihi tarda fluũt, ingrataq; tẽpora, quæ ſpem
Conſiliumq; morãtur agendi gnauiter, id quod
Aequè pauperibus prodeſt, locupletibus æquè,
Aequè neglectum pueris, ſenibusq; nocebit.
Reſtat ut his ego me ipſe regã, ſolerq; elemẽtis,
Non poſsis oculo, quantũ contendere Lynceus
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec quia deſperes inuicti membra Glyconis,
Nodoſa corpus nolis prohibere chiragra.
Eſt quodam prodire tenus, ſi non datur ultra.
Feruet auaritia, miſeraq; cupidine pectus
Sunt uerba & uoces, quibus hunc lenire dolorẽ
Poſsis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes: ſunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.

ACRON. ¶ Senibus] Per hoc oſtenditur omni ætati philoſophiam prodeſſe, inquantum profecerit. ¶ Glyconis] Glycon athleta quidam fortiſsimus fuit. ¶ Eſt quodam] Quaſi aliquis dicat; Quid ſtudes philoſophiæ rebus, cum non poſsis ad ſummam philoſophiam peruenire? ¶ Prodire tenus, ſi non datur ultra] Vſque ad aliquantulum doctrinæ peruenire, ut, Pubetenus. ¶ Sunt uerba & uoces] Philoſophiæ præcepta, uoces τὸ αὐτὸ, id eſt, ipſum, quia uerba et uoces idem ſunt. Quaſi non ſunt habendi morbi auaritiæ, quia penitus uitia eruere nemo poterit. ¶ Ter purè] Ita ait: Ter purè, ut ſe mergunt qui ſe purgant, ut Perſius: Til erino in gurgite mergis, Mane caput, bis terq; & noctem in flumine purgas. ¶ Lecto] Bene lecto, atq; rectè, ſine agitatione libidinis.

PORPHYRION. ¶ Non poſsis oculo] His reſpondet, qui à ſtudio ſapientiæ deterrentes,

ſentes, negant perfectam ſapientiam quenquam aſſecutum, dicens contentos nos eſſe debere quantulocunq; præcepto. Eo enim utiq; deteriores non erimus. ¶ *Laudis amore tumes] Inanis gloriæ cupiditatem, ut pernitioſum uitium, ex præceptionibus quibuſdam ſanari poſſe ait, itaq; decenter ſubijcit.* ¶ *Ter purè lecto] Velut ad ſacrificandum caſtè, ac lotis manibus accedendum putat.*

Inuidus, iracundus, iners, uinoſus, amator:
Nemo adeò ferus eſt, ut non miteſcere poſsit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus eſt uitium fugere, & ſapientia prima,
Stultitia caruiſſe, uides, quæ maxima credis
Eſſe mala, exiguum cēſum, turpemq́; repulſam.
Quanto deuites animi, capitisq́; labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiēs, per ſaxa, per ignes.
Ne cures ea quæ ſtultè miraris, & optas:
Diſcere, & audire, & meliori credere non uis:
Quis circum pagos, & circū compita pugnax,
Magna coronari contemnat Olympia, cui ſpes,
Cui ſit conditio dulcis ſine puluere palmæ?
Vilius argentum eſt auro, uirtutibus aurum.
O ciues ciues, quærenda pecunia primum eſt:
Virtus poſt nummos: hæc Ianus ſummus ab imò
Perdocet, hæc recinunt iuuenes dictata, ſenesq́;
Læuo ſuſpenſi loculos, tabulamq́; lacerto.
Si quadringentis ſex, ſeptem millia deſunt:
Eſt animus tibi, ſunt mores, & lingua, fidesq́;
Plebs eris: at pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si rectè facies. hic murus aheneus eſto,
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.
Roſcia, dic ſodes, melior lex, an puerorum
Næniaʔ quæ rectè regnum facientibus offert,

ACR. ¶ *Patientem commodet aurem] Omnis hic locus conſonat Tuſculanis quæſtionibus.* ¶ *Miraris & optas] Scilicet, conſequi, id eſt ſtultè optas.* ¶ *Diſcere & audire] ὕστερον πρότερον: nam prius audimus, tum diſcimus.* ¶ *Quis circū pagos] Quis cum ſit fortis, nolit Olympijs coronari? Compita dicūtur, quæ patent in multas uias.* ¶ *Dulcis palmæ] Id eſt, philoſophus poteſt coronam contemnere, ſciens inanem eſſe hanc gloriam.* ¶ *Vilius] Ocioſæ uitæ præponenda eſt palma. palmæ præponenda eſt uirtus.* ¶ *Hæc Ianus ſummus ab imo] Duo Iani ante Baſilicā Pauli ſteterunt, ubi locus erat fœneratorum. Ianus dicebatur locus, in quo ſolebāt conuenire fœneratores. Id eſt, omnes qui conueniunt, hæc loquuntur, id eſt, has fabulas ſenes docent, & pueri quibus pari imperitia animus eſt, & per hæc ſint contemnenda quæ dicant.* ¶ *Suſpenſi loculos tabulamq́; lacerto] Conſuetudo quondam fuit, ut iuuenes philoſophiæ operam dantes, & Senatores in curiam intrantes, in læuo brachio ferrent tabulas ad quiddam exarandum, & loculos ad aliquid ſibi emendum, ut oſtenderetur, quia qui uolunt diuites eſſe, ſapientiæ ſe primo ſtudio conferant, & eſt ὑπαλλαγή. Suſpenſi lacerto, pro habentes tabulas ſuſpenſus lacertus.* ¶ *Si quadringentis] Quoniam Roſcius iuſsit non debere fieri equitem Romanum, niſi haberet quadringenta millia æris. Roſcius melius docet, qui dicit undecunq; habendam eſſe pecuniam, an philoſophus, qui monet contemnendam eſſe ſuperbam fortunamʔ* ¶ *Nænia] Laus mortuorum, ſed hic quoque cantilena, ut alibi: Merita Nox quoque Nænia, dicitur.* ¶ *Plebs eris] Id eſt, in quatuordecim ordinibus non ſedebis.*

PORPH. ¶ *Impiger extremos] Hoc loco Theognidis uerſus imitatus eſt, qui ait:* Ἢν δὴ χρὴ φεύγοντα, καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν κύρνε κατ᾽ ἠλιβάτων.
¶ *Et circū compita pugnax] Similitudine admonet, ut à paruis ad maiora bona cupiditates conferamus.* ¶ *Hæc Ianus ſummus ab imo] Ad Ianos eos, qui ſunt in regione Baſilicæ Pauli, fœneratores conſiſtunt, à quibus uult tanquam à magiſtris doceri populum, ne quid pluris pecunia habeant. Vnus enim illic Ianus in ſummo, alius in imo eſt, quos hic inducit monere.* ¶ *Hæc recinunt] Aſſentuntur,*

tiuntur, & quaſi reſpondet. ¶ Roſcia dic ſodes melior lex? an puerorum] Lex Roſcia eſt, qua cauetur, ut proximis ab Orcheſtra tredecim gradibus ſpectent, quibus cenſus eſt quadringentorum ſeſtertiorum. In hoc ergo unumquenque laborare, ut amplius patrimonium habeat, ut in quatuordecim ordinibus ſedens, propius ſpectet poëmata Puppi. Contra pueri luſu cantare ſolent. Rex erit, qui rectè faciet. Qui non faciet, non erit. Quam ſententiam meliorem ait: Quia non diuitijs, ſed uirtutibus honor habetur. Hæc lex Roſcia equitibus data eſt, ut in primis quatuordecim gradibus ſederent, ij qui quadringenta ſeſtertia haberent.

Et maribus Curijs, & decantata Camillis?
 Is'ne tibi melius ſuadet, qui ut rem facias, rem
Si poſsis rectè: ſi non, quocunq; modo rem?
Vt propius ſpectes lachrymoſa poëmata Pup-
An qui fortunæ te reſponſare ſuperbæ (pi
Liberum, & erectum præſens hortatur, & optat?
 Quòd ſi me populus Romanꝰ fortè roget, cur
Non ut porticibus, ſic iudicijs fruar ijſdem,
Nec ſequar, ac fugiam quæ diligit ipſe, uel odit:
Olim quod uulpes ægroto cauta leoni
Reſpondit, referam, quia me ueſtigia terrent,
Omnia te aduerſum ſpectãtia, nulla retrorſum.
 Belua multorũ es capitũ. nã qd ſequar, aut quẽ?
Pars hominũ geſtit conducere publica, ſunt qui
Fruſtis, & pomis uiduas uenentur auaras,
Excipiantq; ſenes, quos in uiuaria mittant.
Multis occulto creſcit res fœnore: uerùm
Eſto alijs alios rebus ſtudijsq; teneri:
Idem eadem poſſunt horam durare probantes?
 Nullus in orbe ſinus Baijs prælucet amœnis,
Si dixit diues, lacus & mare ſentit amorem
Feſtinantis heri. cui ſi uitioſa libido

ACR. ¶ Curijs] Curius uir fortiſsimus fuit, qui Corinthũ uicit. Hoc dicebant & Curij & Camilli. Is regnum habet, qui poſsit rectè facere. ¶ Decantata] Nota. Eſt cantatio ualde nota, & in ore habita. ¶ Suadet] Suademus etiam mala, hortamur ad bona. ¶ Puppi] Puppius Tragœdiographus ita affectus ſpectantium mouit, ut eos flere cõpelleret, inde iſtum uerſum fecit: Flebũt amici & bene noti morte meã, Nam Puppius in me uiuo lachrymatus eſt. ¶ Reſponſare] Contumaciter reſpondere. Hic reſpondet, qui aduerſa æquo animo tolerãt. ¶ Non ut porticibus] Quia periculoſè tecum ſenſere Gracchi, de lege agraria ijſdem iudicijs, uolũtatibus uel opinionibus. ¶ Referam] Hoc illi reſpõdebo. Quia uidet multos perijſſe, qui tibi conſenſerunt. ¶ Terrent] Senſus eſt: Quoniam populos contrarios tibi ſuſcipis & amplecteris, neq; à te quicquam prudentiæ proficiſcitur. ¶ Omnia te aduerſum] Quia ſi quis ſequitur uoluntatem tuam, nullum iam habet circa ſapientiam reſpectum. ¶ Multorum capitum] Diuerſarum opinionum, non alicuius certi conſilij. ¶ Geſtit] Sunt qui dicunt: Bonum eſt agros publicos conducere, uiduas inſidijs capiant, decipiant eas, ut ſibi uendicent res earum. ¶ In uiuaria mittant] Id eſt, decipiant eos, ut poſsint callidè eorum hæreditatem auferre. ¶ Creſcit res] Quia interdum neſciunt fœneratores, quot menſium ſint accepturi uſuras. ¶ Verùm] Senſus eſt: Scio, inquit, quod non ſit omnium una ſententia, illud non tolerabile eſt, quòd propoſita ſua mutant in horas. ¶ Eſto] Id eſt, concedo, ut diuerſa ſentiant homines, ſed non inuenies, qui in propoſito perſeueret. ¶ Lacus & mare] Id eſt, & iam lacus & mare, id eſt, etiam lacus & mare diuitum conſentit ſententijs, qui ſupra mare & lacus conſtituunt ædificia.

POR. ¶ Et maribus Curijs] Mares nunc pro fortiſsimos poſuit. ¶ Quia me ueſtigia terrent] Ad paradoxa Stoicorum deſcenſum ſibi facit, & oſtendit, quæ ſibi populus contraria facit. Luciliana ſunt hæc. A' fabula ergo Aeſopi arguit inter ſe repugnantiam hominum, dicens, beluã multorum capitum eſſe. Idem eadem poſſunt horam durare] Vtraq; hæc dicuntur à Stoicis, inſaniam uulgi primum quod inter ſe diſsideant, deinde quòd à ſemetipſis mutant ſubinde propoſita.

Fecerit auſpicium, cras ferramenta, Theanum
Tolletis fabri. Lectus genialis in aula eſt:
Nil ait eſſe prius, melius nil cælibe uita.
Si non eſt, iurat bene ſolis eſſe maritis.
Quo teneam uultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride, mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonſores, conducto nauigio æquè
Nauſeat, ac locuples, quem ducit priua triremis.
Si curatus inæquali tonſore capillos
Occurri, rides, ſi fortè ſubucula pexæ
Trita ſubeſt tunicæ, uel ſi toga diſsidet impar,
Rides. quid, mea cùm pugnat ſententia ſecum?
Quod petijt, ſpernit: repetit, quod nuper omiſit.
Aeſtuat, & uitæ diſconuenit ordine toto:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis:
Inſanire putas ſolennia me, neq; rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati, rerum tutela mearum
Cū ſis, & prauè ſectum ſtomacheris ob unguē,
De te pendentis, te reſpicientis amici.
Ad ſummā ſapiens uno minor eſt Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; regum,
Præcipuè ſanus, niſi cùm pituita moleſta eſt.

ACRON. ¶ *Cras ferramenta*] *Ille poſitus apud Baias, ſi delectatus fuerit alio loco, continuò iubet ferramenta transferri ad componendum prætorium.*

¶ *Theanum*] *Theanum, ciuitas eſt Campaniæ, abundans optimis fabris & ſartoribus.* ¶ *Quo teneam*] *Mire reſpondet, quoniam ſupra dixerat: Belua multorum es capitum.* ¶ *Nauſeat*] *Nauſeare proprie dicuntur, quibus eadem faſtidium afferunt: & hic propriè nauſeat, quia nauis mentionem fecerat.* ¶ *Quem ducit*] *Id eſt, ſimpliciter pauper alienum nauigium faſtidit & cupit mutare, quemadmodū ſuum, & per hoc oſtendit in nulla re homines habere conſtantiam, ſed eſſe mutabiles.*

¶ *Priua triremis*] *Alij priuam ita intelligunt, quæ una uni aſsignatur, quia & hic priuata poſſit intelligi.* ¶ *Inæquali tonſore*] *Qui inæqualiter tondet.* ¶ *Subucula*] *Propriè dicitur pannus addititius, à ſubijciendo uel à ſubſuendo.* ¶ *Pexa*] *Tunica eſt, quæ dimiſſa eſt uſque ad talos, ſicuti pexi capilli, demiſſi.* ¶ *Diſsidit impar*] *Non æqualis ſedet in humeris.* ¶ *Quod petijt*] *Senſus eſt: Cur leuia in me uitia rides, cum magna ſine riſu prætereas?* ¶ *Inſanire putas ſolennia*] *Pro ſolenniter. Iudicas me morbo laborare omnium hominum. Idcirco pro conſuetudine guttorum morbis non eſſe credendum.*

¶ *Curatoris*] *Qui ſolet dari inſanis, & per hoc monitoris. Senſus eſt: Tu caſtigator & monitor in leuiſſimis reprehendis, maiora non corrigis.* ¶ *Rerum tutela mearum*] *O Mecœnas, cum ſis adiutor fortunarum mearum, & uideas me iſtis moribus inſanire, non curas dandam eſſe mihi curatorem à prætore.* ¶ *Stomacheris*] *Iraſcaris, id eſt, ob minimum peccatum & nullius momenti.* ¶ *Sanus*] *Tangit hic Stoicos, qui dicunt ſapientes, etiam ſi ægrotent bene eſſe ſanos. Ego autem dico ſanum & ſapientem, ſi ſine morbo eſt. Sententia Stoicorum: In hoc ſapiens minor eſt Ioue, quia moritur. Aliter: Minor Ioue eſt, quòd in cœlo non eſt.* ¶ *Niſi cùm pituita moleſta eſt*] *Pituita eſt morbus capitis ad uitium gallinarum uel pullorum.*

PORPHYRION. ¶ *Si curatus inæquali tonſore*] *Hoc ait: Rides, cùm in me uides culpam aut tonſoris, aut ueſtiarij: cùm ego ipſe mihi contraria facio, non rides.* ¶ *Inſanire putas ſolennia me, neque rides*] *Inſaniam quam ſuſtineo credens mihi ſolennem & neceſſariam eſſe, & ideo non rides.* ¶ *Rerum tutela mearum*] *Mecœnati hoc*

ait:In nouiſſimo ſeueritatem Stoicorum hic eludit, quaſi furtim ad Chryſippum rediens. ¶*Niſi cùm pituita moleſta eſt*] *Niſi* κατάῤῥους *impedit.*

AD LOLLIVM II.

TRoiani belli ſcriptorem, maxime Lolli
Dum tu declamas Romæ, Præneſte relegi;
Qui, quid ſit pulchrũ, q̃d turpe, quid utile, q̃d nõ,
Plenius ac melius Chryſippo, & Crantore dicit.
Cur ita crediderim, niſi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbariæ lento colliſa duello,
Stultorum regum, & populorum continet æſtus.
Antenor cenſet belli præcidere cauſſam,
Quid Paris? ut ſolus regnet, uiuatq́; beatus,
Cogi poſſe negat: Neſtor componere lites,
Inter Peliden feſtinat, & inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrũq;.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achiui.
Seditione, dolis, ſcelere, atq; libidine, & ira,
Iliacos muros intra peccatur, & extra.
Rurſus quid uirtus, & quid ſapientia poſsit,
Vtile propoſuit nobis exemplar Vlyſſem,
Qui domitor Troiæ, multorum prouidus urbes
Et mores hominum inſpexit, latumq́; per æquor,
Dum ſibi, dum ſocijs reditũ parat aſpera multa
Pertulit: aduerſis rerum immerſabilis undis
Sirenum uoces, & Circes pocula noſti:
Quæ ſi cum ſocijs ſtultus cupiduſq́; bibiſſet,
Sub domina meretrice fuiſſet turpis, & excors,
Vixiſſet canis immundus, uel amica luto ſus.
Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati,
Sponſi Penelopes, nebulones, Alcinoiq́;,
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam
Vt iugulẽt homines ſurgũt de nocte latrones:
Vt teipſum ſerues, non expergiſceris? atqui

ACRON. ¶*Troiani belli ſcriptorem, maxime Lolli*] *Scribens Lollio ait, lecto à ſe poëmate Homeri, manifeſtius ſibi & melius exprimi ab eo philoſophiæ præcepta, quàm ab optimis eius profeſſionis autoribus Chryſippo & Crantore. In Iliade enim oſtendit uitia hominum, in Odyſſea per Vlyßis perſonam, uirtutes demonſtrat.*

¶*Et mores hominum inſpexit*] *Homerus:* πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω. ¶*Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati*] *Eos qui abſint ſtudio philoſophiæ, ait numerum tantummodo explere hominũ, nec alij ulli rei eſſe natos, quàm ut fruges et cibos conſumerẽt.*

PORPH. ¶*Troiani belli ſcriptorem*] *In hac epiſtola uult oſtendere melius, & apertius ſe diſcere præcepta philoſophiæ ab Homero quàm à philoſopho, qui duo exẽpla uitæ monſtraſſe dicuntur, uirtutis ſcilicet, & ſapientiæ.*

¶*Dum tu declamas*] *Dum rhetoricam Romæ legiſti, ego legi Homerum.* ¶*Chryſippo*] *Chryſippus Apollonienſis philoſophus fuit, ſectæ Stoicæ.* ¶*Fabula*] *Docet quomodo per ſingulas fabulas monſtrat, & uirtutes & uitia Homerus.* ¶*Cauſam*] *Docet quomodo cauſa perturbationis fuit regibus, commiſſum Paridis.* ¶*Negat*] *Repudiat, abnegat ſuaſionem Antenoris.* ¶*Inter Peliden*] *Achilles & Agamemnon, licet unius partis eſſent, plerunq; tamen erant inimici.* ¶*Plectuntur*] *Suſtinent, patiuntur. Nocet principum ſtultitia ciuibus. Vbique multi uerſus ex Odyſſea ſum-*

ſea ſumpti in principio, ut in arte poëtica: Qui mores hominũ multorum uidit, & urbes. ¶ *Aſpera*] *Hoc eſt aſperitatem. Caſus ita pertulit, ut neque undis obrui poſſet, nec ſuperari monſtris.* ¶ *Nos numerus ſumus*] *Id eſt, quos fama obſcura recondit, qui non paremus philoſophiæ.* ¶ *Sponſi Penelopes*] *Penelope meretrix fuit, quæ amatores ſuos ſua pulchritudine luxurioſos reddebat. Nebulones ſunt homines callidi et fumatores, mendaceſq; dicti à nebula, quod obſcuri ſunt.* ¶ *Alcinoi*] *Ab Alcinoo rege Pheacum, ac per hoc Pheacas uoluptate gaudentes, debemus intelligere.* ¶ *Ad ſtrepitum*] *Quia adhibemus ſonitum citharæ ac lyræ, ut facilius ſopiamur.* ¶ *Ceſſatum ducere curam*] *Ceſſatum ducere dicitur ad ceſſandum curam & ſollicitudinem, & eſt infinitiuus à futuro;*

Si nolis ſanus, cures hydropicus, & ni
Poſces ante diem librum cum lumine, ſi non
Intendes animum ſtudijs, & rebus honeſtis,
Inuidia uel amore uigil torquebere. nam cur
Quæ lædunt oculos, feſtinas demere, ſi quod
Eſt animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti qui cœpit habet: ſapere aude;
Incipe, uiuendi qui rectè prorogat horam:
Ruſticus expectat dum defluat amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne uolubilis æuum.
Quæritur argentum, pueriſq; beata creandis
Vxor; & incultæ pacantur uomere ſiluæ.
Quod ſatis eſt cui cõtingit, nihil amplius optet.
Non domus, & fundus, non æris aceruus, & auri
Aegroto domini deduxit corpore febres.
Non animo curas, ualeat poſſeſſor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit, aut metuit, iuuat illum ſic domus aut res;
Vt lippũ pictæ tabulæ, fomenta podagrã,
Auriculas citharæ collecta ſorde dolenteis.
Sincerum eſt niſi uas, quodcũq; infundis aceſcit.
Sperne uoluptates, nocet empta dolore uoluptas.
Semper auarus eget: certũ uoto pede finẽ.
Inuidus alterius macreſcit rebus opimis.
Inuidia Siculi non inuenêre tyranni
Maius tormentum. qui non moderabitur iræ,
Infectum uolet eſſe, dolor quod ſuaſerit, & mẽs:

ACRON. ¶ *Incipe, qui rectè uiuendi prorogat annum*] *Ait qui rationem rectè uiuendi per uiuendi tẽpus differt, ſimilis eſt ruſtico, uolenti flumen tranſire & expectanti, donec totum defluat.* ¶ *Fomenta*] *Podagram iuuant, non ſanant.* ¶ *Ruſticus expectat*] *Senſus eſt: Qui illud præterit tempus, quo melior fieri poſſet, ſtultus ac ruſticus habendus eſt, ſimiliſq; ei, qui curſum fluminis ſpectat, tanquam finem aliquando facturi.* ¶ *Quod ſatis eſt, cui contingit*] *Intelligi uult illum rectè uiuere, qui quæſitis rebus bene utitur, id eſt, niſi uitij fueris purus, diuitiæ te ornare non poſſunt.* ¶ *Valeat poſſeſſor*] *Senſus eſt: Melius eſt ſanum eſſe & pauperem, quàm in diuitijs ægrotare. Poſſeſſor opus eſt ut ſanus ſit primò, qui uti cogitat præparatis.* ¶ *Sincerum eſt niſi uas*] *Id eſt, niſi pectus bonum ſit & purum, quicquid dederis non poteſt eſſe gratum, & allegoricôs dicit uas pro hominis corpore.* ¶ *Siculi*] *Siciliæ duo tyranni Phalaris Agrigentinus & Dionyſius Syracuſanus. His uiſum eſt nullum tormentum tam grande eſſe, uti eſt inuidia. Hoc ait, ne Phalarim quidem Agrigentinorum tyrannum, maius inueniſſe tormentum, quàm animis hominum inuidiam inferre.* ¶ *Qui non moderabitur iræ*] *Decenter pœnitentiam deſcribit, quæ ſequitur iracundos.* ¶ *Infectum uolet eſſe*] *Nam furore committimus, quando ita flagramus. Infectũ autem, quia id facit quod eum feciſſe*

ciſſe pœnitet nimia indignatione. ¶ Et mens] Nam ira, quæ caret ratione contractum condemnat, & optat infeſtum.

PORPHYRION. ¶ Si nolis ſanus] Id eſt, ſi nolueris uentura uitia à te propellere, cùm te oppreſſerint, tunc conaberis illis reſiſtere fruſtra, cùm nihil proficies. ¶ Vt te ipſum ſerues] Philoſophiam diſcendo, rectam uitam ut leuari noctu, & præcepta philoſophiæ legendo inſtituas: Stoici ſtultos ſanos eſſe negant. Senſus eſt: Si hoc laborare nolis, ut ſis ſapiens, aliud neceſſario laborabis. ¶ Non expergiſceris?] Si non, inquit, propter philoſophiam uigilaueris, propter inuidiam & amorem dormire non poteris. ¶ Hydropicus] Quia hydropici iubentur à medicis currere, ita enim morbus eorum ſolet extenuari labore. ¶ Torquebere] Id eſt, quando ſenſeris maximum eſſe diſpendium ſapientia caruiſſe. ¶ Si quid Eſt animum] Eſt, id eſt, conſumit. Vt, Eſt flamma medullas. ¶ Qui cupit] Aliquid ſcilicet acquirere: ¶ Aut metuit] Aliquid perdere.

Dum pœnas odio per uim feſtinat inulto.
Ira furor breuis eſt. animũ rege: qui niſi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compeſce catena.
Fingit equũ tenera docilem ceruice magiſter
Ire uiã, quam monſtrat eques. uenaticus ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in ſiluis catulus. nunc adhibe puro
Pectore uerba puer, nunc te melioribus offer.
Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem
Teſta diu. quòd ſi ceſſas, aut ſtrenuus anteis,
Nec tardum opperior, nec præcedentibus inſto.

AC. ¶ Dum pœnas odio] Dũ pœnas feſtinanter exigit & per uiolentiã. ¶ Animum rege] Nã animus niſi obedierit, incipit imperare. Imperiũ autem animi ſemper intolerabile eſt. ¶ Fingit equũ tenera docilem ceruice magiſter] Exemplo ad ſtudia adhortatur iuuenem, cui ſcribit: nam ſtudioſum eſſe oſtendit, cùm ait, Dum tu declamas Romæ. ¶ Puer] Citò dum puer es, percipe præcepta philoſophiæ. Ad Lollium ſcribit adoleſcentem oratorem. ¶ Quod ſi ceſſas] Supple, ſtudere ſapientiæ. Hoc loco dehortatur tarditatem, & hortatur ad ſtrenuitatem. ¶ Nec tardum] Id eſt, non potes me ſequi in legendo philoſophiam. Non te expecto, aut ſi ingenioſus me præteris, te non impedio.

AD IVLIVM FLORVM. III.

IVli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Auguſti priuignus, ſcire laboro,
Thraca'ne uos, Hebruſq́; niuali cõpede uinctus
An freta uicinas inter currentia turres,
An pingues Aſiæ campi, colleſq́; morantur?
Quid ſtudioſa cohors operũ ſtruit? hęc quoq; cu(ro,
Quis ſibi res geſtas Auguſti ſcribere ſumit?
Bella quis & paces, longum diffundit in æuum?

ACR. ¶ Iuli flore quibus terrarum militet oris] Iulius Florus ad quẽ hæc ſcripta mittuntur, in cohorte fuit amicorum, id eſt, inter amicos Tiberij Neronis Claudij, qui ab Auguſto imperiũ accepit, qui natus eſt ex Liuia, & ideo fuit adoptiuus Auguſti, & amicus Horatij. ¶ Niuali compede] Id eſt, glacie. ¶ Freta uicinas inter currentia turres] Inter Seſton & Abidon, ut Lucanus: Tot potuere manus adducere Seſton Abido. ¶ Studioſa cohors] Id eſt, Quid legio faciat, aut ſtudioſa cohors. Cohortem familiam Neronis, quæ carmina facere diligebat. Nam Tiberius erat literarum amicus.

POR. ¶ Iuli Flore, quibus terrarum militet oris] Hic Florus fuit Satyrarum ſcriptor cuius ſunt

tis ſunt electæ ex Ennio, Lucilio, Varrone. Fuit autem unus ex Claudij Neronis cohorte. Claudius ſuit, cuius frater Druſus, qui ſubactis germanis, Germanicus dictus eſt, ipſe Thebanus doctus, & doctos comites habuit. ¶ *Compede uinctus*] *Quia cõgelaſcit.* ¶ *An freta uicinas inter curren tis turres*] *Preſſe, currentia inter turres Herus & Leandri. Inter Seſton & Abidon medium eſt Helleſponti fretum, uel ipſarũ urbium turres.* ¶ *Quid ſtudioſa cohors operum ſtruit*] *Cohors nunc amici. nã & Lucilius eos, qui nunc præſidibus ad ſalariũ eunt, mercede inuẽtas legiones ait.*

Quid Tityus, Romana breui uenturus in ora,
Pindarici fontis, qui non expalluit hauſtus,
Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos.
Vt ualet? ut meminit noſtri? fidibus'ne Latinis
Thebanos aptare modos ſtudet, auſpice Muſa?
An Tragica deſæuit, & ampullatur in arte?
Quid mihi Celſus agit? monitus, multumq́ue mo
Priuatas ut quærat opes, & tãgere uitet (nẽdus,
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo:
Ne, ſi fortè ſuas repetitum uenerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula riſum
Furtiuis nudata coloribus. ipſe quid audes?
Quæ circumuolitas agilis thyma? nõ tibi paruũ
Ingenium, non incultum eſt, nec turpiter hirtũ.
Seu linguam cauſis acuis, ſeu ciuica iura
Reſpondere paras, ſeu condis amabile carmen,
Prima feres ederæ uictricis præmia. quòd ſi
Frigida curarum fomenta relinquere poſſes,
Quò te cœleſtis ſapientia duceret, ires:
Hoc opus, hoc ſtudiũ, parui properemus, & am
Si patriæ uolumus, ſi nobis uiuere chari. (pli,
Debes hoc etiam reſcribere: ſi tibi curæ,
Quantæ conueniat Numatius. an malè ſarta
Gratia, nequicquam coit, & reſcinditur? at uos.
Seu calidus ſanguis, ſeu rerum inſcitia uexat,
Indomita ceruice feros, ubicunque locorum
Viuitis, indigni fraternum rumpere fœdus:
Paſcitur in ueſtrum reditum uotiua iuuenca.

ACRON. ¶ *Quid Tityus*] *Deridet Tityum poẽtam, qui Pindarum Græcum, profundiſsimi ſenſus & eloquẽtiæ, in Latinum ſermonem conatus eſt transferre. Nam tragœdias & Lyrica carmina ſcribere cœpit temporibus Auguſti, ſed libri eius nullius momenti erant.* ¶ *Quid mihi Celſus agit?*] *Celſus fuit poẽta, qui alienis dictis pro ſuis utebatur.* ¶ *Apollo*] *Cæſar ſibi in bibliotheca ſtatuam poſuerat, ad habitum ac ſtaturam Apollinis.* ¶ *Grex auium*] *Metaphoricós dictũ pro cohors poẽtarum.* ¶ *Quid audes?*] *Id eſt, quas lectiones ſequeris & legis? Comparat autem apibus ſcriptorum bonorum carmen.* ¶ *Fomenta*] *Oratoriam & iuris ſcientiam dicit. Additq́; & poẽticã, quia non ita ualent amputare uitia, ſicut philoſophia. ideo frigida fomenta dixit, quia ſi ſecularia poſſes dona cõtemnere, id eſt, quotidiana opera relinquere poſſes.* ¶ *Sapiẽtia*] *Ad ſummam uirtutem ſiue gloriam, id eſt, ad philoſophiam.* ¶ *Debes hoc etiam reſcribere*] *Oſtendit inter Numatium & Iulium frequenter diſſenſionẽ exoriri, ſed quia illis amicus erat, præcipuè Iulio, utrũ nam recõciliati ſint ei remandet. Hoc etiã mirè iam, quaſi aliæ cauſæ ſcribendæ ſint, quàm reconciliationis. Mire ob hoc admonet philoſophiæ, quæ mores format.* ¶ *Seu calidus ſanguis*] *Iuuenilis diſcordia, aut ipſorum iuuenum imperitia, quia expertes eſtis philoſophiæ.* ¶ *Votiua iuuenca*] *Aut carmen pro ueſtro reditu ſcribetur, aut immolabo pro uobis iuuencam. Nam Lyrici iuuencam immolabant, Tragœdi hircum, alij poẽtæ autem taurum.*

PORPH. ¶ *Quid Tityus, Romana breui uenturus in ora*] *Tityus poẽta hic uoluit Pindarum ſermone Latino uertere. Deridet autem hunc Horatius quòd auſus ſit ſacrum opus*

contaminare. Poteſt tamen & uerè laudari, nam Tiberij comes, & doctiſſimus fuit, & lyrica conſcripſit. ¶ *Hauſtus] An hauſtu Thebanos aptare modos Pindaricos. Ille enim Thebanus fuit.* ¶ *Quid mihi Celſus agit, monitus multumq; monendus] Celſus hic fuit, quem monet, qui ſolebat Apollinis, receptos libros in bibliotheca excipere, & alienos uerſus pro ſuis recitare. Cui ſub conuenientis cornicis fabella dicit: Vt aliena ſibi non uendicet, ne ſi unuſquiſque ſua tollat, ille ſuum nihil inueniat.* ¶ *Frigida curarum fomenta] Poëticam ſignificat, qua relicta ipſe ſapientiæ ſtuduit.* ¶ *Si patriæ uolumus, ſi nobis uiuere chari] Hoc apertè ab ipſa laude philoſophiæ deſcendit, ad inhibendam eius iracundiam aduerſus amicum.* ¶ *Sit tibi curæ] Deeſt an, ut ſit ſenſus. An ſit tibi cura Numatius.* ¶ *Gratia nequicquam coit, & reſcinditur?] Nequicquam, pro non, ut Virgilius, Et ſummo clypei nequicquam umbone pependit.*

AD ALBIVM TIBVLLVM. IIII.

ALbi noſtrorum ſermonum candide iudex,
Quid nũc te dicã facere in regiõe Pedana?
Scribere quod Caſsi Parmẽſis opuſcula uincat?
An tacitum ſiluas inter reptare ſalubres,
Curantem quicquid dignũ ſapiente, bonoq; eſt?
Non tu corpus eras ſine pectore. Dij tibi formã,
Dij tibi diuitias dederunt, artemq; fruendi.
Quid uoueat dulci nutricula maius alumno,
Quàm ſapere, & fari poſsit, quæ ſentiat, & cui
Gratia, fama, ualetudo contingat abunde?
Et mundus uictus non deficiente crumena?
Inter ſpem curamq;, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur, hora.
Me pinguem, & nitidum bene curata cute uiſes,
Cùm ridere uoles, Epicuri de grege, porcum.

ACRON. ¶ *Albi noſtrorum ſermonum candide iudex] Hac epiſtola Albium Tibullum alloquitur elegiarum ſcriptorem, qui uidebatur libros eius ſermonum multum laudare. Albius autẽ Criticus fuit ſcriptorum Horatij.* ¶ *Caſsij Parmenſis] Hic aliquot generibus ſtylum exercuit. Inter quæ opera elegiaca & epigrammata eius laudantur. Hic eſt, qui in partibus Caſsij & Bruti Tribunus militum militauit, quibus uictis Athenas ſe contulit. Quintus Varus ab Auguſto miſſus, ut eum interficeret, ſtudentem reperit, & perempto eo ſcrinium cum libris tulit. Vnde multi crediderunt Thyeſtem Caſsij Parmenſis fuiſſe. Scripſerat enim multas alias tragœdias.* ¶ *Dederunt] Mediam breuem ſyllabam, dederunt.* ¶ *Siluas] Libros philoſophorum appellat.* ¶ *Salubres] Id eſt, amœnas aut quia ſalubriores ſunt ſiluæ.* ¶ *Sapiente] Qui ſolus ſcit moderatè ſuis uti bonis. Quod aut luxurioſo per incontinentiam, aut auaro per nimiam abſtinentiam negauit.* ¶ *Dij tibi formam] Epicurei negant aliquid deos curare. Hic ergo ſecundum eorum conſuetudinem dixit.* ¶ *Crumena] Patrimonio uel ſacco nũmario ſiue prandiario.* ¶ *Inter ſpem curamq;] Id eſt, agens inter ſpem, & curas, quotidie puta te moriturum. Monet ergo nihil curandum eſſe de futuro.* ¶ *Crede diem] Ita tene omnẽ diem, quaſi in eo ſis moriturus.* ¶ *Viſes] Id eſt, quandocunq; uis uidere, uidebis bene paſtum porcum, & Satyricè uituperat eam ſectam, quam ſequitur.* ¶ *Epicuri de grege porcum] Quoniã Epicurei ſummum bonum in uoluptatibus ponunt. Deinde quod omne animal colunt, nullum edunt.*

PORPH. ¶ *Albi] Ad Albium Tibullum ſcribit.* ¶ *In regione Pedana] Pedum oppidum haud longè ab urbe fuit, nunc non eſt, uerum adhuc regio ipſa Pedana dicitur.* ¶ *Caſsi*

parmenſis] Hic eſt Caßius, qui in partibus Caßij & Bruti Trib. militum militauit, quibus uictis Athenas ſe contulit. Q. Varius ab Auguſto miſſus, ut eum inficeret, ſtudentem reperit, & perempto eo ſcrinium cum libris tulit. Vnde multi crediderunt Thyeſtem Caßij Parmenſis fuiſſe. Scripſerat enim multas tragœdias Caßius. ¶ *Siluas*] Libros φιλοσοφουμένους ſignificat.

AD TORQVATVM. V.

SI potes Archiacis cõuiua recumbere lectis,
Nec modica cœnare times olus omne patel
Supremo te ſole domi Torquate manebo. (la
Vina bibes iterum Tauro diffuſa, paluſtres
Inter Minturnas, ſinueſſanumq́ꝫ Petrinum.
Sin melius quid habes, accerſe, uel imperium fer;
Iamdudũ ſplendet focus, & tibi mũda ſupellex.
Mitte leueis ſpes, & certamina diuitiarum,
Et Moſci cauſſam. cras nato Cæſare feſtus
Dat ueniam, ſomnumq́ꝫ dies. impunè licebit
Aeſtiuam ſermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortuna, ſi non conceditur uti?
Parcus ob hæredis curam, nimiumq́ꝫ ſeuerus
Aſsidet inſano, potare, & ſpargere flores
Incipiam, patiarq́ꝫ uel inconſultus haberi.
Quid non ebrietas deſignat? operta recludit;
Spes iubet eſſe ratas, in prælia trudit inermem,
Sollicitis animis onus eximit, addocet artes.
Fœcundi calices, quem non fecêre diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum?
Hæc ego procurare, & idoneus imperor, & nõ
Inuitus, ne turpe toral, ne ſordida mappa
Corruget nares. ne non & cantharus, & lanx

ACRON. ¶ *Si potes*] Torquatum aduocatum, amicum inuitat ad cœnã. ¶ *Archaicis*] Lecti humiles ab Archaico fabro, qui non magnæ ſtaturæ dicitur eſſe. ¶ *Paluſtres*] Palus eſt iuxta Minturnas, ubi & iam Marius latuit. ¶ *Imperium fer*] Vel imperium fer dicitur, hoc ante poſcẽtes reges appellabantur. Inde qui ſenatui cœnã poſt prandium dabant, in Capitolio conſulem uel dictatorem rogabant, ne ad cœnam uenirent, ſe illis quod ederent domum miſſuros, ne illos, ut reges, domũ deduci illis de præſentibus neceſſe eſſet. ¶ *Et Moſci*] Moſcus Pergamenus, fuit rhetor notißimus, qui reus ueneficij fuit, cuius cauſam tũc oratores egere. Nam Torquatus patronus fuit cauſarum. ¶ *Ac docet artes*] Docet ſatuè ſe loqui ebrium, & uino exhilaratum. ¶ *Corruget nares*] Moueat faſtidium. Nam quoties horret aliquis, nares contractæ rugam faciunt. ¶ *Cantharus*] Significat ſe habere uaſa argentea, in quibus ſuam imaginem quaſi in ſpeculo poßit cernere.

PORPH. ¶ *Si potes*] Torquatum inuitat ad conuiuium. Archias breues lectos fecit, unde Archiacos, ſicut à Boëto Boëtoos dicimus. ¶ *Nec modica cœnare times*] Dum dicit: modica, & times, breuitatem cœnæ oſtendit. ¶ *Tauro diffuſa*] Oſtendit Tauro iterum conſule lecta. ¶ *Sinueſſanumq́ꝫ Petrinum*] Petrinus unicus olim in agro Phalerno, quo intelligitur ad Phalernum, Torquatum inuitare. ¶ *Et Moſci cauſam*] Hic Pergamenus rhetor notißimus, reus ueneficij fuit, cuius cauſam ex primis tunc oratores egerunt, Torquatus hic, de quo nunc dicit, & Aſinius Pollio. ¶ *Nato Cæſare feſtus*] Diui Cæſaris natalem ſignificat, id eſſe ipſe probat dicens, æſtiuam noctem, quia ille idibus Iulijs celebratur. ¶ *Quid non ebrietas deſignat*] Aperit. ¶ *Idoneus imperor*] Sicut iudicor dixit.

Oſtendat tibi te, ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet: ut coëat par,
Iungaturq́ue pari, Brutum tibi Septiciumq́ue,
Et niſi cœna prior, potiorq́ue puella Sabinum
Detinet, aſſumam. locus eſt & pluribus umbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.
Tu quotus eſſe uelis, reſcribe, & rebus omiſsis,
Atria ſeruantem, poſtico falle clientem.

ACRON. ¶Eliminet] *Extra limen eijciat, foras limen efferat. Quia hoc procurabo, ut ueniens inuenias, aut puellam aut puerum tibi conuenientem.* ¶Brutum] *Nomina conuiuarum Torquati, uel, ut quidam, Brutam & Septicium puerum.* ¶Sed nimis arcta premunt] *Ait arte quadam moleſtum ſibi ordinem diſcumbentium propter libidinem; aut ut ſolus cum paucis ueniret.* ¶Tu quotus eſſe uelis] *Id eſt, cum quot comitibus ad cœnam meam uenias.* ¶Falle] *Monet illum, ut dum cliens ſperauerit eum exiturum per portam, exeat per poſticum.*

PORPHYR. ¶Corruget nares: nec non & Cantharus, & lanx oſtendat tibi te] *Corruget, contrahat, per quod non tantum ſordidam, ſed olentem mappam ſignificat. Deinde luxurioſe ſplendidum argentum ſignificat, quaſi ſpeculo oſtenderet ſeipſum conuiuæ, id eſt, imaginem ſuam.* ¶Sed nimis arcta premunt] *Ait arctè diſcumbentium moleſtum eſſe odorem alarum eorum, qui hirci dicuntur.* ¶Poſtico falle clientem] *Monet ut ſilentio ueniat.*

AD NVMICIVM. VI.

Nil admirari, propè res eſt una Numici,
Solaq́ue, quæ poſsit facere, et ſeruare beatũ.
Hunc ſolem, & ſtellas, & decedentia certis
Tempora momentis, ſunt qui formidine nulla
Imbuti ſpectent. quid cenſes munera terræ?
Quid maris extremos Arabas ditãtis, & Indos?
Ludicra quid, plauſus, & amici dona Quiritis?
Quo ſpectanda modo, quo ſenſu credis & ore?
Qui timet, his aduerſa ferè miratur, eodem
Quo cupiens pacto, pauor eſt utriq́ue moleſtus,
Improuiſa ſimul ſpecies exterret utrunq́ue:
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuat'ue, quid ad rẽ
Si quidquid uidit melius, peius'ue ſua ſpe,
Defixis oculis animoq́ue & corpore torpet.
Inſani ſapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Vltra quàm ſatis eſt, uirtutem ſi petat ipſam.
I nũc, argentũ, & marmor uetus, æraq́ue, & artes
Suſpice, cum gemmis Tyrios mirare colores,

ACRON. ¶Nil admirari] *In hac epiſtola docet uicturum feliciter eum, qui ſine admiratione omnia habiturus ſit. Vt enim omnem ſollicitudinem ex cupiditatibus naſci non dubium eſt: ita beatitudinem in contemptu diuitiarum conſtitutam eſſe ait.*

¶Dona Quiritis] *Id eſt, populi dona.* ¶Quo ſpectanda modo] *Quo ſcilicet iudicio utrobique in ſpe conſequendi, ex quibus aut gratia, aut odium contingit.*

¶Torpet] *Id eſt, hoc eſt, ſtupore hebet & deficit.*

PORPHYR. ¶Nil admirari] *Scribit non amare ſe unam ſectam, plus alia. Nil admirari, nulli ſectæ obligatum ſe ait: Ideo quòd nulla naturæ res perturbationem animis parat, quàm ſi quis alia, tanquam bona concupiſcat, alia tanquam mala timeat. Eum ergo qui ſe in rebus omnibus gratiæ odioq́; exemerit, ſe-*

rit, ſecurum uiuere poſſe ſignificat. ¶ *Inſani ſapiens nomen ferat*] *Perinde pronunciandum, ac ſi ferè dixiſſet.* ¶ *Et artes ſuſpice*] *Subdiſtingue.*

Gaude quòd ſpectant oculi te mille loquentem,
Gnauus mâne forū, & ueſpertinus pete tectum,
Ne plus frumenti dotalibus emerat agris
Mutius, indignùm, quòd ſit peioribus ortus:
Hic tibi ſit potius, quàm tu mirabilis illi.
Quicquid ſub terra eſt, in apricū proferet ętas,
Defodiet, condetq́ nitentia. cùm bene notum
Porticus Agrippæ, & uia te conſpexerit Appi,
Ire tamen reſtat, Numa quô deuenit, & Ancus.
Si latus, aut renes morbo tentantur acuto,
Quęre fugam morbi. uis rectè uiuere? quis non?
Si uirtus hæc una poteſt dare, fortis omiſsis
Hoc age delitijs. uirtutem uerba putas, ut
Lucum ligna: caue ne portus occupet alter,
Ni Cybiratica, ne Bithyna negocia perdas.
Mille talenta rotundentur, totidem altera porro,
Tertia ſuccedant, & quæ pars quadret aceruum:
Scilicet uxorem cum dote, fidemq́ & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat ſuadela Venusq́.
Mancipijs locuples, eget ęris Cappadocū rex.
Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si poſsit centum ſcenæ præbere, rogatus,
Quî poſſum tot? ait: tamē & quęrā, & quod habē
Mittam. poſt paulò ſcribit, ſibi millia quinq́ (bo
Eſſe domi chlamydum. partē, uel tolleret omnes.
Exilis domus eſt, ubi non & multa ſuperſunt,
Et dominum fallunt, & proſunt furibus. ergo
Si res ſola poteſt facere & ſeruare beatum:
Hoc primus repetas opus, hoc poſtremus omit/
Si fortunatum ſpecies, & gratia præſtat, (tas.
Mercemur ſeruum. qui dictet nomina, ſæuum

ACR. ¶ *Proferat ætas*] *Si ita, inquit, cōtemnimus uirtutem. Senſus eſt: Vt inueniuntur diuitiæ, ita & pereunt. Virtus ſola perpetua eſt.* ¶ *Morbo tentantur acuto*] *Si, inquit, contemnis uirtutem, ut non ſummū bonum eam, ſed uerba tantùm exiſtimes: & ſi religionem ſpernis, ut lucos ſacros nihil âliud, quàm ligna putes: relinque hæc, & uide ne quis negociator ſuo nauigio ante occupet portū, & uide ne perdas negocia, quæ exercere potes in Bithynia: & Cybiratica, quæ ſunt apta negociatoribus loca, ſunt enim trāſmarina.* ¶ *Virtutē*] *Senſus eſt, ſi uis carere uitijs, fuge illecebras.* ¶ *Putas*] *Videtur de his dicere, qui laudant philoſophiā nec ſequuntur, ut ſacrilegi dicunt lucum tantùm eſſe ligna.* ¶ *Mille talenta rotundentur*] *Notandum rotundentur, id eſt, compleantur. Omne enim quòd rotundū eſt, ab omni parte perfectū eſt.* ¶ *Scilicet uxorē*] *Per ironiam, hoc dicunt, qui nolunt philoſophari.*

¶ *Mancipijs locuples*] *Senſus eſt: Nolo ego talis ſis, qualis Cappadocum rex, qui una re abūdet, cæteris eget: ſed philoſophiā ſequere, cui nihil deeſſe poteſt.*

¶ *Exilis domus*] *Irridendi animo hoc dicit, dum reprehendit ſuperuacua auaritiæ.* ¶ *Si res*] *Si prouincia, ut irridendo magis horteris.* ¶ *Mercemur ſeruum*] *Dicit enim quòd emptitius cū domino ambulans, in multitudine, hunc & hunc in latus fodiendo dicit: Date locum domino meo.*

PORPH. ¶ *Gaude quod ſpectant oculi*] *Hoc in gloriæ cupiditatem dicit.* ¶ *In apricum*] *Id eſt, in apertū: in lumē & ſolem.* ¶ *Porticus Agrippæ*] *In Agrippæ enim porticu, et in Appia uia maximè cōſpicui uidentur. In his ergo cōſpicio, ait, cādem eſſe ad mortem uiā, qua peruenerūt etiā reges Romani.* ¶ *Si latus aut renes*] *Ad rectè uiuendum uirtutem ſolam proficere, alias deinde res ſic optat, quomodo conſequatur. Dicit diuitias primùm, deinde honorem & gratiam, deinde cœnas: non inuenuſtè uſus ad omnia deſpicienda, rerum contumelia, illata mentione cœnarum.* ¶ *Omiſsis Hoc age delitijs*] *Si ita cōtemnis uirtutē, ut non ſummum bonū eam, ſed uerba exiſtimes: ſi religione non moueris, ut lucos ſacros ita in hoc putes ſtare, ut ligna hominibus præſtent, linque hæc, & quæ miraris ſeque-*

ris ſequere. ¶ Decorat ſuadela Venuſq;] Ordo, Et Venus & ſuadela. Suadela & epitheton eſt Veneris, quæ à Græcis πειθὼ, à nobis Venus accipitur. ¶ Eget æris] Hoc ait, noli committere ut egeas, quod optimum ducis.

Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextrã
Porrigere, hic multũ in Fabia ualet, ille Velina:
Cuilibet hic faſces dabit, eripietq; curules.
Cui uolet importunus ebur, frater, pater adde
Vt cuiq; eſt ætas, ita quenq; facetus adopta.
Si bene qui cœnat, bene uiuit: lucet, eamus,
Quò ducit gula, piſcemur, uenemur. ut olim
Gargilius, qui mâne plagas, uenabula, ſeruos,
Differtum tranſire Forum, populumq; iubebat;
Vnus ut è multis populo ſpectante referret
Emptum mulus aprum. crudi, tumidiq; lauemur;
Quid deceat, quid non obliti. Cerite Cera
Digni, remigium uitioſum Ithacenſis Vlyſſei,
Cui potior patria fuit interdicta uoluptas.
Si (Mimnermnus uti cẽſet) ſine amore, iociſq;
Nil eſt iucundum: uiuas in amore, iociſq;.
Viue, uale, ſi quid nouiſti rectius iſtis,
Candidus imperti: ſi non, his utere mecum.

ACR. ¶ Trans pondera] Pondera, lapides qui porrigũtur per uias: uel qui per latera expoſiti altiores ſunt. Et eſt ſenſus: Qui manum porrigant, tranſituro. ¶ Vt cuiq; eſt ætas] Hortatur unumquenq; honeſtatẽ amantem, ut omnem hominem, prout ætas eius expoſcit, illum alloquatur. ¶ Gargilius] Luxurioſus ac perditus fuit, qui ſe uenari ſimulabat, dum emeret apros.

¶ Cerite cera] Cerites populi ſunt, quos cùm uiciſſent Romani, ſtatuerunt ut nunquam leges ederent, nec leges haberẽt: quod multùm gnominioſum fuit. Et per hoc, ſecundum ſectam uoluptuoſorum, poſt ponamus omnem honeſtatem, & ſimus in numero Ceritum, id eſt, ſine lege. ¶ Vlyſſei] Vlyſſes delatus ad inſulas, in quibus per oues, Solis reſponſum accepit, ut ſi uellent remeare, non contingeret, illi præſentem uoluptatem, quàm patriam elegerunt.

PORPH. ¶ Cerite cera Digni] Hoc ideo, quia uictis Ceritibus Romani, in percutiendo fœdere non dederunt ſuffragij ferendi ius, quod ignominioſum fuit. ¶ Remigium uitioſum Ithacenſis] Μελάντυμία, ſocius eius dicit, quos uitioſos ideo ait, quia nec apud Vlyßi Circen poculis eius, nec apud Sirenas cantibus ſibi temperare potuerunt. ¶ Si Mimnermus uti cenſet] Mimnermus elegans ſcriptor fuit quidam, ecloga Hieronymi ſectam commendans, ſummum bonum ait indolentiam, quam Græcè, ἀναλγησίαν nominat. Moleſtias amores plus, quàm gaudij habere demonſtrat.

AD MOECENATEM. VII.

QVinq; dies, tibi pollicitus, me rure futurũ:
Sextilem totum mendax deſideror. atqui
Si me uiuere uis ſanum, recteq; ualentem,
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti
Mecœnas ueniam, dum ficus prima caloreq;
Deſignatorem decorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater, & matercula pallet,
Officioſaq; ſedulitas, & oppella forenſis
Adducit febreis, & teſtamenta reſignat.
Quòd ſi bruma niues Albanis illinet agris,

ACR. ¶ Quinq; dies tibi pollicitus me rure futurum] Hac epiſtola excuſat ſe Mecœnati, q. ultra placitum eius moretur ruri, propter æſtatem ſcilicet ſeruidam, quam timebat pati, ſi Romã ueniret. Aeſtuoſo enim tempore grauis eſt habitatio Romæ, et q. Mecœnas multa commoda contulerat Horatio, propter quæ eius præſentiam libere rogabat, inuehitur Horatius in illum, dicens malle ſibi omnia recipi à Mecœnate, quàm tam graui ſeruitio cogi.

¶ Quàm mihi] Senſus eſt, illam ueniã, quam mihi dares, ſi ægritudo intercluderet aduentũ meum: hãc ipſam timenti ægrotare, dabis, quòd ob hoc prætermiſi præceptum tuum, quòd timuį mihi morbum

bum imminere ſi hoc exequerer. ¶ Deſignatorem] Deſignatores dicuntur, qui ad locum Libitinæ funere præſtanti conducuntur, ut defuncti cum honore efferantur.]

PORPHYR. ¶ Quinq; dies tibi pollicitus me rure futurum] In hac ecloga Mecœnati ſe excuſat, quod diutius ruri moretur, propter autumnum Romæ ſuſpectum. Liberalitatem deinde Mecœnatis repetens, ætatem excuſat, & ac ſi laboraturus acceperit, paratum ſe reponere ait exemplo uulpeculæ, cuius & fabellam refert.

Ad mare deſcendet uates tuus, & ſibi parcet,
Contractusq; leget: te dulcis amice reuiſet
Cum Zephyris, ſi cōcedes, et hirundine prima.
Nō quo more pyris ueſci Calaber iubet hoſpes
Tu me feciſti locupletem, ueſcere ſodes,
Iam ſatis eſt: at tu quantumuis tolle: benignè
Non inuiſa feres pueris munuſcula paruis:
Tam teneor dono quàm ſi dimittar onuſtus.
Vt libet, hęc porcis hodie comedēda relinques.
Prodigus & ſtultus, donat quæ ſpernit, & odit.
Hęc ſeges ingratos tulit, & feret omnibus annis
Vir bonus & ſapiens dignis ait eſſe paratum,
Nec tamen ignorat, quid diſtent æra lupinis:
Dignum præſtabo me etiam pro laude merētis.
Quod ſi me nolles uſquam diſcedere, reddes
Forte latus, nigros anguſta fronte capillos,
Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum, &
Inter uina fugam Cynaræ mœrere proteruæ.
Fortè per anguſtam tenuis uulpecula rimam
Repſerat in cumeram frumenti, paſtaq; rurſus
Ire foras pleno tendebat corpore fruſtra:
Cui muſtella procul ſi uis, ait, effugere iſtinc,
Macra cauum repetes arctū, quē macra ſubiſti.

ACRON. ¶ Ad mare] Per hyemem calorem præferat per frigus æſtatem. ¶ Calaber iubet hoſpes] Non mihi inquit, donaſti quæ ſuperuacua eſſent, ſed neceſſarijs me diuitem feciſti. Calabri aūt hoſpites ea humanitate excipiunt, ut ad uilia & ſuperuacua hortentur. ¶ Tam teneor dono] Id eſt Quia mihi plus ualet uoluntas tua, quam ſi domum feram egeo [?] rūs aduena hoc dixit hoſpiti. ¶ Quid diſtēt æra lupinis] Quæ ſit differentia inter bonos & malos. ¶ Dignum præſtabo] Id eſt, dignū præſtabo me tuis beneficijs, & iam pro tua laude q mereris, laboro, ut dignum me præſtem. Nō etiam pro eius laude, qua in me confert beneficia ¶ Fronte] Creſcit ſenibus frons cadentibus capillis. ¶ Reddes forte latus] Oſtēdit ſe fuiſſe iuuenem, quando in Mecœnatis amicitiā deuenit primò, Dicit autem malle ſe, recipi à Mecœnate bona quæ ei intulerat, q̃ ſemper in ſuo ſeruitio morari. Inſuper oſtendit, q ſi nollet eum dimittere, requirit ab eo omne ſeruitiū, quod ei in iuuentute fecerat. Significat autem per forte latus, & nigros capillos, ac dulce eloquiū, ſeu per riſum decorū, & cæt. quia potuit flere ebrius fugam Cynaræ: ualidam iuuentam quam eius ſeruitio amiſerat.

PORPHYR. ¶ Non quo more pyris ueſci Calaber iubet hoſpes] Non quia ſuperuacuæ tibi & inutiles diuitiæ erant, ideo in me liberalis fuiſti. Hoſpitis deinde Calabri ſermonem refert, hoſpitem inuitantis ad pyra edenda, quæ ſi non ediſſet ſuibus abijceret. ¶ Repſerat in cumeram] Cumera uaſis frumentarij genus, factum ex uimine admodum obductū. ¶ Strenuus & fortis] Fabellam de Vulteio Mena præcone dilucidè exponit, uel per ſe, uel prioribus adnexam, in exemplum ſui, qui ocium diuitijs præferat. ¶ Non eſt aptus equis] Homericus uerſus ex Odyſſeæ quarto: Telemachus offerenti ſibi Menelao equos excuſans accipere, quod equis minus apta conueniensq; Ithace, & agri anguſti & ſteriles ſunt: ¶ Nec multæ prodigus herbæ] Nec quæ multas herbas proferat. ¶ Nimium Foro diſtare] A foro longe abeſſe. ¶ Carinas] Carinæ locus in urbe, ubi eſt Pompeiana domus

Virgilius: Lautis mugire Carinis. ¶ *Et ludis, & poſt deciſa negocia campo*] *Et hic ſubaudiendum gaudentem.* ¶ *Tandem dormitum dimittitur*] *Allegoricôs, poſtquam frequentibus cœnis ineſcatus eſt.*

ACRON. ¶ *Hac ego ſi compellor imagine cuncta reſigno*] *Subtiliter per ſimilitudinem dicit, libenter ſe reddere quæ acceperat ſi non ad arbitrium uiuere concedatur.*

¶ *Satur altilium*] *Nec tantũ contemno ut malim ſomno eſſe deditus: nec illas iterum tantum concupiſco, ut ſeruire uelim.*

¶ *Nec uerbo*] *Hoc eſt: Et ego hanc laudem inuicem reddidi. Abſentem ſimiliter laudo ac laudaui præſentē.* ¶ *Inſpice*] *Senſus eſt: Experiri an inuitus reddam quæ dediſti, imò quàm lætus fiam ſi reddidero.* ¶ *Telemachus*] *Hiſtoriam tangit. Cũ enim Menelaus rex Græcorum Telemacho Vlyßis filio equos dare uoluiſſet, fertur Menelao reſpondiſſe: Tua dona tibi ſunt apta mihi non conueniunt, quoniam regio mea ita mõtuoſa eſt ut nec herbã equis gerat aptam Quod refert iſte ad ſe dicens ſibi iam uetulo non conuenire in militia ſtare.* ¶ *Strenuus*] *Fabula hæc ſatis apta ſuperiorib. iuncta eſt quibus oſtendit ſe diuitijs ociũ præferre.* ¶ *Queritur*] *Ideo queritur, quia grandis natu. Etenim ſenibus ſemper moleſtum eſt iter.* ¶ *Demetri*] *Philippus ad puerum ſuum Demetrium dixit. Ordo eſt: Demetri puer, abi, quære.*

¶ *Scitari libet*] *Verba Philippi. Placet, inq̃t, ex ipſo audire, qđ dicis.* ¶ *Tunicato ſcruta popello*] *Quas uulgus ſcrutas uocat. Tunicato autem populo, id eſt, uilibus ueſtimẽtis induto, ut dicimus ſenatum togatum. Aliter: Scrutum eſt, fractum milium.* ¶ *Occupat*] *Improuiſus inuenit, & præuenit ſalutando.*

Hac ego ſi cõpellor imagine cuncta reſigno,
Nec ſomnum plebis laudo ſatur altilium, nec
Otia diuitijs Arabum liberrima muto.
Sæpe uerecundum laudaſti, rexq́ʒ paterq́ʒ
Audiſti coràm, nec uerbo parcius abſens.
Inſpice, ſi poſſum donata reponere lætus.
Haud malè Telemach9, proles patiẽtis Vlyſſei
Non eſt aptus equis Ithacæ locus ut neqʒ planis
Porrectus ſpacijs, nec multæ prodigus herbæ,
Atride magis apta tibi, tua dona relinquam.
Paruũ parua decent. mihi iam non regia Roma,
Sed uacuũ Tibur placet aut imbelle Tarentum.
Strenuus & fortis, cauſisq́ʒ Philippus agendis
Claris ab officijs octauam circiter horam
Dum redit atqʒ Foro nimium diſtare carinas,
Iam grandis natu queritur, conſpexit, ut aiunt,
Ad raſum quendam, uacua tonſoris in umbra,
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri puer hic nunquam leue iuſſa Philippi
Accipiebat) abi, quære et refer: unde domo, quis,
Cuius fortunæ, quo ſit patre, quo'ue patrono:
It, redit, & narrat Vulteium, nomine Menam,
Præconem, tenui cenſu, ſine crimine notum,
Et properare loco, & ceſſare: & quærere & uti
Gaudentem paruisq́ʒ ſodalibus, & lare certo
Et ludis & poſt deciſa negocia, Campo.
Scitari libet ex ipſo, quodcunqʒ refers: dic
Ad cœnam ueniat, non ſanè credere Mena,
Mirari ſecum tacitus, quiđ multa: benignè
Reſpõde. negat ille mihi, negat improbus, & te
Negligit, aut horret. Vulteiũ mane Philippus
Vilia uendentem tunicato ſcruta popello,
Occupat, & ſaluere iubet prior: ille Philippo
Excuſare laborem, & mercenaria uincla
Quod nõ mâne domũ ueniſſet, deniqʒ quod nõ
Prouidiſſet eum ſic ignouiſſe putato
Me tibi, ſi cœnas hodie mecum: ut libet: ergo
Poſt nonam uenies. nunc i, rem ſtrenuus auge.

POR-

PORPHYRION. ¶ *Hac ego ſi compellor imagine*] *Hoc ait, ſi cogatur contra com modum ualetudinis præſtare officium, ait ſe malle quod accepit reddere & hoc ideo facere quod iam ſaturatus opibus, putet ſomno indulgendum. Sed ait oblatione omnium Arabum di uitiarum ocium nunquam uelle mutare uel poſſe.*

Vt uentū ad cœnā eſt dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. hîc ubi ſæpe
Occultum uiſus decurrere piſcis ad hamum.
Mâne cliens, etiam certus conuiua, iubetur
Rura ſuburbana indictis comes ire Latinis.
Impoſitus mannis, aruum cœlumq; Sabinum
Non ceſſat laudare. uidet, ridetq; Philippus,
Et ſibi dum requiem, dum riſus undiq; quærit,
Dum ſeptem donat ſextertia, mutua ſeptem
Promittit, perſuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. ne te longis ambagibus ultra
Quam ſatis eſt, morer: ex nitido fit ruſticus, atq;
Sulcos, & uineta crepat mera præparat ulmos,
Immoritur ſtudijs, & amore ſeneſcit habendi.
Verum ubi oues furto, morbo periere capellæ
Spem mentita ſeges, bos eſt enectus arando:
Offenſus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusq; Philippi tendet ad ædes.
Quē ſimul aſpexit ſcabrū, intōſumq; Philipp9,
Durus ait, Vultei nimis, attentusq; uideris
Eſſe mihi. pol me miſerum patrone uocares,
Si uelles, inquit, uerum mihi dicere nomen.
Quod te per geniū, dextramq;, deosq; penates
Obſecro, & obteſtor, uitæ me redde priori.
Qui ſimul aſpexit, quantum dimiſſa petitis
Præſtent, maturè redeat, repetatq; relicta.
Metire ſe quenq; ſuo modulo, ac pede, uerū eſt.

ACRON. ¶ *Viſus decur rere piſcis ad hamum*] *Piſcis ad hamum currere, cauſa gulæ. Vulteium ſignificat auidum pecuniæ fore. Sed piſcis decipitur in hamo, ſic ut Vulteius deceptus:* ¶ *Suburbana*] *Facto inquit, mane quo neceſſe erat milites ire in quandam expectatio nem ſuburbanā, Philippus Vulteium iubet æquum aſcendere, & ſecum proficiſci, quod nunquam ante Vulteius fecerat.*

¶ *Indictis comes ire Latinis*] *Ferijs Latinis in urbe agi aliquid non licebat, hoc eſt, in nundinis, quæ in certis diebus, ac non prædictis fieri ſolebant.*

¶ *Quod te*] *Hi duo uerſus à Mena, Philippo ſunt dicti: & ab Horatio Mecœnati.*

¶ *Metiri*] *Id eſt, menſuratim tenere unumquenque decet.*

PORPHYR. ¶ *Pol me miſerum patrone uocares*] *Pol iuſiurandum.*

AD CELSVM ALBINOVANVM VIII.

CElſo gaudere, et bene rē gerere Albinouanó
Muſa rogata refer comiti, ſcribæq; Neronis
Si quæret qd agā, dic multa & pulchre minantē,
Viuere, nec rectè, nec ſuauiter: haud qa grando
Contuderit uites, oleamq; momorderit æſtus:
Sed quia longinquis armentum ægrotet in aruis
Sed quia mēte minus ualidus, quā corpore toto
Nil audire uelim, nil diſcere, quod leuet ægrum.

ACRON. ¶ *Bene rem gerere*] *Expreßit Græcorum* τὸ εὐπράττειν. ¶ *Pulchra minantem*] *Promittentem ſtudere philoſophiæ.* ¶ *Nec ſuauiter*] *Quia uacare philoſophiæ ſuaue eſt.* ¶ *Oleamq; momorderit*] *Momorderit id eſt, minorem fecerit: minuuntur enim quæ mordentur.* ¶ *Sed quia mente minus ualidus*] *Inconſtantiam & animi morbum in celſo taxat ſub perſona ſua.*

POR. ¶ *Celſo gaudere*] *Ad Albinouanum Celſum, cui indicat animi ſe ægritudine laborare, neq; quæcunq; eorum, quæ recta eſſent ſibi placere. Poſthæc ut ualeat, quid agat interrogat.* ¶ *Quia mente minus ualidus*] *Qui animo mederi nolunt philoſophia.* ¶ *Quā corpore toto*] *Ideo ait ut quamuis partem ualidiorem oſtendat quam animum ſuum.* ¶ *Quod leuet ægrum*] *Vult dicere, quòd philoſophiam implere non poßit. Quod leuet ægrum. ἀναγωγίᾳ, id eſt, quod animum reuocet ab erroribus.*

Fidis offendar medicis iraſcar amicis,
Cur me funeſto properent arcere ueterno,
Quæ nocuere ſequar, fugiā quæ profore credā:
Romæ Tibur amem uentoſus, Tibure Romam.
Poſt hæc ut ualeat, quo pacto rem gerat, & ſe,
Vt placeat iuueni percontare, atq; cohorti.
Si dicet recte, primùm gaudere ſubinde
Præceptum auriculis hoc inſtillare memento:
Vt tu fortunam, ſic nos te Celſe feremus.

ACR. ¶ *Vt tu fortunam*] *Quaſi diceret, ſi in rebus lætis non efferaris, facile eris omnibus gratus.*

POR. ¶ *Properent arcere ueterno*] *Morbo quodam ocij. Hoc ait, non patiantur me deſidioſum eſſe.* ¶ *Vtq; cohorti*] *Affectatoribus.* ¶ *Vt tu fortunam*] *Hoc eſt, ſi felicitas immutabit te, nos in amicitia tua nō manebimus. Senſus eſt, Iudicato ei & inſuſurrato, futurum ut ipſe felicitatem ſuam & acceſſum ad amicitiam Claudij inſolenter uel non inſolenter tulerit: ita nos quoq; tanquam inſolenti aut non inſolenti futuros amicos.*

AD CLAVDIVM NERONEM. IX.

SEptimius Claudi nimirum intelligit unus,
Quāti me facias, nā me rogat, et prece cogit
Scilicet ut tibi ſe laudare, & tradere coner,
Dignū mēte, domoq; legētis honeſta Neronis:
Munere cum fungi propioris cenſet amici.
Quid poſſim uidet, ac nouit me ualdius ipſo.
Multa quidem dixi, cur excuſatus abirem:
Sed timui, mea ne finxiſſe minora putarer,
Diſſimulator opis propriæ, mihi cōmodus uni.
Sic ego maioris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ deſcendi præmia, quod ſi
Depoſitum laudas ob amici iuſſa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, & fortē crede, bonumq;.

ACRON. ¶ *Septimius*] *Hic eſt, de quo ſuperius ait: Septimi Gades aditure mecū. Hac autem Septimium epiſtola Claudio Neroni cōmendat.* ¶ *Valdius*] *Ab eo quod eſt ualde, ualdius facit, ut ab eo quod eſt ualide ualidius.* ¶ *Frontis ad urbanæ*] *Vrbanæ frontis, ideo dixit, quia qui in urbibus morantur, non ita ſunt uerecundi ſicut qui ruri ſunt. Et dicit ſe ruſticū penitus ob petitionem amici, pudorem poſtponere.* ¶ *Commodus uni*] *Hoc eſt, integram mihi gratiam reſeruare beneficij.* ¶ *Scribe tui gregis hunc*] *Hoc eſt, aggrega eum, & aſſcribe cum amicis tuis.*

PORPHYRION. ¶ *Septimius*] *Septimium amicum ſuum Neroni commendat, de quo & in carminum libris, Septimi Gades aditure mecum, ait.*

AD FVSCVM ARISTIVM. X.

VRbis amatorem Fuſcū ſaluere iubemus,
Ruris amatores: hac in re ſcilicet una
Multum diſsimiles, ad cætera penè gemelli,
Fraternis animis, quicquid neget alter, & alter,
Annuimus pariter ueteli, notiq; columbi.

ACR. ¶ *Vrbis*] *Hac epiſtola alloquitur Ariſtiū ſcriptorē Tragœdiarum, dicens ſe ætate, et ſtudio illi cōuenire, niſi quòd Ariſtius urbe morari deſiderat ipſe rure.*

POR.

PORPHYRION. ¶ *Vrbis amatorem*] *Ad Ariſtium Fuſcum ſcriptorem Comœdiarum.* ¶ *Vetuli notiq; columbi*] *Quia plurimus amor columborum.*

Tu nidum ſeruas, ego laudo ruris amœni
Riuos, & muſco circumlita ſaxa, nemusq́;.
Quid quæris? uiuo, & regno ſimul iſta reliqui,
Quæ uos ad cœlum effertis rumore ſecundo.
Vtq́; ſacerdotis fugitiuus, liba recuſo,
Pane egeo iam mellitis potiore placentis.
Viuere naturæ ſi conuenienter oportet,
Ponendaq́; domo, quærenda eſt area primum.
Nouiſti'ne locum potiorem rure beato?
Eſt ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat & rabiem Canis, & momenta Leonis,
Cum ſemel accepit ſolem furibundus acutum.
Eſt ubi diuellat ſomnos minus inuida cura.
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis,
Purior in uicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quàm quæ ꝑ pronũ trepidat cũ murmure riuũ?
Nempe inter uarias nutritur ſilua columnas,
Laudaturq́; domus, longos quæ ꝓſpicit agros.
Naturam expellas furca, tamen uſq; recurret,
Et mala perrumpit furtim faſtidia uictrix.
Non qui Sidonio comedere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia uellera fucum,
Certius accipiet damnum, propius'ue medullis:
Quàm qui non poterit uerò diſtinguere falſum.
Quem res plus nimio delectauere ſecundæ,
Mutatæ quatient: ſi quid mirabere, pones
Inuitus. fuge magna, licet ſub paupere tecto
Reges, & regum uita præcurrere amicos.
Ceruus, equum pugna melior cõmunib. herbis
Pellebat donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenumq́; recepit:
Sed poſtquam uictor uiolens diſceſſit ab hoſte,
Non equitem dorſo, non frenum depulit ore.

ACR. ¶ *Tu nidum*] *Mirè nidum alluſit ad nomen quod dixerat, columbi. Seruas tu urbem, quæ quaſi nutrit pauperes: aut cœnaculum in altiore loco conſtitutum.* ¶ *Sacerdotis fugitiuus*] *Sacerdotũ ſerui multa liba condunt de ſacris. Senſus eſt: Sic me faſtidium aſſiduæ urbis tenet, & ſic amo rura, ut fugitiuus ſacerdotis ſeruus, qui liba edere conſuctus, longo faſtidio libaminum panem appetit, & deſcendit ad ruſticum. Allegoricôs ex ſatietate urbis faſtidium ſignificat: ut ſeruo liba faſtidium generant, ut panem deſideret.* ¶ *Recuſo*] *Cum in ſeruis ſuſpitio furti habetur, ducunt ad ſacerdotem, qui cruſtum panis carmine infectũ dat ſingulis, quod cum ederit, manifeſtè furti reum aſſerit.*

¶ *Viuere naturæ*] *Senſus eſt Ita nobis inſtituenda eſt uita, ut primum aſpiciamus optimam ſedem, quomodo area ponendæ domi quæritur:* ¶ *Naturam expellas furca*] *Naturam expellit furca, qui habitat in ciuitate, & ſiluas habere deſiderat.*

¶ *Recurret*] *Senſus eſt: Si quæ naturæ ſunt, bona abijcere uelis, ex animo, recurrent latenter. Nam qui agros fugiunt, tantum inter urbem, & domos rus includunt in hoc; quia arbores qui in agro habitant, in urbe diligunt.* ¶ *Aquinatem*] *Aquinates purpuræ ſimiles ſunt Tyrijs, multum ergo imperiti falluntur. Hoc ait: Patitur quidem damnum, qui neſcit diſcernere purpuras: ſed maiore damno ille afficitur, qui tantæ imperitiæ eſt, ut ueritatẽ à falſo nequeat diſcernere.* ¶ *Violens*] *Facit aduerbium uiolenter.* ¶ *Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuiq;*] *Qui ea utitur, ſeruit: qui parcus, in amplianda ea laborat.*

PORPHYRION. ¶ *Tu nidum ſeruas*] *Domi manes, ut auis in nido.* ¶ *Vtq; ſacerdotis fugitiuus*] *Sic inquit. faſtidium me aſſiduæ urbis tenet, & rus amo, quemadmodum fugitiuus ſacerdotis, qui liba ſit edere conſuetus, cum fugit faſtidio longo libaminum, tantum pa-*

nem deſiderat, & laudat: ita & ego rus ciuitatem negligens. ¶ *Leniat & rabiem Canis, et momenta Leonis*] *Dicit ruri homines non lædi uel caniculæ, uel leonis ſigno.* ¶ *Quam qui non poterit*] *Ait ſimili genere & non minori damno afficitur, quàm negociator, qui ueram Tyriam fuco Aquinate inquinat, & tinctam diſcernere non poterit, nam tantum damni patietur, quàm is qui uera bona falſis diſcernere non ualebit.*

Sic qui pauperiem ueritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum uehit improbus, atq;
Seruiet æternum, qui paruo neſciet uti.
Cui non conueniet ſua res, ut calceus olim,
Si pede maior erit, ſubuertet: ſi minor, uret.
Lætus ſorte tua uiues ſapienter Ariſti,
Nec me dimittes incaſtigatum, ubi plura
Cogere, quàm ſatis eſt, ac non ceſſare uidebor.
Imperat, aut ſeruit collecta pecunia cuiq;.
Tortum digna ſequi potius, quàm ducere funẽ.
Hæc tibi dictabam poſt fanum putre Vacunæ
Excepto quod non ſimul eſſes, cætera lætus.

ACRON. ¶ *Tortum digna ſequi*] *Hoc eſt, qui magis uinci debet. Quoniam uinci eſt trahi non trahere.* ¶ *Poſt fanum putre Vacunæ*] *Vacuna apud Sabinos plurimum colitur. Quidam Mineruam, alij Dianã putauerunt, nonnulli & Cererẽ eſſe dixerunt, ſed Varro in primo rerum diuinarum, Victoriã ait, & ea maxime hi gaudent, q ſapientia uincunt.*

PORPHYR. ¶ *Dominũ uehit improbus*] *Hoc dicit, Non debet quiſquã amore pecuniæ ita conflagrare, ut in poteſtatẽ eius ueniat, illa enim homini ſubiecta eſſe debet, non homo illi. Et ſupra hunc ſenſum: Ac mihi res, non me rebus ſubiungere conor.* ¶ *Poſt fanum putre Vacunæ*] *Vacuna in Sabinis dea, quæ ſub incerta eſt ſpecie formata. Hanc quidam Bellonam, alij Mineruam, alij Dianam dicunt.*

AD BVLLATIVM. XI.

QVid tibi uiſa Chios Bullati, notaq; Lesbos
Quid concinna Samos? quid Crœſi regia Sardis?
Smyrna qd, et Colophon? maiora minora ne fama?
Cũcta ne præ Cãpo, et Tiberino flumine ſordẽt?
An uenit in uotum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudes odio maris atq; uiarum?
Scis Lebedus quàm ſit Gabijs deſertior, atq;
Fidenis uicis, tamen illic uiuere uellem,
Oblitusq; meorum, obliuiſcendus & illis,
Neptunum procul è terra ſpectare furentem.
Sed neq;, qui Capua Romã petit, imbre lutoq;
Aſperſus, uolet in caupona uiuere: nec qui
Frigus collegit, furnos & balnea laudat,
Vt fortunatam plenè præſtantia uitam
Nec ſi te ualidus iactauerit Auſter in alto,
Idcirco nauẽ trans Aegæum mare uendas.
Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit, (q̊d

ACRON. ¶ *Quid tibi*] *Alloquitur Bullatium, qui omnia uillarum & regionũ ac ciuitatũ ſordida putat ad comparationem Tiberis & Campi, id eſt, Romæ: eô quod ſemper ibi commanens, ad alia non tranſierat. Cui commemorat Horatius multa loca iucundiora & maiora, quibus nihil ad uotum deeſt. Non intereſt in maiore aut in minore ciuitate uiuat, cum utrobique bene poßit uiuere.* ¶ *Præ Campo*] *Hic locus Romæ celeberrimus habebatur, eratq; amœnißimus urbis locus.* ¶ *Lebedum*] *Oppidũ eſt deſertißimum iuxta mare, de quo nullus incola audet mare tranſire. Senſus eſt: An terraq; mariq; uexatus, paratus es apud Lebedum reſidere, ne ulterius nauiges.* ¶ *Obliuiſcendus*] *Hoc eſt, uel reuerti ad meos inquiete eſſe, neque redeundo iterum maris*

ſta perferret? ¶ Qui Capua Romam petit] Illi qui Capua Romam pergunt, præ longitudine uiæ, luto & imbre aſperguntur. Senſus eſt: Non debere nos propter inconueniens incommodum, totam uitam commutare.

POR. ¶ Quid tibi] Bullatiū alloquitur, qui omnes regiones ſordidas putabat, ad cōparationem urbis Romæ, eo quòd ibi ſemper cōmanens, ad alia non tranſierat. ¶ Gabijs deſertior] Gabij uicus in Sabinis, iuxta Lucretilē montē, unde & aqua Gabia. ¶ Imbre lutoq; Aſperſus] Quo colligit, non debere totā odiſſe uitā propter interueniens incommodū. ¶ Furnos] Furnos à nigro colore dicimus, propter fuliginem uel obſcuritatem, quam intus habent.

¶ Nec ſi te] Senſus hic eſt: Non ea bona dicenda ſunt, quæ neceſsitate diligimus uel comparatione peiora. ¶ Incolumi] Cui nihil deſit ad uotum.

Penula ſolſtitio, campeſtre niualibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili menſe caminus.
Dū licet, et uultū ſeruat fortuna benignū, (ſens,
Romæ laudeṫ Samos, & Chios, & Rhodos ab/
Tu quamcunq; Deus tibi fortunauerit horam
Grata ſume manu, nec dulcia differ in annum:
Vt quocunq; loco fueris, uixiſſe libenter
Te dicas. nam ſi ratio & prudentia curas
Non locus effuſi latè maris arbiter aufert:
Cœlū, non animū mutāt, qui trans mare currūt.
Strenua nos exercet inertia, nauibus atq;
Quadrigis petim9 bene uiuere. q̄d petis, hîc eſt,
Eſt Vlubris animus ſi te non deficit æquus.

ACRON. ¶ Penula] Nihil frigiditatis in æſtate affert, quia ſpiſſa & craſſa eſt. ¶ Cāpeſtre] Nihil caliditatis in hieme, quia tenue eſt, & totius corporis nihil præter inguina tegit. Sicut ne caminus Auguſto menſe, nec Tiberis in bruma: ita nec ſapienti loca aliquid conferūt.

¶ Nam ſi ratio] Nihil impedit homines, ſi bonis ſint moribus, ubicunq; locorum ſint.

¶ Arbiter] Locus maris arbiter, qui mare latè diffuſum non timeat, id eſt, dominus maris, & in tuto poſitus. Qualis locus eſt Apud Athenas ciuitatem. Excelſus ſupra mare, & ideo arbiter.

PORPHYRION. ¶ Penula] Apparet & penulam ſolſtitio, & cætera alia, quæ per ordinem dicit, diuerſo tempore, ſuperuacua, pro illis tunc moribus fuiſſe. ¶ Per brumam Tiberis] Quis enim tunc nataret? ¶ Sextili] Auguſto. ¶ Maris arbiter] Arbitrum pro noto poſuit, & arbitros remoueri dicimus à negocio maris. Arbiter eſt locus, qui tranſmare eſt poſitus atque deſertus, & poteſt arbiter & medius intelligi. ¶ Strenua nos exercet inertia] Ὀξύμωρον. ſic Virgilius. Sequiturq; ſequentem. ¶ Eſt Vlubris] Vlubræ locus in Italia, in quo nutritus eſt Cæſar Auguſtus, propter quam cauſam ab Horatio nominatur cum ſit deſertiſsimus uicus.

AD ICCIVM XI.

FRuctib. Agrippę Siculis, quos colligis, Icci
Si rectè frueris, non eſt, ut copia maior
Ab Ioue donari poſſit tibi tolle querelas,
Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit uſus.
Si uentri bene, ſi lateri eſt, pedibusq; tuis, nil
Diuitiæ poterunt regales addere maius.
Si fortè in medio poſitorum, abſtemius herbis
Viuis & urtica, ſic uiues, protinus ut te
Confeſtim liquidus fortunæ riuus inauret:

ACR. ¶ Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis Icci] Ad Iccium procuratorē Agrippæ in Sicilia conſtitutū, de quo ait: Icci beatis nūc Arabum inuides Gazis. Sed & illic parſimoniam laudat, tamen cum mordacitate. Alij dicūt, q̄ agros illi in Sicilia donauerat Agrippa.

 ¶ Abſtemius]

¶ *Abſtemius]* *Ab eo quod abſtineat temeto, id eſt uino, ſed hic pro ſobrio poſitum.*

¶ *Herbis uiuis & urtica]* *Iccius iſte accumbens in præſentia Agrippæ, ut fidelior ei uideretur parciſsimè epulabatur in tantum, ut intermiſsis carnibus, herbis ueſceretur at in ſecretum ueniens, gulæ indulgebat.*

PORPHYR. ¶ *Fructibus]* *Ad Iccium, quem & lyrico carmine inconſtantiæ reprehendit, quòd per auaritiam philoſophiæ ſtudium militia mutauit: Hic autem Iccius, procurator Agrippæ eſt conſtitutus, cui agrum ſuum commendauit.* ¶ *Si uentri bene]* *Si præſto eſt cibus & potio.* ¶ *Si lateri]* *Si non deſunt ſtramina dormienti.* ¶ *Pedibusq́;]* *Si habet equum, quo uehebatur, & eſt explanatio ſuperioris ſententiæ, qua dixit: Pauper enim non eſt,* [illegible] *rerum ſuppetit uſus, hoc eſt cui nihil ad uitam deeſt.* ¶ *Abſtemius]* *Qui abſtinet: an, ut quidam putant, ab temeto? an ſine uino ſiccus & ſobrius?* ¶ *Sic uiues]* *Sic uiues, ut tantũ fruaris diuitijs, quantum Midas.*

Vel quia naturam mutare pecunia neſcit,
Vel quia cuncta putas una uirtute minora.
Mirant̃ ſi Democriti pecus edit agellos,
Cultaq́;, dũ peregrè eſt animus ſine corpore uelox
Cum tu inter ſcabiem tantam & contagia lucri
Nil paruum ſapias, & adhuc ſublimia cures:
Quæ mare cõpeſcant cauſæ, quid tẽperet annũ,
Stellæ ſponte ſua iuſſæ'ne uagentur & errent.
Quid premat obſcurũ lunæ, quid proferat orbẽ:
Quid uelit & poſsit rerum concordia diſcors:
Empedocles, an Stertinij deliret acumen
Verum ſeu piſces, ſeu porrũ, & cepe trucidas,
Vtere Pompeio Groſpho, & ſi quid petet, ultro
Defer. nil Groſphus niſi uerũ orabit, & æquum.
Vilis amicorũ eſt annona bonis, ubi quid deeſt.
Ne tamen ignores, quo ſit Romana loco res,
Cantaber Agrippæ, Claudi uirtute Neronis,
Armenius cecidit. ius imperiumq́; Phraates
Cæſaris accepit genibus minor. aurea fruges
Italiæ pleno diffudit copia cornu.

ACRON. ¶ *Naturam mutare pecunia neſcit]* *Erit utique mutata, quia quandocunq; diuitijs aliquis affluens ſupra modũ manducat, & bibit, ſeu ueſtibus alijsq́; rerum utilitatibus utitur, ilico natura mutatur.* ¶ *Virtute]* *Id eſt, ſi per hanc abſtinentiam, Stoicum ſequeris, magnas diuitias ex hoc conſequaris.*

¶ *Democriti pecus edit agellos]* *Democritus philoſophus atomorũ inuentor hortorũ amator, qui philoſophiæ intentus eſſet, hortos eius pecus ipſo præſente comedit.* ¶ *Animus]* *Aſsiduæ intentioni intentus, uelox eſt.* ¶ *Cum tu]* *Oſtendit Iccium & lucro & ſapientiæ uelle ſtudere.* ¶ *Obſcurum lunæ]* *Aut eclipſim ſignificat, quæ concors eſt diuerſis partibus connexis. Ex quadam enim parte diſcors eſt ſicut ignis & aqua: ex quadam concors mutuo colligentur concordiam mundi ſignificat. Aut modò per menſem luna creſcit aut decreſcit.* ¶ *Empedocles]* *Agrigentinus quæ ad Pythagoricam ſectam pertinent, metro & uerſibus tradidit.* ¶ *Stertinij deliret acumen]* *Stertinius philoſophus, qui ducentos uiginti libros Stoicorum latinè ſcripſit. Hos notat qui uerſibus ſuis obſcuriorem philoſophiam fecerint.* *Groſpho]* *Groſphus iſte amicus fuit Horatij, ac per hæc commemorans de eo illum prædicabat.* ¶ *Vilis amicorum]* *Id eſt, facile poſſunt haberi amici, quibus multa deſunt.* ¶ *Phraates]* *Rex Perſarum fuit, quem pulſum à ciuibus regno reddidit: hic autem uictus, Tiberio ſe dedidit, & ſigna Romana, quæ capta cum Craſſo fuerant reddidit.*

POR. ¶ *Vel quia naturam]* *Hoc eſt, quia nihilo minus auarus eſt diues, q̃ pauper fuit, q̃ is, q̃ auarus natus eſt.* ¶ *Vel quia cuncta putas]* *ἐπιθεράπευσις, quia dicit illũ philoſophiæ ſtudio ſordide uiuere.* ¶ *Miramur ſi Democriti]* *Hoc ſenſu dixit, non eſſe mirum ſterilem*

illẽ Democriti agellũ pecore eſſe factũ, dũ ille philoſophiæ ſtudet, quando Iccius et pecuniæ ſimul ſeruiat, & ſapientiæ, qua Ironia oſtendit non poſſe utrunq; fieri. Conſtat aũt Democritũ apud Abderitas ciues ſuos cauſam dixiſſe amiſſi patrimonij ſui, & abſolutum prolatis libris, quos de Phyſica ſcripſit. ¶ Pecus edit agellos] Hæc eſt paſcuus ante ſi Democriti ager deſertus factus eſt. ¶ Quare mare cõpeſcant cauſæ] Hæ quæſtiones ſunt, pertinentes ad phyſicam philoſophiæ partem. ¶ Rerũ concordia diſcors] Κακόζηλος dicitur. Tangit autẽ patrem compagem rerum, elementis quatuor diuerſis aptam atq; connexã. ¶ Stertinij deliret acumen] περίφρασις tropus, hoc eſt, Stertinius. Hunc & alibi tangit, ut Stoicum, qui de paradoxis loquitur. ¶ Trucidas] Exprimis, elidis. Conuenit aũt hoc uerbum huiuſmodi pulmentis. ¶ Si quid petet] Petere nunc ualet, idem, quod ibi, Aut quid petis iſtis? ¶ Vltro Defer] Quomodo? Vltro, an ultra? Hoc eſt, plus q̃ uolet aut q̃ dicit? ¶ Vilis amicorum eſt annona] Inquit, tam uile pro amicitia dari poteſt, q̃ quòd deeſt uiro bono obſecuturo, ſcilicet, ſi in tempore acceperit. Nil aũt ſapiens deſiderabit, quod magni precij ſit. ¶ Ius imperiumq; Phraates] De hoc & in Lyricis, Redditum Cyri ſolio Phraatem. ¶ Genibus minor] Subtiliter dixit, ad genua deuotum.

AD VINNIVM ASELLAM. XIII.

VT proficiſcentem docui te ſæpe diuq́;
Auguſto reddes ſignata uolumina Vinni
Si ualidus, ſi lætus erit, ſi deniq́; poſcet:
Ne ſtudio noſtri pecces, odiumq́; libellis
Sedulus importes, opera uehemente miniſter.
Si te forte meæ grauis uret ſarcina chartæ,
Abijcito potius, quàm quô perferre iuberis
Clitellas ferus impingas, Aſinæq́; paternum
Cognomen uertas in riſum, & fabula fias.
Viribus uteris per cliuos, flumina, lamas:
Victor propoſiti, ſimulac perueneris illuc,
Sic poſitum ſeruabis onus, ne forte ſub ala
Faſciculum portes librorum, ut ruſticus agnũ,
Vt uinoſa glomos furtiuæ Pyrrhia lanæ:
Vt cum pileolo ſoleas conuiua tribulis.
Ne uulgò narres te ſudauiſſe ferendo
Carmina, quæ poſſunt oculos, aureſq́; morari
Cæſaris. oratus multa prece nitere porrò,
Vade, uale, caue ne titubes: mandataq́; frangas.

ACR. ¶ Vt proficiſcentẽ] Caninius Vinnius Frõto, ad quẽ hæc epiſtola ſcripta eſt, patrem habuit cognomine Aſinam. Alludit ergo nomini eius & quaſi cõuenire hanc appellationẽ nominis, eius ingenio uult uideri.

¶ Sedulus] Hoc eſt, uelut ſedulus agens, quaſi ſine dolo.

¶ Lamas] Lama eſt aqua in uia ſtans ex pluuia. Dicit lamas lacunas maiores continentes aquam cœleſtem: ¶ Conuiua] Senſus eſt, Ne'ue ſic ſuffarcinatus eas, ſicut unus de tribu, qui ad cœnam uadens ipſe ſibi ſoleas fert, cum pileolo, & incertũ eſt, quem notet.

PORPHYRION. ¶ Vt proficiſcentem docui te ſæpe diuq;] Hanc ſcribit ad Vinnium Aſellam, qua docet Horatius quemadmodum Auguſto uelit exhiberi libellos ſuos. ¶ Sarcina] Non opportunè redduntur, quæ ſibi quiſq; mandauerit, ſi importunè ſe offerunt, ut abijcere uelle uideantur. ¶ Aſinæq; paternũ Cognomen] Oſtendit non aliquo uitio hoc cognomen Vinnio contigiſſe, ſed gentile eſſe. ¶ Lamas] Lama eſt uorago. Λάμος enim eſt ingluuies Lamiæ quoq; dicuntur deuoratrices puerorum.

¶ Pyrrhia] Bene dictum. Aniculæ ancillæ nomen ad contemptum, ut ait Perſius: Pannucia Baucis. ¶ Tribulis] Vnus ex eadem tribu. Hic plebeius ad conuiuiũ pergens, ſoleas ſecum defert. ¶ Morari] Delectare. ¶ Mandataq; frangas] Mandata nũc participium eſt, non nomen. Frangas autem bene, quaſi aſina. Vt ſupra, Clitellas ferus impingas.

AD

AD VILLICVM XIIII.

ACR. ¶ Villice ſiluarũ] Caſtigat uillicũ ſuũ quod illi ager ſordeat, quem quinq; aliquãdo poſſederũt ſenatores. ¶ Me quamuis] Feſtinare ſe dicit rus, & uelociter difficilia omnia itineris uelle tranſire. ¶ Cui placet] Id eſt, mihi qui uolo habitare rure, odio eſt habitare in urbe: & tibi, qui uis habitare in urbe, odio eſt rus. ¶ Mediaſtynus] Hoc eſt, in ciuitate et in media urbe uiuens. Aſtu enim dicitur ciuitas. Vnde & Terentianus: An in aſtu uenit? ¶ Teſqua] Loca deſerta & difficilia Lingua Sabinorũ deſerta & repleta ſentibus ſic nominantur.

¶ Ad ſtrepitum] Non cantum ut auidũ meritricis exprimeret.

POR. ¶ Villice ſiluarum] Ad Villicum ſuum hanc epiſtolam ſcribit, in qua oſtendit omnem hominem uitioſum. Proinde uoluntatem ſuam et ſe ſimul cum alijs comparat. Sic & illũ Satyricè interrogat quæ res utra peior ſit. ¶ Habitatũ quinque focis] Quinq; uillis.

¶ Quinq; bonos ſolitum Bariam] Qui olim quinq; ſenatorum fuit. Baria autem eſt locus in Sabinis, celeberrimus agro.

Villice ſiluarũ,& mihi me reddentis agelli,
Quem tu faſtidis habitatũ quinq; focis, &
Quinq; bonos ſolitũ Bariam dimittere patres.
Certemus,ſpinas animo'ne ego fortius an tu
Euellas agro,& melior ſit Horatius,an res.
Me quamuis Lamiæ pietas,& cura moratur,
Fratrem mœrentis,rapto de fratre dolentis
Inſolabiliter:tamen iſtuc mens,animusq;
Fert & amat ſpatijs obſtantia rumpere clauſtra.
Rure ego uiuentem,tu dicis in urbe beatum.
Cui placet alterius,ſua nimirum eſt odio ſors,
Stultus uterq; locum immeritũ cauſatur iniquè:
In culpa eſt animus,qui ſe ne non effugit unquã:
Tu mediaſtynus tacita prece rura petebas:
Nunc urbem,& ludos,& balnea Villicus optas
Me conſtare mihi ſcis,& diſcedere triſtem,
Quandocunq; trahunt inuiſa negotia Romam.
Non eadem miramur,eò diſconuenit inter
Meq; & te.nam quæ deſerta,& inhoſpita teſqua
Credis,amœna uocat mecum qui ſentit,& odit
Quæ tu pulchra putas:fornix tibi & uncta popi (na
Incutiũt urbis deſiderium uideo,& quòd
Angulus iſte feret piper,& thus,ocyus uua,
Nec uicina ſubeſt,uinum præbere taberna
Quæ poſsit tibi,nec meretrix tibicina,cuius
Ad ſtrepitum ſalias terræ grauis,et tamen urges
Iampridem non tacta ligonibus arua bouemq;
Diſiunctum curas,& ſtrictis frondibus exples.
Addit opus pigro riuus,ſi decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Hunc age quid monſtrũ contentũ diuidat,audi,
Quem tenues docuere togæ,nitidiq; capilli,

¶ Et melior ſit Horatius,an res] Id eſt,Horatius an pecunia. ¶ Et amat ſpacijs obſtantia rumpere clauſtra] Id eſt, conatur erumpere,uelut quibuſdam carceribus impedientibus, officij ſui curſum,ad uillam confecturus inuadat. Clauſtra aũt ſunt carceres, & eſt translatio ab equis Circenſib, facta. ¶ Mediaſtynus] Incola mediæ ciuitatis,an in officio balneatoris mediaſtynus. ¶ Me conſtare mihi ſcis] Hoc eſt, eundem eſſe me noſti,me nunquã de opere ruris mutare ſententiam. ¶ Amœna uocat] Hoc eſt, Quod tibi diſplicet, alteri nedum mihi placet. ¶ Teſqua] Loca aſpera et ſiluestria. ¶ Vncta] Opulẽta,ſic ipſe alibi: Accedes ſiccus ad unctũ. ¶ Et quod Angulus iſte feret piper] Per hoc oſtendit angulũ quendã ſui agri, non eſſe ſic aptũ uitibus, quando dixit potius illic piper et thus, ꝙ uuam poſſe progigni ſicut Virg. Maria ante exurere Turno ꝙ ſacras dabitur pinus. Et eſt uua ſeptim. caſus. ¶ Terræ grauis] Quaſi terræ grauis. ¶ Bouemq; Diſiunctũ curas] Id eſt, Ocioſum paſcis. ¶ Multa mole docendus] Docet præfoſſis tramitibu . Sic alibi ipſe de fluuio. Doctus iter melius.

Quem

Quem ſcis immunem Cynarę placuiſſe rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
Cœna breuis iuuat, et prope riuũ ſomnus in her
Nec luſiſſe pudet, ſed non incidere ludum. (ba.
Non iſtic obliquo oculo mea cõmoda quiſquã
Limat, non odio obſcuro, morſuq; uenenat,
Rident uicini glebas & ſaxa mouentem.
Cum ſeruis urbana diaria rodere mauis,
Horum tu in numerum uoto ruis, inuidet uſum
Lignorum, & pecoris tibi calo argutus, & horti
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus
Quam ſcit uterq;, libẽs cẽſebo, exerceat artem.

ACRON. ¶ Immunem] Sine damno, ſine dolore, ſine munere, & hoc præſtitit pulchritudo. ¶ Pudet] Non pudet aliquandò luſiſſe, ſed non deſinere erubeſcimus. ¶ Ephippia] Alij ſegmenta, nonnulli capcr iugum equis curribus imponuntur. ¶ Exerceat artem] Id eſt, ut tu ruri ſis colens, artem tuam, quam cœpiſti, & ille calo tibi inuidens in urbe remaneat.

PORPHYR. ¶ Nec luſiſſe pudet] Videtur ἀμφίβολον luſiſſe, utrum olim an nũc tantummodo ludo, ponendũ eſſe credamus. ¶ Limat] Attenuat, imminuit, atterit & inuido oculo faſcinat. ¶ Cum ſeruis] Non cum ſeruis nomen, ſed cum ſeruis rodere maui, & ex ambiguo hæc eſt eligenda diſtinctio. ¶ Calo] Vel ab eo, quòd frequenter aduocetur, dicitur calo: uel quia κᾶλα græcè ligna dicuntur, & ille uadit ſæpe lignatum cum ſeruis.

AD VALLAM. XV.

QVæ ſit hiẽs Veliæ, qđ cœlũ Valla Salerni
Quorum hominum regio, & qualis uia?
nam mihi Baias
Muſa ſuperuacuas Antonius, & tamen illis
Me facit inuiſum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus: ſanè myrteta relinqui,
Dictaq; ceſſantem neruis elidere morbum
Sulphura contemni, uicus gemit, inuidus ægris,
Qui caput, & ſtomachũ ſupponere fontibus au
Cluſinis, Gabiosq; petunt & frigida rura. (dẽt
Mutandus locus eſt, & diuerſoria nota
Preter agẽdus equus. quò tẽdis? nõ mihi Cumas
Eſt iter, aut Baias, læua ſtomachoſus habena
Dicet eques. ſed equi frenato eſt auris in ore.
Maior utrum populum frumenti copia paſcat,
Collectos'ne bibant imbres, puteos'ne perennis
Iugis aquæ: nam uina nihil moror illius oræ.
Rure meo poſſum quiduis perferre, patiq;.

ACRON. ¶ Quæ ſit hiems Veliæ] ὑπέρβατον ab hinc uſque ad ultimum uerſum: Scribere te nobis, tibi nos ac credere par eſt. ¶ Salerni] Velia et Salernum oppida ſunt Lucaniæ Salernum à ſalis copia dictum eſt. Conſulit Vallam, quid ſentiat de ſalubritate regionis quoniam ipſe Horatius nolebat Baias ire. ¶ Nam mihi Baias] ire, quod Baiæ hanc iniuriam ſentiant, ſi illis frigida etiam frigoribus medijs præferantur. ¶ Muſa] Antonius Muſa Auguſti Cæſaris medicus Horatium iuſſerat ut ipſe lauacro uteretur, propter oculorum dolorem. ¶ Myrteta] Propriè ſunt aquæ ſulphureæ atq; ſalubres, ad quaſdam infirmitates depellendas, quales erãt apud Baias ad quas frequenter ex diuerſis partibus affluebant: ſed poſtquam ob longitudinem itineris cœpiſſent derelinqui, & ad Cluſinos fontes, & ad Gabios, ubi erant frigidæ aquæ, cœpiſſent concurrere, intermiſſis Baijs, dicit quod ipſe uicus cœpit ingemeſcere, contemptus in aquis ſuis. Dicit autem Myrteta, quaſi mortueta, quod omnes animæ mortuorum inde inferos petere credantur.

PORPHYR. ¶ Quæ ſit hyems] Scribit Satyricè de Baiarum luxuria, tangitq; eas,

quam in penuria habeant poteſtatem, & eſt in hac epiſtola hyperbaton longum, quod hoc ordine ſoluitur: Quæ ſit hiems Veliæ, quod cœlum Valla Salerni, quorũ hominũ regio, & qualis uia, Tractus uter plures lepores, uter educet apros, utra magis piſces, & echinos æquora celent, ſcribere te nobis, tibi nos ac credere par eſt. ¶ *Nam mihi Baias Muſa ſuperuacuas*] *Ne mihi qui urbanum opus ſit, ad curam corporis, facit Antonius Muſa medicus Imperatoris facit conſuetudo lauationis meæ, quòd medijs frigoribus perluor.* ¶ *Ceſſantem morbum*] *Aut generaliter quemlibet morbum, aut podagram intellige, & adiecit ſulphureas aquas, & Baianos uapores.* ¶ *Sane myrteta relinqui*] *Sane, inquit, aquas frigidas petunt propter quam rem gemit & iraſcitur uicus deſeri Muſa ſuadente. Myrteta uulgo myrtarias dicunt.*

¶ *Audet*] *Vtpote ægri ad aquas frigidas pergentes.* ¶ *Mutandus locus eſt*] *Præſertim homini, qui non tam medicũ q̃ delitias petit.* ¶ *Diuerſoria nota*] *σύνηθεις, id eſt, mutãda.*

¶ *Quo tendis? non mihi Cumas*] *Nunc hoc tanquã ad equum loquitur, ſecundũ conſuetudinem uertentẽ.* ¶ *Sed equis frenato eſt auris in ore*] *In equiore frenato eſt, inquit, auricula quæ captat famam locorum, & prout cognouit iter dirigit aut diuertit, & eſt ſuauis ἀλληγορία, qua ſignificat uoluptatem magis homines captare, quàm curam corporis.* ¶ *Populum*] *Ciuitatẽ: Vt ſi diceret: Vtinam Cumas aut Baias. ſic Virg. Ac ueluti magno in populo.* ¶ *Nihil moror illius oræ*] *Qui non patior.*

Ad mare cũ ueni, generoſum, & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe diuite manet
In uenas, animumq́ꝫ meũ, quod uerba miniſtret
Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.
Tractus uter plures lepores, uter educet apros:
Vtra magis piſces, & echinos æquora cælent.
Pinguis ut inde domũ poſsim Phæaxq́ꝫ reuerti
Scribere te nobis, tibi nos ac credere par eſt.
Menius, ut rebus maternis atqꝫ paternis
Fortiter abſumptis, urbanus cœpit haberi,
Scurra uagus, non qui certum præſepe teneret,
Impranſus, non qui ciuem dignoſceret hoſte:
Quælibet in quemuis opprobria fingere ſæuus,
Pernicies, & tempeſtas, barathrumq́ꝫ macelli
Quicquid quæſierat, uentri donabat auaro.
Hic ubi nequitiæ fautoribus, & timidis nil,
Aut paulum abſtulerat, patinas cœnabat, omaſi
Vilis & agnini, tribus urſis quod ſatis eſſet.

ACRON. ¶ *Cluſinis*] *Cluſinæ & Gabinæ aquæ frigidæ ſunt. Cluſinæ in Hetruria, Gabinæ in Sabinis.* ¶ *Phæaxq́; reuerti*] *Phæaces enim, quorum rex Alcinous fuit luxurioſe uiuebant, ut ait Homerus.* ¶ *Scribere te nobis*] *Hic uerſus principia epiſtolæ concludit.*

¶ *Menius ut rebus maternis atque paternis*] *Menius iſte nobilis fuit, ſed conſumptis ſuis patrimonijs, & pecunijs, cauſa ingluuie ſcurra effectus eſt, & uorator, ita ut quicquid inueniret in macello, & in alijs locis conſumeret etiam ui, & fautores ſuos, quos ſuis lenocinijs decipiebat, eorum bona deuorando ſpoliabat.* ¶ *Menius ut rebus*] *Quia de ſe luxurioſo locutus erat ſubijcit fabulam de Menio. Menius hic Pantolabus dictus eſt, ab eo quod quicquid afferebatur, acciperet. Erat autem & urbanus et mordax. Itaq; dabant illi & qui urbanitate delectabantur, & qui mordacitatem timebant illius.*

¶ *Nec qui ciuem dignoſceret hoſte*] *Hoc eſt, cum eſuriret, & cuilibet malediceret, ut alteri placere poſſet, à quo ſe paſci uellet.* ¶ *Nil*] *De parcis, de parum luxurioſis.* ¶ *Omaſi*] *Omaſus propriè caro bubulina.*

PORPHYRION. ¶ *Generoſum & lene requiro, Quod me Lucanæ*] *Inter omnia, quæ uino accidunt, & illud eſt maximum, quòd uires præſtat in Venerem. Hoc eſt ergo quod dixit, quod iuuenem commendat amicæ, id eſt, fortem & amabilem amicæ reddat, ut iuuenẽ.*

¶ *Phæax*]

¶ Pheax] *Pinguis & uoluptuarius, ut alibi ait: Sponſi Penelopes Alcinoiq́; In cute curãda plus æquo operata iuuentus. Hanc enim opinionem de his Homerus in Odyſſea poſuit.* ¶ *Menius ut rebus paternis atq; maternis*] *Hic Menius, & alibi ab Horat. compellatur ut ſcurra, & ſatyricè abſentem Menium carpit.* ¶ *Præſepe*] ταπεινώσεις, *& ſatyricè pro menſa. Sic Plaut. in Curc.* ¶ *Impranſus*] *Ideo iratus ob hoc ipſum.* ¶ *Omaſi*] *Viſceris bubuli.*

Scilicet & uentres lamna cadente nepotum
Diceret urendos correctus. Menius idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, ubi omne
Verterat in fumũ, & cinerem, nõ Hercule miror
Aiebat, ſi qui comedunt bona, cùm ſit obeſo
Nil melius turdo, nil uulua pulchrius ampla.
Nimirũ hic ego ſum, nã tuta & paruula laudo
Cùm res deficiunt ſatis inter uilia fortis,
Verùm quid melius contingit, & unctius, idem
Vos ſapere, & ſolos aio benè uiuere, quorum
Conſpicitur nitidis fundata pecunia uillis,

ACRON. ¶ *Nepotum*] *Id eſt, cùm non haberet luxurioſos alios inſectabitur, ut ab iiſdem paſceretur.*

PORPH. ¶ *Nepotum*] *Nequam & luxurioſorum.* ¶ *Verterat in fumum et cinerem*] *Comederat atq; abſumpſerat.* ¶ *Pecunia*] *Res familiaris.*

AD QVINTIVM. XVI.

NE percõteris fund⁹ meus optime Quinti,
Aruo paſcat herũ, an baccis opulẽtet oliuæ
Pomis'ne, & pratis, an amicta uitibus ulmo: (uè
Scribetur tibi forma loquaciter, & ſitus agri.
Continui montes, niſi diſſocientur opaca
Valle: ſed ut ueniẽs dextrum latus aſpiciat Sol,
Læuum diſcedens curru fugiente uaporet.
Temperiem laudes. quid? ſi rubicunda benignè
Corna uepres, & pruna ferãt: & quercus, & ilex,
Multa fruge pecus, multa dominũ iuuet umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam riuo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit utilis, utilis aluo.
Hæ latebræ dulces, etiam (ſi credis) amœnæ,
Incolumem tibi me præſtãt ſeptembribus horis.

ACRON. ¶ *Ne percontẽteris*] *Quintium alloquitur de ſitu agri ſui, & ex obliquo loquitur de æquanimitate & temperantia ſua, quare contentus paruo eſſe debeat unuſquiſq;. Arguit et quoſdam diſsimulatis uitijs magis bonos uideri uelle quàm eſſe: & laudari, quàm fieri.* ¶ *Aruo*] *Aruus ager dicitur ſegetis ferax, & præparatus frumento.* ¶ *Loquaciter*] *Quod Græci* λαλῆσαι, *non poëtice dicũt, ſed quaſi proſa oratione, & cõmuni ſermone, ac ſimplicibus uerbis.* ¶ *Continui montes*] *Modò deſcribit ſitum agri ſui, id eſt, totus ille ager meus unus mons eſſet, niſi diſſociarentur ipſi montes ualle in medio iacente, per quod oſtendit illum agrum inter duos montes iacere.* ¶ *Propius frondere Tarentum*] *Vt ita ager meus amœnus dicatur, ſicut eſt Tarentum.*

PORPH. ¶ *Ne perconteris*] *Id eſt, ne forte perconteris, ſcribetur tibi forma loquaciter & ſitus agri. Scribit autem Quintio de æquanimitate ac temperantia, quare ſe paruo eſſe contentum demonſtrat, arguens alios diſsimulantes uitia magis bonos uideri uelle, quàm fieri.* ¶ *Amicta*] *Veſtita, maritata.* ¶ *Loquaciter*] *Bene loquaciter, quaſi curioſè audituro ac ſcire cupienti.*

¶ *Continui montes*] *Deeſt, quidem, ut ſit. continui quidem, niſi diſſocientur opaca ualle. Vnde intelligit agrum ſuum in ualle inter continuos montes iacere.* ¶ *Dextrum latus*] *Vallis dextrum dicit latus orienti ſoli obiectum, ſiniſtrum occidenti, temperiem regionis illius.* ¶ *Frondere Tarentum*]

tum] Et hoc facetè. Et nota Horatium in Italia nihil magis laudare quàm Tibur & Tarentum.

Fons etiam riuo dare nomen idoneus] Fons Bandinus, è riuo qui Digentia dicitur. Ergo magnus ſons, ſiquidem ab illo riuus non ſine nomine. ¶ Et ſeptembribus horis] Quo tempore in urbe facile morbo corpora tentantur, ex autumni æſtu noxio.

Tu rectè uiuis, ſi curas eſſe, quod audis.
Iactamus iampridem omnis te Roma beatum:
Sed uereor ne cui de te plus, quàm tibi credas,
Ne'ue putes alium ſapiente, bonoq́ꝫ beatum:
Neu ſi te populus ſanum, rectéq́ꝫ ualentem
Dictitet occultam febrem ſub tempus edendi
Diſsimules, donec manib. tremor incidat unctis
Stultorum incurata pudor malus hulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata, mariq́ꝫ
Dicat, & his uerbis uacuas permulceat aureis:
Te'ne magis ſaluū populus uelit, an populū tu,
Seruet, in ambiguo qui conſulit & tibi, & urbi,
Iuppiter: Auguſti laudes cognoſcere poſsis:
Cùm pateris ſapiens, emendatusq́ꝫ uocari,
Reſpondes'ne tuo, dic ſodes: nomine nempe
Vir bonus, ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cràs (ſi uolet) auferet: ut ſi
Detulerit faſces indigno, detrahet idem.
Pone, meum eſt, inquit: pono, triſtisq́ꝫ recedo.
Idem ſi clamet furem, neget eſſe pudicum,
Contendat, laqueo collum preſsiſſe paternum:
Mordeat opprobrijs falſis, mutemq́ꝫ colores?
Falſus honor iuuat, & mendax infamia terret,
Quē niſi mēdoſū, & mēdacē? uir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum, qui leges, iuraq́ꝫ ſeruat,
Quo multæ, magnæq́ꝫ ſecantur iudice lites,
Quo reſponſore, & quo cauſſæ teſte tenentur:
Sed uidet hunc omnis domus, & uicinia tota

ACR. ¶ *Tu rectè uiuis] id eſt, ſi iā rectè uiues, ut refert opinio tua. ¶ Febrem] Trahit exemplum de febricitātibus, qui cupiditate gulæ prouocati, ſimulant in conuiuio febre ſe non laborare, ut liberius poßint cibis quibusq;ueſci, donec ſuper ipſum cibum manus tremulæ reddantur. Sed ſicuti ille eſt ſtultus, qui plus credit conuiuantibus quàm ſibi: ita qui febre uitiorum mentē habet repletam, ſtultus computabitur, ſi propter fauorem uulgi ſe beatum putat. ¶ Si quis bella tibi] Si quis, inquit, laudes Auguſti propriè ad illum pertinentes, tibi decantet, nunquid auris accommodabitur illi? Addit ergo laudes Auguſti, quas populus ſolitus erat ei decātare. ¶ Te'ne magis ſaluum populus uelit] An te uelit populus magis ſaluum eſſe, an tu populum ô Auguſte. ¶ In ambiguo qui conſulit] Sed qui ſeruet & te & populum Iuppiter, qui conſulit & tibi & urbi. ¶ Auguſti] Hæc enim Varus de Auguſto ſcripſerat. ¶ Ego ac tu] Ac ſi diceret, etiamſi nō mereamur.*

¶ Laqueo collum preßiſſe paternum] Si mihi dicat, quòd meum patrē ſtrangularim. ¶ Qui conſulta patrum] Reſponſio tota eſt per ironiam. Oſtendit enim talem hominē nō ueraciter eße bonum, ſed cupientē ſe bonū uideri, & cupientē humanæ laudis, quia omnia quæ facit, coactus lege peragit.

POR. ¶ *Tu rectè uiuis] Hoc eſt, ſi talis es, qualem te fama teſtatur, ac per hoc bonus. ¶ Iactamus iampridem omnis te Roma beatum] Et hic apertè oſtendit, quod ſuprà dixerat, Si curas eſſe, quod audis. Et eſt ſenſus: Iampridē omnes te iactamus beatum. ¶ Omnis Roma] Id eſt, omnes Romani, & eſt figura μετωνυμία. ¶ Sed uereor ne cui] Hoc Perſius aliter. Ne te quæſiueris extra.*

¶ Neue putes aliū ſapiente bonoq; beatū] Deeſt, excepto ſapiente bonoq;. ¶ Neu ſi te populus ſanum] Stultū eſt, inquit, alteri credere te beatū, excepto ſapiente, dicenti, quia populo fidē habes, te ſanū aſſeueranti, cùm ægrum te ſciat, & tibi debes temperare ab importunis cibis. ¶ Si quis bella tibi] Si quis pro tuis laudibus, tibi dicat Cæſaris laudes, & addat hos uerſus: Te'ne magis ſaluum populus uelit, an populū tu, ſeruet, in ambiguo qui conſulit & tibi, et urbi, Iuppiter: qui ſunt ex notißimo

Panegyrico Auguſti. Tu cũ poßis agnoſcere, et dicere, iſtæ Cæſaris laudes ſunt, non meæ, patieris'ne te emendatum uocari & ſapientem, quod ille eſt? & hoc ait. ¶ *Te'ne magis ſaluum*] *Vtrũ magis populus uelit te ſaluum ſeruet Iupiter, qui conſulit & tibi & urbi in ambiguo. Senſus aũt hic oſtendit, tantum amorem Cæſaris eſſe erga populum, ut incertum ſit uter alterũ magis diligat.* ¶ *Auguſti laudes*] *Ordo & ſenſus: Cùm poßis cognoſcere, & eſt* ἀναςροφὴ. ¶ *Reſpondes'ne tuo, dic ſodes, nomine?*] *Ordo & ſenſus: Reſpõdes'ne tu, dic ſodes, nẽpe uir bonus & ſapiens nomine dici delector* ἀρχαϊσμὸς *figura. Virg. Et me crudelem nomine dicunt.* ¶ *Ego ac tu*] *Hoc eſt, & tu nõ minus quàm ego.* ¶ *Qui dedit hoc hodie, cras ſi uolet auferet*] *Si ideo ſum ſapiens, quia me dicit populus ſapientem, ſequitur ut cùm non dixerit, non ſim.* ¶ *Mendoſum*] *Vitioſum.* ¶ *Mendacem*] *Hoc eſt non ſanum,* ¶ *Vir bonus*] *Reſponſio eſt tota per ironiam, oſtendit, ex hoc ipſum non eſſe, ſed uideri bonum.* ¶ *Sed uidet hunc omnis domus*] *Quam non eſt fallere æde ſua.*

Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, ſi mihi dicat
Seruus: habes precium, loris non ureris, aio.
Non hominẽ occidi: nõ paſces in cruce coruos.
Sum bonus, & frugi: renuit, negat atq; Sabellus,
Cautus enim metuit foueam: lupus, accipiterq́;,
Suſpectos laqueos, et opertum miluius hamum.
Oderunt peccare boni uirtutis amore.
Tu nihil admittes in te, formidine pœnæ.
Sit ſpes fallendi, miſcebis ſacra profanis.
Nam de mille fabæ modijs cùm ſurripis unum,
Damnũ eſt, non facinus mihi pacto lenius iſto.
Vir bonus, om̃e forũ, quẽ ſpectat, & om̃e tribu
Quãdocũq; deos uel porco, uel boue placat, (Ianẽ
Iane pater clare, clare cùm dixit Apollo,
Labra mouet metuens audiri. pulchra Lauerna
Da mihi fallere, da iuſtum, ſanctumq́; uideri,
Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.
Quo melior ſeruo, quo liberior ſit auarus,
In triuijs fixum cùm ſe demittit ob aſſem,
Non uideo. nam qui cupiet, metuet quoq; porrò
Qui metuens uiuit, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma, locum uirtutis deſeruit, qui
Semper in augenda feſtinat, & obruitur re.
Vendere cùm poſsis captiuum, occidere noli
Seruiet utiliter, ſine paſcat durus, aretq́;.
Nauiget, ac medijs hiemet mercator in undis,
Annonæ proſit, portet frumenta, penusq́;.

ACR. ¶ *Pelle decora*] *Id eſt, ſolummodo fama bonum extrinſecus, ſimulatione uirtutum,* ¶ *Lupus accipiterq́; ſuſpectos laqueos*] Ἀλληγορικῶς, *quoniam noui cauere dolos & malitiã tuã, & his animalibus ſe comparat, quæ decipi nequeũt.* ¶ *Nam de mille fabis*] *Senſus eſt. Quandò, inquit, tu furaris unum modiũ de mille, damnum eſt mihi leuius iſto pacto, nõ facinus, quoniã ſi auderes, totũ abſtuliſſes, ac per hoc nõ minus es fur, quàm ſi totũ rapuiſſes. Hoc ex ſe Horatius.* ¶ *Lauerna*] *Lauerna uia Salaria lucum habet: eſt aũt dea furum, & ſimulacrum eius fures colunt, aut quia conſilia ſua nolũt tacita, aut quia cum ſilentio preces eius exercentur. Dicta Lauerna, à lauando: nam fures, lauatores dicũtur. Porro per ſyllogiſmum probat ſeruũ eſſe cupidum, et auarum captiuum illum uult uideri, qui pecuniæ parandæ ſeruit.*

FOR. ¶ *Nec furtũ feci*] *Hoc cõtra eos, qui ſe putãt dignos laude, quia non cõmiſerint, cur damnarentur.* ¶ *Cautus enim metuit foueam*] *Nimirum, inquit, ſi idem cauent etiã nequam beſtiæ.* ¶ *Sabellus*] *Horatius, ſed in hoc nomine eſt quædã facies integritatis. Virg. Curibusq́; ſeueris.* ¶ *Oderunt peccare boni*] *Signatè locutus eſt primum, non timent peccare. ſed oderunt. Deinde nõ metu pœnarum, ſed amore uirtutis.* ¶ *Formidine pœnæ*] *Deeſt, ſcil. Vt ſit, Nihil in te admittis, ſed formidine pœnæ.* ¶ *Damnum eſt*] *Non tamen tu peccaſti minus, quod perdidit cui furatus es non minus, quàm ſi totum abſtuliſſes. Et*

ſes. Et hoc ſecundũ Stoicos, qui paria dicunt eſſe peccata. ¶ Vir bonus] Ironia. ¶ Lauerna] Lauerna eſt dea, quæ furibus præeſt. ¶ Qui melior ſeruo] Ordo: Qui melior ſeruo ſit auarus, nõ uideo. ¶ Vendere cũ poßis captiuum] Hac cõparatione uult oſtendere, ita nos per ſtultitiã nos ſeruire fortunæ, ut captiui ſeruiunt à dominis uictoribus ſeruati, ſcilicet, nõ ex ſuo cõmmodo, ſed ex eorum humilitate, qui parcunt hominibus ſeruituris ſibi. ¶ Seruiet utiliter] Hoc eſt ad omnia dicta audiens erit, ut ſtultus cupiditatibus & fortunæ obſequens, facit et patitur uniuerſa, quæ dicit inferius.

Vir bonus & ſapiens audebit dicere, Pentheu,
Rector Thebarum, quid me perferre, patiq́;
Indignum coges? adimã bona, nempe pecus, rẽ,
Lectos, argentum: tollas licet. In manicis &
Compedibus ſæuo te ſub cuſtode tenebo:
Ipſe Deus, ſimul atq; uolam, me ſoluet opinor.
Hoc ſentit, moriar: mors ultima linea rerum eſt.

ACR. ¶ Pentheu] Hoc tractum eſt de Tragœdis, in qua inducitur Liber pater à Pentheo iuſſus ligari, & ipſe ut ſe ſolueret, ſic Pẽtheo dixiſſe: O Pentheu ſi me ligaueris, te et bona tua ſubuertã. Cui Pentheus: Licet, inqt, omne pecus & rem ceteraq́; perdam, compedibus te tenebo, & quia Pentheus illum ligauit, fulminatus eſt poſtea ipſe, ac domus eius, at Liber pater incolumis permanſit. Quod ſimile ſapienti uiro eſt & bono quem neq; carcer, neq; metus mortis, neq; ulla uis poteſt in ſeruitute retinere, neq; ullæ diuitiæ. ¶ Hoc ſentit, moriar] Poëta ſcitè hoc ſentit morte ſe poſſe liberari, quoniam hæc ſola omnium eſt finis malorum, & nunc metaphora eſt à Libero patre, Sic ergo ſapiens ridet minas tyranni, ut Deus Penthei.

PORPH. ¶ Vir bonus & ſapiens audebit dicere Pentheu] Hæc præludia de Tragœdia ſunt Bacchi, in qua inducitur Liber pater à rege Pentheo ligari, ac iuſſu Iouis ſolui. Quod ſimile ſapienti eſt, qui carceris difficultatem, & mortem non metuis, neq; ulla uis poteſt eum in ſeruitute retinere. ¶ Linea] Finis. Terentius. Extrema linea amare, haud nihil eſt.

AD SCAEVAM. XVII.

QVãuis Scæua ſatis per te tibi cõſulis, & ſcis
Quo tandem pacto deceat maioribus uti,
Diſce docẽdus adhuc, quæ cenſet amiculus: ut ſi
Cæcus iter monſtrare uelit, tamen aſpice, ſi quid
Et nos, quod cures proprium feciſſe, loquamur.
Si te grata quies, & primam ſomnus in horam
Delectet: ſi te puluis ſtrepitusq́; rotarum,
Si lædit caupona, Ferentinum ire iubebo.
Nam neq; diuitibus, contingunt gaudia ſolis,
Nec uixit malè, qui natus moriensq́; fefellit:
Si prodeſſe tuis, pauloq́; benignius ipſum
Te tractare uoles, accedes ſiccus ad unctum.

ACRON. ¶ Quãuis Scæua] In initio huius epiſtolæ hortatur Scæuã, quomodo amicitiæ maiorum obſequi debeat, & dicit illi, ut ſi tædeat eum manere in ciuitate propter ſtrepitum, & clamores tabernariũ: tranſeat in Ferentinum oppidum deſertum, ac per hoc quietũ. Præcepta uitæ ad Lollium Scæuam, equitem Romanum affectantem ſe potiores, & laudat Ariſtippum Cyrenaicum, qui affectauerat cum regibus uiuere.

¶ Neq; diuitibus cõtingunt gaudia ſolis] Senſus eſt: Habet, inquit, & paupertas uoluptates ſuas, ſi moleſtia careat in moleſtis locis. ¶ Qui natus moriensq; fefellit] Hoc eſt, qui latuit, & natus & moriens ignoretur, qui fuit in obſcuro. Eſt autem Epicureorum.

PORPH. ¶ Quamuis Scæua] Ad Scæuam Lollium, equitem Romanum hæc epiſtola ſcribitur, in qua dum artem obſequendi amicis maioribus monſtrat Horatius Satyrico charactere adſtruit ſeuerum & triſtem hominem, ſuis moleſtijs in principum odiũ incurrere, quorum obſeruantiam potiorem libero homini eße ait ſeueritate. ¶ Quamuis] προθεράπευσις. ¶ Deceat maioribus

loribus uti] Id eſt, *amicis, ſed in cõſuetudine maiores dicimus.* ¶ *Amiculus*] ὑποκόρισμα. ¶ *Vt ſi Cæcus iter monſtrare uelit*] *Prouerbialiter, quaſi diceret, ſus Mineruam docet.* ¶ *Quod cures propriũ feciſſe*] *Hoc eſt, quod eiuſmodi ſit, ut uelis hoc ipſum pro tuo haberi.* ¶ *Si te grata quies*] *Bene non antè monet, quo pacto obſeruandi colendiq́; ſint potiores, niſi prius oſtẽderit colendos eſſe. Igitur ſi te grata quies delectet, Hoc eſt, ſi ocio delectaris, inquit, ex urbe proficiſcere Ferentum; hoc eſt, in deſertum oppidum. Quo dicto etiã oſtendit Romæ haud aliquos eſſe ocij amicos.* ¶ *Nam neq; diuitibus*] *Diuites modò pro generoſis poſuit, ut Terentius: Omnia habeo, neq; quicquã habeo. Nihil enim mihi uidetur deeſſe, præter amicos.* ¶ *Morienſq́; fefellit*] *Fefellit, mortuus latuit. Hoc autem prouerbium Græcum:* Λάθε βιώσας. ¶ *Si prodeſſe tuis*] *Prodeſſe autem tuis uoles.*

¶ *Siccus ad unctum*] *Pauper ad opulentum.* ¶ *Si pranderet holus*] *Hoc dictum Diogenis Cynici fuit ad Ariſtippum Cyrenaicæ ſectæ philoſophum. Senſus eſt autem: Si æquo animo paupertate utamur, nunquam nos regibus obſecuturos: ſi regibus obſequeremur, nunquam paupertatis ſordes æquo animo toleraturos eſſe.*

Si pranderet holus patienter, regibus uti
Nollet Ariſtippus: ſi ſciret regibus uti,
Faſtidiret holus, qui me notat. utrius horum
Verba probes & facta, doce: uel iunior, audi,
Cur ſit Ariſtippi potior ſententia. nanq;
Mordacem Cynicum ſic eludebat, ut aiunt.
Scurror ego ipſe mihi, populo tu, rectius hoc, &
Splẽdidius multò eſt, equꝰ ut me portet, alat rex.
Officium facio. tu poſcis uilia: uerùm es
Dante minor, quamuis fers te nullius egentem.
Omnis Ariſtippũ decuit color, & ſtatus, & res
Tentantem maiora, ferè præſentibus æquum.
Contrà, quem duplici panno patientia uelat,
Mirabor, uitæ uia ſi conuerſa, decebit.
Alter purpureum non expectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca uadet,
Perſonamq́; feret non inconcinnus utranq;.
Alter Mileti textam, cane peius & angue
Vitabat chlamydem, morietur frigore, ſi non
Rettuleris pannum. refer, & ſine uiuat ineptus.

ACRON. ¶ *Si pranderet holus*] *Ex hiſtoria ſumptum exemplum, quòd plerunq; proſit amicitia maiorũ, proponens duos philoſophos, Diogenem Cynicũ, & Ariſtippum, ſectæ Epicureorum fautorem. Sic monet Diogenes Ariſtippum Alexandri Magni ſectatorem, qui contemnebat paupertatem. Quodam igitur die Diogeni holera colligenti, dixit Ariſtippus: Diogenes ſi ſciret regibus uti, faſtidiret holus. Cui Diogenes: Ariſtippus ſi nollet regibus uti, prãderet holus.* ¶ *Mordacem Cynicum*] *Antiſthenem, uel Diogenẽ, ut legitur in ſequenti.* ¶ *Alat rex*] *Prouerbiũ Græcum eſt:* ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει. ¶ *Officium facio*] *Poſſum officioſus eſſe, id eſt, humanus.* ¶ *Omnis Ariſtippum*] *Laudat Ariſtippum ex ſententia Platonis, qui cum inueniſſet illum naufragio, diploide, id eſt, panno duplici inuolutum ac per hoc uili ueſtimento, laudauit eum dicens: Omnis color & ſtatus res decuit Ariſtippum.* ¶ *Tentantem maiora*] *Scientia præditum, ſi ea tentaſſet habere, qui ita ſciebat paruis uti, ut magnis.* ¶ *Præſentibus æquum*] *Id eſt, æqualiter patientem paupertatem.* ¶ *Mirabor*] *Miror, inquit, ſi decepit ſplendor hominẽ ſordibus aſſuetum.* ¶ *Morietur frigore*] *Aiunt Ariſtippum, inuitato Diogene ad balneas, dediſſe operam, ut omnes prius egrederentur, ipſiusq́; pallium induiſſe, illiq; purpureum reliquiſſe, quod Diogenes cùm induere noluiſſet, ſuum repetens, tunc Ariſtippus increpuit Cynicum, famæ ſeruientem, qui algere mallet, quàm conſpici in ueſte purpurea.*

PORPH. ¶ *Si ſciret*] *Aſtutè ut dignitatẽ huic ſectæ colendorum principũ daret, inuertit quod erat reciprocũ, hoc eſt, ſi patienter regibus uteretur, ſed ſic maluit: Si ſciret, ut uideretur more patiendi laboraſſe in regibus ferendis, an ſit labor.* ¶ *Vtrius horum*] *Diogenis an Ariſtippi.*

¶ Vel iunior audi] Quare, Audi? quia iunior, & hic oſtẽdit, quod ſupra dixit: Diſce, docendus adhuc. ¶ Mordacem Cynicũ ſic eludebat] Et hoc bene, quaſi cane morſum. ¶ Scurror ego ipſe mihi] Propter me ſcurror, cũ alteri obſequor. Et hæc uerba ſunt Ariſtippi ad Diogenem. ¶ Equus ut me portet, alat rex] ἵππος με φέρῃ, βασιλεὺς με τρέφῃ. ¶ Officiũ facio] Modò honeſtè dixit, quod ſuprà humiliter, ſcurror. ¶ Verum es dante minor, quantũuis] Quantũuis, inquit, quod accipis paruũ ſit, minorem te facis tamen eo, qui tibi porrigit: quod ſi eſt, non es nullius egens, quod ipſe de te iactas. ¶ Omnis Ariſtippum] Dicunt Platonẽ hoc Ariſtippo tribuiſſe. ¶ Præſentibus] Id eſt, paruis æque præſto eſſe poſſunt. ¶ Aequũ] Id eſt, patientem. ¶ Duplici panno] Vili ueſte, quam diploidem ueteres dixerunt. ¶ Mirabor uitæ uia] Mirum eſt, inquit, ſi decebit ſplendor hominem aſſuetum ſordidis rebus, ac per hoc non licebit. ¶ Alter purpureũ nõ expectabit] Qui utrumnis habiturus fuerit, ſumet, ut Ariſtippus, Mileti textã: alter cane peius & angui uitabit, panno enim duplici tegitur, ut Cynicus Diogenes diploide. ¶ Mileti textam] Sanè nunc ueſtes Mileſiæ precioſæ ſunt. ¶ Cane peius & angue] Facetè locutus eſt in ſtultitiam hominis, qui precioſam ueſtem non iam deſpicere, ſed timere uideatur. ¶ Morietur frigore] Ideo, inquit, uiuere niſi miſer non poteſt. ¶ Sine uiuat ineptus] In ſtultum, totum facetè, quamuis dicatur non hoc fingi ab Horatio, ſed uerè Ariſtippum Diogenis ſubducto pallio, chlamyden ei ſuppoſuiſſe purpuream.

Res gerere, & captos oſtendere ciuibus hoſtes,
Attingit ſolium Iouis, & cœleſtia tentat.
Principibus placuiſſe uiris, non ultima laus eſt.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, quî timuit, ne non ſuccederet, eſto.
Quid? qui peruenit, fecit'ne uiriliter? atqui
Hic eſt, aut nuſq̃ quod quærimus. hic onus hor-
Vt paruis animis, & paruo corpore maius: (ret,
Hic ſubit, & perfert: aut uirtus nomen inane eſt,
Aut decus, & precium rectè petit experiens uir.
Coram rege ſuo de paupertate tacentes,
Plus poſcente ferent. diſtat, ſumas'ne pudenter,
An rapias: atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi ſoror eſt, paupercula mater,
Et fundus nec uendibilis, nec paſcere firmus,
Qui dicit, clamat, uictum date. ſuccinit alter,
Et mihi diuiduo findetur munere quadra.
Sed tacitus paſci ſi poſſet coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæq́;.

ACR. ¶ Res gerere] Loco nominatiui ſtat, res gerere, ut illud Perſij: Scire tuum nihil eſt. ¶ Non cuiuis homini contingit adire Corinthum] Græcũ prouerbium eſt, id eſt, non cuiuis ut Ariſtippo tutũ eſt Corinthũ nauigare. Nã cùm multi Corinthum nauigantes, Laidis amore tenerentur, Ariſtippus hac fama illò perductus eſt, Laidem uidens, amore eius deuinctus eſt, qui cùm præ ſe ferret, quod non eſſet captus, ut cæteri, quoniam dictum eſt, quòd meretricem habuiſſet, ille reſpondit, Habui, nõ habeor. ¶ Coram rege ſuo de paupertate tacẽtes] Adeò gratam uerecundiam ait, ut ſæpe plus percipiant nihil petentes, quàm flagitantes. Cõueniens locus principio, propoſuerat enim docere, quomodo cum maioribus uiuendum eſſet. ¶ Succinit] Cantilenam mendicorum pulchre expreſſit, qui ſuccinunt ſibi inuicem.

PORPH. ¶ Res gerere] Scilicet, magnas. Sed hoc exẽplo oſtendit, nõ, ſi tutum ſit quieſcere, idcirco et glorioſum uideri poteſt, cũ non ſit ceſſare, ne hominẽ colere ſibi cõſulentis ac pigri. Res uero maximas gerere & uigilare, officiũ ſtrenui hominis atq; laudandi. ¶ Principibus placuiſſe] A maiore ad minus, ait ſimile uideri gerere res bellicas, & promoueri à principibus ciuitatis. ¶ Non cuiuis homini cõtingit adire Corinthũ] Et hoc exemplum eſt à ſimilitudine. ¶ Sedit] Bene ſedit. Quo uerbo ſignificat, finit, ut: Et ſedes requiram. ¶ Qui timuit] Non ſi contempſit male uoluiſſe, ſi laudes. ¶ Fecit'ne uiriliter?] Hoc per interrogationẽ. Qui cum agit, uel reſpõdet, uel inuertit orationem,

ſtionem, uel tacet, hic ergo dicendo, Atqui, Hic eſt, aut nuſquã quod querimus, quaſi tergiuerſantem urget ad reſpondendum. ¶ Hic onus horret] Hic eloquitur, quod in fine ſibi uoluit reſponderi, illum eſſe timidum, qui officium fugiat: illũ fortẽ, qui ſubeat perferatq́; ac per hoc hunc laudandũ, illum uituperandũ. ¶ Aut uirtus nomen inane eſt] Nomen inane uanũq; eſſe uirtutem Epicurus dixit, ad uoluptatemq́; referri uniuerſa, quæ facimus. ¶ Aut decus aut precium] Hoc Stoici dicunt ad honeſtatem & rectũ, hoc eſt, ad uirtutẽ omnia reuocantes. ¶ Corã rege ſuo] Iam præcipit dicẽs, uerecundiã plus prodeſſe apud maiores amicos, q̃ procacem impudentiã, præſertim cũ tacentibus magis; quàm poſcentibus largiantur. ¶ Indotata mihi ſoror eſt] Μιμήσεις figura, hoc eſt, imitatio poſcentis aliquid. ¶ Clamat uictum date] Hoc eſt, mendicat. ¶ Succinit alter] Subſequitur & canit, id eſt, ſequitur alter ac petit, & bene cantilenam mendicorũ dixit. ¶ Diuiduo findetur munere quadra] ταπείνωσις. Nimirum ſatyricè quadra panis inquit, quæ uni cibus dari poterat, frangetur ac diuidetur duobus, hoc eſt, diuiti importunis erit, et docet, unde fiat, ut etiamſi ſiquid ſolidum fuerat, cedat duobus. ¶ Sed tacitus paſci ſi poſſet coruus] Eum ſignificat, qui ſi ſaperet, peteret diuitem tacitus, neq; ſibi æmulum compararet, neq; minus acciperet. Nã coruus cũ accedit ad cibum ſtrepitu uocis, alias aues raucè ciet. Vnde fit ut ſolus paſci non poßit. Et ſubtiliter ſignificat ita diuitem peti ab amicis, ut à coruis cadauera. Alij putant à coruo & uulpe hoc translatum, ſed malè.

Brunduſiũ comes aut Surrentũ ductus amœnũ,
Qui querit ſalebras, & acerbũ frigus, & imbres,
Aut ciſtã effractam, & ſubducta uiatica plorat:
Nota refert meretricis acumina, ſæpè catellam,
Sæpè periſchelidem rapta ſibi flentis, uti mox
Nulla fides damnis, uerisq́; doloribus adſit.
Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat
Fracto crure planum: licet illi plurima manet
Lachryma, per ſanctum iuratus dicat Oſirim,
Credite, non ludo, crudeles, tollite claudum:
Quære peregrinum uicinia rauca reclamat.

ACR. ¶ Brunduſiũ] Idẽ, inquit, quod meretrix facit, quæ ſimulatis damnis plorabunda ſpoliat, facit etiã regi ſuo amicis minor, cum queritur ſe in itinere, cũ comes ductus fuerit, aliquid perdidiſſe uel incommodum ſenſiſſe.

¶ Planum] Planus nomen eſt hominis, qui ſolebat multos ſic fallere, in quorum uehicula uoluiſſet tolli, ut fingeret ſe crus fregiſſe, q̃ cũ poſtea uerè genu fregiſſet, & idem rogaſſet, non ei creditũ fuit.

PORPH. ¶ Brunduſium comes] Idem, inquit, quod meretrix facit amatori ſuo, quem ſimulatis damnis plorabũda ſpoliat, facit etiam regi ſuo amicus minor, cùm queritur ſemet in itinere, quo comes ducitur, aliquid perdidiße, uel ſenſiſſe incommodi. ¶ Nota refert meretricis acumina] Hic locus de Truculento, Plauti eſt fabula, ubi adoleſcens dicit, Aut auarum peryt, aut conſciſſa pallula eſt, aut armariola Græca: aliquid ſemper eſt, quod pereat, debeatq́; amans ſcorto ſuo. ¶ Catellam] Catenam diminutiuè. Catena autem proprie dicta eſt, quòd canem teneat. ¶ Periſchelidem] Ornamentum pedis circa crura. ¶ Flentis] Mirè, non dicentis, ſed flentis, ut idem falſis lachrymis faciat. ¶ Vti mox Nulla fides damnis] Ita fit inquit, ut poſtea etiam uera dicenti non habeatur fides. ¶ Nec ſemel irriſus triuijs] Hoc enim exemplo ſignificat, nunquam poſtea crediturum quenquam, etiam uera dicenti. qui falſis rebus omnia fidei argumenta conſumpſerit. Hinc etiã prouerbium natum eſt: Qui ſemel ſcurra, nunquam pater familiâs, & eſt ordo: Nec attollere curat fracto crure planum, ſemel irriſus in triuijs. Nec, ſi uerè crus fregerit planus, crederet ulterius ille, qui ab illo irriſus eſt nec ſemel eum attolleret, quippe cum eadem faciat in uero dolore, quæ iampridem fecerit in falſo. Plano autem ſcurrã dicit. Sic Cicero: Iſte planus improbißimus. ¶ Oſiris] Aegyptiorum Deus, ad quem illo tempore iuratum homines ducebantur. Μιμήσεις, hoc eſt, imitatio.

¶ Peregrinum] Pro ignorante poſuit. ſicut Cicero, Tu hoſpes in hac urbe uerſaris? tuæ peregrinantur aures? ¶ Vicinia rauca] Vicini uociferantes.

AD LOLLIVM. XVIII.

SI benè te noui, metues liberrime Lolli,
Scurrãtis ſpeciem prębere, profeſſus amicũ:
Vt matrona meretrici diſpar erit, atq;
Diſcolor infido ſcurræ diſtabit amicus.
Eſt huic diuerſum uitio uitium propè maius,
Aſperitas agreſtis, & inconcinna, grauiſq;,
Quæ ſe commendat tonſa cute, dentibus atris,
Dum uult libertas mera dici, ueraq; uirtus.
Virtus eſt medium uitiorum, utrinq; reductum.
Alter in obſequium plus æquo pronus, & imi
Deriſor lecti, ſic nutum diuitis horret,
Sic iterat uoces, & uerba cadentia tollit:
Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro
Reddere, uel partes Mimum tractare ſecundas.
Alter rixatur de lana ſæpe caprina:

ACR. ¶ *Metues liberrime Lolli*] *Hic Lollius etiam ad conſulatum peruenit, merito uirtutis, & beneficio Cæſaris.* ¶ *Infido ſcurræ*] *Hoc eſt qui amicitiam ſimulet, & in malis deſerat.*

¶ *Aſperitas agreſtis*] *Quidã, inquit, fugientes uitium adulationis, incidũt in peius uitium, & incõcinni & incõpoſiti hominis, ſcilicet, feri, & aſperi, quaſi agreſtis. Sunt enim qui facta ſua liberrima & pura confidentes contra amicos ſuos, ſeueri & aſperi apparent, dũ eos uolũt caſtigare, & in tãtum, ut ipſa cutis nimia ſeueritate tonſa dicatur, quaſi capillos habuerint, & atri ſint dentes.* ¶ *Virtus eſt mediũ*] *Virtus, inquit, ita debet inter contraria uitia in medio eſſe poſita, ut ab utroq; crimine ſit remota, id eſt, ut nec nimiũ adulationi, nec ſe auſteritati adiungat.* ¶ *Partes Mimũ tractare ſecundas*] *Secundarũ enim partium actores omnia ſummiſſè agunt & ſimpliciter. Notandum autem quòd in Tragœdia nõ plus, quàm quinq; perſonarum actus debent fieri. Ergo Mimus dum ſecundam partem Tragœdiæ agit, humili actu agit.*

PORPH. ¶ *Si bene te noui metues, liberrime Lolli*] *Ad Lollium ſcribens, tradit præceptum quo monet fugiendam eſſe, uel leuitatem aſſentatoris, uel econtrario amaritudinem reſiſtentis; & dicis in omnibus mediocritatem eſſe ſeruandum.* ¶ *Scurrantis*] *Turpiter adulantis.* ¶ *Amicum*] *Amicum dicit grauitate, ac dignitate, & beneuolentia.* ¶ *Diſpar*] *Id eſt, diſſimilis.* ¶ *Eſt huic diuerſum uitio, uitium prope maius*] *Dicitur quidam uitiũ fugiens adulatoris, incidere, in peius uitiũ, inconcinni & odioſi, & inhoneſti hominis & incõmodi.* ¶ *Inconcinna*] *Inſocialis.* ¶ *Grauiſq;*] *Grauis, nunc moleſta & odioſa.* ¶ *Quæ ſe commendat*] *Ideo ipſa odioſa eſt, quia commendari ſe putat.* ¶ *Tonſa cute*] *Bene non coma tonſa, ſed cute, ut de capillis nihil uideatur remanere, niſi quod cutis eſt.* ¶ *Dentibus atris*] *Sordidis, ſcilicet, ab incultu.* ¶ *Dũ uult libertas uera dici*] *Facetè, uult, dixit, quia non ſufficit, quod cupit, Tonſa cute, dentibus atris.* χαρακτηρισμὸς *hominis triſtis & amari.* ¶ *Virtus eſt medium uitiorum utrinq; reductũ*] *Virtus, inquit inter cõtraria uitia debet in medio ſita eſſe, ut ab utroq; crimine tãtũdem remota ſit.* ¶ *Alter in obſequiũ plus æquo pronus*] *Deſcriptio aſſentatoris.* ¶ *Et imi Deriſor lecti*] *Semper deriſor accubitoris amici. Ridere autem dicitur, qui & obſequium laudat, contra quem ſentit. Sic alibi, Deriſor plus laudatore mouetur. Ego melius intelligo ab his, qui putant* μετωνυμικῶς *dictum, imi lecti deriſorem, pro eorum deriſorem, qui in imo lecto accumbunt, in dominorum conuiuijs. Nam in ſummo & in medio amici, in imo uerò ipſe diſcumbit.* ¶ *Sic iterat uoces*] *Hic* χαρακτηρισμὸς *adulatorum eſt, iterat uoces & uerba, hoc eſt, omne quòd leue dictum eſt, repetit, & omnia uerba colligit, ne ſine laude ſint dicta, ac per hoc dicit eadem quæ ille dixerit, & nullum uerbum admittatur, quamuis interdum eiuſmodi, ut dicatur quod exciderit, ore potius, quam ſit meditatè ſapienterq; prolatum.* ¶ *Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro Reddere*] *Mirum & facetum exemplum.* ¶ *Vel partes mimum tractare ſecundas*] *Recte etiam hoc, ſecundarum enim partium actores omnia ſubmiſſè agunt. Sic in actoribus gratis fieri uidemus: ſæpe illum qui eſt ſecundarum ac tertiarum partium ſubmiſſe agere.*

¶ Alter

¶ Alter rixatur] Deſcriptio triſtis & duri. ¶ De lana ſæpe caprina] De uilla, ut quidam dicunt, caprorum. Pilos non ſetam dicens eſſe, ſed lanam.

Propugnat nugis armatus, ſcilicet ut non
Sit mihi prima fides, & uerè quod placet, ut non
Acriter elatrem, precium ætas altera ſordet:
Ambigitũ qd enim? Caſtor ſciat, an Docilis plus
Brunduſium Numici melius uia ducat, an Appi.
Quẽ damnoſa Venus, quẽ præceps alea nudat,
Gloria quem ſupra uireis, & ueſtit, & ungit,
Quem tenet argenti ſitis importuna, famesq́;,
Quem paupertatis pudor, & fuga: diues amicus
Sæpe decem uitijs inſtructior, odit, & horret:
Aut ſi non odit, regit. ac ueluti pia mater,
Plus quàm ſe ſapere, & uirtutibus eſſe priorem
Vult, & ait propè uera. meæ, contendere noli,
Stultitiam, patiuntur opes, tibi paruula res eſt.
Arcta decet ſanũ comitem toga, deſine mecum
Certare. Eutrapelus cuicunq; nocere uolebat,
Veſtimenta dabat precioſa. beatus enim iam
Cum pulchris tunicis ſumet noua cõſilia, & ſpes
Dormiet in lucem, ſcorto poſtponet honeſtum
Officium, nummos alienos paſcet. ad imum

ACR. ¶ Vt non ſit mihi prima fides] Vt non ſit quod uerè placeat, & non ſit quod acriter elatrem, id eſt, nõ poſſum me ſub clientibus meis defendere. ¶ Sordet preciũ] Id eſt, in tantũ deſpectui deputata. ¶ Altera ætas] Id eſt, mea ſenectus. ¶ Stultitia] Opibus compenſo ſtultitiam meam. ¶ Arcta decet ſanum comitem toga] Habebant antiqui patres, pro qualitate opum togas, quæ erant bis ter ulnarum. ¶ Eutrapelus cuicunque] Hæc cogitabat, ut aliquid donaret amicis.

¶ Beatus enim iam] Beatus dicit, quoniam mutatur animus pauperum, mutatione ueſtis. ¶ Honeſtum officium] Cui honeſtate eſt carius ſcortum.

PORPH. ¶ Propugnat] Ordo eſt: Pugnat, id eſt, nugis certat. ¶ Scilicet ut non ſit mihi prima fides] Mimeſis, id eſt, imitatio doloris. ¶ Et uerè quod placet] Nam omni libertate defendam. Non deſeram alteram uitam. Deſignat non tanti facere immortalitatem, ut quod ſenſerit, non defendat. ¶ Elatrem] Omni rabie uociferem, ac defendam. ¶ Precium] Commutatio, pro acri libertate ſcilicet. ¶ Aetas] Altera inſtauratio uitæ, ut Virbio contigit. ¶ Sordet] Vilis eſt. Et ſenſus eſt: Vt ego alicui aſſentiam precio, mihi ſi altera ætas attribuatur, negligam ac ſordidã ducam. ¶ Ambigitur] σαρκασμῶς reſpondet ad hæc, quæ à triſti & amaro dicta ſunt. Quid enim agitur, inquit, quare tu inſanias uel facias inimicum? ¶ Caſtor ſciat an Docilis plus] Hoc ſic pronunciandum eſt, ut intelligatur leue ac negligendum. Caſtor aũt & Docilis hiſtriones tunc tẽporis, ut alij, gladiatores fuerũt. ¶ Brunduſium Numici melius uia ducat, an Appi] Brunduſiũ peruenire & Numicia & Appia uia poteſt, qui uoluerit. ¶ Quẽ damnoſa Venus] luxurioſum ſignificat. ¶ Diues amicus ſæpe decẽ uitijs inſtructior] Hoc dicit uitioſum amicũ, quãuis ſit uitioſior diues, tamen ſe haberi nõ patiatur. Credit enim uitia ſua ob diuitias debere tolerari, uitia uerò pauperis ſuſtineri non poſſe, cũ inferior facultatibus, uirtutes debeat cõpenſare cũ fortuna. ¶ Decẽ uitijs inſtructior] Hoc eſt, decẽ uitijs auctior ad peccandum, quàm amicus minor. ¶ Ac ueluti pia mater] Mirè ſuperbiã diuitis mitigauit, exẽplo dũ inquit, Potior amicus te uult eſſe filiũ, hoc eſt, inferiorẽ à ſe & magis ſapientẽ. ¶ Et ait propè uera] Bene q̃ ſtultè diues de ſe cogitat, ait: tamen nihil de paupere uerũ eſſe demõſtrat. Simul per Mimeſim loquentem diuitem facit. ¶ Stultitiã patiuntur opes] Opibus, inquit, cõpenſo ſtultitias, cũ ſtultus ſum. Simile illud eſt Salluſtij: Quia ſecũdæ res mirè ſunt uitijs obtentui. ¶ Arcta decet ſanum comitẽ togа] Toga, quæ bis ulnarum nõ ſit, ut in Epodis dixit. Pro opibus enim ueteres magnas uel paruas habuerunt togas. Cic. Velis amictos, nõ togis. ¶ Eutrapelus] Vt hic apparet, corrũpendorum hominũ adeo callidus fuit, ut ſciret cum habitu & ſtultis animũ quoq; mutare. ¶ Cuicunq; nocere uolebat] Quẽcunq; corrumpere uoluiſſet. ¶ Beatus enim] Iam beatus, nõ uerè, ſed qui ſibi beatus uidetur.

¶ Cum

¶ *Cum pulchris tunicis ſumet noua cõſilia*] *Id eſt, ex pulchris rebus ſumet noua cõſilia, & nouas ſpes. Turbabitur, ſcilicet, & ex habitu mores ducet, fiet delicatus.* ¶ *Dormiet in lucẽ*] *Hoc eſt, non euigilabit, nec elucubrabit.* ¶ *Scorto poſtponet honeſtũ officium*] *Carius illi erit ſcortum et dulcius, honeſtate.* ¶ *Nummos alienos paſcet*] *Fœnerabitur, & faciet æs alienum uſuris creſcere.* ¶ *Ad imum*] *Ad poſtremum.*

Thrax erit, aut holitoris aget mercede caballum:
Arcanum neq; tu ſcrutaberis ullius unquam,
Commiſſum'q; teges, & uino tortus, & ira:
Nec tua laudabis ſtudia, aut aliena reprendes,
Nec cum uenari uolet ille, poëmata panges.
Gratia ſic fratrum geminorũ Amphionis, atq;
Zethi diſsiluit, donec ſuſpecta ſeuero
Conticuit lyra: fraternis ceſsiſſe putatur
Moribus Amphion. tu cede potentis amici
Lenibus imperijs, quotiesq; educet in agros
Aetolis onerata plagis iumenta, canesq;,
Surge, & inhumanæ ſenium depone Camœnæ,
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus empta.
Romanis ſolenne uiris opus, utile famæ,
Vitæq;, & membris: præſertim cum ualeas, &
Vel curſu ſuperare canem, uel uiribus aprum
Poſsis: adde, uirilia quo ſpecioſius arma
Non eſt qui tractet: ſcis quo clamore coronæ
Prælia ſuſtineas campeſtria: deniq; ſæuam
Militiam puer, & Cantabria bella tuliſti
Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit,
Et nunc, ſi quid abeſt Italis adiudicat armis.

ACR. ¶ *Thrax*] *Gladiatores, retiarius, mirmillo, ſecutor.* ¶ *Aut holitoris aget mercede caballum*] *Senſus: Aut gladiator, aut mercenarius erit holitoris. Prouerbialiter, ſe in ludum laniſtæ dabit, ut ſit gladiator, ſicut ſunt Thraces. Holitores aũt dicũtur olerũ uenditores. Sicut olim uenditor erat olerum, ita negociator incipiet uendere caballũ.* ¶ *Cõmiſſumq; teges*] *Id eſt, ab amico aliquid dictũ debes celare.* ¶ *Gratia ſic fratrũ*] *Id eſt, amicitia, dum alteruter ſuũ ſtudium ſequitur.* ¶ *Amphionis atque Zethi*] *Amphion et Zethus Iouis et Antiopæ filij, diuerſi officij. Amphion cithara cãtabat, Zethus paſtoris fungebatur officio, propter hanc diuerſitatẽ animorũ & uitæ, tamdiu diſsiderũt, donec Amphion cauſa diſcordiæ uitãdæ citharam omiſit.* ¶ *Inhumanæ ſeniũ depone Camœnæ*] *Quæ non paſcet te, non ferens uictũ Camœna.* ¶ *Virilia*] *Laudat amicum tuum, dicens: Non eſt qui ſpecioſius tractet arma uirilia.* ¶ *Parthorum ſigna*] *Romana ſigna quæ Craſſus amiſerat, Parthi ad Auguſtum per Tiberiũ miſerũt iã uicti.*

POR. ¶ *Thrax erit*] *Auctorabitur ſe in ludum, ut gladiator ſit.* ¶ *Aut holitoris aget mercede caballum*] *Satyrice inuenit ſordidiſsima futuro mercenario poſt beatum inceſſum, cultumq; Letantem, & uerum tale eſt, qui ſit propter ſpeculum.* ¶ *Arcanum neque tu ſcrutaberis*] *Bene. Mox enim dicit eiuſdem eſſe prodere cõmiſſa & arcana perquirere ac ſcire uelle.* ¶ *Et uino tortus & ira*] *Quia uinum & ira tormenta ſunt, quibus multi inuiti ſecreta fuderũt.* ¶ *Nec tua laudabis ſtudia aut aliena reprendes*] *Vitiũ obtrectationis eſt.* ¶ *Nec cum uenari uolet ille, poëmata panges*] *Odioſum enim facit importunitas uoluntati aduerſantis ſtudiorum.* ¶ *Gratia ſic fratrum*] *Dum alter alterum ſequitur ſtudium. Quod ſi fratrum geminorum gratia ſic diſſoluitur, quid futurum eſt affectatorum?* ¶ *Donec ſuſpecta ſeuero Cõticuit lyra*] *Zethum dicit ſeuerum, in cuius gratiã Amphion lyræ ſtudium proiecit.* ¶ *Tu cede potentis amici lenibus imperijs*] *Tãtò magis etiã cõuenit potiori amico conſentire. at uelle lenibus imperijs parêre, quod παραρχεῖν Græci uocant, qui, cùm poteſt imperare, blanditur.* ¶ *Aetolis onerata plagis*] *Quotiens, inquit, parauerit ire uenatũ Aetolis plagis. Meleager Calydonium aprum nobilis uenator excepit. Inde ergo epitheton fecit Horatius, ut Aetolis retibus, ad apros factis, intelligamus.* ¶ *Surge et inhumanæ ſenium depone Camœnæ*] *Inhumanæ Camœnæ non eſt perpetuum epitheton, ſed inhumanæ ad eum aſpicit, qui eam lædit.*

¶ Pul-

¶ Pulmēta laboribus empta] Suauiter ſignificat cibos ex præda eſſe natos. ¶ Romanis ſolenne] Ab honeſto uult perſuadere laborem uenaticū non detrectandum. ¶ Vitæq; & membris] Hoc ab utili ſumptum eſt. ¶ Scis quo clamore coronæ] Id eſt, cū ſuffragio multitudinis ſpectaturæ in campo Martio exerceri ſoleas, quod argumentum à minori ad maius dicitur. Nam ſi hoc facis ludi cauſa tantū, quantò magis facies propter amicitias, & utilitatem tuam? ¶ Deniq; ſæuā Militiam puer, et Cantabrica bella tuliſti] Occaſio laudis inijcienda, & ipſius ad quem ſcribit & Cæſaris Augusti. ¶ Sub duce, qui tēplis Parthorū ſigna refixit] Qui ſub Cæſare inquit Auguſto, olim in Cātabria militaſti, qui nunc à Parthis ſigna Romana, quondā capta cū Craſſo, recepit. ¶ Adiudicat] Adiūgit.

Ac ne retrahas & inexcuſabilis abſis:
Quamuis nil extra numerum feciſſe, modumq;
Curas, interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintres exercitus, Actia pugna
Te duce per pueros hoſtili more refertur,
Aduerſarius eſt frater, lacus, Adria, donec
Alterutrum uelox uictoria fronde coronet.
Conſentire ſuis ſtudijs qui crediderit te,
Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneā (ſi quid monitoris eges tu)
Quid de quoq; uiro, & cui dicas ſæpe uideto.
Percontatorem fugito. nam garrulus idem eſt,
Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures:
Et ſemel emiſſum uolat irreuocabile uerbum.
Non ancilla tuum iecur ulceret ulla, puer'ue,
Inter marmoreum uenerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri, charæ'ue puellæ
Munere te paruo beet, aut incommodus angat.
Qualē cōmendes etiā atq; etiā aſpice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, & quondam nō dignū tradimus: ergo
Quem ſua culpa premet, deceptus omitte tueri,
Vt penitus notum ſi tentent, crimina ſerues,
Tuteris'q; tuo fidentem præſidio, qui

ACRON. ¶ Ac ne te retrahas] Id eſt, ſi uis ab amico tuo domum recedere, petes aliquam excuſationē ſine damno: Aut dic te domum ire iocatum, uel aliquid aliud facere. ¶ Extra numerū] Quamuis, inquit, ſapiens ſis, & omnia ad numerum, id eſt, ad ſapientiam redigas, noli excuſare te, ut non ludas cū amico tuo, præſertim cùm delecteris. ¶ Nugaris rure paterno] ſēſus eſt: Quāuis nihil extra rationem facias, tamen decurras interdum ad ludū, & in paternam uillam. ¶ Partitur lintres exercitus] Naualem pugnam, quam Auguſtus cū Antonio geſſit, imitere. ¶ Actia pugna] Quæ fuit inter Cæſarem & Antonium apud Actiacū promontorium. ¶ Adria] Mare in quo pugnabant Cæſar & Antonius. ¶ Vtroq; tuū laudabit pollice ludum] Vtroq; pollice συνεκδοχικῶς manu utraq; ſublata, & pariter ſæpius mota. Hoc enim genus ualidè laudantium eſt. ¶ Non ancilla tuū iecur ulceret] Monet quando in domo amici fuerit, non amet puerum eius aut puellam, ne fortè captus amore pandat ſecreta ſua. ¶ Munere te paruo] Dans tibi puerum uel puellam, cùm maiora accipies.

¶ Commendes] Quandò, inquit, aliquem laudare uis in præſentia aliorum, diligenter conſidera, antequàm illum laudes, ne eum fortè cùm poſtea deturpaueris, incurras in uerecundiam. ¶ Tuteris] Senſus eſt: Si quem uideris à malo homine uexari, defende & tuere.

PORPH. ¶ Ac ne te retrahas & inexcuſabilis abſis] Senſus hic eſt: Noli, inquit, te retrahere ac denegare ludēti amico. Non enim excuſare potes, quod ipſe nunquā luſeris, præſertim cum in uilla tua cum tuis ſæpe nugeris ac ludas. ¶ Quāuis nil extra numerū feciſſe modumq;] Quamuis, inquit, ſapiens ſis, & omnem curam tuam ad numerum hominum modumq; redigas, hoc eſt, ad rationem, ad ſapientiam: interdum te tamen iocis ludoq; delectas. Sic alibi ait: Dulce deſipere in loco. ¶ Partitur lintres exercitus, Actia pugna] Ait: Imaginē pugnæ Actiacæ, quæ fuit inter Auguſtū et Antoniū, tu Cæſari facis. ¶ Hoſtili more refertur] Agitur trāslatio fabulæ, quæ cū agitur de

ſuo referni dicitur. Terent. Hecyram ad uos refero; quam mihi agere nunquam licitum eſt. ¶ Laecus, Adria] Tandiu nomina ſimulata ſeruantur, donec alteruter uincat. ¶ Conſentire ſuis ſtudijs] ille, non ſolum ſtudium laudauit, ſed etiam laudat. ¶ Vtroq; pollice] Vtraq; manu. Tropus συνεκδοχὴ, à parte totum. An qui uehementius laudat manus iungens, iungit pollicem cum proximo? ¶ Protinus ut moneam] Modo ſubſtantiuum ſignificat, & eſt. ¶ Quid de quoque uiro] Tria dixit, quid dicas, de quo dicas, cui dicas. ¶ Percunctatorem fugito] Vera ſententia eſt. Eadem enim libidine prodit & audit: & quae audire deſiderat, perſcrutatur. ¶ Patulae] Paratae ad audiendum. ¶ Et ſemel emiſſum] Terribiliter pronunciandum eſt. ¶ Non ancilla] Non ames, inquit, ſeruũ, aut ancillam diuitis. ¶ Ne dominus] Dominus, id eſt, diues. ¶ Incõmodus angat] Ne, inquit, angat, ſi munere accepto leteris, aut non accepto contriſteris, cùm omne munus, ſapienti res parua ſit. Alij putant hoc dici: Ne ſentiens inſanè appetentem puerũ uel puellam, dominus pueri puellę'ue beare te uideatur, ergo obnoxium faciat paruo munere, id eſt, mãcipio donato: aut incommodus, id eſt, difficilis ſit erga te amatorem. Alludit ad Virgilium, cui Alexandrum puerum Pollio dominus dono dedit. ¶ Qualem commendes] Monet ne quem incognitum potiori amico temere commendet, huius enim periculo peccaturum, ſi peccet. ¶ Ne mox incutiant aliena tibi peccata pudorem] Ne alio, inquit, peccante tu erubeſcas, qui eum commendaris diuiti. ¶ Fallimur & quondam] Non timet Horatius ne ſub hoc praecepto ipſe maleuolus uideatur, qui dicat non temere quenquam diuitibus conciliare oportere, & ideo addidit, Fallimur tamen, & interdum indignum pro digno tradimus, Quid igitur fiet, ſi peccauerit, & in offenſionem uenerit ſua culpa? ¶ Vt penitus notum ſi tentent crimina] Ne tu, inquit, incaſſum effundas defenſionem, protege, qui ut ſaepe fit, maledicorum criminatione cùm laeditur, tu quoq; labefactaris laudator commendatorq; eius.

ACR. ¶ Dente Theonino] Theon enim dicaciſſimus, id eſt, loquaciſſimus fuit, & maledicus, per quem maledici, & detractores intelliguntur. ¶ Tu, dũ tua nauis in alto eſt] Id eſt, Tu, qui coepiſti, uidine amicos offendas, & ingratus fias. Per hoc oſtendit aut non ſuſcipiendas potentium amicitias, aut ſuſceptis obtemperandum. ¶ Mutata retrorſum te ferat aura] Auram mutabilem ἀλληγορικῶς dicit. ¶ Oderunt hilarem triſtes] Praecepta quibus amici potentiores cauendi ſunt, ne offendantur facile.

Dente Theonino cùm circumroditur, ecquid,
Ad te poſt paulò uentura pericula, ſentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet,
Et neglecta ſolent incendia ſumere uires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit: tu, dum tua nauis in alto eſt,
Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura:
Oderunt hilarem triſtes, triſtemq; iocoſi,
Sedatum celeres, agilem gnauumq; remiſſi.
Potores bibuli media de nocte falerni
Oderunt porrecta negantem pocula, quamuis
Nocturnos iures te formidare uapores.
Deme ſupercilio nubem, plerunq; modeſtus
Occupat obſcuri ſpeciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, & percontabere doctos,

PORPH. ¶ Qui Dente Theonino cùm circumroditur] Hoc eſt, Qui cùm mordetur ab inuidis obtrectatoribus, ſuccurrendum tibi eſt, ne tu quoq; laedaris. Theon autem quidam illo tempore rabioſae dicacitatis fuit. ¶ Ecquid, Ad te paulò poſt uentura pericula, ſentis?] Ordo eſt: Ecquid ſentis. ¶ Nam tua res agitur] Sententia per allegoriam demonſtrans uicinorum periculum noſtrum eſſe. ¶ Dulcis inexpertis cultura] Dulcem eſſe dicit amicitiam diuitis ei, qui non ſit expertus, caeterum re ipſa plenam eſſe timoris ac moleſtiae. ¶ Dum tua nauis in alto eſt] Cùm proſperum curſum amicitiae tenes, & eſt tropus ἀλληγορίας ¶ Retrorſum te ferat aura] Ne ob aliquã offenſionem merearis excludi. Aura autem tenuis ac leuis culpa. ¶ Oderunt hilarem triſtes] Hic oſtendit ſimilem ſimili delectari. ¶ Oderunt porrecta negantem pocula] Hic oſtendit quid ſit, le

nis aura,hoc eſt,parua cauſa,cur quis non ametur.Pocula autem negantem non amant,etiam ſi tu malam ualetudinem oſtendas,ad excuſationem non bibēdi. ¶ Quāuis] Negantē etiam naturæ cauſantur. Deme ſupercilio nubem] Ne te,inquit,triſtem præbeas,aut nimis ſeuerum,nam propter hanc multi odiū contraxerunt. ¶ Plerunq; modeſtus] Deeſt etiam,ut ſit, etiam modeſtus. ¶ Occupat obſcuri ſpeciem] A ſuperiore pendet,an parce intelligendū eſt,nō eſſe ſatis bonum?an ſic accipimus:Ita te cōpares,ut qualis es talis exiſtimeris. ¶ Inter cuncta leges] Et doctrinam eſſe neceſſariā ad commendationem amicitiarum ſignificat.

Qua ratione queas traducere leniter æuum,
Ne te ſemper inops agitet,uexetq; cupido,
Ne pauor,& rerum mediocriter utilium ſpes.
Virtutem doctrina paret, natura'ue donet:
Quid minuat curas,quid te tibi reddat amicum,
Quid pure tranquillet,honos,an dulce lucellū,
An ſecretum iter,& fallentis ſemita uitæ.
Me quoties reficit gelidus Digentia riuus,
Quem Mandela bibit rugoſus frigore pagus:
Quid ſentire putas,quid credis amice precari?
Sit mihi,quod nunc eſt,etiā minus,ut mihi uiuā.
Quod ſupereſt æui,ſi quid ſupereſſe uolūt Dij.
Sit bona librorum,& prouiſæ frugis in annum
Copia neu fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ.
Sed ſatis eſt orare Iouem,qui donat,& aufert:
Det uitā,det opes:æquū mi animū,ipſe parabo.

ACR. Qua ratiōe] Quia ſemper p ignorantiā uitioſi ſumus. Mediocriter] Id eſt,nō poteſt ullo modo fieri,ut cupido ſupra modū habendi, & mediocritas utiliū rerum,poßint regnare ſimul. ¶ Doctrina parat,natura'ue donet] Id eſt,utrū doctrina an natura ſapiamus. ¶ Quē Mādela bibit rugoſus frigore pagus] Pagus in Sabinis eſt,& nō pagus bibit,ſed hi qui in pago ſunt. ¶ Quid ſentire putas qd credis amice precari?] Quid putas me deos precari, dum ſum in rure meo,niſi hoc quod tibi,opto uidelicet doctrinam uirtutū, imminutionem curarū,& ueram delectationē? ¶ Sit bona librorū,& prouiſe frugis in annum copia] Notandum,quia ſtudioſus librorum copiā primum quàm fruges uictumq; eſt precatus. ¶ Sed ſatis eſt orare Iouem,quid donat,& aufert] Hæc,inquit,à Ioue petam,quæ mihi præſtare non poſſum, id eſt, uitam,opes,& cætera. Vt æquum animum geram,in mea magis eſt poteſtate, ne animus meus dubia ſpe ſit inſatiabilis.

POR. ¶ Qua ratione queas] Scilicet,quemadmodum poßis ſuauiter uiuere. ¶ Et rerum mediocriter utilium ſpes] Rectè dixit:Vtrunq; enim eſt ſtultitiæ uel pauere ne amittat: uel ſperare cum uoto ingenti res mediocriter utiles. ¶ Virtutem doctrina paret] Hæ omnes quæſtiones de morali philoſophia ſumuntur. ¶ Quid te tibi reddat amicum] Id eſt,uirtus quæ facit ſapientem,nihil ſtultè facere,ac per hoc ſeipſum non lædere. ¶ Quid purè tranquillet] Verè delectet. ¶ An ſecretum iter,& fallentis ſemita uitæ] Videtur hoc probare, quod ultimo poſuit,an quod alibi dixit:Nec dixit malè, qui natus moriensq; fefellit ¶ Me quotiens reficit] Id eſt,quotiens in meo rure ſum. ¶ Digentia riuus] Fluens per agrū Horatij.Nam Mandela pagus eſt in Sabinis,nimis contrahens atq; algidus frigore, & rugoſa faciens hominū corpora. ¶ Bibit rugoſus frigore pagus] Tropus μετωνυμία,hoc eſt,pagani bibunt,& ſic eſt,de quo ait etiam:Fons riuo dare nomen idoneus. ¶ Quid ſentire putas?] Deeſt,niſi hoc,etiam minus.Paratus ſum,inquit,etiam minus habere,quam habeo, dummodo uiuam,quemadmodum uolo. Sit bona librorum] Librorum copiam prius,quàm frugis prouiſionem eſt precatus. ¶ Neu fluitē dubio ſpe pendulus horæ] Ne alieni conuiuij ſpe in incerti uerſer,ac tēpus expectem. ¶ Sed ſatis eſt orare] Hæc à Ioue,inquit,poetā,quæ ipſe mihi præſtare nō poſſum:Cæterū ut æquum animū gerā,in mea magis eſt poteſtate,quā Iouis.

AD MECOENATEM XIX.

PRiſco ſi credis Mecœnas docte Cratino,
Nulla placere diu, nec uiuere carmina poſſunt,
Quę ſcribũt̃ aquę potorib9: ut malè ſanos
Aſſcribit Liber Satyris, Fauniſq; poëtas.
Vina ferè dulces oluerunt mane Camœnæ.
Laudibus arguitur uini, uinoſus Homerus.
Ennius ipſe pater, nunquã niſi potus, ad arma
Proſiluit dicenda: Forum, putealq; Libonis
Mandabo ſiccis, adimam cantare ſeueris.
Hoc ſimul edixit, non ceſſauere poætæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? ſi quis uult toruo ferus, & pede nudo,
Exigueq; togæ, ſimulet textore Catonem,
Virtutem'ne repręſentet, moreſq; Catonis?
Rupit Hyarbitã Timagenis æmula lingua,
Dum ſtudet urbanus, tenditq; diſertus haberi.
Decipit exemplar uitijs imitabile: quod ſi
Pallerem caſu, biberent exangue cuminum.

ACRON. ¶ Priſco ſi credis Mecœnas docte Cratino] Hãc epiſtolam ad Mecœnatem ſcribit, in qua demonſtrat pragmatiã ſuam, id eſt, cauſam propter quam compoſuerit carmina, ſed prius uituperat imitatóres Cratini, qui docuit nullorũ carmina eſſe ſtabilia, niſi potulenti, & ebrij eſſent. Trahẽs occaſionẽ ipſe Cratinus ex Homero et Ennio, in quorũ libris laus inuenitur uini. Non tamen poëtas eſſe dixerũt debere uinoſos. Qui Cratinus tantæ uinolentiæ fuit, ut ſolitus fuerit ſupra pelles recũbere, in quas comedere conſueuerunt. Hoc etiam epigrãma in monumentum eius teſtatur. In ſuis etiam fabulis negat bonum eſſe poëtam, qui uinoſus nõ fuerit. Hic per hanc uinolentiam tantæ libidinis fuit, ut cubiculum ſuum ſpeculis adornaret, quatenus & coitum ſuum ſpectare poſſet. ¶ Aſcripſit Liber] Democritus excluſit ſuo indicio ſanos poëtas à numero Muſarum, dicens inſanos in numerum Faunorum, & Satyrorum deorum tranſire quaſi ueriores. Vnde per Ironiam hic dicit, quod poſtquã Liber pater inſanos poëtas numero Satyrorum aſcripſit, ipſe Muſæ etiam mane ſobriæ non fuerunt, olentes adhuc uinũ nocte potatũ.

¶ Quid? Si quis uultu toruo ferus] Senſus eſt, ſi quis ueſtẽ uultumq; Catonis imitetur, nunquid etiam uirtutibus erit Cato? Cato enim conſul Romanorum, ut terribilior appareret hoſtibus, intonſa barba & capillis manebat, cum diro coloramento, & cum toga exigua, ut uelocior eſſet. ¶ Pede nudo] Hoc de quocunq; philoſopho, Cato enim nudis pedibus non fuit. ¶ Exigueq; togæ ſimulet textore] Qualem fecerit textor. ¶ Rupit Hyarbitam] Hyarbita Maurus fuit regione, qui dum Timaginem philoſophum poſt conuiuium, & inter pocula declamantẽ, uellet imitari, & non poſſet, inuidia quodãmodo diſcerptus eſt. ¶ Exangue cuminũ] Vt pallore nimiũ poßint imitari, & nõ poſſet, inuidia quodãmodo diſcerpt9 eſt.

PORPHYRION. ¶ Priſco ſi credis Mecœnas docte Cratino] Hæc epiſtola ad Mecœnatem ſcripta pragmatiam ſuam uult in carminibus præmonſtrare, ſed prius uituperat imitatores omnes, & in primis poëtas, qui uirtutes eorum admirati, non aſſecuti, continuò ſe his ipſis ſimiles fore exiſtimant, ſi ſola illorum uitia conſectentur. Veluti faciunt, quod fama eſt Homerum uinoſum fuiſſe, putant ſe bonos poëtas reddi poſſe uinolentia. Ergo hoc totum per irriſionem dicitur, nõ quod Horatius idipſum uerum exiſtimet, uel de Cratini opinione, uel de Homero temulẽto. Ait enim & per opinionẽ. ¶ Vt malè ſanos] Vt temporis aduerbium eſt, quaſi diceret, exinde. ¶ Aſſcripſit] Bene, tanquam in legionem ſuam. Nam hoc uerbum militare eſt, et eſt ordo: Vt male ſanos aſcripſit Liber Satyris Fauniſq; poëtas. ¶ Vina ferè dulces oluerunt mane Camœnæ] Et hæc εἰρωνεία eſt, ipſas quoq; Muſas etiam mane ſobrias non fuiſſe. ¶ Laudibus arguitur uini, uinoſus Homerus.] Facetè addit Homerum, tãquam

dinum in Iliade, & in Odyſſea ſæpe laudauerit. ¶Ennius ipſe pater nunquam niſi potus] *Hoc totum cum imitatione quadã dicitur ſtultæ perſuaſionis. Pater autem Ennius ideo, quod ipſe primus Latinorum ad Heroici uerſus imitationem aſpirauerit.* ¶Ad arma] *Ad libros Annaliũ, quos Ennius ſcripſit.* ¶Proſiluit dicenda] *Vt cui non dictus Hylas?* ¶Forum] *Per forum cauſidicos, & iuriſconſultos ſignificat.* ¶Putealq; Libonis] *Puteal Libonis ſedes prætoris fuit, prope arcum Fabianum, dictum quod à Libone illic primũ tribunal, & ſubſellia collocata ſint.* ¶Mandabo ſiccis] *Sobrijs tradam.* ¶Adimã cantare ſeueris] *Vt ineptum eſt, inquit iuriſdictionem non à ſobrijs geri, ſic abſurdum eſt cãtare ieiunos* ¶Hoc ſimul edixit] *Statim ut hoc, inquit, uiſum eſt omnibus dixiſſe.* ¶Nocturno certare mero] *Hoc eſt, dies noctesq; potare.* ¶Quid ſi quis uultu] *Quid ſi aliquis, inquit, ueſtẽ uultumq; Catonis imitetur, nunquid continuo & uirtutibus Cato ſit?* ¶Exiguæq; togæ] μετωνυμία, *id quod ſit, pro eo qui facit.* ¶Rupit Hyarbitam] *Exemplum ſtulti imitatoris interpoſuit. Nam hic Hyarbita Maurus fuit, qui dũ Timaginẽ imitatur poſt cõuiuium, & intra pocula declamantem, propter inſolentiã faciendi quod conabatur, pœne diſruptus eſt. Timagenes enim multos conabatur adhibere, & cœnæ & declamationi ſuæ, dumq; ab his multũ laudatur in admirationem ſui, prouocaſſe Hyarbitam dicitur, qui ſe & ſtomachum abrupit, dum Timagenem & dicendo & paſcendo amicos conatur æquare.* ¶Decipit exemplar] *Decipiuntur, inquit, ſtulti, qui cum propoſitum ſit bonorum exemplar, eoſdem tantum uitijs imitantur, ut illi qui Catonem imitari ſe putat, ſi ſemper triſtis ac ſi ſordidatus incedat.* ¶Quod ſi pallerem caſu] *Quod ſi me caſus, inquit, pallidum feciſſet, imitator meus medicaminibus uteretur, ut cuminum potaret, ut ſic pallidus factus, ſimilis crederetur. Aiunt enim cuminum dilutum, & potum, pallidum facere.* ¶Biberent exangue cuminum] *Exangue pro pallido.*

O imitatores ſeruum pecus, ut mihi ſæpe
Bilem, ſæpe iocum ueſtri mouere tumultus?
Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps.
Non aliena meo preſſi pede. qui ſibi fidit,
Dux regit examen. Parios ego primus Iambos
Oſtendi Latio. numeros, animosq; ſequutus
Archilochi, non res, & agẽtia uerba Lycãbem,
At ne me folijs ideo breuioribus ornes,
Quod timui mutare modos, & carminis artem:
Tẽperat Archilochi Muſã pede maſcula Sappho,
Tẽperat Alcęus, ſed reb. & ordine diſpar.
Nec ſocerũ quęrit, quem uerſibus oblinat atris,
Nec ſponſæ laqueum famoſo carmine nectit.
Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinis
Vulgaui fidicen. iuuat immemorata ferentem
Ingenijs, oculisq; legi, manibusq; teneri.

ACR. ¶Exangue cuminũ] *Vt pallorẽ nimiũ poßint imitari. Quoniam cuminum potatũ, pallidos reddit homines.*

¶Seruũ pecus] *Mire ait pecus ſeruum, quoniã negant Stoici quenq̃ liberum eſſe præter ſapientem.* ¶Libera per uacuũ poſui ueſtigia] *Ego primus [R]omano ſermone Lyrica carmina ſcripſi.* ¶Qui ſibi fidit] *Solus audet.* ¶Archilochi] *Non res, inqt, trãſtuli de Archilocho, ſed exẽplar metri, & non eadẽ uerba ſum imitatus, quibus eſt perſequutus ſocerum ſuum Lycamben, ut ſe laqueo ſuſpenderet.* ¶Temperat Archilochi Muſam pede] *Metrum, inquit, Archilochi, quod nos imitamur, tẽperamus uerſibus Alcæi & Sapphi, quos imitor. Sed neq; eodem ordine uerſuum utuntur, neq; rebus quibus ſocerum inſequitur.* ¶Ordine diſpar] *Quia tantũ pedes tulerũt, nõ materiã.* ¶Nõ alio dictũ prius ore] *Archilochus græcus poëta primus fuit, et ego apud Latinos primus Lyr. carm. ſcripſi.*

POR. ¶O imitatores ſeruum pecus] *Tam enim ſeruus ad alienum præſcriptum uiuit, quàm ille qui eſt imitator alterius.* ¶Libera per uacuum poſui ueſtigia] *Iam de ſe dicit,*

oſtendens, & quæ & quomodo carmina ſcripſerit, ſic enim inquit, quaſi neminem fuerit ſecutus, ſed libero conſilio ſua inuenta perſcripſerit. Per uacuum autem ait, quia nemo præceſſerat. ¶*Qui ſibi fidit*] *Præcedere, inquit, ſolus habet, qui recte ſibi confidit, habetq; alios curæ, imitatus regem apium ſe ſequentibus ducem.* ¶Parios] Ideo quia Parius eſt Archilochus, Iambici carminis ſcriptor. *Nam de Archilocho inquit, trãſtuli nil præter metrum, ſed res & argumẽta neglexi, quibus ille Lycamben perſequitur, à quo repudiatus eſt gener.* ¶*Ac ne me folijs ideo breuiorib. ornes*] *Ne me parcius laudes, tanq̃ in metris nihil innouare auſum ac proferre pro meo, multa, inqt, ex diuerſis autoribus cõpoſui, docetq; quomodo cõpoſuerit.* ¶*Tẽperat Archilochi Muſam*] *Et Archilochi inquit, Muſa utimur & Sapphus.*

¶*Maſcula Sappho*] *Vel quia in poetico ſtudio uerſata eſt, in quo ſæpius enituit, uel quia tribas diffamatur fuiſſe.* ¶*Tẽperat Alceus*] *Miſcemus, inquit, & Alcei metrũ, ſed neque eodem ordine utimur uerſuũ.* ¶*Nec ſocerũ quærit*] *Socerũ Lycãbæ poſcit.* ¶*Nec ſpõſæ laqueũ*] *Eã enim ad laqueũ dicitur Archilochus cõpuliſſe, infami carmine.* ¶*Hũc ego*] *Archilochũ, ſcilicet, non aliũ. Hoc eſt, quod dicit, nullius imitatorẽ ſe eſſe, duntaxat in authores.* ¶*Immemorata*] *à nullo ex Latinis ante me dicta.* ¶*Ingenijs oculisq; legi*] *Hoc uel ad Archiloc. refertur, multa obſcœna dicentẽ: uel ad Lucil. qui æquè multa Punicè ſpurca cõpoſuit.*

Scire uelis mea cur ingratus opuſcula lector,
Laudet, ametq; domi, p̃mat extra limẽ iniquus:
Non ego uentoſæ plebis ſuffragia uenor,
Impenſis cœnarum, & tritæ munere ueſtis:
Non ego nobilium ſcriptorum auditor & ultor
Grãmaticas ambire tribus, & pulpita dignor.
Hinc illæ lachrymæ. ſpiſſis indigna theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus.
Si dixi, rides ait, & Iouis auribus iſta
Seruas, fidis enim manare poëtica mella
Te ſolum, tibi pulcher. ad hæc ego naribus uti
Formido, & luctantis acuto ne ſecer ungui:
Diſplicet iſte locus clamo, & diludia poſco.
Ludus enim genuit trepidum certamẽ, & iram,
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

ACR. ¶*Scire uelis*] *Excuſat ſe, cur cum probetur à plurimis, bene ſua carmina compoſuiſſe ſe, non tamen habeat laudatores. Oſtẽdit quod propter inuidiã, quæ inimica eſt uirtuti, cũ per domos aliorũ legeretur, & publicè detraheretur, & quia non conducebat muneribus cibi & ueſtium, fauorem uulgi, quod ſolent amatores adulationis agere.* ¶*Et nugis addere pondus*] *Illi in nugis ſuis pondus laude accumulare gaudẽt, quia carmina ſua inhoneſtè laudari cupiunt.* ¶*Ego naribus uti*] *Illius ad uerba uereor libere, & urbanè tendere, ne eum ad iracundiam prouocem.*

¶*Formido*] *Timeo eſſe faſtidioſus, ſed honeſtas quæro excuſationes ne recitẽ.* ¶*Clamo*] *Id eſt, reprehendentium timore coactus dicam, quòd mihi dipliceat locus ubi recitem.*

¶*Diludia poſco*] *Diludia dicuntur tempora, quæ gladiatoribus conceduntur, ut intra dies quinque pugnant.*

PORPHYRION. ¶*Scire uelis*] *Deeſt audies. Vt ſit: Si uelis ſcire, audies. Et hic ſe excuſat, quód cum probetur à plurimis, non tamen habeat laudatores: nolens hanc cauſam eſſe, quòd propter inuidiam, quæ inimica uirtutis eſt, etiam ipſe non adibat grammaticos, cum ſuis authoribus promerendo.* ¶*Grammaticas ambire tribus & pulpita dignor*] *Grammaticas tribus, ipſam diſcipulorum multitudinem dicit: pulpita uerò, ipſos magiſtros.*

Hinc illæ lachrymæ] *Hinc cauſa eſt, inquit, propter quã & alij laudantur.* ¶*Spiſsis indigna theatris. Scripta pudet recitare.*] *Hæc ſunt uerba Horatij excuſantis cur non ſcripſerit, quod in publicum proferat.* ¶*Nugis addere pondus*] *Hoc eſt, pro re magna uaſtum pondus pronuncians: Referent alij, qui nugas peiores facere recitando ſolent.*

¶Rides

¶Rides ait] Hæc inuidi uerba ſunt, reſpondentis Horatio, ut ſi dicat. Irrides, cum te diffidentem ais non recitare uulgò, cum ſuperbia faſtidias cæterorum aures, Cæſari ſoli legas.

¶Fidis enim] Aduerſarij adhuc uerba ſunt, exprobrātis quod Horatius multum ſibi arroget de carminum ſuauitate. ¶Tibi pulcher] Iudicio tuo contentus, teipſum laudes.

¶Ad hæc] Ordo eſt: Ad hæc ego. ¶Naribus uti] Naribus caninis uituperantiū. ¶Et luctan:is acuto ne ſecer ungui] Per hoc ſignificat multos æmulos omiſſa arte deſcendere in certamen, ut qui in luctatione unguem imprimit, ad lacerandum aduerſarium. ¶Diſplicet iſte locus] In quo recitatur palam. ¶Diludia] Intermiſsionem ludorū uel dilationem.

¶Ludus enim genuit] Hæc cauſa eſt cur diludia poſtulet.

AD LIBRVM SVVM. XX.

Vertumnū, Ianumq́ʒ liber ſpectare uideris,
Scilicet ut p̄ſtes Soſiorū pumice mundus,
Odiſti claues, & grata ſigilla pudico:
Paucis oſtendi gemis, & communia laudas,
Non ita nutritus. fuge, quo diſcedere geſtis:
Non erit amiſſo reditus tibi, quid miſer egi?
Quid uolui? dices, ubi quis te læſerit, & ſcis
In breue te cogi, cum plenus languet amator.
Quod ſi non odio peccantis deſipit augur,
Charus eris Romæ, donec te deſerat ætas.
Contrectatus ubi manibus ſordeſcere uulgi
Cœperis, aut tineas paſces taciturnus inertes,
Aut fugies Vticam, aut unctus mitteris Ilerdā:
Ridebit monitor non exauditus, ut ille
Qui malè parentem in rupes detruſit aſellum
Iratus. quis enim inuitum ſeruare laboret?
Hoc quoq; te manet, ut pueros elemēta docētē
Occupet extremis in uicis balba ſenectus.
Cum tibi ſol tepidus plures admouerit aures:
Me libertino natum patre, & in tenui re
Maiores pennas nido extendiſſe loqueris:

ACR. ¶Vertumnū Ianūq; liber ſpectare uideris] Hanc epiſtolam metaphoricè inſcripſit, quaſi in rem animatā, ſignificans librum ſuum in publicum uelle procedere, ſe uerò prohibere. Vertumnus & Ianus dij ſunt, qui præſunt negocijs ementium & uendentium, ante quorum tēpla erant loca, in quibus cum cæteris rebus etiam libri uenales erant. Per deos μετωνυμικῶς autem loca ſignificat.

¶Soſiorum pumice mundus] In menſa Soſiorum, qui Græcè βιβλιοπόλαι dicuntur, id eſt, uenditores librorum. Dicti Soſij à familia, quorū menſam poëtica licentia pumicem uocat.

¶Cum plenus languet amator] Plenus, id eſt, ebrius ac ſatiatus lector, piger eſt ad legendum. ¶Quod ſi non odio peccan:is deſipit augur] Quod ſi ego augur tuus ſum, id eſt, diuinitus tibi peccanti futura prædico: non odio tui loquor. Tam diu carus eris, quandiu noui libri pulchritudine retineberis, at cum fueris ſordidatus, per proceſſum temporis, nemo te optabit atq; deſcribet: ſed aut carie conſumeris, aut fient ex te opiſtographæ epiſtolarum. ¶Docentem] Ita loquitur, quaſi ipſe liber pueros elementa docturus ſit. ¶Balba ſenectus] Id eſt, ut ſeneſcas balbutientiū meditatione. ¶Sol tepidus] Secundum morem librariorum, & magiſtrorum loquitur, qui circa quartam uel quintam horam, dictata pueris præbere conſueuerunt, quo tempore tractabiliores ſunt. ¶Maiores pennas] Vltra dignitatem meorum natalium, amicitiam Cæſaris acquiſiſſe & principum.

POR. ¶Vertumnum Ianumq́; liber] Mirum eſt, hanc locutionem inter epiſtolas poni, cum neq; ad abſentem, neq; ad præſentem hominem ſcripta ſit, niſi quia receptum eſt, & principia et fines in omnibus libris nullius legis formula contineri. Vnde ſic Lucretius incipit primum Epicureæ ſectæ librum: ſic Virgilius quartum Georgicorum. Hæc itaq; cum libro ſuo ui-

detur loqui, quem ante poſitum finem cupidum eſſe dicit in publicum prodeundi, cum domi continendus ſit, ne in magnos lectores incidens uituperetur. Vertũnus autem deus eſt, præſes uertendarum rerum, hoc eſt, emendarum ac uendendarum, qui in uico Thurario ſacellum habuit. Ianus quoq; ſimiliter uicus eſt, ab Iano gemino ſic appellatus, qui in eo arcũ habet ſibi cõſecratum. Per quos deos ſignificat loca, in quibus cum cæteris rebus, etiam libri uenales erant. Sanè ex his uerſibus, & in principio ſequentis libri apparet Horatium hoc uolumẽ quaſi nouiſsimum totius operis habuiſſe: nam ſecundũ Epiſtolarum coactus adiecit. ¶ Scilicet ut proſtes] Quaſi magnæ temeritatis ſit hoc librum uoluiſſe. Proſtes autem proponaris uenaliſq; ſis. ¶ Soſiorum pumice mundus] Soſij illo tempore fratres erant bibliopolæ celeberrimi. ¶ Odiſti claues, et grata ſigilla pudico] Odiſti includi, & ſub ſigillo eſſe, quod pudicis, inquit, gratum eſſe conſueuit. ¶ Paucis oſtendi gemis] Doles, inquit, quod paucis recitem.

¶ Cõmunia laudas] Conuentus publicos. ¶ Et ſcis in breue te cogi] Hoc eſt, nec totum te per ordinem recitari faſtidio poſcentum. ¶ Quod ſi non odio peccantis deſipit augur] Senſus eſt: Quod ſi ego quaſi augur, tibi non peccanti futura prædico, non odio tui loquor. Tam diu charus Romæ eris, quàm diu retinueris pulchritudinem noui libri. Tempore uerò cum ſordidior factus fueris, nemo te ornabit atq; deſcribet, ſed aut carie conſumeris, aut fient ex te opiſtographæ epiſtolæ. ¶ Aut fugies Vticam] Vtica Aphricæ. ¶ Mitteris Ilerdã] Ilerda Hiſpaniæ ciuitas, ac per hoc bellorum ciuilium cauſa, adhuc illic Romanũ exercitum detineri ſignificat. ¶ Ridebit] Id eſt, ridendo contemnet. ¶ Hoc quoq; te manet] Satyricè omnia, quæ deteſtatur, dicit imminere libro ſuo. ¶ Extremis in uicis] Vltima uicorum parte, ut Terentius, in ultima platea dicit. ¶ Balba ſenectus] Balbus ſenex pueros elemẽta docens, quaſi ipſe liber pueros elementa docturus ſit. ¶ Cum tibi ſol tepidus] Secundum librariorum morem locutus eſt, qui circa quartam uel quintã horam dictata pueris præbere conſueuerunt, quo tempore tractabiliores ſunt. ¶ Me libertino natum patre] Ipſe enarrat uitam ſuam Cynicè, non diſsimulans humilitatem generis, ac ſe eſſe prouectum. ¶ Vt quantum generi demas] Cauſatur cur ſibi non tacendi ſint parentes. ¶ Primis urbis] Mecænati Pollioni, & cæteris.

ACR. *¶ Vt quantũ generi] Cauſam exponit, cur non uerecundetur humilẽ genealogiam profiteri, ſcilicet, quod non haberet ex parentibus, haberet ex ſapientia. ¶ Anno] Eo anno cõpleuit quadraginta quatuor annos, quo Lollius conſul ſortitus eſſet ſocium Lepidum in conſulatu.*

Vt quantum generi demas, uirtutibus addas.
Me primis urbis belli placuiſſe, domiq;,
Corporis exigui, pręcanum, ſolibus aptum,
Iraſci celerem, tamen ut placabilis eſſem:
Forte meum ſi quis te percontabitur ęuum,
Me quater undenos ſciat impleuiſſe decẽbres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

POR. *¶ Belli placuiſſe domiq;] Hæc modo aduerbia ſunt accipiẽda, nõ nomina. ¶ Corporis exigui] Hæc deſcriptio χαρακτηρισμὸς dicitur. ¶ Præcanũ] Propter caniciẽ, & ante annos albos capillos. ¶ Solibus aptũ] Solitũ iacere ſub ſole, & chroma facere ¶ Tamen ut placabilis eſſem] [illegible], qua purgauit, quod ſe confeſſus eſt iracundum.*

¶ Fortè meum ſi quis] Facetè. Quaſi diceret, non omnes ſciant, ſed ille ſolus quicunque quæſierit. ¶ Quater undenos] Annos quatuor & quadraginta dicit, & ſimul oſtẽdit, & quo menſe natus, & quo anno ætatis ſuæ hunc perſcripſerit. ¶ Collegam Lepidum quo duxit] Figuratè per id, quod eſt, quem annum Lollius duxit cum collega Lepido. Et duxit pro ſortitus eſt accipiamus, quia ſortẽ duci dicimus. Etenim tãdiu quis dicitur collega, quãdiu ipſe eſt cum collega, propter quod, hoc nomen ad aliquid dicitur,

Q. HORATII FLACCI, EPISTOLARVM CVM ANTIquiſsimorum Grammaticorum Helenij Acronis, & Porphyrionis Commentarijs, Lib. II.

AD AVGVSTVM. I.

QVm tot ſuſtineas, & tanta negocia ſolus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emẽdes: in publica cõmoda peccem,
Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.
Romulus, & Liber pater, & cũ Caſtore Pollux,
Poſt ingẽtia facta, deorũ in tẽpla recepti:
Dũ terras, hominumq́ue colũt genus, aſpera bella
Cõponunt, agros aſſignant, oppida condunt:
Plorauere ſuis non reſpondere fauorem
Speratum meritis. diram qui contudit Hydram,
Notaq́ue fatali portenta labore ſubegit,
Comperit inuidiam ſupremo fine domari.
Vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat artes
Infra ſe poſitas, extinctus amabitur idem.
Præſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandasq́ue tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias nil ortum tale fatentes.

ACR. ¶ Cũ tot ſuſtineas] *Auguſto, petẽti ſibi aliquid operis dedicari, ſcribit* Horatius, *ideo huc uſq; non feciſſe, ne iacturam Reip. faceret, ſi Cæſarẽ uerſibus ſuis à Repub. reuocaret. paulatim ad hoc deſcendit, ut de iudicio tẽporis queratur, quo antiquos poetas laudamus, tanquam merito tantum uetuſtatis meliores ſint.* ¶ Romulus] *Laudat fœlicitatem Cæſaris, cum dicit ei ſoli cõtigiſſe, ut inuidiam uiuus uinceret.* ¶ *Agros aßignant*] Dum *diſtribuunt colonias.* Colonias *diſtribuere eſt, uacuas hominibus ciuitates aliunde adductis habitatoribus implere, & agros illis adiacentes diuidere.* ¶ Oppida *condunt*] Iucunde. Dum *ea, inquit, faciunt quæ tu, attamen non fuerunt grata.* ¶ Qui contudit Hydram] Herculem *ſignificat, qui inter duodecim portenta quæ ſubegit etiam* Hydram *exußit, qui licet tantæ uirtutis eſſet, non tamen caruit inuidia, donec mortuus eſſet.* ¶ Nil oriturum] Nil, inquit, *alio tempore tam magnum ortum eſt, uel oriturum adhuc quicquam eſt.*

PORPHYRION. ¶ *Cum tot ſuſtineas*] *Apparet hunc librum, ut ſupra diximus, hortatu Cæſaris ſcriptum eſſe, cuius rei etiam Suetonius author eſt.* Nam *apud eum epiſtola inuenitur Auguſti increpantis* Horatium, *quòd nõ ad ſe quoq; plurima ſcribat.* Ergo *hoc principium cum laude imperatoris, & ab excuſatione, quòd illum uoluit occupatum in Rep. ſuis impedire ſermonibus,* Totaq; *ſentẽtia huius epiſtolæ de poetis eſt, ad hoc, ut ſubtiliter in eorum fauorem* Cæſar *moueatur.* Dicit enim Horatius *ſoli* Auguſto *contigiſſe ut inuidiam uirtute uiuus euinceret, cæterum autem & quamuis melioribus anteponi.* Et tanta negotia *ſolus*] Totus *hic eſt ſenſus:* Cum *tantis rebus detinearis ô* Cæſar, *adminiſtrando tempora tua, quæ omnium commodis impendenda ſunt, longo ſermone te remorari iniquum eſt.*

¶ Publica *commoda peccem*] Per *hoc pulchrior eſt laus, et incerta diſtinctio eſt, an emendes, an in publica peccem.* ¶ Longo *ſermone morer*] Vanitate *occupem, teneamq́ue te, cuius omne tempus in publica commoda conſumendum eſt.* ¶ Romulus *& Liber pater*] Laudata Cæſaris *uirtute, laudat etiam fœlicitatem, quia dicit huic*

ſoli contigiſſe,ut inter homines etiam nunc poſito iam, diuini bonores decernantur,quod nul li conceſſum ſit horum,quos enumerat,hoc eſt Romulo,Libero, *Caſtori,* & Polluci, & *cum bis* Herculi,Et *eſt ordo:*Romulus & *Liber dum terras hominumq́; genus colunt,aſpera bella componunt,illi,de quibus ſupra dixit,poſt ingentia facta, in deorum templa recepti ſunt.*

¶ *Agros aßignant*] *Hoc eſt,colonias deducunt,ducuntq́; urbibus milites ſuos.* ¶ *Plora uere*] *Plus dicitur,quàm dolere* ¶ *Diram qui contudit Hydram*] *Hercules,ſcilicet,* & *bene hoc elegit,quod inter labores eius uel maximum fuit.* ¶ *Nota*] *Quæ ſunt in duodecim laboribus Herculis diffamata.* ¶ *Fatali portenta labore ſubegit*] *Vtrum,quemadmodum Virg.dixit: Vt duros mille labores, Rege ſub Euryſtheo, fatis Iunonis iniquæ Pertulerit:an Fatali,pro Capitali* & *moleſto,ut ipſe alibi,Fatalis inceſtusq́; iudex.* ¶ *Supremo fine domari*] *Et eſt ſenſus:Expertus eſt inuidiam tunc finiri,cum* & *uita finitur.* ¶ *Vrit enim*] *Rationē exponit,propter quā minus coluntur uiui,qui uirtute antecellunt,poſt obitū autē diliguntur.Grauis eſt,enim,inquit,inferioribus,* & *infra poſitis nocet,quia artibus bonis cæteros uincit,ſed requiritur tamen ac deſideratur extinctus.* ¶ *Fulgore*] *Splendore,quo fulget. Et bene urit,ad fulgorem retulit.* ¶ *Præſenti*] *Viuenti,ſed ſplendidius hoc eſt,quaſi gloſſematicos.* ¶ *Mauros*] *Acceleratos,uel opportunos meritis tuis atq; maturos.Et recte: Alijs enim non maturi,ſed ſeri honores dati ſunt.* ¶ *Iurandasq́;*] *Ac per hoc diuinos tibi honores decernimus.* ¶ *Nil oriturum alias*] *Et hoc ſplendidius,quaſi naſci deberet,uel natum eſſe dixiſſet.Oritur enim ſol.Exoriri dicitur dies.*

Sed tuus hic populus ſapiens,& iuſtꝰ in uno,
Te noſtris ducibus,te Graijs ante ferendo:
Cætera nequaquam ſimili ratione,modóq;
Aeſtimat,& niſi quæ terris ſemota,ſuiſq;
Temporibus defuncta uidet,faſtidit,& odit.
Sic fautor ueterum, ut tabulas peccare uetātes,
Quas bis quinq; uiri ſanxerunt, fœdera regum
Vel Gabijs,uel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros,annoſa uolumina uatum,
Dictitet Albano Muſas in monte loquutas.
Si,quia Græcorum ſunt antiquiſſima quæq;
Scripta,uel optima,Romani penſantur eadem
Scriptores trutina: non eſt q̄d multa loquamur,
Nil intra eſt oleam,nil extra eſt in nuce duri.
Venimus ad ſummum fortunæ,pingimus,atq;
Pſallimus,& luctamur Achiuis doctius unctis.

ACON. ¶ *Sed tuus hic populus*] *Populus,inquit,Romanus in hac re ſola iuſtus,* & *ſapiens eſt, quòd te præfert omnibus ducib.ſuis,omnibusq́; Græcis:ſed in hoc,quòd cætera non ſimili ratione pōderat, ſtultē agit,dū omnia noua faſtidit,quæ à poetis ſcribūtur in tantū delectatus ueteribus, ut legē Romanā quæ in 12. tabulis cōtinetur, et fœdera ſub antiqs regibus facta, uel quæ Romani fecerūt cū Sabinis et libros annales ita pro uero teneat,quaſi ſi Muſæ locutæ ſint in Albano monte.* ¶ *Rigidis æquata Sabinis*] *Poſtquā enim Sabini pacem cum Romanis inierūt fœdera amicitiæ conſcripſerūt.* ¶ *Albano*] *Quia Aegeria nympha dicebatur loqui cum Numa Pompilio in Albano monte.* ¶ *Si quia Græcorum*] *Si ideo negat Romanus populus nouos bonos eſſe, quia non antiqui: nihil reſtat,niſi ut denegemus ea,quæ ſunt naturalia,uel ut os oleæ non ſit durū,* & *teſta nucis non ſit dura,quod contrarium eſt.* ¶ *Penſantur eadem ſcriptores trutina*] *in eadem ætate,quia Græci poetæ antiquiores ſunt,quàm Latini,et ob hoc obiectiones Latinis ſunt omnino iniuſtæ.* ¶ *Venimus ad ſummum fortunæ*] *Ergo perfecti ſumus,non habet amplius fortuna quod præſtet.*

POR. ¶ *Sed tuus hic populus ſapiēs*] *Id eſt,Hac ſola re ſapit,quod te omnibus præponit.In cæteris autem peccat,quia nihil optimum niſi antiquum putat,et ſui temporis uniuerſa contemnit.* ¶ *Terris ſemota*] *Vetera ac demortua.*

¶ *Suisq́;*

¶ Suiſq; temporibus defuncta] Quæ ſua tempora compleuerint ac finierint. ¶ Faſtidit & odit] ἀυξητικῶς: plus enim eſt, odit, quàm faſtidit. ¶ Sic fautor ueterum] Adeò ueteribus fauet, ut etiam duodecim legum tabulas à Decemuiris ſcriptas, & fœdera ſub regibus facta, tunc Romanis, uel cum Sabinis, uel Albinis, latina eſſe uideantur, ob auſteram & rancidam uetuſtatem. ¶ Pontificum libros] Vtrum annales, an pontificium ius ſignificat? ¶ Annoſa uolumina uatum] Veteres libros Nanij uatis aut Sybillæ. ¶ Albano Muſas in monte locutas] Cur in Albano monte? Vtrum propter uetuſtatem, quod ante Romam Alba regnauit? ¶ Si, quia Græcorum] Hæc tota ſententia, uſq;, Miraturq́; nihil, niſi quod Libitina ſacrauit, hunc ſenſum continet. Si ideo carmina antiquiſſima quæq; laudantur, quia antiquiſſimi quiq; Græcorum optime ſcripſerunt, eo rectius & ſecundum eandem trutinam debet Romanus poeta ſaltem placere. Quod ſi negatur, non eſt quod multa loquamur, cum negentur quæ manifeſta ſunt. Non enim ſecundi doctrina ſumus, uerum etiam Græcos uicimus. Sin autem tempus & uetuſtas in carmine, tanquam in uino, ſit inquirenda, uelim ſcire quotus annus probum carmen efficiat. Quo ipſo facile demonſtratur ſtultitiæ eſſe in libris tempus conſiderare, non meritum. ¶ Eadem ſcriptores trutina] Eodem examine, eodem iudicio, eadem æſtimatione. ¶ Nil intra eſt oleam] Negant manifeſta. Nam conſtat intra oleam & extra nucem eſſe duriciam. ¶ Venimus ad ſummum fortunæ] Vtrum in imperio, an cæteris in rebus quas enumerat? Nõ habet, inquit, quod nobis amplius fortuna iam præſtet. Ergo & perfecti poetæ ſumus: ſed hoc intelligi, quàm dici à ſe maluit.

Si meliora dies, ut uina, poëmata reddit,
Scire uelim preciũ chartis quotus arroget annꝰ.
Scriptor ab hinc annos centũ qui decidit, inter
Perfectos, ueteresq́; referri debet, an inter
Viles, atq; nouos? Excludat iurgia finis.
Eſt uetus, atq; probus centũ q perficit annos.
Quid? qui deperijt minor uno menſe, uel anno,
Inter quos referendus erit? ueteres ne poëtas,
An quos & præſens, & poſtera reſpuet ætas?
Iſte quidem ueteres inter, ponetur honeſtè,
Qui uel menſe breui, uel toto eſt iunior anno.
Vtor permiſſo, caudæq́; pilos, ut equinæ
Paulatim uello, & demo unũ, demo etiã unum,
Dum cadat eluſus ratione ruentis acerui:
Qui redit ad faſtos, & uirtutem æſtimat annis,
Miraturq́; nihil, niſi quod Libitina ſacrauit.

ACR. ¶ Si meliora dies, ut uina, poemata reddit] Si, inqt, uetuſtas et boneſtas in carmine, tanquam in uino tempus, inquirẽda eſt: uelim ſcire quot annis carmen laudabile: utrum illud carmen, quod retro centum annos compoſitum eſt, an illud, quod nuper. ¶ Caudæq; pilos ut equinæ] Sic, inquit, paulatim carpitur cauda equi, quouſq; tota ſit extracta: ita & ego paulatim euellam numerum annorũ, donec ſub dicto aceruo numeri, decipiatur ille qui per uetuſtatem laudat poetas, & extenuat uirtutem carminis eorum, numero annorum.

PORPHYR. ¶ Qui decidit] Qui defunctus eſt. ¶ Excludat iurgia finis] Tanquã tacentem urget, an numerus annorum ſit ſignandus. Pone, inquit, finem, & iam nulla contẽtio eſt. ¶ Perfectos] Bonos. ¶ Veteresq;] Antiquos. ¶ An quos & præſens & poſtera reſpuet ætas] Malos, ſcilicet. ¶ Eſt uetus atq; probus] Hoc quaſi ex alia perſona dicitur. Quid? qui deperijt] Hoc Horatius ex perſona ſua dicit. ¶ Iſte quidem] Ex alia perſona. ¶ Vtor permiſſo] Ex ſua perſona. ¶ Pilos] Singulos. ¶ Dum cadat] Tandiu ſingulos annos detrahã, donec paulatim ſubducto aceruo numeri, decipiatur eluſus. ¶ Qui redit] Qui ad ſumma tempora uocat poetas, & hoc uincet, uel in augendis uel in minuendis aceruis. ¶ Ad faſtos] Qui per conſules, annorum colligit numerum.

¶ Miraturq́;

¶ Miraturq́; nihil, niſi quod Libitina ſacrauit] Id eſt, qui nihil laudat, niſi quod elatum fuerit & ſepultum. Mirè ergo dictum & facete, Libitina ſacrauit, quaſi ab ipſo feretro uenerationem acceperit poëta defunctus.

Ennius & ſapiẽs, & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, leuiter curare uidetur,
Quo promiſſa cadant, & ſomnia Pythagorea.
Næuius in manibus non eſt, & mentibus hæret
Pœnè recẽs, adeò ſanctũ eſt uet9 omne poëma.
Ambigitur quoties uter utro ſit prior. aufert
Pacuuius docti famam ſenis, Accius alti,
Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro,
Plaut9 ad exẽplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte.
Hos ediſcit, & hos arcto ſtipata Theatro
Spectet Roma potẽs, habet hos, numeratq́; poë(tas,
Ad noſtrũ tẽpus Liui ſcriptoris ab æuo
Interdum uulgus rectum uidet, eſt ubi peccat,
Si ueteres ita miratur, laudatq́; poëtas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet, errat:
Sin quædam nimis antiquè, ſi pleraq́; durè
Dicere credat eos, ignauè multa, fatetur,
Et ſapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo.

ACRON. *¶ Ennius]* Is Pythagoræ animã ad ſe ueniſſe in ſomnis dicit, & nil de philoſophia ſcripſit. *¶ Vt Critici dicunt]* κριτικὸς græcè, latinè dicitur iudex, ſecũdum quorum ſententiam, Ennius ſecũdus fuit. Per hos ergo poetas qui ſequuntur, oſtẽdit ſapientiores eſſe nouellos quàm ueteres, quia quanto iuniores tãto perſpicatiores. *¶ Leuiter curare uidetur]* Hoc eſt uilior, quã putabatur, nec promiſsis ſuis ſatisfaciat. Nam dixerat in ſomnis ſe uidiſſe, quòd anima Homeri in ipſum & pauonem tranſiſſet. Sed non ita dicit Ennius, ut Homero ſimilis uideatur: nam multa leuia et indigna authoritate, in opere eius inueniuntur. *¶ Quo promiſſa cadant]* Quo tendat, ut poſsit reſpondere promiſsis. Pythagoras enim affirmat animas in diuerſa corpora traſitum facere, & dicit illum nihil pendere, quo cadant promiſſa, id eſt, utrum ita ſit, nec ne. *¶ Somnia Pythagorea]* Aliter. Licet uiderit Ennius in ſomnis animam Pythagoræ in corpus eius uenire: non eſt tamẽ ſecutus eum, in omnibus, quia Pythagoras ſcripſit philoſophiã, Ennius uerſus. Tunc ergo quare inferius ſcripſit? *¶ Afrani toga]* Afranius togatas comœdias ſcripſit latinas, nam græcæ palliatæ dicuntur. Qui & Menandri ſtilum ſecutus, & ideo toga illius dicitur ei conueniſſe, id eſt, ſtilus. *¶ Vincere Cæcilius grauitate]* Cæcilius libros uicit antiquiores, alta uerba in ſuo carmine, & ſonora ponere ſolitus. *¶ Terentius arte]* Id eſt, proprietate uerborum & artis grammaticæ. Vnde principatum inter omnes comicos habere dicitur. *¶ Hos ediſcit]* Antiquiores. Næuium, Sophoclem, Euripidem, Afranium, Epicharmum ediſcit Romæ in ſchola, & admiratur in Theatris, deſpiciens iuniores, licet illi præcellant.

PORPHYRION. *¶ Leuiter curare, ſecurus eſſe]* Securus iam de prouentu laudis ſuæ eſt Ennius, propter quã ante ſollicitus fuerat. Ennius in principio Annalium ſuorum ſomnio ſe ſcripſit admonitum, quod ſecundũ Pythagoræ dogma, anima Homeri in ſuum corpus ueniſſet. Facetè autem ſomnia Pythagorea dixit, ut ipſum & Pythagoram cum ſua μετεμψυχώσει ridere uideatur. *¶ Quo promiſſa cadant]* Id eſt, Quem ſucceſſum habeant. Oſtẽdit enim ſine difficultate ueteres poëtas ſolere laudari. *¶ Somnia Pythagorea]* Libri annaliũ. Ambigitur quoties uter utro ſit prior. *¶ Aufert Pacuuius docti famã ſenis]* Cũ ambigitur, uter ſit prior, ambos laudo. Nam Pacuuius famam docti aufert atq; conſequitur. *¶ Accius alti]* Vt Sophoclis, Aeſchyli, Euripidis, qui alti ſint. Alij ſic accipiũt, Tanq̃ ſenis do-

ctrina

ſtrius & gloria aſcribatur Pacuuio, Accio uerò altitudo ingenij ſublimitasq́; uerborum: An ambo famam cōſequuntur, alter docti, alter alti tragœdiographi? ¶ Dicitur Afrani toga] Bene toga. Togatas enim ſcripſit Afranius, in quibus Menandri ſtilum uidetur imitatus.

¶ Vincere] Alter alterum uincit, an cæteros uniuerſos? ¶ Hos ediſcit] In ſcholis.

¶ Spectat] Inſpectaculis. ¶ Habet] Credit. ¶ Ad noſtrum tempus] Ordo eſt: Ab Liuij ſcriptoris uſq; ad noſtrum tempus, quædā rectè, quædam prauè iudicat populus. ¶ Liui ſcriptoris ab æuo] Liuium dicit Andronicum, qui primus omniū latinas Fabulas ſcripſit.

¶ Si ueteres ita miratur] Hoc peccat. ¶ Si quædā] Hoc receptū eſt. ¶ Ignaue] Humiliter. Et Ioue iudicat æquo] Propitio ſibi, Ioue qui iā irato ſit, ut errent homines ac delirēt.

Non equidem inſector, delendaq́; carmina Liui
Eſſe reor, memini quæ plagoſum mihi paruo
Orbilium dictare: ſed emendata uideri,
Pulchraq́;, & exactis minimum diſtantia, miror.
Inter quę uerbum emicuit ſi fortè decorum, &
Si uerſus paulò concinnior unus, & alter:
Iniuſtè totum ducit, ueditq́; poëma.
Indignor quicquā reprehendi, non quia craſſè
Compoſitū, illepideúe putetur, ſed quia nuper,
Nec ueniā antiqs, ſed honorē, & præmia poſci.
Rectè nec'ne crocū, floresq́; perābulet Attæ
Fabula, ſi dubitem, clament periiſſe pudorem
Cūcti pœnæ patres, ea cū reprehendere coner
Quæ grauis Aeſopus, qua doct9 Roſcius egit:
Vel quia nil rectū, niſi quod placuit ſibi, ducūt:
Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ
Imberbes didicere, ſenes perdenda fateri.

ACR. ¶ Non equidem inſector] Expurgans ſe dicit, quòd non propter inuidiam talia loquatur de ueteribus poetis. Nō cenſeo, inquit, delenda carmina Liuij, quæ quondā dictabat Seruius Orbilius magiſter: ſed indignor & miror præferri illa tanquam emendata, nihilq́; diſtātia perfectis carminibus, cum adhuc ſint mēdoſa. ¶ Indignor quidquam reprehendi] In antiquis, ſi aliquid inhoneſtum uiderint, potius laudant quā damnant. Meum uero carmen quod honeſtum eſt, propter nouitatē reprehendunt. ¶ Nec ueniā] Etiam hoc indignor quod antiquis non ſolum uenia poſcatur, ſed ultra ueniam precium feratur. Attæ] Atta Togatarum ſcriptor tragœdiarū uel comœdiarum fuit antiquus, qui in ſuis dictis, ita florum genera repetit & numerat, ut ſine dubitatione reprehendendus ſit ob nimiam loquacitatem. ¶ Vel quia turpe putant] Dicit iccirco ſenes, iuniores deſpicere, uel quia nolunt, & turpe uidetur eis iunioribus obedire: uel quia quod in infantia didicerunt, ſecum ſemper retinere uelint.

PORPHYR. ¶ Non equidem inſector] Quod uitium inuidi & obtrectatoris eſt hominis. ¶ Delendaq́; carmina] Faceta ſubtilitas. Non cenſeo, inquit, delendum Liuium. Et hoc illi honoris cauſa defero, propter uetuſtatē ex libris eius. ¶ Plagoſum mihi paruo Orbilium dictare] Sæuus, inquit, Orbilius quōdam magiſter librarius mihi dictata præbebat. Plagoſum cum dicit ſæpe plagas inferentē. ¶ Sed emēdata uideri] Emēdandum non delēdum puto Liuium. Sed indignor illum pro perfecto et emēdato amore laudari. ¶ Exactis nimium diſtātis] Trāslatio ab examine, quæ pars eſt trutinæ. ¶ Reprehendi] Id eſt, in meis carminibus. ¶ Nec ueniā antiquis] Nec nō, ut ſit nō modò ueniam, ſed etiam honorem antiquis poſci. Video poſci ſubaudiēdum eſt, iterum indignor, ut ſit ζεῦγμα à ſuperiore: aut deeſt uideo, ut ſit ἔλλειψις. ¶ Floresq́; perambulet Attæ Fabula] Atta Togatarum ſcriptor, in Fabula, quæ inſcribitur Matertere, ita florum generá enumerat, ut ſine dubio reprehendendus ſit ob nimiam loquacitatem. ¶ Si dubitem] Plus dixit, quàm ſi diceret, reprehendam.

¶ Clament periiſſe pudorem] Non dicant ſed clament, & bene. *Patres num quibus ſola pura antiquitas placet, an patres, hoc eſt, ſenatus?* *Ea cum reprehendere coner*] Coner, inquit, reprehendere, non reprehendam. *¶ Quæ grauis Aeſopus*] *Aeſopus & Roſcius famoſiſſimi comœdiarum actores fuerunt, ac per hoc oſtendit ſtultos eſſe multos homines, qui non merito ac uirtute ſiſi, ſed tantũmodo perſonarũ authoritate moueantur.* ¶ *Vel qa nil re ctũ*] Hoc uitiũ ſuperbiæ eſt. *¶ Vel qa turpe putãt parere minoribus*] Nobis, *ſcilicet, et hoc eſt uitiũ pudoris pueriliſ.* *¶ Perdẽda fateri*] *Malè docti enim dicerentur imberbes:*

Iam Saliare Numę carmẽ, qui laudat, & illud,
Quod mecum ignorat, ſolus uult ſcire uideri:
Ingenijs non ille fauet, plauditq́ ſepultis,
Noſtra ſed impugnat: nos, noſtraq́ liuid9 odit.
Quod ſi tam Græcis nouitas inuiſa fuiſſet,
Quã nobis, quid nũc eſſet uetus, aut qd haberet
Quod legeret, tereretq́ uiritim publicus uſus?
Vt primum poſitis nugari Græcia bellis
Cœpit, & in uitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarum ſtudijs, nunc arſit equorum,
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amauit,
Suſpendit picta uultum, mentemq́ tabella:
Nunc tibicinibus, nunc eſt gauiſa tragœdis:
Sub nutrice, puella, uelut ſi luderet infans,
Quod cupide petijt, maturè plena reliquit.
Quid placet, aut odio eſt, q̃d non mutabile cre(das?
Hoc paces habuere bonæ, uẽtiq́ ſecũdi.
Romæ dulce diu fuit, & ſolenne, recluſa
Mane domo uigilare, clienti promere iura,
Cautos nominibus rectis expendere iura,
Maiores audire, minori dicere, per quæ
Creſcere res poſſet, minui damnoſa libido.
Mutauit mentem populus leuis, & calet uno
Scribendi ſtudio. pueri, patresq́ ſeueri
Frõde comas uicti cœnant, & carmina dictãt.
Ipſe ego, qui nullos me affirmo ſcribere uerſus,
Inuenior Parthis mendacior, & prius orto
Sole uigil, calamũ, & chartas, & ſcrinia poſco.

ACRON. *¶ Iam Saliare Numæ carmen*] *Salij dicebantur, qui circa aras ſaliẽdo canebãt.* *¶ Ingenijs non ille fauet plauditq;*] Non tantum laudat *antiquos, quantũ cum more nos noſtraq; uituperat, & cum inuidia dicit, ſe de ueteribus ſcire, quod neſcit.* *¶ Sub nutrice*] *Laſciuiebat, inquit, populus p diuerſos ludos, ſicut puella ſub nutrice ſolet laſciuire.* *¶ Quid placet aut odio eſt*] Oſtendit nihil *nos amare uel odiſſe, quod non ſatietate mutetur.* ¶ Romæ *dulce diu fuit*] Dicit tanto po*terit ſtudio teneri, ut publicè qdem mentiretur ſe uerſus cõponere.* Rediens autem domũ ante *ſolis ortum tabellam arripere.* *¶ Recluſa mane domi uigilare*] De Græcorũ moribus tran*ſit ad conſuetudinem* Romano*rum, qui antequam ſcirent laſciuire, & poeticæ ſtudere, primo mane domum aperiebãt, & uigilantes ad opus aliquod aſſiſtebant.* *¶ Clienti promere iura*] *Soliti clientibus, id eſt, minoribus amicis præcepta dare, quibus maiorum amicitiam colerent, & largiri cautos nummos, & congruis perſonis, & alijs bonis ſtudijs intendere: ſed cupiditas & leuitas mutauit eorum animos, ut intermiſſis alijs ſtudijs, tantum poetæ animũ intenderent.* *¶ Cautos nominibus rectis*] *An hominibus rectis, propter res honeſtas? Cautos nummos dicit, propter chirographum datos.* *¶ Inuenior Parthis*] *Quia dico me nolle ſcribere, tamen ſcribam.*

PORPHYRION. *¶ Iam Saliare Numæ carmen*] *Salijs Numa ipſe conſtituit in tẽplis canendũ.* *¶ Et illud Quod mecũ ignorat, ſolus uult ſcire uideri*] *Qui me dicit neſcire, quod & ipſe neſcit.* *¶ Ingenijs nõ ille fauet*] Hoc *ſenſu uult oſtẽdere, huiuſmodi homines q nõ merito ac uirtute ſtili, ſed tantũmodo perſonarũ autoritate mortuis faueãt, nõ modo*

ſtultos

ſtultos, ſed, quod peius eſt, inuidos, qui nos contra meritum oderint. ¶ Quod ſi tam Græcis nouitas inuiſa fuiſſet, Quàm nobis] Quod ſi ab initio idem Græci feciſſent, quod nunc Romani ut odiſſent poëtas, qui eſſent, inquit, hodie ueteres? aut quid ad noſtra tempora perueniret, quod legere omnibus & in manibus habere poſſemus? ¶ Vt primùm poſitis] Hic oſtendit, quod fuerit initium poëticæ profeßionis, ut probet quod nunc inueteratum eſt, aliquando cœpiſſe. ¶ Nugari Græcia bellis] Ludere, ſcribere, quia bella non nugæ ſunt. ¶ Et in uitium fortuna labier æqua] Dicit uitium felicitatem proſperæ fortunæ eſſe, & delitias, in quas lapſa ſit Græcia, poſtquàm bella depoſuit. ¶ Nunc athletarum ſtudijs] Enumerat quas artes Græcia per pacem ociũq; ſit ſecuta. ¶ Sub nutrice, puella uelut] Ita Græcia cupidè appetijt ſtudia, quæ celeri ſatietate deſeruit, ac ſi puella infans eſſet, & ſub nutrice agens etiam luderet. ¶ Plena] Satiata. ¶ Quid placet, aut odio eſt] Sententia eſt, qua oſtendit Horatius nihil nos cupere uel odiſſe, quod ſecuta ſatietate non mutemus. ¶ Hoc paces habuere bonæ] Hoc habuit, inquit, pax uitiũ, ut diuerſis delectationibus animi hominũ paſcerentur.

¶ Ventiq; ſecundi] Ventos ſecundos fortunã proſperã dicit. ¶ Romæ dulce diu] A' Græcorũ moribus trãſit ad conſuetudinẽ ueterẽ Romanorũ et dicit, quemadmodũ maiorũ à poſteris mutata cõſuetudo ſit, in uſum poëticæ diſciplinæ. ¶ Solenne] Quaſi legitimũ. ¶ Cliẽti promere iura] Reſpondere de iure alicui cõſulenti. ¶ Cautos nominibus rectis expẽdere nũmos] Cautos nũmos dicit, uel q̃a per chirographũ & cautionẽ crederentur: uel cautos nũmos, id eſt, legibus, hoc eſt, nõ illicitis uſuris datos. Recta aũt nomina de legibus facta, nõ de fœnerãdo debitoribus. ¶ Maiores audire] In iure officiũ minoris eſt. ¶ Mutauit mentẽ populus leuis] Cauſa cur mutauit mentẽ, propterea quia leuis. ¶ Et calet uno ſcribẽdi ſtudio] Rebus omnibus poſitis poëticã ſolam multitudo delegit. ¶ Iuueneſq; patreſq;] Hoc eſt, omnis ætas, & bene additũ ſcueri, quòd in re ludicra maior reprehenſionis cauſa ſit. ¶ Fronde comas uincti] Quòd fronde comas nectunt, quòd canunt, et carmina dictãt, intemperantiæ eſt. ¶ Ipſe ego qui nullos] Satyricè, ne ſibi quidem pepercit. ¶ Inuenior Parthis, quia perfidi ſunt, ut qui Romanos fraudibus duces ſæpe deceperint. ¶ Prius orto Sole] Figuratè, antequam ſol oriatur. Hinc ego, inquit, mendax ſum, quòd non ſolum ſcribo, quod facio, ſed etiã ſtudioſißimè ſcribo. ¶ Scrinia] Capſas dicit, in quibus ſcripta omnium reponuntur.

Nauim agere ignarꝰ nauis timet: abrotanũ ęgro
Non audet, niſi q didicit, dare. q̃d mediocrũ eſt,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti, doctiq́; poëmata paſsim.
Hic error tamen, & leuis hæc inſania, quantas
Virtutes habeat, ſic collige. uatis auarus
Non temerè eſt animus, uerſus amat. hoc ſtudet unũ,
Detrimenta, fugas ſeruorũ, incẽdia ridet:
Non fraudem ſocio, puero non cogitat ullam
Pupillo: uiuit ſiliquis, & pane ſecundo:

ACRON. ¶ Nauim agere] Contra eos, qui ignari artis, tamen poëtæ uolunt haberi. & dicit, quia cùm alij uolunt proprijs ſtudijs eße contenti, nec audent inchoare, uel petere quod optant ad ſtudium poëtriæ: ad artẽ, quã ignorant audent ſe conferre.

¶ Hæc inſania] Non laudat, quem reprehenderat: ſed culpat temeritatem multorum. ¶ Vtilis urbi, Si das hoc, paruis quoque rebus magna iuuari] Oſtendit utilitatem magnam à poëtis urbi inferri, quia ipſi componunt carmina, quibus dij placantur, per ora puerorum uel puellarum: ſicut eſt iſtius Seculare carmen, quod pueri & puellæ cantarunt in Capitolio, quæ carmina dithyrambi uel poëma uocabantur. Ac per hoc, quòd pueri & uirgines à dijs impetrent ſtatum reipublicæ optatum, poëtis aſſcribendum eſt, qui carmina componunt. Antiquitus enim pueris & puellis præcipiebatur cantare carmen, ut ætas innocentior deos placaret.

PORPHYR. ¶ Nauim agere ignarus nauis timet] Hæc exempla aduerſus eos refert, qui ignari artis poëticæ, docti haberi cupiunt, cùm in cæteris profeßionibus nullus ſit, qui diſciplinæ titu-

 tum, non

lum, non antea perdoctus, inuadat. ¶ *Abrotanum ægro*] *Mirè dixit non helleborum, ſed abrotanum, quod minori periculo etiam indoctus miſcere poteſt ac dare.* ¶ *Promittunt*] *Profitentur.*

¶ *Tractant fabrilia fabri*] *Fabrilia, abſolutè: non enim adiecit fragmenta, aut opera.* ¶ *Scribimus indocti*] *Hoc cum pronunciatione inferendum eſt.* ¶ *Hic error tamen*] *Iam dicit hunc errorem, quòd docti indoctiq; ſcribant. Hoc enim modo utilitatibus oppoſuit.* ¶ *Collige*] *Intellige, argumentare, aſſequere.* ¶ *Vatis auarus Non temere eſt animus*] *Non facile, inquit, auarum poetam reperias, & bono ordine, ſecundum laudis præcepta, antè oſtendit, quibus malis careret, & ſic uenit ad ea bona, quæ habet.* ¶ *Viuit ſiliquis, & pane ſecundo*] *Hoc eſt, parcè uiuit, ideo auarus non eſt, Siliquis autem ſpecialiter dicit eas, quæ in herbis naſcuntur in omni legumine, hoc eſt, quæ ſiliquis continentur.*

Militiæ quanquam piger & malus, utilis urbi.
Si das hoc, paruis quoq; rebus magna iuuari,
Os tenerum pueri, balbumq; poëta figurat,
Torquet ab obſcœnis iã nunc ſermonibus aurẽ,
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis, & inuidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert, orientia tempora notis
Inſtruit exemplis, inopem ſolatur, & ægrum.
Caſtis cum pueris ignara puella mariti
Diſceret unde preces, uatem ni Muſa dediſſet?
Poſcit opem chorus, & preſentia numina ſentit,
Cœleſtes implorat aquas docta prece blandus,
Auertit morbos, metuenda pericula pellit,
Impetrat & pacẽ, & locupletem frugibus annũ.
Carmine ſuperi dij placantur, carmine manes.
Agricolæ priſci, fortes, paruoq; beati,
Condita poſt frumenta, leuantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferẽtem
Cum ſocijs operum, & pueris, & coniuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant.
Floribus & uino Genium, memorem breuis æui,
Feſcennina per hunc inuenta licentia morem,
Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit,
Libertasq; recurrentes accepta per annos

ACRON. ¶ *Os tenerum pueri*] *Poeticis enim delectatio nib. os infantis adhuc debile balbumq; corrigit.* ¶ *Feſcennina per hunc inuenta licẽtia morem*] *Per hũc, inquit, morem ueterum agricolarum mutata ſunt etiã Feſcennina, in quibus exprimebant ad conuiuia iocos. Dicta aũt ſunt Feſcennina ab oppido, unde primus proceſſerũt.* ¶ *Oſtendit ergo, quia ſicut antiquitus Dijs ſacrificijs placabant, ita modò carminibus.*

POR. ¶ *Militiæ quãquam piger*] *Malũ, debilem imbellẽq; nũc dicit, ſecundũ Græcos qui huiuſmodi homines nominãt, ῥαθύμους.* ¶ *Si das hoc*] *Magna à paruis rebus adiuuari poſſe, ut à poetica uel à grammatica profeſſione.* ¶ *Os tenerum pueri*] *Rectè, os tenerum pueri poeta armat. Poeticis enim lectionibus os infantis adhuc debile balbumq; corrigitur.* ¶ *Torquet ab obſcœnis*] *Carminibus ait auocat à turpibus.* ¶ *Mox etiam pectus præceptis format amicis*] *Verum eſt. Multæ enim ſunt in poeticis utiles ſententiæ, quæ formant amicis præceptis, hoc eſt, utilibus.* ¶ *Orientia tempora*] *Proponens exempla multa efficit, ut orientia tempora, hoc eſt, uenientia, cuiuſmodi futura ſint, exiſtimemus, & inſtruamur ex ante geſtis.* ¶ *Inopem ſolatur*] *Vel delectando ſuis, uel præceptis philoſophorum.* ¶ *Caſtis cum pueris*] *Infert per auxeſim, quid quiſq; à dijs impetrat per choros puerorũ ac uirginum id poetæ, adſcribendũ eſſe, qui carmina ipſa componit.* ¶ *Præſentia numina ſentit*] *Ac per hoc exauditur. Hic aũt ſignificat carmina, quibus dij placantur, hoc eſt, pæanas, dithyrambos, hymnos, proſodias.* ¶ *Cœleſtes implorat aquas*] *Enumerat, quæ & quanta dij, pueris & puellis precantibus, merito carminũ præſtent.* ¶ *Impetrat & pacem*] *Vtrum deorũ pacem, an finem belli?* ¶ *Agricolæ priſci*] *Dicit uſq; adeo carmina ubiq; grata eſſe, ut etiam ruſtici ueteres carminibus ſe delectarent, cum diuinis rebus*

opera-

operarentur. ¶ Paruoq́; beati] Non auari, ut inter paruas opes beati uixerint. ¶ Condita poſt frumenta] Vtrum poſt meſſem, an poſt uindemiam? Nam & autumni frumenta Salluſtius dixit. ¶ Spe finis dura] Sententia eſt, tolerabilem fieri laborem laboris ſine propoſito. ¶ Tellurem porco] Pro porca. E contrario Virg. Et cæſa iungebant fœdera porca. ¶ Floribus & uino Genium] Recte dictum eſt, quia qui indulgent genio ſuo, memores ſunt uitam humanam non eſſe diuturnã. ¶ Feſcennina] Inuenta ſunt iſta, in quibus exprimebantur iocoſa conuitia. Dicta autem Feſcennina ab oppido Feſcennino, unde proceſſerunt, & Atellanica nominata ſunt. ¶ Libertasq́; recurrẽtes] Accepta per annos] Et licentia cantandi libertasq́; dicitur iocularium ſaluo amore anniuerſaria ſacrorum. Quanquam ſunt, qui dicant per recurrentes annos, libertatẽ Saturnaliorum annorũ ſignificari.

Luſit amabiliter, donec iam ſæuus apertam
In rabiem uerti cœpit iocus, & per honeſtas
Ire domos impunè minax. doluere cruento
Dente laceſsiti. fuit intactis quoq; cura,
Conditione ſuper communi. quinetiam lex,
Pœnaq́; lata malo, quæ nollet carmine quenquã
Deſcribi. uertêre modum, formidine fuſtis,
Ad bene dicendum, delectandumq́; redacti.
Græcia capta, ferum uictorem cepit, & artes
Intulit agreſti Latio: ſic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & graue uirus
Munditiæ pepulere, ſed in longum tamen æuum
Manſerunt, hodieq; manent ueſtigia ruris,
Seruis enim Græcis admouit acumina chartis,
Et poſt Punica bella quietus, quærere cœpit, (rẽt.
Quid Sophocles, & Theſpis, et Æſchylꝰ utile ferrẽt.
Tentauit quoq; rem ſi dignè uertere poſſet,
Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer.
Nam ſpirat Tragicum ſatis, & feliciter audet,
Sed turpem putat in ſcriptis, metuitq; lituram.

ACRON. ¶ Amabiliter] Dicit, quia tamdiu amabiliter tragœdiæ, & Feſcennina cucurrerũt, donec ipſa libertas in uitium uerteretur, publicè & nominatim aliorum uitia carpendo. Sed indignati non ſolùm illi, qui laceſſebantur detractionibus, uerum etiam quibus ingratum erat nobilibus perſonis contumeliam inferri: lege conſtituerunt, ut nemo nominatim alicuius uitia recitaret. Quod ſi quis poetarum egiſſet, fuſtibus cederetur. ¶ Fuit intactis] Licet non carperentur, tamen alios carpi dolebant, timentes quandoque & ipſi lædi. ¶ Quinetiam lex] Quia cautum eſt, ne quis carmen componeret. ¶ Formidine fuſtis] Nõ puto crucis dici. Quippe de ingenuis dicitur, ſed à canibus tractum eſt, nam cum fuſtes metuunt, morſibus ſe abſtinent. ¶ Agreſti Latio] Non ſemper agreſti, ſed tunc, quia ante cognitionem artium ruſtici erant, & agreſtes.

¶ Defluxit numerus Saturnius] Saturnium uocat metrum, quo uſi ſunt ueteres Latini ſub rege Saturno, & poſtea longo tempore, quod horridum eſt, id eſt, incompoſitum. ¶ Et graue uirus Mundiciæ pepulere] Dicit autem quia ſtatim, ut cœperunt abundare diuitijs & mundicijs, ceſſauit illud metrum incomptum, & creuit graue uirus, id eſt, liberales artes aſsiduo ſtudio. Sed adhuc ueſtigia ruſticitatis in Latina lingua manent. ¶ Tentauit] Poetæ Romani non ſatis altam audent materiam comprehendere, ſed turpem putant longam lituram. Et hæc eſt cauſa, cur ingenia Latinorum non poſsunt ad ſumma peruenire, quia ſcilicet, ſtultè erubeſcunt, & timent emendare, & polire longa litura quod ſcripſerunt.

PORPHYR. ¶ Donec iam ſæuus apertam In rabiem cœpit uerti iocus] Donec per iocum multis impunè laceratis, dediſſent omnes operam, ut lege caueretur, ne quis carmen componeret. Qua re conſtituta, ſilentium eſt impoſitum Archeæ comœdiæ, in qua nominatim uitia ciuium carpebantur. ¶ Cruento Dente] Sæuo morſu. ¶ Vertêre modum] Ordo: Vertêre modum poetæ ad bene dicendum, ideo, quia fuſtuarium ſupplicium conſtitutũ erat in autorem carminis infamium.

¶ Ad bene dicendum] Nunc diſertè dicendum, aut non bene dicendum, ſed malè dicendum ſignificat;

cat, hoc eſt, non lacerandum aut uituperandum. ¶ Redacti] Bene redacti, quià non uoluntate correcti, ſed edocti malo. ¶ Græcia capta] Capta, uirtute militari, cœpit florere munditijs, & arte liberalium ſtudiorum. ¶ Agreſti Latio] Non ſemper, ſed tunc agreſti. ¶ Defluxit] Aut mollitus eſt, aut ceſſauit, ac deſijt fluere, & grauitas, & ſeueritas delitijs pepulit ueſtigia ruſticitatis.

¶ Numerus Saturnius] Saturnio metro uſi ſunt ueteres Latini ſub Saturno: Vnde nomen eſt uerſui. ¶ Serus enim Graijs] Nam Romani non expoliuerunt priſtina rudimenta. ¶ Et poſt Punica bella quietus quærere cœpit] Quietus, ſecurus metu punico, ſcilicet, Carthagine iam delata tentauit Græcorum poetas imitari. ¶ Rem] Poema dicit. ¶ Vertere] Transferre in Latinum ſtilum. ¶ Placuit ſibi] Per ſe cognoſcere probauit, nam ſubijcit rationem, cur ſibi placuerit. ¶ Feliciter audet] Quod aggreditur, complet. ¶ Sed turpem putat] Stultè, et erubeſcit & timet emendare, quod ſcripſerit, & hæc cauſa eſt, cur ingenia bona Latinorum ad perfectum uenire nõ poßint.

ACRON. ¶ Creditur ex medio] Creditur Comœdia minimum habere ſudoris, quia res acceßit ex medio. ὑπέρβατον.

¶ Aſpice Plautus Quo pacto] Horat. lectorẽ monet, ut ſtudioſè cõſideret, quomodo Plautus diſcurrat, per comœdiam diſputando de pueris ephœbis, & de patribus & quemadmodum tutetur partes uniuſcuiuſq;. ¶ In loculos] Magis enim lucrũ quærit, q̃ laudem adipiſci ex ſua comœdia, et per hoc nõ honeſtè, ut deceret, multi carmina ſcribẽdo nõ curãt, quid de ijs fiat, poſtquàm lucrum inde acceperunt. ¶ Quem tulit ad ſcenam] Tranſit ad glorioſum poëtam, qui ſi non laudetur, & animum, & artem abijcit. Qui laudari ſe uidens fit temerarius ac tumeſcit. ¶ Sic leue, ſic paruum eſt] Id eſt, breuis & parua eſt laus ſubtracta uel adhibita.

Creditur, ex medio quia res acceſsit, habere
Sudoris minimum: ſed habet Comœdia tanto
Plus oneris, quanto ueniæ minus: aſpice Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephœbi,
Vt patris attenti, lenonis ut inſidioſi.
Quantus ſit Dorſennus edacibus in paraſitis,
Quàm non aſtricto percurrat pulpita ſocco,
Geſtit em̃ nummũ in loculos dimittere, poſthac
Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.
Quem tulit ad ſcenam uentoſo gloria curru,
Exanimat lentus ſpectator, ſedulus inflat.
Sic leue, ſic paruũ eſt, animũ quod laudis auarũ
Subruit, aut reficit. ualeat res ludicra, ſi me
Palmata negata macrũ, donata reducit opimũ.
Sæpe etiam audacẽ fugat hoc, terretq́; poëtam:
Quòd numero plures, uirtute & honore minores,
Indocti, ſtolidiq́;, & depugnare parati,
Si diſcordet eques, media inter carmina poſcũt.
Aut urſum, aut pugiles: his nã plebecula gaudet.
Verũ eqtis quoq; iam migrauit ab aure uoluptas
Omnis, ad incertos oculos, & gaudia uana.
Quattuor aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitũ turmæ, peditumq́; cateruæ.

¶ Si diſcordet eques] Id eſt, equeſtris dignitas, cum interſe murmurando carmina ſibi diſplicere dicit, ſtatim ipſa & omnis ordinis minoris dignitas, cũ plebe illa remoueri proclamans, & alios ludos introduci. ¶ Iam migrauit ab aure uoluptas] Ab nobilium uirorũ auribus receßit delectatio audiendorum carminum. ¶ Omnis ad incertos] Oſtendit, dum poëtæ carmina recitant in ſcena, ad tres uel ad quatuor, populus, intentus erat. Poſt uerò uulgaris populus, qui potius delectabatur ludis, quàm carminibus exorabat magiſtros beſtiarum, ut adducerent in theatrum aut urſum aut leonem. Inſuper omnes meliores antiqui ad eoſdem ludos ſe conuertebant. Sicq́; præcipiebatur recitatio carminum ceſſari, quæ res non parũ turbabat poëtas, dum illorũ carmina contemnerentur.

PORPHYRION. ¶ Creditur, ex medio quia res acceßit] Creditur, inquit, quia comœdia communia ſectatur, atque de medio eſt, minus habere difficultatis. Ex hoc autem grauis, quòd non minus ignoſcitur μιμητικῷ charactere peccantibus. ¶ Quo pacto partes tutetur] enim

Hoc eſt, quàm inducat in congruendo. Senſus: & ipſe grauior habetur, ut Plautus. ¶ Geſtit enim] Geſtit, cupit. ¶ Nummum in loculos dimittere] Magis enim lucrum, quàm laudem adipiſci geſtit. ¶ Poſthac ſecurus cadat] Non curat, quid poſtea fiat comœdiæ ſuæ. ¶ Quem tulit ad ſcenam uentoſo gloria curru] Poſtquàm auari poëtæ uitia oſtendit, nunc tranſit ad glorioſum poëtam, qui ſi non laudatur, & animum, & artem abijcit, ſed cùm uidet ſe laudari, fit iemerarius ac tumeſcit. ¶ Lentus ſpectator] Quem dicta non permouent. ¶ Sedulus] Qui amat laudis auarum. ¶ Subruit aut reficit] Leuis eſt ſuo tractu laus uel præbita uel adempta. ¶ Valeat res ludrica] Comœdia, à ludis dicta. ¶ Si me Palma negata] Hoc eſt, Nihil mihi cum ea ſit, ſi propter palmæ folia unà afflictus. ¶ Sæpe etiam audacem] À glorioſo poëta ad audacem, perſeueranter digreſſus dicit, quaſi iniurias patiatur, quibus ad poſtremum fugatur è ſcena. Fugatur autem ſeditione, quia ſæpe imperita multitudo, & etiam locuples, in perniciem doctorum poëtam fabulamq; contemnit, in medio actu comœdiæ uel ferarum uel pugilum ſpectaculum poſcens. ¶ Numero plures] Ac per hoc plebeij. ¶ Indocti ſtolidiq; & depugnare parati] Miro χαρακτηρισμῷ imperitam multitudinem oſtendit. ¶ Si diſcordet eques] Si equeſter ordo, hoc eſt honeſtorum, aliud quàm plebei uelit. ¶ Media inter carmina] Rectè, quia adhuc amphiheatri uſus non erat, & in eadem cauea etiam ferarum gladiatorumq; munera ſpectabantur. ¶ Verum equitis quoque] Quia dixerat, quod his gaudeat plebecula, attulit per querelam etiam locupletes & honeſtos iam uulgarem muſicum ſpernere. ¶ Incertos oculos] Secundum Academicos, qui contendunt oculos noſtros in multis falli, & ideo uiſibus quoque non eſſe credendum, cùm ſit in pluribus rebus certius, quod audiatur. ¶ Aulæa] Per aulæa comœdiam ſignificat. Tropus μετωνυμίæ. ¶ Premuntur] Non ceſſant, impediuntur. ¶ Dum fugiunt] Id eſt, fabulam, ne agatur, dum ſpectantur inuidioſa, hoc eſt, dum populo bellorum ſimulachrum monſtratur, & ad poſtremum pompa ducitur triumphalis.

Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.
Eſſeda feſtinant, pilenta, petorrita, naues,
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.
Si foret in terris rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus uulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipſis,
Vt ſibi præbentem mimo ſpectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret aſello
Fabellam ſurdo. nam quæ peruincere uoces
Eualuere ſonum, referunt quem noſtra theatra?
Garganũ mugire putes nemus, aut mare Thuſ-
Tanto cũ ſtrepitu ludi ſpectãtur, & artes, (cum,

ACR. ¶ Regum fortuna] Omnia quæ in prælijs actu non falſo fecere, in ludis imitabantur. ¶ Retortis] Intermiſſa comœdia adducuntur captiui, qui ſunt gloria regum, id eſt, fortuna quaſi regum. ¶ Eſſeda] Eſſeda Gallorum uehicula ſunt, quibus uehuntur reginæ captæ. ¶ Petorrita] Vehicula famularum captiuarum, quæ omnia ad ſpectandum adducebãtur. ¶ Naues] Quidem uectas per Tiberim, qui non longè aberat à theatro. ¶ Captiuum, portatur ebur] Ebur captiuum, & uaſa captiua Corinthia. In Corintho multa ſimulachra erant, quorum metalla in unum ſunt redacta, dum eam Romani incendio cremaſſent, ex quo poſtea multa uaſa fabricata ſunt, ut poſſent tranſire in pompam triumphi.

PORPHYR. ¶ Mox trahitur manibus] Hic pugna oſtenditur, mox agitur hic triumphus. ¶ Eſſeda] Gallorum uehicula, quibus tantum uicti reges uehuntur. ¶ Pilenta] Quibus regina capta. ¶ Petorrita] Quibus familia regum. ¶ Naues] Quibus in nauali bello uictia ¶ Captiua] Μελοσομίæ. ¶ Corinthus] Corinthum ponit pro uaſis Corinthijs, aut quia imagines eius oppidi fabricantur, ut in pompa triumphali tranſire poſſent. ¶ Si foret in terris] Cùm proceßiſſent in publicum Democritus & Heraclitus, diuerſa faciebant. ¶ Rideret Democritus]

Democritus nãq; rideret ſi ſtupere uidiſſet populũ aſpectu pantheræ cameli. ¶ Siue elephas albus] Non tã ludis ſcenicis populus delectaretur, q̃ ipſius populi uanitate, in qua omnino, & ſuauius, & maius ſibi ſpectaculum reperiret. ¶ Scriptores autem] Magis, inquit, rideret Democritus, à uultu uana mirantis, cùm oculos ad petaſos ſcenicos uertiſſet, pronunciatis comœdiam, ſpectatores quorum nullus attendat, ut audiat. ¶ Narrare putaret] Nunc dixit. ¶ Aſello Fabellam ſurdo] Et ſurdum uincentem ſtrepitus de iambico tragico. ¶ Garganum mugire] Tantus populi fragor eſt, in depoſcendis rerum nouarũ ſpectaculis, ut Apuliæ montis, Gargani ſiluas mugire, uel undas fremere Thuſci maris, non auram uel naufragia credas. ¶ Spectãtur, & artes Diuitiæq;] Non igitur comœdiæ.

Diuitiæq; peregrinæ, quibus oblitus actor
Cùm ſtetit in ſcena, concurrit dextera læuæ,
Dixit adhuc aliquid? nil ſanè. quid placet ergo?
Lana Tarentino uiolas imitata ueneno.
Ac ne fortè putes me, quæ facere ipſe recuſem,
Cùm rectè tractent alij, laudare malignè:
Ille per extentum funem mihi poſſe uidetur
Ire poëta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falſis terroribus implet,
Vt magus, & modò me Thebis, modò ponit Athenis.
Verùm age, & his, qui ſe lectori credere malũt,
Quàm ſpectatoris faſtidia ferre ſuperbi,
Curam redde breuẽ, ſi munus Apolline dignum
Vis complere libris, & uatibus addere calcar,
Vt ſtudio maiore petant Helicona uirentem.
Multa quidẽ nobis facimus mala ſæpè poëtę,
Vt uineta egomet cædam mea, cùm tibi librum
Sollicito damus aut feſſo: cum lædimur, unum
Si quis amicorum eſt auſus reprendere uerſum:
Cum loca iam recitata reuoluimus irreuocati,
Cum lamentamur, non apparere labores
Noſtros, & tenui deducta poëmata filo:
Cum ſperamus eò rem uenturam, ut ſimulatq;
Carmina reſcietis nos fingere, commodus ultrò

ACRON. ¶ Quibus oblitus actor] Id eſt, undique ſomno profuſus, & tumultu, & admiratione beſtiarum. ¶ Lana] Solum hoc placet, ueſtis ſcilicet, actoris. Quoniam populus uerba contemnit. ¶ Ac ne forte putes] Senſus: Ne fortè putes me uituperare, quòd alij faciunt comœdiã, et tragœdiã, quod ipſe recuſo facere. ¶ Ille per extentum funem] Senſus eſt: Ille poëta uidetur mihi bonus eſſe, & rem difficilem aggredi poſſe, et quaſi per funem diſcurrere, qui poteſtate carminis, de inani re moderatur affectus animi mei, ut aliquid ſcribens, nunc conſtringat animũ ad dolorem, nunc prouocet ad fortia, mulceat iterum, nunc terreat, et quaſi magus promittat ſe agere magica, Videlicet deſcribens locum ad Thebas, uel Athenas, me ſtatim huc transfert. ¶ Apolline dignum] Poteſt hoc intelligi: Quiq; pij uates, & Phœbo digna locuti. ¶ Calcar] Id eſt, ſtimulum ad incitamentum carminis. ¶ Multa quidem nobis facimus mala] Oſtendit culpam, quare illorum carmina efficiantur uilia, uidelicet, quia Auguſto in alijs occupato, importunè offerunt, uel quia reprehenſione amicorum iraſcuntur. ¶ Poëta] Satyricè dicit, nec ſibi parcit, affirmans ſe agere quod in alijs culpat, hoc eſt, ipſe mihi detraham. Prouerbium enim in eo ſumptum eſt tale, qui ipſi ſibi uolentes nocent.

POR. ¶ Oblitus] Id eſt, perfuſus, perunctus. ¶ Concurrit dextera læuæ] Populi, ut ipſum inquit proſceniũ pœnè occurrente ſibi dextra læuaq; populo, hiſtrionibus auferatur. ¶ Dixit adhuc aliquid] Bono ſtomacho, quaſi dicat, huc enim proceſſit, ut ſi diceret, non uideretur tantũ. ¶ Nil ſanè] Reſpondentis eſt, & iterum Horatius dixit. ¶ Lana Tarentino] Non ergo, inquit, in ſcenico ars ſola, ſed ueſtis placet. ¶ Ac ne forte putes] Alij rectè facientibus quod ego non faciam, laudi uelle detrahere. Ego & miror, & præfero poëtam tragicum uel comicum, etſi hæc poemata ipſe non facio. ¶ Ille per extentum funem] Rem difficilimam facere, & eſt ordo:

Poëtam

poetam eum qui pectus meum mouet, qui poteſtate carminis moderatur affectibus meis. ¶ Vt Magus] Rectè Magus, quia faciunt poetæ boni, quod Magi promittunt, carmine ut cõuertant ſenſus animosq; cunctorũ. ¶ Modò me Thebis] In tragœdis. ¶ Modò ponit Athenis] In comœdis. ¶ Verùm age] Ex his tranſit ad poetas, ex quibus Horatius quoq; eſt, qui non δράματα, hoc eſt, fabulas ſcribant, ſed eiuſmodi quæ legantur. Et hortatur Auguſtum, ut diligentius exiſtimet poetas, dignos bibliotheca, quam in templo Apollinis ipſe fecit. ¶ Vt ſtudio maiore petant] Eſt ἀλληγορία, pro eo quod eſt, ut ſtudioſa carmina ſcribant ¶ Multa quidem nobis] Nobis, poetis, & auditoribus. Dicit nonnunquam in poetis culpam eſſe, propter quam carmina ipſorum patiantur iniuriam. ¶ Vt uineta egomet cædam mea] Hoc eſt, ut ipſe me lædam, & ipſe mihi detraham. ¶ Cùm tibi librum ſolicito damus] Incipit enumerare, quòd multa mala faciant poetæ, ſed tamen non uſq; quaq; poetis fauendum, niſi præclaris egregijſq;, quibus ſolis permittendum, ut res geſtas Cæſaris ſcribant.

Accerſas, & egere uates, & ſcribere cogas.
Sed tamen eſt operæpreciũ cognoſcere, quales
Aedituos habeat, belli ſpectata, domiq;
Virtus, indigno non committenda poëtæ.
Gratus Alexandro regi magno, fuit ille
Chœrilus, incultis qui uerſibus, & malè natis
Rettulit, acceptos, regale nomiſma, Philippos.
Sed ueluti tractata notam, labemq; remittunt
Attramenta ferè ſcriptores, carmine fœdo
Splendida facta linunt, idem rex ille, poëma
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit:
Edicto uetuit, ne quis ſe, præter Apellem
Pingeret, aut alius Lyſippo, duceret æra
Fortis Alexandri uultum ſimulantia. quòd ſi
Iudicium ſubtile uidendis artibus illud,
Ad libros, & ad hæc Muſarum dona uocares:

ACR. ¶ Accerſas] Inter arceſſo & accerſo hoc intereſt. Accerſo, id eſt, uoco, & uenit à uerbo Accio accis quod eſt quartæ coniugationis. Arceſſo autem idem ſignificat, quod & primitiuum eius, à quo deriuatur, id eſt, arceo. Sed ſecundum Priſcianum arceſſo uenit ab arceo, quod nũc dicimus adcio, & compoſitũ ex ad præpoſitione, & cio uerbo quod eſt uoco, quia antiqui dicebant at pro ad. ¶ Eſt operæprecium cognoſcere] Dignum eſt, ut cognoſcamus, quis poetarum dignus ſit ſcribere tua facta, quæ non ſunt committenda turpi poëtæ. ¶ Gratus Alexandro] Alexandrum notat, qui ſine iudicio poetam dilexit. ¶ Philippos] Nummos, qui Philippi uultu eſſent ſignati. ¶ Alius Lyſippo] Id eſt, alius quàm Lyſippus, & eſt nota locutio.

PORPH. ¶ Aedituos] Narratores atq; iudices. Aeditui enim templorũ ac numinũ, quibus inſeruiunt ſacrorum originem aduenis & ignorantibus narrãt. Alij æditųos pro clientibus ac familiaribus dici putant, ac per hoc laudatores, poetaſq; ſignificat. ¶ Belli ſpectataq; domiq; Virtus] Hoc eſt, ingens ac præclara, ſignificat aũt Auguſti res geſtas. ¶ Gratus Alexandro] Præclarè: ſignificat enim, Cæſarem poetis bonis debere fauere: quãdoquidem Alexãder Macedo, Cherilum magnifecit, malum poëtam. ¶ Incultis qui uerſibus] Neq; arte, neq; natura, uerſus faciẽtem: & deeſt, prò, ut ſit: pro incultis uerſibus. ¶ Rettulit acceptos regale nomiſma Philippos] Quid Philippos? ἐξηγήσεις, regale nomiſma, aureos, & mirè, Rettulit acceptos, tanquã diceret legitimè uendidit. Acceperat autem pro ſingulis uerſibus ſingulos Philippeos. ¶ Sed ueluti tractata] Senſus eſt. Quemadmodum atramenta polluunt, quodcunq; contigerint: ita mali poetæ res ſplendidiſſimas obſcurant ſordibus ingenij ſui. ¶ Notam labemq; remittunt] Commaculant, quicquid attigerint. ¶ Idem rex] Ordo eſt: Idem rex ille, edicto uetuit. Dicit autem in poetis tantummodo erraſſe regem, cùm in pictoribus & plaſtis diligentiſſimus fuerit. ¶ Tam carè] Vtpote nummis aureis. ¶ Præter Apellem] Apelles pictor inclytus fuit. ¶ Lyſippus] Statuarius. Alexander autem eius ſolas ſtatuas admirabatur. ¶ Quòd ſi iudicium ſubtile] Quòd ſi, inquit, hunc regem ſubtilis

iudicij

iudicij ipſe uocares, ad examinandum poëtarum carmina, ueraciſsime inuenires hominem ita ſtultum, ut eum diceres natum in Bœotia.

Bœotum in craſſo iurares aëre natum.
At neq; dedecorant tua de ſe iudicia, atq;
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius, Variusq; poëtæ.
Nec magis expreſsi uultus per ahenea ſigna,
Quàm per uatis opus mores, animiq; uirorum
Clarorum apparent: nec ſermones ego mallem
Repentes per humũ, quàm res cõponere geſtas,
Terrarumq; ſitus, & flumina dicere, & arces
Montibus impoſitas, & Barbara regna, tuisq;
Auſpicijs totum confecta duella per orbem,
Clauſtraq;, cuſtodem pacis, cohibentia Ianum,
Et formidatam Parthis te principe Romam:
Si quantũ cuperẽ, poſſem quoq;. ſed neq; paruũ
Carmen maieſtas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quàm uires ferre recuſent.
Sedulitas autem, ſtultè quem diligit, urget.
Præcipuè cùm ſe numeris commendat, & arte,
Diſcit enim citius, meminitq; libentius illud,
Quod quis deridet, q̃ quod probat, et ueneratur.
Nil moror officiũ, quod me grauat, ac neq; ficto
In peius uultu, proponi cereus uſquàm,
Nec prauè factis decorari uerſibus opto:
Nec rubeam pingui donatus munere, & unà
Cum ſcriptore meo, capſa porrectus operta,
Deferar in uicum uendentem thus & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicîtur ineptis.

ACR. ¶ *Bœotum*] *Bœoti hebetes ſunt habiti, & qui inde exorti ſunt.* ¶ *Repentes per humum*] *Satyram dicit, quæ humili ſtylo debet enarrari.* ¶ *Montibus impoſitas*] *Hoc eſt, Quòd, quãuis montibus impoſitæ eſſẽt, tamen arte captæ ſunt.* ¶ *Sedulitas*] *Senſus: Imperitus laudator dum nimium ſtudioſè laudat, magis uulnerat. & interimit gloriã, præſertim ſi mali poëtæ uerſus laudet. Plus autẽ quis ridiculum legerit, quàm quod fuerit miratus, ut malus pictor magis deformat pingendo prauè, quàm ornet opus, ſicut Alexander laudatur à Cherilo prauis uerſibus.* ¶ *Diſcit enim citius*] *Significat maiore ſtudio ridiculoſos uerſus diſci & memoria teneri, q̃ admirabiles. Ergo in æternam memoriam fœdatus eſt, quem tale carmen polluerit.* ¶ *Nil moror officium, quod me grauat*] *Quantũ ad me, inquit, pertinet, nolo mihi fieri obſequiũ quo grauer, hoc eſt, in dedecus premar.*

¶ *Ac neq; ficto in peius uultu*] *Et nolo ab imperito de cera fieri turpior.* ¶ *Proponi Cereus*] *Cereus, pictus, nouè dixit.* ¶ *Nec rubeam pingui*] *Ne erubeſcam muneris accepta fœditate, & pingui non ſubtili, ſcilicet.* ¶ *Et unà Cum ſcriptore meo*]. *Ideo quia in eodem libro & ſcriptoris nomen eſt, & eius de quo ſcribitur, ut Virgilij Aeneid. & Homeri Odyſſea.* ¶ *Capſa porrectus operta Deferar in uicum*] *Bene porrectus, & in capſa opertus, quaſi mortuus in feretro deferar in uicum Thurarium.* ¶ *Amicitur*] *Induitur.*

PORPH. ¶ *In Craſſo iurares aëre*] *Craſſos et hebetes faciente. Hoc aũt dicit ad Cæſaris laudem, de cuius iudicio ſingulari circa percipiendos poëtas, ſtatim dicturus ſit.* ¶ *At neq; dedecorãt*] *Vt Cherilus Alexãdri, & eſt ſenſus: Eiuſmodi poëtas eſſe Varũ & Virgilium, ut quod de illis bene iudicat Cæſar, quod is legit plurima, non ſtultè uidetur hoc facere.* ¶ *Nec magis*] *Nec magis uultus exprimũtur in ſtatuis clarorum uirorũ, quàm in poëmate mores eorum atq; animi.* ¶ *Nec ſermones ego mallem*] *Nunc Horatius tanquam aliquis ſibi dixiſſet, reſpondit. Cur igitur non res geſtas Cæſaris ſcribis? dicit ſe potius uelle, ſi poſſet. Nõ enim mallet ſermones, hoc eſt ſatyrã ſcribere, ſi alto cothurno par habuiſſet ingenium.* ¶ *Repentes per humum*] *Et per hoc, humiles.* ¶ *Quam res componere*] *Hoc eſt, quàm ſcribere poëma rerum ſublime geſtarũ.* ¶ *Arces*] *Cõditas à Cæſare ciuitates dixit.* ¶ *Clauſtraq;*] *Iani Gemini templum ac portas belli, pacato orbe terrarũ, ſolus clauſerat*

Cæſar

Cæſar Auguſtus de qua re Virg. Diræ ferro & compagibus arctis Claudentur belli portæ. Et, Moſ erat Heſperio in Latio. ¶ Si quantum cuperem, poßem quoque] Dicit ſe magis iudicio, quàm ingenio paratum, & hoc uetus eſſe dictum Ariſtarchi ferunt, qui cùm multa reprehenderet in Homero, aiebat: Neque ſe poſſe ſcribere, quemadmodum uellet: neq; uelle, quemadmodum poſſet. ¶ Sedulitas autem] Hæc ſententia generalis eſt. ¶ Stultè quem diligit] Vt qui prauo obſequio lædũt, quos amant: ut ſi te amet medicus imperitus, & nolit tibi alterius imponi medicamina, niſi ſua. Sed translatio eſt facta ab his, qui complexu nimio, quem amant, præfocant, ut ſatius ſit à ſtulto minus diligi. ¶ Vrget] Lædit, ſignificat. ¶ Præcipue cum ſe numeris commendat] Omnium quidem, inquit, æſtimatio odioſa eſt, ſed maxime poëtarum malorum, & ſubijcit cauſam.

AD IVLIVM FLORVM II.

FLore bono claroq; fidelis amice Neroni,
Si quis fortè uelit puerum tibi uendere, natũ
Tibure, uel Gabijs, & tecum ſic agat: hic &
Candidus, & talos à uertice pulcher ad imos.
Fiet, eritq; tuus, nummorum millibus octo,
Verna miniſterijs ad nutus aptus heriles,
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet, argilla quiduis imitabitur uda.
Quinetiam canet indoctum, ſed dulce bibenti:
Multa fidem promiſſa leuant, ubi plenius æquo
Laudat, uenales qui uult extrudere, merces.
Res urget me nulla, meo ſum pauper in ære,
Nemo hoc mangorũ faceret tibi, nõ temerè à me
Quiuis ferret idem, ſemel hic ceſſauit, &, ut fit,

ACRON. Flore bono] Florus iraſcebatur Horatio, quia eius non acciperet epiſtolam, excuſat ſe apud eum Horatius, quoniam non promiſit, & iniuſtè eum iraſci, qui exigat non promiſſa carmina, aut ideò ſe nõ mittere, quia philoſophari cœpit. ¶ Imitaberis] Quidam imitabitur legunt, ſed eſt à puero alienum. Melius ergo legimus, imitaberis, id eſt, tanti ingenij es, ut flectas eũ, quo uelis tanquam argillam udam. Et in ueteribus libris & in exemplaribus imitaberis inuenitur. ¶ Res urget me nulla] Competenti iocatur exemplo, quaſi ipſe paupertate compulſus ſcripſerit carmina.

¶ Res urget] Verba iterum hæc ſunt uenditorum. ¶ Meo ſum pauper in ære] Id eſt, nihil habeo alicui dare pro fœnore. ¶ Quiuis] Hoc ſolent mangones dicere. ¶ Ceſſauit] Simpliciter & lenißime confitetur fugitiuum.

PORPH. ¶ Flore bono] Appâret hunc Florum comitem & familiarem Neronis fuiſſe, & efflagitaſſe ab Horatio carmina. & non mittentem increpuiſſe: cui per allegoriam reſpondens hoc ſignificat, tam illum iniuſtè iraſci ſibi, quem ab initio pigrum ad ſcribendum ſciat, quam iniuſtam uenditori litem dat, qui fugitiuum ſeruum ſciens emerit, & tota ferè hæc epiſtola ſub hac ſententia eſt: Carmina ſe Romæ non fiducia ingenij, ſed penuria rei familiaris ſcripſiſſe, quæ ſcripſerit, præſertim cum in turba multis occupationibus poëmata componi non poſſunt: quæ ut bona ſint, cum ſcriptoris magno cruciatu ſunt emendata. Ad poſtremum dicit philoſophandum eſſe potius, quàm carmina facienda. ¶ Si quis fortè uelit] Argumentum à comparatione minorum ad maiores, hoc eſt, ſeruorum ad amicos. ¶ Natum Tibure uel Gabijs] Bene Tibure, ut ſignificet eum rusticum.

¶ Sic agat] Sic loquatur. ¶ Hic & Candidus] Verba ſunt uenditoris. ¶ Argilla] Deeſt, quaſi, ut ſit, quaſi argilla. ¶ Vda] Id eſt, molli. ¶ Multa fidem promißa leuant] Hic Horatius oſtendit multa promittentibus non haberi fidem, & maximè cùm promittit, qui precio & lucro ſtudet, hoc eſt, uenditor. ¶ Merces] Id eſt, ſeruos. ¶ Res urget me nulla] Deeſt ſed, aut quid tale, ut ſit Sed me nulla res urget, ut laudem. ¶ Meo ſum pauper in ære] Pauper quidem ſum, inquit, ſed tamen in meo ære, non in alieno conſtitutus, id eſt, nulli quidquam debeo. ¶ Nemo hoc mangonum faceret tibi] Neq; quiſquam mango tibi hæc faceret, id eſt, tam ſimpliciter loquitur, nec à me ipſo quis

alius hoc auferret, id eſt, hoc audiret. Magno dicitur quaſi mancipi ango, uel manu ago. ¶*Semel hic ceſſauit*] *Iam nunc uerba ſunt, quibus mango utitur, ut monſtret ceſſatorem eſſe, quem uendidit, hoc eſt, fugitiuum. Et bene nemo, quod enim leuius dictum eſt.*

In ſcalis, latuit, metuens, pendentis habenæ.
Des nummos, excepta nihil te ſi fuga lædet,
Ille ferat precium pœnæ ſecurus opinor.
Prudens emiſti uitioſum, dicta tibi eſt lex,
Inſequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiſcenti tibi, dixi
Talibus officijs prope mancum, ne mea ſæuus
Iurgares ad te quòd epiſtola nulla ueniret.
Quid tum profeci? mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris ſuper hoc etiã, quod
Expectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta uiatica, multis
Aerumnis laſſus, dum noctu ſtertit ad aſſem
Perdiderat, poſt hoc uehemens lupus, & ſibi, & (hoſti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
Præſidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summè munito, & multarum diuite rerum.
Clarus ob id factum donis ornatur honeſtis,
Accipit, & bis dena ſuper ſeſtertia nummûm.
Fortè ſub hoc tempus caſtellum euertere prætor
Neſcio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quę timido quoq; poſſent addere mentẽ:
I bone, quò uirtus tua te uocat, i pede fauſto,
Grandia laturus meritorum præmia. quid ſtas?
Poſt hæc ille catus, quantumuis ruſticus, ibit,
Ibit eò, quò uis, qui zonam perdidit, inquit.

ACRON. ¶*In ſcalis latuit metuens pendentis habenæ*] *Non latuit in ſcalis, ſed metuens habenæ pendentis in ſcalis, ſecundum morem Romanorum, qui ſeruos ſuos ſuſpenſos ad trabem flagellabant, et in media domo ad timorem incutiendũ habena pendebat.* ¶*Quid tum profeci?*] *Exclamatiuè, dum me expurgarem tibi conſcientia.* ¶*Mecum facientia iura*] *Hoc eſt, pro me facientia.* ¶*Luculli miles*] *Hoc exemplo oſtendit, ſe primùm diſpendio rei familiaris coactum, poſt inuitatum donis ad ſcribendum. Actum eſt bello quod geſsit Lucullus conſul, cum Mithridate rege Pontico, cuius milites primũ neceſsitate cõpulſi cœperũt prædari, poſtea uerò donis & muneribus ſunt prouocati. Qui dũ quadam nocte dormirent ſarcinas eorum & uiatica perdidere, tunc coacti, uiriliter expugnarũt quoddam præſidium, ubi erant theſauri Mithridatis* ¶*Ad aſſem*] *Nõ quod uſq; ad aſſem ſterterat, ſed uſque ad aſſem perdiderat.* ¶*Et ſibi*] *Quia perdiderat per negligentiam.* ¶*Et hoſti iratus*] *Qui rapuit per uiolentiam.* ¶*Donis ornatur honeſtis*] *Scilicet, militaribus ornamentis, & nihilominus pecuniæ bonis.* ¶*Quô uirtus*] *Hæc ſunt uerba Luculli ad milites ſuos.* ¶*Quantumuis*] *Reſponſio militis Luculli hæc eſt.* ¶*Ruſticus*] *Qui iactura rerum ſuarum dolet, ut hæc reſtituantur, cauſa prædæ quocunque iuſseris ibit, nos iam ſatis habemus, & ornatè comparat ſe militi ſatis habenti, & nolle ſe propter lucrum carmina alicui diuitum afferre. Ruſticum autem pauperi poetæ aſimulat, qui cùm ſuis carminibus multa acquirebat erga diuites, ſibi hoc opus non eſſe.* ¶*Zonam perdidit*] *Ex fabula Græca ductum athletæ, qui zonam perdiderat.*

PORPHYR. ¶*Ille ferat precium*] *Ille, inquit, qui emptori antè propoſuerit, & precium acceperit, nullam ſubibit pœnam, ſi fugerit uenditus.* ¶*Prudens*] *Cùm non in fraudem inductus es.* ¶*Dicta tibi eſt lex*] *Id eſt, Cum conditione emiſti.* ¶*Inſequeris tamen hunc*] *Venditorem, ſcilicet, hic per ſe ſignificat.* ¶*Dixi me pigrum*] *Hoc eſt, ad ſcribendum debilem, et pœnè mãcum, quod uitium manus eſt.* ¶*Quid tum profeci?*] *Prædicendo uitium meum.* ¶*Mecum facientia*] *Id eſt, pro me, & eſt quaſi exclamatio.* ¶*Si tamen attentas*] *Si modò adhuc ſollicitas, ut ſcribam tibi.* ¶*Luculli miles*] *Huius ex narratione oſtendere uult uendentem ſtultum, quem res non deceat,*

quid ſit utile. ¶ Dum noctu ſtertit] Hoc factum eſt,inquit,bello quod populus Romanus duce,ſcilicet, Lucullo, cum Mithridate rege Pontico geßit, & Luculli miles, Valerianus Seruilianus præfectus exercitus. ¶ Ad aſſem] Vſq; ad aſſem,hoc eſt,tota uiatica. ¶ Vehemens lupus] Bene lupus, miles Romanus,quòd in tutela Martis eſt lupus. ¶ Sibi & hoſti] Quia potuit perdere, quaſi raptore hoſte. ¶ Præſidium regale loco deiecit] Hoc præſidium à Mithridate ſuper theſauros eius poſitum,miles deiecit, atque donis ornatus à Lucullo imperatore. ¶ Caſtellum euertere prætor] Significat olim duces, imperatores dictos:præfectos,prætores. ¶ I bone] Verba Luculli militem hortantis. ¶ Poſthæc ille catus] Poſthæc ille doctus, inquit, exemplo, ut ſit ſtultus,tamen ibit cò quo uis,quia perdendo Zonam didicit,unde illud ſit lucro.Catus autem expertus & doctus. Vt, non fidens,catus. ¶ Qui Zonam perdidit] Sumptum uel uiaticum,quod in zona ferè milites portant. His omnibus Horatius uult oſtendere,primò diſpendio rei familiaris ſe coactum, poſt inuitatum donis, ac lucro,ab Auguſto ſiue Mecœnate ad ſcribenda carmina deueniſſe.

Romæ nutriri mihi contigit,atq; doceri,
Iratus Grajs quantum nocuiſſet Achilles.
Adiecere bonæ paulò plus artis Athenæ:
Scilicet ut poſſem curuo dignoſcere rectum,
Atq; inter ſiluas Academi quærere uerum.
Dura ſed amouere loco me tempora grato,
Ciuiliſq; rudem belli, tulit æſtus in arma
Cæſaris Auguſti,non reſponſura lacertis.
Vnde ſimul primùm me demiſere Philippi,
Deciſis humilem pennis,inopemq; paterni
Et laris,& fundi:paupertas impulit audax
Vt uerſus facerē. ſed, quod non deſit, habentem
Quæ poterunt unquam ſatis expurgare cicutæ,
Nil melius dormire putē, quàm ſcribere uerſus?
Singula de nobis anni prædantur euntes,
Eripuere iocos,Venerem,conuiuia,ludum,
Tendūt extorquere poëmata. quid faciā uis?
Denique non omnes eadem mirantur, amantq;.
Carmine tu gaudes,hic delectatur Iambis,

ACRON. ¶ Romæ nutriri] Hoc fuit, non Venuſinus aut Appulus, ſed ad tempus Romæ inſtructus eſt. Deinde uerò perrexit Athenas, matrem literarū, ubi ἠθικὴν, id eſt,moralem philoſophiam didicit, reuoluens Platonis libros. Ab illo ſtudio ſecutus eſt partes Bruti, quo fugato, ab Auguſto cum alijs proſcriptus eſt,ac neceßitate compulſus, contulit ſe ad priſtinū ſtudiū. ¶ Inter ſiluas Academi] Academus apud Athenas porticus conſtruxit, unde porticus Academia dictus eſt, & extra,unde Academici quoq; Siluani. ¶ Quærere uerum] Iucundè dixit uerum, quia quærunt uerū, ut negent idē inueniri poſſe. ¶ Rudem belli] Tyronem,& ignarum. Euocatus eſt enim à Bruto per potentiam,qui tunc Achaiam,& Athenas,tenebat,etiam ſimilitudinem ſtudiorum eſſe celebri nomine in philoſophia. ¶ Philippi] Campi Theſſaliæ,ubi contra Brutū pugnauit Auguſtus. ¶ Deciſis humilem pennis] Hoc eſt,amiſſa dignitate,qua ante ſublimis ferebatur. ¶ Extorquere poëmata] Hoc eſt,alacritatem ſcribendi,uel commoditatem extorquere tentāt. ¶ Quid faciam uis?] Alia excuſatio, quòd,ſcilicet neſciat, quid potißimum ſcribat,cùm omnes non una eademq; re delectentur.

PORPHYR. ¶ Quantum nocuiſſet Achilles] Notum eſt Achillis iracundia, quantum obfuerit Græcis omnibus,& figuratè ſæuitiam Cæſaris Auguſti uidetur oſtendere. ¶ Athenæ] Se etiam ſignificat Athenis philoſophiæ operam dediſſe. ¶ Curuo dignoſcere rectum] Id eſt didiciſſe per ethicem,partem philophiæ,quid ſit uitium,quid ſit uirtus. ¶ Atq; inter ſiluas Academi] Quia contra omnium ſectam Academici diſputant, qui dicunt latere ueritatem, & ideo ſemper eſſe quærendum. ¶ Rudem belli tulit æſtus] Excuſatio quod contra Auguſtum pro Bruto militauit, & belli æſtus,non uoluntas. ¶ In arma] Imperium Bruti,per arma ſignificat. ¶ Philippi] Theſſaliæ

campi, ubi uictus eſt Brutus. ¶ *Deciſis humilem pennis*] *Sæpe hac translatione utitur Horatius ut Maiores pennas nudo. Significat etiam ſe proſcriptum fuiſſe:* ¶ *Paupertas impulit audax*] *Carmina, inquit, quæ ex me expetis Flore, nunquam ſcriberem, niſi egeſtate compulſus eſſem. Nunc itaque poſtquàm habeo, quod mihi ſatis ſit, ſi non præpono ſomnum uerſibus inſanio, & nullo helleboro curari poſſum.* ¶ *Quæ poterunt unquam ſatis expurgare cicutæ?*] *Quod tantum belleborum, inquit, ſatis erit, ut expurget inſanus? Cicutam aũt poſuit pro belleboro.* ¶ *Ni*] *Pro ſi non.* ¶ *Melius*] *Legunt melius: ſed inuerſum eſt, quod non deſit, quod ſatis ſit.* ¶ *Singula de nobis anni prædantur euntes*] *Virg. Omnia fert ætas, animum quoq;. Et eſt alia cauſa excuſationis in ætate, cur iam non ſcribit.* ¶ *Quid faciã*] *Nunc deeſt mihi ætas, ut cõſcribam poëmata.* ¶ *Deniq; non omnis*] *Alia ratio nõ ſcribendi, quia quid ſcribam potiſsimũ neſcio, propterea quòd nõ idem omnibus placet.*

ACR. ¶ *Bioneis ſermonibus*] *Liuidis iocis, id eſt, Satyra. Sunt aũt diſputationes Bionis philoſophi, quibus ſtultitiam arguit uulgi, cui pœne conſentiunt carmina Luciliana. Hic autem Bion, qui ſophiſtes cognominatus eſt, in libro quem edidit, mordaciſsimis ſalibus ea, quæ apud poëtas ſunt ita lacerauit, ut ne Homero quidẽ parceret.* ¶ *Sale nigro*] *Id eſt, uetere Tragœdia uel amara iocularitate.* ¶ *Præter cætera*] *Omißis alijs rebus, credis Romæ poſſe carmina ſcribi, inter tot curas occupationesq;?*

¶ *Cubat hic*] *Id eſt, ægrotat, ut ſuperius: Trans Tiberim longè cubat.* ¶ *Humane*] *Id eſt, pro bè.* ¶ *Commoda*] *Breuia. ſed contraria oſtendit, quòd magna ſint.* ¶ *Gerulis*] *Geruli ſunt qui portant neceſſaria ad fabricam.*

¶ *Tu me inter ſtrepitus*] *Id eſt, Tu uis me aliena dicere? Nam cuncta proditis & diuulgatis, dixit: Et ita uis me ſcribere, ut ad uates antiquos maximè accedam.*

Ille Bioneis ſermonibus, & ſale nigro.
Tres mihi cõuiuæ prope diſſentire uidentur,
Poſcentes uario multum diuerſa palato.
Quid dem? quid nõ dem? renuis tu, q̃d iubet alter
Quod petis, id ſanè eſt inuiſum, acidũq; duobus.
Præter cætera, Romæ me'ne poëmata cenſes
Scribere poſſe, inter tot curas, totq; labores?
Hic ſponſum uocat, hic auditum ſcripta relictis
Omnibus officijs. cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Auentino, uiſendus uterq;.
Interualla uides humanè commoda. uerùm
Plures ſunt plateæ: nihil ut meditantibus obſtet,
Feſtinat calidus mulis, gerulisq; redemptor:
Torquet nunc lapidẽ, nũc ingẽs machina tignũ:
Triſtia robuſtis luctantur funera plauſtris.
Hâc rabioſa fugit canis, hâc lutulenta ruit ſus.
I nunc, & uerſus tecum meditare canoros:
Scriptorũ chorus oĩs amat nemus, & fugit urbes
Rite cliens Bacchi ſomno gaudentis, & umbra.
Tu me inter ſtrepitus nocturnos, atq; diurnos
Vis canere, & contracta ſequi ueſtigia uatum?
Ingenium ſibi quod uacuas deſumpſit Athenas,
Et ſtudijs annos ſeptem dedit, inſenuitq;
Libris & curis, ſtatua taciturnius exit
Plerunq;, & riſu populum quatit: hîc ego rerum
Fluctibus in medijs, & tempeſtatibus urbis
Verba lyræ motura ſonum connectere digner?

POR. ¶ *Ille Bioneis ſermonibus*] *Bion Ariſtophanis comici pater dicitur fuiße, magnæ dicacitatis, quem uult intelligi de nigro ſale. An nigrum, malum intelligimus ſalſum, aut facetum & iocularium.* ¶ *Renuis tu, quod iubet alter*] *Mirè δραματικῷ charactere, tanquam ad ipſos conuiuas loquitur, unumquenq; eorũ appellans, id poſcentem, quod cæteris diſplicet.* ¶ *Præter cætera*] *Alia cauſa non ſcribendi, quòd Romæ in occupationibus nihil condignum memoria ſcribi poteſt, inter tot curas totq; labores.* ¶ *Sponſum*] *Hoc eſt, ut pro ſe ſpondeam.* ¶ *Cubat*] *Aegrotat.* ¶ *Interualla uides*] *Ironia per quam oſtendit quàm uehementer.* ¶ *Humanè commoda*] *Id eſt, mediocriter magna. Nam antiqui pro*

magno.

magno, commodum dicebant. ¶ Verum plures ſunt plateæ?] Interrogatiue pronunciandū. ¶ Feſtinat calidus mulis geruliſq; redemptor] Feſtinat, inquit, properus redemptor, & mulos agens ſarciniarius ad Rhedam. Redemptorem aūt curſus publici ſignificat, & animalium præbendorum. Salluſt. Et Perpennam forte cognoſcit mulio redemptoris. ¶ Torquet] Torquet, mouet, trahit, uel ſuſtinet. ¶ Luctantur funera plauſtris] Hinc plauſtrum, hinc funus uenit, & obuia utraq; neutro tranſeunte luctantur. Funera autem dicit pompam ipſam & exequias. ¶ Hac rabioſa fugit canis] Hæc ſunt, quibus oſtendit puras plateas non eſſe, in quibus cogitans poëta, uelut ſecurus incedat. Nūc opportunè κατ' ἐπιτροπὴν oſtendit fieri carmina Romæ non poſſe. ¶ Scriptorum chorus] Ad ſuperius argumentum hoc pertinet, quod probat, in frequentia urbis poëtam ſcribere non poſſe.

¶ Rite cliens Bacchi] Non mirum, inquit, ſi poëta nemus amat, quòd eadem amat Liber, Muſicus Deus, in cuius tutela poëtæ omnes ſunt conſtituti. ¶ Et contracta ſequi] Legitur & contracta, cautè impreſſa, ut ea ſequendo contigerit imitator. ¶ Ingenium ſibi quod uacuas deſumpſit Athenas] Qui Athenis, inquit, multo tempore ſtuduerunt, & muti & ridiculi euadunt. Nec enim ſi Romæ uelis aliquid diſſerere potes, ubi nullum ocium eſt. Vacuas aūt Athenas, utrum otioſas? an καθ' ὑπαλλαγὴν, ipſe uacuus, ut Salluſt. ait: At Sertorius uacuus hieme copias augere. ¶ Inſenuitq;] Inſenuit legitur, & inſonuit: ſed ſi inſenuit, impalluit & immoratus eſt ſignificat. Si inſonuit, inſtrepuit atque exercuit uocem, intelligitur curis. ¶ Statua taciturnus] Ingenium, ſcilicet, an ſtatuam pro re qualibet dixit, an ideo cum duplex ſit plumbeū, nā Turrius ob ſeueritatem taciturnus fuit. ¶ Riſu populum quatit] Ac per hoc irridetur. ¶ Digner] Condignum arbitrer, id eſt, uelim.

Frater erat Romæ conſulti rhetor, ut alter
Alterius ſermone meros audiret honores:
Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mutius illi.
Qui minus argutos uexat furor iſte poëtas?
Carmina compono, hic elegos, mirabile uiſu,
Cælatumq; nouem Muſis opus. aſpice primùm
Quanto cum faſtu, quanto molimine circùm
Spectemus uacuam Romanis uatibus ædem.
Mox etiā, ſi fortè uacat, ſequere, & procul audi
Quid ferat, & quare ſibi nectat uterq; coronam.
Cædimur, & totidem plagis conſumimus hoſtē,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Diſcedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis, niſi Callimachus? ſi plus apposcere uiſus
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine creſcit.
Multà fero, ut placem genus irritabile uatum,
Cum ſcribo, & ſupplex populi ſuffragia capto.
Idem finitis ſtudijs, & mente recepta,
Obturem patulas impunè legentibus aures?

ACR. ¶ Frater erat Romæ conſulti rhetor] Ad hæc cauſam duorum fratrum inducit, ut oſtendat ſe inuicem laudare debere. Vnus enim iſtorum duorum Mutius uidelicet Scæuola, amicus Ciceronis, qui primus Iuriſconſultus apud ueteres ſcripſit, cum illud officium ageret, fratrē ſuum Gracchum Oratorē ipſe & Rhetorem laudare ſtudebat. Cōtra Gracchus omni ſtudio fratrē ſuū Mutium laudabat. Dicit ergo ſuo tempore duos poëtas Romæ fuiſſe, ita ſe amātes, ut unus illorū eſſet alteri quaſi Gracchus, & per hoc frater, & alter alteri quaſi Mutius affectu laudis, & per hoc frater. ¶ Carmina compono] Dum ego, inquit, bonum carmen compono, & ille alius ſimiliter, æſtimamus nullum aliū poëtam niſi nos, & quaſi theatrum euacuatū eſt nobis, ut ſint digni recitatores in eo. Nota, inquit, quòd ſuperbi incedamus, quaſi non omnis ædes poetis plena ſit. ¶ Quāto molimine] Aſpice quanto molimine requiramus locū recitandi, quaſi uix inueniatur ædes, in qua nō illi recitent, quaſi indigna noſtris carminibus. ¶ Romanis uatibus] Id eſt, negemus in templo Apollinis ullos poëtas habere carmina. ¶ Quid ferat. & quare] Nota etiam hoc, ob quod meritum inuicem laudent, & dignos corona poëtica iudicent. ¶ Lento ſamnites ad præmia prima duello] Sen-

ſus eſt: Inuicem odioſi ſumus fallendo nos, & mala carmina prædicantes, & hoc ſine fine facientes, ut Romani quondam pugnauerunt cum hoſtibus Samnitibus uſque ad noctem, unde et Ennius: inquit, Bellum æquis manibus nox intempeſta diremit. ¶ Obturem patulas impune legentibus aures] Non ſolum, inquit, non laudo, * Deeſt finis.

PORPHYR. ¶ Frater erat Romæ] Hanc fabulam ad hoc inducit, ut oſtendat poetas ſeipſos inuicem laudare, non puro uero, ſed mutua aſſentatione. Fratres miras honoris electiones preferebant, cùm alter Iuriſconſultum Mutium Scæuolam diceret, alter Oratorem Tiberium Gracchum nominaret, nam apud ueteres tam primus iuriſconſultus Mutius Scæuola extitit, quàm orator Tiberius Gracchus. ¶ Qui minus] In qua re minus inſani poëtæ ſunt, cùm ſe quoque inuicem laudarent. ¶ Argutos] Canoros. ¶ Cælatumq; nouem Muſis opus] [illegible] Cælatum, uariatum & quaſi pictum. nouē Muſis, omni genere metrorū: principalia enim nouem ſunt. ¶ Quanto cum faſtu] Et ſic nobis placemus incedentes. ¶ Circum ſpectemus] Vna pars orationis eſt, diuiſa in duos uerſus, Lucilij more antiquo. ¶ Vacuam Romanis uatibus ædem] Id eſt, Latinis poëtis uacantem. Significat autem ædem Muſarum, in qua poëtæ recitabant, & hoc rectè. Nam Græci poëtæ in Athenæo conſueuerant, & ideo additum, uacuam Romanis uatibus. ¶ Si fortè uacat] Bene additum, ſi fortè uacat, tanquam & hoc ipſum facere ſuperuacuum iudicandum ſit. ¶ Quid ferat] Quid de ſe præbeat tollere, uel quid offerat. ¶ Samnites] Tanquam Samnites, quorum pugna ſtataria eſt. Videtur autem hæc metaphora uel à Samniticis gladiatoribus, uel à bello acerrimo Samnitum aduerſus Romanos eſſe tranſlata. ¶ Ad lumina prima] Vſque ad ueſperam. ¶ Lento duello] Id eſt, bello diuturno. ¶ Diſcedo Alcæus puncto illius] Illius iudicio, inquit, Alcæo lyrico comparor, & fio alter Alcæus, functus ſuffragio, humili ac plebeio. ¶ Ille meo, quis? Quis?] Sigillatim pronuncianda ſunt hæc pronomina. Voco enim eum Callimachum, ut me ille Alcæum nominet. ¶ Si plus] Si hoc illi parum fuerit, & plus à me exegerit laudis. Et hic oſtenditur non pro merito poëtas, ſed pro uoluntate laudari. ¶ Optiuo] Adoptiuo & aſcititio. Alcæus autem lyrici carminis, Callimachus elegiaci autor eſt. Mimnermus uerò, duos libros luculentos ſcripſit. ¶ Multa fero] Multa, inquit, patior, ne mihi poëtæ iraſcantur, ſed tamdiu, quàm ipſe ſcribens laudari me expecto. ¶ Irritabile] Iracundum ac litigioſum. ¶ Finitis ſtudijs & mente recepta] Finitis, inquit, carminibus, & bene recepta mente, tanquam ex inſania poeticæ profeſſionis ad me rediens. ¶ Obturem patulas] Non ſolùm non laudabo, ſed etiam occludam aures, ne quem audiam recitantem.

¶ Ridentur] Senſus eſt: Ridentur quidem, ſed tamen delectantur uerſibus ſuis. Oſtendit autem quàm laborioſum ſit emendatiſſimè ſcribere. ¶ Et ſe uenerantur] Admirantur, ac diuos poetas ſe uocant. ¶ Laudant quicquid ſcripſere beati] Stulti enim dicturus intulit ad intelligentis, & cum iudicio ſcribentis tormenta reſpecies. ¶ At qui legitimum] Bonus, ſcilicet poeta. ¶ Audebit, ut oſtendat magnā rem etiam hoc facere. Virgilius: Aude hoſpes contemnere opes.

Ridentur, mala, qui componūt carmina, uerùm
Gaudent ſcribentes, & ſe uenerantur, & ultro
Si taceas, laudant, quicquid ſcripſere beati.
At qui legitimum cupiet feciſſe poëma,
Cum tabulis animum cenſoris ſumet honeſti.
Audebit quæcunq; parum ſplendoris habebūt,
Et ſine pondere erūt, & honore indigna ferētur:
Verba mouere loco, quamuis inuita recedant,
Et uerſentur adhuc intra penetralia Veſtæ:
Obſcurata diu populo, bonus eruet, atq;
Proferet in lucem ſpecioſa uocabula rerum,
Quæ priſcis memorata Catonib9, atq; Cethegis,
Nunc ſitus informis premit, & deſerta uetuſtas.

¶ Mouere loco] Tollere atque mutare. ¶ Inuita recedant] Plerunq; ita ſunt uerba, quæ prima po-

ius poſuerimus, ut etiam cùm praua ſint, tamen bene nobis poſita uideantur. ¶ *Et uerſentur adhuc intra penetralia Veſtæ*] *Id eſt, domi, per quam metaphoram oſtendit, quæ in animo noſtro fixa uerſentur, tamen excludenda eſſe.* ¶ *Obſcurata diu populo*] *Antiqua & obſoleta ſenio, in conſuetudinem reuocabit. & utrum obſcurata populo, an populus bonus?*

Adſciſcet noua, quæ genitor produxerit uſus;
Vehemens, & liquidus, puroq́ ſimillimus amni.
Fundet opes, Latiumq́ beabit diuite lingua,
Luxuriantia compeſcet, nimis aſpera ſano
Leuabit cultu, uirtute carentia tollet,
Ludentis ſpeciem dabit, & torquebitur, ut qui
Nunc Satyrũ, nunc agreſtem Cyclopa mouetur.
Prætulerim ſcriptor delirus, inersq́ uideri,
Dum mea delectent mala me, uel deniq́ fallant,
Quã ſapere, & ringi. fuit haud ignobilis Argis,
Qui ſe credebat miros audire tragœdos;
In uacuo lætus ſeſſor, plauſorq́ theatro.
Cætera qui uitæ ſeruaret munia recto
More, bonus ſanè uicinus, amabilis hoſpes;
Comis in uxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ,
Poſſet qui rupem, & puteum uitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus, curisq́ refectus,
Expulit elleboro morbum, bilemq́ meraco,
Et redit ad ſeſe. Pol me occidiſtis amici,
Non ſeruaſtis (ait) cui ſic extorta uoluptas,
Et demptus per uim mentis gratiſsimus error.
  Nimirum ſapere eſt abiectis utile nugis,
Et tempeſtiuum pueris concedere ludum,
Ac non uerba ſequi fidibus modulanda Latinis:
Sed uerè numerosq́, modosq́ ediſcere uitæ.
Quocirca mecũ loquor hæc, tacitusq́ recordor.
Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quod quantò plura paraſti,
Tantò plura cupis. nulli'ne faterier audes?
Si uulnus tibi, monſtrata radice uel herba,
Non fieret leuius: fugeres radice uel herba
Proficiente nihil curarier. audieras cui
Rem dij donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: & cum ſis nihilo ſapientior, ex quo

¶ *Adſciſcet noua*] *Vtetur nouis uerbis, de uſu naſcentibus.* ¶ *Beabit*] *Ornabit.*

¶ *Leuabit*] *Tollet, aut amputabit, aut extollet.* ¶ *Ludentis ſpeciem dabit*] *Ita me carmen afficiet, ut auditor luſiſſe, non laboraſſe uideatur.* ¶ *Et torquebitur*] *Ita torquebitur et fatigabitur, ut Pantomimus, qui nunc tonſus Satyri, nunc Polyphemi Cyclopis conatur imitari perſonam.* ¶ *Prætulerim ſcriptor*] *Mallem, inquit, ſtultus eſſe, & meis carminibus malis delectari, quàm legendo ſapiendoq́; cruciari.* ¶ *Fuit haud ignobilis Argis*] *Vetuſtè, pro Argiuis. Et facetè ſimul accommodat exemplum, quo oſtendit, quàm ſit ſecura dementia.*

¶ *Qui ſe credebat*] *Bene credebat. Non enim audiebat, & pulchre additum. Mires, ut non in eo tantùm errore ſit, quod ſe audire credebat, ſed etiam quid uidere.* ¶ *Cætera qui uitæ ſeruaret munia*] *Hoc dicit in alijs rebus illum non fuiſſe dementem.* ¶ *Bonus ſanè uicinus*] *Commoda occaſione percurrit officia boni patrisfamiliâs.*

¶ *Et ſigno læſo*] *Satyricè, tanquam hoc multi faciant.*

¶ *Poßet qui rupem*] *Superius quaſi ſanum deſcribebat, hic ergo quaſi leuiter inſanum.*

¶ *Meraco*] *Multo & craſſo, utpote contra tantam dementiam.* ¶ *Redit ad ſeſe*] *Sanus factus eſt.* ¶ *Pol me occidiſtis amici*] *Adeò ſecurius eſt inſanire, quàm ſapere.* ¶ *Cui ſic extorta uoluptas*] *Mirè non morbus, ſed uoluptas.* ¶ *Mentis gratißimus error*] *Illò, ſcilicet, pertinet, quòd malis ſuis homines non ſolùm non dolent, ſed etiam delectantur. Vnde illud Græcum* *.

¶ Nimirum ſapere eſt abiectis utile nugis] Commemoratis omnibus incõmodis in arte poëtica conſtitutis, illud cõcludit, eſſe melius ſtudere ſapientiæ, id eſt, philoſophiæ. Ordo eſt: Nimirũ abiectis nugis utile eſt ſapere, & cõcedere pueris tempeſtiuũ ludum, id eſt, artem poëticã. ¶ Tempeſtiuũ pueris] Opportunum, congruũ. Pueris aũt, ætate pueris. ¶ Ac non uerba ſequi fidibus modulanda Latinis] Ac non eam partem muſicæ, cuius cantilena & modi nunquam uitæ concordant, in his enim altior quædam ſcientia muſicæ diſciplinæ. ¶ Si tibi nulla ſitim] Hæc uerba Horatij ſecum loquentis, quaſi cũ alio. Si tibi, inquit, gratior ſitis bibendo fieret, referres ad medicos & indicares, ſic alibi: Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops. ¶ Si uulnus tibi] Si quis tibi, inquit, herbam, aut radicem oſtendiſſet, tanquam utilem uulneri tuo, tuq; eam expertus inutilem comperiſſes, non utique utereris. Cur igitur diuitias cupis, quas acquirendo didiciſti nihil conferre ad ſapienter beateq; uiuendum? Quando quòd diues factus, nihilominus ſtultus es, quàm antea cum pauper eſſes. ¶ Audieras cui Rem dij donarent] Hoc dicit, ideo diuitias appetiſti, quòd audieras te ſtultitia cariturum, cùm diues eſſes. Poſtquàm diues ad ſapientiam nihil promouiſti, ne copias facultatesq; ſecteris, ſed adhuc audis opulentiæ laudatores, quibus iam ſemel credendo deceptus es.

Plenior es, tamen uteris monitoribus iſdem.
At ſi diuitiæ prudentem reddere poſſent,
Si cupidum, timidũq; minus te, nempe ruberes,
Viueret in terris te ſi quis auarior uno.
Si propriũ eſt, q̃d quis libra mercatur, & ære,
Quædam (ſi credis conſultis) mancipat uſus.
Qui te paſcit ager tuus eſt, & uillicus Orbi
Cùm ſegetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum ſentit. das nummos, accipis uuam,
Pullos, oua, cadum temeti, nempe modo iſto
Paulatim mercaris, agrum, fortaſſe trecentis,
Aut etiam ſupra nummorum millibus emptum.
Quid refert uiuas numerato nuper, an olim?
Emptor Aricini, quondam Veientis & arui,
Emptũ cœnat holus, quãuis aliter putat, emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
Sed uocat uſq; ſuum, qua populus aſsita certis
Limitibus uicina refugit iurgia, tanquam
Sit propriũ cuiquã, puncto quod mobilis horæ,
Nũc prece, nũc precio, nũc ui, nũc ſorte ſuprema
Permutet dominos & cedat in altera iura.
Sic quia perpetuus nulli datur uſus, & hæres
Hæredem alterius, uelut unda ſuperuenit undã:
Quid uici proſunt, aut horrea? quid'ue Calabris
Saltibus adiecti Lucani? ſi metit Orcus
Grandia cum paruis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena ſigilla, tabel
Argentum, ueſtes Getulo murice tinctas, (las,

¶ At ſi diuitiæ prudentem reddere poßent] Si, inquit, diuitiæ reddere te prudentem poſſent, te à quouis quæſtuoſo uinci, pudore afficereris, & auarior te nullus eſſet, quippe cùm præſertim & minus cupidos, & minus timidos homines faciãt, ſi modò id uerum eſſet. ¶ Viueret in terris, te ſi quis auarior uno] Erubeſceres ait, ſi te quiſquam eſſet auarior, ideo ſapientior, ſiquidem opes ſapientiam daturæ eſſent. ¶ Si proprium eſt, quod quis libra mercatur et ære] Dicit quicquam proprium, quod quis libra mercatur. Quaſi poßideant nihil, præter uſum fructum, quẽ nos capere debemus, mireq; ait inter nos, & nihil poßidentes nihil diſtare, niſi quod illi ſine cura aluntur.

¶ Si credis conſulis] Deeſt, ut ſit ordo & ſenſus: Si propriũ, quod quis libra mercatur & ære. Verba ſunt iuris, quibus omnis emptio confirmatur, cùm per libram, expenſa pecunia: per æs, ipſum preciũ demonſtratur. Vnde & libripens huiuſmodi teſtificationis adhiberi ſolet. ¶ Mancipat uſus] Hoc eſt, uſus poſſeſſorem facit. ¶ Qui te paſcit ager tuus eſt, & uillicus Orbi] Cuius non tu, ſed Orbius uideatur eſſe poſſeßor. ¶ Das nummos] Vt ille cuius ager eſt, pro toto dedit, ita tu pro eius uſu fructu.

¶ Teme-

¶ Temeti] Vini, quòd temperet mentẽ. Vnde temulenti dicũtur prima ſyllaba producta. ¶ Paulatim mercaris agrum] Paulatim, quia per partes, precio fortaſſe trecentorum: aut etiam commodius tu emis, quàm illi emptus eſſet, qui poßidet. nam ille ſemel preciũ ſoluit, trecenta millia uel quadringenta, tu minutatim & pro arbitrio tuo. ¶ Quid refert uiuas numerato] Quid intereſt, inquit, utrum paulò antè, an olim numerauit pretium, dum uiuas eodem modo, quo ille qui comparauit. Si emptio facit dominum, emiſti: ſi uſus, frueris, ſi tempus, nihil in iure diſtat, olim an nuper emas, dum emendi poteſtas ſit. ¶ Emptum cœnat olus] Licet ſe putet in emptis oleribus & lignis poſſeßor uti, emptis tamen utitur, ſed falſum putat. ¶ Sed uocat uſq; ſuum] Ad limitem certum, quaſi quicquam ſemper noſtrum ſit, quod multis dominis poſſeſſorem commutat. ¶ Qua populus adſita] Ad eam partem, qua populus arbor ſit, quæ uitatione talis certaminis inducat fines certos, & cum uicino iurgia uitare facit. Sic Virg. Vſq; ad aquam & ueteris iam fracta cacumina fagi. Et ordo & ſenſus: Vſq; ad eum locũ prope quem populus aßita certis limitibus iurgia uicina refugit. ¶ Puncto quod mobilis horæ] id eſt, per facili & cito. ¶ Nunc prece, nunc precio] Collegit, quot modis dominia acquirantur. ¶ In altera iura] In alterius poteſtatem. ¶ Sic quia perpetuus] Eſt ex iure, ſententiæ tenor. iamdudum hic etiam, & hoc ſignificat. Si emptio uel uſucapio ad legitimam poſſeßionem neminem inducere poteſt, quis non hoc iure omnem agrum ſuum eſſe poßit credere? Si uerò nullus perpetuus poßit haberi fructus de rebus quæſitis, ſed temporalis uicißitudo ſeruetur inter homines, nihil prodeße uineis aut horreis, aut ſaltibus plurimis dominum fieri hominem, ſcilicet, quod moriturus, ſit diues eadem ſorte, qua pauper. ¶ Velut unda ſuperuenit undam] Vt fluctus ſuper ſe inuicem ueniunt, cum ex immenſo uoluuntur mari. ¶ Calabris] Fructuoſis. Eſt enim Calabria præter cæteros reditus, etiam rei pecuariæ & lanarum mollium ferax, itẽ Lucania. ¶ Saltibus] Latifundijs, porrectis per plurimos montes. ¶ Si metit Orcbus] Amputat, & eſt translatio à ſegete.

¶ Tyrrhena ſigilla] Tuſcana. Apud ueteres, Tuſci primo in Italia ſigna de marmore poſuerunt. ¶ Gætulo murice tinctas] Aphro, ac per hoc Mauro. Significat enim purpurã Girbitanam.

Sunt qui non habeant, eſt qui non curat habere.
Cur alter fratrum ceſſare, & ludere, & ungi
Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues, & importunus, ad umbram lucis ab ortu,
Silueſtrem flammis, & ferro mitiget agrum:
Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum,
Naturæ Deus humanæ, mortalis in unum
Quodq; caput, uultu mutabilis, albus, & ater.
Vtar, & ex modico, quãtum res poſcet, aceruo
Tollam, nec metuam, quid de me iudicet hæres:
Quòd non plura datis inuenerit. & tamen idem
Scire uolam, quantum ſimplex, hilarisq; nepoti
Diſcrepet, & quantũ diſcordet parcus auaro.
Diſtat em̃ ſpargas tua prodigus, an neq; ſumptũ
Inuitus facias, neq; plura parare labores.
Ac potius, puer ut feſtis Quinquatribus, olim
Exiguo, gratoq; fruaris tempore raptim.
Pauperies, immũda domus pcul abſit. ego, utrũ

¶ Sunt qui non habeant] Ac per hoc deſiderent. ¶ Eſt q nõ curat habere] Sed prior ille inops uidetur, quem cupiditas torquet. ¶ Cur alter fratrum] Ordo eſt, Cur alter fratrũ ceßare, et ludere præferat pinguibus palmetis Herodis: alter diues silueſtrem agrum flammis et ferro mitiget, ſcit Genius, natale comes qui temperat aſtrũ] Genius natale aſtrũ temperat, & eſt naturæ Deus humanæ, hoc autẽ dicit: Cur diuerſi ſint homines uoluntate, non curo, equidẽ: ſcit enim hoc Genius, qui fortis naturæ Deus habetur. Verùm ut parcam rebus partis, non me defraudabo metuens, quid de me hæres ſentiat, & utrum me mortuum uituperent. Et hic hæredem, captatorem ſignificat, non agnatum. ¶ Alter fratrum] Bene fratrum. Hæc res enim facit, ut mirum ſit, dißimiles eſſe. ¶ Herodis palmetis pinguibus] Herodes in Syria phœnice, rex Iudæorum, per cuius palmeta magnas diuitias ſignificat.

¶ Impor-

¶ *Importunus*] *Sine portu, ac requie, hoc eſt auarus, quod ſignificat dicendo.* ¶ *Ad umbram lucis ab ortu*] *Hoc eſt, à mane uſq; ad ueſperum.* ¶ *Silueſtrem flammis, et ferro mitiget agrum*] *Officium eſt agricolæ non quieſcentis, & auarè ſpem in futuros redditus intenti.* ¶ *Scit genius, natale comes qui temperat aſtrum, nat.*] *Hoc ſecundum id quidem propter quod putant homines, uel εὐδαίμονας uel κακοδαίμονας dici, quia dæmon genius intelligitur.* ¶ *Vultu mutabilis*] *Et tam diſpar, quàm ſunt inter ſe hominũ uultus.* ¶ *Albus & ater*] *Prouerbialiter, hoc eſt, bonus & malus. Et album, aut ad liberalem, aut ad lætum reddit. Atrum ad ſordidum & ærumnoſum. Figura συνεκδοχῆ.* ¶ *Quòd non plura datis inuenerit*] *Quod non plus conſequutus fuit ex meis, quàm ipſe in me impendit, & congrue Horatius de ſe loquitur. Hic autem hæres non legitimus, ſed hæredipeta.* ¶ *Et tamen idem Scire uolam*] *Redit ad mediocritatem Peripateticorum, & dicit ita ſe uſurum bonis, ut non obliuiſcatur medium ſeruandum eſſe, cùm interſit inter hilarem & nepotem, parcum & auarum, quamuis parum conſiderantibus ſimiles eſſe uideantur.* ¶ *Diſtat enim ſpargas*] *Oſtendit quid diſtet inter ſupradictos.* ¶ *Feſtis Quinquatribus*] *Quinquatres à quinque diebus, qui dies ad ferias Mineruæ pertinent, Propterea quòd feſtæ ſolennitates eius deæ per hoc ſpaciũ temporis celebrantur. Vt igitur pueri ludo intenti inceſſabiliter utuntur his ferijs, ita tu, inquit moriturus, exiguo uitæ tempore raptim, uoluptatibus plurimis fruaris.* ¶ *Olim*] *Nunc, pro ſemper.* ¶ *Pauperies*] *Id eſt, in pauperie egeſtas: nam paupertas etiã honeſtæ parſimoniæ nomen eſt, & uſurpatur pro fortuna mediocri.*

Naue ferar magna, an parua, ferar unus, & idem.
Non agimur tumidis uelis aquilone ſecundo,
Non tamen aduerſis ætatem ducimus Auſtris.
Viribus, ingenio, ſpecie, uirtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis uſq; priores,
Non es auarus? abi. quid cætera? num ſimul iſta
Cum uitio fugêre? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, & ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, ſagas,
Nocturnos lemures, portentaq; Theſſala rides?
Natales gratè numeras? ignoſcis amicis?
Lenior, & melior fis accedente ſenecta?
Quid te exempta iuuat ſpinis de pluribus una?
Viuere ſi rectè neſcis, decede peritis.
Luſiſti ſatis, ediſti ſatis, atq; bibiſti,
Tempus abire tibi eſt. ne potum largius æquo
Rideat, & pulſet laſciua decentius ætas.

¶ *Non agimur*] *Adhuc de bono mediocrium fortunarum loquitur.* ¶ *Tumidis uelis aquilone ſecundo*] *Id eſt, nimia felicitate.* ¶ *Non tamẽ aduerſis*] *Infelicitate uehementi, et bene in allegoria perſeuerauit, quia ſuprà nauem dixerat.* ¶ *Viribus, ingenio, ſpecie, uirtute, loco, re*] *Ingenioſè deſcripſit, quid ſit homo mediocris, dicens mediocrem eſſe qui ſit à ſummis minor, ab infimis maior.* ¶ *Non es auarus*] *πρὸς ὑποφορὰν reſpondens more ſatyricorum intulit, quaſi dicat, ſcimus auarum te non eſſe, ſi in cæteris non hæres uitijs ac teneris.* ¶ *Quid cæteræ?*] *Iam ſimul ſic pronunciandum eſt, ut intelligatur non fuiſſe alia uitia.* ¶ *Caret tibi pectus inani Ambitione*] *Quæ popularibus auris dedita eſt.* ¶ *Somnia, terrorẽs magicos, miracula, ſagas*] *Hæc omnia ad ſuperſtitionem referuntur. Mirè dicit ſagas, mulieres magicarum rerum & carminũ ſcientes, tanquam ſatis agas, & multum agentes: ut magos dicimus quaſi magnos, à magnis rebus, quas ſe perficere poſſe iactant.* ¶ *Nocturnos lemures*] *Vmbras uagantes hominum, ante diem mortis, & ideo metuendas. Et putant lemures eſſe dictos, quaſi remuros à Remo, cuius occiſi umbras frater Romulus cum placare uellet, lemuria inſtituit, id eſt, parentalia, quæ menſe Maio per triduum celebrari ſolebant, ante additum anno menſem Februarium, ob quam rem Maio menſe religio eſt nubere, & item Martio: in quo de nuptijs habito certamine à Minerua Mars uictus eſt, obtenta uirginitate. Minerua Nerine eſt appellata.* ¶ *Portentaq; Theſſala*] *Theſſalorum promiſſiones incantatorum,*

torum, de quibus ait Virgilius, Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes Quas uelit? Et: His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſiluis Mœrim, & quod ſequitur. ¶ Rides] *Contemnis.* ¶ *Natales grate numeras, ignoſcis amicis, Lenior & melior fis accedente ſenecta*] *Quod non faciunt nimium timidi ſenectutis & mortis, quia ex natalibus multis mortem iam proximam perhorreſcunt.*

¶ *Quid te exempta iuuat*] Ἀλληγορία. *Quid prodeſt, inquit, uno te carere uitio, & à tam multis poſſeſſum eſſe?* ¶ *Viuere ſi recte neſcis*] *Da locum, inquit, melioribus, qui uiuere ſciunt, atque tibi ſuccedunt.* ¶ *Luſiſti ſatis*] *Hoc apud philoſophos frequentatum eſt, de uita ſapientem abire oportere æquo animo, ut è conuiuio paſtum ſaturumq́; conuiuam. Et moraliter poſitum, ſatis, quod acclamationis eſt.* ¶ *Tempus abire tibi*] *Vtrum, quis Deus iam te uocat: an quia diu multumq́; uixiſti, & mirè in fine operis de fine diſputat uitæ.* ¶ *Ne potum largius æquo*] *Ne iuſto plus uiuẽs, & ob hoc delirus ſenex à iuuene ludificetur habeaturq́; deriſui. & uide perſeueratum eſſe in allegoria de conuiua facta. Nam non minus ſenes, quàm iuuenes poti plerunq; decipiuntur.*

¶ *Rideat & pulſet*] *Bene adiectum pulſet, id quod peius eſt.* ¶ *Laſciua decentius ætas*] *Quam laſciuam eſſe magis deceat, quàm te, qui es maturus ſenex.*

Q. HORAT. FLACCI, SIMVL CVM ACRONIS TVM PORPHYRIONIS COMMENTARIORVM, FINIS.

BASILEAE APVD HENRICHVM PETRI, MENSE SEPTEMBRI, ANNO M. D. LV.

HORATIANI HVius uoluminis Tomus alter, quo, qui Poëtæ huius opera, ſiuè iuſtis Commentarijs, ſiuè ſuccinctis annotationibus illuſtrarunt, præcipui omnes comprehenduntur, quorum nomina ſunt,

Di Gennaro Gianelli

CHRISTOphorus Landinus in omnia Horat. opera.
FRANciſcus Luiſinus Vtinenſis in Artem poëticam.
IACObus Grifolius Lucinianenſis in Artem poëticam.
IAſon de Nores Cyprius in Artem poëticam.

ERAS. Roterod.
ALdi Manutij
LVDOuici Cœlij
ANgeli Politiani
M. Anton. Coccij Sabellici
IOan. Baptiſtæ Pij Bonon.
IACObi à Cruce Bononienſis
PEtri Criniti
HENrici Loriti Glareani

Annotationes in Horatij opera.

BASILEAE.

Ioannes Herold Ioanni à Bal-
ma Perano, S.

MAximos ſemper excellentiq́ꝫ animo & uirtute præ-
ditos uiros, rationes ſuas omnes cōfirmaſſe certum
eſt, literarum doctrinis, ijsq́ꝫ ſtudijs, quibus ætas ho
minis, ab ortu ſuo uſq; ad interitum alitur, oblecta-
tur, fouetur: quibus etiam ſecundis in rebus exorna
tur, ſolatur in aduerſis. Fructus certè, Perane ornatiſsime, dulciſsi
mus, qui ingenuorū ſenſu, ſolus deguſtari poteſt, ne quid dicam,
de uoluptate illa, ac animi ſiue recreatione ſiue intermiſsione hu-
maniſſima atq; liberaliſſima, quā haurire & percipere ſeſe ex Poë-
ſi clariſſimo teſtimonio comprobarunt, curis, laboribus, Reipu-
blicæq́ꝫ negotijs occupatiſſimi homines, ne reliquos enumerem,
Hebræorum ille Dauid, Græcus Alexander, Scipio Latinus, Ca-
rolusq́ꝫ Frācus. Quare ſuo iure Horatius ille Venuſinus, apud ex-
cellentiſſimos homines, inimitabili ſua elegantia, ſuauitate uo-
cis, celeritate ingenij, caſtitate & ſobrietate uerborū, & motus ani
morum incredibiles, & amorem flagrantiſs. ſibi conciliat, dignus
quoq; eſt, qui manu uerſet̃ diurna, qui uerſet̃ nocturna. Pleni nāq;
ſunt omnes huius authoris uerſi, plenę uoces, plena exēpla omnia
artis, ſapientiæ & uetuſtatis. At qui cōſideret, quā explicatu diffi
cilia, quā ſint ſpinoſa laborisq́ꝫ et ocij ingentis, gloriā, me hercule,
ſummā, atq; laudē ingenij largiat̃ neceſſe eſt, ijs tantis artificibus,
qui utiles ſalubresq́ꝫ res à Poëta illo, ſententijs uerbisq́ꝫ abſtruſiori
bus depictas, aut cōmentarijs ſuis in aſpectū inq; lucē protulerūt,
aut annotationibus fructū cōmodumq́ꝫ tātæ doctrinę oſtenderūt
Etem̄ cū mediocribus multis, & qui pinguiori uel pegrino ſono:
de rebus uel friuolis, hoc noſtro etiam delicato ſeculo ſcribūt, lau
datores & approbatores nō deſint, nūquid tā peruerſi animi uide
ri aliquis uolet, ut nō multo plus ſe debere uel cupiat uel intelligat
ijs, q imagines & animorū ſimulachra, q artiū & literarū ornatū,
qui cōſiliorū & uirtutū effigies ſum̄o ingenio Poëtæ cęlatas, q ab
codē inuēta acutius, et dicta ſubtiliꝰ, intellectꝰ iudicijq́ꝫ ſui amœ
nitate, tot curis, tot immanib. uigilijs expolierint et explicauerīt?
Hęc ea qua p̄ditus eſt animi æqtate, Hērich. Petri Typographus

Baſilienſis iamdudum complectens, aliquot uirorum doctorum, in hunc Poëtã lucubrationes expreſsit, applauſu commodoq́ ſtudioſorum, haud uulgari: diuerſo tamen quorundam iudicio, nam Acronis & Porphyrionis commentarios, ut nonnulli cæteris omnibus anteferebant, ſic quoq; ad mentem authoris & ad ſententias explicandas ſufficere omnino contendebant. Eorũ igitur ſcripta (qua ad Remp. literariam iuuandam factus eſt) naturę ſuæ indulgens Typographus, Georgij Fabricij hominis elegantiſsmi opera præcipua, uetuſtiſsimis exẽplaribus collata, ex officina ſua denuò ſeorſim ut prodirent, ſategit. Quos uerò priori editioni interſeruerat Cõmentatores, eos iam pluribus additis ac ſumptibus largiſsimis adauxit, ne deeſſet, quod deſiderarẽt ij, qui receptorũ in ſcholis authorum annotationes ac Cõmentaciunculas, omnibus modis adiungendas prædicabant. Duodecim igitur eius generis ſcriptores ſecundo in hoc annexo Tomo exhibentur, bonorum expectationi abundè ſatisfacturi: niſi ſit, qui mole uoluminis emptorem grauari, aut omnium, quotquot extant, in hunc authorem, ſcriptis ingenia ſtudioſorum obruere, ſatius exiſtimet. Eorũ igitur labores (ut eſt etiam animorum ſenſus) qui hanc uitam deſierunt, nominis tui Perane ampla inſcriptione cohoneſtari maximè gaudent, profitebunturq́ qui hac aura fruuntur nobiſcum, teſtimonium laudum ſuarum ampliſſimũ, ſe nactos eſſe, quũ adoleſcentiam illam tuam à pueritia, Gilberti Cognati præceptis & literis humanioribus exercitam, præter ætatem, mira quadã animi ſagacitate, ex ipſorum ſcriptis, quæ ad gloriam & dignitatem ducit compendioſiſsimam eam uiam corripuiſſe uideant: quandoquidem eximiæ ac illuſtri tuæ naturæ, originibus clarus, artium excellentiam atq; uenuſtatẽ tantam adiunxeris, ut uix annũ quartum ſupra decimum agens, à Principe purpuratoq́ Senatu Romano, inter magiſtros memoriæ (quos Protonotarios uocãt) numerum ciuilium omnium exſors, allectus ſis. Certè, donec ex lucubrationibus noſtris tuo nomini dignum aliquid edatur, hac dedicatione animi in te mei obſeruantiſs. & gratæ memoriæ ſignum aliquod exhibere tibi uolui. Vale Baſileæ Rauracorum. Cal. Sept. An. D. D. LV.

CHRISTOPHORI Landini Florentini in Q. Horatii Flacci opera, ad Illuſtriſ. Guidonē Feltrium Magni Federici ducis filium, interpretationum, Præfatio.

SVpremum omnino inter mortales locū ij mihi occupaſſe uidentur illuſtriſſime Guido Feltri: qui ſuis diuturnis ſtudijs: ac laborioſis lucubrationibus id tandem aſſecuti ſunt: ut ſummæ ſapientiæ ſummam eloquentiam coniungeretur. Nā cum nulla alia re à cæteris animātibus mortales diſtēt niſi ratione et oratione: quicunq; uel naturę munere: uel ſua induſtria huiuſcemodi rebus cæteros ſuperāt eos ita ſeſe ſupra homines extuliſſe putamus: ut ꝓximè ad diuinitatē acceſſiſſe iudicemus. Quo quidē in genere ſi ab ultima hominū memoria ad noſtrā uſq; ætatē cunctarū gentium ac nationum hiſtoriā reuoluamus: ſolos poëtas eſſe reperiemus: qui non modo & rectè ſenſerint: & eloquenter ſcripſerint: ſed etiam ea ipſa quæ literis mandarunt ab humanitate ad diuinitatem diuino quodam afflati ſpiritu tranſtuliſſe uideantur. Verùm illorum uim ac furorem latius in eo libro proſequemur: quem ipſe de poëtica doctiſsimè ad Piſones ſcripſit. Quapropter cum à primis annis tum illorum uariam multiplicemq; doctrinam admiratus: tum ſtili mirifica ſuauitate ꝑllectus in illis cognoſcendis diuturnam uehementemq; operam impenderim: duxi in primis boni uiri officium eſſe: ut ſiquid in huiuſcemodi ſtudijs profeciſſem: id literis tradens ad aliorum uſum utilitatemq; traducerē. Quapropter tres mihi ex omni numero poëtas delegi: quorum interpretationes ſcribundas ſuſciperem. Ex Latinis quidem P. Virgilium Maronem: atq; Q. Horatium Flaccum: Ex Florentinis autem (quam linguam nemo unquā eloquens aſpernatus eſt) Alegherium Danthem aſſumpſi. Neq; tamen cōſilium fuit: ut eadem uia ac ratione in omnibus progrederer. Nam in Marone cæteris omnibus prætermiſſis quæ Grammatici Rhetoriſq; partes uiderentur: & à plurimis ijſdem doctiſsimis uiris cōſcriptæ eſſent, eos tantum ſenſus quos diuinitas tanti ingenij mirificis figmentis per eam quam græci allegoriam nominant penitus abdidit: atq; pulcherrimis integumentis operuit pro uiribus aperiendos delegi. Danthis uero interpretandi longè alia ratio fuit. Nā cum multa atq; apprimè miranda in eius libris deprehendantur: quæ & ſapientiſsimè excogitata: & diſtinctè collocata: & multis uarijſq; uerborum ac ſententiarum luminibus illuſtrata diuinus uates neſcio maiori'ne ingenio an artificio ex doctrinæ atq; elocutionis fonte hauſerit: placuit utrumq; proſequi: ut hominibus noſtris & ciuibus qui neq; Græcis neq; Latinis literis ſatis inſtructi eſſent: & ſapientiæ ſimul, & eloquentiæ illius uim demonſtrarē. Nam & ſi illam penitus huiuſcemodi rerum inſolentia cognoſcere non ualebunt magno tamen cumulo tam uarię multiplicisq; doctrinæ obruti: & eloquentiæ fulgore præſtricti, ſumma tamen cum uoluptate cuncta admira-

buntur,atq; obſtupeſcent. Nuper autem cum Q. Horatij Flacci uolumina in manibus eſſent: ac propterea diligentius ſingula intuerer, & ſimul quæ in illum ab Acrone Porphyrioneq; doctiſsimis illis quidem uiris & grammaticis non contemnendis ſcripta eſſent ſæpius repetere, noſtræ operæ haud mediocre pretium futurum duxi: ſi ſapientiam huius poëtæ in rebus ipſis inueniendis & mirificum conſilium atq; artificium in ſingulis diſponendis atq; ornandis pro uiribus aperirem., ac poſtremò uerborum uim atq; uarias notiones edocerem: Quod illi cum optimè præſtare potuiſſent alijs tamen ſcribendum reliquerunt. Quas quidem lucubrationes noſtras quò potiſsimum conferam quam in eam domum cui propter plurima parentis tui in me merita omnia debere non ignoro? Elegi autem te potiſsimum illuſtriſsimè Guido quoniam Horatij uolumina huiuſcemodi artificio conſcripta ſunt, modo rectè intelligantur, ut & eius lyricum carmen ad iuuenile ingenium excitandum, & ad linguam expoliendam atq; ornandam uehementer te iuuare poſſit. Sermones uero & epiſtolas ad mentes humanas omni labe purgãdas, & optimis moribus informandas, quis non tantũ ualere intelligat, ut multorum philoſophorum libros doctrina quidem exequent, eloquentia uero quæ & animos noſtros ſuauiſsimè demulcere & efficaciſsimè mouere poteſt, longe ſuperent. Permulti intereſt illuſtriſsimè Guido quo quiſq; parente natus ſit, permulti etiam quibus præceptoribus à primis incunabulis educetur infans, ſed pleraq; hominum pars aut naturæ imbecillitate adeò hebeſcit atq; torpet, aut parentũ educatorumq; uanitate adeò molliter eneruateq; educatur, ut conſopita in illis ac penitus ſepulta ratione ſolus appetitus uitæ & actionum imperium teneat. Verum hæc in te contra eſſe omnes intelligunt. Præſtantiſsimis enim parentibus ortus eam à primis annis indolem præ te tuliſti, ut nullo uirtutum genere te ab ijs degeneraturum manifeſta inditia dares. Nam & ingenij ſimul & paternæ tum magnanimitatis tum probitatis haud obſcuri igniculi ſtatim eluxerunt, neque id temere, nam ut eſt apud hunc qui in manibus uerſatur poëtã, nec columbas aquilæ, nec damas generant leones. Maximum igitur à fortuna munus habes, ut ijs ſis parentibus procreatus, qui, modo illorum ſapientiam probitatemq; aduertamus, inter rariſsimos enumerandi ſint. Acceſsit deinde eorundẽ diligentiſsima quędam & in minimis etiã rebus uehementer anxia educatio. Quæ quidẽ neſcio quo malo fato ſeu potius ſtultiſsima hominũ negligentia apud pauciſsimos contingit. Quotus enim quiſq; reperitur qui nullum tedium, ullumúe laborẽ recuſet, ac potius extremũ capitis periculum & maximã famæ iacturã ſponte non ſubeat: ut ea liberis ſuis iure hæreditario relinquat, quæ fortunæ iniuria uel temporis momento eripi facile poſsint: ut eos autem ita educet uſq; artibus inſtruat ut nemini inuiſi omnibus cari & aduerſus fortunæ temeritatem armati ſemper tutiq; ſint omnino negligat. Quorum quidem negligentia omnibus laudibus illuſtriſsimam reddit parentis tui in te educando circumſpectiſsimam ac ſedulam diligentiam, quæ per probatiſsimos pręceptores: maximè uero per ipſum id effecit ut præter florentiſsimum imperiũ quod ille & animi magnitudine & militari diſciplina latè propagatum tibi cõparauit, te quoq; ut tãto imperio dignum faceret omni uirtutũ genere excolendum curauerit. Quapropter cum ætate puer ſis ꝙd adhuc pueritiæ ueſtigium

in te

in te apparuit: At cōtra quod ſtudiū, quę actio, quæ cogitatio non uirilis fuit. Vt Perſianum illud carmen tanquā ex intimis adytis depromptu nde te oraculum uideatur. Scilicet ingenium, & rerum prudentia uelox, Ante pilos uenit dicenda tacendaq; calles. Qua propter perge obſecro qua cœpiſti uia, & his iactis uitæ tuæ fundamentis ad ſummum omnium uirtutum culmen te erige. Videmus multos & noſtra & ſuperioribus ętatibus, qui cum omnia ſumma ſibi animo cōciperent, tamen quia domeſtici deeſſent auctores, externos imitari conati ſunt. Quamobrem in uiribus corporis exercendis, Tullium Hoſtilium, Papirium Curſorem & utrumque Africanum ſibi propoſuerūt: In doloribus autem perferendis Mutium Sceuolam, & C. Marium: in animi uero robore & magnitudine duorum Scipionum qui in Hiſpania uiriliter occubuerunt: duorum itidem Africanorum, M. denique Marcelli atque in primis C. Cæſaris plurimas fortiter res geſtas admirati ſunt. Et quoniam ſumma quædam humanitas ſummæ grauitati optimo contemperamento coniuncta uehementer principem exornat, in ſeueritate quidem Curtium, Cincinnatum, Papirium, Brutum, Torquatumq; ſibi propoſuerunt. In facilitate autem & manſuetudine & Iulij Cæſaris & Africani ſemper meminerunt. Profundiorem poſtremò in rebus agēdis prudentiam ad Numæ Pompilij, Fabij Maximi, & duorum Catonum exemplar ſibi uendicare contenderunt. Ac demum ſe Curio, Fabritio, Camillo & Athenienſi Ariſtidi ſimillimos ſe reddere conati ſunt. Tibi autem ô inaudita fœlicitas & res optanda, alijs potius quàm ſperanda tibi inquam illuſtriſsimè Guido nihil ab externis mutuandum eſt: cum ab immortali deo eum ſis patrem conſecutus, qui tibi omnium quas memoraui uirtutum ægregium atque conſpicuum exemplar abundè ſuperq; eſſe poſſit. Hunc igitur toto animo & tota mente amplectere, hunc cole, hunc obſerua, hunc imitare, ac penitus exprime. Nam ſi illuc tandem euades quo eum ueniſſe cernis: quid amplius tibi aut ad benè beateq; uiuendum, aut ad tui nominis gloriam propagandam excelſius inuenire poſsis, non reperio. Sed de parente tuo aliâs quem quidem uniuerſa iam Italia & in armis & in toga ueluti alterum Apollinem conſulit, quem omnes tanti faciunt, ut conſtantiſsima omnium opinione eas demum partes uictrices euaſuras iudicent quarum exercitibus Federicus Feltrius imperet. Qui nuper in ardentiſsimum bellum profectus hoſtium qui militum numero longe ſuperiores, celerrimam ſibi & indubitatam uictoriam pollicebantur, maximos impetus ſua ſapientia ac militari diſciplina repreſsit, omneſq; conatus irritos reddidit. Sed (ut dixi) de parente tuo alio loco. Interim uerò ut ad te redeam. Ego in primis tuam hanc teneram ætatem cum reliquis doctrinis tum maximè poëtica diſciplina inſtruendam informandamq; cenſeo: præcipue autem Horatij uolumina legenda iudico. Nā omnia bene uiuendi pręcepta quæ ex adorādis philoſophiæ ſacrarijs promi ſolent hinc optimè percipi poſſunt. Nā q̄d porrò genus hominū, quis ordo, quæ ætas, q̄s ſexus, quæ deniq; cōditio ex hoc ampliſsimo fonte ſuæ uitæ officia nō hauriat. Qua obſecro efficacia metum, ignauiam luxuriam, iniuſtitiam, impietatem, auaritiam, incōtinentiā, et reliqua uitia exagitat? Quibus cōtra laudibus q̄bus pręmijs Iuſticiā, inuictā animi magnitudinē & p patria, pro parētibus periculorū conſideratam

CHRISTOPHORI Landini Florentini, in Q. Horatium Flaccum commentaria, Liber I.

AD MECOENATEM ODE I.

Mecœnas] Ad Mecœnatem ſcribit, cui quãtum debuerit paulo antè in ſua uita demonſtrauimus. Et profectò uir fuit, cui Muſæ latinæ omnia debe[a]t, quandoquidem huius hominis patrocinio atq; liberalitate principes poëtarum non ſolum ſuſtentati, uerum etiam ad eas opes atq; dignitatem ſubuecti ſint, ut illis in quietiſſimo ocio excluſa omni neceſſitate ingenium excitare, & in maximis rebus exercere ſine cura licuerit. Quapropter omnium poëmatum, quæ ab illis ad nos prouenerũt, non ſolũ authoribus debitores ſumus, ſed etiam illi per quem ipſi hæc præſtare potuerunt cuncta debemus. ¶ Edite] In lucem date, id eſt, generate. Eſt enim edo ex e & do: e in compoſitione aliquando auget: ut eluceo, ualde luceo: aliquando uim habet præpoſitionis extra: ut emitto, extra mitto. Edo igitur, id eſt, promo, & quia naſcentes, in lucem promuntur, rectè erit edite, natæ. Eadem etiam ratione, dicimus edere, manifeſtare, & publicare. Verum ego ô lector iam à principio hoc monitum te eſſe uelim, me quæ occurrerẽt enodãda uocabula, ea me primo ſemper loco diligenter interpretaturũ, & abſolutè, ut per omnes ſuas notiones traducturum, ne rurſus alio in loco idem ſæpius repetendum ſit. Quod ſi tibi cum iterũ occurret memoria forte iam exciderit, inuenies omnium indices ex ordine literarum in ultimo codice poſitos, ut inde ueluti ex perenni fonte in tuos uſus haurire poſſis. Sed tranſeo ad reliqua. ¶ Atauis regibus] Laudat à genere, ſic Vergilius: Dardanidæ duri. Itẽ: Nate dea nã te maiorib. ire per altũ, Auſpicijs manifeſta fides: ſic cõtra uituperauit, Vt: Bellũ etiã pro cæde boũ ſtratiſq; iuuencis Laomedontiadæ. Preterea magnus auxeſi uſus eſt, qui dixerit atauis regib. Nõ enim ſolũ nobilitatẽ, uerũ etiã uetuſtatẽ in nobilitate laudauit. Præclarũ enim munus fortunæ eſt, naſci ex rege, ſed præclarius ex eo rege, cuius maiores quoq; regnauerint. Verũ in agnationis gradibus aſcẽſus deſcẽſuſq; eſt. Aſcẽditur autẽ hoc pacto: ut qui te genuerit patrẽ appelles: ſiue is à patrãdo dicatur. Patrare enim operã liberis dare eſt. Ait tamen Quintilianus, patrare apud antiquos ſanctè & honeſtè dicebatur. Deinde conſuetudine in uitiũ lapſum eſt uerbũ. Vnde irrideri ſolitũ eſſe Saluſtiũ quãuis immerito, quod patrare bellum dixerit, tanquam patro rem turpem duntaxat ſignificet. Hæc Quintilianus, Ex quibus uerbis colligitur priſcos patrare pro perficere & finire poſuiſſe non ſolum cum liberis opera daretur, uerum etiam cum aliud quippiã iam inceptum ad finem perduceretur, ſiue quia Græcè πατὴρ uocetur. Deinde eſt auus ab æuo nominatus, quia patre antiquior ſit: poſt auum proauus quaſi propè auum. Inde abauus quia ſit iam procul ab ipſo auo. Poſtremo eſt atauus & tritauus, quaſi tetrauus, quia quartus ſit ab auo, τέσσαρα enim Græcè quatuor. Poſt tritauũ maiores dicimus. Eadem erit ratio in deſcenſu Dicitur enim filius uel quia ex noſtro femore ſit, uel ab amore, qui Græcè φίλος appellatur. Nihil enim magis amat pater quam filium. Inde nepos quaſi natus poſt, atq; ſuo ordine. Deinde ſequuntur pronepos, abnepos, atnepos, & trinepos.

nepos. Quia autē nepos nō is solū dicitur, qui eſt ex filio natus: uerū ex filia & ex fratre, & ex
ſorore, Idcirco adiūgimus. Speuſippus nepos Platonis fuit ex ſorore. Tulliola neptis fuit. Qu.
Ciceroni ex fratre. Qui uero poſt trinepotē ſunt, minores appellantur. Ex lateralibus autē ha
bemus patruum patris fratrem, & auunculum matris fratrem. Qui autem aui frater ſit, mag-
nus patruus dicitur: qui auiæ, magnus auunculus. Habemus amitam patris ſororem quaſi alte-
ram matrem. Et materteram, id eſt, matrē alteram, matris ſororem. Inde pari ratione & magna
amita, & magna matertera dicitur. Eſt frater, quia fere ſit alter tu. Eſt ſoror, quia ſeorſum i ſua
ſtirpe nata uideatur, et alij ſtirpi adiūgēda. Sūt patrueles ex duob. fratrib. nati, quoniā qui pater
alteri eſt, alteri eſt patruus. Sūt itidē cōſobrini quaſi cōſorini ex duabus orti ſororibus, aut ex
ſorore et fratre. Deniq; gētiles et agnati dicūtur omnes qui ſunt ex eadē ſtirpe maſculina. Cog
nati uero quorū maternū genus idē ſit. Affines poſtremo qui nō natura, ſed uxori tuæ coniunctī
ſunt. Vxor ipſa dicitur quia ut ſoror tibi eſſe debeat, uel uxor quaſi unxor ab ungendo, quia a-
pud priſcos nouæ nuptæ ungerentur. Maritus dicitur quia mas ſit. Inde in coniugio ſocerum di
cimus & ſocrum, quia ſibi generum aſſocient. Gener autem ex eo eſt quod generandi cauſa aſ-
ſumitur, Nurus uero quia nubat. ¶ O & præſidiū & dulce decus meum] Laudauerat à no-
bilitate quod bonū fortunæ eſt. Sed quoniā fortunæ dona nō bona ſunt, ut Stoicis placet, quia
non propter ſe expetuntur, ſed ut per illa aut humanam neceſſitatem propulſemus, aut commo
dius ad uirtutem, quæ uerum bonum eſt perueniamus, euanuiſſet laus illa nobilitatis in Mecœ-
nate niſi illud bonum, quod propter ſe bonum non eſt, ſed perinde bonum ut utaris, ille ad uir-
tutem aliquam contuliſſet. Erat ex ſua nobilitate potens & opibus authoritate ꝑ pollens Me-
cœnas. Sed cōuertat hoc ſuum commodum ad ſuperbiam, aut ad auaritiam aut ad libidinem: iā
non ſolum non erit bonum, uerum ſummum erit malum, quia uitium. Conuertat rurſus ad huma
nitatem, ad liberalitatem, & ad beneficentiam in re ſuos homines, ſtatim illud quod medium
Stoici nuncupant bonum eſſe confitebor, quia uirtus, quia illo ueluti inſtrumento ad rectè agen
dum, & ad bene de hominibus promerendum utitur. Sed uideamus uim uerborum. ¶ Præſi
dium] Latini propriè appellarunt præfectum aliquem cum parte militum, qui ad cuſtodiam
& defenſionem arcis aliuſuè loci præſideat. Qui enim præſidet propugnationem pollicetur.
Hæc Vir. Arces quibus altus Apollo Præſidet. Sed per translationem omne auxilium & ſalutis
propugnaculum præſidium dicūt. Decus autem ornamentum & gloriam exprimit. Sed nomen
eſt à Græcis per literarum trāſpoſitionem ſumptū Illi enim κῦδος dicunt. Nos autem reuocata
litera d, in primā ſyllabam, & reiecta c, in ultimam, decus dicimus. Hoc & in alijs euenit. Nam
quod ab illis μορφὴ à nobis forma, quod τέρην tener per eandem tranſpoſitionem dicitur. Eſt
ergo præſidium circa ſalutaria. Eſt decus circa honorifica, Præſidium eſt poetæ quod illum
ex periculis eripuit, quod iratū Octauianū ſibi placauit, & ex infenſo amicum reddidit, quod
ab exilio in ciuitatē reduxit. Decus autē eſt, quòd pluribus honorib. honeſtauit. Quapropter
omnia ſe illi debere profitetur, quē & ſalutis ut ſit, & dignitatis ut bene ſit: authorē cōſtituit.
Maxima ergo hominis laus qui opes ſuas ex nobilitate comparatas, quibus multi mortales in o-
mne uitiorum genus abuſi ſunt ad uirum optimum, & eius auxilium implorantem ſubleuandi,
& poëtā egregium authoritate dignitate ꝑ honeſtandum conuerterit. ¶ Sunt quos curricu
lo] Comparata ſibi beneuolentia ab auditore, comparat iā re quam ſibi aſſumendā proponit,
& cum ſtudium ſuum per contentionem reliquorum ſtudiorum artificioſiſſime extollat, ſimul
cū beneuolētia attentionē quoq; ſibi cōciliat. Sētentia eſt, eſſe quoſdā qui ludis delectētur, qui
honoribus inſeruiant, qui agriculturam, qui mercaturam exerceant, qui uenationibus tempus
terant, qui denique genio indulgeant. Quæ omnia cum aut ad ambitionem, aut ad auaritiam,
aut ad uoluptatem ſpectent ſibi propoſitum eſſe, ut immortalitatem per Muſas aſſequatur. ſunt
aliqui quos iuuat collegiſſe puluerem Olympicū in curriculo] Circumlocutio eſt, id eſt, quos
iuuat

iuuat certaſſe in certamine curruli & equeſtri, in quo citatur puluis, quo currentes ſparguntur,
& id in ludis Iouis Olympici. Curriculum, Interuallum dicunt, per quod à carceribus ad calcẽ
uſq; curritur. Curſum autem actum currendi. Aliquando tamen curriculum pro curſu poſitum
uidemus. Puluerẽ] Puluis erat apud antiquos & puluer. Sed ab eo quod eſt puluis, genitiuus
erat huius puluis, à puluer autem pulueris. Sed deinde in uſu eſt puluis in rectis tantum, puluer
etiam in obliquis. ¶ Sed quoniam ludorum ſæpe mentio, apud poëtas eſt, non erit ab re
oſtendere quattuor ludorum apud Græcos præcipua genera fuiſſe. Primi Olympici dicti ſunt,
quoniam in Olympo Archadiæ monte iuxta Piſam & elidem celebrabantur Ioui dedicati, &
in Pelopis honorem ab Hercule inſtituti, anno mundi quadringenteſimo ſupra quatuor millia.
Ipſeq; Hercules primus in eo coronatus eſt, nullusq; repertus eſt, qui in aliquo certamine quæ
nis uaria eſſent, certare ſubſtinuerit. Sed cum à bello ad ſacra cõuerſus eſſet etiam à dijs (ſecũ
dum Diodorum) munera accepit à Mineruæ peplum, à Vulcano clauam & thoracem. Dedit
Neptunus equum, Mercurius enſem, Apollo arcum præbuit, & illo uti docuit. Ceres parua my
ſteria ad purgandum Centaurorum cædem illi oſtendit. Sed redeo ad ludos in quibus uictores
Oleaſtro coronabantur. Celebrabantur autem quinto quoq; anno. Idq; tempus Olympiadem
appellabant. Ac deinceps apud Græcos tempora per Olympiadas enumerata ſunt. Secundi
appellantur Phythij à Phythone ſerpente, quem interfecit Apollo, & in honorem ipſius inſti
tuti ſunt. In quibus uictores lauro coronantur, Tertij Iſthmij ab Iſthmo parte Achaie nominati,
ubi in honorẽ celebrãtur Polemonis, quem latini Portunnum dicũt, & qui ex Melicerta homi
ne Deus marinus effectus eſt. Sed uictoribus ex pinu corona decernitur. Quarti Nemei à Ne
mea ſylua nominantur, ſed hi in Archemori honorem inſtituti ſunt: Hic enim puer Licurgi fili
us fuit & Opheltes appellatus. Sed à nutrice dum fontẽ Argiuis ad Thebanũ bellũ properan
tibus oſtendit temere in herba relictus à dracone interemptus eſt. Argiui autem in patris ſola
tium illi ludos inſtituerũt, & quia principium fati inde cœptum eſt, pro Ophelte Archemorũ
appellarunt, Ex apio autem coronam inſtituerunt, uel ut puerilem ætatem ex herbæ humilita
te notarent, uelut etiã quod in illa herba iacẽs extinctus fuerit oſtenderent. ¶ Collegiſſe iu
uat puluerem Olympicum] Quaſi dicat tanti, eſſe uictoriæ uoluptatem, ut iuuet pertuliſſe
omnes labores. Optimus ergo poëta qui tacite moneat nõ eſſe recuſandos labores, qui ſuaues
afferant fructus. ¶ Iuuat ergo non colligere, quia res aſpera eſt, dum peragitur, ſed collegiſ
ſe, quia uoluptatem habet præteritorum laborum recordatio, ſi extra periculum poſiti præmi
um laborum conſecuti ſumus. ¶ Metaq; feruidis euitata rotis. Non fruſtra, quia potuerat col
legiſſe puluerem & tamen rotas non euitaſſe metam, & non ſecutam eſſe uictoriam. Et eſt pe
ne expolitio. Nam tribus clauſulis eandem dicit ſententiã. Meta, ſic dicta uel quia eſſet poſita
in dimenſo ſpatio, uel quia illam metiantur quadrigæ circum currentes. Cũ enim iam carceri
bus emiſſæ ad metam ueniſſent quadrigæ, erat opus ut circum ipſam flecterentur. Hinc Iuuena
lis: Cur tamẽ hoc potius libeat decurrere campo. Per quem magnus equos Auruncæ flexit alum
nus. Et Cicero de Oratore. Si infinitus forentium rerum labor, & ambitionis occupatio, deflex
uo honorum & ætatis curſu conſtitiſſet. Et Statius: Flectere ſi poſſet circum compendia metæ
Et Perſius Saty. 3. Quid ſumus, aut quidnam uicturi gignimur; ordo, Quis rerum aut metæ quã
mollis flexus, & unde. Et Vir. Hic uiride Aeneas frondentem ex ilice metam. Conſtituit ſignum
nautis pater, unde reuerti Scirent, & longos ubi circũflectere curſus. Ponitur tamen meta per
tranſlationem pro quocunq; termino. Vir. His ego nec metas rerum, nec tempora pono. Erat
igitur difficultas circa flexũ metæ. Nam ſi nimis adhæſiſſent, periculum erat ne currus in ea illi
deretur, & rotas amitteret. Sin autem nimis longo illam ſpatio euitaſſent, poterat qui ſeque
batur inter metã, & illũ breuiori uia delatus, ex ſecundo prior effici. Artificiũ ergo oſtẽdit au
rigarum. Illi enim uehemẽter metæ, ut breuiori curriculo currerẽt, adhærebãt. Quod oſtẽdit

Statius dicens, Flectere ſi poſſet circũ cõpendia metæ. Et tamen ſumma induſtria euitabãt ne illiderent. Rota à ruendo dicit, ruit enim facile in ſuos orbes, hinc rotundus. Feruidis uel calidis, nam motu caleſcunt. Vel feruidis, id eſt, uelocibus. Nam quẽadmodũ frigeſcere dicimus, qui aut otio torpent aut ſegnius rem agunt, ut apud Terẽtiũ, Nimirũ hic homines frigent. Sic qui uehementes ſunt, & ueloces in agendo caleſcere dicimus. Vir. Stabant ardẽtes Tyrij. Et alibi ardẽtesq; aduertit equos, qui locus ex Homero eſt. Eſt autem ferueo ferues ut. Vir. feruet opus, & feruo feruis, idẽ. Totũq; uideres Feruere Leucatẽ. ¶ Palma] Arbor eſt in Italia ſterilis. In maritimis Hiſpaniæ fructũ fert, ſed immitem. Dulcẽ in Africa ſed ſtatim euaneſcẽtẽ. Cõtra aũt in Oriẽte, & ex ijs uina, alicubi etiã panis & pluribus quadrupedibus cibus, palmarũ fructus dactyli, palmulæ, Scãdalides, margaridæ, careota & careotides, teſte Plinio dicũtur. Datur uictoribus nõ ſolũ quia ſemper uireat, hoc eſt ſibi cũ multis alijs cõmune, ſed maxime quia hæc arbor nullo põdere degrauari poteſt, quin ſurgat & ſe eleuet. Vnde uel refringit uel extollit quicquid ſuper imponitur. Sic & uictoriæ cupidus nullo obſtaculo prohibetur, & omnia perfert, & cõtra omnes difficultates inuictus inſurgit. Palma ergo præmiũ uictoriæ eſt, inde palmariũ, id eſt, palma dignũ. Ter. In Eunucho. Id uero eſt quod ego mihi puto eſſe palmariũ. Meta igitur euitata feruidis rotis, id eſt, ab ipſis quadrigis ut ſit intellectio, quia pars pro toto ponitur, & nobilis palma, id eſt, palma quæ homines nobilitat; quæ duo notãt uictoriã. ¶ Euehit] ipſos, ſcilicet certãtes ad deos dominos terrarũ, nã omniũ domini ſũt dij immortales. Euehit ad deos, quia uictoria ex ipſa fama et gloria æquiparat uictores dijs. Sũt qui credãt triũphum à poëta ſignificari, & tũc lege, palma nobilis, id eſt, ampliſſima de hoſtibus uictoria, euehit uictores dominos terrarũ, id eſt, ex uictoria imperio in terris potitos, ad deos, id eſt, Capitoliũ quo quadrigis albis uecti triũphantes Ioui optimo maximo ſacrificabãt. Sed puto rectius intelligi de uictoria ludorũ. ¶ Nobilis] Id eſt, noſcibilis uel nõ uilis. Qua propter quiſquis uel uirtute uel uitio inſignis eſt, in ea re nobilis appellatur. Inſtituerat à principio oſtendere poëta non unũ eſſe omniũ mortaliũ ſtudiũ, neq; idẽ omnes cupere, cũ trahat ſua quẽq; uoluptas. Sed diuerſos diuerſa ſectari. Vnde Perſius. Mille hominũ ſpecies, & rerũ diſcolor uſus. Qua propter dixerat eſſe alios quos ludorũ delectarent certamina, nũc alios ponit qui ambitione trahãtur, alios qui agricultura delectentur, horũ aũt neutrũ ne magnis quidẽ conditionibus impelli poſſe ut nauiget. Ordo aũt textus ita ſe habet. Tu nõ dimoueas Attalicis conditionib. aut, hunc ut ipſe pauidus nauta ſecet naue Cypria Myrtorũ mare, ſi turba Quiritũ certet illũ extollere tergeminis honoribus. Neq; rurſus dimoueas alium gaudentem findere agros ſarculo Attalicis cõditionibus, ut pauidus nauta ſecet & ce. ſi cõdidit proprio horreo quicquid uerritur de Libycis areis. Vides ita q; hyperbaton lõgiorẽ, id eſt, trãſceẽſionẽ in cõponẽdis uerbis. ¶ Turba] Proprie omnis eſt hominum multitudo ergo uilis. Sed ut humilitatẽ extolleret, addidit nobiliũ Quiritiũ, ſignificarent turba, ut eſt apud Ter. turbationẽ & tumultũ. ¶ Quiritiũ] Id eſt, Romanorũ. Cures enim ciuitas in Sabinis erat, cui imperabat T. Tacius. A Curibus autẽ Quirites dicebãtur illius ciuitatis ciues. Conuenerũt igitur Romulus & Tatius in hanc ſententiã ut ex duobus populis unus efficeretur, & Sabini Romã migrarent, Roma q; nomen retineret: ſed Romani & Sabini Quirites appellarẽtur. ¶ Certat] Certatim ſtudet. ¶ Tollere] Extollere, id eſt, ad altiorẽ dignitatis gradũ adducere. ¶ Tergeminis honorib.] quaſi trigeminis, id eſt ualde geminatis. Tris enim Græci pro ualde poſuerũt hinc τρισμέγιστος. Sic Plau. nõ fur ſed trifur, id eſt maximus fur, uel trigeminis quaſi à trib. ordinibus ſcilicet ſenatorio equeſtri et plebeio illatos. Vel dixit tergeminis propter tres maiores magiſtratus, pretur. i. Cõſulatũ & dictaturã. Honores aũt pro magiſtratibus poni manifeſtũ eſt. ¶ Horreo] Sũt qui dicãt granaria apud antiquos dicta eſſe horrea quaſi hordea, quia illud antiquiſſimũ genus frugũ fuerit, ut etiã apparet apud Hom. Alij horrea quaſi horrida propter aſperitatẽ ariſtarũ, quoniã priſci fruges in ſuis ſpicis cũ ariſtis in grana

ſtis in granarijs conderent. ¶ Verritur] Verrendo colligitur. Eſt enim uerrere trahere. Hinc uerriculum genus retis quod per aquā trahitur. Inde uerrere eſt cū locus eductis omnibus quæ impediebāt uel turbabāt, purgātur, Iuuenalis. Verre pauimentū nitidasq; oſtēde columnas. Et Vir. Quippe ferāt ſecū rapidi uerrātq; per auras. Verro autē uerri facit & uerſi. Lybicis areis id eſt Africanis, quæ regio apprime fertilis eſt. Eſt autē denominata Libya ab Epaphi filia & Buſiridis matre. Area locus purgatus coæquatusq; & cylindro cōſolidatus ubi frumentū tritu riūt, dicta ab ariditate. Vir. Areatū primū ingenti eſt æquanda cylindro. Sed in urbibus areas Latini dicunt, quas Græci plateas nuncupant. Item locum purgatum qui mox ædificio occupā dus ſit. In hortis etiam quadrata quedam & bene ſubacta atq; coæquata ſpatia, in quæ mox ſe mina iaceantur areolas dicūt. Sarculum parua marra eſt. Iuuenalis, ne marræ & ſarcula de ſint. Inde ſarrire dicūtur agricolæ, cū ſegetes ſarculo leuiter ſcalpēdo à noxijs herbis purgāt.

¶ Atalicis conditionibus] Magnis pactionibus. Fuit enim ditiſſimus pecunia, ſplēdida abū dantiſſimaq; ſuppellectili Attalus Pergami rex. Et cū ſine liberis decederet, populū Romanū ex teſtato hæredē reliquit. Hinc omnia magnifica & ſplēdida Attalica dicta ſunt. Propertius, Nec ſic in Attalico mors mea nixa thoro. Aulea etiā, id eſt, ueſtes quibus parietes ueſtiūtur & ornātur, ab eo rege inſtituta ab aula ſua nominata ſunt. ¶ Trabe] Id eſt, naui denominatio eſt. ¶ Cypria] Pro quacūq; naui, uel ſpeciē pro genere poſuit, q̄a in ea inſula ualidiores fabri carentur naues. ¶ Myrtoū mare] Inter Ioniū & Aegeū eſt à Myrtolo Mercurij filio. Hic Hippodamiæ quæ filia erat Oenomai regis Archadiæ auriga fuit. Sed cū Pelops certaturus eſſet cū puella in certamine curruli, in quo ſi uinceret præmiū eſſet, puellæ coniugiū, ſi uinceretur pœna mors: pollicitus eſt primā noctē puellæ Pelops Myrtolo, ſi ille per fraudē axē in curru puellæ cereū ut in curſu diſſolueretur currus efficeret. Recepit ſe facturū adoleſcēs: & quod receptit præſtitit. Sed nō ſeruauit fidem Pelops, petentē que primā noctem Myrtolum in proximū mare præcipitauit. Indeq; nomē ſibi mare uēdicauit. Quēadmodū deditus agriculturæ nō poteſt impelli, ut quæſtus gratia nauiget. Sic cōtra nec ipſe mercator unquā relinquet nauigā tionem. Terretur quidē ille quandoq; animaduertēs grauem in mari tēpeſtatē, & laudat præ ſe eos qui procul à mari ociū, & rē ruſticā ſectātur. Sed ut illa ceſſat ad ingeniū redit. Mercator igitur metuens Aphricū, id eſt, uentos, ut ſit ſpecies pro genere, luctantem fluctibus Icareis id eſt, mari per eandem figuram, quaſi dicat, excitantem tēpeſtatē. In qua uidentur uento luctari aduerſus mare, ut ipſum in fluctus extollāt atq; fundo inuertant. Eſt autem græca locutio & apud Latinos poetas honeſta, luctor tibi et certo tibi. Luctari aūt eſt cū omni ui adhibita cōtra aduerſariū niti, inde lucta ludi genus, inde reluctari repugnare. ¶ Icareis] & hic etiā ſpecies pro genere, Eſt aūt Icariū mare ab Icaro Dedali filio, quod in id deciderit, denominatū. Ferūt enim fabulæ Minoa Cretenſem regem deprehendiſſe Dedalum, Paſiphe uxori ligneam uaccā, in qua tauro ſe admiſceret fabricaſſe, & Ariadnæ filiæ precibus, & Theſei cōciuis uiri beneuolentia atq; commiſeratione motum oſtendiſſe Theſeo: quo pacto Minotaurū interimere, & labyrinthi errores euadere poſſet, proptereaq; remotis omnibus nauigijs ſpē omnem Dedalo ex inſula abeundi ademiſſe. Quapropter ad artes ſuas conuerſus Dedalus & ſibi & filio Icaro alas cōpoſuit. Admonuitq; Icarum, ut ſe ſequeretur. Neue aut ita alte uolaret, ut ardore ſolis cera, qua pennæ cōpactæ recto ordine ſtabant, liqueſceret. Neue rurſus ita ab infima ut degrauatis ex propinquo humore pennis ſubſtētare ſe in aëre non poſſet. Aureum quidē præceptū, & quo ſi ſtultus adoleſcēs melior obtēperare uoluiſſet, incolumis in portum ueniſſet. Sed ductus cupiditate aſcēdēdi, alas, ex ardore amiſit, & in ſubiectū mare decidit. Eſt autē mare hoc inter Cretā atq; Siciliā. Dedalum autē prudentia ſua ſoſpitem in Italiā perduxit. Sed ut ad uitā moresq; fabella reducatur. Optimū cōſiliū eſt ne aut ita alta & cœleſtia petamus, ut omnino humanā naturā excedāt, Nā quemadmodum ex recto ſolis intuitu uiſum amittimus. Sic in huiuſcemodi rerum inueſtigatione deficimus. Aut ita ad humilia deſcendamus, ut nihil niſi

corporeũ & ſordidũ & caducũ meditemur. Sed eſt ita uolũ ut & aliquid ex noſtra contem
platione & doctrina ſupra humanitatẽ aſſequamur, & infra diuinitatẽ contineamur. ¶ Mox
Reficit rates quaſſas] *Oſtendit innatã huic homini cupiditatẽ nauigandi. Eſſet enim cupidus ſi*
nulla admonitus tẽpeſtate enauigaret, cũ nauigatio ipſa periculoſa ſit. Cupidior cũ admonitus
tamẽ paratis nauibus enauigaret. Sed tũc cupidiſſimus qui & à tẽpeſtate proxima admonitus,
& nullo tũc inſtructo nauigio tamen parat quaſſatũ reficere, ſed quod infinitã cupiditatẽ oſtẽ-
dit, reficit nõ nauẽ in qua minus periculũ uerſatur, ſed ratẽ, rẽ diſcrimine plenã. Sũt enim pro-
prie rates non naues, ſed connexæ inter ſe trabes repertæ in mari rubro antequã Danaus nauẽ
(quæ prima fuit in græcia) inuexerit. Ratibus ergo inter inſulas maris rubri nauigabatur. ¶ In
docilis] *Et hic auxeſis magna. Optimus enim eſt et ab omni perturbatione remotus, qui pauper*
tatem (quippe quæ uel ſecundũ Stoicos malũ nullũ ſit, uel ſecũdũ Peripateticos minimũ malũ)
contẽnat. Deterior autẽ eſt qui ſi nõ ualet cõtẽnere, tamẽ nõ omnino iniquo animo illã perfert.
Sed miſer qui nõ patitur, miſerrimus aũt qui pati indocilis eſt, id eſt, cuius ingeniũ tãta auaritia
captũ ſit, ut hoc doceri non poſſit. ¶ Pauperiẽ *id eſt, paupertatem. Dicũt in iure ciuili pauperi*
em, damnũ aliena quadrupede nobis in agro illatũ, quoniam ex illo pauperiores efficimur.

¶ Eſt qui nec ueteris pocula Maſſici. *Diuerſum ſtudium à ſuperioribus, illi cum ſumma parſi*
monia lucro inuigilãt, iſti genio uoluptuoſe indulgẽt. ¶ Pocula *à potãdo, uaſa ſunt quibus bi*
bimus. Sed & quod bibimus poculũ appellamus. Vir. Poculaq́; inuẽtis Acheloia miſcuit uuis.
¶ Maſſici *à loco ubi optima uina producebãtur.* ¶ Maſſici] *populi in Cãpania locus olim ſa*
cer Mineruæ, iſti hinc ſurrentũ, illinc ſalernũ habẽt. ¶ Veteris] *Laus à uetuſtate quia uia cõmẽ*
dantur. Vetus aũt dicitur à ue particula intenſiua, quaſi magni ætatis, Sic uehemẽs magnæ men
tis. Aliquãdo autẽ priuatiua eſt, ut uecors quaſi ſine corde, id eſt, ſine prudẽtia. Nã contra cor-
datũ prudentẽ dicimus. ¶ Nec ſpernit] *Liptote eſt cũ minus dicimus & plus intelligimus. Sic*
Maro. Munera nec ſperno, id eſt, cupide accipio, ergo nec ſpernit nõ pauci facit & cupide ac-
cipit. Dicimus aũt ſperno ſpernis & aſpernor aſpernaris. ¶ De die ſolido] *Id eſt ſolidũ et inte*
grũ eſſe oportet. Dicimus enim ſtatuã ex ſolido aere cũ ita fabrefacta eſt, ut nõ ſit producta ex
laminis. Intus aũt uacua ſed integra extet. Denotat igitur per diẽ ſolidũ enim qui profeſtus di-
citur: qui nulla in parte uacat ſed totus negocijs impendendus eſt. Iſte igitur non dubitet de
huiuſcemodi die partẽ uacuã & ocioſam relinquere, & in ea ceſſare. Sit deniq; ſentẽtia q nõ
ſolũ in diebus feſtis ceſſat & uoluptati indulget. Sed etiã partem profeſtorum ita cõſumit. E-
rãt aũt apud antiquos dies feſti profeſti & interciſi, Feſti dicati ſunt, neq; enim publicũ priua
tũue negotiũ agere licet, in quib. inſunt ſacrificia, epulæ, ludi, feriæ, Profeſti uero toti integriq;
negocijs dantur, hosq; poeta nũc ſolidũ, id eſt, integrum appellat quoniã nulla hora huiuſce-
modi diei à negocijs ceſſet. In ijs erant faſti in quibus prætori ius fari liceret. Comitiales in quĩ
bus habebantur comitia. ¶ Cõperendini & præliares. *Interciſi dijs hominibusq; communes*
erant. ¶ Nam in ijs cũ hoſtia cædebatur nefas erat fari. *Interciſa & porrecta fari licebat.*
Rurſus cũ adoleretur non licebat. ¶ Stratus mẽbra] *Id eſt habens mẽbra ſtrata. Synecdoche*
eſt cum datur toti homini, quod eſt in parte hominis. Deinde ea pars in accuſatiuo ponitur. Vt
uidimus Pompeiũ abſciſſum caput. Sic Vir. Triſtior & lachrymis oculos ſuffuſa nitentes. Po-
nit autẽ ante oculos pigerrimam ceſſationẽ cũ dicit ſtratus mẽbra. Sternere uero ſignificat rẽ
erectam deijcere. Vnde Vir. Sternitur infœlix alieno uulnere, hinc cæſum exercitũ ſtratũ dici-
mus, inde ſtragem. Et quoniam ſtrata quoq; coẽquata ſunt, dicimus ſternere lectos, cũ illos con-
cinnamus & coẽquamus ut mollius iacẽtẽ excipiant ſic dicimus ſternere uias lapidibus, aut a-
lia materia, proptereaq; Vir. Et ſtrata uiarũ. Sic ſtratũ mare quando nullo urgẽte, in fluctus uẽ
to æquatum manet. Vir. & omne tibi ſtratum ſilet æquor. ¶ Sub arbuto] *Species pro genere.*
Eſt autẽ arbor hæc notiſſima, Poma enim ſimillima fragis producit, comara & hyemitila græ

ciunncu-

ei nuncupant, ſemper frondeſcit, & quamuis apud nos non multũ ſit alta, tamen quin quaginta cubitorum in Arabia inueniri author eſt Iuba. ¶ Viridi à uigore dicitur. Vnde dicimus uirides plantas quæ non dum arruerunt, & in uigore ſuo ſunt, & quoniã in illis herbaceus color eſt, cum eti i colorem uiridem dicimus. Vnde illud Maronis. Iã ſenior, ſed cruda Deo uiridisq; ſenectus. ¶ Aqua] À qua omnia ſũt fecũdã. Ta'etẽ Vnde Vir. Oceanũq; patrẽ rerũ Nymphas q; ſorores, uel ab æqualitate ſubtracta diphtõgo, quoniã niſi externa ui impellatur æqualis ſemper maneat. ¶ Caput] Quia omnes ſenſus capiat. Sed omnis origo & principiũ cuiuſcũq; rei caput eſt, ergo ad caput aquæ, id eſt, ad fontem. Dicimus & per translationẽ caput primã ſummam in pecunia, à qua fœnus aut alius quæſtus fit, ueluti rei principiũ. Vnde alibi, denas hic capitis mercedes exigit. Sed & hanc eandem, ſortem appellant. ¶ Lene] In, tactu propriè dicimus lene: cuius cõtrarium eſt aſperum. Demulcet lene. Aſperũ lædit. Sed per translationẽ in guſtu quod ſuaue eſt lene appellatur. Transfertur & ad animũ ut mitem lenem dicamus. Eſt aũt à græco uerbo λεαίνω polio quia polita & leuigata corpora lenia ſunt, & tactũ demulcent. ¶ Caſtra] Vbicũq; milites ad bellũ cõgregati manent, caſtra ſunt. Vnde & de nauibus dixit Maro, Nos caſtra mouemus, Quoniã in illis milites eſſent. Sũt dicta caſtra uel caſtrata, quia propter ſeueritatẽ priſcæ militaris diſciplinæ omnis in illis libido caſtrata. Inde caſtrametari caſtra ponere. ¶ Lituo] Sunt qui dicant lituũ propriè eſſe genus tubæ ab robuſtiore parte incuruũ. Vnde gracilior uox exiret & eſſe per onomatopœian dictũ à tenui uoce lituũ. Inde à ſimilitudine formæ uirgã, qua augures in aere tẽplũ deſignabãt, et qua reges lites dirimebãt lituũ dixerũt, Alij nolũt lituum à principio eſſe dictã uirgam regis à litibus dirimendis, deinde per ſimilitudinem formæ & genus tubæ & auguralẽ illã uirgam inde eſſe appellatam. ¶ Sonitus tubæ] Tuba in Tyrrhenia reperta eſt. Vnde Statius, Tyrrenus q; tubæ mugire per æquora clangor. Author autem tubæ Maletus ſiue Muleus dictus. ¶ Deteſtata] Participium deponentis paßiuè poſitum ut multa alia uidemus. Teſtari teſtimonium perhibere. Item teſtamentum condere quia in eo ſit teſtatus quid uelit. Item alteris implorato teſtimonio aſſerere. Vir. teſtor cara deos & te germana tuumq; Dulce caput magicas in uitam accingier artes. Obteſtari uehementer rogare. Deteſtari noſtro teſtimonio rem abominari, ¶ Matribus] Omnes bella deteſtantur, præſertim matres, & quia imbecillioris ſunt ſexus, & quia uehementer filijs timent. Dicitur autem mater uel quia græcè, μήτηρ eſt, uel à materia quia in fœtu materiam præbet. Vt enim ſemen paternum pro artifice eſt, & formam præbet, ſic mater ſanguinem ex ſe præſtat, ex quo fœtus formatur. ¶ Manet ſub Ioue frigido] Nec in hoc loco oblitus eſt oratorij artificij ad rem probandam noſter poeta. Itaq; ut oſtendat quanta ſit in uenatore cupiditas uenandi, demonſtrat & quibus uoluptatibus priuari patiatur, & quæ incommoda ultra ſubeat. Nam in ſaltibus pernoctans relinquit uxorem, & eam quidem teneram & iuuenculam cum qua molliter cubare poterat, & tolerat nocturna frigora, tolerat labores, cum feras ut ſunt cerui curſu inſectetur. Tolerat pericula cum ſæpe ſæuioribus congrediatur, ut apros uidemus. ¶ Venator immemor teneræ cõiugis manet ſub Ioue frigido] Exclamatio ex contrarijs, cum tanta ſit uenãdi cupiditas, ut non ſolum uenationem præponat innatæ uoluptati coniugij præſertim cum uxor tenera ſit, propterea q; amabilior, ſed etiam obliuiſcatur illius. Magnũ igitur eſt cũ ſtudio uenãdi, q nõ ita naturale eſt omittat uoluptatẽ coniugij, ipſa natura homini inſitã. Sed maius, ſi uxor tenera ſit. Maximũ autem ſi ita omittat ut etiam obliuiſcatur. Quid ergo dices ſi nõ ſolũ non omittat uoluptatem ſed pro illa labores & pericula ſubeat. ¶ Manet perdurat ut oſtẽdat diuturnitatẽ temporis. ¶ Sub Ioue frigido, ſub aëre, quia nullo tecto defenſus ſit q Latini ſub diuo dicũt, & manet eo tẽpore quo frigore ſunt. De Ioue plura alias. Interim intellige Iouẽ pro aëre, nõnũq pro igne & aëre, alibi pro anima mũdi, alibi pro ipſo Deo omniũ cõditore. ¶ Catulis] Pro canibus poſuit quibus in omni uenatione utimur. ¶ Fidelibus] Quia natura homini fideles ſunt, uel ſagacibus, uel ſilentiũ in inueſtigando ſeruantibus. Cæterũ catulos

dicimus

dicimus non ſolum canum filios ſed omnium quadrupedum, quibus ungues recurui ſunt, ut leonis, urſi, lupi, & ſimilium. Item in ſerpente catulos dicimus, pullos uero in æquo & aſino. Itẽ in omnibus auibus, ergo ut pullũ dicimus equinum, ſic columbinũ & anſerinum: ſic pullos gallinaceos. Sed in boue & elephanto uituli ſunt. Ex oue agni, & capris hœdi. Poſuit autem ceruum pro mitioribus, apros quos græci capros dicunt pro ſæuioribus. ¶ Marſus] Species eſt pro genere. Marſi autem populi ſunt à Marſia, Cyrces filia denominati, à qua didicerũt ſerpentum morſibus mederi, ut Pſilli in Libya ſunt iuxta. ¶ Plagas] Vir. Retia rara plagæ. Quã locũ alij diuidunt, ut dicant retia maiora & plagas minora, quibus uidetur hic poëta alibi atteſtari. Ait enim. Hinc multa cane apros in obſtantes plagas aut tramite leui rara tendit retia. Alij per diffinitionem dictum uolunt, ut ſint plagæ quæ retia rara ſunt. Alij dicunt plagas funes, quibus retia tenduntur. Alij interuodia in retibus quas maculas nuncupant. ¶ Teretes] ex tereti filio. Teres enim longum rotundumq́; ſimul dicimus. Vnde infra tereteſq́; ſuras.

¶ Dixerat diuerſos diuerſa ſtudia ſectari. Nunc oſtendit ſe Muſis delectari, & ſummo artificio conſiliũ ſuum (ut à principio oſtendit) cæteris præponit. ¶ Hederæ] Id eſt, poëtica facultas quæ hedera coronatur, proptereaq́; dixit premia doctarum frontiũ. Eſt hedera dicta quod parietibus arboribusq́; hæreat & Baccho conſecrata, & quia Bacchus poëtis præeſt, iccirco poëtæ illa coronantur. Vir. Hanc quoq; ſine tempora circũ. Inter uictrices hederã tibi ſerpere laurum. Et Propertius. Mi folia ex hædera porrige Bacche tua. ¶ Doctarum frontiũ id eſt, frontium doctorum hominũ, ſic Maro. Scuta uirum galeaſq́; & fortia corpora uoluit, id eſt, corpora uirorũ fortium. Nec iniuria doctos appellat poëtas. Nam & ſi omnis in ſua diſciplina eruditus doctus iure habeatur, tamen nihil bono poëta doctius eſt, cum nõ ſolum ille humanas omnes doctrinas amplectatur, ſed inſuper diuino furore afflatur. Frõs dicitur quod oculis perforata ſit. ¶ Dijs miſcent ſuperis] Non per arrogantiã dicit ſe dijs admiſceri, ſed tantã inde capere lætitiã, ut ſe Deum putet. Cæterum recte dicimus dijs quodammodo admiſceri, poëtas. Quia ut teſtimonio grauiſſimorum philoſophorum in oratione quadã demonſtrauimus diuini ſunt poetæ, & diuinos honores nonnulli aſſecuti ſunt, ut de Lino & Amphione memorant.

¶ Me gelidum nemus] Secernitur à uulgo & à grege indoctorũ & inter pauciſſimos enumerandus egregius ſit poeta. Per nemus autem & nymphas & ſatyros indicat poetas frequentiã hominum refugere & ſolitudine delectari. Hoc idem oſtẽdit Iuuenalis, cum deſertis Aganippes Vallibus exuriẽs migraret in Atria Elyo. ¶ Gelidum] Nõ ex noxio, ſed amœno frigore.

¶ Leues] Saltando. De Satyris autẽ & Nymphis in ſequẽtibus dicemus. ¶ Si neq́; tibias Euterpe cohibet] Id eſt, ſi Muſæ, quas per Euterpem unã ex ijs deſignat, non prohibent me à Tibia, id eſt, à uerſibus qui tibia canuntur, quibus uerbis emendat ſiquid arrogantius de ſe dixiſſe uidebatur quaſi dicat quod miſcebitur dijs arte poetica, ſi hoc ſibi concedit Muſæ, ut non hoc ſuo artificio, ſed dearum dono prouenturum affirmet. Non ergo ſibi rem præclaram arrogat, ſed muſis tribuit. Ergo & inuidiã amouet & attentionem quod res magna ſit, & beneuolentiã quod in ea ſe laboraturum pollicetur, & docilitatem, quod proponit circa quod uerſetur, eodem tempore ſibi conciliat. Tibiam uero dixêre Latini, quia principio cum ſimplex eſſet ex oſſe tibiarũ, quod uel in ceruis uel in gruibus ſimilibusq́; auibus eſt, efficiebatur. Volunt autẽ inuẽta in Phrygia, ſed nonnulli ab Euterpe. Alij à Marſia. Alij à Mida. Alij Marſiam ſimplicẽ. Midã uero duplicẽ inueniſſe affirmãt. Alij Hyagrim primum tibiã inflaſſe referunt, deinde eius filium Marſiam inſtituiſſe. Plutar. in lib. de muſica tã e regium inuentum non humanum uult eſſe ſed diuinum, idq; Alcæi teſtimonium in Apollinem refert, & tibiarum citharæq; muſicam reperiſſe ſcribit. Anticles autem affirmat ſtatuam illius quæ in Delo eſt dextera arcum tenere ſiniſtra gratias, quarum una lyrã, altera tibiã gerit, & quæ in medio eſt ſyringã inflat. De Euterpe et, Polymnia, deq́; cæteris Muſis ſuo loco dicemus. ¶ Lesboum barbiton egregiũ carmẽ & quale Alcæus Sapphoq́; egregij in Lesbo poetæ canere ad barbiton ſolebãt. Barbytos] Lyra maior

maior eſt organo ſimilis. Citharæ ut Græci uolunt repertor fuit Apollo. Vt Hebræi Tubal, qui diluuium Noë. Fuit eius forma initio ſimilis pectori humano, quod uti uox ex pectore, ſic ex illa cantus prodiret. Vnde nomen aſſumpſit. Dores enim pectus citharã dicunt, paulatim deinde plures eius fuerunt formæ, ut pſalteria lyræ, chelis, barbitæ, Phœnices, pectides. Indicæ quæ feruntur, à duobus ſimul. ¶ Quod ſi me] Magnifice de Mecœnate, modeſtiſſime de ſe loquitur. Non enim affirmat ſe uatem eſſe. Verumtamen tanti iudiciũ Mecœnatis facit, ut ſi ab eo uates eſſe Lyricus iudicetur, cælum capite tangere poßit. Et latenter uim pene diuinam illi attribuit quod iudicio ſuo poëtam ſe fieri poſſe putet. Inſeris uatibus lyricis, id eſt, immittis interuates. Ab eo quod eſt inſero inſerui inſertum. Nam de arboribus inſero inſeui inſitum dicimus. ¶ Sublimi feriam uertice ſydera] Prouerbium eſt, ut qui ſe fœlicem putet capite cœlũ tangere dicat. Vulgo autẽ dicunt ſi hoc aſſequar digito tangam cœlum. Sed altius intelligamus hoc eſſe dictum ut exprimeret quid ſit poëta. Nam cum & Platonici et Ariſtotelici poëtam & infra deũ & ſupra hominem eſſe uelint, hoc nunc uult exprimere cum dicat quod ita ſe à terra tollet, ut non penetret quidem cœlum ſed tamen tangat.

ODE II DE LAVDIBVS OCTAVIANI.

ODe δίκωλος. Eſt enim bimembris. Ex Saphico, hendecaſyllabo qui cõſtat ex trochæo, ſpondeo, dactylo, & duobus trochæis. Et in quarto uerſu ex Adonio dimetro in quo eſt dactylus & ſpondeus. In laudem hæc Octauiani tendunt quem ut Deum hortatur, ut afflictæ diuturnis ciuilibus bellis imperio ſuccurrat, oſtenditq́ omnia quæ ponit, Prodigia, in uindictã interfecti Iulij Cæſaris ueniſſe. Calamitates autem quæcũq; acciderint deorum iræ, pacationem uero & tranquillitatem illi eſſe attribuendã ueluti propitio Deo. Nec ratione caret adulatio hæc, quoniam cum reliqui Cæſares non niſi poſt mortem inter deos relati ſunt, ſoli Octauiano adhuc uiuenti, aras & ſacrificia populus Romanus poſuit. Hinc ipſe alibi, Iurandasq́ tuum per nomen ponimus aras. Et Vir, In primo Georgicorum eum tanquam deum inuocat.

¶ Iam ſatis] Quia diu durarunt, Pathetica oratio eſt, & ſtatim à principio commouet cõmiſerationẽ à diuturnitate temporis. Vehemẽter enim mouemur cum diu quẽpiam in miſeria fuiſſe intelligimus. Vnde Achimedes apud Vir. lib. 3 Aeneid, Tertia cum lunæ ſe cornua lumine cõplent. ¶ Niuis atq; diræ grandinis] Ponit niuẽ & grandinẽ pro rebus duriſſimis, ergo pathos à materia, ut cum Cicero queritur flammã ex lignis uiridibus factam ut fumo incluſus necaretur. Vir. At pater omnipotens denſa inter nubila telum Contorſit. Hæc autẽ cum ueniunt, calamitatẽ aliquam portendere ſolent, ut hic ante ciuile bellum, & priſcis temporibus ante bellum primum Punicum adeo exundauit Tyberis, ut & primo impetu multa in urbe ædificia deijceret & mox illo ſtagnante plura corrupta fuerint, & adeo nubiloſus annus quo Cæſar periit, perdurauit, ut nullæ fruges ad maturitatem perductæ fuerint. Nix gignitur ex uapore frigido & humido in medio aëris interſtitio à mediocri frigido in nubis corpore congelato. Eſt minus hoc frigus quo generatur nix, quam quo generatur grãdo, quia habet admixtum aliquid de calore, qui in nubis ſubſtantia incluſus nec ſtatim à frigore uictus niuis ſubſtantiã rarefacit & mollẽ reddit, tandemq; præualente frigore albeſcit. Ait autẽ Ariſtoteles q propter debilitatũ frigus à calore frangitur in partes latas. Caliditas enim admixta nubibus niuoſis nõ ſinit illã dẽſari ut grãdinẽ, unde modico calore liqueſcit. Niuis eſt ſecundũ Albertũ, ut malas herbas enecet, bonas alat. Nã cõſtringit terræ meatus. Vnde calore ad interiora reuocato attrahitur humor ad radices. ¶ Grandinis] Grãdo dicitur uel quia granis cõtineatur, uel quia grãdior ſit. Eſt autẽ ſecundũ Ariſtotelẽ, ſtilla pluuiæ, frigiditatis, uẽti rigore, in aere cõgelata. Fit ex uapore frigido humẽtiq;, qui ad interiora nubis fricetur cõpreſſus à calore circunſtãte. Frigus enim aëris calorẽ fugiẽs interiora nubis petit, ſeq; cõdẽſãdo maiori ui inſurgit propterea q; uaporẽ in nube deprehẽſum cõſtringere ualet, & in duritiẽ cõuertere. Quæ cauſa eſt, ut minus in hyeme grãdo

quam

quam in æſtate. Virtus enim frigoris quæ impellente calore in æſtate in unũ cogitur, per hyẽ
mem uero toto aẽre diffunditur. Unde inualidior diſiũcta inſurgit. Addit Ariſtoteles illã gignĩ
longẽ à terra. Hinc longiori ſpatio per aẽrẽ reuoluta facile retũdatur & aſsiduo attritu minui=
tur. Quod ſi ſit in uiciniori parte aẽris gignatur, quia ad paruũ ſpaciũ fertur, et maior & minus ro
tunda cadit. Frequẽtius aũt in die ubi calor intẽſior eſt quã in nocte oritur grãdo. ¶Diræ]
Quia ex deorũ ira prouenerit. Pater] Iupiter, quẽ patrẽ hominũ atq; deorũ poetæ appellãt. Rẽ
ctæ autem attribuant huiuſcemodi omnia quæ ignis aẽriſq; ui gignuntur, quoniam ut Iuno pro
aqua terraq; capitur, quæ elementa patiuntur, proptereaq; fœmina eſt Iuno, ſic Iupiter æthe=
ris aẽriſq; ſymbolũ cõtinet. Hæc autẽ agũt, unde marẽ uolũt Iouẽ. Dicuntur hi fratres propter
cognationẽ quæ eſt in elementis. Ineũt inſuper coniugiũ quoniã ex ui actiua Iouis id eſt ſupe=
riorũ, & paſsiua Iunonis, id eſt, inferiorũ elementorũ cũcta gignuntur. ¶Rubenti] Refert
Acron cæterorum deorum manubias albas nigraſq; eſſe, Iouis uero rubras & ſanguineas, ru=
benti ergo ut alluderet ad naturã fulminis ex igne rubẽtis. Fulmen eſt uapor ignitus, compa=
ctus, & ſolidus impetuoſe cadens. Gignitur ex uapore groſſo contrarijs & diuerſis compoſi=
tio uehementi calore inflammato: & uentorũ nubiumq; concuſsione impulſo, & quaſi lapis ig
neus de concauitate nubis deorſum per uiolentiam pulſo. Raro cadit in frigidiſsima hyeme,
quia propter frigus uapor in aẽre non gignitur. Raro etiam in uehementi æſtate, quia propter
ſiccitatem & ſubtilitatem aẽris uapores in nubibus non aggregantur. Sed à calore conſumun
tur. In uere autem & autumno uapores multi eleuantur & condenſantur & igneſcũt. Refert
Ariſtoteles tria eſſe genera fulminum. Unum quod adurit. Alterum quod, quia humidius, non
urit, ſed quod tangit, in nigredinem uertit. Tertium eſt clarũ & miræ naturæ. Nam uinũ effun=
dit intactis uaſis. Aliquando fracto uaſe ita obſtupeſcit uinum, ut per tres dies non fluat. Aurũ
in ſaccis & uaſa argentea in capſulis ita liquefacit, ut ſacculi capſuleq; integræ maneãt. Cõ=
burit manũ chyrotheca intacta manẽte. Immo totum hominem in cinerem conuertit integris ue
ſtimentis. Martia Romana mulier grauida icta fulmine partu exanimato illæſa permanſit, pro
pter hanc triplicem naturã triſulcũ illud finxerunt poetæ. In calidiſsimis regionibus raro ſunt,
quia in eis parum humor ualet. Itẽ in frigidiſsimis quod in eis calor cito extinguitur. Tuſcorũ
literæ, ut tradit Plinius, nouem deos emittere fulmina dixerũt, eaq; eſſe undecim generum. Sed
Iouẽ tria emittere. Romani duo tantum ſtatuerũt diurna quæ Ioui, nocturna quæ Sumano tri=
buũ. De Sumano meminit Plautus. ¶Sacras arces] Templa, quæ cũ publica ſint, publicum
malũ protendunt. Hoc ſæpe apud Liuium notatum eſt. ¶Gentes] Pro familia capimus ut de
gente Cornelia, hinc gentiles. Hinc etiam gentiles, id eſt, agnati. Dicimus item gentes nationes.
Vir. Quas gentes Italũ quas non oraueris urbes. Sed etiam hoc nomen ab bruta transfertur. Vn
de Homerus μυιάων ἔθνεα πολλά, id eſt, muſcarum gentes multas. Hunc imitatus. Vir. dixit
de apibus. Cum gentis adultos educũt fœtus, Chriſtiani aũt gentes appellant omnes externos,
id eſt, qui non ſunt ciues diuinæ ciuitatis, ſed alieni à Chriſtiana fide. Hos ergo gentiles dicunt.
¶Terruit gentes] Quaſi omnes populos. ¶Grauem] Moleſtũ. Graue enim pondero
ſum ſignificat. Inde per translationem dicimus rem grauem, quæ animo moleſta eſt, Iuuenalis.
Iam grauis es nobis, & ſemper emũgeris exi. Item amarũ Lucretius. Abrotanoſq; graues & tri
ſtis centaurea. Dicimus contra grauem uirũ qui authoritate & prudentia ualeat, qui cũcta ma
ture, & cũ ratione exacta faciat. Vir. Tũ pietate grauẽ, ac meritis ſi forte uirũ quẽ. Dicimus gra
uidũ. Vir. Marte grauis geminam partu dabit Ilia prolẽ. ¶Seculũ] Pro ætate ponitur à ſe=
quẽdo dictũ. Nam ut in flumine fluctũ fluctus ſequitur, ſic in curſu tẽporis ætas ætatẽ impellit.
Videturq; maximẽ eſſe centũ ãnorũ ſpatiũ. Nã ludi ſeculares Romæ cẽteſimo quoq; ãno celebra
bãtur. Ethruſci aũt ſecũdũ Cẽſorinũ ad Cereliã ab oſtẽto in aliud oſtẽtũ producebatur, ergo nõ
paria erãt apud illos ſecula. ¶Pyrrhæ] Ferũt fabulæ, Iouẽ ſcelera hominũ exploraturũ, in
terram

terram deſcendiſſe, & ſub forma humana in hoſpitium à Lycaone Archadiæ rege ſuſceptum, ſibiq; hoſpitem, quem rex interemerat, epulandum poſitum. Iratumq; Iouem regem in lupum mutaſſe: At poſtremo cum uniuerſos mortales ſummis flagitijs iniquinatos cerneret, diluuio illos perdidiſſe exceptis Deucalione & Pyrrha eius uxore, atq; patruele. Iſti ergo ſoli ex uniuerſo hominum genere relicti à Themidis oraculo acceperunt poſſe ab illis reparari humanum genus, ſi oſſa materna poſt tergum iacerēt. Illi pro matre terram accipientes: & pro oſsibus terræ lapides, eos iecerunt. Atq; ita iacti à Deucalione in mares, iacti à Pyrrha, in fœminas conuerſi ſunt. Timebant igitur hoc tempore, ne diluuium illud rediret. Diluuiū Deucalionis fuit (ut ait Varro) regnante Athenis Crimao qui Cecropi ſucceſsit, Vt autem placet Euſebio & Hieronymo, non dum defuncto Cecrope. Tempore autem Cecropis Moyſes populum ex Aegypto eduxit. Fuit autem hoc diluuium anno mundi circiter ſeptuageſimum ſeptimum ſupra tria millia & ſexcentos, ſed non peruenit ad Aegyptum uſque. Maxime autem occupauit Theſſaliam, ubi regnauit Deucalion & loca uicina. Itaq; non fuit uniuerſale, ut diluuium factum ſub Noë. Origo autem huius familiæ duxit à Titane cœli & Veſtæ filio. Ex hoc enim natus eſt Iapetus, & ex Iapeto Prometheus & Epimetheus. Prometheus Deucalionem genuit. Epimetheus Pyrrham. Cum igitur Deucalion homines qui ob diluuium ad montana cōfugerant, & ritu ferino uiuebant, deſcendere in loca culta perſuaſiſſet, & ad ciuilem uitam traduxiſſet: inuenit locum fabula: ut ille iactu ſuo, id eſt, ui uerborū, lapides, id eſt, duros & efferatos mortales in homines, id eſt, in mitiorem naturam hominis conuerteret.

¶ Noua] A græco, Illi enim νέον dicunt. Sed etiam nouum magnum & admirabile. Vir. Pollio & ipſe facit noua carmina. ¶ Monſtra] Monſtris & portentis & reliquis ad futurorum præſcientiam ſpectantibus alium locum inſtituimus. ¶ Queſtæ] Ab eo quod eſt queror ſine dipthongo, unde querela. Quæro autem dipthongatur, unde quæſtus lucrum. Protheus deus marinus ſecundum Theodontium Oceani & Tethyos filius, uates fuit, quem & Homerus ab Agamemnone, Vir. ab Ariſteo, futura prædicere coactum ſcribit. Erat eius natura, ut nolens nunquam diceret. Coactus autem in uaria monſtra ſe conuertens hominesq; illudens diffugiebat. Quam rem Maro in quarto Georgicorum mirifice deſcribit. Hunc diuus Hieronymus pro mendacio poni credit. Nos in eo loco cenſuimus poni pro uero, uarijs mendacijs tecto, & quod niſi ui ingenij adhibita tot ueriſimilibus inuolutū: quæ omnia falſa ſunt, dignoſci nequeat. Vertitur ergo Proteus in uaria monſtra, quia latens eſt ueritas, & dum pro illa multa ſe nobis ueriſimilia offerant, in monſtra inducunt. Hunc ex Pallene urbe natum, in Aegypto regnaſſe refert Ser. Fingitur Neptuni paſtor, & eius armenta quæ ex monſtroſis ſunt piſcibus nutrire. Pecus] Armenta intelligit. Cæterum pecus teſte Ser. omne animal eſt quod humana effigie caret, Hinc Maro de fucis dixit. Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent. Eſt autem hic pecus, pecoris. Vir. Formoſi pecoris cuſtos formoſior ipſe, Itē hoc pecuare. Perſius, Pindor ut Archadiæ pecuaria rudere dicas. Item hoc pecu & in plurali pecua. Inde pecuarij i pecore colendo. Cicero pro Deiotaro rege, Vt non ſolum tetrarcha nobilis, ſed etiam optimus pater familias & diligentiſsimus agricola, atq; pecuarius haberetur. Sed ut ad poëtæ uerſus redeam, tota hæc deſcriptio ex tāta rerum inuerſione magnā mouet cōmiſerationē cū animantia nō ſolū uictu, ſed & ſedibus à natura datis diuuio priuarentur. Hæſit] Id eſt, perſtitit, ut oſtēdat inundationē diuturnā fuiſſe. Inde dicimus hærere dubitare, quia qui in ratiocinādo dubitat, conſiſtit, neq; procedit ad ulteriora. Eſt etiā hærere, niti. Vir. Hærēt parietib. ſcalæ. Dicitur itē hærere res: quæ aliquo impedimēto prohibita diſcedere nequit, ſic aues retibus hærēt, & naues uadoſis locis. ¶ Vlmo] pro omni arbore. ¶ Dama] Animal eſt nō multū à capreolo diſsimile. ¶ Aequore ſupiecto, quia mare occupauerat terrā, q̄ ſuā eſſe oportebat. Vidimus] Excitatur cōmiſeratio à re uiſa, in reb. enim aduerſis (ut docet

Cicero)

Cicero) duriora queq; ſunt: quæ uidemus, quã quæ audimus. Virg. Quæq; ipſe miſerrima uidi, Et quorum pars magna fui. Et de Pallante. Ipſe caput niuei fultum Pallantis, & ora uidi.

¶ Flauum] uel tunc flauum, quia diluuio auctus cœnulentus flueret: uel epithetum eſt perpetuum huius fluminis quia citato fluens curſu raro limpidus apparet. Virg. Verticibus rapidis & multa flauus harena. Tyberis ſiue tyberinus in Etruria naſcitur ex Apennino ſupra Caſentinatem agrũ. Nec procul à noſtro aruo, primo Tuſciam ab Vmbria diuidit deinde multis relictis urbibus Romam, influit & tãdem mare Thyrrenum ingreditur, olim Albula dictus eſt, deinde Tybris à Tybri antiquiſſimo rege Etruſcorum qui piraticam exercens circa ea loca perijt. Alij uolunt Tybrim hũc nõ Tuſcorũ, ſed Aborigenum fuiſſe regem, alij Albanorum. Sunt poſtremo qui referant Syracuſanos quandoq; Athenienſes Siciliam infeſtantes, bello ſuperaſſe: multosq; è prælio captiuos abduxiſſe, illosq; ad eorum contumeliam circa Syracuſas foſſam ingentem ducere, & in illã fluuium deriuare coẽgiſſe, atq; ipſam foſſam ὕβριν, id eſt cõtumeliam appellaſſe. Deinde ſequentibus temporibus ut etiam meminit Maro, Coloniã in Italiam duxiſſe, & loca uicina fluuio habitaſſe, & à foſſa ſuæ patriæ illum Hybrim primo, deinde mutata h aſpiratione in t, Tybrim nuncupaſſe. Eſt præterea apud Romanos uocatus Rumon, quaſi ripas ruminans. Item Tarentus à terendo. ¶ Retortis undis] Quia uiolentia maris repulſus urbem inundauit. Item retortis uel quia per tramites: uel quia per agros exiret. Eſt ergo ſententia ſecundum Acronem, quod ipſe rueret in templa Veſtæ cum undis retortis à littore Etruſco, id eſt, à mari Etruſco, id eſt Thyrrheno in quod egreditur. Littus terra eſt, quæ ab aqua tangitur, ſecundum Ciceronem in Topicis. Ait autem Sceuola ita dici uel quod ad eam aqua alludat, uel quod alluit, uel quod aqua illic eliditur. Donatus autem ait, litus aliquando ſignificat ſpacium circa aram, à litando quia ibi litatur. Affertq; illud ex Marone: Iacet ingens in littore truncus. Acron uero eadem authoritate nixus camporũ extremitatem littus eſſe in eo loco uult. Ego autem iccirco à Marone illic littus poſitũ puto: quia uoluit alludere corpori Põpei, in Alexandrino littore ſine capite iacẽti. Eſt igitur littus de mari dictũ, ripa de flumine. Ouidius: Cãpoq; recepti Liberioris aquæ pro ripis littora pulſant. Rupes autẽ in mõtibus dicimus. Virg. Dumoſa de rupe procul pẽdere uidebo. ¶ Monumẽta regis] Regia Numæ. Nam regia Numæ olim erat ubĩ deinde fuit Veſtæ templum. ¶ Templaq; Veſtæ] Referunt annales per roſtra quæ templo Veſtæ uicina ſunt, meatum Tyberim habuiſſe. ¶ Iliæ] Fuit hæc numitoris Albanorum regis filia, ſed Amulius Numitore fratre à regno pulſo, illam Veſtæ conſecrauit, ne qua inde proles oriretur. Illa tamen ex Marte grauida facta, Remum Romulumq; peperit, quos Amulius in Tyberim proijci iuſſit. Sed qui detulerunt cum aucto flumine ex imbribus ad iuſtum curſum deuenire non poſſent, in uado reliquerunt: ubi poſtea ficus Ruminalis fuit, ibiq; à Lupa nutriti ſunt, donec à Faſtulo paſtore tollerentur, à quo Laurentiæ uxori nutriendi dati ſunt Hi cum adoleuiſſent Amulium pepulerunt & Numitorem in regnum reſtituerũt: Addunt fabulæ Tyberim Iliam in uxorẽ accepiſſe. Hanc igitur ob cædem Cæſaris ſe affligentem ſolatur maritus fluuius, minaturq; & templa Veſtæ & regiam Numæ in ultionem cædis deiecturum. Vel minatur templo Veſtæ, quoniam illa Dea ſibi iam enixæ irata fuerat. Veſtæ] De hac Dea ne omnia in unum congeramus, commodius paulò infra dicemus. ¶ Siniſtra] Infenſa, uel quia illi currenti à ſiniſtra eſt urbs. ¶ Ioue non probante] Quia terreri Iupiter uoluit populum, non perire. ¶ Vxorius] Id eſt, nimis uxori deditus. Virg. Pulchramq; uxorius urbem Extruis. ¶ Audiet ciues] Oratio pathetica & commiſerationis conciliatrix, proptereaq; conciſa & abrupta. Narrauit prodigia quibus bella ciuilia in ultionem Cæſaris portendebantur. Nunc oſtendit ex infrequentia populi quanta ſtrages ciuilis fuerit, quæ tamen ex Deorum ira non Octauiani crudelitate prouenerit. Poſtremo addit Octauianum rebus humanis auxilium eſſe laturum: Compone igitur. ¶ Iuuentus

lis] Quaſi poſteritas noſtra. ¶ Rara] Id eſt, infrequens ultio parentum ſuorum, qui in prælijs maiorem partem ciuium trucidarunt. ¶ Audiet] Cum quæret cauſam quare ita rara ſit. ¶ Ciues] Quaſi dicat, illos ad quos ultio, non cædes pertinebat. ¶ Acuiſſe ferrum] Id eſt, arma, ut ſit intellectio, Acuiſſe ferrum, geßiſſe bellum in quo ferrum acuitur. Poſuit enim quod præcedit pro eo quod ſequitur. ¶ Quo graues Perſæ melius perirent] Grauis uituperatio. Impia enim res eſt ciuem in ciuem arma uertere: ſed magis impia, ſi hoſtes potentes imminenteſq; repellendi ſint. Bis enim patria læditur, & quòd ciuis ſibi adimitur, & quòd irruptio hoſtilis non repellitur. Eſt autem repetitio, audiet audiet, qui color grauitatem ſemper & auctoritatē orationi adfert. Item expolitio ut diutius immoretur in re grauißima. Nam cum dixiſſet ciues acuiſſe ferrum, addidit, audiet pugnas. Poteſt etiam dici interpretatio: nam cum dicit. Audiet ciues acuiſſe ferrum, interpretatur id cum addat, audiet pugnas. ¶ Graues] Noxij. Quanta ergo impietas eſt, imo crudelitas eſt, quo tempore hoſtes, & hi quidem potentes imminent imperio perdere uires patriæ, quibus illa hoſtem repreßiſſet. Hunc locum mirifice explet Lucanus in principio ſuæ Farſaliæ. Quis furor ô ciues quæ tanta licentia ferri Gentibus inuiſis Latium præſtare cruorem. Cumq; ſuperba foret Babylon ſpolianda tropheis Auſonijs umbraq; erraret Craſſus inulta. ¶ Perſæ] Pro Parthis poſuit, cum quibus tunc ambiguum erat certamen, Craſſo cum filio & omni exercitu ab illis cæſo. ¶ Rara iuuentus] Iuuentus iuuentutis eſt ipſa turba iuuenum, Iuuenta eſt ætas iuuenilis, Iuuentas iuuentatis dea iuuenum. ¶ Rara] Quia aßiduis cædibus defecerat Populus Romanus. ¶ Quem uocet diuum] Subintellige, ergo. Habet aūt maximam uim hæc addubitatio quaſi dicat nullum reſtare cū omnes irati ſint. Ex quo neceſſarium oſtenditur eſſe ad ſolum Octauianum conuertendas preces. ¶ Diuum] In accuſatiuo poteſt eſſe, ſed plenius diuûm pro diuorum. Dicunt proprie Deos qui ſua natura cæleſtes immortaleſq; ſunt. Diuos autem qui ex mortalibus ad diuinitatem ſunt aſſumpti. Sed abutuntur poëtæ notioribus. ¶ Qua prece] Quibus hymnis, quibus ſacris. Raro hoc nomen in ſingulari poſitum inuenimus. In nominatiuo autem nunquam. ¶ Fatigent] Fatigare dicimus cum quod gratia & ratione non impetramus, importunitate extorquere conamur. ¶ Virgines ſanctæ] Magna ira Veſtæ oſtenditur, cum ne à uirginibus quidem quæ ſibi ſanctæ ſunt, id eſt conſecratæ, non flectitur. Virgo ea dicitur quæ incorrupta eſt & adhuc uirum non cognouit. Vnde interrogatus Cicero cur ſexagenarius uirginem uxorem duceret, cras, inquit, mulier erit. Sed & quandoq; uirgo, quoniam à uiridiori ætate dicitur, pro iuuencula capitur ſimpliciter, quamuis etiam corrupta ſit. Sic Maro. Ah uirgo infœlix tu nunc in montibus erras: cum loquatur de Paſyphaë iam corrupta. ¶ Sanctæ] Deo dicatæ. Sanctum enim ſecundum Trebatium idem eſt quod ſacrum & religioſum, ut ſanctos reſtinguere fontibus ignes. Item tuq; ô ſanctißima uates Præſcia uenturi. Aliquando etiam ſanctū caſtum & incorruptum. Virg. Tuq; o ſanctißima cōiunx Fœlix morte tua, & alibi. Sancta ad uos anima atque iſtius inſcia culpæ. ¶ Carmina] Hymnos & laudes. Eſt enim carmen uerſus, à canendo dictum, & dicimus carmen de uno tantum uerſu. Virg. Et rem carmine ſigno. Aeneas hæc de Danais uictoribus arma. Aliquando de pluribus. Idem in Buc. Et tumulum facite tumulo ſuperaddite carmen. Daphnis ego in ſyluis hinc uſq; ad ſidera notus Formoſi cuſtos pecoris formoſior ipſe. Aliquando tantum opus dicimus carmen, ut carmen Bucolicum. ¶ Veſtam] Saturni & Opis filiam fabulantur. Ouid. Semine Saturni tertia Veſta fuit. Hæc dea numen Troianū fuit, & ab Aenea in Italiam uectum & primo Albæ illi templum dicatum eſt. Iuuenal. Et Veſtam colit Alba minorem. Inde & Romæ templum habuit, quæ prius fuerat Numæ regia. Hanc unam ex penatibus putarunt, uel ſaltem illorum comitem. Vnde teſte Macrobio conſules & dictatores cum conſulatum inibant, Lauinij pariter ſacrificabant Veſtæ & penatibus, proptereaq; Virgilianus Hector cum dixiſſet, Sacra ſuoſq; tibi commendat Troia penates, paulo infra ueſtam ponit. Sic ait & manibus uittas Veſtamq; potentem Aeternumq; adytis effert penetralibus ignem. Cicero in libro de Natura deorum ſcribit Veſtam ab heſtia Græco uerbo dici, uimq; eius ad aras focoſq; pertinere, proptereaq; quoniam illa ſit cuſtos re-

rum intimarum omnem precationum & ſacrificationum extremam eſſe. Ouidius illam modo ignem eſſe uult dicens. Nihil aliud Veſtã quàm merã intellige flammã. Nullaq; de flãma ſemina nata uides. Modo terrã, ut illud: Sic inceſta perit quia quã uiolauerit illã Cõditur, & tellus Veſtaq; nomen idem. Diodorus Siculus ſcribit Veſtã domorũ conſtructionẽ inueniſſe, propterea inſtitutum ut in omnibus domibus colatur. Plato aũt in Phedro per ænigma ita loquitur. Magnus rex citans allatum currum incedit exornans cuncta ac diſponens. Et poſtremo demonſtrat quòd cæteri dij currum ſequuntur, ſola aũt Veſta domi manet, per quod intelligit Veſtã terram eſſe & ignem incluſum terræ, quæ quidẽ immobilis eſt. Dicta autem eſt Veſta ſiue à Græca dictione heſtia mutata h. in u. Vel quòd uarijs plantis ueſtiatur. Dicunt illã adamatã fuiſſe à Priapo, qui uim ſeminalẽm ſignificat, ut intelligatur nihil terram producturã ſine ui ſeminali. Verum quoniã ignem ipſum terrenum quãdoq; ſignificat qui nihil gignit, iccirco uirgo dicitur, & uirgines illi dedicantur, quas Veſtales appellant, in eiuſq; templo ignis perpetuus ſeruatur, qui tamen Calendis Martijs ſingulis annis renouabatur. Omnis autem uirgo Veſtalis Amata dicebatur, quoniã illi quæ prima in eo ſacerdotio inſtituta eſt, Amata nomẽ fuit. Dicebatur præterea capta, quoniã capiebatur à pontifice de manu patris, & tanquã bello capta poteſtate egrediebatur. Virginẽ uerò capi aut ſex annis minorẽ, aut decẽ maiorẽ fas nõ fuit. Neq; capi poterat quæ lingua debilis eſſet, ſenſu'ue aurium diminuta, aut aliqua corporis labe inſignita. Itẽ cuius parentes alter amboue ſeruitute ſeruiſſent, aut fuiſſent in negotijs ſordidis uerſati. Sunt qui addant nõ fuiſſe fas eam capi, quæ in Italia non haberent domicilium. Virgo Veſtalis ſimul ac capta eſt & in atriũ Veſtæ deducta & pontificibus tradita, ſtatim ſine emãcipatione ex patria poteſtate exit, & ius teſtamẽti condendi adipiſcitur. Prima aũt capta fuiſſe uidetur à Numa Põpilio. Erant aũt pontificis uerba in capiendo, ut ſacerdotẽ Veſtalem, quæ ſacra faciat quæ iuſsi, & ſacerdotem Veſtalem facere pro populo, Quiritibus'ue quæ optima lege fiunt, ita te Amata capio. ¶ Cui dabit, partes expiandi ſcelus] Cui tradet hanc prouinciã expiandi, id eſt, purgandi ſcelus. ¶ Tandẽ uenias] Poſt diuturnas calamitates. ¶ Venias] Quaſi dicat faueas, quia ſuo aduẽtu & præſentia fauent Dij. Virg. Nec tã præſentes alibi cognoſcere diuos. Præſentes, id eſt, fauentes. Facit aũt petitionẽ iuſtam, nam ueniã merentur qui tam diu pœnas luerũt. Mouet itidem cõmiſerationem à diuturnitate ærumnarũ, ſic Virg. Quem das finem rex magne laborũ. ¶ Amictus humeros] Synecdoche eſt, id eſt, habens humeros amictos nube. Eſt enim amicio, is amictus. ¶ Candẽtes] Differt candidus ab albo. Album enim caret ſplendore, candẽs uerò ita albũ eſt ut etiã ſplendeat, dictũ à candore ferri. Humeri aũt ſunt à quibus dependẽt brachia, ὦμοι Græcè dicuntur. Eorũ latitudo, robur & prudentiã indicat, ij etiã armi dicuntur, unde arma, nam ſuperiora ab his ſuſtentãtur, inferiora inde pendent. Armillæ ornamenta quæ ab armis pendẽt. ¶ Augur] Cõgruum epithetum ſoli cũ ipſe uaticinijs præſit. Sed de auguribus alio loco. Meminit aũt Apollinis, quoniã hic Deus in prælio Actiaco Octauiano fauiſſe dicitur. Virg. Actius hæc cernens arcum tendebat Apollo. & Propertius, Dixerat & pharetræ pondus conſumit in arcus, Proxima poſt arcus Cæſaris haſta fuit. ¶ Erycina Venus] Quæ in Erycino monte Siciliæ religioſiſsimè colebatur. Scribit autẽ Diodorus Siculus Butem regẽ Siciliæ ex Venere Erycen filium ſuſtuliſſe. Hic uerò ob genus maternum in maxima gloria habitus, urbẽ cõdidit in alto loco à ſe denominatã, eiuſq; in arce templum Veneri matri poſuit multis donarijs ornatum. Hinc Venus Erycina dicitur, mõti quoq; in cuius uertice mons eſt, idẽ eſt nomen. Virgilius tamen in laudem Aeneæ hiſtoriã peruertens, ab Aenea conditum fingit his uerſibus. Tunc uicina aſtris Erycino in uertice ſedes Fundatur Veneri Idaliæ. ¶ Ridens] Epithetum conueniens, quod & Homerus illi tribuit, & Lucretius de illa. Tibi rident æquora ponti. Neq; erat poſtponenda Venus. Quandoquidem Iuliorum familia ab Aenea ſunt Veneris filio. Virgilius. Ecce Dionei proceſsit Cæſaris aſtrum. Dionei enim dixit à Dione Veneris matre. Iocus autem & amor cõuenientiſsime ſunt Veneris comites. Nã ſine his nihil poteſt Venus, Proptereaq; ita illam inducit Maro Cupidinẽ alloquentẽ, ut dicat. Nate meæ uires, mea magna potentia ſolus. ¶ Volat circum] Alluſit ad formam Cupidinis. Alatus enim pingitur. Vnde Propertius. Idem non fruſtra

uento

uentoſas addidit alas. Fecit & humano corde uolare Deum. ¶ Siue neglectũ genus & nepotes. Neglectum uel quia extingui Cæſarẽ paſſus eſt, uel propter bella ciuilia. ¶ Reſpicis author] Recte addubitat an Mars bellorum Deus reſpiciat, cum ciuilibus bellis tamdiu uexatus ſit populus Romanus. ¶ Reſpicis] Faues, quia ſuo aſpectu fauent dij. Virgilius de Ioue. Aſpice nos tantum, & ſi pietate meremur Da deinde auxilium. ¶ Author] Hoc enim ſolo probare poteſt oportere Martem tutari Romanos. Nemo enim debet eam rem negligere, cuius ipſe eſt author. Author ergo quia à Romulo ſunt Romani, quem Mars ex Ilia genuit. Sed quia petit à Deo bellorum pacem, quæ nemini ſuo contraria uideri poßit; Idcirco primo monet oportere eum parcere ijs qui ab eo fluxére. Deinde & ſi cordi ſint bella debere iam capi ſatietate ex diuturnitate belli. Poſtremo innuit eſſe & alios populos, quos bello fatigare poßit. ¶ Satiate] Quia adeo magna & diuturna fuerant bella, ut etiã crudeliſſimos hoſtes & præliorum auidiſſimos potuerint ſatiare. ¶ Ludo] Ad matrẽ reſpexit qui bello delectatur. Non aũt ad homines, quibus hæc periculoſiſſima laborioſiſſimaq; ſunt, & nõ ludus. ¶ Clamor aũt galeæ & acer uultus] Pro bello poſuit, ut huiuſcemodi circumlocutione rem deteſtaretur. Eſt aũt ludus in re, unde dicimus ludum pilæ & ludum alearum. Dicimusq; ludum, omnem exercitationem, ſiue animi, ſiue corporis, & locum ubi exercemur. Hinc gymnaſium, quod uerbum Græci ad utramq; exercitationem referunt, ludum dicunt Latini, & magiſtrum ludi qui ludo illi præeſt. Iocum uerò ad uerborum feſtiuitatẽ referimus. Quæ res quoniã uaria eſt & digna quæ cognoſcatur, alibi demonſtrabitur. ¶ Galeæ leues] Politæ. Leue enim prima ſyllaba correpta ſine pondere ſignificat. Virgilius: Ante leues ergo paſcentur, in ethere cerui. Et per translationem dicimus homines leues, qui & facile mutantur, & grauitate uirili carent. Ouidius: Tu leuior folijs tunc cum ſine pondere ſucci. Eodem pacto res leues in quibus paruum aut nullum momentum ſit. Propertius. Et leuibus curis magna perire bona. Sin autem prima ſyllaba producta profertur, ſignificat politũ. Virgilius. Et ſæpe in leui quæſiſſet cornua fronte. Et quia quæ polita ſunt lubrica redduntur, dicimus leue lubricum. Virgilius: Raucum per leuia murmur Saxa ciens. Hinc dicimus leuigare ſcilicet politum reddere, & tactu lene.

¶ Vultus] Optime & non facies, quia facies immobilis manet. Vultus autem eſt quædam mutatio in facie, quæ indicat uel ſedatum uel concitatum animum uel lætum uel triſtem. Vnde eſt uultus ſiue à uolendo, quia uoluntas animi in eo apparet, ſiue à uoluendo, quia uolubilis mutabiliſq; ſit. Acer, uehemens & aſper. ¶ Mauri] Species eſt pro genere Mauri populi Aphricæ, hi fuerũt Medi qui ex exercitu Herculis illic reſiderunt, ac paulatim per corruptionẽ linguæ pro Medis, Mauri dicti ſunt. ¶ Siue mutata] Tandem deuentum eſt quo cupiebat, ut Octauianum tanquam Deum inuocãdum eſſe affirmet. Cupit autem illum pro Mercurio poni, quoniam is & eloquentiæ & ſapientiæ Deus eſt, & in agendo celerrimus. Idem pene ſenſit Virgilius in Georgicis, cum illum transfert in ſignum Libræ ita ut hinc conterminus ſit Virgini domicilio Mercurij, propter eloquentiã & ſapientiam. Illinc Scorpioni domicilio Martis, propter fortitudinem. Poëta autem hic Martis non meminit, & quia paulo ante inuocauerat, & quia bella deteſtatur: Verumtamen illum appellat ultorem, ut præſentiam animi ad iniurias ulciſcendas illi attribuat. Ordo autem duplex. Alij enim ſic, ſiue tu Auguſte uenias patiens uocari ultor Cæſaris. Cum ſcilicet Deus ſis. Alij, & forte rectius, ſiue tu Auguſte ales filius Maiæ ultor Cæſaris uenias patiens uocari, id eſt, inuocari ab hominibus. ¶ Ales] Quia Mercurius talaria alata habet; ut 4. Aeneid. longo ordine ponitur à Marone, ubi eum aui ſimilem deſcribit.

¶ Maiæ] Sic Virgilius: Sic ait & Maia genitum demittit ab alto. ¶ Imitaris iuuenem] Ex primis formam iuuenilem. ¶ Vltor] Vlciſci hoſtes eſt uindictam de hoſtibus capere, & ulciſci ſocios, id eſt punire illos qui iniuriam intulerant ſocijs. ¶ Serus in cœlum] Exoptat longiſſimam uitam. ¶ Serus] Non niſi ultimo tempore. ¶ Redeas] Ex opinione Platonicorum, qui uolunt humanas animas è cœlo deſcendere, & in corpora intrare, in quibus ſi incorruptè uixerint, ad cœlum poſt mortem redeant. Ergo redeas & non aſcendas. Vel dixit redeas, ut oſtendat illum iam Deum effectum, & cœlum tenere. Sed deſcendiſſe, ut conſuleret rebus humanis. ¶ Lætus] Bene uolens, ut

Vobis letus ego hunc candentem in littore taurum. Contra triſtis inuitum ſignificat. Terentius. Inuitat triſtis. Quoniam autem in brutis letitia ex pingui oſtenditur, dicitur letus id eſt pinguis. Virgilius. Glande ſues leti redeunt. Eadem ratio eſt & in terris, unde letum fertile dicitur. Idem. Quid faciat letas ſegetes. Inde letamen quoniam letum, id eſt fertilem agrum reddat. ¶ Quirini Romuli] Quirinum enim Romulum dixerunt ab haſta qua in bello utebatur quæ lingua Sabina Quiris dicebatur, uel ἀπὸ τοῦ κυρίου, qui Græcè dominũ ſignificat. Vel populo Quirini, id eſt, populo ſuo, qui Quirinus eſt. Nam Octauianus à triplici ordine Romano, Senatorio, equeſtri & plebeio, tribus nominibus donatus eſt, ſcilicet ut Quirinus, ut Cæſar, ut auguſtus nominaretur. Sic & Maro illum nominat, ait enim. Cana fides & Veſta Remo cum fratre Quirinus. ¶ Ne te noſtris uitijs iniquum] Vt ſupra, uitio parentum, quaſi dubitet ne clementia ſua qua afficitur, erga populum Romanum à ſceleribus (quæ ipſe ut Deus odit) illum auertat. ¶ Ocior aura] Velox uentus. Venti enim beneficio utuntur aues in uolatu. Ergo alluſit ad Mercurium qui alatus eſt, uel ad uelocitatem Planetæ. ¶ Hîc] Id eſt, Romæ, ames potius magnos triumphos. Sit ſententia, cum arbitratu tuo poſsis eligere quem Deum eſſe uelis, elige ut præſis Imperio Romano. Idem ſenſit & Virg. Teq; adeò quem mox quæ ſint habitura deorum Concilia incertum eſt. Eſt autem in hoc loco repetitio, color rhetoricus, hîc & hîc. Item coniunctio, quoniam (ames) uerbum inter duas clauſulas quæ ſibi applicantur poſuit. ¶ Pater atq; princeps] Iſtis enim titulis donatus eſt à populo Romano, ut pater patriæ & princeps urbis diceretur. ¶ Neu ſinas Medos] Pro Parthis poſuit Medos, quoniam Parthis ſubiecti erant. Media quia à Thauro monte non diſcedit, frigida eſt. Duplex eſt Media, cuius una pars uocatur maior. Eiusq; metropolis Ecbatana eſt magna urbis regia olim Medorum, nunc Parthorum. Equitare, recte quoniam celeri curſu equorum utuntur Parthi, & inter fugiendum hoſtem ſagittis feriunt. Virgilius. Fidentemq; fuga Parthum uerſisq; ſagittis. ¶ Equitare] Quaſi dicat pro arbitrio ſuo uagari nihil nos poſt tam inſignem notam metuentes, idq; quia ultionem nullam paramus. ¶ Inultos] paſsiue poſuit, id eſt impunitos. Nam interitum Craſsi & deletum exercitum, & capta ſigna nondũ ulti erãt Romani. Hoc conqueritur & Lucanus. Cumq; ſuperba foret Babylon ſpolianda tropheis Auſonijs umbraq; erraret Craſſus inulta Bella geri placuit nullos habitura triumphos. ¶ Te duce Cæſar] Emphaſis eſt in nomine & pronomine, quaſi dicat duce te, id eſt, duce eo qui non modo principatum inter homines tenet, ſed etiam Deus eſt effectus. Ergo duce illo qui ſemper inuictiſsimus ſit futurus.

AD NAVEM VT VIRGILIVM INCOLVMEN VEHAT. ODE III.

ODe dicolos, id eſt bimembris eſt, nam primus uerſus Glyconicus eſt ab authore nomen ſortitus, eius pes primus ſpondeus eſt, alter Coriambus, qui ex prima & ultima longis, & duabus intermedijs breuibus conſtat. (Poteſt idem tamen uerſus reduci ad ſpondeum & duos dactylos.) Tertius eſt Pirrichius, qui habet duas breues. Secũdus uerſus Aſclepiadeus eſt, de quo in prima Ode demonſtratum eſt. Nauem alloquitur quam Virgiliũ (poëtam eorũ qui ſunt, qui fuerũt, quiq; futuros erunt in annos doctiſsimum) uecturam ſummopere rogat, ut illum Athenas, quo philoſophandi cauſa proficiſcebatur, incolumen perueheat. Inde occaſionem nactus in eum inuehitur, qui auaritia ductus nauigandi primus author extiterit, cum in rem periculoſiſsimã mortales induxerit. ¶ Sic te] Hæc dictio aliquando præcantis eſt, ut illud. Iuuet ſic te bene Cæſar. Aliquando ſimilitudinis. Virg. Sic nos in ſceptra reponis. ¶ Vtitur autem apoſtrophe, cum orationem ad abſentem nauem cõuertat. Nec caret ſua grauitate ſermo, qui aut ad bruta, aut ad inanimata habetur. Sic Virg. Phœbe diu, res ſi qua diu mortalibus ulla eſt. ¶ Diua potens Cypri] Quæ Cypro dominaris. Contra impotens dicitur ille cui alius dominatur. Hinc impotens iræ, is dicitur qui ab ira uincitur, quoniam illam in ſuam poteſtatem reducere non poteſt. Inuocat autem Venerem quia in mari orta, plurimũ in eo poſſe credatur: hinc Neptunus apud Maronẽ. Fas omne eſt Citherea meis confidere regnis. Vnde genus ducis, & Propertius. Dea orta mari mare præſtat eunti. ¶ Veneres] Apud priſcos tres ſunt, una orta ex Cœlo patre & die matre, altera ex uirilibus cœli & ſpuma maris. Ait enim Saturnum Cœlo pa-

tri uirilia amputaſſe, & in mare illa proieciſſe, atq; ex iis & ex ſpuma maris natam Venerem: proptereaq; ἀφροδίτην appellatã, ἀφρὸς enim ſpuma eſt. Hoc ideo fingũt, quoniã ex naturali calore & ſalſo humore Venus naſcitur. Tertia Iouis & Diones filia, unde Maro. Ecce Dionei proceßit Cæſaris aſtrum. Colitur in inſula Cypri, ex quo Cypria et Cyprogenia nuncupatur. Ait aũt Herodotus antiquißima omniũ templorũ Veneris fuiſſe duo, primũ Aſcalone urbe Aſſyriæ, ſecundum in Cypro ubi lege cautũ fuit, ut omnes mulieres ſemel ſaltẽ in uita, in honorẽ Veneris, eo in templo cum alieno uiro concumberent. Fuit etiã quãdoq; de more ut uirgines ad littus externos expectarent, et cũ illis coeuntes dotes lucrarentur. Quæ cõſuetudo in Italiã uſq; ad Locros peruenit. Cyprus inſula olim à Syria disiuncta eſt, cum prius eſſet cõtinens. ¶ Sic fratres Helenæ] Repetitio eſt color rhetoricus, qui fit quotiens eadẽ dictio in principio clauſulæ repetitur. Fratres Helenæ, Caſtor & Pollux. Aiunt enim Iouem amore Ledæ quæ Tindari uxor fuit captũ, ſe in cygnũ auem conuertiſſe, & cũ muliere concubuiſſe, indeq; duo enata oua, quorũ ex altero Pollux & Helena, ex altero Caſtor & Clytemneſtra orti ſunt. Alij uolunt ſolummodo primũ ouum ex Ioue fuiſſe, proptereaq; Pollucẽ & Helenã fuiſſe immortales. Secundũ ex Tindaro, & ex illo Caſtorẽ & Clitemneſtrã genitos eſſe mortales. Addit Higinius hos fratres maxima cõcordia cõiunctos fuiſſe, & mare piratis infeſtatũ ſua opera pacauiſſe. Verum cũ Caſtor aduerſus Atheniẽſes in pugna cecidiſſet, cõmunicauit ſuã illi immortalitatẽ Pollux, et à Ioue impetrauit ut alternatim uiuerent. Vnde Virg. Si fratrẽ Pollux alterna morte redemit. Sunt igitur à Ioue in id zodiaci ſignum mutati, quos geminos appellamus, iccircoq; à periclitãtibus in tempeſtate nautis inuocabantur, quoniã dũ in terris eſſent, illos à piratis ſeruauerant, eſt huiuſmodi ſignum adeo amplum, ut cũ alter iam oriatur, alter adhuc lateat, hinc alternatim uiuere dicũt. Diodorus aũt refert, cũ Argonautæ ingentem paterentur tempeſtatẽ, Orpheũ ea ſacra peregiſſe, quæ & ipſe prius apud Aegyptios didicerat, & deinde Samothracas docuerat, ac paulo poſt duos igniculos ſupra capita Pollucis et Caſtoris apparuiſſe, ſtatimq; tempeſtatẽ ceſſaſſe, quæ ſacra deinde à nauigãtibus obſeruata ſunt, & igniculi illi dioſcurorũ præſentia putati, hæc Diodorus. Sed placet quæ de iis Plinius ſcribat ad uerbũ ponere, inquit ergo: Vidi in nocturnis militum uigilijs inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies. Eæ & Antennis nauigantiũ, aliisq; nauiũ partibus ceu uocali quodam ſono inſiſtunt ut uolucres ſedem ex ſede mutantes graues cum ſolitariæ uenere mergentes nauigia, & ſi in carinæ ima deciderit exurentes. Geminæ aũt ſalutares & proſperi curſus prænuntiæ, quarum aduentu fugari diram illam ac minacẽ appellatamq; Helenã ferunt, & ob id Polluci & Caſtori id numẽ aßignãt, eosq; in mari deos inuocant. Vides quid Plinius. Sed noſtro quoq; tempore Chriſtianis nauigantibus, & diuinũ auxiliũ implorantibus huiuſmodi igniculi apparere dicũtur. ¶ Lucida] uel ſalutaria, ut cõtra nigra dicimus quæ noxia ſunt, uel ad naturã geminorũ reſpexit in quo ſigno ſingulæ in ſingulorũ capitibus ſtellæ, præter cæteras fulgentes apparẽt. ¶ Ventorũ pater] Vel Aeolum intelligas, de quo plura alibi, quem quidẽ Maro à Ioue uentis præfectũ ponit: unde. Et mulcere dedit fluctus & tollere uento. Vel Neptunũ ſecundũ eos, qui uolunt ex cõcußione maris ad terrã uentos gigni et terræmotus, proptereaq; ipſe à Græcis Enoſigeus, id eſt, terrã quatiens appellatur. Venti tamẽ ſecundũ Ariſtotelem naſcuntur ex uapore ſicco à terra reſoluto, et cũ aliqua cæleſti uirtute incorporato. Refert enim in ſuis Meteoris duo eſſe genera uaporũ, qui per calorem ab inferioribus reſoluuntur. Horum, alter humidus eſt, & materia præbet pluuijs. Alter ſiccus qui eſt materia uentorũ, & hæc quidem phyſicẽ. Poëticẽ autem dicuntur uenti Aſtrei & Auroræ filij, qui à Iunone, ut ait Lactantius ob natum Epaphum incitati ſunt, & à Ioue repreßi. Theodontius uult illos à furijs cõmotos, ſed à Ioue hortatu litigij è cœlo pulſos. Et cũ omnia in diuerſa traherent, tandẽ illos Iupiter in poteſtatẽ redegit, Aeoloq; ſeruãdos tradidit. Virg. Sed pater omnipotens ſpeluncis abdidit atris Hoc metuens, molemq; & montes inſuper altos Impoſuit, regẽq; dedit qui fœdere certo Et premere & laxas ſciret dare iuſſus habenas. Veteres (ut refert Plinius) quatuor tantũ uentos nouẽre, à quatuor mundi partibus, ideo nec Homerus plures nominat. Sequẽs deinde ætas octo fecit, ut eſſent bini in ſingulis partibus. Poſtremo

terni à quaternis partibus deſcribuntur. Eſt igitur ab oriẽte æquinoctiali ſubſolanus, quia ſub ſole naſcatur: Huic collaterales dantur, hinc Eurus ad Septentrionem quaſi ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέων, id eſt, ab aurora fluens, inde Vulturnus quòd alte uolitet. Hi tres calidi ſunt & ſicci, quia ſub ſole diu morantur, et in ortu diei ſunt ſalubres, q̃a ueniunt à cõtemperato aëre. À meridie cardinalis eſt auſter, eo quòd aquas hauriat. Inter hunc & Eurũ eſt Euroauſter. Qui dicitur etiã Notus ab humore, νότις enim id Græcè ſignificat. Ad occidentẽ iuxta Libyã, eſt libynotus, qui Africus nominatur. Verũ iſti calidi ſunt & humidi, proptereaq́; fulminei & aërẽ condenſantes, & pluuias inducẽtes, quin & morbos multos gignunt. Ab occidente cardinalis uẽtus eſt Fauonius, à feruore ſiue à fauore nuncupatus, Græcè zephyrus, ζέειν enim Græcè feruere dicitur. Eſt enim uentus temperatè frigidus & humidus, nã cum ſol parum in occidente moretur, neq; humiditatẽ omnino deſiccat, neq; multum calorẽ inducit: Ex huiuſmodi igitur tẽperie rebus gignentib. idoneus habetur. In fine aũt diei ſalubrẽ dicunt eſſe, quia ſol illum ſuis radijs rarefaciat, & attenuet, et purũ reddat. Eius collaterales ſunt, à Septẽtrione Circius, à meridie Africus. Quartus uentus cardinalis eſt à Septentrione boreas, habet collaterales Aquilonẽ ab oriente, & Chorũ ab occidente. Vẽti Septentrionales ſunt frigidi & ſicci, unde condenſant corpora, cõſtringunt meatus, purificãt humores, ſubtiles reddunt ſpiritus, uim decoquẽdi cibaria adiuuãt. Sub his uentis, ut ait Ariſtoteles, mares gignuntur, uelutiſub meridionali fœminæ. Ac de uẽtis hactenus. ¶ Præter Iapyga] Hic uentus ſecundũ Pliniũ ex Apulia eſt, & flat uerſus Græciam. Virg. Fecerat ignipotẽs, undis & Iapyge ferri. ¶ Debes Virgiliũ creditum] Sumus enim debitores earum rerum quæ nobis creduntur. ¶ Reddas] Id eſt, reſtituas. Reddere enim eſt rem debitã dare. Ergo ſi Virgilius ſibi ea ratione creditus eſt, ut ad fines uſq; Acticos deueheat, reddendus eſt illi terræ Virgilius. Vel dixit: Reddas, quia cum homo terrenum ſit animal, mare ſibi alienum eſt elemẽtum, ergo reddẽdus terræ tanq̃ res illi debita ſic Virg. de Dædalo. Redditus his primũ terris tibi Phœbe ſacrauit Remigium alarum. Eſt autẽ ordo, ô nauis, quæ debes finibus Acticis Virgiliũ creditum tibi reddere illum incolumẽ finib. Acticis. Sic iuuet te diua potẽs Cypri. ¶ Dimidium] Hoc differt à dimidiato, nã dimidium de rebus dicitur quæ ſeparatæ ſunt. Martialis. Dimidiũ donare Lino quã credere totũ Qui mauult, mauult perdere dimidiũ. Dimidiatũ uerò de rebus quæ cõtinuæ ſunt & nõ ſeparãtur. Vnde & Cicero in Tuſculanis dimidiatum mẽſem dixit. Optime aũt dixit dimidium animæ, nã ijs qui uera amicitia cõiuncti ſunt, una anima cõmunis eſſe uidetur. Cum idẽ uelle ideq́; nolle, ea demum firma amicitia ſit. ¶ Animæ] Id eſt uitæ. Differt enim animus ab anima. Animus eſt quo ſapimus. Ergo eſt ipſa pars rationalis, quæ in nobis diuina immortaliſq́; eſt. Anima autẽ qua uiuimus, quæ quidẽ communis nobis eſt cum reliquis animãtibus. Iuuenalis. Principio indulſit cõmunis cõditor illis Tantum animas nobis animum quoq;, mutuus ut nos Affectus petere auxilium, et præſtare iuberet. Animus tamen quãdoq; pro uehementiori mẽtis cõcitatione aſſumitur, hæc modo in ira uertitur, unde illud. Pone animos & pulſus abi. Modo in fortitudinẽ. Et animoſum dicimus qui magno animo præditus ſit. Anima autem ut dixi uita eſt. Iuuenal. Summum crede nefas animã præferre pudori. Capitur etiam pro anhelitu ſine quo nõ uiuimus. Virg. Animas & olentia Medi Ore fouent illo, & ſenibus medicantur anhelis. Capitur etiã pro uento quẽ Græci ἄνεμον uocãt. Virg. Quantum ignes animæq́; ualent. Scribit etiã Marcellus pro aqua poni, adducitq́; Plauti authoritatẽ, ubi minatur ſe omnem animã puteo extracturum, quod ego credo per ridiculam tranſlationẽ à faceti ſſimo poëta dictum, ut appellet animam aquam, quia ut nos anima uiuimus, ſic puteus aqua uiget. Inuehitur ut dixi, in eum qui primus nauigare auſus eſt, cum ad infinita pericula in quibus miſeri mortales diu noctuq́; uerſantur, hoc tam ſæuum adiungeret, cum facile illo carere potuiſſemus. ¶ Robur durum] Robur ex ſe duritia eſt, ſed eã uoluit epitheto augere, propriè robur ſpecies quercus eſt duriſſimæ, ſed per quandã tranſlationem ſumitur pro animi fortitudine, quia ille durat aduerſus omnia pericula & incõmoda. Sumitur & pro corporis firmitate, cum aduerſus omnes difficultates firmiter obnititur. Demũ omnium rerum firmitatẽ duritiẽq́; robur appellamus. Fuit igitur inuẽtori nauigationis circa pectus, id eſt, in quo

orius-

brutur omnes cogitationes, robur durũ, ac ſi diceret tãta durities, ut ueluti ſaxeus nullũ ſentiret periculũ ex nauigatione imminẽs. ¶ Aes triplex] Poſuit pro pecunia, quoniã æs primũ ex metallis ab hominib. repertũ eſt, primaq́; ex ære pecunia ſignata. Ouid. de Faſtis. Aëra dabat olim, melius nũc nomẽ in auro eſt, Victaq́; cõceßit priſca moneta nouæ. Quapropter locũ ubi publicã pecuniã ſeruabãt ærarium dixère. Aes triplex quaſi dicat triplex uſura, quæ apud antiquos maxima putabatur. Iuuena. Qui triplicẽ uſurã præſtare paratus Circuit & fatuos nõ inuenit. Vt aũt poëtæ mentẽ ſimul & artificium teneamus, cũ execraretur primũ authorẽ nauigationis, ut periculũ ex nauigatione augeat, oſtẽdit non potuiſſe illũ ad hãc rem impelli, niſi ea durities in homine fuiſſet, ut nullo pacto periculũ ſentiret. Verũ quoniã incredibile uideri poteſt quempiã ita à ſenſu alienari, ut quæ manifeſtißima ſunt, nõ ſentiat, addidit cauſam docẽs tãtã fuiſſe habendi cupiditatẽ, ut ab ea occæcatus, præceps ferretur. Nã ut eſt apud Maronẽ Quid nõ mortalia pectora cogis auri ſacra fames? Potuit igitur ad tãtum periculũ impelli, quoniã nõ ſentiret periculũ, potuitq́; nõ ſentire periculũ, quoniã auaritia obcæcatus, nihil enim aduerteret. Duo ergo in homine uitia fuerũt, auaritia quæ ad omnia impellit, & carentia ſenſus, quæ ab auaritia proueniebat. ¶ Aes triplex] Id eſt cogitatio lucri, qua cõceperat animo, pecuniã quã merces emerat triplicare, uel uniuerſum quæſtũ ex mercibus exactũ triplici uſura collocare. ¶ Qui fragilem truci cõmiſit pelago ratem] Maximũ augmentũ ſtultitiæ, & ſummũ artificiũ poëtæ. Quid enim ſtultius fuit q̃ mari truci, id eſt, tẽpeſtatibus ueluti monſtro inſurgenti, & cui ne ualidißima quidẽ nauigia ſufficiũt, opponere ratẽ quæ eſt ſimplex cõnexio trabiũ, & eã quidẽ fragilẽ, id eſt ex fragiliori materia cõpactã. Primus aũt fuit qui nauigare cœpit Erythra rex, à quo rubrũ mare Erythreũ appellant. Et is quidẽ inter inſulas eius maris ſolis ratibus nauigabat. Nauẽ uerò primus in Græciã ex Aegypto inuenit Danaus. Alij nauẽ prius à Troianis et Myſijs cõtra Thraces inuentã in Helleſponto dicũt. Lõga naui Iaſon primus nauigauit, ut placet Philoſtephano, uerũ Aegeſias hoc inuentũ Parrhalo attribuit. Cteſias Samyræ. Saphanus ait Semiramim eã inueniſſe, Archimachus Aegeonẽ. Biremẽ uerò Erythreos inueniſſe ait Demoſthenes. Triremẽ Amoclẽ Corinthiũ, ut uult Thucidides, quadriremem Carthaginẽſes, ſecundũ Ariſtotelẽ Quinqueremẽ inſtituit Neſicthon Salaminus, ſex ordinũ Zenagoras Syracuſanus, ab ea ad decíremẽ Alexãder Magnus inſtituit, ut ait Neſigiton. Ad 12. ordines Ptolemæus Soteres, ſed mox progreſſæ ſunt uſq́; ad L. ordines. Onerariã nauem Hippus Tyrius inuenit, Lembum Cyrenenſes. Cimbam Phœnices. Celocẽ Rhodij. Siderũ obſeruationem in nauigãdo Phœnices. Remum Copæ. Vela Icarus. Malum & antennã Dedalus. Hyppagum Salaminij, uel ut Pericles uult Athenienſes, tectas longas Taſij, roſtra addidit Piſeus Tyrrheni anchorã, Eupalmus eã fecit bidentẽ, Anacharſis Harpagonas, aminicula gubernãdi Typhis, claſſe primus pugnauit Minos. Sed redeo ad rem. ¶ Præcipitẽ] Velocẽ ut Præcipiti delata noto. Africũ c. 4. Tẽpeſtas enim grauißima tũc eſt cum aduerſis uentis agitatur mare. Africus aũt procelloſus eſt. Virg. Creberq́; procellis Africus. ¶ Triſtes hyadas] Has ſtellas quidam è Latinis ſuculas appellarũt putãtes Hyadas Græcè ἀπὸ τῶν ὑῶν, id eſt, à ſuibus dictas. Verum illi Hyades nominarunt, quoniam ortu occaſuq́; ſuo pluuias inducunt, ex eo quòd ὕειν pluere ſignificat. Sunt hæ ſtellæ quinq́; in frõte Tauri quas Myrtilus uult fuiſſe Cadmi filias, Pherecides aũt Atheneus nutrices Liberi fuiſſe dicit, & Donidas nimphas appellat, quæ cũ à Licurgo captiuitatẽ timerent & Thebas cõfugiſſent, à Ioue in hec aſtra cõuerſæ dicuntur, Hyadasq́; appellaſſe, uel à pluuia ut dictũ eſt, uel quia formã y, literæ faciãt. Muſæus aũt refert Atlantẽ ex Hyadis 12 filias ſubtuliſſe, quæ Hyonẽ fratrẽ ab apro uel leone occiſum adeò fleuère ut obierint. Quapropter Iupiter has qnq́; in Hyadas: illas uerò 7 in Pleiadas cõuertit. Nomina Hyadum ponam alibi. ¶ Triſtes] Noxias propter tẽpeſtates. Eſt enim triſtis in quo eſt mœror, quẽadmodũ fœlix in quo eſt fœlicitas, ſed hæc paßiuè poſita etiã actiuè ponũtur, & ut dicitur fœlix nõ qui recepit, ſed qui dat fœlicitatẽ, ut Virg. Sis fœlix noſtrũq́; leues quecunq́; laborem. Sic triſtis qui triſtitiã infert. Virg. Atq́; ea hæc triſtia dicta reportat. Triſtis nonnunquã ſeuerus. Lucan. Marcellusq́; loquax et triſtia uerba Catonis. Nonnunquã inuitus. Terent. Inuitat triſtis. Item amarus. Virgilius. Triſtisq́; lupini. ¶ No-

tus] Sine aſpiratione, nam nothus cũ aſpiratione is eſt qui ex nobiliori patre & ignobiliori matre naſcitur. Virg. Suppoſita de matre nothos. ¶ Arbiter] Is eſt cuius pot. ſtati litigiũ cõmittitur, ſed hic per translationem arbitrum maris appellat, quoniã in mari præualeat. ¶ Adriæ] Speciem poſuit pro genere ſecundum Acronẽ. Seruio autem placet Notum præter cæteros uexare Adriaticũ mare. Adria urbs fuit & colonia Etruſcorum in mari ſupero poſita, & ab ea dictum eſſe Adriaticum, qua cõiectura colligit Liuius Etruſcos olim uniuerſæ Italiæ imperaſſe, cũ ſuperũ ab eorũ colonia Adriaticum, & inferũ à nomine gentis Tyrrhenũ diceretur. Eſt ergo Adriæ, id eſt Adriatici maris. ¶ Tollere] Cõcitare. Virg. Et mulcere dedit fluctus & tollere uento. ¶ Ponere] mitigatur. ¶ Freta] A feruore dicta, propriè loca ſunt anguſtiora in mari, quæ propter propinqua littora magis æſtuãt, ſed hic pro fluctibus poſuit. ¶ Quem gradũ] Quod mortis genus. Genera uerò mortis poſuit quatuor Seruius. Vnum Naturale appellat, quod quidẽ peruenit ad ultimum finẽ naturæ humanæ, atq; ineſt ex quatuor Saturni curſibus, id eſt ex uiginti & centũ annis. Quod de Adraſto ſenſiſſe uidetur Statius, cum de homine ſexagenario dicat. Rex ibi tranquillæ medio de limite uitæ In ſeniũ uergens populos Adraſtus habebat. Alterũ Fatale ex tribus Saturni curſibus, id eſt ex nonaginta annis. Tertium in caſu & fortuna poſitũ, ubi ex alicuius ſideris malignitate homo uel morbo uel aliqua alia ui ante naturalem uel fatalem finẽ perit. Hinc Virg. de Didone. Sed miſera ante diem ſubitoq; accenſa furore. Hinc Cicero. Sciebã multa imminere præter naturã, præterq; fatũ. Idem pene ſentit Acron affirmans genus mortis triplex, Fato, caſu, genitura. Fato: ut ſtat ſua cuiq; dies. Caſu: ut Sed miſera ante diem. Genitura, ut Sternitur infœlix alieno uulnere. Quapropter Stoici fato omnia tribuunt. Epicurei caſui. Pythagorei genituræ. ¶ Quem gradum] Quã ſpeciem mortis? Quaſi dicat nullam. ¶ Siccis oculis] Id eſt ſine lachrymis, ſic Lucan. Qui lumine ſicco Viderit æmathios. ¶ Monſtra natantia] Monſtroſos piſces. Et alluſit ad mare, quod monſtrum Virg. appellat in quinto. Me ne huic cõfidere monſtro? ¶ Turbidũ] Turbulentum ex tẽpeſtate. Alij codices habẽt turgidũ, id eſt, tumens ex fluctibus. ¶ Infames] quoniã propter crebra naufragia infamiã cõſecuntur. Vel infames, ualde famoſos poëtarũ carminibus. ¶ Acroceraunia] Promontoriũ Epyri ſic dictũ, quoniã fulmine quod Græci κεραυνὸν uocant crebro petitur. ¶ Nequicquã Deus abſcidit] Dolet quòd cũ Dei benignitas humano generi cõſuluerit, nos tamẽ noſtra ſponte in pericula ruamus. Ille enim nobis terrã ueluti ſolidum et ad nos ſuſtentandos idoneum elementum dedit, & nos mare tentamus. ¶ Nequicquam] Fruſtra alia nõ ſignabat. Virg. Nequicquã ſeros exercet noctua cantus. ¶ Prudens] Imo ſapiens, imo ipſa ſapientia. Prudentia enim potius hominis eſt, quæ diffinitur recta ratio rerũ agendarum. Sapientia aũt eſt rerum humanarũ diuinarumq; ſcientia. Hæc potius Deo q̃ homini attribuitur. Sed de uirtutibus alias. ¶ Abſcidit] Separauit. Virg. Heſperium Siculo littus abſcidit. Nam nouerat non ſine periculo tentari poſſe mare. ¶ Impiæ rates] Dat rei quod eſt hominis. Eſt ergo, impiæ rates trãſiliunt, id eſt impij homines cum ratibus. Magnum argumentũ inextinguibilis auaritiæ quãdo audemus per impietatẽ ſcilicet cõtempta religione quoniã Deus prohibet. ¶ Tranſiliunt] In quo uerbo denotat celeritatẽ ex nimia habendi cupiditate prouenientẽ, & quod magis temerariũ eſt, audet hoc nõ nauigijs robuſtioribus, ſed ratibus. Vada, loca periculoſa. Propriè enim uada ſunt in aquis loca adeò paruæ profunditatis, ut uadari, id eſt pedibus ambulare poßint. Vnde neceſſe eſt naues illic illidi. Virg. Illiditq; uadis atq; aggere cingit harenæ. ¶ Nõ tangenda] Et quia periculoſa, & quia adeo ſeparata, ne à nobis tangerẽtur. ¶ Gens humana] Homo qui ab humo dicitur, hinc humanitas quæ eſt beneuolẽtia quædã, erga omnes homines. Cũ natura ſociabile ſit animal homo, quã Græci φιλανθρωπίαν appellãt. Præterea humanitatẽ dixerũt antiqui παιδείαν, id eſt, eruditionẽ inſtitutionẽq; ad omnes bonas artes. M. Varro in libro rerũ humanarũ ait. Praxiteles qui propter artificiũ egregiũ nemini eſt paululũ modo humaniori ignotus. Iſtæ enim duæ uirtutes & quòd beneuolentiæ mutuo uinculo cõſtringamur; et quòd eruditioni incumbamus, maxime genus mortale attingunt. ¶ Ruit] Impetu, & non ratione fertur. ¶ Per uetitum] Adeò, ut demonſtratum eſt.

¶ Neſas]

¶ Neſas] Propriè dixit, nã Fas id dicitur quod per Deũ licet, Ius quod per leges, hinc Virg. Feſtis quædam exercere diebus Fas & iura ſinunt. ¶ Iapeti genus] Damnauerat audaciã eorum qui mare tentarunt. Nunc in Prometheum inuehitur, qui auſus ſit ſoli ignẽ ſubripere. Fuit Prometheus filius Iapeti regis Theſſaliæ ex Aſia puella, à qua tertia orbis pars Aſia nominata eſt. Hũc dicunt auxilio Mineruæ cœlũ aſcendiſſe, & ferula ad currũ ſolis appoſita ignẽ ſubripuiſſe, & in terras detuliſſe, & ſimulachrum quod ex limo finxerat illo animaſſe. Hinc Ouidius de terra loquens. Quam ſatus Iapeto mixtã fluuialibus undis Finxit in effigiem moderantũ cuncta deorũ. Volunt aũt nõnulli huic homini ſic formato Pandorã nomen fuiſſe, at Heſiodus fuiſſe Pandorã nomen puellæ, quæ deorũ dona portauit, de qua paulo infra. Irati igitur dij propter huiuſcemodi furtum Prometheũ per Mercurium in Caucaſo monte, ut eius iecur ab aquila ſiue uulture corroderetur, deligandũ curarunt. Hoc fabulæ. Ex hiſtoria autem referunt hunc relicto fratri Epimetheo regno in Aſſyriã abijſſe. Chaldæorumq; diſciplinam didiciſſe. Sed poſt hæc in Caucaſi uertice diu moratus, ut propter liberũ cœli proſpectũ aſtrorum curſus obſeruare potuit. Et cum fulminum rerumq; plurimarum naturam cauſasq; cognouiſſet, ad Aſſyrios reuerſus illos aſtrologiam & fulminũ uim docuit, & quos omnino ignorabant ciuilibus moribus inſtituit. Quæ res occaſionem fabulæ præbuit, ut hominem ex luto compoſitum uiuificauerit. Nec aliud ſibi uult quòd eius iecur ab aquila corroderetur, niſi ut notentur diuturnæ curæ circa res altas contemplandas. Vir omnino inſignis ab Auguſtino habetur, uixitq; Argo regnante. Lactantius ſcribit illum primũ è terra humanum ſimulachrum finxiſſe. Plinius primũ ex ſilice ignẽ excudiſſe, & ferula ſeruandum docuiſſe. Addunt præterea deos Pandoram cum uaſe miſiſſe, in quo incluſi eſſent omnes morbi, ſed illud Prometheus fraudem præuidens non recepit. Subdola autẽ puella iterum abſente Prometheo redijt, fratriq; Epimetheo obtulit, Accepit ſtultus aperuitq;: Vnde omnes ſtatim morbi euolarũt, præter ſpem quæ fundo uaſis adhæſit. Quod iccirco fingitur, quia nullum quamuis in extrema miſeria conſtitutus ſit, unquã deſerit ſpes. Longaq; inter doctos diſputatio fuit, utrum mali plus an boni mortalibus ſpes afferat. Vnde illi nomen Epimetheus, id eſt, cui conſiliũ nõ niſi poſt rem fuerit. Nam Prometheus eum ſignificat qui ante rem bene conſulere poßit. ¶ Fraude mala] Epitheta aliquando rem demonſtrant, ut hic, nam fraus mala eſt, aliquãdo diſtinguunt, ut cum dicimus malum dolum, nã & bonus inuenitur. ¶ Subductum] Clanculum ereptum. ¶ Macies] Pro morbis accepit, ergo poſuit ſubſequens pro antecedenti. ¶ Febrium] A' feruore dicitur febris. Habet enim calorem & æſtum, quapropter & Græci illam ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id eſt, ab igne illam πυρετὸν nominant. ¶ Incubuit] Eſt cumbo, bis, & cubo, as. Cubare propriũ eſt cum morbi cauſa iacemus. Incubare uerò dicũtur aues cum oua pullos'ue fouent. Item incubare rem alienã occupare. Virgilius. Ponto nox incubat atra. Partem enim lucis tunc occupabat nox. Hinc dicimus incubatorem regni tyrannum. Ab eo autem quod eſt cumbo cumbis, fit incumbo, id eſt alicui rei imminere, neq; ab ea diſcedere. Virgilius. Incumbunt remis, id eſt, diligentem operam remigationi dant. Et incumbit mihi negocium, id eſt imminet & præſens adeſt. Diſcumbere eſt cibi capiendi gratia. Concũbere ueneréis operam dare. Accumbere cũ alio iacere. ¶ Cohors] Hic pro turba & multitudine. M. Varro cohortem in uilla dicit eſſe locũ qui pluribus tectis cõiungitur, ac fit quiddam unũ in quo pecus teneatur, ſic dictũ uel quòd circa eũ cogeretur pecus uel quòd coërceat obiectu ſuo extraneos & adire prohibeat. Et ab hac ſimilitudine dictã uult in exercitu cohortẽ, quia plures manipulos intra ſe coërceat. Numerum aũt militũ ex quibus cohortes conſtẽt uariũ reperio. Sed plerũq; ex quingentis peditibus fieri uidetur. ¶ Semoti] Anteaquã morbi humanũ genus inuaſiſſent, neceßitas quidẽ erat moriendi (Nã omnia occidunt) Sed erat tarda, quia abſentibus morbis nõ niſi ſenio peribant. Cũ aũt culpa Promethei morbi inuaſiſſent, neceßitas illa corripuit, id eſt accelerauit gradũ, quia multi immatura morte perẽũt. Semoti leti, id eſt remoti et nõ niſi poſt ſenectutẽ uenientis mortis. Letũ eſt ab eo quod leo id eſt deſtruo: Vnde fit deleo, qa mors omnia let. id eſt delet. Neceßitas autẽ & neceßitudo in eo eſt quod aliter ſe habere nõ poteſt, neq; ullo pacto tolli. Verũ id dupliciter eſt. Nã aliquãdo ſimpliciter eſt aliqd neceßariũ

ut cum dicimus neceſſarium eſt hominem natum quandoq; mori. Aliquando non ſimpliciter ſed cum
conditione, ut neceſſe eſt hominem cibum capere, niſi malit fame perire. Neceßitudo præterea capi-
tur pro uinculo quodã à natura nobis iniecto, quod neceſſe eſt ſeruare niſi à natura deficere uelimus:
unde & amicitiam & ſanguinis affinitatis'ue coniunctionem neceßitudinem dicimus, quia neceſſe ſit
iure naturæ tale uinculum ſeruare. Inde amici cognatiq; neceſſarij dicuntur. ¶ Expertus Dædalus]
Non ſolum aquæ elementum, uerum aëris quoq; tentaſſe homines dolet. Volatus autem Dædali Ica-
riq; iam enarratus eſt. Sed ſunt de homine pauca dicenda. Fuit igitur Athenienſis Dædalus ex genere
Erechthei regis, nam ille genuit Aethinæum, & Aethinæus Eupalmum, & Eupalmus Hymetionem pa-
trem Dædali. Dædalus autem in architectura ſtatuariaq; omnes ſuperiores ſuperauit, & in ſtatuis
omnes animi affectus expreßit, primus oculos apertos & manus protenſas ſculpſit, cum in antiquio-
ribus ſtatuis oculi clauſi ſint, & manus lateribus hærebant, profectus eſt ad Aegyptios, ut eorũ diſci
plinas perciperet, atq; inde ad ſimilitudinem Labyrinthi qui in Aegypto eſt, Labyrinthũ in Creta ædi
ficauit, erat illi nepos ex ſorore nomine Talus, qui adhuc puer ſolertia ſua magiſtrum Dædalum ſupe
rare uideretur. Nam & rotam figuli & ferream ſerram ad ſimilitudinem maxillæ ſerpentis & tor-
num adinuenit, Dædalus inuidia motus illum occidit, quapropter ab Ariopagitis dãnatus in Cretam
fugit. ¶ Vacuum aëra] Non uacuum, nam in rebus non datur uacuum, ſed ita facile cedentem ut
uacuus uideatur. Dicimus & uacuum ocioſum & ceſſantem, quia negocijs curiſq; uacuus ſit. Virg.
Cætera quæ uacuas tenuiſſent carmina mentes Omnia iam uulgata. ¶ Expertus] Nulla enim alie-
na diſciplina edoctus ſed experientia aſſecutus eſt. Non datis, id eſt, à natura quæ uelut optima pa-
rens nullis rebus à ſe creatis quod conduceret unquam denegauit. Ergo non utilem rem tentauit Dæ-
dalus, & naturæ uim parauit. ¶ Perrupit Acheronta Herculeus labor] Optimus uerſus & qui ſtre
pitu uerborum tumultuantem, & per uim ad inferos irrumpentem Herculem nobis ante oculos addu
cat. Acceßit autem Hercules ad inferos iuſſus ab Auriſteo, ut inde cerberum traheret, & ad ſuperos
adduceret. Vel, ut alijs placet, ut Perithoum amicum ſuum ab inferis liberaret: Sed de Hercule plura
aliâs. ¶ Nil mortalibus arduum] Cum ſtupore & indignatione legẽdum, quòd homines obliti ſuæ
imbecillitatis adeo naturæ aduerſentur, ut huiuſcemodi omnia ſtultißima temeritate ſupra ſuam fa-
cultatem tentent. Arduum, id eſt, difficile, proprie accliue eſt, & quoniam accliuia difficilia ſunt, &
in altum tendentia, dicimus arduum difficile & altum. ¶ Cœlum petimus] Temerarium fuerat
petere aquas, magis temerarium uelle ferri per aërem. Sed quod omnem furorem ſuperet, et impiam
immanitatem, eſt quòd Gigantes ſuis immanißimis uiribus confiſi auderent cœlum petere. Nam ut
eſt in fabulis ipſi in Theſſalia Olympum Pelion & Oſſam montes alium ſuper alium aggerentes, cœ
lum aſcendere & inde Iouem pellere tentarunt. Sed Iupiter fulmine montes deiecit, & Gigantes in-
teremit. Virgilius. Ter ſunt conati imponere Pelion Oſſæ. Scilicet atq; Oſſæ frondoſum inuoluere
Olympum. Ter pater extructos diſiecit fulmine montes. Optime autem Cicero huiuſcemodi fabulam
ad uitam & mores reducens oſtendit nihil aliud eſſe gigantes cum dijs bellum gerere, quàm homi-
nes naturæ repugnare. Sed de Gigantibus aliâs. ¶ Stultitia] Ex qua omnia noſtra uitia proue-
niunt. ¶ Nec patimur Iouem ponere] Id eſt deponere fulmina. Tam uehemens in nobis eſt cupi-
ditas, ut aßiduo propter illam peccemus. Ergo non ſinimus Iouem ultorem ſcelerum, ullo tempore
ceſſare à fulminibus iaciendis, quibus ſcelera punit. Ponere, deponere per aphæreſin aliquando ſi-
gnificat deſcribere, Perſius. Nec ponere lucum artifices. Hinc reponere reſcribere. Iuuenalis. Sem-
per ego auditor tantum? nunquamne reponam? Aliquando quieſcere & deſinere, ut cum uenti po-
ſuêre. Dicimus etiam ponere urbem, id eſt ædificare. Dicimus ponere leges, id eſt ferre leges. Qua-
propter utrumq; ſimul complexus Maro dixit. Moreſq; uiris & mœnia ponet. ¶ Iracunda] Id eſt
Iouem iracundum, & dedit rei quod eſt hominis. Iracundum autem id eſt iratum, nam iracundus is di
citur qui natura ad iram procliuis eſt: etiam ſi tunc nulla moueatur ira. Iratus autem eſt is qui aliqua
cauſa ira percitus eſt, etiam ſi natura non ſit iracundus.

Inuitat P. Sextium Conſularem ad uitam uoluptuoſam. ODE IIII.

ODe dicolos uerſus Phaleuticus dicitur, ſiue Archilochius, quoniã illo is poëta frequenter utitur. Primus uerſus cõſtat ex prima parte Heroica, ita ut in quarto pede ſit dactylus, deinde habet tres trocheos ſic: Soluitur, acris hy, ems gra, ta uice, ueris, & Fa, uoni. Secundus dimiter Iambicus. Sunt enim ſex Iambi, ſed ultima ſupereſt ſyllaba ſic. Trahũt, q; ſic, cas ma, chinæ, cari, nas. Videtur aũt hoc carmen Epicureorum ſectam redolere, quoniam ad uoluptates inuitat, admonitus ipſius ueris aduentu, quod ſuapte natura uoluptuoſum eſt, & quãuis nõ audeat animos mortales omnino ponere, tamẽ aſſeuerat nihil uoluptuoſum futurũ poſt mortẽ, ſcribit ad P. Sextiũ uirũ conſularẽ. ¶ Soluitur acris hyems] In hyeme enim frigore omnia denſantur, aduẽto aũt ueris calore cũcta ſoluũtur. Virg. Verẽ nouo gelidus canis cũ mõtibus humor Liquitur, & zephyro putris ſe gleba reſoluit. Et alibi, Rura gelu tunc ſtringit hyems. ¶ Soluitur, relaxatur] Soluere enim eſt cũ rẽ denſam relaxamus, hinc & quæ ligata erãt ſolui dicimus. ¶ Acris] Vehemẽs & moleſta. Frigus enim naturæ aduerſari uidetur. Diuiditur aũt annus in quatuor tẽpora, & primũ eſt uer ab introitu ſolis in arietem donec totos geminos peragat. Eius natura eſt calida & humida, qualis eſt ipſe aër, & qualis in nobis eſt ſanguis, ideoq; tẽpus idoneũ eſt rebus gignẽdis. Nã ex calore & humore fit generatio. Ideoq; dicitur uer à ueniendo, quia in illo omnia ueniãt, id eſt, oriantur & creſcãt. Eademq; ratione Venus apud Latinos dicitur, quoniã per illam omnia ueniãt. Vnde Lucretius, Aeneadũ genitrix hominũ diuũq; uoluptas, Alma Venus cœli ſubter labentia ſigna. Quæ mare nauigerũ, quæ terras frugiferẽtes Cõcelebras, per te quoniã genus omne animantũ Cõcipitur uiſitq; exortũ lumina ſolis. ¶ Grata uice] Eſt enim grata uiciſſitudo quòd ex aſpera hyeme uer fiat. ¶ Fauoni] Pro fauonij per apocopẽ. Hic aũt uentus ſua cõtemperatione aptiſſimus eſt ueri, ut iã diximus. ¶ Trahũt] Habet in ultima ſyllaba aſpirationẽ, & in præterito ſecundũ Priſcianũ mutat h in x, ergo traxi, ſic ueho uexi. ¶ Siccas] Quæ per hyemem, in qua nõ nauigatur, extra aquã in naualibus ſunt. ¶ Carinas] Inferior hæc nauigij pars eſt, ſed per intellectionẽ partẽ poſuit pro toto. ¶ Pecus nõ gaudet ſtabulis] Vt in hyeme gaudebat uitãs frigora, ſed proficiſcitur in paſcua, & eadẽ ratione arator relicto foco & igne ad opus faciendũ egreditur. ¶ Prata] Dixerunt antiqui quaſi parata, quia ſine multa humana opera parata ſunt fructum ferre. ¶ Canis] Id eſt albis, quia canities alba eſt. In homine tamen dicitur canities quãdo pili ex defectu caloris albeſcũt. ¶ Cytherea Venus] A Cytheris dicta. Cytherea enim Cytherorũ inſula eſt è regione Laconicæ prouinciæ, quã Herodotus idoneam cõtra Spartã bellũ gerẽtibus eſſe dixit. Quin & Chilon Spartanus uir ſapiens dictitabat præſtare Spartanis illã inſulã mergi q̃ extare. In hanc Venerẽ quã primũ orta ex maris ſpuma eſt, primũ annaſſe dicũt ibiq; colitur. Virg. Super alta Cythera. Aut ſuper Idalium ſacrata ſede recondã. ¶ Ducit choros] Propter letitiã aduentãtis ueris, in quo ipſa plurimũ poteſt. Sunt aũt Venereis rebus apti chori, & profecto hoc anni tẽpore homines præter ſolitũ lætantes magis in choris & ſimilibus ludis laſciuiunt. ¶ Imminente luna] Appropinquãte nocte, ut oſtendat ad multũ tẽporis ſpaciũ duci choreas cũ ne imminente quidẽ nocte deſinant. ¶ Iunctæq; nymphis Gratiæ decẽtes] Optimũ epithetũ Gratiarũ. Nihil enim eſt quod magis deceat q̃ Gratia, nec rurſus quicquã pulchrũ dici poteſt niſi deceat, nec placere Veneri quicquam poteſt niſi pulchrũ ſit. Eſt enim amor rei pulchræ cupiditas. Volunt aũt qui locũ hunc exponunt per nymphas mulieres, per gratias uirgines intelligi. Sed nõ uideo cur ipſas etiã nymphas & gratias præſertim in re poëtica intelligere nõ poſſimus, ſed de nymphis ſuo loco. Gratias aũt quas Græci χάριτας appellẽt, alij Herebi noctiſq; filias eſſe uoluerunt, alij liberi patris & Veneris. Heſiodus in ſua Theogonia ſcribit illas filias Iouis ex Eurinome ſua uxore & Oceani filia, ponitq; nomina Aglaien Euphroſynem & Thaliam, additq; Aglaien Vulcano nupſiſſe. Pinguntur aũt ita ut primã duæ aliæ intueantur, per quod oſtendunt debere homines duplicare gratiã quæ ab amico prouenit, ut maius reddant beneficium quàm acceperint. Pinguntur etiam nudæ & ſolutis crinibus, quòd amicorũ animi ſoluti inter ſe & nudi atq; aperti eſſe debeant. Quod uerò ex diuerſis parentibus natæ dicantur, non caret ratione. Sunt enim qui gratiã fi-

bi ẽt

bi ex aliquo ſcelere comparant: ſed horum fama citò obſcuratur, & ipſi digni ſupplicio habentur. Ergo harum gratiarum nox Erebusq; iure parentes habentur. Prouenit itidem ex re Venerea gratia. Et quia ut eſt apud Terent. ſine Libero friget Venus: huiuſcemodi gratiæ Veneris Liberiq; filiæ putandæ ſunt. Sed uera ſolidaq; & duratura gratia, à uirtute proficiſcitur fauente ipſo Deo. Ergo erunt à Ioue, cuius benigno influxu iuſtitia legesq; & recta regnorum adminiſtratio prouenit: eritq; mater Eurinome, quæ lata lex interpretari poteſt, quoniam ex noſtris recte legitimeq; geſtis facinoribus lata ſemper & immortalis gratia comparatur. Nec perperam prima Aglaia dicitur ἀγλαός enim ſplendidus clarusq; Græcè dicitur, quæ res ex huiuſmodi gratia reſultat. Secunda Euphroſyne à lętitia quæ εὐφροσύνη dicitur. Gaudet enim ſemper conſcientia ex rectis factis, ſemperq; floret huiuſcemodi gratia atque uiret, propter quod tertia gratia Thalia dicitur θάλλειν enim Græcè geminare eſt. Superſunt plura quæ de diuina gratia Chriſtianæ dicantur. Quæ nos in noſtris interpretationibus in prima, Dant his cantica Etruſce ſcriptis, qua potui diligentia, aſſecuti ſumus.

¶ Alterno pede] Quia pro ſono ad rithmum terram pulſant. ¶ Dum Vulcanus] Vel notat, quòd ante lucem quo tempore Vulcanus maritus in labore eſt, ipſa uoluptati operam dat, in quo laſciuiarum mulierum naturam exprimit, uel oſtendit ſaltationem ſuam antelucanam ad noctem uſque produci. Vulcanum iccirco Veneris maritum finxerunt, quia ſine calore non proficit Venus. Duo fuerunt Vulcani, alter Cæli & Veſtæ filius, alter Iouis & Iunonis. Sed hoc non lateat, Mineruam, Iouem, Veſtam, & Vulcanum typum ignis continere. Sed per Mineruam, ſupremã ætheris partem cæteris ſubtiliorem intelligimus, per Iouem uniuerſum ipſum elementum ignis. Quapropter fabulati ſunt Mineruam ex Iouis capite natam, quia ex ſuprema eius parte eſt. Per Vulcanũ intelligunt ignem qui ex materia excitatur: proptereaq; filius eſt Iouis ex Iunone, quia uapores quidã craſſiores qui in aërẽ, quæ Iuno eſt, aſcendẽtes ab æthere, qui Iupiter eſt accendũtur, unde fulgura & reliqua huiuſcemodi extant, hic eſt Vulcanus Iouis Iunoniſq; filius. Dicunt turpem eſſe quoniam ex terreſtribus uaporibus accenditur, & propter turpitudinem ſuam à Iunone in terras deiectum, quia hæc omnia quæ in aëre accenduntur ad terram cadunt. Dicunt in Lemnum cecidiſſe, quia illa inſula crebro fulminibus infeſtatur. Dicunt propter caſum utrinq; claudum eſſe effectum, quoniam flamma nunquam recta fertur, ſed modò hinc modò illinc deficit. Veſta autem pro eo igni accipiunt, qui intra terram latet. Vnde aliquando ignem Veſtam eſſe contendit Ouidius, cum dicit. Nihil aliud Veſtam quàm meram intellige flammam. Aliquando terram, unde alibi. Eſt tellus Veſtaq; numen idem. Dicit aũt Vulcanus quaſi Volicanus qui per aërem uolet, uel Vulcanus uolãs candor. Item Mulciber quòd ferrum mulceat. ¶ Cyclopum] Hi fabri ſunt Vulcani tres, de quibus Maro. Bronteſq;, Steropeſq; & nudus membra Pyragmon, & Ioui fulmina fabricant. Vnde Brontem dixerunt ἀπὸ τῆς βροντῆς, id eſt à fulmine, & ἀπὸ τῆς στεροπῆς, id eſt, à fulgetra dicitur Steropes. Nam Pyragmonem ab igne & incude dici nemo dubitat. Volunt multi hos Neptuni ex Amphitrite filios fuiſſe & primo in Creta ferrariam inſtituiſſe. Heſio autem in Theogonia, Cæli & Terræ filios aſſerit, & tertium non Pyragmonem ſed Harpen appellat, dictoſq; uolunt Cyclopas, quoniam unicum oculum in frontem rotundum haberent. Dicunt præterea quia fulmina Ioui ad interimendũ Phetontem, uel ut placet Dio. Siculo, Aeſculapium ſubminiſtrarũt à Phœbo fuiſſe interfectos. Ipſum autem Iouem diuinitate priuaſſe Phœbum ad triennium. Officinas, recte poſuit. Nam officina locus eſt ubi aliquid efficitur, ab efficiendo dicta. Taberna uerò ubi res alibi fabrefacta uenditur, ſed & officina pro taberna quandoque ponitur. ¶ Vrit officinas] Non re uera urit, ſed uoluit uehementiam ignis quo metalla liqueſcunt notare. ¶ Nunc decet] Si ſapiens eſt inſeruire tempori, uidetur dicere ut in uoluptuoſo tempore uoluptati operam demus. Decet, quaſi dicat, nõ fieri contra decorũ, quod (ut ait Cicero, in libro de officijs) in omni uita ſemper ſeruandum eſt. ¶ Impedire caput myrto] Nectere coronã ex myrto, quæ arbor aſpectu & odore uoluptatẽ adfert, & Veneri eſt conſecrata. ¶ Nitidum] Splendidum ex unguento. In quo denotat lautius conuiuium. Nam coronas unguentaq; non niſi lautioribus con

bus conuiuijs adhibeát. ¶ *Flore*] *Pro floribus.* ¶ *Ferũt*] *Producũt.* ¶ *Solutæ*] *Scilicet ab imperio agricolæ, id eſt, inaratæ, & per circuitionem intelligit prata. Contra uerò ſub imperio terras dicimus quæ coluntur. Virg. Exercetq́; frequens tellurem atq́; imperat aruis. Vel ſolutæ quaſi putres ex calore ueris. Virg. & Zephyro putris gleba reſoluit, & contra Rura gelu tunc claudit hyems.* ¶ *Fauno*] *Ruſticano deo, Fauni apud Latinos ij ſunt, qui apud Græcos Satyri, filij Saturni. Ponit tamen Maro Faunum Pici filium. Fauno Picus pater iſq́; parentem te Saturne refert. Dictum uolunt à fando: qui oracula ſua uoce redderet. Refert Pomponius Mela, ultra Atlantem montem noctu lumina uiſa, & Cybalorum ſonitum auditum, nec quicquam poſtea in die repertum. Hieronymus ait à diuo Antonio inuentum Satyrum in Thebaidos ſolitudine: qui illum allocutus ſit: & affirmauerit ſe mortalem: ſed deluſam gentilitatẽ pro dijs habuiſſe Satyros. Ariſtoteles ſcribit nymphas, Satyros, & Panas & huiuſce modi numina poſt annorum millia interire. Et Euſebius Pamphilus refert Thamnum Aegyptium in Italiam nauigantem à Paxis inſula noctu uocem audiſſe, quæ uidebatur ut cum iuxta paludem fuiſſet: nunciaret Pana magnum mortuum eſſe: idq́; nunciaſſe, ac ſtatim innumerabilium uocum cum magno miraculo luctum audiſſe. Venit deinde Romam & re enarrata ſciſcitatus eſt à philoſophis quiſ'nam eſſet iſte magnus Pan. Reſponderunt autem de communi ſententia philoſophi: eum eſſe qui ex Mercurio & Penelope natus eſſet. Referunt præterea hos homunciones bicornes eſſe & naribus aduncis, & pedibus caprinis, Auguſtinus autem in libro de ciuitate dei diſputat, illos aut animas immortales non habere, aut humano ſemine natos, potuiſſeq́; accidere uti duo ſimul monſtra ex homine (ut ſæpe fit) in hanc formam nata ſint, alterum maſculum: alterum fœmina, & ex illorum coniunctione huiuſcemodi ſpeciẽ propagatum eſſe.* ¶ Nunc] *Quaſi dicat expleto anno dijs ſacrificandũ eſſe Virg. Tũc pingues agni, tunc & molliſſima uina.* ¶ *Agnam*] *Agnum debuit ſed mutauit genus: quia in fœminino uidetur iocundior elocutio: ſic Virg. Et cæſa iungebat fœdera porca.* ¶ *Pallida*] *Ab effectu quia pallidos homines reddit ſic Virg. Et cum frigida mors anima ſeduxerit artus.*

¶ *Aequo pede, indifferenter.* ¶ Tabernas] *Pro ignobiliorib. ædificijs, ſic cõtra & reges pro nobilioribus, & turres pro amplioribus domibus.* ¶ Beate] *Quaſi dicat, q eris beatus ſi hanc uitam colueris, Loquitur autem tanquam Epicureus ad hunc qui & ipſe Epicureus erat. Epicurei aũt omnia ſibi arrogabãt: ſeſeq́; & ſapientes & beatos uocitabãt.* ¶ *Summa breuis uetant*] *Quaſi dicat, ſi colligas uniuerſum tempus quod uiuere poſſis: uidebis illã eſſe ſummam breuem uitæ.* ¶ *Vitæ ſumma breuis*] *Sententia quæ Epicureis quadret cũ animas ponant mortales. Cæterum à grauioribus philoſophis ſemper repudiata, itaq; Plato audiendus: qui nos uoluptate contempta non nobis ſed uniuerſo mũdo nos natos putemus.* ¶ *Longam ſpem*] *Id eſt, aliquid inchoare ad quod poſt diuturnum tempus uenturos nos ſperemus.*

¶ *Iam ſtatim nox*] *Mors quæ ſecundum Epicuros poſt ſe nihil habet præter tenebras.*

¶ *Fabulæ*] *Appoſitio eſt, ut ſit ſententia.* ¶ *Nox & manes & domus Plutonia*] *Quæ fabulæ ſunt.* ¶ *Prement*] *Id eſt oppriment te, Quò, id eſt ad quam noctem poſt quæ ueneris nullam, aut ex uino aut ex uenere uoluptatem capere poteris. Differunt autem fabula & argumentum & apologus. Fabula eſt rerum nec uerarum nec ueriſimilium, ut quod Daphne uerſa ſit in laurum. Significat etiam fabula rem uehementer diuulgatam: quamuis uera ſit. Ouidius. Hæc fuit in toto notiſſima fabula cœlo, & Iuuenalis. It noua nec triſtis percũctas fabula cœnas. Apologus non differt à fabula: ſed addit ut præter id quod ſit res ficta & non ueriſimilis, ut fabula, allegoricè tamen aliquid contineat quod ad uitam & ad mores pertineat: ut ſunt Eſopi fabulæ. Argumentum eſt res non uera ſed tamen ueriſimilis, ut ſunt argumenta comœdiarum.* ¶ *Manes*] *Secundum Acronem ſunt dij boni. Nam manum bonum ſignificat, unde mane dictum eſt. Seruius contra per antiphraſin dictos putat manes deos in-*

feros,quia non ſint boni.Ponuntur pro pœnis.Virg. Quiſq; ſuos patimur manes. Alibi tamē idem Seruius ait,Manes eſſe animas corporibus exutas,quæ nondum in alia corpora migrauerint, & cum eo tempore ſint noxiæ,per contrarium dici à mano quod eſt bonum, unde maturū pomum. Adiungit eſſe alios qui credant manes à manando id eſt, fluendo dici,eò quod ipſis plena ſint omnia inter lunarem terrenumq; circulum. ¶ Domus exilis] *Tenuis & parua, quia fabulæ uel quia umbræ quæ illic habitant incorporeæ ſint.* ¶ Nec ſortiere] *Nec ſorte quadam accipies regna uini,id eſt,nobilitatem uini,id eſt,nobile uinum.* ¶ Talis,] *Ab eo quod eſt talus tali,quia talos iaciendo bibebant antiqui,ut apparet apud Plautū, ergo ſorte id eueniebat.Dicitur aūt talus græcè aſtragalus,inde ἀςραγαλίζω,talis ludere.Hinc Plin. de Polycleto ait nudos facit talis ludentes,qui uocantur aſtragalizontes. Furunculi dicuntur quos ſcacchos appellamus.Marti.Inſidioſorum ſi ludis bella latronum.Iſte tibi geminus miles & hoſtis erit.* ¶ Lycidam tenerum] *Delicatum:reliqua obſcœna ſunt:ſed facile intelliguntur.*

AD PYRRHAM ODE V.

SVnt enim primi duo verſ.Ode tricolos Aſclepiadei.Tertius fere gratius q eſt ex ſpōdeo dactylo & ſpōdeo ſic,grato,pyrrha ſub,antro.Quartus Glyconius ex ſpondeo & duob. dactylis ſic:Cui ſla,uam reli,gas comam.Inuectiua eſt in meretricē auarā. Sed ridens illā more ſuo uexat . Nam omne uafer uitiū ridenti Flaccus amico Dixit:Laudat eius blanditias,ſed quadā amātis inuidia.Duo enim ſimul facit,nā et blanditias eius doloſas oſtendit,quæ amorē præferāt,& dolos occultent.Et non ſine felle dijs gratias agit quod ab eo tanquam à naufragio in tutum portum ſe receperit. ¶ Quis te puer] Maximum poetæ artificium. Primo enim pathos citat à tenella amantis ætate,cum & illum commiſeratione dignum qui puer, & propterea nondum expertus meretricum inſidias, in huius laqueos inciderit, & hanc inuidiā accumulat,quam non pudeat amantem puerum fallere.Et utitur interrogatione, quæ ſemper orationi uehementiam addit.

QVis puer] Quaſi dicat cui puero tanta prouenit infœlicitas.Item quis puer,ut oſtendat eam ita crebro ex ſuo leuitate mutare amantes, ut non facile aliquis ſcire poßit à quo ipſa ametur. ¶ Vrget te] Quaſi amplectitur te anxius ne à ſe euoles. ¶ Gracilis] Id eſt, iunceo corpore & non nimium turgido . Laudauerat autem hunc amantem ab ætate, nunc laudat à pulchritudine,ut maior inde appareat mulieris crudelitas,quæ talem deſerat.

¶ Multa roſa] Intellectio eſt,id eſt,multis roſis ſic Virg.lib.2. Aeneid. Atq; armato milite complent. ¶ Perfuſus liquidis odoribus] Cumulus eſt in uoluptate,ut & adoleſcentem habeas & pulchrum & unguentis delibutum. ¶ Odoribus] Id eſt unguentis quæ odores effundunt.Acroni tamen placet liquidis odoribus id eſt,ſeminali fluxu,id eſt,qui abſoluerit concubitum. ¶ Antro grato] Oſtendit locum ruris amœnum propter umbras, & quia amœnum gratum illi ſit,uel gratum quia tecta illius umbra alienos oculos in re pudenda fugere ualeat . ¶ Acron autem exponit antro] Id eſt,fornice,quoniam meretrices ut ruri in antris concubebant,ſic intra urbem in fornicibus.Antrum autem id eſt,ſpelunca græcū eſt.Heſiodus ἄντρῳ ἐν ἠλιβάτῳ ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης. ¶ Cui] Cuius gratia.Et eſt expolitio,Eadem enim ſententia eſt quis puer urget te:& cui religas comam,quaſi dicat,cui ut placeas comis te? Et ſimul arguit eam dolis.Formā enim ſibi augent mulieres,ut illa aduerſus amantes utantur ueluti aucupes utuntur retibus aduerſus aues.Coma autem græcum eſt , & proprie in mulieribus dicitur.Cæſaries uerò in uiris,quoniam cædatur. ¶ Flauam] Si Seruio credimus erit indicium impudicitiæ , cum ipſe aſſerat olim caſtas mulieres non niſi nigro capillo fuiſſe uſas,citatq; illud ex Iuuenale . Sed nigrum flauo crinē abſcondente galero Quaſi ſit illic ſententia poetæ, quod mulier anguſta cui crines eſſent nigri,ut matronalem pudicitiam

dicitiam fingeret, cum ad lupanar tenderet flauos crines induceret, tamen Ouidius contra ſta re uidet qui in Faſtis de Lucretia muliere omnium caſtiſſima ſcribat. Forma placet niueusq; color flauiq; capilli. Quiq; aderat nulla factus ab arte color. ¶ Simplex munditijs] Quia nullis rebus uacas niſi corporis ornatibus. ¶ Mundicijs] Ergo ut abſint ſordes, uel in ſpexit ad id quod Latini mundum muliebrem ornatum appellant, ut græci κόσμον.

¶ Heu] Condolet illi. ¶ Flebis fidem] Scilicet eſſe fractam à te, ut dicimus flet amicum, id eſt, amici miſerias. Eſt autem flere lachrimis, gemere eſt pectore cum præ anguſtia in ſonum prorumpit. Ergo & bruta ſub pondere gemunt & inanimata. Virg. Gemuit ſub ponde re cimba. ¶ Plorare] Eſt uoce flebili dolorem oſtendere: hinc implorare cum dolendo auxilium petimus. ¶ Plangere] Eſt cum præ dolore pectus caput ue aut aliud membrum percutimus. Eiulare eſt elata uoce flere, quod eſt maxime mulierum. ¶ Vociferare] Non modo dolorem ſed etiam indignationem uoce effrenata demonſtrare, nonunquam uehementer clamare. Lamētare eſt uoce querula & triſti oratione calamitatem teſtari. ¶ Mutatos deos] Id eſt, iratos ſecundum Acronem qui illum in barat rū meretricum impulerint. Vel intellige deos ſcilicet Venerem & Cupidinē quos à principio dum amabatur propitios expertus fuerat, nunc uerò iratos cernet. hinc Luca. O faciles dare cuncta deos, eademq; tueri Difficiles. ¶ Et aſpera] Cōpone ſic, puer q credulus nunc te aurea fruitur, et q neſcius auræ fallacis ſperat te ſemper uacuā & amabilē. ¶ Sperat] Emirabitur inſolens æquora aſpera nigris uentis] Aſpera æquora, pulchra allegoria, quia ut maria ex tranquillis efficiuntur aſpera, id eſt, noxia propter ſæuitiē uentorum, & eſt trāslatio à tactu cui aſpera nocent, ſic animus meretricis cuius auaritia tanquā Caribdis quædā naufragium eſt amantibus exaſperaſcit: cū mutatur, neq; amplius amat. ¶ Nigris] Noxijs. Niger enim nomine eſt et malus, ut hic niger eſt hunc tu Romane caueto. Sic contra dicimus album bonum. Iuuenalis. Qui nigrum in candida uertit. Item niger mortuus. Idem. Per famā & populos nigros efferre maritos. Sic cādidus immortalis. Virg. Candidus inſuetum miratur limen Olympi Daphnis. Emirabitur] Valde mirabitur. ¶ Inſolens] Inconſuetus, ſic Terentius: Quid tu Athenas inſolens. Ergo propterea mirabitur, nam admirabitur quæ præter ſolitum & opinionē accidunt. Magis ita cruciabitur, quoniā nihil tale timenti hoc accidet. Eſt autē Stoicorum ſententia, ut omnis animi perturbationes grauiores ſint quando inopinātes nos offendunt & inpræmeditatos. ¶ Aequora pro meretricis mutabili ingenio poſuit, et uentos propter crebrā mutabilitatem. Hinc Vir. Varium & mutabile ſemper Fœmina. Meretrix blande attrahit, attractumq; crudeliter nudat inconſtantiæ maris ſimilis. Idq; iure de muliere dicas, quod Virg. de mari. Mene huic confidere monſtro, Et cœli totiens deceptus fraude ſereni ¶ Fruitur te] Habet te cum ſumma ſua uoluptate, unde frui deo dicimus, & frui amicitia, & frui ſummo bono. ¶ Aurea] Pulchra & bona, ut illud. Inuide quid ſpectās? illa hic mi mortua uiuit. Illa meis oculis aurea ſemper erit. ¶ Vel aurea] Id eſt diues. ¶ Amabilem] Id eſt, quæ ita te amet ut amari digna ſit. ¶ Vacuā] Alieno ore uacuā, & uel tibi ſemper uacantē. ¶ Credulus] Qui facile tibi credat, & nihil male ſuſpicetur. Ergo tu crudeliſſima quæ tibi credentem fallas. Citat aut cō miſerationem ab eo quod eueniat præter ſpē, ſic Vir. Et nunc ille qdem ſpe multum captus inani Fors et uota facit. ¶ Auræ fallacis] Aura lenis eſt et placidus aëris motus ut uentum non plenè faciat, res grata in caloribus. Poëtæ tamen pro uento ponunt, et ſæpe pro eo q proſper nauigantib. adſit, quē græci τὸν οὖρον dicūt ἀπὸ τῆς οὐρᾶς, id eſt, à cauda, quoniā à puppi ueniat. Vir. Proſequitur ſurgens à puppi uentus euntes. Ergo ut maneret in translatione maris dixit credulus auræ, quaſi confidens proſpero amori, qui paulo poſt tamē fallet, ut uenti fallunt nauigantes. Capitur etiā aura pro fauore, quia cum flat in æſtate uidetur æſtuantibus fauere Virg. Nunc quoq; iam nimium gaudens popularibus auris. ¶ Miſeri ſunt ij quibus] Id eſt,

gratia quorum capiendorũ. ¶ Tu nites] Tu ornaris, & ſic inſidias tendis. ¶ Intentata] nam ſi tentata fuiſſes prius uitarent te. ¶ Me tabula] Cõparauerat mulierẽ maris tempeſtati in qua naufragiũ facere poſſent qui illam ſequerẽtur. Nunc manens in translatione oſtendit ſe olim in ea tempeſtate naufragiũ feciſſe, ſed deorũ gratia quib. uota fecerat è naufragio liberatũ eſſe, & tabulã in tẽplo Neptuni ſuſpendiſſe, quæ rem teſtaretur. Solebant etiã ex naufragio egeni eſſe. ſi tabulã in qua naufragium depictum eſſet circumferre, & illa ſibi uictum mendicare Perſius. Cum fracta te in trabe portans. & Iuuen. Et picta ſe tempeſtate tuetur. Ac demũ templis eorum deorum per quos euaſerant, ſuſpendebãt. Suſpendebãt & ueſtes madidas quibus euaſerant. Virg. Seruati ex undis ubi figere dona ſolebant. ¶ Sacer paries] Quia templi, muros enim & mœnia dicimus quibus urbs ambitur, parietes autem reliquorum ædificiorum ſunt. Hac ergo translatione indicat ſe mulieris auaritiam aufugiſſe.

AGRIPPAM A' REBVS GESTIS, ET VARIVM ab eloquentia laudat. Ode VI.

ODe dicolos, Primi enim tres uerſus Aſclepiadei, quartus Glyconius. Ad M. Agrippã cuius auctoritas ſumma erat apud Auguſtum, cum omnia penè grauiora bella per eũ gereret Imperator. De quo Maro. Parte alia uentis & dijs Agrippa ſecundis. Laudat et uarium poëtam, quem affirmat elegantia dignitateq; ſui ſtili poſſe deſcribere egregia facinora Agrippæ, quæ ipſe tenuitate ſui ſtili nõ poßit. ¶ Fortis & uictor hoſtium] Non ſuperfluum eſt cum fortem appellaſſet, addere & uictor hoſtium. Non enim ſatis per ſe eſt fortitudo ad uictoriã de hoſtibus reportandam, niſi adſint & multæ aliæ uirtutes militares. Ergo illæ quoq; affuêre, cum ſit uictor hoſtium. ¶ Scriberis] Quaſi dicas, mandabitur æternitati nomen tuum, cum talis poëta tuas egregiè geſtas res ſcribat. Non enim fere aliter immortalis redditur Imperator, niſi & ipſe magna facinora ediderit, & cum ſcriptorem nanciſcatur, qui multum eloquentia ualeat. Quod & Alexander ille Magnus apud ſepulchrum Achillis ſignificauit, cum Achillem ob id felicem dicat, quod Homericã tubam ſortitus ſit. Puto autem hæc ſcripſiſſe Horatium poſt profligatã Antonianam claſſem, in qua pugna ille optimam operam Auguſto nauauit. ¶ Vario] Id eſt, à uario, quem & Virg. tanti facit ut dicat. Nam neq; adhuc Vario uideor, nec dicere Cynna Digna, ſed argutos inter ſtrepere anſer olores, et ſcriberis alite carminis Meonij, id eſt, eo auſpicio quo Homerus ſcripſit ſua poëmata. Ergo ſcriberis elegantißimo ſtilo & poſuit auſpicium pro facultate, quaſi dicat, quod idem poterit Varius quod Homerus. Eſt autem auſpicium pro potentia per quandam translationem à magiſtratibus, nam qui iiſdem auſpicijs creabantur, eiuſdem erant poteſtatis. Hinc Virgilius. Paribuſq; regamus auſpicijs, id eſt, pari poteſtate. ¶ Meonij] Quia Homerus ex Meonia fuit. Quamuis multæ urbes de huius poëtæ patria certent, Nam & Colophon & Smyrna & Athenæ ſuum eſſe uolunt. ¶ Quam rem cunq; ferox] Ordo eſt ò Agrippa nos tenues non conamur dicere quamcunq; rem miles te duce geſſerit nauibus aut equis, id eſt, mari aut terra. Neque conamur dicere grauem ſtomachum Pelidæ, nec curſus duplices Vlyßis. Vbi uidetur comparare facinora Agrippæ & Achillis fortitudini, & Vlyßis ſapientiæ, & quaſi concludit quod ſi poſſet ſcribere Agrippam, poſſet ſcribere aliquid par & Iliadi Homericæ in qua laudat Achillem, & Odiſſe in qua deſcribit Vlyßis ſapientiam. Ex quo elicitur oportere ſe alterum eſſe Homerum, ſi ſua eloquentia par hominis uirtutibus eſſe uelit. ¶ Te duce] Ac ſi dicat tua prudentia, tuo conſilio, & tua fortitudine. Agrippa etſi nomen proprium ſit, tamen is Agrippa dicebatur qui præmißis pedibus ex materno uentre oritur, quaſi æger partus. ¶ Dicere deſcribere & laudare. Sic in primo Epiſtolarum. Prima dicta mihi ſumma dicenda camena, & Virgilius. Cui non dictus Hylas puer & Latonia Delos In cauſis autem dicere is dicitur qui defendit, Agere potius qui accuſat, hinc addicere conſecrare.

crare. Virgil. Iunoni infernæ dictus ſacer, id eſt, addictus. Item deſtinare. Cicero de Officijs. Et is qui morti addictus eſſet: paucos dies commendandorum ſuorum cauſa poſtulaſſet.

¶ Stomachum] Indignationem atque iram, Hinc ſtomachari indignari ſignificat, ut illud. Sectum ſtomacharis ad unguem. ¶ Grauem] Græcis pernicioſum, uel grauem qui ab eo dimoueri non poſset. Fabula apud Homerum nota. Agamemnon captiuam Chryſeida quam uehementer amabat, oranti Chryſeæ patri redemptionem offerenti reddere neglexit: Apollo autem iuſtis precibus Chryſæ ſui ſacerdotis motus, peſte exercitum Græcorum affligebat. Græci autem ut peſtem euaderent, auctore Achille Agamemnonem impulerunt, ut puellam redderet. At ille Bryſeidem Achillis captiuam, & ab eo uehementer amatam ſibi arripuit. Quod ita grauiter tulit Achilles, ut deinceps à pugna ceſſaret, neque amicorum precibus, neq; munerib. placari potuit, ut ſæpiſsime in fugam ab Hectore uerſis Græcis ſuccurrere curaret. ¶ Ergo Pelidæ] Id eſt, Achillis Pelei filij. ¶ Neſcij cedere] Id eſt concedere ipſi iræ. ¶ Duplices] Vel aſtutos & uafros, ut deſcribitur ipſe ab Homero, uel duplicatos à curſu reliquorum Græcorum, cum illi decem annos domo abfuiſſent, ipſe uerò uiginti. ¶ Vlyſſei] Pro Vlyſsis. Eſt enim datiuus Græcus, quem Latini pro genitiuo uſurpant: Sed modo per ſyneresim, ut illud Reliquias Danaum, atque immitis Achilli. Eſt enim ἀχιλλεῖ & ἀχίλλει, aut per dieresim, ut hic. ¶ Domum] Familiam ſic iuuenalis. Sed cum tota domus rheda componitur una. Aliquando pro patria ponitur: ut Da propriam Tymbræe domum: da mœnia feſsis: ſed propriè habitaculum ipſum ſignificat domus. Virgilius: Aſt ubi iam patriæ peruentum ad limina ſedis Antiquasq; domos, & per ſimilitudinem etiam, quo ſeſe bruta recipiunt domos dicunt. Virgilius in Georg. Antiquasq; domos uolucrum. Significat etiã templũ. Iuuena: Ante domum Veneris, quam Dorica ſubſtinet Anchon. Differt autem Domicilium à domo, nam domicilium eſt cum ſedes in aliqua urbe certas poſuimus, tanquam ciues illius futuri. Nam qui ad tempus habitat mox inde diſceſſurus, domum quidem poteſt habere quam conduxerit. Domicilium autem non habet. ¶ Sæuam] Propter Atreum & Tyeſtem fratres inter ſe crudeliſsimos. Tantalus filius Iouis ſecundum Euſebium, Phrygum rex fuit Ericthæo Athenis regnante, ex Taygete filium Pelopem genuit & cum deos conuiuas accepturus eſſet, ob auaritiam Pelopẽ epulandum dedit. Nullus autem præter Cererem ex eo guſtauit. Illa humerum exedit, ſed dij eburnum reſtituerunt & per Mercuriũ, eius animã ab inferis reuocarunt. unde Virg. Humeroq; Pelops inſignis eburno. A Pelope Pelopõneſum dictã uolũt. Ex Pelope et Hippodamia uxore nati ſunt Atreus & Tyeſtes, q alternis annis in Peloponneſo regnãtes in maximas diſcordias inciderũt: operante id Mercurio (ſecundũ Lactantiũ) ut cædẽ Myrtili filij à Pelope in mare deiecti ulciſceretur. Erat præterea Atreo aries aureo uellere inſignis, quẽ cupiens Tyeſtes ratus eſt ſe per concubitũ Meropis, uel ut alij dicũt Europes illius uxoris conſequi poſſe. Itaq; ex illa tres filios genuit; quos deinde, ſibi neſcio, Atreus epulandos dedit. Quo tempore ſolẽ ne tale aſpiceret facinus in orientem rediſſe dicunt. Quod fingitur quia Eclypſim ea tempeſtate factam & antea ignoratam demonſtrauit. Hanc tragœdiam ſcripſit Varius: de quo paulo ſupra. ¶ Tenues] Qui ſumus tenui ingenio. Et in animo Tenuis defectum ſignificat. Subtilis uerò acumen. Cicero. Orator ſubtilis: ſed parum uehemens. ¶ Non conamur ergo quæ grandia ſunt] Quia pudor qui prouenit ex cõſcientia noſtræ imbecillitatis, & Muſa noſtra potens imbellis lyræ. ¶ Vetat me deterere] Id eſt, diminuere tuas & Cæſaris laudes nõ noſtra uoluntate, ſed culpa ingenij, quod mihi tenue eſt. Nec dixit ſimpliciter imbellis, id eſt imbecillis lyræ, id eſt, carminis Lyrici, quia illo etiam grandia deſcribuntur: ut ipſe alibi. Sed loquitur de ſuo proprio ſtilo quẽ elegit tenuem. ut Quintilianus oſtendit. Deterere eſt, aliquid de re diminuere; unde eſt deterior non peior, ſed minus bonus. ¶ Quis Martem] Sen

tentia eſt quod non audeat laudes Auguſti & Agrippæ deſcribere, quia non id minus eſſet quam aut Martem aut Diomedem aut ſimiles deos uel heroas deſcribere. Quam rem ipſe imbelli Muſa nõ ualet. Maxima ergo laus quòd ipſos iſtis comparet. ¶ Quis Martẽ]. Quaſi dicat nullus, niſi egregius poëta. Martem tectum tunica adamantina. Magna res deſcribere Martem, ſed maxima cum fuerit in bello. Tectum defenſum. Tunica proprie eſt ueſtis interior, hic pro lorica accipe. ¶ Adamantina] Infrangibili ab adamantis duritia. Adamas lapis quaſi indomitus dicitur. Nam a. priuat & δάμω græcè domo ſignificat. ¶ Memnona] Laomedontis frater fuit Thitonus.. hic ad orientalem regionem profectus multos populos ſubegit. Et propter eius excellentiam Auroram in coniugem ſumpſiſſe dicitur. Neque niſi in extrema ſenectute (quæ loquacior eſſe ſolet) deceſsit. Vnde fabulantur illum in cicadam fuiſſe conuerſum. Huius filius Memnon in auxilium Priamo ueniſſe ab Homero traditur. Curaſſeq́; auroram matrem, ut infrangibilia illi arma Vulcanus fabricaret. hic Virgilius Et nigri Memnonis arma tandem ab Achille interfectus eſt. Diodorus tamen refert illum ab Aſſyrijs quorum Priamus uectigal eſſet In auxilium Priamo cum uiginti millia peditum, & ducentis curribus miſſum. Refert'que Solinus ſingulis annis ex Aethiopia ad huius ſepulchrum conuolare aues, & ibi inter ſe decertare. ¶ Nigrum] Quia Aethiops. Puluere Troico in pugnis apud Troiam geſtis, ubi equorũ pulſu puluis excitari ſolet. ¶ Tydidem] Diomedem Tydei filium, qui auctore Homero Aeneam Hectoremq́; Palladis auxilio uicit. Et Venerem cum Aeneam filium protegeret, uulnerauit. Quapropter ipſa apud Virgilium. Credo etiã quod nunc mea uulnera reſtãt. Ergo fuit par ſuperis. ¶ Nos conuiuia] Quoniã grauiori ſtilo ad res altas peruenire non poſſumus, ſcribemus hæc minora. ¶ Prælia uirginum] Quæ uel pudore dictæ reluctantur cupidis amantibus; uel à natura muliebri non diſcedunt, quæ cum maxime quippiam cupiant, tum maxime cogi uolunt. Vel natura pernicacia, ut eſt apud Terentiũ: Nolunt ubi uelis, ubi nolis cupiunt ultro. ¶ Acrium] Quia uehementer reſiſtunt. ¶ Sectis] Quaſi illos acuant ad repugnandum. ¶ Vacui] Scilicet amore, id eſt, non amantes. ¶ Siue quid urimur] Siue amantes, Nam amor ardẽtiſsima eſt cupiditas. Vnde ſe ipſe cupido facibus armatur, & amor ignis dicitur. Virg. Vulnus alit uenis & cæco carpitur igni. ¶ Leues non præter ſolitum] Id eſt, leues ut ſolent amantes eſſe, uel leues quòd leuiori utatur ſtilo ut ſolet.

LAVDAT TYBVR Ode VII.

Metrum heroicum eſt, ut primus uerſus ſit, examcter, ſecundus trimeter. Ad Numacium Plancũ ſcribit laudes Tyburis patriæ ſuæ. ergo alij poetæ alias urbes laudabunt, ego autem Tybur. ¶ Rhodon] Hæc inſula multis rebus nobilitata, & pene ſemper libera etiam Romano uigẽte Imperio. Eam in principio habitarũt Thelchines quos maris filios fuiſſe fabulantur, Primi omnium dijs ſtatuas ſculpſerũt. ¶ Claram] Secundum Porphyrionẽ, quod in mari aperto & ſoli expoſito poſita ſit. Neptunus harũ ſororũ aliã amauit. Ex eaq́; filios ſex & unam filiam ſuſcepit Rhodumq́; appellauit à qua inſula nomen accepit. ¶ Mitylenem] Vrbs eſt in Leſbo, à Mitylene Macharei filia nominata, Macareus enim ex Crinaco Iouis filio natus Leſbum tunc Palaſgiam dictam propter Deucalionis diluuium deſertã occupauit, & Leſbo Aeoli filio filiam ſuam Methymnã matrimonio coniunxit, Inſulamq́; à genero nominari uoluit. ¶ Epheſum] Vrbs nobiliſsima in Aſia eſt ab Amazonib. condita, & quæ nobilitata templo ſit Epheſiæ Dianæ pulcherrimo omniũ Græcorum ædificiorũ. ¶ Bimarẽ Corinthũ] Quia hinc Aegeũ hinc Ioniũ habet & Iſthmon facit olim Ephira dicta eſt hæc urbs. Deinde Corinthus Corintho Horeſtis filio. Thebas urbs in Boetia à Cadmo condita, cuius mœnia Amphiõ lyra ſaxa alliciens ædificauit. In hac ex Semele Cadmi filia Iupiter

Bacchum genuit. Fuit & in Aegypto Thebe urbs antiquiſſima, in qua fuerunt Bacchus & Hercules, de quorum egregijs facinoribus multa ſcribuntur. Quæ omnia Orpheus ex Aegypto rediens, fretus temporum longitudine & hiſtoriæ inſcitia, uolenſq; Cadmeis gratificari ad has Thebas contulit. ¶ Delphos] Iſti in Parnaſo monte erant clari oraculo Apollinis, In quo Pythia Phœbi furore parata reſponſa dabat. Extollit enim gẽtilitas huius loci religionem miris miraculis. Dicunt enim uolentes gallos Delphos inuadere atrociſſima tempeſtate & uehementiſſimis niuibus prohibites: & in bello Alexandri cum conſuleretur oraculum quo pacto defenſi uellet reſpondiſſe, ut illi ſibi conſulerent, ſe autem ſibi conſulturum. Atque deinde cum milites irruere pararent, ſubito non parua pars montis à uertice ruens illos oppreſſit. Hoc & ſimilia apud gentiles eueniſſe non negat Auguſt. Verum affirmat religionem in hominibus & diuinum cultum adeo placere deo, ut etiamſi falſus ſit aliquo beneficio dignetur. Theſſala tempe] Græcum nomen eſt τὰ τέμπεα ſiue τέμπη, & à Latinis in nominatiuo accuſatiuo & uocatiuo uſurpatur hæc tempe. Eſt autem locus amœniſſimus in Theſſalia inter Oſſam & Otrym montes iuxta Peneum fluuium. Sed Latini pro omni ruſticana amœnitate poſuerũt. ¶ Sunt quibus] Sunt poëtæ qui in ſolis Athenis laudandis occupantur. ¶ Carmine prope] Non interrupto ut aliud laudent. ¶ Vnum opus] Opus eſt quod ex fabricando factum relinquitur, ſic domus dicitur fabri opus. Operatio eſt ipſa actio. Opera uerò eſt labor & induſtria operantis. ¶ Intactæ enim uitiatæ] Nam tangere uitiare eſt. Mar. Nullus in urbe fuit tota q tangere uellet Vxorem gratis tunc Carideme tuã. Pallas aũt uirgo fingitur, quia nihil eſt purius ſapientia, & ueræ ſapientiæ nullæ ſordes admiſcentur. Proptereaq; dicũt illam ſine matre ex capite Iouis ortã eſſe. Apud Græcos appellatur Athena, à qua Athenarum urbs denominatur. Dant enim quandoq; inter Neptunum Mineruamq; contentionem fuiſſe ortam uter urbi nomen imponeret, iudiciumq; ad Iouem delatum, & illum iuſſiſſe utrunque terram percutere, illumq; nomen imponere, ex cuius pulſu aliquid excellentius oriretur. Percuſſit Neptunus, enatuſq; eſt equus. Percuſſit Pallas, & nata eſt oliua. Et quoniam equus portendit bellum: Oliua uerò pacem, quæ bello melior eſt, Conceſſum eſt ut ab Athena Athenæ dicerentur. Varro rem ad hiſtoriam refert. Aitq; regnãte Cecrope conueniſſe populũ cum etiam fœminis ſuffragium reddere liceret. Et uiros quidẽ Neptuno, fœminas uerò Mineruæ ſuffragiũ reddidiſſe. Et quoniã mulieres numero una plus eſſent, eueniſſe, ut Mineruæ ius nominis imponendi concederetur, ipſamq; à ſe Athenas appellaſſe. Quapropter cautũ eſt à uiris ne deinceps ſuffragijs dandis intereſſent mulieres.

¶ Oliuam] Athenienſes enim olea uictores coronabant teſte Plinio. Iſti ergo ſcriptores laudando Athenas, præponunt oliuã decerptam undiq;, id eſt, è quocunq; agone Athenienſi. ¶ Fronti] Id eſt, ad frontem uictoris coronandam. ¶ Celebrant igitur oliuam] Id eſt ludos, in quib. oliua corona erat. Oleã negauit Theophraſtus niſi intra 40 paſſus à mari naſci. hic fuit anno 400. urbis Romanæ. Feneſtella negat Tarquinio Priſco regnãte in Italia, Hiſpania atq; Aphrica oleam fuiſſe. Herodotus olim nuſquã niſi in Attico agro oleam fuiſſe ſcribit. Olea arbor eſt, oliua Baccha oleæ: Inde liquorẽ ipſum oleũ & oliuũ dicũt. Eſt aũt oleũ utile ebori à carie uendicando. Vnde Romæ Saturni ex ebore ſimulachrum intus oleo repletũ eſt. ¶ Plurimus] Multus, uel plurimus, id eſt, longo ſermone utens. Plurimus enim longus. Vir. Contemplator item cum nux ſe plurima ſyluis induit in florem. ¶ Dicit] Laudat Mycenas et argos in honorẽ Iunonis, quia iſtæ urbes ſibi conſecratæ ſunt. ¶ Argos] Indeclinabile eſt in ſingulari, ſed in plurali dicimur Argi Argorũ. Vnde Argiuus urbs eſt in Peloponeſo Iunoni ſacra, ab optimis equis. Patiens, uel propter ſacra Tauricæ Dianæ. Cũ enim Horeſtes de Taurica regione ſimulachrũ Dianæ (cui hoſtia humana immolabatur) in Italiam apud Aricinã ſyluã detuliſſet, abominati ſunt talia ſacra Itali, & Lacedæmonem remiſerũt.

Lacedæmones autem pro humana hoſtia inſtituerunt ut pueri manus ſuper aram tenerent quæ ab alijs pueris tam diu uerberarentur donec ſanguis emanaret. Horum patientiam Cicero etiam in Tuſculanis admiratur. Ergo patiens propter puerorum patientiam ſecundum Acronem & Porphyrionem, uel patiens quoniam Lacedæmonij ſeueriſsimis Licurgi legibus inſtituti patientiſsimi aduerſus omnes difficultates fuerunt, omnis ſexus, omnis ætas bello inſeruiebant: Nam egredientibus ad pugnam uiris: ſenes mulieresq; mœnia tutabantur. Illud autem præcipuum quod eandem ueſtem in hyeme & in æſtate omnes ferebant. ¶ Lariſſem] Vrbs in Theſſalia, unde & Lariſſeus Achilles. ergo & propter Achillis nomen & propter fertilitatem à multis laudabatur. ¶ Campus] Planicies, Omnem enim terram ita diuidimus ut dicamus eam aut campum aut uallem aut collem aut montem. Campum dicũt planum & in longius porrectum ſpacium. Hinc campeſtria loca. Vallis eſt id inter uallum quod inter duos mõtes relinquitur. Conuallis uero à tribus locis clauditur. Collis minor minusq; altus quàm mons. Montes ardua & excelſa loca dicimus. ¶ Albunea] Nympha quæ in Albunea colebatur. Eſt in monte Tyburtino fons Albunea ſic dicta ab aquæ qualitate quæ in illo fonte eſt, Vnde etiam nonnulli ipſam Leucotheam uolunt, ait Seruius ubi Virgil. Sic ſcribit. Lucosq; ſub alta conſulit Albunea. ¶ Præceps] Perdeuexa cadens non ſine ſummo ſtrepitu. Et dicitur Anio anienis & non anionis fluuius, hunc Tyberonem hodie appellãt. Fluit inter Sabinos & Romanos. Inſignis uictoria Tulli Hoſtilij, qua Fidenates fudit. ¶ Tyburti] Et hoc Tyburtum & hoc Tybur. In his locis crediderunt omnia poſſe albeſcere. Vnde ebur etiam quo candidius redderetur illuc deferre ſolebant. hinc illud facetum Martialis diſtichon. Tybur ad Herculeum migrauit nigra Lycoris Omnia dum fieri candida credit ibi. Fuit autem Amphiareus Amithaonis atnepos uir in diuinatione excellentiſsimus, & qui fatum ſuum apud Thebas niſi ab Eryphile uxore proditus fuiſſet euitare poterat. Ex hoc ſecundum Solinum natus eſt Catyllus: qui tres filios genuit, alium Catyllum, & Tyburtum, & tertium q Corax dictus eſt. Siue igitur ij ſiue eorũ pater Tybur pulſis inde ueteribus Sicanis condiderunt, & à Tyburto illud nominarunt. ¶ Lucus] Sylua Albunea, & propriè dixit. Nam lucus nemus eſt Deo ſacrum, græcè τέμενος dicitur, uolunt lucum eſſe dictũ per contrariũ à lucendo, quoniã cũ nullæ illic arbores propter religionẽ cæderentur opacus & ſine luce erat. Vel à lucendo propter crebra lumina, quo in ſacris nocturno tempore lucebant. ¶ Vda riuis pomaria] Loca arboribus pomiferis ſata, quæ Latini etiam uiridaria appellant. Græci uero paradiſos. Pomeria autem erant interualla iuxta mœnia uacua relicta, & augurijs conſecrata, in quibus augures auguria captarent. Quæ ullo ædificio occupari nefas erat. Dicta autem Pomeria quaſi poſt mœnia. ¶ Albus ut obſcuro] Poſt quam Planci patriam laudauerat, eum hortatur ut finem quandoq; mœrori imponat, & imitetur tempeſtates cœli, quæ non ſemper eædem, ſed ex turbulentis mutantur in trãquillas. ¶ Albus] Ordo eſt. O' Plance memẽto ſapiẽs finire triſtitiã. & labores molli mero, Sic ut ſæpe notus deterget nubila cœlo. Neq; ſemper parturit imbres. ¶ Notus] In Italia ut plurimũ nubes. In Aphrica Serenitatẽ inducit. ¶ Cœlo] Aëre, hinc Lucretius. In hoc cœlo q dicitur aër et Vir. Maria ac terras cœlumq; profundũ. Propriè cœlũ eſt q ſtellis ſplendet, quaſi quadã cælatura. Hinc etiã cælũ inſtrumentũ quo cælatores cælãt. Ouid. Quiq; moues cælũ, tabulasq; colorib. uris ¶ Deterget] Tergendo remouet. ¶ Imbres] Impetuoſos intelligũt. Pluuias uero lentas & iuges. ¶ Sic tu ſapiens] Id eſt, quia ſapiẽs es memento finire. Vel ſapiens, id eſt, qui ſapiens eris ſi hoc facies. Virg. Niſi fruſtra auguriũ uani docuêre parentes, id eſt, qui uani eſſent ſi fruſtra docuiſſent. ¶ Molli] Dulci. Virg. Tunc & molliſsima uina. Nam quod proprie tactus eſt, id ad guſtũ ſæpe transfertur. Significat item flexibile. Virgi. ius. Eſt mollis flamma medullas. Item luxurioſum. Iuuenalis. Quos

tegula

tegula ſola tuetur à pluuia, molles ubi reddunt oua columbæ. Item delicatum & tenellum. Plautus. Molliculа es. Item per translationem à tactu guſtuq; molle, id eſt, placidum & facile. Virg. Sola uiri molles aditus & tempora noras. Item eſt contrarium duro. Virg. Mollibus è ſtratis opera ad fabrilia ſurgit. Ceteræ autem notiones quas ponit Marcellus huc omnes redeunt. Merum purum ſignificat. Vnde uinum dicimus merum cui nihil ſit aquæ admixtum. Mixtum autem dicimus uinum cui ſit aqua admixta. Martialis. Callidus impoſuit nuper mihi caupo Rauennæ. Cum peterem mixtum uendidit ille merum. Per translationẽ autem à tactu aut guſtu dicimus molle placidũ. ¶ Signis] Scilicet militarib. id eſt, uexillis. Luca. Signa pares aquilas & pila minantia pilis. Ceterum ſigna dicimus inditia rerum, ut cum dicimus tumorem eſſe ſignum ueneni. Signa etiam ſtatuæ appellantur, ut tabulæ capiuntur pro picturis. Vnde apud Saluſtium ſigna & tabulas. ¶ Tenent] Habent, tenere dicimus habitare. Qui teneant (nam inculta uidet) homines ne feræ ne. Item intelligere. Terentius. Rem tenes. Non me latet & in hoc & in alijs uerbis plures notiones attribui uerbis à Marcello, ſed ille non ſolum quæ propria ſit uerbi notio inueſtigat, ſed etiam eas in quas per translationem à poetis ſatis uerba dicuntur tanquam proprias exponit. Qua in re diligentius animaduertendum eſt. Nam quæ propriè ſunt ſemper & ubiq; quadrant. Ergo ſi dico: poſita, ſed luditur arca, ita propriè dicitur, ut de quacunq; re, & à quocunq; ſcriptore rectè dicatur. Sin autẽ ludere quæ uellẽ calamo permiſit agreſti, id eſt, ſcribere non cuicunq; neq; de quacunq; re decet. Probauerat ratione naturali ſæpe interuenire uiciſſitudines in rebus humanis. Nunc probat exemplo & auctoritate Teucri, qui etiam in ſuo exilio profugus letitia triſtitiam pellere tenebat. Sed ut res perſpicua reddatur. Ex Aeaco Iouis filio natus eſt. Telamõ, qui comes Herculi in expugnatione Troiæ, quoniam primus mœnia conſcendit ab Hercule Heſionem Laomedontis filiam dona accepit, atque ex hac. Teucrum genuit. Ex alia autem Aiacem ſubſtulit. Sed hic in bello Troiano ſuperatus ab Vlyſſe in iudicio, cum uterq; ſibi arma Achillis poſceret, in furorem incidit ac ſeipſum interemit. Itaque cum ſine fratre Teucer in patriam rediret, à patre pulſus eſt. At ipſe in Cyprum uenit, ubi urbem condidit, eamq; à patria Salamina denominauit. ¶ Salamina patremq;] Eſt hæc Salamis Salaminis, et in accuſatiuo Salamina.

¶ Vda Lyeo] Madida Baccho, id eſt uino, ut ſit denominatio. Dicitur autem Bacchus Lyeus παρὰ τὸ λυεῖν, quod eſt ſoluere, quia uinum mentes noſtras à curis ſoluit.

¶ Corona populea] Vt decet uirum fortem ad imitationem Herculis, qui ab inferis rediens ea arbore ſe coronauit. Cuius frondes externe nigreſcere dicunt, propter fumum & obſcuritatem inferni. Interne uerò albeſcere, propter ſudorem Herculis. Etenim hæc arbor Herculi conſecrata à poetis dicitur. Virgilius in Bucolicis. Populus Alcide gratiſſima uitis Hiaccho. Quo nos cunque] Id eſt, quocunque nos. Tmeſis quæ fit quotiens dictio cõpoſita diſſoluitur, & in medio alia dictio interponitur. Virg. Hac Troiana tenus fuerit fortuna ſecuta, id eſt hactenus Troiana. ¶ Melior] Aequior & magis beneuola. Bonus enim mitis æquus & fauens dicitur. Statius Tu corda parumper. Huc aduerte libens. Atque has bonus accipe uoces. Virgilius: Sis bonus fœlixq; tuis. Aliquando pulcher. Terentius. Et forma fortaſſe bona. Propertius. An contempta tibi Iunonis forma Pelaſge. Palladis aut oculos auſa negare bonos. Item aptus & idoneus. Virgilius. Et bona bello Cornus. Item doctus Virgilius. Cur non Mopſe boni quoniam conuenimus ambo. Tu calamos inflare leues ego dicere uerſus. Iniecit autem deſperantibus comitibus optimam ſpem, cum pollicetur fortunam meliorem parente, qui illos à patria excluſerat, & ſe ducem, quaſi dicat, cum ducem cui neque animus in periculis auertendus neq; fides in conſulendo deerit. Sed primum aperte propoſuit. Secundum ut arrogantiam euitaret occultius inſinuauit. ¶ Socij, comitesque] Socius à ſocco dicitur, qui calceus eſt utrique pedi aptus, quoniam ſocius ſe amico

commo-

cōmodum in utraq; fortuna præbeat. Sunt aut ſocij q pari cōſilio & auctoritate rem ſimul aggrediuntur. Comites uerò q conſulendo operamue præſtando ſubſecuntur. & propriè dicuntur comites in itinere, q nō ſua cauſa capiunt, ſed ut alium proſequātur. Quapropter ſocios dixit, ut oſtēdere, cōmunem rem agi, et ſe illos ſibi pares, nō inferiores habere. Hoc humanitatis cauſa omnes duces facere cōſueuerunt. Sic et Virgilian. Aeneas. O ſocij neq; enim ignari ſumus ante malorum, Sic in hiſtorijs milites cōmilitones appellant. Comites autem dixit ut ſe beneficij ab illis præſtiti memorem oſtenderet. Quapropter ut comites, id eſt, q ne me meāq; ſalutem deſereretis, nulla difficultate deterriti me proſecuti eſtis. ¶ Auſpice] Vt nō modo tanquā dux in qua re prudentiā humanā dun axat præſtare poſſit, ſed etiā auſpex, id eſt, q auſpicijs cæteriſq; uaticinijs futura diuinitus perſpexerit. ¶ Certus Apollo] Quaſi dicat ab eo deo hæc futura ab urbe cōdendā cognouit, cuius oracula certa nunquā fallāt. Cur ergo nō ſequātur eum ducē in quo & humana prudentia et diuina præſciētia ſit & ab eo deo accepta q nunquam fallat? Hæc ergo deus promiſit Salamina ambiguam, id eſt, poſſe nos condere urbē quā à Salamina antiqua patria Salaminā appellemus. ¶ Promiſit autem] A me rogatus. Nam proprie promittimus rogati, & pollicemur nō rogati, ſed noſtra ſponte. ¶ In tellura noua] id eſt, Cypro qui locus nobis nouus et incognitus eſt. In hac inſula Belus Teucro ſedes ſibi ponendas conceſſit. Quod & Virgiliana Dido meminit. Atq; equidem Teucrum meminā Sydona uenire Finibus expulſum patrijs noua regna p tentem. Auxilio Beli genitor tum Belus opimam Vaſtabat Cyprum, uictor ditione tenebat. Dixit autem tellure pro terra. Tellus enim dea eſt terræ, Terra uerò ipſum elementum. Romæ enim (ut ait Varro) colebatur Tellus dea quæ à ui fœminea qua ſemina recipit, nuncupatur. Item Tellumo deus à ui maſculina, qua terra emittit. Erat & alius deus. Altor, ex eo quod omnia ex terra aluntur. Item rurſor, quod rurſus eodem cuncta reuoluuntur. ¶ Ambiguā] Duplicem, ſecundū Acronē, cū altera eſſet in Attica nō procul ab Aegyna. Altera in Cypro de qua nunc dicitur. Vir. Agnouit prolem ambiguā geminoſq; parentes. Ambigua tamen Latini dicunt, quæ græci ὁμωνυμὰ appellāt. Vnde Boetius in dialecticis, ea ambigua dicit quæ reliqui dicunt æquiuoca, ut canis quod nomen ſyderi & animali latrabili et piſci cōmune eſt. O fortes, ergo ferre poteritis ¶ Peioraq; paſſi] Arguit à maiori. Nam ſi peiora paſſi eſtis, poteritis magis hæc ferre. Ser. et Virg. O paſſi grauiora. ¶ Nunc uino pellite curas] Quaſi oſtendat quod in reb. duris decet interponi aliquā uoluptatem qua animi reſtaurati uehementius contra difficultates inſurgant.

AD LIDIAM NE IN SIBARIM ADOLESCENtem crudelis ſit.

PRimus uerſus ex Choriambo eſt, qui cōſtat ex quatuor ſyllabis, prima & ultima longis & duabus medijs breuibus, & ex Bacchio qui conſtat ex una breui & duabus longis. Secundus uerſus habet Epitritum ſecundum, qui habet ſecundam breuem. Primam aut tertiam & quartam longas. Deinde duos Choriambos & Bacchium. Orat igitur meretricem ne adeo abſtrictum ſuo amore reddat Sybarim, ut omnes exercitationes iuueniles omittat.

¶ Perdere uere dictum, nam perditus dicitur qui ita alicui perturbationi aut uitio ſubiacet, ut inde ſe eximere non poſſit, hos græci aſoſtas appellant. Ergo perdite amare dicitur, qui totus ab amore occupatus ſit. Virgilius. Perdita nec ſeræ meminit decedere nocti.

¶ Oderit.] Mira res ita amantes immutari, ut: quæ ſummo opere concupiuerint, nunc ea odio habent. ¶ Apricum] Soli expoſitum, quaſi, ἄνευ φρίκης, id eſt, ſine horrore & ſine frigore. Oſtendit autem quanta uis ſit in amore, cum adoleſcentes omnia ſtudia quibus illa ætas ſummopere delectatur amori inſeruientes obliuiſcantur. Patiens pulueris non odit igitur campum, quia pulueris aut ſolis impatiens ſit: nam in illis rebus iam ita obduruit, ut uictis difficultatibus ſola reſtet uoluptas. Eadem ratio eſt in equitando & flumine

ſlumine tranſnatando. ¶ Militaris] *Pro militares.* ¶ Temperet gallica ora] *Id eſt, temperet ora gallicorum equorum frenis lupatis. Lupata enim frena ſunt habentia duritiem lupini dentis, quibus frenis utebãtur Galli.* Virg. *Et duris parere lupatis. Dicimus autem hos frenos, & hæc frena, cum in plurali tum in ſingulari tantum neutri generis ſit. Temperare uero eſt rem ſuo ordine & menſura adminiſtrare.* Cicero in Tuſculanis Rem uerò publicam no*ſtri maiores certe melioribus temperauerunt & inſtitutis & legibus.* Hoc græci κοσμεῖν dicunt, inde illud Homeri. δύο κοσμήτορε λαῶν. ¶ Oliuum] Oleum, nam oleo ungebantur *qui ſe exercebant. Nam ex eo membra & aduerſus frigus muniuntur & agiliora redduntur.* Virgilius. *Exercent patrias oleo labente paleſtras. Hoc & militibus ſuis ad Ticinum pugnaturis præcepit Hannibal.* ¶ Viperino ſanguine] *Id eſt, uiperino ueneno. Et enim uiperæ uenenum* (ut uult Albertus) *apprime calidũ: proptereaq; magis noxium. Serpens autem hæc uipera dicitur, quod ui pariat. Refert enim Herodotus quod in concubitu mas caput in os fœminæ inſerit. At illa poſt rem peractam dentibus illud præcidit. Mox paritura diſrumpitur. Nec niſi effractis lateribus erumpunt nati quos paritura eſt. Nam non oua ut plerique ſerpentes, ſed catulos ad uiginti parit. Ergo non niſi parentum cæde enaſcuntur filij. Dicunt autem hoc ita cauiſſe naturam ne tam noxij animalis ſpecies ſupra modum augeſceret.*

¶ Nec liuida] *Quia non exercetur in armis, in quibus propter ictus brachia liueſcunt.*

¶ *Nobilis diſco & iaculo trans finem expeditio*] *Id eſt excellens. Quia cum ſiue diſcum ſiue iaculum in ludo contorqueat, utrunq; eo robore iaculatur, ut trans finem, id eſt ſignum poſitum ita tranſmittat, ut totũ extra finẽ ſit. Diſcus autem ſphæra ex lapide metallóue erat, quã in certamine robore brachiorum contendentes emittebant. Erant enim apud græcos præcipui ludi quinq; πυγμὴ, id eſt, pugillaris. δίσκος iactus eſt. Nam δισκεῖν, iacere eſt, δίαυλος curſus pedeſter, ἅλμα ſaltus, et πάλη paleſtra.* ¶ Vt marinæ] *Filius Thetidis Achilles quẽ Peleus Aeaci filij & nepos Iouis ex Thetide dea marina genuit. Hæc natum Achillem ad Stygiam detulit paludem: totumq; præter plantas demerſit, ſicq; reddidit inuulnerabilem. Deinde Chyroni iuſtiſſimo centauro nutriendũ dedit, à quo muſicã medicinamq; edoctus eſt. Poſtremo timens ne ad bellum Troianum traheretur in Scyrum inſulam tranſtulit, Lycomediq; regi commendauit hic illum inter uirgines filias in ueſte muliebri occultabat: quo tempore Deidamiã regis filiam agnouit, ex eaq; filium ſuſtulit, qui à rubore capillorũ Pyrrhus & quia adoleſcens ad Troiam miles uenit Neoptolemus, id eſt, nouus miles eſt nominatus, tandem induſtria Vliſſis cognitus, ad bellum ductus eſt. Ibi que cum Troilum Hectorem multosq; alios heroas interemiſſet, tandem in templo Tymbrei Apollinis à Paride in inſidijs collocato, pedes ſagittis uulneratus interijt. Quamuis Diuus Chriſoſtomus illum ab Hectore bello cæſum affirmet, & non Hectorem ab illo. Dictus autem eſt Achilles, id eſt, ἄνευ τοῦ χίλου, id eſt, ſine cibo cocto. Nam herbis & pomis crudis tantummodo ueſcebatur in Pelio monte. Hinc illud diſtichon Euphorionis poëtæ* εἰς φθίην χιλῷ κατῆιε πάμπαν ἄγευστος τεύνεκα μυρμιδόνες μιν ἀχιλλέα φῆ μιξάντο. *Sed ut ad Thetidem redeam quum de Achillis matre loquemur Thetis Thetidis dicitur. Cum autem de ea quæ uxor Oceani eſt, Thetys huius Thetys.* ¶ Sub lachrymoſa funera] *Id eſt, parum ante lachrymoſa bella, ex quibus funera conſecuta ſunt. Sub enim accuſatiuo ſeruiens ante ſignificat, ſed ita ut parum ante ſit.* Virgilius. *Sub lucem exportant calathis. Item circa.* Virgilius. *Poſteſq; ſub ipſos nituntur gradibus. Item per.* Virgilius. *Et ſub noctem cura recurſat. Ad locum autem iungitur ablatiuo,* Virgilius. *Arma ſub aëria poſuit radiantia quercu. Aliquando ſignificat in,* Virgilius. *Monte ſub aërio, qui nunc Miſenus ab illo dicitur, Nam & græci ὑπὸ pro ἐν ponunt. Heſiodus in Theogonia* ἄρνας ποιμαίνονθ' ἑλικῶνος ὑπὸ ζαθέοιο. *In compoſitione modo localis eſt, ut ſubduco, Modo minuit ut ſubrideo.*

¶ Virilis

¶ Virilis cultus] Propterea muliebri ueſte induerat. ¶ Lycias] Pro Troianis, Lycij aũt po pu.i in auxilium Priamo uenerant ſub duce Pandaro. Hi poſt Pandari mortem Aeneam in Ita liam ſecuti ſunt. Virg. Vnam quæ Lycios fidumq; uehebat Orontem.

AD THALIARCHVM ADOLESCENTEM VT SINE cura in uoluptate degat. Ode IX.

PRæceptum omnibus philoſophorum familijs commune, ſed diuerſis modis acceptum. Stoici enim dicunt uiuendum eſſe procul ab omni cura & fruendum dato, obſeruato ta men modeſtia, nec pendendum ex futuro. Epicurei autem quos hic potius ſequi uidetur, (nam in adoleſcentia huic ſectæ adhæſit) omnia ad corpus referunt, Atque ita uiuendum cen ſent, ut omni cura amota uoluptati indulgeamus. Eſt autem ode tricolos in qua primus & ſe cundus uerſus conſtant ex pẽtemimere iambica & duobus dactylis. Tertius eſt dimeter Iam bicus, id eſt, ex quatuor Iambis, Quartus pindaricus ex duobus dactylis & duobus trochæis.

¶ Stet] Plenum, ſic Virgilius. Stant & iuniperi, & caſtaneæ hirſutæ. Stare ſignifi cat cõſiſtere. Virgilius. Stare loco neſcit. Item horrere. Virgilius. Et puluere cœlum ſtare ui dent & ſtant lumina flammæ. Item infixum immobileq; perdurare. Virgilius. Stat ſua cuiq; di es. Item fidem ſeruare. Cicero, Stare conuentis. Item poſitum eſſe. Virgilius. Stant manibus a ræ. Item placere Virgilius. Stat conferre manus. Item pedibus inſiſtere non ſedere. Item pu gnare. Virgilius, Armatoſq; uident ſtantes in limine primo. Item ſtabant pro templo & Capi tolia celſa tenebant. ¶ Candidũ] Propter niuẽ. ¶ Soracte] Mons Hirpinorum, uel ut alij uolunt Faliſcorũ, olim Apollini ſacer. Virgilius. Et ſancti cuſtos Soractis Apollo. In huius montis ſpelunca ad plurimum tempus ſe continuit Syluester Pontifex Max. Declinatur hoc Soracte.tis, & hæc Soractis. ut Præneſte & Prænestis. ¶ Laborantes] In niuiũ pondere, & dat ſenſum rei quæ ſenſu caret. ¶ Acuto] Magno, quoniam urat pungatq;. Virgilius Et penetrabile frigus adurat. ¶ Conſtiterit] Quia glacie condenſentur. Vt enim caloris rareſacere eſt & reſoluere, ita frigus cuncta aſtringit & concreta reddit, ergo optime.

¶ Diſſolue frigus] Id eſt induc calorem, quiq; frigore condenſata erant & torpebant, ut uidemus manus noſtras reſolui. ¶ Foco] Locus eſt ubi ignis accenditur, quæ ſedes olim Larib. dicata erat. Marcus Cato in libro de re ruſtica de libo ſcribens. folia ſubdito in foco ca lido ſub teſta coquito leniter. Hiſtorici nonnunquam ut aras pro templis ita focos pro priua tis domibus poſuêre. ¶ Ligna] Exciſas arbores & uita ſua carentes ligna appellarunt. Arbores uerò dum radicibus hærentes uiuunt uita uegetatiua. ¶ Large reponens] Duo præcipit, large, ut facit abundanter: reponens, ut faciat ſæpius. Reponere enim iterum pone re, nam re, iterationem ſignificat, ut hic. Aliquando retro, ut reduco. Aliquando contrarium in ducit, ut tego retego, ſero reſero. Reponere etiã condere, Virg. Hyemiq; reponunt. Item reſpõ dere uel reſcribere. Iuuenal. Semper ego auditor tantum, nunquam ne reponam. Quamuis in eo loco multa dixerimus. ¶ Deprome] Auri proprie depromere eſt cum rem ex ſecre tiori loco educimus, ut parata nobis et ad manus ſit, unde dicimus res eſt in promptu quaſi ma nifeſta quadrimum quatuor annorũ, laus uini à uetuſtate, ſic etiam dicimus bimum & trimum duorum & trium annorum. Hornum autem dicimus, id eſt, huius anni. ¶ Dyota] Ampho ra δίωτα ὠτα ἔχουσα, id eſt, duas aures habens, id eſt, utrinq; manubriata. Sabina] Ex Sa binis populis Latio uicinis dicimus ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι, id eſt, colere quia religioſiſſimi fuerunt Sabini. De quorum religione uitæ continentia atq; auſteritate multa ſcripſerunt & Liuius, & alij hiſtorici. Sic & Virg. Parſimoniam & ſobritatem uitæ ruſticæ laudans addit. Hanc o lim ueteres uitam coluêre Sabini. ¶ Permitte diuis] Noli anxius eſſe de futuro. ¶ Stra uêre] Deiecêre, quaſi deſinire coegerunt. ¶ Aequore feruido] Mari quod illis flan tibus feruebat, id eſt, in fluctibus erigebatur, ut aqua in aheno feruens. ¶ Cupreſſi] Cypa riſſus

riſſus puer fuit quem Syluanus amauit, uerum cum ceruam quam puer in delitijs habebat inſcius interemiſſet, & eo mœrore puer extinctus eſſet, Syluanus illum in arborem ſui nominis conuertit. Eamq́; pro ſolatio manu gerebat. Hinc. Vir. Et teneram à radice ferens Syluane cupreſſum. Eſt enim nomen Cypariſſus, & per ſyncopem cypreſſus. Deinde conuerſione y, græcæ literæ in u, cupreſſus. In hanc arborem uehementer inuehitur Cato de re ruſtica. Illā enim dicit hiatu moroſam fructu ſuperuacuam, baccis toruam, folijs amaram odore uiolentam, ac ne umbra quidem gratioſam. Diti ſacram, proptereaq́; funeri ſigno apponitur. Cæſa non pullulant præterquam in Creta. Lignū hoc duriſsimum eſt, neq; cariem ſentit, unde ualuæ Dianæ Epheſiæ ex hac arbore ad quadringentos iam annos, & Iouis ſtatuam ad ſeptingēteſimum & quinquageſimū annū ſuo tempore duraſſe, author eſt Plinius. ¶ Quid ſit futurum cras fuge quærere] Philoſophorum grauiſsima ſententia. Credunt enim illi non oportere homines quærere futura. Nam cum dij hominis ament fatendum eſt uelle eos nobis conſulere, nam & poſſe & ſcire nemo ambigit. Cum igitur uelint homini conſulere, dediſſent utiq; nobis futurorū cognitionem ſi uiderent profuturam, at non dederunt. Non igitur prodeſſe putandum eſt. Recte ergo noſter poeta uetat hanc inquiſitionem. ¶ Quē ſors dierūcunq́;] Id eſt, quencunq;, & Græcè dixit dierum. Illi enim una dierum hoc faciet, nos una dies. ¶ Appone uerò, adde ad cæterum lucrū. ¶ Nec dulces] Hactenus Stoice, nunc Epicurè. Quòd enim quodcūq; acciderit æquo animo feratur, uolunt omnes. Voluptatem autē pauci probarunt. ¶ Canicies] Proprie in ſenibus eſt ex defectu caloris. ¶ Moroſa, difficilibus moribus, nam quamuis mos medium ſit uocabulum. Moroſus tamen in uitium declinat. Moratus autē bonis moribus imbutus. Plautus. Dummodo morata ueniat dotata eſt ſatis. ¶ Campus] In Martio enim campo ſe iuuētus exercebat. ¶ Aleæ] Plateæ lenes, quaſi parui, ne audiērtur, Vel lenes, id eſt, mites & amatorij. ¶ Repetantur] Nā diſcedens ab amica conuenerat qua hora ad eā reuerteretur. Ergo hora cōpoſita, id eſt, conſtituta, & qua ex cōpoſito decreuerant. ¶ Cōponere] Finire. Vir. Ante diem clauſo componet ueſper Olympo. Et alibi. Non noſtrorum inter uos tantas componere lites. Item tranquillum reddere Vir. Sed motos præſtat componere fluctus. Comparare Saluſtius. Vbi Metelli dicta cum actis compoſuit Vir. Sic paruis componere magna ſolebam. Item ornare Vir. Dulcis compoſitis ſpirauit crinibus aura. Itē coniungere. Cōponens manibusq; manus atq; oribus ora. ¶ Nunc & nūc] Repetitio eſt. ¶ Proditor riſus, nō pudore ſed laſciuia ſe ſolent occultare mulieres, ſe ita occultare ut tamē uideri cupiant. Vir. Malo me Galathea petit laſciua puella. Et fugit ad ſalices & ſe cupit ante uideri. Riſus ergo prodit, id eſt, manifeſtat. ¶ Intimo angulo] Ex loco abdito. ¶ Pignusq; direptū] Volūt cogi in eo quod cupiūt: ergo amatores uim inferunt, & pignus aliquod extorquent, non reddituri, niſi illa morem ſibi gerat. ¶ Male] pertinaci, non pertinaci. Vir. Statio male fida carinis. Vel male pertinaci, quia male & cum iniuria utuntur pertinacia erga eos à quibus amantur. Dixit autem pignus ereptū aut ex lacertis, propter armillas quas gerebant. Aut digitis, propter anulos.

ODE X. MERCVRII LAVDES.

ODe dicolos ex metro Sapphico, hēdecaſyllabo, & adonio dimetro. Laudat Mercuriū, & iure laudat. Decet enim eloquentiſsimū poetam eloquētiæ deum omni officiorum genere proſequi, & ſummis laudibus extollere. Sed ut ſemel de hoc Deo ex antiquorum fabulis ita dicamus, ut cuncta pene paucioribus abſoluamus. Quem græci Hermen, quaſi interpretem appellant, latinè Mercurius dicitur, quaſi medius currens, Sermo enim & ipſa eloquētia mediam ſeſe & internuntiam inter homines præbet. Quinq; autem fuerunt apud Priſcos Mercurij. Primus, primus Iouis ex Cyllene filius, qui interpres nūtiusq; Deorum habetur. Secūdus Bacchi filius et proſerpinæ, qui Apollini boues furatus eſt. Sed de hoc paulo poſt. Tertius Celo patre & Die matre. Aiunt tamen hiſtoriam eſſe hunc ex ſua filia Proſerpina Philonem

Archalem progenuiſſe. Illam enim cum nudam uidiſſet nefarie adamauerat moxad occultādum facinus, filium exponere uoluit. Sed oraculo admonitus illum diuinum interpretēq; futurum, & nutriri iuſsit & Hermen uocari uoluit. Qui cum adoleuiſſet patriam ob ignominiam fugiens Aegyptum petijt, ubi mirificus in Arithmetica, Geometria, & Aſtrologia euaſit, fuitq; in medicina excellentiſsimus, & ſacris deorum deditiſsimus, ſeq; cælo dieq; aſſeruit. Quartus Mercurius Nili filius habitus eſt & huius quarti quintus Mecurius filius eſt. Sextus demum natus eſt ex Ioue & Maia Athlãtis filia. Verum poëtæ hæc omnia ſæpe admiſcent tanquam unus ſit. Diodorus Siculus in ſuis mythologis tres maxime cōmemorat. Primum Aegyptium, eumq; multa alium nta uitæ humanæ attuliſſe, literasq; & Deorum ſacra inueniſſe. Primumq; aſtrorum ordinem, & uocum harmoniam obſeruaſſe dicunt, primū paleſtrā docuiſſe, & Lyræ inuentorem quam trichordem fecit, fuiſſe, in qua imitatus tria anni tempora eſt, ab æſtate acutam, ab hyeme grauem, à uere mediam aſſumens.

Et quia Græcos ea quæ ad interpretationem pertinent edocuit, ab illis hermes, id eſt, interpres eſt dictus. Secundum in Creta natum ſcribit ex Ioue, & Caduceatoriam, inducias ac fœdera quibus rebus in bello utimur inueniſſe uult. Et ut inuiolabiles eſſent Caduceatores qui aliquid mandatorum ferent. Quod iccirco obſeruabāt, quoniam Mercurius medius utrique hoſti putabatur. Noſtris autem temporibus tubicines caduceatorum loco in caſtris habentur. Dicunt inueniſſe etiam pondera ac menſuras, & mercaturæ queſtus excogitaſſe, & uehementer præſtigijs ualuiſſe in alienis clanculum peculandis, Inuenit & paleſtram, et Apollinis Lyram de teſtudine meditatus eſt. Tertium Athlantici ſuum eſſe dicunt, natumq; ex Ioue & Maia. Cui quæ de Cretenſi Aegyptioq; diximus ferè omnia tribuunt. Euſebius autē de præparatione euangelica Sanchumathonis qui ante Troiana tempora in Phænicia floruit teſtimonio fretus, ait Mercurium apud Phœnices Toautum, apud Aegyptios. Toyth, apud Alexandrenſes Thoth uocari, & primum omnium literas adinueniſſe. Et ea quæ de dijs fabuloſè dici uideantur, uel allegoricè ad naturā, uel tropologicè ad mores reducere ſtuduiſſe. Et fabulas fabularumq; allegorias excogitaſſe quæ tantam myſterijs obſcuritatem afferunt, ut difficile ſit uerum inuenire. Alio autem loco orationis & facultatis interpretandi ſymbolum Mercurium Priſcos poſuiſſe ſcribit, & Mercurij Cupidinem filium dici, quia amādi uirtus orationi quoq; atribuatur. Sed hæc fabuloſè miſticeq; potius quam hiſtorice ſcripta ſunt. Aurelius autē Auguſtinus refert quo tempore Moſes natus eſt floruiſſe, Athlantem aſtrologum Promethei Phyſici fratrem, ac maternum auū maioris Mercurij cuius nepos fuerit Mercurius ille qui græcè ἑρμῆς τριμέγιστος, id eſt, Mercurius trimegiſtus, hoc eſt trimaximus dicitur. Sed priorem illum ego puto quem Nili filium fuiſſe fabulantur. Hunc uero ſecundum aſſerunt occidiſſe Argum, Aegyptijsq; præfuiſſe, eisq; leges ac literas tradidiſſe. Sed literarum caracteres animalium arborūq; figuras habuiſſe. Hunc adeo uenerati ſunt, ut in deorum numerum referrent, templaq; ſibi ponerent. Non autem fas erat eius nomen uulgo temere proferre, ſed & primū anni menſem ab eo cognominarunt. Condidit urbem qua græci Hermopolin, id eſt, Mercurij urbem dicunt. Trimegiſtum uero, id eſt, ter maximum nuncuparūt, quod philoſophus maximus, maximusq; ſacerdos, ac maximus rex fuiſſet. Mos enim erat Aegyptijs (ut Plato ſcribit) ex philoſophorum numero ſacerdotes, & ex ſacerdotum cætu eligere regem. Ergo ut philoſophus ſapientia excelluerat, ita religione ſacerdotes. Ac mox ipſa adminiſtratione ſuperiores omnes reges uicit. Hic primus à Phyſicis Mathematicisq; ad diuinorū contemplationem ſe contulit, primusq; de maieſtate Dei, de dæmonum ordine, animarum mutationibus ſapientiſsime diſputauit. Vnde primus theologicæ appellatus eſt author. Hunc ſecutus Orpheus ſecundas theologicæ aſſecutus eſt partes. Cuius ſacris initiatus eſt. Aglaophenus, cui in philoſophia ſucceſsit Pythagoras, quem Philolaus ſectatus eſt diui Platonis præceptor: Ergo

priſcam

priſcã theologiã Mercurius inuenit, Plato abſoluit, ſed Mercurius libros plurimos ſcripſit, quibus diuinarum rerũ cognitionem traderet, quibus arcana myſteria & ſtupenda panduntur oracula. Nam non ut philoſophus tantum, ſed ut propheta ſæpe loquitur futura prædicẽs. Itaque ruinam uidit priſcæ religionis. Ortum nouæ fidei. aduentum Christi. Futurum iudicium. Reſurrectionem renouationem ſæculi, bonorum gloriam, tormenta nocentium. Quo res Aurelium dubitare cogit, an obſeruatione ſyderum an reuelationibus dæmonibus multa protulerit. Lactantius eum Sibylis prophetisq́; annumerat. Verum ex omnibus eius libris duo præcipui, extant, quos ego quidem uiderim. Aler de uoluntate diuina. Alter de uoluntate & ſapientia Dei. Ille Aſclepius quem Apuleius Platonicus latinum ſuperioribus temporibus fecit. Hic Pimander ſed & hunc nuper per noſtrum Marſilium Ficinum ex eadem familia philoſophum nobiliſſimum ad latinos migraſſe uidetur. Atq; hæc ſiue de fabuloſis dijs inquirimus, ſiue de tanto uiro inueſtigamus nos hoc tempore non narranda, nam id rei lociq; ratio minime patitur, ſed ex plurimis libris in unum coarctanda duximus. ¶ Deinceps autem quod ad Mercurij ſydus pertinet, eadem breuitate perſtringemus. Mercurius (ut refert Myſabel) planeta eſt temperatus nocturnus modo maſculinus modo fœmininus. Et propter ſuũ temperamentum cito ſe uertit ad eius cui adhæſerit, naturã. Ergo cũ benignis benignus eſt, cũ malignis malignus, ac demũ mediocris cum mediocribus. Secundum Ptolomeum influit mortalibus ſapientiam & eloquẽtiam. Quare propter deus eloquentiæ apud poëtas habetur. Diſponit ad Arithmeticã, & ad mercaturam induit paleſtritas. Item præſtigiatores, & ſi in geneſi malignus eſt, producit fures ac fraudulentos, proptereaq́; furtum boum (de quo paulo infra narrabitur) illi atribuunt poëtæ. Raro uidetur quoniam plerunq; temporis ſub radijs ſolaribus occultatur. Neq; ab illo unquã ultra triginta gradus abeſt. Et propter Phœbei caloris uim fuſcus pingitur. Euenit autẽ ut ex aſſuetudine combuſtionem ſolis cum minori detrimento, quam alij planetæ, ferat. Habetur nuntius deorum, quia (ut dixi) nihil ex ſua natura, ſed ex aliorum quibus adhæret facit. Sic nũtij nõ quæ ſua ſunt, ſed quæ ab alijs acceperint, referunt. Eius domicilia gemini & uirgo ſunt. Moratur in ſingulis ſignis uigens octonis diebus atq; ſenis horis. Itaq; in trecentis ac triginta octo diebus totum zodiacum perficit. Datur huic Deo galerus ut oſtendat illum ſemper ferè radijs ſolaribus eſſe ſubiectum. Datur uirga inuoluta ſerpentibus ut oſtendatur eloquentiæ uis, quæ mortales & regat & quocunque uelit, impellat. Per ſerpentes autem ſignificatur uim dicendi à prudentia quæ per ſerpentem oſtenditur nunquàm abeſſe oportere. Hac uirga & animas ad infernum impellit, & rurſus ab inferis reuocat, quoniam eloquentia & malos supplicijs ſubijcimus & morti, & bonos ex infimis calamitatibus educimus. Præterea, ut ait Maro, Dat ſomnos adimitq́; quia uis eloquentiæ nimis incitatos commotosq́; ſedat. Ac rurſus inertia languentes ad agendum impellit. Nam uentos agere quid aliud crediderim, niſi in ſummos animorum motus ipſa eloquentia excitari. Hæc igitur ex uarijs locis eruta in unum cogenda & in promptu ijs quibus uſus eſſet ponenda duxi. Sed iam carmen interpretemur.

¶ Facunde] Quia eloquentiæ Deus eſt, ut etiam Alcæus atteſtatur. ¶ Nepos Athlantis] Quia ortus ſit ſiue ex Maia, ſiue ex Cyllene, & utraq; Athlantis filia, & laudat à genere.

¶ Hominum recentum, id eſt] Nuper editorum & natorum. Et propterea feros, quia humanum genus nuper productum non dum legibus aut doctrina aliqua excultum eſſe poterat.

¶ Voce] Sapienti oratione intellige. Nam quod non poteſt eloquens oratio, nulla alia res poterit. ¶ Formaſti in propriã formã] Quæ adhuc non erat, compoſuiſti. Eſt enim ſecundum Philoſophos propria forma hominis ratio, ergo ad rationem reuocaſti. Acron tamen dicit quod & ad planetam referri poteſt, quia uox ab eo eſt, & ad hominem quoniam adinuenit literas.

¶ Catus] Ingenio acri præditus. Dicitur autẽ ἀπὸ τοῦ κάειν quod eſt exurere, quia ingenioſiores eſſe ſolent in quibus calidior ſanguis eſt. Virgilius ergo à contrario dicit. Sin has non

poſſum naturæ accedere partes Frigidus obſtiterit circũ præcordia ſanguis. ¶ Et decore mo re palæſtræ] Qui de repub. ſcripſerunt, in quatuor maxime partes ipſam diuiſerunt. In leges, iuſtitiam, medicinam, & gymnaſticã. Non enim beata eſſe poteſt ciuitas in qua animus corpusq́; non ſit ſanum. Ergo leges, ea quæ ad uirtutes ſunt, iubentes, & contra quæ uitium prohibentes ſanum animum reddunt. Quod ſi hominum malignitas leges negligens in morbum uitij incidit, præſto adeſt iuſtitia quæ peccatoribus ſupplicia paret, & à morbo quo ſunt infecti, purget: eo lẽq; pacto gymnaſtica moderata exercitatione corpora in recta ualetudine conſeruat. Quæ ſi aliquo modo corrumpatur, paratur medicina quæ morbo laborantibus ſubueniat. Quapropter omni laude dignus erit Mercurius ſi ſapientiæ dator eſt. Vnde leges iuſtitiaq; manat & ſi medicinæ Paleſtræq; inuentor fuit. Paleſtra autem quæ Græcè πάλη dicitur luctatio erat qua nudi unctiq; exercebantur ad ualetudinem conſeruandam, & agilitatem roburq; acquirẽdum. Virgilius. Exercent patrias oleo labente palæſtras. Viguit maxime hoc certamen apud Athenienſes, tranſiitq; ad Troianos. Quam rem argumentum nõnulli putant, ab Athenienſibus originem duxiſſe Troianos. ¶ Iouis & deorum] Quin Iupiter deus eſt. Sed per excellentiam tanquam ſummum deum exemit. ſic Vir. Reliquias Danaum atq; immitis Achilli. ¶ Curuæ Lyræ] Vt iam oſtendimus. ¶ Iocoſo furto] Quia non auaritia ducitur ad furta præſtigijs faciẽda ſed ut riſum iocumq; concitaret. Non ergo uitium ineſt, ſed lepos & ſales. furtum dicitur quod clanculum ſubripitur, à furuo, id eſt nigro quia res in tenebris patratur. Et quoniam ſeruorum maxime eſt furari, fures appellantur. Virgilius. Quid domini facient audent cum talia fures. Quin & adulteria quia clanculum patrãtur, furta dicuntur. Virgilius. Vulcani Martiſq; dolos & dulcia furta. ¶ Callidus] Aſtutus. Nam ut ait Cicero, Callidus is eſt cuius tanquam manus opere ſic animus uſu calluit. Inde callere is dicitur quia ſua aſtutia celocißime acerrimeq; intelligit. Iuuenalis. Oſtrea callebat primo depræhendere morſu. Callidus condere, id eſt, ad condendum, id eſt, componendum uel abſcondendum. ¶ Te boues olim] Neque à fabula diſcedit neq; ab influxu planetæ à quo ars præſtigiatoria prouenit. Dicitur autem præſtigiator, quia circumſtantibus ita oculorum aciem præſtringat, ut non aduertant dolũ. Fabula autem eſt. Mercurium aliquando Phœbo uaccas eſſe furatum, & cuidam ſeni nomine Batho qui ſolus furtum uiderat, unam ex uaccis (ſi rem ſileret) daturum promiſiſſe. Sed mox puerili forma abſumpta, ſeni uaccam taurumq; ſi furtum indicaſſet pollicitus eſt. Batus autem alium ratus, malus manus minori antepoſuit, uaccasq; indicauit. At iratus Mercurius illum uertit in lapidem quem græci βασάνον dicunt, Latini Indicem iccirco appellant, quoniam auro aut argento tactus, cuius ſit uenæ ex metallorum quod remanet ueſtigio indicat. Apollo autem multa minatus (niſi redderet) ſagittas in Mercurium conijcere parauit. At ille ſuis præſtigijs inuiſibilis factus, atq; inſuper ſagittas omnes è pharetra Apollini ſubripuit. Senſit uacuam pharetram Apollo, & iram propter iocoſum furtum in riſum conuertit. Quapropter in gratiam reuerſi Mercurius Phœbo cytharam: Phœbus Mercurio Caduceum dono dedit. Nec me fugit eſſe, qui ad hiſtoriam rem referant, dicantq; hunc Mercurium hominẽ fuiſſe pedibus celerem, & artibus magicis & præſtigatoria inſtructum, & non auaritia, ſed naturæ ſuæ impulſu furatis delectatum, Phoronidi Apollinis ſacerdoti uaccas ſubripuiſſe, ac tandem Phoronidem placaſſe, Cum ille non auaritia Mercurium moueri, ſed iocis uideret. Dicitur autem furti repertor, quia eloquentia furatur animum. Ordo autem eſt. ¶ Apollo uiduus] Id eſt priuatus ¶ Pharetra] Id eſt, ſagittis, riſit quia tandem ſenſit iocos, dum ipſe terreret te puerum, id eſt, qui puerilem formam ſumpſeras. ¶ Voce minaci] Id eſt, qua tibi minabatur, niſi reddidiſſes boues amotas ab eo per dolum, riſit.

¶ Quin & Atridas] Refert Homerus Hectorem ab Achille fuiſſe cæſum, & cum corpus [illegible] nollet pa-

nollet parenti Priamo reddere, Priamus ducente Mercurio caſtra hoſtium noctu ingreſſus eſt, dataq; pecunia cæſum corpus redemit. Tutus ergo inter hoſtes ductu Mercurij fuit, quia prohibuit illum cerni. ¶ Superbos] Vel nobiles, uel ſuperbos qui etiam in defunctum ſæuirent.

¶ Dites] Vel quia opulentiſsimum regnum teneret uel quia tunc pecuniam ſecum ferret.

¶ Theſſalosq; id eſt, nocturnas uigilias quæ erant collocatæ circa Achillis tentorium. Nam nocturno tempore ignes magnos excitant milites in caſtris. Dixit autem Theſſalos, quia Theſſalus erat achilles, & Theſſalos ad id bellum duxit milites. Iniqua] Inimica. ¶ Tu pias. nam & Vir. de Mercurio hæc ait. Tum uirgam capit hac animas illa euocat orco Pallentes, alias ſub triſtia tartara mittit.

AD LEVCOTHOEN NE FVTVRA INQVIRAT.

ODE, XI.

Ad mulierem parum pudicam eſt ode, & quamuis ad uitam inuitet uoluptuoſam, tamen ſententia utitur cæteris philoſophis communi. Oſtendit ſtultos eſſe, qui ex futuro pendentes uentura noſſe cupiant, quod hominibus eſt denegatum, cum preſtet mortalibus neſcire futura. Nam cum longe plura mala quam bona nobis imineant, ſemper anxij uicturi ſimus ſi illa præſciuerimus, et ſemper in Mœrore futuri. Metrum eſt Coriambicum hendecaſyllabũ, ex ſpondeo, tribus Coriambis & Pyrrichio ſiue iambo hoc pacto.

¶ Tu ne, quæſieris, ſcire nefas, quem mihi, quem tibi. Ordo eſt, O Leucothoë tu ne quæſieris quem finem uiuendi uel mihi uel tibi dij dederint, quia nefas eſt ſcire, id eſt, non permittunt hoc diuina iura. Nam ius & iniuria humanis legibus continentur, Fas & nefas diuinis. Nec tentaueris numeros Babylonios, id eſt, non tentabis futura noſſe rationibus Aſtrologicis. Dixit autem numeros, quia ſine numeris Arithmeticæ non conficitur Aſtrologia. Vnde Iuuen. Non ibit pariter numeris reuocata Traſyli, ¶ Babylonios] Quia maximi aſtrologi apud Babylonios hi fuerũt, quos Chaldeos appellant. ¶ Plures hyemes id eſt, annos. Eſt enim intellectio, cum ponat partem anni pro toto anno. ¶ Pumicibus] Pro ſcopulis ponit. Nam mare tempeſtuoſum in ſcopulis eliditur: Sed pumex lapis leuis & cauernoſus eſt, quem credunt ex ſpuma marina gigni. ¶ Debilitat] Commouet ſecundum Acronem, Nam fluctibus illiſis in littore ipſæ aquæ debilitãtur. Cũ autẽ quieſcit mare, aquæ ſuũ robur obtinent. Vel debilitat, infringit. ¶ Tyrrhenum] Ethruſcum à Tyrrhenis dictum. Eſt autem hiſtoria huiuſmodi. Quodã tẽpore ſterilitate agrorum oppreſſa eſt Meonia: ut tandem deficientibus neceſſarijs coactus ſit rex ita populum inſtituere, ut non niſi altero ex duobus diebus cibum caperent, altero inediam uarijs ludis fallerent. Quo tempore teſſerarum ludum & alearum & pilæ Herodotus inuentum uelit, atq; in hac calamitate ad decem & octo annos durarũt. Poſtremo nõ ceſſante ſterilitate, coactus eſt Rex dimidiam partem populi cum Tyrrheno filio ad nouas ſibi ſedes parandas emittere. Hi ergo mare ingreſsi in eam partem Italiæ appulerunt, quæ hodie Tuſcia nominatur. Ibiq; pulſis Vmbris ſibi ſedes poſuêre, & ab eorum duce & regionem & mare illi propinquum Tyrrhenum appellauêre. ¶ Liquens] Neutralem habet ſignificationem liqueo. Ergo liques pro liquefacies. ¶ Liques] Paulatim potando conſumes. Ergo liques quaſi deſtilles.

¶ Spem longam] Ne te diu uicturum putes. ¶ Reſeces] Reſecabis ¶ Dum loquimur] Quia nihil in humanis rebus ſtabile eſt, ſed omnia in modum fluminis labuntur. Iuuenal. Dum ſerta unguenta puellas Poſcimus obrepit non intellecta ſenectus. ¶ Inuida] Dat ſenſum rei inſenſatæ, nam uidetur inuidere nobis

Carpe diem quam minimum credula, quaſi dicat ita uiue, ut tibi nullum futurum tempus promittas.

MVLTOS LAVDAT VT OCTAVIANVM LAVDET, ODE XII.

SVauiſſimus uerſus Sapphicus eſt,ſed hoc iam demonſtratum. Summo autem artificio utitur. Nam cum conſilium ſit laudare Octauianum,addubitat quem nam potiſſimum deſcribat,aut uirum mortalem,aut em heroëm,qui ut deo inferior eſt,ſic homine ſuperior. Aut poſtremo deū. Etiam tacite innuit nō hominibus aut heroibus,ſed dijs eſſe comparandum Auguſtum. Vt autem maius pondus afferat laudibus ſuis,interrogat Muſam,ut eius ſententia non ex propria electione quæ dicit dicere uideatur. ¶ Virum] optime,Nam hoc denotat ſpeciem,ut ſit animal capax rationis. Vir autem in ipſa humana ſpecie excellentiam oſtendit. Therſites ergo apud Homerum ita homo eſt,ut non ſit uir: Achilles autem & homo ſit & uir. Non ergo homines,ſed uiri digni ſunt laude.

¶ Heroa] Crediderunt antiqui uirorum excellentium animas poſt mortem aërem habitare,& aëreo corpore indui,& hominibus auxiliari,eaſque heroas appellari ἀπὸ τοῦ ἀέρος, id eſt,ab aëre. Alij dicunt heroas eos eſſe,qui ex deo mortaliq; muliere,uel contra nati ſunt, ut Hercules, Achilles, Aeneas, & huiuſmodi. & dici ſic uel ἀπὸ τῆς ἔριδος,id eſt, à contentione, quoniam pro imperijs pugnaciſſimi fuerunt, Vel ἀπὸ τῆς ἥρας,id eſt,à Iunone quæ & aëris & regnorum ſymbolum obtinet. Diuus autem Auguſtinus in libro 10. de Ciu. Dei adſert heroïs nomen à Iunone quæ hera græce dicitur tractū eſſe,quia aër Iunoni detur,ubi uolunt cū dæmonibus heroas habitare,quo nomine appellant animas defunctorum,quæ alicuius meriti ſint. Dixit autem lyra uel tibia,quoniam ab utraq; recinerētur carmina, ut ego in principio libri dixi. ¶ Clio] Vna ex muſis. Muſæ autem fuerunt nouem: harum nomina ponit in ſua Theogonia Heſiodus, his duobus uerſibus κλειώ τ' εὐτέρπη τε θάλειά τε μελπομένη τε, τερψιχόρη τ' ἐρατώ τε πολύμνιά τ' οὐρανίη τε, καλλιόπη θ' ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.

Latine ergo Clio à fama dicta eſt. Nam famæ cupiditate ad ſtudia accendimur, & hanc dicunt hiſtoriæ inuentricem. Euterpe à delectatione dicitur: Nam delectatur ſemper qui proficere ſe in doctrina uidet, dicuntq; illam tibiarum inuētricem. Thalia ab eo quod eſt θάλλειν, id eſt, germinare. Nihil enim magis quam doctrina germinat. Et huic datur inuentio arborum ſerendarum. Melpomene à cantu nomen ſumpſit,& cantum dicitur inueniſſe. Sic Terpſicore choros & choreas. Erato ab amore qui græcè ἔρως appellatur. Hæc adinuenit nuptias.

Polymnia à memoria,adinuenit agricu'turam. Vrania ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,id eſt, à cœlo nominata eſt,Inuentioq; illi Aſtrologiæ datur. Calliope nuncupatur quod illi καλὴ ὄπα,id eſt,pulchra uox ſit, & ſi typon habet poëſis,quā nihil canorius eſt. Plato autem octo primas Muſas octo ſingulos ex ſingulis ſphæris cantus intellexit. Putauit enim octo ſphæras ſonum facere. Sed ſeptem dicuntur,quia Venus & Mercurius pari penè ambitu ſolem comitari,ut inquit Cicero,eandem uim habent. Quapropter dixit ſingulas Syrenas ſingulis orbibus inſidere,nam Siren græce eſt deo canens. Ergo Theologi priſci cuius Theologiæ Mercurius primus inuentor fuit,Plato autem perfector. Voluerunt octo muſas eſſe octo ſperarum muſicos cantus. Et nonam illam continentiam quæ ex illis cōficitur. Quapropter Heſiodus octauam Vraniam dixit, quia poſt ſeptem uagas quæ ſubiectæ ſunt,octaua ſtellifera ſphæra ſupperpoſita proprio nomine cœlum uocatur. Et ut oſtenderet nonam eſſe maximam Calliopen προφερεστάτην dixit ex nomine oſtendens ipſum uocis concentum nonam Muſam uocari. Harum Muſarum Apollinem principem dicunt,quia ſol dux princeps q; eſt orbium cæterorum. Verum à cantu cœli etiam ruſtici Muſas Camenas quaſi canenas dixerunt. Et quia canere cœlum Theologi ſciunt. Ideo ſonos muſicos ſacris adhibuerunt. In hymnis etiam deorum per ſtrophan & antiſtrophā carmina adhibebantur,ut per ſtrophan rectus orbis ſtelliferi motus, per antiſtrophan diuerſus uago-

Fus uagorũ digreſſus prædicarentur. Muſas autem, παρὰ τὸ μύειν, id eſt docere plerique dictas uoluere, quoniam per illas doceamur. Vel ab eo quod eſt μῶ, id eſt, inquiro. Nam omnium artium inuentrices ſunt. Nec me fugit eſſe qui uelint, nouem Muſas cum Apolline poëtas in tutela habere, quia humanæ uocis typũ Apollo habeat, unde et canere lyra dicitur. Canit aũt inter nonas muſas, id eſt, inter nouẽ inſtrumẽta quibus humana uox perficitur, ut placet Anaximandro Lãpſaceno, & Zenophoni Heracleopoliti. Primo ſunt quatuor anteriores dentes, quorũ ſi unus deſit, nõ iã uox ſed ſibilus oritur, duo labia, lingua ſeptima. Inde palati cõcauitas eodẽ nomine quo cœlũ, quod græci uranon uocãt, octauam Muſam Vraniã facit. Noua uero è gutturis profunditate per quam ſpiritus meat. Inter quæ omnia Apollo id eſt humana uox fluit. Quamuis nõ deſint qui Apollinem Pulmonis typon habere uelint, Sed magis ad poëticæ dignitatem ea quæ pauloante ex Platonis ſententia retulimus nobis pertinere uidentur. Propterea enim dixit Heſiodus Muſas eſſe Iouis filias, cum Iouem intelligant mundi animam, quâ ille mouetur. Addit etiam genuiſſe illas ex Mnemoſyne, id eſt, memoria cum qua nouem noctes concubuiſſet in Pyerio mõte. Ex quo idem poëta in ſuis Georgicis, μοῦσαι πιερίδες. Theodotius Theſpiæ & Memnonis filias eſſe uult. Alij cœlum ac terram earum parentes referunt. Neque defuerunt qui non nouem ſed tres Muſas ponerent. Diodorus addit muſas fuiſſe octo puellas, quas Oſyris orbem peragrans in exercitu duxit, quæ & cantu & alijs diſciplinis eſſent inſignes. Alio etiã in loco ſcribit Muſas à patre Ioue literas & uerſuum compoſitionem id eſt poëticen edoctas eſſe. ¶ Recinet] *Iterum canet & canendo replicabit. Deſcribit autem illam reboationem quam græci echon nominant. Cuius fabula in ſequentibus enarrabitur. Verum cum uox nihil aliud ſit quàm ſonitus qui oritur ex colliſione aëris, diffluit ille aër & in curriculum extenditur donec incidat in locum concauum ad quem illidatur, atque inde mox quæ hactenus procedebat ex carreuerberatione reſilijt, eoque pacto congeminatur. Ergo uocem illam quæ ex priori nouæ iterum uerberata naſcitur, imaginem prioris uocat. Hoc expreſſit Maro in Bucol. Non canimus ſurdis reſpondent omnia ſyluæ. Ergo quem deum ſumis celebrare ô Clio cuius nomen prius à te cantu pronunciatum, imago ſua quæ eſt ipſa echo recinet.*

¶ Aut umbroſis] *Nã cũ Muſa ſit recte in ſyluis Muſis cõſecratis canet. Eſt autem Helicon mons in Bœtia à Muſis frequentatus ex eo oritur permeſſus fluuius. De quo Maro. Tum canit errantem Permeſſi ad flumina Gallum. Pyndus autem mons Theſſaliæ eſt Apollini Muſiſque ſacer. Acarnaniam ab Aetholia dirimit ex quo Achelous fluit. Aemus mõs altiſſimus ex cuius uertice Euxinum & Adriaticum mare conſpici opinio fuit. Hoc Philippus Demetrij filius ac Macedoniæ rex experiri cupiẽs uix tertio die aſcendit multum denſitate arborum fatigatus, ut nõ nunquam cœlum non poſſet aſpicere. Sed cum tandem ad uerticem ueniſſet, omnia nubibus plena offendit. Itaque à ſpe deſertus, duabus aris Ioui Solique erectis deſcendit.*

¶ Vocalem] *Optima uoce præditum qua & feras & inanimata ad ſe uocare poſſet.*

¶ Vnde] *Ex quo monte. Aduerbiũ poſuit pro nomine. Sic et Vergilius. Genus unde Latinũ.*

¶ Temere] *Quaſi dicat per inuia & deuia, ſine penſo aut oratione.*

¶ Orphea] *Hic uir eſt quem haud facile meritis laudibus proſequaris, fabulæ tamen ferunt Apollinis & Caliopes filium fuiſſe.*

Diodorus autem Siculus refert Bacchum ex Aſia in Europam tranſiturũ, amicitiam cum Lycurgo Thracum rege firmaſſe, Sed mox ab illo inſidijs circumuentum Mœnades omnes amiſiſſe, ipſumque à Therope prouinciali præmonitum euaſiſſe.

Ergo uicto deinde cæſoque Lycurgo memor beneficij Bacchus regnum Thraciæ Theropi conceſſit, eumque Orgya docuit.

Ex Therope ortus eſt Oeagrus et ex Oeagro Orpheus, Hic in Aegyptũ profectus, philoſophia ac poeticain, ſtructus eſt, Sed in primis Mercurij Trimegiſti primi Theologi, Theologia imbutus dicitur. Quapropter ſecundas priſcæ theologiæ obtinuit partes.
Cui deinde ſucceſſit Aglaophemus et Aglaophemo Pythagoras. Hunc ſectatus eſt Philolaus diuini Platonis magiſter. Hæc fuit ſucceſſio horum ſex theologorum. Exordium enim à Trimegiſto ſumpſit Theologia, & à Platone abſoluta eſt. Sed redeo ad Orpheum. Hic enim Orgya ab Aegyptijs accepta ad Græcos primus tranſtulit, que ab eo Orphica dicta ſunt. Et fretus inſcitia hominum & obſcuritate antiquitatis, omnia quæ de Baccho illo Thebano ex Thebæ Aegypti ferebãtur, cum Cadmei amicus eſſet, ad Bacchum qui ex Thebis Boëtijs oriũdus erat tranſtulit. In cuius uiri poëtica cũ tanta uis fuiſſet, ut aut efferatos & ad omnẽ impetum pronos, aut ſtolidos ſtupefactosq; homines ad mitiorem cultum traducere poſſet, & feras ad ſe uocare & ſyluas diceretur. Extant noſtro quoq; tempore eius hymni, & mira ſuauitate aſperſi, ad profunda illius primæ Theologiæ doctrina inſtructi. Dicunt fuiſſe unum ex Argonautis, & atrocem tempeſtatem ab illis nauigantibus ſuis ſacris auertiſſe.

Volunt Cithæronem Boetiæ montem quoniam ibi in ſacris frequentius caneret, à ſua cythara nomen ſumpſiſſe. Scribit Plinius. Auguria quæ prius ex auibus ſolum ſumebantur, ex reliquis quoque animalibus ſumi poſſe Orpheum demonſtraſſe. Sunt qui Citharæ inuentionem illi atribuant. Demum cum apud Thraces inſtituiſſet ut uiri inter ſacris Bacchi à mulieribus abſtinerent ratæ illæ in earum contemptum huiuſcemodi rem eſſe inſtitutam, facto agmine illum incautum inuaſère, atque lacerauère. Pleriq; tamen fulmine ictum periſſe aſſerunt. Quod etiam teſtatur huiuſcemodi eius Epithaphiũ, θρηικὰ χρυσολύρην τῇ Ὀρφέα μοῦσαι ἐθάψαν ὃν κτάνεν ὑψιμέδων ζεὺς ψολόεντι βέλει. Nos uerò ſic Latine dicamus. Orphea chryſolyrã Muſæ hoc poſuère ſepulchro. Fulmine quem ſtrauit Iupiter alta uidens.

¶ Syluæ] Syluam ab eo quod græcè ὕλη dicitur dictam uolunt. Et ut ille hylem pro materia, ſic noſtri ſyluam poſuerunt. Eſt preterea ſylũa aut glandifera cuius arbores non cæduntur, ſed ad eſcam quadrupedibus præbendam ſeruantur. Aut cædua quod in ea arbores cum ad iuſtam proceritatem creuerint cæduntur, ut uel ædificationibus uel alijs uſibus materiã præbeant. Viridaria autem ex ijs arboribus ſunt quæ maiora hominibus poma præbeant. Eadem & pomaria. ¶ Arte materna] Suauiſſimo cantu. Quem quidem Calliopes eius matris artificio aſſecutus eſt ¶ Rapidos morantem fluuium lapſus] Huius allegoriam iam expreſſimus.

¶ Auritas] Senſum audiendi habentes. Maro autem lepores dixit auritos quoniam in illis proceriores ſunt aures quam exigere eorum corpuſcula uideantur.

¶ Quid prius dicam] Summa arte uſus eſt poëta, in qua ita Muſam per dubitationem eſt allocutus, ut interroget à quo potiſſimum initium laudandi ſumat.

Interim Orpheum uel tanquam huius artificij inuentorem, uel ut in ea re præcipuum ſuis laudibus non defraudat, & quid adiumenti in huiuſcemodi re Muſa ſibi præſtare poſſit eiuſdem poëtæ exemplo demonſtrat. Ex quo ſuam petitionem facilem eſſe docet. Oſtendit iuſtam, cum eos ſibi præponat laudãdos, qui iure optimo laudandi ſunt. Captat beneuolentiam à Muſa cum illius facultatem per Orpheum muſarum diſcipulum extollat. Excellens profecto exordium in quo ſtatim tum ex ipſa addubitatione, cum ex uirorum heroum deorumq; commemoratione mirificam excitet attentionem.

Sumit initium dum dubitat à minoribus ad maiores, ut ſit auxeſis & non diminutio. Deinde cum incipit explicare, exorditur à maioribus, ut dignitas decorumq; ſeruetur. Inſurgit autem in ſublimem uſque figuram pene alter Pindarus. Nam grandior eſt materia & grandiori plectro canenda proponitur. Eſt preterea artificioſiſſima inſinuatio. Nam dum multos

ſibi

ſibi uiros heroas deosq́; laudandos occurrere demonſtrat. Octauianum cæteris penè præponit,
Ioui uero ſecũdũ fecit. ¶ Solitus parẽtũ laudibus] cõſuetis laudib. antiquorũ lyricorũ. ¶ Qui
res hominum]. Omnium rerum conditorem intelligit, qui unus uerusq́ue eſt Deus, quem poẽ
tæ Iouem Optimum Maximum nuncupant. Quem Plato & Trimegiſtus ſupra cæli dorſum
habitare uolunt, & in eo eſſe potentiam ſapientiam & amorem. Quod autem extra cœlum ha
bitet, alibi oſtendit Plato cum dicit, locum illum neminem adhuc poëtarum laudaſſe, nec un-
quam pro dignitate laudaturum. Qui temperat, id eſt, gubernat res hominum & deorum, qua
ſi dicat, corporeas res & incorporeas. ¶ Varijs horis] Varijs temporibus. Nam ex contra-
rijs calore & frigore, humore & ſicco optimum temperamentum datur rebus. Loquitur autẽ
hic ex opinione Trimegiſti et Platonicorum, quod deus cuncta gubernet. Fuerunt enim ex phi
loſophis qui omnino negarent prouidentiam diuinam, ut Epicurus & Democritus, Alij poſue-
rũt omnino ut Trimegiſtus & Plato, qui uolũt deum curare ſupra & infima, magna & parua.
Alij partim ponunt partim tollunt. Sed ij dupliciter, Nam Ariſtoteles uſque ad lunæ orbem il
lam prouenire uult. Alij etiam infra lunam, ſed non curare minimas res.

¶ Vnde] Id eſt, à quo deo. ¶ Nil maius generatur ipſo] Quaſi dicat, ipſe ingenitus eſt,
reliqua uero ab eo genita, ſed nihil maius ipſo genitum. Nam Plato ita ſummum deum reli-
quis dijs loquentem inducit, ut dicat illos ſua natura mortales eſſe, ſed uelle eos facere immor
tales. ¶ Nec uiget ſimile] Nulla enim ſimilitudo eſt creaturæ ad creatorem.

¶ Secundum] Nam nullus ordo eſſe poteſt inter infinitum & finitum. Ergo nihil eſt ipſi infi
nito ſecundum. Nam ſecundus eſt in ordine, Tum quoniam omnia ſunt poſt deum, oportet eſſe
aliud alio propinquius. Propinquior autem erit Pallas quam poſſumus interpretari creaturarũ
ſapientiam. ¶ Proximos] Quamuis inter Iouem & palladam multi gradus interſint, Tamen
quia nemo hos occupat, Pallas eſt proxima, quamuis, ut eſt apud Ciceronem, longo interuallo
proxima. ¶ Pallas] Mineruã quam filiam Iouis fuiſſe dicunt, non à muliere conceptam, ſed
ex ipſius capite ortam, Per quod oſtendunt nulla admixtione rerum humanarum aut corporea
rum ab ipſo deo nobis intellectum prouenire, Cicero quinq; Mineruas ponit. Primam quam A-
pollinis matrem eſſe uult. Secũdam ortam ex Nilo. Tertiam ex Ioue genitam. Quartam è Ioue
natam, & Coruphe nympha Oceani filia, quam Archades Corian uocant, & quadrigarum in-
uentricem dicunt. Quintam Pallantis filiam, quæ patrem uirginitatem ſuam uiolare conantem
interemit. Dicũt igitur Iouem cum Iunonem ſterilem animaduerteret, ut liberos haberet ſæpius
concuſſo capite Mineruã edidiſſe. Hæc lanificium & texturam reperit, & numeros atq; illorũ
figuras. Hanc Vulcanus adamauit, ſed cum illa concubitum refugeret, ſemen in terram fluxit, na
tusq; inde eſt Erichthonius ab illa contentione, & terra nominatus. Dicitur Pallas à Pallante
interfecto. Appellatur & Tritonia ab Aphricæ palude Tritonide, apud quam ut Auguſtinus
ſcribit, regnante Ogigio apparuit. Herodotus autem refert in Aphrica Maclyes eſſe populos,
iuxta quos Triton ſit fluuius, ex eoque efficiatur Tritonis palus. Ex hac autem palude dicunt
Neptunum Mineruam ſuſcepiſſe, Verum cum ei quandoque pater ſuccenſuiſſet, illa ſe Ioui tra
didit, & ab eo eſt adoptata. Huic uirgines ſingulis annis ſacra faciunt, nam in duas acies di
uiſæ lapidibus fuſtibusq́uè decertant, Et ſi qua in pugna occũbit, ea pſeudoparthenos, id eſt,
non uera uirgo habetur: Ante autem quam pugnam ineant, omnium pulcherrimam uirginem
Corinthia galea & tota armatura græca ornatam in curru ponunt. Illamq; paludem circumeũ
tem omnes ſequuntur. Addit Diodorus Mineruam pauloante in Tritone fluuio natam ab Ham-
mone coniuge Rheæ cuſtodem poſitam eſſe contra ipſam Rheam filio, quem ex Amalthea ſu-
ſceperat, Ipſamq; perpetuam uirginitatem ſeruaſſe.

Et propter animi ſolertiã multas artes inueniſſe, & in bello plurimum ualuiſſe, & Alci-
dam beluam quæ ignem ore uomens omnia inflammaret, ingenio & uiribus intermiſſe. Aegyp

tij uero Mi-

tij uero Mineruam aërem eſſe interpretantur, & Iouis filiam uolunt ac uirginem, quia aër naturam ſemper incorruptam habeat. Cretenſes uero in inſula Tritonem fluuium eſſe dicunt, & apud illius fontem ex Ioue natam eſſe affirmant, Ibiq; eius templum oſtendebant. Dicunt autem apparuiſſe primum hãc beluam in Phrygia, que propter hoc combuſta uocatur, Deinde in Taurum montem conuerſam cuncta nemora perpetuo tenore ad Indos uſq; incendio conſumpſiſſe. Inde per Phœniciam cum ſe conuertiſſet, Libani ſyluis exuſtis, per Aegyptum in Lybyam tranſijt uſq; ad Heſperum; Ibiq; in Ceraunijs ſyluis cuncta inflammãs omnes mortales aut perdebat, aut in fugam uertebat: donec illam Pallas perdidit. ¶ Prælijs audax] Pro forti poſuit audacem, Propriè tamen audax is eſt qui periculis ſe ſine ratione obijcit, ergo exceſſus eſt non autẽ fortitudo quæ mediocritas eſt. ¶ Liber] Bacche: nã liber pater apud Latinos dicitur. Vir. Nec qui Pampinei uictor iuga flectit habenis Liber agens celſo Nyſæ de uertice tygres. Vel quia præeſt liberis ciuitatibus, uel quia uinum curas ſoluit & mentem ab illis liberat, uel quia eius ſacrificia ad animas purgandas & à ſupplicijs liberandas pertinere putabant, quare & uannum qua fruges purgantur myſtice in illis adhibebant. Vir. Et myſtica uannus Hiacchi. Dicunt autem fuiſſe illum Iouis filium ex Semele filia Cadmi Erat adhuc ex eo prægnans Semele, cum Iuno rem grauiter ferens ſe in anum conuertit, puellæq; perſuaſit, ut peteret à Ioue, ut ſecum eo pacto quo cum Iunone ſolitus erat, concũberet.

Quapropter coactus eſt Iupiter illam fulmine petere. Iure enim iurando promiſerat quicquid illa peteret ſe facturum. Sed extincta matre puerum adhuc immaturum exemit, ſemoriq; ſuo donec tempora partus compleret adſuit. Ergo quoniam bis ortus ſit Dithyrambus appellatur. Ferunt præterea ipſum à Gigantibus diſcerptum, mox integrum ſurrexiſſe. Quæ omnia ad uini naturam referuntur. Funditur enim, dum calcatur, fuſumq; mox in unum coit, & primo de uua matre maturum naſcitur, atq; inde in lacu conditur, de quo iam purgatum iterum renaſcitur. Fingitur pulcherrimus, ſed cum cornibus. Hinc Sapphus. Accedant capiti cornua Bacchus eris. Quoniam uino etiam ſenes reiuueneſcunt, ſed & nonnũquam nocet ebrietas propterea q; cornibus armatur. Hec quidem fingunt poëtæ Græci, Verum egregia omnia facinora non ab hoc Boëtio Baccho, ſed ab Aegyptio geſta ſunt quẽ ipſi Oſyrim appellant, Græci uero Dionyſium, qui Indiam ſubegit, primusq; triumphum egit. ¶ Et ſæuis belluis] Dianam intellige, quam deam uenationum fingunt, Venationis enim Hebræi Nembroth, Græci uero Apollinem Dianamq; eſſe inuentores ſcribunt, quẽadmodum aucupium illi Machabæo duci excellentiſsimo, hi Vlyſsi attribuunt.

¶ Certa] ineuitabili, & quæ ipſum ſagittarium non fallat, cum finem deſtinatum aſſequatur. Ouidius in, primo Metamorphoſeos. Noſtra tamen certa, ſed certior, una ſagitta.

¶ Dicam & Alciadem] Herculem uel ab Alcæo Gorgonis filio. Gorgophanes enim Heleſtrionem peperit & Alcæum, Et Heleſtrionis filia fuit Alcmena Herculis mater. Vel ἀπὸ τῆς ἀλκῆς id eſt, à robore & uiribus ſic nominatum. Græci Herculem dicunt filium fuiſſe Iouis ex Alcmena Amphytrionis Thebani uxore. Addunt etiam Iouem, quo tempore cum illa cõcubuit noctem congeminaſſe, quo ſatis ſpatij eſſet ad tantum uirum gignendum, Aiunt fuiſſe robuſtiſsimum & procerum. Dicitq; Solinus pleroſque diffinire nullum longitudinem ſeptem pedum excedere poſſe, quod intra hunc modum fuerit Hercules. Habuit ſtatim à principio Iunonem nouercam ſuam inimiciſsimam, quæ ut illum perderet, & multa monſtra domanda, & multa pericula adeunda per Euriſteum ſibi mandauit. Quæ omnia ſuperauit, & Olympicos ludos Ioui in honorem Pelopis inſtituit. Sed hunc quoque à Græcis ſibi ereptum Aegyptij dicunt, cum ipſe Oſyridis fuiſſet filius. Atque cum Oſyris orbem terrarum uellet peragrare, regnum Iſidi uxori reliquit, & Herculem filium exercitui præfecit, qui Aegyptum multis ſæuiſsimis beſtijs purgauit. Verum Orpheus omnia quæ Bacchus & Hercules

Aegyp-

Aegyptij multis antea ſeculis geßiſſent, Baccho Herculiq́; ex Boetia Thebanis adſcripſit. Diodorus Siculus tres ſcribit fuiſſe Hercules. Primus apud Aegyptios, qui multum terrarum armis domans columnas in Lybia poſuit. Secundus ex Creta unus ex Idæis, qui præſtigiator & dux ſummus fuit Olympiciq́; certaminis inuentor. Tertius ex Alcmena paulo ante Troianum bellum, qui multum telluris obiuit, dum iuſſa Euriſtæi faceßit, & in Europa columnas poſuit, & quoniam uetußimorum fama obſoleuerat earum rerum quas illi fecerant, ſibi gloriam uēdicauit, tanquam unicus Hercules, neq; plures toto in orbe fuiſſent. ¶ Pueros] Filios, ſed ut Græci παῖδας puerum filium et ſeruum appellant, ſic Latini puerum à ſeptem ad quatuordecim annos uocant, Item filium. Item ſeruū Cicero. Pueris Albini & recepi omnia & præſtabo. Iuuenalis. Item igitur pueri linguis, annisq́; fauentes. Nobilem ſuperare, quaſi dicat] propterea nobilitatus, & fama inſignis, quia ſuperet. ¶ Hunc equis] Caſtorem, nam quod Virgilius dixit Domitus pollucis habenis. Pollucem pro caſtore poſuit, ſicut alibi Reuocato à ſanguine Teucri, id eſt, Dardani. ¶ Illum] Pollucem, ¶ Pugnis] Arte pugili. ¶ Sidera dictum eſt in ſuperioribus, ſiue de igniculis qui apparent, ſiue de ipſo geminorum ſigno intelligat. ¶ Defluit ſaxis àgitatus humor. Nam quia in uere oriuntur in ſaxis, id eſt à montibus defluit humor, id eſt, liqueſcit nix, glacies uc. Poſſumus etiam intelligere quod tumor maris quo in tempeſtate operiebantur ſaxa, id eſt, ſcopuli, miteſcente mari reſideret, & ſic humor, id eſt, aqua qua ſcopuli tegebantur defluit ab ipſis. Concidunt, Deſinunt flare. ¶ Fugiuntq́; nubes] Sic Virg. Collectasq́; fugat nubes, ſolemq́; reducit. ¶ Minax] Eminens & in fluctum erecta. Minari eminere. Vir. Geminiq́; minantur In cœlum ſcopuli. Hinc minæ murorum. Item intentare. ¶ Recumbit] Iacet, proſtratur, coæquatur. ¶ Voluere, ipſe Caſtor & Pollux. ¶ Romulū] Filius fuit Martis ex Ilia Conditor urbis Romæ. Vir in bello acerrimus. Aſylum condidit. Quare undiq; Romam confluxit ingens hominum multitudo. Et cum fœminæ ad nuptias celebrandas deeſſent, Sabinas rapuit. Hinc exortum bellum, & tandem compoſita pace cum. T. Tatio rege Sabinorum ex duobus populis unus eſt factus. Diuiſit populum in triginta curias, & in tres equitum centurias, Primam q; à ſe Ramnetem Secūdum à Tatio Tatienſem. Et tertiam Lucerā ſiue ab Ethruſco Lucumone, ſiue à luco ubi res geſta eſt. Inſtituit centum Senatores, ac tandē cum apud capreas paludes exercitum luſtraret tantus nimbus ſubito exortus eſt, ut illum è cōſpectu omnium eriperet. Nec poſtea unquam apparuit. Sed ſenatores qui prope erant uidiſſe affirmabant illum ad cœlum raptum. Et Iulius Proculus in concione dixit ſibi Romulū humana forma auguſtiorem apparuiſſe dixiſſeq́; placere dijs, ut Roma orbis caput eſſet. Proinde rem militarem colerēt. ¶ Quietum Pompili Regnum, optimus ordo, ut de dijs primum deinde de heroibus, poſtremo de uiris egregijs meminerit. Secundus rex Romanorum Numa Pompilius fuit, uir prudentia, iuſtitia, & religione excellentißimus. Et qui populum Romanū à bellis ad pacē, ſacraq́; celebranda traduxerit. Multa genera ſacerdotū inſtituit. Et ut cōſilia quibus rem publicam adminiſtrabat, maioris eſſent authoritatis, ſecreto colloquio egregiæ nymphæ in antro ſui fontis frui credi uolebat, & illius conſilio cuncta agere. Grauißimi autē ſcriptores, ac in primis Diuus Auguſtinus illum Hydromantiam uſum aſſerunt, ut illa diuinationis ſpecie futura cognoſceret. Fuit & apud externos populos tanta hominis authoritas, ut nemo illo regnante Romanos bello infeſtare ſit auſus. Inſtituit templum Iani. Annum ad curſum Lunæ duodecim menſibus finiuit. Flaminem dialem inſtituit. Item Martialem, & Quirinalē, Virgines Veſtæ legit, Duodecim Salios Marti gradiuo dedit. Regnauit annos. XLIII.

¶ Pompili] Pro Pompilij. ¶ Superbos faſces, id eſt, nobiles, nec eſt ad Tarquiniū ſuperbū, ſed ad Priſcū referendū. Hic Tanaquile uxore fœmina in augurijs perita ſuadēte Tarquinijs Etrariæ oppido Romā uenit & Anco ſucceßit. Hic cētū patres ad priores elegit, qui deinde minorū gētiū ſunt appellati, locū circo maximo deſignauit. Vicit Sabinos atq; collatiā et quid

qui l citra erat eis ademit, Latinos domuit. ¶ Faſces] Inſignia Ethruſcorum erant, ut ſinguli lucumones, hi enim erant duodecim in Etruria reges ante ſe duodecim lictores præmitterent, cum uirgarum faſciculis, in quibus ſingulis ſingulæ erant incluſæ ſecures, ut cum eſſet de reo ſupplicium ſumendum, lictor illum nudatum ad palum religaret, & uirgis cæſo caput ſecuri feriret. Vtebãtur præterea ſella curruli, toga picta & prætexta. Sed hæc omnia inſignia Tullius hoſtilius tertius Romanorum rex ad reges Romanos tranſtulit, Inde exactis regibus ad magiſtratus traducti ſunt. Ergo faſces id eſt regnum, Ponit enim inſignia regni pro regno.

¶ Catonis nobile lætum] Prolixor ſim ſi omnes. M. Catonis ſanctiſſimi uiri uirtutes percurrere uelim, nemo illum charitate erga patriam ſuperauit. Tandem ſuperatis in Africa Senatorijs partibus, & ſi omnia bona à Cæſare de ſe ſperare poſſet, Tamen ne uultum tyranni aſpiceret, ſeipſum cum librum Platonis de immortalitate legiſſet interemit. ¶ Regulũ] Hic. M. Regulus Attilius eſt uir excellens in re militari, uita moribusq; conſtantiſſimus, & fide inaudita. Qui conſul contra Carthaginenſes poſt plures uictorias, tandem à Xantbippo Lacedæmonio eorum duce uictus captusq; eſt. Et iureiurando abſtrictus Romam, ut de commutatione captiuorum ageret, ea conditione miſſus, ut ſi nihil impetraret ipſe rediret. Venit Romam neq; tamen Senatum intrauit, Quippe qui ab hoſte captus ciuis eſſe deſierat, ſed ſeorſim cum amicis locutus perſuaſit, ne ſe ſenem et rei publicæ inutilem tot captiuis iuuenibus commutarent. Quod ut magis perſuaderet, finxit ſe iam ueneno ſibi ad tempus dato mortem euadere non poſſe. Remiſſus ergo id maxime precatus ad cruciatus manifeſtiſſimos, ubi inedia et abſciſſis palpebris, uigilijs abſumptus perijt cum grauiſſimo dolore. ¶ Scauros] hi & cẽſores & cõſules fuerunt. Nam de priuigno Syllæ Dictatoris nihil eſt quod credam, qui potius inaudito ludorum apparatu quam egregia aliqua uirtute inſignis habetur. ¶ Paulum] Paulus Aemilius conſul cum Terentio Varrone aduerſus Hannibalem creatus, ueſtigia Fabij Maximi qui ſua tarditate iuueniliter exultantem Hannibalẽ ſuperabat, ſequi uoluit. Sed cũ contraria collegæ ſententia ſtaret, huc ex diſcordia res euaſit, ut alternis diebus imperarent. Igitur Terentius ea die in qua ſumma rei penes ſe uidit apud infœliciſſimum Cannarum uicum in aciem aduerſus callidiſſimum hoſtem temerarius egreſſus eſt, uento aduerſo & in ora militum puluerem contorquente, & ſole in illos ſuos radios emittente. Vnde infœliciſſimus Cannenſis cõflictus ſecutus eſt. Sed ipſe Varro fuga ſibi conſuluit, Paulus uero letali uulnere confectus in ſaxo reſedit. Equitique equum ſuum illi præbere uolenti reſpondit, tu tuo utere. Ego enim propinqua morte patriæ inutilis ſum. Sed nuntia ſenatui, & Fabio me dum eorum præceptis obſequi cupio, collegæ temeritate eſſe prohibitum. Ac paulo poſt expirauit. ¶ Prodigũ] Animæ id eſt, uitæ quam liberaliſſime patriæ contribuit. Sed ut rem dilucide teneamus, in pecunijs priuatis & medio:ribus & conferendis eſt uirtus quædam in mediocritate collocata, qua uidemus & quantum, & cui, & quando, & quamobrem dandum ſit. Hancq; appellauit liberalitatem, cui duo ſunt extrema. Nam ſi deficias, nec tantum quantum oportet tribuas, auaritia oritur. Si autem excedas in dando, desq; & pluſquam oportet, & cui non oportet, & quando & qua cauſa non oportet, in uitium laberis, quæ prodigalitas appellatur. Dicitur & largitio, ſi corruptelæ cauſa tribuas. Ergo in hoc loco non dixit prodigum Paulum, ut uitio ipſum damnaret, ſed ut oſtenderet copioſam liberalitatem, & ſummã erga patriam charitatem. Eſt aũt prodigus ab eo quod eſt prodigere id eſt ultra modum erogare. Plautus in Aulularia. Feſto die ſiquid prodegeris pro feſto egere liceat niſi peperceris. ¶ Magnæ] Id eſt, quæ multi pro ſalute publica exiſtimanda eſt. ¶ Superante Pœno] Vincente apud Cannas Hannibalem. Nõ ergo prodigũ, ſed liberalẽ, Nã impẽdit & cui debuit, nos patriæ ſcilicet. Et quãdo debuit nĩ in ſummo illius periculo. ¶ Gratus] Nã memor meritorũ Pauli in patriã eũ laudare debuit.

¶ Inſigni Camœna] Celeberrimo carmine. Camœnæ autem Muſæ à canendo dictæ ſunt à

ruſticis.

ruſticis. ¶ Inſignis excellens eſt dictum à ſigno. Nam ut ſigna quia ſunt inditia rerum ſemper eminent, manifeſtaq; ſunt ſic uiri uirtute excellentes omnibus ſunt noti. Dicimus etiam inſignia uirtutum honores, quia ſunt inditia illarum. Sic inſignia militaria, quia eminent, ac ſeſe oſtendunt militibus, qui illa ſecuturi ſunt. ¶ Referam] Narrabo, ſic Vir. Referes ergo hæc & nuntius ibis Pelidæ genitor. Aliquando exprimere & imitari. Iuuenalis. Et multum referes de Mecœnate ſupino. Item recenſere. Virgilius. Cogere donec oues ſtabulis numerumq; referre iuſsit. Item reuocare, Virgilius. Illi pedem referens. Dicunt præterea referre damnum & referre expenſum, cum aliquem debitorem ponimus, & rationem oſtendimus damni & expenſi. Eodem pacto referre acceptum, cum oſtendimus aliquem creditorem. Cicero in Philippicis. Qui uitam acceptam clementiæ tuæ referunt. Item reddere. Virgilius. O mihi præteritos referat ſi Iupiter annos. Eſt refert idem quod intereſt, ſed tunc re ſyllaba contra naturam ſuam producitur. ¶ Fabritiumq;] Contra Pyrrhum Epyrotarũ regem egregiam reipublicæ nauauit operam, Miſſus legatus ad eum de captiuis redimendis, nullis præmijs à rege perſuaderi potuit, ut patriam deſereret. Inde conſul cum transfuga ſibi polliceretur ſe regi uenenum ſi uellet daturum ipſum cum inditijs ad regem remiſit. Incomptis, non comptis. Eſt como, is. Terentius. Antequam moliantur antequam comantur annus eſt. & Ouid. Sint procul à nobis iuuenes ut fœmina compti. Oſtendit autem priſcam illam in Romanis ſimplicitatem quæ procul ab omni laſciuiori ornatu eſſet. ¶ Curium] M. Curium Samnites aduerſus quos bellum gerebat auro corrumpere tentarunt, quibus egregie reſpondit, Romanos non cupere aurum, ſed imperare poſsidentibus aurum, fuerunt autem Curius & Fabritius pauperrimi.

¶ Camillum. M. Curius Camillus quo nemo excellentior iuſtitia & militari diſciplina illis ſeculi fuit. Faliſcos Capenates, & Veios ſuperauit tandem ab ingrata patria in exilium miſſus eſt. Sed mox capta à Gallis Roma abſens dictator creatus Gallos auro ſpoliauit atque in fugam uertit. Ex qua uictoria pater patriæ, item Romulus & alter urbis conditor eſt appellatus. Tulit] Produxit. Eſt enim ferre pati. Vir. Miſerere animi non digna ferentis. Portare. Virgilius. Ferre ſui dederat monumentum & pignus amoris. Auferre. Virgilius. Quippe ferant ſecum rapidi uerrantq; per auras. Dicere. Et ſcelus expendiſſe merentem Laocoonta ferunt. Cupere. Ouidius. In noua fert animus mutatas dicere formas. ¶ Fundus] Ager dicitur quia ſit rei familiaris fundamentum, nam pecuniarum ratio labilis eſt. Fundum autem neutri generis ima pars eſt. ¶ Auitus] A ſuis ſibi maioribus relictus. Ergo erat ſecundum antiquorum parſimoniam, & ipſe illa contentus erat. ¶ Cum lare] Cum domo, nam urbanum ædificium frugi & modeſtum, eandem modeſtiam in agro requirebat. Cum lare, Lar nympha fuit quæ Iunoni furta Iouis cum Iunturna patefecit. Iuſsit Iupiter ſibi linguam præcidi, & Stygiã paludem per Mercurium deduci, Mercurius inter ducendum compreſsit, & inde geminos ſuſtulit, qui à matre lares nominãtur. Sũt qui credãt lares geniosq; eoſdẽ eſſe. Aitq; Cenſorinus dictos genios quia ut gignãtur curent, uel quia genitos curent, Credebantq; unicuiq; duos eſſe, alterum bonum, alterum malum, Vt Chriſtiani etiam duos angelos, bonum malumq; à Deo in cuſtodiam datos dicunt. Sed non natos una nobiſcum ut illi de genio ſiue lare dicunt. Colebantur domi, focus illis erat ſacer ibiq; de thure & floribus illis ſacrificabatur, ut in Plauti Aulularia apparet. Vnde uulgus focum foculare appellat, quaſi laris focum Ferramentaq; quibus ligna ſubſtentantur ſtaria dicuntur, Verum pro domo ſumitur lar. ¶ Creſcit occulto æuo] Sententia eſt quod fama M. Marcelli creſcit, id non aduertentibus hominibus, quemadmodum arbor progreſſu temporis creſcit, & incrementum quod non aduertitur ſingulis horis aut diebus cognoſcitur elapſo menſe uel anno: putat Acron quod intelligat de Marcello puero Octauiæ filio de quo Vir. Si qua fata aſpera rumpas Tu Marcellus eris. Sed Virgilius à ſpe & indole laudat qua mortuo illa creſcere non poteſt. Itaque credo potius noluiſſe. Horatium referre

ad memoriam res geſtas eius Marcelli. qui apud Claſtidium oppidum iuxta Padum ſingulari certamine Vitromanum regulum Gallorum occidit, & tertia opima ſpolia Ioui Feretrio retulit. Quiq; Hannibalem inſultantem aperto Marte totiens repreßit & ab eo ſæpe ſuperior diſceßit. ¶ Fama] A fando, uel ut alij uolunt à dictione græca quæ idem ſignificat quod ſi eſſet fama, & non fama erit. Differunt autem fama & rumor ſecundum Quintilianum, Nam famæ conſenſum ciuitatis & uelut publicum teſtimonium uocat. Rumor eſt ſermo ſine certo authore diſperſus, cui malignitas initium dedit, incrementum credulitas. Vir. Audieras, & fama fuit, quaſi dicat, non rumor. Nam erant certi authores rei. Eſt autem uocabulum medium, fama, quicquid de aliquo diuulgatur, ſiue bonum ſiue malum ſit. Infamis tamen ſemper ad malum refertur, Famoſus autem ut plurimum infame eſt. Cicero. Non pol in quit adeo, nam me ad famoſas uetat mater accedere. Sed aliquando etiam in bonum traducitur. Iuuena. Famoſos equitum cũ Dictatore magiſtros. ¶ Micat] Splẽdet. Vir. Ardẽtes clypeos atq; ora micãtia cerno. Et quia ſplendor tremulus eſt et crebro ſalit, aliquando ſalire eſt. Vir. Emicat Eurialus. Et crebro moueri. Vir. Et linguis micat ore triſulcis. Significat & digitis ſortiri: hinc Cicero eum uirum bonũ appellat quicum poßis in tenebris micare ¶ Iulium ſidus] De C. Cæſare intelligit, nam quo anno cæſus eſt, dicunt in meridie apparuiſſe cometam, quem illius animam crediderunt, hinc Virgilius in Geor. Ecce Dionei proceßit Cæſaris aſtrum. Iuliorum autem domum à Iulio Aeneæ filio originem duxiſſe ferunt ¶ Inter ignes minores] Id eſt, inter ſtellas quæ minores ſunt. ¶ Luna] Dicitur quaſi luminum una. ¶ Gentis humanæ] Iam quo intenderat deuenit, & Octauianum poſt Iouem inuocandum cenſet, ita ut Iupiter primus cœlum regat, Auguſtus ſecundus terris imperet. ¶ Pater, quia creauit. ¶ Cuſtos] Quia prouidentia ſua cuncta adminiſtret. ¶ Orte Saturno] Nã Saturni filius fuit Iupiter. ¶ Fatis] Nam fata uoluerunt ut Cæſarẽ curares. ¶ Secũdo Cæſare] Quaſi dicat, ita regnes ut poſt te Cæſar ſecũdus ſit. Simileq; eſt Virgilij diſtichon. Nocte pluit tota redeunt ſpectacula mane, Diuiſumq; imperium cum Ioue Cæſar habet. Ille minor te æquus, id eſt iuſtus in regendo, quæ prima uirtus requiritur in adminiſtratore. ¶ Reget latũ orbem] Id eſt præerit terris. Seu. ¶ Egerit] Id eſt ſubegerit.

¶ Parthos] Quos per Ventidium Baſſum Auguſtus uicit. ¶ Iuſto triumpho] Quia deleto ab iſips exercitu Romano cum ſuo Imperatore Craſſo, iuſta fuit uictoria. Triumphus autem ſupremus honos eſt duci omnium militarium rerum. Putant pleriq; & maxime Varro, triumphum dictum à Baccho primo huius rei authore, quem τριάμβον appellant. Plutarchus hanc nominis originem negat. Tranquillus uerum Latinum putat nomen ſic dictum quia qui triumpharet triplici iudicio honoraretur. Primo enim exercitus de triumpho decernendo duci iudicabat, Secundo ſenatus, Tertio populus. Triumphans equis albis quatuor uehitur, & ſenatu preeunte in Capitolio tauros mactat. Lacedæmonij autem duces, ſi dolo prudentiáue rem peregiſſent, bouem, Sin prælio, gallum immolabant, adeò ampliora magisq; homine digna, quæ ratione quam quæ uiribus gererentur putabant. Triumphum Bacchi qui ob deuictam Indiam primus triumphauit elephanti ad currum iuncti uexere. Seſoſtris rex Aegypti ſingulis annis ex ſubiectis regibus iungere ad currum ſolitus erat, ſicq; triumphari. Idem etiam Tygranem Armeniæ regem factitaſſe, Plutarchus author eſt. At Romulus pedes triumphauit. Tarquinium autem ab Ethruſcis dicunt ſumpſiſſe formam, ut quadrigis triumpharet. Quamuis extent qui Valerium Publicolam curru primum triumphaſſe uelint. Demum lege cautum eſt, ne imperatori triumphus decerneretur, niſi uictor in uno prælio quinque milia hoſtium cecidiſſet. Seres] Populi in Aethiopia apud quos altißime ſunt arbores, in quibus uermes lanam tenuißimam emittunt, quam ab ipſis ſericum appellamus. Quid memorem Aethiopum molli canentia lana.

Et Lucanus, ſub iuga iam Seres iam barbarus iſſet Araxes.

¶ Indos] Hos populos præter Bacchum nullus omnino ſubegit, quãuis & Alexander Magnus, &

nus & Nerua Traianus de illis triumphare meruerint. ¶ *Te minor lætum regat æquus or bem*] *Regat ergo & Octauianus æquus tanquam opimus princeps minor te, quaſi dicat, qui tibi uni cedat, cæteris autem ſit ſuperior. Nec tamen reddat eum ſuperbum tam excelſus gradus ſed ſit omnibus æquus.* ¶ *Tu graui curru quaties Olympum*] *Sit ſententia, Ille terris imperet, tu cælo. Quoniam autem dantur tonitrua Ioui, loquitur ex uulgari opinione quod ſtrepitus tonitrui ſit, cum cœlum ſuo curru incedente quatitur.* ¶ *Tu etiam mittes fulmina lucis parum caſtis*] *Id eſt, parum religioſis. Sic Vir. Hac maneant caſti ſub religione nepotes. Vel parum caſtis, id eſt, pollutis, ex ſententia Pontificum & Aruſpicum qui dicunt nunquam fieri fulmina niſi in lucis pollutis.*

AD LYDIAM ODE. XIII.

CONSTAT in hac ode inducere riualem in odiũ amicæ ſuæ & ſe ex zelotipia uehementer illã amare oſtẽdit. Ode dicolos ex glyconio, qui cõſtat ex Spõdeo et duobus Dactylis et Aſclepiadeo. ¶ *Ceruicem*] *Collum, Iuuenal. Præbenda eſt gladio pulchra hæc & candida ceruix. Proprie ceruix ab occipitio incipit, & tendit ad ſpinam, Et eſt tanquam canalis per medullas cerebri deſcendit ad ſpinam, Dicta ceruix quaſi cerebri uia, Eſt enim ex oſſibus orbiculatim uertebratis, quo commoditatem capiti præbet quocunq; ſe flectendi. Vnde duræ ceruicis homines qui obſtinati inflexibilesq; ſunt, dicimus. Primus autem ſecundum Quintilianum Hortenſius orator in ſingulari numero hoc nomine uſus eſt. Eſt ergo pars colli poſterior, cum gula pars ſit anterior.* ¶ *Telephi*] *Riualis ſui nomen eſt. Cerea*] *flexibilia, ut cera facile flectitur. Oſtendit autem ex hoc agilitatem quæ corporis nõ parua laus eſt.* ¶ *Iecur eparq; idẽ eſt mẽbrum, & ſedes ſanguinis. Nam ſanguis ab epate colorem ſumit, & quia ira ebullitio eſt ſanguinis, & quæ bulliunt intumeſcunt. Idcirco uolens iram oſtendere dixit. Feruens iecur tumet, Sic Iuuenalis. Quid referam quanta ſiccum audeat ira.* ¶ *Difficili bile*] *Bilis enim ſpuma ſanguinis eſt qua ſanguis incaleſcit, & in iram inſurgit. Hanc Græci* Χόλην *dicunt, noſtri medici choleram. Habent tamẽ quatuor humores etiam latina nomina. Sanguinem, pituitam, bilem, & atram bilem.* ¶ *Difficili*] *Ab effectu, id eſt, quæ reddat homines difficiles, id eſt, moroſos & iracundos, ſicuti morbos pallentes qui homines palleſcere cogant.* ¶ *Non manet mens*] *Quia careo tranquillitate, & huc & illuc uoluor. Vergilius. Atq; animum nunc huc celerem nunc diuidit illuc, Per parteſq; rapit uarias perq; omnia uerſat. Vel non manet mens, id eſt, nõ manet ratio, Nam amens fio ira doloreq; pariter accenſus. Sic Vir. Iſq; amens animi & rumore accenſus amaro. Nam omnis perturbatio auertit mentem. Sed quæ ab amore prouenit omni quiete exuit.* ¶ *Nec color*] *Quia pallidi redduntur amantes. Ouidius. Palleat omnis amans, pallor color aptus amanti. Et omnis paulo uehementior affectus animi colorem uariat.* ¶ *Humor & in genas*] *Lachrymas intellexit. Gena autem ut multi uolunt eſt à cilio ad uniuerſam illam partem oculis ſubiectam quæ barba ueſtitur. Quod autem ſit etiam cilium quo oculus clauditur, audi dicentem Quintilianum. Illa perpetua nocte clauſæ genæ non cuſtodierunt. Et Plinius in 11. Omnia inſecta non habent genas, nec integunt oculos,* ¶ *Labitur furtim*] *Quaſi dicat antequam aduertam.* ¶ *Arguens*] *Manifeſtans demonſtrans. Vir. Degeneres animos timor arguit. Hinc argumentum in diſputationibus, quia illis rem demonſtramus. Hinc argumenta in comœdijs, nam illis mira uerborum breuitate aperimus quicquid uniuerſa continetur fabula.*

Neque prætermittendum eſt aliter dici argumenta, aliter argumentationes. Tria enim ſunt quæ nobis confirmationem aut confutationem rei dant. Primo enim quæritur tanquam ſedes quædam unde ratio educitur, qui locus à dialecticis nuncupatur. Vnde Ariſtoteles & Cicero Topica libros appellarunt, ab eo quod eſt topos, id eſt, locus in quibus huiuſcemodi locos demonſtrãt. Ratio autem quæ à loco ſiue ſede deducitur adhuc informis & indiſtincta argumentum appellatur. Rurſus autem cum in ſuas partes diſtributa fuerit, erit argumẽtatio. Quod ut

dilucidius appareat, probare nititur Virgiliana Venus apud Iouem deberi Aeneæ ſedem certam in Italia exemplo Antenoris. Ergo occurrit ſibi locus qui dicitur à maiori, Ab eo autem ſumit argumentum quod eſt huiſcemodi, licere Aeneæ filio & patriæ defenſori conſiſtere in Italia, poſt quam licuit Antenori nullo ſanguine ſibi coniuncto & patriæ proditori. Hoc autem argumentum ſi in ſuas partes quæ ſunt propoſitio, aſſumptio, & concluſio digeratur, erit argumentatio. Ea autem ſic comparabitur, ut ſit propoſitio huiuſcemodi. Si homini heſterno & proditori licuit in Italia conſiſtere, multo magis propugnatori & qui tibi filius ſit, licebit. Deinde erit aſſumptio, ſed licuit conſiſtere Antenori qui nec tibi filius eſt & patriam prodidit. Ex propoſitione autem & aſſumptione oritur tertia pars argumentationis, quæ dicitur concluſio, & talis erit, licebit in Italia conſiſtere Aeneæ. Dicimus etiam arguere reprehendere, quia qui reprehendit oſtendit erratum. Et quia reprehenſor adhibet crepitum ſonitumq; uerborum dicimus argutum ſonorum. Vir. Hæc arguta ſacra pendebit fiſtula pinu, Item qui arguit abrupta & breui utitur clauſula, dicimus argutum breuem. Virg. Argutumq; caput. ¶ Penitus] Valde interne ſignificat, unde fit nomen penitus, a, um, Plaut. Excrea uſq; ex penitis faucibus. ¶ Macerer] Conterar extenuer, ut ſit ab eo quod eſt macer, proprie tamen macerare dicimus cum tam diu in aqua res relinquitur donec tenereſcat. ¶ Lentis] Flexibilibus, quod eſt flammæ proprium. Vir. Eſt mollis flamma medullas. ¶ Ignibus] amoribus quorum cupiditate inflammamur. Virg. 4. Aeneid. Et cæco carpitur igni, proptereaq; fortaſſe dixit lentis quia quæ lente procedunt non multum aduertuntur, uror ergo ſi rixæ quæ excitantur inter te & Thelaphum deturpant humeros, quia ipſe ex ebrietate excedens modum, uerberet humeros & reddat liuidos. Rixare contendere, ut idẽ, Alter rixatur de lana ſæpe caprina. Puto eſſe à ringendo, quod eſt canum quando irritantur. ¶ Immodicæ] Modum excedentes immodeſtæ, nam modicum id dicimus, non cui aliquid ſit imminutum, ſed quod non excedit modum, & modeſtum eſt. Lu. Modicum componere ciuem. ¶ Mero] Proprie uinum cui non ſit admixta aqua, quaſi dicat, ex ebrietate ¶ Furens] Amore an ira ambiguum eſt, utrunq; enim furorem infert, ſed amore potius cum uehementius baſia imprimat, & mordicus apprehendens labia relinquit liuorem.

¶ Notam] Id eſt, maculam qua res ipſa notatur. Eſtq; tam in animo quam in corpore nota uelut & macula. Et quamuis uitium ex ea oſtendatur, tamen aliquandoad laudem refertur. Ouidius. Ille Numantina traxit ab urbe notam. ¶ Memorem] Dicimus memorem eum qui recordatur, ſed & quandoque rem cuius memores ſumus memorem dicunt poëtæ. Vir. Sęuæ memorem Iunonis ob iram. Ergo iram memorem, id eſt, cuius memor eſſet Iuno. Sic & in hoc loco memorem notam tam uehementem ut non facile excidat è memoria. Ordo eſt. Tu non ſperes, id eſt, ſperabis illum perpetuum, ſcilicet in amore, lædentem oſcula, id eſt, pulchra tua ora, ſcilicet morſu. ¶ Barbare] Inhumaniter & crudeliter, ut eſt de more barbarorum. ¶ Si me audias] Id eſt, ſi mihi credis ſi meas rationes ſuſcipies. Nam non uidetur audire qui non obtemperat dictis. Sapit autem locus iſte inſinuationem. Non enim poſtulat aperte quod ſe illi præponat. Nam cum ſe in grandiori ætate conſtitutum, illum adoleſcentem uideat Sed inuehitur in aduerſarium, ut illam ad ſe conuertat. ¶ Oſcula] Vel ſuauia intelligit, uel potius ora, ut ſit ſententia, quod lædat ſuum os dũ non ſine morſu oſculatus. Eſt autem oſculum diminutiuum ab eo quod eſt os. In muliere autem anguſtum os laudatur, ſic Oui. de Daphane. Videt oſcula quæ nõ eſt uidiſſe ſatis. Quæ Venus. Quinta parte ſui nectaris imbuit. Id enim eſt quibus oſculis etiã in cõcubitu utitur. Nam quinq; ſunt quibus in amore accendimur, uiſus, ſermo, tactio, oſculum, concubitus. Ergo in quinto gradu eſt concubitus, ergo hoc ſignificat quod Venus imbuet oſcula quinta parte ſui nectaris, id eſt ſuæ ſuauitatis quæ eſt in concubitu. Eſt aũt nectar deorũ poculum, quemadmodum ambroſia cibus. ¶ Ter & amplius] Poſuit numerum finitum pro infinito. Vel dixit ter & amplius, id eſt, ter & quater, quia ut docet Macrobius ex

iſtis duobus

iſtis duobus numeris oſtenditur perfecta fœlicitas, Vnde Vir. ô terq; quaterq; beati. ¶ Copula] Vinculũ. Eſt proprie copula cuiuslibet rei duplex numerus, unde dicitur copula matrimonij. Malis querimonijs, id eſt, litibus ex quibus ſunt querimoniæ. Suprema die, id eſt, morte qua omnia diſſoluuntur.

AD SEX. POMPEIVM QVEM ALLEGORICE MONET ne in bellum ciuile redeat, ODE, XIIII.

ODe tricolos eſt, Habet enim metrum primis duobus uerſibus Aſclepiadeum, quarto Glyconicũ tertio pherecratium. Eſt autem per allegoriam Ode deſcripta, Suadet enim. Sex. Pompeio Pompei Magni filio ne rurſus ciuile bellum excitare uelit. Hic enim poſt cõflictum in Hiſpania collecto exercitu in Epiro ex fugitiuis & proſcriptis Siciliam occupauerat, ac tandem inſulam, permittentibus Octauiano & M. Antonio, poßidebat. Sed rurſus cum pacẽ quã acceperat nõ præſtare, mareq; latrocinijs infeſtaret, Cæſar aduerſus illum bellum mouit, ſed primo uario euentu duobus naualibus prælijs pugnauit. Et ex duabus claßibus Cæſaris altera cui Agrippa præerat uicit: altera cui præerat Octauiãus uicta deletaq; fuit: poſtremo tamẽ uictus atq; cæſus eſt. Puto igitur Horat. eo tẽpore Oden hãc ſcripſiſſe quo iã ſpreta pace bellũ ab eo parari cõtra Auguſtũ nũciaretur. Erat ergo Põpeius ſimilis naui quæ aduerſam tempeſtatem paſſa tandem in portũ ueniſſet, amißis tamẽ malo & uelis, nã uniuerſis copijs paternis amißis tamẽ in Siciliã peruenerat, illãq; cõcedẽte Octauiano poßidebat, rurſus uero nouũ bellũ tẽtãs erat tã͂ nauis quæ in marinã tẽpeſtatẽ reuerteretur. Monet ergo illũ poëta ut ab incœpto deſiſtat, p allegoriã hæc ſcribẽs. Eſt enim Allegoria ſermo qui in aliud q̃ ſit illud quod ſua uerba oſtendũt nos inducit. ἄλλον, enim aliud, & ἄγειν ducere ſignificat. ¶ O nauis noui fluctus referẽt te in mare] O Sexte, noui fluctus, id eſt, motus animi tui referẽt te, ex portu in mare, id eſt, ex pace in bellum. Deinde ueluti cernat illũ iã mare ingreſſum iã bellũ cœpiſſe, exclamat quid agis, quaſi dicat, quam non recte agis. Ergo occupa portum, id eſt, præueni ut portũ antea capias quã ſit qui repugnet aut prohibeat. Idẽ enim proprie occupare eſt. Vir. Occupat Aeneas aditum cuſtode ſepulto. Nam multæ notiones quas Nonius huic uerbo tribuit, omnes huc diligenter intuenti redire uidebuntur. ¶ Nonne uides] Quod latera nauis careant remigibus. ſignificat illum exutum eſſe exercitu uiribusq; paternis. ¶ Et quod malus feriatur uento] Denotat ualidũ hoſtiũ impetũ. ¶ Remigio] Id eſt, remigibus, A remo enim dicũtur remiges qui nauigia remis impellunt Remigiũ autẽ & multitudinẽ remigũ & actionẽ in remigando. Inde dicemus de ſeruitio. ¶ Antennæ gemũt ſine funibus] Gemere, ut diximus, eſt cũ ex anguſtijs emittitur ſonitus. Vir. Gemuit ſub pondere cimba. ¶ Antennæ] Sic dictæ quod ante malũ ſint ex tranſuerſo poſitæ. Sed & urbs eſt Italiæ Antenna dicta quod ante amnem ſit conſtituta. Durare æquor, id eſt, tolerare æquor, & poëticæ dictum, Nã duro non tranſit. Vir. Durate & uoſmet rebus ſeruate ſecundis. Sed ut dicimus clamare hominem, id eſt, cũ clamore uocare. Sic eſt durare æquor, id eſt, per duritiem ferre. ¶ Nõ ſunt integra lintea] Id eſt, non ſunt integri exercitus. ¶ Nõ dij] Non fauor diuinus, & priſtina fœlicitas tui patris.

¶ Iterum preſſa] Nunc ab Octauiano, prius autem à Iulio Cæſare uel iterum, quia iam ſemel ignorat Octauianus Siciliam permiſit. Et fortaſſe Octauianum tunc Deũ propitium fuiſſe commemorat. Nunc aũt non eſt ignotus. ¶ Quamuis Pontica pinus] Mirũ figmentũ, & tamẽ manet in translatione. Appellat igitur hĩc pinũ, id eſt, nauẽ per intellectionẽ ponticã & nobilẽ ut alludat ad nobilitatẽ & gloriã Põpei patris, quã reportauit ex triũpho Mithridatis regis Ponti. Cũ tã potentẽ tã bellicoſum ducẽ non ſolũ in re militari, ſed in multis doctrinis excellentißimũ regẽ Mithridatẽ, qui ita ultra 22. annos aduerſus populũ Roman. pugnauit, ut ſæpißime uictoriã reportauerit ſumma fœlicitate. Nec minori celeritate ſuperauerit & bello cui Hydriæ capita eſſe uiderentur extremã manũ impoſuerit. ¶ Iactes] Glorieris. Eſt proprie iacto frequenter iacio. Inde per translationem dicimus iactare gloriari, qui glorioſi rem de qua glo-

riantur frequenter huc illucq; proferentes illam iactare uidentur. Eadem ratione iactare eſt non profutura loqui, quia iactantur. Virgilius. Talia iactanti ſtridens aquilone procella Velum aduerſa ferit. Marcellus preterea addit mittere, uoluere, defatigare, Quæ omnia eodem redeunt. ¶ Genus & nomen] Id eſt, nobilitatem generis ex qua ſit nomen, quod famam ſignificat. Vir. Et nos aliquod nomenq; decuſq; attulimus. Aliquando nomen eſt cognitio. Vir. Auulſumq; humeris caput & ſine nomine corpus. ¶ Nil pictis] Expreſſa ſimilitudo. Nam quemadmodum nauigantes non fidunt picturæ nauis, ſed robori & armamentis, ſic homo non fidat nobilitati, niſi aſſint arma & exercitus. ¶ Puppibus] Id eſt, nauibus: Puppis pars nauis eſt ultima & ſublimior, unde ex loco ſuperiori in hoſtem pugnant, caſtello etiam ibidem erecto. Carina uenter eſt nauis & curuatura ſua. Hinc ædificia quædam Romæ in formam carinarum facta nomen illi uiæ dederunt. Vir. Et lautis mugire carinis. Sentina uero fundum eſt nauis in quam quicquid inſtillat aquarum defluit, corruptæq; male olent, unde à ſentiendo denominatur ille locus quia uis tetri odoris ſentiatur: & per tranſlationem appellamus ſentinam locum omnem qui ſceleratorum hominum receptaculum ſit. Prora autem prima pars eſt nauigij, quod ſi bello paratur, cuſpidē qua aquā findit ferratam habet, diciturq; roſtrum à ſimilitudine roſtri q; in naue eſt, & hæc nauigia roſtra appellātur. Trāſtra appellāt, nautarū ſedilia Vir. Trāſtra per & remos. Ex græca etiā cōſuetudine iuga appellarūt Latini. Sūt deniq; fori loca uacua et expedita quæ inter nauē perābulantib. præbēt, ſic dicti q; per eos ferantur. Vtriuſq; dictionis teſtimoniū è Marone his uerſibus petatur. Inde alias animas quæ per iuga lōga ſedebant Deturbat, laxatq; foros. Preterea differt, nauis à nauigio, nauigium enim eſt tanquam genus omne id quo nauigamus, Nauis autem eſt ſpecies nauigij. ¶ Ludibrium] Proprie, id eſt, quod ludimus deridemusq;, & quod ludendi cauſa expetimus. Vir. Ne turbata uolent rapidisq; ludibria uentis. ¶ Nuper tedium] Dum ſcilicet in partibus Brutianis erat, quarum cauſa eſſet cum Pompeianis cōiuncta. Afferebat igitur ſibi tædium diuturnitas controuerſiarū ſed etiā erat ſollicitus de ſua ſalute. Nūc autē illū deſiderat tanquam abſentē à partibus Cæſarinis cū quo in gratiam redierat, mordeturq; aſſidua cura cupiens, ut rurſus in gratiā redeat. ¶ Cycladas] Inſulæ ſunt in Ionio, quibus ab ortu ſolis ægeū mare eſt, ab occaſu Myrtilum occupant ad ſeptingenta millia. Dicunt autem Cyclades ἀπὸ τῦ κύκλυ, id eſt, à circulo, quoniam non niſi longo circuitu pernauigentur, uel quia Delo inſulæ quæ illarum media eſt incircuitu poſitæ ſint. ¶ Nitentes] quoniam frequentia & nobilitate habitatorum erant infama. Allegorice autem ponit illas pro Auguſti ducibus qui ſibi aduerſi ſunt, qui ita illi bellum aſperum reddunt, ut crebris inſulis interieᵭum mare magis æſtuat.

PRAEDICIT ALLEGORICE INTERITVM M. ANTOnio propter coniunctionem Cleopatræ, ODE. XV.

ODe Dicolos, nam metrum primis tribus uerſibus Aſclepiadeum quarto Glyconicum. Quod ad argumentum pertinet Porphyrionem ſequamur. Bacchidides ſcriptor Græcus refert multis carminibus Troianum excidium à Caſſandra priami filia prædictum fuiſſe. Horatius ad illum imitatus inducit Nereum marinum deum et nympharū patrem animaduertētem Helenam nauigio per mare à Paride abduci, pene idem uaticinari, hæc Porphyrio. Ergo autem puto poëtam noſtrum ut in ſuperiori ode per Allegoriam, Sex. Pompeium admonuerat, ſic & admonere M. Antonium ne Cleopatræ amore ductus aduerſetur Octauiano. Antonius enim repudiata Octauia uxore ſua & Cæſaris ſorore adeo ſe Cleopatræ Aegypti reginæ addixerat, ut nihil niſi illius arbitrio gereret, ac tandem bellum aduerſus Octauianum mouit commiſſoq; prælio nauali, ſic poſcente Cleopatra, cum ipſe terreſtribus copijs longe anteiret Octauianum maritimis autem eſſet inferior, fuſus fugatusq; eſt. Reuerſusq; in Aegyptum ac ductus deſperatione rerum ſibi mortem conſciuit diuina indignatione iuſte Ciceronianam cædē ultus. ¶ Paſtor] Paris olim paſtor, hic filius Priami & Hecubæ fuit, ſed cum ex eo prægnās mater

mater ſe in ſomnis facem parere putaret, qua breui uniuerſa urbs incendio flagraret, placuit Priamo ex aruſpicum conſilio, ut puer exponeretur. Itaq; inuentus à paſtore pro ſuo nutritus eſt. Suſcepit ex Oenone nimpha duos filios, in quorum controuerſia cum æquiſſimum ſe præbuiſſet, increbreſceretq; eius iuſtitiæ fama, tres deæ Pallas Iuno & Venus ſuo iudicio ſubmiſerunt, Illeq́; ut Helenã quæ ſibi promittebatur acciperet, Venerẽ cæteris in pulchritudine præponendã pronunciauit. Ferunt ut eſt in Neronis Troica, pugilẽ fuiſſe adeo excellentẽ, ut Hectorem ſuperauit, ac mox cũ iratus Hector illũ perdere uellet, Paris allatis pro indicio crepundijs in quibus expoſitus erat ſeſe fratrem illi probauit, poſtremo acceptis, 20. nauibus à Priamo in Græciam tanquam Iſionem ſororem repetiturus, profectus Helenam rapuit. Sed de raptu Helenæ tã uaria tãq; fabuloſa proferuntur ut difficile ſit uerũ cõiectari. Herodotus enim ſcribit ex Aegyptiorũ ſacerdotũ ſententia Paridẽ cũ poſt raptã Helenam in Phrygiam reuerteretur, ui tẽpeſtatis in Canopicũ oſtiũ Nili impulſũ fuiſſe indeq; ab Othone huius oſtij cuſtode Mẽphim ad regẽ Protheũ ductũ, ubi rex cognita rapina Paridis ſibi Helenam pecuniasq́; eripuit, affirmans ſe ea omnia Menelao ſeruaturũ, atq; Paridẽ intra triduũ ex Aegypto excedere iuſſit. Græci autem exercitũ in Troiam duxerũt, & anteq̃ urbẽ obſiderẽt, legatos qui Helenam reſq; raptas repeterẽt, miſerũt. Et cũ negarẽt illã apud ſe eſſe Troiani, putarũt ſe rideri Græci, urbemq; obſidẽtes tandẽ expugnauerũt, Ac nõ inuẽta Helena in Aegyptũ nauigauit Menelaus, Helenãq; & aurũ à Protheo recepit. Hæc Herodotus. Quid aũt Hom. ſcribat neminẽ qui poëtam aliquẽ attigerit latere puto. In Troiam enim uult perductã Helenam, & expugnata urbe in ſe abductam Diuus autem Chriſoſtomus uir multa uariaq; doctrina excellẽtiſſimus, in eo libro quẽ ad Iliẽſes ſcribit, cũ multis perſpicuisq; cõiecturis, tũ Aegyptiorũ ſacra hiſtoria nitẽs primo negat ab Hercule Troiam urbẽ potẽtiſſimã parua manu capi potuiſſe, cũ idẽ ſcriptores affirment illam in ſequenti bello uix mille nauibus & poſt 10. annos expugnari potuiſſe, Neq; uerisimile eſſe quod urbs ab Hercule diruta tam breui tẽpore tantas uires recuperaſſet, quibus ualidiſſimo Græcorũ exercitui tam diu reſtitiſſet. Poſtremo affirmat Herculẽ Laomedonti amicũ fuiſſe, & filiam ſuam Telamoni Herculis ſocio tradidiſſe. Secũdã aũt captiuitatẽ ita defendit, Ait enim Tindarũ duas habuiſſe filias, & cum Clytemneſtram Agamemnoni collocaſſet, et ille alteram filiam Helenam uxorem fratri poſceret, fuiſſe præſto Paridẽ qui Tindaro ſuaſit, ut cũ illã principi Græcorũ alteram collocaſſet, hãc ſibi regis totius Aſiæ maiori natu filio traderet, et affinitates etiam extra Græciã ſibi cõparare ſtuderet. Aſſenſus eſt Tindarus. Quapropter Paris patre fratribusq; beneuolentibus Helenã uxorem legitime acceptã Iliũ duxit, magnificentiſſimasq́; nuptias hoc iubente Priamo celebrauit. Menelaus aũt ſimulans ſe totius Græciæ uicem dolere quod omniũ formoſiſſima puella barbaris eſſet cõceſſa, cũ tot ex regio ſãguine illuſtres uiri cui honorificè nubere potuiſſet in Græcia reſtarent, & fratrem & multos alios principes impulit partim puellæ partim prædæ ſpe. Erat enim Aſia ditiſſima, et Græci eo tempore paupertate premebantur, ut expeditionem aduerſus Troianos ſumerent. Nõ ergo rapinæ iniuria quæ nulla erat, moti, ſed rapiendi cupiditate illecti in Troiam nauigarunt Græci. Nam ſi iniuria interceſſiſſet, puellæ fratres primi enauigaſſẽt ad quos iniuria maxime pertineret, At illi non ierunt. Quam rem occultare cupiens Homerus ſcribit Pollucem & Caſtorem iam tũ mortuos fuiſſe. In bello autem ipſo cæſus eſt Achilles ab Hectore non Hector ab Achille. Verum Homerus cum Achillem cæſum negare non poſſet. Extabat enim illius ſepulchrum, extabant & ſpolia, mortem Patrocli & inſidias Paridis comminiſcitur.

Demum cum Græci quotidie maiorbus cladibus afficerentur, uix pace equis conditionibus impetrata diſceſſerũt. Helena Paridi relicta, quæ mortuo deinde marito Deiphœbo nupſit. Priamꝰ aũt ad ſenectutẽ uſq; regnauit, cui ſucceſſit Hector, et Hectori Aſtyanax filius. Hæc Diõ in Aegyptiorũ hiſtoria affirmat. Addit pretera & coniecturas efficaciſſimas, querit in primis ſi uictores è Troia diſceſſerũt Græci, cur pauciſſimi omnino ex principibus domũ redierint

& iiſ ſine honore aut authoritate, nam Agamemnon ab uxore adulteroq́; interfectus eſt, quod nunquã illi auſi eſſent, ſi triumphans, ut uult Homerus, rediſſet, & Diomedes qui paulo ante deos ſuperare potuerat, uxoris ignominiam à ſe pellere non ualens, relicta patria in Italiam aufugit, Vlißes uero ætatem nauigando conſumpſit, Idomeneus à ſuis rediens non eſt ſuſceptus. Contra uero omnia proſpera Troianis euenerũt, nã & Helenus inter medios hoſtes regnũ aſſecutus eſt, Et Aeneas Antenorq́; ſibi urbes in Italia condidere. Deniq; concludit Dion & in Homero maximã fuiſſe adulationẽ, & Græcos natura leuiores & glorioſiores facile fuiſſe aſſenſos. Verũ nos tantã cõtrouerſiam alijs cõponendã relinquamus. Atq; in hoc loco poetã noſtrũ & ipſum Hom. cui poeta aſtipulatur, ſequamur. ¶ Paſtor] Priami patris qui hactenus paſtor fuerat, et paſtoris filius creditus. ¶ Traheret] Illorũ opinionẽ ſequitur qui credũt Helen[ã] raptã & per uim abductã, non autẽ ſpõte ſecutã, proptereaq́; poſt excidium Troianũ ab Agamemnone illi ueniam datã & benigne receptã. ¶ Ideis] In Ida Phrygiæ mõte fabricatis. Eſt autem hic mõs à Teucro qui ex Creta prouenerat appellatus Ida à monte Ida qui in Creta erat.

¶ Perfidus] quia fidẽ iuraq́; hoſpitalitatis fregerat, ſecundũ illos qui cũ hoſpitio à Menelao ſuſceptũ dicũt. Alij autẽ Spartã expugnaſſe uolũt. Vir. Me duce Dardanius ſp, ex, adul. ¶ Hoſpitam] Dicitur hoſpes in communi genere & qui hoſpitio ſuſcipit, & qui ſuſcipitur. Sed ſeorſum inuenitur hæc hoſpita, tæ. Ergo & hoſpitã & hoſpitem dicere potuit, Sed & in neutro in plurali dicimus, ut maria hoſpita Teucris. ¶ Obruit] Depreßit. ¶ Celeres] Epithetum eſt uẽtorum. ¶ Ingrato] Inuiſo & quo uẽti percũt, nã ſi uẽtus aere eſt commotus, adueniẽte ocio ceſſat motus, & rurſus ceſſante motu ceſſant uẽti. ¶ Vt caneret, id eſt, prædicaret. Canere cantare eſt, ſed iccirco canere dicũt qui prædicũt, quoniã antiqua oracula carmine edebantur. Significat etiã canere laudare, quia ad lyrã canebãtur laudes. Vir. Ibant æquati nu, re, ca, ¶ Fera] Non ſolũ Paridi, ſed Troianis uniuerſis, Nereus aũt deus Marinus erat Oceani filius, qui ex ſorore eadẽq; uxore ſua Doride nymphas genuit. Mala aue, mala augurio. Dicis ſcilicet Helenã ſed allegorice intelligit Cleopatrã. Cõiurata, nã quẽadmodũ iuro facit preteritũ iuratus ſum, ſic cõiuro cõiuratus. Nuptias nuptiæ dicũtur à nubendo quod tegere ſignificat, unde Statius, Obnubitq; caput & tẽperat aſtra galero Nã nouæ nuptæ caput flamine integebãt. ¶ Vetus] nobile & excellens. Cõgeminat interiectionẽ, ut maiorẽ cõmoueat commiſerationẽ. Et loquitur hæc tanquam præſentia ſin[t], ſic, Vir. Heu quantæ mi, ce, la, in, Quantus equis quantus uiris Et hominibus ſimul & equis prenũtiant laborem futurum. Iam galeã, optime inducit Pallada Troianis iratã propter iniuriã ſibi in iudicio à Paride illatã, cum illi Venerem pretuliſſet.

¶ Dardane] Pro Dardanie: Nam Troia olim à Dardano dicta eſt. Dardanus enim filius fuit Iouis ex Electra Atlantis filia & coniuge Coriti regis, à quo Coritus urbs nominata eſt. Inter Dardanũ & Iaſiũ fratres exorta contẽtio poſt mortẽ Coriti eſt, interfecitq; Iaſiũ Dardãus & cũ parte populi in Samothraciã enauigauit, atq; inde in Troiã peruenit. Ibiq; ſedes poſuit tẽpore Moyſis & ãno mũdi 37. ſupra 1700. & Erichthoniũ filiũ in regno reliquit. ¶ Aegida] Scutũ, proprie tantum ſcutum Iouis fuit. Nam cum eſſet in fatis opus illi eſſe ſcuto ex pelle Amaltheæ capræ coopertũ, ſi Gigãtes ſuperare uellet, ipſe Amaltheã in ſignũ cœleſte cõuertit et eius pelle ſcutũ texit, q̃ ἀπὸ τῆς αἰγός, id eſt, à capra appellauit. ¶ Pallas] A pallãte ab ea ceſo uel ἀπὸ τοῦ πάλλειν q̃ cõcutere ſignificat, quia in bello haſtam quatiat. Nequicq̃ ferox præſidio Veneris, nã tu cre[de]is poſſe defẽdi à Venere cõtra Mineruã. Hæc ea ratione finguntur ab Homero, ut oſtẽdat Troianos deſides & luxurioſos, Græcos aũt prudẽtes ſed cõtra ſcribit Diõ. ¶ Pectes cæ] Vt deſides luxurioſiq; faciũt. ¶ Imbelliã apta Veneri & Marti. ¶ Diuides] quia qui ad lyrã carmina canũt, alternatim modo ſua uoce utũtur, modo lyræ ſono. Gnoſij, Cretẽſis, à Gnoſo oppido illius inſulæ: Valebat autẽ olim Creta ſagittãdi arte. Quapropter in primis laudabãtur in bello Cretẽſes ſagittarij. Refert aũt Plinius Aegyptũ Cretãq; abundare calamis grauioris ponderis, qui propterea ſagittis idonei ſint. Similes etiam dicit enaſci in Italia:

ſed ſolum iuxta Rhenum Bononiæ fluuium, ¶ Collines] Deturpabis, id eſt, concretos reddes quod & Maro de Hectore ſcribit. Et concretos ſanguine crines. Eſt enim proprie linire cum aut cera aut aliqua non diſsimili re quippiā obturamus, unde dicimus linire uaſa. Aut aliquid ſparſum diuiſumq́; concernimus, ut cum capilli qui diſcreti ſunt aliqua re condenſatur. Laërtiadem, Vliſſem Laërtis filium, cui Homerus in prudentia atq; aſtutia primas partes dat, & πολίπορθον, id eſt, urbium uaſtatorem appellat, quoniam in re militari, prudentia uires ſuperat. Ergo hoc dat Vliſsi quod non dat Achilli. Sic & poëta nunc nō Aiacem qui fortiſsimus fuit, ſed Vliſsem qui prudentiſsimus, appellat exitium gentis Troianæ. ¶ Vultus adulteros] Dat uultui quod eſt hominis, ſed puto dixit adulteros, id eſt, uenuſtos & qui ſua uenuſtate facile Helenam in adulterium protraxerit, ut ſit ſententia, deturpabitur ille uultus quo nimium placuiſti, ¶ Pilium Neſtora] A Pilo urbe eum denominauit. Fuit Neſtor filius Nelei, & Neptuni nepos. Neleus enim à fratre Pelia regno pulſus Pilon urbem condidit, Neſtoremq́; filium ſucceſſorem reliquit, cui longiſsima uita fuit. Vir fuit excellenti fortitudine, nam adoleſcens apros ſuperauit. Deinde Perithoo aduerſus centauros optimam operam nauauit. Fuit, ut ſcribit Homerus, & eloquentiſsimus ſimul & ſapientiſsimus. Teucer, de quo dictum eſt. Salaminus ex Salamine inſula, uel qui in Cypro Salamina condidit. ¶ Sthelenus] Dux unus ex ijs qui in equo Troiano latitarūt, & Capanei filius. Sciens pugnæ] Priſcæ in curribus pugnabant quos Græci δίφρους, quoniam duos ferrēt appellabāt. Ex ijs autem alter pugnabat, alter equos regebat. Ergo poëta utriusq; rei peritum oſtendit Sthelenum, cum ſit ſciens pugnæ, atq; celer auriga, id eſt, equorum moderator. Merionem, qui inter Argiuos egregium ſe præbuit. ¶ Melior patre] Nam quamuis Tydeus fortis fuerit, de quo Statius, Maior in exiguo regnabat cor. uir. tamē Diomedes ab Homero fortiſsimus deſcribitur. Cum & Venerem & Martem illum uulneraſſe fingat. ¶ Quem tu] Ordo eſt, quem tu mollis fugies ueluti ceruus immemor graminis fugit lupum uiſum in altera parte uallis. Sublimi maximo, nam qui fugiunt uehemēter ex curſu atq; timore anhelāt, uel ſublimi qui uehementia calidioris anhelitus apparet oculis in altum tēdens. Mollis luxurioſus. ¶ Tuæ] Helenæ, Et notat amantium morem, qui maxima fortiſsimaq; de ſe apud amicas iactāt, quæ deinde non præſtāt. Iracunda ordo eſt.

¶ Iracūda claſsis Achillei id eſt, ipſe Achilles, qui cum ſibi ab Agamemnone rapta eſſet Briſeis, adeo rem iniquo animo tulit, ut diu intra tentorium latēs in pugnam prodire noluerit, quo tempore magnam ſtragem Græcorum Hectorem dediſſe ferūt. Sua igitur ceſſatione expugnationem Troiæ dilatum iri nunc canit Nereus. Achillei autem pro Achillis & eſt datiuus Græcus per diæreſim pro genituo latino. ¶ Proferet diem prorogabat tempus. Certas, quaſi dicat, i fatis decretas. Hyemes annos ut ponat partem pro toto anno. Sic Virg. Ter. t. r. hi. ſub.

¶ Achaius] Græcus, nam Achaia pars eſt Græciæ. Iliacas, rectius quam Troianas, nam Iliū urbs eſt, Troia regio. Vir. Ilium in Italiam portans uictosq́; penates.

PALINODIAM IN CRATIDIAM VEL TINDARAM quam Carminibus læſerat, ODE XVI.

DIcolos ode, nā primus & ſecūdus uerſus Alcaicus eſt ex ſpōdeo & iābo, & cæſura pētemimeri, et duob. dactylis ſic. O ma, tre pul, chra, filia, pulchrior. Tertius eſt dimeter Iābicus Hypercatalectus. Quartus Pyndaricus ex duob. dactilis, et duob. trocheis. Scribit aūt Palinodiā, id eſt, cātū contrariū priori, nā recātat ea quæ iratus in amicam ſcripſerat ut eā ſibi reconciliet. Atq; ita inuectiuā excuſat, ut culpam omnem in iracundiam reijciat. Nihil aūt quod ad artificium pertineat pretermittit. Captat enim beneuolentiam cum illam pulcherrimam appellat, quo nihil gratius mulieri præſtari poteſt. Deinde carmina in quib. maledixit pro ſuo arbitrio abolenda permittit. Pulchra antiqui pulchrum, lachrymas et ſepulchrum aſpirabant. Magnum ergo eſt mulieri ut pulchra ſit, ſed maximum ut ſit pulchra muliere pulchrior.

¶ Quem criminoſis cunq;] Id eſt, quencunq; per temeſim. ¶ Criminoſis] Quæ crimina inferant. Crimen enim uitium eſt. Sed & cauſam quandoq; ſignificat. Vir. Et crimine ab uno Diſce omnes. In hoc ergo confitetur delictum, quæ res ad iracundiam placandam uehementer confert. Sic Dauus ille Terentianus ſe crucem meritum fatetur. Eſt tamẽ quoad id fieri poteſt poſt confeßionem adhibenda excuſatio ut hic ubi in iram culpam reijcit. Scripſerat autem Iãbicis uerſibus quoniam pes ille uehementiã adfert, & genus dicendi contortum & cõcitatißimum & accommodatum inuectiuis. Sicq; illo uſus eſt Archilochus poëta, ut Horat. alibi Archilochum propria rabies armauit iambo. Hunc ſocci cepere pedes grandesq; coturni. Alterius actum ſermonibus, & populares Vincentem ſtrepitus & natum rebus agendis. Siue flamma ſiue mari ſimile illi Virgiliano, Aut pelago Danaum inſidias ſuſpectaq; dona Præcipitare iubet, ſubiectisq; urere flammis. ¶ Adriano] Pro Adriatico, & poſuit ſpeciẽ pro genere more ſuo.

¶ Non Dindimene] Hæc Cybele eſt & magna mater, dictamq; eam putant à Dindimo monte Phrygiæ in quo colitur. Sed de hac dea origo breuiter perſtringenda uidetur. Ferunt ergo apud Atlãtios uiros iuſtißimos Cœlum regnaſſe, cumq; homines hactenus ſparſim uagãtes in unum coẽgiſſe, atque moribus legibusq; informaſſe, frugumq; & aliarum utilium rerum inuentorem fuiſſe, & imperium & occiduas ſeptentrionalesq; partes propagaſſe, & quoniam ſiderum diligentißimus ſpeculator extitit multa futura hominibus prædixiſſe, & annũ ad ſolis, & menſem ad lunæ reuolutionem inſtituiſſe: quarpopter cũ è uita migraſſet, diuinis illum honoribus proſecuti ſunt, perpetuumq; regem putarunt, & de ſuo nomine cœlum appellatum. Suſcepit ex pluribus uxoribus filios 45. ſed ex Titea quindecim, qui & ſinguli ſingula ſortiti eſſent nomina, tamen communi uocabulo à matre Titanes appellati ſunt, Ipſa autem Titea propter multa beneficia in mortales collata, terra eſt nominata. Habuit prætorea filias quarum excellentiores fuêre Baſilea, id eſt, regina, & Rhea, ſed Baſilea quæ natu maior erat, affectu materno omnes fratres enutriuit, propterea magna mater eſt uocitata, & poſt patris ad ſuperos diſceſſum Hyperioni fratri nupſit, ac ſolem et lunam peperit. Hæc eſt igitur magna mater quæ Cybele & Dindimene uocatur. Traditur tamen huius deæ & alia in Phrygia origo.

Dicunt enim uetuſtum Phrygiæ & Lydiæ Meonem, & eum ex Dindime uxore filiam ſuſcepiſſe, quam nutrire nolens exponẽdam in ſyluis curauit, quæ diuinitus à Pardis huiuſcemodiq; feris, nutrita eſt, donec è muliere paſtoris inuenta domum abducta Cybele nominata eſt. Hæc iam adulta, forma, modeſtia ac prudẽtia excelluit, nam ex pluribus calamis fiſtulam prima adinuenit, & cymbala, & tympana ad ludos & choreas, & contra pecudum puerorumq; morbos remedia tulit, quibus meritis mater proſpera cognominata eſt. Hæc fratris Saturni uxor Iouem, Iunonem, Neptunum & Plutonem genuit. Dicta eſt Deorum mater, & datus currus qui leonibus trahitur, & corona turrita in capite. Nam cum terra interpretetur, terra turres ſubſtinet. Sed ut ad poëtam quandoq; reuertar, demonſtrat ipſe maiorem furorem eſſe in ira quam aut in ſacerdotibus magnæ matris aut Apollinis cum diuino furore concitantur ergo non Dindimene, id eſt, magna mater nõ æque, id eſt, tantum quatit mentem ſuorum ſacerdotũ, cum illos furore corripit, ut triſtes curæ, id eſt, magnus amor quatiunt mentem amantis. Nam ſacerdotes iſtorum deorum numine correpti uehemẽter fuerunt, ut & Virg. in Sybilla oſtendit de qua dicit. Non uultus non color unus, Non comptæ manſêre comæ.

¶ Pythius] Apollo. ¶ Incola ſacerdotum] Quia plerunque ſacerdos Apollinis quæ Pythia dicitur ipſius numinis furorem in ſe concipiat, ergo eſt incola illius Apollo.

¶ Non liber] Id eſt, Bacchus, nam & ipſe Bacchantes in ſuis ſacris mulieres (quas à furore Menadas appellant(uehementer concutit.

¶ Corybantes non ſic geminant, id eſt, congeminatis ictibus pulſant aëra acuta, id eſt, cymbala & reliqua huiuſcemodi ænea uaſa quæ pulſata tinnulum acutumque ſonum emittunt.

Emittunt. unde Ouid. Tinnulaq; aëra ſonant & olent myrteáq; crociq;. Corybantes quos S.T. & nõnulli alij putẽt dæmones eſſe, Cybeles miniſtros: Diod, illius filios ex Amazonũ ſentẽtia ſcribit. Lactãtius autẽ putat eoſdem eſſe & Curetes & Latine lares familiares appellari. ¶ Triſtes ut iræ] Ergo dij quos nominauit non æque quatiunt & perturbent mẽtes ſacerdotum, ut iræ concutiunt humanas mentes. Quæ iræ adeo uehementes ſunt, ut nullo timore compeſci poſſint, non ferro & bello, nõ etiam marinis tẽpeſtatibus. ¶ Noricus enſis] Non ualidiſſimus enſis, qui ex eo ferro quod in Noricis optimum naſcitur confectus ſit. Norici enim populi ſunt in Alpibus iuxta Brixiam urbem, apud quos ea ſpecies ferri oritur, quod uulgus Acciaium uocat. Iſti populi inter Rhetos annumerantur. Poſuit ergo ſpeciem pro genere quemadmodum ſupra dixit, ſpicula Gnoſij calami. ¶ Marem naufragiũ] Id eſt, in eã tempeſtatem inſurgens ut nauigãtes in naufragium impellat. ¶ Nec ſæuus ignis] Sæuus magnus. Vir. Sæuus ubi Aeacidæ telo iacet Hector, Vel crudelis quoniam omnia uorat ignis: unde Vir. Ilicet ignis edax: & Aegyptij ignem animal eſſe putarũt, & quandiu pabulum inueniat uiuere, deinde extingui. ¶ Nec Iup. ruens] Id eſt, cum impetu deſcendens cum horrendo tumultu. Intelligit fulmen quod Iupiter contorquet non ſine horrendo tonitru. Probat iram non facile poſſe extingui, quoniam in nobis à natura inſita ſit, & quæ à natura ſunt non poſſunt à nobis penitus auelli, uerum cum poëta ſit, non phyſicas affert rationes, ſed fabuloſas. Sed de prometheo iam diximus. Finxit ergo ſimulachrum ex limo, & immiſit animam cum omnibus potentijs ac uiribus, immiſit appetitum concupiſcibilem & iraſcibilem, deditq; illi ex ſue libidinem, ex uulpe dolos, ex lepore timiditatem, ex leone iram, ex alijs item aliud, quod ita finxerũt poëtæ, quia ſola ratio, hominis eſt, perturbationes autem & motus rationi non obtemperantes ferini potius putãdi ſunt quã humani. ¶ Stomacho] Phyſici in iecore ponũt, ſed poëta reſpexit uſum loquendi in quo dicimus ſtomachari pro indignari, & ſtomachum indignationem, ſed etiam in magna ira quicquid in ſtomacho bili reſidet, efferueſcit intumeſcitq;. ¶ Inſani leonis] Quaſi dicat, ea ui ſuperbæ indignationis qua leones inſaniunt. Vis enim & uim tantum in ſingulari habet. Idemq; ſignificat apud Latinos quod apud Græcos δύναμις. Eſt igitur uis fortitudo. Vir. Inſtat ui pa, p, Item uirtus. Vir. & multa ui m.a, Itẽ uiolentia. Idẽ Fit uia ui r,a,p,q; t. Dicimus etiam uim auri, id eſt, copiã auri. ¶ Iræ] Horũ fratrũ fabula iam enarrata eſt. Iræ ſcilicet Atrei quibus ille fratri filios epulãdos dedit. ¶ Strauêre] Quoniã deiecêre & oppreſſêre, nã ut ſecundis rebus elatos uidemus homines, ſic in aduerſis proſtratos. ¶ Et altis urbibus] Nam ira ciuilis Romam perdidit. ¶ Cur] Propter quas, aduerbiũ pro nomine. ¶ Funditus] A fundamentis, Sunt enim quædam latina aduerbia in tus, ad ſimilitudinẽ Græcorum, quæ deſinunt in θεν, ut οἴκοθεν, id eſt ex domo, ut ſunt diuinitus, cælitus funditus. ¶ Hoſtile aratrũ] Quia priſci aratro in condendis euertendiſq; urbibus utebantur. ¶ Inſolens quaſi dicat] Victor nam ex uictoria inſolens redditur exercitus.

¶ Me quoq;] Admonet plura ſimul, primo ne miretur illum iratum fuiſſe olim, cum ipſa nunc iraſcatur, & excuſat iram quæ uidetur feruori adoleſcentiæ fuiſſe condonanda, & oſtẽdit poſſe illam ſperare, ne rurſus ipſe excandeſcat cum feruor iuuentutis diſceſſerit. ¶ Dulci iuuẽta] Profecto ætas eſt ſuauiſſima, quia in nulla ætate plenius uoluptates percipiuntur.

¶ Feruor pectoris] Deſcriptio iræ eſt, cum ipſa ſit accenſio ſanguinis circa cor.

¶ Celeres] Cõcitatos et ueluti torrẽs decurrẽs, ſed hæc olim, nũc autẽ cupio mutare. ¶ Triſtia mitibus] Id eſt, pro his quæ triſtia & amara dixeram, ponere mitia & iocunda, quaſi uelut canere palinodiam imitatus Steſichorũ Siculũ poëtam, qui cum Helenam ſuo carmine uituperaſſet, proptereaq; luminibus orbatus eſſet, ex oraculo Apollinis palinodiã cecinit, ac oculos recepit. ¶ Recantatis opprobrijs] Id eſt, in contrarium cantatis.

Id enim ſignificat aliquando re in compoſitione, ut retego, refero, ergo cantatis pro

tis pro opprobrijs laudibus, probrum uitium eſt, inde opprobrium maledictum, quod propter probrum infertur, Iocunditate leporibusq; referta eſt Ode qua laudat apud Tyndarim amicam rus quod Mecœnatis munere in Sabinis poßidebat, ipſamq; ad illud inuitat cum dij quoque illo ſe oblectent. Nam dicit Faunum relicto Lyceo illuc tranſiſſe, poſtremo promittit ei fore tutã Cyro riuali. ¶ Velox] Vel tũc uelox cũ ex Archadia (ubi Lycæus eſt) ueniat in Sabinos ad Lucretilem montem, uel ſemper uelox, quia caprinis pedibus ſit. Amœnum recte poſitum Nam amœnitatem in agris dicimus. Dicunturq; amœna (ſecundum Seruium) loca que fructum quidem non ferunt, ſed uoluptatem ex pulchritudine præbent, quaſi à munia, id eſt, ſine munere, uel potius dicemus amœna loca pulchra ſiue fructuoſa ſint ſiue infructuoſa quod ſua pulchritudine ad ſe amandum nos alliciant. Mutat, quia liquit Lycæum & uenit in Lucretilẽ. Lycæus mõs in Archadia ſic dictus ἀπὸ τῶν λύκων, id eſt, à lupis quibus propter frequentiã pecudum abundabat, in quo ſacra Pani paſtorum deo celebrabatur Lycea dictam, & deinde ad Romanos per Euandrum delata latinè Lupercalia. ¶ Aeſtatem] Ab æſtu quia calore abũda nominatur æſtas. ¶ Defendit] Defendendo remouet calorem. Dicunt enim latini defendo frigus tibi. Vir. Solſtitium pecori defendite iam uenit æſtas. Item defendo te à frigore. Vir. Hic ego dum teneras defendo à frigore myrtus. In quo imitantur græcos, illi enim ἀμύνω, id eſt, defendo eodem modo ponunt. ¶ Capellis, à capra eſt capella, & capra à carpendo dicitur. Nullam enim ex quadrupedibus maiori detrimento carpit arbores, nam earum morſu tactæ areſcunt propter noxium calorem quem illæ à febri qua aßidue laborant, habent, illiſq; imprimunt, eſtq; adeo uenenoſa res, ut oleas citra morſum lambendo areſaciant, quapropter ne fas erat capram immolare Mineruæ, quæ oleæ inuentrix fuit Archelaus affirmat capras nunquam febri carere, neque niſi per nares reſpirare, proptereaq; non præſtabatur de earum ſanitate in uẽditionibus, Satis enim erat quod uẽditor diceret. Aio illas bene eße & bene bibere.

¶ Pluuios] Pluuias inducẽtes, quaſi dicat auſtrinos qui pecori nocẽt. ¶ Arbutos] Nã has arbores libẽter edũt. Vir. Depulſis arbutus hœdis. Et alibi. Dãt arbuta ſyluæ. Eſt autem arbutus quæ ſemper frõdeſcit, & quãuis apud nos nõ multũ creſcat, tamẽ ſcribit Iuba in Aphrica fuiſſe arbutũ que ad quinquaginta cubitos creuerit. ¶ Deuiæ] Quæ loca deuia paſcẽtes ſectẽtur.

¶ Vxores] Abuſiuè per acyrologiã, nã in ſolo homine ſunt legitimæ cõparatæ nuptiæ. Dicitur autem uxor quaſi unxor, quia ungerentur nouæ nuptiæ, uel eſt uxor quaſi ſoror, quia pro ſorore amãda tractãdaq; ſit. ¶ Mariti] Hirci, qui ſemper uirus, id eſt, uehemẽtẽ ſed abhorrendũ odorẽ emittit. ¶ Virides colubros] Vehementer enim nocẽt pecori ſerpentes illi quos quia umbra delectantur, colubros appellant. Vir. Aut tecto aſſ, te, ſ, & u. Sententia igitur eſt quod præſentia Fauni omnia noxia à pecore arceat. ¶ Hœdilia] Hœdorũ ſtabula. Eadẽ ratione caprilia, ouilia, porcilia, equilia, & his ſimilia dixerunt, quæ ſcribũt de agricultura, ab ijs quadrupedibus quæ in illis continentur, dixexit etiam fœnilia in quibus fœnum ſeruetur.

¶ Martiales] Quia Marti conſecratus ſit. Vir. Martius & ſtabulis rapuit lupus. Nam & ui & inſidijs ualet Lupus autem ab eo eſt quod eſt, λύκος apud Græcos. Nam ipſum hoc animal ἀπὸ τῆς λύκης, id eſt, à luce denominatur. Credidit antiquitas rictum lupinum ualere ad noxia propulſanda, quapropter illũ ad hoſtia ſuſpendere conſueuerant. ¶ Vt cunq;] Vbicunque ſecundum Acronem, uel quomodocunq;. Cum igitur & amœna ſimul & tuta eſſe loca demonſtrauit, inuitat Tyndarim ut ſecum in illis habitet, & copiam rerum pollicetur. Dulci quæ dulcem ſonum emittit. Sit autem ordo ô Tyndari dij tuentur me, & pietas & Muſa mea eſt cordi dijs quomodocũq; uel ubicũq; iſtæ ualles in quibus ſum et ſaxa Vſticæ, id eſt, mõs Vſticus perſonuère dulci mea fiſtula. Vt ſit ſententia, quomodocunq; ego canam, qui cantus redditur ex reboatione huius uallis, & montis dij me tuentur. ¶ Vſticæ cubantis] alij montem dicunt eſſe quem appellat Cubantem, quia non multum ſurgat in altum. Alij uolunt eſſe fluuium quem appellat cuban-

pellat cubantem quoniam Per ima uallis cubet, optime autem dixit perſonuêre: quoniam reboatio ex concauitate uallium naſcitur. ¶ Dijs pietas mea] Per tranſitum oſtendit deos tueri eos in quib. eſt pietas, impios aũt negligere: propter quod ſcribit & diuus Hiero. ſe nũquam inueniſſe pium qui mala morte periſſet. ¶ Muſa] Quaſi dicat, religio in Muſis. nã poëtæ ſacerdotes Muſarum ſunt. Virg. Me uerò dulces ante omnia Muſæ Quarum ſacra fero, ingenti perculſus amore accipiant. ¶ Hic] In iſto agro in quo demonſtraui omnia tuta eſſe. ¶ Copia] Affluentia, dicitur etiam copia poteſtas & facultas rei. Ouidius. Ante ait emoriar quàm ſit tibi copia noſtri. In plurali autem copias dicimus exercitum etiamſi par uus ſit: unde & copiolas dixerunt. ¶ Opulenta] Opibus exuberans, Omnia enim quæ deſinunt in lentus exuberantiam denotant, ut ſomnolentus temulentus & ſimilia ¶ Ad plenum] Ita manabit ut nihil deſit. ¶ Benigno cornu] Liberali abundantia. Eſt autem metaphora à cornu fortunæ quæ dicitur diuitias conſueſce largiri. Diodorus autem Siculus de cornu hæc refert. Hãmonem Libyæ regem Rheam Saturni filiam uxorẽ duxiſſe, reuertentemq́ iuxta Ceraunia uirginem inueniſſe pulcherrimam Amaltheam nomine, ac compreßiſſe, & illam proximæ regionis dominam feciſſe, quæ in ſimilitudinem bouini cornu eßet formata, quæ fertilißima erat, & deinde cornu Amaltheæ eſt nominata. Quod nomen à poſteris in quamcunq; fertilem terram traductum eſt. Alij dicunt Herculem aduerſus Acheloum fluuium pugnaſſe, & cum Achelous in taurum ſe conuertiſſet illi alterum cornu detraxiſſe, quod Nymphæ pomis & floribus repletum copiæ conſecrarunt, de quo Ouid. Naiades hoc pomis & odoro flore repletum ſacrarunt, diuesq; meo bona copia cornu. ¶ Reducta] Separata à planicie. Canicula] Sidus eſt in centro ipſius cœli, quem græci Syrium uocant: uoluntq; Orionis canem fuiſſe. Alij dicunt illam eſſe canem quæ uulpem Thebanos agros populantem occidere uoluit, ſed Iupiter utrunq; in cœleſtia ſidera tranſtulit. Hæc enim canis Europæ cuſtos cum dracone data eſt, et deinde medicinæ cauſa Procridi oblata quã Cephalus Pocridis maritus ad uulpẽ quã dixi produxerat. Sunt qui dicant hanc eſſe Neeræ canem quæ Icarũ ab Athenienſib. occiſum et inſepultũ relictũ Erigone filiæ oſtendit, quapropter cum Himetio monte poſt patrẽ ſepultũ ſe Erigon laqueo ſuſpendiſſet, Iupiter precibus Bacchi Erigonem in uirginem, Icarum in arcturum, & canem in Syrium cõuertit. Cum ad caniculam ſol aſcendit, corpora humana languore afficiuntur, per ſe noxia ſtella eſt, & morbos creat, & ſi adiuuatur in totum annum extendit morbos. Virgilius. Et in totũ regnaret Syrius annum. Dicitur autem Syrius à longo tractu. Nam magnitudine ſua trium ſignorum ſpacium occupare uidetur.

¶ Theia] A ciuitate Theia, quæ Anacreontis poëtæ lyrici patria fuit ¶ Fide] Chorda quamuis fidis nomen latinũ ſit, chorda græcũ. ¶ Penelopen] Hæc filia Icari ſiue Icarioti, Vlißi nupta eſt, & cũ ille uiginti annos abfuiſſet integra incorruptaq́; manſit ſed Vlyſſem ſemper deſiderauit. Circe autem filia Oete ex Hecate ſecundum Diodorum omnium ueneficarum maxima ac crudelißima. Hæc omnium herbarum uires cognouit, & pharmacum ad amorem comparandum adinuenit, quod græci philtron dicunt. Vxor fuit Sarmatarum regi quem ueneno perdidit, ac tandem ſua crudelitate pulſa in Italiam uenit & locum olim inſulam nunc continentẽ occupauit, qui ab ea Circei ſunt nominati. Hæc Diodorus. Pleriq; tamen non eam Oetæ, ſed Solis filiam uolunt, quæ blanditijs ad ſe nauigantes allicere, deinde in ſues urſos leones&c aut in alias beſtias mutare conſueuerit. Mutauerat ergo hæc aliquot ex Vlißis ſocios, quod cum Vliſſes audiuiſſet, accepto à Mercurio pharmaco intrepidus acceßit. Vnde & illa ſocios in priſtinam formam reduxit, & ex eo Telogonum ſuſcepit. Ergo & Penelope & Circe in uno Vliſſe laborabant, id eſt, ipſum amabant, nam laborioſa res eſt amor. Circe prima ludos inſtituit in honorem Solis patris ſui, unde Circum ab ea dictum putant.

¶ Leſbij] Quia inde erant optima uina. Virg. Quæ Metymneo carpit de palmite Leſbos

¶ Innocentis] Quaſi dicat, ita temperat non noceat. ¶ Thyoneus] Multi dicunt Bacchi hunc fuiſſe filium & in Chio inſula regnaſſe, & filium Thoantem ſui ſucceſſorem in ea reliquiſſe. Hunc dicunt cum bouem ſubripuiſſet & illum ruſtici opprimere uellent à patre in uenatorem, & bouem in ceruum eſſe conuerſum. Verum hic pro Baccho ponitur. Vel dicecemus eſſe unum de nominibus Bacchi ἀπὸ τοῦ θύειν, id eſt, furere, quia Bacchantes furore in ſuis ſacris percelluntur. Quamuis Diodorus fabulam Bacchi de uini origine ad phyſicam referat, & Thyonem apud priſcos terram fuiſſe appellatam dicat. ¶ Semelius] Quia Semeles filius fuit. ¶ Confundet] Commiſcebit. ¶ Cum Marte] Quaſi dicat non immiſceat prælia quæ non ad ſe pertinen: ſed ad Martem. ſententia eſt non ueniemus in eam ebrietatem in quam multi cum ueniſſent in prælia irruerunt, ut de Centauris legitur. ¶ Proteruum] Id eſt procacem in quo inſit impudens & arrogans audacia, dicitur enim proteruus à proterendo qui omnia ſub pedibus eſſe uelit, & nullus ſit pudor in petendo & audendo.

¶ Suſpecta] Quaſi dicat obſeruata, & de qua ſuſpicio apud eum ſit ne in amore illi correſpondeat. Ergo tu ſuſpecta Cyro non metues hic apud nos ne ipſe male conijciat manus.

¶ Tibi diſpari] Id eſt, in amore ſibi cõreſpondenti: nõ eſt ergo male diſpari, ſed male id eſt, pernicioſe conijciat. ¶ Conijcere autem manus] Verbera inferre ſignificat, ſed magis eſt in conſuetudine, ut dicamus conijcio manus in te, quam conijcio manus tibi, Poetæ uerò ſæpe ponunt datiuum loco accuſatiui cum præpoſitione. Virg. It clamor cælo id eſt, ad cælum.

¶ Incontinentes] Non continentes ab iniuria.

Ad Varum Quintilium, laudat uinum moderatè ſumptũ, Ode XVIII.

AD Quintilium Varũ poëtam egregiũ ſibiq; amiciſſimũ eſt Ode, quem hortatur ut in ſuo Tyburtino uites ſerat, quia & ager ille optima fert uina, et illa modeſte ſumpta curis nos ſoluãt: nã immoderata pocula prælia inducũt, quod in Centauris uidemus. ¶ Sacra] Scilicet Baccho. Vitis aũt dicitur à uiuendo: quoniã ad longiſſimũ tempus durat, teſte etiã Plinio neq; cariẽ ſentit, uenitq; ad tantã craſſitudinẽ, ut Populoniæ quæ urbs Etruriæ fuit ex una uite ſimulacrũ Iunonis extiterit, & in templo Dianæ Epheſiæ ex una uite factæ ſint ſcalæ. ¶ Seueris] Plantaueris. Vir. Optima uinetis ſatio. Facit aũt in præterito ſeui, ut alia uerba quæ in ro exeũt ut quæro quæſiui et tero triui. In cõpoſitione aliquãdo diſcedit à prima notione ut de ſero. Inſero aũt ſi de arbore dicamus erit inſitũ ſi de alijs reb. erit inſertũ. ¶ Prius] Scilicet, quaſi dicat relinque curã aliarũ arborũ, ut uites ſeras. ¶ Mite] Vel bene excultũ ſecundũ Acronẽ, hinc Vir. Ea nec mãſueſcit habẽdo. Vel Mite Id eſt, mitia et ſuauia ferẽs. ¶ Tiburis] De quo iam dictũ eſt. ¶ Catylli] Tyburtius cõdidit, ſed poëta fratrẽ pro fratre poſuit. Sic Vir. Reuocato à ſanguine Teucri Dardani. ¶ Solũ] Terrã. ſed quicquid eſt quo aliqd ſubſtentatur id ſibi ſolũ eſt, unde aërẽ auibus ſolũ dicemus, & aquas nauibus. Vir. Subtrahiturq; ſolũ, de mari dicit. ¶ Siccis] Ratio eſt cur ſint ſerendæ uites, nã uino curæ pellũtur, quæ ſiccos, id eſt, ſobrios nimis corrodũt. Siccis ergo madidis uino, quod lætitiã hilaritatẽq; exhibet Vir. Adſit lætitiæ Bacchus dator. ¶ Sollicitudines] Id eſt, curæ quæ nos ſemper ſollicitos anxiosq; reddũt: Sollicitare aũt eſt curã alicuius rei inijcere qua anxius ſis. ¶ Mordaces] Quoniã curæ cor ipſum, ut Titij uultur, exedunt: quapropter rectè Græci curas μελεδῶνας quaſi mẽbra exedentes appellãt, & noſtri dixerũt q́ ſpiritus triſtis deſiccat oſſa. ¶ Quis poſt uina] Perfecta argumẽtatio, Poſuit enim propoſitionẽ quæ fuit q́ uites ſereret, deinde attulit rationẽ ſiccis omnia & reliqua. Nunc adiungit confirmationẽ rationis, deinde exemplis rem exornabit atq; amplificabit. ¶ Quis ergo poſt uina] Id eſt poſtq̃ uino ſe hilarẽ reddidit.

¶ Increpet] Pro increpabit, id eſt, repræhendet & uituperabit tanquã rem durã & miſeram, & poſuit increpet, id eſt grauiter feret, ut ſit conſequens pro antecedenti, nam ea uituperamus quæ grauiter ferimus, increpare aũt eſt dictũ à crepitu ſonituq; uerborũ, nam reprae-

hendentis

bendentis eſt crepitũ ſonitumq; in uoce adhibere, & quaſi aſperioribus uerbis intonare, quod fit ſæpe ex ira, tuncq; oratio amara eſt audienti: quandoq; fit ex quadã familiaritate, quæ res excitat potius q̃ perturbat, & in hac ultima ſignificatione dixit maro. Tum bitiæ dedit increpitans. Poſuit aũt duo grauiſſima: quæ quidẽ ſi poculis molleſcunt, reliqua omnia molliſſima reddentur. Nam & pericula & labores intolerabiles affert militia, paupertas aũt difficultatem omniũ rerum habet. ¶ Quis non te potius Bacche] Per eclypſim uerbum ſubtraxit, ut uehementiã induceret in dicendo. Dicas itaq;. Quis ergo ô Bacche non potius te uelit aut ſequatur quàm iſtas curas. ¶ Pater] Vel quia omnes dij patres ſunt, uel quia epithetũ ſit Bacchi: nam Liber pater dicitur, uel quia mitẽ ſe præbeat, ut patres ſolent, uel quia liberis ciuitatibus præeſt, in quib. adminiſtratores nõ domini ſed patris uice funguntur. ¶ Decens Venus] Optime poſuit conuenientẽ comitẽ Bacchi. Verum ut in poculis modũ adhibendũ præcipit, ſic & in Venere, proptereaq; decens dixit, id eſt, quæ obſeruetur quædã condecẽtia & decorum. Vel dixit decens, quia in conuiuio requiritur uenuſtas quædã remota ab omni triſtiori grauitate. Exornatio eſt hæc quæ in oratoria argumentatione quarta eſt. Propoſuerat enim eſſe ſumendũ uinũ, ſed modeſte. Deinde attulerat rationẽ q. ſic ſis omnia eſſent dura. Deinde confirmationẽ rationis, qđ neq; militia neq; paupertas uino exhilaratis grauis eſt. Nunc p exẽpla inducit exornationẽ rationis demõſtrans niſi modus obſeruetur quot ſequãtur incõmoda. Hæc ea ratione in hoc loco aperui, ut oſtenderẽ uiã uolẽtib. & alibi huiuſcemodi omnia per ſeipſos inueſtigare. Ordo aũt ſit. ¶ Rixa Centaurea] Id eſt, à Cẽtauris mota cũ Lapithis ſuper mero monet nos ne quis tranſileat munera modici liberi. ¶ Tanſiliat] Plus eſt q̃ tranſeat. Tranſit enim etiã lento paſſu, tranſilit aũt ſaltu. Nam eſt ex trans & ſalio. ¶ Modici] Modeſti & temperati. ¶ Centaurea] Ab eo quod eſt Centaurus. Fuerunt autem Centauri Iſionis ex nube filij. Ferunt enim Iſionẽ concubitũ Iunonis concupiuiſſe. Iunonemq; rem ad Iouem detuliſſe, ac illius iuſſu ſimulachrũ quòd Iuno uideri poſſet ex Nube formaſſe, & Iſioni obieciſſe. Credidit ſtultus ſe cum Iunone coire, cũ coiret cum Nube. Ex eo igitur concubitu concepit Nubes, pepe ritq; Centauros. Huius fabulæ allegoriam ego in noſtris Camaldulenſibus diſputationib. ſub nomine tui parentis ducis inuictiſſimi editis, diligentiſſime proſecutus ſum. Iſion enim tyrannus eſt qui dum Iunonẽ, id eſt, ampla regna, & ſupra ſuas uires optat. Nam dea regnorũ Iuno habetur, pro Iunone Nubẽ, id eſt, uanas res aſſequitur. Fruſtrantur enim illum ſuæ cogitationes. Vnde filios gignit monſtroſos, id eſt, efferatos effectus. Dicuntur aũt caput brachiaq; & pectus humana habuiſſe, reliqua uerò membra equina, hi ad Perithoi nuptias inuitati: cum nimio uino ebrij eſſent nouam nuptam rapere uoluerunt. qua ex re inter ipſos & Lapithas q pro defenſione mulieris certabant, exorta eſt pugna, ac multi utrinq; cæſi. Affuerunt etiam puellæ Hercules, Neſtor, Theſeus, & excellentes uiri. Sunt qui referãt ad hiſtoriam, dicantq; fuiſſe ſatellites regis Theſſaliæ, qui iuſſi à Domino boues Oeſtro percitos conſequi, & domũ reuocare, qui cum pedib. aſſequi non ualerent equos aſcenderũt & tandẽ conſecuti illos ſtimilis pungentes, reuocarũt, itaq; uiſi in equis putati ſunt bimembres. Et quoniam tauros pungebant κένταυροι ſunt dicti κεντέω enim pungo eſt & ταῦρος taurus. Lapithæ ſiue Lapitæ dicuntur (nam ſæpe h aſperatio in nominibus græcis ſubtrahitur: unde eſt ſpera pro ſphera) Erant aũt populi Theſſaliæ ſub Perithoo. Hãc pugnam etiam Maro Baccho imputat. Scribit, Bacchus etiãd culpã cauſas dedit ille furẽtis. Cẽtauros leto domuit Rhetumq; Pholumq;. ¶ Euchius] Bacchus, hoc enim nomine donatus eſt à Ioue cum ille in bello Gigãteo optimã operam nauaſſet. Id aũt ſignificat bonũ filium, nam εὖ bene & ὑὸς filius. ¶ Sithonibus] Thracenſib. apud quos ex inſtituto Orphei celebrantur Orgya Bacchi: Virg. Sithoniasq; niues hyemis ſubeamus aquoſæ. ¶ Cum auidi] Id eſt, in libidinem proni propter ebrietatem. ¶ Diſcernunt] Diſtinguunt. ¶ Exiguo fine, fas atq; nefas] Iuſtũ

& iniuſtum, id eſt, paruam uolunt eſſe differentiam inter iuſtum & iniuſtum. Nam ebrij non animaduerterunt quid interſit inter turpe & honeſtũ. Sic Iuuenalis. Quid enim Venus ebria curat, Inguinis & capitis quæ ſint diſcrimina neſcit. Quapropter ego nõ quatiam te nõ irritãdo te, id eſt, nõ bibam pluſquã oportet. ¶ O candide] Id eſt pulcher, nã pulcherrimus pingitur Bacchus. unde Saphos accedant capiti cornua Bacchus eris. ¶ Baſſareu] Vocatiuus remota s à nominatiuo, ut Theſeus ô Theſeu, ſic Panthus Panthu, ut Virg. Quo res ſumma loco Pãtheu. Eſt enim πάνθους πάνθου. Dicitur aũt Baſſareus à ſpecie quadam talaris ueſtis qua Bacchæ in ſacris illius utebãtur. Ex qua & ipſæ Baſſarides appellabantur. Perſius. Et raptũ uitulo caput ablatura ſuperbo. Baſſaris & Lyncẽ menas flexura coribus. Voluntq; ueſtẽ ipſã à parte Lydiæ Baſſara nominatã ſic dici. Alij dicunt Thraces in his ſacris pelles Lyncũ adhibere, quas pelles ipſi Baſſares uocent. ¶ Nec rapiam ſub diuo] Id eſt non proferã in publicum. ¶ Obſita] Circumdata uarijs frondibus quos Thyrſos uocabãt, nam haſtas inuolutas pampinis tenebant in his ſacris. Eſt igitur ſententia, nõ arcana naturæ uel quæ celanda ſunt in publicũ proferam. Et allegorice dicit non ſemper ſecreta uinũ prodere. ¶ Sub diuo] Id eſt, ſub Ioue, qui aër eſt. Ergo ille dicitur ſub diuo eſſe q nullo tegitur tecto. Et quoniã qui eſt ſub diuo in aperto eſt, iccirco in hoc loco poëta dixit ſub diuo, id eſt, in publicũ. ¶ Tene] Id eſt, cõtine & coërce ebrietatẽ, ſicut in Berecinthio reprimitur ebrietas per myſteria matris Deûm. Ergo poſuit in hoc loco tympana et cornu pro ebrietate. ¶ Quæ] Tympana, id eſt, quam ebrietatem. ¶ Cæcus amor] Conſiderata quæ lans cupiditas. ¶ Sui] Scilicet ebrij ut quod ex uſu ſibi eſt, id ſequatur, nec uideat æquũ ne ſit an iniquũ. Vel ſui] Id eſt eius ebrietas. Nam qui ſemel modũ egreſsi in bibendo, idem ſemper facere cupiunt. ¶ Et tollens uacuum] Sequitur etiã ebrietatẽ ſtulta quedam & inanis gloria & iactantia. ¶ Extollens] id eſt, caput. ¶ Vacuum] Sine cerebro, id eſt, ſine prudentia, id eſt, ſuperbe ſe efferens. Nam ebriorũ eſt ut multa de ſe ſtultiſsime ſimul & arrogantiſsime iactent, & ſuperbe efferantur, quod per ſimilitudinẽ dicimus extollere caput. Vertex aũt cacumen eſt & montis et capitis à uertendo dictus, quoniam quæ ibi naſcũtur, partim in dexteram partim in ſiniſtram uertantur. Hinc dicimus diuortia aquarum, quia in iugo montis diuertantur aquæ, & aliæ hinc aliæ illinc deſcendãt. Diximus autem uerticem in cœlo, quem græci polum appellãt. Virgilius uertex nobis ſemper ſublimis, at illum ſub pedibus nos atra uidet maneſq; profundi. ¶ Arcaniq; fides prodiga] Id eſt, perfidia, nam fides quæ eſt prodiga, id eſt, quæ promit ſecreta, & quando & cui nõ debet, nõ iam fides ſed perfidia eſt. ¶ Arcani] Secreti ſuæ fidei commiſsi. Et eſt metaphora ab eo qui ultra modum erogat pecunias neq; uidet aut cui aut quantũ det ¶ Perlucidior uitro, nam ut in uitro apparent omnia quæ intra ſe continet, ſic in homine futili apparent omnia quæ ſibi credita ſunt.

CONQVERITVR ITERVM AMORI SVBIICI PROpter Glyceræ pulchritudinem. Ode XIX.

AMatorie ſcripta ode, ſed quæ tamẽ occultius demonſtret noſtra nos culpa incidere in amores. Primus uerſus Glyconicus. Secundus Aſclepiadeus. ¶ Sæua mater] Nam non Cupido ſolum uerum etiam Venus crudelis eſt habenda. Cupidinum plurales enim ſunt. Primus enim Cupido ſecundi Mercurij & primi Dianæ filius fuit. Secundus (ut Simonidi placet ex ſola Venere natus eſt. Tertius ex Venere & Marte. Alij dicunt Venerem fuiſſe uni ex Cupidinibus, & reliquis antiquiorem. Refert Auſonius Cupidinem quãdoq; in myrteta Herebi deuolaſſe, atq; ibi ab heroidibus quæ propter illum multos labores ac demum mortem paſſæ fuerant captum fuiſſe, & in alta myrto cruci affixum. Ipſe tamen mox interuentu Veneris quæ illi cathenas, à Vulcano fabricatas minitabãtur, nõ ſolum eum liberauerũt, uerum etiam à Venere ut illi ueniam darẽt impetrarũt. ¶ Semeles puer] Id eſt, filius uel puer, quia ſic pingitur.

gitur. Dicunt enim illum quandoque à gigantibus diſcerptum fuiſſe ac elixatum, ſed rurſus à Cerere membris compoſitis in pulcherrimum adoleſcentulum reductum. Quod Diodorus ad phyſicam refert, nam ex terra & imbre incrementum accipit uitis ad uuas creandas, quæ ab agricolis carpuntur calcunturq́; & multum uini decoquunt. Deinde Ceres rurſus membra componit: Nam quotannis terra ſuccum ad nouas uuas ſubminiſtrat. Sed de Semele iam diximus. ¶ Et laſciua licentia] Tria poſuit ad amorem excitandum ualidiſsima.

¶ Venus, uinum, & laſciuia] Id eſt, mollis & ocioſa licentia. Venus enim ſi accedat uinum exardeſcit. Ex laſciuia autem oriri amorem, noſter Petrarcha elegātiſsime docet, præſertim ſi in ea aſſumimus nobis licentiam, id eſt, non conceſſum arbitrium: Quapropter & Terentianus ille Demea filium reprehendens ex nimio ocio ſibi amorem prouenire affirmat. Et alio in loco deteriores eſſe homines licentia ſcribit. Ita ergo tria iubent tanquam domini reddere animū amoribus finitis. Iubent quia cum non repugnamus à principio illius, animum ad ſe rapiunt, ut neceſſe ſit obtemperare. ¶ Et iubent reddere] Nam ſeruus effectus animus debetur iam illi perturbationi cuius eſt ſeruus. ¶ Finitis] Nam ſæpe amor extinctus in uita ocioſa & uoluptuoſa reuiuiſcit. Differt etiam licentia à libertate. Nam licentia eſt cū id nobis arrogamus quod non licet. Libertas uerò cum nulla re deterremur, quin ea quæ honeſta ſunt aperte agamus. ¶ Nitor] Splendor & pulchritudo quæ eſt efficax cauſa amoris. Nam amor ſecundum Platonem eſt deſiderium pulchritudinis. ¶ Pario] Paros una eſt è Cycladibus, in qua effodiebatur candidiſsimum marmor. Virg. Pariuſue lapis circundatus auro. Primi enim qui in ſtatura claruerunt uſi ſunt marmore candido ex inſula Paro, quem lapidem Lychnitem appellabant, quia ad lucernas in cuniculis cæderetur.

¶ Vrit] Eſt enim amoris urere. Virgilius, eſt mollis flamma medullas. Et eſt repetitio.

¶ Grata proteruitas] Grata quædam obſtinatio & inſolentia. Nam cariora uiris ſunt quæ ipſi non ſine quadam difficultate aſſequuntur modo terminum non excedat. Tunc enim grata eſt: Hinc Martialis. Nolo nimis facilem difficilemq́; nimis. Verum quod medium eſt, quodq́; inter utrunq; probatur. Nec uolo quæ cruciet, non uolo quæ ſatiet. Erat ergo proterua citra modum, ita ut accēderet deſideriū. Nam teſte Lucano. Nitimur in uetitum ſemper, cupimusq́; negata, nō tamen deterreret. ¶ Vel dic proteruitas, id eſt, laſciuia quæ nobis in alienis potius quàm in noſtris mulieribus iocunda eſt. ¶ Lubricus aſpici] Metaphorice. Nam quēadmodū loca quædam ſunt ita lubrica ut contineri nequeamus quin labamur & ruamus, ita quidā uultus ita placēt, ut nō poſsimus cōtineri quin illos aſpiciamus, hoſq́; lubricos appellat.

¶ Tota ruens] Magna eſt uehementia Veneris in me, & totas effundit uires. Non enim uenit in qua re ratio quædā & modeſtia eſſe poſsit, ſed ruit, id eſt, impetu & nō cōſilio fertur, et ruit tota, id eſt, omnibus uiribus. ¶ Cypron deſeruit] Quaſi dicat, ita in me conuerſa eſt, ut nihil aliud curet, imo loca etiam ſibi gratiſsima, ut me petat deſerat. ¶ Scythas] Populi ſunt Septentrionales. Iſti olim ſeipſos Scolotos appellabant, ut inquit Herodotus. à Græcis appellantur Scythæ ab eorum rege, de quo hæc narrant. Referunt enim Herculē à deuicto Gerione redeuntē in ea loca deſerta deueniſſe, & frigore oppreſsū leonina pelle ſuperinducta obdormiuiſſe, atq; excitatū equas quæ currū ſuū ducerent nō uidiſſe, proptereaq; quæſitabundū uſq; in Hylēā acceſsiſſe. Ibi ergo uirginē offendit, cui infernæ partes ſempiternæ eſſent. Supernæ aūt ab ipſo femore humanæ. Hæc igitur equas ſuas apud ſe eſſe cōfitēbatur, ſed redditurā negabat, niſi ille ſe amplecteretur. Geſsit morē uirgini Hercules, illiq́; iam grauidæ arcū ſagittasq́; reliqt, filioq́; q naſceretur tum demū regnū tradere mādauit, ſi arcū cum adoleuerit tendere ualeret. At illa trigeminos peperit, Agathyrſum, Gelonū, et Scythā, ſolusq́; Scytha iuſſa paterna implere potuit. Itaq; et à matre regnū accepit, et à ſe populos ſuos Scythas nominauit. Hæc Herodotus. Poeta aūt negat Scytharum bella (nam gens pugnaciſsima fuit)

aut Parthica dicere poſſe, cum tanto amore occupatus ſit, ut nihil aliud cogitare ualeat.

¶ Dicere] Deſcribere. ¶ Animoſum, uerſus equis] Qui inter fugiendũ in hoſtẽ ſpicula cõtorquet. ut iam dictũ eſt. Fidentemq; fuga Parthũ, uerſisq; ſagittis. Nec etiã patitur Venus dicere ea quæ nihil attinet ad amorẽ. Exprimit ergo id de ſe poëta quod in Didone ſcribit. Vir. quam oſtendit amorẽ impeditã cætera omnia relinquere, ac ſoli Aeneæ uacare. Quibus rebus nos monet, ut tam crudelẽ peſtem euitemus. ¶ Hic mihi] Non ut Epicurus qui credit deos humana negligere, ſed ut Platonicus. Ipſi enim aſſerunt omnia curare deos, ſacrificiũ parat quo deum mitiget. In qua re nos monet ut in difficultatib. conſtituti ad deos recurramus.

¶ Viuum ceſpitem] Cuius herbæ uireãt & ſuis radicib. hæreant: Eſt enim ceſpes terræ gleba cum ſuis herbis auulſa. Ex ceſpitibus enim ſæpe aras faciebant. Iuuenalis. Qua feſtus promiſſa deis animalia ceſpes Expectat. ¶ Verbenas] Has dicebãt antiq herbas ſacras ſumptas de ſacro loco Capitolij, quib. coronabãtur, uel quia de locis ſanctis Capitolij legebãtur feciales & pater patratus fœdera facturi uel bella inducturi, hæc & ſagmia appellabantur uel à ſanciendo. Abuſiue tamen uocantur uerbenæ omnes frondes ſacratæ, ut laurus, oliua, myrtus.

¶ Pueri] Serui, Sic Iuuen. Ite igitur pueri linguis animisq; fauẽtes. ¶ Bimi] Duorũ annorum ut trimum & quadrimum dicimus. ¶ Mactata hoſtia] Non eſt contra illud Virgilianum: Haud equidem tali me dignor honore. nam conſtat alibi de hoſtia ſacrificari Veneri.

AD MECOENATEM DE FRVGALITATE ſui uictus. Ode XX.

O Stendit enim uereri ſe ad uilia pocula Mecœnatẽ tantũ uirum inuitare. In quo latẽter oſtendit id ſe audacter facere, fretũ temperãtia & frugalitate Mecœnatis. Non enim id feciſſet ſi hominẽ exquiſitioris uini auidũ illũ noſſet. Laudat præterea ipſum teſtimonio populi ſibi applaudentis, Metrũ aũt iam ex ſuperiorib notum eſt. Vile potabis ordo eſt. O Mecœnas tu potabis uile Sabinũ quod ego conditũ græca teſta leui cantharis. ¶ Vile] Quia nouũ: nam uina uti uetuſtate cõmendantur, ſic nouitate uileſcũt. Vile aũt eſt quod parui emitur, & quia hoc ex rei copia ſolet prouenire, ducimus uile etiã abundans. Vir. Vilibus aut onerat pomis, & alibi. Vilemq; Phaſelum. Sabinum demonſtrat ſe in uino precioſiori exquirẽdo nõ eſſe ſollicitũ, cum ſit contentus quod in ſuis Sabinis naſcatur, & ſimul ſe oſtendit gratũ, cũ & agri meminit ab illo dono accepti, & fructibus illius acquieſcere. Dicit autem Sabinũ conditum in Græca teſta, id eſt, in fictili uaſe in quo græcum uinum aut Chium aut Leſbiũ, aut Cretenſe ex Græcia Romam importatum fuiſſet ut inde ſuauiorem ſaporem odoremq́ue ſumeret: Dixit autem teſta, quia non niſi fictilia erant uinaria uaſa apud priſcos, nam hæc lignea ex pluribus fruſtis facta & circulis coniuncta Plinij temporibus, ut ipſe ſcribit, incipiebant quidem fieri ſed non niſi Alpinis hominibus adhuc nota erant. Cõdiderat ergo uinum in græca teſta & nunc promebat ẽ teſta in cantharis modicis, ut eſſet quod Mecœnas biberet.

¶ Modicis] Modum habentibus, id eſt, non excedentibus modum in capacitate. ¶ Cantharis] Græcum uerbum eſt Cantharus & poculum quod Baccho tribuitur quemadmodum Scyphus Herculi. Quapropter & Sileno qa in Bacchi tutela eſt, cantharũ aſſignauit Maro. Et grauis atrita pendebat cantharus anſa. Erant autem utrinq; anſatum, & dicebatur à cantharo quod erat genus nauigij, ut oſtendit Menãder Comicus in Nauclero. ¶ Leui] Pro releui, id eſt aperui, id eſt, aperiendo teſtam deprompſi. ¶ Plauſus] Nam cum grati fuiſſent populo ludi quos ipſe exhibuerat, tanto ſibi clamore & ſtrepitu applauſum eſt, ut et propinquæ ripæ Tyberis & mons Vaticanus uocibus reboaret. Eſt aũt plaudere quotiens alicui pro re bene geſta nobisq; grata, non oratione ſed clamore aut geſtibus aut aliquo ſtrepitu congratulamur lætiamq; oſtendimus. Explodo autem contra cum rem quæ non placuit eodem clamore & geſtu & ſtrepitu dãnamus. Inde exploſam ſententiã dicimus quæ non ſolum rationibus

confutata

confutata ſit, uerum quoq; alacri conſenſu damnata & irriſa. ¶ Chare] Qui mihi acceptiſ
ſimus es propter multa in me collata beneficia. ¶ Eques] Non temere dixit: nam quãuis om-
nia maxima illa ab Octauiano obluta ſint, tamẽ in ordine equeſtri ſe ſemper continere uoluit.
¶ Vt ripæ fluminis paterni] Id eſt Tyberis qui ex Tuſcia eſt. ¶ Redderent laudes]
Id eſt, per reboatum iterarent plauſum in quo tu laudabaris, & imago Vaticani montis, id eſt
reboatio uocis in concauis Vaticani concepta, quæ quidẽ ueluti imago quædã eſt uocis p plau
ſum è theatro emiſſæ etiam redderet tibi laudes. Vaticanus mons eſt non procul à Tyberi ſu
pra molem Hadriani, conterminus ianiculo in diui Petri Baſilica eſt. Sum[illegible] ſit aũt nomẽ à deo
qui ibi uaticinia dabat, ut pleriq; uolunt. Varro aũt ſcribit in eo monte Vaticanũ deũ fuiſſe, q
infantib. primã uocẽ daret, quæ eſt ua. unde uagire dicũtur. ¶ Iocoſa] Quia nobiſcũ iocari
uidetur uox illa quæ repercuſſa iteratur, quã Echõ græci tali fabula dicũt. Fuit Echo una ex
Nymphis atq; dum Iupiter cũ alijs nymphis cõcũberet in montib. aut in ſyluis, interim hæc lõ
go prudentiq; ſermone Iunonẽ detinebat, ne uiri furta deprehenderet. Animaduertit tandem
Iuno eiq; loquendi facultatẽ ita eripuit ut ex ſe nihil poſſet referre ex ijs autem quæ alij pro
ferent ultima duntaxat pronũciare liceret. Amauit hæc Narciſſum puerũ, à quo cũ repulſam
eſſet paſſa, ingenti mœrore paulatim macie cõtabuit, ac demũ oſſa carnibus priuata in ſaxum
ſunt conuerſa uoce tamẽ ſuperſtite, & quæ ex ſaxorũ concauitate proueniẽs quæ prius pro-
fari poterat nũc quoq; poßit. Sed de uoce in ſuperiorib. diximus. Tu bibes optima uina apud
te. Apud me aũt pro tua humanitate uiliora nõ aſpernaberis. ¶ Cecubũ] Sic enim à loco di
citur. Sunt enim Cecubi populi in Cãpania iuxta Setinos. Alij uolũt Cecubũ dictũ quia ſua ue
hemẽtia obcæcat mẽtes, id eſt, ebrios reddit. ¶ Prelo] Inſtrumentũ quo uuæ premũtur Vir.
Colaq; prelorũ famoſis eripe tectis. ¶ Caleno] A Calenis urbe nominato. ſunt enim Caleni
iuxta Falernos & Maßicos. Sed & in Falerno optima erant uina. Eſt enim hic omnis tractus
in quo ſunt populi quos nominaui omnino fœliciſsimos. nam & Collina uino optimo, & cam
peſtria frugibus fertiliſsima. Quapropter ſummũ certamen Libero patri cum Cerere in his
locis eſſe teſte Plinio dixit antiquitas. ¶ Formiani colles] Et in his non parua auctoritas ui
no fuit. Sunt aũt formiæ non procul fundis, creditumq; eſt ipſas olim fuiſſe Læſtrigonum ſe-
des q carnib. humanis ueſcebãtur. Vuã pro uino dixit. ¶ Temperant] Vel quia aqua miſcẽt
uel quia coquendo & alia quædam faciendo reducunt uina ad ſuam perfectionẽ. Tempera-
re enim eſt recte adminiſtrare, ita ut neq; deſit quicquam neq; exceſſus fiat.

APOLLINIS DIANAEQVE LAVDES.

Ode XXI.

AVguſtus ludos ſeculares inſtituit, in quibus nobiles pueri Apollinis, nobiles uirgines
Dianæ hymnos canebãt. Sed in hos ludos extat huius poëtæ carmẽ ſeculare. Itaq; cre
do hunc hymnum eſſe non in eos ludos qui centeſimo quoq; anno inſtituti erant, quibus ſemel
dũtaxat interfuit poëta, ſed in eos quos longe ante Auguſtũ ex libris Sibyllinis inſtituti ſunt,
ut quot annis fierent, auctore. L. Cornelio Ruffo decẽuiro, qui propterea Sibylla eſt nomina
tus, ac deinde corruptione nominis primus eſt cœptus uocari Sylla. Erant enim carminibus
Martij uatis, quorũ duo uolumina erant in ſenatũ relata ſub hæc uerba. Hoſtem Romani ſi ex
agro expellere uoltis. Vomicaq; quæ gentium uenit longe. Apollini cenſeo nouendos ludos.
Qui quot annis communiter Apollini fiant. His ludis faciendis præſit is prætor, qui ius popu
lo plebiq; dabit ſummũ. Decemuiri græco ritu hoſtijs ſacra faciant. Hoc ſi recte faxitis gau
debitis ſemper, fietq; reſpub. melior. Nam is diues extinguet per duellos ueſtros qui ueſtros cã
pos paſcunt placide. Hæc eadem cum Decemuiri in libris Sibyllinis reperiſſent decreti ſunt
ludi Apollinares, & in eam rem duodecim millia æris & duæ hoſtiæ maiores prætori datæ
Decem que uiri græco ritu iuſſi ſunt Apollini ſacra facere boue aurato, & capris duabus

albis auratis. Latonæ bone fœmina aurata, ludos in circo populus coronatus ſpectari iuſſus eſt. Primi duo uerſus Aſclepiadei, tertius Glyconicus, quartus Pherecratus. ¶ Dianã] Cur priorē nominat Dianã cum dignitate prior ſit Phœbus? an quia prior ipſa nata eſt & ſtatim ut eſt orta, matri Phœbum perturienti obſtetricis officium exhibuit. Teneræ iuuenculæ & in teneriore ætate conſtitutæ. Dicitur aũt in cœlo Luna, in terris Diana, & apud inferos Hecate ¶ Cynthiũ] Apollinē à Cyntho Deli monte in quo natus eſt. ¶ Intõſum] Apollo intonſus id eſt capillis prolixis pingitur, quia eius radij ſemper in lõgiſsima uſq; extendũtur. Pingitur iuuenis, quia nunquam ſeneſcit ſol. ¶ Latonamq;] Hæc filia Coei fuit & Ioui, Dianam & Apollinem peperit. Ouidius. Quæ me audetis genitam Titanida Coeo Latonam præferre mihi. Dicunt autem fabulæ Iunonem iratam Latonæ propter pellicatum immiſiſſe Phytonē ſerpentem qui illam opprimeret: Diffugiebat autem Latona & cum nuſquam conſiſtere daretur, tandem ad Orthygiam inſulam ueniſſe, quæ deinde Delos eſt nominata. Erat enim hæc olim ſua ſoror Aſteria nomine, quæ Iouis nuptias fugiens dijs miſerantibus in Ortigen id eſt, coturnicem conuerſa eſt ac deinde in lapidem & in mare cecidit, ac demum è fundo emergens inſula mobilis effecta eſt. Quapropter ſorori Phytonem fugienti ad littus uſq; obuiam uenit. Illaq; recepta in mare antequam Phyton ingrederetur longe receſsit. Hic ergo tandem quieſcens Latona geminos ſolem, ſcilicet, & Lunã peperit. Sunt qui fabulam ad hiſtoriam referant. Dicantq; poſt Deucalionis diluuium aerem ita denſis nubibus ad plures mēſes obſeſſum fuiſſe, ut neque ſolaribus neq; lunaribus radijs peruius eſſet. Sed tandem paulo ante lucē in Orthygia lunares radios, & poſt ortum ſolis ſolares etiam apparuiſſe. Quapropter cũ tale initiũ inde ueniret, conceſſum eſt fabulæ ut Diana ac Apollo in illa inſula nati ſint. Dicũtq; ſtatim Apollinem quamprimum ortus eſt Phytonem ſagittis interfeciſſe. Nam Phytonem intelligunt nubes quas dixi, quæ à radijs ſolaribus cum inualeſcere cœpit conſumptæ ſunt. Vos (ordo eſt.) Virgines Dianã, pueri Apollinē laudēt. ¶ Sed uos matres] Id eſt, maturæ ætatis mulieres, tollite totidem laudibus, id eſt, tantundem laudate comã nemorũ, id eſt, frondes nemorũ, lætam fluuijs quæ uiridior fertiliorq; ſurgit iuxta flumina. propter uicinum humorem. ¶ Algidus] Diſtat ab urbe Roma. 15. M. paſſuũ ¶ Erymanthus] In Archadia mons eſt, quo aprũ Hercules domuit uiuumq; ad Euryſtiũ detulit. Virg. Aut Erymanthi Placarit ſyluã & lernã tremefecerit arcu. ¶ Tempe] Loca amœniſsima in Theſſalia iuxta Peneũ fluuium. ¶ Humerũ] Scilicet Apollinis. ¶ Fraterna lyra] Quam ipſe à Mercurio fratre dono accepit. ¶ Natalem] In qua natus eſt. ¶ Delon] Hæc eſt una ex Cycladibus nobilitata templo Apollinis celebrato olim ab omnibus totius pene orbis gentibus. Ariſtoteles ait Delõ appellata, quod cum dimerſa eſſet ſubito apparuit. Nam δηλόω oſtēdo ſignificat. Fuit præterea appellata Eglatoſthenes, Cynthia, Aſteria, Ortygia, Pyrpile. Herodotus aũt ſcribit hanc inſulam primo motã eſſe, cũ Datis Xerxis præfectus ex ea diſceſsit nulla calamitate ab eo affecta, neq; deinde ad ſua uſq; tempora terræmotum ſenſiſſe. Eum autem quo tunc concuſſa eſt futuras Græciæ calamitates prænunciaſſe, eſt dicta Pyrpyle quaſi pyla, id eſt, porta igni, quia ibi repertus ſit. ¶ In Perſas] Pro Parthis poſuit quos per Ventidium Octauianus ſuperauit. Superauit etiam & Britannos.

AD FVSCVM Ode XXII.

OStendit qui innocētes ſunt eos inter omnia pericula tutos uerſari. Ex quo ſequitur homines ipſi diuinitati curæ eſſe, & iuſte ita agi, ut & malis ſupplicia ſint, & bonis præmia. Hoc aũt probat huiuſcemodi argumēto. Nam cũ uagerētur incautius p Sabinã ſyluã nec quicquã tale ſuſpicaretur, lupus in quē inermis inciderat ſtatim fugit. ¶ Integer uitæ] Id eſt, ille cui uita integra eſt, id eſt, nullis uitijs maculata, et eſt modus Græc. Sic Vir. lib. 2. inops animi & furo-

& furore accenſus amaro. Vita humana tunc perfecta nulla in parte imminuta eſt cum caret uitio, quod nõ ex humana uita ſed ex ferina prouenit, quia propter ſolam rationem homines ſumus. Integer eſt igitur homo cuius rationem nullum uitium imminuit. Vita autem ex nominibus eſt quorum haud facile pluralem inuenias. ¶ Scelerisq; purus] Seipſum declarat, quaſi dicat, eum eſſe integræ uitæ qui ſit ſine aliquo ſcelere. ¶ Mauris] Pro Mauritanis. Maurus enim gentile eſt ut Gallus. Mauritanus autem poſſeßiuum ut gallicus. Ergo dicimus uirum Maurum, & bellum Mauritanũ. ¶ Venenatis] Veneno imbutis ut mors certior ſequatur. Vnde eſt illud: Ferrumq; amare ueneno. ¶ Fuſce] Nam ad hunc ſcribit. eſt itidem fuſcus nomen appellatiuum, & eſt color ad nigrum tendẽs, ſed nõ omnino niger. Ouid. Turgida ſi pinguis, ſi fuſca nigra uocetur. ¶ Pharetra] Theca eſt in qua ſagittas ferũt, qui arcu utũtur, & eſt græcũ nomẽ. ¶ Syrtes] Duo ſunt ſinus in Aphrica diſpari magnitudine, ſed pari periculo. Dictæ ſunt παρὰ τὸ συρέω, id eſt, traho. Vento enim trahuntur harenæ, propter quod idem locus modo uadoſus eſt accedente cumulo harenarum, modo profundior, ipſo in aliũ impulſo. Recte ergo Virg. In breuia & Syrtes urget miſerabile uiſu: Illiditq; uadis, atq; aggere cingit harenæ. Eſt igitur minor Syrtis & maior. Minor lotum cibum ſuauißimum producit. Indeq; Lotophagitis appellatur. Eſtq; ambitus eius. M.DC. ſtadiorũ. ¶ Aeſtuoſa.] Vel nimio ſole ardẽtes, uel fluctibus æſtuantes. ¶ Caucaſum] Mons iſte quamuis Scythiæ aſcribatur tamen longitudine ſua multas pertingit nationes. Aſperitate in multis locis cæteros ſuperat, & feris immanibus eſt refertus. Eſt autem inter Oleos & Albanos uſq; ad mare Caſpium. Quare motus Maro ut Aeneæ duritiem notaret, dixit, ſed duris genuit te cautibus horrens Caucaſus Hyrcanæq; admorunt ubera tigres. Ponit ergo & Syrtes propter pericula naufragij, & Caucaſum, & ſolitudines propter pericula ferarum.

¶ Inhoſpitalem] Inhabitabilem. Sic alibi. Et inhoſpita Syrtis. Proprie hoſpites dicuntur amici diuerſarum patriarum, qui ſe mutuo recipiunt cum alter in alterius patria peregrinus eſt, talis amicitia hoſpitalitas appellatur, & eorũ domus quæ gratis liberaliterq; uenienti hoſpiti patent hoſpitia dicũt. Quapropter ædes quæ publice parãtur ad egenos recipiendos hoſpitia & hoſpitalia appellãtur. Nam illa quæ uiatorib. peregrinisq; mercede patẽt cauponæ diuerſoriaq; dicuntur. Nec nos fugiat tam q recipit quã qui recipitur hoſpitem uocari. Erantq; antiquorum domus ita ædificatæ, ut ſeparata haberent hoſpitalia habitacula, Nam primis diebus una cum hoſpite conuiuebat hoſpes. Inde ſeorſum habitans cibaria ſingulis diebus quibus ex dignitate aleretur à patrefamilias recipiebat. Hinc appellamus locum inhoſpitalẽ, quo ſine periculo nõ uenimus aut moramur. ¶ Fabuloſus] Quaſi dicat, celeberrimus & de quo omnes fantur. Nam ut iam oſtenſum eſt fabula res paßim diuulgata etiam ſi uera ſit dicitur. Vel fabuloſus de quo propter longinquitatẽ multa fingũtur. ¶ Hydaſpes] Inſignis magnitudinis fluuius in quo aureæ & harenæ et gemmæ deprehendũtur. Fluit per Parthos in Indiã, & amplo profundoq; alueo crebras facit inſulas. Poſtremo quatuor ſusceptis fluminib. Indo flumini admiſcetur. dictus ab Hydaſpo Medorũ rege. ¶ Lãbit] placide tangit proprie lambere, & lingere eſt cũ aliquid lingua ſuauiter tangimus, quod Græci λείχω dicunt. Placet autẽ Aroni per metaphorã dictũ, quoniã leniter fluat. . libi eſt, & ſidera lambit. ¶ Nanq;] q. qui integra uita ſunt tuti ſint, probat exemplo ſui. ¶ Lupus] Is eſt q Græce λύκος dicitur παρὰ τῆς λύκης, id eſt, à luce, Huius enim oculi terſi ſunt & pſpicui, ut in tenebris qcquid uel minimæ lucis eſt ita colligãt ut fulgeãt. Animal eſt Marti conſecratum, quia & ui & inſidijs pugnet et crudelis ſine aliqua generoſitate ſit. Eius natura, ut ſi hominẽ prius uideat q̃ ab eo uideatur, illũ muteſcere aut ſaltẽ rauceſcere cogat: Vnde eſt prouerbiũ Græcorũ quod & Terẽtius uſurpauit λύκος ἐν τῷ μύθῳ, id eſt lupus in fabula, quotiẽs alicuius interuẽtu, quoniã ea quæ loqmur illũ audire nolumus ſermonem finimus, quia ita ab illo uiſi obmuteſcimus.

quemad-

quemadmodum obmuteſcunt uel rauceſcunt niſi à lupo. Propter quod Virg. Vox quoq; Mœrim iã fugit ipſa, Mœrim lupi uidere priores. Aphrica Aegyptusq; paruos & inertes gignit lupos. Euanthes ait Arcades ſcribere ex gente cuiuſdã Anti forte familiæ, lectum hominem ad ſtagnum eius regionis duci, ac ſi ueſte in quercu ſuſpenſa ſtagnum tranarit, in ſyluas abire fieriq; lupum, quòd ſi carnibus humanis abſtineat, rurſusq; poſt nonum annum rurſus tranet ſtagnum in hominem reuerti, addito nouem annorum ſenio. Auguſtinus hoc fieri negat, ſed dæmonum illuſionibus ita id & ſibi id aſpicientibus uideri: caudæ huius animalis creditur uulgo uirus amatorium in exiguo uillo ineſſe, ſed cum capite abijci, nec pollere niſi uiuo arripiatur. Lupi roſtrum inueteratum beneficijs reſiſtere aiunt, ob id portis refigiunt. Veſtigia eius calcata equum torpeſcere faciunt. Lardum ijs qui argentum uiuum biberint remedio eſt. In excrementis eius oſſa inueniuntur quæ alligata, dentiũ dolorẽ ſedant. ¶ Sylua Sabina] Vt nõ mirum ſit ſi lupus in aperto hominem fugiat, ſed quod fugiat in denſa ſylua, ubi animos habet maiores. Maius autem mirum quod maximus lupus fugerit. Affert etiam rationem quare incautius & ultra conueniens ſpatium ambulaſſet. Erant enim & uacuus curis & adeo occupatus in Lalage canenda, ut non animaduerteret ſe terminum excedere, uel itineris uel curarum. ¶ Terminus] Eſt lapis ſiue quippiã ſimile, poſitus inter agros, dictus à terendo, quoniã utrinq; ab ijs qui agrũ ſuum colerent fodiendo tereretur. Item terminorum deus Terminus dicebatur. Iſte cum dij cæteri qui in Capitolio fuerant Ioui ceßiſſent, ſolus cedere noluit. Quo putarunt Romani imperiũ eorũ ſine termino fore. Colebatur ergo in Capitolio una cum Ioue, eiq; ſacra inſtituta ſunt à Numa Põpilio & Terminalia appellata. Erat aũt cautũ q̃ ſi quis bobus terminũ euelliſſet, ipſe boneſq; termino ſacri eſſet, ut Ouid. in lib. Faſtorũ oſtendit.

¶ Fugit] Magnũ innocentiæ ſignũ, nam non ſolũ non nocuit, ſed ultro fugit, & quod plus eſt fugit inermẽ. ¶ Portentũ] Id eſt, quod ſupra naturã cum ſit aliquid futurũ portendit. Sed nunc appellat portentũ feram quæ ſupra naturalẽ modum creuerit. Non ergo tãta proceritate ſunt in Apulia portentoſi lupi, aut in Aphrica leones, quãtus erat ille lupus. ¶ Dauñias] Apulia à Dauno illic rege, & Diomedis ſocero. Dicta eſt autem in patronomico fœminino à Daunia, ut ſit Daunias Dauniados, ut Troas Troados. Sunt autem in Aeſculetis Apuliæ urſi & apri ingentis magnitudinis. Eſt autem ab Aeſculo arbore æſculetum, ut à pinu pinetum. ¶ Iubæ tellus] Mauritania in qua Iubas regnauit. In ea leones abundãt. Nam in Europa nuſquam ſunt præter illud terrarũ ſpacium, quod inter Achelouum Neſtumq; amnes interiacet. Magna generoſitas in hac fera: proſtratis parcit ſatiati innoxij ſunt. In periculis diu terrore tantum ſe tuetur, teſtariq; uidetur ſe cogi, tandem coactus periculo ueluti amẽtia fertur. Quando canibus uenatoribusq; urgetur contemptim neſcitanſq; cedit, donec cerni poteſt. Vbi aũt iam arboribus tegitur, celerrimã fugam capit. Cum inſequitur ſaltu inſilit, inter fugiendum nõ ſaltat. Vulneratus reliquos negligit, ac in ſolum percuſſorem fertur. Eum aũt qui tela miſerit, ſed nõ uulnerauerit correctum rotat ac ſternit, nec uulnerat. Pueros non lædunt niſi in magna fame. In fœminas duntaxat rugiunt. Rotarum orbes circumacti, & inanes currus, & galli gallinacei cantus timent, ſed maximas ignes. Inſidias neq; parant, neq; ſuſpicantur. Neque limis intuentur oculis nec ſic aſpici uolunt. Quint. Scæuola in curuli ædilitate primus edidit leones. Centum autem Iubatorum primus L. Sylla dictator in prætura. Poſt eum in circo Pompeius Magnus. 600. ac in his Iubatorum 315. Cæſar dictator quadringẽtos. M. Antonius poſt pugnam Pharſalicam primus eos ad currum iunxit, non ſine oſtento generoſos iugum ſubire. Præſertim cum ſimul cum Cytheride Mima uictus ſit.

¶ Aridæ nutrix] Summa enim penuria aquarum laborat Libya. Vnde ad atros amnes conueniunt omnium generum feræ, & uaria admixtione monſtroſos partus edunt.

¶ Pigris] In partibus ſeptentrionalibus ubi gelu omnia concreta ſunt, ubi aquæ glacie pigre

pigreſcunt. Vel dixit pigris,id eſt,frigidis ab effectu. ¶ Aura æſtiua] Non enim illic ſunt auræ ſuaues à quibus in caloribus recreari ualeamus, Sed uehementes inſurgunt Boreas. & Aquilo. ¶ Nebulæ] Quæ partes hyperboreæ perpetuis nebularum tenebris damnatæ ſunt. ¶ Malus Iupiter] Malignus aër,id eſt,frigidus. Frigus enim uitæ ſummopere aduerſatur. ¶ Vrget] Comprimit,nam frigore omnia contrahuntur,ut calore relaxantur.

¶ Nimium propinqui] Non quod propinquior terræ ſit ſol in una quã in alia parte orbis, ſed quia illic directis radijs maiores adfert calores ꝙ ubi ferit obliquis, Athlãtici populi ſunt ſub ipſo oriente collocati,qui propter nimios æſtus ſolem orientem ſingulis diebus,maximis execrationibus inſectantur. Vltra hos loca propter calores inhabitabilia ſunt. Sententia eſt, quod nullis contrarijs poterit prohiberi quin amet Lalagen. Eſt autem ſimile illi Virgiliano. Non illum noſtri poſſunt mutare labores. Non ſi frigoribus medijs Hebrumq́; bibamus Sythoniaſq́; niues hyemis ſubeamus aquoſæ. Nec ſi cum moriens alta liberaret in ulmo Aethiopum uerſemus oues ſub ſydere cancri.

AD CLOEN FVGIENTEM SE.

Ode, XXIII.

TEnui argumento nec grauiori ſtilo ſcripta eſt amatoria Ode. Sed ſi ars inſpicitur non parua eſt. Et ut Quintilianus ſcribit & in paruis rebus eſt etiam laus. Virgiliusq́; de Apibus ſcripturus tam minuto inſecto. In tenui inquit labor at tenuis non gloria ſi quem numina leua ſinũt auditq́; uocatus Apollo. Metrum duobus primis uerſibus Aſclepiadeum. Tertio Pherecratiũ,quarto Glyconicum. ¶ Hinnuleo] Per diæreſim pro hinnulo dixit. Eſt enim hinnulus paruus filius cerui. Coagulũ aũt hinnuli in uentre matris cæſi ad morſus uenenatos multum conferre ſcripſit Plinius. Dixerũt præterea antiqui Hinulum,qui eſſet ortus ex equo & aſina. Qui autem ex equa & aſino mulum. Optime aũt comparat puellulam adhuc amoris expertem ceruino filio ætate naturaq́; pauido & quærenti matrem quam perdiderat. Nam puellaris illa ætas ſine matre nuſquam ſe tutam putat. ¶ Auijs] Per ea montis loca in quib. uia nulla ſit. Auia enim ſine uia. Auiaria autem in quibus aues ſint. ¶ Pauidam] Vel natura pauidam,uel pauidã abſentia filij. ¶ Vano metu] Quia timet quæ nõ ſunt timenda. ¶ Syluæ] Per diæreſim metri cauſa profertur,ut ſint tres ſyllabæ ſy,lu,æ,& nõ ſyl,uæ. ¶ Nam ſiue] Euagatur poëta ut locum exornet. Ordo eſt,nam ſiue aduentus ueris inhorruit mobilib. folijs,ſed per hypallagen lege folia mobilia inhorruerunt aduentus ueris. Proprie autẽ horruere eſt cum pili ſetæ ue in animante erigũtur uerũ quando illud ex frigore fit dicimus horrere frigeſcere. Iuuenalis & horrenti tunicam reddere ſeruo. Et quia frigus in corpore perſæpe à timore eſt,dicunt horrere timere. Demum dicimus horrere exaſperaſcere,quoniam corpora quæ horrerent aſpera redduntur. ¶ Virides lacertæ] Sic Virg. Nunc etiam uirides occultant ſpineta lacertas. Nimia ergo timiditas quæ incutiatur etiam à lacerta,tantillo animali apud nos. Nã in arabia refert Plin. cubitales ſunt lacertæ. Fugis me tanꝙ ſi hoſtis eſſem,& formidandus hoſtis,ut tygris eſt & leo. At ego non perſequor,ſed ſequor. Nam ſequimur amicis Proſequimur comitandi cauſa. Aſſequimur,& conſequimur cum coæquamur his qui hactenus præcedebant. Sed etiam aſſequi & conſequiq́; rem dicimus quam obtinemus. Tigris animal eſt ferocitate efficaciſſima qui celeritate mirabili, nomen ut putant à uelocitate inditum cum lingua illa tygrim ſagittam appellent. Indeq́; & fluuio rapidiſſimo,& huic feræ tygris nomen eſt. Venatores ſic catulos tygridi ſubripiunt. Aſcendunt enim uelociſſimos equos uel camelos,& luſtra profecti omnes abſentibus parentibus rapiunt,fugiuntq́; celerrime. At tygris odorinſeca fera ueſtigia ſectatur,& fugientes conſequitur,at illi antequam inuadat unum e catulis abijciunt, ut dum tempus in legendo filio parẽs conterit,ſpacium ſit fugiẽdi,& mox indẽ alium donec naues conſcendãt,et interiecto mari feram à ſe arceãt. Tãta aũt

eſt in

eſt in hac beſtia crudelitas ut ſua ſponte ſemper hominem petat. Cum reliquæ niſi fames, aut ira, aut libido ſtimulet ſemper fugiant. ¶ Aſpera] dixit in fœmino genere, quia matres acri⁊ us pro ſalute filiorum quàm patres inſurgunt, uel quia ille ſexus uehementior ad iram ſit.

¶ Getulus] Aphricanus Getulia enim pars Aphricæ eſt. ¶ Tempeſtiua] Matura uiro Id eſt. cuius ætas uiri patiẽs eſt. Virg. Iam matura uiro, iam plenis nubilis annis. Proprie Tempeſtiua res dicitur quæ debito eſt ſuo tempore: ſic Virg. & tempeſtiuã ſyluis euerte pinum.

SOLATVR VIRGILIVM MORTE QVINTILIJ, Ode Vigeſima quarta.

ET profundiori doctrina & artificio non mediocri referta eſt Ode: grauißimis enim rationibus hortatur Virgilium, ut mortem Quintilij amicißimi uiri humanè, & æquo animo ferat. Sed in eam difficili inſinuatione utitur. A principio enim negat poſſe reperiri modũ tanto luctui, Muſamq; ad flebiles hortatur cantus, ut & ipſe pari dolore ferri uideatur. Deinde furtim in præcepta quibus à luctu dehortetur labitur, & tandẽ occupata mente auditoris, apertè nimias querelas cohibendas oſtendit. ¶ Quis ergo aut pudor aut modus ſit] Id eſt. eſſe poteſt, quaſi dicat, nullus. Significat autem tantum eſſe deſiderium è morte Quintilij ut nullo pudore prohibeatur á luctu. ¶ Deſiderio] Eſt enim deſiderium nimia cupiditas uidendi eum qui abeſt. Hinc dicimus poſt pugnam deſiderari milites qui in pugna perierunt.

¶ Tam chari capitis] Tam chari hominis: pudor idem eſt quod uerecundia. Et eſt ſpecies modeſtiæ, quia prohibemur nequid præter decorum aut dicatur aut agatur. Vnde diffiniunt philoſophi pudorem eſſe modeſtiam, quæ animum reprimit ne procaciter aut inordinate aut turpiter peragat. ¶ Præcipe] Id eſt, da præcepta ad lugubres cantus. ¶ Lugubres] Qui ita queruli dulcesq; ſint, ut luctum moueant. Propterea q; dicitur inuocare Melpomenem, quoniã ſit ſibi liquida uox, id eſt, non ſit aſpera aut rotunda uox. ¶ Sed liquida] id eſt, ſuauis, quoniam nihil in ſe habeat rauci, aut turbidi aut turgidi, & deniq; ſit pura & defecta ab omni ſorde: Sic Virg. liquentia mella dixit. ¶ Ergo Quintiliũ] Sermo abruptus & qui à concluſione incipiat. Sic Terentius, Quid nam igitur faciam. Sic Propertius. Ergo tam doctæ nobis perire tabellæ. Quintilij autem hunc alij amicum, alij fratrem Virgilij eſſe uolunt.

¶ Perpetuus ſopor] Id eſt mors: unde, Volucriq; ſimillima ſomno. Hoc enim differãt mors & ſomnus quoniã illa perpetua, hic interuptus eſt. ¶ Pudor] De quo diximus. ¶ Fides] Hec fundamentũ iuſtitiæ appellata à Cicerone, diciturq; fides quod fiat quod dictũ eſt. Iuſtitia enim diuiditur in religionem, innocentiam, pacem, concordiam, pietatem, integritatem, et uindicationem. Integritas autem eſt iuſtitia, rerum conſtantiam dictorumq; ueritatem inuiolabiliter conſeruans. Huic inſunt partes, fides, ueriloquium & ſimplicitas. Fides eſt integritas quæ dictorum conuentorumq; communiter uel ſpecialiter conſtitutorum intemerata ueritas cuſtoditur. Veriloquium eſt integritas ſine fallacia animi, ut ſeſe res habet pronuntians. Simplicitas eſt integritas nihil aliter quàm corde conceperit ſimulans intentione nocendi. Ergo & fides & ueritas integritatis ſunt. Integritas autẽ iuſtitiæ pars eſt. ¶ Nuda] Quia nihil tectum habet. ¶ Occidit] Ait Acron, quod occidiſſe dicebant antiqui magnos uiros. Virg. Quia occidit una Sarpedon mea progenies. ¶ Tu fruſtra pius] Duplex eſt lectio, uel quod fruſtra pius ſis, quia nihil pietas tua ualeat, Vel fruſtra poſcis deos, quia non exaudiunt. Fruſtra ergo poſcis deos ipſum Quintiliũ, quia non dederunt tibi perpetuum, ſed crediderunt ad tempus, ut cum uellẽt tu rem creditam redderes. Ea enim lege natus eſt homo ut ſit miſſus in corpus tanquam in arcis cuiuſdam cuſtodiam à qua, ni iuſſu Dei, non liceat ſibi diſcedere. Quapropter etiam ſecundũ Platonicos peccant qui ſibi mortem conſciſcunt. Sed ſi iußi ſint homines à Deo diſcedere, quod fit ipſa morte, nihil eſt quod aut ipſi de ſe, aut nos de illis queri poßimus. Ea enim conditione in hanc lucem producti ſumus. Ergo & impudentis eſt id recu

ut recuſare quod ſuæ ſortis ſit, & arrogantis, id petere quod ſuam conditionem excedat. Hæc ergo eſt ſubtiliſsima ratio qua à luctu Virgilium prohibeat. ¶ Non ita creditum] *Quem non ea conditione crediderunt, ut non liceret illis pro arbitrio repetere.* ¶ Quod] *Oſtendit rationem cur nō debeat repetere, ſuitq; argumentatio ab honeſto. Nunc arguit à neceſſario, id eſt, quòd neceſſe ſit ut acquieſcat cū impoſsibile ſit, ut recipiat. Quod pro ſed, ordo eſt, ſanguis, id eſt, uita quæ in ſanguine eſt, non redeat.* ¶ Vanæ imagini] *Id eſt animæ incorporeæ, ergo uanæ dixit, quia ſit incorporea. Sic Virg. Perq; domos Ditis uacuas & inania regna. Appellat enim uacuas, quia animæ locum non occupant. Si, id eſt, quamuis tu. Moderere pro modereris, id eſt, cum ſumma modulatione pulſes. Fidem, id eſt citharam in qua ſunt fides, id eſt chordæ.* ¶ Auditam arboribus] *Nam citharam Orphei ſequebantur arbores, unde in ſuperioribus. Blandum & auritas fidibus canoris ducere quercus, blandius Orpheo, & alluſit ad fabulam. Nam dicunt Orpheum potuiſſe ita demulcere ſua lyra manes, ut mortuam uxorem Eurydicem ea cōditione redderent ad ſuperos reducendam, ut nunquam illa inter eundum antea reſpiceret quàm infernum eſſet egreſſus, uerum cum ille reſpexiſſet iterum amiſit.* ¶ Quam uirga horrida] *Sed hoc in ſuperioribus demonſtratū, quòd Mercurius animas uirga ſua ad inferos impellit.* ¶ Non leuis] *Non facilis ſed implacabilis. Recludere, aperire, quaſi dicat, reuocare. Sic Maro. Deſine fata Deum flecti ſperare precando.* ¶ Durū] *grauiſsima ſententia & ex media ſumpta philoſophia. Nam quæ uitari nequeunt minus nocent ſi æquo animo feruntur. Optime ergo & Terentius: Vt quimus aiunt, quando ut uolumus non licet.*

EXPROBRAT FASTVS LYDIAE, ET INSVLTAT quod olim ſpernens nunc ſpernatur. ODE XXV.

A*Mariſsima inſultatio & felle plena. Fuerat enim hæc dum flore ætatis & forma inſignis eſſet, ſuperbiſsima in amatores. Nam ut eſt apud Ouidium. Faſtus ineſt pulchris ſequiturq; ſuperbia formam. Nunc uerò imminenti iam grauiori ætate, in qua pulchritudo corporea defloreſcit (Nam ut eſt apud Salluſtium. Formæ aūt dignitas aut ætate aut morbo defloreſcit) iam uileſcere apud omnes cœperat, nec iam amplius urgebant illam amantes. Hoc igitur nunc amariſsime illi exprobrat poeta.* ¶ Parcius] *Modeſtius.* ¶ Quatient] *Concutient.* ¶ Feneſtras] *A ferendo dictas uolunt, quòd per eas lumē inferat.* ¶ Iunctas] *coniunctas quaſi clauſas.* ¶ Adimunt ſomnos] *Nam qui tota nocte te excitabantur ut admitterentur, nunc non excitant. Eſt autem hoc initiū ex deriſione acerbiſsimum, & prolatum penè cum Ironia dum uidetur illi congratulari, quòd ſibi tandem quieſcere liceat, exprobrat quòd iam deſerta ſit.* ¶ Ianua] *Primus ingreſſus ad interiora domus, ſic dicta à Iano Deo cui antiqui omnia rerū initia conſecrarant. Nam fores dicuntur quæ foras aperiuntur. Valuæ autem dicuntur ſecundum Varronem quæ reuoluuntur & ſe uelant. Hoſtia uocantur cætera intra ianuam ſiue fores ſint ſiue ualuæ.* ¶ Limen] *dicitur quod ex tranſuerſo in ianua ſit, nam limū tranſuerſum dicimus hinc Terent. Limis oculis & poſuit ianua, id eſt fores, quæ tunc amant limen cum clauſæ ſunt, quoniam ab ipſo nō diſcedunt.* ¶ Cardines] *Cardo dicitur per quē fores libramētum habent ad ſe commouendas, ut ſit cardo quaſi cor ipſarum. Nam ut animantia motum à corde ſuſcipiunt, ita fores à cardine. Minus & minus, id eſt quotidie minus audis uerba amatoris dicentis. O Lydia tu dormis longas noctes me tuo pereunte. Continent autem huiuſcemodi uerba plenam querelam: nam durum eſt non audire auxilium implorantem, durius ſi pereat, duriſsimū ſi qui perit tuus ſit. Quæ omnia ſi non audiret ſuis negocijs occupata minus eſſet querendum. Sed dormit atq; ita ut excedat neceſsitatem. Dormit enim longas noctes cum ſatis eſſet parte ex tota dormire: nulla ergo ſui amatoris cura eſt, cum non modo dormiat ſed ultra etiam quàm oporteat dormiat.* ¶ Nox] *Aūt etiam pro concubitu ponitur. Terent. Orabat illius noctem, & Propertius. Mentiri noctem promiſsis ducere amantem, hoc erit infectas ſanguine habere manus. Inuicem, uiciſsim, nā ita nunc te illi rident, ut tu olim illos. Anus, uetula ſic dicta quaſi annulus, quia ſenio incuruetur, uel ab annoſitate, id eſt à numeroſitate annorū. Vel à Græco, ut placet Feſto, quaſi ἄνευ νοῦς, id eſt ſine mente, quia ætate deſipiſcat.* ¶ Mœ

chos, adulteros. ¶ Inuicem] Quaſi uiciſſim. ¶ Leuis] Quæ nullius ponderis apud illos ſis. In ſolo, id eſt in deſerto ab amatoribus. Terent. Venit meditatus alicunde ex ſolo loco. ¶ Angiporto] Vicum flexuoſum ab anguſtis flexibus appellant angiportum. Varro dicit angiportum qua nihil poſſit agi. Acron uerò angiportum uicum ſine exitu, ubi in ſolitudine poſſit flere, uel anguſtum & flexuoſum, ut anguis, uel ipſo ſecreto anguibus trito, quaſi anguis portus. ¶ Threcio] De Threicio Septentrionali bacchante. Sub, circa. Sed de hac præpoſitione iam dictum eſt. Interlunia, metri cauſa diuiſit dictionem. Eſt autem interlunium id ſpatium temporis in quo nec amplius luna uetus apparet neque adhuc noua uidetur, quia radijs ſolaribus operta ſit. Sic dicimus intercolumnium ſpatium quod inter columnas relinquitur. Sic interregnum tempus quo regnum uacat, cum prior deceſſerit, nec adhuc nouus ſucceſſerit quæ res ad legitimos etiã magiſtratus relata eſt. Nã ſi conſul uitio creatus ſe abdicare coactus fuiſſet tempus quod intercedebat, anteq; nouus magiſtratũ iniret, interregnum dicebatur. ¶ Flagrans] Ardens. Flagro enim & flãma à flatu dicitur, quoniã flatu excitatur ignis. Fragrare aũt olere eſt à frangendo, nã res fractæ uehementius olent. ¶ Amor & libido] Endiadis eſt, id eſt amor libidinoſus, ut eſt illud pateris libamus & auro, id eſt aureis pateris. ¶ Quæ ſolet matres] Argumentum eſt. Nã non ſolum libidinoſus erit amor tuus, ſed etiã erit talis libido, qualis ſolet in equa, quod animal furore ex libidine ſæpe percipitur. Vnde Virg. Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum. Phyſici aũt dicunt ex multo & ualido cibo euenire illis, ut poſt quartã decoctionẽ multum relinquatur, quod cum ſit iam reparatum quod defecerat in uaſa ſeminaria defluat, libidinemq; excitet. Cõſtat teſte Plinio in Luſitania circa Vlixipponem urbẽ & Tagum amnẽ equas fauonio flãte ad eum uerſas animalem cõcipere ſpiritum, idq; partum fieri & gigni perniciſſimum. Sed trienniũ uitæ nõ excedere. ¶ Iecur dicitur & epar] Hæc ſedes eſt amoris. Hinc poëtæ fingunt Titio libidinoſo uiro iecur tundi. ¶ Alia uiſcera putrefacta nõ renaſcuntur, iecur renaſcitur. Quapropter nõ poëticè ſolum ſed phyſicè dixit Virg. Nec fibris requies datur ulla renatis. ¶ Vlceroſum] Ac ſi dixit flagrantiſſimum. Nam ulcera in eo ex calore naſcuntur. Vel ut trito prouerbio dicunt, oſtendit ex amore iecur iam marceſcere. ¶ Sine queſtu] Sine querela, ab eo quod eſt queror. Quid autem inter conqueri & lamentari interſit: Cicero in ſecunda Tuſculana ſic demonſtrat. Conqueri fortunam aduerſam nõ lamentari decet. Id uiri officium eſt. ¶ Pubes] id eſt puberes. Pubes enim pili ſunt qui in corpore naſcuntur. Vnde antequam oriantur, impuberes dicimus. Poſt quã ſunt orti, puberes. Et quoniã ut plurimum circa femur naſcuntur pro eo membro & his quæ uicina illi ſunt capitur pubes. Ouidius de arte aman. Ipſa Venus pubem quotiens uelamina ponit Protegitur leua ſemireducta manu. Incipit autem in uiro à 14. anno quo tempore pruritus libidini excitatur & iam gignere poteſt, optime ergo dixit pubes. ¶ Hedera] Ab hærendo. Suis enim fibris ei rei cui annaſcitur hæret: Poſuit autem hæderam & myrtum, quia ſemper uirent, pro uiridiori ætate, & pro puellis. ¶ Aridas frondes] Id eſt arbores in quibus frondes areſcant pro uetulis intelligit. ¶ Pulla myrto] id eſt, cuius frondes pene nigreſcunt, uel dixit pulla nouella, nam pullulare dicimus arbores cum à radice nouæ plantæ ſurgũt. Pullos enim in equo aſino ue iuuẽculũ filiũ dixerũt. Quin et priſci pullos dicebãt ſuos catamitos.

AD AELIVM LAMIAM. ODE XXVI

AD Aelium Lamiam doctrina excultum & nobilitate primariũ uirum eſt Ode. Lamiarum autem familia nobilis fuit Romæ. Iuuen. Lamiarũ cæde madenti. Traxerũt aũt iſti originẽ à Formiarum regibus, & ſenatoriam dignitatẽ Romæ obtinuerunt. Admonet quoniam amicus Muſis ſit, ut ſine ſollicitudine uiuat: nã doctrina homines ita excolit ut omnibus perturbationibus careant. ¶ Triſtitiã & metum, duas maximas perturbationes. Triſtitia ergo eſt ægritudo quæ eſt opinio præſentis mali, ut metus eſt opinio mali impendentis. Verum de animi perturbationibus quæ genere quatuor ſunt ſpecie uerò multo plures, diſtinctius in epiſtolis, quoniã ad uitã moresq; maximè pertinẽt, dicendum puto. ¶ Creticum mare] A Creta inſula dictum, cui ab ortu Carpathiũ eſt, à uulturno Icareum Lyciumq;, à Septentrione Aegeum, ab occaſu Ionium, à meridie Aphricũ. Hic uerò poſuit ſpeciem pro

genere

genere. ¶ Proteruis] Omnia proterentibus. ¶ Securus] Hoc enim præſtat doctrina,ut procul à curis uiuatur. Differt aũt ſecurus à tuto:nã ſecurus eſt qui non timet etiã ſi immineat periculum. Tutus uerò eſt extra periculum,quãuis etiam timeat. ¶ Sub arcto] Sub urſa. Id enim Græcè ſignificat arctos. Eſt enim illa in cœlo imago quæ arcturus & urſa appellatur. Caliſto filia fuit Lycaonis à Ioue cõpreſſa,& à Iunone in urſam uerſa,uel ut Heſiodo placet à Diana,cum ægre tuliſſet ipſam,quæ ſibi nympha fuiſſet, corruptã redditam. Hæc beſtia,facta Arctum quem Archadem appellant peperit. Amphis poëta comicus ſcribit illam ad Lycaonem cũ filio perductã. At mox cum in templum Iouis Lycæi quo ſibi intrare non liceret ſequente filio fugeret, à paſtoribus cum filio occiſa, & à Ioue in ſignum cœleſte conuerſa eſt. Habet ſtellas in capite ſeptem,quas noſtri ſeptentrionem appellant. In ſingulis humeris ſingulas,in armo duas,in ſumma cauda unam claram: In uentre claram unam,in ſpina unam,in crure poſteriori duas,in extremo pede duas,ſuper caudam tres. Appellatur urſa maior ſiue Helyce. Vrſa aũt minor in quã uerſus eſt filius Arcturus aut Cynoſura, aut Arctophylax nominatur Verum de hac nõ omnes idem ſentiunt,nam Agathoſthenes ait Cynoſuram fuiſſe non filium Caliſtos, ſed unam ex Ideis nymphis. Quæ quoniam Iouem nutrierit,ab eo in hoc ſignum relata ſit,à qua etiam regio quædam in Creta ſit Cynoſura appellata. Cretenſes autem & Diodorus Siculus hanc & Helycem Iouis nutrices fuiſſe affirmant. Habet Cynoſura ſeptem ſtellas,quarum una in humero, alia in pectore ſit. In ſpina una,& una in uentre & ſuper caudam tres. ¶ Tyridates] Rex Armeniæ fuit.

¶ Quis] Pro quibus,id eſt, à quibus Virg. Quis ante ora patrum Troiæ ſub mœnibus altis contigit oppetere. Antiqui etiam quibus in fœminino genere dixerunt. ¶ Vnicè] Singulariter. ¶ O Piplea] O Muſa: nam à Pipleo fonte Macedoniæ dictæ ſunt Pipleæ Muſæ, ut Acroni, Porphyrioniq; placet,aut à Pipleo monte Orcomenorum, aut à ueſte. ¶ Apricos] Quaſi pulchros quia in apricis locis pulchriores naſcuntur. ¶ Necte flores] Necte coronam,id eſt,pone coronam quam nectendo flores feceris. Fingũt enim poëtæ,poëtas à Muſis corona donari aut alio munere. ſic Virg. Vt Linus hæc illi diuino carmine paſtor floribus, at & apio crines ornatus amaro. Dixerit hos tibi dant calamos en accipe Muſæ. ¶ Dulcis] Quia nihil ſit Muſis ſuauius. ¶ Nil ſine te mei proſunt honores] Sententia Platonica. Ille enim de furoribus diuinis loquens cenſet inanem euaſurum poëtam & ſuam poëſim qui ſine Muſarum inſtinctu poëtas ad fores accedit,quoniã furor poëticus à Muſis ſit, ergo quicquid honoris tentaret inferre Lamia poëta ſine Muſarum fauore, omne illud euaneſceret. ¶ Nouis fidibus] Vel quia Lyricum carmen nouum erat apud Latinos. Vel nouis,id eſt,magnis, ſic Virg. Pollio & ipſe facit noua carmina. Fidibus autem, id eſt, uerſibus qui ad fides, id eſt, ad citharam canuntur. Priſcianus autẽ Seruiũ impugnat quòd hæc fides nominatiuo dicat, cum ſit dicẽdum fidis. ¶ Lesbio] Id eſt, tali carmine quali Sapphus Alcæusq; ex Lesbo Lyrici poëtæ uti cõſueuerunt. ¶ Sacrare] Quia poëtæ Muſarum ſacerdotes ſunt. Me uerò primum dulces ante omnia Muſæ. Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore.

AD SODALES DE HILARIORI VITA. ODE XXVII.

METrũ duobus uerſib. Alcaicũ. Tertius uerſus eſt dimeter nouenarius Iambicus. Quartus Pindaricus. Hortatur ſodales ita tẽperate uti uino,ne ebrij in rixas inſurgãt. Argumentum leue eſt, ſed nõ ſine Seueritate tractatũ] ¶ Natis] Ad hoc præcipue factis. Iuuen. Animal propter conuiuia natũ. ¶ Scyphis] Pocula propè Herculis ſunt,ut Bacchi erãt canthari. Pingebatur enim hic Deus cũ poculo,nõ ſolum quia heros bibax haberetur. Sed quod fabula antiqua ſit ipſum poculo tanquã nauigio,maria tranſiſſe. Poſuit autẽ ſcyphum pro omni poculo. ¶ Pugnare thracũ] Gens (ut ſupra dixit) propter ebrietatẽ rixis dedita. Ordo eſt,pugnare cum ſcyphis natis in uſum letitiæ, eſt thracũ,id eſt,hominum efferatorũ ut Thraces ſunt. Ergo tollite,id eſt, remouete barbarã conſuetudinẽ & prohibete Bacchũ à rixis,id eſt,prohibete rixas à Baccho. ſic & Virg. Accipite. Aeneam ac tandẽ arcete periclis. ¶ Verecundum] Id eſt,quo cũ uerecundia et modeſtia uti debemus. Vel ad faciem huius Dei reſpexit,quæ uirginalis pingebatur & pulcherrima. Vnde eſt: Accedant capiti cornua Bacchus eris.

Cornua illi dãtur ut diximus. Dãtur tygres et lynces, ut per tygres ſignificetur furor ex ebrietate, per lynces oſtẽdatur acumen ingenij, quod à uino moderate ſumpto nobis prouenit. ¶ Vino pro cõuiuio poſuit ¶ Medus lucernis] Quæ in cõuiuio ponebatur. Nã priſci nõ niſi aduentante nocte cõuiuia inibant. Vnde à ueſpera ueſperna dicebatur. Hinc Virg. Nunc eadẽ labente die cõuiuia quærit, & de lucernis meminit ſic. Et noctem flãmis funalia uincunt. Et pendent lychni laquearibus aureis. ¶ Acinacis, hoc uocabulum perſicũ eſt, et gladiũ apud illos ſignificat. Cum admiratione ergo dicit. ¶ Quãtum immane] Pro immaniter. ¶ Diſcrepat] Id eſt, differt acinacis, id eſt, rixa & præliũ, à uino & lucernis, id eſt, à conuiuijs. Et profecto cõuiuia inuenta ſunt, ut ſimul uiuamus & mutuo ſermone ac familiaritate fruamur. Rixæ autẽ ad cædem ſpectãt, aut ad amaras diſcordias. ¶ Remanete cubito preſſo] Ne inſurgite. Dicit autẽ Acron differre hæc inter ſe, quia accumbere eſt Deorũ. Virg. Tu das epulis accumbere diuum. Diſcumbere hominũ: ut, Diſcumbunt oſtro. Recumbere ferarũ, ut Oſſa ſuper recubans. Ergo aũt quid ſentirẽ ſuo loco expreßi. ¶ Vultis] Vel interrogãtis eſt, uel eſt ſubintelligendũ ſi, ut ſit ſenſus. Si uultis me quoq; ſumere partẽ ſeueri Falerni. ¶ Seueri] Quaſi uetuſti, uel acrioris ſaporis, id eſt, auſteri. ¶ Dicat opuntiæ frater] Oſtẽdit ex ſuis uerbis cõuiuium oportere eſſe hilare, & feſtiuo aſperſum ſermone, ſed cui etiã nõ nihil adſit utilitatis ad uitã & mores emendandos. Nam ipſe iocundè interrogat de amore, & nõ ſine cõmiſeratione amãtem ab auara meretrice abducere tentat. Interea aũt cõuiuio frater Megellinæ, quæ pulchritudine nota erat: Vnde fratrem ab illa denominat. ¶ Opuntiæ] Sic dicta eſt ab urbe Locridis. ¶ Quo uulnere] Quo amore. Nec eſt ſine ratione quod dixerit beatus pereat. Nã beatos ſe putãt amantes, cum perditiſſimè amãt ſi re amata frui poſſunt. Ergo amatoriè de amore locutus eſt poëta, & ex amãtium more. Nã & beatos ſeipſos nuncupãt & tamen ſe perire cõqueruntur. Quapropter neſcio elegantius ne an uerius hæc duo admixta contraria ciuis noſter Petrarcha expreſſerit, cũ dixerit noſſe ſe. Quale eſt mel tẽperato colaſinthio. ¶ Ceſſat uoluptas] Recuſat ille dicere adductus pudore, nõ quod amaret, ſed quod indignam amaret. Nã ut eſt apud Ouid. Turpis adulterio peius adulter erit. At Horatius cum cõtra putaret, ſperabat nõ mediocrẽ ſe uoluptatẽ capturũ, ſi ſuum ille fœlicẽ amorẽ ſibi narraret. Itaq; dolet ſe illa uoluptate carere, neq; abduci poſſe, ut bibat alia mercede. ¶ Quæ te cunq; Venus] Quæcunq; mulier à te amata domat te, id eſt, ſub ſuũ te iugum mittat. Et eſt translatio à uictore duce. ¶ Adurit te igni] id eſt, amoribus nõ erubeſcendis. Hoc dicit q̃a putabat illam eſſe modeſtã liberalemq; mulierẽ, nõ autem auarã. Quod autẽ amicã ſuam Venerẽ appellare cõſueuerint amantes, etiã apud Maronẽ apparet. Eſt enim, Parta meæ Veneri ſunt munera, nãq; notaui Ipſe locum aëriæ quo cõgeßẽre palumbes. ¶ Ingenuo] Et nõ ſeruili & quaſi mercenario, quaſi dicat, ſyncero et liberali, & qualis ingenuum deceat. ¶ Depone tutis auribus] Futilis hominis eſſe uidetur & uani, ſuum amorẽ alij manifeſtare niſi fideli et taciturno. Quapropter duo uerba ſelegit, primum, depone. Nã rem deponimus quã ea ratione credimus, ut integra nobis cõſeruetur, unde eſt depoſitum. Deinde dixit, tutis auribus, id eſt, quibus tute & ſine periculo propter taciturnitatẽ cõmittere poßis. ¶ Ah mi] Iam rẽ narrauerat adoleſcẽs, perceperatq; poëta lõge aliter rem ſe habere q̃ crediderat, cum illius amicã & crudelißimã & auarißimã intelligeret. Itaq; ex cõmiſeratione exclamat. Optime autem cõparat rapacißimã mulierẽ Carybdi: nã ut hæc ſaxa cauernoſa in ſe furente æſtu nauigia trahunt tractaq; lacerãt. Sic auara meretrix amãtem allicit, allectumq; uorat, cũ neq; corpori illius neq; pecuniæ parcat. Carybdis aũt et Scylla duo monſtra ſunt in freto Siculo, de quibus Maro. Dextrũ Scylla latus læuum implicata Carybdis obſidet. Eſt aũt locus iſte ſecundum Salluſtium iuxta Taurominitanũ littus. Extatq; fabula Carybdim mulierẽ fuiſſe rapacißimã, quæ cum Herculi uaccas rapuiſſet, à Ioue fulminata eſt, & in hoc mõſtrum cõuerſa. Quãta ergo laboras Carybdi, id eſt, q̃ crudelißima rapacißimaq; muliere laceraris. ¶ Flamma] Amore. ¶ Saga] Venefica dicitur, quòd ſatis agat, id eſt, quæ carminibus philtriſq; & alijs ueneficijs accerſere uel pellere mala hominibus poßit. Optimus aũt progreſſus cum à minoribus ad maiora aſcendat. Primo enim ponit Theßaliã ueneficã quæ multum poßit. Deinde nõ ſatis hoc eſſe ad miſerias

ſeris iſtius leuandas adiungit magnum, qui plus q̃ ſaga ualeat. Sed cum ne iſte quidẽ ſufficiat, adiũgit poſtremo Deum, & in unoquoq; iſtorum trium generũ per dubiã interrogationem oſtendit opus eſſe excellentiſsimo. Poſtremo cum dicat Pegaſum, uidetur admiſcere diuinã & humanam uim. ¶ Theſſalis] Efficaciſsimis, ut in Theſſalia efficiebantur. Nam eam regionẽ ueneficis mulierib. abundaſſe & Lucanus & multi alij poëtæ teſtantur. ¶ Venenis] Veneficijs, ſic Virg. Has herbas atq; hec ponto mihi lecta uenena Ipſe dedit Mœris. Venenum aũt dicimus quod cito in uenas deſcendat, ſiue ſalubre, ſiue noxium dictum quòd per uenas tranſcurrat. Inde per quandã ſimilitudinem colorẽ qui à ueſtibus imbibitur uenenũ dixit Maro: ut Tyrio ſaturata ueneno. Hoc Græci pharmacon appellãt in eadẽ ſignificatione. Deniq; omne id quod uel ſumptu uel tactu noceat, uenenum appellant, unde et pro ueneficio capitur. ¶ Magus] Hoc uerbum lingua Perſica ſapientẽ ſignificat. Vnde illi eos Magos appellant quos Græci philoſophos, quos Babylonij Chaldæos, quos Indi Gymnoſophiſtas, quos Aegyptij Sacerdotes. Et quoniam ipſi huius artis inuentores cultoresq; habẽtur. Præcipuè autem Zoroaſter, iccirco quicunq; in arte periti ſunt Magi appellantur, & ipſa ars magica quæ Romanorum legibus exerceri prohibetur. Cuius rei non ignarus Virg. Ipſam ſe excuſantem inducit Didonem his uerbis. Teſtor cara deos & te germana tuumq; Dulce caput magicas inuitam accingier artes. ¶ Quis Deus] Qua potentia Deus. ¶ Pegaſus] Vt breui rem uniuerſam percurrã, in extrema Libya Phorci Dei marini tres fuêre filiæ excepto nympha, he ut placet Heſiodo, Sthenio, Euryale, & Meduſa fuerũt quas Gorgones appellant. Ouid. aũt duas ponere uidetur: dicit enim. Cuius in introitu geminas habitaſſe ſorores, niſi forte dixit geminas, id eſt, eodem partu æditas quaſi trigeminas. Sed uno tãtum oraculo præditæ quo mutuo & per uices utebantur. Meduſæ quia in caſtiſsimæ Palladis templo cũ Neptuno concubere non erubuit, ipſa Pallas crines pulcherrimos in deformes angues mutauit. Eidem deinde caput à Perſeo Iouis filio abſciſſum eſt. Sed ex Meduſæ utero emicuerunt duo filij, Chryſaor ſic nominatus, quia aureum enſem manu teneret, & Pegaſus equus alatus qui nomen ſortitus eſt à fontibus & fluxibus Oceani, apud quos eſt ortus. Nam Græcè fons πηγὴ dicitur. Chryſaor aũt ad cœlos aſcendit, tonitrum & fulmen Ioui ferens. Pegaſus uerò in montẽ Eliconem euolauit, et ungula uertice percuſſo fontem produxit, qui ab eo Pegaſus eſt dictus, hinc Iuuen. Ripa nutritus in illa. Ad quam Gorgonei prolapſa eſt penna caballi, & Perſius. Nec fonte labra prolui caballino. Hæc de Pegaſo. Sunt qui dicant ipſum igneum anhelitum habuiſſe & ferreos pedes, de hoc Ouid. Huic etiã ſupra nubes & ſidera lapſo. Cœlum pro terra pro pede penna fuit. De fonte autem ſic idem Ouid. Vera tamen fama eſt, & Pegaſus huius origo Fontis, propter hunc fontem in ſignum cœleſte quod ex 15. ſtellis micat, & equus dicitur cõuerſus eſt. Ouid. Iamq; indignanti noua frena receperat ore. Cum leuis Aonias ungula fecit aquas. Nunc fruitur cœlo quod pennis ante petebat. Et nitidis ſtellis quinq; decemq; micat. Bellerophona aũt Glauci filius fuit & Ephiræ, quã deinde Corinthus Horeſtus filius à ſe Corinthũ nominauit et regnauit. Mox aperto Argiuorũ rege regno eiectus apud illũ degebat. Sed fuit Preto uxor Sthenobœa ſiue Antia, quæ amore Bellerophontis capta cum ille aſſentiri nollet amorẽ in odium uertens, illum apud uirum tanquã qui uim afferre uoluiſſet inſimulauit. Non ſubſtinuit rex eum perdere, ſed illum cum epiſtola ad Ariobatẽ ſocerum miſit, in qua & crimen hominis narrabat & ut illum interficeret rogabat. Sed neq; Ariobates hominẽ perdere auſus, miſit contra Chimeram ſperans ab ea interfectum iri, quo tempore dicunt illum Pegaſum alatum equum aſcendiſſe, & illius auxilio monſtrum Chimerã interemiſſe. Fuit enim Chimera filia Typhaonis & Echidnæ monſtrum horrendum. Ignẽ enim euomebat & tribus inſurgebat capitibus, quorum primũ leonis, poſtremum draconis: medium autẽ Chimeræ, id eſt, capræ erat. De qua Heſiodus πρόσθε λέων ὄπισθε δὲ δράκων μέσσι δὲ χίμαιρα, hec antequã perderetur exorto cane Gerionis & Sphingem & Leonẽ Nemeum peperit ſed tamen de Chimera & Pegaſo aliquid eſt quod ad hiſtoriam referri poßit. Nam in Lycia dicunt montem fuiſſe Chimeram, leonibus ſerpentibusq; inhabitabilem, & cuius à uertice flammæ ſæpe apparerent, quem Bellorophon his feris purgatum habitabilem reddedit. Mons iſte Lyciam à Caria diuidit.

Superauit præterea Solimiſios cum quibus Ariobates bellum gerebat. Superauit & Amazonas in regnum illius irruentes, qua uirtute ita ſibi Ariobatem reconciliauit, ut non ſolum pepercerit, ſed Alchimenem alteram filiam uxorem dederit, hoc altera quàm Preti uxorem diximus ita iniquo tulit animo, ut ſibi ipſi mortem conſcierit. Plinius uerò ſcribit primum à Bellorophonte inuentum eſſe equo uehi. ſed & in Aethiopia dicit Plinius eſſe equos pennatos & cornibus armatos, quos Pegaſos uocant. Albertus autem Magnus addit animal eſſe horrendũ, neq; tamen ſuis alis uolare, ſed illis ad curſum adiuuari, & omnes beſtias illum horrere, ipſumq́; omnibus eſſe infeſtum præſertim hominibus. Sed ut quandoq; ad interpretationem noſtram redeam concludit poëta quòd uix illum expedire poßit Pegaſus ab illa Chimera, id eſt, à muliere illa, quæ ita horrenda ſit fera, ut non poßit ſuperari à Bellorophonte & à Pegaſo, ut ſuperata eſt Chimera Lycis. Ergo ſua feritate multiplicem beluam et flammis armatam ſuperabat hæc meretrix.

Ad Architectam Geometram naufragio eiectum. ODE XXVIII.

ODe dicolos & metrum primo uerſu Heroicum hexametron, ſecundo heroicum tetrametron. Hortatur homines ad bonas artes acquirendas. Nam quãuis docti indoctiq; pariter moriãtur, tamen hoc meliori cauſa ſunt docti, quòd poſt mortẽ uiuunt fama. Sententia grauis & ex media philoſophia deprompta. Citat primum Architam Tarẽtinum Pythagoreum philoſophum, qui in littore ſepultus maiorem à nauigantibus ſepulturam peteret. Architas Tarentinus pythagoricus nobilißimus fuit. Hic Platonem cum à Dionyſio necandus eſſet per epiſtolam eripuit, ut ait Laërtius. ¶ Admirationi habitus eſt in omni uirtutũ genere. Septies ſuæ ciuitati præfectus eſt, cum cæteri pluſquàm annum imperare lege prohiberentur. Refert autem Ariſtoxenus exercitum Tarentinorum ſub hoc duce nunquam fuiſſe ſuperatum, & cum aliquando inuidiæ cedens ſeſe imperio abdicaſſet, exercitus in hoſtium ditionem uenit. ¶ Te maris & terræ] id enim eſt geometra. ¶ Numeroq́; carentis] Sic & Virg. Quem qui ſcire uelit Libyci uelit æquoris idem Diſcere quàm multæ zephyro turbentur harenæ. ¶ Menſorem] Quia in arithmetica & geometria peritißimus fuit. ¶ Parua munera, paruum ſepulchrum, quod munus & officium mortuis uiuentes præſtant. ¶ Littus Matinum] Alij Apuliæ montem, alij plana Calabriæ dicunt. Cum autem dixit menſorem maris & terræ, expreßit ipſum nomen nam geometria eſt τῆς γῆς, id eſt, terræ μέτρον, id eſt, menſura. Aiunt autem geometriam primum apud Aegyptios repertam. Nam cum ſingulis annis Nilus inundans ita limo omnia coëquaret, ut abeunte deinde illo lites de agris quoniam nullus terminus appareret exorirentur, cœpti ſunt agri per lineas & menſuras diuidi & adnotari. Curaq́; Sacerdotum ea erat. Hi ergo huius artis authores fuerunt, quæ deinde à Pythagora ad Græcos eſt translata. ¶ Aereas tentaſſe domos] Quia & aſtrologiæ ſcientißimus fuit. Ergo domos aëreas, id eſt, cœlum & ſidera, Virg. Panditur interea domus omnipotentis Olympi. ¶ Morituro] Quaſi dicat, non fuerat tantopere laborandum, ſi tibi erat nihilominus moriendum. ¶ Occidit] Reſpondet pro Archita, Sententia eſt, cum mors ſit communis omnibus nec ſint ſoli docti qui moriantur, ſed etiam magni reges & qui multum laboris, ut imperiũ obtinerent ſuſceperunt, non eſſe recuſandum labores, ut doctrina acquiratur, cum ipſa dignior ſit quàm imperium. ¶ Genitor Pelopis] Tantalum intelligit, hic filius Iouis fuit ex Plotide nympha, & rex Phrygum Ericthheo Athenis regnante. Deos in conuiuium recepit, & illis Pelopem filium epulandũ poſuit. Diodorus dicit illum in Paphlagonia habitaſſe, opibusq́; & gloria fuiſſe inſignem, & patri Ioui adeò familiarem, ut omnia illius arcana teneret. Verum ille more hominum tantã fortunam ferre neſciret, & hominibus deorum arcana manifeſtauit, quo flagitio ad inferos detruſus ea pœna, ut uſq; ad mentũ inſurgant aquæ, & in labia uſq; dependant poma, & tamen in magna ſiti atq; fame neq; bibere neq; eſſe poßit. ¶ Minos] Iouis & Europæ filius, leges Cretenſibus dedit, ſeq́; prius in antro recondidit, & cũ Ioue loqui finxit, ut populo ſuaderet ſe ex Iouis uoluntate omnia gerere. Iuſtitia inſignis fuit, & in re militari, primusq́; bellum nauale exercuit. Sed propter iuſtitiã hominis finxerũt poëtæ ipſum apud inferos iura dare. ¶ Iouis arcanis] Sic quia, ut dixi, de Iouis ſen-

nit ſentētia leges tuliſſet, cū illius arcana nouiſſet. Siue Iouē pro Plutone poſuit, à quo inſtitutus ſit iudex apud inferos. Nā pro Plutone Iouē poni teſtatur Virg. ſic Sacra Ioui Stygio quæ rite incœpta parani. Ergo Ioui, id eſt, Plutoni. ¶ Panthoiden] Refert Acron Porphyrionq́; Pythagorā dixiſſe animā quæ in eo erat, in bello Troiano fuiſſe in Euphorbio Panthoi filio, & à Menelao interfecto, indeq́; migraſſe in Homerū, & ab eo in ſe. Addunt poſtremo quòd à Pythagora in Pauonem uenerit & à Pauone in Enniū. unde & Perſius. Quintus Pauone ex Pythagoreo. Laërtius aūt ſcribit ſe apud Heraclitū Ponticum legiſſe Pythagorā de ſe dicere ſolitū quā loq; Aethalidem fuiſſe qui Mercurij filius putaretur, et à Mercurio admonitū ut quicqd uellet præter immortalitatē peteret, petiſſe, ut omniū contingētium uiuus mortuusq́; meminiſſet, idq́; ſibi cōtigiſſe, ac longo tēpore poſt in Euphorbiū ueniſſe, & in Troiano bello à Menelao fuiſſe interfectum. ¶ Et Euphorbiū] Euphorbius aūt dixit ſe aliquando Aethalidem fuiſſe, & à Mercurio accepiſſe, ut longa circuitione uagaretur, & in quas uellet aut arbores aut animantes migraret. Sed mortuo Euphorbio migrauit in Hermotinum ſua anima, qui & ipſe cum fidem uellet facere, ingreſſus Apollinis fanum oſtendit clypeū iam putrefactū, & cuius ſola duraret eburna facies, quo in bello Troiano uſus fuerat. Mortuo Hermotino in Pyrrhum Delium piſcatorem migrauit, qui memorauit Aetalidem Euphorbiū et Hermontinū fuiße, ac poſtremo ſe eſſe factum Pythagorā. ¶ Panthoidem] Euphorbium Panthoi filiū, iterū, nam prius cū Aetolides fuiſſet & nunc cū Euphorbius. ¶ Teſtatus tēpora Troiana] id eſt, tēpore Troiani belli, refixo, clypeo, id eſt, auulſo, ut pauloante dixi. Et cū oſtēderet per clypeū ſe interfuiſſe bello Troiano teſtabatur, id eſt, teſtimonio clypei cōprobabat ꝙ ipſe nihil morti cōceſſerat. ¶ Vltra neruos & cutē] id eſt, ultra corpus, quia ſolum corpus perierat, animus aūt immortalis manſerat. Cutem in homine ſolo dicimus, pellem uerò in brutis Iuuen. Et duram pro cute pellem. ¶ Iudice te non ſordidus author] Nam etiam Architæ iudicio (qui Pythagoreus fuit) omnia eſſent Pythagoræ cōcedenda in his quæ ad inueſtigandum naturā pertinerent. Nam tanta fuit authoritas Pythagoræ apud ſuos, ut ſatis his eſſet dicere, ille dixit. ¶ Non ſordidus] Sed nobilis. Sordidus enim pro ignobili ponitur: Sed de hoc in inferioribus. ¶ Naturæ ueriq́;, id eſt, ueritatis quæ eſt in natura. ¶ Vna nox] id eſt, non diſsimilis nox, id eſt, mors Virg. In æternā clauduntur lumina nocte. ¶ Furiæ] Elegantiſsimè & uerißimè: nā niſi furore perciperentur humanæ mentes, neq; de imperio neq; de diuitijs ferro certarent homines, ſed de iure diſceptarent: Nam uis ferarū eſt, oratio hominis. Ergo increpat homines qui ad bella nō coacti deſcendūt. ¶ Toruo] Conueniens epithetum eſt Marti, & Deum pro bello cuius ipſe Deus eſt, poſuit. ¶ Spectacula] Ludos, nam cædes ea uoluptate ſpectat Mars, qua nos ludos ſpectare ſolemus. Spectaculum autem & ludos qui ſpectātur, & locū ubi ſpectantur, & cœtum illorum qui ſpectant ſignificat. ¶ Auidis] Cupidis & auaris, nam niſi auaritia traherētur, periculis ſe nequaquā exponerent. Quāobrem & ambitioſos & auaros per tranſitū carpit. ¶ Mixta ſenum] Varijs ætatibus & uarijs generibus mortis pereunt homines, ſed tamē omnes pereunt. ¶ Sæua Proſerpina nullum caput fugit] Hypallage eſt, id eſt, nullum caput fugit Proſerpinā, id eſt, mortē. Ponit enim deam inferni et defunctorum pro morte. Proſerpina aūt filia Iouis ex Cerere fuit, quæ dū in Sicilia flores legeret, à Plutone ad inferos rapta, et in cōiugem aſſumpta eſt. Sed ut ait Euſebius Pamphilius, Proſerpina quā Græci Perſephonē nomināt, uis ſeminum eſt, quā Pluto, id eſt, interna uis ſolis ad ſe rapit, hæc etiā φερεφάττα à Græcis dicitur. ¶ Me quoq; deuexi rapidus comes Orionis] Notus meridianus uētus. ¶ Comes Orionis] Quia Orion in ortu ſuo uētos, pluuias, & tēpeſtates gignit. Virg. Nimboſus Orion: Orion ſignum cœleſte eſt ante tauri ueſtigia, ſic Græcè ab aquarum inundatione dictus, quòd eius tēpore hyems habet ortū, & mare ac terras tēpeſtatibus turbat: ὀρίνω enim turbo & concito ſignificat. Latini iugulam dicunt, quòd ſit ut armatorum gladius ſtellarum fulgore terribilis, hic ſi fulget ſerenitatē, ſi obſcuratur tempeſtatē ſignificat. Heſiodus hunc Neptuni filium dicit, eiq; à patre datū ut ſupra fluctus quemadmodū ſupra terrā ambulare liceret. Sed illū Oenopion quia filiā ſuā uitiarat excæcauit, & à ſuis finibus pepulit. Orion aūt in Lemnum profectus à Vulcano equum accepit, quo ad ortus ſolis ue-

ctus lumina à ſole recepit: inde in Oenopionem cõuerſus eſt, ſed cum nõ poſſet eũ inuenire, in Cretam profectus immodicè uenatione utebatur, & cum à Diana corriperetur, minatus eſt ſe nullã ferã relicturum. Quapropter tellus ſcorpionẽ produxit, cuius morſu Orion periret. Hoc fingunt oriente cœleſti ſcorpione, ſignum Orionis occidit. Sed redeo ad fabulam qua à Ioue ob uirtutẽ in aſtra relatus dicitur. Habet ſtellas in capite claras tres, in ſingulis humeris ſingulas claras, in dextro cubito obſcuram unam in eadem manu unã, in zona tres, in gladio quẽ manu gerit tres, in ſingulis genibus ſingulas. Nec tamen deſunt fabulæ, quæ illum Iouis Neptuni & Mercurij filiũ uelint. Aiunt enim ab Hyreo ſene liberaliter hos deos acceptos iuſsiſſe, ut peteret quod uellet, et illum petiſſe ut cum iam prima defuncta uxore aliã ducere nollet, darent filium ſine matre, deosq́; tauri quem illis immolauerat corium urina oppleruunt & humi defodi ad decẽ uſq; menſes iuſſerunt, ac exactis decẽ menſibus Orionem inde in lucẽ ueniſſe dicunt, comitemq́; Dianæ fuiſſe, & omnes feras perdere ſtatuiſſe. Terrã uerò iratã immiſſo ſcorpione eũ perdidiſſe. Dianã aũt inſidijs tranſtuliſſe una cum cane ſuo quẽ Syrium uocãt. Poëta noſter alibi à Diana illum occiſum ſagittis dicit, quia eius cõplexum optauerat. Lucanus nõ ſagittis ſed ſcorpione immiſſo ab ea cæſum ſcribit. Alij Oenopionis filium hunc uolunt immenſæ proceritatis hominẽ & uenatorem. Sed quia filiã Oenopionis uiolaſſet, ab eo fuiſſe occæcatum, ſed ab oraculo iuſſum ut per pelagus ita ad orientem tenderet, ut ſemper oculorum concauites radij ſolares ſubintrarent. Acceſsit itaq; ad Cyclopas ipſorum fabricãtium ſonitum audiens ducente ſene, & ab uno eorum humeris impoſitus iuſſa oraculi peregit, luminaq́; recepit. Erat Oenopion Siciliæ rex, & eius filius Orion per quietẽ à Venere accepit ut eã cui primũ obuiam fieret amplecteretur. Itaque de antro ſurgens obuiauit Candiopæ ſorori, quæ & ipſa uenatrix erat. & ex ea Hippologũ genuit. Mox à patre exul factus cum Candiope & filio in Thraciam nauigauit, ubi ſubactis incolis Neptuni filius eſt habitus. ¶ Deuexi] Quia in diuexa parte cœli eſt. ¶ Illyricis undis] Illyrico ſinu qui Adriatici maris pars eſt ab Illyria denominatus colpus, id eſt, ſinus Venetiæ appellatur. ¶ At tu nauta] Alloquitur præternauigantẽ, oratq́; ut ſibi tumultuantem tumulum ſine impenſa faciat. ¶ Ne parce, id eſt, abunde utitur harena ad ſepulchrũ. Nam parcere dicimus uel omnino abſtinere uel modicè uti. Virg. Parce metu Cytherea, inde parſimonia. Huius uerbi præteritum eſt peperci, ſed priſce etiã parſi. Parcus autem unde uerbũ uidetur eſſe, ſecundum C. Baſſum dicitur quaſi par arcæ, quia ſua ita cuſtodiat ut cõſeruat arca quæ in illa ſunt. Gellio autẽ uidetur quòd parcus ab eo quòd paruũ parumq́; ſit dicatur. ¶ Malignus] Nõ omnino malignum affirmat, ſed qui ſit futurus malignus ſi parcat. ſic Virg. Ni fruſtra augurium uani docuêre parentes, id eſt, qui eſſent uani fruſtra docuiſſent, & Iuuen. Cõſilium laudo artificis ſi munere tanto, Præcipuã in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi, id eſt, qui fuiſſet artifex ſi abſtuliſſet. ¶ Oſsibus & capiti] id eſt, corpori. Maximè autem hoc illũ optare inducit poëta, quia animæ quorum corpora ſepulta non eſſent ab Acheronte non tranſportabantur. Virg. Hæc omnis quam cernis inops inhumataq́; turba eſt. Nec datur horrendas ripas nec rauca fluenta. Trãſportare priuſquam ſedibus oſſa quierunt, Centum errant annos uolitãtq́; hæc littora circum: Tum demum admiſſi ſtagna exoptata reuiſunt. ¶ Sic] Comprecantis eſt: Rogat enim ut omnis uentorũ uis à nauigantibus in ſyluas auertatur. ¶ Venuſinæ] Quia Venuſia quæ utrũ Apuliæ an Calabriæ ſit dubitatur, habet magnas ſyluas. Sed tamẽ ſpeciem ponit pro genere. ¶ Te ſoſpite] Te incolumi. ¶ Plectãtur] Punãtur à Græco uerbo πλήττω, id eſt, percutio. Vnde plaga. ¶ Multa merces] Multa pecunia redacta de mercibus. Eſt enim merces huius mercis quicqd uẽditur, emiturúe lucri cauſa. Merces uerò huius mercedis, præmũ uel preciũ quod datur labori. Inde mercenarij, q mercedis cauſa laborẽ ſubeũt. Mercatura ars eſt, et mercator qui mercaturã exerceat. ¶ Vnde poteſt] Quaſi dicat, undecũq; eſt occaſio. ¶ Aequo] Benigno et fauente. Nec temere nauigãtibus placare cupit Iouẽ & Neptunũ. Nã Iupiter aër eſt à quo ſunt tẽpeſtates ſiue turbulentæ ſiue trãquillæ. Neptunus uerò mare poteſt nauigãtib. trãquillũ præſtare. ¶ Cuſtode Tarẽti] Porphyrion ait q Pallãtas Neptuni filius Neptuno et Herculi tẽplũ Tarẽti cõdiderat: Vt Seruio aũt placet Taras Neptuni filius hoc paruũ oppidũ cõdidit. Sequẽtibus de-

bus deinde temporibus cum Lacedæmonij aſsiduis bellis infrequentia ciuiũ laborarent, permiſerunt ut uirgines uulgo uiris admiſcerentur, et qui inde nati ſunt cum patres ignorarent Parthenniatæ ſunt nominati quaſi è uirginibus nati. Hi igitur inopia & pudore ſimul premente cũ adoleuiſſent patriam deſeruêre, & duce Phalanto qui octauus in genere fuit ab Hercule in Calabriam enauigarunt. ibiq; hoc paruum oppidum offendentes auxe runt, priſco tamen nomine Tarentum appellauerunt. ergo cu ſtode Tarenti uel propter templum de quo dixi, uel quia eius filius condidit. ¶ *Negligis committere fraudem*] *Quaſi dicat, Negligentia ductus cõmittis fraudem, id eſt, defraudas me ſepultura, quam hu manitatis officio præſtare teneris, ſicq; cõmittis ſcelus nociturum tuis poſteris, quãuis immeritis, & ſic acrius admonet ne uelit ſua negligentia oriturис ex ſe nocere. Nã parentes ſæpe magis mouentur filiorũ, q̃ ſuo damno. Quẽ locum nõ prætermiſit Virgilianus Iupiter in ijs quæ per Mercurium mãda uit Aeneæ. Dixit enim: Si nulla accendit tantarum gloria rerum. Nec ſuper ipſe ſua molitur laude la borem. Aſcanio ne pater Romanas inuidet arces. Poſt modo ſecundum Priſcianum hæc præpoſitio apud antiquos ſeruiebat genitiuo.* ¶ *Viceſq; ſuperbæ*] *id eſt pene ſecundum Priſcianum. Seruius etiam pugnas dicit ſignificare quia per uiciſſitudinem pugnetur. Sic Virg. Teſtor in occaſu ueſtro nec tela nec ullas Vitauiſſe uices.* ¶ *Piacula*] *Purgatoria ſacrificia, alias ſcelus quod piaculo, id eſt, purga tione, egeat.* ¶ *Quanquã feſtinas*] *Perſuaſerat ab honeſto et ab utili, nunc etiã à facili.* ¶ *Licebit*] *Inie cto ter puluere curras*] *Nã & hoc genus eſt ſepulturæ. Virg. Aut tu mihi terrã Iniјce namq; potes, portuſq; require Velinos.* ¶ *Ter.*] *Quia ter manes uocabãt. Virg. & magna manes ter uoce uocaui.*

AD ICCIVM. ODE XXIX.

Metrum eſt duobus uerſibus Alcaicũ. Tertio dimetrum nouenariũ iãbicum Hypercatalecti cum. Quarto Pindaricum. Grauiter ſeuereq; Iccium familiarẽ ſuum reprehendit, qui coem ptos undiq; Panetij libros ut Stoicã philoſophiã cognoſceret, armis permutet, ut militiã auaritiæ cau ſa ſequatur. Carmẽ eſt ſublime & nõ minori copia q̃ grauitate illuſtratũ. ¶ *Beatis*] *Diuitibus, q à uul gus fœlicitatẽ in diuitijs collocat. Iuuen. Quos euehit optata ſummi Nunc uia proceſſus uetulæ ueſicæ beatæ. Vel dixit beatis, quia illa pars Arabiæ in qua Sabæi ſunt, fœlix dicitur.* ¶ *Gazis*] *Vocabulum eſt, neq; Græcũ nec Latinũ, ſed Perſicũ, & quoniã populi illi ditiſſimi fuerunt poëtæ cum amplas diui tias uolunt oſtẽdere gazas dicunt. Sic Virg. & Troia gaza per undas.* ¶ *Inuides*] *Quaſi dicat, non cõmoueret te: cupiditas auri, niſi te aliorum diuitiæ ſtimularent. Propterea q; ueriſſime diuus Hiero nymus dixit oculi ſunt per quos paupertatẽ ferre non poſſumus. Vituperat ergo propoſitum hominis quia nõ ſuſcipiebat militiã propter animi magnitudinẽ, ſed cõtrà propter auaritiã quæ à puſillanimi tate prouenit. Vnde & ſenes & mulieres quia minorẽ animum habent auariores ſunt.* ¶ *Arabum*] *Eſt Arabia inter Aſſyria & Aegyptum. Eius pars ad orientẽ ſpectans Nabatea dicitur. Ouid. Eurus ad aurorã Nabathæaq; regna receſſit. Regio precioſa eſt & penuria aquæ laborat, & putei quæ ſunt, de induſtria ab incolis occultantur, ne irruentibus hoſtibus potum præbeant. Quæ uerò ad meridiem uergit ea feraciſſima eſt omnium aromatum, & fœlix appellatur Arabia. Thus in primis fert Sabæo rũ regio, quod nuſquã alibi naſcitur. Dicunturq; Sabæi uel ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι, id eſt ſacrificare pro pter thus uel à Saba regionis metropoli.* ¶ *Non deuictis*] *A Romanis. Nam olim ab Alexandro uicti fuerant. In quo occultè iniјcit metum. Nam magis metuendi qui nõdum deuicti fuiſſent.* ¶ *Nectis ca thenis*] *Facis: nam cathena ex nexu annulorum eſt. Vnde nomen ſumpſit. Nam cathena eſt à capien do dicta, quia in ea annulus annulum capit.* ¶ *Quæ tibi uirginum*] *Id eſt, quæ uirgo, id eſt, quàm pul chra. Et eſt indignatio, quaſi dicat, eſt pulchritudo puellæ digna cauſa, quæ & philoſophiam omittas, & periculum ſubeas præſertim adiuncta crudelitate, quæ à philoſopho aliena eſſe debet. Nã potieris tunc uirgine cũ ſponſum necaueris, & cum hæc omnia feceris tamẽ erit barbara. ergo & barbaricis moribus. Stultiſſima igitur militia quæ ab auaritia aut uoluptate proueniat, et periculũ graue afferat & præmium tamen leue tum cum crudelitate præbeat.* ¶ *Necato*] *quod ſine tuo periculo non fiet.* ¶ *Puer quis*] *Quaſi dicat, ponamus quòd rapias puerum regiũ qui ſit tibi pincerna, putas ne hoc*

tanti

tāti ut philoſophiā deſerat. ¶ Aula] Regia domus eſt apud Latinos. Virg. Illa ſe iactet in aula Aeolus. Sed uidetur eſſe ab eo quod eſt αὐλὴ Græcè quod nomen apud illos etiam de caula quadrupedum dicitur & caula ipſa, id eſt, ſtabulum ab eo per additionem c. literæ fortaſſe deducitur. ¶ Capillis] Capillus quaſi capitis pilus. ¶ Vnctis] Vnguentatis. Nam apud eos populos unguentum repertum eſt quod deinde ad Græcos Alexandro Magno in Perſis res gerente traductū eſt. Id enim in ſcrinijs deuicti Darij repererunt Macedones. ¶ Ad Ciathum] Ad pocula. ¶ Sericas] Id eſt, doctus optime ſagittare qua arte plurimum ualent Seres populi, uicini Parthis, de quibus ſupra diximus. Quod aūt ſagittis ualeāt oſtendit Virg. Nam in Georg. ait Velleraq; ut folijs depectent tenuia Seres, & paulo infra Vbi aëra uincere ſummum arboribus haud ullæ iactu potuêre ſagittæ. Et gens illa quidem ſumptis non tarda pharetris. ¶ Quis neget arduis] Admirabundus hæc dicit. Eſt locus Virgiliano illi ſimilis: Iungentur iam gryphes equis: æuoq; ſequenti Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ, quaſi dicat, ſperari omnium rerum confuſionem poſſe & naturæ immutationem ſi Iccius adeò ſtudijs philoſophiæ deditus contrarium uitæ genus meat. ¶ Pronos] Qui per prona & decliuia feruntur. ¶ Cum tu] Ordo eſt, omnia in contrarium mutabuntur, cum tu uelis mutare libros Panætij nobiles & coëmptos undiq; & domū Socraticā loricis hiberis, & per libros, philoſophiam intelligit, & per loricas, militiā, ſed ut rem mirabiliorē reddat multa addit. Eſt enim admirāda res philoſophum philoſophiam deſerere. Sed faceret fortaſſe hoc aut Epicureus, aut alius ex leuioribus philoſophiæ familijs. At Stoicus cuius dogma grauiſſimū eſt, & quod Socratis, qui moralis philoſophiæ author eſt, præcepta mordicus teneat, quo modo deſeret? præſertim cum adeò illius rei cupidus fuerit, ut non emerit, ſed coëmerit, id eſt, emerit ex omnibus locis, ubi eſſent, & in ſuam bibliothecam congeſſerit, neq; id temere, ſed cum electione: nam coëmeret nobiles & non ignobiles Panetij. ¶ Panetij] Panætius Rhodius nobiliſſimus Stoicæ ſectæ philoſophus fuit & Scipionis magiſter, & quem Cicero, in ijs quæ de Officijs doctiſſimè ſimul & ornatiſſimè diſſeruit imitatus eſt quibuſdam & iam quæ ille uel reliquerat uel prætermiſerat additis. ¶ Socraticam domum] Socrates Athenienſis uir innocentiſſimus, & qui oraculo Apollinis ſapientiſſimus iudicatus ſit primus philoſophiam è cœlis in terras uocauit, atque intra urbes adduxit, id eſt, primus relicta rerum cæleſtium et ipſius naturæ inueſtigatione, in qua antiquiores philoſophi elaborant, de uita & moribus diſputauit: Ab eoq; fluxerunt omnes philoſophorum ſectæ quas commodiori loco latius proſequemur. Sed inſtituta Socratis ſeuerius quàm cæteri, Stoici obſeruare uidentur, proptereaq; adiunxit poëta Socraticam domum. ¶ Loricis] Dicitur autem lorica quia loris alligata ſit. ¶ Hiberis] Hiſpanicis apud quos optimæ ſint, & poſuit ſpeciem pro genere.

AD VENEREM GLYCERA.

Dicarat Glycera ſacellum Veneri. Poëta aūt ſcribit tanquā epigramma illi ſacello in quo Venerem orat, ut relictis Papho Gnido & Cypro in ædē Glyceræ ſibi dedicatā migret. ¶ Paphi] Locus in Cypro eſt: Vnde Cicero in Epiſtolis. Omnes tibi comendo Cypros Paphos præſertim, & Virg. Ipſa Paphon ſublimis adit, ſedeſq; reuiſit Læta ſuas. Paphi aūt erat celeberrimū illud tēplum Veneri dedicatū de quo multa ſunt apud Herodotū. ¶ Multo thure] Quia ut plurimū de thure & floribus Veneri ſacrificabatur, dicitur autē thus ἀπὸ τοῦ θύειν, id eſt, ſacrificare. Vnde et aſpiratur th. Alij tamen credunt eſſe dictum à tunſis glebis quia de arbore deſtillat, et à terra ſubiecta combibitur, in eaq; congelatur. Indeq; tunſis glebis colligitur. ¶ Decoram] Quaſi dicat, quia decora eſt & tibi ſummopere conueniens transfer te in illam. ¶ Aedem] Recte poſuit in ſingulari ut templum ſignificet, nam in plurali ſignificat domum. ¶ Transfer] Migra. ¶ Feruidus. Quia amor flammas immittit. ¶ Gratiæ] De quib. iam dictū eſt. ¶ Nymphæ] Harū plura ſunt genera. Nā quæ maris ſunt Nerinæ ſiue Nereides appellātur, quæ fontiū Naiades, quæ montiū Oreades appellātur. Nā ὄρος mons eſt. Sunt itidē Dryades ſyluarum nymphæ, quia δρῦες quercus ſint. Sunt Hamadriades, quæ cū arboribus & oriūtur & occidūt. Sunt Napeæ florū. ¶ Parū Comis] Quia ſine uetuſtate nulla eſt comitas. Mercurius quia multū ualet eloquētia ad amorem conciliandū. Vnde illud diſertum faciebat amor.

DE

DESCRIBIT QVID AB APOLLINE PEtiturus ſit. Ode XXXI.

APpollini templum dedicauit Auguſtus, quoniam in bello Actiaco ab eo adiutus eſt, quem nunc rogat. Vel potius domi ſuæ poëta illum Deum in cuius tutela poëtæ ſunt declarat. Nunc uerò in præſenti Ode oſtendit non per ambitionem, aut auaritiã infinitã à dis petenda eſſe, ſed omnia modeſta & ſobria. Nam ut ait Iuuenalis Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano. ¶ Vates] De ſe tanquam de tertia perſona loquitur. ¶ Dedicatum] Vel quem ipſe domi, uel Auguſtus in Palatio dedicauit, quaſi dicat, quid poſcit ob huiuſcemodi dedicationẽ. Nouum, quaſi dicat, uilem, ut oſtendat deos pretioſa in ſacrificijs non quærere. Quoniam mente ſacrificantis, non genere ſacrificij moueantur. Non feraces ſegetes, non feraces agri. Nam ſegetes quandoq; terra eſt. Virg. Quid faciet latas, quandoq; fruges. Idem: Hic ſegetes illic ueniunt felicius uuæ. ¶ Opimæ] Fertiles & opulentæ. ¶ Sardiniæ] Hæc inſula eſt in mari Tyrrheno & in parte montuoſa atque ſterilis. Magna tamen eius pars agrum habet rebus omnibus fœlicem, præcipuè tritico. Vnde horreum Romani populi olim habebatur. Habitata olim eſt ab Iolao qui ſecum illuc pleroſq; Herculis filios duxit.

¶ Aeſtuoſæ] Propter magnos calores. In hac magna eſt copia armentorum præſertim equinorum. ¶ Indicum] Quia ex India ueniunt maiores dentes & plures, quia in India & plures ſunt & maiores elephanti quàm in Mauritania. Virg. India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi. ¶ Cululis] Sunt Cululi (ut ait Acron) calices fictiles quibus in ſacris utebantur pontifices & uirgines ueſtales. Hic pro urceolis & conchis poſuit. ¶ Reparata] Quia ſingulis annis cum priora conſumpta ſint uina, noua emit. ¶ Syria merce] Pecunijs exactis ex merce quam in Syriam importauerat, uel inde exportauerat. ¶ Dijs charus] Nã tot pericula ad quæ totiens ſua ſtultitia rediret non euitaſſet ſine deorum beneficio. ¶ Atlanticum] Quaſi dicat remotiſſimũ. Eſt enim pars Aphricani maris, & hinc mediterraneum, hinc Oceanum occupat ſuo nomine. Nam in mediterraneo à Molucæ fluminis hoſtio incipiens in occiduum tendit & Ruſicadam oppidum & ſeptem fratres qui montes ſunt & Abilam alluit. Inde Oceanum intrans Tingem habet Antæi oppidum, & mari Aethiopico terminatur. ¶ Impune] Cum admiratione dictum quòd ſuæ ſtultitiæ & auaritiæ ſæuienti mari pœnas non det. ¶ Me paſcunt oliuæ] Non poteſt auarus eſſe cui tam tenuis tamq; parabilis uictus ſatis ſit. ¶ Cycoreæ] Herba eſt notiſſima. ¶ Leues] Lubricæ quæ uentrem lubricum faciant, id eſt ſoluant. ¶ O Latoë] O Phœbe Latonæ fili. ¶ Dones] Tuo beneficio concedas. Mihi ualido frui paratis, id eſt nolo plura acquirere, ſed fac ut integra ualetudine conſtitutus poßim frui his quæ iam paraui, & ita ad ualetudinem corporis accedat integra mens, ergo ſit mens ſana in corpore ſano. ¶ Turpem ſenectam] Eſſet enim turpis quia delirat & ſine integritatem mentis, nec poſſet uti cithara delirus.

AD LYRAM. ODE XXXII.

LYricus poëta lyræ applaudit, eamq; laudat, & hortatur ut concedat ſibi aliquid ita canere ut diu duraturum ſit: Nec caret artificio: nam oſtendit ſe omnia paraſſe quibus quod petit facile euenire poßit. Nam niſi mens uacua ſit poëtæ, niſi aliqua proueniat ex amœno loco uoluptas, ineptus rei agendæ uidebitur. ¶ Poſcimus] Nam tibi dediti iure quodam petere uideremur, & iccirco poſcimus. Nam poſcere ſecundum donatum eſt imperioſe rogare, petere eſt cum precibus, poſtulare eſt iure, obſecrare eſt per ſacra rogare. Flagitare maioris eſt uehementiæ quàm poſcere. Expoſtulare eſt cum conquerimur iniuriam apud illum à quo accepimus, & habet in ſe repræhenſionem. Flagitare uidetur non ſine crepitu uerborum addere conuitium. Cic. Quanquam cauſa poſtulat non tamen flagitat. ¶ Vacui] Ocioſi & ſine cura, præbet ergo ſe idoneum modo lyra aſpiret. ¶ Sub umbra] Locus eſt poëtæ accõmodatus. ¶ Luſimus] Ludere eſt in re iocari uerbis: Ludere moueri. Terent. Sinite congrum in aqua ludere. Item exercere, unde Latini dicunt quod Græci gymnaſium: & ſtidem ſcribere ut hic; & Virg. Ludere quæ uellem calamo permiſit agreſti, & alibi. Carmina qui luſi pa-

luſi paſtorum. Acron dicit poëtas per uerecundiam ludum ſuũ laborem uocare. ¶ *In hunc annum*] *uſq; ad finem huius anni.* ¶ *Et plures*] Ergo dic *carmen non moriturum.* ¶ *Barbyte*] O' lyra nomen Græcum eſt. Lesbio, propter Alcæum dicit qui Lesbius fuit, & quem poëta noſter imitatus eſt ſolum in ea parte in qua ipſe luſus amoresq; deſcribit. Vir fuit etiam in re militari egregius, & qui tyrannos è patria pepulit. Et præſertim Pyctagum Mithylenæum quem Athenienſes uiciſſe tandem gloriati ſunt. ¶ Modulate] Participium deponentis paſſiuè protulit. Eſt enim modulari carmen cum illi modum & numerum muſicum damus. Virg. Et modulans alterna notaui. Et Carmina paſtoris Siculi modulabor auena. Oſtendit autem poëta petitionem ſuam facilem cum lyra ſua maius quiddã Alcæo præbere ſolita ſit. Ferox, audax & fortis. ¶ Inter arma, nam ſi etiam armis res leuiores tantus poëta admiſcuit, non dabitur mihi uitio ſi idem faciam. ¶ Siue iactatam religarat udo littore nauem] Siue bella gereret, ſiue in portu quieſceret. ¶ Liberum] Id eſt conuiuia in quibus uina quæ Liberi dona ſunt celebrantur. ¶ Puerum] Cupidinem, qui nuſquam ab eo diſcedebat, nam ſemper amabat. ¶ Lycum] Puerum ab eo amatum. ¶ Nigris oculis] Nam nigredo pupillarum in oculis laudatur & apud priſcos etiam in puerorum capillis. ¶ O' decus Phœbi] Exaltatur enim Phœbus in cithara, que illi rectori & moderatori reliquorum luminum propter cœleſtem harmoniam datur.

¶ Et grata dapibus] Non enim ſolum hominum ſed etiam deorum conuiuia illa exhilarantur. Recte autem dixit dapes, nam uolunt dapes, deorum eſſe & principum: epulas, priuatorũ. Epulum etiam in ſingulari eſt quod publicæ datur uniuerſo populo. ¶ Teſtudo] Quia prima in formam huius animalis facta eſt. ¶ O' laborum dulce lenimen] Quid ergo illi deeſt ad laudem, cum & Phœbo omnium rerum pulcherrimo decus afferat, & Ioui maximo Deo ſit grata, & laborum ſit ſuauis mitigatio. ¶ Cumq;] Quomodocunq;, quaſi dicat, etiam ſi non te digno carmine uocauero.

SOLATVR ALBIVM A' SCORTO NEglectum. Ode XXXIII.

METrum eſt tribus uerſibus Aſclepiadeum, & quarto Glyconicum. Hortatur Albium exemplo aliorum, ut fortiori animo ferat ab amica ſperni. Cum non ſit eo dolendum quod tritum conſuetudine appareat, & ſibi cum multis commune exiſtat. Plus nimio memor. Nam cum te non amat, nõ debes illius meminiſſe. ¶ Elegos] Quibus de illa quereris. Nã elegia inuenta eſt ut illo genere querimoniæ exprimerentur. Deinde etiam & res iucundiores ſcripſerunt in elegis poëtæ. Eſt autem dicta elegia quaſi luctuoſum carmen, quia ἔλεγος luctum ſignificat. Fuit autem Sacadas Argiuus primus qui elegias ad muſicos rithmos canere inſtituit. Horatius ergo Verſibus impariter iunctis, querimonia primum. Poſt etiam iuncta eſt uoti ſententia compos. Quis tamen exiguos elegos emiſerit author. Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Cur iunior, quereris enim unde ſit quòd dij illi quanto perfidior eſt tanto maiorem tribuant pulchritudinem, cum contraria mereantur. ¶ Inſignem] Argumentationibus è grauioribus philoſophiæ locis eductis ad leuiſſimas amatorias res probandas utitur, ſcilicet, non eſſe ea recuſanda quæ nobis accidant cum multis communia, quod probat exemplo Lycoridis quæ cum pulchra ſit & uehementer Cyrũ amet, tamen ab eo non amatur. ¶ Cyrus autem declinat aſperam Pholoen] id eſt propenſus eſt in amorem Pholoes, quæ erga illum aſpera immitisq; ſit. ¶ Tenui] Anguſta & parua ſecundum Acronem, quoniam frons anguſta pulchrior ſit. Vel potius dicamus, tenui fronte, id eſt, in qua tenuis & pellucida ſit cutis. ¶ Apulis] Sic Virg. Iungentur iam gryphes equis æuoq; ſequenti cum canibus timidi uenirent ad pocula damæ. ¶ Sæuo cũ ioco] Nam iocus eſt cupidini ſæuire in homines. Et ſimile eſt illi quod de Marte in ſuperioribus dixerat, heu nimis longo ſatiate ludo. ¶ Melior Venus] Nobilioris mulieris amor. ¶ Grata] Non quia ſibi illa uices in amore reddat, ſed grata, id eſt, iocunda, nam & ſi ab ea durius tractaretur, tamen non poterat non amare, neq; poterat non lætari illa ſeruitute. Compede, raro in ſingulari profertur. Dicimus enim compedes quibus pedes colligantur, quemadmodum manicas quibus colli-

colligantur manus, quãuis etiam manicas dicamus eã partẽ ueſtimẽti qua manus tegimus Et Vir. Et
tunicæ manicas alij libertini habẽt redimicula mytræ. ¶ Libertine] Eſt hæc cõditionis diſtinctio
ut hominũ alij liberi dicãtur, alij ſerui, & liberorũ rurſus alij ingenui ſũt, alij liberti, alij libertini.
Ingenui igitur ſunt qui neq; ipſi unquã ſeruierunt, neq; eorũ parẽtes. Liberti autẽ qui quandoq; ſer
uierunt, ſed tandẽ liberi ſunt facti, libertini poſtremo nũquam ſeruierunt, ſed ex iis qui ſeruierant
ſunt orti. Hæc fuit apud priſcos diſtinctio. Sed ſub Cæſaribus inter libertũ & liberũ ea erat dunta
xat differẽtia quæ eſt inter ſubſtantiuũ & adiectiuũ, ut dicerent aliquẽ eſſe libertũ, & eius cõditio
nem liberã eſſe. Quintilian. in ſeptimo loquẽs ſecundũ cõſuetudinẽ ſuorũ tẽporũ dixit. Seruus eſt
qui cũ manumittitur fit libertinus. Verũ audiamus Trãquillũ cuius hæc uerba ſunt in uita Claudij.
Senatũ eſt libertino filio tribuit, ſed ſub cõditione ſi prius ab equite Romano adoptatus eſſet, ac ſic
quoq; reprehenſionẽ uerẽs, et Appiũ Cæcũ ſui ſanguinis pro authore libertinorũ filios in ſenatũ al
legiſſe docuit ignarus tẽporibus Appij, & deinceps aliquandiu libertinos dictos nõ qui manumit
terẽtur, ſed ex iis procreatos. Sed hæc apud iuriſcõſul. Philoſophi aũt teſte Ariſtotele dicũt eſſe e
tiã & liberos & ſeruos à natura. Nã qui ingenio & cõſilio plurimũ ualẽt, corpore aũt imbecillio
res ſunt, à natura ea ratione producti uidẽtur, ut præſint & imperẽt. Qui aũt ingenio nõ ualent, at
robore corporis ualẽt, ſerui à natura ſunt, eosq; melioribus obtẽperare decorũ eſt. Si aũt ad uitã re
cte degẽdã reſpicimus, quicũq; non procedũt ratione, ſed feruntur perturbatione, ut ſerui et uiliſſi
ma mãcipia à ſapientibus habẽtur. Vnde illud eſt Stoicorũ παράδοξον Omnes ſtultos ſeruos eſſe
& omnes ſapiẽtes liberos. Sed ut ad ius ciuile rede[am], erãt apud antiquos addicti quæ ſpecies eſſet
ſeruitutis, qui cũ iis nõ eſſet ſoluẽdo à pretore creditoribus & uinciẽdos & domi ſuæ pro ſeruis ha
bẽdos adiudicabãtur. ¶ Curuantis] Quaſi erigẽtis. ¶ Sinus] Id eſt, fluctus: Vel curuãtis ſinus, quia
littora omnia curua ſunt. Sic ſæpius. Vir. littore curuo dixit, nã illud tũ Ad ſe Caietæ recto fert lit
tore portũ, nõ rectũ littus oſtendit, ſed quod breuiori ſit uſus nauigationis compendio.

Ad ſeipſum, ODE. XXXIIII.

FVerat (quod & à principio oſtẽdimus, & plurimæ eius odæ atteſtãtur) Epicureæ ſectæ aſſe
ctator noſter poëta, nũc iã grauiori ætate ſaniori cõſilio inſtructus, per quandã palinodiã
cãtata recãtat, & ſectã impiã relinquit. Metrũ duobus uerſibus Alcaicũ, tertio dimetrum nouena
riũ iambicũ, quarto Pyndaricũ. ¶ Parcus] Auarus eſt in hoc loco, quia nõ tantũ colebam quãtũ ſat
eſſet, alias eſt parcitas. Eſt enim parſimonia ſecũdũ philoſophos qua cauemus ne q; diſpẽdiũ ultrà
modũ fiat, & res familiaris quoad fieri poteſt ſine cuiuſquã iniuria cõſeruetur. ¶ Et infrequẽs] Id
eſt, modo frequẽs, hoc enim erat Epicur. Nã cũ putarẽt deos humana nõ curare, neq; iraſci homini
bus aliquo ſcelere, neq; moueri ulla uirtute, nolebãt ipſos propter has res nõ eſſe colẽdos. Sed pro
pter eorũ excellentiã, idq; nõ niſi paruo raroq; ſacrificio. Quod autẽ dij humana nõ curẽt ſecundũ
Epicur. huiuſcemodi uerſibus oſtẽdit Lucret. Omnis enim per ſe diuũ natura neceſſe eſt, immorta
li æuo ſumma cũ pace fruatur. Semota à noſtris rebus ſeiũctaq; lõge. Nã priuata dolore priuata pe
riclis. Ipſa ſuis pollẽs opibus nihil indigna noſtris Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.
Ergo poëta dũ Epicur. effectus, deos humana curare nõ crederet, & parce & rarò ſacrificabat.
¶ Cõſultus] Doctus, Poſuit enim cõſequẽs pro antecedẽti, Qui enim docti ſunt cõſulũtur hinc Iu
riſcõſultos appellamus. Inſaniẽtis ſapiẽtiæ] Atqui nulla ſapiẽtia inſaniẽs eſt, ſed ſapientiã dixit
ex opinione Epicur. qui ſuũ dogma ſapientiã appellãt. Dicebat enim Epicur. ſe eſſe ſapientẽ qui
duob. maxime malis mortale genus liberauerat metu mortis cũ poneret animos mortales, & metu
Deorũ cũ oſtẽderet deos humana nõ curare. Hãc ergo putabat ille ſapiẽtiã quæ profecto ſtultiſſi
ma res eſt. ¶ Retrorſũ u. d.] trãslatio à nautis, q cũ aberrauerint retro nauigãt. ¶ Iterare] Nõ q; p
eundẽ curſum reuertãtur, ſed iterare curſum, eſt curſum & nauigationẽ rurſus inſtituere. ¶ Dieſ
piter] Iupiter dici pater, q ſereno & nubilo cælo tonare cõſueuit. Sentẽtia eſt, ſumo aliã nauiga
tionẽ à priori & credo deos minimè negligere humana, cũ uideã Iouẽ p ſerenũ tonare & mutare
ima ſummis. ¶ Igni corruſco] Id eſt, fulmine. Diuidẽs, qa diſrũpuntur nubes in fulmine. ¶ Egit e
quos] Per aëra, loquitur ex opinione uulgari, qui credunt Iouẽ cũ tonat, equis cælũ percurrere. Purũ]

ſerenũ,nã quod tonet nõ mirũ,ſed q̃ tonet in ſerenitate,unde in lib.augurũ pro mõſtro notabatur. Quo] Ioue et p hæc oſtẽdit omnia ex arbitrio dei adminiſtrari. Bruta] Immobilis nã aqua à luna, aër à 5.ſtellis,ignis à ſole mouetur. Terra immobilis,quia cũ duriſſima ſit nõ poteſt cõmoueri inſtaxione ſtellarũ. ¶ Styx] Palus inferna. Vir. Alligat & nouies Styx interfuſa coërcet. Senes Ten] Id eſt,infernus. Tenarus tamẽ promõtoriũ eſt Lacõ.regionis iuxta Maleũ ſinũ,cuius in radicib.hiatus antraq; ſunt p quæ putãt ad inferos eſſe ingreſſũ. Vnde pro inferno ponitur. Athlãteus ſinus] De quo iã dictũ eſt. Valet] Scilicet deus mutare ima ſummis,id eſt,excolere eos qui depreſſi ſunt. ¶ Attenuat] Id eſt,ad minimã facultatẽ redigit. ¶ Inſignẽ] Excellẽtẽ q.d.erigit infimos,ac ſummos deprimit. Hinc,ab iſto deo. ¶ Fortuna rapax] Id eſt,Fortuna quæ ſua temeritate omnia rapit. ¶ Apicẽ] Verticẽ q.d.nos omnia imputamus Fortunæ tanq̃ caſu & fortuna cũcta proueniant. Sed quicquid poteſt fortuna à Deo poteſt,cuius nutu cũcta regũtur. ¶ Stridore acuto] Quaſi luctuoſa. Nã qui ſuã fortunã lamẽtãtur,nõ uocẽ,ſed ſtridorẽ acutã emittũt. ¶ Hinc] Ab eodem Ioue. ¶ Gaudet] Quia lætari putatur fortuna calamitatib.hominũ. ¶ Poſuiſſe] Pro depoſuiſſe.

AD FORTVNAM. ODE. XXXV.

CONtraria ſuperiori uidetur quã nũc ſcribit ode. In illa enim omnia fortunæ ademerãt et diuinæ prouidẽtiæ attribuerat. In hac tãq reconciliatus ſit omnia reddit. Itaq; uel redit ad eos q in fortunæ caſib.omnia ponũt,uel fortunã appellat ea quorũ cauſã ignoramus. Sed de fortuna nõ grãmaticè ſed philoſophicè in ſequentibus tractabimus,ubi res ipſa nõ ſolũ poſtulare,ſed flagitare uidebitur. ¶ Antiũ] Vrbs,ubi religioſiſſimè fortuna colebatur: Habebatq; templũ multorum principũ donis nobilitatũ. ¶ Præſens] Prõpta & parata,ac fauens Vir. Nec tã præſentes alibi cognoſcere diuos. Quandoq; ineuitabile,nã quæ iã præſentia ſunt,euitari nequeũt. Vir. Præſentẽq; uiris intentãt omnia mortẽ. ¶ Vel] Pro etiã q.d.nõ ſolũ quædam minora potes,ſed hoc q̃ maximũ eſt. ¶ Tollere] In altũ efferre. Vir. Mulcereq; dedit fluctus & tollere uẽto. Aliâs remouere idem. Tollite cũcta inquit. Itẽ nutrire. Ter. quicqd peperiſſet decreuerũt tollere. Mortale corpus] q.d. homuncionẽ in quo nulla mẽtis animiq; uirtus apparet, qua cõmendari extolliq; poſſit. Sũt enim quidã ita excellentes,ut ſine difficultate fortuna extollere poſſit, Sed ij qui præter effigiẽ corporis nullũ hominis ueſtigiũ retinẽt,magnũ negociũ exhibẽt fortunæ. Non enim illã ducentẽ ſequũtur, ſed ita ſua mole oppreſſi iacẽt,ut & ſubuectãdi, & ſuis humeris à fortuna portãdi ſint. ¶ Superbos triũphos] Id eſt magna imperia nobiliſſimis uictorijs & ſumma uirtute parta. Mira ergo potẽtia ſi & eos in quibus nulla uirtus eſt ad ſummũ ſubuehit, & eos qui ſuis præclaris uirtutibus iam ſumma imperia tenebãt deijcit. ¶ Funeribus] Cædibus,ut ſit cõſequẽs pro antecedẽti. ¶ Ambit] Annixius rogat, Ambire enim circuire eſt,ſed quia cum rogamus,ipſos homines circuire ſolemus idcirco dicimus ambire rogare,hinc ambitio & ambitus qui exceſſus eſt,Nã in honorib. magiſtratibusq; petẽdis ſi modus ac mediocritas ſeruetur uirtus eſt. Sin aũt modus exceditur, uitiũ eſt & ambitio uocatur. Sed tamẽ & apud Varronẽ,& alios nõnunquã ambitio pro uirtute ipſa ponitur. Erat apud Roman. lex ambitus quæ in eos animaduertebat,qui in petẽdis magiſtratib. ſuffragatores corrumpere tẽtabant. ¶ Pauper] Oſtẽdit Salluſtian. illud Fortunã in omni re dominari,& in omni conditione. Bithynia] Species eſt pro genere. Bithynia aũt proxima eſt Ponto, uel ut Euſeb. placet,ea eſt quæ Põtus olim dicta fuit. ¶ Carpathiũ] Mare dictũ à Carpatho inſula Aegypto propinqua in qua Protheus regnauit,q̃ etiã deinde Aegypti rex eſt factus. Laceſſit] prouocat. Nã uidetur irritare in ſe tempeſtates qui periculis marinis exponũtur ¶ Daci] Iſtro finitimi ſunt populi aſperrimi & belloſæui,hinc illud,Et coniuratus diſcedit Dacus ab Iſtro. ¶ Ferox] Forte & robuſtum Verg. Gẽs aſpera cultu debellanda tibi Latio eſt. ¶ Purpurei] Id eſt,purpurati purpureum enim dicimus quod totum ſit ex Purpura, Purpuratum uero purpura ornatum. Purpura autem in exercitu duces tantum utebantur,ſecudum quoſdam, unde Iuba rex Mauritanus cum Pompeianis copijs quibus Scipio præerat iunctus eſſet ea ſuperbia fuit,ut auderet interdicere purpurã Scipioni, affirmans ſatis eſſe in exercitu ſi rex purpura uteretur, tamen & purpuratos legimus eos qui apud principes dignitate anteirent. ¶ Stantem columnam] Ipſum principem qui eſt

tanquam

tanquam colunt. Eſt enim is quo ſubſtentetur populus, ut columna ædificium ſubſtentat. Quapropter & reges græcè βασιλεῖς dicuntur, quoniam ſunt baſis & fundamentum populi.

¶ Ne populus frequens] Conſtipatus odio principis. ¶ Concitet ceſſantes] Id eſt, eos qui impetum non faciunt. ¶ Ad arma ad arma] Congeminauit, ut exprimeret morem concitati populi, qui ſæpius hoc nomen iterat. Sic Vergilius Arma uiri ferte arma. ¶ Frangat] Aut quia imperium ſemper fragile ſit, uel quia magnæ res deterioratæ fractæ dicuntur. Virgilius. Fracti bello fatiſq; repulſi. ¶ Sæua] Crudelis. ¶ Neceßitas] Quaſi dicat q placuit fortunæ id inevitabile & neſſarium eſt, ut neceßitas, fortunæ ſubiecta dici poßit. ¶ Clauos] Sententia eſt, quod omnes cruciatus fortuna ſecum trahat. ¶ Trabales] Genus tormentorum credo eſſe pedicas ligneas quæ trabis inſtar fiunt. ¶ Cuneos] Cunei proprie inſtrumenta ſunt quorum primæ partes acutiores ſunt, ut quamuis rimulam facile intrent, ſequẽtes autem latiores et ampliores, ut quod acies illa penetrare cœpit hæ penitus diuidant. Virgilius in Georgicis. Cuneis ſcindebant fißile lignum. Sed in exercitu ſpeciem aciei ad eam ſimilitudinem inſtructam, ut hoſtium ordinem diſrumpat cuneum appellant. Dicunt etiam theatris cuneos loca in quibus plebs ſpectat. Sed & conſtipatam turbam cuneos dicimus. Virgilius in quarto Aeneidos, Per cuneos geminatus enim populiq; patrumq;. ¶ Aenea] Infrangibili. Sic Virgilius Aeneus axis. ¶ Vncus] Nam unco gutture perforato trahebantur noxij Iuuenalis. Seranus ducitur unco. Et Cicero. Vncus impactus fugitiuo. ¶ Seuerus] Proprie ſeueritas pars iuſticiæ eſt qua iudex nihil omnino de ſupplicio remittit, neq; à uero diſcedit, adeo ut uideatur miſericordiæ contraris, quapropter pro crudeli aliquando ponitur. Dicitur q; ſeuerus quaſi ſecus, id eſt, iuxta uerum. Hinc dicimus aſſeuerare, quod eſt nõ rationibus, ſed uultus geſtuſq; quadã grauitate affirmare, ut apud Quintilianum apparet. ¶ Fides] Non ij in quibus eſt fides ſecuntur fortunã nam non eſſet illa fides ſed perfidia, Sed ſequitur fortunam fides, quoniam remota fortuna remouetur fides ab hominibus, Sacrificabatur autem Fidei manu inuoluta albo panno, ut notaretur, ut per albedinem innocentiã per uelamen taciturnitatẽ in fide eſſe demonſtrarent, propter quod Virgilius in primo Aeneidos. Cana fides & Veſta Remo cum fratre Quirinus. Vel fortaſſe quod à canis ſenibus colatur. ¶ Panno] Fortaſſe potius pannum dixit quam ueſtem quia uilior res eſt, pannus quam ueſtis. Terentius in Eunucho pannis anniſq; obſitus, Et Perſius. Pannucia baucis. Et hic ipſe in epiſtola. Alter mileti textam cane peius & angue Vitabit Chlamydem, morietur frigore ſi non retuleris pannum refert, & ſine uiuat ineptus. In quo loco res apertius demonſtrabitur. ¶ Panno] Ergo qui fides à pauperioribus colitur. ¶ Nec comitem abnegat] Sententia eſt quod quamuis fortunam fides ſequatur, non tamen illam deſerit, & ſi ipſa fortuna mutetur. ¶ Vtcunq; mutata] Siue luctu ſiue paupertate. ¶ At uulgus] Fides nunquam fortunam deſerit quamuis ipſa mutetur, ſed uulgus, id eſt, uulgares amici & omne hominum indoctum genus refugit. ¶ Meretrix] Ea eſt quæ pecunia, & non amore corpus ſuum uulgat, ſed hic intelligas, omnes qui cupiditate habendi & non beneuolentia amicitias ſectantur. ¶ Periura] Infida. ¶ Diffugiunt cadis] Ordo eſt. Amici Doloſi ferre iugum pariter, id eſt, amici qui dolo & fraude detrectant ferre calamitates, una cum amico fugiunt, id eſt, relinquunt amicum. ¶ Siccatis cadis] Exhauſtis cadis cum.

¶ Fece] Quaſi dicat expectant donec etiam fecem uini exhauriant, deinde amicum relinquunt. ¶ Serues iturum] Ordo eſt ô diua quæ regis gratum Antium ſerues Cæſarem iturum. ¶ In ultimos Britannos] Nam locus eſt ſitus inter ſeptentrionem & occidentem aduerſus Galliam in mari Oceano propinquus Gadibus, hæc inſula primo Albion dicta eſt, deinde Britannia, Quia inſula cum ſit in Oceano ultima iure dici poteſt & ab orbe noſtro diuiſa. Hinc Maro in Bucolicis. Et penitus toto diuiſos orbe Britannos. Hæc antea Romanis incognita primum à Iulio Cæſare in Gallijs bellum gerente uicta eſt, quamuis nihil huiuſmodi mandan

te ſenatu. Quapropter cenſebat Cato non modo triumpho non honeſtandum, ſed potius pœna afficiendum Cæſarem qui immanes barbaros nō ſine reipub. periculo irritaſſet. Defecit tamen Britannia poſt mortem Iulij, quam Cæſar recuperauit. Ergo & de Parthis populis Orientalibus, & de Britannis triumphauit. Hinc Maro, Et duo rapta manu diuerſo ex hoſte trophea. Bisq; triumphatas utroq; à littore gentes. Et magnum profecto ſibi negocium fuit cum Germanis & Britannis, ſed optima opera uſus eſt, Druſi ſui priuigni. Nam ſub Varro tres amiſit legiones, quem conflictum adeo impatienti animo tulit ut penè inedia perierit, cum ſæpiſſime clamitaret Vare redde legiones. ¶ Examen] Proprie nouam apum ſobolem examen dicunt quam parentes ex ſuis aluearibus ad nouas ſedes quærendas exire cogunt. Virgilius in primo Aeneidos. Aut cū gētis adultos Educūt fœtus. Item ſtilū in ſtatera ſeu lance qui quo pondus ſe uergit exit, examen dicunt, utrunq; ab exeundo. Hinc dicimus examinare, id eſt, diligenter inueſtigare tractum ab illa ponderatione. ¶ Recens examen] Id eſt, recentem iuuentutem. Ergo per translationem nouum examen, id eſt, nouam iuuentutem quæ ad id ætatis iam peruenit: ut parentes ex urbe ad bella exire cogant. nam dixit Acron nouum examen, id eſt, collectitium de omnibus militibus per ciuilia bella conſumptis poteſt fortaſſe nonnullis placere. ¶ Heu Cicatricum] Prorumpit in querelam ex ijs quæ impie à populo Romano in ciuilibus bellis geſta ſunt. Nam ſi quid egregium eſt geſtum quoniam in ciues & non in hoſtes ſæuierant infamiā pro laude inuenit. Ergo ¶ Pudet cicatricū] Id eſt, pudet cū uideo cicatrices è uulnerib. acceptas non pro ſalute patriæ, ſed pro euerſione libertatis: Quod conqueritur Lucanus, cum ait, In ſua uictrices conuerſum prælia dextras, Cicatrix autem dicitur caro calloſa pro cute inducta ubi hiatus uulneris quod iam coiuit fuerat, dicta cicatrix quaſi occecatrix. ¶ Scelerum fratrumq;] Id eſt, ſcelerum quæ in cæde fratrum cōmiſimus, & uel re uera fratrum, quòd reperti ſunt qui in prælio fratrem ab aduerſarijs pugnantem interfecerint, Vnde Lucanus & propter hoc et propter affinitatē Cæſaris et Pōpeij, bella dixit plus quam ciuilia, uel dixit fratrū, id eſt ciuiū qui cū patria, cōmunis ſit omnib. parēs, fratres inter ſe ſunt putādi. Pectore ſi fratris gladium, iuguloue parentis, Condere me iubeas plenoq; in uiſcera partu Coniugis inuita peragam tamen omnia dextra. Si ſpoliare deos ignemq; immittere templis & cætera, Ait Lucanus quid refugimus. ¶ Nos Dura] Eſt per appoſitionem quaſi dicat nullum ſcelus prætermiſimus, quoniam ſumus dura ætas, id eſt, crudelis ætas. Nam durum crudelem dicimus, quoniam nulla humanitate molleſcit, uel dura, quaſi ferrea, Poëtæ enim per metalla ætates diuiſerunt, primamq; quoniam iuſtiſſima eſſet auream dixerunt. Ouidius in primo Metamorphoſeos. Aurea prima ſata eſt ætas, quæ uindice nullo Sponte ſua ſine lege fidem, rectumq; colebat. Secundam quâ paulo deterior fuit, ſed nondum multum deprauata dixerunt argenteam. Idem, Subit argentea proles Auro deterior fuluo, precioſior ære, Tertiam æream, quartam ferream, De quibus Idē, Tertia poſt illam ſucceſſit Aenea proles Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma. Non ſcelerata tamen. De duro eſt ultima ferro, Protinus irrupit uenæ peioris in æuum Omne nefas. Fugêre pudor, uerumq; fideſq;, In quorum ſubiêre loco fraudeſq; doliq;. Inuidiæq; & uis & amor ſceleratus habendi. His igitur ſceleribus dolet poëta ſuam ætatē premi. ¶ Quid nefaſti] Id eſt, nefarij. ¶ Vnde] A quo templo quaſi à nullo. ¶ Metu deorum] Quaſi dicat, quod non ſolum non abſtinuit manus propter religionem, ſed ne metu quidem deterrita eſt. ¶ Quib. pepercit aris] Expolitio eſt in qua ſententiam repetit eandem, ſed alijs uerbis, ut diu auditorē in re graui demoretur. ¶ O utinam] Optat ut arma malo omine fabricata quoniam in ciues cōuerſa ſunt nunc melioribus auſpicijs refabricentur, ut uertantur in Maſſagetas & Arabes.

¶ Noua incude] Quaſi fœlicius formata. ¶ Diffingas, id eſt, de nouo fingas & fabrices.

¶ Ferrū retuſum] Arma retuſa in bello ciuili in Maſſagetas, uel Arabes, id eſt, ut ſit paratū nō in ciues, ut in prima fabricatione: ſed in hoſtes Maſſagetas. Sunt autem ij populi in Scithia

quos dicit Herodotus neq; ferrum neq; argentum habere, ſed auro ereq; abundare. Addit quod uxores communes habent. Senes occidunt immolantq; ac eorum carnibus ueſcuntur. Qui autem morbo ſubrepti ſint in ijs ſe iacturam feciſſe dolent. Apud hos cæſus eſt Cyrus atq; à Tamiricorum regina caput intra utrem auro liquefacto plenum incluſum: ut aurũ quod ſiticrat biberet.

AD POMPONIVM NVMIDAM AMICVM, LAMIAE REdeuntem. ODE, XXXVI.

MEtrum primo uerſu Glyconicum, ſecundo Aſclepiadeum, Parat ſacrificium pro reditu Pomponij Numidæ quod uouerat ſi incolumnis rediſſet. ¶ Fidibus] Nam in ſacrificijs muſicam adhibebant. Virgilius in Georgicis. Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras. ¶ Debito] Quia uouerat. ¶ Diuidit] Vt multis ſufficiant. ¶ Vltima] Heſperia] Epitheton diſcretiuum, Heſperia enim Italia dicitur à rege Heſpero, dicitur etiã Hiſpania Heſperia ab Heſpero ſtella occidentali, nam Venus quando ſolem antecedit quãuis ſubſequi uideatur, poſt Occaſum ſolis in Occidente apparet & Heſperus appellatur, & ab hoc Hiſpania, quia occidẽtalis plaga ſit, Heſperia dicitur, ſed appellatur ultima noſtra uero Italia magna. ¶ Soſpes] incolumis: fortaſſe à uerbo græco σώζειν. ¶ Actæ puertiæ] Exactæ pueritiæ. Dixit puertiæ per ſyncopen metri cauſa ut reſtaret ſolus dactylus. ¶ Rege] Patrono. ¶ Iuuenalis, Optima ſyluarum interea pelagiq; uorabit Rex horum, uel rege, id eſt, conuiuij magiſtro.

¶ Mutatæ togæ] Nam cum ad adultam ætatem deueniſſent depoſita puerili prætexta, uirilẽ togam ſumebant. ¶ Ergo mutatæ togæ, id eſt, memor togæ quam mutata prætexta ſumebãt.

¶ Simul] Ergo erant coëtanei. ¶ Creſſa] Cretenſi. ſic Virgilius Creſſa genus Phloe.

¶ Creſſa nota] Albo lapillo. Erant enim de conſuetudine apud Cretenſes, ut quot dies ſibi fœliciter euenirent tot albos lapillos in uaſculum conijcerent, Nigros autem in ijs qui infœliciter eueniſſent, atq; elapſo anno enumerabant albos, totidemq; ſe dies uixiſſe dicebant. Perſius. Hunc Macrine diem numera meliore lapillo, Qui tibi labentes apponat candidus annos.

¶ Nec ſit modus amphoræ, uel nõ ſit modus in exhauriẽda amphora, uel ſit amphora magna & ſine menſura. ¶ Nec requies pedũ] Nihil lætitia uacare uult. Ergo iubet ut adhibeant ſaltationes in morẽ Saliorũ. Salij enim Martis ſacerdotes erant à Numa rege inſtituti. Nã ancile breue rotundũq; ſcutũ regnãte eo rege de cœlo prolapſum eſt, & oraculũ fuit, ibi futurũ imperiũ ubi fuiſſet ancile. Quapropter curauit Numa ut per Mamuriũ optimũ fabrum, undecim alia ancilia conficerentur, ut uerum inter illa agnoſci propter ſimilitudinem non poßet. Hæc autẽ duodecim ancilia duodecim ſacerdotes per urbem circumferebant, & ne firmo intuitu aſpici poſſent, illi aßidua ſaltatione procedebant. Vnde Salij ſunt dicti. Mamurius uero nullam aliam ſibi mercedem popoſcit, niſi ut in fine carminis quod Salij canebant nomen ſuum enunciaretur, ut Ouidius in libro de Faſtis teſtatur, Mamuriũq; ſonant. Liuius in hanc ſententiam ſcribit duodecim Salios Marti Gradiuo & tunicæ pictæ inſigne dediſſe, & ſuper tunicam Aeneũ pectoris tegmen cœleſtiaq; arma, ſcilicet ancilia ferre, & per urbem ire cantantes cum tripudijs, & ſolenni ſaltu. Virgilius de hoc in Georgicis, Lanigeroſq; apices, & lapſa ancilia cœlo, Vbi poſuit ancilia pro ancile, nam unum de cœlo prolapſum eſt. Hinc Ouidius de Faſtis. Atq; ancile uocat quod ab omni parte reciſum eſt. Quemq; notes oculis angulus omnis abeſt. Alij tamẽ dicũt ancile quaſi ἀμφὶ χάλον, id eſt, undiq; labrum habẽs.

¶ Nec multi] Damalis ebrioſa mulier & amica Numidæ, & eſt ſenſus, ut ipſa certet cũ Numidã & non cũ Baſſo. Damalis ergo multi meri, quaſi dicat bibaciſſima non uincat Baßum.

¶ Amyſthide] Dicũt quod amyſthis genus eſt poculi apud Thraces quod clauſis oculis certa menſura biberent à uerbo græco quod conniuere & oculos claudere ſignificat. Secundum alios amyſthis quod nunc amethiſtis dicitur gemma eſt, quæ incluſa poculis ebrietatem tollit.

¶ Viuax] Nā nullo pene anni tēpore uiriditatē perdit. Dicūt & hanc herbā ſi mādetur, ebrietatē tollere. ¶ Breue] Atqui magnus eſt flos, ſed ad breue durat. ¶ Oculos putres] uino lāguidos. deponāt in damali] Id eſt, ſuā pulchritudinē inſpiciāt, uel putres nimio amore, nec tamē diuellatur à nouo adultero, ſcilicet Numida. ¶ Ambitioſior, id eſt, quæ magis ābiat & āplectatur quā hederæ amplectētur arbores. Vnde eſt illud. Brachia nō hederæ nō uincāt oſcula cōchæ.

HORTATVR SODALES AD LAETITIAM PROPTER VIctoriam Alexandrinam, ODE. XXXVII.

METrum duobus uerſibus Alcaicum, Tertio dimetrum nouenarium iambicum hypercatalecticum, quarto Pindaricum. Impoſuerat autem extremam manum Octauianus bello periculoſo, quo aduerſus Marcum Antonium & Cleopatram geſſerat, triumphaturusq; deuicta regina redibat. Quapropter poëta ad lætitiam ſodales conuocat. Hiſtoria longa eſt ſed, ut breui conſtringatur, Poſt Imperium Romanum à triumuiris diuiſum, adeo amore Cleopatræ Alexandrenſis reginæ exarſit Antonius, ut deinceps tantus dux in mulierculæ arbitrium concedens cuncta illius nutu gereret. Itaq; tandem diuortium cum Octauia Auguſti ſorore, ſuaq; uxore fecit, & bellum contra Octauianū mouit potuiſſetq; uictoria potiri, ſi celeritate uſus fuiſſet. Erant enim & milites & omnes Italiæ ciuitates Octauiano propter acerba tributa infenſæ. Sed dum Antonius uniuerſam Græciam lentius luſtrat & uaria ſpectacula ac ludos Cleopatræ parat, fuit ſpatium Octauiano ut etiam Italos ſibi recō iliaret, & exercitus inſtrueret, obuiāq; in Cyprum hoſti ueniret. Erant Antonio robuſtiores copiæ pedeſtres quam nauales. Contra autem Octauiano contigerat, & tamen quoniā ſic placuit Cleopatræ maluit nauali prælio decertare. Ac paulo poſt incerta omnino adhuc uictoria cū fugiētem Cleopatrā uideret ſuos egregie certantes relinquens, mulierem in Aegyptum ſecutus eſt. Aduolauit & illuc Octauianus. Quapropter coactus eſt Antonius ne in manus hoſtium ueniret ſibi mortem conſciſcere. Cleopatra ad Octauianum uiua deducta eſt. Nam cupiebat Cæſar illam in triūphum ducere. Quod mulier, ut effugeret, ueneno ſeip ſam perdidit, ſiue quod fiſtulas inter capillos latentes gerebat ſiue inter ficus ab agricola porrectas aſpides acceperit quas mamillis ſuis admouit.

¶ Nunc eſt bibendum] Quaſi dicat, quia imperium conſtabilitum eſt. Nam antea nulla lætitia in tanto periculo eſſe poterat. ¶ Libero] Aut à periculo aut à fuga, ait Acron, uel libero quaſi laſciuiori, uel dixit ut exprimeret ſaltationem nō ita ad numeros exactam, ſed liberiorē

¶ Saliaribus] Opiparis & ſplen didis, & qualibus Salij (de quibus ſupra dictum eſt) uti cōſueuêre & reliqui ſacerdotes, uel dixit ſaliaribus ut oſtenderet ſacra pro uictoria Cæſaris eſſe Marti exhibēda, cui Salij ſacerdotes ſunt. ¶ Puluinar] Erant puluinaria lecti deorum aut tabulata in quibus ſtabāt numina, ut eminentiora uiderentur. Erat etiam in conſuetudine, ut lectiſternia in templis fierent, id eſt, lecti ſternerentur. Verum puluinar à pluma dictum uidetur, hinc et puluilli, et pro lecto capitur. Iuuenalis. Fumoq; lucernæ Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem. ¶ Nefas] Contra religionē uidebatur lætitiā priuatā in publico luctu agitare. ¶ Cellis Auitis] Vt notetur uetuſtas uini in qua laus ſumma eſt. Laudat igitur & à patria quia Cæcubum, & à uetuſtate quia cellis Auitis. Cella autem à celādo locus eſt anguſtior & in quo res uidētur belle cōdi poſſe. ¶ Capitolio] Romano imperio. ¶ Regina] Cleopatra ut ſit indignatio à ſexu. ¶ Amentes ruinas] Id eſt, ipſa amens parabat ruinas. Nam niſi amēs fuiſſet ruinas tanto imperio parare non fuiſſet auſa, uel magnas, Vir. Inſani feriant ſine littora fluctus, id eſt, magni, uel uoluit per inſaniam turpes Antonij et Cleopatræ amores ſignificare. Nominat aūt reginā & nō Antonium, ne bellū ciuile geſſiſſe uideretur Cæſar, de quo iuſtum triumphum reportare Auguſto non licuiſſet. ¶ Contaminato cum grege] Duplex indignatio. et quod mulier hoc tentauerit quod ne maximi quidē uiri auſi eſſent & quod nō fortibus uiris ſed imbellibus Eunuchis. ¶ Grege] In quo uilitas quædā eſt. Vnde egregium excellentem uirū dicimus quia nō

ſit in

ſit in grege. ¶ Contaminato] Corrupto, cõtaminare enim ſecũdum Donatũ eſt cũ res rei ita immiſcetur, ut neutra incorrupta maneat, ſed ſit in utraq; corruptio, qua ratione Teren. cõtaminare fabulas dixit, ergo cõtaminato grege quia nec uirilis nec fœmineus in illo ſexus relinquatur ¶ Turpiũ] Tũ propter Eunuchos tũ propter cæteros q luxurioſi eſſent. ¶ Morbo] Vitio. Iuuena. Hiſpo ſubit iuuenes, & morbo pallet utroq;, uel morbo, emaſculationis qui turpiſsimus eſt. ¶ Impotẽs ſperare, id eſt, ualde potẽs, ut in augeat, uel ut dicitur impotẽs iræ qui iræ frenũ ponere nequit, ſic impotẽs ſperare, id eſt, cuius animꝰ nimia cupiditate accẽſus, cohiberi nõ poſſet quin ea ſperaret, quæ ſperãda nõ erãt. ¶ Fortuna dulci] Tranſlatio ab ebrijs q ut auiditate ſuauis uini ebrij reddũtur, ſic qui fœlici fortuna efferũtur, neſciũt ſe cõtinere quin ſupra ſuã cõditionem multa ſperẽt, ergo eluſa fortunæ ſucceſſu, et ob hoc improuida & incõſulta, ut ebrij ſolẽt. Effert enim nos fortuna ut ebrios uinũ, & profecto dulci fuerat uſa fortuna, nã nõ ſolum illi ignouerat. M. Antonius, ſed una cum Cæſarione filio quã ipſa ex Iulio pepererat, reginã appellauère Aegypti, Cypri, Libyæ, & Syriæ. Eos aũt filios quos ex ipſa Antonius ſuſceperat, reges regum appellauit, tribuitq; Alexãdro Armeniã, Mediam, ac Parthiã, ſi quãdo reciperẽtur, Ptolemæo Phœniciã & Cyliciã. Ordo aũt eſt. Dũ regina impotẽs ſperare quidlibet & ebria dulci fortuna parabat f, & d, r, ca, & imp, cũ grege cõtaminato turpiũ uirorũ. ¶ Vix una ſoſpes nauis] p Hyperbolẽ dixit: nã et pretoria ſua naui cũ multis alijs fugit Antonius, uel una nauis quia ipſa prælio adhuc dubio ſola fugit. Mox Antonius cũ reliquis ſecutus eſt. ¶ Ab ignibus] Quib. in nauali pugna utũtur hinc ſtupea flãma manu. ¶ Lymphatã marcoti] Veluti furibũdam ex uino Mareotico q Vir. laudat dicẽs. Sũt Thaſiæ uites, ſũt et Mareotides albæ Pinguibus hæ terris habiles leuioribus illæ. Lymphatos enim dixerũt eſſe furẽtes dictos à nymphis, nã credidit antiquitas qui in fonte imaginẽ nymphæ uidiſſet furore percipi. Dicta aũt eſt lympha quaſi nympha, nã n in, l, facile trãſit: unde Græci 50. per n ſignãt nos p l. Permãſit aũt in tranſlatione, nã cũ appellaſſet ebriã, nũc addit Mareoticũ, q uinũ & optimũ eſt, & in ſuo regno legitur. Eſt aũt Mareotis teſte Strabo lacus in Aegypto, ſed & partem Lybiæ Aegypto conterminã Mareotida appellari refert Plin. & Mareotas populos in ea, neq; iniuria ebriã inducit mulierẽ quæ in omni luxu incõtinentiſsima fuerit, deq; lautiori apparatu cõuiuiorũ ſæpe cũ Antonio certauerit ſuperaueritq;, referũtq; tantã in eã in hoc certaminis genere uincẽdi cupiditatẽ fuiſſe, ut quandoq; timẽs ne ab Antonio ſuperaretur alterũ ex duobus unionibus omniũ ea tẽpeſtate precioſiſsimis ab auriculis unde pẽdebãt rapuerit, atq; aceto ut mãdi ſorberiq; poſſet liquefecerit, ut ſaltẽ precio ſuperior in cõuiuio euaderet, parata & alterũ rapere, niſi ſe uictũ Antonius pronũciaſſet. Hic reliquus Romã trãſlatus & in duas partes ſectus Veneris pulcherrimũ ſimulachrũ ab utraq; aure ornauit ita ut dimidius omniũ iudicio quẽlibet ſuperaret. ¶ Volantẽ] Vt illius fugæ celeritatẽ oſtẽderet. ¶ In ueros timores] Et nõ fictos. ¶ Volãtẽ] Vt illud uirgilianũ Pedibus timor addidit alas, uel nauigãtẽ, nã mare uelivolum dixerũt quia uelis p illud uoletur. & Vir. pelagoq; uolamus. ¶ Cæſar] Ordo eſt Cæſar adurgẽs remis, id eſt, celeri nauigatione illã uolantẽ ab Italia uelut accipiter urget molles colũbas, ac uelut citus uenator adurget leporẽ in cãpis niualis Hemoniæ. Accipiter auis rapax eſt ab accipiẽdo id eſt, rapiẽdo minores aues dicta græcè dicitur hierax. Plin. ſexdecim ſpecies huius auis ponit adeo ut preter aqlã omnes aues que raptu uiuũt illis adſcribere uideatur etiã miluũ & butheonẽ quẽ buzacũ dicimus. Albert. in lib. de animalib. refert accipitrẽ magnũ aſturẽ eſſe, paruũ uero niſũ, id eſt, ſparauerlũ, aſſeritq; Plin. q coccix, id eſt, cuculus ex accipitre ſit. Alber. aũt uult cuculo matrẽ eſſe colũbã, patrẽ uero maiori aſturẽ minori aũt ſperaueriũ. Colũbas] In fœminino genere protulit ut maiorẽ timiditatẽ p eũ ſexũ exprimeret, atq; de muliere loquẽs eũdẽ ſexũ proferret. Cæterũ colũborũ tres ſũt ſpecies, horũ maximi domeſtici appellãtur, q̃a ut gallinæ inter nos uerſãtur Minimi aũt dicũtur ſaxatiles q̃a inter ſaxa et in turrib. habitãt, Tertiũ genus admixtione utriuſque fit, & hos miſcellos aut miſcellanos dicũt. ¶ Leporẽ, fugaciſsimũ timidiſsimumq; animal

eſt, diciturq́; lepus quaſi leuipes. Dicunt in alpibus lepores eſſe candidos qui in hyeme niuibus ueſci credantur. Certe ea liqueſcente rutileſcunt annis omnibus. Archelaus ait omnes lepores utriuſq; ſexus eſſe, & concipere ſine matre. ¶ Vt daret cathenis] Id eſt, ut in uincula conijceret cupiebat enim uiuam in triumpho ducere. ¶ Fatale] Periturum, nam paßiue hic poſuit quod in ſe fatum ſuum haberet. Contra Vir. Cum fatalis equi dixit, id eſt, qui fatum perniciemq́; alijs afferret. Vel dixit fatale ad excuſationem Romanorum, ut non cum muliere, ſed cum fatis certaſſe uiderentur. ¶ Fatale] Turpe ait Acron & proſtans dicit ſcribi. ¶ Monſtrum] Nam res monſtroſa fuit quod mulier Cæſarem dictatorem prius deinde, M. Antonium tantos duces ita demoliſſet, ut in ſuam pene ditionem adduxiſſet, & ad tantum periculum imperium Romanum impuliſſet. Fuit etiam & pro monſtro, ut mulier omni luxui ſemper dedita, tamen magnā in morte fortitudinem oſtenderet. ¶ Latentes oras] Montana & à mari remota loca Aegypti in quibus ſe tempus tutari potuiſſet. Ferūt tamen futuræ mortis præſagio oblitam eſſe Cleopatram in Aegypti receſſus abire in quibus facile bellum reparaſſet, de qua re ſe moriens increpaßе dicitur. ¶ Iacentem regiam] Quia tam occupatum erat regnum de Octauiano ipſa tamen diſsimulabat dolorem & ſpem, ut perſuaderet Octauiano conſilium de morte ſibi conſciſcenda penitus abieciſſe, nam ſic illo nil tale ſuſpicante commodius rem peragere potuit.

¶ Tractare, quaſi irritare, ut aſperiores in ſe eſſent, de quibus paulo ſupra dixi. Et Vir. Nec dum etiam geminos à tergo reſpicit angues. Refert enim Plutarchus quod cum in Aegyptum reuerſa eſſet quamuis in omni luxu uerſaretur, tamen omniū generū uenena tentabat, & in damnatis experiebatur. Erat enim anxia quod quæ cito extinguerent dolorem inferrent, quæ ſine dolore eſſent, celeritate carerent. Verum tandem depræhendit aſpidis morſum ſine dolore uitam ſubito extinguere grauato ex ſomno capite & leui ſudore per faciem diffuſo.

¶ Fortis ſerpentes] Ex rerū deſperatione, quæ nō eſt uera fortitudo, ſed reponitur inter illas ſpecies fortitudinis non ueræ, quæ ab Ariſtotele in Ethicis referuntur. Ergo erat ferox, quia ex deſperatione mortem decreuerat, ut de Didone refert Vir. Ergo ubi concepit furias euicta dolore, Decreuitq́; mori tempus ſecum ipſa, modumq́; Exigit. ¶ Atrum noxium] Vel quia qui ueneno pereunt turgeſcunt & nigreſcunt. Cicero. Si tumore & liuore decoratum corpus eſt mortui ſignificat eum ueneno necatum. ¶ Deliberata morte] Propter mortem deliberatam. ¶ Ferocior] Promptior. ¶ Seuis Liburnis] Qui ut Acrō refert prōpti ad mortē ſunt, uel ferocior ipſis Liburnis, per quos uicta eſt. Sed Liburni populi Alpini inter Rhetos ſunt. ¶ Inuidēs Scilicet Auguſto quod eam priuatam nec amplius reginam, & tamen non humili, ſed nobili genere in triumpho duceret. Refert præterea Acron quod cum indulgentius tractaretur ab Auguſto, Cleopatram ſolitam eſſe dicere, non triumphabor.

SIMPLEX apparatus conuiuij. ODE, XXXVIII.

DEmōſtrauimus in uita poëtæ modeſtiam & frugalitatem eius in omni uita. Ipſa autē in hoc loco ad puerum ſuum ſcribens oſtendit quàm ſimplici apparatu delectetur.

¶ Perſicos] Nimium luxurioſos & delitioſos, ut Perſæ cōſueuerūt. Quod in multis locis, ſed maxime in uita Alexādri oſtēditur, qui quidem uehemēter milites ſuos offendit quod obmiſſa ſeueritate Macedonica, Perſarum luxui ſe dediſſet. ¶ Philira [Græcè ſtemmata, id eſt, coronæ, ἐκ τῶν φυλλίων, id eſt, ex folijs. Coronæ nexæ, id eſt, coronæ quæ ex cōnexis inter ſe frōdibus efficitur. ¶ Sectari] Id eſt, diligenter ſequi, & quaſi inueſtigare, unde philoſophorum ſectæ dicūtur. ¶ Sera moretur] Nā elapſo ſuo tēpore roſæ nō niſi in raris locis reperiūtur. ¶ Sera] Serotina. ¶ Moretur] Quia ultra cæteras duret. ¶ Simplici myrto] intellige agamus. ¶ Simplici, ulli rei admixta nihil. Ordo eſt, ego nihil ſedulus curo ad labores, id eſt, ego nō utor tam exquiſita diligētia in his rebus, ut laborē. Sedulus dicitur quaſi ſine dolo. nā qui fideliter agit diligēter agit. ¶ Myrtus] Neq; dedecet te, nā cū modica re delectet q, oſtēditur quia ſatis ad ornatū eſt mihi uitis cuius umbra tegar, & tibi & mihi cōcedēs eſt myrtus.

QVIN-

QVINTI HORATII FLACCI CARMINVM LIBRI, ſecundi, ODE. I. AD POLLIONEM.

ALloquitur Aſinium Pollionem uirum & ſumma etiam in libera repub. dignitate & in poëtica excellentem, & qui maxima authoritate eſſet apud Auguſtum. Hic ductor Germanici exercitus cum poſt captas Salonas Dalmatiæ ciuitatem primo meruiſſet lauream, poſt etiam conſulatum adeptus fuiſſet, eodem anno ſuſcepit filium, quem à captis Salonis Saloninũ nuncupauit. De quo Virgilius meminit in Bucolicis. Pollionum autem familiam à Numa Pompilio ſecundo Romanorum rege originem habuiſſe tradunt. Scripſit tragœdias optime, unde Virgilius. Pollio & ipſe facit noua carmina. Hoc igitur tempore cum omiſſis tragœdijs hiſtoriam ciuilis belli inter Cæſarem & Pompeium ſcribere inciperet, dehortatur illum à ſcribendo tanquam non poſſet huiuſcemodi res peragi ſine offenſione multorum adhuc uiuentium. Nam & ſi Auguſtus omnia iam pacaſſet, tamen clandeſtina odia multa in hominum mentibus reſidebant. Verſatur igitur poëta in genere deliberatiuo, cuius finis eſt utilitas, quæ diuiditur in tutum & honeſtum. Quapropter à tuto arguit, ut abſtineat ab hiſtoria ciuilis belli, ne ambulet per ignes cinere tectos. Item ab honeſto cum honeſtum ſit non refricare uulnera belli iam præteriti. Nõ enim renouanda diſcordiarũ memoria, ſed penitus delenda eſt. Quod & Pythagoras myſticè iubebat, Eſt enim in ſui præceptis, ut ſi uſpiã ſanguis humanus ſparſus cernatur, illico lapidibus obruatur. ¶ Motũ] Id eſt, tumultũ & cõmotionẽ & in ſentẽtia bellũ. Nõ enim participiũ eſt, ſed uerbale nomẽ hic motus huius motus. Alij uolũt participiũ. & ſub intelligũt bellum. ¶ Ciuicum] Ciuile. ¶ Ex Metello conſule] Pleriq; huic bello initium dant conſulatu Marcelli & Lentuli, quo tẽpore in ſenatu agitatũ eſt de ſucceſſore Cæſari mittendo cũ ille negaret ſe exercitum dimiſſurum, niſi Pompeius quoq; dimitteret. Qui uero rem altius repetũt à conſulatu Metelli Celeris & Aphricani incipiunt. ¶ Cauſas belli] Quæ fuit nimia in Pompeio Cæſareq; cupiditas imperandi, cum neuter qua in libera republi. decet poſſe niteretur. Pompeius enim iam in ciuitate ſummus Cæſarem ſibi adiunxit, ut illius opibus munitior aduerſus æmulos eſſet, atq; adnitente Pompeio Cæſari Gallia prouincia in quinquennium cum ualido exercitu decreta eſt damnante id conſiliũ Cicerone quod hominem omni uirtute præſtãtem nimis extolleret. Finito deinde quinquennio cum rurſus in aliud quinquenniũ ſibi imperiũ prorogatum eſſet tum demum illius potentiam exhorrere cœpit Pompeius, atq; ea moliri quibus à tanto gradu uirum iam ſibi ſuſpectum deijceret. Nam & legionem cuius Labienus præerat & à Cæſare repeti, & ſibi tanquam contra Parthos ituro tradi curauit. Simul etiã noluit quod illius abſentis ratio in conſulatus petitione haberetur, neq; poterat ille urbem ingredi, ſi triumphum aſſequi uolebat, maxime ergo exarſit quod ſibi ita doloſe triumphus eriperetur, ergo cũ multa etiam iuſta negaret, cauſam dedit, ut animus dominãdi cupidus quæ iniuſta eſſent aggrederetur. Optime ergo Lucanus. Atq; arma tenẽti omnia dat qui iuſta negat. ¶ Vitia] Imperatorũ, nam in Pompeio nimia arrogãtia, cũ neminem ſibi parem cuperet, In Cæſare nimia dominãdi cupiditas apparebat. ¶ Fortunæ] Quæ ludibrio habet res humanas. ¶ Graues amicitias] Nam niſi affinitas amicitiaq; inter Põpeiũ & Cæſarẽ interceſſiſſet, neuter ad tãtas opes aſpirare potuiſſet ergo graues & moleſtæ populo Romano, cum illorum amicitia libertatem ad exitium tandem deduxerit. ¶ Arma uncta] Quaſi repoſita, nam unguntur ne rubiginem cõtrahãt ¶ Nõdum expiatis cruoribus] Id eſt, purgata cæde: uel uncta, cruoribus, id eſt, infecta, quia unctuoſitas quædã apparet in ſanguine. ¶ Plenum aleæ] Plenum fortunæ, nã quẽadmodũ aleariũ ludus ſẽper periculũ affert, et dubius eſt in eo euẽtus, ſic & ipſa fortũa periculũ affert ne multos offẽdas in hiſtoria ſcribẽda. ¶ Ignes ſuppoſitos cineri doloſo] Optima trãslatio, nã quẽadmodũ euenit ut q credũt p cinerẽ iã frigidũ ãbulare, ſæpe lædũtur ab igne ſuppoſito cineri quẽ adeſſe nõ ſuſpicabãtur, ſic tu deſcribẽdo hiſtoriã putas inuenire animos uacuos õni pturbatiõe.

At mul-

ctus lumina à ſole recepit:inde in Oenopionem cõuerſus eſt,ſed cum nõ poſſet eũ inuenire,in Cretam profectus immodicè uenatione utebatur, & cum à Diana corriperetur,minatus eſt ſe nullã ferã relicturum. Quapropter tellus ſcorpionẽ produxit,cuius morſu Orion periret. Hoc fingunt oriente cœleſti ſcorpione,ſignum Orionis occidit. Sed redeo ad fabulam qua à Ioue ob uirtutẽ in aſtra relatus dicitur. Habet ſtellas in capite claras tres,in ſingulis humeris ſingulas claras,in dextro cubito obſcuram unam in eadem manu unã,in zona tres,in gladio quẽ manu gerit tres,in ſingulis genibus ſingulas. Nec tamen deſunt fabulæ,quæ illum Iouis Neptuni & Mercurij filiũ uelint. Aiunt enim ab Hyreo ſene liberaliter hos deos acceptos iuſſiſſe,ut peteret quod uellet,et illum petiſſe ut cum iam prima defuncta uxore aliã ducere nollet,darent filium ſine matre, deosq; tauri quem illis immolauerat corium urina opplerunt & humi defodi ad decẽ uſq; menſes iuſſerunt, ac exactis decẽ menſibus Orionem inde in lucẽ ueniſſe dicunt,comitemq; Dianæ fuiſſe, & omnes feras perdere ſtatuiſſe. Terrã uerò iratã immiſſo ſcorpione eũ perdidiſſe. Dianã aũt inſidijs tranſtuliſſe una cum cane ſuo quẽ Syrium uocãt. Poẽta noſter alibi à Diana illum occiſum ſagittis dicit,quia eius cõplexum optauerat. Lucanus nõ ſagittis ſed ſcorpione immiſſo ab ea cæſum ſcribit. Alij Oenopionis filium hunc uolunt immenſæ proceritatis hominẽ & uenatorem. Sed quia filiã Oenopionis uiolaſſet,ab eo fuiſſe occæcatum, ſed ab oraculo iuſſum ut per pelagus ita ad orientem tenderet, ut ſemper oculorum concauites radij ſolares ſubintrarent. Acceſſit itaq; ad Cyclopas ipſorum fabricãtium ſonitum audiens ducente ſene,& ab uno eorum humeris impoſitus iuſſa oraculi peregit,luminaq; recepit. Erat Oenopion Siciliæ rex,& eius filius Orion per quietẽ à Venere accepit ut eã cui primũ obuiam fieret amplecteretur. Itaque de antro ſurgens obuiauit Candiopæ ſorori,quæ & ipſa uenatrix erat.& ex ea Hippologã genuit. Mox à patre exul factus cum Candiope & filio in Thraciam nauigauit,ubi ſubactis incolis Neptuni filius eſt habitus. ¶ Deuexi] Quia in diuexa parte cœli eſt. ¶ Illyricis undis] Illyrico ſinu qui Adriatici maris pars eſt ab Illyria denominatus colpus,id eſt,ſinus Venetiæ appellatur. ¶ At tu nauta] Alloquitur præternauigantẽ,oratq; ut ſibi tumultuantem tumulum ſine impenſa faciat. ¶ Ne parce,id eſt,abunde utitur harena ad ſepulchrũ. Nam parcere dicimus uel omnino abſtinere uel modicè uti. Virg. Parce metu Cytherea,inde parſimonia. Huius uerbi præteritum eſt peperci,ſed priſce etiã parſi. Parcus autem unde uerbũ uidetur eſſe,ſecundum C. Baſſum dicitur quaſi par arcæ, quia ſua ita cuſtodiat ut cõſeruat arca quæ in illa ſunt. Gellio autẽ uidetur quòd parcus ab eo quòd paruũ parumq; ſit dicatur. ¶ Malignus] Nõ omnino malignum affirmat,ſed qui ſit futurus malignus ſi parcat. ſic Virg. Ni fruſtra augurium uani docuêre parentes,id eſt,qui eſſent uani fruſtra docuiſſent,& Iuuen. Cõſilium laudo artificis ſi munere tanto, Præcipuã in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi,id eſt, qui fuiſſet artifex ſi abſtuliſſet. ¶ Oſſibus & capiti] id eſt,corpori. Maximè autem hoc illũ optare inducit poëta,quia animæ quorum corpora ſepulta non eſſent ab Acheronte non tranſportabantur. Virg. Hæc omnis quam cernis inops inhumataq; turba eſt. Nec datur horrendas ripas nec rauca fluenta. Trãſportare priuſquam ſedibus oſſa quierunt, Centum errant annos uolitãtq; hæc littora circum: Tum demum admiſſi ſtagna exoptata reuiſunt. ¶ Sic] Comprecantis eſt: Rogat enim ut omnis uentorũ uis à nauigantibus in ſyluas auertatur. ¶ Venuſinæ] Quia Venuſia quæ utrũ Apuliæ an Calabriæ ſit dubitatur,habet magnas ſyluas. Sed tamẽ ſpeciem ponit pro genere. ¶ Te ſoſpite] Te incolumi. ¶ Plectãtur] Puniãtur à Græco uerbo πλήττω,id eſt,percutio. Vnde plaga. ¶ Multa merces] Multa pecunia redacta de mercibus. Eſt enim merces huius mercis quicqd uẽditur,emiturúe lucri cauſa. Merces uerò huius mercedis,præmiũ uel preciũ quod datur labori. Inde mercenarij,q mercedis cauſa laborẽ ſubeũt. Mercatura ars eſt,et mercator qui mercaturã exerceat. ¶ Vnde poteſt] Quaſi dicat,undecũq; eſt occaſio. ¶ Aequo] Benigno et fauente. Nec temere nauigãtibus placare cupit Iouẽ & Neptunũ. Nã Iupiter aẽr eſt à quo ſunt tẽpeſtates ſiue turbulentæ ſiue trãquillæ. Neptunus uerò mare poteſt nauigãtib. trãquillũ præſtare. ¶ Cuſtode Tarẽti] Porphyrion ait q Pallãtas Neptuni filius Neptuno et Herculi tẽplũ Tarẽti cõdiderat: Vt Seruio aũt placet Taras Neptuni filius hoc paruũ oppidũ cõdidit. Sequẽti-

bus de-

bus deinde temporibus cum Lacedæmonij aßiduis bellis infrequentia ciuiũ laborarent, permiſerunt ut uirgines uulgo uiris admiſcerentur, et qui inde nati ſunt cum patres ignorarent Parthenıatæ ſunt nominati quaſi è uirginibus nati. Hi igitur inopia & pudore ſimul premente cũ adoleuiſſent patriam deſeruère, & duce Phalanto qui octauus in genere fuit ab Hercule in Calabriam emigrarunt. ibiq; hoc paruum oppidum offendentes auxerunt, priſco tamen nomine Tarentum appellauerunt. ergo cuſtode Tarenti uel propter templum de quo dixi, uel quia eius filius condidit. ¶ Negligis committere fraudem] Quaſi dicat, Negligentia ductus cõmittis fraudem, id eſt, defraudas me ſepultura, quam humanitatis officio præſtare teneris, ſicq; cõmittis ſcelus nociturum tuis poſteris, quãuis immeritis, & ſic acrius admonet ne uelit ſua negligentia orituris ex ſe nocere. Nã parentes ſæpe magis mouentur filiorũ, q̃ ſuo damno. Quẽ locum nõ prætermiſit Virgilianus Iupiter in ijs quæ per Mercurium mãdauit Aeneæ. Dixit enim. Si nulla accendit tantarum gloria rerum. Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem. Aſcanio ne pater Romanas inuidet arces. Poſt modo ſecundum Priſcianum hæc præpoſitio apud antiquos ſeruiebat genitiuo. ¶ Viceſq; ſuperbæ] id eſt pene ſecundum Priſcianum. Seruius etiam pugnas dicit ſignificare quia per uiciſsitudinem pugnetur. Sic Virg. Teſtor in occaſu ueſtro nec tela, nec ullas Vitauiſſe uices. ¶ Piacula] Purgatoria ſacrificia, alias ſcelus quod piaculo, id eſt, purgatione, egeat. ¶ Quanquã feſtinas] Perſuaſerat ab honeſto et ab utili, nunc etiã à facili. ¶ Licebit] Iniecto ter puluere curras] Nã & hoc genus eſt ſepulturæ. Virg. Aut tu mihi terrã Inijce namq; potes, portusq; require Velinos. ¶ Ter.] Quia ter manes uocabãt. Virg. & magna manes ter uoce uocaui.

AD ICCIVM. ODE XXIX.

METrum eſt duobus uerſibus Alcaicũ. Tertio dimetrum nouenariũ iãbicum Hypercatalecticum. Quarto Pindaricum. Grauiter ſeuereq; Iccium familiarẽ ſuum reprehendit, qui coemptos undiq; Panetij libros ut Stoicã philoſophiã cognoſceret, armis permutet, ut militiã auaritiæ cauſa ſequatur. Carmẽ eſt ſublime & nõ minori copia q̃ grauitate illuſtratũ. ¶ Beatis] Diuitibus, qa uulgus fœlicitatẽ in diuitijs collocat. Iuuen. Quos euehit optata ſummi Nunc uia proceſſus uetulæ ueſicæ beatæ. Vel dixit beatis, quia illa pars Arabiæ in qua Sabæi ſunt, fœlix dicitur. ¶ Gazis] Vocabulum eſt, neq; Græcũ nec Latinũ, ſed Perſicũ, & quoniã populi illi ditiſsimi fuerunt poëtæ cum amplas diuitias uolunt oſtẽdere gazas dicunt. Sic Virg. & Troia gaza per undas. ¶ Inuides] Quaſi dicat, non cõmoueret te: cupiditas auri, niſi te aliorum diuitiæ ſtimularent. Proptereáq; uerißime diuus Hieronymus dixit oculi ſunt per quos paupertatẽ ferre non poſſumus. Vituperat ergo propoſitum hominis quia nõ ſuſcipiebat militiã propter animi magnitudinẽ, ſed cõtrà propter auaritiã quæ à puſillanimitate prouenit. Vnde & ſenes & mulieres quia minorẽ animum habent auariores ſunt. ¶ Arabum] Eſt Arabia inter Aſſyria & Aegyptum. Eius pars ad orientẽ ſpectans Nabatea dicitur. Ouid. Eurus ad aurorã Nabatheaq; regna receßit. Regio precioſa eſt & penuria aquæ laborat, & putei quæ ſunt, de induſtria ab incolis occultantur, ne irruentibus hoſtibus potum præbeant. Quæ uerò ad meridiem uergit ea feraciſsima eſt omnium aromatum, & fœlix appellatur Arabia. Thus in primis fert Sabæorũ regio, quod nuſquã alibi naſcitur. Dicunturq́;, Sabæi uel ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι, id eſt ſacrificare propter thus uel à Saba regionis metropoli. ¶ Non deuictis] A Romanis. Nam olim ab Alexandro uicti fuerant. In quo occultè inijcit metum. Nam magis metuendi qui nõdum deuicti fuiſſent. ¶ Nectis cathenis] Facis: nam cathena ex nexu annulorum eſt. Vnde nomen ſumpſit. Nam cathena eſt à capiendo dicta, quia in ea annulus annulum capit. ¶ Quæ tibi uirginum] Id eſt, quæ uirgo, id eſt, quàm pulchra. Et eſt indignatio, quaſi dicat, eſt pulchritudo puellæ digna cauſa, quæ & philoſophiam omittas, & periculum ſubeas præſertim adiuncta crudelitate, quæ à philoſopho aliena eſſe debet. Nã potieris tunc uirgine cũ ſponſum necaueris, & cum hæc omnia feceris tamẽ erit barbara. ergo & barbaricis moribus. Stultiſsima igitur militia quæ ab auaritia aut uoluptate proueniat, et periculũ graue afferat & præmium tamen leue tum cum crudelitate præbeat. ¶ Necato] quod ſine tuo periculo non fiet. ¶ Puer quis] Quaſi dicat, ponamus quòd rapias puerum regiũ qui ſit tibi pincerna, putas ne hoc

tãti ut philoſophiã deſerat. ¶ Aula] Regia domus eſt apud Latinos. Virg. Illa ſe iactet in aula Aeolus. Sed uidetur eſſe ab eo quod eſt αὐλὴ Græcè quod nomen apud illos etiam de caula quadrupedum dicitur & caula ipſa, id eſt, ſtabulum ab eo per additionem c. literæ fortaſſe deducitur. ¶ Capillis] Capillus quaſi capitis pilus. ¶ Unctis] Vnguentatis. Nam apud eos populos unguentum repertum eſt quod deinde ad Græcos Alexandro Magno in Perſis res gerente traductũ eſt. Id enim in ſcrinijs deuicti Darij repererunt Macedones. ¶ Ad Ciathum] Ad pocula. ¶ Sericas] Id eſt, doctus optime ſagittare qua arte plurimum ualent Seres populi, uicini Parthis, de quibus ſupra diximus. Quod aũt ſagittis ualeãt oſtendit Virg. Nam in Georg. ait Velleraq; ut folijs depectent tenuia Seres, & paulo infra Vbi aëra uincere ſummum arboribus haud ullæ iactu potuère ſagittæ. Et gens illa quidem ſumptis non tarda pharetris. ¶ Quis neget arduis] Admirabundus hæc dicit. Eſt locus Virgiliano illi ſimilis: Iungentur iam gryphes equis: æuoq; ſequenti Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ, quaſi dicat, ſperari omnium rerum confuſionem poſſe & naturæ immutationem ſi Iccius adeò ſtudijs philoſophiæ deditus contrarium uitæ genus meat. ¶ Pronos] Qui per prona & decliuia ferũtur. ¶ Cum tu] Ordo eſt, omnia in contrarium mutabuntur, cum tu uelis mutare libros Panætij nobiles & coëmptos undiq; & domũ Socraticã loricis hiberis, & per libros, philoſophiam intelligit, & per loricas, militiã, ſed ut rem mirabiliorẽ reddat multa addit. Eſt enim admirãda res philoſophum philoſophiam deſerere. Sed faceret fortaſſe hoc aut Epicureus, aut alius ex leuioribus philoſophiæ familijs. At Stoicus cuius dogma grauiſſimũ eſt, & quod Socratis, qui moralis philoſophiæ author eſt, præcepta mordicus teneat, quo modo deſeret? præſertim cum adeò illius rei cupidus fuerit, ut non emerit, ſed coëmerit, id eſt, emerit ex omnibus locis, ubi eſſent, & in ſuam bibliothecam congeſſerit, neq; id temere, ſed cum electione: nam coëmeret nobiles & non ignobiles Panetij. ¶ Panæti] Panætius Rhodius nobiliſſimus Stoicæ ſectæ philoſophus fuit & Scipionis magiſter, & quem Cicero, in ijs quæ de Officijs doctiſſimè ſimul & ornatiſſimè diſſeruit imitatus eſt quibuſdam & iam quæ ille uel reliquerat uel prætermiſerat additis. ¶ Socraticam domum] Socrates Athenienſis uir innocentiſſimus, & qui oraculo Apollinis ſapientiſſimus iudicatus ſit primus philoſophiam è cœlis in terras uocauit, atque intra urbes adduxit, id eſt, primus relicta rerum cæleſtium et ipſius naturæ inueſtigatione, in qua antiquiores philoſophi laborant, de uita & moribus diſputauit: Ab eoq; fluxerunt omnes philoſophorum ſectæ quas commodiori loco latius proſequemur. Sed inſtituta Socratis ſeuerius quàm cæteri, Stoici obſeruare uidentur, proptereaq; adiunxit poeta Socraticam domum. ¶ Loricis] Dicitur autem lorica quia loris alligata ſit. ¶ Hiberis] Hiſpanicis apud quos optimæ ſint, & poſuit ſpeciem pro genere.

AD VENEREM GLYCERA.

Dicarat Glycera ſacellum Veneri. Poëta aũt ſcribit tanquã epigramma illi ſacello in quo Venerem orat, ut relictis Papho Gnido & Cypro in ædẽ Glyceræ ſibi dedicatã migret. ¶ Paphi] Locus in Cypro eſt: Vnde Cicero in Epiſtolis, Omnes tibi comendo Cypros Paphos præſertim, & Virg. Ipſa Paphon ſublimis adit, ſedeſq; reuiſit Læta ſuas. Paphi aũt erat celeberrimũ illud tẽplum Veneri dedicatũ de quo multa ſunt apud Herodotũ. ¶ Multo thure] Quia ut plurimũ de thure & floribus Veneri ſacrificabatur, dicitur autẽ thus ἀπὸ τοῦ θύειν, id eſt, ſacrificare. Vnde t aſpiratur th. Alij tamen credunt eſſe dictum à tunſis glebis quia de arbore deſtillat, et à terra ſubiecta combibitur, in eaq; congelatur. Indeq; tunſis glebis colligitur. ¶ Decoram] Quaſi dicat, quia decora eſt & tibi ſummopere conueniens transfer te in illam. ¶ Aedem] Recte poſuit in ſingulari ut templum ſignificet, nam in plurali ſignificat domum. ¶ Transfer] Migra. ¶ Feruidus. Quia amor flammas immittit. ¶ Gratiæ] De quib. iam dictũ eſt. ¶ Nymphæ] Harũ plura ſunt genera. Nã quæ maris ſunt Nerinæ ſiue Nereides appellãtur, quæ fontiũ Naiades, quæ montiũ Oreades appellãtur. Nã ὄρος mons eſt. Sunt itidẽ Dryades ſyluarum nymphæ, quia δρῦς quercus ſint. Sunt Hamadriades, quæ cũ arboribus & oriũtur & occidũt. Sunt Napeæ florũ. ¶ Parũ Comis] Quia ſine uetuſtate nulla eſt comitas. Mercurius quia multũ ualet eloquẽtia ad amorem conciliandũ. Vnde illud dyſertum faciebat amor.

DE

DESCRIBIT QVID AB APOLLINE PEtiturus ſit. Ode XXXI.

APpollini templum dedicauit Auguſtus, quoniam in bello Actiaco ab eo adiutus eſt, quem nunc rogat. Vel potius domi ſuæ poëta illum Deum in cuius tutela poëtæ ſunt declarat. Nunc uerò in præſenti Ode oſtendit non per ambitionem, aut auaritiã infinita à dis petenda eſſe, ſed omnia modeſta & ſobria. Nam ut ait Iuuenalis Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano. ¶ Vates] De ſe tanquam de tertia perſona loquitur. ¶ Dedicatum] Vel quem ipſe domi, uel Auguſtus in Palatio dedicauit, quaſi dicat, quid poſcit ob huiuſcemodi dedicationẽ. Nouum, quaſi dicat, uilem, ut oſtendat deos pretioſa in ſacrificijs non quærere. Quoniam mente ſacrificantis, non genere ſacrificij moueantur. Non feraces ſegetes, non feraces agri. Nam ſegetes quandoq; terra eſt. Virg. Quid faciet lætas, quandoq; fruges. Idem: Hic ſegetes illic ueniunt felicius uuæ. ¶ Opimæ] Fertiles & opulentæ. ¶ Sardiniæ] Hæc inſula eſt in mari Tyrrheno & in parte montuoſa atque ſterilis. Magna tamen eius pars agrum habet rebus omnibus fœlicem, præcipuè tritico. Vnde horreum Romani populi olim habebatur. Habitata olim eſt ab Iolao qui ſecum illuc pleroſq; Herculis filios duxit.

¶ Aeſtuoſæ] Propter magnos calores. In hac magna eſt copia armentorum præſertim equinorum. ¶ Indicum] Quia ex India ueniunt maiores dentes & plures, quia in India & plures ſunt & maiores elephanti quàm in Mauritania. Virg. India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi. ¶ Cululis] Sunt Cululi (ut ait Acron) calices fictiles quibus in ſacris utebantur pontifices & uirgines ueſtales. Hic pro urceolis & conchis poſuit. ¶ Reparata] Quia ſingulis annis cum priora conſumpta ſint uina, noua emit. ¶ Syria merce] Pecunijs exactis ex merce quam in Syriam importauerat, uel inde exportauerat. ¶ Dijs charus] Nã tot pericula ad quæ totiens ſua ſtultitia rediret non euitaſſet ſine deorum beneficio. ¶ Atlanticum] Quaſi dicat remotiſſimũ. Eſt enim pars Aphricani maris, & hinc mediterraneum, hinc Oceanum occupat ſuo nomine. Nam in mediterraneo à Moluca fluminis hoſtio incipiens in occiduum tendit & Ruſicadam oppidum & ſeptem fratres qui monſes ſunt & Abilam alluit. Inde Oceanum intrans Tingem habet Antæi oppidum, & mari Aethiopico terminatur. ¶ Impune] Cum admiratione dictum quòd ſuæ ſtultitiæ & auaritiæ ſæuienti mari pœnas non det. ¶ Me paſcunt oliuæ] Non poteſt auarus eſſe cui tam tenuis tamq; parabilis uictus ſatis ſit. ¶ Cycoreæ] Herba eſt notiſſima. ¶ Leues] Lubricæ quæ uentrem lubricum faciant, id eſt ſoluant. ¶ O Latoë] O Phœbe Latonæ fili. ¶ Dones] Tuo beneficio concedas. Mihi ualido frui paratis, i d eſt nolo plura acquirere, ſed fac ut integra ualetudine conſtitutus poſſim frui his quæ iam paraui, & ita ad ualetudinem corporis accedat integra mens, ergo ſit mens ſana in corpore ſano. ¶ Turpem ſenectam] Eſſet enim turpis quia delirat & ſine integritatem mentis, nec poſſet uti cithara delirus.

AD LYRAM. ODE XXXII.

LYricus poëta lyræ applaudit, eamq; laudat, & hortatur ut concedat ſibi aliquid ita canere ut diu duraturum ſit: Nec caret artificio: nam oſtendit ſe omnia paraſſe quibus quod petit facile euenire poſſit. Nam niſi mens uacua ſit poëtæ, niſi aliqua proueniat ex amœno loco uoluptas, ineptus rei agendæ uidebitur. ¶ Poſcimus] Nam tibi dediti iure quodam patere uideremur, & iccirco poſcimus. Nam poſcere ſecundum donatum eſt imperioſe rogare, petere eſt cum precibus, poſtulare eſt iure, obſecrare eſt per ſacra rogare. Flagitare maioris eſt uehementiæ quàm poſcere. Expoſtulare eſt cum conquerimur iniuriam apud illum à quo accepimus, & habet in ſe reprehenſionem. Flagitare uidetur non ſine crepitu uerborum addere conuitium. Cic. Quanquam cauſa poſtulat non tamen flagitat. ¶ Vacui] Ocioſi & ſine cura, præbet ergo ſe idoneum modo lyra aſpiret. ¶ Sub umbra] Locus eſt poëtæ accõmodatus. ¶ Luſimus] Ludere eſt in re iocari uerbis: Ludere moueri. Terent. Sinite congrum in aqua ludere. Item exercere, unde Latini dicunt quod Græci gymnaſium: & quidem ſcribere ut hic; & Virg. Ludere quæ uellem calamo permiſit agreſti, & alibi. Carmina qui luſi pa-

luſi paſtorum. Acron dicit poëtã per uerecundiam ludum ſuũ laborem uocare. ¶ In hunc annum uſq; ad finem huius anni. ¶ Et plures] Ergo dic carmen non moriturum. ¶ Barbyte] o lyra nomen Græcum eſt. Lesbio, propter Alcæum dicit qui Lesbius fuit, & quem poëta noſter imitatus eſt ſolum in ea parte in qua ipſe luſus amoresq; deſcribit. Vir fuit etiam in re militari egregius, & qui tyrannos è patria pepulit. Et præſertim Pyctagum Mithyleneum quem Athenienſes uiciſſe tandem gloriati ſunt. ¶ Modulate] Participium deponentis paſſiuè protulit. Eſt enim modulari carmen cum illi modum & numerum muſicum damus. Virg. Et modulans alterna notaui. Et Carmina paſtoris Siculi modulabor auena. Oſtendit autem poëta petitionem ſuam facilem cum lyra ſua maius quiddã Alcæo præbere ſolita ſit. Ferox, audax & fortis. ¶ Inter arma, nam ſi etiam armis res leuiores tantus poëta admiſcuit, non dabitur mihi uitio ſi idem faciam. ¶ Siue iactatam religarat udo littore nauem] Siue bella gereret, ſiue in portu quieſceret. ¶ Liberum] Id eſt conuiuia in quibus uina quæ Liberi dona ſunt celebrantur. ¶ Puerum] Cupidinem, qui nuſquam ab eo diſcedebat, nam ſemper amabat. ¶ Lycum] Puerum ab eo amatum. ¶ Nigris oculis] Nam nigredo pupillarum in oculis laudatur & apud priſcos etiam in puerorum capillis. ¶ O decus Phœbi] Exaltatur enim Phœbus in cithara, que illi rectori & moderatori reliquorum luminum propter cœleſtem harmoniam datur.

¶ Et grata dapibus] Non enim ſolum hominum ſed etiam deorum conuiuia illa exhilarantur. Recte autem dixit dapes, nam uolunt dapes, deorum eſſe & principum: epulas, priuatorũ. Epulum etiam in ſingulari eſt quod publicæ datur uniuerſo populo. ¶ Teſtudo] Quia prima in formam huius animalis facta eſt. ¶ O laborum dulce lenimen] Quid ergo illi deeſt ad laudem, cum & Phœbo omnium rerum pulcherrimo decus afferat, & Ioui maximo Deo ſit grata, & laborum ſit ſuauis mitigatio. ¶ Cumq;] Quomodocunq;, quaſi dicat, etiam ſi non te digno carmine uocauero.

SOLATVR ALBIVM A SCORTO NEglectum. Ode XXXIII.

Metrum eſt tribus uerſibus Aſclepiadeum, & quarto Glyconicum. Hortatur Albium exemplo aliorum, ut fortiori animo ferat ab amica ſperni. Cum non ſit eo dolendum quod tritum conſuetudine appareat, & ſibi cum multis commune exiſtat. Plus nimio memor. Nam cum te non amat, nõ debes illius meminiſſe. ¶ Elegos] Quibus de illa quereris. Nã elegia inuenta eſt ut illo genere querimoniæ exprimerentur. Deinde etiam & res iucundiores ſcripſerunt in elegis poëtæ. Eſt autem dicta elegia quaſi luctuoſum carmen, quia ἔλεγος luctum ſignificat. Fuit autem Sacadas Argiuus primus qui elegias ad muſicos rithmos canere inſtituit. Horatius ergo Verſibus impariter iunctis, querimonia primum. Poſt etiam iuncta eſt uoti ſententia compos. Quis tamen exiguos elegos emiſerit author. Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Cur iunior, quereris enim unde ſit quòd dij illi quanto perfidior eſt tanto maiorem tribuant pulchritudinem, cum contraria mereantur. ¶ Inſignem] Argumentationibus è grauioribus philoſophiæ locis eductis ad leuiſſimas amatorias res probandas utitur, ſcilicet, non eſſe ea recuſanda quæ nobis accidant cum multis communia, quod probat exemplo Lycoridis quæ cum pulchra ſit & uehementer Cyrũ amet, tamen ab eo non amatur. ¶ Cyrus autem declinat aſperam Pholoen] id eſt propenſus eſt in amorem Pholoes, quæ erga illum aſperã immitisq; ſit. ¶ Tenui] Anguſta & parua ſecundum Acronem, quoniam frons anguſta pulchrior ſit. Vel potius dicamus, tenui fronte, id eſt, in qua tenuis & pellucida ſit cutis. ¶ Apulus] Sic Virg. Iungentur iam gryphes equis æuoq; ſequenti cum canibus timidi uenirent ad pocula damæ. ¶ Sæuo cũ ioco] Nam iocus eſt cupidini ſæuire in homines. Et ſimile eſt illi quod de Marte in ſuperioribus dixerat, heu nimis longo ſatiate ludo. ¶ Melior Venus] Nobilioris mulieris amor. ¶ Grata] Non quia ſibi illa uices in amore reddat, ſed grata, id eſt, iocunda, nam & ſi ab ea durius tractaretur, tamen non poterat non amare, neq; poterat non lætari illa ſeruitute. Compede, raro in ſingulari profertur. Dicimus enim compedes quibus pedes colligantur, quemadmodum manicas quibus colli-

cõlligantur manus, quãuis etiam manicas dicamus eã partẽ ueſtimẽti qua manus tegimus Et Vir. Et
tunicæ manicas alij libertini habẽt redimicula mytræ. ¶ Libertine] Eſt hæc cõditionis diſtinctio
ut hominũ a'ij liberi dicãtur, alij ſerui, & liberorũ rurſus alij ingenui ſũt, alij liberti, alij libertini.
Ingenui igitur ſunt qui neq; ipſi unquã ſeruierun', neq; eorũ parẽtes. Liberti autẽ qui quandoq; ſer
uierunt, ſed tandẽ liberi ſunt facti, libertini poſtremo nũquam ſeruierunt, ſed ex ijs qui ſeruierant
ſunt orti. Hæc fuit apud priſcos diſtinctio. Sed ſub Cæſaribus inter libertũ & liberũ ea erat dunta
xat differẽtia quæ eſt inter ſubſtantiuũ & adiectiuũ, ut dicerent aliquẽ eſſe libertũ, & eius cõditio
nem liberã eſſe. Quintilian. in ſeptimo loquẽs ſecundũ cõſuetudinẽ ſuorũ tẽporũ dixit. Seruus eſt
qui cũ manumittitur fit libertinus. Verũ audiamus Trãquillũ cuius hæc uerba ſunt in uita Claudij.
Senatũ eſt libertino filio tribuit, ſed ſub cõditione ſi prius ab equite Romano adoptatus eſſet, ac ſic
quoq; reprehenſionẽ uerẽs, et Appiũ Cæcũ ſui ſanguinis pro authore libertinorũ filios in ſenatũ al
legiſſe docuit ignarus tẽporibus Appij, & deinceps aliquandiu libertinos dictos nõ qui manumitte
terẽtur, ſed ex ijs procreatos. Sed hæc apud iuriſcõſul. Philoſophi aũt teſte Ariſtotele dicũt eſſe ea
tiã & liberos & ſeruos à natura. Nã qui ingenio & cõſilio plurimũ ualẽt, corpore aũt imbecilliores
res ſunt, à natura ea ratione producti uidẽtur, ut præſint & imperẽt. Qui aũt ingenio nõ ualent, at
robore corporis ualẽt, ſerui à natura ſunt, eoſq; melioribus obtẽperare decorũ eſt. Si aũt ad uitã re
ac degẽdã reſpicimus, quicũq; non procedũt ratione, ſed feruntur perturbatione, ut ſerui et uiliſſi
ma mãcipia à ſapientibus habẽtur. Vnde illud eſt Stoicorũ παράδοξον Omnes ſtultos ſeruos eſſe
& omnes ſapiẽtes liberos. Sed ut ad ius ciuile rede ', erãt apud antiquos addicti quæ ſpecies eſſet
ſeruitutis, qui cũ ijs nõ eſſet ſoluẽdo à pretore creditoribus & uinciẽdos & domi ſuæ pro ſeruis ha
bẽdos adiudicabãtur. ¶ Curuantis] Quaſi erigẽtis. ¶ Sinus] Id eſt, fluctus: Vel curuãtis ſinus, quia
littora omnia curua ſunt. Sic ſæpius. Vir. littore curuo dixit, nã illud tũ Ad ſe Caietæ recto fert lit
tore portũ, nõ rectũ littus oſtendit, ſed quod breuiori ſit uſus nauigationis compendio.

Ad ſeipſum, ODE. XXXIIII.

FVerat (quod & à principio oſtẽdimus, & plurimæ eius ode atteſtãtur) Epicureæ ſectæ aſſe
pulator noſter poëta, nũc iã grauiori ætate ſaniori cõſilio inſtructus, per quandã palinodiã
cãtata recãtat, & ſectã impiã relinquit. Metrũ duobus uerſibus Alcaicũ, tertio dimetrum nouena
riũ iambicũ, quarto Pyndaricũ. ¶ Parcus] Auarus eſt in hoc loco, quia nõ tantũ colebam quãtũ ſat
eſſet, alias eſt parcitas. Eſt enim parſimonia ſecũdũ philoſophos qua cauemus ne q; diſpẽdiũ ultrà
modũ fiat, & res familiaris quoad fieri poteſt ſine cuiuſquã iniuria cõſeruetur. ¶ Et infrequẽs] Id
eſt, modo frequẽs, hoc enim erat Epicur. Nã cũ putarẽt deos humana nõ curare, neq; iraſci homini
bus aliquo ſcelere, neq; moueri ulla uirtute, uolebãt ipſos propter has res nõ eſſe colẽdos. Sed pro
pter eorũ excellentiã, idq; nõ niſi paruo raroq; ſacrificio. Quod autẽ dij humana nõ curẽt ſecundũ
Epicur. huiuſcemodi uerſibus oſtẽdit Lucret. Omnis enim per ſe diuũ natura neceſſe eſt, immorta
li æuo ſumma cũ pace fruatur. Semota à noſtris rebus ſeiũctaq; lõge. Nã priuata dolore priuata pe
riclis. Ipſa ſuis pollẽs opibus nihil indigna noſtris Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.
Ergo poëta dũ Epicur. effectus, deos humana curare nõ crederet, & parce & raro ſacrificabat.
¶ Cõſultus] Doctus, Poſuit enim cõſequẽs pro antecedẽti, Qui enim docti ſunt cõſulũtur hinc Iu
riſcõſultos appellamus. Inſaniẽtis ſapiẽtiæ] Atqui nulla ſapiẽtia inſaniẽs eſt, ſed ſapientiã dixit
ex opinione Epicur. qui ſuũ dogma ſapientiã appellãt. Dicebat enim Epicur. ſe eſſe ſapientẽ qui
duob. maxime malis mortale genus liberauerat metu mortis cũ poneret animos mortales, & metu
Deorũ cũ oſtẽderet deos humana nõ curare. Hãc ergo putabat ille ſapiẽtiã quæ profecto ſtultiſſi
ma res eſt. ¶ Retrorſũ u. d.] trãſlatio à nautis, q cũ aberrauerint retro nauigãt. ¶ Iterare] Nõ q, p
eundẽ curſum reuertãtur, ſed iterare curſum, eſt curſum & nauigationẽ rurſus inſtituere. ¶ Die
ſpiter] Iupiter dici pater, q ſereno & nubilo cœlo tonare cõſueuit. Sentẽtia eſt, ſumo aliã naniga
tionẽ à priori & credo deos minimè negligere humana, cũ uideã Iouẽ p ſerenũ tonare & mutare
ima ſummis. ¶ Igni corruſco] Id eſt, fulmine. Diuidẽs, qa diſrũpuntur nubes in fulmine. ¶ Egit e.
ton] Per aëra, loquitur ex opinione uulgari, qui credunt Iouẽ cũ tonat, equis cælũ percurrere. Purũ]

tanquam colũt: Eſt enim is quo ſubſtentetur populus, ut columna ædificium ſubſtentat. Quapropter & reges græcè Βασιλεῖς dicuntur, quoniam ſunt baſis & fundamentum populi.

¶ Ne populus frequens] Conſtipatus odio principis. ¶ Concitet ceſſantes] id eſt, eos qui impetum non faciunt. ¶ Ad arma ad arma] Congeminauit, ut exprimeret morem concitati populi, qui ſæpius hoc nomen iterat. Sic Vergilius Arma uiri ferte arma. ¶ Frangat] Aut quia imperium ſemper fragile ſit, uel quia magnæ res deterioratæ fractæ dicuntur. Virgilius. Fracti bello fatiſq; repulſi. ¶ Sæua] Crudelis. ¶ Neceßitas] Quaſi dicat q placuit fortunæ id ineuitabile & neſſarium eſt, ut neceßitas, fortunæ ſubiecta dici poßit. ¶ Clauos] Sententia eſt, quod omnes cruciatus fortuna ſecum trahat. ¶ Trabales] Genus tormentorum credo eſſe pedicas ligneas quæ trabis inſtar ſiunt. ¶ Cuneos] Cunei proprie inſtrumenta ſunt quorum primæ partes acutiores ſunt, ut quamuis rimulam facile intrent, ſequẽtes autem latiores et ampliores, ut quod acies illa penetrare cœpit hæ penitus diuidant. Virgilius in Georgicis. Cuneis ſcindebant fißile lignum. Sed in exercitu ſpeciem aciei ad eam ſimilitudinem inſtructam, ut hoſtium ordinem diſrumpat cuneum appellant. Dicunt etiam thetris cuneos loca in quibus plebs ſpectat. Sed & conſtipatam turbam cuneos dicimus. Virgilius in quarto Aeneidos, Per cuneos geminatus enim populiq; patrumq;. ¶ Aenea] Infrangibili. Sic Virgilius Aeneus axis. ¶ Vncus] Nam unco gutture perforato trahebantur noxij Iuuenalis. Seianus ducitur unco. Et Cicero. Vncus impactus fugitiuo. ¶ Seuerus] Proprie ſeueritas pars iuſticiæ eſt qua iudex nihil omnino de ſupplicio remittit, neq; à uero diſcedit, adeo ut uideatur miſericordiæ contraris, quapropter pro crudeli aliquando ponitur. Dicitur q; ſeuerus quaſi ſecus, id eſt, iuxta uerum. Hinc dicimus aſſeuerare, quod eſt nõ rationibus, ſed uultus geſtuſq; quadã grauitate affirmare, ut apud Quintilianum apparet. ¶ Fides] Non ij in quibus eſt fides ſecuntur fortunã nam non eſſet illa fides ſed perfidia, Sed ſequitur fortunam fides, quoniam remota fortuna remouetur fides ab hominibus, Sacrificabatur autem Fidei manu inuoluta albo panno, ut notaretur, ut per albedinem innocentiã per uelamen taciturnitatẽ in fide eſſe demonſtrarent, propter quod Virgilius in primo Aeneidos. Cana fides & Veſta Remo cum fratre Quirinus. Vel fortaſſe quod à canis ſenibus colatur. ¶ Panno] Fortaſſe potius pannum dixit quam ueſtem quia uilior res eſt, pannus quam ueſtis. Terentius in Eunucho pannis anniſq; obſitus, Et Perſius. Pannucia baucis. Et hic ipſe in epiſtola. Alter mileti textam cane peius & angue Vitabit Chlamydem, morietur frigore ſi non retuleris pannum refert, & ſine uiuat ineptus. In quo loco res apertius demonſtrabitur. ¶ Panno] Ergo qui fides à pauperioribus colitur. ¶ Nec comitem abnegat] Sententia eſt quod quamuis fortunam fides ſequatur, non tamen illam deſerit, & ſi ipſa fortuna mutetur. ¶ Vtcunq; mutata] Siue luctu ſiue paupertate. ¶ At uulgus] Fides nunquam fortunam deſerit quamuis ipſa mutetur, ſed uulgus, id eſt, uulgares amici & omne hominum indoctum genus refugit. ¶ Meretrix] Ea eſt quæ pecunia, & non amore corpus ſuum uulgat, ſed hic intelligas, omnes qui cupiditate habendi & non beneuolentia amicitias ſectantur. ¶ Per iura] Infida. ¶ Diffugiunt cadis] Ordo eſt. Amici Doloſi ferre iugum pariter, i. deſt, amici qui dolo & fraude detrectant ferre calamitates, una cum amico fugiunt, id eſt, relinquunt amicum. ¶ Siccatis cadis] Exhauſtis cadis cum.

¶ Fece] Quaſi dicat expectant donec etiam fecem uini exhauriant, deinde amicum relinquunt. ¶ Serues iturum] Ordo eſt ô diua quæ regis gratum Antium ſerues Cæſarem iturum. ¶ In ultimos Britannos] Nam locus eſt ſitus inter ſeptentrionem & occidentem aduerſus Galliam in mari Oceano propinquus Gadibus, hæc inſula primo Albion dicta eſt, deinde Britannia, Quia inſula cum ſit in Oceano ultima iure dici poteſt & ab orbe noſtro diuiſa. Hinc Maro in Bucolicis. Et penitus toto diuiſos orbe Britannos. Hæc antea Romanis incognita primum à Iulio Cæſare in Gallys bellum gerente uicta eſt, quamuis nihil huiuſmodi mandan

te ſenatu. Quapropter cenſebat Cato non modo triumpho non honeſtandum, ſed potius pœnâ afficiendum Cæſarem qui immanes barbaros nõ ſine reipub. periculo irritaſſet. Defecit tamen Britannia poſt mortem Iulij, quam Cæſar recuperauit. Ergo & de Parthis populis Orientalibus, & de Britannis triumphauit. Hinc Maro, Et duo rapta manu diuerſo ex hoſte trophea. Bisq; triumphatas utroq; à littore gentes. Et magnum profecto ſibi negocium fuit cum Germanis & Britannis, ſed optima opera uſus eſt, Druſi ſui priuigni. Nam ſub Varro tres amiſit legiones, quem conflictum adeo impatienti animo tulit ut penè inedia perierit, cum ſæpiſſime clamitaret Vare redde legiones. ¶ Examen] Proprie nouam apum ſobolem examen dicunt quam parentes ex ſuis aluearibus ad nouas ſedes quærendas exire cogunt. Virgilius in primo Aeneidos. Aut cũ gẽtis adultos Educũt fœtus. Item ſtilũ in ſtatera ſeu lance qui quo pondus ſe uergit exit, examen dicunt, utrunq; ab excundo. Hinc dicimus examinare, id eſt, diligenter inueſtigare tractum ab illa ponderatione. ¶ Recens examen] Id eſt, recentem iuuentutem. Ergo per translationem nouum examen, id eſt, nouam iuuentutem quæ ad id ætatis iam peruenit: ut parentes ex urbe ad bella exire cogant, nam dixit Acron nouum examen, id eſt, collectitium de omnibus militibus per ciuilia bella conſumptis poteſt fortaſſe nonnullis placere. ¶ Heu Cicatricum] Prorumpit in querelam ex ijs quæ impie à populo Romano in ciuilibus bellis geſta ſunt. Nam ſi quid egregium eſt geſtum quoniam in ciues & non in hoſtes ſæuierant infamiã pro laude inuenit. Ergo ¶ Pudet cicatricũ] Id eſt, pudet cũ uideo cicatrices è uulnerib. acceptas non pro ſalute patriæ, ſed pro euerſione libertatis: Quod conqueritur Lucanus, cum ait, In ſua uictrices conuerſum prælia dextras, Cicatrix autem dicitur caro calloſa pro cute inducta ubi hiatus uulneris quod iam coiuit fuerat, dicta cicatrix quaſi occecatrix. ¶ Scelerum fratrumq;] Id eſt, ſcelerum quæ in cæde fratrum cõmiſimus, & uel re uera fratrum, quòd reperti ſunt qui in prælio fratrem ab aduerſarijs pugnantem interfecerint, Vnde Lucanus & propter hoc et propter affinitatẽ Cæſaris et Põpeij, bella dixit plus quam ciuilia, uel dixit fratrũ, id eſt ciuiũ qui cũ patria, cõmunis ſit omnib. parẽs, fratres inter ſe ſunt putãdi. Pectore ſi fratris gladium, iuguloue parentis, Condere me iubeas plenoq; in uiſcera partu Coniugis inuita peragam tamen omnia dextra. Si ſpoliare deos ignemq; immittere templis & cætera, Ait Lucanus quid refugimus. ¶ Nos Dura] Eſt per appoſitionem quaſi dicat nullum ſcelus prætermiſimus, quoniam ſumus dura ætas, id eſt, crudelis ætas. Nam durum crudelem dicimus, quoniam nulla humanitate molleſcit, uel dura, quaſi ferrea, Poëtæ enim per metalla ætates diuiſerunt, primãq; quoniam iuſtiſſima eſſet auream dixerunt. Ouidius in primo Metamorphoſeos. Aurea prima ſata eſt ætas, quæ uindice nullo Sponte ſua ſine lege fidem, rectumq; colebat. Secundam quæ paulo deterior fuit, ſed nondum multum deprauata dixerunt argenteam. Idem, Subit argentea proles Auro deterior fuluo, precioſior ære, Tertiam æream, quartam ferream, De quibus Idẽ, Tertia poſt illam ſucceſſit Aenea proles Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma. Non ſcelerata tamen. De duro eſt ultima ferro, Protinus irrupit uenæ peioris in æuum Omne nefas. fugêre pudor, uerumq; fideſq;, In quorum ſubiêre loco fraudeſq; doliq;. Inuidiæq; & uis & amor ſceleratus habendi. His igitur ſceleribus dolet poëta ſuam ætatẽ premi. ¶ Quid nefaſti] Id eſt, nefarij. ¶ Vnde] A' quo templo quaſi à nullo. ¶ Metu deorum] Quaſi dicat, quod non ſolum non abſtinuit mota propter religionem, ſed ne metu quidem deterrita eſt. ¶ Quib. pepercit aris] Expolitio eſt in qua ſententiam repetit eandem, ſed alijs uerbis, ut diu auditorẽ in re graui demoretur. ¶ O' utinam] Optat ut arma malo omine fabricata quoniam in ciues cõuerſa ſunt: nunc melioribus auſpicijs refabricentur, ut uertantur in Maſſagetas & Arabes.

¶ Noua incude] Quaſi fœlicius formata. ¶ Diffingas, id eſt, de nouo fingas & fabrices.

¶ Ferrũ retuſum] Arma retuſa in bello ciuili in Maſſagetas, uel Arabes, id eſt, ut ſit paratũ nõ in ciues, ut in prima fabricatione: ſed in hoſtes Maſſagetas. Sunt autem ij populi in Scithia quos

quos dicit Herodotus neq; ferrum neq; argentum habere, ſed auro ereq; abundare. Addit quod uxores communes habent. Senes occidunt immolantq; ac eorum carnibus ueſcuntur. Qui autem morbo ſubrepti ſint in iјs ſe iacturam feciſſe dolent. Apud hos cæſus eſt Cyrus atq; à Tamiri eorum regina caput intra utrem auro liquefacto plenum incluſum: ut aurū quod ſitierat biberet.

AD POMPONIVM NVMIDAM AMICVM, LAMIAE REdeuntem. ODE, XXXVI.

Metrum primo uerſu Glyconicum, ſecundo Aſclepiadeum, Parat ſacrificium pro reditu Pomponij Numidæ quod uouerat ſi incolumnis rediſſet. ¶ Fidibus] Nam in ſacrificijs muſicam adhibebant. Virgilius in Georgicis. Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras. ¶ Debito] Quia uouerat. ¶ Diuidit] Vt multis ſufficiant. ¶ Vltima] Heſperia] Epitheton diſcretiuum, Heſperia enim Italia dicitur à rege Heſpero, dicitur etiā Hiſpania Heſperia ab Heſpero ſtella occidentali, nam Venus quando ſolem antecedit quāuis ſubſequi uideatur, poſt Occaſum ſolis in Occidente apparet & Heſperus appellatur, & ab hoc Hiſpania, quia occidētalis plaga ſit, Heſperia dicitur, ſed appellatur ultima noſtra uero Italia magna. ¶ Soſpes] incolumis: fortaſſe à uerbo græco σώζειν. ¶ Actæ puertiæ] Exactæ pueritiæ. Dixit puertiæ per ſyncopen metri cauſa ut reſtaret ſolus dactylus. ¶ Rege] Patrono. ¶ Iuuenalis, Optima ſyluarum interea pelagiq; uorabit Rex horum, uel rege, id eſt, conuiuij magiſtro.

¶ Mutatæ togæ] Nam cum ad adultam ætatem deueniſſent depoſita puerili prætexta, uirilē togam ſumebant. ¶ Ergo mutatæ togæ, id eſt, memor togæ quam mutata prætexta ſumebāt.

¶ Simul] Ergo erant coëtanei. ¶ Creſſa] Cretenſi, ſic Virgilius Creſſa genus Phloe.

¶ Creſſa nota] Albo lapillo. Erant enim de conſuetudine apud Cretenſes, ut quot dies ſibi fœliciter euenirent tot albos lapillos in uaſculum conijcerent, Nigros autem in ijs qui infœliciter eueniſſent, atq; elapſo anno enumerabant albos, totidemq; ſe dies uixiſſe dicebant. Perſius. Hunc Macrine diem numera meliore lapillo, Qui tibi labentes apponat candidus annos.

¶ Nec ſit modus amphoræ, uel nō ſit modus in exhauriēda amphora, uel ſit amphora magna & ſine menſura. ¶ Nec requies pedū] Nihil lætitia uacare uult. Ergo iubet ut adhibeant ſaltationes in morē Saliorū. Salij enim Martis ſacerdotes erant à Numa rege inſtituti. Nā ancile breue rotundūq; ſcutū regnāte eo rege de cœlo prolapſum eſt, & oraculū fuit, ibi futurū imperiū ubi fuiſſet ancile. Quapropter curauit Numa ut per Mamuriū optimū fabrum, undecim alia ancilia conficerentur, ut uerum inter illa agnoſci propter ſimilitudinem non poſſet. Hæc autē duodecim ancilia duodecim ſacerdotes per urbem circumferebant, & ne firmo intuitu aſpici poſſint, illi aſſidua ſaltatione procedebant. Vnde Salij ſunt dicti. Mamurius uero nullam aliam ſibi mercedem popoſcit, niſi ut in fine carminis quod Salij canebant nomen ſuum enunciaretur, ut Ouidius in libro de Faſtis teſtatur, Mamuriūq; ſonant. Liuius in hanc ſententiam ſcribit duodecim Salios Marti Gradiuo & tunicæ pictæ inſigne dediſſe, & ſuper tunicam Aeneū pectoris tegmen cœleſtiaq; arma, ſcilicet ancilia ferre, & per urbem ire cantantes cum tripudijs, & ſolenni ſaltu. Virgilius de hoc in Georgicis, Lanigeroſq; apices, & lapſa ancilia cœlo, Vbi poſuit ancilia pro ancile, nam unum de cœlo prolapſum eſt. Hinc Ouidius de Faſtis. Atq; ancile uocat quod ab omni parte reciſum eſt. Quemq; notes oculis angulus omnis abeſt. Alij tamē dicūt ancile quaſi ἀμφὶ χεῖλον, id eſt, undiq; labrum habēs.

¶ Nec multi] Damalis ebrioſa mulier & amica Numidæ, & eſt ſenſus, ut ipſa certet cū Numidā & non cū Baſſo. Damalis ergo multi meri, quaſi dicat bibaciſſima non uincat Baſſum.

¶ Amyſthide] Dicūt quod amyſthis genus eſt poculi apud Thraces quod clauſis oculis certa menſura biberent à uerbo græco quod conuiuere & oculos claudere ſignificat. Secundum alios amyſthis quod nunc amethiſtis dicitur gemma eſt, quæ incluſa poculis ebrietatem tollit.

¶ Viuax] Nã nullo pene anni tẽpore uiriditatẽ perdit. Dicũt & hanc herbã ſi mãdetur, ebrie tatẽ tollere. ¶ Breue] Atqui magnus eſt flos, ſed ad breue durat. ¶ Oculos putres] uino lãguidos. deponãt in damali] Id eſt, ſuã pulchritudinẽ inſpiciãt, uel putres nimio amore, nec tamẽ diuellatur à nouo adultero, ſcilicet Numida. ¶ Ambitioſior, id eſt, quæ magis ãbiat & ãplectatur quã hederæ amplectẽtur arbores. Vnde eſt illud. Brachia nõ hederæ nõ uincãt oſcula cõchæ.

HORTATVR SODALES AD LAETITIAM PROPTER VIctoriam Alexandrinam, ODE. XXXVII.

METrum duobus uerſibus Alcaicum, Tertio dimetrum nouenarium iambicum hypercatalecticum, quarto Pindaricum. Impoſuerat autem extremam manum Octauianus bello periculoſo, quo aduerſus Marcum Antonium & Cleopatram geſſerat, triumphaturusq; deuicta regina redibat. Quapropter poëta ad lætitiam ſodales conuocat. Hiſtoria longa eſt ſed, ut breui conſtringatur, Poſt Imperium Romanum à triumuiris diuiſum, adeo amore Cleopatræ Alexandrenſis reginæ exarſit Antonius, ut deinceps tantus dux in mulierculæ arbitrium concedens cuncta illius nutu gereret. Itaq; tandem diuortium cum Octauia Auguſti ſorore, ſuaq; uxore fecit, & bellum contra Octauianũ mouit potuiſſetq; uictoria potiri, ſi celeritate uſus fuiſſet. Erant enim & milites & omnes Italiæ ciuitates Octauiano propter acerba tributa infenſæ. Sed dum Antonius uniuerſam Græciam lentius luſtrat & uaria ſpectacula ac ludos Cleopatræ parat, fuit ſpatium Octauiano ut etiam Italos ſibi recõciliaret, & exercitus inſtrueret, obuiamq; in Cyprum hoſti ueniret. Erant Antonio robuſtiores copiæ pedeſtres quam nauales. Contra autem Octauiano contigerat, & tamen quoniã ſic placuit Cleopatræ maluit nauali prælio decertare. Ac paulo poſt incerta omnino adhuc uictoria cũ fugiẽtem Cleopatrã uideret ſuos egregie certantes relinquens, mulierem in Aegyptum ſecutus eſt. Aduolauit & illuc Octauianus. Quapropter coactus eſt Antonius ne in manus hoſtium ueniret ſibi mortem conſciſcere. Cleopatra ad Octauianum uiua deducta eſt. Nam cupiebat Cæſar illam in triũphum ducere. Quod mulier, ut effugeret, ueneno ſeipſam perdidit, ſiue quod fiſtulas inter capillos latentes gerebat ſiue inter ficus ab agricola porrectas aſpides acceperit quas mamillis ſuis admouit.

¶ Nunc eſt bibendum] Quaſi dicat, quia imperium conſtabilitum eſt. Nam antea nulla lætitia in tanto periculo eſſe poterat. ¶ Libero] Aut à periculo aut à fuga, ait Acron, uel libero quaſi laſciuiori, uel dixit ut exprimeret ſaltationem nõ ita ad numeros exactam, ſed liberiorẽ

¶ Saliaribus] Opiparis & ſplendidis, & qualibus Salij (de quibus ſupra dictum eſt) uti cõſueuêre & reliqui ſacerdotes, uel dixit ſaliaribus ut oſtenderet ſacra pro uictoria Cæſaris eſſe Marti exhibẽda, cui Salij ſacerdotes ſunt. ¶ Puluinar] Erant puluinaria lecti deorum aut tabulata in quibus ſtabãt numina, ut eminentiora uiderentur. Erat etiam in conſuetudine, ut lectiſternia in templis fierent, id eſt, lecti ſternerentur. Verum puluinar à pluma dictum uidetur, hinc et puluilli, et pro lecto capitur. Iuuenalis. Fumoq; lucernæ Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem. ¶ Nefas] Contra religionẽ uidebatur lætitiã priuatã in publico lucta agitare. ¶ Cellis Auitis] Vt notetur uetuſtas uini in qua laus ſumma eſt. Laudat igitur & à patria quia Cæcubum, & à uetuſtate quia cellis Auitis. Cella autem à celãdo locus eſt anguſtior & in quo res uidẽtur belle cõdi poſſe. ¶ Capitolio] Romano imperio. ¶ Regina] Cleopatra ut ſit indignatio à ſexu. ¶ Amentes ruinas] Id eſt, ipſa amens parabat ruinas. Nam niſi amẽs fuiſſet ruinas tanto imperio parare non fuiſſet auſa, uel magnas, Vir. Inſani feriant ſine littora fluctus, id eſt, magni, uel uoluit per inſaniam turpes Antonij et Cleopatræ amores ſignificare. Nominat aũt reginã & nõ Antonium, ne bellũ ciuile geſſiſſe uideretur Cæſar, de quo iuſtum triumphum reportare Auguſto non licuiſſet. ¶ Contaminato cum grege] Duplex indignatio. et quod mulier hoc tentauerit quod ne maximi quidẽ uiri auſi eſſent & quod nõ fortibus uiris ſed imbellibus Eunuchis. ¶ Grege] In quo uilitas quædã eſt. Vnde egregium excellentem uirũ dicimus quia nõ

ſit in

ſit in grege. ¶ Contaminato] Corrupto, cõtaminare enim ſecũdum Donatũ eſt cũ res rei ita im
miſcetur, ut neutra incorrupta maneat, ſed ſit in utraq; corruptio, qua ratione Teren. cõtamina
re fabulas dixit, ergo cõtaminato grege quia nec uirilis nec fœmineus in illo ſexus relinquatur
¶ Turpiũ] Tũ propter Eunuchos tũ propter cæteros q luxurioſi eſſent. ¶ Morbo] Vitio. Iuue
na. Hiſpo ſubit iuuenes, & morbo pallet utroq;, uel morbo, emaſculationis qui turpiſſimus eſt.
¶ Impotẽs ſperare, id eſt, ualde potẽs, ut in augeat, uel ut dicitur impotẽs iræ qui iræ frenũ po
nere nequit, ſic impotẽs ſperare, id eſt, cuius anim9 nimia cupiditate accẽſus, cohiberi nõ poſſet
quin ea ſperaret, quæ ſperãda nõ erãt. ¶ Fortuna dulci] Translatio ab ebrijs q ut auiditate ſua
uis uini ebrij reddũtur, ſic qui fœlici fortuna efferũtur, neſciũt ſe cõtinere quin ſupra ſuã cõdi
tionem multa ſperẽt, ergo eluſa fortunæ ſucceſſu, et ob hoc improuida & incõſulta, ut ebrij ſo
lẽt. Effert enim nos fortuna ut ebrios uinũ, & profecto dulci fuerat uſa fortuna, nã nõ ſolum il
li ignouerat. M. Antonius, ſed una cum Cæſarione filio quã ipſa ex Iulio pepererat, reginã ap
pellauere Aegypti, Cypri, Libyæ, & Syriæ. Eos aũt filios quos ex ipſa Antonius ſuſceperat, re
ges regum appellauit, tribuitq; Alexãdro Armeniã, Mediam, ac Parthiã, ſi quãdo reciperẽtur,
Ptolemæo Phœniciã & Ciliciã; Ordo aũt eſt. Dũ regina impotẽs ſperare quidlibet & ebria
dulci fortuna parabat f, & d, r, ca, & imp, cũ grege cõtaminato turpiũ uirorũ. ¶ Vix una ſo
ſpes nauis] p Hyperbolẽ dixit: nã et prætoria ſua naui cũ multis alijs fugit Antonius, uel una na
uis quia ipſa prælio adhuc dubio ſola fugit. Mox Antonius cũ reliquis ſecutus eſt. ¶ Ab igni
bus] Quib. in nauali pugna utũtur hinc ſtupea flãma manu. ¶ Lymphatã marcoti] Veluti furi
bũdam ex uino Mareotico q Vir. laudat dicẽs. Sũt Thaſiæ uites, ſũt et Mareotides albæ Pingui
bus hæ terris habiles leuioribus illæ. Lymphatos enim dixerũt eſſe furẽtes dictos à nymphis, ni
credidit antiquitas qui in fonte imaginẽ nymphæ uidiſſet furore percipi. Dicta aũt eſt lympha
quaſi nympha, nã n in, l, facile trãſit: unde Græci 50. per n ſignãt nos p l. Permãſit aũt in transla
tione, nã cũ appellaſſet ebriã, nũc addit Mareoticũ, q uinũ & optimũ eſt, & in ſuo regno legi
tur. Eſt aũt Mareotis teſte Strabo lacus in Aegypto, ſed & partem Lybiæ Aegypto conterminã
Mareotida appellari refert Plin. & Mareotas populos in ea, neq; iniuria ebriã inducit mulie
rẽ quæ in omni luxu incõtinentiſſima fuerit, deq; lautiori apparatu cõuiuiorũ ſæpe cũ Antonio
certauerit ſuperaueritq;, referũtq; tantã in eã in hoc certaminis genere uincẽdi cupiditatẽ fuiſ
ſe, ut quandoq; timẽs ne ab Antonio ſuperaretur alterũ ex duobus unionibus omniũ ea tẽpeſta
te precioſiſſimis ab auriculis unde pẽdebãt rapuerit, atq; aceto ut mãdi ſorberiq; poſſet li ue
fecerit, ut ſaltẽ precio ſuperior in cõuiuio euaderet, parata & alterũ rapere, niſi ſe uictũ Anto
nius pronũciaſſet. Hic reliquus Romã trãslatus & in duas partes ſectus Veneris pulcherrimũ
ſimulachrũ ab utraq; aure ornauit ita ut dimidius omniũ iudicio quẽlibet ſuperaret. ¶ Volan
tẽ] Vt illius fugæ celeritatẽ oſtẽderet. ¶ In ueros timores] Et nõ fictos. ¶ Volãtẽ] Vt illud vir
gilianũ Pedibus timor addidit alas, uel nauigãtẽ, nã mare ueliuolum dixerũt quia uelis p illud
uoletur. & Vir. pelagoq; uolamus. ¶ Cæſar] Ordo eſt Cæſar adurgẽs remis, id eſt, celeri naui
gatione illã uolantẽ ab Italia uelut accipiter urget molles colũbas, ac uelut citus uenator adur
get leporẽ in cãpis niualis Hemoniæ. Accipiter auis rapax eſt ab accipiẽdo id eſt, rapiẽdo mi
nores aues dicta græcè dicitur hierax. Plin. ſexdecim ſpecies huius auis ponit adeo ut præter
aqlã omnes aues quæ raptu uiuũt illis adſcribere uideatur etiã miluũ & butheonẽ quẽ buzacũ
dicimus. Albert. in lib. de animalib. refert accipitrẽ magnũ aſturẽ eſſe, paruũ uero niſũ, id eſt,
ſparaueriũ, aſſeritq; Plin. q coccix, id eſt, cuculus ex accipitre ſit. Alber. aũt uult cuculo matrẽ eſ
ſe colũbã, patrẽ uero maiori aſturẽ minori aũt ſperaueriũ. Colũbas] In fœminino genere protu
lit ut maiorẽ timiditatẽ p eũ ſexũ exprimeret, atq; de muliere loquẽs eũdẽ ſexũ proferret. Cæte
rũ colũborũ tres ſũt ſpecies, horũ maximi domeſtici appellãtur, q a ut gallinæ inter nos uerſãtur
Minimi aũt dicũtur ſaxatiles q a inter ſaxa et in turrib. habitãt, Tertiũ genus admixtione utriuſ
que fit, & hos miſcellos aut miſcellanos dicũt. ¶ Leporẽ, fugaciſſimũ timidiſſimumq; animal

eſt, diciturq; lepus quaſi leuipes. Dicunt in alpibus lepores eſſe candidos qui in hyeme niuibus ueſci credantur. Certe ea liqueſcente rutileſcunt annis omnibus. Archelaus ait omnes lepores utriuſq; ſexus eſſe, & concipere ſine matre. ¶ Vt daret cathenis] Id eſt, ut in uincula conijceret cupiebat enim uiuam in triumpho ducere. ¶ Fatale] Periturum, nam paſſiue hic poſuit quod in ſe fatum ſuum haberet. Contra Vir. Cum fatalis equi dixit, id eſt, qui fatum perniciemq; alijs afferret. Vel dixit fatale ad excuſationem Romanorum, ut non cum muliere, ſed cum fatis certaſſe uiderentur. ¶ Fatale] Turpe ait Acron & proſtans dicit ſcribi. ¶ Monſtrum] Nam res monſtroſa fuit quod mulier Cæſarem dictatorem prius deinde, M. Antonium tantos duces ita demoliſſet, ut in ſuam pene ditionem adduxiſſet, & ad tantum periculum imperium Romanum impuliſſet. Fuit etiam & pro monſtro, ut mulier omni luxui ſemper dedita, tamen magnã in morte fortitudinem oſtenderet. ¶ Latentes oras] Montana & à mari remota loca Aegypti in quibus ſe tempus tutari potuiſſet. Ferũt tamen futuræ mortis præſagio oblitam eſſe Cleopatram in Aegypti receſſus abire in quibus facile bellum reparaſſet, de qua re ſe moriens increpaſſe dicitur. ¶ Iacentem regiam] Quia tam occupatum erat regnum de Octauiano ipſa tamen diſſimulabat dolorem & ſpem, ut perſuaderet Octauiano conſilium de morte ſibi conſciſcenda penitus abiecisse, nam ſic illo nil tale ſuſpicante commodius rem peragere potuit.

¶ Tractare, quaſi irritare, ut aſperiores in ſe eſſent, de quibus paulo ſupra dixi. Et Vir. Nec dum etiam geminos à tergo reſpicit angues. Refert enim Plutarchus quod cum in Aegyptum reuerſa eſſet quamuis in omni luxu uerſaretur, tamen omniũ generũ uenena tentabat, & in dãnatis experiebatur. Erat enim anxia quod quæ cito extinguerent dolorem inferrent, quæ ſine dolore eſſent, celeritate carerent. Verum tandem deprehendit aſpidis morſum ſine dolore uitam ſubito extinguere grauato ex ſomno capite & leui ſudore per faciem diffuſo.

¶ Fortis ſerpentes] Ex rerũ deſperatione, quæ nõ eſt uera fortitudo, ſed reponitur inter illas ſpecies fortitudinis non ueræ, quæ ab Ariſtotele in Ethicis referuntur. Ergo erat ferox, quia ex deſperatione mortem decreuerat, ut de Didone refert Vir. Ergo ubi concepit furias euicta dolore, Decreuitq; mori tempus ſecum ipſa, modumq; Exigit. ¶ Atrum noxium] Vel quia qui ueneno pereunt turgeſcunt & nigreſcunt. Cicero. Si tumore & liuore decoratum corpus eſt mortui ſignificat eum ueneno necatum. ¶ Deliberata morte] Propter mortem deliberatam. ¶ Ferocior] Promptior. ¶ Sæuis Liburnis] Qui ut Acrõ refert prõpti ad mortẽ ſunt, uel ferocior ipſis Liburnis, per quos uicta eſt. Sed Liburni populi Alpini inter Rhetos ſunt. ¶ Inuidẽs Scilicet Auguſto quod eam priuatam nec amplius reginam, & tamen non humili, ſed nobili genere in triumpho duceret. Refert præterea Acron quod cum indulgentius tractaretur ab Auguſto, Cleopatram ſolitam eſſe dicere, non triumphabor.

SIMPLEX apparatus conuiuij. ODE, XXXVIII.

DEmõſtrauimus in uita poëtæ modeſtiam & frugalitatem eius in omni uita. Ipſa autẽ in hoc loco ad puerum ſuum ſcribens oſtendit quàm ſimplici apparatu delectetur.

¶ Perſicos] Nimium luxurioſos & delitioſos, ut Perſæ cõſueuerũt. Quod in multis locis, ſed maxime in uita Alexãdri oſtẽditur, qui quidem uehemẽter milites ſuos offendit quod obmiſſa ſeueritate Macedonica, Perſarum luxui ſe dediſſet. ¶ Philira [Græcè ſtemmata, id eſt, coronæ, ἐκ τῶν φυλλων, id eſt, ex folijs. Coronæ nexæ, id eſt, coronæ quæ ex cõnexis inter ſe frõdibus efficitur. ¶ Sectari] Id eſt, diligenter ſequi, & quaſi inueſtigare, unde philoſophorum ſectæ dicũtur. ¶ Sera moretur] Nã elapſo ſuo tẽpore roſæ nõ niſi in raris locis reperiũtur. ¶ Sera] Serotina. ¶ Moretur] Quia ultra cæteras duret. ¶ Simplici myrto] intellige agamus. ¶ Simplici, ulli rei admixta nihil. Ordo eſt, ego nihil ſedulus curo ad labores, id eſt, ego nõ utor tam exquiſita diligẽtia in his rebus, ut laborẽ. Sedulus dicitur quaſi ſine dolo. nã qui fideliter agit diligẽter agit. ¶ Myrtus] Neq; dedecet te, nã cũ modica re delectet q, oſtẽditur quia ſatis ad ornatũ eſt mihi uitis cuius umbra tegar, & tibi & mihi cõcedẽs eſt myrtus.

QVIN-

QVINTI HORATII FLACCI CARMINVM LIBRI ſecundi, ODE. I. AD POLLIONEM.

ALloquitur Aſinium Pollionem uirum & ſumma etiam in libera repub. dignitate & in poëtica excellentem, & qui maxima authoritate eſſet apud Auguſtum. Hic ductor Germanici exercitus cum poſt captas Salonas Dalmatiæ ciuitatem primo meruiſſet lauream, poſt etiam conſulatum adeptus fuiſſet, eodem anno ſuſcepit filium, quem à captis Salonis Saloninũ nuncupauit. De quo Virgilius meminit in Bucolicis. Pollionum autem familiam à Numa Pompilio ſecundo Romanorum rege originem habuiſſe tradunt. Scripſit tragœdias optime, unde Virgilius. Pollio & ipſe facit noua carmina. Hoc igitur tempore cum omiſſis tragœdijs hiſtoriam ciuilis belli inter Cæſarem & Pompeium ſcribere inciperet, dehortatur illum à ſcribendo tanquam non poſſet huiuſcemodi res peragi ſine offenſione multorum adhuc uiuentium. Nam & ſi Auguſtus omnia iam pacaſſet, tamen clandeſtina odia multa in hominum mentibus reſidebant. Verſatur igitur poëta in genere deliberatiuo, cuius finis eſt utilitas, quæ diuiditur in tutum & honeſtum. Quapropter à tuto arguit, ut abſtineat ab hiſtoria ciuilis belli, ne ambulet per ignes cinere tectos. Item ab honeſto cum honeſtum ſit non refricare uulnera belli iam præteriti. Nõ enim renouanda diſcordiarũ memoria, ſed penitus delenda eſt. Quod & Pythagoras myſticè iubebat. Eſt enim in ſuis præceptis, ut ſi uſpiã ſanguis humanus ſparſus cernatur, illico lapidibus obruatur. ¶ Motũ] Id eſt, tumultũ & cõmotionẽ & in ſententia bellũ. Nõ enim participiũ eſt, ſed uerbale nomẽ hic motus huius motus. Alij uolũt participiũ & ſub intelligũt bellum. ¶ Ciuicum] Ciuile. ¶ Ex Metello conſule] Plerique huic bello initium dant conſulatu Marcelli & Lentuli, quo tẽpore in ſenatu agitatũ eſt de ſucceſſore Cæſari mittendo cũ ille negaret ſe exercitum dimiſſurum, niſi Pompeius quoque dimitteret. Qui uero rem altius repetũt à conſulatu Metelli Celeris & Aphricani incipiunt. ¶ Cauſas belli] Quæ fuit nimia in Pompeio Cæſareque cupiditas imperandi, cum neuter qua in libera republi. decet poſſe ni eretur. Pompeius enim iam in ciuitate ſummus Cæſarem ſibi adiunxit, ut illius opibus munitior aduerſus æmulos eſſet, atque adnitente Pompeio Cæſari Gallia prouincia in quinquennium cum ualido exercitu decreta eſt damnante id conſiliũ Cicerone quod hominem omni uirtute præſtãtem nimis extolleret. Finito deinde quinquennio cum rurſus in aliud quinquenniũ ſibi imperiũ prorogatum eſſet tum demum illius potentiam exhorrere cœpit Pompeius, atque ea moliri quibus à tanto gradu uirum iam ſibi ſuſpectum deijceret. Nam & legionem cuius Labienus præerat & à Cæſare repeti, & ſibi tanquam contra Parthos ituro tradi curauit. Simul etiã noluit quod illius abſentis ratio in conſulatus petitione haberetur, neque poterat ille urbem ingredi, ſi triumphum aſſequi uolebat, maxime ergo exarſit quod ſibi ita doloſe triumphus eriperetur, ergo cũ multa etiam iuſta negaret, cauſam dedit, ut animus dominãdi cupidus quæ iniuſta eſſent aggrederetur. Optime ergo Lucanus. Atque arma tenẽti omnia dat qui iuſta negat. ¶ Vitia] Imperatorũ, nam in Pompeio nimia arrogãtia, cũ neminem ſibi parem cuperet, In Cæſare nimia dominãdi cupiditas apparebat. ¶ Fortunæ] Quæ ludibrio habet res humanas. ¶ Graues amicitias] Nam niſi affinitas amicitiaque inter Põpeiũ & Cæſarẽ interceſſiſſet, neuter ad tãtas opes aſpirare potuiſſet ergo graues & moleſtæ populo Romano, cum illorum amicitia libertatem ad exitium tandem deduxerit. ¶ Arma uncta] Quaſi repoſita, nam unguntur ne rubiginem cõtrahãt. ¶ Nõdum expiatis cruoribus] Id eſt, purgata cæde: uel uncta, cruoribus, id eſt, infecta, quia unctuoſitas quædã apparet in ſanguine. ¶ Plenum aleæ] Plenum fortunæ, nã quẽadmodũ alearũ ludus ſẽper periculũ affert, et dubius eſt in eo euẽtus, ſic & ipſa fortũa periculũ affert ne multos offẽdas in hiſtoria ſcribẽda. ¶ Ignes ſuppoſitos cineri doloſo] Optima trãslatio, nã quẽadmodũ euenit ut qui credũt per cinerẽ iã frigidũ ãbulare, ſæpe lædũtur ab igne ſuppoſito cineri quẽ adeſſe nõ ſuſpicabãtur, ſic tu deſcribẽdo hiſtoriã putas inuenire animos uacuos õni perturbatiõe.

At mul-

At multi clan leſtinum & occultum retinent odiũ. ¶ Doloſo cineri] *Dat ſenſum rei inſenſatę, Non enim ſenſum habet, ut patere dolo ignis, quemadmodũ ex dolo ſuam mentem occultant homines, id ergo quod caſu euenit igni dolo dat.* ¶ *Seueræ tragœdiæ*] *Quia & ſeueriſſimæ res in tragœdia tractantur, & ſeuerus in illis ſtilus adhibetur.* ¶ *Abſit theatris*] *Id eſt, ne ſcribito tragœdias, & patere, ut deſint theatris in quibus per mimos perſonatos conſueuerunt agi, & hoc ad paruum tempus, donec tu ordines reſp, id eſt, deſcribas hiſtoriam, deinde redibis ad tragœdias ſcribendas.* ¶ *Grande munus*] *Nam grandia continet tragœdia.*

¶ *Cecropio coturno*] *Id eſt, Athenienſi. De poëmatum origine non multum conſtat apud ſcriptores, tamen pleriq; inuentionem tragœdiæ Theſpi Athenienſi tribuunt. Sed hæc in poëta poëtica latius. Dixit igitur Athenienſi propter hoc à Cecrope Athenarum rege, quem dicunt urbem hactenus in pagos diſtributam mœnibus cinxiſſe. Fuit autem Cecrops iiſdem temporibus quibus Moyſes apud Hebræos populum ab Aegypto reduxit.* ¶ *Inſigne præſidium*] *Excellens defenſaculum.* ¶ *Mœſtis reis*] *Id eſt, iis reis qui cum in graui periculo uerſentur mœſti ſunt, & præſidium etiam curiæ.* ¶ *Conſulenti*] *Id eſt, conſilium petenti. Sententia eſt poſſe Pollionem ſua eloquentia & in foro amicos defendere & in ſenatu optimum conſilium in dicendis ſententiis dare. Ergo & publice & priuatim prodeſt. Erit ergo ordo, ô Pollio inſigne præſidium reis & curiæ tu tractas motum ciuium & reliqua.*

¶ *Cui laurus*] *Id eſt, uictoria qua laurũ meruit.* ¶ *Iã nunc*] *Oſtendit quantũ ualeat eloquentia cum ita expreſſa narret, ut res geri & non narrari uideatur.* ¶ *Perſtringis*] *Percutis, obtundis, Vt enim oculi nimia luce perſtringuntur, ſic aures nimio ſonitu.* ¶ *Cornuum*] *Quia grauiorem ſonitum emittunt, murmur dixit.* ¶ *Iam fulgor armorum*] *Nam apparebat in Hiſtoria Pompeianos ſolo armorum Cæſarianorum ſplendore terreri.* ¶ *Fugaces, uel quia in fugam uertuntur uel ueloces.* ¶ *Equitum q; uultus*] *Etiam terrẽt equos. Oſtendit enim quanta ferocia in illorum facie appareret.* ¶ *Audire*] *Videor, maxima profecto laus ſcriptoris, qui ita animos legentium moueat, ut ſibi pugnæ intereſſe & uictores duces audire uideatur, qui clamore ſuo & commilitonibus audaciam & hoſtibus terrorem iniiciant. Nam ut teſte Homero oſtendunt qui de re militari ſcribunt nõ parua laus eſt in duce uti in prælio magna uoce.* ¶ *Sordidos puluere*] *Non indecoro, Nam decorum eſt uictoribus cum aut puluere, aut cruore deturpati ſunt.* ¶ *Atrocem*] *Conſtantem, rigidum, & inflexibilem. Magna omnino laus, ſed quæ propria ſit tanti uiri de cuius morte in ſuperioribus dictum eſt.* ¶ *Iuno*] *Sententia eſt, ſi Iuno olim ceſſit Romanis expugnantibus Carthaginem, neq; ſuos defendere ualuit his tamẽ tẽporibus ulta eſt ueteres iniurias, cũ tanta in Aphrica Romanorum ſtrages facta ſit, ergo & Iuno & quæcunq; aliorum deorum amicior Carthaginẽſibus.* ¶ *Ceſſerat*] *Id eſt, tanquam uicta diſceſſerat tellure inulta, id eſt, quam ulciſci non potuit, inulta, ergo non uindicata, nam paſſiue poſuit.* ¶ *Impotens, quia reluctari nõ potuit nũc.* ¶ *Retulit Iugurthæ*] *Id eſt, Hãnibali, nam nomen pro nomine ſæpe ponunt poëtæ.* ¶ *Nepotes uictorum*] *Id eſt, milites Romanos nuper cæſos in Aphrica qui poſteri ſunt eorum qui ſuperauerant Hannibalem.* ¶ *Inferias*] *Id eſt, ut eſſent inferiæ, Sunt enim inferiæ ſacra quæ exhibentur defunctis. Erat autẽ de more apud antiquos ut ſi quis dux in acie cæſus eſſet qui capti eſſent ex hoſtibus, ad illius tumulum tanquam hoſtiæ mactarẽtur. Quare Virgilianus Aeneas ut Pallantis huiuſcemodi inferias faciundas curaret. Sulmone creatos Quattuor hinc iuuenes, totidẽ quos educat Vfens uiuẽtes rapit inferias, quos immolet umbris Captiuoq; rogi perfundat ſanguine flammas.* ¶ *Rettulit*] *Per geminam t ſcribitur, ut re quæ natura breuis, etiam poſitione lõga reddatur. Sic etiam reppuli & repperi dicimus geminata conſonante. Notat autem in hoc loco poëta ingentem ſtragem Romanorum in Aphrica, nam quo prælio Scipionem & Iubam ſuperauit Cæſar quinquaginta hominum millia deſiderata ſunt.* ¶ *Quis*] *Probat inferias eſſe Aphricanis factas.*

¶ *Pinguior*]

¶ *Pinguior*] Nam pingueſcit terra humanis cadaueribus. Quis ergo campus non eſt pinguior ſanguine noſtro, quaſi omnis cãpus eſt pinguior, L. ſ. Sic Vir. Nec fuit indignũ ſuperis bis ſanguine noſtro Aemathiam & latos Hemi pingueſcere campos. ¶ Auditum Medis, quaſi dicat, extremi orbis habitatoribus. Sic Virg. Audijt & ſi quem tellus extrema refuſo ſubmouet Oceano. ¶ Quis gurges] Omnis aquarum congeries gurges eſt & per tapinoſim pro mari capitur. Vir. Apparent rari nantes in gurgite uaſto. Eſt autem expolitio, nam mutatis uerbis ſæpius eandem profert ſententiam, ſcilicet, omnes urbis partes ſparſas eſſe Romano cruore.

¶ Decolorauere] Valde colorauere, quamuis multiplices uarijq; ſint colores, tamen principes ex quibus reliqui manant albus nigerq; ſunt. Verùm cum poëtæ coloratum dicunt, nigrum & non album intelligunt, & quia ſanguis ita purpureus eſt, ut nigreſcat, idcirco dixit decolorauere, ut de, augeat. Poſſumus etiã ponere de priuatiuè ut ſit decolorauere, id eſt, ſuo colore priuauere, quamuis nullus proprius uideatur eſſe color aquæ. ¶ Dauniæ] Italiæ, partẽ enim pro toto poſuit. Eſt autem Daunia Apulia. ¶ Noſtro] Latino & Romano Virg. Tu quoque littoribus noſtris. ¶ Sed ne relictis] Dum Tragicum laudat poëtam ipſe penè tragicus factus eſt oblitus profectò quod in ſuperioribus dixerat. Nos conuiuia nos prælia uirginum, in quo oſtendit ſe de rebus tenuioribus ſcribere decreuiſſe. Ergo cohibet Muſam, ut altiora illa relinquat. Ordo eſt. Sed tu ô Muſa procax, id eſt, petulans, quæ fines egreſſa tuos aliena inuadis quære mecum modos leuiore plectro, id eſt carmina leuiori ſtilo facta ſub antro Dioneo, ſub antro Veneris, id eſt, in rebus laſciuioribus, & nõ grandibus, ne tu retractes, repetas munera Neniæ Ceæ relictis iocis. ¶ Modos] Modulationes quos etiam numeros appellant, ut numeros memini ſi uerba tenerem. ¶ Plectro] Pectinem Latini dicunt. Virgilius. Iamq; eadem digitis iam pectine pulſat eburno, πλῆκτρον enim παρὰ τὸ πλήττειν percutere.

¶ Neniæ] Carmen lugubre eſt nenia quod nomen aliqui uolunt dictum eſſe per onomatopiam quia ipſæ ſyllabæ exprimunt aliquid lugubre. Alij ab eo quod νεόν, id eſt, ultimum. Erat enim ultimum quod defunctis canebatur, uel ab ultima chorda citharæ quæ nenia dicitur.

¶ Ceæ] Id eſt, à Simonide poëta inuentæ qui ex Cea inſula fuit. ¶ Dioneo] Venereo nam tertia Venus ex Ioue & Dione filia fuit. Dione autem nata eſt ex Tethi & Oceano, ſed & Venus Dione appellatur. ¶ Antro Dioneo] Id eſt in locis uoluptuoſis & ad uoluptatem potius quam ad res grandes ſpectantibus.

AD CRISPVM SALLVSTIVM DE LIBERAlitate, ODE. II.

ACerrima inuectiua in auaritiam eſt, cum demonſtret auaros nulla fama lucere. Liberalium autem nomen ubiq; ſpargi. Addit poſtremo diuitem eum eſſe non qui multa poſſideat, ſed qui animum temperantia cohibeat. Sunt autem qui credant hunc Salluſtium eſſe eum qui hiſtorias ſcripſit. Alij eius filium. ¶ Nullus color eſt auaris] Sapienter elegit uerbum pluribus rebus commune, nam ſine colore eſt auarus quaſi ſine fama, Vt enim res ex colore in conſpectum cadit, ſi homo in cognitionem ex fama uenit: uel ſine colore eſt auarus, quia ex nimia parſimonia palleſcunt. Dixit autem color propter id quod paulo poſt dixit ſplendor. Ordo ô Criſpe Salluſti nullus color eſt auaris, id eſt, nimium cupidis. Lamnæ] Pro laminæ, argẽto abdito terris in conſequentia niſi ſplendeat ille auarus temperato uſu, hoc eſt niſi ſplẽdide uiuat ſed cum uſu temperato & modeſto. Ponit autem lamina pro infabricata materia in quam auari aurum uel argẽtum redigunt & humi fodiũt. ¶ Inimicæ] Vel per hypallagem legas, id eſt, cui auaro inimicatur quia auro omnes inſidias tendũt, Vnde Diogenes Cynicus propterea aurum palleſcere dicebat, quoniam omnes ſibi inſidiarentur. Fodiũt autem auari pecuniã, ut Vir. Iacẽt penitus defoſſa talẽta. ¶ Splẽdeat] Quod nõ eſt in auaro. Vnde auarũ ſordidũ dicimus, ut hic idẽ Quate

nus

nus id facies ut quidam memoratur Athenis ſordidus ac diues. Et alibi. Obijciet nemo ſordes mihi quas tibi Tulle, id eſt auaritiam. ¶ Splendeat] Ex cuius uſu famā et ſplendorem aſſequamur Vnde lauti & ſplendidi diuites dicuntur, qui opes ſuas ad liberalitatem conuertunt.

¶ Vſu] Optime & ſecundum philoſophos qui utilia à bonis diuidunt bonaq; ea appellant quæ propter ſe ſunt expetenda, ut fœlicitas. Vtilia autem quæ non propter ſe ſed propter uſum earum unde ab utēdo utile dicitur. In hoc numero pecuniæ ſunt, quæ nō propter ſe expetūtur. Quid enim nobis conferrent, Sed ut illarum uſu quæ nobis aut neceſſaria aut commoda ſunt comparare poſſimus. Vnde ipſe alibi. Quid mihi diuitiæ ſi non conceditur uti? ¶ Temperato] Nam ſi pecunia ultra modum uteremur non iam liberales, ſed prodigi eſſemus. ¶ Viuet Extento Proculeius] Optimo exemplo, Proculeius enim Cæſarianus miles duos habuit fratres qui partes Pōpeianas ſecuti & hoſtes publici poſt uictoriā Cæſaris iudicati omne patrimoniū amiſerunt. Proculeius ergo ſuum illis patrimonium cōdonauit, ea ſibi ſatis eſſe dictitās, quæ ex præda cōparaſſet, mox ſuis interceſſionibus, ut illos Cæſar reſtitueret, curauit. ¶ Viuet] Aeterna fama, ergo auari infamia premuntur. ¶ Extento æuo] Id eſt, æternitate quæ extenta eſt & omnia tenet, uel ex tento æuo, id eſt, prorogata ætate, quaſi dicat, & ſi uita breuis ſit fama tamen prorogabitur. ¶ Notus] Quaſi nobilitatus, ut contra ignotum pro ignobili capimus.

¶ Paterni] Ergo plus quam fraterni. Nam maior eſt patris in filium amor quam fratris in fratrem. ¶ Penna] Ala, & alluſit ad famam quam alatam pingunt poëtæ. Vir. Illam terra parens ira irritata deorum. Progenuit pedibus celerem & pernicibus alis. Propter hoc alio in loco dixit. ¶ Fama uolat ſuperſtes] Id eſt, quæ illi ſuperuiuet. Superſtites dicuntur qui aliquo mortuo ſuperſunt. Hinc nōnulli dictam uolunt ſuperſtitionem quod parentes anili quadam & non uera religione aſſiduis precibus uotiſq; deos, ut liberi ſuperſtites ſint, defatigāt. Teſtes etiam antiqui ſuperſtites appellarunt. ¶ Latius regnes] Ex media philoſophia ſumptum: arguunt enim præſertim Stoici illum ſolum eſſe diuitem cui nihil deſit. At uero auaro ſemper multa deſunt, nunquam ergo erit diues. Contra uero qui animum ſuum à cupiditatibus uendicauit: ei, quæcunq; aſſunt, ſatis ſunt, Nam natura paucis minimiſq; contenta eſt, ergo diues. Omnis enim diues eſt cui nihil deeſt. Nam ut ait. Cicero. Animus hominis non Archa diues appellanda eſt. Hinc illud Stoicorum paradoxon. Omnes ſapientes diuites eſſe. Item ſolos ſapientes liberos eſſe, ſolos etiam reges. Nam ſoli ipſi animum ita ab omni perturbatione, ab omniq; nimia cupiditate coërcent, ut & præſentibus fruantur, et abſentia non requirant, nulla libidine torqueantur, nullas diuitias expectant. Quamobrem ueriſſimum eſt quod latius regnabimus. ¶ Domādo ſpiritum] Id eſt, animum, id eſt, cohibendo illum intra rationis terminos, quos cum excedit indomitæ feræ ſimilis effertur, quaſi uniuerſæ Libyæ & Hiſpaniæ imperemus. ¶ Nam nihil profuit Alexandro tot populis, ac nationibus imperare, dum ipſe interim uino iræq; crudeliſſimis uitiſſimiſq; dominis ſeruiret, & turpiſſimarum uoluptatum turpiſſimus eſſet ſeruus.

¶ Spiritum] Id eſt, animū ¶ Remotis Gadibus] Id eſt, diſiunctis ab ipſa Libya. Nam Gades urbs eſt Hiſpaniæ nō procul à Calpe, colonia Tyriarum, ut Straboni placet: Sed poëta pro Hiſpania poſuit quæ anguſto freto ab Aphrica diuiditur. Sententia eſt quod latius imperium habebis, ſi animum à cupiditatibus coërcueris, quam ſi tu coniungeres ſub imperio tuo Aphricam Hiſpaniæ, & uterq; pœnus uel Aphricanus & Hiſpanienſis, quia & in Hiſpania Carthago eſt ¶ Vel uterq;] Id eſt, Orientalis & occidentalis.

¶ Creſcit indulgens] Ratio quare ditior erit qui animo imperauit, quoniam niſi frenum cupiditatibus imponemus infinitæ erunt, ergo inſatiabiles, ergo nunquam diues quia ſemper deerit aliquid, & probat Hydropici exemplo, in quo quoniam infinita ſitis excitatur quanto plus bibit, tanto plus ſitit. Hydropiſis Græcum uerbum, latinè ſubcutaneus morbus appellatur, quoniā ſub cute aqua ſit qua uenter turgeſcit, ſic etiam & ab aqua græcè denominatur, nam hydor aqua eſt. Naſcitur aūt de uitio ueſicæ cum anhelitu fœtido & inflatione turgente. ¶ Sibi dirus]

crudelis

crudelis ſibi ipſi. Nam potando ſibi ipſi mortis cauſa eſt. ¶ Hæc ipſum pellit niſi cauſa morbi fugerit uenis] Nam quemadmodum, hydropico nunquam ceſſat ſitis potando, niſi pellatur à uenis cauſa quæ ſitim gignit, ſic in nobis non ſatiatur auaritia, niſi pellatur ex animo infinita cupiditas habendi. ¶ Languor aquoſus] Ipſe morbus qui aquã inducit unde fit languor in corpore. ¶ Albo] Pallido Perſius. Turgidus hinc epulis, atque albo uentre lauatur. ¶ Languor] Proprie eſt defectio uirium & ſucci naturalis in corpore, hinc languere dicuntur herbæ quæ areſcere incipiunt. Sed & animi debilitatem defectumq́; languorem dicimus. ¶ Phraatem] Hunc dicunt nonnulli à Marco Antonio regno exutum deinde ſuis uirtutibus ab Auguſto reſtitutum. Alij referunt à parentibus deſtitutum & regno à principibus pulſum ad Indorum philoſophos Brachmanas ſiue gymnoſophiſtas acceßiſſe, & cũ ſapientia & doctrina multum profeciſſet tandem à ciuibus (qui ſuarum uirtutum fama moti ſunt) in patriam reuocatum & regno reſtitutum magna doctrinæ documenta dediſſe. Ergo plus profuit regi uirtus quàm opes aut diuitiæ: Ordo uerò ſit. ¶ Virtus beatûm] Pro beatorum. ¶ Dißidens plebi] Id eſt, diſſentiens à plebe. Nã uirtus quæ recta ſunt ſentit. Plebs aũt ex inſcitia falſa omnino. ¶ Eximit Phraatem numero] Id eſt, numero ſcilicet grege quia reddit illum egregium & remotum. A' numero, enumerat inter paucos. ¶ Et dedocet populum] id eſt, ipſam ſtultam & ignaram plebem. ¶ Vti falſis. Dedocet aũt cum remouemus ex homine quod prius didicerat & ei contrariũ docemus. ¶ Falſis Vocibus] Falſis iudicijs. ¶ Deferens uni regnum, & Diadema tutum] Id eſt, regnum cuius inſigne eſt diadema, & refert ad paradoxum illud quod eſt omnes ſapientes reges eſſe, et eorũ regnum tutũ eſſe. ¶ Deferens ergo uni] Id eſt, ſoli ſapienti. Nulla enim uis ſapienti uirtutes quib. uerè regnat eripere poteſt. ¶ Et propriam laurum] Propriam uictoriam & triumphum. Nam laurũ poſuit pro laurea qua coronantur triumphantes, & dixit propriam laurum, quia nunquam à ſapiente eripi poteſt huiuſcemodi uictoria. ¶ Semper enim de uitijs triumphat. ¶ Vni quiſquis] Id eſt, ſoli illi quicunque is ſit, qui ingentes aceruos, id eſt, grandes pecuniarum cumulos reſpicit. ¶ Oculo irretorto] Id eſt non reflexo à iuſtitia ad cupiditatem. Eſt ergo ſententia uirtutem facere eos reges qui propter cupiditatem auri non dimouentur à iuſtitia. Orationis aũt contextus eſt, uirtus deferens regnum & diadema tutum, & propriam laurum uni, id eſt illi ſoli quiſquis ſpectat aceruos pecuniarum, oculo irretorto. Non enim uetamur ſpectare, id eſt, cupere pecunias. Vtiles enim ad multa ſunt, atq; illis multos ſubleuare poſſumus. Sed ſunt ita ſpectandæ & cupiendæ, ut non propter illas uirtutes relinquamus. ¶ Diadema] Erat faſcia linea, qua reges caput circumligabant. Nam διαδέω Græcè circumligo ſignificat. Quapropter cum Pompeius propter ictum Ceus obligaſſet faſcia, audiuit à prætereunte plebeo mordax illud dictum nihil intereſt qua parte corporis diadema ferat Pompeius dummodo regnet. Aſt Alexander uehementer ſuos offendit cum poſt uictoriam habitam & de Perſis depoſito linteo ſimplicíq; diademate patrio, Perſicum auro purpuraq́; ornatum ſumpſit.

AD BDELIVM. ODE III.

AVreum præceptum, quo amicum monet, ut utranq; fortunam moderate ferat. ¶ Memento ſeruare] Id eſt conſeruare mentem æquam, id eſt, æqualem & in nullam partem inclinantem, neq; in mœrorem propter res aduerſas neq; in profuſam lætitiam propter fœlices. Socraticam igitur illam uultus æqualitatem ſemper ſeruet. Temperatam idem eſt quòd æquam, quia temperatus in nullum extremum labitur. ¶ Arduis] Difficilibus. ¶ Arduum enim ſignificat erectum, & quod accliue dicimus, hinc arduam appellamus uiam per quam aſcenditur, & quia aſcenſus tendit ad alta, dicimus arduum altum & erectum. Virgilius. Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis. ¶ Et quia aſcenſus difficilis laborioſusq; eſt arduum etiã difficile & laborioſum dicimus. Ergo hic arduis, difficilibus & duris. ¶ Qualis eſt orbitas, paupertas, exilium & ſimilia. ¶ In bonis] Quæ proximè dictis contraria ſunt. ¶ Ab inſolenti lætitia] A' nimia lætitia quæ quoniam ex rebus proſperis prouenit nos inſolentes, id eſt, ſuperbos reddit. Sed de lætitia reliquisq; perturbationibus, in quibus modum excedimus, latius diſputabitur in ſermonibus, atq; epiſtolis. Ergo ab inſolenti, id eſt, à geſtienti. Nã ut

ait Sal. Quippe ſecundæ res ſapientium animos fatigāt, nedum illi corruptis moribus uictoriæ obtemperarent, alij legunt inſolenti, id eſt, non ſoluta & conſueta quaſi dicat ô magna, quæ raro mortalibus euenit. ¶ Moriture] Id eſt, cui ſit omnino moriendum, ſiue mœſtus uixeris ſiue lætus. ¶ Seu mœſtus] Sententia eſt, ſiue in rebus aduerſis ſiue in lætis uixeris moriturus es. Proptereaq; indulge genio, & à ſententia quam grauiſſimè propoſuit paulatim in epicuream mollitiem labitur. ¶ Seu beaueris, pro beaueris, id eſt beatum feceris, & ſecundum Epicureorum dogma loquitur, qui beatitudinem in uoluptate corporis reponunt. ¶ Dies feſtos] Nam in profeſtis ferijs eſt incumbendum, & oſtendit etiam Epicureos modum in uoluptatibus habere. ¶ Remoto] Scilicet à frequentia hominum. Nam omninò palam hæc agenda non ſunt, uel dixit, remoto, ut magis ex arbitrio ſuo remoto arbitrorū pudore, genio indulgere poſſit. ¶ Gramine] Pro omni herba, cæterū gramen Marti dicatum eſt, quia ex humano cruore oriri creditur, & in cæteris quidem locis illud exilibus folijs exire uidemus. In Parnaſo uerò, ut ait Plinius, hederacea ſpecie eſt floreq; odorato atque candido. ¶ Reclinatum] Quaſi reſupinum ad bibendum. Et ſi locus iſte diligenter annotetur, inueniemus uitam epicuream, quam ipſe ſectam olim tenuerat, ad unguem deſcribi. Nam ponit uoluptates, ſed parabiles & faciles & præſcripto tempore, quod epicurus fieri multis locis præcipit. ¶ Interiore nota] Antiqui ita uina in cellis condebant, ut quæ eſſent prætioſiora, & ad longius tempus duratura interius conderent, reliqua magis ad manus exponerent. Præterea dolium notabant titulo quo & tempus in quo conditum eſſet, & patriam uini deſcribebant. ¶ Vnde alibi] Chio nota ſi commixta Falerni. & Iuuenalis. Cras bibit Albanis aliquid de montibus, aut de Setinis cuius patriā titulūq; ſenectus. Deleuit multa ueteris fuligine teſtæ. Ergo interiore nota, id eſt, lagena in interiori parte poſita & in qua nota, id eſt, titulus ſit. Quo] in quo gramine et prato. ¶ Pinus] Hæc enim matri deorū conſecrata eſt. Sola pinus, et cedrus capillata habent folia. ¶ Alba] Quia frondes ſuæ internæ albæ ſunt. Arborē hanc Herculi conſecrauit antiquitas. ¶ Conſociare amant. Atqui pinus campos deſiderat, & populus fluuios. ¶ Vnde Virgilius. Fraxinus in ſiluis pulcherrima, pinus in hortis, Populus in fluuijs, abies in montibus altis. Sed & quia in campo pinus, & quia iuxta aquas populus aderat. ¶ Hoſpitalem] Quæ nobis gratum præbent hoſpitium. ¶ Fugax] Aquæ epithetū eſt, ſemper enim labitur ¶ Obliquo] Quaſi dicat flexuoſo, ut maiorem ſpectanti uoluptatem afferat. Differt autem obliquum à tranſuerſo.

Nam in corpore quadrato obliquum eſt ab angulo ad angulum. ¶ Tranſuerſum uerò à linea oppoſita ad aliam lineā. ¶ Breuis] non ad corpus roſæ, magnus enim flos eſt, ſed quòd ad tempus breue duret. ¶ Dum res] ſcilicet familiaris, & ætas, ſcilicet iuuenilis, nā ſenectus ineptior ad has uoluptates habetur. Poſuit igitur illa duo, ſcilicet rem & ætatem, & re ueluti inſtrumento opus eſt, & ætate uiridiori quæ uoluptatum capax ſit. Sed quia interuentu mortis etiam hæc non proſunt, addidit tertium ipſam mortē. ¶ Fila atra] propter mortem dixit atra, aliquādo atra fila pro infœlici uita, ut alba pro fœlici ponuntur. Iuuenalis: Et pelago poſtquam Parcæ meliora benigna Penſa manu ducunt hilares & ſtaminis albi Lanificæ. ¶ Quoniam autem uita humana initium habet progreſſum et finem] Hæc tria per tres Parcas antiqui notauerunt. Harum nomina ſunt Clotho, Lacheſis & Atropos. Clotho colum cum penſo geſtat, ut ſit ortus noſter, qui materiam uiuendi præbet. Lacheſis autem filū ex penſo ducit. Id enim eſt tempus illud quod ad uiuendum ſortiti ſumus. Vnde ipſa ab eo quod eſt λαγχάνω, id eſt, ſortior nomen ſumpſit. Tertia uerò filum iam à Lacheſi ductum obtruncat, quia abrumpit uitam, mortemq; affert. Ex quo Atropos quaſi ἄνευ τρόπου, id eſt, ſine conuerſione dicitur, quia immutabilis, inflexibiliſq; eſt mors: Nulli enim parcit. Hinc Virgilius. Ignoſcenda quidem ſcirent ſi ignoſcere manes. Seruius autem dicit ex ijs unam loqui, alteram ſcribere, tertiam fila deducere. Additq; dictas Parcas per contrarium ſermonem, quoniam nemini parcant. Aulus autem Gellius refert tribus fatis tria nomina eſſe, & primam dici Parcam à parendo, ſecundam nonam, tertiam uerò decimam, quoniam aut nono aut decimo menſe pariantur homines. Ceſellius autem uindex Parcarum ponit tria nomina, ſcilicet Nonā, Decimam & Mortuam, producitq; Liuij poëtæ uerſum:

Quando

Quido diues aduenit quam pro fata mortua eſt. Parcas alij dicunt fuiſſe filias Demogorgonis. Alij Noctis. Alij (quibus aſſentitur Cicero in libris de Natura deorum) Herebi & Noctis filias dicunt. ¶ Saltibus] Saltus alij dicunt loca arboribus expedita, quia facile in ijs ſaltetur. Alij dicunt loca eſſe ſyluis circumdata. Alij loca anguſta & abſciſſa inter colles. Virg. Cum pater Aeneas ſaltus ingreſſus apertos. Videnturq; apti uenationi. Vnde nec ſaltus deſint illis, nec luſtra ferarum. Enumerat autem hic cuncta quæ diuitem reddere poſſint. ¶ Extructis] Compoſitis Virg. Qui forte tapetibus altis extructus toto perflabat pectore ſomnum. ¶ Potietur hæres] Ergo nō tibi, ſed illi laboras. ¶ Priſco] Sententia eſt, neq; poſt mortem proderint tibi accumulatæ pecuniæ neque in uita cauſa erunt ne moriaris, quia mors nobilibus ignobilibusq́;, & pauperi diuitiq; communis eſt. Inachus etiam pro nobili ponitur quia huius poſteri per multa ſecula durarunt, ergo Virg. de Turni nobilitate ſic ait. Et Turno ſi prima domus repetatur origo Acriſius Inachusq; pater mediæq; Mycenæ. Inachus aūt Oceani & terræ filius in fabulis traditur. Hic Argis regnauit quo tēpore apud Hebræos floruit Iſaac Abrahæ filius. ¶ Pauper et ig.] Duas fortunæ iniurias ponit, quas uulgus maximas putat, quòd et pauper ſit & ignobilis. ¶ Sub diuo] Sub aëre quaſi ſine domo. ¶ Victima] Veluti uictima, quæ Plutoni mactetur. Seruius uictimā ait eſſe quæ dijs pro hoſtibus deuictis ſacrificatur. Hoſtiam aūt quæ ſacrificatur cum ſit contra hoſtes eundum. Ergo uictima gratias referimus pro beneficio accepto. Hoſtia ut illud accipiamus precamur. Tamen Ouid ait. Victima quod dextra cecidit uictrice uocatur. Hoſtibus à domitis hoſtia nomē habet. ¶ Serius urna] Poëticæ, quaſi dicat, ſorte ex urna educta moriātur homines. Erat Romæ conſuetudo propter infinitas pœnè cauſas, ut omnium litigātium nomina in urnam conijcerentur & ſorte inde educerētur, et quib. primo ſortes euenirēt illi prius audiebantur, eorumq́; lites decidebātur. Iuuenalis, Expectandus erit qui lites incoet annus. Hoc ergo & Virg. ad inferorū iudicia retulit, cū dixit: urnā mouet ille ſilentū. Conciliumq́; uocat uitasq́; & crimina diſcit. Hoc nunc ad diuerſa moriendi tempora retulit. Horatius. ¶ Verſatur, ſors urnæ] Id eſt, in urna, id eſt, uerſantur & commiſcentur nomina, ut deinde non electione, ſed ſorte nomina eorum qui morituri ſunt educantur. ¶ Cymbæ] Qua Charon animas per acherontem fluuium traducit. Virg. Portitor has horrēdus aquas & flumina ſeruat Terribili ſqualore charon. Sed nos in noſtris allegorijs in Maronem ſcriptis quid ſibi illa omnia uelint ſi non ſcientiſſimè tamen diligentiſſimè demonſtrauimus. Ordo eſt. Sors exitura & nos impoſitura cymbæ in cæterum exilium uerſatur urna aut ſerius aut citius.

AD XANTHIVM DE AMORE ANCILLAE. ODE III.

NE ſit] Res amatoria & argumentum comicum, in quo probat exemplo Achillis non oportere pudere Xanthium amoris ancillaris. ¶ Amor ancillæ ne ſit tibi pudori] Id eſt, ne pudeat eſſe uertendum tibi ad ignominiam. ¶ Ancilla] Serua & teſte Seruio dicitur ex an antiqua præpoſitione quòd circum ſignificat & cillo moueo unde & forcillæ quòd illis in area fruges moueantur, & oſcilla quòd ore cillantur, id eſt, moueantur. Sic ancillæ, quia circa dominum, ut illi adminiſtrent crebro moueantur. Feſtus tamen ancillas dictas uult ab Anco rege, quòd is in bello magnū fœminarū numerū ceperat, uel quòd priſcis anculare dicebant miniſtrare, ex quo dij deæq; coli dicūtur, quibus anculi & anculæ nomina ſint. ¶ Xanthiæ puto eſſe potius quàm Xanthia] Vt non ſit nomen Phocei ſed Phillidis, quæ dicatur Phillis Xanthia quaſi flaua, χανθὸς enim Græcè flauus eſt. ¶ Phoceu] Vocatiuus Græcus à nominatiuo remoto φωκεὺς φωκεῦ. ¶ Prius inſolentem] Arguit ab authoritate, qui locus plurimum ualet apud indoctos, qui ſubtiliorum rationum capaces non ſunt, & eſt argumentum à maiori. Nam ſi non puduit Achillem tantum uirum ancillam amare, multū minus te pudere oportet. Sed de Briſeide in ſuperioribus dictum eſt. ¶ Niueo colore] Pro niuei coloris per antiptoſim. Sic Virg. Bina manu lato criſpans haſtilia ferro, id eſt, lati ferri, uel uicit Achillem niueo colore. ¶ Mouit Aiacem Telamone natum] Ad differentiam alterius Aiacis, qui filius Oilei fuit. Sic & Virg. ad differentiam huius dixit Et furias Aiacis Oili. Ex Eaco autem natus eſt Thelamon & Peleus. Telamon Aiacem, & Peleus Achillem genuit, de quibus in ſuperioribus diximus. Pugnauit autem

tem Aiax cum Hectore ſingulari certamine, & cum interuentu noctis æquo Marte diſceßiſſent, mutuis, ſed infœlicißimis muneribus ſe donarunt. Hector enim balteum accipit, quo alligatum deinde illum Achilles ter circum, mœnia patria, ut Priamo horrendum eſſet ſpectaculum traxit. Aiax autem ab eo accepit gladium quo ſe ipſum interemit. ¶ Tegmeſſe] Nomen captiuæ quam amauit Aiax. ¶ Medio in triũpho] in media uictoria in qua Agamemnoni ex ſorte Caſſandra ſerua euenit, de qua potius quàm de Chryſeide uidetur intelligendum qua multo ante expugnatã Troiam potitus eſt. Alij legunt, in medio triumpho, id eſt, in medio tempore belli & tunc de Chryſeide recte intelligemus. Sed non quadrat hæc ſententia cum ſequentibus in quibus Troiæ captiuitas demonſtratur. ¶ Turmæ] Pars pro toto poſita eſt. Turma enim ex triginta equitibus fiebat, & qui illi præerat Decurio appellabatur. Dicitur autem turma per onomatopiam à ſtrepitu equinarum ungularum terram pulſantium, uel à terenda terra. ¶ Theſſalo uictore] Achillem intelligit qui ex Theſſalia urbe Lariſſa ſiue Phthia fuit. Victorẽ aũt dixit non qui urbem expugnarit: nam iam occiſus fuerat, ſed qui Hectorẽ interfecit, quo uiuente nũquam capi potuiſſet Troia, ut referas ad Pyrrhum Achillis filium. Nam cum eſſent fata niſi ex Aeacidarum genere aliquis intereſſet nõ poſſe capi Troia fuit cauſa Pyrrhus quòd caperetur, ſed magis quadrat prior ſentẽtia, quoniam ſtatim ſequitur. ¶ Et ademptus Hector] Quaſi dicat, ille urbem expugnauit, qui Troianis Hectorem ademit, quoniã Hector ſic ademptus. ¶ Tradidit pergama leuiora tolli] Id eſt, faciliora ad tollendum. nam ab eo quod eſt ἔχομαι, id eſt, habeo et defendo dictus eſt Hector quaſi defenſor. ¶ Tradidit] id eſt, morte ſua hoc euenit in commodum. ¶ Feßis] Decennali bello & grauibus prælijs ab Hectore editis. ¶ Neſcias an te] Occurrit ijs quæ obijci poßint. Diceret enim illæ quæ memoratæ ſunt puellæ, quamuis captiuæ eſſent, tamen ex regia ſtirpe fuerunt. Itaq; addit poëta hanc quoq; nobilem eſſe. Hoc aũt nõ probat teſtimonio, quoniã illo caret, ſed probat à luctu puellæ & amoribus qui non ſeruiles, ſed ingenui regijq; ſint. ¶ Beati] nobiles & diuites: nam beati eſſe non poſſunt, qui filiam in captiuitate habeant. ¶ Regium genus] id eſt, parentes regios. ¶ Et penates iniquos] Id eſt, deos, in quorum cuſtodia erat, qui iniqui iratiq; illi ſint quia in ſeruitutem abduci permiſerint. Penates autem proprij Romanorum dij erant, ſed qui ſint uaria opinio eſt. Nigidius enim requirit num ſint dij Troianorum Apollo & Neptunus, qui mœnia illis condiderunt. Et num in Italiam illos Aeneas duxerit. Idemq; affirmat Cornelius Labeo, quod exprimere uolens Maro dixit. Taurum Neptuno taurum tibi pulcher Apollo. Varro autem refert Dardanum ex Samothracia in Phrygiam & Aeneam ex Phrygia in Italiã penates detuliſſe. Sed qui ſint non exprimit, ſed qui diligentius quærunt dicunt penates eſſe, per quos penitus ſpiramus, per quos habemus corpus per quos animi rationem poßidemus. Id eſt, medium æthera Iouem. Imum aëra cum terra Iunonem & ſummum ætheris cacumen Mineruam. ¶ Adferuntq; eius rei argumentũ quòd Tarquinius Priſcus myſticis Samothracum ſacris imbutus ſub eodem templo eadem tria numina haberet. Caßius uerò Ennina dicit eoſdem eſſe Samothracum deos, & penates Romanorũ, magnosq; deos appellari. hinc Virgilius. Cum ſocijs natoq; penatibus & magnis dijs. Veſtam etiam aut de numero penatum, aut illorum comitem eſſe uolunt. Higinius addit penates uocari deos patrios, hinc Maro dij patrij ſeruate domum, ſeruate nepotem Ergo in hoc loco. ¶ Penates iniquos] Id eſt deos iratos. Sed quoniam penates pro domibus, ſcilicet in qua ſeruit, nobili fœminæ ſeruilia imponat. ¶ Crede] Coniectura eſt ab eo quod ſolet eſſe. Nam quæ ex plebe ſunt non ſolent ijs moribus eſſe, quibus eſt Phillis ¶ Scelesta] Apud quam minor eſt cura pudicitiæ. ¶ Dilectam] Amatam, uel delectam, id eſt electam, ut oſtendat quòd non temere amat ſeruam mulierem, ſed eam quam ratione elegit. Neque uériſimile uidetur, quòd ex matre pudenda, id eſt, ex matre impudica cuius filia pudere deberet, nata ſit illa quæ fidelis, id eſt, quæ fidem in amore ſeruet, & aduerſa lucro, id eſt, quæ non cedat lucro, neque pecunia corrumpatur. Permulti enim referre uidetur quibus quiſq; parentibus natus ſit, & ubi educatus. Vnde Iuuen. Scilicet expectas ut tradat mater honeſtos Atq; alios mores. Fuit utile porro filiolam turpi uetulæ producere turpem. ¶ Tereteſq; ſuras] Sura pars poſterior eſt cruris. Eſt enim

tibia

tibia os. Sura caro poſterior. Crus uerò ex ſura & tibia conſtat, diciturq́; crus quia illo curramus. ¶ Eſt autem laus in muliere, ut ſuræ minime turgeſcant, ſed teretes ſint. ¶ Integer laudo] Cum proferat iudicium ſuum de pulchritudine puellæ, comparat ſibi fidem quòd integer ſit, neq; amore illius corruptus iudicat, ergo ex ratione & non ex perturbatione, & ut ille omnem ſuſpitionem deponat, dicit non eſſe ſibi de ſe ſuſpicandum, quia cum antea uirtutes laudarit integer pulchritudinem laudat præſertim cum iam quadragenarius ſit, in qua ætate cupiditates iam rationi cedunt. ¶ Aetas trepidauit] id eſt, properauit. ¶ Claudere] Finire octauum luſtrum, id eſt, quadrageſimum annum. Erat enim luſtrum quinq; annorum, nam quinto quoq; anno Cenſores cenſum imponebant, & urbem luſtrabant, id eſt, ſacris purgabant, idq; erat luſtrum condere. De hoc Virgilius. Veniet luſtris labentibus ætas.

DOCET NON ESSE PROPERANDVM AD uirginis oſculum. ODE V.

NOndum ſubacta] Rem turpiuſculam allegoria honeſtat, admonetq́; ſodalem, ne eam quæ adhuc uiri potens non ſit tangat, per comparationem iuuencæ quæ nõdum taurum ferre queat. ¶ Nondũ] Tua iuuẽca, ualet ferre iugum. ¶ Subacta ceruice] id eſt domita ceruice. ¶ Iugũ dicitur] Quo iumenta iunguntur. Item ſumma montium iuga appellarunt. Virgilius. Dũ iuga montis aper fluuios dum piſcis amabit. Iugum etiã unde lances pendet. Item in uitibus dicimus iuga quibus uites iunguntur. In nauibus quoq; iuga, ſedilia quæ tranſtra etiam appellant. Virgilius. Inde alias animas quæ per iuga longa ſedebant Deturbat. Poſtremo & apud antiquos ſub iugum mittebantur uicti milites. Duabus enim haſtis relicto inter ſe ſpatio humi affixis tertia ſuperimponebatur, illamq́; demiſſo capite uictos ſubire cogebant. ¶ Munia] Munera, munus ſingularem numerum habet, & ſignificat donum & officium, munia autem officia ſolum & maxime quæ publice præſtantur. Hinc immunes dicuntur qui uel ætate uel alio priuilegio præſtare munia non tenẽtur. Neque ſingularem habet hoc nomen, neq; in plurali aliter cadit. ¶ Comparis] Enim cõiugij munus eſt cõmiſceri ad liberos procreandos. ¶ Subacta] Autem à ſubigendo. Subigere aũt aliquãdo eſt ex ſubſum antiqua præpoſitione, quæ ſurſum ſignificat, & tũc eſt extollere et impellere. Virg. Ipſe ratẽ conto ſubigit uelisq́; miniſtrat. Aliquando cauſa eſt à ſub & ſignificat excolere. Virg. Ante Iouẽ nulli ſubigebant arua coloni. Itẽ acuere. Idem. Subiguntq́; in cote ſecures. Itẽ ſubiugare. Ternaq́; trãſierint Rutulis hiberna ſubactis. Itẽ cogere. Idẽ. Caſtigat auditq́; dolos ſubigitq́; fateri. Et terrã excultã ſubactã dicimus, ſimiliter ingenium ſubactum, id eſt, doctrina excultũ appellamus. ¶ Aequare] Quaſi dicat, æquam operã reddere. Virg. Aequatq́; Sichæus amorem. ¶ Circa campos eſt animus tuæ iuuencæ] Non diſcedit ab allegoria, ut ponat iuuencam pro puella, & campos quibus delectatur iuuenca pro uoluptate edendi & pro ludo. ¶ Vdo] Quia ſalicta prata irrigua & flumini uicina adamant. ¶ Salicto] Locum ſignificat ſalicibus conſertum. Salices autem dicuntur à ſaliendo, quia ſaliunt, id eſt, breui ſurgunt & creſcunt. Cum autem à quercu dicamus quercetum, à pinu pinetum, ab æſculo æſculetum, ſic à ſalice debet etiã eſſe ſalicetum, ſed per ſyncopam ſalictum proferimus. ¶ Cum uitulis] Et non cum tauris, quia nondum Venerem nouit. ¶ Prægeſtientis] Vehementer cupientis. Geſtire enim eſt cum rem adeo uehementer cupimus, ut corporis geſtus id exprimentes continere non ualeamus. ¶ Immitis] Acerbæ Mutat allegoriam, ſed idem ſentit, ergo ne uelis ueſci, uuis acerbis, cum paulo poſt autumnus diſtincturus ſit.

¶ Racemos Purpureo colore] Id eſt, incipient in autumno uuæ matureſcere. Non ergo properandum eſt in ea re quæ paulo pòſt uentura ſit. ¶ Iam te ſequetur] Quæ nunc acerbitate ætatis te refugit paulo pòſt matura ultro petet te. ¶ Curet] Fœmininus fœtus in maris utero tardius perficitur, quoniam materia ex qua fit humidior & liquidior eſt & propter hoc ſerius retinet formã. Cum autem in lucem editus eſt fœmineus partus, propter eandem abundantiam humoris citius creſcit & celerius ad maturitatem perducitur, efficiturq́; uiripotens duodecimo anno, cũ maſculus non niſi quarto decimo rem patrare poſſit. ¶ Annos quos tibi dempſerit] id eſt conſtituet illam in flore in quo tu

nunc es, qui flos paulatim in te minuetur, ergo addet ætas illi id robur quod tibi demet. ¶ Proterua fronte] In fronte dicũt eſſe pudorem, pudori frontem dedicatã eſſe uolũt, ergo, proterua fronte, id eſt, petulanti: ut oſtendat illam iam pudorem abieciſſe. Contra de Didone. Virg. Tum breuiter Dido multum demiſſa profatur. ¶ Lalage] Vel de qua in ſuperioribus dixit, uel alia. ¶ Albo humero] Vt in ſuperioribus, Nube cãdentes humeros amictus. ¶ Nitens] Reſplendens. Sic reſtitit Aeneas, puraq; in luce refulſit. ¶ Pholoë] Quã Cyrus amabat, ſed ab ea ſpernebatur. ¶ Fugax] Summam ſemper copiã uerbale in ax. denotat. unde bibax, id eſt, qui copioſiſſime bibit, ſic uerax multo plus eſt quã uerus. ¶ Renidet] Reſplendet. Sic alibi renidet in æde lacunar. ¶ Vt pura] Quemadmodũ luna pura, id eſt, nulla nube impedita. Reſplẽdet in mari, nocturno, id eſt, ipſa nocturno tẽpore reſplendet in mari, nam ſi in aqua limpida tranquillaq; lunam conſpicias ſplendida omnino apparet. ¶ Poſſumus etiã per hypalagen proferre, mare renidet luna nocturna, nam ex eius lumine repercuſſum uehementer ſplendet. ¶ Gyges] Nomẽ pulcherrimi pueri. ¶ Gnidius] Ex Gnido inſula de qua Ouidius. Piſcoſamq; Gnidon grauidamq; Amathunta metallis. ¶ Quem ſcilicet Gygem] Si tu admiſceas puellis aut canentibus aut ſaltantibus. ¶ Falleret] Id eſt, deciperet non nos ciues, qui illum cognoſcimus, ſed hoſpites, qui quoniam peregrini ſunt non hactenus uiderunt, nunc autem cum tanta illi uirginea facie ſimilitudo cum puellis ſit, poterit haberi pro puella ab hoſpite, etiam ſi mire ſagax, id eſt, ſolers & acutus ad inueſtigandum ſit. Id enim ſignificat ſagax quod nomen nonnulli putant eſſe à ſaga. Sagas autem ueneficas quæ cantibus herbiſq; pollent ad humanas mentes peruertendas, & alia ſupra naturam facienda appellamus. Ego puto eſſe uerbum ſagire. Vnde fiat præſagire quod ſignificet callide ſentire, & inde ſagax. Vnde & canes odoriſeci ſagaces appellamus. Vel dixit hoſpites, quaſi domeſticos, ut etiam eos qui eandem domum habitent fallere poſſit. ¶ Diſcrimen obſcurum] Id eſt, non intellectum & non cognitum. Eſt quidem diſcrimen, id eſt, differentia inter puerum & puellam, ſed in hoc puero adeò obſcurum latenſq; erat ut uix cognoſci poſſet, & quia crinibus utebatur longis ſolutiſq;, puellæ, & quia erat illi facies adeò ambigua, ut incertũ eſſet puellæ an pueri uideretur. Suntq; hæc dicta de Achille inter uirgines Lycomedis latitante putant.

AD SEPTIMIVM ODE VI.

SEptimi Gades] Ad amicum ſcribit & agrum ſuum laudat, ut illi applaudat. Gratiſſimum enim homini eſt ut id laudemus quo ipſe maxime delectetur. ¶ Septimi Gades aditure mecũ] oſtendit quantum à Septimio ametur. Et occulte demonſtrat qui uerus amicus ſit cum nullum laborem nullumq; periculum amici cauſa recuſaturum. Sed illum & in longinquiſſima loca (ut Gades ſunt) & in periculoſiſſima, ut Syrtes prædicant propter naufragia, et in Cantabros propter illius gẽtis crudelitatem iturum. De Gadibus autem in ultima Hiſpaniæ inſula & de Syrtibus dictum eſt. ¶ Cantabri uerò populi ſunt Hiſpaniæ in Mediterraneis per quos fluit Hiberus, ferociſſimi qui nunquã ante Auguſtũ populo Romano pacati ſeruierũt. Ipſe tandem ſubiugauit. Vnde in ſequentibus. Seruit Hiſpaniæ uetus hoſtis oræ. ¶ Cantaber ſera domitus cathena. ¶ Indoctum] Quoniam nondum ſint aſſueti imperio Romano. ¶ Maura unda] Quia ſunt in mari Mauritano. ¶ Aeſtuat] Quia aſſidua reuolutione arenarum ſemper ueluti feruens exundat. ¶ Tibur Argeo] Quod condidit Tiburtus Argiuus de quo iam dictũ eſt. ¶ Colono] Nam Tibur argiuorũ colonia fuit. Sed de iure Romano differunt coloni & municipes. Municipes enim erant dicti à muneribus capiendis. Munera autẽ honoraria intelligamus. Capiebant enim munera populi Romani non damnoſa. ut eſt collatio tributorum & ſimilia, ſed quæ ad honorem pertinerent. Erãt ergo donati ciuitate municipes, ſed alij erãt cum ſuffragijs, id eſt, ut cum Romæ eſſent unà cum ciuibus Romanis irent in comicia, & ſuffragia redderent. Alijs autem non licebat reddere ſuffragia. Erant præterea immunes ab omni tributo, unumquemq; eorum fundus populi Romani factus eſt, & nullis erãt populi Romani legibus adſtricti, ſed ſuis municipalibus legibus uiuebant. Primi autem omnium ciuitate Romana donati ſunt Cerites pro ſacris bello Gal

lico

ſlco receptis cuſtoditiq́ue,ſed ſine ſuffragij iure. Hinc Cerites tabulæ in quibus Cenſores adſcribebãt, quos notæ cauſa ſuffragijs priuaſſent. Coloniarum autem alia ratio erat: Nam Coloni ciues erant Romani ad aliquam urbem habitandam miſſi. Hi non proprijs inſtituti,ſed populi Romani legibus uiuebant. Erant ergo magis obnoxij,quam municipes,ſed tamen quoniam ſimulachrum quoddam apparebat Romanæ reipublicæ præſtantiores habebantur coloni quam muninipes. Dicuntur preterea coloni agrorum cultores. Virgilius. Vt quamuis auido pareret arua colono. Columella in libris de agricultura pro eo ponere uidetur, qui non ſuum,ſed alienum agrum colat, partem tamen fructuum domino daturus. ¶ Sedes] Proprie uidentur eſſe domicilia & loca in quibus habitare decernimus. Iuuenalis. Qui ſedem figere Cumis Deſtinet,atq; unũ ciuem donare Sybillæ. Virgilius. Tendimus in Latium ſedes ubi fata quietas Oſtendunt. Nam ubi ſedemus ſæpius ſellas & ſedilia quam ſedes appellamus. ¶ Sit modus] Sit finis, Iuuenalis. Imponitq́; modum ſapiens & rebus honeſtis. ¶ Laſſo] Ad corpus refertur. Feſſum aũt potius de animo intelligimus. Virg. Quo rapitis feſſum Fabij. ¶ Maris] Nauigationis. ¶ Viarum] Terreſtris itineris. ¶ Et militiæ] Nam militiam quoq; exercuit,ut iam demonſtratum eſt. ¶ Vnde] A quo. ¶ Si Parcæ iniquæ prohibent] Id eſt, Parcæ quæ eſſent iniquæ ſi prohiberent. ¶ Galeſus] Fluuius iuxta Tarentum ubi pro paſturæ copia uel dulcedine lanæ maiores ſiunt Virg. Qua niger humectat flauentia culta Galeſus. ¶ Ouibus] A Græco nomen eſt interpoſita u conſonante. ¶ Laconi] Phalanto. Virg. Hinc ſinus Hercul. i ſi uera eſt fama Tarenti. De hoc & de Partheniatis in ſuperioribus abunde dictum eſt. ¶ Ridet] Dat quod eſt hominis proprium inanimatæ rei, ſed eſt quædam ſimilitudo. nam cum ſe offert læta agrorum amœnitas ridere dicimus ¶ Virg. Omnia nunc rident,at ſi formoſus Alexis. Montibus his abeat uideas & flumina ſicca. ¶ Hymeto] In quo monte propter copiam thymi multum idemq́; optimum mel naſcitur. Eſt autẽ mons iſte in Actica regione. Vnde etiã marmor quod in precio eſſet,excidebatur. Primus aũt Craſſus Orator Ro. columnis Hymetijs atrium exornauit, neq; ante illum quiſquã externa marmora Romæ habuit. Ob id M. Brutus illum Venerem Palatinam appellauit, Ferunt & in hoc monte naſci herbam quam mulieres,ut ardentius à uiris appetantur brachijs alligatam geſtant. ¶ Bacca] In fructibus arborum eſt in oliuis, cerasis,cornis,lauris,myrtis,lentiſco,aquifolio et ſimilibus Præterea uniones baccas appellãt. Virg. colloq́; monile baccatũ, Baccha autem cum h aſpiratione ſacerdotem bacci nominãt. Acini uerò ſunt in uuis hædera,ſambuco,tebulo,malo punico & ſimilibus. Bacca ergo in hoc loco oliua eſt. ¶ Certat Venafro] Elegantius quàm ſi dicatur certat cum Venafro. Sententia eſt quòd oliuæ huius agri æquiperari poſſunt ijs quæ oriuntur in Venafro. Eſt autem Venafrum oppidũ poſt Minturnas,unde eſt optimum oleum. ¶ Ver ubi longum] Ver non excedit ſpatium triũ menſium dicit longum quia & in hyeme tale temperamentũ aëris eſt, quale ſolet eſſe in uere, unde addit tepidas hyemes. Sic & Virg. Atq; alienis menſibus æſtas. ¶ Brumas] id eſt, hyemes: nam bruma dicitur quaſi brachimera. id eſt, breuis dies. Eſt autem breuiſſimus cum ſol attingit primam partem capricorni, in qua eſt initiũ hyemis quæ perdurat uſq; ad ingreſſum ſolis in arietem, in quo incipit uer. ¶ Aulon] Mons Calabriæ uitibus refertus. ¶ Ille locus] Vbi hæc omnia ſunt. ¶ Arces] Montes dicit. ¶ Beatæ] Fertiles. illæ igitur arces beatæ poſtulant te mecum. Nam cum amicus ſis, & amicorum officium poſtulet, ut ad loca & longinqua & periculoſa amicum proſequantur, tanto magis ad propinqua & fœlicia & tuta mecum uenies. ¶ Arces] De quibus iam diximus. ¶ Fauillam] Cinerem extinctũ dicimus, ſcintillam accenſam. ¶ Calentẽ] Nuper exuſtã. ¶ Debita lachryma] Nã tenetur amicus amici funus lachrymis proſequi.

AD POMPILIVM VARRVM. ODE VII.

O Sæpe mecum tempus] Congratulatur Pompilio, qui comilito ſibi in caſtris Brutianis fuerit, quod tandem pericula euaſerit & ab Auguſto ueniam ſit aſſecutus. Ordo, ô Pompili prime meorum ſodalium deducte mecum, in ultimum tempus, id eſt, in ipſam mortem quis redonauit te Quiritem. In ultimum tempus, ad mortem quod eſt ultimum tempus homini.

¶ Quis cũ admiratione] Quaſi dicat, multũ ualuit ille amicus. Sic Virgilius: Quis te nate dea per

tanta pericula caſus Inſequitur. ¶ Redonauit] Optime. Nam primo natura te patriæ ciuem feceras. Deinde hoſtis iudicatus ciuis eſſe deſieras. Nũc uerò reſtitutus rurſus ciuis patria donatus es. ¶ Dijs patrijs] Qui uarij in uarijs locis celebrantur. Quiritem, ciuem Romanũ, ut iam expreſſum eſt. ¶ Prime] In ordine, uel prime, optime: ut Virg. Primisq́; iugarat Ominibus. ¶ Fregi diem Morantem] Quaſi dicat cõſumpſi, uel diuiſi quaſi ad ſextã horã. ¶ Mero] In mero id eſt, in conuiuio. ¶ Coronatus] Oſtendit lautiora cõuiuia celebraſſe, nã in ijs coronati diſcumbebant. ¶ Coronatus capillos] Per ſynecdochen, quaſi dicat habens capillos coronatos, ut oculos ſuffuſa nitentes. ¶ Nitentes] Scilicet malobrato, id enim unguentum eſt quod Syrij conficiunt. ¶ Philippos] Prælium in Philippicis campis. Hi in Theſſalia ſunt, regio equis amica, unde Philippos dictos uolunt. nam φίλος amicus eſt, & ἵππος equus, uel ſic denominati ab eorum antiquo rege. Sunt autem Philippi in Pharſalia & in his primo à Cæſare & à Pompeio, deinde ab Octauiano Antonioq́; atq; Cleopatra, & à Bruto & Caßio pugnatum eſt. Virgilius. Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis. Romanas acies iterũ uidere Philippi, In hac acie cũ plagã Brutiani accepißent poëta ſibi fuga ſalutẽ peperit. ¶ Parmula] Diminutiuũ à parma, hæc aũt breue ſcutũ eſt quo pedites utebãtur Virg. parmaq́; inglorius alba. ¶ Nõ bene] Indecore & turpiter. Summũ enim dedecus erat militi, ſi illius armis hoſtes potirentur. Itaq; legitur de Thebano Epaminunda cũ in bello aduerſus Lacedæmonios apud Mantineã geſto uulneratus, ex acie in caſtra relatus eſſet, antea q̃ haſta è corpore educeretur interrogauit an clypeus ſuus ſaluus eſſet, & an hoſtes fuſi fugatiq́; eſſent, & cũ utrunq; ex animi ſententia audiſſet haſtã euelli iußit. ¶ Fracta uirtus] Non adimit uirtutem Brutianis, ſed oſtendit maiorem in Cæſarianis. ¶ Minaces] Propterea. Turpe pro turpiter ceciderunt, quia minaces erãt. Nam turpe eſt homini uinci cum minatus fuerit, uel dicamus. ¶ Turpe ſolum] Id eſt, cruore fœdatum. ¶ Mento] Cũ mento. Dicitur aũt mentũ ab eminendo. A gula enim eminet. ¶ Tetigere] Quaſi dicat oppetiere. nam oppetere eſt terrã ore petere, quod eſt uirorum fortiũ, qui morientes mordicus humũ apprehendunt, ne uocẽ uiro indignã emittant. Vnde Luc. Qui timuit ne quas emittere uoces, Vellet & æternã fletu corrumpere famam. ¶ Celer] Quia & uelocißimi curſus eſt Mercurius, nã illum nouem dies ante q̃ ſol perficit, & etiã alatus pingitur. Dicit aũt ſe à Mercurio adiutum, quia clam & ſubito aufugit, uel quia poëtæ in tutela Mercurij ſunt, uel quia in Geneſi ſua aliquo maligno planeta ad interitum ducebatur, niſi in eo loco ſitus fuiſſet Mercurius. In quo illius malignitatẽ frangeret. Nam malorũ perniciem boni planetæ tollunt. Hinc Perſius, Saturnũq́; grauẽ noſtro Ioue frangimus una. Poteſt etiã intelligi quod quemadmodum Mercurius deorũ nũtius eſt, ſic poëta ab aliquo amico inter nũcio in gratiã Cæſaris uenit, quẽ ipſe pro Deo colendũ putat. ¶ Denſo aëre] Id eſt, nube, quæ aër denſior eſt. Sic Virg. At Venus obſcuro gradientes aëre ſepſit. Sic Homerus Venerẽ fingit, quæ Aeneã nebula ſeptum de manibus Achillis eripuerit. ¶ Rurſus] Vel in eadem acie & prælio, uel quia ad Sextum Pompeiũ poſt illam pugnam ſe contulit. ¶ Vnda reſorbens] Translatio eſt ab inundatione maris, quæ cum refluat retrahit & reſorbet quæ expulerat. ¶ Fretis æſtuoſis] Per freta æſtuoſa. Illis enim cõparat bella & forte alludit ad prælium Sex. Põpei cõmiſſum in freto Siciliæ. ¶ Redde] Tanquã debitũ. ¶ Obligatã] Scilicet ex uoto. ¶ Dapem] Sacrificiũ. Sunt enim deorũ dapes. ¶ Latus] Totum intelligit corpus, ſed defatigatio maxime in latere ſentitur. ¶ Sub lauro mea] Sub meo Auguſto, qui lauro ob uictoriã inſignitus eſt, uel ſub meis carminib. nã & triumphanti et poëtæ laurus datur. ¶ Leuia polita] Contra aũt eſt, atq; aſpera ſignis. ¶ Ciboria] Alexandrina folia ſimillima Collocaſijs, in quorũ ſimilitudine facta pocula eorum nomine appellantur. Alij dicunt cibaria ut ſit, exple cibaria uino, tanquã cibum poculis penſaret. ¶ Maßicum] A Maßico Cãpaniæ monte, unde illud: Vertũt fœlicia Baccho Maßica q̃ raſtris. ¶ Obliuioſo] Quod curarũ obliuionẽ inducit. ¶ Conchis] Quia in teſtis conchiliũ unguenta ſeruabãt præſertim in ijs in quib. uniones cõcipiuntur. Deproperare, ualde properare, id eſt, properãter facere. Virg. Hæc properãs iter ad naues tẽdebat Acãthes. ¶ Apio] Quia ea herba ebrietas uitatur. ¶ Vdo] q̃a in locis humidis naſcatur. ¶ Quis] Interrogat cũ exhortatione. ¶ Myrto] Propter Venerẽ dixit, nã illi dedicata eſt arbor.

arbor. ¶ Quis arbitrum hic dabitur in iactu talorum, ut eſſet arbiter ad bibendum. Veneris autem lætiſsimus iactus habebatur, qui habebat tricenarium numerum. Plautus in Aſinaria Hoc Venereum eſt pueri plaudite & mihi ob iactum cantharo mulſum date. ¶ Bacchor] Inſanio, ut eſt de more bacchantium. ¶ Edonijs] Thraciæ hi populi ſunt, ſed pro omnibus Thracibus poſuit, quoniam Orpheus apud illos liberalia inſtituit. ¶ Dulce eſt furere] Suauis res eſt, uehementer lætari.

AD IVLIAM BARINENSIS. ODE VIII.

VLlaſi iuris] Tibi Exprobant Barinæ perfidiam, quod ea quæ iureiurãdo promiſerit non obſeruet, et cũ admiratione queritur quod quãto magis periura eſt, tãto in dies pulchrior efficitur, quaſi dolens quod dij humana curare nõ uideantur. Cum ſua pulchritudine & ueteres amatores retineat, & nouos ſibi quotidie cõparet. ¶ Barinæ enim unquam] Ex Græca declinatione quæ in genitiuo in es, in accuſatiuo in en, in reliquis caſibus in e longam terminat. Nã Græcè eſt per η, ut Βαρίνη. ¶ Iuris peierati] Id eſt, iuriſiurãdi nõ obſeruati. Nam peierare eſt iuſiurandũ rũpere, et fit ex per & iuro ſed u, in e mutatur et ſubtrahitur r in uerbo, in nomine aũt manet, nã dicimus periuriũ & non peieriũ. ¶ Dente nigro uel uno] Quaſi dicat, ſi minima corporis parte fieres turpior, ego crederem Deos curare humana. Ergo ſequitur quod cũ hoc nõ fiat, nõ credat. ¶ Obligaſti caput] Id eſt, obligaſti te uotis, id eſt, ad uota reddenda, nã qui uouit debitor uoti efficitur. Vel potius obligaſti caput perfidum uotis, id eſt, reddidiſti obnoxium. ¶ Caput id eſt, uitã, quia uſus es perfidia in uotis. Cõtrarium eſt ſoluere uota. ¶ Perfidum] Quia fidem fregiſti. ¶ Publica cura] Publicus amor. nam omnes tuo amore ardent. Oſtendit aũt in hoc loco naturã amantiũ, qui quanto infœliciores ſibi res ſunt in amore, & quanto magis decipiuntur, tãto ſibi, quã amant, pulchrior uidetur. ¶ Prodis] In publicũ egrederis. ¶ Expedit] Vtile eſt. Verbum aũt imperſonale eſt profertur quòd cũ ſumma admiratione & querela, quòd id ſibi proſit quod ſummopere nocere deberet, & quod pulchritudine quod eſt maximum in muliere præmiũ pro pœna accipiat. Expedire aũt cũ perſonale eſt, nonnunquã ſignificat liberare Virg. Flãmas inter & hoſtes Expedior. Item promere. Idẽ, Cereremq; caniſtris expediunt. Item extollere. Idem tũ uerò auguriũ Rutili clamore ſalutãt: Expediuntq; manus. Item breuiter enarrare. ¶ Fallere Cineres matris] Cum per illã iuras, deinde contra iuſiurandũ facis. Auget aũt crimẽ, quòd non modo matrẽ fallat, ſed emortuum matrẽ imo cineres iã ſepultos quos in maiori ueneratione eſſe oportet ueluti rẽ religioſam. Hoc efficaciter dolet Dido Virgiliana. Nõ ſeruata fides cineri promiſſa Sichæo. ¶ Opertos] Vrna conditos. Erat aũt hoc apud Priſcos haud cõtemnendũ iuſiurandum Virg. Per patrios cineres per ſpes ſurgẽtis Iuli. Itẽ Iliaci cineres & flamma extrema meorũ Teſtor in occaſu ueſtro. ¶ Et ſigna taciturna noctis cũ toto cœlo: more oratorio tendit ad grauiora. Non enim ſolũ fallit mortales, ſcilicet matrẽ, ſed & cœleſtia, quoniã ipſa ſidera, ſed deniq; ipſos immortales deos. ¶ Signa] In cœlo omnes imagines ex pluribus ſtellis configuratas ſigna appellant: Præcipuè aũt illa duodecim quæ in zodiaco ſunt. Non aũt ſola ſigna fallit. ſed etiã totũ cœlũ. Refert aũt Plinius ſeptuaginta duorũ ſignorũ cognitionẽ habere aſtrologos, in quib. ſint mille ſexcentæ ſtellæ. ¶ Taciturna] Non dixit cõtra Platonẽ cuius opinio eſt quòd ſinguli ſphærarũ motus ſingulos ſonos efficiant, ut latius cum eſt de Muſis diſputatum, expreſſimus: ſed dixit taciturna, quia in ſola nocte apparent, in qua omnia tacent. Nã interdiu nõ apparent, quia ſolis ſplendore hebeſcunt, unde addidit. ¶ Noctis] Non quia nõ ſemper ſint, ſed quia nõ niſi in nocte uiſuntur. ¶ Gelida] Ab effectu. Acron aũt per hipalagen dixit noctis taciturnæ, id eſt, ſecretæ et ſilentis: ut Virg. & tacitæ per amica ſilentia lunæ, ac ſi diceret omnẽ mundi maieſtatẽ in ſacramento uocari. ¶ Ridet] Oſtendit quare impune periura ſit. Nam Venus, in cuius tutela illa eſt, & ipſe nymphe, facilia numina ſunt & de nymphis. Virgilius. Et quo ſed faciles nymphæ riſere ſacello. Simile & illud eſt apud Ouidium, Iupiter è cœlo periuria ridet amantum, ergo ſimplices, quaſi faciles ad ignoſcendum. Sic alibi, faciles uenerare Napeas.

¶ Inquam] Quaſi dicat, ego hoc aſſeuero. ¶ Ferus] Cur ergo ridetur? quoniã cũ ſit ferus in amantes gaudet illos ludi, uel dixit. Ferus: Quia non ignoſceret, niſi ſequeretur Venerem. ¶ Sagittas] A

ſatis

ſatis & ictus dicitur. Ad longum enim ſpatium perfert ictum ſuum. Quoniã aũt & ſagittis uulnerare, & facibus urere dicitur Cupido utrunq; complexus eſt, & ardentes ſagittas & cotem cruentam dixit. ¶ Cote cruenta] id eſt, ſagittas cruentas acuit cote, uel dixit. ¶ Cruentã cotem] Quaſi aſperſam ſanguine ſagittarum, quæ in ea acuuntur. Cotem autem ſpeciem lapidis dicunt, in qua commode ferrum acuitur. Ipſe a'ibi, fungar uice cotis acutum Reddere quæ ferrum ualet, expers ipſa ſecandi. ¶ Adde] Cum admiratione proferendum. Non enim ſatis eſt quod impune peccet, niſi etiã adſit peccato præmium, ſcilicet ipſa pulchritudo. Verum quod pro monſtro ſit, quanto perfidior eſt, tanto maior amatorum numerus apparet. ¶ Omnis pubes tibi creſcit] Quaſi dicat, omnes qui creſcunt, & creſcendo in ætatem ueniunt amori aptam, tui futuri ſunt, neq; exemplo eorum quos luſiſti deterrentur. ¶ Pubes] Hæc iuuentus eſt, ſed de pube iam dictum. Hinc eſt hic & hæc pubes huius pubis ſecundum Cæſarem. Caßius autem facit hic & hæc pubes puberis. Alij autem hic & hæc puber puberis. Sic eſt impubis huius impubis. Vnde impubis Iuli, & Horatius dixit impube corpus. Cicero autem in quarto inuectiuarum, filiumq; eius impuberem legatum à patre miſſum. Ergo impubem dicimus ab eo quod eſt pubes, & impuberes ab eo quod eſt puber. ¶ Pubes] Iuuentus. Sic Virg Haud aliter puppesq; tuæ pubesq; tuorum. Puberes igitur qui ad eam ætatem deuenerunt in quibus ſunt pili. Impubes quibus adhuc inueſtes ſunt. ¶ Seruitus] Turba ſeruorum & iure dixit quia paulo poſt dixit dominam. ¶ Impie] Quia periura. ¶ Tectum] Id eſt, domum: Reſpexit autem conſuetudinem amatorum, qui circa amicæ domum ſemper ſunt, ut ait ille Plautinus. Hic eſt ille angulus ubi diem omnem operam omnem meq; ipſum contriui miſer. ¶ Sæpe minati] Demonſtrat ſummã miſeriam. Non enim non abeunt, quia non doleant: nam non eſſent infœlices, ſed quia cogit illos amor omnem difficultatem omnemq; indignitatem perferre. Quid ergo miſerius quòd nõ liceat illis id quod infimæ conditionis ſeruis licet, ſcilicet fugere. ¶ Te ſuis matres] Exaggerat quanta ſit amatorum turba, cum ipſa petatur, & à tenellis qui adhuc in materna potius quàm in paterna poteſtate ſint, icircoq; appellat iuuencos quaſi qui adhuc matrem ſequantur. ¶ Te ſuis] Oſtendit enim quòd timent de illorum ſalute, ne à meretrice uorentur. ¶ Te ſenes parci] Iſti autem nõ tam de ſalute filiorũ q̃ de patrimonio timent. ¶ Miſeræq; nuptæ] Ne zelotipia monẽtur, quæ maxime torquet nouas nuptas, quæ nuper aſſuetæ amori perditè amãt, et ob hoc, miſeræ. ¶ Aura] Nitor à ſplendore auri, uel ſecundũ Acronẽ. ¶ Aura] Id eſt facilitas, qua in amorẽ trahũtur amãtes, aut unguentorũ odor quo aura ad nares perfertur.

AD VALGIVM FVREM, NE DIV DOLEAT. ODE IX.

Non ſemper] Valgium uirũ doctũ atq; conſularẽ morte pueri cõſolatur. Demonſtrat enim non ſemper lugẽdum, ſed omniũ rerũ fieri uiciſsitudinẽ. ¶ Nõ ſemper imbres manãt] Id eſt, fluũt in agros. ¶ Hiſpidos] Id eſt, rubis fruticibusq; & ſimilibus rebus aſperos. ¶ Nec ſemper procellæ inæquales] Quia undatim irruunt. Eſt autem procella ſecundũ Seruiũ aqua uento admixta. Plinius autem dicit eſſe repentinos flatus, qui exhalantes è terra gignunt uentos, qui maiore illati pondere incurſuq; ſi late ſiccam ruperint nubem, procellam gignũt quæ Græcè ecnephias dicitur. Hic cepit pro uehementiori uento. ¶ Vexant] Recte Maronem defendit Gellius in eo uerſu Dulichias uexaſſe rates, ubi Anneus Cornutus nimis leuem ſignificatũ habere in eo monſtro dicit. At Gellius oſtendit eſſe à ueho in quo iam uis ineſt alieni arbitrij. Non enim ſui potẽs eſt qui uehitur. Vexare aũt quòd ex eo inclinatũ eſt, ui atq; motu augetur. nã qui fertur & huc illucq; diſtrahitur, uexari dicitur. Sicut taſſare, preßius crebriusq; eſt q̃ tangere. Hinc Cato in oratione pro Achenis, cũ Hannibal terrã Italiã laceraret atq; uexaret. Cicero in Verrẽ. Quæ ab iſto ſic ſpoliata, atq; direpta eſt, ut nõ ab hoſte aliquo, ſed ut à barbaris prædonibus uexata eſſe uideatur. ¶ Caſpium mareto] Quod Caſpij populi circumhabitãt. ¶ Stat] Vel horret, ut ſtat ducta ſortib. urna, uel ſtat, quia aqua quæ ex ſua natura ſemper fluit, cũ congelata eſt, ſtat. ¶ Aquilonibus] Hic uentus à uehementißimo uolatu inſtar aquilæ appellatur. Aquila aũt ab aquilo colore qui fuſcus et ſubniger eſt uocatur. ¶ Gargani] Hic mõs Apuliæ eſt, in quo Sipontus urbs et Arpi à Diomede cõditi, et in quo anno ſalutis trecẽſimo octogeſimo primo apparuit

Michaël

Michaël archangelus. ¶ Orni] Montanæ arbores ſunt, Virg. Deſcendere montibus ornos. ¶ Viduantur] Priuantur. ¶ Flebilibus modis] Carminibus quaſi elegiacis. Fuit enim Valgius poëta haud contemnendus. ¶ Myſten] Nomen pueri à Valgio amati. ¶ Veſpero] Stella Veneris eſt. Hæc cum ſolem præcedit lucifer dicitur, & ante ortum ſolis apparet in oriente, cum ſubſequitur, heſper ueſper & heſperus ueſperusq; appellatur, uideturq; in occaſu ſtatim poſtquàm ſol occidit, primusq; Pythagoras eandem eſſe ſtellam deprehendit heſperum & luciferum. In lucifero colorem gaudentem, in heſpero fulgentem uidemus. Nunquam à ſole longius gradibus quadraginta ſex diſcedit. Genitalis roſcida proſpera & ſalutaris eſt. ¶ At] Oſtenderat fieri mutationẽ in rebus naturalibus. Nũc idem probat hominũ exemplis. ¶ Senex Neſtor] De quo iam dictum eſt, quẽ ad tertiã uſq; ætatem uixiſſe ferunt. Inducit autem exemplũ, ſenis cũ ſenes impatientius filiorum mortẽ ferant, quia in illu requiem ſuæ ſenectutis ſperarent. ¶ Amabilem] Ergo magis dolendum. ¶ Antilochũ] Hic filius Neſtoris ex Eurydice, fuit ab Hectore in prælio cæſus. Ouid. Siue quis Antilochũ narrabat ab Hectore uictũ Antilochus noſtri cauſa timoris erat. ¶ Impubem] Imberbem, inueſtẽ, cui nondũ barba exorta eſſet. Erat enim lugendus & quia bonus filius & quia adoleſcens, cũ illa ætas etiã externis lachrymis excutere poßit, & tamẽ luctui modũ impoſuit. Ergo & te idem facere decet, cũ amiſeris non filium, ſed ſeruum. ¶ Troilum] Qui puer adhuc ab Achille in pugna cæſus eſt. Virg. Parte alia fugiens amiſſis Troilus armis: Infœlix puer atq; impar cõgreſſus Achilli filius fuit Priami. ¶ Deſine molliũ querelarum] Id eſt, à mollibus querelis, cõſtructio Græca et poëtis potius ꝙ̃ cæteris ſcriptoribus conceſſa. ¶ Mollium] Ergo nõ ad uirum pertinentiũ. ¶ Tandem] Poſt diuturnum luctũ. ¶ Cantemus] Lyricis carminibus. ¶ Noua] Nuper parta uel magna & mirabilia & alludit ad duo illa diuerſa trophæa de quib. diximus. Trophea apud Græcos fuerunt arbores amputatæ in eo loco ubi hoſtes uicißent atque in fugã uertiſſent, dicta ab eo quod eſt τρέπειν, id eſt, uertere. Amputabãt enim ramos arborum ac deinde armis ſpolijsq; hoſti detractis ornabant ut eſſet poſteris monumentum uictoriæ in eo loco partæ. Deinde etiã ſunt cœpta poni in mõtibus & locis eminẽtioribus. Hinc Salluſtius de Pompeio ait quòd de uictis Hiſpanis trophea in iugis Pyrenei mõtis poſuit. ¶ Nyphatẽ] Fluuius Scythiæ ex monte eiuſdẽ nominis fluit. Sunt qui illũ Parthis. Sunt etiã qui incolis aſcribant. Virg. Addam urbes Aſiæ domitas pulſumq; Nyphatẽ, Poëtæ aũt dant quodãmodo ſenſum fluminibus, ut ſe uictos fateãtur. Virg. Euphrates ibat iã mollior undis, & alibi, pontẽ indignatus Araxes. ¶ Minores uertices] Minores undas tanquã qui ſe uictos cognoſcãt. ¶ Gelonos] Inter Budinos Scythiæ populos Geloni ſunt Græcorũ colonia apud quos omnia & publica & priuata ædificia lignea erãt. His uictis Auguſtus terminũ (ut ait Porphyrion) præſcripſit quẽ egredi uetarẽtur. ¶ Exiguis cãpis] Breuib. finib. ¶ Eqtare] uagari.

Ad Licinium Murenam, optimum mediocrem ſtatum. ODE X.

Rectius uiues] Docet nõ beate uiui niſi animum ita intra fines mediocritatis cõtineamus, ut nullis cupiditatibus diſtrahamur. Hoc per metaphorã ex nauigatione oſtendit. Nã uita noſtra nauigationi ſimillima eſt, quæ niſi ratione ueluti optima gubernatrice adminiſtretur, turbulẽtißimis perturbationũ fluctibus obruamur oportet. ¶ Rectius] Ergo fœlicius. Ea enim demum recta eſt quæ ad fœlicitatẽ ducit, quam omnes aſſequi cupiunt, ſed alij in alia re illam ſitam putant. ¶ Altum] Id eſt, profundũ, ut ſemper maxima petamus. ¶ Littus] Id eſt, ne ita ad infima & ſordida deſcendamus, ut nulla dignitatis ratio habeatur. ¶ Procellas grauiores] Cautus, id eſt, qui cautus eſſe cupis, & eſt ſententia, ne dum alterum extremũ uitare uolumus, in alterũ incidamus. ¶ Aureã] Pretioſam et ut aurũ cæteris metallis ſic ipſam cæteris in uita rebus præferendã. ¶ Sordibus] pro paupertate, in qua penuria rerum ſordes uitare nõ poſſumus: alibi pro auaritia, ut demonſtratũ eſt. ¶ Obſoleti] Squalidi. Ea enim obſoleta dicimus quæ iam trita & uetuſtate cõſumpta in deſuetudinẽ uenerũt, quus uerbũ ſecundũ nonnullos nõ ſit à ſoleo ſed ab oleo: nã hæc iam ſuũ odorẽ amiſerũt. Caret ergo ſordibus, ſed ſi ſobrius eſt, caret. ¶ Aula inuidẽ] Id eſt, domo nimis magnifica et ita ſplẽdida ut regia aula. Poſuit aũt

aula pro

aula pro nimio exceſſu in domo & in uictu et in omni apparatu, quæ cuncta nõ ſine inuidia nobis cõparamus, quæ quoniã uehemẽter nocet, eſt euitanda. Inuidenda ergo, De qua inuidia ſit habenda, nam dicimus inuideo tibi tuam ſortem. Virg. Liber pampineas inuidit collibus umbras. ¶ Hanc autem mediocritatem Athenienſis Solon fœlicitatem habere poße, Crœſo Lydorum regi demõſtrauit: nã cum hoſpes regis eſſet uir ſapiens & illi Crœſus diuitias opesq; ſuas & infinitas & uarias & pulcherrimas oſtentaret, neque tamen illas admiraretur Solon, interrogauit rex quem ergo fœlicem putaret. Tellum inquit Athenienſem qui domunculam in ſuo agro haberet, & illum tantum ut familiæ uictum ſuppeditaret, eoq; ille uiueret contentus omni inuidia amota. Quam ſententiam tum deniq; approbauit Crœſus, cum ſe regno priuatum uidit. ¶ Sæpius] Alia metaphora, idem oſtendit. ¶ Spectat] Infeſti] Oſtendit oportere animum ſapientis ita ſe habere, ut in mediocritate ſe continens & rebus ſecundis aduerſas & aduerſis ſecundas euenire poſſe arbitretur, ut nihil illum incautum improuidũq; opprimat, ſed aduerſus omnes ſuos ictus armatum fortuna inueniat. ¶ Sperat infeſtis] Id eſt, aduerſis. ¶ Alteram ſortem] Id eſt, contrariam, ſcilicet ſecundam. ¶ Et ſecundis metuit] Alteram ſcilicet aduerſam, ergo repete bis alteram. ¶ Sortem] Quia à fortuna huiuſcemodi res ſortimur. ¶ Bene præparatum] Cũ rerum humanarum fragilitatem & fortunæ temeritatem cõſiderat omnia quæ euenire poſſunt præmeditatur. ¶ Informes] Turpes uel magnas & idem Iupiter ſummouet, ergo non ſemper miſeri ſunt miſeri. ¶ Olim] In futurum, ſic Virg. Olim quæcunq; dabunt ſe tempore uires. ¶ Cithara tacentem] Quemadmodum Iupiter qui aër eſt nõ ſemper inducit hyemes, ſed poſt illas infert mitia tempora, ſic & Apollo non ſemper arcu ferit, ſed illo poſito demulcet lyra. ¶ Rebus anguſtis] Concluſio aurea & ex intima ueraq; philoſophia prompta. Nam fœlices in uita nunquam erimus, niſi naturæ, quæ paruis minimisq; contenta eſt, obtemperemus. Deinde res anguſtas & difficiles forti & inuicto animo perferamus, & ſecundis nullo pacto efferamur, neq; intumeſcamus.

¶ Animoſus] Plenus animo, id eſt fortitudine, quod ut interpretaretur fortis dixit. Et rurſus cum uela turgent nimis ſecundo uento contrahe, ne nimis inflent. ¶ Carmen omnino dignum tanto poëta in quo cum grauißima & ad mores emendandos apprime utilia proferat, tamen ſuis metaphoris atque exemplis triſtem grauitatem multa iucunditate exhilarat.

ADMONET Q. HIRPINVM VT VTILITATI CONſULAT. ODE XI.

Qvid bellicoſus] Suadet Hirpino ut omittat futurorum curam, præſertim earum rerum quæ longe abſunt, & uitæ breui indulgeat. Et ut ſuperior Ode à Stoica ſecta proficiſcebatur, nũc contra hæc Epicuream redolet. Cupit enim uolumen uarietate carminis diſtinguere, atq; illuſtrare. De Cantabris autem & Scythis dictum eſt. ¶ Adria] Figurate in neutro protulit genere pro mari Adriatico. ¶ Nec trepides] Ne timeas, ne anxius ſis, in eas res quas poſcit uſus uitæ, quoniam natura paucis contenta eſt, & illa facile parantur. ¶ Leuis] Inueſtis ſine pilis, iuuenis. Sponſus adhuc leuis, quaſi polita & lubrica. ¶ Decor] Pulchritudo. ¶ Arida] Phyſice expreßit cauſam canitiei: nam ipſa ex defectu naturalis humoris prouenit, uel arida, id eſt, auara. ¶ Laſciuos amores] Illa enim ætas laſciuiam omnem excludit & ſomnos. ¶ Non ſemper idem] Non mirum quòd in homine non ſit ſemper idem uigor, nam neq; uerni flores ſemper uirent, neque idem rubor eſt ſemper lunæ. Nam & flores cito defluunt & luna aßiduo creſcit, atque decreſcit. Ergo deſcriptio quædam illius ætatis quæ cito, ut eſt apud Salluſtium, uel ætate uel morbo deflorcſcit. ¶ Honor] Pulchritudo: Virg. & lætos oculis afflarat honores. ¶ Vernis] Qui maximè in uerè naſcuntur. ¶ Luna] Mutat colores, Virg. Luna reuertentes ubi primum colligit ignes. Si nigrũ obſcuro perfuderit aëra cornu. Ventus erit. ¶ Animũ minorem] Aeternis cõſilijs, id eſt, qui non ſit par æternis cõſilijs. Nõ enim ſemper ſubſiſtit in corpore. Non igitur dicit animũ minorẽ cõſilijs, ſed minorem æternis aut diuturnis cõſilijs, quia breuitas uitæ nõ finit illum tantã diuturnitatem amplecti. ¶ Iacentes temere, id eſt, ſine delectu, ſine ordine, non habita perſonarũ ratione. ¶ Odorati] Nos odorati capillos roſa, id eſt, habentes capillos

pillos odoratos roſa,id eſt,odore roſæ. ¶ Roſa] Succus roſæ longè antequã unguẽta(teſte Plinio)repertus eſt: Et poëta in hoc loco ita uoluptatem quærit, ut tamen nimium luxũ excludat. Ergo ſat putat eſſe ſi ſuccus roſæ pro unguento adhibeatur, ¶ Nardo] Herba hæc laudatiſſima eſt in unguentis. Primæ partes dantur Syriacæ, ſecundæ Gallicæ, tertiæ Creticæ. Gallica apud nos notiſſima eſt & uulgo iam ſeritur. ¶ Euchius] Bacchus de quo in ſuperiorib. dictum eſt. ¶ Edaces] Recte,nam & animũ cruciant & corpus extenuant. Vnde uerè illud dictũ eſt quod ſpiritus triſtis deſiccat oſſa, & græcè μελεδὼν,id eſt,mẽbra exedens dicitur. ¶ Præterẽũte lympha] Ne in ebrietatẽ incidatur. ¶ Deuiũ] Id eſt,quod nõ omnino publice proſtet. Deſignat aũt meretricẽ,quæ à proſtibula differt. Nã meretrix honeſtioris eſt loci et quæſtus quæ tantũ noctu proſtat. Proſtibula quæ ante ſtabulũ noctu diuq; lucri cauſa ſtat, ergo hæc nõ deuia eſt quæ ſemper ſit in uia, Plautus in Ciſtellaria oſtendit. ¶ Eliciet] Blãditijs euocet,nam & hoc demõſtrat nõ omnino publicũ. ¶ More Lacenæ] Scilicet mulieris.

MECOENATI SE EXCVSAT, MAGNA EXILI VERſu non poſſe dici ODE XI

NOlis longa] Oſtendit ſe hiſtoriæ ſcribendæ minimè aptũ eſſe, & humili ſtilo,poëta cum ſit,res magnas ſcribere poſſe negat. ¶ Bella feræ Numantiæ] Decẽ enim annis durarunt non ſine magna Romanorum clade: Nam primo M. Pompilius à Numantinis cum quibus pacem factam irritam fieri ſenatus cenſuerat,cum exercitu fuſus fugatusq; eſt. Decreta deinde eſt Numantia. C. Hoſtilo Mancino conſuli,cui ſacrificãti pulli ex cauea euolarunt, Mox nauem aſcendẽti uox audita eſt,mane Mancine. Hic à Numantinorum quatuor millibus & uictus & caſtris exutus eſt,cum triginta millia militum Roman. ſecum haberet,coactusq; pacem ignominioſam fecit. Sed ne hanc quoq; ratam habuit ſenatus, & ut religione populus ſolueretur,traditus eſt Numantinis Mancinus,ſed minimè ab illis receptus eſt. Tandem miſſus eſt Scipio Aphricanus minor,qui luxuriam exercitus nimia licentia corrupti,compeſcuit. Nam & duo millia ſcortorum à caſtris reiecit. Militem quotidie in opere habuit, & triginta dierum frumẽtum & ſeptenos uallos ferre cogebat. Aegre propter onus incedenti dicebat, cùm gladio te uallare ſcieris,uallum ferre deſinito. Quem militem extra ordinem deprehẽdit,ſi Romanus eſſet uita,ſi alius, uirgis cædebat: Qua ſeueritate exercitum nimia licẽtia corruptum ita emendauit,ut qui paulo antè paucioribus uictus eſſet, iam plures uincere poſſet. Obſedit itaq; Numantiam,atq; obſeſſos ad ultimam famem compulit: Quapropter Numantini fame coacti ipſi ſe per uicem tradentes trucidauerunt,ne in manus hoſtium uiui uenirent. Captam urbem Scipio deleuit,atq; triumphauit,domumq; ex Capitolio ueſperi reductus cum ſe in lectum recepiſſet,interfectus repertus poſtridie fuit: Sed neq; à quo cæſus fuerit unquã cognitum. ¶ Feræ] Efferatæ,crudelis. Eſt autem Numantia in Hiſpania eorum populorum qui Vraci dicũtur urbs nobiliſſima,quæ in bello Celtebertico cõtra Romanos uirtutem propriam oſtenderunt,quod bellum teſte Strabone ad uigeſimum annum perdurauit. Hæc ab Auguſta Cæſarea,quæ ſuper Hiberum ſita eſt diſtat ſtadia 800. ¶ Durum] Laborum patientem,ut in eius hiſtoria patet,uel durum crudelem. ¶ Pœno Carthaginenſi,Hi enim Phœnices ſunt,qui duce Didone in Aphricam profecti urbem illam condiderunt,Græcè enim φοίνιξ dicitur Phœnix,ſed Latini aſpirationem primæ literæ detrahunt & oi mutant oe,unde fit Pœnus,à quo non Pœnicus,ſed Punicus eſt. Primus autem C. Duillus conſul claſſe in mari Siculo Carthaginenſes ſuperauit,deq; illis triumphauit. Qua de cauſa perpetuus quoque ei honos habitus eſt ut reuertenti à cœna tibicine canente funale præferretur. ¶ Mollibus] Laſciuis,teneris & non illis quos magnarum rerum hiſtoria poſtulat. ¶ Aptari] Conuenienter iungi. Aptum enim dicimus idoneũ, & quod bene quadret. Eſt enim à uerbo græco ἅπτω, id eſt,tango: Eſtq; translatio ab ædificatione in qua dicimus idoneè opus ſurgere,ſi quadrati

lapides totis ſe lineis tangunt. Tunc enim aptari lapides & ipſi quadrare dicuntur. Ordo eſt ô Mecœnas nolis aptari à me mollibus modis citharæ longa bella Numantiæ, nec durum Hannibalē, nec mare, nec ſæuos Lapithas, ſed de Lapithis diximus. Hyleus (ut ait Acron) primus fuit Cētaurorū, qui uiſa puella exarſit, unde bellū eſt cōmotum. Vnde illud: Et magno Hyleū Lapithis cratere minantem. ¶ Telluris iuuenes] Id eſt gigātes quaſi nomen interpretatus eſt. Nam cū terræ filios illos fabulentur, uolunt ab eo dici quod eſt γίνομαι, id eſt, fio et γαῖα, terra quaſi ex terra geniti. Horū fabula ſuo loco expreſſa eſt. ¶ Fulgens domus Saturni] Id eſt cælū, nam illud reſcindere conati ſunt. ¶ Veteris] Quia ante Iouem & in prima ætate regnauit. Nam fuit Ogyge Athenis regnante, & cum Titane fratre bellum geßit, uel reſpexit naturā ſideris, in cuius tutela ſenes ſunt. Quin & rerum uetuſtarum inquiſitores producit Saturnus. ¶ Pedeſtribus] Oratione ſoluta ſcriptis, melius, ꝙ ego q carmina ſcribo quæ oratio uidetur equeſtris. ¶ Regū colla] Nam uicti reges ante currū cathenis uincti in triumpho procedebant. ¶ Liciniæ] Non placet q Mecœnatis ſit uxor, cum ueluti laſciuā illam laudet ſed potius poëtæ amica quā à more amantiū dominā uocat. ¶ Lucidum] Pro lucidè nomen pro aduerbio. ¶ Fulgentes quæ laus in oculis ſuprema eſt. ¶ Mutuis] Inuicem bene reſpondentibus. ¶ Quam] Laudauit hactenus à bonis corporis, nunc laudat à bonis animi, ſcilicet ab arte. ¶ Nec dedecuit] Liptote eſt, id eſt, bene decuit. ¶ Ferre pedē choris] Id eſt, mouere pedem ad numeros choreæ, id eſt ſaltare. ¶ Nec certare ioco] Laudat à iocis, ſcilicet ab ea ſpecie ioci, quæ urbanitas appellatur, in qua ſunt facetiæ lepores, ſales et dicta. Sed ut rem diligentius aperiā, ut ludū in re atq; corporis exercitatione, ita iocum in uerbis dicimus, ut in plurali & iocos & ioca inuenias. Eſt aūt iocus quo in oratione riſum mouemus. Huius duo ſunt genera: Alterū q uiro quoq; ingenuo & modeſto optimè quadret, alterū ſcurrile omnino ſeruileq; eſt, nunquamq; ingenuo uiro adhibendū. Primum ergo urbanū, ſecundū ſcurrile uocant. Tentatq; nihil aliud iocis niſi ut riſum moueat. Nam ut ſale aſperſæ epulæ guſtatu iocundiores multo ſunt, ſic oratio iocis ſalibusq; cōdita gratißima ſemper eſt. Sed ut placet Iulio Cæſari apud Cic. Quinq; de riſu quærenda uidentur. Quid ſit. Vnde ſit. An in oratione ſit adhibendus. Quatenus in illo progrediendum. Poſtremo quot eius genera exiſtant. Quid ergo riſus ſit iubet Iulius in eo loco à Democrito peti. Et profecto res eſt, quæ niſi ab homine Phyſico, non ſatis recte explicari poßit: Itaq; ut pauca de multis ab ipſis mutuemur riſus dupliciter cōſideratur, aut eſt quidā motus pectoris & faciei, & ſic uidemus eſſe accidens quoddā operationis uirtutis motiuæ: Aut eſt certum quiddam, quod eum motum præcedat. Quapropter iure tunc diffiniri poterit: Riſum eſſe accidens ſiue paßionē uirtutis ſenſitiuæ intrinſecæ ſub apprehenſione delectabilis, qua mouetur appetitus ad mouendum tales partes Et quia non mouetur appetitus niſi ui uirtutis exiſtimatiuæ concurret etiam ad riſum actus talis uirtutis. Quamobrem ut excitetur riſus cōcurrit & ſenſitiua & exiſtimatiua uirtus, quibus citatur appetitus, q eſt primum & immediatum principium huius motus: Neq; tamen in alijs animantib. cōmouet appetitus, aut faciem, aut pectus ad ridendum: nam res hominis propria eſt. Habes igitur cauſam efficientē & propinquā & remotā: Materialis aūt ſunt ipſi ſpiritus cum calore naturali, quorū extenſione ad exteriora fit riſus. Animi enim noſtri ꝙ primū aliqd aduertunt quod appetendū ſit ſtatim ad id accedere conātur: Quapropter uehemēter diffunduntur ac relaxantur et profuſi profundunt atq; extendunt ſpiritus, ſpiritus autē extenſus extendit corpus. Contra ex re triſti atq; fugienda cōtrahitur animus: Cōtractusq; rurſus ſpiritū cōtrahit, et ille itidem corpus. Hinc lachrimæ: nam cum cōtrahitur atq; cōprimitur corpus exprimatur ab eo humor, ut ex cōpreßa ſpōgia neceſſe eſt. Sed redeo ad lætitiā, ut pomā quod à magno Alberto in libris de animalib. nō omittitur. Eſt enim in animali mēl vana quædam ſatis tenuis ſed dura, & in quibuſdam ſui partib. carnoſa in retis ſimilitudinem. unde uulgo id ei

nomen

nomen impoſuerunt, Græci poëtæ illā phrenas appellant, cuius nominis rationē alio in loco reddemus. Phiſici aūt eiuſdem linguæ etiā diaphragma nuncupant, quoniā ueluti paries quidam cor pulmonēq; ſepiat, & à iecore lienēq; ſeparet. Nam φράττω græcè ſepio & obſtruo ſignificat, idem etiā διαφράττω. Eadem ratione Latini ſeptū à ſepiendo dixere. Verba ſunt Cornelij Celſi. Sub corde atq; pulmone trāſuerſum ex ualida mēbrana ſeptū eſt. Appellarūt præterea Latini quādoq; præcordia, quamuis hoc nomine omnia exta ſæpe ueniāt. Hic igitur paries ſiue ſeptū ſiue diaphragma appellandū putes, ab ea de qua diximus extenſione motus cōcaleſcit. Calefactusq; ſenſum penitus immutat, & reſoluit totū corpus in gaudium. Riſus enim ſequitur tacto pariete uel mēbro uicino parieti, nam cū illo tactu motus ſit paries & ſic calefactus diffundit ſpiritus & reſoluit & mutatur intellectus, q cōtinebat corpus, & ridet nimis profuſe. Hinc eſt cōcuſsio multa & diſſolutio neruorū ex calore diffuſo in ipſis. Solus autem homo ridet, quia nō pellē habet ſed ſubtiliorē cutē, qua tacta mouetur paries maximè ſi tangatur ſub axillis, q locus uicinior eſt ſepto: Vnde putauerūt q ſi quis in ea parte uulneretur minime doleat. Quod ſi quis quærat quare ex re ridicula ſæpe in profuſum riſum magis prorūpamus, q̄ ex aliqua ſubita fœlicitate, reor id eſſe cauſæ, quod in ridiculo nulla re impediatur animi profuſio, in re aūt magna & fœlici quāuis maius gaudiū excitatur, ineſt tamen quædā profundior cogitatio et cura rei quæ proſperè euenit: Hæc aūt animū cōtinet, ne ſe omnino effundat: Quod nō euenit in ridiculo: nā ibi lætitia diffundit animū nulla reprimēte cogitatione aut cura. Hæc omnia ſubticuit Cicero quæ de cauſa efficiente riſum dici poterant: non quia illa ignoraret, ſed quia tam exquiſita Phyſices diſputatio perſonis & rei non multū quadrabat. Reliquā aūt exactè proſecutus eſt, ſed id in primis quod materia riſus & quaſi obiectum quoddā, & regio quædā unde riſus proueniat ſit turpitudo quædā & deformitas nō tamen turpiter enarrata: nam quod tertio loco quærebatur minimè dubitandū conuenire et oratori & urbano uiro riſum mouere: nam & ipſa hilaritate beneuolentiā nobis excitamus, & admirantur auditores acumen ſæpe uno uerbo poſitū. Significatur poſtremo ex ipſo ioco nos & politos & urbanos & eruditos eſſe: Et quod non minimi faciendū eſt grauiorū rerum triſtitia ac ſeueritas ioco facile mitigatur. Habendus tamen modus eſt in riſu mouendo: Nā nec inſignis probitas & ſcelere uincta: Nec rurſus miſeria inſignis agitata ridetur. Nam flagitioſi non ridiculo, ſed maiori quadā acrimonia uexandi ſunt. Miſeri aūt nullo modo illudendi uidentur, niſi ſe forte iactent. Ergo eos facile ridebimus, q neq; magno odio, neq; rurſus miſericordia magna digni ſunt. Maximū aūt ſæpe riſum ea mouent quæ ita auditorē decipiunt, ut cū æquiora credantur, acerbiora tandē eſſe deprehenduntur. Interpretabar olim noſtri Petrarchæ elegias lyricosq; quib. Laurā canit, Aderantq; aduerſarij qui Laurā mulierē fuiſſe negarent, aſſererentq; nō illo nomine puellā à ſe amatā intelligi, ſed aliud allegoricè ibi latere. Rogabā quid'nam illud eſſet, ut id me docerent ſummis precib. contendebā. Illi aūt magnum profecto id eſſe, ſed tamen quid ſit neſcire fatebantur. Hic ego ridiculi occaſionē non prætermiſi, ſed in maxima auditorū frequentia ueluti conuictus, & pudore cōturbatus, Malo inquā ingenue fatendo inſcitiā meā à uobis accuſari, q̄ iniquè defendēdo peruicaciā damnari. Duo ſunt quæ aduerſarij mei proferūt: Alterū non fuiſſe mulierē Laurā, quod ego adhuc non do. Alterū quod ego ita liberaliter eis cōcedo, ut etiāſi quis illos mendacij in iudiciū uocet, uadimoniūq; facere cogat, uadē me præſtare decreuerim. Atq; hic cū ueluti pudore impeditus dubitabundus aliquantulū ſubſiſterē: Et illi uictoria geſtientes inuicē ſe intueri: Aliosq; circumſpiciendo meæ cōfeſsionis teſtes citare quodā nutu uiderentur. Atq; tota iam ſchola aurib. erectis qd dicturus eſſem expectaret. Tunc ego proſequens. Aiūt inquā, qd ſibi poëta in Laura uelit ſe plane neſcire, quod ego ita utraq; manu do, ut iure me iurando obſtringā, ut niſi hoc uериſsimū ſit, nihil ſit unquā futurū uerū: riſit tota ſchola, cum dictum falſum fuerit, & illi ambi-

guitate orationis ad contrarium exitum quàm putabāt decepti ducerētur. Dicuntur autem facetiæ ij ioci, in quibus aliquē aut dictis aut actionib. imitamur, & ut pictores exprimimus. Horum duo ſunt genera, quorum alterum re tractatur, alterum dicto. Re cum aliquid uelut fabellam narramus fingimus ea quæ naturæ dictis geſtibusq; cōueniant, & nos ueluti mimos modeſtè tamen exhibemus, imitamur uocem uultum & os deniq; eius quem agimus. In docto ridiculum appellamus id quod uerbi ſententiæ acumine mouetur fingimus. Hæc dicta appellari docet. Cicero in epiſtolis ad Corneliū Nepotē his uerbis. Itaq; noſtri cū omnia quæ dixiſſemus dicta eſſent quæ facete & breuiter & acute locuti eſſemus ea proprio nomine dicta appellari uoluerunt. Nonius autem Pomponius iocos dicteria appellat: In quib. quoniā morſus latet, placuit Græcis ea ſcōmata appellari: nam σκώπτειν mordere eſt. Sunt & ioci in quibus feſtiuitas quædam & hilaris iocunditas & blanditiæ potius quàm morſus apparet. Hos noſtri lepores Græci αἱμυλίαν dixerūt, à quo dicendi genere nōnulli & Aemilios & Lepidos uocatos uolunt. Vniuerſum aūt hoc iocōrū genus modo neq; ſcurrile ſit neq; inimicū uehementer nos auditorib. cōmendat: Sed ut in cæteris rebus ſic & hic et hominū & rerum & temporum & locorum habenda ratio eſt: Adhibenda moderatio & raritas. Perſtrinxi pauca de multis nam in numeroſa rerum turba quas ſcribendas propoſuimus nulli patētior locus relictus eſt: & in anguſtijs plura cōplicari fortaſſe poſſunt, explicari aūt nullo modo poſſunt. ¶ Sacro die] Feſto die in quo Dianæ ſacra agerētur. Eſt enim ſacrū quicquid deſtinatū dijs eſt. Videtur aūt ita à ioco ludoq; illam laudare, ut tamen laſciuiæ caſtitas non deſit: Non enim Veneris ſed dianæ ſacra cōmemorat. De diebus aūt feſtis profeſtisq; alibi ſcriptū eſt. Sed diei initium apud Athenienſ. erat occaſus durabatq; ad aliū occaſum. Babylonij aūt ab ortu ad ortū diē finire putabāt. Vmbri et Ethruſci à meridie ad meridiē, quod magis uidetur aſtronomicæ rationi quadrare: Verū Ro. popul. à media nocte initiū diei ſtatuit, placuitq; M. Varr. q. q ex media nocte ad proximā mediā noctē nati eſſent eodem die nati uiderentur. Idē oſtendit Vir. Hac uice ſermonū roſeis aurora quadrigis Iam mediū æthereo curſu traiecerat axem, & paulo poſt Nox ruit Aenea nos flendo ducimus horas. Diei igitur prima pars eſt mediæ noctis inclinatio. Inde galliciniū. Inde conticiniū, cum galli tacēt, & homines etiam tunc quieſcunt. Diluculum aūt eſt cum dies agnoſci cœpit. Mane, deinde q ab inferis locis, id eſt, à manibus ueniat, uel à nomine nominis: Nam Lanobini Manū bonum dicunt. Cuius contrariū eſt immanis. Inde meridies quaſi medidies: Nam priſci r. pro. d. ſæpe ponebant, ut aruena pro aduena, ab hoc ſupra cæterū tempus occiduū dicebatur: Mox ſuprema tēpeſtas. Hinc in 12. tabulis ſolis occaſus ſuprema tempeſtas eſto. Deinde ueſpera à ſtella heſpero, à quo tempore dicta eſt ueſperna conuiuium, quod non niſi aduentante nocte inibant priſci: Cuius rei non ignarus Maro dixit. Nūc eadem labente die conuiuia quærit. Poſt ueſperam nox concubia erat, ac poſtremo nox intempeſta quæ non habet idoneum tempus quicquā agendi. In has igitur partes diſtribuebant diē, id eſt, uniuerſum illud ſpacium quo perficit una cœli reuolutio quodq; conſtat ex quatuor & uiginti horis, & lucē tenebrasq; cōtinet. Aliquando ita diē dicimus, ut ſolā lucē intelligamus tenebras uerò ſub noctis nomine appellamus. Vir. Noctes atq; dies patet atri ianua ditis. Ponimus nonnunquam diem pro tempore, ut Longa dies homini docuit parere leones. Eſtq; ſententia Marcelli q cum pro tēpore ponitur in fœminino ponatur genere: aliter in maſculino. Sed contra multis in locis uidemus. Virg. Poſtera cum primo ſtellas oriente fugarat Clara dies. et paulo infra. Expectata dies aderat, pro die igitur in utroq; genere ponetur, pro tempore uerò in fœminino ſolū. Priſci Latini in aduerbio ponebāt die quinti & diequarti. Et qui indifferenter e & i in fine ponebāt pronuntiabāt etiā diequarte & diequinte. Dicebant & die priſtine pro pridie. Alij tamē uolunt, ut hæc ſignificent: Ponuntq; uerba Prætoris Dienoni poſt Calem. quintiales compitalia erunt: De præterito uerò die nono dicebant. Verum ut ne hoc quidem

relinquam

relinquã in 24. horas diuiditur dies: Neq; illę pares erãt apud antiquos, ut nũc ſunt; ſed ut lux creſcebat, decreſcebatq;, ita & horæ lucis: Nam ſemper in ſex horas lucem, ac in totidem tenebras diuidebant. Quapropter ab æquinoctio uerno uſq; ad autumnale horæ diurnæ nocturnas ſuperabant. Contra uero cum per reliqua ſex zodiaci ſigna quæ auſtrina appellant ſol diſcurrit. Neq; tantũ ratione caret: quod neq; in plures neq; in pauciores horas reuolutio cæli diuiſa ſit. In duodecim enim ſigna diſtributũ eſt zodiacũ, & quãuis alia alijs lõgiori ſpatio aut aſcendant ad noſtrum hemiſpherium, aut deſcendant in aliud, tamen ſi quod uno loco excedit in alio apponantur ſingula binis horis rem perficiunt. Sed de die hactenus. ¶ Achemenes] Pro maximis diuitijs poſuit Achemenem Perſarum regem, quoniam cæteros mortales diuitijs opibusq; ſuperaſſe Perſæ uidentur, ut plurimi teſtantur hiſtorici: Non tamen propriũ nomẽ regis eſt Achemenes, ſed omnes Perſarũ reges à tribu qua oriundi eſſent hoc nomine appellabantur, ut Alexandrini reges omnes à Ptolemæo Lagi filio q primo Alexandriæ regnauit Ptolemæi dicti ſunt. Sed de Perſis ita loquitur Herodotus. Sunt aũt hi in Perſia populi Holli, Arteatæ Perſæ, Paſargadæ Maraphij, Mappij, omnibus aũt iſtis Paſargadæ meliores ſunt: Ex illisq; tribus eſt Achemenida, ex qua Perſici reges fuerunt. ¶ Migdonias] Id eſt, Phrygias. nam & in illis maximas opes fuiſſe conſtat. Fuit aũt Migdon rex Phrygiæ, quo duce ferunt Ideos Dactylos ad Samothracas deueniſſe, & ibi excantationes, & ueneficia exercentes eos populos in ſummũ ſtuporem adduxiſſe. ¶ Arabum plenas domos] Hoc maximè propter aromata: Nã in Arabia Fœlici hæc ut plurimũ naſcũtur. Thus aũt uuſquã niſi Arabia ¶ Fragrantia] Optime olentia, uel fragrãtia, id eſt, ex amore ardentia. ¶ Aut facili ſæuitia] Exprimit id quo uehemẽter delectatur amator: Nam neq; uult eam quæ nimis laſciuè nihil unquã denegat. Satietas enim quædã inde oritur, qua omnia uileſcũt, & ſordẽt, atq; interdũ faſtidiũ adducit: Neq; rurſus illã quæ ſemper pertinax, nunq̃ ſe morigerã præbeat. Quod elegãterè Martiale expreſſum uidemus. Inquit enim. Nolo nimis facilẽ difficilemq; nimis. Verum quod mediũ eſt, quodq; inter utrumq; probatur. Nec uolo quod ſatiet, nec uolo quod cruciet. ¶ Facili ſæuitia] Negat quidẽ ut ſæua: Quæ res deſideriũ auget: nam ut eſt apud Lucanũ, Nitimur in uetitũ ſemper cupimusq; negata, ſed nõ diu negat, ne fortaſſe cruciet, ergo ſæuitia facilis eſt: præſertim cũ ita neget, ut tamẽ cupiat et torqueri à poſcente quod nõ accipit. Deniq; ut oſtendat deſideriũ ex penuria accedere illã uelle, cruciatum aũt afferre nolle, addit quod ipſa occupat rapere, id eſt, præuenit ut rapiat quod ille nondum dat. Nam teſte Terentio: Nolunt ubi uelis, ubi nolis cupiunt ultrò. Hoc ſi dolo fiat meretricum artificium oſtendit: Sin impulſu naturæ ingenium muliebre deſcribit.

AD ARBOREM CVIVS CASV PENE perierat. ODE XIII.

Ille & nefaſto te] Execratur arborem à qua periculum ſibi fuit: Nec putat eam ſeri potuiſſe niſi à ſceleſtiſsimo uiro. Vituperat è ſatore ueluti à parẽtibus maioribusq; uituperare quempiam ſolemus. Poſtremo rem ridiculam ſumma grauitate exornat, oſtendens nulli mortaliũ ſatis eſſe certum quod caueat. Tragiceq; inſurgit, et exemplis nititur uarijs. ¶ Poſuit] Plantauit Virg. ponere uites. ¶ Nefaſto] Pro atro & infœlici poſuit. Atri triduani dicebantur, erant enim in quolibet menſe tres poſtridie Calend. Non. & Idus menſis. Cæterũ quid ſit nefaſtus dictũ eſt & Ouid. Ille nefaſtus erit per quẽ tria uerba ſilẽtur: Faſtus erit per quem lege licebit agi. ¶ Produxit] Quaſi progenuit: nam arborũ quas ſerimus ueluti parentes putamus. Producere aũt quandoq; in longũ protrahere Virg. abnegabat exciſa uitam producere Troia. Quandoq; proſequi: ut Nec tua funera mater Produxi. Quandoq; procreare Terent. Seni animã primũ extinguerẽ ipſi, qui illud ſcelus produxit. ¶ Sacrilega manu]

 Id eſt, ipſe

Id eſt, ipſe ſacrilegus quaſi nefarius. Sacrilegiũ aũt eſt furtũ rei ſacræ, aut uitiũ ſacræ uirgi ni illatum. ¶ Opprobrium] Infamiam & dedecus quod proueniat ob probrũ, id eſt, propter ſcelus cõmiſſum. ¶ Pagi] Veluti ad totius regionis infamiam pertineat. Pagus autẽ uicus ex plurib. domibus in agro conſtans, dictus ἀπὸ τῆς πηγῆς, id eſt, à fonte, quod ex eodẽ fonte bibant omnes qui eiuſdem ſint uici. Perſius aũt Semipaganũ ſe appellauit, quia non eſſet omnino paganus, quoniã nõ omnino potaret ex poëtico fonte, ergo metaphoricè dixit Semipoëtam: Et Chriſtiani paganos eos appellant qui non ſunt noſtræ religionis, quaſi qui non ſint ciues Chriſtianæ reipub. ſed ruſticani. ¶ Penetralia] Loca magis interna, & recondita ab eo q eſt penitus, id eſt, ualde intus. ¶ Nocturno cruore] Id eſt, cruore ſparſo nocturno tempore: Nam q flagitiũ cõmiſſurus eſt, latebras ſibi quærit ad ſcelus tegendum. Vehementer autem ſingulis uerbis ſcelus auget. Non enim ſolum interficit hoſpitem, quod ex ſe ingens eſt ſcelus, uerum interficit ex inſidijs, qui nocturno tempore, fuitq; iniuſta cædis cauſa: Nam ſi iuſta fuiſſet, non quæſiſſet latebras. Interfecit domi ſuæ: ergo ſuæ ſe fidei hoſpes cõmiſerat. Interfecit crudeliter quia fudit illius cruorem quo penetralia ſparſa ſunt quaſi repleta. Poſuit ergo duo maxima ſcelera & eius qui parentem, & eius qui hoſpitẽ necaſſet, & necaſſet crudeliter: Cum horrendum ſcelus putarent antiqui polluere iura hoſpitalitatis, quibus Iupiter Optimus Maximus præeſſet. Vnde Virgilius: Iupiter hoſpitibus nam te dare iura loquuntur.

¶ Colchica] Colchis urbs eſt Ponti, quæ regio & ueneficis abundauit mulieribus, quod maxime demonſtratur per Medeam & herbas producit ueneficijs aptas Virg. Has herbas, atque hæc ponto mihi lecta uenena. Ipſa dedit Mœris, naſcuntur plurima Ponto. ergo Colchica dixit quaſi uehementiſſima, & reliquis peſtilentiora. ¶ Et quicquid] Poſt ſpecies tranſit ad genus, ut nihil prætermittat. ¶ Concipitur] Plus eſt quàm ſi dixiſſet efficitur, quia maiora poſſunt homines animo concipere, quã re perficere. ¶ Tractauit] Quaſi dicat ſæpius ac uehementiſſime egit. ¶ Triſte lignum] Infœlix lignum & propterea triſtitiam illaturũ. Erant aũt apud antiquos in iure pontificio notatæ arbores fœlices, atq; infœlices. Fœlices enim erant: ut Veranius ait, quercus, æſculus, ilex, ſuber, fagus, corilus, ficus alba, pirus, malus, uitis, prunus, & cornus. Infœlices uerò ex ſententia Tarquinij Priſci erãt quæ in inferorum tutela ſunt ut ficus atra, acrifolium, pirus ſyluatica, pruſcus rubus ſentes. Quibus arboribus prodigia mala uri oportebat. Aſſerit igitur poëta hanc eſſe unam ex infœlicibus arboribus: ¶ Caducum] Aptum ut caderet, non autem caſurum, nam non ſtaret uerſus. ¶ In domini caput] Scelus erat in quencunq; caderet, ſed maius in dominum maximè in dominum immerentem. ¶ Quid quiſq;] Mirum poëtæ ingenium ut ex occaſione paruæ rei magna innectat, & quæ ad uitam & mores maximè pertinent leuiorib. inſerat. Oſtendit enim quanta ſit humana imbecillitas, atq; miſeria ex ipſa inſcitia qua ſæpe non timenda timeamus: Cõtra uerò nullus ſit metus ab ijs quæ ſumma cum pernicie imminent. ¶ Quid quiſq; uitet nunquam homini ſatis Cautum eſt] Sententia eſt color rhetoricus. Eſt enim ſententia oratio ſumpta de uita: quæ aut quid ſit aut quid eſſe oporteat in uita breuiter oſtendit, ut illud Virg. Vna ſalus uictis nullam ſperare ſalutem: Lucani. Atq; arma tenenti Omnia dat qui iuſta negat. Aliquãdo ſententia confirmatur ſubiectione rationis hoc modo. Omnes bene uiuendi rationes in uirtute ſunt collocandæ, quoniam ſola uirtus in poteſtate noſtra eſt. Nonnunquam etiam efferuntur ſententiæ dupliciter aut ſine ratione. Sic errant qui in proſperis rebus omnes fortunæ impetus ſe fugiſſe putant. Sapienter autem ſtatuunt qui temporibus ſecundis caſus aduerſos reformidant. Aut cum rationibus hoc pacto. Qui adoleſcentium peccatis ignoſcendum putant falluntur. Propterea quod ætas illa non eſt impedimento bonis ſtudijs. At ſapienter faciunt qui errata illorũ caſtigãt, ut quibus uirtutibus omnem uitam tueri poſſint eas in ætate maturiſſima uelint comparare. Dixi latius de hoc colore quoniam uehementer om

ter omne ſcriptorũ genus exornat, & ut ab oratore rarius teſte etiã Cicerone ponendus eſt, ne uiuendi præceptores in dicendo eſſe uiderentur: Sic contra à poëta ſæpius ponendũ cenſeo, quandoquidem uitæ præcepta profiteri illum apprime deceat. ¶ Cautum] Differt cautio à timore, ſed hoc cõmodiori loco. ¶ Nauita] Pro nauta per epẽtheſin: ſic Vir. Nauita tum ſtellis numeros & nomine fecit. Fit aũt epentheſis quotiens in dictione ſyllabam addimus, ut Iuuenalis. Qualis tunc epulas ipſum glutiſſe putamus Induperatorem, id eſt, Imperatorem. Huic contraria ſyncope eſt, per quam ſyllabã dictioni ſubtrahimus ipſam concidendo, ut cũ dicimus deûm pro deorum. ¶ Boſphorum] Quia illac bos portata ſit. Dicunt enim Ion in uaccã uerſam has anguſtias trãsfretaſſe: Ponti enim fauces ſunt. Habet aũt Bizantiũ quam hodie Conſtantinopolim uocant. Hoc mare propter anguſtias periculoſum eſt. ¶ Pœnus] Vt Boſphorũ pro omni mari ita Pœnũ pro omni nauta. Pœni aũt, id eſt, Charthaginiẽſes colonia ſunt Phœnicũ, q primi penè omniũ mortalium nauigijs mercaturã exercuerunt. ¶ Neq; ultra] Scilicet, hæc pericula Boſphori timet. ¶ Fata] Id eſt, pernitiem & exitiũ. ¶ Aliunde] Id eſt, ab alio loco. ¶ Sagittam & celerem fugam] Id eſt, ſagittam quam inter fugiendum emittit. ¶ Regna furuæ Proſerpinæ] Id eſt, infernũ cuius illa cum Plutoni nu pſerit) regina eſt. ¶ Furuæ] Nigræ, unde furtũ quod in tenebris peragatur. Acron autem ait hoc myſtico nomine Proſerpina uocari, aut furuæ, id eſt, flauæ ut ſit ſibi patronimicõ quia Ceres mater flaua cognominatur. ¶ Iudicantẽ Eacum] Eacus Iouis et Aeginæ filius Peliũ patrem Achillis genuit: Regnauit in Aenopia inſula. quam deinde à matris nomine Aegynã nominauit, & propter excellentẽ hominis iuſtitiã inferis poſt mortẽ iudicẽ datum fabulãtur poëtæ. Iuuenalis. Quas torqueat umbras Eacus. ¶ Sedes diſcretas] Id eſt, diuiſas à ſupplicijs & à pœnis, & intelligit cãpos Elyſios in quib. umbræ piorũ placide quieſcũt. Elyſos aũt uocari docet. Virg. Quãuis Elyſos miretur Græcia cãpos. Et in ui. Quiſq; ſuos patimur manes exinde per amplũ. Mittimur Elyſiũ, & pauci læta arua tenemus. Et in eodẽ libro locũ deſcribit. Deuenere locos lætos & amœna uireta Fortunatorũ nemorũ ſedesq; beatas Largior hic campos æther, & lumine ueſtit Purpureo, ſoleq; ſuũ ſua ſidera norũt. Secretos ergo à Tartaris ubi impij puniũtur. ¶ Aeolis fidib. canentẽ] Ponit in campis Elyſijs Sappho & Alcæũ De qb. alibi dictũ eſt. Eſt aũt Sappho in accuſatiuo ut Dido in hoc uerſu. Et nomine Dido ſæpe uocaturũ. ¶ Aeolis] Leſbiacis: Nã Leſbius à quo inſula denominata eſt Aeoli filius fuit.

¶ De popularibus] Non ſuis, ſed Phaonis: Querebatur enim impulſa zelotypia, ne à ſe amatũ Phaonẽ ad ſe cõuerterẽt. Dixit igitur popularib. nõ ſuis ſed Phaonis, et intelligit de Siculis: Nã Phaon relicta Leſbo & in ea Sappho, in Siciliã patriã ſuã redierat. Hinc illud in elegia. Hinc tibi Sicilides ueniũt noua turba puellæ. Quid mihi cũ Leſbo Sicilis eſſe uolo. Ceterũ popularis poſſeſſiuũ eſt à populo, ut ipſe alibi. Et populares uincentẽ ſtrepitus & natus reb. agendis. Sed nonnunquã dicimus popularẽ quaſi plebeiũ, unde dicimus ueſtẽ popularẽ, id eſt, uilem et plebeiã Cicero in libro officiorũ. Popularibus enim uerbis utendũ eſt & uſitatis cum loquimur de opinione populari. Dicimus etiam popularẽ cum uirũ qui ſibi populi fauorẽ conciliat: Idq; non ſimplici uia fit: ſed duplici. Nam ſunt q populi beneuolentiã acquirũt bene de repub. ſentiendo, & ea quæ ad ſalutẽ & dignitatẽ populi ſpectant recta cũ ratione agendo Cicero in Catelinã. Intellectũ enim eſt quid intereſſet inter leuitatẽ concitatorũ ac animũ uere popularẽ ſaluti populi conſulentẽ: Sunt itidẽ populares qui Largiendo & adulando & alijs corruptelis populi ſibi beneuolentiam captant, cum populus plerunq; magis quæ placeant quam quæ deceant concupiſcat. Sed illi bonis artibus ad honores nituntur. Hi uerò quoniam bonæ artes deſunt. dolorem aggrediũtur: tantumq; inter utrunq; intereſt quantum inter uerum amicũ & adulatorem. Capimus etiam popularem pro eo qui ſit eiuſdem ſortis & fortunæ: Vnde Terentianus ſeruus Getam itidem ſeruum popularem ſuum appellat.

¶ Plenius] Altiori ſtilo, q̃ Sappho. ¶ Alcæus] A quo Alcaicū carmē inuentū eſt: his uerbis à Quintiliano deſcribitur. Alcæus in parta operis aureo plectro merito donatur: Quia tyrannos inſectatus multum etiam moribus confert. In eloquendo quoq; breuis & magnificus & diligens plurimumq; Homero ſimilis: Sed in luſus & in amores deſcendit maioribus tamē aptior. Hæc Quintilianus. Scripſit autem res bellicas & nauigationem, dum à Pythago tyrānos pulſus eſt, quòd Mitylenenſib. libertatem ſuaderet: Ac demum collecto exercitu tyrannum ſuperauit. ¶ Aureo plectro] Excellenti ſtilo. Fingit aūt quod apud inferos canent.

¶ Alcæus dura mala nauis] Id eſt, nauigationis, & dura mala fugæ, id eſt, exilij, & dura mala belli, quod non ſine ſumma difficultate geſsit aduerſus tyrannū. ¶ Vtrunq;] Sententia eſt quòd umbræ, utrumq; ſcilicet, Sappho & Alcæum mirantur cum dicant res quæ ſint audiendæ. ¶ Sacro ſilentio] Id eſt, cum religioſa quadam attentione: uel eo ſilentio quod in ſacris adhibebant. Vnde eſt illud: animis linguisq; fauentes. Ordo autem ſit: Vmbræ mirantur utrūq; dicere digna ſacro ſilētio. ¶ Sed uulgus denſum] Id eſt, ipſa ad audiendū cōſtipata turba umbrarū magis bibit pugnas & tyrānos, id eſt, pugnas geſtas cōtra tyrānos, et quia fauēt poetæ uirtuti in eo bello gerēdo, & quia in ſcribēdo ſtilus grādior eſt. ¶ Bibit] Ita auide audit ut q audit intimis ſenſib. reponat. Sic Propertius. Incipe ſuſpenſis auribus iſta bibā. ¶ Denſum] Stipatū ad audiendū. ¶ Vulgus] Solū ex Latinis nominib. eſt quod pus. in ſecūda declinatione neutrius ſit generis ad ſimilitudinē alterius nominis qd' eſt pelagus, et Græcū eſt. ¶ Dicere] Cantare, ut: Dicite quandoquidē molli cōſedimus herba: Et Alternis dicetis amāt alterna Camœnæ. ¶ Quid mirū] Quaſi nullū mirū ſit ſi umbræ humanæ moueantur, cum mōſtra moueri uideamus. ¶ Bellua centipes] Fortaſſe Briareum intelligit, cui fuerunt, 50. capita, & centū manus, totidemq; pedes, & tūc ſuperabimus à ſequentib. Acrō aūt intelligit de turba anguiū, q pro capillis aſſunt furijs. ¶ Recreātur] Delectētur: Nam uidetur animal capax mali & boni Virg. Frigidus in pratis cātando rūpitur anguis. ¶ Angues intorti capillis Eumenidū recreātur] Id eſt, qui ſunt pro capillis in capite Eumenidum intorquētur. ¶ Prometheus] De quo dictū eſt. ¶ Pelopis parēs] Tātalus. ¶ Decipitur laborū dulci ſono] Id eſt, deceptus à ſono obliuiſcitur laborū. ¶ Nec Orion leones] Credūt iiſdem reb. apud inferos delectari umbras quib. uiuentes hic delectabātur. Vir. Quæ gratia currū Armorūq; fuit unius. quæ cura nitētes paſcere equos eadē ſequitur tellure repoſtos. Ergo ut apud ſuperos uenationib. delectabatur Orion, ſic & nūc apud inferos delectatur.

¶ Lyncas] In maſculino protulit. Vir. cōtra. Quid lynces bacchi uariæ & genus acre luporū. Sunt aūt lynces quos ceruarios lupos appellāt uiſu acutiſsimo, ſed nulla memoria. Nā ſi quāuis in fame mandēs forte reſpe: erit tāta ſubito obliuione inuaditur ut digrediēs aliū cibū quærat. Sunt tamē q uelint aliū eſſe lyncē aliū ceruariū lupū, et lyncū dicūt urinā humi cōgelari atq; areſcere et in gēmas uerti carbūculis ſimiles i neoq; colore rubeſcere, uocantq; lyncuriū lynces nouerūt inuidiaq; motæ urinā terra operiūt: At illa citius ſolidatur. Eſt etiam fabella Triptolemū Athenienſ. à Cerere per orbē miſſum, ut mortales fruges ſerere doceret in Thraciā ad regem Lyncū ueniſſe: Regem aūt inuidia motū quod Triptolemus tanti muneris auctor exiſteret hominem perdere uoluiſſe. Cererem autem & illum ſeruaſſe, & regē in hoc animal mutaſſe, ipſumq; lyncem de nomine regis appellaſſe.

AD POSTHVMVM DE BREVITATE uitæ ODE XIIII.

HEu heu fugaces] Pulcherrima ſimul, & ueriſsima narrat, atque illa mira uarietate diſtinguit, & illuſtrat. Demonſtrat enim Poſthumo uiro ut reor auaro) mortem euitari non poſſe, breuiq; (cuiuſcunq; fortunæ fuerimus eſſe moriendum, proptereaq; ſtultiſsimum eſſe non frui iis, quæ noſtro tanto labore pepererimus. Incipit autem ab interiectione dolen-

dolentis,ut ſtatim à principio auditorem cõmouere poſſit ipſo mœroris pleno initio. Et nomẽ congeminat, quæ congeminatio occultam habet aut cõqueſtionem aut iurgationem. Sic Terent. O Thais Thais. Sic Virg. O Coridon Coridon quæ te dementia cœpit. ¶ Fugaces] plus eſt quàm fugitiui:nam huiuſcemodi uerbalia & habitum, & abundantiam rei cuius eſt habitus denotant. Sic dicimus bibacem & edacem cum & habitum & frequentiſſimos actus notamus. ¶ Poſthume] Nomen in hoc loco proprium eſt:Cæterum is Poſthumus appellatur,qui Poſthumatum patrem natus ſit Virg. Siluius albanum nomen tua Poſthuma proles.

¶ Labuntur] Veluti aqua quæ ſine intermiſſione fluit. Hinc Virg. Sed fugit interea fugit irreparabile tempus. ¶ Pietas] Eſt iuſtitiæ pars, diffiniturq́; Iuſtitia gratũ & diligens officiũ tribuens propinquitate nobis coniunctis, patriæq́; deuotis, ſed hic ponitur pro religione,quæ quidem ſi deos non exorat, ut mortem à nobis propulſent, quæ nam alia res poterit exorare?

¶ Rugis] Quoniam in ſene deficiunt ſubtiliores humores,corpus areſcit,dureſcitq́;, unde cutis in rugas contrahitur. ¶ Inſtanti] Imminenti quaſi quæ breui uentura ſit. Voluit enim breuitatem humanæ uitæ oſtendere. ¶ Indomitæ] Inexpugnabili & ſeruauit ordinem,ut in breuitate uitæ celeritatem ſenectæ, & in ſenectute imminentem & neceſſariã mortem oſtendat. ¶ Non ſi tricenis] Quaſi dicat, per menſes ſingulos qui tricenis diebus conſtant,ergo penè eſt ac ſi dicat,quotidie,quotquot quotcunque. ¶ Places] Id eſt,placare & exorare tentes. ¶ Plutona] Ad quem pertinent:nã in tutela Plutonis ſunt mortui, nec amplius in ſuperorum cuſtodia. Hinc Virg. Nec iam cæt. ul. debem. Pluto filius Saturni, & Iouis Neptuniq́; frater, & cui in mundi diuiſione infera regna eueniſſe fabulantur. Qui uerò ad hiſtoriam referunt, orientales partes dicunt in diuiſione Ioui obueniſſe quæ plaga quoniam ex ea mortalibus lux datur,ſuperior appellatur:Occidentales autem Plutoni,& hæ inferiores apparent. Vnde fictum à poëtis eſt Iouis cœlum, Plutoni(cui Ageſilao cognomen fuit) inferos eueniſſe. Nec ob aliam cauſam Neptunus maris Deus creditur,niſi quia inſulæ & maritimæ regiones illi obuenerunt. Hæc in ſacra hiſtoria legi. Lactantius auctor eſt. Habitauit ſecus inferum mare,ubi poſtea fuere Moloſſi. Euſebius illum tempore Lyncei Argiuorum regis fuiſſe cõmemorat. Diodorus uerò Siculus Plutonem ſepeliendi funeriſq́; ac exequiarum inuentorem extitiſſe ſcribit,cum hactenus nulla in hac re cura erga defunctos exhiberetur. Propterea q́; mortuorum Deum eſſe habitum,uocatur Orchus. Varro Plutonem inter deos ſelectos poſuit,quos XX, ſcribit: Ianum Iouem, Saturnum, Genium, Mercurium, Apollinem, Martem, Vulcanum, Neptunum. Solem, Orcum, Liberum patrem, Tellurem, Cererem, Iunonem, Lunam, Dianam, Mineruam, Venerem, Veſtam. Sunt ergo XII. mares octo fœminæ. Phyſici autem Plutonem intelligũt ſolem q heymali tempore remotiorem quandã mundi partem perluſtrat. Eſt autem dictus diuitiarum deus,quod indicat nomen,nam & Latinè Dis pater appellatur, & Ditis etiam in nominatiuo teſte Seruio. Vnde ſunt dites & diuites & diuitiæ & græcè πλοῦτον diuitias & πλούσιον diuitem dicunt. Eſt Deus diuitiarum, quoniam & metalla in quibus maximæ diuitiæ cõtinentur ſub terris ſunt, et omnes fructus ex interna terræ ui proueniunt. ¶ Geryonem] Hic Pegaſi alati equi (ſecundum Heſiodum) filius fuit, & ab Hercule interemptus,hic canis fuit Orthus nomine, natus ex Echidna & Typhaone. Refert autem Seruius quòd in Hiſpania tres reges fuerunt inter ſe ſimillimi, quibus Hercules armenta abſtulit. Hinc fabula exorta Geryonem unum fuiſſe,ſed tria habuiſſe corpora. Alij dicunt Geryonem tribus inſulis imperaſſe,atq́; illis omnibus ab Hercule exutum fuiſſe. Has ponunt duas Baleares maiorem & minorem. Item Hebuſam Plinius in Erithrea inſula Celtiberiæ oppoſita Geryonem habitaſſe credi ait. Hinc Ouidius. Ecce boues illuc Erithreidas applicat heros. Addunt Herculem in Hiſpania contra hunc ferrea olla enauigaſſe. Qua in re oſtenditur robur huius Herois. ¶ Ter amplum] Trino corpore monſtroſum. Sunt qui fa-

bellam

bellam ad mores referant, & Gerionem terræ coniunctionem interpretentur, quæ inſurgit Herculem, id eſt, certamẽ carnis aduerſus ſpiritum, hoc fit cum appetitus inſurgit cõtra rationem, et fit in Hiſpania ratione occidẽtali, id eſt, in mẽtis rationiſq; occaſu ac cæcitate. Hercules igitur, id eſt, ratio ad illum expugnandũ per mare uehitur, id eſt, per appetitum uexatum perturbationib. ut mare tẽpeſtatib. ſed uehitur olla ferrea, id eſt, ſumma fortitudine et conſtãtia. ¶ Tityon] Dicũt Iouẽ filiã Orcomeni Ellarõ cõpreßiſſe, ſed mox cũ ille irã Iunonis timeret ſub terris occultaſſe, atq; inde natũ eſſe Tityũ et à terra nutritũ. Verùm cũ è terra exiſſet multi illũ terræ filiũ crediderũt, Quapropter cũ partim natũ partim educatũ à terra opinaretur in re ambigua ambiguũ quoq; nomẽ Vir. elegit cũ dixit. Nec non et Tityum terræ omniparẽtis alumnũ. Alumnus enim utrunq; ſignificat. Hũc cũ Latonã de ſtupro cõpellaſſet, Apollo ſuis ſagittis ad inferos detruſit, cruciatũq; æternũ illi appoſuit, ut aßiduo iecur ſuũ uultur exeſſet, iecurq; ut pœnæ ſufficeret aßiduo renaſceretur. Vnde Ennius, Vulturis in ſiluis miſerum mãdebat homonẽ. & Vir. Nec nõ in Tityon terræ omniparentis alumnũ Cernere erat per totã nouẽ cui iugera corpus. Porrigitur, roſtroq; immanis uultur adũco Immortale iecur tondens, fecundaq; pœnis Viſcera rimaturq; epulis, habitatq; ſub alto Pectore, nec fibris requies, datur ulla renatis. Hunc Leontius uetuſtarũ rerum ſcrutator ſcribit apud Boëtios magnũ fuiſſe uirũ, atq; ſuis opib. fretũ tentaſſe Apol inẽ Delphis pellere, ſed cõtra euenit: nam ipſe ab Apolline pulſus, & ad paupertatẽ redactus aßiduo mœrore ex facti pœnitentia maceratus eſt: Itaq; per uulturẽ tormentũ cõſcientiæ intelligunt. Lucretius aũt maxime hanc fabellã ad libidinoſum amorẽ refert, impulſus ni fallor, q iecur libidinis ſedes ſit. Ait ergo: Sed Tityus nobis iamq; eſt in amore iacentẽ. Quem uolucres lacerãt atq; exeſt anxius angor: Aut alia quamuis ſcindunt turpedine curæ. Quamuis aũt fabuloſum ſit q iecur in Tityo renaſcatur, & uelint per id oſtendere poëtæ, quod libido nunquã extinguatur, ſed quanto plus exercetur plus creſcere, nõ tamẽ omnino à phyſica diſcedunt, nam alia exta ut cor lien & pulmo putrefacta nõ renaſcũtur: Iecur uerò renaſcitur. ¶ Triſti unda] Sic Vir. triſtiſq; palus inamabilis undæ. ¶ Quicunq; terræ munere ueſcimur] Quaſi dicat omnes mortales, nã ſi ex ſola anima cõſtaremus, quæ celeſtis eſt, nõ moreremur, ſed quia corpus à terra eſt, & à terra alitur, nam omnia yſdem reb. aluntur ex quib. conſtãt, neceſſe eſt ut quandoq; in interitũ cadat. Non tamen terrenũ eſt corpus, ſed ex quatuor elementis geometrica proportione conſtat, ita & fructus quibus alimur non ſimplici ex elemento ſunt, ſed eadem proportione compoſiti.

¶ Enauiganda] Reſpexit ad fabulã qua Charon animas Acheronte tranſuehit. ¶ Fruſtra cruento] Sententia eſt quamuis prælia quamuis naufragia quamuis autumnales morbos fugiamus & cætera huiuſcemodi pericula, tamen poſtremo moriendum erit, quia omnia orta occidũt, & omnia cõpoſita ſolui quãdoq; neceſſe eſt, & in interitũ cadere. ¶ Rauci] Raucum ſonũ propter tempeſtatẽ emittentis, & etiam in ſuperioribus in neutro genere pro mari uſurpauit. Raucũ uerò aliquando ad optimã uocem referimus. Virg. piſcoſoue amne Paduſæ Dant ſonitũ rauci per ſaxa liquentia cygni. Aliquãdo ad peßimã, ut rauci Theſeide Codri. ¶ Cocytus] De fluminib. inferorũ alibi expreßius dicetur. ¶ Lãguido] Expreßit craßitudinẽ & cœnolentiã aquarũ. ¶ Infame] Propter ſcelus cõmiſſum. ¶ Danai] Ex primo Ioue Epaphũ atq; ex Epapho priſcũ bellum natũ uolunt q in ſuperiori Aegypto regnauit. Huic duo fuerũt filÿ Danaus et Aegyptus. Danaus 50. habuit filias, Aegyptus totidẽ filios. Cogebatur Danaus à fratre, ut ſuas filias ſibi nurus præberet. Ille recuſabat deterritus oraculo, à quo acceperat fore ut quãdoq; à genero interficeretur. Propterea naui quæ (ut ſupra diximus) ab eo prima fabricata eſt, in Græciã nauigauit. Inſecuti ſunt nepotes tandẽq; illũ obſidendo coẽgerũt ut filias in uxores daret. Dedit Danaus, ſed eas admonuit ut dormiẽtes aggrederẽtur, atq; interficerẽt. Itaq; cæteræ oẽs iuſſa paterna adimplerũt. Sola aũt Hypermeſtra Lino ſiue

Lynceo uiro pepercit. Quapropter hac pœna apud inferos uexantur hæ puellæ, ut iubeãtur uas aqua implere, quod cum undiq; rimoſum ſit, implere nunquam poßunt. Hanc fabulam per allegoriã Lucretius interpretatur ſignificari illorũ animos, qui nimia cupiditate eorũ bonorum quæ in fortunæ poteſtate ſunt inflãmati, nulla unquã rerũ affluẽtia tantũ ardorẽ extinguere poſſunt, ſed ſemper plura optãtes nunquã explentur. Ille igitur cum plura in hanc ſententiam dixerit addit. Nec tamẽ explemur uita fluctib. unquã. Hoc opinor, id eſt, æuo florẽte puellas: Quod memorãt Laticẽ pertuſum cogere in uas. Quod tantũ expleri nulla ratione poteſt Hic Danaus, ut placet Euſebio regnauit apud Aegyptios anno mundi 16. ſupra 3700.

¶ Longi laboris] Quia perpetui imo æterni, ſi fabulæ credimus, & æternitate nihil longius. ¶ Siſyphus Aeolides] Horũ ſiue hiſtoria ſiue fabula adeo uaria ambiguaq; traditur, ut difficile ſit omnia proſequi. Nam & plures Siſyphi ex pluribus Aeolis nati uidentur: Primum aũt Siſyphum dicũt fuiſſe regnante Danao Argis, uel ſaltẽ Lynceo eius nepote atq; genero qui illi ſucceßit. Voluntq; Ephyrã in Achaia condidiſſe, quã deinde Corinthus Oreſtis filius à ſe Corinthum denominauit, et habuiſſe in uxorem ſeptimã Atlantis filiã Meropen, de qua Ouid. Septima mortali Merope tibi Siſyphe nupſit. Fuit & alter Siſyphus & hic Aeoli ſed alterius à ſuperiore Aeoli filius regnante Aegeo Athenis, qui ut refert Lactã. in Iſthmo Achaiæ habitans prætereuntes, aut ſaxo obruerat aut dũ ab eo iußi pedes lauarent in mare calce ictos præcipitabat. Adduntq; ſuorum Archanorũ à dijs participem factũ illa mortalibus prodidiſſe, & furta Iouis cũ Aegina manifeſtaſſe. Quo ſcelere à Ioue ea pœna ad inferos detruſum, ut ſaxũ ex ima ualle ſubuolens in montis iugo cõſtituere iubeatur. Verum cùm iam ad locum aduentũ eſt, rurſus ſaxum ad ima ruit. Hinc Ouid. Aut petis aut urges ruiturum Siſyphe ſaxũ. & Virg. ſubtracto nomine. Saxum ingens uoluunt alij & apud quendã Tragicum. Tum illud quod Siſyphus uerſat ſaxum ſudans, nitendo nec proficit hilum, per quam rem eos arguere poëtæ uoluerũt, qui perpetuis curis ac laboribus anxij ſemper circa magna uerſantur, & ſummos magiſtratus atq; imperia p ſtultißimã ambitionẽ aſſequi tentãt. Et quoniã maiora ſuis uiribus expetunt, nunquã quod uolũt aſſequũtur. Sed omnes eorũ conatus inefficaces redduntur. Sapiẽter ergo & hoc Lucretius, Siſyphus in uita quoq; nobis ante oculos eſt. Qui petere à populo faſces ſæuasq; ſecures. Imbibit et ſemper uictus triſtisq; recedit & paulo infra. Hoc eſt aduerſo nitantẽ trudere montẽ. Saxũ quod tandem ſummo iam uertice rurſus. Voluitur & plani raptim petit æquora cãpi. Hunc uolũt Vlyßis patrem fuiſſe. quod illi etiã Aiax apud Ouid. exprobrabat. Et ſanguine cretus Siſyphio. Nã q à Theſeo interfectus ſit, ut nõnulli dicũt, propter diuerſitatẽ temporũ quadrare nõ uidetur, & fortaſſe erit tertius Siſyphus, ſed poëtarũ licencentia cũcta cõmiſcet atq; cõfundit. ¶ Aeolides] Aeoli filius, uerũ de hoc alibi, nã neq; etiã Aeolus unus fuit. ¶ Linquenda tellus] Id eſt agri quib. delectaris. ¶ Et placẽs ux.] Nõ temere placens dixit, nã relinquere difficilẽ et moroſam uxorẽ pars nõ minima fœlicitatis uidetur. Hac eadẽ ratione Iuuen. ſcripſit: Rogus aſpiciendus amatæ Cõiugis et fratrũ plenæq; ſororib. urnæ. ¶ Inuiſas cupreſſos] Nulla arbor ſequatur te præter cupreßũ, ſed nec ea qdẽ delectaberis, quoniã erit indiciũ tui rogi. Adhibeatur aũt funerib. quoniã ut mortui nõ reſurgũt, ſic ipſa cæſa nõ pullulat: ergo rogus illa ornabatur, Vir. Ingentẽ ſtruxere pyrã cui frondibus atris Intexũt latera et ferales ante cupreſſos Cõſtituũt. Sũt etiã q dicãt iccirco cupreßũ rogis adhiberi, qa ſuo odore cadaueris uſtrinã tollat. Mos aũt apud Ro. fuit, ut ante domũ defuncti ramus è cupreſſo poneretur, indiciciũ põtifici, q ſi domũ funeſtatã ingreſſus eſſet, ſtatim polluebatur. In hanc Cato inuehẽs, hiatu moroſam, fructu ſuperuacuã, baccis toruã, folijs amarã, odore uiolentã, ac ne umbra quidẽ gratioſam, Diti ſacram, & ideo funeri ſigno appoſitam dixit. Patria fuit Creta. ¶ Breuem dominum] Qui iam in tantillũ cinerẽ redactus ſit, uel breuem ad temporis breuitatem retulit. Breui enim tempore rebus à nobis poſſeßis dominamur.

¶ Aſſume

¶ Aſſumet] Summa ſtultitia ut tu labores & alter tuo labore partis fruatur. ¶ Dignior] Vel dixit ironicè, cum magis dignum ſit qui parit, eum partis frui, uel dignior, quia ſit uti quo tu uti neſciebas. ¶ Seruata centũ clauibus] Summa ſtultitia ut tanta anxietate parcens ea ſerues, quæ alter ita diſsipabit, ut nõ modo utatur ſed etiã ſpargat. ¶ Superbo] Nobili excellenti. Oſtendit aũt quod uſu ſæpe euenit, ut quãto maiore auarita & parimus et partis parcimus, tanto maiore prodigalitate heres ſpargat. ¶ Tinget] Plus dixit quã ſi dixiſſet ſparget. Eſt aũt tingo & tinguo. ¶ Pauimentũ] Solum eſt nobis ſubiectũ, quod gaudiendo calcamus dictũ à pauẽdo, quod tundere percutereq; ſignificat. Cicero de diuinatione, ſed quia cum paſcuntur neceſſe aliquid ex ore cadere & terrã pauere, terripuuiũ primo poſtea tripudiũ dictum eſt. Hinc pauor quãdo timor cor pulſat & pauſia oliuæ ſpecies quæ q̃ ante molæ ſubijciatur tunditur. ¶ Potiore cœnis] Id eſt, uino quod datur in cœnis pontificũ. Cõſtat enim apud plures ſcriptores, et maxime apud Macrobiũ pontificũ cœnas lautiſs. luxurioſiſsimasq; fuiſſe.

SVORVM TEMPORVM LVXVS, ODE XV.

IAm pauca aratro] Priſcorum ſeueritatem, & parſimoniã laudat, & ſuorum temporum luxum maximè in ædificando carpit. ¶ Moles regiæ] Villæ inſtar regiorũ ædificiorũ. Moles aũt ſecundũ Pompeiũ pro magnitudine ponitur, ſed tamẽ moliri & molitiones à mouendo dici affirmat. ¶ Iugera] Si Quintiliano credimus, Iugera à iungẽdo boues dicitur. Vultq; tantum terræ eſſe quantũ uno die boues iuncti arant. Columella autem diſtinctius rem proſequens, ait iugera dici à iunctis actibus. Ponit enim ſexdecim digitos pedem facere, & quinq; pedes paſſum, ducentos & uiginti paſſus actum. Duos deniq; actus ſimul iunctos aſſerit iuger facere. Erit ergo iuger quadringentorum quadraginta paſſuum. ¶ Aratro] Ad arandum cum omnis penè ager uillis hortisq; occupetur. ¶ Stagna] Conqueritur nimiũ ſpacium uiuarijs ac piſcinis occupari, ponit igitur ſtagna pro uiuarijs. Quæ quidem iam uidebantur extendi undiq; latius Lucrino, id eſt, maiori ſpacio quàm Lucrinus ſit. Lucrinus autem et Auernus lacus ſunt in Baiano ſinu contra Puteolanẽ ciuitatem, qui olim ex piſcium copia uectigalia magna præſtabãt. Sed cum maris impetus plerunq; irrumpens, inde piſces excluderet & redemptores grauia damna paterentur, id quod apud ſenatum cõquerentur, miſſus eſt. C. Iulius Cæſar, qui ductis brachijs excluſit partem maris, quæ ante infeſta erat, atq; per Auernum breue ſpacium reliquit, qua & piſcium copia poſſet intrare, & fluctus non eſſent moleſti. Hinc Virgilius: An memorem portus Lucrinoq; addita clauſtra: Atq; indignatum magnis clamoribus æquor, Iulia qua ponto longe ſonat unda refuſo. Tyrrhenusq; fretis immittitur æſtus Auernis. Eſt autem hoc appellatum opus Iulium, & ab alijs ocia maris. Queritur ergo poëta quòd priuatorum uiuaria latiora ſint quàm publici lacus. Sed profecto priſci maximos fructus ex uillaticis piſcinis capiebant. Scribit Anneus in piſcinam quæ in uilla Pauſilippo eſt piſcem à Pollione immiſſum poſt ſexageſimum annum expiraſſe duobus equalibus ſuperſtitibus. Primæ piſcinæ oſtris poſitæ ſunt à Sergio Orata, tempore Craſsi Oratoris. Deinde reliquorum piſcium uiuaria inuenit Lucius Murena. Huius exemplum ſecuti ſunt Philippus. Inde Hortenſius orator, qui ſuæ piſcinæ murenam adeo dilexit, ut extinctam fleuiſſe credatur. Lucullus autem exciſo etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio quàm uillam ædificarat Eurypum & maria admiſit, ex quo illum Pompeius Xerſem Togatum appellauit: Carius Cæſari in ſuis cœnis triumphalibus murenarum ſex millia numero mutuo dedit.

¶ Platanus] Hæc arbor in Diomedis inſulam prius, inde in Siciliam, & illinc in Italiam inuecta eſt, hæc niſi amœnam denſamq́ue propter latitudinem foliorum umbram præbeat inutilis penè eſt. Eſt enim ſterilis. Vnde Virgilius in Bucoli. Et ſteriles platani malos geſſere ualentes, ſed potantibus amœnam & uoluptuoſam umbram prebent: Hinc Ouidius. Et platanus genialis acerq́ue coloribus impar. Vino eius radices irrigabant

quoniã ij ad creſcendũ utile cognitũ eſt. Ait Plin. in Lycia iuxta fontẽ & uiæ imminẽtẽ platanũ eſſe in formã domicilij cõcauã et octoginta unius pedũ ſpecũ facere, umbra ita denſa ut etiã imbres arceat. Erãt & chameplatani minores & ueluti inter homines pumiliones. Multa ſecula durare ea ratione credit Plin. quod authores extarẽt platanũ Delphicã ſuis tẽporibus adhuc uiuentẽ manu Agamemnonis ſatã eſſe. ¶ Cælebs] *Per Acyrologiã dixit. Cælibes enim qui caſte degũt appellamus, quia cœlo digni ſint. Cælebs ergo, id eſt, infructuoſa, nã in cælibatu nihil gignitur, uel cælebs quia non maritatur uitibus ut ulmi, quæ quiuis & ipſæ nullum fructum ferant, tamen quia uites ſubſtinent fructuoſæ uideri poſſunt. Ergo dolet quod platanus ulmos iam uincat, id eſt, quod maior ſit platanorum quam ulmorum numerus futurus, cum ulmi uites ſubſtineant, platani non ſubſtineant.* ¶ Violaria] *Damnat luxum in hortis quos ultra modum propagabant, & illis locum antea olcis arboribus fructuoſis datum occupabant. Damnat autem eam ſpeciem hortorum qui ſolis floribus conſeruntur. Ordo eſt, uiolaria & myrtus & omnis copia ſparget uarium odorem oliuetis fertilibus, id eſt, quæ fertilia fuerãt domino priori, id eſt, illi qui antea poſſidebat.* ¶ Oliuetis] *Non oliuetis ſed ſolo in quo antea oliueta erant. Nam iã illis exciſis horto datus erat locus. Sed notandum quod dupliciter profertur, nam aliter dicimus, Sparge marite nuces, & aliter Spargite humum folijs.* ¶ Laurea] *Laurus, quam decenter iuxta myrtũ nominat, nam. Vir. Et uos ô lauri carpam, & te proxima myrte. Sic poſitæ quoniam ſuaues miſcetis odores.* ¶ Ictus] *Nomen eſt uerbale à uerbo Priſco ico, cis. Lucretius. Nec radio citius uita ſe tollit & icit.* ¶ Præſcriptum] *Præceptum.* ¶ Intonſi] *Quaſi dicat, Priſci, nam non niſi poſt. CCCCLIIII. urbis annos Romæ tonſores fuerunt ſed intonſi manebant. Vnde intonſum & barbatum pro uetuſto & priſco ponunt. Iuuena. Facile eſt Barbato imponere regi. Intelligit igitur de Catone Cenſorino Portiæ familiæ authore, cuius tanta in cenſura ſeueritas fuit, ut & collega ſuus illum timeret. Tria ſumma habuit. Fuit enim optimus dux, optimus orator, & optimus ſenator. Et quod illius proprium ſit, nemo ſæpius eſt accuſatus. Quater enim & quadrageſies cauſa ſibi dicenda fuit, & ſemper abſolutus eſt, quod ueriſimilius eſt. Si uero ad Vticenſem referas, dices intonſi, quia ex quo ciuilia bella incepta ſunt nunquam tonderi paſſus eſt. Luc. Ille nec horriferam ſancto dimouit ab ore Cæſariem duroq; admiſit gaudia uultu Vt primum tolli feralia uiderat arma Intonſos frigida in fronte deſcendere canos Paſſus erat miſeramq; genis increſcere barbã.* ¶ Auſpicijs] *Imperijs & poteſtate Vir. Paribusq; regamus auſpicijs.* ¶ Romuli] *Quo regnante duo agri iugera ſatis erant.* ¶ Norma] *Inſtrumentum eſt quo fabri ſua operã dirigunt. Hic per translationem pro lege poſuit.*

¶ Decẽpedis] *Regula erat decempedum qua fabricæ, menſuram colligebant. Sententia aũt ſecundum Acrõ. eſt quod nulla eſſet domus priuata, quæ porticum tantæ magnitudinis, ut poſſet ſufficere umbræ ſolis quum ſeptentrionalis eſt. Tunc enim umbræ minime ſunt, quoniam pene ad lineam capita noſtra ferit. Quando autem meridianus eſt, tunc ex tranſuerſo nos petens ad longum ſpacium ædificia aperta ſubit, et umbras lõgius iacit. Sed erit fortaſſe alius ſenſus. Antiqui enim habebãt, ut & nos loca ad meridiem expoſita, in quibus hyemali tempore apricarentur, & in ſole diſcumberent. Habebant itidem quæ ad Arcton & ſeptentrionem ſpectarẽt, & nullũ ſolẽ admitterent, in quibus in æſtiuis menſibus amœno frigore epularentur. Hoc quod nunc poëta exprimit. Sitq; ſententia, nulla porticus decempedis, id eſt, nulla porticus adeo ampla erat, ut perueniret ad menſuram decem pedum. Non enim negat fuiſſe illis porticus quæ uergeret ad ſeptentrionem quæ calores arcerent, ſed negat illas decem pedes fuiſſe ſed breuiores.* ¶ Metata] *Quaſi magno ſpacio mẽſurata, nam metari caſtra quæ magna ſunt dicebantur, quod ſpatiũ nunc luxui priuato dari datum conqueritur.* ¶ Nec fortuitum ceſpitem ſpernere] *Pro nõn parua uoluptate erat, ſi forte ceſpitem in umbra inueniſſent, in quo diſcumberent, aut recumberent, quam leges ſpernere non ſinebant, Nam ita ſeueri erant in coërcendo luxu, ut ce-*

ſpes pro ſummi uoluptate haberetur. ¶ Oppida Puplico ſumptu] Sententia eſt, quod in publicũ diuites eſſent, & illis diuitijs aut oppida ædificabant, aut templa exornabant. ¶ Nouo ſaxo] Ideſt, externo & aliunde inuecto, propter quod illis nouum erat.

AD GROSPHVM, OCIVM AB OMNIBVS OPTARI ODE. XVI.

OCium diuos rogat in patenti] Ex omnibus quæ hactenus deſcripta ſunt carmina nullũ reperies quo ſeuerius increpet humanæ mentis cæcitatem. Nam cum naturali impulſu omnes ocium cupiant, Id ꝙ ſibi, ſi modo ſuas cupiditates intra rationis terminos cohibeant, præſtare poßint, ſtultitia tamen ſumma id à dijs petunt, cum interim auaritia ambitioneúe eos impellente aßiduis laboribus atq; periculis ſe crucient. Ergo alius, ¶ Prenſus] Pro deprehenſus à tempeſtate in mari. ¶ Rogat diuos ocium] Id eſt, Ceſſationem & quietem à tempeſtatibus quam ipſe (ſi auaritiæ impulſu mare non intraſſet) ſibi præſtare potuiſſet.

¶ Patenti] Quia amplioris eſt tractus. ¶ Aegeo] Species eſt pro genere poſita. Cæterum Aegeum mare à ſcopulo qui non procul à Tenedo eſt denominatur. Ille enim ſpeciem capræ habet. Capram autem αἶγα Græci nominant. Alij uolunt ab Aegeo Athenienſium rege qui ex alta ſpecula in id ſe præcipitem dedit, eſſe Aegeum dictum. Nam cum ita iubẽtibus ſortibus in Cretam enauigaſſet filius Theſeus, uelaq; nigra ueluti à Minotauro deuorandus dedidiſſet, iuſſuſq; eſſet ſi forte incolumis reuerteretur ut uela mutaret in alba, oblitus eſt id facere Theſeus. Quæ propter nigra conſpicatus Aegeus proptereaq; filium periſſe ratus, ſe (ut dixi) præcipitauit. Eſt autem mare latum, & incipit ab (Cleo) Helleſponti finibus. Nullum quod olim in inſulis & uiris illuſtribus maiori fama fuit, noſtro autem ſæculo turpi ſeruitio premitur. Et plereq; inſulæ deſertæ iacent. ¶ Condidit lunam] Et ſic obſcurauit cælum. Contra alibi nec candida curſum luna negat. ¶ Certa] Nam abſcondit ea ſidera quæ cognita certaq; ſunt nautis ut eſt urſa et reliqua. ¶ Thrace] In nominatiuo eſt et Græca declinatio, ut ἡ θρᾴκη τῆς θρᾴκης, nos hæc Thracia dicimus. ¶ Furioſa] Sine ratione bellicoſa, nam ſæpe ebrietate impulſi in prælia deſcẽdunt uel furioſa, propter Bacchi ſacra illic ab Orpheo inſtituta, & tunc erit furioſa furore diuino repleta propter Bacchantes, ſed prima interpretatio rectior. Ociũ] repetitio eſt color rhetoricus, quo oratio ſplendidior ſimilis, & efficacior redditur. ¶ Medi] pro parthis poſuit. ¶ Decori Pharetra] Quia (ut iam demonſtratum eſt) multum ualẽt ſagittis. Sententia eſt, quod et qui nauigãdo & pugnando labores & pericula ſubeunt, ea ratione laborãt, ut in ocio uiuãt, ſtultißimi profecto q ſi & auaritia & ambitione à ſe propulſatis modico contenti uiuere uelint, ſibi ipſi ocium præſtare poßint. ¶ Venale] Id dicimus quod uendendum proponitur. Et eſt uenale quod emi poßit, ocium aũt dicit non poſſe emi gẽmis & purpura, id eſt, magnis diuitijs, nam ocium prouenit ex trãquillitate mẽtis, quæ tũc demũ exiſtit, cum iã rationi obtẽperante appetitu omnibus perturbationibus uacamus, ſed imperia & diuitiæ augent perturbationes nõ tollunt, ergo nõ erit uenale ocium illo precio, metri cauſa autẽ diuiſit uenale, quod ſæpe facit Pindarus. ¶ Gazæ] amplæ diuitiæ. ¶ Conſularis lictor] pro omni magiſtratu et imperio poſuit, ergo nõ diuitiæ nec imperia remouent. ¶ Tumultus] Id eſt, perturbationes mẽtis neq; ¶ Curas] Et ſollicitudines & anxietates animi. Dicitur enim cura, quia cor urat, quas neq; diuitiæ nec opes, ſed animus cupiditatibus uacans tollit. Dicitur autem tumultus quaſi timor multus. ¶ Volãtes circũtecta laqueata] Nã ſemper in maioribus domibus ubi maioris fortunæ homines ſunt, acriores curarũ morſus apparent. ¶ Laqueata tecta] Apparẽt in tabulatis magnarũ domorũ loca quædam ex tranſuerſis tignis in quadratam formam redacta quæ auro uarijsq; coloribus atq; ſigillis illuſtrantur, hos lacus nominãt, ſed ab eo quod eſt lacus fit lacunar, ut ipſe alibi Mea renidet in domo lacunar. Et per anthiſtycõ laquear. Vir. Pẽdent lichni laquearibus aureis; Inde laqueatum. ¶ Tecta] Non ſolũ ſu-

premum ædificij integumẽtum, tectum à tegendo antiqui dixere, ſed omnia etiam tabulata quibus & triclinia, & cubicula, & reliqua huiuſcemodi teguntur, ut apud Vitruuium apparet, ergo tecta laqueata, id eſt, contignationes domorum laquearibus diſtinctas. ¶ Viuitur paruo bene] Sententia eſt quod, qui neq; timore futurorum malorum premuntur, neq; nimia bonorum cupiditate inflammantur, & præſentibus tenuiter quidem, ſed ſine ſordibus fruuntur, bene uiuunt. Cupido] In maſculino deum amoris ſignificat, in fœminino cupiditatem. Sed in hoc loco ſordidus pro ſordida dixit melioris ſonitus cauſa. ¶ Salinũ] proprie uas eſt in quo cũ ſale dijs primitiæ offerebantur. Sed poteſt pro uaſe poni in quo ſal in menſa ſit. Hic pro omni ſuppellectile intellige. ¶ Paternum] Quaſi moneat nos oportere acquieſcere ſuppellectili à patre relicta. ¶ In tenui menſa] Mediocribus & nõ ſumptuoſis epulis. ¶ Nec timor] Qui eſt ex impẽdẽtibus malis. ¶ Neq; cupido] Quæ eſt de futuris bonis nimia cura ita macerat, ut ſomnũ non capias. ¶ Quid breui fortes iaculamur] Id eſt, appetimus, ſecundum Acronem, & profecto qui miſsile iaculantur ad certum locum illud dirigunt, quaſi dicat, ſtultum eſt in tam breui ætate tam multa concupiſcere, poſſumus etiam dicere iaculamur, id eſt, multa ſine ratione tentamus, nam iaculatur qui brachio uehementer haſtã contorquet, cui ſimile eſt qui ſine ratione multa tentat. ¶ Mutamus terras calentes alio ſole] Nã relicta patria petimus lõginquas regiones. ¶ Alio ſole] Sol unus eſt, ſed dicimus aliũ ſolẽ eſſe orientalem aliũ occidentalẽ. Sic etiam dicimus in alio orbe, id eſt, in alia parte orbis. Sic alibi. Impiger extremos currit mercator ad Indos. ¶ Patriæ quis exul ſe quoq; fugit] Quaſi dicat nullus nam quamuis uolũtario exilio patriam deſeramus ituri in alias regiones quæſtus cauſa, tamen non fugimus noſipſos, id eſt, noſtras curas, quoniam illæ una nobiſcum aſcendunt naues. ¶ Vitioſa] Optime, nam poteſt eſſe cura cum uirtute, quando mediocres & quatenus ratio patitur curas capimus quæ nõ anxios, ſed cautos & prouidos nos reddunt, & rebus agendis quantum oportet intentos. ¶ Aeratas] Robuſtas, ut eſt æs, ſic Vir. temonem æreum dixit, uel æratas, quaſi roſtratas. Dicuntur enim roſtratæ quæ roſtrum proræ ferratum habent. ¶ Turma equitũ] Quia etiã in militiam nos ſequũtur. ¶ Ocior] Velocior, comparatiuum noſtrum eſt, ſed eius poſitiuum Græcũ. Lætus in præſens] Sapientis eſt frui datis, & ſi quid acerbum inciderit, compenſare cum lætis, neq; angi de futuro. Et cogitare uitam humanam ſemper premi aliqua triſtiori re, neq; uelle recuſare quod cum cæteris hominibus ſibi commune ſit, neq; eſſe ſperandam ætatem Thitoni neq; rurſus timẽdam acerbam Achillis mortem. ¶ Et mihi forſan] Vt oſtendat nemini cuncta proſpera euenire, neq; rurſus omnia aduerſa. Ait igitur Groſphum ditiorem eſſe, ſed ſe forſan diuturniore uita uicturum. ¶ Greges] De minoribus intellige, ut oues ſunt & capræ. ¶ Vaccæ] Armenta uaccarũ. ¶ Mugiunt] Eſt enim mugire boum, hinnire uero equorum. Vnde dixit hintum, pro hinnitum. ¶ Apta quadrigis] Plurimis modis auget diuitias, nam oſtendit illum abundare non ſolum gregibus, ſed armentis, & illa ali in Sicilia, ubi optima ſunt paſcua, neq; ſolum habere uaccas, ſed equas, & eas natura ita ueloces, ut ſint aptæ quadrigis, id eſt, certaminibus curulibus. Nam Pindarus ſæpe huiuſcemodi equas laudat. Quadrigæ proprie ſunt quatuor equi ad currum uincti, ut bigæ duo. Ergo neq; currus, neq; equi quadrigæ, aut bigæ ſunt, ſed utrunq; ſimul. Bis tinctæ] Expreſsit quod Græci dipapha dicunt. Purpura autem conchilis ſpecies eſt. Hæc minor maiorq; inuenitur. Sed minor buccinũ appellatur. Viuũt 7. annis. Liquor ille quo ueſtes inficiebantur in medijs faucibus eſt in candida uena, neq; extrahitur, niſi à uiuentibus. Nam illum ſimul cum uita euomunt. Purpura, ut ait Plinius de naturali hiſtoria, diſtinguebat ſenatores ab ordine equeſtri lingua purpuræ digitales, ſed tanta ineſt durities, ut reliqua conchilia perforet, & ſic paſcatur. Aqua dulci necatur, alioquin capta uiuit ſaliua quinquagenis diebus, uarijs in locis capiebãt maxime circa Tyrũ, & circa Tenarũ promõtoriũ Lacònicæ regionis. Varij colores ex Varietate coquendi, atq; ex uariarũ rerũ admixtione fiunt. Laudat Tyrius qui in

colorem ſanguinis concreti nigrans aſpectu idemq́; ſuſpectu refulgens. Vnde ab Homero ſanguis purpureus uocatur, & Vir. purpuream uomit ille animam. Cornelius Nepos qui ſub Augusto uixit uiolaceã purpurã, tunc in pretio fuiſſe cõmemorat. Fuit & dibapha, id eſt, bis tincta. Fuit & amethyſtus à lapilli precioſi colore appellatus. Hic color rurſus Tyrio admiſcebatur, unde erat Tyriamethyſtus, purpurea itidem cocco admixta colorem ſuſcipiebat quem byßinũ appellant. Longior ſim ſi quæ de purpura à Plinio ſcribuntur in medium proferam. Verum Seruius addit & nigriorem colorem quæſitum quem à ferrugine nominant Vir. in Geor. Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit, & alibi & ferrugine clarus Hibera. Sed ut ad poëtam redeam. ¶ Bis tinctæ] Id eſt, dibaphe. ¶ Murice] Pro purpura poſuit Vir. Tyrioq́; ardebat murice lena. Nonnunquam ſignificat aſperitatem ſaxi. Idem in 5. Concuſſæ cautes acuto in murice remi. Muricem Mutianus ait eſſe latiorem purpura neq; aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplici concha utroq; latere ſeſe colligente. ¶ Afro] Pro Tyrio, quia inde Carthaginienſes. Quin et aliæ plures in Aphrica erãt Phœnicum coloniæ.

¶ Spiritum tenuem] Stilum depreſſum. Sententia eſt, tu diues, ſed ſine Muſa, ego pauper, ſed cum Muſa. Vult enim ſibi à fato eſſe hoc ingenium. ¶ Non mendax] Quaſi dicat ſtabilis, quæ perſiſtat in ſententia. ¶ Spernere uulgus] Nam ſemper inimicus fuit auræ populi, neq; unquam ambitioſus. Sic alibi, Odi profanum uulgus. ¶ Malignum] Infidum & quod bonis ſemper obtrectat. Alias ſterile Vir. Difficiles primum terræ colleſq́; maligni.

AD MECOENATEM, ODE. XVII.

CVr me querelis] Quantum in animo bene inſtituto & beneficiorum memori poßit uis amicitiæ, hoc carmine manifeſtat poëta. Cum querelis tam uehementer moueatur Mecœnatis quem amabat & obſeruabat, atq; etiam admirabatur. Oſtendit autem uehementer dolẽre uerborum Mecœnatis. Nã cũ ægrotaret & uota pro eius ſalute eſſent facta reſpondebat amicis ſe ſatis uixiſſe. At Horatius negat ſe uicturum niſi ille uiuat. ¶ Exanimas] Interimis, uerbum eſt amicitia & affectu plenum. Sic & Cicero de Milone. Me quidem iudices exanimant & interimunt hæ uoces Milonis. ¶ Querelis] Querebatur de morbo, & mortem optabat. ¶ Nec dijs amicum] Non eſt gratum, non placet. ¶ Obire prius] Quam ego obeam. ¶ Decus & columen] Idem in prima Ode in qua ipſum decus & præſidium ſuum appellat, Ergo eodẽ modo exponendum eſt hic locus. ¶ Mearum rerum] Honorum et facultatum. ¶ At te] Sententia eſt animam ſuam ita diſtributam, ut melior pars ſit in corpore Mecœnatis quam in ſuo, Quod ſi ille moriturus ſit et ablaturus illam animæ partem, negat ſe moraturũ diutius cũ altera parte, ſed pariter moriturum altera parte qua uiuit. Nam illa neq; ſibi æquè grata eſt, ut pars quæ cũ Mecœnate eſt neq; illo mortuo remanet integer, cum iam pars quæ in Mecœnate eſt, perierit.

¶ Vis maturior] Violentia quedam fati, uelocior in te quam in me. Non eſt igitur amicũ neque dijs, quoniam tu reipublicæ melior es, neq; mihi qui ex te pendeo, te obire prius. Ille dies utranq; ducet ruinam, nam quo tu die obibis, ego quoq; obibo. Non ego perfidum dixi ſacramentum] Non ſum ueluti miles qui adactus ſacramento, transfuga efficitur. Vnde efficitur perfidus. Non dixi ſacramentum quod uelim frangere. Nam hoc modo eſſem perfidus, ſed ſeruabo, proptereaq́; ibimus, id eſt, ueniemus parati & prompti tibi comites.

¶ Vt cunq;] Id eſt, quomodocunq; parati carpere ſupremum iter, id eſt, ultimum iter nã qui mortem aditu ſupremum iter conficit. Quibus uerbis eſſe ueri amici officium utriuſque fortunæ amico ſe comitem præbere. ¶ Me nec Chimeræ] Exempla fabuloſa ponit. Sed per illa nihil eſſe tam horrendum tam laborioſum tã periculoſum, quod ſe à Mecœnate diuellere queat, ſed de Chimera dictum eſt. ¶ Centimanus] Nam & Græci ἑκατὸν χειρὸν appellant. Cottus Briareus & Gyas fratres fuerunt & filij Cœli & Terræ, ut placet Heſio. Centum ma-

nus & quinquaginta capita habuerunt. Fueruntq́; omnium fortiſſimi atque pulcherrimi. Vir. Et centum geminus Briareus & bellua lernæ. He Titanes dicti ſunt ac decennale bellum cum Saturni filijs geſſerunt & ut ait Heſiodus, illi quidem ab Othry, hi ab Olympo monte impetum fecerunt. Tandem à dijs uicti in Tartara ſunt detruſi. Eſt & apud Homerum huiuſcemodi fabella qua Iuno Neptunus & Pallas Iouem quandoque ligauerunt, neque erat qua auxilium ferret. Sed Thetis Achillis mater cœlum aſcendit & ſecum Briareum adduxit, à quo eſt à uinculis liberatus. Addit preterea quod Briareum illum dij uocant homines aut Aegeonem ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοὶ ἄνδρες δέ τε πάντες αἰγαίωνα. Heſiodus preterea addit Neptunum illum ſibi generum aſciuiſſe Opya filia ſibi in uxorem data. Hinc illum Ouid. inter marinos deos refert ut Balnearumq́; prementem Agcona ſuis immania terga lacertis.

¶ Sic potenti iuſtitiæ placitūq́; parcis] Reddit duplicē rationem tā inſolubilis uinculæ amicitiæ. Primo enim oſtendit hanc eſſe ueram amicitiam quoniam ſit ex lectione, cum ipſe memor eorum quæ acceperat beneficiorū iudicarit poſcere ad iuſtitiam, ut uitam etiā (ſi opus eſſet) illi impendat. Secundo idem probat ex configuratione ſiderum, nam quamuis animi noſtri liberi ſint arbitrij, tamen multum credunt poſſe ad amicitias contrahendas ipſa ſidera. Maxime ſi fiat inter duos permutatio ſignorum. Quod ut planius intelligas, ut ſunt duodecim ſigna in zodiaco ita etiam in duodecim partes quas domos appellant diuidunt cœlum, primaq́; dicitur angulus orientalis ſiue Horoſcopus ſiue uita. Nam multum ualet quod ſignum & qui planeta in eo ſigno qua hora naſcimur ab inferiori hemiſphærio ad noſtrum ſurgat & oriatur. Secūda domus ſpes ſiue anaphora appellatur ſiue inferna porta. Tertia dea. Quarta eſt angulus terræ ſiue imum cœli. Quinta bona fortuna. Sexta mala fortuna. Septima angulus occidentalis ſiue coniunx, Octaua mors. Nona domus fidei. Decima eſt angulus medij cæli, & quoniam hæc cœli pars nobis excelſiori in parte eſt, multum pertinet ad noſtras dignitates & honores. Vndecima bonus dæmon dicitur. Duodecima malus dæmon. Si ergo fiat hæc permutatio, ut quod zodiaci ſignum tibi ſit in tuo angulo orientali mihi ſit in medio cælo. Et rurſus quod mihi eſt in medio cœlo tibi ſit in Orientali ſumma amicitia inter nos uigeat, uolunt ſidera Facit hoc idem per permutatio linearum, id eſt, ſolis ad lunæ atq́; etiam fortunarum, ſcilicet Iouis & Veneris. Ergo placitum Parcæ, id eſt fato, quod ab ipſis ſtellis prouenit. ¶ Seu libra] Ordo eſt utrunq́; noſtrum aſtrum, id eſt, & tuum & meum conſentit, id eſt, conuenit incredibili modo ſeu libra ſeu ſcorpius. ¶ Formidoloſus pars uiolentior natalis horæ, Seu Capricornus tyrannus Heſperiæ undæ reſpicit me] Sententia eſt, quodcunq́; ſignum zodiaci ſit in meo horoſcopo, id eſt, deprehendatur aſcēdiſſe ad noſtrum hemiſpherium qua hora ego in lucem editus ſum, ſiue fuerit in aliqua quacunq́; cuſpide uel domo cum aliquo aſpectu ſiue bono ſiue malo, illud conſentit cū tuo aſtro. Quod nil aliud ſignificat, niſi quod erat ſitus aſtrorum in tuo horoſcopo qui fuit in meo. ¶ Libra] Septimum eſt in zodiaco ſignum, eſtq́; domicilium Veneris. Sed quia & alibi incident nomina cœleſtium ſignorum, ex uſu erit ne eodem ſæpius reuertendum ſit, ut rem uniuerſam breuiſſime percurramus. Circulus eſt in octaua ſphæra, cuius latitudo eſt, duodecim graduum, Hoc autem in duodecim ſigna diſtinguitur. Eorum ſignorum nomina ſunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, & Piſces. Quare autem principium in zodiaco ſit ab Ariete, alij aliam afferunt cauſam. Sunt enim qui dicant quod diſcurrente ſole per Arietem propter naturam eius callidam & humidam incipiat fieri generatio & augmentatio, & quia generatio & augmentū excellentiora ſunt corruptione & detrimento, iure optimo datum eſt illi initium. Alioquin circulus neq́; principium habet, neque finem. Alij dicunt quod intrante ſole in Arietem lux qua hactenus ſuperabatur à tenebris incipit tenebras ſuperare. Et quia tenebris nobilior eſt & in luce augmentatio nobilior diminutione, idcirco ſit ab ariete incipiendum. Alij autem occultiora quedam rimati, di-

cunt incipiente eo die qui primus omnium illuxit quo in hunc fulgorem cœlũ & elementa purgata ſunt, arietem in medio cælo fuiſſe, & quia medium cœlum quaſi mundi uertex eſt, Arietem primum eſſe habitum qui ut mundi caput in exordio lucis apparuit. Et tunc lunam cancer geſtabat. Sol autem cum leone oriebatur, cum Mercurio uirgo, libra cũ Venere, Mars ſcorpionem Iupiter ſagittarium tenebat, Saturnus poſtremo capricornum. Quapropter iſtorum ſignorum domini dicuntur. Inde cum quinq; ſuperaſſent ſigna remotis ſole & luna quinq; alijs planetis, ita hæc aſsignarũt, ut à fine prioris ordo ſecundus inciperet. Fuit enim ſupremus Saturnus in capricorno ergo aquarius qui capricornum ſequitur Saturno, piſces Ioui, aries Marti, taurus Veneri, gemini Mercurio dati ſunt. Ergo ſol ſolum leonem, luna ſola cancrũ obtinet. Reliqui autem quinq; ſinguli bina ſortiuntur ſigna. ¶ Siue libra] Hæc domilium Martis eſt, ſignum eſt aquoſum & frigidum. Nam quamuis Vir. dixerit iam brachia contrahit ardens Scorpio, ardorem illum nõ ad naturam ſigni, ſed naturam Martis qui ſigni dominus eſt reſpexit. ¶ Capricornus] Signum Saturni terreum & frigidum. ¶ Tardauit] Nam mors penitus tolli nõ poteſt ſed tardari poteſt. Alius enim alio ſerius maturiusue moritur, quin & fata etiam tardantur. Virgil. Nec fata uetabunt Stare deceq; alios Priamũ ſupereſſe per annos. ¶ Celeris] Vel de propria Mecœnatis morte dixit, quæ uelox ex malignitate Saturni erat, niſi Iouis benignitas illam fregiſſet, uel celeris in commune dixit. Nam ijs etiam qui ad extremum ſenium deuenere, ſi æternitatem reſpicias, tempus breuiſsimum fuit. ¶ Populusq; freqẽs] Adeo populo gratus erat Mecœnas, ut cum grauiter ægrotaſſet, & inde ex improuiſo ſe in theatro oſtendiſſet, ex ſubita lætitia frequentiſsimus populus uehementer ſibi applauſerit, de qua re etiam ſupra meminit. Datus in theatro cum tibi plauſus. ¶ Ter] Quaſi dicat multotiens quia numerus ternarius perfectus eſt, & diuinis attribuitur Vir. Numero Deus impare gaudet. ¶ Crepuit] Cum crepitum fecit. ¶ Sonum] Et non uocem, quia ſtrepitu potius & geſtu quam ſermone applaudimus.

¶ Faunus] Quia in ſylua erat dixit ſe à Fauno auxilium accepiſſe, & quia Faunus à fando dicitur, iure in Mercurij tutela eſt, à quo deo ſermo manauit, ut ſupra. Qui feros cultus hominũ recentum uoce formaſti, iureq; cuſtodit uiros Mercuriales, quales poetæ ſunt. ¶ Reddere] Id eſt tanquam debitam deo exhibere, Id enim reddere ſignificat. Iuuenalis. Et horrenti tunicam non reddere ſeruo. ¶ Victimas ædemq; uotiuam] Oſtendit opulentos uiros magna & preclara decere immortali deo reddere, quoniam eius dono illa aſſecuti ſunt. Tenui aut̃ ſibi puſillum ſat eſſe. ¶ Victimas] In plurali numero dixit, ut plures oſtenderet. ¶ Aedem] Id eſt, templum. ¶ Votiuam] Ex uoto promiſſam Nam qui uouit & id eſt conſecutus cuius cauſa uotum conceperat reus eſt iam uoti factus. Hinc Vir. damnabis tu quoq; uotis Alij dicunt reddere eſſe uerbum ſacerdotum, tunc enim dicebantur exta reddi cum probata & elixa aræ imponebantur. Vir. Lancibus & pandis fumantia reddimus exta. ¶ Feriemus agnam] Sic Maro Ipſa atri uelleris agnam Enſe ferit. ¶ Humilem] Id eſt, quod ſacrificium humile eſt, & paruum, ut mei patrimonij humilitas exigit.

PAVPERTATEM SVAM DIVITIIS PRAEFERT, ODE. XVIII.

NOn ebur neque aureũ] Metrum ab authore Hipponactenum uocatur. Primus uerſus trochaicus dimeter catalecticus Vna enim ſyllaba deeſt, ut ſit perfectus uerſus dimeter. Scanditur ſic. Non e, bur ne, qu' aure, um. Secundus iambicus trimeter catalecticus ſic. Mea, reni, det in, domo, lacu, nar. ¶ Ebur] Dens elephantis quem propter incorruptum candorem in pluri mos uſus conuertitur. Dictũ eſt autem à barro, ſic enim latinè hoc animal appellatur. Ipſe ſibi Quid tibi uis mulier nigris digniſsima barris, Barrus autem à uoce ſua, nam per onomatopoeam barrire dicitur elephas. ¶ Aureum] Pro auratum. ¶ Lacunar] Nam de hoc iam dictũ

eſt,

eſt. ¶ Renidet] Resplendet. ¶ Hymettiæ] Montem Hymettium dicimus eſſe in Attica regione multis rebus nobilitatum, Nam abundans thymo multas apes alit, & mella producit optima. Item herbam chariſiam nomine quam uim philtri habere crediderunt. Hanc itaq; mulieres, ut ardentius amarentur, brachijs alligare conſueuerant. Hinc pulcher lapis ex quo Hymettiæ columnæ Romam ſunt aductæ. Craſſus orator in atrio ſuo habuit columnas Hymettias. 60. Hic enim primus marmora externa inuexit. Habitabat autem in palatio. Vnde M. Brutus in iurgijs eum Venerem Palatinum appellauit. ¶ Trabes] Scilicet ſaxeas quæ ex tranſuerſo columnis ſuper imponuntur. ¶ Vltima Aphrica] In Numidia. Iuuenalis. Numidarum fulta columnis, Inde enim primo à M. Lepido Q. Catuli collega quatuor annis ante Luculli conſulatum marmor Numidicum Romam aductum eſt. ¶ Reciſas] Nam lapidicinæ dicuntur in quibus exciduntur lapides, Græcè λατομίαι. ¶ Attalus] Rex Pergami, & populi Romani amiciſſimus. Nam deuicta Aſia illi amplum imperium tradiderunt, Cui adeo ſplendidã ſupellectilem fuiſſe conſtat ut queq; nobiliora Attalica appellarentur. Propertius. Nec ſit in Attalico mors mea nixa thoro. Hic populum Rom. ſine liberis decedens heredẽ inſtituit anno urbis, 626. Hæc hereditas in maximum luxum adduxit ciuitatem, & ut refert Plinius, omnis pudor in ea emenda ſublatus eſt. ¶ Ignotus] Scilicet ſibi, ut alluderet ad populum Roman. quem ille ſibi ignotum heredem inſtituit. Vel ignotus, id eſt, ignobilis. ¶ Laconicas] Nam & purpura piſcis capitur etiam circa Tenarum Laconicæ regionis promontorium, ut eſt apud Plinium.

¶ Honeſtæ clientes] Id eſt, honorificæ mulieres meorum clientum uxores. Nam honeſtũ pro honorato poni Cicero ſæpiſſime teſtis eſt in ſuis epiſtolis. Ait enim Honeſtiſſimo equite Romano utor familiariſſime. ¶ Purpuras Laconicas] Id eſt, lanas infectas purpura.

¶ Trahunt] Vel texunt, ut ueſtes faciant, nam trahitur ſubtegmen per telam, ut ueſtis texatur, uel trahendo molliunt & in filum deducunt, ergo uel texunt uel nent. Sententia autem eſt Non ſum adeo opulentus & potens, ut habeam nobiliores clientes, quorum uxores non dedignentur conficere mihi ueſtes purpureas. Maius enim munus cum manu honeſtioris mulieris factum ſit. Sic & Andromache apud Maronem. Accipe & hæc manuum tibi quæ monumenta mearum Sint puer. ¶ At fides] Non ſunt mihi diuitiæ nec potentiæ. Sed fides quæ precioſior eſt omnibus uirtutibus. ¶ Et benigna uena] Ingeni pro ingenij per apocopen. Ingeniũ autem duplicem habet apud Latinos notionem, Nonnunquam enim referimus illud ad rationẽ & intellectum & dicimus eſſe uim qua uel doctiores uel minus docti eſſe ualemus. Hinc dicimus in alijs eſſe acutum ingenium in alijs hebes. Atque huius ingenij duplex eſt pars, altera qua acquirimus ea quæ hactenus non tenebamus, altera qua acquiſita retinemus, & illa quidem docilitas, hæc uero memoria appellatur. Nonnunquam ad uitam & ad mores ingeniũ refertur, & dicimus malum ingenium fuiſſe in Clodio, bonum in Milone, In quo loco uidetur idem ſignificare quod natura, ſed hoc differt quod natura communior eſt, ingenium particulare. Itaque non recte diceremus noui ingenium humani generis, ſed noui naturam. Recte autẽ ſi dico noui ingenium uxoris meæ, id eſt, noui qui mores illi à ſua particulari natura ſint. Ergo cum dicat benigna uena ingenij, ſi intelligimus ingenium in actionibus & uita morali, commendat ſe à probitate, ſi referamus ad uim mentis, commendat ſe à doctrina & eloquentia.

Rurſus intelligamus uenas proprie ſignificare meatus illos & ueluti fiſtulas per quas ſanguis ſpiritusq; ad uarias corporis partes labuntur, dictas quia per illas ueniat ſanguis ſpiritusue. Sed etiam uenas dicimus meatus ſubterraneos, per quos aquæ manant.

Dicitur preterea uena in ſaxis Ouidius. Quæ modo uena fuit ſub eodem nomine manſit. Dicitur etiam in metallis Idem. Protinus irrupuit uenæ peioris in æuum Omne nefas, & Iuuenalis. Accepimus tenuæ argentum uenæq; ſecundæ.

Poſtremo per quandam translationem dicimus in dicendo bonam habere uenam

eos in quibus copioſior ornatiorq́; ſtilus ſit. Idem At uatem egregium, cui non ſit publica uena ergo benigna uena, id eſt, liberalis abundanſq́; uena in dicendo. Contra malignus ſterilis erit Vir. Difficiles primum terræ colleſq́; maligni. Vel benigna uena quaſi mitior & benefica in uita & moribus. ¶ Pauperē q; diues] Quaſi dicat, propter fidē & ingeniū potentiores meā expetunt amicitiam. ¶ Nil ſupra] Nihil ultra. Eſt enim aduerbium & non præpoſitio. ¶ Deos lacesſo] Quaſi dicat, impudenter peto. Nā quibus ſatis eſt, & adhuc plura requirunt ij uidentur deos laceſſere & irritare, quando precibus eos fatigant. ¶ Potentem amicum] Scilicet ipſum Mecœnatem. ¶ Largiora] Id eſt, ampliora quā illa quæ iā largiter dedit, in quo loco & ſuam modeſtiam oſtendit, & amici copioſam liberalitatem extollit. ¶ Flagitio] Nam flagitatio potius quam petitio uidetur, cum plura quam opus ſit rogamus. Tu uero in ſuperioribus require quid ſit flagitare. ¶ Satis beatus] Satis diues. ¶ Vnicis Sabinis] Sibi à Mecœnate dono datis.

¶ Truditur dies die] Nam ut undam antecedentem ſubſequens unda trudit, id eſt, impellit, ſic diem dies urget ¶ Et nouæ lunæ pergunt] Nam breui tempore fit pleniluniū, & paulo poſt ita decreſcit, ut nuſquam appareat, & intereſſe uideatur. Per hæc autem demonſtrat uelocitatem & breuitatem temporis. ¶ Tu locas marmora ſecanda] Stultitia ſumma eſt, ut circa mortem tu pares ædificare. ¶ Locas marmora ſecanda] Das mercedem illis qui tibi ſecēt. Nam ſecātur marmora in ſubtiliores tabulas ſerris nō dētatis iniecta aqua et harena. Sed inter omnes harenas Aethiopica in ſecādo marmore Romæ laudabatur teſte Plinio, quoniā reliquis utilior eſſet Nec ſine ratione dixit Marmora. Nā non ſolū ædificat quo tēpore domo non eget, ſed etiā luxum adhibet in ædificando. ¶ Sepulchri] Id eſt, mortis. ¶ Vrges ſubmouere] Inſtas fabris, ut ſubmoueant, id eſt, ad ulteriora protendant. ¶ Maris ſtrepentis] Id eſt, quod obſtrepit, Bais ſuo ſonitu. Sententia eſt, quod iactis molibus & fundamentis in mare in eo ædificet. Vnde & mare propellitur & littus extenditur Hinc Salluſt. Nam quid ego illa commemorem quæ niſi illis qui uidere nemini credibilia ſunt à priuatis compluribus ſubuerſos eſſe montes, & maria cōſtrata. Et alibi illis diuitias ſuperare, quas profundunt in extruendo mari & montibus coæquandis. ¶ Baiæ] Celebratiſſimus locus fuit cum ſua amœnitate tum aquarum calidarum uoluptate & ſalubritate, & ab illis ſinus Baianus qui hinc Miſeno mōte illinc puteolis clauditur. Baiæ à Baio Vlyſſis ſocio illic ſepulto dictæ ſunt. Nam baulas dictas uoluit Seruius quaſi boaulas, id eſt τῶν βοῶν τὰς αὐλὰς, id eſt, boum ſtabula. Illic enim Hercules armenta quæ abduxerat ex Hiſpania, habuit, Nam & uia herculea ibi erat. Propertius. Et ſonat Herculeo ſtrata, la, uia. Sunt qui dicant lingua antiqua latina baias omnes portus eſſe appellatos, quoniam inde merces baiulentur. ¶ Ripa continente] Ripa fluuiorum eſt, ſed poſuit pro littore continente, id eſt, quod in cōtinenti poſitum eſt. Appellamus enim continentem terram, quæ neq; inſula neq; iſthmos ſit, ut eſt Italia. Inſulam uerò quæ undique ſit mari circundata, ut Sicilia Sardinia & huiuſcemodi ad quas accedere niſi mari non poſſumus. Iſthmos autem ita undique mari cingitur, ut tamen in aliqua parte continenti iungatur. Summa & ſtultiſſima luxuria cum agri tui propagentur per amplum ſpatium uſque ad littus, tu ueluti naturæ uim afferens uelis in mari ædificare, & quod mare fuerat in terram conuertere. Hoc cum Lucullus factitaſſet à Pompeio Xerxes togatus appellatus eſt ¶ Agri terminos] A uellendo terminos qui ſunt inter te & uicinū defraudas illū ſuo agro. Vnde ille cogitur migrare ex antiquo agro et reportare domeſtica ſacra.

¶ Paternos deos] Id eſt, ſuos lares, qui locus mouet miſericordiam Sic Virgilius. Sacra ſuoſque tibi commendat Troia penates. ¶ Et uxor & uir] Omnia hæc habent commiſerationem. Nam durum eſt alicui pelli è ſuis ſedibus, durius ſi antiquæ ſunt, & illic habeat domicilium, duriſſimum ſi ſit ſibi uxor atque liberi. Quid ergo erit, ſi ſint ſordidi, id eſt, ob paupertatem ſquallidi & neglecti. Nam diuiti facile eſt mutare ſedes, & noua ſibi domicilia parare. Pauper autem priuatus ſuo tenui patrimonio quomodo hæc poterit.

¶Nulla tamē certior] Ordo eſt, quāuis aßiduo ædificet, et alienos ſibi rapiat agros, tamē nulla aula manet, id eſt, expectat diuitē herū certior fine deſtinata orci, id eſt, morte inferi, quæ hominib. omnibus deſtinata eſt ¶Rapacis] Quæ omnia rapiat. Nam omnes ad inferos rapiuntur. ¶Quid ultra tendis] Quid plura quæris, quando tellus ſe æquam præbet & recluditur, id eſt, aperitur ita pauperi, ut regibus, ¶Nec ſatelles Orci] Satellites proprie ij ſunt, qui ad alicuius regis cuſtodiam ponuntur. Hic uero Charonem intellige, qui ingreſſum inferorum obſeruans animas ſua cymba transuehit, tranſuectasq; nunquam reuehit, ut poëtæ fingunt. Quæ fabulæ profundam continent allegoriam, ut nos in noſtris Virgilianis allegorijs, & in ijs quæ in Dantem ſcripſimus qua potuimus doctrina expreßimus. ¶Nec ſatelles Orci] Satisfacit tacitæ inquiſitioni. Nam diceret quiſpiam ſi diuitijs non uitari poteſt mors, poterūt fortaſſe qui iā mortui ſunt ſe ab inferis, ſuis diuitijs redimere. Sed hoc falſum eſt, cū nullo auro Charon corruptus ſit, ut, quos hic nominat, reuehere uoluerit. Non ergo fauor diuitibus qui cum faciliter uiuant ad uitam redire cupiunt. Sed fauet pauperi, qui cum uitam infœlicem egerit tandem ipſum morte à tantis curis & laboribus liberat ¶Callidum Promethea] Nam non ualet ſua aſtutia illum decipere, aut ſaltem perſuadere.

LAVDES BACCHI, ODE. XIX.

BAcchū in remotis carmina rupibus] In tutela Bacchi eſſe Poëtas nemo ambigit, unde & hædera coronantur Poëtæ quæ frondes illi ſacræ ſunt. Virgilius. hanc quoq; ſine tempora circum inter uictrices hæderam tibi ſerpere lauros. Et Lucanus. Nec ſi te pectore uatem, Accipiam Cyrrhea uelim ſecreta mouentem, Solicitare deum, Bacchumq; auertere Nyſa. Ergo ſe Bacchum uidiße carmina docentem teſtatur. Et eius numine plenus exclamat. ¶Bacchum] Hunc deum eundem eſſe quem ſolem Macrobius multis argumentationibus oſtendit. ¶In remotis rupibus] Nam ſecreta nemorum & Bacchi ſacris & poëtis etiam aperta ſunt. Quod oſtendit Iuuenalis. Cum deſertis Aganippes Vallibus eſuriens migraret in atria Clio. Optime ergo in remotis rupibus. Et quia Bacchus eſt, & quia poëtas docet. ¶Nymphas diſcētes] Pro muſis poſuit. Sic Vir. Nymphæ noſter amor Lebetrides. Bacchum igitur ſi idem & Apollo eſt, rectè muſis attribuit. ¶Aures acutas] Dixit acutas uel ut exprimeret formam aurium, quæ cū in Satyris caprinæ ſint, acutiores illis ſurgunt quam homini, uel acutas, id eſt, acuti auditus, ut oſtendat illos attente audiſſe. Sunt autem Satyri & ipſi in Bacchi tutela Ouid. Tu bijugū inſignia frenis Colla primis lyncum Bacche Satyriq; ſecuntur. ¶Heuhoc] Vocem ſibi dat quâ Bacchantes furore plenæ uti conſueuerūt. ¶Recēti metu] Nā nuper uiderat. ¶Metu] Pro religione quæ horrorem incutit. Virgilius. Sacra comam multosq; metu ſeruata per annos.

¶Lætatur turbidum] Atqui letitia cuncta ſerenat, & à turbatione remouet. Sed uoluit oſtendere quod ſolet euenire in religione. Nam & ſi illa lætemur non fit tamen ſine horrore.

¶Thyrſo] Haſta pāpinis inuoluta utebantur in ſacris Bacchi eamq; Thyrſum nūcupabant. ¶Thyadas] Bacchi ſacerdotes ab eo quod eſt θύειν, id eſt, furere. ¶Peruicaces] Quæ nullo pudore impeditæ peragunt rem. Alij dicunt pernicaces, id eſt, ueloces. ¶Viniq; fontem] Ait Diodorus apud Theias natum Bacchum ibiq; fontem eſſe, è quo perpetuo uinum manat. ¶Vberos riuos lactis] poëticè dixit. Sic Virgilius. Ipſæ lacte domum referent diſtentā capellæ Vbera. Ait autem Acron idcirco hoc dictum, quia in ſpeluncis uino melle & lacte Dionyſio ſacrificabant. At Horatius quaſi aurea ſecula in hoc Deo deſcribit, de quibus poëta Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant. Flauaq; de uiridi ſtillabant ilice mella.

¶Coniugis] Ariadnæ, hæc ex Minoe nata Theſeum, quem eius amore capta à Minotauro liberauerat. In Dian uel Naxum uſque inſulam ſecuta eſt.

Sed ei cum profundiorem ſomnum prolapſa illum enauigantem non ſentiret, neque ab

eo excit

eo excitaretur, ac mox deſertam cum ſe cognoſceret, proptereaq́; luctu atq; eiulatu omnia littora repleret, affuit præſto Bacchus, qui mulierem miſeratus, eam in coniugem aſſumpſit. Eratoſthenes autem qui Creticam ſcripſit, ait Liberum patrem ad Minoa ueniſſe, ut Ariadnam uxorem duceret, Et coronam puellæ dono dediſſe à Vulcano auro gemmisq́; fabricatã, quæ eo fulgore ſplendebat, ut Theſeũ è labyrintho liberaret. Hæc corona quam Greci ſtephanon appellant, cum deinde in Diam ſiue Naxum inſulam utriq; ueniſſent cælo affixa eſt. Habet ſtellas octo, ut refert Iginius, quarum tres ſunt ſplendidæ ad caput arcturi. ¶ Tecta Penthei] Filiæ Cadmi fuère Semele, ex qua Bacchum Iupiter ſuſcepit. Autonoe quæ Atheonem peperit, Ino Learchi & Melicertæ mater, Agaue quæ ex Echione uiro ſuo peperit Pentheum, hic Thebis regnãs Baccho ſacra fieri prohibebat. At iratus deus eũ furorẽ & matri & materteris iniecit, ut uenientem Pentheum aprum crederent, proptereaq́; interficerent. Leontius hũc uirum abſtemium fuiſſe tradit, & à matre materterisq́; temulentis quod illarũ ebrietatẽ coërcere tentaret, interemptum & eius domum dirutam. ¶ Lycurgi] Ex Orione cuius fabulam paulò ſupra audiſti natus, Hippolagus eſt, & ex Hyppolago Dryas qui hunc Lycurgum Thraciæ regem genuit. Hic ut ait Homerus, cum Bacchi nutrices in Dia inſulã latentes inſequeretur, & eo timore Bacchus ipſe in mare fugiſſet, deorum odiũ in ſe conuertit, et ab illis eſt oculis priuatus. Seruius autẽ refert hunc Bacchi cõtemptorem fuiſſe, & dum illius uites iniurioſè cædere parat ſibi crura amputaſſe. Lactantius uero illum Thraciæ regem affirmat, & à Baccho in mare præcipitatum, quod primus aquam uino admiſcuerit. Sunt qui referant in morbum crurum incidiſſe, quoniam à uino abſtineret. Alij contra. Nam dicunt ex nimia temulentia hanc ſibi calamitatem proueniſſe ex humore ſalſo. Vnde fictum ſit quod in mare fuerit præcipitatus. De his Ouid. Pẽthea tu in actas bipenniferumq́; Lycurgum. ¶ Tu flectis amnes] Ad te amandum, & allegoricè demonſtrat illum aquam uino demulcere. ¶ Mare barbarum] Pro barbarica duritia poſuit, uel tribuit huic quæ ſunt Aegyptij Bacchi, quem dicunt uniuerſam Indiam ſubiugaſſe, ergo mare barbarum, id eſt, Indicum. Ouid. Oriens tibi uictus adusq; Decolor extremo, quà cingitur India Gange. ¶ Vuidus] Quaſi dicat uinolẽtus. Nã ut humidũ dicimus quod externè humorem habet, ſic uuidum id quod interne habet humorem. Hinc dicta eſt uua quaſi uuida. ¶ Iugis ſeparatis] Quia in remotis, ac deſertis montibus ſua ſacra agebantur. Atque ſimul innuit uites cõmodius in locis editis ſeri. Hinc, Virg. Bacchus amat colles. ¶ Biſtonidum] De ſacris Bacchi ubi id res poſtulauit dictum eſt abunde. Quod autem in hoc loco de crinibus & de uiperis dicit, intelligẽdum puto has barbaras mulieres ad colligandas crines, uittarum loco adhibuiſſe angues, qui ligarent & coërcerent illarum crines ſine fraude: id eſt ſine nocumento. Nam pro miraculo ponit quod mulieres ſerpentibus loco uittarum uterentur, ſed Bacchi uoluntas erat ut ſerpentes mulieribus fideliter ſeruirent. Acron autem rem monſtroſam ponit ſcilicet quod Biſtonides haberent angues in capite loco crinium tanquam furiæ, & ponit ſine fraude, id eſt ſine comptu & ornatu ut poëtæ, quoniam comari non poſſent crines qui uiperini eſſent. Verum ego tale monſtrum à poëta poni non puto, ut humana corpora fœminarum angues pro ſerpentibus haberent, ſed potius ſuos crines uiperis alligarent & tunc erit ſine fraude, id eſt ſine noxa, ut ſit ſententia iubet Bacchus Biſtonidas ſine timore uincire crines uiperis neque decipiuntur illæ.

¶ Tu cum parentis] Nam quod cum conuerſus in leonem Rhoetum gigantem interemerit dictum eſt. ¶ Dictus] Exiſtimatus. ¶ Iocis] Qui ſunt in uerbis.

¶ Et ludo] Qui eſt in re ¶ Non ſat] Pro ſatis. ¶ Idoneus] Aptus quaſi ideo natus uel ad id natus. Nam qui alicui rei aptus eſt & ad id & propter id natus uidetur. ¶ Sed idem] Mira laus quod idem medius ſit pacis & belli, id eſt, ſe utrique rei communem præbeat.

¶ Te uidit inſons] Nam cum idem Bacchus ſit & ſol eandem triplicem poteſtatẽ habebit

quam in

quam in ſuperibus Apollini tribuimus. Ergo & apud inferos fuit. ¶ Inſons] Innoxius. ¶ Cerberus] Hunc canem Plutonis eſſe uolunt. Quem Heſiodus ait natum ex Thyphaone & Echidna, & dant illi centum capita. Alij tricipitem eſſe uolunt. De quo nos multa allegoricè in quarto libro noſtrarum Camaldulenſium diſputationum retulimus. ¶ Aureo cornu] Id eſt, pulchris cornibus. Nã & cornua ſuo capiti dari, & quare dentur iam, (ni fallor) audiſti. ¶ Leniter atterens caudam] Leui motu, caudam percutiens, quod faciunt canes, cum nobis applaudent, & tetigit pedes et crura tui recedentis, ſcilicet cum ad ſuperos inde redires. ¶ Ore trilingui] Id eſt tribus linguis, & triplici eſſent ore.

AD MECOENATEM ODE, XX.

NOn uſitata nec tenui ferar] Allegoricum huius cantus carmen eſt, quo indicat ſe immortalem futurum, & quoniam in cygnum ſe iam uerti uideat per omnem orbẽ uolaturum. ¶ Biformis] Quia hactenus homo iam cygnus fio, per quem oſtẽdit ſe euaſurum in optimum poëtam. Nam mali uates, anſeribus, boni uero cygnis comparantur Vir. Nam neq; adhuc uario uideor, nec dicere cinna Digna, ſed argutos interſtrepere anſer olores. Et Cic. in Philippicis Malum uatem indicans, pellantur inquit anſeres ex agro Salerno. Nam anſerum moleſtus eſt ex clangore ſtrepitus. Cygnorum autem canora uox eſt. Præterea Apollini ſacri ſunt cygni, & ſuæ mortis præſcij. Quare aduentante illa ſuauius canunt. Ouid. Sic ubi fata uocant udis abiectus in herbis Aduada Meandri concinit albus olor. Poëta ergo ſua candida uoce, id eſt ſuaui ſtilo uolat, quia immortali fama per omnia fertur, & deſerit terras quia eleuatur ad cæleſtia.

¶ Inuidiaq; maior] Quod in uita humana difficile arduumq; omnino eſt, inuidiam ſuperare. Eſt enim inuidia inter pares, aut paulo ſuperiores. Illi autem qui ſuis egregijs uirtutibus longo iam interuallo cæteros à tergo reliquerunt omni carent inuidia, & potius ſunt in admiratione, quia iã deſperamus nos illos aſſequi poſſe. Hinc Græci quæ præclariſsima et maxima ſunt ἄφθονα, id eſt, ἄνευ φθόνου, id eſt, ſine inuidia appellant, Quapropter ut miſeri, ſic & ij, qui in maximo gradu ſunt inuidia carent. Quoniam alteri minores alteri maiores inuidia ſunt. Hinc Micipſa apud Salluſtium, Poſtremo quod difficillimum inter mortales, gloria inuidiam uiciſti.

¶ Vrbes relinquam] Quia relinquam humana & ſequar diuina. ¶ Non ego] Ordo eſt, ô dilecte Mecœnas ego ſanguis pauperum parentum non obibo. Et ego quem tu ſæpe uocas non obibo. ¶ Sanguis] Genus & progenies Vir. Reuocato à ſanguine Teucri. ¶ Pauperum parentum] Pater enim (ut in eius uita demonſtratum eſt) & libertinæ conditionis fuit, & pauper, quippe qui præconia arte ſibi uictum compararet. Ergo in hoc loco demonſtrat neq; diuitias neq; generis nobilitatem, ſed ſolas uirtutes reddere homines immortales. ¶ Quem tu uocas] Quaſi dicat quem tu amas, quem tu etiam ita ignobilem non nihili facis. ¶ Nec Stygia cohibebor unda] Mortuorum enim animæ cum iam apud inferos deſcenderint, arcentur à Stygia palude ne redeant Vir. Fata obſtant, triſtiq; palus inamabilis undæ Alligat, & nouies Styx interfuſa coërcet. Ergo autem immortalis effectus non prohibebor illa palude quin per omnia uolitẽ. Nec triſtitia mœroreq;, nam id ſignificat Styx, impediar. Et certe qui doctrina exculti ſunt omnibus perturbationibus uacant. ¶ Iamiam] Oſtendit quo pacto in cygnum uertatur. ¶ Reſidunt] Id eſt uehementer adhærent. Nam in humano crure non hæret cutis oſsi. quia interponitur caro. In illa uero aue nulla caro eſt inter pellẽ & tibiã. ¶ Aſperæ pelles] Id eſt, cutis iam cõuerſa in aſperã pellẽ. Ea enim eſt cygnis in crure. ¶ Albũ alitẽ] Optime cũ per cygnũ fœlicia oſtendat alitem in maſculino genere poſuit. Nam cũ infœliciora auguria notãt poëtæ in genere fœminino conſueuerũt alitẽ ponere. ¶ Superne] è parte ſuperiori ¶ Leues] Epithet. eſt pẽnarũ. ¶ Per digitos] Scilicet manuũ. ¶ Et humeros] Brachia, nã cũ iam crura in olorina crura mutata eſſent: nũc manus & brachia in alas mutari oſtẽdit. ¶ Ocior Icaro] Fabula eſt nota.

Com-

Comparatio uero non abſurda. Volauit Icarus, ſed temerarie, quapropter decidit, eiuſq; uolatus retardatus eſt. Ipſe autem oſtendit ſe ocius uolaturum. Quia non temere, ut ille, ſed ſapienter procedet. Icarus altiora quàm oporteret petēs decidit. Poëta autē nihil ſupra uires ſuas conatus eſt. Ergo potuit perficere, quod faciēdū ſuſceperat. Neq; oblitus eſt, quod alijs in ſua poëtica præcepit. Sumite materiam ueſtris qui ſcribitis æquam Viribus. Nunquam enim aggredietur ſapiens ſcriptor, quæ ſunt ſupra uires ſuas, ne forte decidat. ¶Viſam] *Nam pennis ſublatus, potero cuncta quæ ſunt, uidere.* ¶Boſphori] *De quo iam ſcriptum eſt.* ¶Gementis] *Ex æſtuatione fluctuum gemitum emittentis.* ¶Neq; Syrtes omiſimus Getulas] *Virg. Hinc ergo Getulas agerem ſi Syrtibus exul.* ¶Canorus] *Nam (ut dixi) boni poëtæ optimè canūt.*

¶Hyperboreoſq; campos] *Iuxta montes extenduntur uſq; ad ſeptentrionalem Oceanum, & poſiti ſunt ſub polo & uertice & cardine cæli, dictiq; ſunt Hyperborei, qui inde ſpirat boreas.* ¶Colchus] *Hæc Scythiæ pars eſt & habet in ſe iuga Caucaſi atq; hinc Caſpium & Hircanum habet mare, hinc Meotim.* ¶Dacus] *Quos etiam Getas appellant, & ipſi in Scythia ſunt. Vir. Et coniurato deſcendet Dacus ab Hyſtro.* ¶Diſsimulat] *Timent enim omnes iſti populi Romanos, ſed propter ferocitatem diſsimulant.* ¶Marſæ cohortis] *Marſos pro omni Italo exercitu. Sunt hi populi in quarta Italiæ regione iuxta lacum Sucinum, qui à Marſia Lydorum duce denominantur: eorum oppidum Archippe à lacu Sucino hauſtum Gallianus ſcribit. Plinius uero refert illos à Circes filio originem duxiſſe, & uim habere contra ſerpentum ictus. De Gelonis dictum eſt.* ¶Hiberi] *Autem populi Hiſpaniæ ſunt denominati ab Hibero flumine, qui apud Cantabros oriens per quadringenta paſſuum millia fluit, & in mare Balearicum exit.*

¶Rhodaniq; potor] *Hic fluuius à Rhodano oppido denominatus eſt. Oritur ex Alpibus quæ Italiam à Gallia diuidunt, non lōge à fontibus Rheni et Danubij, ferturq; per lacum Lemanum & uerſus occidentem per Galliam fluens Ararim ſuſcipit. Inde ad meridiem cōuerſus & Iſaram Druentiamq; ſuſcipiens apud Heracleam uno oſtio, & paulò ulterius duobus alijs in mare Tyrrhenum irrumpit.* ¶Neniæ] *Pro omni funeris pompa poſuit. Cæterum quid ſit nenia nō te latet.* ¶Inani funere] *Recte inani, Quia nihil mortuis prodeſt. Nā ſiquid eſt, id omne ad uiuentes ſpectat. Vel inani funere, quaſi non moriar inane erit.* ¶Turpes] *Quia deturpant uirilem grauitatem, puerilis enim res eſt aut muliebris ipſe luctus. Alij dicunt turpis, quia lachrymæ faciem deturpant. Eſt autem locus iſte ſumptus de Ennij epithaphio, quod eſt huiuſcemodi. Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu Faxit, cur uolito docta per ora uirum.* ¶Compeſce clamorem] *Expolitio eſt color rhetoricus, Nam eadem ſententia Compeſce clamorem ac honores ſuperuacuos ſepulchri quæ fuit, Abſint neniæ inani funeri & turpes luctus.*

Q. HORATII FLACCI, LIBER. III. AD CHOROS, Virginum & puellarum, ODE. I.

ODi profanum uulgus & arceo] *Egregium atque artificioſiſsimum huius tertij libri principium & quod proœmij uim maximam obtineat. Nam maximā captat attentionē, cum dicat ſe non prius cantata carmina cantaturum. Maximam itidem beneuolētiam, cum præbeat ſe authorem rerum non prius auditurum, & earum quæ pueros puellaſq; deceant, cum deniq; arceat indoctum uulgus. Sunt denique quæcunque hic deſcribit præcepta ad uitam beatam ſummopere ſpectantia. Nā oſtendit, neque in imperio, neq; in diuitijs illam conſiſtere, ſed in animi tranquillitate. Quæ ſententia à teneris annis pueris puellisq; perſuadenda ſit.* ¶Odi profanum] *Hoc nomen non ſimplicem notionem habet. Nam cum is profanus ſit, qui procul à fano iure haberi poſsit, dicitur profanus qui ſacris non eſt initiatus. Ille enim ea ratione procul à fano eſt. Virgilius. Procul ô procul eſte profani conclamat uates, totoq; abſiſtite luco. Eſt itidem id procul à fano quod impium aut ſceleſtum ſit aduerſum omni religioni.* [illegible]

nes acies alternaq; bella profanis decertata odijs. Ergo cum carmina tanquam poëta promittat, oſtendit ſacra eſſe Muſarum quarum poëtæ ſacerdotes ſint. His autem ſacris ſoli docti initiati ſunt, ergo uulgus quia indoctum eſt, profanum erit. Vel dictio ſimpliciter profanum ſceleſtum, quia qui inſcitia abundāt eos grauiſſimo omnium penè philoſophorū teſtimonio uitioſos eſſe neceſſe eſt. ¶ Et arceo] Remoueo à ſacris & q̃a profanū & quia impiū. ¶ Fauete linguis Cantate mecum ait Acron, Vel attendite cum ſilentio, ut alibi iam demonſtratum eſt. Nam indicebatur ſilentium, ne malum omen intercederet. ¶ Audita] Scilicet à Latinis. ¶ Sacerdos] Nam niſi Muſarum ſacerdos ſit, non erit bonus poëta. ¶ Virginibus puerisq; canto] Nam tenera ætas à primo uitæ initio his præceptis informanda eſt. ¶ Regum timendorum] Sententia eſt, quod reges quidem timentur ab ijs qui ſub regno ſunt. Sed & ipſi non carent metu, nā ſub imperio ſunt deorum. Ergo ſtultiſſima eſt cupiditas regnādi ſi credunt non eſſe imperium ſupra ſe. ¶ Clari Giganteo] Ergo nō eſt ab hominibus contemnendum imperium Iouis, quandoquidem potuit immaniſſimos Gigantes ſuperare. ¶ Supercilio] Cilia oculorum tegumenta ſunt dicta quod cillere commouere ſit. Supercilia uero infima pars frontis pilis ueſtita quæ cilijs prominet, quæ cum commouentur ſeueritatem perferunt. Vnde in hoc loco ſupercilium Iouis, pro ipſius maieſtate aut ſeueritate poſuit. ¶ Eſt] Euenit. ¶ Latius ordinet] Quòd oſtendit, ut ampliores poſſideat agros. ¶ Arbuſta] Locum ubi nouellæ eſſent arbores denſæ poſitæ, ut inde maiuſculæ factæ per agrum iuſtis interualis diſtinctæ ſuo ordine ſererētur. Ergo ordinet arbuſta, id eſt, uellēdo ipſas arbores è ſeminario plantet per ordinem. ¶ Sulcis] Id eſt, foſſis Vir. Forſitan & tenui ſat erit ſuſpendere ſulco. ¶ Hic generoſior] Præualet ille in agricultura. At hic alius in ambitione, & in petēdis magiſtratibus. ¶ Generoſior] Vel nobiliore genere natus, uel maiori animo præditus. Qui autem magiſtratum petituri erant ueſte candida ſumpta propter quod candidati appellabantur, ex propinquo colle in campum Martium deſcendebāt, ut ex loco ſuperiori facile à turba proſpici poſſent. Populus autem in campo Martio ad magiſtratus congregabatur eaq;, comitia appellabantur. Cum ergo turbæ ſe admiſcuiſſet candidatus, ſequebatur nomenclatorem. Erat enim nomēclator qui ſingulorum ciuium nomina teneret dictus, quaſi nomen calator. Nam calare uocare eſt. Hic igitur candidatum admonebat quo quiſq; nomine uocaretur. Ille autem hominem proprio nomine appellans, manuq; apprehendens, orabat, ut ſibi in ſua petitione ſuffragaretur, & quoniam circuendo ſingulos adiret huiuſcemodi forma petendi ambire dicebatur, Atq; actio ambitio, quæ ſi pura erat nulla adhibita corruptelæ ſpecie, citra uitium habebatur & legibus permittebatur. Sin autem ita ſuffragatores ambiret, ut uel pollicitationibus, uel largitionibus, uel metu iniecto, uel deniq; alia quamuis recta ratione corrumpere tentaret, iam legis ambitus reus erat, qua ſi accuſaretur, damnabatur ambitus. Ergo quoniam uterq; ambiebat, ſed alter uirtutibus nitens, alter quoniam bonæ deerant artes malis artibus aggrediens uterq; ambitioſus appellabatur. Sed alter cum uirtute, alter cum uitio. Nam cū mediocritas quædā ſit circa honores mediocres petēdas, in qua uirtus cōſiſtit, quæ ut reliqui mortales utroque extremo euitato neque deficit neque excedit. Cunque talis uirtus etiam apud Philoſophos innominata ſit, certant, ut inquit Ariſtoteles, duo extrema de media regione. Vt ambitio pro mediocritate ponatur comparatione alterius extremi quā græci uocant ἀφιλοτιμίαν, qua deficimus in honoribus appetendis. Et rurſus ponatur philotimia comparatione ambitioſi. ¶ In campum] Campus non omnis ager eſt, ſed is ſolum qui apertus plenusq; ſit. Vnde campeſtria hæc loca dicimus. Hic autem de campo Martio intelligit, qui inter Tyberim & colles propinquos iacet, & Tarquinij regis fuerat, quo exule facto campus Marti ſacratus eſt. Fruges autem quoniam illas conſumere religioſum erat in Tyberim deiectæ cū ad aliquod ſpatium undis deuectæ fuiſſent, tandē flumine in maximis caloribus leniter fluente heſerunt in media penè urbe, ac limo & ab ijs rebus quas flumen uehebat agge-

ſtis inſula fieri cœpta, ac humana opera accedente & additis molibus tandem firma area ad te pla & porticus ſuſtinendas reddita fuit. Habuit enim templa duo Iouis & Aeſculapij. Hodie (ni fallor) habet Baſylicam diui Bartholomei. Sed redeo ad campum. In campo Martio ſepta erant intra quæ ſuffragia reddebantur. Erat & tumultus quem citatorium appellabant ponte ſeptis coniunctus. Inde citabantur tribus ad ſuffragia reddenda, & quæ intus iam reddiderãt ne laturis ſe denuo immiſcerent per eum pontem diſcedebant. ¶ Moribus & fama melior] Nam in alio candidato ualebat nobilitas generis. In alio celebris fama à ſuis uirtutibus orta. In alio numerus magnus clientum. Clientes autem dicuntur quaſi colentes qui ſe alicuius potentioris ciuis patrocinio committunt. Illumq́; tanquam patrem colunt. Ipſe autem dicitur patronus qua pater. Iſti ergo clientes patrono in magiſtratus petitione ſuffragantur. ¶ Neceſsitas] Mors qua nihil magis neceſſarium eſt. ¶ Ac qua lege] Paribus conditionibus. Eodem enim pacto ſe habet erga inſignes & potentes quo erga obſcuros & infimos. ¶ Sortitur] Sorte ſumit. Sortiri enim ſorte accipere eſt. ¶ Vrna] Tranſlatio à iudicijs Romanis, ut in ſuperioribus demonſtratum eſt. Sic Vir. Vrnam mouet ille ſilentum, Conciliumq́; uocat. ¶ Diſtrictus] Ex uita Dionyſij Syracuſani exemplum ſumptum eſt. Refert enim Cicero huic tyranno familiarẽ fuiſſe Diomedem, qui illius diuitias atque opes uehementer admirabatur, illumq́; fœlicem putabat. At Dionyſius qui ſibi ſuarum curarum & timorum conſcius eſſet, Vis ne, inquit, Diomedes quæ fœlix ſit uita tyrannica degu ſtare & cum ille annuiſſet, iuſsit hominem in ſtrato purpura atq; auro exornato recumbere epulasq́; regio luxu inſtructas apponi, & uina precioſa promi, adeſſeq́; qui illi adminiſtrarent pulcherrimos pueros, adeo ut fœliciſsimum illis rebus ſe putare Diomedes poſſet, uerum eodẽ tẽpore ex laquearibus triclinij nudum acutũq́; enſem equina ſeta alligatum ſupra diſcumbẽtis caput pẽdere curauit. Maximo timore per omnia temporis puncta afficiebatur Diomedes ne in caput ſuum decideret enſis. Itaq; neq; ex apparaturerum neq; ex ſuauitate epularũ uoluptatem ullam capere poterat. Nõ pulchros illos adminiſtratores reſpiciebat, nec plenum artis argẽtum. Deniq; nõ iam manum in mẽſam porrigebat, quin & coronæ è capite defluebãt. Exorauit poſtremo tyrannum, ut abire liceret, quod iam beatus nollet eſſe. Hac ergo ratione oſtẽdit Dionyſius nõ poſſe beatum eſſe cui ſemper aliquis immineat. Optime ergo poëta ait quod dapes Siculæ, id eſt, à tyrano Siciliæ paratæ nõ elaborabũt dulcem ſaporem, id eſt, nullo labore erunt ita inſtructæ, ut dulcem ſaporẽ exhibeãt illi cui enſis diſtrictus pẽdeat ſuper impia ceruice, id eſt, cũ impio ſemper timor immineat. Neq; etiam cãtus citharæ aut auium reducet illi ſomnum, quem curæ ab eo pepulerũt. Suauiſsima enim res ſomnus eſt, & à natura animanti attributus, ut quietem ſumat, & membra labore feſſa refocillet, atq; corroboret. Eſt autem ſomnus congregatio caloris naturalis ad interiora cauſatus ex uapore per calorem cordis eleuatum ad cerebrum & per cerebrum frigefactum. Hic enim uapor ſic frigefactus obſtruit meatus uirtutis ſenſitiuæ, per quos eam cor fons omnium ſenſuum dirigat atq; educit ad membra ſenſuum extremorum. Iure ergo Vir. Somne quies rerum placidiſsime ſomne Deorũ. ¶ Sõnus agreſtiũ uirorũ] Nã agreſtes paruo cõtenti, atq; ab omni ambitione & auaritia procul, non afficiuntur ijs curis, quibus ſomnus tollitur. ¶ Vmbroſamq́; ripã] Nam ſuauiorem ſomnũ in duris ſtratis & ſub umbra recubantes capiunt quam magni principes in lectis purpuratis. ¶ Nam zephyris] Id eſt, ſomnus agreſtium non faſtidit tempe, ſed ſũmopere deſiderat. ¶ Deſiderantẽ quod ſatis eſt] Sententia eſt quod neq; marina tempeſtate mouetur, quippe qui nõ ſit nauigaturus homo deſiderans quod ſatis eſt, nec rurſus ſollicitatur ſi fructus ſuorum agrorũ non copioſi proueniãt, quippe qui nõ multis egeat, cum ſibi parua ſufficiant. ¶ Tumultuoſum] Aeſtuoſum, nã uidetur tumultus in aquis ita ſurgere cũ fluctus in mari concitãtur. ¶ Arcturi] Nã in occaſu huius ſigni inſurgunt tempeſtates, ut in ortu hœdi, Signũ enim cœleſte eſt, quam capram appellant. Ferunt enim capram hanc Solis filiam fuiſſe ait Muſeus

ſeus & tam atroci aſpectu ut illo territi gigantes Tellurem matrem orarunt, ut illā intra ſe abderet. At tellus in antro clauſam Amaltheæ cuſtodiendam dedit. Sed capra infantem Iouē cura Amaltheæ nutriuit. Inde cum aduerſus Titanas inermis pugnaturus eſſet, eius pellem pro ſcuto geßit, quo terrore illos in fugam uertit. Poſt partā uero uictoriā capram in uitam reduxit, aliisq; pelle tectā et immortalitate donatā aſtris intulit cū eius hædis. Capram Erichthonius in humero, hædos autem in brachio portat. Hoc ſignum in ſuo ortu tempeſtates excitat. Virgil. Præterea tam ſunt arcturi ſidera nobis Hædorūq; dies ſeruādi & lucidus anguis. ¶ Fundus mendax] Quoniam non correſpondet in fructibus quantum à principio ipſo demonſtrabat. ¶ Arbore nunc culpante aquas] Pluuias. ¶ Et nunc ſidera torrentia agros] Calores prouenientes è ui ſiderum, qui etiam flumina contrahunt, nam aut nimijs pluuijs aut nimia ſiccitate fructus ante maturitatem ex arboribus decidunt, maxime autem oliuæ. ¶ Piſces] Eos uituperat qui ædificando in mari illud q; occupando faciunt, ut piſces ſentiant æquora eſſe contracta, id eſt, anguſtiora reddita propter moles iactas in altum id eſt, propter fundamenta iacta, quibus moles, & magna ædificia ſubſtentētur. ¶ In altum] Id eſt, in profundum mare. Neq; enim terra contenti ſunt, in qua ædificent, neq; uadis marinis. Sed uolunt in profundo. ¶ Frequens redemptor] Incertum an multi ſint redemptores, qui hoc faciant, ut dicimus frequentem ſenatum, id eſt, multos ſenatores, an ad iterationem referatur, ut ſit frequens pro frequenter. ¶ Redemptor] Ille eſt, qui accepta (quam pacti ſunt) pecunia aliquid faciendum ſuis ſumptibus ſuſcipit. ¶ Cementa] Omnis rudior materia qua parietes conſtruuntur, nam ut eſt apud Vitruuiū ædificatur aut opere lateritio aut cemento aut ſaxo quadrato. ¶ Huc] Scilicet in hoc altum mare. ¶ Faſtidioſus terræ dominus] Nam niſi terram faſtidiret in aquis non ædificaret.

¶ Quod ſi] Concludit ſi timor et cæteræ perturbationes perſequuntur nos quocunq; accedimus neq; diſcedunt à naui, ſi illam ingrediamur, neq; ab equo, ſi illum aſcendimus. Si etiam nec purpura nec pulchri lapides, neq; unguenta, neq; uina dolorem dimouere à nobis poſſunt quid opus eſt tam egregijs ædificijs. ¶ Achæmenium coſtum] Vnguentum ex coſto quo Perſæ (quos Achæmenios iam uocari ſupra oſtendimus) uehementer delectantur. ¶ Coſtum] Inter arbores aromaticas ponitur. Radicem habet guſtu feruentem, odore eximio. In frutice nulla eſt utilitas. Plinius duo eius genera ponit. Sed nigrum melius quam candidum eſſe aſſerit.

¶ Inuidendis] Quia ex ijs citatur inuidia. ¶ Nouo ritu] Quia ſolemus magis laudare ea, quæ noua forma ædificantur. ¶ Atrium] Prima domus pars erat apud priſcos. In quo (ut ait Cato) aperto oſtio, ut à prætereuntibus conſpici poſſent, epulabantur priſci, & duo tantum fercula adhibebant. Quapropter Iuuenalis ſuorum temporum turpem luxum notans, contraria induxit interrogans, Quis fercula ſeptem Secreto cœnauit auus. In eadem etiam parte domus & pecunias & reliquas precioſiora ſeruabant. Seruosq; quibus tanquam fidelioribus cuſtodiā earum rerum committebant Atrienſes appellabant. Vt apparet apud Plautum in Aſinaria. Vir. quoq; his uerſibus oſtendit, Dardano Anchiſe Armiger ante fuit, fidusq; ad limina cuſtos, id eſt, Atrienſis ſeruus cum atriū iuxta limen ſit. Dicitur autem atriū quaſi atrū, quia ex fumo culinæ nigreſceret. ¶ Cum ualle Sabina] Cum uilla mea quæ modica & frugi in ualle Sabina eſt.

¶ Operoſiores] Id eſt, maiori artificio paratas, Opera enim labor eſt, & omnia quæ maiori artificio parantur elaborata dicuntur. Vir. Arte laboratæ ueſtes.

AD AMICOS, ODE. II.

ANguſtam amici pauperiem pati] Iā in principio huius tertij libri propoſuit ſe ea cātaturum, quæ & ſi à uulgo abhorrerent, utilißima tamē eſſent ad tenerā ætatē bonis moribus informandam. Admonet ergo pueritiam ut à prima ætate in laboribus atq; parſimonia uiuere aſſueſcat, ut inde fortitudinem animi & tēperantiam ſibi cōpararet. Optima enim uirtus eſt temperantia & quæ iure optimo prudentiæ cuſtos appellari poßit. Quapropter Græci hanc

uirtutem σοφρονύνην, id eſt, prudentiæ cuſtodem dixerunt. ¶ Anguſtam] Cuius contrariũ eſt copioſum, ergo difficilem. Hinc Seneca, facilius eſt laudare paupertatẽ, quam ferre. ¶ Robuſtus puer] Quaſi dicat, qui etiam in tenera ætate & molliuſcula duriora ferre poterit, ſi aſſueſcat egeſtati & labori militari. Adeo in teneris aſſueſcere magnum eſt, ut eſt apud Maronem. Quin & Lygurum fortitudinẽ & robur hinc probat, cũ dicit. Aſſuetumq́; malo Lygurẽ.

¶ Condiſcat] Quaſi una & diſciplinã militarẽ & difficultates pati addiſcat. Quod maiores factitaſſe. Salluſtius ſcribit. Iuuentus ſimul ac belli patiens erat in caſtris per laborem uſu militiam diſcebat. ¶ Sub dio] Extra tectum. ¶ Trepidus] Propter propinquitatẽ hoſtiũ.

¶ Illum ex mœnibus] Locus artificioſus eſt, nam cum ſeueriora huiuſcemodi præcepta ſint, conatur illa uarietate quadam & iocunditate mitigare, atq; exornare. Præcipit igitur, ut ſemper adeo inter primos pugnet, ut etiam ſuis egregijs facinoribus coniugi & liberis inimici regis & cognitus & formidabilis ſit, ita ut & matrona, id eſt coniunx tyranni, & uirgo adulta, id eſt filia, ſuſpiret propter timorem. Timet enim illa genero hæc ſponſo, ne forte ille ignorans uirtutes huius Romani militis. ¶ Et rudis agminum] Id eſt rei militari inſcius laceſſat illũ, quem comparat leoni, qui ira percitus fertur per medias cædes. ¶ Rudis agminum] Ignarus militiæ, ergo præſtat à prima ætate imbui diſciplina militari, ſine qua nec hoſtẽ ſuperantur nec ſe tutari poterit. ¶ Dulce & decorum] Confutatio duplex eſt, nam cũ oſtẽdiſſet aſſueſcendum eſſe militiæ, cõfutat eos, qui contraria ſentirẽt, quoniam ſæpe cædes ex bello proueniunt. Cõfutat ergo dupliciter, primo quoniam ſuaue ſit propter immortalẽ gloriam, pro patria mori, deinde quod ſtultũ ſit talem gloriam propter metum mortis refugere, quandoquidem nihilo minus paulo poſt moriẽdum ſit. ¶ Poplitibus] Poplites ligamenta genu, quæ quoniam nerui ſunt & robur & imbecillitatem pro eorum qualitate afferũt. ¶ Virtus] Sententia ex media philoſophia, nam uirtus ſemper magiſtratus honoresq; omnes meretur. Vnde eſt neſcia repulſæ, nam quamuis homines illam non honorent, tamen ſemper digna eſt honoribus. Quapropter concludunt in ſuis paradoxis Stoici omnes ſapiẽtes eſſe reges, eſſe dictatores, eſſe conſules, etiamſi populus tales honores illis nõ demãdet nõ igitur patitur repulſam: quod Cato ille Vticẽſis animaduertens etiã ſi magiſtratũ quẽ petierat nõ eſſet aſſecutus, tantum ſe illo dignũ exhibuerat, nullũ ſe repulſam paſſum exiſtimauit, aſſerebatq́; amicis eſſe illam rem ignominioſam populo qui nõ recte iudicaſſet, non autem ſibi qui recte petiſſet.

¶ Sordidæ] Ignominioſæ, nõ uirtuti ſed illis qui iuſtẽ repulſam ſunt paſſi. ¶ Intaminatis Incorruptis. Dictũ autẽ eſt quid ſi cõtaminare. ¶ Nec ſumit] Putat uulgus quod qui magiſtratus petũt, eos accipiant, aut deponãt, ut eſt illis, aut maior, aut minor fauor in populo. At philoſophus ſolos ſapiẽtes eos cẽſet accipere, etiã ſi denegẽtur à populo, ſtultos autem nunquã accipere etiã ſi à populo conferantur. Indoctũ enim uulgus honorem, qui uirtutis præmiũ eſt, immerẽti tradere nõ poteſt, ſed inſignia honoris dare poteſt, quæ per ſæpe ad indignos trãsferuntur. ¶ Auræ] Fauoris. Vir. Nũc quoq; iam nimium gaudẽs popularibus auris. ¶ Secures] Conſulatus aut dictaturas aut præturas, quarum inſignia ſunt ſecures & faſces. ¶ Virtus recludens immeritis] Aperiẽs cœlum. ¶ Immeritis mori] Id eſt, illis quorum fama non ſit moritura nam iſtis tribuuntur ab hominibus diuini honores, & ut dij coluntur, quemadmodum de Libero patre & de Hercule decretum eſt. ¶ Tentat iter uia negata] Scilicet homini, Quia aggreditur ea que aut ſupra humanas uires ſunt, aut uehementer ardua homini. ¶ Et ſpernit cœtus uulgares] Quaſi dicat, cõmunia & uulgata ſunt. ¶ Humum] Res terrenas, quis quærit diuina & immortalia. ¶ Fugiente] Velociſſime labente. ¶ Eſt & fideli] Laudauit uirtutem, id eſt, fortitudinem. Nam & ſi omnes rectos animi habitus uirtutes appellamus, tamẽ propriẽ uirtus eſt fortitudo. Nã à uiro uirtus dicitur. Virũ aũt hominẽ præſtanti excellentiq; animo nuncupamus. Dicitur etiam uis illa quæ res cuius eſt uirtus perfecta redditur. Cicero in quinto da finibus

nibus bonorum et malorũ. Atqui in ſenſibus eſt ſua cuiq; uirtus. Laudauerat ergo fortitudinem, nunc laudat iuſticiã & fidem, quæ totius iuſtitiæ fundamentũ eſt. ¶ Qui Cereris ſacrũ] Ponit hæc ſacra pro omni arcano. Nã in Eleuſinæ ſacra nefas erat nõ initiatis prodere. ¶ Sub iiſdẽ trabibus] Sub eodem tecto. Sẽtentia eſt neq; mecum habitabit, neq; una nauigabit. Nam pera ſæpe euertit aut domũ aut nauigiũ deus, ut puniat ſceleſtũ qui ibi ſit & Vnde neceſſe eſt quod & boni ſunt, cũ illo pereãt. ¶ Trabibus] Pro tecto poſuit. ¶ Phaſelũ] Fluuiale nauigiũ eſt. Vnde Et cir. ũpictis uehitur ſua rura phaſelis. ¶ Inceſto] Scelerato, poſuit autẽ ſpeciẽ uitij pro omni uitio Inceſtũ autẽ omnẽ incõceſſum cõcubitum appellarũt. Dicũt enim ceſtõ cingulum eſſe quo Venus cõceſſas nuptias adiẽs utitur. ¶ Integrũ] Innocẽtem. Sic ſupra, Integer uitæ Sceleriſq; purus. ¶ Raro] Quãuis pœna nõ ſtatim ſceleri paret nõ tamen propter morã tollitur. Ipſa enim claudo pede ſequitur ſceleſtos, ſed tamen non deſerit, donec cõſequatur.

AD MVSAS DE AVGVSTO, STOICE IVSTITIAM LAVDAT, ODE. III.

IVſtũ & tenacẽ propoſiti uirũ] Oſtẽdit qui fructus, & quæ præmia proueniãt ex eo uitæ gẽnere, in quod hactenus præcepta dederit, & eos qui huiuſcemodi uitæ aſſueti habitũ cõtraxerint, nullo terrore ad uitia impelli poſſe. Refertq; multos uiros his uirtutibus ad celũ aſſumptos eſſe. Laudauerat iuſtitiã & fortitudinẽ, hũc quid ex illis aſſequamur oſtẽdit. ¶ Tenacẽ] Id eſt, fortẽ et cõſtantẽ, et in propoſito pſeuerãtem. Nã fortitudinis partes ſunt. Cõſtãtia, Cõfidẽtia, Magnanimitas, Perſeuerãtia, Patiẽtia, Magnificẽtia & Seueritas. Verũ magnanimitatis partes ſunt, Dignitas & liberalitas. Magnificẽtiæ uero Gloria Amplitudo, Studiũ, & Exercitiũ, ergo tenacẽ propoſiti intelligit perſeuerãtẽ. Eſt autẽ pſeuerãtia, quã fortitudinis partẽ eſſe poſuit in re bene cõſiderata ſtabilis ac perpetua mãſio. Eſt autẽ ordo quod neq; ardor ciuiũ iubentiũ, parua nec uultus inſtãtis tyrãni quatit à mẽte ſua ſolida, uirũ iuſtũ & tenacẽ propoſiti. ¶ Ardor] Ardẽtiſſima quædã cupiditas, qua etiã bonos ad turpia impellere uolũt. ¶ Nec uultus] Quaſi ſæuitia, quã in uultu oſtẽdit. ¶ Quatit] Quaſi dicat nedũ deijciat, ſed ne quatit quidẽ. ¶ Mẽte ſolida] Id eſt à bene cõſtabilito inſtituto. ¶ Iouis fulminãtis] Sed de Iouis fulminibus diximus ſuo loco. Sẽtentia eſt, nihil unquã futurũ tã horrẽdũ, q̃ illũ à uita recte inſtituta dimoueat, neq; ſi mũdus ruat expaueſcet illius ruinã. ¶ Hac arte Pollux] Oſtẽdit exẽplis homines uirtute et iuſtitia inter deos eſſe relatos, nã de Polluce hiſtoriã, ut iam demõſtrauimus habere, quia mare piratis infeſtũ pacarit diuinos honores meruiſſe. ¶ Et uagus Hercules] Hũc etſi Thebanũ ex Alcmena Iouis filiũ fingãt, tamen illi omnia tribuũt, quæ Aegyptius Hercules factitauit. ¶ Vagus] cõueniẽs ſibi epithetũ, nã iubẽte Euryſteo diu latiusq; ad uaria monſtra domãda uagatus eſt, ſic Vir. Nec uero Alcides tãtũ telluris obiuit. ¶ Innixus] Vehemẽter nixus ¶ Igneas] Sideribus micãtes. ¶ Purpureo] pulchro & quaſi diuino. ¶ Nectar] potio diuina eſt. ¶ Recũbẽs] Diſcumbẽs, nam uoluit antiquitas duplici uia homines reddi deos, lecti, ſcilicet aut mẽſæ participatione, de menſa apparet apud Aeolum Virgilianum, Tu das epulis accumbere Diuũm. De utroq; in Bucolicis. Nec deus hunc menſa, dea nec dignata cubili eſt. De Baccho uero eadem repete quæ iã dicta ſunt. ¶ Indocili] Indomabili, nã brutũ indocile dicimus quãdo imperio humano non paret, ergo indocili ſuapte natura, ſed iuſſui dei tamẽ paret. ¶ Hac] Repetitio eſt hanc enim dictionem ter in initio clauſulæ ponit. Dant autem poëtæ tygres Baccho, uel ad oſtendendam herois uirtutem qua etiam efferatiſſima & natura indomabilia domuerit, uel ut his feris notetur efferitas ebriorum. ¶ Quirinus] Magni artificij, ſed nec minoris cõſilij poëta Auguſtũ Romulũq;, à quo Auguſtus originẽ ducit nõ ſolum laudat uerũ ita laudat, ut adulationis ſuſpitionẽ dimoueat, nã ꝑ quãdam inſinuationẽ ſimulat ſe in commune uirtutẽ laudãdam ſuſcepiſſe, ac mox ideo exẽplis nititur demõſtrare ſe coactũ eſſe, ut illos heroibus aſcribat, ut caſu potius, quam electione hoc agi uideri poſſit, nam quanto magis adulandi ſuſpicio amouetur, tanto magis laus creſcit. ¶ Quintus] Romulus, Hoc autẽ totum

ſigmētum & nouum eſt, & à poëta excogitatum. Nam cum miro artificio procedat in iis quæ ad hiſtoriam pertinent, non tamen ſe poëtam eſſe obliuiſci oportuit. Fingit tamen quæ ab aliis figmētis non abhorreant, Romulū eſſe ad cœlos euectum iā placata Iunone, quæ Troianis, & iis qui à Troianis fluxerant, hactenus inimica fuerat. ¶ Martis equis] *Non immerito, et quia Martis filius fuerat, & quia rebus bellicis claruerat.* ¶ Fugit Acheronta] *Fugit infernum, quia inter deos relatus eſt, quod ut docet Liuius etiam poſt mortem ſuam uulgo creditum eſt. Poſſumus etiam dicere quod ex Platonicorum ſentētia locutus ſit poëta, qui uolunt animos eorum qui pie caſteq; uixerint, & bene de mortali genere meriti ſint ſeq; puros conſeruauerint nullo ſcelere infecti quāprimū ex corporibus exceſſerint ad cœlum in ſuā originem reuerti. Qui autē iis ſceleribus infecti ſunt, quæ tamen purgari poßint, eos poſtquā tēpore debito per omnia inferorū flumina longo circuitu ſæpius deuoluti fuerint tūc demū inde liberari. Qui aūt tam magna tāq; tetra cōmiſerunt flagitia, ut nullo piaculo purgari poßint, eos in æterno ſupplicio apud inferos detineri ſcribūt.* ¶ Gratū] Rem gratā, Nā pergratū diuis fuit, cum in eorum ſenatu in conſultationem ueniſſet, eſſet ne recipiendus Romulus, Quoniam Iuno hactenus aduerſa Troianis nunc reconciliata ſe beneuolēte id agi demonſtret. ¶ Iudex] Scilicet Paris, & quaſi Ironice protulit cū nō uideatur dignus uocari iudex, qui ita iniq; iudicauerit. ¶ Fatalis] Exitialis patri patriæq; ſuæ. ¶ Et mulier peregrina] Et hoc cū ſummo ſtomacho pronūtiauit. Oſtendit enim ſolū Paridē propter raptā Helenā cauſam exitii Troiani fuiſſe, & ſimul ne minuatur ignominia ex nobilitate corū qui uicerunt, nō dicit à mille nauibus & à nobilißimis ducibus fuiſſe euerſam Troiam, ſed ab uno ciue & muliercula peregrina, quaſi parū pudica. Nam ignominiæ datur mulieri, quæ mutat patriā. Quapropter & Teren. ille Parmeno cū Thais dixiſſet matrē ſuā Samiā fuiſſe & Rhodi habitaſſe, propter eā quā dixi cauſam, tacere ſe poſſe reſpōdit.

¶ Vertit] Funditus eruit. ¶ Iliō Ilion] Sic enim nominabatur urbs, quæ in Troia regione Phrygiæ fuit. Congeminauit autē ex ingēti lætitia, Nam ut cū ſtomacho Paridē iniquum in ſe iudicem pronuntiauit, ſic urbis exitium non ſine uoluptate meminit. ¶ Ex quo deſtituit deos] Fabulātur enim dirutis mœnibus Troianis ab Hercule, pactum fuiſſe Laomedontem ſe ingens auri pondus Neptuno Apollinią; daturum, ſi illi mœnia reſtaurarent, ac deinde opere abſoluto pacta mercede deos defraudaſſe. Quod nonnulli ad hiſtoriam referunt. Dicunt enim cum deeſſet pecunia ad reparādos muros, regē eā quæ in tēplo Apollinis & Neptuni ſacra erat, aſſumpſiſſe, diiſq; pollicitū breui ipſam repoſiturū, nec tamē repoſuiſſe, quod periurium ita deos commouit, ut accedentibus deinde nouis iniuriis in Iunonem Mineruāq; iniquitatē iudicii à Paride illatis, illi urbem Iunoni Mineruæq; damnarint. Ordo eſt, iudex fatalis & inceſtus, id eſt, pollutus Helenæ adulterio & mulier peregrina, uertit in puluerem, id eſt, in cinerem. Ilion Iliō dānatum mihi et cāſti, ex quo Laom. deſtituit damnatū Mineruæ cū populo. ¶ Iam nec] Quaſi dicat, remitto inimicitias iis qui à Troia originem ducunt, quia iam abunde ulta ſum Paridem, & exultanter atq; amare. ¶ Iam non ſplendet] Vt demonſtret hominem luxurioſum culturæ corporis & non uirtutibus operam impendiſſe. ¶ Famoſus hoſpes] Quaſi dicat infamis apud omnes gentes propter uiolatum hoſpitium quo liberaliter à Menelao ſuſceptus erat. Famoſus enim plurimū Laomedon rex Troianus 5. fuit à Dardano. Fuit enim filius Trois, et ille Erichthonii quem Dardanus ex Candauia genuit. Hic deos (ut dixi) mercede pacta defraudauit, propterea q; apud Maronem ſcriptum eſt Laomedonteæ luimus periuria gentis. ¶ Nec Priami domus periura] Quaſi dicat, ipſa peritura periit neq; potuit ab Hectore defendi ¶ Ductum] In plures annos prolatum, quaſi dicat, quicquid temporis durauit bellum Troianum, id omne adſcribēdum eſt non uirtuti illorum, ſed noſtris ſeditionibus, nā partim deorum etiā Troianis fauit, ut eſt apud Hom. & Vir. qui ſi omnes in pœnam ſcelerum eorū cōſenſißēt, ſtatim actū fuiſſet de Troia. Quapropter ego iam ulta non ulterius proſequar iniurias ſed redonabo Romulū nepotem Troianorum ex Ilia (quamuis illum oderim) Marti filio meo & patri ſuo. Dicimus

autem

ƀuite rẽdonare & cõdonare aliquem alicui, cum ei à quo ſiue ſupplicium ſiue ultionẽm ſumpturi ſumus, illius cauſa iniurias remittimus, nam eam pœnam quæ nobis debebatur gratia remittimus, ergo donamus. ¶ Adſcribi] Annumerari, translatio à ciuibus qui in coloniã aliquã mittuntur. Ii enim adſcribi dicuntur. ¶ Quietis] Ex profunda Theologia promptum. Nam ſolius diuinitatis quies eſt, creaturarum autem motus. Optime ergo Boëtius de Deo. Stabilis ꝗ manens das cuncta moueri. ¶ Dum longus] Modo magnũ maris ſpacium intercedat inter Romam & Ilion permittam eos regnare. ¶ Dum Priami Paridiſq; buſto] Modo ita deſertum ſit Ilion, ut feræ in diruto ſepulchro audeant ſua cubilia ponere & impune, id eſt nemine prohibente non prohibebo Romam imperium per uniuerſum orbem propagare. Locus autem ſumptus eſt ex Ennio. Ille enim deſcribit in ſecundo bello Pu. Iunonem reconciliatam Romanis, Carthaginẽ deſerere. ¶ Regnanto] Tanquam legem conſtituat tempore & modo legum latorum uſa eſt. ¶ Priami] Nam neminem magis oderat quam Paridem, & qui illum produxerat Priamum. ¶ Buſto] Buſtum proprie locus eſt, in quo defunctus eſt cõbuſtus & ſepultus, diciturq; buſtũ quaſi bene uſtum. Vbi autem combuſtus ſolum eſt, & alibi ſepultus, is locus ab urendo uſtrina uocatur. Sed modo buſta ſepulchra uocamus. ¶ Triumphatis] Vſurpauit participium paſsiuum à uerbo non paſsiuo. Non enim dicimus triumpho Medos, ſed triumpho de Medis. Idem fecit & Vir. Ille triũphata capitolia ad alta Corintho. ¶ Europem] Actus Græcus. ¶ Liquor] Mare quod ab occiduo Oceano irrumpens Europam ab Aphrica diuidit. ¶ Nilus] De cuius Origine multa fabuloſa referuntur. ¶ Tumidus] Quia dieb. canicularibus contra reliquorum fluminum morem ita turgeſcit, ut Aegyptum exundat. ¶ Rigat arua] Vnde alibi Et uiridem Aegyptum nigra fœcundat harena. ¶ Fortior] Hæc in ore Iunonis uera ſonant, Nam priſci Romani his moribus fuerunt. Fortior ergo, id eſt, conſtantior ſpernere aurum. ¶ Irrepertũ] Quaſi dicat quamuis illis offeratur quicquid auri intra terram latet, quod multo plus eſt quam quod apparet. Et eſt ex ſentẽtia Curij, qui Sãnitibus reſpõdit, nolle Romanos aurũ, ſed imperare poſsidentibus aurũ. Vaticinatur igitur priſcam illã ſeueritatẽ, quæ adhuc futura erat. ¶ Omne ſacrum] Sentẽtia eſt, quod melius ſit ſpernere aurũ quam cogere, id eſt, cõgregare in uſus humanos. Quoniã qui cõgregãt rapiunt etiã ſacra. Nã non congregãt niſi auari, et auari nullį rei parcunt. ¶ Debacchẽtur ignes] Iuxta torridã zonã Vir. Quarũ quæ media eſt nõ eſt habitabilis æſtu. ¶ Qua nebulæ] Plagã ſeptentrionalẽ intelligit. ¶ Dico] Quaſi confirmo & ſancio Et poſuit hoc poëta ad excuſationẽ Romanorũ qui antiquã patriam contempſiſſe uidebantur. ¶ Nimiũ pij] Niſi nimia fuiſſet pietas, ſi illis eſſet nocitura. ¶ Fidentes rebus] Id eſt freti potentiſsimo imperio. ¶ Auitæ] Quæ ueſtrorũ auorũ urbs fuit. ¶ Troiæ] Introducit nõ meliore fortuna renatum iri Troiam quã olim fuerit, ergo fortuna Troiæ, quaſi dicat mala fortuna. Sic Vir. Hac Troiana tenus fuerit fortuna ſecuta. ¶ Lugubri alite] Infœlici augurio. ¶ Reiterabitur] Iterum ſurget, hoc aũt fiet me duce. ¶ Me coniuge] Interpretatio eſt color rhetoricus. Fit autem quotiens exprimimus quam uim pronomen antecedens & quod pondus habeat. Sic Vir. Aſt ego quæ diuũ incedo regina Iouis q; Et ſoror & coniux. ¶ Ter ſi] Finitum numerũ pro infinito ponit. ¶ Aeneus] Fortis infrangibilis. ¶ Authore Phœbo] Quaſi dicat nõ proderint neq; ſi à deo fiat, neq; ſi ex infrangibili materia. ¶ Meis Argiuis] Nam Argis colebatur. Vnde ſupra plurimus in Iunonis honorem aptũ dicet equis Argos, & Vir. Prima quod ad Troiam pro caris geſſerat Argis. ¶ Virum & pueros] Maritum & filios aut cæſos aut in captiuitatem abductos. ¶ Non hoc iocoſe] Profeſsionem fecerat minorum rerũ, & quæ iocis magis quam ſeueritate commendarentur. Quapropter cum animaduertat ſe ad altiora aſcendiſſe, admonet Muſam, ut deſinat ſermones deorum referre. ¶ Et magna modis tenuare paruis] Modeſtimè de ſe loquitur. Nam qui magna paruo ſtilo canit, non modo non auget illa, ſed potius extenuat.

AD MVSAS.

DEſcende cœlo, & dic age tibia] Videtur ad ſuperiora continuari, uel illis adnecti, nam cœleſtia canere tentaſſet, hortatur Muſam, ut iam deſinat, & prodigia quæ puero ſibi euenerint canat. Deinde cum ſe exauditum putet, quoniam illarum cantum audiat, narrat à columbis ſe olim lauro myrtoq́; tectum, atq; ex Apulia in Sabinos adductum, quæ illũ Lyricorum poëtam futurum & amatoria ſcripturum indicant. Aſſeritq́; illis ducibus nihil ſibi eſſe timẽdum. Oſtendit illas Octauianum bellis feſſum in ſuo antro recreare. ¶ Deſcẽde] Quaſi dicat res cœleſtes relinque. ¶ Caliope] Hãc cũ inuocat, cæteras omnes inuocare intelliges, ſique de Muſis dicta ſunt, repetes, ſic et Vir. Et uos ô Calliope precor aſpirate cãti. Eadẽq; ratione reginam dici cognoſces. ¶ Auditis] Exauditis me Muſæ. Hoc autẽ dicit, qui ſentit præſentiã numinis, Niſi forte inſania amabili decipiatur. ¶ Amabilis] Nã etſi ab huiuſcemodi inſania laudãtur, tamen ſuaue ſit ita ludi. ¶ Audire uideor] Nã præſentia numinis furore percipitur.

¶ Per lucos amœnos] Quos Muſæ habitant. Rapiuntur enim aliquando in ſacris homines ex profundiore cogitatione ad tantum furorem, ut uidere et audire multa ſe putent. Eſt autem unus ex quatuor diuini furoris generibus à Platone poſitis, cui præpoſitũ eſſe uult. ¶ Aquæ & auræ] Nam & uenti ſuauiores in caloribus & perſpicui riui uehementer augent amœnitatem locorum. ¶ Me fabuloſæ] Heſiodum qui & aliquid de ſe fingit imitatus, hæc cõminiſcitur. ¶ Vulture] Vultur in Apulia mons eſt, de quo Lucanus Igne fouet terras ſimul & Garganus & arua Vulturis & calidi lucẽt bucceta Matini. ¶ Apuliæ] Non regionis ſed nutricis nomen eſt. ¶ Fabuloſæ] Nam nutricis eſt pueros fabellis oblectare. ¶ Limẽ] Pro domo poſuit. ¶ Fatigatum ludo et ſomno] Id eſt fatigatum ludo, quæ defatigatio, ut eſt apud philoſophos, ſomnum prouocat. Labores enim exceßiui, ut ait Albertus, prouocãt ſomnum, quia per illos aperiũtur meatus, & calor naturalis exhalat, Vnde ne cor à calore penitus deſeratur, natura inſtituit hãc quietem. Alij dicunt quod calor naturalis & internus adiutus ab externo qui ex motu citatur, uehementius agit in nutrimẽto ad eleuãdos uapores ad caput. ¶ Palumbes] Syluatici ſunt columbi domeſtici, dicta à culminalibus, in quibus frequentes ſunt. ¶ Nutrix] in ſententia eduxerat eum in agrum ubi dormientes palumbes texerunt. Ordo uero palumbes texêre mirum puerũ fatigatum ludo & ſomno noua fronde extra limen Apuliæ nutricis fabuloſæ in Appulo uulture, id eſt, in uulture montis Apuliæ. ¶ Nidum Acherontiæ] Vrbs parua eſt & in montibus poſita. Vnde illã Nido optimè comparat imitatus Ciceronem, qui Ithacam Vlyßis patriam aſperrimis ſaxis tanquam nidulum affixam dixit. Eſt autem nõ procul Venuſia.

¶ Bantinos] Apuliæ eſt ciuitas Bantina ſiue Panthia, iuxta Venuſiam, paſcuis abundans.

¶ Humilis] Quia in plano & depreſſo loco poſita eſt urbs. ¶ Viperis] Serpentibus, Poſuit enim ſpeciem pro genere. Verum quod lauro tectus ſit, indicat poëtam futurum, Sed quod palumbes texerint aues Veneri ſanctæ, & myrto tinxerint, quæ & ipſa ſit Veneri dedicata, notat talem poëtam amores cantaturum, & res ad Venerem ſpectantes. Addit quod Muſæ illum ſerpẽtibus ſeruarũt quo ſignificat doctrinã aduerſus inuidiæ morſus ualere. ¶ Animoſus] Nõ ſine dijs, non ſine diuino numine, aliter temerarius fuiſſet. ¶ Veſter infans] Nam niſi Muſarum fuißet, poëta non fuiſſet. ¶ Frigidum] Quia in montibus poſitum eſt. Sed & in fœminino etiam genere profertur, ut Preneſte ſub ipſa. Eſt autem poëtarum, ſeceſſu urbis uti, & in hyeme aprica, ut Baiæ ſunt, in æſtate mõtuoſa incolere. Nec caret ratione, quod ſe in Sabinos ſublatum dicat, tanquam ſi etiam id prognoſticum fuiſſet illum Mecœnatis amicitiam acquiſiturum, per quam Sabinam uillam ſumpturus eſſet. ¶ Non me] Oſtendit eos, qui Muſis amici ſunt, illarum tutela eripi ab omnibus periculis. Compone autem uerba uerſa retro in Philippis, id eſt, conflictus à Brutianis apud Philippos acceptus non extinxit me amicum ueſtris fontibus & choris. ¶ Nec arbor deuota] Id eſt, execrabilis. Sed & de pugna

in Philippis geſta, & de arbore iam accepiſti. ¶ Palinurus] Promontorium eſt à Palinuro gubernatore nauis Aeneæ denominatum, quem illic cæſum teſtatur Virgilius. Locus non procul ab Helia urbe quæ deinde Velia eſt dicta. Poſuit autem Palinurum pro tempeſtate, quam in mari Siculo iuxta Palinurum paſſus eſt. ¶ Vtcunq;] Quomodocunq; ſiue in ſecundis ſiue in aduerſis rebus mecum ſitis, neq; tẽpeſtates marinas, quas per Boſphorum denotat, neque in aquoſa & arida itinera. ¶ Aſſyrij] Nam regio calidiſsima eſt. ¶ Britannos hoſpitibus feros] Hoſpites enim mactabant pro hoſtia, ait. Acron. Sed noſtra etiam tempeſtate ſuperbiſsimi ſunt in ea inſula contra peregrinos ſeq; ſolos homines putantes, reliquos pro brutis penè habent. De inſula iam dixi. ¶ Concanus] Genus hominum Scythicum eſt, paſtoriam exercet, & ſanguine ex equini cruris uenis ſubtracto & lacti permixto ueſcuntur ſeu pro poculis utuntur. Vir. Et lac concretum cum ſanguine potat equino. Sunt qui credant hos etiam Biſaltas uocari. Vir. Biſaltæ quo more ſolent acerq; gelonus Cum fugit in Rhodopen.

¶ Scythicum amnem] Quaſi dicat, extremas partes Scythiæ, quæ longo lateq; protẽditur. Intelligit autem de Tanai, qui ab extremis Rypheis ſub arcto conſtitutis oriẽs multas Scytharum nationes irrigat, paludemq; Meoti facit, & ab Aſia Europam diuidit. Quod uero à Muſis Octauianum recreari dicit, oſtendit principis ſapientiam, quam Muſæ per doctrinas uarias dant. ¶ Finire quærentem labores] Maxima laus in principe qui nulla alia cauſa bellum ſumpſiſſe uidetur, niſi, ut in pace liceret quieſcere. ¶ Antro Pierio] Quaſi dicat, in ueſtra ſuauitate & amœnitate. Conſtat etiam. Auguſtum poëticæ haud ignarum fuiſſe. ¶ Lene conſilium] Nam humana & mitia & ab omni immanitate remota monet philoſophia. Quapropter rectiſsime delitiæ Florentinæ Baptiſtas Albertus dictitabat id præſtare literas hominibus quod aqua lupinis. Nam ut hoc leguminis genus aqua maceratum omnem amarorẽ deponit, ſic principes bonarum artium ſtudijs deliniti mitiſsimè iuſtiſsimeq; eos qui ſuæ fidei commiſsi ſunt ſemper regunt, Quod noſtro hoc ſæculo in Feltrano Federico parente tuo nõ ſine ſtupore tantas principis uirtutes admirantes manifeſto cognoſcimus. Nec falſa eſt diuini Platonis ſententia, Beatas eſſe res quorum gubernatores philoſophentur. Sed redeo ad rem. ¶ Scimus ut] Sapientiſsimè docet Muſas præualuiſſe aduerſus Gigantes, ut oſtendat uires nihil ualere contra ſapientiam. Cum enim narret uictos à Dijs Gigantes, ſupplicium paſſus monet non oportere uires carere prudentia, ſed illa eas eſſe moderandas. Nam dijs odioſa ſemper eſt immoderata potentia. ¶ Caduco] Nam caduca ſunt quæ ſua ſponte cadunt. ¶ Qui terram inertem] Per hæc omnia oſtendit deos omnia curare. ¶ Inertem] Quia nõ mouetur, proprie inertes dicũtur qui nullis liberalibus artibus ualent. Sed pro deſidioſo & pigro dicimus inertem. ¶ Triſtis] Si de inferis intelligimus recte dictum eſt, omnia enim illic triſtia ſunt. Virg. Triſtes ſine ſole domos loca turbida. Si uero intelligit de regnis humanis, dixit triſtia, quia metu ſolicitudineq; ſemper plena ſunt. ¶ Vnus] Nam diuina ſubſtantia unica eſt quæ apud nos in tres perſonas diſtincta eſt. Apud gentiles uero philoſophos tot penè nomina habet, quot illius ſunt poteſtates, ergo non crediderunt plures eſſe deos ſed eiuſdem dei plura poſuerunt nomina. Turba autem doctrinæ ignara ex numero nominum numerum deorum iudicauit. ¶ Fidens iuuentus] De Gigantibus intelligit, quos fratres appellat, quoniam ex terra orti ſunt, quorum fabula iam enarrata eſt. Refert autem Heſiodus Tellurem guttas ſanguinis quæ ex amputatis cœli uirilibus à Saturno in terram fluxerunt concepiſſe, & inde Erines & Gigantes & eas nymphas quas Melias appellant peperiſſe. Sunt ergo fratres Gigantes. ¶ Sed quid Typhœus] Enumerat feróciſsimos Gigãtes, quos demonſtrat nihil ualuiſſe ſuis immanibus uiribus aduerſus Aegida Palladis, quia, ut dictum eſt, nihil ualent uires contra ſapentiam. Nam uis expers conſilij ex ſe ipſa ruit. Typhœus quem etiam Typhaonem nominant immaniſsimus Gigas fuit. Hunc refert Lactantius prouocaſſe Iouem in certamen de regno. Iupiter

illum ful

illum fulmine proſtrauit. Atque Aetnam montem ſuper impoſuit, ut docet Ouid. Vaſta giganteis iniecta eſt inſula membris. Hic flammam, quam ex fulmine in ſe conceperat euomens montem conſumere nititur. Vir. tamen non Aetnam, ſed Inarimen ſuper impoſitam dicit. Tum ſonitu Prochyta alta tremet durumq; cubile Inarime Iouis imperijs impoſta Typhæo. Et, Luca. Conditus Inarimes æterna mole Typheus. Minas uero & Porphyrion etiam gigantum nomina ſunt. ¶ Minaci ſtatu] Minaci pugna. Nam ſtare pugnare eſt. Vel minaci ſtatu, id eſt, ingenti ſtatura nã minari eminere eſt. Vir. Geminiq; minantur In cœlum ſcopuli. Hinc minæ murorum, uel quod haberet uim ſtaturamq; horrendam, & nullis uiribus à ſuo ſtatu dimoueri poſſet.

¶ Enceladus] Alius gigas, quem Maro Aetnæ ſupponit. Fama eſt Enceladi ſemuſtum fulmine corpus Vrgeri mole hanc ingentemq; inſuper Aetnam impoſita ruptis flammam expirare caminus. Et alibi. Extremã, ut prohibent Cœo Enceladoq; ſororem. Progenuit pedibus celerem & pernicibus alis. ¶ Audax] Qui contra deos inſurgeret. Auidus Vulcanus. Reſpexit ad naturam ignis qui omnia exeſt. Vir. Ilicet ignis edax. ¶ Et nunquã poſiturus Apollo] Apollo quem ſemper arcum gerere fingunt. Hinc græce ἀργυρότοξος, id eſt, argenteum arcũ gerens dicitur. ¶ Caſtaliæ] Fons in Parnaſo eſt Apollini ſacer dictus à Caſtalia puella. Hæc enim adamata à Phœbo dum illius congreſſum fugit, in fontem præceps delata & nomen & uitam in eo reliquit. ¶ Lyciæ] Ibi enim colitur, & reſponſa dat. Vir. Nunc Lyciæ ſortes, nunc Ioue miſſus ab ipſo Interpres diuum fert horrida iuſſa per auras. Et alibi, Qualis ubi Hybernam Lyciam Xhantiq; fluenta Deſerit & Delon maternam inuiſit Apollo. In quo uerſu ſcribit Seruius. Apollinem ſex menſibus hyemalibus apud Pateras Lyciæ urbem reſponſa dare. Vnde illum hinc Patereum appellat, & Delo, ex quo Delius dicitur. ¶ Natalem ſyluam] Cynthũ Deli montem in quo natus eſt. ¶ Vis conſilij] Aurea ſententia. Nam quanto robuſtiores ſunt homines, tanto maiore opprimũtur ruina, niſi ualeat ſapientia, qua ſibi moderentur. Contra qui uiribus moderantur adhibito cõſilio & prudentia, eos deus ipſe iuuat, quoniam illi non niſi iuſta tentant. Audaces autẽ cum impia ſæpe & nefanda moliantur, debitas tandem pœnas luunt.

¶ Centimanus] Probat hoc exemplo gigantum, & eorum maximis uiribus imple abuſi ſunt, ſed de Briareo iam dictum eſt. ¶ Integre] Inuiolatè. ¶ Orionis] Et hoc in parte eius fabulæ accepiſti. Neque prætermiſſa eſt fabula gigantum. ¶ Luridum] Pallens, atque nigrum & ſquallidum, Ouid. Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ. ¶ Suis monſtris [Nam mõſtroſa eſt gigantũ forma, quia pro monſtro ij habẽdi ſunt, qui deo naturæq; opponere ſe audẽt.

¶ Nec peredit] Nam paulo ante dictum eſt Enceladon ſiue Typheum conari, ut igni, quem ex fulmine concepit, Aetnam exurat ſed non poteſt.

¶ Incontinẽtis] Luxurioſi. ¶ Nequitiæ] Ac nequitia apud Latinos uitium eſt, quod cætera omnia uitia complectatur. Eſtq; oppoſita frugalitati, quæ uirtus omnes in ſe continet uirtutes. Dicitur autem nequitia quod nequicquam in eo ſit. Nam uitium priuatio eſt boni, & propterea nihil eſt. Sæpe tamen pro laſciuia atque libidine nequitiam capiunt. Propertius. Tunc ego nequitiæ dicerer eſſe caput. Ouid. Te quoque in extinctæ Syllenæ cupidinis urunt, nequitia eſt quæ te nõ ſinat eſſe ſenem. Cicero in Verrem. Ex mulierum morſu ueſtigia libidinis atque nequitiæ. Erit igitur laſciuia incontinens laſciuia, quæ uerbis factiſq; circa uenerea adhibetur. ¶ Perithous] Non ex nube ut Centauri, ſed ex coniuge ſua Iſionis filius fuit. Cum autem Hippodamiæ nuptias celebraret, & Martem inhonoratum prætermitteret, iniecit Mars furorem in centauros, ut nouam nuptam raperent, ſed tandem ſuperati ſunt. Hic ſeu mortua Hippodamia ſeu repudiata cum Theſeo coniurauit non niſi Iouis filias in coniuges habituros. Rapuit Helenam Theſeus.

Deinde cum alia Iouis filia in terris non eſſet, deſcenderunt ad inferos, ut raperent Proſerpinam. Sed infœlici euentu. Nam & Theſeus captus eſt, & Perithous à Cerbero

thro interemptus. Venitq́; deinde Hercules, & Theſeum cathenis reuinctum liberauit. Cerberumq́; triplici uinculo (Tria enim colla erant) ligatum ad ſuperos uſq; protraxit per eam ſpecum quæ in Tenaro eſt. Vnde fabulantur herbas uenenoſas quibus is locus abundat, ex Cerberi ſpuma eſſe ortas. Volunt plerique à rege Moloſſorum coniugem rapere tentaſſe, & Perithoum à cane ſuo interemptum. Theſeum autem in uinculis detentum eſſe donec Hercules acceſſerit, & cane interfecto Theſeum liberarit. ¶ Amatorem] Inuidioſè dixit quaſi qui deas concupiſcere ſit auſus. ¶ Trecentæ] Numerus pro numero.

AD AVGVSTVM, ODE. V.

Coelo tonantem credimus Iouem] Mirificum carmen, & miro artificio atq; argumentis compoſitum. Nam ad præclaras laudes Auguſti adiungit ſaluberrima ad recte uiuendū ſuis ciuibus præcepta. Vituperat enim animi ignobilitatem, quæ multorum malorum in republica cauſa eſt. Summisq; contra laudibus exemplo Reguli inuictum animi robur & fortitudinē laudat. ¶ Cælo tonantem credimus Iouem regnare] Ex ijs quæ proueniunt à Ioue illum regnare credimus, nuſquam tamen uidemus. Auguſtum autem præſentem intuemur, deumq́; cognoſcimus, ex immortalibus beneficijs in nos collatis, cum & Britannos & Parthos ſuperauerit. ¶ Præſens] Vel quia non eſt per fidem, ſed quaſi uiuens. Vnde alibi. Præſentiq; tibi diuos largimur honores. Vel præſens, id eſt, fauens Virgilius. Nec tam præſentes alibi cognoſcere diuos. ¶ Britannis] Hi ab Auguſto per Druſum priuignum ſuperati ſunt. Britanniæ inſulæ dictæ ſunt quas deinde Orcades appellarunt ſecū dū aliquos. ¶ Perſis] Parthis, ergo bisq; triumphātes utroq; à littore gētes. De Parthis iā diximus. Sed hoc addā, ipſos olim fuiſſe Scytharum exules, quod uocabulum indicat. Nam Scythæ exules Parthos uocant. Hi inter Aſſyriorum Medorum, Perſarumq́; gentes obſcuriſſimi fuerunt. Eorum deinde imperium ab Arſace uiro incertæ originis, ſed multis uirtutibus præclaro, initium habuit eoq; peruenit, ut non ſolum ſe pares Romano imperio geſſerint, ſed & uictores tribus bellis laceſſiti euaſerint Parthi. Deniq; Octauianus maieſtate imperij potius quam armis ſubegit. Et Suetonius demōſtrat quod Parthi. Auguſto facile ceſſerunt, nam ſigna militaria quæ Craſſo &, M. Antonio ademerant poſcenti reddiderunt, & obſides præbuerunt. ¶ Miles ne craßi] Exemplo iſtorum oſtendit quam turpis ſit puſillanimitas cum iſti qui ex exercitu Craßi relicti erāt, maluerint turpiter ſeruire, quam uiriliter occumbere. ¶ Turpis maritus] Nam ſeruus, uxorem barbaram ſumpſit. Quod illi ignominioſum fuit. Miles intellectio eſt, Ponit enim ſingularem pro plurali Vir. Atque armato milite complent. ¶ Proh curia inuerſiq; mores] Exclamatio ex dolore eſt quod contra maieſtatem curiæ Romanæ ita mores peruertiſſent. ¶ Conſenuit] Auget uituperationem à diuturnitate, cum contra faciendum eſſet. Nam breui ſit quod turpiter audes.

¶ In armis] Nam ut refert Iuſtinus Parthis Scythicus mos eſt in armis, exercitumq́; maiore ex parte ex ſeruis conficiunt, quorum uulgo nulla manumittendi facultas eſt. Ac per hoc omnibus ſeruis naſcentibus in dies creſcit numerus, hos pariter ut liberos curant & ſagittare magna induſtria docent. Locupletiſſimus ut quiſq; eſt: ita plurimos æquites in bello regi ſuo mittit. Hoc intereſt inter ſeruum & liberum, quia extra exercitum liberi omnia negocia equo circūuecti obeunt. Serui non niſi pedibus eunt. Deniq; cum M. Antonio quinquaginta equitum millia occurriſſent: ſoli quadringenti ex ijs liberi fuerunt. ¶ Inuerſi mores] Nam qui alios in captiuitatem abducere ſolent, nunc ipſi alijs ſeruiunt. Neque temere dixit inuerſos mores quia à moribus uirtutes uitiaq́; ſunt. ¶ Medo] Pro Partho ut Appulus & Marſus pro Romano, Pachorus autem fuit à quo Craßiana clades accepta eſt. ¶ Anciliorum] De his dictum eſt. Sed hic ancile poſuit pro oraculo, quod cum ancili datum eſt ibi fore imperium ubi fuiſſet ancile. Dolet igitur quod tanta animi ignobilitate affecti ſint, ut ſeruire turpiter

*piter qui egregiè pugnare maluerint, ergo pro Romana fortitudine poſuit. ¶ Et togæ] Id eſt
Romani nominis, qui tot nationes ſubiugauerant. ¶ Aeternæ Veſtæ] Admiratur igitur quomo
do potuerint obliuiſci fortitudinis quod ſignificauit per ancilia & patriæ. Id enim fuit toga
quæ ita Romanorum erat ut pallium Græcorum. Vnde Vir. Gentemq; togatam. Et religionis ſuæ
patriæ quam expreßit per Veſtam. Aeternæ, quia nunquam extinguebatur ignis in templo Ve
ſtæ Vir. Vos æterni ignes & non uiolabile ueſtrum Teſtor numen ait. ¶ Incolumi Ioue] Stante
Capitolio ubi Iupiter colebatur, quaſi dicat, nō deſerta urbe à ſuis dijs. Aliqui legūt incolumi Io
ue id eſt, ſtante mūdo. Ignominioſißimum ergo illis eſt quod florente ex omnibus partibus im
perio Romano ipſi omnem animum depoſuerint. ¶ Hoc cauerat] Exemplo ſui hanc cautio
nem cæteris demonſtrauerat, ne quis ſpem in captiuitate reponeret, ſed potius in honeſtißima
morte. Sed de Regulo narrauimus quam primum nobis occurrit. ¶ Mens] Non in ſenſu & ap
petitu, quod ſemper ad uoluptatem corporis cuncta refert, ſed mente, qua ad omnia recta &
honeſta inducimur rem indicauit & publicam utilitatem priuatæ prætulit. ¶ Prouida] Is pro
uidus eſt, qui nō præſentibus ſolum, ſed futuris conſulit. Ergo Regulus ſuo exemplo id præſta
re uoluit, ne quis in futurum ciuis poſthabita cura publica ſibi priuatim conſuleret.*

*¶ Diſſentientis fœdis conditionibus] Non enim placuere cōditiones Carthaginienſium, qui
bus cupiebant ſenem cum paucis turbæ iuniorum rependere. Nam hæ conditiones trahebant
ſuo exemplo pernitiem publicam in futurum. Quia reliqui quoq; imperatores ſi capti fuiſſent
exemplum ſuum ſecuti permutari captiuis uoluiſſent. Ergo non ſolum erat res pernitioſa ad
præſens, uerum etiam & in futurum. ¶ Si non periret immiſerabilis captiua pubes] Nam ſi
tūc captiuorum permutatio facta fuiſſet, cæteri deinceps in futuris prælijs capi, quam interfi
ci maluiſſent, quia ſperaſſent permutationem. Nō ergo dixit trahentis pernitiem abſolute, ſed
trahentis ſi non periret captiua pubes. ¶ In æuum ueniens, id eſt, futurum. Exemplo, nam ſi fa
cta fuiſſe tunc permutatio, omnes deinde captiui illam rurſus futuram ſperaturi eſſent. ¶ Im
miſerabilis] Nulla miſericordia digni, quoniam ſi honeſte mori uoluiſſent, non turpiter ſer
uiſſent. ¶ Signa] Hæc Reguli oratiō eſt, & ponitur in genere deliberatiuo. Dißuadet ergo
permutationem primum à turpitudine, quia turpe ſit eos redimere, qui ſine cæde arma hoſti tra
diderūt, & ultro brachia poſt terga reuincienda præbuerūt, & multis cladibus oppreßis Car
thaginienſibus & pauloante intra urbem oppreßis nō ſine agrorum populatione permiſerūt
ut in pace degerent. ¶ Libero tergo] Nam adhuc in ſua poteſtate erant milites & poterāt
uel armis ſe defendere, uel morte ſeruitutē fugere, uel libero tergo, id eſt, ipſi liberi & non
ſeruiles ex quo maiorē conſecuntur ignominiam. ¶ Retorta] Vt religarēt. ¶ Auro repenſus]
Vel cum interrogatione eſt, aut quod magis credo, cum Ironia eſt pronunciandum, ut ſit ſen
tentia, qui ſemel acrimoniam & uehementiam animi remiſerit, nunquam illam reſumpturum.
Ironia eſt cum aliud uerbis pronuncietur aliud mente intelligatur Virgil. Scilicet his ſuperis
labor eſt ea cura quietos Sollicitat. ¶ Damnum] Nam in futurum nocebit exemplum. ¶ Nec
amiſſos colores] Quemadmodum natiuus color non redibit cum ſit infecta fuco, ſi uera uirtus
nunquam in hos redibit. ¶ Medicata] Curata & poſuit participium uerbi deponētis in paſ
ſiua ſignificatione. Fucus, herba qua ueſtes tinguntur, ſed pro omni adulterino colore capitur.
Eſt & fucus apis ſine aculeo, & quæ non mellificat, neque operam aliquam præbet in faciū
do opere; niſi quod ad fouendos fœtus concalefaciendo adiuuat. Ergo apes tam diu ſe
cum eſſe patiuntur, donec fœtus educant, deinde ne mella alieno labore parta conſumant,
pellunt. Virgilius. Aut agmine facto Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.*

*¶ Deterioribus] Id eſt, ipſis qui iam deteriores facti ſunt, quia animi generoſitatem de
poſuerint. ¶ Si pugnat] Sententia eſt. Erit ille fortis, qui fuit ita imbellis, ut non ſolum ho
ſtibus ex pauore ſe crediderit ſed perfidis etiam hoſtibus, qui datam fidem non ſeruant.*

Erit

Erit inquam fortis, ſi cerua extricata ex plagis pugnat. Sed cerua nunquam pugnat, quamuis ſit exemptas plagis, ergo nunquam erit ille fortis. Eſt autem optima ſimilitudo. Nam quemadmodum ex timore irretitur, ſic iſte miles ex timore ſe hoſti ligandum præbuit. ¶ Extricata] Expedita, euoluta. *Græci enim* τὰς τρίχας *capillos dicunt. Vnde eſt intricare innectere impedire, & eſt translatio à rebus, quæ inter capillos inuolutæ non ſine difficultate inde ſoluuntur. Cuius contrarium eſt extricare.*

¶ Perfidis] *Nam Pœni fidifragi ſunt.* ¶ Lorica] Vincula. ¶ Inſcius] *Vnde ſumeret uitã*] *Nam ſi fuiſſet conſcius rei militaris, ſumpſiſſet uitã, unde timuit mortẽ. Nam uiriliter pugnando euaſiſſet incolumis cæſo aduerſario.* ¶ Pacẽ duello miſcuit] *Nã in ardentiſſima pugna ſe dedendo pacẽ petiuit.* ¶ Duello] *Bello. Nam priſci duellum dixerunt quòd duabus partibus de uictoria contendentibus dimicaretur. Inde perduelliones quos nunc hoſtes dicunt. Nam hoſtis apud antiquos peregrinum ſignificat, ſed humanitatis cauſa incœperũt inimicos publicos hoſtes quaſi peregrinos uocare. Sed paulatim nomẽ à mitiori ſignificatione in duriorẽ defluxit. Suntq́; in hoc Græcos imitati, qui et ipſi publicos inimicos* ξένους *appellauerunt. Homerus in quarto Iliados* ἔνθ᾽ αὖτε ξεῖνός περ ἐὼν ἱππηλάτα Τυδεὺς, τάρβει μοῦνος ἐὼν. *Verum* ξένος *Græcè hoſpes eſt & peregrinus.* ¶ O pudor] *Exclamatio ad indignationem excitandam.* ¶ Altior] Nobilior. ¶ Probroſis] *Ignominia, quaſi dicat, non ſua uirtute nobilitata eſt Carthago ſed noſtra inertia.* ¶ Fertur] *Hactenus demõſtrauit inuictum animum Reguli ex ſua oratione, quæ quamuis ſit in genere deliberatiuo tamen acceſſorium eſt etiam demonſtratiuum cum inuehatur in inertiam captiuorum. Nunc eãdem generoſitatem ex iis quæ egit, oſtendit. Fertur enim remouiſſe à ſe oſculum coniugis. Magnam profectò animi conſtantiam quòd chariſſimam uxorem contemneret, pudicam præſertim. nam impudicam facile erat ſpernere.* ¶ Paruosq́; natos] *Extremum animi robur. Nam profectò durum eſt abſtinere quin eat in conſpectu filiorum, ſed durius uenientes illos abigere, duriſſimum ſi paruuli ſint, quorum ætas cum aliena opera egeat, etiam hoſtibus miſerabilis ſit.* ¶ Captis minor] *Id eſt, capite diminutus. Eſt enim apud Iuris conſultos diminutio capitis triplex, quarũ maxima eſt capitis diminutio, redigi in ſeruitutem.* ¶ Toruus] *Quaſi imperſuaſus & penè iis infenſus qui à ſententia illum deiicere uellent. Sic Virg. Talibus Aeneas ardentem & torua tuentem.* ¶ Virilem] *Qui ne uultu quidem quicquam de uirilitate minuiſſet.* ¶ Poſuiſſe humi] *Quod ſignum eſt animi non perſuaſi, & in propoſito perſeuerantis Virg. Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat.* ¶ Labentes] *Vacillantes, & quaſi in captiuorum fauorem ex commiſeratione pronos. Res inaudita quòd ſuam calamitatem æquiori animo ipſe ferret, quàm ii ad quos nullum eſſet incommodum peruenturum* ¶ Author] *Quia ipſe quòd permutatio non fieret author fuit.* ¶ Conſilio nunquam alias dato] *Nam quis ea conſuluit, quæ contra ſe ſint.* ¶ Interq́; mœrentes amicos egregius properaret exul] *Sententia eſt, quamuis obſtarent amici, & retinere lachrymis cuperent, ille ne dubitandus quidẽ paululum ſubſtitit, ſed progreſſus eſt, imo properauit, ne forte interim patrum ſententia immutaretur, & properabat exul, quaſi dicat, qui ſciret nunquam ſe reuerſurum.* ¶ Atqui ſciebat] *Nam Pœnorum crudelitatem non ignorabat, & ſe ad indubitata ſupplicia reuerti non dubitabat, & tamen ita tranquillè ab urbe proficiſcebatur, ut ſolent qui relinquunt ſuorum clientium negocia poſt litem diiudicatam uacui curis in uillam ſuam, animi relaxandi gratia, diſcedere quaſi aut in Venafranos aut in Tarentinos agros. Quare autem Lacedæmonium Tarentum dixerit: iam ſcriptum eſt.*

ROMANOS HORTATVR AD RECTE uiuendum. ODE VI.

D*Elicta maiorum immeritus lues*] *Grauiſſimum omnino præceptum, & quo nullum ad bene beateq́; uiuendum grauius utilius'ue eſſe poſsit. Monet enim ut religionem obſeruent cunctaq́; Romano imperio affirmat deorum beneficio (quoniam religionem ſemper coluerunt) proueniſſe. In bella autem & calamitates non niſi quia deos quandoque neglexerunt incidiſſe. Additq́; idcirco iuuentutem degeneraſſe, quoniam ex adulteris ſit matribus concepta.* ¶ Delicta] *peccata à delinquendo*

quendo. Omne enim peccatum ex eo eſt quòd uiam rectam delinquimus. ¶ Lues] Solues. Eſt autem tractum quòd omnes pœnæ apud priſcos pecuniariæ eſſent. Eſt autem luo à Græco uerbo mutata υ in u. Nam λύω dicitur apud ipſos. Lues ergo delicta, id eſt, ſolues pœnas pro delictis. ¶ Immeritus] Quoniam non tu, ſed maiores tui ſcelera commiſerunt. ¶ Romane] Intelligit nos Romanos. Sic Virg. Tu regere imperio populos Romane memento, uel Auguſtum ſignificat, quem ut refert Tranquillus. Conſtat ædes ſacras aut uetuſtate prolapſas, aut incendio aſſumptas ita reſtauraſſe, ut pro lateritio opere marmoreum poſuerit. ¶ Aedes] In plurali priuatorum dicuntur, in ſingulari deorum, ſed poëta ut plura templa oſtenderet pluralem aſſumpſit, & ut ambiguitatem tolleret addidit deorum. ¶ Labentes] Nam exhauſta ædibus urbe propter Syllana Marianaq; primo bella, ac rurſus propter Cæſariana atq; Pompeiana, multa templa deſerta ſunt, id eſt, multa etiam uictorum auaritia direpta ex quo paulatim cadere inceperunt. ¶ Fumo] Situ uetuſtatis, uel fumo contracto ex ignibus ſacrificijs adhibitis. ¶ Simulacra] Imagines ſunt, quæ ſimulẽt illos, quorũ cauſa factæ ſunt. ¶ Ergo fœda fumo] Quia neglecta, non fuerant purgata. ¶ Dijs te minorem quod geris imperas] Veriſsima ſententia. Nam propterea bona conſequimur quia grati in deos ea ab illis recognoſcimus. Eſt autem gerere ſe minorem dijs nil aliud, quàm recognoſcere non noſtris uiribus, ſed diuino munere fœlicitatẽ conſequi. Cõtraria faciunt ſuperbi qui ſuæ prudentiæ & robori omnia arrogant. ¶ Hinc omne principium] Nam & Romulus primus Romanæ urbis author multas cerimonias inſtituit, & multa ſacrificia. Huic ſucceſsit Numa; quẽ nemo in ſacrificijs adæquauit, tantaq; fuit ex religione huic regi authoritas, ut nullus ex finitimis populis quamuis à Romulo irritatis, qui illo regnante Romanos fines irrumpere auſus ſit. Propterea refert diuus Auguſtinus Deum miſertum eſſe populi Romani ob ipſius circa deos ſinceritatem, quamuis falſa eſſet religio, Voluiſſeq; ut præmia quæ in futura uita ſuſcepturi non eſſent, in præſenti ſuſciperent. ¶ Huc refer exitu] Depone negligentiam in deorũ cultu, quæ in calamitates multas incidiſti, & refert ad illud initium, unde tot prouenerunt bona. ¶ Dij neglecti] Probat exẽplis quãtum nocuerit neglecta religio. Nã Craſſus, quoniã templũ Hieroſolymitanũ diripuiſſet, à Parthis cũ omni exercitu cæſus eſt. ¶ Iam bis] Propter Craſſum. Secũdo propter Labienũ. A. legatũ, qui in Syria à Parthis cũ omni exercitu deletus eſt. Moneſis et Pacorus reges Parthorũ fuerunt. ¶ Non auſpicatos] Propterea contudit, quia non bonis auſpicijs bellũ geſſerunt, nam contra auſpicia rem geſſerant. Dicimus rem auſpicatam quæ auſpicijs probata eſt. Vnde datur uitio Mancino qui cũ à littore ſolueret iturus contra Numantiã non obtemperauit uoci, quæ fuit: Mancine mane. ¶ Torquibus exiguis] Torques appellabãt aurea ſiue argentea ornamẽta, quæ circa collum gerebant milites. Torquem aũt tam maſculinũ q̃ fœmininũ proferunt. Hinc apud Romanos dictus eſt Torquatus Manlius ille, qui deuicto à ſe Gallo torquem detraxit: refert ergo poëta Parthos ipſos quũ prius exiguos torques haberent, effeciſſe illos maiores adijciendo illis prædam, id eſt aurum ex præda direptum. Manus ergo Pachori renidet adieciſſe prædam torquibus, id eſt, reſplendet propter fulgorem torquiũ, qui ampliores facti ſunt ex præda quam illis adiecerũt. ¶ Penè Dacus & Aethyops] Intelligit exercitum M. Antonij quem ex gentibus occidentalibus aduerſus Octauianum inſtruxit, & quo penè Auguſtum uicit. Hoc autem bellum propter illorũ ſeditiones euenit, quod aũt multos populos in hoc bellum traxiſſet A. his Virg. uerſibus apparet. Hinc ope barbarica, uarijs que Antonius armis Victor ab auroræ populis, & litore rubro Aegyptũ uireſq; orientis, & ultima Bactra ſecum uehit. Hæc aũt bella propter diſcordias ciuiles orta ſunt, quæ dicuntur ſeditiones. Eſt enim ſeditio quaſi ſeorſum itio, cum ciues in diuerſas factiones abeunt. ¶ Daci] Cum Antonio uenerunt à Scythia & ab Octauiano, de quis in uictoria Octauiani meminit Virg. Indomitiq; Daci & pontẽ indignatus Araxes. ¶ Aegyptum] Qui Aegypto conterminus eſt. Iſti autem Cleopatrã ſecuti, ab Auguſto uicti ſunt Virg. Deſuper omnis eo terrore Aegyptus, & Indi. Omnis Arabs, omnes uerterũt terga Sabæi. ¶ Hic Claſſe] Forte de Auguſto intelligit, qui claſſe præualebat. Antonio autem terreſtribus copijs. Sed tamen Cleopatræ obtemperaret quæ naues ſuas mirifice exornauerat proptereaq; cõſpici uolebat bello naua-

lo nauali contendit. ¶ Vel hic] Scilicet Aethiops quem pro Aegyptio ponit, quoniam ut dixi, claſſem inſtruxerat Cleopatra. ¶ Ille] Dacus ſcilicet. ¶ Melior] Fortior uel doctior. Nam bonũ pro docto capi demonſtrat Virg. his uerſibus Cur non Mopſe bone, quoniã conuenimus ambo Tu calamos inflare leues, ego dicere uerſus. ¶ Primum inquinauere] Nam etiã in ſæculo argenteo adulteria fuiſſe dicunt. Iuuen. Viderunt argentea ſæcula mechos. ¶ Nuptias] Quæ ſacræ ſunt & in tutela Iunonis quas uiolare, contemnere eſt deos ¶ Inquinauere] Commaculauere et infecere. Sententia eſt, quòd populus natus ex adulterio primo familias, deinde patriam inquinauit. ¶ Hoc fonte] Hoc principio. ¶ Deriuata] Manſit in translatione. Nam deriuare eſt aquam è fontibus per riuos deducere. ¶ Clades] Nam ſumma pernicies eſt luxuria ciuitatibus, Iuuen. ſæuior armis luxuria incubuit uictumq; ulciſcitur orbem. Et alibi. Nullum crimen abeſt facinusq; libidinis ex quo Paupertas Romana perit. ¶ Fluxit] Et hic quoq; manſit in translatione, nam aquarum eſt fluere. ¶ In patriam] Nam nõ ſolum priuatim, uerumetiam publicè obeſt libido. Nam illa eneruati homines & animos conſilijs inutiles & corpora bello imbecilla gerunt. ¶ Motus Ionicos] Saltationes laſciuas, quas turpe erat Romanas mulieres addiſcere Permittebant quidem antiqui aliquam mulieribus ſaltationem, ſed incompoſitam, & nulla arte emendatam Quapropter Salluſt. dixit Pſallere & ſaltare pluſquam probe par eſt. ¶ Ionicos aũt id eſt, non graues. Nam apud Græcos triplex erat muſicæ genus. Doricum, graue, & modeſtum Corinthium leue & laſciuum, Ionicum medium inter hæc. Sed fere in omnibus tribus ſic ſe res habebat apud Græcos. Ergo & in ædificando, ut placet Vitruuio, conſtituebantur templa Corinthio genere, Veneri, Floræ, Proſerpinæ & reliquis laſciuioribus numinibus. Ionico autem genere, Iunoni, Dianæ & ſimilibus. Dorico demũ, Ioui et Marti, et qui illis ſimiles ſunt. ¶ Matura] Nubilis Virg. Iam matura uiro, iã plenis nubilis annis. ¶ Meditatur] Exercet. ¶ Inceſtos] Illicitos & laſciuos. ¶ De tenero ungui] À primis annis. ¶ Inter uina] Duo peccata & uini & libidinis, ut ſecundum à primo ſit. Nam ſine Cerere & Libero friget Venus. Deinde mouet indignationẽ in ſecundo prius ab ætate. Nam à teneris annis incipit. deinde à modo quòd palam & ſine pudore. ¶ Neq; elegit] Oſtendit enim quòd nullius amore capta ſit, quem deinde inter reliquos eligat. Nã ſi amore coacta peccaret, eſſet aliquo modo minus indigne ferendum, ſed quærit cum quocunq;. Non ergo eligit, ſed obuium rapit quo utatur. ¶ Impermiſſa] Inconceſſa, quia nõ eſt coniugium. ¶ Raptim] Celeriter ne per moram deprehẽdatur. ¶ Conſcio marito] Qui ſpe lucri hæc permittit de quo Iuuen. Doctus & ad calicem uigilanti ſtertere naſo. ¶ Sed iuſſa] Omnibus uitijs hanc mulierem accumulat. Hactenus enim oſtenderat illam libidine ferri. Nũc auaritia quoq; rapi demonſtrat. Nã mercatori qui ſe ſine precio quippiam daturum negat morigera efficitur. ¶ Iuſſa] Vt oſtẽdat qui pecunia ualẽt poſſe illis imperare. Vel iuſſa, id eſt, rogata. ¶ Inſtitor] Nõ is eſt, qui egregiè mercaturã exercet, quam etiam Cicero in libro de Officijs laudat, ſed is qui à mercatore emit, ut diuiſim deinde merces emptas uẽdat, Iuuen. Inſtitor hybernæ tegetis, niueiq; cadurci. ¶ Magiſter] Propriè gubernator eſt nauis, qui ad temonẽ ſedet Virg. Excutitur pronusq; magiſter Voluitur in caput. Sed hic ponitur pro nauiculatore, id eſt, pro eo qui naui merces importat atq; exportat. ¶ Precioſus emptor dedecorum] Qui multo precio emit, adulterium, quod ſummum eſt dedecus. ¶ Non his] Non talibus. Puto intelligere de claſſe. C. Duilli, qui primus de Pœnis nauali prælio triumphauit. Sententia eſt, quòd iuuentus quæ nauali bello ſuperauit Pœnos, et illorum ſanguine mare infecit, non eſt orta ex tam libidinoſis parentibus. Nam circa urbis primordia, ſumma erat caſtitas & pudicitia in mulieribus. Laboribus enim maceratæ & paupertate oppreſſæ libidinem cuius ocia & deliciæ parentes ſunt, non ſentiebant. Iuuen. Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas. Quondam nec uitijs cõtingi parua ſinebat. Tecta labor, ſomniq; breues et uellere tuſco Vexatæ duræq; manus. ¶ Pyrrhum] Regem Epyrotarum intelligit ex nobiliſſimo Aeacidarum genere, uirum quidem nimis regnandi cupidum, ſed magnificentia & humanitate egregium, & in quo neque crudelitatis neq; auaritiæ ueſtigium uſquam apparuit, qui non tantum armis, quantum munificentia Romanos ſuperare

conatus eſt. Venit igitur in Italiam præ ſe ferens auxilium Tarentinis ferre. Sed cupidus Romanum imperium inuadere prima pugna cum Romanis fuit apud Lyrim Campaniæ fluuium, in qua tanto ardore pugnatum eſt, ut ex utroque exercitu quiſque fortiſsimus aut occubuerit in acie, aut uulneratus diſceſſerit, pugnatum eſt iterũ apud Eſculum Apuliæ ciuitatem Curio & Fab. conſulibus. In quo prælio magnopere ſuas copias attritas ſentit & ipſe in humero uulnus accepit. Pugnatũ & tertio in Lucania, unde uictus diſceſsit. Vir profectò bello acer, & cui in caſtris ponendis palma omnino concedatur. ¶ Ingentem Antiochum] Hic magnæ Aſiæ parti imperauit. Hannibal autem Carthagine exul illum aduerſus Romanos irritauit. Non tamen obtinuit, ut uellet in Italiam traijcere copias, quãuis efficacibus argumentationibus oſtenderet nuſquam niſi in Italia Romanos uinci poſſe. Parauit igitur exercitum numero militum maximum. Auro argentoq; decorum, & multis opibus refertum, cæterum militum robore infirmum. Atq; Hannibali cum oſtẽdens interrogabat an ſatis Romanis eſſe poſſet, cui ſubridens reſpondit Hannibal. Satis quidem puto etiam ſi auariſsimi ſint Romani quibus uerbis ſignificauit non illos quidem in pugna pares fore Romanis, ſed ingentem ſe prædam præſtaturos. Victus eſt tandem à Romanis, & omni parte regni quæ cis Taurum montem eſſet exutus. Quo quidem tempore cũ tranquilliorem in paruo regno uitã degeret, ſe ingentes Romano populo gratias agere dicebat quòd magna & nimis anxia gubernãdi cura per illos liberatus eſſet. ¶ Maſcula] Virilis & non effœminata, ut tunc. ¶ Rusticorum] Nam omne tempus aut in agro colendo, aut in militia exercenda cum maximo labore terebant. Hoc oſtẽdit iuuen. En habitũ quo te leges ac iura ferentem Vulneribus crudis populus modo uictor, et illud Montanũ poſitis audiret uulgus aratris. Et Virg. At patiens operum paruoq; aſſueta iuuentus. ¶ Sabellis] Nam & iſti robuſtiſsimi fuerunt. unde Virg. pubemq; Sabellam. ¶ Ligonibus] Ferramentum ruſticanũ eſt, ſed poſuit ſpeciem pro genere. ¶ Verſare] Excolere. Virg. Quo ſidere terram Vertere Mecœnas. ¶ Seueræ matris] Nam tãtæ erant uenerationis mulieres propter pudicitiam & laborioſam uitam, ut eas non minus, quam patres reuererentur filij. Ergo non ſolum maiora imperabant, uerũ et hæc minora, ut fuſtes, ad ignem alendum arbitrio matris reciderent. ¶ Sol ubi] Totũ diem in agro fodendo terebant, & aduentãte nocte, lignis onuſti domum redibant, ut ne minimo quidem temporis puncto ab opere ceſſarent. ¶ Mutaret umbras] Nam cum à noſtro hemiſperio ad inferius deſcendit, mutat umbras. Nam quæ apud illos fuerant ad nos redeunt. ¶ Amicum tempus] Nã quieti cõceditur nocturnũ tempus. ¶ Agens] Inducens quia inducit noctẽ, in qua requieſcimus. ¶ Abeunte curru] Id eſt, ipſo cũ curru ſuo abeunte. ¶ Damnoſa] Quæ damnũ affert ergo actiuè ponitur. Perſi. Scire erat in uotis damnoſa canicula quantum. ¶ Aetas parentum] Mira & lepida & minimè obſcura breuitas, ut tribus uerſiculis multos agnationis gradus complectãtur. Ergo ætas parentum quæ fuit peior auis noſtris, ergo & aui à proauis degenerarunt, tulit nos nequiores ſe, nos inquã daturos progeniem uitioſiorem. poſuit igitur proauos, auos, parentes, filios & nepotes.

AD ASTERIEM. ODE VII.

QVid fles Aſterie, quem tibi candidi. ¶ Conſolatur Aſteriem lugentem abſentem uirũ, proponens illi optimam reditus illius ſpem. Ergo ô Aſterie quid fles Gygen maritum tuũ. ¶ Candidi] Nã ſerenitatẽ & cœli uernam clementiã inducunt. Vel proſperi & boni, quemadmodũ nigrũ, malum & infœlix dicitur. Iuuen. Qui nigrum in candida uertunt. ¶ Primo Vere] Nã ſingulas quatuor anni partes trifariã diuidimus, ut ſit primum Ver. Adultum uer, Et præceps uer, Idemq; dicas de æſtate, autumno & hyeme. ¶ Beatum] Diuitem. Occupat autem omnes locos ad ſolandũ mulierem efficaces. Nam redibit cito, & in parte anni tranquilla in qua non ſint timenda pericula, & redibit diues. ¶ Thynna] Quidã uolunt à Thynna deriuatum, quæ Bithyniæ urbs eſt Ponto uicina. Alij dicunt thynnum piſcem. De quo Perſius Cauda natat Thynni. Hic ſale cõditus ad plurimum tempus durat. Iſtorum captura præcipua eſt apud Bizantium in Boſphoro, quo Propontis Euxino iungitur. Ergo uel Thynna merce, quia ſalitos Thynnos emiſſet uel ſit dictum à Thynna urbe. ¶ Oricũ] Epirius urbs

ſi urbs iuxta quā abūdat terebinthus. Acron in Cilicia eſſe putat. ¶ Frigidas] Quia ſolus cubet. Oſtendit nō minus eſſe in illo Aſteries deſideriū q̄ in Aſteria illius, propterea quòd & ſolus cubet & inſomnis & lachrimabundus, & quod ſollicitanti mulieri non concedat. Atqui, eſt ordo: Nuncius Chloes hoſpitæ ſollicitæ dicens ſuſpirare Chloen & uri miſerā tuis ignibus tentat uafer mille modis, ſcilicet ipſum adoleſcentē. ¶ Inſomnis] Vigilans. Nam cura et amor abſentis priuat amantē ſomno. Virg. At nō infœlix animi phœniſſa nec unquā Soluitur inſomnis. ¶ Tuis ignibus] Id eſt, quibus tu etiam ureris. Nam quæ flāmæ ſollicitant Chloen etiā te ſollicitāt. nam quia ambæ eundē amatis, ardetis eodem igne. Poſſunt etiā eſſe uerba nuncij ad Gygen, & tunc tuus ô Gyge. Probat ergo illum eſſe conſtāti iuuenē fide, cū neq; precibus neq; minis flecti in hoſpitæ amorē poſſit. ¶ Vt Prœtum] Fabula iam narrata eſt. ¶ Credulum] Nā ſi circumſpectior fuiſſet, nō ita facilè perſuaderi poterat. ¶ Narrat] Ponit nuncius aliud exemplū, quo in amorē Chloës trahat Gygen. Sed fabulā ut tibi nota ſit accipe. Pelius Aeaci filius & Achillis pater, cū apud Acaſtum Theſſaliæ regē hoſpitē ſuum degeret, adamatus eſt ab Hippolite uxore Acaſti, & ab eadem adulterio interpellatus. Sed refugit tale ſcelus adoleſcens, neq; illi eſt aſſenſus. Illa aūt ira & odio præceps, hominē apud Acaſtum tanquā ab illo interpellata eſſet, accuſauit. Acaſtus uerò in Pelium montem iuuenū ſub ſpecie uenationis eduxit. Ibiq; inermen Centauris obiecit. Fuiſſet aūt ab illis laniatus, niſi eū Chyron ſeruaſſet. Qua iniuria irritatus Peleus collecto exercitu & Acaſtum regno ſpoliauit, & Hippolitem iuſto ſupplicio affecit. ¶ Magneſſam] Sic ab urbe Theſſaliæ nominātā. Poſuit aūtē ad differentiā alterius Hippolites Amazonum reginæ ab Hercule ſuperatæ, & Theſeo in uxorem datæ, ex qua natus eſt Hippolitus. ¶ Monet] Ad memoriā reducit. ¶ Fruſtra] Quia nō perſuadet. ¶ Surdior audit] Id eſt, ſurdior eſt ad audiendum. ¶ Scopulis] Qui nullis fletibus mouentur, ſic et Giges nullis precibus nulliſq; minis flectitur. ¶ Icari] Pro Icarij, ſcilicet maris, & poſuit ſpeciem pro genere. ¶ Aenipheus] Qui illam amabat. ¶ Flectere equū] Nam in primis ſe in hoc exercebat Romana iuuētus, ut uti equo bene ſcirent, quo deinde in bello cōmodius uterentur. Hoc in iuuentute Latina ſignificauit Virg. Ante urbē pueri & primæuo flore iuuentus Exercētur equis. ¶ Tuſco aluo] Scilicet Tiberino qui ex Ethruria eſt. ¶ Primā noctē] Primā parte noctis. ¶ Querulæ] Nā amatores querulū cātū tibia exprimere conātur. Deniq; ô Aſterie. ¶ Mane difficilis] Id eſt, pſeuera in ſentētia, et præbe te inexorabilē Aenipheo uocāti te durā.

AD MECOENATEM. ODE VIII.

Martijs cælebs quid agā calendis] Quoniā de calēdis Martijs dicēdū eſt, nō ſolū poſtulat, ſed etiā flagitat cauſa, ut de anno quoq; breui quæ neceſſaria ad hāc cognitionē ſunt perſtringā. ¶ Anni igitur certus modus apud ſolos Aegyptios ſemper fuit. Aliæ uerò gētes diſpari numero pari errore titubāt. Arcades triū menſiū annū habuere. Acarnanes 6. Reliqui Græci trecentorū quinquaginta quatuor dierū. Romulus aūt annū apud Romanos inſtituit decē menſiū, confectū ex trecētis et quatuor diebus. Primū aūt menſem à patre Martiū denominauit. Secundū dixit Aphrilē, quaſi aphrodilem à Venere matre Aeneæ, quæ Græcè Aphrodite appellatur, quoniā ex aphro, id eſt, ſpuma orta ſit. Nā ab his duobus dijs origo Romanorū maximè exiſtit. Vnde Martē, patrē, & Venerē genitricem in ſacris nominát. Alij dicunt nō aphrilē, ſed aprilē dici ab aperiēdo, quòd tunc terra aperiri & germinare credatur. Tertium uerò & quartū appellauit hunc Maium à maioribus: illū, Iuniū, à iunioribus, quia Romulus urbem bifariā diuiſit in maiores, qui conſilijs præeſſent, & iuniores qui armis rempublicā tutarentur. Alij dicunt eſſe Maium translatum à Tuſculanis, apud quos Maius dicitur Iupiter à magnitudine. Cincius putat à Maia Vulcani matre nomen menſi inditum, proptereáq; affirmat flaminē Vulcanalem Calendis Maij huic deæ ſacra facere. Alij à Maia Mercurij matre menſem nomen ſumpſiſſe uolunt, quoniā mercatores in hoc menſe, & Mercurio et Maiæ pariter ſacrificant. Iuniū aūt dictum uolunt per ſyncopen, quoniā Prænestini illū Iunonium à Iunone dixerunt. Nam ædes Iunonis monetæ Calen. Iunijs dedicata eſt. Reliqui deniq; menſes dicti ſunt à numero quintilis, ſextilis, September, October, Nouember, Decēber. Inſtitutū fuit igitur, ut matronæ ſeruis cœnas his Calendis apponerēt, quēadmodū Domini in Saturnalibus, quæ erāt in ultimo menſe. Illæ ut principio an-

qui ad promptum obſequium ſeruos honore inuitarent, hi ut gratias perfecti operis redderent. Pompeius autem dicit idcirco Calen. Martijs matronas ſacra celebraſſe, quia eo die Iunonis ædes celebrari cœpta ſit, & ea ſacra matronalia appellant. Verum quacunq; cauſa id ſit, conſtat iſtis Calendis matronas ſacra celebraſſe. Poſſet ergo aliquis mirari cur poëta, cui non eſſet uxor, matronalia celebraret. Quapropter oſtendit non ſacrificare Calendis Martijs, ut matronalia celebret, ſed facere, priuatum ſacrificium quòd ab arboris ictu incolumis euaſerit. ¶ Cælebs] Sine uxore. Sed de uocabulo diximus in ſuperioribus. ¶ Calendis] Calendas primum menſis diem dixerunt hac ratione. Datum enim erat negociũ pontifici minori ut aſpectum nouæ lunæ obſeruaret, uiſaq; regi ſacrificulo nunciaret, à quibus ambobus facto ſacrificio idem pontifex calata, id eſt, uocata in Capitolio plebe iuxta curiam calabrã, quot dies à Calendis ad nonas ſupereſſent pronunciabat. Et quintanas quidem repetito quinquies hoc uerbum καλεῖν. Septimanas repetito ſepties indicabat. καλεῖν autem Græcè uocare eſt. Ergo primum menſis diem qui primus ex ijs qui calarentur eſſet Calendas uocauere, & curiã ad quam uocabãtur calabram dixere. Ordo ergo ſit, ô Mecœnas docte ſermonis utriuſq; linguæ. Tu miraris, quid ego cælebs agam in Martijs Calendis, cum ſacra illa ad matronas, & non ad uiros ſpectent. ¶ Flores] Ad ſacrificium parati præſertim in Martio, in quo iam eſſe incipiunt. ¶ Acerra] Vt placet Feſto, ara erat, quæ ante mortuum poni, & in ea odores incendi ſolebant. Alij dicunt arculam eſſe thurariã, id eſt, in qua thus poneretur. ¶ Dulces] Propter animi uoluptatẽ, quoniam dulce erat meminiſſe ſe à periculo euaſiſſe, uel ſimpliciter dulces. ¶ Epulas] Propriè dixit, quia priuatorum ſunt. ¶ Album] Quia ſuperis uictimã albam offerebant, inferis nigrã. Hinc Virgilianus Aeneas inferis ſacrificaturus Quatuor nigrãtes terga iuuencos Sacrificat. Et alibi, Ipſe atri uelleris agnam. ¶ Caprum] Nã hæc hoſtia Baccho ſacrificabatur, quia caprigenum pecus uehemẽter uitibus nocet. Ergo uidebatur letari tali cæde. Sic & Cereri, porcus, qui maxima eſt frugibus pernicies, quãdo radicitus illas auellit Virg. Non aliã ob cauſam Baccho caper omnibus aris Cæditur. Dabantur quãdoq; hoſtiæ per cõtrarium. Vnde Aeſculapio Deo medicinæ & ſalutis capra mactabatur quod animal nunquam febre caret. Dicitur autem caper à capiendo, id eſt priuando, quia teſtibus captus ſit, ergo caſtratus. Hircus autem non eſt caſtratus. Hinc Martialis cum in illum qui hircũ interficere uolens ſibi ipſi lapſu cultri teſtes amputauit ſcribit, Dum iugulas hircum factus es ipſe caper. Eadem ratione in equis canterios, in ſuibus maiales, in arietibus uerueces, in Gallis gallinaceis capos qui emaſculati ſunt appellamus. ¶ Funeratus] Morti datus. ¶ Arboris ictu] De quo iam ipſe ſcripſerat. ¶ Feſtus] Non ſolum matronis. ſed mihi priuatim. ¶ Dimouebit] Remouebit. ¶ Corticem fumũ adſtrictum pice] An appellat corticẽ cruſtam è pice illitã amphoræ, & dicit fumum pro fumeum. Nã apud antiquos picabant, id eſt, pice obturabant uaſa uinaria, & fumo durabant, ut appareat apud Columellam & Varronẽ. ¶ Vel corticẽ] Dixit ex ſubere adſtrictum pice. ¶ Tullo inſtitute Mecœnas] Tullio Cicerone, in quo cõſulatu natus eſt Auguſtus, qui tẽpore noſtri poëtæ iam plures annos regnarat. ¶ Cyathos] Sunt qui dicãt Cyathum fuiſſe ſextam partẽ ſextarij. Plinius autem in libro 22. naturalis hiſtoriæ ſcribit cyathum per ſe pendere drachmas decẽ. ¶ Centum] Numerus pro numero eſt. Quaſi dicat, letitiæ cauſa proferemus cõuiuium ad ipſam lucem. ¶ Vigiles]. Quaſi dicat, accenſas, ut cõtra ſopitum ignem dicimus, cum nõ lucet. Virg. Et primum Herculeas ſopitis ignibus aras Excitat. ¶ Mitte ciuiles] Hortatur ut ueniat omni cura ſolutus. ¶ Super urbe] Id eſt, de urbe Virg. Multa ſuper Priamo rogitas ſuper Hectore multa. Laudat aũt Mecœnatẽ cũ oſtendat illum de rebus publicis ſollicitum anxiatumq; eſſe. ¶ Cotiſonis] Rex hic Dacorũ fuit, quos Octauianus ſuperauit. ¶ Medus] Id eſt, Parthus. Nõ eſt ergo metuẽdus, quia quãuis nobis infeſtus ſit, tamen quoniã bello ciuili laborant, nõ ſunt timendi. Parthi igitur poſt mortẽ Pacori in ciuile bellum hac ratione inciderunt. nã Phraates ueritus ne quis ex fratribus ſuis ſuccederet in regno, patrẽ ſuum & ſuos 30. fratres trucidauit. Quin & paulo poſt cum infenſos ſibi optimates propter tãta ſcelera uideret, ne quis forte reſtaret, qui rex creari poſſet, adultum filiũ interfici iubet. Inde pulſus in exilium tã diu precibus Scythas fatigauit, donec illorum auxilio in regnum reſtitutus eſt. Quapropter Tyri-

dates

dates qui illo exulante rex à Parthis creatus erat, cum magna manu amicorũ ad Cæſarem Auguſtum in Hiſpania tunc bellum gerentem confugit. ¶ Seruit Hiſpanæ oræ uetus hoſtis] Nec temere potuiſſet perſuadere Mecœnati, cui maxima circa remp. cura eſſet, niſi oſtenderet ſummã imperij tranquillitatem. Neque erat ex officio poëtæ auertere illum ab adminiſtratione, ſi patria conſilio ſuo indiguiſſet. ¶ Cantaber] Pro Cantabri, populi ſunt Hiſpaniæ de quibus dictum eſt, qui diu contumaces aduerſus imperium Romanum fuerat. ¶ Cathena] Pro ſeruitute poſuit. ¶ Scythæ] Refert Suetonius quod Indi & Scythæ audita moderatione Auguſti qui ſolo auditu Romanis cogniti erãt, legatos Romam ad Romanorum amicitiam petendam miſerunt. ¶ Laxo arcu] Nam qui ſagittare deſinunt arcum quem prius tetenderant, relaxant. Milites uerò qui hoc faciũt uictos ſe fatẽtur. Virg. Sed laxos referunt humeris languentibus arcus. ¶ Negligens] Id eſt, ſecurus. nam qui ſecuri ſunt & ſine ſollicitudine, negligentes redduntur. Contra uerò ſecurum pro negligente poſuit Maro. Clam ferro incautum aggreditur ſecurus amorum. ¶ Parce priuatus] Magno artificio perſuadet quietem à curis publicis, primo quia nulla impendent pericula, Deinde quia priuatus tunc ſit & nõ conſul. poſtremo etiam temperauit qui non abſolutè dixit parce cauere, ſed parce nimiũ cauere. Non igitur prohibet illi, quamuis priuatus ſit, ne omnino caueat, ſed ne nimium. Nam modum excedens in uitiũ caderet, neq; cautio illa eſt quæ cadit in ſapientem, ſed metus qui in ſapientẽ cadere non poteſt.

AD EOS QVI IN AMORE INSTABILES SVNT. ODE IX.

DOnec gratus eram tibi] Lepidum carmen auditoribus & ex ipſo dialogo iocundũ. Sed amatori exprobratione inuicẽ amator amicaq; ſe inceſſunt. ¶ Donec] Quandiu & tãquam amator ponit ſummum bonum eſſe frui re amata, idq; Perſarum regno anteponit. ¶ Potior] Propriè is dicitur, cui ius plus fauet, ſed pro meliore potentioreq;, ergo potior quaſi priores partes apud te haberet, & magis in corde tuo regnaret. ¶ Donec] Reſpondet Lydia, & retorquet crimen in illum, oſtenditq; quòd dum amata eſt, ſemper amauit, et amare inſultãs eadem ratione reſpondet, quod non ſit ſine felle. Demonſtrat præterea efficacius inducens amorẽ Chloës initium diſsidij ab illo proueniſſe. Et cum demonſtrat ſe clariorem illa fuiſſe, adfert efficaciſsimam cauſam, quàm facile credat ſe ab illa amatum, quoniam glorioſæ cum ſint mulieres ſuum nomen celebrari ſummopere gaudent. ¶ Me nunc] Reſpondet poëta & prouocatus latenti felle in mulieris uerbis concitatior fertur, & animum penitus immutatum fatetur. ¶ Regit] Amatorium uerbum, quaſi dicat, pro ſuo arbitrio mihi imperat. ¶ Modos] Numeros Muſicæ. ¶ Animæ ſuperſtiti] Quaſi dicat dimidium eſt ipſa animæ meæ. ¶ Neq; recuſabo mori] Si modo anima mea quæ in illa eſt ſuperſtes mihi euadat mortem ſubire non recuſabo. ¶ Me torret] Maiora reſpondet. nam non ſe in poteſtate adoleſcentis eſſe dixit ut ille in poteſtate amicæ, ſed mutuo ab illo amari. ¶ Chalais] Nomẽ amantis. ¶ Thurini] A Turio Brutiorũ oppido. ¶ Aẽneo] Pro Aeneo per diæreſim metri cauſa. ¶ Nã cogit Aẽneo] Duo ſunt dactyli in uerſu Aſclepiadeo. Aeneo ergo forti, nam hoc metallum ferro durabilius eſt, quoniam rubiginem nõ ſentit Virgilius. Et centum uictus Aẽnis. ¶ Priſca Venus] Priſcus amor. ¶ Excutitur] Eijcitur è pectore meo. ¶ Quanquam] Bene dicenti, bene reſpondet. Sed tamen quantum ſibi concedat, non tacet quæ linquat pulcherrimum amatorem, & reuocet hominem & leuem & iracundum, & perpetuo uinculo ſe illi obligaturam promittat.

AD LYCEN. ODE X.

EXtremum Thanaim ſi biberes Lyce] Grauis querela in crudelitatem Lyces. Quæ duricia plus quàm barbarica ſit. ¶ Extremum] Putarunt Phyſici qui loca frigidiſsima incolunt eos durioris eſſe animi, præſertim ſi aſperiora incultioraq; ſint. Virgilius. Duris genuit te cautibus horrens Caucaſus, Hyrcanæq; admorunt ubera tygres. ¶ Extremum] Quia Thanais ab extrema Scythia & ab ipſis Hyperboreis mõtibus fluit, ultra quos nulla eſt cognitio terræ habitabilis, proptereaq; extrema pars putatur. ¶ Si biberes] Si barbara eſſes & ibi nota. ¶ Plorares obijcere] Id eſt, non poſſes non plorare cum obijceres. ¶ Incolis] Nam ab Hyperboreis deſcendunt aquilones ut Thanais. Ergo Thanais incolæ ſunt, Ouidius. Scythiam ſeptemq; triones, Horrifer inuaſit bo-

 reas.

reat. ¶ Obijcere] Hoc uerbum aut in re noxia dicimus, ut obiecit leonibus, & in hoc loco Aut repagulum obſtaculumq́; opponi intelligimus, ut cũ ualidam aciem hoſtibus irruentibus opponimus. ¶ Audis] Ergo non latet te. Oſtendit autem omnia adeſſe quæ frigus augeant, noctem, aquilones, niues, & glaciem et aërem ſerenum. ¶ Inter tecta] Nam maiores domus impluuia habẽt porticibus circumdata, in quibus arbores etiã ſolent eſſe. Virg. de Priami regia. Aedibus in medijs, nudoq́; ſub ætheris axe Ingens ara fuit, iuxtaq́; ueterrima laurus. ¶ Ingratam] Nam Venus humanitatem affabilitatemq́; deſiderat. ¶ Ne currente] Sententia eſt ne fortuna quæ nunc tibi fauet retrocedat, & trãſlatio à curru qui funibus trahatur per ardua, qui ſi funis remittatur, relabitur, & retrocurrit. ¶ Rota] id eſt, curru, ut ſit pars pro toto, uel erit rota, pro trochilo. Nam ſolemus trahere funes per trochleas quo facilius trahentem ſequantur uolubilitate rotulæ illius, & pondus alligatum ſubleuet, qui funes ſi & trahentis manu dimittatur, ſtatim relabitur retro trahẽte pondere. Quapropter tibi nũc omnia procedunt & uehementer amaris, ſed caue, ne ab amato quãdoq; contemnaris, ut tu nunc me amantem contemnis. ¶ Penelopen] De huius caſtitate referta ſunt omnia, filia fuit Icari ſeu Icarioti. & Vlyßis coniunx, quæ aduerſante etiam parte et illam ad nouas nuptias eliciente caſta tamen ad uigeſimum annum quãuis multis procis ſollicitata, permãſit. Non ergo genuit te pater ſimilem Penelope, ut ita te difficilem præbeas. ¶ O] Vel optãtis eſt Virg. Quanquã ô ſed ſuperent quib. hoc Neptune dediſti. Vel ita legendũ: ut Seruius interpretatur illud Maronis O formoſe puer. Legit enim ô ſeorſum ut ſit initium orationis amaræ, qua in illum inuehatur. Deinde uerens illius iram reprimit ſe, & mutat orationem. ¶ Pallor amantiũ] Nam aßidua cura palleſcunt. Ouid. Palleat omnis amãs color eſt hic aptus amanti. ¶ Tinctus uiola] Nam talis eſt qualem in uiola deprehendimus. ¶ Nec curuat] id eſt, flectit te, in amorem meum uir tuus ſaucius Pieria, id eſt, captus, amore Pieriæ. ¶ Pellice] Quæ tibi pellex eſt. Sentẽtia ſit, ſi nõ flecteris meis precibus, moueare ſaltẽ iniuris mariti tui, qui Pieriã (te cõtempta) amat, & aſſentire mihi, ut par pari referas. ¶ Parcas ſupplicibus] Nã ſumma duritia eſt non parcere ijs qui tibi ſupplices ſunt. ¶ Mollior] Flexibilior. ¶ Aeſculo] Species eſt quercus, ſed nunquam frondibus ſpoliatur. ¶ Mauris] Nam Lybia harenoſa peßimis generibus ſerpentum abũdat. ¶ Nec hoc] Quaſi dicat, quod tuũ eſt. ¶ Semper erit] Noluit minari ſe ſuo illam iudicio deſerturum. Quæ res iracundiam mulieri prouocare potuiſſet, ſed oſtendit neceßitatẽ id euenturum, ut & illi ſuſpitionem inijciat, & ſe culpa liberet.

AD MERCVRIVM. ODE XI.

MErcuri. nã te docilis magiſtro] Mercuriũ inuocat, ut lyræ repertor lyræ ſuæ ſuauißimum præſtet ſonũ, quo amicæ mentẽ flectat. Ode in genere deliberatiuo uerſatur, ſed procemij uicem, obtinet principiũ. Captat enim beneuolentiã, cũ laudet eũ ab arte. Laudet itidem à diſcipuli doctrina, quæ in illum redundare uidetur. Ex eodem tamẽ loco oſtendit facilitatẽ petitionis. Nam ſi ita inſtruxit Amphionẽ, ut poſſet mouere ſaxa, multo illi facilius eſt præbere ſuauẽ cantũ, hoc idem facit & alijs exemplis. ¶ Mouit lapides] Arguit à maiori. Nã multo facilius eſt cor muliercule mouere. De Amphyone dictum eſt in principio. ¶ Septem neruis] Septem cordis. ¶ Neque loquax] id eſt, ſonora. ¶ Neq; grata] Sua ſuauitate. Olim dum nondum à Mercurio inſtituta eſſet. Nũc uerò poſtquam Mercurius te inſtituit grata es. ¶ Menſis] Cõuiuijs. ¶ Tẽplis] Quia & in ſacris adhibebãt muſicã, ut illud. Inflauit cũ pinguis ebur Tyrrhenus ad aras. ¶ Dic modos] Id eſt, muſicã modulationem. ¶ Quibus] Scilicet modis. Et quãuis omnis generis ſit, erat tamẽ in fœminino apud antiquos quib. ut duabus. ¶ Obſtinatas] Id eſt, Lydiæ obſtinatæ. ¶ Trima] Quæ in triẽnio ſit. Dicimus enim bimũ trimũ & quadrimũ. Sed etiã dicimus hornũ, id eſt, huius anni. In trimatu aũt nondũ Venerẽ ſentiunt equæ. ¶ Exultim] Exultãdo & per ſaltationẽ. ¶ Cruda] Immatura. Cõtra Virg. Iã Matura uiro iã plenis nubilis annis. ¶ Proteruo] Procaci. Dixit aũt et nuptias et maritũ per acyrologiã. Nã improprie dicũtur hæc niſi in humana ſpecie. ¶ Tigres] Quæ feræ ſæuißimæ ſunt comitesq́; ſiluas ut patuit in orpheo. ¶ Ceßit immanis] Cerberus. nã fingũt Orpheũ cũ inferos petiſſet, ut Euridicẽ reduceret, omnes tortores oẽsq́; tortas umbras ſua lyra demulſiſſe et mitigaſſe. ¶ Ianitor] Ianuæ cuſtos Proper.

per. Ianitor ad dantes uigilet. Cerberum intelligit. ſic Virg. Te Stygij tremuere lacus, te ianitor orci. Sed de Cerbero & quare Virg. inducat illũ nolle Aeneã admittere, Et quare cõtra fingat Heſiodus, uenientes quidem animas blande illũ excipere, ſed egredi cupientes prohibere, et quædam alia quæ ad altiorem ſpeculationem ſpectant nos in noſtris dialogis Chamaldulenſibus in quibus Virgilianæ allegoriæ continentur pro uiribus exprimere conati ſumus. ¶ Centum angues] Numerus eſt pro numero. ¶ Spiritus teter] Vt etiã ſpiritu, qui propter ſaniem earum quas uorat animas grauis fœtidusq́; eſt, nocere poßit. ¶ Sanies] In corpore animantis humor integer incorruptusq́; quo corpus uiget, aliturq́; ſuccus dicitur. Ter. Corpus ſolidum & ſucci plenum. Siue autem morbo morte'ue corrumpitur, pus ſaniesq́; uocatur. ¶ Ore trilingui] Ex triplici ore, unde tres linguæ ſint. ¶ Quin & Iſion] Huius fabula expreſſa eſt. Sed ipſe apud inferos hac pœna cruciatur, ut rotæ inter ſerpentes alligatus, aßidue & ſine requie circumagatur Ouid. Voluitur Iſion dum ſe ſequiturq́; fugitq́;. ¶ Tityos] Nominatiuus Græcus. ¶ Inuito uultu] Nam etſi uultum cruciatus contraheret: tamen uoluptas lyræ ad riſum porrigebat. ¶ Stetit ſicca] Reſtitit paulum, & propterea ſiccata eſt, id eſt, dum breui mora deſinunt Belides ab aqua hauriendâ, euacuata eſt unda. ¶ Vrna] Ab hauriendo dicta. Nam orino antiquum uerbum id ſignificat. ¶ Puellas] Filias, ut pueros pro filijs ponimus.

¶ Audiat Lyde audiat] Mulier quæ mihi crudelis, qua pœna afficiantur illæ quæ crudeles in ſuos amantes fuerunt. Et profecto mirum poëtæ fuit ingenium qui exemplum quod ad petitionis ſuæ facilitatem probandam adhibuerat, etiam ad mitigandam Lydæ ferocitatem efficaciter traducat. Proptereaq́; omißis alijs quibus facultatem probauerat, in hoc moratur ad id quod iam dixi perficiendũ. At tum unam laudando quæ pia in maritum fuit, tum cæteras uituperando, Lyden in ſe inclinare nititur. ¶ Longus] Quaſi dicat, æternus, id eſt, mors. ¶ Non times] Auget ſcelus illarum quòd in eos ſæuierint, qui omne ab illis auxilium ſpectaſſent. ¶ Me pater] Non ſolum illi remiſſura ſupplicium eſt, uerumetiam in ſe ſi oporteat ſuſcepturum, ut uir euadat. Maximus ergo amor quo maritum non modo parentis præceptis, ſed ſuæ etiã uitæ anteponat. ¶ Me pater] Nõ ab re eſt explicata narratio, nam quanto magis immoratur in pietate Hypermeſtræ, tanto uehementius mollire Lyden ualet. ¶ Quod uiro] Sapienter itauitat crudelitatem in maritum, ut ne tamen in parentem impia dici poßit. Nam demonſtrat ſi ſupplicium ſubitura ſit, iniuſte ſubituram, & pœnam pro eo daturam, pro quo præmium mereatur. Plectetur enim quòd pepercerit uiro, qui iure naturali cæteris ſit præferendus. ¶ Peperci miſero] Qui etiam externos mouere poßit. ¶ Oneret] Quod ſuppliciũ uel morte grauius ſit. Morte enim omnes labores finimus, carcere autem, miſeria in longum extenditur. Nec temere dixit oneret, ut non ſolum uinculis conſtringatur corpus colligatum, ſed pondere quoque deprimatur. ¶ Vel extremos] Singula uerba pondus habent. Primo enim dixit releget, in quo excluditur redditus. ¶ In extremos] Vnde audire quidem quæ apud meos gerantur poßim. ¶ Numidarum] Ergo apud efferatos & immaniß imos barbaros: quod etiam Dido conqueritur. Hinc Nomadæ infreni cingunt. ¶ Claſſe] Ergo difficilius ſit redire. ¶ I pedes] Oſtendit ita properato opus eſſe, ut non detur ſpacium prius conſultandi quo potißimum ſit fugiendum, ergo I quo rapiũt, id eſt, raptim ferunt. ¶ Pedes] Ad terreſtre iter referas. ¶ Vel auræ] Ad nauigationem. ¶ Dum fauet nox] Nam quamprimum illuxerint, adempta erit omnis euadendi facultas. ¶ Et Venus] Amor meus in te. ¶ Querelam memorẽ] Id eſt, qua omnes qui legent in memoriã noſtri ueniant. Idẽ penè deprehendes apud Naſonem in huius puellæ epiſtola. Defunctaq́; uita Corpora furtiuis inſuper adde rogis. Et ſepeli lachrymis perfuſa fideliter oſſa. Sicut atq́; ſint titulo noſtra ſepulchra breui. Exul Hypermeſtra precium pietatis iniquum. Quam mortem fracti depulit ipſa tulit.

Ad Neobolem, non eſſe uitam ſuauem ſine amore. ODE XII.

Miſerarum eſt neque amori dare ludum] Metrum Sotadicum dicitur, ut numerus ſit potius quàm menſura. Cõſtet enim ex Ionico minore, & eſt primis uerſibus trimetrum, id eſt, habet tres Ionicos ſic. Miſerar' eſt, Nequ' amori. Dare ludum. In ſecundo uerò uerſu ſic. Neque dulci

Mala uino. Lauer, aut ex. Tertius uerò uerſus tetrameter, id eſt, quatuor habet ionicos. Quod ſi eſt, ita ſcribendi ſunt in codice uerſus. Miſerarum eſt neq; amori dare ludum Neque dulci mala uino lauere aut ex Animari metuentes patruæ uerbera linguæ. Ergo erunt hi tres uerſus, & non quatuor: ut in multis codicibus ponuntur. Eademq; ratione tertius ab hoc ſcribetur ex quatuor Ionicis ſic: Studium aufert Neobolæ Liparei nitor Hebri, ut hic unus uerſus ſit, & non duo. Sic etiam Bellorophonte neq; pugno, neq; ſegni pede uictus: Sic ultimus erit. Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum. Sed ut ad ſententiam ueniamus. Rem inſuauem eſſe oſtendit, ſi quis ita perdite amet, ut ſemper anxius uiuat. Nam tunc oportet illum miſerum eſſe. Alij dicunt ſententiã eſſe, quod qui uehementiſſime amãt, non dant ludum amori, id eſt, non deludunt amorem, & tunc exponemus miſerarum, id eſt, carũ quæ miſere, id eſt, uehementer amant. Nam & perditè, & miſerè amare eſt uehementer amare. Alij præceptum poëtæ eſſe uolunt, ut ſit amandum, ſed ita amandum, ut non impediantur amore, quin cum uelint aliquam iucunditatem ludumue percipiant. Nam iſtud eſſet miſere amare. Vel potius dicamus, ſunt profecto miſeræ mulieres, quæ neq; in amore ludum, id eſt, iocunditatem inueniunt, id eſt, quæ non capiunt uoluptatem in amore, neq; uino hilarantur ita, ut à ſe pellant curas, atq; ſolicitudines, & rurſus ſunt etiam miſeræ illæ, quæ metuentes uerbera patruæ linguæ, id eſt, quæ metuentes infamiam & cenſuram exanimãtur, id eſt, magno metu afficiuntur, ut iam & ad uoluptatem ex re Venerea & ex uino percipiendam, & ad grauiores de ſe cenſuras contemnendas Neobolem hortari uideatur.

¶ Mala] Curas & ſollicitudines. ¶ Lauere] Reſpexit ad naturam laboris. Nam ut uinum poteſt lauare maculas à corpore, ſic dicitur lauere mala, quia remouet illa ab animo. Et eſt lauere, non à lauo as, ſed à lauo uis. Sic Virg. Lauit improba teter Ora cruor. Et Plautus in Pſeu. Geſtas tabellas eas lachrymis lauis. Plura enim uerba in diuerſis coniugationibus antiqui poſuere, ut nexo as, uel nexis, ſono as, uel ſonis Lucr. Caligare oculos. Sonere aues. ¶ Exanimari] Metri neceſſitate diuiſit hanc dictionem, ergo uehementer cruciari. ¶ Verbera] Acerbiores reprehenſiones, quæ: ut ferrum corpus ita illæ animum uerberant. ¶ Patruæ] Acerrimæ ac ſeueriſſimæ. Nam patrui uehementius corrigunt quàm parentes, quia nec amor illis in nepotes deeſt, & nimia illa parentum indulgentia abeſt. Quapropter in priſca Romanorum ſeueritate erat, ut fratribus alendos ſuos filios darent parẽtes. Hinc Perſius. Dũ ſapimus patruos. Et Cicero pro Celio. Diceret aliquis cenſor patruus, quaſi dicat, cenſor ſeuerus. ¶ Qualum] Pro uaſe & ciſtula uiminea poſuit, in qua mulieres ponebant penſa lanæ, aut alia in quibus laborabant. Cæterum qualos dixerunt à colando, per quos guttatim uinum effunderetur, reliqua uerò materia exire prohiberetur. Illos à colando ut etiam cola dici credit Seruius Virg. Tu ſpiſſo uimine qualos. Colaq; prælorum fumoſis deripe tectis. ¶ Ales] Puer Cupido qui alatus eſt, & filius Veneris, quæ à Cytheris inſula Cytherea dicta eſt. ¶ Hebri] Adoleſcentis nomen eſt & non fluminis in hoc loco. ¶ Lyparei] Pro Lyparenſis ab inſula una ex Vulcanijs. ¶ Vnctos] Ne aquæ frigiditatem nantes ſentirent, olei caliditate temperant. ¶ Melior] Doctior Virg. bonum pro docto. Cur non Mopſe boni, quoniam conuenimus ambo, Tu calamos inflare leues ego dicere uerſus. ¶ Bellorophonte] Quẽ oportuit eſſe optimũ equitem, cum potuerit uti Pegaſo equo alato. ¶ Neq; pugno] Id eſt, arte pugili. Sic ſupra. Hunc equis illum ſuperare pugnis. ¶ Pedem] Curſu pedeſtri. ¶ Neq; Victus ſegni pede] Id eſt, neq; uictus pede, qui quidẽ uictus eſſet, ſi pedem ſegnẽ haberet. ¶ Catus] Ingenioſus. Nã καίω uro ſignificat, & ij qui habent ſanguinem calidiorẽ prudentiores ſunt unde dicti ſunt Catones. ¶ Iaculari] Iaculis configere, & laudat in uenatione artẽ ſagittandi. ¶ Excipere] Laudat à fortitudine. ¶ Fruticeto] Frutices ſunt minores arboribus et maiores herbis, ut ſunt rubi & ſentes et ſimilia, quæ ſiluas implicatas et inuias reddunt & ut à quercubus fit quercetũ, ſic à frutic ib. fruticetũ. Excipere aũt propric eſt, cũ ueluti in inſidijs collocati expectamus, ut ueniens incautus in nos incidat, ut parati imparatũ facile opprimamus.

LAVS FONTIS BLANDVSIAE. ODE XIII.

O Fons Blanduſiæ] Res feſtiua & ſtilus comicus. Pollicetur fonti in ſuo agro conſtituto ſacrificium

ſtum & celebritatem nominis. ¶ O fons Blanduſiæ] Id eſt, fons Blanduſinus. Sic alibi eſt urbi Brutoti. Erat autem in ſuo agro Sabino. ¶ Fons uel quia aquas foueat, uel quia ibi aquæ ferueant, id eſt, ſcaturiant. ¶ Dulci digne mero] Nam ſuauitas tuarũ aquarũ digna eſt, ut illæ dulci uino admiſceantur. ¶ Donaberis hædo non ſine floribus] Id eſt, hædo floreis ſertis ornato. ¶ Frons turgida] In qua iam turgeſcant cornua. ¶ Deſtinat] Decernit. Virgilius. Et me deſtinat aræ. Sed non frons deſtinat ſibi prælia & Venerem, ſed ipſe ſibi deſtinat, cum peruenerit ad eam ætatem, in qua frons turgeſcat. ¶ Fruſtra] Nam morte præuenietur, & ſic inficiet. id eſt, maculabit riuos ſanguine. Riuus eſt aqua ex fonte fluens ab eo quod eſt ῥεῖν, id eſt, fluere. Neque riuos niſi de paruis dicimus. Hinc deriuare aquas dicimus, cum maiorem congeriem in plures riuos deducimus. ¶ Tibi] Ad tuum honorem. ¶ Laſciui gregis] Laſciuum enim animal capra eſt. ¶ Hora caniculæ] Dies caniculares qui ingentes calores inferunt. Perſius En quid agis ſiccas inſana canicula meſſes. Iamdudum coquit. Nullo ergo tempore caleſcit. ¶ Frigus amabile] Id frigus quod delectet non autẽ noceat. ¶ Me dicente] Id eſt, laudante, ut: Prima dicte mihi ſumma dicende Camena. ¶ Fies fontium nobilium] Id eſt, efficieris unus ex nobilibus fontibus, cum ego laudabo. ¶ Ilicem impoſitã cauis ſaxis] Quaſi dicat, laudabo te exeuntem ex antro cui imminet ilex, quæ umbram amœnam præbet. ¶ Loquaces] Murmure ſonantes. Sed impropriè dixit, cũ loqui ſolius hominis ſit. Sed uoluit notare ſuauitatẽ ſoni.

AD ROMANOS. ODE XIIII.

Herculis ritu modo] Maximâ cum gloriâ Romã ab Hiſpania repetebat Auguſtus deuictis Cantabris populis atq; bellicoſiſſimis. Hunc ita laudat poëta, ut Herculi illum cõparet. Nam ut ille extincto Gerione ingenti uictoria illuſtratus olim. Pallanteum ubi nunc Roma eſt uenit, ſic & Auguſtus deuictis Cantabris triumphaturus Romam nunc redit. Sit autem ordo. ¶ O Plebs] Id eſt, Romane popule. ¶ Cæſar uictor repetit penates] Id eſt domũ ab ora Hiſpana. ¶ Dictus] Scilicet cũ in prouinciã profectus eſt, petiiſſe laurũ uenalẽ morte. Nã uictoria non acquiritur niſi cõtemptu mortis. ¶ Herculis ritu] Nõ enim aut ambitionis aut auaritiæ gratia illuc acceſſit, ſed ut populo pacaret, quod propriũ fuit Herculis. ¶ Laurũ] Triũphũ, in quo lauro coronabãtur duces. ¶ Venalẽ] Quicquid uenditur uenale appellatur. ¶ Vnico gaudẽs] Recte ergo ſtatim à principio ſermonem à populo cõuertit, quoniã ad omnes pertinet hæc uictoria. ¶ Vnico marito] Nã quæ cupit unicũ habere maritũ, gaudet illũ ſoſpitem reuertiſſe. Gaudet etiã reueniſſe Auguſtũ caſta mulier. Nã ipſe legem Iuliã tulerat de adulterijs coërcendis. Alij intelligunt mulier, id eſt, Liuia Druſilla uxor Octauiani, quã ipſe de Tiberio Nerone grauidã abduxit, ac diuortio cũ Scribonia facto propter morũ peruerſitatẽ, ſibi uxorẽ fecit. Vnicẽq; ſemper dilexit, quãuis nullos ex ea ſuſceperit liberos. ¶ Operata] Sacra faciens. Operari enim ſacrificare eſt Virg. Lætis operatus in herbis. ¶ Iuſtis] Nã bene de illis meritũ Octauianũ ſeruauerãt. ¶ Soror] Octauia, quæ Antonij uxor fuerat. ¶ Supplice] Ea quæ in ſupplicijs deorum utebantur. ¶ Vitta] Dicitur aũt uitta quòd crines caputq; uinciat. ¶ Virũ expertæ] Id eſt nuptæ. ¶ Male nominatis] Quæ nominata malũ omen inferrent. Per antiſtitẽ enim ſacrorũ indicebatur ſilentium. Illud eſt enim fauere linguis. ¶ Vere feſtus] Quoniã affert ſummam lætitiam, cum ſimus à periculoſiſſimo bello liberati. Feſti enim dies inſtituti ſunt, ut animus lætitia relaxetur. ¶ Atras] Noxias & quæ atram bilem, id eſt, melancholiam poſſint excitare. ¶ Ego nec tumultum] Tantũ repono in uirtute ac in iuſtitia Cæſaris, ut dum ipſe imperiũ regit, nihil timeã. ¶ Marſi Duelli] Id eſt, ſocialis belli, quòd maximè opera Marſeorũ populorũ excitatũ eſt, & dictum bellum ſociale. Cuius cauſa fuit. M. Liuius Druſus, qui ut ſenatus cauſam ſuſceptã tueretur Italicos populos ſpe Romanæ ciuitatis ſolicitauit, qui cũ ille promiſſa præſtare non poſſet: irati defecerũt. Initiũ ſumptum eſt à Picentibus Veſtinis Marſis & Pelignis. ¶ Spartacum uagantẽ] Nã hic ſuo ſeruili exercitu Italiã populatus eſt, neq; pepercerit cadis uinarijs et ipſi uino, niſi quod ita abſconditũ fuit, ut illud ipſe nõ inuenerit. Spartacus iſte ex thracia ſeruus gladiator fuit Capuæ in ludo Lentuli. Sed inde cum

Chryſo ſocio & cum ſeptuaginta quatuor eiuſdem cõditionis hominibus fugiens exercitum primo ex fugitiuis ad tria millia hominum colligit per omnia loca populabundus uagabatur, ac breui ad centum millia ſeruorum coëgit. Primo autem prælio male à Claudio Pulchro legato & à P. Valerio Pretore pugnatum eſt. Secundo prælio Chryſus cum 20. millia fugitiuorum à Q. Arrio prætore cæſus eſt. Mox Spartacus. C. Caßium & Gn. Mallium prætores ſuperauit. Poſtremo. M. Craſſo prætori bellum traditum eſt. Qui primum cum parte fugitiuorum quæ ex Gallis Germanisq; conſtabat, pugnauit, atque ex ijs. 35. millia cæcidit. Poſtremo Spartacum ipſum cũ 40. mil. interfecit. ¶ Argutæ] Sonoræ Virg. Menalus argutumq; nemus pinusq; loquentes Semper habet. Ergo. ¶ Argutæ] Quoniam optime caneret. ¶ Cohibere nodo] Id eſt, colligare & coërcere. ¶ Mirrheum] Id eſt, unguentatũ, à myrrha autem dixit myrrheum. Si autem ſit murrheum, erit ex mutatione literæ y in u, ut mys, mus dicitur, imperat ergo puero, ut aduocet Neeram, ſed tamen ſi non quam primum à ianitore admittatur (quòd euenit ex ſuperbia mulieris) redeat illa inſalutata. Nec cum illa rixetur. Hoc idcirco nunc ſe paſſurum dicit, quoniam per ſenectutem reſerbuerit in eo bilis. Sed in iuuentute non paſſus fuiſſet illa nimis incaleſcente. ¶ Albeſcens] Propter canitiem. ¶ Lenit] Mitigat. ¶ Animos] Animi uehementes impetus, & propterea cupidos contentionis. ¶ Ferrem] Protuliſſem. ¶ Calidus iuuenta] Et in qua bilis uehementer ſanguinem ad iram accendit.

AD CLOREM. ODE XV.

VXor pauperis Libici] Per hanc mulierem admonet quantum dedeceat, ſenem ea ſequi quæ iuuenũ ſunt. ¶ Vxor pauperis Libici] Omni excuſatione illam ſpoliat, cum nõ diuitijs abundet, quæ cum ocium præbeant, accendunt uoluptates. Sed paupertate prematur, quæ iuuenes quoque à uoluptatibus arcere poßit. Vnde Iuuen. Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas. ¶ Tandem] Cum iam ſatis ſuperq; huiuſcemodi rebus indulſeris. Vituperat ergo à diuturnitate. Nam probe monet Iuuen. Breue ſit quod turpiter audes. ¶ Nequitiæ] Petulanti & laſciuæ libidini. ¶ Famoſis] Infamibus, ut iam demonſtratum eſt. Labores autem appellat anxietatem erga corporis cultum. Vnde infamiam contrahit. ¶ Maturo funeri] Maturæ morti. nam & ſi omni ætati accidere mors poßit, tamen indubitata eſt ſenectuti. ¶ Inter ludere uirgines] Ludere inter uirgines. Duplex uitium & quod uetula ludat, & quod ludat inter uirgines. ¶ Et ſtellis] Mira ſimilitudo. Nam eam maculam uidetur anus afferre uirginibus, quam affert nubes ſtellis. ¶ Pholoë] Quæ iunior te eſt, quamuis forte non ſit uirgo. ¶ Filia rectius] Vituperãda eſt omnino mulier, quæ in quacũq; ætate ita petulans ſit, ut ultrò uiros petat. Sed tamen magis hoc conceditur filiæ quàm tibi, quoniam datur aliqua uenia teneris annis. ¶ Thyas] Sacerdos Bacchi furore concita. Nam θύειν furere & ſacrificare eſt. ¶ Noti] Nomen eſt uiri. ¶ Prope Luceriam] Speciem pro genere. Cæterum Luceria urbs eſt Apuliæ, quæ Auſonum colonia fuit. Non ergo decent res laſciuæ. ¶ Nec decent cadi poti tenus fece uetula] Id eſt, uſque ad fecem uetulam. Sententia, non decet te intereſſe potationibus, ubi ſint & optima uina, quia uetula, & multum bibatur, quia tenus fece cadi.

AD MECOENATEM. ODE XVI.

INcluſam Danaen] Demonſtrat auro omnia patere propter hominum auaritiam. Et ſe ſibi modum inſtituiße in cupiendo. Satisq; eſſe ea quæ ad neceßitatem ſpectant, Danaen, Acriſius Abantis filius ab oraculo acceperat ſe nepotis manibus periturum. Cum ergo unicã haberet filiam, ne inde filius naſceretur, puellam in turri Aenea incluſit, cauitq; appoſitis cuſtodibus ne quis ad eã uir admitteretur. Iupiter aũt puellæ amore correptus, cum alia uia ingreſſus nõ pateret ſe in aureum imbrem conuerit, ac per impluuium in puellæ gremium incidit, ibiq; in formam priſtinam reuerſus Danaen cõpreßit, indeq; Perſeũ peperit. Qua fabula oſtenditur omnia auro expugnari poſſe. Acriſius re cognita ex partu filiæ, illam cum nato in arcula miſit, atq; in mare portari iußit. Delata fluctibus in Italiam eſt arcula, atq; littoribus appulſa ad Pilunnum Turni auum conuecta eſt. Cognouit patriam genusq; rex, atq; illam in coniugem aſſumpſit. Perſeus autem cum adoleuiſſet ad Gorgonas profectus,

et ſcuto chryſtallino Palladis et falcato Mercurij enſe ſuffultus, Meduſæ caput abſtulit, quo & multos prius alios in ſaxum conuertit, & tandem Acriſium auum, quo extincto regnum ſibi uendicauit. ¶ Aenea] Vt fabulæ dicunt. Sed nonnunquam pro forti capitur. Hinc Aeneus axis. ¶ Vigilum canum] Solertiſsima eſt & fidiſsima canum cuſtodia: qua principes uti conſueuerunt. Virgil. de Euandro Nec non & gemini cuſtodes limine ab alto Præcedunt greſſumq; canes comitantur herilem. ¶ Triſtes] Seueræ ergo incorruptæ. ¶ Sed Iupiter & Venus] Quaſi amor facultas pecuniæ. Nam cum homines amant neq; deeſt quod dent omnia aſſequi poſſunt. ¶ Fore enim tutum] Subaudi ſciebant. ¶ Conuerſo in precium Deo] Id eſt, Ioue ſe in aurum cõuerſo quod precium illi eſſet, & pené allegoriam figmenti demonſtrat. ¶ Aurum] Sententia eſt color rhetoricus. Ergo aurum. ¶ Amat] Id eſt, capit, quaſi dicat, non timidè ineunt pericula qui auro ualent, ſed freti auri potentia ultro cupiunt pericula adire. ¶ Satellites] Quaſi dicat, per homines deuotos, & qui parati ſint ſua morte principis ſui uitam tueri. Nam ſatellites ij dicũtur, qui ad cuſtodiam alicuius magni uiri poſiti ſunt. Hoc autem hominum genus plerunq; illi deuotum eſt. Quapropter nemo magis timendus eſt quàm is qui mori pro alterius ſalute propoſuerit, & tamen qui aurum habent non dubitant per illos incedere ſperantes illos quoque corrumpi poſſe. ¶ Saxa] Quaſi munita loca, quæ uiribus expugnari non poſſunt: Auro autem poſſunt, quia aurum potentius ſit, quam fulmen. Nam ea per corruptelam expugnat, quæ fulminis ictus nõ diruit.

¶ Auguris Argiui] Hic Amphiaraus fuit: Amphiaraus ab Adraſto Argiuorum rege ad expeditionem quam ut Pollynicem generum in regnum Thebanũ reſtitueret aduerſus Thebanos parabat, accitus ſe iturum negauit, quia per auguria animaduerteret ſe illic periturũ. Occultauerat autem ſe nemine conſcio preter Eriphilem uxorem. Cum ergo quæſitus nõ inueniretur tandem promiſſum eſt monile Eriphile ſi indicaret, illa ab auaritia uicta indicauit. Coactus eſt Amphiaraus in bellum proficiſci, atq; in primo concurſu una cum equis curruq; à terra abſorptus eſt. Alcmeon autem filius ut patrem ulciſceretur, matrẽ paternæ mortis cauſam interfecit, de qua Maro His Phædram Procriq; locis mœſtamq; Eriphilem Crudelis nati monſtrantem uulnera cernit Monile autem illud Vulcanus olim ſummo artificio fabricauerat uarijsq; gẽmis diſtinxerat, atq; Hermioni (ea enim Cadmi uxor erat) dono dedit. Sed quadam ſucceſsione ad Polynicem peruenerat: Amphiaraus autem (ut eſt in fabulis) originem à Ioue duxit. Nam Iouis filius fuit Eolus, Eoli Eritheus, Erithei Amithaon, Amithaonis Bias. Biantis Antiphates, Antiphatis Oiclus, ex quo ortus eſt Amphiaraus. ¶ Concidit domus] Nam & ipſe perijt, & filius Alcmeon in furias incidit. ¶ Vir Macedo] De Philippo Alexandri Magni patre intelligit. Nam incertum eſt plures ne urbes ciues earum corrumpendo, an aperto marte pugnando ſubegerit. ¶ Diffidit] Refregit. Eſt enim findo dis fidi fiſſum. Virg. Et media aduerſi liquefacto tempora plumbo Diffidit. ¶ Vrbium] Scilicet, Olinthiorum Phocenſiũ & ſimilium. ¶ Reges æmulos] Et uicinos imperio ſuo ut regem Moloſſorum, & regem Epiri, quos corrumpendo eos qui in illorum regno potentia præualebant afflixit. ¶ Sæuos duces] Nauium piratas intelligit, qui cupiditate auri potiundi alios inuadentes ſæpe capiuntur, dum alios capere tentant. ¶ Creſcentem ſequitur cura pecuniam] Sententia eſt quanto plures pecunias congregant homines tanto maiori cura & ſolicitud ne afficiuntur. Idem expreſsit in ſuperioribus. Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops.

¶ Fames maiorum] Cupiditas maiorum pecuniarum. Vnd Iuuenal: Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Et Salluſt. Semper infinita & inſatiabilis eſt, neq; copia neque inopia minuitur. ¶ Iure] Cum ita ſit, ut dixi, merito timui extollere & augere. ¶ Verticem conſpicuum] Id eſt, cumulum pecuniarum. Vel dixit uerticem, id eſt, caput, Nam dicuntur extollere caput, qui diuitijs celebres fiunt. ¶ Quanto quiſq;] Veriſsima ſententia

OO quod

quod quanto plura nobis negauimus, id eſt, quãto magis ab huiuſcemodi rebus abſtinemus, tanto plura dant dij, quia præbent animi ſecuritatem atq; trãquillitatem, qua nihil maius poteſt eſſe homini, Quod cum ſit, ego nudus, id eſt, pauper fugio ueluti transfuga à caſtris diuitum ad caſtra nihil habentium. Nam cum olim cuperem diuitias, ſeruatus ſum in diuitum caſtris. Nunc aũt cum animaduerterim illas nõ extinguere, ſed augere cupiditates, fugio inde. Dixit autem transfuga, ut maneret in translatione à militia ſumpta, cum poſuiſſet caſtra. nam transfuga is eſt, qui ſuos relinquens ad hoſtes deficit. ¶ Geſtio] *Plus eſt quàm cupio, quia qui geſtit, cupiditatem ſuam minime tegere ualet, ſed geſtibus indicat.* ¶ Dominus rei contemptæ] *Nam magis poßidemus ea quæ contemnimus, quã ea quæ poßidemus. neq; eſt diſſimile illi tanquam illi habentes & omnia poßidentes.* ¶ Occultare] Recondere. Magnas inter opes inops] Vt de Tantalo *fabulantur.* ¶ *Puræ riuus aquæ*] *Oſtendit quàm pauca ſibi ſint, & tamen illis ſe deditißimum regem Aphricæ ſuperare poſſe.* ¶ Fallit fulgentem ſorte] *Id eſt, illum qui fulget nõ natura & ſplendore bonarum artium, ſed ſorte, id eſt, fortuna. Vt ſit ſententia. Hæc paupertas fallit diuitias. Sed erit optimus ordo, certa fides ſegetis beatior imperio fertilis Aphricæ fallit fulgentem ſorte, id eſt, illum qui fortuna fulget & non uirtute. Fallit autem illum, quia non cognoſcit fœlicitatem paupertatis.* ¶ Beatior] *Scilicet certa fides meæ ſegetis. Pro riuo autem credo illum intelligere* Degentiam *fluuiũ, quem per eius fundũ labi in epiſtolis demonſtrat.* Me *quotiens reficit gelidus* Degentia *riuus.* ¶ *Leſtrigonia*] Id *eſt,* Phormiana. Nam *Leſtrigones olim in* Sicilia *habitarũt, qui & Cyclopes dicti ſunt.* Idem *Phormiana in* Italia *tenuerunt.* Creditumq́; *eſt carnibus humanis ueſci eße ſolitos.* Phormiæ *autem abundabant optimo uino.* ¶ Langueſcit] Seneſcit. ¶ Importuna] *Moleſta & in qua nullus ſit portus, id eſt, requies.* ¶ Nec ſi] *Duo facit: nã & paupertatẽ pati uolentẽ oſtendit, &* Mecœnatis *libertatẽ laudat.* Quare *aũt nolit plura indicat, quia ipſe melius porriges, id eſt, extendat propagabit, augebit.* ¶ Parua uectigalia] *Id eſt, paruos ſuos prouentus, qui ſunt uectigalia ſuorum agrorũ.* ¶ Contracto cupidine] *Id eſt, coërcita cupiditate, ut ſit ſententia diuitiæ minores efficiuntur maximæ, ſi illarum poſſeſſor temperatas habeat cupiditates.* Contra *uer. etiam quæ maximæ ſunt opes fiunt minimæ in eo cui infinitæ inexplebileſq́; cupiditates adſint.* Erunt *ergo mea uectigalia maiora & melius porrigentur quàm ſi ego continuem, id eſt, adiungam.* ¶ Regnum Alyattici] *Id eſt* Lydiam, *in qua hic rex pater* Crœſi *regnauit.* ¶ Migdonijs campis] *Id eſt,* Phrygiæ. Nam *hæ duæ regiones conterminæ ſunt.* ¶ Multa petentibus multa deſunt] *Aurea ſententia.* Nam *qui multa cupiũt, multis careant neceſſe eſt, et infinitæ cupiditates inſatiabiles ſunt.* Quapropter *recte concludit bene cum illo actum eſſe cui* Deus *dederit quantũ ad uitam degendam ſat ſit.* ¶ Parca] Temperata & *modeſta.*

AD AELIVM LAMIAM TRICOLOS.
ODE XVII.

A*Eli uetuſto nobilis*] *Lamiarum familiam excelſum gradum in urbe tenuiſſe.* Iuuenal. Suetoniusq́; *teſtes ſunt* Oriundi *autem erãt formijs, quæ à* Leſtrigonibus *habitatæ fuerunt, ubi* Lamos *regnauit. hortatur* Aelium Lamiã, *ut præſentibus fruatur.* ¶ A Lamo] Rege Formiarum & *familiæ authore.* ¶ Vetuſto] *Ad differentiam aliorum qui deinde fuerunt in ea familia.* ¶ Quando] Pro ſiquidem. ¶ Memores] *Actiue poſuit, id eſt, qui ad noſtram memoriã res geſtas reducunt.* ¶ Faſtos] *Libri Faſtorum appellantur in quibus totius anni ſit deſcriptio, ait* Feſtus. Nam *breuiter & annuatim res notabantur.* Declinantur *autem in plurali ſolum, & in ſecunda declinatione.* Faſtus *autem in quarta ſuperbiam ſignificat.* Ouidius. Faſtus *ineſt pulchris ſequiturq́; ſuperbia formam.* Impropriè *ergo.* Luca-

nus, Nec tuus Eudoxi uincetur faſtibus annus. Propriè enim faſtis dixiſſet. ¶ Lyrim] Hic fluuius eſt Minturnas Romanorum coloniam diuidens. In littore autem Minturnenſium erat templum Maricæ nymphæ, quam nonnulli credunt fuiſſe Venerem marinam. Id enim uetuſtũ epigramma Græcis literis ſcriptum indicabit. Erat enim ναὸς τῆς ἀφροδίτης. De Marica. Virg. Hunc Fauno è nympha genitũ Laurente Marica. Quamuis Seruius in eo loco aliter ſentiat. ¶ Innantem] Quaſi inundantem. ¶ Tyrannus] Validiſſimus rex. Apud antiquos indifferenter erat rex et tyrãnus. Vir. Pars mihi pacis erit dextrã tetigiſſe tyranni. ¶ Cras] Ordo ſit. Tẽpeſtas demiſſa ab Euro ſternet nemus multis folijs, & ſternet littus alga inutili. ¶ Ab Euro] Qui uehemens uentus eſt, & græcè ſic dictus, quod late perflat. ¶ Alga] Herba in Pimo mari nata et nullius uſus. Vnde &. Vir. Horridior ruſco proiecta uilior alga. Ergo inutili alga. ¶ Annoſa] Quæ ad multos annos uiuit. ¶ Augur] Id eſt, quæ pluuias prognoſticatur. Sed quoniã auguris mẽtio facta eſt, placet, ſed breui oratione totam antiquorum diuinationẽ, ſi nõ explicare, ſaltem perſtringere. Nam non ſine audientiũ uoluptate per. i pietur, & ad multos locos interpretandos utilis apparebit. Sunt igitur genera diuinãdi duo. Naturæ unum artis alterũ. natura furorẽ habet, et ſomniũ. Nam nullo artificio uidemus quoſdam diuino furore percitos atq; repletos, & à mẽte ſua deuios futura prædicere. Hoc in prophetis, Sibyllis, & multis oraculis animaduerti licet. Nam & Prophetarũ uolumina extant uetiſſima. Et Sibyllarum nõ pauca carmina, Multaq; reſponſa et Delphici Apollinis, & Hammonis Dodoneiq; Iouis, & aliorum præterea oraculorum uidemus ueterum ſcriptorum literis mandata. Verum ex ijs quæ diuino furore proueniant, & quæ rurſus dæmonum illuſionib. nos decipiant, non facile eſt huiuſcemodi noſtra breuitate demonſtrare. Somniandi autem quinq; ſunt ſpecies, ſed tres ſolum ad diuinationẽ ſpectant. Sunt enim inſomnium, phantaſma, oraculum, uiſio, ſomnium. Dicimus autem inſomnium, cum aut ex humorum peccato, aut ex nimia cupiditate, aut metu uigilantis talia dormientibus nobis ſe offerũt, qualis aut humorũ eſt natura, ut cum exundantia bilis igneæ purpureæ'ue imagines ſeſe ingerũt, aut talia uidemus ſopiti, qualia cupiebamus timebamus'ue. Quæ omnia cum falſa ſint nihil ad diuinationẽ pertinent. Quare ut reliqua ſic iſtud quoq; ſapienter protulit Maro. Sed falſa ad cœlum mittunt inſomnia manes. Phãtaſma eſt quod Cicero uiſum appellat, quãdo in prima ſomni nebula cũ adhuc uigilare credimus, & uix dormire cœperimus, uidere uidemur uarias quidem, ſed omnes tamen à natura diſcrepantes ſpecies formaſq; irruentes. Inter has Acmactes eſt. Sed Latini incubum dixerunt quem publica opinio dormientes inuadere & pondere oppreſſos: grauare credidit. Sed hæc duo genera nihil ad diuinationem pertinẽt. Sequitur tertio in loco oraculum, cum dormientibus parens deus'ue aut aliqua ſancta perſona loquitur, & apertè futura prædicit. Viſio eſt, cum inter dormiendum non audire, ſed uidere quippiam uidemur, quod uigilantibus deinde ita eueniat, ut dormientes uidemus. Sed oraculi exemplum ſit illud. Virgilij, in quo Aeneæ oraculum fundit Hector. Heu fuge nate dea teq; his ait eripe flammis. Hoſtis habet muros, ruit alto à culmine Troia. Somniũ autẽ eſt quod ambagibus uelaminibuſq; tegit id quod ſine interpretatione non intelligitur. Quale fuit illud Cyri regis, quod apud Dionyſium legitur. Hic enim dormiens, ſolem ad pedes ſuos habere uiſus eſt, eumq; ter præhendere fruſtra tentauit cum ſe uoluens ſol elaberetur. Quod ſomnium ita magi interpretati ſunt, ut ex triplici appetitione ſolis triginta annos Cyrũ regnaturũ eſſe portenderetur. Quod ita contigit. Nam ad ſexageſimũ ætatis annũ peruenit cũ quadraginta natus annos regnare cœpiſſet. Ac de naturali diuinatione hactenus. Ars aũt aruſpicinam, Auguria, Aſtrologiam, & ſortes continet. Aruſpicinã apud Ethruſcos inuentam tradũt. Nam aranti cuidam in agro Tarquinienſi, & ſulcum profundius imprimenti, è terra ſubito extitit quidam quem Tagem appellarunt, facie quidem puerili, ſed ſenili prudentia, à quo uniuerſa Ethruria Aru

ſpicinam edocta eſt de quo Lucanus Sed conditor artis. Finxerit iſta Tages. Dicitur autem aruſpicinam ab ara, & inſpiciendo. Verum hæc complectitur. Exta, fulgura, & oſtenta. Nam mactata apud aram atque aperta quomodo ſe iecur & reliqua exta haberent inſpiciebant, & ex illorum motu ſitu defectu augmentoq́; atque deniq; colore futura coniectabant, ut late patet apud Lucanum. Nam & quo die primum in ſella aurea ſedit Cæſar in boue quem immolauit cor non apparuit. Oſtenta ſunt quæ præter naturam facta aliquid futurum eſſe ſignificant. Vt cum exercitu Xerxis equa leporem peperiſſet, reſponſum eſt ex timore in fugam abiturum illum exercitum. Eſt autem ſi Ciceronis ſententiam teneo, eadem res oſtentum, portentum, monſtrum & prodigium. Nam ipſe ait hæc, quia oſtendunt, portendunt, monſtrant prædicunt, oſtenta, portenta prodigia & monſtra appellantur. Marcellus autem monſtra dicit eſſe monita deorum, quia Virgilius dicat in tertio. Monſtra deûm refero. Prodigia uerò iras & minas deorum. Idem harpya Celeno prodigium canit. Portenta quæ aliquid imminere ſignificant. Seruio uerò placet noſtrũ ad præſens referri. Prodigium aũt id quod in longũ tempus protrahit ſignificationẽ. Tertia pars aruſpicinæ conſiſtit in fulminibus & fulgure & tonitru interpretando. Quod autem iſtæ tres partes ſub aruſpicina reponantur, idem Cicero in libro de diuinatione demonſtrat his uerbis. Sed quoniam de extis & de fulgoribus ſatis eſt diſputatum, reſtant ut tota aruſpicina ſit pertractata. Huiuſcemodi igitur eſt aruſpicina, & quia eam tractant cum aruſpices tum extiſpices nominantur. In ſecunda autem parte eius diuinationis quæ artis eſt, auſpicia auguriaq́; ponũtur. Auſpicia uerò ab auib. inſpiciendis, Auguria ab auiũ guſtu uel garritu nomen aſſumere putarunt. Erant aũt tria diuinationis genera in auibus. Nam aliæ uolatu, aliæ cantu futura prædicabant, et illæ quidẽ præpetes iſtæ oſcinæ dicebantur. Erat & tertiũ genus ex illarum guſtatu cum pullis gallinaceis è cauea depromptis, eſca porrigebatur, ut tripudiũ ſoliſtimũ inde eſſet pernitiesq́; port:ndebatur ſi eſcam nõ caperent, Quapropter infœlicẽ conflictum à Numãtinis in Mancinũ illatum prædixerunt pulli qui eſcam non ceperunt, ſed ex cauea euolarunt. Docet aũt in eodem libro Ci:ero his uerbis id meſſe augurium & auſ icium. Quid augurijs loquar? Tuæ partes ſunt. Tuum, inquit, auſpiciorum patrocinium eſſe debet. Quamobrem hi augures auſpicesq́; dicebantur, qui idem etiam omina animaduertebant. Dicebantur autem omina uerba quæ cum fortuito & ob aliam cauſam dicta ſunt, nos tamen quoniam noſtro negocio conducant ea tanquam id de quo quærimus prædicant, accipimus. Cuius rei huiuſcemodi exemplum ſit. Erat creatus conſul aduerſus Perſem Macedoniæ regem Paulus Aemilius, cui cum domum redeunti filia nomine Tertia lachrymabunda obuiã fieret, Quid eſt, inquit, mea Tertia, quod triſtis es. Mi pater, inquit illa, mea Perſa perijt. Erat autem Perſa nomen catellæ quam puella in delitijs habuit. At Aemilius omen accepit periturum Perſem, aduerſus quem bellum eſſet geſturus. Hæc igitur omina uocantur, quia ore hominis prolata ſunt. Sortium originem huiuſmodi narrant. Referunt enim Numerium quendam Fuſcum apud Præneſtinos per ſomnium admonitum certo in loco ſilicem perforaſſe perforatoq́; ſaxo ſortes in robore inſculptas priſcarum literarum notis inueniſſe, quæ habitæ in maxima ueneratione fortunæ monitu manu pueri miſcebãt, atque educebantur. Illudq́; legitur apud Antium, templum Fortunæ fuiſſe, in quo ſortes ſua ſponte mouebantur. Reſtat aſtrologia, quæ omnium iſtarum formarum quæ ab arte ſunt ueriſſima ſit: de qua nihil dico, quia in paucis nulli ex legentibus uſui eſſem. Multa autem dicere & anguſtiæ temporis prohibent, & huius generis ſcriptorum minime patitur ratio. Sed ab hac quamuis multum degeneret, Geomantia eſt. Eſt itidem Pyromantia, eſt Hydromantia. Harum prima fortuita pũcta in puluere ſignat. Altera rem igni perficit. Tertia ex aqua uaticinia colligit. Adduntur his Necromãtia, quam idcirco omnes boni abominati ſunt, quia ſine humana cæde non conficiebatur. Additur Chiromantia, quæ ex manuum lineis prognoſticatur. Sed

iam

iam ad noſtri itineris diuerticulum rediturus hoc ſolum addam, perſæpe hæc quæ diſtincta ſunt à poetis confundi, ut omẽ pro monſtro ponatur, & ſortes pro oraculo, aliud itidem pro alio ¶ Componere] Cogere. ¶ Aridum] Vt ignem facilius concipiat. ¶ Genium] Huic ſacrificabant optimo uino, & lautiſſimis epulis. Ergo quando bene corpus curabãt, genio indulgere dicebantur. Contra aũt quando paruo difficiliq; uictu utebantur, genium ſuum defraudare putabant. Quod Terent. ille ſeruus conqueritur. ¶ Bimeſtri] Quærit Acron an biennem intelligat, quoniã à menſib. computetur annus. Sed nõ fugit nos porculos bimeſtres & tenellos & uarijs rebus conditos inter ſuaues epulas reponi. Dicitur autem porcus, quia porrecto ricto paſcatur, & terram dum herbarũ radices rimatur latius porrigat. Porci effigies inter ſigna militaria ſextũ locum obtinebat, quoniã facta deinde pace cæſa porca fœda fieret. Dixerunt etiam porcum Troianũ, intra quem iam exenteratũ & lepores & altilia & cætera huiuſcemodi eſui accõmodata conderent, atq; omnia ſimul decoquerent, quia inde multa obſonia prodibant, ut olim ex Troiano equo multi milites prodiere. ¶ Solutis Operum] Morte ſuo, id eſt, ab operibus. Hortatur autem, ut diem feſtum agat. Per ligna autem arida hyemale tempus ſignificat, in quo hæc uoluptuoſa magis expetuntur. Sic Maro, Inuitat genialis hyems curaſq; reſoluit.

AD FAVNVM.

FAune nympharum fugientum] Faunos eoſdem apud Latinos putamus, quos Græci Panas dicunt. Sed de ijs enarratum eſt. Sacrificabatur Faunis nonis Decembris, eaq; Faunalia apellabantur. Fertur Faunus agreſtibus pueris nocere, proptereaq; ſacrificio placari ne noceat, ait Acron. Nam deorum alios placabant, ne nocerẽt. Alios orabant, ut prodeſſent. Hinc Virg. In tenui labor eſt at tenuis non gloria, ſi quẽ Numina leua ſinunt. Eſt aũt teſte Seruio Faunus, infernus deus. Hinc Virgil. In ijs ſacris quæ ſibi Latinus filius inſtituit, ita regem inducit ut dicat. Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſq; petiuit. Multa modis ſimulacra uidet uolitantia miris: Et uarias audit uoces, fruiturq; deorũ Colloquio atq; imis Acherõta affatur auernis. ¶ Fugientum] Fugiunt enim ſuam petulantiam, uel reſpexit ad fabulam Panis, in quã fingitur inſectatus fuiſſe Syringã nympham, quæ fugiens miſeratione deorum in calamos conuerſa eſt, ex quibus Panfiſtulam compoſuit. ¶ Lenis] Mitis ſine noxa. ¶ Aequus] Fauẽs. ¶ Pleno anno] Id eſt, finito anno. ¶ Sodali] Amico. Nam ſine Cerere & Libero friget Venus. ¶ Vetus ara] Ex hoc oſtenditur, quòd per multos iam annos ſacrificium hoc inſtitutũ fuerat. ¶ Ludit herboſo] Laudat à beneficio & præſentia numinis. Nam oſtendit ita placari, ut non modo non noceat, ſed etiam tutetur ſuum pecus, præſertim in nonis decẽbris in quibus Faunalia celebrãtur. ¶ Pagus] Quaſi dicat uniuerſa regio. ¶ Inter audaces] Pro miraculo poſitũ quod tanta ſit numinis præſentia, ut agni animal natura timidiſſimum non ſine audacia inter lupos errent, quoniam Faunus illos tutos præſtet. ¶ Spargit] Et hoc ad miraculum quod in menſe Decembri. ¶ Tibi] Id eſt, in tuum honorẽ ſyluæ frondeſcant. ¶ Gaudet] Sentẽtia eſt q in Faunalibus agricolæ ſaltationẽ adhibent, ut omnis pars corporis lætitiã exprimat, cum iam annuus labor ad finẽ perductus ſit. Nam eo tempore & fruges omnes & uina condita ſunt, atq; poma collecta, & noua ſementis magna ex parte facta eſt: Vnde non nihil ociari poſſe uidentur. Quapropter & Maro frigoribus parto agricolæ plerunq; fruuntur: Mutuaq; inter ſe læti conuiuia curant. Inuitat genialis hyems curaſq; reſoluit. ¶ Ter] Numerus pro numero. Vel ter ut demonſtraret ſaltationem in honorem numinis eſſe, Nam, ut ait Maro numero deus impare gaudet. ¶ Inuiſam] Propter annuum laborẽ quo ſe in ea colenda exercuit.

AD TELEPHVM. ODE XIX.

QVantum diſtat ab Inacho] Iocoſum carmen & hilaritate refertum, quo Telaphum Murenam Græcum poetam à rebus grauioribus ad epulas reuocare nititur, illū uituperans, Ironice tamen potius quam ſerio quod hiſtorias nihil ad cōuiuia pertinentes ſcribat. Et certe Ironiam ſapit locus, cum id quod facetè dicitur, ſeueriſſime dictum uideri poſſit. ¶ Quantum] Tu ergo narras hiſtoriā ſcilicet contexens. ¶ Quantum Codrus non timidus mori pro patria diſtat ab Inacho] Vel tempore, id eſt, quot anni intercedant inter illos, uel diſtat, uirtutibus, id eſt, quantū illum ſuperet. Sed, ut de hiſtoria aliquid delibemus. Regnarūt Erechteidæ apud Athenienſes à Cecrope generis auctore, uſq; ad Thimotē ultimū in ea familia regem, annos nouem atq; uiginti ſupra quadringentos. Poſt quos ad Melanthū Pylienſem Andropompi filiū hac de cauſa regnum translatum eſt. Prouocauerat Xanthus Boetius in ſingulare certamen Thimoetem, quo recuſante ſubijt illius uicem Melanthus, uictorq; rediens regnū meruit. Huius Codrus filius fuit: Qui dux in bello quod, Peloponnenſes aduerſus, Athenas gerebant factus, audito oraculo, Illum exercitum ſuperaturū cuius dux eſſet cæſus habitum ſeruilem ne forte pro duce agnoſceretur indutus, & ad hoſtium uicina tentoria accedēs iurgio in ſe ita illos laceſſiuit, ut incognitus interficeretur. Qua cæde impletū eſt oraculum. Hoc aūt ita geſtum eſt anno mundi quinto ac trigeſimo ſupra quatuor millia. De hoc Vir. Incipe Mopſe prior ſi quos aut Phillidis ignes aut Alconis habes laudes aut iurgia Codri. Inachus aūt multo uetuſtior Codro primus rex Argiuorū fuit anno mūdi quarto atq; quadrageſimo ſupra tria millia ac trecentos, regnauit annos quinquaginta. Perſeuerauit aūt regnū in familia ſecundū Caſtorem, qui de Argiuorū regno Chronicam ſcripſit annos 384. Vltimus omniū fuit Sthenelantus Crotophi filius: Sed Inacho ſucceſſit Phoroneus, qui primus leges iudiciaq; conſtituit. ¶ Genus Eaci] De hoc iam dictū eſt. ¶ Pugnata] Sine origine uerbi ut etiam triumphata. ¶ Sacro] Ad imitationem Homeri, qui ſæpe dicit ἱερὴν τροίην, id eſt, ſacram Troiam, uel ſacro, cuius mœnia à dijs facta eſſent. ¶ Quo] Quæris ergo hæc quæ nihil profutura ſint: Non autem ea quæris, quæ nobis ſint uſui, ſcilicet quo precio cadum uini Chij emamus, quis nobis ignem ad aquā calefaciendā præbeat, & quis domū hoſpitalem & quota hora me poſſim domum recipere, ut caream frigoribus, id eſt, ut illa tectus poſſim frigus uitare. ¶ Pelignis] Hi populi iuxta Marſos & Veſtinos ſunt in quarta Italiæ regione. Hinc Naſonem nobiliſſimum poetam natum dicunt. Ibi ergo credendum eſt tunc fuiſſe poetam. Eſt autem regio propter montes frigida. ¶ Temperet aquam] Ex hoc intellige cuncta quæ aqua decoquūtur. ¶ Quo] Ex noſtris hoſpitibus. ¶ Da puer] Tan,uā iam in conuiuio ſit, iubet puerum pocula miſcere. Ex conſuetudine priſca quæ ſolebant ſumere pocula ſub alicuius dei aut uiri honore. Ergo in honorē & lunæ & noctis Telephi iubet pocula porrigi. ¶ Mediæ] Nam uſq; in mediam noctem producebant conuiuia. ¶ Auguris] Nam augurio pollebat Murena. ¶ Tribus aut nouem] Quaſi dicat infra tria pocula omnia mœſtiora eſſe. Supra uerò non lætitiam, ſed tumultus & rixas ex ebrietate excitari. ¶ Quapropter neq; infra Gratias] Quæ tres ſunt bibendum eſt, neq; ſupra Muſas, quæ nouenarium numerum explent. Quin & Marcus Varro in libro qui ex Satyris Menippeis inſcribitur. Neſcis quid ueſper uehat, refert conuiuarum numerum, neq; minorem Gratiarum, neque rurſus maiorem quam Muſarum eſſe oportere. Ergo pocula miſcentur tribus aut nouem cyathis commodis, id eſt, commode & ſine damno miſcentur pocula à tribus cyathis uſq; ad nouem. ¶ Qui Muſas] Vt nos qui poetæ ſumus. ¶ Bibat ternos ter] Id eſt, nouem. Totidem enim illæ ſunt. ¶ Attonitus] Quaſi iam ſtupeſcens ex nimio uino. Sed id nō prætermittam aliud eſſe miſcere, aliud propinare. Miſcet enim pocula miniſter quoniam aquam addit mero, proptereaq; iam adiuncta aqua mixtum appellatur. Hoc ergo à miniſtro ei qui

ei qui dignior eſt datur. Hic autē cum acceperit, partemq; biberit, eligit cui ſecundo deinde porrigat: Et hinc prior propinare dicitur, quoniam antè ipſe bibat, quam alteri porrigat. πρὸ enim apud Græcos ante ſignificat, πίνω bibo. Miniſter autem qui pocula diſcumbentibus præbet pincerna appellatur. ¶ Tris prohibet] Scilicet nam Gratiæ tres ſunt, ut iam dixi. ¶ Metuens rixarum] Propter ebrietatē. ¶ Nuda] Et hoc quare fingatur iam accepiſti. ¶ Inſanire iuuat] Modus loquendi eſt, cum modū in aliqua re excedere uelle oſtendimus. Nam qui ſapiūt non excedūt. Sic Vir. Inſanire libet quoniā tibi pocula ponam. Ergo uult ad pocula muſicā quoq; addi. ¶ Cur] Non interrogat ſolū, ſed arguit, tanquam ſi feſtinanti ſibi omnia tardiora procederēt. ¶ Berecynthiæ] Vel quia tibiæ ipſa inuētrix fuerit uel quia in eius ſacris adhiberi ſolita ſit. ¶ Flamina] Quia ex flatu ſonitū emittit. Vnde tibias, tubas & iis ſimilia non pulſare, ſed inflare dicimus: Vir. Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aram. ¶ Parcentes] Scilicet pulſationi. ¶ Fiſtula] Hæc è cannis, ut plurimum fiebat Vir. Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Cæterū ex uariis metallis etiam fiunt, ut ſint tanquam canales omnibus liquoribus peruiæ. nam quæ craßiores & fictiles ſunt tubulos appellant, ut demonſtrat Vitruuius. ¶ Sparge roſas] Feſtinanti ſibi feſtinantē orationem accōmodat, & quæ in furentē furorem ſapiat. Nam & interrogatio & repetitio & diſſolutū qui colores rhetorici tres adſunt, hāc feſtinationē ex furēti cupiditate prouenientē oſtendūt. Huiuſcemodi uehementiā alibi inuenies & præſertim apud Virgilianā Didonem cum abeunte iam Aenea ſic ſecum queritur cuius initium eſt. Proh Iupiter ibit hic ait, & ueſtris illuſerit aduena regnis. Hoc enim eloquentis ſimul & ſapiētis ſcriptoris eſt, ut nō modo condecentes ſentētias: ſed genus quoq; dicendi naturæ rei de qua agitur cōueniens accōmodet. ¶ Sparge roſas] Tertiū genus uoluptatis à florib. proueniēs. ¶ Audiat lycus] Et hoc quartum. Nam uoluptuoſum eſt hominib. in nos ex inuidia exaſperatis aliquid prouenire, propter quod inuidia rūpantur. Vnde illud, Rumpantur ut ilia Codro. ¶ Dementē] Id eſt, furibundū, & qualē ex nimia libidine homines edūt. ¶ Et uicina] Qui forte Lyci amica eſſet. ¶ Nō habilis] Id eſt, quā ipſe pro arbitrio ſuo tractare nō poßit. Nam habilē rem dicimus ab habendo, quā pro arbitrio noſtro, ut uolumus, habemus & tractamus. Vir. Habilemq; humeris ſuſpēderat arcū, id eſt, aptū ſexui et quē uires quæ tractare poſſent. ergo nō habilis, id eſt, difficilis, & quæ nō eſſet illi morigera. nam puella ſenem contēnebat. ¶ Spiſſa] Ordo ſit: Cleo tēpeſtiua petit te nitidū ſpiſſa coma & ſimilē puro ueſpero. ¶ Tempeſtiua] Quæ tibi cū tempus poſtulat, ſemper aßit, ergo facilis morigeraq; eſt. Vt opponatur uicinæ Lyci, quæ nō eſt habilis: Nam tēpeſtiua res eſt, quæ ſuo tempore fit. Vel tēpeſtiua quaſi tibi in ætate cōueniēs, ut contra dicemus nō habilis Lyco, id eſt, ætate diſcrepās. ¶ Spiſſa] Quod eſt adoleſcētiæ, nam ingraueſcente ætate nō ſunt denſi capilli, quia caloris defectu calueſcimus: Sed et ſupra etiā Telephā laudauit. ¶ Puro] Qui non ſine nubibus obfuſcatus. ¶ Lentus] Vel flexibilis et q per omnes uenas inſinuet: Vel eſt ſimile illi Virgiliano, eſt mollis flāma medullas. Vnde ſequitur, torret. Vel lentus quaſi diuturnus, nam quæ lente procedunt, diu procedunt.

AD PYRRHVM NE NEARCHVM SOLLICITET. ODE XX.

NOn uides quanto moueas periclo] Oſtendit Pyrrho non ſibi facilius eſſe Nearchum ab muliere illum amante abducere quam à leena catulos. Nam quod allegorice Pyrrhum Epyrotarum regem moueat ne à leena, id eſt, ab urbe Romana ſuos ciues eripiat, non multum quadrare uidetur, ut per allegoricam tam uetuſtam hiſtoriam ponat. ¶ Nec rurſus placet, quod ad res geſtas Marci Antonij referatur. ¶ Moueas] Id eſt, amouere tentes. ¶ Catulos Leenæ] Nearchum quem amica mulier

non minori ferocitate ſibi tuetur quã leena ſuos tueatur catulos. quæ parabit tibi prelia, quæ tu inaudax raptor, id eſt, amiſſa omni audacia, quã raptor habebas, fugies. ¶ Cum ipſa ruet per cateruas iuuenũ] Ergo quia nullus reſiſtet, quomodo tu ſolus repugnabis, cum multi non poterũt & tamen manet in translatione uenationis. ¶ Grande certamen] Nam non agitur de re parua utri cedat ipſa præda. Interim ſuauiſſima eſt allegoria, & manet in tranſlatione. Nam oſtendit ꝙ antequàm in certamẽ deſcendatur, uterq; ſua inſtruit arma. ¶ Arbiter] Oſtendit exemplo Paridis neminẽ poſſe amori repugnare, cum ille contempta Iunone & Pallade ſub pede nudo poſuerit palmã, quaſi dicat, uictoriã inter tres deas quæ meliori adiudicari debebat uictus amore & libidine poſuerit ſub pede nudo, id eſt, ſubiecerit Veneri, ut ſit ſententia quod uictus Veneri ſuccubuerit & dixit ſub pede, quia plantæ pedũ pro Venerea libidineꝗ ponuntur. Nam plantæ ſemper terrã tangunt, & in Venere nihil apparet niſi terrenũ & corruptibile, & dixit nudo, quia nulla uirtute munita eſt libido. Quapropter tantum ualet hominibus amor, ut Paris electus arbiter inter tres deas, cõtempta Palladis ſapientia & Iunonis regnis, uictoriã Veneri adiudicauerit. Ergo nõ ſperet Pyrrhus poſſe auellere Nearchum ab amore. ¶ Recreare] Repete uerbum, ut ſint, & fertur etiam Paris recreare humerũ ſuum ſparſum quaſi repletum capillis odoratis, quia eſſent unguento illiti. Hoc cum dicit, indicat illum ex libidine in omnem mulicbrem effœminatumq; luxum incidiſſe. ¶ Nireus] Non hic Nereus deus marinus eſt, ſed Nireus Charopi regis Symeæ & Aglaiæ filius, quem Homerus in catalogo. deſcribit pulcherrimum omnium, qui ad Troiam uenerunt Græcorum excepto Achille. Carmina Homeri ſunt. Νιρεὺς, ἀγλαΐης θ' ὑιὸς, χαρόποιό τ' ἄνακτος, Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε Τῶν ἄλλων Δαναῶν, μετ' ἀμύμονα πηλείωνα, Propertius etiam. Nirea non facies, non uis exemit Achillem. ¶ Aut raptus] Id eſt, aut Ganimedes, quem Iupiter in aquilam conuerſus ab Ida monte Phrygiæ ad cœlum rapuit, ſed huius fabula iam narrata eſt. ¶ Aquoſa] Quæ fontibus fluuijsq; abundat.

AD AMPHORAM. ODE XXI.

O Nata mecum Conſule Manlio] Promit Amphoram uetuſti uini ex ueteratorio: Sic enim cellam appellabant, in qua ad multos annos duraturum condebant. Promit ergo amphoram qua Coruinum in conuiuio lætius accipiat. Qui quamuis philoſophus ſit, non abhorret à poculis, exemplo Catonis qui & ipſe ſumma grauitate admirandus uir ad multam noctem conuiuia pitiſſando & ſorbillando uinum producebat: Non quod bibax eſſet homo: Sed cupiebat ſermone familiari aliquid de animi triſti ſeueritate minuere uino quidem modico, ſed quoniam tenuiſſime ſorbillando potabat, ad plures horas durabat. Vnde & omnis triſtitia exhilarabatur, & temperantiæ fines non excedebat. ¶ O nata mecum] Id eſt, cuius uinum conditum eſt Cotta & Manlio Torquato conſulibus, quo anno ego natus ſum ut in eius quoque uita apparet. ¶ Seu tu] Enumerat quæcunque è uino prouenire ſolent. Nam aut queruli aut faceti uino madefacti redduntur. Sin autem pluſculum etiam ingurgitarint aut in amores labuntur, aut in rixam inſurgunt, aut denique ſomno grauantur. ¶ Inſanos] Qui homines inſanos reddunt. ¶ Maſſicum] Vinũ optimũ ut ſupra. Nec ueteres pocula Maſſici. ¶ Quocunq; nomine] Id eſt, quibuſcũq; conſulibus, quaſi dicat, ſi non Torquato conſule alio quocũq; conſule, uel quocunq; enim in cuiuſcũq; honorẽ lectum ſit, promatur nunc in honorẽ Coruini, uel quocunq; nomine ex dictis, id eſt, ſiue nomine querelæ, ſiue loci, ſiue rixæ. ¶ Languidiora] Propter uetuſtatẽ. ¶ Quanq̃ Socraticis madet ſermonib.] Quamuis ſeueriſſima Socratis diſciplina imbutus ſit, tamẽ nõ negliget: ¶ Te negliget horridius] Id eſt, nõ erit ita horridus, ut negligat. ¶ Priſca Catonis] Id eſt, uirtus Catonis, quæ talis fuit, qualis olim in priſcis hominib. eſſe cõſueuit. ¶ Deſcende promere] Id eſt, deſcẽde, ut promas. ¶ Narratur] Probat exẽplo Catonis, et dixit narratur, q̃a illũ nõ uiderat,

ſed ab

ſed ab iis qui uiderant acceperat. Puer enim erat poëta, cum apud Vticam ille ſe interemit.

¶ *Caluiſſe*] *Non enim ex temulentia ſepeliebatur in eo uirtus, ſed ex uino parce & paulatim ſumpto incaleſcebat, & uires acquirebat.* ¶ *Lene tormentũ ingenio duro*] *Vel intelligit quod ipſum uinum etiam ingenia duriora inducat in amorem, quod eſt tormentũ lene, id eſt uoluptuoſum. Vel quod uitiũ ueluti tormentum ſit, quo etiam ingenia duriora, id eſt, tenaciora arcana prodant, & eſt lene, quoniam per lętitiam non per dolorẽ elicit arcana.* ¶ *Curas*] *Grauiores cogitationes. Nam perturbationes in ſapientẽ cadere non poſſunt. Quod aũt dicit retegis curas & arcanũ, iunxit poëtice duas res uni uerbo, quæ non conueniũt. Recte enim dicitur retegis arcanum, ſed nõ recte retegis curas. Ergo ſubaudi mitigas curas, & retegis arcanũ. Sic Vir. Diſce puer uirtutẽ ex me & tolerare labores: Fortunam ex aliis. Nam uirtus quidem diſcitur: fortuna non diſcitur, ſed optatur. ergo optata ſubintelligendũ eſt, uel legamus per endiadim curas & arcanũ, id eſt, curas arcanas. ut Vir. Molemq; & montes inſuper altos, id eſt, montuoſam molẽ.* ¶ *Lyco*] *Vnum eſt ex nominibus Bacchi, de quib. Ouid. Thuraq; dant Bacchumq; uocãt Bromiumq; Lyeum. Ignigenamq; ſatum ; iterum ſolumq; bimatrem. Additur his Hyſeuusq; indomitus Thyoneus: Et cum Leneo genialis conſitor uuæ. Nictcliusq; Eleusq; parens & Iacchus & Euan.* ¶ *Ergo Lyco*] *Id eſt, Baccho, quia homines à curis liberet: nam* λύειν *ſoluere ſignificat.* ¶ *Iocoſo*] *Faceto & hilari ab affectu. Nam cum uino exhilarati loquaciores reddamur, nihil reticere poſſumus.* ¶ *Septem reducis*] *Nam cũ ex uino ſpiritus lucidiores ſplendidioresq; ſint, relaxit animos à curis. Ait enim Auicẽna, uinum modice ſumptum ſpiritum reddit copioſum ſubſtantiæ luminis & ſplendoris. Vnde lætitia ſpesq; ſublato metu prouenit.* ¶ *Cornua*] *Audaciã & confidentiã.* ¶ *Pauperi*] *Qui propter depreſſam fortunã ne mutire quidem audet, hinc Iuuenalis. Plurima ſunt quæ non audent homines pertunſa dicere lena. Sed poſt uinum ſumptum neq; timet iratos apices regum, id eſt, reges in excelſo loco poſitos, qui irati magis timeri debent, quoniam potentiſſimi ſunt. Ordo eſt. Tu addis cornua pauperi non trementi poſt te, id eſt, poſtquam te ſumpſerit neque iratos apices regum, neq; arma militis.* ¶ *Te liber*] *Compone uerba ô Liber uiuæ lucernæ producent te, dum Phœbus rediens fugat aſtra, ſi læta Venus aderit, & ſi aderunt Gratiæ ſegnes ſoluere nodum.* ¶ *Viuæ*] *Ardentes: nam extinctas dicimus cum non ardent.* ¶ *Producent te*] *Id eſt, producent conuiuium in quo tua pocula bibuntur.* ¶ *Dum Phœbus fugat aſtra*] *Dum redit dies, ergo per totam noctem.* ¶ *Segnes ſoluere*] *Id eſt, quæ non ſoluunt. nam inter ſe connexæ ſunt gratiæ, quia à gratia, gratia pendet.*

DIANAE LAVDES ODE XXII.

*M*ontiũ *cuſtos*] *Refert Dianæ uarias poteſtates, et annua illi ſacra pollicetur.* ¶ *Mõtium*] *Syluarũ, & quia uenatrix fingitur, & quia uim habet uegetandi luna, unde merito ſyluarũ et herbarũ cuſtos dicetur.* ¶ *Virgo*] *Hæc in cœlo luna, in terris Diana, apud inferos Proſerpina appellatur, dicitur ergo tergemina. Item Hecate propter centũ, id eſt, multiplices poteſtates. Vir. Tergeminã Hecaten tria uirginis ora Dianæ. Præeſt & iis, quæ quia ſteriles ſunt iccirco ipſa dea uirgo fingitur.* ¶ *Quæ laborãtes*] *Præeſt parturientib. et appellatur Iuno Lucina, id eſt, quæ iuuet ad ueniendũ in lucẽ. Nec refert ut nomina dearũ confundantur. Nam priſca religio omnes deos ad ſolẽ omnesq; deas ad lunam referebat, ut aperte demonſtrat Macrobius. Hinc Maro ſolem lunamq; uocaturus dixit. Vos ô clariſſima mundi Liber & Alma Ceres & Bacchũ Ceceremq; pro ſole & luna ponens.* ¶ *Præeſt infantibus, quia illis dũ in matris utero ſunt plus eſt uegetatiuæ potentiæ quæ à luna eſt q̃ ſenſitiuæ quæ eſt à ſole.* ¶ *Adimis læto*] *Quia præſtas, ut incolumes pariant.* ¶ *Triformis*] *Quia & cœleſtis & terrena & inferna es tergemina.* ¶ *Eſto tua*] *Quia illam tibi ſacraui, et tibi*

uerrem

uerrē ibi ſacrificabo per omnes annos meos. ¶ Exactos] Finitos, id eſt, uſq; ad ultimos annos, ſic Vir. Exactis menſibus errant. ¶ Verris] Nam ſi eadem Diana eſt & Ceres conueniens eſt uictima uerres, quia hoc animal noxium frugibus eſt. ¶ Verris] Qui ſcrofas ſalit Qui uerò caſtratus eſt maialis appellatur. ¶ Obliquum] Qui cū ex rictu emineant illi dentes quæ fulmina appellant ex obliquo ferit.

AD PHILIDEM. ODE XXIII.

CAelo ſupinas tuleris] Promittit ruſticæ mulieri omnia ruri ſibi incolumia fore, modo dijs ſupplicet. Et manus tulerit ſupinas ad naſcentem lunam. ¶ Supinas] Nam ita manus tendunt qui ſupplices ſunt Virg. Tendoq; ſupinas Ad cœlum cum uoce manus. ¶ Naſcente luna] Nam in nouilunio ſacrificare conſueuerant lunæ ruſtici. quoniam plantarū mater eſt. ¶ Horna] Id eſt, huius anni. ¶ Auida] Inexplebile. ¶ Africum peſtilentem] Quo uites ſterileſcūt. Africus occiduus eſt uentus, qui opponitur uulturno. & græcè λίψ dicitur, & generat pluuias nimias & grandines, unde fit ſtrages ſegetibus, quæ dicitur calamitas, quaſi cadamitas, quia calami cadant. ¶ Rubiginem] Carbunculū, quo ſpica in nigredinem uertitur, & omne granū corrumpitur. Varro tamen dicit rubiginē propriè appellari uitium obſcenæ libidinis, de hac Virg. Vt mala culmos Eſſet rubigo. ¶ Nec alumni patientur graue tempus] Id eſt, moleſtū & noxium. ¶ Anno Pomifero] Id eſt, illi anni parti quæ fert poma, is aūt autumnus eſt. Et recte dixit alumni, quia pueri uehementer pomis delectantur. ¶ Nam quæ] Iccirco dixit thure & fruge & porca pro annua fertilitate ſacrificandū, quia hoſtia maior, ut eſt uitulus & taurus quæ creſcit in algido monte de quo dictū eſt. ¶ Inter quercus & ilices] Id eſt, in locis ſyluoſis, aut etiam quæ creſcit in herbis Albanis, id eſt, in paſcuis Albani montis nō eſt ſacrificanda à te ſacrificio priuato, ſe à pontifice maximo in ſacrificio publico. ¶ Deuota] Ex uoto promiſſa. ¶ Secures] Quia maiores hoſtiæ ſecuri feriebantur. ¶ Te nihil attinet tentare] Non opus eſt, ut tentes, id eſt, places. ¶ Paruos deos] Scilicet lares. ¶ Multa cæde bidentiū] Id eſt, mactando multas bidentes, id eſt, multa animalia. ¶ Bidentes] Nonnulli crediderunt eſſe eas oues quæ duos tantum dentes haberent quod monſtrū uidetur. Alij putant dictas bidentes quod duos dentes cæteris eminentiores habeant, quod circa bimatū euenit. In libris aūt pontificalib. legitur dici bidētes quaſi biēnes interpoſita. d. littera euphoniæ cauſa, ut dicimus redire pro reire & redarguere pro reargucre. Publius aūt Nigidius omnes hoſtias bimas ſcribit bidētes dici. Vnde Pompō. Atellanarum poëta inquit. Mars tibi uoueo facturū ſi unquā rediero bidēte uerre. Nigidius tamē qui ius pontificiū nō ignorauit, dixit bidentes eſſe hoſtias, quæ per ætatē duos dētes altiores habent per quos ex minore in maiorem tranſcendiſſe ætatē conſtat. Ordo aūt erit. Te coronantē paruos deos marinus rore & fragili myrto nihil attinet tentare ipſos deos multa cæde bidentium. ¶ Rore marino] Ros marinus Latinè, Græcè libanotis dicitur. ¶ Immunis] Vel immunis ſcelerū, ut ait Acron. Vel ſimpliciter immunis, id eſt, nulla ferens munera, ut oſtendat, nō muneribus, ſed ſyncera mente deos placari. ¶ Tetigit] Quia ſacrificantes aram tangebant. Vir. Talib. orabat dictis araſq; tenebat, & in duodecimo. Audiat hæc genitor q fœdera fulmine ſancit. Tango aras medios ignes & numina teſtor. ¶ Non blandior ſumptuoſa hoſtia] Quæ nō erit magis blanda cū hoſtia, quæ fit ſine hoſtia. ¶ Farre pio & mica ſalis] Id eſt, mole, ſalſa fiebat ex ſale horno & fruge horna. Propriè aūt micæ ſunt fruſtula quæ tractantibus nobis aliquam rem inde emicant. Ergo minuta rerū micas dicimus. ¶ Saliente] Quod proprium eſt ſalis, nam ſalire epulas eſt ſale condire. Aliqui dicunt ſaliente ſaltante, quia igni tactus ſal ſaltat. Salire ergo eſt ſale condire: Eſt etiam ſaltare: Sed in pecore dicimus ſalire, quando mas cum fœmina coit. nam ſaliendo aſcendūt. Vnde ſalaces luxurioſos dicimus.

Diuitibus

Diuitibus etiam moriendum eſt. ODE XXIIII.

INtactis opulentior] *Animaduerterat poëta nullam perniciem hominibus capitaliorem eſſe, quam auaritiam. Quapropter uarijs rationibus hactenus illam è mentibus humanis euellere tentauit.* Nunc *autem maxime ex eo à uita amouendam eſſe* probat, *quia neq; fata neque mortem fugiant diuitiæ.* Cenſet *igitur abigendam omnem cupiditatem, ne uitijs quæ ab illa ſunt coinquinemur.* Cum *illi qui cum uirtute degunt, et in uita magno in honore habeantur, & poſt mortem celebre & immortale de ſe nomen relinquant.* ¶ Intactis] Integris. Et *eſt ordo* Licet *tu opulentior theſauris intactis* Arabum *aut* Indiæ, *occupes mare* Tyrrhenum *&* Punicũ *tuis cementis, id eſt, tuis ædificijs, tamen tu non expedies animum tuum metu mortis, neq; expedies caput à laqueis, id eſt, neq; fugies metũ mortis, neq; ipſam mortẽ, ſi dira neceßitas, id eſt, mors quæ dira in omnes eſt & ineuitabilis, figit clauos adamãtinos ſummis uerticibus.* ¶ Arabum] Qui *propter copiam aromatũ quæ in omnes orbis partes inde exportantur undiq; ingentes pecunias coaceruãt.* ¶ Indiæ] Hæc *fertilitate agrorũ, præterea auro argentoq; unionib. q ex mari ſunt et multis precioſißimisq; lapillis reliquas regiones ſuperat.* ¶ *Tyrrhenũ mare*] Per Hyperbolẽ *exprimit inſanas ſtructiones illius ſeculi & moles in mari iactas.* Nã L. Luculli *multas egregiasq; uirtutes pauci imitati ſunt.* Profuſas *aũt ædificationes multi, de quib. paulo ſupra dictũ eſt.* ¶ Punicum] Quod *continuatur cũ* Tyrrheno. ¶ *Caput laqueis*] Nam *mors omnes illaqueat, nec poteſt quiſquã ab illius laqueis caput diſſoluere.* ¶ *Figit clauos adamãtinos*] Id *eſt, infrangibiles, ut eſt adamas.* ¶ Summis *uerticibus*] Id *eſt, ſummis & in excelſo gradu conſtitutis uiris. Sit igitur quod neq; diuitiæ neq; opes poſſunt à nobis arcere mortẽ.* ¶ *Scythæ*] Nam *in* Scythia *populi ſunt quos* Scythas Nomadas, *id eſt, paſtores appellãt, qui armẽta ſequentes familiã omnẽ & ſupellectilia plauſtris imponũt, & ſine certis ſedibus uagi noua paſcua ſequũtur.* ¶ Iugera Immetata] Quia *cũ omnia habeãt cõmunia nõ ſunt terminis neq; limitib. diſtinctæ terræ.* Ergo *ferũt liberas fruges quia nullis propriæ ſunt.* ¶ *Annua*] Nam *tantũ ferunt quantũ ad annũ ſufficiat.*

¶ *Defunctum*] *Sententia eſt cum alius hoc anno terrã coluerit, ut tibi & ſibi alimenta eſſent, tu uicißim ſuccedis, & terrã colis daturus et ſibi quod ſat eſt.* ¶ *Defunctũ laboribus*] Qui *labores finiuit, ut nõ ſit plus laborandũ.* Nam *uicarius eſt q alteri ſuas uices geſturus ſuccedit.* ¶ *Aequali ſorte*] Quia *& ipſe annuũ laborẽ explet.* ¶ *Illic matre carentibus priuignis*] Nouerca *enim nõ ſæuit in priuignos.* Quod *cõtra ſuis temporib. uituperat* Maro. Hippomanes *quod ſæpe malæ legêre nouercæ.* Miſcuerũtq; *herbas & nõ innoxia uerba. &* Iuuenal. Hyppomanes *carmenq; loquar coctumq; uenenũ.* Priuignoq; *datũ.* Priuignum *aũt dixerũt quia prius q ſecundæ nuptiæ ueniant, genitus ſit.* Pri *enim antiqui, ut* Pompeius *affirmat, pro præ dixerũt.* ¶ Temperat] *Abſtinet ab iniuria. Significat etiã gubernare, tunc actio iungitur.* ¶ Nec dotata] Nõ *ſunt ibi mulieres cũ magis dotib. quibus fretæ maritis imperẽt.* Plautus: Dotẽ *accepi, libertatẽ uendidi.* ¶ *Regit uirum*] Quia *nõ uiuit uir uxoris nutu.* ¶ Nec *nitido fidit adultero*] Oſtendit *audaciã earũ mulierũ, quæ fretæ adultero nihil reuererẽtur.*

¶ Nitido] Splendido. ¶ *Certo fœdere*] Nã *fœdus eſt in cõiugio, ut alter alteri fidẽ ſeruet.* ¶ Preciũ] Et *pro pœna capitur, ſic* Terẽt. Preciũ *ob ſtultitiã fero.* ¶ O Quiſquis] *Alloquitur principes ciuitatis & admonet poſſe tolli omne uitium ſi coërceatur licentia.*

¶ *Pater urbium*] Nam *qui bene de repub. meriti ſunt, illis ſtatuæ decernũtur cum titulis, in quibus ipſi* Patres Patriæ *appellentur, ut* Camillo *contigit &* Ciceroni. Nam *ij non propter adulationem, ut imperatores, ſed propter eorum merita non à populo in ſeruitutem redacto, ſed ab eo populo quem ipſi à ſeruitute tutos reddiderant,* Patres Patriæ *ſunt appellati, unde* Iuuenalis Roma Patrem Patriæ Ciceronem *libera dixit.* ¶ *Subſcribi*] Quaſi *hypogrammata ponere.* ¶ Clarus] *Scilicet fama & gloria nominis.*

¶ Poſt

¶ Poſt genitis] Poſteris. ¶ Quatenus] Vitium eſt omnium ſeculorum, ut uiuentiũ uirtuti inuideamus, poſt mortem autem in honorem habeamus. Ergo quatenus, id eſt, quouſq; odimus nos uirtutem incolumem, id eſt, uirtutẽ uiuentiũ hominum, quaſi dicat, ſemper odimus.

¶ Heu nefas] Per interpoſitionem dictum eſt, ut exprimatur dolor. Odimus uirtutem in uiuentibus. Deinde cum eſt ſublata ex oculis, id eſt, cum defunctus eſt homo, in quo uirtus erat tunc illam quærimus, id eſt, deſideramus. Poſuit enim ſubſequens pro antecedenti: nam deſiderium inquiſitionem antecedit. ¶ Quid triſtes querimoniæ] Hæc enim in ciuitatib. conſuetudo, ut omnes uitam turpem doleamus, pauci corrigere tentent. Ergo nihil ualent triſtes & ſeueræ querelæ, ſi culpa nõ punitur. ¶ Quid leges] Nihil ualent leges. ¶ Sine moribus] Id eſt, ſi nõ deducũtur in conſuetudinẽ. ¶ Vanæ] Id eſt, qua uanæ ſunt, ſi ſint ſine moribus. Quid ergo proſunt leges? niſi mercatorũ auaritiã cohibeãt, nihil profecto. Leges enim inuẽtæ ſunt, ut aut recta iubeãt, aut ut praua coẽrceant. ¶ Si neq; feruidis incluſa calorib.] Si neq; mundi pars incluſa caloribus, ut ſunt loca torridæ zonæ ſubiecta nec latus finitimũ Boreæ, id eſt, plaga ſeptentrionalis. ¶ Niues duratæ] Id eſt, glacie aſtrictæ. ¶ Abigunt] Arcent quin illas ardeat. Immo eſt tanta habendi cupiditas ut ingeniũ acuant, & inueniant per calliditatẽ artem, qua nauigando tempeſtates ſuperẽt. Hoc aũt eſt, quia tale opprobrium paupertatẽ putant ut omnia pati uelint modo illã fugiãt. Eandem ſententiã alibi pronũciauit. Impiger extremos currit mercator ad Indos per mare pauperiẽ fugiens per ſaxa per ignes. Ergo parati ſunt omnia pati, ut paupertatẽ fugiãt. Virtutis aũt uiam deſerunt. ¶ Arduæ] Quia ſublimis eſt uirtus, uel arduæ difficilis. Nam aſpera primo & pene inuia & ſudoris continui & laboris plena eſt uia: quæ ad uirtutem ducit. ¶ Vel nos] Poſtquam moribus impedimento ſunt diuitiæ uel illas trãsferamus ad capitoliũ Iouis templũ exornandũ. ¶ Quo] Id eſt, quod capitoliũ uocat clamor, quaſi dicat, plauſus qui exhibetur triumphantib. ¶ Fauentium] Quaſi plaudentiũ. Ergo hunc potiſsimũ locũ noſtris diuitijs ornemus, ad quẽ tantus cõcurſus eſt, quaſi dicat, ut ſi religionis cauſa id nõ faciamus, faciamus cauſa gloriæ. ¶ Vel in mare] Quaſi dicat, tantorũ malorũ cauſa ſunt diuitiæ, ut etiam nõ ſit inutile eas abijcere:

¶ Vel mittamus in mare proximũ] Scilicet Tyrrhenũ gẽmas et lapides et aurũ inutile, cũ ſit materies tãti mali. ¶ Si bene pœnitet] Id eſt, ſi uera eſt noſtra pœnitẽtia. ¶ Eradenda] Penitus euellenda. ¶ Elemẽta] Principia in quacunq; re elemẽta dicimus. ¶ Teneræ] Molles & effœminatæ. Vel teneræ propter iuuentutẽ pro tempore recte informari poſſunt. ¶ Hærere] Nam qui hæret etiã ſi nõ excutiatur, nõ cadit. ¶ Rudis] Quia ſe nõ exercuit. Dolet igitur quod puerilis ætas uel trocho ludo inutili ludat uel (quòd pernicioſius eſt) alea quæ legib. uetatur. Ergo quia nõ cohibetur licentia, aut uanitati ſtudet, aut rebus pernicioſis. Equitare aũt, & uenari, quæ ſtudia & animi & corporis uires augent, nõ uolunt. ¶ Trocho] Inſtrumentũ eſt orbiculatũ in acutum deſinens, quod habenis uerberatũ aſsiduo uoluitur. Eſtq; græcũ uerbum τρόχος & rotũ ſignificat & reuolutionẽ. Hunc Latini turbinẽ appellant. Virg. Ceu quondã torto uolitans ſub uerbere turbo. Quem pueri magno in gyro uacua atria circũ Intenti, ludo exercent illi actus habena Curuatis fertur ſpatijs ſtupet inſcia turba. Impubeſq; manus mirata uolubile buxũ. Dant animos plagæ. ¶ Cum periuria patris fides] Sententia eſt pater per ſummã perfidiã pecuniã quærit, quã filius ludendo perdat. ¶ Periura fides] Id eſt, perfidia quæ eſt quando fides periurio fallitur. ¶ Conſortẽ ſocium] Et ſocietates in mercatura ducimus, ut in multis locis apparet apud Ciceronẽ, & præſertim in oratione pro. P. Quintio. ¶ Conſortẽ] Sors & caput dicitur prima pecunia, quæ confertur in ſocietatem, ut inde lucrũ fiat, quod noſtri ſocietatis corpus appellant. Ergo conſortẽ] Id eſt, qui tantundẽ ſortis attulerat ad ſocietatẽ, quantum ipſe, & tamen non tantum lucri ſocio aſcribit quantum ſibi. ſic ergo puto intelligi conſortẽ, ſed dicimus etiã conſortẽ qui eiuſdẽ ſit

ſortis & conditionis & fortunæ. Vir, Et me conſortem nati concede ſepulchro. fallit igitur ſocium quod ſceleſtiſſimũ putatur. Cicero pro Sex. Roſcio. Recte igitur maiores noſtri eũ qui ſocium fefelliſſet in bonorum uirorum numero habendum nullo modo putauerunt. Videtur autẽ ſentire poeta, quod parentum ſcelera cauſa ſunt, ut malo exemplo filij peccant. Iuuenal. Sic natura iubet uelocius & citius nos. Corrumpuntur uitiorum exempla domeſtica magnis Cum ſubeunt animos autoribus. ¶ Hoſpitem] De quo alio loco dictũ eſt. ¶ Indigno hæredi Filio qui propter ſcelera indignus eſt illa pecunia. Vituperat ergo auarum primo quod quæſtus gratia tolleret omnes labores, atq; pericula. Deinde quod per ſtultitiam putet ſummum malũ eſſe paupertatẽ. Tertio in loco quod quærat per omne nefas & ſcelus. Additu quarto quod ſit malo exemplo teneræ ætati filiorũ. Additur & quinto quod diuitias parat hæredi indigno: poſtremo quod etiam poſt multas opes partas adhuc cupiditates ſuas non expleuerit.

LIBERVM INVOCAT LAVDES CAESARIS DICTVRVS ODE. XXV.

QVo me bacche rapis] Quia deſperat humana mente poſſe laudes Cæſaris dicere, cupit furore dei rapi, & cum uehementer cupiat, iam ſe rapi putat. Admirabundus ergo dicit, Quo me Bacche rapis, & triplici (ut alio loco demonſtratum eſt) colore uehementiam exprimit, Repetitione, diſſoluto, & interrogatione. ¶ Plenum tui] Percitum tuo furore, quo poëtæ altius inſurgere poſſunt & grandiora efferre. Nam quod uatibus præſit, Lucanus demonſtrat. Nec ſi te pectore uates Accipiam Cyrea uelim ſecreta mouẽtem Sollicitare deũ Bacchumq; auertere Nyſa. ¶ Specus] Hoc nomen & neutrum inuenitur hoc ſpecus. Vir. Hic ſpecus horrendum & ſæui ſpiracula ditis. Ennius autem in fœminino poſuit, ut ait Priſcianus, dicitur etiam ſpelunca & ſpeleum. Vir. Ipſe inter ſiluas, inter ſpelea ferarum. Dixit autem in quos ſpecus, cum ſe furore plenum ſentiret, quia ex antris prouenire ſolebant ab aliquo deo immiſſi furores, ut uidemus in Sibylla & in Pythia Apollinis ſacerdote. ¶ Nemora] Quæ & Bacchi ſacris & poëtis apta ſunt. ¶ Velox] Ad ingenium allegoria eſt. ¶ Noua mente] Id eſt inſolita ergo pluſquam humana. ¶ In quibus antris audiar] Vt in illis diuinum me numen afflet quo poſſim inſerere ſtellis, id eſt, conſecrare cælo. ¶ Decus Cæſaris] Id eſt, ipſum Cæſarem, cui erit ſummum decus quaſi annuat illum in ſignum aliquod cœleſte conuerſum iri. Sic enim & Vir. ſpatium libræ occupaturum, eum ſcribit, ut ſit inter ſcorpium & uirginẽ, ut à ſcorpio Martis domicilio diſciplina rei militaris, à uirgine quæ Mercurij eſt, ſcientia atq; eloquentia prouentura ſit, Ait enim Anne nouum tardis ſydus te menſ addas Qua locus Erigonem inter chelaſq; ſequentes. Panditur ipſe tibi iam Brachia contrahit ardens Scorpius & cæli iuſta plus parte reliquit. ¶ Egregij] Quaſi qui unicus inter mortales ſit. ¶ Conſilio Iouis] Hoc autem conſilium, id eſt, concilium deorum cætum intelligit, nam omnes Ioui aſſiſtunt. Vir. Panditur interea domus omnipotentis olympi. Conciliumq; uocat diuum pater atq; hominum rex. Fingunt enim poëtæ Iouis regiam in medio cœlo eſſe, & maiores deos propinquas illi ſedes habere. Minores longius abeſſe. Ouid. Hac iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis. Regaleq; domum, dextra leuaq; deorum Atria nobilium ualuis celebrantur apertis. Plebs habitat diuerſa locis. ¶ Dicam] Canam, ut poëta Vir. Dicite quandoquidem molli conſedimus herba. ¶ Inſigne recens] Quaſi inſolitum, quod declarat addens adhuc indictum. ¶ Ore alio] Pollicetur ſe carmen in honorem Auguſti formaturum, quod hactenus dictum non ſit quia carmen Lyricum nemo è Latinis adhuc tentarat. Ipſe in epiſtolis. Hunc ego non alio dictum prius ore Latinis Vulgaui fidicem. Neq; arroganter hæc ſcribit. Nam iam demonſtrauit non ſuis uiribus hoc euenturum, ſed afflatu numinis. Vel oſtendit id Cæſarem feciſſe, quod nondum quiſquã feciſſet, proptereaq; à nemine dictũ. ¶ Non ſecus] Non magis delectatur Euchyas, id eſt, Bacchi ſacerdos ab ipſo Euchyo, id eſt, Baccho denominata, proſpicere Hebrum & Rhodopen.

quam ego uidere ripas & nemora. ¶ E ſomnis uigilans] Nocturno enim tempore celebrabant hæc ſacra. ¶ Hebrum] Hic in Thracia fluuius eſt, cuius in oſtio Polydori tumulus, & non procul inde Apollinis templum eſt. ¶ Candidam niue] Nam regio ſeptentrionalis eſt frigida.

¶ Pede barbaro] Nam ipſi Thraces barbari ſunt qui Orpheo canente Orgya Baccho celebrabant. ¶ Luſtratam] Circundatam à Bacchātibus uel purgatam ſacris Bacchi. ¶ Vacuam] Deſertū, ergo poëtis aptū. ¶ Rhodopen] Mōs Thraciæ, ſic à puella pulcherrima denominatus. ¶ O Naiadum potens] Nam Baccho & Muſæ & Nymphæ dantur. ¶ Valentium euertere proceras fraxinos] Nam percitæ numine Bacchi ſupra humanas uires poſſunt. Taciteq́; etiam ex Phyſica ratione oſtendit, uino uires augeri. Fraxinus autem arbor eſt, quæ montibus gaudet. Vir. Fraxinus in ſyluis pulcherrima, pinus in hortis. Arbor celebratiſſima eſt ab Homero in haſta Achillis. Huius ſuccus ad potum expreſſus contra ſerpentes ualet. Arborem ipſam ita refugiunt, ut ne umbram quidem attingant. Expertum ſe Plinius affirmat, ſi neceſſitas ſit, ſerpentem in ignem potius quam in fraxinum effugere. ¶ Dulce periculum quidem eſt in res tā magnas ſequi te. Sed tamen non eſt ſine uoluptate tale periculum. ¶ Cingentem] Vel Bacchū ipſum cingentem. Vel eſt periculum, hominem cingentem ſequi te.

AD VENEREM, ODE. XXVI.

Vixi puellis nuper idoneus] Longe diuerſum à ſuperiori argumentum eſt. Nam infima ex ſummis prolapſus dicit ſe uelle relinquere quæ ad Venerem pertinēt cum iam huiuſmodi militia functus ſit. Rogat tamen ut Cleon arroganti mulieri uices ſuæ crudelitatis reddat.

¶ Nuper] Quaſi dicat uſq; in hanc ætatem. ¶ Militaui] Nam ſpecies quædam militiæ eſſe uidetur amare. Hinc Ouid. Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido. ¶ Nō ſine gloria] Et quia ſtrenue me geſſi, neq; laboribus periculisq; peperci, & quia re amata potitus ſum. Vt in militari diſciplina laus ſumma eſt & labores perferre & uictoria potiri. Nunc quoniam per ætatem amplius illam militiam exercere non licet. ¶ Arma cuiuslibet artis inſtrumenta arma dicuntur. Erat autem priſca conſuetudo, ut qui alicui arti renūtiaret, deo illi qui arti præeſſet, inſtrumenta eius artis ſuſpēderet. Quapropter ipſe in epiſtolis, Veianius armis Herculis ad poſtes fixis latet abditus agro. Et Vir. Hic cæſtus uictor, artemq́; repono. ¶ Hic paries] Paries huius templi. ¶ Leuū latus Veneris] Id eſt ſtatuæ Veneris. ¶ Marinæ] Quæ ut iam diximus in mari orta eſt, proptereaq́; in littore ſibi templa, ut plurimum fiebant. Iuuen. Ante domum Veneris quā Dorica ſuſtinet Anchon. ¶ Defunctū bello] Nō diſceſſit à translatione, nam ſi amare militia eſt, qui amare deſinit, bello defunctus eſt. Ponit autem arma huius militiæ barbiton, id eſt, lyram. ¶ Funalia] Quæ amantibus noctu luceant. ¶ Et uectes & arcus] Quib. amicarum domus expugnent. ¶ Minaces foribus oppoſitis] Minantur enim ſi fortes ſe opponant & non pateant. Vectes] Inſtrumenta ſunt ad aliquid ſubuertendū euertendumq́;. Quapropter & Thraſo Thaidis domum expugnaturus inquit. Procede huc cum uecte Dorax.

¶ Cypron] Vt ſupra ſperne dilecta Cypron. ¶ Memphis] Vrbs in Aegypto à Memphite rege condita. Alij dicunt ab Epapho. Voluntq́; uſum carthæ primo in ea inuentum. Strabo uult nō apud Memphin ubi Apis alitur. Sed apud Momemphin, ubi alitur uacca Venerē coli. Herodotus ſcribit Seſoſtri regi Aegypti ſucceſſiſſe Memphitem atq; illi in urbe Memphi lucum ſacrum fuiſſe et in eodem loco templum Veneris hoſpitæ, quod idem Herodotus Helenæ fuiſſe credit. Memphitem autem regem eum eſſe uult, quæ Græci Proteū appellāt. Diodorus uero Siculus Memphim conditam refert ab Ogdoo rege in eo loco in quo Nilus ſe in plura diuidēs Delta facit illamq́; & pulcherimam & munitiſſimam. Et in ea regiam poſuiſſe, quæ hactenus Thebis fuerat. propter quam rem ſemper deinceps diminutæ ſunt Thebæ, ſemper aucta Memphis uſq; ad conditā ab Alexandro Alexandriam. Volunt autem Memphim dictam de nomine ſuæ filiæ, quam dicunt à Nilo adamatam & ſub forma Tauri compreſſam Aegyptum pepeпiſſe à quo regio ipſa nomen accepit. ¶ Carentem Sythonia niue] Quia in regione calida eſt.

Sithonia

Sithonia Thracenſi à monte Thraciæ. Virgil. Sithoniaſq; niues hyemis ſubeamus aquoſæ. Sed poſuit ſpeciem pro genere. ¶ *Sublimi flagello] Sententia eſt, Tu me Venus aßiduis uulneribus amoris confodiſti. Fac ergo ut illam non dico uulneres, ſed tangas, & tangas non pluries, ſed ſemel, & non ferro ſed flagello, nec cum toto flagello, ſed cum extrema parte, flagelli. Locus eſt profecto artificioſißimus. Sed quem non minori artificio imitatus ſit Lyricus noſter Florentini carminis poëta Franciſcus Petrarcha. Et certo almio parer non gli fu honore Ferir me di ſaetta in quello ſtato. Allei armata non monſtar pur larco.*

AD GALATHEAM SVI NON ESSE MEMOREM ODE. XXVII.

IMpios patriæ recinentis omen] Res infima eſt, ſed non infimo artificio tractata. Conatur Galatheam ab itinere quod contra poëtæ uoluntatem ſuſceperat reuocare. Sed ne mulierculam offendat, inſinuatione utitur. Nam dum precatur ſibi iter fœlix, paulatim admonet non eſſe proficiſcendum. Habet ergo cauſam turpem, non quia natura turpis ſit, ſed quia dicitur turpem habere cauſam orator, cum ipſa à ſe alienum reddat animum auditoris, ergo in turpi cauſa utitur inſinuatione. Deinde cum iam animum auditoris occupauit, aperte rem ingreditur ¶ *Impios] Genus cauſæ deliberatiuum eſt. Huius finis utilitas habetur. Hæc autem in tutum & honeſtum diuiditur. Demonſtrat autem inutile eſſe iter, quia periculoſum.* ¶ *Omen] Pro augurio poſuit. Augurium autem fit aut ex garritu auium, id eſt ex cantu, aut ex uolatu, aut ex paſtu, quod appellatur tripudium quaſi terripauium. Quapropter dicunt augurium quaſi auigerium, id eſt, eam diuinationem quam aues gerunt. Alij ab auium guſtatu, alij ab auiũ garritu. Dicebantur autem ab auguribus præpetes aues, quæ opportunè præuolant, aut idoneas ſedes cupiunt, ut placet Gellio. Harum autem contrarias Nigidius Figulus inferas appellat. Verum Apollinaris Sulpitius eas præpetes dici uult quas Homerus τοὺς οἰωνοὺς appellat, quoniam iſtas aues potißimum augures ſpectarent quæ ingentibus alis patulæ atq; porrectæ præuolarent. Præpes etiam pro ueloci ſimpliciter appellarunt, ut Ennius in annalibus. Brundiſium pulchro præuolerent præcin lum præpete portu. Oſcinas autem eas uolucres dixerunt, quæ non uolatu, ſed cantu auguria faciunt, quaſi quod ore canant. Virgilius utriuſq; in eodem uerſu meminit. Qui uolucrum linguas, qui præpetis omnia pennæ. Inaugurandi ars Romam etiam circa initia ſua ex Ethruria traducta eſt. Auctoris tamen nomen Ouidio quoq; teſte ignoratur, quia uetuſtate interciderit. Videmus enim & Romulum de imponendo urbi nomine augurio cum fratre certaſſe. Numa deinde qui Romulo ſucceßit perpetuum ſacerdotium huic rei conſtituit.*

Vehementer poſtremo creuit authoritas ex peritia Accij Nauij auguris. Volebat enim quædam præter maiorum inſtituta mutare Tarquinius Priſcus, Negabat Nauius inauſpicato fieri oportere. Quem illudens rex age inquit inaugura an fieri poßit quod mente concipio, fiet inquit. Accius. Atqui concepi mente inquit rex nouacula cotem diſcindere, perage ergo hoc poſtquam aues tuæ fieri poſſe oſtenderunt. Tum ille incunctanter cotem nouacula diſcidit Quo miraculo & uehementer motus rex eſt, & tanta illi arti authoritas acceßit, ut nihil domi foriſq; poſtea niſi auſpicato gereretur. Fuerunt à principio tres augures, ſinguli ſcilicet ex ſingulis tribubus Ramnenſis Titienſis & Lucera. Deinde auctus eſt quartus. Poſtremo cum plebs in partem omnium dignitatum admitti obtinuiſſet. M. Valerio. Q. Apuleo conſulibus, ad quatuor patritios quinque plebei creati ſunt, ut eſſent nouem augurum collegium. ¶ *Parræ] Auis ſpecies eſt. Hanc puto per onomatopeam dici à litera p, & r, qua in canendo utitur illa auis.*

¶ *Recinentis] Ergo oſcina & non præpes.* ¶ *Prægnans canis] Et hoc inter mala auguria computabant.* ¶ *Raua] A' colore oculorum torua, aut à uoce non clara quaſi rauca aut rabida*

bida Rauium dicunt colorem ſubnigrum, id eſt, nigrum fuluo admixtum. ¶ Lanubino] Species eſt pro genere. ¶ Vulpes] Quaſi uolipes dicitur. Hæc autem omnia quæ ponit, mala erant auguria. ¶ Per obliquum] Cum ex tranſuerſo uiam eunti præcidit. ¶ Similis Sagittæ] Quia uelox. ¶ Mannos] Equos dixerunt currum trahentes qui manſueti, id eſt, manibus aſſueti aurigæ illum ſequuntur. Ipſe alibi & Appia mannis terit. ¶ Quid timebo] Tacitè ſibi fidem quærit, ut ſit ſententia. Potero tibi conſulere, cum ſim prouidus auſpex, modo tu obtemperes.

¶ Antequam] Permittit ſe prius captaturum auguria quam mala proueniant. Ordo autē eſt. Ego prouidus aruſpex ſuſcitabo prece coruum oſcinum ab ortu ſolis antequā auis diuina imbrium imminentium repetat paludes. ¶ Coruum oſcinem excitabo] Coruum ut ſit oſcinus, id eſt, ut cantu augurium det, & ſuſcitabo ab ortu ſolis, quia inde à coruis bona proueniunt auguria. Contraria ab occaſu. Soli corui (ut refert Plinius) uidentur intelligere ſua auguria. Nam cum Medi hoſpites occiſi ſunt, omnes è Peloponneſo & Attica regione migrarunt.

¶ Diuina imbrium] Cornix ut puto de qua Vir. Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce. ¶ Scilicet fœlix] Adhuc in inſinuatione eſt. Fingit enim arbitrio ſuo permittere quod paulo poſt conabitur eripere. Et magnam beniuolentiam oſtendit, cum precetur fœlicitatem etiā abfuturæ, modo ſui non obliuiſcatur. ¶ Leuus] Vel ſimpliciter aduerſus, uel leuus, quia à parte ſiniſtra uolans malum afferat augurium. Sed quoniam reliqua de augurio paulo ante dixi, non grauabo formam quoq; inaugurandi breuiter referre unico tantum exemplo, à quo rē in alia facile erit transferre. Petebat editum locum augur unde in longum cœli ſpatium proſpectus eſſet, atq; in augurandum, id eſt, eū pro quo capturus auguriū eſſet ſuper lapidem meridiem uerſus ſedere iubebat. Augur autem ad leuā ſedens capite uelato baculum quem lituum dicunt in manu tenebat. Inde proſpectu in urbem agrumq; capto, deos precatus regiones ab oriente ad occaſum determinat dextras ad meridiem, leuas ad ſeptentrionem eſſe dicit, erat & antica & poſtica ab oriente & occidente. Hocq; ſpatium templum nominant. Tum lituo in leuam translato, dextra in caput eius qui inauguratur, poſtea ita precatur. Iupiter pater ſi eſt fas hunc Numam Pōpilium cuius ego caput teneo, regem Romæ eſſe, uti ſigna nobis certa ac clara ſint inter eos fines quos feci. Tum pergit uerbis auſpicia quæ mitti uellat, quibus miſſis Numa de templo declaratus rex deſcendit. Hæc forma inaugurandi regis ad alia transferre poſſumus. Sed iam ad textum redeo. ¶ Picus] Picum regem filium Saturni fuiſſe dicunt qui cum amaretur à Cyrce, ipſe autem cum in Pomonam, pomorum deam inclinaretur, à Cyrce in auem ſui nominis, id eſt, in picum Martium mutatus eſt. Virgilius. Picus equum domitor quem capta cupidine coniunx Aurea percuſſum uirga uerſumq; uenenis. Fecit autem Cyrce ſparſitq; coloribus alas, Plinius ait picos principales eſſe in Latio in augurijs à rege qui eis nomen dedit. Refertq; in L. Tuberonis Prætoris urbani capite ita placide reſediſſe, ut manu prehenderetur. Dixere augures ſi dimitteretur reip. exitium portendi, ſi exanimaretur pretori. Exanimauit pretor ac paulopoſt impleuit prodigium. ¶ Vaga] Hinc Virg. Et ſola in ſicca ſecū ſpatiatur harena. ¶ Cornix] Eſt in fabulis hanc Coronei ex regio genere filiam fuiſſe, quam cum maris deus amaret atq; inſequeretur miſeratione commota Pallas illam in auem conuertit & in ſuam tutelam ſuſcepit, dederat per ea tempora Erichthonium ſerpentinis pedibus puerum in cyſta incluſum tribus uirginibus ſeruandum Pallas ea lege ne quod in cyſta latebat, inſpicerent. Verum cum una inſpexiſſet ſtatim ſpretum mandatum ad Pallada retulit Cornix. Sed non placuerunt Palladi huiuſcemodi mores. Quapropter eam à ſua tutela amouit. Dicunt præterea cornicem in templo lucēue Palladis raro fuiſſe uiſam. Athenis autem quæ urbs illi ſacra eſt nunquam. Noctua autem quæ ſecūdum fabulas cornici ſucceſſit in tutela. Mineruæ frequentiſſima apparet. Vnde eſt prouerbium noctuas athenas. ¶ Sed uides] Poſtquam per inſinuationem animum Galatheæ occupauerat, nunc iam aperte illam à profectione dehortatur.

¶ Trepidet]

¶ Trepidet] Feſtinet. ¶ Tumultu] Motum aëris intelligit, aut ex uento aut ex fulmine aut ex pluuijs. ¶ Pronus] Nam in deuexo cæli poſitus pronus dici poteſt. ¶ Ego quid ſit] Quaſi dicat, quia ſæpe expertus ſum, idcirco facile uaticinor. De apice autem & Orione dictum eſt. ¶ Albus] Vel quia ex uehementi tempeſtate ſpumas citet, uel quia ſicciores nubes et propterea albas inducat. ¶ Hoſtium uxores puerique] Quos perire cupimus. ¶ Cæcos] Nō intellectos, uel qui in obſcuritate nubiū fiant. ¶ Nigri] Noxij uel quod obſcura inducat nubila. ¶ Fremitum] Vndarum & tonitruum. ¶ Ripas] Id eſt, littora. ¶ Verbera] Scilicet undarum quibus littora uerberantur. ¶ Sic & Europæ] Vt Europa decepta eſt à tauro, quē mitē putabat., & nihil tale de eo ſuſpicabatur, ſic tu ni caues, ab auſtro decipieris. Credidit illa tauro & pœnituit. Tu auſtro credis & pœnitebit. Europa Agenoris Phœniciæ regis filia fuit, et cum una cū uirginibus Tyrijs inter armenta luderet, captus eius amore Iupiter per Mercurium curauit, ut armenta à montibus littori admouerentur. Ipſe autem in pulcherrimum taurum conuerſus mitem ſe uirgini obtulit. At illa & pulchritudine & manſuetudine illius delectata adeo paulatim aſſueuit, ut illum aſcendere non dubitarit. At Iupiter optatam prædam per mare uehens in Cretē transuexit & in ueram formam reuerſus pro coniuge habuit, ex eaque Minoa, Rhadamanthū, & Sarpedonem ſubſtulit. Hiſtoriam multi eſſe putant quod Iupiter illā naui cui taurus inſigne eſſet è Phœnicia in Cretam traduxerit, & deinde Aſterio regi uxorem dederit, ut placet Euſebio. At Auguſtinus non Aſterium ſed Xanthum nominatum uult. Sed neque de tempore conuenit. Euſebius anno quadrageſsimo regni Danai à Ioue raptam ponit & deinde ab Aſterio rege Cretenſium in coniugem ductam anno mundi ſeptuageſimo nono ſupra ſeptingentos, & tria millia, quidam uolunt, Pandione Athenis regnante anno mūdi ſextodecimo ſupra tria millia, & nongentos, quod tempus magis conuenit ijs quæ de Minoe filio dicuntur. ¶ Palluit audax] Id eſt uehementer timuit ea quæ prius audax fuerat

¶ Scatentem] Quaſi pullulantem. ¶ Sub luſtri] Parum in uſu eſt luſtris, ſed eius compoſitum illuſtris, luſtris autem à lucendo dicitur. ¶ Centum oppidis] Vnde Ecatompolis eſt dicta. Homerus illam ab Vlyſſe nonaginta urbium nominatam dicit, alias centum urbiū ipſe illā nominat referens hoc ad tempora ſua. Sed Ephorius ſecundum Troiana tempora decem condita ab Alchmēte Argiuo comitantibus Dorienſibus refert. ¶ O pater nomē relictū] Id eſt, neglectum inuocat enim pater & ſimul oſtēdit nō eſſe dignam quæ illum uocet, quoniam neglexerat eum. ¶ Pietas] Dolet etiam pietatem nō obſeruaſſe, ſed crimen in furorem reijcit, à quo uicta pietatem deſerere coacta ſit. ¶ Vnde quo ueni] Quaſi dicat ueni à patre apud quem degere par fuit & ueni ad raptorem, quo nūquam uenire debui. Admiratur quomodo tātum ſcelus admittere ſubſtinuerit et cum nō poßet credere, dubitat ſomniet an uigilet. Vel admiratur quod tam breui temporis ſpatio è Phœnicia in Cretam uenire potuerit. Quapropter ſiue hoc ſiue illud admiretur, dubitat an hæc uera ſint an ſomniet.

¶ Leuis una mors] Sententia eſt quod peccatum à uirgine commiſſum maius ſit, quam una morte poſſe puniri. ¶ Ludit imago] Decipit inſomnium, quæ eſt imago quædam rerū quas uidere uidemur, & non ſunt, & dicit imaginem pro phantaſmate. ¶ Carentem uitijs] Nam ſi non cōmiſiſſet, ſed ſomniaſſet, careret culpa. ¶ Vana quæ porta] Eſt apud Maronem, Sūt geminæ ſomni portæ, quarū altera fertur Cornea qua ueris facilis datur exitus umbris. Altera cādenti perfecta nitens elephanto. Sed falſa ad cœlum mittunt inſomnia manes. Quo in loco Seruius per portam corneam oculos ſignificari uult, qui & cornei ſunt coloris & duriores, nā frigus non ſentiunt. Per eburneam autem, os in quo dentes ex colore eboris ſunt. Ergo per corneam uera ſomnia, per eburneam falſa dicit exire, quia quæ loquimur uera poſſunt eſſe & falſa, quæ uero uidemus, uera eſſe neceſſe eſt. Macrobius autem Virgiliū ex ſententia Porphyrij locutum uult. Ait enim Porphyrius omne uerum latere. Sed illud tamen anima cum ab oſ-

ficijs corporis per ſomnum paululum libera eſt interdum aſpicit. Nonnunquam intendit aciem & tamen non peruenit ad cognitionem. Verum cum aſpicit non tamen libero, & directo lumine uidet, ſed interiecto uelamine quod à nexu caligantis naturæ obducitur. Hoc ergo uelamen cum inquietè ad uerum uſq; aciem animæ admittit de cornu fingitur uenire ſomnium. Nam cornu natura eſt, ut uehementer attenuatum uiſui ſit peruium et illum admittat quod uerum eſſe in laternis apparet, cum uero animi aciem ita hebetat ille nexus de quo dixi ut à uero repellat, talis intuitus ebur putatur, cuius corpus adeo denſum ſit, ut ne attenuatum quidem perſpicuum ſit & uiſum admittat. Quapropter falſa inſomnia per eburneam portam exire & Homerus & Vir. fingunt. Ergo & Horatius hos ſecutus cum uelit demonſtrare falſum inſomnium per eburneam portã emiſſum dicit, ſed ſomniũ, pro inſomnio poſuit quod patet in eo loco in quo quinq; ſomniandi ſpecies poſuimus. ¶ Melius ne] Damnat ſtultitiam ſuam, quæ propoſuerit periculum maris & nefarium ſcelus uoluptati legendorum florum & innocentiæ. In quo naturam hominum expreſſit poëta. Nam dum inflãmantur aliqua ardenti cupiditate ad uoluptatem explẽdam, nihil illis penſi eſt recte an perperam id fiat, & dum quod cupiunt aſſequantur, nullum in illis diſcrimen eſt inter æquum & iniquum inter rectum & prauum. Deinde ubi iam uoluptate aut ceſſante aut refrigeſcente ratio quæ hactenus libidine ſubmerſa fuerat emergit, lumineq; ſuo mentem prius obſcuratam illuſtrat, tum demum ſtultitiam noſtram recognoſcimus, & factum damnãtes pœnitentia ducimur. Hoc eſt quod & Virgiliana Dido de ſe conqueritur. Nam cum Epimetheo ſerior furorẽ ſuum recognoſceret, in hæc uerba prorumpit. Quid loquor? aut ubi ſum? quæ mentem inſania mutat. Infœlix Dido? nunc te facta impia tangũt. Tunc decuit cũ ſceptra dabas. Quem locum in noſtris Virgilianis allegorijs nos ad huiuſcemodi ſententiam recte (ni fallor) traduximus. ¶ Siquis infamem] Semper enim cum cupiditas diſcedit, ratio autẽ redit, ſapienter ea odimus quæ prius ſtultè amabamus. Muliebre autem in primis hoc ut ſuis manibus ultionem parare cupiant. Virgilius. Nam potui abreptum diuellere corpus & undis Spargere non ipſum abſumere ferro Aſcanium patrijsq; epulandum ponere menſis.

¶ Infamem] Propter dolum machinatum quo adnimaduerſo monſtrum illum uocat. Nam cum dicit modo multum amati, nõ eſt ſine ſtomacho. Nam dolet amaſſe qui odio dignus erat.

¶ Impudens] Nam ſi aliquis in me pudor fuiſſet, neq; tunc reliquiſſem patriam, neque tunc morarer in uita poſt admiſſum ſcelus. ¶ Moror orcum] Demoror mortem, nam poſuit orcum id eſt, Plutonem pro morte, quia mortui ad orcum tendunt. ¶ Leones] Non ſolum mortem ſed crudele mortis genus expetit. ¶ Macies] Sunt qui dicãt antequam marceſcam ex amore ac ſi dicat priuſquam perſeuerem in tãto ſcelere. Sed potius dicamus quod exoptet citiſſimam mortem ne marceſcat dolore et ſimul exprimit naturam muliebrem, quæ etiam circa mortem anxia ſit, ne pulchritudinem amittat. ¶ Malas] Vnde maxilla, proferturq; hoc nomen prima ſyllaba producta. Contra in eo quod eſt malus, mala, malum.

¶ Præda] Mihi quæ præda facta ſum tauri. ¶ Spetioſa] Id eſt, ante quam macies me deturpet. ¶ Vilis] Propter amiſſum pudorem. Nam omnem nobilitatem amittit. Quod & Dido apud Aeneam miſere conqueritur. Te propter eundem Extinctus pudor & qua ſola ſidera adibam fama prior. ¶ Pater abſens] Nam ubicunque eſt pater tamen cum recordaris quid in illum deliqueris ipſe has pœnas à te efflagitare uidetur. ¶ Bene te ſecuta] Vt recte factum ſit quod zonam attuleris in uſum laquei, neque temere dixit te ſecuta tanquam ſi diuina ultione factum ſit ne te zona deſeruerit. ¶ Rupes] montis præcipitia.

¶ Niſi herile mauis] Addit ad pudorem miſerias quoq; ſeruitutis. ¶ Regius ſanguis] Nã & ſi cuique grauis eſſe debeat ſeruitus, multo tamen grauior erit ſtirpi regiæ, & quamuis quæcunque domina fugienda ſit, magis tamen eſt fugienda barbara. Sed profecto non ſine ſummo artificio orationem patheticam uariauit. Et quoniam oratio pathetica eſt, neceſſe eſt ut inſa

ſi initium abruptum habeat. Nam grauiter indignantibus aut dolentibus, leniter incipere non conuenit. Simile principium eſt. Proh Iupiter ibit, Item alibi. Quid me alta ſilentia cogis Rumpere. Item alibi. Heu ſtirpem inuiſam & fatis contraria noſtris. Initium ergo ab exclamatione ſumpſit, & à grauiſsima querela quod & patrem filia reliquerit, & pietatem furor uicerit deinde breuis ſequitur interrogatio. Vnde quo uenit. Deinde addit ſententiam, qua oſtenditur quantum ſe peccaſſe cognoſcat. Habet uim hyperbolès ſequens interrogatio atque ex hyperbole auget rem. Sequitur comparatio, ex qua quantum peccauerit, & quam male ſibi conſuluerit, oſtenditur. Expoſcit ultionem quis ſciat id non poſſe aſſequi quod iraſcentis eſt. Mox ad exprobrandum ſuum facinus atque damnandum conuertitur, & repetitione auget uehementiam, addit apoſtrophem cum exclamatione ad deos, & tamen addubitat an ſint, quoniam talia multa eſſe ſinant: imprecatur ſibi diram mortem, & tamen in tanto furore à fœmina non diſcedit, quaſi curandum ſit ne ante macie turpior reddatur quam mors ueniat, proptereaq; cupit mori ſpecioſa, & ſe moræ arguit, & mortis genera quæ in promptu ſint enumerat. Poſtremo propoſito ſeruitutis metu, moriendum omnino decernit. Mirum poëtæ ingenium qui in argumento Comico has tragœdias excitare potuerit, nam non ſolum abruptum principium habet, ſed ipſa breuibus ſententijs & crebris ſententiarum mutationibus non aliter eſtuat quam nauis que diuerſis fluctibus icta huc & illuc impellitur, ut appareat quam diuerſi quam ſubitanei in eius animo motus inſurgant, & quia nulla requies inter huiuſcemodi fluctuationes datur, ita concitate fertur oratio, ut nullis ſit diſtincta copulis, ſed diſſoluta tota fluctuet, & ut torrens eſtuet.

¶Perfidum] Doloſe & non ex affectu. ¶Remiſſo] Quia iam illius pudicitiam expugnauerat. ¶Calidæ] Iracundæ nam à furore ſanguinis ira eſt. ¶Nomina ducet] Nam tertia orbis pars ab illa Europa dicta eſt. Fines ſic deſcribuntur ut per columnarum fretum nauigantibus in dextra Aphrica ſit uſque ad Nili fluenta in ſiniſtra ad oppoſitum fretum uſque ad Tanaim Europa, terminantur autem utræque in Aſiam, Europa autem multiformis eſt & ad uirorum uirtutes ingenuè diſpoſita. Et tota habitabilis præter quam in exigua parte finitima Tanai & Meotidi & Boriſthenis in curribus degentibus. Hic enim ſupra modum frigida ſunt.

AD LYDIAM, ODE. XXVIII.

FEſto quid potius dic] Hortatur Lydiam ad Neptunia ſacra colenda. ¶Feſto] Propter Neptunalia quæ Neptuno celebrabant. ¶Reconditum] Ergo precioſum.

¶Adhibe uini] Clanculum monet bibendum eſſe, ſed non ingurgitandum. Nam (ut ſupra ex Auicennæ ſentētia demonſtraui) modeſte ſumptum uinum reddit ſpiritus lucidos, unde acuitur ingenium. ¶Munitæ] quæ nullis caſibus ſubiecta ſit, neque unquam in manu fortunæ eſt ſapiens. ¶Inclinare meridiem] Ergo tempus erat præparare conuiuium paulo poſt aduentante nocte futurum. Vel dicas, per inclinationem meridiei iam tranſiſſe ſextam horam Illa enim exacta meridiem facit quoniam in duodecim partes dies, in totidemq; nox diuidatur. Ergo non multum aberrat à nona hora in qua cibum capiebant. ¶Parcis diripere] Abſtines diripere, id eſt non diripis. ¶Horreo] Pro ueteratorio poſuit. ¶Volucris dies] Nihil enim tempore uelocius eſt. ¶Amphoram ceſſantem] Nam ad multum tempus manſerat. ¶Inuicem] Per uices uiciſsim. ¶Neptunum] Hunc Saturni filium dicunt. Et quia in diuiſione regni ſibi inſulæ ceſſerunt, deus maris habetur. Fundamenta illi ſacra ſunt. Ipſe quandoque Amphitrites dicitur. Aquarum dulcium particulares uires Naiades, Marinarum uero Nereides ſunt. Sed potius uidetur Amphitrite uxoris ſuæ nomen eſſe. Fundamenta illi ſacra ſunt quia eius opera terra mouetur, ob id que Enoſigæus ap-

pellatur, quia τὴν γαῖαν, id eſt, terrã, ἐνοσεῖ, id eſt cõcutit. Dicitur latine Neptunus à nando, græcè Ποσειδῶν ἀπὸ πόσῖος, id eſt, à potu et δίδωμι, id eſt, do quia dat potũ. Phyſici aquarum effectiuam uim oceanum ponant. Symbolum autem Tethyn, uis aquæ potabilis Achelous eſt. Marinæ autem Neptunus, quæ in quantum gignere poteſt Amphitrites dicitur. Mouet terrã Neptunus quia aquæ terræmotus cauſa uidentur ἐνοσίχθον appellant, id eſt, concutientem terras. Item conſolidat terram quia illa à ſe excludit ἀσφαλίωνα, id eſt, terrám ſtabilientem.

¶ Recines] Iterum lyra canes quod ego prius uoce cecinerim. ¶ Summo] Vel magno uel in fine & conſummatione poſito cantabimus Venerem. ¶ Nenia] Propter ſomnũ & tenebras noctis, quæ ſunt morti ſimilia. Nam de nenia iam dixi.

AD MECOENATEM. ODE. XXIX.

TYrrhena regum progenies] Idem Mecœnatem ad præſens ſuadet ſepe aliàs ſuaſit, ut publicis curis omiſſis, uel potius in aliud tempus dilatis genio indulgeat, & apud ſe ſit. Ne ue ſit illi graue deſerere quandoq; res magnas, & ad paruas deſcendere. Nam munda paupertas perſæpe diuitibus grata fuit. ¶ Iamdudum] Iam diu, nonnunquam ſtatim ſignificat, ut iamdudum ſumite pœnas. ¶ Lene] Suaue, Translatio, à tactu ad guſtum. Nam lene eſt cui aſperum opponitur. ¶ Non ante uerſo] Vaſa uinaria in ueteratorio condita in contrariã partẽ uertebãtur ne facile eſſet ſeruis uinum inde educere. Cum uero iam promere uolebant, tunc demum uertebant. Ergo nõ ante uerſo, id eſt, non ante prompto. ¶ Balanus] Idem uidetur apud Græcos ſignificare quod apud Latinos nux. Nux enim omnia complectitur quæ duriori cortice ueſtiuntur, unde Caſtaneasq; nuces dixit Maro. Ergo apud Græcos ut ait Suida eam partem pudendorum uirilium ſignificat, quam Cornelius Celſus glandem appellat. Sed hic intellexit myrobalanũ, quæ unguentis idonea eſt. Hæc cãdida & nigra inuenitur. Candida in ea parte Arabiæ naſcitur, quæ Iudeam ab Aegypto diuidit. Nigra in Thebaide. Inter has tragodita uiliſſima eſt. ¶ Preſſa] Pro expreſſa, id eſt, ex qua iam ſuccus expreſſus & in unguentum redactus.

¶ Apud me] Domi meæ. ¶ Ephulæ] Oppidum in mõtis rupe poſitum. ¶ Telegoni] Hic Vlyſſis ex Circe filius fuit, & cum iuſſu matris patrem quæreret domumq; ueniſſet, & incognitus inde prohiberetur, Vlyſſem qui prius in eum telum contorſerat cum patrem eſſe ignoraret, interemit. Theodontius dicit ſpina uenenoſa caſu à Telegono tactum interiiſſe. Reuerſus inde in Italiam Telegonus Tuſculum urbem condidit, ea in iugo eſt, Vnde Strabo in ſua Geographia ait, Hic Tuſculanum iugum eſt irriguum & terris fertile quieto ſurgens aſcenſu & uillis ornatiſſimum. ¶ Molem] Turrim quam in hortis habebat intelligit. Ex hac dicunt Neronem incendium urbis ſpectaſſe. ¶ Propinquam nubibus] Propter altitudinem. ¶ Arduis] Altis. ¶ Mundæ] Nã uitandus luxus ſed tamen ita adhibeatur paupertas, ut nõ admittantur ſordes. ¶ Aulæis] Quibus exornantur parietes. ¶ Et oſtro] Sine ueſtibus purpureis, quibus maxime tricliniorum lecti ſternuntur. ¶ Explicuere] Hilarem reddidere. Nam mœſti frõtem in rugas contrahunt. Contra uero ex lætitia frontem explicamus, & ſine rugis extendimus Vnde illud Terentianum eſt. Exporge frontem. ¶ Clarus pater] Fabula notiſſima eſt. Sed ſumma ſequar faſtigia rerum. Cepheus Aethyopum rex uxorem habuit Caſiopeam. In hac tanta fuit ſuperbia, ut ſe Nymphis marinis quas Nereides dicunt in pulchritudine propoſuerit, Iratus eſt Neptunus, & ob hoc, oraculo Hammonis reſponſum datum eſt nõ ceſſaturam eſſe dei iram, niſi Andromacæ filia ad ſcopulum religata marinis monſtris exponeretur. Per idem tempus rediens à cæſa Meduſa Perſeus, uolans ex aëre calamitoſam puellam conſpexit, conſpectamq; amauit, eiuſq; nuptias ſi à marinis mõſtris liberaretur cum parentibus pactus eſt, perditaq; bellua puellam à uinculis ſoluit, & uxorem duxit. Deinde Minerua patrem filiam uxorem atque generum in ſidera cœleſtia tranſtulit, & in parte ſeptentrionali collocauit.

Cephe

Cepheus in quarto loco ſitus quem ſeptentrionalis circulus occupat à pedibus uſq; pectus. Reliquus medius eſt in arcti & æſtiui tropici circulo. Habet ſtellas in capite duas ſplendidas. In ſingulis humeris ſingulas. In ſingulis manibus ſingulas, & claras. In ſingulis cubitis ſingulas ſed obſcuras. In zona tres obliquatas. In dextra coſſa unā. In ſiniſtro genu duas. Supra pedes quatuor. In ultimo pede unam. Sunt omnes decem & nouem. ¶ Procyon] Signum eſt lacteo circulo defixum pertingens æquinoctialem circulum tendens ad occaſum, ſub geminis oritur, cum leo occidit. Sunt qui credunt fuiſſe canē Orionis. Sed nos de canicula ſiue Syrio alibi demonſtrauimus. Habet ſtellas tres, in collo unam, in pectore alteram, tertiam in humeris.

¶ Furit] Quia uehementes excitat calores. ¶ Veſani] Furentis. Ve enim particula eſt nonnunquam intenſiua, ut uehemens, nonnunquam priuatiua, ut uecors. ¶ Leonis] Signum ſeptētrionale eſt. Collocatur enim iuxta cancrum in quo æſtiuum Solſtitium fit: dicunt idcirco inter aſtra à Ioue collocatum eſſe leonem, quod cæteris beſtijs excellat. Alij uolunt in Archadia illū iuſſu Iunonis nutritum, ut Herculē perderet, ſed ab Hercule iuſſu Euryſthei in Nemea ſyluia fuiſſe cæſum. ¶ Dumeta] Loca dumis & ſentibus conſita, quæ ſua dēſitate ſolem excludūt. ¶ Horrida] Aſpera propter aculeatos ſentes. ¶ Syluani] Nā Syluano deo cōſecrata ſunt. Syluanum teſte Varrone, fœtæ mulieri infenſum eſſe crediderunt. Itaq; ne noctu ingrediens illas uexaret, tres deos cuſtodes illis adhibebant. Sed eorum deorum ſignificandorum cauſa, tres homines noctu circuire limina domus iubebant, ut primus limen ſecuri feriret, ſecundus pilo, tertius ſcopis deuerreret, ut his datis culturæ ſignis, deus Syluanus prohibeatur intrare. Nam nec arbores cæduntur putantur'ue ſine ferro, neq; far conficitur ſine pilo, nec fruges coaceruantur ſine ſcopis. Ab his tribus tres nominant deos, Intercidonem, Pilunum, & Deuerram. Hæ igitur ſylueſtrem deum culturæ, ſignis ut pote contrarijs deterrent. ¶ Taciturna] Quia cum non commoueatur uentis nullum murmur edit. ¶ Tu ciuitatem] Quaſi dicat reliqui requiem quærunt. Tu curas publicas non omittis. Sic & Virg. Didonem eo tempore curis affici demonſtrat, quo reliqua animalia quietem agebant, Ait enim. Nox erat & placidum carpebāt feſſa ſoporem Corpora per terras, & quæ ſecuntur, deinde adiungit. At non infœlix animi Phoeniſſa nec unquam Soluitur in ſomnos, oculis'ue aut pectore noctem Accipit.

¶ Bactra] Quæ etiam ſecūdum Strabonem Zariaſpa appellatur. Ex Bactris autem, ut ait Plinius ſeptem diebus itinere ad Indiam peruenitur. Dicūtur autē Bactra Bactrorum & populi Bactriani. Vir. Atq; ultima ſecum Bactra uehit. ¶ Regnata Cyro] Quia fuit in regno Perſarum. Intelligit autem per hæc omnia maximè Parthos. ¶ Diſcors] Vel quia diuidit Aſiam ab Europa. Vel quia ab illius incolæ frequentibus diſcordijs diſſidūt. ¶ Prudens] Sententia eſt, ut ſtulti ſint homines, qui uelint nimis anxiè futura inquirere. Nam deus hominem diligit & cernit quid illi melius ſit, dediſſet illi cognitionem futurorum, ſi utile fuiſſet homini, ut futura cognoſceret, Nam poteſt omnia quæ uult deus. Vult autem, quia diligit nos, & nouit omnia quia deus, At non dedit, ergo non eſt utile. ¶ Premit exitum] Comprimit & occultat finem rerum. ¶ Caliginoſa nocte] Id eſt, obſcura ignorantia. Caligo proprie nebula eſt ex calidis uaporibus excitata. ¶ Vltra fas] Vltra quam diuinæ leges ſinant Nam pertinet ad prudentē cauere in futurum quoad mens humana ualet, reliqua mandare deo, neq; metu affici. Nam cautio ſapientis eſt, Metus nō eſt. ¶ Quod adeſt] Aurea ſentētia eſt. Monet enim, ut de futuro nō ſit anxius, ſed quod adeſt, id eſt præſentia cōponat cū æquitate, id eſt, ne ulla animi turbatione à uia recta dimoueatur. ¶ Cætera] Quæ præſentia non ſunt, feruntur more fluminis quod aliquando per ſuum alueum ſedatis tranquilliſq; fluctibus fertur in mare aliquando aut diluuio auctum nimium turgeſcit, & rapidis uorticibus ſaxa arboreſq; ſecum rapit. ¶ Ethruſcum] Nam in mare Tyrrhenum quod inferum appellant defluit. ¶ Diluuies] Non ne dixit, cum cæteri diluuium dicant. ¶ Irritat] Prouocat nam ſine diluuio quietè ferūtur, diluuio aūt incitantur.

tantur. ¶ Ille potens ſui] Id eſt, qui ſe totum in ſua poteſtate continet, neq; habet in illo ius aliquod fortuna. Qui ueluti alter Bias Prienneus omnia ſua ſecum portet. Quod cum facit homo, ſemper lætus uiuet, & in diem, id eſt, ſingulis diebus poteſt dicere uixi, quia ſine perturbatione fuit. Nam non dicitur uiuere qui infœliciter uiuit. ¶ Cras] Qui non pendet ex temeritate fortunæ: in ſe ipſo omnia bona repoſuit. Nec ſua multum intereſt utrum nubilũ cœlum futurum ſit, an ſerenum, id eſt, utrum fœlix an aduerſa ſit futura fortuna. ¶ Diffinget] Confundet immutabit. Nam diffingere eſt quod fictum formatumq; fuerat remouere.

¶ Quod fugiens ſemel hora uexit] Nam ut facta infecta ſint, nec deus ipſe facit. Eſt autem uniuerſa hæc ratio ex Stoica grauitate deprompta, quæ præter uirtutem nihil in bonis enumerant. Ergo ſi fortuna illis arridet, accipiunt quidem commoda fortunæ, non tamen ut inde beatos ſe fieri putent, ſed tamen illa incommodis præferenda putant. Sin autem immutetur, tunc illius commoda ſine perturbatione dimittunt. ¶ Reſigno] Reddo. Nam reſignare eſt cum in libris datorum & acceptorum pecuniam quam acceptam ſignauimus redditam demonſtramus.

¶ Et mea uirtute inuoluo] Quaſi dicat, tego me mea uirtute, & totus ex me pendeo nihil à fortuna ſperans. ¶ Pauperiem ſine dote] Sine præmio. Oſtendit enim ſe eſſe pauperem ſpiritu, ut eſt in Chriſtiana doctrina, id eſt, ita acquieſcere paruo, ut non optet plura. ¶ Non eſt meum] Quaſi dicat, idcirco paupertate delector, quia uolo committere me periculoſiſſimæ nauigationi, ut paupertati dotem acquiram, in qua eſſet ad preces deſcendendum & ad uota facienda, in quibus uidemur paciſci cum dijs nos quod uouemus daturos, ſi noſtræ merces in mare nõ mergantur. ¶ Tu me] Ironicè legendi ſunt uerſus, ut ſit ſententia, Nõ eſſe credendũ quod è tempeſtate per mare Aegeũ biremi ſcapha auxiliante aura & Polluce euadamus. ¶ Geminus] Quia cum Caſtore naſcitur. Sed de his alio loco. Aegeũ in ſuperioribus diximus à ſcopulo cui forma caprina ſit, Vel ab Aegeo patre Theſei eſſe nominatum. Nunc addimus placere nonnullis ut dicatur Aegeum quia in illo plurimæ ſunt inſulæ, quæ procul ſpectantibus ἄιγες, id eſt, capræ uideantur, uel quia Aege Amazonum regina in eo perierit.

AD MELPOMENEN. ODE. XXIX.

Exegi monumentum] Videtur ita huiuſcemodi ode hunc tertium librum concludere tanquam lyricis carminibus finem impoſiturus ſit. Quapropter ſunt qui uelint ipſum deinceps Auguſti impulſu ut in laudem Druſi Neronis priuigni ſui quartũ quoq; librum ſcripſiſſet Ita ergo librum tertium claudit, ut concludat carmina quæ hactenus ſcripſit huiuſcemodi ſui nominis monumentum futurum, ut æterna duratura ſit eius fama. ¶ Aere Perennius] Id eſt magis perpetuum quã ſint aut ſtatuæ, aut trophæa, aut reliqua huiuſcemodi, quæ in memoriam clarorum uirorum ex ære eriguntur. ¶ Monumentum] Suum uolumen intelligit, propter quod in memoria hominum uiuet, & ætate durando arcus triumphales & trophea & Aegyptiorum Pyramides uincet. Et profecto quæ manu fabricata ſunt aut hominum aut cœli iniuria facile corruere poſſunt. Monumenta autem literarum non pereunt Quapropter potuit Sylla Mariana de Cymbris trophea diſiicere, atque proſternere. Caligula uero imperator uolumina Maronis atque Liuij quanuis ſummopere nixus ſit abolere non potuit.

¶ Perennius] Dixerunt Latini perenne id quod duret per annos quapropter Annam & Perennam deas coluerunt antiqui, ut annare & perennare illis cõcederent. ¶ Pyramidum] Pyramis forma quadrata eſt, quæ tamen in parte ſuperiori acuitur in formam flammæ, quæ latior ſurgens in acutum deſinit, unde nomen ab igne accepit, qui Græcè πῦρ appellatur. Myris autem Aegyptij rex duodecima generatione ab Aegypto Nili filio duas erexit Pyramides, alteram ſibi, alteram coniugi altitudine ſtadij. Et ſtadium octaua pars millij, & millium ex mille paſſibus conſtat, & paſſus ex quinque pedibus, & ſinguli pedes ex ſedecim uncijs.

Supra has Pyramides conſtituit ſimulachra lapidea in throno ſedentia. Cleops autem qui Rhāpſinito optimo regi ipſe peßimus ſucceßit, Pyramidem reliquit quadrangulam, cuius ſingula latera habebant latitudinem octo plethrorum. Eſt autem plethrum ſexta pars ſtadij. Altitudo autem ſimiliter octo plethrorum fuit. Longum eſſet reliqua enumerare. Fuerunt enim & Obiliſci Seſoſtris regis duo in templo ſolis ex uno lapide quorum altitudo centum, latitudo octo cubitorum fuit. ¶ Nec imber] Sic Ouidius. Iamq; opus exegi quod nec Iouis ira nec ignes. Nec poterit ferrum, nec edax uiolare uetuſtas. ¶ Non omnis moriar] Nam ſi interibit corpus, erit fama ſuperſtes. ¶ Libitina] Pro morte poſuit. Cæterum feretrum ſignificat quo cadauera in funere efferuntur, dicta, ut multi uolunt per contrarium quod nemini libeat.

¶ Vſque] Semper. ¶ Recens] Quia non accedat uetuſtas. ¶ Dum capitolium] Sententia eſt Dum imperium Romanum durabit quod æternum futurum tacitè annuit. Sic Maro Dum domus Aeneæ Capitolium immobile ſaxum Accolet. ¶ Scandet] Sacrificaturus Ioui Optimo Maximo. ¶ Tacita] Verecunda aut pro ſacrificio tacente, ſiue pro ſacri otij dignitate clara Virgilius. Per amica ſilentia lunæ. Ait Porphyrion. ¶ Aufidus] Apuliæ fluuius.

¶ Daunus] Rex à quo pars Apuliæ Daunia dicta eſt. ¶ Pauper aqua] Nam Apulia ſiticuloſa eſt. ¶ Ex humili potens] Ex infima fortuna natus & ad ſummam claritatem propter eloquentiam prouectus. ¶ Princeps] Nam primus ad Latinos uerſus Lyricos tranſtulit.

¶ Aeolium] Quia imitatus eſt Alcæum qui Leſbius fuit, in qua Aeolus regnauit. Aliqui uolunt Aeolium dictum, quia Aeolica lingua uſus fuerit. ¶ Superbiam] Nobilitatem.

¶ Quæſitam meritis] Ergo uera nobilitas quæ non ex antiquitate ſanguinis ſed ex uirtute proueniat. ¶ Volens] Quia mereor.

QVINTI HORATII FLACCI CARMINVM LIBER QVARTVS, AD VENEREM, ODE. I.

INtermiſſa Venus] Excuſat grandiorem ætatem, eamq; amoribus ineptam dicit. Hortaturq; Venerem ut petat Paulum Maximum iuuenem, & rebus amatorijs aptum.

¶ Intermiſſa] Quia diu à bello in me ceſſaſti. ¶ Parce cum non poßit cohibere, deſcendit ad preces. ¶ Non ſum] Oſtendit cauſam qua poßit moueri Venus, ut ſibi parcat.

¶ Sub regno] Amatorie dixit, nam amicas reginas appellant. ¶ Mater ſæua dulcium] Pugnantia loqui uidetur, & tamen id euenit, ut crudelis ſit Venus inter ſuaues uoluptates.

¶ Luſtra decē] Quib. quinquaginta anni efficiūtur. ¶ Mollibus] Voluptuoſis. ¶ Ali] Quaſi dicat, relinque inhabiles, & propera ad eos qui tuam militiā bene colant. ¶ Tempeſtiuius] Magis idoneo tempore. ¶ Purpureis] propter roſtrum & crura, uel pulchris. ¶ Iecur] Nā ea ſedes amoris eſt. ¶ Nobilis] Nam nobilitas & pulchritudo et uirtus & poſtremo eloquentia amantes commendat. Hæc Dido apud Maronem enumerat in Aenea. Nam de pulchritudine ait hærent infixi pectore uultus. De eloquentia uerbaq;. Adiungit uirtutem cum ait Multa uiri uirtus animo. Adiūgit nobilitatem, ut multusq; recurſat Gentis honos. Ergo & in hoc loco dixit nobilem, dixit decentem, quod ad pulchritudinem refertur, dixit non tacitum pro eloquente. ¶ Solicitis] Quorum cauſa in periculo uerſatur. Eloquens ergo qui difficiles cauſas tueri poßit. Dixit centum artium propter uirtutes. Et quandoq; potentior] Addit & quintum quod in amore multum ualet. Nam diuitiæ omnem pudicitiam expugnant, quod Danes exēplum indicat. Hinc Ouid. Ipſe licet uenias Muſis comitatus Homere. Si nihil attuleris ibis Homere foras. Et Propertius. Qui dare multa poteſt multa, & amare poteſt. ¶ Aemuli] Aemulus eſt eiuſdem rei ſtudioſus quod poteſt eſſe uitio, ut ſiquis nititur inuidia ductus ſuperare: poteſt eſſe & ſine uitio ut cum meliorem uideamus conamur non inuidia, ſed amore ipſius uirtutis reddere nos pares illi aut ſuperiores. Vnde eſſe illud Stimulos dedit

æmula uirtus. Appellat ergo æmulum, eiuſdem mulieris ſtudioſum. Aemulum tamen dixit pro zelotypo, Hoc enim differt æmulatio à zelotypia, quam Cicero obtrectationem dicit. Nam æmulus dolet non potiri quo alter potitur. Zelotypus ſolus potiri uult & alios excludere nititur. Hos autem riuales appellat, ſed eſt à re ruſtica tranſlatio, nam riuales dicuntur ruri ij quorum agros riuus aliquis diſterminet, qui incertitudine et mutatione crebra curſus lites ſæpe inter eos ſuſcitat. Vnde à quadam ſimilitudine qui de eadem muliere inter ſe litigant riuales appellantur. ¶ Albanos] Habebat Paulus uillam iuxta Albanum lacum, quo in loco pollicetur poëta illum & ſimulachrum ex marmore & templum Veneri facturum. Albanus lacus in mõte Albano eſt, ex quo fuit uaticinium Romanos nunquam Veijs potituros, niſi ex Albano lacu aquam deriuarent. ¶ Sub trabe Cypria] Intellectio eſt, poſuit enim trabem partem templi pro ipſo templo, Cipria, autem dixit, id eſt, tale templum quale in Cypro eſt, ubi religioſe hæc dea colitur. ¶ Plurima thura] Plurima ex thure ſacrificia. Nam conueniens eſt Veneri ſacrificium thus. Hinc Vir. Ipſa paphum ſublimis abit, ſedesq; reuiſit Læta ſuas, ubi templum illi cẽtumq; Sabæo Thure calent aræ, ſertisq; recentibus alant. ¶ Berecynthiæ] Vel quod ab ipſa dea inuenta ſit. Vel quod illius ſacris adhibebatur. ¶ Ter] Vel quia tertio paſſu pauſam facit quædam chorea, uel quia numero deus impare gaudet. ¶ Quatient humum] Saltabunt.

¶ In morem ſalium] Quaſi dicat, nõ minori pompa quã Salij, de quibus dictũ eſt quòd Marti ſaltant, tibi ſaltabitur. ¶ Spes crudela] Quaſi dicat, ea iam ætate ſum qua homines à puellis faſtidiũtur. Quapropter nulla mihi ſpes eſt, ut poßim credere, ſi quam amem mutuo me ab illa amari. ¶ Nec certare mero] Ponit omnia quæ iuuenem decent, ſenem uero dedecent.

¶ Nouis] Recentibus, uel nouis ſibi quia iam deſueuerat. ¶ Lachryma] Quod ſolet ijs accidere, qui uehementi amore repente ſaucij ſunt. Sic & Vir. Didonẽ inducit à principio amoris, Nam poſt uerba habita cum ſorore ait. Sic affata ſinus lachrymis impleuit abortis.

¶ Cur facunda] Non enim mirum fuerit, ſi infacundum uerba deficiant. Sed id mirũ quod facundum deficiant. ¶ Lingua cadit] Quaſi in medio ſermone deficit Virgilius. Incipit affari mediaq; in uoce reſiſtit. ¶ Parum decoro] Nam decorum eſt ſilentium, ſi finita ratione euenit. Sin autem imperfecta indecorum eſt, nam aut in facũdiam loquentis, aut obliuionem aut ſtultitiam denotat. ¶ Nocturnis ſomnis] Nam quod uigilantes uehementer aut cupimus aut timemus, idem dormiẽtibus ſe offerent. Vnde & Dido apud ſororẽ queritur. Anna ſoror quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent, quamuis huius carminis alia quoq; lectio ſit. ¶ Per aquas] Tyberis qui iuxta campum Martium fluit. Nam adoleſcentes uarijs certaminibus ſe in campo Martio exercebant & in propinquo flumine nare diſcebant.

LAVDES PINDARI AD IVLIVM ANTONIVM ODE. II.

Pindarum quiſquis] Sententia eſt omnium doctorum poſt Homerum primum eſſe inter Græcos poëtas, nec deſunt qui illum Homero præponãt. Inter Lyricos principatum ſine controuerſia obtinet ſpiritus magnificẽtia, ſententijs, figuris, beatiſsima rerum uerborumq; copia & uelut quodam eloquentiæ flumine. Quapropter Quintilianus quoq; huiuſcemodi noſtri poëtæ ſententiam, ſummopere approbans eum nemini imitabilem affirmat. Eſt ergo ode ad Iulium Antonium M. Antonij triumuiri ab Octauia Auguſti ſorore ſuſceptum filium. Cuius ſententia eſt, ut ſi quis adeo audax ſit, ut nitatur imitari Pindarum, is profecto ſentiet non aliter ſuos conatus irritos futuros, quam ſenſerit Icarus, qui cum uolare neſciret in mare decidit.

¶ Pennis ceratis] Quam fabulam quia iam enarrata eſt omitto. ¶ Nomina Ponto] Nam Icareum ab eo eſt appellatum. ¶ Monte decurrens] Hactenus propoſuerat eſſe imitabilem Pindarum, nunc affert rationem propoſitionis. Deſcribit igitur uehementiam Pindari in dicendo, & illum comparat torrenti ſubitis imbribus aucto. Nam uehemens dicendi genus, torrens

torrens Latini appellant, quoniam torrẽtes flumina ſunt per montium præcipitia decurrentia, quæ ſi diluuio turgeſcant nihil magis rapidum inuenias. Sic & Græci hanc uim δινωτιτα appellant à uerticibus & reuolutionibus aquarum. ¶ Aluere] Auxere. ¶ Immenſus] Propter diluuiũ. ¶ Laurea Apollinari] Corona laurea Apollini dedicata, qua poëtæ coronantur. ¶ Dithyrambos] Hoc unum ex Bacchi nominibus eſt, qui ſic dictus eſt quoniam in ortu ſuo duplici ſit uſus porta. Nam ante maturum tempus ex materno utero egreſſus eſt quoniam Semele fulmine icta perijt. Iupiter ſuo aſſuere femori uoluit, unde completo tempore ſecundo egreſſus eſt, ſed fabulæ allegoriam alias expreßimus. ¶ A Dithyrambo uero] Id eſt Baccho dicti ſunt Dithyrambi uerſus, quibus huius Dei laudes canebant. ¶ Audaces] Quia uehementiam & acrimoniam afferunt hi pedes. ¶ Noua] Vel quia cæteris rithmis uehementiores ſunt, uel quia præter cæteros poëtas noua fingit fœlici quadam compoſitione uerba. ¶ Numeriq;] Numeri rithmi ſunt qui non ex pedũ lege, ſed ex concentu uocis ſunt, unde Virgilius. Numeros memini ſi uerba tenerem. Ergo in dithyrambis quærebant modulationem ſolum non habita pedum ratione, quoniam magna licentia eſt in his uerſibus uariare metrũ. Itaq; extant qui idcirco Dithyrambos dici uelint quoniam liceat poëtæ uti alio hoſtio. Nam hoc uocabulo Græci ingreſſum ſignificant. ¶ Seu Deos] Scripſit enim Pæana. ¶ Reges] Hyeronem enim Syracuſanum ſummopere laudat. Sed alios quoq; ex priſcis qui à deorum ſanguine ſunt. ¶ Palma] Id eſt uictoria Olympica. Nam ludi Olympici de quibus in principio diximus, inter Elin & Piſam Archadiæ urbes celebrabantur. ¶ Cœleſtis] Propter honorem numinum quibus ludi exhibebantur. Vel quia in maximo honore habebantur uictores. ¶ Pugilem] Qui pugnis certat. ¶ Equum] Qui in equeſtri certamine exercetur. Sic ſupra. Hunc equis illum ſuperare pugnis nobilem. ¶ Et donat] Et re uera munus quod exhibet Pindarus in deſcribendis laudibus magnorum uirorum, maius eſt illis, quàm ſi donentur centum ſtatuis. Statuæ enim tempore pereunt, poëtarum uerò monumenta æterna ſunt. ¶ Iuuenem raptum] Siue morte ſibi ereptum, ſiue alterius mulieris amore, ſiue quia in militiam profectus ſit. ¶ Plorat] Quia flebilis ſponſæ ploratum exprimit, & educit in aſtra, id eſt ad cælum laudibus extollit. ¶ Vires] Corporis. ¶ Et animum] Id eſt, ſapientiam. ¶ Et mores] Id eſt, uirtutes morales. ¶ Aureos] Bonos. ¶ Et inuidet orco] Id eſt, morti, quia homines quos laudat à morte uendicat, quia immortales ſuo carmine reddit. ¶ Dircæum] Thebanum. Fabula narratur Lyco Thebano regi Antiopem nupſiße. Verum cum illa ex Ioue Zetum & Amphionem peperiſſet, abdicauit eam Lycus & Dyrcen eius loco duxit. Hæc Antiopen in Cytheronem montẽ religari iuſſit, ut à feris laniaretur. At Zetus & Amphion illam à uinculis liberarunt, & Dyrcen indomitis tauris alligatam & per agrum Thebanum tractam laniarunt, quæ tandem in fontem ſui nominis cõuerſa eſt. Ipſi autem Lyco interfecto regnũ ſibi et matri uendicarunt. Fons iſte Thebis uicinus eſt, à quo Thebani Dyrcei dicuntur. Tanta autem fuit Pindari etiam poſt mortem authoritas, ut cum Alexander expugnatas Thebas diripi iußiſſet, diligenter tamen cauit ut poſteri Pindari incolumes ſeruarentur. ¶ Cygnum] Comparat cygno, quia boni poëtæ (ut iam dictum eſt) cygnis comparantur. ¶ Multa aura leuat] Stetit in translatione. Nam cygni aura, & uento leuati in altum uolant, ſic & Pindarus ſua eloquentia ad alta tollitur. Et per contentionem illum laudat & ſe deprimit. Ait enim illum, ut canorum cygnum in alta uolare. Se autẽ ueluti apis ſit, humilem circa thyma uerſari. ¶ Carpentis thyma] Innuit & ſi depreſſe ſcribat, tamen ſuauem illi eſſe ſtilum comparatione inſecti melliſicantis. ¶ Operoſa] Id eſt, labore compoſita. ¶ Paruus] Ad ſtilum refert. ¶ Concines] Nunc Iulium laudat, quem Acron. Diomedeas heroico uerſu 12. libris ſcripſiſſe refert. ¶ Maiore plectro] Grandiori ſtilo. ¶ Sicambros] Populi in Hiſpania ſunt, qui Romanos centuriones ad ſtipendia exigenda miſſos cruci affixerunt. Hos deinde Auguſtus debellauit. ¶ Quandoq;] Quæ uacat. ¶ Per ſacrum cliuum] Nam à porta triumphali per uiam ſacram ad Capitolium triumphantes perueniebant, & ſuperato cliuo Capitolij in templo Iouis Optimi Maximi maiores hoſtias ſacrificabant, ſacrum ergo propter templum. Nam de cliuo in ſuperioribus diximus. ¶ Merita fronde] Merita lau

res. ¶ Quo] Cæſare. ¶ In aurum priſcum] In aurea ſecula, quæ priſcis fuerunt temporibus. ¶ Concines] Repetitio eſt canes etiã dies feſtos et ludos publicos, quos populus Romanus pro reditu Cæſaris uouerat. ¶ Super reditu] Id eſt, de reditu, id eſt, pro reditu. ¶ Litibus orbũ] propter ferias. Nam aliquando propter aliquem tumultum ceſſabat pretor à iure dicendo, & illa uacatio iuſtitium dicebatur. Aliquando propter magnam aliquam fœlicitatem, & illæ feriæ dicebantur, quæ erant imperatiuæ. Nam feriarum aliæ dicebantur ſtatiuæ, quæ erant omnibus communes, & certis menſibus ac diebus celebrantur, & in faſtis adnotatæ erant ut agonalia, carmentalia, & lupercalia. Aliæ erant conceptiuæ, quæ & ipſæ quot annis à ſacerdotibus uel à magiſtratibus cõcipiebantur, ſed non ſemper in certos dies ut ſuperiores, ut ſunt Latinæ, ſementinæ, paganalia, & cõpitalia. Aliæ ſunt imperatiuæ. Verum iſtæ nec certis diebus nec ſemper ſingulis annis imperabantur. Sed imperabant illas conſules aut prætores quotiens aut uictoria aut aliquid lætum ueniebat, ut hæ de quibus nunc poẽta meminit. Aliæ deniq; ſunt nundinæ paganorum & ruſticorum quibus conueniunt negocijs proprijs uel mercibus prouiſuri. ¶ Tum meæ] De ſe modeſtiſſime loquitur. Ergo tu hæc grandiloquo ſtilo canes, & tunc bona, id eſt, magna pars meæ uocis, id eſt, mei ſtili & meorum carminũ. ¶ Accedet] Id eſt, addetur tuo poëmati, ſi ego loquar aliquid audiendũ, id eſt, tale ut dignum ſit quod audiatur, & canam ô ſol pulcher & laudande. ¶ Fœlix] Propriè & dator fœlicitatis. Nam aliquando paſſiuè ponitur fœlix, id eſt, in quo ſit fœlicitas Virg. Fœlix qui potuit rerum cognoſcere cauſas. Aliquando fœlix non in quo ſit, ſed qui alijs inferat fœlicitatem, ut in hoc loco. Item apud Maronem. Sis fœlix noſtrumq; leues quæcunq; laborem. Ergo fœlix es recepto Cæſare, quaſi dicat, alia ratione nobis fœlix eſſe non potes. ¶ Recepto] A periculis erepto. ¶ Io.] Vox lætantis, quam in triumpho proferebant. Alij legunt & fortaſſe non abſurde. Ego fœlix recepto Cæſare canam te ô ſol, id eſt, ô dies pulcher & laudande. ¶ Te decem tauri] Nam ſecundũ cenſum debent eſſe ſacrificia, ut plura ditior pauciora pauperior afferat. Ergo decem tauri ſoluent te à uoto quo obligatus es ex reditu Cæſaris. Erat aũt maxima uictima taurus. Hinc Virg. Et maxima taurus Victima. ¶ Me uerò ſoluet uitulus largis herbis] Vt oſtendat diligenter à ſe nutriri, ut hoſtia pinguior ſit. ¶ Fronte curuatos] Oſtendit in eo talia eſſe cornua, qualia uidemus in luna in tertio die à ſuo nouilunio. ¶ Qua notam duxit. Vitulum fuluũ deſignat, ſed cui ex albo in fronte nota ſit. De nota diximus alio loco. Cæterum & macula eadem uidetur habere notionem, quæ quamuis ut plurimum turpitudinem inferat, tamen aliquando pulchra dici poteſt. Virg. Maculoſæ tegmine lyncis.

AD MVSAM. ODE VII.

QVem tu Melpom] Quamuis ſolus homo ex cunctis animantibus ſui iuris ſit, propter animi diuinitatem & liberum ſibi à rerum omnium conditore conceſſum arbitrium, tamen nõ parum in multis rebus intereſt quo ſidere nati ſimus. Nam & ſi nulla ui ſtellarũ aut in uirtutẽ aut in uitiũ trahi poſſimus, niſi noſter accedat aſſenſus, tamẽ in his quæ corporis & fortunæ ſunt, nõ inſulſe dixit Iuuen. Diſtat enim quæ ſydera te accipiant modo primos incipientẽ Edere uagitus, & adhuc à matre rubentem. Quinetiam & acumen et hebetudinem ingenij non minima ex parte dant ſtellæ. Ergo ſi quem à Geneſi ſua Melpomene, id eſt, configuratio illa ſtellarum, unde hæc ſtudia dantur, benignè aſpexerit, hic profecto reliquis ſtudijs contemptis, totũ ſe Muſis tradet. Quo in loco ſe in Muſas gratum oſtendit poëta cum quicquid in ſe boni habeat id ab illis eſſe fateatur. ¶ Labor Iſthmius] Labor ſuſceptus in ludis Iſthmijs. Ponit autem ſpeciem pro genere. ¶ Clarabit] Clarum reddet, uerbum eſt minime tritum. ¶ Pugilem] Nam quamuis hæc in ſumma fama ſint, tamen neque pugillaria neque equeſtris concertatio illum delectabit. ¶ Achiaco] Id eſt, Græco ſecundum Acronẽ, quoniam inde optimi ad huiuſcemodi certamen equi eſſent, uel non diſceſſit ab eo genere ludorum quod poſuerat. nam Iſthmos in Achaia eſt. ¶ Neq; res bellica] Id eſt, diſciplina militaris. nam rem pro diſciplina poni iam dictum eſt. Vnde eſt, de re militari de re agraria dicitur. Erit autem ordo uerborum talis, illum quem tu ô Melpomene naſcentem uideris placido lumine, non labor Iſthmius Clarabit pu-

bit pugilem, & non impiger equus ducet uictorem in curru Achaico, neque res bellica oſtendet Capitolio ducem ornatum folijs Delijs, id eſt, Phœbeis, id eſt, nō ducet triumphantem in Capitolium, quia contuderit tumidas minas regum, id eſt, compreſſerit minantes & ſuperbos reges. ¶ Sed aquæ] Id eſt, flumina & nemora, finget illum, id eſt, component & facient. ¶ Nobilem] Id eſt, illuſtrem & nobilitatiſſimum. ¶ Carmine Aeolico] Id eſt, lyrico, ea ratione qua dictum eſt. Poſuit autem flumina quæ perfluunt Tybur, quoniam ipſe ea regione delectabatur. Vnde ſupra Tybur Argæo conditum colono, ſint meæ ſedes utinam ſenectæ. ¶ Romæ] Oſtendit ab effectu quantum ſibi profuerit benignus aſpectus Melpomenes. Nam & ſi uatem ſe dicere nō audeat, tamen affirmat quòd præclara ſoboles Romæ principis urbium enumerat eum inter poëtas. Sobolem autem hanc intelligit priuignos Auguſti, & præſertim Germanicum, quem conſtat non ignobilem fuiſſe poëtam, ut ſit ſententia Hectoris Neuiani, ſcilicet quod gaudeat laudato uiro. Nam magnū eſt quòd à poëta laudetur. Fuerunt autē Auguſti Priuigni Druſus Nero, qui in Germania extinctus eſt, & Germanicus eſt uocatus, qui domi Claudij patris natus eſt. Alter Tyberius Nero quem natū domi ſuæ Auguſtus ſibi adoptauit & illi in imperio ſucceſſit. ¶ Soboles] Quicquid à patre propagatur à ſerendo dicta. ¶ Minus] Quia iam incipio inuidiam ſuperare. ¶ O' Pyeri] O' Muſa. Eſt enim hæc Pyeris & in uocatiuo remota s, ex Græca conſuetudine fit Pyeri. ¶ Quæ temperas dulcem ſtrepitum] Id eſt, dulcem ſonum. ¶ Aureæ teſtitudinis] Pulchræ & excellentis teſtudinis. ¶ Temperas ſtrepitum] Non ſine ratione dixit. Nam ſonitus teſtitudinis, niſi in certum numerum temperaretur, ſtrepitus, id eſt, confuſa uox eſſet & non harmonia. Temperas ſtrepitum, id eſt, temperando ex ſtrepitu uocem facis. ¶ O' donatura uocem cygni piſcibus quoque] Id eſt, cuius tanta ſit uis, ut etiam piſcibus qui muti ſunt, poſſis non modo uocem dare, ſed etiam optimam uocem qualem in cygnis audiuimus. Piſces (exceptis paucis) non reſpirant, quia non habent pulmonem, neque fuit opus pulmone ſanguine carentibus quia reſpiratio data eſt animali, ut illa refrigidetur nimis calor ſanguinis in corde. At in piſcibus ſanguis non eſt. Qui autem non reſpirant non poſſunt habere uocem. Ergo piſces mutum pecus dicuntur. Delphini tamen & Balenæ & quidam magni piſces reſpirant, quia pulmonem habēt. Ait Albertus Magnus & Ariſtoteles in libro de animalibus. ¶ Totum muneris] Totum hoc quod monſtror à prætereuntibus digito fidicen Romanæ lyræ, id eſt, poëta lyricus in Romana lingua, & quod ſpiro, id eſt uiuo, & quod placeo ſi placeo, id eſt, ſi uerum eſt quod placeam, eſt tui muneris, eſt munus mihi à te datum. ¶ Quod ſpiro] Id eſt uiuo, ſed non dixit uiuo niſi quod ſum in aliquà famæ. Nam qui ſine fama degunt illorum uita, morsq́;, ut ait Saluſtius, iuxta eſt, quoniam de utraque ſiletur. ¶ Si placeo] Conditionalem adhibuit, ne arroganter de ſe dicere uideretur.

LAVDES DRVSII. ODE IIII.

QValem miniſtrum] Druſum laudat priuignum Auguſti, cuius gratia contra inſtitutum ſuum quartum hunc librum ſcribendum ſuſcepit. Druſus in Alpibus Rhætos Vindelicos populos aſperrimos ſuperauit. Comparat ergo illum aquilæ & leoni, quorū altera inter aues, alter inter quadrupedes regnum obtinet. Eſt autem ordo, Rhæti Vindelici uidere Druſum ſub Alpibus gerentem bella, talem qualem iuuentas & patrius uigor olim propulit nido alitem miniſtrum fulminis cui Iupiter rex deorum expertus illum fidelem in ſuo Ganimede promiſit regnum in aues uagas & propulit à nido illum inſcium laborum & uenti uerni docuere illum pauentem inſolitos nixus iam remotis nimbis. Quid autem ſibi uelit quod aquila ſubminiſtret Ioui fulmina, & quòd in illam uerſus Iupiter Ganimedem rapuerit, iam dictum eſt. ¶ Promiſit regnum] Rex auium appellatur hic ales, quoniam cæteris omnibus ſit generoſior, & altius omnibus uolet. Vnde dicta eſt aquila, quamuis alij dicant nominari ab aquilo colore. Fabula tamen eſt quod illam auium reginam idcirco Iupiter fecerit, quia in bello Giganteo ſibi fulmina ſubminiſtrauerit. ¶ Vagas] Quia incertis ſedibus uagantur. ¶ Iuuentas] Nam pullus eſt & nondum è nido euolauit. ¶ Patrius uigor] Nam non

degenerat à parente. ¶ Inſcium laborum] Quia nondum uolauerat, unde addit, inſolitos nixus, quaſi dicat, quod ſit opus maiori nixu, quia inſolens uolandi ſit. ¶ In ouilia] Vt agnos rapiat. In quo notatur generoſitas, quia in primis uolatibus adhuc inſcia rerum ſola generoſitate talem prædam petat. Plinius ſex aquilarum genera ponit. Sed primo & ſecundo generi etiã cerui rapina ſunt, eodem Plinio authore. Cum ſerpentibus pugna eſt. Serpens enim oua illius petit. Illa ſerpentem rapit. ¶ In reluctantes] Quia (ut dixi) pugna cum illis eſt. Fuit autem propria & accommodatiſſima comparatio adoleſcentis prima in militia excellentiſſimi ad aquilini pulli primos ex naturali generoſitate uolatus atq; raptus. ¶ Dapis] Vt ſit ſibi eſca. ¶ Pugnæ] Vt ulciſcatur illum qui in oua aquilina impetum facere ſolitus ſit. ¶ Qualem'ue] Alia comparatio & in omnibus ſuperiori ſimillima. Ergo talem uiderunt Rhæti Druſum, qualem leonem uidet in lætis paſcuis caprea intenta propter timorem ab ubere fuluæ matris leonem iam depulſum lacte, id eſt, qui ad florentem, ualidamq; ætatem ex minori iam peruenit. Videt ergo hunc caprea peritura nouo dente, id eſt, dente leonini catuli, nondum in alia præda exercito. ¶ Rhœti Vindelici] Propoſuerat ingentem Druſi fortitudinem. Nunc ſequitur propoſitionis ratio, qua probat hominis fortitudinem ab expugnatis populis qui & natura belliicoſiſſimi eſſent, & optimo armorum genere munitiſſimi, & ſitu loci inexpugnabiles. Nam in Alpibus ſunt, & uniuerſam montanam regionem in orientem auſtrumq; ſpectantem occupant, & in Italiam ſupra Veronam & Comum extenduntur. Horum latrocinia crudeliſſima in Italos erant. Nam ſi uicum oppidum'ue cœpiſſent non modo puberes mares uerum etiam infantes trucidabant. Quin & omnes mulieres prægnantes quas eorum uates marem concepiſſe diuinarant. Hos penitus ſubiugauit ampliſſima uictoria Druſus Germanicus. Sed uictor inter Salam Rhenumq; fluuios extinctus eſt, ut ait Strabo: Qui multa propterea de Rhœtis tum fortia, tum crudelia narrat. Seruius hos Liburnos eſſe dicit. Plinius uerò Rhœtorum & Euganeorum Veronam fuiſſe ſcribit. ¶ Amazonia ſecuri] id eſt, tali ſecuri quali Amazones utebantur. Dicit autem poëta diſtuliſſe quærere unde illis mos, id eſt, conſuetudo, deductus per omne tempus ſubarmet dexteras Amazonia ſecuri. Quia nefas ſit ſcire omnia. Sed ſatis ſibi eſſe ſcire, quòd ipſi hactenus uictores, conſilio Druſi ſuperati ſint. ¶ Diu] Ad longitudinem temporis. ¶ Late] Ad amplitudinem regionis referas. Magna ergo laus eius uictoriæ, qua infinita hominum multitudo quæ ſemper uictrix fuiſſet ſuccubuerit. ¶ Senſere] Laudat & Auguſtum cuius diſciplina & fœlicitate informatus adoleſcens huiuſcemodi facinora edere potuerit. ¶ Fortes creantur fortibus] Laudat domum Claudiorum, è qua iſti orti ſunt. ¶ Eſt in iuuencis, eſt in equis paterni uirtus. Non inutilis inquiſitio eſt, quare magis in brutis, quàm in homine paterna uirtus reluceſcat. Sed in aliud tempus differenda uidetur. Poëta autem non in eo quod ſemper fit, ſed quod nonnunquàm fieri ſolet, ſententiam quæ ſibi ſubſeruiat ad præſens excitat. Ideo aũt brutorum protulit exempla, quia in illis hoc ſæpius deprehenditur. Laudat igitur familiam à ſua ſobole. Laudat quoque ſobolem à ſuis progenitoribus. ¶ Doctrina ſed uim] Sententia eſt, Valere quidem multum in homine uim à natura inſitam, ſed tamen opus eſſe dicit, ut ingenium illud naturale, bonarum artium diſciplina excolatur. Non enim uirtutes in nobis à natura ſunt. Sed (ut ait Cicero) extant igniculi ſeminaq; uirtutum, quæ & ſi efficacia ſint; tamen niſi doctrina optimiſq; moribus excitentur augeanturq;, facile extinguntur. Quemadmodum & terræ quãuis fertiles ſint, tamen niſi cultura adhibeatur facile ſterileſcunt. ¶ Promouet] Educit ad profectionem. ¶ Cultus recti] Rectæ diſciplinæ quibus animi excoluntur. ¶ Pectora] Muniunt mentem & robuſtam faciunt. ¶ Vtcunque] Sententia eſt quòd ſi boni mores quibus ſemina uirtutum ad habitum perfectum producuntur deficiant, culpæ, id eſt, uitia dedecorant & deturbant, bene nata, id eſt, illam probãt uim nobis inſitam quam ſeminat Apollo, quoniã deprauati mores illam obruunt. Non enim ſunt à natura uirtutes, ſed per bonos mores ex frequentatis actibus fiunt habitus, qui uirtutes ſunt. ¶ Me taurũ] Flumen eſt Vmbriæ deſcendens in Adriaticum mare haud longe à Faueſtri colonia, Senogalliam uerſus. ¶ Haſdrubal deuictus] Poſt conflictum Cannenſem etſi uniuerſæ Italiæ maximo terrori erat Hanni-

bal.

bal, tamen accerſitus eſt in Italiã eius frater Haſdrubal. A' Romanis autem alter conſulum Claudius Nero cõtra Hannibalem profectus eſt. Alter aũt Liuius Salinator Haſdrubali oppoſitus eſt. Sed erãt tantæ Haſdrubali copiæ, ut Liuius minime illis reſiſtere poſſe putaretur. Quapropter Claudius neſcio maiori animo an cõſilio ita è caſtris, quæ Hannibali oppoſita habebat cum parte delecta militũ diſceſſit, ut nihil Hannibal præſenſerit. Ita etiam ad Metaurum profectus cum collega ſe cõiunxit, ut hoſtis ſuũ aduentum nõ animaduerterit. Quapropter ſua præcipua opera ita egregie collatis ſignis pugnatum eſt, ut Haſdrubal cum quinquaginta ſex millibus militum cæſus fuerit. Eademq́; celeritate ad caſtra ſua deinde reuerſus nihil tale adhuc ſuſpicanti Hannibali per captiuum propter hoc ſolutũ Haſdrubalis caput obtulit. ¶ Ille dies] In quo uictoria potitus eſt pulcher fuit, fugatis tenebris ex Latio, id eſt, deuictis hoſtibus, & remota triſtitia quæ notatur per tenebras, ut fœlicitas, per lucem. Ex hac uictoria Liuio Salinatori quoniam ſuis auſpicijs & in ſua prouincia res geſta eſt triumphus decretus eſt. Ita quadrigis uectus eſt. Claudius uerò illum equo proſequebatur. Sed tamen plus honoris & gloriæ in Claudium redundauit. Nam ſua opera uictoriam partam putabant. ¶ Adorea] Id eſt, uictoria. ſic enim nominatur, quia in ea uictus uictorem adoret. Alij credunt adoream ab eo denominatam quod eſt ardor, ſpecies, ſcilicet farris præcipua, ex quo liba ad ſacrificium fiebant. ¶ Dirus] Exaggerat uictoriam Claudij ab ijs quæ inde prouenerunt bona. Nam tanta plaga accepta Hannibal, ſemper poſt hac de fuga cogitauit. Ordo autem uerborum ſit. Vt equitauit, id eſt, quàm celeriter equitando aufugit. ¶ Dirus Afer] id eſt, crudelis Hannibal per urbes Italas. ¶ Ceu flamma per tedas] Ita uelociter ut ignis percurrit tedas, uel ut Eurus per Siculas undas. ¶ Poſt hoc] Poſt hanc à Nerone partem uictoriam. ¶ Romana pubes] Id eſt, iuuẽtus creuit, uel numero militum cum amplius non cæderentur à Pœnis, uel creuit authoritate & imperio, dum pulſo hoſte amiſſas urbes recipiebat. ¶ Secundis laboribus] Nam laborabant in bello, ſed tamen uictoriam ſemper reportabant. ¶ Et fana] id eſt, templa ſpoliata & diruta à Pœnis, habuerũt deos rectos, id eſt, equos, hoc eſt, propitios, ſic contra iniquum pro irato dicimus. ¶ Dixitq́; tandem] Verba ſunt Hannibalis, cum coactus eſt de fuga cogitare. ¶ Tandem] poſt longũ tempus. Nam prius iactare ſuas crebras uictorias ſolitus erat. ¶ Cerui præda luporum] Optime fugientes ceruis, raptores lupis comparat. ¶ Sequimur eos] Quos non dico uincere, ſed fallere & effugere, id eſt, fallendo effugere & tanquam ſi de illis triumphemus. Nam fugere fortiſsimum hoſtem ſpecies quædam uictoriæ eſſe uidetur. ¶ Gens fortis quæ] Fortis, ſic Virg. Quos mille fatigant Prælia nec uicti poſſunt abſiſtere bello. Non mirum ſi in Romano populo tanta ſit uirtus, cum originem ab ijs Troianis ducat, qui cremata patria nõ ſuccubuerunt, ſed in Italiam profecti ſacra, natos, parentesq́; extulerunt, ut nõ ſolum ipſi ſua uirtute incolumes ex tanto incendio euaſerint, ſed etiã ſuos ex crudeliſsimis hoſtibus receperint. Magni omnino animi eſt ſe ab hoſtibus uictoribus uẽdicare. Maiores aũt ſuosq́; tutari maioris, ſed maximi omnino quòd inter bellicoſiſsimos Italiæ populos huiuſmodi ſibi ſedes conſtituerint, ut non modo imperium amiſſum repauerint, uerum longe excellentius propagauerint, ut à calamitatibus ſuis maiores reſumpſiſſe uires uideantur. Quapropter quadruplici comparatione rem confirmat artificioſiſsimus poëta. Oſtendit enim quòd non magis repullulat ilex ferro exciſa. ¶ Nigræ] Propter umbras quas infert. Vel propter arboris uiuacitatem, qua oſtenditur ex ipſo frondium colore, qui uiridis ad nigredinem tendit. ¶ Opes] Vires. ¶ Animũ] Audaciam. ¶ Non Hydra] Monſtroſa ſerpens, quam Echidna ex Typhaone concepit. Sed illam in Lerna Argiuorum palude contra Herculem nutriuit Iuno, ut ait Heſiodus. Pugnauit igitur Hercules cum Hydra, nec ferro expugnare potuit. Nam uno exciſo capite ſeptem ſubito renaſcebantur. Quapropter alia ratione tantum monſtrum aggreſſus fortiſſimus heros igne illam abſumpſit. Seruius ait quòd uno cæſo capite tria ſubito excreſcerent, proptereaq́; Latinè excretam dictam eſſe. Idemq́; ad hiſtoriam fabulam refert. Nam dicit locum fuiſſe aquas uomentem, in quo uno meatu clauſo multi erumpebant. Quod Hercules uidens loca ipſa exuſſit, & ſic aquarum clauſit meatus. Nam Hydra dicitur ab eo quod eſt ὕδωρ, id eſt, aqua. Diodorus

autem Siculus refert huic monſtro ex uno corpore centena colla capita ſerpentina habentia ſurrexiſſe, quorum uno cæſo duo orirentur. Sed Hercules Iolao mandauit, ut partem iam cæſam face accenſa ſubito exureret, ne ſanguis inde fluere poſſet. ¶ Dolentem uinci] Nam iniquo animo fert uinci uir fortis. Hydram ignorantiam allegoricè nonnulli interpretantur, quæ igne, id eſt, ingenij feruore interimitur. Euſebius aũt de temporibus ubi de Aegeo Pandionis filio mentionem facit refert authore Platone Hydram callidiſsimũ ſophiſtam fuiſſe. Ergo, ut placuit Coluccio ſalutato conciui noſtro, Hercules, id eſt, doctus philoſophus ad Hydram accedit. Nam cum per dialecticam rationem uerum inueniri poſſe exiſtimet, & illam duplicem animaduertat, ut altera ueris rationibus agat, altera quæ ſophiſtica dicitur, falſis putat ſophiſticam tollendam, & cum in ea uno capite ſublato plura naſcantur, quia ex uno errore plures ſubſequuntur rem igni, id eſt, ingenij uehementia cõficit. ¶ Colchi] Profectus eſt ad uellus aureum diripiendum Iaſon. Verum cum auxilio Medeæ & tauros ignem euomentes domuiſſet, & ſerpentem aurei uelleris cuſtodem loci draconem interemiſſet, fuit illi & terra tauris excolenda & in ipſa arata terra dentes ſerendi ex quibus ſingulis, ſinguli equites armati, ſubito è ſulcis erũpebant. Ergo ex uno monſtro plura nata ſunt. ¶ Echioniæue Thebæ] Vrbem Thebanam conditurus Cadmus ad propinquum fontem comites aquarum miſit. Sed illi omnes à ſerpente illic Marti ſacro cæſi ſunt. Interfecit ſerpentem Cadmus, & cum de reparatione ſociorum oraculum conſuleret, iuſſus eſt ſerere dentes ſerpentinos, et ex ijs nati ſunt armati equites, qui ſubito tumultu uulneribus ceciderunt exceptis quinque qui illi comites ad urbem condendam fuerunt. Inter quos fuit Echion, qui Agauem unam ex filiabus Cadmi uxorem duxit, ex eaq́; Pentheum ſuſcepit, à matre deinde & materteris laniatus cum ſacra Bacchi fieri probiberet. Ergo ut ad poëtæ orationẽ redeam non tantum Ilex & Hydra & duo ſerpentes pullularunt quantum Troiana gens. ¶ Merſes] Subaudi ſi, Vt Iuuen. Græculus eſuriens in cœlum iuſſeris ibit, id eſt, ſi Iuſſeris. Ergo ſi, id eſt, quamuis merſes, id eſt, frequenter mergas & obruas, profundo, tamen emerget. ¶ Pulchrior] Id eſt, fortior ſic Virg. Satus Hercule pulchro Pulcher Auentinus. ¶ Luctere] Pro lucteris, id eſt, ſi etiã lucteris & pugnes, ipſe proruet te uictorem, id eſt, qui antea uiceris. ¶ Integrum] Cui non ſit exercitus imminutus, & de ſe loquitur. ¶ Cum laude] Quia ita proruit, ut laudem mereatur. ¶ Coniugibus] Quia delebunt maritos aut ſernos, ut cæſos. ¶ Superbos] Ex uictoria ut poſt Trebienſem, Traſimenſem, Cannenſemq́; conflictum miſit. ¶ Curæ ſagaces] Occultè enim oſtendit ad res magnas peragendas opus eſſe diuino auxilio, ſed illud nunquam affuturum, niſi ſummam ſolertemq́; curã adhibeamus: Nam ut eſt apud Salluſtium. Non uotis neque ſupplicijs muliebribus auxilia deorum parantur, ſed uigilando agendo & recte conſulendo proſpere omnia cedunt. ¶ Peracuta] Id eſt, per res difficillimas, belli.

AD AVGVSTVM ABSENTEM. ODE V.

Diuis orte bonis] Maxime laudes Auguſti in hac Ode exprimuntur, cum tanto deſiderio populum ex illius abſentia affici oſtendat. Quod nunquam eſſe niſi ſua multa maximaq́; merita in patriam extarẽt Miſerat ſenatus populusq́; Rom. legationes ad Auguſtum in Tranſmarinis partibus diutius immorantem ut quàm primum reuerteretur, ſupplicantes. Verum cũ diutius opinione moraretur, ſcripſit ad eum poëta. ¶ Orte diuus] Propter Aeneam Romulum & Cæſarẽ qui in gente Iulia dij fuerũt. ¶ Bonis] Propitijs & fauentibus. ¶ Gentis Romanæ] Pro Romuleæ ſecundũ Acronem. Ego aũt puto uocatiui eſſe, ut appellet eum Romulum. Nam ut ſupra oſtendimus, à triplici ordine tribus eſt donatus nominibus, ut Cæſar, ut Romulus & Quirinus ut Auguſtus uocaretur. Erit ergo optime Romule, cuſtos gentis, id eſt, humani generis, quia imperator eſſet Romani imperij. ¶ Maturum] Celerẽ. ¶ Redde lucem] Nam tua præſentia omnia fœlicia ſunt, per cõtrarium in ſuperioribus dixit tenebris fugatis. ¶ Inſtar ueris] Ad ſimilitudinẽ ueris. Inſtar enim indeclinabile eſt, et ſine propoſitione ponitur uidetur aũt non formam demonſtrare, ſed quantitatẽ. Hinc Virg. Inſtar mõtis equum diuina Palladis arte Aedificãt. Non enim formã montis, ſed magnitudinem equũ habuiſſe demonſtrat.

monſtrat. Cicero de Officijs. Idq; ſi accedat mortis inſtar putemus. Ergo eſt poëtæ ſentētia quòd Auguſti uultus tantum ſplendoris afferat quantum affert uer in anno. Veluti dicat quod abſente Auguſto fuerit hiems, in qua omnia tenebræ ſunt, reuertente autem illo redeat uer, in quo & dies gratior eſt, & ſoles mollius rident, ſcilicet quàm cum abeſt. ¶ Vt mater] Non potuit efficacius exprimere amorem populi in Octauianum: nam maternus amor omnes affectus ſuperat. Mirifice ergo Octauianum amat populus. ¶ Iuuenem] Ergo magis dignus amari, cum ſit non puer, quæ ætas adhuc imperfecta eſt, nō ſenex quæ ætate iam uitæ terminus eſt. Sed ſit in ea ætate quæ perfecta ſit. ¶ Quem notus] Nam & abſentia diuturna, & periculum, amorem augere uidentur. ¶ Precibus & uotis] Nam precatur deos & uota concipit, & cupida ludendi non dimouet oculos à littore quo appulſurus eſt. Compone uerba, Patria icta fidelibus deſiderijs ſic quærit Cæſarem, ut mater uocat iuuenem, quem notus detinet cunctantem. ¶ Tutus enim bos] Oſtendit cauſam tanti amoris eſſe, quod terra mariq; omnia Cæſaris uirtute pacata ſint. ¶ Nutrit rura] Dat uim terræ quæ fruges fertileſcāt. ¶ Fauſtitas] Ab eo quod eſt fauſtus parum autē tritum eſt. ¶ Alma] Pro ſancta uenerandaq; accipitur. Cæterū ab alendo uerbum deriuari uidetur. Quapropter utplurimū hoc epithetum ijs rebus datur, unde nobis ad uitam degendam auxilia ſint, ſic Cererem ſic Venerem ſic diem almam dicimus. ¶ Mos & lex] Id eſt conſuetudo quæ à lege prouenit. Fuerat enim lex Iulia de qua Iuuen. Vbi nunc lex Iulia dormis, quam Auguſtus de coërcendis adulterijs tulerat. ¶ Laudantur ſimili prole puerperæ] Laudantur puerperæ propter prolem ſimilem patri. Nā quòd edat filium patri ſimilem caſtitatis ſignū eſt. ¶ Puerpera] Partu leuatā ſignificat, nam fœta, & quæ peperit & quæ prægnās eſt, iure dicitur. Laudat ergo et quòd pacē tranquillitatēq; pepererit, propter quā rura optime culta fertilem ferunt annonā. Laudauit quòd optimis legib. rem adminiſtrat. Laudat nunc quòd nō ſolum bella ceſſant, uerumetiā quòd omnis belli metus remotus ſit. Nā & Parthos & Scytas & Germanos et Hiſpanos ita coërcuerat, ut nihil inde timendū ſit. ¶ Hiberia] Hiſpaniæ à flumine Hibero. ¶ Condit] Finit Virg. Cātando longos memini me cōdere ſoles. ¶ Diem] Vitā, nā ceſſante bello nō coguntur in longinquas expeditiones proficiſci. ¶ Alteris] Id eſt, ſecundis: Duas enim menſas adhibebāt antiqui, primā carnibus ſimilibusq; rebus dabant. Secundā uerò pomis. Appellabantq; has ſecūdas mēſas bellaria. Et quia tunc optima uina dabantur Appellabant uina precioſa bellaria Bacchi. Virg. Non ego te menſis & dijs accepta ſecundis Tranſierim Rhodia. ¶ Te Deum] Nam uiuenti adhuc Octauiano diuini honores inſtituti ſunt. Vnde alibi Præſentiq; tibi maturos largimur honores. ¶ Et Laribus] De quibus dictum eſt. Ergo ut Græcia Dioſcuros & Herculem inter lares deos enumerant, ſic nos te. ¶ Ferias] Id eſt, dies feſtos quos pro ocioſa pace ponit. Nam de ferijs dictum eſt. ¶ Sicci] Sobrij, cum nondum biberimus. ¶ Integro] Nam integer eſt in primo mane, quia nondū conſumi cœptus eſt. ¶ Vuidi] Id eſt, madidi, id eſt bene poti & opponitur ſicco.

PAEANA APOLLINI CANIT. ODE VI.

Diue quē proles] Sunt qui credunt in ludis ſecularibus carmē hoc in Apollinis honorē à poëta ſcriptū, ſed de ludis in ſuo loco dicetur. Interim quid ſibi uelit poëta inueſtigemus. ¶ Laudat Apollinē, et in primis à pietate quā in matre ulciſcenda adhibuerit. ¶ Proles Niobea] Niobe ex Tātalo Phrygū rege (ut placet Euſebio) nata eſt, & Amphyoni Thebano nupſit, ex eoq; ſecundū Ouidium ſeptē mares totidēq; fœminas peperit. Verū cū illa Latonæ ſe præponeret, Apollo ſuis ſagittis omnes peremit. Sed de numero filiorū uaria opinio eſt. Nā Homerus pueros puellasq; ſenos fuiſſe ait: Euryp. 14. Sapphus 18. Pind. 20. Quidā alij ſcriptores tres dūtaxat. ¶ Magnæ] Magnificæ, id eſt ſuperbæ et iactabūdæ: Vt legimus uerba magnifica, id eſt iactātia plena. Ergo magnæ quia magna de ſe iactabat. ¶ Vindicē] Vltorē. ¶ Proles Niobea] Filij Niobes. ¶ Tytios] Græcus nominatiuus. ¶ Raptor] Stuprator, ut Et rapti Ganimedis honores. Nō dicit quia rapuerit, id eſt ſtuprū intulerit, ſed quia inferre uoluerit, ſic Virg. Et gener auxiliū Priamo Phrygibusq; ferebat. Nō enim erat gener ſed eſſe cupiebat. ¶ Prope uictor] Nā ſi opera Apollinis ſublatus fuiſſet, omnino Troiā expugnaſſet. ¶ Phthius]

Ex Phthia, Theſſaliæ urbe. ¶ Mordaci] Quia paulatim exeſt arborem quæ inciditur. ¶ Falle-ret] Pro feſelliſſet. Sententia eſt Achilles niſi opera tua extinctus fuiſſet. non fraudibus & inſidijs ſed aperto Marte, Troiam expugnaſſet. ¶ Male feriatos] Feriati ſunt qui ferias & dies feſtos ce-lebrant, ergo male, id eſt, in perniciem ſuam. Nam celebrabant eum diem, in quo perituri erant. Vir-gilius. Nos delubra Deum miſeri, quibus ultimus eſſet Ille dies feſta uelamus fronde per urbem. Lau-dat autem Achillis fortitudinem, ut oſtendat maius in Troianos Apollinis beneficium fuiſſe. De mor-te autem Achillis quid Dion ſentiat in ſuperioribus diximus. Vt autem Græci fabulantur captus eſt amore Polixenæ Achilles, conuenitq; cum Hecuba, quæ illum fallebat, ut nocturno tempore ſolus tem-plum Apollinis Tymbrei intraret puellam à matre accepturus. Vbi à Paride in inſidijs poſt Dei ſimu-lachrum collocato ſagitta calcaneum qui ſolus uulnerabilis in eo corpore erat transfodit atque in-teremit adiuuante Apolline. Hinc Virg. Phœbe graues Troiæ ſemper miſerate labores Dardana qui Paridis directi tela manusq; Corpus in Aeacide. ¶ Fidicen doctor] Nam & citharam pulſas & alios pulſare doces. ¶ Xantho] Sic Maro. Xanthiq; fluenta Deſerit ac Delon maternam inuiſit Apollo. ¶ Argute] Sonore. ¶ Dauniæ] Apuliæ & de ſe intelligit, qui primus ſit apud Lati-nos Lyricus. ¶ Leuis] id eſt, imberbis, nam leuis ſine pilis ſignificat. Virg. Et ſæpe in leui quæſiſſent cornua fronte. ¶ Agileus] Ideo dicitur Apollo, quia Athenienſes in uicis publicis urbis ſuæ ſtatutis altaribus Phœbo ſacrificabant. Vici aũt ab Athenienſibus Agilei uocantur. ¶ Spiritum] Quaſi di-cat, diuinum illum furorem. ¶ Artem & nomen] Ergo omnia recognoſcit ab Apolline. ¶ Pri-mæ] Primariæ. ¶ Tutela] Nam in tutela Dianæ, id eſt, lunæ dicuntur pueri propter uim uegetati-uam quæ ita ab illa eſt, ut ſenſitiua à ſole. ¶ Seruate Lesbium pedem] Quaſi canite Lyricum car-men ita, ut obſeruetis numeros & modulationem. ¶ Canentes puerum] id eſt, Phœbum & lu-nam. ¶ Proſperam frugum] Quia ut diximus plantãdi uegetandiq; uim habet. ¶ Creſcentem] Quia creſcit & deſcreſcit luna. ¶ Cereremq;] Nam & hæc dea ad lunam refertur. ¶ Volue-re] Id eſt, ſua reuolutione perficere, nam ut ad curſum Solis annus, ita ad curſum lunæ menſis in-ſtituitur. ¶ Sæculo referentes] De quo dicemus in carmine ſeculari. ¶ Horati] Pro Horatij ua-tis docilis modorum.

AD MANLIVM TORQVATVM. ODE VII.

Diffugere niues] Non ſolum deſcribit uerum etiam pingit quàm uolatile ſit tempus, & quàm momentaneo interuallo fluat. ¶ Diffugere niues] Quia aduentu ueris fugatur hiems. ¶ Redeunt iam gramina campis] Quæ hiemali frigore aruerant. ¶ Mutat terra uices] Longiuſcu-le proſequitur ueris deſcriptionem. ¶ Gratia] Cum geminis ſororibus, nam & tres eſſe, et qua-re tres ſint, dictum eſt. Hæc autem omnis deſcriptio poëtica eſt, nam uernum tempus cæteris gratius eſt. ¶ Decreſcentia] Duplex ſed contraria poteſt eſſe ſententia, ut ſit uel decreſcentia, id eſt ualde creſcentia. nam uere liqueſcentibus niuibus augentur flumina, & tunc dicam prætereunt ripas, id eſt tranſiliunt ripas, & ſuo alueo egrediuntur. Vel decreſcentia quòd depriuet, & ſit ſententia, quòd minuantur, & tunc erit prætereunt ripas, id eſt, eunt præter, id eſt, iuxta ripas neque il-las tranſiliunt. ¶ Immortalia ne ſperes] Cum tempus quod eſt menſura motus ſemper fluat ni-hil erit ſub tempore quod duraturum ſit. ¶ Almum] Quia alat, nam ſole à quo dies eſt, omnia aluntur & creſcunt. ¶ Frigora miteſcunt] Mirum poëtæ ingenium qui cum uer ad uoluptatem le-gentis latius deſcripſerit, nunc uelocitate orationis, uelociſſimum temporis curſum ante oculos po-nit. Eſt enim boni poëtæ, & in rebus ocioſis ociari, & in his quæ raptim geſta ſunt præcipiti quadam oratione ipſam celeritatem exprimere. Quod etiã in multis alijs locis apud Maronem, et præcipue in narratione Troianæ captiuitatis apparet, in qua tum lente & ocioſe, tum raptim & feſtine, ut ipſa exigit ex induſtria narrat. ¶ Frigora] Pro hieme ponit. ¶ Zephyris] Pro uere nam & medici à flatu huius uenti uer inchoare uolunt. ¶ Proterit] Quia ad exitiũ perducit, uel reſpexit rapiditatem caloris, quo herbæ quas uer ſua clementia & perduxerat & aluerat uehementer areſcunt.

¶ Damna

¶ Damna tamen] Fluunt quidem aſsiduo lapſu tempora cum omnibus rebus quæ ſub tempore ſunt. Sed hoc tamen intereſt, quòd tempora quidem redeunt, quæ autem orta ſunt cum ad interitũ uenerint nunquam redeunt. ¶ Celeres lunæ] Id eſt, luna cũ ſuis curſibus celerrimis. ¶ Reparat] Reſtaurat damna cœleſtia. nã ſi nunc imminuitur, paulo pòſt creſcet. Vnde cœleſtia nullũ ſentiunt damnum. Mortalia uerò ſentiunt. nã nos ubi, id eſt, poſtquàm decidimus ſcilicet ad inferos. ¶ Puluis et umbra] Nam corpus in puluerem redit. ¶ Vmbra] Id eſt, anima ſola reſtat. Nec me fugit Seruij opinio qui refert fuiſſe philoſophos, qui dicerent ex nobis ſimulachrum inferos petere, umbram corpus ſequi, ſpiritum uerò ad cœlum redire. Sed huiuſcemodi inquiſitio altior eſt, quàm huic loco cõueniat, quapropter alio differatur. ¶ Quo pius Aeneas] Oſtendit mortem ita omnibus eſſe cõmunem, ut neq; fortibus regibus, neq; opulentis parcat. ¶ Diues propter amplam uictoriã quã de Albanis reportauit. nam & populum Rom. ex Albanis ciuibus quos in ciuitatẽ Romanã recepit, uehementer auxit. ¶ Quis ſcit] Quaſi dicat, ſcire non potes, ergo duplex eſt infœlicitas, prima quòd uita breuiſſima & ſine reditu ſit. Secunda quòd illa etiam eadem breuitas incerta ſemper ſit. ¶ Cuncta] Hortatur ad liberalitatẽ, nã uidetur eſſe hominis officium liberalitate uti, cum tamen ſua omnia bona hæredi auaro & cupido relicturus ſit. ¶ Amico] Liberali, nam qui alteri dat, illi amicus eſt. ¶ Cum ſemel occideris] Eãdem ſententiã repetens in eo immoratur quo maxime Torquatum liberalem reddere poſsit. ¶ Splendida] Vel quia ueriſsima ſunt, uel quia ab illis nõ eſt prouocatio. ¶ Non Torquate genus] Neq; nobilitate generis, neq; eloquentia, neq; uirtute, quæ omnia in te ſunt, poteris te ab inferis eximere. ¶ Infernis neq; enim] Nam ſi dea amiciſsimũ optimumq; uirum & per ſummam iniuriam cæſum à morte uendicare non potuit, quis ab ea unquam liberabitur? Quo in loco poëtica licentia aliter fabellam Hyppoliti narrat, quàm ab alijs narretur. Dicunt Theſeo inferos deſcendente Phedram Theſei uxorem amore Hyppoliti pulcherrimi adoleſcentis, ſuiq; priuigni captam de adulterio illum interpellaſſe, ſed caſtiſsimus adoleſcens procaci mulieri non obtemperaret illa amorem in odium conuertens redeunti Theſeo cũ accuſauit, tanquã ipſe eam interpellaſſet. Iratus pater interficere Hyppolitum uoluit. At ille quadrigis uectus paternam ſæuitiam fugiebat. Quapropter cum aliter illum conſequi non poſſet, Aegeum patrẽ orauit Theſeus, ut ex tribus optatis quæ ſibi daturũ pollicitus fuerat hoc cõcederet, ut periret Hyppolitus, immiſit Phocas Aegeus, quib. deterriti equi, & in fugam uerſi, adoleſcentẽ per inuia raptarunt, donec diſcerptus laniatusq; eſt, proptereaq; Hypp. uocitatum uolunt quod ab èquis laniatus ſit: nã ὕππος equus λύω aũt ſoluo ſignificat. Verum cũ adoleſcens cælebs uixiſſet Dianæq; deditus uenationibus ſe exercuiſſet, orauit Diana Aeſculapiũ Apollinis filium & medicinæ Deum, ut illum in uitã reuocaret, reuocatumq; in Italiã tranſtulit, Aegeriæq; nymphæ cõmendauit, & mutato nomine pro Hyppolito Virbium appellari iuſsit. At Iupiter indignatus quòd aliquis hominem iam uita functum reuocare ualeret, ipſum Aeſculapium fulmine interfecit. De quo Virg. Pæonijs reuocatum herbis & amore Dianæ. At pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris Mortalem infernis ad lumina ſurgere uitæ Ipſe repertorẽ medicinæ talis & artis Fulmine Phœbige, nã ſtygias demiſit ad undas. Theodontius rẽ ad hiſtoriã referens, ſcribit illum nõ fuiſſe interfectum, ſed uehementer uulneratum, & Ariciã quandam Atticæ regionis mulierem quã ille clanculum amabat ab Aeſculapio impetraſſe ut Hyppolitum quem Theſeus periſſe credebat, ſanaret, quæ quoniam uenationibus exercebatur Diana putata eſt. Hyppolitus autem iam Virbius appellatus in Italiam ualetudine recuperata profectus eſt, & urbem Ariciam de amatæ mulieris nomine appellatã condidit Verum hanc fabulam Horatius nunc peruertens negat Dianã illum ab inferis liberare potuiſſe. ¶ Theſeus] Theſeus Perithousq; adeò amici fuerunt, ut inter illa rariſsima paria amicorum enumeretur. Hi coniurarunt nullam niſi Iouis filiam uxorem ducturos. Quapropter cum Theſeus Helenam rapuiſſet ad inferos deſcenderunt, ut raperet Proſerpinam Perithous, ſed Perithous ibi interemptus eſt. Theſeus autem in uinculis retentus, donec ab Hercule liberatus eſt. Sed & hic in aliqua parte fabulam uariat.

AD MARCIVM CENSORINVM. ODE VIII.

DOnarẽ pateras] Eſt argumentũ nihil eſſe quod mortales homines magis immortales reddere poſſit, q̃ carmina poëtarũ. Hoc ipſe ſumma arte demõſtrat. ¶ Grata Aera] Cõmendat ſe à liberalitate, quæ nõ ex donis, ſed ex animo illius q dare cupit cognoſcitur, & æs, ponit pro æneis ſtatuis. ¶ Cõmodus] Sic enim legit Acron quaſi utilis. Vel cõmodus ſodalibus. ¶ Tripodas] Accuſatiuus Græcus. Tripodes enim ſunt mẽſæ militares. Erat aũt donũ apud Græcos egregiũ. Hinc Ouid. Et tripodes ſeptẽ pondere & arte pares. ¶ Nõ peſſima] Id eſt, optata Liptote eſt cũ minus dicimus et plus intelligimus. ¶ Diuite me] Si eſſem diues. ¶ Artiũ] Id eſt, rerum arte fabricatarũ. ¶ Parrhaſius] Ephesius fuit pictor egregius, ac primus qui capillos in picturis diſtingueret, & uarios in facie uultus faceret, & modo acrẽ, modo lætũ pingeret, pinxit & currẽtes ita ut in curſu ſudorẽ emittere uiderẽtur, pinxit et armatos ita arma exuentes ut præ labore anhelare uiderẽtur. Fuit aũt ſuperbia intolerabili. Quapropter cũ certaret cum Thymãte de pictura, illũq; ſuperaſſet, tamẽ ſuffragijs populi prælatus Thymantes, quoniã propter ſuã ſuperbiã oderat Parrhaſium populus. ¶ Scopas] Sculptor fuit nobilitatus maxime in Venere & Phaëtonte, qui Samothraciæ ſanctis cerimonijs coluntur. Habuit æmulos Bryaxem, Thimotheũ & Leocarẽ, cum quib. celauit Mauſoleum Mauſoli Cariæ regis ſepulchrũ, quod inter ſeptẽ orbis miracula ponitur. Opus quadratũ fuit, & ſingula latera ſingulis celanda locata ſunt. ¶ Hic] Scilicet Scopas. ¶ Ille] Scilicet Parrhaſius. ¶ Preciũ dicere muneris] Quàm preciosum munus ſit. ¶ Notis publicis] Id eſt, titulis à rep. datis, ut eſt pater patriæ, & ſimilia, & eſt ſententia, quòd neq; tituli neq; arcus triumphales tãtum ualent ad laudes præclarorũ uirorum, quãtum carmina. Ergo Scipionis Aphricani laudes maximè claruerunt muſis Calabris, id eſt, uerſib. Ennij, qui fuit ex Rhodino Calabriæ oppido, ut ait Acron. Euſebius aũt Q. Ennũ Tarẽtinatum dicit Olympiade quinta ſupra cẽtũ ac triginta. Hic à Catone Quæſtore Romæ traductus in Auentino habitauit paruo ſumptu, & unius ancillæ miniſterio cõtentus. ¶ Poſt mortẽ] Poſſunt quidem hæc quæ dixi poſt mortẽ reddere uitã claris hominibus, ſed multo magis id faciũt carmina. ¶ Quid foret Iliæ] Quemadmodum de Scipione dixit, ſic & de Romulo dicit, qui Martis ex Ilia filius fuit. ¶ Taciturnitas inuida] Nã ſilentiũ de rebus magnis uidetur inuidere gloriæ illorũ, de quibus ſiletur. ¶ Ereptum ſtygijs] Mira uarietate narrationẽ diſtinguit. Nã cum idẽ de Scipione, Romulo & Aeaco dicat, nõ tamen eodem modo dicit, ut uarietate ipſa tædium amoueatur & ornatus orationi augeatur. ¶ Fauor uatum potentium] Nam magna uis eſt in ipſa perfecta eloquẽtia. Vnde & Alexãder Magnus cum ad Achillis ſepulchrum perueniſſet, fœlicẽ iudicauit, qui Homerum tãtum uatẽ ſuarum laudum præconem ſortitus eſſet. ¶ Beatis inſulis] Campos Eliſios intelligit. Cæterũ inſulas beatas Geographi alibi ponunt, de quibus nos ſuo loco dicemus. ¶ Dignum laude] Expolitio eſt. In eo enim perſiſtit, ut demõſtret carmina poëtarum homines immortales reddere. Vetat ergo muſa mori eũ qui dignus laude ſit. ¶ Et beat cælo] Id eſt, beatum reddit dijs illum inſerendo, nã ſoli poëtæ Herculem & Dioſcuros & Bacchum immortales reddiderunt, cum illos ad cœlum aſcendiſſe, & auxilium hominibus præſtitiſſe ſcribant. Sed de Caſtoris Polluciſq; ſyderibus & in cœlo & in mari iã diximus.

AD LOLLIVM. ODE IX.

NE forte credas] Inter ijs profecto enumeranda eſt huiuſcemodi Ode, quæ artificio ſummo ſcriptæ dici poſſunt. Promittit autẽ ſe Lollium ſuis carminibus immortalem redditurum. Sed ne uideatur nimis ſtilo arrogare, exemplo aliorum poëtarum probat quòd & ſi primus non ſit neque Homero aut Pindaro ſimilis, tamen ita uiuent ſua carmina, ut uixerunt carmina illorum poëtarum qui non primum locum tenuerunt. ¶ Ordo eſt: Ne tu forte credas interitura ea uerba quæ ego natus apud Aufidum fluuium, qui iuxta Venuſiam fluit. ¶ Socianda cordis] Id eſt, cithara.

¶ Per artes nõ ante uulgatas] Scilicet apud Latinos, ut ergo nõ credas hoc intellige quòd ſi, id eſt, quamuis Mæonius Homerus tenet priores ſedes, ſcilicet in arte poëtica, tamen Pindari & Simonidis

& Al-

& Alcæi & Terpſichori Muſæ latent. ¶ Ceæ Muſæ] Id eſt. Simonidis qui ex Cea inſula fuit. ¶ Steſichorus] Quàm ſit ingenio ualido, materiæ quoq; oſtendunt, cum maxima bella & clariſsimos canat duces, & onera Epici carminis ſua lyra ſuſtentet. Reddit perſonis in agendo ſuam dignitatem. Ac ſi tenuiſſet modum uidetur æmulari proximus Homero. Sed redundat atq; effunditur. Quod tamen uitiũ non inopiæ, ſed copiæ eſt. ¶ Aeoliæ] Lesbiæ & Saphon intelligit. ¶ Anacreon] Qui ex Cea inſula fuit. ¶ Non ſola comptos] Hactenus oſtendit poſſe durare ſua carmina, nũc demõſtrat quid poſſint carmina: nam ante Helenam multæ amarunt, ſed quoniã nõ habuerunt poëtas, qui illius amores celebrarent. ut illa habuit Homerum, de illis ſiletur. Eandem ſententiam alibi ſic profert. Sed fuit ante Helenam Cunnus teterrima belli cauſa. Sed ignotis perierunt mortibus illi. Ordo eſt: nã ſola Helenæ Lacena arſit, id eſt, amauit mirata comptos, id eſt ornatos crines, adulteri, ſcilicet Paridis, & cultus, id eſt, ornatus regalis, pro regales & comites, ſcilicet ſuos, & non primus Teucer direxit tela, quaſi dicat laudatur ab Homero, Teucer Telamonis filius in arte ſagittandi ex qua re in precio eſt, ſed ante illum fuerunt optimi ſagittarij, qui quoniam ſuum poëtam non habuerunt, incogniti iacent. ¶ Cydonio arcu] Species pro genere poſita eſt. Eſt autem Cydon urbs in Creta in qua primum arcus de pecudũ cornibus ornati ſunt. Virg. Ire libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula. ¶ Non ſemel] Nam prius ab Hercule expugnata fuerat, ſed quia non celebrata res illa ab Homero eſt, idcirco non ita in ore hominum eſt, ut ſecunda expugnatio. ¶ Ilios] Nam hæc ilios & hoc Ilion dicitur. ¶ Idomeneus] Qui Cretenſibus imperauit, nam & alij pugnarunt, quorũ quia Homerus non meminit, idcirco de illis ſiletur. ¶ Prælia] Poëtice dixit pugnauit prælia quemadmodũ uiuo uitã. ¶ Non ferox Hector] Non ſolũ Hector et Deiphobus pugnauit pro defenſione Troianæ urbis, ſed multi alij, qui nõ ſunt in fama, quia nõ celebrauit illos ſuo carmine Homerus. ¶ Vixere fortes] Multi ante Agamemnonẽ fortes fuerũt, ſed nemo lachrymat illos in prælio cæſos, quoniã nullus poëta eos deſcripſit. Ergo urgentur, id eſt, premuntur. ¶ Ingenti nocte] Magna obſcuritate. nã quemadmodum illuſtres dicimus eos quorũ nomen celebratur, ſic nocte opprimi eos qui ſine nomine ſunt & fama & quorum nulla memoria extat. ¶ Carẽt] Ratio quare ſint in obliuione, quia nõ habuerunt poëtã, qui illorum egregia facta caneret. ¶ Sacro] Nã iam demonſtrauit poëtas Muſarũ eſſe ſacerdotes. ¶ Paulum Sententia eſt & uera quidẽ quantũ ad famã quod nunc poëta agit. In cæteris aũt falſa. Nam ſi extincto homine nulla ipſius memoria relinquitur, et ſi egregia facinora ediderit, perinde eſt, ac ſi per ſummam inertiã uitã traxiſſet. ¶ Nõ ego] Poſtquàm demonſtrauit quid poëtarum carmina ualeant, promittit ſe Lollio famã immortalem ſuis carminibus daturum, optimeq; in hunc locum ſuã pollicitationem diſtulit, quaſi à principio poſuiſſet ante quàm mediocres quoq; poëtas famã alijs acquirere poſſe demõſtraret arrogãs uideri potuiſſet. ¶ Eſt animus] Pollicitus eſt illũ laudaturũ. Nunc oſtẽdit ſuas laudes eſſe per adulationem, ſed illum eas mereri propter utrunq; uirtutũ genus, quod in illo ſit. Nam quòd in illo ſit ſibi animus prudens rerum poſuit prudentiam unã ex uirtutibus intellectiuis pro cæteris omnibus quæ ſunt intelligentia, ſcientia, ſapientia, prudentia & ars. Ergo laudat eũ à philoſophia ſpeculatiua. Quod autem ſit rectus in temporibus ſecundis & dubijs, id eſt aduerſis, notat in in illo philoſophiam moralem, quæ maxime cõſtat ex iuſtitia adhibito freno tẽperantiæ & ſtimulo fortitudinis. Quam ergo laudem nõ meretur ille, qui & uirtutibus intellectiuis, quarũ finis eſt uerũ, Et moralibus quæ rectũ æquũq; proponunt inſignitus ſit, & uim naturãq; rerũ nõ ignoret, & ita uitam agat, ut neq; rebus ſecundis elatus, neq; aduerſis factus à recto honeſtoq; defflectat. ¶ Vindex] Punitor quæ pars iuſtitiæ eſt. ¶ Auaræ] Quæ propter lucri cupiditatẽ cõmittatur, et amore pecuniæ, cuius tanta uis eſt in male imbutis animis, ut nihil ſit quòd illa ſuadente nõ fiat. Hinc exclamatio Virgiliana, Auri ſacra fames quid nõ mortalia cogis Pectora. Punire autem fraudem & abſtinere à pecunia ita ad iuſtitiã pertinet, ut hoc tẽperantia, illud fortitudine egeat. ¶ Cõſulq; non unius anni] Ex ſententia Stoicorum loquitur, qui uolũt ſapientẽ omnia eſſe, ut ſit ſemper rex, conſul, dictator & reliqua eiuſmodi, quoniam ea ſapiẽtia eſt ut ſciat: eaq; mente, ut uelit ſemper omnia recte adminiſtrare.

¶ Sed

¶Sed quotiens] Sententia eſt, ſed totiens conſul, quotiens aut domi aut militiæ recte agitur, quia iſtuc ipſum faceres, ſi præeſſes reip. Vel legamus cum admiratione, ut ſit ſententia. Quotiens prætulit iudex honeſtum utili, quaſi dicat raro. Ex quo maior laus ad eum peruenit, qui recte agit. ¶Reiecit dona nocentiũ] Noluit corrumpi muneribus. ¶Alto uultu] Id eſt, ipſe altus qui munera res humiles atq; caducas non curat, ſed diuina atq; immortalia ſuſpicit. Vel alto uultu, quoniã nihil eſt quod eum facti pudeat, & propterea ſtet uultu deiecto, ut illi quos admiſſæ culpæ pudet. Sic et prouerbium tritiſſimum approbat, quo dicunt, deiecto uultu ſibi incedere licere cũ recte egerint. ¶Per obſtantes cateruas] Aliqui referunt ad uictoriam de hoſtibus reportatam, Ego puto per metaphoram dictum quòd ipſe uictor, ſcilicet auaritiæ, & eorum qui illum corrumpere uoluerunt. ¶Explicuit] Scilicet quaſi per medios hoſtes uictor euaſit. Nam crudeliſſimi hoſtes ſunt qui corrumpere nos in iudicio tentant. ¶Cateruas] Vt oſtendat magnam turbam corruptorum. Vel dixit. ¶Explicuit arma] Id eſt, ſumpſit ſupplicium de reo. Nam explicandæ è faſcibus erant uirgæ, quibus damnati cædebantur, & ſecures quibus feriebantur. ¶Non poſſidentem] Sententia iam in hoc poëta tritiſſima, ut non quia diuites ſimus beati poſſimus dici, ſed quia diuitijs, quæ munera deorum ſunt, ſapienter uti ſciamus & paupertatem pati, & mori quàm flagitium committere malimus. Ergo qui ita animũ inſtituit pro patria & pro amicis mori non dubitabit.

AD LYGVRINVM. ODE X.

O Crudelis adhuc & Veneris muneribus potens] Ita ſe philoſophum profitetur poëta eſſe ut tamen ſe poëtã eſſe nõ oblitus ſit. Ergo in ſerijs et grauib. rebus triſtitiã hilaritate adimit. Et quãuis res laſciua ſit, tamẽ hoc inde percipitur, ne quæ momẽtanea ſunt diuturna ſperemus. ¶Muneribus] pulchritudine. ¶Inſperata] Quemadmodũ dicimus ſperare pro timere, unde Virg. Hũc ego ſi potui tantum ſperare timorem. Sic illud quod non timuimus, inſperatum dicemus. Quod autem dixit inſperata, oſtendit ſtultitiam adoleſcentium, qui quadam uanitate elati nũquam florenti ætati immutationem timent. ¶Deciderint comæ] Nam teſte Acrone uſq; ad pubertatem pueris comæ nutriri conſueuerant. ¶Quæ mens] Quæ uoluntas.

AD PHILLIDA. ODE XI.

EST mihi nonum ſuperantis annum] Inuitat amicam ad natalem Mecœnatis celebrandum. Is erat Aprilis idibus. Conſueuerant autem natales dies laſciuiori quadam lætitia celebrare & amicas adhibere. Hinc Maro. Phillida mitte mihi meus eſt natalis Iola. Cum faciam uitula pro frugibus ipſe uenito. ¶Nonum] A` uetuſtate uinũ cõmendat. ¶Albani] Laus eſt à patria. ¶Apium] Quod diximus fugare ebrietatem. ¶Hederæ] Quæ Baccho conſecrata eſt. ¶Religata] Pro religenda ait Acron. Sed fortaſſe non erit abſurdum, ut dicamus qua religata fulges, id eſt, nitidior apepares. ¶Religata] Subaudi, comam per ſynecdochen. nam intelligit ſertum. ¶Ridet] Splendet. nam ſplendor rei inanimatæ riſus uidetur. ¶Caſtis] Religioſis. De uerbenis autem dictum eſt. ¶Auet] Cupit, & dat ſenſum rei ſenſu carenti. Sed nimirum ita uidetur cum aliquid rei cuipiam præparauimus illud quodammodo rem ipſam deſiderare. ¶Flammæ rotantes fumum] Nam in gyrum inuoluunt, & inuoluentes extollunt ipſum fumum. ¶Vt tamen noris] Quaſi dicat non temere eſt, quòd tantus ſit apparatus, cũ inſeruiat natali tanti uiri. ¶Agendæ] Celebrandæ. ¶Veneris marinæ] Quia in mari orta eſt. ¶Findit] Diuidit. Nam idus quia in medio ferè menſe ſunt dicuntur ab iduando, id eſt, diuidendo, unde etiam dicitur uidua, quaſi à uiro idua, id eſt, ſeparata. Sequitur autem in hoc loco opinionem illorum qui dicunt aphrilem ſcribi cum aſpiratione & dictũ quaſi aphrodilem à Venere, quæ Græcè Aphrodite appellatur. ¶Telephum] Hortatur Phillidem ut ad ſe properet, nec quicquam ſperet in amore Telephi à ſe amati quoniã ille ab alia puella detinetur, & ne forte ſperet Phillis illum ad ſe rediturum, dicit eum occupatum eſſe à puella non eius ſortis, id eſt, fortunæ, cuius eſt Phillis, quæ libertina erat, ſed quæ ſit ex nobilitate Romana.

¶ Diues] Quæ dare multa poßit, uel ſaltem ab eo nihil petat. ¶ Laſciua] Quæ multum illum obleſtare poßit. ¶ Grata compede] Ex quo infert etiam Telephum, ut ametur, ita eam amare. Quæ omnia poſſunt omnem ſpem iuuenis recuperandi Phillidi ereptam eſſe oſtendere.

¶ Terret ambuſtus] Quod rationibus probare tentauit, exemplis quoq; probat, debere illam deponere ſpem Telephi, cum ille ſit ſupra fortunam ſuam. Inducit autem exemplum Phaëtontis. Hic enim cum currum paternum regendum ſuſcepiſſet, eſſetq; id negotium ſupra ſuas uires perijt. Eſt autem metri neceßitate Phaëton pro Phæton facta diphtongi diſſolutione. ¶ Bellorophontem] Nam ait Acron quod Bellorophon auſus equitare per aëra Pegaſum alatum equum decidit. ¶ Meorum finis amorum] Poſtquam in deſperationem riualis eam induxit, ſuum integrum perpetuumq; amorem pollicetur. ¶ Modos] Modulationes quas canas uoce ſuaui, nam cantu minuuntur curæ atræ, id eſt, noxiæ.

AD VIRGILIVM, ODE. XII.

IAm ueris comites] Deſcribit uer, Neq; eſt carmē ad Vir. poetā, ſed Myropolā. ¶ Animæ] Venti Vir. Quantum ignes animæq; ualent. ¶ Thraciæ] Non de ſeptentrionalibus uētis intelligit, qui aſperi propter frigiditatem ſunt, ſed de Eteſiis. Excitantur enim in caloribus circa meridianum tempus uenti quidem lenes & temperati. Iſti in Ponto flant à ſeptentrione. In Aphrica atque Hiſpania ab oriente. In reliquis partibus à meridie. Eteſie neque diphthongum habent, neque aſpirationē aliquam. ¶ Ales infœlix] Hirundinem intelligit, quæ Progne fuit Pandionis Athenienſis regis filia & Therei coniunx. Quæ cum maritus ſuam Philomenam per uim conſtupraſſet, & deinde ne rem proferret linguam ſibi abſcidiſſet, Ithym filium communem interemit, atque patri epulandum poſuit. Ipſa ergo in hirundinem, maritus in upupam, filius in phaſianum auem, philomena in luſciniam mutati ſunt.

¶ Opprobrium] Quia contra Athenienſium mores immanem crudelitatem exercuit filium inſontem interimens. ¶ Barbaras libidines] Quaſi efferatas libidines. ¶ Tenero] Nuper nato. ¶ Carmina] In honorem Panos. ¶ Fiſtula] Deum ſcilicet Pana. ¶ Nigri] Vmbroſi propter ſyluas. ¶ Archadiæ] Ibi enim præcipue colitur. Virg. Pan deus Archadiæ mecum ſi iudice certet. ¶ Liberum] Vinum ¶ Cliens nobilium] Nam unguenta inferioris fortunæ homines non emunt, ſed nobiles. ¶ Geſtis] Cupis. ¶ Nardo] Vnguento ex nardo. Sententia eſt, ſi cupis apud me optima uina bibere, afferto optimum unguentū. ¶ Onyx] Græcum uerbū eſt & unguem ſignificat. Sed & lapidis ſpecies eſt, cuius color candidus apparet læto rubore in unguis humani ſimilitudinem ſuffuſus. Ex hoc uaſcula fiunt ad unguenta ſeruanda. Ergo parum unguenti multum uinum eliciet. ¶ Horreis] Quamuis loca propria ſint ubi condantur fruges à ſpicarum horrore dicta, quia priſci eas in ſpicis condebant, tamē & de uino & de oleo dicuntur. Dicit autem Acron ibi ſupplicia fuiſſe horrea ubi deinde fuerunt galbæ.

¶ Largus] Liberalis. ¶ Donare] Ad donandum. ¶ Nouas] Magnas, uel inſolitas.

¶ Amara] Amaritudines. ¶ Vt diues in plena domo] Nam qui diues eſt, uinum gratis præbere poteſt. ¶ Nigrorum ignium] Id mortis, nam rogos quibus defuncti utūtur, nigros ignes appellat. ¶ Miſce breuem ſtultitiam] Nam prudentis eſt in loco deſipere, modo breuiter fiat. Non ergo eſt ſtultitia ſed uidetur.

AD LYCEM ANVM FACTAM, ODE. XIII.

AVdiuere Lyce dij mea uota] Mordaciſſime inuehitur in mulierem, quæ hactenus qua pulchra eſſe, & iuuenis, ſuperbißime ſe erga amantes gerebat. Vtitur autem ita ratione, ut affectum ſuum magis exprimat. ¶ Fis anus] Quod uotis à dijs petieram. ¶ Ludis & bibis] Quod iunioribus conceditur. ¶ Tremulo] Nam ex ſenectute uox intremiſcit. ¶ Lentum] Quia tardus eſt amor atque piger in uetulas. Non eſt lentus natura ſua cupido, imo uelox Sed in amorem uetulæ non poteſt, niſi lente adoleſcentes excitare.

¶Excubat] Vigilat. Excubare enim in re militari eſt, cum extra caſtra nocturnæ uigiliæ habentur. Ergo in te lentus eſt cupido, in Chia uehemens. ¶In genis] In oculis, nam maxime ab oculis hauritur amor. ¶Pſallere] Canere, unde pſalmus. ¶Importunus] Scilicet tibi quia ab illo contẽneris. ¶Niues] Pro canitie poſuit. ¶Aridas quercus] Vt ſupra pro uetula. Alludit autem ad ipſum Cupidinem, qui cum ales ſit, non ſidit niſi in uiridi arbore.

¶Nec Coæ] Sententia eſt quod ornatus ueſtium quo uteris non reſtituet tibi iam elapſam iuuentutem. Coam autem dixit ueſtem, quia in ea inſula tenuiſsime ex bombice parabantur ueſtes. Quod autẽ bombix & in Aſſyria & in Coa inſula ſit, exprimit Plinius in hiſtoria naturali. Propert. Quid iuuat ornato procedere uincta capillo Et tenues Coa ueſte mouere ſinus. ¶Venus] Venuſtas. ¶Motus] Agilitas corporis. ¶Quid habes illius] Scilicet Lyces quæ olim fuit, quaſi dicat, nihil omnino, quia toto immutata alia uideris ab illa Lyce quæ in me amores ſpirabat. ¶Surpuerat] Pro ſubripuerat. ¶Fœlix] Pulchra eadem ratione qua beatum dicimus. Nam mulieres in pulchritudine ſummum bonum reponunt. Vel fortunata in amore, quoniam ad nutum omnia ſuccedebãt. ¶Facies multarũ artium] Quaſi multo & artificioſo cultu exornata, quaſi cui plus fuci quam natiuus decor conferrent. ¶Sed fata] Seruatura Lycem parem temporibus cornicis dederunt breues annos Cynaræ. Cornicem uero aiunt Phyſici Centeſimum annum excedere. Sed ne ſibi applaudat Lyce ex diuturna ætate, addit ea cauſa à fatis illam ſeruatam, ut iuuenes qui face illius ardebant, uideant ipſam facem penitus exuſtam. Appellat autem facem ardentem, pulchritudinem mulieris, qua iuuentus in amorem accẽdebãtur.

AD AVGVTVM. ODE. XIIII.

QVæ cura patrum] Diuerſi argumenti & ſtili à ſuperiore ode quæ amatorias nugas cõtineret, eſt hæc, quæ grauiore charactære laudes Auguſti continet, cum oſtendat quã anxia uniuerſa ciuitas ſit pro ſalute ſua. Et tamẽ nullos ſatis dignos honores ſibi tribuere poſsit.

¶Quæ cura] Quæ anxia ſolicitudo patrum ſenatus. ¶Quiritum] Populi Romani.

¶Aeternet] Id eſt, æternas reddat tuas uirtutes. Sententia eſt. Virtutes ſuas eſſe maximas, ſed eſſe opus ea munera in illum conferri quæ illarum memoriam æternam conſeruent. ¶Per titulos] Qui inſcribuntur ſtatuis. ¶Faſtos] In quibus memoria rerum geſtarum continetur.

¶Memores] Id eſt, qui ad memoriam reducunt. ¶O maxime principum] Omnium qui ubique ſunt, Nam homines alibi eſſe non poſſunt quam in terris habitabilibus & à ſole iluſtratis. ¶Quem] Trita elocutio ut dicamus quem Vindelici didicere quid poſsis, ut ſi dicamus. Nouit te quid feceris. ¶Marte] Id eſt in re militari. ¶Tuo milite] Quaſi dicat, tuis auſpicijs. Sed uictoria Druſi paulo ſupradictum eſt. ¶Plus uice] Scilicet quia dupla quam dederant clade affecti ſunt. ¶Maior Neronum] Druſus maior ex filijs Neronis. ¶Deuota] Nam difficile eſt illos ſuperare, qui mortem pro libertare oppetere parati ſunt. ¶Indomitas] Talem ſtragem edidit in hoſtibus, qualis eſt in mari quando auſter in ortu Pleiadum ſæuit. Pleiades enim ortum tempeſtuoſum habent. ¶Choro] Quia plures ſunt. ¶Sic tauriformis] Flumina cum cornibus taurinis pinguntur propter mugitum aquarum. Oſtendit autem non minori impetu irruiſſe Druſum in hoſtes quam Aufidus Apuliæ fluuius cum auctus eſt diluuio.

¶Regna Dauni] Apuliam in quam ipſe regnauit. ¶Primos & extremos] A prima acie ad ultimam, ſic Vir. Proxima quæq; metit gladio. ¶Sine clade] Suorum militum, quod maioris eſt laudis. ¶Te copias] Oſtendit idcirco laudẽ ad Octauianum pertingere, quoniam quicquid Druſo geſtũ eſt, id omne militibus, conſilijs, & fortuna, & diuinitate Auguſti geſtum eſt.

¶Alexandrea] Pro Alexandria ſecundum Priſcianum. ¶Tertio luſtro] Quindecim enim annos interfuerunt à uictoria Alexandrina ad hũc diem. ¶Vacuam] M. Antonio, Nam iam extinctus erat. ¶Arrogauit] Attribuit decus imperijs ſcilicet diuinos honores.

¶In ius

¶ Indus] Indi ab eo non ſunt deuicti, neq; ab alio Romanorũ duce ante Traianũ imperatorẽ Ipſe enim eos uicit, ſed tamen non triumphauit, quia rediens, in Sicila mortuus eſt. Nihilominus tanta fuit Auguſti per orbem fama, ut Indi quoq; legatos ad fœdus faciendum miſerint. ¶ Profugus] Quia ſine certis ſedibus uagatur. ¶ Te fontium] Ordo eſt. Nilus qui celat origines ſuorum fontium id eſt, de cuius origine nemo nouit, audit te. ¶ Et Hyſter & tygris] De quibus omnibus dictum eſt. ¶ Belluoſus] Belluis plenus. Bellua enim maiora animalia intelligimus. ¶ Obſtrepit] Circũſonat. ¶ Remotis] Non à ſe ſed à nobis. ¶ Et tellus Galliæ non pauentis funera] Id eſt, mortem, audit te. Nam ferocitate ſua iſti populi in mortem ſine timore irruunt.

AD AVGVSTVM, ODE. XV.

PHœbus uolentem] Excuſat tenuitatem ingenij, quæ magnitudini rerum geſtarum ab Octauiano par eſſe non poßit. Atq; cum pararet illa deſcribere, à Phœbo prohibitum eſſe. Eſt autem tale figmentum, quale Virg. quoq; in Bucolicis adhibet. Ait enim. Cum canerem reges & prælia Cynthius aures Vellit, & admonuit paſtorem Tytire pingues Paſcere oportet oues deductum dicere carmen. ¶ Increpuit] Familiariter admonuit Vir. Tum Bitiæ dedit increpitans, ille impiger hauſit. Dare autem parua uela, id eſt, nauigia per æquor Tyrrhenum allegoricè eſt tenui ſtilo tractare res altas. ¶ Tua ætas] Laudat à fertilitate, quæ propter pacẽ prouenit. Et ne deſidioſa pax uideri poßit, demõſtrat ita pacẽ partã eſſe, ut tamẽ Parthi qui Craßiana ſigna abſtulerãt, coacti ſunt per Ventidiũ Baſſum qui eos ſuperauit, ea reddere. De his meminit & Lucan. Cunq; ſuperba foret Babylon ſpoliãda tropheis Auſonijs umbraq; erraret Craſſus inulta, Bella geri placuit nullos habitura triũphos. ¶ Clauſit Ianum] Templum Iani Romæ in bellis patebat, in pace clauſum erat. Ter autem euenit ut clauderetur. Primo regnante Numa Pompilio. Secundo poſt bellum Punicum ſecundum. Tertio poſt bellum Actiacum imperante Auguſto. De hoc Vir. Claudantur belli portæ furor impius intus. Refert autem Macrobius quòd in bello quod pro raptis geſtum eſt uirginibus Romani portam in radicibus collis Viminalis deinde ab aduentu Ianualem uocatam claudere uoluerunt. Sed cum ter clauſiſſent, & totidem ſuaſponte patuiſſent, ſtabant pro cuſtodia armati, qui hoſtes irruentes ab ingreſſu arcerent, Mox accepta fama Romanos à Tacio pulſos relicta cuſtodia fugerunt. Et erant iam per portam irrupturi Sabini, cum è templo Iani per hãc portam magna uis aquarum torrentiũ ſcatentibus undis erupit, & multas hoſtium cateruas aut feruenti, exuſtas, aut uaſta uoragine deuoratas ferunt. Vnde mos fuit, ut in bello ianua Iani ad auxiliũ pateret. ¶ Vacuum Ianum Quirini] Id eſt, templum Iani, qui Quirinus dicitur. Nã authore eodẽ Macrobio Ianus dicitur Conſininus à conſerendo ſcilicet propaginem generis humani. Itẽ Quirinus quaſi bellipotẽs ab haſta, quæ lingua Sabina Quiris dicitur. Appellatur itẽ Patultius & Clauſinus, quia bello ualuæ eius pateant, pace claudantur. Sed ut ſemel de Iano plura tum hiſtorice tum phyſice ex quadam allegoria referamus, Ianus ſecundum Iginium, qui Plutarchi teſtimonio nititur, olim regionem ubi nunc Roma eſt cum Cameſe indigena gubernabat, ut regio Cameſene oppidum ianiculum diceretur. Extincto Cameſe ſolus regnauit. Et quoniam ſumma prudentia ex præteritis futura prænoſceret, & illa duo coniungeret, bifrons fuiſſe putatur. Et eadem ratione Antenorta & Poſtuorta ſuæ diuinitatis comites à Romanis colebantur. Hic Saturnum à filio pulſum hoſpitio ſuſcepit, ab eoq; agriculturam doctum in ſocietatem regni accepit, & cũ primus æra ſignaſſet in altera parte Saturni effigiem, in altera nauis qua uectus eſt imaginem expreßit. Concordiam horum Maro teſtatur Ianiculum huic illi fuerat Saturnia nomen. Et duo continui menſes illis dicati ſunt. Nam & December Saturnalia ſacra habet & Ianuarius à Iano nominatur. Ianus cum Saturnus nuſquam appareret regionem Saturniam parentem nominauit, &

Saturno aram ſacraq́;, id eſt, Saturnalia inſtituit & ſimulachrum ſuum falce, quia agriculturæ repertor fuerat, inſigniuit. Scribit Zeno quod Ianus in Italia primus tēpla & ritus ſacrorū inſtituerit. Ob quod in ſacrificijs præfationē perpetuam meruit. Et quoniam ea regnāte omnium domus religione plenæ eſſent, idcirco ingreſſus exitusq́; ædium illi ſacri ſunt. Hæc igitur ex hiſtoria. Phyſici autem Ianum dicunt Phœbum eundem atq; Dianam eſſe. Nam Phœbo Græci aras ante fores ſtatuunt & exitus introitusq́; illam potentem indicant, ut de Iano diximus. Pingitur præterea Ianus cum claui & uirga tanquam portarum cuſtos & uiarum rector. At etiam Diana uijs præeſt. Vnde ſecundum Nigidium Diana à Iano dicta eſt apposita d, litera quæ ſæpe decoris cauſa apponitur, ut redire & redintegrare. Ianum igitur ſolem eſſe uolunt et ideo gemino, id eſt, bifrontem quaſi utriuſq; cœli ianuæ potentem, & inuocari prius cum alicui deo ſacrificatur, ut per huius portas præces ad illum tranſeant. Et ut anni dimenſio quæ à ſole fit demonſtretur in ſimulachro Iani dextra manus trecentorum, ſiniſtra ſexaginta quinq; numerū habet, quia ex totidem diebus conſtat annus. Alij mundum & cœlum eſſe uolunt Ianum, & ab eundo dictum quod mundus ſemper dum in gyrum agitur, eat. Vnde Cornificius libro tertio rhythmorum inquit. Cicero non Ianum ſed Eanum nominat. ¶ Frena licentia] id eſt, leges quas utiles tulit. ¶ Veteres artes] Quia reduxit populum Romanum ad priſtinam diſciplinam et mores. ¶ Custode] Suprema laus in principe, ut non putet ob ſuum commodum illi datum imperium ſed ut ſit optimus cuſtos & ueluti paſtor pabuli Vnde Latini regem dixerunt à regendo, non autem dominos, ut nunc corrupti mores appellant. Græci autem maxime Homerus ποιμένας λαῶν, id eſt, paſtores populorum κοσμήτορας, id eſt, temperatores & adminiſtratores nominarunt. ¶ Non furor ciuilis] Ita enim adminiſtrabit populum, ut nulla belli ſpecies ocium, id eſt, pacem perturbet. ¶ Inimicat urbes] Noue ſeu præter conſuetudinem. Nam inimicari tibi & non inimico te dicimus. ¶ Nosq́; profeſtis] Cum in ſummo ocio & ſumma rerum affluentia uerſemur ingrati ſimus, niſi. Sacris] id eſt, feſtis diebus & profeſtis rite deos precemur. Deinde ex maiorum conſuetudine canemus duces functos uirtute, ſcilicet Troiam, Anchiſem & Veneris progeniem, ſcilicet Aeneam & domum Iuliā, quæ Aeneæ, filij Veneris progenies eſt. Oſtendit autem maximum ocium & ſummam copiam rerum cum etiam diebus profeſtis, qui rebus agendis decreti ſunt non ſolum ipſis uiris, ſed eorum uxoribus & liberis feriari liceat. Nam quod Acron dies profeſtos eos intelligat, qui ante feſtos ſunt, ego cum tantæ autoritatis homine non pugno, placet tamen, ut in trita eius notione ſumatur. ¶ Lydijs] Tres enim erant modi tibiarum Dorius ſiue Ionicus, Phrygius, & Lydius. Nam Sacadas Argiuus eā quam in muſicis ſtrophen dicunt tribus tonis Dorio Phrygio & Lydio adinuenit.

Q. HORAT. FLACCI EPODON LIBER.

Ad Mecœnatem.

IBis liburnis inter alta nauium] Verſus iambicus eſt. Sed primus iambicus trimeter, Secūdus dimeter, nam quamuis trimeter ſit ſex pedum, tamen propter uelocitatem pro tribus recipiuntur. Epodon carmen eſt, ut placet Acroni, in quo primus uerſus maior eſt, minor ſecundus, & primi uerſus ἐπᾴδεται, id eſt accinitur. Vel quia epos carmen dicitur. Ideoq́; hunc librum epodon nominari dicit, quia continuo tenore primi uerſus ſenſus, uerſu ſequenti concluditur. Diomedis autem Grammatici inſignis eadem pene ſententia eſt. Ait enim epodos dici uerſus quolibet metro ſcriptos, & ſequentis clauſulas habentes particularum, in quibus ſingulis uerſibus ſingulæ clauſulæ adijciuntur. Dictos autem eſſe epodos συνεκδοχικῶς à partibus uerſuum quæ legitimis et integris uerſibus ἐπᾴδονται id eſt, accinuntur. ¶ Ibis] Demonſtrat quam anxius ſit de ſalute Mecœnatis, qui contra Antonium bello nauali decertaturum. Octauianum comitabatur. ¶ Liburnis] Nauigij hic genus eſt, Alibi uero currus à populis Li-

burnis

burnis qui iuxta ſinum Illyricum ſunt. Vir. Regna Liburnorum & fontem ſuperare Timaui.

¶ Alta propugnacula] Nam & Virg. in hoc nauali prælio alta nauigia deſcribit. Credas innare reuulſas Cycladas, aut montes concurrere montibus altos Tanta mole uiri turritis puppibus inſtant. ¶ Paratus ſubire periculum Cæſaris tuo] Id eſt, opponere te morti pro illius ſalute. ¶ Quid nos] Sententia eſt nos autem qui Romæ reſtamus futuri ſumus incolumes & læti te incolume. Si autem contra, nos quoque contra in luctu uicturi ſumus.

¶ Iuſſi] Nam intercedente Mecœnate Horatius belli uacatione ab Auguſtino donatus eſt.

¶ Feremus an] Contexe ſic, An feremus hunc laborem laturi ipſum mente, quia imbellis corpore non poſſet quem ferre decet non molles uiros. ¶ Comes minore] Scio ſi te ſequar nihil me te iuuaturum, ſed ero in minori metu. Nam ſi abſim, omnia quæ accidere poſſunt timebo etiã ſi non accidant. Si fuero tecum timebo tantum ea quæ accident. ¶ Vt aſſidens] Conueniens comparatio, nam quamuis mater pullorum auis non poſſit eos ab allapſu ſerpentum tutari, tamen in minori anxietate ſunt præſentes. ¶ In ſpem tuæ gratiæ] Id eſt, libenter militabo, ut tibi rem gratam faciam. Neq; tuam beneuolentiam cupio, ut plura à te conſequar munera, hoc autem ſic exprimit. Non ut aratra illigata plurimis meis iuuencis nitãtur, ſcilicet contra obſtantem terram, id eſt, arent. Sed lege per Hypallagen, ut ſit, non ut plures iuuenci illigati aratris nitantur, id eſt, nõ ut habeam plura rura. ¶ Pecus ue] Nec habeam multa armenta. Eſt autem de conſuetudine ut hyemali tempore armenta in calidioribus locis, ut eſt Calabria, æſtiuo uero in frigidioribus, ut eſt Lucania & quæcunq; alia regio montana, paſcantur. ¶ Candentis] Ex niue aut propter marmora. ¶ Circa mœnia] Id eſt, mœnia ipſius Tuſculi conditi à Telegono Circes & Vlyſſis filio, Vel dixit nolo continuare prædia Tuſculani agri uſq; Circeos. ¶ Satis ditauit] Nam quæ ſatis erant dediſti. Nec uolo ſuperflua quæ ſi eſſem auarus ut Terentianus Chremes occultarem intra terram, aut ſi eſſem nepos, id eſt, luxurioſus & deſes perderem.

¶ Diſcinctus] Piger, negligens.

LAVDES VITAE RVSTICAE.

BEatus ille] Laudat uitam ruſticam eosq; qui illa delectantur, beatos appellat, ſic Vir. O fortunatos nimium ſua ſi bona norint Agricolæ. ¶ Paterna rura] A parentibus accepta, in quo demõſtrat & diligentem curam familiarem quod fundum paternum conſeruauerit, & modeſtiam animi qui illo contentus fuerit nec plura parauerit. Solutus fœnore, nõ enim cura fœnerandi afficitur, ſed ſola agricultura contentus eſt. ¶ Neq; excitatur] Nec ob auaritiam militiæ curas ac labores ſubit. Neq; horret iratum mare] Quia non nauigat, ut mercatores, qui quæſtus cauſa periculoſiſſimas nauigationes ſuſcipiunt. Poſuit autem tria quibus homines rem ſuam augere ſtudent, fœnus, militiam, & nauigationem. Addit & quartum, nam multi patrocinando diteſcunt. Addit & quintam, infœlicitatem uitæ ciuilis, qua ruſticus caret. Nam non ſunt ſibi ſalutandi potentiores ciues, quorum patrocinio ipſe cum ambitioſus ſit magiſtratus quærit. ¶ Maritat] Sic contra in ſuperioribus dixit uiduas ulmos. ¶ Propagine] A propagãdo dicta. Verum ſi de uitibus dicatur, ut hic profertur prima ſyllaba longa, ſi de humana ſobole corripitur. Virg. Nimium uobis Romana propago Viſa potens ſuperis. Ergo maritat ulmos cum propagine adulta ex quadam ſimilitudine. Nã ut ſit coniugium maris & fœminæ ſobolis cauſa, ſic uitis & arboris ut fructus ferat. ¶ Reducta] Longa uel flexuoſa. ¶ Falce] Omne inſtrumẽtũ falcatũ, id eſt recuruũ falcem appellãt. Vnde dicũt falcẽ putatoriã, meſſariã, fœnariã, ſepariã & huiuſcemodi. ¶ Preſſa] A fauis emuncta & ſyncera. ¶ Infirmas] Quia natura imbecilles ſunt & multis morbis expoſitæ, ſed non idem eſt infirmus & ægrotus. Infirmus enim poteſt eſſe ſine morbo, cui robur non ſit firmum, Aegrotus autem ſemper in morbo eſt. ¶ Vt] Admirantis eſt. ¶ Priape] Hic hortorum deus eſt, ſed de eo alibi dicetur. De Syluano uero diximus. ¶ Tutor finium] Id eſt, agrorum.

FOENERATOR LOQVITVR.

LIber iacere modo] *Artificioſum carmen, uam maxima laus eſt agriculturæ, cum tantum poßit mouere homines ut, etiam auarißimos dum cupiditas pecuniæ cedit rationi ad ſe amandam alliciat.* Inducit igitur Alphium fœneratorem ruſticam rem laudantem. ¶ Antiqua] *Quæ ſit magna, & quæ latiorem umbram præbeat.* ¶ Tenaci] *Quia propter multiplices fimbras difficile uulſu eſt, nec facile illo agri purgantur.* ¶ Leues] Sic Vir. *Par leuibus uentis uolucriq; ſimillima ſomno.* ¶ Inuitet] Vir. *Atq; leui ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.* ¶ Annus hibernus] Oſtendit in *mitiori cœlo plurimas eſſe in agris uoluptates, ſed etiam in frigido.*

¶ Plagas] *Videtur plagas pro maioribus ponere retibus, & retia pro minoribus.* ¶ Rara] Propter maculas, id eſt, internodia. ¶ Leui] Polito & *ſentibus purgato. Sic enim in ſepibus ex tranſuerſo purgatur trames, in quo retia à ſentibus tuta collocari poßint.* ¶ Turdo] *A turdo colore dicti ſunt.* ¶ Edacibus] *Auidißima enim & cuiuſcunq; eſcæ uoracißima eſt auis.* ¶ Aduenam] *Nam cum et in hyeme aprica & in æſtate frigida captet loca, ubiq; aduena uideri poteſt, potius quam indigena.* ¶ Sabina] *Nam hos populos & religioſißimos fuiſſe ſcribunt, dictosq; παρὰ τὸ σέβεσθαι, id eſt, ſacrificando, & fœminas caſtißimas habuiſſe.*

¶ Pernicis] Id eſt, *Perſeuerantis ſecundum Priſcianum, quaſi dicat, patientis laborum.*

¶ Apouli] *Sunt qui uelint eſſe nomen proprium uiri.* ¶ Sacrum] Scilicet laribus. ¶ Siccet] Mulgeat. ¶ Horna] *Huius anni.* ¶ Lucrina] *Quia in Lucrino lacu optima erant.* ¶ Rombus] *Vnus eſt ex piſcibus planis.* ¶ Scaurus] *Solus ex piſcibus ruminare traditur herbisq; ueſci & non alijs piſcibus, in Carpathio mari frequens inuenitur. Promontorium Troadis lectum ſponte nunquam tranſit. Sed inde ab Octacio aducti inter Hoſtienſem & Campaniæ oram diſſeminati ſunt ſub Claudio, Inde per quinquennium cura adhibita, ut capti mari redderentur, frequentes reperti ſunt. Hæc ait Plinius, & ſimul adiungit ſua tempeſtate huic piſci principatum tributum eſſe.* ¶ Attagem] Ex Ionia uenit hæc auis. ¶ Lapathi] *Hanc herbam rumicem quoq; appellant.* ¶ Malue] *Græce μαλακὸν quod molle ſignificat.* ¶ Terminalibus] [illegible]otuit etiam *dixiſſe terminalis: Nam nomina ſacrorum neutra et carentia ſingulari, ut ſunt Bacchanalia, Lupercalia & ſimilia in ſecunda & tertia declinatione ponuntur, ut lupercalium & lupercaliorum fit in genitiuo.* ¶ Hæc locutus] Oſtendit *Per hunc quod etſi auaritia ſua diſcedere propter contractum habitum non poſſet Alphius, tamen cognoſcebat quantum uoluptatis eſſet in agricultura.* ¶ Relegit] *Congregauit illam à debitoribus exigens.* ¶ Idibus] *Circa dimidiatum menſem, & in Calendis ſequentis menſis.* ¶ Ponere] *Iterum in fœnore collocare.*

IN ALLIVM INVEHITVR. ODE. III.

PArentis olim ſiquis impia manu] *Tragœdiam in re humili excitat, ut ridiculam faceta oratione reddat. Allium commederat, quod cum ſtomacho nocuiſſet, deteſtatur. Sed lepida omnino eſt oratio, cum ridiculi cauſa res humiles ueluti grandes tractamus, ut cum Homerus ranarum murumq; prælia deſcribit.* ¶ Senile guttur] *Nam cum impium ſit parentem interficere; tamen multum ætas ſenilis ad ſcelus addere uidetur.* ¶ O dura meſſorum ilia] *Nam illis allium datur.* Vir. *Theſtylis et rapido feßis meſſoribus æſtu Alia ſerpyllumq; atq; herbas contundit olentes.* ¶ Incoctus cruor] *Quaſi non poßit credere allium ex ſe niſi uiperæ uenenum admixtum ſit tantum nocere, Aut niſi Canidia uenefica ſuis artibus epulas infecerit. Sed de Canidia cuius proprium nomen Cratidia fuit, paulò infra dicetur.* ¶ Vt Arogonautas] *Iaſon Eſonis filius ſuadente patruo Pelia nauem longam quæ teſte Plinio prima fuit in Pegaſo ſinu ædificata, & ab Argo fabro eam denominauit, Viroſq; ex Græcia fortißimos quos ſecum in Colchos ad uellus aureum rapiendum elegit, qui à naue qua uecti ſunt, Argonautæ fuerunt nominati. Præcipui autem fuerunt Orpheus, Hercules, Caſtor, Pollux, Zetus, & Calais, Sed cum ad Oetam regem perueniſſent, eſſentq; & tauri, qui naribus ignes ſpirarent domandi, & ſerpens interficiendus.*

ſciēdus, & dētes ſerendi, & homines armati inde ſubito nati interficiēdi nō potuiſſet has difficultates ſuperare Iaſon, niſi Medea quæ iuuenis amore capta eſt opem ſuis magicis artibus attuliſſet. Medeæ igitur auxilio hæc omnia monſtra ſuperauit, uellusq́; rapere potuit. Poëta ergo rei ſuæ inſeruiens nulla reputat Medeam Iaſonem contra monſtra uehementius munire potuiſſe quam allio illum imbuendo. Ergo ut, id eſt, poſtquam Medea mirata eſt, id eſt, obſtupuit, tam pulcherrimum ducem, ſcilicet Iaſonem illigaturum iuga ignota, quoniam hactenus indomiti tauri nunquam iuga tulerant. ¶ Perunxit hoc allio Iaſonem] Tanquam in quo eſſet extrema uis contra omnia monſtra. ¶ Hoc delibutis] Nam cum Medeæ opera aureo uellere potitus eſſet Iaſon, una cum Medea Corinthū peruenit, atque beneficiorum à Medea acceptorum immemor, filiam Creontis Corinthi regis ſiue Glauce, ut Lactātio Porphyrioniq́; placet ſiue Creuſa, ut refert Seneca, appellaretur, uxorem repudiata Medea duxit. At illa ira furoreq́; percita, & Medeum Merinereumq́; filios occidit, epulandosq́; patri appoſuit, & munera ijs ueneficijs delibuta ad nouam nuptam miſit, ut cùm ea explicaret ſubito incendio cum uniuerſa regia aſſumpta ſit, ergo poëta credit alliū tā uehementi ueneficio adhibitum fuiſſe. ¶ Serpente alite] Nam cum ulta eſſet iniurias ſuas Medea relegatis ad currum alatis ſerpentibus per aērem uecta aufugit. ¶ Vapor] Id eſt, qui ui ſiderum præſertim caniculæ. ¶ Apuliæ] Quæ regio calidiſſima eſt, & aquis caret. Nō igitur minore calore afficitur à diebus canicularibus Apulia quam ego ex calore quem commeſtū allium intulit. Nec etiam munus Herculis maiori efficacia exuſſit humeros. Voluerat Neſſus Centaurus uim Deianiræ uxori Herculis inferre. At Hercules ſagittis ex ſanguine Hydrino infectis Neſſum interfecit. Moriens autem Neſſus ultionem parauit. Perſuaſit enim Deianiram, ut ueſtē ſuā illo ſanguine iam infectā ſeruaret, affirmās eā illi uim ineſſe, ut ſi quando Hercules aliam amaret mulierē, et ea ueſte indueretur, ſtatim eo amore ſolueretur. Credidit Deianira, & cum occupatus eſſet Hercules, ſiue Omphales ſiue Ioles amore, miſit ueſtem ignara euētus. Ignarus & Hercules induit, indutusq́; ab ea exuſtus eſt.

¶ At ſi quid] Oſtendit tandē ridicule hæc ſcripta eſſe, cū poſt tantas tragœdias huc euadat, ut ſi quando Mecœnas allium comederit, puella uiroſum anhelitū ſuum effugiens opponat manum oſculo. ¶ Extrema ſponda] In ultima parte lecti.

IN MENAM LIBERTVM, ODE. IIII.

LVpis & agnis quāta ſortito obtigit] Archilochico penè carmine in Menam inuehitur. Hic Pompei magni libertus ad Auguſtum poſt mortem Pompei defecit. Deinde ad Sextū Magni Pōpeij filiū piraticā exercentē reuerſus eſt. Rurſus poſtremo ad Auguſtū ſe recepit, à quo tribunus militum factus eſt homo ea ſuperbia elatus ut priſtinæ fortunæ immemor omnia ſibi arrogaret. Hoc pati non ualens Horatius hæc ſcribit. Ergo tāta mihi eſt diſcordia tecum, quanta obtigit lupis & agnis ſortito, id eſt, ex ſorte, id eſt, naturaliter. Nam inimicitiæ aut naturales ſunt quibus natura duce mouetur ſine conſilio animal, ut uidemus in lupo & agno & hæ nunquam ceſſant, & uehementes ſunt, aut quadam noſtra ratione ſiue recta ſit, ſiue praua ſuſceptæ. Sed quoniā primæ maiores ſunt & inextinguibiles, idcirco inimicitias ſuas in Menā illis comparat. ¶ Ibericis] Speciē poſuit pro genere, & oſtēdit non ſolū ſeruū fuiſſe quod non illius ſed fortunæ uitium dici poſſet, ſed nequam ſeruum quod illi & non fortunæ attribuendum eſt. ¶ Peruſtæ] Vel flagra incendunt, & notat illum fuiſſe maſtigiam, id eſt, uerberib. dignū quem Latini uerberonē appellant. ¶ Dura] Ferrea aut cruda. ¶ Fortuna non mutat genus] Nam pecuniæ ignobilem non ualent nobilitare. ¶ Liberrima indignatio] Ergo magna indignatio, cum ſine aliqua diſſimulatione libere indignentur. ¶ Sectus] Orationē à Mena ad auditores ex indignatione conuertit. ¶ Sectus] Vt oſtendat non ſolum uirgis cæſum, ſed ita cæſum, ut uirgæ corpus abruperint. Sic Iuuen. Secat ille flagellis. ¶ Triūuiralibus] Oſtēderat

illum cũ ſeruus fuiſſet priuatim à domino cæſum tanquam ſceleſtum ſeruum. Nunc quoq; publice ad ſupplicium propter eius errata abreptum eſſe. Triumuiri autẽ erãt præpoſiti ſupplicijs, quod & Salluſtius in Catilina oſtendit, & Plautus in Amphitrione. Quid faciam nunc ſi triumuiri me in carcerem cõpegerint, Inde cras de promptuaria cella depromar ad flagrum.

¶ Ad faſtidium præconis] Id eſt, tã diu cæſus donec præco per quẽ pœna renuntiatur uel turba ad ſpectaculum ſupplicij, conuocatur non modo in tædium, ſed in faſtidiũ quoq; deuenerit.

¶ Arat Salerni] Summa indignatio quod ſceleſtus & ſordidus uir tam ſit locuples. Auget autẽ primo à magnitudine agri propter mille iugera, deinde à nobilitate ſoli quia in Salerno, de quo abunde in ſuperioribus dictum eſt. ¶ Mannis] Quia rheda uehitur à mannis tracta.

¶ Appiam] Quæ ab Appio Claudio in ſua Cenſura ſtrata eſt. ¶ Sedilibus] In Quattuordecim ordinibus. Roſcius enim Otho tribunus plebis legem tulit, ne quis ſederet intra quartumdecimum theatri gradum, niſi cuius auo patriq; ingenuo quadringenta ſextertia fuiſſent.]Erago contempto Othone, id eſt, lege ab Othone lata quæ non ſat erat habere quadringenta ſextertia, quia eius pater ingenuus non fuerat, imo neque ipſe. ¶ Quid iuuat] Sententia eſt fruſtra pugnatum eſſe aduerſus manum ſeruilem Spartaci, fruſtra aduerſus piratas ſi Mena qui et ſeruus & pirata fuerit, tribunus militum fiat.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

AT ô deorum quicquid in cœlo regit] Cratidia fuerat Neapolitana mulier peßima uenefica. Huius ergo necromantiam de puero factam ſub nomine Canidiæ uituperat. Inducit autem puerum ab illis iam ſubreptum, & ad immolationem paratum, ſuas miſeriasq; conqueri, & in Canidiæ ſociarumq; crudelitatem inuehi, loquitur ergo puer. ¶ At] expaueſcentis eſt. ¶ O quicquid deorum] Id eſt, ô omnes dij qui regitis terras & humanum genus.

¶ Quid fert] Quid affert, uel quid cupit. ¶ Tumultus] Tumultuoſa properatio mulierum. ¶ Truces] Nam omnes illæ ueneficæ inimico animo ſpectabant. ¶ Per liberos te] Iam in eum manus inijciebat Canidia, quapropter ut ſui miſereatur, per ſuos liberos eam precatur. ¶ Veris partubus] Dubitat an pepererit, an potius alienos ſibi filios ſupponens peperiſſe finxerit, proptereaq; ſi partubus ueris dixit. ¶ Inane decus precor] Id eſt, nihil profuturum, Sed quare purpuram in puero dicat, animaduertamus. Tullus Hoſtilius tertius rex Romanorum debellatis Ethruſcis ſellam curulem, lictores togam pictam & prætextam, inſignia magiſtratuum Ethruſcorum ad Romanos tranſtulit, ſed prætextam illo tempore puerilis ætas non uſurpabat. Verum Tarquinius deinde priſcus cui Lucumo nomen fuit de Sabinis cum triũphaſſet, filium ſuum annos 14. natum pro contione laudauit quod hoſtem percuſſerat, & bulla aurea, quod geſtamen prius triumphantium erat, & prætexta qua ſoli magiſtratus utebantur, inſigniuit. Hinc tractus mos ut pueri bulla & prætexta, id eſt, toga cui purpura prætexebatur uterentur, ſed bulla non fuit conceſſa niſi illis quorum patres curulem magiſtratum geßiſſent.

Cæteris uero uſq; ad eos quorum patres equo iuſta ſtipendia meruiſſent, prætexta ſola conceſſa eſt. Demum in bello Punico ſecundo libertinis quoq;, ſed ijs tamen qui ex iuſta matre nati eſſent, conceſſum eſt ut prætextã & lorũ in collo pro bulla portarẽt. Ergo hanc prætextam decus purpuræ appellat. ¶ Vt] Poſtquam. ¶ Conſtitit impube corpus] Nam direptis inſignibus, id eſt, purpurea ueſte apparuit corpus nudatum impube, id eſt ſine pilis. ¶ Conſtitit] Stetit conſtitutus eſt eo in loco, ubi eſſet conficiendus. ¶ Impube] Vt ipſa puerilis ætas etiam Thracum crudeliſsimos animos poſſet mouere ad lachrymas. ¶ Illigata crines & incomptum caput] Id eſt, incomptos crines capitis. ¶ Breuibus] Non longis. Vtebatur igitur uiperis pro uittis. ¶ Caprificos] Ficus ſunt inter parietes & ſaxa naſcentes. ¶ Cupreſſus funebres] Nã ut ſupra diximus funeri adhibebantur. ¶ Turpis ranæ] Id eſt rubetæ, Iuue. etiam de locuſta ueneficiæ dixit. Miſcet ſitiẽte rubeta. Ranarũ enim aliæ minores ſunt, & ſaltu ualẽt, et aquas amant,

quibus

quibus impune ueſci conſueuimus. Aliæ autem maiores turpioreſq́ue, ac deſidia graues, & apprime uenenoſæ, & rubetas appellant. ¶ Strigis nocturnæ] Quæ nocturno tempore uolat. Fabulantur poëtæ ex Harpyis quibus natas eſſe ſtriges quæ mãmas habent, & puerorum ſanguinem ſugunt. Ouid. Eſt illis ſtrigibus nomen, ſed nominis huius Cauſa, quod horrenda ſtridere nocte ſolent. Siue igitur naſcuntur aues, ſeu carmine fiunt, Neniaq́ue in uolucres falſa figat anus. Tibul. Hanc uolitant animæ circum ſua fata querentes, Semper & è tectis ſtrix uiolenta canat. Et Luca. Quod trepidus bubo quod ſtrix nocturna queruntur. ¶ Colchos] Gens hæc in Ponto Scythiæ eſt, ſed colonia eſt Aegyptiorum. Vnde patrium morem, ut placet Diodoro, in circuncidendis pueris ſeruauit. His imperauit Oeta, cuius filia Medea maxima uenefica multis in ea regione herbis ad magicam exercẽdam ualentibus nobilitatem dedit Vir. Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta uenena Ipſe dedit Mœris naſcuntur plurima Ponto. ¶ Iberia] Non de Hiſpanis intelligit, in qua Iberos populos eſſe ſcimus, & olim uniuerſam Hiſpaniam Iberiã eſſe appellatã. Sed ſunt Iberes iuxta, Albanos et nõ procul à mõtibus Colchicis, in quorũ regione etiam ferruginea purpura tingebatur. Virgilius, Ferrugine clarus Ibera. ¶ Ieiunæ canis] Quæ creduntur auiditatem ad amorem transferre. ¶ Colchicis] Eo ritu paratis, quo apud Colchos ueneficos parari ſolent. ¶ Sagana] Nomen proprium eſt alterius ueneficæ.

¶ Auernales] Petitos ex Auerno lacu, nam efficaciam ad has artes habere credebantur. Atque illic Necromantiam exercebant. Quapropter & Didonem inducit Virg. Has aquas quoniã deerant uere ſimulare, ut Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni. ¶ Horret] Quia in capite erigebantur capilli. ¶ Echinus marinus] Recte, nam & terreſtre animal quem Erinacium alio uocabulo appellamus Echinus dicitur eſt enim Erinaceus ſpinis conſertus, quibus in ſphæram incluſus undiq́ue tegitur. Sunt autem illi minores ſpinæ quam hiſtrici ſed eadem facie. Huic ergo ſimilis eſt piſcis marinus, & eodem modo ſpinis munitus. ¶ Aut currẽs aper] Nam & illi duriſſimæ ſetæ in dorſo inſurgunt. ¶ Venia] Et hoc ueneficæ nomen eſt, quam dicit nulla conſcientia eſſe abactam, id eſt, remotam à tanto ſcelere. Alij uolunt Abactam eſſe nomẽ mulieris, & ueniam eſſe nomen patrium. ¶ Exhauriebat humum] Quia foſſam faciebat.

¶ Ingemens] Quaſi uehementer anhelans. ¶ Quo poſſet] Volebant intra foſſam obruere puerum ad mentum uſq́ue. ¶ Immori] Intus mori. ¶ Longo ſpectaculo] Sententia eſt quod ipſæ uellent producere uitam puero mentotenus in foſſo ad longius ſpatium, ſed dixit ſpectaculum in mulierum inuidiam quaſi quæ ex illius miſerijs uoluptatem caperent. ¶ Mutatæ dapis] Dabant uaria cibaria, ut magica illa ars iubebat. ¶ Exerta] Ponit cauſam cur facerent, ſcilicet ut ex eo deinde cadauere ſumerent iecur & medullam ad poculum amatorium conficiendum. ¶ Interminato] Volebant lenta morte puerum tabeſcere, itaq́ue cum iam aruiſſe corpus putarent, cibum denegabant, ut iam expiraret. ¶ Interminato] Interdicto, præfinito.

¶ Semel] Contrarium eſt illi quod ſuceſſu temporis fit, ſed fit uno impetu. Iuuenal. Et ſemel aſpecti littus dicebat Echidni, id eſt, eodem temporis puncto & Echidnum aſpiciebat & iudicium de eo proferebat. Sic Luca. Nec ſe tellure Paulatim per membra leuat terraq́ue repulſum eſt. Erectumq́ue ſemel. ¶ Pupulæ] Maculæ ſunt, quibus ſpargitur ille, qui paulo poſt moriturus ſit, ſignum manifeſtum mortis aduentantis. ¶ Intabuiſſent] Rabidæ apparuiſſent. ¶ Maſculæ libidinis] Id eſt, uehementis libidinis, nam quamuis maior dicatur in fœmina quam in uiro libido, tamen omnia uehementiora maſcula appellamus, uel intelligit quod in fœminas tam quam uir ageret. ¶ Otioſa] Studijs dedita, ſic Virg. Parthenope ſtudijs florentem ignobilis oci.

¶ Voce Theſſalia] Id eſt, carminibus quibus utentes Theſſali lunam è cœlo auocant Virg. Carmina uel cœlo poſſunt deducere lunam. ¶ Irrefactum] Rodebat enim pollicis ſuperfluum unguem quem non ſecuerat. ¶ Quid dixit] Quaſi dicat, omnia dixit. ¶ Aut quid tacuit, Quaſi nihil tacuit. ¶ Arbitræ] Conſciæ & teſtes. ¶ Nox] Nã magicis nox colitur, quia noctu ſacra ſua peragebant, Vir. Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras.

¶ Dia-

¶ Dianæ] Nam hæc dea princeps his rebus adhibetur Vir. Ter geminam Hecatem tria uirginis ora Dianæ. ¶ Senem quod omnes rideant] Oſtendit ſe illis ſacris aſſequi cupere, ut ſenex uanus ita amore incendatur, ut nocturno incedat tempore per ſuburbana loca ad uiſendas meretrices unctus precioſiſſimo unguento, & canes allatrent illi tranſeunti, homineſq; uideãt iuuenilem amorem & cultum in homine ſene, quid accidit, cur iam peractis ſacris ſenex non ueniret. Miratur Canidia, cur illa ſacra, quæ eadem ſunt, quibus uſa eſt Medea, cum regiam Creontis exuſſit, non poſſint peruertere mentem ſenis, cum illud multo maius fuerit quam hoc.

¶ Venena Medeæ] Id eſt, mea ueneficia, quæ eadem ſunt quæ Medeæ fuerunt. ¶ Magni Creontis filiam] Vt paulo ſupra demonſtrauimus. ¶ Palla] Veſtis quam Medea imbuit, & infecit ueneficijs & miſit ueluti munus nouæ nuptæ, ſed cum illa eam explicaret, ſubito incendio ipſa cum regia abſumpta eſt. ¶ Atqui] Potuiſſet habere artificium Medeæ, & tamen eſſe decepta in herbis quas non cognoſceret. Itaq; addit quòd illas optime nouit. ¶ Indormit] Quoniã ſolutus eſt ab amore, proptereaq; addit, ſolutus ambulat, ſolutus, inquã carmine potẽtioris ueneficæ; nã nõ dubitat quin ſua carmina ſenẽ illigare poſſit, Sed ueretur ne alia uenefica, quæ ſit potentius carmen illum ligatũ ſoluat. ¶ Nõ uſitatis] Compone õ uare appoſitiue caput multa fleturum tu recurres ad me potionibus non uſitatis, quaſi dicat, adhibebo potiones efficaciſſimas & alijs incognitas, quibus coactus ita ad me recurres, ut tua mens à me iam inſana effecta non poſſit redire, ſcilicet ad ſanum, quamuis reuocetur uocibus Marſis, id eſt, potentiſſimis carminibus, qualia Marſi ſciunt, nam hos diximus fuiſſe populos à Marſia Circes filio originem trahentes, & magicis carminibus potentiſſimi. Quippe qui à Circe quæ ſuis ueneficijs homines in omnia monſtra uertere poterat, illa didicerãt. ¶ Maius parabo] Quoniã hoc nihil proficio, quod erit tantæ efficaciæ, quod prius cælũ ſidet, id eſt, reſidet inferius mari terra porrecta ſuper, id eſt, ex parte ſuperiore quam tu non ils amore uraris, ut bitumen uritur ignibus, quos atros appellat, quoniam ex re multum unctuoſa ignes nigreſcunt propter nimium ſaporem, qui illis admiſcetur. Bitumen aliqui in Aſphalite Syriæ lacu oriri dicũt. Eratoſthenes ſcribit liquidum in Suſiano agro naſci, & Naphthan uocari. Aridum uero quod cõgelaſcere poteſt in Babyloniã cuius fons eſt iuxta ipſum Naphtham. Aridum ad ædificia ualet. Nauigia etiam contexũt, oblinunt bitumine arido & aqua diluto. Liquidum igni admotum uehementer ardet, neq; extinguitur aqua, niſi ſimul multa ſit. Ceno, aceto, alumine & uiſco oppreſſum extinguitur. Dicunt Alexandrum experientiæ cauſa iuſſiſſe, ut in balneo puer Naphtha aſpergeretur deinde ignis admoueretur. Factum eſt ergo ut totus pene puer deflagraret, niſi ſubito circumſtantes multa aqua extinxiſſent. Hoc autem ſat ſit ad præſentis loci ſenſum. Reliqua autem quæ multa uariaq; & à Strabone geographo & ab alijs traduntur in aliud tempus differemus. ¶ Leniret] Pro lenibat. ¶ Vnde rumperet ſilentium] A qua potiſſimum re orationem inciperet. Rumpere enim ſilentium loqui eſt. Virgilius. quid me alta ſilentia cogis Rumpere, & obductum uerbis uulgare dolorem. ¶ Miſit Thyeſteas preces] Id eſt, talia illis imprecatus eſt, qualia tragici inducunt Thyeſtem aduerſus fratrem imprecari. Optime autem Thyeſtes dixit, quoniam eius filij interierant, ut hic non perit. ¶ Venena magnum fas] Aurea ſententia, Poſſunt quidem multa efficere ueneficia, ſed fas & nefas mutare non poſſunt. Nam fas ſemper præmia merebitur, nefas uero ſupplicia. ¶ Diris agã uos] Ego agitabo uos furijs & deteſtabor. Et dira deteſtatio non expiatur, id eſt, purgatur ulla uictima, id eſt, ſacrificio. Quaſi dicat mea deteſtatio in eũ furorẽ uos cõijciet, ut non poſſitis expiari ut de Oreſte & de Prœti filiabus legitur, nam hi expiari potuerunt. ¶ Quin ubi perire] Non ſine ſumma ratione ſcripſerunt poetæ Alcmeonẽ Oreſtem & reliquos qui inexpiabile aliquod ſcelus patraſſent à furijs faces accenſas tenentibus aſſiduo exagitari, neque uſquam conſiſtere permitti, nam qui talium flagitiorum ſibi conſcij ſunt, adeo ſtimulis conſcientiæ uexantur, ut ne minimam

quidem unquam quietem capere poſſint, ſed ſemper ſeipſos damnant, & affligunt, nã ut eſt apud Iuue. Exemplo quodcunq; malo committitur ipſi Diſplicet auctori, prima eſt hæc ultio quod ſe Iudice nemo nocens abſoluitur: & ne ab eodẽ poëta decedam. Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem Spartbano cuidam reſpondet Pythia uates. Fingunt eam poëtæ eos qui iniuriam paſſi ſunt horrẽdo & minaci uultu illi qui intulit per noctem occurrere, & uehementer perterrefacere. Hoc cum dicunt memoriam facinoris oſtendunt qua peccator aſſiduè ſtimulatur. Ergo ait Nocturnus occurram furor. Sic Dido. Et cũ frigida mors animas ſeduxerit artus Omnibus umbra locis adero dabis improbe pœnas. Quapropter eadẽ in ſatyra idem Iuuenalis ſic ſcribit. Et quod præcipuis mentem ſudoribus urget Te uidet in ſomnis, tua ſacra & maior imago Humana turbat pauidum cogitq; fateri. ¶ Quæ uis] Appoſitiuè occurram tibi & reliqua quæ uis, id eſt, quæ poteſtas eſt manium, nam dij manes hoc poſſunt, & allegoricè ſignificat ſcelera commiſſa tali pœna afficere nocentes poſſe. ¶ Vos tu] Minatur aliam pœnam oſtendens huiuſmodi ſcelus ex illis eſſe quæ publica indignatione ab omnibus puniantur.

¶ Vicatim] Ex omnibus uicis. ¶ Poſt inſepulta membra] Addit pœnis quas luent in uita, quam poſt mortem ſubibunt. ¶ Eſquilinæ] Id eſt quæ Exquilias unum ex ſeptem Romanis collibus habitant. Dictæ ſunt exquiliæ uel ab excubijs quas reges antea quam locus ille mœnibus cinctus eſſet, illi agi iubebant. uel quod à Tullo rege eſſent excultæ, nam Tullus, ut ait Liuius, ubi Viminalem et Quirinalem collem addidit. Inde Exquilias in quibus ipſe, ut loco honorem adderet, habitauit.

IN MALEDICVM POETAM.

QVid immerentes hoſpites uexas canis] In poëtam maledicum inuehitur ſiue Meuius ſit, ſiue Bauius ſit, qui Horatio Vergilioq; aduerſi erant, De quibus Maro Qui Bauium non odit amet tua carmina Meui Atque idem iungat uulpes & mulgeat hircos. Eumq; admonet ne laceſſat qui ipſum remordere poſſit, ¶ Hoſpites] Quaſi dicat domeſticos & intelligit amicos Octauiani. ¶ Lupos] Id eſt eos qui mordendi eſſent & non petuntur ſine periculo.

¶ Inanes] Quæ præter uerba nihil illatæ ſint. ¶ Et me remorſurum] Qui potero referre aut pares aut ſuperiores gratias. ¶ Nam qualis] Ordo eſt, ego agam, id eſt, impellam & inſectabor per altas niues aure ſublata, nam ſic conſueuerunt canes audaces omnem feram quæcunque præcedet me & agam talis, qualis aut Moloſſus aut Lacon. Nam in Epyro & in Laconia erant optimi canes. Legitur apud Plinium canem Moloſſum percuſſorem domini laniatu & latratu indicaſſe. ¶ Amica uis paſtoribus] Nã greges à lupis defendunt. ¶ Tollo cornua Mutat tranſlationem, & dicit ſe ſimilem tauro qui cornua tollat in eos qui ſibi maledicunt.

¶ Licambæ] Hic Neobolem filiam Archilocho poëtæ deſpondit, nec deinde dedit. Quapropter adeo illum ſuis iambeis inſectatus eſt Archilochus, ut laqueo uitam finire cum filia coëgerit. Vel Hipponactem intelligit, qui Bubali filiam nuptum petẽs, ob deformitatem repulſus eſt. Alij dicunt Bubalum pictorem Hipponactem quendam deformem poëtã ob deriſum pinxiſſe. Qua iniuria illum furore motum tali eum carmine inſectatum eſſe, ut laqueo ſe ſuſpenderet.

¶ Gener] Scilicet Archilochus. ¶ Acer hoſtis] Scilicet Hipponactes. ¶ Flebo ut puer] Nam pueri eſſe uidetur iniurias flere, Viri uero ulciſci.

DETESTATIO BELLI.

QVo quo cœleſtis ruitis] Vehementer bellum deteſtatur, & cum tanquam querebundus in Romanos inuectos fuerit. Deinde eos excuſat. Putat Acron bellum cum exclamatione nominare, quod inter Brutum & Auguſtum geſtum ſit. Sed forte potius bellum inter Auguſtum & M. Antonium & Cleopatram. ¶ Sceleſti] Audacter uituperat quos paulopoſt excuſaturus ſit. ¶ Ruitis] Quod furioſæ perturbationis eſt, & non conſilij. ¶ Non ut ſuperbos] Nam eſſet laudandum bellum aduerſus ſuberbos hoſtes ſumptum, ut contra uituperandum eſt ſi geratur contra ciues.

¶ Catena

¶ Catenatus] Sic enim ducebantur reges captiui & principes in triumpho. ¶ Sacra]. Nam uia ſacra perducebat à porta triumphali ad Capitolium, per quam procedebat triũphus.

¶ Sua dextra] Ciuili bello. ¶ Neque hic mos] Omnia bruta ſui generis animalibus parcunt. Solus autem homo in hominem fertur. ¶ Furor ne cæcus] Quærit furore ne animi an fato ferãtur. ¶ Reſpõſum date] Fingit nõ reſpõdere interrogatos, quod pœnitẽtiæ pudoriſq; ſignũ ſit. ¶ Sic eſt] Concludit à fato fuiſſe bellũ, & culpã contractã à Romulo, qui fratrẽ Remũ dominandi cauſa interemit. ¶ Sacer nepotibus] Id eſt execrabilis poſteris q̃a pœnas eſſent luituri.

IN ANVM IMPVDICAM.

Rogare longo] In anum inuehitur, quæ cum ſit longa ætate facta turpiſsima, tamen audet interrogare quæ res illum ſuis cõplexibus inutilẽ reddat. ¶ Te rogare] Quoniam oratio pathetica eſt, & indignatione plena, idcirco principium habet imperfectum, & cui uerbum ſubintelligendum ſit. Natura enim ſic impellitur, ut irati integram orationem non proferamus. Sic Virgilius. Quos ego, ſed motos præſtat componere fluctus. Sic Terentius, Ego me illam, quæ illum, quæ me. Ergo ſubintellige Non me pudet te putidam rogare. ¶ Quid] Id eſt quæ res. ¶ Putidam] Vetuſtate putrem & marceſcentem. ¶ Eneruet] Languefaciat & debilitet, Nam robur in corpore à neruis eſt quibus ſi aut careamus, aut debilitatis utamur deficiunt nos uires. Vnde dicimus eneruáre, quaſi ſine neruis reddere. Sed per translationem ad animum transferimus, & eneruatos, qui ſine animi fortitudine ſunt, appellamus. ¶ Exaret] Nam frõs in rugas obducta ſimilis eſt arato agro, cui ſulci porcæq; ſint. ¶ Hiet] Pãdeſcat. ¶ Nates] Lũbis conterminæ ſunt, nã lumbi ſunt unde cingimur uſq; ad nates, & in lumbis libidinis ſedis eſt, clunis autem eſt tumor natium. ¶ Podex] Inter nates eſt oſtiolum, per quod egeruntur excrementa. ¶ Crudæ] Id eſt, fluxum uentris propter cruditatem patientis, tunc enim magis hiare uidetur. ¶ Sed incitare] Ironia eſt, in qua ſententia uerbis contraria eſt. ¶ Putres] Relaxatæ, flaccidæ, pendulæ, non turgentes & ſtantes ut in puellis. ¶ Venter] Aluum dicimus, quo ſordes decidunt, hinc purgare aluum, uterum ubi fœtus iacet, quapropter in ſola fœmina eſt. uentrem tumorem qui illis partibus turgeſcat. Iuue. Montani quoq; uenter adeſt abdomine tardus. Et uniuerſum illud quod ilibus pube & lateribus terminantur uentrem appellamus.

¶ Femur] Femur femenq; à uertebro ad genua pertingunt externæ internæq;. Sed femen infra genua uſque ad iuncturam pedis uidetur extendi. Plautus in Aſinaria Quibus obtritæ ad fœmina erant ungulæ. Diciturq; femen à flectendo. De ſura iam dixi. ¶ Eſto] Concedam tibi quia uetula es magnificum amplumq; funus. Erat autem conſuetudo priſca, ut gentilium ſtatuæ funera eorum qui eiuſdem eſſent gentis in pompam ſequerentur. Apparet in oratione Ciceronis pro Milone. ¶ Nec ſit marita] Concedit etiam ut pulchris ornetur unionibus. Has Græci margaritas, Latini baccas appellant, unde Vir. Colloq; monile Baccatum. Harum præcipua gratia eſt, ut & lucidæ ſint & rotundæ. ¶ Stoici] Siue quod amicos haberet Stoicos, quorum libidinem notat, ſiue quod eorum libros, ut docta uideretur, legeret, & inter ſericia puluinaria ad oſtentationem haberet. ¶ Nerui & faſcinum] Pro uirili membro. Iuue. Nil faciet magni menſura incognita nerui. Et Vir. Pedicaberis faſcino pedale.

DESIGNAT ANTONII ET CLEOPATRAE BELLVM.

Qvando repoſtum] De bello Actiaco in ſuperibus abunde diximus, & quemadmodum ad nutum Cleopatræ cuncta geſſerit Antonius. Optat ergo, ut quam primum liceat ſibi conuiuari in uictoria Auguſti, & inuehitur in Antonij commilitones, qui turpiter Cleopatræ ſeruiant. ¶ Sub alta domo] Credo turrim intelligere Mecœnatis. ¶ Sonante carmen mixtum] Id eſt, ut cithara tibijs carmen canatur. ¶ Dorium] Doricum, id eſt, Græcum.

¶ Barbarum] Phrygium, nam ut ſupra demonſtratum eſt authore Plutarcho Hygnis ſine Marſias eius filius primus in Phrygia tibiã inflauit. ¶ Vt nuper] Hac deuotione tecũ nunc bibam qua

bam qua tunc cum ſuperatus eſt.Sex.Pomp. ¶ Neptunius] Quia mari bellum gerebat. ¶ Vincula quæ detraxerat Seruis] Duplici nota afficit Pompeiũ,et quod bellũ patriæ inferret,& q ſeruos ad libertatẽ in Epyro & alibi cõuocaret;ut eos cõtra patriã armaret. ¶ Romanus] Redit ad Antonium & eius milites,qui emancipati,id eſt,liberi poßint ſeruire ſpadonibus,qui reginã regunt,præſertim cũ ſint armis inſtructi quib. ſe in libertatẽ uendicare ualeant. ¶ Spadonibus] Caſtratis. ¶ Rugoſis] Nam emaſculati cũ multũ de naturali calore amittãt palleſcunt. ¶ Conopeũ] Tentorij ſpecies eſt,ut ſit tu tamẽ aduerſus culices.ἀπὸ τ̃ κωνωπῶν,id eſt,culicibus.Arguit ergo delicias & mollitiẽ Cleopatræ,quæ in ſeuera Romanorũ militia ita laſciuiret. ¶ Galli] Equites qui errãt in Cæſariano exercitu. ¶ Siniſtrorſum] Scilicet ad Alexandriã. ¶ Io] Vox gaudiũ exprimens. ¶ Iugurthino] In quo de Iugurtha triumphauit Marius. ¶ Neq; Aphricano] Qui de Carthagine triũphauit. ¶ Super Carthaginem] Nam excellentius fuit Carthagine ſepulchrũ Scipionis. ¶ Hoſtis] Carthaginenſis. ¶ Mutauit ſagum lugubre] Id eſt pullatum. ¶ Punico] Id eſt,purpureo, id eſt,accipit lugubre pro purpureo. ¶ Aut ille] Hannibalem intelligit,qui exul à patria factus diutius uagatus eſt.

DEVOVET MAEVIVM POETAM.

MAla ſoluta nauis exit alite] Ominatur mala nauigaturo Meuio. ¶ Mala] Quia in fœminino genere pro malo augurio ponitur: ut ait Acron. ¶ Olentem] Male olentem,& refertur ad famã. ¶ Cadit] Quia in occaſu maxime nocet. ¶ Quietiore nec feratur] Ferunt Minerũ Aiaci Oilei filio uehementer iratam fuiſſe quod ille in ſuo templo cum Caſſandra concũbere auſus ſit.Quapropter fulmine eius nauẽ cõbußit,& ipſum interemit.Quam fabulã in primo libro Aeneidos ponit Virgilius. ¶ Vertit irã ab Ilio] Nam Ilio exuſto Troianos ulta fuerat.Itaq; conuertit iram in Aiacem,quem nondũ erat ulta. ¶ Non uiridis] Nam eiulabis,ut fœmina præ timore naufragij neq; uirilem grauitatem obſeruabis. ¶ Præda] Scilicet cadauer tuum ex naufragio ad littus reiectum. ¶ Iuuerit mergos] A te paſcentur.Mergi aues aquaticæ ſunt à facilitate mergendi nominati. ¶ Libidinoſus] pro libidinoſo ſcilicet homine. ¶ Agna tempeſtatibus] Quoniã illæ cauſa mortis fuerint.

AD PECTIVM DE INACHIA.

PEcti nihil me ſicut] Querela de amore ad Pectium familiarem ſuũ. Quo in loco amorẽ abominando,omnes ab illo deterrere conatur. ¶ Nihil me iuuat,ut antea] Oſtendit magnitudinẽ amoris,à quo non letitia quadã proueniat,ut iuuet illum ſcribere. ¶ Tertius december] Tertius annus. ¶ Honorem] Frondes,illæ enim arborũ honos ſunt. ¶ Heu] Oſtendit amantiũ miſerias. ¶ Fabula quanta] Sentẽtia & à Petrarcha noſtro traducta ad ſuum primũ carmen. ¶ In quis] Pro quibus.Langor aũt ex animi ægritudine. ¶ Et ſilentium] Quia ſecum aßiduo multa taciturni cogitãt amantes.Vel notat illud.Incipit affari me diaq; in uoce reſiſtit. ¶ Et ſpiritus petitus ab imo latere] Id eſt,ſuſpirium. ¶ Arguit] Id eſt,indicat amorem. ¶ Contraq; lucrum] Querebar quod lucrũ nihil ualeret contra ingenium candidũ. Sententia eſt q non proſit ſibi quod cæteris prodeſſe ſolet. Nam qui pauperes ſunt,quoniã cura rerum neceſſariarũ aßiduo premuntur,ſolent aut nõ incidere in amorẽ,aut prolapſi facile inde liberari. Amor enim ex ocio & laſciuiori uita naſcitur. Negocijs aũt & labore facile pellitur.Quapropter & Naſo noſter.Quæritur Aegiſthus quare ſit factus adulter.In prõptu cauſa eſt deſidioſus erat: & alibi,Ocia ſi tollas periere Cupidinis arcus.Quapropter & Terentianus.Mened.mus filio amorẽ ex nimio ocio natũ exprobrat.Et ſe idcirco in amorẽ non incidiſſe affirmat,quia adoleſcens urgente neceßitate cum ſummo labore militare coactus ſit.Hæc aũt dicit non ualere in ſe quoniã cum ſit ſibi ingeniũ candidũ,id eſt,ſine macula præſertim auaritiæ lucrũ & cupiditas habendi nihil ualet ad amorẽ pellendum,cum ipſe ſua uiuat paupertate cõtentus. ¶ Adploratus tibi] Impudens uideri poßit poëta qui

ſuam laſciuiã grãſi uiro aperiat. Sed excuſatur q ortus eodẽ tempore & uino & amore arca na ſuo loco, id eſt, ex intima mẽte promere, id eſt, manifeſtare cogeretur. ¶ Deus] De Baccho intelligi poteſt, q ſuo uino homines ad omnia arcana prodenda impellit. Nam uinum tormenti ſpecies eſt, unde ipſe alibi. Et uino tortus & ira. Poteſt intelligi & de amore, ad quem ſi uinũ accedat, omnia arcana palam fiũt. ¶ Inuerecundus] Id eſt, q homines inuerecundos facit. Hoc enim utriuſq; dei eſt. ¶ Quod] Verba ſunt quib. ad Mecœnatẽ utebatur. ¶ Bilis] Ira. ¶ Libera] Non impedita ab amore. ¶ Diuidat uẽtis] Id eſt, diſperdat & à me dimoueat. ¶ Fomenta] A fouendo dicuntur omnia quæ fouent & alunt & noxia mitigãt: Vnde & lauacra & quædã alia dolorẽ mitigãtia, & uires reſtaurantia medici fomẽta uocãt. Sed hic fomẽta dixit ſuas querelas, quæ etſi leuamẽ aliquod afferre uideantur in amore, tamẽ ipſam amoris ægritudinẽ non minuũt. ¶ Deſinet certare pudor imparibus uiribus] Id eſt, pudor iam ſubmotus deſinet certare imparib. uiribus ut hactenus certauit, & uictus eſt. Sed certabit ſuperioribus, & uincet. Vbi hæc oſtendit q ſæpe ira ꝑciti amatores magnifice aduerſus amorẽ loquũtur. Sed paulo poſt. Iterũq; reſurgens ſæuit amor, à quo uicti rurſus illi cedimus, & in eius ditionẽ redimus. Ergo & poeta cum hoc propoſito à Mecœnate domũ rediret inter eundũ à propoſito deiectus à uia ſua, ad ædes amicæ deflectebat. ¶ Incerto pede] Vacillãti à principio animo domũ ne an ad amicã ſe reciperet, hinc enim ira, illinc amor diuerſa ſuadebat, ut modo aliquot paſſus huc, aliquot rurſus illuc dirigeret. ¶ Limia dura] Quæ mihi pernoctanti durum præbebant cubile. ¶ Libera] Id eſt, ſumma animi libertate prolata, ego uera & recta, & omni adulatione uacantia. ¶ Contumeliæ] Duo enim poſuit, quæ multum ualent ad fugandum amores aut recta conſilia amicorum, qui & rationibus & auctoritate nos moueant, & iniuriæ à re amata acceptæ. Additur poſtremo ultimum remedium, ut ſi non poteſt tolli amor, fiat permutatio. nam ut eſt in prouerbio clauus clauo truditur, ſic amor amore tollitur. hinc Ouidius Succeſſore nouo tollitur omnis amans.

AD MVLIERVM ANVM ET LIBIDINOSAM.

QVid tibi uis mulier] Sunt qui in Canidiã libidinoſam anum hæc ſcripta putent. Barris græcè elephas dicitur nõ ſolũ animal ipſum, ſed etiã dens qui candore cõmendatiſſimus eſt. Latini uerò per Onomatopœcã barrũ ipſum animal appellant, & eius uox barritus dicitur. Dens aũt ebur. Maximũ eſt animaliũ, proximumq; humanis ſenſibus. Intelligit ſermonem patriũ. Habet obedientiã officiorum, amoris et gloriæ, uoluptatẽ, probitatem, memoriã, prudentiã. Teſte etiã Plinio neſcio quid religionis habere uidetur. nam naſcente luna in Mauritania ad flumen ueniunt, aquaq; luſtrantur. Itaq; ſalutato ſidere in ſyluas reuertuntur. Regẽ adorãt. Romæ iuncti primum currũ Pompei in Aphricano triumpho duxere. Cornua ſic enim appellat. Iuba, ſed Herodotus illo antiquior & ipſa conſuetudo dentes nominat, ſolum ebur ſunt, Et ſi caſu aut ſenectute deciderint illis ueluti conſcij quare petantur terra obruunt. Primi in Italiã à Pyrrho ducti ſunt. Mira ſunt & penè humani ingenij quæ de illis ferũtur. In Indis maiores nigrioreſq;, quàm in Aphrica naſcuntur, ergo Indicos Aphri pauent. nec contueri audent. Decem annos utero geſtari credit uulgus, Ariſtoteles uero biennio. Idem & Albertus Magnus ſentit, ait præterea Ariſtoteles nõ amplius quàm ſingulos gignere. Plures ad cc. annos uiuunt. Quidam ad ccc. Iuuenta eorum ſexageſimo anno incipit, quoniam aũt genitalia magna habet, idcirco libidinoſam mulierem dignam non homine, ſed elephante dixit. ¶ Nigris]. Ergo maioribus, nam ut dixi, Indici maiores ſunt, & nigri. Aphri aũt ſubrufi. ¶ Munera] Magna libido, quæ donis precibuſq; uirũ redimere ſibi tentẽt, cum mulieris ingeniũ ſit, ut potius petatur, q̃ petat. ¶ Firmo] Conſtãti in amore, uel non firmo, id eſt, nõ ualido. Vel dicas nõ firmo iuueni, id eſt, nõ iuueni, cuius natura eſt, ut in amore firmior ſit q̃ ſenex. ¶ Obeſæ] Pinguis, ſic. Vir. Obeſa terga. Dicit ergo nõ habere nares pingues, id eſt, hebetes ad odorem percipiendũ. Sed habere acerrimum olfactũ, quo illius tetrum odorem ferre non poſſit.

¶ Polypus] Species piſcis eſt parui quidem, ſed cui ſint multi pedes, unde nomen græcè ſumpſit. Ineſtq; tanta uis, ut nauigia retinere ualeat. Polypus etiam cancri quædam ſpecies eſt quæ naribus naſcitur, ſic dictus à ſimilitudine iſtius piſcis, quoniã plures emittat fibras quib. corpori adhæret. Qui aũt hoc morbo afficiuntur, tetrum anhelitũ per nares emittunt. ¶ Cubet hircus in alis] Alæ ſiue axillæ partes ſunt ſub brachio, & dicuntur emunctoria à medicis, quia per eas expellit natura ſordidiores humores, quos à depurato ſanguine dum illũ diligentius decoquit ſequeſtrat. Humor ergo ille in pilis alarũ fœtidũ relinquit odorẽ, niſi munditiæ, quam in hac anu eſſe negat ſubueniatur. hinc prouerbium eſſe hircum in alis cubare, quoniam hircus ſemper male olet. ¶ Victis] Vetuſtis & flaccidis. Res enim quæ naturalem uim atq; ſaporem amiſit uicta dicitur. ¶ Soluto pene] Multi pro membro muliebri ponunt, ut ſit ſoluto pene, id eſt, finito cõcubitu. eſt et alia ſentẽtia, ſed turpitudo me uetat proloqui. ¶ Creta] Terræ genus eſt, cui multæ ſunt ſpecies, ex ijs cimoliæ duo genera. Candidũ & ad Purpuriſsũ declinãs, hic capitur ꝓ fuco, quo mulieres faciẽ dealbãt, ut uidemus de purpuriſſo. Hæc à ſudore humefacta, à facie diffluit. ¶ Stercore crocodili] Animal quadrupes in Nilo eſt, & terra & aqua habitans, ſolus ex terreſtribus lingua carẽs ma illã ſuperiorẽ mouet, ut placet Herodoto & Plinio Albertus aũt refert crocodilos omnes inferiorem maxillam mouere præter tenchẽa, quæ crocodili ſpecies eſt. Teſtaturq; ſe duos uidiſſe. Oua anſerina parit, ſed ad magnitudinem decem & ſeptẽ cubitorũ creſcit unguibus armatus et cute contra omnes ictus inuicta & ſquãmoſa. Diei magnã partem in ſicco degit. Noctu intra aquas ſe recipit. Illas calidiores rore deprehendens. In aquas cæcus eſt. In ſicco acutiſſimã aciem habet. Nomen ipſius alacampſa eſt. ſed Iones crocodilos appellant à nomine animalis quo eorum regio abundat. Ex huius ſtercore medicamentum fit ad cutem extenuandam & nitidam ſeruandam. ¶ Subando] A ſue. Nam à ſubare dicitur ſus, cũ in coitu uocem emittit. ¶ Rumpit cubilia] Nimio motu. ¶ Quærenti taurũ] Quærebã uirum in re uenerea robuſtũ, ut taurus eſt q non ſemel ſed pluries eodẽ tempore uaccã ſalit. ¶ Muricibus] Purpura. Vir. Tyrio ardebat murice læna. ¶ Iteratæ] Diuaptã intelligit de qua in purpurea expreſsimus.
¶ Cui] Cuius gratia, quaſi dicat, tibi immerenti, & in re uenerea impotenti.

AD CONTVBERNALES.

Horrida tempeſtas] Eandem ſententiã ſæpius repetit. hortat enim amicos ne uelint aſsidua cura marceſcere. Sed cum dantur tempora quædã ueluti feriata indulgeãt genio. ¶ Contraxit] Non reuera contrahitur cœlũ. Sed ſic apparet, cũ nubibus oppletur. ¶ Siluæ] Triſſyllaba hæc dictio eſt per diæreſim facta. ¶ Et decet] Nam uiridis ſenectus hæc patitur. decrepita uerò non patietur. Vel poſuit ſenectã pro ea triſtitia, quæ in ſenibus eſſe ſolet. ¶ Obducta] Cõtracta propter triſtitiã. Vt contra exporge frontem dicitur, id eſt, præſta te lætũ. ¶ Meo Torquato] Quia hoc conſule natus eſt. ¶ Cætera] Nam ſapientis eſt præſtare quæ in ſe ſunt. In reliquis amoto timore diuinum expectare conſiliũ. ¶ Achemenio] Perſico. ¶ Cyllenia] Nam à Mercurio inuenta eſt cithara, & Apollini dono data.
¶ Nobilis centaurus] Chironẽ intelligit præceptorẽ Achillis. ¶ Parui Scamandri] Vnum enim fuit ex fluminibus, quæ pota ab exercitu Xerxis defecerũt. ¶ Simois] Fluuius, & ipſe Troadis eſt, cuius genitiuus eſt Simoentis. Ergò ſi ſapientiſsimus centaurus Achilli præcipit, ut uino apud Troiã ægritudinẽ animi leuaret, quã afficiebatur, quoniã Parcæ illum inde redire nõ permittebant, nos multo magis minore ægritudines uino leuabimus.

AD MECOENATEM.

Mollis inertia] Excuſat quod amore impeditus iambos promiſſos non abſoluat. Tutaturq; ſe exemplo Anacreontis poëtæ. Ordo uerò textus eſt. O candide Mecænas tu occidis me ſæpe rogando cur mollis id eſt, effœminata inertia diffuderit. tantã obliuionẽ,

¶ Imis id eſt, internis ſenſibus. ¶ Vti] Id eſt, uelutiſi arenti, id eſt, ſitiente fauce traxerim quaſi auidiſsime biberim pocula lethæa, id eſt, aquas lethæas inducentia ſomnos, id eſt, obliuionem. Fauce aũt raro in ſingulari utuntur. ¶ Deus deus] Congeminatio maiorem aſſeuerationẽ habet. Ergo uetor deo, id eſt, fatis, uel cum deũ dicit, amorem intelligit, & tũc lege diſtinctim, ut dicat deus uetat, deus, inquã tanquã inferat non eſſe dubitandũ pollentem Deũ eſſe Cupidinẽ. ¶ Ad umbelicũ] Quaſi dicat, ad centrũ quæ eſt finis ſphærici corporis, ſed quoniã umbilicus in medio eſt humani corporis, pro medio capimus quandoq;. ¶ Anacreonta] Poeta Lyricus fuit Anacreon ex inſula ea. ¶ Bathyllos] Pueri à ſe amati nomen eſt.

¶ Ad pedem] Non elaboratũ ergo inconditũ, quia amore prohibitus elimare poterat.

¶ Pulchrior ignis] Helena. Nam oſtendit ꝙ quęq; grauiſsima efficere poſsit. Sentẽtia eſt. Tu Mecœnas ureris, & ignis q incendit Ilion nõ eſt pulchrior tuo igne, ergo ea qua ureris eſt pulchrior Helena. Optime aũt ignem poſuit. nam & amori incendio urbis inſeruit. ¶ Sorte tua] Quæ fœlicior mea eſt, qui eam amo, quæ et infimæ & fortunæ eſt, neq; eſt cõtenta me ſolo ut ſit Iuuenalis uera ſententia. Ocius illud extorquebis ut hæc oculo contenta ſit uno.

AD NEERAM AMICAM.

NOx erat] Queritur ꝙ periurio fidẽ fregerit. Minaturq́; deos ſcelus ulturos. ¶ Læſura] Propter periurium. ¶ Magnerum] Scelus auget. ¶ In mea uerba] Nam iuraſti facturam quæcunq; ego prolocutus ſum ſic dicimus milites iurare in uerba conſulis.

¶ Dolitura mea uirtute] Nam ero conſtans ex animi robore, & manebo in ſententia, ut nõ amem eam, quæ me non amat. ¶ Si quid uirilũ] Id eſt, uirilitatis. ¶ Non feret] Non patietur ipſe Flaccus. ¶ Noctes aſsiduas] Dũrũ enim eſſe poteſt, ut aliũ admittas, ſed duriſſimũ, ut aſsiduo admittas. ¶ Potiori] Non quia plus mercatur, ſed ꝗ ita tu uelis. ¶ Iratus quæret parem] Quaſi dicat, uincet tandẽ ira amorem, & quærã parem, id eſt, ea quæ correſpõdeat in amore. Sic Vir. Vbi cõiunx priſtinus illi reſpondet curis, æquatq́; Sichæus amorem.

¶ Cõſtantia] Quæ eſt in me perſeuerãtia in propoſito nõ cedet nõ ſinet ſe uinci. Nam cum hinc mouear iniuria, illinc rapiar amore tuæ pulchritudinis. Si dolor erit certus, id eſt, ſtabilis. Ego præſtabo me conſtantẽ in ira, et nõ uincar forma, quæ iam ſemel offenſa eſt tuo periurio. ¶ Et tu] Vt probet non ſua culpa, ſed mulieris diſsidiũ leuitate interceſsiſſe, prædicit riuali idem ſibi euenturũ. ¶ Pactolus fluat tibi] Affert tibi omnes aureas arenas, quas fert. Eſt enim Pactolus fluuius Lydiæ, quẽ dicunt aureas arenas ferre. Licet igitur diues ſis et adeò doctus, ut etiã Pythagorica omnia noris. Sis deniq; pulchrior Nireo, de quo dictum eſt, quandoq; illa te deſeret, & ut nunc rides me ſic ego tunc te ridebo. ¶ Renati] Quia ſe in multis fuiſſe corporibus dicebat, ut nos ſuo loco expreſsimus.

AD ROMANOS.

ALteram iam teritur] Acerrima in ciuile bellũ quod inceptum à Cæſare atq; Pompeio in homines ſequentis ætatis Octauianum & Brutum productum eſt. Aetas autem tempus uiuendi homini à natura datum. ¶ Marſi] Hoc dicit propter bellũ ſociale, cuius Marſi & Peligni in primis auctores fuerunt. ¶ Porſenæ] Hic Cluſij in Ethruria rex fuit, et Tarquiniũ Roma eiectũ in regno ſuo exercitu reſtituere conatus eſt. ¶ Capuæ] Nam Capuani populus florentiſsimus & cuius ſenatus ſuperbiſsimus eſſet ſæpe alias & maxime uaſtante Italiã Hannibale contra Rom. inſurrexerunt. ¶ Spartacus] Hunc demonſtrauimus belli ſeruilis auctorem fuiſſe. ¶ Allobrox] Populi ſunt Galliæ, quorũ legati. Ciceroni Catilinariã coniurationẽ patefecerunt. Sed & ipſi ſæpe deficiendo nõ paruũ negociũ Pop. Ro. exhibuerũt. ¶ Cerulea] Quorũ oculi cerulei & cæſi ſunt. ¶ Abominatus] Propter crudelitatẽ & perfidiam. ¶ Impia perdemus. Ordo aũt ſic eſt. Nos ætas impia deuoti ſanguinis, id eſt, cuius ſanguis deuotus addictusq; cædi uidetur, perdemus Romã, quã Marſi Porſenaq; ac reliqui quos

qui quos numeraui perdere nõ potuerunt. ¶ Rurſus] *Nam ut ante urbẽ conditã à feris babitabatur,ſic poſt ipſam dirutã rurſus ab illis babitabatur.* ¶ Inſiſtet cineres] *Nam inſiſto accuſatiuo iũgitur.Vir.Nulli fas caſto ſceleratũ inſiſtere limẽ.Inſto aũt datiuũ requirit.* ¶ Nefas uideri] Vel quod non ſit fas uidere oſſa Romuli in ſepulchro recondita,nam apud priſcos nõ ſolũ Romuli qui Romanæ gentis auctor eſſet, ſed omniũ mortaliũ ſepulchra uiolare nefas erat.Vel dicit diſsipabit oſſa quod ſpectaculũ nefas ſit cernere. ¶ Forte quid expediat] Hortatur ut more Phocenſium patriã,quæ ſanguine ciuili deuota eſſe uidetur, deſerãt ac nunquã redituri nouas ſibi ſedes parent. ¶ Malis laboribus] Non ſunt refugiendi labores,in quib. honeſtas utilitas'ue appareat. ¶ Sed mali] Id eſt,turpes labores. ¶ Phoceorũ] Pro Phocenſiũ,et eſt uerſus ſpondaicus quemadmodũ cornua uelatarum obuertimus Antennarũ.Phocenſes à patrio ſolo diſcedentes Epheſum nauigarũt, acceptaq; Ariſtarcha itineris duce ex Dianæ iuſſu(ut latius narrat Strabo) in Galliã uenerũt,& Maſsyliã urbem nobiliſsimã condiderũt. ¶ Secũda alite] Proſpero auſpicio. ¶ Sed iuremus] In hæc,ſcilicet,uerba. Et deinde ponit uerba,ut nõ antea reuertãtur q̃ ſaxa ex imo aquarũ in ſummo natẽt. ¶ Matina] A Matino mõte dicta ſunt. ¶ Mirus amor] Mirãdus quia nõ ſit naturalis, iungat noua mõſtra ſcilicet ut tygres patiãtur iũgi ceruis. ¶ Omnes] Qui ſumus ciuitas execrata. ¶ Colũba] Quæ cum timidiſsima auis ſit,nunquã audebit miluo rapaci ſe credere. ¶ Credula] Non ſemper ſed tunc credula. ¶ Leuis hircus] Duo contraria & q̃ amet æquora & q̃ ſit ſine ſuis pilis. ¶ Execrata] Id eſt,hoc iureiurando deuota, ¶ Inominata] Nullo auſpicio firma,appellat aũt eam partem populi quæ ſocordia quadã denegat ſe iturã,indocili grege,id eſt brutis ouibus molliorẽ. ¶ Arua beata] Fortunatæ inſulæ ubi ſint diuerſi ſcriptores diuerſa tradidere.Salluſtius enim illas in Oceano eſſe refert. ad quas Q. Sertoriũ iam uictũ ire uoluiſſe ſcribit.Diodorus aũt uult eſſe in meridiano Oceano: Ibiq; dicit eſſe homines qui ſtatura quatuor cubitos non excedãt, & oſſa ad formã neruorum flexabilia habeant,adeoq; robuſti ſint, ut quod digitis aprehenderint, extorqueri non poſsit,pilos nõ niſi in capite habere cum in ſuperciliis palpebris & barba nuſquã ſint,pulchritudine ait excellere. Linguã uerò duplicatã habere,& uſq; ad radices diuiſa,& eodẽ tempore interrogare alium & alij reſpondere poſſe.Verſari ſemper in æquinoctio:Et in meridie ſolem nullius rei umbrã facere cũ ſupra capita cõſtitutus ſit.Viuũt annos cccc.terra omnia ſua ſponte ferente.Diſciplinis et maxime aſtrologiæ incumbũt.Literas habent uirtute quidẽ uigintiocto,ſed caracteres non niſi ſeptẽ ſunt. Scribunt non tranſuerſo ut nos.ſed ſuperne deorſum ad rectã lineam.Herba apud eos naſcitur,in qua ſi tedio uitæ afficiantur in faciẽ cubant, ac poſt paruum ſomnũ è uita migrãt. Vxores habent cõmunes,& in cõmune filios nutriunt,illoſq; à matribus ſeparant,ne illam cognoſcere aut ab illa cognoſci poſsint,quin & nuper natos auib.alligãt & eos qui ab ijs geſtati uolatum pati poſſunt enutriunt.Qui aũt nauſeant eos ueluti & breuiori uita, & inualidiori mente futuros abijciunt.Plinius uerò ultra aquilonem eos ponit hanc gentem quã tamẽ fabuloſis celebratam miraculis dicit,ubi creduntur eſſe cardines mundi & extremi ſiderum ambitus. Regio ijs aprica & fœlici temperie omniq; afflatu noxio carens. Domus ijs nemora luciq; & deorum cultus.diſcordia atq; omnis ægritudo illis ignota eſt. Mortem ex ſacietate uitæ ineũt ex quadã rupe in mare ſalientes.Alij in prima parte Aſiæ poſuere nõ in Europa. Alij medios facere inter utrunq; ſolem Antipodum occaſum exorientemq; noſtrum.Quod fieri nullo modo poteſt conſtare tam uaſto mare interueniente.Qui alibi quam in ſemeſtri luce conſtituere eos ſerere matutinis meridie metere , occidente ſole fœtus arborũ decerpere noctu in ſpecu condi tradidere.Nec dubitandum de hac gente,cũ tot authores tradant frugum primitias ſolitos Delum mittere Apollini,quem præcipuè colũt,Virgines ferebant hoſpitijs gentium per annos aliquot uenerabiles,donec uiolata fide in proximis accolarum finibus deponere ſacra

ea inſtituere, hiq; ad conterminos deferre atq; ita Delum uſq;, mox & hoc ipſum exoleuit.

¶ Termes] Oliuarũ eſt caulis. ¶ Suamq; pulla ficus] Oſtendit ſine arte omnia naſci. Contra aũt illud eſt. Miraturq; nouas frondes et nõ ſua poma. ¶ Aquoſus eurus] Sententia eſt, ut neq; pluuijs neq; ſiccitate laboret terra. ¶ Rege Cœlitum] Id eſt, Ioue qui pro aëre capitur. ¶ Non hunc] Huiuſcemodi regionem neq; Argonautæ petierunt, qui auaritiæ cauſa aureũ uellus petebant. Neq; Medea quæ propter libidinẽ patrem prodidit. ¶ Sydonij] Phœnices q ſocij Cadmi ad inquirendam Europã fuerunt. ¶ Iuppiter] Idcirco à nullis nauigantibus petita eſt hæc regio, q̃ Iupiter illã pijs ſolũ hominib. habitandã ab alijs gentib. ſecreuit.

DE VENEFICIIS CANIDIAE.

IAmiam efficaci] In eandem Canidiam inuehitur, in quã etiam hactenus inuectus fuerat. Sed illam ibi ueneficij aperte damnat. Hic uerò ironice idem exequitur. Ironia aũt ſi ſuo loco adhibetur grauitatem orationi & indignationem affert. ¶ Do manus] Fateor me uictũ. Translatio à milite qui ſe hoſti uictum dedens manus ligandas porrigit. ¶ Regna Proſerpinæ] Orat per numina magicæ artis. ¶ Mouenda] Laceſcenda. ¶ Libros] Aut ipſius aut Canidiæ, ſi ipſius erit carminum ualentium. ſcilicet ſuis precibus. Si Canidiæ ualentium ſcilicet propter magicam artem, Sic & Vir. Carmina uel cœlo poſſunt deducere lunã. ¶ Vocibus] Tuis carminibus. ¶ Sacris] Ambigue dictum ut ſolent qui ironice locuntur. Nam poteſt intelligi ſacris conſecratis iam dictis numinibus. Vel ſacris, id eſt, ſua diuitate execrãdis.

¶ Turbinem] Quo in magica arte mentem meam obligaſti. nam turbine qui græce Rhombus dicitur utebantur in magicis. Vnde Theocritus in Pharmaceutria Χὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ ἀφροδίτας, ὥς κεῖνος δινεῖθ' ὁ ποθ' ἁμετέροισι θύραισιν. Id enim eſt ut uertitur iſte turbo æneus ex Venere ſic ille uertatur ad noſtras ianuas. ¶ Telephus] Telephum Miſorum regem ad Troiam euntes Græci Troianum putantes bello laceſſerunt. Telephus ſingulari certamine ab Achille uictus & uulneratus eſt. Inde errore cognito & facta pace Achilles uulnus regis eadẽ haſta repetẽs ſanauit. Quod idcirco fingunt. quia erugine ferri haſtæ affixi uulnus curauit. ¶ Nepotẽ Nereiũ] Nam Thetis eius mater Nerei filia fuit. ¶ Addictũ] Ab Achille qui eius cadauer reddere nolebat. ¶ Homicidã] Hominũ interfectorẽ, quaſi dicat, bellicoſum. Expreſſit enim quod Græcè ἀνδροφόντης appellatur.

¶ Relictis mœnibus] De Priamo q duce Mercurio ad Achillis tentoriũ deuenit dictum iam eſt. ¶ Peruicacis] Obſtinati in ſententia. Peruicax enim is dicitur, qui in cõtentione uſq; ad peruincendũ perſeuerat. ¶ Achillei] Datiuus Græcus eſt per diereſim pro latus & pro genitiuo poſitus. ¶ Setoſa remiges Vlyſſei] Pro Vlyſſis exuerunt ſetoſa mẽbra duris pellib. id eſt, depoſuere ferinũ & ſetis ueſtitũ corpus, in quod illud Cyrces cõuerterat uolente, id eſt cõcedente Cyrce iam ab Vlyſſe placata. Ergo et Achilles à Priamo & Cyrces ab Vlyſſe placari potuit. ¶ Mens & ſonus relatus] Nam cũ illa ſocios Vlyſſis in priſtina corpora reſtituiſſet reſtituta eſt etiã priſtina ratio & oratio. ¶ Notus honor] Humana facies qua nulla alia honoratior eſt. ¶ Dedi ſatis pœnarũ] Solui pœnas. ¶ Amata nautis] Ironia eadem eſt per ambiguitatẽ. Nam dum uidetur oſtendere illã à multis amari, intelligit auariſſimã mulierẽ ſordidis hominib. lucri cauſa ſubcubuiſſe. ¶ Fugit iuuentas] Dicit hæc amiſiſſe propter illius ueneficia. ¶ Verecundus] Rubens. ¶ Oſſa] Non carnes quæ tabuerunt. ¶ Pelle] Pro cute dixit, quæ inſtar pellis durior ſit effecta. ¶ Albus] Canus ante tẽpus factus.

¶ Odoribus] Nam unguenta ueneficijs delibuta quæ illũ ſenẽ redderẽt miſiſſe cõqueritur.

¶ Nullum ocium] Quia ſemper urgent me tua ueneficia. ¶ Vrget diem nox] Ergo nec noctu neq; interdiu reſpirare licet. ¶ Tenta ſpiritu] Oſtendit crebra ſuſpiria & anhelitus exuberantiam quibus rebus amantes uexari ſolent. ¶ Cogor] Ipſe experientia impellor.

¶ Pectus negatum] Pectus quod tuo amori cõcedere nolui. ¶ Increpare] Quaſi diſrumpi

rumpi. ¶ Carmina] Id eſt propter carmina & incantationes. ¶ Sabella] Marſica: nam Sabelli uicini ſunt Marſis, ut eſt Sidonia Dido pro Tyria. ¶ Nænia] Pro incãtatione poſuit: quia in miſeriã mortẽq; inducũtur, unde funebris, ut eſt nænia dici poteſt. ¶ O' mare] Opportune interpoſita exclamatio ad ſcelus Canidiæ & miſerias ſuas augendas. De Neßi aũt cruore, & de ardente Hercule dictum eſt. Dictum etiam de gigantibus ſub Aetna ardentibus.

¶ Colchicis] Id eſt, uehementißimis, ut in Colchis. Inuidioſe autem illã non ueneficiorũ artificem, ſed officinã nominat. ¶ Quæ finis] Quis terminus iſtis malis, id eſt, quoad me cruciabis. ¶ Stipendium] Appellat ſtipendium quaſi uectigal pœnas quas ab illo ipſa exigit, quas etiamſi pecuniarias eſſe uelit pollicetur ſe daturum centum iuuencos, ut tanquam numen tali ſacrificio, quæ hecatombe appellatur, illam placet. ¶ Expiare] Purgare à delicto. ¶ Siue mendaci] Pollicetur ſuas laudes uerſibus Lyricis ſcribere & canere, quãuis in muliere ſceleſtißima falſæ omnino ſint futuræ. ¶ Mẽdaci] Dat citharæ quod eſt hominis. Nam iam ironia remota apertè inuehitur. Deinde demonſtrat quæ falſo dicturus ſit. ¶ Infamis] Oſtendit exẽplo in quo non parua authoritas ſit deberi illam flecti, ſi palinodiam de illa cecinerit. cum Caſtorem ac Pollucem Steſicorus placauerit. Scripſerat enim hic poëta inuectiuam in Helenam, qua concitati eius fratres luminibus eum priuarunt. Sed cum palinodiam cecinisſet, uiſum recipere meruit. ¶ Vati] Steſichoro. ¶ O nec paternis] Vrbanißima ironia, fingit enim negare quod affirmat. ¶ Obſoleta] Quaſi marceſcens, propriè obſoleta res dicitur, quæ uetuſtate attrita ex uſu remota ſit, neq; eſt à ſoleo. ſed ab oleo, ut ait Priſcianus Puto quia res uetuſtate attritæ ſuum odorem iam amiſerint. ¶ Prudens] Quaſi artifex ueneficij quod perſæpe in ſepulchris exercetur. ¶ Pauperum] Quia magis impune licet inde illa uiolare, aut cineres abducere. ¶ Nouemdiales pulueres] Id eſt, ſepultos cineres. Nam nona die defuncto inferias parentaliaq; parabant Virg. Præterea ſi nona dies mortalibus almum: Aurora extulerit. ſic & nona die à ſuo ortu pueri aqua & igni luſtrabantur, illisq; nomen imponebatur. ¶ Hoſpitale] Mite & humanum ſine ulla efferitate, & amori non odio patens. Contra dixit. Siue facturus per inhoſpitalem Caucaſum. ¶ Puræ] A' ſcelere. ¶ Pactum eius] Qui filium illi ex pacto dederat. Nam exiſtimabatur Canidia ſuppoſuiſſe ſibi filiũ non peperiſſe. Et quia non concipiebat, cum uentre quodammodo pepigiſſe uidebatur, ut ſupponeret. Nam filium habere fœcunditatis ſimulatione cupiebat. ¶ Vtcunq; fortis exilis puerpera] Quaſi dicat, utcunq; fortis es ſiue paris ſiue non paris. ¶ Exilis] Id eſt iuncea puella es.

CANIDIAM INDVCIT LOQVENTEM.

QVid obſeratis] Negat Canidia quam loquentem inducit, ſe poëtæ reconciliari poſſe ullis precibus, quoniam ſua ueneficia diuulgauerit. ¶ Neptunus hibernus] Id eſt, mare tempeſtuoſum ut hyems pro tempeſtate ponatur. ¶ Vt tu riſeris] Id eſt, deriſeris. Interrogantis eſt, quaſi dicat, patiar ne ut tu inultus, id eſt, impunitus riſeris. ¶ Cocytia] Magica quæ Cocyto, id eſt inferno ſacra ſunt, nã Cocytus fluuius eſt inferni. ¶ Vulgata] A' te, id eſt, riſeris quod uulgaueris. Hæc aut Cocytia ſunt ſacrum liberi cupidinis, id eſt, quo humanæ mentes in amorem ducuntur, qui deus nulli ſeruit, omnes autem dij illi ſeruiunt. ¶ Pontifex] Id eſt, quem ego meis ſacris præfeci, & pontificem in illis inſtitui, tu autem meæ fidei commiſſa uulgaſti, ut ſit maior ira quòd ipſe arcana prodiderit. ¶ Exquilini] Id eſt, extra exquilinam portam ubi multa erant ſepulchra celebrati. ¶ Impune] Vt urbem, & hinc intelllige patiar ne. ¶ Meo nomine] Scilicet, diuulgando hæc ſacra. ¶ Quid proderit] Nam dum cupis alienis ueneficijs à meis liberari, conducis anus ueneficas, ſed nihil proficies. Nec poteris te ueneno perdere, dum cupis morte has miſerias effugere. ¶ Toxicum] Venenum ex taxo arbore ut nonnulli putant. ¶ Vt ſuppetas] Id eſt, ut ſufficias uiuendo.

¶ Nouis] Quos ego quotidie nouos parabo. Volo te longam producere uitam, ut longo te tempore macerẽ. ¶ Optat] Exemplis iſtorum quorum fabulæ narratæ ſunt, oſtendit quòd fruſtra requiẽ morte cupiet. Nam neq; ex alto te præcipitare poteris, neq; ferro pectus tranſfodere, neq; laqueo guttur frãgere. ¶ Vectabor] Summã ſuperbiã ſuo artificio freta oſtendit. ¶ An quæ] A` maiori locus eſt, ut quæ imagines cæreas tanquã uiuas moueri impellat, & cælo lunam auocet, & in iam cremata corpora uitam reuocet, & amores pellat, ſiue inducat multo magis ſuo arte illum uexare poſſit. ¶ Vt noſti] Quaſi dicat, non fingo quæ tu noſti. ¶ Temperare poculum] Vel dicit modum imponere poculum, quod amorem induxit, quaſi imminuere illius uim ut amor diſcedat. ¶ Vel temperare poculũ] Id eſt, ita admiſcere ea quæ in poculo opus ſunt, ut ad amorem incitandum efficaciſſimum ſit.

Q. HORATII FLACCI CARMEN SECVLARE.

PHæbe ſiluarumq; potens Diana] Carmen ſeculare ſane inter lyrica carmina referri poteſt: Zulla enim re ab illis differt: Sed idcirco ſeculare appellat, quoniam ut diebus ſecularibus caneretur, à poëta inſtitutum eſt. Huius autem hymni duplex deuotio erat. Nam Apollinares ludi aliquando pro ſedanda peſte & auertendo bello fiebãt, eorumq; tempus incertum erat cum ex aduentu iſtorum malorũ penderet. Aliquando celebrantur certo numero annorum, id eſt, centeno decimo anno. Dicebantur autem ſeculares à ſeculo, quod centum annorum ſpatium apud Latinos continebat, nam Etruſci certum illi numerũ annorũ non dabant ſed à monſtro ad aliud monſtrũ durare uolebant: Ergo ludi ſeculares celebrabantur centeſimo decimo quoq; anno in Capitolio à pueris & à uirginibus tribus continuatis diebus ac noctibus. Feſtus autem quôd ludi ſeculares poſt centum annos celebrabantur, quia in tot annos ſeculum extendi putabant. Sacrificabant Apollini bouem album. Dianæ uero capras albas. Neq; immerito tempora numeraturi Apollinem & Dianam, id eſt, ſolem & lunam inuocant, quarum curſu tempora conſtant. ¶ O` Phœbe & Diana lucidum decus cœli. Quoniam alter diurnum altera nocturnum lumen præberet, & ipſe ſol rector & moderator eſt luminum reliquorum. & cor cœli & mens mundi dicitur. Ad ſolem omnia deorum & ad lunam omnia dearum nomina referunt. Quapropter Maro ſolem lunamq; in re ruſtica inuocaturus ijs nominibus quibus eorum uis qua fruges arboresq; uigẽt, uſus eſt. Ait enim Vos ô clariſſima mundi Lumina labentem cœlo qui ducitis annum Liber & alma Ceres. ¶ O' Colendi & culti] Hactenus exordium fuit. In quo beniuolentiam à perſona ipſorum deorum captauit, dum maieſtatem numinis amplificat, & à perſona ciuium Romanorum, quos & fuiſſe & futuros in deos religioſos oſtendit. ¶ Tempore ſacro] Diebus ſecularibus ueſtro numini conſecratis. ¶ Date] Nam quoniam dij eſtis, facilis fit petitio quoniam autem & religioſe & eo die qui uobis ſacer eſt, petimus, iure dandum uidetur. ¶ Quo Sibyllini] Non enim ſolum die tibi ſacro petimus: Sed idcirco ſacra quod Sibylla mulier & à te edocta & tuo numine plena præcepit ut in ſuperioribus prolixius expreſſimus. ¶ Quo] Pro quia. ¶ Lectas] Bene uolentes: ut in ſacris decet. Si autem lectas, id eſt electas, oſtenditur nõ temere, ſed cum ratione eſſe inſtitutas. Sic. Virg. Lectosq; ſacrabo Alma uiros. ¶ Septem colles] Roma quæ ſuo ambitu ſeptem cingit colles. Quirinalem, Viminalem, Exquilias, Celium, Auentinum, Palatium & Capitolium. ¶ Alme] Ab alendo, Sole enim omnia ueniunt, & aluntur. ¶ Promus] Tuo ortu. ¶ Celas] Occaſu. ¶ Nitido curru] Nam in quadrigis ſolem obire fingitur. ¶ Alius] Nam & orientalem & occidentalẽ dicimus ſolem. ¶ Et idem] Quia tamẽ idem eſt. ¶ Poſſis] Optantis eſt. Neq; precatur, ut minuatur ſua uis, ex eo quod nil poſſit uidere maius Roma, ſed cupit augeri & tantũ fieri, ut nil in hoc inferiori mundo maius ſit. Hæc ergo petitio eſt. ¶ Hilithya] Diana alij enim à loco ſic dictam putant. Alij quia à mulierib. parturientibus placetur, Nam ἱλάσκω placo ſignificat.

¶ Lucina]

¶ Lucina] Quia exitum in lucem infantibus præbet. Hinc enim mulieres perturientes illam inuocantes clamant, Iuno Lucina fer opem. ſerua me obſecro. ¶ Genitalis] Quia omnis plantandi uis & augendi à luna eſt, ut ſciendi & opinandi à ſole. ¶ Super iugandis] Id eſt, de iugandis, hoc eſt, in matrimonio collocandis. ¶ Decies undenos] Centum & decem. ¶ Ter die] Vt ſit ter in ternis diebus. ¶ Veraces] Nam quæ à fato ſunt, neceſſaria ſunt. Ergo ueraces, ut ſtabilis terribilis terminus rerum ſeruet, quod dictum eſt. ¶ Iungite fata bona peractis] Efficite, ut quæ in futuro fata imminent, bona ſint. ¶ Donet] Propterea donet, quia tellus ſit fertilis. ¶ Aquæ ſalubres & Iouis auræ] Id eſt, aëris, iccirco dixit, quia ex humore & calore ita temperato, ut aër eſt, omnia gignuntur & aluntur.

¶ Condito mitis placidusq; telo] Solis triplex eſt poteſtas ſecundum Porphyrium. Et ſol apud ſuperos. Liber pater in terris. Et Apollo apud inferos. Inde eius ſimulachrum habet tria inſignia. Lyram ad ſimilitudinem cœleſtis harmoniæ: nam ex contemperato eius calore omnia proueniunt. Item ſagittas quibus noxius indicatur. Nam ex nimio calore peſtem inducit & inde Apollo ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν quod perdere ſignificat, dicitur, proptereaq; Homerus illum & medicinæ ſimul & peſtilentiæ deum inducit. Habet & gryphon, quod animal terrenum eſt. Ergo optat poëta, ut recondat ſagittas, id eſt, ne ueniat noxius, ſed ſaluber. ¶ Bicornis] Duo enim cornua lunæ ſunt. ¶ Roma ſi ueſtrum eſt opus Iliæq;] Nam Virgilius Apollinem Troianis fauentem inducit. Vnde Phœbe grauis Troiæ ſemper miſerate labores Dardana qui Paridis direxti tela manusq; Corpus in Aeacide. ¶ Sine fraude ſuperſtes] Quia non proditione meruit à Græcis dimitti. Sed ueneris auxilio liberatus eſt. ¶ Plura relictis] Nam maius fuit imperium Romanorum quàm Troianum. ¶ Dij] Optime iuuenatuti bonos mores rogat. Quia & publice & priuatim multa ſunt munera obituri. Senibus autem quaſi iam omnium munerum genere defunctis quietem precatur. ¶ Rem] Imperium.

¶ Prolem] Vt Populus numeroſus ſit. Hoc publice. Priuatim autem rem opes, & prolem filios, quos in ſuis opibus relinquant. ¶ Decus] Omnia ad maieſtatem populi augendam pertinent. ¶ Quæ] gens Romana. ¶ Albis] Nam eo colore hoſtias parabat. ¶ Sanguis] Appoſitio eſt, ergo quæ gens ſanguis, id eſt, genus Anchiſæ & Veneris, ex quibus eſt Aeneas Auctor Romanæ ſtirpis. ¶ Imperet] Rem iuſtam petit, ſcilicet, ut imperet in hoſtem bellantem quaſi bellum ex ſuperbia inferentem. ¶ Prior] Melior quaſi uictor & imperet in iacentē, id eſt, in eos qui cedunt lenis, id eſt, utens lenitate. Sic Vir. Tu regere imperio populos Romane mēmēto. Hæ tibi erūt artes pacisq; imponere mores. Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. ¶ Reſponſa] Ab Auguſto amicitiā petūt tanquā à Deo. De legatione aūt Parthorū & Indorū diximus. ¶ Fides] Has omnes uirtutes quæ bellis ciuilib. ex urbe fugatæ erāt, pace ab Octauiano procurata redire dicit: Sed de copia cornu quære in ſuperioribus. ¶ Augur] Qui à Ioue uaticinationē habet, Vir. Quæ Phœbo pater omnipotēs mihi Phœbus Apollo prædixit. ¶ Salutari arte] Nam medicinæ author habetur, Ouid. Inuentum medicina meū eſt, opiferq; per orbem Dicor, & herbarū ſubiecta potentia nobis. Ordo eſt: Phœbus augur, & cætera, proroget alterum, id eſt, uenturū luſtrum in æuum ſemper melius id eſt, in ſuccedentia luſtra, qua æuum faciunt, & ſit ſemper meliora. Poſuit autem luſtrū pro ſeculo, quia & in eo. ¶ Si palatinas] Id eſt, ſi fauet arcibus Palatinis, ut ſit pars hæc pro tota Roma. ¶ Quindecim uirorum] Numerum uarium decem uirorum in ſuperioribus diximus. Diana autem in Auentinum templū habebat, in Propert. Phillis Auentinæ quædam eſt uicina Dianæ: Item aram Iouis Elicij, & aram Herculis: Et templum Libertatis à Graccho demulctatitia pecunia militum in ſecundo bello Punico factum. Aderant aquæductus & ſpelunca Caci.

PRAEFA-

PRAEFATIO IN ARTEM POETICAM.

PER magna res Illuſtriſsime Guido Feltrane poëticā artem pro dignitate complecti: Cum huiuſcemodi ingenium oporteat eſſe poëtis: ſi modo eoſe dignos nomine exhibere uolunt, ut omni humanitate ſub ſe relicta, altiora petant & ſe inter deum hominemq́; medios præſtēt. Facit homo ex materia quicquid facit. Deus ex nihilo creat. At poëta & ſi non omnino ex nihilo aliquid præſtet, tamen diuino furore afflatus ea eleganter in carmine fingit, ut grandia quædam, & penitus admiranda ſuis figmentis pene ex nihilo producere uideatur. Quapropter ſi altius qd poëtica ſit, repetemus, ſi quàm priſca q̃ uetuſta eius origo appareat, ſi quāta, ſi quā uaria, ſi quam diuina in illis doctrina ſit deprehendatur, id profecto cognoſcemus quod grauiſsimorum quoq; philoſophorum conſenſu comprobatum eſt, nullum eſſe ſcriptorum genus qui aut magnitudine eloquentiæ aut diuinitate ſapientiæ aliquo unquam tempore pares poëtis fuerint. Quam quidem rem Ariſtotelem illum Peripateticorum principē cui multi primas omnino partes in philoſophia tribuunt. Nullus aut poſt Platonem ſecundas denegat, inductū fuiſſe opinor, ut & eoſdem apud priſcos Theologos poëtasq́; fuiſſe teſtatus ſit, & ipſe de facultate poëtica duos, de poëtis aūt tres libros elegantiſsime ſcripſerit. Plato autē, ut eſt ingenio ad cuncta diuino, poëticam nullam ex ijs eſſe uult, quas propter excellentiam liberales nominarunt, in quarum ſingulis ſi quis excelluit, etiamſi in reliquis non laborarit, in ſumma ſemper auctoritate habitus eſt. Verum rem eſſe multo illis diuiniorem quæ illas omnes amplectens uarijs numeris colligata, diſtinctisq; pedibus circumſcripta ac uarijs deniq; luminibus uarijsq́; floribus illuſtrata quæcūq; hactenus homines fecerint, quæcunq; egerint, quæcūq; cognouerint, ac ingenij diuinitate contemplati fuerint admirandis figmentis exornat, & ne niſi allegorijs à nobis perceptis intelligi poſsint in diuerſas omnino ſpecies traducit. Nam cum oſtendat ſe aliud quippiam longe humilius ignobiliusq́; narrare aut fabellam ad ocioſas aures oblectandas canere tunc res omnino egregias & à diuinitatis fonte exhauſtas occultius ſcribit. In quibus à principio deceptus auditor, ubi paulò poſt ſuū errorē recognouit nō ſolū in maximarum rerum cognitionem, quas paulo ante diuino uelamine inuolutas minime norat, tunc demum uenit, uerum etiam mira quadam ex huiuſcemodi figmento uoluptate perfunditur. Quam quidem diſciplinā ſi quis humanam potius q̃ diuinam putauerit, hinc unus quiſq; doctus infra hominem omnino reponet. Verum ut breuiter ex Platonicorum ſententia quantum reliquas antecedat diſciplinas eo maxime diligentius inueſtiganti patet, quoniam reliquæ artes quæ ab humani ingenij excellentia proficiſcuntur, ſola poetica diuino furore percipitur, Quod & diuinus Plato in eo libro qui Ion ſcribitur, tribus indicat ſignis. Quorum primum eſt cæteros homines nullam artem aſſequi poſſe, niſi & diu circa illam inſudauerint, & præceptorem ſibi adhibuerint. Veros autem uates, quos ipſe Orpheum. Homerum, Heſiodum, Pindarumq́; in ſuis poëmatibus plurima ſigna ſpargunt omnium pene doctrinarum, quibus illas percepiſſe facile oſtendunt. Secundum uerò ſignum id erit, quod poëtæ furore afflati, res omni admiratione atq; ſtupore dignas ſæpe canunt quas deinde abeunte furore uix ipſi intelligunt ueluti ſi non ipſi pronunciauerint. Sed deus illorum ore prolocutus ſit. Tertiū poſtremo ſignum minime contemnendum, quod neq; natura prudentiores, neq; longis aſsiduisq́; ſtudijs doctiores ij ſunt, quos optimos uates uidemus. Sed eos ſolum quos diuinus furor excitauerit, ut idem Plato de Ione, Tynnicoq́; atq; Heſiodo ſcribit. Nullus ergo admirari debet, ſi poëtarum origo uetuſtiſsima eſt cum deus ipſe ſtatim penè à condito mundo ſua miſteria per poëtas deſcribi uoluerit. Quod & in inuictiſsimo illo duce Moyſe & in Idumeo Iob. In Dauid patre,

uid patre filioq; Salomone. In Iſaia ac pleriſq; alijs Hebræis manifeſto deprehendimus, quorum ſcripta uerſibus in patria lingua conſtant. Et quoniam in falſa quoq; religione, ut oſtendit Auguſtinus, religioſos miſeratus eſt deus. Videmus & Apollineæ, & Sibyllarum, & aliorum uatum oracula uerſibus edita fuiſſe. Vnde & Pythia carmina extant. Sed poetica facultate in ijs dialogis ſcripſimus, quos ſub nomine illuſtriſsimi parentis tui Faltri Federici in Virgilium edidimus. Quapropter quicquid in hoc artificio explicãdo poſſumus, tu inde pro tuo arbitrio hauries, tibiq; perſuadebis, cum paternorum ſtudiorũ æmulus eſſe cupias, ad te honeſtandum omniq; dignitate augendũ in primis pertinere, ut ad poetarũ ingenia ac uires cognoſcendas te totum conuertas. Et quæ ab Horatio noſtro de poetica dicuntur, diligenter aduertas. Nam & ingenium erudire, & conſilium augere, & adornate dicendum, & recte uiuendum poetarum cognitio plurimum conferet.

Q. HORATII FLACCI DE ARTE POETICA,

Ad Piſones.

HVmano capiti Ceruicẽ pictor equinam] Quoniam in poemate ſcribundo inuẽtio diſpoſitioq; atq; elocutio in primis inueſtiganda eſt, ſtatim à principio quæ ad inuentionem diſpoſitionemq; ſpectant, exequitur. Nam hæc tempore priora q̃ elocutio ſunt. Præterea elocutionis præcepta cõmunia penè cum oratore habet poeta, & à rhetoribus facile illa mutuari poteſt. Eſt enim, ut Ciceroni quoq; placere uideo, finitimus oratori poeta, numeris aſtrictior paulo. Verborum autem licẽtia liberior, multis uerò ornandi generibus ſocius, ac penè par. Cum igitur illa à rhetoribus facile mutuetur, in eo præcipue uerſatur Horatius, ut quæ in inuentione diſpoſitioneq; operis conſiſtant, diligenter admoneat, cum tota penè res artificio pendeat ita tamen ne elocutionẽ perſæpe admiſceat. Quapropter primũ de operis inæqualitate differens præceptũ de diſpoſitione & conueniẽtia rerũ loquitur. Scribitq; ad Piſones patrẽ filiosq;, uel ad duos fratres. Præcipit autem igitur cum multa à poeta fingenda ſint, ne pugnantia inter ſe, aut nullo pacto quadrantia coniũgat. Nam cum omnis ars naturã imitetur ita irridebitur poeta, ſi monſtroſa deſcribat, ut rideretur pictor, ſi equi ceruicẽ capiti humano ſubdat, et ipſi ceruici equinæ corpus ex uarijs auib. ita appingat ut ultima membra piſcium ſint. ¶ Collatis] In idem corpus inductis. ¶ Vndiq;] Id eſt, ab omnibus quæ dixit animalibus. Nam hoc faciens corpus pulchræ mulieris quod in capite apparuit, in turpẽ piſcem deſinet. ¶ Teneatis riſum] Quaſi dicat, minime continebitis riſum. ¶ Admiſsi ſpectatũ] Id eſt, ad inſpectandum & inſpiciendum huiuſcemodi depictum monſtrum. ¶ Amici] Ergo minime tenebũt inuidi, ſi nõ tenuerint amici. ¶ Credite] Cum aſſeueratione ſuã ſententiã exprimit. ¶ Librum] Poetæ. ¶ Similẽ tabulæ] Id eſt, picturæ quã narrauit. ¶ Cuius] Scilicet libri. ¶ Fingũtur] Species, hoc poetis licet. ¶ Vanæ] Hoc nõ licet. Quod ut melius teneas, dicamus Ex donati ſententia Falſum, uanum, fictumq; inter ſe differre. Falſum enim eſt quo tegitur id quod factum eſt. Vanum quod fieri nõ poteſt. Fictũ quod non eſt factũ, & fieri potuit. Igitur falſum & fictũ ſine uero eſt, ſed tamẽ ueriſimile. Vanũ non habet ueriſimile. Falſum loqui mendacis eſt. Fictũ callidi. Vanũ ſtulti. Falſum loqui culpæ eſt. Fictum uirtutis. Vanũ uecordiæ. Fictis delectamur Falſis decipimur. Vana contemnimus. Ex ijs manifeſtũ eſt ſpecies poetarũ fictas eſſe oportere Nos enim delectare uult. Vanas aũt minime oportere. Ridiculus enim efficeretur. ¶ Somnia ægri]. Nam ægrotorũ ſomnia quoniã ex humorũ peccato proueniũt, nõ ſolũ nõ ſunt uera. Sed omnino uanas ſpecies afferunt, quoniã neq; uere neq; poſsibiles ſunt. ¶ Pes] Finis. ¶ Caput] Principium. ¶ Pictoribus atq; poetis] Licet pictori fingere, licet poetis. Illi coloribus, huic uerbis. Licet ergo formare chimeram, formare carnibus humanis ueſcẽtes equos. Itaq; petimus tanquam poetæ hanc ueniam, & concedimus tanquam critici & cenſores. Sed

tamen

tamen non ita à natura diſcedendum eſt, ut mitibus immitia admiſceantur. ¶ Serpentes] Quæ auibus inimiciſsimæ ſunt. ¶ Inceptis grauibus] Intollerabile uitiũ eſt eorum poëtarum, qui cum aliquid grauitate plenũ ſcribendum ſuſceperint, quod aut ad deos immortales aut heroas, aut ad præſtantiſsimos uiros pertineat, ita in eo poëmate uerſari, ut quædam minora in eo optime deſcribas. In ſumma autem rei quod poëtarum propriũ eſt decorũ nõ ſernet. Ergo ſi ludorũ deſcriptio incidat, ut in Aeneide ludi inducũtur in Anchiſæ honorẽ, deſcribet optime apparatũ illũ ludorũ, tenorẽ ac perpetuũ totius argumẽti perficere nõ poterit, ueluti ſi Vir. cum templũ Iunonis & artificiũ in illo artificioſiſsime proſequatur, quæ aũt circa Didonis Troianorumq; aduentũ in illud pertineant, exequi pro dignitate non poſsit. Poſuit aũt pannus pro ornamento, ſiue adhibeat comparationem, ſiue alium colorem uerborum ſententiarũue ſiue topographiam ſiue chronographiam, eſt autem translatio à ludis theatralibus. Nam theatra auleis ornabãtur, & uelis ex purpureis pannis tegebantur, ad ſolis moleſtiam excludendam, preterq; etiam umbellis multi utebantur. Virg. Vel ſcœna ut uerſis diſcedat frontibus, utq; Purpurea intexti tollant aulea Britãni. Nam de factionibus quatuor quæ in ludis Circenſibus diuerſos panni colores adhibebãt, alibi dicendum erit. Aſsuitur ergo pannus qui ſplẽdeat, id eſt, adhibetur ornatus, quo poëma ſplendeat. Aut quæritur aliqua deſcriptio luci, & aræ Dianæ, deſcribiturq; & agrorum & fluuiorũ amœnitas, cum per ſe pe id locus nõ deſideret. Ea autem quæ neceſſaria ſunt, non ponũtur. Ergo nunc non erat ijs locus. ¶ Et fortaſſe cupreſſum] Optima translatio. Erat enim pictor qui cupreſſum optime pingeret. Reliqua uerò inepte. Cum ergo à naufrago cõduceretur, ut naufragiũ in tabella pingeret interrogauit nunquid & cupreſſum una pingi uellet. Ergo iure hac comparatione ludit poëtas, qui relicta propria materia quam exequi deſperant, importune alios ornatus inducunt. ¶ Quid hoc] Prodeſt, ut cupreſſum pingas. ¶ Si fractis enatat expes] Id eſt, ſi illidat æs nõ ut cupreſſum pingas, ſed ipſum fractis nauibus enatentẽ, & ab omni ſpe deſtitutũ. ¶ Amphora] Translatio à figulo, qui iure ridendus eſt, ſi cum uaſi ſuo principium amphoræ dederit, quod uas capax eſt, finem deinde det urcei uaſis anguſti & parui. Ridebitur igitur & poëta, qui graue amplumq; initiũ attribuens, finem exilem ponat. ¶ Currente rota] Nam figuli rota currẽte uaſa fingunt. Figulinam artem à Chorebo Athenienſe inuentam & alij ſcriptores & Plinius tradidere. Rotæ uerò inuentum in illo, alij Anacarſi Scythæ, alij Hyperbio Corinthio aſsignant.

¶ Exit] Finiuit, aliàs uitauit. ¶ Simplex & æuum] Sunt enim ſingula ita ſeorſum ſcribenda, ne alienis partibus admiſceantur. ¶ Maxima pars] Scilicet poëtarũ & plurale uerbum dedit nomini ſingulari, quoniã in illo pluralitas colligitur: ſic Virg. Pars in fruſtra ſecãt, & tertiæ perſonæ dictioni primam attribuit quibus quia in ea parte ſe admiſcet, ut cum cæteros reprehendat, ſibi parcere nõ uideatur. Dicit ergo in oppoſita uitia incurrere poëtas dum oppoſita effugere tentant. Sunt enim qui ut nimiam loquacitatem effugiant, breuitatem tentent, ſed quia illam explere nequeunt, incidunt in obſcuritatem. In breuitate enim præceptum eſt, ut inde incipiamus unde neceſſe eſt, & nõ ab ultimo principio repetamus. Et ſi ſummatim nõ particulatim narramus. Et ſi non ad extremũ, ſed uſq; eo quoad opus fuerit, proſequemur. Et ſi exitus rerũ ita ponamus, ut ea quoq; quæ non diximus, ex ijs quæ dicta ſunt intelligantur. Et omnino ſi non modo tacemus id quod obeſt, ſed etiam id quod non prodeſt. Qui igitur hæc obſeruat, breuis erit. Sed ſi ea quoque prætermittet quæ neceſsaria ſunt, iam non breuis, ſed obſcurus fiet. ¶ Sectantem leuia] Aliud uitiũ cauendum erit. Nam ſæpe eneruatos ſcribit uerſus q delicatos ſcribere tẽtat. ¶ Leuia] Polita, ſplendida, prima ſyllaba producta. Vir. Et ſæpe in læui quæſiſſet cornua fronte. ¶ Deficiunt] Deſerunt. Virg. noctis non deficit humor. ¶ Professus] Et hic peccat, qui dum grandiloquus eſſe uult inflatus efficitur.

¶ Serpit humi] Nam dum uult magna uitare nimis deſcendit. Optima autem translatio

à nauigante, qui dum altum mare fugit, in littus incidit. Ponit autem uitium trium figurarum. Nam ut oſtendit Cicero. Sunt tres figuræ dicendi, grauis, mediocris, attenuata. Grauis conſtat ex uerborum grauium magna & ornata conſtitutione, Mediocris conſtat ex humiliori, neq; tamen infima & peruulgatiſsima uerborum dignitate. Attenuata deniq; uſq; ad uſitatiſsimam puri ſermonis conſuetudinem deſcendit. Cauendum autem eſt, ne dum hæc genera conſectemur in finitima & propinqua uitia deueniamus. Nam graui figuræ ſe ſimilem præbere cupit quæ ſuffulta appellatur. Quapropter ea ſæpe figura grauis imperitis uidetur, quæ tumet & inflata eſt. Eadem ratione qui in mediocri conſiſtere nequeunt errantes perueniunt ad confine genus, quod diſſolutum appellatur. Denique qui non poſſunt illa facetiſsima uerborum attenuatione uerſari ueniunt ad aridum & exangue genus dicendi, quod exile appellat Cicero. Hæc igitur trium figurarum tria uitia ita à poëta uitanda putat Horatius, ut Cicero ab oratoribus. Nam cum dicit ſectantem leuia, diſſolutum notat. Cum uerò profeſſus grandia, ſuffultum & inflatum. Cũ poſtremo ſerpit humi, exile oſtendit. ¶ Qui uariare cupit] Virtus maxima eſt, poëma multa uarietate diſtinguere. Animũ enim auditoris ex uarietate delectamus, & attentum reddimus, & ab omni faſtidio remouemus. Sed ita uariandum eſt, ut nihil portentoſum appareat, & ineptum & minime inter ſe quadrans. Nam eſſet ſimilis pictori, qui aprum animal ſyluestre in marinis fluctibus. Delphinum uerò aquarum incolam in ſyluis pingat. Nam huiuſcemodi uarietas non delectat, quia portento ſimilis eſt. ¶ In uitium] Fuga culpæ ducat in uitium. nam dum uolo fugere ut nimis uſitata & trita loquar, incido in aliud uitium, ut fingam prodigia. ¶ Aemylium] Locus erat in quo quidam Aemylius ſuos gladiatores habuit. Circa hunc ludum ſtatuarius erat nomine Imus. Alij dicunt imum, id eſt, breuem. Alij ima parte harenæ poſitum, & Aemylium dicunt eſſe qui ſtatuas in harena ponendas faceret. Hic ergo ungues capilloſq; optime in ſtatua fabricabat, reliqua uerò membra non recte ponebat. ¶ Molles] Flexibiles, id eſt, ita formabit, ut in ære metallo duro flexibiles uideantur. ¶ Prauo] Diſtorto quæ deformitas non parua eſt. Nigri autem oculi & nigri capilli ad pulchritudinem ſpectant. Vnde ipſe in Odis. Nigris oculis nigroq; crine decorũ. Sententia igitur eſt, quòd ipſe magis eſſe uelit, id eſt, non magis ipſe uelit ſua poëmata ſimilia illi ſtatuæ, in qua capilli & ungues artificioſè expreßi ſint, reliqua uerò membra turpia appareant, quàm habere oculos crineſq; pulchros, & naſum turpem. Sic igitur non placere poëma, in quo cum quædã minora pauciorаq; pulchra ſint, reliqua quæ & plura et maiora ſunt turpia exiſtant. ¶ Sumite] Præceptum eſt quod ſi obſeruetur, omnia penè illa uitia quæ demonſtrata ſunt, euitari queant. nam quicunque habebit ingenium, conſilium, artificiumq; par materiæ, rem pro dignitate adimplebit. Præſertim ſi ante quàm negocium aggrediatur, penſitet cuncta & tentet, & quæ poßit & quæ non poßit. ¶ Lecta] Pro electa. ¶ Potenter] Secundum poßibilitatem. ¶ Res] Materia. ¶ Facundia] Quòd ad elocutionem pertinet. ¶ Lucidus ordo] Qui in diſpoſitione uerſatur. ¶ Lucidus] Nam is probandus, qui ſplendorem, non obſcuritatem afferat. ¶ Ordinis hæc uirtus] In contexendis rebus duplex adhibetur ordo, alter naturalis, alter artificioſus. Naturalis eſt, cum in diſpoſitione quæq; priora prius collocantur. Hic plerunq; in oratore perſpicitur, cuius cum aut auditores aut iudices indoctiores, aut quia multum occupati ſunt, tardiores, ad rem percipiendũ ſint, omnia perſpicua in narrando eſſe oportet. Artificioſus eſt, cum nulla habita temporis ratione ita perſæpe ab ultimis incipimus, ut deinde ad priora reuertamur. Ergo naturalis in oratore plerũq; perſpicimus. Artificioſus autem maxime eſt poëtarum. nam ad poëtas legendos & doctiores, & ocioſiores accedimus, & ſi quid ſemel lectum non intelligatur, eundem locum ſæpius repetere licet. Quapropter iſti artificioſo utuntur ordine, ut apud. Virg. Videmus. Qui à ſeptimo errorem Aeneæ anno Aeneida incipit, Mox apud Didonem que de excidio Troiano & uarijs nauigationibus omiſerat, ſuo ordine narrat. Ergo in optimo poëta, uirtus, id eſt dignitas, & Venus, id eſt, pulchritudo erit, ut iam nunc dicat, id eſt, quàm primum, quædam ultima dicat. ¶ Et differat debentia dici] Quæ prima ſunt. ¶ Hoc amet] Quod aliquid exornet. ¶ Hoc ſpernat] Quod uel omittendum, uel in alium locũ reijciendum ſit. ¶ In uerbis]

bis] Præceperat de diſpoſitione, nunc nonnulla quæ pertinent ad elocutionem. Hæc autem habet elegantiam, compoſitionem, & dignitatem. Rurſus autem elegantiæ partes ſunt latinitas, & explanatio, latinitas euitat linguæ uitia, explanatio orationem apertam & perſpicuam reddit. Hoc autem fit uerbis proprijs & uſitatis. Compoſitio eſt uerborum conſtructio æqualiter perpolita. In ſerendis ergo, id eſt, conſerendis & componendis uerbis, quod compoſitionis eſt iubet adhiberi cautionem, ut æqualiter ſit perpolita. ¶ Dixeris egregie] Quoniam uerba aut propria ſunt, aut tranſlata, et rurſus propria aut uetuſta, aut conſueta & trita, aut à ſcriptore nuper ficta. Præcipit ſi nouum uerbum fingas (quoniam id ut plurimum compoſitum erit ex dictionibus notis) ut callide & apte coniungantur. Notum erat apud Latinos capra, notum & genus. Ex ijs ergo callida iunctura uerbum nouum fabricauit A ttius in Philotete cum dixit caprigenumq; pecus. Ego hoc ita exponendum cenſeo. Acroni autem placet eſſe poëtæ ſententiam ut cum laude dicas uerbum uulgare, ſi illud bene compoſueris, & ipſum exponere de uerbis ueteribus et nouis quomodo poëtica licentia fiant. Nam et uulgaria cum diligenti compoſitione ſplendeſcunt, & recte noua fingimus, ſi neceſſe eſt nouas res exprimere. Hæc ille. Et re uera concedendum eſt hoc poëtæ, cum etiam philoſophi & præſertim Stoici in rebus nuper ab ipſis inuentis noua verba fabricent. ¶ indițijs] Recte dixit. nam animi inditia uerba ſunt. ¶ Abdita rerum] Quaſi animi ſententia. ¶ Fingere] Fabricare uerba non audita à Cethegis, quaſi à priſcis Romanis. ¶ Cinctutis] Militaribus, & præparatis ad bella, id eſt accinctis. Vt cōtra. Virg. imbelles & deſides diſcinctos appellat Fecerat ignipotens diſcinctos Mulciber Aphros. ¶ Et noua] Licet etiam uerba à deriuatione Græca formare quemadmodū à Græco uerbo, πλήσσω plector antiqui formarunt. ¶ Fidem] Authoritatem. ¶ Parce] Vt raro fiat. ¶ Quid autē Cecilio Plautoq; dabit] Locus eſt à maiori. Nam ſi populus Rom. conceſſit Cecilio et Plauto poëtis priſcis, ut uerba noua fingerent, multo magis concedent. Virg. & Varo excellentioribus poëtis. Et profecto antiqui noua uerba aut fabricauerunt, aut à Græcis deduxerunt, quæ deinceps à poſteris trita ſunt. Nam Cato de nuce pinea tempeſtiuum dixit uerbum hactenus incognitum. Et Lucretius delata tellus. Et reboant, ut illud Nec cithara reboant laqueata aurataq; tecta Et Accius Mulciberum Vulcanum appellauit quòd ignis omnia mulceat. Suus uerſus eſt. Heu Mulciber arma ignauo inuita fabricatus eſt manu. Et Ennius triſte poſuit pro amaro. Nec triſte quæritat ſinapi, nec mœſtum cæpe hæc in illis nonna fuerunt. In Virg. iam trita. ¶ Cecilio] Hic Statius Cecilius eſt comœdiarum ſcriptor natione Galbus fuit inſuber. Vel ut alij putant Mediolanenſis, et Ennij contubernalis. Mortuus eſt anno poſt mortem Ennij & ſepultus in Ianiculo Olympiade cēteſſima ac quinquageſima. Plautus autem ex Vmbria Sarſines fuit, & Romæ moritur Olympiade centeſſima ac quadrageſima quinta, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias piſtori ſe locauerat, & quotiens uacabat ab opere, fabulas ſcribebat, ac uendebat. Poëtarum autem comicorum ueterum iudicium dedit hoc pacto Sidigitius in libro de poëtis, ut Cecilio primæ partes darentur, Plauto ſecūdæ, Neuio tertiæ, Liuinio quartæ, Attilio quintæ, Terentio ſextæ, Turpilio ſeptimæ, Trabeæ octonæ, Lucretio nonæ, Antiquitatis poſtremo cauſa Ennium decimum ponit. Varro autem in primo libro de poëtis hoc epigramma Plauto adſcribit. Poſtquàm eſt morte captus Plautus comœdia luget. Scæna eſt deſerta, riſus, ludus, iocuſq; & numeri & innumeri ſimul omnes collachrymarunt. Hoc ab eo ſcriptū refert Varro. ¶ Inuideor] Et hoc ipſe nouæ profert. Nam dicimus inuideo tibi doctrinam & doctrina inuidetur tibi, non autem tu inuideris. ¶ Enni] Pro Ennij. Quintus Ennius Tarenti naſcitur Olympiade centeſima trigeſima quinta. Catone Quæſtore Romam traductus eſt. Habitauit in Auentino parco ſumptu ac una ancilla contentus. Moritur ſeptuagenario maior articulari morbo. Sepultusq; eſt in Scipionis monumento in uia Appia intra primum lapidem. ¶ Signatum] Translatio à nummis. ¶ Vt ſyluæ] Vt ſingulis annis renouantur frondes in ſiluis, & primis cadentibus nouæ ſuccedunt, ita ſingulis pene ætatibus immutantur uerba, & priſca à conſuetudine abeunt. Quod etiam craſſus apud Ciceronem per ſocrum ſuam oſtendit. ¶ Debemur morti] Non mirum ſi uerba intereant, quando homines, omniaq; humana pereant.

lia pereant. ¶ Siue receptus] Vt portus in littore Romano comparatus, ubi mare intra terram receptum eſt. ¶ Sterilisq;] Quemadmodum ubi terra fuit, effecta eſt aqua, ita quod aqua fuit effecta eſt terra, ut apparet de palude Pontina, quæ exficcata arari potuit. Sed ſine hominũ labore inter Italiã Siciliãq; mare irrupit. Ergo aquæ ibi ſunt, ubi terra fuit. Eodẽ pacto à Syria ſeiũcta eſt Cyprus à Boetia Euboea. Sic contra excluſis aquis terræ enterſerunt. Nã Hibanda inſula olim Ionij fuit, nunc 200. ſtadijs ab eo diſtat. Et in Italia Circei olim inſula fuit. ¶ Seu curſum] Vt de Peneo Theſſaliæ ſtagnante flumine, & de Acheloo legitur, ſed & Tyberis deriuatus eſt quà nunc incedit, cum antea per locum quod Velabrum dicitur, flueret. Vbi noſtra tempeſtate templum eſt diui Georgij, quod ad Velabrum dicitur. Sed uocabulum nõ tenentes, ad uellus aureum dicunt. Erat autem Velabrũ ſub Auentino, & illa aqua Auentinum à reliqua urbe ſeparabat. Vnde Auentinus dictus eſt, quia nauibus illuc aduentaretur, alij tamen ab aduẽtu auium quæ illuc ſe à fluuio reciperent dictũ eſſe uolunt. ¶ Quem penes] Nam ſermo & uerba uſu potius quàm ratione formantur. ¶ Res geſtæ] oſtendit quo carmine quicquam ſcribi debeat: Et quoniam res geſtas & deorum & heroum & magnorum uirorum Homerus hexametro carmine deſcripſit, omnesq; poëtas longo interuallo ſuperauit, oſtendit nobis illa eo carmine ſcribenda eſſe. Verum ut rem latius proſequamur, uerſus ſi genus reſpiciamus eſt (ut Diomedi placet) partium legitima diſpoſitio, & pedum culta copulatio conſonanti ſpecie metricam exhibens regulam. Huius autem generis formæ multæ ſunt, ſed de alijs alio loco, interim uerſus hexameter ex ſex pedibus conſtat adeò, ut in quatuor primis pedibus indifferenter dactylus ſpondeus'ue poni poſſit. Quinta ſedes dactylo præcipuè attribuitur, nonnunquam tamen ſpondeo. Sextus uerò locus dactylum nunquam, niſi ſubſequens uerſus à uocali incipiat. Nam tunc ex colliſione ultima dactyli abijcitur. Virg. Ignari hominũq; locorumq; Erramus, & in Georgicis. Vulcani decoquit humorem. Ergo ſpondeo conceditur ſexta ſedes aut trochæo, quia ultima ſyllaba cuiuſcunq; carminis & produci & corripi ualet. Quapropter à duodecim ſyllabis ad decem & ſeptem producitur. nam ſi totus ex ſpondeis qui diſſyllabi ſunt, conſtabit, erunt in ſex ſpondeis duodecim ſyllabæ. Sin totus ex dactylis qui triſyllabi ſunt quoniam ultimus ultimam ſyllabam amittit erunt decem & ſeptem ſyllabæ. Verſus autem hexameter quia uarietatem ſtyli patitur, ut modo in infimam figuram deprimatur, modo in altam grandiloquamq; extollatur, nonnunquam in ea quæ mediocris eſt uerſetur, erit optimi poetæ officium, dare operam, ut qualitati materiæ carminis qualitas quadret, cui rei perſpicuo teſtimonio eſſe poterit initium Virgilianæ Aeneidos. Nam cum & duo iam à ſe abſoluta uolumina indicet Bucolica, ſcilicet & Georgica, & tertium ſcribendum proponat. Cumq; infimo ſtylo Bucolicum, mediocri Georgicum carmen ſcripſerit, Aeneida uerò ſublimi ſcripturus ſit paucis uerſibus omnes terræ figuras complectens ſuas ſingulis rebus figuras attribuat. Nam quid depreſſius eſſe poteſt, quàm illud. Ille ego qui quondam gracili modulatus auena. Carmen & egreſſus uicina coëgi. Quid rurſus altius atq; ſublimius quàm cum dicit. At nunc horrentia Martis Arma uirumq; cano. Id autem in medio eſt. Vt quamuis auido parerent arua colono Gratum opus agricolis, quoniam materia ipſa mediocris eſt, mediocri figura eſt proſecutus. Sed quorſum tam multa de hexametro uerſu? Nempe ut iam perſpicuum ſit non omnem hexametrum uerſum eſſe heroicum, ſed eũ qui ſublimi figura expolitus heroum magnorumq; uirorum facta deſcribit. Carmen autem heroicum Græci ἔπος appellant, diffiniuntq; eſſe ἐμπεριοχὴν θείων τε καὶ ἡρωικῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, id eſt, continentiã diuinarum heroicarum humanarũq; rerum. Et dicitur ἔπος ab eo quod eſt ἕπεσθαι, id eſt, ſequi quia eo dicto, ea quæ iam dicenda ſunt perpetuo tenore ſequuntur. Dicitur & Pythium carmen, quia cum Apollo in matris ultionem Phythonem ſerpentem interemiſſet, accolæ Dei laudes hexametro uerſu celebrarunt, qui ſex ſpondeis à principio compoſitus eſt, deinde ſoluta ſpondei altera ſyllaba ſine damno temporis dactylum protulerunt. Vel uocatus eſt uerſus Pythius, quia & Pythiæ Phœbi ſacerdotes oracula illius Dei hoc uerſu proferebant. Maxima autem in uerſu heroico laus eſt, ut pri-

mo quarto ac ſexto loco ſpondeus ſit, ut. Defeciſſe uidet ſua iam promiſſa repoſci. Item, Immolamque coli dedit & contemnere uentos. Item, Cui non dictus Hylas puer & Latonia Delos. Aliquando conſtat ex quinque dactylis, ut Panditur interea domus omnipotentis Olympi. Verſus igitur heroicus dignitate primus eſt plenæ rationis perfectione formatus, ac totius grauitatis honore ſublimis, multaque pulchritudinis uenuſtate præclarus, quæ ſine ulla coniunctione quaſcunque alias orationis partes ita mutuis inter ſe connexionibus colligat, ut in ſcanſione propria, pes nullus niſi nouiſſimus tantum integram partem orationis includat. ¶ Verſibus impariter iunctis] Elegiam dicit, quæ ex uerſu hexametro atque pentametro conſtat. Quod genus carminis præcipue ſcripſerunt apud Romanos Ouidius, Propertius, Tibullus, & Gallus, imitati Græcos præcipue Callimachum & Euphorionem. Dicitur autem elegia ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν τοὺς τεθνηῶτας. Ferè enim defunctorum laudes hoc carmine proſequebantur, ſiue ἀπὸ τοῦ ἔλεους, id eſt, miſeratione, quia miſerabiles res hoc carmine pronunciabant. Hinc Horatius ad Albium Tibullum ſcribens, ait Neu miſerabiles decantes elegos. De authore uerò ignoratur. ¶ Querimonia primum] Nam primo res miſerabiles illo decantabantur. Deinde etiam lætiores. ¶ Exiguos] Comparatione heroici. ¶ Archilochum] Iambicum carmen plerunque trimetro uerſu & Epodo uerſu ſequente compoſitum eſt, ut Male ſoluta nauis exit alite Ferens olentem Meuium. Iambus ex breui & longa conſtat, ut dies, uerſum maledicum conficere habilis eſt. Sunt qui dicant iam uerbum nomen ſumpſiſſe à Iambe famula Celei, quæ Cererem quærentem ad Meganiram Celei coniugem delatam cum uidiſſet male tractauit. Alij uolunt iambum quaſi triambum à triumphatore Libero nominatum. Alij à ſtrenuo duce Martis idcirco dictum, quia cum crebro pugnas iniret, & telum cum clamore torqueret παρὰ τὸ ἰὸν βάλλειν, id eſt, à iaculum torquendo iambus appellatur. Eſt autem ex breui & longa compoſitus pes quod ij qui iaculentur & breui acceſſu in extenſum paſſum proferuntur, ut fortiori nixu teli ictum confirment. Sunt qui putent dictum ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, id eſt, male dicere, cuius carminis præcipui ſcriptores apud Græcos ferunt Archilochus & Hipponax apud Romanos Lucilius & Catullus, Archilochum uerò hoc carmen nonnulli inueniſſe uolunt & illum uſum eſſe in Lycambem, qui filiam deſponſatam denegarat, adeò ut illum ad laqueum compulerit, ergo proprio, id eſt, à ſe excogitato. ¶ Socci] Id eſt, comici qui ſocco (id enim calcei genus eſt) utuntur. ¶ Coturni] Et iſti calcei ſunt, quos ſibi adhibent tragici. Ergo cothurni, id eſt, tragici. Virg. Sophocleo tua carmina digna cothurno.

¶ Grandes] Quia tragœdia grandiores res & grandiori ſtylo ſcriptas continet. ¶ Alternis] Nam in tragœdia & comœdia alternæ ſunt collocutiones. ¶ Strepitum popularem] Plauſum à populo concitatum, ut ſit ſententia Applaudit quidem populus iſtis pedibus, ſed maiorem etiam plauſum merentur. Vel intelligit ſua ſonoritate etiam in tumultu audiri poſſe. ¶ Et natum rebus agendis] Nam uehementiam & efficaciam in agendo exprimit. ¶ Fidibus] Lyricis uerſibus qui fidibus, id eſt, chordis concinuntur. Quibus & magna perſæpe cantatur, ut deorum heroumque laudes & uictoriæ pugiles & equeſtres & curæ, id eſt, amores iuuenum & conuiuia. ¶ Et libera uina] Id eſt, conuiuia in quibus à curis per uinum liberamur. De lyrico carmine in principio huius interpretationis multa inquiſiuimus. ¶ Deſcriptas ſeruare uices] Ad multa puto produci huiuſcemodi præceptum, ut in omnibus ſcribendis ſeruare uices ſciat, ut pro materiæ qualitate eligatur genus poëmatis, quod illi rei attributum eſt, ne de re comica tragœdiam, aut de tragica comœdiam ſcribamus, quod paulo poſt apertius loquitur. Eligatur carmen idoneum, accommodetur ſtylus. Seruetur denique in omnibus rebus decorum. Sed præcipuè refertur ad diſtinctionem carminum, de qua paulo ſupra præcepit, nam non debet ſalutari, id eſt, appellari poëta, ſi quis aut nequit tarditate ingenij aut ignorat negligentia diſcendi ſeruare uices deſcriptas. Salutare autem cum appellare ſignificat, non eſt, niſi honorificare. Vnde dicunt, ſenatus Attalum regem ſalutauit. ¶ Cur neſcire] Ordo eſt. Cur malo ergo praue pudens, id eſt, prauo pudore impeditus neſcire quàm diſcere. Eſt enim uitioſus pudor

quo

quo à recte agendo impedimur. Bonus autem quo turpiter agere prohibemur. ¶ Verſibus] Exponit quid ſit ſeruare uices. Nam nec materia comica tragica grandiloquentia extollenda ſupra modum eſt, neque rurſus tragica humilitate comica deprimenda, niſi raro & cum altera ab altera aliquid mutuatur. nam Chremes ille apud Terentium quamuis catera comica ſint tamen in peccato filij, ut grauior ſit obiurgatio tragœdiam citat, & tragica eſt illa exclamatio ô cœlum, ô terras ô maria Neptuni: Et proh ſumme Iupiter. Verum quoniam de uerſus heroici elegiq́; ac iambici ratione pauca dicta ſunt, eadem quoque breuitate quatenus ſat fuerit tragœdiam comœdiamq́; proſequemur. Tragœdia igitur (ut refert Diomedes) eſt heroicæ fortunæ in aduerſis comprehenſio. Quam diffinitionem à Theophraſto excogitatam uidemus. Ait enim τραγῳδία ἐστὶν ἡρωϊκῆς τύχης περίστασις. Dicta autem eſt, ut nonnullis placet, ab eo quod eſt τράγος, id eſt, hircus & ᾠδὴ cantus. Quoniam olim autoribus tragicis hircus præmium cantus proponebatur, qui liberalibus libero patri immolabatur, ut ait Varro, uitibus noxium eſt animal. Hoc idem & paulo infra ponet poëta. Vel quòd utrem ex hircina pelle uino plenum pro præmio eſſet: Virg. Vncti ſaliere per utres. Alij putant à fæce quam quidam Græcorum τρύγα, id eſt fæcem appellant permutatione literarum, quoniam ante perſonas à Theſpide repertas mimi peruncti ora olei fæcibus fabulas agebant. Quod in ſequentib. poëta ſignificat. Alij à uino arbitrãtur, quod olim τρύξ dicebatur à quo uindemia τρύγητος appellatur, quia in ſacris liberalibus Athenienſes uinum cantoribus exhibebant. Cuius rei teſtem Lucilium producũt. Comœdia uerò eſt ſecundum Græcos ἰδιωτικῆς τε καὶ πολιτικῆς πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχὴ, id eſt, priuatæ ciuilisq́; fortunæ ſine periculo uitæ comprehenſio. Dicitur autem comœdia ἀπὸ τῶν κωμῶν. Sũt enim κῶμαι pagi, id eſt conuenticula ruſticorũ, & ᾠδὴ cantus. Nam (ut ait Varro) iuuentus Attica circum uicos ita ire ſolita fuit, & quæſtus gratia hoc carminis genus exercebat. Vel quia iam intra urbem coacti Athenienſes in uiculis paruarum domũ hunc cantum exercebãt. Vel dicitur ἀπὸ τοῦ κώμου, id eſt, à comeſſatione quæ olim in huiuſmodi fabulis amantiũ iuuentiũ κῶμαι appellabãtur. Tragœdia heroas regesq́; cõtinet, et ſemper infœlices exitus habet. Vnde Euripides roganti Archelao regi, ut de ſe tragœdiã ſcriberet, abnuit, precatusq́; deos eſt, ne quid ſibi accideret tragœdia dignum. Comœdia contra ciuiles priuatosq́; deſcribit & exitus fœlices. Poëtæ primi comici fuerunt Suſſarion, Nullus, ac Magnes. Hi ueteris diſciplinæ ioculatoria nec ſcitæ nec uenuſtæ pronunciabant. Secũda ætate fuerunt Ariſtophanes, Eupolis, Cratinus, qui uitia ſectati acerbiſſimas ſcripſerunt comœdias. Tertia ætas Menandri & Philemonis fuit, qui omnẽ comœdiæ acerbitatem mitigauerunt. Horum fabulas Romani tranſtulerunt, primusq́; Liuius Andronicus ſcripſit. Hic ſeruus Liuij Salinatoris ob ingenij meritum, quoniam liberos optime erudiebat ab eo libertate donatus eſt Olympiade 148. Sunt qui uelint Epicarmum in inſula Ceo exulantem, primum hoc carmen frequentaſſe, & ſic à Ceo comœdiam dici. Antea itaq; galeris non perſonis utebantur, ut qualitas coloris inditum faceret ætatis, cum eſſet aut albi, aut nigri, aut ruffi. Perſonis primus uti cœpit Roſcius Gallus hiſtrio, qui oculis obuerſis erat, nec ſatis decorus. Togatæ (ut ait Diomedes) dicebantur quòd omnia in publico honore confuſa cernebantur. Quæ togatæ poſtea in prætextas & tabernarias diuidebantur. Togatæ ſunt quæ ſcribuntur ritu habituq́; togatorum, id eſt, Romanorum, ut Græcæ fabulæ à Græcorum pallio palliatæ dicuntur. Sed quamuis togata genus ſit, ſub quo & prætextatæ & tabernariæ reponuntur, tamen pro tabernaria ponitur. Prætextati, qui prætexta utuntur, & imperatorum & principium Romanorum argumentum. Tabernariæ ab humilitate perſonarum & argumentorum appellantur. Nam tabernas pauperum domos habebant, quæ priſcis temporibus ex tabulis conficiebantur. Atellanæ ab Atella Oſcorum urbe, ubi repertæ ſunt, nomen trahunt. Hæ ſunt argumentis dictisq́; iocularibus ſimiles Satyricis fabulis Græcis. Quarta ſpecies togatorum eſt planipedis Græcè dicitur μῖμος. Planipedes uerò dicuntur quod actores neque ſoccis neque cothurnis prodeunt in proſcenium aut pulpitum, ſed planis, id eſt, nudis pedibus. Huius meminit Accius ſcriſcriptor togatorum. Datum ineſt aurum. Exultat planipes. Satyrica Græca differt ab Atellana. Nam

in Satyricis Satyrorũ perſonæ inducũtur, aut ſi quæ ſunt Satyris ſimiles, ut Autolicus. Burriũ. In Atellana uerò obſcenæ perſonæ, ut Maccus. Comœdiæ atq; tragœdiæ cõmune nomen ſumunt Græcè dramata. Nam δρᾶν agere eſt Latinè, fabulas. Vitruuius uerò de architectura ita ſcenas diſtinguit, ut tragicas columnis & faſtigijs & ſignis regalibus ornandas præcipiat. Comicis uerò ædificiorum priuatorum ſpeciem præbet, Satyricas arboribus, ſpeluncis & montibus ornat. Donatus uerò ita diſtinguit perſonarum ueſtimenta, ut adoleſcentibus diſcolor ſit ueſtitus. Seruis exiguus amictus, ut priſcam paupertatem indicent, uel ut expeditiores ſint ad negocia obeunda. Paraſiti cum intortis palliis ueniunt, loco, ueſtitus candidus, Ærumnoſo, obſoletus, purpureus diuiti, fuceus, pauperi. Militi chlamis purpurea. Puella habitu peregrino, Leno pallio uerſicolore utitur. Meretrici ob auaritiam luteus datur. Tibias adhibebant pares & impares, id eſt, dextras & ſiniſtras Dextræ ſua grauitate ſeriam comœdiæ orationem pronuntiabant. Siniſtræ ferranæ acumine leuitate iocum oſtendebant. Ergo ubi mixtus cum grauitate iocus eſſet dextræ ſiniſtræq; adhibebantur. Comœdiæ ſtatoriæ, dicebantur, quæ quietiores eſſent. Motoriæ, quæ turbulentæ. Mixtæ uerò ex utraq; conſtant. Comœdiam Cicero ait eſſe imitationem uitæ, & ſpeculum conſuetudinis & ueritatis. Quis primus in Græcia inuenerit incertum eſt. Hæc ego prolixius proſecutus ſum, ut & hunc locum, & plures qui ſequuntur facile intelligantur. ¶ Telephus Filius] Herculis ex Auge à qua in ſylua expoſitus eſt, & à ceruæ nutritus diu regno caruit. ¶ Ampullas] Verba grandiloqua & turgida ab ampullis, illæ enim ſunt inflationes in aqua. Sed & uitreas ampullas dicimus, quia artificis inflatione fiunt. Ergo tumentia uerba ampullas dixit. ¶ Sexquipedalia] Magna, & quæ pedem integrum & dimidium alterius in uerſu facere poſſint. Eſt enim ſeſquialtera in Muſica. ¶ Tetigiſſe] Commouiſſe. ¶ Cor] Animum ſpectatoris. ¶ Non ſatis] Non ſatis eſt habere ornatum orationis, niſi pathetica ſit oratio, atque huiuſcemodi, ut auditores in quemcunque affectum mouere poſſit. ¶ Vt ridentibus] Animi noſtri ſua natura ad omnem affectum procliues ſunt. Sed maxime mouentur, cum uiderint imagines ſuas in alijs. Nam flentem uidentes ad fletum, ridentem ad riſum mouemur Ergo optime. Cicero: ardeat orator, ſi uult iudicem incendere. ¶ Aut dormitabo aut ridebo] Aut in tædium cadam, ſi uerba non accommodantur affectibus, aut ipſum poëtã ridebo. ¶ Triſtia] Nam uerba triſtia mœſtum decent auditorem, & minacia iratũ. Sic ludens laſciuis, ſeuerus ſerijs utatur. ¶ Format natura] Natura enim ita inſtituimur, ut talem in nobis affectum excitemus qualis futura eſt oratio. Nã aut lętitia nos afficit, aut ira, aut mœrore deprimit. Deinde quales intus ſunt animorum motus tales foras efferuntur lingua interprete. Nam idcirco conceſſa eſt homini oratio, ut animi ſenſa interpretatur, & promat. Quapropter magno odio digni ſunt ij qui naturæ beneficio abutentes aliud ſentiunt, aliud loquuntur. Concludit igitur egregie quòd cum poëtica naturam imitari debeat, natura autem uelit orationem correſpondere affectibus irridebunt auditores eos poëtas qui uerba abſona & minime conuenientia affectibus formant. Abſona ergo fortunis, id eſt, non correſpondentia fortunæ. Alia igitur uerba accommodat. Terentius Deſperanti concupitas nuptias Pamphilo alia in ſumma ſpe conſtituto. ¶ Cachinnum] Nimium & diſſolutum riſum. Nam Græcè καγχάζειν, cachinnari eſt.

¶ Intererit multum] Eſt in genere humano quædam proprietas ſexus, ætatum, fortunæ, artificij, & locorum, ut aliud ingenium ſit in uiro, quàm in fœmina, in puero, quàm in uiro, in ingenuo, quàm in ſeruo, in principe, quàm in priuato, in meretrice, quàm in pudica, in milite quàm in philoſopho, in Italo quàm in Gallo. Quidam rurſus natura humaniores ſunt, quidam magis elati. Alij æquabilitatem petuntur, alij ſuperare uolunt. Quamobrem uniuſcuiuſq; ingenio concedentem orationem dabit optimus poëta. ¶ Dauus] Qui ſeruus ſeruiliter loquitur. ¶ Herus] Dominus. ¶ Maturus] Qui nihil temere faciat. ¶ Fœcundus iuuenta] Plenus cupiditatibus & qui illis potius quàm ratione ducitur. ¶ Matrona] Quæ fortuna elata ſit & ſexu. ¶ Sedula] Quæ ſine dolo, id eſt, diligenter & fideliter cuncta agit. ¶ Vagus] Qui uarias regiones queſtus cauſa adit. ¶ Colchus] Qui natura ferus eſt. ¶ Thebis] Non niſi doctus. ¶ Argis] Qui magnanimus eſt. ¶ Famã] Hiſtoriam uel fabulam.

ſabulam. Sententia eſt cũ quempiam ex priſcis hominibus deſcribas, aut eadē illo narrabis, quæ ſcripta adinueneris, uel ſi à te finges, fingito ea quæ illis quadrent. ¶ Repones] Id eſt iam ab alijs poëtis poſitum, id eſt ſcriptum iterum pones, id eſt ſcribes. ¶ Achillem] Exemplo demonſtrat quod præcepit. Nam cum uelox heros iſte deſcribatur ab Homero, unde eſt, πόδας ὠκὺς ἀχιλλεὺς cum in contentione cum Agamemnone inexorabilis cum acer, id eſt uehemens, tũ omnia armis arrogent, & nihil iuri concedat talem & ipſe induces aut ſi nouũ quicquam in eo finges, id fingito, quòd ijs quæ dicta ſunt de eo quadrent. ¶ Medea ferox] Nam ſic contra Iaſonem, cum deſertam ſe ſenſit deſcribitur. ¶ Et inuicta] Quaſi implacabilis. ¶ Flebilis] Propter amiſsionem filiorum. ¶ Ixion] Hic ex Antione Periphantis filio natus Diam Eſionei filiam uxorem duxit, cui multa contra dotem filiæ ſe daturum pollicitus eſt, ac cum pacta nõ ſeruaret Eſioneus illi æquos abſtulit, accerſiuit illũ Ixion tanquam omnia ſoluturus, ſed prius foſſam ingentem fecit, igneq; repleuit, ac deſuper cinere extincto texit, deinde ſocerum uenientem in eam merſit. Verum cum tam iniqua cæde nemo illum luſtrare uellet tandem à Ioue luſtratus eſt, quo tempore Iunonem de ſtupro interpellauit, nec dubitauit cum nebula quam Iupiter in formam Iunonis finxerat concubere, unde Centauri orti. Quapropter apud inferos à rota cui alligatus eſt circumuoluitur. Ergo cum in ſocerum, tum in Iouem perfidus fuiſſet, perfidus ſemper deſcribetur. ¶ Vaga] Quia in uaccam uerſa & Oeſtro percita diu euagata eſt. ¶ Triſtis] Propter cædem patris, propter pœnitentiam matricidij, propter furias à quib. agitabatur. Si quid cum in fabulis homines à priſcis poëtis deſcriptos pones, eadem illis tribues quæ priſci tribuerunt. Si autem quempiam nouũ neq; ab alio deſcriptum pones, quod illi ingenium, quosue mores à principio tribueris eoſdem per uniuerſum opus tribues. ¶ Vt conſtet ſibi] Id eſt ne à ſua natura diſcedere uideatur. ¶ Difficile eſt] Communia appellat, quæ à nemine adhuc dicta ſunt, neque à quoquam occupata, ut agri nondum occupati cõmunes dicuntur. Ergo cõmunis omnibus erat Achilles & Vlyſſes, cum nondum eos, quiſquã deſcripſiſſet. Deſcripſit Homerus ergo communia propriè dixit. Deinde cum poëtæ Latini eadem ſcriberent, non iam communia ſed quæ propria Homeri eſſẽt, deſcribebãt. Nunc uerò poëta affirmat difficilius eſſe quod Homerus fecit, facere, quàm illum imitari deducendo in actum, id eſt, in tuam fabulam Iliacum carmẽ, id eſt materiã belli Troiani. ¶ Quam ſi tu primus proferres ignota] Id eſt, nõ antea poſita ab alio ſcriptore. ¶ Publica materies] Sententia eſt quòd ea quæ ab alijs quoq; ſcripta ſunt erunt priuati iuris, id eſt, efficientur tua, ſi non inſiſtis in trita aliorũ curſu, id eſt, non uſitato genere inuentionis & diſpoſitionis & elocutionis uteris. ¶ Patulum] Omnibus manifeſtũ quaſi uulgarem, & quẽ omnes præſtare poſſunt. ¶ Vilem] Quia nimis uſitatũ. ¶ Nec uerbũ] Nam aliud eſt interpretari Græcum poëma, aliud eſt imitari. Ergo nõ eris interpres, ſed imitator quoq; nõ omnia aſſumes ab eo quem imitaris. nam quidam loci dilucide expreſsi ſunt Græcè, qui Latinè nõ poſſent. Ergo ne deducas te in eas anguſtias, unde progredi ad ulteriora nõ poſsis, niſi impudenter & contra legem facias. ¶ Nec ſic incipies] Non decet tam turgens principium dare, ut in reliquis illud exæquare nequeas. ¶ Ciclicus] Poëtæ nomen. Aliqui de Antimacho intelligi uolunt, & Ciclicum dici qui in eodem uerſetur circuitu neq; quicquam uariare ſciat. Alij Ciclicos uocant poëtas, qui circuendo urbes recitant. ¶ Fortunã Priami cantabo & nobile bellum] Non ſimpliciter uituperat carmen ſublime, ſed quæ ſequentia à principio ipſo degnerant. ¶ Quid dignum] Qui principium ſublime facit, deinde conſequentia multo inferiora, ſimilis eſt illi, qui cum uehementer hiet, gracilem tamen deinde uocem emittat. Magis ergo decorum fuit, ut tenuem uocem emiſſurus, tenue hiaret. ¶ Parturient] Ex apologo Aeſopi eſt. ¶ Quanto rectius] Nã ut ſapiens principium nõ mediocre exhibuit, ſed tamen tale cui reliqua reſponderent. ¶ Non fumũ ex fulgore] Nã qui ſublime incipit, ac deinde humiliter proſequitur profert ex ſplendore fumũ. At Homerus ita incipit, ut aſcendat potius quàm deſcendat, & ex fumo dat fulgorem. ¶ Antiphatem] Lanij filium dicit, qui Formias cõdidit, qui ex Leſtrigonibus populus fuit. Hi aũt humana carne ueſcebantur.

¶ Nec reditum Diomedes] Ab interitu Meleagri, ut facit Antimachus, qui cum ſcribat reditum

Diomedis à Troiano excidio qui propter infamiam Aegiales uxoris quæ hortatu Naupli Palamedis patris cum Cyllabare Steleni filio concubuerat patriam uitaſſet, in Apuliam uenit, & in radicibus Gargani montis Sypontum ſiue arpos condidit. Huiuſcemodi reditum altius quàm ſat eſt repetens initium ſumit ab interitu Meleagri patrui ſui, qui cum auunculos interemiſſet, mater torrem ſibi fatalem igni impoſuit, & ſic periſt Meleager. Fuit autem Diomedes filius Tydei, & ille frater Meleagri. ¶ Nec gemino ab ouo bellum Troianum incipit] Nam quamuis bellum Troianum geſtum fuerit propter raptum Helenæ, non tamen ſumit initium ab ouis, quæ Læda ex Ioue in cignum uerſo peperit. Ex quibus nati Pollux, Helena Caſtor & Clytemneſtra. ¶ Semper ad euentum] Ita aperte principia dicit, ut ex iis facile antecedentia cognoſcantur, & adducit auditorem ſuum tanquam ad nota. Nam Iliada incipit à precibus Chryſæ ſacerdotis & Odyſſeam à concilio deorum. Sic Virg. errores Aeneæ à 7. anno & à tempeſtate in mari Siculo à Iunone excitata. ¶ Veris falſa] Nam hoc poëtæ eſt. ¶ Remiſcet] Pro commiſcet, ut ſtet uerſus. ¶ Primo ne medium] Nam et ſi uera nonnulla de Aenea narret Maro. De Didone uerò omnia ficta, tamen ita cuncta contexit, ut primis ſequentia conueniant, neque ex figmento oritur aliqua diſcrepantia. ¶ Tu quid ego] Quaſi omnes docti. ¶ Et populus] Id eſt, omnes indocti. Nam doctus, indoctuſq; hoc deſiderant, ut ita inducantur perſonæ, ut uniuſcuiuſque ætatis ratio habeatur. Et ſuo ordine deſcribit puerilem, iuuenilem, uirilem & ſenilem. ¶ Certo] Non uacillanti, ſed firmo. ¶ Temere] Nulla habita ratione. ¶ Tandem] Ex affectu adoleſcentis dictum longum tempus uidetur illud in quo ſub pædagogo degit. ¶ Aequos] Ad equitandum. ¶ Canibus] Ad uenandum. ¶ Gramine campi] In quo uariis ludis & certaminibus ſe exerceat. ¶ Cereus flecti] Facilis ut cera. ¶ Flecti] Nam qui uitia ſectatur, à uia recta deflectit. ¶ Tardus prouiſor] Nam in illo ſenſus preualet, ratio ſuccumbit. Experientia, quæ uitæ magiſtra eſt, omnino abeſt. ¶ Prodigus æris] Nam illo explet uoluptates, quæ in adoleſcente uehementiſſimæ ſunt, unde infra cupidus. ¶ Sublimis] Elatus, glorioſus. ¶ Pernix] Velox, alibi perſeuerans, relinquere amata, id eſt, concupita. Nam totus ex ſenſibus pendens ſumma leuitate laborat, & ipſæ corporeæ uoluptates breui ſatietatem afferũt. Atq; teſte Platone, nihil poſt ſe niſi pœnitentiam relinquunt. ¶ Conuerſis] In contrariis mutatis. ¶ Virilis] Nam iam cedit rationi appetitus, & pro uoluptate utilia & honorifica quærit. Ergo ambitioni & opibus inſeruit, & leuitatem iuuenilem excludit. ¶ Multa ſenem] In ſene ex defectu animi creſcit auaritia. Quod longa oratione Cicero in Catone maiori proſequitur. Hæc ad quærendum impellit, quod non ſit ſine labore. Deinde ad ſeruandum in quo maximo cũ incommodo geniũ fraudat. ¶ Gelide] Deficiente enim ſanguine & eius calore creſcit timor, & quia in eo uiget atra bilis, tardus eſt in rebus agendis & iners. ¶ Multa ferunt] Nam ad uirilem uſque ætatem multa diuerſis ætatibus proueniunt commoda, quæ ſenio minuuntur. Ergo illa de homine ſcribemus, quæ ſunt adiuncta æuo, id eſt, ætati ſuæ.

¶ Aut agitur res] Ita ſe habent fabulæ, ſiue comœdia ſit, ſiue tragœdia ut quædam in conſpectu populi agantur. Vt cum Phedria apud ſeruum de Thaide conqueritur, conſiliumq; captat, quædam narrantur tanquam intus geſta prius ſint, ut Cherea, amicum, quomodo re amata potitus ſit, edocet. Multo autem magis mouent, quæ ſpectantur, quàm quæ audiuntur, & magis delectant, tamen pertinet ad conſilium ſcriptoris, ut quæ aut crudelia nimis, aut nimis turpia ſunt ĩ conſpectu populi amoueat. ¶ Fidelibus] Nã iis quæ uidemus nõ decipimur. Poſſumus aũt decipi in iis quæ audiamus, et acerbiora nobis accidunt quæ uidemus. ¶ Ipſe ſibi] Nam uiſa per nos accipimus, audita per alios.

¶ Geri intus] Non quòd gerantur. Nihil enim agit hiſtrio, niſi præſente populo. Sed cum narret geſta fuiſſe uidentur intus geri. ¶ Pueros] Filios quos irata propter nouas nuptias Iaſoni epulandos poſuit. ¶ Atreus] Qui & ipſe Thyeſti fratri poſuit filios epulandos. ¶ In auem Progne] Quæ eſt in hyrundinem conuerſa. ¶ Spectata reponi] Id eſt, cum ſemel ſpectanda populo data ſit, adeò placet, ut reponatur, id eſt, iterum ſpectanda ponatur. ¶ Nec Deus] Nunquam fingemus auxilium à Deo prouenire, niſi tanta res ſit, ut ſine Deo ab homine præſtari non

ſi non poßit. Recte ergo Virg. Quando Turnus caſtra ingreſſus eſt ait. Huic Iuno uires animumq́; miniſtrat. Alij dicunt non eſſe adhibendam inuocationem à poëta, niſi nodus, id eſt, difficultas incidit, quam per ſe ſoluere poëta, neſciat. ¶ *Nec quarta loqui*] *In ſcæna duæ plerunq; perſonæ loquentes inducuntur, quandoque tamen tres. Rarißimo autem quarta perſona inducitur. Si tamen inducatur adeò raro loquitur ut apud Græcos* κώφον πρόσωπον, *id eſt, mutam perſonam appellent. Martialis ridicule hoc exprimit comœdi tres ſunt, ſed amat tua Paula lupercos. Quatuor & cophon Paula proſopon amat. Membra comœdiarum tria ponebant Græci. Diuerbia, canticum, chorus. Diuerbia ſunt partes comœdiarum in quibus diuerſorum perſonæ uerſantur. Perſonæ autem diuerbiorum aut duæ ſunt aut tres, raro quatuor, plures adhibere nō licet. In canticis una duntaxat poni debet. Aut ſi duæ fuerint, ita ponuntur, ut ex occultò una audiat, nec loquatur, ſed ſecum, ſi opus fuerit, uerba faciat. In choris numerus perſonarum diffinitus non eſt, quia omnes coniunctim canentes concentumq́; facientes pro una uoce habentur. Comœdia tamen uetus chorus fuit. Sed paulatim ex numero perſonarum aucta in quinque actus proceßit. Sed paulatim attenuato choro ita ad nouam peruenit, ut non modo non ſit chorus, ſed ne locus quidem illi relinquatur. Quapropter quinq; actus qui in comœdia ſunt difficile eſt noſſe in Latinis ſublato choro, qui ſe interponendo actus diſtinguebat. Erat autem chorus ex pluribus ad tibiam concinentibus, compoſitus non actor alicuius partis in fabula. Sed uelutí iudex cenſorq́;, qui ut recte facta probabat, ita contra quæ uitioſa ſceleſtaq; eſſent, damnaret, ita tamen ut actus non interrumperet, ſed per interualla finitorum actuum ſuum cantū interponeret. Vnde recte poëta dicit, neu quid medios intercinat actus, id eſt, ne canat aliquid inter medios actus. Ergo cum cenſoris munere fungatur chorus defendit partes uiriles, id eſt, uirtutes.* ¶ *Paueat bonis*] *Dat conſilium fidele, conatur iratos regere, ne præcipites irruant. Laudet qui peccare timent & reliqua quæ à poëta ponuntur. Cauendum autem maxime eſt, ne fabula plures paucioreſ'ue quàm quinq; contineat. Eſt enim ita res quinque partita, ut pars prima argumentum explicet. Secunda agi iam cœpta, ad finem deducere cupit. Tertia perturbationem affert & impedimenta & deſperationem rei concupitæ. Quarta remedium interuenienti malo affert. Quinta ad optatum exitum cuncta perducit.* ¶ *Tibia non, ut nunc*] *Plura de tibijs paulo ſupra dicta ſunt, ad hunc locum reuoca. Sed nunc oſtendit additam illis luxuriem, cum antiquiores ſeueriores fuerint. Varro enim ait quatuor ſolum foraminum tibias apud Priſcos fuiſſe, talesq́; ſe in templo Marſyæ uidiſſe. Alij dicunt non amplius tria habuiſſe. Sequentia deinde tempora craßiores habuerunt, & ex orichalco compactas, & plenioris ſoni, ut tubæ æmularentur.* ¶ *Aſpirare*] *Concinere, nam humano ſpiritu ſonum concipiunt.* ¶ *Nondum ſpißa*] *Poterat enim etiam tenuis ſonitus totum ſpectaculum implere, cum nondum eſſent ſpiſſa, id eſt, denſa ſedilia, id eſt, non eſſet in pauco numero ciuium magna auditorum frequentia.*

¶ *Flatu*] *Sonitu.* ¶ *Numerabilis*] *Qui facile numerari poſſet, quia paruus eſſet. Præterea cum frugi, id eſt, temperatus eſſet & caſtus, id eſt, non cupidus luxuriæ, id eſt, ſuperfluitatis in rebus, uel caſtus, id eſt, religioſus & pius erga deos. Veniebat enim ad ludos alicui Deo ſacros religionis potius, quàm uoluptatis cauſa. Nam & Virg. pro religioſo poſuit. Hac maneant caſti ſub religione nepotes.* ¶ *Poſtquàm cœpit*] *Poſtquam ex propagatione imperij opulentior eſt factus populus.*

¶ *Vrbes*] *Oſtendit ex hoc incrementum populi.* ¶ *Vinoq; diurno*] *Incontinentiam uictus ſignificat, nam priſca ſobrietas non niſi ſemel in die cibum capiebat, idq́; aduentante nocte. Quapropter ueſperna à ueſpera prima noctis parte conuiuium dicebatur. Hoc & Virg. in Didone oſtendens ait. Atque eadem labente die conuiuia quærit. Ergo diurno uino, id eſt, conuiuio interdiu & non noctu celebrato.* ¶ *Genius*] *Vituperauit intempeſtum conuiuium nunc à luxu carpit. Nam genius de quo in ſuperioribus dictum eſt, ſplendidioribus epulis placabatur. Ergo & plus quàm ſemel in die & lautioribus epulis illos ueſci dolet.* ¶ *Impune*] *Nulla pœna à cenſoribus adhibita.*

¶ *Numeriſq; modis*] *Rithmis & modulationibus. nam & tibia plura habuit foramina.* ¶ *Indocti*

doctus] Nam cum indocti & ruſtici urbanis admixti præter religionem nihil ſaperent, uoluptatem quærebant. ¶ Turpis honeſto] Ignobilis nobili uel uitioſus probo. ¶ Traxit ueſtem] Propter σύρμα dixit, hæc ueſtis eſt παρὰ τὸ σύρειν, id eſt, traho quoniam longitudine ſua tranatur per terrã. ¶ Creuere] Cithara primo monochordos, id eſt, unius chordæ fuit. Inde dextra leuaq; una addita trichorda fuit. Poſtea ſeptem chordæ additæ. Vnde illud ſeptem diſcrimina uocum. Hoc autem inuentum Terpandri eſſe uolunt. Simonides deinde octauam addidit. Nonam Timotheus inuenit. Thamiris primus cithara ſine uoce cecinit. Cum cantu uerò Amphyon uel Linus. ¶ Et tulit eloquium] Sententia eſt (ni fallor) quòd ad ſeueritatem chordarum acceſsit grauitas ſententiarum cum ſumma eloquentia, ſcilicet ut tales proferrentur ſententiæ circa uitam & mores ad futurorum prouiſionẽ, ut nõ diſcreparent ab Apollinis oraculis. ¶ Facundia] Eſt iocunda eloquentia quaſi fatu iocunda. ¶ Præceps] Velox. ¶ Inſolitum] Hactenus non adhibitum ornatũ orationis. ¶ Sagax] Inueſtigatrix rerũ utilium. ¶ Et diuina futuri] Id eſt, quæ ſua prudẽtia futura prouideret. Et propterea nõ diſcrepauit à Delphis ſortilegijs, id eſt ab Apollinis oraculis, quæ Delphis accipiuntur. Po fuit aũt ſortes pro oraculis. Sic Virg. Nunc Lyciæ ſortes. ¶ Carmine qui tragico] Multa de comœdia dixerat. Nunc adhibet tragœdiã, de qua et de hirco illius præmio dictũ eſt. ¶ Agreſtes ſatyros] Et de ijs dictũ. Ponebant igitur tragœdijs ſatyrica dramata. In quibus ſalua maieſtate dignitatis tragicæ iocos exercebant ſecundum Cratini inſtitutionem. Is enim (ut ait Acron) primus Athenis, Dionyſia dum eſſent, ſatyricã fabulam induxit. Alia aũt ſatyra eſt illa mordax, cuius author extitit Lucilius. ¶ Illecebris] Blandis uerbis. ¶ Nouitate] Quia nuper inuenta erat. ¶ Grata] Propter iocos. ¶ Ex lex] Quaſi nimia licentia ſolutus. Sententia eſt, quòd à priſcis ludi non uoluptatis cauſa reperti ſunt, ſed religionis. Sed poſtquàm ſpectator cœpit uenire potus & liber & ut uoluptatẽ tantum caperet adhibita eſt ſatyra. ¶ Verum ita riſores] Animaduertẽdum eſt, ne perſonæ maiorum, ut ſunt deorum & heroum, quibus authoritas ineſt ex auro & purpura ornatis ridiculi cauſa paulo pòſt ita tractentur, ut ſi eſſent uiles perſonæ, & ſermo ijs attribuat qui eſt tabernas, id eſt, paruas cas habitãtium. Aut rurſus ne dum in ſublimi gradu cõtinere uolumus, nimis extollamus. ¶ Effutiare] Sine dignitate & penſo emittere. Sententia eſt cũ tragœdia ſit indigna effutire leues uerſus propter ſuam grauitatem, et tamen ſit aſpergenda ioco, ut ocioſos delectet imitabitur pudicã matronam, cui cum ſaltare neceſſe in diebus feſtis ſit, ſaltat illa quidẽ, ſed ſeruato pudore, ſic tragœdia admittet proteruitatẽ, id eſt, laſciuiã, ſed ſeruato pudore. ¶ Nõ ego] Oſtendit quòd ſi ſcriptor erit ſatyrarũ nõ amabit uerba inornata & dominãtia, id eſt, habentia propriã ſignificationẽ, ſed inornata ut peſtilitatem. Sed uolam ad proprietatẽ accedere etiã ornatum. ¶ Nec ſic enitar] Sunt adhibendi Satyri, quorum oratio iocoſa ſit, & multum remittat de ſeueritate tragica. Sed tamen cum aut Sylenum Bacchi alumnum, aut aliũ agreſtem Deum loquentem inducat, nolo, ut ita à tragica grauitate diſcedat, ut ad comicam uſq; humilitatẽ deſcendat, ut aut Dauus ſeruus aut Pithias meretrix quæ decepto Simone talentum lucrata eſt, loqui uideatur. Pithias apud Lucilium eſt. ¶ Emuncto] Translatio à quadrupede, cui lac ſubtractum ſit. Nam ſic illa pecuniam ſubtraxerat. ¶ Ex noto fictum ſequar] De comœdia dicit, in qua argumentum ex rebus notiſſimis eſt. Omnibus enim noti ſunt amores iuuenum. Auaritia meretricum, & huiuſcemodi. Sed tamen cum illa eo ſtylo contexta, ut omnibus facile imitabilis uideatur, tamẽ erit difficile ipſum imitari. In quo loco ſignificat ſtylum Atticum, cui huiuſcemodi laudem tribuit Cicero, ut cũ à familiari ſermone nihil differre uideatur, difficilimus tamen imitatu ſit. Ergo ea ſerie, id eſt, continuato ordine & ea iunctura, id eſt, conſtructione uerborum ualebit oratio, ut alius quamuis idem tentet, audeat, cum multum ſudauerit, fruſtra laboret. ¶ De medio ſumptis] id eſt de rebus communibus unde comœdia ſumitur. Eſt autem ſimile illi Virgiliano. In tenui labor eſt, at tenuis non gloria, ſiquidem Numina leua ſinunt, auditq; uocatus Apollo. ¶ Syluis] Cum ſatyra ſcribitur, adhibeatur quidem iocus, ſed ſi me iudicem adhibere uoluerit poeta, non inducat Faunos, id

nos, id eſt, Satyros, qui ruſticani ſunt, neque aſtutiam urbanam habent ita loquentes, ut loquuntur urbani homines, qui in triuijs & in foro uerſati multa aſtutia callent. Ac rurſus non minus iuuenenter, id eſt; laſciuiant iuuenum more. nam & hoc urbanum eſt potius quàm ruſticum. ¶ Immunda] Vt Acron ait, in propria, uel fortaſſe obſcena. ¶ Et ignominioſa] Id eſt infamiam afferentia. Nam ruſticani non ualent illa acrimonia in obiurgando carpendo'ue qua ualent urbani. ¶ Crepent] id eſt crepitu & ſonitu uerborum efferant. ¶ Offenduntur enim] Affert rationem quare ruſticanis perſonis non ſit attribuendum quod eſt urbanarum, quia illi quibus eſt equus, id eſt qui ſunt de ordine equeſtri. ¶ Et pater] Id eſt ſunt de ordine patritio & ſenatorio. ¶ Res] Id eſt diuitiæ, uel res, id eſt imperium, id eſt qui regunt magiſtratus; non æquo animo hoc indecorum ferunt. Nec putant coronа dignum hunc poëtam, quamuis plebei & pauperes, ut ſunt emptores ciceris & nucis, id eſt rerum uiliſſimarum, probent. ¶ Syllaba longa] Oſtendit ſenarios iambos in uno uerſu dici trimetrum & non hexametrum. Nam ita uelociter currit iambus, ut paulo ſupra demonſtratum eſt, ut duo pro uno computentur. Erant igitur ſex iambi in uno uerſu. Deinde, ut creſceret tardiorq; eſſet additione temporum, pro iambo trium temporũ pes poſitus eſt ſpondeus quatuor temporum, ut promiſcue aut iambus aut ſpondeus eſſet. Ergo iſte pes citus iambicus recepit in iura paterna, quaſi dicat in ſuũ hereditarium ius, & quod ſibi proprium erat. ¶ Spondeos ſtabiles] Id eſt tardiores, quia utranq; ſyllabam longam habent. Eſt autem ordo, Pes citus & uelox commodus & patiens, quaſi dicat, idcirco patiens admittere ſpondeum, quia commodiorem faceret uerſum recepit ſtabiles ſpondeos in iura paterna. Vnde id eſt, & propter hoc iuſſit accreſcere nomen iambeis, quia non trimetri, id eſt, ternarij amplius, ſed ſenarij appellati ſunt, ut ueniret paulo tardior & grauior ad aures propter admixtos ſpondeos. Sed pridem non ita erat. ſcilicet tardior, quia ipſe iambus ſimilis ſibi reddebat ſenos ictus. ¶ Primus ad extremum] id eſt, ſimilis à principio uſque ad finem nullo interpoſito ſpondeo. ¶ Non ut de] Recepit quidem ſocialiter ſpondeum, ſed in cæteris ſedibus excepta ſecunda & quarta, in quibus ſemper iambus ponitur. Sed hoc à iunioribus repertum eſt. Nam apud Ennium & Actium raro apparet ſpondeus, apparet apud iuniores. ¶ In ſcænam] Reprehendit poëtas, qui cum uerſus cum magno pondere, id eſt, cum pompa ſoni miſerint, reliqua quæ ad artem pertinent, negligunt. Componе ſic, premit, id eſt, accuſat doctus uir uerſus miſſos cum magno pondere in ſcænam turpi crimine operæ, id eſt, laboris & exercitationis nimium celeris, & carentis cura, id eſt diligentia, aut etiã accuſat crimine artis ignoratæ. Vt ſit ſentẽtia bonus iudex nõ decipitur ſonoritate uerſus, ſed uidet cum poëta aut nimium properanter ſcripſit & ſine diligentia, aut artis ignarus fuit. ¶ Non quiuis] Ergo cum non omnis animaduertat poëmata immodulata, id eſt, non recte compoſita factum eſt ut indigne & iniuſte data ſit uenia Romanis poëtis, quæ non data eſt Græcis, apud quos acriora ex doctrina iudicia ſunt. Non tantum propter hoc uagabor ego inquit Horatius, id eſt, ſine propoſito ab artificioſo fine errabo, & aſſumam nimiam mihi licentiam in ſcribendo. Sed ita ſcribam, ut putem omnes, quicquid peccauero, animaduerſuros. ¶ Et tutus] Quia non adibo periculum. ¶ Et cautus] Nam cauebo ne peccem. ¶ Intra ſpem ueniæ] ille dicitur intra ſpem ueniæ, qui nõ procedit uſque ad id, ut proponat ſibi ſpem ueniæ. Ergo cautus poeta ita ſcribit, ut non ſperet datũ iri ſibi ueniã ſi peccauerit. ¶ Vitaui] Quaſi dicat; etiam cum uehementer laborauero ita ut ſcribam cuncta ex arte, proptereaq; uitauerim errata, nõ tamen id mihi à natura cõceſſum eſt, ut ſim bonus poeta, ut tacite moneat artem ſolum in eo ualere ne pecces. Naturam autem eſſe eam quæ præclara illa poetarum ornamenta afferat. Sed ad eam excitandam auxilium ſummum afferre, ſi poetas Græcos qui optimi ſunt imitemur. Verum cum imitatio ſit qua diligenti ratione impellimur; ut aliquorum conſimiles in dicendo eſſe ualeamus, monet ut diu noctuq; in manibus noſtris ſint Græcorum poemata, quæ optima nobis exemplaria eſſe poſſint. ¶ At noſtri proaui] Si quis putet ſatis eſſe habere exemplaria Latinorum cum uideamus Plauti & ſales & numeros à maioribus eſſe laudatos infert quòd nimis patienter, quaſi dicat, nimis indulgenter & non ſeuere laudauere utrunq;, ſcilicet ſales & numeros, & apud illos plus

ualuit amicitia uel artis inſcitia quàm ueritas. ¶ Patienter] *Ne dicam ſtulte. Correptio eſt. Nã intelligit ſtultum fuiſſe iudicium eorum, qui ueniam dabant.* ¶ Si modo ego & uos] *Quib. eſt acrius iudicium.* ¶ Seponere] *Diſcernere.* ¶ Digitis & aure] *Quoniam ſonus metri, pollicis ſtrepitu & aurium perceptione probari ſolet. Vnde Dactyli quidam pedes dicti ſunt, quoniam plauſu digitorum ac pedum ſonum metrorum adiuuare ſolemus.* ¶ Plauſtris] *Multi dicunt quòd tam multa ſcripſit, ut plauſtris eſſent uehenda, ſed potius quia chori plauſtris eſſent collocati quoniam circum pagos eſſent uehendi. De Theſpi dictum eſt et de fecibus quibus ungebantur ante repertam perſonam. Et quemadmodum Aeſchilus & perſonæ & pallæ inuentor fuit, & pulpita inſtituit, non tamen magna, ut deinde fuerunt. Adinuenit grandiloquium ſtylum & coturnos in tragœdia.* ¶ Vetus comœdia] *In hac fuit nimia licentia, ut nominatim ciues carperent etiam bonos. Nam Ariſtophanes Socratem iniurioſe uexat. Ergo tanta libertas in licentiam conuerſa eſt, & res utilis à principio cum uitia reprehenderentur in pernitiem conuerſa eſt cum innocentes quoque taxarent comici ueteres. Quapropter lata eſt lex apud Græcos, ut deinceps nemo nominatim quempiam notaret proptereaq́; remotus eſt chorus, & facta noua comœdia quam ad Latinos tranſtulerunt Romani poëtæ, & à principio Græca argumenta ſecuti ſunt. Deinde imitationem Græcorum relinquentes formarunt Latina argumenta. Hinc ſunt comœdiæ prætextatæ & togatæ, de quibus dictum eſt, argumentis Latinis celebratæ, ut quemadmodum armis, & uirtute, id eſt, fortitudine ſuperabantur à Latinis Græci, ſic eloquentia non uincerent. Et profecto cuncta perfeciſſent Latini poëtæ, niſi labor in elimandis eis offendiſſet, & morari diutius in re perteſum eſſet.* ¶ Vos ô Pompilius] *Nam Piſones à Numa Pompilio originem ducebant.* ¶ Multa dies] *Sic infra nonum prematur in annum.* ¶ Multa litura] *Nam quod ſcriptum eſt, ſæpe litura oboletur, ut immutetur.* ¶ Non caſtigauit decies perfectũ] *Vt oſtendat etiam cum decies iam perfectum ſit egere correptione.* ¶ Ad unguem] *Ad extremam perfectionem. Et eſt translatio, à iunctura lapidum, quæ tunc denique probatur, cum unguem intra ſe non recipit. Cauſa autem, quare non caſtigent, eſt, quia fidunt ingenio, & id fortunatus putant, id eſt, magis ualere credunt quàm artem quam idcirco miſeram appellãt, quia difficultate & labore pleniſſima eſt.* ¶ Excludit ſanos] *Sententia eſt Democriti, quam Plato corroborauit, ut nullus bonus eſſe poſſit poëta, qui diuino furore non ſit afflatus, Ergo Democritus excludit ab Helicone, qui mons eſt Muſis conſecratus, id eſt, excludit ab arte poetica, poetas ſanos, id eſt qui non ſunt diuino furore affecti.* ¶ Bona] *Id eſt magna pars, ſic Perſius At bona pars procerum tacita libabit acerra. Eſt autem ſententia eſſe qui credant in poëtam optimum euaſuros eos qui neglecto omni corporis cultu neq; barbam neque ungues ſecent, uitent balnea, & omnia celebrata loca, & in ſolitudine degant.* ¶ Caput inſanabile] *Vel propter ualetudinem, uel propter furorem poëticum.* ¶ Tribus Anticyris] *Per hyperbolem, id eſt tanto helleboro quantum tres Anticyræ capere poſſint. Nam in ſola Anticyra inſula helleborum candidum ad purgandum cerebrum citra noxam capiebatur. Dicitur et ueratrum helleborum.* ¶ Oh ego leuus] *Oſtendit ironicam eſſe orationem, et ſe futurũ fuiſſe poetã egregium, ſi illorum exemplum eſſet ſecutus, ſed malle purgare bilem, & ualetudini inſeruire, qui non tanti putat fieri poetam, ut uelit illa incommoda pati. Vnde ſequitur quod ſit ad ſimilitudinem cotis, quæ cum acie carens incidere non poſſit, tamen ferrum acuit, ut incidat. Non poteſt igitur optimũ poema componere. At poteſt alium docere quomodo componat.* ¶ Opes] *Appellat opes omnia quibus poema conficiatur, & exornetur.* ¶ Scribendi recte] *Non poteſt recte ſcribere, qui nõ ſapit, id eſt, qui non ſit multa doctrina excultus. Sentit enim idem de poeta, quod Cicero de Oratore. Et profecto eloquentia nemo illuſtris erit ſiue orator ſiue poeta ſit, niſi multas uariasq́; diſciplinas norit. Sed præſertim poeta qui ſuam poeſim omnibus ſcientijs atque artibus exornandam ſibi proponit. Qui diuerſiſſimorum hominum ingenia non modo ita exprimere, ut decorum obſeruet, uerum ita pingere, ut oculis noſtris ſubijciat, omni artificio tentet. Omnis autem oratio ex uerbis atq; ſententijs conſtat. Verba à grammatico rhetoreq́; petuntur. Res autem à philoſophia mutuari oportet. Non iniuria igitur dicit*

ſapere, id eſt, habere multas ac uarias doctrinas quæ ſunt principia recte ſcribendi. Nam nemo poteſt ea ſcribere quorum diſciplinam non teneat. ¶ Socraticæ] Id eſt philoſophicæ, nam à Socrate manauit omnis philoſophia moralis. ¶ Verba] Nam qui bene rem tenet, facile illi uerba accomodabit, ergo pro dignitate perſonarum unum quenq; deſcribet qui diuerſa diuerſorum officia nouit. Qua ex re manifeſtum eſt illum rectum imitatorem futurum in ſcribendo qui uitam & mores hominum ueluti exemplar ſibi ad imitandum proponat.

¶ Fabula] Ex cuius allegoria aliquid eliciatur ad uſum uitæ utile, & propter hoc ſpecioſa & morata, etiam ſi non ſit artificioſe ſcripta magis delectabit auditorem, quam uerſus uerbis illuſtres, quos recte canoras nugas appellat, ſed ſententijs inopes. ¶ Valdius] Validius.

¶ Ore rotundo] Eloquio ornato & perfecto, nam forma ſphærica cæteris perfectior eſt. Dedit autem Muſa hoc Græcis quia laudem quam diuitias aſſequi malunt. ¶ Auaris] Ergo, id eſt, cupidis. At Romani contra, auaritiæ ſtudent, Et quæſtui inuigilant & arithmetice unum in plures partes diuidere docentur. ¶ Aſſem] Integrã rẽ aſſem appellamus, quæ in duodecim uncias diuiditur, Sed hoc iam expreſſum eſt. Sed quod in centum dixit, oſtendit uarias ſubdiuiſiones. ¶ Longis rationibus] Nam res non ſolum diuiſa in partes, ſed etiam fracta in fruſtula non niſi longis rationibus, id eſt, multiplici computo ad unam ſummam reducitur. Vnde et Florentini pueri uehementer in arithmeticis circa rupta laborãt. ¶ De quincunce remota uncia] Nam remanebunt quatuor unciæ, quæ ſumma dicitur triens. quia quatuor unciæ tertia pars ſunt duodenarij numeri. Quod ſi addatur ad quinque uncias una ut ſint ſex, huiuſcemodi portio ſemis dicitur, quoniam ſenarius numerus dimidia pars eſt duodenarij. Huiuſcemodi ergo præceptis imbuũtur pueri, ne in rationibus fallant. ¶ Erugo] Auaritia, quæ animum minuit ut ferrum erugo. ¶ Peculi] Pro peculij. ¶ Linenda cedro] Cedrus arbor non ſentit cariẽ, ergo quæ duratura eſſent carmina aut in cedrinis tabellis deſcribebant, aut ſi in alijs, eas ſucco cedri ſpargebant. ¶ Linenda] Scribenda. Nam in ceratis tabulis ſtylo imprimebantur.

¶ Leui] Polita & raſa, id eſt, in tabulis cupreßinis. Nam hæc quoq; arbor cariem nõ ſentit.

¶ Aut prodeſſe uolunt] Optimum poëtæ conſilium. Nam uoluit demonſtrare poëtarũ officiũ eſſe ut iocunda ſimul & utilia dicant. Sed disiunxit à principio, ut animaduerteret lector utrũuis iſtorum ſeparatim magni eſſe ponderis. Quid ergo ſi utrunq; iungatur? ¶ Omne tulit punctum] Quoniam abſolutißimus perfectißimusq; is eſt, qui utile dulci admiſcuit. Omne tulit pũctum Translatio à cauſis centumuiralibus. Nam auditis partibus tabella circumferebatur iudicibus, ac ſinguli punctum ſiue notam imprimebant, quæ aut damnarent, aut abſoluerent. Ergo qui omnibus ſententijs abſoluebatur, omne punctum tuliſſe dicebatur. Capimus etiã punctum pro ſuffragio, ſic enim & Cicero in funda uia, punctum pro ſuffragio poſuit.

¶ Quicquid præcipies] Præcepta cum dederis, utere breuitate. Duplex enim inde eſt commoditas. Nam & facilius intelliguntur, & firmius memoria tenentur. ¶ Dociles] Quod eſt ingenij. ¶ Fideles] Quod eſt memoriæ, cuius eſt, ut, quæ ſibi mandantur, fideliter conſeruet. ¶ Ficta uoluptatis] Præcepta dedit circa utile, nũc præcepit de uoluptate, In qua admonet, ut quæ uoluptatis gratia finguntur, ueriſimilia ſint. ¶ Pranſæ Lamiæ] Nam Læſtrygones in quibus erat Lamia familia carnibus humanis ueſci dicebantur. Quis ergo crederet, ut ex uentre Lamiæ poßit educi puer uiuus, quem ipſa uoraſſet in prandio. ¶ Centuriæ ſeniorum] Id eſt, ipſi ſeniores qui ſapientiores ſunt. Nam populus diuiſus eſt in centurias ſeniorum & iuniorum. ¶ Ramnes] Quaſi nobiliores. Nam Romulus equites Romanos in tres centurias deſcripſit. Titienſes à T. Tacio qui cum illo pariter regnauit. Ramnetes à Romulo. Luceres à Lucomone Ethruſco, ſiue à luco in quo Romulus & Remus expoſiti ſunt, ¶ Expertia frugis] Id eſt, frugalitatis, id eſt, modeſtiæ, nam frugalitas uirtus eſt, quæ cauet ut in quacunq; uirtute modus ſeruetur. Hic ergo liber qui huiuſmodi eloquentia ac prudentia ſcriptus eſt, in tanta authoritate

ſit, ut ab omnibus expetatur, & propterea meret, id eſt, lucratur æra, id eſt pecuniam. ¶ So-
ſiis] Qui librarij cum eſſent, multam caperent pecuniam ex hoc libro, quem uenalem tranſcri-
berent. ¶ Tranſit mare] Quia petitur ab ijs qui trans mare habitant, & prorogat æuo ſcrip-
tori. Nam cauſa eſt quod author libri fama ad longum æuum uiuat. ¶ Sunt delicta] Quoniã
nihil in humanis eſt ab omni parte perfectum is liber perfecti locum obtinebit in quo non niſi
mediocria quædam delicta inerunt. Nam & in muſica uidemus quod chorda nõ reddit ſemper
ſonum, quem muſici manus & mens quærit. Nec ſagitta ab arcu per ſagittarium emiſſa ſemper
deſtinatum locum ferit. Quapropter cum in carmine ſcripto plura erunt quæ niteant, patiar æ-
quo animo ſi paucæ adſint maculæ, quæ ſiue ſcriptoris negligentia erunt in libro ſparſæ, ſiue à
defectu naturæ humanæ prouenerint. Sed ſi hic poëta ſæpius admonitus alicuius uitij tamen in
eo aſsidue peccat, ita caret uenia, ut citharœdus, qui ſemper eadẽ chorda peccat, Nã omnes illũ
rident. ¶ Sic mihi qui multum ceſſat] Sententia eſt quod non paucis in locis peccant, ſed in
multis ita ſunt ridendi ut Cherilus poëta qui cum in paucis locis admirandus ſit, indignationem
tandem excitat, cum in multis erret. Nam in paucis ferendus eſſet, quando etiam tantus poëta
Homerus nonnunquam dormitet, id eſt, non appareat uigilantiſsimus. Cherilus Alexandrum
Magnum ſecutus eius bella deſcripſit, ſed ita inepte, ut ferant Alexandrum dixiſſe ſe malle Ho-
meri Therſitem eſſe, qui Cherili Achillem. Addunt cum Cherilo pactum ut pro bono uerſu au-
ream impenderet numum, pro malo uero colaphum inferret. ¶ Ope in longo] Non mirum eſt,
ſi qui magna uolumina ſcribunt, quando ꝑ in ſomnum incidant, id eſt, deficiant à conſueta uigi-
lantia. ¶ Vt pictura] Pictura perfecta quanto in maiori luce aſpicitur & magis de propin-
quo, tãto magis placet. Quæ autem non ita perfecta eſt, magis in obſcuro probatur. Eadẽ ratio
eſt in poëſi. Quapropter quæ nõ reformidat iudicium acutiſsimi uiri, ſemper placebit, etiam ſi
decies legatur. ¶ O maior iuuenum] Præceptum maximum daturus attentionem ex apoſtro-
phe ad maiorem Piſonem captat. Eſt autem huiuſmodi ſententia quod quædam doctrinæ atq;
artes etiam ſi ad mediũ uentũ eſt & nõ ad ſupremũ laudem merentur. Nam aliquis iuriſconſul-
tus mediocris in pretio eſt, etiam ſi lõge abſit à uirtute Meſſalæ aut Caſelli, qui optimi fuerũt
iuriſcõſulti. Sed poëtarum longe alia ratio eſt. Nã niſi perfectus ſit, à nemine probatur. Ratio
autem eſt quod ea quæ propter utilitatem expetuntur, ut ſunt patrocinia iuriſcõſultorũ, ſat eſt
tantum poſſe, ut inde quæſita uoluptas proueniat. Quæ autem quæruntur propter uoluptatem
ut poëſis eſt & muſica, & quæ ijs ſimilia ſunt, niſi totam uoluptatem expleant, nũquam placẽt.
Igitur aut nullus erit poëta, aut abſolutiſsimus erit. Nam mediocritas illis nõ conceditur.
¶ Vt gratas] Quemadmodum inter epulas neq; ſymphonia neq; unguẽtum placet niſi per-
fectũ, quia hæc nõ ſunt neceſſaria ad famem ſedãdã, ſed propter ſolã uoluptatem requirũtur.
Sic uerſus quoniam propter uoluptatem expetũtur, non placent niſi perfecti. Quapropter ne-
que ipſæ columnæ, id eſt, loca in quibus recitantur, non admittunt mediocres poëtas. Poſuit au-
tem continens pro contento ut etiam ipſi uulgares indoctiq; homines qui ad ludos ueniunt ma-
los uerſus explodant. ¶ Sardo cum melle] Amariori melle, nam Sardinia Corſicaq; propter
copiam taxi arboris cuius flore depaſtæ apes mella amara cõficiunt, deteſtabiles in hac re ſunt.
Vir. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. ¶ Iuuandis ſummo] Scilicet uoluptate, propter
hoc ſi ſummũ nõ attingit, infimum dici poteſt. Ergo mediocres poëtæ, quandoquidẽ mediocres
in numero maiorum ſunt. Ludere] Quemadmodum ij qui ludunt uel armis uel pila uel diſco
uel trocho, de quibus omnibus iam dictum eſt, & non recte id faciũt, ab omnibus ridentur, quia
& ij ludi minime neceſſarij ſunt. Sic & poëtæ qui neſcientes audent fingere uerſus. Trochos
Græci etiam quaternarios appellant, ſed hic melius de ludo dicitur. Sed tu Piſo qui es ingenio
nõ ſeruili, ſed liberali & ingenuo & in aliquo gradu ciuitatis, & es cenſus ſummã equeſtrem
de qua dictum eſt. Preterea cares uitio hic profecto neq; uerſus facere neq; quicquã aliud ten-
tabis

tabis inuita Minerua,id eſt, repugnante natura,ſed tamenſi quid unquam ſcripſeris requires
in eo Metij patriſq; tui iudicium. ¶Et prematur] Quaſi domi contineatur. ¶Delere] Ra-
tio quare ad nonum uſq; annum includatur. Nam ante quam in aliorum manus uenerit poteris
emendare aut delere. ¶Neſcit uox] Sed ſi iam fuerit recitatus aut editus liber, non poterit
ad te redire. ¶Sylueſtres homines] Oſtendit Orphei & Amphionis exemplo quantum utili
tatis ad humanam ſocietatem conſeruandam quãdoq; attulerint poëtæ boni. Sed fabulam et al
legoriam iſtorum alibi expreſſimus. ¶Fuit hæc ſapiẽtia] Quia poëtæ hoc genere ſapiẽtiæ ho
minibus profuerunt admonentes quæ à poëta ponuntur. Quæ etiam Cicero in rhetoricis con-
tra Hermagoram oſtendit. ¶Incidere ligno] Nam à principio in tabuli ſcribebantur leges.
Atq; hac ſapientia poëtæ tales honores meruerunt, ut pro dijs ſint habiti. Diuinos autem appel
lauit, quia ut iam dictũ eſt, idem erãt poëtæ & theologi. Vnde & Vir. Quiq; pij uates, & Phœ
bo digna locuti. Nam Linus Orpheus & Muſeus diuina ſcripſerunt. Sequentibus inde tempo
ribus Homerus heroica tractauit, & bella deſcripſit. ¶Dyrceus] Id eſt, Thebanus, & Pin-
darum intelligit, de quo ſupra Multa Dircæum leuat aura cygnum. ¶Dictæ per carmina ſor
tes] Id eſt, oracula quæ carminibus data ſunt. ¶Et uitæ & gratia regum] Quia multa quæ ad
uitam & mores emendandos pertinent à poëtis ſcripta ſunt. ¶Et gratia regum] Quoniam il
lorum facta deſcripta ſunt. ¶Pierijs modis] Id eſt, modulationibus, & exprimit uerſus lyri
cos, quibus multi ſint reges laudati. ¶Luduſq; repertus] Nam in ludis comœdiæ & aliæ fa-
bulæ adhibebãtur. ¶Natura fieret] Cũ ſit diuturna diſputatio natura ne an artificio bonus poë
ta efficiatur, ita rem dijudicat poëta, ut utraq; re opus ſit, cum neq; ſtudium proſit, niſi à natura
ſortiantur copioſam dicendi uenam, neq; rurſus uena ſine arte. ¶Qui ſtudet] Aureum præ-
ceptum, eſſe ſubeundos labores, & abſtinendum à uoluptatibus ſi diuinitatem poeſis aſſequi
cupimus. ¶Qui pithya] Aliud præceptum ut ita ſtudijs inſudemus, ut præceptores non de-
dignemur habere. ¶Pithya] Himni erant in honorem Apollinis, nec laborandum eſt, ut plu
ra quam alij ſcribamus, ſed ut meliora. ¶Occupet] Prouerbium puerorum qui in principio
curſus clamabant occupet extremum ſcabies. Nec debemus putare nobis turpe relinqui, id eſt,
quod alij nos prætereant plura ſcribendo. Nec etiam putare turpe eſſe fateri neſcire quod ne-
ſcimus. ¶Vt præco] Vituperat poetas, qui recitaturi diſponunt inter auditores qui carmina
illorum laudent. Quod ſi poſſit ponere unctum, id eſt, parare conuiuium, aut fide iubere pro
paupere, aut explicare impeditum litibus, tunc tot ſibi aderunt adulatores, ut neſcias diſcerne
re mendacem, id eſt, eum qui per adulationem laudent non laudanda à uero amico, id eſt, ab eo
qui laudet, quia putet laudanda. ¶Tu ſeu] Sed tu Piſo ſi forte etiam liberalitatis cauſa do-
naueris, ſiue donare uolueris, fuge eos tibi auditores adhibere. Nam munere deliniti ſunt facti
aduerſi, id eſt, inimici, id eſt, adulatores. Nam adulatore nihil eſt pernitioſius. Nam nõ ex animo
ſed ex adulatione loquens & laudans quæ uituperanda ſunt, in ſummos errores credulum in-
ducunt. ¶Recte & bene & pulchre] Cum unum ſatis ſuperq; fuiſſet. ¶Palleſcet] Ex ſtu-
pore quem ſimulabit, immo etiam lachrymas cui exprimet, ut uideatur lachrymare pręgau-
dio. ¶Stillabat rorem] Nam cum coactus lachrymet, nõ manabũt affatim. ¶Tundet pede
terrã] Vt oſtendat uehementer admirari. ¶Vt qui conducti] Mos erat apud antiquos condu
ducere mulieres in ea re exercitatas, quæ mercede accepta funera lugerẽt, ergo quẽadmodum
illæ magis plorabãt quã qui ex animo plorarẽt, ſic adulator quem iure deriſorẽ appellat, plus
mouetur uero laudatore. ¶Reges] Vtile præceptũ. Eſt autem ſentẽtia quod quemadmodum
uidemus magnos uiros quod antea quã hominẽ in amicitiam recipiant, illius animi ſecreta noſ
ſe tentant & multo uino aggrediuntur quia bene poti ſimplicius mentem ſuã promunt. Sic &
nos conabimur ueram ſententiam elicere, cum nos laudant. Quod ſi faciemus, nunquã nos fal-
lẽt animi latẽtes ſub uulpe, id eſt nũquã fallẽt animi qui calliditate uulpina ſe tegũt. ¶Quin-
tilio] Demonſtrat quale ſit conſilium ueri amici, exẽplo Quintilij Vari poetæ Cremonenſis, &

Maroni amicus q iudex ad poēma adhibitus aperte quid corrigēdū putaret denūtiabat. Quod ſi bis terq; fruſtra expertus te melius facere poſſe negares, iubebat tale poēma deleri. ¶ Tornatos] Rotūdos, id eſt, perfectos. Nā quæ torno fiunt rotūda fiūt. ¶ Reddere incudi] Id eſt, denuo fabricare. Trāslatio à fabro cui cū forma quā parat nō ſucceſſerit rurſum in rudēmaſſā redacta materia ex integro opus inchoat. ¶ Si defendere] Eſt peruicax ingenium in nonnullis, qui quamuis erraſſe doceantur omne acumen ad id conuertunt ut potius errata defendere nitātur quam corrigere. Ergo Quintilius hos dimittebat, neq; deinceps ulterius monebat. ¶ Sine riuali] Riuales ij dicuntur quorum agri eodem riuo diſcernuntur, de quo ſibi uendicando ſæpe cōtendunt. Et per tranſlationem appellantur riuales qui eandem mulierem amant. Sed ad interpretationem huius loci amet aliquis ſua ſcripta ſine riuali, cum illa à nullo alio amentur.

¶ Vir bonus] Oſtendit conſilium prouenire oportere ab eo qui prudentia poſſit errata cognoſcere, & probitate uelit tibi oſtendere. Huiuſcemodi igitur uir reprehendet uerſus inertes id eſt, negligēter ſcriptos, & qui ſcriptoris inertiā indicēt. ¶ Incōptis] Qui cōuenienti ornatu carent. ¶ Allinet] Linendo imponent atrum ſignum, nam lineis ex atramento cancellatim ductis locum delendum ſignificant. ¶ Ambitioſa] Quaſi modum excedentia. Tranlatio ab ambitioſis qui ſibi pluſquam oporteat, honores petunt. ¶ Fiet Ariſtarchus] Vtetur eadem ſeueritate qua uſus eſt grammaticus Ariſtarchus, qui Homerica carmina notare auſus eſt, dictitans non eſſe Homeri ea carmina, quæ non eſſent probanda. Neq; immitabitur illos, qui dicunt nolo offendere amicum in nugis. ¶ Scabies] Quia ſcabrum, id eſt, aſperum corpus facit & forte lepram intelligit. ¶ Morbus regius] Sunt qui uelint idcirco hunc morbum regium dici, quia præcipuum illi remedium ſit mulſum ex præcioſiſſimo uino. ¶ Fanaticus] Qui alicuius numinis furore uexatur. Iſti & lymphati et cerriti dicuntur. Vnde adiungit iracunda Diana quaſi quē propter irā tali furore uexet. ¶ Sic ueluti merulis] Merula auis dicta quod mera id eſt, ſola uolet. Dū nimis intenti ſunt recitationib. incidūt in odiū ex tedio quod inferūt, ut euenit aucupi, qui cū nimis intēte ſuſpēſis oculis ſectatur aues in foueā incidit. Cū ergo in hāc foſſā odij ſæpius incidūt poetæ euenit ut qui à principio miſerti illorū errorū ſuccurrere nitebātur, putātes eos imprudentia labi, demum aduertentes quod de induſtria errant, neq; miſerentur, neque opem ferunt. Nam ſiquis auceps ſæpius in foſſam incidiſſet quamuis clamet ſuccurrite, nemo ſubuenit, & ſiquis ſubuenturus funem cui ille hærens trahatur demittere uelit prohibetur ab alijs exorta iam ſuſpitione, ne prudens ceciderit. ¶ Siculi poetæ] Empedocles Siculus ex Agrigento fuit, patrem habuit Metonem, auum Empedoclem, poeta & philoſophus Pythagoricus fuit, uir multis rebus mirabilis. Huius mors dubie à ſcriptoribus proditur. Pleriq; tamen aſſerūt illum in Peloponneſo diem obiſſe. Hermippus autē ſcribit quod cum Panthiam Agrigentinam mulierem ab omnibus medicis deſperatam curaſſet, ijsq; ex ea re immortalis haberetur, ut immortalitatis fidem faceret, Aetnam aſcendit, & in crateres ignis ſe coniecit ſicq; conſumptus eſt. Quod exploratum eſt, quod ardente illo igne a cauerna una ex crepidis (quibus æneis utebatur) qui ignis extra cauernam eiecta inditium fecit. Iecit ergo uolēs ſe in ignem Empedocles, ſic & iſti poetæ dum cupiunt ſe celebres reddere, in hanc ſe ſtultitiam conijciunt, neq; ſi amici eos retraxerint ceſſabunt, quin iterum ſe conijciant. ¶ Inuitū qui ſeruat] Acuta ratio & uera ſententia Nam ſi quis ſeipſum perdat, idem ille & cædens & cæſus. Hunc igitur ſi ſeruabis, nō ſolum eum ſeruabis, qui occidebatur, ſed eum quoq; qui occidebat.

¶ Nec fiet homo] Tanta ueſania laborat hic, ut quamuis ſæpe moneas & à propoſito dimouere tentes nunquam fiet homo, id eſt, nunquam uigebit in eo ratio, qua ſola homines ſumus ſed in ea perſiſtens nunquam deponet honorem famoſæ mortis, nam quemadmodum Empedocles dum deus fieri cupit, amiſit quod hominis eſt, ſic & iſte inſania recitandi dum optimi poetæ gloriam quærit, eam quam habet, qualiſcunque ſit amittit. ¶ Nec ſatis apparet] Tanto laborat furore ut manifeſtum ſit ex ingenti ſcelere quo dij irati ſint prouenire, ut accidit Oreſti &

ſti & Alcmeoni propter matricidium. Sed tamē non apparet quod ſit hoc ſcelus propter quod uerſus dictitet, id eſt, in tantum furorem inciderit ut uerſus ineptos recitet. Quæ quidem ſumma eſt inſania, niſi ſit quod parentis ſepulchrum uiolauerit, aut inceſtus quaſi impurus mouerit bidētal quod tangere non niſi puro licet. Eſt autem bidētal locus fulmine tactus, ſic dicta quod bidentis ſacrificio expiatur, alij dicunt bidental templum eſſe, in quo bidentes ſacrificantur. ¶ Clatros] Cancellos. ¶ Irudo] Sanguiſuga eſt.

CHRISTOPHORI LANDINI FLORENTINI IN Q. HORAT. FLACCI SERMONES PRAEFATIO.

PEr magna res eſt illuſtriſſime Guido Feltri & hominibus ac ciuitatibus apprime utilis latina ſatyra, cuius author cum Lucilius fuiſſet, eam demum Q. Horatius eo uſq; produxit, ut perfecta ſane & abſoluta dici poſſit. Cuius hominis ſapientiſſimum à natura conſilium, exactiſſimumq́; artificium, ac non deniq; mediocrem doctrinam ego huiuſcemodi eſſe puto, ut nemini ex latinis poëtis inferior habendus ſit. In hoc autem dicendi genere iure, ut fallor, à Quintiliano præcipuus dicitur. Mira eſt hominis diſſimulatio in reprehendēdo, atq; in ea re adeo uafer adeoq́; lepore, ſalibusq́; mentem auditoris occupat, ut dum ſe iocunditate uerborum demulcendum præbet nihil acerbum ſuſpicans, non antea in ſe contorta ſpicula animaduertat quā illa intra præcordia recepiſſe ſenſerit. Nam cum ſibi propoſuerit non homines maledicendo uexare, ſed caſtigando à uitijs ad rectam uiam reuocare non prius ferrum ignemúe uulneri ſanando admouet quam ægrotum ita occultis laqueis irretiuerit, ut medicas manus etiamſi uelit effugere, nequeat. Cuius quidem diſſimulationis uel illud irrefutabile teſtimonium nobis ſit, nam cum duo ſatyrarum uolumina ſcripſerit, utriq; illarum nomen ſubtraxit, ne aſperitate tituli perterritos flagitioſos homines, ab his quæ illis ſalubria eſſe poſſint, legendis, alienaret. Quapropter & hos duos quos nuper interpretandos ſuſcepimus ſermonum. Alios itidem quos duos, modo clementiſſimus deus adſit, deinceps interpretabimur epiſtolarum titulo edidit. Vidit enim ſceleratorum ægrotos multis perturbationibus animos ſimilimos puerorum eſſe, qui niſi mellis ſuauitate decipiantur, ſalubria quidem, ſed amara tamen pocula ſumere refugiunt. Quapropter ut Plautinum prouerbium eſt, ut nos alliciat, altera manu panem oſtendit altera lapidem, ſed ſalutarem lapidem gerit. Sed de poëta hactenus. Occurrent enim ſæpiſſime loci, in quibus, quæ de illo cupimus, expreſſius demonſtrare licebit. Quod autem ad ſatyram attinet, duo illarum genera deprehendi manifeſtum eſt. Eſt enim uetuſta ſatyra fabulæ ſpecies à Græcis inuenta à Satyris dijs denominata. In illa enim Satyri inducebatur & cani, & barbati, & imberbes, & Sylenus pater. Argumentum autem harum fabularum ludis iocisq́; refertiſſimum erat, proptereaq́; tragœdijs ſæpe in theatris admiſcebatur ſatyra, ut ſua iocunditate triſtem illam tragœdiarum ſeueritatem mitigaret. Hæ igitur perſonæ in Satyra ridicula inter ſe, ac laſciua iactant, ut latius uidere poſſumus in ijs, quæ ad Comodum Cæſarem Iulius Polydeuces ſeu Pollux grammaticus nobilis diligenter ſcripſit. Huius ſatyre ſcriptores apud Græcos perhibentur. Demetrius non Phalereus ille philoſophus nobiliſſimus, ſed ex Tharſo poëta Satyricus ut Laërtio Diogeni placet & Xenocrati. Item Menippus ſeruus ut Apuleius &, A. Gellius oſtendunt. Cuius libros M. Varro in ſatyris imitatus eas latine condidit, quas Menippeas appellauit. Et Ennius & Pacuuius. Sed de hoc genere plura diximus in arte poëtica. Secundum uero ſatyrarum genus, de quo hoc in loco ſermo noſter eſt ſibi proprium latini uendicant, quod ego ex interitu ueteris comœdiæ initium ſumpſiſſe facile crediderim. Nam cum in noua comœdia nemini liceret uitia nominatim carpere, excitatus eſt ex Arunca urbe Lucilius homo doctus ingenioq́; uehementi & animo libero. Qui cum ſuorum temporum uaria flagitia æquo animo ferre non poſſet, hoc no-

uum poëmatis genus in quo acerrime uaria hominum uitia inſectaretur, excogitauit. Eſt autem dicta Satyra, uel à prima illa & antiqua ſatyra, quia ad ſimilitudinem Satyrorum per uitia exultent huiuſcemodi poëtæ. Siue à ſatyra lance quæ referta uarijs multisq; primitijs in ſacrificijs Cereris inferebatur, & à copia & ſaturitate rei ſatyra uocabatur. Vnde eſt illud lanceſq; & liba feremus. Varro autem à genere quodam edulij quod multis rebus referciebatur ſatyrā dictā putat. Alij dictā putāt à lege ſatyra, quæ uno rogatu multa ſimul ſancit; quod ſcilicet etiā ſatyrica carmina multa ſimul amplectuntur. Huius ſatyræ legis meminit Lucilius. Per ſatyrā ædilē factū qui legibus ſoluat. Et Salluſtius in Iugurtha. Deinde quaſi per ſatyrā ſententijs exquiſitis in deditionē accipitur. Nec ſit qui neget ſatyram eſſe quæ à poëta ſcribatur, cum ipſe in aliquo loco ita de ſe proferat. Sunt quibus in ſatyra uidear nimis acer & ultra Legem tendere opus. Appellauit autem ſermones, ut libri titulo ſtyli figuram quæ ſane humilis eſt atq; depreſſa indicaret. Non autem nos fugit orationem omnem ſi Ciceronem audimus, in contentionem ac ſermonem diuidi. Et cōtentionem eſſe orationem illam quam accurate & cum meditatione ex loco ſuperiore habemus. Cum autem inter familiares & de familiaribus rebus priuatim orationem ita inſtituimus, ut per uices & loquamur ſimul & loquentes aſcultemus & reſpondeamus, is ſermo appellabitur quoniam uerba uiciſſim ſeruamus, quod dicendi genus in infima figura cum uerſetur, placuit Horatio ſatyras ſuas eodem ſtylo ſcriptas ſermones appellare. Eſt ergo huiuſcemodi titulus. Q. Horatij Flaccij ſermonum liber primus. Mens autem conſiliumq; poëtæ eo tendit, ut homines dum uitia inſectantur, meliores reddat. Vir enim egregius & Platonica diſciplina inſtructus cum non ſibi ſoli natum non ciuibus ſuis cæteriſq; mortalibus quoad præſtare poſſet, pro communi ſalute inuigilandum ſibi propoſuit. Carmen autem hexametrum eſt, de quo ſuo loco quæ digna lectoris cognitione duxi, pro uiribus expreſſi. Tuum autē illuſtriſſime Guido ea quæ ad uitæ emendationē nō minori ſapiētia quam eloquētia ab huiuſcemodi poëta dicuntur ita percipere, ut animum mentemq; tuam ex tenera ætate adhuc ceream per paterna ueſtigia ad ſummas uirtutes dirigas. Quicquid enim bonarum artium quibus uita excolitur apud Horatium diſces, id omne acumulatiſſime in parente tuo deprehendes. Atque hinc poëta docendo, Illinc princeps agendo te quod arduum tamen eſt parētibus tuis dignum facile præſtabis, Sed iam Horatium ipſum audiamus.

QVINTI HORATII FLACCI SERMONVM LIB. I.

Satyra prima.

QVi ſit Mecœnas ut nemo quam ſibi ſortē] Sapiētiſſime profecto excogitatum eſt à poëta noſtro ſuarum ſatyrarum initium, Nam uolentem humana uitia reprehendere unde potius exordiri oportuit, quam ab humana ſtultitia, à qua tanquam à ſua fonte omnia uitia deriuantur. Quid autem ſtultius quam in uita degenda unumquenq; ſuæ conditionis pœnitere. Cum prudentis officium ſit & ea quæ in ſuo arbitrio ſit ita eligere, ut non ſit deinceps pœnitendum, & quæ à fortuna ita proueniunt, ut uitari nō poſſint, æquo animo ferre. Ac deniq; in omnibus rebus neq; quicquam ſupra naturam expetere, neq; quæ communia cum cæteris ſunt recuſare, præſertim cum ut ipſe ſapientiſſime in libro carminum affirmat Leuius fiat patientia quicquid corrigere eſt nefas. Hinc igitur exagitat uexatq; huiuſcemodi ſtultitiā, qua quidē ex mortalium mentibus ſublata omnes ſimus in ſumma tranquillitate futuri. Arrupte igitur quod Satyrorum eſt interrogat, & cum admiratione requirit. ¶ Qui ſit] Quomodo ſit. Eſt autem qui in ablatiuo, & quia in aduerbium tranſit, circunflectitur. Nomina enim latina monoſyllaba quia in aduerbium tranſeunt circumflectuntur. ¶ Sortem] In plurali ſortes ſunt ſpecies uaticinationis.

rationis, de quibus ſuo loco dictum eſt. Dictum & ſortem idem quod caput in pecunia eſſe, In hoc loco intelligimus portionem.

¶ Seu ratio dederit] Id eſt, ſiue ex noſtra conſultatione & electione obuenerit. ¶ Fors] Fortuna. Eſt autem hæc fors & ab hac forte. Vir. Forte ſua Libycis tempeſtas appulit oris. Ratio in hoc loco ratiocinatio eſt, id eſt, diſcurſus animi ad uerum inueſtigandum. Hæc autē ratiocinatio ſi iudicante mente fiat, nos non fallit, & eſt recta ratio, nec ſequitur pœnitentia facti. Sin autem fit ex impulſu appetitus, falſa eſt ratio. Ex qua ea ſæpe facimus quorum ſit pœnitendum. Quapropter eam nunc rationem intelligit quæ appetitu deprauantur. ¶ Laudet diuerſa ſequentes] Nam ex animi ſtultitia quancunq; ſortem ſua meliorem putat. ¶ O fortunati] Probat quod propoſuerat multorum exemplo. Nam & miles fortunam ſortem ſuam exoſus mercaturam laudat cum iam ſenex laboribus ſufficere non poſſit. Et mercator contra cum tempeſtate iactetur, laudat militiam, nam unuſquiſq; in ſuo artificio incommoda ſentit & calamitates, quos in alieno nullas eſſe putat. ¶ Quid enim] Vel ſeipſum interrogat mercator, uel alium ſe interrogantem ponit, cui ſic reſpondeat. ¶ Concurritur] Nam cum duo exercitus collatis ſignis prælium ineunt, concurrere dicuntur. Virg. Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis. Romanas acies iterum uidere Philippi. Optime autem uſus eſt imperſonali uerbo cuius eſt indicare rem paſſim & ab omnibus fieri, ut illud. Itur in antiquam ſyluam. ¶ Cita mors] Probat quare mercaturæ præſtat militia, nam breui aut mors uenit, & omnia breui, & ſi aſperrima ſint, tolleranda uidentur, aut ex uictoria & præda ditantur & a periculo liberantur.

¶ Læta] Quæ illos lætos reddit. Vel læta id eſt, uelox. Virgilius, Vela dabant læti.

¶ Agricolam laudat iuris legumq; peritus] Id eſt, eius partis iuris, quod in ſcriptis eſt, nam iuris ciuilis alia pars in ſcriptis eſt, ut lex, plebiſcitum, & huiuſmodi. Alia ſine ſcriptis in conſuetudine poſita & conſuetudo ſiue mos appellatur. ¶ Sub] Circiter. ¶ Galli cantum] Quæ noctis pars eſt, & gallicinium uocatur. ¶ Conſultor] Qui conſilium petit. Conſultus qui dat.

¶ Datis uadibus] Cui neceſſe eſt ad certam diem redire in ius, quoniam uadimoniū fecerat & uades dederat. Vas uadis, ut Feſto placet, ſponſor eſt alterius in re capitali & ſiue idem ſupplicīu ſubiturus, niſi reus ad diem dictam redierit, ſiue pecuniam ſubiturus, Nititur teſtimonio Ciceronis in Tuſculanis. Quorū alteri cū tyrannus diē dixiſſet mortis, alter pro amico ad uiſendā matrē ituro uas factus eſt. Magis tamen placet quod & Varroni & Acroni placet ui deo uades eſſe ſponſores rei certo die affuturi, ſiue capitale ſit iudicium ſiue pecuniarium. Erūt ergo uades ſponſores rei certo die affuturi dicti quod illis datis habeat reus uadendi poteſtatem. Vadimonium autem eſt huiuſcemodi ſponſio ut apparet in oratione pro Quintio, ubi longa eſt altercatio altera parte dicente uadimonia fuiſſe ſibi deſerta. Altera nequaquam etiam fuiſſe facta. Eſt in Verrinis promittunt Herbitenſes uadimonum Syracuſas. Eo poſtquam uentum eſt, coguntur dare tantum quantum erat de capite demptum. Et hic poeta in alia ſatyra. Quarta iam parte dici Præterita & caſu iam reſpondere uadato Debebat quod ni ſi feciſſet perderet litem.

¶ Clamat] Et ruſtici morem exprimit, qui grandiori uoce in omnibus affectibus ſuis utuntur, & aſſeuerationem oſtendit. Nam qui aſſeueranter aliquid dicunt, uocem efferunt.

¶ Loquacem] Quod uitium eſt, nam modum excedit in loquendo, cum loquitur de iis quæ non oportet aut de iis quæ oportet ultra quam oportet non ſine auditoris tædio loquitur, neque Satyrorum morem obliuiſcitur poeta, qui ſæpe ex comparatione aut aliis digreſſione aliquem uituperant. Iuuenal. Percurram citius quot amauerit Hippia mœchos. Fabium autem hunc ex Narbonenſi prouincia equitem Romanum fuiſſe ferunt Stoica diſciplina imbutum, & qui Pompeianas partes ſecutus ſit, & uir contentioſus in diſputando,

& poëtæ aduerſarius fuit. ¶ Ne te morer] Ne multis exemplum ultra modum delineam. ¶ Quo deducam rem] Quid concludam. ¶ Eris] Mira elocutio & ornata expolitio, ut quæ longiuſcule narrauerat, breuißime ſimul & lucidißime repetat. Ac patefaciat, ac demō ſtret idem euenire perturbatis animis, quod ægrotis corporibus, Nam ut illa mutatione locorū modo conualeſcunt, ſic neq; animi ſtultorū artis mutatione perturbationes uarias quibus cruciātur exuere poßūt. ¶ Diſcedite mutatis partibus] Mutatis ſortibus ueſtris, nā ſupra dixerat, ut nemo ſibi quam ſortem. Sūma ergo ſtultitia ut etiam ſi adeo liceat deponere quod oderant, & aſſument quod deſiderabant tamen non magis tranquilli quam hactenus fuerint futuri ſint. ¶ Licet eſſe beatis] Nam quia ſimiles caſus copulat, etiam recte dicitur, uobis licet eſſe beatis. ¶ Buccas] Partes ſunt oris, quæ ſpiritu à pulmone reuocato & oppreßis labijs retento inflantur. Solent autem irati uehementer inflari. Quapropter ambas dixit buccas, ut ſummopere iratum demonſtraret Iouem, qui etiam minetur deinceps non ſe tam facilem illis præbiturū ut det quod petant. ¶ Votis] Cupiditatibus. ¶ Nec ſic] Quaſi dicat, nolo ita ridens hæc narrare, ut iocularia & non ſeria proferre uidear. Videtur enim iam illa ſua inſinuatione perueniſſe quo cupiebat. Quapropter auditore iam præoccupato in apertam indignationem prorumpit, ita tamen etiam ridendo uera proferri poſſe affirmet, nec dedecere riſu gratia præſertim circa initia tractare, nam ut pædagogi puerulos ad prima elemēta addiſcenda quibuſdam ſuauioribus eſcis alliciunt, ut illa uoluptate laborum diſcendi perferant, ita & ſatyrum ridicula admiſcere decet ut ea iocunditate delinitus auditor quæ ſibi acerba futura ſunt, patienter audiat. Quod ab Horatio obſeruari iam à principio oſtendimus. ¶ Cruſtula] Cruſta inuenitur & cruſtum. Cruſta, in g, f, eſt pars exterior rerum, quæ non eduntur, unde incruſtare marmore dicimus parietes, qui externe tabulis marmoreis ueſtiuntur. Sic Iuuenal. Heliadum cruſtas inæqualesq; beryllos. Cruſtum autem eſt eorum quæ eduntur. Vir. Et uiolare manu, maliſq; audacibus orbem fatalis cruſti. Hinc fit cruſtulum. Iuuenal. Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſeruo. ¶ Sed tamen] Auditorem ex ridiculo negligentiorem factum rurſus excitat, cum ſeria ſe dicturum polliceatur. ¶ Ille grauem] Iure ſtultitiam tanquam omnium uitiorū radicem uituperauit. Nunc autem ex omnibus quæ inde oriuntur uitia, uitium auaritiæ reprehendit, à quo infinita alia uitia manant, & quo homines & ſibi & reliquis omnibus nocent. Hoc autem ſub ſpecie boni mentes noſtras obrepit. Nam cum omnes homines ſe ea gratia labores difficultateſq; omnes ſufferre dicant, ut inde in ſenectute partis frui & in ocio eſſe liceat auaritia inde obſtricti quanto plura acquiſiuerint, tanto plura ſitiunt, & cum iam ea aſſint quæ ſufficiant tamen illis frui non patiantur. Dicunt enim ſe formicæ exemplum ſequi, quæ in æſtate memor hyemis, in qua nihil agi licet, grana per calorem accumulat, quibus deinde in frigoribus frui poßit. Verum iſti partis non fruuntur, ut formicæ, ſed propter auaritiam abſtinēt ¶ Perfidus] Fraudulentus in rebus uendendis. ¶ Caupo] Proprie eſt qui uinum uendit. Nam κάπηλος Græce dicitur & πηλός uinum ſignificat. Sed & qui ſimilia uendunt caupones quoque dicuntur. ¶ Vt in ocia tuta] Idcirco tuta quia paratis neceſſarijs uſque ad finem uitæ poſſunt tuto in ocio degere. ¶ Haud ignara & non incauta] Hæc autem ſcit & cauet non ratione ut homo, ſed ſua natura duce. Formicæ autem ſimulachra habent democratiæ, id eſt, popularis ſtatus quemadmodum apes monarchiæ. Nam illæ per magiſtratus hæ per regem rem adminiſtrant. Semina arroſa condunt, ne fruges exeant. Madefacta imbre proferunt & ſiccant. Operantur & noctu plena luna. Et quoniam ex diuerſis cō uehunt altera alterius ignara certi dies ad cognitionem mutuam nundinis dantur. Tunc diligens cum obuijs conuerſatio, & quædam collocutio ac percunctatio & ut homines mortuas ſepeliunt. In regione ſeptentrionali Indorum è cauernis aurum egerunt. Ipſis color

ſalor fœdus. Magnitudo luporum qui in Aegypto ſunt. Brutũ ab ijs tẽpore hyberno Indi æſta te furantur, illis per calorem intra cuniculos conditis. Quæ tamen odore excitatæ quamuis in uelocibus camelis fugientes conſequuntur, & lacerant. Dicitur autem formica à ferendo, quod nullum animal frequentius pondera conuehat, neq; ſi menſuram corporis reſpicias maiora. Verum ut ad rem redeam mẽtiuntur huiuſcemodi uiri quod formicas imitentur. Nam formicæ quærunt quidem, ſed quæſitis deinde utuntur. ¶ Aquarius mutat annum in uerſum] Id eſt, mutat qualitates anni, dũ illas inuertit, id eſt, in contrariũ uertit. Alioquin non quadraret, quia aquarius nullum ex quatuor anni temporibus inchoat, cum uer ab ariete, æſtas à cancro, autumnus à libra, hyems à capricorno incipiat. Sed poſuit aquarium pro pluuijs, quibus formicæ uehementer impediuntur. Aquarius capricorno ſuccedit, & domicilium eſt Saturni. Fiunt autem ingentes pluuiæ, cum coniunctio planetarum inceperit ab aquario, & tranſeat in piſces, ut docet Albertus magnus. ¶ Cum te] Tu neq; unquam ceſſas ab opere, neq; parto frueris. Formica uero ceſſat, & parto utitur. ¶ Quid iuuat immenſum] Diſputant Philoſophi quędam eſſe utilia, quędam uero bona. Et bona quidem propter ſe expeti ut eſt fœlicitas ut uirtus. Nam hæc & ſi nihil aliud afferant, tamen propter ſe ſunt expetenda. Vtilia uero niſi in uſum producantur nihil eſt propter quod expetantur. Diuitiæ autem non bona ſunt, ſed utilia. Ergo non ſunt expetendæ niſi propter uſum. Stultiſſimus igitur qui nõ ut utatur, ſed ut congerat, illas quærit. ¶ Quod ſi comminuas] Ponit quod illi timent, & quod auaritiam ſibi obijcientibus reſpõdeant. ¶ Vilem] Parua pecunia eſt, propterea dixit uilem. Nam aliter intelligimus aſſem pro toto patrimonio, cuius partes 12 ſunt, ſcilicet uncia, ab uno quod una ſit ex duodecim partibus. Sextans, duæ unciæ quod ſit ſexta pars. Quadrans tres unciæ quæ quarta ſunt pars. Triens quatuor, quod tertia ſit pars. Quincunx, quinq; unciæ. Semis, id eſt, ſex unciæ quod ſint dimidiũ aſſis. Hemis enim apud Græcos dimidiũ ſignificat. Et Latini ita ad ſe tranſtulerunt, ut aſpirationem, in ſ, mutauerint. Septunx id eſt, ſeptem unciæ. Bes olim des quaſi dempto triente, id eſt, demptis quatuor uncijs. Nam ſi ad octo uncias quæ bes ſignificant quatuor addantur, erit totus aſſis. Dodrans nouem unciæ, quod ſit demptum quadrans. Dextrans decem, quaſi dempto ſextante. Deunx, id eſt, undecim unciæ, dempta uncia. ¶ Quid habet pulchri] Ex ſua ſtultitia loquitur, qui putet ſummum bonum eſſe in maximo cumulo diuitiarum.

¶ Millia frumenti] Deeſt ſi, uel quamuis, nam perſæpe ſubtrahunt dictiones quæ ſubintelliguntur, poetæ. Virgil. Galli per dumos aderant arcemq; tenebant, Id eſt, penè tenebant. Iuuenal. Græculus exuriens in cœlum iuſſeris ibit, id eſt, ſi iuſſeris. Ergo quamuis tua area triuerit cẽtũ millia, id eſt, ingentiſſimũ numerũ frumenti, tamen hoc, id eſt, propter hoc tuus uenter non capiet plus quam meus. Vt ſit ſententia. Cum natura pauco contenta ſit, ita ſaturabor ego ex hoc meo paruo, ut tu ex tuo magno. Eſtq; hoc ſimile illi, qui inter ſeruos uenales reticulum id eſt, peram ex retibus factam plenam pane portet. Nam non propterea plus panis aſſumet in cibo, quam qui nihil portarit. Ergo quid refert centum an mille iugera agri poſſideamus, ſi centum ſatis ſunt. Eſt enim ſtultitia ſumma ſi tibi opus ſit parua aquæ menſura quæras potius de magno flumine quam de paruo fonte haurire. Nam cum de magno flumine capis periculum eſt, ne in illud prolapſus fluctibus tractus mergaris. Ergo eſt inde hauriendũ ubi neque ita parua aqua ſit, ut turbetur ex limo, neque tanta ut demergaris. Sit igitur tua res familiaris, non ita anguſta ut in ſordibus uerſeris, neque ita magna ut ſollicitum te ſemper teneat. ¶ Cumera] Vas uimineum eſt, uel (ut placet Acroni) etiam fictile in quo frumẽtum ruſtici condebãt. ¶ Sordibus] Auarus. ¶ Sibilat] Sibilo explodit & deridet. ¶ Tantalus] Huius fabula narrata eſt. Sed quid aliud ſibi uolũt poetæ cum hũc in tãta potus cibiq; copia fameſcere ac ſitire fingũt niſi auarũ exprimere: q cũ multa iã accumulauerit tamẽ ex cupiditate plura coaceruãdi [illegible] non audet

non audet tantum ſumere, ut famen ſitimq; à ſe pellat. ¶Captat] Capere multotiens tentat, ¶Mutato nomine] Nam ſub nomine Tantali allegorice auarus intelligitur.

¶Indormis] Id eſt, recubas ſuper diuitias, ne tibi ſubripiantur, ¶Inhians] Vehementer cupiens, quod eſt auari Hiare proprie eſt os aperire. Sed quoniam qui uehementer rem cupiunt ore aperto apparent hiare, concupiſcere dicimus. ¶Et cogeris] Ab auaritia. ¶Parcere] Abſtinere neq; uti. ¶Tanquam ſacris] Tanquam ſi ſacra eſſent, Nam quæ ſacra ſunt, in uſum noſtrum aſſumi nefas eſt. ¶Pictis] Picturam idcirco adhibemus, ut illa oculi delectentur. Vir. Atq; oculos pictura paſcit inani. Diuitiæ autem parantur non ut paſcant oculos, ſed ut corpus alant & ueſtiãt. ¶Neſcis quo ualeat] Id eſt, propter quod ſit in exiſtimatione, nam non eſt propter ſe, ſed ut illo utamur, ut emantur neceſſaria, aut etiam paulo propter neceßitatem. At auarum iuuat ea congerere, propter quæ in aßidua ſollicitudine conſtitutus & domeſticos & exteros fines timeat. ¶Compilent] Furentur. Nam antiqui Græci pilatos fures ducebant. Hinc compilare & expilare. ¶Hoc iuuat] Interrogantis eſt, & admiratur ſtultitiam eorum quos delectet tam miſera uita. ¶Bonorum] Ironicè dixit, cum putet peßima eſſe uel bonorũ ſecundum opinionem illorum. ¶At ſi condoluit] Per Ironiam totus locus legendus eſt, ut ſit ſententia. Cum ex auaritia tu totaq; domus tua exuriatis, cupiunt omnes, cũ ægrotas, ut pereas.

¶Frigore] Morbo aliquo frigido. ¶Fomenta] Quibus frigus refocilletur. ¶Non uxor] Simplex & aperta locutio iam remota Ironia. Nam tandem poſt Ironiam ſententia apertis uerbis patefacienda eſt, ne locus in contrariam partem accipi poßit. ¶Poſt omnia ponas] Id eſt poſtponas omnia diuitijs. ¶At ſi cognatos] Nihil eſt quod ſperes, ſi auarus fueris, aut cognatorum beneuolentiam retinere, aut nouos amicos tibi comparare. Nam operam perdis ueluti ille qui tentat domando ponere aſinum in freno & greſſu, ut æquum, alij legunt in hanc ſententiam Cum tu pluris facias pecuniam quam amicos putas perdere operam in amicis comparandis, tanquam hoc inutile ſit. ¶Deniq; ſit finis] Et ſi ſordida res ſit, nec homine libero digna tãta animi ſollicitudine diuitijs ſupernacaneis incumbere, tamen concedatur ad aliquod tempus dummodo quandoq; finem imponas. ¶Ita diues ut metiretur] Nam in mediocri pecunia aut numero utimur aut pondere. In magna uero menſura adhibemus. ¶Ita Sordidus] Id eſt, auarus & propter auaritiam ſordido ueſtitu amictus. ¶Non unquam] Id eſt, nunquam, Sed miſer profecto, nam dum uictus penuriam reformidat in aßidua ſemper penuria uixit, neq; ſolum uitam dedere miſeram malè poſſeſſæ diuitiæ, ſed infœlicem mortem maturauerunt, nã propter illas à liberta ſecuri cæſus eſt. Hæc autem imitata eſt exemplum Clitemneſtre, cuius fabulam in ſuperioribus expoſuimus. De hanc etiam Iuuenal. Hoc tantum refert quod Tindaris illa bipenne Inſulam & fatuam dextra leuaq; tenebat. ¶Tindaridum] Patronimicum maſculinum poſuit pro fœminino. Vel uoluit oſtendere quod non ſolum mulieres eius familiæ ſed & uiros ſuperauerit. ¶Quid] Verba ſunt auari, qui accuſatus auaritiæ interrogat an prodigè & luxurioſe ſit uiuẽdũ ad exẽplũ Meuij et Nomentani, qui in ſummo luxu uiuebãt. Fuit enim Caßius Nomentanus adeo luxuria perditus, ut ſextertium ſeptuagies profuderit. Habuit autem libertũ nomine Damam, quem Salluſtius hiſtoricus cẽtenis millibus æris indutum habuit. Nomẽtanus autem uel proprium nomen eſt, uel gentile à Nomento. ¶Pergis] Verba poetæ.

¶Pugnantia] Contraria, Auaritia enim & prodigalitas contraria ſunt, illa defectus hæc exceſſus in diuitijs diſtribuendis. Inter hæc extrema quæ uitia ſunt mediocritas quæ uirtus eſt liberalitas appellatur. ¶Cõponere] Cõiungere. Nam cũ iubeo ne ſis auarus, nõ tamẽ impero ut ſis prodigus. ¶Vappam] Vappa uinũ eſt, quod in exhauſto i. uaſe reliquum cũ ſit, adeo euaporauit, ut odorẽ ſaporẽq; ſuũ amiſerit. Vnde uappa is dicitur in quo nihil ſit prudentiæ. Nihil enim redolet, & nihil ſapit. Sed ut ad uinũ redeã etiam in uappa uinum laudatur, quando

tenuis

uinum magnarum uirium exalatum & ad fundum reſidens neſcio quid noui ſaporis acquirat. ¶ Nebulonem] Vanum & leuem, & qui cum nihil ſit ſe tamen oſtentet: à nebula, quæ magna res uidetur, cum nihil ſit. ¶ Eſt inter] Tanus libertus fuit Mecœnatis, uel L. Numatij, uel Plautij Biſelli. Hic ſpado erat, cum ſocer eſſet Hernioſus (ait Acron) Socerũ Viſelli. Et hic Herrioſus. Hernia enim teſticulorum theca eſt, quam Græci oſcenõ Latini ſeroſum uocãt. Capitur autem pro morbo duplici, quo ille locus afficitur. Nam ſunt enterochelæ, cum tunica qua inteſtina ab inferioribus diuiduntur pondere interrupta in ſerotum omentum aut inteſtinum deuoluitur. Eſt itidem hydrocele, cum humore integris etiam tunicis locus turgeſcit. Vnde Herrioſos eos qui huiuſcemodi morbis laborant appellamus. ¶ Et modus] Modeſtia quia iubetur in medio extremorum conſiſtere. ¶ Certi fines] Quos egreſſus ſiue deficiendo ſiue excedendo in uirtute eße non poßis. ¶ Vltra] Excedendo. ¶ Citra] Deficiendo. Vtrunq; hic aduerbium eſt. Præpoſitiones enim cum ſine nomine ſunt, in aduerbium tranſeunt.

¶ Illuc unde] Redeo ad propoſitum primum, Vt nemo uiuat contẽtus ſorte ſua. ¶ Quodq; alienas capella ferat diſtentius uber] Nã ſemper res alienæ pulchriores maioresq; nobis uidentur quam noſtræ. Sic Ouidius, Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris. Vicinumq; pecus grandius uber habet. ¶ Ne turbæ] Cum infiniti ſint pauperiores illo, pauci autem ditiores, nunquam ſe illi turbæ cõparat, unde ſibi fœlix uideri poßit, ſed quia ſe ditioribus comparat obſtat illi uolenti ſe diuitem appellare is qui locupletior eſt. Sunt ergo huiuſcemodi homines ſimiles in hippodromo currentibus, qui equos quos preterierunt non reſpiciunt, ſed toti in eo ſunt, ut antecedentes preetereant. ¶ Vnde] Ex hac infinita cupiditate, nam cum infinita ſibi proponant, infinita autem nunquam penitus acquiri poßint, nunquam ceſſat deſiderium, nunquam igitur beati, neq; ſerò exacto uitæ tempore ab ipſa uita contentus diſcedat, ut ex conuiuio contẽti diſcedunt ij qui iã ſaturi ſunt. Ex quibus concluditur omnes auaros miſeros eſſe. ¶ Iam ſatis eſt] Sit ſententia. Poſſe longe pluribus argumentatioibus rem probare. Sed hæc ſatis ſint.

¶ Criſpini] Hic poëta fuit, & Stoicam ſectam uerſibus elegantißime ſcripſit, unde Aretologus dictus eſt. ¶ Compilaſſe] Furatum eſſe. ¶ Scrinia] Arculas, id eſt, libros qui in ſcriniis conduntur. Imponam igitur finem, ne uidear ſubduxiſſe in hunc locum ſententias Stoicas quas Criſpinus ſcripſit.

SATYRA SECVNDA.

AMbubalarum collegia pharmacopolæ] Nõ parum profecerit poeta, ſi pernitioſißimũ omnium uitiorum auaritiam ita inſectatus ſit, ut illam ex humanis mentibus extirparit. In præſenti autem ſatyra cum procul à grauitate uiri omnino leuitas ſit & inconſtantia, Indeq; multa mala proueniãt humanæ uitæ, hãc quoq; abominandã aggreditur. Verũ ut hominis mos eſt, ita ſerio tractat, ut urbanitate quoq; illa aſpergat, & aculeos inuectiuæ ita occultet, ut niſi poſt quã intra uiſcera recepti ſunt minime aduertãtur. Sunt ergo ſummopere uituperandi qui ab extremo ad extremum ita rapiuntur, ut nullam mediocritatis rationem habeant. Orditur autem à morte Tygilli, ut commode rem aggrediatur. ¶ Ambubaiarum] Ambubaiæ (ut ait Acron) ſunt tibia uel lyra canentes, cum Syriorum lingua tibia Ambubaia nominetur. Vel ſunt Ambubaiæ muſicorum collegia, quia circa Baias uerſantur. Porphyrion autem ait Ambubaias mulieres eſſe uagas atque uiles, quibus hoc nomẽ ſit cauſa uanorum & ebrietate balbutiẽtium uerborum. Quod ſi ſit, uideretur dictum nomẽ per onomatopœeam. Nam temulenti hoc pacto balbutiunt. ¶ Pharmacopolæ] Qui unguenta uendunt. Pharmacon enim unguentum eſt πωλέω uendo. ¶ Mendici] Differt mendicus à paupere. Par enim à paruo dicitur, quia parum illi eſt, Mendicus uero cui minus ſit quã dicat id eſt, nihil habeat. Sed hic paraſitos uidetur intelligere qui alienum cibum mendicant. ¶ Mime] Hiſtriones. ¶ Balatrones] A uanis loquentib.

loquentia, id eſt, à balatu. Sunt enim uani homines. Vel dicti à Seruilio Balatrone homine lu-
xuria perdito & profuſore, De quo alibi meminit. Vel quia bona ſua lacerant, & in baratrum
demittunt, id eſt, in uentrem demergunt. Vel A balatu ouium quia cibum ſectantur. ¶ Mæ-
ſtum] De præterito. ¶ Sollicitum] De futuro. ¶ Tygilli] M. Hermogenes Tygillus muſi-
cus fuit, & acceptus Cæſari dictori prius. inde Antonio & Cleopatræ. Et (ut ait Porphyrion)
etiam inter Octauiani familiares habitus fuit, uir adeo prodigus ut uniuerſum patrimoniũ hu-
iuſcemodi hominibus diſtribuerit. ¶ Benignus] Imo prodigus, ſed ijs quibus donabat libera-
lis uidebatur. ¶ Cõtra hic] Scilicet, alius ne prodigus habeatur, auariſſimus efficitur, Neque
amico inopi tantum impartiri uult, ut poſſit frigus famemq; propellere, quod eſſet non prodigi
ſed liberalis. ¶ Rem aui atque] Patrimonium à maioribus ſibi relictum.
¶ Stringat] Quaſi in uentrem congerat. ¶ Ingluuie] Voracitate, unde glutones & gluti-
re. ¶ Ingrata] Nulli grata. ¶ Conductis] Ad fœnus acceptis. ¶ Reſpondet] Scilicet interro-
ganti cur omnia alliguriérit, ſcilicet quod uoluit euitare infamiã auari. ¶ Vappæ] De quo di-
ctum eſt, & de nebulone. ¶ Poſitis in fœnore] Collocatis ad uſuram. ¶ Quinas mercedes
Quincuplam uſuram. ¶ Capitis] Veræ ſummæ quam uulgo capitale appellamus, Sed etiam
ſortem appellant. ¶ Perditor] Fœneratores libentius credunt ijs qui perditis moribus ſunt,
quoniam maiorem uſuram præſtant. ¶ Sectantur nomina] Mercatorum in libris nomi-
na ſunt: cum ſcribuntur data & accepta, in quibus creditoris & debitoris nomẽ ſcribitur, par-
titas noſtri uocant. Iuuenalis, Qui uenit ad dubium grandi cum codice nomen. ¶ Sectantur
nomina tyronum] Sententia eſt quod fœneratores diligenter inueſtigant adoleſcentes qui fla-
grantes cupiditatibus non habent pecuniam, qua illas explere queant, Nam parentes ſub quo-
rum poteſtate ſunt, huiuſmodi ſumptus ſubminiſtrare nolunt. Iſti igitur ſumpta ueſte uirili cũ
iam à pædagogi cuſtodia ſint liberi, accipiunt quocũq; fœnore etiam quincuplo pecuniam quã
in ſuas uoluptates explendas conuertant, At fœneratores ducti cupiditate lucri auide illis cre-
dunt. ¶ Tyronum] Quia adhuc in uita degenda quoniam experientia & prudentia carẽt,
tanquam tyrones ſunt. ¶ Sub patribus duris] Nam indulgentiores tantum filijs præbent,
ut illis non ſit opus aliunde ſumere. Ergo quis in tãto ſcelere exclamet, proh maxime Iupiter.
¶ Ipſe] Perditus adoleſcens. ¶ Facit] Exiſtimat, hinc multifacio, ¶ Sumptum] Pro quæſtu,
id eſt, exiſtimat ſibi lucrum facere cum facit ſumptum. ¶ Hic] E contrario erit alius qui Mene-
demum Terentianum imitatur, qui cum filium ad militiam compuliſſet, noluit aſſiduo agrum co-
lẽdo & nulla ſibi in re parcẽdo ſe ipſum excruciare. Vnde fabulã ipſam Heautontimorumenõ,
id eſt, ſeipſum excruciantem appellauit. ¶ Quam non ſit amicus ſibi] Cum aſſiduo ſe mace-
ret. ¶ Pater] Scilicet Menedemus. ¶ Terenti] Pro Terentij, id eſt, qui à Terentio poëta in-
ducitur. ¶ Fabula] Comedia. Ordo eſt, ut patet ille Terrenti quem fabula inducit uixiſſe mi-
ſerum fugato filio non peius cruciauerit ſe. ¶ Atq; hic] Id eſt, quam hic. ¶ Siquis nunc]
Interroganti alicui cur tam contrarios & inter ſe aduerſos mores inducat, reſpondet, ut oſten-
dat euenire ex hominum ſtultitia, ut dum illi ignari in mediocritate conſiſtere, alterum extremũ
uitioſum fugiunt in alterum uitioſum quoque incurrunt. ¶ Malchinus] Nomen conueniẽs,
nam μάλακος mollem ſignificat. Et qui delicati haberi uolebant tunicis demiſſis ambulabãt,
ait Acron. ¶ Subductis] Surſum ductis. Sic illud Virgilij Florens ſe ſubijcit alnus.
¶ Facetus] A faciendo dicitur, proprie is eſt qui geſtibus aut uerbis ita alium imitatur ut
ſe illum faciat. ¶ Paſtillos] A pane per diminutionem dictos affirmat Pompeius ut ſit pa-
nis ex aliqua admixtione ſuaui ut ſit olet paſtillos, quia illos uoret, & olet hircum, quia hirci-
nis carnibus utatur. Alij uolunt paſtillos pro unguento eſſe. Et ſic erit paſtillos olet, id eſt, bo-
nos odores, & hircum, id eſt, tetrum odorem, qualem emittunt hirci ut alibi Pubet hircus in
alis. ¶ Sunt] Aliud extremum, cum ſint qui nolint tangere niſi matronas. Alij non niſi proſti-
bulas

bulas. ¶ Inſtita] Faſciola eſt, quæ extremitatem ueſtis ambiebat. Matronæ enim ſtola ad pedes uſq; demiſſa utuntur, cuius imam partem ambit inſtita. ¶ Subſuta] Quia togæ ſubſuebatur. Ergo hic nullam niſi matronam tangere uult. ¶ Stantem] Præſtantem id eſt, publice ſe exponentem. ¶ Notus] Nobilis, Laudauit exeuntem fornice, id eſt, lupanari. Nam meretrices quo tempore theatrales ludi ceſſabant, in locis theatri teſtudinatis proſtabant. Nam fornices ædificiorum teſtudines ſignificant. Ergo erant ſub fornicæ ſcenarum, unde fornicari meretricari eſt. Exeunti ergo è fornice applaudebat quod non ſollicitatis honeſtioribus mulieribus proſtibula eſſet contentus, in quo imitabatur ſententiam Catonis, qui puerum è proſtibulo exeuntem laudaſſe dicitur, uerum cum deinde idem ſæpius factitantem animaduerteret ait, laudaui te tanquam huc interuenientem, non autem habitantem. ¶ Macte] Magis aucte. Eſt enim dictio quæ laudet ſimul & adhortetur puerum, quē probitate creſcere uideatur. Vir. Macte puer uirtute tua. ¶ Permolere] Pro turpi re poſuit, ſed non abſona eſt translatio. Nam cum frumentum demolitur, mola quæ ſuper catyllum eſt circumuoluitur. Eſt enim Catyllus ſaxum inferius, Mola uero ſuperius. Sic & in patranda re uir mulieri incumbit. ¶ Audire operepretium] Ordo ſit. Operepretium eſt audire uos qui non uultis procedere recte mœchis, id eſt, ut uoluptas ipſorum nō plena ſit. Ex Ennio urbane uerſum ſubduxit. Ille enim ait, audire eſt operepretium procedere. Qui rem Romanam Latiumq; augeſcere uultis. ¶ Vt in omni parte laborent] Id eſt, in omni re periculum immineat. ¶ Præcipitem tecto] Vt inſequentes effugeret. ¶ Ille flagellis] Sunt qui intelligant de Salluſtio, quem dicunt deprehenſum in adulterio Fauſtæ uxoris Milonis & filiæ. L. Cornelij Syllæ Fœlicis & ab An. Milone ceſum.

¶ Pro corpore] Pro redemptione corporis, id eſt, obſcenæ partis corporis, ſcilicet, ne caſtraretur. ¶ Perminxerunt] Conſtuprauerunt. ¶ Calones] Miniſtri militum homines liberi à calando, id eſt, uocando quia uocantur ad miniſterium ſecundum Acronem, Vel à calendis quia eo die cibaria accipiunt ſecundum Porphyrionem. Lixæ uero ſerui proprie eorum ſunt. ¶ Salacem] Luxurioſum, Nam ſalire dicuntur quadrupedes, dum coeunt, uel quia ex humore ſalſo citatur libido, unde Venus dicta eſt è mari orta. ¶ Iure omnes] Omnes dicebant iure factū deprehenſo, & præcidere caudam licere. Sed Galba iuriſconſultus matronarum erat.

¶ Mers] id eſt, merces. ¶ In claſſe ſecunda] Tres enim erant claſſes, prima matronarum. Secunda libertinarum. Tertia ancillarum. Salluſtius non minus inſanit. Nam cum Salluſtio in ſenatu matronarum adulteria cenſores obijcerent, teſtatus eſt ſe non matronarum, ſed libertinarū ſectatorē eſſe. ¶ At hic] Sentētia eſt, ſi Salluſtius uellet uti munificētia, quatenus res ſua & ratio ſua ferret daret quātū ſat eſſet nec eſſet ſibi dāno et dedecori uerū dū ſat ſibi uidetur quod nō tangat matronā non uidet quantū libertinus eroget. ¶ Originis] Hæc pulcherrima meretrix fuit et mima. Itaq; nō recte ſe excuſabat Marſeus, cū diceret, ego nō tango matronas, ſed meretrices. Nam dum illis patrimonium erogat, & fundum domūq; largitur, maius dedecus contrahit, quam ſi matronas ſectatus eſſet. ¶ Fama malum] Vexatur quidem cenſus, ſed infamia quæ inde prouenit, maius malum eſt. Fuerunt autem eadem ætate tres inſignes meretrices. Cytheris quam à Gallo poëta amatam Virgilius Lycorim nominat: Arbuſcula De qua Horatius alibi Exploſa Arbuſcula dixit: tertia hæc. ¶ An tibi abunde], Profecto nō abunde ſatis eſt habere exceptionem perſonarum, ut ſcilicet alia in conditione habeas matronā quam libertinam. Sed oportet uitare quicquid officit in quacunq; perſona ſit. Nam perdere famam aut rem turpe eſt, ſiue in matrona ſit ſiue in libertina. ¶ Oblimare] Conſumere ut quæ fabris limantur. ¶ Togata] Quæ à maritis ob adulterium repudiebantur togam ſublata ſtola propter ig ignominiam accipere cogebantur. Meretrices enim proſtabant cum toga & ſtolis pullis ut diſcernerentur à matronis. Martialis Coccina famoſæ mittis & ianthina mœchæ. Vis dare quæ

meruit muliera mitte togam, & alibi. Sed patris ad tonſi ſpeculum matriſq; togatæ. ¶ Villius] Nomen incertum pro certo poſuit. Nam ut iam dictum eſt. Milo Fauſtæ filiæ Syllæ mulieris adulteriæ maritus fuit. Et à cœna rediens ante ædes cæſus eſt à familia Longareni adulteri, qui intus cum illa erat, ne illũ deprehenderet. Ergo cum nobilẽ affectaſſet uxorem, in hanc ignominiam incidit. Ego potius credo Villium & Longarenum duos fuiſſe adulteros & riuales, & ſic Villium à riuali cæſum. Nam quod ait Syllæ gener, loquitur ex deſiderio Villij, nõ quod eſſet gener, ſed eſſe cuperet. Sic Virgilius. Et gener auxilio Priamo Phrygibuſq; ferebat.

¶ Excluſus fore] Pro foribus poſuit. Nam hoc nomen in plurali tantum ponitur. Tamen Cicero pro Cornelio forem ſcalarum aperuit. ¶ Mutonis] Membri uirilis. Lucilius. Leſo iam lachrymis mutoni extergit amica. Mutinam appellauit Vir. in Priapea. Curam pomarij diligẽs Priape facito Rubricato furibus minare mutino. Appellant & faſcinum idem. Vir. Soles ſacrum reuinctus pampino caput Ruber ſedere cum rubente faſcino. ¶ Stola] Quæ matronarũ ueſtis eſt. ¶ Conferbuit] Quia ex accenſione ſanguinis iraſcimur. ¶ Ira] Nã uidetur iraſci cũ arrigitur. Si ergo diceret Muto ſe contentũ eſſe plebea uenere, quid diceret illi ſectator matronarũ? Nempe hoc. ¶ Magno patre nata puella eſt] Quaſi dicat. Eſt preferẽda hæc puella libertinæ, quia eſt nobilis. ¶ Verum natura diues ſuæ opis] Si ſequimur naturam, & non opinionem, ipſa diues ſuæ opis, id eſt, ſuarum opum, quia ſatis illi eſt quacunq; muliere ſedare libidinem. Vnde paßi illam ſedare ſine periculo poßis. Sed opinio facit ut nobiles quæramus, unde ſequitur inopia & penuria. Igitur natura diuitijs ſuis pollet, ſed opinio nos in paupertatem inducit, Quapropter natura ſuadet meliora, & quæ ſint contraria tuæ opinioni.

¶ Tuo uitio rerumne] Noſtro uitio laboramus, cũ ſuperflua petimus. Vitio autem rerum cũ neceſſaria deſunt. Ergo noſtro uitio quod ab opinione eſt matronam petimus, unde eſt maius diſpẽdium. Vitio uero rerũ quod à natura prouenit fœminã quærimus. Vbi minus diſpendiũ, et ſine periculo eſt. Ex quibus omnibus concludit, ut matronas ſectari deſinamus, cum non habeant magis tenerum femur, quamuis ſint ornatæ niueis lapillis, ut uniones ſunt & uiridibus quales uidemus eſſe ſmaragdos. ¶ Cherin hæ] Apoſtrophe eſt ad Cherinthum, quem Porphyrio ait fuiſſe pulcherrimum puerum proſtibulum. Sententia eſt quamuis tale femur haberet matrona, quale habet Cherinthus, non tamen eſſet magis tenerum. ¶ Rectius] Auxeſis ut nõ modo non ſit magis tenerum in matrona quam in togata, id eſt, in proſtibula. Sed quãdoq; ſit minus tenerum. ¶ Adde huc] Aliud commodum in libertina, nam ipſa corpus ſuum quod paruo pretio uendit, & propterea mercẽ iure appellat, non habet fucatũ, id eſt, adulterinis coloribus ornatũ. Sed quicquid nitet naturali colore nitet. De fuco dictum eſt, unde Vir. Alba nec Aſſyrio fucatur lana ueneno. Et Terent. Fucum factum mulieri. ¶ Siquid honeſti] Id eſt, pulchri. Vir. At quocunq; deus circum caput egit honeſtũ. ¶ Iactat] Illo gloriatur ut matronæ quæ partes corporis quas pulchras habent oſtentat. & palam habent. Si quæ uero turpiores ſint, quærit diligenter qua ratione occultare poßit. ¶ Regibus hic mos eſt] Debemus reges & potentes uiros imitari, qui in emẽdis equis id agunt ut illos ¶ Apertos] Id eſt, detectos, & nullis phaleris uelatos inſpiciant. Aperire enim nonnunquam uulnerare dicimus. Iuuena. Fuſte aperire caput candelam apponere ualuis. Item detegere. Hinc Macrobius ait iuniores ſolitos eſſe non tam honoris quam ualetudinis cauſa maioribus caput aperire id eſt, detegere. Stat. Sic fatus aperto enſe uocat ſocios. Facies] Totius corporis figuram faciem uocamus: neq; ſolum animati corporis, ſed inanimi. Vir. Facies quibus aſpera quondam uiſa maris. ¶ Molli] Tenera ungula & non dura, ut oportet eſſe ungulam equinã. Nam in cruribus non uitium ſed uirtus eſt ut mollia ſint, id eſt, flexibilia. Vir. Et mollia crura reponit. ¶ Fulta] Subſtentata, inde fulcia lecti. ¶ Hiantem] Vel inertem & qui uitia non circumſpiciat, Nam hiant & oſcitant ex-

lant ex pigritia homines. Hinc Terentianus. Dauus uoluit deprehendere inter oſcitantes. Vel biantē capientem. Nam nimia emendi cupiditate in uitijs notandis non ſunt circumſpecti. Virgilius. Hūc plauſus biantem per cuneos geminatus enim populiq; patrum q; Corripuit. ¶ Quod Propterea inducat cupidum uel pigrum, quia uidet in illo pulchras clunes. ¶ Caput breue & ardua ceruix] Nam & hæ pulchritudinem ſpectant, ut patet apud maronem. ¶ Recte] Scilicet faciunt, ut uelint uidere equos detectos. ¶ Lynceis] Id eſt, ita acutis, ut habuit Lynceus quem Acron ait tam acutam uidendi aciem habuiſſe, ut quæ trans parietem eſſent cerneret. Et ex Sicilia naues Carthaginenſium portum intrantes proſpiceret. Dicunt etiam lyncem animal acutiſſima eſſe acie. ¶ Ipſæ] Mulieris cæcæ nomen. ¶ O crus ô brachia] Crura & brachia quæ pulchra ſunt admiraris. Sed non uides quod depygis eſt et naſuta. Pyga græcū uerbum eſt ut apparet apud Pollucē, Et eſt poſterior pars iuxta podicē. Hinc eſt Hieropygas extrema pars ſpine, et ſpondilium terminus iuxta anū quaſi cauda pygæ. Depygis aūt dixit quaſi ſine pyga ut dictio de priuet. ut cū dicitur demēs: uel depygis, id eſt, magnā habēs pygā. Et tunc auget de, ut deamo, id eſt, ualde amo. Nā utrunq; turpitudinē corpori affert, & cū nihil omnino eminet ille locus & rurſus cūnimis turget. ¶ Naſuta] Nimio naſo notata. ¶ Matronæ] Concludit in matronæ corpore nihil poſſe inſpici præter faciē, quæ ſemper apparet. Et nūc faciē cepit in alia ſignificatione quam paulo ante. ¶ Tegentis] Scilicet matronæ tegentis. ¶ Cætera ueſte demiſſa] Id eſt, ad pedes uſq; deiecta. ¶ Ni] pro niſi. ¶ Sit catia] Cuius cum crura pulchra eſſent, utebatur cōtracta ueſte ut illa paterēt, teſte Porphiriōe qui etiā addit illā adeo impudicā fuiſſe, ut in tēplo Veneris Pōpeiani theatri obducto uelo adulteriū cōmiſiſſet cū Valerio quodā & Siculo colono. ¶ Si interdicta] Id eſt, matronas quæ interdictæ ſunt & prohibitæ multis cuſtodibus. ¶ Vallo] Stipantes illam comites uallum appellat. ¶ Hoc facit] Natura enim ita inſtituti ſumus, ut quanto difficilior res eſt, tanto magis expetatur, Lucanus. Nitimur in uetitum ſemper cupimusq; negata. ¶ Inſanum] Quaſi uehementius ardentem. ¶ Ciniflones] Enumerat illos qui circa matronam ſint cuſtodes. Ex ſeruis autem habebant illæ qui calamiſtro ex igne calefacto capillos criſparent. Iſti igitur quia dum calamiſtrum calefacere cupiunt in cinere ad excitādum ignem flant, ciniflones dicebantur atq; etiam cinerarij. ¶ Paraſiti] Si græcam interpretatiōnē admittamus ij ſunt qui παρὰ, id eſt, iuxta σιτία, id eſt, cibaria uerſantur, Hi enim ex liberorū conditione homines ſunt, qui alienum cibum ſectantes ditioribus applaudunt, arrident adulantur, omnem deniq; indignitatem perferunt, ſeſeq; ridendos præbent, ut apud illos conuiuari liceat, ut expreſſe comici poëtæ oſtendunt. ¶ Stola] Nam & hæc quoque ne uideas prohibet. ¶ Palla] Veſtis amplior quæ inter eundum facile concutiatur, ἀπὸ τοῦ πάλλειν, id eſt, concutere. Altera ſcilicet libertina, ¶ Cois] De hac ueſte ſuo loco dictum eſt, & quomodo in Coa inſula fiat, & quod uiſum admittat ſua perſpicuitate. ¶ An tibi mauis] Quaſi dicat: non debes uelle potius matronam, quæ tibi inſidiatur quia non oſtendit ſiquid turpe latet, quā libertinam, quæ ſe totam tibi uidendam præbet. ¶ Cantat] Amator matronarum ea quæ dicūtur à uenatore, qui mauult ſectari in niue leporem quam appoſitum ſibi ſumere. ¶ Et apponit] Id eſt, adiungit amorem ſuum eſſe ſimilem ei qui ¶ Tranſuolat] Id eſt, relinquit ¶ Poſita in medio] Id eſt, libertinas quas facile eſt habere. ¶ Et captat] Id eſt, capere cupit fugientia, id eſt, matronas, quas difficile eſt aſſequi. ¶ Hiſcene uerſiculis] Quaſi dicat, ta friuola ſententia & ſtulto prouerbio putas tu remouere è pectore amores matronarum, qui te cruciant. Et non potius intelligis in rebus omnibus eſſe adhibendum modum, cui natura ipſa acquieſcat. ¶ Modum quem] Id eſt, aliquem. ¶ Quid latura ſibi] Statuit modum ſcilicet, hunc Quid negatum ſibi ipſa ſit latura, & quid negatum ſit dolitura. Nam cum modus mediocritas quædam ſit, ſiquid mediocritatem excedens denegatum ſit, feret, quoniam non indiget illo ſuperfluo. Siquid autem ad mediocritatem non perueniens denegatum ſit, dolebit, quia illo indi-

get tanquam neceſſario. Ordo eſt, plus prodeſt quærere quid negatum ſibi natura ſit latura & quid negatum ſit dolitura. Quærere ergo hoc plus prodeſt, quam ſimilitudinem illam uenatoris. Et ſimiliter prodeſt plus abſcindere inane ſoldo, id eſt, a ſolido, hoc eſt diſcernere ea quæ ſunt ſuperflua ab ijs quæ ſunt neceſſaria, Nam ſi hoc faciemus, uidebimus naturam contentam eſſe plebea Venere quod ſolidum eſt & ſatis ſibi ſit, Nec quærere matronas, quod quidem eſt inane id eſt, ſuperfluum. ¶ Num tibi] Sententia eſt, Cum deſiderium edendi & bibendi reſtingui poßit cibo potuq; ignobili, Venerea quoq; uoluptas eadem pacto explebitur.

¶ Rombum] Piſcis eſt, quem in pretio habuerunt antiqui, & enumeratur in genere planorum, ut ſoleæ quoq; et paſſeres ſunt. ¶ Pauonem] Hanc auem primus Romæ conuiuij cauſa occidit Hortenſius orator. Saginare inſtituit primus L. Aufidius Lurco, Ait Plinius. Multi Hortenſium ſecuti effecere (ut ait Macrobius) ut eorum oua quinis denarijs, ipſi uero quinquagenis uenirent. Aurelius autem Auguſtinus in eo quem de dei ciuitate libro inſcripſit refert carnem pauonis non corrumpi, Aitq; nobis pauo coctus Carthagine appoſitus eſt. Iuſſimus ex pectore pulparum aliquid recondi, & poſt quadraginta dies ad nos relatum incorruptum imminutumq; manſerat. Poſt uero annum incorruptum etiam extitit, ſed corpulentiæ ſiccioris fuit. ¶ Tentigine] Prurigo eſt quæ coitus deſiderium inducit. Vir. in Priapea Turpe quidem factu, ſed ſi tentigine rumpar Falce manu poſita fiet amica manus. ¶ Illam poſt paulo] Intellige renuo illam, quæ dicit ueniam paulo poſt, Neq; etiam hoc ſine conditione, Nam adiungit ſi exierit uir, id eſt ſi peregre profectus fuerit. ¶ Sed pluris] Scilicet conſtat. Nam mora cupidiorem reddit amantem. ¶ Gallis hanc Philodemus] Scilicet relinquo. Acron ait Philodemum phyſicum Epicureum fuiſſe & Gallos libidinem pronos putaſſe uel dixit Gallis ſacerdotibus Cybeles, qui caſtrati cum ſint, moram ferre poſſunt. Porphyrion autem dicit eam ad Gallos relegaſſe, qui magno adulteria emunt, uel propter diuitias, uel propter maiorem libidinem. ¶ Sibi] Scilicet aſſumebat idem Philodemus illam quæ neq; ſtet, id eſt, proſtet magno pretio, neq; iuſſa uenire cunctetur. ¶ Sit cādida et recta] Et mūda hactenus, id eſt, eouſq; munda ut nō curet uideri magis alba & longa quā natura ſibi dederit. Eſt autē mūditia ab artificio. ¶ Dextro mihi leuum] Nam cum alter in alterum conuertitur, pars dextra unius ad leuam eſt alterius. ¶ Ilia] Mater Romuli. ¶ Aegeria] Nympha familiaris Numæ Pompilio de qua dictum eſt. ¶ Nec metuo] Et hoc nō peruifaciendum quod in libertina neq; periculum neq; metus ullus ſit. ¶ Ve pallida] Vna pars eſt quaſi ualde pallida aut ueſana. Vel eſt ue dolentis interiectio. ¶ Conſcia] Illa quæ mediatrix fuit. ¶ Hæc] Scilicet mediatrix metuat cruribus ne compedibus innectantur.

¶ Deprehenſa] Scilicet matrona metuat doti, nam adulterio damnatæ dotem amittebant. Sin uero alia cauſa diuortium fieret, uir dotem reſtituebat. ¶ Egomet mi] Pro mihi. Oſtendit in tanto tumultu nullum intercedere mutuum auxilium, ſed unum quenq; ſibi conſulere. ¶ Ne nummi pereāt] Ne ſim me nummis redempturus. ¶ Aut pyga] Quia in deriſionem cōſtupretur, uel ſibi per podicē mugili mittantur, unde Iuuenal. Et quoſdam mugilus intrat. Prætereaq; Græci comicos ἀπὸ πυγᾶς appellant. Immittebantur etiam illis & raphani, quod Græci ῥαφανιδοῦν dicūt. ¶ Aut fama] Nam & ſi nullum aliud incōmodum patiatur, magna tamē iactura in fama ſit. ¶ Deprehendi] Concludit quod deprehendi etiam nulla alia accedēte iactura miſeriam eſſe cōuincet. ¶ Iudice Fabio] Qui magnus fuit adulter.

SATYRA III.

OMnibus hoc uitiū eſt cātoribus inter amicos] Si ſatyræ argumētum quæras, uidetur eos carpere, qui cum ſua ſibi uitia cōdonent, aliena nimis acerbe reprehēdāt, cū quæ leuia ſunt ignoſcere amicis debeamus memores fragilitatis humanæ qua nemo omnino uitijs caret. Inducit autē exēplum muſicorū & præcipue Tygelli. ¶ Omnibus cātoribus] Ergo magis condo

nan-

tãdũ cũ ſit cõmune omnibus. ¶Cantare] Bis repetendũ, ſcilicet rogati cantare nunquam inducãt animũ cãtare. ¶Iniuſsi] Nõ iuſsi, id eſt, nõ rogati. Nã iubere aliquãdo eſt rogare & optare. Ter. Iubeo Chremetẽ ſaluere. Proprie tamẽ iubent domini ſeruis. Imperant ij quibus in alios cõmiſſum eſt imperiũ. Præcipiũt qui doctrinam præbent. ¶Ille] Emphaſim habet hoc pronomen, & dixit ille tanquam de noto. ¶Sardus] Vel proprium nomen Tygellius Sardus, uel gentile ex Sardinia, habebat hoc uitium. Eſt autem uitium id propter quod rès à ſua natura & abſolutione deprauatur. Nã uniuſcuiuſq; rei abſolutio & perfectio uirtus dicitur, Cuius priuatio uitium eſt. Ergo uirtus oculi eſt recta uiſio. Priuatio uitium eſt dictum à uitando. Dignũ enim eſt ut uitetur. Hinc uitupero quaſi uitiũ paro. ¶Cæſar qui cogere poſſet] Erat enim imperator. ¶Si collibuiſſet] Rogatus à Cæſare nolebat. ¶At ſi collibuiſſet] Quaſi dicat, etiam ſine aliqua ratione libidine canendi incenderetur optime ergo collibuiſſet. Nam tum uoluntas ſit quæ ex ratione procedit, Libido uero quæ ab appetitu potius collibuiſſet quã placuiſſet dicendum fuit. ¶Ab ouo] A' principio prandij. Nam (ut ait Acron) à balneis ad cibum proficiſcentibus in primis ouum dabatur. ¶Ad mala] Ad poma, id eſt, ad ſecundas mẽſas quibus finitur prandium. De his dictum eſt. ¶Citaretio Bacche] Id eſt, excitaret hoc carmen, cuius initium eſſet io Bacche. ¶Summa uoce] Quæ hypate dicitur. ¶Nil æquale fuit] Nihil cõſtanter, ſed ab extremo ad extremũ proficiſcebatur. ¶Iunonis ſacra ferret] Nam qui ſacra ferunt, procedunt lento paſſu. Hoc uitium & in Catilina notat Salluſtius. ¶Sæpe ducẽtos] Nam magna ſeruorum copia erat apud antiquos. ¶Reges atq; Tetrarchas] Sæpe exoptabat ſibi nõ priuatam fortunam, ſed regum & tetrarcharum. Sunt autem tetrarchæ qui quartam regni partem poſsident. Ergo Herodes cui Galileam quartam regni Iudaici partem Populus Romanus conceſſerat tetrarcha erat. Sæpe autem modeſtiſsime loquẽs dicebat ſe eſſe contẽtum tripode menſa, & concha ſalis puri, id eſt, ſimplicis, & nulla re conditi, quaſi ſecũdum morem Perſarum, qui nihil ad panem præter ſalem & naſturtium herbam addebant, & toga quã frigus propelleret, quamuis eſſet craſſa. ¶Decies centena] Quoniam numerus in denario deſinit, nam ultra decem repetitio fit idcirco decies centena potius quam mille dicebat.

¶Huic parco] Id eſt, qui ſe parcũ iactabat. ¶Noctes] Peruertebat officia uitæ, ut noctu diurna interdiu nocturna exerceret, ut noſtra ætate Paulum Pon. Max. uidimus cui tamen plurimæ fuerunt nec mediocres uirtutes. ¶Sterteret] Profunde dormiret, nam cum dormiẽti ſpiritus in ore naribus ue crepitat, aut obſtrepit, ſtertere eſt. ¶Quid tu] Fatetur ſe quoq; uitia habere ſed minora. ¶Mæuius] Poëta fuit ignobilis & maledicus, Vnde ipſe in libro carminum Olentem Mæuium dixit. Et Vir, Qui Bauium non odit amet tua carmina Mæui. ¶Abſentem] Quod maleloquentiæ eſt & inuidioſi hominis, nam qui meliorem facere ſtudent, coram caſtigant. ¶Aut ignoras te] Verba ſunt detractorem reprehendentis. Ergo uel te, id eſt, tua uitia ignoras, uel putas præbere te ignotum nobis, ueluti tua uitia non cognoſcamus. ¶Dare uerba] Fallere. ¶Egomet mi] Pro mihi ignoſco. Stultiſsimus amor noſtri eſt, ut nobis ea uitia condonemus, quæ in alijs ferre non poſſumus. Et ſumus improbi, id eſt, à nullo probandi.

¶Cum tua] Non ita indulgendum eſt nobis, ut in noſtris uitijs ueluti lippi parum uideamus, in alienis acutiſsimo utamur uiſu. Lippus eſt cui oculi ualetudinarij ſunt. Luſcus qui altero caret oculo. Cæcus qui nihil uidet. Martialis. Soluere dodrantem nuper tibi Paule uolebat Lippus his las luſcus uult dare dimidium. ¶Aut aquila] De hac alibi plura dicta ſunt. Eſt autem adeo acuti uiſus, ut recto intuitu ſolis radios ſuſtinere poſsit, Quin et pullos ſuos ſolem aduerſum intueri cogit, & ſi qui lucem non ſuſtinentes auertantur, illos ueluti adulterinos è nido præcipitat.

¶Serpens Epidaurus] Speciem pro genere poſuit. Eſt autem acuta acie ſerpens, unde græce δράκων dicitur παρὰ τὸ δέρκω quod aſpicere ſignificat. Cum autem Romani morbo laborarẽt, ex oraculo Aeſculapium ex Epidauro accerſendum curarunt, miſeruntq; auratam nauẽ

quã deus ſub ſerpẽtis forma intrauit. Verum cũ ad ripã Tyberinã appuliſſet naue eſt egreſſus, qūqua dein ie apparuit ſerpens. Quapropter eodẽ in loco ſibi templũ exædificatũ eſt. ¶ Acutis naribus] Subſannatione quæ fit criſpãdo nares. Vel trãslatio à canibus qui odoribus inueniũt feras. ¶ Minus aptus] Id eſt, ineptus. Nã cũ ineptus ſit poteſt rideri pro irrideri ſubſannatione. ¶ Defluit toga] Quia nõ recte quadrat corpori. Quidã putant dictũ de Cæſare, cui ſemper fluebat toga, & cratæ indoctus tõſor, ait Acron. ¶ Et male laxus] Eodẽ Acrone teſte quidã dictũ putãt de Vir. qui indecori corporis cõpoſitione fuit. ¶ Inculto] Non ad animũ, ſed ad corpus referendũ. ¶ Cõcute] Diligenter inquire. Nã qui rẽ quærunt, quã credũt intra ſinus ueſtis latere, cõcutiunt ueſtẽ ut res illa excidat. ¶ Natura & cõſuetudo] Nã ad quædã uitia natura proni ſumus, quædã ex mala cõſuetudine proueniũt. Vel dicamus uitiorũ et uirtutum ſemina eſſe à natura, quæ deinde cõſuetudine aluntur & ad habitũ perueniũt. ¶ Nãq;] Vt ager niſi excolatur, filicẽ herbã frugibus noxiã producit, ſic & animus noſter ſine cultura philoſophiæ uitijs occupatur. Eſt autẽ dicta filix quod ex eadẽ radice plura fila enaſcantur. ¶ Præuertamur] Præoccupemus hãc ſententiã. Quemadmodũ uitia amicæ ita decipiũt amatorem, ut habeat illa pro uirtute, ſic uellẽ ut erramus in amicitia. ¶ Polypus] A ſimilitudine polypi marini piſcis multos pedes habentis dicitur morbus in naribus enaſcẽs, cui plurimæ ſunt fibræ.

¶ Agnæ] Mulieris amicæ Balbini. Et certe ut uitiũ magnũ in amicitia adulatio eſt, Sic cõtra omnis aſperitas refugiẽda, neq; debemus offendi minoribus uitijs, ſed æquo animo amicos ferre, & illos paterna indulgẽtia tractare, nã patres non faſtidiunt omnia uitia in filijs. Et ſi filium habet ſtrabonẽ illũ petũ appellat, ut uirtutẽ ponat pro uitio. Petos autẽ eos dixere, quorum oculi celeres huc et illuc uertũtur, per tranſuerſumq; inſpiciũt, quod decere potius quã dedecere uidetur. Vir. in Priapea Mineruæ flauo lumine, Venus peto. ¶ Male paruus] Ita paruus ut uehementer dedeceat. ¶ Pullũ] Equo aſinoue atq; in auibus pulli dicũtur noui fœtus. ¶ Siſyphus] Filius fuit M. Antonij triũuiri uir monſtroſæ breuitatis, ſed acutiſſimi ingenij. ¶ Varũ] Qui ſit pedibus introrſum retortis. ¶ Balbutit] Balbutire eſt uerba curta proferre, quo uitio pueri laborãt. Sed parentes, ut filijs blandiantur, de induſtria balbutiũt, id eſt, balbutiẽdo appellãt ſcaurũ, qui ſit male fultus prauis, id eſt, diſtortis talis. ¶ Paruus] Quaſi auarus. ¶ Frugi] Tẽperatus & modeſtus. ¶ Ineptus & iactãtior] Qui ineptis ſe iactat. ¶ Concinnus] Cõcinnare cõmode cõponere ſignificat, ergo uult haberi concinnus, id eſt, uult exhibere ſe aptum amicis. Nã multi dũ cupiunt ſeſe cõcinnos exhibere incõcinni ſunt. ¶ Truculẽtior] Qui ferociori aſpectu ſunt, truculẽti appellãtur, ergo dicamus hunc procul eſſe ab omni adulatione & liberũ & ſimplicẽ, qui nõ aliud dicat, & aliud ſentiat. ¶ Caldior] Pro calidior, id eſt, iracũdior, id eſt, ſub iracundus, Nã cõparatiuum aliquã lo minuit. Vir. Triſtior & lachrymis oculos ſuffuſa nitentes, id eſt, ſubtriſtis. ¶ Nec res] Non adulatio ſed quædã humana, ſed modeſta indulgẽtia.

¶ At nos inuertimus] Nõ ſolũ non honeſtamus quædã leuia uitia nominibus uirtutũ, ſed cõtra uirtutes uitiorũ nominibus dehoneſtamus, & cupimus incruſtare, id eſt, fæcibus illinire uas ſyncerũ purũ, id eſt, hominẽ bonũ macula deturpare conamur. ¶ Inuertimus] Ad ſuum contrariũ deuoluimus. Inuertere enim proprie eſt cum rẽ cõtrario uerſu ponimus Hinc dicimus ueſtem inuerſas cũ quod intus eſſe oportuit foris apparet, & ſententiã inuerſam in quã cõtrarius ſenſus inducitur. ¶ Demiſſus] Si quis in cõſuetudine familiari ſe dimittit, id eſt, cedat alijs, & nemini aduerſetur ſeq; inferiorẽ gerat. ¶ Tardo] In datiuo. Nam recte dicitur mihi nomen eſt Landino, ut iungatur pronomini mihi. Et rurſus mihi nomẽ eſt Landinus, ut reſpõdeat dictioni nomẽ. ¶ Pingui] Craſſo & rudi. Nã pingues ut plurimũ ij ſunt, quorũ ſanguis multũ habet pituitæ, ij autẽ tardo ſunt ingenio (ut oſtendit Alber.) quia frigus nõ mouet ſpiritus, nec adducit, ſed abſcindit. ¶ Hic fugit] Sũt qui cũ ualeãt prudẽtia poſſunt ſua circũſpitione & prouidentia uitare inſidias. ¶ Latus apertũ] Tranſlatio à milite cauto, qui ſuis ſe armis ita tegit, ut nullam cor-

lãm corporis partẽ detẽ detectã hoſti relinquat. ¶ Aſtutus] Dicitur ab eo quod eſt, ἄστυ, quod lingua Attica urbẽ ſignificat. ¶ Inuidia acris] Vehemẽs ad nocendũ. ¶ Crimina] Obtrectationes, unde dicimus criminari. Ergo huic uiro qui prudẽs cautusq; eſt, nomẽ uitij damus, et fictũ aſtutũq; uocamus. ¶ Simplicior] Qui fretus ſua beneuolẽtia & bona mẽte erga amicũ nõ adhibeat omnẽ cautionem in adeundo atq; colloquendo. ¶ Communi ſenſu] Id eſt, cõmuni prudentia, ut alio loco diximus. ¶ In trutina ponetur eadem] Quaſi dicat, eadem trutina ponderabo tua uitia, quæ tu mea. ¶ Tuberibus] Optima translatio, Nam in corpore tubercula maiuſcula ſunt quam uerrucæ, Nam uerruca pars eſt eminentior in corpore, hos porros uocant. Ergo tubera pro maioribus uitijs, uerrucas pro minoribus poſuit. ¶ Deniq; quatenus Contra Stoicorum dogma eſt, qui uolunt uitia omnia paria eſſe. Compone autem ſic. Cur non utitur ipſa ratio ſuis modulis & ponderibus, ut aliqua uitia maiora, & aliqua minora iudicet, & ut quæq; res eſt, ita coërcet delicta ſupplicijs. ¶ Si quis ſeruum] Probat parua delicta non eſſe magno ſupplicio afficienda exemplo ſerui qui iuſſus reponere patinã cũ ſemeſis piſcibus ſi illos abſumpſerit una cum iure non propterea ſit cruci affigiendus. Ligurire autem eſt ſuauioribus eſcis ueſci, Inde alligurire eſt rẽ in huiuſmodi epulis cõſumere. ¶ Labeone] M. Antiſtius Labeo iuriſperitus memorabilis libertatis, Nam in Auguſtum libere inuectus eſt leges & inſtituta Cæſaris damnans, Poëta autem hæc de illo ſcribit, ut Octauiano gratificetur.

¶ Riſonem] Nomen proprium uiri. Hic (ut ait Acrõ) fœnerator fuit & malus hiſtoricus, qui ſolitus eſt à debitoribus audientiam exigere, unde pro pœna id erat non ſoluentibus, uel hiſtorias pro contumelijs poſuit, & alluſit ad id quod hiſtoricus eſſet. ¶ Euandri] Hic cælator Athenienſis à M. Antonio Alexandriam perductus inter captiuos Romam uenit.

¶ Si furtum facit] Si illi iraſcor uel lectum comminxerit, id eſt, mingendo urina madefecerit, uel potus, id eſt, ebrius catinum è menſa deiecerit, aut pullum gallinaceum è mea parte catini ſubſtulerit, quæ omnia parua ſunt, quid faciam ſi aut furtum fecit, aut arcana ſibi commiſſa palam fecerit, aut promiſſum denegauerit. ¶ Quis paria eſſe] Stoici philoſophi qui uolunt uitia omnia paria eſſe. ¶ Laborant] Id eſt, in ſumma difficultate uerſantur, cum eſt uentũ ad uerum, id eſt, ad cognitionem ueri. ¶ Senſus & mores] Quia aliter ſentiunt, & alio modo uiuunt. Nam ſenſus & mores repugnant. Nam ſenſus iudicat non paria, ſed diſparia eſſe uitia.

¶ Et mores] Id eſt, hominum conſuetudo etiam repugnat. ¶ Atq; ipſa utilitas] Nam aduertimus non eſſe ex utilitate hominum quod uitia habeãtur paria. Non enim utile eſt ita puniẽdum eſſe qui ſeruo conuitiatus eſt, quam eum qui patriam prodiderit. ¶ Prope] Id eſt, quaſi mater iuſti, & æqui nõ omnino mater, ſed quaſi mater. Nam quamuis à natura ſit ipſa iuſtitia, tamen ab utilitate uires accepit, ob eamq; eſt magis aucta & ſeruata. Intelligit autem de ea utilitate quæ à recto ſeiũgi non poteſt. ¶ Repugnat] Nam ſi eadem pœna erit omnibus uitijs nõ erit ex uſu. ¶ Cum prorepſerunt] Probat ut ex utilitate ſit orta iuſtitia, Prorepſerunt, id eſt, in prima infantia nondum conſtabilito gradu repere cœperunt. Eſt enim repere animalium pedibus carentium. ¶ Priuis terris] Id eſt, prima animalia terris. ¶ Mutum] De homine intelligit, ſed mutum dicit nondum repertis rerum uocabulis uel infans. ¶ Turpe] Incultum ſine moribus nec dum excitata in eo ratione. ¶ Pecus] Autem dixit, quia ueluti expers rationis pecori ſimilis uidebatur homo. ¶ Glandem] Nam is cibus erat. Ergo animaduertit ex uſu eſſe opus iuſtitia, excluderentur huiuſcemodi contentiones. ¶ Vnguibus & pugnis] Nullis armis adhuc repertis. ¶ Fuſtibus] Lignorũ fruſtis, Nã hæc & ſaxa prima arma fuere. Porro] Deinceps & poſt interuallũ tẽporis. Et ſequitur optimũ ordinẽ, Primo enim nullis armis ſed inermis manib. deinde ijs armis quæ caſus porrigebat, poſtremo illis quæ eſſent artificio parata. ¶ Verba & nomina] Nã iſtis potuerũt ſenſa mentis exprimere & ex ſermone ſocietatẽ

inire, & ad illam ſeruandam iure oppidis primo, mox legibus opus eſſe animaduerterunt.

¶ Nam fuit ante Helenam] Quaſi dicat, & ſi nō fuerint celebrata à poëtis alia adulteria quē
admodum Homerus celebrauit adulterium Paridis tamen etiam multa bella propter fœminas
geſta ſunt, quæ quia ſcriptoribus caruerunt, in memoria hominum non ſunt. ¶ Tempora ſi fa
ſtoſq́;] Oſtendit iuſtitiam non eſſe naturalem, ſed inuentam propter utilitatem, nam ſunt in
uenta iura metu iniuſti. Natura enim præſtat, ut ſciamus quæ petenda & quæ fugienda ſunt, &
dat ſemina quædam, quibus à ratione diſcernit iuſtū ab iniuſto, quod non diſcerneret natura,
ut diſcernit dulce ab amaro. ¶ Faſtos mundi] De faſtis diximus. Hic intelligit omnia ſcripto
rum monumenta & dixit mundi, ut omnium ætatum & omnium gentium res geſtas comple-
cteretur. ¶ Nec uin:et ratio] Ratio ergo quæ iuſtum & iniuſtum inuenit non uincet
hoc, id eſt, non probabit hoc ut peccata paria ſint, ut tantundem peccet & qui olera furatur, &
qui ſacrilegium no:turnum commiſerit. ¶ Teneros caules] Non ſpecies herbæ eſt caulis
ſed omnes teneriores frondes caules dicuntur. Quem autem uulgus caulem appellant, antiqui
braßicam dixerunt. ¶ Orti] Ab oriendo quia in hac agri ſpecie pluries quā alibi herbæ per
totum annum oriātur. Hæc omnia quæ in hortis oriuntur olera ab oriendo dicuntur. ¶ Lege-
rit] Furatus fuerit, unde ſacrilegium. ¶ Aequas] Non inter ſe æquas ſed æquas peccatis.

¶ Scutica] Faciliori uerbere. Nam flagellum durius eſt. ¶ Nam ut ferulo] Admonui ne
acerbiorem pœnam pares minori delicto, At nunc non monebo ne pares minorem maiori deli-
cto. Nam cum tu putes peccata eſſe paria, non dubito quin omnia ſupplicia ſint futura magna.

¶ Ferula] Qua pueri à præceptoribus uapulant. Iuue. Et nos ergo manus ferulæ ſubduxi-
mus. Et Martialis. Triſteſq́; ferulæ ſceptra pædagogorum. Ingenui tamen Plinio authore an-
guillarum pellibus uapulabant. Ferulam inter externos frutices enumerat Plinius. Lignum cor
ticis loco habet, id eſt, forinſecus. Ligni autem loco fungoſam intus medullam, ut ſambu-
ci, calidis naſcitur locis. Natura eadem eſt quæ aneto, fructu ſimilis, nulli fruticum leuitas ma-
ior. Ob id baculorum uſu ſenectuti præbet, Ignem ferulis optime ſeruari certum eſt, idq́; Pro-
metheum inueniſſe tradunt. In Aegypto præcellet, Ferula reliquis animalibus peſtiferum pa-
bulum præbet, aſinis gratißimum eſt. Quare id animal libero patri aßignatur, cui & ferula.

¶ Furta] Clanculum fiunt. ¶ Latrocinijs] Violentæ ſunt direptiones, quæ non iuſto bello
exercentur, & ex inſidijs à perditis hominibus in uiatores facto impetu aguntur. ¶ Reciſurū
ſimili te] Id eſt, ſimili pœna puniturum. ¶ Si diues qui ſapiens eſt] In paradoxa Stoicorum lu
dit qui ſapientem omnia eſſe uolunt, ut ſit rex, ſit conſul, ſit diues; Quod ſi omnia eſt, erit qui-
cunq; ex ſordidioribus opificibus, ut ſutor coriarius, et huiuſmodi. ¶ Cur optas quod habes]
Irridet Stoicam ſectam, & quærit unde ſit, ſi ſapiens omnia eſt, cur aliquid quærat, Ad quod re
ſpondent ex ſententia Chryſippi eſſe quidem ſutorem ſapientem, ſed ea potentia quæ ſtatim ad
actum deduci poßit etſi non ſuat, Sicut Hermogenes muſicus eſt & cantor etiam ſi non cantet.
Et Alphenus etiam depoſitis ſui artificij inſtrumētis & relicta taberna erit artifex ſui artificij.
Alphenus uafer Cremonēſis abiecto inſtrumēto operæ tōſtrinæ quod in municipio exercuerat,
Romam uenit, magiſtroq́; uſus Sulpitio iuriſcōſulto ad tantā ſcientiā uenit, ut & cōſulatū geſ-
ſerit, & publico funere ſit elatus. ¶ Crepidas] Accuſatiuus Græcus ab eo quod eſt crepis, dos,
calcei genus eſt, quo ſolū pedis ueſtitur ſuperioribus partib. nudis relictis. Perſius Non hic qui
in crepidas Graiorum ludere geſtit. Latine ſolea ob id dicitur. Id eſt, Gallica, ut placet A.
Gellio. Hinc crepidarij qui tale ſuunt calciamentum. Puto tamen hæc differre forma, quam-
uis eidem rei ſeruiant. ¶ Vellunt tibi barbam] Adeo ridicula hæc uulgus putat, ut non
ſolum uerbis illudant, ſed etiam audeant pueri barbam uellere. ¶ Laſciui pueri] Epicure-
os intelligit Acron, qui maxime Stoicis aduerſabantur. Et certo iſti dum ſummum bonum
in corporis uoluptate ponunt & pueriliter laſciuire uidentur. Poſſumus tamen & de

cæteris

cæteris intelligere. ¶ Quadrante] Quaſi dicat, non regia ſed priuata mercede. ¶ Quos tu niſi fuſte coerces] Circumſtabunt & frequentia ſua urgent ipſi pueri, niſi fuſte eos abegeris. Et cum regem dicas, nemo te uelut regem ſtipabit præter Criſpinū Stoicum, de quo iam dictum eſt, Quapropter quemadmodum non potes te regem probare, ſic neq; paria uitia eſſe probabis. Ergo ignoſcent mihi amici, ſi quædam ex inſcitia aut ſtultitia peccauero, quoniam minora hæc uitia putabunt, uiciſsimq; à me illis ignoſcetur. ¶ Et beatus uiuam ſic priuatus] Id eſt, non ſapiens & propterea non rex. ¶ Te rege] Id eſt, qui te regem putas, quoniam tibi ſapiens uideris.

SATYRA IIII.

EVpolis & Cratinus Ariſtophaneſq; poëtæ] Defendit ſe ab ijs qui cum iure reprehenderētur, neq; aliter defendere ſe ualerent, nimis illum mordacem eſſe dicebant, Atq; à principio negat ſe poëtam eſſe proptereaq; minime timendum. Addit poſtremo, ſe non ingenij malignitate quempiam lacerare, Sed animi libertate & paternis inſtitutis multa flagitia æquo animo ferre non poſſe. Sed profecto genus hominum pertinacißimum eſt qui cum male agant ſtultorum ægrotantium morem ſecuti medicas manus & ſaluberrimas pati nolūt, ſed in medicum tanquam crudelem nimis nimiſq; aſperum inuehūtur. Ita & hi cum factum defendere non ualeant in eos qui illos meliores reddere tentant iurgia retorquent. ¶ Eupolis & Cratinus Ariſtophanes] Hi principes inter ueteres comicos fuerunt. Sed & de ueteri & de noua comœdia & de intentione ſatyre abunde circa principia dictum eſt. ¶ Famoſus] Multa infamia notatus. ¶ Notabant] Mirifice oſtendit originem latinæ ſatyræ. ¶ Hinc] Ab hac libertate reprehendi. Dicimus autem aliquem pendere ex re, cum niſi illa ſit ipſa ſtare non poßit. Ergo Lucilij poema remota illa reprehenſione nihil erit. ¶ Mutatis pedibus] Quia non comicis utitur uerſibus, ſed hexametris. ¶ Numeris] Rithmis de quibus dictum eſt. ¶ Facetus] Quia mirus in hominum moribus agendis atq; exprimendis. ¶ Emunctæ naris] Emungere nares eſt illas à mucis purgare, & qui nares emunctas habent & acrius olfaciunt, & clarius loquuntur. Ergo emunctæ naris ſignificat aptum ad uitia inueſtiganda, ac inueſtigata planius eloquendum. ¶ Durus] Quia non facile fluant ſui uerſus. Verum de hoc ita Quintilianus. Satyra quidem tota noſtra eſt in qua inſignem laudem adeptus eſt Lucilius, qui quoſdam ita debitos adhuc habet amatores, ut eum non eiuſdem modo operis authoribus, ſed omnibus poetis præferre nō dubitēt. Ego quantū ab illis, tantū ab Horat. diſſentio, qui Luciliū fluere lutulentē & eſſe illic aliquid quod tollere poßis putat, nā eruditio in eo mira, & libertas, atq; inde acerbitas, & abūde ſalis. Hæc Quintilianus. Iuuen. autē hominis uehementiā admirās ait. Enſe uelut ſtricto quotiēs Lucilius ardens Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens eſt. Quapropter noſtrum eſt inter hos dijudicare, præſertim cum illius poema nunquam uiderimus, Sed potuit inter tot uirtutes durities uitiū cōcurrere. ¶ In uno pede] Quaſi cogitabūdus uel antequam ſe moueret. ¶ Lutulentus] Translatio à flumine diluuio aucto. Habebat enim copiam uerborum, ſed nō elegantiā. ¶ Tollere uelles] Quaſi dicat, inter bona erant quædam mutanda. ¶ Garrulus] Superuacaneus in uerbis, & inepte loquax. ¶ Piger ferre] Id eſt, ad ferendum laborem, quaſi dicat, ſi laborē emēdandi nō recuſaſſet, potuiſſet garrulitatis uitiū euitare. ¶ Nā ut multū] Nihil impedio, quaſi dicat, ſtatim cōcedo ipſum poſſe multū ſcribere, ſed recte, nō cōcedo, nā multa ſine elegātia & delectu ſcribere multi poßūt. Quod iudicij defectū ſignificat. Nā qui iudicio pollēt, huiuſmodi errorem cognoſcūt. Itaq; uel emēdant, uel à ſcribendo abſtinent. ¶ Ecce] Quaſi dicat, in prōptu eſt. ut oſtēdat temeritatē & audaciā ſcribētis. ¶ Criſpinus] De quo iam dictū eſt. ¶ Minimo] Scilicet digito, ut ait Acron, Vt eſſet in prouerbio antiquo prouocat me minimo, quaſi oſtēderet plus eſſe uiriū in ſuo minimo digito quā in toto corpore eius quē prouocabant. ¶ Accipe accipe] Ex congeminatione oſtendit impudentiā. ¶ Locus] In quo ita ſcribamus

incluſi, ut nemo auxilium ferre poſſit. Vnde addit cuſtodes. ¶ Hora] Intra quam temporis ſpatium præſcribatur. ¶ Animi inopis] Dũ puſillanimum ſe dicit, quod uitium eſt ſe, à modeſtia commendat. ¶ Rara & per pauca] Vt euitet loquacitatem. ¶ At tu] Feſtiua uerbis ſed amara in re reprehenſio eſt. Dicit igitur uerba illius ſimilia eſſe follibus, quæ præter uentum nihil effundũt. Stultus enim ſcriptor eſt, qui tumida uerba quibus nulla ſit ſubiecta ſentẽtia ſcribit. Sic Perſ. Tum neq; anhelanti coquitur dum maſſa camino, Folle premis uẽtos. Eſt aũt tranſlatio à fabris ærarijs. ¶ Hirci] Id eſt, ex Hircina pelle factis. ¶ Vſq; labor] Semper flantes.

¶ Imitare] Imperantis eſt. ¶ Vt mauis] Quaſi utrum potius uelis, an Fannium loquaciſſimum an me ſilentem? ¶ Fannius] Hic poëta ita loquax fuit, ut tedio eius audiendi ut S.p.q.r. ultro illi authoritatem poetæ, imaginem, & capſas ad reponendos libros detulerit. Erat enim honoris ſpecies imagine & capſis donari poſt recitationem.

¶ Qui ſunt] id eſt, qua re, id eſt, propter quam ſunt aliqui quos non iuuat. ¶ Hoc genus] Poëmatis in quo uitia carpuntur, utpote dignos culpari. ¶ Auari] Nam hoc peſſimum eſt omnium uitiorum. Et poſt ipſum ambitio eſt, proptereaq; hæc in primis poſuit. ¶ Splendor] Quia delectantur uaſis & ſtatuis. ¶ Hic mutat] Exercet mercaturam conuectãs merces ab ortu ad occaſum. ¶ Veſpertina] Occidua à ueſpero ſtella Veneris, quæ poſt ſolis obitum circa occiduas partes apparet. ¶ Vti puluis] Ea uelocitate fertur per mare, qua fertur puluis à turbine uentorum. Sed de turbine accepiſti in ſuperioribus. ¶ Per mala] Per incommoda & pericula, ut uel patrimonium non minuatur, uel augeatur. ¶ Omnes ij] Qui uitijs iam dictis coinquinati ſunt. Verſus] Scilicet ſatyrarum. ¶ Poëtas] Satyricos. Omnes qui de ſatyro dicunt.

Fœnum habet in cornu] Erat in conſuetudine ſi quis eſſet bos qui cornu peteret fœnum cornu eius alligaretur ſignum quo admoniti cauerẽt. Hinc prouerbium fuit, ut cum hominem maledicum cernerent, dicerent, fœnum habet in cornu. Fœnum à fœnore dicitur. Nam nullum genus agrorum eſt qui minori impenſa maiores fructus ferat. Excutiat riſum] A circumſtantibus.

Sibi] Ad ſuam uoluptatem. Chartis illeuerit] Scripſerit ab eo quidem leo les, quod ſignificat imprimere & formare. Inde Deleo formatum iam & impreſſum remouere. Eſt autem leo & lino, inde linea. ¶ Primum ego] Oſtendit quid ſit poëta, atq; negat ſe in numero poëtarũ ponendum. ¶ Idcirco] Nam cum ſit opus ingenio & mente diuina & grandibus uerbis poëta ſunt qui negarint comicos eſſe poëtas quia ſtylum habent ſermoni quotidiano proximũ & niſi pedibus orationẽ includerent nihil ab illo differrẽt. ¶ At pater] Poſſet aliquis putare comedia eſſe poëma quoniã quãdoq; maioribus uerbis pſonatus in comedia pater inſurgit. Vt dixit in arte poëtica, Interdũ & uoces comedia tollit, Iratuſq; Cremes tumido delitigat ore. Cui reſpõdetur quod etiam uerus pater & non perſonatus eodẽ ardore inſurgeret, cũ iratus filio fuerit.

¶ Ne ſatis eſt] Non ſatis eſt ut quis poeta dicatur facere uerſus ita puris & cõſuetis uerbis, ut illis diſſolutis iiſdem ſtomachantibus utatur, quis pater uerus quibus utitur pater perſonatus. Et profecto ſi uerſus quos & ego tunc & olim Lucilius ſcripſit diſſoluantur, ut non remaneat menſura pedum, nihil diſtabunt à quotidiano ſermone. ¶ Tempora] Scilicet ſyllabarũ.

¶ Non ut diſſoluas] Nam cũ ſublimis ſit ſtylus, quamuis uerſus ita reſoluatur, ut non amplius appareat. ¶ Poſtquam diſcordia tetra Belliferratos poſtis portaſq; refregit: tamen membra poetæ diſiecti] id eſt, partes & dictiones illius uerſus diuulſi à ſuo ordine demõſtrabũt illum fuiſſe poetam. Vt ſi dicatur, poſtquam tetra diſcordia fregit belliferratos poſtes tamen illa mẽbra ſic à ſuo ordine remota apparent eſſe eius corporis qui poeta dicitur. ¶ Hactenus] Nolo nunc id cõtendere, an comœdia & iſti mei ſermones poemata appellari poſſint: Sed hoc quæro, cur hoc meũ ſcribẽdi genus tibi ſuſpectũ eſſe debeat. ¶ Sultius acer] Hos fuiſſe dicũt acerrimos accuſatores & eloquentes quos latrones iure timerẽt, quia poterãt manifeſto crimine accuſari, Sed ſi quis recte uiuat, ¶ Et puris] Siue ui ſiue rapina illi nõ timebãt accuſatores.

¶ Rauci] Propter aſſiduas accuſationes.

¶ Vt ſis

¶ Vt ſis tu] Summa cum oratione procedit, ut ſit ſententia. Quemadmodum nemo niſi malus illos accuſatores timet, ita nullus niſi malus timebit mea carmina. Sed detur etiam quod tu lector ſis malus & ſimilis Cœli & Birri latronum, non tamen ego ſum ſimilis capri & ſulci, quia mea carmina neminem accuſant. Neq; enim edo mea ſcripta neq; do meos libros uenales biblyopolis, qui illos in tabernis ſuis aut circa columnas & pilas uendendos oſtendant, Vel dixit pila, quia poëtæ in pilis & columnis ſua epigrammata ſcripta ponebant. Propter. I puer atque aliqua citus hæc ſuſpende columnis. Et dominum exquilijs dic habitare tuum. Vel pila; id eſt, ludus ubi conueniunt ad pilam, nam etiam in huiuſmodi conuenticulis ſolent ab ocioſis libri legi, negat denique edere ſuos libros, ne in imperitorum manus ueniant, ut Tygellus fuit.

¶ In medio foro ſunt qui recitent] Sententia eſt, ſunt qui meliores te in medio foro recitent Et ſunt etiā qui lauātes et inanes, id eſt ocioſi legāt et delectātur in balneis, quia locus balnearū concluſus & concauus reddit uocem iocundiorem. ¶ Inanes] Id eſt ocioſos, nam ſic & Virg. Cætera quæ uacuas tenuiſſent carmina mentes id eſt, ocioſas. Inanis autem & uacuus idem eſt.

¶ Hoc iuuat] Scilicet legere in huiuſmodi locis. ¶ Haud quærentes] Id eſt, cogitantes.

¶ Illud] Nam faciant ſine ſenſu] Id eſt, ſine prudentia. ¶ Et in tempore alieno] Id eſt, inincongruo. ¶ Lædere] Verba ſunt aduerſarij. ¶ Facis hoc prauus] Id eſt, quia prauus es, facis. ¶ Studio] De induſtria. ¶ Vnde petitum] Reſpondet poëta, atq; interrogat, unde petitum ſit, quaſi dicat, à quo acceperit & audiuerit uitium illud, quod in ſe iacit & contorquet.

¶ Quis eorum cum quibus uixi eſt auctor] Quaſi dicat nullus. ¶ Abſentem qui] Oſtendit qui ſint fugiendi tanquam pernitioſi homines. Inter hos enumerat qui abſenti detrahit. Qui nō defendat ſi quis detrahat. Qui captat riſus alios mordēdo. Qui fingit uidiſſe quæ non uidit, qui nō reticet arcana ſibi commiſſa. ¶ Niger] Malus ut ſæpe demōſtrauimus. ¶ Tribus lectis] Cœnaculum idcirco triclinium dicitur quoniam tribus lectis ſternitur. Ergo tribus lectis, id eſt, in conuiuio. ¶ Quaternos] Duodecim intelligit Acron ſcilicet in ſingulis lectis quatuor. Vel ſimpliciter quaternos, id eſt quatuor. ¶ Aſpergere] Scilicet maledictis tanquam ueneno.

¶ Quauis] Quacunq; ratione ſiue iure ſiue iniuria. ¶ Præbet aquam] Magiſtrum conuiuij, & poſuit aquam pro omnibus rebus.

¶ Potus] Nam ex uino ſimplicior liberiorq; factus etiā ipſum inſectatur. ¶ Liber] Bacchus

¶ Præcordia] Mentem atq; animum. ¶ Verax] Qui ueritatem dicere cogit: ſic alibi. Et uino tortus & ira. Hic maledictus uidetur tibi. ¶ Infeſto] Id eſt inimico. ¶ Nigris] Id eſt malis.

¶ Comis & urbanus] Et cum maledictus iure uideri deberet. Contra uero, ſi ergo non dicam maledixi, & momordi ut ille ſed ſolum riſi. ¶ Paſtillos] Quia nimio luxu uiuit. ¶ Hircū] Quia nimis fordide. ¶ Petilli] Hic cum coronam auream de Capitolio ſubripuiſſet, accuſatus ſe defendit, ut ait Acron. ¶ Mentio] Sentētia autem eſt, ea quæ ego dico, non ut noceam illico, ſed ex animi libertate. Tu autem ut noceas, nam quæ paulo poſt uituperaturus es, antea laudas, ut diſsimules liuorem tuum & maledicentiam. Defendis igitur à principio, ut quæ deinde culpas maiorem authoritatem habeant. ¶ Conuictore] Conuiua & familiari. ¶ In urbe] Id eſt, quod non ſit damnatus furti, qua damnatione in exilium eundum fuiſſet, nam pœna capitalis exilium erat. Sed tamen] Poſtquam oſtendit ſe amicum, infert crimen cum ſumma aſtutia, quod magis noceat. ¶ Nigræ loliginis] Piſcis ex quo egreditur atramentum, qui externe albus eſt, intus autem atramentum continet, non diſsimilis ſepiæ, octenos habent pedes, caput eſt inter pedes & uentrem. Sic iſte amicum beneuolumq; ſe oſtendit, deinde uenenum effundit.

¶ Erugo] Nam ita hoc clandeſtino maledicto cōſumitur fama hominis ut ferrum erugine.

¶ Quod uitium] Neq; in me eſt hoc uitium, neq; in meis libris, nec quicquā uerius quā hoc de me poſſū permittere. ¶ Inſeuit] Trāslatio ab arborib. in quib. ſylueſtriorib. meliores inſerūtur Sic et meus pater hæc bona in me inſerebat notādo quæ fugerē exēplo uitiorum, Mirū autem

ingenium

ingenium, ut cum patrem hominẽ libertinum & infimæ fortunæ à maioribus rebus laudare non poſſet, in eo laudat quod & ſummopere laudandum ſit, & non ſit non ueriſimile, nam informare filium bonis moribus ſumma laus patris eſt, & in quacunque fortuna præſtari poteſt.

¶ Parce] Modeſtè. ¶ Frugaliter] Idem ſignificat. ¶ Barus inops] Nam cum uideas eum cui amplum patrimonium relictum fuit ideo inopem eſſe quoniam omnia bona obligauerat, debes illius exemplo monitus uiuere parcè. ¶ Sapiens] Sapiens & philoſophus docebit rationes quare alia petenda ſint, ut pote uirtutes, alia fugienda, ut ſunt uitia. Ego autem poſſum ea docere quæ tradita ſunt ab antiquis patribus familias. ¶ Dum eges cuſtodis] Propter teneram ætatem. Nam cum in robuſtiore ætate conſtitutus fueris. ¶ Nabis ſine cortice] Translatio ab ignaris natandi, qui ne mergantur aquis, alligant humeris ſuberem, quo ſine artificio in ſuperficie aquarum ſuſtentantur. Ita & hic in tenera ætate ſapientioris conſilio eſt regendus. Deinde iam ætate maturus per ſe cuncta callebit. ¶ Iudicibus ſelectis] Propriè iudices ex equeſtri ordine intelligit, nam inde eligebantur iudices. ¶ Vicinum funus] Vt mors uicini deterret ægrotum, & monet ut abſtineat à noxijs cibis, ita opprobria aliena faciũt ut abſtineamus à uitijs. ¶ Ex hoc ego ſanus] Ex perſona ſua dat optimum præceptũ, quo paulatim à maioribus uitijs poßimus abſtinere nam mediocria ſunt condonanda, præſertim cũ proceſſu ætatis paulatim minuantur, minuet etiam. ¶ Liber] Id eſt, frequens lectio philoſophorum. Et hic quoq; oſtendit eſſe inſudandum philoſophiæ non ut illam ſolum diſcas, ſed ut uitam emendes. ¶ Amicus] Nam officium ueri amici eſt amicum corrigere, & qui corripitur patienter audiat, & audita exequatur. ¶ Conſilium proprium] Nam cum prudentiores uſu & experientia efficiamur ea prudentia bona à malis ſeliget, ut illa ſequũtur, hæc uitet.

¶ Neque enim cum lectulus] Oſtendit nullum tempus omittendum, quin ſemper cogitemus & quæ agenda ſint, & quæ fugienda, nam ſiue ociabimur in porticibus, ſiue in lecto requieſcimus, nunquam à cogitando ceſſabimus. Hoc quidam ex amicis. ¶ Non belle] Scilicet fecit ergo non ero ſimilis illi. ¶ Illudo] Deſcribo. Ludere enim poetæ dicuntur, cum res minores ſcribunt. Vir. Ludere quæ uellem calamo permiſit agreſti. In rebus autem maioribus raro ludere dicuntur. Canere uero de utriſq;. Vir. Carmina qui luſi paſtorum audaxq; iuuenta Tityre te patulæ cecini ſub tegmine fagi. ¶ Chartis] Græcum uerbum eſt. Charta autem differt à membrana, Nam (ut ait Victorinus) foliorum alia de chartis ſunt, alia de membranis. Ergo membranæ pelliceæ ſunt & Pergami primum inuentæ, unde pergamenæ appellantur. Chartæ autem ex papyro olim in Aegypto fiebant, ut diligẽtißime oſtendit Plinius in hiſtoria naturali. Apud nos de centonibus certo quodam modo maceratis & glutino ſiue colla cõcretis formãtur. Chartam ex papyro in uictoria magni Alexandri inuentam ſcribit Varro. Antea palmarum folijs ſcriptitatum fuiſſe. Deinde quorundam arborum libris poſtea publica monumenta plumbeis uoluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta aut ſcedis. Ptolemæus autem chartas, Eumenes uero quorum uterque maximas habuit bibliothecas membranas inuenerunt. Sed contra Varronis ſententiam de chartis ait Caßius Emina. M. Terentium ſcribam agrum ſuum repaſtiantem inueniſſe ait arcam, in qua Numa rex ſitus eſſet, & in ea libros charta ſcriptos. Sed Numam pluribus ætatibus ante Alexandrum fuiſſe conſtat. Mutianus uero ter conſul ait ſe in Lycia reperiſſe Sarpedonis à Troia epiſtolam charta ſcriptã. ¶ Hoc eſt mediocribus] Artificioſe dictum. Scripſerat enim in ſuperioribus ſe maximis uitijs carere, mediocribus non carere. Nunc hoc quod uitium non eſt in mediocribus uitijs enumerat, ut cum modeſte de ſe loquatur, à culpa tamen ſe abſoluat. ¶ Cui] Mihi. ¶ Iudæi] Nam ut Iudæi qui ſub imperio Octauiani plurimi Romæ erant cogebãt multos in ſua ſacra concedere, ſic turba poëtarum coget & te & reliquos, qui nolunt reprehendi, ut mihi concedas, quaſi innuat quo quũuis ipſe taceat, nõ propterea effugiet taxationes, cum tot alij reſtent.

SATYRA QVINTA.

EGreſſum magna me cœpit Aritia Roma] Non diſcedit ab ingenio poëta, ſed ſuauitate multa multisq́; ſalibus inſperſa oratione acerrimos reprehēſionis ſtimulos contegit, ut illis auditore alliciat, & illaqueet, hisq́; illaqueatos ſalubri reprehenſione emēdet. Argumētum autem à profectione Mecœnatis aſſumit. Nunc enim ad. M. Anto. reconciliandum miſſum Vir. Horatiusq́; ac nonnulli alij ex doctioribus Brundusium uſq; proſecuti ſunt. In hac igitur profectione deſcribenda multos reprehendit. ¶ Aritia] Vrbs non procul ab Alba longa. ¶ Modico] Vel ut frugalitatem Mecœnatis & comitum oſtendat, uel quia urbs ipſa parua erat.

¶ Forum] Mercatum ¶ Appi] Pro Appij, per apocopen ut urbem Pataui. Eſt autē dictum forum Appi ab Appio quemadmodum et uia Appia, hic locus iuxta paludem Pōtinam erat. Et propterea differtum, id eſt, ubiq; paßimq́; refertum nautis. ¶ Malignis] Eſt pene epithetum cauponum. ¶ Iter unum] Id eſt, iter unius diei, non tamen nobis, ſed ijs qui ſunt præcincti altius, id eſt, ſunt magis expediti. Ergo nos ignaui diuiſimus iter, quod erat unum. ¶ Minus grauis] Propter frequentia habitaculorum. Alij textus habent nimis grauis, & tunc erit moleſta propter nimiam frequentiam. Appia autem dicta eſt uia, quia ab Appio Claudio cæco in ſua cēſura ſtrata eſt. ¶ Propter aquam] Nam iuxta paludem Pontinam inſalubris eſt. De aqua enim qui ſcribunt primum locum præbent pluuijs, Secundum fluuialibus, Tertiū puteis, Deterrimas autem ſcribunt paluſtres. ¶ Diffundere] Spargere. ¶ Signa] Sydera. Proprie tamen ſigna dicuntur duodecim ſtellarum configurationes in zodiaco. Poeticè autem dixit noctem diffundere noctem quippe quæ ſemper per cœlum ſparſa ſint, ſed non apparent in die, quia luce ſolis eárum lumen obſcuratur. ¶ Tum pueri nautis] Nam cum eo in loco ſint res nauigijs imponendæ inter ſeruos qui ingerūt & nautas qui recipiunt exoriuntur conuitia. ¶ Huc appelle] Huc nauem applica, uerba ſunt ſeruorum. ¶ Trecentos inſeris] Oratio nautæ dolentis quod plures quam oportet nauem ingrediantur. ¶ Obe] Vox iubentis modū imponere. ¶ Exigitur] A' nautis pro naulo. ¶ Mula] Quæ nauem è ripa trahat. ¶ Cantat] Cantu laudat. ¶ Prolutus] Vehementer potus. Virg. Toto ſe proluit auro. Oſtendit inurbanitatem illorum qui dominos dormire non ſinunt. ¶ Vappa] Nam uenale uinum aliud raro accipiunt. De uappa dictum eſt.

¶ Dormire] Iam feſſus. ¶ Nauta piger] Nam & ipſe cum eos quos uehit dormire ſentit, dormire parat, quamuis pollicitus ſit accepto precio tota illos nocte uehere. ¶ Stertit] Oblitus fidei & officij ſui. ¶ Cerebroſus] Nam modeſtiores non quid nauta meretur, ſed quid ſe dignum eſſe facerent. Cerebroſus autem dicitur à cerebro, qui totus ſuo conſilio heret, & obſtinatus à nemine perſuadetur, & iracundiæ obtemperans ſine ratione fertur. ¶ Fuſte ſaligno] Nam circa paludes ſalices abundant. ¶ Quarta hora] Scilicet diei. ¶ Dolat] Verberat; proprie dolare eſt lignum dola coêquare. ¶ Feronia] Apoſtrophe eſt. Venerant autem ad lucum Iunonis Feroniæ, ubi illi ſacer fons erat. Sed non eſt intelligendum de Feronia urbe; quæ ſub monte Socrate eſt, quia eſt procul à uia Appia. ¶ Repſimus] Repere ſerpentum eſt. Sed uoluit oſtendere difficultatem in aſcendēdo monte, in quo Anxur quæ & terracinia dicitur collocatū eſt. Vbi olim Amiclæ fuerunt à ſerpentibus deletæ. Hic Iupiter imberbis colebatur. Vnde dicebatur Anxur quaſi ἀνευξύρου, id eſt, ſine nouacula. Nam qui tondetur, nouacula non eget. Terracina Trachira ab aſperitate dicta eſt. ¶ Mecœnas] De cuius profectione in principio diximus. ¶ Coccius] Coccius Capito quem. M. Antonius miſerat ad Auguſtum. Et nunc ipſe rediens cum Mecœnate proficiſcebatur. ¶ Mißi] Ab Antonio alter, alter ab Auguſto.

¶ Amicos aduerſos] At qui contrarium epithetum eſt amicorum, ſed intellige ſoliti componere, id eſt, ad concordiam reducere eos qui ex amicis aduerſi facti erant. ¶ Illinire] Pro illiniebam. Patetur ſe lippum, qui morbus uigilijs & ſole augetur. Ergo ſedabat illū illiniens. ¶ Collyria] Nam medicamenta oculorum collyria appellant] Eſt autem grecum uerbū. Cor-

nelius autem Celſus tam oculorum quam fiſtularum collyria uocat, ut apparet in quinto ſuo medicinæ. ¶ Ad unguem factus] Id eſt, perfectus. Tranſlatio eſt à iuncturis lapidum cum ita exactæ ſunt, ut unguem non admittant. Perſ. Seueros excluderet ungues Fundos Aufidio. ¶ Fundos] Strabo ait ſinu Caietano contiguum eſt Cæcubum, cui adiacet urbs Fundi in uia Appia. Tota hæc ora præcipua uina gerit. Hinc eſt Cæcubum, Fundanum, Setinum, Salernum, & Albanum. Notat autem in hoc loco inſolentiam ignobilis Pretoris. Hic enim de ſcriba ſenator factus Fundanam præturam acceperat. ¶ Ridentes] Quia indignus eſſet illo magiſtratu.

¶ Scribæ] Hoc miniſterium apud Romanos infimo generi hominum mandabatur. Apud Græcos cuiq; nobiliſſimo. Idem apud Etruſcos, quod facile deprehenditur in ſcriba Porſenæ.

¶ Lata clauum] Veſtem ſenatoriã ita appellat. Nam prætextam Ethruſcorum regum ueſtem fuiſſe, & ad magiſtratus Romanos tranſlatam, ac deinde puerili ætati conceſſam demonſtrauimus. ¶ Vatillum] Vaſculum in quo carbones incenſi eſſent, quibus ferrum ad inurendas notas reis candebant. ¶ Mamurrarum] Senatoria familia Romæ erãt Mamurræ, ſed Formijs oriũda, & magnam partem eius urbis poſſidebant. ¶ Domum] Habitaculum, culinam, cibariam. Eſt autem culina ubi epulæ coquuntur, dicta ſic, quia ibi lares colerent. ¶ Sinueſſæ] Nomen urbis. In agro Sinueſſano uillam habebat. Virg. Iuxta Nolam. Et cũ Nolani aquæ in ſuum agrum deriuationem denegaſſent illos ex ſuis carminibus ſuſtulit, & ubi prius Nola erat, Orã poſuit, ut, Et uicina Veſeuo Ora iuga. ¶ Multo gratiſſima] Optimus poëta demonſtrat quam diligenter colenda ſit amicitia, & quantam in uita iocunditatem inde capiamus. ¶ Candidiores] Innocentiores. Ergo poterat inter illos intercedere amicitia, quæ cum uirtus ſit, inter malos eſſe non poteſt. ¶ Parochi] Magiſtratus erant, quibus erat cura, ut ligna & ſal legatis publicè miſſis præberentur, ab eo quod eſt, παρέχω, id eſt, præbeo. Hinc parochiæ eccleſiæ dicuntur, quæ ſuis parochianis uictum cœleſtem exhibent. ¶ Hinc muli] Commodum iter hinc Capuã uſq; oſtendit, quandoquidem & muliones uno die commode illud carpant.

¶ Clitella] Sarcina ſiue ſella uel inſtrumenta quibus quadrupedes ſternuntur, uel lignei uncini quibus onera imponuntur. ¶ Lippis] Propter ſe dixit. ¶ Crudis] Male cibaria ſtomacho decoquentibus propter Virgilium qui eo morbo laborabat. ¶ Cocci pleniſſima] Oſtendit liberalitatem hominis. ¶ Caudis] Oppidum Samnij, unde Caudinæ furcæ nobilitatæ inſigni clade & ignominia quam Romani exercitus ſub Sp. Poſtumio à Samnitibus acceperunt.

¶ Muſa] Inuocat Muſam, ut captet attentionem in re parua, Vel de induſtria ridicule hoc dixit, Cum rem minimè dignam inuocatione ſit narraturus. ¶ Sarmenti] De quo Iuuena. meminit. Quæ nec Sarmentus iniquas Cæſaris ad menſas, nec uilis Galba tuliſſet. De hoc etiam meminit. De hoc etiam meminit Plutarchus in uita. M. Antonij. ¶ Quo patre] Genere. ¶ Meſſi] Erant Oſci clarum genus, uel Meſſi Oſci erat genus clarum, ut puto poëtam uel hominem uituperare à patre. Nam Oſci populi turpibus moribus fuiſſe perhibentur. Vnde Oſceni mores appellantur. Ergo erit ironicè dictum clarum genus. ¶ Domina] Ergo erat adhuc ſeruus.

¶ Scurra] Ab urbano differt. Vrbanus riſum captat, ſed ijs ſalibus & leporibus in quibus tamen loci, temporis, hominum, & rerum, dignitas ſeruetur, & à decoro non diſcedatur. Scurra uero contra, nam dum riſum captat, nec ſibi nec alijs parcit, nec ab ulla abſtinet turpitudine.

¶ Prius ſarmentis] Decorum ſeruat poëta, nam decuit ab hoc iurgium oriri, in quo nullus eſſet pudor. ¶ Accipio] Scilicet pro conuitio. ¶ O tua] Via Sarmenti, nã cum ille minitabundus caput conuerteret hic inquit. O admirantis eſt. ¶ Quid faceres] Quaſi dicat maiora minareris ni tua frons foret execto cornu. Appellat cornu extremitatem frontis, & exectum propter cicatricem quæ inerat. Acron ait Oſcos qui in Campania ſunt habere in fronte ex ipſa natura ueluti cicatrices. Quid ergo faceres integer, cum ſit mutilus, id eſt mutilatus minitari. Sunt qui uelint mutilos eos eſſe à quibus ferro uel alia ui aliquod membrum exectum ſit. Inde

mutilat.

mutilare. Mancos autem quibus membrum uitio naturæ deſit. Iuuena. Ex eo tanquã Mancus et extinctæ corpus non utile dextræ. Debilem uero eum nuncupant, cui membrum uel uulnere uel morbo inutile ſit redditum. ¶ Setoſam] & propter hoc illum equo comparauerat. ¶ Campanum] Id eſt illius Campani, Vel quia (ut nunc dixi) naturaliter Campanis ſit, uel ad mores retulit patriæ. Iuue. Qui gentis uitio nunquam partitur amicum. Oſcia autem Campania dicta eſt ab Oſco duce. Campani enim fœdi & arrogantes putantur, & ore immundi ſunt & dicaces.

¶ Rogabat ut ſaltaret cyclopa] Scilicet Polyphemum, id eſt, ſaltãdo exprimeret Polyphemum & illum imitaretur in ſaltatione, quaſi dicat, non eſſe opus illi perſona, ſi uelit Polyphemum agere, quoniam facie illi ſimillimus ſit. ¶ Catenam] Sententia eſt, eſſet ne adhuc libertate donatus, nam liberi facti cathenam inſtrumenta ſuæ ſeruitutis laribus donabant. Et addit quod quamuis eſſet ſcriba, non propterea ius dominæ ſuæ in illum eſſe deterius. ¶ Fugiſſet] Maxima enim infamia erat ſeruo quod fugitiuus diceretur. Hoc igitur animi uitium eſt. illud corporis quod ſtatura puſillus ſit. ¶ Vna libra farris] Quaſi dicat, non erat uerenda fames cum tam paruo egeres. ¶ Beneuentum] Olim maleuentum dictum in Samnio eſt. ¶ Hoſpes] Domus hoſpitis. ¶ Notos] Quoniam in Apulia ortus eſt poeta. Vel notos charos. Virgilius. Hic inter flumina nota. ¶ Atabulus] Ventus eſt illis regionibus noxius, dictus ſic quia τὴν ἄτην βάλλει, id eſt, nocumentum inijcit. ¶ Erepſemus] Id eſt, erepſiſſemus. ¶ Hic ego] Sub nomine ſuo alium notat. ¶ Rapimus] Celeriter aſſumimus. ¶ Dicere non eſt] Id eſt, non licet, nam Eutractitium (id enim nomen eſt oppidi) in uerſu hexametro ſtare non poteſt.

¶ Callidus] Quia nouit quod Canuſii malus eſſet panis. ¶ Lapidoſus] Durus. ¶ A forti] Sic enim ab Homero inducitur Diomedes. Arpi enim & Canuſini propinqua oppida, & à Diomede condita. ¶ Rubos] Oppidum eſt, Hinc Virgilius, Nunc facilis rubea texatur fuſcina uirga. ¶ Bari mœnia] Barum Egnatia & Ruida Pediculorum oppida ſunt & in Calabria Pediculi populi ſunt. Sed & pediculos animalia capitis dicimus & peciolos quibus poma pendent. Iratis] Nam inſalubres ſunt ibi aquæ. ¶ Dum flamma ſine] Anaſtrophe eſt, id eſt, ſine flamma. ¶ Perſuadere] Ridet illorum religionẽ, qui putabant dei iuſſu thura quæ in limine templi ponerentur ſine flamma liqueſcere. Et tanquam Epicurus negat deos aut precibus moueri aut ira ex aliqua impietate irritari. Apella] Circunciſus quaſi ſine pelle ſit, quia cutis è præputio inciditur, dicuntur etiam recutiti Iudæi. ¶ Nanq; deos didici] Mordet Iudeorum ſuperſtitionẽ, & ut Epicurus profert eam ſententiam quam dixi. Sic etiam Lucretius. ¶ Nec ſi miri] Dicit miracula quædam à natura fieri, ſed non à dijs, cum dij (ut placet Epicuro) propterea beati ſint, quoniã nihil curantes ocio ſummo fruantur. ¶ Chartæ] Sermonis. ¶ Viæ] Profectiones.

SATYRA VI.

NOn quia Mecœnas] De ea re diſputat de qua tanta tanq; diuturna controuerſia fuit atque eſt, ut adhuc lis ſub iudice ſit. Multi enim illã in antiquitate generis reponunt. Multi in diuitijs, nonnulli in magiſtratibus. Alij ad hæc uirtutem adiungũt (ut placet Peripateticis) Stoici autem in ſola uirtute nobilitatem ponunt. Quam ſententiam nunc poeta ſequitur. Nititur autem authoritate Mecœnatis, quæ quidem cum utroq; parente regio natus ſit, multum ualere poſſit. Eſt autem ordo O Mecœnas tu non ſuſpendis naſo adunco, id eſt, nõ põderas & libras cum quodam ſtomacho, ut cæteri nobiles ſolent. ¶ Ignotos] Id eſt, ignobiles.

¶ Quia nemo Lydorum quicquid] Scilicet Lydorum. ¶ Incoluit fines, ſit generoſior te] Nam qui Ethruſcos fines incolunt ex Lydia (duce Tyrrheno) uenerunt. Sed hiſtoria alio in loco à nobis poſita eſt. ¶ Magnis legionibus] Quia ex antiquis Lucumonibus fuerint. ¶ Libertino patre] Libertinumq; inquire in ſuperioribus.

¶ Ingenuus] Bonis moribus imbutus, qualem ingenuum eſſe decet. ¶ Ignobile regnum] Ex opinione uulgi qui natos obſcuris parentibus ignobiles dicunt. Cæterum hoc regnum nobile fuit, quia optime regnauit Tullius Seruilius. ¶ Contra] Econtrario ut ille ignobilis optime regnauit, Sic in genere Valeriorum, quorum opera tyranni exacti ſunt multi fuerunt nullius pretij. Valerius Bruti collega fuit, & optimã operam reipubli. nauauit in libertate publicanda. Sed cum in loco urbis editiori ædificare cœpiſſet, animaduerteretq́; populo ſe ſuſpectum reddi, tanquam qui tyrannidis cauſa arcem ædificaret, ædes demolitus eſt, & omnem materiam in ſubiectam uallem deuehens in loco plano ædificauit. Vnde & gratiam ſibi conciliauit, & publicola quaſi popularis eſt uocatus. ¶ Iudice populo] Nam populus nonnunquam recte iudicat, ſed non ſemper, Non tamen uituperãdum putat, ſi Leuino homini nobili quam Decio ignobili mandat honores, ne miratur ſi Appius aut alius cenſor moueat me à ſenatu hominem non natum patre ingenuo, quia ego non quieui in prima pelle, id eſt, in primo ſtatu, & eſt tractum ab Apologo Aeſopi in quo aſinus leonis pellem ſibi ſumit. ¶ Sed fulgente] Nam homines ignobiles, ut nobiles gloria honorũ trahũtur. ¶ Tulli] Hic uir prætorius, ſed obſcuro loco natus Pompeianas partes ſecutus fuerat, & inde à Cæſare omni dignitate ſpoliatus, uerum mortuo Cæſare in priſtinum ſtatum redijt. Ergo inuidia accreuit ſumere, id eſt, ex eo quod ſumpſiſti. ¶ Clauum] Id eſt, latum clauum ſenatoriam ueſtem. ¶ Depoſitum] Iubente Cæſare quæ inuidia fuiſſet tibi minor ſi priuatus uixiſſes. ¶ Nigris pellibus] Apud antiquos non niſi nobiles nigris calcibus utebantur, illisq́; lunam inſcribebant. Martialis. Lunata nuſquam pellis & nuſquam toga. Iuuenalis. Et generoſus ad poſitam lunam nigræ ſubtexit alutæ. De hac conſuetudine ita diſputat Plutarchus, ut credat Romanos ab Euandro profectos uoluiſſe oſtendere Arcades ante lunam fuiſſe. Ouidius. Ante Iouem natum terras habitaſſe feruntur Arcades et luna gẽs prior illa fuit. Vel homines elatos uoluiſſe humanæ inſtabilitatis admonere exemplo lunæ, quæ ab obſcuro prodiens ad plenum uſq; ſplendorem peruenit, ac rurſus in obſcurũ redit. Vel minores monere, ut ueluti luna ſoli ſubijcitur, ſic illi maioribus obtemperarent, Alij addũt, ut meminerint homines in campis Elyſiis futuros qui in lunari circulo eſſe creduntur. ¶ Quo morbo barrus] Nam laborabat hoc morbo, id eſt, hoc uitio, ut ſuo cultu ita ornatus procederet, ut puellæ de eo quærere cogerentur. Sic qui ignobiles cum ſint quærunt magiſtratus, in quibus ſit poteſtas capiundi ſupplicium, de ciuibus, cogunt omnes inquirere ſuum obſcurum genus.

¶ Syridamo & Dionyſi] Hi ignobiles erant. ¶ Deijcere è ſaxo] Nam damnati è ſaxo Capitolino deijciebantur. ¶ Camo] Species uinculi eſt. Acron legit Cadmo, & ait fuiſſe carnificem crudeliſſimum. ¶ At Neuius] Nomen recte appoſitum quia nouus Reſpõdet ignobilis eſſe alios ignobiliores ſe. ¶ Vno gradu] Nam ego ſum natus ex patre libertino, At ille libertinus eſt.

¶ At hic] Si eſt poſt te, tamen ualet aliqua uirtute, Quippe qui tam firma uoce & grandi ore ut uincat omnem ſtrepitum. Alij uolunt fuiſſe præconem, qui ad ſummas dignitates peruenerit. ¶ Sonabit magna] Aduerbium eſt. ¶ Nunc quia ſim conuictor] Sententia eſt ſi inuident mihi tribunatum, iure poſſunt inuidere, quia hoc munus fortunæ fuit, quæ ſæpe indignos ſubleuat. Sin uero inuidet te amicum mihi. Hoc non iure, quia non fortuito ſum factus tibi amicus, ſed ex electione tua, quæ prudentia non caret, Et ita hoc amicitiæ initium deſcribit, ut & ſe Mecœnati oblatum ab hominibus bonis & prudentibus oſtendat ſcilicet à Virgilio & Varo. Et ſe non orationis facundia commendauit, quæ Mecœnatem decipere potuiſſet, cum ipſe pudore impeditus interruptim & pueriliter locutus ſit, quæ res animum probum & ingenuum demonſtrauit. Mecœnas autem non eum quamprimum neq; inconſulto recepit, ſed poſt nonum menſem. Ergo obſeruauit quæ in amico diligendo obſeruanda ſunt. Sic enim iubet Cicero Sic omnes qui de amicitia ſcribunt, ut non ante recipiatur quis in amicitia

quam

quàm penitus ingenium eius & mores perſpecti ſint. Poſtremo demonſtrat & Mecœnatem minime ſequi fortunam in amico eligendo, & ſe modeſtiſsime ita commendat ut dignum ſe amicitia probet. nec patrem debita laude defraudet, atqui quamuis pauper eſſet, noluit filium ad quæſtum inſtruere, ad quem multi ex nobilioribus à ſuis parentibus inſtituuntur. ¶ Plauij] Alij hunc fœneratorem, alij calculatorem fuiſſe uolunt. ¶ Centurionibus] Quaſi nobilioribus & ditioribus. ¶ Loculos] In quibus pecuniam exactam referrent. ¶ Tabulam] In quá data & accepta ſcriberent. ¶ Octenis] Vel octauo die menſis ante idus, uel idibus octaui mẽſis. ¶ Auſus ut oſtendat difficultatem patrimonij ad ſumptus ſubminiſtrandos. ¶ Portare] Propter teneram ætatem. ¶ Veſtem ſeruos] Quaſi dicat, ſi cum artibus liberalibus erudiebar, habuiſſem ueſtem precioſam, & ſeruos omnes crederent me ex nobilibus ortum.

¶ Ipſe mihi] Non poterat pædagogum præbere. At ipſe pædagogi munere fungebatur.

¶ Pudicum] Frugi & in omnibus rebus continentem. ¶ Primus honos] Optimum præmiũ. Nam uirtus moralis propter hoc exigitur. ¶ Preco] Pretia allata pronuntiabat. ¶ Coactor] Mercenarius eius qui habet ſummam rerum uenalium, uel qui exigit pretium à circumforaneis. Vel coactores ſunt argentarij in auctionibus, qui pecunias cogant. ¶ Laus illi] Nã quanto pauperior fuit, tanto illi plus debeo. ¶ Nil me pœniteat patris] Id eſt, non parua res uideatur talis pater. Verba obſcura, ſed ſenſus eſt. Hic pater non debet mihi friuolus uideri, Neq; mihi dicendum eſt, ut magna pars hominum ignobilium, quæ negat non eſſe factũ ſuo dolo, id eſt, ſua culpa, ſed à fortuna quod non habeat ingenuos parentes. Hoc non eſt dicendum mihi: nam etſi non habeam ingenuum patrem, tamen ille mihi præſtitit quod ſolent nobiles, neq; ſi liceret ſumere mihi alium patrẽ, ullum ſumerẽ ſed contẽtus eſſem meo in qua re uulgus putaret me dementẽ, tu uero ſanum quod ego nollem ſubire onus moleſtum, nam ſi eſſem in maiori fortuna collocatus eſſet parandum maius patrimonium, plures mihi ciues eſſent ſalutandi, plures ſerui ducẽdi. ¶ Curto] Diminuto & ulceroſo. ¶ Mantica] In qua neceſſariæ ueſtes, uel huiuſcemodi res feruntur. ¶ Obijciet nemo ſordes] Nam hoc modo uectus non putabor auarus, quia pauper ſum quemadmodum Tullus ille, de quo dictum eſt, qui in maiori fortuna cõſtitutus maiori comitatu proficiſcatur oportet. ¶ Quinq; pueri] Nam quinq; comites tuæ fortunæ non ſufficiunt mihi.

¶ Mille alijs] Scilicet hominibus uel mille alijs rebus. ¶ Laganum] Mẽbrana de farina confecta, uel leguminis ſpecies. ¶ Fallacem] Quia in ludis Cyrcenſibus deceptæ fuerunt Sabinæ.

¶ Echidnus] Vas in forma Echidni. ¶ Guttus] Vas unde guttatim unguentum ſtillatur.

¶ Marſia] Iudex. ¶ Minoris Nouiorum] Nam ex Nouijs fratribus qui fœneratores erant, minor peior erat. ¶ Lecto & ſcripto] Id eſt, lectito & ſcriptito. ¶ Frandatis lucernis] Quaſi dicat oleo puro & non deturpato in lucernis. ¶ Rabioſi ſigni] De canicula intelligit.

SATYRA VII.

PRoſcripti regis] Rupilius rex Preneſtæ ab Auguſto proſcriptus ad Brutum in Aſiam confugit. Sed cum Horatium tunc Tribunum ueluti ignobilem contemneret, noluit poëta in opprobria incurrere. Itaque Perſium quendam ſibi oppoſuit. Hic à rege laceſsitus has quas uides lites exercuit. ¶ Proſcripti regis] Proſcribere relegare eſt. Item uenale proponere. Cicero in tertio, de Of. Ille quod non placebat proſcripſit, tu quod placebat non emiſti. Sed in rebus animatis non proſcribere dicimus, ſed producere, unde produxit ſeruos, id eſt, uenales oſtendit. ¶ Regis] Sunt qui credant eſſe nomen dignitatis. Sunt itidem qui nomen proprium putent. ¶ Pus] Non flectitur hoc nomẽ, & proprie ſignificat ſaniem & corruptum humorem in corpore. Cuius contrarius eſt ſuccus humor ſcilicet quo corpus alitur. Hic autem appellat pus malignitatem ſui ingenij, unde addidit uenenum, quia uerba eius uenenum erant.

¶Hibrida] Proprie canis eſt ex uenatico & gregario natus. Verum hunc hibridam appellat quod ex patre Aſiatico & matre Romana ortus ſit, componc autem ſic. Ergo puto eſſe notum, quo pacto Perſius ultus ſit pus & uenenum proſcripti regis Rupili. ¶Omnibus & lippis] Ergo notiſsima eſt res, ergo uera. ¶Negocia] Rationes ſocietatis. ¶Clazomenis] Vrbs in Aſia. ¶Durus homo] Inexorabilis, inhumanus. ¶Odio] Acerbitate, quæ ex odio prouenit. ¶Confidens] Arrogans Nam confidentia ut plurimum in malo capitur, fiducia in bono. ¶Amari] Acerbi. ¶Siſennas barros] Populos loquaces ut multi putant. Ergo poterat ſuperare loquacitatem illorum. ¶Equis albis] Id eſt, longo interuallo, quia equi albi apud antiquos uelociſsimi inueniebantur. Vir. Qui ſuperet candore niues, qui curſibus auras. Erat igitur prouerbium, ut qui longo interuallo præcederet equis albis uincere diceretur. Alij dicunt barros elephantos, ut ipſe alibi. Quid tibi uis mulier nigris digniſsima barris. Nam elephantes ſua mole tardi longo interuallo ab equis uincuntur. ¶Siſennas] A loco ſic nominantur. ¶Poſtquam nihil conuenit] Poſtquam non interuenit aliqua concordia. ¶Hoc] Propter hoc omnes fortes ſunt moleſti. Nam uiribus pares cum ſint, neuter neutri cedit. Si autē imbecilles ambo ſunt, facile cedunt. Aut ſi alter minus potens ultro uictus abit ut Glaucus qui ſua arma aurea Diomedi miſit, & illius ænea ſumpſit, ut Diomedes ceſſaret. Refert Homerus quod cum ueniſſent in certamen & Glaucus ſe à Siſipho originem ducere dixiſſet. Diomedes priſtinæ amicitiæ memor conuenit ne amplius inter ſe concurrerent. Eſt autem in Siſiphi ſucceſsione Glaucus, & ex Glauco Bellorophon, & huius Hippolochus, & Hippolochi hic Glaucus. ¶Bacchius & Lytes] Pugiles fortiſsimi & inter ſe pares fuerunt, Sed non magis pares uiribus quam iſti in contentione. ¶Canem illum] Id eſt, caniculam quæ eſt ſtella inuiſa agricolis de qua alibi. ¶Ruebat] Eo impetu orationis utebatur quo impetu fertur fluuius ille quo fertur rara ſecuris, id eſt in ſyluam denſam, quæ raro ceditur, Vel Aeſopi fabulam tangit: Qui ait Mercurium è monte deſcendentem auxilio agricolæ fuiſſe, cui in fluuium ferrea ſecuris cecidiſſet & illi auream extuliſſe, At ille noluit, quoniam ſua non fuiſſet aurea. Sed Mercurius ſimplicitate hominis motus & auream & ferream dedit. Alter uero agricola auaritia motus & ipſe ſuam in flumen deiecit, & cum Mercurius ferream extuliſſet, & ille ſuam aureā contenderet neutram accepit. ¶Arbuſto] Quaſi de inculto pectore. ¶Vindemator] Pro uindemiator metri cauſa, id eſt, ita durus ut eſt ille uindemiator, cui uiator inuictus ſæpe ceſsiſſet id eſt, qui ſuperaret eum uiatorem qui alios ſuperaſſet, Erat enim cōſuetudo apud Priſcos, quæ etiam noſtris temporibus non ceſſat, ut uindemiæ tēpore agricolæ ex arboribus in quibus uuas legunt in uiatores iurgia iactent, uiciſsimq; ab illis audiant. Eſt ergo ſententia quod ille non eſſet minus conuitiator quam uidemiator. ¶Cucullum] Id eſt, uindemiatorem cucullum indutum, uel quem appellat cucullum propter contemptum. ¶Aceto] Vehementi obiurgatione.

¶Reges tollere] Nam interfecit Cæſarem Brutus.

SATYRA VIII.

Olim truncus eram] In Gratidiam eiuſq; comites ueneficas inuehitur. Hæc unguentaria Neapolitana Canidiaq; appellata eſt. Verum ipſe nomen propriū taxaret pro Canidia Gratidiā poſuit. ¶Ficulnus] Dicitur enim ficulnus & ficulneus, ſic ilignus et iligneus, ſalignus & ſaligneus. ¶Maluit eſſe deū] Scilicet Priapū hortorum deum. ¶Dextra] Nā magnum falcem tenet. Palus ruber] Id eſt, rubrica infectus & in obſcœnam formam fabricatus. ¶Huc] Oſtēdit quod ubi nunc hortus eſt, erāt publicæ uſtrinæ. ¶Cōſeruus] Eiuſdē domini ſeruus.

¶Locabat] Dato prætio. Nā nobiliorum cadauera magna pōpa efferuntur, hæc autē nulla.

¶Eiecta] Nullo honore elata. Eiecta nō honoris cauſa ſed ne locus tetro odore infeſtaretur.

¶Vili arca] Et non ornato feretro. ¶Miſere] Inopi & cui nō ſit proprium ſepulchrum.

¶Commune] Puplicum.

¶Panta-

¶ Pantalabo] Hic trans Tyberim ingenuis parentibus ortus uniuerſo patrimonio uorato ad ſummam egeſtatem redactus eſt. ¶ Nomẽtano] Eadẽ luxuria hic perditus fuit, ac poſtremo apud exquilias in puplicis uſtrinis ſibi monumentũ cõſtruxit. ¶ Cippus] Terra ſepulchri eſt. Et quoniã ſepulchrũ non uniuerſam terrã illi ſacrã occupabat, ſolebãt adnotare in ipſo ſepulchro ad quot pedes & frontẽ, id eſt, in latitudinem & iuxta uiã procederet, & rurſus ad quot pedes in agrum, id eſt, in longitudinem agri porrigeretur. Dãnat ergo uanitatem hominis qui in ſolo publico tantũ ſibi ſpatium arrogauerit. ¶ Hæredes monumentũ ne ſequerẽtur] Et hoc ſummæ arrogantiæ eſt. Nã in magnorũ uirorũ ſepulchris quoniã digni eſſent qui ſeorſum ſepelirentur ita ſcribebatur. H.M.H.N.S. quod ſignificat, hoc monumentum hæredes nõ ſequantur. ¶ Exquilis] De hoc monte alibi. ¶ Salubribus] Remotis ſepulchris, quæ nõ ſunt ſine corruptione.

¶ Cũ mihi] Exulto huiuſcemodi horto imminet mihi nõ minor labor in abigendis ueneficijs quã in remouẽdis furibus & auibus. ¶ Vexant] Nã furorem inducũt in animos humanos. Veniebant animæ illuc ueneficæ, ũt & oſſa defunctorum, & herbas in ſepulchris natas legerent. Nã hæc ueneficijs cõferre putabãt. ¶ Luna] Nã & hæc in ipſis ueneficijs efficaciſſima dea habebatur. Hinc Maro. Ter geminã Hecatẽ tria uirginis ora Dianæ. ¶ Nigra] Qui color infernis dijs aptus eſt, quibus hæc ſacra parabantur, ſic infra pullũ agnã ponit. Vir. Sacra Iouis ſtygio quæ rite incœpta paraui Perficere eſt animus. Maiore] Vel maiore alia Sagana ætate uel uiribus, uel maiore Canidia, id eſt, magis efficaci. ¶ Vnguibus] Nã uarijs modis herbis legebant modo falce ænea, modo unguibus. ¶ Lanea] Sub effigie poſcẽtis pœnas. Cerea uero ſub effigie daturi. ¶ Hecaten] Id eſt, Proſerpinam, cui inſunt centum poteſtates. ¶ Tiſiphonẽ] Hæc maxima furiarũ eſt & græca dictio ultricẽ cædis ſignificat. ¶ Infernas canes] Furias Nã apud inferos canes, apud nos furiæ, apud ſuperos diræ appellãtur, apud littorales harpyæ. Et reuera inferiores ſolo latratu, id eſt, iurgijs inceſſere poſſũt, cũ nocendi uim non habeant. Superiores aũt diri ſunt, quoniã poſſunt crudelitatem exercere. Mediocrib. furere licet. ¶ Iulius & pediatia] Vel infames illius tẽporis fuerũt, uel poetæ peſſimi et triuiales. De triuialibus autẽ. Vir. Non tu in triuijs indocte ſolebas Stridẽti miſerũ ſtipula diſperdere carmẽ. ¶ Fragilis] Mollis. ¶ Alterna] Alternatim modo ueneficæ, modo umbræ. ¶ Triſte & acutum] Nã ululatus uocem acutam & mæſtã profert. ¶ Lupi barbã] Nã & Plinius ſic ſcribit Lupi roſtrũ inueteratum ueneficijs reſiſtere aiunt, ob idq; portus præfigũt. ¶ Variæ] Maculoſæ. ¶ Ignis] Ordo eſt, Ignis arſerit largior imagine cærea ſcilicet liquefacta. ¶ Furiarum] Quas illæ ab inferis exciuerant. Vel conſtrue, horruerim uoces & facta duarum furiarum, id eſt, olla Canidiæ & Saganæ quæ tanquam furiæ erant. ¶ Diſploſa] Diſciſſa. ¶ Diffiſſa] Aperta.

¶ Ficus] Ego Priapus ficulnus. ¶ Dentes] Vel quos legerat ex ſepulchris, uel ſuos, quia anus erat. Ex nimio anhelitu quem in curſu auxerat, dentes pulſi ſibi exciderant. Calendrum ornamentum capitis. Oſtendit autem anicularum ſtultitiam quæ cum omnia maxima ſuis ueneficijs promittant, deinde tam parua re terrefiant. ¶ Vincula] Fortaſſe licia ex uarijs coloribus. Virgilius. Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore Licia circundo.

SATYRA IX.

IBam forte uia ſacra] Carpit impudentiam atque importunitatem & ineptias quorundam hominum per hũc quem inducit. ¶ Via ſacra] Quæ à porta triumphali ad capitolium ferebat. ¶ Nugarum] Vel moleſte de ſe loquitur, qui ſuas cogitationes nugas appellet. Vel ſe quandoq; reprehendunt Satyri, ut liberius in alios inuehi liceat. ¶ Nomine tantum] Vt oſtendatur maior impudẽtia, cum nulla intercederet familiaritas. ¶ Arrepta] Non enim expectauit ut porrigerem. ¶ Dulciſſime] Non ſine adulatione. ¶ Vt nunc eſt] Secundum conditionem temporum. ¶ Cupio omnia quæuis] Vt ſe humanum gratum præberet. Et ſimul uerba ſunt hominem dimittentis.

¶ Occupo nunquid uis] Id eſt, ante quam ille longiorem ſermonem ſereret, dixi nunquid uis. ¶ Docti ſumus] Non diſcedit ab ingenio arrogantis ſimul & fatui. ¶ Balane] Hic cauſidicus fuit. qui nullo clamore aut ſtrepitu forenſi conturbabatur, hinc illum fœlicem cerebri appellat. ¶ Garrire] Per plures uerſus uehementer depingit inanis & arrogãtis nugatoris ingenium. ¶ Mentis] Improprie de aſino. ¶ Interpellandi] Loquitur Horatius. ¶ Haud mihi] Reſpondet garrulus. ¶ Compoſui] Sepeliui. Nam & oculi comprimuntur à propinquis, & lauabãtur & ungebãtur, & apto imponebãtur feretro, ergo cõponebantur. ¶ Confice] Loquitur Horat. Interfice me, nã ſic de me factũ eſt. ¶ Mota urna] Motis ſortibus in urnã coniectis. Erat enim anus ſortilega. ¶ Ad Veſtæ] Subintellige templũ. Sed tamẽ nõ ponitur. Sic alibi Senatus eo die conuenit ad Cõcordiæ. ¶ Audito] Illi cũ quo fuerat uadimoniũ. Sed de uadimonio & uade iam dictũ eſt. Erat autẽ templũ Veſtæ apud forum. ¶ Intereã] Horatius loquitur. ¶ Stare] Id eſt, ſi habeo uim ſtandi contra & quaſi pugnandi. Nam pugna quædam eſt defenſio forenſis. ¶ Te an rem] Stultus omnino qui ſeria iocis poſtponat. ¶ Me ſodes] Horatius loquitur. ¶ Hinc repetit] Hinc principium reſumit, & dicit quomodo tecum, ſcilicet uiuit Mecœnas. ¶ Paucorum hominũ] Eſt homo paucorũ. ¶ Et mentis bene ſanæ] Affert quare ſit paucorũ hominũ quia eſt bene ſanæ, id eſt, prudentis mentis et huius rei ſignũ eſt quod nemo utitur fortuna dexterius, id eſt, aptius, nã ille apte fortuna utitur, qui neq; effertur rebus ſecũdis neq; ſuccũbit aduerſis. ¶ Magnũ adiutorẽ] Malignus uir maligna promittit. Sentẽtia eſt ſi faceres me amicũ Mecœnatis præſtarẽ tibi magnũ auxiliũ ad reliquos ex hominis amicitia pellendos neq; eſſet quod me timeres. Nam cederem tibi primas partes in amicitia. ¶ Non iſto] Reſpondet poeta, quod apud Mecœnatem uiuimus ſine inſidijs, nec uiget ibi inuidia ut aut doctiori inuideatur, ſed eſt unicuiq; locus ſuus. ¶ Magnum] Reuera magnum eſt quod magna domus careat factionibus. Vnde maxima eſt laus in Mecœnatẽ, At uiro uitioſo incredibile uidetur. ¶ Atqui ſic habet] Horatij uerba. ¶ Accendis] Verba garruli. Vellis] Horatius loquitur, & in adulatorem adulationem effundit, ut ſuo illum gladio iugulet. ¶ Haud mihi de ero, Immemor eorum quæ dixerat Horatius, & memor ſui deprauati ingenij dicit ſe per malas artes id conaturũ, corrũpet ſeruos, utetur importunitate, quæ duo uitia nihil proderũt ſibi apud bonos. ¶ Nõ ſine magno uita labore] Optima ſententia, ſed male collocata. ¶ Fuſcus] Grammaticus nobilis eo tempore & iocunditate & feſtiuitate plenus. Et qui cuperet in re non damnoſa quamuis ſubmoleſta Horatium ludere. Itaq; cum poëta fingeret ſibi eſſe cum Fuſco negociũ, & ſimul innueret Fuſco ut idem affirmaret. Fuſcus ſe intelligere diſsimulabat ita tamen ut Horatij diſsimulationem latere nollet, ut illum familiariter irritaret. ¶ Male ſalſus] Id eſt ſalſus contra meam uoluntatem. ¶ Certe neſcio] Verba Horatij ut illum ſub huiuſcemodi ſimulatione admoneret, ut ſe eriperet. Sed Fuſcus qui illum eripere nollet à garrulitate illa importuna reſpondebat ſe meminiſſe id quidem, ſed non eſſe ea die tempus. ¶ Triceſima ſabbata] Dicebantur triceſima ſabbata quando luna noua quæ eſt in triceſima die currebat in ſabbato, quæ neomenia appellatur quaſi noua luna. ¶ Vin tu] Quaſi dicat ſcio qua religione es te tolle. Sunt autem miræ facetiæ & urbanitates. Non enim curabat ſacra Iudæorum Fuſcus, idq; ſciri ab Horatio ſciebat, ſed ea ſerio dicere ſimulabat, quæ per iocum dicta credi uolebat.

¶ Curtis] Diminutis propter abſciſionem præputij, ſic enim appellatur pellicula illa quam in uirili membro Iudæi circumcidunt. Vnde illos apellas, id eſt, ſine pelle nominauit. Fuiſſe aũt per ea tempora & in odio ſimul & in contemptione Iudæos, eorumq; religionem, & Iuuenalis, & Quintilianus, & Tranquillus, & Tacitus, & plerique alij ſcriptores teſtes ſunt.

¶ Oppedere] Reſiſtere & opponere. Trãslatio à militibus cũ pedẽ pedi opponũt Vir. Hæret pede pes. ¶ Nulla mihi] Verba Horatij. ¶ At mihi] Reſpondet Fuſcus. ¶ Paulo infirmior] Magis quã oporteat meticuloſus, & propterea ſuperſtitioſior, nã ſuperſtitio ex metu prouenit

Vnde

Vnde illud Capanei apud Statium Primus in orbe deos fecit timor. ¶ Solem nigrum] Diem infœlicem. ¶ Surrexe] Surrexiſſe. ¶ Licet atteſtari] Mos erat ut uolentes in iudicium aliquem rapere prius atteſtarentur, id eſt, ex circumſtantibus aliquem teſtem facerent, aurē enim illi uellebant, & admonebant, ut eſſet memor. Vellabant autem ſi ille uellendā præberet. Alioquin illam tangere ius non erat. Ergo cum teſtis aurem præbuiſſet tunc atteſtabatur, ac deinde aduerſarium poterat in ius rapere. Nec temere erat quod uolenti teſti aurem uelleret quo eſſet memor. Nam autem memoria dedicauit antiquitas, hinc Maro, Cinthius aurem Vellit & admonuit paſtorem Tityre pingues Paſcere oportet oues. Sed & Plautus ad Saturionem paraſitū. Non ne atteſtaris? Cui paraſitus reſpondet. Tuā ne cauſa cuiquam mortali libero aurem atterā? Erit igitur atteſtari teſtem uocare. Vnde & atteſtari fulmina dicebantur, quæ iterato fiebant quaſi quæ haberent ſuum teſtimonium. ¶ Oppono auri] Id eſt, porrigo auriculam uellendā, atteſtaretur & poſt atteſtationem poſſit in ius rapere. Rapit in ius cum aurem uelliſſet.

¶ Apollo] Vel quia poëtarum tutela eſt Apollo, uel Apollinem poſuit pro foro in quo hic detentus eſt, nam in foro Auguſti teſte Plinio Apollo fuit. Sic & Iuuenal. Sportela deinde forum iuriſq; peritus Apollo.

SATYRA X.

NEmpe incompoſito] Defendit quod in ſuperioribus dixerat in Lucilium, nam erant, qui, quæ ipſe dixerat, carperent, et falſa demonſtrare niterentur. Sunt codices in quib. ſit huiuſmodi principium. Lucili quam ſis mendoſus teſte Catone, Defenſore tuo conuincam quod male factos. Emendare parat uerſus hoc leuius ille. Eſt quo uir melior longe ſubtilior illo. Qui multum puer & loris & funibus udis, Exoratus ut eſſet opem quod ferre poëtis Antiquis poſſet contra faſtidia ueſtra Grammaticorum doctiſſimus ut redeam illuc. Acron tamen à uerſiculo quem poſui incipit. ¶ Nempe] Initium abruptum eſt, ut conuenit Satyro.

¶ Incompoſito] Nam cum eloquentia elegantia, compoſitione, & dignitate conſtet. Lucilius in compoſitione peccabat. Eſt enim compoſitio apta & quadrans inter ſe conſtructio uerborum. At Lucilius ut ipſe iam dixit fluebat lutulentus. Ergo non erat in illo recta compoſitio.

¶ Fautor inepte] Inepta enim fauet qui tribuit alicui quæ ſua non ſunt. ¶ Fateatur] Coactus ſcilicet ab ipſa ratione. Fatentur enim coacte. Confitemur ſponte. ¶ Multo ſale] Multis ſalibus, nam in ſingulari condimentum ſignificat, in plurali urbanitatem, ſed ipſe in ſingulari dixit per translationē à carnibus, quæ ut ſeruentur fricantur ſale. Hæc fricatio carnes exurit. Vnde indicat ſales ſuos fuiſſe mordaces, proptereaq; Iuue. Secuit Lucilius urbem.

¶ Non tamen hæc tribuens] Quamuis concedam illius ſales, non tamen concedam illum eſſe in omnibus perfectum. ¶ Mimos Laberi] Pro Laberij. Laberius enim de quo etiam alibi diximus, poëta minorum fuit, qui adeo Cæſarem delectauit, ut in fine ludorum aureo anulo à Cæſare donatus èueſtigio in quatuordecim ordines ad ſpectandum migrauerit Cui ſedile quærenti aiunt reſpondiſſe Ciceronem. Recepiſſem te niſi anguſte ſederem quo ſchemate notabat Cæſarem quod ſenatum ſupra numerum nimis auxiſſet, ſed remordit illum Laberius. Nec mirum inquit, ſi anguſte ſedes, qui ſoles duabus ſellis ſedere, ueluti illum leuitatis inſimularet, ſententia autem eſt, quod quamuis in Laberio ſales probem, non propterea tamē illū perfectum poëtam dicam. ¶ Rictum] Non ſolum hiatum ipſum dicimus unde uerba exeūt & cibus ingreditur, ſed pars illa circa ipſum hiatū, quæ in homine ridēte uel alio modo os torquēte lineis quibuſdā terminatur, ut maxime ſunt labia. Lactā. Sic oris quoq; ſpecies et rictus ex trāſuerſo patefactus quàm utilis quā decēs ſit enarrari nō poteſt, Deniq; ego ita puto rictū eſſe figurā in ore ad tempus aliquo modo cōtractam uel productā, uel inuerſam, uel extēſam quæ paulo poſt reditura ſit in naturalem formā, hinc Iuue. Ipſe ad cōſpectū cœnæ deducere rictum Suetus hiat tantū. Hinc putāt dici ringor, cū canis ex ira in rugas deducit os. Sed dicimus deinde ringi ſtomachari & iraſci.

¶ Hæc

¶ Hæc quoq; uirtus] Scilicet mouere riſum, ſed eſt opus alijs uirtutibus præcipue breuitate. ¶ Eſt] Item opus uarietate ſermonis, nam cum narratio poſita ſit aliquando non ſolum in negocijs, uerum etiam in perſonis, debet habere talis narratio ſermonis feſtiuitatem, animorū diſſimilitudinem, grauitatem, lenitatem, ſpem, metum, & huiuſmodi animi affectus, ut alia oratio ſit auari, alia prodigi. Aliter lætus, aliter mœſtus loquatur. Præterea hoc euenit cum datur unicuiq; quod ſuum eſt. ¶ Ridiculum] Nam perſæpe aliquem uehementius taxamus aliquo ridiculo quā grauitate orationis. ¶ Secat] Vehementer uexat. Sic Iuue. Enſe uelut ſtricto ſecuit Lucilius urbem. ¶ Hoc] Propter has quas poſui uirtutes. ¶ Stabant] Viuebant durabant eorum carmina, & in hoc ſunt imitandi, ut conſequamur illam eandem uarietatem & commutationem ſtyli, & breuitatem. ¶ Pulcher] Ironice. ¶ Hermogenes] Hic erat Lucilij defenſor quem negat legiſſe illos Græcos poëtas, in quibus ſunt uirtutes, quæ non apparent in Lucilio.

¶ Simius] Demetrium quendam notat, qui fuit breuis ſtaturæ poëta, & fautor Lucilij.

¶ Nil præter caluum] Nil doctus præter cantare Caluum, uel doctus cantare nil præter caluum & Catullum poëtas elegos. ¶ Græca latinis] Quod Cicero in libro de Officijs uitium eſſe dicit. ¶ O ſeri ſtudiorum] Id eſt, qui non niſi ſero ſtudijs operam dediſtis, uel ſeri, id eſt, tardi ingenio. ¶ Qui] Suſpenſe legendum eſt, deinde. ¶ Nec putetis, ut ſit interrogantis, & dicamus, putatis nè illum magnum feciſſe, qui miſcuit Græca latinis. ¶ Pitholeonti] Hic epigrammata fecit mixta ex Græcis & Latinis. ¶ At ſermo] Dicat aliquis ſermo mixtus ex utraq; lingua concinnior eſt, ut etiam guſtui erit ſuauis uinum Salernum mixtum Chio.

¶ Nota falerni] Id eſt, Falernum in uaſe cuius & titulus erat patriæ. ¶ Cum uerſus facias] Et cauſam orabis admiſcebis ne utriuſq; linguæ uerba? quaſi dicat, non. ¶ Petilli] Qui aureā coronam Iouis Capitolini furatus eſt, quem accuſauit Pedius pulicola & Meſſala Coruinus. Coruinus autē adeo latinitatis amator fuit, ut cum Schinobates audiſſet, offenſus peregrino uocabulo Funambulum dicere maluit. ¶ Canuſini] Dicunt Canuſii utroq; ſermone mixtim uti. Eſt enim conditum à Diomede. Quirinus] Optime author Romani imperij, ut Romana lingua utatur monet. Poſt mediam noctem] Quo tempore ſomnia uera ſunt, nam cum animus noſter diuinus ſit, contingat ipſum eo tempore in ſomnum cadere quo neque omnino cibis exinanitiſimus, neq; rurſus uino & crapula grauati, ſed iam decoctione illorum facta exoneratus, liberq; ſit animus ipſe in naturam ſuam rediens futura cernere ſenſibus conſopitis ualet. Num ligna] Id eſt, inſanius ne tibi uidetur ferre ligna in ſyluam cum ille locus lignorum copioſiſſimus ſit, an ferre carmina ad Græcos apud quos infinita copia eſt carminum, quaſi dicat, minus inſanum eſt ferre ligna in ſyluam quam carmina ad Græcos. Turgidus] Qui turgido utitur ſtylo et inflato. ¶ Iugulat Memnona] Quia non recte ſcribit, de Mēnone auroræ filio. Hæc ego ludo] Quaſi dicat, ego ludo non comedias, quæ prius approbatæ à Tarpa iudice in theatro agātur ut tu ò Fundani optime poëta. ¶ Lutum] Nam cum male deſcribat Rhenum fluuium limpidiſſimum uidetur illum reddere cœnulentum. ¶ Garrire libellos] Deſcribere facete libellos, in quibus ſerui & meretrices garriunt. Laudat igitur Fundanium comicum optimum. Laudat & Aſinium Pollionem, de quo Virgilius. Pollio & ipſe facit noua carmina.

¶ Pede ter percuſſo] Id eſt, iambico metro, ubi ſunt tres percuſſiones, ut eſt. Ibis Liburnis inter alta nauium. Laudat & Varium, de quo etiam Virgilius. Sed neque adhuc Vario uideor neque dicere Cinna digna. ¶ Camenæ] Optime dixit Camenas gaudentes rure, nam Camenas ruſtici (ut placet Macrobio) Muſas appellant. Ergo Fundanius comœdias, Pollio heroica, Varius epos, Vir. Bucolicū optime ſcribit. Mihi antēdatū eſt ſcribere ſatyras Lucilius Varone Athacino experto hoc fruſtra atq; quibuſdā alijs. Minor inuētore] Inferior Lucilio ipſius ſatyræ inuētore, cui nō detraho coronā, quāuis dixerim quod lutulēte fluat, Nā nullus eſt

lus eſt tam doctus ſcriptorũ, in quo non ſit aliquid deſiderãdum, quod probat exemplo Homeri. ¶ Nihil comis] Quaſi dicat, Si Lucilius mutat & emendat uerſus Accij & Ennij, cur non mihi etiam detur ut eum deprehendam, nam ſi ego me minorem illo fateor; & ille ſe illis minorem dicebat & tamen carpebat. ¶ Num illius] Id eſt, an natura propria illius an natura rerum negarit. ¶ Auctor] Scilicet Homerus. ¶ Carminis rudis] Quia ipſe hexametrum inuenit. Ergo à natura fuerat rude. ¶ Detereret] Minueret. ¶ Scaberet] Id eſt, ſcalperet: Vnde eſt ſcabies. ¶ Et roderet ungues] Id eſt adhiberet intimam quandam cogitationem, Nam dum altius aliquid cogitamus ſolemus aut ſcabere caput, aut mordere ungues, aut pluteum cædere. Inde Perſius Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues. ¶ Vertas] Mutabis eum quæ ſcripſeris non placeant. ¶ Contentus paucis lectoribus] Id eſt, illis, qui pauci ſunt. ¶ Vilibus in ludis] Quaſi in cõſpectu turbæ imperitæ. ¶ Equitem plaudere] Id eſt, aliquẽ in quo ſit uerius iudicium; ut ſunt equites, ut dicebat. ¶ Arbuſcula] Mima dum ludos ageret, nam exploſa à uulgo dicere ſolebat nihili facere iudicium uulgi dum ab equitibus laudaretur. De Arbuſcula autem Cytheride & Origine tribus inſignibus puellis alibi demonſtratum eſt. ¶ Exploſa] Eiecta; nam & quid plaudere & quid explodere ſit, diximus. ¶ Cimex] Putidus, ut ſunt cimices, quod animal peßimè olet. ¶ Pãtillus & Demetrius] Aſſectatores Hermogenis muſici erant qui per ſummam arrogantiam iudicare uolebant in doctrinam poëtarum, cum eſſent indoctißimi. ¶ Vellicet] Detrahat, uituperet. Vellicare enim eſt frequenter uellere, que res infert dolorẽ. Vnde dicimus uellicat latus, quaſi fodit. Qui autem uituperat uellicat animum noſtrum. ¶ Fannius] Hic quoq; aſſertor erat Tigellij æmuli Horatij, & quaſi ſuus paraſitus, qui cœnæ ſpe omnia ad illius nutum feciſſet. ¶ Plocius] Enumerat multos doctos, quorum iudicium ſe multi facere ſcribit, reliquos negligit. ¶ Vterq; Fuſcorum] Hi Vrbij filij fuerunt, qui quamuis diuitijs & Auguſti amicitia potens eſſet, hosq; filios ſenatores feciſſet tamen in equeſtri ordine manere maluit. ¶ Si placeant quam ſperabamus. ¶ Plorare] Ex inuidia cum à tam doctis laudabitur, uel quia plorare uidebantur dum canerent.

Q. HORATII FLACCI SERMONVM, LIB. II.

SVnt quibus in Satyra] Videtur ratiocinari an Satyras ulterius ſcribat, cum carpatur ueluti nimis ſit mordax. Tandem uehementer factum defendit, atq; illos qui non rectè de ſe ſentiunt acerrimè confutant. Scribit ad Trebatium iuriſconſultum olim Ciceronis diſcipulum, & quem ille ſuis epiſtolis Iulio Cæſari amicum reddidit, in quo non luſit operam, nã poſt bella ciuilia cum plurimum apud Dictatorem ualeret, in præceptorem Ciceronẽ officioſum ſe ſemper exhibuit, eo autem tempore magna erat apud Octauianum authoritate. ¶ Vltra legem] Optimè legem dixit, cum ad Iuriſconſultum ſcribat. Vltra legem id eſt, ultra quam oporteat. ¶ Sine neruis] Quibus opus colligetur ut ſcilicet diſſolutæ euagentur ſententiæ non ſuis iuncturis colligatis. ¶ Similesq; meorum] Et huiuſmodi eſſe meos uerſus, ut quis mille in die ſimiles meorum facere poßit. Perſcribe] Mi ô Trebati quid ego faciam. ¶ Quieſcas] Reſpondet Trebatius, id eſt, deſiſtas à ſcribendo. ¶ Ne faciã] Verba Horatij. ¶ Aio] Affirmo & loquitur Trebatius. Peream male] Loquitur poëta, et fatetur eſſe rectum conſilium Trebatij ſed negat ſe poſſe dormire, cui reſpondet Trebatius, ſi qui ſunt qui dormire nequeant, natent Tyberim, uel multum bibant, & ſic humefacto corpore dormient, uel ſi tantus eſt ſibi amor ſcribendi ſcribat res à Cæſare geſtas: & abſtineat à ſatyris. ¶ Ter uncti] id eſt, uncti oleo. ¶ Trãſnato Tyberim] Et iuriſcõſulto dat uerba iuriſcõſultica, qui in legibus cõdendis utũtur futuro imperatiui. Vngebãtur autẽ nataturi ut olei calore mẽbra aduerſus aquæ frigus munita redderẽtur, ne uè torpore impedirẽtur, quin ad ſe mouẽda agilia eſſent. Qui autẽ aqua diu obruti fuerint, & quia defatigati, & quia humefacti facile in ſomnũ cadũt. ¶ Cupidũ pater optime uires] Verba Horatij. Ait enim ſe cupidũ eſſe, ſcribẽdi res Cæſaris, ſed deeſſe ſibi uires.

incluſi, ut nemo auxilium ferre poßit. Vnde addit cuſtodes. ¶ Hora] Intra quam temporis ſpatium præſcribatur. ¶ Animi inopis] Dũ puſillanimum ſe dicit, quod uitium eſt ſe, à modeſtia commendat. ¶ Rara & per pauca] Vt euitet loquacitatem. ¶ At tu] Feſtiua uerbis ſed amara in re reprehenſio eſt. Dicit igitur uerba illius ſimilia eſſe follibus, quæ præter uentum nihil effundũt. Stultus enim ſcriptor eſt, qui tumida uerba quibus nulla ſit ſubiecta ſentẽtia ſcribit. Sic Perſ. Tum neq; anhelanti coquitur dum maſſa camino, Folle premis uẽtos. Eſt aũt tranſlatio à fabris ærarijs. ¶ Hirci] Id eſt, ex Hircina pelle factis. ¶ Vſq; labor] Semper flantes.

¶ Imitare] Imperantis eſt. ¶ Vt mauis] Quaſi utrum potius uelis, an Fannium loquacißimum an me ſilentem? ¶ Fannius] Hic poëta ita loquax fuit, ut tedio eius audiendi ut S.p.q.r. ultro illi authori tatem poëtæ, imaginem, & capſas ad reponendos libros detulerit. Erat enim honoris ſpecies imagine & capſis donari poſt recitationem.

¶ Qui ſunt] id eſt, qua re, id eſt, propter quam ſunt aliqui quos non iuuat. ¶ Hoc genus] Poëmatis in quo uitia carpuntur, utpote dignos culpari. ¶ Auari] Nam hoc peßimum eſt omnium uitiorum. Et poſt ipſum ambitio eſt, proptereaq; hæc in primis poſuit. ¶ Splendor] Quia delectantur uaſis & ſtatuis. ¶ Hic mutat] Exercet mercaturam conuectãs merces ab ortu ad occaſum. ¶ Veſpertina] Occidua à ueſpero ſtella Veneris, quæ poſt ſolis obitum circa occiduas partes apparet. ¶ Vti puluis] Ea uelocitate fertur per mare, qua fertur puluis à turbine uentorum. Sed de turbine accepiſti in ſuperioribus. ¶ Per mala] Per incommoda & pericula, ut uel patrimonium non minuatur, uel augeatur. ¶ Omnes ij] Qui uitijs iam dictis coinquinati ſunt. Verſus] Scilicet ſatyrarum. ¶ Poëtas] Satyricos. Omnes qui de ſatyro dicunt.

Fœnum habet in cornu] Erat in conſuetudine ſi quis eſſet bos qui cornu peteret fœnum cornu eius alligaretur ſignum quo admoniti cauerẽt. Hinc prouerbium fuit, ut cum hominem maledicum cernerent, dicerent, fœnum habet in cornu. Fœnum à fœnore dicitur. Nam nullum genus agrorum eſt qui minori impenſa maiores fructus ferat. Excutiat riſum] A circumſtantibus.

Sibi] Ad ſuam uoluptatem. Chartis illeuerit] Scripſerit ab eo quidem leo les, quod ſignificat imprimere & formare. Inde Deleo formatum iam & impreſſum remouere. Eſt autem leo & lino, inde linea. ¶ Primum ego] Oſtendit quid ſit poëta, atq; negat ſe in numero poëtarũ ponendum. ¶ Idcirco] Nam cum ſit opus ingenio & mente diuina & grandibus uerbis poëta ſunt qui negarint comicos eſſe poëtas quia ſtylum habent ſermoni quotidiano proximũ & niſi pedibus orationẽ includerent nihil ab illo differrẽt. ¶ At pater] Poſſet aliquis putare comediã eſſe poëma quoniã quãdoq; maioribus uerbis pſonatus in comedia pater inſurgit. Vt dixit in arte poëtica, Interdũ & uoces comedia tollit, Iratusq; Cremes tumido delitigat ore. Cui reſpõdetur quod etiam uerus pater & non perſonatus eodẽ ardore inſurgeret, cũ iratus filio fuerit.

¶ Nec ſatis eſt] Non ſatis eſt ut quis poeta dicatur facere uerſus ita puris & cõſuetis uerbis, ut illis diſſolutis iiſdem ſtomachantibus utatur, quis pater uerus quibus utitur pater perſonatus. Et profecto ſi uerſus quos & ego tunc & olim Lucilius ſcripſit diſſoluantur, ut non remaneat menſura pedum, nihil diſtabunt à quotidiano ſermone. ¶ Tempora] Scilicet ſyllabarũ

¶ Non ut diſſoluas] Nam cũ ſublimis ſit ſtylus, quamuis uerſus ita reſoluatur, ut non amplius appareat. ¶ Poſtquam diſcordia tetra Belliferratos poſtis portasq; reſurgit: tamen membra poetæ diſiecti] id eſt, partes & dictiones illius uerſus diuulſi à ſuo ordine demõſtrabũt illum fuiſſe poetam. Vt ſi dicatur, poſt quam tetra diſcordia fregit belliferratos poſtes tamen illa mẽbra ſic à ſuo ordine remota apparent eſſe eius corporis qui poeta dicitur. ¶ Hactenus] Nolo nunc id cõtendere, an comœdia & iſti mei ſermones poemata appellari poßint: Sed hoc quæro, cur hoc meũ ſcribẽdi genus tibi ſuſpectũ eſſe debeat. ¶ Sulcius acer] Hos fuiſſe dicũt acerrimos accuſatores & eloquentes quos latrones iure timerẽt, quia poterãt manifeſto crimine accuſari, Sed ſi quis recte uiuat, ¶ Et puris] Siue ui ſiue rapina illi nõ timebãt accuſatores.

¶ Rauci] Propter aßiduas accuſationes.

¶ Vt ſis

¶ *Vt ſis tu*] Summa cum oratione procedit, at ſit ſententia. Quemadmodum nemo niſi malus illos accuſatores timet, ita nullus niſi malus timebit mea carmina. Sed detur etiam quod tu lector ſis malus & ſimilis Cœli & Birri latronum, non tamen ego ſum ſimilis capri & ſulci, quia mea carmina neminem accuſant. Neq; enim edo mea ſcripta neq; do meos libros uenales biblyopolis, qui illos in tabernis ſuis aut circa columnas & pilas uendendos oſtendant. Vel dixit pila, quia poëtæ in pilis & columnis ſua epigrammata ſcripta ponebant. Propter. I puer atque aliqua citus hæc ſuſpende columna. Et dominum exquilijs dic habitare tuum. Vel pila, id eſt, ludus ubi conueniunt ad pilam, nam etiam in huiuſmodi conuenticulis ſolent ab ocioſis libri legi, negat deniq; edere ſuos libros, ne in imperitorum manus ueniant, ut Tygellus fuit.

¶ *In medio foro ſunt qui recitent*] Sententia eſt, ſunt qui meliores te in medio foro recitent. Et ſunt etiã qui lauãtes et inanes, id eſt ocioſi legãt et delectãtur in balneis, quia locus balnearũ concluſus & concauus reddit uocem iocundiorem. ¶ *Inanes*] id eſt ocioſos, nam ſic & Virg. Cætera quæ uacuas tenuiſſent carmina mentes id eſt, ocioſas. Inanis autem & uacuus idem eſt.

¶ *Hoc iuuat*] Scilicet legere in huiuſmodi locis. ¶ *Haud quærentes*] Id eſt, cogitantes.

¶ *Illud*] Nam faciant ſine ſenſu] Id eſt, ſine prudentia. ¶ *Et in tempore alieno*] Id eſt, incongruo. ¶ *Lædere*] Verba ſunt aduerſarij. ¶ *Facis hoc prauus*] Id eſt, quia prauus es, facis. ¶ *Studio*] De induſtria. ¶ *Vnde petitum*] Reſpondet poëta, at q; interrogat, unde petitum ſit, quaſi dicat, à quo acceperit & audiuerit uitium illud, quod in ſe iacit & contorquet.

¶ *Quis eorum cum quibus uixi eſt auctor*] Quaſi dicat nullus. ¶ *Abſentem qui*] Oſtendit qui ſint fugiendi tanquam pernitioſi homines. Inter hos enumerat qui abſenti detrahit. Qui nõ defendat ſi quis detrahat. Qui captat riſus alios mordẽdo. Qui fingit uidiſſe quæ non uidit, qui nõ reticet arcana ſibi commiſſa. ¶ *Niger*] Malus ut ſæpe demõſtrauimus. ¶ *Tribus lectis*] Cœnaculum idcirco triclinium dicitur quoniam tribus lectis ſternitur. Ergo tribus lectis, id eſt, in conuiuio. ¶ *Quaternos*] Duodecim intelligit Acron ſcilicet in ſingulis lectis quatuor. Vel ſimpliciter quaternos, id eſt quatuor. ¶ *Aſpergere*] Scilicet maledictis tanquam ueneno.

¶ *Quauis*] Quacunq; ratione ſiue iure ſiue iniuria. ¶ *Præbet aquam*] Magiſtrum conuiuij, & poſuit aquam pro omnibus rebus.

¶ *Potus*] Nam ex uino ſimplicior liberiorq; factus etiã ipſum inſectatur. ¶ *Liber*] Bacchus

¶ *Præcordia*] Mentem atq; animum. ¶ *Verax*] Qui ueritatem dicere cogit: ſic alibi. Et uino tortus & ira. Hic maledictus uidetur tibi. ¶ *Infeſto*] Id eſt inimico. ¶ *Nigris*] Id eſt malis.

¶ *Comis & urbanus*] Et cum maledictus iure uideri deberet. Contra uero, ſi ergo non dicam maledixi, & momordi ut ille ſed ſolum riſi. ¶ *Paſtillos*] Quia nimio luxu uiuit. ¶ *Hircũ*] Quia nimis ſordide. ¶ *Petilli*] Hic cum coronam auream de Capitolio ſubripuiſſet, accuſatus ſe defendit, ut ait Acron. ¶ *Mentio*] Sentẽtia autem eſt, ea quæ ego dico, non ut noceam dico, ſed ex animi libertate. Tu autem ut noceas, nam quæ paulo poſt uituperaturus es, antea laudas, ut diſſimules liuorem tuum & maledicentiam. Defendis igitur à principio, ut quæ deinde culpas maiorem authoritatem habeant. ¶ *Conuictore*] Conuiua & familiari. ¶ *In urbe*] Id eſt, quod non ſit damnatus furti, qua damnatione in exilium eundum fuiſſet, nam pœna capitalis exilium erat. ¶ *Sed tamen*] Poſtquam oſtendit ſe amicum, infert crimen cum ſumma aſtutia, quod magis noceat. ¶ *Nigræ loliginis*] Piſcis ex quo egreditur atramentum, qui externe albus eſt, intus autem atramentum continet, non diſſimilis ſepiæ, octenos habent pedes, caput eſt inter pedes & uentrem. Sic iſte amicum beneuolumq; ſe oſtendit, deinde uenenum effundit.

¶ *Erugo*] Nam ita hoc clandeſtino maledicto cõſumitur fama hominis ut ferrum erugine.

¶ *Quod uitium*] Neq; in me eſt hoc uitium, neq; in meis libris, nec quicquã uerius quã hoc de me poſſũ permittere. ¶ *Inſeuit*] Trãslatio ab arborib. in quib. ſylueſtriorib. meliores inſerũtur Sic et meus pater hæc bona in me inſerebat notãdo quæ fugerẽ exẽplo uitiorum, Mirũ autem ingenium

ingenium,ut cum patrem hominẽ libertinum & infimæ fortunæ à maioribus rebus laudare non poſſet,in eo laudat quod & ſummopere laudandum ſit,& non ſit non ueriſimile, nam informare filium bonis moribus ſumma laus patris eſt,& in quacunque fortuna præſtari poteſt.

¶ Parce] Modeſtè. ¶ Frugaliter] Idem ſignificat. ¶ Barus inops] Nam cum uideas eum cui amplum patrimonium relictum fuit ideo inopem eſſe quoniam omnia bona obligauerat,debes illius exemplo monitus uiuere parcè. ¶ Sapiens] Sapiens & philoſophus docebit rationes quare alia petenda ſint,ut pote uirtutes,alia fugienda,ut ſunt uitia.Ego autem poſſum ea docere quæ tradita ſunt ab antiquis patribus familias. ¶ Dum eges cuſtodis] Propter teneram ætatem.Nam cum in robuſtiore ætate conſtitutus fueris. ¶ Nabis ſine cortice] Tranſlatio ab ignaris natandi,qui ne mergantur aquis,alligant humeris ſuberem, quo ſine artificio in ſuperficie aquarum ſubſtentantur.Ita & hic in tenera ætate ſapientioris conſilio eſt regendus. Deinde iam ætate maturus per ſe cuncta callebit. ¶ Iudicibus ſelectis] Propriè iudices ex equeſtri ordine intelligit, nam inde eligebantur iudices. ¶ Vicinum funus] Vt mors uicini deterret ægrotum,& monet ut abſtineat à noxijs cibis,ita opprobria aliena faciũt ut abſtineamus à uitijs. ¶ Ex hoc ego ſanus] Ex perſona ſua dat optimum præceptũ,quo paulatim à maioribus uitijs poſsimus abſtinere nam mediocria ſunt condonanda,præſertim cũ proceſſu ætatis paulatim minuantur,minuet etiam. ¶ Liber] Id eſt,frequens lectio philoſophorum. Et hic quoq; oſtendit eſſe inſudandum philoſophiæ non ut illam ſolum diſcas, ſed ut uitam emendes. ¶ Amicus] Nam officium ueri amici eſt amicum corrigere,& qui corripitur patienter audiat,& audita exequatur. ¶ Conſilium proprium] Nam cum prudentiores uſu & experientia efficiamur ea prudentia bona à malis ſeliget,ut illa ſequũtur, hæc uitet.

¶ Neque enim cum lectulus] Oſtendit nullum tempus omittendum, quin ſemper cogitemus & quæ agenda ſint,& quæ fugienda,nam ſiue ociabimur in porticibus,ſiue in lecto requieſcimus,nunquam à cogitando ceſſabimus. Hoc quidam ex amicis. ¶ Non belle] Scilicet fecit ergo non ero ſimilis illi. ¶ Illudo] Deſcribo. Ludere enim poetæ dicuntur, cum res minores ſcribunt. Vir. Ludere quæ uellem calamo permiſit agreſti. In rebus autem maioribus raro ludere dicuntur. Canere uero de utriſq;. Vir. Carmina qui luſi paſtorum audaxq; iuuenta Tityre te patulæ cecini ſub tegmine fagi. ¶ Chartis] Græcum uerbum eſt. Charta autem differt à membrana, Nam (ut ait Victorinus) foliorum alia de chartis ſunt,alia de membranis. Ergo membranæ pelliceæ ſunt & Pergami primum inuentæ,unde pergamenæ appellantur. Chartæ autem ex papyro olim in Aegypto fiebant,ut diligẽtiſsime oſtendit Plinius in hiſtoria naturali. Apud nos de centonibus certo quodam modo maceratis & glutino ſiue colla cõcretis formatur. Chartam ex papyro in uictoria magni Alexandri inuentam ſcribit Varro. Antea palmarum folijs ſcriptitatum fuiſſe. Deinde quorundam arborum libris poſtea publica monumenta plumbeis uoluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta aut ſcedis. Ptolemæus autem chartas, Eumenes uero quorum uterque maximas habuit bibliothecas membranas inuenerunt. Sed contra Varronis ſententiam de chartis ait Caſsius Emina. M. Terentium ſcribam agrum ſuum repaſtinantem inueniſſe ait arcam,in qua Numa rex ſitus eſſet,& in ea libros charta ſcriptos. Sed Numam pluribus ætatibus ante Alexandrum fuiſſe conſtat. Mutianus uero ter conſul ait ſe in Lycia reperiſſe Sarpedonis à Troia epiſtolam charta ſcriptã. ¶ Hoc eſt mediocribus] Artificioſe dictum. Scripſerat enim in ſuperioribus ſe maximis uitijs carere,mediocribus non carere. Nunc hoc quod uitium non eſt in mediocribus uitijs enumerat,ut cum modeſte de ſe loquatur, à culpa tamen ſe abſoluat. ¶ Cui] Mihi. ¶ Iudæi] Nam ut Iudæi qui ſub imperio Octauiani plurimi Romæ erant cogebãt multos in ſua ſacra concedere, ſic turba poëtarum coget & te & reliquos,qui nolunt reprehendi,ut mihi concedas,quaſi innuat quo quãuis ipſe taceat, nõ propterea effugiet taxationes,cum tot alij reſtent.

SATYRA QVINTA.

EGreſſum magna me cœpit Aritia Roma] Non diſcedit ab ingenio poëta, ſed ſuauitate multa multiſq; ſalibus inſperſa oratione acerrimos reprehẽſionis ſtimulos contegit, ut illis auditore alliciat, & illaqueet, hiſq; illaqueatos ſalubri reprehenſione emẽdet. Argumẽtum autem à profectione Mecœnatis aſſumit. Nunc enim ad. M. Anto. reconciliandum miſſum Vir. Horatiuſq; ac nonnulli alij ex doctioribus Brunduſium uſq; profecuti ſunt. In hac igitur profectione deſcribenda multos reprehendit. ¶ Aritia] Vrbs non procul ab Alba longa. ¶ Modico] Vel ut frugalitatem Mecœnatis & comitum oſtendat, uel quia urbs ipſa parua erat.

¶ Forum] Mercatum ¶ Appi] Pro Appij, per apocopen ut urbem Pataui. Eſt antẽ dictum forum Appi ab Appio quemadmodum et uia Appia, hic locus iuxta paludem Põtinam erat. Et propterea differtum, id eſt, ubiq; paßimq; refertum nautis. ¶ Malignis] Eſt pene epithetum cauponum. ¶ Iter unum] Id eſt, iter unius diei, non tamen nobis, ſed ijs qui ſunt præcincti altius, id eſt, ſunt magis expediti. Ergo nos ignaui diuiſimus iter, quod erat unum. ¶ Minus grauis] Propter frequentia habitaculorum. Alij textus habent nimis grauis, & tunc erit moleſta propter nimiam frequentiam. Appia autem dicta eſt uia, quia ab Appio Claudio cæco in ſua cẽſura ſtrata eſt. ¶ Propter aquam] Nam iuxta paludem Pontinam inſalubris eſt. De aqua enim qui ſcribunt primum locum præbent pluuijs, Secundum ꝯuiualibus, Tertiũ puteis, Deterrimas autem ſcribunt paluſtres. ¶ Diffundere] Spargere. ¶ Signa] Sydera. Proprie tamen ſigna dicuntur duodecim ſtellarum configurationes in zodiaco. Poeticè autem dixit noctem diffundere noctem quippe quæ ſemper per cœlum ſparſa ſint, ſed non apparent in die, quia luce ſolis eárum lumen obſcuratur. ¶ Tum pueri nautis] Nam cum eo in loco ſint res nauigijs imponendæ inter ſeruos qui ingerũt & nautas qui recipiunt exoriuntur conuitia. ¶ Huc appelle] Huc nauem applica, uerba ſunt ſeruorum. ¶ Trecentos inſeris] Oratio nautæ dolentis quod plures quam oportet nauem ingrediantur. ¶ Obe] Vox iubentis modũ imponere. ¶ Exigitur] A' nautis pro naulo. ¶ Mula] Quæ nauem è ripa trahat. ¶ Cantat] Cantu laudat. ¶ Prolutus] Vehementer potus. Virg. Toto ſe proluit auro. Oſtendit inurbanitatem illorum qui dominos dormire non ſinunt. ¶ Vappa] Nam uenale uinum aliud raro accipiunt. De uappa dictum eſt.

¶ Dormire] Iam feſſus. ¶ Nauta piger] Nam & ipſe cum eos quos uehit dormire ſentit, dormire parat, quamuis pollicitus ſit accepto precio tota illos nocte uehere. ¶ Stertit] Oblitus fidei & officij ſui. ¶ Cerebroſus] Nam modeſtiores non quid nauta mereatur, ſed quid ſe dignum eſſe facerent. Cerebroſus autem dicitur à cerebro, qui totus ſuo conſilio hæret, & obſtinatus à nemine perſuadetur, & iracundiæ obtemperans ſine ratione fertur. ¶ Fuſte ſaligno] Nam circa paludes ſalices abundant. ¶ Quarta hora] Scilicet diei. ¶ Dolat] Verberat; proprie dolare eſt lignum dola coëquare. ¶ Feronia] Apoſtrophe eſt. Venerant autem ad lucum Iunonis Feroniæ, ubi illi ſacer fons erat. Sed non eſt intelligendum de Feronia urbe; quæ ſub monte Socrate eſt, quia eſt procul à uia Appia. ¶ Repſimus] Repere ſerpentum eſt. Sed uoluit oſtendere difficultatem in aſcendẽdo monte, in quo Anxur quæ & terracinia dicitur collocatũ eſt. Vbi olim Amiclæ fuerunt à ſerpentibus deletæ. Hic Iupiter imberbis colebatur. Vnde dicebatur Anxur quaſi ἄνευ ξυροῦ, id eſt, ſine nouacula. Nam qui tondetur, nouacula non eget. Terracina Trachira ab aſperitate dicta eſt. ¶ Mecœnas] De cuius profectione in principio diximus. ¶ Coccius] Coccius Capito quem. M. Antonius miſerat ad Auguſtum. Et nunc ipſe rediens cum Mecœnate proficiſcebatur. ¶ Mißi] Ab Antonio alter, alter ab Auguſto.

¶ Amicos aduerſos] At qui contrarium epithetum eſt amicorum, ſed intellige ſoliti componere, id eſt, ad concordiam reducere eos qui ex amicis aduerſi facti erant. ¶ Illinire] Pro illiniebam. Patetur ſe lippum, qui morbus uigilijs & ſole augetur. Ergo ſedabat illũ illiniens. ¶ Collyria] Nam medicamenta oculorum collyria appellant] Eſt autem græcum uerbũ. Cor-

nelius autem Celſus tam oculorum quam fiſtularum collyria uocat, ut apparet in quinto ſuo medicinæ. ¶ Ad unguem factus] Id eſt, perfectus. Tranſlatio eſt à iuncturis lapidum cum ita exactæ ſunt, ut unguem non admittant. Perſ. Seueros excluderet ungues Fundos Aufidio. ¶ Fundos] Strabo ait ſinu Caietano contiguum eſt Cæcubum, cui adiacet urbs Fundi in uia Appia. Tota hæc ora præcipua uina gerit. Hinc eſt Cæcubum, Fundanum, Sætinum, Salernum, & Albanum. Notat autem in hoc loco inſolētiam ignobilis Prætoris. Hic enim de ſcriba ſenator factus Fundanam præturam acceperat. ¶ Ridentes] Quia indignus eſſet illo magiſtratu.

¶ Scribæ] Hoc miniſterium apud Romanos infimo generi hominum mandabatur. Apud Græcos cuiq; nobiliſſimo. Idem apud Etruſcos, quod facile deprehenditur in ſcriba Porſenæ.

¶ Lata clauum] Veſtem ſenatoriā ita appellat. Nam prætextam Ethruſcorum regum ueſtem fuiſſe, & ad magiſtratus Romanos tranſlatam, ac deinde puerili ætati conceſſam demonſtrauimus. ¶ Vatillum] Vaſculum in quo carbones incenſi eſſent, quibus ferrum ad inurendas notas reis candebant. ¶ Mamurrarum] Senatoria familia Romæ erāt Mamurræ, ſed Formijs oriūda, & magnam partem eius urbis poſſidebant. ¶ Domum] Habitaculum, culinam, cibariam. Eſt autem culina ubi epulæ coquuntur, dicta ſic, quia ibi lares colerent. ¶ Sinueſſæ] Nomen urbis. In agro Sinueſſano uillam habebat. Virg. Iuxta Nolam. Et cū Nolani aquæ in ſuum agrum deriuationem denegaſſent illos ex ſuis carminibus ſuſtulit, & ubi prius Nola erat, Orā poſuit, ut, Et uicina Veſeuo Ora iuga. ¶ Multo gratiſſima] Optimus poēta demonſtrat quam diligenter colenda ſit amicitia, & quantam in uita iocunditatem inde capiamus. ¶ Candidiores] Innocentiores. Ergo poterat inter illos intercedere amicitia, quæ cum uirtus ſit, inter malos eſſe non poteſt. ¶ Parochi] Magiſtratus erant, quibus erat cura, ut ligna & ſal legatis publicē miſſis præberentur, ab eo quod eſt, παρέχω, id eſt, præbeo. Hinc parochiæ eccleſiæ dicuntur, quæ ſuis parochianis uictum cœleſtem exhibent. ¶ Hinc muli] Commodum iter hinc Capuā uſq; oſtendit, quandoquidem & muliones uno die commode illud carpant.

¶ Clitella] Sarcina ſiue ſella uel inſtrumenta quibus quadrupedes ſternuntur, uel lignei uncini quibus onera imponuntur. ¶ Lippis] Propter ſe dixit. ¶ Crudis] Male cibaria ſtomacho decoquentibus propter Virgilium qui eo morbo laborabat. ¶ Cocei pleniſſima] Oſtendit liberalitatem hominis. ¶ Caudis] Oppidum Samnij, unde Caudinæ furcæ nobilitatæ inſigni clade & ignominia quam Romani exercitus ſub Sp. Poſtumio à Samnitibus acceperunt.

¶ Muſa] Inuocat Muſam, ut captet attentionem in re paruа, Vel de induſtria ridicule hoc dixit, Cum rem minimè dignam inuocatione ſit narraturus. ¶ Sarmenti] De quo Iuuena. meminit. Quæ nec Sarmentus iniquas Cæſaris ad menſas, nec uilis Galba tuliſſet. De hoc etiam meminit. De hoc etiam meminit Plutarchus in uita M. Antonij. ¶ Quo patre] Genere. ¶ Meſſi] Erant Oſci clarum genus, uel Meſſi Oſci erat genus clarum, ut puto poētam uel hominem uituperare à patre. Nam Oſci populi turpibus moribus fuiſſe perhibentur. Vnde Oſceni mores appellantur. Ergo erit ironicè dictum clarum genus. ¶ Domina] Ergo erat adhuc ſeruus.

¶ Scurra] Ab urbano differt. Vrbanus riſum captat, ſed ijs ſalibus & leporibus in quibus tamen loci, temporis, hominum, & rerum, dignitas ſeruetur, & à decoro non diſcedatur. Scurra uero contra, nam dum riſum captat, nec ſibi nec alijs parcit nec ab ulla abſtinet turpitudine.

¶ Prius ſarmentis] Decorum ſeruat poēta, nam decuit ab hoc iurgium oriri, in quo nullus eſſet pudor. ¶ Accipio] Scilicet pro conuitio. ¶ O tua] Via Sarmenti, nā cum ille minitabundus caput conuerteret hic inquit. O admirantis eſt. ¶ Quid faceres] Quaſi dicat maiora minareris ni tua frons foret execto cornu. Appellat cornu extremitatem frontis, & exectum propter cicatricem quæ inerat. Acron ait Oſcos qui in Campania ſunt habere in fronte ex ipſa natura ueluti cicatrices. Quid ergo faceres integer, cum ſit mutilus, id eſt mutilatus minitari. Sunt qui uelint mutilos eos eſſe à quibus ferro uel alia ui aliquod membrum exectum ſit. Inde

mutila.

mutilare. Mancos autem quibus membrum uitio naturæ deſit. Iuuena. Ex eo tanquã Mancus et extinctæ corpus non utile dextræ. Debilem uero eum nuncupant, cui membrum uel uulnere uel morbo inutile ſit redditum. ¶ Setoſam] & propter hoc illum equo comparauerat. ¶ Campanum] Id eſt illius Campani, Vel quia (ut nunc dixi) naturaliter Campanis ſit, uel ad mores retulit patriæ. Iuue. Qui gentis uitio nunquam partitur amicum. Oſcis autem Campania dicta eſt ab Oſco duce. Campani enim fœdi & arrogantes putantur, & ore immundi ſunt & dicaces.

¶ Rogabat ut ſaltaret cyclopa] Scilicet Polyphemum, id eſt, ſaltãdo exprimeret Polyphemum & illum imitaretur in ſaltatione, quaſi dicat, non eſſe opus illi perſona, ſi uelit Polyphemum agere, quoniam facie illi ſimillimus ſit. ¶ Catenam] Sententia eſt, eßet ne adhuc libertate donatus, nam liberi facti cathenam inſtrumenta ſuæ ſeruitutis laribus donabant. Et addit quod quamuis eßet ſcriba, non propterea ius dominæ ſuæ in illum eſſe deterius. ¶ Fugiſſet] Maxima enim infamia erat ſeruo quod fugitiuus diceretur. Hoc igitur animi uitium eſt, illud corporis quod ſtatura puſillus ſit. ¶ Vna libra farris] Quaſi dicat, non erat uerenda fames cum tam paruo egeres. ¶ Beneuentum] Olim maleuentum dictum in Samnio eſt. ¶ Hoſpes] Domus hoſpitis. ¶ Notos] Quoniam in Apulia ortus eſt poëta. Vel notos charos. Virgilius. Hic inter flumina nota. ¶ Atabulus] Ventus eſt illis regionibus noxius, dictus ſic quia τὴν ἄτην βάλλει, id eſt, nocumentum inijcit. ¶ Erepſemus] Id eſt, erepſiſſemus. ¶ Hic ego] Sub nomine ſuo alium notat. ¶ Rapimus] Celeriter aſſumimus. ¶ Dicere non eſt] Id eſt, non licet, nam Eutractitium (id enim nomen eſt oppidi) in uerſu hexametro ſtare non poteſt.

¶ Callidus] Quia nouit quod Canuſii malus eſſet panis. ¶ Lapidoſus] Durus. ¶ A forti] Sic enim ab Homero inducitur Diomedes. Arpi enim & Canuſini propinqua oppida, & à Diomede condita. ¶ Rubos] Oppidum eſt, Hinc Virgilius, Nunc facilis rubea texatur fuſcina uirga. ¶ Bari mœnia] Barum Egnatia & Ruida Pediculorum oppida ſunt & in Calabria Peduculi populi ſunt, Sed & pediculos animalia capitis dicimus & peciolos quibus poma pendent. Iratis] Nam inſalubres ſunt ibi aquæ. ¶ Dum flamma ſine] Anaſtrophe eſt, id eſt, ſine flamma. ¶ Perſuadere] Ridet illorum religionẽ, qui putabant dei iuſſu thura quæ in limine templi ponerentur ſine flamma liqueſcere. Et tanquam Epicurus negat deos aut precibus moueri aut ira ex aliqua impietate irritari. Apella] Circunciſus quaſi ſine pelle ſit, quia cutis è præputio inciditur, dicuntur etiam recutiti Iudæi. ¶ Nanq; deos didici] Mordet Iudeorum ſuperſtitionẽ, & ut Epicurus profert eam ſententiam quam dixi. Sic etiam Lucretius. ¶ Nec ſi miri] Dicit miracula quædam à natura fieri, ſed non à dijs, cum dij (ut placet Epicuro) propterea beati ſint, quoniã nihil curantes ocio ſummo fruantur. ¶ Chartæ] Sermonis. ¶ Viæ] Profectiones.

SATYRA VI.

NOn quia Mecœnas] De ea re diſputat de qua tanta tanq; diuturna controuerſia fuit atque eſt, ut adhuc lis ſub iudice ſit. Multi enim illã in antiquitate generis reponunt. Multi in diuitijs, nonnulli in magiſtratibus. Alij ad hæc uirtutem adiungũt (ut placet Peripateticis) Stoici autem in ſola uirtute nobilitatem ponunt. Quam ſententiam nunc poeta ſequitur. Nititur autem authoritate Mecœnatis, quæ quidem cum utroq; parente regio natus ſit, multum ualere poßit. Eſt autem ordo O Mecœnas tu non ſuſpendis naſo adunco, id eſt, nõ põderas & libras cum quodam ſtomacho, ut cæteri nobiles ſolent. ¶ Ignotos] Id eſt, ignobiles.

¶ Quia nemo Lydorum quicquid] Scilicet Lydorum. ¶ Incoluit fines, ſit generoſior te] Nam qui Ethruſcos fines incolunt ex Lydia (duce Tyrrheno) uenerunt. Sed hiſtoria alio in loco à nobis poſita eſt. ¶ Magnis legionibus] Quia ex antiquis Lucumonibus fuerint. ¶ Libertino patre] Libertinumq; inquire in ſuperioribus.

quam penitus ingenium eius & mores perſpecti ſint. Poſtremo demonſtrat & Mecœnatem minime ſequi fortunam in amico eligendo, & ſe modeſtiſsime ita commendat ut dignum ſe amicitia probet, nec patrem debita laude defraudet, atqui quamuis pauper eſſet, noluit filium ad quæſtum inſtruere, ad quem multi ex nobilioribus à ſuis parentibus inſtituuntur. ¶ Flauij] *Alij hunc fœneratorem, alij calculatorem fuiſſe uolunt.* ¶ Centurionibus] *Quaſi nobilioribus & ditioribus.* ¶ Loculos] *In quibus pecuniam exactam referrent.* ¶ Tabulam] *In qua data & accepta ſcriberent.* ¶ Octenis] *Vel octauo die menſis ante idus, uel idibus octaui menſis.* ¶ *Auſus ut oſtendat difficultatem patrimonij ad ſumptus ſubminiſtrandos.* ¶ Portare] *Propter teneram ætatem.* ¶ Veſtem ſeruos] *Quaſi dicat, ſi cum artibus liberalibus erudiebat, habuiſſem ueſtem precioſam, & ſeruos omnes crederent me ex nobilibus ortum.*

¶ Ipſe mihi] Non poterat pædagogum præbere. At ipſe pædagogi munere fungebatur.

¶ Pudicum] *Frugi & in omnibus rebus continentem.* ¶ Primus honos] *Optimum præmiũ. Nam uirtus moralis propter hoc exigitur.* ¶ Preco] *Pretia allata pronuntiabat.* ¶ Coactor] *Mercenarius eius qui habet ſummam rerum uenalium, uel qui exigit pretium à circumforaneis. Vel coactores ſunt argentarij in auctionibus, qui pecunias cogant.* ¶ Laus illi] *Nã quanto pauperior fuit, tanto illi plus debeo.* ¶ Nil me pœniteat patris] *Id eſt, non parua res uideatur talis pater. Verba obſcura, ſed ſenſus eſt. Hic pater non debet mihi friuolus uideri, Neq; mihi dicendum eſt, ut magna pars hominum ignobilium, quæ negat non eſſe factũ ſuo dolo, id eſt, ſua culpa, ſed à fortuna quod non habeat ingenuos parentes. Hoc non eſt dicendum mihi: nam etſi non habeam ingenuum patrem, tamen ille mihi præſtitit quod ſolent nobiles, neq; ſi liceret ſumere mihi alium patrẽ, ullum ſumerẽ ſed contẽtus eſſem meo in qua re uulgus putaret me dementẽ, tu uero ſanum quod ego nollem ſubire onus moleſtum, nam ſi eſſem in maiori fortuna collocatus eſſet parandum maius patrimonium, plures mihi ciues eſſent ſalutandi, plures ſerui ducẽdi.* ¶ Curto] *Diminuto & ulceroſo.* ¶ Mantica] *In qua neceſſariæ ueſtes, uel huiuſcemodi res feruntur.* ¶ Obijciet nemo ſordes] *Nam hoc modo uectus non putabor auarus, quia pauper ſum quemadmodum Tullus ille, de quo dictum eſt, qui in maiori fortuna cõſtitutus maiori comitatu proficiſcatur oportet.* ¶ Quinq; pueri] *Nam quinq; comites tuæ fortunæ non ſufficiunt mihi.*

¶ Mille alijs] *Scilicet hominibus uel mille alijs rebus.* ¶ Laganum] *Mẽbrana de farina confecta, uel leguminis ſpecies.* ¶ Pallacem] *Quia in ludis Cyrcenſibus deceptæ fuerunt Sabinæ.*

¶ Echidnus] *Vas in forma Echidni.* ¶ Guttus] *Vas unde guttatim unguentum ſtillatur.*

¶ Marſia] *Iudex.* ¶ Minoris Nouiorum] *Nam ex Nouijs fratribus qui fœneratores erant, minor peior erat.* ¶ Lecto & ſcripto] *Id eſt, lectito & ſcriptito.* ¶ Fraudatis lucernis] *Quaſi dicat oleo puro & non deturpato in lucernis.* ¶ Rabioſi ſigni] *De canicula intelligit.*

SATYRA VII.

PRoſcripti regis] *Rupilius rex Preneſtæ ab Auguſto proſcriptus ad Brutum in Aſiam confugit. Sed cum Horatium tunc Tribunum ueluti ignobilem contemneret, noluit poëta in opprobria incurrere. Itaque Perſium quendam ſibi oppoſuit. Hic à rege laceſsitus has quas uides lites exercuit.* ¶ Proſcripti regis] *Proſcribere relegare eſt. Item uenale proponere. Cicero in tertio, de Of. Ille quod non placebat proſcripſit, tu quod placebat non emiſti. Sed in rebus animatis non proſcribere dicimus, ſed producere, unde produxit ſeruos, id eſt, uenales oſtendit.* ¶ Regis] *Sunt qui credant eſſe nomen dignitatis. Sunt itidem qui nomen proprium putent.* ¶ Pus] *Non flectitur hoc nomẽ, & proprie ſignificat ſaniem & corruptum humorem in corpore. Cuius contrarius eſt ſuccus humor ſcilicet quo corpus alitur. Hic autem appellat pus malignitatem ſui ingenij, unde addidit uenenum, quia uerba eius uenenum erant.*

¶ Hibrida] Proprie canis eſt ex uenatico & gregario natus. Verum hunc hibridam appellat quod ex patre Aſiatico & matre Romana ortus ſit, componc autem ſic. Ergo puto eſſe notum, quo pacto Perſius ultus ſit pus & uenenum proſcripti regis Rupili. ¶ Omnibus & lippis] Ergo notiſsima eſt res, ergo uera. ¶ Negocia] Rationes ſocietatis. ¶ Clazomenis] Vrbs in Aſia. ¶ Durus homo] Inexorabilis, inhumanus. ¶ Odio] Acerbitate, quæ ex odio prouenit. ¶ Confidens] Arrogans Nam confidentia ut plurimum in malo capitur, fiducia in bono. ¶ Amari] Acerbi. ¶ Siſennas barros] Populos loquaces ut multi putant. Ergo poterat ſuperare loquacitatem illorum. ¶ Equis albis] Id eſt, longo interuallo, quia equi albi apud antiquos uelociſsimi inueniebantur. Vir. Qui ſuperēt candore niues, qui curſibus auras. Erat igitur prouerbium, ut qui longo interuallo præcederet equis albis uincere diceretur. Alij dicunt barros elephantos, ut ipſe alibi. Quid tibi uis mulier nigris digniſsima barris. Nam elephantes ſua mole tardi longo interuallo ab equis uincuntur. ¶ Siſennas] A loco ſic nominantur. ¶ Poſtquam nihil conuenit] Poſtquam non interuenit aliqua concordia. ¶ Hoc] Propter hoc omnes fortes ſunt moleſti. Nam uiribus pares cum ſint, neuter neutri cedit. Si autē imbecilles ambo ſunt, facile cedunt. Aut ſi alter minus potens ultro uictus abit ut Glaucus qui ſua arma aurea Diomedi miſit, & illius ænea ſumpſit, ut Diomedes ceſſaret. Refert Homerus quod cum ueniſſent in certamen & Glaucus ſe à Siſipho originem ducere dixiſſet. Diomedes priſtinæ amicitiæ memor conuenit ne amplius inter ſe concurrerent. Eſt autem in Siſiphi ſucceſsione Glaucus, & ex Glauco Bellorophon, & huius Hippolochus, & Hippolochi hic Glaucus. ¶ Bacchius & Lytes] Pugiles fortiſsimi & inter ſe pares fuerunt, Sed non magis pares uiribus quam iſti in contentione. ¶ Canem illum] Id eſt, caniculam quæ eſt ſtella inuiſa agricolis de qua alibi. ¶ Ruebat] Eo impetu orationis utebatur quo impetu fertur fluuius illuc quo fertur rara ſecuris, id eſt in ſyluam denſam, quæ raro ceditur, Vel Aeſopi fabulam tangit: Qui ait Mercurium è monte deſcendentem auxilio agricolæ fuiſſe, cui in fluuium ferrea ſecuris cecidiſſet & illi auream extuliſſe, At ille noluit, quoniam ſua non fuiſſet aurea. Sed Mercurius ſimplicitate hominis motus & auream & ferream dedit. Alter uero agricola auaritia motus & ipſe ſuam in flumen deiecit, & cum Mercurius ferream extuliſſet, & ille ſuam aureā contenderet neutram accepit. ¶ Arbuſto] Quaſi de inculto pectore. ¶ Vindemator] Pro uindemiator metri cauſa, id eſt, ita durus ut eſt ille uindemiator, cui uiator inuictus ſæpe ceſsiſſet id eſt, qui ſuperaret eum uiatorem qui alios ſuperaſſet, Erat enim cōſuetudo apud Priſcos, quæ etiam noſtris temporibus non ceſſat, ut uindemiæ tēpore agricolæ ex arboribus in quibus uuas legunt in uiatores iurgia iacerent, uiciſsimq; ab illis audiant. Eſt ergo ſententia quod ille non eſſet minus conuitiator quam uidemiator. ¶ Cucullum] Id eſt, uindemiatorem cucullum indutum, uel quem appellat cucullum propter contemptum. ¶ Aceto] Vehementi obiurgationē. ¶ Reges tollere] Nam interfecit Cæſarem Brutus.

SATYRA VIII.

OLim truncus eram] In Gratidiam eiuſq; comites ueneficas inuehitur. Hæc unguentaria Neapolitana Canidiaq; appellata eſt. Verum ipſe nomen propriū taxaret pro Canidia Gratidiā poſuit. ¶ Ficulnus] Dicitur enim ficulnus & ficulneus, ſic ilignus et iligneus, ſalignus & ſaligneus. ¶ Maluit eſſe deū] Scilicet Priapū hortorum deum. ¶ Dextra] Nā magnum fuſtem tenet. Palus ruber] Id eſt, rubrica infectus & in oſcænam formam fabricatus. ¶ Huc] Oſtēdit quod ubi nunc hortus eſt, erāt publicæ uſtrinæ. ¶ Cōſeruus] Eiuſdē domini ſeruus. ¶ Locabat] Dato prætio. Nā nobiliorum cadauera magna pōpa efferuntur, hæc autē nulla. ¶ Eiecta] Nullo honore elata. Eiecta nō honoris cauſa ſed ne locus tetro odore infeſtaretur. ¶ Vili arca] Et non ornato feretro. ¶ Miſere] Inopi & cui nō ſit proprium ſepulchrum. ¶ Commune] Puplicum. ¶ Panti-

¶ Pantalabo] Hic trans Tyberim ingenuis parentibus ortus uniuerſo patrimonio uorato ad ſummam egeſtatem redactus eſt. ¶ Nomētano] Eadē luxuria hic perditus fuit, ac poſtremo apud exquilias in puplicis uſtrinis ſibi monumentũ cōſtruxit. ¶ Cippus] Terra ſepulchri eſt. Et quoniã ſepulchrũ non uniuerſam terrã illi ſacrã occupabat, ſolebãt adnotare in ipſo ſepulchro ad quot pedes & frontē, id eſt, in latitudinem & iuxta uiã procederet, & rurſus ad quot pedes in agrum, id eſt, in longitudinem agri porrigeretur. Dãnat ergo uanitatem hominis qui in ſolo publico tantũ ſibi ſpatium arrogauerit. ¶ Hæredes monumentũ ne ſequerētur] Et hoc ſummæ arrogantiæ eſt. Nã in magnorũ uirorũ ſepulchris quoniã digni eſſent qui ſeorſum ſepelirentur ita ſcribebatur. H.M.H.N.S. quod ſignificat, hoc monumentum hæredes nō ſequantur. ¶ Exquilis] De hoc monte alibi. ¶ Salubribus] Remotis ſepulchris, quæ nō ſunt ſine corruptione.

¶ Cũ mihi] Exulto huiuſcemodi horto imminet mihi nō minor labor in abigendis ueneficijs quã in remouēdis furibus & auibus. ¶ Vexant] Nã furorem inducũt in animos humanos. Veniebant animæ illuc uenefice, ut & oſſa defunctorum, & herbas in ſepulchris natas legerent. Nã hæc ueneficijs cōferre putabãt. ¶ Luna] Nã & hæc in ipſis ueneficijs efficaciſſima dea habebatur. Hinc Maro. Ter geminã Hecatē tria uirginis ora Dianæ. ¶ Nigra] Qui color infernis dijs aptus eſt, quibus hæc ſacra parabantur, ſic infra pullũ agnã ponit. Vir. Sacra Iouis ſtygio quæ rite incœpta paraui Perficere eſt animus. Maiore] Vel maiore alia Sagana ætate uel uiribus, uel maiore Canidia, id eſt, magis efficaci. ¶ Vnguibus] Nã uarijs modis herbis legebant modo falce ænea, modo unguibus. ¶ Lanea] Sub effigie poſcētis pœnas. Cerea uero ſub effigie daturi. ¶ Hecaten] Id eſt, Proſerpinam, cui inſunt centum poteſtates. ¶ Tiſiphonē] Hæc maxima furiarũ eſt & græca dictio ultricē cædis ſignificat. ¶ Infernas canes] Furias Nã apud inferos canes, apud nos furiæ, apud ſuperos diræ appellãtur, apud littorales harpyæ. Et reuera inferiores ſolo latratu, id eſt, iurgijs inceſſere poſſũt, cũ nocendi uim non habeant. Superiores aũt diri ſunt, quoniã poſſunt crudelitatem exercere. Mediocrib. furere licet. ¶ Iulius & pediatiã] Vel infames illius tēporis fuerũt, uel poetæ peſſimi et triuiales. De triuialibus autē. Vir. Non tu in triuijs indocte ſolebas Stridēti miſerũ ſtipula diſperdere carmē. ¶ Fragilis] Mollis. ¶ Alterna] Alternatim modo uenefice, modo umbræ. ¶ Triſte & acutum] Nã ululatus uocem acutam & mæſtã profert. ¶ Lupi barbã] Nã & Plinius ſic ſcribit Lupi roſtrũ inueteratum ueneficijs reſiſtere aiunt, ob idq; portus præfigũt. ¶ Variæ] Maculoſæ. ¶ Ignis] Ordo eſt, Ignis arſerit largior imagine cerea ſcilicet liquefacta. ¶ Furiarum] Quas illæ ab inferis exciuerant. Vel conſtrue, horruerim uoces & facta duarum furiarum, id eſt, olla Canidiæ & Saganæ quæ tanquam furiæ erant. ¶ Diſploſa] Diſciſſa. ¶ Diffiſſa] Aperta.

¶ Ficus] Ego Priapus ficulnus. ¶ Dentes] Vel quos legerat ex ſepulchris, uel ſuos, quia anus erat. Ex nimio anhelitu quem in curſu auxerat, dentes pulſi ſibi exciderant. Calendrum ornamentum capitis. Oſtendit autem anicularum ſtultitiam quæ cum omnia maxima ſuis ueneficijs promittant, deinde tam parua re terrefiant. ¶ Vincula] Fortaſſe licia ex uarijs coloribus. Virgilius. Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore Licia circundo.

SATYRA IX.

IBam forte uia ſacra] Carpit impudentiam atque importunitatem & ineptias quorundam hominum per hũc quem inducit. ¶ Via ſacra] Quæ à porta triumphali ad capitolium ferebat. ¶ Nugarum] Vel moleſte de ſe loquitur, qui ſuas cogitationes nugas appellet. Vel ſe quandoq; reprehendunt Satyri, ut liberius in alios inuehi liceat. ¶ Nomine tantum] Vt oſtendatur maior impudētia, cum nulla intercederet familiaritas. ¶ Arrepta] Non enim expectauit ut porrigerem. ¶ Dulciſſime] Non ſine adulatione. ¶ Vt nunc eſt] Secundum conditionem temporum. ¶ Cupio omnia quæuis] Vt ſe humanum gratum præberet. Et ſimul uerba ſunt hominem dimittentis.

¶ Occupo nunquid uis] Id eſt, ante quam ille longiorem ſermonem sereret, dixi nunquid uis. ¶ Docti ſumus] Non diſcedit ab ingenio arrogantis ſimul & fatui. ¶ Balane] Hic cauſidicus fuit, qui nullo clamore aut ſtrepitu forenſi conturbabatur, hinc illum fœlicem cerebri appellat. ¶ Garrire] Per plures uerſus uehementer depingit inanis & arrogãtis nugatoris ingenium. ¶ Mentis] Improprie de aſino. ¶ Interpellandi] Loquitur Horatius. ¶ Haud mihi] Reſpondet garrulus. ¶ Compoſui] Sepeliui. Nam & oculi comprimuntur à propinquis, & lauabãtur & ungebãtur, & apto imponebãtur feretro, ergo cõponebantur. ¶ Confice] Loquitur Horat. Interfice me, nã ſic de me factũ eſt. ¶ Mota urna] Motis ſortibus in urnã coniectis. Erat enim anus ſortilega. ¶ Ad Veſtæ] Subintellige templũ. Sed tamẽ nõ ponitur. Sic alibi Senatus eo die conuenit ad Cõcordiæ. ¶ Audito] Illi cũ quo fuerat uadimoniũ. Sed de uadimonio & uade iam dictũ eſt. Erat autẽ templũ Veſtæ apud forum. ¶ Intereã] Horatius loquitur. ¶ Stare] Id eſt, ſi habeo uim ſtandi contra & quaſi pugnandi. Nam pugna quædam eſt defenſio forenſis. ¶ Te an rem] Stultus omnino qui ſeria iocis poſtponat. ¶ Me ſodes] Horatius loquitur. ¶ Hinc repetit] Hinc principium reſumit, & dicit quomodo tecum, ſcilicet uiuit Mecœnas. ¶ Paucorum hominũ] Eſt homo paucorũ. ¶ Et mentis bene ſanæ] Affert quare ſit paucorũ hominũ quia eſt bene ſanæ, id eſt, prudentis mentis et huius rei ſignũ eſt quod nemo utitur fortuna dexterius, id eſt, aptius, nã ille apte fortuna utitur, qui neq; effertur rebus ſecũdis neq; ſuccũbit aduerſis. ¶ Magnũ adiutorẽ] Malignus uir maligna promittit. Sentẽtia eſt ſi faceres me amicũ Mecœnatis præſtarẽ tibi magnũ auxiliũ ad reliquos ex hominis amicitia pellendos neq; eſſet quod me timeres. Nam cederem tibi primas partes in amicitia. ¶ Non iſto] Reſpondet poeta, quod apud Mecœnatem uiuimus ſine inſidijs, nec uiget ibi inuidia ut aut doctiori inuideatur, ſed eſt unicuiq; locus ſuus. ¶ Magnum] Reuera magnum eſt quod magna domus careat factionibus. Vnde maxima eſt laus in Mecœnatẽ, At uiro uitioſo incredibile uidetur. ¶ Atqui ſic habet] Horatij uerba. ¶ Accendis] Verba garruli. Vellis] Horatius loquitur, & in adulatorem adulationem effundit, ut ſuo illum gladio iugulet. ¶ Haud mihi de ero, Immemor eorum quæ dixerat Horatius; & memor ſui deprauati ingenij dicit ſe per malas artes id conaturũ, corrũpet ſeruos, utetur importunitate, quæ duo uitia nihil proderũt ſibi apud bonos. ¶ Nõ ſine magno uita labore] Optima ſententia, ſed male collocata. ¶ Fuſcus] Grammaticus nobilis eo tempore & iocunditate & feſtiuitate plenus. Et qui cuperet in re non damnoſa quamuis ſubmoleſta Horatium ludere. Itaq; cum poëta fingeret ſibi eſſe cum Fuſco negociũ, & ſimul innueret Fuſco ut idem affirmaret. Fuſcus ſe intelligere diſſimulabat ita tamen ut Horatij diſſimulationem latere nollet, ut illum familiariter irritaret. ¶ Male ſalſus] Id eſt ſalſus contra meam uoluntatem. ¶ Certe neſcio] Verba Horatij ut illum ſub huiuſcemodi ſimulatione admoneret, ut ſe eriperet. Sed Fuſcus qui illum eripere nollet à garrulitate illa importuna reſpondebat ſe meminiſſe id quidem, ſed non eſſe ea die tempus. ¶ Triceſima ſabbata] Dicebantur triceſima ſabbata quando luna noua quæ eſt in triceſima die currebat in ſabbato, quæ neomenia appellatur quaſi noua luna. ¶ Vin tu] Quaſi dicat ſcio qua religione es to nolle. Sunt autem miræ facetiæ & urbanitates. Non enim curabat ſacra Iudeorum Fuſcus, idq; ſciri ab Horatio ſciebat, ſed ea ſerio dicere ſimulabat, quæ per iocum dicta credi uolebat.

¶ Curtis] Diminutis propter abſciſionem præputij, ſic enim appellatur pellicula illa quam in uirili membro Iudæi circumcidunt. Vnde illos apellas, id eſt, ſine pelle nominauit. Fuiſſe aũt per ea tempora & in odio ſimul & in contemptione Iudæos, eorumq; religionem, & Iuuenalis, & Quintilianus, & Tranquillus, & Tacitus, & plerique alij ſcriptores teſtes ſunt.

¶ Oppedere] Reſiſtere & opponere. Trãslatio à militibus cũ pedẽ pedi opponũt Vir. Hæret pede pes. ¶ Nulla mihi] Verba Horatij. ¶ At mihi] Reſpondet Fuſcus. ¶ Paulo infirmior] Magis quã oporteat meticuloſus, & propterea ſuperſtitioſior, nã ſuperſtitio ex metu prouenit

Vnde illud Capanei apud Statium Primus in orbe deos fecit timor. ¶ Solem nigrum] Diem infœlicem. ¶ Surrexe] Surrexiſſe. ¶ Licet atteſtari] Mos erat ut uolentes in iudicium aliquem rapere prius atteſtarentur, id eſt, ex circumſtantibus aliquem teſtem facerent, aurẽ enim illi uellebant, & admonebant, ut eſſet memor. Vellabant autem ſi ille uellendã præberet. Alioquin illam tangere ius non erat. Ergo cum teſtis aurem præbuiſſet tunc atteſtabatur, ac deinde aduerſarium poterat in ius rapere. Nec temere erat quod uolenti teſti aurem uelleret quo eſſet memor. Nam autem memoria dedicauit antiquitas, hinc Maro. Cinthius aurem Vellit & admonuit paſtorem Tityre pingues Paſcere oportet oues. Sed & Plautus ad Saturionem paraſitũ. Non te atteſtaris? Cui paraſitus reſpondet. Tua ne cauſa cuiquam mortali libero aurem atterã? Erit igitur atteſtari teſtem uocare. Vnde & atteſtari fulmina dicebantur, quæ iterato fiebant quaſi quæ haberent ſuum teſtimonium. ¶ Oppono auri] Id eſt, porrigo auriculam uellendã, atteſtaretur & poſt atteſtationem poſſit in ius rapere. Rapit in ius cum aurem uelliſſet.

¶ Apollo] Vel quia poëtarum tutela eſt Apollo, uel Apollinem poſuit pro foro in quo hic detentus eſt, nam in foro Auguſti teſte Plinio Apollo fuit. Sic & Iuuenal. Sportela deinde forum iuriſq; peritus Apollo.

SATYRA X.

NEmpe incompoſito] Defendit quod in ſuperioribus dixerat in Lucilium, nam erant, qui, quæ ipſe dixerat, carperent, et falſa demonſtrare niterentur. Sunt codices in quib. ſit huiuſmodi principium. Lucili quam ſis mendoſus teſte Catone, Defenſore tuo conuincam quod male factos. Emendare parat uerſus hoc leuius ille. Eſt quo uir melior longe ſubtilior illo. Qui multum puer & loris & funibus udis. Exoratus ut eſſet opem quod ferre poëtis Antiquis poſſet contra faſtidia ueſtra Grammaticorum doctiſſimus ut redeam illuc. Acron tamen à uerſiculo quem poſui incipit. ¶ Nempe] Initium abruptum eſt, ut conuenit Satyro.

¶ Incompoſito] Nam cum eloquentia elegantia, compoſitione, & dignitate conſtet. Lucilius in compoſitione peccabat. Eſt enim compoſitio apta & quadrans inter ſe conſtructio uerborum. At Lucilius ut ipſe iam dixit fluebat lutulentus. Ergo non erat in illo recta compoſitio.

¶ Fautor inepte] Inepta enim fauet qui tribuit alicui quæ ſua non ſunt. ¶ Fateatur] Coactus ſcilicet ab ipſa ratione. Fatentur enim coacte. Confitemur ſponte. ¶ Multo ſale] Multis ſalibus, nam in ſingulari condimentum ſignificat, in plurali urbanitatem, ſed ipſe in ſingulari dixit per translationẽ à carnibus, quæ ut ſeruentur fricantur ſale. Hæc fricatio carnes exurit. Vnde indicat ſales ſuos fuiſſe mordaces, proptereaq; Iuue. Secuit Lucilius urbem.

¶ Non tamen hæc tribuens] Quamuis concedam illius ſales, non tamen concedam illum eſſe in omnibus perfectum. ¶ Mimos Laberi] Pro Laberij. Laberius enim de quo etiam alibi diximus, poëta minorum fuit, qui adeo Cæſarem delectauit, ut in fine ludorum aureo anulo à Cæſare donatus èueſtigio in quatuordecim ordines ad ſpectandum migrauerit Cui ſedile quærenti aiunt reſpondiſſe Ciceronem. Recepiſſem te niſi anguſte ſederem quo ſcõmate notabat Cæſarem quod ſenatum ſupra numerum nimis auxiſſet, ſed remordit illum Laberius. Nec mirum inquit, ſi anguſte ſedes, qui ſoles duabus ſellis ſedere, ueluti illum leuitatis inſimularet, ſententia autem eſt, quod quamuis in Laberio ſales probem, non propterea tamẽ illũ perfectum poëtam dicam. ¶ Rictum] Non ſolum hiatum ipſum dicimus unde uerba exeũt & cibus ingreditur, ſed pars illa circa ipſum hiatũ, quæ in homine ridẽte uel alio modo os torquẽte lineis quibuſdã terminatur, ut maxime ſunt labia. Lactã. Sic oris quoq; ſpecies et rictus ex trãſuerſo patefactus quàm utilis quã decẽs ſit enarrari nõ poteſt, Deniq; ego ita puto rictũ eſſe figurã in ore ad tempus aliquo modo cõtractam uel productã, uel inuerſam, uel extẽſam quæ paulo poſt reditura ſit in naturalem formã, hinc Iuue. Ipſe ad cõſpectũ cœnæ deducere rictum Suetus hiat tantũ. Hinc putãt dici ringor, cũ canis ex ira in rugas deducit os. Sed dicimus deinde ringi ſtomachari & iraſci.

¶ Hæc

¶Hæc quoq; uirtus] Scilicet mouere riſum, ſed eſt opus alijs uirtutibus præcipue breuitate. ¶Eſt] Item opus uarietate ſermonis, nam cum narratio poſita ſit aliquando non ſolum in negocijs, uerum etiam in perſonis, debet habere talis narratio ſermonis feſtiuitatem, animorũ diſsimilitudinem, grauitatem, lenitatem, ſpem metum, & huiuſmodi animi affectus, ut alia oratio ſit auari, alia prodigi. Aliter lætus, aliter mœſtus loquatur. Præterea hoc euenit cum datur unicuiq; quod ſuum eſt. ¶Ridiculum] Nam perſæpe aliquem uehementius taxamus aliquo ridiculo quã grauitate orationis. ¶Secat] Vehementer uexat. Sic Iuue. Enſe uelut ſtricto ſecuit Lucilius urbem. ¶Hoc] Propter has quas poſui uirtutes. ¶Stabant] Viuebant durabant eorum carmina, & in hoc ſunt imitandi, ut conſequamur illam eandem uarietatem & commutationem ſtyli, & breuitatem. ¶Pulcher] Ironicè. ¶Hermogenes] Hic erat Lucilij defenſor quem negat legiſſe illos Græcos poëtas, in quibus ſunt uirtutes, quæ non apparent in Lucilio.

¶Simius] Demetrium quendam notat, qui fuit breuis ſtaturæ poëta, & fautor Lucilij.

¶Nil præter caluum] Nil doctus præter cantare Caluum, uel doctus cantare nil præter caluum & Catullum poëtas elegos. ¶Græca latinis] Quod Cicero in libro de Officijs uitium eſſe dicit. ¶O ſeri ſtudiorum] Id eſt, qui non niſi ſero ſtudijs operam dediſtis, uel ſeri, id eſt, tardi ingenio. ¶Qui] Suſpenſe legendum eſt, deinde. ¶Nec putetis, ut ſit interrogantis, & dicamus, putatis nè illum magnum feciſſe, qui miſcuit Græca latinis. ¶Pitholeonti] Hic epigrammata fecit mixta ex Græcis & Latinis. ¶At ſermo] Dicat aliquis ſermo mixtus ex utraq; lingua concinnior eſt, ut etiam guſtui erit ſuauis uinum Salernum mixtum Chio.

¶Nota falerni] Id eſt, Falernum in uaſe cuius & titulus erat patriæ. ¶Cum uerſus facias] Et cauſam orabis admiſcebis ne utriuſq; linguæ uerba? quaſi dicat, non. ¶Petilli] Qui aureã coronam Iouis Capitolini furatus eſt, quem accuſauit Pedius pulicola & Meſſala Coruinus. Coruinus autẽ adeo latinitatis amator fuit, ut cum Schinobates audiſſet, offenſus peregrino uocabulo Funambulum dicere maluit. ¶Canuſini] Dicunt Canuſii utroq; ſermone mixtim uti. Eſt enim conditum à Diomede. Quirinus] Optime author Romani imperij, ut Romana lingua utatur monet. Poſt mediam noctem] Quo tempore ſomnia uera ſunt, nam cum animus noſter diuinus ſit, contingat ipſum eo tempore in ſomnum cadere quo neque omnino cibis exinanitiſsimus, neq; rurſus uino & crapula grauati, ſed iam decoctione illorum facta exoneratus, liberq; ſit animus ipſe in naturam ſuam rediens futura cernere ſenſibus conſopitis ualet. Num ligna] Id eſt, inſanius ne tibi uidetur ferre ligna in ſyluam cum ille locus lignorum copioſiſsimus ſit, an ferre carmina ad Græcos apud quos infinita copia eſt carminum, quaſi dicat, minus inſanum eſt ferre ligna in ſyluam quam carmina ad Græcos. Turgidus] Qui turgido utitur ſtylo et inflato. ¶Iugulat Memnona] Quia non recte ſcribit, de Mẽnone auroræ filio. Hæc ego ludo] Quaſi dicat, ego ludo non comedias, quæ prius approbatæ à Tarpa iudice in theatro agũtur ut tu ò Fundani optime poeta. ¶Lutum] Nam cum male deſcribat Rhenum fluuium limpidiſsimum uidetur illum reddere cœnulentum. ¶Garrire libellos] Deſcribere facete libellos, in quibus ſerui & meretrices garriunt. Laudat igitur Fundanium comicum optimum. Laudat & Aſinium Pollionem, de quo Virgilius. Pollio & ipſe facit noua carmina.

¶Pede ter percuſſo] Id eſt, iambico metro, ubi ſunt tres percuſsiones, ut eſt. Ibis Liburnis inter alta nauium. Laudat & Varium, de quo etiam Virgilius. Sed neque adhuc Vario uideor neque dicere Cinna digna. ¶Camenæ] Optime dixit Camenas gaudentes rure, nam Camenas ruſtici (ut placet Macrobio) Muſas appellant. Ergo Fundanius comœdias, Pollio heroica, Varius epos, Vir. Bucolicũ optime ſcribit. Mihi autẽ datũ eſt ſcribere ſatyras melius Varone Athacino experto hoc fruſtra atq; quibuſdã alijs. Minor inuẽtore] Inferior Lucilio ipſius ſatyræ inuẽtore, cui nõ detraho coronã, quãuis dixerim quod lutulẽte fluat, Nã nullus eſt

lus eſt tam doctus ſcriptorũ, in quo non ſit aliquid deſiderãdum, quod probat exemplo Homeri. ¶ Nihil comis] Quaſi dicat, Si Lucilius mutat & emendat uerſus Accij & Ennij cur non mihi etiam detur ut eum deprehendam, nam ſi ego me minorem illo fateór; & ille ſe illis minorem dicebat & tamen carpebat. ¶ Num illius] Id eſt, an natura propria illius an natura rerum negarit. ¶ Auctor] Scilicet Homerus. ¶ Carminis rudis] Quia ipſe hexametrum inuenit. Ergo à natura fuerat rude. ¶ Detereret] Minueret. ¶ Scaberet] Id eſt, ſcalperet: Vnde eſt ſcabies. ¶ Et roderet ungues] Id eſt adhiberet intimam quandam cogitationem, Nam dum altius aliquid cogitamus ſolemus aut ſcabere caput, aut mordere ungues, aut pluteum cædere. Inde Perſius Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues. ¶ Vertas] Mutabis cum quæ ſcripſeris non placeant. ¶ Contentus paucis lectoribus] Id eſt, illis, qui pauci ſunt. ¶ Vilibus in ludis] Quaſi in cõſpectu turbæ imperitæ. ¶ Equitem plaudere] Id eſt, aliquẽ in quo ſit uerius iudicium, ut ſunt equites, ut dicebat. ¶ Arbuſcula] Mima dum ludos ageret, nam exploſa à uulgo dicere ſolebat nihili facere iudicium uulgi dum ab equitibus laudaretur. De Arbuſcula autem Cytheride & Origine tribus inſignibus puellis alibi demonſtratum eſt. ¶ Exploſa] Eiecta; nam & quid plaudere & quid explodere ſit, diximus. ¶ Cimex] Putidus, ut ſunt cimices, quod animal peßimè olet. ¶ Pãtillus & Demetrius] Aſſectatores Hermogenis muſici erant qui per ſummam arrogantiam iudicare uolebant in doctrinam poëtarum, cum eſſent indoctißimi. ¶ Vellicet] Detrahat, uituperet. Vellicare enim eſt frequenter uellere, que res infert dolorẽ. Vnde dicimus uellicat latus, quaſi fodit. Qui autem uituperat uellicat animum noſtrum. ¶ Fannius] Hic quoque aſſertor erat Tigelli æmuli Horatij, & quaſi ſuus paraſitus, qui cœnæ ſpe omnia ad illius nutum feciſſet. ¶ Plocius] Enumerat multos doctos, quorum iudicium ſe multi facere ſcribit, reliquos negligit. ¶ Vterque Fuſcorum] Hi Vrbij filij fuerunt, qui quamuis diuitijs & Auguſti amicitia potens eſſet, hosque filios ſenatores feciſſet tamen in equeſtri ordine manere maluit. ¶ Si placeant quam ſperabamus. ¶ Plorare] Ex inuidia cum à tam doctis laudabitur, uel quia plorare uidebantur dum canerent.

Q. HORATII FLACCI SERMONVM, LIB. II.

SVnt quibus in Satyra] Videtur ratiocinari an Satyras ulterius ſcribat, cum carpatur uelut ſi nimis ſit mordax. Tandem uehementer factum defendit, atque illos qui non rectè de ſe ſentiunt acerrimè confutant. Scribit ad Trebatium iuriſconſultum olim Ciceronis diſcipulum: & quem ille ſuis epiſtolis Iulio Cæſari amicum reddidit, in quo non luſit operam, nã poſt bella ciuilia cum plurimum apud Dictatorem ualeret, in præceptorem Ciceronẽ officioſum ſe ſemper exhibuit, eo autem tempore magna erat apud Octauianum authoritate. ¶ Vltra legem] Optimè legem dixit, cum ad Iuriſconſultum ſcribat. Vltra legem id eſt, ultra quam oporteat. ¶ Sine neruis] Quibus opus colligetur ut ſcilicet diſſolutæ euagentur ſententiæ non ſuis iuncturis colligatis. ¶ Similesque meorum] Et huiuſmodi eſſe meos uerſus, ut quis mille in die ſimiles meorum facere poßit. Perſcribe] Mi ô Trebati quid ego faciam. ¶ Quieſcas] Reſpondet Trebatius, id eſt, deſiſtas à ſcribendo. ¶ Ne faciã] Verba Horatij. ¶ Aio] Affirmo & loquitur Trebatius. Peream male] Loquitur poëta, et fatetur eſſe rectum conſilium Trebatij ſed negat ſe poſſe dormire, cui reſpondet Trebatius, ſi qui ſunt qui dormire nequeant, natent Tyberim, uel multum bibant, & ſic humefacto corpore dormient, uel ſi tantus eſt ſibi amor ſcribendi ſcribat res à Cæſare geſtas: & abſtineat, à ſatyris. ¶ Ter uncti] id eſt, uncti oleo. ¶ Trãſnato Tyberim] Et iuriſcõſulto dat uerba iuriſcõſultica, qui in legibus cõdendis utũtur futuro imperatiui. Vngebãtur autẽ nataturi ut olei calore mẽbra aduerſus aquæ frigus munita redderẽtur, ne uè torpore impedirẽtur, quin ad ſe mouẽda agilia eſſent. Qui autẽ aqua diu obruti fuerint, & quia defatigati, & quia humefacti facile in ſomnũ cadũt. ¶ Cupidũ pater optime uires] Verba Horatij. Ait enim ſe cupidũ eſſe, ſcribẽdi res Cæſaris, ſed deeſſe ſibi uires.

Nec

¶ Nec quiuis] Quaſi dicat, nullus niſi magnus ſit poeta. ¶ Pilis] Pila Romanorum haſtæ ſunt ut Gallorum geſa. Vir. Duo quiſq; Alpina corruſcat geſa manu, & ſariſſæ ſunt Macedonum. ¶ Labentis] Effugientis, ut alibi demonſtratum eſt. Sic Vir. Medijs elapſus Achiuis.

¶ Attamen] Reſpondet Trebatius. Si tibi non æquis eſt, ut poßis heroico carmine prælia Cæſaris deſcribere, deſcribas uirtutes illius togati ut Lucilius deſcripſit Scipionis uirtutes.

¶ Nec mihi deero] Reſpondet Horatius. ¶ Cum res ipſa feret] Cum dabitur opportunitas & occaſio. ¶ Dextro] Oportuno. Ordo eſt, uerba Flacci non ibunt per aurem attentam Cæſaris, id eſt, non captabunt attẽtionem ab auribus Cæſaris, niſi opportunitatem temporis captauero. ¶ Palpere] Quaſi a Iuleris Palpare enim eſt blande tangere. Hic deponẽs fecit & cum datiuo. Iuue. autem actiue poſuit, ut Quem munere palpat Carus. & alibi, Vt ſemel atq; iterũ ſuper illam palpitet, unde palpones blandi homines. Ergo palpari id eſt, adulari. ¶ Recalcitrat] Recuſabit ipſam adulationẽ, & manſit in tranſlatione, nam palpamus equos ut manſuefaciamus quod ſi male palpamus ipſi recalcitrant. ¶ Vndiq; tutus] Nã qui uera uirtute munitus eſt, tute aſpernabatur adulationem. ¶ Quanto rectius] Conſilium Trebatij monentis poëtam, ne tangat quenquam ſuis uerſibus, cum etiam qui non taxantur tamen conſcij ſuorum ſcelerum oderint talia carmina. ¶ Quid faciam] Verba ſunt poëtæ, quaſi dicat, non poſſum à conſueto exercitio diſcedere. ¶ Capiti icto] Scilicet à uaporibus uini, quibus ebrius efficitur.

¶ Numerus lucernis] Nam ebrijs & furioſis lumina congeminari uidentur. Iuue. Et geminis conſurgit menſa lucernis. Vir. Et ſolem geminum & duplices ſe oſtendere Thebas.

¶ Caſtor gaudet equis] Et prognatus eodem ouo, id eſt. Pollux gaudet pugnis, id eſt, arte pugili. Sic alibi dicam & Alcidem pueroſq; Ledæ. Hunc equis illum ſuperare pugnis nobilem In quo loco Dioſcurorum faculam expreßimus. Ergo trahit ſua quenque uoluptas. ¶ Quot capitum] Sententia uſurpatißima ut quot ſunt capitum, id eſt, hominum millia, totidem ſint ſtudiorum & uoluntatum. Perſi. Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus. ¶ Lucilij ritu] Ergo delectatur ſcribere ſatyram. ¶ Ille] Nam uniuerſæ uitæ ſuæ bona & mala ſcripſit ut Ariſto, de Anacreonte & Alceo poëtis refert. ¶ Quo fit] Cum uniuerſam ſuam uitam deſcripſiſſet Lucilius, euenit, ut ita in libris ſuis appareat uita ſua, ut in tabula naufragij de qua ſuo loco diximus apparet uniuerſum ſuum naufragium. ¶ Lucanus an Apulus] Cum Apuli Lucanij; acres hoſtes eſſent in Romanos. Romani ut eſſet aliquod illis obſtaculum miſerũt coloniã Romanorum ciuium Venuſium, pulſis inde Sabellis populis quam coloniam utriq; genti oppoſitam eſſe uoluerunt. Itaq; incertũ erat eſſet ne hæc colonia in Apulia an in Lucania. ¶ Sed hic ſtylus] Scribam igitur Satyram, ſed neminem nominatim carpam niſi laceßitus ſim, ergo ſatyra erit tanquam enſis uagina tectus, qui niſi irritabor latebit, nec diſtringam, id eſt, euaginabo, & cupio quidem tantã pacem, ut arma recondita rubigine terantur. Sed ſi quis irritauerit me, ego clamo eſſe ſibi melius ne me tangat, nam flebit. ¶ Quia cantabitur inſignis] Id eſt, ita deſcribentur à me ſua ſcelera, ut ſit inſignis & notus in tota urbe. Et profecto natura duce unuſquiſq; iniuriam ulciſcitur ijs armis quæ habet, nam Ceruius qui erat acer accuſator minitatur leges & urnam, id eſt, iudicium, ut alibi demonſtratum eſt. Canidia uero Albutij filia ueneſica minatur uenenum & ſuas incantationes. Turius autem qui iudex facile corrumpebatur minatur contra aduerſarios iudicaturum. Ergo lupus dente utitur. Taurus cornu, quia ſibi hæc ultio demonſtrata eſt intus, id eſt, à ſua natura. ¶ Sceuæ] Probat exemplo Sceuæ, hic uiribus non ualebat fraude autem ualebat. Ergo. ¶ Crede] Id eſt, Id eſt, committe ſibi uiuacẽ matrem, id eſt, quam nimium uiuere moleſte fert. ¶ Pia dextra] Id eſt, quæ pia uidetur, quia nihil faciet ſceleris. ¶ Mirũ] Id eſt mira res uidetur quod ſcæua nepos, id eſt, luxurioſus uir nõ interimat matrem nimis uiuacem, ſed nõ eſt mirũ, nam neq; lupus nocẽdi cupidus nocet calce, quia non ualet calce, nec taurus nocet dente, quia non ualet morſus. Sic Scæua non utetur uiribus, quia non ualet illis, ſed utetur ueneno cum admiſceat cicutã melli. ¶ Scribam

¶ Scribam quis erit color] Id eſt, quæcunque erit fortuna. nam album pro fœlici & nigrum pro infœlici ponitur, ut etiam ex lapillis Cretenſibus apparet. ¶ O puer] Verba Trebatij, qui appellat Horatium puerum, id eſt, filium ætatis amoriſq; cauſa. ¶ Metuo ut ſis uitalis] id eſt, metuo ne uiuas, ſi ſatyras ſcribes. ¶ Ne quis maiorum amicus] Vel aliquis ex maioribus, qui ſe amicum ſimulet, uel aliquis maiorum quos offendis. ¶ Frigore] Morte. ¶ Quid cum] Reſpondet Horatius non eſſe ſibi timendum quoniam & Lucilius auſus ſatyras ſcribere detraxit pellent, qua tecti mali homines nitidi incedebant, cum intrinſecus turpes eſſent, id eſt, fecit notam alijs ſimulatam illorũ probitatem qua nitidi, id eſt, ſine uitijs apparebant alijs, Cũ intus uitioſi eſſent. Pellem ergo dixit ut Perſius. Ego te intus & in cute noui. Et Iuuen. Summa ne quicquam in pelle decorum. Nec tamen offendit Lelium aut Scipionem, qui ab Carthagine deuicta Aphricanus eſt nominatus, nec iſti ægre tulerunt quòd ille & Metellum & Lupum magnos uiros carpſerit, & infamibus uerſibus cooperuerit, nec dubitauit carpere Lucilius & principes urbis, & ipſum populum per omnes tribus, quoniam ſoli uirtuti parcebat. Malis autem omnibus erat infenſus. ¶ Virtus Scipiade] Periphraſis, id eſt, Scipio. Vſus eſt patronimico pro nomine proprio, quia non recte quadrat Scipio in uerſu hexametro, ſic Virg. Aut geminos duo fulmina belli Scipiadas cladem Libyæ. ¶ Diſcincti] Pigri, id eſt ocioſi. nam licet & magnis uiris quandoque ociari. ¶ Quicquid, ſum ego] Sententia eſt quamuis neque opibus neque fortuna par ſim Lucilio, nam & pauper ſum & libertino patre natus. ¶ Inuita inuidia] id eſt, inuitis ipſis inuidis hominibus. ¶ Fragili dente] Translatio à canibus, nam in illis multum læduntur qui fragiles habent dentes, uel fragili dente, id eſt, qui credent me habere fragilem dentem, uel qui habent fragilem, ego uerò habeo ſolidum. Ergo quærens illudere me fragili dente, id eſt. quem putant fragili dente offendet me eſſe non fragili, ſed ſolido dente. ¶ Niſi quid] Quaſi dicat hoc mihi ſic uidetur, niſi forte aliter ſentias ô docte Trebati. ¶ Nihil huic diffidere poſſum] Quaſi dicat. Adeò æqua locutus es, ut non poßim diffidere huic cauſæ, ſed tamen tanquam iuris conſultus moneo, ne legum inſcitia aliquam tibi difficultatem afferat, nam ita eſt lex. Si quis mala, id eſt famoſa carmina in quempiam ſcripſerit ius iudiciumq; in eum eſto. Poſſes igitur iudicio puniri ſi quem tuis carminibus carperes. ¶ Si quis mala] Reſpondet poëta ius iudiciumq; ſi quis mala carmina condiderit. Sed ſi quis bona laudabitur à Cæſare. Appellat autem bona carmina etiam quæ dignum reprehenſione carpent modo qui ſcribit integer ſit, id eſt, à uitijs uacuus. Quid autem integer uitæ ſignificet, in ſuperioribus demonſtrauimus. ¶ Integer] Nam ut optime ait Cicero. Omni uitio careat qui in alterum dicere paratus eſt. ¶ Tabulæ] Vel in quibus ſunt leges quibus ego accuſor, uel tabulæ in quibus erit ſcripta accuſatio. ¶ Soluentur] Diſſoluentur, irritabuntur, confutabuntur. ¶ Riſu] Nam adeò ridicula res uidebitur accuſare eum, qui integer uitioſum iure carpſerit, ut non rationibus confutetur accuſatio, ſed riſu explodatur. ¶ Tu miſſus] Id eſt, dimiſſus & abſolutus, non ſine ratione igitur alloquitur in hac ſatyra Trebatium ſenectute & iuris ciuilis ſcientia uenerandum uirum, ut tanto authore probet ſatyram in malos uiros iure optimo ſcribi poſſe.

SATYRA SECVNDA.

Quæ uirtus & quanta] Ex Stoicorum ſententia, qui omnium philoſophorum grauißimi ſunt, oſtendit quanta uirtus ſit uti frugalitate, & parco uictu. Nam recte uiuit qui naturam optimam ducem ſequitur. At natura paucis minimiſq; contenta eſt. Viuit igitur recte qui paucis contentus uiuit. ¶ Quæ uirtus] Subſtantiã exprimit, quæ quaſi dicat quàm uera quàm ſolida uirtus quanta magnitudine ſignificat, ergo & uera uirtus eſt & magna uirtus. ¶ Bonis non ſine ratione poſuit, nam poteſt quis uiuere paruo, quoniam ſibi magna deſint, quia pauper ſit. Sed hic quia maiora cupit non uoluntario uiuit paruo contentus, non igitur dabitur ſibi uirtuti. Sed bonus eſt qui uiuit contentus paruo. ¶ Nec meus hic ſermo] Dat authoritatem ſententiæ, cum illam non ſuam, ſed Ofelli eſſe dicat. Hic autem poëta fuit qui primus Latinè Stoicum dogma ſcripſit. Appellat autem ipſum anormem ſapientem, quia Stoicam ſectam ingreſſus illam penitus adimplere non potuit. Anormis igitur

id eſt, non omnino ſecundum normam. Vel anormis, quia uerus ſapiens non inuenitur. Ergo quos appellamus ſapientes anormes ſunt. ¶ Sermo] Alluſit ad libri titulum, quem ſermonū appellat. ¶ Ruſticus] Nam Ofellus ruſticus appellabatur. Vel ruſticus, id eſt, rudis. ¶ Craſſa Minerua] Quia (ut dixi) doctrinam illam acutiſſimam Stoicorum aſſecutus penitus non eſt. ¶ Diſcite] Optimus artificioſiſſimusq; progreſſus eſt, primo enim propoſuit, deinde ut ſententiæ authoritatem afferret demonſtrauit non ſuam eſſe, ſed Stoicorum ſententiam, nunc uerò affirmat poſſe nos diſcere hanc ueritatem modo ſobrij attendamus, & non aut crapula obruti, aut uino madidi. ¶ Non inter lances] Id eſt, non inter lautas epulas quæ lancibus continentur. nam lances dicimus concaua uaſa quibus carnes & ſimilia in menſis ſtatuimus, ſic lancibus & pandis fumantia reddimus eſta. Sed & bina illa uaſa quibus res appenſæ ponderātur lances dicūtur. M. q. n. multis uaſis ornatas. ¶ Acies] Tam oculorum quàm mentis, nam & uiſus ipſe ſtupeſcit, ut uno lumine, plura uideantur. unde dixit inſanos fulgores, & ut eſt apud Terent. neq; pes, neq; mens ſuum officium facit. ¶ Inſanis] Quæ ab inſania mentis proueniunt. ¶ Accliuis falſis] Inclinatus ad ea quæ non ſunt uera bona, ſed falſa, nam ducitur appetitu & non ratione. ¶ Meliora] Quæ à ratione proueniunt. ¶ Impranſi] Sobrij & ſine crapula, quo tempore mens ipſa recte ſapit. ¶ Diſquirite] Cunctis circumſpectis quærite, nam diſquirere ſignificat per omnes partes quærere, ut inquirendo nihil nos lateat. ¶ Cur hoc] Scilicet eueniant. ¶ Corruptus iudex] Nam ueluti pecunia aut amicitia corruptus iudex inique iudicat ſic animus corruptus aliquo deprauato appetitu ſemper male iudicat, leporem ſectatus, in qua re labor magnus eſt. ¶ Laſſus] Defatigatus. indomitus enim equus uehementer equitem defatigat. ¶ Græcari] Id eſt, Græcos ludos ſectari. ¶ Militia Romana] Quaſi dicat res grauiſſima & aſperrima: nam Romana militia ut in ſuperioribus oſtendimus aſſiduis laboribus atque difficultatibus pleniſſima erat. ¶ Studio fallente molliter laborem] Id eſt, ipſa cupiditate ludendi fallente cum quadam uoluptate. ¶ Laborem auſterum] Id eſt durum & aſperum, Græcū enim eſt ἀυςηρὸν et ſignificat acrem, aſperum & immite. ¶ Diſcus] Et de hoc dictum ſuo loco eſt. ¶ Cædentem aëra] Nam diſco per aërem pulſo cædit ipſe aër. ¶ Extuderit] Id eſt expulerit. Fit enim ex eo quod eſt ex & tundo tutudi. Sed geminantia in compoſitione non geminant. Ergo eſt extundo extudi. ¶ Siccus] Quaſi ſitibundus, nam ſitis eſt ex defectu humidi. ¶ Inanis] Vacuus, id eſt famelicus. Sententia eſt cum poſtquam uenatus fueris aut equitaueris, aut pila diſco ue luſeris, ſis ſiccus & inanis, id eſt, ſitias & eſurias. ¶ Sperne cibum uilem] Quaſi dicat nunquam ſpernes. ¶ Et ne biberis niſi mella diluta Salerno] Id eſt, niſi uinum mulſum quod conficitur ex uino & melle, ſed optimum ex Falerno & melle Himetio, nam in Himeto monte Atticæ regionis propter thymi copiam optimū oriebatur mel. ¶ Promus] Species piſcis eſt. ¶ Atrum] Noxium & tempeſtuoſum. ¶ Hyemat] Sæuit et in hyemem, id eſt tempeſtatem inſurgit. ¶ Cum pane ſalis] Qui uictus & Cicerone & Hieronymo teſte addito etiam naſturtio herba Perſarum fuit. ¶ Leniet] Mitigabit. ¶ Latrantem] Quaſi ex fame clamantem ut ſit translatio à canibus qui ex fame latrāt, ex quo ſequitur quòd uoluptas nō eſt in charo nidore, id eſt odore & ſapore epularum quæ chari cōſtant, ſed eſt in te, nam quando fameſces omnia ſuauia erunt. ¶ Quære pulmentaria] Id eſt ſuaues epulas. ¶ Sudando] Id eſt laborando, id eſt labora. nam cum propter laborem fameſces ipſe panis erit pro ſuauiſſimo pulmentario. ¶ Pinguem uitijs & album] Id eſt turgidum & palleſcentem ex crapula. ¶ Oſtrea & Scarus] Qui piſces in precio erant apud antiquos. ¶ Lagois] Auis quæ leporinas habet carnes. nā λαγὸς apud Græcos lepus eſt. ¶ Vix tamen] Si quis naturalem appetitū & nō corruptum ſequatur neq; bibet neq; edet niſi ſiti atq; fame ſtimulante, & tunc quæq; uiliſſima placebunt. Sed ſi ſanguinis ac male decoctis humoribus ſtomachus repletus fuerit exoritur nauſea, atq; faſtidium, & tamen qui ſuperfluis uoluptatibus gaudet cum illis ægrè careat quærit delicatiores cibos, & aliquando magis opinione quàm guſtu mouetur. Quapropter pauonem præfert pulchritudine pennarū. Ergo uix eripiam id eſt, cum difficultate extorquebo, ut appoſito pauone uelit potius gallinā quam illum. ¶ Tergere palatum]

Frica-

fricare palatũ, in quo ineſt ſumma in guſtu uoluptas, nam in palato ſedes guſtandi eſt. ¶ Vanis rerum] Vanitate rerum. ¶ Veneat] Vendatur. ¶ Auro] Maiori precio. ¶ Rara] Non uulgata apud multos. ¶ Pandat ſpectacula cauda] Id eſt pandat caudam, ut illam intuentibus ſpectaculo præbeat. Nam tanquã illa glorietur dicunt quòd laudatus caudã pandit. ¶ Ad rem attineat] Quod certe non attinet, nam quid ad ſuauitatem guſtus pertinet pulchritudo caudæ. ¶ Lupus hic] Refert Plinius accipenſeri apud antiquos maximam authoritatem datam, ſed ſua tempeſtate in nullo honore fuiſſe. Cornelius autẽ Nepos, & Laberius minorum poëta lupum & aſellum accipenſeri succeßiſſe ſcribunt. Luporum aũt optimi habebantur qui Lanati dicuntur. Varrò aũt in libro rerũ humanarum quid quiſq; locus optimum ferat adnotans ait in agro Campano frumentũ, in Salerno uinum, in Caſinati oleum, in Tuſculano ficum, in Tarentino mel præferri. Tyberim aũt optimos piſces alere, Sed inter piſces lupum inter duos pontes captum. Lucilius hunc piſcem (Macrobio teſte) Liguritorẽ catillonẽ appellat, qui prope Tyberis ripas ſtercus ex cloacis inſectetur. Catillones enim, appellabãtur ut idem Macrobius ait, qui ultimi ad Herculis pollutum cõuenientes catillum ligurirent. Feſtus aũt catillones à priſcis guloſos appellari affirmat. Hic piſcis marinus eſt, ſed tunc optimus cũ in dulces aquas tranſnatauerit. Multi eum eſſe putant quem noſtra tempora ſturionem nominãt. Sunt illi cum mugilo naturales inimicitiæ. ¶ Vnde datum ſentis hiet] Nam piſcis eſt ut extra aquam hiet. ¶ Alto] Id eſt mari ubi deteriores ſunt. ¶ Pontes ne inter] Anaſtrophe eſt, id eſt, inter pontes ubi optimi. ¶ Sub hoſtia] Circa hoſtia. ¶ Tuſci] Quia ex Tuſcia fluit Tyberis. ¶ Trilibrem] Refert Plinius Secundus ſuis tẽporibus nullum mullum facile inuentũ qui duas pondo libras facile excederet. Quapropter tanquam raræ omnino magnitudinis trilibrem dixit. In mari tamen rubro octoginta librarum captũ Mutianus ter conſul ſcribit. Mullum aũt à colore molliorum calciamentorum dictũ Feneſtella refert. Plinius uerò addit illum expirantẽ uerſicolore & numeroſa uarietate ſpectari ut proceres gulæ narrant. ¶ Quem minuat] Oſtendit ſummam ſtultitiam eſſe quærere hunc piſcem procerum, cũ paulo pòſt in plura pulmenta diuidendus ſit. ¶ Maiores odiſſe lupos] Et hoc ſtultißimum non quærere magnos lupos, quos natura proceros facit, quærere aũt magnos mullos, qui nõ niſi parui inueniantur. ¶ Ieiunus] Et propterea famelicus. ¶ Vulgaria] Quæ facile & ſine ſumptu parãtur. ¶ Porrectum] Ait qui reprehenditur, & ſi concidendus ſit, malle tamen magnum ꝙ paruum. ¶ Harpyis] Vel lege gula digna harpyis, id eſt, quæ uoretur ab harpyis. Vel melius digna harpyis, id eſt talis qualem decet harpyiam, quod animal rapacißimum uoracißimumq; eſt. Harpyias ſcribit Seruius tres fuiſſe Neptuni & terræ filias. Sunt aũt nomina illarum Celeno, Aello, & Ocypete. Heſiodus aũt in Theologia duas ponit, quarum nomina ſint ἀελλὼ & ὠκυπέτη. Eaſq; dicit Thaumantis & Electræ filias. Duas itidem Apollonius in Argonautis, quos & Virg. ſequitur in duodecimo. Sunt geminæ peſtes. Homerus aũt ex harpya et zephiro Achillis equos natos ſcribit, quos nominat Xanthum et Balium. Ait enim Χάνθον καὶ Βαλίον τὼ ἅμα πνοῇσι πετέσθην, Τοὺς ἔτεκε ζεφύρῳ ἀνέμῳ ἅρπυια ποδάργη. Has ita deſcribit Maro. Triſtius haud illis monſtrum, nec ſæuior ulla Peſtis, & ira Deum ſtigijs ſeſe extulit undis. Virginei uolucrum uultus, fœdißima uentris Proluuies, uncæq; manus, & pallida ſemper Ora fame. Fabula igitur de harpyis ita narratur. Phineus rex fuit Arcadiæ, qui uxore defuncta nouercã filijs superinduxit, illiusq; precibus uictus eos obcæcauit. Sed irati dij eodem ſupplicio Phinea affecerunt, harpyiasq; adhibuerunt, quæ illi cibos præriperent. Suſcepit tamen hoſpitio Argonautas, quo beneficio illi Zetum & Calaim Boreæ et Orithiæ filios iuuenes alatos ad pellendas harpyias miſerunt, quas cum ſtrictis gladijs inſequerentur ex Arcadia illas uſq; ad Plotas inſulas expulerunt, Ibiq; ab Iride admoniti, ut deſiſterent à Iouis canibus, ſuos cõuerterunt uolatus, quorum conuerſio, id eſt, Strophe nomen inſulis dedit & Strophades ſunt nominatæ. Hinc Lucanus. Stygiaſq; canes in luce ſuperna Deſtituunt & Virg. Viſæq; canes ululare per umbras. Et ſane ut alibi diximus apud inferos canes dicuntur & furiæ. Apud ſuperos diræ. In medio harpyæ. Dixit autem illas canes, quoniam furiæ ſunt. Vnde epulas abripere dicuntur, quod furiarum eſt, ut illud Et manibus prohibent

contingere menſas. Vnde & auari finguntur furias pati, quoniam abſtinent partis. Et ipſa Celeno de ſe uobis furiarum ego maxima pando. Quid enim furioſius eſt auaro, qui ſibi alijsq; nocet. Nã & rapit à quolibet, & quæ ſibi accumulauit tangere non audet. Quapropter in magna rerum copia Tantalus efficitur, et Mida. Ergo nulla peſtis ſæuior eſt mortalium generi, nec immerito uultus uirgineos ſibi attribuunt. Nam modeſtiam ſummam & pudorem & continentiam præ ſe ferunt auari. Verum uentris proluuies fœdiſſima eſt. Nam ab auaro nihil niſi fœdum prouenit. Manus uerò aduncæ, quid aliud niſi auarorum rapacitatem ſignificant? Dixit autem aduncas manus, ut exprimeret quod Græci καμψωνύχας appellant, id eſt, quibus ungues recurui ſunt ut auibus quæ ex raptu uiuunt. Sic Iuuenalis. Nec per conuentus & cuncta per oppida curuis Vnguibus ire parat nummos raptura celeno. Sunt autem dictæ ἅρπυιαι per diphthongon impropriam παρὰ τὸ ἁρπάζω, id eſt, rapio. Fui prolixior in harpyis deſcribendis. Sed nolo præterire Colucci Florentini allegoriam, quam in ſuo Hercule in Phinei fabellam ſcribit. Ponit enim Phineum quaſi phileum, id eſt, boni amatorem. Hic ex priore coniuge quam rationem eſſe uult filios bene uidentes procreat, id eſt bonos affectus. Extinguitur deinde prima uxor. At ille ſecundam ducit quæ ſenſualitas eſt, cuius blanditijs illectus priores filios luminibus priuat. Nam hæc pro uero bono falſum perſuadet, & quicunque boni affectus à ratione iam extincta fuerant eos penitus ab homine excæcandos curat. Iraſcitur Deus homini non apprehendenti diſciplinam, & perit è uia iuſta. Efficitur cæcus, quia amiſit lumen rationis. Et harpyiæ ſibi epulas eripiunt, quaſi maxima auaritia infeſtatur. Verum ubi Argonautas, id eſt uirtutes recepit, fugatur harpyiæ per Zetum, id eſt, inquiſitionem, & Calaim, id eſt, probitatem. Hæc doctiſſimus ille uir. Sed nos ad propoſitum reuertentes una cum poëta precamur auſtros ut decoquant, id eſt, putrefaciant obſonia iſtorum ne inde uoluptatem capere poſſint. Eſt enim auſter meridionalis uentus, proptereaq; calidus & humidus. Calor autem & humor generationis & corruptionis principium eſt. Hoc idem Iuuenalis. Stridebat deformis hyems, prædamq; recentem Seruabat, tamen hic properat uelut urgeat auſter. ¶ Quanquam] Quaſi dicat non eſt hoc precandum. Nam etiam recentia illis putent, cum ex nimia copia repletus ſtomachus in faſtidium nauſeamq; incidat. ¶ Rapula] À rapa diminutiuũ. ¶ Inulus] Species bulbi eſt, quam Plinius ab Aſcalona urbe Aſcalonias appellari dicit. ¶ Acidas] Et propterea utiles ad faſtidium remouendum. Nam omnia acida uiſcoſam pituitam reſcindunt & appetitum excitant. ¶ Abacta] Remota. ¶ Pauperies] Vilitas epularum quæ ut plurimũ ex paupertate prouenit. ¶ Regum] Maiorum uirorum. ¶ Gallonis] Oſtendit quòd non cupiuntur niſi quæ in precio ſunt. Hic autem præco fuit, & primus accipenſerem in conuiuio poſuit, & quãuis menſa eius eſſet infamis propter poſitum accipenſerem, quoniã nimis luxurioſa ſobrijs uidebatur & modeſtis, tamen non inerat tantum faſtidium. Accipenſer (ut ait Plinius) apud antiquos nobiliſſimus habitus eſt unus omnium ſquamis ad os uerſis contra aquam nando meat nullo nunc in honore, quod quidem miror, cum ſit rarus inuentu. Quidam eum elopem uocant. ¶ Minus alebant] Quaſi dicat alebant quidem, ſed non petebantur, quia non erant in precib. ¶ Rumbos] Hic piſcis ex planis eſt, ut ſoleæ & paſſeres. ¶ Ciconia] Ciconiæ (ut ait Plinius) unde ueniant, quoque ſe conferant non dum compertum eſt. È longinquo uenire non dubium eodem quo grues modo illas hyemis has æſtatis aduenas. Abituræ ita congregentur, ut nulla ſui generis relinquatur. Nemo uidit agmen diſcedentium cum diſceſſurum appareat. Nec eas uenire, ſed ueniſſe cernimus. Vtrunque nocturnis fit temporibus. Sunt qui putant eas lingua carere. Honos illis ſerpentium exitio tantus ut in Theſſalia capitale fuerit occidiſſe. Hæc Plinius. Sed nos idem in Ferrarienſi uidemus. ¶ Pretorius] Dictum ad maiorem infamiam quòd uir ea dignitate inſignis tam guloſus fuerit. Aſellius autem uir prætorius primus ciconias appoſuit. Alij. Sempronium dicunt. ¶ Mergos] Qui ſtagna & pluſtrem limum ſapiunt, Et tamen ſi in uſu fuerint placebunt. Mergi autem dicti ſunt, quia ſe frequenter mergant.

¶ Praui docilis] Quæ praua facile doceatur. ¶ Sordidus] Demonſtrat quòd non ita ab altero extremo diſcedendum ſit, ut in alterum incidamus. Sed eſſe ſecundum Stoicum Ofellum medium

in omni-

in omnibus rebus. Non ergo ita fugiendus eſt luxurioſus uictus, ut in ſordidum labamur. ¶ Iudice] Pro indicante dicit Acron. ¶ Auidienus] Homo auarus dictus canis quia nimis mordicus ſua tuetur. ¶ Quinquennes] Quaſi dicat uetuſtate marcidas. ¶ Eſt] Comeditur, ut Eſt mollis flamma medullas. ¶ Corna] Ab ea arbore quæ eſt cornus fit hoc cornum bacca ipſius corni. ¶ Mutatum] In corruptionem uel in acetum conuerſum. ¶ Odorem] Scilicet tetrum. ¶ Licebit] Quamuis. ¶ Reportia] A reportando (ut ait Acron) conuiuia ſunt quæ nouæ nuptæ ſeptima uel octaua die ad paternā domum redeunti ponitur. Vel ad cōuiuium quo qui nos prius acceperant uiciſſim domi noſtræ accipimus. Feſtus tamen nō reportia, ſed repotia ſcribit, eamq; poſtridie nuptias apud nouum maritum cœnam dicit, quaſi qua redificitur potatio. Poëta autem pro lautiori apparitioriq; conuiuio ponit. ¶ Natales] Nam lautæ & non ſine luxu ſuum quiſque natalem colebat. ¶ Albatus] Alba ueſte indutus. Hæc in precio apud antiquos erat. Nam purpura non niſi nobilioribus dabatur. Quapropter magiſtratus quoque municipales eo utebantur colore. Iuuen. Sufficiunt tunicæ ſummis ædilibus albæ. Vel albatus propter ſacrificium. Is enim color mentis puræ ſymbolum eſt. ¶ Cornu bilibri] Venalia cornua fictilia diuerſorum ponderum habebant antiqui. ¶ Caulibus braſſicis] In quibus maiores caules ſunt has aceto condiri apud antiquos conſueſſe Cato teſtis eſt. Caulem in herbis appellamus, quod ueluti truncus ſurgit, ex quo aut folia aut ramuſculi exeunt. Hinc Plinius de gentiana herba à Gentiano rege Illyriorum inuenta ſcribit folio fraxini, ſed magnitudine lactucæ. Caule tenero pollicis craſſitudine cauo & inani ex interuallis foliato, trium aliquando cubitorum. Sed quoniam nulla penè herba maiorem caulam habet quàm braſſica, idcirco pro braſſica capitur.

¶ Quali igitur] Oſtendit uictum laudandum eſſe, qui mediocritatem obſeruans in neutrum extremum declinet. ¶ Munia] Officia, unde immunis. ¶ Didit] Diuidit per ſyncopen. Munera per omnes caſus inuenies ut munerum & muneribus. Munia uerò nominatiuum, accuſatiuū, & uocatiuum ſolum habet. ¶ Accipe nunc] Oſtendit ex ſimplici tenuiq; uictu ualetudinem conſeruari. ¶ Sederit] Placuerit. Virg. Et ſedet hoc animo perituræq; addere Troiæ. Teq; tuoſq; iuuat. ¶ Dulcia in bilem] Nam dulcia bilem faciunt, ut phyſici oſtendunt. ¶ Pituita] Quam Græci phlegma nuncupant. ¶ Dubia] In qua tam uaria ſunt tamq; iocunda, ut dubium ſit conuiuæ quid potiſſimum de multis capiat. ¶ Animum quoque prægrauat] Nam corpus crapula uinoq; repletum ſenſus animumq; hebetem reddit. ¶ Particulam diuinæ auræ] Mentem intelligit. ſic Virg. Atque auræ ſimplicis ignem. ¶ Alter] Qui ſobrie uiuit. ¶ Hic tamen ad melius] Altera utilitas. Nam qui ſobrie uiuit poteſt & dies feſtos lautius celebrare, & corpus extenuatum facilius reſtaurare, & ſenectutem clementius tractare. Quæ omnia non poteſt is qui à pueritia aſſiduo ſemper luxu ſeſe immerſit. Neque enim aduerſam ualetudinem, neque ſenectam melioribus epulis refocillare ualet. ¶ Prima tellus] Vel tellus in prima ſua ætate, uel prima quia ante deos terram fuiſſe fabulantur, & illos omnes ab ea fluxiſſe. ¶ Das aliquid famæ] Oſtenderat nimium luxum ualetudini contrarium. Nunc dedecus quoque afferre illum demonſtrat & odium patrui qui nepotis curam cepit & uicinorum. Afferre etiam paupertatem qua coguntur homines mortem cupere. ¶ Te tibi iniquum] Quoniam tibi neceſſaria ſubminiſtrare non potes. ¶ Laquei precium] Cum ad id inopiæ redigaris, ut non ſuppetat æs quo laqueum ad ſuſpendium tibi compares. ¶ Iure inquit] Quaſi dicat iſte Traſius iure tenuiores reprehendit. Ego autem ijs diuitijs abundo, ut multa poſſim profundere. Cui reſpondet poëta quòd quæ illi ſuperabundant non in luxum, ſed liberalitatem ſunt conuertenda & egenis danda potius quàm luxurioſe conſumenda, Præſertim cum etiā & reip. conferre & religioni multa debeant diuites. ¶ Vni nimirum] Aurea ſententia qua monet diuites ut ex ſuperabundantia rerum ſibi ſubſidia contra aduerſos caſus & contra morbos comparent. Nam ſæpe tanta fit iactura patrimonij, ut & maxime diuitiæ ad exiguum cenſum redigantur. Quod ſi multa ante calamitates alligauerimus in eam incidimus inopiam, ut omnes nos inimici rideant. ¶ Vter'ne] Neq; hoc negligendum eſt. Nam fortiori animo feremus anguſtias patrimonij in quas nos fortuna detruſerit, ſi hac le-

nus parno aſſueti fuerimus. ¶ Idonea bello] Nam ut ſapiens is dicitur qui in pace ita uiuit, ut etiam paret quæ ad bellum pertinent, ſi malo fato id forte uenturum ſit. Sic cõmendantur diuites qui ea parſimonia uiuunt ut ſi quando à fortuna diuitijs ſpolientur non ſit eis durum parce uiuere, quia eam uiuendi normam ſibi impoſuerit. ¶ Quo magis] Probat quod dicit Ofelli exemplo. Hic olim diues ſobrie uixit. Deinde quia Brutianas partes ſecutus fuerat ab Auguſto bonis mulctatus partẽ illorum ab Vmbreno cui data erant precio conduxit, nec fuit durum parce uiuere in paupertate, quoniam aſſuetus etiam in diuitijs parſimoniæ fuerat. ¶ Noui] Bis repete, ut ſit ordo. Ego puer noui hunc Ofellum non eſſe uſum latius integris opibus quàm abſciſſis uideas uti. ¶ Ego noui eundem narrantem] Scilicet hæc. Ego non edi temere in luce profeſta, id eſt in die non feſto quicquã præter olus temere ſine cauſa, quaſi dicat. Si edi quandoq; aliquid præter olus fuit iuſta de cauſa ut forte quia hoſpitem recepiſſem. ¶ Fumoſæ] Ad fumum deſiccatæ. ¶ Pernæ] Sunt qui putent pernã eſſe à uertebra pedis ad finem calcanei dictam à pernitendo. Vnde perniones qui ob frigus in perna naſcuntur. Sed ponitur pro pede porcino cum coxa ſalito, quẽ Martialis petaſonem appellat. ¶ Poſt longum tempus] Quo erat maiori ſumptu accipiendus. ¶ Sine operum] Parcam & laborioſam ſimul atque honeſtam uitam depingit. ¶ Per imbrem] Nam bonus agricola nunquam niſi in magnis pluuijs ceſſat. ¶ Bene erat] Quaſi dicat lautiori conuiuio utebar, ſed non rebus uenalibus inſtructo. ¶ Penſilis] Quæ pendens ſeruabatur. De menſis autem ſecundis atque nuce dictum eſt. ¶ Duplice ficu] Id eſt bifera. ¶ Culpa magiſtra] Nam qui ultra modum biberet in culpa erat. Hanc autem omnes uitabant. ¶ Ceres uenerata explicuit ſeria] Sententia eſt quòd nunquam abundantiori uino utebantur quo lætiores effecti curas deponimus, niſi cum cereri ſacrificarent, per quod ſignificat quòd in ſolis ſacrificijs ſplendidius epulabantur. Sed quomodo in ſacris Cereris uinum ponit, cum Plautus in Aularia id antiqua religione prohibitum fuiſſe oſtendat. Ait enim Cereri nuptias facturi eſtis quia temeti allatum nihil uideo. Sed non eſt huic loco contrarium, Nam aliud erat ſacrificium aliud nuptias celebrare Cereri. Quapropter & Virg. de Cereris ſacris ſcribens Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret. Cui tu lacte fauos & miti dilue Baccho. ¶ Explicuit ſeria cõtractæ frontis] Id eſt explicuit frontem contractã propter ſeria, id eſt propter curas, quæ à ſerijs proueniunt. Contrahimus enim frontem in rebus anxijs, explicamus autem in lætis. Hinc Terent. Exporge frontem dixit, id eſt præbe te lætum. ¶ Quantum hic imminuet] Quaſi dicat nihil. Sententia eſt. Poſtquam hic Vmbrenus nouus incola occupauit noſtros agros, neq; ego neq; uos pueri parcius nituimus, quia & in rebus noſtris olim ſecundis, & nunc in aduerſis eundem cultum ſeruamus. ¶ Nam propriæ telluris herum] Oſtendit natura omnia eſſe communia, ex quo nullus eſt proprius Dominus. Quapropter fortuna in cuius temeritate huiuſcemodi bona collocata ſunt, frequenter mutat dominos agrorum. ¶ Nequities] Quia alliguriet. ¶ Inſcitia iuris] Quia occupabitur ab alio, cum ſe defendere neſcierit ignoratione iuris. ¶ Vafri] Id eſt, quòd non ſine multa calliditate interpretatur. Eſt enim huiuſcemodi calliditas in iureconſultis, præſertim in ijs quorũ patrocinia uenalia ſunt, ut in utranq; partẽ omne penè ius interpretentur. ¶ Nulli proprius, ſed cedet in uſum] Proprietas enim agrorũ nullius eſt, cũ cõmunia ſint elemẽta, ſed uſus cõceditur. Quapropter unicum remediũ eſt aduerſus fortunã, quæ frequẽter omnia cõmutat, ut fortem animũ cõtra illam paremus.

SATYRA III.

Sic raro ſcribis] Mirus poëta et miro artificio inſtructus, qui reliquos homines bonos reddere cupiens ſeipſum damnat, ut cæteri æquiori animo ferant, cum quæ uitia in illis ſunt ea in ſe eſſe fateatur. Inducit igitur Damaſippum Stoicum philoſophum & alia quidem Horatij errata, præſertim tamen deſidiam in ſcribendo carpentẽ. Videtur aũt omnino tollerãdus is Satyrus, qui ita cæteros carpit, ut ne ſibi ipſi parcat. ¶ Membranam] In qua ſcribas. ¶ Retexens] Diligentius legendo explicans. ¶ Scriptorum] Tum poëtarum, tum aliorũ. Verum cum ſcriptorem dicimus per quandam excellentiam poëtam intelligimus. ¶ Benignus] Indulgens nimium uino & ſomno. ¶ Dignũ ſermone]

mone] Id eſt, dignum quòd mandetur ſatyris, quas ſermones appellat. ¶ Quid fiet] Sunt qui legant, ſi raro ſcribis, & non ſic, & poſtremo adiungant, quid fiet. ¶ Ab ipſis ſaturnalibus] In quibus magna erat potandi copia. De ſaturnalibus autem dicemus in eo uerſu. Age libertate decembri, quando ita maiores uoluerunt utere. ¶ Sobrius] Quaſi idcirco fugiſti ut ſobrietatem obſeruares. Quid ergo fiet poſtquàm ab urbanis ſaturnalibus rus fugiſti: non'ne dices aliquid dignum promiſſis. Nam ſunt ſeruanda quæ de ſermonibus ſcribendis promiſiſti. ¶ Incipe] Vrget tacentē. ¶ Nil eſt] Nullam potes excuſationem afferre. Nec eſt quòd culpam in calamos transferas qui tibi non inſeruiant. ¶ Immeritus laborat] Quia iniuria accuſas parietem quod ſcripta non ſuſcipiat. ¶ Natus] Fabricatus. ¶ Iratis] Id eſt aduerſis. Habebant autem antiqui parietes iuxta lectum cæra illitos, ut ſi quid in mentem ueniſſet illic ante notarent quàm memoria laberetur. Dicit ergo parietem natum dijs & poëtis iratis, quoniam nihil in eo notet poëta. ¶ Atqui uultus] Nam proferebas in uultu neſcio quid quo multa de te promittere uidebaris. ¶ Minantis] Id eſt, promittētis. Dixit autem minantis, ut oſtenderet neſcio quid elationis atq; magnificentiæ in ſuis pollicitationibus, ut omnis timiditas procul abeſſe uideretur. ¶ Tepido] Nam in menſe decembri aprici quæruntur agri. ¶ Quorſum parti] Quaſi dicat, quem ad finem. ¶ Platona Menandro] Congerere multos è Platone multos etiam ex Menandro libros. Nam ſatyras ſcripturus utriuſque comœdiæ ueteris, ſcilicet & nouæ poëtas imitari oportuit propter quod Menandrum dixit & Eupolim. Dixit et Archilochum propter inuehendi uehementiā. Sed neq; iſtis contentus erat, niſi ex diuina Platonis philoſophia grauitatem ſententiarū depromeret. ¶ Inuidiam placare paras uirtute relicta?] Mordaciſſima inuectiua, ut ſit ſenſus: Tu propterea non ſcribis, quia cū uideas inuideri ſtudioſis uis uirtutem relinquere, ut inuidiam à te amoueas. ¶ Siren] De Sirenibus iamdudum. Harū nomina uaria ponūt. Ergo præter id quod dictum eſt ſunt qui dicant harum triū nomina eſſe, Parthenopen, Leucoſiam, & Lygiam. ſed hic pro cupiditate. Ergo aut deponendæ ſunt cupiditates & deſidia, aut deponēdæ uirtutes, quas iam aggreſſus eras. Optime ergo ratio Damaſippi & iuſtiſſima reprehenſio. Sed ſuo conſueto acumine ridet hunc poëta tanquam qui non uita & moribus, ſed ſolis uerbis philoſopharetur. Ergo ridiculum illi à dijs præmium pro optimis præceptis optat ut ſcilicet illum tonſore donent quo prolixæ barbæ moleſtia liberetur. Nam huiuſmodi philoſophi ſeu potius philoſophiæ oſtentatores & ſimulatores barbam promittebant, & cæterum corpus neglectū apparere uolebant, ut ſpeciem quandam continentiſſimi ſeueriſſimiq; uiri præ ſe ferrent. De quibus Iuue. Hiſpida membra quidē et dura per brachia ſetæ Promittunt atrocem animum. Damaſippum aūt iſtum mercatorē fuiſſe ferunt. Verum cum mercaturis infœliciter uſus omnia amiſiſſet, ac ex ſumma rerum deſperatione ſe in Fabritiū fontem uel ex Fabricio ponte præcipitaturus eſſet à Stertinio Stoico longo ſermone perſuaſus & mortis cōceptæ conſilium depoſuit & Stoicæ diſciplinæ ſe dedit. Verum ſi diligentius poëtæ in cū dicta aduertamus multo plus uanitatis q̄ ſolidæ ſapientiæ, in homine fuiſſe cognoſcemus, ut ſit ex ijs quos ultra Sauromatas Arpinas ille Satyrus fugiendos cenſeret quotiēs aliquid de moribus audent Et Curios ſimulant & bacchanalia uiuunt. ¶ Ad medium Ianum] Ad mediam mercaturā. Nam Ianū mercatorum Deum uolunt. Sententia eſt, quòd in medio curſu mercaturæ à fortuna afflictus eſt. Sunt etiam qui uelint tria in foro templa habuiſſe Ianum in principio, medio, & fine. Vt notetur omnibus temporibus oportere mercatores diligentia uti. ¶ Vafer] Doloſus qui in ſe lauando occupatos dolo in mare præcipitaret. De Siſipho autem dictum eſt. ¶ Quo ære] Nam cum Corinthi rex fuerit, & uaſa Corinthia reliqua pulchritudine ſuperarint, conueniens eſt illum pulcherrimis uaſis uſum eſſe. ¶ Infabre] Inartificioſe. ¶ Durius] Ita ut fuſilis ſtatua nullam molliciem referret. Nam laus maxima eſt in ſtatua ut agile flexibileq; corpus uideatur. Hæc ergo ne emeret.

¶ Frequentia compita] Id eſt, omnes populariter. ¶ Mercuriale] Nam à Mercurio mercatura eſt, & omnis calliditas et uerſutia ab eodem planeta eſt. ¶ Noui] Loquitur poëta. ¶ Atqui] Verba Damaſippi. ¶ Incor] Quem morbū cardiam appellant. ¶ Letargicus] Letargus enim

obliuionem inducit, qui ſi in freneſim cadat facit hominem pugilem & pugnantem contra medicum. ¶ Dum nequid] Horatius loquitur. ¶ O bone] Ingreditur paradoxon Stoicorũ, quod eſt, omnes ſtultos inſanire. Nam quicunq; à uia recti diſceſſerit cum tãtundem peccare uolunt, ex quo omnia peccata paria faciunt. Ergo cum poëta uideretur uitium mercaturæ, id eſt auaritiam cæteris proponere reſpondet Damaſippus omnes qui nõ attigerint uerã ſapientiã quoniam ſtulti ſunt eſſe etiã inſanos, ut nihil omnino interſit inter Socratẽ, quoniam nõ fuerit uere ſapiens, & quemuis flagitioſiſſimum hominem. ¶ Fruſtrere te] Decipias te. Virg. Clamor fruſtratur hiantes. ¶ Vnde] A quo Stertinio, & eſt aduerbiũ pro nomine. Virg. Genus unde Latinũ. ¶ Paſcere barbam] Sequi dogma Stoicorũ, qui barbam nutriunt. ¶ Non triſtem] Quia deſperationẽ in quam ex calamitate accepta inciderat & propoſitũ ſe demergendi depoſuerat. ¶ Dexter] Vel à parte dextra uel mihi propitius, ut ſiniſtrum aduerſum dicimus. ¶ Hoc] Scilicet furere ſi erit in te ſolo & nõ in alijs ſinã te perire. Sed ſi omnes pariter inſaniunt ne te pudeat eius rei quæ tibi cum omnibus cõmunis ſit ¶ Chryſippi porticus] Id eſt Stoici, qui à porticu in quã conueniebant dicti ſunt. Στοὰ enim porticũ ſignificat. ¶ Chryſippi] Nã hic inter Stoicos doctiſſimus fuit. De quo dicitur ſolũ Chryſippũ fulcire porticũ fuit Soloenſis ſiue Tarſenſis & Apollonij filius, Cleanthis diſcipulus, uir ingenioſus atq; acutiſſimus, & dialecticæ gloria apud omnes celebratiſſimus. Famæ adeò cõtemptor ut neminem regum ex uiuẽtibus laudarit. Lacerãt tamen plerique quòd in libro de antiquis phyſiologis ſexcentis pene uerſibus turpiſſima de Iunone & Ioue fingat et luſtris magis quàm dijs conuenientia. In libro aũt de rep. & matribus & filiabus cõgredi permittit. De Stoicis ſuo loco dicetur. ¶ Hæc formula] Nam hæc regula præter ſapientem omnes ſtulti ſunt. Similes ſunt ſtulti hominibus in ſyluã errantibus, è quibus alij dextrorſum, alij ſiniſtroſum deflectunt, & hi lõge à tramite diſcedunt, hi uerò nõ longè, et tamen cum omnes ſint extra tramitẽ, ſecũdum Stoicos omnes in pari uitio ſunt. Nam cũ ſint plures marinis fluctibus obruti ita excluditur à facultate reſpirãdi qui in ipſa pene ſuperficie eſt modo nõ emergat ut ille qui in ipſo fundo iacet. ¶ Caudã trahat] Quaſi ſit Brutus Nam bruta caudã trahunt, uel ſtultus. Nam ſtultis aliquid per deriſionem à tergo appenditur. ¶ Eſt unum] Cũ plura ſint genera ſtultitiæ unum genus eſt eorũ qui timent ea quæ timenda nõ ſunt. Vt ſi quis in loco plano queratur eſſe rupes & flumina & præcipitia quæ nõ ſunt. Et eadem erit ſtultitia huius quæ eſt illius qui clamantibus omnibus ſuis ut caueat, neq; rupes, neq; ignes, neq; flumina uitet. ¶ Fuſius Hebrius] Fabula eſt Ilione filia Priami Polymneſtori nupta, in qua Catienus perſonã agebat Polidori per quietẽ matri apparentis, Fuſius aũt Hecubæ, qui ut dormiret (id enim erat agendum) ita ſe uino ingurgitauit, ut cum à Catieno, qui dicebat mater te appello, nõ poſſet excitari, uniuerſus populus clamauerit mater te appello. ¶ Inſanit Damaſippus] Nã prodigus omnem pecuniam in ſtatuis emendis cõſumit. Sed neque inſania caret is qui Damaſippo pecuniam credit. Nam ſpe fœnoris ductus ſortem amittet qui credit credere non ualenti. ¶ Accipe] Demonſtrat peccare etiã Damaſippum, ſi accipiat à fœneratore id quod nõ poſſit reddere, quamuis aliquis illum excordem & inſanum putaret ſi non acciperet. ¶ Præſens] Id eſt, fauẽs. Virg. Nec tam præſentes alibi cognoſcere diuos. ¶ Mercurius] Nã Deus eſt mercatorum. ¶ Scribe decem Nerio] Id eſt ſcribe te debitorem in tabulis Nerij. ¶ Non eſt ſatis] Quaſi dicat nõ ſufficit illa obligatio. ¶ Adde tabulas nodoſi cicutæ] Id eſt, ſcribe in tabulis cicutæ nodoſi, id eſt, callidi & qui recte nouerit colligare debitorem. ¶ Adde centum imo mille cathenas] Id eſt ualida uincula obligationum, tamen ille debitor omnes effugiet neq; diſſoluet debitũ. Appellat autem debitorẽ Proteum, quia tanquã Proteus omne uinculũ facile euitat. ¶ Sceleratus] Quoniam calliditate ſua debitũ effugere ſubſtinet. ¶ Fiet aper] Manet in Protei fabula, ut oſtendat illum omnẽ fallaciã meditaturũ, ne pecuniã debitã reddat. ¶ Ridentem malis alienis] Ridet enim creditorẽ feſelliſſe. ¶ Si male rẽ] Si inſipientis eſt rem male gerere, et cõtra bene gerere ſapiẽtis, ſtultus erit Perillus qui tantũ dicat, id eſt, credendo tanti debitorẽ ſcribit, quantũ non poſſis reſcribere, id eſt, reddere. Nã ſcribit fœnerator tibi qui cum pecuniã ad fœnus collocat illius te in menſa credi-

torem

torem facit, tu autem cum diſſoluis iubes illam in menſa illi reſcribi; id eſt, in ſuum creditum reduci. ¶ Audire] Iubet omnes attente audire ſua argumenta, quibus probat omnes peccare. ¶ Togam componere] Nam qui diutius ſeſſurus ad audiendum eſt ſolet commode ueſtimentum componere. Acron autem exponit cõponere quaſi ſubſternere, ut attentius audiant. ¶ Daſida eſt hellebori] Sententia eſt, quicunque aliquo uitio laborant inſani ſunt. Vnde eorũ cerebrum helleboro purgandum eſt. Sed inter omnia uitia auaritia maioris inſaniæ eſt, ergo plus hellebori expetit. Hellebori prima genera duo ſunt. Candidum ac nigrum, quod in radicibus tantum cognoſci quidam putãt. Alij folia nigri platani ſimilia & minora nigrioraq; & pluribus diuiſuris ſciſſa. ¶ Nigro equi, boues & ſues necantur, itaq; id cauent cum candido ueſcantur. Hoc plurimum & optimum in Oeta monte naſcitur. Nigrũ ubiq; prouenit; ſed melius in Helicone. In nigro ſpecies eſt quod melampodion uocãt à Melampode celebratiſſimo augure inuentum. Hoc domos ſuffire conſueuerant, purgabãt aſpergentes ſe & pecora cum precatione ſolenni & religioſe colligentes. Primum enim gladio circumſcribebatur. Succiſurus uerò orientem ſpectabat, & precabatur ut id ſibi dijs concedentibus facere liceret, obſeruabatq; aquilæ uolatus. Fere enim ſemper ſecantibus intereſt, & ſi propius aduolarit mortem ſuccidentis eo anno augurium eſt, nec album facile colligitur, caput aggrauant niſi præſumatur allium, & ſubinde uinum ſorbeatur, celeriterq; fodiatur. nigrum purgat per inferna, candidum autem uomitione. Quondam terribile, poſtea multi ad ingenium acuendum ſumptitarunt. Carneademq; reſponſurum Zenonis libris ſumpſiſſe ferunt, & apud Romanos Druſum illum cui bellum ſociale ſenatus imputauit conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſſime ſumitur, quoniam ſeſamoides admiſcent. Veratrum Italia nuncupat. ¶ Omnem Anticyram] Id eſt, quicquid hellebori in Anticyra ſumitur. ¶ Staberi] Staberius iuſſit hæredes ſuo ſepulchro inciderе ſummam patrimonij quam illis relinquebat, adiecta pœna ni ſcripſiſſent ut centum paria gladiatorum populo exhiberent, & præterea epulum darent eo ſumptu quem cenſeret Arrius.

¶ Ne ſis patruus] Ne ſis cenſor ut patrui in nepotes eſſe conſueuerunt, ut alibi demonſtratum eſt. Hoc autem idcirco iuſſit, quia putabat diuitias ſummum bonum eſſe, & illis omnes uirtutes parere, & qui diues fuiſſet eum omnia eſſe, ut Stoici de ſapiente dicunt. Hic igitur uehemẽter diſſentit ab Ariſtippo Cyrenaico, qui cum è patria in Græciam philoſophandi cauſa proficiſceretur iuſſit ſeruis aurum proijcere, ut expeditiores ad iter carpendum eſſent. ¶ Græcus] Non patria, nam Cyrenæ in Aphrica ſunt, ſed quia literis Græcis philoſophatus eſt. Ariſtippus auditor Socratis fuit, primus Socraticorum mercede philoſophatus eſt, quin & pecunias ad Socratem miſit, quas ille reſpuit, aſſerens id nolle Deum ſuum. Habuit (ut ſcribit Xenophon) ingenium ad omnia pro tempore loco & perſona ſimulanda omnino promptum. Et ob hoc Dionyſio præter omnes erat charus, & ut præſentibus uoluptatibus libenter fruebatur ita & abſentes facile contemnebat, à Diogene regius canis appellabatur. Summum bonum poſuit in leui motu ad ſenſum emananti, id eſt in uoluptate corporis ſenſus titillante, filiam habuit Areten, quam in philoſophia inſtituit, et ex ea nepotem Ariſtippum à matre in philoſophia imbutum, ex quo Metrodidactos appellatus eſt, qui ab eo fluxerunt & in dogmate permanſerunt ab hominis patria Cyrenaici ſunt appellati. Ex ijs alij Egeſiaco, alij Anicerios, alij Theodorios ſe nuncuparunt. De quibus omnibus alio loco latius fortaſſe diſputabitur.

¶ Vter horum] Vtrunque carpit & eum qui nimis diuitijs tribuit, & eum qui omnino negligit. Sed tamen ad auarũ reuertens diſputat quòd ut illi reprehendendi ſunt qui inſtrumenta aliquarum artium comparant, & illis uti neſciunt. Sic & auari ſunt uituperandi qui diuitias uiuendi inſtrumenta poſſidentes illis non utuntur. ¶ Scalpræ] Inſtrumenta ferrea quibus calceorum ſutor coria radit. ¶ Formas] Quibus utuntur ad calceos componendos. ¶ Nihil eſt mille] Correptio eſt ut ſit ſenſus quòd non ſolum potabit acetum cum ſint ſibi mille cadi aut Chij aut Falerni, ſed etiam ſi ſint centum millia cadorum. ¶ Octoginta annis] Augmentum ab ætate, in quo tanta auaritia ſit, ut ueſtes quibus lecti ſternuntur, id enim ſunt ſtragula blaptis & tineis rodendas in arca condat,

& in ea ætate quæ molliora cubilia deſiderat in culmorum ſtramentis iaceat. Blaptæ autem dicũtur
παρὰ τὸ βλάπτειν, id eſt, nocere, nam ueſtibus nocent. ¶ Filius] Summa ſtultitia quòd ſe defrau
det rebus neceſſarijs, ut deinde hæredes luxurioſe degant. ¶ Caules] Pro oleribus poſuit. ¶ Ca
put] Quod ungi debeat, quoniam ſit infectum porrigine, is enim morbus eſt ſcabioſus, qui creſcen
do porrigitur. ¶ Impexa] Quoniã caput pecti non ſinat. ¶ Quare ſi quid uis ſatis eſt] Si forte re
ſpondeat auarus ſe idcirco illis non uti, quoniã quæq; minima ſibi ſatis ſint, interrogat poëta ſiue Da
maſippus cur periurio & furto & rapinis undiq; per ſummum ſcelus patrimonium augeat. ¶ Sur
ripis] Clanculum. ¶ Auſers] Per uim. ¶ Tun] Tu ne eris ſanus ſi populum lapidibus inſectabe
ris? certe non eris. At dic mihi ſi es inſanus cædendo populum ſaxis, eris ne? ¶ Incolumi capite] Id
eſt integris ſenſibus & non furioſis ſi uxores laqueo aut matrem ueneno propter auaritiam tollis.
¶ Nec facis argis nec ferro] Demõſtrat illum magis inſanire quàm Oreſtem, qui matrẽ interemit,
nam ille & aperte rem egit, & ut patrem ulciſceretur. Tu autem & doloſe aggrederis et quod om
nium flagitioſiſſimum ſit propter auaritiam ſcelus committis. ¶ Præterea poſt occiſam matrẽ nul
lum aliud ſcelus commiſit Oreſtes. Neq; Pyladem amicum neq; Electram interemit, ſed ſolum male
dicebat illam furiam & hunc aliquid aliud appellans. ¶ Bilis] Id eſt furor qui ex bili proueniat.
¶ Veientanum] Vile uinum. ¶ Campana] Fictili, ſic Iuuen. Tu Beneuentani ſutoris nomen haben
tem Siccabis calicem. ¶ Trulla] Vas eſt ſimile truæ, niſi quòd trua magna, hæc uero puſilla. Trua
erat qua de culina in lauatrinam aquam trudunt. Eſt trulla uas orbiculatũ & circa ſumma anguſtius
& utrinq; anſatum. Plinius myrinã trullam, id eſt quæ ex myrina cauata eſſet ponit. Et Columella in
agricultura ait. Tum apibus aut etiam trulla cõgregatas apes recondat. ¶ Vappam] Vinum quod
exhalauerit, ut iam dictum eſt. ¶ Lethargo] Morbus eſt ſomnum inducẽs, cui haud mediocre reme
dium Plinius urticam dicit eſſe. ¶ Lætus ouanſq;] Quia putabat illum cito moriturum. ¶ Loculos
& claues] Thecas clauiũ quibus cuncta recluderet. ¶ Medicus] Hic hominis auaritiam noſcens non
uidebat qua alia ratione illum excitare poſſet. ¶ Ptyſanarũ] Poculum ſiue pultẽ ex hordeo in qua
maxima uis eſt reſtaurandi uires & nutriendi. Fit maxime ex hordeo. Vinũ ptyſanæ Hippocrates lau
dauit. ¶ Oriza] Frugum genus eſt. Folia carnoſa habet porro ſimilia ſed latiora. Altitudo cubitalis,
flos purpureus. ¶ Deficiãt uenæ] Quia cum nihil ſummas in uenis ſanguis deficit. Vel poſuit uenas
pro arterijs, id eſt uenas pulſatiles. nam cum pulſus ſpiritibus in arterijs non eſt mors, aduentare uide
tur. ¶ Octuſſibus] Octo aſſibus ut etiam centuſſis, id eſt centũ aſſium. ¶ Quis igitur ſanus eſt] Sen
tentia eſt, quòd quãuis auarus inſanus ſit, tamen non ſequitur ſi quis auarus non ſit idcirco eſſe ſanum,
nã poteſt laborare alio uitio, ut dato aliquem nõ eſſe cardiacum, poterit laborare alio morbo. ¶ Por
cum laribus equis] Id eſt fauentibus. ¶ Quid enim differt] Idem crimen eſt aut bona prodigalita
te profundere, aut nullo pacto uti. Quod probat per duos fratres Seruij Opidij filios quorum Aulus
prodigus. Tyberis uerò auarus eſſet. ¶ Momentanũ] Deſidem & luxurioſum, ut ſupra Pantalabo
ſcurræ Momentanoq; nepoti. ¶ Cicutã] Auarum fœneratorem, ut paulo ſupra patuit. ¶ Tu ne mi
nuas] Quoniã prodigus es. ¶ Ne maius facias] Quoniã es auarus. ¶ Pater putat] Qui & pru
dentior eſt ut ſciat & beneuolus ut uelit nobis bene cõſulere. ¶ Et natura coërcet] Nam ipſa paucis
cõtenta eſt. Debemus aũt naturã tanquam optimã ducem ſequi. ¶ Titillet] Iocũde moueat. Titillare
enim dicitur, cũ ſenſus ita tangitur, ut iocunde moueatur. Ergo ut auaritiã et prodigalitatẽ à pueris ar
cere uolebat, ita deterrere à nimia honorũ cupiditate. ¶ Vter ueſtrum] Aedilis poſuit ædilitatem &
præturã pro omnibus magiſtratibus, quos ſi peterent uolebãt eos ſacros, id eſt execrabiles eſſe. Virg.
Quid nõ mortalia pectora cogis auri ſacra fames? ¶ Inteſtabilis] Is eſt cũ ademptũ eſt ius teſtandi.
¶ In cicere atq; faba] Nolo te perdere bona in ædilitate capienda, nã ædiles multo ſumptu magnificos
ludos populo parabant. Nominauit aũt cicer et fabã & lupinũ quoniã ut patet etiã apud Plut. in ui
ta Catonis talia munera apud priſcos populo dabãt ædiles, nam cũ in precio tũc eſſet agricultura, lau
dabãtur ij qui aut legumina aut fruges ex ſuis agris collegiſſent. Hinc teſte Plin. eũ primũ Ciceronẽ ap

pellarunt cuius optima fuiſſent cicera. Eodem pacto & à fabis Fabios, & à lentibus Lentulos appellarant, ergo in cicere & faba, id eſt, in muneribus ædilitijs, nam is erat ordo in magiſtratibus petendis, ut primo ædilitatem, deinde præturam, poſtremo conſulatum peterent. Quapropter ludos pro uiribus magnificos parabant ædiles, ut promptiorem ſibi populum & fauentiorem ad reliquos magiſtratus deinceps petendos ſibi redderent. A' principio ædiles plebei fuerunt. Deinde cum pro populo in concordiã cum ſenatu reuocato ludis dies adijciendos ſenatus ædilibus mãdaret, negarentq́; ſe id facturos ædiles plebei, pollicentibusq́; ex nobilitate iuuenibus promptum ad id operam, decretum eſt ex S. c. ut duo ædiles patricij crearentur. Fuerũt tunc creati. Cn. Quintius Capitolinus. Et P. Cornelius Scipio, & illis ſella curulis data, unde Curules adpellabantur. Aediles autem dicti ſunt à ſacrarum ædium cura. Aedilium erat curare in ludis inſtituendis quantum impenſæ & in quibus ſpectacula fierent. Sua enim quiſque ædilis impenſa ludos pro modo patrimonij ac dignitatis ſuæ celebrando curabat, ut in libro de Officijs Cicero oſtendit. Fabulas agendas emebant. Pompeius autem Magnus in ædilitate ſua theatrum quod ſumma impenſa ædificauerat magnificentiſsimis ludis in quibus curatus cum elephantis induxit dedicaſſe Aſconius Pedianus ſcribit. Aedilium itidem munus erat ut cloacæ aquæductus & queq́; publica ædificia munda lauta, integra, expeditaq́; aſſeruarentur. Quod ſi ſeruum quiſpiã morboſum pro ſano uendidiſſet, aut aliquid uitioſum pro ſyncero, fractum'ue pro integro ædilium edicto redhibebatur. ¶ In circo] Id eſt, in theatro. Et ſunt qui credant circum nomen ſumpſiſſe à Circe, quæ prima ſoli patri ſuo ludos inſtituit. ¶ Spaciere] Quod in ſpectaculis ſedem habeat in podio, in quo non ſolum ſedere, ſed etiam deambulare licebat. Erat autem locus nobilioribus aßignatus. Iuuen. Omnibus ad podium ſpectantibus. Spaciari autem eſt intra certum ſpaciũ deambulare, Virgilius. Aut ante ora Deum pingues ſpaciatur ad aras ¶ Aut Aeneus ſtes, id eſt, ubi ænea ſtatua ponatur. ¶ Nudus agri] Quia omne patrimonium in largitionibus ut ſuffragatores tibi comparares conſumpſeris. ¶ Quos fert Agrippa] Quaſi dicat non decet te honores illos quærere qui tribuuntur Agrippæ, qui ſecundus poſt Octauianum authoritate pollet. ¶ Vulpes imitata] Ab Aeſopo eſt qui inducit uulpem quoniam à nobilioribus animalibus contemneretur exuuias aſſumpſiſſe. ¶ Nequis] Dialogum fingit populi interrogantis Agamemnonem & Agamemnonis reſpondentis. ¶ Rex ſum] Verba ſuperba regis, qui putet cũ rex ſit omnia ſibi licere, quaſi dicat. Sic uolo ſic iubeo ſit pro ratione uoluntas. ¶ Permitto dicere ſibi inulto] Id eſt in ulciſcendo & nõ puniendo. Sententia eſt permitto ut impune liceat dicere quid ſentiat. ¶ Maxime regum] Verba plebei. ¶ Cõſule] Loquitur rex. ¶ Cur Aiax] Interrogat plebeius cur Aiacis cadauer ſepultura prohibeat, cũ de ſuis bene meritus ſit, & id hoſtibus gratũ futurum ſit. ¶ Mille ouiũ] Rex loquitur. ¶ Tu cum pro uitula] Arguit plebeus regem magis inſanum fuiſſe, cũ Iphigeniã ſacrificare uoluerit quàm Aiacem, qui dum oues necat ſe Græcorum principes occidere putat. At rex inſanum ſe fuiſſe negat, quia ut Dianã placaret, filiã ſacrificare uoluit. ¶ Qui ſpecies] Argumentum Stoicum quod eſt tale. Quicunq́; cupit ſpecies ueri & ſceleris, id eſt honeſti & turpis permixtas & cõfuſas, id eſt quicunq́; neſcit diſcernere rectum à turpi, ſed cum animi cõmotione, ſcilicet rationi minime obtemperante bis habebitur, id eſt putabitur commotus, id eſt perturbatus, & quicunque perturbate agit errat. Ergo ita errat rex, qui ambitione quæ magna animi perturbatio eſt, mouetur ad Iphigeniã immolandam ut errat Aiax propter ſtultitiã quæ prouenit ex ira qua in Vlyſſem inflammatus eſt. Errat Aiax fateor ſtultitia occæcatus. ¶ At tu ob inanes titulos] Id eſt ut appelleris maximus regũ & Troiæ dominus, quæ res plena eſt uanitatis cõmittẽs ſcelus putas te ſtare animo, id eſt eſſe extra motus perturbationis? Erras ſi hoc putas, nã ut inſanus eſt qui agnam nutriet pro filia, ita & is qui filiam immolat pro agna. ¶ Omne adimat ius] Nã prætores interdicunt adminiſtrationem ſuorũ bonorũ illis qui inſani ſunt, & curatores ex gentilibus ſibi parant. ¶ Ergo] Concludit ex ſuperioribus omnes ſtultos inſanire, ergo quiſquis ſceleratus furioſus erit. Eadẽ ratio erit de ambitioſo et luxurioſo. Quod ut perſpicuũ faciat inducit concionantẽ apud omnes cupedinarios momentaneũ uirũ extrema luxuria perditũ.

¶ Tuſci

¶ Tuſci uici] Vicus Romæ erat dictus Tuſcus, quia cum habitarunt Tuſci à Porſena ex obſidione recedente relicti. ¶ Impia] Quia miniſtri ſunt omnium uoluptatum. ¶ Scurris] Quid ab urbano ſcurra differat, iam dictum eſt. ¶ Fartor] A Fartiendo dictus. ¶ Macellum] Varro ait forum olitorium antiquitus macellum dictum, ubi olerum copia erat. Ea loca etiam nunc macellum Lacedemonij uocant. Sed Iones hoſtia hortorū macellotas dicunt. Locus igitur quo contracta ſunt omnia uenalia quæ ad uictum pertinent macellum dicitur. Vt alijs autem placet quòd ibi domus fuerit cui Macellus cognomen fuit qua publice diruta ædificatus eſt locus qui macellum ab eo dicitur. Macellus à mactandis pecudibus macellum dici uult. ¶ Velabrum] Romæ eſt iuxta Auentinum, nam ſeclusus mons iſte fuit à cæteris aqua, & locus in quo aqua fuit Velabrum appellabatur quòd ea ueliretur. ¶ Aequus] Ironice, uel æquus in referenda gratia. ¶ Filius Aeſopi] Cecilia Metella Metelli filia cum Aeſopi tragœdi filium adamaret ex aure paſſa eſt unionem ſibi detrahi, quem ille liquefactum aceto abſorbuit. Huius pater patinam ſexcentis ſextertijs taxatam poſuit in qua erāt aues cantu aliquo aut humano ſermone præclaræ eſui ſingulæ coemptæ nulla alia inductus ſuauitate niſi hac. ¶ Luſcinias] Huic aui diebus ac noctibus continuis 15. garulus cantus eſt denſante ſe frondium germine. Mirum profecto tantam uocem in tam paruo corpuſculo ineſſe tam pertinacem ſpiritum et muſicæ perfectum modulatum ſonum. Hæc in ore Steſicori poëtæ adhuc infantis cecinit. Certant inter ſe, uicta morte quieſcit prius deficiens uita quàm cantu. Audit diſcipulā attente ac corrigit. Quæ pter illis ſeruorum preciū ſuis temporibus fuiſſe teſtatur Plin. Qui Agrippinæ Claudij uxori candidam donatam dicit. Iuuenes Cæſaris habebant luſcinias & turdos Latini & Græci ſermonis dociles. Docentur ſecreto, ubi nulla alia uox admiſceatur. ¶ Sani creta an carbone] Id eſt albo an nigro colore, id eſt, ſunt ne inter bonos an malos enumerandi. ¶ Aedificare caſas] Puerorum eſt ex cœno & lapillis caſulas ædificare, & mures ueluti iumēta paruis plauſtris iugare, & harundine pro equo uti. Sed magis puerile eſt plorare amore mulierculæ uictum. ¶ Polemon] Athenienſis iſte fuit Philoſtrati filius adeò petulans in iuuentute ut pecunias circumferret & per angiportus abſconditas diſponeret, quibus ad uoluptates paratius uteretur. Sed aliquando ebrius & coronatus Xenocratis ſcolam ingreſſus eius oratione quæ tunc de pudicitia erat adeo mores immutauit, tantumq; in philoſophia profecit, ut Xenocrati in ſchola ſuccederet. ¶ Cubitale] Ornamentum cubiti. ¶ Focalia] Ferrum quo ignito crines criſpabantur. ¶ Impranſi] Modeſti & ſobrij. ¶ Magiſtri] Scilicet Xenocratis Agathonis filij qui Calcedonius fuit & Ariſtotelis auditor. ¶ Porrigis irato] Oſtendit amatorem puero ſimilem eſſe, cui irato ſi poma porrigas, recuſat: & ſi dicas ſume citille, id eſt, cito à quo diminutiuum eſt, negat uelle accipere. Si autem non des, optat. ¶ Excluſus] Oſtendit inconſtantiam amantium ex uerſiculis Terentianis quibus Phedriam Thaidi iratum demonſtrat poëta. ¶ Non paulò] Id eſt multo ſapientior, nam ſanum conſilium à ſeruo illi datur ut apud eūdem poëtam patet. Et Horatius eandem ſententiam in hoc loco repetit. ¶ Quid cum Picenis] Multa in amore puerilitꝰ faciunt uiri, quibus oſtenditur amore homines deſipere. ¶ Semina] Grana pomorum, puerile enim eſt grana pomorum in cameram, id eſt in tabulatum cameratum iactitare. ¶ Penes te es] Id eſt es ne ſanæ mentis. ¶ Balba uerba] Nam amantes cum alloquuntur amicas balbe ut infantes uerba pronunciant. ¶ Annoſo Palato] Id eſt, tu annoſus & ſenex, tunc enim non es ſanior puero caſas ædificante. ¶ Adde cruorem] Nam ſæpe homicidium propter amorem & alia ſcelera committuntur. ¶ Helade percuſſa] Nam iſte Heladem puellam quam adamabat zelotypia interemit, ac mox pœnitentia ductus ex alta ſpecula ſe præcipitem dedit. ¶ Ceritus] Inſanus, nam in Cereris ſacris furore corripiebātur. Ergo ut à Baccho Baccantem dicimus, ſic & à Cerere Ceritū. Plautus ergo pro Cerito circumferri iubet. ¶ Cognata uocabula] Quaſi dicat conuenientem proprietatem uocabulorum obſeruaueris. ¶ Libertinus erat] Ponit ſtultiſsimam ſuperſtitionem. ¶ Siccus] Ieiunus, alias ſobrius. ¶ Lautis] Vt pure rogaret & manus ſupplices puras tenderet. ¶ Magnum] Scilicet immortalitatem. ¶ Surpite] Surripite per ſyncopen.

¶ Auri a

¶ Auribus atq; oculis] Id eſt, integris ſenſibus. Verum non ſana mente. Igitur ſi dominus eum uenditurus non eſſet litigioſus, id eſt, non amaret lites in uendendo illo exciperet mentē id eſt, non aſſereret illum eſſe ſane mentis, ne deinde teneretur. ¶ In gente] In familia.

¶ Iuppiter] Aliam oſtendit ſuperſtitionem, nam in graui ægritudine pueri uouet ſtulta mater quod ſi euadet illum in flumine nudum demerget, ut ſi uel caſu uel medici arte ſanetur illa ſua ſtultitia rurſus in morbum reducat. ¶ Ieiunia] Ergo & ieiunia indicebant ſacerdotes apud Romanos. ¶ Hæc mihi] Id eſt, dixit. ¶ Sapientum octauus] Quaſi dicat, inter ſapiētes illos ſeptem Græciæ annumerandus. De ſapientibus tamē uaria apud Græcos feruntur: nam non omnes eoſdem ponunt. Dicearchus quatuor tantum omnium conſenſu ſapientes aſſerit. Thaletem Mileſium. Biantem Prieneum. Pyttacum Mityleneum, & Solonem Athenienſem. Tum ſex alios nominat, quorum ex numero tres deligit. Ariſtodemū. Pamphilum, Chilonem, Cleobulum, Anacharſim, & Periandrum. Quidam addunt Acuſilaū. Hæc Laertius. Hermippus decem & ſeptem ſapientes fuiſſe ſcribit, ex quorum numero ſeptem eligerentur, ſed non idem ab omnibus. Hi ſunt Solon, Thales, Pyttacus, Bias, Chilo, Cleobulus, Periandrus, Anacharſis, Acuſilaus, Epimenides, Leophanes, Pherecides, Ariſtodemus, Pythagoras, Laſius, Hermio, Anaxagoras. Hippobotus uerò enumerat ſapiētes hos, ſcilicet Orpheum, Linum, Solonem, Periandrum, Anacharſim, Cleobulum, Miſonem, Thalem, Biantem, Epicharmum, & ultimo loco Pythagoram. Poëta igitur conſtantiore opinione ſeptem ſolos ſapientes Græcia enumeret uolens Stertinium laudare illum octauum addit. ¶ Hæc arma] Quibus poſſim inſanos appellare qui me inſanum uocant. ¶ Pendentia] Fingit enim Aeſopus quemlibet hominem duplici pera eſſe onuſtum, & alteram à tergo pendere qua noſtra uitia condamus, alteram à pectore in qua ſeruemus aliena. Figmentum ſapienter fabricatum nam ita uitia noſtra non uidemus ut quæ à tergo ſunt uidere non poſſumus. Contra autem aliena aſſiduæ intuemur ut ea quæ à fronte nobis ſunt. ¶ Ignoto ſibi] Nam tergum ſuum nemo nouit. ¶ Stoice] Oſtendit quæ ſtertinio dixerit. ¶ Vendas pluris] Vt præteritam iacturam ex amiſſis mercibus reſtaures. Rogat aūt ut dicat qua inſania laboret, cum ſibi ſanus eſſe uideatur. Cui reſpondet Stertinius non mirū eſſe q ſibi ſanus uideatur, nam & Agaue furore parcito cū filij caput apri caput eſſe putabat ſibi ſana uidebatur, Deinde poëtæ inſaniā eſſe dicit, quòd cum ſit minori fortuna & opibus uelit in ædificando parem ſe Mecœnati & alijs diuitibus & potentibus reddere. Ergo bipedalis, id eſt, duorum pedū longitudine imitaris longos, id eſt, diuites, nam pauper te diuitibus æquiparas, & tamen ita paruus cum ſit par ui turbonis uehementiam irrideas. ¶ Qui] Id eſt, in qua re es tu minus ridiculus quàm ille. ¶ Verum eſt] Dignum æquum, conſentaneum & conueniens. ¶ Abſentis] Accommodatus apologus, nam ranæ filij bouis pede preſſi perierant. Superſtiti autem uni referenti calamitatem & magnam fuiſſe beſtiam dicenti, aiebat mater an tanta fuiſſet & inflando maiorem reddere conabatur, reſpondente autem filio maiorem eſſe, illa magis atq; magis ſufflabat donec filius dixit ſi te rupis inflando non illam æquabis. Sic igitur euenit minoribus, qui maiores æquare ſe uolunt. prius enim pereunt quàm id poſſint. ¶ Adde poëmatæ] Adiunge ad inſaniam iam dictā aliam qua furis in poëmatis aut legendis aut ſcribendis. ¶ Oleum camino] Id eſt, igni ardenti, ut magis ardeat.

SATYRA IIII.

VNde & quo] Per Catium quendam exprimit non modo ſectam Epicureorū, ſed ingenium & mores. Erant enim inclinati in mitiorem uitam. Sed ſine doctrina & qui tamē ſe ſolos recte ſapere & uera deprehendiſſe putarunt. ¶ Vnde & quo] Familiaris interrogatio & quæ lepide proferatur cum ſermo ad ſecundam perſonam tanquā de tertia conſtituitur. Vnde ergo uenit Catius, & quo uadit. At ille reſpondet, non eſt mihi tempus, id eſt,

non ſuppetit in tantis negocijs tempus ponere tibi auenti,id eſt,maximopere cupienti. ¶ Si gna] Quaſi dicat,nomina meæ ſectæ & intelligit Epicuream,quæ nomina talia ſunt ut. No‑ uis,id eſt,admirandis & inauditis præceptis ſuis. ¶ Vincunt Pythagoram] Id eſt, philo ſophiam Pythagoræ à quo Italica philoſophia originem ſumpſit, & Iſocratem unde habuit initium Ionica moralis philoſophia. Quaſi concludat quòd Epicureum dogma de bonorum malorumq; finibus & Socratem unde ſunt omnium ſectarum principes,& Pythagoram ſupe rent.Hæc enim in Epicureis arrogantia erat.Vnde dictabat Epicurus ſe duobus maximis ma‑ lis mortale genus liberaſſe,ſcilicet metu mortis cum animam una cum corpore perire affirma ret,& metu religionis quoniã deos diceret humana negligere. ¶ Anyti reum] Id eſt,Socra tem.Hic enim innocẽtiſsimus philoſophus de quo diligentius alio loco fortaſſe dicemus. Nũc uerò id ſolum oraculum Apollinis Cherophonti dixiſſe. Socratem omnium ſapientiſsimũ eſ‑ ſe.Quæ res illi ſummam conflauit inuidiã.Preterea cum omnes ſe ipſos magnificantes irride ret ſibi infenſum Anytum reddit.quare & Ariſtophanẽ poëtam in eum incitauit & Melytum ut eum impietatis & corruptionis iuuenum accuſare,impulit.Tres illum accuſauerunt.Any‑ tus qui partes opificũ ciuiliumq; tueretur, Lycon oratorum,Melytus poëtarũ. Sic aũt ſcripta eſt in actis accuſatio.Iura uiolabat Socrates,Deos quos ciuitas & inſtitutio maiorum ſuſce‑ perat deos eſſe negans. Alia dæmonia inducit.Iuuenes contra ius corrumpit,Pœna ſibi mors. damnatus aſſumpto ueneno perijt. Athenienſibus eius mortis tanta pœnitẽtia inceſsit,ut gym naſia & plauſtras clauderent,& alios accuſatores exilio. Melytum uerò morte damnarunt. Socratem ipſum ærea ſtatua à Lyſippo perfecta donarũt. Anytum ab exilio redeuntem Hera‑ cleotæ exterminauerũt. ¶ Reum] De quo Cicero in oratore. Reos autem appello nõ eos modo qui arguuntur,ſed omnes quorũ de re diſceptatur. Sic enim olim loquebantur. ¶ Do ctumq;] Conuenientiſsimũ profecto epithetum Platoni. Quam enim doctrine ſpeciem igno‑ rauit. Nam non ſolum Pythagorica per Philolaum & Eurytum ab Italis & Aegyptiaca à ſa cerdotibus diligentiſsime laborioſiſsimeq; cognouit. Sed & Megaris Euclydem & Cyrenis Theodorũ mathematicos audiuit & multa alia loca luſtrauit ut qcquid uſpiam doctrinarum inueniretur integre perciperet,perceptumq; in patriã reportaret. ¶ Peccatum] Verba Ho ratij ſunt. ¶ Leuo] Infelici. ¶ Interciderit] Interim dum loqueris è memoria ceciderit. ¶ Naturæ] Quia tuo acumine ingenij aſſecutus fueris. ¶ Artis quod] Scilicet,ab alio ſuſ‑ ſceperis. ¶ Mirus utroq;] Non ut adulετur ſupra modũ laudat ſed cognoſcens horũ homi‑ nũ uanitatẽ laudat ut impellat ad dicendũ. ¶ Quin id erat] Loquitur Catius. ¶ Tenues] Subtiles. ¶ Tenui] Acuto. ¶ Calabitur auctor] Nam tanta uis eſt naturæ,ut quãuis ſummũ bonũ in uoluptate nõnulli ponãt tamẽ nõ poſſunt ſine pudore illa efferre. Preponit ergo oua lõga orbiculatis,quoniã ſint melioris ſaporis, & ſint albiora,& albũ ita calloſum, ut nõ de‑ fluat uitellus,id eſt,rubrũ oui qđ idcirco marẽ appellat,qa in illo eſt ſemẽ maſculi. Indeq; eſt materia pulli. ¶ Caule ſuburbano] Olera enata in aridis terris dulciora ſunt q̃ quæ in ſub ur banis ubi horti irrigãtur creſcunt. ¶ Elutius] Inſipidius. Eluere enim eſt luendo deterrere. ¶ Oppreſſerit] De improuiſo aduenerit. ¶ Mulſo] Vinum cui mel admixtũ ſit Quin & mulſam aquã faciunt,de mulſo aũt & de paſſo & de defruto & ſapa abunde eſt apud Colu‑ mellam. ¶ Mugilus] Species piſcis miræ uelocitatis, qui cum lupo æternas inimicitias ge‑ rit. ¶ Lapathi] Herba alio uocabulo rumex dicitur. ¶ Naſcentes] Creſcẽtes. Nam omnia conchilia creſcẽte luna implentur. ¶ Teſte] Omnẽ piſcem intelligimus qui durioriori cor tice tegitur. Aquatiliũ enim teſte Plinio,alia corio & pilis tegũtur ut uituli & hippotami. A‑ lia corio tantũ,ut delphini. Alia cortice ut teſtudines. Alia ſilicum duritie,ut oſtrea & conchę Alia cruſtis,ut locuſtæ,alia cruſtis & ſpinis,ut echidni,alia ſquamis,ut piſces. Alia aſpera cu te,ut ſquatina qua lignum & ebora poliuntur. Quo aũt loco ſingula meliora naſcerentur alio

loco

loco oſtendimus. ¶ Pectinibus] Pectines ſiue pectunculi piſces ſunt, qui ſe aqua iaculātur ſagittæ modo. Idem facit & Polypus. ¶ Menſa] Id eſt, macelli ubi quæq; preciosiores res rariores ſunt. ¶ Ius Aptius] Id eſt, qui meliores ſunt in iure elixati. ¶ Languidius] Propter crapulam. Reponet in cubitũ] Inſurget rurſus ad edendum. ¶ Capreas] Capreæ & capreoli dicuntur quibus palmites uitis ſubſtentaculis hærent, ſed nõ niſi tenelli ædules ſunt.

¶ Ante meũ palatum] Id eſt, ante q̃ ego illorum ſaporem inquiſiuiſſem. Saporis enim ſenſus in palato & lingua conſiſtit. ¶ Noua tantum cruſtula] Quaſi dicat, in uno tantum occupatur. ¶ Securus] Negligẽs. Virg. Clam ferro incautum aggreditur ſecurus amorum.

¶ Vitiata Lino] Idem ſacculo quo colantur. ¶ Columbino] Quin & gallinacco etiam addita acula & modico ſale. ¶ Limum] Fæcem colligit, quia totum ad fundum trahit.

¶ Squillis] Piſcis ſpecies eſt. ¶ Perna] Salita carne ut ſit pars pro toto. Vel quòd illud membrum in ſue efficacius ſit. ¶ Pingui] Dulci & craſſo. ¶ Muria] Sal eſt cum aqua medicatum & induratum. Sed uide apud Columellam. ¶ Corithio] A' loco ubi abundat.

¶ Succo] Sunt pulchriora picena: Vnde lumen. Aemula Picenis & odoris mala recentis, Sed ſuauiora Tyburtina. ¶ Venucula] Vua à loco dicta. ¶ Ollis] Nam & Plinius & Columella oſtendunt multis modis poſſe ſeruari uuas integras & inuitiatas. ¶ Alec] Quidam ſpeciem piſcis putarunt Sed res uidetur non multum à garo diſsimilis. Eſt enim garum liquamen ex piſcibus & ſæpe ex ſalſamentis. ¶ Piper album] A' colore dicitur, & inter nigrum legitur: Triplex enim eſt, album, nigrum, & longum. ¶ Sal niger] Fortaſſe muriam dicit. ¶ Incretum] Condenſatum in formam tuerti.

¶ In mare conuitium] Res digna eſt, ut in mare inuehamur, ſi macello, id eſt, piſcibus in macello uenalib. dentur tria millia. ¶ Anguſto] Nam quorum natura uaga eſt ij anguſtias odiſſe uidentur. ¶ Dum furta ligurit] Dum furtim uorat quæ furatus eſt. Vnde neceſſe eſt quòd inquinatis furto manibus inquinet quæ attingit pocula. ¶ Grauis limus] Moleſtæ ſordes. ¶ Adhæſit] Quia diu iam inſedit. ¶ Vilibus in ſcopis] Senſus eſt paruo ſumptu ſcoparum quibus deuerras ſcobem & pauimenta, mappularum quibus abſtergas uaſa, uel quas ſuperimponas purpureis ueſtibus lecti, uitabis omnes ſordes. Et quanto hæc minoris conſtant tanto maius flagitium commiſeris, niſi curaueris. ¶ Lutulenta] Non lota.

¶ Radere] Tangere leniter, nam uaſa non ea tenentur qua priuantur gemmis, ſed tamen manus proxime accedit. ¶ Toralia] Appoſitio eſt. Sunt autem toralia à toro dicta ueſtes quibus lecti ornantur. ¶ Docte Cati] Ironia eſt & irriſorius ſermo, ſed quomodo uanus homo ſe laudari putet. ¶ Nam quamuis] Memoriter quidem referas cuncta, tamen cum interpres ſis non tantum ne iuues quantum magiſter unde hæc habes.

¶ Non magni pendis] Tu enim propter copiam hominis non illum tanti facis quanti ego propter inopiam. ¶ Fontes remotos] Scilicet mihi. Nam primus ille auctor fons eſt. Tu autem riuus ex illo fonte.

SATYRA. V.

HOc quoq;] Artificioſe auaritiam carpit. Inducit enim Vlyſſem poſtquam Tireſiam uatem de reditu interrogauerat. interrogat etiam qua ratione poſsit diteſcere. ¶ Tireſia] Hic uates Thebanus fuit, qui exorta controuerſia inter Iouem Iunonemq; utrius ſexus maior extaret libido, iudex à dijs electus maiorem muliebrem quàm uirilem pronuntiauit. Quo iudicio offenſa Iuno illum luminibus orbauit. At Iupiter orbitatem oculorum uaticinatione ſibi tradita ſubleuauit. Hunc tradunt cum olim coëuntes ſerpentes in ſylua inueniſſet & uirga percuſsiſſet ex uiro in fœminam conuerſum ad nouem annos in ea calamitate perdurraſſe donec eoſdem ſerpentes eodem modo cubantes inueniens iterum percuteret ſicq; in pri-

ſtinum ſexum rediſſe, quæ cauſa fuit ut iudex ad litem illam dirimendã eligeretur, quoniã utrunq; eſſet expertus. ¶ Non ſatis] Tireſias loquitur. ¶ Quicquam nulis] Vlyßis uerba ſunt. ¶ Apotheca] Græcũ eſt, latinè penũ dicemus. ¶ Proci] Qui pcaciter & ſine modo modeſtiáue mulieres inſectantur. Oſtendit aũt diuitias querere, quoniã procis uxoris omnia domi direpta inuẽturus ſit. Oſtendit præterea quærendas eſſe opes, quoniã ſine illis uirtutes in nullo precio ſint. ¶ Quãdo] Reſponſum eſt Tireſiæ. ¶ Turdus] A' turdo colore dictus eſt, ut ait Varro. Auis inter epulas laudata. Color illi eſt circa ceruicẽ, in æſtate uarius in hyeme cõcolor. Turdũ habuit Agrippina Claudij uxor ſermones humanos imitantẽ. ¶ Primũ] Quod nondũ apud alios uulgatũ ſit. Vel primũ, quaſi quod tibi ſoli ſit. Vnde etiã eſt priuilegium. Iubet aũt ut captet orbos ſenes ſuis muneribus, & illos ante deos ueneretur, quamuis illi periuri aut ignobiles aut homicidæ ſint. ¶ Comes exterior] Nam interiore in honoratiori loco habetur. ¶ Vt tegã] Vlyßis uerba. ¶ Damæ] ſcelerati hominis. ¶ Tegam latus] Interiorẽ habeã. ¶ Haud ita troiæ] Oſtendit nõ conuenire hoc ſuæ ante actæ uitæ, in qua ſemper meliores ſuperare uirtutibus cõtendit. ¶ Precioſo hamo.] Similẽ piſcatori captorem facit, & piſci captatũ. Captor enim munera mittit, ſed quæ ſint uelut eſca in hamo cui piſcis hæreat. Quãrem ſuauißime Mortalis in epigrammate expreßit. In quo eſt Munera magna quidem miſit, ſed miſit in hamo. Sic piſcatorem piſcis amare poteſt. Ergo qui munera à captatore accipit, nec illum tamen hæredem facit, ſimilis eſt piſci qui arroſo hamo eſcam uorat, atq; abit. ¶ Magna] Si litigiũ inter duos erit de magna aut de parua re uide uter locuples & orbus ſit & illius defenſionem quamuis audax meliorem in ius uocet ſuſcipito. Neq; te moueat quòd is aduerſus quẽ litigas ſit melior modo ille habeat filios. ¶ Quinte] Vteris oratione blanda & dices ô Quinte ô Publi. Nam auriculæ molles, id eſt, mollium hominum.

¶ Caſſa unce pauper] Id eſt, etiam ille q eſt caßus, id eſt, priuatus unce, id eſt, cui ne uncia quidẽ ſit, eſt mea cura, quaſi dicat, ego nõ moueor diuitijs, ſed amicitia ut etiã pauperes amicos curẽ: ne dum ego te uelim ut aliquid perdas. Vel lege. Et mea cura eſt ne tu pauper caſſa unce, id eſt, ne effectus pauper et imminutus minima particula perdas aliqd. Vncia enim minima in aſſe particula eſt. Et cum huiuſmodi oratione uſus fueris iube illum ire domũ & curare corpus & tibi negocia & labores relinquere. ¶ Tu aũt perſta] Id eſt, perſeuera & obdura ad omnes difficultates, ſiue ſint caniculares colores, de quib. iam dictũ eſt, ſiue ſint frigora. ¶ Rubra] Nam de colore Martis eſt. ¶ Infantes] Mutas, id eſt, inanimatas. ¶ Omaſo] Pinguis eſt atq; craßius inteſtinum, quod nonnulli bubulum ſolum eſſe credunt. Ergo tentus omaſo Id eſt, uẽtroſo, ut ſit inditiũ tardi ingenij potius q̃ edacitatis. Nam irridet Furiũ poẽtã ab inepta & nimis dura trãslatione. Ipſe enim ad fruſtula illa alba niuiũ quæ ſputũ imitari uidentur dixit, Iuppiter hybernas cana niue conſpuit alpes. ¶ Vt patiens] Sic enim alter alterum tangens de te loquitur. Qua fama tua ſic creſcendo cõparabit tibi nouos amicos. ¶ Plures annabũt thunni] Stat in trãslatione captatoris à piſcatore. ¶ Cetaria] Loca eſſent ubi cetæ aluntur, quod nuſquam fit, ſed poſuit cetaria pro uiuarijs & piſcinis, ubi maiores piſces aluntur. Sententia eſt, quòd ex illa increbeſcẽte fama plures orbos captabis, & à pluribus hæres relinqueris. Cetaria, in quibus cetæ tenentur, quæ balenæ appellãtur qua in mari Indico quaternorũ iugerũ reperiũtur. Præfecti claßiũ Alexandri tradidere fores domorum ibi ex maxillis balenarũ fieri, & oßib. tecta cõtignari. Ex quib. multa 40. cubitorũ longitudinẽ habere. ¶ Præterea] Cautũ preceptũ. Monet enim ne ſolũ celibes & propterea filijs carentes captet. Nam poſſet detegi eius ſubdolũ conſiliũ, ſed etiã illos quib. etſi filius ſit tamen eſt adeo ualetudinarius ut breui ſit moriturus. Dabit ergo operã ut illi ſcribatur ſecundus hæres. ¶ Quod teſtamentũ cunq;] Id eſt, quodcunq; per tmeſin, quoniã omnẽ fidem amitteret ueræ amicitiæ ſi appareret conſiliũ ſuũ oportet eum cuncta dißimulare, & propterea ſi ſenex

ſibi teſta

ſibi teſtamentũ legendum ſuũ porrexerit annuet, id eſt, approbabit antequã legat tanquã id ad ſe nihil attineat. & id remouens finget nolle legere, & tantũ limis oculis rapiet, id eſt, uelociſſime leget cum uerſum ubi ſolẽt poni nomina hæredũ an uideat quot habeat cohæredes.

¶ Recoctus] Nam iſte Coranus ex ſcriba quinq; uir effectus iterũ in ſcribã redijt. ¶ Naſica Corano] Quod paulò poſt interpretabitur. ¶ Iuuenis] Auguſtus. Regnante ergo Auguſto ut uaticinatur Tireſias filia Naſicæ nubet Corano. ¶ Illud] Præceptũ aliud ut ineat amicitiã illorum qui gubernant ſenẽ ut illi deinde hominẽ abſentem laudent Sed tamẽ nil melius ꝗ expugnare ipſum caput, id eſt, ipſum ſenem, cuius cauſa omnem laborẽ ſumis. Dixit aũt expugnare, quia tanquam bellum quoddam eſt huiuſcemodi captatio Vnde expugnant cum iam ſuis dolis cum ceperint. Ergo laudato quicquid facit, & ſi ſcortator eſt, id eſt, delectatur ſcortis ne dubita ſupponere ſibi Penelopen uxorem tuam. ¶ Putas'ne] Interrogat Vlyſſes, an putet poſſe corrumpi Penelopen, quæ ſollicitata à tot procis incorrupta manſerit. Cui reſpondet manſiſſe incorruptã, quia proci auari fuerint in dando. Quod ſi lucellum de ſe ne tecum guſtauerit nunquã deinde abſtinebit. Vt canis qui ſemel guſtato uncto corio nunquã deinceps inde dimoueri poteſt. ¶ Cautus adito] Nam in obſequendo neq; uelim deeſſe te, neq; ſupra modũ facere. ¶ Opere] Actionibus. ¶ Immoderatus] Modum excedens.

¶ Obſtipo] Deiecto procliui. Cogitabundi enim & metuentes caput ad terram uergunt.

¶ Graſſare obſequio] Adulare, uel uehemens multusq; ſis in obſequio. Graſſari enim, teſte Feſto, antiqui ponebẽt pro adulari. Sed graſſari dicunt latrones uias obſidentes. Gradi ſiquidem ambulare eſt, ergo ab impetu gradiendi. Iuuen. Interdum ferro graſſator agit rem. Hic uerò qcquid uehemẽtius, impetuoſius'ue fit graſſari dicitur. Salluſt. in Iugurtha. Sed dux atq; Imperator uitæ mortaliũ animus eſt, qui ubi ad gloriam uirtutis uia graſſatur abunde pollẽs eſt. ¶ Aurem ſubſtringe] Quaſi dicat, patienter audi ipſum loquacem. ¶ Creſcentem utrem] Nam quemadmodũ utres uento turgeſcũt, ſic ſtultus ille adulationibus inflatur. ¶ Et certũ uigilans] Ne ſomniãs hæc credas. Nam ſi quid miſere cupimus id ſæpe ſomniamus. Vnde ſi quid nobis ex inſperato aduenerit ſolemus nobiſcũ reputare an id uerè euenerit, an ſomnijs laudamur. ¶ Heres quartæ partis] Heres ex quadrante. ¶ Clama ſodalis] Profer magna uoce ad ſodales. ¶ Nuſquã eſt] Scilicet tantum uerborum. ¶ Vnde] Id eſt, ex quo ſcilicet, laudem tam fortem & tam fidelẽ. Vel dicamus hæc eſſe uerba adulatoris poſt mortem teſtatoris, ſua ficta pietate alios facilius captare poſſit. Et tunc dicemus. ¶ Clama] Id eſt, cum clamore & uociferatione dic. Sodalis meus nuſquã eſt. Et ſubinde. ¶ Sparge] Id eſt, diuulga hæc uerba. ¶ Vnde mihi tam fortem & fidelem] Scilicet reperiam. ¶ Et ſi potes celare uultum prodentem gaudia] Id eſt, ſi potes occultare in facie tua eam hilaritatẽ quæ indicat gaudium. ¶ Illachrimare] Id eſt, emitte lachrymas. ¶ Sepulchrum permiſſum] Subaudi ſi eſt permiſſum. ¶ Male tuſſiet] Quod ptiſis quam noſtri tabem appellant ſignũ eſt & propterea non procul eſt à morte. ¶ Gaudentem nũmo] Cupidũ rem ſuã augere. ¶ Proſerpina imperioſa] Nam cum inferorum dea ſit imperiũ in me iusq; ſummũ habet.

SATYR. VI. DE VITA RVSTICA.

HOc erat in uotis] Deſcribit paucis rebus contentũ eſſe oporteat modeſtum uirum, quoniam natura ipſa optima nobis dux nec plura nec maiora deſideret. Laudatq; præcipuè uitam ruſticanam, quoniam procul ab omnibus delitijs atq; ab omni luxu frugi temperataq; ſit. Demonſtrat igitur cum id quod per ſummã modeſtiam concupierit, & aliquanto pluſculum contigerit nihil ultra deſiderare. ¶ Hoc erat in uotis] Id eſt, in deſiderio. Ponit enim uotum quod deſiderium ſubſequitur pro ipſo deſiderio quod antecedit. Sic. Perſius. Scire erat in uotis quid dexter ſenio ferret. ¶ Modus] Modeſta menſura agri, & hortus non ita magnus ut ager. Nam hortus ad olera non ita magnus eſſe debet ut ager ad fruges. Con-

uaria his uituperat. Iuuenal. Iugis perēnis. ¶ *Super his*] *Vltra hæc.* ¶ *Actius et melius*] *Quàm orauerim.* ¶ *Maia nate*] O Mercuri in cuius tutela diuitiæ ſunt, ut alio loco à nobis demonſtratum eſt. Fuit autem filius Maiæ, quæ eſt una ex Pleiadibus, à qua quamuis alij aliter ſentiant, ſunt qui Maiū menſem appellatum uelint ducti quòd hoc menſe mercatoribus mos erat Mercurio pariter & Maiæ ſacrificare. ¶ *Si neq; maiorem*] Arguit ab honeſto. Iuſtum enim eſt ut dij ijs opitulentur, qui nec commiſerint fraudem ut patrimonium augeāt, neq; ſua libidine illud imminuant. ¶ *Si ueneror ſtultus nihil horum*] Id eſt, ſi nihil horum quæ proxime dicā ueneror, id eſt, uos ueneran lo precor. ¶ *Stultus*] Id eſt, qui ſtultus eſſem ſi præcarer. Dicit igitur quòd nihil illorum deos orat, quæ multi per auaritiam orare ſolēt, ut cum dicunt. Vtinam ille angulus qui denormat agellum. ¶ *Accedat*] Adiungatur ad meum agrum, ut quadratus reddatur, quo nō accedente. ¶ *Denormat* id eſt, nō cōreſpondet ad normam. Norma enim inſtrumentum eſt, quo fabri opus facile ad quadrum redigunt. Eſt enim perpendiculum filum quod plumbum appenſum in rectum extendit quo opus in altum recte ſurgit. Regula uerò qua linea recta ſeruatur, norma poſtremo eſt, quàm quadram appellant ergo denormatur res cum id quo quadrū poßit reddi adimitur. ¶ *Si urnā*] Vir. Si nūc ſe nobis ille aureus in arbore ramus oſtendat. Hunc locum ex contrario ponit. Perſ. Illa ſibi introrſum & ſub lingua murmurato ſi ebullat patrui præclarum funus. Vt illi mercenarius agrum arans theſaurū inuenit eoq; agrum à domino rei in ſuo emit. Ergo qui prius mercenarius arabat deinde mercatus illum ipſum agrum diues illum arauit. ¶ *Amico Hercules*] Fauente Hercule q & ipſe diuitijs præeſt. Perſ. Et ô ſi ſub raſtro crepet argēti mihi ſeria dextro Hercule. ¶ *Si quod*] Quaſi dicat. Si quod adeſt mihi gratū eſt, id eſt ſi ſum contentus præſenti, nec quæro maiora, oro te ut facias mihi omnia pinguia præter ingenium. Nam pingue ingenium craſſum eſt & obtuſum. ¶ *Illuſtrem*] Celebratum reddam. ¶ *Muſa pedeſtri*] Id eſt, uerſu pedib. colligato. Vel Muſa pedeſtri ſtylo infimo, propter quem has ſatyras ſermones appellat. Translatio à peditib. qui equitib. humiliore ſunt. ¶ *Nec ambitio nec auſter perdit*] Non afficior perturbatione neq; ſi honores non aſſequor, neq; ſi auſter pluuias inducens nocet agris & pecori. ¶ *Plumbeus*] Vel propter grauitatē aëris, quam inducit. ¶ *Quæſtus*] Lucrū. Nam peſtiferi morbi multi in autūno uigent. ¶ *Iane*] Nam omnes ingreſſus omniaq; principia illi ſacra erant. Dicitur aūt matutinus, quia ea hora ad opus ſurgentes homines initium ſuorū laborum ab eo auſpicabantur. ¶ *Romæ ſponſorū me rapis*] Enumerat incōmoda quæ Romæ ſubeat, nam multa urbana officia urgent ut eſt ſponſio. Cum etiam in magnis frigoribus ſummo mane ſurgendum & ad ſponſionem faciendam ſit properandū ne quis alius te præueniat, & tardior in officio præſtando habearis. ¶ *Interiore gyro*] Interiore ambitu, ergo minori circuitu. Cauſa enim brumæ id eſt, breuis diei eſt, quòd ſol in capricorno conſtitutus ſigno omnino auſtrino & à nobis remoto à noſtro polo recedit. ¶ *Clare certumq; locuto* iam facta ſponſione iā obligatus ſum. Ergo nocet mihi poſtea quod aperte ſum locutus. Alij dicūt locuto pro locuturo. Vt ſit ordo. neceſſe eſt ire mihi locuturo id quod poſtmodo obſit. ¶ *Iniuria tardis*] Nam ſubmouēdi ſunt cū illos anteuertere uelimus. ¶ *Quid tibi*] Verba ſunt illorum, quos urget. Eſt aūt ordo. Quid tibi uis ô inſane? ſcilicet quod ita me trudis. ¶ *Quas res*] Scilicet agis. Deinde cum tu à propoſito non diſcedas indignabundus clamat. ¶ *Improbus*] Id eſt inſatiabilis, id eſt, ſine modo aut modeſtia urget me. Vel dicat Horatius ille improbus quaſi impudens nulliq; cedens. ¶ *Vrget*] Quaſi dicat trudentem retrudit. ¶ *Irati; precibus*] Qui partim minatur niſi abſtineas, partim precatur.

¶ *Tu pulſes omne quod obſtat*] Poſſunt eſſe uerba impulſi, ut ſit ſenſus. Putas'ne ferendū eſſe à nobis, ut pulſes omnes obſtantes, uel eſt querela Horatij quòd ſi officium præſtare uolueris omnes tardiores quoniam obſtant pulſandi ſunt. ¶ *Ad Mecœnatem*] Eſt oratio obiecta

lecta conquerenti. ¶ Oratio] Vt ſit hæc ſententia. Video ineſſe omnia hæc incommoda, ut ſit ſurgendum primo mane. Sit eundum in magno frigore. Sint impellendi obſtantes. ¶ Sed ſi recurras ad Mecœnatem] Id eſt, ſalutatum cum redibis, exhorreſces ne hæc incommoda? Ad quæ reſpondet ipſe hanc ſalutationem eſſe ſibi melli, id eſt, ſuauiſſime uoluptati. Sed tamē cum illuc uenerit obſeſſus erit alienis multis negotijs. ¶ Memori mente] Quaſi dicat propterea recurras quia mens memor acceptorum beneficiorum iubet ire. ¶ Exquilias] Nam illic habitabat Mecœnas. ¶ Atras] Retulit ad frequentiam ſepulchrorum uel ad horam diei in qua nondum orto ſole omnia atra & obſcura ſunt. ¶ Roſius orabat] Enumerat negocia aliena quibus implicatur. ¶ De re] Ordo eſt. O Quinte ſcribæ atq; nouatæ orabant ut meminiſſes reuerti hodie de re communi atq; magna. ¶ De re] Propter rem. Vt cum dicimus pluribus de cauſis hoc cupio, id eſt, propter plures cauſas. ¶ Nouatæ] Qui teſtamēta renouant proptereaq; indigent ſcriba & ſignatoribus. ¶ Imprimat] Signet. Aſſit ſignator teſtamenti. Teſtes enim apud priſcos ſubſcribebant, & ſui annuli ſignum imprimebant. Iuuenalis qui ſe lautum atq; beatum. Exiguis tabulis & gemma fecerat uda. ¶ Dixeris] Id eſt ſi dixeris. ¶ Experiar] Tentabo an uelit imprimere ſua ſigna. ¶ Si uis] Addit, ſcilicet ad ſuperiora uerba ſi uis. ¶ Tu potes] Scilicet efficere ut ille ſignet. ¶ Septimus] Demonſtrat Mecœnatē non niſi de rebus minoribus ſecum loqui. ¶ Hoc genus] Demonſtrat quas nugas ſibi concredat. ¶ Quem tollere reda] Nam iter facturus communicat mecum quos uelit ſecū reda uehi, & quota hora ſit, & an Gallina gladiator par ſit Syro gladiatori Thracenſi. ¶ Rimoſa] Dedit auri, quod hominis eſt. Rimoſa enim uaſa dicimus quæ fundunt. Sic & rimoſos homines qui ſibi commiſſa non retinent. Quapropter Terentianus ille ſeruus ſe arcana proditurum minitans ait. Plenus rimarum ſum. ¶ Deponuntur] Nam ſpecies depoſiti eſt arcanum commiſſum. ¶ Noſter fortunæ filius] Mecœnas uir fœliciſſimus, & propterea Fortunæ filius. ¶ Deos] Octauianum & Mecœnatem. ¶ Contingis proprius] Propter aſſiduam familiaritatem. ¶ O bone] Scilicet Horati. ¶ De Dacis] Cum quibus tunc bellum gerebatur. ¶ Nil equidem] Reſpondet Horatius. Sed tu ſcilicet audiſti. ¶ Semper eris deriſor] Verba interrogantis. ¶ Dij exagitent me] Id eſt, male uexent. Verba Horatij. ¶ Si quicquam] Scilicet audiui. ¶ Militibus] Cum militib. ſuis agrū promiſiſſet interrogabat in Sicilia an in Italia daturus eſſet. ¶ Triquetra] Sicilia à tribus promōtorijs Pachynno, Lilibeo, & Peloro denominata eſt. Nam triquetra figura trigonia eſt. Lucretius. Inſula quē triquetris terrarū geſſit in oris. Videbatur autē in Sicilia, quia illa inſula cum Sex. Pompeio aduerſus Octauianum ſenſerat. ¶ Hæc inter] Inter hæc friuola & nugatoria. ¶ Faba Pythagoræ cognata] Hoc dixit, quia Pythagoras interdicebat uſum fabarū, quod uento eſſent plenæ atq; animato maxime conuenirent. Hinc Iuuenalis. Vel quo fugeret ſi nunc hæc monſtra uideret. Pythagoras cunctis animalibus abſtinuit, qui tanquam homine & uentri indulſit non omne legumen. Ariſtoteles in libro de fabis ait fabis magiſtratus eligi. Quod etiam Florentini obſeruant. Plinius & alia de faba ſcribit quod aliqui tradidere idcirco ab illa abſtinuiſſe Pythagoram quod animæ mortuorum ſint in ea. Vnde parentando aſſumitur. Varro autem ideo illa flaminē dialem non ueſci ſcribit, quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. ¶ Lardo] Salita caro lardum ſignificat, eo quod large aridum ſit. ¶ Cœnæq; deum] Propter ſummam uoluptatem. ¶ Vernas] Domi noſtræ natos ſeruos à uere quod tempus fœturæ aptum eſt. ¶ Procaces] Propter teneram ætatem.

¶ Libatis dapibus] Vel in ſacrificio oblatis. Eſt tamen libare de rebus liquidioribus ſacrificare. Vel leniter tactis, ut oſtendat ſe parce comedere, & reliqua penè intacta ſeruis relinquere. Clementer ergo tractantur qui iiſdem cibarijs quibus dominus & abundanter tractentur. ¶ Vt cuiq; libido] Nam non ad certam menſuram illis uinum datur,

¶ Inæquales] Inæqualiter plenos. ¶ Acria] Quaſi mera. ¶ Letius ergo] Hilares quidem uino redduntur, ſed nõ idcirco cadunt in maledicta. Sed læti de uirtute diſputant, & de bonorũ malorumq; finibus. ¶ De uillis domibuſue alienis] Quod aut inuidi aut detractatores faciunt. ¶ Lepos] Scurra fuit Auguſti. ¶ Gerrius] Vel poëta apologorũ, uel probus paterfamiliàs qui illis ſuos ad rectè uiuendum hortabatur. ¶ Aniles] Non quod ſint ad uitam rectè degendam inſtituti apologi. Sed aniles quia familiares ſint aniculis. Nam ijs & delectant pariter & iuuant pueros. ¶ Ex re] Ex utilitate. ¶ Nam ſi quis] Probat quomodo per apologos ſuos corrigat. Nam ſi quis magnas diuitias ut Arelli fuerunt admiratur, ille ex apologo urbani ruſticiq; muris oſtendit quàm melius homini ſit ocioſam paupertatẽ quàm ſollicitas diuitias quærere. ¶ Arctum] Anguſtũ ex anxietate. ¶ Aridum] Deſiccatũ. ¶ Acinum] In tenerioribus dicimus ut uuæ mali punici, ebuli & ſimilium. Baccam uerò in durioribus ut lauri, oleæ, & corni. ¶ Faſtidia] Nam urbanus mus reliquis urbanarũ epularũ aſſuefactus cibaria illa aſperiora faſtidiebat. ¶ Superbo dente] Dedit denti quod erat muris.

¶ Horna] Eiuſdem anni, quaſi dicat, nouella. ¶ Eſſet] Comederet. ¶ Ador] De quo Plinius. Frumenti genera in Italia uulgatiſſima ſunt far, quod adoreum ueteres dixere. Siligo & triticum. ¶ Mortales animas] Vel Epicuream ſententiam muri tribuit ut iubeat quoniam poſt mortem nihil ſuperſit, eſſe uiuendum in uoluptate, uel terreſtria dixit bruta animalia quibus anima eſt. Animus uerò non eſt. ¶ Currere & trepidare] Currebant & trepidabant. ¶ Moloſſis] Nam in Moloſſia Epyri parte robuſti canes gignuntur. ¶ Eruo] ſpecies leguminis eſt, quæ & Eruilia dicitur. Habet uim medicaminis: Nam per ipſum Securatum teſte Plinio ſcripſit Auguſtus. Martio menſe natum noxium bobus dicũt, Innoxium fieri primo uere ſatum.

SATYRA. VII.

IAmdudum auſculto] Seruum inducit in ſaturnalibus ſacris in quibus licebat ſeruis ſumma cum lætitia in dominos inuehi, dominum ita alloquentem ut rectum det conſilium. Ex quo ſignificat eſſe ex re, ut & ſeruorum quando ſententias audiamus, eorumq; utilia præcepta nõ ſpernemus. Ait ergo ſeruus Iamdudum auſculto, cui ſi ſubiungamus tibi erit obtempero ut ſit ſententia per totum annum tibi fideliter obedio, neq; quicquam contra profero. Nunc uerò ni uerear te dominum, ſunt quæ dicere cupiam. ¶ Dauuſne] Scilicet audet loqui, & domini uerba ſunt faſtidientis ſeruum. Arguit autem occultius illorum ſuperbiam qui ita ſeruum contẽnunt, ut neq; iiſdem conſtare elementis neq; eodem ſpiritu uiuere putant quo ipſi uiuunt. Neq; aduertunt poſſe quandoq; & ipſos in ſeruitutem cadere. Neq; poſtremo recordantur qua ætate Hecuba qua Crœſus qua mater Darij ſeruire cœperit, qua itidẽ Diogenes & Plato. Debemus igitur non ex conditione ſua, ſed ex ſua ſeruitute ſeruum iudicare. Nam non ſolum perſæpe optima dominis conſilia dedêre, ſed ſua etiam morte dominorum uitam redimêre. ¶ Ita Dauus] Quaſi dicat, ſeruus ſum, ſed tamen amicus utilis domino.

¶ Libertate decembri] Id eſt, ea libertate quæ conceſſa eſt ſeruis in ſaturnalibus, quæ in decembri menſe celebrantur. Nam quia regnante Saturno nemo ſeruiuit, idcirco in ſaturnalibus tota ſeruis licentia permittebatur. In illis autem ſeruis dominorum more epulæ parabantur. Deinde illis inſtauratis domini comedebant. ¶ Pars hominum] Oratio ſerui in qua concludit minus miſerũ eſſe conſtanter in uitijs uerſari quàm inconſtanter. ¶ Vrget propoſitum] Quia non diſcedit ab eo. ¶ Natat] Inconſtanter uiuit. Nam natantes modo emergunt, modò immerguntur. ¶ Sæpe notatus] Probat exemplo Priſci qui ſæpe tribus annulis utebatur modò nullo. ¶ Leua] Nam illa annulos gerimus, quoniam ocioſior eſt & propterea minus in illa atteruntur. ¶ Clauum] Latum clauum quæ ueſtis ſenatoria erat.

¶ Vertun-

¶ Vertunnus] Ita enim in uaria uiuendi genera ſe cōuertebat ut Vertunnus in uarias figuras ſe cōuertebat. Fuit enim Vertūnus deus ruſticanus, q Pomonā hortorū deam adamauit, ac demū in coniugē ſumpſit. In hunc extat elegia Propertij cuius initiū eſt. Qui miraris meas tot in uno corpore formas. Accipe Vertūni ſigna paterna dei. In quo loco etiam oſtendit quare Vertunnus appellatur. ¶ Iuſta] Quoniam inanis peccatrix illo ſupplicio fuerat afficienda.

¶ Pirgum] Quem alueū & alueolū alio uocabulo uocitabāt, uas eſt, in quo iaciuntur tali.

¶ Acrior ille] Vt hic qui cōſtantior in uitijs eſt minus eſt miſer, ſic magis miſer q in illis inconſtans eſt. ¶ Contento fune] Quia fugere cupit. ¶ Laxo] Quoniā non quærit fugam. Translatio aūt eſt à colligata fera qua quieſcente laxus manet funis, fugā uerò quærente extenditur. ¶ Non dices] Domini oratio. ¶ Furcifer] Nomē hinc eſt q maxima pœna apud antiquos ſeruo peccanti erat ut is plauſtri lignū cui temo affigitur ſpectante uicinia ferēs circumageretur. Quod ubi factū erat infidus à domeſticis & uicinis exiſtimatus furcifer appellabatur. Nam Latini lignū illud furcā appellāt. Hæc ait Plutarchus in uita Coriolani. ¶ Ad te] Rogauerat dominus quorſum illa uerba tenderēt. Ergo reſpondet ſeruus ad te, quaſi dicat, tui cauſa q tanta ſis inconſtantia ut antiquorū mores laudes, & tamē ſi ad illos te deus uellet recuſares. ¶ Antiquæ plebis] Quā omnes ſcriptores parce ſobrie, & laborioſe uixiſſe affirmāt. Hoc aūt eſt uel quia nō ſentis id eſſe rectū quod loqueris, uel quia nondū cōfirmatus es in ijs quæ probas. ¶ Hæres] Id eſt, non potes auelli è cœno, in quod plantā immiſeris. Nā cœno immerſus eſt q uitijs eſt obrutus. ¶ Romæ rus] Ex ijs omnibus indicat hominis leuitatem. ¶ Victus] Quaſi coactus. ¶ Oleum] Quo in balneo ungaris. ¶ Blateras] Stulte et præcupide loqueris. Id enim ſignificare hoc uerbū affirmat. Dicitq; à Græco ducere originem & camelos etiam dici blaterare. ¶ Miluius & ſcurræ] Qui moleſtæ ferunt iſtas tuas ineptias, & propterea imprecantur adeò horrenda mala, ut non ſint referenda. Nam dixerit miluius. Ego fateor me duci uētre, id eſt, trahi edendi cupiditate, & ſupinor naſum, id eſt, habeo naſum ſupinū quaſi paratū ad olfaciendū. ¶ Nidore] Id eſt, ſuaui odore epularū. Vnde Iuuen. Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ. ¶ Popino] Nam popinonem appellat qui popina delectatur. ¶ Tu uerò inſectere] inſecteris me tuis reprehenſionibus, cum ſis qui ego id eſt, talis qualis ego. & fortaſſe nequior. ¶ Verbis decoris] Sic & Iuuen. Qui curios ſimulāt & Bacchanalia uiuūt. Obuoluere hoc pacto poteſt uitiū uerbis, quia honeſtate uerborum tegit turpia facta. ¶ Quodſi me] Concludit ergo ſi tu dominus ſtultior me empto 500. drachmis aufer terrere me uultu tuo. ¶ Drachma] Sed ut certus appareat ordo in pōderibus. Primū pōdus Romæ ſiliqua erat, id græcè κεράτιον, id eſt, granū ex ſiliqua. Inde obolus græcè ſcrupulus ſex ſiliquas cōtinens. Inde drachma quæ ex decē & octo ſiliquis, id eſt, ex tribus obulis conſtat. Inde denarius q argēteus nūmus erat, et cōtinebat. 24. ſcrupulos, id eſt drachmā & tertiam eius partem. Inde uncia 8. drachmas ſiue 6. denarios. Inde libra quæ habet. 12. uncias, id eſt denarios. 72. ſiue drachmas 96. ¶ Manū & ſtomachū] Id eſt, cōtine manū & iram tuā. ¶ Ianitor Chryſippi] Optime ſeruus nō à Chryſippo ſed à Chryſippi ſeruo ſe doctū dicit. Sic et ueriſimilē facit, & ſimul oſtēdit errata eius huiuſcemodi eſſe ut facile ab imperitiorib. corrigātur. ¶ Vter peccat dignius cruce] Quaſi dicat, tu q abuteris aliena uxore. ¶ Aut agitauit equū ſupinū] Quia ſuperincubādo me agitauit ueluti eques equū. ¶ Neque clamoſū] Quaſi dicat, nō laboro zelotypia ne cū ipſa concūbat aut ditior aut pulchrior me. Nā hac moleſtia afficiūtur q amāt matronas ut tu nō q adeūt proſtribulas ut ego. Ergo hæc apte facio. Tu aūt matronā clāculū adis, et ne agnoſcaris deponis inſignia, qb. cognoſci poſſes, ut eſt annul9 et Ro. toga. Et ex iudice fis Dama, id eſt, depoſito habitu eius uiri quo iudex utitur fis Dama. i. habes habitū luxurioſi uiri ut Dama eſt. ¶ Lacerna obſcurāte] Quia illa id inuoluis. ¶ Odorato] S. luxurioſorū unguētis. Præterea periculo te exponis. unde altercatur, id

catur,id eſt,pugnat pauor cũ libidine.Hic enim te ire uetat,Illa cõtra impellit. ¶ Quid re-
ferr] Quaſi dicat.refert utrũ gladiator te periculis exponas.An adulter cum utrumq; inter-
fici liceat. ¶ Auctoratus] Proprie miles eſt ſacramẽto obligatus.Vnde exauctorati dicun-
tur qui ſunt à ſacramẽto ſoluti.Sed hic poſuit pro gladiatore. ¶ An turpi clauſus in arca]
Nam redeunte uiro ancilla matronæ cõſcia ſolet adulterum ne deprehendantur occultare.
¶ Tãgas caput] Propter anguſtiã eius loci. ¶ Eſt ne iniuſta] Immo eſt iuſta.Sed iuſtior
in corruptorẽ qui illã ſollicitauit,& domũ alienã mutato habitu ingreſſus eſt. ¶ Superne]
Quaſi leuius. ¶ Sub furca] Quaſi dicat,ſub haſta,& eſt translatio à deuictis militibus,qui
ſub iugũ ire coguntur. ¶ Domino] Nam in eius poteſtate ueluti ſeruus cõſtitutus es. ¶ Fu
renti] Propter iniuriã acceptam. ¶ Formidet neq; credat] Quaſi dicat,quæ metu potius q̃
amore te admiſerit. ¶ Credo metues] Quaſi dicat,nõ metues. ¶ Quando iterũ paueas]
Quando iterũ illa te uelit admittere,ut paueas & in periculũ incidas.Oratoria eſt diſſuaſio.
Nõ enim dicit q̃d cupiat,ſed quod periculũ inde prouenturũ ſit oſtendit. ¶ Quotiẽs ſeruus]
Nam totiens in ſeruitutẽ cades quotiẽs in adulterio deprehenderis. ¶ Mira ſtultitia] Oſten
ditur in adulterio qui cũ ſemel euaſerit,rurſus tamen in periculũ redeat.Cum nulla ſit tam par
ua beſtia quæ ruptis uinculis ſe ruptis illis reddat. ¶ Non ſum mœchus] Demonſtrauerat
q̃d mali mœchis eueniat.Nũc oſtendit eſſe mœchos q̃ cupiũt mœchari ſed propter metũ abſti
nẽt,Quemadmodũ & ſeruus fur dici poteſt,q̃ cupiẽs furtũ facere,tamẽ metu abſteritus omit
tit.Volũtas enim eſt quæ peccat nõ actio.Quapropter longo ordine docet Ariſtot.quæ uolũ-
taria dici poßint,& quæ cõtra.Nam niſi illa aßint neq; uirtutẽ neq; uitiũ cõmittimus. Et Iuue
nal.Nam ſcelus intra ſe quicunq; cogitat ullũ facti crimẽ habet. ¶ Vaga] Velox ad peccan
dũ. ¶ Frenis] Id eſt,periculo & metu. ¶ Tu ne mihi dominus] Cum ſis minor & inferior
mihi tot & tantis imperijs rerũ & hominũ,quia & adulteræ imperant,& multa alia uitia ti-
bi imperãt. ¶ Quẽ ter uindicta] Sententia eſt ſerui impoſita illis uindicta ſtatim liberi fiũt.
Nam exeũt de poteſtate domini:Tu aũt & ſi quater uindicta imponatur nõ eris liber,quia mã
cipium es multorũ uitiorũ & præſertim formidinis. ¶ Adde] Senſus eſt Quamuis uicarius
à domino impoſitus imperet alijs eiuſdẽ familiæ ſeruis,tamẽ quia eidẽ domino ſeruit nõ domi
nus illorũ ſed conſeruus eſt.Ita imperas quidẽ mihi.Sed quia ſeruus es eiuſdẽ uitij cuius ego
nõ iam dominus,ſed cõſeruus es meus.Nam quemadmodũ lignũ,ita cũ tu mihi imperas ea quæ
tibi aliquod uitiũ imperat nõ tu es imperator q̃ es ueluti illud lignũ ſed uitiũ. ¶ Quiſnam
igitur] Cõcludit ex ſententia Stoicorũ ſolum ſapientẽ liberũ eſſe, quoniã in ſua & nõ aliena
poteſtate cõſtitutus ſibi imperet,& ita cũcta quę enumerãtur contẽnit,ut nihil externi,id eſt,
nihil præter uirtutẽ quæ ſola in ſe eſt,reliqua aũt ſunt externa,poßit illũ impedire. ¶ Teres
& rotundus] Cui noceri nõ poteſt.Nã forma teres & rotunda neq; anſas præbet ut capiatur
& facile elabitur p̃ obſtantia. ¶ Manca] Quaſi ſine uirib.quoniã tibi nocere non poteſt.
¶ Gelida] Scilicet aqua.Nam muliebris iniuria eſt,ut oſtium pulſantẽ aqua ſuperne infuſa
operiat. ¶ Perfundit repulſum] Id eſt,perfundendo repellit.Vir.Submerſaſq; obrue pup
pes,id eſt,ſubmerge ut obruãtur. ¶ Rurſus uocat] Sic Terent.excluſit reuocat. ¶ Pau-
ſiaca] À Pauſia pictore nobili. ¶ Torpes] Stupes, id eſt, admiraris. ¶ Qui pec-
cas minus] Quaſi dicat,ita peccas cum nimis miraris pulchram picturam ut ego admirans
quæ Fuluus & Rutuba mali pictores fecere,qui aut rubrica aut carbone pingebant.Quorum
cum picta prelia admirans ceſſo nequam dicor.Tu autem ſubtilis iudex ueterum picturarum
diceris. ¶ Audis] Scilicet cum de te ita dicatur ſubtilis eſt ueterum iudex. ¶ Libo]
In ſacri libum offerebant de farre melle & oleo,ut dicit ſeruius.At in epulis libum ſic fieri
conſuiſſe à Marco Catone in libro de agricultura ſcribitur his uerbis.Libum ſic facito caſeũ
bene diſteras in mortario ubi bene triueris farinæ ſiligineæ libram, aut ſi uoles tenerius eſſe

ſelibram. Similaginis ſolum eodem indito, permiſcetoq; cum caſeo bene. Ouum unum addito & permiſceto una bene. Inde panẽ facito, folia ſubdito in foco calido. Sub teſta ea coquito leniter. ¶ Tibi ingens] Quaſi dicat, tu magnanimus haberis, ſi magnas cœnas paras. Ergo ſi obſequor uentri ſtatim plector tergo. Tu autẽ impune capis obſonia, quæ niſi magno precio ſumi non poſſunt. ¶ Illuſi pedes] Qui cum ſtare poſſe credunt propter ebrietatẽ uacillant. ¶ Vitioſum] Ex crapula uel illuſi à podagra. ¶ An hic peccat] Vtrũ maius peccatum eſt an ſerui qui ſtrigilem quam furatus eſt cum uua cõmutat, an tu qui prædia gulæ ſeruiens uendis. ¶ Nil ſeruile habet parens gulæ] Quaſi dicat, non ne habet aliquid ſeruile, quod pareat; id eſt, obtemperet gulæ. ¶ Non horam tecum eſſe potes] Nam tot curis afficeris ut ſemper in diuerſa diſtractus tecũ eſſe non poßis. ¶ Ocia recte] Ocia non inertiæ, ſed ſtudiorũ intelligit. ¶ Te uitas] Quia tui oblitus per uaria diſcurris. ¶ Erro] Nominatiui caſus eſt. Dicuntur autem errones qui per alienas regiones uagantur. ¶ Vnde mihi lapidem] Iraſcitur dominus ſeruo uera canenti. ¶ Quorſum eſt opus] Interrogat ſeruus ad quã rem lapide uti uelit. Sed ille ira inflammatus petit etiam ſagittas. ¶ Aut inſanit homo] Verba ſerui. Nam cum uideat dominum tanto furore percitum putat illum aut inſanire ex atra bili, aut facere uerſus, id eſt, agi furore illo diuino quo poëtæ afflantur, cum uerſus condũt.

¶ Nona opera] Minatur ad opus ruſticum in Sabinos ſe illum miſſurum, ut nouem aßiduos dies ibi fodiat. ¶ Nona opera] Id eſt, nouem dierum operarius.

SATYRA VIII. DE COENA NASIDIENI.

VT Naſidieni iuuit] Naſidieni Epicurei cœnam honeſtis quibuſdam ſimul & turpibus uiris poſitam deſcribit. In qua luxum carpens Epicureos deridet. Alloquitur autẽ Fundanium amicum qui cœnæ interfuerat. Conuiuam, ſcilicet, te. ¶ Here] Pro Heri. ¶ De medio die] Id eſt, à medio die, quod erat contra Romanam modeſtiam, nam meridies ſexta hora eſt. Romani autem ante nonam horam à qua ſola quarta dieiupereſt cibum non capiebant. ¶ Sic] Reſpondet Fondanius. Ait enim. Sic ſi licet uiuit ut & cætera. ¶ Iratum] Famelicum intelligit. ¶ Leni auſtro] Quia caret frigore. Auſtro autem flante carnes magis tritæ ſunt. ¶ Cœnæ pater] Rex conuiuij, ſcilicet Naſidienus. ¶ Rapula] A rapo rapulum eſt. ¶ Laſſum] Defatigatum, id eſt, nauſeantem. ¶ Peruellunt] Pungunt, quia acria excitant appetitum. ¶ Siſer] Species eſt herbæ, cuius radice adeo delectatus eſt Tyberius Cæſar, ut eam ſingulis annis à Germania peteret. De hac Columella in ſuis carminibus. Vlpica quæq; fabis habilis fabrilia miſcet Iam ſiſer Aßirioq; uenit quæ ſemine radix. Sunt q eam putent quam uulgo ſermontanam nominant. ¶ Fecula coa] Vinum Coum ad uappam exhauſta amphora redactum. ¶ Alte cinctus] Bene expeditus. ¶ Vt Attica uirgo] Nam in cauſa Cereris diligẽtius curant ut omnia munda ſint. ¶ Idaſpes] Nomen ſerui a fluuio qui apud Parthos in Indiã fluit unde oriundus ſit. ¶ Fuſcus] Quia in ijs partibus colorati ſunt homines. ¶ Maris expers] Cui nõ ſit admixta marina aqua. Nam ut apparet apud Columellam uina aqua marina concinnabãt. Quod ſi procul à mari eſſent ſalibant aquã eaq; loco marinæ utebantur. ¶ Diuitias miſeras] Exclamatio poëtæ carpẽtes luxurioſam cœnã & appellat diuitias miſeras, q̃ ad miſerã uitã inducunt homines. ¶ Varius poëta. ¶ Vmbras] Quaſi dicat, ſcurras illos nõ homines eſſe, ſed umbras hominis. ¶ Ridiculus aſſorbere] Quia aſſorbendo riſum captaret. Placenta aũt (teſte Catone) fit ex farina ſiliginea & ouillo caſeo bene recente & ex melle. Dicitur aũt ut puto à placendo. ¶ Indice digito] Hic enim ſi qd ſuauius lateret, ſcilicet inciſore monſtrabat. ¶ Nam cætera turba] Sententia eſt reliqua turba ſunt, quaſi dicat inſcij rerum. Sed nos cœnamus, id eſt, nos ſcimus eligere quæ canenda ſunt, quod patuit nũc cum porrexit puer inguſtata. ¶ Inguſtata] Vel quia noluit guſtare tanquam non bona, uel contra nõ guſtata alijs qui non norunt ſuauitatem eorum.

¶ Ad mino

¶ Ad minorẽ lunam] Scilicet cum diminuta eſt luna. ¶ Damnoſe] Multum quod ſit cum damno eius, qui conuiuium præbet. ¶ Parochi] Qui ſint parochi iam dictum eſt, ſed hic ponitur pro magiſtro conuiuij. Hic enim pertimuit ingurgitationem potatorum, uel quia nimium ſubtile uinum ſtupefacit palatum, ita ut non ualeat guſtu. Timuit ergo ne poſſent percipere ſapores ſuaues epularum. ¶ Exurdant] Surdum faciunt, id eſt, hebetant & dedit guſtui quod eſt auditus. ¶ Inuertunt Aliſanis] Vinaria uaſa maiora ſunt quibus uina è cella prompta in triclinium deferebant. Ex his autem uinum in Aliſanos quæ poculorum ſpecies ſunt transfunditur. ¶ Inuertunt ergo] Quaſi dicat, euacuant. ¶ Secutis omnibus imis] Incœpit nimia illa ingurgitatio à Vibidio & Balatrone hominibus perditis, quos ſecuti ſunt omnes qui erant in inferiore parte thori. Nam Mecœnas & uarus & reliqui egregij uiri qui primas in conuiuio partes tenebant à temperantia non recedebant. ¶ Squillis] Piſcis ex genere mollium eſt. ¶ Murena] Hic piſcis quocunq; tempore parit. Oua eius citiſsime creſcunt. Vulgus cum ſerpentibus illas coire putat. Ariſtoteles myrinum uocat marem qui generat. Diſcrimenq; eſt quod murena uária & infirma eſt. Myrinus unicolor & robuſtus, denteſq; extra os habet: in Gallia ſeptentrionali murenis omnibus dextra maxilla ſeptenæ maculæ ad formam ſeptentrionis aureo colore ſunt dum uiuunt, nam pariter cum uita extinguntur Vedias Pollio eques Romanus ex Auguſti amicis mancipia damnata in uiuarijs murenarũ demergens totum hominem diſtrahi ſpectabat. Aceti guſtu in maximã rabiem aguntur. Non craſſum ut anguillis tergus illis eſt, ſed tenue eoq; uerberari ſolitos prætextatos eſſe Verrius ſcribit. Hortenſius murenam in uiuarijs ſuis adeo dilexit, ut extinctam fleret.

¶ Sub hæc] Statim hac poſita locutus eſt herus, id eſt, cœnæ dominus illam grauidam captam fuiſse quia cum murenæ pepererint deteriore carne ſint, deinde demonſtrat quo pulmentario condiatur. Ius enim Ipſius cum oleo Venafrano miſcebant. ¶ Prima cella] Primaria in quo eſſet optimum. ¶ Garo] Garum liquamen eſt ex piſcibus. ¶ Mythimneam] Ab urbe Leſbi ubi optimum ſit uinum. Virg. Quam Mythymneo carpit de palmite Leſbos. ¶ Inulas] Bulbi ſpecies eſt. ¶ Amaras] Acres. ¶ Incoquere] Vna cum illis coquere. ¶ Et cothillus mõſtrauit, ut echinnos illutos] Quaſi dilutos melius remittat muria quàm teſta marina. ¶ Nos maius ueriti] Rubeant enim aulea, at nos uerebamur ne rueret domus. ¶ Erigimur] Id eſt, liberamur à metu quemadmodum deijcimur cum metu deprimimur. Rufus deplorabat cœnæ interitum, hic nebulo deiecto capite ex dolore, ut ſi ploraret interitum filij. ¶ Illudere rebus humanis] Verba digna odio ut ita lamentetur rem minimã ueluti ſi capitis periculum immineret. Varius] Vir ſcilicet ſapiens. ¶ Suſpendens omnia naſo] Vt oſtendat anxium & cogitabundum ueluti in re grauiſsima, & utitur ueluti paraſitus multa adulatione & in re ridicula tragœdias excitat ex Epicureorum ſentẽtia, quibus hæc cœnæ perturbatio ſummum malum uideri poſsit. Enumerat ergo Herculeos labores in cœna paranda maxime in qua huiuſcemodi caſus euenire poſsint. ¶ Agaſo] Rudis puer ut ſunt Agaſones. ¶ Dij tibi] Homo uanus adulatione demollitus omnia ſe illi debere putat & propterea omnia precatur, & poſcit ſubito ſoleas, ut in culinam preparans cœnam reſtauraret. ¶ Soleas poſcit] Nam in toris & conuiuio ſine calceis erant. ¶ Nullos] Loquitur poeta. ¶ Vibidius] Continuat narrationem Fundanius, & hunc bibacitatis notat. ¶ Mutatæ frontis] Redibat enim lætus cum epulas reſtauraſſet, & caſum fortunæ ſua arte emendaturus eſſet. ¶ Mazonomo] Vaſis ſpecies. ¶ Ficis] Nam iecur in anſere laudatur, præſertim ſi ficubus auis paſta ſit. Fartilibus nam in magnam amplitudinem creſcit iecur anſerinum. Exemptum quoq; lacte mulſo augetur. Quæſtio tamẽ eſt quis primus huius rei auctor fuerit. Scipio an Metellus uir cõſularis an. M. Feſſeius eques Roman. Romæ in ueneratione fuerunt anſeres, quia clangore ſuo canes cuſtodeſq; excitando capitolium ab ir-

ruptione

ſuptione Gallorum ſeruarunt, proptereaq́; cenſores cibaria anſerum in primis locant. Anſer Lacydi philoſopho ita ſemper adhæſit, ut neque domi, neque foris uſquàm ab eo diſcederet. ¶ Suauis ſi non cauſas] Suaues epulæ erant, ſed ille eas inſuaues reddebat nos, miſere longo ſermone fatigando dum ſingularum naturam docere nos & cauſas uoluiſſet. In quo loco notat poëta Epicureorum longiſſimos & friuolos atque uanos de Phyſicis ſermones. Sed tædio orationis faſtiditi illum ulti ſumus nihil comedendo. Hoc enim graue eſt domino conuiuij. Intactas ergo epulas reliquimus ueluti ſi Canidia, quæ anhelitu ſuo ſæuior eſt ſerpentibus, illas afflaſſet. ¶ Aphris] Aphricanis. Ibi enim Libya eſt arenoſa, in qua omnis generis ſerpentes abundant, & propter calorem regionis & aquæ inopiam ſæuiſſime nocent.

CHRISTOPHORI LANDINI FLORENTINI AD illuſtriſs. Guidonem Feltrium in Q. Horatij Flacci epiſtolas.

PROOEMIVM.

MAGNVM profecto mortalibus illuſtriſſime Guido Feltri adiumentum attulit ea quæ de uita & moribus inſcribitur philoſophia ſine qua homini in ciuili ſocietate degenti non dicam beatam, ſed ne ulla quidem uita eſſe poteſt. Ipſa enim & uirtutum omnium indagatrix eſt, quibus ab homine remotis præter ſolam effigiem nihil quod quidem hominis relinquitur. Et uitiorum expultrix, quibus infecta humana mens tantum à ſummo bono cuius cauſa cætera omnia agunt mortales, abeſt, ut omnium ærumnarum cumulo obruatur. Quapropter iure quidem optimo diuinus ille Socrates Apollinis quoque oraculo ſapientiſſimus eſt appellatus, quoniam relictis ſubtilioribus naturæ inquiſitionibus philoſophiam primum à cœlo in terras auocauit ac non ſolum intra urbes induxit, uerum etiam in humanis pectoribus collocauit. Quod tamen tantum Dei donum non omnino priſcos illos ſapientes latuiſſe putauerim; quicunque ij fuere, qui circa ſeculorum initia mortales adhuc ſoliuagos, & per ſyluas diſperſos & ſolis antris aut ſpeluncis aduerſus cœli iniurias defenſos, uictu deniq; ferino uiuentes primò in unam ciuitatem compulere, ac deinde compulſos, ſed tamen per inſolentiam aduerſus eos contumaces in ius, atque æquabilitatem induxere, ut et legibus obtemperare, & in commune conſulere aſſueſcerent. Neque alia ratione Orpheum & tygres leniſſe, ac torrentia flumina retardaſſe, aut ſyluas ſaxaq́; mouiſſe lyra fabulantur quàm quod eloquenti ſapientia & homines efferatos furoreq́; cōcitatos reprimere, & ad mitiores reuocare aut ſtolidos & penitus ſtupidos excitare, & ad uim uirtutemq́; animare potuerit, ſono citharæ mouit ſaxa Amphion, ut ſe in ædificationem Thebanorū mœnium componerent. Monſtruoſa hæc fabula eſt, ſed non id monſtrum eſt, quod fabulæ figmento tegitur. nam ciuitatem Thebanam ex collectitia hominum turba hactenus ſtupida & ſine ſenſu ac ratione uiuente compoſuit, & uerborum ornatu ac grauitate ſententiarum formauit. Quapropter cum ego Q. Horatium Flaccum tum in cæteris ſuis uoluminibus, tum in his quas in duos libros diſtinxit epiſtolis, ita uniuerſam hanc doctrinam amplexum eſſe uideam, ut & quid ſit ueluti ultimum ab homine expetendum, & quibus officijs ueluti uia quadam ad id perueniendum ſit ſapientiſſime eloquentiſſimeq́; deſcribat, putaui eſſe eius hominis qui in commune pro ſua uirili conſulat ea quæ in illis poëtarum more abſtruſa ac recondita ſunt ita interpretari, ut quicunq; legerint & induſtriam noſtram non penitus contemnant, & laborē non fruſtra omnino à me ſumptū eſſe intelligant, & iocunditatis ſimul & utilitatis inde ſe aliquid conſecutos gaudeant. Quæ quidem omnia ijs potiſſimum rationibus nomini tuo dedicaui, ut cum & quæ ad priuatam & quæ ad publicam uitam degendam pertinent in hoc uolumine recognoueris, tum & tu Horatium omnium poëtarum ſapientiſſimum fuiſſe animaduertas quandoquidem hæc omnia & rectiſſime ſenſerit, & dilucide copioſeq́; deſcripſerit, tum patrem tuum unicum noſtri ſeculi exemplar intuearis. Animaduertes enim modo diligenter ſingula

tanti ducis dicta factaq; obſerues illum neque in rebus omnibus cognoſcendis ſapientiſſime uerſari, neque in ſingulis recte agendis ſumma cum iuſtitia atque animi magnitudine ſe gerere potuiſſet, niſi ad eam quàm à natura ſortitus eſt ingenij diuinitatem, & ad multarum rerum diuturnum uſum atq; experientiam omnium pœne doctiſſimorum uirorum uariam multiplicemq; doctrinam ſtudioſiſſime adhibuiſſet. Lege igitur ac perlege illuſtriſſime Guido, ut quemadmodum eorum bonorũ quæ in fortunæ temeritate poſita ſunt te ſibi iam diu ſucceſſorem parat. Sic etiam earum uirtutum quæ maximæ quæ plurimæ, quæ diuiniſſimæ in eo ſunt, uiuus ualenſq; non ex dodrante aut ex triente ſed ex toto ut aiunt aſſe hæredem futurum te ſumma cum animi uoluptate amplectatur. Sed ut quãdoq; ad ipſas interpretationes deſcendamus liber epiſtolarũ in manibus eſt. Epiſtolas aũt Græci id ſcriptorum genus appellãt, quod ad abſentes mittimus, & quo ueluti præſentes alloquimur, uerbum ductum ab eo quod eſt ἐπιστέλλειν, quod ea lingua mitto ſignificat. In quo loco aduertendũ eſt nomina quæ à uerbis e tenue habentibus ducũtur literam e in o conuertere. Quapropter ut ab eo quod eſt πονέομαι, id eſt laboro fit πόνος, id eſt labor, ita ab eo quod eſt στέλλω, atque deinde ἐπιστέλλω fit ἐπιστολὴ & non ἐπιστελὴ quo nomine iam Latini pro ſuo utuntur, dicuntq; non ſolum epiſtolam, uerumetiam in neutro genere epiſtolium. Vnde Catullus. Quod mihi fortuna caſuq; oppreſſus acerbo Conſcriptum hoc lachrymis mittis epiſtolium. Latine aũt epiſtolam literas appellamus in plurali tantũ numero. Quapropter unam epiſtolam unas literas quemadmodum unas nuptias et una arma proferimus, niſi forte ſua licentia poetæ etiam in ſingulari literam dicant, ut apparet apud Ouidium.

EPISTOLA I. AD MECOENATEM.

PRima dicte mihi ſumma dicende Camena] Procemij munere fungitur epiſtola hæc. Nam cum grauiori iam ætate conſtitutus teneriora poëmata omittere quãuis Mecœnatis rogatu ea ſuſcepiſſet, & res grauiores atq; ex intima philoſophia deprõptas ut ſibi ciuibuſq; ſuis prodeſſet, literis mandare decreuiſſet excuſat ingraueſcentem ætatem ueluti laſciuioribus nequitijs ineptam & ueluti præteritæ negligentiæ pœnitentia ductus ſuam in hæc ſtudia properationem deſcribit. Captat igitur beneuolentiam à perſona Mecœnatis, cum illum dignum pronunciet & quod olim laudatus ſit, & quod rurſus deinceps laudandus. Captat ſua cum ſe ueluti memorem gratumq; beneficiorum commendet. Captat à re ipſa, quæ ad communem omnium utilitatem pertineat. Quin & ab eadem ipſa rei magnitudine utilitatis propoſita auditores in ſummam attentionem adducere ualet, quam dum proponit ſimul etiam docilitati inſeruit. ¶ Dicto] Laudate. Virg. cui non dictus Hilas. ¶ Spectatum] Vel probatum. Virg. Et rebus ſpectata iuuentus. Vel ſpectatum, quia translationem à gladiatorum ſpectaculo ſumit. ¶ Donatum rude] Iam à ſcribendi munere liberum. Rudis enim ſecundum Priſcianum uirga eſt, qua donati gladiatores à gladiatura ceſſabant. Iuuen. Hic Sergius idem Accepta rude cœpiſſet Veiento uideri. ¶ Ludo] Arte. Nam ludum Latini locum dicunt, ubi ars aliqua traditur. ¶ Eadem ætas] Diuerſæ enim ætates diuerſa ſtudia habent. Quapropter mutatione ætatis fit mutatio mentis & uoluntatis. ¶ Veianius] Gladiator fuit non ignobilis, qui aduentante ſenectute ab arte diſceſſit. Erat aũt de antiquorum cõſuetudine ut qui ab artificio aliquo diſcederet arma, & inſtrumenta ſui artificij in templo eius Dei ſuſpenderent, in cuius tutela id eſſet artificium, quoniam ergo gladiatura & robuſtum & laboribus inuictum corpus & animum in periculis intrepidum requirebat, idcirco Herculi omnium heroum maximo conſecrata eſt. Ergo ut in carminibus arma Veneris in Veneris templo ſuſpendit, ſic nunc gladiaturæ arma Herculi conſecrat, & à poſtibus eius templi pendere uult. Sic & Maro in Bucolicis. Hæc arguta ſacra pendebit fiſtula pinu. ¶ Ad poſtem] De quo nomine & ualuis & foribus dictum eſt. ¶ Agro] Nam obmiſſa gladiatura dedit ſe agriculturæ. Cæterum gladiatorum ludi ita inſtituebantur ut paria facerent ex ijs & ita illos inter ſe coæquabant, ut eſſet in ipſis paribus æqualitas ætatis, exercitationis, proceritatis, uirium, & audaciæ. Sicq; compoſiti in harenam prodibant, ut ſæpe mutuis uulneribus ambo perirent. Sæpe etiam ſpectatorum clementia prohibebatur uictor ne in uictum & iam uulneribus confectum ulterius ſæuiret, tumq; ma-

xime cum ille ſupplex populi in theatro ſedentis opem imploraret. Quod ſignificare uidetur poëta, cum dicit. Ne populum extrema totiens exoret harena. Erantq; qui recte occulte ferentes aduerſarium quem Mirmillonem appellant irretire conabantur. Canebantq; non te peto piſcem peto. Quid me fugis Galle? Quia Mirmillonicum genus armaturæ Gallicum erat, & ipſi Mirmillones Galli appellabantur, in quorum galeis piſcis effigies inerat. Genus autem hoc pugnæ inſtitutum eſt à Pyttacho Mityleneo qui dimicaturus aduerſus Phrynonem ducem Athenienſium ob controuerſiam de finibus agrorum quæ erat inter Acticos & Mityleneos reti occulte lato impediuit Phrynonem. Fuit autem apud priſcos conſuetudo ut ſi quis egregius dux in bello occubuiſſet aliquot ex captiuis hoſtibus ad eius tumulum tanquam inferiæ mactarentur. Quod in Pallante apud Maronem legimus Sulmone creatos. Quattuor hic iuuenes totidem quos educat Vfens Viuẽtes rapit inferias quos immolet umbris. Captiuoq; regis perfundat ſanguini flammas. Hinc gladiatorum munus repertum nonnulli uolunt, ut primo ex damnatis paria conficerentur. Quod nulla iniuria effici putabant. Nam qui conficiebantur in harena nullam grauiorem pœnam dabant quàm qua damnati fuerant. Si quis autem euadebat id ſibi lucro apponere poterat. Deinde reperti ſunt qui robuſtiſſimos uenales emerent emptosq; in hoc artificio exercerent, ut deinde ad munera edenda uenderent. Poſtremo homines perditiſſimi reperti ſunt qui queſtus gratia huiuſcemodi & periculum & ignominiam ſuam ſponte ſubirent. Qui autem gladiatores exercebant laniſtæ dicebantur. Alij dicunt hanc rem Athenienſes in honorem Scythicæ Dianæ reperiſſe. Iulius autem Capitolinus ſcribit uoluiſſe Romanos hoc ludo milites in hoſtes acriores reddere. Cicero in ſecunda Tuſculana ait Gladiatores aut perditi homines aut barbari quas plagas perferunt, quo modo illi qui bene inſtituti ſunt accipere plagam malunt quam turpiter uitare. Quam ſæpe apparet nihil eos malle quàm uel domino uel populo ſatisfacere. Mittunt uulneribus confecti dominos, qui querant quid uelint ſi ſatis eis factum ſit ſe uelle decumbere Liuius autem de Scipione. Gladiatorum ſpectaculum fuit non ex eo genere hominum, ex quo laniſtis comparare mos eſt ſeruorum, qui uenalem ſanguinem habent uoluntaria omnium & gratuita opera pugnantium fuit. Refert Suetonius Neronem ad ferrum & ad munera Harenæ quadringentos ſenatores & ſexcentos equites exhibuiſſe. ¶ Qui perſonet] Rationem intelligit, uel conſcientiæ ſtimulum. Dixit autem perſonet aurem, id eſt, ſonet per aurem. Dicimus autem ſono cythara & non cytharam ſed etiam ſono cythara carmen Doricum. Sic Virg. Cythara crinitus Iopas Perſonat aurata docuitq; maximus Athlas. ¶ Purgatam] Non obſtructam, ſed patulam & audientem. Sententia eſt. Ratio mihi dicat. Ego autem audio & obtempero. ¶ Solue ſeneſcentem] Alia translatio quæ à curuli certamine ſumitur, nam ut erat qui equum quo in iuuentute hactenus uictore uſus eſt iam ſenem adhuc in ludis continuare iubet, neque à iugo ſoluit, ita ego errarem ſi ea ſtudia quæ belle in iuuentute exercui nunc ſenex quæ ætas grauiora poſtulat turpiter exercerem.

¶ Peccet] Ad extremum, nam equus qui in iuuentute uelociſſimus fuit in extremo uitæ tardior factus ridetur. ¶ Ilia ducat] Nam qui per ætatem grauiores facti ſunt non corpus habile ferunt, ſed tardum trahunt, uel ducat quaſi nimio anhelitu producat, & quaſi extendat. Nam qui imbecilliores ſunt, magis laborant. Ergo magis caleſcunt, & ex maiore calore maior prouenit anhelitus unde ilia cõcutiuntur. ¶ Verſus & ludicra] Nõ ergo omnes uerſus, ſed eos qui ad ludos, id eſt, ad res laſciuiores pertinent. ¶ Ludicra] Omnia quæ ad ludos pertinent & ipſæ exercitationes circa ludos & illarum inſtrumenta ludicra appellãtur. ¶ Pono] Non ut in ſecordia degã, ſed ut ocium mihi datum ad maiora conuertam. ¶ Quod uerum atque decens] Vtranque philoſophiam ſignificauit, phyſicen quæ circa ueri inueſtigationem conſiſtit, & ethicen quæ uitæ magiſtra ad rectas condecentesq; actiones nos perducit. Naturali enim philoſopho ſatis eſt uerum quod ſit cognoſcere. Morali autem quod rectum iuſtumq; eſt noſſe non ſatis eſt niſi recte iuſteq; agat. Opus enim moralis uirtutis non cognitione, ſed actione perficitur. Verum quoniam liber iſte Horatij totus ex philoſophia pendet, & ad utilitatem eorum qui legent, & ad uoluptatem ſimul pertinere putamus, ſi

rem omnem in ſuas partes ſed quàm breuiſſime fieri poteſt diuidemus. Sapientiæ ſtudiũ quã Græci philoſophiã nominant tripartito diuidere plurimi conſueuere, nã omnis qui de illa ſermo ſuſcipitur, aut rerũ naturã inueſtigat, aut uitã & mores quæ ũ, aut uiam certam modũq; diſſerendi edocet. Ex quo phyſicen primã. Ethicen alteram. Tertiã dialecticen Græcis uocabulis etiã noſtri nominauerũt. Ariſtoteles aũt cuius ordo in rebus cæteris omnibus præfertur ſuis uoluminibus abſolutiſſime rem proſequitur. Quapropter qui ab eo ſunt Peripatetici totum negociũ in ſpeculando & in agẽdo ponunt. Et actionẽ quidem nos ad beatã uitam inſtruere. Speculationem uerò quoniã in optima actione cõſiſtat, niſi bene agendo cõparari poſſe negant. Primæ deinceps philoſophiæ rurſus tres partes faciunt. Vnã quæ diuina cõſideret, quã tum theologiã tum methaphyſicen nominãt. Alterã quæ naturalium corporum motum proprietatẽq; inueſtigat, quam proprie phyſicen nominant. Tertiam mathematicen uocant, quæ relictis motu ac proprietate ipſi phyſicæ circa ſolas quãtitates eorundem corporum uerſatur. Theologia eſſentias à materia ſeparatas ita cõſiderat, ut modo eas quarum neq; capax neq; particeps eſt materia, ſed eas quarum & ſi capax materia non ſit, illarum tamen particeps efficitur, ut uidemus eas ſubſtantias quæ & ſi extra corpora intelligantur, tamen illarum particeps efficitur materia ut ſunt hominum animæ. Phyſices uerò ſubiectum corpus mobile cum ſit huius principia proprietates motuſq; in diuiniſſimo phyſicorum libro in uniuerſum expoſuit Ariſtoteles. Verum cum mobilis corporis motus uarij ſint in eo qui de cælo & mundo inſcribitur motũ demonſtrat qui ad locum duntaxat eſt. Nam planetæ cœliq; ita ad locum mouẽtur, ut tamen ſuã eſſentiã non mutent, non enim mutatur in Saturnum Venus, aut in Iouem Mars, aut in aliũ alius, & ſi aſſiduo celeriq; motu rapiantur. In libro aũt de generatione et corruptione eum ponit motũ, qui nõ ad locum ſolum ſed ad formã eſt. Aſſidua enim tranſmutatione in aquã terra & in aerem aqua, atq; rurſus ille in ignem uertitur. Sicq; uiciſſim craſſiores cuiuſq; leuioris elementi partes in propinquum quod ſe grauius eſt deſcendit. Eſt tertius motus qui ſit ad formã mixti imperfectã, qualem uidemus in pluuia, grandine, niue, & huiuſmodi. Eſt & quartus ad formã mixti perfectã in ijs quæ è terra effodiuntur quæ Græco uerbo metalla etiã Latini nominant: horum ſuperiorem in meteorũ inferiorẽ in metallorum libro proſequitur. Verum cum huiuſcemodi motus omnes anima careant, ſcripſit quoq; de anima in quo libro omnes quatuor ſiue animas ſiue animæ partes proſecutus eſt. Sed & de ſingulis in ſingulis uoluminibus peregit. Nã de ea quæ ſentit in libro de animalibus de ea quæ uegetat in libro de plantis ſcripſit. Adiungit poſtremo officia ac proprietates diuerſas, ut de breuitate et longitudine uitæ. De morte & uita, de ſomno & uigilia, de ſenſu & ſenſato, & de memoria & reminiſcentia. Mathematicen quam tertio loco poſuimus bipartito diuidũt, Cum enim circa quantũ uerſetur, id aut ſimplex nudũq; conſiderant, aut cũ aliqua admixtione. Primum rurſus in cõtinuum & diſcretum partiuntur. Sed in continuo geometria. In diſcreto arithmetica eſt. Si uerò mixta conſideratur aut conſpectui admiſcetur quantum, unde fluit ea quam proſpectiuam nuncupant. Aut uoci, unde fit muſica. Aſtrologia deniq; & ipſa mixta appellatur. Ex phyſice enim & duabus partibus mathematices geometria, ſcilicet & arithmetica conſtat. Agit enim de corporibus cœleſtibus quæ naturalia ſunt, agit de illorũ quanto ac numero quorum alterum arithmetici, alterum geometræ conſiderant. Sed de phyſice quæ ſpeculationem habent hactenus. Ethice uerò quæ actionem cõtinet & ad mores conſuetudinẽq; uitæ pertinet trifariã ſpectatur. In eo enim quo tibi ipſi moderaris ethica. In eo quo familiã gubernas œconomica. In eo deniq; quo remp. geris politica traduntur. Hæc duas res continet ſummum ſcilicet in humana uita bonum ad quod omnia referuntur, quodq; propter ſe ipſum expetitur atq; officia quibus tanquam uia quadã ad ipſum ultimum finem perducimur. In hac tamen aut diſputant philoſophi, ut quid ſit ſummum bonũ, quid uirtus, quid uitium & ſimilia, quam uim hæc habeant, & in quot partes diſtribuantur. Aut præcepta tradunt, quibus ad ſummum bonum perueniatur. Dialecticen deniq; alij inter partes philoſophiæ annumerant, ut ſit tertia illius pars. Alij ſcientiã quidem negant, ſed modum quendam & uiã ad illam, & inſtrumentum quo ad diſſerendum ſcientiæ utantur. ¶ Curo] Quod

pertin

pertinet ad id quod agendum eſſe didicerit. ¶ *et rogo*] *Vt quæ nondum didicerit addiſcat. Vel dixit curo, id eſt, inquiro, ut oſtendat quod duplici uia in cognitionem incognitorum uenimus, aut noſtro ingenio & induſtria inueſtigando, aut à doctioribus addiſcendo.* ¶ *Omnis*] *Totus, id eſt totam mentem ad hoc uerto, & eſt hæc occultior quædam beneuolentiæ attentionisq; cõparatio. Amamus enim illum, qui tam aßiduam uehementeq; operam ijs rebus impendit, quæ ad uitã moresq; humanos emendandos in primis pertinent. Attenteq; id audiunt homines fidemq; rebus illis adhibent, quæ tanta diligentia ac ſtudio inueſtigata ſint.* ¶ *Condo & cõpono*] *Vel oſtendit quod quæ dicit non ſolum condit, id eſt memoriæ mandat, ſed cõponit, id eſt certo quodã ordine digerit quæ deinde poßit promere, id eſt in actionẽ deducere. Vel condo, id eſt deſcribo quod quidẽ cõponere eſt, ut inde promantur, id eſt edantur.* ¶ *Ac ne forte roges*] *Maxima accumulatio cõmendationis earum rerum quas ſcripturus eſt. Nam qui certã aliquã in philoſophia ſectam ſectatur, & mordicus ita tenet, ut mittere nolit, huic neceſſe eſt ut quãdoq; etiã ea quæ non probat quo poſitionem tutetur defendat. Hoc igitur reliquis philoſophis, accidit. Academicis non accidit. Hi enim affirmare audent, ſed probabilia & quæ ueri magis ſimilia ſunt ſequuntur, nec Stoicorum potius quàm Peripateticorum aut aliorum dogma probant moti illorum authoritate, ſed ſola ueriſimilitudine, quando uerum deprehendi ab hominibus poſſe negant. Quapropter noſter poëta quæcunq; ſentit ea non aliorũ authoritate ductum, ſed probabili ratione adductum ſequi demonſtrat. Verum quoniã de uarietate familiarũ quæ in philoſophia uerſantur mentio habita eſt non huic loco ſolum, ſed plurimis alijs qui deinceps interpretandi ſunt cõducere arbitror, ut rem uniuerſam ſed breuißimis tamen uerbis percurramus. Socrates primus omnium philoſophorum de uita & moribus diſputauit, ſed mira quadam ironia, & de ſingulis rebus ita uehementer in utranq; partẽ ut ſinguli pene eius diſcipuli (ut ſunt diuerſi humanorum ingeniorum captus) non quod ille ſentiret, ſed quod ſibi maxime cõſentaneum eſſet ex huiuſmodi diſputationibus ſibi arriperent. Diſputauit quãdoq; ſanctißimus ille uir de corporis uoluptate, ſed in utranq; partem diſputauit. Aderat Cyreneus Ariſtippus, hic cum ingenium eius in illam propenſius eſſet, non quæ ille aſſereret, ſed quæ ſibi magis placerent, inde diligens ſuauem in ſenſibus motum, id eſt, uoluptatẽ ſummum bonum eſſe dixit. Hi ergo Cyrenaici appellantur. Ab eodem ſunt etiã Hegeſiaci, Anicerij & Theodorij. Qui ab Hegeſia & Anicere & Theodoro huius populi diſcipulis nominati ſunt. Idem ſenſiſſe uidetur Eudoxus Gnidius & Dionyſius Heracleotes, qui oculorũ dolore à Zenone magiſtro ſuo defecit, alij autem nõ in uoluptate ſummum bonum poſuerunt, ſed in indolentia; id eſt, in uacuitate doloris ut Hieronymus Rhodius & Leucippus Abderites. Democritus quoque & ipſe Abderis natus uoluit finem bonorum eſſe rectũ quietumq; animi ſtatũ, quem ipſe euthymiam appellat. Epicurus uerò Athenienſis quamuis temperatißimus & ſumma iuſtitia amandus eſſet, tamen ſummum bonum ita ad corporis uoluptatem retulit, ut non ſolum ſuauem in ſenſibus motum uoluptatem appellet, uerum etiã indolentiam quæ longe alia res eſt ſub eodem nomine reponat. Zeno autem Cittieus ex Cypro Græca ciuitate omnia ad eas uirtutes quæ ad rectas actiones inducunt retulit. Itaque ſolam uirtutẽ ſummum bonum putauit, quam ſententiã Socrates in Gorgia demonſtrat. Idẽ penè ſenſerunt Cynici. Idem Pythagorici à quibus italica philoſophia eſt. Idem Bion Boriſthenes. Sed à Zenone qui finxerunt primo Zenonij dicti ſunt. Deinde cũ ipſe in porticu Athenis diſputaret à porticu quæ Græcè Στόα appellatur Stoici dicti ſunt. Cum & antea poëtæ qui eandem porticũ colebant Stoici nuncupati fuerint. Plato aũt in contemplatione ſummum bonũ ponit à qua ſententia nec Thales Mileſius, nec Bias Prieneus, nec Anaxagoras Clazomenius abhorret. Inchoandũ tamen dicit à uirtutibus moralibus quib. animus ab omnibus ſordibus expietur. nã impurus dũ eſt pura ei tangere non licet. Ab hoc Academici ſunt ſic denominati ab Academia ſuburbano Athenarum. Academia aũt nomen aſſumpſit, ut Eupolis ſcribit, ab Academio antiquo heroe. Timon tamen in Platonẽ ſcribens affirmat illam olim nõ Academiam, ſed per e Ecademiam dictam fuiſſe. Ariſtoteles Platonis diſcipulus ad uirtutes bona corporis ut ſunt uires, ualitudo, pulchritudo & ſimilia, et bona fortunæ qualia dici-*

mus diuitias, nobilitatē gloriam, honores, & quæ ſimilia ſunt: ab hoc ſunt Peripatetici ſic à Græco uerbo περιπατέω *quod deambulo ſignificat denominati. Nam deambulando diſputabant. Huiuſcemodi aūt deambulationem ſibi in Lycio elegit Ariſtoteles. Verum ut Ariſtoteles ad uirtutes affluentiam externorum addidit, ita & Calipho uoluptatem, & Diodorus uacuitatem doloris. Cynici idem pene quod Stoici de ſummo bono ſentiunt. Sed erat diuerſus habitus. nam ſacco induti procedebant. Præterea hoc impudentiores erant. Nam quæ non eſſent turpia factu, ea in omnium cōſpectu palam fieri poſſe dicebant. Quapropter cum non ſit turpe liberis operā dare, in publico etiā cū mulieribus congrediebantur. Quapropter ſiue ab hac impudentia ſiue quod nimis in carpendis uitijs mordaces eſſent* ἀπὸ τῶν κυνῶν, *id eſt, à canibus Cynici ſunt appellati. Fluxerūt aūt ab Antiſthene Athenienſis Antiſthenis filio, quāuis ex matre Thracia nothus eſſet. Ex quibus iā manifeſtū eſt, quod quāuis diuerſa inter ſe de ſummo bono ſentirent philoſophi non tamen ita à natura defecerunt, ut non alij in animo, alij in corpore alij in utroq; fines bonorum & malorū ponerent. Ex qua tripartita diuiſione Varro ad ducentas octoginta & octo opiniones rem adduxit, nō quæ eſſent, ſed quæ eſſe poſſēt. Ait enim quatuor eſſe quæ homines ſine doctrina naturaliter appetunt. Aut uoluptatē quæ ſenſus iocunde mouet, aut quietem quæ facit ut nullā moleſtiā corpus ſentiat, aut utrunq; quā tamen Epicurus uno nomine uoluptatē appellat, aut omnia prima naturæ inter quæ hæc ſunt & alia uel in corpore ut membrorū integritas, ſalus, incolumitas, uel in animo ut quæ magna uel parua in humanis reperiuntur ingenijs. Ergo hæc quatuor, uoluptas, quies, utrunq; & prima naturæ ita ſunt in nobis, ut uel uirtus quā poſtea doctrina inſerit propter hæc appetēda ſit, aut iſta propter uirtutē, aut utrāq; propter ſe ipſam. Hinc igitur iā 12. ſectæ ſunt cū ſingulæ illæ quatuor triplicentur. Verū deinde iſte duodenarius numerus duplicatur. Nā cum quiſq; unā iſtarum ſectarum ſequatur quæ duodecim ſunt aut propter ſe aut propter ſocium cui debet uelle idem quod ſibi, & erunt aliæ duodecim. Rurſus duplicantur iſta uiginti quatuor, cū ipſa aut ut certa tenemus, ut Stoici faciunt, aut ut ueriſimilia quāuis incerta ut Academici noui. Duplicantur ſimiliter hæc quadraginta octo, cū illa aut ſub habitu Cynicorū ſectamur, aut ſub habitu reliquorū philoſophorū ut iam ſint nonaginta ſex. Et rurſus quia illi alij ita tenent, ut uitam adament ocioſam & in contemplatione poſitam aut negocioſam & ciuilem ut rempub. adminiſtrent, aut illam quæ ſit ex utraq; mixta ut partim neceſſarium negociū partim eruditum ocium ſectentur triplicatur numerus & perducitur ad 288. ſectas. Has tamen omnes ita confutat Varro, ut omnibus exploſis unam quā ipſe ueram eſſe uult & à ueteribus Academicis qui à Platone ſunt approbatam relinquat. Remouet aūt omnes illas differentias quæ numerum ſectarum multiplicant. Quod ideo faciundum ait quod in illis non eſt finis boni, nec putat aliquā philoſophiæ ſectam dicendam quæ non diſtet à cæteris diuerſitate finium bonorum & malorum, quoniam nulla eſt homini cauſa philoſophandi, niſi ut beatus ſit, quod autē beatum facit ipſe eſt finis boni. Ergo quæ nullum finem boni ſectatur nulla philoſophiæ ſecta erit. Cum ergo quæritur de ſociali uita utrum ſummum bonum amici ut ſuum curet, non de ſummo bono quæſtio eſt, ſed de aſſumendo ſocio ad huius participationem boni. Eadem ratio eſt cum quæritur utrum aliquam opinionem certam teneamus ut cæteri philoſophi ſolent, aut dubitanter ut Academici noui. Nam neq; hic quæritur de ſummo bono, ſed utrum illud dubium an certum ſit tenendum, id eſt utrum dicamus hoc uerum eſt an hoc uerū uſſe uidetur. Neq; rurſus cum de Cynicis dicebatur non quærebatur ſummū bonum, ſed potius quo habitu ſummum bonum ſectarentur. Neq; poſtremo uarietas uitæ an actiua an contemplatiua an mixta ſit finem bonorum uariat. Relinquentur ergo duodecim ſectæ qua quidem ternæ à primis quatuor proueniunt ſed cum illa quatuor ad unum redigentur reſtabunt, tres ſectæ. Rediguntur autem quia oſtenditur ubi dicunt uoluptatem, quietem, utrunq; & prima naturæ, ſatis eſſe dicere prima naturæ, quia uoluptas & quies in primis naturæ ſint, quæ Varro appellat primogenia. Quapropter tres ſectæ reſtabunt. Nam ubi uirtus aut diſciplina aut noſtra induſtria acquiſita ad prima naturæ acceſſerit, quæritur an prima naturæ ſint expetenda propter uirtutem an ipſa uirtus propter prima natu-*

uā, an utrunq; propter ſe ipſum. Eſt itaq; eius inquiſitio cum de ſummo bono non plantæ non pecudis, non dei, ſed hominis quæratur, homo autem ex animo conſtet & corpore, utrum ſola anima homo dicendus ſit, corpus autem ſe præbeat ut equus equiti. Eques enim nō eſt homo & equus, ſed homo ſolus. ideo tamen eques quoniam aliquo modo ſe habet ad equum. An corpus ſolum ſit homo aliquo modo ſe habens ad animam, ſicut poculum ad potionem. Non enim calix & potio quam continet calix ſimul dicitur poculum, ſed calix ſolus. Ideo tamen quod potioni continendæ ſit accommodatus, an uerò nec anima ſola nec corpus ſolum ſit homo, ſed utrunq; ſimul, ut bigas dicimus duos equos iunctos. Atque hoc modo hominem capit Varro. Vnde ſummum illius bonum quo ſit beatus ex utriuſque rei bonis conſtare uult. Atque propter hoc prima naturæ propter ſe expetenda ait. Ipſam uerò uirtutem quam doctrina inſerit uult eſſe artem uiuendi quæ quoniam ex animæ bonis eſt, excellentiſſimum eſt bonum, hæc ergo uirtus cum acceperit prima naturæ quæ hactenus ſine illa fuerant, omnia illa propter ſe ipſam appetit omnibusq; & ſe ipſa utitur eo fine ut omnibus delectetur, atq; perfruatur magis minusq́;, ut quæq; maiora minora ue ſunt, ita tamen ut quædā minora ut maiora teneat aut acquirat, contemnat. Omnium aūt bonorū uel animi uel corporis nihil ſibi uirtus præponit. Hæc enim bene utitur & ſe ipſa & cæteris quæ hominē beatum faciunt bonis. Vbi uerò uirtus ipſa nō eſt, quāuis ipſa ſint bona, non bono eius ſunt cuius ſunt, & ob hoc nec eius bona iam dicenda ſunt, cui male utenti utilia eſſe nequeunt. Hæc igitur hominis uita quæ uirtute & alijs animi & corporis bonis ſine quibus uirtus eſſe non poteſt fruitur beata dicitur, Si uerò & alijs ſine quibus eſſe uirtus poteſt uel ullis uel pluribus, beatior. ſi autē ita prorſus omnibus ut neq; animi neq; corporis ullum deſit, beatiſſima. Non enim hoc eſt uita quod uirtus eſt, quoniā non communis uita, ſed ſapiens uita uirtus eſt. Et tamen qualiſcunq; uita ſine uirtute eſſe poteſt. Virtus ſine ulla uita non poteſt. Hoc etiā de memoria dixerim & de ratione, & ſi quid tale in homine eſt, Quia ante doctrinā hæc ſunt, & ſine illis nō poteſt eſſe doctrina & ſic nec uirtus, quæ utiq; diſcitur. Bene currere autē, & pulchro corpore eſſe, & reliqua huiuſcemodi ſine uirtute eſſe poſſunt, & ſine illis uirtus. Et bona tamen ſunt, et etiā ipſa propter ſe ipſa diligit uirtus, utiturq; & fruitur ſicut uirtutē decet. Hanc uitā beatā etiam ſocialem perhibent eſſe quæ amicorū bona propter ſe ipſa diligit ſicut ſua. Eisq; propter ipſos hoc uelit quod ſibi ſiue domi ſint ut uxor liberi, parētes & huiuſmodi, ſiue in loco ubi domus eius eſt, ut ciues: ſiue in orbe toto ut gentes, quas ei ſocietas humana coniungit, ſiue in ipſo mundo quod cenſetur cælū & terra, ſicut dij quos ſapienti amicos uolunt. Hocq; ueteres Academici à nouis differre uolunt quòd ipſi non cenſent de finibus bonorū & malorum dubitandum, ut dubitant noui. Nec ſua intereſſe putant ſiue Cynicorum habitu ſiue alio philoſophentur in his finibus quos ueros putant. Ex tribus aūt generibus uitæ ocioſo, actuoſo, & quod ex utroq; conſtat hoc tertium ſibi placere affirmāt. Hæc igitur affirmat Varro ueteres Academicos ſenſiſſe, authore Antiocho Ciceronis magiſtro & ſuo quem in pluribus Cicero Stoicū quem ueterē Academicum fuiſſe uideri uult. Sed nos idcirco breuiſſime de finibus diſputauimus quia ut & ad reliqua quā primum properandū erat, et multa ſeorſum à nobis ſunt in primo libro noſtrarū Chamaldulenſiū diſputationū poſita, quem ad Illuſtriſſimum parentē tuum, qui in utroq; genere uitæ exercitatiſſimus eſt olim ſcripſimus. Itaq; iā ad propoſitas nobis interpretationes redeamus. Ait ergo. ¶ Ne forte roges quo duce] Id eſt quo philoſopho authore. ¶ Quo lare] Qua familia philoſophorū. ¶ Tuter] Defendam meā ſententiā. ¶ Nullius addicti iurare] Ergo fatetur ſe Academicū, nā reliqui philoſophi ita eius quē ſequuntur authoris poſitionem tuētur, ut potius falſa defendere tentent q̄ à poſitione diſcedere. Ipſe uerò tanquā Academicus ea ex omnibus eligit, quæ magis uera putat. Quid aūt ſit iurare in uerba, et quid addictus hactenus legiſti. ¶ Fortuna] Translatio à nauigantibus, et latēter fœlicitati adſcribendū adnuere uidetur, ſi huiuſcemodi ingeniū atq; cōſilium à natura ſortiamur, ut ueri inueſtigādi facultas adſit. ¶ Hoſpes] Tanquā externus amicus. Nā neq; ullius ſectæ ſum, ut poſſim dici ex ea familia, nec rurſus cuiquam ita aduerſarius ut illius hoſpitio excludi merear. ¶ Agilis fio] Aptus ad actiones per quas innuit uirtutes morales

ex quibus id genus uitæ perficitur, quod in agendo poſitum eſt. ¶ *Et merſor ciuilibus*] *Oſtendit uarias fluctuationes & ſollicitudines quæ homini in uita ciuili & ſecundum uirtutes ciuiles degenti euenire ſolent, cũ uita ipſa cõtemplatiua nihil tale patiatur. Quapropter uerißime à ueritatis authore de utroque genere dictum. Nã ad Marthã conuerſus quæ actiuæ uitæ uicẽ ſubſtinet ait. Martha Martha ſollicita es, & turbaris circa plurima. De Maria aũt, id eſt, de contemplatione immobilem tranquillitatem protulit, quando eam partem elegiſſe dicit quæ non auferetur ab ea.* ¶ *Nunc, in Ariſtippi*] *Epicureum in ſua iuuenta fuiſſe poëtã hunc oſtendimus. Ergo et Ariſtippi Cyrenaici dogma tenuit. Nam uterq; ſummum bonum in uoluptate poſuit. Ergo relabor quaſi reuertor. Labi enim occultius eſt quàm gradi, ut oſtendat non omnia dare uoluptatibus, ſed cum uirtutẽ præponat nõ tamen aſpernatur præceptum Ariſtippi, qui ultro ſe offerentibus uoluptatibus ita libenter fruebatur, ut etiam ſi opus eſſet idq; hominis grauitas poſtularet, facile eſſet illis cariturus. Ergo cũ et relabor dixit & furtim non uidetur quidẽ omnino uoluptatem aſpernari, quando quidẽ una ex illis ſit quæ prima naturæ appellantur & quibus uirtus recte utitur & propter ſe amat, ſed tamen ipſi uirtuti longe poſtponit, quæ ſentẽtia ut paulo ſupra demonſtraui ab Academicis nõ abhorret.* ¶ *Et mihi res*] *Apertißime Academicũ ſe profitetur. Nam cæteri philoſophi ſe rebus adiungunt cũ id quod ſemel poſuerint etiam ſi non placeat defendere cogantur.* ¶ *Vt nox lõga*] *Mirus progreſſus & ſapientia atq; artificio accumulatus. Primo enim grauiore iam ætate ea quæ leuiora & adoleſcentiæ condonãda ſunt relinquenda iudicauit. Deinde grauiora & quæ ad bene beateq; uiuendum pertinent inquirẽda propoſuit. Sed cũ ad uerum inueniendum optimo duce opus ſit, ex omnibus philoſophorum familijs Academicos tanquã excellentiores delegi. Verum cũ neq; nugas omittere, neq; ſeria proponere, neq; ad illa recta ratione ac uitia progredi ſatis ſit, niſi eodem ardentißimũ ſtudiũ quo omnis ſocordia amoueatur, acceſſerit. Idcirco tribus efficacißimis cõparationibus quãto animi ardore hæc proſequatur, mire exprimit.* ¶ *Vt nox longa*] *Omnes cupiditates ardorẽ habent. Sed nulla magis animũ ægrotum inflammat quam cupiditas rei amatæ potiendæ, ac hæc ipſa augetur, cum ſpes prouenit ex amicæ promißis.* ¶ *Dieſq; longa*] *Procliue eſt humanũ genus à labore ad libidinem. Ergo non mirum eſt ſi mercenarius cui in opere faciundo nihil præter pretiũ dulce eſſe poteſt, miſere cupiat diei finẽ uidere.* ¶ *Piger annus*] *Lente fluens annus. Sunt cupiditates in puero & adoleſcente inflãmatiores quàm in cæteris ætatibus. Has aũt minime explere poſſunt qui ſub alieno imperio conſtituti nihil ex ſuo arbitrio agere poßunt. Ardent ergo exire è poteſtate illius quæ maxime ab iys quas cupiunt uoluptatibus arcent.* ¶ *Dura*] *Epithetum eſt diſcretiuum. Nam ſunt quoq; indulgentiores mares, quarum imperium non ita exhorreant pupilli.* ¶ *Id quod*] *Maxima laus ſui propoſuit, cum huiuſcemodi illud eſſe affirmet, quod obſeruatum omnibus proſit, neglectũ omnibus noceat.* ¶ *His elementis*] *Modeſta locutio, non enim tantum ſibi arrogat poëta: ut ſe abſolutißimus uirtutes acquiſiturum dicat, principia quedam ex quibus poßit perfici uirtus, quæ tantum proſunt ut rectißime dixiſſe uideatur. Ariſtoteles ipſum principium eſſe plus quàm dimidium totius. Differunt tamen elementum, principium & cauſa, nam (ut refert Ariſtoteles in metaphyſicis) principiũ dicitur de cauſis extrinſecis. Elementum de cauſis quæ ſunt partes rei, id eſt, de cauſis intrinſecis. Cauſa autem dicitur de utriſque, ut latius oſtendit aquinas ille Thomas in libro quem de cauſis ſcripſit. Elementa igitur appellamus omnia ſimplicia quæ ulterius reſolui non poſſunt. Sed inuicem compoſita aliquid conficiant, & propterea ſunt illius principium. Vt exempli cauſa, Eſt aliquod compoſitum quam dictionem nominamus. Ipſa autem ex ſyllabis conſtat, ſed non ueluti elementis. Sunt enim & ipſæ compoſitæ ex literis in quas reſoluuntur. Sed cum ad literas perueneris quoniam illæ ita ſimplices ſunt ut reſolutionem non patiantur ipſas iure appellamus. Similiter nunc quædam principia ex quibus habitus uirtutum paulatim conſtabiliter elementa nuncupauit.* ¶ *Non poßis oculo*] *Contra Stoicorum paradoxa hæc ſententia eſt, ſed tamen aliorum philoſophorum ſcholis defenſa. Illi enim dicunt omnes ſtultos inſanire, id eſt, omnes qui carent perfecta & abſoluta ſapientia, quamuis in*

camul-

ra multum profecerit, ut de Socrate legitur in nibilo differre ab ijs qui penitus inſani furioſiq́; ſunt. Reliqui uerò philoſophi contra ſentiunt. Multum enim uolunt intereſſe inter Socratem & quemuis aliũ ſceleſtum uirũ. Hac ergo ſententia uſus poëta optima ſimilitudine oculorũ id demonſtrat. Nam cõducere ait lippis ut quãuis ad integrum uidendi ſenſum redire deſperent, tamẽ eo collirio ungãtur quo cæcitatẽ arceant. Sed de lynceo & lippo iam dictũ eſt. Quod uerò dixit ſoler, optima ratione dixit. Ingenue enim fatetur ſe nõ habere integram uirtutem, in qua ſola fœlicitas eſt, ſed elementa ipſius. Ergo eſt in miſeria, quoniã non uirtute perfecta. At nec rurſus in extrema miſeria quoniam iam ingreditur ad uirtutẽ. Hoc ergo in miſeria ſibi ſolatium eſt. ¶ Et quia deſperes] Nã quamuis nõ habeas corpus ita robuſtum ut Glyco Athleta inuictus, nõ tamen ita negligenda eſt illius cura, ut in chiragram incidat. Nã ſi nõ robuſtiſſimo tamen ſano uti poteris. ¶ Nodoſa] Nã cum internodijs digitorũ craſſior humor cohæreſcat turgeſcit locus tanquã nodi lapilli'ue inſint. Vnde & Perſ. Sed cum lapidoſa chiragra fregerit articulos. Eſt aũt morbus hic dictus ἀπὸ τῆς χειρὸς, id eſt manus, & ἀγρεύω, id eſt capio, quia manum occupet & capiat. Eadem in pede podagra eſt. nã Græci πόδα pedem dicũt. Latinè articularis morbus nuncupatur. Quodã tenus uſq; ad aliquod ſpatiũ. Differunt aũt tenus & uſq;. Vſq; enim præponitur niſi ſit nomina propria urbium. nã dicimus Romã uſq;. Præterea iungitur alij præpoſitioni, ut abuſq; Pachynon. Tenus uerò poſtponitur & quandoq; genitiuo iungitur, ut crurũq; tenus palearia pendent. ¶ Eſt] Licet. ¶ Feruet auaritia] Quia peſſimũ eſt omniũ uitiorũ auaritia, inde incipit, quæ ſi non poteſt in homine nõ ſapiente penitus tolli, poteſt tamen leniri & minui. ¶ Feruet] Aeſtuat. Nam ipſa cupiditas eſt habendi, & omnes cupiditates ardores ſunt. ¶ Sunt uerba & uoces] Id eſt præcepta quæ ſi obſeruentur auaritiã minuunt. Verba quæ ſcripta ſunt à priſcis philoſophis uoces quæ pronunutur à uiuẽtibus. ¶ Morbi] Vitij. Nam Stoici morbos animi uitia appellãt teſte Cicerone in Tuſculanis. ¶ Laudis amore] Poſt auaritiã iure ambitionem ponit. ¶ Piacula] Nam quia ſcelera quibuſdã ſacris expiabant, quæ piacula dicebãtur, placuit ſanctiſſima philoſophiæ præcepta quib. uitia remouẽtur piacula appellare. ¶ Certa] Minima fallentia. ¶ Ter] Alluſit ad ſacrificiũ, quia piaculũ dixerat. Nã ternarius numerus in diuinis perfectus eſt. Virg. Terna tibi hæc primũ triplici diuerſa colore Licia circũdo, terq́; hæc altaria circũ Effigiem duco numero Deus impare gaudet. ¶ Ferus] Nã cum homo propter rationem homo ſit cũ appetitũ illa ſpreta ſequitur in immanẽ ferã abit uitia ſuſcipiens. Deinde efferatus exuendo uitia paulatim feritatẽ deponit, et miteſcit cultura philoſophiæ ut ager boni agricolæ cultura. ¶ Virtus] Quãuis uirtus ſit firmus habitus in ratione bene ſuſcepta, tamen quoniã nõ poteſt intrare animũ uirtus niſi uitiũ eius cõtrarium prius remoueatur uidetur eſſe initiũ uirtutis ipſa uitiorũ fuga. Ego prima uirtus, id eſt, principiũ uirtutis. ¶ Et ſapientia prima] Apud hos philoſophos ſapiens bonusq́; idẽ eſt. nã ille ſapere dicitur qui bona à malis diſtinguit diſtinctaq́; eligit, quod proprium boni uiri eſt. Ergo prima ſapientia quæ eadem etiã probitas eſt. ¶ Stultitia] Ergo uitijs. Nam omnium uitiorum mater ſtultitia eſt. ¶ Vides quæ maxima] Qui ſtultitia caret cognoſcet nihil melius eſſe uirtute quare ab eo perſpecta uirtutem cæteris omnibus præfert. Nam & quæ bona putamus ea duce natura expetimus, & contra mala fugimus. Quapropter ſi paupertatem quia malum id putamus tot periculis laboribusq́; fugimus, quanto magis uitium fugiemus, ſi id maximum malum eſſe intelligemus. ¶ Impiger extremos] Locus à maiori. nam ſi ut paupertatem quæ aut nõ eſt malum, aut certe paruum eſt malum fugias, tu curris uſque ad Indos gentem nobis incognitam, & à nobis longiſſime remotam non tuto itinere, ſed per periculoſiſſimam nauigationem & aſperrima ſaxa, id eſt, montes, quanto magis in tua patria & ſine periculo & labore debes diſcere & audire ſcilicet rationes & credere meliori; id eſt, ſapientiori ut pariter & rationibus doctus & authoritate motus ſi cures, id eſt, nihili facias ea quæ tu miraris & optas ſtulte, quoniam bona non ſunt. ¶ Quis] Sententia eſt, nullus erit quæ pugnet in uilioribus plebeisq́; certaminibus qualia ſunt in pagorum compitis qui quidem recuſet coronari in certamine Olympico maximo nobiliſſimoq́; omnium ſi poſſit coro

nam ſibi ſine puluere.id eſt, ſine certamine acquirere. Quapropter & tu qui ut minora bona aſſequares tantum laboras puto uoles eodem labore etiam maiora bona acquirere. ¶ Pago & compita] Id eſt compita pagorum ut pateris libamus. ¶ Et auro] Id eſt pateris aureis. ¶ Vilius argentum] Cauſam quare diuitias uirtuti preponat oſtendit eſſe quòd ipſe pluris eas ex uulgi opinione faciat, quàm uirtutē. Et uulgus inducit ita loquens. ¶ Hæc Ianus] De hoc Deo dictū eſt. Sed hic intelligit Ianū pro mercatoribus, à quibus colitur quoniā templū ſuum habebat inter duo fora. & propterea dixit Ianus ſummus ab imo, quaſi dicat ſi incipias ab ima parte unius fori uſq; ad ſummā alterius omnes mercatores hoc clamabunt. Habebat autem plura templa Ianus, ſed in hoc ſacratus erat, cuius rei teſtimonio eſt Ouidius in libro Faſtorum, cuius uerſus ſunt. Cum tot ſint Iani cur ſtas ſacratus in uno. Hic ubi iuncta foris templa duobus habes. Erant aūt fora boariū & piſcarium. ¶ Hæc recinent dictata] Iterum canunt & referunt quoniam ſibi placent. ¶ Dictata] Quæ ab alijs acceperunt. ¶ Si quadringentis] Quam ſummam equeſtrem eſſe in ſuperioribus demonſtrauimus. Et eſt ſententia. Quamuis ſit tibi animus, id eſt, ſapientia & mores, id eſt, uirtutes morales, & ſic ualebis in utraq; philoſophia, & ſi ad tantā doctrinam atq; probitatem addas linguā & fidem, id eſt, eloquentiā adiunctā probitati. Quæ quidem res faciunt hominē perfectiſſimum & abſolutiſſimū, ut iure poſſis nobiliſſimus appellari, & deſint tibi ſex uel ſeptem ad ſummam equeſtrē non inter ſenatorium aut equeſtrem ordinem, ſed inter plebem annumeraberis. ¶ Pueri ludentes] Erat enim à priſcis illis optimis uiris, qualis fuit aut Curius, quem neq; Pyrrhus, neq; Samnites corrūpere potuerūt, aut Camillus, cuius uirtute Roma à Gallica ſeruitute erepta eſt. Erat inquam carmē pueris inſtitutum quod illi canerent, cuius eſſet ſententia eū uere regem eſſe qui recte ageret. ¶ Hic] In hac ſententia. ¶ Murus Aeneus] Id eſt, ita fortis ita inuincibilis ut murus ex ære. ¶ Nil conſcire] Id eſt, nullius ſceleris ſibi cōſcium eſſe. ¶ Palleſcere] Nam ſcelera à nobis cōmiſſa ſemper nos uexant & ſtimulant conſcientia. Hinc recte Iuuen. Prima eſt hæc ultio quod ſe iudice nemo nocens abſoluitur. Et paulo infra Nocte dieq; ſuū geſtare in pectore teſte Spartano cuidā reſpondit Pythia uates. ¶ Roſcia] A' Roſcio Othone lata, de qua dictum eſt. Sententia eſt, utrum melior ſit lex, Othonis qua incendimur ad rem augendam, ut poſſimus in quatuordecim ordinibus ſedere. ¶ Nenia] Carmen funebre, de quo dictū eſt, ſed hic improprie laudes uirtutis neniā appellat. ¶ Is ne melius] Certe melius. ¶ Si poſſis recte] Nam nemo tam malus eſt qui nō diligat uirtutē & oderit uitium. Verū auaritia impulſi quod recta uia nequeunt praua querunt. ¶ Vt propius] Id eſt, ut ſedeas in quatuordecim ordinibus, qui propinquiores ſunt orcheſtræ in qua ludi agebātur. ¶ Lachrymoſa. Cuius argumentū ex miſerijs quæ in eo cōtinebantur lachrymas ſpectatoribus cōcitabat. Puppius enim ea tēpeſtate poëta tragicus fuit. Poſuit aūt huius fabulas pro omni ſpectaculo, puto aūt ignobilem fuiſſe poētam. ¶ Reſponſare] Frequenter reſpondere, hoc eſt reſiſtere. ¶ Superbæ] Quia à nemine placatur. ¶ Quod ſi me populus] Oſtenderat ſe longe diuerſam opinionē à populo habere cū nō in diuitijs ut ille ſed in uirtute ſummum bonum ponat. Nunc affert rationē quare nō utatur eodem iudicio, quā tamen ex apologo Aeſopi promit. Viderat olim uulpecula aſtuta fera multorum animalium ueſtigia apud leonis antrū, ſed ita tamen ut omnia eſſent ingredientiū & nō exeuntium, qua cōiectura ſata id quod erat, ideo nō redire ingreſſas feras, quod leo illas uoraret, noluit ingredi, rogantiq; leoni cur nō ingrederetur reſpōdit deterreri ueſtigijs quæ aduerſa ſibi nō aūt auerſa eſſent. Vt ergo ex ueſtigijs interitū ſuum timebat uulpes ſi ad leonē ingrederetur, ſic ſigna ſunt quæ perniciē minitentur poetæ nō dari ſibi reditū à uitijs, ſi ad illa ingreſſus fuerit. ¶ Bellua] Crudeliſſima fera eſt auaritia, cum auarus & ſibi & alijs noceat, & habet multa capita, quia uarijs utitur conſilijs uarijſq; artibus ad res aut ui aut fraude acquirendas. Capita enim iudicia & conſilia dicimus. ¶ Nam quid] Quaſi quod conſilium. ¶ Aut quem] Nam & omnes iniqui ſunt, & omnia eorum conſilia deprauata. ¶ Conducere publica] Vt ſunt publicani, qui uectigalia redigunt & remp. & priuatos decipere in illis conantur. Sic etiam qui aliquid faciendum aut curandum publicitus conducunt

etiam ſordida. De quibus Iuuen. Quis facile eſt ædem conducere flumina portus Siccandam eluuiem portandum ad buſta cadauer. ¶ Venentur] Carpit captatores hæreditatum, de quibus abunde in ſermonibus dictum eſt. Hi & piſcatoribus comparantur, qui eſca piſces decipiunt. Quapropter plures adnabunt thynni dixit in ſermonibus, & uenatoribus etiam cõparantur. ¶ Fruſtis] Scilicet carnium. ¶ Auarat] Cupidas munerũ. ¶ Excipiat] Dolo capiat. Ea enim propria uerbi notio eſt. Virg. Excipit incautum patriaſq; obtruncat ad aras. Et in ſexto, Emulus exceptum Tritonſi credere dignum eſt. ¶ In uiuaria] Quemadmodum capti piſces mittuntur in uiuaria, ita & ipſe captos cuſtodit ſenes ne euadant. ¶ Multis] Tertium genus auarorum, qui fœnerant. ¶ Occulto] Vel quia occulte agant, ut ignominiam uitent, uel occulto fœnore quia id damnum paruũ à principio appareat, & inde occulte creſcat. Sic alibi dixit creſcit occulto uelut arbor æuo Fama Marcelli. ¶ Eſto] Maiorem oſtendit leuitatem. Nam non ſolum diuerſi diuerſa ſectantur, ſed idem perſæpe mutãtur. Quæ inconſtantia oſtendit ſtultam fuiſſe electionem. ¶ Nullus] Probat leuitatem. ¶ Prælucet Bais] Magis lucet quàm Baiæ luceant. ¶ Lacus & mare] Nam & lacus Lucrinus in Baiano eſt, & mare ſinũ Baianum habet. ¶ Feſtinantis] Scilicet illic ædificare. Si quis igitur Baias laudauerit, ſtatim mouetur diues qui in Baiano agrum habet, ut ibi ædificet. ¶ Libido uitioſa] Perpetuum illius epithetum eſt, nam libido corruptus appetitus eſt. Qui uerò rationi obtemperat uoluntas & non appetitus dicitur. ¶ Ferramenta] Inſtrumenta ad ædificandum. Nam mutato conſilio Teani ædificare parat. Teanum autem oppidum non procul à Sora & Nola quod cognomine Sidicinum dicitur. Aliud etiam ponit in Apulia Strabo nõ procul à Cannis. ¶ Lectus genialis] Is proprie eſt qui nouis nuptis ſternitur, dictus ſic quia gignendi cauſa paratus ſit. Sed hic poſuit pro uxore, ut ſit ſententia, quòd ſi uxorem habeat propter uitæ inconſtantiam cupiat eſſe ſine uxore, & amet uitam cœlibem. ¶ Si nõ eſt] Scilicet lectus genialis, id eſt uxor, putat nihil melius eſſe cõiugio. Nam quicũq; uitijs laborat quoniam eſſe animo quieto non poteſt ſemper res nouas deſiderat non intelligens inquietudinem illam nõ prouenire ex cõditione rerũ præſentiũ ſed ex animi perturbatione. ¶ Protea] Pro mobilitate animi poſuit per quandam translationẽ uel potius per allegoriã. Nam deceptio ipſa et mendaciũ quo ſibi eligit pro bonis quæ bona nõ ſunt, inducit ſemper præſentiũ pœnitentiã, quoniã nõ ibi bonum quod putabat inueniat. Ceterũ repete Protei fabulam quæ hæc tibi aperiet. ¶ Quid pauper] Nam cum non poſsit mutare regiones, mutat in eodẽ loco mãſiones. ¶ Conducto nauigio] Cũ id ſuo ſumptu ſibi cõficere nequeat. ¶ Priuata] Propria quoniã ſuo illã ſumptu ſibi cõparauit. ¶ Si curatus] Mira profecto ſtultitia, ut minimis erratis circa cultum corporis ac ueſtitum uehementer offendamur, erroribus aũt animi quibus ipſe miſer ſecum pugnat nõ offendamur. ¶ Subucula] Veſtis eſt interior. Ait enim Varro poſtquàm binas tunicas habere cœperunt inſtituerunt uocare ſubuculam & incluſiam. ¶ Pexæ] Tritæ & à qua pili ceciderint. ¶ Tunicæ] Veſtimentum erat ſine manicis. ¶ Togam] Non ſolum uiri ſed etiam fœminæ utebantur. ¶ Inſanire putas] Tu Mecœnas. Nam adnectuntur hæc ſuo principio, & eſt ſolennia nomen pro aduerbio. ¶ Solennia] Id eſt maxime inſanire ut ea inſania ita excellat alias inſanias, ut ſacra quæ ſolennia appellant reliqua ſacra excellunt. Vel dixit eo furore rapi quod in ſolennibus aliquorum deorum, ut Bacchi, & Cereris rapi qui conſueuerãt, & ut excludat furorem illum diuinum ab inſania adiungit. ¶ Nec medici credis] Nam qui aut atræ bilis aut alius humoris affluentia peccat inſanit, & in eam quam manian Græco uerbo appellant cadit, & medico curandus traditur, & illi ſuorum bonorũ curatione interdicitur. Tradituŕq; à prætore curator unus ex ijs qui propinquior in gentilitate eſt, nõ credis igitur me indigere curatore in tãta inſania. ¶ Cum ſis tutela mearum rerũ] Quaſi dicat cum ego tuæ tutelæ me cõmiſerim, & ex te totus pendeã ut ſit hæc ſentẽtia, ſi tu cui cõmiſi mei patrociniũ ſtomacharis et offenderis ſi occurro tibi unguib. male ſectis, quanto magis deberes moueri ſi me inſanire uideris. ¶ Ad ſummam] Optima concluſio ex ſuperioribus. nã ſi homines propter uitia in inſaniam incidunt, & miſeri efficiuntur. Qui ex uirtute uiuunt ſapientes erunt, & omnibus bonis abundabunt. Cõcluditur igitur ex paradoxo Stoicorum.

Solos ſapientes liberos eſſe, ſolos diuites, ſolos reges, ſolos denique omnia. Atque ita excellere, ut excepto ipſo Deo, nihil maius ſapiente ſit. Precipuè ſanus. Sunt qui uelint qui ironiam dictum in paradoxum Stoicorum, & pituitam pro uana gloria poſitam eſſe. Quod mihi non ſit uerisſimile, ut ludat in re tam graui. Sed quoniam ſanitas ad animam & ad corpus refertur, dicemus ſapientem ſano animo ſemper eſſe quod in ſua ſit poteſtate. Corpore etiam eſſe ſanum, quia nihil cõmittit unde morbus prouenire poßit, niſi forte corporis imbecillitate reddatur non ſanus cum aliquis humor in eo peccauerit, & poſuit pituitam quod Græci phlegma appellant pro quolibet humore.

EPISTOLA II. AD MAXIMVM LOLLIVM.

TRoiani belli] Propoſuerat ſibi poëta præceptis ſuis homines meliores reddere, & ad uirtutes quibus ſolis ducibus ad beatam uitam peruenitur adhortari, atque oſtendere ſtultitiã unde omnes perturbationes pullulant mortale genus infœlicißimum fieri. Quapropter tanto conſilio atq; artificio ſcribit, ut quamuis argumentum immutet, tamen iocunda interpoſita uarietate eandem repetat ſententiam, quam in prima epiſtola expreſſerat. Scribit itaque ad Lollium Maximum uel rhetorem uel oratorem, demonſtratq;, quòd omnes quoque docti aſſerunt Homeri poëſim exemplar ueræ uirtutis continere & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes nobis afferant. In odiſſea autem quid uirtus ualeat ad bene beateq; uiuendũ proſequitur. ¶ Scriptorẽ] Egregie per antonomaſiam. Nam etſi plures ſcripſerint, nemo tamen neq; tam perpetuo tenore neq; tam magnifice mirificeq; ſcripſit. Vel ſcriptorem, quoniã hoc nomen poëtis præcipue attribuitur. ¶ Declamas] Si iunior erat erit ſenſus. Dum te exerces in declamationibus, ſi ætate grandior, proptereaq; doctior declamas, id eſt, diſcipulos in declamationibus exerces. Differunt enim declamare & orare. Orat enim uir doctus & eloquens, qui cauſam uel in foro aut dicit aut agit, uel in concione populum aut docet, aut monet uel in ſenatorijs conſultationibus ſententiam dicit. Declamator autem ita ficto themate intra ludum ſe exercet, ut tãdem quãdo doctior effectus ad orandum prodire poßit. Eſt enim rhetor. Sophiſta, & Orator. Rhetor enim docet literas, atq; artem tradit eloquẽtiæ. Apud ſophiſtam autẽ diſcipuli iam à rhetore in arte inſtituti in dicendo exercentur Orator demum iam ludo relicto in ueris cauſis ſiue illæ priuatæ ſint ſiue publicæ perfecta utitur eloquentia. ¶ Preneſte] Vrbs olim fortunæ templo in quo ſortes ibi inuentæ manu pueri uerſabãtur nobilitata dicta, ἀπὸ τῶν πρίνων, id eſt, ab ilicibus quibus abundabat. Et clanculum docet ſtudioſum ueritatis indagatorem ſeceſſu quodam potius quàm hominum frequentia delectari. ¶ Relegi] Nam tanta uis eſt Homeri poëſis tamq; uarijs multiplicibus maximis, ſed penitus recõditis rebus referta, ut niſi pluries legatur profundi abſtruſiq; illius ſenſus percipi non poßint. ¶ Pulchrum] Honeſtum & quicquid à uirtute profectum eſt pulchrum dicitur cuius contrarium turpe eſt. ¶ Vtile] Nam quamuis ſecundum grauiores philoſophos nunquam ſeparetur utilitas ab honeſtate, & nihil ſit honeſtum quin illud idem ſit utile, nec poßit eſſe utile niſi ſit honeſtum. Ex quo ſummam perniciem generi humano attulerũt qui utile ab honeſto ſepare conati ſunt, tamen diuerſa utriuſq; ratio eſt. Nam quod honeſtum, id eſt rectum & cum uirtute eſt bonum dicitur et expetitur propter ſe ipſum, utile non propter ſe ipſum ſed propter uſum qui in eo eſt expetitur. Virtus igitur bonum eſt quæ etſi nihil aliud nobis afferat, tamẽ propter ſe ipſa expetitur. Diuitiæ autem non bonæ dicuntur, ſed utiles quia ipſarum ſolus uſus commendatur. Ergo non propter ſe ſed propter aliud expetuntur. ¶ Plenius] Prolixius & abundantius. ¶ Et melius] Vel quia maiori cũ eloquẽtia, uel quia ipſo uſu & experientia quæ omnem rationẽ ſuperat ueritatem rerum oſtendit. ¶ Chryſippo & Crantore] Quaſi dicat Stoicis & Academicis, qui ſeuerius cæteris philoſophis de finibus bonorum & malorum diſputarunt, quibus duabus rebus moralis philoſophia continetur. Nam Chryſippus ut iam oſtendimus primus inter Stoicos habetur. Vnde extat prouerbium ſolus Chryſippus fulcit porticum. Scripſit autem plurima in omni doctrina, & quæ ad dialecticam, & quæ ad ethicam, & quæ ad phyſicam pertinerent. Ideoq; tot uolumina ſcripſiſſe feruntur quòd de eadem re ſepe ſcribere aggrederetur. Crantor aũt Academicus fuit, & de ueteri Academia

Xeno

Xenocratis diſcipulus & Polemonis ſocius reliquitq; cõmẽtaria ad triginta millia uerſus poſitaq; ipſa annulo obſignata in æde Mineruæ in ſolo patrio poſuit. ¶ Cur ita crediderim] Oſtendit quod ex ijs quæ de bello Troiano ſcripſit facile nos doceat quot mala, ex hominũ ſtultitia ex qua omnia uitia pullulant, mortalibus proueniant. ¶ Fabula] Vel quia res notiſſima eſt, uel quia ficta res ſit. ¶ Colliſa] Attrita. ¶ Lento] Quia decennali. ¶ Duello] Bello quia inter duas contrarias partes geratur. ¶ Barbariæ] Datiui caſus ſiue à prima declinatione ſit, ſiue à quinta. Nã antiquitus genitiuus exibat in es. Vir. Libra dies ſomniq; pares ubi fecerit horas. Et datiuus in æ, Barbariæ quia Greci omnes præter Græcos barbaros appellãt. Latini uero reliquos præter ſe & Græcos. ¶ Aeſtus] Perturbationes & tumultus. Nam ut mare, uarijs uentis agitatum æſtuat, ſic hominis appetitus uarijs perturbationibus uelut in quaſdam perturbationes inſurgit. ¶ Stultorum] Quia perturbationibus non ratione mouebantur.

¶ Regum] Scilicet Agamemnonis & Achillis, quorum contentiones & graues inimicitiæ iam explicatæ ſunt. ¶ Antenor] Nam cum legati Græcorum Helenam raptam repeterent, cenſuit Antenor reddendam. ¶ Solus] Amatoriæ dictum, Nam ſine amica & ſi mille alij circumſtent ſibi ſoli eſſe uidentur amantes. Ergo ſolus id eſt, ſine Helena. ¶ Neſtor] Vide in Odis. ¶ Nunc] Achillem qui grauiter ferebat Bryſeida quam amabat ſibi eripi. ¶ Vtrunq;] Achillem & Agamemnonem. ¶ Delirant] A recta uia aberrant. Translatio ab aratore, qui à lira, id eſt, à ſulco aberrat. Lirare enim ſignificat agros in ſulcos dirigere. ¶ Achiui] Scilicet, populares & plebei. ¶ Seditione] Vt fuit Achillis militũ à reliquo exercitu. Dolis] Quibus Vlyſſes Palamedẽ perdidit. ¶ Libidine] Paridis. ¶ Ira] Agamẽnonis. Igitur hæc referẽs Homerus docet uitijs & perturbationibus omnes eſſe infœlices. Sed tamen principum maius eſſe ſcelus, quoniam ſua delicta pluribus nocent. ¶ Rurſus quid uirtus] Quemadmodum quatuor ac uiginti Iliados libris uitia humana expreſſit Homerus, ſic totidem alijs qui Odyſſea continentur errores Vlyſſis deſcribit, qui nobis eius uiri exemplar ponũt, qui paulatim uarijs uitijs ſe exuens ad uirtutem quæ ſola nobis ad beatam uitam dux eſt perueniat. Vult autem longo uſu & multarum rerum experientia illum ſapientem effici, quoniam uirtutes ciuiles conſuetudine perficiuntur. ¶ Domitor Troiæ] Nam cum doctiſſimus poëta Homerus longe plura ingenij quam corporis uiribus fieri ab hominibus intelligeret, neq; Achillem neq; Ayacem neq; Diomedem uiros fortiſſimos, ſed Vlyſſem ſapientiſſimum πολύτροπον, id eſt, urbis euerſorem appellat. ¶ Multorum] Nam ſic Odyſſeæ initium eſt ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη. ¶ Dum ſocijs] Ex Platone ſententia eſt quæ dixit homines non ſibi ſolos natos eſſe, ſed patriæ parentibus liberis cæteriſq; cognatis & amicis. ¶ Reditum parat] Reuertitur enim à Troia, id eſt, à uoluptate qui uir ſapiens futurus eſt. & per uarios errores redit in patriam, id eſt, originem animi ſui. Sed hæc latius oſtendimus tum in allegorijs Virgilianis quas Chamaldulenſes diſputationes inſcripſimus ad Illuſtriſſimum genitorem tuum, tũ in commentarijs linguæ Etruſcæ in Danthem Florentinum poëtam à nobis ſcriptis. ¶ Aſpera multa] Quia difficilimum eſt & ea quæ ſenſum demulcent aſpernari, & uirtutem ipſam quæ ſine labore & ſudore non perficitur ſequi. Difficilimum etiam mẽtem à ſenſibus reuocare. Hinc Vir. Per uarios caſus per tot diſcrimina rerum Tendimus in Latium ſedes ubi fata quietas. Oſtẽdunt, fas illic Troiana reſurgere regna. ¶ Immerſabilis] Nam uir ſapiens nullis fortunæ tempeſtatibus immergitur. ¶ Sirenum] De his ac de Circe deq; multis alijs que ad Vlyſſis errores pertinent, in odis ſcripſimus. ¶ Turpis] Quia ferinam in formam conuerſus. ¶ Et excors] Sine corde, id eſt, ſine prudentia, quoniam quod hominis erat perdidiſſet. Sub domina meretrice] Nam ut uirtus homini optima parens eſt, & caſte pudiceq; noſtrum animũ educat, Ita uoluptas illum corrumpit, & ſeruum ſibi reddit, & meretricio more animi corporiſq; bonis expoliat. ¶ Nos] Quaſi dicat, maxima hominum pars quæ inertiæ uoluptatiq; tradita nihil al-

tum cogitat. Dixit autem nos ut ſuam interponens perſonam nullum odium, dũ alios uituperat ſibi comparet. ¶ Numerus ſumus] Nam qui nullam partem rationis in uita contingunt ij nulla alia re eſſe cognoſcuntur niſi quia augent numerum. Achilles igitur in exercitu Græcorum fuiſſe cognoſcitur, quia multa ægregia edidit facinora. Therſites aũt fuiſſe cognoſcitur, quia uno plus fuit in exercitu. Sumus ergo numerus, id eſt, ſumus quia augemus numerũ. Nihil autẽ prætereà cõferimus. ¶ Fruges conſumere nati] Homines ea ratione cibũ ſumere uidentur ut uiuãt. Iſti autem uidentur. Idcirco uiuere ut edant. ¶ Spõſi] Non ſpõſi, erant enim proci, ſed qui ſponſi eſſe cuperent Sic. Vir. Et gener auxilium Priamo Phrygibusq́; ferebat, id eſt, qui gener eſſe cuperet. ¶ Penelopes] Quam cæteri omnes ſcriptores caſtiſsima fuiſſe dicunt. Lycophrõ uero ſolus illam impudicam deſcribit. Alcinoiq́; nebulones, Paraſitos & adulatores intelligit, qui apud Alcinoũ Pheacũ regem erant. Hi ergo omnes uoluptatem ſecuti pecudum uitam degebant. Sumus ergo numerus nati conſumere fruges, & ſumus ſponſi Penelopes & nebulones Alcinoi iunctus appoſitiue. ¶ Operata in cute curanda] Id eſt, que ſe exercet in curando corpore plus quam æquum ſit. Non enim negligendus eſt cultus corporis, ſed non debemus nimiã & maiorem quam oporteat curam adhibere. Ergo recte adiunxit plus æquo. ¶ In medios dies] Cum nox nõ dies quieti cõcedatur. ¶ In medios] Quod turpius eſt quam aut nõ ita primo mane ſurgere aut paulo ante noctem cubatum ire. ¶ Ad Strepitum] Ad ſonitum. ¶ Ceſſantum] Id eſt, otioſorum & inertiũ. ¶ Vt iugulent] Res omnino iniquæ, ut qui ſcelus comiſſuri ſunt adeo in re patranda uigilãtes ſint. Tu ut ea diſcas quæ ad ſalutem tuã pertinent nõ poſsis expergiſci. Eſt autem cõtrarium color rhetoricus. ¶ Si nolis ſanus] Primũ autem eſt ut occurramus morbo antequam ueniat, ſed ſi tu hoc nõ feciſti cura ipſum pellere, poſtquã uenit. ¶ Hydropicus] Metaphora à corpore ad animum. ¶ Ante diem] Ante lucem. Raro tamen ponitur in hac ſignificatione, potiusq́; ante diem ante tẽpus ſignificat. Maro ſed miſera ante diem ſubito accenſa furore. Et Ouid. Filius ante diem patrios inquirit annos. ¶ Inuidia uel amore] Si non excitaris ut philoſophorũ libris medearis animo tuo, multæ perturbationes ut inuidia eſt et amor te illis ægrotãtem uexabũt. ¶ Eſt animum] Cõſumit. ¶ Dimidiũ] Ab Ariſtotele mutuatus eſt ſentẽtiã. Ille enim ait principiũ plus eſſe quã dimidiũ totius. ¶ Aude] Tanquã rẽ difficilẽ. Nã plena laboris eſt uia quæ ducit ad uirtutẽ, & (ut ait Heſiodus) nõ ſine ſudore. ¶ Dum defluat amnis] Stultus fuit qui cũ ad amnem perueniſſet, uideretq́; labi undas decreuit ſpectandũ donec tota aqua elapſa alueus areſceret, quod nõ abhorret à uita humana, in qua cũ occupatio occupationẽ impellat, & negotiũ perpetua ſerie negociũ urgeat, tamẽ ſunt qui proponãt ſibi tũc de uirtute cogitaturi cũ ocium nacti fuerint. At ut aqua nũquam in flumine deeſt, ſic nec in uita unquam ceſſant negotia. ¶ Pacantur] Translatio a regionibus quas ſublato bello quo uexabantur ad pacem reducimus. Id enim pacare eſt. ¶ Quod ſatis eſt. Aurea ſententia. Nam tantum diuitiarũ querendũ eſt, quantũ ad uitam commode degendã ſat ſit. Nam maiorẽ illarum cumulũ qui querit ſibi curas comparat & ſollicitudines quas omnes uitare cupiũt, neq; morbos è corpore pellũt. ¶ Valeat] Nunquã poterit frui ſuis bonis quiſquam, cuius animus nõ ualet, Id eſt, nõ ab angoribus & ſollicitudinibus uacuus. Et profecto quẽadmodũ lippus nõ delectatur pictura, quoniã illã bene cernere non poteſt. Sic animus noſter uarijs curis cõfectus diuitijs nõ ualet frui. ¶ Sincerum eſt] Niſi uas purũ fuerit, & mali ſaporis expers uinum quod infunditur eo ſapore corrũpitur. Sic & animus aliqua moleſtia oppreſſus uoluptatẽ ſibi oblatã corrumpit. ¶ Sperne uoluptates] Qui uoluptates ſpernit illarum deſiderio non torquetur. Qui rurſus ſine deſiderio eſt, is profecto tranquillam uitam agit. ¶ Nocet empta] Placet quoniam uoluptatis meminit, quid de re uniuerſa Platonici ſentiant, breuibus percurrere. Ipſe enim mentis gaudium & letitiam dicit eſſe, ſenſuum uero uoluptatem. Gaudium ergo ex contemplatione aut aliquo uirtutum uſu percipitur. Quapropter ſemper laudem meretur.

Letitia

*Lætitia eſt mentis elatio in boni alicuius poſſeſsione, quæ modeſtiam excedere pariter ac ſer-
uare poteſt. Gaudium ſæpe mentis alimoniam uocat Plato. Agro ſimilis eſt ueritas. Frugibus ue
ritatis contemplatio. Alimoniæ quæ ex his duobus capitur gaudium. Hæc in Phædro dicuntur.
Redeuntibus autem animis noſtris in cœlũ duo ſunt præmia, contemplatio quam ambroſiam no
minat, & gaudiũ quod nectar dicitur. Vnde in Phædro ait aurigã id eſt, rationẽ equos ad præſe-
pe ſiſtere atq; illis ambroſiã nectare cõſperſam obijcere. Voluptatẽ autẽ appellat ſuauẽ motio,
nẽ intio ſenſibus, quæ à ſenſibili indigentiæ repletione proficiſcatur. Sũt enim indigentia & re-
pletio repugnãtes. Ex illa cupiditas & dolor. Ex hac uoluptas eſt. Ex quo intelligitur quod in
bonis nõ eſt enumerãda uoluptas quia bonos illã poſsidẽtes nõ facit. Ineſt beſtijs et ſtultis. Præ-
terea accidit magis improbis, quã probis Quod autẽ bonũ eſt cõtra ſolet. Item cõmiſcetur cum
malo. Accidit enim eodẽ tempore eundẽ dolore affici et uoluptate, ut cũ ſitiens bibit. Malo au-
tẽ bonũ non admiſcetur. Præterea bonũ ſtabile eſt. Voluptas fluxibilis. Adde ſi placet, quod bo
nũ bonum non impedit. Voluptates multas uirtutes impediũt. Afferunt enim (ut ipſe ad Diony
ſium ſcribit) detrimentũ homini, inſcitiã, inquietudinẽ ac petulantem ſtultitiã afferentes. Nec du
biũ eſt bonũ uel laude uel ueneratione dignũ. Voluptatẽ uero neutrum horũ mereri. Sed uide
aliud, bonum noſtrum id dici non poteſt quod uel naturæ noſtræ non ſit inſitum, uel à nobis nõ
ſit profectum. Nos autem præter mentem & rationẽ nihil ſumus. Corpus autem carcer eſt. Sen
ſus uero ſatellites atq; inſidiatores, qui id agunt, ut nos altius in hoc corpore demergant, ne ad
patriam noſtram, id eſt ad cœlum reuolemus. Voluptas à ratione non eſt, ſed à ſenſibus. Illud
præterea quis non ſentiet. Bonum quod futurũ eſt in ſpem erigit. Quod uero præſens eſt trã
quillum facit animũ, ut nihil præterea requirat, aut egeat, quaſi id ſit ex ſe ſufficiens. Volupta-
tes autem ſi futuræ ſunt intolerabili ardore inflammant. Cura & ſollicitudine animum exedũt,
& in furorem impellunt. Si præſentes fuerint metu & ſollicitudine corrumpuntur, nos cæcos
& immanes reddunt, ac pœnitentia, tedio, & langore, premunt. Quapropter in Phædrone do-
lorem ac uoluptatem ex uno capite connecti uult. Hinc ſi alterum aſsit, alterum inde ſuccedit.
Hinc Titius iecur laniari ſentit Plato, & Architas perforato uaſi uoluptatem comparat. Epy
carmus Eurypo in quo fluit aqua refluitq; & ſurſum ac deorſum iactatur & renaſcitur. In uo
luptate enim erigimur ſpe. Deijcimur metu, Spernimus, ac paulo poſt ſpreta requirimus. Aliud
ratio ſuadet. In aliud appetitus rapit. Recte igitur. Socrates chordas ſibi in cythara diſſona-
re malle & multos ſibi aduerſarios habere quam ſibi ipſi aduerſari. Poteram plures argu-
mentationes in hanc ſententiam afferre. Sed liber extat Marſilij uoſtri Ficini, in quo omnia col
lecta inuenies. Hæc igitur. Plato. Ariſtoteles autem gaudium à uoluptate non diſcernit. Sed
uoluptatis nomine utrunque complectitur ita tamen ut quæ animi ſunt uoluptates nuncupet
perfectas, ſenſuum autem imperfectas. ¶ Empta dolore] Nam ſi eſt repletio, indigentiæ
non. ¶ Semper auarus] Ergo nunquam quieſcet ſi ſemper erit in deſiderio. Inuidus autẽ
cum doleat ſecundis aliorum rebus ſe ipſum ſemper excruciat. Iratus ea facit quorum.
¶ Fingit equum] Vt magiſter equum adoleſcentem in quemcunq; uſum uolet fingit & for-
mat, ſic nos animum noſtrum ſi nondum uitia ex habitu contraxerit ad omne rectum formabi-
mus. Permulti enim intereſt qua uia à tenera ætate aſſueſcamus. Nam ut catuli ſi obiecta cer-
uina pelle domi cam feram inſectari aſſueuerint, deinde in ſyluis ſemper inſectabuntur, ſic ani-
mus noſter uirtuti à principio aſſuefactus ſemper deinceps eadem uia perget. Quia
prima illa impreſſio in tenera mente facta ita durat ut odor rei quæ in no-
uam teſtam, id eſt, in fictile nouum infuſa eſt. ¶ Recens] Nu-
per facta, & in quam nondum quicquam
infuſum fuerat.*

Q. HORATIVS FLACCVS IVLIO FLORO

IVli flore] Ad Iulium Florum amicum ſuum epiſtola eſt, Ad quem etiam in libro carminum oden. 2 lib. 4. ſcripſit, cuius principium eſt. Pindarum quiſquis ſtudet æmulari. Mira autẽ utitur inſinuatione. Nam cum illum auaritiæ repræhendere inſtituiſſet multa prius interponit quibus hominem patientiorem reprehenſionis reddat. Interrogat igitur quibus in regionibus ſub Claudi militet & an quiſpiam ſit qui res geſtas Cæſaris ſcribere paret, Interrogat & diligenter de Titio poëta. Reprehendit Celſum, quod alienos libros ſibi uendicet. Ipſum denique ab ingenio laudat, ut his laudibus eum ita demulceat, ut patienter ſua errata auditurus ſit.

¶ Claudius Auguſti priuignus] De filijs Neronis à ſe adoptatis in libro carminum plura diximus Hunc in poëtica facultate miris laudibus extollit Quintil. Diximus et de Ebro flumine ¶ Thraca] Pro Thracia. ¶ Niuali compede] Quia hyemali tempore glacie colligatur.

¶ Vicinas turres] Seſtum intelligit & Abidum, quæ ad ſtadia triginta, id enim eſt quatuor milia & quarta pars, quod ſpatium Xerxes olim ponte coniunxit. ¶ Pingues] Fertiliſſima enim Aſia campeſtris & collina eſt. ¶ Studioſa cohors] Nam Claudius iſte (ut alibi legitur & Ouidi. edocet) ſtudioſus fuit, & ſtudioſos adamauit. ¶ Bella & paces] Id eſt, quæ in bello & quæ in pace geſſit. ¶ Diffundit] Spargit ¶ In longum æuũ] Quaſi dicat æternitatem. Nam præclara maximorum uirorum facinora obliuione merguntur, niſi ſcriptores ſuis monumentis illa ab interitu uendicent. ¶ Titius] De huius hominis ingenio atq; doctrina magna ſperabat.

¶ In ora] Id eſt, in celebritatem & famam ut omnium ora de illo loquantur. Sic Ennius de ſe. Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu Faſſit, cur uolito docta per ora uirum. ¶ Non expalluit] Non timuit, quamuis ardua difficillimaq; res ſit ut ipſe in carminum libris oſtẽdit Pindarum imitari. ¶ Faſtidire lacus] Manet in translatione, & cũ Pindarũ fontẽ appellet à quo omnis lyrica uis manare uidetur, reliquos lacus & fontes qui inde profluant appellat. ¶ Apertos] In promptu poſitos et facile imitabiles. ¶ Thebanos] Pindaricos, nam ipſe Thebanus fuit. ¶ Modos] Nam uerſus lyricos modulantur poëtæ. ¶ Fidibus latinis] Stylo & lingua latina. ¶ Auſpice Muſa] Auſpicio muſarum. ¶ An tragica] Oſtendit illum utraq; facultate ualere lyrica & tragica. ¶ Deſcuit] Quia grandia ſed ſæua plerunq; ſcribunt tragici. Vnde dixit deſæuit & ampullatur, de quo uerbo diximus in poetica. ¶ Mihi agit] Amice loquitur, tanquam ſiquid bene egerit ſibi ſit uoluptati futurum. Contra uero ſi contra. Atq; hac beneuolentia præparat ſibi locum ad illum reprehendendum, ut ex amicitia non ex odio id aggredi uideatur. ¶ Monendus] Quia non profecit adhuc. ¶ Opes priuatas] Id eſt, ex ſe ſcribat, unde ſibi gloriam paret, non autem ſubripiat ex libris alienis quæ pro ſuis deinde edat. ¶ Palatinus Apollo] Hoc templum ab Auguſto ædificatum fuiſſe alibi oſtendit. Huic ergo deo poëtæ ſua uolumina conſecrabant. ¶ Cornicula] Aiunt quandoq; cornicem ornatus cauſa pulcherrimas pennas à uarijs auibus clanculum ſubripuiſſe, & proprias exuiſſe, illasq; induiſſe, & ſe ſpectandam in tanta pulchritudine omnibus præbuiſſe. Sed paulo poſt repoſcentibus ſuas quibusq; plumas nuda relicta omnibus riſum mouit. Idem ergo iure euenire, poteſt illi poëtæ qui nihil ex ſe ſcribit, ſed aliunde omnia cõpilat. ¶ Ipſe] Tu Iuli Flore. ¶ Circumuolitas] Optime hominem laborioſum & induſtrium apibus comparat. Nam ut illæ ad uaria ſe conuertũt & modo Metyn parant quæ prima cruſta eſt fauis. Deinde Piſſoceron. Tertio Propolin. Iſtæ enim tres cruſtæ ueluti fundamenta ſunt. Poſtremo ceram fauosq; ac mella. Sic ille ad uaria conuertitur. ¶ Ingenium non paruum] Quod naturæ munus eſt non incultum quod eſt artis & doctrinæ. Sunt igitur omnia præclara ab eo poëta expectanda, qui & naturæ & doctrinæ opibus ſuffultus ad ſcribendum accedat. ¶ Turpiter hirtum] Ergo optime cultum. ¶ Seu linguã] Oratorem, iuriſconſultum, & poëtam eſſe demonſtrat. ¶ Prima premia] Vt non ſolum ſecundas aut tertias ſed omnino primas obtineas. Sed de hedera iam expreſſimus.

¶ Vẽ

¶ Victricis] Id eſt, uictoriam tuam indicantis. ¶ Quod] Cum iam ab omnibus laudatus ſit, audet amici errorem arguere. Ipſe enim ſibi cauſa eſt ne euadet in egregium poëtam, quoniam mentem ſuam occupet uarijs curis. Oportet enim poëtæ mentem uacare omni ſollicitudine, ut tota ad muſas conuertatur. Recte ergo Iuuenalis. Quis locus ingenio niſi cum ſe carmine ſolo Vexant & dominis Cyrrhæ Nyſæq; feruntur Pectora noſtra duas non admittentia curas. ¶ Hoc opus] Scilicet incumbere ſtudijs ſapientiæ cui rei parui & ampli, id eſt, cuiuſcunque fortunæ ſimus. Ea enim & patriæ & nobis prodeſſe poſſumus. ¶ Numatius] Nunc ipſum inconſtantiæ infidelitatiſq; arguit. Interceſſerant enim inimicitiæ inter hunc & Numatiũ Plancum, deinde opera amicorum, & maxime Horatij reconciliati inter ſe fuerant, nunc autẽ cum intellexiſſet poëta reconciliationem illã pene diſcindi familiariter utrunq; increpat, oſtẽditq; eos uehementer amare cum iuuencam pro illorum reditu uouerit. ¶ Male ſarta] Tranſlatio à ueſte. Sarcire enim & in ſupino ſartum eſt diuiſas partes coniungere & conſuere. Ergo male ſarta id eſt, male coniuncta eſt gratia quæ non coit id eſt, non durat in coniunctione, ſed reſcinditur. ¶ Calidus ſanguis] Propter iram dicit, quæ eſt accenſio ſanguinis. ¶ Rerum inſcitia] Nam omnis animorum perturbatio ab inſcitia eſt. ¶ Feros] Contraria res eſt humanitati & manſuetudini. ¶ Indomita ceruice] Indomita ſuperbia qua in æqualitatem qua amicitia continetur deſcendere uetamini. ¶ Indigni rumpere] Quoniam neutrum decet rumpere. ¶ Fraternum] Vel quod fraternum eſſe debet, uel quod olim fraternum fuit.

AD ALBIVM AMICVM SVVM

ALbi ſermonum] Ad Albium epiſtola eſt, quem circa principia epiſtolæ laudat à rectitudine iudicij ut ſibi uiam muniat ad reprehenſionem iuſtiſſimam. Vult enim hominem admonere, ut cum in bonorum affluentia conſtitutus ſit deponat ſuperuacuas animi curas.

¶ Candide] Quaſi dicat recte, quoniam in iudicio tuo nulla appareat macula. ¶ Sermonum] Vtebatur enim Horatius iudicio huius hominis tanquam & ueri & docti in ſermonibus quos ſcripſerat. Facileq; crediderim poëtam ita eum laudare, quoniam in iudicando libertate uteretur Albius. Ergo laudat ut uideatur auidiſſime audiſſe ſiquid ab eo reprehenſum ſit & tacite admonet ut ipſe quoque non inuitus accipiat ſiqua in re ab eo reprehendatur. ¶ Pedana] A Pedo oppido. ¶ Caſſi] Pro Caſſij per Apocopen. Hic Parma urbe poëta fuit non ignobilis qui Brutianas eſt partes ſecutus, atq; illo deuicto Athenas ſe in ſtudio literarum recepit. De hoc meminit Quintilian. ¶ Syluas ſalubres] Nam & ualetudini corporis ſeruiunt & ſeceſſum ad res altiores cogitandas præbent. Dixit autem reptare, ut gradiendi inter loca arboribus fruticibuſq; denſa difficultatem oſtenderet. Vel ponit ſyluas philoſophiæ abditas obſcuraſq; ſentẽtias, in quas ipſe reptet id eſt, latenter ſubeat, & tunc erũt ſalubres quoniam à morbis, id eſt, à uitijs animum purgent. ¶ Sine pectore] Sine prudentia naturali. Oſtendit enim fuiſſe in homine prima naturæ, quæ propter ſe expetenda multi philoſophi dixerint. ¶ Artẽq; fruendi] Virtutem intelligit, quæ cum prima naturæ recepit illis fruitur. ¶ Sapere] Quod eſt ſapientiæ & doctrinæ. ¶ Et fari] Quod eſt eloquentiæ. ¶ Gratia] Vniuerſalis beneuolentia. ¶ Mundus uictus] Hoc enim requiritur ut luxus in uictu abſit munditiæs aſſit. Sed ſecundum facultatem patrimonij. ¶ Inter ſpem] Miſera illorum uita quibus inter tot perturbationes uita fluit. ¶ Grata] Sperandum non eſt. ¶ Me pinguem] Porcum ſe appellat de grege Epicuri, quia illi uoluptuoſam uitam agunt, & nihil à ſuibus diſtant. Nam præter eas uoluptates quæ aut guſtu aut tactu percipiuntur nihil in bonis numerant. Non autem ſe talem eſſe dicit, quia ſit, ſed conatur illum à uita cõtraria hoc contrario abducere imitatus eos qui curua ligna dirigũt qui non ſunt cõtenti ut ad rectitudinem reducant, niſi tantũdem in contrarium flectant.

AD TORQVATVM.

SI potes Archaicis] Torquatum uirum diuitijs affluentem, ſed ob auaritiam partis uti non audentem ad liberaliorem uitam traducere conatur, ita tamen ut frugalitas ſeruetur, neq; quæratur luxus. ¶ Archaicis] Vilioribus & plebeis ab Archia inſcio fabro factis. ¶ Omne olus] Etiam male conditum & plebeũ. Patella] A patina diminutiuum eſt. ¶ Modica] Modeſtia & temperata. Dat autem quod ſit epularum quas modicas & frugales eſſe uult.

¶ Supremo ſole] Vltima diei parte. Illa enim hora temperati homines cibum capiebant Vir. de Didone. Nunc eadem labente die conuiuia poſcit. ¶ Tauro] In conſulatu Tauri. Iterum Tauro, id eſt, in ſecundo Tauri conſulatu. Ergo non multum uetuſta. ¶ Paluſtres Minturnas] Nam hæc urbs inter paludes ſita erat. Iuuenalis. Minturnarumq; paludes, In his autem locis uina deteriora ſunt. ¶ Sinueſſanum] Quoniam is locus in agro Sinueſſano ſit. Eſt autem Sinueſſa nõ procul Minturnis. Ponit autem hæc uiliora, ne dum illum abundantius rebus ſuis uti admonet forte credat ſe in luxum aduocari. ¶ Si melius quid habes arceſſe] Id eſt, uoca ad te, uel. ¶ Affer] Id eſt, ſuffer meum imperium, id eſt, obtempera mihi. ¶ Splendet focus] Nitet domus multa ſupellectili, ut ſit poſitus focus pro domo. Vel nitet focus, quia ligna tibi abunde ſunt, quibus focus igne ſplendere poßit. Sed prima ſententia melior quia ſequitur, & tibi munda ſupellex. Sententia eſt ut cum abundet ſupellectili & diuitijs uelit illis quandoque uti. ¶ Leues ſpes] Nam quia ſperat ingentißimas pecunias accumulare abſtinet illis uti. Sed ſunt ſpes leues, id eſt, rerum leuium & mutabilium, uel hominis leuis. Certamina diuitiarum Conatus quos ſumis ut diuitias acquiras. Certas enim ne quis ditior ſit. ¶ Moſchi] Moſchus Pergamenus orator ſummus inſtituebat pueros. Ac deni q; ueneficij reus factus à plurimis oratoribus defenſus eſt. De hoc meminit Quintilianus. ¶ Nato Cæſare] Idibus Iulij natus eſt, quẽ diem Romani feſtum celebrabant. ¶ Impune] Quia nemini nos reprehendere licebit.

¶ Aeſtiuam] Quippe quæ in ipſis Iulijs idibus eſſet. ¶ Fortuna] Pro diuitijs poſuit, quæ cum non propter ſe expetẽdæ ſint, ſed ut illis ad noſtra commoda comparanda poßimus uti fruſtra poßidentur niſi utamur. ¶ Parcus] Deeſt ſi & compone in hunc ordinem. Si aliquis parcus, id eſt, auarus ob curam hæredis, id eſt, quia cupiat me omnia conſeruare hæredibus & nimium ſeuerus, id eſt, nimis grauis cenſor. Aßidet] Id eſt, non diſcedit à me ne ego patrimonium profundam. ¶ Inſano] Id eſt, nimio inſumptu, quaſi dicat, prohibet me ab adminiſtratione bonorum ueluti ſi inſanus furioſus'ue ſim. Si ergo ita me prohibere tentat ego contra faciam, Nã incipiam potare & uti lautiore conuiuio, id enim ſignificat per florum copiam & patiar haberi, id eſt, exiſtimari inconſultus, id eſt, parum cautus in meis rebus. Nam ſi conſulti ij dicuntur à quibus conſilium petitur ille erit inconſultus cuius rationem appetitus nunquam cõſuluit. Quid non ebrietas. Alterum extremorum laudat, ut hunc hominem ab altero abducat, & in mediocritate in qua uirtus eſt collocet. ¶ Deſignat] Demonſtrat, unde conſules deſignati dicuntur.

¶ Spes ratas] Firmas, indubitabiles. ¶ Ad prælia trudit] Nam accẽduntur ſpiritus, unde pellitur timor. ¶ Diſertum] Nam eloquentiores reddit uinum homines ac etiam qui anguſta paupertate premuntur liberat à curis. ¶ Nec imperor] Quia hæc mihi ratio imperat. ¶ Idoneus & non inuitus] Nam qui à ratione imperatur is inſtitutus ad rem eſt, & beneuolens agit, Quia ingreditur iam ad uirtutem, & per electionem agit. ¶ Toral] Neutri generis ut ceruical. Eſt autem ueſtis qua torus ornatur. ¶ Mappa] Qua menſa ſternitur. ¶ Corruget nares] Id eſt, Moueat faſtidium & nauſeam inducat tunc enim retegitur os, operiuntur oculi, & naſus in rugas contrahitur, cum aliquid ſordidum oſtendit. Imperat enim ratio non ut nimio luxu laſciuiat in conuiuio, ſed ut uitet ſordes. ¶ Cantarus & lanx] De quibus dictum eſt.

¶ Oſtendat tibi te] Oſtendat qualis ſis, id eſt, demonſtret tuas facultates, quaſi dicat nec maio-

maioris ne〈que〉 minoris comparata ſint quam conueniat tuis facultatibus, Vel adeo terſa ſint ut tanquam in ſpeculo in illis tuam imaginem contempleris. In ſententia uult luxuriem abeſſe, munditiam adeſſe. ¶ Ne fidos] Deſcripſit quale præparet conuiuium Nunc addit conuiuas ita eligere ut omnes fidi inter ſe ſint, neque quiſquam. ¶ Eliminet] Id eſt, extra illud limen proferat quæ in conuiuio dicuntur, Nam multa dicũtur ex hilaritate uini, quæ diſſeminanda minime ſunt

¶ Vt cotat par. Componeſic. Inſtituam conuiuas Brutam puellam & Septimium, ut par pari iungatur. ¶ Niſi te Sabinum detinet prior] Id eſt, melior cœna & potior puella. ¶ Locus pluribus umbris] Id eſt, plures ſunt loci in meo rure, qui umbris operti belle nos recipere poßint. ¶ Sed nimis arcta] Sed eligamus loca apertiora, Nam arctiora premuntur malo odore caprarum. Vel dicamus umbris quaſi ſcurris, ut ſupra in ſermonibus dixit. Cum Seruilio balatrone Vibidius quos Mecœnas abduxerat umbras. Deinde ponet olidas capras pro mordacibus ſcurris, ut moneat ſi ſcurras uelit ducere non ducat mordaces. Nam premunt tetro odore conuiuium. ¶ Quotus eſſe uelis] Quaſi dicat, ſcribe cuius fortunæ homines tibi conuiuas adhibeam. Nam ſi cupis digniores te, eris poſtremus, ſi inferiores eris primus. ¶ Omißis rebus] Relictis negocijs & cauſis. ¶ Atria ſeruantem] Aſſunt tibi clientes, qui in atrio tuo te expectãt ut te conſulant, & ſuas tibi cauſas commendent, tu autem illos falles, Nam non illac domum egredieris, ſed per poſticum, ne te egredientem intueantur. Sic enim olim expectantem Ciceronem auxilium contra Clodium imploraturum Pompeium fefelliſſe dicunt.

AD NVMICIVM.

NIl admirari] Aurea omnino epiſtola, & qua ex grauißimorum philoſophorum ſententia rectißime concludatur animum perturbationibus uacantem beatum eſſe. Contra uero qui illis agitatur eum miſerum eſſe. Verum quoniam ne〈que〉 hic locus, ne〈que〉 pleri〈que〉 alij in huiuſcemodi poëmate facile intelligi poſſunt, niſi omnium perturbationum uis percipiatur dicam ſemel ſed ſuo ordine de uniuerſa re dicendũ, ut hinc multa ad aliorum locorum interpretationem facile promi poßint. Diuidunt igitur & Pythagorei & Platonici animum in duas partes. Harum〈que〉 alteram rationis participem faciũt. Alteram expertem. In prima ponunt tranquilitatem, id eſt, placidam quietam〈que〉 conſtantiam. In altera motus turbidos quas perturbationes nominant. Nam cum ſiue ab eo ſenſu in quo cogitandi uis eſt ſolo, ſiue ab eodem ratione illuſtrato iudicium factum eſt quipiam ſiue bonum eſſe ſiue malum, ſtatim inſurgit alia uis animi, quem appetitum nominant, ut quod bonum eſt ſibi aſciſcat, quod autem malum refugiat. Is autem motus ſi cum ratione conſtanter prudenter〈que〉 fiat huiuſcemodi appetitio βούλησις, id eſt, uoluntas appellatur, & in ſolo ſapiente inueniri Stoici putant, ac uoluntatem eam diffiniunt quæ quid cum ratione deſiderat. Appetitio autem quæ uehementius contra rationem concitata eſt libido uel effrenata cupiditas eſt, quæ in omnibus ſtultis inuenitur. Quapropter cum ita mouemur ut in bono ſimus aliquo id dupliciter contingit. Si enim placide & conſtanter id gaudium dicitur, græcè autem χαρά. Sin uero inaniter et effuſe animus exultat tũ illa lætitia geſtiens uel nimia dici poteſt quam diffiniunt eſſe ſine ratione animi elationem. Motus autem ille animi qui declinat à malo ſi cum ratione eſt εὐλάβεια, id eſt, cautio appellatur. Sin uero ſine ratione & cũ exanimatione humili at〈que〉 fracta metus nominatur, qui diffinitur rationi aduerſa cautio. Præſentis autẽ mali ſapientis affectio nulla eſt. Hæ igitur bonæ ſunt affectiones tres & cum ratione, duæ in bonis & una in malis. Motus autẽ qui fiunt in appetitu ſine ratione perturbationes appellat Cicero, & in noſtris dialogis de anima ſcripſimus rectius quã reliqui philoſophi, qui paßiones eas nuncupant, cũ paſſio etiã de non uitioſis motibus dicatur. Ergo in præſenti motus ſine ratione ægritudo dicitur, quæ à Stoicis diffinitur animi aduerſante ratione cõtractio.

Sed quoniã omnes perturbationes nõ ſua natura, ſed falſa opinione noſtra excitantur, dicetur ægritudo recens mali præſentis, in quo demitti cõtrahiq; animo rectũ eſſe uideatur. De futuro autem malo diximus eſſe metũ. Isq; eſt opinio impẽdentis mali quod intollerabile eſſe uideatur. De bono aũt ſi præſens eſt habet motũ aduerſantem rationi quæ letitia geſtiẽs appellatur, atq; recẽs boni præſentis in quo efferri rectum eſſe uideatur. Si autem futurum exoritur libido quæ eſt opinio futuri boni quod ſit ex uſu iam præſens eſſe & adeſſe. Habes igitur tres bonas & cõſtantes animi affectiones, quæ à ratione proficiſcuntur & quatuor perturbationes quæ rationi aduerſantur, neq; à ueritate ſunt ſed ab opinione quæ eſt imbecilla quædam aſſenſio. Verum cũ quatuor genere ſint, partibus ſunt multo plures, cum ſingulæ in plures diffundantur. Aegritudo enim habet inuidentiã, æmulationẽ, obtrectationẽ miſericordiã, angorem, luctũ, mœrorẽ, ærumnã dolorem, lamentationem, ſollicitudinem, moleſtiã, afflictionẽ, deſperationẽ, quas omnes doctiſſime diffiniuit in quarta Tuſculana Cicero. Sunt & aliæ partes ægritudinis quas ad has colligunt Stoici, quæ parum omnino ab his differunt. Sub metu autem ſubiecta ſunt pigritia, pudor, terror, timor, pauor, exanimatio, conturbatio & formido. Ad læticiam autem referuntur maleuolentia, delectatio, iactatio. Libidinis uero partes ſunt ira, excandeſcentia, odium, inimicitiæ, diſcordia, indigentia, & deſiderium. Omnium autem perturbationum fontem eſſe dicunt intemperantiam quæ eſt à tota mente & à ratione defectio, atq; ſic aduerſa à præſcriptione rationis ut appetitiones animi nullo modo nec regi nec contineri queant, nam ut temperantia ſedat ipſas appetitiones, & efficit ut rectæ rationi pareant conſeruatq; conſiderata iudicia mentis. Sic huic inimica temperantia omnem animi ſtatum inflammat conturbat, incitat. Video me has arctius coanguſtaſſe quam illarum ratio patiatur ſed in tanta rerum uarietate nõ poſſũ de ſingulis explicatius dicere. Ergo quemadmodum cum ſanguis corruptus eſt, aut pituita nimis abundat, aut bilis ultra quam par eſt efferueſcit morbi ægrotationeſq; in corpore naſcuntur, ſic animorum perturbatio & ipſa inter ſe repugnantia ſanitate ſpoliat animum morbiſq; perturbat. Morbos autem uitia dicimus. Vitium autem ſummum malum eſt. Ergo à perturbationibus eſt ſummum malum. Sed quoniam perturbationes in opinione boni ſunt, aut mali & ſiue bona cupias, ſiue ijs contraria timeas, ſemper euenit quod ipſa quæ bona putas pluris facias quam oporteat, & cum pluris facias admiraris, ex quo ſequitur quod nihil ad mirari ſolum ſit quod faciat nos beatos. ¶ Et ſeruare] *Nam quæ fœlicitatem inducunt, eadem illa inductam conſeruant. Nam quibus rebus aliquid comparatur ijſdem etiam conſeruatur. Sed optime dixit ſeruare, nam aduentus boni non facit fœlicitatem niſi idem bonum maneat. Recte enim Ariſtoteles quod quemadmodum una hirundo non facit uer, ita nec una dies facit hominem beatum.* ¶ Sunt qui formidine nulla] *Locus à minori. Diceret enim aliquis, difficile eſt non admirari diuitias & honores, cui reſpondet ſi inuenimus ſapientem qui non admiretur ultra modum cœleſtia quãto minus admirabitur terrena quæ cæleſtibus inferiora ſunt At ſapiens adeo intrepide cuncta aſpicit, ut etiam ſi cœlum ruat è tranquillo animi ſui ſtatũ non excutiatur. Ergo nunquam mouebitur diuitijs & honoribus, id eſt, auaritia & ambitione, quæ terrena ſunt.* ¶ Nulla formidine] *Nullo nimio motu aut trepidatione.* ¶ Quid] *Interroganti eſt. Et erit ordo, Quid? quomodo & quo ſenſu & quo ore cenſes tu & credis tu eſſe ſpectanda munera terræ diuitias & munera extremi maris quæ maxime ſunt uniones & margaritæ quæ leguntur in mari Indico, & appellat etiam munera maris oderatas merces, quæ ex orientali plaga ad nos mari uehuntur.* ¶ Extremos Arabas] *Nõ quia omnino extremi ſint, ſed quia ſint longe remoti.* ¶ Ludicra] *Ludos appellat è quibus uictoria parta in ſumma admiratione erat.* ¶ Plauſus] *Qui uictoribus reddebatur.* ¶ Dona] *Hi ſunt magiſtratus qui in ſuffragio populi accipiuntur. Ergo ſunt dona populi te amantis.* ¶ Quiritis] *Pro Quiritium.*

¶ Quid

¶Quid timet his] Siue perturbatio ſit in cupiditate bonorum ſiue in fuga malorum ſemper cupiet bona. ¶Pauor eſt utrobiq;] Nam ſiue cupies bona, ſiue timeas mala ſemper eris in formidine. Nam qui cupit diuitias ſemper exhorret paupertatem. ¶Improuiſa ſpecies] Probant Stoici omnes perturbationes eſſe in opinione. Nam ſi eſſent à natura nõ poſſent tolli, ſemper enim eſſent, Ergo in opinione ſunt, & ſemper improuiſa magis lędunt, nam non fuit datũ ſpatiũ recognoſcendi eam opinionem falſam eſſe. ¶Gaudeat an doleat] Nihil refert quacũq; perturbatione afficiatur modo illa te ita rapiat ut ſtupeas & torpeas. ¶Gaudeat] Quod eſt de præſenti bono & dicitur lęticia geſtiens. ¶Doleat] De præſenti malo quæ appellatur ægritudo. ¶Cupiat] De futuro bono, & hæc libido eſt. ¶Metuat] Nam metus eſt de futuro malo. ¶Melius ſua ſpe] Melius quam ſperauerat, & eſt bono aut præſenti aut futuro.

¶Peius] Similiter in malo. Stultis autẽ accidit quod hæc eueniãt impræmeditata, Vnde magis perturbantur quia non fuit ſpatium cogitandi. Nam ſapienti cui omnes fortunæ impetus noti ſunt nihil impræmeditatum accidere poteſt. Cogitat enim ea nos conditione natos eſſe ut omnibus calamitatibus ſubiecti ſimus. Itaq; omnia illa ſibi accidere poſſe præmeditatur. Ergo ſi euenerint quoniam prouiſa accidunt multo minus lędunt. Quæ autem non euenerint ea ueluti Teren. ille ſenex ſibi lucro apponit. ¶Defixis] Quia nihil aliud intuetur. ¶Animo & cor] Nam cum animus torpet idem etiam & corpus quod ab animo mouetur faciet. Proprie tamen torpere eſt cum nerui ſiue frigore ſiue alia re ita rigent ut corpus moueri flectiq; nequeat. Sed ad animum deinde transfertur, & dicitur torpere quotiens à deo ob aliquam curam premitur ut immobilis fiat. ¶Inſani ſapiens] Vſq; adeo debemus cauere ne quid ſupra modum cupiamus aut admiremur ut etiam ſi id in uirtute agamus quamuis ſit ſummopere expetenda tamen non ſani ſed inſani iure dicamur non iuſti ſed iniuſti. Quanto ergo minus cupiendæ ſunt aut diuitiæ ut eſt argentum & marmor uetus, id eſt, antiquæ ſtatuæ & æra & artes, id eſt, ænea uaſa multo artificio fabricata, quæ omnia inferiora uirtute, aut ſi nimiũ laboras haberi eloquens, & aſsiduam operam in foro præſtas ut diuitias aſſequaris. ¶Peloribus] Ignobiliori genere.

¶Quicquid ſub terra eſt] Oſtendit fragilitatem & mutationẽ rerũ quæ pretioſæ habentur. Nam quæ ſub terra nunc latent in lucem uenient, & quæ effoſa multa arte ſplendent rurſus fodientur. ¶Cum bene notum] Quamuis in celebri fama ſis moriendum tibi eſt, ut mortui ſunt illuſtriſsimi omnes uiri ut Numa fuit, & Anchus Romanorum reges, de quibus dictũ eſt. Poſuit autẽ porticum Agrippæ & uiã quam Appius in Cenſura Roma Neapolim uſq; lapidibus ſtrauit pro quocunq; celebrato loco. ¶Morbo acuto] Acutus enim & acer dolor eſt lateris & renum. Renes aũt dicti, quod in eis riui ſint ſpermatis quod inde ad medullam ſpinæ defluit, & ad colen uſq; deſcendit. Duo ſunt & lũbis ſub imis coxis adherẽt. In adipe immergũtur. Habẽt cauernulas. Sunt uenenoſi & tunicati. ¶Quis non] Nam naturæ impulſu omnes ſummum bonum deſiderant. ¶Virtutem uerba] Quaſi dicat. minime nam uirtutis moralis finis eſt actio & non cognitio. ¶Lucus ligna] Non enim ex ſolis arboribus conſtat lucus ut ſylua, ſed ex religione numinis eius dei cui ſacer eſt. Nam non omnis ſylua lucus eſt, ſed is qui (ut dixi) deo ſacer habetur. Ergo ut lucus aliud eſt præter ligna, ſic uirtus aliud continet præter uerba. ¶Caue ne portus] Stultitiã hominum oſtendit, qui in re uana & momẽtanea ut diuitiæ ſunt tantũ laborẽt. In uirtute autem acquirenda in qua ſola cõſiſtit beata uita nõ laborat. Occupet] Nã maioris uendit merces qui prior illas in portũ uehit. Negocia aũt, Is perdere dicitur qui ex merce lucrũ non facit, ſed potius minoris uendere cogitur. ¶Cybiratica] Cybira urbs magna teſte Strabone in Aſia eſt iuxta Sindam. ¶Talenta] Græcum nomen eſt, ac duplex reperitur talentum. Atticum ſcilicet, & Euboicum. Sed Atticum & ipſum duplex. Magnum & paruum. Magnum ut eſt apud Liuium habet octoginta tres libras & quatuor uncias. Priſcianus uero dicit illud habere ſex millia Rom. denariorum. Sed de denarijs & reliquis ponderibus iam dixi.

Paruum

Paruum talentum libras habet.60.teſte Dardano, de quo Seneca ad Nouatum. Vigintiquatuor ſextertia,id eſt, talentum atticum paruum.Ergo uigintiquatuor ſextertia.60.libras habent.Nā ſextertium eſt duarum librarum & dimidiæ, quaſi ſemiſtertium, id eſt, cuius tertia libra ſemis ſit & non integra. Talentum uero Euboicum erat quatuor millium nummorum. Ergo non multo minus Attico. Fuit & talentum priſcis temporibus res parua. Nam Homerus in ludis funeribus Patrocli bouem uictori dat, Ei autem qui proximas poſt uictorem partes occupauit duo tribuit talenta. ¶ Rotundentur] Perficiantur, ut nihil ab aliqua parte deſit. Nā forma rotūda perfecta eſt. Dicitur autē rotundū à rota, rota uero à ruēdo. ¶ Altera] Scilicet mille ut Catullus Da mi baſia centum, da deinde altera centum Eſt autem inflexibile & omnis generis in plurali. Vnde eſt, mille hominum ſpecies, & mille talenta. Apud antiquos etiam in ſingulari erat. Varro in 18. rerum humanarum ad Romuli initium plus mille & centum annorum eſt. Tullius in 6. Philippica. Quis unquam inuentus eſt qui, L. Antonio mille numum ferret expenſum. Itē pro Milone in quo fundo propter illius inſanas ſubſtructiones mille hominum uerſabatur.

¶ Tertia] Scilicet mille. ¶ Quadret] Perficiat. ¶ Suadela] Vis perſuadendi, nam cum diuiti tanta fides adhibeatur, uidetur præferre quandam efficatiam perſuadendi. ¶ Venusq;] Id eſt, uenuſtas. ¶ Mancipijs] In eadem irriſione permanet, ut hortetur non ſatis ſibi eſſe unū genus diuitiarum, ſed quærenda omnia genera. ¶ Clamydes] Lucullus Approbant auari opinionem illam quam Plutarchus in uita Catonis Cenſorij eſſe uult homines potius ſuperfluis fortunæ bonis quam neceſſarijs & commodis beatos eſſe. Vnde Scopas Theſſalus cum quidam ab eo quippiam contenderet, quod neq; neceſſarium ſibi, neq; ualde commodum eſſet huiuſcemodi inquit rebus locuples ſum, & fœlix ſuperuacuis ſcilicet & nihil neceſſarijs. Hac ergo ratione fuiſſet beatus Lucullus, cuius ueſtis tanta eſſet ut 5. millia clamydū domi inſcius haberet. Rogatus itaq; ut in uſum ſcenæ centū clamydes cōmodaret negauit ſe ſcire an haberet, Deinde domū reuerſus cōperit habere quinq; millia. ¶ Qui poſſum tot] Quaſi dicat, nō credo tot habere.

¶ Fallūt] Quia neſcit ſe habere ¶ Furibus] Quia licet impune ea tollere quæ ſibi adeſſe ignorat dominus. ¶ Si res ſola] Enumerat diuitias, honores, uoluptates, et reliqua huiuſcemodi, & dū uidetur concedere, ut illis ueluti ſummo bono utamur arguit non eſſe bona. Deniq; concludit ut ſi nouit aliquid rectius quā ſua opinio quæ eſt, ut in uirtute ſit ſummū bonū, doceat. Si nō nouit, ſequatur ſententiam ſuam. ¶ Ergo concludit ſi res, id eſt, diuitiæ poteſt facere hominē beatū, incumbe diuitijs. Species & gratia, pro honoribus ac magiſtratibus poſuit. ¶ Dictet nomina] Nomenclatorem intelligit, de quo diximus. ¶ Latus] Suffragatoris, ut excitet, ut porrigat dexteram & promittat ſuffragationem. ¶ Trans pondera] Trans turbam quæ ſe obijcit quæ pondus affert trāſmiſſæ dexteræ. ¶ Fabia & Velina] Nomina ſunt tribuū. ¶ Multum ualet] Ergo blande hominē ambire memento. ¶ Dabit faſces] Tot ſecū trahit ſuffragatores ut poſſit & dare & eripere magiſtratus cui uolet Ergo diligenter eſt ambiendus. Poſuit autē faſces et ſellā curulē quæ eburnea erat inſignia magiſtratuū pro ipſis magiſtratibus. ¶ Importunus] Qui erit importunus ſi auferet. ¶ Frater] Si eiuſdem aut minoris ætatis eſt. ¶ Pater] Si maioris. ¶ Adopta] Vrbana locutio, nam qui eum fratrem qui non frater ſit appellat, uidetur illum adoptaſſe. ¶ Differtum] Vndiq; refertū hominibus, & per tranſitū carpit uanitatis Gargilij qui magna pompa per conſpectum populi uenatum ibat, deinde feras non captas ſed emptas referebat. ¶ Cerite cæra] Tabula Ceritum. Vrbs Agellina fuit à Græcis cōdita. Sed à Tuſcis hac ratione Ceres, appellata, trāſeūtes enim per ea loca interrogarūt incolas quo nomine urbs appellaretur, at illi linguæ inſcitia uerba Ethruſcorum nō intelligētes, propterea q; neſcirēt, quid reſponderēt, Græce illos ſalutarūt χαίρετε. At illi ſalutationē pro nomine accipiētes urbē ſubtracta aſpiratione Ceretē appellarūt. Hi igitur cum uirgines Veſtales & multa ſacra à Romanis in bello Gallorum eorum fidei commiſſa pie caſteq; ſeruaſſent Romana

ciuita

ciuitate donati ſunt,ita tamen ut ius ſuffragiorum ferendorum nō daretur. Sicq́; confectæ ſunt tabulæ. Hinc tractū prouerbium eſt,ut ſi cui ignominiæ cauſa ſuffragij ferendi ius ademptum eſſet,eum cerite tabula notatum dicerent. ¶ Remigium] Homines remiges, ſic & Salu. ſollicitata ſeruitia pro ſeruis dixit. Proprie tamen remigium eſt ipſa remigatio Vir. Remigio alarum,id eſt,tales ſumus quales fuerunt remiges Vlyſsis quos Homerus in uarias feras mutatos fingit,quia uarijs uitijs laborabant. ¶ Interdicta] Vetita. ¶ Patria] Hanc ponit Homerus pro ſummo bono,quæ eſt patria animorum noſtrorum. Tunc enim in ſuam originem redit animus hominis cum ad uirtutem in qua eſt ſummum bonum redit,ſed uitioſis uoluptas potior eſt quam patria. ¶ Viue uale] Hoc ad principium epiſtolæ referas,ſitq́; ſententia, O Numici ſi tu nouiſti rectius & uerius quam iſta quæ dixi de ſummo bono. ¶ Imparti] Id eſt redde me participem,nā cū Academicus ſim nullius addictus iurare in uerba magiſtri ſemper meliori obtemperabo. ¶ Cādidus] Bonus & ſine inuidia nam inuidus nō cādidus ſed liuidus eſt. Sin aūt nihil nouiſti rectius,utere his quæ ego dixi. Non aūt ſine ratione dixit mecum, quaſi dicat nō ego hæc præcipio & non facio.

AD MECOENATEM.

Qvinq; dies tibi pollicitus] Et uera & ad uitam degendam ſalutaria præcepta in hac epiſtola concludit Horatius. Primo enim demōſtrat licere nobis ſaluo iure atq; honeſto non ſeruare promiſſa quæ ſeruata & nobis nocerent & ei cui promiſimus nulla in parte prodeſſent. Præterea eſſe ueri amici non exigere ab amico id quod aduerſus cōmodum ſuum ſit. Poſtremo negat eſſe boni uiri uelle ſuis beneficijs alterius libertatē emere. Turpeq́; eſſe hominibus illā ullis muneribus uendere,longeq́; præſtare in paupertate degere,citra tamen uitiū, quā aduerſus naturā ſuā laborioſa ſubire. ¶ Rure] Pro ruri, Sic Maro. Numero deus impare gaudet pro impari,nā recte dicimus rure reuertor ſed maneo nō rure ſed ruri. ¶ Sextilē] Auguſtū de quo alibi. ¶ Aegrotare] Nā ſi das otium ut fugē morbum iam profectū dabis etiam ut fugiā profecturū. ¶ Prima ficus] Eſt enim & ſecunda,quia hæc arbor bifera eſt. ¶ Deſignatorē] Eum dicit qui ſculpit titulos in ſepulchris. ¶ Atris] Id eſt,pullatis. ¶ Lectoribus] Nā hæredibus defuncti qui pullati ſunt deſignat titulū quem legāt. Alij textus habent lictoribus,ut uideatur ſignificare conſulare aut pretoriū funus. Per hæc uero oſtēdit finem æſtatis & autumni principia,in quo tempore peſtiferi & letales morbi ſunt. ¶ Forenſis opella] Quaſi dicat, quod nobiliores patroni eo tempore ceſſant,& propterea dixit opella & non opera. ¶ Reſignat] Aperit,nā tunc aperiuntur teſtamenta cū teſtator defunctus eſt. ¶ Ad mare] Nā loca maritima calidiora in hyeme ſunt quam montana. ¶ Zephyris & hirundine] Id eſt, uere in quo hæc apparent. ¶ Non quo] Ex fabella ruſtici Calabri demonſtrat qualis in eum fuerit liberalitas Mecœnatis. ¶ Prodigus & ſtultus] Hic ſimilis in dando eſt calabro, de quo hactenus: Sed uir bonus & liberalis donat ijs qui donari digni ſunt. ¶ Nec tamen ignorat] Quaſi dicat,æra lupinis,id eſt,pecuniā à uili legumine. Animaduertit igitur cui donandum ſit & quantum. ¶ Dignum præſtabo] Aureum præceptum,nam ſuo nomine oſtendit gratos eſſe oportere & memores beneficij eos qui munera acceperunt, Sed tamen non debere ex beneficijs ſubire ſeruitutem. ¶ Reddes forte latus] Per hæc omnia ſignificat quæ iam præterijt iuuentutem.

¶ Nigros] Nam nunc cani ſunt. ¶ Anguſta] Quæ nunc rugis laxata eſt. ¶ Decorum] iuuentuti,nam ſenem non decet. ¶ Fugam Cynaræ] De qua multa ſunt in libro carminum.

¶ Forte per anguſtam] Huiuſcemodi apologo docet potius accepta relinquēda eſſe quā libertatem amittendam,quod autem in bos laqueos incidiſſe uulpē dicit, oſtendit callidos quoq; quandoq; decipi poſſe. ¶ Muſtela] Græcum nomen eſt,id eſt,mus longus. Hæc in murium uenatu ruta ſe munit, & cum baſiliſco ſerpenti nulla fera par eſſe poſsit muſtelæ eos ſola tabe interficiunt. Nec præter muſtelæ uirus quicquam huic ſerpenti exitio eſt.

¶ Hæc

¶ Hac imagine] Hac ſimilitudine, nam græcè imago color rhetoricus εἰκὼν dicitur. ¶ Nec
ſatur] Non ut multi faciunt tenuem uictum crapula plenus laudo, nec tamen muto ocia mea di
uitijs Arabum, id eſt, magnis diuitijs, & quantæ ſunt apud Arabes propter thuris ac reliquorũ
aromatum affluentiam. ¶ Altilium] Non ſolum aues, ſed quæcunq; animalia quæ ut ijs inde ue
ſcerentur ſaginabant altilia uocabant, ut apparet apud Plin. ¶ Haud male Telemachus]
Nemo dona accipiat quibus libertatem perdat, ſed potius oblata relinquat imitatus Tele-
machum Vlyßis filium. Hic enim ad Agamemnonẽ iam domum reuerſum profectus de patre
ſciſcitaturus cum illi equos donare uellet Agamemnon non accepit excuſans tenuitatem pabu
puli patriæ ſuæ quæ ad illos alendos minime idonea eſſet. ¶ Porrectus] In longũ extẽſus, id
eſt, non habens latos campos. ¶ Prodigus] Abundans, Acyrologia eſt, nam de ſolo homine di-
citur prodigalitas. ¶ Imbelle] Luxui quam armis inſeruiens, ut maxime apparet apud Plu-
tarchum in uita Pyrrhi. ¶ Strenuus & fortis] Vrbana fabella, ſed quæ grauem occultet ſen-
tentiam, nam in ea oſtẽditur quàm ſtulti ſint qui ocium liberale & turpitudine carentes ſollici
tæ uitæ ſpe pecuniæ mutent. Ab officijs] A foro in quo clientibus officia præſtabat. ¶ Carinas]
Via erat Romæ, quæ ædificia haberet in nauium carinarum ſimilitudinem facta. In illis ſunt nūc
tu'a Sacti Petri. Vir. Et lautis mugire carinis. ¶ Vnde domo] Ex qua familia. ¶ Tenui cen
ſu ſine crimine notum] Non parua laus, nam qui pauper eſt raro niſi ex infamia ſolet eſſe notus
Hæc autem adiungit poëta, quia huiuſcemodi ocium ſine bonis moribus aut à luxuria aut à deſi
dia eſt. ¶ Et quærere] Excludit ignauiam. ¶ Et uti] Remouet auaritiam. ¶ Sodalibus]
Ergo & humanus & liberalis. ¶ Paruis] Prudens in eligendis ijs qui à ſua fortuna non ab-
horrerent. ¶ Lare certo] Ita delectabatur ſodalitijs & conuiuijs ut tamen non uagaretur tã
quam paraſitus per domos alienas. ¶ Ludis] Qui feriatis diebus cum fierent non dimouebant
illum à re ſua. ¶ Campo] In quo et deſidiam excludens & ualetudini conſulens corpus ex-
erceret. ¶ Poſt deciſa] Id eſt, abſoluta. ¶ Negocia] Ita enim ſe exercebat ut tamen prius
agenda ageret. ¶ Non ſane credere] Narratio ueriſimilis. Seruat enim naturam inferioris qui
non eſt ſine ſuſpitione cum à ſuperiore præter ſolitum blande appellatur. ¶ Poſt nonam] Eo
enim tempore iam è balneis egreßi cibum capiebant. ¶ Occultum hamum] Cupiebat fallere
non ut homini noceret, ſed ut prudens tentaret quid mutatio uitæ afferret. ¶ Tunicato] Cui
propter paupertatem non eſſet toga, nam tunica inferior ueſtis eſt, Toga ſuperior. ¶ Popello]
Plebeculæ. ¶ Scruta] Alij pelles inteſtina eſſe uolunt. ¶ Non ceſſat laudare] Nam iam amœ
nitate ruris capiebatur. ¶ Ridetq;] Animaduertens illum iam captum. ¶ Mercatur] Hoc enim
ut faceret omnia agebat Philippus. ¶ Crepat] Ingentem affectum crepitu uerborum demon-
ſtrat. ¶ Seges mentita ſpem] Nam cum circa uer ſegetes lætitiam in herbis oſtendunt præbent
ſpẽ futuræ fertilitatis, quæ ſi non uenit mẽtitæ uidentur. ¶ Caballũ] Sic enim Græci equum ap
pellant. ¶ Miſerum] Et non durum & nimis attentum. ¶ Qui] Cum cognouerint homines
quantum errauerint omittendo quæ quadrabant naturæ ſuæ illa omnino repetent, nam ſumma
prudentiæ eſt ut metiatur quis. ¶ Modulo] Id eſt, forma. ¶ Et pede] Id eſt, menſura. ¶ Suo]
Id eſt, ſibi conuenienti. Moduli proprie appellantur formulæ quæ ſint futuræ exemplar ædifi
cij, quod erigere deſtinauerimus. Ergo unuſquiſq; ſequetur formulam ſibi à natura impoſitam.

CELSO ALBINOVANO.

CElſo gaudere] Deſcribit ſe non recte ualere, non quia aut corpore ægrotaret, aut cala-
mitatem ut bonis fortunæ paſſus ſit, ſed qui uarijs perturbationibus afficiatur animus
ſuus, atq; in omni uita ſumma utatur inconſtantia, neq; tamen recta monentibus amicis & philo
ſophis obtemperare uelit, Hæc in ſe eſſe fingit, quæ tamen in Celſo erant. Sed quoniã homo ſu-
perbus in ijs corrigi iniquo animo ferret, tentat illum exemplo ſui à uitio auertere, nam multa ui

tia in

tia in alio cognoſcimus, ac ſummopere damnamus quæ nimio amore noſtri in nobis eſſe negamus. Sed cum in alijs audimus nullo reprehenſione irritati ſed uerò indicio moti, tunc demum ad nos reuerſi nos illorum pudet. Ordo autem erit: O' Muſa rogata, id eſt, interrogata à Celſo Albinouano refer, id eſt, reſponde ipſi Celſo. ¶ Gaudere illum & rem bene gerere] Hic modus ſalutandi eſt, quod græci dicunt, εὐπράττειν. ¶ Minantem] Pollicentem. Res nota eſt quid minari ſit. Sed qui confidentia ſui aliquid de ſe ſuperbe promittunt, & nimis confidenter neſcio quid minarum præferre uidentur, idcirco minantem dixit.

¶ Nec recte] Quia non ſecundum uirtutem. ¶ Nec ſuauiter] Quia ex perturbationibus multa prouenit moleſtia. ¶ Contuderit] Nam grandinis eſt nouellos palmites & uuas contundere. ¶ Mente minus ualidus] Nam ex ipſis perturbationibus exoriuntur in animo quas ad ſimilitudinem corporis ægrotationes & morbos appellamus, id eſt, uitia.

¶ Nil audire uelim] Tria hominum genera ponuntur ab Heſiodo, quorum primum optimumq́; eorum eſt, qui ea quæ agenda ſunt ex ſe ipſi ſua uirtute cognoſcunt. Secundum autem illorum eſt qui & ſi non ea ſint ſapientia ut meliora cognoſcant, tamen recta monenti obtemperant, & quod præcipiant diligenter exequuntur. Tertium poſtremo omnium peßimũ eſt eorum, ſcilicet hominum qui neq; ex ſe quod rectum bonumq́; ſit norũt, neq; quæ bona ſunt monẽti obtemperare uolũt. In hoc ſe genere eſſe ponit. Sed quod de ſe dicit, de Albino intelligit. ¶ Fidis medicis] Deſperandum omnino eſt de ſalute illius qui nõ obtemperat fidis medicis. Sed transfer ad animum & intellige de philoſophis qui animorum noſtrorum fidi medici ſunt. ¶ Amicis] A' quibus fidele conſilium eſt. ¶ Veterno] Pro morbo intercutaneo ponitur, qui penè immedicabilis eſt. Sed hic intellige pro uitio quo animus occiditur. Summa igitur ſtultitia eſt iraſci ijs qui te à morte uendicare uolunt. ¶ Arcere me ueterno] Hypalage eſt, id eſt, arcere ueternum à me. ¶ Poſt hæc ut ualeat] Hæc admiſcet beneuolentiæ oſtendendæ cauſa, ut amice non autem cum inuidia uideatur ultimum carmen eſſe dictum. ¶ Inſtillare] Clanculum immittere. Proprie inſtillare ſignificat guttatim inſerre. Fit enim à ſtiria ſtilla, inde inſtillo. Iuuen. nam cum facilem ſtillauit in aurem. Exiguum de naturæ patriæq; ueneno. ¶ Vt tu fortunam ſic nos te] Qui enim fortunam ſecundam ita ferunt ut non ſuperbiant, non efferantur, non ſe ſuperiores per ſuperbiam gerant. Sed inferioribus quoq; ſe coæquantes opes ſuas non ad faſtum ſed ad liberalitatem conuertant, eos Cæteri homines non modo ferunt ſed ultro appetunt atq; amant. Qui autem tumidi inflatiq́; neminem parem patiantur eos homines fugiunt atq; oderunt.

AD CLAVDIVM NERONEM.

SEptimius Claudi] Nec magna epiſtola eſt, nec ex abdito eius eruenda ſententia commendatitia eſt in genere deliberatiuo ſcripta, cuius finis eſt utilitas & honeſtas. Oſtendit autem maxime pudorem non mediocrem nos ſeruare oportere ſi quem magno uiro commendamus, ne forte inſolenter uideamur quicquam nobis per ambitonem arrogare magis q̃ officio coacti petere. Captat ergo beniuolentiam à perſona ſua, qui niſi officioſa neceßitate cogatur ſibi moleſtus non ſit futurus. Oſtendit petitionem honeſtam, qui & amicum & ſtudioſum hominem commendet. Oſtendit utilem quando à docto doctus doctrinæ fructum capere poßit. ¶ Septimius] De hoc meminit in libro carminum. Septimi Gades aditure mecum.

¶ Claudi] Hi priuignus Auguſti doctus fuit, & de aſtrologia uerſibus ſcripſit. ¶ Intelligit] Non poſſum igitur dißimulare: Nec fuit mediocre conſilium poëtæ inſcribendo, nam dum præ ſe fert commendationis munus effugere tentaſſe latenter admonet non poſſe Claudium hoc ſibi denegare, cum is petat qui amicus ſit, qui ab eo diligatur, qui iuſto ac prope neceſſario officio fungatur, qui deniq; rem petat quæ ei à quo petitur fructuoſa ſit futura.

¶ Mente conſilio & doctrina tua. ¶ Domo] Familiaritate. ¶ Legentis honeſta]

Qua non eſſe dignum niſi & ipſe doctus probuſq; eſſet. ¶ Finxiſſe minora] Ne oſtenderē minus poſſe quam poßim apud te. ¶ Opis] Facultatis & poßibilitatis Virg. Non opis eſt noſtræ. ¶ Mihi commodus] Quam quidem ſuſpitionem omnem probum uirum fugere decet præſertim ex ſchola Platonis, qui hominem non ſibi ſoli ſed alijs quoq; natum cenſet.

¶ Frontis urbanæ] Beneuolentiæ & humanitatis.

AD FVSCVM ARISTIVM.

VRbis amatorem] Oſtendit poſſe quidem homines improbitate uitæ & in omni uirtute conuenire, & tamen in ipſa uita uario uiuendi genere delectari. Componitq; urbanam ſimul & ruſticanā uitam: Sed præponit ruſticanā, quoniā maioris ocij ſit, & ad trāquille uiuendū minora & minus multa inſtrumenta exigat. ¶ Amatorem] Expreſſe locutus eſt. Nam hæc uerbalia non notant ſolum actus ſed etiam habitus. Sic Iuuena. Aedificator erat Cetronius: Oſtendit enim nō ædificaſſe quandoq;, ſed habitū ædificandi contraxiſſe. Dicemus igitur & Horatiū & Fuſcum utriuſq; loci amantem, ſed alterum alterius amatorem. ¶ Gemelli] Ii ſunt qui eodem ſunt partu nati. Sed quoniā hi ſimilimi inter ſe & pares eſſe ſolent pro ſimilibus paribuſq; capiuntur. Virg. Geminiq; minantur In cœlum ſcopuli. ¶ Vetuli & noti columbi] Eo amore & aſſenſu quo columborū ueterum & notorum paria conſueuerūt nam columbi ut ſemel coniugia inierunt firmiter obſeruāt. ¶ Nidum] Proprias ſedes: Manet autem in translatione columborum, & pro patria poſuit nidum. ¶ Circumlita] Obſita, inuoluta. ¶ Viuo & regno] Ita uiuo ut regnare putem. ¶ Simul] Quamprimum. ¶ Reliqui iſta] Scilicet urbana. In quo oſtendit quanto urbanarum rerum tedio afficiatur, ut ex eo ſolo quod illa relinquat ſibi regnare uideatur. ¶ Quæ nos ad cœlum fertis] Id eſt beatiſſima putatis. ¶ Rumore ſecundo] Approbāte uulgo à quo potius dicendus ſit rumor quàm fama. nam uacillat ſemper iudicium uulgi. Neq; quicquam in eo eſt quod certos authores habeat. ¶ Vtq; ſacerdotis fugitiuus] Oſtendit fugitiui exemplo libertatē cum tenui uictu lautißimæ luxurioſæq; ſeruituti anteponendam Fugit enim ſeruus ſacerdotis, & mauult in libertate exurire deficiente pane, qui quidem in ſumma penuria placentis iocundior eſt, quam in ſeruitute ueſci libis, quibus ſacerdotes abundant, quoniam dijs à multis offeruntur. De libis aūt & placentis diximus. ¶ Si oportet] Quia oportet. ¶ Area] Spacium quod ædificio occupandū ſit. Et de area alibi. Sententia eſt. quemadmodū ædificaturo in primis area quærēda eſt, in qua opus ſurgat: Sic nobis in uita quærendus locus in quo uita cōmode agi poßit. Is autem eſt rus. ¶ Rabiem canis & momenta leonis] De quibus ſideribus ſuo loco dictum eſt. ¶ Cum ſemel] Quàmprimum. ¶ Furibundus] Ex nimio æſtu. ¶ Acutum] Vehementem ad intima tranſeūtem. ¶ Eſt ubi] Quaſi dicat, non eſt. ¶ Inuida cura] Nam in urbe cura afficimur cum inuidemus ijs qui nos opibus & honoribus antecellunt. Ruri uero herbæ & odore & nitore ſuperant lapillos Indicos, puriorq; aqua fluit per riuos in agris quam Romæ per aquæ ductus plumbeos. ¶ Vici] Viæ ſunt, hinc uicini qui eundem uicū habitāt.

¶ Silua inter uarias colūnas] Quaſi dicat, nō ſunt anteponenda urbana uiridaria quamuis ſint diſtincta columnis ex uario marmore factis naturalibus ſiluis. ¶ Longos agros] Neque uillæ præferenda eſt urbana domus quæ habet longos hortos: nam quamuis naturæ uim afferamus cum urbem ruri ſimilem reddere uolumus ipſa refluit quemadmodum illa quæ in cumulum furca impelluntur. ¶ Contendere] Comparare & ſimilem reddere. ¶ Callidus] Non qui ſit ſi neſcit ſed qui eſſet ſi ſciret. Sententia eſt: non efficitur illi tanto detrimento, qui neſcit adulterari. ¶ Buccum Aquinatem] Purpuram Tyriam] Id eſt, qui neſcit reddere colorem Aquinatē, qui deterior Tyrio eſt ſimilem Tyrio quantum accipit qui neſcit diſtinguere uerùm à falſo, nam hic putabit ſummū bonum eſſe in diuitijs & honoribus & reliquis rebus incertis, quæ mutatæ plus doloris afferent quàm afferebāt uoluptatis dum aderāt

& quanto

& quanto maius bonum aliquid eſſe credit tanto magis inuite relinquet. Quapropter fugienda ſunt magna quæ neq; acquiruntur, neq; acquiſita retinentur ſine ſummo labore. Et ſequenda parua, in quibus tranquille & ſine perturbatione uiuentes & regum & eorum qui amici ſunt regum ſuperare uitam poſſumus, Neq; ut optata aſſequaris uarijs perturbationibus & uitijs inſeruiendum eſt, nam acquiſita ea re quam cupiebamus in ſeruitute relinquimur, quod optime probat apollogo equi & cerui, nam equus aduerſarium ſuperare contendens hominẽ à quo iuuaretur ſeſſorem ſibi & frenum ab eo impoſitum recepit. Vicit igitur ille quidem ſed uictor ſemper in ſeruitute manſit, nam neq; equitem à dorſo, neq; frenum ab ore depellere potuit.

¶ Seruiet qui paruo neſciet uti] Nam ſi illo non eſt contentus ſemper in anxietate uiuit, neq; acquiret maiora ſine multa animi uexatione. Vtiturq; conuenientiſſima ſimilitudine à pede, nam ſi laxior eſt illi calceus eum ſubuertet, ſi anguſtior præmetur ab eo & uretur. Ergo ſit tibi ſatis id quod ad eſt ne urgearis ſi minora uidebuntur, ne ue rurſus ex maioribus ſollicitus reddaris. ¶ Nec me] Rogat amicum ut uiciſſim ſe quoq; reprehendat ſi non uiuet contentus ſua ſorte ¶ Imperat] Si illa uti neſcimus. Sin uero recte utamur ſeruit, nam is uere diuitiarum dominus eſt, qui illis ex liberalitate uti ſciuerit. Contra uero ſeruus ſi ob auaritiam aut unde non opo.tet accipiet, aut ubi oportet non dabit. ¶ Digna ſequi] Sequitur funem qui unctus trahitur. Ducit funem qui unctum trahit. Ergo hic dominus eſt. Ille ſeruus. ¶ Vacunne] Hæc dea incerta ſpecie ab alijs Diana ab alijs Bellona habetur. ¶ Putre] Vetuſtate contritum. ¶ Lætus] Quia præſentibus cõtentus uiuit, nec plura quærit, niſi quòd amicorum deſiderio afficitur.

AD BVLLATIVM.

QVid tibi uiſa Chios] Eodem pene argumento utitur quo & in pleriſq;. Sed miro ingenio eandem rem mirifice uariat. Ergo ſub nomine Bullatij amici ſui hominis omnino plurima cupientis, & propterea uarias regiones quæſtus cauſa petentis perturbationes animorũ damnat, negatq; quenquam beatum eſſe poſſe qui illis modum non ſtatuit. ¶ Chios] Inſula in Aegeo uino optimo abundans, olim Metalis & Aliopios dicta. ¶ Nota Leſbos] De inſula dictum eſt nota autem propter Alceum & Saphon poëtas celebratiſſimos. ¶ Samos] Inſula Iunoni ſacra Icarijs proxima. ¶ Concinna] Propter pulchra ædificia, de quibus multa ſcribit Herodotus. Ex hac oriundus fuit Pythagoras. ¶ Sardis] Vrbs in Lydia ubi olim regina Crœſi fuit. ¶ Smyrna] Hæc urbs ſibi Homerum uendicare nititur. Multiq; illum Smyrneum fuiſſe credunt. ¶ Præ campo] Ad comparationem campi Martij. Tacite autem innuit Bullatium nõ quia alias urbes Romæ præponat, ſed quæſtum faciat hanc peregrinationem ſuſcepiſſe.

¶ Attalicis] Id eſt, quæ ſub Attalo Pergami rege fuerunt. ¶ Sed neq; qui Capua] Sententia eſt eum non poſſe quieſcere in aliquo illorum locorum quia non expetuntur propter ſe ſed propter lucrum, quemadmodum qui Romam Capua tendit non uult uiuere in caupona quoniam non propter ſe illam petit, ſed propter requiem quæ ad tẽpus futura eſt, Nec ille quieſcet ſemper in balneis qui illas ut frigus uitet petijt. ¶ Trans Aegeum] Quia non illic ſedes poſiturus migrabas; Sed facto quæſtu redires, Hæc autem non proſunt quia non lucrum facit hominẽ beatum, ſed ceſſatio cupiditatum. Ergo illa loca non aliter remedio tibi erunt quam ſit penula ueſtis apta ad frigus arcendum. ¶ Solſtitio] Id eſt, magnis caloribus quales ſunt circa ſolſtitium æſtiuum cum ſol cancrum ingreditur. ¶ Campeſtre] Veſtis apta caloribus, quia loca campeſtria calidiora ſunt. ¶ Niualibus auris] Ventis à niuibus prouenientibus. ¶ Tyberis] Abluuio Tyberina. ¶ Sextili] Auguſto. ¶ Caminus] Ignis qui in camino efficitur. ¶ Grata ſume manu] Vtere donis quæ tibi fortuna ſubminiſtrat, & uiue ſine animi perturbatione ubicunque fueris, quia ratio & prudentia non locus curas aufert, nã qui mare tranſeunt mutant cœlum & aërem qui nullam habent perturbationem, animum autẽ ubi omnis eſt perturbatio non mutant. ¶ Strenua inertia] Eſt quidem inertia non ſedare perturbationes ſed eſt

ſtrenui propter labores quos ſuſcipimus ut cupiditates noſtras expleamus, nã longinquas peti mus urbes, Sed bene uiuere quod petimus eſt & hic & Vlubris, id eſt, in quo uis deſerto loco ut Vlubræ ſunt. Modo ſit animus æquus, id eſt, ſine perturbatione.

AD ICCIVM.

FRuctibus Agrippæ] Laudat uitam Iccij ſi fructibus agrorum ſuorum qui ſibi ſatis ſunt bene liberaliterq; utitur. ¶ Siculis] Nam in Sicilia agros habebat. ¶ Copia maior] Nam qui bene utitur ijs quæ ſibi ſatis ſunt ditior eſſe non poteſt. Nam (ut ait M. Tullius) Animus hominis non arca diues appellandus eſt. ¶ Suppetit] Ad ſufficientiam prouenit. Suppetere enim non ingentem excellentiam rerum ſignificat, ſed facultatem quæ in neceſſarijs non deficiat. ¶ Si uentri] Sententia eſt, ſi corpore uales & uſus rerum ſuppetit, adeo diues es, ut regales copiæ ditiorem te reddere non poſſint. ¶ Si forte in medio] Hortatus fuerat ne cum uſus ſuppeteret rerum plura concupiſceret. Nunc autem addit quod ſi in ipſo uſu rerum ſummã parcitatem non ex auaritia ſed ex continentia adhibeat tunc fore ut riuus fortunæ illum inundet, id eſt, ditiſſimus ſit futurus. Primo enim diues erat cum quæ aderant ſibi ſufficerent. Nunc ditior quia ſua continentia facit ut etiam mediocria ſuperabundent. Fingit autem fortaſſe eam uirtutem in homine eſſe quæ non ſit. Sed ſummo cum artificio agit. Nam cum fingimus aliquid egregium in homine eſſe quod re uera non eſt ſtimulos inijcimus ut quandoq; ſe talem exhibeat, qualem ſe haberi putat. Maxime autem in hac uia progrediendum eſt, ſi illos à uitijs abſterrere cupimus qui iniquo animo apertã reprehenſionẽ patiuntur. ¶ Riuus fortunæ] Fabulã Midæ de qua in libro carminum mentio facta eſt, tangere uidetur. ¶ Vel quia] Das operam ut quæ ad uſum ſufficiunt ſed auari non ſufficere putant tibi ſuperſint. Hoc autem facis uel quia diuitiæ tibi naturam immutare nequeunt nam nihil contra tuam naturalem continentiam affluentiæ illecebræ ualent, Vel quia exiſtimas omnia uirtutibus inferiora eſſe. Itaque tuo exemplo facile credendum eſt, quod de Democrito legitur cum ſcilicet ſtudio uirtutis acquirendæ patrimoniũ ſuum contempſiſſe. De hoc etiam Laërtius refert quod cum eſſet tertius frater minorem patrimonij portionem ſibi delegit, quæ peregrinationi uſui eſſet, quæ tamen centum talenta ſecundum Demetrium exceſſit. Hanc autem breui conſumpſit. ¶ Peregre eſt animus] Nam ſtante corpore mens ſua per omnes mundi partes contemplando diſcurrebat, Sed etiam multum terrarum ſpatium peragrauit. Demetrius enim & Antiſthenes ſcribunt illum in Aegyptum ad ſacerdotes, & in Perſidem ad Chaldeos peruenisse. Sunt etiam qui addant in Indiam ad Gymnoſophiſtos profectum eſſe. ¶ Quæ mare compeſcant cauſæ] Ne terras obruat cum elementum altius ſit. ¶ Temperet] Gubernet ut certo ſemper ordine per ſua quatuor tempora fluat. ¶ Empedocles] Qui ſex poſuit principia, quatuor elementa, & amicitia & diſcordia Stertinius autem philoſophus aduerſus Empedoclem diſputat. ¶ Seu piſces ſeu porrũ] Quacunq; utaris uictu ſeu exquiſitiori ſeu parco utaris uictu. ¶ Vtere] Commendat Pompeium Groſphum uirum bonum, cui ultro ſubueniendum eſt. ¶ Vilis amicorum eſt annona] Paruo ſubuenitur amicis ſi boni ſint, quoniam modeſtiſſima petunt. ¶ Nec tamen ignores] Hiſtoriæ hæ alibi narratæ ſunt. ¶ Minor genibus] Nam qui ſupplicant genuflectuntur & minores redduntur à genu ad pedem, Sed de cornu copiæ ſcriptum eſt.

AD VINNIVM ASELLAM.

VT proficiſcentem] Vinium miniſtrum commonefacit quo pacto libros Auguſto reddat. ¶ Signata] Sigillo impreſſa. Si ualidus] Hæc omnia quæ ponit obſeruanda ſunt, cũ munus offerimus. ¶ Studio noſtri] Nam ſæpe dum ſtudioſe prodeſſe cupimus inſcitia quadã nocemus. Ergo non ſolum fidelibus uerum etiam prudentibus noſtra negocia cõmittenda ſunt ¶ Abijcito] Tanquam rem uilem. Præſtat enim non reddere munus quam inepte reddere.

¶ Clitellas]

¶Clitellas] Thecas librorum hic intelligit. ¶Feſſus impingas] Nam qui ex onere feſſi ſunt, ſolēt impingere potius ex properatione quam porrigere. ¶Aſinæq;] Nam cum aſinus cognominaretur poterat propter ineptias mouere riſum tanquam commode ſibi impoſitū eſſet cognomen. ¶Lamas] Loca ſunt humidiora iuxta flumina arboribus ueſtita. ¶Victor propoſiti] Compos uoti quia Veneris quo peruenire uolebas. ¶Sub ala] Sub Brachio. ¶Globos] Spherulas ex filo lanæ. Nam cum domina neret lanam ſurripiebat particulā quam ſibi uēderet ¶Vinoſa] Quæ uino delectaretur. ¶Cum pileolo ſoleas] Nam rediens ex conuiuio bene potus neq; ſoleas in pedibus neq; in capite pileum geſtare poteſt. Ergo ſub brachio gerit. ¶Tribulis] Vel nomen hominis eſt, uel ex eadem tribu quaſi uicinus.

AD VILLICVM SVVM.

Villice ſyluarum] Ad Villicum ſcribit, oſtēditq; ex imminutis cupiditatibus ſobrietatem ruris ſibi placere. Villicum autem urbem in qua uoluptates explere queat deſiderare. ¶Villice] Villicum eum appellabant quem ex prudentioribus fidelioribuſq; ſeruis uillæ agroq; præponebant, cui reliqui ſerui qui in agris colendis uerſarentur obſequentes erant.

¶Reddentis me mihi] Quoniā cū ibi eſſet ab omnibus curis liber ſibi indulgebat. ¶Quinq; focis] Quinq; familijs ex quibus patresfamilias ſenatores erant, qui bariæ conſulerent. ¶Bonos] Primores. Nam ciues principes ſæpe Tullius bonos appellat, id eſt, magnos ut Bona pars procerum tacita libabit acerra. Vel bonos quia boni eſſe debeant. Nam magiſtratus & honores præmia ſunt uirtutum, & bonis debentur. ¶Certemus] Nam iuſtum certamen eſt ut alter alterum in ſuo quiſq; munere ſuperare conetur. ¶Spinas] Recte de animo per tranſlationē curas dixit quæ mentem pungunt. Recte itidem in propria notione ſpinas ex agris uellendas dicit, quoniam illos infœcundos ſterileſq; reddunt. Ergo ego colam animum & à cupiditatib. quæ ueluti ſpinæ pungunt purgabo, tu agrum à ſpinis & ſentibus. ¶Melior] Quia magis purgatum habeat animum. ¶An res] An ager magis cultus ſit. ¶Me] Cupio rus petere niſi retardet officium quod ſolari debeā Lamium mœrentē fratris morte. ¶Stultus uterq;] Stulte tu agrum ſtulte ego urbem cauſamur, quia non locus nobis nocet, ſed animus, id eſt, animi cupiditates quas animus quocunq; pergit quia ſecum illas fert fugere nequit. ¶Cauſari] Aliquando eſt cauſam & excuſationem proferre Vir. Cauſando noſtros in longum ducis amores. Aliquando cauſari eſt cauſas afferendo accuſare ut hic. ¶Mediaſtynus] Vrbis cultor. Nam ἄστυ lingua Attica urbs eſt. ¶Trahunt] Scilicet inuitum. ¶Inhoſpita] In quibus ſine difficultate eſſe non poſſumus. ¶Teſqua] Loca augurio conſecrata dixit Pompeius. Cicero uero inculta & difficilia. Ex eo puto quia ſacra quæ ſunt non coluntur. ¶Fornix] Pro lupanari poſuit. Nam meretrices ſub fornicibus proſtabant, Inde fornicari meretricari. ¶Popina] Vt illud ad rem uenercam hoc ad gulam referatur. ¶Ocius uua] Nam adeo aduerſus uitibus eſt ut citius thus & piper (quod impoßibile eſt) quam uuam ferat. Thus enim in ſola Sabea quæ fœlicis Arabiæ pars eſt naſcitur. Piper uero arbor fertur iuniperi ſimilis, ſunt qui in fronte Caucaſi montis ſolum hanc arborem naſci tradant, Grana ſua non nuda ut Iuniperus fert, ſed ſiliquis incluſa, quæ ſi ante quam dehiſcant carpantur, ac ſole torreātur piper longum ſunt. Dehiſcentes candidum ſemen emittunt, quod toſtum ſole nigrum & rugoſum efficitur. ¶Terræ grauis] Quaſi dicat, ineptus ad ſaltationem. ¶Strictis] Collectis. Vir. Hic ubi frondem Agricolæ ſtringunt. ¶Concentum] Pro concordia poſuit. ¶Quem] Scilicet me. Demonſtrat autem aliam ætatem alios ſibi mores poſtulare. Ergo non ita in amore uerſatur ut in iuuentute uerſabatur. ¶Tenues] Quibus iuuenes utuntur. ¶Immunem rapaci] Non parum eſt in amore uirum placere mulieri, ſed illud mirum quod placeat ſine munere. Nam (ut eſt apud Ouidiū) Ipſe licet uenias Muſis comitatus Homere, Si nihil attuleris ibis Homere foras. Maxima ergo

res uidetur quod placuerit ſine munere ipſi Cynare, præſertim cum rapax & auara fuerit.

¶ Quem bibulum] Id eſt, bibacem. ¶ Liquidi] Puri & defecati de media luce. Sentētia eſt, quod deceret illum multum bibere etiam in tēpore non conceſſo. ¶ Cœna breuis iuuat] Oſtendit quantum abſciderit de uoluptatibus, cum nunc illis temperatis fruatur. ¶ Nec luſiſſe pudet] Non enim turpe eſt ludere, ſed turpe eſt non incidere ludum, id eſt, ita in ludo occupari & detineri ut non poßit ſi res poſtulat uel imperfectum relinquere. ¶ Obliquo] Ex obliquo intuenti, quod maleuolentiæ ſignum eſt. ¶ Limat] Paulatim carpit ut lima ferrum & lignum paulatim minuit. ¶ Odio obſcura] Scilicet dißimulato, multi enim dißimulant odium donec nocendi tempus nanciſcantur. ¶ Morſu] Detractione quæ occulta eſt uelut uenenum quod non ſentitur antea quam ſit intra uiſcera receptum. Iſtæ autem ſimultates maxime in urbibus nocent. ¶ Rident] Tanquam ineptum operi & minus ualidum, ſed non tamen inuident. ¶ Vrbana] Oſtendit ſtultitiam uillici, qui urbem in qua & maiores labores & minora cōmoda ſunt ruri anteponat. ¶ Diaria] Diariū lucrū unius diei eſt. At ſerui Romæ omnia diaria dominis reddere cogebantur. Certā enim pecuniā à dominis accipiebant qua uictū ueſtitū q; ſibi cōparent, De qua ſi qui parce uiuēdo corradebāt id ſibi pro peculio relinquebatur. Quicquid aūt lucri ex artificio ſuo acquirebāt, id omne domino acquirebāt etiā appellabāt diaria libellos in quibus ſingulorū dierū res deſcribebāt. ¶ Ruis] Cū impetu & ſine ratione. Nā ſi ratione ducereris & nō appetitus impetu traherceris, id enim eſt ruere, nam uoto cuperes quod eſt fugiendū. Calo enim lignorū faber qui in urbe manet, inuidet tibi copiā quā habēs lignorū.

¶ Et horti] Id eſt, olerum quæ in hortis naſcūtur. At uitio hominum euenit quod tedio rerū præſentiū abſentia optēt, quod demōſtratur Apologo illo quo bos ephippia quæ equorū ſtramēta ſunt, & cōtra equus aratrū optat. Poëta aūt cenſet ut ex Græcorū prouerbio quam quiſq; norit in ea libenter ſe exercitet.

AD VALAM.

QVæ ſit hyems] Epiſtolæ progreſſus ad ultimum uſq; uerſus procedit, ut ſit ordo. Par eſt, id eſt, equū eſt te ſcribere nobis, ac nos credere tibi quæ hyēs ſit ueliæ, id eſt, quæ aëris qualitas in hyeme. Velia aūt à paludibus dicta eſt Elia. Nā τὸ ἕλος palus eſt, deinde adiuncto digamma factum eſt Velia ut Enetus Venetus. In Lucania eſt non procul à Palinuro promōtorio. ¶ Salerni] In agro Picentino oppidū eſt. ¶ Quorū hominū] Id eſt, quibus moribus ibi ſint homines. Baias] De his dictum eſt. ¶ Muſa Antonius] Medicus fuit. ¶ Elidere] Eijcere, proprie elidere eſt frangēdo emittere. Vnde oculos eliſos dicimus. ¶ Neruis] E neruis. Nā ſulfura, id eſt, aquæ ſulfureæ reſoluūt craßiorē in neruis humorē, & inde emittunt. ¶ Cluſinis] Quia in agro Cluſino ſunt. Auris in ore frenato] Lepidus ſermo. Equus enim nō uerbis obtēperat ſed freno. ¶ Collectos] In ciſternis. ¶ Puteos perēnes] Quia ex perpetua uena ſcaturiant. ¶ Iugis] Perpetuæ quæ nūquam deſit. Quicquid enim ſine interruptione cōtinuatur iuge dicitur. ¶ Manet] Fluat in uenas & in animū. Nam in ſanguinē uerſum intrat uenas & cū lentiores gignat ſpiritus mouet animū. ¶ Commēdet iuuenem] Nam cū illo exhilaratus ſim uideor iunior aniculæ. Nā & Ter. ſenex plus ſolito potus iuueneſcere ſe ſenſit. ¶ Vter tractus] Vtra regio. ¶ Pheax] Splendidus quaſi pinguis ab eo quod eſt φαίνομαι ſplendeo. Nam nitidiore corpore ſunt pingues. Vel dixit Pheax, id eſt, quaſi Pheax nam Pheacum populi lautißimo cōuiuio & abundantißimo Vlyſſem acceperunt.

AD EVNDEM.

MEnius ut rebus] Exemplo huius hominis in eos inuehitur qui alligurito patrimonio ſcurræ paraſitiq; effecti aliena uorant, Ac dū ſint qui illos accipiāt dicuntq; nihil eſſe beatius uictu ſplendido & affluenti. Cum autē à nullo accepti ſordido uictu domi uiuere cogūtur frugalitatem ſummis laudibus extollunt, Hoc demum uitium ſua ſolita ironia ne quempiā offendat in ſe transfert poëta. ¶ Fortiter] Atq; qui fortiter agit cū uirtute agit. Sed dixit for

titer

liter ex ſtulta hominis opinione, qui uehementē illam ſuam alliguritionem fortitudinem putē t Velexironi a fortiter dixerit cum nihil ignauius ſit ipſo guloſo. ¶ Vrbanus ſcurra] Atqui quantum urbanitas à ſcurrilitate differat alio in loco M. Tullij teſtimonio oſtendimus cū urba nitas uirū grauem ægre gliū deceat. Scurrilitas autem impudentē leuitatē habeat. Sed dixit ſcurra urbanus uagus, id eſt, ſcurra qui per totam urbem uagaretur. Sic enim ſcurrilibus ſalibus ſibi uictum mendicabat. ¶ Certum præſepe. De homine beſtiæ ſimili præſepe in quadrupedes pa ſcūturre ſte dixit. ¶ Nec qui ciuē] Vt riſum alijs moueret in quēcū q; opprobria fingebat, nec rationē habebat ciues eſſet an hoſtis. ¶ Hoſtis] Perduellus aut peregrinus. ¶ Baratrum] Profunda uorago eſt & græcum uocabulum. Erat enim gula tam immenſa ut omne quod in ma cello uenale eſſet uorare facile poſſet. Quapropter iure in illum Bionis Boriſthenis facete ſed mordax dictū iaci poterat. Is enim homini qui uniuerſum uorauerat patrimoniū dixit. Nempe Amphiaraū terra obſorbebit. At tu terrā. ¶ Auaro] Multa cupiēti. ¶ Abſtulerat] Nō enim li bēter illis dabant, ſed qui dant aut illū ex perdito perditiſſimū reddere uolū t, aut dāt quia timēt eorum ſcommata, aut morſus. ¶ Omaſi] Credūt nonnulli Omaſum bubulū eſſe inteſtinū pingue & craſſum. Sed in reliquis quadrupedibus omaſum nūc uidemus Dixit igitur omaſum agminā quaſi uiliorem, et quia parua res eſt in agno dixit patinas ut oſtēderet plures eſſe in eadē patina. ¶ Lama] Pro lamina. ¶ Verterat fumū & cinerē] Id eſt, conſumpſerat. ¶ Obeſo] Pingui. Nam pinguiores rotundiores clunes habēt. ¶ Vulua] Mama porcina eſt cum lacte aulſa de qua multa apud Pliniū. Dicitur etiam ſumen quaſi rumen ut Valerius pro Valeſius. ¶ Nimirū hic] Interponit perſonā ſuam Ironice, ut liberius cū ſibi nō parcat in cæteros inuehi poſſit. ¶ Fundata pecunia uillis] Id eſt, quorum opes cōſtabilitæ ſint in agris qui habēt uillas, agri enim ſtabiliores ſunt quā nūmi qui facile alio trāsferūtur. Vnde agros fundos appellarūt, quaſi fundamentum pecuniæ, id eſt, opum. Nā priſci pecunias opes dixerūt à pecore in quo priſci omnes ſuas diuitias habebant.

AD QVINTIVM.

NE percunctaris] Mirifice reprehendit ſtultitiam & uanitatem Quintij, qui cū ſit uitijs infectus, tamē adulatorib. aures præbeat, & talis eſſe credat qualis ab illis dicitur. Cōcludit ergo non eſſe credēdum quæ de nobis populus dicat, neq; lætādum falſis laudibus, neq; dolēdum falſa infamia. Vtitur tamē à principio ueluti inſinuatione quadam. Deſcribit enim agrū ſuū ut mētem hominis demulcēdo patiētē ad audiēdum cōparat. ¶ Aruo] Frugibus. Nā qui fruges fert ager aruū ab arādo dicitur. ¶ Baccis] Quo ab acino differat bacca dictum eſt. Poma autem maxima mala pira'q; appellāt. ¶ Vaporet] Calefaciat. ¶ Curru fugi] Nam in qua frigis fingunt ſolem. Corna] Nam & hæc inter baccas enumerātur. ¶ Pruna] Silueſtria quæ in uepribus oriuntur, Nam mitiora etiam ſuciua appellantur, & ſcribitur ſine haſpira tione bacca, nam ſi baccha aſpiretur erit Bacchi ſacerdos. ¶ Fruge] Id eſt, glāde per acyrologiam. ¶ Dare nomē riuo] Nam tāta erat aqua ut fluuius appellari poſſet. ¶ Thracā] Pro Thraciam. ¶ Hebrus] Non inſulſe magno flumini comparat aquarum redundantia, ſed frigiditate & perſpicuitate. Vincit autē in eo quod capiti aluoq; conducat. ¶ Septembribus] Quaſi dicat in ſalubribus propter autumnum. ¶ Quod audis] Scilicet de te, et intellige ab adulatoribus. ¶ Omnis Roma iactamus] Nominatio eſt. Poſuit enim continens pro cōtento, ut ſit Roma id eſt, nos Romani. ¶ Ne plus] Magna profecto ſtultitia quod de nobis noſtriſq; moribus qui alijs nō multū cogniti ſint plus alijs quā nobis credamus. Maximā enim peſtē inſerūt adulatores atq; ad ultimā pernitiē eos inducūt qui ſibi credūt. ¶ Neu putes beatū eſſe aliū à ſapiēte & bono] Id eſt, ne tu putes bonū cōſiſtere in alia re quā in uirtute. Neu ſi te populus] Optima cōparatio. Nā is qui prauis morib. tanquā bonus laudetur proptereaq; ipſa uitia diſſimulās illis utatur ſimilis eſt ei qui cū ueluti bene ualēs laudetur in ipſo ingreſſu febris cibū capiat febremq; diſſimulet. ¶ Tremor] Ex rigore febris.

¶ Malus pudor] Nam bonus uetat ne à uirtutibus uetita faciamus. Iſte autem uetat facienda.

¶ Si quis] Interrogat an adeo ſtultus ſit ut reſpõdeat ſuo nomine, id eſt, tanquã ſi ſibi dicatur, ſi quis dicat illũ geßiſſe bella & mari & terra. Et dicat, putas ne ut populus malit te ſaluũ eſſe, an tu populũ. Nam magna laus in ciue eſt cũ & ipſe tanti remp. faciat ut communem ſalutem proprie anteponat, & rurſus tanti cũ populus faciat ut illius ſalutem communi præferat.

¶ In ambiguo] In rebus periculoſis. ¶ Auguſti laudes] Si hæc de te credis poteris & attribuere tibi laudes Auguſti. ¶ Vir bonus] Reſpõdet Quintius ita cupio bonus dici ut tu. Ad hæc Horatius infert non eſſe falſas laudes à populo accipiendas. Nã qui dat paulo poſt auferet.

¶ Idem ſi clamet] Quemadmodum uituperauit qui falſas laudibus lætantur, ſic nunc qui falſis opprobrijs dolent. Additq; nullum neque falſis laudibus neque falſis criminationibus moueri niſi mendoſus, id eſt, uitij infectus & niſi mendax ſit. Nam mendaces alios fallere uolunt. Bonus igitur is eſt qui ſua ſponte rectum ſequitur, & amore uirtutis uitium fugit. Qui autem non peccat quia timet pœnas non bonus eſt. Nam remoto timore ſtatim peccabit, quod ſi quis dicat paruum furtum feci, reſpondebo ex Stoicorum ſententia, omnia uitia paria eſſe. Itaq; ſi unum mille modijs fabæ ſubripueris erit minus damnum mihi ſed peccatum erit par. Quomodo autem uitia paria ſint ex ſententia Stoicorum in ſermonibus dictum eſt. ¶ Vir bonus] Quem ſpectat omne forum tanquam normam & exemplar iuris & æquitatis, poſuit autem forum & tribunal pro iudicibus. ¶ Quandocunq;] Sententia eſt, quod uir bonus ex præcepto philoſophorum neque unquam quicquam deos precabitur, quin cupiat omnes homines audire, neque rurſus hominem alloquetur quin credat deum cuncta audire. Ergo bonus Ianum aut Apollinẽ rogaturus clara uoce rogabit, quia petit honeſta. Malus autem, labra mouet, id eſt, ſubmiſſa uoce loquitur, pudet enim audiri cũ iniuſta petat. ¶ Lauerna] Dea furũ eſt, Vnde Lauerniones fures quod ſub tutela Lauernæ deæ eſſent. in cuius loco obſcuro abditoq; ſoliti eſſent prædam & furta inter ſoluere. Hinc Lauernalis porta dicta eſt. ¶ Noctem & nubem] Pro latebris poſuit. ¶ Quo] Quaſi dicat, in nulla re melior liberior ue eſt auarus quã ſeruus. Nam auarus ſemper cupit. Nullus autem poteſt cupere quicquam quin illud amittere metuat. Qui autem in metu eſt, is liber eſſe non poteſt. ¶ Demittit] Ad humum ſe inclinat.

Ob aſſem infixum] Vt legat infixum aſſem. Erat enim ludus puerorum ut de induſtria humi nummum relinquerent, ac deinde negotium diſsimulantes obſeruarent clanculum ſi quis ex tranſeuntibus legeret ut illum ueluti auarum increparent. Hunc totum locum imitatus eſt Perſ. Perdidit arma, locum deſeruit. Translatio à militia. Nam militi ignominioſiſsimum erat ſi aut locum in acie deſeruiſſet aut uiuenti ſibi arma ab hoſte eſſent erepta. ¶ Occidere noli] Auarus enim cuncta ad utilitatem nihil ad honeſtatem refert. Ergo non occidit captum ex hoſtibus, non quia humanitate aliqua moueatur, ſed motus ſpe lucri ſeruat, ut illo ſeruo aut ad arandum, id eſt, ad agriculturam, aut ad paſcendum, id eſt, ad paſtoralem rem utatur. Iubebant autem leges ut captiui non occiderentur, ſed ſeruarentur. Vnde à ſeruando ſerui dicti ſunt. ¶ Annonæ proſit] Nam cum aliunde frumenta importauerit faciet annonam uiliorem.

¶ Pœnus] Id eſt, omnia ea quæ in penu continentur. ¶ Pentheus] Pentheus ex Agaue filia Cadmi Thebarum conditoris nepos fuit. Illa enim eum ex Echione uno ex comitibus Cadmi peperit. Hic Thebis regnans ſacra Bacchi celebrari prohiberat. Quapropter cum furorem matri materterisq; eius in ſylua Baccho ſacrificantibus iniecit Bacchus, ut ueniẽtem aprum crederent atque laniarent. Qui uero fabulam ad hiſtoriam reducunt uolunt hunc uirum continentiſsimum incontinentes mulieres ad modeſtiam reuocare tentaſſe. At illæ occidendum hominem curarunt. Ergo poëta inducit uirum ſapientem, qui Pentheo ſibi ſacra uetanti magna animi libertate reſpondeat, & qui ne metu quidem mortis à re diuina deterretur. ¶ Quid me pati coges] Verba ſapientis.

¶ Adi-

¶ Adimam bona] Hæ Penthei minæ ſunt. ¶ Tollas licet] Reſpondet ſapiens. At poſtremo cum tyrannus minitetur habiturum ſe illum in duris uinculis, ita in deum ſpem reponit, ut tamen mortem non horreat. ¶ Mors eſt ultima linea rerum] Nam & Ariſtoteles ultimum terribilium illam appellat. Neq; ultra ſæuire poſſunt homines.

AD SCEVAM.

QVamuis ſcæua ſatis] Laudat id uitæ genus in quo & ſi res aſſint recte liberaliterq; fruamur. Etſi deſint æquo animo illis careamus. Maximopere autẽ laudat eos qui maioribus obſequioſos ſine tamen adulatione ſe præbent. Propterea præponit inſtitutum Chryſippi auſteritati quæ in Diogene erat. Si quis igitur quietam uitam adamat, & præſentibus contentus eſt, uiuat ut Diogenes. Sin autem & ſibi & ſuis plura acquirere cupit, ſciat uti foro, ut eſt apud Terentium, & imitetur Ariſtippum. ¶ Satis per te] Ironia eſt. ¶ Amiculus] Vt modeſte de ſe loquatur amiculus dixit, non ut imminuat de fide amici, ſed de prudentia, quod ut appareat addit quod etiam cæcus audiendus ſit, ſi quærenti tibi iter monſtrare uelit.

¶ Si te] Sententia eſt, ſi otium amas & uelis labores fugere uiue in ſolitudine ut eſt Ferentini qui locus deſertus eſt. Verum ita huiuſcemodi ocium laudat ut occultius damnare uideatur, nã hic nec ſibi nec alijs prodeſt. ¶ Nec uixit male] Nam ſortitus eſt aliquam ſpeciem beatæ uitæ.

¶ Natus moriensq; fefellit] Quaſi dicat, cuius ortus obitusq; pariter ignoratus eſt, quia nullo unquam negotio cogniti ſunt. Alij exponunt. Natus moriensq; fefellit, id eſt, qui quam primum mortuus eſt. Vt ſit uerum illud primum, homini eſſe nunquam naſci, proximum autem quam primum mori. ¶ Si prodeſſe] Quod fit in uita negotioſa. ¶ Siccus ad unctum] Id eſt pauper ad diuitem, egenus ad abundantem. ¶ Si pranderet] Demonſtrauimus apud Dionyſium Syracuſarum tyrannum Ariſtippum Cyrenaicum uixiſſe, & ſuo obſequio plura amplaq; ab eo accepiſſe. Diogenem autem adeo diuitiarum contemptorem fuiſſe, adeoq; nihil unquam poſſidere uoluiſſe, ut interrogãti Alexãdro magno, nunquid ab eo uellet, reſponderit ne ſibi interim à ſole obſtaret. Cum igitur hunc inueniſſet olera lauantẽ Ariſtippus, atq; illi dixiſſet ſi ſciret obſequi non eſſent lauãda olera. Reſpondit & tibi non eſſet obſequendum regibus ſi eſſes oleribus contentus. Petit igitur poëta ut reſpondeat Scæua utrius philoſophi dictum probet. Ipſe autem Ariſtippo aſſentitur. Nam fatebatur ille ſcurrilitate quidem uti ſed ſibi, id eſt, ut ſibi cõſuleret ut equum haberet quo ueheretur, & ut à rege aleretur. Diogenes autem illo genere uitæ populo ſcurrari uidebatur. Nam & nihil inde conſequebatur, & cum mendicabat fatebatur ſe dante minorem eſſe. Præterea omnis conditio rerum quadrabat Ariſtippo & omnium fortunã æquo animo ſubibat. Diogenes autem tantum duplici panno uti uolebat. Hanc autem uilem ueſtem uo'unt quam diploidem appellant. Si autem offerretur chlamis Mileſia quæ ueſtis purpurea pulchraq; erat illam ueluti canem rabidam aut uenenoſam ſerpẽtem uitabit & niſi pannũ, id eſt, uilem ueſtem reddes frigore perire mallet. Ariſtippus autem & purpureã & uilem cum opus fuerit induet. Miletus inſula fuit optima lana abundans. Hinc Virgil. Mileſia uellera Nymphæ Carpebant. ¶ Res gerere] Rempub. adminiſtrare & hoſtes ſuperare res magna eſt. Sed non minima laus ita principibus obſequi ut illis placeas. ¶ Non cuiuis] Id eſt, non omnibus. ¶ Contingit adire Corinthum] Id eſt, tenere primas partes. Id enim importabat huiuſcemodi prouerbium apud Græcos, uel propter nobilitatem & pulcbritudinem urbis, quã Cicero totius Græciæ lumen appellat, uel propter uaſa Corinthia quæ omnium eſſent pulcherrima, uel propter difficultatem arcem aſcendendi quæ Acrocorinthos appellabatur uel propter excellentem uictoriam quam Mumius de ea urbe reportauit, uel propter ludos Iſthmios qui non procul ab ea celebrabantur. ¶ Sedit qui timuit] Nam multi deterriti difficultate rei non audent periculum facere. Sed tamen qui illuc uiriliter ſe geſſit. Sententia eſt. Multos hanc uitã negotioſam nõ tẽtaſſe motiđ ſperatione, tamẽ qui illuc peruenire potuerũt præferẽdi uidẽtur

Ergo

Ergo non tentant quia nõ cupiant, ſed quia deſperant. Qui autem aſſequũtur digni laude ſunt,
& decus aſſequuntur, Modo modeſti ſint & non queruli, nec adeo procaces & proterui peti-
tores aut rapere potius quam ſummere uideantur. ¶ Hic eſt] Scilicet ſi principibus recte uti
ſciamus. Hæc igitur cum ſcribat poëta & inſtitutum ſuum defendit. Erat enim tãquam alter Ari
ſtippus apud Auguſtum, & ſimul ſe à modeſtia petẽdi commẽdat. ¶ Indotata] Huiuſcemodi
querela non rogatio ſolum uerum etiã flagitatio quædã eſt. Quibus uerbis cum uteris excitas
& alios ad petendũ, & quod ſolus accepturus fuiſſes alius diuidendũ poſcis. Vnde imitaris
coruum illum, qui cũ inter paſcẽdum garriret alias aues ad eandem eſcam illexit. Fuit igitur
diuidendũ cum alijs id quod ſi tacuiſſet ſolus poſſediſſet. ¶ Brũduſium] Oportet omnino mo
deſtum eſſe qui apud principem degit. In primis enim clemẽtem liberalemq; eligat, & qui be-
neficiorum non ſit immemor, ac tum demum nec petat quicquam, nec paupertatẽ queratur, nec
fingat aliquid ſibi ſubreptum, ut ille damnum reſarciat, Neq; imitetur illos qui iter cum aliquo
agentes querũtur difficultatem itineris & pluuias & ciſtam qua uiatica ferebãt ſibi effractam
fuiſſe atq; inde cibaria ſubtracta. ¶ Ciſtam effractam] De Trucudẽto Plauti eſt, nam hæc me
retricum aſtutia eſt, quæ ornatum ſibi apud amatores ſubtractum fingunt ut illi eum reparent.

¶ Catellam] A catena diminutiuum eſt. ¶ Periſcelidem] Ornatus eſt circa brachia, alij
dicunt ornatus pedis circa crura, nam τὰ σκέλη apud Græcos crura ſunt. Cum igitur hæc ſæ-
pe comminiſcantur meretrices, euenit, ut fidẽ in ueris damnis nõ faciant. ¶ Nec ſemel irriſus]
Cum ſæpe decepti fuerimus ab ijs qui fractũ crus ſimulantes & humi iacẽtes clament attollite
nõ præſtamus fidem ijs qui fracto crure planum, id eſt, uerum auxilium implorant. ¶ Iuratus]
In ſignificatione actiua. ¶ Oſirim] Vetuſtiſſimi Aegyptiorum cum mundum naturamq; eius
admiraretur duos deos ſempiternos & primos putauerunt ſolem atq; lunam, & hunc quidẽ Oſi
ri, illam Iſim nominaret. Oſiris autẽ multos oculos habẽs interpretatur, quoniã ſol multis emiſ-
ſis radijs uniuerſam terrã intuetur. De hoc plurima inuenies apud Diodorũ Siculum. ¶ Quære
re peregrinum] Quaſi dicat, quære qui fraudes tuas non norit. ¶ Rauca] Multo clamore.

AD LOLLIVM.

SI bene te noui] Eſt in uita humana uirtus quædam iuſticiæ particula, quam integritatem uo
camus quæ & amicos nobis uehementer conciliat, & conciliatos conſeruat. Huic autem
inſunt fides, ueriloquium, & ſimplicitas. Fides eſt integritas qua dictorum cõuentorumq; com-
muniter uel ſpecialiter conſtitutorũ intemerata ueritas cuſtoditur. Veriloquium eſt integritas
ſine fallaciæ animo ut ſeſe res habet pronũciãs. Simplicitas eſt integritas nulla in re aliter quã
corde conceperit ſimulans intentione nocendi. Qui igitur uirtutes has poſſident libertate ani-
mi facile utuntur, maximopere autẽ cauent ab adulationibus. Quod qui faciunt ueri amici ſunt
Peſſima enim pernities homini eſt adulatio, nam illa tumidi uaniq; reddimur, & eas quæ in no
bis minime ſunt uirtutes arrogamus. Verum cum ueriloquium mediocritas aſſit ut hoc extremũ
habet adulationis, ſic habet & alterum huic contrarium, quam aſperitatem mordacitatemq;
iure appellabo, cum amicum aſperius apertiusq; quam deceat carpimus neque modeſtiam ſer-
uamus, neque hominum locorum rerumúe rationem habemus. Quapropter in hac epiſtola
Lollium qui ab adulatione in eius contrarium diſceſſerat ad mediocritatem reducere conatur.

¶ Scurrantis] Adulatoris. ¶ Profeſſus amicum] Cum profitearis te amicum eſſe ut matro
na erit. ¶ Diſpar] Moribus, & ¶ Diſcolor] Quia etiã aſpectu nõ cõuenit, ſic amicus diſtabit in
fido ſcurræ. ¶ Infido] Ergo nõ amicus eſt, nã amicitia ſine fide nulla eſt. ¶ Aſperitas agreſtis]
Procul ab omnib. ciuilibus moribus. ¶ Et incõcinna] Minime cõueniens. Cõcinnare dicebãt ue
teres apte cõponere, ut placet Feſto. ¶ Tõſa cute] Nulla coma ornatus ut appareat ſeuerus.
¶ Atris] Vt cultum corporis neglexiſſe uideatur. ¶ Libertas mera] Nam in illa aſpe-
ritas

ritate quæ exceſſus eſt uult uideri libertas quæ mediocritas eſt. ¶ Reductum] Remotum. ¶ Vtrinq;] Ab utroq; extremo. ſcilicet ab exceſſu & à defectu. ¶ Alter] Qui adulator eſt. ¶ Imi lecti] Id eſt, domini conuiuij. Ille enim in ima lecti parte diſcumbit. ¶ Horret] Et propterea obſeruat. ¶ Iterat] Quia eadem facit. ¶ Verba cadentia tollit] Nam etiã incõſiderata dicta laudat, quæ cadũt ex ore illius, nam quæ impræmeditata dicimus, ea cecidiſſe uidentur. Virg. Patrioq; nefas tantũ excidit ore. ¶ Dictata ſæuo magiſtro] Nam ea pueri integra referre conantur. ¶ Tractare ſecundas] Nam ut aiunt earum partium actores omnia ſubmiſſe agunt, uel exprimit mimum addiſcentem qui cum præceptorẽ mimum audierit conatur etiã in minimis illũ imitari. ¶ Alter] Aſper & agreſtis reprehenſor. ¶ Rixatur] Pugnat, contendit. ¶ De lana caprina] De nihilo, nam caprarũ non lanæ ſed ſetæ ſunt, & tamẽ illi lanas eſſe contendunt. ¶ Pretium ætas altera ſordet] Id eſt, ſi detur pretium altera, id eſt, ſecunda uita non deſinam. ¶ Ambigitur quid enim] Quaſi dicat, de nugatorijs & nihil ad nos pertinentibus. ¶ Caſtor & Docilis] Nomina ſunt gladiatorum. ¶ Gloria quẽ ſupra uires] Id eſt, quis ille eſt qui gloria & uanitate ductus maiorẽ ſumptũ in ueſtib. & unguentis facit quã ſuæ facultates patiãtur ¶ Sæpe decẽ uitijs inſtructior] Sæpe diues q uitioſior eſt carpit minus uitioſum, & odit, uel ſi nõ odit, uult eſſe cẽſor & reprehẽſor tanq̃ ſi illi pia mater ſit, & ait ſe eſſe ſapientiorẽ. ¶ Ait prope uera] Non omnino uera, quia ſi uerũ quæramus, nihilo ſtultior debet eſſe diues q̃ pauper, ſed prope uera dixit, quia ſic putat uulgus. ¶ Arcta toga] Vilior ueſtis. ¶ Decet] Quaſi dicat, requirit, nã oportet prudentẽ eſſe pauperẽ. ¶ Eutrapelus] Nomen propriũ hominis. Cæterũ Eutrapeles dicãt Græci quorũ animæ uerſatiles ſint, & facile ſe ad omnia uertãt. Eſt aũt hæc cẽſoria oratio ditioris pauperiorẽ monẽtis. ¶ Noua conſilia] Quia mutata fortuna mutabit conſilium & ſpẽ, quia audebit & ſperabit maiora. ¶ Paſcet nũmos alienos] Quia ad fœnus accipiet & augebit. ¶ Ad imũ] Poſtremo. ¶ Thrax erit] Efficietur gladiator urgẽte fame. Thrax enim nomẽ propriũ gladiatoris erat. ¶ Aget caballũ olitoris] Nam diurnã operã ſuã locabit olitori ut illius equũ olerib. uenalibus onuſtũ circumducat. ¶ Gratia ſic fratrũ] Iupiter & Antiope Amphionẽ Zetumq; geminos ſubſtulit, quãuis Homerus tertiũ addat Calaim. Amphio aũt muſica, Zetus uerò uenationib. delectabatur, peneq; iam ad diſcordiã uenerant propter diuerſitatẽ ſtudiorũ. ſed Amphiõ rem ſuſpicatus relicta muſica ſe uenationib. ne fratrẽ alienaret tradidit. ¶ Aetholijs] Nobilib. & quales habuerũt in uenatione apri Calidonij: nam Calidõ Aetholiæ urbs eſt. ¶ Senium] Id eſt, eam triſtitiã quæ circa ſeniũ eſſe ſolet. ¶ Inhumanæ] Non inhumanæ, ſed cuius grauitas inhumana uidetur. ¶ Romanis uiri] Nã priſci Romani q uiri erãt, uenationib. exercebãtur. ¶ Vtile famæ] Nã inde apparẽt ſigna fortitudinis. ¶ Viteq; & mẽbri] Id eſt uitæ membrorũ hoc eſt corporis, nã exercitatio cõſeruat ualetudinẽ, nã ſi ſõnus quies et frigus gignũt noxiã pituitã, quæ multorũ morborũ cauſa eſt, exercitatio quæ amouet ſomnũ et quietẽ et ex motu gignit calorẽ morbos pellet et ualetudinẽ cõſeruabit, præſertim robuſtis q tollerare labores queũt. ¶ Prælia cãpeſtria] Armorũ ludicra appellat, quæ in cãpo Martio exercebãt. ¶ Coronæ] Spectantiũ in cãpo Martio. ¶ Militiã puer] Magna auxeſis, nam ſi in ætate tenera pueritiæ potuit perferre militiã rem periculoſam, nõ ne poterit in robuſtiore ætate ferre uenationẽ rem multo minus periculoſã. ¶ Signa refixit] Sub Octauiano & Cantabri in Hiſpania & in orientali plaga Parthi uicti ſunt, ſed à diuerſis ducib. ſed hic ſub duce Auguſto intelligit, nam ipſe uentidiũ Baſſum miſit, qui de Parthis triumphauit. ¶ Retrahas] Quaſi dicat, recedas ab inſtituto genere uiuendi. ¶ Numerũ] Pro condecẽtia et proportione poſuit, qđ exprimit cũ addit modũ. ¶ Nugaris] In hoc loco ludis ſignificat, qa cũ fratre cies ſimulacra maritimi belli, quale apud Actiũ ꝓmontoriũ geſtũ eſt ab Octauiano cõtra M. Antoniũ. ¶ Rure paterno] Quod iuxta mare eſt.

 ¶ Exercitus]

¶ Exercitus] Ex tuis ſeruis factus. ¶ Patitur] Pari numero. ¶ Lintres] Nauigia proprie tamen fluuiales naniculæ ſunt. ¶ Refertur] Exprimitur, agitur. Iuuenal. Et multum referens de Mecœnate ſupino. ¶ Aduerſarius] Loco aduerſarij ducis. ¶ Adria] Mare Adriaticũ. ¶ Alterutrum] Alterũ ex duobus, ſcilicet aut te aut fratrem. ¶ Fronde] Laurea corona. ¶ Vtroq; pollice] Vtraq; manu, prouerbium eſt, uel quia obſtupentes aliquid pollices iungimus. ¶ Protinus] Deinceps & quaſi ſuo ordine. ¶ Si monitoris] Quaſi dicat, quamuis non egeas monitoris. ¶ Quid de] Nam uidendum eſſe ne paſſim de quocũq; loquaris. Multis enim parcendũ eſt, neq; etiã cũ de aliquo dicas, omnibus eſt dicendum. ¶ Percunctatorē] Nam qui multa percunctatur pauca reticet. ¶ Garrulus] Qui multa & ſine penſo loquitur. ¶ Non ancilla] Neq; ſerua neq; ſeruus amici amandus eſt, nam ſi eorum tibi copiam faciet paruo munere illi eris multum obnoxius. Si autem non faciet, nimis te anxium reddet. ¶ Deceptus] Quia credidiſti bonum. Ergo cum non eſt, ne perſeueres in laudando contrauerò ſerua & defende eum quem penitus bonum noſti ſi mordetur. Quia ſi innocens mordetur, neq; defendatur, ſerpit latius ea calumnia ad reliquos.

¶ Nam tua] Ergo ut res tua agitur ſi ſuccurratur incendio uicino quod mox ſit ad te tranſiturum, ſic & tuã rem agis cum innocentis calumniam propulſas, quæ paulo pòſt ad te prouenire poſſet. ¶ Theonino] Mordaci & calumnioſo. Theon enim ea tempeſtate mordaciſſimus calumniator fuit. ¶ Dulcis] Qui non ſunt experti ſuauem rem putant amicitiam magnorum uirorum. Qui autem ſunt experti metuunt, nam quamuis honor inde & utilitas proueniat, tamen multa ſubeunda ſunt incommoda in ea obſeruanda multa prouenit inuidia, quæ ſummopere nocere poteſt. ¶ Cultura] Amicia eius uiri quem colimus & obſeruamus.

¶ Dum tua nauis in alto eſt tu] Tibi res in amicitia ſecundæ ſunt. ¶ Hæc age] Id eſt, ſerua hæc præcepta, quæ ad amicitiam ſeruandam ualent. ¶ Ne mutata retrorſum ferat aura] Manet in translatione, & eſt ſententia, ne amicitiam amittas. ¶ Oderunt] Optimum eſt præceptum in amicitijs conſeruandis, ut non ex adulatione, ſed ex morum facilitate conuertamus ingenium noſtrum ad amici ingenium, & quales eſſe cupiunt, tales nos præſtemus. Si igitur ſeueriore uita ſint, & nos eandem triſtitiam, id eſt, ſeueritatē præferamus, ſi iocoſi iocos. ¶ Sedatum] Quietum. ¶ Tepores] Quaſi dicat, febrem. ¶ Deme nubem ſupercilio] Id eſt auſteritatem & triſtitiam, quæ maxime oſtenditur in contractione ſuperciliorum. ¶ Modeſtus occupat ſpeciem obſcuri] Id eſt, hominis cuius mens nō facile deprehendatur. ¶ Inter cuncta] Doctrinã dicit eſſe neceſſariã ad cōmendationem amicitiarũ.

¶ Lege] Vt diſcas à mortuis. ¶ Percunctabere] Scilicet metuentes uel ut quæ legendo nō intelligis ea tibi doctiores interpretentur. ¶ Inops cupido] Nam cupido eſt earũ rerũ quæ abſunt. ¶ Pauor] Quæ eſt de imminenti malo. ¶ Spes] Libido quæ eſt de futuro bono. ¶ Mediocriter utilium] Vt ſunt non neceſſariæ diuitiæ. ¶ Amicum te tibi] Qui reddat te liberum à curis. ¶ Quid pure] Id eſt, quid uere te tranquillum reddat, id eſt, quid ſit ſummum bonum an honores an diuitiæ an ipſa philoſophandi uia quæ ſecreta à uulgo eſt, & fallit illa ignorantes, quia non poſſunt adduci ut in ea ſummum bonum putent.

¶ Degentia] De quo flumine in odis dictum eſt fluit iuxta pagum Mandelam. ¶ Quid ſentire] Id eſt, quam putas me opinionem habere, & quid putas me à dijs præcari? nempe ut ſeruent quod mihi adeſt. ¶ Viuam mihi] Illi enim ſibi uiuunt qui nullis curis diſtrahuntur, & quicquid euenerit eo bene utuntur, & in bonam partem accipiunt. ¶ Si quid ſupereſſe] Quaſi dicat, neq; ſim anxius de uita. ¶ Sit bona librorum] Modeſte petit. ¶ Sed ſatis eſt orare] Ex priſca philoſophia hoc eſt, nam Chriſtiani uolunt nihil poſſe nos ſine diuina gratia. Sed illam accedere quotienſcunque eam imploramus.

AD MECOENATEM.

PRiſco ſi credis] Vituperat eos qui quorum hominum uitia imitati ſunt eorum uirtutes imitari non ualent, ut quidam qui cum audiant Homerum uinoſum fuiſſe ebrioſitatem imitãtur. ¶ Priſco] Qui priſcam comœdiã ſcripſit. ¶ Vt] Poſtquam. ¶ Liber] Bacchus. ¶ Adſcripſit] Adiunxit, nam ut in tutela habebat Satyros & Faunos, ita deinde habuit poëtas, ex quo & ipſe Muſæ uinoſæ uideri poſſunt. ¶ Male ſanos] Furore percitos. ¶ Laudibus] Ordo eſt: Homerus arguitur, id eſt demonſtratur & conuincitur. ¶ Vinoſus Laudibus uini] Id eſt, quia laudat uinum, ut ſæpe apparet in Iliade & Odiſſea. ¶ Ennius] Hæc autem omnia per Ironiam dicuntur. ¶ Forum putealq;] Id eſt cauſas agendas & oratoria. ¶ Siccis] Sobrijs, ut contra madidos ebrios dicimus. Cantare] Poëma ſcribere. ¶ Seueris] Id eſt ipſis ſobrijs. ¶ Puteal Libonis] Sedes prætoris fuit prope arcum Sabianum dictum à Libone prætore à quo illic primum tribunal & ſubſellia collocata ſunt. ¶ Quid ſi quis] Si hos Homeri & Ennij imitatores dicemus, quia ebrioſitatem ſolã imitantur, eodem modo dicemus aliquem eſſe ſimilem Catonis, ſi illum imitetur in toruitate uultus, in pedibus nudis & in breuitate togæ, nam legitur ſæpe in publicũ prodiße Cato pedibus nudibus & cum ſola tunica. Non igitur imitabitur uirtutes Catonis qui hæc minima imitabitur. ¶ Hyrapitam] Hic Maurus fuit, qui dum cupit parem ſe in declamando & in urbanitatibus Thymageni facere, diſruptus eſt. ¶ Decipit] Multi enim decipiuntur, nam dum proponunt ſibi magnum uirum tanquã exemplar, & eius uitia poſſunt imitari, putant etiam & uirtutes imitari poſſe. Ergo ſi caſu poëta palleret ut & ipſi pallorem imitarentur biberent cuminum. ¶ Cyminum] Dicitur & cuminũ mutatã y in u, ut cypreſſus & cupreſſus. Eſt aũt eius granum uehementer pallens. Perſ. Rugoſum piper & pallẽtis grana cymini. Ergo exangue, id eſt pallidũ. ¶ Seruũ pecus] In quibus animus non hominis ſed pecudis ſit & omnino ſeruilis. ¶ Bilem] Iracundiam, nã in tanta ſtultitia & peruicacitate modo riſum modo iram concitant. ¶ Libera per uacuum] Primus fuit Horatius qui apud Latinos lyrica ſcripſit carmina. ¶ Per uacuum] Translatio à uiatore, qui non ita præcedentẽ ſequitur ut pedem in ſuo ueſtigio ponat, ſed ponit in uacuo, id eſt, deſcripſi quæ prius ab alijs deſcripta nõ fuerãt, quod etiã Maro gloriatur. Primus ego in patriã mecũ modo uita ſuperſit Aonio rediens deducã uertice Muſas. ¶ Parios] Ab Archilocho inuentos qui ex Paro inſula fuit. ¶ Numeros] Pedes. ¶ Animos] Spiritum & uehementiam ſtyli. ¶ Non rem] Non eandẽ materiam. ¶ Lycamben] De quo in alio loco hiſtoriam dixi. ¶ Ac ne me ſolijs] Dixerat ſe materiã mutaſſe, ſed genus carminis quod in Alcæo eſt retinuiſſe. Sed non propter hoc minori corona & præmio dignum eſſe, nã & Alcæus et Saphos idem factitarunt, nec propterea in minori precio ſunt. ¶ Breuioribus ſolijs] Minori corona. ¶ Modos & artem] Id eſt artificioſam illius modulationem. ¶ Maſcula] In qua uirile ingenium ſit. ¶ Nec quærit ſocerum] Id eſt, non deſcribit eandem materiam de ſocero, quam Archilochus. ¶ Oblinat] Deturbet ab eo quod eſt lino nis. ¶ Atris] Noxijs. ¶ Nec nectit] Id eſt, nõ deſcribit ea quibus Neobole ſibi laqueum nectit. ¶ Hunc] Scilicet pedem iambum. ¶ Fidicen] Lyricus poëta. ¶ Ingenijs oculisq; legi] Quia quæ legimus ad ingenium noſtrũ inducuntur. ¶ Scire uelis] Cauſam profert unde ſit quod carmina ſua domi laudet lector. ¶ Fortis aũt præmat] Id eſt uituperet, ait enim inde prouenire, quia nõ corrumpit illos cœnis, aut iam cõſumptis ueſtibus. ¶ Suffragia] Translatio ab ijs qui magiſtratum petunt. Illi enim uenantur ſuffragia, id eſt comparant ſibi ſuffragatores. ¶ Ventoſæ plebis] Vanæ & leuis. Vituperat enim eos qui cœnis et muneribus comparẽt laudatores ex imperita plebe. Sic Perſius. Calidum ſcis ponere ſumen. Scis comitem horridulum trita donare lacerna. ¶ Non ergo] Sententia eſt, cũ ſolitus ſim audire nobiles ſcriptores. ¶ Et ulciſci] Id eſt punire nã quamuis ſint nobiles, tamen ſi quãdo errant reprehendo. ¶ Non dignor] Nunc ambire grãmaticas turbas, id eſt humilius precari turbã grammaticorũ, quaſi dicat, condiſcipulos meos. ¶ Et pulpita] Id eſt præceptores. Indigna enim res uidetur cũ audeam corrigere doctiores, deſcendere in eã humilitatẽ, ut ambiam turbam grãmaticorum. Quod aũt tribus dixit manet

in trãslatione ſuffragiorũ, qui tributim, id eſt per ſingulas tribus petuntur. ¶ Hinc illæ lachrymæ] Id eſt hinc exoritur, indignatio apud grammaticos. ¶ Hinc] Ex hac cauſa, quia ego nec dono munera, neq; ambio illos. ¶ Hinc illæ lachrymæ] Locus Terentianus eſt in prouerbium iã tractũ. ¶ Spiſsis] Ordo eſt. Si ego excuſans quare nolim recitare dixi pudet me recitare ſcripta quæ non ſunt digna ſpiſsis theatris, id eſt, frequentibus auditoribus, & addere pondus nugis, id eſt dare authoritatem rebus leuibus, ut multi faciunt, qui ſuas nugas tanquam res maximas recitant, aliquis tunc ait tu nos derides, & tua ſcripta Ioui audienda reſeruas, & fidis te ſolũ manare, id eſt fluere poëtica mella, id eſt ſuauitatem poëticam quaſi dicat. Idcirco non recitas nobis quia ſuauiora ſunt quã quæ digna ſint quæ à nobis audiantur. ¶ Ad hæc] Id eſt ego ad hæc reſpondeo non idcirco non recitare quia putem mea ſcripta Iouis auribus ſeruãda, ſed quia timeo uti naribus, id eſt uti acutiori iudicio, nã dicimus aliquid olfacere nos cũ acriter iudicamus. Hinc illud naribus ſuſpendis aduncis, & formido ne ſecer acuto ungui luctantis, id eſt eius qui mecum luctetur. ¶ Diſplicet iſte locus] Scilicet theatri. ¶ Diludia] Id eſt, intermiſsionem uel dilationẽ ludorum, quaſi dicat idcirco nõ theatrum q uolo differre ludos, nã ex ludo certamen oritur, & cõtentio, & ira, ab ira aũt inimicitiæ ſunt, & tãdẽ bellũ.

AD LIBRVM.

VErtumnum Ianumq; Liber ſpectare uideris] Increpat librũ in publicũ prodire cupiẽtem. Vertumnus aũt Deus erat uertendarũ rerum, id eſt, uendendarum emendarũq;, qui in uico ſacellum habebat. De quo Deo plura in ſuperioribus dicta ſunt. Per hunc & Ianũ intelligit locum ubi uendebantur res, ubi etiã & libri. ¶ Proſtes] Palam te uenalem offeras neq; ſine conuitio dixit proſtes, nã hoc impudicarum eſt, ut oſtendat illum pudore carere. ¶ Soſiorũ] Librarij duo fratres erãt in precio ea tẽpeſtate acuti cognitores omnium librorũ & extimatores. Sed nihil ad Veſpaſianum noſtrum qui præter id quod iam diu in ea principatũ obtinet etiã ingenium literis excultũ & multarum rerũ uſu apprime callens in quibusq; maximis exercet. ¶ Grata pudico] Nã in quibus pudor eſt ij ſub claue & ſigillo cuſtodiri, nõ aũt in publicũ prodire conſueuerunt. ¶ Paucis] Quaſi preciosis. ¶ Nõ ita nutritus] Non ijs morbus à me imbutus. ¶ Quid miſer] Verba libri. ¶ In breue te cogi] Sententia eſt, multi te nõ amabunt et reprehẽdent. Sed etiã q tui amator eſt cũ erit plenus, id eſt ſacietate affectus coget te in breue, id eſt ex faſtidio, nec totus nec ex ordine recitaberis. ¶ Quod ſi nõ odio] Id eſt, ſi ego qui tibi peccãti ut augur futura prædico nõ deſipio odio tui tã diu Romæ charus eris quàm diu retinueris pulchritudinẽ noui libri. ¶ Paſces tineas] Quæ te corrodent. ¶ Taciturnus] Quia nõ legeris. ¶ Vinctus] Fient ex te Opiſtographiæ Epiſtolæ. Eſt enim Opiſtographia epiſtola inſcriptio que à tergo fit: Vel eris tunica rerũ uenaliũ. ¶ Ilerdam] Hiſpaniæ urbs eſt. ¶ In rupes] Nam cum recta aſinũ ducere uoluerit, neq; ille paruerit iratus in rupẽ detruſit. ¶ Pueros elementa docentẽ] Nam ſenes quæſtum facere cupientes docent pueros prima elementa, id eſt cognoſcere characteres literarũ & cõponere in ſyllabas et in dictiones, & ad eã rem utuntur uilioribus libris. ¶ Cum tibi ſol] Nã poſt ortum ſolem pueri ad ſenẽ docendi ueniunt. ¶ Me libertino] Narrat Cynice uitã ſuã, nec diſsimulat humilitatẽ generis. ¶ Præcanũ] Ante tẽpus canũ. ¶ Collegã] Sẽtẽtia eſt, q anno cõſulatus Lepidi et Lollij poëta expleuerat quartũ atq; quadrageſimũ annũ uitæ ſuæ.

CHRISTOPH. LAND. IN Q. HORAT. FLACCI Epiſt. Librum II. Comment.

AD AVGVSTVM.

CVM tot ſuſtineat & tãta negocia ſolus] Ad Auguſtum liber eſt. nam & apud Suetoniũ legitur epiſtola Auguſti Horatium arguentis quod ad ſe nõ ſcribat. Excuſat ergo ſe nõ ſcribere ne illum tot negocijs occupatũ impediat, & ſimul eius laudes aggreditur. In tota aũt epiſtola ſubtiliter in fauore poëtarũ uerſatur. Eſt autẽ principiũ pene heroicum, & quo optimi ſapientiſsimiq; ducis officium abſolutiſsime de-

me deſcribat. Quã quidem rẽ ſi attentius legeris Illuſtriſsime Guido Feltri in ea tanq̃ in nitidiſsimo ſpeculo parentis tui Federici Feltrij ducis inuictiſsimi plurimas ſtupendasq́; uirtutes cõtemplaberis, nã quid poëta noſter in Auguſtũ ſcribit quod optimo ſuo iure ſibi Federicus nõ uẽdicet, quid inquam earũ rerum quæ principum uitam omnibus laudibus accumulatã & domi & militiæ reddunt in noſtro principe deſideratũ eſt. Sed uide iam quæ de Auguſto dicat ut eadem de parẽte tuo dicta putes. Eſt aũt ordo: Peccẽ pro peccabo, ſi ego detineã te ô Cæſar lõgo ſermone. Cum tu ſolus ſubſtineas tot & tãta negocia. ¶ Solus ſubſtineas] Optimus enim princeps nõ ſolus cõſultat, ſed eligit quos prudẽtia fideq́; inſignes nouit cum quibus cõſultet. Sed tamẽ ſolus ſubſtinet, quia nõ ita cuiquam aliquid demãdat quin ipſe pariter quo ad res patiatur curet. Omnia circumſpicit, omnibus cõſulit, nihil omittit nihil negligit. Ergo ſubſtinet ſolus. Cõſultat cum pluribus. Quæ cauſa eſt ut princeps de ſe loquẽs ita dicat ueluti de pluribus loquatur. Nõ enim ait ita decreui. Ita iubeo. Sed ita decreuimus. Ita iubemus. Neq; hoc ſuperbia adinuenit, ut tanquã ſe unum pro omnibus cenſeat, ſed modeſtia peperit, ut nõ ſuæ prudentiæ cuncta arroget, ſed ut aliorũ quoq; cõſilio egere, & cum egeat libẽter uti demõſtret. Cõtraq́; honorificentius illi eſt ut ſingulari numero & nõ plurali ſalutetur. Cũ enim dixero te quæſo rex, teq́; appello in ſolo ipſo magis cuncta repoſita eſſe demõſtro, q̃ cum dixero uobis ſupplex ſum ô rex, ueſtramq́; opem imploro. Sed barbarica quædã adulatio omnia & peruertit & inuertit. Sed ad rẽ redeo. ¶ Subſtineas] Ergo nõ ſuccũbis oneri, ſed eo animi robore, ea prudẽtia es ut etiã quæ grauiſsima ſunt ſubſtineas. ¶ Res Italas] Is enim princeps nõ ſolum inter mortales primus habendus, ſed etiã ſi dicere licet, Deo ſimilis putandus, qui & armis imperium tutari poſsit, & rempublicã uirtutibus ornet, & uitijs purget. ¶ Res Italas] Imperiũ Latinum quo nihil maius fuit. Ergo nullum maius pondus eo eſt quod tu ſubſtines. ¶ Tuteris] Optime dixit, nõ enim armis ad aliorum iniuriã abuti, ſed in noſtrã defenſionẽ uti debemus, non igitur ut inferatur, ſed ut propulſetur iniuria arma bonus princeps ſumit. ¶ Moribus ornes] Tutaris imperium. Ergo pacem uel ſi eſt conſeruas uel ſi ab alijs uiolata fuerit reſtituis. nulla enim alia ratione bella ſumenda ſunt, niſi ut in pace uiuamus, ſed quia iners omnino ac deſidia plena pax erit, niſi uirtutibus illuſtretur, et excellentibus uiris ornetur nõ temere adiunxit. ¶ Moribus ornes] Id eſt uirtutibus, quæ à moribus ſunt, uel moribus quaſi optima cõſuetudine inducta, quæ omnes parit uirtutes. ¶ Legibus emendes] Nã qui moribus atq; optimis exemplis ad uirtutẽ à uitijs adduci nõ poſſunt ij metu pœnæ quæ ex legibus infertur coërcendi ſunt. ¶ Legibus] Nã ut etiã apud inſtitutiones iuris ciuilis eſt imperatoriã maieſtatẽ nõ ſolum armis decoratã, ſed legibus ornatã eſſe oportet. ¶ Incõmoda publica] Nõ ſolum enim errata quæ & ipſa damnũ maximum reip. afferunt, uerumetiã omnia incõmoda legibus amouenda ſunt. ¶ Romulus] Quãto omnibus iſtis quos enumerat excellẽtior ſit auguſtus, ex eo demonſtrat quod illi uiuentes inuidiã ſuperare nequiuerint. Auguſtus aũt uſq; adeo illã extinxit, ut uiuenti ſibi diuini ſint honores decreti. ¶ Aſpera bella componunt] Id eſt finiunt, quia regiones pacabãt, ut nõ ſit laus in gerendo bello, ſed in pace inducenda. ¶ Agros aſsignant] Vel quia colonijs deſerta loca replebãt, uel quia ut lites tollerentur unicuiq; ſuum eſſe uolebant. ¶ Supremo fine] Id eſt, ipſa morte et non antea. ¶ Vrit enim] Oſtendit quare inuidia nõ niſi morte dometur. Nã ille qui prægrauat artes infra ſe poſitas, id eſt, qui adeò excellit, ut omnes uirtutes inferiores ſe ſint urit, id eſt, accendit homines ad inuidiã. Sed tu tua magnitudine rerum omnẽ inuidiã ſuperaſti. Inuidemus enim hominibus uſq; ad aliquod ſpatium quo & nos peruenire poſſe ſperamus. Sed ſi in altiora iam euolarunt nõ amplius inuidemus. Quapropter Græci ea quæ uehemẽter excellunt aphthona, id eſt, ſine inuidia dicũt. ¶ Sed tuus hic populus] Sentẽtia eſt, quòd quemadmodum rectè de te ſentit cum præponit te cæteris, ſic nõ recte de rebus alijs iudicat. Nam in poëtis iudicandis ſemper ueteres ſola uetuſtate motus nouis anteponit. ¶ Tabulas peccare uetãtes] Librum intelligit 12. tabularum. Sed ut breuiſsime originem iuris Romanorum proſequar. Romulus cum in 30. partes quas curias appellauit, populum diuiſiſſet leges quaſdã tulit, quas curiatas appellauit. Tulerunt & ſequentes reges, quas omnes quoniã à Sex.

Papirio qui priſcis temporibus fuit (quæ ſuo ordine in unum uolumen redactæ ſunt) ius Papirianum appellarunt. Exactis uerò regibus lege à tribunis lata omnes leges exoluere. Ac deinde per 30. annos conſuetudine potius q̄ certo iure uixit po. Rom. Inde creati ſunt decemuiri anno urbis altero & trecenteſimo, qui cõquirerent leges à Græcis ciuitatibus quas in decem tabulas eburneas perſcriptas in roſtris poſuerunt, ut poſſent leges apertius perſpici, fuitq; illis ius in ciuitate eo anno ſummum, ut nulla eſſet ab illis prouocatio, ut leges corrigerent, & ſi quid uideretur adderent. Itaq; ſequenti anno alias duas addiderũt. Vnde fuit duodecim tabularum liber. Quarum ferendarũ authorem dicunt fuiſſe decemuiris Hermodorũ quendã Epheſium in Italia exulantẽ. Hinc uerò exorta eſt prudentium interpretatio & diſputatio fori. Hæc interpretatio ſine ſcriptis nomen propriũ non habens ius ciuile dicitur. Inde ex ijs legibus eodem fere tẽpore actiones cõpoſitæ ſunt, quibus inter ſe homines diſceptarent, quas ne pro ſuo arbitrio homines inſtituerent, certas & ſolennes eſſe uoluerunt. Hæc autem pars iuris legis actiones appellantur. Scientia tamen interpretandi & actiones apud collegium pontificum erat, ex quibus cõſtituebatur quis quoq; anno præeſſet. Quæ cõſuetudo annis ferè centũ durauit. Poſtea cum Appius Claudius propoſuiſſet et ad formas redegiſſet has actiones. Cn. Flauius ſcriba eius & libertini filius ſubreptũ librũ populo tradidit. Vnde meruit Tr. ple. Senator ac ædilis fieri. Hocq; ius Flauianũ ut illud Papinianũ dixerunt. Inde Sex. Helius alias actiones cõpoſuit, & populo tradidit, quod ius Helianũ dixerunt. Intercedente deinde diſcordia ſeceſsit populus, & ſibi iura cõſtituit, quæ plebiſcita dicuntur. Inde cum tantũ populum coire difficile eſſet cura ad ſenatũ reiecta ſenatus cõſulta nata ſunt. ¶ Peccare uetãtes] Quoniam leges peccãtibus pœnas inſtituunt. ¶ Bis quinq; uiri] Hi aũt fuerũt Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextilis, L. Veturius, C. Iulius, Aulus Manlius, C. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romuleius, Spu. Poſthumius. ¶ Fœdera regum] Leges antea à regibus cõditas intelligis. ¶ Aequata] Ex æquo cõpoſita. Nam T. Tacius cũ Quiritibus Sabinis æquo iure in ciuitatem receptus eſt, ita ut urbis nomen Roma maneret, Ciues aũt nõ Romani, ſed Quirites appellarentur. ¶ Pontificũ libros] Quia ut ſupra dixi ſcientia interpretãdi & actiones apud collegium pontificũ erãt. Vel intelligamus ius pontificium. ¶ Rigidis] Seueris ut ſupra oſtẽdimus. ¶ Si quia Græcorũ] Si Romanorũ poëtarum, ita quiſq; optimus habetur ut eſt uetuſtiſsimus, quia hoc de Græcis euenit. ¶ Nõ eſt quod multa loquamur] Quaſi dicat nõ eſt diſputandũ cõtra iſtos, qui nullã afferunt rationẽ Nã ſecundum iſtos olea nõ habet intra ſe oſſulum neq; nux extra ſe habet corticem, id eſt, affirmãt cũcta pro libidine, et ea quæ ueriſsima ſunt, negant. ¶ Venimus ad ſummũ fortunæ] Recte quia multi nõ ob uirtutẽ, ſed ob fortunã laudantur. ¶ Achiuis doctius] Nã iſtarum omniũ artium palma illis cõceditur, ſed iſti ut ſtulte laudant poëtas à uetuſtate, ſic falſo præferent nos Græcis in artibus in quibus ipſi præualent: ¶ Si meliora dies] Acuta inquiſitio, interrogat enim ſi uerum ſit quod uetuſtiores meliores ſint quotus annus erit qui faciat poëtam ueterẽ, quod ſi centeſimum dicas, interrogat ulterius ſi ſit minor uno anno, an inter ueteres ſit enumerãdus. Tu cõcedas inter ueteres, quoniã anni ſpatiũ breuiſsima res eſt ad centum annos. Ille aũt minuet alium annum. Atq; ita paulatim minuendo reducet hunc qui æſtimat poëtas ex uetuſtate ad breue ſpacium. ¶ Libitina] Pro morte poſuit. ¶ Critici] Grãmatici qui ſeuerius in poëtas iudicant. ¶ Leuiter curare] Parui facere. ¶ Quo promiſſa] Nam cum dixerit, animã Homeri ueniſſe in ſe ut ſupra oſtendimus. Nã ferunt ab Euphorbio in Homerũ migraſſe atq; inde in Pythagoram & ex Pythagora in pauonem, atq; inde in Ennium. Hoc ridens Perſius dixit Quintus pauone ex Pythagoreo. Cũ ergo hoc dixit: uiſus eſt magna de ſuo poëmate promittere quod cũ deinde nõ multũ expoliuerit uidetur neglexiſſe ſua promiſſa. ¶ Somnia] Appellat Pythagoræ opinionẽ de migratione animarum in diuerſa corpora ſomnia, quoniã eam falſam putat Neuius. Hic ex Cãpania huiuſcemodi ſibi ſcripſit epitaphium. Immortales ſi foret fas flere. Flerent diuæ Camenæ Neuium poëtã. Itaq; poſtquã eſt orco traditus theſauro Obliti ſunt Romæ loqui lingua latina. ¶ Pacuuius] Et huius epitaphium eſt. Adoleſcens etſi properas hoc te ſaxum rogat ut ſe aſpicias deinde quòd ſcriptum & legas, hic ſunt poëtæ Pacuuij Marci ſita

ei ſita oſſa. Hoc uolebã neſcius ne eſſes, uale. Ergo ſenilem doctrinã Pacuuio, altitudinẽ ingenij Accio attribuit. ¶ Afrani tog.] Id eſt togatæ comediæ Afrani ſimiles eſſe comœdijs Menandri qui apud Græcos in noua comedia princeps eſt. Plautus de quo in arte poëtica dictũ eſt. ¶ Epicarmi] Siculus poeta et philoſophus, cuius ex uerſibus (ut ait Laërtius) Magnã utililatẽ ſcripſit Plato, q ipſe ſuo carmine uaticinatus eſt. Dixit enim mearũ adhuc erit memoria rerũ & ſermonũ. ¶ Cecilius] Et de hoc dictũ eſt. ¶ Terentius arte] Quæ profecto maxima in eo apparet. Quapropter etiã præ cæteris à Cicerone laudatur. ¶ Hos ediſcit] Sentẽtia eſt, q à Liuio Andronico q primus Romæ fabulam dedit uſq; ad noſtra tempora hi ſoli habentur poëtæ. ¶ Si ueteres] Si ita populus Romanus ueteres poetas laudat, ut nullum putet anteferendum, errat. Si aũt putat illos errare nonnunq̃ quia quæ iam nimis antiquæ aut nimis dure aut nimis negligenter ſcribãt mecum ſentit. ¶ Ioue æquo] Id eſt uera æquitate. Nã à Iouis planetã æquitas, ius, legesq; ſunt. nã non ita aut Liuij aut reliquorũ carmina inſector, ut delẽda putẽ Sed miror quòd uideãtur pulchra & minimũ diſtãtia à perfectis. ¶ Orbiliũ] Hic Beneuẽtanus grãmaticus fuit & primo appariturã magiſtratibus fecit. Deinde militauit poſtremo militia functus ſtudia à pueritia incœpta repetiuit primo in patria. Deinde quinquageſimo ætatis anno Romã cõſule Cicerone uenit. Docuitq; maiore fama q̃ emolumento. Nam uixit pauper. Fuit acerbus, et in antiſophiſtas et in diſcipulos, proptereaq; plagoſum appellat poeta, et Domitius Marſus ait. Si quos Orbilius ferula ſcuticáue cecidit. Vixit prope ad cẽtum annos amiſſa iam pridẽ memoria. ¶ Si uerſus paulo] Nõ debet totũ pœma duci et uendi pro bono, ſi unus aut alter uerſus fuit paulo cõcinnior, nec ſi ueniã meretur debet illi peti honor præmiũ recte necne crocũ, in fabula quæ materia dicitur ita enumerat genera florũ poeta togatarum ſcriptor, ut ſit reprehendenda eius loquacitas. Ergo ſi ego nõ dicã damnẽ, ſed ſi dubitem an recte ſcripſerit clamabunt omnes ſenatores periſſe pudorẽ, cũ ego audeã reprehendere antiquorũ fabulas quas uel Aeſopus uel Roſſius egit, fuit aũt Aeſopus tragœdiarũ actor per quẽ M. Tullius actionẽ in dicẽdo emẽdauit. Roſcius aũt tãtũ in fabulis agẽdis ualuit, ut omnes authores lõgo interuallo ſuperauerit. Vnde prouerbiũ extitit, ut ſi quẽ in aliquo artificio cæteros ſuperare cõtenderẽt eũ in ſua diſciplina Roſſiũ eſſe dicerẽt. ¶ Vel quia] Duplici ratione feruntur in hoc deprauatũ iudiciũ. Vel quia nil rectũ putãt niſi quod placuit ſibi. Vel quia pudet cõcedere nobis quos ſe inferiores putãt, et pudet fateri eſſe perdenda, id eſt, tanq̃ inepta abijcienda nunc in ſenectute ea quæ ipſi imberbes, id eſt, adoleſcentes didicerãt. ¶ Iam Saliare] Propter ancile ſub rege Numa è cœlo delapſum inſtituit ſalios ſacerdotes Numa & carmen quòd illi canerent, ut alio in loco oſtẽdimus. hoc aũt rude & incõpoſitũ fuit, ut illa tẽpora ferebant. multi igitur ignari rerũ ut aliquid ſcire uideantur illud laudãt nõ adeo ut antiquis faueant, ſed quia præſentes poetas oderunt. ¶ Quod ſi tã] Si Græci odiſſent nouos nunq̃ tã multæ artes ad ſuã perfectionẽ productæ eſſent. Neq; eſſet nunc aliquid uetus quod legeretur. Nã qui ueteres ſunt, aliquãdo fuerunt noui. ¶ Tereretur uiritim] Id eſt quod dũ ſinguli uiri legunt aſſiduo uſu tereretur. ¶ Vt primũ] Oſtendit principiũ artis poeticæ quod ex pace & ſecunda fortuna ortũ eſt. ¶ In uitium] Nã fœlicitas nos à labore ad laſciuiã procliues ducit. ¶ Athletarũ] Quia uaria ludorum certamina inſtituta ſunt, inter quos athletæ & aurigationes equorum fuere, & qui marmor ebur & æra ſculperẽt. ¶ Suſpendit uultum & mentẽ] Scilicet ſpectatoris qui adeo ſtupuit picturæ artificio, ut mentẽ uultumq; inde nõ flecteret. Vel dicit quòd picturã ita uiuentẽ produxerit ut uultum, id eſt affectũ animi & mentẽ habere uideretur. Sic Virg. Credo equidẽ ducẽt de marmore uultus. ¶ Tubicinibus] Quibus in choris ſibi fabulæ adhiberent. ¶ Sub nutrice] Mira cõparatio, nã cum infantes leues mutabilesq; ſint iuuãtur eorum natura à puellari nutricis ætate. ¶ Plena] Satura. ¶ Quid placet] Hoc uerum quia ad ſenſus refertur, nã quæ recta ratio elegit ea ſtabilia ſunt. ¶ Romæ] Alia fuit Romanorũ ratio uiuẽdi, ut aut iuri ciuili aut mercaturæ inuigilarent. Deinde mutauit ſtudia Populus Rom. & ad poeticen cõuerſus eſt. ¶ Patres ſeueri] Id eſt, q ſeueriores eſſe deberẽt. ¶ Mendacio parthis] Prouerbiũ eſt. nã Parthi fugã mentientes hoſtes feriũt. ¶ Nauem agere] Nullus aliquo in artificio exercet ſe, niſi illud prius didicerit, exceptis ipſis poetis. nã et docti ſimul & indocti accedunt ad ſcribendum.

bendũ. Sed tamen hoc impudentiæ uitium multas ſecum uirtutes affert. nam adeo intenti muſis ſunt
poetæ, ut nulla auaritia & habendi cupiditate moueantur. Non mouẽtur calamitatibus acceptis non
ſocio pupillo fraudem cogitant. ¶ Siliquis] id eſt leguminibus quæ intra ſiliquas latent. ¶ Pane
ſecundo] Id eſt confecto non de flore farinæ, ſed ex ea quæ reſedit in cribro. ¶ Milites] Nam im-
belles ſunt, neq; eſt in illis robur animi militiæ aptum. ¶ Malus] Imbellis meticuloſus à Græcorum
ſimilitudine. illi enim κάκον, id eſt malum dicũt ab eo quod eſt κάζω, id eſt cedo. nã antiqui nullum
putabant maius uitium quàm in prælio cedere. ¶ Vtilis urbi] Artificioſe primo oſtendit quibus ui-
tijs careat, deinde quibus uirtutibus ſit ornatus. ¶ Paruis magna iuuari] Modeſte loquitur de ar-
tificio ſuo, ſed res maxima poetica eſt. ¶ Os pueri] Nulla enim re magis emendatur uox & forma-
tur pronunciatio quàm uerſibus poetarum. Poetarum enim uerſibus efficiuntur aures noſtræ eru-
ditæ ad iudicandum. Præterea optima præcepta in poemate traduntur, quibus abſterremur ab om-
nibus uitijs, & docemur uirtutes. ¶ Orientia tempora] Inſtruit exẽplis. Inſtruit nos quo pacto ue-
nientia adminiſtremus exemplis rerum præteritarum. ¶ Notis] Præteritis, nam ea nota ſunt. Scri
bit carmina quibus preces erga deos cõtineantur, quæ puellæ et pueri addiſcant. Nã multos hymnos
apud antiquos uirgines ac pueri dijs immortalibus canebant. ¶ Poſcit opem chorus] Nam uerſus
quos chorus in fabulis canit omne genus precationum continent, quibus dij mouentur. ¶ Præſen-
tia] Fauentia. ¶ Cœleſtes aquas] Pluuias. ¶ Blandus] Pro ſupplice poſuit. ¶ Superi] Vt au-
xilium præſtent. ¶ Manes] Ne noceant. ¶ Agricolæ priſci] Oſtendit ludos feſceninos à poe-
tica non eſſe diſiunctos. ¶ Tempore feſto] Vt ſit religio & non otium iners. ¶ Porco] Pro por
ca. Contra Virg. Et cæſa iungebant fœdera porca pro porco. ¶ Lacte] Nam paſtorum Deus erat
Syluanus Floribus. nam genio ſuo ſacrificantes flores adhibebant tanquam per illos breuitatem ui-
tæ ſignificarent. ¶ Feſcenina] Genus fabulæ eſt ab oppido ubi primum inuenta ſunt quemadmo-
dum ab Atellis Atellana. In ijs iocoſa conuitia exprimebantur. ¶ Luſit amabiliter] De rebus iſtis
omnibus abunde dictũ eſt in arte poetica. ¶ Honeſtas domos] Probos uiros intelligit. ¶ Super]
Pro de. ¶ Græcia capta] Capta eſt armis Græcia à Romanis. Sed deinde capta cepit Romanos,
quia illos ſuis laſciuis artibus cepit & omnẽ priſcã ſeueritatem ab eis repulit. ¶ Horridus nume-
rus] Rudis illa cõpoſitio uerſuũ quæ fuerat in priſcis poetis. ¶ Saturnius] Vel retulit ad plane-
tam cuius influxus triſtis meſtusq; eſt, uel ad antiqua tempora in quibus in Italia Saturnus regnauit
quo regnãte omnia caſta ſeueraq; fuerunt. ¶ Virus] Non ſolum uenenum ſignificat, ſed etiã gra-
uem odorẽ, & abominabilem. Quapropter Plinius in quibuſdã herbis grauem odorem uirus dixit.
Ergo & in hoc loco cum ſumpſiſſet translationem ad mores à corpore quemadmodum dixit mundi
tias quibus corpus lautum & à tetro odore purgatum redditur. ſic contra dixit uirus odorem tetrum
qui ab infecto ſudore & ſordibus corpore manat. Florẽtini hunc odore leſum appellant. ¶ Sed in
longum] Incœperũt quidẽ æmulari Græcos, ſed nõ adhibito acumine ingenij diu rudes manſerunt.
¶ Et hodie] Id eſt ſuo tẽpore dicit extare illam ruſticanã ruditatem. Sed tamen poſt punica bella
id eſt in illa pace quæ fuit poſt primũ bellum punicũ incœperũt imitari. Sophoclen & Aeſchilum, &
placuit illa ſublimitas tragica tãquàm magis cõſona naturæ Romanorum, & propterea illa in Lati-
num uertere cœperũt. ¶ Creditur] Putarũt deinde comœdias minus laboris habere, quoniã eorum
materia ex medio eſt, id eſt, ex uita cõmuni ſumitur et ciuili, cõficiũturq; ex ſermone pœne quotidia
no & familiari. Sed tamẽ tãto plus oneris habent, quãto minorem ueniã merentur peccata quæ in il
la cõmittuntur. ¶ Aſpice] Plautus. Incertũ eſt utrum laudet Plautũ & uituperet Dorſenium an
uituperet utrũq;. Ergo in ambigua lectione erit. ¶ Quo pacto] Id eſt, q̃ bene. Vel quo pacto q̃ male.
Eſt aũt opus ut exprimatur natura amãtis in iuuene. ¶ Attenti] Id eſt auari in ſene, inſidioſi in le-
none, edacis in paraſito. ¶ Adſtricto ſocco, id eſt ſtylo comico cõuenienti. Hoc aũt euenit, quia pro
perat comœdias ſcribere ut lucrũ faciat. Nomen aũt & famã negligit. ¶ Securus] Negligẽs. ¶ Ca
dat] Quia claudicet in multis locis. ¶ Talo] Pro pede. ¶ Quẽ tulit] Vt demõſtrauit eſſe nõnul-
los poetas qui modo quæſtum faciant, famã negligunt. Sic cõtra nunc eſſe alios quos ſola gloriæ cupi
ditas

dias moueat ad ſcænam, id eſt, ad comœdias ſcribendas quæ in ſcæna agantur. ¶ Ventoſo curru] Quaſi innuat uentoſitatē gloriæ eſſe ſibi pro triumpho. Hic igitur ſi ſpectatores habet lentos, ſcilicet ad plaudendū pene exanimatur, ſi ſedulos inflatur ex tumore gloriæ. Ergo minima & leui re aut opprimuntur, aut ſubleuātur. Ipſe aūt potius ualere uult ludicra, id eſt rem ſcænicā quàm aut macreſcere palma denegata, aut pingueſcere cōceſſa. ¶ Ludicra] Quia in ludis emebant comœdias ædiles. ¶ Sæpe etiā audacem] Poſt uanos audaces quoq; uituperat qui ſæpe terentur cum inter recitandum uident plebeos qui uirtute & honore inferiores & indocti numero tamen plures ſunt, poſcere uenationes aut gladiatores. ¶ Si eques] Id eſt quāuis equeſter ordo & nobilitas diſcordet. ¶ Verū equi] Sed quod indignius eſt, iam etiā equites incœperunt malle ſpectare illa q̄ audire comœdiam. Nā uoluptas quæ ſolebat percipi ab auditu nunc cōuerſa eſt ad oculos. ¶ Incertos] Secūdum Academicos qui dicūt oculos in multis falli, ac propterea nō eſſe illis credendū. ¶ Quattuor] Quæritur quòd cum ad breue tēpus comœdia audire nō ſubſtineant tamen nō defatigentur ad longū ſpacium certamina equeſtria ſpectare. ¶ Regum fortuna] Id eſt ipſi reges olim fortunati. ¶ Retortis] Poſt terga ligatis. ¶ Eſſeda] Gallicum uerbū & currus ſpecies eſt. Inde eſſedarij qui eſſeda agunt. Pilenta teſte Seruio uehicula erant, quæ deinde baſternas uocatas dicit, & prius ueneti coloris fuerunt deinde ruſſati, quibus nō niſi caſte utebātur. ¶ Petorita] Vt feſto placet genus uehiculi eſt uel Gallicū uel Oſcum. nam Oſcorū lingua petora quatuor ſignificat erat aūt quatuor rotarum. Oſtendit autē quod in theatro exercentur ſimulachra pugnæ, & deinde uictoriæ ac triumphi, in quo portabantur. ¶ Ebur] Id eſt imagines eburneæ. Alij dicunt quod eſſedis uehebantur Galli Pilentis reginæ, Petoritis familiæ regiæ nauibus milites. ¶ Captiua Corinthus] Vel ſimulachrum urbis illius deuictæ, uel ingens numerus uaſorum Corinthiorū. ¶ Democritus] Hic philoſophus Abderites fuit totusq; humanarū diuinarumq; rerū ſpeculationi deditus & qui omnes homines ſtultos putaret & ſtulta quæcunq; ageret. Quapropter omnia cōtemnens ſemper ridebat, ut cōtra Heraclitus Epheſius cōmiſeratione humanæ ſtultitiæ motus aſſiduo collachrymabat. hic circa 69 olympiadē claruit. ¶ Panthera] Sic dicitur, quia uariorū colorum ſit, & quaſi omniū ferarū colores habere uideatur. ¶ Elephas albus] Qui nuſquā inuenitur. Nam in Mauritanio ruſi minoresq; ſunt. In India uerò nigri & maiores. Ergo ſi Democritus ueniret in hæc theatra ita ſumeret ſibi pro ſpectaculo populi uariā ſtultitiā ut populus ſpectat ludos. Ipſos aūt ſcriptores, id eſt poëtas rideret quòd fabulā narrarent aſello, id eſt, ſtolidæ turbæ, & quæ nihil ex ornatu poëtico deguſtare poſſit. ¶ Et ſurdo] Quoniam tātus in theatro tumultus excitatur, ut narrantē audire nō poſſint. ¶ Peregrinæ] Nam & ludi & apparatus ac ornatus ludorū à Græcia ſunt. ¶ Dextera leue] Incipiūt applaudere antequam quicquàm dixerit actor, quia ſolo apparatu delectātur. ¶ Dextera leue] Nā cum applaudimus manus inuicē percutimus. ¶ Veneno] Id eſt, colore. Virg. Tyrio ſaturata ueneno. Tarenti ſūt optima purpura tingebatur, & quæ uiolaceum uideretur imitari colorem. ¶ Ac ne] Oſtendit nolle ſe debita laude defraudare poëtas bonos, cū difficilius ſit in re ficta mouere uarios affectus mentis ut illi mouent, quàm ire per extentū ſunem, ut Schinobatæ ſolent, quē ludum funambulum Latini appellant. ¶ Vt magus] Nam uidetur uti artibus magicis cum ita uarios affectus moueat, ut ſpectatorem ad iram, ad miſericordiam, ad ſpem, ad metū pro ſuo arbitrio moueat Quod ſuis artibus magici præſtare dicūtur. ¶ Magus] Lingua Perſica ſapientē ſignificat. Quapropter eos qui apud illos philoſophantur magos appellarunt. A Zoroaſtre ergo mago ars hæc magica dicitur orta, ſed utrum unus hic tātum fuerit, an poſtea alter, non ſatis conſtat. Eudoxus tamen Zoroaſtrem hunc ſex millia annorum ante Platonis mortē fuiſſe cōtendit. De hac multa apud Plinium in libro trigeſimo hiſtoriæ naturalis inuenies. ¶ Modo Thebis] Nam fabulæ ita aguntur ut, aliæ in hac aliæ in illa urbe geri uideantur. ¶ Verū age] Illos nunc ponit qui agendas fabulas edunt, ſed ea quæ legēda ſint ſcribunt. Hos autem dicit ſæpe ſibiipſis nocere, cum ſua poëmata aut ſollicitis aut feſſis legenda tribuunt, aut offendimur, ſi quis amicus in eo quippiam reprehendit. Si aliquem locū iterum interlegendum recitamus. Si lamentamur non intelligi quantum laborauerimus, & quàm tenui filo noſtra ſit con-

texta tela, & cũ ſperamus futurum adhuc ut tu Auguſte acceſſas nos ultro, & cogas ut ſcribamus. ¶ Aedituos] Sacrarum ædium cuſtodes ſunt ab æde & tuendo, ſed per ſimilitudinẽ appellat poetas æditos uirtutis clarorũ ducum, quoniã gloriã illorum quæ uetuſtate extingueretur, ſuo poemate cuſtodiunt. ¶ Indigno poetæ] Nam præclaræ res geſtę nõ ſunt cõmittendæ, ut ſcribantur à nõ digno poeta. In quo loco uituperat magnum Alexandrum, qui cũ tam grauis cenſor fuiſſet in ſculptura & pictura ut edicto uetaret ne quis eum præter Apellem pingeret, aut præter Lyſippum ſculperet, tamen paſſus eſt ſua facta à Cherilo malo poeta deſcribi, & illi pro ſingulis uerſibus qui placerẽt ſingulos dedit aureos Philippos. ¶ Incultis] Ad artificium, male natis, ad naturale ingeniũ retulit. ¶ Sed ueluti intacta] Vt atramenta polluunt eos qui tangunt, ita mali poetæ obſcurãt eorum famã quorum facta deſcribunt. ¶ Linunt] Deturpant ut cum res alba linitur atramẽto. ¶ Apelles] Hic teſte Plinio omnes qui fuerãt et qui futuri erãt ſuperauit. ¶ Picturæ] Plura ſolus q̃ reliqui omnes adiumenta attulit editis quoq; de ea uoluminibus. ¶ Lyſippus] Iſte ad ſexcẽta & decẽ opera ut artis claritatẽ poſſent dare perduxit. Fuit ſuum opus canis ex ære uulnus ſuũ lambens, ob eximiã artem nullo precio emibilis. ¶ Quod ſi] Sentẽtia eſt, ſi tu reuoces ingenium Alexandri, quod in pictura et ſculptura iudicãda ſubtile fuit, ad iudiciũ quod habuit de poeta, id ingeniũ uidebitur natũ in Craſſo aere; id eſt uidebitur rude & hebes quale ſolet eſſe in ijs qui naſcũtur Craſſo aere, qui enim in craſſo aere naſcuntur ſpiritus, qui ingenio ſubſeruiũt craßiores habẽt proptereaq; minus perſpicaces ſunt. ¶ At neq; dedecorãt] Dedecorauit Alexãdri de ſe iudiciũ Cherilus, qui non correſpõdit iudicio ſuo. Ergo nõ recte iudicauit Alexãder. Tu uerò Auguſte cõtra de Virg. et Vario poetis recta iudicaſti. nã præpoſiti à te reſpõderunt iudicio tuo. Laus ergo iſta Octauianũ & hos poetas ſimul pertingit. ¶ Cum multa laude dantis] Magna enim laus datoris eſt munera & beneficia bene collocare. ¶ Aenea ſigna uoces] Diuiſa eſt ſyllaba metri cauſa, ut aënea quatuor ſit ſyllabarum. Sententia eſt, q carmine boni poetæ melius exprimuntur uirtutes magnorũ uirorũ, q̃ exprimantur corundẽ corpora per ſculpturã. ¶ Nec ſermones ego] Ego etiã libẽtius heroica ſcriberẽ, & illis res egregias clarorum ducum exprimerẽ, q̃ ſermones, id eſt huiuſcemodi carmina infimo ſtilo deſcripta, ſed non poſſum quod cupio. ¶ Repentes] Quod eſt pedibus carentiũ. Ergo repẽtes per humũ, id eſt, infimos. ¶ Clauſtra cohibentia Ianũ] Hanc Romanorũ cõſuetudinẽ q in pace Iani templũ clauſum eſſet, in ſuperioribus abunde proſecuti ſumus. ¶ Parthis] Quoniã ab eo per Ventidiũ ducẽ ſuperati ſunt. ¶ Tua maieſtas] id eſt maieſtas rerum à te geſtarum. ¶ Recipit parũ carmen] Dignatur infimũ ſtilum. ¶ Pudor] Nã cum ſim cõſcius meæ in dicẽdo tenuitatis pudore uetor, ne audeam quod præſtare nõ poßim. ¶ Sedulitas aũt] Quod ſi quis dicat adhibe ſedulitatẽ & diligentiam, hoc facit ſedulitas, ut urgeat, id eſt deprimat & obſcuret eũ quẽ ſtultè diligit. Nã ſtulte dicimur diligere, quãdo noſtra dilectio noceat ei, quẽ diligimus. Sedulitas propere fidelis eſt & anxia, diligentia dicta quod ſine dolo fiat. Vrget aũt præcipue, cũ cupit cõmendare numeris & arte, id eſt, artificioſo carmine. Non hoc uitiũ lectoris eſt, ut citius diſcat, & libẽtius meminerit quid eſt quod nõ probet, q̃ ea quæ probet? ¶ Nil moror officiũ quod me grauat] Nã cũ amicus laudet in me nõ laudãda, tale officium me premit, nolo etiam proponi cereus uultu ficto in peius, id eſt nolo rurſus uituperari in ijs in quibus nõ ſum uituperandus. Et eſt trãslatio ab ijs qui exprimunt aliquẽ in cera, ſed peiori facie quàm ſit. ¶ Ne rubeã] Nam pudebit me laudatum deinde reijci & meum uolumẽ deferri quo aromata uenduntur, ut illius chartis illa ueſtiantur. ¶ Inemptis] Quaſi dicat tam uilibus ut nullo emantur precio.

AD IVLIVM FLORVM.

FLore bono] Ad eundẽ Florũ eſt epiſtola, ad quẽ & alias ſcripſit. Atq; illum iniuria queri affirmat, ſi nullas à ſe accipit epiſtolas. Quoniã abeunti prædixeras te pigrũ eſſe in ſcribendo et nihil ſcripturũ, imitatus nõ eũ mangonẽ qui ſeruũ uẽditurus multa bona quæ in eo nõ ſunt ſimulat, ſed eũ q uitia quæ adſunt ante uẽditionẽ demõſtrat. Adiũgit quib. incõmodis impeditus Romæ, uerſus facere nequeat ¶ Fidelis amice] Magna laus et quod fidelis ſit in amicitia, & q prudẽs in eligẽdo bono uiro. ¶ Aptus miniſterijs] Laudarat à corpore, nũc laudat ab animo. Acuti enim et prompti eſt non

Impe-

imperia ſolum ſed nutus quoq; obſeruare. ¶ Argilla] Species terræ quæ figuli utebantur. ¶ Indoctum] Sine artificio ſed tamen inerit ſuauitas. ¶ Multa promiſſa leuant fidem] Nam nō ſunt credibilia. ¶ Res urget me nulla] Quaſi dicat nō premor ære alieno, & ſunt uerba eius Mãgonis, qui uera de mãcipio dicturus eſt. ¶ Meo] Sententia eſt q̃uis pauper ſim, tamē quicquid apud me pecuniæ eſt, id totũ meũ eſt, & nulli debeo. ¶ Nemo Mangonũ] Nemo ex ijs qui ſeruos uendũt tibi uitia fateretur. Neq; etiã ego omnibus hoc manifeſtarē temere, id eſt, niſi cauſa aliqua id poſtularet. ¶ Semel id ceſſauit] Subdola cõfeßio, nã tãtum dicit, quantũ ſat ſit ne teneatur præſtare de fuga, & tamen ita dicit ne credatur fugitiuus. Dicit enim ceſſauit quod minus eſt q̃ fugeret, & addit, Semel, ne uideatur habitũ cõtraxiße neq; foris ſed domi, neq; malignitate ſed metu. ¶ Des nũmos] id eſt eme ſi hac fuga excepta ſi hoc fugæ uitium quod ego excipio quia nolo præſtare de eo. ¶ Nihil] id eſt, non quaſi dicat, ſi non ledit te hoc uitium, nullum aliud eſt in eo uitium. ¶ Ille] Qui emit. ¶ Securus] Negligẽs. ¶ Prudens emiſti] Verba uenditoris emptori poſcẽti ut præſtet de fuga, ad quã reſpõdet nõ teneri, q͂a excepta eſt in ſtipulatione. ¶ Dixi me pigrũ] Huc enim tẽdebat exẽplũ mangonis. ¶ Attẽtas] Quaſi dicat inuertere. ¶ Facientia mecũ] Quæ pugnãt à me. ¶ Luculli] Alio exẽplo nititur ut excuſet q͂ uerſus nõ ſcribat. ¶ Viatica] Pro ea pecunia hic ponit, quæ ſibi ad uniuerſam uitã degendã ſufficere poßit. ¶ Ad aſſem] Vſq; ad unũ aſſem. Aſſem enim talẽ nummũ fuiſſe uidemus ut decẽ aſſes denariũ facerent. ¶ Præſidiũ regale] Deiectis enim militibus Mithridatis aduerſus quẽ pugnabat Lucullus q͂ erat in præſidio cœpit caſtellum. Hoc aũt periculũ adire auſus eſt urgente paupertate, quod deinde ex hac præda diues factus iterũ ſubire noluit. ¶ Munito] Ergo fuit opus audacia. ¶ Diuite] Nã diuitiæ ad id illũ impulerunt. ¶ Honeſtis] Honorificis. ¶ Bonæ] Fortis, ut ſupra malũ pro timido poſuit. ¶ Pede fauſto] Bono auſpitio. ¶ Poſt hæc] Poſt uerba prætoris. ¶ Ille cautus] Id eſt, qui cautior poſt q̃ diuitias recuperauerat iã effectus erat. ¶ Ruſticus] Id eſt aſſuetus laboribus et periculis ut ruſtici uel ruſticus quaſi improuidus & incautus ut ruſtici ſunt. ¶ Qui zonã perdidit] Id eſt, q͂ diſcinctus hactenus fuit, id eſt iners et propterea pauper. Sic Virgi. diſcinctũ pro pigro poſuit. Fecerat ignipotens diſcincto Mulciber Afros, ergo q͂ neq; pericula cõſiderãt et egeni ſunt adibunt. Cauti aũt & diuites nõ adibũt. ¶ Romæ nutriri] Oſtẽdit q͂ paupertate oppreſſus ſe olim ad poëticã cõtulit. Doctus eſt autẽ maxime Homerũ qui in Iliade deſcribit quãtum Græcis nocuit ira quã Achillis exercuit cũ Agamenone. Verũ hæc quæ ad hominis uitã pertinent, ſcripſimus in principio libri. ¶ Siluas Academi] Philoſophiã Platonis. Dixit autẽ ſiluas uel propter obſcuritatẽ rei. Platonici enim omnia incerta ponũt. Dicuntq; nõ ſe uerũ quærere quod nõ facile inueniatur, ſed ſeq͂ ea quæ uериſimilia ſunt uel q͂a Platonici materiã primã hylem, id eſt, ſiluã appellant. ¶ Bonæ] Doctæ, omniũ enim bonarũ artium inuẽtrices fuiße Athenas dicunt. ¶ Dura tẽpora] Bella ciuilia inter Brutum & Octau. ¶ Aeſtus] Tumultus. Eſt enim trãslatio à marina tẽpeſtate. Vnde cõcionum procellas dixit Cicero. ¶ Nõ reſpõſura] Quia uires Brutianæ inferiores erant. ¶ Philippi] Nã in Philippis q͂ locus Pharſaliæ eſt, ſuperatus eſt exercitus Bruti, in quo Horatius Tribunus militum erat. ¶ Sed quod] Ordo eſt. Quæ cicutæ poterunt unq̃ expurgare habentẽ id quod nõ deſit, id eſt, habentẽ quod ſit ad ſufficiẽtiam. Cicuta herba eſt nõ expers ueneni, ſed alijs rebus cõtemperata purgat cerebrum ut helleborũ. Scripturi ergo poëmata cerebrũ purgãt. Sed hic eſt ſentẽtia q͂ qui nõ egẽt nulla cicuta purgabuntur, id eſt nõ præparabunt ſe ut uerſus ſcribãt. ¶ Singula de nobis] Accedentibus annis multa quæ ad uoluptatẽ pertinẽt amittimus. ¶ Deniq;] Primã cauſam attulerat quod nõ egeret, ſecundã deinde quod ingraueſcens ætas id eripiat. Poſtremo adiũgit, q͂ nõ omnes eodẽ genere delectẽtur. ¶ Carmine] Lyricis. ¶ Bioneis] Quaſi dicat philoſophia. Bion enim Boriſthenes Academicus fuit, & patrẽ habuit libertũ, qui aliquãdo in publicanos neſcio q͂d errãs cũ tota familia uenũdatus eſt. Bionẽ aũt orator q͂dã emit, et illũ hæredẽ inſtituit. Sed Bion exuſtis teſtamẽti tabulis Athenas philoſophatũ acceßit. Huius ſentẽtiæ erãt. Magnum malum eſſe, nõ poſſe ferre malum. Gloriã matrẽ animorum eſſe. Pulchritudinẽ bonum alienum. Illi qui ſua alligurierat bona dixit,

¶ Terra

¶ Terra Amphiaraum abſorbuit. Tu uerò terrã. Facilẽ ad inferos uiã quòd illuc clauſis eatur ocu
lis. Fuit etiã alius Bion lyricus poëta. Fuit itidẽ alius tragicus ex his qui Tharſici dicuntur, quaſi cõfi-
dentes & arrogãtes. Quapropter & de hoc fortaſſe intelligit, quod ſuo carmine mordax eſſet. Vn-
de dixit ſalẽ nigrũ, id eſt, noxios & mordaces ſales. ¶ Tres] Nõ mirum eſt ſi uaria ingenia uarijs
rebus delectãtur, cum etiã uarij cõuiuæ uario guſtu ſint. ¶ Palato] Guſtu qui in palato eſt. Nerui
enim ſunt qui linguã et palatum pertingunt, in quib. ſolis guſtãdi uis eſt. ¶ Præter cætera] Quarta
ratio cur nõ ſcribat. ¶ Spõſum] Vt ſponſorẽ me illi præſtẽ. ¶ Auditũ ſcripta] Vt ſibi ſua recitãti
aſſim. ¶ Cubat] Aegrotat, & idcirco eſt ſalutãdus in ualle Quirini. Nã unus ex ſeptẽ collibus Qui-
rinalis eſt. ¶ Extremo] Nã ultimus eſt, & Tyberim attingit, cũ Quirinalis in alia penè urbis par-
te poſitus ſit. ¶ Plateæ] Græcũ uerbum eſt ab earum latitudine dictæ, Latini areas appellãt. ¶ Ca
lidus] Ingenioſus. Sunt enim acuti quib. ſanguis calidus eſt. Hebetes aũt homines frigidior ſanguis
reddit. Virg. Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis. Vel calidus uelox ut ardens. ¶ Redem
ptor] Pro eo hic capit qui merces quas deinde maioris uẽdat emit. Ergo hic à ripa Tyberis quo na-
uigia cũ mercibus appellunt ſiue mulis, ſiue gerulis, id eſt, baiulis qui ſuis gerunt humeris iubebat cõ-
portari quæ emerat. Redemptores etiã dicuntur qui ſiue à publico ſiue à priuato aliquid accepto pre
cio agendum, fabricãdum, ædificãdum'ue cõducunt. Ergo & ij cum inſtẽt alicui ædificio erigẽdo pro
perãt eo undiq; materiã cõportari, cum lucrum illis poſitum ſit in celeritate & in operis minuendis.
¶ Machina] Qua maiora pondera trahãtur. ¶ Tignum] Trabem, inde tigillum dixerunt. ¶ Fu-
nera] Mortes. Nã cum ſint obuiã plauſtris facti homines nitendum eſt ne illis terãtur. Hunc locũ mi-
rifice imitatur Iuuen. ¶ Cliens Bacchi] Nã & in Bacchi tutela eſſe poëtas iã oſtẽdimus. ¶ Somno]
Pro ocio poſuit. ¶ Vmbra] Pro ſolitudine. ¶ Cõtracta] Difficilia ad ſequendũ quoniã coartata
ſunt & anguſta. ¶ Ingenium ſibi. Si illud ingenium quod elegit ſibi athenas urbẽ uacuã, id eſt ocio-
ſam & ſtudijs aptã et ad ſeptem annos inuigilauit. ¶ Et inſenuit libris & curis] Id eſt, tã aſſiduam
operã tamq; anxiã impendit ut ante tẽpus ſenuerit, tamen inde poſt ſtudia redijt taciturnius ſtatua.
Quid ego potero Romæ in tanto tumultu. ¶ Frater Romæ] Duo erãt Romæ fratres, iuriſcõſultus
alter, alter orator. Hi cum à nemine laudarẽtur, ſe mutuo laudabãt. Sic nunc poëtæ quoniã ab alijs nõ
laudãtur, uiciſſim ſe laudant. ¶ Gracchus] Tãtus orator quantus Corneliæ filius Gracchus. C. enim
gracchũ huiuſcemodi oratorẽ fuiſſe affirmat Cicero, ut de antiquioribus ſolum legendum putet, atq;
aſſerit literas Latinas damnũ illius immaturo interitu feciſſe. Mutius. Q. Mutius Augur Scæuola ma
ximus iuriſconſultus. Nam Scæuolarum peculiaris fuit hæc iuriſciuilis ſcientia. ¶ Carmina] Scilicet
lyrica. ¶ Miſerabile uiſu] Laus enim eſt lyrici elegiacũ dicentis in illius carminibus apparere com
miſerationẽ quam exprimere cupit. ¶ Samnites] Tanquã Samnites qui longo tẽpore aduerſus Ro
manos pugnauerunt. ¶ Alcæus] Nã cum lyricus ſim ille me Alcæo cõparat. Et ego illum quia ele-
gias ſcribit Callimacho ſimilem eſſe dico. Nã Callimachus in Elegia floruit, cui Quintilianus primas.
Secundus uerò Philetæ in Elegia tribuit. Hinc Propertius. Callimachi manes, & magni ſacra Philetæ
In ueſtrum quæſo me ſinite ire nemus. ¶ Multa fero] Nã laudo quæ uix pati poſſum ſuffragia po-
puli, fauorẽ poëticæ turbæ. ¶ Finitis ſtudijs & mente recepta] Nam dum ſcribo ex nimia cupidi-
tate laudis inſanio Deinde cum Deſiero euaneſcente illa cupiditate fio ſanus & nõ poſſum ulterius
pati quæ patiebar. ¶ Gaudent ſcribentes] Stulti poëtæ gaudent inuicem ſe laudantes. Sed qui cu-
pit rectum ſcribere poëma exhibebit cenſorem ſuis ſcriptis, & audebit mouere loco, id eſt, mutare
quæcunque aut ornatu aut grauitate carebunt. ¶ inuita recedant] Quia neſcio quo pacto ita pla-
cẽt tibi ut uix ſubſtineas illa remouere. ¶ Et uerſentur inter penetralia Veſtæ] Id eſt penitus hære-
ant intimo animo, & translatio à Dea Veſta: cuius ſacra recondita eſſent. ¶ Obſcurata diu] Re-
uocabit quædam priſca uerba, quæ quamuis pulchra ſit tamen exoluerant, & in obliuione iacent.

¶ Situs] Vetuſtas. Situs eſt humeſcens quædam lanugo & mucor exoriens in locis qui nõ frequen
tantur. Virg. Per loca ſenta ſitu cogunt noctemq; profundam. Sed capitur pro ſenio & pro his quæ

ab uſu

ab uſu remota ſunt, Virg. En ego uicta ſitu. ¶ Aſciſcet noua] Formabit, & ipſe noua quędam quę ſplendorē habeant. ¶ Genitor uſus] Nā uſus uerborum parens eſt. Vnde in arte poëtica dixit Mul ta renaſcentur quæ iā cecidere, cadentq́; Quæ nunc ſunt in honore uocabula ſi uolet uſus. Quē pe nes arbitriū eſt & ius & norma loquendi. ¶ Vehemens] Erit uehemens & copioſus & ſimilis flu uio qui tamen nō ſit turbulentus, ut nihil obſcurum et nō defecatum aſsit in illa uehementia. ¶ Bea bit] Beatum faciet. ¶ Diuite lingua] Id eſt propterea quód linguam Latinā adinueniendis no= uis uerbis ditiorē reddet. ¶ Luxuriantia] Nā ut bonus agricola ea quæ in arboribus nimis luxuriāt aut in ſegetibus cōpeſcit, ſic et bonus poëta quæ nimia ſunt tollet & ut inculta rura cultu mitiora red duntur: ſic aſperiora quæ ſunt in uerſu artificio lenientur. ¶ Ludentis ſpeciem dabit] Nā ut ille qui ludit uarios affert motus, ſic poëta ut ſeruet decorum, accōmodat uerba & ſententias perſonis quas inducit. ¶ Mouetur Satyrū] Veluti per ſynecdochen, ut ſi dicas mouetur caput. Sētentia eſt. Veluti mimus alio motu utitur cum agit Satyrū laſciuum & lenē, & alio cum agit Cyclopa uaſtum & agre= ſtem, ſic & poëta alio modo hunc illum deſcribit, ut utriuſq; naturæ decorū ſeruet. ¶ Prætulerim] Ex perſona ſua ſtultitiā nōnullorum arguit, qui malunt haberi ſtulti & deliri dum ita hebeti ingenio ſint ut non aduertentes ſua errata delectentur ſuo poëmate, & decepti putent illud rectum, q̄ ita ſa= pere & cognoſcere errores, ut corrodantur ira & anxietate, dum illos cōſiderant & emēdare poſ= ſe deſperent. Cupiunt deniq; eſſe ſimiles cuidā Argiuo, qui quidē cum in reliquis rebus agendis non eſſet inſipiens, tamen in hoc uno deſipiebat. Veniens enim in theatrum ubi nulli ludi nulli ſpectatores eſſent putabat ſe uidere ludos & hiſtriones illos agentes. ¶ Cætera munia] Id eſt munera. Nam in uita degenda poterat ſeruare officia ſi nō illa recta, quæ Stoici catorthomata appellāt, ſaltē mediocria. ¶ Non inſanire] Non minus iraſci ſeruis, ſi ut uinū educerent ad potandum ſignum in lagena ab eo impreſſum aperiendo leſiſſent. Dixit autem non inſanire ſatyrice tanquā ſi dicat eſſe multos qui ab huiuſcemodi ira nō facile poſsit abſtinere. ¶ Meraco] Id eſt mero quaſi ualido & potenti. ¶ Ni= mirū ſapere eſt] Sentētia eſt, ſapientē cum eſſe qui carmina & hæc puerilia cōcedat iuniori ætati. Ip ſe aūt quærat nō quo pacto moduletur carmina ſed moduletur actiones ueræ uitæ ut nihil nobis in ea diſſonet ſed omnia ſecundū decorum correſpondeant. ¶ Si tibi] Quemadmodum à medico reme= dium peteres ſi nullis poculis ſitim ſedare poſses, ſic cum nimis cupiditatibus & reliquis animi per= turbationibus labores medicinā debes à philoſophia petere. Libra et aëre. Verba iuriſcōſultica. Ven ditio enim firmatur, cū per librū expenſa pecunia penes ipſum pretiū eſſe oſtēditur. Vnde libripens huiuſcemodi teſtificationibus adhiberi ſolet. De qua cōſuetudine latius apud Pliniū inuenies. ¶ Man cipat uſus] Quā ipſi iuriſcōſulti uſucapionē appellant. ¶ Qui te paſcit ager] Oſtēdit nihil inter= eſſe utrū emas tibi indies quæ pertinēt ad uictū, an ex agris tuis proueniāt. nam etiā ea quæ ex agris tuis percipis à te emuntur. Sed datū eſt precium olim cū agrum emiſti. ¶ Occat] Iactum ſemen in agro matris opperit. ¶ Te dominū ſentit] Nā ſi orbus ille cuius eſt ager uendet tibi frumentū, iam ille ager tuus eſſe uidetur. nā ſi das nummos uillico & accipis ex agro pullos, oua, uinum, uuā, tu pau= latim mercaris illum. ¶ Paulatim] Quaſi dicat maiori tuo cōmodo. ¶ Emptū cœnat olus] Is enim qui olera & reliqua ex agro quē olim emit cœnat, emit ille olus quāuis non ita putet. ¶ Sed uocat] Stultitia noſtra facit ut illa quæ ſunt attributa nobis certis terminis qui lites inter nos & uicinū pro= hibent noſtra eſſe credamus. Sed nihil alicuius proprium eſſe poteſt quod illi uel precibus uel precio uel ui uel morte auferri poteſt. Proprium enim diffiniunt, id eſſe quod uni ſoli & ſemper competit. ¶ Sic qa perpetuus] Stultitiā ſummā eſſe cōcludit cū nihil nobis perpetuū eſſe poſsit uelle multa poſſi dere. ¶ Orcus] Pro morte poſuit quæ inexorabilis eſt. ¶ Tyrrhena ſigilla] Statuas in Tyrrhenia id eſt Etruria fabrefacta. Sigillū] Paruū ſignum. Plin. aūt ſigna Tuſcanica ponit quæ in Etruria facti tata ſunt. ¶ Tabellas] Picturas. ¶ Herodis palmetis] Herodes Iudæorū rex fuit. Verū (ut ait Pli= nius palmæ gloria Iudæa inclita eſt. ¶ Flāmis] Nā ut ait Maro. Sæpe etiā ſteriles incēdere profuit agros. ¶ Genius] Naturæ Deus eſt. Platonici enim (ut ait Apul. de dæmonio Socratis) Demonas quos

geniosq;

genios & lares poſſumus appellare, miniſtros Deorum arbitrantur, cuſtodesq́; hominum & interpretes ſi quid à dijs uelint. Ergo qui melioris meriti in corpore ſunt noſtro genij dicuntur. Corporī renunciantes lemures. Tum ſi domos incurſionibus infeſtarent laruæ appellabantur. Contra ſi boni fuerint lares familiares. Sententia ergo ſit, ut diuerſitatem ingenij duorum fratrum inter ſe cognoſcat ipſe genius comes ipſius hominis. ¶ Qui temperat] id eſt regit. ¶ Aſtrum naturæ] id eſt influxum prouenientem ab aſtro quod nobis naſcentibus præfuit. ¶ Mutabilis uultu quodq; caput] Quia quot homines tot ingenia. ¶ Vultu] Ipſis animi affectibus qui in uultu apparēt. ¶ Albus] Propter uirtutes. ¶ Et acer] Propter uitia. ¶ Vtar] Ex perſona ſua deſcribit quo genere uitæ utendum ſit. Et in primis iubet pellendam auaritiam & ambitionem. ¶ Plura datis] Scilicet mihi à parente, id eſt non relinquam plura quàm parens mihi reliquerit. ¶ Simplex & hilaris] Pro liberali poſuit. Simplex igitur à quo abſit nimis luxus. ¶ Hilaris] A quo abſit triſtitia auaritiæ. ¶ Diſtat enim] Ita fugienda auaritia ut non tamen admittatur prodigalitas. ¶ Quinquatribus] Sacra Mineruæ quæ quinto die poſt Idus & quinq; diebus celebrabantur. ¶ Vtrum naue] Idem enim ero uectus ſiue magna ſiue parua naue. Laudat autem mediocritatem, eaq́; ſe contentū demonſtrat. ¶ Viribus] Valetudine corporis. ¶ Specie] Aſpectu. ¶ Loco] Dignitate. ¶ Somnia] Per hæc omnia intelligit ſuperſtitioſam ac anxiam et ſollicitam uitam. ¶ Terrores magicos] Nam ſi uera ſunt quæ de magica arte traduntur res horrēdas faciunt magici. ¶ Sagas] Veneficas ut ſit idem quod paulo poſt addit. ¶ Portentaq́;] Nam Theſſalia multas tulit ueneficas. ¶ Quid te] iure ſpinas animi perturbationes ac uitia appellat. Illis enim aſſiduo pungitur tranſuerberaturq́; animus. Non ergo ſatis eſt exemiſſe unam ſpinam de multis, id eſt, unum uitium, ſed omnia extirpanda ex animo ſunt. ¶ Quod ſi neſcis uiuere] Si neſcis uti uirtute quæ propria uita hominis eſt, ut latius oſtendimus in noſtris Camaldulenſibus diſputationibus. ¶ Decede peritis] Illis qui uiuere ſciūt. Viue ergo recte & relinque ludum & comeſſationes & potationes quæ uita noſtra non eſt, ſed pecudis. ¶ Aetas decentius laſciua] Aetas iuuenilis quam magis laſciuire decet quàm ſenilem. Probe enim monet Iuuen. Quædam cum prima reſecentur crimina barba.

F I N I S.

FRANCISCI LVIſini Vtinenſis in Librum Q. Horati Flacci de Arte Poetica Commentarius.

Reuerendiſsimo, & Illuſtriſsimo S. R. E. CARDINALI ALOYSIO CORNElio Franciſcus Luiſinus, S. P. D:

CVM è citeriore Gallia Venetias perueniſſem, Illuſtriſsime Corneli, Paulus Manutius, in omni literarum genere prope ſingularis, cum illum ego ob ueterem amicitiam, quæ mihi cum illo arctiſsimis neceſsitudinis uinculis intercedit, domi conueniſſem, ſumma contentione petiuit, ut librum Horatij de poëtica explicationibus meis illuſtrarē: dignū enim eſſe librum aiebat, in quo docti homines induſtriæ ſuæ neruos cōtenderent, & ingenij theſauros multis laboribus congeſtos explicarēt: ſe quoq; hoc negocium fuiſſe amplexaturum, niſi alijs quamplurimis curis diſtineretur. Equidem, rem tantam aggredi, uix arbitrabar eſſe eius, qui uereretur reprehenſionem doctorum, atq; prudentiam: malui tamen, cum Manutij ſtudio eſſem obſecutus, quod facit etiam apud Platonem Theetætus, deſiderari ab illo prudentiam meam, quàm, ſi id non feciſſem, beneuolentiam, Librum poëtices Regij publicæ ſum interpretatus, tanto hominū concurſu, ut multitudinem ſtudioſorum ampliſsimus locus non caperet, has igitur commentationes meas ad te Corneli preſtantiſsime mittendas eſſe existimaui, ut in eius nomine apparerēt cui, ſummo literarū patrono, omnium plane ſcripta deberi uidentur. nam ſi quis unquam uirtutis ſuæ admiratione hominum ſibi uoluntatem deuinxit, & qui omniū ſtudia, ac laudes promereretur, inuentus eſt, tu mihi is unus ex omnibus eſſe maxime uideris. quæ res ne multis egeat, ac perſpicuis argumētis, dignitatis tuæ ratio facit, quæ altiſsimo loco ſita eſt, nam in eum quidem ordinem cooptatum te eſſe uidemus, quo uiris tantum aditus uirtute, & probitate excellentibus patere ſolet, qui nō fuco, & fallacijs ſibi hominum animos, ſed uitæ integritate, & ſingulari ſapientia conciliarint. Atq; alij, qui nunc tecum ad reipublicæ Chriſtianæ gubernacula ſummo Pontifici aſsiſtūt, cæleſtes, ac diuini homines, ante, quàm ad Cardinalatus gradum eueherentur, quam auram popularem non captarunt? quos Herculis labores non exceperunt? quam aduerſam fortunam non ſuſtinuerūt? Tu uerò cum nobiliſsimis inſignium diſciplinarum ſtudijs animum excoluiſſes, omnium quaſi uirtutū præſidijs ſeptus, ad urbem te contuliſti: cuius uix limen adieras, cum te Iulius. III. Pontifex poſt hominum memoriam ſapientiſsimus, Cardinalem pronunciauit, & ſocium ſibi ſtatim aſciuit, ut Chriſtianam rempublicam in tanto naufragio fluctuantem, & aduerſiſsimis uentis iactatam illuſtribus conſilijs iuuares. quòd quidem ita præſtas, ut Marcum, Franciſcum, & Andræam Cornelios, qui Cardinales clariſsimi fuerunt, gentiles tuos, ut fortunis, & nobilitati, ſic animi luminibus, & præſtantia repræſentes, maiorem etiam de te opinionem quandam boni omnes imbiberent. nam te præſentem, qui in urbe ſunt, ut cælo delapſum intuentur, abſentem exteræ nationes admi-

 rantur.

rantur. non enim iiſdem cancellis, quibus corporis umbra capitur, nominis tui fama continetur quæ latius peruagatur, & in omnium gentium auribus poſita eſt. nihil mihi quidem tui nominis celebritate dulcius eſt, nihil optacius, ſed tamen neſcio quo pacto fit, ut, cum de te cogitem, lachrymas continere non poßim: eas enim mihi clarißimi uiri Ioannis patris tui memoria nunc etiam excußit. is ſi uiueret, & te in excelſo iſto dignitatis gradu conſtitutum uideret nunc demum uberrimum diſciplinæ fructum caperet, qua ut puer ſanctius inſtituereris, ſedulo ſemper curauit, cum inſita tibi uirtutis ſemina, quæ ſopita erant, omni ratione accenderet. nam ut ingenij tui uis fieret illuſtrior, diſciplinam adhibuit, at quam diſciplinam dij immortales? cuius gratia doctißimos undique uiros amplißimis præmijs propoſitis acciuit. quis enim ignorat, Corneliam domũ eruditißimis uiris ſemper fuiſſe refertam? ut uix altera tota Italia literas amantius aluerit, iacentes officioſius extulerit, elatas fœlicius coluerit. quid mirum igitur, ſi è Cornelia familia tot ſummi uiri exierunt, qui in Veneta republica omnibus honoribus perfuncti floruerunt? qui Romæ eam, quam tu nunc geris, perſonam ſuſtinuerunt? cum fœminæ etiam uiris pares ex ea ortæ ſint. quid enim ego hic Cypri reginam Corneliam commemorem? quæ, rege marito mortuo, tam ampli, atque opulenti regni heres, patriã regno chariorem habuit, cui Cyprum inſulam nobilißimam, cui tantum imperium, cui tantas opes condonauit, & regnandi curam abiecit, quæ alios ad facinus tetrum allicit, qui regnandi cauſa iura omnia labefactanda eſſe arbitrantur. illi Georgius frater, auus tuus, uir ſapientißimus, ut id efficeret grauißimus auctor fuit; qui inſtructa etiam naui in Cyprum, ut inde in patriam ſororem ueheret, enauigauit. cui cum patria tantum ante oculos uerſaretur, & nihil eſſet antiquius, nulli remi, nulli uenti ſatisfacere properanti uidebantur. quid multa? donata Cyprus Venetis eſt, uectigalibus publicis finitima nauali gloria, & maris imperio celeberrima. omnium rerum copijs, atque opibus circumfluens. quam parem huic in patriam pietatem Carthago? quam Lacedæmon? quam Roma Athenæ, Rhodus obijcient? quam ulla ueterum reſpublica oſtentabit? cuius ad noſtram memoriam diſciplina militaris, & gloria peruenerit? nam captos bello Reges, & uinculis conſtrictos, expugnatas prouincias, debellatas urbes qui reddiderint, eorum penè innumerabilia paßim exempla reperiuntur: ſed qui domeſtico, atque amplißimo ſe regno exuerint, ut patriæ opes amplificarent, non temere tibi ex omnibus monumentis occurrẽt, cum nihil ex omni memoria ſumi poßit illuſtrius. hæc ego ueſtra decora, atque ornamenta libenter commemorare, & crebris uſurpare ſermonibus ſoleo quia ueſtris innumerabilibus officijs obſtrictum me eſſe ſentio. Ioannes pater tuus, uir clariſſimus, cuius ego mortui, dum uiuam memoriã colam, in ſuam me familiã honeſtißime aſciuit, & mea ſtudia Patauij liberalißime fouit. tum ego in ſtudijs ueſtra liberalitate adiutus florui, ex qua tanquam ex fonte plurima in me commoda redundarunt. tum meum nomen, cum ante fuiſſet obſcurius, & ego domi apud te eſſem quaſi in orbis terræ theatro, illuſtratum eſt. ſcit hoc is, cui omnia debeo, Federicus frater tuus, diuinus iuuenis: quem ego cum in ſtudijs uiderem ita uerſari, ut in ijs omnes eius cogitationes euigilarent, acrioribus ſtimulis excitabar ad hanc ſtudiorum metam, quæ cum populari gratia coniuncta eſt, ut ille me tantum exemplo, quantum ego illum cohortatione, & præceptis, adiuuaret. Ego igitur, in quo uobis beneficio non ſim deuinctus, nihil plane uideo, cum omnia circumſpiciam: nec ſolum dignitas mea, quæ tamen eſt pertenuis, ſed etiam uita ipſa à ueſtra mihi benignitate deriuatur. quare potius me mei, quàm nobilißimæ Corneliæ gentis obliuio ceperit: cui ſi præclaram meam uoluntatem teſtatam poſſem illuſtri aliqua ſignificatione relinquere, ô me uere beatum, ô uere fortunatum hominem. ſed neſcio qua temporum meorum iniquitate hæc mihi hactenus liberior facultas prærepta eſt. ut mihi inuidiſſe potius fortuna indignius uideatur, quàm mea in id uoluntas exiſtimetur non fuiſſe propenſior. Tu uerò Corneli Illuſtrißime meum hunc commentarium.

tarium, quo liber obſcuriſsimus de arte poetica illuſtratur, quaſi animi mei prædem accipies. æquum enim eſſe cenſuimus, ut, qui uitæ, & fortunarum mearum patronus eſt, ei liber etiam dicaretur, in quem omne ſtudiũ, atq; operam contulimus, ut poetica ratione nihil iam eſſe poſſet dilucidius. is ſi tibi doctiſsimo, & præſtantiſsimo uiro probabitur, iam ego maximam ſtudiorum meorum fructum feram. nam tu mihi unus inſtar omnium, cum in te uno uirtutes omnium eluceant, & princeps eorum mihi iure optimo ſis, quorum ego ſane omnia peruelim. Vale. Regij Lepidi, Idibus Maij, anno ſalutis, M. D, LIIII.

FRANCISCI LVIſini Vtinenſis in Librum Q. Ho HORATII FLACCI DE ARTE Poetica Commentarius.

HVMANO *capiti*] *Opinionem & Phantaſiam Ariſtoteles non circa idem uerſari, ſed plurimum inter ſe diſcrepare libro tertio de anima ſcriptum reliquit. nam phantaſia, inquit, noſtro in arbitrio, & uoluntate poſita eſt, poſſumus enim animo omnia effingere liberius uel aduerſa, uel quæ fieri poſsunt, uel quæ unquam accidere conſentaneum non uidetur, quibus tamen non afficimur, neq; animo commouemur, quia ficta ſcimus eſſe. quemadmodum nec, cum picturam intuemur, commoueri ſolemus, ſeu terribilis res aliqua, ſeu læta expreſſa, à nobis ſpectetur, quòd ficta ea omnia ſunt, nulla ueri ratio elucet. At opinio è re ipſa, atq; è ueritate tanquam ex fonte deriuatur: non enim libera eſt, ſed ex euentu pendet. quare cum aliquid uel triſte eſſe, uel iucundum opinamur. συμπάσχομεν, inquit Ariſtoteles, id eſt afficimur, & cõmouemur. Poetæ phantaſiam, non opinionẽ ſequuntur: quia poetæ nomen ſibi aſciſcunt non propter carmen, ſed propter fabulam, & fictionem, ut in poetice teſtatum relinquit Ariſtoteles. & iccirco quicunq; rerum effigiem, & ſimulacra arte imitantur, ut mechanici pleriq; artifices faciũt, poetæ ſunt, quemadmodũ in ſympoſio Platonis Socrates affirmat, propterea quod fictione, & rerum imitatione delectantur: Verum his modus ſtatuendus eſt: neq; enim omnia poetarum figmenta probanda ſunt, ſed quæ à prudentia potius, quàm à ſola fingendi libertate proficiſcuntur. Si quis fabulam ita conſtituat, & argumentum poematis, ut inter ſe omnia non reſpondeant, ſed diſſentiant potius, ac repugnent, ſimile poëma confinxerit picturæ illi, quæ ex omnibus animantibus terreſtribus, aëreis, ac marinis cõflata eſt: & propterea monſtrum quoddam uidetur. omnia igitur in poemate ſibi conueniant, conſentiant, reſpondeant, ſcopum ac finem omnia ſpectent, nihil abhorreat, nihil alienum ſit: unde Virgilius nihil Aeneæ tribuit, quod ſummo Imperatori, qui plane Deus non eſſet, minus conueniret: nihil Achilli & Vlyſsi Homerus, quando, ut ait Theon in exemplis, in Iliade Troianorum incõmoda recenſet, ut homines ad iuſtitiam inflammet, in Odyſſæa ad ferendam æquo animo aduerſam fortunam nos cohortatur, hic fuit ſcopus, nihil attigit quod in hunc directum non eſſet. Quintilianus libro octauo, capit. quarto, de hoc loco Horatij ſic ſcribit. κοινισμὸς, inquit, appellatur quædam mixta ex uaria ratione linguarum oratio, ut ſi atticis dorica, ionica, æolica etiam dicta confundas. cui ſimile uitium eſt apud nos, ſi quis ſublimia humilibus, uetera nouis, poeti-*

 ca uulgaa

ca uulgaribus miſceat: id enim tale eſt monſtrum, quale Horatius in prima parte libri de arte poetica fingit, Humano capiti, & quæ ſequuntur: & cætera ex diuerſis naturis ſubijciat. Horatius monſtri huius deſcriptionem ab Aegyptijs deſumpſit. nam Porphyrius libro quarto de abſtinentia à cibis, & cæde animalium, de Aegyptijs loquens, ſic inquit. ἔκτισαν γὰρ πρὸς αὐτοῖς τις μέχρι τραχήλου ἀνθρωποειδὴς, τὸ δὲ πρόσωπον ὄρνιθος, ἢ λέοντος, ἢ ἄλλου τινὸς ζώου κεκτημένος, καὶ πάλιν αὖ κεφαλὴ ἀνθρώπου, καὶ ἄλλων τινῶν ζώων μέρη, δι' ὧν δηλοῦσιν ὅτι κατὰ γνώμην θεῶν, καὶ ταῦτα ἀλλήλοις κοινωνεῖ. Et quæ ſequuntur. quidam apud eos uſq; ad collum humana ſpecie pictus eſt, uultum auis uel leonis, uel alius cuiuſpiam animalis præſeferẽs, item caput humanum, aliorum quorundam animalium membra, reliquęue partes corporis ſunt. quibus perſpicue demonſtrant, deorum immortalium uoluntate hæc etiam animalia inter ſe coniuncta eſſe. Lucianus etiam in libro de ſectis huius rei locupletes teſtis eſt, apud quem ſic legimus. οἷα πολλὰ αἰγύπτιοι γράφουσιν ἀντὶ τῶν γραμμάτων κυνοκεφάλους τινὰς ὄντας, καὶ λεοντοκεφάλους ἀνθρώπους. qualia multa Aegyptij pro literis pingunt, ut capite canino & leonino homines. Plato in ſophiſta. οὐκ οὖν καὶ τἆλλα οὕτω κατὰ δύο διττὰ ἔργα τῆς ἡμετέρας αὖ ποιητικῆς πράξεως τὸ μὲν αὐτὸ φαμὲν, αὐτουργικὴν τὸ δ' εἴδωλον, εἰδωλοποιϊκήν. Alia etiam ſic duplicia ſunt opera noſtræ huius poeticæ artis nam pictura, quæ rem plane effingit, uerum exprimens eſt: quæ uerò ſpectrum, ſpectrum imitari dicitur. pictura hæc, cuius exemplum attulit Horatius, tam uaria, ac multiplex, non eſt αὐτουργικὴ, ſed εἰδωλοποιϊκή. nullis enim in regionibus monſtrum hoc uiuere audiuimus. quare non ad ueritatem, ſed ſpectrum & phantaſiam proxime accedit. Hoc primum Horatij præceptum eſt in hoc de arte poetica libro plane aureo, in quo poetam excellentẽ effingit: nec eo contentus in poetas ſæpe immeritos inuehitur, quos è cœtu poetarũ explodit. nec temere primum docuit, qualis eſſe debeat argumenti, & fabulæ conſtitutio. quia, ut in poetice auctor eſt Ariſtoteles, fabula poematis anima eſt. Reliquum eſt iam, ut contextum ipſum aggrediamur.

¶ Ceruicem] Quæ iuncta eſt capiti. Virg. de Orpheo. tum quoq; marmorea caput à ceruice reciſum. αὐχένα uocant Græci. Dionyſius Halicarnaſſeus libro nono. ubi ſecuri percutiuntur ab Appio milites, οἱ μὲν πελέκει τοὺς αὐχένας ἀπεκόπησαν. alijs ſecuri ceruices reciſæ ſunt. ¶ Varias] Quia ex uarijs animantibus, auibus'ue collectæ. aliquando idẽ animal ut collum columbæ, uarium uidetur noſtro uiſu hallucinante, Ariſtoteles de generatione.

¶ Vndiq;] Ex omnibus auibus. ut in Ode ad Munatium Plancum, undiq; decerptam fronti præponere oliuam, undiq; id eſt ex omnibus oliuetis. ¶ Piſcem] Etiam marina animalia cõplectitur. auis ex aërijs, equus ex terreſtribus, piſcis ex marinis eſt. Virgilius, ſyluæq;, & ſæua quierãt Aequora. pictæq; uolucres quæq; lacus latè liquidos, quæq; aſpera dumis rura tenẽt.

¶ Superne] Vt de Venere Appellis Cicero libro tertio de officijs. accedit eodem teſtis locuples Poßidonius, qui etiã ſcribit in quadam epiſtola P. Rutilium Ruffum dicere ſolere, qui Panetiũ audierat, ut nemo pictor eſſet inuentus, qui Veneris eam partẽ quam Apelles inchoatam reliquiſſet, abſolueret: oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi ſpem auferebat: ſic ea, quæ Panetius prætermiſiſſet, & non perfeciſſet, præſtantiam neminem eſſe perſecutũ. morte præreptus Apelles Venerem hanc, de qua Cicero, perficere non potuit. Plinius libro trigeſimoquinto, capite decimo. ſuperne autem mulier hæc, de qua Horatius, formoſa uideri poßit, quia caput humanum, reliqua membra ferarum, & brutorum habet animantum.

¶ Spectatum admißi] Adhibiti ad ſpectandum, Pictores & ſtatuarij ad ſpectandum opus exactum admittere ſolent, ſæpe etiã illud populo proponunt, atq; omnium oculis ſubijciunt, ut aliorum iudicium exquirant. Aelianus libro decimoquarto de Policleto loquens, qui alteram ſtatuam ipſe ut ſentiebat, fecit, alteram, populi iudicium ſecutus abſoluit, προὔθηκεν οὖν ἀμφοτέρας, καὶ ἡ μὲν ὑπὸ πάντων ἐθαυμάζετο. ἡ δὲ ἑτέρα ἐγελᾶτο, ὑπολαβὼν οὖν ἔ-

φησὶ ὁ πολύκλειτος, ἀλλὰ ταύτην μὲν, ἣν ψέγετε, ὑμεῖς ἐποιήσατε, ταύτην δ' ἣν θαυμάζετε, ἐγώ. utranq; propoſuit, & hæc quidem omnibus admirationē ciebat, hæc autem irridebatur, excipiens igitur Polycletus, at iſtam, quam uituperatis, inquit, uos feciſtis, hanc ego, quam admiratione defixi ſuſpicitis. ¶ Amici] Licet pictori illi amici ſitis arctiſsimis neceſsitudinis uinculis coniuncti, amamus autem amicos, quia nos ipſi ſunt. nam ut ait Ariſtoteles libro octauo de moribus ad Nicomachum, φίλος ἕτερος αὐτός, ideo amicorum in rebus dijudicandis ſæpe decipimur: uidemur enim de noſtris ferre ſententiam, quare Socrates in Phædro Platonis ſanius iudicium putat non amantis, quàm amantis, quia is, qui non amat, uerum ſequitur qui amat, ſæpe fictus eſt, τοὺς δὲ μὴ ἐρῶντας κρείττους αὐτῶν ὄντας, τὸ βέλτιστον ἀντὶ τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων αἱρεῖσθαι. ex his non amantes præſtant, quia quod uidetur optimū, & maxime conducibile, non inanem hominum opinionem ſequuntur.

¶ Aegri ſomnia] Melancholici ſæpe ſomnijs uexantur, ideo ægri etiam, quia melancholici ſunt, quieti ſomnijs interrumpunt. ſomnia autem eorum irrita ſunt, & ſibi non conſtant: ſic imperiti poetæ in ſuis ſcriptis errant, & pugnantia inter ſe confingunt. Ariſtoteles de diuinatione per ſomnium quodam loco, ſic inquit, ἀλλ' ὥσπερ, ὡς περαίνει, ἡ φύσις λάλος ἐστι, καὶ μελαγχολικὴ παντοδαπὰς ὄψεις ὁρῶσι. qui nacti ſunt melancholicum ingenium, uaria ſpectra uident. ibidem ſtultiores dicūtur, qui ſomniant, πάνυ γὰρ ἀγεννεῖς ἄνθρωποι προορατικοί εἰσι, καὶ εὐθυόνειροι, ὡς οὐ θεοῦ πέμποντος. ualde enim degeneres homines, atq; inepti in ſomnijs futura proſpiciunt, & diuinant, quia ſcilicet à Deo ſomnia non mittantur. ægri ſomnia ſimillima dicit eſſe Horatius corruptis poematibus, quia ægrorum ſenſus omnes, corrupti, ac deprauati ſunt. Socrates in Theæteto Platonis ſic inquit, ἕκαστον δὴ τῶν πεφυκότων τί ποιεῖν ἄλλο τι, ὅταν μὲν λάβῃ ὑγιαίνοντα σωκράτην, ὡς ἑτέρῳ μοι χρήσεται, ὅταν δὲ ἀσθενοῦντα ὡς ἑτέρῳ. quibus uerbis demonſtrat res alias ſibi ægro uideri, alias recte ualenti, & quidem res eaſdem. ¶ Pictoribus atque poetis] Senſus hic eſt, licet poetis fingere, modo fingant conſentanea, non ea quibus natura reſiſtit, ac reclamat, & quæ inter ſe cohærere non poſſunt. pictores autem, & poetæ ubique ſimiles ponuntur, ut hic poſitos ab Horatio uides. Cicero libro tertio de officijs. quod autem in poematibus, & picturis uſu uenit, in alijsq; compluribus, ut delectentur imperiti, laudentq; ea quæ laudanda non ſunt, ob eam credo cauſam quòd inſit in his aliquid probi, quod capiat ignaros. Ariſtoteles in poetice, ἤτοι βελτίονας, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς, πολύγνωτος μὲν κρείττους, παύσων δὲ χείρους, διονύσιος δ' ὁμοίους εἴκαζε. præſtantiores, quàm noſtrates homines ſunt, uel deteriores imitari neceſſe eſt, ut pictores imitantur, Polygnotus præſtantiores, Pauſon deteriores, Dionyſius uerò ſimiles effingebat. quare Horatius doctiſsime hic poëtas, & pictores conſociauit. ¶ Aequa poteſtas] Venia par. poetis aūt, quia quæ ſcribunt, dijs uidentur dictantibus ſcribere. Plato in Apologia. ἔγνων οὖν αὖ καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ, καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις, καὶ οἱ χρησμῳδοί. hoc etiam in poetis animaduerti, eos non ſingulari aliqua ſapientia ſcribere, quæ ſcribunt, ſed natura quadam, & diuino furore conciti, ut uates, & qui in oraculis reſponderunt. ¶ Vt placidis coeant immitia] Huc ab initio libri præceptum deduxit Horatius, Porphyrio autem alterum præceptum eſſe exiſtimauit, nimis turpiter deceptus, qui nec ſenſum, nec ſtructuram, nec ordinem uerborum, ac præcepti uim agnouerit. placida, & immitia ſimul eſſe non poſſunt, quia contraria ſunt, quæ autem ſunt contraria ſimul eſſe nequeunt, ut docet in prædicamentis Ariſtoteles. hæc Horatius pro his, quæ non congruunt inter ſe, uſurpauit, exempli gratia, Theon in exemplis Homerum reprehendit, qui libro primo Iliadis Chryſem ſacerdotem ad hoſtes deduxerit, ut filiam pretio redimeret. hoc uerò timido ſeni non conuenit. tam ſecuro animo uenire ad ſuperbiſsi-

mos, & inſenſiſsimos hoſtes. ne iuuenes quidem hoc audaces feciſſent, cùm erat fugiendum, Chryſem ait ueniſſe in caſtra hoſtiũ, qui nec militum temeritatẽ, nec iram Atridarũ, nec ſtrepitum armorũ, nec horribilem illũ belli terrorem pertimuerit, tum poſt multa ſic Theon ait, ὁ πόθος τῆς θυγατρὸς ταῦτα ἠνάγκαζεν, at deſiderium filiæ ad hæc illum compulit. mox reſpondet. ἀλλ' ὁ φόβος τῶν ἐναντίων ἐκώλυε, at metus hoſtium prohibebat. Homerus igitur in Chryſe uideri poteſt placidis immitia coniunxiſſe, timori audaciam, ſenectuti fortitudinem, prudentiæ, quæ ſolet eſſe in ſenibus, temeritatem. ¶ Geminentur] Iungantur, duo fiant diſsimilia: neque enim coaleſcere poſſunt, cum inter ſe diſcrepent. hæc dicuntur geminari, quæ ſi conuenirent, coaleſcerent, non geminarentur, ut honeſtum, & utile, quia idem ſunt, non geminantur. Cicero libro tertio de Officijs, Itaq; accepimus Socratem ſolitum execrari eos, qui primum hæc, natura cohærentia, opinione diſtraxiſſent, cui quidem ita ſunt Stoici aſsenſi, ut etiam quicquid honeſtum eſſet, id utile eſſe cenſerent, nec utile quicquam quod non honeſtum. ¶ Incœptis grauibus plerunq;, & magna profeſsis] Hic Horatius eos poetas reprehendit, qui ab eo, quod ſibi ducendum propoſuerunt, epiſodijs, & digreſsionibus importunis abducti diſcedunt. nam Epiſodia tum in poëmate requiruntur, cum res poſtulare uidetur: temere accerſenda non ſunt, cum his nec amplificatur poema, nec perpolitur. non igitur importune, & fuſus excellentes poetæ in digreſsione excurrent, hæc mihi horum uerſuum uidetur eſſe ſententia. Iacobus tamen Griſolus, uir ſane eruditus, adhuc primum præceptum ab Horatio tradi exiſtimat. à quo ego ut diſſentiam, ea me ratio impellit, quod cum epiſodia in arte poetica illuſtrem ſemper ſibi locum uendicent, de ijs nullum uerbum fecerit Horatius ſi reticuiſſe cum hic de epiſodijs exiſtimabimus. & certe locus hic ex poetice Ariſtotelis expreſſus eſt, ibi enim ſic legimus, τῶν δ' ἁπλῶν μύθων, καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται, λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς, οὔτ' ἀνάγκη εἶναι. ſimplicium autem fabularum & actionem epiſodicæ teterrimæ ſunt: dico autem epiſodicam fabulam, in qua epiſodia nec ueriſimili ulla ratione, nec neceſſario mutuo conſeruntur. Demetrius etiam Phaleræus in libro de elocutione hoc ipſum præceptum inſeruit. νικίας δ' ὁ ζωγράφος καὶ τοῦτο εὐθὺς ἔλεγεν εἶναι τῆς γραφικῆς τέχνης οὐ μικρὸν μέρος, τὸ λαβόντα ὕλην εὐμεγέθη γράφειν, καὶ μὴ κατακερματίζειν τὴν τέχνην εἰς μικρὰ, οἷον ὀρνίθια, ἢ ἄνθη. & poſt, ᾤετο γὰρ καὶ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν μέρος εἶναι τῆς ζωγραφικῆς τέχνης, ὥσπερ τοὺς μύθους τῶν ποιητῶν. Nicias pictor & hoc ſtatim præcepit, pertinere ad artem pingendi, ut non paruo aliquo ſpacio ſyluam ingentem pingat, qui eam pingendam ſuſcepit, & ad tenuia ſe conuertat, ut auiculas, & flores: putabat enim hoc ſubiectum eſſe picturæ, ut fabulas poetarum. ¶ Purpureus late] Incipit grauiter, & cum dignitate, mox repente deficit. purpurã poſuit pro pulchritudine poetici alicuius ſplendoris. nã reges ob dignitatem hac utebantur. Eutropius libro nono de Diocletiano. ornamenta gemmarum ueſtibus, calceamentisq; indidit. nam prius imperij inſigne in clamyde purpurea tantum erat reliqua communia. uel dic hic pannum purpureũ ſumi pro affectatione, quæ ſtatim graue principium ſubſequitur. nam purpura etiam male audijt ut delicatior. Laertius libro ſecundo in Ariſtippo. καί ποτε παρὰ πότον κελεύσαντος Διονυσίου ἕκαστον ἐν πορφυρᾷ ἐσθῆτι ὀρχήσασθαι, τὸν μὲν Πλάτωνα μὴ προσέσθαι εἰπόντα, οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολήν. In conuiuio olim imperante Dionyſio, ut unuſquiſque in purpurea ueſte ſaltaret, Platonem dixiſſe ferunt, fœmineam ueſtem induere non poſſem. ¶ Vnus, & alter aſſuitur] Sic Cicero in Oratore ad Brutum. quos autem numeros cum quibus tanquam purpuram miſceri oporteat, nunc dicendum eſt. alluſio eſt ad prætextam ueſtem. ſic prior ſententia melior uidebitur. ¶ Lucus] Nemorum, & lucorum deſcriptio ne explicetur uerbis innumerabilibus, ſed paucis & aptis. Virgilius: Lucus in urbe fuit media gratiſsimus umbra. Homerus libro ſexto

bro ſexto Odyſſeæ, ubi Nauſicaa hoſpitem Vlyſſem alloquitur cui tamen ut alienigenæ loca poterant deſcribi explicatius. δήομεν ἀγλαὸν ἄλσος ἀθήνης ἄγχι κελεύθου αἰγείρων, ἐν δὲ κρήνη νάει, ἀμφὶ δὲ λειμών. Reperiemus ſplendidum nemus Mineruæ prope uias alnorum. fons inde fluit, circum autem pratum eſt. Imprudentes poetæ incœptum deſerent, & in luci deſcriptione latius excurrent. ¶ Ara Dianæ] Vel Tauricam Dianam intellige, quæ Oreſtem à furijs eripuit. Cicero pro Milone. uel eam quæ in Cyntho monte Capreas occidiſſe complures dicitur, & ex earum cornibus Apollini fratri aram extruxiſſe. de qua Callimachus in Apollinis hymno. τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε καλῇ ἐν ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἔνδοθι λίμνης ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν κυνθιάδων φορέεσκεν, ὁ δ᾽ ἔπλεκε βωμὸν ἀπόλλων, δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν ἐκ κεράων. κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους. Quadrimus prima fundamenta Apollo iecit pulchra in Ortygia rotundo in lacu: Diana uenata cornua continenter Caprarum Cynthiadum comportauit: ipſe autem contexuit aram Apollo, conſtruxit quidem cornibus fundamenta, conſtruxit aram ex cornibus: corneos autem circumiecit muros. ¶ Et properantis aquæ] Amnem intelligit, cum ambitum uocat. Virgilius amnes Oceani dixit, quòd terram ambiunt, & Oceani ſpretos pede reppulit amnes. breuiter idem amnē expreſſit ſine uerborū diſpendio libro ſexto. pars denſa ferarum Tecta rapit, ſyluas inuentaq; flumina monſtrat. & Homerus libro ſeptimo Odyſſ. ubi de horto Alcynoi. ἐν δὲ δύω κρῆναι, &c. ¶ Flumen rhenū] Cæſar ex Gallia in Germaniā trayciens Rhenum tranſijt. in cōmentarijs de bello Gallico. Alpinas ab dura niues, & flumina Rheni Me ſine ſola uides. Idem in lib. octauo. Rhenuſq; bicornis. ubi Seruius. quia per duos fluit alueos, per unum qua Romanum imperiū eſt, per alterum, qua interluit barbaros. Rhenū dixit, non Rhenus, Horatius, credo quia cum dictione flumen coniūxit. ſic in Odyſſea. teſtis Metaurum flumen, & Haſdrubal Deuictus. ¶ Pluuius deſcribitur arcus.] Irim intelligit, quæ oritur, cum nubem ſolis radij aduerſam feriunt, & noſter uiſus inter nubem, & ſolē medius illa emphaſi refrangitur. Ariſtoteles lib. tertio meteorologicorū. ἀναγκαῖον, ὅταν ἄρχηται ὕειν, καὶ ἤδη μὲν συνιστῆται εἰς ψεκάδας ὁ ἐν τοῖς νέφεσιν ἀήρ, μήπω δ᾽ ὕῃ. ἐὰν ᾖ ἐναντίος ὁ ἥλιος, ἢ ἄλλο τι, οὕτω λαμπρὸν, ὥστε γίγνεσθαι ἔνοπτρον τὸ νέφος, καὶ τὴν ἀνάκλασιν γίγνεσθαι πρὸς τὸ λαμπρὸν τὸ ἐναντίας, γίγνεσθαι ἔμφασιν χρώματος οὐ σχήματος. neceſſe eſt, cū pluere incipit, & iam aer in rorationes in nubibus conſiſtit, nondum aūt pluat, ſi aduerſus ſol fuerit, aut aliquid fulgidum, ut nubes ueluti ſpeculum fiat, & refractio contra lumen efficiatur, coloris, non figuræ fieri emphaſim. Ammianus Marcellinus libro XX. ſub finem, & Plutarchus lib. tertio de placitis philoſophorū Irim pluribus uerbis deſcribunt Laertius libro VII. in Zenone. ἶριν δὲ εἶναι αὐγὰς ἀφ᾽ ὑγρῶν νεφῶν ἀνακεκλασμένας. Irim eſſe radios ab humidis nubib. reflexos. quod attinet ad arcū, Zezes, interpres Heſiodi in Theogonia, καὶ δοκεῖ τὸ κύκλου τμῆμα εἶναι ἐν τῷ νέφει. & circuli ſectio nube eſſe uidetur. Virgilius eam breuiter, non per epiſodiū libro IIII. deſcripſit. Ergo Iris croceis per cœlum roſcida pennis Mille trahens uarios aduerſo ſole colores Deuolat. Homerus etiam lib. octauo Iliados, ubi Iupiter Irim mittit, quæ Iunonē, & Mineruā ad ſe accedere uetet, ἶριν δ᾽ ὄτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν. Irim miſit aureas pennas habentem, quæ mandata ferat. ¶ Cupreſſum] Qui pingit naufragiū, quid attinet ut præter rem pingat cupreſſum? & quaſi epiſodium quoddā inducat? quidā cupreſſum duntaxat pingere ſci aiebat, eam igitur in omni pictura adhibebat. uide Eraſmum in Chiliadibus. Cupreſſus naufrago addita mortē portēdere poteſt. Virgilius libro tertio, Cæruleis mœſtæ uittis, atraq; cupreſſo. Vbi Seruius annotat, apud ueteres poſitum in more fuiſſe, ut ante domum funeſtā cupreſſi ramū præfigerēt, ut Pontifex preteriēs funus eſſe animaduerteret, et diſceret, ne pollueretur.

¶ *Qui pingitur*] Nunc etiam in tabella naufragium depingitur, & ex uoto in Diuorum templi. parietibus affigitur, ut ſummi Dei potentia, & in homines beneficentia ad pietatem inflammemur. ſic ueteres etiam faciebant. Horatius in Odis libro primo.

Me tabula ſacer Votiua paries indicat humida Suſpendiſſe potenti. Veſtimenta maris Deo. Et Tibullus libro primo. *Nunc Dea nunc ſuccurre mihi: iam poſſe mederi Picta docet templis multa tabella tuis.* ¶ *Amphora*] Quidam amphoram figulina rota inſtituit, mox à propoſito diſcedẽs urceũ fingit: urceus autem exiguum eſt uas, unde manus abluentibus aqua funditur. Homerus libro quarto Odyſ. χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα, etc. uel quo puellæ capiti impoſito aquãtur, libro ſeptimo Odyſſeæ. παρθενικῇ εἰκυῖα νεήνιδι κάλπιν ἐχούσῃ. Polybius libro decimo fortaſſe urceos intelligit, cum inquit κεραμίδας ἀργυρᾶς. uide quid annotauimus in noſtris Parergis libro tertio capite decimo. ¶ *Simplex duntaxat, & unum*] Non eſt liberius per epiſodia excurrendum, in res alias, atq; alias: fabula eſſe una debet, non multiplex, una actione conſtet: non eſt autem una actio, ſi unus uir ſit Hercules, aut Theſeus. nam hi res multas geſſerunt, quæ unam actionem conſtituere non poßunt. nam diuerſæ cum ſint ſe mutuo non reſpiciunt, quare actio una non erit, ſi geſtæ res omnes ab Hercule, uel Theſeo referantur, ſed plures, ac plane diuerſæ. Vitandæ igitur ſunt digreßiones, quæ nos de actione in diuerſam actionem trahunt: illæ enim tantum probandæ ſunt, quæ nos à propoſito longius non diducunt. Virgilius unam ſibi actionem Aeneæ propoſuit Iter ab urbe Ilio in Italiam, ubi ſibi urbem exædificet, tamen in Africam ad Didonem maris procella iactatum ducit. quia res illa à re propoſita non penitus abhorret, quin potius rerum uarietate delectationem affert: nauigantes enim ſæpe in ultimas terras tempeſtate appulſi peruenerunt. ſic Homerus Vlyſſem ad Corcyrenſium littora eiectum ſcribit, cum ille tamen Ithacam contento curſu peteret, ſolam Ithacam animo reuolueret, ſolam oculis quæreret. lege librum Odyſſeæ quintum, & conſequentes præterea libros. Ariſtoteles in ſua poetice, cum præcepta huiuſce rei tractandæ ſcriberet, ſic inquit, οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις, διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν θησηΐδα, καὶ ἡρακληΐδα πεποιήκασιν, οἴονται γὰρ, ἐπεὶ εἷς ὁ ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν. mox de Homero, ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα αὐτῷ συνέβη. ſic unius multæ ſunt res geſtæ, ex quibus una confici actio nõ poteſt, quare omnes peccare uidentur, quicunq; poetæ Theſeida, & Heracleida ſcripſerunt. arbitrantur enim, quia unus Hercules eſt, unam etiam eſſe fabulam par eſſe. Odyſſeam ſcribens Homerus, non omnia retulit, quæ ipſi Vlyßi euenerunt.

¶ *Maxima pars uatum pater, & iuuenes patre digni*] O' Piſo, & uos filij Piſonis digni clarißimo patre, quia à paterna uirtute nõ receditis: degeneres enim indigni ſunt patre. unde ſuperioris Africani filio, qui ſe omnibus uitijs obſtrinxerat, propinqui annulum è digito detraxerunt, in eo caput erat Africani ſculptũ, indigno, qui eum geſtaret. Valerius Maximus libro tertio capite quinto. ¶ *Decipimur ſpecie recti*] Nam duplex bonum, alterum apparens alterum exiſtens. Ariſtoteles libro ſeptimo de moribus ad Nicomachum. τὸ ἀγαθὸν διχῶς, τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς, τὸ δὲ τινί. & poſt, αἱ δὲ οὐδὲ ἡδοναί, ἀλλὰ φαίνονται. bonum dupliciter, alterum cuidam. uoluptates bonæ ſunt, ſed uidentur. poetæ quidem omnes ſibi bonum finem, ut recte imitentur, proponunt, ſed recti ſpecie decipiuntur, quia quod bonum putant, uitioſum eſt, nam alij nimis breues ſunt, alij nimis tenues, alij tumidiores, & cum in errore uerſentur, id non uident, quinimo ſe maxime admirabiles eße cenſent. ſic Socrates in Phædro Platonis Rhetoris ſpecie recti deceptos irridet. ῥητορικὴν οἴονται εὑρηκέναι, καὶ ταῦτα δὴ διδάσκοντες ἄλλους ἡγοῦνται σφίσι τελέως ῥητορικὴν δεδιδάχθαι, τὸ δὲ ἕκαστα τούτων πιθανῶς λέγειν τε, καὶ τὸ ὅλον συνίστασθαι, οὐδὲν ἔργον αὐτοὺς δεῖν

ὑπελάμβανον τοὺς μαθητὰς σφῶν πορίζεσθαι ἐν τοῖς λόγοις. Rhetoricen ſe inueniſſe putarunt, et hæc alios edocentes, abſolutam & perfectam rhetoricen tradi à ſe arbitrantur: probabiliter uerò hæc ſigilatim dicere, & totum componere, tamq; rem nullam, aut pertenuem ipſos per ſe auditores in orationibus ſibi poſſe comparare. ¶ Breuis eſſe laboro] Species recti quibus decipimur, ſingulas percurrit. quidam breuitatem in primis expetendã cenſuerit: hæc tamen in ſcriptis parit obſcuritatem, quæ ſit expetenda interdum breuitas, docet Cicero libro ſecundo de Oratore, his uerbis. narrare uerò rem quod breuiter iubent, ſi breuitas appellanda eſt, cum uerbum nullum redundat, breuis eſt L. Craßi oratio. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δεῖ τὸ εὖ ἢ τὸ ταχὺ, ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως. tres uirtutes in omni narratione requirũtur; perſpicuitas, breuitas, probabilitas, quæ ſi omnes adhibitæ ſunt. oratio omnes numeros habet. Theon; ἀρεταὶ δὲ διηγήσεως τρεῖς, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης, διὸ καὶ μάλιστα μὲν, εἰ δυνατὸν, δεῖν ἁπάσας ἀρετὰς ἔχειν. ſi hæc in oratore, multo magis in poeta requiruntur, qui crebris utitur ſynonymis, & ſuperuacaneis ſæpe epithetis propter copiam, quam ut adamet, ei inſitum, atque innatum eſſe uidetur, quod cum doceret Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum hoc exemplum attulit λευκὸν γάλα. album lac, quod ut dicant, poetis conceſſum eſt, tametſi nemo eſt, qui lac eſſe album ignoret. Spartani, quia breuitatem nimis adamarunt nullum oratorem, nullum poetam habuerunt de his Thucydides libro quarto in concione Lacedæmoniorum ad Athenienſes, ἀλλὰ ἐπιχώριον ὂν ἡμῖν, οὗ μὲν βραχεῖς ἀρκῶσι, μὴ πολλοῖς χρῆσθαι. nobis patrium eſt, ut ubi pauca ſufficiant, multis ne utamur. Philippo ſaltum, & tranſitum petenti liberiorem, hoc tantum grandioribus literis reſponderunt οὔ, id eſt non. Plutarchus in libro περὶ ἀδολεσχίας. recte igitur M. Tullius in libro de claris oratoribus ſic inquit, quis enim aut Argiuum oratorẽ, aut Corinthium, aut Thebanum ſcit fuiße temporibus illis? niſi quid de Epaminonda docto homine ſuſpicari libet, Lacedæmonium uerò uſque ad hoc tempus audiui fuiſſe neminem. Menelaum ipſum dulcem illum quidem tradit Homerus; ſed pauca dicentem, breuitas autem laus eſt interdum in aliqua parte dicendi, in uniuerſa eloquentia laudem non habet. ¶ Nerui] Robora orationis, lacertos dicit Cicero in Bruto de Lyſia loquens, ubi etiam hoc uitium quod hic Horatius inſectatur, habet inquit certos ſui ſtudioſos, qui non tam habitus corporis opimos, quã gracilitates conſectentur, quos, ualetudo modo bona ſit, tenuitas ipſa delectat, quanquã in Lyſia ſunt ſæpe etiã lacerti, ſic ut eo fieri nihil poßit ualentius, uerũ eſt certe genere toto ſtrigoſior. Socrates in Phædro Platonis Iſocratem Lyſiæ his uerbis anteponit, δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν εἶναι λόγους, τὰ τῆς φύσεως, ἔτι δὲ ἤθει γεννικωτέρῳ κεκρᾶσθαι. præſtantior mihi in oratione, quàm Lyſias uidetur, ob eam uim quam à natura habet inſitam, & quia moribus in dicendo, ac inſtituto uidetur generoſior. notũ iam eſt, ut opinor, quã nerui deficiant. ¶ Animæq;] Vis, & ſublimis illa ſententiarum maieſtas. Virgilius in Georgicis uentos appellat animoſos, id eſt plenos ui, ac flatu uehementiore. Quas animoſi Euri aſſidue frangunt, ruuntq;. ¶ Turget] Catullus. At populus tumido gaudeat Antimacho. tales etiam Aſiani oratores. M. Tullius in Bruto ſic inquit. nam, ut ſemel è Pyræeo eloquẽtia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atq; ita peregrinata tota Aſia eſt, ut ſe externis oblineret moribus, omnemq; illã ſalubritatẽ Atticæ dictionis quaſi ſanitatẽ perderet, ac loqui penè dediſceret. hinc Aſiatici oratores non contẽnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preßi & nimis redundantes, Rhodij ſaniores, & Atticorum ſimiliores. Quintilianus libro XII. capit. X. ſic; neque enim Attice preßi ſunt Rhodij, neque Aſiane abundantes. Videant igitur poetæ, de quibus hic Horatius, ne ita tumeant oratione, ut nimium grandes, & plane Aſiani poetæ uideantur. ¶ Serpit humi, tutus nimium, timidusq; procellæ] Sunt qui contrario uitio laborent, & ita tenuitatem, & gracilitatem ſectentur, ut humi ſerpant ijs ſimiles;

qui dum

qui dum maris procellam timent, ripæ nimium propinquant, & ſaxis quæ in ripa ſunt, alliduntur. Virgilius in Georgicis,

Qua me quoque poßim Tollere humo, uictorq; uirum uolitare per ora.

Plato in Phædro ait τὴν τοῦ πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τοῦ θείου, *uolandi naturam diuinitatis maxime eſſe participem. quæ uerba declarauit Plutarchus in quæſtionibus Platonicis* ὥστε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ταπεινῶν, καὶ θνητῶν ἀναφέρεσθαι. *quia animam ab humilibus hiſce curis, & mortalibus in cœlum erigit. Lilius Gregorius Gyraldus, ſummæ uir eruditionis, Ferrariæ mihi olim affirmauit, ſe librum habere manu ſcriptum, in quo ſic uerſus legeretur. ſerpit humi, ut tutus nimium, timidusq; procellæ. addita igitur eſt particula ut. quæ ſi additur, erit imago à nauta: ſi deletur, metaphora uidebitur. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum hac particula imaginē à metaphora ſeiunxit.* ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά. διαφέρει γὰρ μικρὸν ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκών ἐστι. ὅτι δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά. *imago etiam eſt metaphora: parum enim differt. quando de Achille dicit Homerus, ut leo erupit, imago eſt: quando autem, leo erupit, metaphora.* ¶ Qui uariare cupit rem prodigialiter] *Poemata uarianda ſunt, ut plus delectationis afferant, & quidem uarianda figmentis. nam poetæ non ſumus propter narrationem, ſed propter fabulam, ut teſtatum reliquit in poetice Ariſtoteles, ſed cauendum ne figmenta ita ab arte poetica & natura ipſa abhorreant, ut prodigia iure optimo uideri poßint: iccirco enim apud Seruium Virgilius reprehenditur, quòd frutices ab Aenea euulſos è tumulo Polydori cruentos dixerit, quaſi ſpicula in Polydorum cōiecta. & quod naues ſint in nymphas conuerſæ, crimini etiam ei datum fuiſſet, quod ſolum Turnum in urbe Troianorum incluſerit conſertiſsimas hoſtium acies cædentem, niſi addidiſſet Turno ſociam Iunonem libro nono. Iuno uires, animumq; miniſtrat. Homerus uerticem montis abruptum Cyclopis manu teſtatur.*

ἧκε δ' ἀποῤῥήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο. *Sed rem facit credibilem, quia uaſtißimum Cyclopem effinxit, cum dicebat plus cibi ſolum eum, quàm omnes ſimul homines abſumere, clauam geſtare ingentem, atque immanem, cum ei ſpeciem tribuebat homine grandiorem. Sic enim Homerum defendit Hermogenes libro quarto de inuentione, ubi agit* περὶ κακοζήλου. *rectè aūt poema uariabimus, ſi ars naturā imitabitur. Nam ut ait Ariſtoteles libro ſecundo phyſicorū, ubi docet quomodo mathematici à phyſicis differant,* ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *ars naturam imitatur. Marius Nizolius, quem ego ſemper & propter doctrinam, & propter ætatem iam ingraueſcentem obſeruaui plurimum, ſuperioribus diebus Parmæ, quo animi cauſa conceſſeram Regio Lepidi, cum ſciret me commentarium in artem poeticam Horatij editurum propediem eſſe, in his mihi uerbis quæſtionem excitauit: Quo modo inquit, quiſquam cupiet uariare rem prodigialiter, cum hoc inſitum omnibus ſit à natura, ut, quæ laudabilia non ſunt, toto pectore fugiant, quæ uerò ſunt præclara, omni ratione conſectentur. cui nos reſpondimus, cupere nos aliquando rem uariare prodigialiter, cum ſpecie recti decipimur. non enim animaduertimus in quo errore uerſemur, quare fit, ut prodigio, & errore delectemur, non putantes eſſe uel prodigium, uel errorem. & ea in medium attulimus, ex Ariſtotele, & Platone, quæ ſuperius explicuimus in illum Horatij uerſum. Decipimur ſpecie recti, & cæt.* ¶ Delphinum ſyluis] *Per Delphinum in ſyluis, & aprum in fluctibus omnem fictionem minus congruentem accipere debemus: aper enim in ſyluis, delphinus uiuit in fluctibus: ſic prope Virgilius prodigium expreßit.*

Ante leues ergo paſcentur in æthere cerui, Et freta deſtituent nudos in littore piſces.

Et Horatius in odis libro primo,

Omne cum Proteus pecus egit altos Viſere montes, Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo, Nota quæ ſedes fuerat columbis, Et ſuperiecto pauidæ natarunt Aequore Damæ.

De Delphino Puteolano, qui puero extincto, quem amabat, in ipſo maris littore extinctus eſt, lege apud Gellium.

¶ Culpæ

¶ Culpæ Fuga] Imperiti dum uitium fugiunt, in alterũ prolabuntur: nam dum nolunt poẽma fictione carere, temere, & prodigialiter fingunt, ignorantes uirtutem in medio eſſe poſitã uitia utrinq; ſtare. Ariſtoteles libro ſecundo de morib. ad Nicomachũ de mediocritate agens, quæ inter duo uitioſa extrema ſita eſt, ſic inquit, περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάῤῥη ἀνδρεία μεσότης. inter metum, & audaciam fortitudo in medio conſtituta eſt. quod innuit etiam Prodicus ille in Phedro Platonis. qui Tiſiam, & Gorgia irridens putãtes munus eſſe rhetorices parua extollere, magna deprimere μόνος αὐτὸς εὑρηκέναι ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνην· δεῖν δὲ οὔτε μακρῶν, οὔτε βραχέων, ἀλλὰ μετρίων. ſolum ſe profeſſus eſt, inueniſſe quibus uerbis ars egeat: egere autẽ nec longis, nec breuibus, ſed mediocribus orationibus. at poëtæ indocti mediocritatẽ non agnoſcunt. de ijs alibi Horatius, Dum fugiunt ſtulti uitia, in contraria currunt.

¶ Aemylium circa ludum] Sunt quidam poetæ, qui nobili in argumento rei propoſitæ uerſantes aliqua in parte erunt excellentes, mox ubiq; frigeſcent, & qui ſemel aut iterum in aliquo ſe poematis membro probarint, in reliquo corpore erunt inepti. hos Horatius hic arguit exemplo fabri ſtatuarij, qui nomine Imus dicebatur. hic in ſtatuis minimas partes, ut capillũ, & unguem rectè effingebat, in alijs corporis partibus nullo pacto bonus artifex uidebatur. at inquit Horatius non in parte tantum, ſed in toto poemate excellere debemus, ut immortales ſimus futuri. Imus faber Romæ officinã habebat, circa Aemylium ludum, id eſt in uico, cui nomen inditum ab Aemylijs eadem urbis regione habitantibus erat, ut Venetijs etiam uidemus multa urbis loca à nobiliſſimarum familiarum nomine nuncupari. erat Romæ Aemyliorũ familia antiquiſſima à filio Pythagoræ oriunda. Plutarchus in Aemylio Paulo. ὁ πρῶτος τῶν αἰμυλίων ἐξ οὗ γένει τὴν ἐπωνυμίαν ἀπολιπὼν μάρκος ἦν πυθαγόρου παῖς τοῦ σοφοῦ, διὰ αἰμυλίαν λόγου, καὶ χάριν αἰμύλιος προσαγορευθείς. ſic in oratione pro P. Quintio atria quædam, in quibus præcones uerſabantur, Licinia à Licinijs dicta. Cicero ſic inquit. Tollitur ab atrijs Licinijs, atq; à præconum conſeſſu in Galliam Neuius, & trans alpes uſq; transfertur. In Vaticano prata erant Quintia à Quintijs. Plinius libro XVIII. capit. III. aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato Viator attulit dictaturam. apud Quintilianum de Fornice Fabiano legimus, is nimirum à Fabijs dicebatur. ſic igitur uicus Aemylius nomen ab Aemylijs acceperat. Iaſon Cyprius de Imo hoc ſic inquit. qui licet omnes partes corporis ſeperatim minutiſſime exprimeret in coniunctione tamen incongrue diſponeret. Sed Horatij ſenſum non percepit, qui Imum unam tantum, aut alteram particulam rectè expreſſiſſe, non omnes dicit. ut ille falſo putat.

¶ Vngues, & capillos] Minimas ſic corporis partes. difficile tamen erat hoc præſtare, ideo Plinius in eo laudat induſtriam Parrhaſij pictoris, & Lyſippi ſculptoris. de ſtatuarijs autem antiquis lege Plinium libro trigeſimoquarto, cap. octauo. ubi eorum etiam opera dicuntur.

¶ Aere] Aereæ fiebant ſtatuæ. ærea primũ ſtatua Cereri ex peculio Sp. Caſſij, quem regnum affectantem pater ipſius interemit. Plinius hæc libro trigeſimoquarto, cap. quarto. In triũpho magni Pompeij uiſa primum argentea ſtatua Pharnacis libro trigeſimo tertio cap. duodecimo. Hominum primus ſtatuam auream, & quidem ſolidam ex auro Delphico in templo poſuit ſibi Gorgias Leontinus LXX. circiter olympiade: tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. hæc Plinius libro trigeſimo tertio. cap. quarto.

¶ Infœlix operis ſumma eſt] Totum corpus Imus nõ præclare conficiebat: quædam enim corpora, ſeu quædam ὅλα, id eſt tota ex partibus inter ſe ſimilibus conſtant, ut linea, ex quibus qui partem ſciet effingere, ſciet & totum conficere, quædam aũt ex diſſimilibus partibus conflata ſunt, ut animalia, & plantæ: qui ex his partem recte conſtruet, non iccirco totum perite etiam componet, quia ſcilicet partes habet inter ſe diſcrepantes, ac diuerſas. hæc ex Themiſtio doctiſſimo Ariſtotelis interprete libro I. Phyſicorum, ſectione XVII. hæc igitur cauſa eſt, quamobrẽ Imus non ita in toto corpore, ut in quibuſdã tantum

partibus

qui dum maris procellam timent, ripæ nimium propinquant, & ſaxis quæ in ripa ſunt, allidūtur. Virgilius in Georgicis, Quà me quoque poßim Tollere humo, uictorq; uirûm uolitare per ora. Plato in Phædro ait τὴν τοῦ πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τοῦ θείου, uolandi naturam diuinitatis maxime eſſe participem. quæ uerba declarauit Plutarchus in quæſtionibus Platonicis ὡς τι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ταπεινῶν, καὶ θνητῶν ἀναφέρουσαν. quia animam ab humilibus hiſce curis, & mortalibus in cœlum erigit. Lilius Gregorius Gyraldus, ſummæ uir eruditionis, Ferrariæ mihi olim affirmauit, ſe librum habere manu ſcriptum, in quo ſic uerſus legeretur. ſerpit humi, ut tutus nimium, timidusq; procellæ. addita igitur eſt particula ut. quæ ſi additur, erit imago à nauta: ſi deletur, metaphora uidebitur. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum hac particula imaginē à metaphora ſeiunxit. ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά. διαφέρει γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκών ἐστιν. ὅτι δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά. imago etiam eſt metaphora: parum enim differt. quando de Achille dicit Homerus, ut leo erupit, imago eſt: quando autem, leo erupit, metaphora. ¶ Qui uariare cupit rem prodigialiter] Poemata uarianda ſunt, ut plus delectationis afferant, & quidem uarianda figmentis. nam poetæ non ſumus propter narrationem, ſed propter fabulam, ut teſtatum reliquit in poetice Ariſtoteles, ſed cauendum ne figmenta ita ab arte poetica & natura ipſa abhorreant, ut prodigia iure optimo uideri poßint: iccirco enim apud Seruium Virgilius reprehenditur, quòd frutices ab Aenea euulſos è tumulo Polydori cruentos dixerit, quaſi ſpicula in Polydorum cōiecta. & quod naues ſint in nymphas conuerſæ, crimini etiam ei datum fuiſſet, quod ſolum Turnum in urbe Troianorum incluſerit confertißimas hoſtium acies cædentem, niſi addidiſſet Turno ſociam Iunonem libro nono. Iuno uires, animumq; miniſtrat. Homerus uerticem montis abruptum Cyclopis manu teſtatur.

ἧκε δ᾽ ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο. Sed rem facit credibilem, quia uaſtißimum Cyclopem effinxit, cum dicebat plus cibi ſolum eum, quàm omnes ſimul homines abſumere, clauam geſtare ingentem, atque immanem, cum ei ſpeciem tribuebat homine grandiorem. Sic enim Homerum defendit Hermogenes libro quarto de inuentione, ubi agit περὶ κακοζήλου. recte aūt poema uariabimus, ſi ars naturā imitabitur. Nam ut ait Ariſtoteles libro ſecundo phyſicorū, ubi docet quomodo mathematici à phyſicis differant, ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. ars naturam imitatur. Marius Nizolius, quem ego ſemper & propter doctrinam, & propter ætatem iam ingraueſcentem obſeruaui plurimum, ſuperioribus diebus Parmæ, quo animi cauſa conceſſeram Regio Lepidi, cum ſciret me commentarium in artem poeticam Horatij editurum propediem eſſe, in his mihi uerbis quæſtionem excitauit: Quo modo inquit, quiſquam cupiet uariare rem prodigialiter, cum hoc inſitum omnibus ſit à natura, ut, quæ laudabilia non ſunt, toto pectore fugiant, quæ uerò ſunt præclara, omni ratione conſectentur. cui nos reſpondimus, cupere nos aliquando rem uariare prodigialiter, cum ſpecie recti decipimur. non enim animaduertimus in quo errore uerſemur, quare fit, ut prodigio, & errore delectemur, non putantes eſſe uel prodigium, uel errorem. & ea in medium attulimus, ex Ariſtotele, & Platone, quæ ſuperius explicuimus in illum Horatij uerſum. Decipimur ſpecie recti, & cæt. ¶ Delphinum ſyluis] Per Delphinum in ſyluis, & aprum in fluctibus omnem fictionem minus congruentem accipere debemus; aper enim in ſyluis, delphinus uiuit in fluctibus: ſic prope Virgilius prodigium expreßit. Ante leues ergo paſcentur in æthere cerui, Et freta deſtituent nudos in littore piſces. Et Horatius in odis libro primo, Omne cum Proteus pecus egit altos Viſere montes, Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo, Nota quæ ſedes fuerat columbis, Et ſuperiecto pauidæ natarunt Aequore Damæ. De Delphino Puteolano, qui puero extincto, quem amabat, in ipſo maris littore extinctus eſt, lege apud Gellium.

¶ Culpæ

¶ Culpæ Fuga] Imperiti dum uitium fugiunt, in alterũ prolabuntur: nam dum nolunt poẽmata fictione carere, temere, & prodigialiter fingunt, ignorantes uirtutem in medio eſſe poſitã uitia utrinq; ſtare. Ariſtoteles libro ſecundo de morib. ad Nicomachũ de mediocritate agens, quæ inter duo uitioſa extrema ſita eſt, ſic inquit, περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάῤῥη ἀνδρεία μεσότης. inter metum, & audaciam fortitudo in medio conſtituta eſt. quod innuit etiam Prodicus ille in Phædro Platonis. qui Tiſiam, & Gorgiã irridens putãtes munus eſſe rhetorices parua extollere, magna deprimere μόνος αὐτὸς εὑρηκέναι ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνην, δεῖν δὲ οὔτε μακρῶν, οὔτε βραχέων, ἀλλὰ μετρίων. ſolum ſe profeſſus eſt, inueniſſe quibus uerbis ars egeat: egere autẽ nec longis, nec breuibus, ſed mediocribus orationibus. at poëtæ indocti mediocritatẽ non agnoſcunt. de ijs alibi Horatius, Dum fugiunt ſtulti uitia, in contraria currunt.

¶ Aemylium circa ludum] Sunt quidam poetæ, qui nobili in argumento rei propoſitæ uerſantes aliqua in parte erunt excellentes, mox ubiq; frigeſcent, & qui ſemel aut iterum in aliquo ſe poematis membro probarint, in reliquo corpore erunt inepti. hos Horatius hic arguit exemplo fabri ſtatuarij, qui nomine Imus dicebatur. hic in ſtatuis minimas partes, ut capillũ, & unguem recte effingebat, in alijs corporis partibus nullo pacto bonus artifex uidebatur. at inquit Horatius non in parte tantum, ſed in toto poemate excellere debemus, ut immortales ſimus futuri. Imus faber Romæ officinã habebat, circa Aemylium ludum, id eſt in uico, cui nomen inditum ab Aemylijs eadem urbis regione habitantibus erat, ut Venetijs etiam uidemus multa urbis loca à nobiliſſimarum familiarum nomine nuncupari. erat Romæ Aemyliorũ familia antiquiſſima à filio Pythagoræ oriunda. Plutarchus in Aemylio Paulo. ὁ πρῶτος τῶν αἰμυλίων ἐκ τοῦ γένους τὴν ἐπωνυμίαν ἀπολιπὼν μάμερκος ἦν πυθαγόρου παῖς τοῦ σοφοῦ, δι' αἱμυλίαν λόγου, καὶ χάριν αἰμύλιος προσαγορευθείς. ſic in oratione pro P. Quintio atria quædam, in quibus præcones uerſabantur, Licinia à Licinijs dicta. Cicero ſic inquit. Tollitur ab atrijs Licinijs, atq; à præconum conſeſſu in Galliam Neuius, & trans alpes uſq; transfertur. In Vaticano prata erant Quintia à Quintijs. Plinius libro XVIII. capit. III. aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato Viator attulit dictaturam. apud Quintilianum de Fornice Fabiano legimus, is nimirum à Fabijs dicebatur. ſic igitur uicus Aemylius nomen ab Aemylijs acceperat. Iaſon Cyprius de Imo hoc ſic inquit. qui licet omnes partes corporis ſeperatim minutiſſime exprimeret in coniunctione tamen incongrue diſponeret. Sed Horatij ſenſum non percepit, qui Imum unam tantum, aut alteram particulam recte expreſſiſſe, non omnes dicit. ut ille falſo putat. ¶ Vngues, & capillos] Minimas ſic corporis partes. difficile tamen erat hoc præſtare, ideo Plinius in eo laudat induſtriam Parrhaſij pictoris, & Lyſippi ſculptoris. de ſtatuarijs autem antiquis lege Plinium libro trigeſimoquarto, cap. octauo. ubi eorum etiam opera dicuntur. ¶ Aere] Aereæ fiebant ſtatuæ. ærea primũ ſtatua Cereri ex peculio Sp. Caſſij, quem regnum affectantem pater ipſius interemit. Plinius hæc libro trigeſimoquarto, cap. quarto. In triũpho magni Pompeij uiſa primum argentea ſtatua Pharnacis libro trigeſimo tertio cap. duodecimo. Hominum primus ſtatuam auream, & quidem ſolidam ex auro Delphico in templo poſuit ſibi Gorgias Leontinus LXX. circiter olympiade: tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. hæc Plinius libro trigeſimo tertio. cap. quarto. ¶ Infœlix operis ſumma eſt] Totum corpus Imus nõ preclare conficiebat: quedam enim corpora, ſeu quædam ὅλα, id eſt tota ex partibus inter ſe ſimilibus conſtant, ut linea, ex quibus qui partem ſciet effingere, ſciet & totum conficere, quædam aũt ex diſſimilibus partibus conflata ſunt, ut animalia, & plantæ: qui ex his partem recte conſtruet, non icciro totum perite etiam componet, quia ſcilicet partes habet inter ſe diſcrepantes, ac diuerſas. hæc ex Themiſtio doctiſſimo Ariſtotelis interprete libro I. Phyſicorum, ſectione XVII. hæc igitur cauſa eſt, quamobrẽ Imus non ita in toto corpore, ut in quibuſdã tantum partibus

partibus excellebat. ¶ Non magis eſſe uelim] Nollem in parte tantum probari, in reliquis partibus reprehendi, ut nec in corpore graue olentem, uel diſtortum naſum habere, alia uerò membra perpulchra. ſolent ueteres ſæpe à corpore ſimilitudinem petere. M. Tullius libro tertio de officijs. Vt, ſi unum quodq; membrum ſenſum hunc haberet, ut poſſe putaret ſe ualere, ſi proximi membri ualetudinem ad ſe traduxiſſet, debilitari, & interire totũ corpus neceſſe eſſet: ſic, ſi unuſquiſq; noſtrum rapiat ad ſe commoda aliorum, detrahatq;, quod cuiq; poßit emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum, communitasq; euertatur neceße eſt. ¶ Prauo uiuere naſo] Polypus apud Martialem naſi morbus dicitur. naſus uniuerſam faciem cohoneſtat: idem prauus ſi ſit, eam dedecorat, aut ſi amputatus. Athenæus libro duodecimo, ubi agit de contumelijs Scytharum, ſic ait. εἰς τοσοῦτον προῆλθον ὕβρεως, ὥστε πάντων τῶν ἀνθρώπων, εἰς οὓς ἀφίκοιντο, ἀκρωτηριάζειν τὰς ῥῖνας. ad id inſolentiæ, & cõtumeliæ uenerũt, ut omniũ hominum, ad quos perueniſſent, nares amputarent. Catullus. Salue nec minimo puella naſo.

¶ Nigris oculis] Ariſtoteles in problematibus. γλαυκὰ μὲν δ' εἶναι τὰ ὄμματα διὰ ὑπερβολὴν τοῦ ἐντὸς θερμοῦ, μέλανα δὲ διὰ τὴν τούτου ἀπουσίαν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησί. glauci oculi ſunt, propter caloris uim, qui intus eſt: nigri autem, quia calor ipſe abeſt, ut Empedocles etiam aſſerit. Idem libro primo de hiſtoria animalium, cum de uarijs generibus nigri oculi diſquireret. ἐνίοις αἰγωπὸν τοῦτο ἦθος βέλτιστον σημεῖον, καὶ πρὸς ὀξύτητα ὄψεως κράτιστον, quibuſdã color in oculis caprinus eſt optimi ingenij ſignũ, & ad uiſus acumen, atq; uim plurimũ confert. Plato in Phædro duos equos fingens, quib. trahitur cupiditas, alterũ bonũ alterũ uerò tetrũ, ubi de bono loquitur, λευκὸς ἰδεῖν inquit, καὶ μελανόμματος albus corpore, oculis niger. ¶ Nigro capillo] Seruius ſi emendate legatur libro quarto Aeneidos flauum crinem in fœminis probat, nigrum in maribus, cum uerſum illum interpretatur, Nondum illi flauum Proſerpina uertice crinem. Abſtulerat. Horatius libro primo epiſtolarum ſcribens ad Mecœnatem. Quòd ſi me nolles uſquam diſcedere reddes Forte latus, nigros anguſta fronte capillos. Et in odis libro primo. Et Lycum nigris oculis, nigroq; Crine decorum. ¶ Sumite materiam] Hoc uerò præceptum latius patet, & ad omnes homines pertinet, ut eas res aggrediẽtur, quas præſtare poßint, poëtæ alij lyricis aptiores ſunt, alij heroicis, alij tragicis, alij alijs argumentis. Flamminius in mediocri illo genere carminis excelluit, quo poëtas omnes ſuperauit. Naugerius æquis eũ greſſibus comitatur, ſed tamen cum Bembo altius ſe aliquando attollit. Bernardinus Parthenius in omni genere mirificus eſt, & ſolus aliorum omnium partes ſuſtinet: ita ornate, nitide, grauiter non ſolum orationes, ſed etiam poëmata ſcribit. ſed quia hæc rara auis in terris eſt, monet Horatius poëtas, ut materiam ſuis uiribus parem ſumant, ne turpiter oneri ſuccumbere cogantur. ſic prope Quintilianus libro ſecundo, capite nono proprietatem, inquit, ingeniorum deſpicere prorſus neceſſarium eſt. in his quoq; certum ſtudiorum facere delectum, nemo diſſuaſerit. nanq; erit alius hiſtoriæ magis idoneus, alius compoſitus ad carmen, alius utilis ſtudio iuris, ut nonnulli rus fortaſſe mittendi. ſic diſcerneret hæc dicendi magiſter, quomodo paleſtricus ille curſorem faciet aut pugilem, aut luctatorẽ, aliud ue quid ex ijs, quæ ſunt ſacrorum certaminum. M. Tullius in libro de claris oratoribus ſic. quare hoc doctoris intelligentis eſt uidere, quò ferat natura ſua quenq;, & ea duce utentem ſic inſtituere, ut Iſocratem in acerrimo ingenio Theopompi, & lenißimo Ephori dixiſſe, traditum eſt, alteri ſe calcaria adhibere, alteri frænos. Stobæus libro uigeſimo de Athenienſibus audacioribus, quàm uires eorũ poſcebant, ſic ſcripſit. Δημοκράτης ἀναβαίνων εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐν γήρᾳ, καὶ πνευστιῶν, ποιεῖν ἔφη, ὅπερ καὶ σύμπασα ἡ Ἀθηναίων πόλις, πνεῖν μὲν γὰρ μέγα, ἰσχύειν δὲ μικρόν. Democrates ſenior arcem cum conſcendiſſet, & anhelaret, facere ſe dixit quod uniuerſa Athenienſiũ ciuitas faceret: ſpirare quiddam magnum, poſſe autem quiddam perpuſillum.

Plato

Plato in Alcibiade priore cautum in hoc, ac prudentem Alcibiadem facit. Socrates enim cum interrogat, quibus de rebus ſit in ſenatu uerba facturus. ὅταν οὖν περὶ τινὸς βουλεύωνται, οὐ γὰρ που, ὅταν γε περὶ οἰκοδομίας. ἀλ. οὐ δῆτα. Σω. οἰκοδόμος γὰρ ταῦτά γε σοῦ βέλτιον συμβουλεύσει. ἀλ. ναί. cum de ædificatione domus conſulent? Alcib. equidem. Socrat. archi tectus enim de his melius, quàm tu, conſulet? Alcibiad. certe, poſt multa demum Alcibiades reſpondet, ὅταν περὶ πολέμου ὦ Σώκρατες, ἢ περὶ εἰρήνης, ἢ περὶ ἄλλου του τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων. tunc dicam, cum de bello, ô Socrates, uel de pace, uel de alio quouis urbis nego cio diſceptabunt. Pindarus in ode prima Nemeorum.

τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι, χρὴ δ' ἐν εὐθείαις ὁδοῖς στείχοντα μάρνασθαι φυᾷ. Aliæ aliorum artes ſunt: oportet autem rectis incedentem uijs, id perſequi cui natu ra idoneus eſt. Horatius libro primo epiſtolarum ad Iulium Florum ſcribens, tacitè Tityum carpſit, quòd hoc præceptum aſpernaretur. Quid Tityus Romana breui uenturus in ora? Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus, Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos. Vt ualet? ut meminit noſtri? ¶ Potenter] Id eſt, ſecundum facultatem ingenij ſui. Propertius libro ſecundo, Sed neque Phlegræos Iouis, Enceladiq; tumultus Intonet anguſto pectore Callimachus: Nec mea conueniunt duro præcordia uerſu Cæſaris in Phrygios condere nomen auos. & poſt. Qua pote, quiſq; in ea conterat arte diem. ¶ Facundia copioſi enim eſſe debent poetæ, tantum non redundantes nam idem alijs, ac diuerſis uerbis dicunt. Virgilius libro nono de Amyco. Quo non felicior alter Vngere tela manu, ferrumq; armare ueneno. Idem bis dixit. ſciebat tela ueneno inficere. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum. τῶν μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ, τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι. ſophiſtæ æquiuoca cõmoda ſunt, his enim fucum facit: poetæ uerò ſynonyma: per facundiam, ni fallor Horatius intelligit eloquentiam, ut utilitatem extollat, quæ ijs exorietur, ſi ſuſceptam materiam uiribus metientur, quamuis M. Antonius ſummus orator dicere ſoleret, ſe diſertos multos quidẽ uidiſſe, eloquẽtem uerò neminem, ut ſcriptum Cicero reliquit libro primo de Oratore, & Quintilianus libro octauo capite primo. ¶ Lucidus ordo] Ordinem uocat lucidum translatione ſumpta à duobus elementis perſpicuis aqua, & aere in quibus ordo uidetur eſſe materiei, quia rariora ſunt. terra ex confuſione conſtat, & quia ex craßiore materia mixta eſt, ideo non eſt perſpicuum corpus. Ariſtoteles in libro de coloribus. καὶ δι' ὧν φαίνεται τὸ φῶς, οἷον τοῦ τ' ὕδατος, καὶ τοῦ ἀέρος. Socrates in Phædro Platonis. δεῖ πάντα λόγον ὥσπερ ζῶον συνεστάναι, ὥστε μήτ' ἀκέφαλον εἶναι, μήτ' ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν, καὶ ἄκρα πρέποντα ἀλλήλοις, καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα. oportet omnem orationem tanquam animal compoſitã eße, ut neque capite, neque pedibus careat, ſed & media habeat & extrema recte inter ſe decentia, & toti conuenientia, atque reſpondentia. Ibi Socrates de ordine potius oratorio, cum tamen etiam in poematibus ordo eſt ſuus, uidentur omnia elucere. ¶ Ordinis] Quæ ſuperius præcepit Horatius, ad inuentionem omnia attinent, nunc aggreditur diſpoſitionem epici poematis, quæ non ab initio rerum geſtarum deducitur, ſed à medio, uel ab ultimis rebus initium ſumit: cohærent autem hæc cum ſuperioribus, quia cum dixiſſet Horatius, eius poetæ ordinem fore lucidum, qui ſibi ea dicenda ſumpſiſſet, quæ ſuis humeris poſſet ſuſtinere, ſtatim præcepta de ordine ſibi adijcienda exiſtimauit, cuius merito inciderat. Madius tamen, huius, & ſuperioris memoriæ philoſophorum facile princeps, non de ordine hic arbitratur Horatius præcipere, id eſt, de diſpoſitione poetica, ſed de epiſodijs, quæ inducuntur, cum non tota explicatur fabula: eius autẽ uerba hæc ſunt. Vt iam nunc dicat, hoc eſt, ut poeta aliquid narret, quòd ad fabulam ſpectet, iam nunc debentia dici pleraq; differat, id eſt, quæ gratia fabulæ ſequi deberent, differat atq; aliquid in eorum locum, quod congruat ſubſtituat: per hoc enim,

nim, quod dicit, pleraq; differat, epiſodia multa innuit epico carmine inſerenda. Hæc Madius Nos tamen non ut clariſsimi philoſophi ſententiam refutemus, ſed ut, quod plane ſentimus, ingenue fateamur, aliter hunc locum interpretabimur, & diſpoſitionem poeticam hic ab Horatio tractari exiſtimabimus, licet Acron preterea ſic dicat, pleraq; differat, & præſens in tempus omittat. ut Virgilius in ſeptimo libro narrat, in Italia iam poſito Aenea quomodo fabricatæ ſunt naues, quibus ab Ilio nauigauit, cum in tertio non dicat. Porphyrio autem conciſus, & mutus eſt. ¶ Hæc uirtus] Sic Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι. Et diffiniatur dictionis uirtus, ut perſpicua ſit. ¶ Et Venus] Id eſt, uenuſtas quæ uocatur ab Hermogene σεμνότης libro I. de idæis oratorijs: hæc enim adhibita orationem facit ampliorē, atq; illuſtriorem, ὥς τι σοφάζειν, id eſt, ut ampla ſit. Sic ibi loquitur Hermogenes. ¶ Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici pleraque differat] Quædam nunc dicat incipiens non ab initio rerum geſtarum. ſed ab ultimis ſeu medijs rebus, quædam nunc debentia dici, id eſt principia, quæ primum occurrūt, & iccirco uidentur indoctis poetis primū debere dici, differat alio loco referēda. ſic Virgilius exorſus nō ab excidio Ilij, ſed à procella maris, qua Troiani toto ponto iactati errarunt. Homerus non à raptu Helenæ, ſed ab ira Achillis, & in Odyſſea à Calypſo auſpicatus eſt. Plutarchus in uita Homeri de tota hac ratione ſic ſcriptum reliquit. οὐ γὰρ πόῤῥωθεν ἐμβαλὼν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰλιάδος ἐποιήσατο, ἀλλὰ καὶ καθ' ὃν χρόνον αἱ πράξεις εὐθὺ γέγονται. καὶ ἀκμαιότεραι καθεστήκεσαν, τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ πεποίηκεν ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῶν τελευταίων τῆς πλάνης τοῦ Ὀδυσσέως χρόνων, ἐν οἷς καιρὸς ἦν ἤδη καὶ τὸν Τηλέμαχον εἰσάγειν, καὶ τὴν μνηστήρων ὕβριν ἐμφανίζειν. Non enim longe initium Iliadis repetiuit, ſed quo tempore res in maximo motu erāt. Idem & in Odyſſea effecit, à poſtremis in errorum Vlyſsis temporibus exorſus quibus ipſum etiam Telemachū induci occaſio poſtulabat, & procorum contumeliam aperiri. Theon in progymnaſmatibus, ubi de narratione agit, de Homero loquens, ἤρξατο γὰρ ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς Ὀδυσσεὺς ἦν παρὰ Καλυψοῖ, εἶτα ἐνέδραμε ἐπὶ τὴν ἀρχὴν μετά τινος οἰκονομίας γλαφυρᾶς. ab ijs temporibus initium ſumpſit, quibus apud Calypſo Vlyſſes commorabatur, deinde ad principium ordine quodam amabili progreſſus eſt.

¶ Et præſens in tempus omittat] Acron ſic exponit, in præſentia prætermittat, ſed decipitur. tu melius ſic, differat in tempus præſens, id eſt opportunum. Virgilius in Georgicis.

Felicis mali, quo non præſentius ullum   Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ,
Miſcueruntq; herbas, & non innoxia uerba   Auxilium uenit.   & in æglogis.
Nec tam præſentes alibi cognoſcere Diuos.   Parrhaſius Acronem ſequutus eſt.

¶ Hoc amet, hoc ſpernat] Obſeruet poeta hoc, quod ſcilicet præcepimus: ſpernat quicquid ab his præceptis abhorret. nam mihi non uidetur tam illuſtri loco, & præcepto dignum quod quidam ſentiunt, ut poeta ipſe ſuam perſonam aliquando interponat: ut in Georgicis libro ſecundo.   Non illa quiſquam me nocte per altum   Ire, nec à terra moneat conuellere funem.   Quid enim his cum diſpoſitione poetica? Pedimontius ad hunc locum pertinere putat uerſus Horatij, qui ſunt in extremo odæ primæ libri primi. Me doctarum Hederæ præmia frontium, & cæt. cuius mihi opinio hic nullo pacto uidetur eſſe conſentanea: neque enim hic de Oda, & Lyrico agimus poemate, ſed de diſpoſitione epici.

¶ Promiſsi carminis auctor] Epicus enim, de quo loquimur, ſtatim in propoſitione promittit, qua de re ſit dicturus. ut Virgilium feciſſe uidemus, & latinos omnes, Homerum etiam in Iliade, μῆνιν ἄειδε θεά. & in Odyſſea ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα, &c. & hoc eſt, quod præcipit Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum, cum inquit. ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προειδῶσι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια. in orationibus, & epicis carminibus propoſitio eſt futuræ narrationis, ut de qua re ſit dicendum, prænideant,

uideant, & mens ſuſpenſa non ſit. uel dic, promiſſi carminis, id eſt, prolixi, & longi quale ſcilicet epicum eſt. de quo etiam Demetrius Phaleræus in libro de elocutione ſic ſcribit, cum de hexametro loquitur: ὃ καλεῖται ἀπὸ μεγέθους, quod à magnitudine nomen accepit. ¶ *In uerbis*] *Nunc de elocutione agit, quod iis faciendum, qui de arte poetica ſcribunt. demonſtrauit Ariſtoteles, qui in ſua poetice præcepit uberius περὶ τῆς λέξεως, id eſt, de dictione. uidemus enim ſummos etiam oratores aliquando de uerborum ſignificatione inter ſe contendiſſe, ut iccirco maximæ etiam uerborum faces inter eos exarſerint. ſi hæc tanti fiunt ab oratoribus quibus nihil eſt grauius, quanti fieri debent à poetis? nobilibus illis quidem, ſed qui tamen dignitate ab oratoribus ſuperentur. Cicero in oratore ad Brutum ſic ait. Attamẽ in hoc ipſo, ex animante uerborum omnium pondera, reprehendit Aeſchines quædã, & exagitat, illudensq; dura odioſa, intolerabilia eſſe dicit. & poſt. Itaq; ſe purgans Demoſthenes iocatur, negat in eo poſitas eſſe fortunas Græciæ, hoc, an illud, huc, an illuc manũ porrexerit. quo nam igitur modo audiretur Myſus, an Phryx Athenis, cum etiã Demoſthenes exagitetur, ut putidus? poeta, inquit hic Horatius, ſit.* ¶ *Tenuis, & cautus*] *Id eſt parcus, in.* ¶ *Serendis uerbis*] *Id eſt, in nouandis. translatio eſt ab agricola, qui ſerit, nouas ut fruges metat. Cicero oratorem etiam ſic monuit in Oratore ad Brutum. Ergo tenuis orator modo ſit, elegans, nec in faciendis uerbis erit audax, & transferendis uerecundus, & parcus in priſcis, reliquisq; ornamẽtis & uerborũ, & ſententiarũ remiſſior. Sed de hoc longe plura Cicero ipſe libro III. de oratore ad Q. Fratrẽ, Quintilianus lib. VIII. Fortunatianus lib. III. rhetoricorũ. Iaſon uerba ſerenda non noua, ut nos intelligit, ſed translata, & fallitur. nam poſtea agit de translatis Horatius. adiecit hoc Horatius, quia licet aliquando ὀνοματοποιεῖν, id eſt, fingere uerba, cum uerba deſunt, ut Ariſtoteles etiam in prædicamentis affirmat, ubi de iis agit, quæ relatiua dicuntur, referuntur inter ſe remus, & id, quod remũ habet. remitũ igitur dicendũ, licet recens uerbum habeatur. Idẽ libro II. de morib. ad Nicomachũ, τῶν δ' ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ ἀνώνυμος. qui ſupra modũ timidus eſt, nomen non habet. Simplicius doctiſſimus Ariſtotelis interpres lib. V. phyſicorum, ſectione XV. ſic inquit. Sed nominum inopia dubitationem excitat: cum enim rerũ mutationes in duas, tres'ue diſtinguimus, in motũ, ortum, interitũ, cum aliæ preterea mutationũ mutationes alio modo fiãt, propria nomina nanciſci non poſſumus. nam ut aliud Socrates eſt, & aliud ſecundũ ſubſtantiæ formam Socratis mutatio, ſic harũ ambarum mutationes differunt, & ſi quidem eſſent propria nomina mutationibus ortus, atq; interitus, hæc fortaſſe abſurda quæ uidentur, non conſequerentur. hæc quidẽ, quæ Simplicius cũ Ariſtotele refert, ſic ſe habẽt: tamen in ſerendis, atq; in nouandis uerbis periculum eſt, ne decipiamur. unde in libro tertio rhetoricorum Ariſtoteles Lycophronem reprehendit, qui dixit πολυπρόσωπον οὐρανόν. id eſt cœlum multorum uultum: & illud Alcimantis κυανόχρων τὸ τῆς θαλάσσης ἔδαφος. cærulei coloris pauimentum maris, & alia ibidem huius generis.*

¶ *Notum ſi callida uerbum reddiderit iunctura nouum*] *Declarauimus hæc uerba in Parergis lib. III. cap. XXVI. tamen hic etiam aliquid dicemus contra aliorum omnium interpretationem. loquitur hic de metaphora, qua uerba notum in ſua ſignificatione facis nouum, quia transfers. illud autem declarat iunctura callida, id eſt, artificioſa. per iuncturam aũt intellige uerba iuncta, & circunſtantia. exempli gratia uerſus Horatij citentur ex libro primo odarum: is enim ſcribens ad Torquatum de uere ſic inquit.* Diffugere niues, redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ. *Comæ hic pro frondibus, quæ dictio nota eſt, cum capillos ſignificat. hic noua eſt, quia translata. eam tamen aperiunt uerba circumſtantia quia enim uer deſcribit, & dixit gramina campis uirere, conſentaneũ eſt, eum hic per comas arborum frondes intelligere, & ueriſimile eſt Horatium hic, cum ait de dictione, metaphorã non pretermittere. de qua tam multa Ariſtoteles in ſua poetice, ubi de dictione præcepta ſcribit.*

bit. ¶ Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum] Nouis uerbis quod ſentis eloqui. Cicero libro I. Tuſculanarũ quæſtionũ: fieri aũt poteſt, ut quis recte ſentiat, & id quod recte ſentit, polite eloqui nõ poßit. uerba enim ſunt animi indicia. Ariſtoteles in libro de interpretatione. ἄιν τὰ ἐν φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα, quæ in uoce ſunt ſymbola eorũ ſunt quæ abdita ſunt in anima. Plato in Cratylo ait orationem, ut picturam res imitari. ὅτι διανεῖμαι, καὶ προσενεγκεῖν ταῦτα ἀμφότερα τὰ μιμήματα, τά τε ζωγραφήματα, κἀκεῖνα τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασιν, ὧν μιμήματα ἐστίν, ἢ οὔ. ¶ Cinctutis cethegis] Quæ Cethegis exaudita uerba non ſunt, noua ſint neceſſe eſt: Cethegum enim inter priſcos oratores poſuit M. Tullius in Bruto, ubi ſic inquit. M. Cornelius Cethegus, cuius eloquentiæ eſt author, et idoneus quidem mea ſententia, Q. Ennius. mox ſic. Additur orator Cornelius ſuauiloquẽti

Ore Cethegus Marcus, Tuditano collega, Marci filius, dictus ollis popularibus olim,
Qui tum uiuebant homines, atq; æuũ agitabant, Flos delibutus populi, ſuadæq; medulla.

Horatius, inquit Porphyrio. Cethegos cinctutos appellat, quòd is mos eſſet Cethegis, ut cincti & pene nudi in bella proficiſcerentur. unde Lucanus, & Silius eos nudos, et exertos uocarunt. Ego præterea cinctutos hic dici Cethegos opinor uel quia ſemper pro rep. aliquid gerebant, ad bellum etiam euntes, & ideo cinctuti, id eſt expediti erãt. hinc illud Virgilij in Georgicis. Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas Cæſaris. Nam cum noſmet ad aliquod ſuſcipiendum negociũ comparamus, dicimur accingi. uel Cinctutos, id eſt, antiquos, & antiquis uerbis utentes: uerbum enim cinctutũ tunc frequens erat, cum ij uiuebant. ſic Virgil. lib. VIII. Vulcano antiquo deo uerba tribuit antiqua, ubi is Venerem alloquitur. Quod fieri ferro, liquido'ue poteſtur electro. Si prior plus arridet interpretatio, dic cinctutos, id eſt ſaga habentes: in ſagis enim ſuccincti erant Romani, quæ erant ueſtes militares Cicero philippica ſexta. Suetonius in Vitellio, ubi duci dat paludamentum, militibus ſaga. lege etiã Plutarchum in Craſſo. Seruius exponens lib. VIII. illud Virgilij carmen, diſcinctos Mulciber Afros. uel habitũ inquit eorum oſtendit, qui uſq; in talos fluebat. quod Plautus ridet in Penulo dicens, quæ eſt illa auis? cum Afrum uidiſſet, ueſtem demiſſam trahentem. aut diſcinctos dixit inhabiles militiæ. omnes enim, qui militãt, cincti ſunt. aut certe inefficaces, ut cõtra præcinctos ſtrenuos dicimus. Horatius, altius, ac nos præcincti ſunt: unde & græce εὔζωνος appellatur, nõ qui bonã zonam habet, ſed q eſt ſtrenuus. hæc Seruius. nõ igitur ſolis Cethegis mos hic erat, ut innuere uidẽtur Parrhaſius, et Porphyrio, ſed omnib. ut cincti in bello eßẽt. unde Dionyſius Halicarnaſſeus lib. IX. de A. Virginio, & T. Numicio Coß. loquẽs in bello Volſco. καὶ αὐτοὶ ταξάμενοι πρὸ τῶν πυλῶν σὺν τοῖς εὐζωνοτάτοις. et ipſi ante portas cũ optime cinctis locũ tenẽtes. adde quod ſcribit Pauſanias in Bœoticis, ſolitos dicere fuiſſe ueteres cingi pro armari, τὸ δ' ἐνδύναι τὰ ὅπλα, ἐκάλουν ἄρα οἱ παλαιοὶ ζώσασθαι, ubi Homerũ etiam teſtẽ adhibet. Paulus Iuriſconſultus lib. XXVIII. Digeſtorũ titulo de militari teſtamento, lege XXXVIII. ſic ait. miles teſtamentũ fecerat, deinde non ignominiæ cauſa miſſus rurſus cinctus in alia eſt militia. Sed illud in controuerſiã rem adducit, nam cincti fuiſſe uidentur etiã in urbe. Suetonius in Iulio cap. XXXXV. ſic ait: Vſum enim lato clauo ad manus fimbriato, nec ut unquã aliter, q̃ ſuper eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura, unde manaſſe Syllæ dictum conſtat, optimates ſæpius admonentis, ut male præcinctũ puerum cauerẽt. cui quiddam etiam de Cicerone addit Macrobius libro II. Saturnaliorum, his uerbis. in Cæſarem quoque mordacitas Ciceronis dentes ſuos ſtrinxit. nam primum poſt uictoriam Cæſaris interrogatus cur in electione partis erraſſet, reſpondit, præcinctura me decepit, iocatus in Cæſarẽ, qui ita toga præcingebatur, ut trahendo laciniã uelut mollis incederet. hæc Macrobius. nos uero Venetos, ſapientiſſimos, & excelſi animi uiros cinctos hyemis tẽpore uidemus, ut facilius frigus arceãt. qd igitur dicendũ? an fuiſſe cinctos in bello tantũ? dic fuiſſe etiã in urbe cinctos. cũ erãt

ab urbe diſceſſuri, uel in urbe negociũ aliquod expeditius adminiſtraturi, uel per fimum udo tempore inceſſuri. nam Ammianus Marcellinus libro trigeſimoſecundo ſic ait, ubi de Iuliano Imperatore uerba facit. Inducta in iudiciũ fœmina quædã, cum Palatinũ aduerſariũ ſuũ è numero protectorum cinctũ præter ſpem conſpexiſſet, hoc factũ inſolens tumultuando querebatur, et Imperator, proſequere, ait, mulier, ſi quid te læſam exiſtimas. hic enim ſic cinctus eſt, ut expeditius per lutum incedat. parũ nocere tuis partibus poteſt. ¶ Sumpta pudenter] Vt uel rara noua uerba effingas, uel ſi effingis, in eo pudens ſis, non impudens, & ſtultus in fingendo, & transferendo. ſumpta eſt metaphora ab eo, cui res eſt cum prodigo, pudens quæ debentur ſumet, impudens extorquebit omnia exempli gratia, apud Homerum libro ſecundo Iliadis Neſtor ſic alloquitur Agamemnonem, πόλιν οὐκ ἀλαπάξεις. urbem non prædaberis, translatio hæc ſumpta pudenter eſt ab herba. Lapatio, quæ corpus mirifice ſordibus purgat ut autem hæc corpus, ſic hoſtes captam urbem opibus exianire ſolent. de Lapatio herba Dioſcorides libro ſecundo ἀλαπάθειν· igitur uerbum Homerus à Lapatio pudenter ſumpſit. ad locum Homeri reſpiciens Ariſtoteles libro tertio rhetoricorũ, ubi agit de metaphora, ſic inquit, τὸ γὰρ ἐξαλαπάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν. uerbum illud ἐξαλαπάξαι facit, ut oratio grandior, & honeſtior uideatur. Petrus Victorius, uir ſummus in literis, uerbum illud ſuſtulit, ſic inquiens. ἐξαλλάξαι autem emendaui, cum antea in excuſis omnibus legeretur ἐξαλαπάξαι, inſulſe prorſus, ac nullo ſenſu. cuius uiri induſtriam multis illuſtribus monumentis probatam non meum eſt reprehendere: illud tantum dixero, ex priore Ariſtotelis lectione politiſsimum ſenſum elici, ſi locus Homeri perpenditur, quó ſine dubio Ariſtoteles cogitationem tanquam in ſcopum direxit. ¶ Et noua] Noua uerba intelligit translata, ut ſuperius, notum ſi callida uerbum reddiderit iunctura nouum translata enim uerba noua ſunt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorũ ſimilia ea dicit eſſe hoſpitibus, ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν, διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον. quemadmodum enim homines erga hoſpites, & ciues affecti ſunt, ſic etiam erga orationem, quare peregrina oratio facienda eſt: ficta autem uerba ſunt, quorũ nos primi ſumus auctores. nam ut ait Quintilianus libro octauo cap. de ornatu, omnia uerba uel ſunt propria, uel translata, uel ficta: mox de fictis agens, horum libertatem prereptam ait eſſe Latinis, ſic inquiens: nam memini iuuenis admodum inter Pomponiũ & Senecam etiã præfationibus eſſe tractatum, an, gradus eliminat, in tragœdia dici oportuiſſet. at ueteres ne expectorat quidem timuerunt, & poſt. Maſſalia primus reatum, munerarium Auguſtus primus dixerunt, Terentius primus obſequium. Hortenſius ceruicem: ante enim ceruices. fauor Ciceronis tempore nouum uerbum. Is in epiſtola ad Brutum, cum amorem, et eum ut hoc uerbo utar, fauorem in conſiliũ aduocabo. que hic Horatius uocat ficta, Ariſtoteles lib. 3. rhetoricorum πεποιημένα, id eſt, ficta, & ipſe appellauit, τούτων γλώτταις, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις χρηστέον: horũ linguis, & duplicibus nominibus, & fictis utendum. M. Tullius in oratore ad M. Brutum ſic inquit, ornatus aũt uerborum duplex, unus ſimplicium, alter collocatorum, ſimplex probatur in proprijs, uſitatisq́; uerbis, quod aut optime ſonat, aut rem maxime explanat, in alienis aut translatũ, aut factum aliunde, aut mutuo, aut factum ab ipſo. ibi Maioragius docte, facta aliunde inquit, quæ reperta uocãtur in partitionibus, ut ſoliuagus feras dicimus, quæ ſolæ uagantur, uel mutuo ſumuntur, ut quæ abuſiua dicuntur, ſperare pro timere, equum ædificare pro fabricare, parricida pro interfectore fratris, uel ſororis, uel facta ſunt ab ipſo oratore, quod noſtro tempore fieri non licet, niſi res aliqua nomine caret, cui neceſſe ſit nomen imponere, ut bombarda, & quæ ſequuntur. Illud obiter annotandum, uerba, quæ dicuntur ab Ariſtotele πεποιημένα, à Cicerone facta appellari. ¶ Græco fonte] Verba ex Græcis expreſſa ſunt prope innumerabilia, ſed etiam ſchemata ab illis ſumpſimus. nam

Horatius in hoc de arte poëtica libro ſic ait quodã loco. Inuitũ qui ſeruat, idem facit occidenti. idem cum dandi caſu iunxit, id eſt idem facit, quod occidens faceret. Græca ratio eſt loquendi. Ariſtophanes in Pluto. δόξῃ δὲ μὴ δρᾶν ταὐτὰ τῷ κεκτημένῳ, id eſt, ſi non uideatur idem facere, quod poßidens dominus. Propertius libro primo de Mima lione. Ibat et hirſutas ille uidere feras, uidere pro ad uidendum. Homerus libro quarto odyſſeæ de Helena. κραδίη τέτραπτο νέεσθαι ἂψ οἶκονδε. cor conuerſum erat redire retro domum, pro ad redeundũ. ¶ Quid autem] Si licuit hoc ueterib. poetis Cæcilio, & Plauto, cur non liceat etiam recentioribus Virgilio, & Vario? nam Platus præter alia, uerbo etiam integro Græco uſus eſt. argentum οἴχεται pro abijt. ut Budæus correxit in annotationibus in Pandectas. Cæcilius autem comicus poeta fuit non bonus. de eo Cicero in Bruto ſic. nam illorũ æquales Cæcilium, & Pacuuium male locutos uidemus. Statius Cæcilius poeta comicus. Cicero in libro de perfecto oratore. M. Accij Plauti uitam ſcripſerunt Accuratius Crinitus, & Lilius. nos igitur de Plauto reticebimus. de Vario in odis Horatius libro primo. Scriberis Vario fortis & hoſtium Victor. Fuit æqualis Virgilij, & Horatij. de eo Quintilianus libro decimo capite primo ſic. Iam Varij Thyeſtes cuilibet Græcorum comparari poteſt. de Virgilio ibidem. Vtar uerbis ijſdem, quæ ab Afro Domitio iuuenis excepi. qui mihi interroganti quem Homero crederet maxime accedere, ſecundus inquit eſt Virgil. propior tamen primo, quàm tertio. ¶ Inuideor] Odio ſum: parum enim inuidia diſtat ab odio. Ariſtoteles in Rhetoricis ad Alexandrum, τὸ γὰρ φθονεῖν πλησίον τοῦ μισεῖν ἐστι. uide quid diximus in parergis libro tertio capite decimonono, ubi locum Ciceronis ad Atticum declaramus. ¶ Catonis, & Enni] Vtriuſque antiqui auctoris. Cato fuit impolitus. de eo Cicero in libro de claris oratoribus ſic. Orationes autem eius, ut illis temporibus, ualde laudo: ſignificant enim quandam formam ingenij, ſed impolitam, & plane rudem. de eodem. Catonis luminibus obſtruxit hæc poſteriorum, quaſi exaggerata altius oratio. de eodem in Oratore ad Brutum, ſic. indicãt orationes illæ ipſæ horridulæ Catonis. eum ſcribit Plutarchus in uita, Demoſthenem Romanum fuiſſe appellatum. Quòd autem attinet ad Ennium, is fuit Calaber poeta, Rudijs natus. in oratione pro Archia Rudius dicitur. Euſebius uerò Tarentinum fuiſſe teſtatur. Scipionibus ita fuit acceptus, ut in eorum ſepulchro conditus fuerit. Cicero pro Archia. dictus tria corda habere, quòd tres linguas noſſet: Græcam, Latinam, Oſcam. Gellius. de eo Fabius ſic. Ennium ſicut ſacros uetuſtate lucos adoremus, in quibus grandia & antiqua robora iam nõ tantam habent ſpeciem, quantã religionem. erat Ennius ſententijs grauis, at nullis uerborũ luminibus illuſtratus. unde Ouidius, Ennius ingenio maximus, arte rudis. Virg. reſpondit ſe ex ſtercore Ennij aurum excerpere. ut Donatus ſcribit. Ennius dixerat de tuba. At tuba terribili ſonitu tara tantara dixit. Virgilius libro nono maluit ſic. at tuba terribili ſonitu procul ære canoro Increpuit. Ennius ipſe ſibi hoc epitaphium uiuens ſcripſit, de quo Cicero meminit in Catone. Aſpicite ô ciues ſenis Ennij imaginis urnam, Hic ueſtrum panxit maxima facta patrum. Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu Faxit. cur? uolito uiuus per ora uirum. Scipionem Africanum ſuperiorem ad bella etiam ſequutus eſt, ita erat ſummo Imperatori coniunctus, unde Claudianus ſic cecinit. Hærebat doctus lateri, caſtriſq; ſolebat Omnibus in medias Ennius ire tubas. M. Fuluium Nobiliorem in Aetoliam ſequi uoluit, quare Fuluius male audijt. Cicero libro primo Tuſculanarum quæſtionum ſic. honorem tamen huic generi non fuiſſe declarat oratio Catonis, in qua obiecit ut probrum M. Nobiliori, quòd in prouinciam poetas duxiſſet: duxerat autem cõſul ille in Aetoliam, ut ſcimus, Ennium. ¶ Signatum præſente nota producere nomen] Vt licuit ſemper nummos nouis notis excudere, ſic ſemper noua uerba reperire licebit. ſimilitudo eſt à re nummaria. alij omnes legunt producere: ſic enim in codicibus excuſis eſt. memini tamen me audire ex

re ex Lazaro Bonamico, uiro eruditiſſimo, præceptore meo, cui multos annos Patauij operam dedimus, ſe codicem manu ſcriptum habere, in quo erat procudere, nõ producere, quod uerbum ſimilitudini huic à re nummaria multo aptius eſt, quid enim excogitari poteſt elegantius? præterea non nomen, ſed nummum libentius legerim. nam nomen eſt, quod in libro ſignificat rem creditam, & debitã. Cicero oratione tertia contra Verrem. Hinc ratio cum Q. & Cn. Poſthumijs, Curtijs multis nominibus, quorum in tabulis iſte habet nullum. quod uerò ad notas nummorum attinet, in nummis Romanis primum Ianum fuiſſe bifrontem ſcimus, & proram, deinde bigas, quadrigas, uictoriam, Theſeum Athenis bouem in nummis impreſſiſſe, mox apud Athenienſes noctuam fuiſſe impreſſam, unde Gylippi ſeruus multas ſub tectis heri cubare noctuas dixit. Træzeni tridentem habuerũt, Perſæ ſagittariũ, Germani ſerram, Dardani duos gallos, Rhegini leporem, & currum, Cephalenæi equum, Argiui murem, Locri Heſperum, Peloponneſij teſtudinem, Tenedij ſecurim, Cizyceni Cybelem, et Leonem, Corinthij Pegaſum, Gergithij ſybillam. uide plura apud Alexandrũ libro tertio dierum genialiũ, cap. XV. ¶ Vt ſiluæ] Quemadmodum res omnes humanæ uiciſſitudine quadam intercũt, & rurſus renouãtur: quicquid enim ſub luna conſtitutum eſt, immutatur, & eodem in ſtatu permanere non poteſt diutius: unde Ouidius, tempus edax rerum, tuq; inuidioſa uetuſtas omnia conteritis: ſic etiam uerborum quædam obſoleta fiunt, quædam ab uſu recipiuntur. & primum à folijs arborum ſimilitudinem petit Horatius. nam ut illa, quæ olim uiruerunt, nunc collapſa ſunt, & exaruerunt, & contra alia renaſcuntur ueris tempore, ſic uerba olim celebrata, nunc putida uidentur, & noua quedam eorum loco coluntur. ¶ Vt ſyluæ folijs] Totus hic locus expreſſus eſt è Cratylo Platonis: ibi enim Plato ſic inquit, cum de uerborum hac ipſa mutatione loqueretur, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ πράγματα οὔτε πεφυκέναι, οὐδὲν αὐτῶν μόνιμον εἶναι, οὐδὲ βέβαιον, ἀλλὰ ῥεῖν, καὶ φέρεσθαι καὶ μεστὰ εἶναι πάσης φορᾶς, καὶ γενέσεως ἀεί. ſed ipſæ res humanæ hoc inſitum à natura habent, ut earum nulla ſtabilis, & conſtans habeatur, ſed defluãt, & ferantur, ſemper aliæ corrumpantur, aliæ uerò generentur. dictio illa φορᾶς, fortaſſe in φθορᾶς uertenda, quia ſequitur illa γενέσεως. corruptio autem & generatio iungi ſolent, de quibus libri extant Ariſtotelis. nota eſt enim propoſitio. corruptio unius eſt generatio alterius. hæc uerò à folijs arborum ſimilitudo, ſumpta eſt ex Pindaro. qui ode ultima Nemeorum, qua Ariſtagoram præſidem Tenedium celebrat, maiorum uirtutes in nepotes infundi affirmans, in quibus illi uidentur renaſci, ſic inquit.

ἐν χορῷ δ' οὔτ' ὦν μέλαιναι καρπὸν ἔδωκαν ἄρουραι, δένδρεά τ' οὐκ ἐθέλει πάσαις ἐτέων περιόδοις ἄνθος εὐώδες φέρειν, πλούτῳ ἶσον, ἀλλ' ἐν ἀμείβοντι, καὶ θνατὸν οὕτω σθένος ἄγει μοῖρα. Nec in promptu nigra fructum dederunt rura arboresq; nolũt omnibus annorũ circuitionibus florem beneuolentẽ ferre, diuitijs ſimilem, niſi per permutationẽ: ſic etiam mortales uires ducit fatum. ¶ Pronos] Anni proni ſunt, quia celerrime uolant, ut flumina etiã prona, quibus anni ſimiles dicuntur ab Ouidio, Eunt anni more fluentis aquæ. Horatius in epiſtolis libro primo. Ruſticus expectat dum defluat amnis. ¶ Verborum uetus interit ætas] Priſca uerba reſpuũtur. unde Dionyſius Halicarnaſſeus in Lyſia, dictionẽ Lyſiæ laudans, ſic inquit: καὶ τῆς ἀττικῆς γλώττης ἄριστος κανὼν, οὐ τῆς ἀρχαίας, ᾗ κέχρηται Πλάτων, καὶ Θουκυδίδης, ἀλλὰ τῆς κατὰ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπιχωριαζούσης. Atticæ linguæ optimus obſeruator, optima regula, nõ priſcæ illius, qua Plato et Thucydides uſi ſunt, ſed illius, quæ eius ſeculo in ſumma erat celebritate. Cicero in oratore ad Brutũ, ſed etiam inquit inuſitata, ac priſca ſunt in proprijs, niſi quod raro utimur. Phauorinus apud Gellium lib. primo cap. X. arguens quendam, qui priſcis uerbis delectabatur, plurimũ uiue inquit, morib. præteritis, loquere uerbis præſentib. & Cæſaris illud habe ſemper in memoria, ut tanquã ſcopulũ, ſic fugias inauditũ, atq; inſolens uerbũ. hæc ipſa inuenies apud Macrobium lib: I. Satur.

cap.ſecundo.uide præterea Quintilianum libro primo,capit.ſeptimo, ¶ **Iuuenum ritu**] *Iuuenes enim ſimiles floribus ſunt.* Pindarus Ode quarto Pythiorum. νῦν δ' ὥς τε φοινικανθέμου ἦρος ἀκμᾷ παισὶ τούτοις ὄγδοον θάλλει μέρος Ἀρκεσίλας. *Nunc autem purpureos flores gignentis ueris tempore cum his pueris octauus geminat Arceſilas. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum,ubi de translationibus uerba facit.* ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλῃ. *ut Pericles dixit iuuentutem bello amiſſam ſic è ciuitate euanuiſſe,ut ſi quis uer ex anno eximat. doctiſsimus poeta Horatius hæc non ignorabat,quare ea belliſsime hic innuit,quæ in ueterum monumentis diſperſa leguntur.*

¶ Debemur morti nos noſtraq;] *Nos etiam,inquit Horatius,& noſtra omnia peribunt, quare mirandum non eſt,ſi uerba, quæ olim uiguerunt, ſuam quandam ſenectam habent, & intermoriuntur.Hormiſda,qui Romam uenerat cum Conſtantio Imperatore, ut ſcribit Ammianus Marcellinus libro decimoſexto,cum ex eo quidam quæſiſſent,quid de Roma ſentiret id tantum ſibi placuiſſe reſpondit, quod uidiſſet ibi quoque homines mori.Alij autem fato moriuntur,alij,non fato moriuntur. Velleius Paterculus libro ſecundo de Scipione Aemyliano, ſeu fatalem inquit, ut plures, ſeu cõflatam inſidijs,ut aliqui prodidere memoriæ,mortẽ obijt. Vtcunque,omnes ſeu fato ſeu non fato interimus.uide etiam Gellium de hoc fatali, & non fatali interitu libro duodecimo,capite primo.* ¶ *Siue receptus terra Neptunus,& cæter.*] *Acron ſic ait.quem demum alij omnes ſequuntur. Auguſtum dicit,qui ſi cauit Pontinam paludem. nam regis opus eſt, mare admitterre terræ: reges enim talia faciunt. Diuus Auguſtus duas res diuinas fecit, Pontinam paludem ſiccauit,ut ad mare meatum haberet,ut poſt & arari poſſet. & Portum Lucrinum muniuit.de quo Maro. an memorem portus,Lucrinoq; addita clauſtra, Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor? Iulia qua ponto longe iacet unda refuſo. Hæc Acron. quæ uerba nos expendemus pro uirili parte. docet Horatius omnia immutari, ut ubi olim terra fuit,nunc mare receptum ſit,id eſt aliquis ſit portus,unde factus portus naues excipit, & eas arcet, id eſt, defendit ab Aquilonibus,& uentis omnibus. Ego non intelligo de Lucrino,& Auerno,quia mare à C.Cæſare reiectum,non receptum in terram fuit, ne his lacubus noceret.unde Virgilius libro ſecundo Georgicorum.*

An memorem portus, Lucrinóque addita clauſtra? Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor? Iulia qua ponto longe iacet unda refuſo. Vbi Seruius ſic inquit,in Baiano ſinu Campaniæ contra Puteolanã ciuitatẽ lacus ſunt duo, Auernus,et Lucrinus,qui olim propter copiam piſciũ uectigalia magna præſtabant,ſed cum maris impetus plerunq; irrumpens exinde piſces excluderet. & redemptores grauia damna paterentur,ſupplicauerunt ſenatui,& profectus C.Iulius Cæſar ductis brachijs excluſit partem maris,quæ ante infeſta eſſe conſueuerat. & quæ ſequuntur. ego uel generatim omnes portus intelligendos arbitror qui nunc ſunt,ubi olim terra erat. quando hæc etiam commutantur, urbes,montes,fluuij.lege Sulpicij epiſtolam ad Ciceronem libro quarto epiſt.famil. & Aelianum libro octauo.ubi hæc eius uerba leguntur,cum ait non eſſe quòd doleamus ob mortem hominũ, ὅπου καὶ τῶν ποταμῶν ὁρῶμεν ὑπολείποντας, καὶ τῶν ὀρῶν δὲ τὰ ὑψηλότατα ἀκούομεν μειούμενα, καὶ ἐκεῖνα. *quando & amnes deficientes uidemus, & altiſsimos montes depreſſos fuiſſe audimus,plura huius generis apud Ariſtotelem leguntur ſub finem libri primi Meteorologicorũ. uel de Aegyptijs regibus interpretor, quos conſtat nauigantibus multis modis conſuluiſſe, ne in ſcopuloſa loca uenirent,turribus etiam extructis in portubus, unde illis faces elucerẽt. inuenies hæc apud Lucianum ſub finem libri, de hiſtoria conſcribenda. Ideo Horatius dixit. regis opus. At reges Iulius Cæſar & Auguſtus nunquam dicti fuerunt, quinimo Cæſar diadema ſibi impoſitum è M.Antonio Luperco abiecit, cum uehementer commotum populum uideret,ut*

deret, ut eſt Philippica ſecunda Ciceronis. & cum eum quiſpiam regem ſalutaſſet, Cæſaris ſibi nomen eſſe dixit, non regis, adulationē illam iniquo ferens animo. ¶ Sterilis palus] Pontinam paludē intelligit, quam Cethegus exſiccauit, Acron uerò ſic. ſterilisq; diu palus Lucrinum portum ſignificat, & alios. qui manu facti ſunt ab Auguſto, & alia regum opera. hoc eſt: regis opus, quod nullus facere poteſt, niſi rex. fallitur Acron. nam Cethegus ita paludem pontinam exſiccauit, ut poſtea ſolum ſit aratum, & magnam uim frumenti emiſerit, ut eſt in Liuij epitomate libro quarto. unde ex hiſtoria ſequitur. ¶ Graue ſentit aratrum] Vt illud Virgilij. Et campos, ubi Troia fuit. Ouidius. Iam ſeges eſt, ubi Troia fuit. ¶ Seu curſum mutauit] Tybris ante per Velabrum fluebat, infeſtus frugibus. Auguſti iuſſu Agrippa cum in alueum deduxit, quo nunc decurrit. quod Acron etiam annotauit. Suetonius de eius operibus publicis, ad coercendas, inquit, inundationes alueum Tyberis laxauit, ac repurgauit completum olim ruderibus, & ædificiorum prolapſionibus coarctatum. & paulo ante dixit multa opera ab eo per Agrippam facta. ¶ Mortalia facta peribunt] Ne dum uerba. contra dicere uidetur ode ultima libri tertij. Exegi monumentum ære perennius, Regaliq; ſitu Pyramidum altius, Quod non imber edax, nō aquilo impotens Poſſit diruere, aut innumerabilis Annorum ſeries, & fuga temporum. Exprimens illa carmina Pindari, quæ ſunt in Pythijs ode ſexta. τὸν ὅτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν, & quæ ſequuntur. Reſponde Horatium hic ſincere, ut de rebus alienis. ſententiā ferre: ibi de ſuis ſcriptis loquebatur, quibus immortalitatē percupiebat. ¶ Honos] Recte, honos, dixit, nam hic in cauſa eſt, ut artes omnes excolātur. Cicero libro I. quæſtionum Tuſculanarū. honos alit artes, omnesq; incenduntur ad ſtudia gloria. an cenſemus, ſi Fabio nobiliſſimo homini laudi datum eſſet, quod pingeret, nō multos etiam apud nos futuros Polycleitos, & Parhaſios fuiſſe? in quibus Ciceronis uerbis mendū eſt obiter tollendū: quis enim non miretur Polycletum à Cicerone inter pictores poſitū eſſe, cum is ſtatuarius fuerit? ut Plinius teſtatur. repone Polygnotos. ſic enim olim Egnatius, ſummæ uir eruditionis, cū Tuſculanas quæſtiones Venetijs interpretaretur, emendauit. ¶ Viuax] Perdurans. nam quod diuturnū bonū eſt, ſemper antecellit. Ariſtoteles lib. III. Topicorū, τὸ πολυχρονιώτερον, ἢ βεβαιότερον, αἱρετώτερον τοῦ ἧττον τοιούτου. quod diuturnius, & ſtabilius eſt, eligendū potius, q̃ quod minus tale eſt. Plato in Phædro, ubi Phædrus Socrati Lyſiæ diſputationē exponit, præponendū amanti non amantem amicū contendit, quòd amans potius flore deficit, ἐπειδὰν τῆς ἐπιθυμίας παύσονται. non amās ſolet amicitiā tueri cōſtantius. uſqueadeo id, quod uiuax eſt, & diuturnū, ſemper expetitur. ¶ Si uolet uſus] Qui omnium magiſtrorum præcepta ſuperat, ut narrat Cicero libro I. de Oratore. qui magiſter eſt optimus: in oratione pro Rabirio. cuius filia ſapientia dicebatur ab Afranio: Gellius. ¶ Norma loquēdi] Sic Cicero in Academicis, hæc norma, hæc regula, hæc præſcriptio eſt naturæ. præſcriptū alibi dixit Cicero, ut in oratione pro Cluētio. omnia legū imperio, & præſcripto fieri uidebitis. in. lib. II. de inuentione, Cuius rei certū quiddā præſcriptū uidetur in perpetuū dari poſſe. ¶ Res geſtæ] Poſteaq Horatius ſatis multa de inuētione, de diſpoſitiōe, et de elocutione dicta eſſe animaduertit, quia omnib. carminū generibus omnia nō conueniūt, ſed ſingula pene argumenta rerū ſuis numeris quaſi typis debentur, nunc docet quibus uerſuū generibus uariæ res animo cōceptæ explicandæ ſint. q enim bella ſcripturus eſt, & res geſtas fortiſſimorū uirorū, is epico numero utetur, et heroico uerſu: q amores, elego. qui inimicū maledictis inſectabitur, Iambo. qui de Dijs, & Olympionicis, item de amoribus canet, lyricum numerum ſibi deliget. reprehendit Chæremonem poetam Ariſtoteles in poetice, qui confunderet omnia uerſuum genera ἔτι δ' ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτά, ὥσπερ Χαιρήμων. quæ res Horatiū monuit, ut de tota hac ratione aliqd præſcriberet. Demetr. Phalereus in lib. de elocutione ſic incipit, ὥσπερ ἡ ποίησις διαιρεῖται τοῖς μέτροις.

οἷον

οἷον ἡμιμέτροις, ἢ ἑξαμέτροις, ἢ τοῖς ἄλλοις, & quæ ſequuntur. quemadmodũ inquit, poeſis
diuiditur metris, ut ſemimetris, & exametris, & alijs. neceſſariũ igitur fuit ei, qui de arte poe
tica ſcriberet, de poetices uarijs generibus aliquid addere. ea ponit M. Tullius in libro de o-
ptimo genere oratorum, his uerbis, Oratorum genera eſſe dicuntur tanquam poetarum. hoc ſe
cus eſt. nam alterum eſt multiplex: poematis enim tragici, comici, epici, melici etiam, ac dithy
rambici. quas omnes ſpecies Ariſtoteles etiam numerauit in poetice. quos uerò melicos uocat
Cicero, ille ſic expreßit, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς ποίησις. & poeſis,
quam ad tibias, citharasq́; accõmodamus. Horatius epicos nominauit, tragicos, comicos, meli
cos, addidit elegos, qui ut arbitror, in epico continentur, & iambum, qui in comico & tragico
poemate. Sed de dithyrambis cur nullum uerbum? quos Ariſtoteles, & Cicero non prætermi-
ſerunt: turpe autem uidetur, ut eſt apud Ciceronẽ in Topicis, in diuiſione aliquam partẽ omit
tere. reſponde, nullum uerbum apud Horatium eſſe de dithyrambis, quia poema id antiquo-
rum fuit, nemo amplius ſcribebat dithyrambos, quibus ueteres Bacchum canebant: illi enim
Bacchum διθύραμβον appellabant, quòd ebrijs amplũ, & uaſtũ os redderet, quaſi διθυρον.
uide de his multa apud interpretẽ Lycophronis. In odis, ubi de Pindaro. Seu per audaces
noua dithyrambos Verba deuoluit, numerisq́; fertur Lege ſolutis. Quid? ſi hos me
lico poemate complexus eſt? quo dixit Diuos cani? Muſa dedit fidibus diuos, &c. Ergo, ſi ita
eſt, nihil prætermiſſum uideri poteſt. ¶ Monſtrauit Homerus] Heroicum intelligit, quo
uſus eſt Homerus. cauſa eſt, in poetice Ariſtotelis. τὸ γὰρ ἡρωικὸν στασιμώτατον, καὶ ὀγκω
δέστατον τῶν μέτρων ἐστὶ, διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. heroicum carmẽ
multo ſtabilius, & amplius eſt reliquis, quare linguas, & trãslationes maxime recipit. Euſta
thius lib. primo Iliadis in proemio, ὀνομάσαι ἐποποιοὺς, τοὺς ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ ἡρωΐζοντας.
Epicos nominaſſe, qui numero exametro heroum res geſtas ſcriberent. ¶ Verſibus im-
pariter iunctis] Elegos intelligit impares, quia exametro conſtant, & pentametro. his queri
monia incluſa eſt, quia ἀπὸ τοῦ ἐλεῦ, id eſt, à miſeratione dicuntur. Vnde Ouidius in Elegia
de morte Tibulli, Flebilis indignos elegia ſolue capillos, Ah nimium ex uero nunc tibi
nomen erit. His mortui deflebantur. iccirco Ouidius ait, nunc uere uocari poſſe elegiam.
Proclus in libro περὶ χρηστομαθείας ſic inquit, ἐλεγεῖον συγκεῖσθαι μὲν ἐξ ἡρῴου, καὶ πενταμέ
τρου, ἁρμόζειν δὲ τοῖς κατοιχομένοις, elegiam quidem ex heroico, & pentametro compoſi-
tam, mortuis autem conuenire. Cicero etiam de legibus, epitaphium uult non pluribus qua-
tuor uerſibus confici, quos Ennius uocat elegos. his poſtea poetæ ſuos etiam ſcriptitarũt amo
res. Hos enim innuit Horatius, cum inquit, Voti ſententia compos. amantes autem mortuis diſ
ſimiles admodum non ſunt, ſiquidem ſine anima ſemper uidentur eſſe, quæ in amatum corpus
migrare dicitur. apud Laertium Plato de ſe ipſo libro tertio & de Agathone ſic inquit.

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν εἶχον, ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.
Animam Agathonem oſculans in labris habebam, Venit enim infelix tanquam abitura.

Ideo apud iuriſconſultos qui amat, deterior factus putatur. nam Vlpianus libro XI. Dige
ſtorum, titulo de ſeruo corrupto, lege prima, is quoq́; inquit deteriorẽ facit, q ſeruo perſuaſit,
ut iniuriã faceret, uel furtũ, uel fugeret, uel ut alienum ſeruũ ſollicitaret, uel ut peculiũ intri-
caret, aut amator exiſteret, uel erro, & quæ ſequũtur. Præterea per ſententiam uoti compotẽ
accipere poſſumus eos omnes, qui aliquid quod uehementer expetiuerant, ſunt ſecuti: hi enim
elegis animi iucunditatẽ teſtantur, ut fecit Tibullus, uictoriã Meſſallæ deſcribit, lib. I. elegia
VII. preter alia ſic, At te uictrices lauros Meſſalla gerentẽ Portabat niueis currus eburnꝰ
equis, &c. ¶ Exiguos elegos] Tenues, ſi cũ heroico, de quo proxime dixit, cõferantur. non
enim tam alte ſe attollunt, nec tam grauiter ſonãt, nec omnino tam ſublimi ſtylo conficiuntur.
¶ Grammatici] Cur iudicium hoc ad grammaticos retulerit, docere poteſt Quintilia-
nus, qui

bus, qui libro primo capite ſexto ſic inquit de grammatica loquens. hæc igitur profeſſio cum breuiſſime in duas partes diuidatur, recte loquendi ſcientiam, & poetarum enarrationem, plus habet in receſſu, quàm fronte promittit, lectio poetarum grammaticos pertinet. hi fuerunt igitur de inuentore elegorum iudices adhibendi. Plato non de grammatico, ſed de literatore loquitur in Carmide, ἦ οὐδὲν ἄγαν ἐπράττετε τὸν γραμματιστήν, ὅταν γράφει, ἢ ἀναγινώσκει. ¶ Archilocum proprio] Iambum proprium uocat Archilochi, quia Archilochus genus hoc maledicentis carminis inuenit, cum ille Lycambem ſocerum Iambis ita eſt inſectatus, quòd ſibi filiam deſponſatam non daret uxorem, ut illum ad laqueum cum filia impulerit. Horatius libro ſecundo epiſtolarum, ſcribens ad Mecœnatem.

Temperat Archilochi muſam pede maſcula Sappho, Temperat Alcæus, ſed rebus, & ordine diſpar, Nec ſocerum quærit, quem uerſibus oblinat atris, Nec ſponſæ laqueum famoſo carmine nectit. Ouidius in Ibin. Tincta Lycambæo ſanguine tela feram, Iambi reperti ſunt, quo primum tempore poeſis in laudes hominum & conuitia diuiſa eſt, ut refert Ariſtoteles in poetica, his uerbis, ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον, διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους, καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωικῶν, οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. quibus et congruens Iambicum metrum acceſſit, iambicumq́; propterea nunc appellatur, quod his plerunque numeris ueteres ἰαμβίζειν, id eſt conuiciari in ſe ſolebant. & ex antiquis hi quidem Epicorum, hi uerò Iamborum poetæ extiterunt. quod uerò attinet ad Archilochũ, fuit rabie plenus, ut hic etiam dicit Horatius, cuidam, qui ei maledictis detraxerat, ut eſt apud Lucianum in pſeudologiſta, ſic reſpondit, τέττιγα τὸν ἄνδρα εἰληφέναι τοῦ πτεροῦ. hominem illum cicadam ala corripuiſſe, ſe uidelicet cicadam eſſe innuens, qui laceſſitus ſilere non poſſet. fuit ex inſula Paro, ut Strabo, expulſus à Lacedæmonijs ob maledica ſcripta fuit, ut Valerius Maximus ſcribit ne iuuentutem ad maledicentiam inuitans deprauaret. Plutarchus uerò iccirco eiectum ait fuiſſe, quòd ſcripſerat, melius eſſe clypeum abycere, quàm mori. Horatius inuentorem Iambi hunc fuiſſe affirmat, cui tamen Ariſtoteles reclamare uidetur in poetice, ubi Homerum Iambis uſum innuit in Margite, οἷον ἐκείνου ὁ μαργείτης, &c. ¶ Hunc ſocci cep. ped. grandesq́; cothurni] Iambus in comœdias & tragœdias fuit admiſſus, comœdi ſoccis utebantur, tragœdi uerò cothurnis. Horatius libro ſecundo epiſtolarum de Plauto. Quàm nõ aſtricto percurrat pulpita ſocco. Virgil. in æglogis. Sola Sophoclæo tua carmina digna cothurno. Iambis autem in tragœdia uti ueteres cœperunt, poſtquam ſatyri ex ea fuerunt exploſi: tunc utebantur tetrametris, quia ſatyricis ſaltationibus erãt aptiores uerſus. mox recepta ſunt trimetra, id eſt iambica. Ariſtoteles in poetice τὸ τρίμετρον τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο, τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν, καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. trimetrũ ex tetrãmetro Iambicum factum eſt: tetrãmetro enim primum utebantur, quia ſatyrica, magisq́; ſaltatoria poeſis erat. loquitur autem hic Ariſtoteles de tragœdia. ¶ Alternis aptũ ſermonibus] In tragœdia, & comœdia perſonæ loquẽtes inducũtur: Iambus aũt uel imprudentibus nobis in ſermone excidit. nam noſtra colloquia Iambis referta ſunt. fuit igitur Iambus in tragœdiã, & comœdiã adhibendus. Ariſtoteles in poetice, πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους. plurimis enim Iambis in colloquio utimur. et ſupra appellarat Iambũ λεκτικὸν. id eſt, ut ita dicã, dicibilem. Iambus uerò qualis ſit, docet Dionyſius Halicarnaſſeus in lib. de cõpoſitione, ubi ait cõſtare eum ex breui, et longa ſyllaba, ſi breuẽ habeat ἡγουμένην, id eſt præcedentẽ. Cicero in oratore ad Brutũ de hac re ſic inquit. ſequitur ergo, ut, q maxime cadant in orationẽ aptam numeri, uidendũ ſit. & ſunt q Iambicum putent, quòd ſit orationi ſimillimus: qua de cauſa fieri, uti potiſſimũ propter ſimilitudinem ueritatis adhibeatur in fabulis, quòd ille dactylicus numerus hexametrorum

magnilo-

magniloquẽtiæ ſit accommodatior. & poſt. quod longe Ariſtoteli uidetur ſecus, qui indicat heroum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio: Iambum autem nimis è uulgari eſſe ſermone. Theon in progymnaſmatis cauendum eſſe docens, ne uerſus in orationem incidat, Iambos non caueri poſſe affirmat, συγγνώμης δ᾽ ἄξιον ὅταν εἰς ἐκεῖνά τις ἐμπέσῃ τὰ μέτρα ἃ πρὸς ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸ πεζὸν, οἷον δὴ τὸ ἰαμβικόν. uenia dignum eſt erratum, cum quis in ea metra incurrit, quæ cum oratione ſimilitudinem habent ut metrũ Iambicum. recte autem ſermones Horatius dixit: ſermo enim duorum eſt colloquentium, medius ſermo, cum alter non reſpondet. Virgilius libro quarto de Mercurio Aeneæ reſponſum non expectante, Tali Cyllenius ore locutus Mortales uiſus medio ſermone reliquit

Antequam partem hanc interpretationis dimittamus, perpendendum eſt diligenter, quod ſupra diximus Iambum ab Ariſtotele fuiſſe dictum λεκτικὸν, id eſt, ut ita dicam, dicibilem. nam uir doctiſsimus Maioragius apud Ciceronem in oratore Iambũm λεκτικὸν interpretatur, aptum orationi, ſi ἀπὸ τῆς λέξεως deducatur, uel elegantem, ſi ἀπὸ τοῦ λεκτοῦ. adducit etiam teſtimoniũ Ciceronis, qui ibi Iambum orationi ſimillimũ dixit eſſe. ego, ut rem in pauca conferam, Ciceronem, exiſtimo rectè ſenſum Ariſtotelis expreſsiſſe. nam Iambus omnino orationi ſimillimus eſt. λεκτικὸν autem iam dici ab Ariſtotele opinor, quod, ut ita dicam, dicibilis eſt, id eſt, quod cum de aliqua re dicimus, iambo uel inuiti in dicendo utimur: neq; enim uitare eum poſsimus, niſi de induſtria: ita alternis ſermonibus aptus eſt, ut hic ait Horatius, unde Theon in progymnaſmatis, διὸ καὶ πάντες οἱ συγγραφεῖς ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ γένος τοῦτο. id eſt, quare omnes ſcriptores inuiti in hoc pedis genus incurrunt. & loquitur de Iambo. ſi igitur Iambo uel nolentes ſcriptores utuntur, Iambus eſt λεκτικὸς, id eſt, dicenti occurrens, & ſi latine dicere poſſemus, dicibilis, id eſt, ultro ſe oratione offerens. nam ſi ut, Maioragius, aptum orationi, uel elegantem exponemus, huic pedi tribuemus, quod alijs etiam conuenit pedibus, uel muneris. quare doctiſsime mea quidem ſententia Petrus Victorius apud Ariſtotelẽ libro tertio rhetoricoricorum, ubi de heroico numero hæc uerba legũtur, σεμνὸν καὶ λεκτικὸν, καὶ ἁρμονίας δεόμενον, id eſt amplum, dicenti occurrentem, harmonia egentem, mendum ſuſtulit, addens particulam, οὐ, ut legamus οὐ λεκτικὸν: quomodo enim heroicus numerus poteſt eſſe λεκτικὸς, cum ſit amplus, & grandis? ¶ Populares uincentem ſtrepitus] *Acronis hic ſententia maxime mihi uidetur eſſe probabilis: ille enim ſic uincentem ſtrepitus populares, id eſt altius ſonantẽ in ſcena, quàm clamor populi. mox alteram ſententiã ſic addit. tales inquit ſtrepitus excedit iſte pes, ut uincat populi clamores, quia Iambus uincit clamores ſpectantium, hoc eſt, quia plus meretur laudari, quàm laudetur. prior mihi interpretatio Acronis placet, quam etiã corroborabimus. nam in theatris tumultus, & clamor erat, comœdi, & tragœdi altius uocem tollere cogebantur, & tollebant: & quia Iambis frequentibus utebantur, Iambus populares ſtrepitus uincebat: nam qui recitabant, licet eſſet aliquis tumultus, et ſtrepitus, tamen audiebantur. de hoc clamore in theatris, cum poema recitabantur à comœdis, & tragœdis, Horatius ſic libro ſecundo epiſtolarũ, ad Auguſtũ ſcribens. Nam quæ peruincere uoces Eualuere ſonum, referũt quem noſtra theatra? Garganum mugire putes nemus, aut mare Thuſcum: Tanto cum ſtrepitu ludi ſpectantur, & artes. Diuitiæq; peregrinæ. Demoſthenes θορύβους uocat, quos hic Horatius ſtrepitus populares. qui oratoribus etiam concitabantur. in oratione περὶ παραπρεσβείας, de Aeſchine loquens pro Philippo dicente, καὶ θορυβούντων ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐθελόντων ἀκούειν αὐτοῦ. obſtrepentibus uobis & audire illum nolentibus.* ¶ Natum rebus agendis] *Quia in comœdijs, & tragœdijs adhibetur, in quibus res geruntur, exempli gratia. In Andria Terẽtij Dauus Simoni fucum facit ſpem Pamphilo affert habendæ amaſiæ uxoris: Simo nuptias ſimulat: Carinus curat ſibi deſpõſari eam, quam Pamphilus negligebat. et alia huiuſmodi. In tragœdia etiam geri res inuenies in Ele-*

in Electra Sophoclis. Electra parentem à crudeli matre, & ab Aegiſto necatum deflet, credit primo Oreſtem etiam procul à patria mortuum, mox Oreſtes ignotus uenit, & Clytemneſtram matrem occidit, ultus Agamemnonem patrem, quare Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum de Oreſte, πατρὸς ἀμύντωρ, inquit, id eſt, patris ultor, &c. Dixit autem Horatius Iambum eſſe natum rebus agendis, quia ultro alternis in ſermonibus, quibus res geſtæ commemorantur, occurrit, & expreßit Græcorum illud πέφυκε quem eruditi uiri Theodorus, Argyropylus, Alcyonius aptum natum uertere ex Ariſtotele ſolent, & Horatius utrunq; appoſuit paulo ante Alternis aptum ſermonibus, hic uero, natum rebus agendis. ¶ *Muſa dedit fidibus diuos*] & *Nunc Lyricis poëtis dicit quibus proprium canendi argumentum præſcribit, ut de Diuis, de Olympionicis, de amoribus, & conuiuijs canant, eos autem per fides intelligit: à lyra enim & fidibus nomen ſortiti ſunt, fuerunt autem nouem lyrici poëtæ, quorum nomina in epygrammati bus Græcis deſcripta epigrammate reperies, Pindarus, Simonides, Steſichorus, Ibycus, Alcman, Bacchilides, Anacreon, Alcæus, Sappho. uide etiam interpretem Pindari. Horatius igitur præclare in odis, libro primo, ſic argumentum petit, Quem uirum? aut Heroa, lyra uel acri Tibia ſumis celebrare Clio? Quem Deum? cuius recinet iocoſa Nomen imago? Quo loco Pindarum aperte imitatus eſt, qui ode ſecunda Olympiorum ſic inquit.* ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι τίνα θεόν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; *Hic in poëtice Horatius per pueros Deorum Heroës intellexit. pueros autem, id eſt, filios interpretare. & ſic Horatius doctißime. Nam Heroës filij ſunt Deorum, ut refert Socrates in Cratylo Platonis, his uerbis.* πάντες δήπου γεγόνασιν ἐρασθέντες ἢ θεὸς θνητῆς, ἢ θνητοὶ θεᾶς. *fruſtra igitur quidam in Horatium argutantur, & deblaterant, prætermiſſos ab eo fuiſſe Heroas inepte aſſerentes.*

¶ *Et pugilem uictorem, & equum certamine primum*] *Caſtorem, & Pollucem. Horatius ipſe in odis, Dicam & Alciden, pueroſq; Ledæ, Hunc equis, illum ſuperare pugnis Nobilem. de iiſdem Homerus.* κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα. *Hos ubiq; fere coniunctos inuenies, commune etiam Romæ templum habebant, templum autem Caſtoris tantum nomine appellabatur, unde Bibulus, qui alter Cos. cum C. Cæſare fuerat, & Cæſari nullis in rebus reſiſtere potuerat ut plane inanis Cos. uiſus ſit Cæſare omnia ad arbitrium admininiſtrante, ſimilis Polluci dicebatur, cui à fratre Caſtore pars gloriæ, & communis templi prærepta uidebatur. Suetonius in Cæſare.* ¶ *Pugilem*] *Igitur, ideſt, pugnis, & manibus acrem, & ut Homerus plane ait,* πὺξ ἀγαθόν. *pugnis bonum. nam in pentathlo, ſeu quinquercione, qui ex quinque certaminibus conſtabat, pugnis etiam dimicabant, libro primo Græcorum epigrammatum Antipater Nicophontem pugilem celebrauit.* ἄνδρας ἐνίκα πυγμὴν ἐνίκα νικοφῶν ὀλύμπια. *Cum homines pugil uincebat Nicophon in Olympijs.* ¶ *Certamine primum*] *Caſtor enim in equeſtri prælio habitus eſt acerrimus. ſed alludit Horatius ad religionem Romanorum qui ſæpe putarunt incredibili celeritate ſe à Caſtore certiores factos de ſuorum uictoria, ut bello Cimbrico euenit, quo die Marius in Caudio Venetiæ campo Cimbrorum acies ſtrauit, Romani accepto uictoriæ nuncio exultarunt, nota deinde incredibilis celeritas Caſtorem, & Pollucem indicauit. Florus libro tertio ubi bellum Cimbricum, & Theutonicum, ac Tigurinum deſcribit. poſſumus etiam uerſum hunc, & pugilem uictorem, & equum certamine primum, non ad Caſtorem, & Pollucem referre, ſed ad eos, qui in certaminibus illis Græciæ Olympijs, Pythijs, Nemeis, Iſthmijs, quæ Pindarus ſcripſit, & de quibus legere eſt libro primo epigrammatum Græcorum, initio, uictores euadebant. de his etiam multa Vitruuius libro nono Lyrici enim horum uictorias decantabant ut Pindarum feciſſe uidemus, & feciſſe Simonidem Lyricum & ipſum poëtam conſtat, nam eius carmen retulit Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum cum eius nomen extolleret, qui mularum in curſu uicerat,* χαίρετε ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. *ſaluete uelocium filiæ equorum:*

erat enim πένταθλος, id eſt. quinquercio, ut ait Pauſanias libro primo in Aeliacis, & conſtabat lucta, pugillatu, curſu, ſaltu, pancratio. ¶ Iuuenem curas] Iuuenum amores. Virgilius at regina graui iam dudum ſaucia cura Vulnus alit uenis. ¶ Libera uina] Conuiuia in quibus ebrij, uel hilares arcana confitentur. Pindarus in Nemeis, in ode, quæ de Cromio Actneo ſcripta eſt, θαρσαλέα δὲ παρὰ κρατῆρα φωνὰ γίνεται Audax apud poculum uox fit apud Athenæus libro primo ſcribit poſitum à ueteribus tripodem in templo Bacchi fuiſſe, καὶ τὸ νικητήριον ἐν Διονύσου τρίπους. καὶ γὰρ ἐκ τρίποδος λέγειν φαμὲν τοὺς ἀληθεύοντας. etenim ex tripode loqui dicimus, qui uera dicunt. Horatius in epiſtolis, quid non ebrietas deſignat? operta recludit, &c. quem locum de ebrietate ex Ariſtophanis equitibus expreſſum ab Horatio eleganter inuenies, ſi duos illos poëtas conferes, Lyrici autem de uino, & de ebrietate libenter uerba faciunt, ut Horatium feciſſe uidemus, præſertim in odis, & ut Franciſcus Robortellus, uir doctiſſimus, in ſuis annotationibus diligenter obſeruauit, qui collatis etiam Lyricorum poetarum Græcorum multis fragmentis cum Horatio hoc demonſtrauit. Alcæus quidem apud Athenæū ſic inquit. πίνωμεν, τί λύχνον σβέννυμεν; δάκτυλος ἁμέρα bibamus, quid lychnum extinguimus? dies non longior digito eſt.

¶ Deſcriptas ſeruare] Inuehitur in eos, qui cum ſupradicta poetices genera ſuis rebus accommodare neſcirent, tamen poëtæ nomen ſibi uendicabant, & ſe ipſum increpat eorū perſonam induens. nam per ſe ipſum illos intelligit. ſic Neſtorem facere ſolitum, cum Græcos reprehendebat, obſeruauit Plutarchus, minus enim ægre ferimus reprehenſiones, cum, qui nos reprehendit, partem culpæ ultro ſuſtinet. ¶ Deſcriptas uices] Vt alias res epico argumentum, alias elego, alias iambo, alias lyrico ſubijciamus, quod ipſe perſpicue in comœdia, & tragœdia ſtatim probat, cum non eundem utriuſque ſtylum eſſe contendit. ¶ Operumq; colores] Poematum uarietates ut enim res pictæ coloribus diſtinguuntur, nam alios colores pratum, ager uè arboribus conſitus, ſi depingatur, alios urbs, uel domus, alios aliæ res poſcunt, ſic alios colores heroicum carmen, id eſt, aliam ſpeciem alios lyricū poſtulat. & ſic de ſingulis. color igitur hic ſumetur pro cuiuſque poëmatis propria ſpecie, & congruente forma. quo modo ab oratoribus color uſurpetur, Quintilianus docet libro quarto, nā ubi de Narratione ſcribit, hæc habet uerba. Sunt quædam & falſæ expoſitiones, quarum in foro duplex genus eſt, alterum quod inſtrumentis adiuuatur, ut P. Clodius fiducia teſtium, qua nocte inceſtum Romæ commiſerat, Interamnæ ſe fuiſſe dicebat: alterum quod eſt tuendum dicentis ingenio, id interim ad ſolam uerecundiam pertinet, unde etiam mihi uidetur dici color. eadem igitur ratione, oratores & poetæ colorem uſurpant, ſic Iuriſconſulti etiam. Nam Marcellus libro quinto Digeſtorum, titulo de inofficioſo teſtamento, lege quinta, ſic ait: Huius autem uerbi de inofficioſo uis illa, ut dixi, eſt, docere immerentem ſe, & ideo indigne præteritum, uel etiam exhæredatione ſummotum, reſq; illo colore defenditur apud iudicem. ut uideatur ille non quaſi ſanæ mentis fuiſſe, cum teſtamentum inique ordinaret. ¶ Poeta ſalutor] Cum ignorem poëticem, poetæ mihi nomen aſciſco. Lucianus in libro de conſcribenda hiſtoria uitium hoc in Abderitanis notauit, qui ex febre omnes repente ſunt poëtæ facti, ita morbus quidam arrogātiæ omnium mentes inuaſerat, ἅπαντες γὰρ ἐς τραγῳδίαν παρεκινοῦντο, καὶ ἰαμβεῖα ἐφθέγγοντο. uide, quæ diximus in Parergis libro tertio cap. trigeſimoquarto. ¶ Cur neſcire pudens] Cur propter pudore teſtandæ ignorātiæ, & ab alio diſcēdi, ignorare poëticē, quam addiſcere gratius eſt? quidam in prouectiore ætate diſcere præ pudore nolunt. nam apud Plutarchum in libro de ſalutaribus præceptis Tyberium Cæſarem dicere ſolitum legimus, ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα καταγέλαστός ἐστιν. uirum iam ſexagenariū medico manum porrigentem, irridendum eſſe. melius Plato, qui in Alcibiade priore Periclem eloquētiſſimum, & ſapientiſſimum uirum, qui cum dicebat, coruſcare & fulgura mittere, ut

ait

ait Cicero, uidebatur, in robuſtiore ætate ad Damonem diſcendi cauſa ire ſolitum teſtatur, καὶ νῦν τηλικοῦτος ὤν, Δάμωνι ξύνεστιν αὐτοῦ τούτου ἕνεκα. & nunc ratione Demoſthenes in oratione de falſa legatione Aeſchinẽ exagitat, ἀλλ᾽ ἀδοξεῖν, κρίνεσθαι, πάσχειν ὁτιοῦν αἱρεῖται παρ᾽ ὑμῖν μᾶλλον, ἢ Φιλίππῳ τι ποιῆσαι μὴ πρὸς ἡδονήν. ſed male audire, in iudicium uocari, quilibet pati mauult apud uos, quàm aliquid ad arbitrium Philippi non facere. ¶ Pudens praue] Duo illa uerba coniungenda ſunt, quidam enim ingenuus pudor eſt, quidam turpis, ut eorum qui diſcere erubeſcunt. lege librum Plutarchi, περὶ δυσωπίας, id eſt, de pudore uitioſo. in quo multa inueniſceris, quæ ad hunc locum pertinent. ¶ Verſibus exponi] In quo differant, ac diſcrepent inter ſe duo hæc nobiliſsima poemata, tragœdia, & comœdia, his uerſibus planum facit Horatius. comœdia inquit, quæ pertenuis eſt, & humili ſocco incedit, non grandi cothurno, tragicos uerſus amplos, & ſonoros non flagitat, ſed ſuo ſtylo exponi mauult Item tragœdia, quæ uehemens, & horribilis eſt, comica carmina, & tenuia, & maieſtati ſuæ non conuenientia reſpuit. nam tragicum, & grande carmen expoſcit M. Tullius in libro de optimo genere oratorum. itaque & in tragœdia, inquit, comicum uitioſum eſt, & in comœdia tragicum turpe, & in cæteris eſt ſuus cuiuſque certus ſonus, & quædam intelligentibus nota uox. Ariſtoteles autem clarius & expreſsius in poetice demonſtrauit, quibus in rebus inter ſe comœdia & tragœdia diſſentiant, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία, πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν, ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν. qua diſsimilitudine tragœdia, & comœdia eſt, hæc enim, id eſt, comœdia humiliores, illa uera præſtãtiores ijs, qui noſtro ſæculo uiuũt, homines imitari uult. qua ratione Hermogen. libro 1. de Ideis oratorijs uehementiã orationis, id eſt, σφοδρότητα ab aſperitate diſtinxit, ἡ μὲν τραχύτης inquit κατὰ μειζόνων προσώπων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν δικαστῶν ἢ ἐκκλησιαστῶν γίνεται. ἡ δὲ σφοδρότης κατὰ ἐλαττόνων, &c. aſperitas contra præſtantiores perſonas, ipſos iudices, uel ſenatores fit, uehementia autem contra humiliores. ¶ Non uult] Id eſt, non debet, more Græcorum, ex quibus Horatius ſæpe orationis figura ſumit. Ariſtoteles libro ſecundo Phyſicorũ ubi de fine agit. Βούλεται γὰρ οὐ πᾶν εἶναι τὸ ἔσχατον τέλος ἀλλὰ τὸ βέλτιστον. debet enim non omne extremum eſſe finis, ſed quod optimum eſt, ibi Ariſtoteles poetam reprehendit, qui mortem hominis finem eſſe dixerat, unde addidit, ipſe quid finis cenſeri debeat. uerba hic deſcripta Ariſtotelis non intelligens Diuus Thomas, doctiſsimus latinorum interpres, ad poetam, quem Ariſtoteles arguit, detorquet indocte et imperite, ſic enim inquit: uult enim poeta, quod non omne ultimum ſit finis, ſed illud, quod eſt ultimum, & optimum, hoc eſt, cuius cauſa fit. Βούλεται apud Ariſtotelẽ ò Thoma id ſignificat, quod debet, ſiue oportet. ſic Græci omnes loquuntur, ſic ipſe ibi Ariſtoteles libro tertio de moribus ad Nicomachum, τὸ δ᾽ ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι οὐκ εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. quòd inuitũ dicimus, debet appellari: nõ ſi quis ignoret, quod cõducibile ſit, in Parergis libro tertio cap. quarto, ubi locũ illum in Phyſicis Ariſtotelis declarauimus, plura in medium ex græcis attulimus. redeamus ad Horatium, qui docet decorum in re, & uerbis eſſe ſeruandum, ut delectum rerum, & uerborum habeamus, quæ comœdiæ, quæ tragœdiæ tribuantur, nam decorũ in eo qui dicit, in eo qui audit, & in re ipſa ſpectari, ſcribit in Lyſia Dionyſius Halicarnaſſeus. πρὸς τὸν λέγοντα, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας, καὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἐν τούτοις γὰρ δεῖ καὶ πρὸς ταῦτα τὸ πρέπον ἀρκοῦντος ἡρμοσμένη. ad dicentem, ad audientes, & ad rem, in his enim decorum plene effinxit oratio Lyſiæ. ¶ Indignatur] Non dignatur, tragœdia enim præſtantior comœdiæ uerba, ut Sicyonios calceos olim Socrates: id eſt: Lyſiæ orationem, negligit. Virgilius. Et pontem indignatus Araxes. quem nos imitantes in Eridano, quem ſcripſimus ad Illuſtriſsimum Aloyſium Cornelium Cardinalem, ſic inquimus: Et rapidis pontem fruſtra indignatus in undis Dannubius. eſt enim ſimilitudo a ſuperbo homine ſumpta, qui ſupplicem, uel humilem aliquem à ſe reijcit, cuius amicitiã fugit cane peius, & angue.

Σ. ¶ Priuatis] Familiaribus, & humilibus, quales eſſe homines priuati ſolent, qui magiſtratum non gerant, nec perſonam Reip. ſuſtineant. magiſtratus enim quædam diuina uidetur, cuius conſpectum uitamus aliquando, ut numinis. Paulus iuriſconſultus libro nono Digeſtorum, titulo, ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicetur, lege ſecunda, ſi quis aliquem euitans magiſtratũ forte in tabernã proximam ſe immiſiſſet, ibiq; à cane feroce læſus eſſet, etc. talis tragœdia eſt. at comœdia priuato homini ſimilis eſt. ¶ Cœna Thyeſtæ] Inſcriptio tragœdiæ cuiuſdam, ſed pro omni tragœdia ponitur. Atreus, & Thyeſtes Pelopis filij fuerunt, Thyeſtes fuit ab Atreo pulſus, qui etiam ipſi filios comedendos exhibuit unde in ode Horatius. Et ſæuam Pelopis domum Chæremon Thyeſtem tragœdiam ſcripſit, ut eſt author Athenæus libro 13. τῶν δειπνοσοφιστῶν. Thyeſtem Ariſtoteles in poëtice inter familias tragicas collocauit, quas ibi recenſet, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ ἀλκμαίωνα, καὶ οἰδίπουν, καὶ ὀρέστην, καὶ μελέαγρον, καὶ θυέστην, καὶ τήλεφον. nunc circa paucas familias pulcherrimæ tragœdiæ compoſitæ uerſantur, ut circa Alcmæonem, & Oedipum, & Oreſtem, & Meleagrum, & Thyeſtem, & Telephum. ¶ Locum teneant] Quæ ſunt comica, in comœdia ponantur, quæ tragica, in tragœdia conſtituantur. tractum à re militari, ubi locum deſerere turpe, & periculoſum erat Liuius libro 2. de Ap. Claudio inuectus haud falſo in proditorem exercitum militaris diſciplinæ, deſertorem ſignorum. & quæ ſequuntur. Halicarnaſſeus libro nono exprimens illud, deſertorem ſignorum, ὅσοι τὰ σημεῖα ἀπολελοίπασιν.

¶ Interdum tamen] Comœdiam humilem, & tenuem, tragœdiam grandem, & amplam in ſuperiore contextu eſſe dixit Horatius. hic fatetur hunc aliquando ordinem peruerti, comœdia enim aliquando grandis, tragœdia tenuis eſt. & tamen comœdiam tenuem eſſe, & plane familiarem, etiam Cicero in oratore confitetur his uerbis. itaq; uideo uiſum eſſe nonnullis, Platonis, & Democriti locutionẽ, & ſi abſit à uerſu, tamen, quod incitatius feratur et clariſſimis uerborum luminibus utatur, potius poëma putandum, quam comicorum poetarũ, apud nos quod uerſiculi ſunt, nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis. ¶ Interdũ] Quia interdũ tantũ grãdis comœdia eſt, plerunq;, ac fere ſemper humilis, idcirco digna eſt potius, ut humilis, quàm alta, & ſublimis uocitetur. nam nomen ab ea parte rei deriuatur, quæ uberior eſt. in eodem oratore Cicero ſic inquit. ſed iam illius perfecti oratoris, & ſummæ eloquentiæ ſpecies exprimenda eſt quem hoc uno excellere, id eſt oratione, cætera in eo latere, indicat nomen ipſum. non enim inuentor, aut compoſitor, aut actor hæc complexus eſt omnia, ſed & Græce ab eloquẽdo Rhetor, & latine eloquens dictus eſt: cæterarum enim rerum, quæ ſunt in oratore, partem aliquam ſibi quiſque uendicat, dicendi autem, id eſt, eloquendi maxima uis ſoli huic conceditur. Ariſtoteles libro ſecundo meteorologicorum, ubi uentos ait gigni è ſicco halitu terræ, id eſt, καπνῷ ſic ait: ἔστι δ' οὔτε τὸ ὑγρὸν ἄνευ τοῦ ξηροῦ οὔτε τὸ ξηρὸν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ, ἀλλὰ πάντα ταῦτα λέγεται κατὰ τὴν ὑπεροχήν. eſt autẽ neque humidũ ſine ſicco, nec ſiccũ ſine humido, ſed hæc omnia à parte excellentiore nomẽ ſumunt. ¶ Tollit] Tollit autem uocẽ, quia res acerba occurrit, & tragica, quare exclamandum eſt. ſic oratores exclamant. Aeſchines apud Plutarchum μεγαλοφωνότατος dicitur. comœdia uariat uocem: ubi res humilis eſt, & acclamatione non digna, ipſa quoque humilis, ubi res indigna, ipſa quoq; indignius queritur. hoc faciendum ab oratore præcipit Cicero in oratore ad M. Brutum his uerbis. ac uocis quidem bonitas optanda eſt, non eſt enim in nobis, ſed tractatio, atque uſus in nobis, ergo ille princeps uariabit, & mutabit, omnes ſonorum tum intendens, tum remittens perſequetur gradus, uocis autem tres ſoni ſunt quibus uarie, cum res poſcet, tragœdia utetur. de his Cicero in oratore ſic. mira eſt enim quædam natura uocis, cuius quidem è tribus omnino ſonis inflexo, acuto, graui, tanta ſit, & tam ſuauis uarietas perfecta in cantibus. comœdia autem tollit uocem, cum aliquid indignum deſcribitur, & infandum, uox enim grauior tũ rem, tum ingeniũ non liberale teſtatur. Theophraſtus

in libro quo naturas diuerſorum hominum deſcribit, cum imaginem agreſtis ingenij effingeret quam ἀγροικίαν appellat, his uerbis utitur, καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ λαλεῖν. ¶ Iratusque Chremes] *Vt apud Terentium in Andria Simo ait, Venit meme clamitans ad me Chremes &c. cum ſcilicet ille comperit* Pamphilum *peregrinæ amore teneri.* ¶ Tumido ore] Tragicis *uerbis: in tragœdia enim uerba ſunt tumida, ut ampullæ. paulo poſt Horatius. Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba. Præterea qui indignantur, pleni ira dicuntur. ſi igitur pleni, neceſſe eſt, ut tumidi ſint. Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum Alcidamantis illud refert, de irato φησὶ μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γινομένην. animam ira plenam uultum igneo colore ſuffuſum.* ¶ Dolet ſermone pedeſtri] Dolet, inquit, Horatius, *quia in tragœdia ſemper dolor exprimitur, in qua duo hæc ſunt præſtanda, ut ait in poëtice Ariſtoteles τὸ φοβερόν, καὶ τὸ ἐλεεινόν, horribile, & miſerabile, ſermone autem pedeſtri, id eſt humili dictione: qui enim pedibus incedunt, humiles ſunt, qui equo uehuntur, alti, & acres. quod uidetur expreßiſſe Lucanus,* Vt celſus medio conſpectus in agmine Cæſar. & Virgilius, Aſtur equo fidens, *& uerſicoloribus armis. in tragœdia reperies aliquando lenitatem, & uerba quædam dolentium mitius, & ſummißius, ut in* Electra Sophoclis, *ubi* Electra *poſt ingentes gemitus, & dolores ſic inquit placidius.* αἰσχύνομαι μὲν ὦ γυναῖκες εἰ δοκῶ πολλοῖσι θρήνοις δυσφορεῖν ὑμῖν ἄγαν. ἀλλ' ἡ βία γὰρ ταῦτ' ἀναγκάζει με δρᾶν, σύγγνωτε. Pudet *me ò mulieres, ſi uideor multis querelis nimium uobis diſcruciari, uis me doloris hæc facere in uitam cogit.* Ignoſcite. hic Electra dolet, *& ſermone utitur pedeſtri.*

¶ Telephus] Quomodo tragœdia *ſe ſubmittat, & comœdiæ ſimilis fiat, nunc* Horatius *oſtendere inſtituit, poëtas quoſdam tragicos ſui temporis reprehendens, ut* Euripidem, *qui Telephum, & Peleum inopes, & egentißimos loqui inflatius, & ſuperbius faciunt, & quidem eo tempore, cum propter inopiam, & calamitatem, aliorum opem implorare, & miſeratione homines allicere uolunt. hoc prudenter non fit, inquit* Horatius. *tunc enim* Thelephus, *&* Peleus *faſtum deponere, & blandis, miſerabilibusq; uerbis uti debent. & ſic tragœdia ſe ſubmittet. hæc reſpiciens* M. Tullius *in oratore ad Brutum ſic ait.* An ego Homero, Ennio, reliquis poe*tis, & maxime tragicis concederem, ut ne omnibus locis eadem contētione uterentur? crebroq; mutarent? nonnunquam etiam ad quotidianum genus ſermonis accederent? ipſe nunquam ab illa acerrima contentione diſcederem.* ¶ Telephus, & Peleus] Telephus *fuit rex Myſorum qui aliquando ad inopiam redactus dicitur, quare tragœdiæ argumentum præbuit:* Telephum *autē tragœdiā ſcripſit* Agathon, *ut teſtatur* Atheneus *libro decimo, nemo nō audiuit hunc Telephum Achillis haſta uulneratum, ab eadem fuiſſe ſanatū, unde libro ſexto Græcorum epigrāmatū pulcherrimi uerſus leguntur, quos quidam ad amicā ſcripſit, quam amabat perditißime.*

Τήλεφός εἰμι κόρη. σὺ δὲ γίνεο πιστὸς Ἀχιλλεύς. Κάλλει σῷ παῦσον τὸν πόθον, ὡς ἔβαλες. Telephus *ego ſum ò puella. tu uero fias fidelis* Achilles. *pulchritudine tua deſiderium meum exple, ut illud inieciſti.* Peleus *pater* Achillis Phocum *fratrem necauit, eiectus à patre exulauit. hunc non ponit* Ariſtoteles *in familijs tragicis, ſed tamē addit,* καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ ἢ ποιῆσαι, *& quibuſcunq; alijs accidit uel grauia perpeti, uel efficere.* Telephus *perpeſſus eſt,* Peleus *effecit.* Peleus Aeaci *filius* Phtijs *imperauit.* Plato *in* Theage, τί δὲ δὴ Πηλεὺς ὁ Αἰακοῦ ἂν φαίη, etc. ¶ Proijcit ampullas] *Ampullæ uitrea uaſa ſunt, quæ, ut Murani nos ſæpe uidimus, cum fiunt, uitrum tumeſcit, & artifices os uehementer inflant, ut ſpiritu materiæ uitreæ formam ampullæ reddant. quia igitur ampullæ, & artifices illi tumidi ſunt,* Horatius *tragica, & inflata uerba ampullas uocat. nam etiam in epiſtolis libro primo ſcribens ad Iulium Florum hac ſimilitudine uſus eſt, de Tityo loquens.* An tragica deſæuit & ampullatur in arte? *quanquā nō inficias iuerim,* Horatium *hic per ampullas poſſe innue-*

re cucurbitulas illas, quibus ſanguis mittitur: ſunt enim eæ quoque tumidæ, & tum ex ære, tum ex uitro fiunt. æreas magis laudat Paulus libro ſexto his uerbis. ἀλλὰ σικυαι μὲν τὸ ϐραε μᾶλλον εἰσὶν αἱ χαλκαῖ, πλεῖον ἀντιχόμεναι φλογὸς, τῶν ὑαλίνων ἑτοίμως καταρηγνυμένων. aptiores ad attrahendum ſunt æreæ, plus flammæ ſuſtinentes, quàm fragiles uitreæ.

¶ Seſquipedalia uerba] Lõga, ut uideãtur eſſe ſeſquipedalia, ut illud Ariſtophanis in nubibus, νεφεληγερέται βροντησικέραυνοι. altera dictio tonitrum, & fulmen comprehendit. Flaminius, & uiuent ſæclis innumerabilibus. ¶ Si curat cor ſpectantis. &c] Et hoc quidem inquit facit Telephus, & Peleus ſi curat cor ſpectantis tetigiſſe querela, id eſt, cum uult miſerationem ob aduerſam fortunam ſuam captare. quæ tamen ſic non captari ſolet à prudentibus. inepti igitur poëtæ erant, qui ſic Telephum, & Peleum inducebant. dicit autem querela, quia in tragœdia ubique querimoniæ ſunt propter τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ ἐλεεινὸν, quæ ineſſe tragœdijs debent. nam in Aiace Sophoclis eſt τὸ φοβερὸν, id eſt, horribile, cum amens exprimitur Aiax: quis enim non exhorreat? cum Deo uidemus amentia nos plectere ſolitos, niſi officium coluerimus? in Philoctete uero eſt τὸ ἐλεεινὸν, à Sophocle expreſſum, id eſt, miſerabile. de quo hic Horatius, tum alijs in locis, ubi Philoctetes loquitur, tum uero maxime, ubi miſer exit ad herbam colligendam, quia pedi tabido medicinam faciat. certe Sophocles Philloctetem ipſum loquentem miſerabiliter facit, non ſuperbe, cum ille præſentem fortunam ſuam incommodam ante oculos haberet, non ueterem illam omnibus bonis circumfluentem, quæ tum abierat, Philoctetes Neoptolemum, qui in Lemnum inſulam uenerat, ubi Philoctetes in ſolitudine multos annos duriter uitam egerat, ſic alloquitur, orans ut ſe auehat. πρός νύν σε πατρὸς, πρός τε μητρός ὦ τέκνον πρός τ' εἴ τί σοι κατ' οἶκον ἐστὶ προσφιλὲς, ἱκέτης ἱκνοῦμαι. & quæ ſequuntur. Te per parentes fili, & per eos omnes, qui tibi domi cordi ſunt maxime ſupplex oro.

¶ Dulcia ſunto] Nõ ſatis eſt, inquit, tragœdiã eſſe pulchrã, id eſt, ampullis, & magnificis uerbis redundantem: ſit dulcis, id eſt, miſerabilis, & dulci oratione animum audientium alliciens. M. Tullius in oratore ad Brutum: Dulce igitur orationis genus, & ſolutum, & effluens, ſententijs argutum. &c. quibus uerbis & ipſe, à ſaporibus ſimilitudine ducta, dulcem orationẽ appellauit. ſic Virgilius de Didone. Dulces exuuiæ, dum fata deusq; ſinebant, &c. quorum uerſuum dulcedine correptus Auguſtus iterari eos ſibi à recitante iuſſit, quia miſeratione ducebatur, quæ dulce quiddam uidetur continere. ¶ Et quocunque uolent] Agat, inquit, tragœdia animum auditoris, quocunque uolet ipſa: tunc eam ego præclare ſcriptam putabo. tria requiri uidentur in poeta, quæ requiruntur in oratore: Cicero enim in libro de claris oratoribus ſic ait, ubi de M. Calidio loquitur. ſed cum à nobis paulo ante dictum ſit: tria uideri eſſe, quæ orator efficere deberet, ut doceret, ut delectaret, ut moueret, duo ſumme tenuit, ut & rem illuſtraret differendo, & animos eorum, qui audirent, deuinciret uoluptate: aberat tertia illa laus, qua permoueret, atq; incitaret animos. Horatius tertiam illam partẽ in poeta requirit, quam in oratore Cicero: ſine hac enim duæ illæ, docere, & delectare, quas intelligebat Horatius cũ dicebat non ſatis eſt pulchra eſſe poemata, plane inanes uidebuntur. nam libro primo de oratore Craſſus, quis neſcit, inquit maximam uim exiſtere oratoris in hominum mentibus uel ad iram, aut ad odium, aut ad dolorem incitandis, uel ab ijſdem hiſce permotionibus ad lenitatem miſericordiamq; reuocandis? Cicero, & alij duplicem animi perturbationem, ſiue affectum ponunt, alterum leniorem, qui miſerationem, & beneuolentiam allicit, alterum acriorem, qui ad iram, & odium impellit. prior ἦθος dicitur à Græcis, poſterior πάθος libro ſecundo de oratore, non enim, inquit Cicero ſemper fortis oratio quæritur, ſed ſæpe placida, ſummiſſa, lenis, quæ maxime commendet reos. & poſt, Huic autem eſt illa diſpar adiuncta ratio orationis, quæ alio quodam

dam genere mentes iudicum permouet impellitq́; ut aut oderint, aut diligant, aut inuideant, aut ſaluum uelint, aut metuant, aut ſperent, aut cupiant, aut abhorreant aut lætantur, aut mœreant, aut miſereantur, aut punire uelint, aut ad eos motus adducantur, ſi qui finitimi ſunt, & propinqui his, ac talibus animi perturbationibus Horatius hic intelligit placidiorem animi perturbationem, non illam uehementiorem Laërtius in uita Zenonis. ἔλεον μὲν οὖν εἶναι λύπην, ὡς ἐπὶ ἀναξίως κακοπαθοῦντι. *miſerationem eſſe dolorem, cum indigne aliquis multis malis afficitur. hoc plane ipſum Horatius innuit. de perturbationibus hiſce animi lege Quintilianum libro ſexto, capite tertio, Ariſtotelem libro ſecundo rhetoricorum, Ciceronem præterea libro quarto quæſtionum Thuſculanarum, & Melancthonium ipſum libro primo rhetoricorum, capite uigeſimo tertio.* ¶ *Vt ridentibus arrident*] *Telephus, & Peleus ſi captare miſerationem uolunt, miſeros ſe non arrogantes, & ſuperbos oſtendant. nam homines ſi quem ridentem uident, arrident, ſi flentem, ſimul flent. quare ut fleas primum neceſſe eſt, qui miſeratione dignus uideri optas, ut alij tecum poſtea commoueantur. in hac parte Cicero excellebat, quare ei peroratio libenter ab alijs oratoribus, qui eandem cauſam tuebantur, relinquebatur ipſe de ſe in oratore ad M. Brutum ſic ait, quid loquar? quibus eo ſum uſus pluribus, quòd etiam ſi plures dicebamus, perorationem mihi tamen omnes relinquebant, in quo ut uiderer excellere, non ingenio, ſed dolore aſſequebar.*

¶ *Dolendum eſt primum ipſi tibi*] *Polus hiſtrio, Electram Sophoclis agens Oreſtis oſſa non tulit, ſed filij, quem modo amiſerat, & ſerio luxit. cuius fletu miſerabili facile omnes commoti doluerunt. Gellius libro ſeptimo capite quinto. Quintilianus libro ſexto capite tertio ſic ait: ſumma enim, quantum ego quidem ſentio, circa mouendos affectus in hoc poſita eſt, ut moueamur ipſi. Cicero libro ſecundo de oratore, neque fieri poteſt, ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut inuideat, ut pertimiſcat aliquid, ut ad fletũ, miſericordiamq́; deducatur, niſi omnes ij motus, quos orator adhibere uolet iudici, in ipſo oratore impreſſi eſſe, atque inuſti ui debuntur. Ariſtoteles in poëtice ſua ante Horatium præcepit, dolendum prius illi, qui mouere luctum, & miſerationẽ ciere alijs uelit, his uerbis:* ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι, διὸ ὁ καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα. *hoc eſt quantum fieri poteſt, id fingendum, quod ex habitibus naturalibus comparatur: nã hi ſuapte natura perſuadent maxime qui in perturbationibus uerſantur, quare perturbat perturbatus, iram ciet iratus ueriſsime.* ¶ *Tua me infortunia lædent*] *Quibus aliorum infortunijs moueamur uehementius, docuit in ſua poëtice Ariſtoteles ipſe ſummus poëtarum magiſter. ait enim nos moueri,* ὅταν γίνηται παρὰ τὴν δόξαν. *quum aliquid præter ſpem, atque opinionem contigit,* καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ τύχης, *& ſi quæ à caſu & fortuna eueniunt.* ἀλλὰ ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι, *ſed ſponte accidiſſe uidentur.* διὸ ἀνδριὰς τοῦ μίτυος ἐν ἄργει ἀπέκτεινεν τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ μίτυι θεωροῦντι ἐμπεσών. *ut ſtatua Mityi Argis cum lapſa interfecit, qui eam ſpectabat, & mortis Mityi auctor extiterat. Nihil unquam fuit Philoctete Sophoclis miſerabilius, qui cum ſibi à Neoptolemo arcum, quo ſibi uictum cæſis uolucribus & feris in uaſta illa Lemni ſolitudine parabat, raptum uidiſſet: feras uocat, quibus diſcerpatur quæ tamen niſi ex animo fudiſſet, multis cum lachrymis, multisq́; ſingultibus neminem commouiſſet. Ion apud Platonem in libro ſui nominis, cum dixiſſet ſe Homeri carmina recitantẽ, mœſtiſsime, ſi mœſta ſint, hæc addit de authoribus.* καθορῶ γὰρ ἑκάστοτε αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλαίοντάς τε, καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας, καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις. *uideo enim undiq; illos de loco ſuperiore è ſuggeſtu flentes, & mœſte ſe inuicẽ aſpiciẽtes, & ea quæ dicta ſunt & ſimul obſtupentes.*

¶ Telephe] Actionem reſpondere orationi debere, etiam atq; etiam hic poëta monet. nam ſi alia dicet, alia uultu actor teſtabitur, uerbi gratia, ſi uultu bilari mæſtã orationem, aut mæſto bilarem, repræſentabitur: ideo enim Aeſopus tragœdus, & Roſcius comœdus perilluſtres olim extiterunt, quia uultu orationem imitabantur, qui ad audiendum Hortenſium accurrebãt, quotieſcunq; dicturum illum rumor percrebuerat, ut foro petitos geſtus, in ſcenam referrẽt. nã Hortenſius plus ſtudij in corporis decoro motu, quã in ipſa eloquentia ponebat. Valerius Max. & quia in geſtibus erat acuratior, uulgo illum ſaltatriculam uocitabant. Gellius libro primo in omni actione tria ſunt, uox, geſtus, uultus. Cicero in oratore ad Brutum ſic. Eſt autem actio quaſi corporis quædam eloquentia, cum conſtet è uoce atq; motu. & poſt, dicerem etiam de geſtu cum quo iunctus eſt uultus. &c. hic Horatius in uultu maxime actionem probat tragicam, & in geſtu, quando teſte Cicerone geſtus, & uultus iuncti ſunt, in geſtu autem poſita ſunt fere omnia. Demetrius Cynicus Neronis tempeſtate mimum cum uidiſſet Martis, & Veneris adulteriũ ſaltantem, δοκεῖς inquit. ταῖς χερσὶν αὐταῖς λαλεῖν. uideris ipſis manibus loqui. iure igitur optimo Horatius de actione ſibi reticendum minimè exiſtimauit, quæ maximi ponderis apud omnes eſt. unde Cicero in Oratore ad Brutum ſic inquit. nam & infantes actionis dignitate eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt, & diſerti deformitate agendi multi infantes putati ſunt, ut iam non ſine cauſa Demoſthenes tribuerit & primas, & ſecundas, & tertias actioni. hæc illi.

¶ Telephe, uel Peleu] Non alloquitur Telephum, uel Peleum, ſed eum qui in ſcena hos repræſentabat, unde ad lit mandata. Sed ſi male inquit, mandata loqueris, ſi male actione rem tibi mandatã exprimes. mandata hic fere id ſignificant, quod apud eundem Horatium alibi partes ſecundæ. poëta mandat, actor mandata loquitur. in epiſtola ad Lollium libro primo.

Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro Reddere, uel partes mimum tractare ſecundas.

Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum Theodorum admirari uidetur optime mandata loquentem, οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν, ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι, αἱ δ' ἀλλότριαι, qualis erat uox Theodori, ſi cum uoce aliorum hypocritarum conferatur: hæc enim dicentis eſſe uidebatur, aliorum uoces, alienæ. ¶ Dormitabo, aut ridebo] Sic Cicero in libro de claris oratoribus, ubi de M. Calidio. itaq; tantũ abſunt ut inflãmares noſtros animos, ſomnum iſto loco uix tenebamus. non attente audientem ſic deſcribit Ariſtoteles libro decimo ad Nicomachum de moribus, οἷον ἐν θεάτροις οἱ τραγηματίζοντες, ὅταν φαῦλοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ὦσι, τότε μάλιστα αὐτὸ δρῶσιν. ut in theatris legumina edentes: cum enim ineptia ctores ſunt, hæc præſertim faciunt. ¶ Triſtia mæſtum uultum uerba decent] Vt decorum in oratione appareat ſit pathetica. Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum, παθητικὴ δὲ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις. pathetica autem, ſi quidem contumelia erit, irati dictio ſit, quod uocauit Horatius, iratum plena minarum. quod ſi quis triſtem cauſam agit, & uultus non ſit mæſtus, non eum mouebit. Cicero hoc pulcherrime demonſtrauit in Bruto, ubi M. Calidium Q. Gallio dediſſe crimini ait, quod ſibi uenenum paraiſſet, Cicero ſe pro Gallio ſic reſpondiſſe Calidio inquit. Tu iſtuc M. Calidi niſi fingeres, ſic ageres? præſertim cum iſta eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrime ſoleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingenijs elicere uoces, & querelas ſolet, nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percuſſa, non femur, pedis, quod minimum eſt, nulla ſupploſio. quibus uerbis demonſtrat, M. Calidium nemini perſuaſiſſe, quod non mæſto uultu ſuam cauſam tam triſtem egerat. uide etiam Valerium Maximum libro octauo capite decimo, Quintilianũ libro 11. cap. 2. ubi hoc ipſum de M. Calidio referunt. ¶ Fortunarũ habitũ] Per fortunarũ habitũ intellige animi perturbationes, quæ à fortuna uel læta, uel triſti exoriũtur, ueniũt et

recedunt. Virgilius libro ſexto, Hinc metuunt, capiuntq́; dolent, gaudentq́; nec auras reſpiciunt. Horatius in epiſtolis. Gaudeat, an doleat, cupiat, metuat ve, quid ad rem? Si igitur ueniunt, & recedunt, diſpoſitiones ſunt non habitus, in quibus Ariſtoteles in prædicamentis, ubi agit de qualitate, ea conſtituit, quæ ſemper, aut diutius perdurant, ut diſpoſitionibus, quæ ueniunt, ac recedunt celeriter, nec reſpondeas habitum à diſpoſitione contineri, ut docet Ariſtoteles, qua ratione libro ſecundo phyſicorum fortunam caſui ſubiecit. nam contra fecit Horatius. dic in poëtis hæc non eſſe diligentius excutienda. ¶ Format enim] Natura inquit nos primum intus format ad omnia, id eſt, in animo primum perturbationes ciet, quas demum lingua ſignificamus quare ſic loquamur, ut uideamur ex animo loqui. eſt locus deſumptus è ſophiſta Platonis, ubi hoſpes Theæteto probat, quia lingua aliquando mentitur, mendacium ineſſe etiam animo, propterea quis quæ eloquimur, antea animo conceperamus: ubi hoſpes hoc etiam profert, οὐκοῦν διάνοια μὲν καὶ λόγος ταυτόν. Nõ igitur cogitatio, et oratio idẽ. ¶ Intus] In animo, ibidẽ Plato. ὁ μὲν ἐντὸς τῆς ψυχῆς πρὸς αὑτὴν διάλογος ἄνευ φωνῆς γιγνόμενος, τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἐπωνομάσθη διάνοια. qui intus fit animæ cum ſeipſa dialogus ſine uoce, cogitatio à nobis appellatus eſt. Ariſtotel. libro primo Rhetoricorum, cum de triplici genere bonorum differeret, animi, corporis, fortunæ, bona fortunæ extra eſſe dicit, alia in ipſo homine. τά τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. bona, quæ in ipſo, & quæ extra ſunt, & ſequuntur.

¶ Iuuat] Delectat, hoc uerbo bonas perturbationes complectitur. Cicero libro quarto quæſtionum Tuſculanarum ſecundum Stoicos loquẽs. partes autem perturbationum uolũt ex duobus opinatis bonis naſci, et ex duobus opinatis malis. ita eſſe quatuor, ex bonis libidinem, & lætitiam, ut ſit lætitia præſentium bonorum, libido futurorum. libidinem igitur, & lætitiam Horatius uerbo hoc innuit. ¶ Ad humum] Veteres in graui mœrore & angore humi ſe ſternebant puluere comas fœdantes, & uultum. Catullus in Epithalamio Pelei. Canitiem terra, atque immundo puluere fœdans. Homerus libro Σ. Iliadis, ubi Achilles audiuit ab Antilocho de morte Patrocli. ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν χεύατο κακκεφαλῆς, χαρίεν δ' ᾔσχυνε πρόσωπον. Vtraque manu puluerem deſumens in caput ſparſit, & gratã faciem deturpauit. Virgilius etiam libro decimo de Mezentio. Canitiem immundo deformat puluere, & ambas Ad cœlum tendit palmas, & corpore inhæret. ¶ Animi motus] Curas animi. quas motus nuncupat, quia, ut ait Ariſtoteles libro ſecundo phyſicorum, corpora naturalia ſunt, quæ in ſe habent principium motus, et quietis. corpora autem naturalia ſunt, animalia omnia, & ipſorum partes, & plantæ, & elementa. motus fit uel cum de loco ad locũ mouemur, uel cum excreſcimus, & decreſcimus, atq; etiam corrumpimur. nam φθίσιν nominat Ariſtoteles, uel κατὰ ἀλλοίωσιν, id eſt, ut noſtrates philoſophi interpretantur, per alterationem. hic Horatius motum per alternationem innuit, qui fit cum alijs poſt alias curis diſtinemur. περὶ ἀλλοιώσεως lege Ariſtotelem libro primo de generatione, & corruptione.

¶ Interprete lingua] Recte linguam interpretem animi appellauit. nam linguæ munus eſt, perſpicue ſenſa animi eloqui: quod niſi faciet, ſuo munere non fungetur teſte ipſo Ariſtotele libro tertio rhetoricorum, καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι. σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον uirtus dictionis diffiniatur, ut perſpicua ſit: cuius rei ſignum eſt, quod oratio, niſi perſpicue animum interpretetur, ſuo munere non fungetur. ¶ Abſona dicta] Si oratio erit abſona, id eſt abhorrens à fortunis dicentis, à ſtatu, & conditione eius qui dicit, ut cum aliquis infœlix hilari fronte loquitur. ſumpta ſimilitudo à muſicis imperitis, qui, cum alio tono perſonandum ſit, alio perſonant exempli gratia. Pythagoras ebrium iuuenem faces foribus amicæ admouentem ſpondæorum cantu repreßit. ſi dactylis fuiſſet uſus, eius dicta iure poterant abſona uocari. ¶ Tollent Cachinum] Non moderate

derate ridebunt. ſic Cicero in libro de fato. Zopyrus ſtupidum eſſe Socratem dixit, et bardum, quod iugula concaua non haberet obſtructas eas partes, & obturatas eſſe dicebat. addidit etiam mulieroſum, in quo Alcybiades cachinnum dicitur ſuſtuliſſe. ¶ Equites, peditesq́;] *Porphyrio ſic, ordo equeſter, & plebeius.* Nos Romanos milites omnino interpretabimur, ciue enim Romani militabant, non ſerui: quod an innuat Porphyrio, non plane compertum habeo ita eſt conciſus, & obſcurus. Pompeius difficillimo reip. tempore ſeruos armauit, ut ſcribit Cæſar libro primo de bello ciuili. ſed id pro tempore euenit, in more poſitum non erat. Virgilius de milite ſpurio, uetitisq́; ad Troiam acceſſerat armis. & Cæſar uehementer in Deiotarum indignatus fuit, cum comperit inter milites ſibi à Deiotaro miſſos ſeruum eſſe, ut in oratione Ciceronis pro rege Deiotaro inuenies. Cicero pro Murena clariſſimis uerbis teſtatur, Romanos ciues militia reuerſos Romæ in rep. uerſari ſolitos. uoluntas militum, inquit, quæ cum per ſe ualet multitudine, tum apud ſuos gratia, tum uero in conſule declarando multum etiam apud uniuerſum populum Romanum auctoritatis habet ſuffragatio militaris. Hic igitur Horatius per equites, peditesq́; ciues Romanos intelligit, qui pugnare ipſi, & in caſtra ſolebant proficiſci. quod Athenienſes etiam faciebant, ut Demoſthenes in oratione de falſa legatione docet, ubi de Aeſchine loquitur, cuius uerba Athenienſes audire noluerant, & crebris clamoribus interruperant: πολλοὺς ἔφη τοὺς θορυβοῦντας εἶναι, ὀλίγους δὲ τοὺς στρατευομένους, ὅταν δέῃ. multos dixit obſtrepentes eſſe, paucos autem ad bella euntes, cum opus ſit.

¶ Intererit multum] Egit Horatius proxime de oratione Pathetica, id eſt, perturbationum plena, nunc moratam aggreditur, quæ rationem habet ſexus, ætatis & gentis, & aliarum huiuſmodi rerum. Cicero in oratore ad Brutum πρέπον, id eſt, decorum uocat, ubi etiam ſic inquit. huius ignoratione non modo in uita, ſed ſæpiſſime & in poematis, & in oratione peccatur: eſt autem, quid deceat, oratori uidendum, non in ſententijs ſolum, ſed etiam in uerbis: non enim omnis fortuna, non omnis honos, nõ omnis authoritas, non omnis ætas, nec uero locus, aut tempus, aut auditor omnis eodem aut uerborum genere tractandus eſt, aut ſententiarum. quæ uerba Ciceronis idem omnino continet, quod deſcripti Horatij uerſus comprehendunt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum de morata oratione ſic, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει, καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος καὶ καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνήρ, ἢ γέρων, καὶ γυνὴ καὶ ἀνήρ. quæ miræ expreſſit Horatius poſitis tamen nominibus alijs. uerba Ariſtotelis ſic uerti poſſunt, quia ſequitur conueniens unicuiq́; generi, & habitui. dico autem genus ſecũdum ætatem, ut puer, uir, ſenex, & mulier, & uir. Horatius maturus ne ſenex, an adhuc florente iuuenta Feruidus. cum dixit Ariſtoteles ἕξει, innuit uarios habitus hominũ. Horatius ſic, Dauus, an heros, an matrona potens, an ſedula nutrix mercator ne uagus, cultor ne uirentis agelli. in morata oratione eſt etiam natio. Ariſtoteles, καὶ λάκων καὶ θετταλός & Lacedæmonius, & Theſſalus. Horatius ſic. Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis. Dionyſius in libro περὶ λόγων. ἐξεταστικῶς ſic inquit, ζητητέον δεῖ πότερον ἕλληνα ὁ λέγων, ἢ βάρβαρος καθόλου. quærendum in uniuerſum eſt, græcus ne ſit qui loquitur, an barbarus. mox græcum, & barbarum in ſuos populos diuidit, & alia perſequitur diligentius, quæ ad orationẽ moratã pertinent, quæ nos hic breuitatis gratia prætermittimus. ¶ Dauus ne loquatur, an Heros] In Parergis hunc locũ declarauimus, hic etiã tamen monebimus quoſdã legere, herus ne, quoſdã, an Irus. nam de Iro Homer. in odyſſea, et Ouidius, immũdæ cura fidelis baræ. ego nõ inani ratione adductus, ſic legendũ putarim, diuus ne loquatur, an heros. ut heros nobiles perſonas indicet tã in comœdia quam in tragœdia, diuus deos ſignificet, qui in comœdia, & in tragœdia inducuntur, ut Mercurius in Amphytrione Plauti, Plutus in Pluto Ariſtophanis, Hercules in Philoctete Sophoclis. alioquin Horatius in numerandis perſonis defeciſſe uidebitur, diuinas præteriens.

¶ Feruidus] Calidus, Iuuenes enim plus ſanguinis habentes calidiores ſunt, quam ſenes, qui

qui frigidi ſunt, quia ſanguis ſenibus torpet, & conglaciatur, ut Galenus eſt auctor. Virgil. Sin, has ne poßim naturæ accedere partes, Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis.

¶ Matrona potens] Fortaſſe clarißimam fœminam indicat, ſenatoris uxorem nam Vlpianus iuriſconſultus, libro primo Digeſtorum, titulo de ſenatoribus lege octaua ſic inquit, clarißimarum fœminarum nomine ſenatorum filiæ, niſi quæ uiros clarißimos ſortitæ ſunt, non habentur: fœminis enim dignitatem clarißimam mariti tribuunt, parentes uero, donec plebeijs nuptijs fuerin: copulatæ tam diu igitur clarißima fœmina erit, quã diu ſenatori nupta eſt, uel clarißimo, aut ſeparata ab eo, alij inferioris dignitatis non nupſit. ¶ Aut famam] Porphyrio hunc contextum ſic inducit. Hoc aliud præceptum eſt, nam poeta ſcripturus, aut ſecundum hominum conſenſum debet aliquid deſcribere, aut, ſi hiſtoriam tanquam tritam non uult attingere, debet conuenienter notam inducere. quibus uerbis Porphyrio poëtæ inſtitutum non demonſtrat. Hic enim Horatius duo eſſe poetarum agumenta ſcribit, alterum non nouam perſonam inducens, ſed eam, quæ ab alijs etiã poetis celebrata eſt, ut Aiax Sophoclis eſt, in qua perſona nõ licet temere multa comminiſci, ſed ea plane ſunt commemoranda, de eius moribus, atq; ingenio quæ apud ueteres poëtas reperimus. Aiax ſemper habitus eſt furioſus, & terribilis, talis à Sophocle exprimitur. alterum poetarum argumentum eſt, cum noua perſona inducitur, de qua nullum apud alios poetas impreſſum extet ueſtigiũ. tunc dare operam diligenter debemus, ut eam ubique ſibi ſimilem fingamus, ut primis extrema reſpondeant. ¶ Aut famam ſequere] Sequi autem famam debemus, id eſt fabulas ab alijs receptas, etiam ſi temere fictæ uideantur, neq; enim à primis poetis recedere licet. Ariſtoteles in poetice quædam in Homero probari teſtatur, quæ temere efficta uideri poßint, tamẽ recipiuntur, ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν ὀδυσσείᾳ ἄλογα τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, in odyſſea conſentanea non uidentur, quæ de expoſitione Vlyßis dicuntur. alludit Ariſtoteles ad locum Homeri, qui eſt libro decimotertio odyſſeæ. Vlyſſes naufragus ad Alcynoum uenerat, is miſit, qui Vlyſſem cum donis amplißimis aueherent, qui altißimo in ſomno ſopitus ſolum tandem ſe in littore cum donis eſſe animaduertit. quis hoc credat? quis de aureo pluuio Danaes? quis de alijs? poetæ tamen ueterum figmenta tanquam leges ſeruant, quare Ariſtoteles etiam præcipit. τοὺς παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι, λέγω δὲ οἷον τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ ὀρέστου, καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ ἀλκμαίωνος. receptas fabulas non licet immutare: dico autem, ut Clytemneſtram ab Oreſte occiſam, & ab Alcmæone Eriphylen. ¶ Sibi conuenientia finge] Si fingis, conuenientia ſibi id eſt, perſonæ tribuea, quæ ei conueniunt. fœminæ ſi fortitudinem tribueris, fortaſſe non conueniẽtia finxeris. Ariſtoteles in poëtice. δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα. ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ᾽ οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι. ſecundo loco conuenientia, eſt enim fortis quidẽ mos, ſed non conueniens mulieri ut fortis ſit, uel acris. Herodotus quidem Artemiſiam fortem facit, quia hiſtoriam ſcribens ueritati ſe addixit. poeta autem qui fingit, non Artemiſiam aut Fuluiam Antonij uxorem aut Chlæliam fortißimas fœminas reſpiciet, ſed commune fœminarum ingenium quæ timidæ eſſe ſolent, exprimet. unde Virgilius de Cleopatra. Ipſa uidebatur uentis regina uocatis Vela dare, & laxos iam iamq; immittere funes. Illam inter cædes pallentem morte futura Fecerat ignipotẽs undis, & Iapyge ferri. ¶ Reponis] Sumptum ab Homero, iterum tu tuis in ſcriptis ponis, atq; illuſtras. aliquãdo reponere eſt rem pro re beneficium cõpenſando reddere. ut Iuturna apud Virgilium de Ioue, Hæc rapta pro uirginitate reponit. ¶ Honoratum Achillem] Exemplum affert Achillis, quẽ ſui paßim, ut ab Homero didicimus, effingere, atq; exprimere debemus. & eſt præceptum hoc ſimilitudinis, quod à cõuenienti elicitur, conueniens refertur ad ſexum, ætatem, dignitatem, ſimile ad unum aliquem hominem, in quo poeta ſeruet ſimilitudinem, ut Homerus in Achille. Ariſtoteles in poeti

in poëtice τρίτον τὸ ὅμοιον. ἕτερον γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος, καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, tertio loco ſimile eſt. nam hoc diuerſum ab eo iudicatur, quo bonũ, & conuenientem morẽ fingimus. ſic Virgil. Aeneam ubique pium, ubique fortẽ expreſſit. Lucanus ubique Cæſarem imprαbum, & tyrannidis cupidum, Pompeium uero excellenti uirtute præditum, ſed fortunam aduerſiſſimam habentem. ſi deſcriptionem hanc Achillis Horatianam cum Pindarica conferes, quæ eſt ode tertia Nemeorum, magnam uoluptatem capies. ¶ Impiger] Velox. Homerus multis locis de Achille πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς, pedibus celer Achilles. de eodem Pindarus in Nemeis ode tertia. κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυνῶν, δολίων θ' ἑρκέων ποσσὶ γὰρ κράτεσκεν Occidẽtem ceruos ſine canibus, & doloſis retibus: pedibus enim pollebat. ¶ Iura neget, &c] Neget iura nata ſibi, id eſt, nolit legibus parere, ut feroces nolunt, principes autem legibus ſoluti ſunt, & Achilles quidem princeps erat. Vlpianus iuriſconſultus libro primo Digeſtorum titulo de legibus, lege trigeſima prima ſic inquit, Princeps legibus ſolutus eſt. Auguſta autem licet legibus ſoluta non eſt, principes tamen eadem illi priuilegia tribuunt, quæ & ipſi habent. quod forte ſe Plato improbans in ſympoſio leges reges urbis nuncupat, φασὶν οἱ πόλεως βασιλῆς νόμοι δίκαιοι εἶναι. ¶ Nihil non arroget] Omnia putet ſe armis poſſe conſequi, arrogare enim eſt ſumere, & uendicare ſibi, docet Horatius fortem deſcribendum Achillem, non doloſum, ut ui pugnet, non fraude, ut libro primo græcorum epigrammatum Lacedæmonium dicentem inuenies. κεῖνοι τεχνάεντες, ἐγὼ δὲ μὲν, ὡς ἐπέοικεν τοῖς Λακεδαιμονίων παισί, βίῃ κρατέω. Illi Meſſenij ſcilicet, & Argiui, doloſi ſunt, ego uero, ut filios decet Lacedæmoniorum, ui, ac uiribus polleo, & uinco. ¶ Medæa ferox] Quæ ulta Iaſonis perfidiam et filios comedendos dedit, & fratrem Abſyrtum lacerauit, eiusq; membra diſiecit, ut inſequentis illam patris cum Iaſone fugiẽtem impetum retardaret, quam Mithridatem Ponti regem imitatum ait Cicero in oratione pro lege Manilia, qui aurum diſsipauit, & prædam opimam, ut inſequentis milites Luculli prædæ intentos reprimeret. ¶ Flebilis Ino, hæc fugiens Athamantem maritum furioſum in mare ſecum filio deiecit, mox Leucothea dicta, filius Palæmon. flebilẽ uocat, ob mariti furorem, & quod, cum dea eſſet, in eius templo ſacerdotes flebant, ut Ariſtoteles ſcriptum reliquit libro ſecundo rhetoricorum, οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάτας ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ, καὶ θρηνῶσι, ἢ μή, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι μὴ θρηνεῖν, εἰ δὲ ἄνθρωπον, μὴ θύειν, ut Xenophanes Eleates quærentibus, deberẽt ne Leucotheæ ſacra facere et flere, nec ne, cõſuluit, ſi deã eſſe cenſerent, ne flerent, ſi hominẽ, nec ſacra facerẽt, de hoc diximus etiam in Parergis libro primo, capite decimoſexto. ¶ Perfidus Ixion] Quod coniuia Iouis Iunonem de ſtupro interpellauit, cui illa ſimilem ſibi nubẽ obiecit, ex qua is Centauros procreauit. qua fabula ambitioſos ſignificari non uero bono, ſed eius umbra fruentes, ambitione ſcilicet, Plutarchus docet in uita Agidis, & Cleomenis. ¶ Io Vaga] Quæ in uaccam à Ioue conuerſa, ne à Iunone adueniens eius furtum deprehenderet, œſtro à Iunone agitata, ubi ad Nilum peruenit, apud Aegyptios diuinos honores meruit. Ouidium lege. de ea Virgilius libro ſeptimo. At leuem clypeum ſublatis cornibus Io Auro inſignabat, iam ſetis obſita, iam bos, Argumentum ingens, & cuſtos uirginis argus, Cælataq; amnem fundens pater Inachus urna. ¶ Triſtis Orestes] Propter conſcientiam occiſæ matris. Virgilius. Hinc Agamemnonius furijs agitatus Oreſtes. quas furias Cicero in oratione pro Sex. Roſcio Amerino malam conſcientiam interpretatur. In Oreſte Euripidis ſic Oreſtem Menelaus increpat, ὦ μητροφόντης ἐπὶ φόνῳ πράσσων φόνον. o matricida morte, mortem cumulans, cui ſic Oreſtes reſpõdet, ὁ πατρὸς ἀμύντωρ, ὃν σὺ προὔδωκας θανεῖν o patris ultor quẽ tu in morte prodidiſti. Euripidis Oreſtem ante oculos habebat Horatius, cũ hæc ſcribebat, uel certe Ariſtotelem qui libro tertio rhetoricorum, ubi de epithetis agit, ſic inquit, δεῖ μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλων

ἀπὸ φαύλου, ἢ αἰσχροῦ. οἷον ὁ μητροφόντης, ὅτε δ᾽ ἀπὸ τοῦ βελτίονος, οἷον ὁ πατρὸς ἀμύντωρ. licet epitheta à loco malo, & turpi deducere, ut matricida: licet etiam à meliori parte, ut patris ultor. Triſtis igitur erat Oreſtes, uel cum illum Menelaus, & alij increpabant, quòd matris nece ſe inquinauerat, uel cum ipſe ſecum facinoris ſpeciem memoria repetebat. ¶ Inexpertum] Hactenus dictum eſt de ijs, qui famam ſequuntur: nunc de ijs dicit, qui perſonas inducunt à nullis ante poëtis inductas. & ideo eos ait ſcenæ committere, id eſt tragœdiæ rem inexpertam, ab alijs non tentatam. hoc innuit feciſſe Aeſchinem Demoſthenes in oratione de falſa legatione, his uerbis. ὃς γὰρ ἀγῶνας καινοὺς ὥσπερ δράματα, καὶ τούτους ἀμαρτύρους πρὸς διαμεμετρημένην τὴν ἡμέραν αἱρεῖς, διώκων, δῆλον ὅτι πένδην ἐστί τις. ¶ Perſonam nouam] de qua nullus alius poëta dixerit, uel nouam, ex hiſtoria in poema deductam, & iccirco quaſi hoſpitem, ut ſi quis Horatiam ſcribat, uel Porciã Bruti. ¶ Ad imum] Ad finẽ. ¶ Ab incœpto] Ab initio, ſimilem ſibi ubiq; finge. innuit Horatius æqualitatem, quam Ariſtoteles in poetice τὸ ὁμαλὸν uocat, τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν, &c. diſcrepant inter ſe ὅμοιον, καὶ ὁμαλὸν, id eſt ſimile, & æquale, nam ſimilitudo ad eos refertur, de quibus alij etiam ſcripſerunt, æqualitas ad eos, de quibus nos tantum ſcribimus, perpetuam æqualitatem ſeruare debemus in ea, quam inducimus, perſona, ut ſit ſibi conſtans. in hoc Euripides in ea tragœdia peccauit, quæ Iphigenia inſcribitur, quem etiam Ariſtoteles reprehendit, his uerbis. τοῦ δ᾽ ἀνωμάλου ἡ ἐν αὐλίδι ἰφιγένεια, οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα, τῇ ὑστέρᾳ. Iphigenia in Aulide inæqualitatis exemplum eſt, nam cum ſupplex eſt, nihil ſibi ſimilis poſtera die uidetur. primum apud Euripidem Iphigenia Agamemnonem patrem orat, ne ſe mactet, cum inquit.

ἱκετηρίαν δὲ γόνασιν ἐξάπτω σέθεν, τὸ σῶμα τοὐμόν, ὅπερ ἔτικτεν ἥδε σοι,
μή μ᾽ ἀπολέσῃς ἄωρον. ἡδὺ γὰρ τὸ φῶς βλέπειν. τὰ δ᾽ ὑπὸ γῆς μή μ᾽ ἰδεῖν ἀναγκάσῃς, Supplicem me ad tua genua aduoluo. Corpus meum, quòd hæc tibi peperit, Ne mihi intempeſtiuum perdas: ſuaue enim eſt lucem Aſpicere, & quæ ſub terra ſunt, ne me uidere cogas. Mox cum pro ea intercedit Achilles, ne mactaretur, ait illa uelle ſe libẽter pro ſalute Græcorũ mori.

σὺ δ᾽ ὦ ξένε, μὴ θνῆσκε διά ἐμέ, μηδ᾽ ἀποκτείνῃς τινά, ἔα δὲ σῶσαι με ἑλλάδα, ἢν δυνώμεθα. Tu uerò hoſpes, Ne mea cauſa pereas, nec quenquam perimas, Sine, ut Græciã ſeruem, ſi queamus. At uerò Virgilius ſimilem ſibi Didonem, & conſtantem ubiq; confirmat: illa enim ubique amat, modo aperte amorem diſſimulat: Neq; te teneo, nec dicta refello. I, ſequere Italiam, & uentis pete regna per undas. Mox amantem pœnitet, cum ad Aeneam mittit Annam,

Ire iterum in lachrymas, iterum tentare precando Cogitur. In ipſo etiam rogo conſpectis Aeneæ donis illachrymauit. Hic poſtquam Iliacas ueſtes, notumq; cubile Conſpexit, paulum lachrymis, & mente morata Incubuitq; thoro, &c. ¶ Difficile] Cum in ſuperiore contextu dixiſſet Horatius, nouam aliquando perſonam induci, cum nos rei ſumus authores, aliquando non plane nouam, ſed ab alio poeta deſumptam, quem in fabula imitamur, nũc difficilius eſſe prius genus poematis cenſet, deinde edocet, quo modo poëtã, quem imitamur in fabula, quæ prius ab illo uulgata eſt, ſuperare artificio, atq; omni genere poſſimus, ut ei omnem laudem rei inuentæ præripiamus. ¶ Difficile eſt proprie communia dicere] Difficile eſt, rem à nullo ante tractatam, & ideo communem, proprie dicere, id eſt ita præclare ſcribere, & perfecte abſoluere, ut tua laus ſit, & propria, ut nemo amplius futurus ſit, cui te uincendi, uel proxime ad te accedendi, uel per tenuis ſpes oſtendi poſſit. hunc ſenſum politiſſime Hircius expreſſit libro octauo de bello Gallico, ubi Cæſarem ait in commentarijs communia proprie dixiſſe. adeoq;, inquit, probantur omnium iudicio, ut prærepta, nõ præbita facultas ſcriptoribus uideatur, quaſi dicat Hircius, cõmentarij libri ſunt, quibus res breuiter comprehendimus, ut ab alijs explicentur, & luminibus orationis illuſtrentur, Cæſar tamẽ præripuit, non præbuit alijs ſcribendi facultatem, quia communia proprie dixit. nam cõmunia hic, id eſt ab alijs intacta, & propterea nullius propria interpretamur, ſimilitudine earum rerum, quæ nullius in poteſtatem ſunt redactæ, de quibus Imperator Iuſtinianus libro ſecundo inſtitutionum ciuilium his uer-

bis meminit, & quidem naturali iure communia ſunt omnium hæc, aër, aqua profluens, & mare, & per hoc littora maris. ¶ In actus] Actus ſunt in comœdia, et tragœdia. deducemus Iliacū carmen, id eſt Homeri Iliadem in actus, ſi ab Homero argumentum tragœdiæ ſumemus, & ſic illum quaſi prælucentem ſequentes rectius aliquid ſcribemus, quàm ſi communia, & inexperta ab alijs conſectaremur. illud enim longe eſt difficilius. Ariſtoteles etiam in poetice ex Homero argumenta ſumi tragœdiarum, & comœdiarum ſcripſit, ex Iliade, & Odyſſea tragœdiarum, ex margite comœdiarum, ὁ γὰρ μαργέιτης ἀνάλογον ἔχει ὥσπερ ἰλιὰς καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος, πρὸς τὰς κωμῳδίας. Eraſmus in chiliadibus ſumi ait argumenta tragœdiarum ex Iliade, comœdiarum ex Odyſſea, quem nos tantum uirum correximus in Parergis, ubi permulta alia cōtra illius ſententiam annotauimus. uide Eraſmum in prouerbio ἰλιὰς κακῶν. Sophocles Iliacum carmen in actus deduxit, cum Aiacem ſcribebat. de quo ante Homerus in Iliade cecinerat, Euripides uerò Iphigeniam, Oreſtem, & alij alia, ex Homero fabulam quaſi ſcintillas auferentes, quas illi tragœdijs accendebant. ¶ Quàm ſi proferres] Rectius, inquit, & facilius ex Homero argumentum ſumes comœdiæ, uel tragœdiæ, quàm ſi tu ignota, & non dicta ab alijs proferres, id eſt, primus ederes, & ſcriberes. nam inuenire difficile eſt, inuentis addere perfacile, ut ait Ariſtoteles in topicis. hinc libro primo eorum, quæ poſt phyſica inſcribuntur, Ariſtoteles idem ſic ait, τὸν μὲν οὖν πρῶτον εἰκὸς τὸν ὁποιανοῦν εὑροντα τέχνην περὶ τὰς κοινὰς αἰσθήσεις, θαυμάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, μὴ μόνον διὰ τὸ χρήσιμον εἶναί τι τῶν εὑρεθέντων ἀλλὰ ὡς σοφὸν, καὶ διαφέροντα τῶν ἄλλων. primum igitur par eſt, eum, qui quamlibet artem circa ſenſus cōmunes inuenit, admirationi hominibus eſſe, non ſolum quia res ab illo inuentæ utiliſſimæ ſint, ſed quia ſapere, & inter alios uidetur excellere. unde etiā poſt paulo aperte Ariſtoteles Aegyptios honeſte nominat, qui primi philoſophati ſunt. ¶ Publica materies] Hactenus de difficultate explicandæ rei, quam ante nos nemo attigerit. nunc docet, quomodo antecellere illi poſſimus, qui rem prior uulgauerit. publicam materiem, id eſt ab altero iam publicatam exponimus. Neque enim publicum, & cōmune idem eſſe cenſemus, quemadmodum nec iuriſconſulti exiſtimant, ut Iuſtinianus demonſtrauit libro ſecundo inſtitutionum ciuilium cap. primo. at Madius, clariſſimus philoſophus, communia paulo ante pro publicis, & ab altero acceptis, & ſic nobis cum illo communibus, interpretatus eſt, & hic publica, id eſt communia exponit, cuius hæc uerba ſunt, ſubiungit difficile eſſe communia proprie dicere, ita ſcilicet ea nouo modo exprimere, ut à nullo accepta uideantur. & poſt, regulamq́; tradit, qua ſeruata fieri poteſt, ut publica priuata fiant, hoc eſt communia propria. nam ſic libentius ab alijs accipiemus, quæ noſtra fieri poſſe confidimus. hæc ille. cuius ego authoritatem libenter ſequerer, ſi mihi ſcrupulus eriperetur, qui mihi in animo reſidet. nam Horatius uerbum illud communia ſtatim aperit, cum inquit, Quàm ſi proferres ignota, indictaq́; primus. cōmunia ergo ſunt, ignota, et indicta. præterea ſi cōmunia pro ab altero dictis, atq; ab altero acceptis poſuiſſet, ſubdidiſſet nō particulam, quæ, ſed particulā tamen, ut hic ſenſus extaret: difficile eſt ita explicare, quæ ab altero accipias, ut tua laus ſit, & propria. tamen rectius ab Iliade, & facilius argumentum ſumes, q̄ ſi nouam rem aggredereris, quæ ſi in medium afferrem, ut eruditiſſimi Madij ſententiam oppugnarem, iure uideri poſſem ineptus. ſed nos hæc quidem teſtata reliquimus, ut fidi interpretis partes tueamur, qui, quod tacite ipſe ſecum ſentit, indicet alijs etiam liberius. ¶ Priuati iuris] Propria illius, qui fuerit accuratior, & dixerit excellentius. uerba ſunt iuriſconſultorum. Iuſtinianus libro primo inſtitutionum ciuilium, cap. octauo ſic. nam quædam perſonæ ſui iuris ſunt, quædam alieno iuri ſubiectæ. item publicata ab altero, alterius propria erūt in diuerſo genere poëmatis. nam Aiax proprius eſt Homeri epici, proprius etiam Sophoclis tragici. ¶ Orbem] Recte imitaberis, & imitatione uinces, ſi non anxius fueris in uertendo toto orbe, id eſt toto poëmatis corpore, nec te iiſdem uerbis addices, quæ antiquior uſurpauit poeta, nec uereberis quædam prætermittere, quædam etiam addere. Per orbem igitur uniuerſum poëma intellige eius poetæ, quem imitaris, & cum quo contendis. ſi per orbem periodum acciperes, non

res, non eſſes fortaſſe exſibilandus. nam periodus eſt quidam orbis, & eſt patula, quia pluribus membris conſtat. Cicero in oratore uerborum ambitum uocat, qui certe orbis eſt. nam de periodo loquẽs ſic ait, meæ quidem aures & perfecto, completoq; uerborum ambitu gaudent, & curta ſentiunt, nec amant redundantia. ¶ Vilem] Quia contemnenda ab illo eſt, qui fabulam ab altero ſumit, & idcirco illi uilis eſt periodus, cum non in periodis, ſed in materie deſudare debeat ambitioſus. ¶ Patulum] Periodus patula eſt, & ampla. Quintilianus libro nono, cap. quarto ſic ait. habet periodus membra minimũ duo. medius numerus uidetur quatuor, ſed recipit frequenter & plura. modus eius à Cicerone aut quatuor ſenarijs uerſibus, aut ipſius ſpiritus modo terminatur, præſtare debet, ut ſenſum concludat. uide Ciceronem in libris oratorijs. Madius mea quidem ſentẽtia præclare Horatium hic innuere inquit, ordinem eius, à quo fabulam accipimus, eſſe immutandum, ſic enim circa orbẽ non immorabimur. ¶ Nec uerbum uerbo] Sic Cicero in libro de optimo genere oratorum: conuerti enim ex Atticis duorum eloquentiſſimorum nobiliſſimas orationes, inter ſe contrarias, Aeſchinis, Demoſthenisq;, nec conuerti, ut interpres, ſed ut orator, ſententijs iiſdem, & earum formis tãquam figuris, uerbis ad noſtram conſuetudinem aptis, in quibus non uerbum pro uerbo neceſſe habui reddere, ſed genus omnium uerborum, uimq; ſeruaui: non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, ſed tanquam appendere. Cicero in Catone uertens locum Xenophontis ex libro octauo de inſtitutione Cyri, ubi moriens Cyrus filios alloquitur his uerbis, εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα ὥσπερ ἐγὼ οἴομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι. ſic inquit. quare ſi hæc ita ſunt, ſic me colite, ut Deum. qua inuerſione Cicero multa omiſit. eam nos expendimus in Parergis, audacius fortaſſe in Ciceronem inuecti, ſed tamen non ſine argumentis. atque utinam extarent Aeſchines, & Demoſthenes à Cicerone uerſi. quemadmodum uertendi Græci eſſent, melius perſpicere potuiſſemus. quanquam mihi quidem hoc deſiderium leuauit uir doctiſſimus, atque eloquentiſſimus, Paulus Manutius, qui quatuor Demoſthenis orationes contra Philippum ſuperioribus annis ita quidem in Latinam orationẽ uertit, ut nihil fieri poſſit perfectius, ille enim non ſolum præceptum Horatij, & Ciceronis in uertendo ſeruauit, ſed etiã Latinam linguam re ipſa probauit Græca eſſe uberiorem, & locupletiorem. quod uerbo tantũ affirmauit Cicero libro de finibus, & libro ſecundo Tuſculanarum quæſtionum. ¶ Nec deſilies imitator in arctum] Tu, qui imitator es, non fidus interpres, ne deſcendas in anguſtum hunc locum, ut uerbum uerbo uelis interpretari, & liberius exſpatiari non poſſis. Id enim omnino faciendum uidetur, quod elegãtiſſime, et doctiſſime noſter Riccius præſcribit libro ſecũdo de imitatione, his uerbis. Cicero Milonem cædis reum fortiſſima oratione (ſi eam habuit integram, quæ pro Milone legitur) defendit, at Brutus idem effeciſſe, ſed alio idem effeciſſe modo dicitur, neque fortaſſe imperite. quid uerò ſi Hortenſius eam quoque cauſam peroraſſet? num ei quaſi ad alterius eorum utrius ingenium inueniendi ratio concluſa, atque circumſcripta eſſe debuiſſet? ut non ſolum multa addi ad aliorum inuenta, uerumetiam alio illa ipſa modo inueniri, atque excogitari facile poſſint. Socrates in Ione Platonis, τί δ᾽ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ οὐ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. quid alij poetæ non de his ipſis rebus agunt? cui reſpondet Ion: ναί, ἀλλ᾽ ὦ σώκρατες οὐχ ὁμοίως πεποιήκασι, καὶ ὅμηρος. ne, at non ea ratione, qua Homerus, alij carmina panxerunt. ¶ Pudor uetet] Pudor uetat nos proferre pedem, id eſt diſcedere ab ijs, quæ temere ſumus aggreſſi, & ſic malle ſolemus in errore obſtinate perſiſtere, quàm ceſſare, quæ res laudabilis non eſt. unde Plato in Carmide Socratem inducit præclare Carmidis opinionem oppugnantem, qui dixerat temperantiam eſſe pudorem, οὐκ ἄρα σωφροσύνη ἂν εἴη αἰδώς. εἴπερ τὸ μὲν ἀγαθὸν τυγχάνει ὄν. αἰδὼς δὲ μηδὲν μᾶλλον ἀγαθὸν, ἢ καὶ κακόν. non igitur temperantia pudor eſſet, ſi hæc bona eſt, pudor non minus malus, quàm bonus. uerba hæc omnia, deſilire in arctum, unde pudor proferre pedem uetet, militarem quandam imaginem præ ſe ferunt. nam imperatores, qui in locum anguſtum, & in hoſtium inſidias deuenerunt, malunt aliquando occumbere, quàm fugere. Xenophon in paralipomenis libro primo, καλλικρατίδης δὲ εἶπεν,

ὅτι ἡ σπάρτη οὐδὲν μὴ κάκιον οἰκεῖται αὐτοῦ ἀποθανόντος, φεύγειν δὲ αἰσχρὸν δὴ ἔφη. Callicratides uerò inquit, nihilominus me mortuo Sparta habitabitur, fugere omnino turpe eſt, inquit. ¶ Operis lex] inſtitutũ, quo iam opus tractare cœpiſti, turpe enim eſt, aliquid aggredi, quod demum omittere cogaris, ut ſi uerbum uerbo reddere incœperis, mox te ad fabulam tantum exprimendam cõuertas. legem appellauit, quod inſtitutum eſt, etiam Epictetus. ὅσα προτίθεται, τούτοις ὡς νόμοις, ὡς ἀσεβήσων, ἂν παραβῇς ἔμμενε. quæcunque propoſita ſunt, his ueluti legibus, ut peccaturus, ſi inde pedem proferas, conſiſte. ¶ Nec ſic incipies] Redit ad Epicum Horatius, quẽ monet, ne uelit principium poëmatis ſui grandioribus uerbis contexere, propterea quòd principiũ tenue potius eſſe debet, quàm turgidum, atque inflatum. proponit uerò ſibi Cyclicum poëtam pro cunctis exagitandum, qui bellum Troianum ſcribens nimis grandi principio erat exorſus, eiusq; in comparatione Homerum ob excellentem artem ſumme extollit. requirit hoc etiam in oratorio principio Quintilianus libro quarto cap. ſecundo his uerbis. nec minus diligenter, ne ſuſpecti ſimul in ulla parte, uitandum, propterea quòd minime oſtentari debet in principijs cura, quia uidetur ars omnino dicentis contra iudicem adhiberi. M. Tullius in oratore ad Brutum ſic inquit, medius ille autem, quem modicum, & temperatum uoco, ſi modo ſuum illud ſatis inſtruxerit, non extimeſcet ancipites dicendi, incertosq; caſus: etiam ſi quando minus ſuccedet, ut ſæpe fit, magnum tamen periculum, non adibit: alte enim cadere non poteſt. Zezes Heſiodi interpres Procli principium inflatius arguit his uerbis, quaſi huiuſcemodi principium omnibus ſit uitandum, οὐ καλῶς μετεωρολογεῖ, καὶ στομφάζει κομμηγορῶν. ¶ Cyclicus] Antimachus cognomento Cyclicus, uel quiſpiam alter, qui in circulis, quos Græci uocant κύκλους, unde Cyclicus deductus uidetur, ſua carmina, ut ait Acron, recitaret, cuius mihi ſententia placet, quam ueterum etiam ſcriptorum teſtimonijs munire poſſumus. Plutarchus enim in libro de muſica ſic habet, ἔχεις ἔφη τοὺς ἐπικυκλίους περὶ μουσικῆς λόγους, habes inquit circulares de Muſica ſermones hic poeta fortaſſe etiam curabat, ut à rapſodis ſua carmina paſſim recitarentur: erant enim rapſodi carminum recitatores, Plato in Ione. ἀλλὰ σοφοὶ μὲν που ἐστὲ ὑμεῖς οἱ ῥαψῳδοί, καὶ οἱ ὑποκριταί, καὶ ὧν ὑμεῖς ᾄδετε τὰ ποιήματα: ſed uos rapſodi ſapientes eſtis, & hypocritæ, & quorum uos poëmata canitis. de ijs, quæ Ariſtoteles uocat ἐγκύκλια libro primo de moribus ad Nicomachum, annotauimus in Parergis libro ſecundo, cap. 20. contra Euſtratij ſententiam. ¶ Fortunam priami] Sic incipiebat Cyclicus, promittens ſe dicturum de uiciſſitudine rerum maximarum: ubi enim fortuna dominatur, ibi ſint incerti exitus rerum neceſſe eſt. de ea Marcellinus ſic ait libro decimoquarto in fine, hæc fortuna mutabitabilis, & inconſtans fecit Agathoclem Siculum ex figulo regem, & Dionyſium, gentium quondam terrorem, Corinthi litterario ludo præfecit, hæc Andriſcum in Fullonia natum ad Pſeudophilippi nomen euexit, & Perſei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum docuit uictum, & quæ ſequuntur. talia pollicebatur Cyclicus dicturum ſe de Priamo, qui olim Aſiæ rex diruta, atque inflammata Troia, ad miſeram fortunam redactus miſere à Pyrrho fuit contrucidatus. nam ſequens Marcellinus hoc etiam addit de Pompeio. Iſtius iniquitate Pompeius poſt quæſitum Magni ex rerum geſtarum amplitudine cognomentum ad ſpadonum libidinem in Aegypto trucidatur. Pindarus cum tantum in humanis rebus poſſe fortunam uideret, eam filiam Iouis appellauit Ode 12. olympiorum.

λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου σώτειρα τύχα. Obteſtor filia Iouis liberalis ſeruatrix fortuna. ¶ Hiatu] Granditate. nam pleno ore uerſus eſt proferendus. hiatus terræ eſt. Virgilius. ſed mihi uel tellus optem prius ima dehiſcat. Catullus. cum grauis exuſtos æſtus hiulcat agros. ¶ Parturient montes] Vſurpatur hic uerſus in eos, qui magna quidem pollicentur, ſed nihil præſtant. Lucianus in libro de conſcribenda hiſtoria, ſic, εἴπου ἔρωτα εἶδες παίζοντα, προσωπεῖον ἡρακλέους, ἢ τιτᾶνος περικείμενον, εὐθὺς γοῦν οἱ ἀκούσαντες ἐπιφθέγγονται αὐτοῖς τὸ, ὤδινεν ὄρος, id eſt ſicubi amorem uideres ludentem perſonam Herculis magnam, uel Titanis geſtantem, ſtatim audientes ſecum dicunt, parturijt mons. Athenæus libro decimoquarto de cœnis ſophiſtarum

phiſtarum, Tachum regem Aegypti iocatum ait in Ageſilaum, qui corpore puſillus erat, nomine ue-ró celeber, τὸ δὲ σκῶμμα τοῦτο ἦν. ὤδινεν ὄρος. ζεὺς δὲ ἐφοβεῖτο. τὸ δ' ἔτικεν μῦν. *ſcomma hoc erat. parturibat mons. Iupiter autem quid pareret metu perculſus expectabat. hic uerò murem peperit. cui reſpondit Ageſilaus,* φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων. *tibi aliquando etiam leo uidebor.* ¶ Ridiculus mus] *Deſijt in unam ſyllabam mus, non ſine artificio. nam Quintilianus libro octauo, cap. quarto ſic inquit, riſimus merito nuper poëtam, qui dixerat, prætextam in ciſta mures roſere Camilli. at Virgilij miramur illud, ſæpe exiguus mus. nam epithetom exiguus aptum, proprium efficit, ne plus expectaremus, & clauſula ipſa unius ſyllabæ non uſitata addidit gratiam. imitatus utrunque Horatius, naſcetur ridiculus mus. hæc Quintilianus.* ¶ Quanto rectius hic] *Quanto melius, inquit, Homerus incipit, quàm Antimachus Cyclicus? hunc Antimachum, ſi modo per Cyclicum Antimachum intelligit, Horatius hic prorſus irridet. de eo tamen Cicero honorificentius loquitur in libro de claris oratoribus his uerbis. nec enim poſſet idem Demoſthenes dicere, quod dixiſſe Antimachum Clarium poëtam ferunt, qui cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod noniſtis, uolumen ſuum, & cum legentem omnes præter Platonem reliquiſſet, legam, inquit, nihilominus; Plato enim mihi unus inſtar eſt omnium. ibi Corradus, uir doctiſſimus, Clarum poëtam legit non Clarium. hic tamen, inquit, in alijs libris legimus clarum, fortaſſe melius, quod ut dicimus ſæpe exempli cauſa, Virgilius nobilis, & clarus poëta, ſic raro dicimus Virgilius Mantuanus poëta. Antimachus præterea Colophonius à Suida Athenæo, & alijs, non Clarius appellatur. quòd ſi quis arguat Clarum locum Colophoni uicinum fuiſſe, & à uicinis locis licere Claros homines appellare: dicam, poëtis, non oratoribus, & hiſtoricis hoc ipſum concedi. poëtam uocat Cicero, ita, ut unus ſit è ſex illis, qui per excellentiam poëtæ nominantur, ut interpres Oppiani ſcribit, & Lilius refert. Thebaida compoſuit, & libros quatuor & uiginti ſcripſit ante, quàm duces ad urbem perduceret, ut Lilius in poëtis refert. hæc de Antimacho libenter perſecuti ſumus. ex quibus conijcere poſſumus nobiliorem illum poëtam fuiſſe, quàm hic Horatius indicat, quando per Cyclicum Acron, & Porphyrio Antimachũ exponunt.* ¶ Nil molitur inepte] *Nil meditatur, & ſcribit imperite. unde Socrates in Platonis Ione iure optimo Homerum* ἄριστον, καὶ θειότατον τῶν ποιητῶν *uocat, id eſt optimum, & maxime diuinum inter poëtas. & cum poetam dicimus, illum per excellentiam inter Græcos intelligimus, ut inter latinos Virgilium: ut Iuſtinianus etiam ait libro primo inſtitutionum ciuilium.* ¶ Dic mihi muſa uirum] *Duobus uerſibus expreſſit Horatius principium odyſſeæ tribus uerſibus conſtans.* ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, ἐπεὶ τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε, πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω. *In qua uerſione defeciſſe mihi quidem uidetur Horatius. nam* πολύτροπον, *quæ dictio lumen horum carminum, & ſplendor maximus eſt, non attigit. ea uerò Vlyſſem multa ſcientem, floridius Grecè, quam nos uno uerbo exprimere latine poſſimus, ſignificat. quòd ſi quis hic pro Horatio argutabitur, dicens, hoc illo carmine fuiſſe declaratum, Qui mores hominum multorum uidit, & urbes: huic ego reſpondebo, tertium Homeri uerſum illo retuliſſe Horatium, non dictionem illam* πολύτροπον. *quam non addidiſſet Homerus, ſi tertio tantũ uerſu, quem conceperat animo, ſenſum eloqui potuiſſet.* ¶ Non fumum ex fulgore] *Illi ex fulgore fumum dant, qui initio præclare ſe gerunt, mox tanquam lumen uidentur extingui, & deficiunt paulatim, uel etiam repente. ſumpſit ſimilitudinem Horatius ab aerijs, & aqueis corporibus, etiam terreis, quæ cum ſunt combuſta, fumum retinent, & nigredine ſunt aſperſa. Ariſtoteles in libro de coloribus,* τὸ δὲ μέλαν χρῶμα συμβαίνει γίνεσθαι, ὅταν ὁ ἀὴρ, καὶ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ πυρὸς διακαυθῇ· διὸ καὶ πάντα τὰ καόμενα μελαίνεται, καθάπερ ξύλα, καὶ ἄνθρακες σβεσθέντος τοῦ πυρός, καὶ ὁ ἐκ τοῦ κεράμου καπνὸς ἐκκρινομένου τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν τῷ κεράμῳ ὑγροῦ, καὶ καομένου. *nigrum autem colorem fieri contingit. cum aër, & aqua ab igne comburuntur, quare & omnia ambuſta nigreſcunt, ut ligna, & carbones igne extincto; quin & fumus, qui ex late-*

re prodit, ubi humidum, quod lateri inerat, excernitur, & comburitur. ubi Portius, clariſſimus philoſophus, quod ad fumum attinet, ſic inquit. Quod in lignis declarauit, & carbonibus, idem in terreis uſu uenire demonſtrat, confirmans id per fumum, quem terrea exhalant, qui icciırco nigricat, quoniam ignis educit humiditatem, eamq́; adurit. & pauloposṫ. καπνός, quem fumum uocamus, eſt lignorum, eorum ſcilicet, quæ ex mixtura humidæ, & terræ ſubſtantiæ conſtant. λιγνύς autem eſt thuris, picis, & odorabilium, quæq́; minus habent humiditatis, ac magis terrea ſunt. κνίσσα uero, quem nidorem quidam interpretantur, eſt olei, eorumq́; quæ oleagina ſunt, & pinguia. ſed hæc quarto Meteororũ ab Ariſtotele diffuſius diſcutiuntur. cap. de uſtibili. ¶ Sed ex fumo dare lucem] Ii lucem dant ex fumo, qui è tenui, ac mediocri principio altius proueuntur, & perpetuo quodam tenore ſemper excreſcunt: non qui poſt illuſtre principium, quaſi quodam repente uento deſtituti flacceſcunt, ut de Galba inquit Cicero in Bruto, & ſuperioribus menſibus Bononiæ, uir nobiliſſimus, Franciſcus Bolognetus, de quodam poeta Ethruſco dicebat, cuius principio nihil eſſe poteſt illuſtrius, reliquo poemate nihil obſcurius. hoc eſt, inquit, fumum ex fulgore, non ex fumo dare lucem. ¶ Speciosa miracula] Per miracula ea monſtra hominum, uel ferarum potius intelligit, quæ ſtatim refert. ſpecioſa autem, id eſt immania. nam, quæ uaſta ſunt corpora, plus ſpeciei & formæ habẽt, quàm exigua. Homerus de Tydeo exigui corporis, εἶδος μὲν ἔην κακός. forma mala malus erat, id eſt non ſpecioſus, quod alibi de Dolone etiam protulit. uel ſpecioſa, pulchre explicata. ¶ Antiphatem] Leſtrygonum regem, qui homines deuorabat. Homerus odyſſ. κ. ¶ Scyllam] De hac, & Charybdi, odyſſ. μ. ¶ Cyclope] Polyphemo, odyſſ. ι. ¶ Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri] Mirabitur fortaſſe aliquis, cur Horatius de principio heroico hic agat, quod non à primis rebus, ſed à medijs, uel poſtremis deducitur, cum de hac ipſa ratione ſuperius contextu ſexto ſatis multa præceperit, & Horatium ſupernacanea uel hoc, uel illo loco ſcripſiſſe affirmabit. quam nos quæſtionem ſic diſſoluimus. in ſexto contextu Horatius de ordine agebat, & quia ad ordinem referuntur principium, medium, ultimum, obiter etiam de principio hoc ipſo heroico, & breuiter uerba fecit, nunc proprie, & uere de principio diſſerit, quare occaſio non fuit dimittenda. quinetiam obiter hic repetit primum huius libri præceptum, cum inquit, primo ne medium, medio ne diſcrepet imum. ſolent enim ueteres, & boni ſcriptores ſæpe ea repetere, quæ alibi explicuerunt. Ariſtoteles in primo libro de Anima de perturbationibus animi, id eſt, περὶ τῶν παθῶν, obiter, & breuiter diſputauit, de ijs in libro ſecundo rhetoricorũ proprie, & fuſius diſſeruit. de ſenſibus copioſe dixit libro ſecundo de Anima, de iiſdem mox librum conſcripſit, quem etiam inſcripſit περὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν. quid Cicero? quoties eadem repetit, atque inculcat? hoc uero notum eſt lippis, ut aiunt, & tonſoribus. In oratore ad M. Brutum ſic etiam docet. Cum autem, quid, & quo loco dicat, inuenerit, illud eſt longe maximum, uidere, quonam modo. ſcitum eſt enim, quod Carneades noſter dicere ſolebat, Clitomachum eadem dicere, Carneadem autem etiam eodem modo eadem dicere. ſæpe autem uſu uenire ſolet, ut de iiſdem rebus nobis dicendum ſit uberius, de quibus alibi preſſius diximus, ut Themiſtius inquit libro quinto phyſicorum, contextu nono. hæc uero perſecuti ſumus copioſius, quia multos mirari animaduertimus, quamobrem Horatius bis de principio heroico egerit. ¶ Nec reditum Diomedis] Diomedem regno pulſum, & redeuntem uxor Aegiale arcuit, uide Dictem Cretenſem. Meleager autem frater Diomedis fuit, qui tantum conſumebatur, quantũ facem fatalem mater Althæa conſumebat. Hyginus, & Ouidius. ¶ Gemino ouo] Bellum Troianum ob raptam Helenam exarſit, ſed Homerus à ſacerdote Chryſe, cuius filiam Agamemnon ad Troiam captiuam habebat, exorſus eſt, non ab ortu Helenæ: quæ ex ouo nata perhibetur: Iuppiter enim in Cycnum uerſus cum Læda coiuit: Ouidius. Fecit olorinis Lædam recubare ſub alis. Athenæus lib. ſecũdo de cœnis ſophiſtarũ, de Helena ſic ait, ὡς δὴ ᾠοῦ ἂν γεγεννημένη, quòd eſſet ex ouo genita. quidam aiunt ouum è cœlo decidiſſe, ut ibidem ſcribit Athenæus. ſympoſiis libro ſecundo Plutarchus ſic habet, τὸ τῆς δ' ἀέροφ ᾠὸν οἱ ποιηταὶ λέγουσιν οὐρανοπετὲς ἀναφανῆναι.

Tyndareum ouum poetæ aiunt è cœlo delapſum apparuiſſe. Acron ex ouo gemino prognatos ait Caſtorem, & Pollucem, de Helena non meminit: cui tamen reclamat Athenæus, cuius uerba retulimus. nos ex altero ouo natam Helenam, ex altero Caſtorem, & Pollucem dicimus. Sebaſtianus quidem Corradus, uir doctiſſimus, qui cum Regij de gemino hoc ouo Horatij uerba feceram, ut eius ſententiam elicerem, nuper ad me Bononia ſic ſcripſit. ¶ Gemino] Nam ex altero Pollux, & Helena, ex altero Caſtor, & Clytemneſtra nati dicũtur: quanquã Pauſanias in Laconicis, Hyginus, Lucianus, Lycophronis interpres, & omnes pene ſcriptores, quos ipſi uidimus, unũ ouum fuiſſe teſtantur, ex quo nati ſunt Caſtor, Pollux, Helena: ut ſequendi uideantur illi, qui gemino interpretãtur, utriuſq; ſexus, uel magno, uel in quo eſſent gemini, uel pari, uel potius duos uitellos habenti: ſic enim ſcribit Ariſtoteles libro ſexto de hiſtoria animalium, τὰ δίδυμα τῶν ὠῶν δύο ἔχει λεκύθους, & libro primo de generatione animalium, τὰ γὰρ δίδυμα τῶν ὠῶν δύω ἔχει, & Plinius libro decimo, cap. quinquageſimoquarto, quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt pullos. ¶ Ad euentum, & in medias res] Ad finem, & ad medium ſe confert, unde initium petit. uide quæ diximus ſupra contextu 6. ex Plutarcho, & Theone. ¶ Auditorem] Cur non lectorem potius? reſponde, quia etiam Homeri ſcripta recitabantur, ut tragœdiæ, & comœdiæ. Plato in Ione, ubi Ion ait ſe ab Epidaurijs uenire, μῶν καὶ ῥαψῳδῶν ἀγῶνα τιθέασι τῷ θεῷ οἱ ἐπιδαύριοι? num rapſodorum certamen Deo Epidaurij inſtituerunt? rapſodi autem erant ij, qui Homeri, & aliorum epicorum carmina recitabant, ut eodem dialogo Plato teſtatur. ¶ Tracta niteſcere] Ea prætermittit, quæ polite uerbis explicari non poſſunt: ſunt enim quædam ita horrida, ut ſplendeſcere oratione nequeant. quare Timantem poetæ ſæpe imitantur. de quo Cicero ſic in Oratore ad Brutum. ſi denique pictor ille uidit, cum in immolanda Iphigenia triſtis Calchas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mœreret Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis eſſe, quoniam ſummum illum luctum penicillo non poſſet imitari. uide etiam Quintilianum libro ſecundo, cap. decimoquarto. translatio eſt à ferro, quod rubigine infectum, ſi tractetur, ſplendeſcit. uel refer hoc ad magnitudinem rei, & hiſtoriæ: quam uniuerſam ſi uellet poeta complecti, ita excreſceret, ut comprehendi animo non poſſet, & ſic tractata non niteſceret. Ariſtoteles in poetice de Homero, qui non totum bellum Troianum, ſed eam belli partem tantum, quæ ad iram Achillis attinet, expreſſit. λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. res nimium exercuiſſet, & comprehenſibilis animi oculis non futura erat. ¶ Atq; ita mentitur] Mentiri, & fingere poeta debet, ut Homerus fecit, ſed tamen in mendacijs conſtare ſibi debet, ut omnia inter ſe & principium medio, & medium fini reſpondeant, ne monſtrum fiat, de quo initio huius libri legimus: poëta enim non propter metrum, ſed propter fabulam, & fictionem poëta eſt: quare fingere omnino ſtatuat, ſed prudenter, Ariſtoteles in poëtice. οὐ τὰ γινόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶ, ἀλλὰ οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. non officium poetæ eſt res ueras, & geſtas dicere, ſed quæ fierent, & quæ uel ſecundum uериſimile, uel ſecundum neceſſitatem fieri poſſent. illud etiã addit Ariſtoteles, poëtam nõ futurum, qui nihil fingendo Herodotum metro exprimeret, ſed hiſtoricum, unde Lucanus, qui hiſtoriam de bello ciuili carmine retulit, poeta non habetur. is apud Martialem de ſeipſo ſic loquitur. Sunt quidã, qui me dicunt non eſſe poetã, Sed qui me uendit bibliopola putat. ¶ Tu, quid ego] Quia ſuperius ijs uerſibus, Intererit multum Diuus ne loquatur, an heros, Maturus ue ſenex &c. ſeruandum in ætate eorum, qui inducti loquuntur in ſcena, decorum præmonuerat, & nullum eius rei præceptum attulerat, nunc latius hanc rem tractat, diligenterq; ea omnia, quæ cuiq; ætati conueniunt, expendit. Cicero in oratore ſuo ad M. Brutum hoc ſilentio non inuoluit, cum his uerbis utitur, Semperq; in omni parte orationis, ut uitæ, quid deceat eſt conſiderandum, quod & in re, de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis & eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt, nec uero non attigit etiam Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum. ἐπεὶ καὶ ἐν ταῦθα εἰ δοῦλος, καλλιεποῖτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, quoniam & hic in ſoluta oratione ſi ſeruus, ornatum

orationis pre ſe ferat, aut ualde iuuenis, erit indecorum. ¶ Et populus mecum] pollicetur Horatius ſe ſuum & populi iudicium depromputurum. dicet quiſpiam, non debuit tantum populo tribuere, ut eum doctiſsimorum hominum & poëtarum elegantiſsimorum iudicem conſtituat. nam populum in poëmatibus dijudicandis delirare Vitruuius eſt teſtis locupletiſsimus, cuius hæc uerba ſunt in procœmio libri ſeptimi, ubi mentio eſt poëtarum, qui coram populo recitarant. Ariſtophanes uero, cum ab eo ſententia rogaretur, eum primum pronunciari iuſsit, qui minime populo placuiſſet, reſpondere potes ijs uerbis Ciceronis, quæ ſunt in Bruto. plane inquam Attice diſputationem hanc de oratore probando aut improbando, multo malim tibi, & Bruto placere, eloquentiam autem meã populo probari uelim. etenim neceſſe eſt, qui ita dicat, ut à multitudine probetur, eundem doctis probari. dic nomine populi contineri ſenatum, equites, plebem, ut author eſt Iuſtinianus libro primo inſtitutionum ciuilium, ubi, quid lex ſit, docet: quare prudentes etiam, & doctos homines hic intelligi, qui optime poſsint de poëmatibus ſententiam ferre. ¶ Si plauſoris eges] Plauſus loco laudis erat. Suetonius in Galba cap. ſexto ſic ait. à C. Cæſare ludis ſubſtitutus poſtridie quàm ad legiones uenit, ſolenni forte ſpectaculo, plaudentes inhibuit, data teſſera, ut manus penulis cõtinerent ſi tibi uis plaudi, inquit hic Horatius, ſi uis ab hominibus undique applaudentibus tua poëmata laudari. ¶ Aulea manentis] Aulæa expectantis, quibus inſideret: aulæis enim utebantur etiam tapetum loco. Horatius in epiſtola ad Auguſtum libro ſecundo epiſt. Quattuor, aut plures aulæa premuntur in horas,

Dum fugiunt equitum turmæ, peditumq́; cateruæ. Auleis etiam parietes ſcenæ ornabantur. Virgilius libro tertio Georg. Vel ſcena ut uerſis diſcedat frontibus, utq́; Purpurea intexti tollant aulæa Britanni. ¶ Cantor] In tragœdijs enim, & comœdijs cantores adhibebantur, ut nunc etiam adhibentur. apud Terentium in Andria habes. modos fecit Flaccus Claudij filius, tibijs, paribus, dextris, & ſiniſtris. ſed de hoc inferius ſuo loco plura dicemus. ¶ Vos plaudite, dicat] Peracta comœdia, uel tragœdia dicebant, plaudite. Quintilianus libro ſexto, capite tertio ſic ait. cum uentum eſt ad ipſum illud, quo ueteres tragœdiæ, comœdiæq́; claudantur, plaudite. ¶ Notandi] Variandi, & quaſi notis diſtinguendi, ne, quod eſt adoleſcentum, tribuas ſenibus, &c. tractum ab ijs, qui ſunt ab epiſtolis principium, qui, ne res intelligantur, ſi literæ intercipiantur, notis ſcribunt, & uarijs notis uarias res ſignificant. Suetonius in Tito Veſpaſiano capite tertio. è pluribus comperi, notis quoque excipere uelociſsime ſolitum, cum amanuenſibus ſuis per iocum, ludumq́; certantem imitari chirographa, quæcunque uidiſſet, ac profiteri ſæpe, ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe. ¶ Decor dandus] Decorum habendum. decor hic proprietatem indicat.

¶ Mobilibus] Naturas, & annos mobiles eſſe dixit, quia uolant anni, & naturæ, uel ingenia mutantur, quæ enim pueris placent, robuſtioribus diſplicent, &c. facies etiam fugientibus annis alia, atque alia fit, ut mobilis iure dici poſsit. Horatius in odis libro quarto. ¶ Nunc & qui color, puniceæ flore prior roſæ, Mutatus Ligurinum in faciem uerterit hiſpidam. Alphenus iuriſconſultus libro quinto Digeſtorum, titulo de iudicijs, lege ſeptuageſimaſexta ſic inquit. quòd ſi quis putaret partibus commutatis aliam rem fieri, fore, ut eius ratione, nos ipſi, non ijdem eſſemus, qui abhinc anno fuiſſemus, propterea quòd, ut philoſophi dicerent, ex quibus particulis minimis conſiſteremus, eæ quotidie ex noſtro corpore decederent, aliæq́; extrinſecus in earum locum accederent. ¶ Reddere qui uoces iam ſcit puer] Incipit à puero ordinem naturæ ſecutus. quatuor autem ponit ætates, pueritiam, adoleſcentiam, uirilitatem, ſenectutem. Sic etiam Hippocrates libro primo aphoriſmorum, ſectione decimatertia his uerbis, Senes facillime ieiunium ferunt, mox qui ætate conſtituta, minus adoleſcentes, omnium minimum pueri, præſertim qui acriori ſunt ingenio. Gellius uerò libro nono cap. uigeſimo octauo ſic ait. Tubero in hiſtoriarum primo ſcripſit Seruium Tullium regem populi Romani, cum illas quinque claſſes, iuniorum cenſus faciendi gratia, inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis decem, & ſeptem, eosq́; ad annum ſextum, & quadrageſimum iuniores, ſupraq́; eum annum ſeniores appellaſſe. Tullius igitur, ut patet ex Gellio

tres tantum poſuit ætates. Seruius libro quinto in illo uerſu, Euryalus forma inſignis, uiridiq; iuuenta, ſic ait. Aetates omnes Varro ſic diuidit, in infantiam, pueritiã, adoleſcentiam, iuuentam, ſenectam. Horatius Hippocratem ſecutus eſt. ¶ Reddere uoces] *Non loqui ſimpliciter, ut putat Acron, ſed reſpondere: quod clarius indicium eſt, puerum linguam communem noſſe. poterit enim quiſpiam certas uoces memoriæ mandare, & eas emittere expectata occaſione, ſed reſpondere ex tempore, id demum eſt eius, qui linguam calleat. unde Cicero in diuinatione de Cæcilio homine indocto, qui temere profitebatur, ſe ad accuſandum Verrem idoneum eſſe, ſic inquit. ſi enim mihi hodie reſpondere ad hæc, quæ dico, potueris, ſi ab iſto libro, quem tibi magiſter ludi neſcio quis ex alienis orationibus compoſitum dedit, uerbo uno diſceſſeris: poſſe te & illi quoque iudicio non deeſſe, & cauſæ, atque officio tuo ſatisfacere arbitrabor. Ariſtoteles libro primo phyſicorum, ubi docet uniuerſalia nobis, quàm ſingularia, magis eſſe perſpicua, de infantibus, qui fari, & reddere uoces neſciunt, ſic ait,* καὶ τὰ παιδία δὲ τὸ μὲν πρῶτον πάντας τοὺς ἄνδρας πατέρας προσαγορεύει, καὶ μητέρας τὰς γυναῖκας, ὕστερον δὲ διορίζει τούτων ἑκάτερον. *infantes primum quidem omnes homines patres appellant, & omnes fœminas matres, deinde uere unumquemq; horum diſtinguunt.* ¶ Pede certo] *Signum eſt iam eius, qui ſe aliquantum ætate corroborauit, pede certo, id eſt confirmato ita incedere, ut ſignet humum, ueſtigium imprimens. Virgilius hoc ſignum à pede in uitulo robuſto expreßit. Iam cornu petat, & pedibus qui ſpargat harenam.* ¶ Paribus colludere] *Nam omnes ſibi ſimile appetunt, & amicitia à ſimilitudine oritur, ut demonſtrauit Ariſtoteles libro octauo de moribus ad Nicomachum. idem libro ſecundo magnorum Ethicorum, interrogatum Empedoclem, cur canis in Ceramide dormiret, reſpondiſſe ſcribit,* ὅτι ἔχει τι κεραμίδι ὅμοιον ὁ κύων, *quod ſimile quiddam cum Ceramide canis habet. de quo loco Ariſtotelis quid nos ſentiamus, in Parergis habes libro tertio cap. decimo à nobis declaratum.* ¶ Iram colligit, ac ponit temere] *Iraſcitur repente, & collectam iram temere, id eſt facile deponit. unde Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorũ, de pueris loquens,* καὶ θυμικοὶ, *inquit,* καὶ ὀξύθυμοι *iracundi ſunt, & acutam quidem iram habent. cur uerò cito placentur, cauſam reddit,* ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι, καὶ πεῖναι. *celeres enim eorum cupiditates ſunt, non uehementes, ut ægrotantium fames, & ſitis.* ¶ Mutatur in horas] *Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum,* εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. *mutabiles ſunt, & cito cupiditatibus ſatiantur. quod Ptolemæi exemplo notum eſt, qui Pompeij ſtudioſus cum eſſet, repente Cæſaris partes tueri cœpit. cui caput etiam obtruncati Pompeij miſit. Plutarchus, Petrarcha, & alij, hanc mutationem tanquam prodigium, & portentum cauere debent adoleſcentes: nam apud omnes male audiunt. Cæſar, inquit Plutarchus, afferentem Pompeij caput, ut ſcelus execratus: gemmam uerò Pompeij cum ſuſcepiſſet, illachrymauit, eius gemmæ ſignum erat enſifer leo. & ſi, ut fortunæ ſeruiret, Ptolomæus hoc effecit.* ¶ Imberbis iuuenis] *Impubes. Paulus iuriſconſultus libro uigeſimoſeptimo digeſtorum, lege quarta: ſi adhuc impubes tutelæ agat, nihil conſumitur. uide titulum de tutelæ rationibus detrahendis, & utili curationis cauſa actione.*

¶ Cuſtode remoto] *Adoleſcentum mores nunc aggreditur, quibus cuſtodem, id eſt pædagogum dare neceſſe non eſt. erant ſerui pædagogi, qui puerum magiſtrum ducebant, eiq; cuſtodes præerant, ut Dauus Pamphilo. Fabius Annibalis pædagogus dictus eſt, quòd illum per montes ſequens, eius incendia, et populationes arcebat. Plutarchus in uita Fabij. Suetonius uero in uita Claudij ſic ait: diu etiam, atque poſt tutelam receptam, alieni arbitrij, & ſub pædagogo fuit, quem barbarum, & olim ſuper iumentarium ex induſtria ſibi appoſitum, ſe quibuſcunque de cauſis quam ſæuißime coërceret, ipſe quoque bello conqueritur.* ¶ Gaudet equis, canibusq;] *Venatione, ſic in Andria, aut equos alere, aut canes ad uenandum. ſtudium uenationis in adoleſcentibus laudat Athenæus libro primo, quòd bellicam quandam ſpeciem præ ſe fert.* ἐπὶ κυνηγεσίᾳ δὲ ἐξῄεσαν οἱ νέοι πρὸς μελέτην τῶν πολεμικῶν κινδύνων.

¶ Aprici

¶ *Aprici gramine campi*] Campum Martium intellige, in quo ſe adoleſcentes uarie exercebant. in odis libro primo, *cur apricum Oderit campum patiens pulueris, atque Solis?* Vide Ciceronem in oratione pro Cœlio, & Vegetium. apricum dixit, ſub Sole iacentem, non opacum. Virg. in Georg. *apricos Bacchus amat colles.* ¶ *Cæreus in uitium flecti*] Vt cæra in deteriorem partem, & in uitia à uirtute detorquetur. nihil cæra lentius, & flexibilius eſt, nihil ad omnia mutabilius, ut Horatius hic ſimilitudine eius rectiſsime uſus uideri poſsit. Simplicius, doctiſsimus interpres Ariſtotelis, libro primo phyſicorum, ſectione decimaquinta ſic ait. Item alia diuiſione unum dicitur poteſtate, aliud uerò actu, & hæc adeò mutuo ſe habent in generatione, ut, quod unum actu eſt, plura ſit poteſtate, & contra, unum potentia multa ſit actu, ut apparet in cæra, quæ cum continua ſit, & una actu, multa eſt potentia, quòd diuidi in multa poteſt, & quæ ſequũtur. apud Sophoclem in Philoctete Neoptolemus in uitium cæreus eſt, qui cum dolis Philoctetem circumuenire nollet, licet ei plurimum inſtaret Vlyſſes, mox repente ſententiam mutat, & Philoctetem circumſcribit. licet autem cærei in uitium ſint adoleſcentes, praui tamen ipſi non ſunt: nam ſi peccant, improbis conſilijs deprauati peccant, non ſuopte ingenio. Plato libro tertio de repub. de his. ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς. exẽpla nõ habent in ſe ipſis earum perturbationũ, quæ improbi. ¶ *Monitoribus aſper*] inimicus atque infenſus ijs, qui eum peramanter, & peroſficioſe monent, ut patres ipſi aliquando cogantur filios huiuſmodi odiſſe, ut de Hortenſio ab alijs diſſentiens, uir eruditiſsimus, Paulus Manutius in epiſtolis ad Atticum annotauit. Socrates in Theæteto Platonis Theætetum adoleſcentem alloquens ſic ait, ὥστε ἀτεχνῶς δάκνειν ἕτοιμοι εἰσὶ, ἐπειδάν τινα λῆρον αὐτῶν ἀφαιρῶμαι. ut temere mordere prompti ſint, cum ineptias ijs aliquas demo. ¶ *Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris*] Ariſtoteles libro ſecundo rheticorum cum adoleſcentes ambitioſos, & contentione gaudentes uocaſſet, hoc addidit, φιλοχρήματοι δ᾽ ἥκιστα, minime cupidi pecuniarum. ſunt enim, inquit Ariſtoteles, εὐέλπιδες bene ſperantes. quare Alexander iuuenis cum primum Perſarum oram conſpexit, quæcunque habebat amicis donauit, cuidam quærenti quid ſibi ſeruaſſet, reſpondit ἐλπίδα, id eſt ſpem. Plutarchus in uita. ¶ *Aeris*] Pecuniæ: æs enim impendebant. in uſu fuit ſero argentum, & aurum. uide Plinium libro trigeſimoquarto, capite primo, & ſecundo. Virgilius. *Non unquam grauis ære domum mihi dextra redibat.*

¶ *Sublimis, cupiduſq;*] Superbus, & cupidus, uel ſublimium rerum cupidus, ut illud Virgilij in Georgicis. ¶ *Nec mihi diſpliceat maculis inſignis, & albo.* Id eſt maculis albis. hoc autem adoleſcentibus uſu uenit, quia ut Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorũ, uolunt alijs antecellere: ita ſunt animi ſublimis, & elati. ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης. Iuuentus enim adamat excellentiam. ¶ *Amata relinquere pernix*] Ad ea relinquenda, & deſpicienda, quorum mirifico deſiderio flagrarat, celer, & propenſus eſt. Plato in epiſtola ad Dionis propinquos de Dionyſio adoleſcente, αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τοιούτων ταχεῖαι. horum enim cupiditates citæ ſunt. ¶ *Pernix*] Velox. Virgilius de fama. *Pedibus celerem, & pernicibus alis.* Non relinquere iuuenes amata tantum ait Horatius, ſed addit eſſe pernices, id eſt inconſideratos. nam amata relinquere aliquando prudentis eſt, ſed tamen ante, quàm relinquas. uerte te in gyrum rationis, ut loquitur Cicero libro primo de officijs. πολὺν ἐπισχὼν χρόνον, inquit Plato in Philebo. multum temporis in cogitationem adhibens. ¶ *Conuerſis ſtudijs ætas*] Nunc uerò de ætate uirili mentio eſt, quæ ſtudia, & cupiditates ſuas à curis adoleſcentum ad res grauiores conuertit.

¶ *Conuerſis ſtudijs*] Contrarijs. adoleſcentes prodigi æris ſunt. hæc quærit opes, &c.

¶ *Quærit opes, & amicitia inſeruit honori*] Quia non utilitatem tantum, ſed etiam dignitatem ſectatur. Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorũ de uiris. καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. nec ad honeſtum duntaxat in uita ſpectantes, nec ad utile, ſed utrumque. hanc mediam ætatem Ariſtoteles deſignat & corporis, & animi uigore. uigorem corporis ab annis triginta, ad quinque & triginta perducit, animi ad nouem,

& qua-

& quadraginta. ¶ *Commiſiſſe cauet*] *Cauet committere, & efficere, quæ mox laboret, & conetur immutare, quia illam pœnituerit. nam, ut ſummus imperator* Scipio *apud* Ciceronem *libro primo de officijs dicebat, turpe eſt dicere, non putaram.* Caius *iuriſconſultus recte admonet libro undecimo* Digeſtorum, *titulo de interpretationibus, lege quinta his uerbis, qui interrogatur an hæres, uel quota ex parte ſit, uel an in poteſtate habeat eum, cuius nomine noxali iudicio agitur, ad deliberandum tempus impetrare debet, quia, ſi perperam confeſſus fuerit, incommode afficietur.* Electra *in* Oreſte Euripidis *ſic* Helenam *alloquitur,* ὀψὲ φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ' αἰσχρῶς δόμους, *nunc ſero recte ſentis, quæ tunc domos turpiter reliquiſti.* Megabazus Darium *monuit, ut ait* Herodotus *in* Terpſicore, *ne ſineret in* Thracia *iſtiæum urbem muniri,* ὡς εὖ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι, *ut recte proſpiciens, quod futurum erat.* ¶ *Multa ſenem circumueniunt incommoda*] *Senectutis incommoda, & miſerias deplorat* Horatius, *et, quid afferat ſecum mali prouectior ætas, docet.* ¶ *Multa ſenem*] *Multa incommoda ſenem circumueniunt, quaſi hoſtem. uerbum enim circumuenire militare eſt. unde eſt illud de ſenectute, & uelut agmine facto* Morborum *trahit omne genus. incommoda autem ſenectutis ea ſunt, quæ ſtatim ſubijciuntur, ea præterea, quæ referuntur à* Xenophonte *in apologia* Socratis, *ubi* Socrates *pridie quàm moreretur, multa diſputans præclare inducitur. Is igitur letus, quòd ad ſenectutem malis omnibus ſeptam, & circumuentam non perueniſſet, ea mala recenſet.* καὶ ὁρᾶν τε χεῖρον, καὶ ἀκούειν ἧττον, καὶ δυσμαθέστερον εἶναι, καὶ ὧν ἔμαθον, ἐπιλησμονέστερον, *& quæ ſequuntur. & uidere deterius, & audire minus, & eſſe indocilem, & tardiorem, & corũ, quæ didici, obliuioſiorem.* Hippocrates *libro 2. aphoriſmorum, ſectione 54. magnitudo, inquit, corporis iuuentæ quidem neq; indecens, neq; illiberalis, ſenectæ uerò inutilis, et deterior paruitate. ubi* Galenus *ſic, in ſola ergo longitudine, quòd ſit iuuentæ liberalis, ſenectæ uerò inutilis, uere diceretur. ex hac enim ſeneſcentes gibbi fiunt, & uix poſſunt onus perferre, quod* Hippocrates *inutile dixit.* ¶ *Inuentis miſer abſtinet*] *Comparat ſibi opes, & copias, mox partis abſtinet, uere miſer, atque infœlix.* Ariſtoteles *cauſam reddit libro ſecundo rheticorum,* ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. *ſimul propter experientiam ſciunt, ut parare opes difficile eſt, abijcere uero, ac diſſipare, facile. parcit etiam arcæ ſenex, quia auarus nunquam expleri poteſt, ut in ſatyris paſſim* Horatius *docet. apud* Stobæum Euſebius *dicebat, auaritia ad cumulandas opes nullum ſibi uentum ſufficientium reperit.* ¶ *Timide gelideq;*] *Timiditas frigus conſequitur. nam quæ inepte fiunt, frigide fieri dicuntur.* Terentius, *nimirum hic frigent homines, & ſine* Cerere, & Baccho *friget* Venus. *quæ ratio loquendi ab eo manaſſe uideri poteſt, quòd frigus cibum corrũpit, calor alit,* τὸ γὰρ θερμὸν αὐξάνει, καὶ δημιουργεῖ τὴν τροφὴν, *ut ait* Ariſtoteles *in libro de ſenſu & ſenſili, cibum calor auget, & effingit. ubi* Alexander Aphrodienſis, *cibus ſi concoctus, confectusq; fuerit, addet quippiam, quo creſcunt animalia, at ſi grauis, & minime concoctus, minuet, nec alet.* Demetrius Phalereus, *quæ in oratione minus apte dicuntur,* ψυχρὰ *uocat, id eſt frigida, quod facit etiam* Ariſtoteles *lib. 3. rhetoricorũ.* ¶ *Dilator*] *Rem ſemper procraſtinãs, ac differens.* Ennius *de* Q. Fabio Maximo. Vnus *homo nobis cunctãdo reſtituit rem. at* Minutius *iuuenili furore rem cõfici cũ* Annibale *uolebat.* Liuius *lib. duodecimo,* Plutarchus *in* Fabio. ¶ *Spe longus*] *Non diu ſperans, nam hoc iuuenũ eſt, ſed tardus ad ſperandum.* Acron *ſpem inquit longiorẽ habet uiuendi.* Ariſtoteles, *ut ſupra annotauimus, iuuenes dixit eſſe* εὐέλπιδας, *id eſt bene omnia ſperãtes. hic interpretabimur, ſpe lõgus, id eſt tardus ad ſperãdum uel eã ſpem, quã ſemel teneri ſenex cœpit, diutius retinens, nec facile, & temere dimittẽs. ægre enim ſenes ad ſperãdum inducũtur, ſed ubi ſperare cœperint, nõ facile ſpem ponũt.* Ariſtoteles *quidẽ lib. 2. rhetoricorũ de ſenibus ægre ſperãtibus,* καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως. *& dubitãtes illud forſan ſemper addunt. Si* Horatius, *ut putat* Acron, *ſpem diutius uiuẽdi innueret, clarius hoc indicaſſet: neq; enim me latet illud* Ciceronis *in* Catone, *nemo eſt tã ſenex, qui ſe annũ nõ ſperet poſſe uiuere.* ¶ *Auidus futuri*] *Scire cupiens, quæ futura ſunt. unde* Ianũ *ueteres tricipitẽ finxerũt, quia præterita, præ*

sentia

ſentia, & futura conſiderabat, & erat uir circumſpectus, ut ingenioſe Alciatus in ſuis emblematibus ſcripſit. Ioui etiam tres oculi dabantur, ut Pauſanias in Archadicis obſeruauit. ¶ Difficilis, querulus, moroſus, & ſemper dolens. Ariſtoteles, καὶ φιλαίτιοι μᾶλλον, ἢ δεῖ. & ſupra modum queruli. ¶ Laudator temporis acti ſe puero] Laudans ea tempora, quibus puer uixit, non quibus ſenex, nam præſentia tempora corrupta eſſe dicit. Cicero etiam ſæpe ſic exclamat, ut pro Deiotaro, ô tempora, ô mores, talis Neſtor eſt apud Homerum, cauſam reddit Cicero in Catone, quòd memoria ſenes potius, quàm ſpe ſuſtentantur. ¶ Cenſor] Semper cenſet, & caſtigat iuniorum mores. Cenſor autem, id eſt quaſi cenſor: ſcimus enim cenſores fuiſſe terribiles, & difficiles. ut pro Cluentio Cicero copioſe docuit. C. Fabritius cenſor ſenatu mouit P. Cornelium Ruffinum, quòd in conuiuio habuiſſet decem libras argenti. Feneſtella libro ſecundo. multa præclare de cenſorum ſeueritate Plutarchus in uita Catonis cenſorij explicuit. ¶ Anni uenientes] Annos uenientes uocat eos, quibus corroboramur, & confirmamur: recedentes, quibus in ætatem ingraueſcentem uergimus. ἀκμὴ dicitur ætas robuſtior, poſt quam debilitamur, quod frugibus etiam tribuit Thucydides libro tertio, ἅμα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντι ἐστράτευσαν ἐς τὴν ἀττικὴν, de Peloponneſijs loquens, qui atticum agrum inuaſerunt. qui ſint anni uenientes, & recedentes, ſupra docuimus ex Ariſtotele, in illum uerſum, Conuerſis ſtudijs ætas, animusq; uirilis. ¶ Forte ſeniles] Vide, inquit Horatius, ne hæc, quæ dixi eſſe in ſenibus, tu adoleſcentibus tribuas, ne'ue pueris, quæ ſunt uirorũ. Hic dicet quiſpiam, ſi recte hoc ab Horatio præcipitur, ſine dubio Sophocles in Philoctete hallucinatus eſt, qui Neoptolemo adoleſcenti partes ſeniles, & uiriles tribuit, abhorrentem illum ab omni ſcelere effingens, cui ſit honeſto antiquius, nihil æquitate illuſtrius. nam Vlyßi callide hortanti, ut mendacio Philoctetem falleret, ut ab inſula Lemno ad Troiam auehi poſſet, ſic reſpondit, ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς. inſitum mihi à natura eſt, ut nihil dolo malo agere uelim. reſpõde, aliud eſſe bonum adoleſcentem effingere, aliud in adoleſcente partes ſeniles, & uiriles exprimere: licet enim adoleſcentes prudentes facere, modo ea, quæ in iis elucet prudentia, non ſit ſupra captum ætatis. unde Ariſtoteles libro ſeptimo de moribus ad Nicomachum, Neoptolemum hunc Sophoclis uehementer laudat, ἐπαινετὸς γὰρ οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ ὀδυσσέως, διὰ τὸ λυπεῖσθαι ψευδόμενος. ampliſsimis uerbis laudandus eſt, quòd non potuerit ab Vlyſſe perſuaderi, quia mentiri dolet. ¶ In adiunctis] In iis moribus, qui unicuiq; ætati ſunt adiuncti, quos ipſe Horatius hic, & Ariſtoteles in rhetoricis explicuerunt. ¶ Aeuo aptis] In rebus morabimur, & inſiſtemus, quæ ætati conueniant. æuum hic Horatius pro ætate uſurpauit. licet æuum ad res ſempiternas referatur, non ad mortales: ut ait Ariſtoles libro primo de cœlo. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, καὶ τὸ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ τέλος, καὶ τὸ τὸν πάντα ἄπειρον χρόνον, καὶ τὴν ἀπειρίαν περιέχον τέλος αἰών ἐστιν, ἀπὸ τοῦ αἰεὶ εἶναι εἰληφὼς τὴν ἐπωνυμίαν, ἀθάνατος, καὶ θεῖος. hac ipſa ratione & uniuerſi cœli finis, & infinitum tempus, & ipſam infinitam uniuerſitatem comprehendens finis æuum eſt, inde nomen ſumens, quòd ſemper ſit immortale & diuinum. Virgilius propriè dixit libro decimo Aeneid. ubi de nymphis maris. Et dedit eſſe deas, æuumq; agitare ſub undis. ¶ Aut agitur res in ſcenis] Non ſunt omnia in ſcenis tragicis, & aliis repræſentanda, atque oculis ſubiicienda: multa ſunt narranda tantum, quæ ſcilicet incredibilia iudicabuntur, ſi quis ea repræſentarit. Medea igitur trucidaſſe filios dicetur, in ſcena nemo ſimulet Medeæ perſonam ſuſtinens ſe eos necare, qui perſpicuum erit mendacium, &c. hoc ſeruat Euripides in ſua Medea. Sophocles in Aiace non inducit Aiacem ſe palam nécantem, ſed dißipatum rumorem ait de nece eius uoluntaria. idem Clytemneſtram in Electra clamare facit, cum eam Oreſtes uulneribus conficit, ut longißime exaudiatur, ubi interpres ſic rem perpendit, ἔθος δ' ἔχουσι τὰ γεγονότα ἔνδον ἀπαγγέλλειν τοῖς ἔξω οἱ ἄγγελοι, in more poſitum eſt, ut intus geſta nuncij foras nuncient. quod hic non feciſſe Sophoclem ait, quia ἐναργέστερον τὸ πρᾶγμα γίνεται, ἢ διὰ ἀγγέλου σημαινόμενον. clarius res explicatur, quàm ſi à nuncio referatur. Ariſtoteles in ſua poetice præceptum hoc non prætermiſit. δεῖ

μὲν,

μὲν οὖν τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον, καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος. terribile uero illud, & miſerabile cum ab apparatu ſcenæ proficiſcitur, tum à rerum compoſitione, quod eſt multo præſtantius, & peritioris poetæ. ¶ Acta refertur] Dicitur à nuncijs eſſe intus acta, ut obſeruauimus ex interprete Sophoclis. ¶ Segnius irritant] Demiſſa per aurem, id eſt, audita, quia anima ſentit per quinque ſenſus tanquam feneſtras, ut docuit Cicero libro primo quæſtionum Tuſculanarum. Segnius irritant, minus mouent, quàm quæ ipſis oculis intuemur, Cicero in epiſtola ad Curium libro ſeptimo familiarium. quanquam hæc etiam auditu acerba ſunt, tamen audire tolerabilius eſt, quàm uidere. Ariſtoteles in libro de ſenſu, & ſenſili. πρὸς μὲν τὰ ἀναγκαῖα κρείττων ἡ ὄψις, πρὸς δὲ νοῦν κατὰ συμβεβηκὸς ἡ ἀκοή. ad ea, quæ neceſſaria ſunt, uiſus præſtat, ad mentem uero, id eſt, ad diſciplinas, & animi ornamenta comparanda auditus præſtantior per accidens eſt: κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ἐξ ὀνομάτων καὶ σύγκειται, per accidens autem, quia ex nominibus conſtat, & oratione pendet. ¶ Oculis ſubiecta fidelibus] Id eſt, quæ uidentur, oculi tamen & ipſi, ſi res interuallo remota ſit, falluntur, ut docet etiam Ariſtoteles libro tertio de cœlo, exemplo ſtellarum, quæ ſcintillare uidentur, & non ſcintillant: quare oculo non animam ſimilem facit libro ſecundo de anima, ſed corpus, animam uidendi uirtuti, quæ oculo ineſt.

¶ Spectator] Spectator ipſe ſibi tradit, quæ ipſe uidet. nam quæ audit, ei ab alio traduntur. eſt autem ſpectator, qui iudicat uim poëtarum, & oratorum, uel laudet tantum, uel uituperet: qui ſedet de futuris iudex, Senator eſt, qui de præteritis, propriè iudex dicitur. nam Quintilianus libro tertio ſic inquit, qui uero defendunt, tria faciunt genera auditorum, unum quod ad delectationem conueniat, alterum quod conſilium accipiat, tertium quod de cauſis iudicet. quæ ſumpta ſunt ex libro primo rhetor. Ariſtotelis, ubi inter alia, hæc uerba legũtur, ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως ὁ θεωρός, qui de ui tantum oratorum iudicat, ſpectator eſt. ¶ Intus digna geri] γεγονότα ἔνδον. intus facta etiam Sohoclis interpres dicit. intus autem fiunt, quæ in conſpectu hominum non aguntur, ſed intus eſſe acta dicuntur. ¶ Promes in Scenam] εἰς ὄψιν, ut ait Ariſtoteles, in conſpectum. ¶ Facundia præſens] Abſit, inquit, res ipſa ex oculis: adſit, qui recitet: Interpres Sophoclis in ſuis ſcholijs, τὸ μὲν φορτικὸν τῆς ὄψεως ἀπέστη, τὸ δὲ ἐναργὲς οὐδὲν ἧττον καὶ διὰ τῆς βοῆς ἐπραγματεύσατο. id eſt, moleſtia uiſus abfuit, cum Clytemneſtra ab Oreſte trucidaretur, rei autem claritas nihilominus per uocem confecta eſt. hæc in ſcholijs Electræ, ¶ Medea] Errauit igitur Seneca, apud quem Medea filios ſpectantibus omnibus trucidat: filios autem, quos illa ex Iaſone progenuerat, à quo deſpecta, ut iniuriam illam ulciſceretur, filios crudeliter necauit. ¶ Atreus] Supra. ibi cœna Thyeſtæ. ¶ In auem progne Quæ Ityn filium Tereo marito comedendum appoſuit, quod ille Philomelam ſororem uitiarat. Ouidius. libro quarto georg. Virgilius ſic: Et manibus Progne pectus ſignata cruentis. Thucydides libro ſecundo retulit in hiſtoria hanc fabulam. καὶ τὸ ἔργον τὸ περὶ τὸν Ἴτυν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἔπραξαν, πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ἐν ἀηδόνος μνήμῃ Δαυλιὰς ἡ ὄρνις ἐπωνόμασται. & facinus in Ityn mulieres in hac terra commiſerunt: à multis autem poëtis, ubi de Luſcinia mentio eſt, Daulias auis nominata eſt. Progne igitur inſequente Tereo in auem Dauliam, id eſt, in hirundinem, ut alij in Luſciniam uerſa eſt. Sophocles tragœdiam Tereum, ut eſt author Ariſtoteles in poetice, ſcripſit, ſed non palam in ſcena Prognem in auem uertit. ut faciendum hic Horatius docet. ¶ Cadmus in anguem] Poſt conditas Thebas, laceratum à canibus nepotem Actæonem, aliasq; calamitates exceptas, Cadmus cum uxore in ſerpentem mutatus abijt. ut Ouidius in libris τῶν μεταμορφώσεων narrat, & ego apud illuſtriſſimum Aloyſium Cornelium Cardinalem in auleis pulcherrime rem totam expreſſam uidi, in uilla Polyſolo, quæ eſt in agro Patauino, ubi multos menſes cum doctiſſ. & nobiliſſ. Federico Cor

 nelio

ne io Cardinalis fratre, quē honoris cauſa nomino, in ſtudijs cōſumpſi. ¶ Incredulus odi] Non ſolum credo, ſed etiam odio habeo, quæ mihi audes oculis ſubijcere, cum falſa prorſus & ficta ſint, qui a me credulum, ac ſtolidum cenſes. quibus uitijs qui laborant homines, paßim irridentur, ac decipiuntur. Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum, καὶ τοὺς μὴ ἐν λαθεῖν μηδὲ φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς, ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. & non cautos, nec res ſuas diligēter cuſtodientes: hos enim omnes facile eſt decipere, & circumſcribere. Suetonius in Claudio capite trigeſimoſeptimo de eius credulitate ſic. Vnus ex litigatoribus ſeducto in ſalutatione affirmauit, ſe uidiſſe per quietem occidi eum a quodam, deinde paulo poſt, quaſi percuſſorem agnoſceret, libellum tradentem aduerſarium ſuum demonſtrauit, confeſtimq; is pro deprehenſo ad pœnam raptus eſt. &c. quia igitur turpe eſt, credulitate peccare, odimus eos, qui perſpicuis nos uel fallacijs aggrediuntur, & quaſi ſtolidos circumuenire conantur, huc igitur ſpectant uerba illa incredulus odi. ¶ Neue minor quinto] Agitur hic de quantitate fabulæ, quæ nec pauciores, nec plures quam quinque actus debet habere. Ariſtoteles in poëtice iuſtam magnitudinem fabulæ ineſſe debere exemplo, & ſimilitudine animalis probat. nam ſi ſit animal πάμμικρον, id eſt, ualde exiguum, pulchrum non uidebitur, quia rem minimam, minimo temporis ſpatio percipere, & perpendere non poſſumus. quod ſi animal ſit παμμέγεθες, id eſt, admodum grande & uaſtum, contemplatio diſtrahetur, & res ipſa comprehendi animo non poterit. tum ſic concludit. ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι, οὕτω, καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δὲ εὐμνημόνευτον εἶναι τοῦ μήκους. quare, ut in corporibus, & animalibus magnitudinē eſſe oportet, quæ tamen oculis comprehendi poßit, ſic & in fabulis longitudinem, quæ memoria teneri queat. ¶ Productior] Longior tragœdias unius diei circuitu ſolitas recitari, epopœias uero multo maiore temporis interuallo refert in poëtice Ariſtoteles. nam de tragœdia loquens ſic ait. πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν, tragœdiæ intra unius ſolis, uel paulo plus minus ue, periodum actio eſt. quibus uerbis diem artificialem intelligi ab Ariſtotele, doctißime ibi Robortellus demonſtrat. ¶ Quæ poſci uult, & ſpectata reponi] Quæ uult poſci à populo Romano, & non reponi, id eſt deponi, niſi ſpectata: populus enim aliquando reponebat non ſpectatas, quas non probabat. Horatius libro ſecundo in epiſtola ad Auguſtum. Si diſcordet eques, medias inter carmina poſcūt, Aut urſum, aut pugiles, his nā plebecula gaudet, Verū equitis quoque iam migrauit ab aure uoluptas Omnis ad incertos oculos, & gaudia uana. Vel ſpectata reponebatur fabula in bibliothecis publicis, ut optima, & digna, quæ in manibus omnium uerſaretur. Horatius libro primo in epiſtola ad Iulium Florum. Quid mihi Celſus agit monitus, multumq; monendus Priuatas ut quærat opes, & tangere uitet Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo. Per Apollinem Palatinum bibliothecas intelligit, quæ erant ad ædem Palatini Apollinis: Acron legit, & ſpectanda reponi, ut ſit ſenſus, & reponi ſpectanda, ut denuo agatur. cuius ſententiam magis probarem, ſi repoſci legeretur, non reponi, ut in codice peregrini Aluernij doctißimi amici mei ſcriptum reperi. nam denuo fabulas repoſci ſolitas, uel Demoſthenes probat de falſa legatione. ἀντιγόνην δὲ σοφοκλέους πολλάκις μὲν θεόδωρος, πολλάκις δὲ ἀριστόδημος ὑποκέκριται.

¶ Nec deus interſit] Duobus hiſce carminibus duo præcepta traduntur uberrima, de non temere inducendo aliquo numine, & de apto loquentium perſonarum numero, qui ternarium excedere non debet. deum inducunt poëtæ deſcendentem ex machina ſublata quaſi cœlitus, qui res perplexas explicet, atque inuolutam fabulam euoluat. M. Tullius libro primo de natura deorum ſic inquit: quod quia quēadmodū natura efficere ſine aliqua mēte poßit, non uideris, ut tragici poetæ cum explicare argumenti exitum non poteſtis, confugitis ad deum, cuius operam profecto non deſideraretis, ſi immenſam & interminatam in omnes partes magnitudinem

regio-

regionẽ uideretis: Ariſtoteles in poetice, ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν θεοῖς ὁρᾶν, machina utendum in ijs, quæ extra tragœdiã ſunt quæcũ; uel prius fuere, quæ ſcire homines nõ poſſunt, uel quæ de futura denunciatione, diuinatione ue indigeant: concedimus enim dijs, ut omnia uideant. Polybius præterea libro tertio hiſtoriarum reprehendens hiſtoricos, qui Annibal alpes tranſeunti deũ apparuiſſe uiam indicantem affirmabant, ſic inquit, ὃ δὴ καὶ εἰκότως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ παραπλήσιον τοῖς τραγῳδιογράφοις. ἐκείνοις γὰρ πᾶσιν αἱ καταστροφαὶ τῶν δραμάτων προσδέονται θεοῦ, καὶ μηχανῆς διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέσεις ψευδεῖς, καὶ παραλόγους λαμβάνειν. unde idem committunt, quod tragici. nam eorum omnium fabulæ ad extremum deo, & machina indigent, quia initio quædam temere, & præter rem finxerunt. machinæ exemplum paßim reperies in tragicis græcis in Oreſte Euripidis, ubi Apollo de raptu Helenæ ea aperit, quæ nota nõ erant in Electra Euripidis, ubi Caſtor, & Pollux Theoclymeni futura prædicunt. Ariſtoteles enim ait deos induci ex machina, ut res præteritas, uel futuras patefacerent. Polybius, & Cicero addunt etiam tertiam cauſam, ut res perplexas explicarent, unde Sophocles in Philoctete Herculem inducit, qui Philoctetem hortetur, ut ad Troiam pergat, cum id ei Neoptolemus precibus, & Vlyſſes minis perſuadere non potuiſſent, & iam res deſperata eſſet.

¶ Vindice] Qui rem perplexam, & iam deſperatam uindicet, & claritatem recuperet. hinc uindiciæ libertatis. Liuius libro tertio ubi de Virginia, & Appio Decemuiro. Budæus in Pandectis. ¶ Nodus] Res perplexa, & obſcura. Cicero ad Atticum libro quinto: Cæſari nullus honos à ſenatu habeatur, dum hic nodus expediatur. uide Eraſmum in prouerbio Nodum ſoluere. ¶ Nec quarta loqui perſona laboret] Tres uult Horatius loqui perſonas in tragœdia, licet hoc ſemper à ueteribus non ſit obſeruatum: quatuor uetat. in Aiace Sophocles loquuntur Vlyſſes, Teucer, is qui chorum repræſentat, in Philoctete Neoptolemus, Chorus, Philoctetes, aliquando quarta perſona Vlyſſes adhibetur. ¶ Auctoris partes chorus, officiumq; uirile] Tragœdiæ partes, ut docet in poëtice Ariſtoteles, ſecundum quantitatem hæ ſunt, prologus, epiſodium, exodus, choricum. non mirum igitur uideri debet, ſi hoc loco agit Horatius de Choro. erat autem duplex chorus, alter quidem tragicus, alter uero comicus. in comico, ut Iulius Pollux libro quarto teſtatur, perſonæ ſunt quatuor, & uiginti, in tragico quindecim. & chori quidem in reſpondendo, & alloquendo unus tantum perſonam ſuſtinebat, ut in poëtice Ariſtoteles refert, cuius uerba breuitatis cauſa prætermittimus.

¶ Auctoris] Alij aliter. ego auctoris, id eſt, ſuaſoris exponam: &, ut opinor recte, chorus enim ſemper fere aliquid ſuadet, & Cicero auctore pro ſuaſore utitur frequenter, ut de claris oratoribus, dolet nihil tam perpetuam auctoritatem de pace ualuiſſe: in oratione octaua contra Marcum Antonium. pater tuus, quo utebar ſene auctore adoleſcens. Parrhaſius actoris legit, id eſt mimi. ſed mimo tam graues, honeſtaq; partes non tribuuntur.

¶ Officium uirile] Laudabile uiri dicuntur qui ſunt præſtantes, alij fœminæ. Virgilius ex Homero, ò uere Phrygiæ: neque enim Phryges. Homerus libro ſeptimo odyſſeæ, ubi Mineruam in puellam uerſam Corcyræ Vlyſſes interrogat, qua uia ſit ad ædes Alcynoi, & orat ut illa ſibi dux eſſe uitæ uelit, οὐκ ἄν μοι δόμον ἀνέρος ἡγήσαιο ἀλκινόου. non mihi ad ædes uiri Alcynoi dux eſſes? Alcynoum uirum appellauit, id eſt, uirtute excellentem. chorus igitur officium uirile defendet, ſi, cum alij uarijs perturbationibus agentur, ipſe ea ſuadebit, quæ honeſta, & conducibilia eſſe uidebuntur. ¶ Neu quid medios intercinat actus] Nil canat chorus in tragœdia, quod abhorreat à re propoſita. chorus autem canebat, ut notum omnibus eſſe poteſt. nam in Philoctete Sophoclis chorus Rhæam hoc cantu extollit.

ὀρεστέρα παμβῶτι γᾶ μᾶτερ αὐτοῦ Διός ἃ τὸν μέγαν πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις

σὲ κἀκεῖ μᾶτερ πότνι' ἐπηυδώμαν. Montana mater Iouis, quæ magnum auriferum Pactolum incolis, te ibi etiam mater etiam canimus. Ariſtoteles in poëtice de choro, ἐμβόλιμα ᾄδουσι. propoſito hærentia canũt. & Agathon quidem primus chori cantum inſtituit. ibidem Ariſtoteles. πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. ¶ Ille bonis faueat] In Philoctete chorus Sophoclis partes Philoctetæ tuetur, & miſeratione eius ducitur, qui olim rex potentiſsimus ſolus tunc in antro duriter uitam agebat. Vlyſſes tamen, & Neoptolemus ei indigne inſidias ſtruebat. chorus inquit: οἰκτείρω νιν ἔγωγ', ὅπως μή του κηδομένου βροτῶν μηδὲ σύντροφον ὄμμ' ἔχων δύστανος μόνος αἰεὶ νοσεῖ μὲν νόσον ἀγρίαν.

Huius ego miſeratione ducor, qui neminem habet, qui eius curam ſuſtineat, cumq; alat, ſolus infœlix in ſolitudine ſemper agreſti, & acerba peſte diſcrutiatur. quod dicit chorus Vlyſſem, & Neoptolemum Philoctetæ conciliet uiro optimo. ¶ Et conſilietur amice] Fideliter conſilia afferat, ſine fuco, & fallacijs, ut facit chorus in Electra Sophoclis: illa enim, poſtquã in mentem ei uenit de obitu patris miſerabiliter conqueri cœpit, & ſuas deplorare querelas, ut eius fletu nihil eſſet triſtius, at uero periculum erat ne Clytemneſtra, & Aegyſtus Agamemnonem, acerrimo odio proſequebantur, cum eam inimicum hominem flere audiſſent, in eam uehementer indignarentur, eiq; aliqua ratione nocerent. eam igitur chorus monet ne altiſsima uoce contendat, néue liberius uociferetur. μηδὲν μέγ' ἀΰτει.

¶ Et regat iratos] Euripides in Hippolyto obſeruauit. cum Theſeus peteret à Neptuno ut fugientem Hippolytum excitatis maris monſtris perderet, chorus, ut eius iram leniat, ignoſcere cum filio debere ait, ut lapſuræ domui conſulat. τὸ λῷστον σοῖσι βούλευσαι δόμοισι. cogita, quod tuæ familiæ optimum ſit. Amet peccare timentes] In Philoctete Sophoclis chorus amat Philoctetem, quòd uir bonus ſit, & officium ſemper coluerit, ἀλλ' ἴσος ἐν ἴσοις ἀνήρ ὤλλυθ' ὧδ' ἀναξίως Sed iuſtus & æqui obſeruantiſsimus hic uir ſic periit indignius. ¶ Ille dapes laudet] Parſimoniam chorus laudabit, & alia præſtabit, quæ ſubdit Horatius: quæ omnia partes ſunt generalis, & late patentis huius præcepti, amet peccare timentes. quanta laus ſit ſobrietatis & parſimoniæ, illuſtri exemplo docet Ammianus Marcellinus libro uigeſimoprimo, ubi de Iuliano Imperatore his uerbis loquitur. toleranter, & fortiter nullius cibi indigens mundioris, ſed paucis contentus, & uilibus oppida forinſecus tranſibat, incaute, imitatus egregium illud Cyri ueteris dictum, qui cum delatus ad hoſpitem interrogaretur ab eo, quid ad conuiuium parari deberet, panem reſponderat ſolum. ſperare enim aiebat ſe prope riuum cœnaturum. ¶ Menſæ breues] Verrem Cicero ſeptima in eum oratione accuſat, quod totos dies conuiuijs traheret. ita, inquit, diei breuitas conuiuijs, noctis longitudo ſtupris, & flagitijs conterebatur. menſam breuem, id eſt, conuiuium ſimplex, & breue in odis etiam laudat Horatius. Perſicos odi puer apparatus &c. & in Satyris. Modo ſit mihi menſa tripes, & Concha ſalis puri. ¶ Salubrem iuſtitiam] Quod corporum eſt, tribuit iuſtitiæ. nam corpora dicuntur ſalubria, cœlum ſalubre. Pindarus ode Octaua Olympiorum Seruatricem iuſtitiam urbium uocauit. nam ut ſalubritas corpora, ſic ea urbes tuetur. ἔνθα Σώτειρα Διὸς ξενίου πάρεδρος ἀσκεῖται Θέμις. Hic ſeruatrix, Iouis hoſpitalis aſſecla exercetur iuſtitia. iuſtitiam Ariſtotelis ueram uirtutem eſſe ait in libro quinto de moribus ad Nicomachum, quod alijs proſit, & ius ſuum cuique tribuat, ut ſtellæ Eous, & Heſperus alijs lucent, οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός. neque Heſperus, neque Eous tam admirabilis, quam iuſtitia eſt. chorus iuſtitiam laudet in Andromache Euripidis.

μηδὲν δίκας ἔξω κράτος ἐν θαλάμοις καὶ πόλει δύνασθαι. Nihil ſine iuſtitia in thalamis, nihil in urbe ualet. ¶ Leges] Non contentus iuſtitia leges etiam nominauit: quia non idem eſt lex, & iuſtitia. de induſtria Vlpianus iuriſconſultus libro primo Digeſtorum, titulo primo, lege decima ſic. Iuſtitia eſt conſtans, & perpetua uoluntas ius ſuum

cuique

cui ꝑ tribuẽdi. de lege uero Papinianus titulo tertio eiuſdem libri ſic: lex eſt cõmune præceptũ uirorum prudentium conſultum, delictorum, quæ ſponte, uel ignorantia contrahuntur, coërcitio, communis reipublicæ ſponſio. de legibus chorus in Oedipo tyranno Sophoclis. ὧν ὄλυμπ πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν θνατὰ φύσις ἀνέρων ἔτικτεν. &c. Quarum cœlum pater ſolum eſt, neque illas leges mortalis hominum natura peperit. ❡ Apertis ocia portis] Leges ſilent inter arma: ut C. Marium dixiſſe, teſtatur Valerius Maximus. ubi igitur leges pollent, ocia ſint neceſſe eſt: ubi ocia, quies, & apertæ urbium portæ. nã clauſæ portæ urbium inimicitiam, & bellum indicant, unde Cæſari uenienti Maſſylienſes portas urbis cum clauſiſſent, hoſtes indicati ſunt. Cæſar de bello ciuili libro ſecundo in Aiace Sophocles ocia, ſtatitie laudat, cũ laboris duritiem oſtendit, πόνος πόνῳ πόνον φέρει. labor labori laborem affert. Huic Horatij uerſiculo Vergilianus ille libro octauo è regione reſpondet. & mœnia clauſis Bellum acuũt portis. ❡ Tegat commiſſa]. Secreta, quæ ſibi ab aliquo communicata ſunt, ne publicet: Horatius in epiſtola ad Torquatum libro primo, Ne fidos inter amicos Sit qui dicta foras eliminet. chorus in Electra, cum Electra conſilium audiſſet, ne res temere tentetur, monet, & rem non uulgat. ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν ἡ προμηθία. & quæ ſequuntur. Portia uxor Bruti, cum uirum ſibi arcana de nece Cæſaris communicare nolle uidiſſet, uerentem, ne forte illa doloris impatiens rem proderet, gladio ſibi femur transfixit, ut ſe conſtantem probaret. Dion libro quadrageſimo quarto. ❡ Vt redeat miſeris] Vt fœlicitas amiſſa miſeris reddatur. quod nõ ſolum tragici chori faciunt, ſed etiam Pindarus ode ſecunda olympiorum, quæ ſcripta eſt ad Theronem Agrigentinum, Iouem alloquens ſic precatus eſt. ἀλλ' ὦ Κρόνιε παῖ Ῥέας, ἕδος Ὀλύμπου νέμων, ἀέθλων τε κορυφὰν πόρον τ' Ἀλφεοῦ, ἰανθεὶς ἀοιδαῖς εὔφρων ἄρουραν ἔτι πατρίαν σφίσιν κόμισον. Iupiter Saturni, & Rheæ fili, cœlum incolens & Alphæum, ubi certamina fiunt, qui cantus non deſpicis, patriam his regionem redime.

❡ Abeat fortuna ſuperis] Chorus in Electra Sophoclis. ποῦ ποτε κεραυνοὶ Διός, ἢ ποῦ φαέθων Ἅλιος, εἰ ταῦτ' ἐφορῶντες κρύπτουσιν ἕκηλοι. Vbi nam fulmina Iouis, uel lucens Sol: ſi hanc immanitatem Clytemneſtræ intuentes cœlant? & miſeram Electram è tantis malis non eripiunt? nam tum abit fortuna ſuperbis, cum ij pœnis uindicantur, quibus digni ſunt & calamitatem rediguntur. ❡ Tibia non ut nunc orichalco iuncta, tubæq́;] Ariſtoteles in poëtice ſex in tragœdijs requirit, apparatum, dictionem, muſicam, id eſt, μελοποιίαν, mores, ſententiam, fabulam. Hactenus Horatius dictionem, mores ætatum, fabulam, ipſo initio, ſententiam etiam non uno in loco effinxit, & tractauit. hic aggreditur μελοποιίαν, & muſicam, quæ cantum chori conſociabat non pertinet, ut Ariſtoteles ait, ad artificium poetæ. nam tragœdia etiam ſine muſica conſiſtere poſſet. quare hanc partem ἀτεχνότατον καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς uocat, id eſt, minime artificioſam, minimeq́; propriam poëtices. proderet autem, & adhuc in eo prodeſt, quod uerſus ſolutæ orationi ſimiles, numeroſiores uideri facit, & magis poëticos. M. Tullius in oratore ad Brutum ſic: quorum ſimilia ſunt quædam etiam apud noſtros, uelut illa in Thyeſte, Quemnam te eſſe dicam? qui tarda in ſenectute, & quæ ſequũtur, quæ niſi cum tibicen acceſſit, orationi ſunt ſolutæ ſimillima. hæc ille. choris muſici adhibebantur: quod in uerbis etiam Demoſthenis in oratione contra Midiã perſpicuum eſt τὸν ἄρχοντα ἐπικληροῦν ὁ νόμος τοῖς χοροῖς αὐλητὰς κελεύει, principem iubet lex choris tibicines decernere, atq; adhibere. primum cantus Doricus perſonabat, mox Phrygius, poſtremo Lydius, ut author Plutarchus eſt in libro de muſica, δωριστὶ μὲν τὴν πρώτην, φρυγιστὶ δὲ τὴν δευτέραν, λυδιστὶ δὲ τὴν τρίτην. licet Ariſtoteles libro octauo politicorũ, tragœdiæ aptiorem mixolydium eſſe exiſtimet, quia ſit ὀδυρτικωτέρως, id eſt, flebilius, licet illi Plutarchus etiamnon reclamet. ❡ Tibia] Tibijs utebãtur in ſcenis: licet eas damnet Ariſtoteles libro octauo politicorum, quas abiecit Minerua, quod eas inflantes turpem uultum præ ſe ferant, καὶ

διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου τὸν ποιοῦντα δὴ χαλεπαίνουσαν τὴν θεόν. & propterinde eorum uultum indignatam deam hoc feciſſe. ¶ Orichalco uincta] Orichalcum tibijs addebant, quaſi ornamentum, non quod eo duo ligna, ex quibus tibia conſtabat, uincirentur, ut male nonnulli affirmarunt, ſtultum enim eſt exiſtimare, nullum lignum tam grande poſſe reperiri ut tibiam conficere poßit, & neceſſe eſſe, duo ligna coire, ut grandis tibia cõponatur ignorare ijdem uidentur, quid ſit uincire, cum duo corpora, non unum uincire putant. nam eorum argumẽtum uerbo uinciri tantum nititur. Cicero tamen libro ſecundo queſtionum Tuſculanarũ. ſic inquit: ſi ſe lachrymis dedet, uinciatur, & conſtringatur amicorum cuſtodijs. Lege de his muſicis inſtrumentis libro quarto apud Pollucem. ¶ Vt nunc] Quibus temporibus imperium Romanum florentißimum eſt: Roma enim gentibus imperabat, uel ſub Cæſare, ut eſt apud Ciceronem libro tertio de officijs. olim, inquit Horatius, cum reſp. erat tenuis, tibia non erat ampla, & operoſa ut nunc, utebantur autem tibijs dextris, & ſiniſtris, id eſt grauibus, & leuibus, ut Donatus ait. hinc ſe dicebant tranſire à tibijs dextris ad ſiniſtras. Cicero in oratione pro Murena ſic. trãſit idem iuriſconſultus tibicinis latini modo. de Sulpitio loquens, qui Murænam accuſans de crimine ad crimen tranſibat.

¶ Foramine pauco] Olim, inquit, in tibia pauca erant foramina, quia & ipſa pertenuis. Diodorus Thebanus plura addidit foramina, ut Pollux ait, & fecit tibiam πολύτρητον, id eſt, multis locis perforatam, πλαγίας, ἀνοίξας τῷ πνεύματι τὰς ὁδούς. latas inducens ſpiritui uias. Dionyſius, ubi de choris ſatyriſtarum uerba facit, αὐλίσκους uocat tenues tibias, de quibus hic Horatius, quas exactis regibus Romani adhibebant. malus quidam interpres tibicunculas uertit uerbo non latino, ſed ridiculo, atq; infaceto. nam ſi Iouis noſter in Eulogijs Cælij Calchagnini inſcriptionem libri de quæſtionibus epiſtolicis exagitat, & ſine ſtomacho non profert, quid nos de tibicunculis, quod uocabulum eſt longe ineptius, ſentiemus? cum eius author ſit is, qui omnem operam, & ſtudium in aliena errata colligenda contulit, & unum ſe ex ijs eſſe profiteatur, quos in Lyſide Plato appellat ἀντιλογικούς. nam ſi id uerbo non profitetur, re mihi quidem præſtare uidentur. ¶ Aſpirare, & adeſſe choris] Erat quidem tibia tenuis, & ſimplex, ſed tamen illius temporis choris erat utilis, & ſatisfaciebat cumulatius, cũ aſpirare dixit expreßit tibicinem chori cantum conſociantem, unde ſtatim eſt illud, & adeſſe choris: tibicen enim hoc faciebat, ut initio huius contextus ex Cicerone docuimus. aſpirare pro fauere, etiam Ouidius libro primo metamor. uſurpauit, dij cœptis, nam uos mutaſtis & illas aſpirate meis. Gellius libro 1. cap. 11. ſic inquit. ecce autẽ pro tibicina laconica tibiæ quoq; illius concionatoriæ in mentem uenit, quam C. Graccho cum populo agenti præiſſe, ac præmonſtraſſe modulos ferunt, ſed nequaquam ſic eſt, ut à uulgo dicitur, canere tibia ſolitum, qui pone cũ loquentẽ ſtaret, uarijsq; modis tum demulcere animum, actionẽq; eius, tum intẽdere: quid enim foret ea re ineptius? ſi ut planipedi ſaltanti, ita Graccho cõcionanti numeros, & modos & frequentamenta quædam uaria tibicen incineret? ſed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, ſtetiſſe in circunſtantibus dicunt, occultius, qui fiſtula breui ſenſim grauiuſculum ſonum inſpiraret, ad deprimendum, ſedandumq; impetum uocis, & quæ ſequuntur. uide de hac fiſtula Gracchi etiam Quintilianum libro primo capite. de muſica, Ciceronem libro tertio de oratore Valerium Maximũ libro octauo. ut igitur Gracchi orationem fiſtula, ſic chori cantum tibicẽ iuuabat. nam uerbum aſpirare lenem tibicinis ſonũ indicat. ¶ Aſpirare, & adeſſe choris] Tibicines non ſolum tibijs ſuis perſonuiſſe, inquit, ſed etiam adeſſe ſolitos choris, id eſt, ſaltaſſe cum choris quem morem Ariſtoteles teſtatum reliquit in poëtice, his uerbis: ἁρμονίᾳ μὲν, καὶ ῥυθμοῖς χρώμεναι μόνον ἥτε αὐλητικὴ, καὶ ἡ κιθαριστική. harmonia ſimul, & numero tantum utuntur illæ, quæ ad tibias, quæq; ad citharas imitationes ſpectant. numerũ autẽ pro ſaltu poſuiſſe Ariſtot. conſequentia illa uerba declarant. αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν.

ἄνευ ἁρμονίας numero uero ipſo ſine harmonia imitãtur ſaltatores. ¶ Non dũ ſpiſſa nimis] Erat olim tibi idonea, licet parua, ad perſonãdum ita, ut paßim exaudiretur, quamuis tunc ſedilia, & loca, ubi fabulæ recitabantur, ſpißiora nõ eſſent, quod frequẽtes auditores non cõuenirent. uenit nunc mihi in mentẽ, quod ſcribit Athenæus lib. 8. de Stratonico. διδάσκων γὰρ κιθαριστὰς, ἐπειδὴ ἐν τῷ διδασκαλείῳ εἶχεν ἐννέα μὲν εἰκόνας τῶν μουσῶν, τοῦ δ' Ἀπόλλωνος μίαν, μαθητὰς δὲ δύο, πυνθανομένου τινός, πόσους ἔχοι μαθητὰς, ἔφη σὺν τοῖς θεοῖς δώδεκα. citharistas docẽs, cum in ludo nouem haberet Muſarum imagines, Apollinis unam, diſcipulos uero duos, & ex eo quiſpiam ſciſcitaretur, quot diſcipulos haberet, cum deis, inquit, duodecim huius uimirum ſedilia ſpißiora non erant. ¶ Numerabilis, ut pote paruus] Nã quæ parua, & pauca ſunt, facile numerantur. unde Ouid. pauperis eſt, numerare pecus. Plato in Philebo, de ſinito, & infinito agens, ὅτι δὲ πόσων ἐστὶ τὸ ἄπειρον πολλά ἐστι, πειράσομαι φράζειν. quod quodam modo infinitum multa facit, dicere conabor. ¶ Et frugi] Bonus laus eius, qui nõ magnas opes, & copias habuit, ut ueteris illius populi Romani. Cicero pro Deiotaro ſic. omnes ſunt in illo regiæ uirtutes, quod te Cæſar ignorare nõ arbitror, ſed precipue ſingularis, & admirabilis frugalitas: & ſi hoc uerbo ſcio laudari reges nõ ſolere. frugi hominem dici, nõ multũ habet laudis in rege: fortem, iuſtũ, ſeuerum, grauẽ, magnanimum, largũ, beneficum, liberalẽ, hæ ſunt regiæ laudes, illa priuata eſt. ¶ Caſtusq; uerecũdusq;] Hoc inquit propter fœminas, quæ in theatrum, ut fabulas audirẽt, ueniebãt. Cicero libro quæſtionũ Tuſculanarũ ſic: frequẽs enim conſeſſus theatri, in quo ſunt mulierculæ, & pueri, mouetur audiens tam grãde carmen, &c. quò tamen ut ſe conferre poſſent, ægrè à maritis impetrabant, ut Caius iuriſconſultus innuit libro uigeſimo quarto Digeſtorum, tit. primo, lege trigeſima ſecũda, ſic: Nuper ex indulgentia principis Antonini recepta eſt, alia cauſa donantis. quam dicimus honoris cauſa, ut ecce ſi uxor uiro lati claui petendi gratia donet, uel ut equeſtris ordinis fiat uel ludorum gratia.

¶ Poſtquam cœpit] Poſtquam cœpit agros quemadmodum creſcente Romano imperio tragœdiæ comœdiæq; etiam, & muſices amplitudo creuerit, hic habemus. Florus libro primo de quatuor ætatibus urbis Romæ ſic ſcribit. Prima ætas ſub regibus fuit, prope ducẽta quinquaginta annos, quibus circa ipſam matrem ſuam cum finitimis luctatus eſt. hæc erit eius. infantia ſequens à Bruto, Collatinoq; Coß. in Appium. Claudium, Quintum Fuluium Coß. ducenta annos patet, quibus Italiam ſubegit. hoc fuit tempus uiris, armisq; incitatißimum. ideo quis adoleſcentiam dixerit. dehinc ad Cæſarem Auguſtum ducenta quinquaginta anni, quibus totum orbem pacauit. hic iam ipſa iuuenta imperij, & quaſi quædam robuſta maturitas. à Cæſare Auguſto in ſæculum noſtrum haud multo minus annis ducenta quibus inertia Cæſarum quaſi conſenuit, atq; decoxit. Sed oritur hic quæſtio, quam uir doctißimus Iacobus Griſolus excitauit. quo modo maior licentia numeris, et modis acceßit, cum Roma cœpit latioribus mœnibus cingi? quod factum eſt, cum Sabini in urbem, Albani, nõnulliq; alij recepti ſunt, ut eſt apud Liuium libro primo. Si præterea poſt Græciam tantum deuictam, & poſt punica bella cœpere Romani Græcos imitari, ut eſt apud Horatium libro ſecundo epiſt. Græci enim primi tragœdias ſcripſerunt, & comœdias. huic quæſtioni ſic prudenter poſſe reſponderi exiſtimarim. Romanis cœpiſſe quidem Græcos imitari poſt Græciam deuictam & poſt Punica bella, cum primum interiores literas attigerunt, & optimã, excellentẽq; poëtices ſpeciem animo uiderunt, ſed tamẽ priſcis etiam tẽporibus rudes poetas Romæ extitiſſe, quorum etiam Saturnios numeros quaſi Saturni ſeculo editos Horat. appellabat libro2. epiſtolarũ ad Auguſtum ſcribẽs.

Græcia capta ferum uictorem cepit, & artes Intulit agreſti Latio. ſic horridus ille Defluxit numerus Saturnius & grauæ uirus Munditiæ pepulere, ſed in longum tamen æuum. Mãſerũt, hodieq; manẽt ueſtigia ruris. Serus enim Græcis admouit acumina chartis, Et poſt Pu

tica bella quietus quærere cœpit. Quid Sophocles, & Theſpis, & Aeſchylus utile ferrent. His uerſibus perſpicuum eſt, priſcis etiam urbis temporibus Romæ poëtas, rudes tamen & innouatos fuiſſe. quare ab iis fabulæ edi potuerunt, ſed mihi quiſpiam hæc Ciceronis uerba obiiciat, quæ ſunt libro primo quæſtionum Tuſculanarum. nam cum apud Græcos antiquiſſimum è doctis ſit genus poëtarum, ſiquidem Homerus fuit & Heſiodus ante Romam conditam, Archilochus regnante Romulo, ſerius poëticam nos accepimus, annis fere CCCCX. poſt Romam conditam, Liuius fabulam dedit App. Claudio Cæc. F. M. Tuditano Coss. &c. Ego uero exiſtimo Ciceronem aſſerere, Liuium primum fabulam dediſſe Romæ ex iis, quorum ſcripta legi potuerunt. ſed alii ante Liuium Andronicum (ſic enim illum cognomento Diomedes appellat) poëtæ fuerunt, ſi diligenter uerſus Horatii in epiſtolis à nobis adductos perpendimus, quorum ſcripta interierant. quid? non ne ibidem Cicero ſic inquit? quanquam eſt in Originibus, ſolitos eſſe in epulis canere conuiuas ad tibicinem de clarorum hominum uirtutibus, ergo Romæ priſcis etiam temporibus poëtæ et muſici fuerunt. nam poëtæ erant, quos in epulis ceciniſſe Cato in Originibus refert. idem Cicero in libro de claris oratoribus ſic, utinam extarent illa carmina, quæ multis ſeculis ante ſuam ætatem in epulis eſſe cantata à ſingulis conuiuis de clarorum uirorum laudibus in Originibus ſcriptum reliquit Cato. ¶ Latior amplecti muris] Roma ſub Romulo quatuor colles cõprehendit, Eſquilinũ, Auentinũ, Palatinũ, Capitolinũ: tres alios cõplexa eſt ſub Seruio Tullio, Quirinalem, Viminalem, Cælium. unde Virgilius. Septem quæ unà ſibi muro circundedit arces. ¶ Placari Genius feſtis impune diebus] Genio deo operam dabant non ſine muſica, & carmine. Virgilius libro ſecũdo georg. quiddam ſimile refert. Nec non Auſonii, Troia gens miſſa, coloni Verſibus incomptis ludunt, riſuq; ſoluto, Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis, Et te Bacche uocãt per carmina læta, &c. Placabantur dii infenſi, qui non prodeſſe, ſed obeſſe ſolebant, ut Auerunci, & Robigi. hinc altare Iouis Veiouis, cum ſtatuit is. de quibus uide apud Gellium, At Genius mitiſſimus deus non erat placandus. hic igitur placari pro coli poſitum eſt. Horatius ſæpe ſic loquitur, ut in odis libro primo. Et thure, & fidibus iuuat Placare, & uituli ſanguine debito Cuſtodes Numidæ deos, Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima Charis multa ſodalibus Nulli plura tamẽ diuidit oſcula Quam dulci Lamiæ. Vbi legendus eſt Acron accuratus interpres. Ego autem hic Genio dediſſe operam, id eſt uoluptati, ad quam ſimus propenſi, ueteres illos, non interpretor. ſic Iaſon potius alios ſecutus errantes interpretatus eſt. erant ſacra quædam, quibus Tellurem, Syluanumq; aruorum deum, illam porco, hunc lacte, & Genium floribus, ac uino placabant agreſtes, quæ ſacra Horatius hic certe innuit, & in epiſtola ad Auguſtum libro ſecundo epiſtolarum clarius expreſſit his uerſibus: Agricolæ priſci fortes, paruoq; beati Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto. Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem Cum ſociis operum pueris, & coniuge fida Tellurem porco, Syluanum lacte piabant. Floribus, & uino Genium memorem breuis æui. Hæc igitur ſacra Genii Horatius ſignificat, non uoluptates hominum luxurioſe uiuentium, ut credit Iaſon, nam Horatium hic de ſacris Genii loqui illa etiam, quæ hoc ſtatim libro leguntur carmina teſtantur, feſtis impune diebus. functusq; ſacris, & potus, & exlex: ¶ Vinoq;]. Quia mane Genium floribus & uino agricolæ placabant, nõ noctu, ut adducti Horatii uerſus declarant. orgia enim Bacchi noctu fiebant, non ſacra Genii quæcunque igitur Iaſon hic de duodecim horis diei, & de ſolido die, & de hora cœnandi cõmemorat, nihil omnino ad hũc locũ ſpectant. ſingula igitur non confutabimus, ne præter rem aliquid & nos à propoſito Horatii diſcedentes dicamus. ſatis eſt, monuiſſe hunc Horatii locum non fuiſſe ab Iaſone intellectum. alibi igitur, quando hic locus non patitur, ea omnia refellemus, quæ ille de ſolido die in odem.

Hora=

Horatij memoriæ prodidit, & noſtram opinionem ſexcentis argumentis corroborabimus, quã in Parergis teſtatam reliquimus libro primo, capite undecimo. ¶ Impune] Sobrie, ſine ebrietate. nam qui bibunt ſobrie, impune ferunt: qui uero ita uino incaleſcunt, ut ebrij diſcedant, id non faciunt impune, ſed uidentur a Baccho uulnerati, quem idcirco ueteres, ut ait Athenæus, fingebant κερασφόρον, id eſt, cornutum. de illo Ouidius ſic: Pendeat & mitis cornibus uua tuis, & hæc ſobrietas mirifice antiquis illis uiris conuenit, quibus nihil fuit moderatius. unde illud apud Ciceronem de antiquorum hominum integritate. nihil ex omni memoria ſumi poteſt illuſtrius. & illud, ò tempora, ò mores. quo referri ea omnia poſſunt, quæ libro primo de diebus & operibus Heſiodus de antiquis commemorat. loquitur autem hic Horatius de Romanis antiquis, qui uino Genium piabant, ut demonſtratũ eſt. ¶ Acceßit numeriſq;, modisque licentia maior] Veteres licentius ſaltare, & tibijs perſonare cœperunt. per numeros ſaltationem intelligit eorum, qui in ſacris Genij & aliorum deorum pſallebant, & ſaltabant. ſupra etiam citauimus ex Ariſtotelis poetice ea uerba, αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν. numero uero ipſo ſine harmonia imitantur ſaltatores. nec uero ſaltationem numerus ſignificat, ſed tritiorem tantum: quod clarißime colligitur ex his uerbis Ciceronis in Paradoxis. extra numerum ſi ſe moueat hiſtrio, exſibilabitur, & explodetur. modus tibiarum ſonum indicat, de quo ſuperius plura ex Ariſtotele, & Plutarcho, ibi, Tibia non ut nunc, &c. apud Græcos Timotheus plures chordas lyræ addidit, cum ea ante ex ſeptem conſtitiſſet, ut author eſt in libro de muſica Plutarchus. ſed illud mihi quærendum uidetur, cur licentia dixit Horatius, quæ in malam partem accipitur? cur illa carmina addidit ſtatim? Indoctus quid enim ſaperet, liberq; laborum Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto? Quibus ruſticum Genio ſacra pergentem cum modis, & numeris non ſapientem fuiſſe ait, eumq; excuſat, quod ruſticus erat, indoctus &c. reſponde, idcirco, licentiam acceßiſſe numeris, & modis in ſacris Genij, innuere Horatium, & hoc ruſticorum crimen excuſare, quia per modos licentiores Feſcennina carmina plena conuitijs intelligit, quæ in ſacris Genij primum exorta ſunt, ut hic innuitur, & in epiſtola ad Auguſtum libro ſecundo aperte dicitur, ubi de ſacris Genij mentio fit. Feſcennina per hunc inuenta licentia morem. Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit, & quæ ſequũtur. Qui mos conuitiandi in comœdia remanſit, ut notum eſt. falluntur, qui credunt ueteres Romanos hic reprehendi, quòd ob ignorantiam rudi muſica contenti uenuſtiorem, & iucundiorem non curarent. nam Horatius nõ uenuſtiorem muſicam quæ acceßit, fuiſſe ſignificat, ſed uitioſiorem ob iurgia, unde licentiam, & luxuriem ei tribuit, cum inquit, Acceßit numeriſq; modiſq; licentia maior, Sic priſcæ motumq;, & luxuriem addidit arti Tibicen. Quod ſi per licentiam, & luxuriem iucunditatem muſicæ indicaret, eius auctorem non appellaſſe indoctum & ruſticum. nã huiuſmodi homines rudes eſſe ſolent, nõ elegantiores, ut aperte Cicero in Quintio & Sex. Roſcio duabus nobilißimis orationibus probauit. ¶ Liber laborum] Quia feſtis diebus Genio ſacra faciebat, ut nuperrime ex Horatio probauimus. & diebus feſtis ruſtici labores intermittere ſolent, niſi ea præſtent, quæ Virgilius libro primo georg. feſtis diebus poſſe confici affirmat. Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus. Fas, & iura ſinunt, riuos deducere nulla Relligio uetuit, ſegeti prætendere ſepem, Inſidias auibus moliri, incendere uepres, Balantumq; gregem fluuio merſare ſalubri.

¶ Ruſticus urbano confuſus, turpis Honeſto] Erant enim tribus ruſticæ, & urbanæ. Plinius libro decimo octauo ſic. ruſticæ tribus laudatißimæ eorum, qui rura haberent, urbanæ uero, in quas transferri ignominia eſſet, deſidiæ probro. inuenies plura apud Dionyſium libro ſeptimo. turpis, & honeſtus referuntur ad uitia, & uirtutes animi, ut, ruſticus, & urbanus ad fortunæ conditionem. ruſticis obijcit uitium temporis. tunc enim ruſticæ tribus in numeris, modiſq; non excellebant. ruſticum urbano confuſum inquit fuiſſe reſpiciens Roſciam

legem

legem ſui temporis. nam L. Roſcius Otho tribunus plebis legem tulit in equitibus Romanis in theatro quatuor decim gradus, in quibus ſederent aſcriberentur, ut Liuius libro nonageſimo nono. docet Cicero pro Murena ſic. L. Otho, uir fortis, meus neceſſarius, equeſtri ordini reſtituit non ſolum dignitatem, ſed etiam uoluptatem. itaque lex hæc, quæ ad ludos pertinet, eſt omnium gratiſſima, quod honeſtiſſimo ordini cum ſplendore fructus quoque iucunditatis eſt reſtitutus. Horatius libro primo epiſtolarum de lege Roſcia, Vt propius ſpectes lachrymoſa poemata Pupi, id eſt, tragœdias. ¶ Motum, & luxuriem] Motum, id eſt ſaltationem ad tibias. Horatius in epiſtola ad Vilicum libro primo epiſt. nec meretrix tibicina, cuius Ad ſtrepitum ſalias terræ grauis. Addidit autem motum produxit. nam ante etiam ſaltabant, ſed additus motus fuit liberior, & indecentior, qualẽ nemini conuenire uidemus. hic fortaſſe obiectus Deiotaro fuit. pro quo ſic Cicero in oratione. quæ crux huic fugitiuo poteſt ſatis ſupplicij afferre? Deiotarum ſaltantem quiſquã, aut ebrium uidit unquam? & pro Murena. ſaltatorem appellat L. Murenam Cato. maledictum eſt, ſi uero obijcitur, uehementis accuſatoris: ſin falſo, maledici conuiciatoris. idem leges etiam in oratione pro domo. eſt quidam motus antiquus, & pudentior, quem principes uiri, & clariſſimi ſumma grauitate tuentur. hunc non intelligit hic poeta, quia addidit, & luxuriem, quæ tam ad motum, quam ad tibiam licentiorem attinet.

¶ Luxuriem] Potes etiam interpretari inſolentiam Feſcennini carminis, quæ ex luxurie oritur quadam, quæ ſi abſit, frigemus potius, & moderati ſumus. Virgilius libro tertio georg. de lupo ægro qui non prædabatur. acrior illum Cura domat. ¶ Per pulpita] Libro ſecundo epiſtolarum de Plauto. Quam non aſtricto percurrat pulpita ſocco. uagus autem tibicen traxit ueſtem per pulpita ſimul ipſe perſonans, & ſaltans, ut quidam exponunt, quorum opinio non placet, quia tibicen id præſtare non potuiſſet, præſertim in motu illo acriore, quẽ ait poeta additum fuiſſe. ego tibicinem traxiſſe uagum per pulpita ueſtem exiſtimo, quia, cum crebræ recitarentur tragœdiæ, & tibicen ad omnes accerſeretur, per diuerſa pulpita uagabatur. trahebat autem ueſtem, quam talarem, & longam gerebat, ut grauitatem præ ſe ferret.

¶ Voces creuere] Tibicines non ſolum perſonabant tibijs, & fidibus, ſed etiam canebant, dum alij ſaltabant. Pollux de uocibus, ad quas ſaltabant. ποῦ μοι τὰ ῥόδα; ποῦ μοι τὰ ἴα; ποῦ μοι καλὰ σέλινα; ubi mihi roſæ? ubi mihi uiolæ? ubi mihi pulchra apia? poſuit autem fides pro tibijs, ſpeciem pro ſpecie, ſed quo modo fides ſeueræ erant, ſi tibicen luxuriem priſcæ arti addiderat? ſeueras dixit non præſens tempus, ſed præteritum reſpiciens. & ſeueras, id eſt non molles: ſeueri enim homines mollitiem oderunt. Iaſon refert hæc ad cantum chori, ſed quam apte ipſe uiderit. nos ex Polluce probauimus tibicines etiam cecinisse, non ſolum perſonuiſſe. alteram præterea interpretationem afferimus. hactenus Horatius de fabulæ incremento circa melodiam nunc, de incremẽto circa ſtilum poetarum agit, qui creuit fidibus ſeueris, id eſt cum priſca, & ſeuera melodia unde ſtatim illud ſequitur. ¶ At tulit eloquium inſolitũ] Declarat enim quid per uoces intelligat, id eſt uerba, & dictiones: inſolitũ autem eloquium, id eſt, nouum, non uitioſum, ut putat Acron. nã antiquum potius uitioſum fuit: tunc enim latina lingua cum inops eſſet, licuit noua, & inſolita uerba excudere, nec tunc locum habebat præceptum Cæſaris, à Quintiliano relatum libro ſecundo, uerbum inſolens, ut ſcopulum, eſſe uitandũ: non enim hic poëta lingua latina perfecta loquitur, ſed de ea, quæ cœperat excreſcere, & locupletari, quod quidem celeriter factum eſt, quare addit. ¶ Facundia præceps] Horatius libro ſecundo epiſtolarum ad Auguſtum ſcribens populum Romanum mirifico, & acri ingenio ad celeriter perdiſcendum fuiſſe ait, ut eius facundia præceps dici poſſit.

Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer, Nam ſpirat tragicum ſatis, & fœliciter audet.

Sic Cicero de oratore libro primo quæſtionum Tuſcul. at contra oratorem celeriter complexi ſumus. & hic poëta populum Romanum extollit, quod celeriter ingenio docili, & uigilanti

didi-

didicerit, quæ ſumma laus eſt, ut Socrates aſſeuerat in Carmide Platonis. καὶ μὴν δὴ καὶ τὸ κι-
θαρίζειν ταχέως καὶ τὸ παλαίειν ὀξέως, πολὺ κάλλιον τοῦ ἡσυχῆ τε καὶ βραδέως. Citharæ ita-
tem celeriter addiſcere, & paleſtram, longe pulchrius eſt, quam lente, ſeroq́ue. ſenſum Horatij
non elicuit Acron, qui facundiam præcipitem pro ea exponit, quæ cum ingenti impetu fertur,
& furibunde, & delphicæ amiſſa mordacitate ſimilis eſt. ¶ Vtilium rerum ſagax] Suprà
docuimus tragœdiam res utiles docere, ubi de choro diximus: hic autem utilitas quæritur hone-
ſta, non quam Curio apud Ciceronem libro tertio de offi ijs quærebat, ubi hæc uerba leguntur:
Male etiam Curio cum cauſam Tranſpadanorum æquã eſſe dicebat: ſemper autem addebat, uin-
cat utilitas. ¶ Diuina futuri] Diuinans futurum. Sophocles in Electra, ὅταν δέ τις θεὸν
βλάπτῃ, δύναιτ᾽ ἂν, οὐδ᾽ ἂν ἰσχύων φυγεῖν. Siquis apud deos offenderit, non, uel ſi ro-
buſtior ſit, effugiet. hæc ſententia de futuro eſt: quam ſi quis ſeruabit, nunquam periclitabitur:
& quidem uerißima habenda. nã ut Horatius in odis inquit. Reũ antecedentẽ inſequitur
pede pœna claudo. ¶ Sortilegis nõ diſcrepuit] Tragœdiarũ ſentẽtiæ ita ueræ ſunt, ut ab o-
raculo Apollinis non diſcrepent. De delphico oraculo notum eſt. uide Liuium libro primo, ubi
Superbi filij, & Brutus Delphos ad conſulendum oraculum profecti ſunt, de eo, qui poſt Super-
bum regnaturus ſit. oraculum autem Delphicum, & reliqua omnia ambiguo ſe reſponſo tuebã-
tur, ut illud apud Ciceronem in libris de diuinatione. Crœſus Halym penetrans magnam per-
uertet opum uim. expreſſum ſcilicet ex Herodoto, Κροῖσος ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρ-
χὴν διαλύσει. ignotum eſt enim, utrum regnum periturum ſit Crœſi, an Cyri. ut autem res
euenerit, oraculum mendax non reperietur. Parrhaſius de philoſophis intelligit, quorum
ait obſcuriora eſſe dicta Delphicis reſponſis. cuius quam ridicula ſit opinio, facile omnes
iudicabunt, cum hic Horatius περὶ τῆς γνώμης uerba faciat: quæ ſententiæ in tragicis,
ut ſatis demonſtrauimus, occurrunt. ¶ Carmine qui tragico] Nihil tragœdia triſtia-
us eſt, in qua duo illa, ut eſt in poëtice Ariſtotelis, exprimuntur, miſerabile, & terrificum.
ut igitur ſpectantium animi aliqua iucunditate reficerentur, ac recrearentur, ſatyros induxe-
runt qui in tragœdia ſaltarent, & riſus hominum elicerent. eos quidem Sophocles è tragœ-
dia græca eiecit, ut ait Ariſtoteles, mox iterum à latinis ſunt recepti, ut poſtliminio ueniſſe ui-
deri poßint. Virgilius, qui ſaltantes eos in tragœdijs latinis conſpexerat, hunc uerſiculum in
Aeglogis habet, Saltantes ſatyros imitabitur Alpheſibœus. Quemadmodum tragœ-
dia ſeueritatem iocis ſatyrorum temperarit, Demetrius Phalereus in libro de elocutione his
uerbis docet. τραγῳδία δὲ χάριτας μὲν παραλαμβάνει ἐν πολλοῖς, ὁ δὲ γέλως ἐχθρὸς τραγῳ-
δίας, οὐδὲ γὰρ ἐπινοήσειεν ἄν τις τραγῳδίαν παίζουσαν. ἐπεὶ σάτυρον γράψει ἀντὶ τρα-
γῳδίας. tragœdia autem in multis rebus gratias, & facetias aſſumit, & riſus quidem tragœ-
diæ inimicus eſt: neque enim quiſquam apte ludentem, atque hilarem tragœdiam confinxerit.
nã tũ ſatyrũ pro tragœdia ſcribet, & cõfinget. idcirco autẽ olim ſatyri à tragœdia reiecti ſunt
ut, eorum ineptijs, & ridicula oratione dimiſſa, tragœdia grauior uideretur. Ariſtoteles in poë-
tice ſic, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη. quia è ſatyrico euaſit, ſero graui-
tatem tandem recepit. Sed Sophoclem quiſpiam reprehendet, quòd omni lepore tragœdiam
priuarit, ac rigorem tantum & triſtitiam ei reliquerit, ut nulla ex ea uoluptas capi potuerit. re-
ſponde, Sophoclem non ſuſtuliſſe tragœdiæ riſum, ſed honeſtiorem feciſſe. nam tres hiſtrio-
nes induxit, cum unus eſſet antiquitus, duos Aeſchylus inſtituiſſet. Ariſtotel. in poetice, τρεῖς δὲ
καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς. tres, & ſcenæ apparatum Sophocles produxit. ¶ Ob hircum
uilem] τράγος, id eſt, hircus, tragœdiæ premium. hinc tragœdia dicta eſt. uilem uocat hircum
uel quia tenue præmium erat tanti poematis, uel ob fœtorem. Horatius libro primo epiſtola-
rum. nam nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ. miror quoſdam putaſſe, uilem eſſe
hircum

hircum poeſeos habita ratione, cum tragœdiam in poetice Ariſtoteles grauiſsimam rem eſſe dicat, eamq́; epopœiæ anteponat. ¶ Certauit] Poetæ ſæpe certatim ſua ſcripta recitabant, ut palmam referrēt. Horum certamina commiſsiones appellat Suetonius in Auguſto, ubi uetuiſſe ait Auguſtum ſuum nomen in commiſsionibus celebrari. licet commiſsiones ex tempore fuſa carmina certatim uideri poſsint. de poetarum certaminibus ſic Ariſtoteles in poetice, ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, &c. inducentes certamina. Agathon in conuiuio Platonis uicerat in certamine, & epinicia, id eſt, conuiuia ob uictoriam ſtatuerat. Socrates loquitur. χθὲς γὰρ αὐτὸν διέφυγον τοῖς ἐπινικίοις φοβηθεὶς τὸν ὄχλον. heri eum in epinicijs uitaui, quia turbam, & tumultum ueritus ſum. ¶ Agreſtes Satyros] Erant ſatyri Sileni, & alij dij ruſticis, qui ſaltabāt. Pol. lib. 4. σατυρικὰ δὲ πρόσωπα σάτυρος πολιὸς σάτυρος γένειον, σάτυρος ἀγένειος, σιληνός, &c. Satyricæ autem perſonæ, ſatyrus canus, ſatyrus pubes, ſatyrus impubes, Silenus. de horum ſaltatione Athenæus libro decimo quarto. ἡ δὲ γυμνοπαιδικὴ προσεμφερής ἐστι τῇ τραγικῇ ὀρχήσει, ἥτις ἐμμέλεια καλεῖται. nuda exercitatio ſimilis eſt tragicæ ſaltationi, quæ emmelia dicitur. de emmelia hac Plato libro tertio de legibus ſic, δύο δὴ τῶν ὀρχήσεων τῶν καλῶν εἴδη, τὸ μὲν πολεμικὸν πυρρίχην, τὸ δ᾽ εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν ἐπωνόμασαν, duæ honeſtarum ſaltationum ſpecies ſunt. altera bellica, quem Pyrrhichen, altera pacis propria, quem emmeliam nominarunt. ¶ Nudauit] Vt leuius, & commodius ſaltarent. Sic Luperci nudi per forum excurrebant: quod de M. Antonio Luperco legitur Philippica ſecunda apud Ciceronem. ¶ Incolumi grauitate] Non ſupra modum facetus aſperſit ſales grauitate, quod non efficiunt nimis ſeueri, ut Craſſus quē Aſconius in Verrē ἀγέλαστον appellat, quod nunquā rideret. Ariſtoteles libro ſecundo ad Nicomachum de moribus, περὶ δὲ τὸ ἡδὺ τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ ὁ μέσος εὐτράπελος, καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία. ἡ δὲ ὑπερβολὴ βωμολοχία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν βωμολόχος. ὁ δ᾽ ἐλλείπων ἄγροικός τις, καὶ ἡ ἕξις ἀγροικία. in ſuauitate ioci qui mediocritatem adhibet, facetus eſt, & diſpoſitio, faceta quædam iucunditas: exuperatio quædam ſcurrilitas, & eam habens ſcurrilis: qui uero deficit, ruſticus, & habitus ruſticitas nuncupatur.

¶ Aſper] Primo, & per ſe aſper in tragœdia, mox innatam aſperitatem facetijs condiuit.

¶ Grata nouitate] Nouitas fuit in ſatyris primum adhibitis, & admiſsis in tragœdiam, & germanum, uerumq́; epitheton nouitati addidit: ſolet enim ea eſſe omnibus gratiſsima. Lucianus in Zeuſide ſuorum ſcriptorum nouitatem quamplurimos in admirationem adduxiſſe affirmat, καὶ πάντες ἕν, καὶ τὸ αὐτὸ ἐπεσημαίνοντο, τὴν γνώμην τῶν συγγραμμάτων ξένην εἶναι, καὶ πολὺν ἐν αὐτῇ τὸν νεωτερισμόν. omnes unum & idem ſignificabant, ſententiam ſcriptorum peregrinā, et multū in ipſa nouitatē. ſic etiā in ſcriptis tragicorū, receptis ſatyris, nouitas probata eſt. ¶ Morandus] Detinendus, ut libentiſsime audiret, ſpectaretue. ¶ Functus, in ludis enim publicis, qui dijs inſtituebantur, tragœdiæ recitabantur. ¶ Potus, & exlex] Ebrius, et nullas leges colens: ideo autem legum hoſtis, quia ebrius. quare Pittacus duplici pœna ebrios afficiendos eſſe putauit, tum quod ebrietate eſſent correpti, tum etiam quia propter ebrietatem ſemper tetrum aliquod facinus admittunt. Laërtius in Pittaco. Ariſtoteles libro ſecūdo rhetoricorum. uel exlex, id eſt, ab omni cura, & labore immunis, quod Demoſthenes in Leptinem ſic expreſsit. φήσει δὲ ἀναξίους τινὰς ἀνθρώπους εὑρομένους τὴν ἀτέλειαν. dicet indignos quoſdam homines immunitatem conſecutos, per potum autem intellige, non penitus ebrium, ſed ita uino grauatum, ut ſine ſatyris attentus haberi non potuerit, quæ ſomnum illis excuterent.

¶ Verum ita riſores] Cauſam, qua ſatyros in tragœdiā ueteres poetæ inuexerint, ſuperiore contextu poeta explicuit. nunc quo modo, quo ue decoro inducendi ſatyri ſint, diligenter nos admonet. nam qui tragœdiam ſcribet, nec nimium ut ſatyricus ſe ſubmittet, nec nimium ut tragicus ſe attollet. ¶ Riſores] Satyri riſores ſunt, quod aptiſsimi ſint ad riſum apud ſpectatores cōcitandum, & quia cum riſu hominum uitia inceſſunt, & exagitant. Quintilianus libro ſexto,

capite

ed by Goog

capite de ridiculis ſic. dicacitas ſine dubio à dicendo, quod omni generi commune, dicta eſt, pro prie tamen ſignificat ſermonem cum riſu aliquos inceſſentem et re uera cum aliquem carpimus alicuiusue auctoritatem contemnimus, ſemper fere ridemus, ut apud Platonem in Euthydemo, Socratem irrident Euthydemus, & Dionyſodorus quòd ab illo militaris artis præcipue periti eſſent iudicati. ἐγελασάτην οὖν ἄμφω βλέψαντες εἰς ἀλλήλους. ambo riſerunt ſe mutuo ſpe ctantes. adduximus teſtes Quintilianum, & Platonem, ſed res ipſa loquitur: omnis enim gram maticus docuit, riſorem eſſe, & qui riſum cicat, et eum, qui ipſe rideat. ¶ Dicaces] Facetos. Cicero libro ſecundo de oratore duo genera facetiarum ponit, cauillationem, & dicacitatem, cauillationemq; eſſe interpretatur, diſperſas per totam orationem facetias, dicacitatem uero breuem, & aſtutam, quæ ideo dictum uocetur. ¶ Ita uertere ſeria ludo] Ita conueniet tragœ diam, poëma ſerium, & graue, ludo, id eſt iocis ſatyricis comiſcere, ut præclariſſimus cõſenſus fiat. quod Plato in ſophiſta ſic expreſſit. πάντα εἰς ταὐτὸν συνάγωμεν, ὅσα δυνατὰ ἐπικοινωνεῖν ἀλλήλοις. omnia miſceamus, quæ poſſint ſibi mutuo prodeſſe. ¶ Ne quicunque deus] Senſus eſt, ne qui in tragœdia deum, aut heroa repræſentarit, in ſatyra migret in tabernas ob ſcuras, id eſt, ſatyrorum perſonam induat, qui humiles dei in humilibus tabernis uerſari ſolent, ut dij, heroesq; in auro, & oſtro. non enim graues perſonæ in ſatyricas ineptias ſunt inducen dæ. hinc non abſimili ratione Cicero Scæuolam, grauiſſimum, & clariſſimum libris 2. & 3. de de oratore loquentem, aut præſentem non adhibuit, ubi de rebus tanto uiro dignis non agebat, imitatus Platonem idem in Socrate ſeruantem, ut in epiſtolis ad Atticum ſcriptum reliquit.

¶ Heros] Vir grauis. heros uere ſemideum ſignificat. Plutarchus in libro de oraculis, ex He ſiodo ſic, ἐξέθηκε τῶν λογικῶν τέσσαρα γένη θεοὺς, εἶτα δαίμονας πολλοὺς κἀγαθοὺς, εἶτα ἥρωας, εἶτα ἀνθρώπους, τῶν ἡμιθέων εἰς ἥρωας ἀποκριθέντων, expoſuit Heſiodus eorum, qui ratione utuntur, quatuor genera, deos, deinde dæmonas multas, & bonos, mox heroas, po ſtremo homines, ſemideis in heroas coniectis. rectiſſime igitur noſter Flamminius ſemideum, id eſt heroa, Paulum 3. Pontificem maximum, appellat in elegia, in qua de Alexãdro Farneſio Car dinale ſic inquit. Progenies claris edita ſemideis. Dionyſius libro hiſtoriarum ubi de Ilia ex Marte grauida ſcribit, ſic de heroibus ſentit. καὶ μεταξὺ τοῦ θείου, καὶ τοῦ θνητοῦ γένους ὑπαρχούσης φύσεως. ἣν τὸ δαιμόνων φῦλον ἐπέχει, τοτὲ μὲν ἀνθρώποις, τοτὲ δὲ θεοῖς ἐπι μιγνύμενον ἡρώων φῦναι γένος. & cum media quædam inter diuinum atque humanum genus natura ſit, quam dæmones ſuſtinent, & hominibus, & deis mixtum heroum ortum eſſe genus.

¶ Nuper] Cũ tragœdia aureis, & purpureis ueſtibus paulo ante fulſiſſet, tanquam rex qui dam. ¶ In obſcuras tabernas] Quid regibus cum tabernis? quæ erãt pauperum. Horatius in odis libro primo. Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas. Regumq; turres. Vel intellige tabernarias comœdias ex perſonis obſcuris, & plane tabernarijs, ut Griſolus do cte ante me obſeruauit, licet ego ſic etiam interpretor, non eſſe præſtantem perſonam in ſaty ros, & Silenos bibaces inducendam, ut eos etiam repræſentet, nam hi dij bibaces cum ſint, uina ria taberna delectari uidentur, Virgilius de Sileno. Chromis, & Mnaſyllus in antro Silenum pueri ſomno uidere iacentem, Inflatum heſterno uenas, ut ſemper, Iaccho. Tabernas igitur uinarias Horatius innuit, in quibus liberi, & ingenui homines non uerſabantur. Halicarnaſſeus libro nono, οὐδενὶ γὰρ ἐξῆν Ῥωμαίων οὔτε κάπηλον, οὔτε χειροτέχνην βίον ἔχειν. nemini Ro mano licebat popinã, & mechanicã uitam exercere. idem de Athenienſibus affirmat Iſocrates in Areop. ἐν καπηλείῳ δὲ φαγεῖν, ἢ πιεῖν οὐδεὶς οὐδ᾽ ἂν οἰκέτης ἐπιεικὴς ἐτόλμησε. in popi na uero edere, aut bibere nemo nec ſeruus quidem frugi auſus eſt. ¶ Humili ſermone] Cum oratione, quæ nõ grauia tractet, qualis agreſtibus Satyris tribuitur. at dixerit quiſpiam, inducã grauiores perſonas, illuſtrioresq;, quæ inter ſatyros quidem uerſentur, ſed tragice, & grauiter dicant. his reſpõdendum eſt, grauitatem ſermonis ſatyros non decere, ſeruandum igitur eſſe in

perſonis decorum. nam in Euthydemo Platonis non laudatur Euthydemus, qui in id non ſeruauit, cum puero Cliniæ grauiſſimam quæſtionem propoſuit, an diſcant qui ſapientes ſunt, uel qui indocti. ubi Socrates ſic inquit. καὶ τὸ μειράκιον ἅτε μεγάλου ὄντος τοῦ ἐρωτήματος ἠρυθρίασέ τε. &c, & puer magnitudine rei propoſitæ erubuit. ¶ Dum uitat Humum] Dum tragœdia humile genus uitat, ne ſe altius, quam par eſt, extollat. humum dixit, qua nihil inferius, abiectius ue. Menelaus apud Homerum ſegnes ſocios, terram uocat, & aquam. Vos, inquit, eſtis γαῖα, καὶ ὕδωρ. ¶ Nubes, & inania captet] Altius euolet, ut Icarus fecit. de quo in odis. Ope Dædalea Nititur pennis, uitreo daturus Nomina ponto. Iaſon ſupra naturalia, & incorporea innuere hic Horatium affirmat. cum tamen elementa corpora ſimplicia dicãtur & naturalia. quod Ariſtoles libro ſecundo phyſicorum ſic teſtatur, τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστι φύσει, τὰ δὲ δι' ἄλλας αἰτίας, φύσει μὲν τά τε ζῶα, καὶ τὰ μέρη αὐτῶν, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ἁπλᾶ τῶν σωμάτων, οἷον γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ἀὴρ, καὶ ὕδωρ. ταῦτα μὲν γὰρ εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα φύσει φαμέν. Eorũ, quæ ſunt, omniũ, quędã alijs cauſis adſcribũtur, natura quidẽ ſunt, animalia, & eorũ partes, & plantæ, & ſimplicia corpora, ut terra, & ignis, & áër, & aqua hæc enim, & huiuſmodi natura cõtineri dicimus. quare Iaſon nõ bene hic philoſophatus eſt. ¶ Leues uerſus] Nã proxime dictũ eſt, nimiã illã tenuitatẽ, & tabernariũ ſermonẽ tragœdiæ non eſſe cõgruentem. quinimo M. Tulliũ in libro de optimo genere oratorũ, in tragœdia inquit comicum uitioſum eſt. ¶ Effutire] Inepte loqui, id fortaſſe, quod Græci dicunt λαλεῖν. apud Xenophontem. ἄριστος μὲν λαλεῖν, ἀδυνατώτατος δὲ λέγειν. optimus ad effutiendum, ſed ad dicendum longe impar. ¶ Vt feſtis matrona] Vt matrona grauitatem in choreis, ſic tragœdia in ſatyris tueatur. feſtos dies intellige, ut Acron ſentit, eos quibus matri Deorum ſacra fiebant: tunc enim matronæ ſaltabant, uel ut ſoleo ego interpretari, Calẽdas Martias, qui dies feſtus mulierum dicatus erat. Paulus iuriſconſultus libro uigeſimo quarto Digeſtorum, titulo de donationibus inter uirum, & uxorẽ, lege trigeſima prima, ſic inquit. ſi uir uxori munus immodicum Calendis Martijs, aut natali die dediſſet, donatio eſt. in quem locum lege Budæum in Pandectis. ¶ Pudibunda] Tragœdia inter proteruos, & laſciuos ſatyros erit pudibunda, ut matrona, quæ grauis eſt. nã matronarum proprius pudor eſt, præſertim cum inter uiros uerſantur unde fœminis non licebat uel pro ſe, uel pro alijs apud iudices, ulloſq; magiſtratus dicere. uide Valerium Maximum libro octauo, cap. tertio, Vlpianum iuriſconſultum libro tertio Digeſtorum, titulo de poſtulando, lege prima. ¶ Non ego inornata] Supra comœdiam, & tragœdiã diſtinxit. nunc ſatyram ab illis ſeparat: primum autem de elocutione ſatyrica agit. ¶ Inornata, & dominantia] Acron & Iaſon inornata pro humilibus, & ruſticis, dominantia Acron pro ſignificantibus, & proprijs, Iaſon pro grauibus, quid alij etiam ſentiant, unuſquiſq; uidere poteſt. me iudice hic ſenſus eſt Horatij. ſatyricus non id curare tantum debet, ut proprijs uerbis utatur. nam etiam tranſlata ſatyræ conueniunt. paulo infra clarior eſt hæc ſententia, ubi ſimplicem, & uulgarem eſſe uult Horatius ſatyricam inuentionem, ſed elocutione ita perpoliri, ut nõ quiuis poſſit eam commode tractare. Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis Speret idem, ſudet multum, fruſtraq́; laboret Auſus idem: tantum ſeries, iuncturaq́; pollet. Sunt igitur ornata, & dominantia, quæ propria etiam dicuntur. nam propria orationem perſpicuam reddunt, tranſlata uero ornatam, ut ait Ariſtoteles, propria non ornant. ergo inornata uideri iure optimo poſſunt. Ariſtotelis uerba ſunt libro tertio rhetor. τῶν δὲ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμημένην τ' ἄλλα ὀνόματα. ex nominibus, & uerbis propria quidem perſpicuam efficiunt, non humilem autem, ſed ornatam alia nomina. Dominantia etiam propria ſunt, quod in ſua ſignificatione conſiſtunt, & non transferuntur. ideo dominari, & in ſuo regno permanere uidentur. Quintilianus libro octauo, cap. de tropis, trãfertur ergo nomẽ, inquit, aut uerbum ex eo loco, in quo proprium eſt, in eũ, in quo

aut pro-

aut proprium deeſt, aut translatum proprio melius eſt. Madius hic per inornata, & dominantia uerba, communia, & uulgaria interpretatur, non multum à nobis diſcrepans, & ſententiam poëtæ eam, quam nos, elicuit. nam quod forte, inquit, quiſpiam putaret, rudem, atq; incompoſitam prorſus eſſe debere Satyrorum locutionem, id Horatio non placet. ¶ Nomina uerbaq;] Vtrunq; appoſuit, quia propoſitio ex nomine, & uerbo conſtat, ut docet etiam Ariſtoteles in libro de interpretatione, & Cicero libro 1. quæſtionum Tuſcul. his uerbis. an tu dialecticis ne imbutus quidem es? in primis enim hoc traditur, omne pronũciatum (ſic mihi in præſentia occurrit, ut apellarem axioma, utar poſt alio, ſi inuenero melius) id ergo eſt pronunciatum, quod eſt uerũ, aut falſum. cum igitur dicis, miſer M. Craſſus, ut hoc dicis, miſer eſt M. Craſſus, aut poßit iudicari, uerum id, falſum'ne ſit, an nihil dicis omnino. quo loco Cicero axioma, non, ut Ariſtoteles, pro certa, uera, & conceſſa propoſitione ſumit, ſed pro ſimplici propoſitione, quæ ex nomine & uerbo conflata ſit, Stoicorũ more, ut ex Laertio in Zenone licet intelligere. hoſpes in ſophiſta Platonis ſic inquit. οὐκοῦν δὴ ὀνομάτων μὲν μόνων συνεχῶς λεγομένων οὐκ ἔστι ποτὲ λόγος, οὐδ' αὖ ῥημάτων χωρὶς ὀνομάτων λεχθέντων, Igitur non ex nominibus tantum, nec ex uerbis ſine nominibus prolatis oratio conficitur. ¶ Satyrorum ſcriptor] Si ego ſatyras in tragœdia ſcriberem. ¶ Tragico differre colori] Non ſic, inquit, contendam differre à tragœdia, ut à comœdia etiam non differam, ſed ab utraque diſcrepare enitar. de colore ſupra diximus, contexto undecimo ibi, Deſcriptas ſeruare uices, operumq; colores, &c. adhuc enim Horatius agit de genere ſermonis ſatyrici, non de inuentione, ut alij arbitrantur, de qua eſt in ſequentibus uerſibus, ibi, Ex noto fictum carmen &c. ¶ Dauus ne] Dauus, Pythias, Simo, perſonæ comicæ ſunt, Silenus Satyrica. alia comicis, alia ſatyricis uerborum ratio comparanda eſt. nam dißimiles perſonæ eodem orationis genere uti non debẽt. ¶ Emuncto] Decluſo, ablato ei talento, naſo enim ſuſpendere, & deludere ſolemus. hinc apud Martialem rhinocerotis nares habere, pro deludere. hoc innuit hic poëta: qui emungere naſi eſt. Horatius libro ſecundo epiſtolarum. Prætulerim ſcriptor delirus, inersq; uideri, Dum mea delectent mala me, uel deniq; fallant, Quàm ſapere, & ringi. Ariſtoteles tria genera contemptus ponit libro ſecundo rhetoricorum. τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμός, καὶ ὕβρις. id eſt, ut Victorius etiam uertit, deſpicientia, &, ut ita loquar, incommodatio, & contumelia. Horatij locus pertinet ad incommodationem prærepto ſeni talento. ¶ Alumni dei] Bacchi. lege comitatum Bacchi apud Ouidium libro 4. metamor. in quo etiam Silenũ reperies.

¶ Cuſtos, famulusq;] Pædagogus. Plato in Lyſide, de pædagogis Menexeni, & Lyſidis, πρσ-εκάλουν, καὶ ἐκέλευον αὐτοὺς οἴκαδε ἀπιέναι. ἤδη γὰρ ἦν ὀψέ. acciuerũt, & ut domum irent iuſſerunt: iam enim aduesperaſcebat hoc eſt cuſtodis, & famuli officio fungi. ¶ Ex noto] Hactenus de elocutione ſatyrica, nunc de inuentione præcepta traduntur, quam uult Horatius ex noto ſumi, id eſt, è uulgo: non autem ſubtilem, acutam, & exequiſitam eſſe: ſatyri enim cum ſint ruſtici, non ſunt callidi, ſed ſimplices potius: at ſi uulgaris eorum ſententia uulgaribus etiam urbis ueſtiretur, & nullis facibus uerborum illuminaretur, nulla præclara diſpoſitione digereretur nihil eſſet ineptius quare rudis inuentio ſatyrica præſtanti diſpoſitione, & elocutione adiuuanda eſt. Ciceronis in oratore ad Brutum uerba quædam huic loco Horatij mirifice reſpondent. ac primum, inquit, informandus eſt ille nobis, quem ſolum quidam uocant Atticum. ſummiſſus eſt, & humilis, cõſuetudinem imitãs, ab indiſertis, re plus, quàm opinione differẽs, itaq; eũ qui audiũt, quãuis ipſi infantes ſint, tamẽ illo modo confidũt ſe poſſe dicere. nam orationis ſubtilitas imitabilis quidem illa uidetur exiſtimãti, ſed nihil eſt experiẽti minus. hæc Cicero. Acron mea quidem ſentẽtia hic nõ recte, ſic inquiens, ex noto fictũ carmẽ ſequar, argumẽta ſatyrica ex tragœdijs notis cõfingam. neq; enim præcipit Horatius inuẽtionem ſatyricam ſumẽdam ex notis tragœdijs, ſed ex noto, id eſt è uulgari, & communi ratione

tione, quæ rudis eſt. Madius clariſsimus nō multum diſcrepat ab Acrone: ſic enim inquit, quòd ſcilicet in reprimendis ſatyris notis quibuſdam carminibus, aliqua tamen ex parte immutatis, nonnulla ſcilicet demēdo, atque in eorum locum ſatyris congruum aliquod reponendo, nos apte uti poſſe admoneat. Iam uero quid nos ſentiamus, expreſsimus, & noſtram ſententiam non ſolum Ciceronis uerba, quæ adduximus, adiuuant, ſed etiam Hermogenes corroborat, qui libro ſecundo de Ideis oratorijs. ubi agit περὶ ἀφελείας, id eſt, de ſimplicitate, qualem non ſatyris eſſe uidemus, ſic ait, ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶν ἀφελεῖς ἁπλῶς μὲν αἱ πᾶσαι αἱ καθαραί. ſententiæ ſimplicitatis ſunt ſimpliciter dicendo puræ. ¶ Sequar] Probabo, pedibus iens in ſententiam eorum poetarum, qui hoc facient. tractum enim eſt à ueteribus, qui pedibus ibant in ſententiam. Cicero libro primo famil. epiſt. ij. ad Lentulum de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. ubi Paulus Manutius, uir doctiſsimus, poſt adductū Ciceronis teſtimonium ex libro decimo ad Plancum, & Hircij ex libro octauo de bello Gallico, ſic inquit: ſunt autem uerba, quibus, cum diſceſsio facienda eſſet, miniſter publicus præibat, cum ita diceret, qui hæc ſentitis, ite in hanc partem, qui alia omnia, in illam, &c. ¶ Speret idem] Quia res per facilis uidetur. Cicero in oratore, nam orationis ſubtilitas imitabilis illa quidem uidetur exiſtimāti, ſed nihil experienti minus. Quintilianus libro quarto: neq; enim aliud in eloquentia cuncta experti difficilius reperient, quam id, quod ſe dicturos fuiſſe omnes putant, poſtquam audierunt. ¶ Series] Diſpoſitio. Cicero in Bruto. omnia ueniebant Antonio in mentem, eaq; ſuo quæq; loco, ubi plurimum proficere, & ualere poſſent, ut ab Imperatore equites, pedites, leuis armatura, ſic ab illo maximo opportunis orationis partibus collocabantur. ¶ Iunctura] Verborum, ut ſeries rerum, eſt compoſitio. Cicero in Bruto. ſed tamen Antonius in uerbis & eligendis, neq; id ipſum tam leporis cauſa, quàm ponderis, & collocandis, et comprehenſione deuinciendis nihil non ad rationem, & tanquā ad artē dirigebat, nec minus clare Quintil. libro nono, cap. ultimo Iunctura ſequitur ea in uerbis, inciſis, membris, periodis. omnia nanq; iſta & uirtutes, & uitia in complexu habent. ¶ De medio] Id quod paulo ante ex noto, id eſt è uulgari captu, & qualitate. quod hic de ſatyra idem de comœdia dixit Horatius libro ſecundo epiſtolarum, ad Auguſtum ſcribens. Creditur, ex medio quia res accerſit, habere Sudoris minimum, ſed habet comœdia tanto Plus Veneris, quanto ueniæ minus. Sic Cicero loquutus eſt in oratore ad Brutum. uerba legenda ſunt, potiſsimum bene ſonantia, ſed ea, non, ut poetæ, exquiſita ad ſonum, ſed ſumpta de medio. ſatyra autem comœdiæ ſimilior, quam tragœdiæ eſt: quia comœdia etiam humilis eſt. ſupra contextu xij. Indignatur item priuatis, ac prope ſocco Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ. Alij hic uerbis, de medio ſumptis, mediocrem inuentionem ſignificari exiſtimant, quos tamen res ipſa confutat.

¶ Syluis deducti caueant] Inuentionem ſatyricam uulgarem, & communem in ſuperiore contextu expetendam eſſe monuit Horatius: ſed hoc non ſufficit, ut illa præclare paretur, nam uulgus uarie loquitur, aliquando pudorem præ ſe fert, aliquando turpitudinem, & laſciuos, urbanosq; mores ut igitur decorum ſeruetur, ſatyri agreſti oratione utantur, non urbana, & deprauata, qualis in ore populi eſſe ſolet. qui ruſticis ſemper corruptior, & calidior eſt. ¶ Fauni] In ſatyra erant Fauni, Satyri, Sileni, Panes: à ſatyris tamen nomē ſumit. ſic Romæ templum Caſtoris, & Pollucis, à Caſtore tantū nomē accipiebat. Sueton. in Cæſare. ¶ Innati triuijs, ac pene forēſes] Id eſt urbani, et immūde loquētes: in urbe enim mores hominū corrupti ſunt, quare Marcus Imp. ſapiētiſsimus Commodum filium ab urbe dimiſit in Pannoniam, quò tamē eum adulatores reuocarūt, unde turpiſsimus euaſit. Herodianus libro primo. κόλακες ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἐν ῥώμῃ τρυφῆς, θεάματά τε, καὶ ἀκούσματα τερπνὰ διηγούμενοι, &c. adulatores in memoriā ei redigētes Romanas delicias, ſpectaculaq;, & cātus ſuaues enarrantes, &c. ¶ Iuuenētur] Vt iuuenes laſciuiant. quod uitium illius ætatis proprium eſt. Horatius

ratius libro ſecundo epiſt. ſcribens ad Florũ. nec potum largius æquo Rideat, ac pulſet laſciuia decentius ætas. Plato in Euthydemo de Cteſippo. ὑβριστὴς δὲ, διὰ τὸ νέος εἶναι contumelioſus autem, quia iuuenis eſt. ¶ Nimium teneris] Agreſtes enim uerſus ſolent eſſe non teneri, ſed ſimplices. libro primo epigrammatum Græcorum Mnaſalchi poetæ epigramma eſt, quo fiſtulam reprehendit, quæ à montibus in urbem uenire auſa ſit, ubi inepta uidetur. ubi inter alios hic uerſiculus legitur. ἁ δ' ἀγρία μοῦσ' ἐν ὄρει ναίεται, agreſtis muſa in monte habitat. rationem hic reddit Horatius, quia decenter non poteſt tenera effingi. ¶ Crepent] Eloquantur hinc crepare mõtes, apud Longolium in epiſtola ad Bembũ libro primo. Horatius in ſatyris libro ſecundo. Si quid Stertinus ueri crepat. ¶ Immunda] Obſcœna ne ſcribenti ſatyras poetæ id obijciatur, quod Aeſchinem Demoſtheni obieciſſe Theon retulit in progymnaſmatis: φησὶν αὐτὸν μὴ καθαρεύειν τὸ στόμα, μηδὲ ὅθεν τὴν φωνὴν προΐεται. illum inquit ore eſſe immundo, etiam ea parte, qua uocem emittit. ¶ Ignominioſa] Dum alijs notam inurit infamiæ ſatyrus maledicus. αἰσχρὸν οὐ φθαρτικόν. in poëtice Ariſtoteles uocat contumeliam, quæ turpem hominem reddit, in quem maledicta conijciuntur, ſed tamen eius corpus non corrumpit, uel ignominioſa, id eſt, ignominia digna, ac plena, ut qui dicit, infamia ardeat. nam ut in Lachete Platonis inquit Laches ipſe, uerba, & uita hominis ſolent eſſe inter ſe congruentia, θεώμενος ἅμα τὸν λέγοντα καὶ τὰ λεγόμενα, ὅτι πρέποντα ἀλλήλοις καὶ ἁρμόττοντά ἐστι. dicentem ſimul, & dicta ſpectans, quod conueniunt, reſpondentq́; inter ſe mutuo.

¶ Quibus eſt equus] Equeſter ordo, qui à ſenatorio, & plebeio equo, ut hic apparet, diſtinguebatur, item annulo à plebe, & ſedem in quatuordecim graduum ordinibus ſeparatam habebat, ut poëmata commodius audirent. Suetonius in Cæſare ſic, Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum ſuum egit. donatusq́; quingentis ſeſtertijs, & annulo aureo ſeſſum in quatuordecim ex ſcena per orcheſtram tranſijt. ¶ Et pater] Patritij. patres dicti centum illi, quos in ſenatum Romulus aſciuit, horum filij patritij. Liuius lib. 1. ¶ Et res] Et res familiaris, et opes nam ſenatores, & equites cenſus faciebat, quadringenta ſeſtertia cenſum implebant equeſtrẽ. Iuuenalis ſatyra decima quarta. Sume duos equites, fac tertia quadringenta. Et hoc lege Roſcia inſtitutũ eſt. Horat. epiſtola 1. libri primi, Is ne tibi melius ſuadet, qui rẽ facias, rem Si poßis recte, ſi nõ, quocunq; modo rem, Vt propius ſpectes lachrymoſa poemata Puppi. Vbi de Roſcia lege mentio eſt. Senatorius cenſus duplex, ab Auguſto etiam auctus. Sueton. in Auguſto, cenſum ſenatorium ampliauit, & pro octingentorum milliũ ſumma duodecies ſeſtertiũ taxauit. ¶ Fracti ciceris, & nucis emptor] Plebs inops gaudebat liberioribus iocis, nõ ita alij. hæc propter inopiam legumina emebat. Cicero pro Murena de plebis inopia ſic. ipſi deniq;, ut ſolẽt loqui, nõ dicere pro nobis, nõ ſpondere, nõ uocare domum ſuam poſſunt, atq; hæc à nobis petunt omnia, neq; ulla re alia, quæ à nobis cõſequuntur, niſi opera ſua compenſari putant poſſe. tales Romæ capitecenſi. Salluſtius in Iugurthino bello, de Mario. capitecenſos pleroſq;. id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionẽ conſulis memorabant. de his etiam Gellius libro 15. cap. 10. ¶ Donãtiæ corona] Bonos poëtas edera coronabãt. Vir. Eglogã ſeptima. Paſtores edera creſcẽtem ornare poetam Arcades, uel nõ dignos corona putant, & cœtu audientiũ. illud nõ reticendũ uidetur: cũ equites equo, patritij patre, equites, ſenatores re, ut docuimus, ſignificẽtur, plebs leguminibus, Iaſonem plebem intelligere per rei dictionem, quaſi uero equites, & ſenatores rem familiarem nõ habuerint, & qui locupletiores ſunt, ut ſenatores, & equites, nõ fuerint potius rẽ ſignificãdi. ¶ Syllaba] De elocutione tragicá, & comicá ut plenius uideatur præcepiſſe, agit nũc etiã de inſtrumẽto elocutionis nam metrum poetis inſtrumentum eſt elocutionis: in tragicis autem, & comicis metris plurimi iambi reperiũtur, & ſpondei, igitur de iambo, & ſpondeo hic nõ reticẽdum ſibi putauit Horat. ¶ Syllaba longa breui ſubiecta] Duæ ſyllabæ, prior breuis, poſterior lõga iãbum cõficiunt. M. Tullius lib. 3. de orato

re. nam quũ ſint numeri plures, iambum, & trochæum frequentem ſegregat ab oratore Ariſtoteles Catule ueſter, qui natura tamẽ incurrunt ipſi in orationem, ſermonemq́; noſtrum. ſed ſunt inſignes percuſſiones eorum numerorum, et minuti pedes. Quintilianus lib. 9. capite ultimo ſic. Iambum breui, longaq́;, huic contrarium è longa, & breui, hunc nos choreum, ut alij trochæum nominemus. hæc ille. pedes autem huiuſmodi in poeſi conſtant metrum, in ſoluta oratione rithmum Ariſtoteles libro tertio rhetor. διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται. quare in oratione eſſe oportet rythmum, ſeu numerum, non metrum: ſic enim erat poẽma.. ¶ Pes citus] Si comparetur cum ſpondeo tardo, qui conſtat è duabus ſyllabis longis. ſic Ariſtoteles in prædicamentis, ubi agit de ijs, quæ ſunt πρός τι, milliummagnum uocat ratione minutioris, montem paruum ratione altioris. in odis etiam celeres iambi dicuntur. & in celeres iambos Miſit furentem. ¶ Trimetris accreſcere iuſſit nomen iambeis] Iambicum carmen ſex ictibus conſtans, trimetrum dicitur, propter celeritatem, cum ſit ſenarium. ut ſtatim apparet, ibi, cum ſenos reddere poteſt, qui libro nono cap. ultimo ſic inquit, longum eſſe duorũ temporum, breuem unius, etiam pueri ſciunt. & hoc eſt, quod ait Cicero in oratore, choreũ, qui ex longa, & breui conſtat, eodem ſpatio claudi, quo trocheum, qui eſt ex tribus breuibus. quia ſcilicet longa chorei ualet duas breues trochæi. quia igitur breuitas in ſyllabis contrahit, lõgitudo producit, ac diffundit, iambus propter priorem ſyllabam breuem ex ſenario in trimetrum colligitur, ac reducitur. ¶ Accreſcere] In codice Bernardini Parthenij, uiri doctiſſimi, qui Vicentiæ publice græcas, & latinas literas magna cum laude profitetur, accedere eſt, non accreſcere. & quidem non inepta lectio eſt. nam iambico uerſui in trimetrum contracto contrahi nomen uidetur, non accreſcere. niſi accreſcat, quia non ſolum ſenarium, ſed trimetrum appellãt.

¶ Primus ad extremum ſimilis ſibi] Id eſt à principio ad finem olim ex iambis duntaxat cõſtans. ſic in oratione ſeptima, qui furta in Sicilia nunquam intermiſit, antequam hoc delectum, præclarumq́; conſilium iſte dedit, ut ab ijs nummo acciperet, ac ſui ſimilis eſſet. ¶ Tardior ut paulo, &c] Inſeri cœperunt mox ſpondei inter iambos, ut uerſus grauior redderetur, cum grauitate ſpondeorum leuitas iamborum temperata eſſet. nam ſpondei tardi ſunt, cum ex duabus longis ſyllabis conſtent, Dionyſius in libro de compoſitione, ὁ δὲ ἀμφοτέρας τὰς συλλαβὰς μακρὰς ἔχων κέκληται μὲν σπονδεῖος, ἀξίωμα δ᾽ ἔχει μέγα, καὶ σεμνότητα πολλήν. utranq́; ſillabam longam habens ſpõdeus uocatus eſt. magnam autem dignitatem, & plurimum grauitatis præ ſe fert. Pythagoras ſpondeis iuuenes bacchantes, et in caſtiſſimam domum impetum facientes repreſſit, cum in eos ipſe noctu incidiſſet, quo tempore ſtellas contemplabatur.

¶ In iura paterna] In eum locum, quem ipſe ſolus apud patres, & maiores noſtros occupare ſolebat, cum ſociũ in carmine ſpõdeum nõ habebat, & uerſus ex iambis integer conſtaret ſimilitudo ab ijs. qui partẽ imperij alijs cõcedunt, ut Romulus Sabinos in ſuam urbem recepit. Liuius lib. 1. & Darius imperium cum Alexãdro partiri noluit, cui Alexãder reſpondit, ut mũdum duos ſoles, ſic idem regnum duos reges ferre non poſſe. Diodorus. ¶ Stabiles] Graues, & tardos, ut ſtare uideantur, von moueri. ſimilitudo ab ijs rebus, quæ non facile dilabuntur, ut apud Demoſthenem in Leptinem, ubi munera populi ſtabiliora, quàm quæ reges largiuntur, eſſe probantur. τῇ δὲ τιμῇ, καὶ βεβαιότητι τὰς παρὰ τοῦ δήμου δωρεὰς εὑρήσετε οὔσας βελτίους. dignitate, & conſtantia, quæ à populo munera accepimus, præſtare intelligetis. βεβαιότητα nominat. quam etiam hic Horatius in ſpondeis per translationem expreſſit. ¶ Sede ſecunda, aut quarta ſocialiter] Ita ſpondeos recepit, ut ſibi exceperit ſecundam, & quartam ſedem in carmine, unde pelli à ſpõdeo nõ poteſt. ¶ Commodus, & patiens] Quia ceſſit libenter ſpondeis locum. ut Vir. de ſcorpio amplum locum Cæſari cedente, libro 1. georg. Ipſe tibi iam brachia contrahit ardens Scorpius, & cœli iuſta plus parte relinquit. Vt iambus, & ſcorpius maiorẽ partẽ cedentes, iure nõ ſolum commodi, ſed etiã patiẽtes haberi queant. ¶ Acci, & Enni]

Enni] Qui tragœdias ſcripſerunt ſpondeis refertas, in quibus uel nullos iambos uel raros reperiſſes. Accius Atreum tragœdiam à ſe ſcriptam Pacuuio iam grandi natu legendam dedit. cui Pacuuius reſpondit, eſſe ſonoram, grandem, ſed acerbam, ut pomum nondum mite. Gellius libro 12. cap. 2. Ennius præter alias tragœdias Medæam ſcripſit, ut apparet apud Ciceronem pro Cælio, & libro 2. de inuentione. item Hecubam. Gellius teſtis libro 10. cap. 4. Accius etiam Electram. Cicero Philippica prima. ¶ Nobilibus trimetris] Non quia raris iambis utantur, nam id uitium potius exiſtimandum eſt, ſed quia alijs ornamentis abundent. Ouidius de Ennio. Ennius ingenio nobilis, arte rudis. nam ego hic nõ arbitror eſſe ironiam, quam Iaſon inducit. ipſe Cicero, quo nullus teſtis locupletior, in Accio, & Ennio multa admiratur. libro 3. de officijs ſic. deinde illud etiam apud Accium. fregiſti ne fidem? neq; dedi, neq; do infideli cuiquam, quanquam ab impio rege dicitur, luculente tamen dicitur. & poſt de Ennio ſic. nam præclare Ennius. ô fides alma, alta pinnis, & iuſiurandum Iouis. his, & alij huiuſmodi & Accij, & Ennij trimetra ſine ironia nobilia nuncupauit Horatius. ¶ In ſcenam] Latinos poëtas reprehendit, quòd ſpondeos nimium adamarint, & Græcos ijs anteponit, quorum in ſcriptis crebriores iambi ſunt. ¶ Magno cum pondere] Propter crebros ſpõdeos. quos ſtabiles paulo ante uocauit propter pondus, et grauitatem. non enim magnum ſonantes uerſus innuit Horatius, ut Acrõ, Parrhaſiusq;, & Acronem ſequuti Griſolus Iaſonq; crediderunt: nec uero Madij doctiſsimi hic opinio admodum placet, qui de magno carminum uolumine exponit.

¶ Operæ celeris nimium] Ordo eſt. index premit uerſus &c. crimine turpi operæ nimium celeris, id eſt, uituperat, quòd præpropere, & ſine cura, ſtudioq; ſcripti ſint. ſic prope Thucydides libro 3. concione Diodoti, νομίζω δὲ δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλίᾳ εἶναι, τάχος τε, καὶ ὀργήν. rectis conſilijs duo maxime contraria eſſe iudico, celeritatem. & iram. Plinius libro ſexto epiſtola ſecunda. paucioribus clepſydris præcipitamus cauſas, quæ diebus explicari ſolebant. ¶ Aut ignoratæ artis] Quæ exigit mixtos ſpondeis iambos in carmine. quod qui nõ præſtiterunt, poetæ hic ab Horatio reprehenduntur, non qui graues, & ponderoſos uerſus ediderunt. nam hoc laudi tribuendum eſt, non uitio uertendum. Virgilius de Sophocle ſublimi, & graui poëta, qui imperatorias laudes ſtylo æquare poſset. Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno. ubi Seruius ſic. Sophocles autem tragœdiographus fuit altiſonus. ¶ Non quiuis iudex] Non omnes iudices adhibiti recte ſententiam ferre de poematibus poſſunt. Vitruuius libro ſeptimo in proœmio ſic inquit: Ariſtophanes uero, cum ab eo ſententia rogaretur, eum primum pronũciari iuſsit, qui minime populo placuiſſet. ubi de poëtis loquitur. ¶ Immodulata] Methodo, & modulo poëtico non recte efficta. modulum latius patet. Horatius libro primo epiſtolarum. Metiri ſe quenq; ſuo modulo, ac pede uerum eſt. Lilius Gregorius Gyraldus uir ſummus in literis, duos libros de poetis noſtrorum temporum edidit: in quibus ita ille acri iudicio ſingulorum poetarum ſcripta tanquam in libra Critolai expendit, ut facile doceat, quæ modulata, quæ immodulata, poemata eſſe cenſeat. nec uero illum uſquam opinio fefellit niſi ubi me bonum iam poëtam eſſe dicit, cum tamen ea carmina noſtra legerit, quæ mihi olim adhuc puero exciderunt. nam ſi ea præſtantia in pangendis carminibus eſſemus, qua Ioannes Baptiſta Pigna Ferrarienſis eſt, iuuenis in omni genere litterarum præſtantiſsimus, ac ſummus, qua alij complures, quos ille nominat, certe mihi iure optimo locũ in ſuis libris Gyraldus eſſe uoluiſſet. ¶ Romanis poetis] Latinos poetas uenia hac fuiſſe indignos ait, qua ſpõdaicos, nõ iãbicos uerſus pãxerunt, et ut nõ perfectos nõ ſolũ hic, ſed etiã lib. 2. epiſtolarũ arguit. in hoc enim de poetica lib. Horat. ſummi, ac perfecti poetæ ſpeciem quærit: quæ ſi ſpectetur, iam latinũ poetam, quem ualde mireris, inuenies neminem. ſic in oratore Cicero perfecti oratoris exemplum effingens, ea laude Craſſum, Anton. Hortenſium clariſsimos oratores priuat, his uerbis. in ea urbe, in qua, ut ait Anton. auditus eloquẽs nemo erat. atqui ſi Antonio Craſſus eloquẽs uiſus nõ eſt, aut ſibi ipſe,

nunquam Cotta uiſus eſſet, nunquam Sulpicius, nunquam Hortenſius. &c. ſi perfecti aut oratores hi, aut poëtæ illi non extiterunt, nobiles tamen fuiſſe nemo inficias ibit. ¶ An omnes uiſuros etc] Cum ſcimus omnium oculos in nos eſſe coniectos, melius officium colimus. Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum Cydiæ illud refert, ὡς περὶ κυδίας περὶ τῆς σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς ἀθηναίους περιεστάναι κύκλῳ τοὺς ἕλληνας ὡς ὁρῶντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους ἃ ἂν ψηφίσωνται. ſicuti Cydias de Sami colonia in cōcione dixit: rogabat enim Athenienſes, ut circunſtare Græcos omnes putarent, ut uidentes, non audituros tantum ea, quæ decreuerint. & Cicero in oratione pro Sex. Roſcio Amerino M. Fannium in eo iudicio quæſitorem ſic alloquitur. quanta multitudo hominum conuenerit ad hoc iudicium, uides: quæ ſit omnium mortalium expectatio, quæ cupiditas, ut acria, ac ſeuera iudicia fiant, intelligis. quibus uerbis non modo multos, ſed etiam intelligentes eſſe præmonet.

¶ Tutus, & intra ſpem ueniæ] Referuntur hæc ad uerba illa conſequentia, uitaui, & merui, non ad ſuperiora. nam uirum doctiſſimum Iacobū Griſolum Iaſon minus prudenter reprehendit, quòd, ut ego, hæc cum conſequentibus coniunxerit. nam hic germanus poëtæ ſenſus eſt. ſi uenia contentus ſum, culpam quidem nullam ſuſtinebo, ſed tamen laudem non referam, ac promerebor: ſolet enim laus à præſtanti uirtute, non à uenia proficiſci. ſpem ueniæ dixit, quod admodum uulgare eſt, ideo non laudabile: quis enim eſt, qui ſpe diues non ſit? Heſiodus libro primo de operibus, & diebus, omnia mala è uaſe Pandoræ euolaſſe ait, ſolam ſpem in imo uaſe remanſiſſe. μούνη δ᾽ αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀρρήκτοισι δόμοισιν ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χείλεσιν. innuens, ſpem apud omnes reſidere, nec abire. ¶ Vitaui deniq; culpam] Quod glorioſum non eſt. Cicero libro familiarium in epiſtola ad Pætum. iam pater eius accuſatus à M. Antonio ſutorio atramento abſolutus putatur. ¶ Non laudem merui] Quam ſolam petere debemus unde M. Marcellus hoc iudicans templum honori erexit ut præter Liuium Vitruuius libro ſeptimo teſtatur. ¶ Exemplaria Græca] Nam, ut poſtea dicet, Graijs ingenium, graijs dedit ore rotundo Muſa loqui. cum igitur Græci perfecti ſint, ad eorum nos imitationē Horat. cohortatur. Euripidi quædam errata Ariſtot. in poetice opponit, quæ fortaſſe dilui poſſunt. eius hæc uerba ſunt, ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους, μὴ ἀναγκαῖον, οἷον ὁ μενέλαος ἐν τῷ ὀρέστῃ, τοῦ δ᾽ ἀπρεποῦς ὅ τε τῆς μελανίππης ῥῆσις, τοῦ δ᾽ ἀνωμάλου ἡ ἐν αὐλίδι ἰφιγένεια. οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ, id eſt exemplum improbi moris ſit alioqui minime neceſſarium, ut Menelaus in Oreſte: decori uero non ſeruati, Menalippes ſermo: inæqualitatis autem, Iphigenia in Aulide: non enim cū ſupplicat, talis uidetur, qualis poſtera die eſt. quod attinet ad Menelaum, Oreſtes in Oreſte Euripidis, necata matre Clytemneſtra opē à patruo Menelao implorat. is opem non fert, imo matricidā increpat. hoc uidetur exemplum eſſe miræ cuiuſdam probitatis, qui ne filio quidem ex fratre, qui ſe matricidio inquinauerat, potuerit non aduerſarius eſſe, cuius quaſi iudicium dij immortales ſecuti Oreſtem furijs agitarunt. unde Virgilius. hinc Agamemnonius furijs agitatus Oreſtes. Alterum crimen eſt de Menalippe, quam Euripides philoſophorū more de natura diſputantem induxit, uidetur autem ἀπρεπὲς, id eſt indecorum, fœminæ tam excellentem rerum cognitionem tribuere. ſed excuſari poteſt Euripides nam decorum potius ſeruauit: Menalippem enim Neptunus erudierat. qui potuit igitur fœmina à tanto deo erudita non Caſſandras, & Carmentas, Mutias, & Licinas, & Cornelias Romana doctrina uincere? Dionyſius Halicarnaſſeus in libris rhetoricis, ubi agit, περὶ ἐσχηματισμένων λόγων, ſic inquit, ἡ δὲ μελανίππη ἐπαιδεύθη μὲν ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος. Menalippe autem à Neptuno erudita fuit. Tertiū peccatum uidetur in Euripide eſſe, quòd Iphigeniam primum patri ſupplicē, ne Dianæ mactaretur, inducit, mox alacrem ad moriendū pro ſalute Græcorum omniū eam effingit. Cicero enim libro 3. de officijs, ſic inquit. Agamemnon cū deuouiſſet Dianæ quod in ſuo regno pulcherrimum natum eſſet, illo anno immolauit Iphigeniam, qua nihil erat

eo quidem

eò quidem anno natum pulchrius. in quo tantum abeſt, ut Euripides reprehenſione dignus ſit, ut in cœlum potius ob prudentiam ferendus uideatur. nam ſi puellam conſtantem, & intrepidam effinxiſſet, cum primum ei mortis nuncius allatus eſt, non ſeruaſſet profecto decorum, id enim uirtutis ſpecimen puellæ dediſſet, quod uix in Regulo, Codro, & Decijs repertũ eſt. puellæ timidæ ſunt, & nihil morte acerbius putant, iure igitur primum timidam Iphigeniam Euripides facit. ut altero die ſalutem Græcorum uita chariorem habet. quid tum? illam patris preces illam neceßitas, illam ſalus ſuorum, illam gloria mouere potuerunt. at inconſtans eſt. nimirum fœminæ inconſtantes eſſe ſolent. Virgilius. Varium, & mutabile ſemper Fœmina. cur autẽ mortis contemptum in maximi Regis filia indigne ferimus, quem fuiſſe in priuatis fœminis, Arria, Portia, & alijs ſcimus? ¶ *Nocturna manu*] *Nam ſtudioſis non eſt dormiendum* παννύχιον, *id eſt, per totam noctem. quam Græci ueteres cogitationem appellarunt, quòd noctu etiam cogitationes noſtræ euigilare debent. Pindarus in Nemeis, in ode, qua Sogenem Aegineſem laudat.* ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντας εὐφρόναν. *Tibi ſine Lucina ait nos nec diem uidere, nec noctem poſſe. ibi* εὐφρόναν, *id eſt cogitationem bonam pro nocte habes.* ¶ *At noſtri proaui*] *Plautum, & Plauti imitatores, laudatoresq; damnat.*

¶ *At noſtri proaui*] *De Plauto libro ſecundo epiſt. ſcribens ad Auguſtum Horatius ſic, Geſtit enim nummum in loculos dimittere poſthac Securus cadat, an recto ſtet fabula talo. Plauti laudationem tribuit maioribus. nam Plautus per antiquus eſt. de eo ſic Cicero in libro de claris oratoribus. Accius autem à Q. Maximo Conſule captum Tarento ſcripſit Liuium, annis 30. poſt, quam eum fabulam docuiſſe, & Atticus ſcribit, & nos in antiquis cõmentarijs inuenimus: docuiße autẽ fabulam annis poſt undecim Cn. Cornelio Q. Minutio Coss. ludis Iuuentatis, quos Salinator Senenſi prælio uouerat, in quo tãtus error Accij fuit, ut his Coss. quadraginta annos natus Ennius fuerit. cui ſi æqualis fuerit Liuius. minor fuit aliquanto is qui primus fabulam dedit, quam ij, qui multas docuerunt, ante hos Coss. & Plautus, & Næuius. huius M. Accij Plauti uitam Crinitus, & Lilius Gyraldus ſcripſerunt. Gellius libro 3. capite, 3. eſt author, Plautum in piſtrino comœdias compoſuiße, cum ob uictum quærendum truſatiles molas circumageret.* ¶ *Numeros*] *Poëticos, non oratorios. de ambobus Ariſtoteles libro tertio rhetor ſic.* τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον. *formam autem orationis eſſe oportet, nec poëticis numeris aſtrictam, nec omnino numerorum expertẽ. numeri igitur poëtici metrum efficiunt, oratorij ſpeciem quandam metri, non metrum. Cicero etiam in oratore ſic inquit. nã qui Iſocratem maxime mirãtur, hoc in eius ſummis laudibus ferunt, quod uerbis ſolutis numeros primus adiunxerit. cum enim uideret oratores cum ſeueritate audiri, poetas autẽ cum uoluptate, cum dicitur numeros ſecutus, quibus etiam in oratione uteremur, etc.* ¶ *Sales*] *Facetias, de quibus copioſe Cicero libro II. de oratore. Quintilianus libro ſexto.* ¶ *Ne dicam ſtulte*] *Stulte ſentiebant, quia uerum ignorabant. ſtultitia autem oritur ex ignorantia, ex qua tanquam ex fonte manat, cum ſcilicet ea ignoramus, quæ ſunt alijs notißima, non quotieſcunque ignoramus. Socrates enim apud Xenophontẽ lib. 3.* ἀπομν. *ſic ait his exemplis.* ἐάν τε γὰρ τὶς μέγας οὕτως οἴηται εἶναι, ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιών, ἐάν τε οὕτως ἰσχυρός, ὥστε ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἴρειν, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν. *ſi quis ſe ita procerum eſſe putet, ut portas urbis tranſiens ſe curuet, et ita robuſtum ut domos attollere conetur, hunc ſtultum dicere poſſumus.* ¶ *Et uos*] *O Piſones.* ¶ *Inurbanum lepido*] *Cicero de oratore ſecundo de inurbano ſic uitandum eſt oratori utrunque, ne aut ſcurrilis iocus ſit, aut inimicus. Ariſtoteles libro ſecundo rhetoric.* βωμολοχίαν *uocat. per lepidum elegantem iocum intelligit, unde Aemylij Lepidi dicti ſunt. Aemylius enim græce Lepidũ ſignificat Plutar in uita Aemylij Pauli,* διὰ αἱμυλίαν λόγου, καὶ χάριν Αἰμύλιος προσαγορευθῆναι. ¶ *Digitis & aure*] *Metaphora à muſicis, qui legitimos ſonos digitis, et aure indicãt Quintil. lib. II. capite, de pronunciatione.*

ſunt

ſunt quædam latentis ſermonis percuſsiones, & quaſi aliqui pedes. & poſt: ut ſit unus motus, nouum crimen, alter, C. Cæſar: tertius, & ante hunc diem: quartus, non auditum, &c. Heſiod. libro primo operum, & dierum, de choreis. αἰεὶ δὲ πόδας, καὶ χεῖρας ὅμοιοι τέρποντο ἰμβαλίησι. Hunc motum aures metiri ſolent, & manus. ¶ Ignotum tragicæ] Quemadmodum libro primo de diuina philoſophia Ariſtoteles, antequam propoſitam rem aggrederetur, Aegyptios primum philoſophatos eſſe dixit, &, à quibus primum authoribus philoſophia manarit, edocuit: ſic quidem hic Horatius de origine poetices tragicæ agit, &, quo modo producta creuerit tragœdia, demonſtrat. ¶ Theſpis] Hunc inuentorē fuiſſe tragœdiæ affirmat Horatius, cuius rei author eſt etiam Plutarchus in uita Solonis. fuit autem Theſpis Athenienſis, ut ſcribit Suidas. Ariſtoteles in poëtice Dorienſes, non Athenienſes tragœdiæ, & comœdiæ inuentores nominat, his uerbis, διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς. & quæ ſequuntur. quamobrem tragœdiam, & comœdiam Dorienſes ſibi uendicant. altercabantur pro hac laude Dorienſes cum Athenienſibus, & uocabulis patrijs ſe tuebātur. nam nos, aiebant, uicos appellamus κώμας, uos Athenienſes δήμους. ſed comœdia dicitur ἀπὸ τῶν κωμῶν. nos facere δρᾶν dicimus uos, πράττειν. dramata igitur, id eſt. comœdia, & tragœdia, Dorienſi uocabulo nominatur. quod teſtatiſsimum argumētum eſt, Dorienſes utriusq; poëmatis fuiſſe authores, quæſtio hæc diſcutietur, ſi uarijs opinionibus rem hanc apud ueteres iactatam reſpondebimus, & Horatium eorum ſententiam eſſe ſecutum, qui originem tragœdiæ ad Athenienſes ut nobiliores authores retulerunt.

¶ Ignotum] Nam ſi tum primum à Theſpide, uel ut alij aſſeuerabant, ab Epigene, ut eſt apud Suidam, uel à Dorienſibus, tragœdia reperta eſt: neceſſe eſt, ut ante genus tragœdiæ ignotum latuerit: quia res cognitionem, ac ſcientiam præcedit. Ariſtoteles in prædicamentis, in ijs, quæ uulgo relatiua dicūtur, τὸ γὰρ ἐπιστητὸν πρότερον ἂν δόξειε τῆς ἐπιστήμης εἶναι, &c. quod ſciri poteſt prius, quā ſcientia eſſe uideretur. ¶ Et plauſtris uexiſſe poemata] Alij omnes, uel tam multa Theſpidem ſcripſiſſe aiunt, ut ea plauſtris aduceheret, Acronis authoritatem ſecuti, uel certe eum ſua poemata portaſſe in curribus cum ijs omnibus, quæ ad dictionē neceſſaria uidebantur, exponunt. ego, ſcenam à Theſpide plauſtris circunductam, interpretor, per urbem. Virgilius libro tertio georg. Vel ſcena ut uerſis diſcedat frontibus, utq; Purpurea intexti tollant aulæa Britanni. Vbi Seruius ſic inquit. ſcena quæ fiebat, aut uerſilis erat, aut ductilis. uerſilis tunc erat, cum ſubito tota machinis quibuſdā conuertebatur, & aliam picturæ faciem oſtendebat: ductilis tunc, cum tractis tabulatis hac, atque illac ſpecies picturæ nudabatur interior. Horatius poëmata nominauit pro ſcena, cauſam ut aiunt pro cauſato. nam propter poëmata ſcena comparatur, & poëmata in ſcena concinebantur. unde ſubdit. Quæ canerent, &c. ¶ Agerentq;] Et repræſentarent: hinc actores. quia Scipio ex Lælij ſententia omnia ſtatuebat, ipſe actor dictus eſt, Lælius poëta. Plutarchus in libro, quo diſputat an gerenda ſit à ſene reſp. ¶ Peruncti fæcibus ora] Suidas de Theſpide, καὶ πρῶτον μὲν χρίσας τὸ πρόσωπον ψιμυθίῳ ἐτραγῴδησεν. & primum faciem fuco perunctus in tragœdiis recitauit. ſed an fucum fecem iure dixit Horatius, alij uideant: fucus enim fæx eſſe non uidetur, niſi quia aliam faciem reddit. quare male audiunt, qui ſe fuco inficiunt. nam Aelianus libro ſeptimo de Archidamo Lacedæmoniorum rege, & de ſene quodam fucato, ſic inquit, ἀναστὰς οὖν ὁ Ἀρχίδαμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς τί ἂν ἔφη οὗτος ὑγιὲς εἴπῃ, ὃς οὐ μόνον ἐπὶ τῇ ψυχῇ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ περιφέρει. ſurgens igitur Archidamus Lacedæmoniorum rex, quid hic, inquit, ſanum dicat? qui non ſolum, in anima mendacium, ſed etiam in capite circumfert. quid ſi per fæcem caliginem, & fauillam intelligamus? qua hodie in genialibus diebus multos ſibi uultum inficere uidemus licentius, ea etiam tinctus Damon Cheronæus militem Romanum ſui libidine ardentem aggreſ-

ſus interfecit, ut ait Plutarchus in Cimone. ¶ Perſonæ] Aeſchylus, inquit, perſonam inuenit, fortaſſe, quia duos mimos addidit. Ariſtoteles in poëtice. καὶ τότε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος αἰσχύλος ἤγαγε. & tunc hypocritarum numerum ab uno ad terna rium primus Aeſchylus prouexit, uel intellige perſonam pro ficto uultu, quo in choreis uti, ne de facie dignoſcamur, ſolemus. perſonis etiam ueteres Romani utebātur, ut de M. Antonio, qui Cleopatræ amore flagrabat, ſcriptum reliquit in uita Plutarchus. de tibicinibus Valerius Maximus libro ſecundo, cap. primo, ſic. tibicinum quoq; collegium ſolet in foro uulgi oculos in ſe conuertere, cū inter publicas, priuataſq; ferias, actiones perſonis tecto capite, uariaq; ueſte uelatis concentus edit. Gelius libro 5, capite 7. unde dicta perſona ſit, docet. ¶ Pallæ] Stolæ, de hac Athenæus libro primo. καὶ αἰσχύλος δὲ οὐ μόνον ἐξεῦρε τὴν τῆς στολῆς εὐπρέπειαν, καὶ σεμνότητα, &c. & Aeſchylus non ſolum inuenit honeſtatem, & grauitatem, &c. Horat. libro ſecundo epiſtolarum ad Auguſtum ſcribens de hac ueſte, ſic. Diuitiæq; peregrinæ, quibus oblitus actor Cum ſtetit in ſcena, concurrit dextera læuæ. Dixit adhuc aliquid? nil ſane. quid placet ergo? Lana Tarentino uiolas imitata ueneno. ¶ Modicis inſtrauit pulpita tignis] Ariſtoteles in poëtice non Aeſchylo hoc, ſed Sophocli inuentum tribuit. καὶ σκηνογραφίαν σοφοκλῆς. & ſcenæ apparatum Sophocles inuenit fortaſſe Aeſchylus modicam ſcenam, Sophocles ampliorē inſtituit. quod tacite Ariſtotelis, & Horatij uerba innuunt. ſcenam tragicam Vitruuius columnis, ſignis, alijſq; rebus exornat, ut regijs, comicam priuatis, ſatyricam arboribus, ſpeluncis, montibus. hoc in loco Iaſon ſic inquit: non dicit ſcenam Theſpim inueniſſe, ſed modicis tignis pulpita inſtrauiſſe. & nō uidet mētionem hic nō de Theſpide, ſed de Aeſchylo incidiſſe. ¶ Magnūq; loqui] Nā ut libro decimo Quintilianus ſcribit, grādiloquus ſæpe ad uitium uſq; eſt. Aeſchylus. ſed nimirum grāditas hæc omnium tragicorum eſt germana. Horatius libro primo epiſtolarum, ad Iulium Florum ſcribens de Tityo, An tragica deſæuit, & ampullatur in arte? ſæpe etiam perſonæ in tragœdia inducuntur iratæ, & ideo loquētes inflatius. ut loquitur apud Sophoclem Oedypus tyrannus contra Creontem. οὗτος σύ, πῶς δεῦρ᾽ ἦλθες, ἢ τοσόνδ᾽ ἔχεις τόλμης πρόσωπον, & quæ ſequuntur. Tu, qui talis es, quo modo huc uenisti? an tantā uultu audaciā præ te fers? ut merito de illo Platonis illud in Protagora de Prodico uſurpari poſſimus, διὰ τὴν φωνῆς βαρύτητα βόμβησεν οἰκία. uocis grauitate domus intonuit. ¶ Nitiq; cothurno] Stylo tragico, & ſublimi uti. ſupra demonſtratum eſt, ſoccum comicorum eſſe, cothurnum tragicorum. Virgilius nymphis etiā dedit. Purpureoq; alte ſuras uincire cothurno. Theramenes, quia uerſatili erat ingenio, cothurnus dicebatur, Plutarchus in politicis. δεῖ μάλιστα τὸν θηραμένης κόθορνον ὑποδούμενον ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν. Theramenis cothurnum induentem cum utriſq; uerſari. atq; aſſueſcere oportet, tragici etiam duo illa diuerſa præſtare debent in primis, miſerationem, & terrorem, ut docet in poëtice Ariſtoteles, ut conuenire his iure optimo cothurnus putetur. ¶ Succeſſit uetus] Quo modo comœdia uetus magno omnium plauſu excepta primum ſit, mox ob maledicta repudiata, hoc contextu habemus. ¶ Vetus his comœdia] Fuit comœdia uetus, media noua, ut inquit apud Teren. Donat. Horat. de ueteri tantū, ut digniori agit. quis inuenerit apud Græcos comœdiam, docuimus ſuperiore contextu. Donatus tamen dubium eſſe ait de Græcis. nā inter latinos Liuiū Andronicū authorē nominat, quod M. Tul. etiam fatetur lib. 1. quæſtionū Tuſcul. ſucceſſit tragœdiæ comœdia, quia, ut ait Donatus, tragœdia primo prolata eſt. nam ut ab incultis, & feris moribus paulatim peruentum eſt ad manſuetudinem, ad urbes conditas, ad mitiorē uitam, ita res tragicæ multo ante comicas inuentæ. Ariſtoteles in poëtice de comœdia. ἡ δὲ κωμῳδία διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς ἔλαθεν. καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. comœdia, quia negligebatur, primum latuit. nam ei chorum magiſtratus ſero dedit. A Phallicis carminibus obſcenis, quæ in ſacris Bacchi continebantur,

comœ-

comœdiam manaſſe, & ipſam parum pudentem, in poëtice auctor Ariſtoteles eſt ¶ In uitiũ libertas excidit] *Quia nominabantur ij, in quos male dicta conijciebantur, ut uidemus in Pluto Ariſtophanis, qui Patroclem nominat, cum ſordidiſsimum hominem innuere uellet.* ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι, ὃς οὐκ ἐλούσατ' ἐξ ὅτου περ ἐγένετο. *A Patrocle uenio, qui tota uita nunquã lotus eſt. in Nephelis uero qui d in Socratẽ non dicit? cuius rei gratia legendus eſt. Plato in Apol. nimirũ ueteris comœdiæ propriũ maledicere erat, ut pro flagitijs notã infamiæ peccãtibus inureret: Ariſt. in poëtice.* ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστι τὸ γελοῖον μόριον. τὸ γὰρ γελοῖόν ἐστιν, ἁμάρτημά τι καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικόν οἷον εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης, *Comœdia autẽ, ut diximus, eſt imitatio deteriorum, non tamen ſecundum omne uitij genus, quanquam ridiculum à turpi proficiſcitur, ridiculum enim aliquo pacto peccatum eſt, & turpitudo ſine dolore, minimeq́; noxia, perinde ac ridicula ſtatim appareat deformis facies, diſtorta ſine dolore. Horatius etiam hoc comprobat libro primo ſatyra quarta.* Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophaneſq́; poëtæ, Atque alij quorum comœdia priſca uirorum eſt, Siquis erat dignus deſcribi, quod malus, aut, fur,

Quòd mœchus foret, aut ſicarius, aut alioquin Famoſus, multa cum libertate notabant. Hinc omnis pendet Lucilius hoſce ſecutus. ¶ Lex eſt accepta] De cohibenda maledicentia ueteris comœdiæ. his uerbis ueteres latum eſſe legem ſignificabant. nam Cicero etiam libro tertio de officijs ſic loquutus eſt, honeſtius hic, quàm Q. Pompeius, quo, cum in eadem cauſa eſſet, deprecante, accepta lex non eſt. ¶ Chorus]. Hic in comœdia contumelioſus erat, improbis detrahens. nam, ut ſupra dictum eſt, amat peccare timentes. non timentes igitur peccare odio habet. ſed modum in iurgijs ſtatuere debuit. ¶ Turpiter obticuit] Quia turpe eſt, non ſponte, ſed legis pœna à flagitijs ceſſare, & excidere in uim dignam lege regi. uiri boni ultro officium colunt, Paterculus libro ſecundo de M. Liuio Druſo ſic ait. cum ædificaret domũ in Palatio, in eo loco, ubi eſt quæ quondam Ciceronis, mox Cenſorini fuit, nunc Statilij Siſennæ eſt, promitteretq́; ei architectus, ita ſe eam ædificaturum, ut libera à conſpectu, immunis ab omnibus arbitris eſſet, ne quiſquam in eam deſpicere poſsit, tu uero, inquit, ſi quid in te artis eſt, ita compone domum meam, ut, quicquid agam, ab omnibus perſpici poſsit. ¶ Sublato iure nocendi] Adempta facultate, & præciſa licentia maledicendi. quam leges nullo pacto ferunt. nam Vlpianus iuriſconſultus libro uigeſimo octauo Digeſtorum, titulo, qui teſtamẽtum facere poſſunt, lege decima octaua, ſic inquit. Siquis ob carmen famoſum damnetur, ſenatuſconſulto expreſſum eſt, ut inteſtabilis ſit. ergo nec teſtamentum facere poterit, nec ad teſtamentum adhiberi teſtis. ¶ Nil intentatum] Latinorum poetarum ingenium laudat, quod non ſemper Græcorum eſſe imitatores uoluerint, ſed ipſi ex ingenio multa fœliciter ſint aggreſſi: negligentiam tamen eorum in expoliendis, emendandiſq́; ſcriptis accuſat. ¶ Noſtri poëtæ] Latini, quos libro ſecundo epiſtolarum nominat, Aufert Pacuuius docti famã ſeni, Accius alti, Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro, Plautus ad exemplar Siculis properare Epicharmi, Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte. & de Ennio. Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus, Vt critici dicunt, &c. ¶ Nil intentatum liquere] Nihil in ſcribendo prætermiſerunt, omnia tentauerunt. Virgilius de Caco. Aut furijs Caci mens effera, ne quid inauſum, Aut intentatum ſceleriſue, doliue fuiſſet, &c. Poſteriorẽ uerſum uidetur Virgilius ex oratione Demoſthenis, περὶ παραπρεσβείας expreſiſſe. ille enim de Aeſchine ſic οὐδὲν ἐλλελοιπότα μοχθηρίας, nihil ſceleris cum intentatum reliquerit. tres autem hi loci trium ſcriptorum ſimillimi ſunt. ¶ Nec minimum meruere decus] Quod ipſi multa tentarint, non ſemper ueſtigijs Græcorum inſiſtentes. & tentare rem arduam, ſemper glorioſum fuit. nam ut apud Gellium libro primo, capite decimo octauo ait Varro, ſucceſſum fortuna, experientiam

laus

laus ſequitur. tum etiam laus ſequitur, cum res ex animi ſententia non euenit. Cicero in oratore ad Brutum. quod quoniam me ſæpius rogas, aggrediar, non tam perficiendi ſpe, quàm experiundi uoluntate. hinc apud Ouidium Phaëtontis epitaphium. Hic ſitus eſt Phaëton, currus auriga paterni, Quem ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis. Ariſtoteles libro primo de diuina philoſophia, experientia, inquit, facit artem, inexperientia uero caſum. ¶ Veſtigia Græca auſi deſerere] Non ueriti imitationem Græcorum dimittere. libro primo epiſtolarum, ad Mecœnatem ſcribens ſic ait Horatius de ſeipſo. O imitatores ſeruum pecus, ut mihi ſæpe Bilem, ſæpe iocum ueſtri mouere tumultus. Libera per uacuũ poſui ueſtigia princeps, Non aliena meo preſſi pede. qui ſibi fidit Dux regit examen, & quæ ſequuntur. Cicero in oratore ad Brutum, atq; utinam in Latinis talis oratoris ſimulachrum reperire poſſemus. eſſet egregiũ non quærere externa, domeſticis eſſe contentos. Philoponus libro primo in poſterioribus analyticis duplicem eſſe ſcientiam docet, alterã per inuentionem, alteram per diſciplinam: quædam enim addiſcimus per inuentionem, cum ipſi nobis duces ſumus, quædam per diſciplinam, quæ uel imitando, uel audiendo comparãtur. priorem ſcientiam Philoponus, & hic Horatius præſtare affirmant. ¶ Celebrare domeſtica facta] Vel res Romanas ſcribendo, ut ſcripſit Ennius, quem Scipiones de familia Cornelia, quem uerſibus extulerat, optime promeritum ſuo ſepulchro mortuum condiderunt. Cicero pro Archia. uel quia Latina fabularum argumenta deſumpſerunt, ut hodie faciũt doctiſſimi Ioãnes Baptiſta Gyraldus, Georgius Triſſinus, Speronus Speronius, Bernardinus Tomitanus, Alexãder Picholomineus, Benedictus Varchius, Hercules Bentiuolus, & alij. ¶ Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas] Qui Latinas fabulas ſcripſerunt: prætextas autem, id eſt eas fabulas, quæ refertæ erãt nobilioribus perſonis, togatas uero, in quibus minus erant illuſtres perſonæ. nam togam uulgo omnes gerebant, prætextam uerò tantum ij, qui dignitate excellebãt, et alto loco nati erãt. Octauius Cæſar purpureas ueſtes ſenatoribus tantũ dedit, ut ſcribit Dion libro quadrageſimo nono. ſcimus aũt purpuram prætextæ prætextam fuiſſe. Cicero etiam libro ſexto ad Atticum epiſtola prima, magnus inquit prætextatus illo die fui. Diomedes togatas fabulas pro genere poni ait, prætextatas pro ſpecie, & recte. ſed miratur, hic togatas pro ſpecie poſitas eſſe. at non debuit mirari, quia ſæpe generis nomen ſpecies retinet. Ariſtoteles libro primo rhetoricorum σημεῖον genus eſſe omnium ſignorum inquit, mox hoc nomen ſpeciei imponit. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν. nam σημεῖον pro ſigno non neceſſario uſurpauit. idem reperies in Quintiliano libro quinto, cap. 4. Cicero in Topicis. genus eſt uxor eius duæ formæ, una matrum familias, hæ ſunt, quæ in manum conuenere, altera earum quæ tantum modo uxores habentur. hic Boëtius obſeruat ſpecies, ſæpe, & genera iiſdem nominibus ſignificari. de hoc annotauimus etiam in Parergis libro primo, cap. nono. non fuit igitur, quamobrem hæc res Diomedi admirationem moueret. ¶ Nec uirtute foret, &c.] Italia, inquit, uel Roma uirtute militari clarior, quàm literaria non eſſet, ſed parem laudem ex utroque ſtudio retuliſſet, ſi Latini poetæ ſua ſcripta emendarent accuratius. Id Latinos aſſecuturos fuiſſe Horatius inquit. quod Ciceronis uirtute aſſecutos fuiſſe queſtus eſt Apollonius, cum Græcam Ciceronis orationem audiuit, & Græcis iam præreptam à Romanis eſſe non ſolum bellicam, ſed etiam literariam gloriam doluit, ut ſcribit Plutarchus. ¶ Limæ labor] Emendandi cura. tractum ab artificibus mechanicis, qui lima opus emendant, & perpoliunt. ſic Dionyſius Halicarnaſſeus in libro de compoſitione, de Demoſthene loquens, quem limæ labor non offendebat. ὁ Δημοσθένης οὖν οὗτος ἄθλιος ἦν, ὥστε ὅταν γράφῃ τοὺς λόγους, μέτρα, καὶ ῥυθμοὺς ὥσπερ οἱ πλάσαι πρ[illegible]μένος εὐαρμόττειν ἐπειρᾶτο τούτοις τοῖς τύποις τὰ κῶλα, στρέφων ἄνω καὶ κάτω τὰ ὀνόματα. Demoſthenes in ſcribendis orationibus ita erat anxius, ut ueluti fictores menſuras, & numeros immutans typis membra his aptare conaretur, nomina huc, atque illuc torquens. ¶ Et mora] ibidem Halicarnaſſeus de Iſocrate. ὁ μὲν πανηγυρικὸν λόγον, ὥς τὸν ἐλάχιστον χρόνον γραφόντες ἀποφαίνουσιν, ἐν ἔτεσι δέκα συνετάξατο. Hic Panegyricã orationem, ut qui minimum

tempus ſcriptis ſuis ſignificant, decem annorum ſpacio compoſuit. de Platone ſic. ὁ δὲ πλάτων τοὺς ἑαυτοῦ διαλόγους οὐ διέλιπεν ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη. Plato autẽ ſuos dialogos octoginta annos natus è manibus non depoſuit. ¶ Vos ô Pompilius ſanguis] Vos ô Calphurnij Piſones, qui oriundi eſtis à Numa Pompilio ſecundo Romanorum rege ſanguis, id eſt proles. Anchiſes apud Virgilium Cæſarem ſic alloquitur, lib. 6. Proijce tela manu ſanguis meus. Pindarus in Nemeis ode tertia. τηλαυγὲς ἄραρε φέγγος αἰακιδᾶν αὐτόθεν ζεῦ. τεὸν γὰρ αἷμα. Procul fulgens oritur lumen Aeacidarum, illinc, O Iuppiter: tuus enim ſanguis eſt. Ariſtoclidam Aeginetam Iouis ſanguinem Pindarus appellat. Pompilius eſt nominandi caſu pro caſu uocandi, ut apud Virgilium, Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum. Sic contra caſus uocandi pro caſu nominandi ſæpe apud Homerum, & Heſiodum, ut μητίετα ζεῦς. ¶ Multa litura coërcuit] Latini tamen poëtæ lituram, & emendationem in ſuis ſcriptis turpem putabant, ut in epiſtolis etiam legimus. Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer, Nam ſpirat tragicum ſatis, & fœliciter audet, Sed turpem putat in ſcriptis, metuitq; lituram. Dicit autem libros lituris, emendationibusq; coerceri, quia, niſi prudentes erunt ſcriptores, libri ſtatim è manibus impoliti euolabunt. incredibili enim deſiderio parandæ gloriæ flagrantus. librum ſuum Horatius ſic alloquitur libro primo epiſtolarum. Vertumnum, Ianumq; liber ſpectare uideris, Scilicet ut proſtes Soſiorũ pumice mundus, Odiſti claues, & grata ſigilla pudico, &c. Sed interponendum tempus eſt, ante, quàm lucubrationes edamus: tempus enim ſapientiſſimum philoſophi dixerunt eſſe, ut Ariſtoteles eſt teſtis libro quarto phyſicorum. διὸ καὶ οἱ μὲν σοφώτατον ἔλεγον. uide quid in eum locum annotauimus in Parergis libro tertio, capite decimo ſeptimo contra doctiſſimi Argyropoli interpretationem. coërcere autem eſt exire uolentem retinere, inuitum. Virgilius de ſtyge animas coercente. Et nouies ſtyx interfuſa coërcet. ¶ Decies] Sæpius. numerus pro numero. ¶ Ad unguem] Seruius declarans illud Virgilij libro ſecundo Georgicor. =nec ſecius omnis in unguem Arboribus poſitis ſecto uia limite quadret. In unguem inquit, id eſt ad perfectionem. & eſt translatio à marmorarijs, qui iuncturas unguibus probant, hæc ille. ſic Plutarchus in præceptis ſalutaribus. ἀκριβὴς σφόδρα, καὶ δι᾽ ὄνυχος λεγομένη δίαιτα. ualde diligens, & ad unguem quæ dicitur diæta.

¶ Ingenium miſera] Democritus philoſophus naturam requiri in poëta, non artem aiebat. cuius ſententia ſi plauſibilis uideretur, fruſtra tam multa Horatius de arte poetica præcepiſſet. Democritum igitur hic irridere uidetur, & eos omnes eludit Horatius, qui Democriticos ſe eſſe fingentes, ut boni poetæ uiderentur, omnem artem etiam in nitore corporis ſpernebant.

¶ Ingenium miſera quia fortunatius arte Credit] Democritus ingenium fortunatius, id eſt fœlicius ad ſcribenda poemata eſſe dicebat miſera arte, quam ipſe miſeram in comparatione cũ naturâ putabat. fuit autem Democritus philoſophus Abderitanus, qui in philoſophia paſſim ab Ariſtotele confutatur: multa enim perperam ſenſit. Laertius in eius uita. δοκεῖ δ᾽ αὐτῷ τάδε, ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, καὶ κενόν, ἀπείρους εἶναι κόσμους, καὶ γεννητούς, καὶ φθαρτούς, πάντα κατὰ ἀνάγκην γίνεσθαι. hæc autem ipſi uidentur, atomos, & uacuum, omnium rerum principia eſſe: innumerabiles eſſe mundos, qui geniti ſint, et corrumpi poſſint: omnia neceſſario fieri. de atomis conuicit eum Ariſtoteles libro primo phyſicorum, de mundis libro de cœlo, de neceſſitate in libro de interpretatione, de uacuo libro quarto phyſicorum. quid mirum igitur, ſi Horatius noſter hic illius ſectatores irridere non dubitauit? ¶ Excludit ſanos Helicone poetas] id eſt præſtantes eſſe poſſe poetas illos negat, qui ſani ingenio ſunt, nam Helicon mons eſt Muſis dicatus. Ariſtoteles in poetice non multum à Democrito diſcrepuit, ubi hæc uerba leguntur. διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ. τούτων γὰρ οἱ μὲν εὔπλαστοι, οἱ δ᾽ ἐκστατικοί εἰσιν. quare uel uerſatilis ingenij uiri, uel furore perciti poetica eſt. etenim poetarum alij ipſa natura ad poeticam propenſi ſunt, alij autem ad inquirendum idonei. Plato enim in Apologia non ſapientes, ſed furore quodam correptos poetas tãtam copiam carminum effundere exiſtimat, ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν, ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ

φυσ

φύσει τινὶ, καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις, ἢ οἱ χρησμῳδοί. quia nõ ob ſapientiam canerent, quæ canunt, ſed ob naturam quandam, & diuino furore afflati, ut deorũ, & oraculorũ interpretes. plura etiam Plato in Ione, quæ nos breuitatis cauſa reticemus. non igitur ſolus Democritus ſenſit, quæ diximus, ſed cum eo etiam Ariſtoteles, & Plato. quid igitur? num hos etiam reprehendit Horatius? reſponde, non Democritum hic reprehendi, ut credidit Iaſon, & alij quidam putarũt. nam Democritus nõ ſpreuit artem, ſed ea fortunatius ingenium eſſe dixit. ſed eos irrideri, qui ſe Democriticos eſſe iactantes artem penitus neglexerunt, &, ut ſolam naturam ſequi uiderentur, ipſius etiam corporis ornatum, & curam contempſerunt. quaſi uero in eo munditiarum contemptu poeticæ poſita eſſet. Cicero libro ſecundo de oratore, Democriti ſententiam probat, & interpretatur, his uerbis. ſæpe enim audiui poetam bonum neminem, id quod à Democrito, & Platone in ſcriptis relictum eſſe dicunt, ſine inflammatione animorum exiſtere poſſe, & ſine quodam afflatu quaſi furoris. ¶ Bona pars] Magna pars. idem Horatius in ſatyris, At bona pars hominum decepta cupidine falſi. ¶ Non ungues ponere] Vt ocioſi, & elegantes faciunt, libro primo epiſtolarum. ad Mecœnatem ſcribens, Horatius, conſpexit, ut aiunt, Adraſum quendam uacua tonſoris in umbra

Cultello proprios purgantem leniter ungues. Reduuiam curare inquit Cicero pro Sex. Roſcio Amerino. ῥύπος à Græcis dicuntur unguium ſordes. ¶ Non barbam] Barbam enim non alebant. licet Cicero pro Cælio aliter ſentire uideatur, cum ait Clodiam non horridis uirorum barbis delectari, ſed mollioribus adoleſcentum barbulis. Octauius quo tempore Scriboniam repudiauit, Liuiæ amore captus barbam ſibi raſit. Dion libro 48. Suetonius in Nerone ſic inquit. Gymnico, quod in ſeptis edebat, inter Buthyſiæ apparatum barbam primam poſuit, conditam in auream Pyxidem, & precioſiſsimis margaritis adornatam, Capitolio conſecrauit. barbam quidem alebant in luctu. nam Oroſius libro quinto Rutilium ſcribit accuſatum, quia ſibi bene conſcius erat, barbam non aluiſſe, aliorum reorum conſuetudinem contemnentem. Liuius libro ſexto, coniecto in carcerem Manlio ſatis conſtat magnam partem plebis ueſtem mutaſſe, multos mortales capillum, ac barbam promiſiſſe. iſti igitur, quos hic irridet poeta, alebant barbam, ut artis hoſtes, naturæ ſtudioſi uiderentur, quia Democriti ſententiam non intellexerant. ſic illud apud Gellium, Barbam uideo, philoſophum non uideo. ¶ Secreta petit loca] Quod clariſsimum ſtultitiæ teſtimonium eſt. Ariſtoteles in problematibus de Aiace, & Bellerophonte melancholicis. ὧν ὁ μὲν ἐκστατικὸς ἐγένετο παντελῶς, ὁ δὲ τὰς ἐρημίας ἐδίωκε. quorum alter omnino furioſus euaſit, alter uero ſolitudines ſectabatur. Ouidius de poëtis. Carmina ſeceſſum ſcribentis, & ocia quærunt. Horatius libro ſecundo epiſtolarum, ſcribens ad Florum, Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes Rite cliens Bacchi, ſomno gaudentis, & umbra. ¶ Balnea uitat] Si cultum corporis deſpiciebant, balnea uitanda erant. quia in balneis lauabantur, & ungebãtur, ut ait Galenus libro tertio de uictu acutorum, ſectione quinquageſima prima. pranſuri ibant in balneum. Athenæus libro octauo. ὄρνιν ἕψων ποτὲ ὁ Ἀντιγόρας οὐκ ἔφη βαδιεῖσθαι εἰς τὸ βαλανεῖον, εὐλαβούμενος μὴ παῖδες τὸν ζωμὸν ἐκροφήσωσι. Antigoras in balneum ire noluit, ne auis, quam comeſturus erat, ei ſurriperetur. & poſt cœnam, uide de Cæſare in oratione pro Deiotaro. balneatorum merces quadrans erat. Horatius ſatyra tertia. dum tu quadrante lauaris. uide Alciatum in Parergis, ubi declarat Quintiliani ænigma in cubiculo Nola, in triclinio Coa, in balneis patres cum puberibus filijs non lauabantur. Cicero libro primo de officijs, libro ſecundo de oratore, ubi de ridiculis diſſeritur. erant publica, & priuata balnea. nam Vlpianus iureconſultus libro ſeptimo Digeſtorum, titulo de uſufructu, &c. lege decimatertia ſic inquit. ergo & ſi balneum ſit in domo uſibus dominicis ſolitum uacare, in ultima parte domus, uel inter diætas amœnas, non recte, nec ex boni uiri arbitratu facturum, ſi id locare cœperit, ut publice lauet. balnea aliquando ab Aedilibus conducebantur, ut populus gratis lauaret. Alphenus iuriſconſultus libro decimonono Digeſtorũ, titulo locati, & conducti, lege trigeſima. Aedilis, inquit, in municipio balnea conduxerat, ut eo anno municipes gratis lauarent. ¶ Nanciſcetur

pretium nomenq́; poëtæ] Acquiret poëtæ nomen, & pretium. per pretium authoritatem intellige. nam qui deſpecti ſunt, nullius pretij ſunt. Catullus. Rumoresq́; ſenum ſeueriorum Omnes unius æſtimemus aſsis. uel pretium poſuit pro corona poëtarum ex hedera, quam præmium doctarum frontium appellauit ode prima libri primi, Me doctarum hederæ præmia frontium Dijs miſcent ſuperis. & Virgilius in eglogis, Paſtores hedera creſcentem ornate poetam; Per nomen, ſalutationem poetæ accipe, unde ſupra, Deſcriptas ſeruare uices, operumq́; colores Cur ego ſi nequeo, ignoroq́;, poëta ſalutor? ¶ Si tribus anticyris] Si nunquam tonſori Lycino commiſerit, id eſt, totonderit, caput inſanabile tribus Anticyris, id eſt ita ſtultum ut helleboro ſanari non poſsit, non unius inſulæ Anticyræ, quæ helleborum large parit, ſed trium Anticyrarum, ſi modo tres eſſent. alibi Horatius de Anticyra ſic, Danda eſt hellebori multo pars maxima auaris, Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem. De helleboro Plinius libro uigeſimo quinto, capite quinto, Dioſcorides libro quarto, Hippocrates aphoriſmorum libro quinto, cap. primo, conuulſio, inquit, ex helleboro lethalis eſt, ubi Galenus ſic. ijs qui helleborum acceperunt, album ſcilicet. hunc enim ſimpliciter album nominant. Carneadem quidem in Zenonem ſcripturum candido ſe helleboro aiunt perpurgaſſe. ¶ Tonſori Lycino] De tonſoribus Plinius libro ſeptimo capite quinquageſimonono, ſic inquit. frequens gentium cõſenſus in tonſoribus fuit, ſed Romanis tardior. in Italiã ex Sicilia uenere, poſt Romam conditam quadringenteſimo, quinquageſimo quarto, adducente P. Ticinio Mena, ut author Varro. ante intonſi fuere. primus omnium radi quotidie inſtituit Africanus, ſequens D. Auguſtus cultris ſemper uſus. hæc Plinius. comam dijs uouebant ueteres pro ſalute. Pauſanias in Atticis. ex Homero. ὅς τὴν πηλέα εὔξασθαί φησι τῷ σπερχειῷ κερεῖν ἀνασωθέντος ἐκ τροίας ἀχιλλέως τὴν κόμην. qui Peleũ uouiſſe ait Sperchio, ſe, incolumi reddito à bello Troiano Achille, comam attonſurum eſſe. dedecoris cauſa aliquando coma alicui tondebatur. Lucianus in Timone, τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν. cum tu ô Iupiter ab ipſis, impuris ſcilicet hominibus attonſus ſis. tondebantur in morte alicuius, quem unice diligebant. Arrianus lib. 7. ubi de morte Ephestionis, καὶ κείρασθαι ἀλέξανδρον ἐπὶ τῷ νεκρῷ τὴν κόμην. & Alexandrũ in morte Ephestionis comam totondiſſe. item cum patria in poteſtatem hoſtium redacta erat. Herodotus in Erato, μιλήσιοι πάντες ἀπεκείραντο τὰς κεφαλάς. Mileſij omnes capita totonderunt. raſum caput ſignum erat ſeruitutis. unde Romani ciues, ut ſcribit Oroſius libro quarto, cap. duodecimo, è ſeruitute in Græcia erepti depoſitis comis, capitibusq́; abraſis T. Quintij Flãminini liberatoris currum proſequuti ſunt, ut indicarent, ſe olim in ſeruitute fuiſſe, modo illius uirtute liberatos poſtliminio in patriam redire. ¶ O ego læuus] Ironia utitur Horatius, et ſe artificioſe increpat, qui ad horum hominum exemplum uitam inſtituat. mox ſe in eos conuertit, ſeq́; hanc potius conditionem expetere ait, ut ſine furore, & ſtultitia doceat, quæ ipſe nõ ſcribit, quàm ut Democriticorum uitam uiuens ſummus poeta habeatur. ¶ O Ego læuus] O me ineptum, atque imprudentem. Virgilius. Si mens nõ læua fuiſſet, Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix. ¶ Qui purgor bilem] Hunc locum uerba Galeni declarare poſſunt, quæ ſunt libro tertio de uictu acutorum, ſectione ſecunda. Picrocholes uinũ dulce eſſe incommodum affirmat ijs, in quibus bilis amara plurima coaceruatur. medici pro bile ſimpliciter flauam, & pallidam intelligunt: atrã bilem totum hoc dicunt, non bilem ſimpliciter. hæc acetoſa eſt, illa amara. quæ ſi aqueis humiditatibus miſcetur, humida & pallida uidebitur. edulia dulcia eam generant præſertim mel & uinum dulcia. hæc Galenus. Purgor bilem, in pleriſque codicibus leges. in codice peruetuſto, qui eſt apud me, qui fuit olim Romuli Amaſæi, doctiſsimi uiri, ac ciuis mei, purgo bilem, inueni. utraque lectio probanda eſt. ¶ Sub uerni temporis horam] Hoc tempus purgationibus Hippocrates decernit, uer ſcilicet, ut tibi melius reſpondebit Odus medicorum huius, & ſuperioris memoriæ facile princeps, qui Patauij tanquã alter Aeſculapius medicinæ libros publice ſummo loco profitetur. & Andreas Minutius Serauallenſis docebit, qui in arte medica inter principes medicos excellit. horam dixit Horatius pro tempore anni, non ſimpli-

citer pro hora, quæ diem diuidit. ſic Heſiodus libro ſecundo de operibus, & diebus, de grue loquens.

ἥ τ' ἀρότοιό τε σῆμα φέρει, καὶ χείματος ὥρην δεικνύει ὀμβρινοῦ.

¶ Non alius faceret, &c.] Quàm ego, niſi me purgarem. ¶ Nil tanti eſt] Vt adduci poßim ad imitandum inſanos hoſce Democriticos. ¶ Fungar uice cotis] Quæ non ipſa ſecat, & ferrum tamen acuit, ut ſecet. ſic ego cum nolim Democriticos imitari, poeta quidem non habebor, alios tamen poeticam artem docebo. ſimilia ſunt illa apud Philoponum libro primo in poſterioribus Analyticis, ubi declarat illud Ariſtotelis, credibiliores eſſe propoſitiones concluſione. quia illud magis eſt, propter quod unumquodque tale eſt. ob uinum homo ebrius eſt, uinum tamen non eſt ebrium. per enſem pereunt homines, enſis tamen magis non perit. caleſcimus per motum, motus non calidior. Sol ignitus non eſt, & calorem ciet. nam Ariſtoteles libro primo meteororum ſic inquit. ὁ ἥλιος ὥσπερ μάλιστα δοκεῖ εἶναι θερμός, φαίνεται λευκός, ἀλλὰ οὐ πυρώδης ὤν. ſol ut maxime calidus eſſe uidetur, albus apparet, cum tamen ignitus non ſit. nec dißimili ratione Heſiodus libro ſecundo de operibus & diebus. δείξω δή τοι μέτρα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,

οὔτε τι ναυτιλίης σεσοφισμένος. Metra tibi reſonantis maris rei nauticæ ignarus oſtendam. quin uerò Horatius Iſocratis apophthegma retulerit, dubium cuiquam eſſe non poteſt. nam Plutarchi hæc uerba ſunt in uita Iſocratis. καὶ πρὸς τὸν ἐρόμενον, διότι οὐκ ὢν αὐτὸς ἱκανὸς ἄλλους ποιεῖ, εἶπεν, ὅτι καὶ αἱ ἀκόναι αὗται μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον τμητικὸν ποιοῦσιν. interroganti quid ſit, quòd cum ipſe in foro nunquam dicere auderet, alios tamen in eo præſtantes redderet, reſpondit, etiam cotes ipſas quidam ſecare non poſſe, ferrum tamen, ut ſecare poßit, exacuere. ¶ Exors] Sine ſorte, & facultate. Virgilius alio ſignificatu. Ducunt Exortem Aeneæ. ¶ Munus, & officium] Duæ hæ dictiones uel idem ſignificant, uel diuerſa, ut munus finem poetæ innuat. differunt enim inter ſe finis, & officium. officium poetæ eſt imitari. nam ποίησις ἐστὶ μίμησις, ut ait in poetice Ariſtoteles. finis uero prodeſſe & delectare. Horatius paulo poſt. Et prodeſſe uolunt, & delectare poetæ. Quintilianus libro ſecundo, capite decimo ſexto, hæc non diſtinxit, inquiens finem oratoris eſſe benedicere, non perſuadere: cum officium ſit benedicere, finis perſuadere. Ariſtoteles libro primo topicorum, οὔτε γὰρ ὁ ῥητορικὸς ἐκ παντὸς τρόπου πείσει, οὔτ' ὁ ἰατρὸς ὑγιάσει, ἀλλ' ἐὰν τῶν ἐνδεχομένων μηδὲν παραλίπῃ, ἱκανῶς αὐτὸν ἔχειν τὴν ἐπιστήμην φήσομεν. nec orator omnino perſuadebit, nec medicus ſanabit, ſed ſi ea, quæ afferri poſſunt, non prætermittet, ſatis ipſum peritum eſſe dicemus. ¶ Vnde parentur opes] Inuentionem, intellige, quæ ſcribenti opes, & copiam orationis ſuggerit. quòd ſi nulla ſubſit materia, & inuentio, erit inanis ſonitus uerborum, ut ait Cicero libro primo de oratore. ¶ Quid alat, formetq́; poëtam] Inuentio ipſa alit, reliquæ partes, & præſertim elocutio orationem format. & materia quidem formam appetit. Ariſtoteles libro primo phyſicorum. τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὕλη, ὥσπερ εἰ θῆλυ ἄρρενος, καὶ αἰσχρὸν καλοῦ. hoc materia eſt, ut fœmina marem, turpe pulchrum appetens. ualde ad hunc locum pertinent de materia, & forma orationis illa Ciceronis uerba in oratore ad Brutum, de materia loquor orationis etiam nunc, non de ipſo genere dicendi: uolo enim prius habeat, òrator rem, de qua dicat, dignam auribus eruditis, quàm cogitet quibus uerbis quicque dicat, aut quo modo.

¶ Scribendi recte] Inuentionem, elocutionem, & decorum poeticum manare ait ex philoſophiæ, quæ de moribus eſt, fontibus. nam inuentionem quidem ex philoſophia locupletiorem parari, nemini dubium eſt, de elocutione dubitare quiſpiam poſſet. nam philoſophorum oratio preßior, & anguſtior eſt, poetarum copioſior, & amplior. reſpondet Horatius, illuſtri materia è libris philoſophorum comparata, & prouiſa, uerba ultro copioſe dicenti occurrere, atque in buccam, ut aiũt, fluere, quibus ille ſententias grauißimas ueſtiat, atque exornet. de decoro uero dubitandum non eſt, cum omnium perſonarum officia philoſophia nobis aperiat. ut hic Horatius, & Cicero in oratore ad Brutum his uerbis teſtatur, nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de charitate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de uirtutibus, aut uitijs, nihil de officio dolore, nihil de uo-

luptate, nihil de perturbationibus animi, & erroribus, quæ ſæpe cadunt in cauſas, ſed ieiunius agunæ tur, nihil inquā ſine ea ſcientia, quam dixi, grauiter, ample, copioſe dici, & explicari poteſt. ¶ Scri bendi recte, &c.] Sapere, inquit, id eſt ſapientia, quæ philoſophia comparatur, principium eſt, ac ue luti quidam fons recte ſcribendi. quod libro primo de oratore L. Craſſus ſic confirmat. ſed ſi me au dierit, quoniam philoſophia in tres partes eſt diſtributa, in naturæ obſcuritatem, in diſſerendi ſubti litatem, in uitam, atque mores, duo illa relinquamus, idq; largiamur inertiæ noſtræ: tertiū uero, quod ſemper oratoris fuit, niſi tenebimus, nihil oratori, in quo magnus eſſe poßit, relinquemus. Plato in Phædro ſummum oratorem fuiſſe Periclem docet, quia ſapientiam cum eloquentia coniunxerat. προσπεσὼν γὰρ οἶμαι τοιούτῳ ὄντι ἀναξαγόρᾳ, μετεωρολογίας ἐμπλησθεὶς, καὶ ἐπὶ φύσιν νοῦ τε, καὶ ἀνοίας ἀφικόμενος, ὧν δὴ πέρι τὸν πολὺν λόγον ἐποιεῖτο ἀναξαγόρας. ἐντεῦθεν εἵλκυσεν ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην τὸ πρόσφορον αὐτῇ. quem locum Platonis ſic Cicero in oratore ad Brutum uertit. ſiquidem etiam in Phædro Platonis, hoc Periclem præſtitiſſe cæ teris dicit oratoribus Socrates, quòd is Anaxagoræ phyſici fuerit auditor. à quo cenſet eum, cum alia præclara quædam, & magnifica didiciſſet, uberem, & fœcundum fuiſſe, gnarūq;, quod eſt eloquen tiæ maximum, quibus orationis modis quæq; animorum partes impellerentur. ¶ Rem] Materiā, ar gumentum. ¶ Socraticæ chartæ] Platonis libri, in quibus paßim diſſeminatæ ſunt Socratis diſpu tationes, uel ſcripta philoſophorum. nam ab uno Socrate omnes philoſophorū familiæ deductæ ſunt. M. Tullius libro tertio de oratore ſic ait. nam quum eſſent plures orti fere à Socrate, quòd ex illius uarijs, & diuerſis, & in omnem partem diffuſis diſputationibus alius aliud apprehēderat, proſemi natæ ſunt quaſi familiæ diſſentientes inter ſe, & multum diſiunctæ, & diſpares, quum tamen omnes ſe philoſophi Socraticos & dici uellent, & eſſe arbitrarentur. Vnum Socratem ſapientem eſſe ora culum reſpondit. quare Laertius de Socrate carmen retulit. ἦ σε γὰρ ὄντως καὶ σοφὸν εἶπε θεὸς, καὶ θεὸν ἡ σοφίη. Te reuera & ſapientem Deus dixit, & Deū ſapientia. ¶ Verbaq; pro uiſam] Elocutio, inquit, præparatam inuentionem ultro ſequetur, & comitabitur. tunc enim tibi uer borum fontes redundabunt. coniungit eloquentiam cum ſapientia, quas diſiunctas queritur libro pri mo de inuentione, & libro tertio de oratore his uerbis. ſed ut huius tamen eiuſdem ſapientiæ docto res eſſent, ut Gorgias, Thraſymachus, Iſocrates inuenti ſunt, qui, cum ipſi doctrina, atq; ingenijs ab undarent, à re autem ciuili, à negocijs animi quodam iudicio abhorrerent, hanc dicendi exercitatio nem exagitarent, atq; contemnerent, quorum princeps Socrates fuit. & poſt. hinc dißidium illud ex titit, quaſi linguæ atq; cordis, abſurdum ſane, atq; inutile, & reprehendendum, ut alij nos ſapere, alij dicere docerent. hæc Cicero. ſed Iacobus etiam Sadoletus Cardinalis in ſuis libris de laudibus philo ſophiæ hæc eadē deplorat. ¶ Patriæ quid debeat] Aggreditur præcepta philoſophiæ, quæ eſt de moribus. quam in primis poetis neceſſariā eſſe contendit. patriæ aūt debemus omnia. nam ortus no ſtri partē patria ſibi, partem amici, partē parentes uendicant, ut docuit ex Platonis Phædro Cicero libro de officijs. Paterculus quidem libro ſecundo de Aemylio Paulo, qui Perſen uicit, ſic ſcriptū reli quit. is cū in concione extra urbem more maiorum, ante triumphi diem ordinem actorum ſuorū com memoraret, deos immortales precatus eſt, ut, ſiquis eorū inuideat operibus, ac fortunæ ſuæ, in ipſum potius ſæuiret, quàm in remp. quæ uox ueluti oraculo emiſſa magna parte eū ſpoliauit ſanguinis ſui. nam alterum ex ijs, quos in familia retinuerat, liberis, ante paucos triumphi, alterum poſt pauciores amiſit dies. Victores præterea in ſacris certaminibus patriæ ſuas laudes condonabant, cui omnia de bere ſe exiſtimabant. Pindarus in Iſthmijs ode tertia de Meliſſo Thebano. κάρυξε θήβαν ἱπποδρομίᾳ κρατέων. Per præconem Thebas nominauit equorū in curſu uictor. ¶ Quid amicis] Pro his agendum μέχρι βωμῶν. id eſt uſque ad aras, ut aiebat Pericles, teſte Gellio libro primo, Lampridius in Alexandro ſic. his acceßit, quòd amicos, & parentes Alexander, ſi malos repe rit, aut puniuit, aut, ſi uetus uel amicitia, uel neceßitudo non ſiuit puniri, dimiſit à ſe dicens. his charior eſt mihi tota reſp. amicus ipſe, non amici fortuna diligatur. Diodorus libro decimo ſeptimo de Ale xandro

xandro Macedone. ἐπεὶ γὰρ τις τῶν ἑταίρων εἶπε, μηδὲν καταδεέστερον Ἡφαιστίωνος τὸν κρατερὸν στέργειν, ἐπεφθέγξατο, κρατερὸν μὲν εἶναι φιλοβασιλέα, Ἡφαιστίωνα δὲ φιλαλέξανδρον. poſtquam ex familiaribus quidam dixit, Craterum illum non minus, quàm olim Hephæſtion ſolebat, amare, reſpondit, Craterum quidam eſſe Regis amicum, Hephæſtionem uero Alexandri amicum fuiſſe. notum eſt Ariſtotelis illud libro octauo de moribus ad Nicomachum. φίλος ἕτερος αὐτός, amicus alter ipſe eſt. ¶ Quo ſit amore parens, &c.] Parentibus primus honor debetur μετὰ τοὺς θεοὺς, id eſt poſt deos, ut ait Plutarchus in libro περὶ φιλαδελφίας. Oppius in trium uiratu ſæuientibus M. Antonio, Octauio, Lepido, patrem ætate confectum humeris ſublatum ab urbe extulit, ut ab inimicorum hominum crudelitate eum eriperet, author Appianus libro tertio. hanc pietatem in ſuo Aenea Virgilius confinxit. ¶ Quo frater] Pollux, ut Caſtorem ab inferis educeret, ipſe mortem obijt, non ueritus pro fratre mori. Plutarchus in libro de amore fraterno, Virgilius libro ſexto. Sic fratrem Pollux alterna morte redemit. de his etiam Pindarus in Nemeis ode prima.

μεταμειβόμενοι δ' ἐναλλὰξ ἁμέραν, τὰν μὲν παρὰ πατρὶ φίλῳ Δὶ νέμονται, τὰν δ' ὑπὸ κεύθεσι γαίας. Mutuo diem alternantes, hanc quidem apud charum parentem Iouem, hanc uero ſub terra ducunt, & habitant. ¶ Hoſpes] Declarat hoc Vliſſes libro octauo odyſſeæ, qui Corcyrenſes omnes ad certamen, et ludicrum laceßit, præter hoſpitis Alcynoi Regis filium Laodamantē. ξεῖνος γάρ μοι ὅδ' ἐστίν. hic enim mihi inquit hoſpes eſt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum, ubi agit de metaphora, τοὺς γὰρ ξένους μᾶλλον θαυμάζομεν. hoſpites enim plus admiramur, libro nono ad Nicomachum, uulgatum apophthegma probat, τὸ μήτε πολύξενος, μήτ' ἄξενος, neque multos hoſpites habens, neq; nullos. Pindarus ode penultima olympiorum ſic Corinthum laudat. ἅμερον ἀστοῖς, ξένοισι δὲ θεράποντα γνώσομαι τὰν ὀλβίαν κόρινθον. Manſuetam, ac benignam ciuibus, hoſpitibus autem ſeruientem cognoſcam fœlicem Corinthum.

¶ Conſcripti] Patres conſcripti centum erant, quos in Senatum acciuit Romulus. horum filij patritij. Liuius libro primo. de horum officio Cicero philippica ſeptima. eſt autem noſtri conſilij patres conſcripti in poſterum quamlongißime prouidere. idcirco in hac cuſtodia tanquam in ſpecula collocati ſumus, ut uacuum metu populum R. noſtra uigilia, & prouidentia redderemus. hæc Cicero. qui eos patres, & Senatores deſcribit, qui olim Romæ floruerunt, nunc Venetijs florent, quando hæc ſola urbs Romanæ reip. quoddam inſtar habet. ¶ Iudicis] Ariſtoteles libro quinto de moribus ad Nicomachum, ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι, οἷον δίκαιον ἔμψυχον, καὶ γὰρ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον. Iudex quaſi ius animatum eſſe debet: iudicem enim quærunt, qui medius ſit, id eſt æquus omnibus, & neutram in partem niſi iuſte propenſus. ¶ In bellum mißi ducis] Vt non ſolum cædem hoſtium optet, ſed etiam det operam, ut ex ſuis, ſi fieri poßit, neminem amittat: quod de Sylla refert Eutropius, qui bello Italico nullum ex ſuis deſiderauit: ne res præpropere gerat, ſed cunctetur, quod de Q. Fabio ſcribunt Liuius, & Plutarchus, & alij. item alia ſeruet innumerabilia, quæ Socraticus Xenophon in Cyro effinxit. ¶ Ille profecto] Qui hæc omnia præclare tenet, cuique perſonæ ſcit tribuere conuenientia, id eſt τὰ πρέποντα, & ſic in inuentione mirificus erit. ¶ Reſpicere] Poeta, qui omnium officia nouit in philoſophia, quæ eſt de moribus, tanquam in quodam exemplari, in ſingulis perſonis propria officia explanet, quæ Horatius ipſe proxime perſecutus eſt. ſcit enim quid filio, quid fratri, hoſpiti, Senatori, iudici, Imperatori conueniat. cuique igitur perſonæ quid reddendum ſit, quaſi quodam in exemplari uidebit, philoſophiæ præcepta recolens. ¶ Exemplar uitæ, morumq;] Quod ex philoſophia comprehenderit, ut docuimus, generatim, ſigillatim cuiq; perſonæ reddet. exemplar enim eſt Idæa, quæ, ut ait Plato in Parmenide, ſingularia omnia continet, & ab ijs ſeiuncta eſt. Ariſtoteles libro primo de cœlo, ubi quæritur, unū ne ſit cœlum, an ſecus ſe res habeat, δόξειε γὰρ ἂν ὧδε σκοπουμένοις ἀδύνατον εἶναι, καὶ μόνον εἶναι αὐτόν. ἐν ἅπασι γὰρ καὶ τοῖς φύσει, καὶ τοῖς ἀπὸ τέχνης γεγενημένοις, ἡ συνεστῶσιν ἕτερον ἐστὶν αὐτὴ τε καθ' αὑτὴν ἡ μορφὴ, καὶ μεμιγμένη μετὰ τῆς ὕλης. ſic ratiocinātibus

uidebitur fieri non poſſe, ut unus mundus ſit: in omnibus enim rebus & naturalibus, & artificioſis, aliud idæa eſt, aliud ipſum corpus cõſlatum ex materia, & forma. ¶ Doctũ imitatorem] Doctum poetã. nam poeſis imitatio eſt. Ariſtoteles in poetice, cum omnes poeſeos ſpecies nominaſſet, ſic addidit, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον. omnes ad ſummam hoc cõſequuntur, ut ſint imitationes. poeta autem arte naturã, & idæam imitatur. ¶ Veras hinc ducere uoces] habebit poeta ante oculos idæam uerbi gratia Senatoris, cum Senatorem loquentẽ inducet. ei uoces dabit ex idæa uitæ, & morum erutas, quæ ſint præclaræ, & graues, & Senatorem non effinget qualis uulgo in rep. eſſe ſolet, ſed qualis eſſe debet. ueras hic uoces, id eſt honeſtas exponimus. uerũ enim pro honeſto ſumitur. Horatius lib. 1. epiſtolarum. Metiri ſe quenq; ſuo modulo, ac pede uerum eſt. Libro ſecundo ad Atticum, epiſtola prima, quid uerius, quàm in iudicium uenire, qui ob rem iudicãdam pecuniam acceperit? ¶ Specioſa locis] Plus inquit delectationis populo fabulæ afferũt, iocis, & facetijs refertæ, etiam ſi uerborum lumina non eluceant, quàm quæ uerbis illuſtribus abundant, & quaſi ſtellis inſignitæ ſunt, ſi nullum, uel leue argumentum habeant. nam populus re plus, quàm uerborum lenocinio delectatur. Acron locis, non iocis legit, ſic inquiens. Si opportune fuerint inductæ perſonæ, aut locis, aut argumentis, ut non ſit argumẽtum abſurdum. hæc ille. ego etiam locis libentius legerim, quia de argumentis è philoſophiæ fontibus hauriendis loquitur Horatius. Philoſophia autem locos nobis argumentorum, & rerum ſuppeditat, non iocos: grauis enim eſt, nõ iocoſa. Horatius libro primo epiſtolarum ad Mecœnatem ſcribens. Nunc itaq; & uerſus & cætera ludicra pono, Quid uerum, atq; decens, curo, & rogo, & omnis in hoc ſum. ¶ Morataq; recte] Quia dixerat, reſpicere exemplar uitæ, morũq; iubebo Doctũ imitatorem. & ſane in tragœdia ſex requirit Ariſtoteles in poetice. ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ' ἐστὶ μῦθος, ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιΐα. neceſſe eſt, ut in omni tragœdia ſex partes exiſtant, quibus qualitatem tragœdia ſumit. eæ uero hæ ſunt, fabula, mores, elocutio, ſententia, apparatus, melodia. ¶ Nullius ueneris] Sine uenuſtate floridorum uerborum. quam Dionyſius in libro de compoſitione ſic expreßit. τὸ δὲ περὶ τὰς λέξεις φιλότιμον, καὶ φιλόκαλον. circa dictiones ambitio, & elegãtia quaſi quædam. ¶ Meliusq; moratur] Melius detinet. nam populus res, quæ dicuntur, curat, rationem dicendi deſpicit. unde Cicero de Hortenſio in oratore ad Brutum. dicebat melius, quàm ſcripſit Hortenſius. ad Hortenſium tamen audiendum omnes undiq; confluebant, cum tamen in corporis decoro motu plus ſtudij, quàm in ipſa eloquentia poneret. Valerius Maximus libro octauo, cap. decimo. ¶ Quàm uerſus inopes rerum] Verſus inopes rerum, & nugas canoras uocat eorum poemata, in quibus præter uerborum florem nihil reperias. nulla enim ſententia grauior, nullus philoſophiæ locus tractatur, qualia Chriſtophori Longolij ſcripta eſſe Laſcharis cenſebat, & dictitabat. at dixerit quiſpiam eloquentia ſine ſapientia ſtare non poteſt. cui ego reſpondeo, hic ab Horatio non eloquentiam, ſed loquentiam damnari. nam loquentes ſunt, non eloquentes, qui ſine grauitate ſententiarum ſcribunt. pulchre Plinius libro quinto, epiſtola uigeſima. Iulius, inquit, Candidas non inuenuſte ſolet dicere, aliud eſſe eloquentiam, aliud loquentiam. nam eloquentia uix uni, aut alteri: iam nõ ſumus Antonij, ut credamus nemini: hæc uero, quã Candidus loquentiam appellat, multis, atq; etiã impudentißimo cuiq; maxime contingit. hæc Plinius. cum hoc noſſet M. Antonius, populum plus delectari ſententijs, quàm uerbis, dicere ſolebat, oportere ſe in iudicia nihil afferre, præter fidem, atq; ingenium. author Cicero oratione 1. contra Verrem. ¶ Graijs Ingeniũ] Græcos laudat, qui ſapientiam ab eloquentia non diſiunxerunt, ſed utranque complexi ſunt. mox in Romanos inuehitur, qui propter auaritiam liberos ſuos non in præclarißimis literarum ſtudijs, ſed arithmetica, & mercatura exercent. ¶ Graijs ingenium] Græci ſemper diſciplinis floruerunt, ante hos tamen Aegyptij. à quibus Pythagoras philoſophiam, accepit, quam primus in Græciam inuexit. Iſocrates in Buſiride, ὃς ἀφικόμενος εἰς Αἴγυπτον, καὶ μαθητὴς ἐκείνων γενόμενος, τήν τε ἄλλην φιλοσοφίαν πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκόμισε. Græci quidem ingenio, & literis,

Roma-

Romani armis excelluerunt. Cicero enim libro primo quæſtionum Tuſculanarum, doctrina, inquit, Græcia nos, & omni literarum genere ſuperabat, in quo erat facile uincere non repugnantes. nam cum apud Græcos antiquiſsimum è doctis ſit genus poëtarum. ſiquidem Homerus fuit, & Heſiodus ante Romam conditam, Archilochus regnante Romulo, ſerius poëticã nos accepimus. & quæ ſequuntur. nunc etiam Græci aliquot doctiſsimi uiri uiuunt, qui Horatiana hac laude digniſsimi ſunt, è quibus ſunt Georgius Comes Corinthius, & Franciſcus Portus, quorum alter Venetijs, alter Ferrariæ plurimum rem literariam prouehunt. ¶ Ore rotundo] Eloquentia perfecta. tractum eſt à forma ſphærica, & circulari, quæ perfecta eſt. Cicero libro ſecundo de natura deorum ſic. cumq; duæ formæ præſtantes ſint, ex ſolidis globus, ſic enim σφαῖραν interpretari placet, ex planis autem circulus, aut orbis, qui κύκλος Græce dicitur: his duabus formis contingit ſolis, ut omnes earum partes ſint inter ſe ſimillimæ, à medioq; tãtum abſit extremum, quantũ idem à ſummo. idem in libro de uniuerſitate de Deo, & forma Mundi loquens: formam autem, & maxime ſibi cognatam, & decoram dedit: à quo enim animante omnes reliquos contineri uellet animantes, hunc ea forma figurauit, qua una omnes reliquæ formæ concluduntur, & globoſum eſt fabricatus. Ariſtoteles etiam libro primo de cœlo, ubi de circulari motu cœli diſputat, ſic ait. ἀλλὰ μὴν καὶ πρώτην γε ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην φοράν. τὸ γὰρ τέλειον πρότερον τῇ φύσει τῶν ἀτελοῦς. ὁ δὲ κύκλος τῶν τελείων. Veruntamen hanc, ut ita dicam, lationem primam eſſe neceſſe eſt. nam, perfectum ut imperfecto prius ſit, natura poſtulat. circulus autem ex perfectis formis eſt. hinc igitur Horatius rotundam eloquentiam Græcorum eſſe dixit, ſic etiam Cicero in oratore ad Brutum loquutus eſt. Nam cum conciſus ei Thraſymachus minutis numeris uideretur, & Gorgias, qui tamen primi traduntur arte quadam uerba iunxiſſe, Thucydides autem præfractior, nec ſatis, ut ita dicam, rotundus, primus inſtituit dilatare uerbis, & mollioribus numeris explere ſententias. ¶ Præter laudem nullius auaris] Cupidiſsimis ita laudis ſolius, ut eius auari uideantur, honeſta laus eſt. licet enim nobis eſſe laudis, & gloriæ cupidis. Pindarus in Iſthmijs, ode quarta. εἰ ζεύς τὸ πάσχων λόγον ἐσλὸν ἀκούῃ,

μὴ μάτευε ζεὺς γενέσθαι. Si quis multis officijs ornatus bene audias, & præclare, ne Iupiter eſſe cupias. Ob ſolam laudem, qua illum Homerus extulerat, Achillem fortunatũ eſſe putauit Alexander cum in Sigæum ueniſſet. Cicero pro Archia. non igitur, ut quidam deblaterant, Græcos hic Horatius tacite ut ambitioſos carpit. ¶ Romani pueri] Romanorum inſtitutum damnat, apud quos pueri numeris operam nauabant, non literis politioribus, & aſſem in ſuas uncias diuidere uarie diſcebant. ſic lib primo epiſt. ad Mecœnatem ſcribens Horatius. O ciues quærenda pecunia primum eſt, Virtus poſt numos. hæc Ianus ſummus ab imo Perdocet, hæc recinunt iuuenes dictata, ſenesq; Læuo ſuſpenſi loculos, tabulamq; lacerto. ¶ Longis rationibus] minutis, ideo longis, non ſcilicet ratiocinationi ſimilibus, qua breuiter Hortenſius argumenta in certa capita diſtribuebat. Cicero in diuinatione ſic. quid cum accuſationis ſuæ membra diuidere cœperit, & in digitis ſuis ſingulas partes cauſæ conſtituere? Quintilianus libro quarto, capite ultimo. diuiſionem Hortenſij in digitos diductam uocat. ¶ Aſſem in centum partes] in plurimas. & minutiſsimas. numerus pro numero. de aſſe iam dicemus. ¶ Filius Albini] Albinus Romæ erat numularius. numularij autem in uico Iani medij tabernas, & menſas habebant. Cicero Philippica ſexta ſic. L. Antonio Iani medij patrono. ita ne? Ianus medius in L. Antonij clientela ſit? quis unquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille nummum ferret expenſum? Albini male audiebant ob auaritiam Romæ. Florus libro tertio, ubi de bello Iugurthino, ſic ait. igitur ſequens ultio mandatur Albino. ſed huius quoque, proh dedecus, ita corrupit exercitum, ut uoluntaria noſtrorum fuga uinceret Numida, caſtriſq; potiretur. ¶ Si de quincunce remota eſt uncia] Quincunx quinque uncias ualet, triens quatuor: ſi quis demit unciam à quincunce, remanet triens: ſemis ualet uncias ſex. ſi uncia redit quincunci, id eſt accedit, ex quincunce fiet ſemis. Theophilus libro ſecundo inſtitutionum, capite de hæredibus inſtituendis, ſic ait de aſſe, eiusq; partibus. Hæreditas plerunque in duodecim diuiditur uncias, & uniuer-

uniuerſa hæc hæreditas appellatur, habetq́; partes in ſeſe, quæ per propria nomina uſque ad aſſem appellantur. ſunt autem hæ, uncia duodecima pars hæreditatis: ſextans id eſt duæ unciæ, ſexta pars: quadrans quarta pars, hoc eſt unciæ tres: triens tertia, quæ uncias quatuor efficit: quincunx tertia pars, & duodecima, hoc eſt quinque unciæ: ſemis dimidia, hoc eſt unciæ ſex: ſeptunx dimidia cũ duodecima, hoc eſt ſeptem unciæ: bes duæ partes è tribus, Græce δίμοιρον, ſiue octo unciæ: dodrans duæ partes è tribus, cum duodecima, id ualet uncias nouem: dextans duæ partes è tribus cum ſexta, id eſt unciæ decem: deunx duæ partes è tribus cum quarta, hoc eſt unciæ undecim: as unciæ duodecim. hæc Theophilus. Vlpianus etiam iuriſconſultus libro uigeſimo octauo Digeſtorum, titulo de hæredibus inſtituendis, lege decima tertia ſic inquit. paterfamilias diſtribuere hæreditatem in tot partes poteſt, quot uoluerit, ſed ſolennis aſsis diſtributio in duodecim uncias fit. ¶ Triens] Quatuor unciæ, & tertia pars aſsis. Cicero libro ſeptimo ad Atticum, epiſtola octaua, Dolabellam uideo Liuiæ teſtamento cum duobus cohæredibus eſſe in triente, ſed iuberi mutare nomen. ¶ En, rem poteris ſeruare tuam] Verba patris, uel populi ſunt probantis pueri reſponſum. in codice illuſtriſsimi Federici Cornelij non En, ſed ohe legimus, quæ uox eſt ſtupentis populi, uel fortaſſe etiam irridentis Horatij. qui in numeris ſubducendis tam acutus eſt, inquit, rem familiarem recte tuebitur. ¶ Peculi] Opum. quid ſit peculium, Vlpianus iuriſcõſultus libro decimo quinto Digeſtorum, titulo primo, lege quinta ſic docuit. Peculium dictum eſt, quaſi pugilla pecunia, ſiue pugillum patrimonium. peculium autem Tubero quidem ſic definiuit, ut Celſus libro ſexto Digeſtorũ refert, quod ſeruus domini permiſſu ſeparatum à rationibus dominicis habet, deducto inde, ſi quid domino debetur. fecit mẽtionem peculij Horatius artificioſe, cum de parco homine loqueretur. nam peculium parſimonia paratur, ut in lege trigeſima nona Florentinus iuriſconſultus his uerbis annotauit. Peculium & ex eo conſiſtit, quod parſimonia ſua quis parauit, uel officio meruit à quolibet ſibi donari: idq́; uelut proprium patrimonium ſeruum ſuũ habere quis uoluit. ¶ Imbuerit] Labefactarit, libro primo epiſtolarum, Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem Teſta diu. ¶ Fingi] Scribi. expreſsit uerbum Græcum ποιεῖσθαι, quod & fingi ſignificat, & fieri. & ab eo poetæ dicuntur. ¶ Linenda cedro] Cedrus tineis non corrumpitur. ſcribit Plinius libro decimo tertio, capite decimo tertio, libros Numæ in arca repertos, quos anni D X X X V. non corroſerat. cuius rei rationem reddens & libros, inquit, cedratos, propterea arbitrari eos tineas non tetigiſſe. ¶ Leui ſeruanda cupreſſo] In beneolenti arbore. alioquin cupreſſus infelix arbor eſt. M. Varro libro de etymologia ſic inquit. Cupreſsi mortuorum domibus ponebantur, ideo, quia huius generis arbor exciſa non renaſcitur, ſicut ex mortuo nihil iam eſt ſperãdum quam ob cauſam in tutela Ditis patris eſſe putatur. Leuem cupreſſum uocauit priore ſyllaba lõga, id eſt tangentibus non aſperam, ut Virgilius. Tum leues ocreas electro, auroq́;, &c. ¶ Aut prodeſſe uolunt] Varia hic præcepta ſunt de fine poëtarũ, ut iuuent, uel delectent, uel utrunq; præſtent, ut breues in præcipiendo ſint, ut ueriſimilia fingant. non incredibilia prorſus, ut poëmata utilitate, & delectatione temperent. ſic enim fore librum immortalem ſperare poſſunt. ¶ Prodeſſe] Proſunt poëtæ uarijs modis, ſed etiam fabularũ allegoria, quibus, quid optimũ in uita ſit, prudenter edocent. unde Iſocrates in oratione ad Nicoclem de poëtis loquẽs ſic inquit. δεῖ τοὺς βουλομένους ἢ ποιεῖν ἢ γράφειν τι κεχαρισμένον, τοῖς πολλοῖς μὴ τοὺς ὠφελιμωτάτους τῶν λόγων ζητεῖν, ἀλλὰ τοὺς μυθωδεστάτους. qui, quod multis perplaceat, ſcribere, uel pingere aliquid uolũt, eos oportet nõ eorũ ſcripta, qui oratione utiliſsimi ſint, perquirere, ſed eorum potius, qui fabulis ſint referti. moribus etiã nos ad officium poetæ boni inflammant. Proclus in quæſtionibus poeticis, ἀπὸ τῶν ὕμνων λαμβάνων τὰ ἔνθεσμα, &c. cum loqueretur de poeta Platonico. ¶ Volũt] Debent. uide quid ſupra annotauimus, ibi, Verſibus exponi tragicis res comica non uult. ¶ Delectare] Et reuera poetæ magis uoluptatẽ, quàm res ipſas ſequuntur quare differre eos ab oratoribus, & quia liberius noua uerba fingunt, ſcribit Cicero in oratore ad Brutum, his uerbis. ego autem, etiam ſi quorundam grandis, & ornata uox eſt poetarum, tamen in ea cum licentiam ſta-

tuo

tuo maiorem eſſe, quàm in nobis faciendorum, iungendorumq́ue uerborum, tum etiam nonnullorum uoluptati uoces magis, quàm rebus inſeruiunt. libro ſecundo quæſtionum Tuſculanarum, de hac ipſa re clarius ſic inquit. ita ſunt deinde dulces, ut non legãtur modo, ſed etiam ediſcantur. ſic ad malam domeſticam diſciplinam, uitamq́ue umbratilem, & delicatam cum acceſſerunt etiam poëtæ, neruos omnes uirtutis elidunt. recte igitur à Platone educuntur ex ea ciuitate. quam finxit ille, cũ mores optimos, & optimum reip. ſtatum exquiquireret. ¶ Aut ſimul] Vel utrunque præſtent, & iucundum, & idoneum uitæ, id eſt quod utile eſt. particula, Aut, hic diſiungit, non copulat. nam copulat apud Ariſtotelem libro primo in prioribus Analyticis, ubi ſumitur pro, Et. πρότασις ἐστὶ λόγος καταφατικὸς, ἢ ἀποφατικὸς τινὸς κατά τινος. propoſitio eſt oratio affirmãs, uel negans aliquid de aliquo. ubi Philoponus exponit ἢ pro καὶ. talis Homerus eſt, qualem hic ſummum poëtam Horatius deſcribit. nam in ſympoſio Xenophontis hæc uerba leguntur. ὁ γὰρ πατὴρ ἐπιμελούμενος, ὅπως ἀνὴρ ἀγαθὸς γενοίμην, ἠνάγκασέ με ἅπαντα τὰ ὁμήρου ἐπη μαθεῖν. pater, cum diligentiam adhiberet, ut in uirum bonum euaderem, me, ut totum Homerum ediſcerem, coegit. tales & alij, quorum nota eſt præſtantia. ¶ Quicquid præcipies, eſto breuis] Breuitatem commendat in præcipiendo, & ſententijs, non in eloquendo. in eloquentia enim uerborum theſauri explicãdi ſunt. unde Zeno, ut eſt in oratore ad Brutum, compreßis digitis dialecticen, explicatis rhetoricen ſignificauit. ¶ Vt cito dicta] Vt docili homines ingenio cito, quid dictum ſit, comprehendant. dociles autem ſunt, qui cito intelligunt, ut Theopompus, quem frenis egere aiebat Iſocrates, Ephorum uerò tardum calcaribus. author M. Tullius lib. 3. de oratore. quod Ariſtotelẽ de Theophraſto, & Calliſthene pronũciaſſe, Laërtius ſcribit lib. 5. in uita Theophraſti. ὡς τῷ μὲν χαλινοῦ δέοι, τῷ δὲ κέντρου. in Theophraſto comprimendo opus eſſe freno, in excitãdo Calliſthene calcari. ¶ Teneantq́ue fideles] Pauca autem melius memoria retinentur, quæ nõ præſentiarum, ſed abſentiũ. Ariſtoteles in lib. de memoria, & reminiſcentia, ἡ δ' ἄλλου, οἷον εἰκὼν καὶ μνημόνευμα. alterius rei eſt, ut imago, & monumentũ: neq́ue enim omnes Themiſtocli pares ſumus, qui artẽ ſibi præmonſtrari optabat, qua multarum rerũ obliuiſceretur, quæ ſibi animo excidere non poterant. Cicero libro tertio de oratore, libro ſecundo de finibus. ¶ Omne ſuperuacuum] Quicquid ſuperuacuum eſt, & nimis amplum, manat, effluitq́ue è pectore tanquã aqua è uaſe pleno. quibuſdam etiam quæ nõ ſunt ſuperuacua. Cicero in Bruto de C. Curione ſic ait. memoria aũt ita fuit nulla, ut aliquoties, tria cum propoſuiſſet, aut quartum adderet, aut tertium quæreret. qui in iudicio priuato uel maximo, cum ego pro Titinia Cottæ peroraſſem, ille contra me pro Ser. Næuio diceret, ſubito totam cauſam oblitus eſt, idq́ue ueneficijs, & cantionibus Titiniæ factum eſſe dicebat. breuis igitur ſit poëta in præcipiendo. ¶ Ficta uoluptatis cauſa] Quæ fingis, inquit, ut delectes, ſint proxima ueris, id eſt admodum ueriſimilia: neque enim ſtulte fingendum eſt, & licentius. Ariſtoteles in poëtice. οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. non eſt poëtæ officium res geſtas narrare, ſed quales fieri oportet, & quæ fieri poſſunt per uerisimile, & per neceßarium. Horatius ueriſimile tantum, Ariſtoteles etiam neceſſarium poëtis propoſuit. at melius ſenſiſſe uidetur hic noſter. nam tantum abeſt, ut poëtæ neceſſarium exprimant, ut ea aliquando, quæ uerisimilia etiam non ſunt, comminiſci uideãtur. Franciſcus Robortellus quæſtionem hanc excitat in ſuis cõmentarijs, quos in poeticen Ariſtotelis edidit. Homerus, cæteriq́ue poëtæ deos ambroſia ueſci aiunt, nectar imbibere, uulnerari, ut Venerẽ à Diomede, patère uiam ad inferos uiuis adhuc hominibus, eſſe Cyclopes, eſſe Sirenes, nebulas loqui, ut apud Ariſtophanẽ, mutari homines in feras Circeio poculo. hæc uerò non eſſe uerisimilia quis non uidet? reſpondet Robortellus, poetas aut in rebus ſecundum naturã mentiri, quod quilibet poteſt efficere, modo ſeruet uerisimile, & neceßarium, aut præter naturã, duplici ratione, aut in rebus, quas hominũ opinio comprobarit, aut quas nũquam antea audiuerimus. deos uulneribus affici, &c. uulgus iam opinatur. Cicero libro 1. quæſtionum Tuſculanarum Homerum accuſat, qui humana ad Deos trãſtulit, mallem, inquit, diuina ad nos.

recte

recte uidetur Robortellus. nam ut Ariſtoteles libro primo Topicorum ſcriptum reliquit, ἔνδοξα τὰ δοκοῦντα πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς σοφοῖς, καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις, καὶ ἐνδόξοις. probabilia ſunt, quæ omnibus, uel pleriſq;, uel ſapientibus uidentur, & his quidem uel omnibus, uel pleriſque, uel maxime illuſtribus, & probatis. ¶ Nec quodcunque uolet] Fabula, inquit, non poſcat, & cupiat ſibi credi ea omnia, quæ ipſa uolet: prudentes enim nunquam induci in eam ſententiam poterunt, ut temere fictis adhibendam eſſe fidem arbitrentur. ſic Cicero oratione ſeptima contra Verrem: nunc cum uiuum iſtum neſcio quem produces, tamen ne id credi uoles? ¶ Neu pranſæ lamiæ] Non eſt fingendum, puerum aluo Lamiæ extrahi, quem illa deuoraſſet. nam frigidum eſſet commentum. Lamias eſſe ſtryges interpretatur Alciatus libro octauo, cap. uigeſimoſecundo in ſuis Parergis, ubi hunc etiam ſibi uerſum Horatij enodandum arripuit, ſed hiſtoriam ex Diodoro non adducit, qua ſola locus hic Horatij plenius explicari, atque illuſtrari poteſt. Diodorus enim libro uigeſimo hiſtoriarum ſic inquit de Lamia. ἄντρον ἦν εὐμέγεθες, κιττῷ, καὶ σμίλακι συνηρεφές, ἐν ᾧ μυθεύουσι γεγονέναι βασίλισσαν λάμιαν, τὸ κάλλει διαφέρουσαν: διὰ δὲ τὴν τῆς ψυχῆς ἀγριότητα διατυπῶσαι φασὶν τὴν ὄψιν αὐτῆς τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον θηριώδη. τῶν γὰρ γινομένων αὐτῇ παίδων ἁπάντων τελευτώντων βαρυθυμοῦσαν ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ φθονοῦσαν ταῖς τῶν ἄλλων γυναικῶν εὐτεκνίαις, κελεύειν ἐκ τῶν ἀγκαλῶν ἐξαρπάζεσθαι τὰ βρέφη, καὶ παραχρῆμα ἀποκτείνειν, διὸ καὶ καθ' ἡμᾶς μέχρι τοῦ νῦν βίου παρὰ τοῖς νηπίοις διαμένειν τὴν περὶ τῆς γυναικὸς ταύτης φήμην, καὶ φοβερωτάτην αὐτοῖς εἶναι τὴν ταύτης προσηγορίαν. antrum immane erat, hedera, & ſmilace tectum, in quo reginam Lamiam natam eſſe fabulantur, forma excellentem: ſed propter animi feritatem, ferinum eius uultum effinxerunt. nam cum obitu natorũ omnium uehementius eſſet indignata, & aliarum mulierum fœtibus inuideret, è complexibus matrum infantes eripi, & contrucidari ſtatim imperauit. quare noſtra etiam ætate, huius mulieris fama pueris, nomen q; formidoloſum eſt, eiuſq; mentio maxime eos metu conficit, ac perculſos terret. ¶ Centuriæ ſeniorum] Ex quibus centuriata comitia fiebant, id eſt generalia, non autem curiata, aut tributa. unde Cicero pro domo gloriatur, ſe centuriatis comitijs fuiſſe reuocatum, quibus non fuerat à Clodio eiectus: ¶ Agitant] Iactant, abijciunt, quod ait Demoſthenes ἐκκρούουσι. ¶ Expertia frugis] Non utilia, ſed delectantia tantum: ſenes enim, quod utile eſt, ſequuntur. ut ait Ariſtoteles libro ſecundo rhetor. & libro octauo Ethicorum. dixit expertia frugis ſumpta translatione ab agris, qui ſpicas inanes produxerunt, & ſteriles herbas progenuerunt. Virgilius in Georgicis, At ſi luxuria foliorum exuperat umbra, Nequicquam pingues paleæ teret area culmos. ¶ Celſi Rhamnes] Equites. tres erant equitum centuriæ Romæ, ut ſcribit Liuius libro primo, Rhamnenſes à Romulo, Titienſes à Tatio dicti, rege Sabinorum, qui poſt raptas Sabinas in urbem fuit receptus: Luceres, quorum ignorare ſe originem fatetur Liuius: at Plutarchus in uita Romuli à Lucumone Ethruſco, qui Romulo contra hoſtes opem tulit, appellatos affirmat. de equitibus uide quid referat in ſuo libro Guidus Pancirolus, clariſsimus huius ætatis iuriſconſultus, qui de equitum origine accuratius ſcripſit. Celſos uocat, id eſt ſuperbos. ſuperbi enim ὑπερορῶσι, id eſt, deſpiciunt, ut Græci loquuntur. Iaſonis mihi ſententia non probatur, qui celſos, id eſt iuuenes exponit, quòd ſenes curui ſint, iuuenes erecti. ¶ Prætereunt] Contēnunt, ut faciunt qui alicuius rei admiratione non capti in uia nō conſiſtũt. hoc παρορᾶν apud Græcos ſignificat. Demoſthenes in oratione de falſa legatione, νῦν δέ, ὅτι αὐτὰ μὲν καθ' ἡμέραν ὑμᾶς ὀχλεῖ, καὶ παρὸν λυπεῖ, παρορᾶτε. nunc uero, quòd uos per diem moleſtia non afficit, & præſens dolore non conficit, negligentes præteritis. item παραβαίνειν in eadem oratione, καὶ τὰς σπονδὰς παρέβαινον, & inducias præterierunt. ¶ Auſtera poemata] Quæ iuuant tantum, non etiam delectant iuuenes enim delectant, iuuenes enim delectationem emolumento anteponunt. tractum à uino auſtero, non dulci. pulchre poteſt hic locus Athenæi uerbis explanari: is enim libro primo ſic inquit, ex Ariſtophane, τὸν ἀθηναῖον δῆμον οὔτε ποιηταῖς ἥδεσθαι σκληροῖς,

καὶ

καὶ ἄσει μφίσιν, ὅτι πραμνίοις σκληροῖς ἐν οἴνοις. Athenienſem populum nec poëtis gaudere aſperis, auſteriſue, nec pramnijs auſteris uinis, huc alluſit Horatius auſtera poemata nuncupans, epitheto à uinis ſumpto. ¶ Omne tulit punctum] Qui miſcuit utile dulci, id eſt, qui ſimul & iuuit, & delectauit, quando ſenes quod utile eſt, iuuenes quod iucundum expetunt, is demum omne punctum tulit, id eſt omnibus ſuffragijs laudatus eſt. punctum pro ſuffragio uſurpatur, Cicero pro Muræna. tamen admonitus re ipſa recordor, quantum hæ quæſtiones in ſenatu habitæ punctorum nobis Serui detraxerint. ſumpta ſimilitudo ab ijs, qui in comitijs, uel alibi omnibus ſuffragijs aliquid impetrant. licet patria ſuffragia apud Romanos uincere ſolerent. Nam Dionyſius Halicarnaſſeus libro ſeptimo, ubi, quemadmodum Coriolanus fuerit damnatus, ſcribit, ſic inquit: μιᾶς γὰρ καὶ εἴκοσι τότε φυλῶν οὐσῶν, αἷς ἡ ψῆφος ἀπεδόθη, τὰς ἀπολυούσας εἶχεν ὁ μάρκιος ἐννέα. ὥστε εἰ δύο προσῆλθον αὐτῷ φυλαὶ, διὰ τὴν ἰσοψηφίαν ἀπελύετο ἄν, ὡς πρὸ ὁ νόμος ἠξίου. cum una, & uiginti tunc tribus eſſent, quibus ſuffragiorum ius permitteretur, Marcius nouem habuit, quæ illum abſoluebant. quare ſi duæ adhuc tribus illi acceſſiſſent, propter parem ſuffragiorum numerum abſolutus fuiſſet, quemadmodũ lex poſtulabat. Cælius epiſtola ſecunda libri octaui familiariũ, ſenſum Horatij de omni puncto ſic expreſſit. certe inquam abſolutus eſt, me præſente pronunciatum eſt, & quidem omnibus ordinibus, ſed & ſingulis in uno quoque ordine ſententijs. ¶ Hic meret aëra liber Soſiis] Hic liber, qui lectorem & delectat, & iuuat, dignus eſt, qui ematur. Soſiæ librarij ſunt, & bibliolæ, in epiſtola ad librum ſuum. Vertumnum, Ianumq́ liber ſpectare uideris, Scilicet ut proſtes Soſiorum pumice mundus. Meret æra, quia uendendus iure optimo eſt, non ſpernitur. Plato res Pytholai Pythagorici libros decẽ millibus denariũ mercatus eſt, Ariſtoteles paucos libros Speuſippi tribus talentis Atticis emit. Gellius libro tertio, cap. decimo ſeptimo. uel, meret id eſt, comparat. ¶ Et mare tranſit] Ad exteras nationes legẽdus perfertur, Italia exit, quæ Adriatico, & Tyrrheno mari cingitur. ſic alibi proficiſcentes ex Italia innuit Horatius, libro primo epiſtolarum ad Bullatium ſcribens, Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt. & Cicero in oratore ad Brutum. ſic. quid enim poſſem? cum abfuiſſem adoleſcens, & horum ſtudiorum cauſa mare tranſiſſem? &c. quibus uerbis ea tempora indicat, quibus Rhodum, Athenasq́ ſtudiorum cauſa profectus eſt. at dixerit quiſpiam: latina lingua Italiæ finibus incluſa erat, ut pro Archia innuit Cicero. quid igitur attinet latinorum poëtarum libros mare tranſire, & ad exteras nationes perferri, à quibus non intelligantur? reſponde, ciues Romanos, ut pulicanos, in prouincijs fuiſſe diſperſos. Cicero pro lege Manilia. ij latine ſciebant, Barbari etiam ipſi latinam linguam diſcebant, unde Iugurtha Marium in acie cecidiſſe latine exclamauit, ut Romanis terrorem incuteret. author Salluſtius. quid de Siculis, non'ne ita ſcribit Cicero in diuinatione contra Cæcilium? in quo ſi te multum natura adiuuaret, ſi optimis à pueritia diſciplinis, atq; artibus ſtuduiſſes, & in his elaboraſſes, ſi literas Græcas Athenis, non Lilybæi, latinas Romæ, nõ in Sicilia didiciſſes, tamen eſſet magnum. & quæ ſequuntur. Valerius Maximus lib. 2. capite primo, ubi de Eumene rege Aſiæ mentio eſt, quæſtionem hanc prorſus diſſoluet: eius enim hæc uerba ſunt magiſtratus uero priſci quantopere ſuam, populiq; Romani maieſtatẽ retinentes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt, quod inter cætera obtinendæ grauitatis indicia, illud quoq; magna cũ perſeuerantia cuſtodiebant, ne Græcis unquã niſi latine reſponſa darẽt. quinetiam, ipſa linguæ uolubilitate, qua plurimum ualent, excuſſa, per interpretem loqui cogebant, non in urbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia, & Aſia, quo latinæ uocis honos per omnes gentes uenerabilior diffunderetur. ¶ Prorogat æuum] Quia mortui poëtæ præſtantes adhuc florente fama uiuunt. ſic libro ſecundo odarum. Viuet extento Proculeius æuo, Xenophon in libro de uenatione, ἐτελεύτησαν. ἀλλ' οἱ ἔπαινοι αὐτῶν μεγάλοι ἐγένοντο. mortui ſunt, ſed eorum laudes nunc claruerunt.

¶ *Sunt deliƈta tamen*] Quia leges hactenus quamplurimas, & præcepta complures poematis Horatius explicuit, ne quem rei magnitudo deterreret, cum ſe aliquando in errorem incurſurum eſſe intelligeret, hic rem longe planiorem reddit. ait enim ſe non id expetere, nec uos tam ſeueris legibus eſſe aſtrictos, ut nunquam liceat errare: ei tamē poetæ ignoſci, qui cum ingenioſe, & præclare multa ſcripſerit, aliquas interdum maculas ſcriptis cōſperſerit: homines enim ſumus: quare, aliquando ut peccemus, neceſſe eſt, cum uero poetam omni uenia indignum cenſet, qui crebris erroribus refertus ſit, ac multum ceſſet, ut perexiguus in eo nitor eluceat, at delicta ſint pene innumerabilia. ¶ *Sunt delicta tamen*] Sunt, inquit, quædam poetarum errata, quibus uenia condonanda eſt. Ariſtoteles quidem in poetice duplex poetarum erratum eſſe ſtatuit, alterum per ſe, alterum per accidens, per ſe, cum in ratione poetica peccatur, per accidēs, cum in alia diſciplina, ut in geographia, in aſtrologia poetæ hallucinātur. priorem errorem grauius, poſteriorem leuius feremus. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ, ἡ ἁμαρτία, ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτὴν ἡ. δὲ κατὰ συμβεβηκός. εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία, εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν, &c. poetices uero ipſius duplex peccatum eſt, alterum per ſe, alterum per accidens. itaque quod ad imitandum non imitabile ſibi propoſuerit, per ſe huius peccatum erit: proponere uero non recte per accidens. quemadmodum utrunque dextrum latus equum promouentem, aut ſecundum unamquanque artem peccatum, uerbi gratia ſecundum medicinam. Lucanus igitur, qui Timauum amnem in agro Patauino eſſe putauit, errorem admiſit per accidens. eſt enim Timauus in agro Aquileienſi, ut nos contra Blondum probauimus copioſe in Parergis libro ſecūdo, cap. octauo. uerſus Lucani ſunt, *Aponus terris ubi fumifer exit. Atque Antenorei diſpergitur unda Timaui.* Virgilij etiam error eſt per accidens, qui ceruos in Africa ab Aenea confixos eſſe facit, cum in Africa nulli cerui oriantur: hæc enim non poetices artis ſunt, ſed geographiæ at uero Catullus per ſe deliquit, atque errauit. qui cum epithalamium Thetidis & Pelei deſcribendum ſibi propoſuiſſet, quaſi quodam uento aliò raptus eſt, & puluinar, Ariadneque fabulam à propoſito digreſſus, multis uerbis perſecutus eſt. Iam igitur, quo modo Horatius atque Ariſtoteles de poetarum erroribus ſententiam tulerint, ex his, quæ adduximus, perſpicuum eſt.

¶ *Nam neque chorda*] Muſici etiam errant, cum chorda non reddit concentum, quem manus uoluntaſque expetit. Boetius libro primo de muſica, antiquam harmoniam ſeptem chordis conſtitiſſe, ſcribit. & Plutarchus in libro item de muſica eſt auctor, punitum ab Argiuis fuiſſe, qui pluribus, quam ſeptem chordis uti cœpit. ¶ *Nec ſemper feriet*] Nec arcus ſemper ferit, quod minatur, id eſt, non ſemper ſcopum attingit, in quem illum dirigit. Lucianus in Nigrino præclare hanc ſententiam expreſſit. ὁ μὴν πάντες εὔστοχα τοξεύουσιν. nō omnes ita ſagittam mittunt, ut ſcopum feriant, Suetonius in Domitiano capite decimo nono ſic inquit. ſagittarum uel præcipuo ſtudio tenebatur. poſt paulo atque etiam ex induſtria ita quarundam ferarum capita figentem, ut duobus ictibus quaſi cornua effingeret, nonnunquam in pueri procul ſtātis, præbentiſque in ſcopulo diſpaſſam dextræ manus palmam ſagittas tanta arte direxit, ut omnes per interualla digitorum innocue euaderent. ¶ *Verum ubi*] Si, inquit, paucas inter res multas, recte ſcriptas, maculas offendero, non idcirco totum uolumen reijciam. nam pauci errores multarum rerum artificio, & nitore compenſantur. ¶ *Plura nitent*] Plures ſunt uirtutes poematis, quam uitia. nitent, dixit. nam uirtutes ſcriptorum quaſi quædam lumina elucent. Quintilianus libro octauo ſic. non ſolum fortibus, ſed etiam fulgentibus armis pugnandū eſt. Cicero in oratore, ad Brutum, de Demetrio. tum illuſtrant eam quaſi ſtellæ quædam tranſlata uerba, atque immutata. ¶ *Incuria fudit*] Negligentia induxit. Socrates in ſophiſta Platonis hanc cauendam ſic monuit. σκεπτέον, καὶ ὁ προθετέον οὕτως ἀναιδῶς μὴ γαρ τε, καὶ σεμνὸν λόγον.

νὸν λόγον: conſiderandũ eſt,& magna,grauisq; quæſtio non eſt tã temere,timideq; prodenda non loquitur hic Horatius de incuria illa,de qua Cicero his uerbis in oratore ad Brutum. ſed quædam etiam negligentia eſt. diligens.nam ut mulieres eſſe dicuntur nonullæ inornatæ,quas id ipſum deceat:ſic hæc ſubtilis oratio,etiam incompta delectat. Horatius de uitioſa incuria Cicero de laudabili agit. ¶ Aut humana parum cauit natura] Non ego ijs delictis offendar, quæ natura humana non potuit cauere:homines enim ſumus,quare errata omnia uitare non poſſumus,duobus modis decipimur,quos Ariſtoteles libro ſeptimo Ethicorum his uerbis comprehendit. διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν ἐπιστήμην, μὴ θεωροῦντα δὲ, καὶ τὸ θεωροῦντα πράττειν ἃ μὴ δεῖ πράττειν. differt ſi quis rem probe teneat,at non animum aduertat:& ſi animum tuum aduertat,ea uero efficiat,quæ effici non debent,unde Demoſthenes in oratione in Leptinem ſicuti Deum admiratur Cononem Athenienſem,qui ex omnibus Imperatoribus ſolus nihil unquam bello amiſit. μόνος τῶν πάντων στρατηγῶν οὐ πόλιν,οὐ φρούριον,οὐ ναῦν,οὐ στρατιώτην ἀπώλεσεν οὐδένα ἡγούμενος ὑμῶν. ex omnibus Imp, ſolus non urbem,non præſidium,non nauem non militem ullum,cum ueſter eſſet Imperator,amiſit. ¶ Quid ergo] Quid dicẽdum?ſe ipſum interrogat Horatius, mox ipſe reſponſum ſubijcit. uide Quintilianum libro nono,cap. de figuris ſententiarum. ¶ Scriptor librarius] More Socratis per inductionem probat eos eſſe reprehenſione dignos,qui ſæpius,non qui raro peccant. & primum librarij ſcriptoris:exemplo utitur,qui ſi ſemper in eundẽ errorem incidit,æqua ſe excuſatione tueri non poterit: eum autem intelligit,qui à patrono dictata ſcribebat. Cicero libro 1. de oratore. tum Sulpicius. ò diem Cotta nobis,inquit,optatum:quod enim neq; precibus unquam,nec inſidiando, nec ſpeculando aſſequi potui,ut,quid Craſſus ageret meditandi,aut dicendi cauſa,non modo uidere mihi, ſed ex eius ſcriptore,& lectore Diphylo ſuſpicari liceret,id ſpero nos eſſe adeptos. his uerbis Deiphylus ſcriptor,& lector Craßi dicitur.erãt enim ſerui etiam lectores,anagnoſtæ. lege Ciceronis epiſtolam ad Vatinium libro quinto familiarium. quem ſcriptorem Cicero & Horatius, cũ amanuenſem Suetonius in Tito,capite tertio,his uerbis nominauit. è pluribus cõperi, notis quoque excipere uelociſsime ſolitum,cum amanuenſibus ſuis per ludum iocumq; certantem,imitari chirographa,quæcunq; uidiſſet,ac profiteri ſæpe ſe maximum falſariũ eſſe potuiſſe. dicti aũt ut opinor,amanuẽſes,quod manu,id eſt,ſcribẽdo patronis præſto eſſent, ut alij erãt à poculis à ſecretis, &c. ¶ Venia caret] Quia monitus,idẽ tamẽ adhuc peccat,id eſt,in eodem ſcriptionis errore uerſatur. idem de citharœdo dicendum,qui eadem ſemper chorda oberrat. ¶ Chœrylus ille] Fit ille Chœrilus,id eſt ſimilis Chœrili mali poëtæ qui in multis uerſuũ millibus pauciſsimos uerſus edidit probos,& Alexandri Magni res geſtas auſus eſt carminibus aggredi. ei grandem pecuniam Alexander largitus eſt,ut amplius non ſcriberet. Horatius libro ſecundo epiſt. ad Auguſtum ſcribens. Gratus Alexandro regi magno fuit ille Chœrilus,incultis qui uerſibus,& male natis Rettulit acceptos regali numiſma Philippos. Maluit enim Alexander ab uno Lyſippo fingi,atq; ab Apelle pingi. ut ibidem Horatius,& Cicero libro quinto familiarium,in epiſtola ad Lucceium. ¶ Cum riſu miror] Hunc Chœrilum bis,terq; bonum cum eſſe uideo,id eſt duos,uel tres uerſus elegantes feciſſe,rideo,& miror. quia ſcio id temere, non de induſtria ei contigiſſe,rideo. quod uero ſtultis hominibus aliquando boni uerſus in buccã fluãt, mecum ipſe miror. ſtulti autem homines interdum recte ſentiunt, non conſulto,ſed plane caſu quodam: quod Ariſtoteles etiam ſcriptum reliquit libro primo rhetoricorum, τῶν μὲν οὖν πολλῶν οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν,οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως,ex multis alij temere, alij hæc conſuetudine faciunt,quæ ab habitu proficiſcitur. ¶ Et idem indignor] Quemadmodum,rideo,et miror,cum malum poëtam ornatos aliquando uerſus facere uideo:ſic indignor,cũ excellentem poëtam lapſum eſſe animaduerto:id enim non propter imperitiam, ſed propter incuriam factum eſſe intelligit.

¶ Quandoq; bonus dormitat Homerus] Homerum pro bonis omnibus poetis nominauit. & quãdoq; pro quandocunq; uſurpauit, ut lib. 4. odarũ, in ode ad Iulium Anton. Concines maiore poëta plectro Cæſarem, quandoque trahet feroces Per ſacrum cliuum merita decorus Fronde Sycambros Sic etiam iuriſconſulti, ut Ciceronem prætercam, boni authores latinitatis uſurpant. Vlpianus libro uigeſimoquarto Digeſtorum, titulo de ſoluto matrimonio, lege ſecunda: doctis actio filiæ non erit adempta, quãdoq; ſui iuris filia fuerit facta. Paulus libro uigeſimo ſeptimo titulo nono, lege decimatertia: quandoq; prædium domino cum fructibus uindicati, doli exceptio non inutiliter opponitur, & quæ ſequuntur, Homerus autem & ipſe aliquãdo peccauit. cum Ariſtoteles in poetice reprehendit, quod lugẽtem Vlyſſem, uirum ſapientiſſimũ, ad Syllam induxerit. præter decorum ſummi uiri. τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόζοντος. ὅτε θρῆνος ὀδυσσέως ἐν τῇ σκύλλῃ. indecori, & non conuenientis exemplum eſt quando luctus Vlyſſis ad Syllam deſcribitur. ¶ Dormitat] Errat. cum enim dormimus, ſenſus ſopiti ſunt. ſic cum erramus, uix euigilare uidentur. & ſomnus nobis inania ſpectra offert, quibus decipimur. nam ut ſcribit Philoponus apud Ariſtotelem in libris de anima, infelices felicibus per ſomnum pares ſunt: in ſomnis enim et ipſi locupletes, & omnibus bonis circũfluentes eſſe exiſtimãt. hinc dormitare pro decipi uſurpamus. ¶ Verum operæ in longo] Excuſat Homerum, quòd in longo operæ dormitarit: longe enim plura in eo ſunt, quæ laudem merent, quàm quæ reprehenſionem. ¶ Obrepere ſomnum] Errorem incidere, maculam conſpergi. Flaminius. Et ſomnus placidis irrepſit blandus ocellis. ſomnum dixit, propter antithetum: antè enim dormitare uerbum protulerat. quare ſuſpicor Horatium ad Homerum cæcum alluſiſſe. qua de re nos diximus in Parergis libro ſecundo, capite decimoſeptimo. Pauſanias etiam in Corinthiacis, ὅμηρον προσδιεφθαρμένον τοὺς ὀφθαλμούς, id eſt Homerum oculis corruptum uel, ut nos loquimur, captum appellat. ¶ Vt pictura poëſis erit] Duo genera poëſeos, & picturæ ponit: quædam enim poeſis eſt quæ perfecta, & numeris omnibus abſoluta acerrima doctiſſimorum hominum iudicia non timet, & quo diligentius excutitur, eo uidetur excellentior, ſimilis ſcilicet picturæ clari, & præſtantis artificis, quæ in luce quo magis ſpectatur, eo magis placet, & ſpirare uidetur. Quædam uero eſt poeſis deterior, quæ leuiter tantum legenda eſt, & obiter nam ſi eã perpendis, ſi ponderas, turpes labes tegere non poterit, ſimilis picturæ, quæ à malo artifice adũbrata, non expreſſa, nec ullam ſpeciem habens tenebras amat, non lucem, & longius ſtanti aliqua ex parte placet, propius conſiſtenti riſum mouet. ¶ Vt pictura poeſis erit] Picturã, et poeſim ubiq; ſimillimas iudicari reperies. Ariſtoteles in poetice cum tragœdiam præſtantiorũ imitationem eſſe dixiſſet ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσιν. nos oportet bonos pictores imitari, qui dum proprias, uerisq; ſimiles imagines referre ſtudent, pulchriores depingũt. & alibi in eodem libro. eſt igitur, inquit Ariſtoteles, principium, ac uelut anima tragœdiæ, fabula, ſecundo uero loco mores, in quo etiã picturæ ſimilis eſſe apparet: ſi quis enim fucis pulcherrimis tabulam ſuſim illinat, non æquè ſane delectabit, ac ſi imaginem albo tantum diſtinxerit. ¶ Si propius ſtes] Præſtans pictura te prope ſtantem, deterior procul remotum delectabit. Cicero in oratore ad Brutum de utraq; pictura ſic mentionem fecit. in picturis alios horrida, inculta, abdita, & opaca, contra alios nitida, læta, colluſtrata delectãt. Plato in ſophiſta, de picturis. διὰ τὸ τὰ μὲν πόρρωθεν, τὰ δὲ ἐγγύθεν ὑφ' ἡμῶν ὁρᾶσθαι. quia alia procul ſtantibus, alia uero uicinis à nobis ſpectantur. ¶ Hæc amat obſcurum] Deterior pictura in clariſſima luce cerni non uult: non enim turpitudinem diſſimulare poſſet, niſi in obſcuro cerneretur. ſimili quodam modo Demoſthenes oratione ſecunda pro Olynthijs, de Philippo. οὕτω καὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν τυράννων, ἕως μὲν ἂν ἔξω πολεμῶσιν, ἀφανῆ τὰ κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστι. ἐπειδὰν δὲ ὅμορος πόλεμος συμπλακῇ, πάντα ἐποίησεν ἔκδηλα. ſic de ciuitatibus, & de ty-

de tyrannis. dum enim in hoſtico bella gerunt, eorum domeſtica mala multis ſunt ignota: poſtquam uero ijs bellum ultro illatum eſt, omnes eorum labes detexit. ¶ Argutum] Subtile. Vir. de exiguo equi capite, argutumq́; caput. uel argutum, non tacens quod ſentit, ſed libere quaſi reſonans. Virgilius de arbore obſtrepente, Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis.

¶ Hæc decies] Mala ſemel, bona decies, repetita placebit, licet ſatietas oboriatur etiam in rebus optimis ſi ſæpius repetantur. Dionyſius in libro de compoſitione. κόρον γὰρ ἔχει καὶ τὰ καλὰ πάντα, &c. pulchra etiam omnia ſatietatem inducunt. quare laus hæc præſtantis poëmatos, & picturæ uideri poteſt admirabilior, quæ eximiam conditionem habeat.

¶ O maior] Iuriſconſulti mediocres, tolerabiles ſunt, poëtæ niſi ſunt ſummi, exploduntur.

¶ O maior iuuenum] Alloquitur ex Piſonibus, quibus librum hũc dicauit, eum, qui erat ætate prouectior. quaſi alios, qui erant iuniores, poëticis præceptis non idoneos putet. ſic Ariſtoteles libro primo de moribus ad Nicomachum à lectione ſuorũ librorũ iuuenes reiecit. διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος ἀκροατὴς ὁ νέος, &c. quare politices non idoneus auditor iuuenis eſt.

¶ Voce paterna] Fingi ad rectum eum ait paterna uoce, id eſt paternis præceptis ad ueram poeticen conformari. præcipua hæc laus parentum eſt, & ſumma liberorum fœlicitas, ut eorũ inſtitutionis cura parentibus ſit antiquiſsima. Cornelius Tacitus in dialogo de oratoribus, lectiſſimis aliquot fœminis Romanis hanc laudem tribuit his uerbis. ſic Corneliam Gracchorum, ſic Aureliam Cæſaris, ſic Acciam Auguſti matrem præfuiſſe educationibus, ac produxiſſe principes liberos accepimus. ¶ Fingeris ad rectum] Conformaris ad rectam poëtices imitationem. tractum à figulis, qui fingere dicuntur. libro ſeptimo græcorum epigrammatum. ψυχὴν τὴν ψυχῆς ἔπλασεν αὐτὸς Ἔρως. Animam animæ meæ ipſe amor effinxit. ¶ Et per te ſapis] Sic in epiſtola ad Scæuam. Quamuis Scæua ſatis per te tibi conſulis, & ſcis. Heſiodus, cuius ſententiam apud Liuium libro duodecimo Minutius è manibus Hannibalis ereptus Fabio exponit, triplex ingenium eſſe docet lib. 1. de operibus, & diebus: primum, quod per ſe ſapit; alterum, quod recte monentibus obtemperat: tertium, ac perditiſsimum eorum hominum, qui nec ipſi prudentes ſunt, nec monentibus morem gerunt. Hic Piſonem Horatius laudat, & quod patri dicto audiens ſit, recte monenti, & quòd ipſe etiam per ſe ſapiat. quod hic Horatius, per te ſapis, dixit, Heſiodus ſic. ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ. quod ſupra uoce paterna fingeris ad rectum. ſic Heſiodus. ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται. Et ille bonus, qui recte conſulenti paret. ¶ Tolle] Tolle memor tibi hoc dictum, id eſt audi, quod dicturus ſum, & in memoria habe. ¶ Medium, & tolerabile] Mediocritatem, & non excellentem cognitionem rerum. ¶ Certis rebus] Quibuſdam tantum, non generatim omnibus. nam poëtice mediocris tolerabilis non eſt. ¶ Conſultus iuris, & actor cauſarum] Iuriſconſultus, & patronus. hos diſtinxit, quia non idem profitebantur. patronus cauſa agebat: at iuriſconſultus domi tantum de iure reſpondebat. M. Tullius libro primo de oratore. in eo autem iure, quod ambigitur inter peritiſsimos, non eſſe difficile oratori, eius partis, quamcunq; defendat, authorem aliquem inuenire, à quo cum amentatas haſtas acceperit, ipſe eas oratoris lacertis, uiribusq́; torquebit. idem in topicis priuata enim iudicia maximarum quidem rerum, in iuriſconſultorum mihi uidentur eſſe prudentia. nam & adſunt multum, & adhibentur in conſilio, & patronis diligentibus, ad eorum prudentiam confugientibus haſtas miniſtrant. huc alludens Quintilianus libro nono, capite de compoſitione, ſic inquit. quare mihi compoſitione uelut amentis quibuſdam neruis intendi, & concitari ſententiæ uidentur. Horatius libro primo epiſtolarum, ad Iulium Florum ſcribens. Seu linguam cauſis acuis, ſeu ciuica iura Reſpondere paras, ſeu condis amabile carmen. Tria dixit, ſeu patronus es, ſeu iuriſconſultus, ſeu poeta. ¶ Abeſt uirtute diſerti Meſſallæ] Refertur ad eum, qui cũ actor cauſarum mediocris ſit, Meſſalla diſerto multo eſt inferior. de quo Cicero in Bruto ſic. M. Meſſalla minor natu, quam nos, nullo modo inops, ſed non nimis

ornatus genere uerborum, prudens, acutus, minime incautus, patronus in cauſis cognoſcendis, componendisq́; diligens, magni laboris, multæ operæ, multarumq́; cauſarũ. hæc Cicero in Bruto, qui in oratore ad Brutum ab Horatio diſſentit, ubi difficilius eſſe ait oratione uti, quam uerſibus. quam ſententiam hic Horatius aperte refellit, cum mediocriatem in oratoribus, non in poetis tolerabilem eſſe contendat. uerba Ciceronis hæc ſunt. quo etiam difficilius eſt, oratione uti, quam uerſibus, quod in illis certa quædam, & definita lex eſt, quam ſequi ſit neceſſe, in dicendo autem nihil eſt propoſitum, niſi aut ne immoderata, aut anguſta, aut diſſoluta, aut fluens ſit oratio. reſponde Horatium cauſæ ſuæ ſeruire. nam præter alia argumenta, quibus colligere, & conuincere poſſumus, oratoriam artem eſſe poetica difficiliorem, illud in primis ſpectandũ eſt, quo libro primo de oratore Cicero utitur, oratoriam artem eſſe minus facilem, quia boni oratores rariores, quam boni poetæ ſemper extiterunt. quo argumento à raritate Ariſtoteles libro 1. rhetoric. aurum cæteris metallis prætioſius eſſe affirmat. καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου, οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν. & id, quod rarius eſt, melius eo eſt, quod uile, ut aurum ferro, cum minus in uſum ueniat. ¶ Nec ſcit quantum Caſſellius aulus] Refertur ad conſultum iuris quia non ea eruditione in iure ciuili, qua A. Caſſellius, polleat, & tamen in pretio, ne ueroq́; ſit, quia mediocres iuriſcõſulti inter alios locũ habeãt. de hoc A. Caſſellio Pomp. iuriſconſultus libro Digeſtorum, titulo de origine iuris. lege ſecunda ſic ait. fuit A. Caſſellius, & Quintus Mutius Voluſii auditor. & poſt. ex his Trebatius peritior Caſſellio, Caſſellius Trebatio eloquentior fuiſſe dicitur. Caſſellij ſcripta non extant, niſi unus liber Bene dictorum.

¶ Sed tamen in prætio eſt] Licet mediocris ſit. ſic Cicero libro primo de oratore. quis enim non uideat Caio Lælio æquali meo magni honori fuiſſe, homini nouo, illam ipſam, quamcunque aſſequi potuerit, in dicendo mediocritatem? quis ueſtrum, æqualẽ meum Quintum Varium, uaſtum hominem atque fœdum, non intelligit, illa ipſa facultate, quamcunque habuit magnam eſſe in ciuitate gratiam conſequutum? ¶ Non homines, non dij, non conceſſere columnæ] Mediocritatem in poetis ferunt nec homines, qui in theatris poemata audiunt, nec Dij, quorum feſtis diebus carmina recitabantur, uel qui in theatris picti erant, nec columnæ in theatris erectæ, columnis ſenſum tribuit more poetarum. ſic Plato in Euthydemo, ubi Euthydemum ab iis omnibus, qui eum in Lycæo audierant fuiſſe irriſum ait, καὶ οἱ κίονες οἱ ἐν τῷ Λυκείῳ ἐθορύβησαν ἐπὶ τοῖν ἀνδροῖν. & columnæ, quæ in Lycæo ſunt, uiris illis obſtrepuerunt.

¶ Vt gratas inter menſas] Similitudine probat, poetas eſſe omnino ſummos, atque excellentes debere. quemadmodum, inquit, in conuiuijs lautiſſimis muſica ſi concors non ſit, unguentum non bene olens, mel inſipidum, ac papauer, & quidem ſi maxime proba hæc omnia non ſint, conuiuas offendunt, quia uel optima hæc omnia fuerunt adhibenda, uel omnino repudianda; nam conuiuio neceſſaria ita non ſunt, ut dimitti non poſſint: ſic poëmata ſi excellentia non ſunt non probantur. nam etiam ſine his ſenſa animi eloqui poſſumus, ut oratores faciunt.

¶ Vt gratas inter menſas] Veteres, ut noſtra etiam ætate principes uiri faciunt, muſica ad menſam utebantur. Lucianus in Prometheo, τὸν ἄνθρωπον δὲ τὸν δίχρουν ἐχαρίσατο τῷ αὐλητῇ ... καλῶς αὐλήσαντι παρὰ τὸν πότον. hominem bicolorẽ, duplicemue Theſpidi tibicini, qui in conuiuio recte concinuerat, dono dedit. Vir. de conuiuio Didonis. Cithara crinitus Iopas Perſonat aurata, &c. ¶ Simphonia diſcors] Harmonia nullum concentum reddens de Symphoniacis in oratione ſeptima contra Verrem, & pro Milone.

¶ Craſſum unguentum] Plinius libro decimotertio, capite tertio de unguentis ſcribens, at hercule, inquit, iam quidam etiam in potu addunt. Suetonius in Nerone, cœnationes laqueatæ tabulis eburneis uerſatilibus, ut flores ex fiſtulis, & unguenta deſuper ſpargerentur. ſed de hoc plura ſcripſimus in Parergis libro ſecundo, capite decimo ſexto contra Eraſmum.

¶ Sardo cum melle papauer] In cœnis etiam papauer ueſcebantur, ut altius noctem edormirent.

rent. Plinius libro decimo nono, capite octauo de papauere ſic. Candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur. Sardum autem mel, & Corſicum propter amaras herbas teterrimum eſt. ¶ Du:i] Protrahi. ¶ Sine iſtis] Si bona fuiſſent, delectaſſent, ut quædam cœnæ condimenta. fuerunt deteriora, ergo ſuperuacanea.

¶ Animis iuuandis] Alij omnis poema hic exponunt inuentum ad delectandum tantum fuiſſe ſed mihi hallucinari uidentur: cum hic Horatius de perfecto poemate diſſerat, non de mediocri, clariſſime patet: perfectum autem poema eſſe ſuperius dixit, quod & iuuat, & delectat. omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci, lectorem delectando, pariterq; iuuando. & mihi quidem Horatius hic mirificus uidetur, qui uno uerbo utrunque ingenioſe ſignificauit. nam iuuare prodeſſe, ut notum eſt, ſignificat, atque etiam delectare. Virgilius, Nam neque me tantum uenientis ſibilus Auſtri, Nec percuſſa iuuant fluctu tam littora, &c. M. Antonius Maioragius, uir doctiſſimus, alios ſequutus eſt, ratus hic Horatium poematibus delectationem tantum tribuere: nam in oratore ad Brutum illa uerba declarans de poetis, tum etiam nonnullorum uoluptati uocibus magis, quàm rebus inſeruiunt, ad id probandum hunc Horatij locum adduxit, his uerbis. alibi tamen idem Horatius fatetur, inuenta fuiſſe poemata uoluptatis tantum cauſa, cum ea ſimilitudine utitur, Vt gratas inter menſas. & quæ ſequuntur. hæc ille. quanquam inficias nonierim, poema inuentum magis ad delectionem, quàm ad utilitatem eſſe, & hoc fortaſſe innuiſſe Horatium. ſed, ut illud ſolam uoluptatem parere exiſtimem, nunquam inducar, nam apud Platonem in Gorgia, ubi hæc quæſtio agitatur, poſt multa hæc uerba de poetice leguntur. ἄλλον δ' οὔπερ γε, ὦ σώκρατες, ὅτι πρὸς τὴν ἡδονὴν μᾶλλον ὥρμηται. hoc ſane perſpicuum, ô Socrates, eſt, quod ad uoluptatem magis ſpectat. ſi aduerſarius dixerit quiſpiam, in conuiuio utilitas ex poemate non quæritur: ei reſpondemus, Iopam apud Virgilium ceciniſſe non quæ ad uoluptatem tantum, ſed etiam quæ ad utilitatem pertinent.

Hic canit errantem Lunam, Soliſq; labores, Vnde hominum genus, & pecudes, unde imber, & ignes, Arcturum, pluuiaſq; Hyadas, geminoſq; Triones, Quid tantum oceano properent ſe tingere Soles Hyberni, uel quæ tantum mora noctibus obſtet.

¶ Si paulum ſummo] Si poema à ſummo paulum diſceſſit, id eſt ſi paulum ab excellentia, & perfectione recedit, uergit ad imum, id eſt extremi ordinis fit, & negligitur. ſummum, & imum oppoſita ſunt. Ariſtoteles libro ſecundo de cœlo. Pythagoram reprehendens, quód in cœlo dextrum duntaxat, & ſic ſiniſtrum poſuiſſet. ſic inquit, λέγω δὲ τρία, τὸ ἄνω, καὶ κάτω, καὶ τὸ πρόσθεν, καὶ τὸ ἀντικείμενον, καὶ τὸ δεξιόν, καὶ τὸ ἀριστερόν. tria oppoſita dico, ſurſum, & deorſum, prius, & eius oppoſitum poſterius, & dextrum, & ſiniſtrum.

¶ Ludere qui neſcit] Arrogantiam indoctorum hominum increpat, qui cum poetices prorſus expertes ſint, carmina tamen facere conatur, cum in alijs artibus hoc non uſu ueniat. nam qui ſe armorum ludicro non exercuit, in campi Martij harenam non deſcendit: qui pila, diſco, trocho ludere neſcit, alios ludentes ſpectat ipſe conquieſcit, & ex ea re, qua peritus non eſt, gloriolam non aucupatur. at dixerit quiſpiam ex hominum arrogantium numero, ſum ingenuus, alto loco natus, equeſtri dignitate honeſtatus, cur uerſus mihi non liceat condere? reſpondet Horatius, nihil eſſe inuita Minerua tentandum, & mihi quidem uidetur Horatius belliſſime locum Platonis in Protagoras uertiſſe: ubi Socrates Protagoram, qui ſe doctorum profitebatur, quo modo quis præclare familiam, & rempublicã gubernet, ſic alloquitur. ὁρῶ οὖν ὅταν συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὰν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέῃ πρᾶξαι τὴν πόλιν τοὺς οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς. & paulo poſt. ἐὰν δὲ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἴονται δημιουργὸν εἶναι, κἂν πάνυ καλὸς ᾖ, καὶ πλούσιος, καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ

καταγελῶσι, καὶ θορυβοῦσι. uideo ego, cum in concionē conuenimus, ſi quid fieri oporteat,
quod Architecturæ artis ſit, architectos, qui in ea re doceant, quid faciendum ſit, accerſi: quan
do autem de re nauali agitur, nauium magiſtros acciri. at ſi quis alius conſulere conetur, quem
artificem non eſſe omnes ſciant, etiam ſi ualde pulcher ſit, diues, ingenuus, & generoſa domo
ortus, eius tamen non idcirco authoritatem ſequuntur, ſed irrident, eiq; crebris pedum ſupplo-
ſionibus obſtrepunt. ¶ Campeſtribus armis] Quæ in campo Martio tractabantur. uide M.
Tullium pro Cælio, Vegetium libro primo, ubi ſolitos ſe ueteres exercere inuenies ſaltu, curſu,
uecte, quo ludicro exercuiſſe milites Pompeium ait. Scutis uimineis ad palum ludentes utebau-
tur, capite decimo. ſagittis, capite undecimo. mox notantes ſudorem Tyberi abluebant, capite
decimo. ¶ Pilæ] Vel ſphæræ. Athenæus libro primo, σφαιρίζουσι δὲ παρ' ὁμήρῳ οὐ μόνον
ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. apud Homerum ſphæra non ſolum uiri, ſed etiam fœminæ ſe exer
cent. ¶ Diſci] Corcyrenſes libro octauo odyſſeæ cum Vlyſſe diſco ludunt. diſcus lapideus
erat. ſolos ferreus, in altum, & in longum conijciebatur: erat autem rotundus. Euſtathius libro
ſecundo Iliadis, δίσκος ἐστὶ βαρὺς λίθος, ὃν ἐρρίπτουν οἱ γυμναζόμενοι, τὸν γὰρ σιδηροῦν,
σόλον προσαγορεύουσι. diſcus grauis lapis eſt, quem ſe exercentes proijciebant, ferreum e-
nim ſolon appellant, Philoſtratus in Hiacynthi imagine, ὁ δὲ ἐν ποσὶ δίσκος. ad pedes di-
ſcus poſitus erat. mox addit, ut, ludente Apolline cum Hiacyntho, Boreas, qui puerum illum per
ditißime amabat, inuidia flagrant, aduerſißimo flamine diſcum in Hiacynthum detorſit. quo ille
ictu deperijt. ¶ Trochi] Trochus rotula erat, qua pueri ludebant. trocho etiam de ſontibus
ſupplicium ſumebatur. Ariſtophanes in Pluto. ἀπὸ τοῦ τροχοῦ γὰρ δεῖ σ' ἐκεῖ στρεβλούμενον
εἰπεῖν ἃ πεπανούργηκας. &c. Te trocho diſcrutiatum oportet fari, quæ patraſti. ſi trochus ro
ta eſt, ut ait Acron. Capitolinus de ſupplicio trochi intelligit his uerbis in Macrino. tribunum,
qui excubias deſeri paſſus eſt, carpento rotali ſubteradnexum per totum iter uiuum, atq; exani-
mum traxit. ¶ Spiſſæ coronæ] Frequentes homines, qui in campum Martium ſpectatum uene
runt, & corona conſtiterunt. ¶ Riſum tollant] Qui maximam iram irriſo excitare ſolet. He-
rodotus in Polymnia, ubi Mardonius Xerxem ad bellum Græciæ inferendum cohortatur. καὶ
Ἴωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους, οὐκ ἐάσεις καταγελάσαι ἡμῖν, & Iones, qui domici-
lium habent in Europa, quos riſum in nos tollere ſines? ¶ Qui neſcit, uerſus tamen audet fin-
gere] Sic libro ſecundo epiſtolarum, ad Auguſtum ſcribens. Nauem agere ignarus nauis ti-
met. abrotanum ægro Non audet, niſi qui didicit, dare. quod medicorum eſt, Permittunt medi-
dici, tractant fabrilia fabri, Scribimus indocti, doctiq; poëmata paßim. Cauſam huiuſcemo
di arrogantiæ retulit Ariſtoteles libro primo rhetoricorum, φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν
ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, omnes ſunt ſeipſos amātes, & ſibi ſumūt, unde neceſſe eſt, ut ſua omni-
bus perplaceāt. ¶ Quid ni] Imperiti poëtæ uerba, cur uerſus non faciam? cum ſim liber, & in-
genuus. etc. ¶ Liber & ingenuus] Ingenuus eſt, qui nunquā ſeruijt ingenuo patre natus: liber
ſeruijſſe poteſt. Iuſtinianus libro 1. inſtitutionū ciuiliū. ¶ Genus equeſtrē] De cenſu equeſtri
ſupra diximus 38. ¶ Vitio remotus ab omni] Nullis uitijs coopertus. ut Cicero loquitur. hoc
nō conſequitur, ut quis bonus poeta ſit, quòd ſit ab omni uitio remotus. nā laborandū, & deſu-
dandū eſt, ut in poetice excellas. Pindarus in olympijs ode 5. αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος.
Sēper circa uirtutes labor. nulla enim uirtus naturalis eſt: quæ in contēplatione ſitæ ſunt, diſci
plina cōparantur, quæ in actione, conſuetudine. cuius rei hoc ſignū affert Ariſtot. libro 2. ethi-
corū, quòd naturalia nō immutātur, at uirtutes, quas antea nō adepti eramus, mox ſtudio cōpa-
rātur. lapis, inquit, q natura deorſum fertur, ut ſurſum feratur, nūquā aſſueſcere poterit, nec ig-
nis ut deorſum tēdat. Sen. lib. 24. epiſt. ſemina, inquit, uobis ſcientiæ natura dedit, ſcientiā nō de
dit. ¶ Tu nihil inuita] Verba Horatij ſunt. nihil ages, nihil dices Minerua inuita, id eſt, tuo in
genio reluctante. nā ſi diues ſi nobilißimus es, non ideo poeta putaberis. at tu ſi inuitis muſis lau

te cum tentabis, nihil proficies. Mineruam poſuit Horatius pro naturali propenſione, de qua Ariſtoteles in prædicamentis. ἕτερον δὲ γένος ποιότητος, καθ' ὃ πυκτικοὺς, ἢ δρομικοὺς, ἢ ὑγιεινοὺς, ἢ νοσώδεις λέγομεν. καὶ ἁπλῶς ὅσα κατὰ δύναμιν, φυσικὴν ἢ ἀδυναμίαν λέγεται. alterum genus qualitatis eſt, quo aptos ad pugillatum, ad curſum, ad ualetudinem, & morbũ aliquos dicimus, quo ea omnia referimus quæ à naturali potẽtia, uel impotentia dicũtur.

¶ Id tibi iudicium eſt] Iudicium aliorum exquirendum eſſe, & multum temporis in emendatione conſumendum ait, antequam ſcripta in lucem edantur. ¶ Id tibi iudicium] Tu quoque, quæ ego, ſentis, nec conſilijs meis eges. hoc tamen tibi in memoriam redigã, ut tua ſcripta Metio patri Piſoni, mihi corrigenda præbeas ante, quã ea publices. ¶ Olim] In poſterũ. neq; enim ad præteritum tempus ſemper hæc dictio refertur. Vir. Adueniet iuſtum pugnæ, nec accerſite tẽpus, Cum fera Carthago Romanis arcibus olim: Exitium magnũ, at q; alpes immittet apertas.

¶ Metij iudicis] Ne uidearis nimium tibi arrogare. Plutarchus in libro an reſp. à ſene adminiſtranda ſit. καὶ μὴν γαΐῳ λαιλίῳ σκιπίων ἐχρῆτο συμβούλῳ στρατηγῶν ἀεὶ, καὶ πολιτευόμενος, ὥστε καὶ λέγειν ἐνίους ὑποκριτὴν τῶν πράξεων σκιπίωνα, ποιητὴν δὲ τὸν γάϊον. Scipio C. Lelium conſulebat & cum imperatoris perſonam, & cum ſenatoris ſuſtinebat. unde quidam aiebant, Scipionem eſſe actionum hypocritam, Lelium uero poetam. ¶ Aures] Quæ quaſi animi feneſtræ ſunt, ut cæteri ſenſus. Cicero queſtionum Tuſculanarum. uel quia aures ipſæ ſcripta acerrime iudicant. Cicero in oratore ad Brutum ſic. Conſule ueritatem, reprehendent. refer ad aures, probabunt. quære, cur? ita ſe dicent iuuari. uoluptatem autem aurium morigerari debet oratio. & alibi. quãuis ſuaues, grauesq; ſentẽtiæ, tamẽ ſi incõditis uerbis efferũtur, offendent aures, quarum eſt iudicium ſuperbiſsimum. ¶ Nonumq; prematur in annum] In multos annos caſtigetur. numero impari uſus eſt, quia felicior. Plutarchus in problematibus ubi quærit cur in nuptijs quinq; lampades geſtarent, ὡς βέλτιον, καὶ τελειότερος ὁ περιττὸς νομίζεται. quia melior, & perfectior, impar iudicatus eſt. Hippocrates libro 4. aphoriſmorũ, ſectione ſexageſima prima febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare. Vir. numero deus impare gaudet. perfectum numerum denarium eſſe putat. Vitruuius libro quarto, capite primo. in codice, quẽ olim uir mihi clariſsimus, & doctiſsimus, Marius Sauronianus, Belgradi, Oſopijq; Comes, dono dedit, decimum annum, non nonum legere eſt. quæ mihi lectio plurimum arridet. nam decimum numerum Horatius etiam ante uſurpauit, cum caſtigandis poëmatibus tempus præſcriberet, perfectum decies non caſtigauit ad unguem.

¶ Neſcit uox Miſſa reuerti] Licet ſcribas turpem palinodiam, ut de Steſichoro refert Plato in Phædro. ſapienter igitur M. Antonius, quemadmodum ipſe dicebat, nullam unquã orationẽ ſcripſit, ut ſi quid aliquando non opus eſſet ab ſe eſſe dictum, negaret ſe dixiſſe. Cicero pro Cluentio. Valerius Maximus libro ſeptimo, capite tertio. hic Horatius uocem miſſam pro ſcriptis rebus, ut deleri amplius honeſte non poſsint, poſuit. ¶ Membranis. Vlpianus iuriſconſultus libro trigeſimo ſecundo Digeſtorum, titulo de legatis, & fideicommiſsis, lege quinquageſima ſecunda, ſic ait, librorum appellatione continentur omnia uolumina ſiue in membranis ſint, in phylira, aut tilia, aut in aliquo corio, & poſt. ſi in codicibus ſint membraneis, uel chartaceis, uel etiam eboreis, uel in ceratis codicillis. qui locus Vlpiani ab Alexandro fuſius explicatur libro ſecundo genialium dierum, capite trigeſimo. ¶ Syluestres homines] Hactenus de ſcribendi poëmatis ratione præceptum eſt, nunc de laudibus poëtices agitur, quæ homines olim à fera incultaq; uita ad mitiorem hanc, quæ nunc uiuitur, traduxerit. ¶ Syluestres homines] Orpheus homines feros & immanes ad humanitatem allicere potuit, ſed hic oritur quæſtio nam Marcus Tullius hoc eloquentiæ, non poëtice tribuit libro enim de oratore ſic inquit. ut uero iam ad illa ſumma ueniamus, quæ uis alia potuit aut diſperſos homines unum in locum congregare? aut à fera, agreſtiq; uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq; deducere? reſpõde,

etiam

etiam poeticen eloquentiæ nomine contineri, non ſolam artem oratoriam. nam Marcus Tullius in oratore ad Brutum ſic inquit. nam etiam poetæ quæſtionem attulerunt, quid nam eſſet illud quo ipſi differrent ab oratoribus. numero maxime uidebantur antea, & uerſu: nunc apud oratores iam ipſe numerus increbuit. uerſu igitur, non eloquentia poetas ab oratoribus Cicero diſtinxit. ¶ Orpheus] Calliopes filius. Virgilius. Nō me carminibus uincet nec Thracius Orpheus, Nec Linus, huic mater quamuis, atq; huic pater adſit Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo. De Orpheo in Bœoticis Pauſanias. εὑρηκέναι τελετὰς θεῶν, καὶ ἔργων ἀνοσίων καθαρμούς, deorum ſacrificia, & ſcelerum piacula inueniſſe. quibus inuentis uideri poteſt homines à fœdo uictu deterruiſſe. ¶ Sacer] Quia, ut diximus, ſacrificia deorum repe rit, uel ſapiens: ſapientes enim dei dicebantur, unde Ennius ſanctos poetas uocauit, Cicero pro Archia. Zezes declarans illa uerba Heſiodi lib. 1. operum, & dierum θεοί, & ἄνδρες, id eſt, dei & homines, ſic ait. θεοὺς νῦν τοὺς σοφοὺς, καὶ τοὺς τὰ θεῖα εἰδότας καλεῖ. deos nunc ſapientes, & in rebus diuinis peritos uocat. ¶ Interpreſq; deorum] Expreſſit illud Platonis in Ione, ποιηταὶ ἑρμηνεῖς τῶν θεῶν. poetæ deorū ſunt interpretes. fuit autem poeta Orpheus, ut notum eſt. & ipſe de ſe ſic loquitur in Argonauticis. ὅταν Βάκχοιο, καὶ Ἀπόλλωνος ἄνακτος κέντρῳ ἐλαυνόμενος, &c. Quando Bacchi, & Apollinis regis ſtimulo tractus ſum.

¶ Cædibus] Quo quid poetice præſtare potuit hominibus conducibilius? nota hiſtoria eſt, quam Pauſanias refert in Eliacis libro 2. de Thegene. is poſtquam mortuus eſt, quidam ex ijs, qui illum oderant inſ. nſius, eius ſtatuam tota nocte pulſauit, quaſi Thegenem probro afficeret. illum ſtatua lapſu occidit. καὶ οἱ Θάσιοι κατὰ ποντοῦσι τὴν εἰκόνα. & Thaſij imaginē, quod hominem necara', præcipitem in mare deturbant. ¶ Deterruit] Auertit, iniecto terrore quodam. libro 1. quæſtionum Tuſculanarum, non deterret ſapientē mors. ¶ Dictus ob hoc] Per allegoriam, quæ poetarum figmenta ad morum rationem redigit. unde Marius Sauronianus, uir nobiliſſimus, & clariſſimus, Homericis allegorijs plurimum delectatur: quibus etiam doctiſſime libellum confecit. Plato in Cratylo allegoriam Panis biformis habet, in Phædro Boreæ, & Orithyiæ. eā Demetrius Phalereus in libro de elocutione συγκαλύμματα λόγου uocat, id eſt, quoddam orationis tegmen. ¶ Tigres rapidoſq; leones] Immanes enim homines feræ dicuntur. Demoſthenes oratione prima contra Ariſtogitonem eum θηρίον uocat id eſt, belluam: erat enim nepharius, atq; improbus. & Cicero M. Antonium Philippica octaua. quinctiam de illo homine quæri ſolebas, quid te facturum de bellua putas? ¶ Thebanæ conditor arcis] Quinimo Cadmus Thebas cōdidit. Ouidius libro 3. metamorph. & Heſiodus libro primo operum, & dierum, ſic inquit. ἐφ' ἑπταπύλῳ Θήβῃ Καδμηΐδι γαίῃ. Ad Thebas ſeptem portas habentes Cadmæam urbem. dic Amphyonem Thebas mœnibus ſepſiſſe, cuius rei habes Euripidem authorem in Phœniſſis. ¶ Ducere quò uellet] Non igitur temere id fiebat, ſed conſilio, & arte Amphyonis. quidam enim temere præclarum aliquod opus perficiunt. Zezes illa uerba Heſiodi declarans libro 1. de operibus, & diebus, δίκαια ἀγορεύειν γινώσκων, id eſt, iuſta prædicare ſciens, ſic ait, καλῶς εἶπε τὸ γινώσκων. πολλοὶ γὰρ ἄκοντες ὁμολογοῦσι τὸ δίκαιον. recte illud ſciens addidit. multi enim imprudentes quod iuſtum eſt conſentiunt. Cicero in oratore ad Brutū, ut miror ueteres non eſſe cōmotos, præſertim cū, ut fit, fortuito ſæpe aliquid cōcluſe, aptēq; dicerēt. ¶ Sono teſtudinis] Cantu lyræ. teſtudo notū animal, ex quo primū ad Nilū Mercurius lyrā cōfecit. hinc muſicū inſtrumentū teſtudinis nomē accepit. Ser. ¶ Prece blāda] Quā cū ſono ſociabat, ut muſici faciūt. lib. 8. odyſſeæ, Demodocus furtum Martis, & Veneris &c. concinuit, & lyra perſonuit, Sic Iopas libro primo Aeneidos. ¶ Fuit hec ſapientia quondam] Tribuit hæc omnia Horatius excellenti cuidam ſapientiæ. ergo uerum eſt, quod lib. 1. de oratore Scæuola contra Craſſum contendit his uerbis. quis enim tibi hoc iniſſe erit? aut initio genus hominum in montibus, ac ſyluis diſſipatum non prudentium conſilijs compulſum

pulſum potius, quàm diſertorum oratione delinitum ſe oppidis, mœnibusq; ſepſiſſe. & poſt. an tibi Romulus ille aut paſtores, & conuenas congregaſſe, aut Sabinarum connubia coniunxiſſe, aut finitimarum uim repreßiſſe eloquentia uidetur, nõ conſilio, & ſapientia ſingulari? reſponde Horatium deferre hanc palmam ſapientiæ, quæ cum eloquentia ſit coniuncta. nam hic ſapientiam nominat, paulo ante eloquentiam ſignificauit per ſonum teſtudinis, & precem blandam. ¶ Publica priuatis ſecernere] *Lege Iuſtinianum lib. 2. inſt. ciui. ium. hinc occiſus Ti. Gracchus qui agros publicos plebi diuiſurus erat, & priuatos, qui ante publici erant, facturus. Cicero Philippica 8. Florus lib. 3. alij.* ¶ Sacra profanis] *Hierocles damnatus ὡς ἱερόσυλος, id eſt, ſacrilegus, quod ferret ἱερὰ ἱμάτια, id eſt, ſacras ueſtes. Libanius in argumento orationis contra Ariſtogitonem.* ¶ Concubitu prohibere uago, dare iura maritis] *Tibullus,*

Tunc quibus aſpirabat amor, præbebat aperte Mitis in umbroſa gaudia ualle Venus. *Fortaſſe in Socratem tacite inuehitur, qui communes eſſe uxores, ut alia omnia, uolebat. Ariſtoteles libro 2. de republica.* ἐκεῖ γὰρ σωκράτης φησί δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα, καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι, καὶ τὰς κτήσεις. *ibi enim apud Platonem Socrates ait, opus eſſe, ut communes liberi, uxores, & poſſeßiones ſint. Geloni Siciliæ regi putidum os erat. monuit illum meretrix. is cum uxore, quod monitus ab illa non fuiſſet, queſtus eſt. putabam, inquit illa omnibus uiris oris halitum eſſe grauem. auctor Lucianus in libro* περὶ τῶν ... *hoc eſt dare iura maritis. & uxoribus, et concubitu uago prohibere. nam Ariſtoteles in Politicis Socratis illam communitatem reprehẽdit, ac refutat.* ¶ Oppida moliri] *Vrbes exædificare, & quaſi in molem attollere.* ¶ Leges incidere ligno] *Vt deſcriptæ in tabulis, cunctis leges hæ proponerentur. Decemuiri Romani ius non ſcriptum Lacedæmonijs, ius ſcriptum ab Athenienſibus acceptum in duodecim tabulas digeſſerunt. Liuius lib. 3. Pompon. iuriſconſultus libro primo Digeſtorum, titulo de origine iuris, lege ſecunda & alij.* ¶ Sic honor] *Pergit Horatius laudes poëtices enumerans. nã bella poetæ, & res geſtas ſummorum Imperatorum ſcripſerunt. uerſibus oracula reſpondebãt. politioris uitæ ratio monſtrata eſt, Regum amicitiæ comparatæ, ludi inſtituti, feſſas etiam hominum mentes poëtices enumerans. nam bella poëtæ, & res geſtas ſummorum Imperatorum ſcripſerunt. uerſibus oracula reſpondebant, politioris uitæ ratio monſtrata eſt, Regum amicitiæ cõparatæ. ludi inſtituti, feſſas etiam hominum mentes poetice reficit, ac recreat.*

¶ Diuinis uatibus] *Nam de poetis Ouidius At ſacri uates, & diuum cura uocamur. Sunt etiam qui nos numen habere putent. De diuino afflatu poetarum Plato in Apologia, & in Ione legendus eſt. uel diuinos appellauit, Lacedæmoniorum more, qui præſtantes uiros diuinos nuncupabant, ut ſcribit Ariſtoteles lib. 7. de moribus ad Nicomachum,* ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, θεῖος ἀνὴρ φασίν. *quando in alicuius amorem, admirationemq; adducti ſunt, diuinus uir eſt, inquiunt.* Inſignis Homerus] *Iure illum inter antiquißimos poetas conſtituit Horatius Cicero enim libro primo quæſtionum Tuſculanarum, nam cum apud Græcos, inquit, antiquißimum è doctis ſit genus poetarum, ſi quidem Homerus fuit, & Heſiodus ante Romam conditam &c. Cornelius Nepos libro chronicorum author eſt, Homerũ ante Romam conditam annis circiter CLX. uixiſſe. Ariſtoteles libro quarto phyſicorum de tempore agens, Homerum prope antiqua poſuit,* οἷον ὅμηρος ποτὲ ἦν, *ut Homerus olim fuit. hic deorum honores habuit. nam Ptolemeus Philopater tẽplum Homero erexit, eiusq; ſimulachrũ inter urbes fixit, quæ de patria Homeri altercabantur, ut ſcribit Aelianus lib. 13. cæcus fuit, & mendicus, ut affirmat Pauſanias in Corinthiacis illum uerticem appellat Dionyſius libro de cõpoſitione, ex quo flumina omnia, & fontes atq; uniuerſum mare emanet, quod Ouidius etiam fere retulit. Aſpice Mæonidẽ, a quo teu fonte perenni Vatum Pierijs ora rigantur aquis. Zoilus Homeromaſtix librum Ptolemæo oſtendit, quem dicebat ſe contra Homerum ſcripſiſſe: quare petebat à rege pecuniam, ut paupertatẽ, qua oppreſſus erat, ferret. cui Ptolemeus reſpõdit, Homerũ, qui annos ante mille deceßiſſet*

multa

multa hominum millia paſcere, qui eius lectionem profitebantur: ſic Zoilum debere, qui ſe Homero præſtantiorem eſſe iactabat, non modo ſe ipſum ſed alios etiam complures alere. Auctor Vitruuius in procœmio libri ſeptimi. Indorum, & Perſarum reges Homerum in ſuam linguam conuerſum ſemper in ore habebant, ut ait Aelianus lib. 12. idem ante Homerum poetas extitiſſe Oribantium, Daretem, & Meliſandrum refert lib. 11. cap. 2. Homeri poemata, cum diſperſa, & diſcerpta eſſent, primi Lycurgus, & Piſiſtratus collegerũt, & unum ex ijs corpus conflarunt. idem Aelianus lib. 13. ijs, qui politiores literas profitebãtur, turpe erat, Homer. legendo non cõtriuiſſe. unde Alcibiades doctorem, qui ſe Homerum non habere aiebat, pugno percuſsit, ut Plutarchus in Alcibiadis uita teſtatur. ¶ Tyrtæus] De hoc Plato multa lib. 1. de legibus, cuius etiam carmina recitat, ad inflammandos bellatorum animos ſcripta. Lacedæmonij Meſſeniorum bello, oraculo moniti, ducem ab Athenienſibus petiuerunt. Athenienſes ludibrio quodam Tyrtæum poetam claudum Lacedæmonijs miſerunt, qui ter fuſus, fugatusq; à Meſſenijs fugientes Lacedæmonios carmina bellica decantans in hostem reuocauit, & uictor ex acie cõciſis hoſtium cateruis exceſsit. auctor Iuſtinus lib. 3. ¶ Mares animos] Fortes, & ſtrenuos, non molles, & effœminatos. lib. 1. epiſtolarum. Et maribus Curijs. & decantata Camillis.

Contra illud Virgilij ex Homero. O uere Phrygiæ, neq; enim Phryges: ite per alta Dindyma, & illud Ciceronis oratione 7. contra Verrem, ut muliebria quotidie conuiuia eſſent uir accumberet nemo, præter ipſum, & prætextatum filium, tametſi recte ſine exceptione dixeram, uirum, cum iſti eſſent, neminem fuiſſe. ¶ Exacuit] Iram in hoſtes inijciens, quam cotem fortitudinis Stoici uocarunt, ut patet lib. 3. quæſt. Tuſculanarum. quod innuens Horatius, exacuit, dixit, id eſt tanquam ad cotem acuit. ¶ Dictæ per carmina ſortes] Hoc etiam ad nobilitatem poetices ſpectat, quod oracula uerſibus reddebantur, ut Crœſo reddita eſſe Cicero de Diuinatione refert, Crœſus Halym penetrans magnam peruertet opum uim. Ennius Aio te Aeacida Romanos uincere poſſe. ¶ Et uitæ monſtrata uia eſt] Vt uidemus apud Xenophontem lib. 3. de expeditione Cyri. ubi Xenophon oraculum conſulit, an ad bellum cum Cyro proficiſcatur, & an uia ſibi uitæ redeunti patere poſsit. ſic Menelaus libro 4. Odyſſeæ ex Proteo quærit, quis ſibi deus placandus ſit, ut in patriã tutus redeat. tum dij carminibus uiam uitæ monſtrabant. Potes hæc referre etiam ad poetas, qui γνώμας ſcripſerunt, ut ad Phocylidem, & Theognydem quorum adhuc carmina extant. ¶ Et gratia regum] Amicitia etiam regum carminibus comparata eſt. lege Ciceronis orationem pro Archia, ubi probat illuſtrium principum exemplis nobis gloriæ cupiditatem eſſe inſitam. ¶ Pierijs modis] Muſarum carminibus, quæ Pierides dicuntur. uide Heſiodum initio libri primi de operibus, & diebus, ibiq; Zezem doctiſsimum interpretem, ut Latinos omittam. ¶ Ludusq; repertus] Dicant hic alij, quicquid uolunt. ego, cum hic Horatius de cõmodis poetarum diſſerat, puto eum ludos Bacchi innuere, qui non ſine carminibus celebrabantur. Virgilius in georgicis libro 2. Et ueteres ineunt proſcenia ludi, Et te Bacche uocant per carmina læta. & quæ ſequuntur. Quæ Virgilij uerba nos in Parergis lib. 1. capite 15. cum Thucydide contulimus, & declarauimus, ij ludi utribus fiebant, Virgilius, atque inter pocula læti Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres. De iiſdem, & de utribus Zezes apud Heſiodum lib. 1. de operibus, & diebus ſic καὶ τὰ μὲν ἀσκώλια τοιῶσδε ἐγένετο: feſta utralia, ut ita dicam, ſic fiebant. tum modum & rationem addit. & fuſius explicat. Bacchi ludi carminibus non carebant. idcirco hanc etiã laudem poetis adſcribit Horatius. Longorum operum finis] Et animi requies poſt longos exceptos labores. animos enim feſſos carminibus, et lyra relaxabãt. ſic feſſum è pugna Achillẽ relaxat Homerus in Iliade. quod ſumme probat Plutarchus in libro de muſica. nec uero Pythagorei ſonos dimittebant, aut cum mane è ſtratis ſurgerent, aut cum noctu cubitum irent, ut carmina turbidos animi motus ſedarent. Quintilianus libro 9. cap. de compoſitione.

¶ Ne

¶ *Ne forte pudori*] Hæc dixi, ne te pudeat poetam eſſe. quodam enim tempore poetæ male audierunt. Cicero libro primo queſt. Tuſcul. M. Nobiliori probro fuiße Enniũ, quem ſecum in prouinciam duxerat, teſtatur. Camillum Quernum, Archipoetam cognomento, quis laudet? qui cum in conuiuio Leonis X. Pontificis Maximi de ſe dixiſſet, Archipoeta facit uerſus pro mille poetis: addidit Leo ex tempore, & pro mille alijs Archipoëta bibit. ut in Muſæo refert Iouius. locutio hæc, eſſe pudori, alibi etiam occurrit in hoc poëta, in odis. Neu ſit ancillæ tibi amor pudori, Serua Briſeis niueo colore Mouit Achillem. ¶ *Muſa Lyræ ſolers*] Muſicam cum poetica coniungit. nam melici ex quinque generibus poëtarum ſunt, ut legimus apud Ciceronem in libro de optimo genere oratorum. qui dicti ſunt ἀπὸ τοῦ μέλους, id eſt à ſuauitate, & cantu muſices. Ariſtoteles etiam in poetices libro ponit τὴν ποίησιν τῆς αὐλητικῆς, καὶ κιθαριστικῆς, id eſt poeſim, quæ tibijs & cithara conſtat. ¶ *Natura fieret laudabile carmen*] Vtra magis poeticæ conferat, natura, an ars, in controuerſiam adducit, mox rem diſcutit, utraque opus eſſe inquiens, ut quis in poetica excellat. in quo nunquam ſatis mirari poſſum, quamobrem ueritus ſit Horatius naturam arti anteponere, cum Cicero & Iſocrates id fecerint, qui tamen non negarunt, ex utraque diuinum quiddam fieri, ac præſtantius. in oratione pro Archia uerba hæc Ciceronis leguntur. ego multos homines excellenti animo, ac uirtute fuiſſe, & ſine doctrina naturæ ipſius habitu prope diuino per ſe ipſos & moderatos, & graues extitiſſe fateor. etiam illud adiungo, ſæpius ad laudem, atque uirtutem naturam ſine doctrina, quàm ſine natura ualuiſſe doctrinam. atque idem ego contendo, cum ad naturam eximiam, atque illuſtrem acceſſerit ratio quædam, conformatioq́; doctrinæ, tum illud neſcio quid præclarum, ac ſingulare ſolere exiſtere. Iſocrates in libro contra Sophiſtas. πολλοὶ μὲν τῶν φιλοσοφησάντων ἰδιῶται διετέλεσαν ὄντες, ἄλλοι δὲ τινὲς οὐδενὶ πώποτε συγγινόμενοι τῶν σοφιστῶν, καὶ λέγειν, καὶ πολιτεύεσθαι δεινοὶ γεγόνασιν. αἱ μὲν γὰρ δυνάμεις καὶ τῶν λόγων, καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἁπάντων ἐν τοῖς εὐφυέσιν ἐγγίνονται, καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γεγυμνασμένοις. ἡ δὲ παίδευσις τοὺς μὲν τοιούτους τεχνικωτέρους, καὶ πρὸς τὸ ζητεῖν εὐπορωτέρους ἐποίησεν. multi ex ijs, qui philoſophati ſunt, clari non fuerunt. alij uero, cum nulli unquam ſophiſtæ operã dediſſent, & in dicendo, & in adminiſtratione reip. polluerunt. nam præſtantia & orationis, et rerum aliarum omnium in naturali quadam ui conſiſtit, etiam in ijs, qui circa experientiam uerſati ſunt. doctrinæ autem inſtitutio eos artificioſiores, & ad uiuendum feliciores reddidit. Laertius libro 5. hoc apophthegma refert Ariſtotelis: ἡ μὲν ὅρασις ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων. uiſus à circunſtante aëre lumen, anima uero à diſciplinis accipit. potuit igitur Horatius naturam arti præferre mox addere, ex utraque perfectum quiddam fieri.

¶ *Studium*] Exercitationem cum arte coniunctam. ¶ *Diuite uena*] Fœcundo ingenio. tractum à uenis metallorum, & lapidum. Iabolenus iuriſconſultus lib. 18. Digeſtorum, titulo de cõtrahenda emptione, lege ſeptuageſima ſeptima. poſt multum temporis in eo fundo repertæ erant lapidicinæ. Virgilius in Georgicis libro ſecundo. Hæc eadem argenti riuos, æriſq; metalla

Oſtendit uenis, atque auro plurima fluxit. ¶ *Rude ingenium*] natura ſine arte. translatio à lignis impolitis, uel alia qualibet materia. Virgilius. His informatum manibus iam parte polita

Flumen erat. ¶ *Proſit*] In codice illuſtrißimi Federici Cornelij, poßit, legere eſt. ¶ *Alterius ſic altera poſcit opem res*] Natura, & ars mutuis ſe opibus iuuant, ſic tamen, ut princeps natura habeatur, quæ noſtra ingenia, ut magnes lapidem, trahit. Plato in Ione, θεία δὲ δύναμις, ἥ σε κινεῖ, ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ, ἣν εὐριπίδης μὲν μαγνῆτιν ὠνόμασεν. οἱ δὲ πολλοὶ ἡρακλείαν. diuina uis eſt, quæ te mouet, ut in lapide, quem Euripides magnetem nominauit, multi Herculeum. quin ipſe Horatius in odis libro quarto naturam prætuliſſe uidetur. Quem tu Melpomene ſemel

Naſcentem placido lumine uideris, Illum non labor Iſthmius Clarabit pugilem, non equus impiger Curru ducet Achaico Victorem, neque res bellica Delijs Ornatum folijs ducem Oſtendet Capitolio, Sed quæ Tybur aquæ fertile perfluunt, Et ſpiſſæ nemorum

morum comæ, Fingent Aeolio carmine nobilem. ¶ Coniurat amice] Conſentit, uires, opeſq; cõiungit, ut duo principes, qui cõmune bellum aduerſus hoſtem cõmunem ſuſcipiunt. hoc Græci dicunt ἐπιμαχίαν. nam interpres Thucydidis libro primo, poſt Corinthiorum concionem, ſic annotauit in ſcholijs. διαφέρει δὲ συμμαχία ἐπιμαχίας. ἐπιμαχία μὲν, ὅταν ἀλλήλοις παρέχωσι δυνάμεις ἑκάτεροι, συμμαχία δὲ, ὅταν μόνοι ἀθηναῖοι δῶσι κερκυραίοις βοήθειαν. &c. differt autem ſymmachia ab epimachia. epimachia enim eſt, cum ambo ſibi mutua auxilia mittãt: ſymmachia uerò, cum ſoli Athenienſes Corcyrenſibus opem tulerint. ¶ Qui ſtudet] Naturam arte, & ſtudio excolendam eſſe, atque adiuuandam docet, ne deſpecta quaſi ager incultus ſordeſcat, et, omnẽ nitore amiſſo, ut ferrum rubiginẽ contrahat. & hoc propoſito nobis curſorum, et tibicinum exemplo ſuadet: mox uitium ſui temporis deteſtatur, quo malebant homines neſcire, quàm ab ullo diſcere, ne illo, à quo diſcerent, inferiores uiderentur, &, quod peius eſt, ſe ipſi doctos iudicabant, & temere ſibi arrogabant. ¶ Qui ſtudet optatam] Qui optat, inquit, curſu, id eſt ſtudio, & labore contingere optatam metam, id eſt ad finem peruenire ſibi propoſitum. Similitudo ſumpta eſt ab Olympicis ludis, ubi certatim decurrebant. Virgilius, Seu quis olympiacæ miratus præmia palmæ

Paſcit equos. & Horatius in odis, Sunt quos curriculo puluerem Olympicum

Collegiſſe iuuat. Erat autem in curriculo meta, ad quam ſe aduoluebant. ibidem Horatius, Metaq; feruidis Euitata rotis. Hæc meta columna erat, ad quam cum ſe aduoluiſſent, adhuc excurrebant. Ariſtotelis libro quarto rhetoricorum de ſpectando fine agens. διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσιν. προορῶντες γὰρ τὸ πέρας οὐ κάμνουσι πρότερον. quare in flexibus ad metam anhelant. finem enim proſpiciunt, nec prius laborant. meta igitur nõ erat limes, & finis. ſed Horatius pro fine poſuit, quem Ariſtoteles πέρας appellat. & duodecies quidem ſe ad metas circumflectebant. quod Pindarus indicat ode III. Olympiorum.

δωδεκάγναμπτον περὶ τέρμα δρόμου. ἵππων φυτεῦσαι. His uerbis Theronem ait equos duodecies ad metas flexiſſe. Erant autem plures columnæ, id eſt metæ. Sophocles in Electra de Oreſte, quem fama erat hoc certamine periiſſe. κεῖνος δ' ὑπ' αὐτὴν ἐσχάτην στήλην ἔχων Ille cum ad ultimam columnam perueniſſet. ubi interpres in ſcholijs, ἐσχάτην δὲ λέγει, ἐπεὶ καὶ ἄλλαι ἦσαν ἐν μέσῳ τοῦ δρόμου. ultimam dicit, nam et aliæ in medio curriculi erãt. ¶ Multa tulit] Is, qui uult optatam metam contingere, & uberrimum ſtudiorum ſuorum fructũ capere, multa paſſus eſt, calorem ſenſit, & alſit, id eſt frigora pertulit. nota ſunt carmina Heſiodi libro primo operum, ac dierum quibus uirtutem ait in altiſsimi montis uertice conſiſtere. τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. &c. quæ Cicero in epiſtolis familiaribus Leptæ puero ediſcenda propoſuit. Maximinus, ut in eius uita Capitolinus ſcriptum reliquit, dicere ſolebat. quo maior ero, tanto magis laborabo. unde ad imperij gradum euectus fuit, & quidem recte Sophocles in Electra inquit. πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ. ſine labore nihil feliciter euenit. ¶ Abſtinuit uenere & Baccho] De coitu, & Venere Plinius libro decimo capite ſexageſimo tertio annotauit. quod autem de uino addit Horatius, ad Romanorum morem attinet. Romæ enim pueri uino abſtinebant. & hic quidem Horatius de puero loquitur. Athenæus lib. 6. οἱ σφόδρα συνκαιρούμενοι τοῖς βίοις ἦγον τοὺς υἱοὺς ὑδροπότας ὡς τὸ πολὺ πίνοντας, qui uictu plurimum delectabantur, filios plerunque aquam bibere iubebant. Plato etiam libro 2. de legibus præcipit, ut pueri ad decimum octauum annum uinum non guſtent. quem locum Platonis Athenæus lib. decimo retulit. Horatius tamen de Ennio non puero, ſed uiro. ſic alibi.

Ennius ipſe pater nunquam niſi potus ad arma Proſiluit dicenda. Demoſthenes ab Aeſchine contumelioſe ὑδροπότης, id eſt abſtemius dictus eſt, ut legimus in oratione Demoſthenis de falſa legatione. quæ dicimus, ut pateat, hic de pueris, non uiris eſſe mentionem. ¶ Qui pythia cantat] proxime uſus eſt curſorum exemplo. nunc uerisimile eſt, tibicines innui, qui in Pythijs nobiliſsimis ludis ſuam operam præſtabant. ſunt enim Pythia ludi, qui in honorem Apollinis, qui Pythonem ſerpentem occiderat, celebrabantur. Ouidius Pythia perdomitæ ſerpentis nomine dictos.

De his

De his plura diximus in Parergis libro 2. cap. 11. ubi Ouidij locum declarauimus. hæc Pythia tibicines canebant. Iulius Pollux libro quarto ſic. τοῦ δὲ πυθικοῦ νόμου τοῦ αὐλητικοῦ μέρη πέντε. Pythij cantus, qui tibijs perſonabatur, quinque partes ſunt. eas poſtea refert. Sed illa uerba ſpectanda ſunt. δήλωμα δὲ ὁ νόμος τῆς τοῦ ἀπόλλωνος μάχης πρὸς τὸν δράκοντα. Cantus hic Apollinis pugnæ cum ſerpente repreſentatio eſt. non igitur de Pindaro Pythiorum ſcriptore loquitur Horatius, ut putauit Iacobus Griſolus, uir alioquin doctiſſimus. ¶ Extimuitq; magiſtrum] Qui eum ferula plectebat indocilem. Iuuenalis. Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus. Ouidius de Chirone, & Achille. Quas Hector ſenſurus erat, poſcente magiſtro Verberibus iuſſas præbuit ille manus. Horatius Orbilium, quem nactus eſt magiſtrũ puer, plagoſum appellat. plagoſos autem magiſtros Quintilianus libro primo, & Lucianus in Nigrino reprehendunt. ¶ Nunc ſatis eſt dixiſſe] His miſeris temporibus ſatis eſt ſe iactare, & de ſe loqui inflatius, ego poëta primarius, ego non ultimus: quinimo ſcabioſus ſit, qui ultimus poeta eſt, & poſtremi ordinis. damnat uitium ſui temporis Horatius. quod grauiter facere etiam Cicero ſolet, ut Philippica octaua, M. Antonium reprehendens, qui legatos populi Romani ad Mutinam, quam obſidebat à Bruto defenſam, cõtempſerat. ſic enim inquit: proh dij immortales, ubi ille mos, uirtusq; maiorum? C. Popilius apud maiores noſtros, cum ad Antiochum regem legatus miſſus eſſet, & uerbis ſenatus nunciaſſet, ut ab Alexandria diſcederet, quam obſidebat, cum tempus ille differret, uirgula ſtantem circumſcripſit, dixitq; ſe non antea renunciaturum ſenatui, niſi prius ſibi reſpondiſſet, quid facturus eſſet, quàm ex illa circunſcriptione excederet. & quæ ſequuntur. utinam noſtro etiam ſeculo huiuſcemodi Thraſones in literis non eſſent, et plures eſſent Socratis imitatores, qui εἴρων, id eſt diſſimulator doctrinæ ſuæ dictus eſt, ut & à Platone paſſim & à Quintiliano lib. 9. ſcriptum eſt. ¶ Pango] Compono. in epitaphio Ennij apud Ciceronem in libro de ſenectute. Hic ueſtrum panxit maxima facta patrum. ¶ Occupet extremum ſcabies] Tribuit poetis, quod pueri ludentes & currentes dicunt. ultimo enim ſcabiem imprecantur, & tamen ſcabies pueros raro occupat. cauſam reddit Ariſtoteles in problematibus, ὅτι ἡ λευκὴ ἐστι πνεύματος ἔξοδος. ὅτι δὲ τὰ μὲν τῶν παίδων οὐκ εὔπνοα σώματα, ἀλλὰ πυκνά. quia ſcabies eſt ſpiritus halitus, puerorum autem corpora poris non patent, ſed denſa ſunt. ¶ Mihi turpe relinqui eſt] Turpe mihi uidetur, inquit indoctus, & glorioſus poeta, relinqui, id eſt extremo ordine uerſari. alij enim præcurrentes me tardum relinquerent. Horatius in epiſtolis libro primo. Nec tardum opperior, nec præcedentibus inſto. ¶ Et quod non didici &c.] Id etiam turpe cenſeo, ait improbus poëta, fateri, quod non didici. tegenda igitur iactatione, & audacia eſt ignorantia. improbi hominis hæc uerba ſunt. Quintilianus lib. 3. cap. 8. ſic inquit. nam & Hippocrates clarus arte medicinæ uidetur honeſtiſſime feciſſe, quód quoſdam errores ſuos, ne poſteri errarent, cõfeſſus eſt, & M. Tullius non dubitauit aliquos ſuos libros iam editos alijs poſtea ſcriptis ipſe damnare. Cornelius Celſus libro octauo, ſic. à futuris ſe deceptum eſſe Hippocrates memoriæ prodidit, more ſcilicet magnorum uirorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. magno ingenio, multaq; nihilominus habituro conuenit etiam ſimplex ueri erroris confeſſio. hæc ille. quare ingenue fateri inſcitiam debemus, non profiteri quod neſcimus. nam, ut ait Ariſtoteles lib. 2. rhetor. ubi de ſedanda ira agit, mites ſumus iudices τοῖς ὁμολογοῦσι, id eſt errata ſua ingenue confitentibus. ¶ Vt præco] Adulatoribus tantæ poetarum arrogantiæ culpam adſcribit. ij enim in cauſa ſunt ob aſſentationem, ut mali poetæ peritos ſe poetas exiſtiment. quinimo, ut mercatores ad laudandas & uulgo ſignificandas merces præconem adhibere ſolent, ſic tum poetæ adulatores conducebant pretio, qui ſua ſcripta apud omnes in cœlum ferrent, & certiores omnes facerent, cum ipſi carmẽ recitaturi erant. ¶ Vt præco] Cicero in oratione pro Quintio de Næuio præconé ſic. Cum ei natura nihil melius, quàm uocem dediſſet, pater nihil præter libertatem reliquiſſet, uocem in quæſtum contulit. locus præconibus frequens in atrijs Licinijs erat. ibidem Cicero. Tollitur ab atrijs Licinijs, atque à præconum conſeſſu in

Galliam Neuius. Plato in libro de regno reges eſſe ait ſimiles uendentibus, præcones empta iterum, & charius uendentibus. nam hoc etiam præconum officium eſt, magiſtratuum edicta uulgare. τὸ κηρυκὸν φῦλον ἐπιταχθὲν, τ' ἀλλότρια νοήματα παραδεχόμενον, αὐτὸ δεύτερον ἐπιτάττει πάλιν ἑτέροις: præcones edicta aliorum ſumentes ipſi rurſus alijs publicant. horum ſtatas in pronunciando dimenſiones Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum obſeruauit. τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία. pueri, quæ præcones edituri ſunt, ante pronunciãt. Sed de hoc munere præconum hic Horatius non loquitur. eos enim præcones ſignificat, qui uenales res præconio extrudunt, ut in epiſtolis lib. 1. Vilia uendentem tunicato ſcruta popello. ¶ Aſſentatores] De quibus lege librum Plutarchi, qui inſcriptus eſt, quo modo quis amicum, & adulatorem diſtinguere poßit. ¶ Ad lucrum] Poeta enim pretium adulatoribus proponit, ſi in ſui admirationem populum cieant. Plinij uerba, quæ ſunt epiſtola decimaquarta libri ſecundi, pulcherrime huic Horatij loco reſpondent. ea enim ſunt hæc heri duo nomenclatores mei (habent ſane ætatem eorum, qui nuper togas ſumpſerũt) ternis denarijs ad laudandum trahebantur. tanti conſtat, ut ſis diſertißimus. hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouentur. & poſt. primus hunc audiendi morem induxit Largius Licinius. &c. Horatius autem de poetis, Plinius de oratoribus uerba facit. ¶ Poſitis in fœnore nummis] Vſuras intelligit, quæ fœnore conſtantur. quædam enim uſuræ legitimæ ſunt, quæ impenduntur ob alienæ pecuniæ uſum. Papinianus iuriſconſultus libro uigeſimoſecundo digeſtorum, titulo primo, lege prima, ſic inquit. Socius ſi ideo condemnandus erit, quòd pecuniam communem inuaſerit, uel in ſuos uſus conuerterit, omni modo etiam mora non interueniente præſtabuntur uſuræ. quædam non legitimæ, de quibus ſic Liuius libro uigeſimo. Sardiniam M. Portius Cato obtinebat, ſanctus, & innocens, aſperior tamen in fœnore coercendo habitus, fugatiq; ex inſula fœneratores. librum Plutarchus contra fœnus ſcripſit. nam illa uerba Ciceronis libro nono ad Atticum, epiſtola decimaquarta, dubio ſenſu prolata ſunt. populi Romani exercitus Cn. Pompeium circumſidet, foſſa, & uallo ſeptum tenet, fuga prohibet, nos uiuimus? et ſtat urbs iſta? prætores ius dicunt? ædiles ludos parant? uiri boni uſuras præſcribunt? ego ipſe ſedeo? ¶ Si uerò eſt unctum] Si quis eſt, qui diues unctum ponere poßit, id eſt cibos pingues, non ſiccos, ut panem tantum, is aſſentatoribus guloſis undique ſeptus adulatorem, & uerum amicum non internoſcet. Athenæus libro ſexto de adulatoribus Dionyſij regis Siciliæ, οὗτοι δὲ προσεποιοῦντο μὴ τι ὀξὺ ὁρᾶν παρὰ τὸ δεῖπνον, ἐπεὶ ὁ Διονύσιος οὐκ ἦν ὀξυωπής. & poſt. ἔτι δὲ τὸ ἐμετὸν αὐτοῦ μέλιτος ἔλεγον εἶν γλυκύτερον. hi quidem in conuiuio ſe non acute cernere ſimulabant, quia Dionyſius non acute cernebat, et eſculenta, quæ ille euomuerat, melle dulciora eſſe dicebant. ecce igitur quemadmodum adulantur homines impuri in conuiuijs. talis erat Ariſtippus, qui à Diogene reprehenſus, uerſu illo noto apud Horatium libro primo epiſtolarum, ubi ad Scæuam ſcribit, ſe defendebat. Si ſciret regibus uti, Faſtidiret olus, qui me notat. Quod uero attinet ad unctum, Cyrus apud Xenophontem libro primo de ſua inſtitutione, Medorum luxuriæ ſobrietatem Perſarũ anteponens, ſic Aſtyagem auum, Mediæ regem, alloquens, qui uncti cibi ſint, declarat, ὅτι σε φᾶναι ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἅψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψάμενον. ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρῃ τὴν χεῖρα, &c. quia inquit, cum panem attingis, uideo te manum nõ abſtergentem: quando autem aliquem ex opimis cibum attrectas, ſtatim manũ perpurgas. ¶ Et ſpondere leui pro paupere] Idem, inquit, ijs accidit, qui pro inope aliquo ſpondent, id eſt fidei iubent, & ſe uades conſtituunt. exemplum eſt apud Scæuolam iuriſconſultum de ſponſione, libro decimo ſeptimo Digeſtorum, titulo primo, lege ſexageſima, his uerbis. & quamuis idonee promiſſuram tibi Titiam matrem puellæ dotem ſciam, tamen & ipſe, quo magis conciliem animum tuum domui meæ, fidem meam interponere non dubito. quare ſcias, quodcunque ab ea ex ea cauſa ſtipulatus fueris, id me mea fide iußiſſe, ſaluum te habiturum. ¶ Eripere atris, &c.] qui poßit aliquem litibus liberare, atris, id eſt triſtibus, & odio plenis: ut antra omnia ferè ſunt. Cicero Philippica ſeptima: omnes

enim

enim curriculum induſtriæ noſtræ in foro, in curia, in amicorum periculis propulſandis elaboratum eſt. ¶ Beatus] *Vt ipſe ſe cenſet eſſe. beatum etiam pro diuite ſæpe uſurpat* Horatius, *ut in ſatyris.* ¶ Vt Naſidieni iuuit te cœna beati? *& in odis,* Neſcias, an te generum beati

Phyllidis flauæ decorent parentes. ¶ Internoſcere] *Diſtinguere mendacem, fictumq́; à ſincero, ueroq́; amico non poterit. cauſam non reddit* Horatius, *quia perſpicua eſt. nam propter laudis cupiditatem aſſentatores non ſolum æquo animo ferimus, ſed etiam expoſcimus.* Alexãder Magnus, *diuinus uir, qui ambitione hac tanta non laborabat, adulatoris poetæ* Ariſtobuli *librum in flumen* Hydaſpem *deiecit, & uix ſe tenuit, quo minus etiam ipſum deijceret. nihil enim propius factum eſt.* καὶ σε οὕτως ἐχρὴν, *inquit,* ὦ Ἀριστόβουλε. *author* Lucianus *in libro de conſcribenda hiſtoria. idem à ſe* Dinocratem *architectum reiecit, qui ſe aiebat montem* Atho *in effigiem* Alexandri *redacturum.* Vitruuius *libro ſecundo.* ¶ Tu ſeu donaris] *Adulatores pernicioſos eſſe dixerat, & non facile poſſe à ueris amicis diſtingui. nunc, quo modo cognoſci perſpiciq́; poßint, demonſtrat, cũ de noſtris ſcriptis ſententiam ferunt.* ¶ Tu ſeu donaris] *Non negat* Horatius *donis aliquem eße ornandum, ſed ei credendum, quem donaueris. nam uir magnanimus libentius audit à ſe aliquem donatum, quàm ſe ab ullo munera accepiſſe, ut* Ariſtoteles *inquit libro quarto ethicorum.* ¶ Tibi factos] *À te ſcriptos. in codice illuſtrißimi* Federici Cornelij *fictos legimus. ſed factos fortaſſe melius. nam litera, a, grauis eſt: i, nimium orationem attenuat, ut ait* Hermogenes *libro primo de Ideis oratorijs: ut alijs argumentis non contendam.* ¶ Pulchre, bene, recte] *Verba ſunt aſſentatoris, quibus mirifica tua eſſe poemata dicit. dictio, bene, omnes laudes ſola comprehendit, ſed hic ob adulationẽ ſynonymis creber fuit.* Ariſtoteles *libro ſecundo de rep.* Socratem *arguit, quòd homines ſingulos tantum copiarum habere uolebat,* ὥστε ζῆν σωφρόνως, *ut temperate uiueret. debuit enim potius ſic dicere,* ὥστε ζῆν εὖ, *ut bene uiueret. rationem addit.* τοῦτο γάρ ἐστι καθόλου μᾶλλον, ἔτι δὲ ἐστι σωφρόνως μὲν, ταλαιπώρως δὲ ζῆν. *hoc enim, bene. latius patet. prꝛeterea temperate quidem, ſed miſere uiuere poſſumus.* ¶ Palleſcet ſuper his] *Quaſi nouo genere poematis obſtupefactus. nouitate enim rerum palleſcimus.* Virgilius *de* Didone. *& pallida morte futura.* ¶ Stillabit amicis ex oculis rorem] *Præ gaudio lachrymas, quæ ſunt ros oculorum, effundet. lætitia enim aliquando lachrymas ciet.* Arrianus *libro ſexto de* Alexandro, *qui ex grauißima ualetudine emerſerat.* πολλοῖς δὲ καὶ δάκρυα ἐπὶ τῷ ἀνελπίστῳ προσχυθῆναι ἀκούσια. *multis in inſperato gaudio inuitis lachrymæ emanarũt. idem ſcribit* Diodorus *libro decimo ſeptimo, de uxore, & filiabus* Darij, *quibus* Alexander *liberaliter omnia pollicitus erat.* Virgilius *de* Anchiſe, *qui uenientem* Aeneam *in* Elyſios *campos uiderat.*

Isq́; ubi tendentem aduerſum per gramina uidit Aenæan, alacris palmas utraſque tetendit,

Effuſæq́; genis lachrymæ. ¶ Tundet pede terram] *Saliendo. in odis,* Nunc eſt bibendum, nunc pede libero Pulſanda tellus. *Supploſio pedis dicitur à* M. Tullio *libro primo de oratore.* ¶ Vt qui conducti] *Conducebantur qui flebilibus uocibus funus mœſtißimum redderẽt, qui non ex animo quidem flebant, ſed tamen lugubri illo clamore eos ſuperabant, qui ex animo lugebãt. horum fortaſſe eiulatu* L. Craſſus *libro ſecundo de oratore, cum anus* Iunia *efferretur, excitus, in* Brutum, *qui aſtabat, inuectus eſt. prò dij immortales, quæ fuit illa, quanta uis, quàm inexpectata, quàm repentina, cum coniectis oculis, geſtu omni, & uultu, ſumma grauitate, & celeritate uerborum, Brute quid ſedes? quid illam anum patri nunciare uis tuo? &c.* ¶ Ex animo] ἐκ τῆς καρδίας, *inquit* Ariſtophanes. ¶ Mouetur] *Extrinſecus, nõ animo.* Plutarchus *in libro de adulatore, & amico, adulatorem ſimilem eſſe ait metallo non aureo, ſed quod aurũ imitetur.* ὥσπερ τὰ ψευδόχρυσα τὴν λαμπρότητα τοῦ χρυσοῦ μιμεῖται μόνον, *ut adulterini numi ſplendorem tantum auri imitantur.* ¶ Reges dicuntur multis urgere] *Reges non ſtatim in amicitiam homines recipiunt, ſed cum multis modis, tum uino maxime eorum ingenia exquirunt: cum enim animi uino in conuiuijs incaluerunt, arcana produnt. ut igitur ij uino, ſic tu prædictis ſignis animum eius explora, quem cenſorem tuis carminibus adhibebis; debes enim cauere, ne tibi fucum faciat adulando.* ¶ Culullis]

Poculis. in odis. Diues & aureis Mercator exſiccet culullis Vina Syra reparata merce. ¶ Et torquere mero] Vt alij in quæſtione ex equuleo pendentes torquent reos, ſic Reges, alijq; ſummi uiri uino torquere uidentur, ebrijs arcana omnia elicientes, Horatius in epiſtolis.

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit. Pindarus in Nemeis, in ode ad Cromium Aetnæum, θαρσαλέα δὲ παρὰ κρατῆρα φωνὰ γίνεται. Audax ad poculum uox fit. ebrietatem ueteres pingebant è poculo uitreo bibentem, quia ut uitrum, ſic animi ebriorum perſpicui eſſe uidentur. Pauſanias in Corinthiacis. γέγραπται δὲ ἐνταῦθα καὶ μέθη ἐξ ὑαλίνης φιάλης πίνουσα. picta erat hic ebrietas è uitrea phiala bibens. M. Craſſus Myſorum legatos noctu ad ſe profectos non ſtatim dimiſit, cras ſe dimiſſurum promiſit. in cœna interim eos uino torquens arcana omnia expiſcatus eſt. Dion eſt author libro quinquageſimo primo. ¶ An ſit amicitia dignus] Ariſtoteles libro nono ethicorum multos modios ſalis conſumendos ait, antequam putes te amicum probe noſſe. nam, ut inquit Iſocrates in oratione ad Demonicum, χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγινώσκομεν. aurum igni probamus, amicos autem in periculis cognoſcimus. quem locum Iſocratis Cicero in epiſtolis familiaribus retulit. ¶ Animi ſub uulpe latentes] Aſtutiæ adulatorum: uulpes enim callidiſſimæ ſunt. Carbo dicere ſolebat, ſe contra uulpem, & leonem, quæ Syllæ animum incolebant, pugnare, plus tamen à uulpe, quàm à leone timere. Plutarchus in uita Syllæ. ¶ Nunquam te fallant] Senſus eſt. ſis ſemper attentus, & in ſpeculis, ne te aſſentatores decipiant, quando ego te monui, quo pacto eos dignoſcere poſſis. in nonnullis codicibus. fallent, non fallant, legimus. & eſt alter ſenſus. Reges uino hominum animos explorant: tu ſi mea præcepta in cognoſcendis adulatoribus ſeruabis, nunquam ab eorum dolis circunuentus, & circunſcriptus eris. illuſtriſſimus, & doctiſſimus Federicus Cornelius poſteriorem hunc ſenſum induxit, cum ſuperiore anno Venetijs, dum cymbis per riuos urbis uehebamur, librum hunc Horatij legeremus. ¶ Quintilio] Superioribus aliquot uerſibus cenſorem adulatorem noſtrorũ carminum deſcripſit Horatius. nunc uero ſincerum, ac uerum iudicem exprimit, Quintilium pro æquiſſimo quolibet cenſore laudans, qualem ſe nactum fuiſſe Albium Tibullum libro 1. epiſt. Horatius demonſtrat: Albi noſtrorum ſermonum candide iudex, &c. hic Quintilius tuos tibi errores in conſpectu ponebat, &, ut emendares, monebat. ſi obſtinatus errata tueri uolebas, nihil præterea dicebat, cũ ſe monendo proficere poſſe non ſperaret. ¶ Quintilio] huic ſimilis fuit Philoxenus. de quo Plutarchus meminit in libro de fortuna, & uirtute Alexandri, οἷος ἦν πάλιν αὖ Διονύσιος ὁ τὸν ποιητὴν Φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβαλὼν, ὅτι τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅλην μέχρι τῆς κορωνίδος αὐτὴν περιέγραψεν. qualis erat Dionyſius, qui poetam Philoxenum in Latomias Syracuſis carcerem coniecit, quòd, cum ei imperaſſet, ut tragœdiam ſuam corrigeret, ſtatim ab initio ad finem uſque totam damnans, lineã deduxit. ¶ Quicquid] In nonnullis codicibus, ſi quid, longe, ut ego quidem ſentio, politius legitur. quod acrioris iudicij uiri facile iudicabunt. ¶ Negares] Si negares te melius poſſe id præſtare, quia rem ſæpius tentaſſes, nec tamen eam magis perpolire potuiſſes, delere iubebat, id eſt adhuc corrigere, uel certe diſcindere, ne carmina legerentur. Cicero in epiſtolis familiaribus, quòd epiſtolam conſciſſam doles. ¶ Et male tornatos] Male perpolitos uerſus. ſumpta translatio eſt à fabris lignarijs, qui aſperas tabulas torno exæquant, & complanant. de torno Budæus in pandectis. ¶ Incudi reddere] Emendare, translatio à fabris ferrarijs. Homerus lib. 8. odyſſ. de Vulcano, qui tenuiſſima uincula conficere parabat, quibus Martem, & Venerem adulterio iacentes uinciret. ἐν δ᾽ ἔθετ᾽ ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα. Incudem ingentem ſuo loco conſtituit. ¶ Si defendere delictũ] Quidã enim errata defendunt, rati ſe non officioſe, ſed inimice eſſe admonitos, atq; emendatos, ut ait Socrates in Theæteto Platonis, hanc temporum calamitatem deplorans. καὶ οὐκ οἴονταί με εὐνοίᾳ τοῦτο ποιεῖν. & non exiſtimant me beneuolo animo hoc efficere, ut eos ſcilicet moneam, & eorum illis delicta commonſtrem. ¶ Quàm uertere] Quàm corrigere, uel alia uerba reponendo, uel eadem retinendo

ſinendo loco tamen uerſa, ac tranſpoſita. exemplo ſit Cicero, qui in oratore ad M. Brutum ſic inquit. age ſume de Gracchi apud Cenſores illud abeſſe non poteſt, quin eiuſdem hominis ſit probos improbare, qui improbos probet. quanto aptius, ſi ita dixiſſet, quin eiuſdem hominis ſit, qui improbos probet, probos improbare. hæc ille. magni enim refert, ut uerba ſuo loco collocata ſint, præſertim in metris. quæ corrigebat Quintilius. ¶ Nullum ultra uerbum] Nullum amplius uerbum, aut operam inanem conſumebat. quid enim oleum, & operam, ut aiunt, perderet? naturam ipſam Quintilius imitabatur, quæ nihil fruſtra facit, ut teſtatur Ariſtoteles lib. 1. de cœlo, ubi negat circulari cœli curſui contrarium eſſe curſum circularem. ſi eſſet, inquit, uinceretur, cœlum enim non impediretur, ergo ille inanis eſſet. tum addit, at Deus, & natura nihil fruſtra faciunt. idem ait Themiſtius lib. 1. de anima, ubi inquit. Si anima communes cum corpore paßiones habet, cum ſeiuncta eſt à corpore, nihil aget, at hoc non conſentaneum eſt, natura enim nihil fruſtra creat. excuſandus igitur Quintilius, non exiſtimandus ſeuerior, ſi operam perdere nolebat. ſunt enim, qui illum nimis aſperum, & ſeuerum fuiſſe dicunt. ¶ Quin ſine riuali] Ille te non deterrebat, quin ſine riuali, id eſt æmulatori ſolus tua ſcripta probares. qui autem hæc faciunt, boni, & elegantes poetæ non ſunt. Cicero libro primo quæſtionum Tuſculanarum eandem ſententiam his uerbis expreßit. itaq; ſuos libros ipſi legunt cum ſuis, nec quiſquam attingit præter eos, qui eandem licentiam ſcribendi ſibi permitti uolunt. Ariſtotelis libro primo Topicorum laudabilia ea eſſe cenſet, quæ non auctori duntaxat, ſed alijs etiam probantur, ἔνδοξα δὲ τὰ δοκοῦντα πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις. &c. probabilia ſunt, quæ omnibus uel plurimis, uel ſapientibus laudantur. ¶ Vir bonus] Dixerit quiſpiam. ego quidem aſſentaturus non ſum, & ſcripta, quæ mihi oblata fuerint ad expendendum, emendare quidem ſtatui, ſed in emendando quem modum ſeruabo? quid delebo? quid probabo? huic Horatius nunc ſatisfacit. nam in omni diſciplina, non ſolum præcipiendum eſt, quid fieri conueniat, ſed etiam modus, & ratio tradenda eſt dilucidior, qua officio fungamur. Ariſtoteles etiam libro ſexto Topicorum hoc docuit, ubi illum non recte diffinire ait, qui, ex quibus res diffiniatur, docet, modum autem non explicat compoſitionis. neque enim domus ſimpliciter eſt materia, ut lapides, ligna, & alia huiuſmodi, ſed harum rerum ordo quidam diſtinctus, & compoſitio. ibi Alexander Aphrodiſæus, præter exemplum domus ab Ariſtotele allatum, ſyllabæ exemplo utitur, non enim ſyllaba, inquit, eſt elementa, ſed apta elementorum collocatio. quare modus in omni præceptione tradendus eſt. hic igitur Horatius, qui uerſus corrigendi, qui laudandi ſint, demonſtrat, & modum emendandi nobis optimum aperit. ¶ Vir bonus & prudens] Prudentia in eo uerſatur, ut bonum eligamus, & utile, contraria uitemus: ut ſcribit Ariſtoteles libro ſexto de moribus ad Nicomachum, ubi Anaxagoram, Thaletemq; ſapientes, & bonos fuiſſe cõfitetur, ſed prudentes negat. nam ſapientia in ueri cognitione poſita eſt. Horatius & ſapientẽ, & prudentẽ expreßit. ¶ Inertes] Pigros, ut uerſum Catulli, Qui modo me ſolum, atq; unicum amicum habuit. Vel arte carentes, ut uerſum, quem libro octauo Quintilianus reprehendit, de mure. Prætextam in ciſta mures roſere Camilli ut etiam Ciceronis carmen, ó fortunatã natam me Conſule Romam. illa enim duo uerba, fortunatam, natam ſine arte coniuncta ſunt. ¶ Duros] Vt Lucilij uerſus. de quo illud uulgatum eſt, Emunctæ naris durus componere uerſus. Translatio à corporibus, ut ſcribit Alexander Aphrodiſæus libro quarto Topicorum, ubi docet Ariſtoteles tranſlatum genus uitandum eſſe, ut ſi quis, inquit Alexander, ruſticitatis duritiem genus eſſe diceret, quæ corporum eſt. ¶ Incomptis] Vt quæ epithetis illuſtrata carmina non ſunt. licet enim epitheta non ſint neceſſaria, tamen ſplendorem poemati afferunt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum, ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα. in poetice non abſurdum eſt, lac album appellare: in oratione uerò ſoluta hæc decora non ſunt. ¶ Tranſuerſo calamo] Signum atrum, id eſt lituram, & emendationem, allinet inducet tranſuerſo calamo, quia litura tranſuerſe inducitur. Vlpianus iuriſconſultus libro uigeſimo octauo digeſtorum, titulo quarto, lege prima: quæ in teſtamento legi poſſunt, ea inconſulto deleta, & inducta nihilominus ualent.

¶ *Ambitioſa recidet ornamenta*] Vt crebriora epitheta. nam Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum Alcidamantem reprehendit, οὐ γὰρ ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ᾽ ὡς ἐδέσμασι τοῖς ἐπιθέτοις. non enim ut cupedijs, & delicatioribus cibis, ſed ut edulijs, ipſis epithetis utitur. Cicero in oratore ad Brutum Gorgiæ ſcripta ambitioſis his ornamentis picta fuiſſe demonſtrat his uerbis: Gorgias autem auidior eſt generis eius, et his feſtiuitatibus, ſic enim ipſe cenſet, inſolentius abutitur, quas Iſocrates, cum tamen audiuiſſet in Theßalia adoleſcens ſenem iam Gorgiam, moderatius temperauit. ¶ *Parũ claris lucem dare*] Parum apertis. uide Laurentium Vallenſem in elegantijs. lucẽ dare dixit, ut translationi à luce reſponderet. clarus enim à luce eſt. Ariſtoteles lib. 3. rhetoricorũ illud in Gorgia reprehendit, χλωρὰ, καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα pro florentibus. ait enim eſſe τὸ ἀσαφές, id eſt obſcurum. notum eſt de Perſio, quem D. Hieronymus in ignem proiecit propter obſcuritatem. ſunt enim quidam, qui eam in primis adamant, magiſtrum imitantes, ut author eſt Quintilianus libro octauo, auditoribus illud ſemper in memoriam redigebat, σκότισον, obſcurus eſto. ¶ *Ambigue dictum*] Vt illud Ariſtotelis lib. 3. rhetoricorum, de Theodoro, qui Niconem obſcurius carpſit citharœdum θράττει σε, uiſus eſt dixiſſe, perturbat, & commouet te. at innuebat eum è muliere Thracia ortum, uel certe Thracem eſſe, quemadmodum etiam uir doctißimus Petrus Victorius interpretatur. prudenter mihi uidentur iuriſconſulti ſtatuiſſe, ut ambigua oratio in pactis authori noceat. nam Papinianus libro ſecundo Digeſtorum, titulo de pactis, lege trigeſima nona, ſic inquit. ueteribus placet, pactionem obſcuram, uel ambiguam uenditori, & qui locauit, nocere, in quorum fuit poteſtate legem apertius conſcribere. ¶ *Mutanda notabit*] Quæ tunc non potuit emendare, ſed in alıud tempus reiecit, aſteriſco notabit, uel etiam cæra, ut faciebat T. Pomponius Atticus in ſcriptis Ciceronis, cum aliquid, quod eum offenderet, occurrebat. unde Cicero libro decimo ſexto epiſtolarum ad Atticum, cærulas enim tuas, inquit, miniatulas illas extimeſcebam. ¶ *Fiet Ariſtarchus*] Hic iudex fuit acerrimus in Homeri uerſibus ſeligendis, qui germani eſſent, & in nothis reijciendis. ita Homericam ideam animo conceperat. Cicero in epiſtola ad Dolabellam. profert alter, opinor, duobus uerſiculis expenſum. alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει. ego tanquam criticus antiquus indicaturus ſum. Ariſtarchus hic ipſe eodem iudicio Heſiodi uerſus expendit. nam in fine libri primi de operibus, & diebus hic uerſus legitur, γηραιὸς δὲ θάνοις ἕτερον παῖδα ἐγκαταλείπων.
Senex perires alterum filium relinquens. ibi Zezes Heſiodi interpres ait hunc uerſum ex ſententia Ariſtarchi eſſe περισσόν, id eſt ſuperuacaneum. ¶ *In nugis*] Sunt qui carmina nugas putent, & ideo, ne offendant amicum, liberius non ſentiunt. negat Horatius eſſe nugas, & huiuſmodi emendationem eſſe contendit maximi ponderis. Ariſtoteles libro nono de moribus ad Nicomachum. ἐπανόρθωσιν δ᾽ ἔχουσι μᾶλλον βοηθητέον εἰς τὸ ἦθος, ἢ τὴν οὐσίαν, ὅσῳ βέλτιον, καὶ τῆς φιλίας οἰκειότερον. ijs, qui corrigendi ſunt, eo potius ſubueniendum in moribus, quàm in rebus, ad opes, & copias ſpectantibus, eſt, quo melius eſt, & magis amicitiæ proprium. uidetur autem ad mores ſpectare, ne quis neſcius in ſuis erroribus exultet. ¶ *Exceptumq; ſiniſtre*] Male tractatum ab adulatore amico. Virgilius. Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix. De ſiniſtro, & dextro tonitru uide quid annotauimus in Parergis libro tertio, capite ſecundo. ¶ *Vt mala quem ſcabies*] Prudentes, inquit, malum poetam, ut morbum, ac peſtem fugiunt. & huius grauiſſimos errores non eſſe corrigendos ait, quia ultro peccat, ſpecie quadam recti deceptus, & delicta obſtinatus defendit. meminit hic de ſcabie. ſic poetam, inquit, malum, ut hominem ſcabioſum excellentes prudentia uiri deuitant. Suidas ἡράκλειον ψώραν, id eſt herculeam ſcabiem uocat. ¶ *Morbus regius*] Is eſt morbus regius, quo facies tota hominum crocea eſt. Ariſtoteles libro tertio de anima intellectum omnibus formis recipiendis habilem, atq; idoneum eſſe dicit, ideo eſſe immixtum, ut Anaxagoras etiam uolebat, ne ulla forma prius recepta alias excluderet. ibi Simplicius intellectum materiæ comparat, Alexander præparationem uocat. M. Antonius Paſſerus Genua, quem nos Patauij philoſophiam ſummo loco interpretantem diuinitus, multos annos audiuimus, intellectum

regio

regio morbo æquiparauit: quo qui laborant, croceos oculos habent: quare omnes ijs colores crocci ui-
dentur. hunc morbum Cornelius Celſus regium appellatum affirmat, quòd eo laborantes regio ap-
paratu, & delicijs oblectandi ſunt. ſic enim hilares morbum pellent. ¶ Phanaticus error] Quo la-
borant furijs correpti, ut laborauit Oreſtes occiſa matre, quem Taurica Diana demum ſanauit. Ci-
cero pro Milone. & qui Cacodæmonē uiderunt, ut uidit Brutus in Philippicis campis. Florus. ¶ Ira-
cunda Diana] Hæc furorem immittebat ſontibus. de ea chorus in Aiace territus exemplo furentis
Aiacis, ὦ μᾶτερ αἰσχύνας ἐμᾶς ὥρμασε πανδάμους ἐπὶ ἀγελαίας. O mater mea
probra in boues conuerte. ¶ Veſanum poëtam] Non ſanum. nam, Ve, particula priuat, ut annota-
uit Gellius libro quinto, capite decimo. non ſanum igitur, id eſt ſtultum. nam quod corporis eſt, ad ani
mum transfertur. Ariſtophanis in Pluto, ἄδικον, ὑγιὲς μηδὲ ἕν. iniuſtum, nihil ſani.
Euripides in Andromache contra Spartanos, κοὐδὲν ὑγιές. & nihil ſani eſt. ¶ Agi-
tant pueri] Poëtam malum pueri etiam ludibrio habent, in eum raphanos, & mugiles conijcientes,
ut mos antiquus eſt. ¶ Catullus ad Aurelium. Ah tum te miſerum, maliq; fati, Quem attra-
ctis pedibus, patente porta Percurrent raphaniq; mugilesq;. ¶ Incautiq; ſequuntur] Qui pa-
rum prudentes ſunt, hunc poetam ſequuntur, Horatij illud in ſatyris memoria non tenentes. Niger
eſt, hūc tu Romane caueto. Demoſthenes in oratione de falſa legatione εὐλαβῆ appellat, id eſt cau
tum, quòd Aeſchinem ſequi, ac imitari in pernicioſa illa legatione ad Philippum noluit. ¶ Ructatur]
Sordido uerbo ſordidos mali poëtæ uerſus indicauit, niſi alludit ad bonum poetā Antonium, qui nun-
quam ructatus eſt. Plinius lib. ſeptimo, capite decimo nono. ¶ Si ueluti merulis] Sicut auceps, qui
merulis auibus inſidias ſtruit, in foueam, id eſt in perſpicuos errores, & ante oculos poſitos incidit,
non tollas, id eſt, non corrigas. non enim iuuari, id eſt emendari uult. ¶ In puteum, foueamue] Allu
dit ad Thaletem philoſophum, de quo apud Laertium in eius uita ſic legimus. λέγεται δ᾽ ἀγόμε-
νος ὑπὸ γραὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἵνα τὰ ἄστρα κατανοήσῃ, εἰς βόθρον ἐμπεσεῖν, καὶ αὐτῷ ἀνοι-
μώξαντι φάναι τὴν γραῦν. σὺ γὰρ ὦ θαλῆ τὰ ἐν ποσὶν οὐ δυνάμενος ἰδεῖν, τὰ ἐπὶ τοῦ
οὐρανοῦ οἴει γνώσεσθαι. domo ab anu deductus, dicitur, ut ſidera noctu contemplaretur, in foueā in-
cidiſſe. & illi ingemiſcenti anū dixiſſe perhibent, tu quidem Thales, cū ea, quæ ante pedes ſint, per-
ſpicere non poßis, quæ in cælo ſunt, cognoſcere te poſſe exiſtimas? Laertius βόθρον, id eſt foueam di
xit, ſed Horatius puteū præterea addidit, Platonis locum in Theæteto, ubi hæc eadem res de Thalete
cōmemoratur, exprimens. πεσόντα εἰς φρέαρ, inquit Plato, cadentem in puteū. ſublimem poetam
appellauit Horatius, ut Thaleti ſimilem penitus faceret aſtra dinumeranti. ¶ Nō ſit, qui tollere cū
ret] hic mihi uenit in mentem Pyrrhonis, de quo Laertius in uita. ἀναξάρχου εἰς τέλμα ἐμπεσόν
τος παρελθεῖν οὐ βοηθήσας. ἀνάξαρχος ἐπῄνει τὸ ἀδιάφορον καὶ ἄστοργον αὐτοῦ. Anaxar-
chum in cœnū prolapſum non ſubueniens præterijt. Anaxarchus aūt eius animum, ut ita dicā, indiffe
rentem, & nihil amantē laudauit. ¶ Demittere funem] funis demiſſus altitudinem foueæ putei ue
indicat, ut apud Virgilium equi Troiani. demiſſum lapſi per funem. quo uerſiculo plurimum admira
tur Virgilij ingenium Quintilianus libro 8. cap. 3. ¶ Qui ſcis, an prudens] Tu qui opem ferre pa
ras, quo modo ſcire potes, an de induſtria in foueam, aut puteum ſe proiecerit? ut planus ille. de quo
Horatius libro 1. epiſtolarum. Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat Fracto crure planum,
licet illi plurima manet Lachryma, per ſanctum iuratus dicat Oſirim, Credite, non ludo, crude-
les tollite claudum: Quære peregrinum, uicinia rauca reclamat ¶ Seruari nolit? id eſt emen-
dari fugiat. M. Cato Vticenſis ſeruari noluit: uulnera enim digitis diſcidit, ne uultum tyranni aſpi-
ceret. at hic ſeruari non uult, ne emendetur: quod ſtultiſsimum eſt. ¶ Dicam] Non uidebatur eſſe
conſentaneum, ut poetæ ſe ultro in foueam, aut puteum præcipites mittant. id probat nunc Horatius
Empedoclis poetæ exemplo, qui, ut, nuſquam ſuo corpore inuento, immortalitatis ſuæ opinionem re-
linqueret, in Aetnam ſe ardentem deiecit. ¶ Siculi poetæ] Empedoclis, quem Agrigentinum uo-
cat Cicero libro primo quæſtionum Tuſculanarum, & in Lælio. eſt autem Agrigentum urbs Siciliæ

Cicero

Cicero in Verrinis, Polybius libro primo, alij. Horatius hic Empedoclem poëtam fuiſſe affirmat, ſed Ariſtoteles in poetice negat: nam metro res naturales complexus eſt: at non metrũ, ſed fabula poëtam facit. Cicero in Lælio poëtam non auſus eſt dicere. Agrigentinum doctum quendam uirum carminibus Græcis uaticinatum ferunt, quæ in rerum natura, totoq́; mundo conſtarent, queq́; mouerentur, ea contrahere amicitiam, diſsipare diſcordiam. hic Empedocles duo rerum principia, amicitiam, & litem poſuit, ut his uerbis teſtatur Cicero, et Simplicius lib. 1. phyſicorum, Ariſtoteles lib. 1. de cœlo, ſectione nonageſima nona, Plutarchus in libro de Iſide, & Oſiride, ἐμπεδοκλῆς δὲ τὴν μὲν ἀγαθουργὸν ἀρχὴν φιλότητα, καὶ φιλίαν καλεῖ, τὴν δὲ χείρονα νεῖκος. Empedocles uero ait bonum principium amicitiam, deterius litem eſſe nuncupatũ. quo modo hæc Empedoclis mors cognita ſit, eiusq́; conſilium perſpectũ, Laertius docet in uita Empedoclis, ὕστερον δὲ γνωσθῆναι ἀναῤῥιπισθείσης αὐτοῦ μιᾶς τῶν κρηπίδων. χαλκᾶς γὰρ εἴθιστο ὑποδεῖσθαι. rẽ deinde compertam, ob alteram eius crepidam, quæ in Aetnæ iugo, unde ille ſe deiecit, inuenta eſt, æreas enim crepidas geſtare ſolebat. ¶ Deus immortalis] Sic in odis lib. ſecundo, gelidaq́; diuos morte carentes. Homerus deos ſæpe uocat αἰὲν ἐόντας, ſemper exiſtentes. ¶ Ardentem] Quia in Sicilia ſub terra ſulphura ſunt, quæ flantes uenti accendunt. Trogus lib. 4. copioſe. ¶ Frigidus] Vt ſit antithetũ, frigidus ardentem. uel frigidus præſentis mortis horrore. nam etiam præſtantiſsimum philoſophum timor potuit commouere uehementius. Pindarus in Nemeis ode tertia. φόβος ἀνδροδάμας.

Timor uiros domans. Timor autem frigidus eſt. Virgilius. Gelidusq́; per ima cucurrit Oſſa tremor. Seruius uerſum illum libro primo Aeneidos declarans, Exemplo Aeneæ ſoluuntur frigore membra, frigore, inquit, id eſt timore. & eſt reciproca translatio. nam & timor pro frigore, & frigus pro timore ponitur. &c. ¶ Sit ius, liceatq́;] Liceat poetis perire. hoc ius, & priuilegium habeant, ne opem ijs feras, ne'ue inuitos ſerues. ¶ Idem facit occidenti. Idem facit, quod qui occidit. qui mori uolentem ſeruat inuitum, idem facit ac ſi occideret. idem cum caſu dandi Græca ratione. Ariſtophanes in Pluto. δόξει δὲ μὴ δρᾶν ταῦτα τῷ κεκτημένῳ.

Videatur autem non idem facere poſsidenti. Quid ſit autem occidere, docet Vlpianus iuriſconſultus libro uigeſimo nono digeſtorum, titulo de ſenatuſconſulto Syluiano, lege prima, his uerbis. occiſorum appellatione eos contineri Labeo ſcribit, qui per uim, aut cædem ſunt interfecti, puta, iugulatum, ſtrangulatum, præcipitatũ, uel ſaxo, uel fuſte, uel lapide percuſſum, uel quo alio telo. ſimile huic Horatij ſententiæ illud Senecæ eſt in Thebaide. Quid cogit mori nolentẽ in æquo eſt, quiq́; properantem impedit. ¶ Si retractus erit] Ab incendio Aetnæ. ¶ Fiet homo] Cũ uelit Deus immortalis haberi. ¶ Famoſæ mortis] Non ponet amorem, id eſt curã non abijciet, famoſæ mortis, id eſt mortis infamis: nã ſe ipſum occidere, ut fecit Empedocles, infame eſt. Ariſtoteles lib. 5. de moribus ad Nicomachum, καὶ τις ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. & infamia conflatur ſe ipſum occidenti, quia ciuitatẽ iniuria afficit. Lucianus in libro de uera hiſtoria dubitantem Rhadamantum inducit, an Aiacem Telamonium in cœtum heroum admitteret, quòd ſibi ipſe mortem conſciuerat. Cicero lib. 6. de Rep. ſic inquit. quæſo inquam pater ſanctiſsime, atque optime, quoniam hæc eſt uita, ut Africanum audio dicere, quid moror in terris? quin hinc ad uos uenire propero? non eſt ita, inquit ille. niſi enim cum Deus is, cuius hoc templum eſt omne, quod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodijs liberauerit, huc tibi aditus patere non poteſt. Plotinus hic apud Macrobium, oportet, inquit, animam poſt hominem liberam corporeis paſsionibus inueniri. quã qui de corpore uiolenter extrudit, liberam eſſe non patitur. hanc quæſtionem in Phædone Plato tractauit luculentius. ¶ Nec ſatis] Infœlicem hunc poetã eſſe, inquit, quòd uerſus ſcribat tã ineptos, et id euenire ob id facinus aliquod, quo ſe ille aſtrinxerit. nã, ut uulgo dicitur, propter peccata aduerſæ res contingunt. Darius rex Perſarũ cũ uictus à Græcis abiret, ſimulacbrũ Apollinis in ſua claſſe reperit: quod cũ è templo ſurreptum fuiſſe audiſſet, in Delum, ut Deo ſimulachrum redderet, enauigauit, cum ſtatuiſſet, ſe aduerſam in bello fortunam ob ſacrilegium illud fuiſſe expertum: ut Herodotus in Erato

ſcriptum

ſcriptum reliquit. ¶ Minxerit in patrios cineres] Quo facto & in patrem fuiſſet impius, et ius ſepulchrorum læſiſſet, quod erat ſanctiſſimũ. Cicero Philippica nona. ſed ſtatuæ intereunt tempeſtate, ui, uetuſtate: ſepulchrorum aũt ſanctitas in ipſo ſolo eſt, quod nulla ui moueri, neque deleri poteſt, atque. ut cætera extinguuntur, ſic ſepulchra fiunt ſanctiora uetuſtate. ſimilis huic Horatij alter locus in odis, Expedit matris cineres opertos Fallere. ¶ Triſte bidental] Templum, à bidentibus, id eſt ouibus dictum, ſacrilegus ſpoliauit. triſte per fulmina cœlo delapſa, uel triſte ipſi, qui peccauit. ¶ Velut urſus] Sic omnes poëtam indoctum recitaturũ fugiunt, ut rurſum, qui uinculis ſolutus late furit, pertimeſcere uideãtur. ſimile admodum illud Ariſtotelis eſt libro tertio rhetoricorum, ubi de imagine agit. οἷον ἣν ἀνδροτίων εἰς ἰδριέα ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις. ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. qualis Androtion in Idrieum, quòd ſimilis erat ſolutis è uinculis catulis: illi enim obuia quæq; mordẽt, & Idrieum è uinculis exſolutum eſſe moleſtum, ac difficilem. Vlpianus iuriſconſultus de urſo furente ſic inquit libro nono digeſtorum, titulo, ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicetur, lege prima. Et ideo ſi urſus fugit, & ſic nocuit, non poteſt quondam dominus conueniri, quia deſinit dominus eſſe, ubi fera euaſit, &c. ¶ Clatros] Cancellos, quibus ſeptus coercetur. ¶ Recitator acerbus] Poëta in recitandis carminibus ſuis moleſtus. publice enim poemata recitabant. Plinius libro primo, epiſtola tertia, magnum prouentum poëtarum annus hic attulit. toto menſe Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. uide etiam Vitruuium libro ſeptimo, in præfatione. ¶ Non miſſura cutem, &c.] Qualis hirudo, id eſt uulgo loquuntur, ſanguiſuga, quæ cutem non prius dimittit, quàm cruorem multum ebiberit, ſic enim malus poëta non prius auditorem dimiſerit, quàm cum tædio audiendi ineptias enecauerit. ſimillimum illud Ariſtotelis eſt libro ſecundo rhetoricorum, de uulpecula, quam in foueam delapſam. & ægram ricini undiq; inuaſerãt, ſanguinem exſugẽtes. erinaceus uoluit abigere. ne facias, inquit. hi enim meo ſaturi ſunt cruore: alij accedent, qui ſitientes auidius ſanguinẽ bibent. Latina hæc ſic expreſſa ab Ariſtotele ſunt ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα. ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃ, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες ἐκπιοῦνται μου τὸ λοιπὸν αἷμα. quoniam hi cruore meo ſaturi ſunt, & puſillum iam ſanguinis eliciunt. ſi uero hos abegeris, alij uenientes præ ſiti reliquum mei ſanguinis exprimẽt. concludebat ille apud Ariſtotelem ſic facere debere Samios, tyrannum ſcilicet iam opulentum non abigere: alius enim remp. inuadet inops, qui opes illis extorquebit. Horatius etiam ſimilitudine hirudinis concludit, malum poetam uitãdam eſſe. nemo enim illum impune audiet. & uterque ſimilitudine eſt uſus animalium, quæ ſanguinem, cum membris adhærent, eliciunt, atq; ebibunt. hæc igitur omnino fuerunt conferenda. illud aũt obiter obſeruãdum uidetur, ſolitos eſſe ueteres à natura animalium ſimilitudinem, ex qua concluſio aliqua oriatur, inducere, ut hic Horatius ab hirudine, Ariſtoteles, ut demonſtrauimus, à uulpecula, & erinaceo induxit. hoc Ciceronem etiam feciſſe uidemus libro decimo ad Atticum, epiſtola decima quarta, Syluium, inquit, & Ocellam, & cæteros credo retardatos. te quoq; à Curtio impediri uideo. & ſi, ut opinor, habes Scytha ὄνον. quem Ciceronis locum tres abhinc annos in Parergis ex Herodoto declarauimus, nec tamen, cum noſter ille liber Venetijs excuderetur, & ego in citeriore Gallia abeſſem, Herodoti uerba fuerunt appoſita, amici negligentia prætermiſſa. tu, inquit Cicero, à Curtio retardatus, atque impeditus tanquam Scytha ab aſino uideris. & hiſtoriam innuit, quam Herodotus in Melpomene retulit. Darius enim cum ex Scythis pelleretur, ut inſequentium Scytharum impetum retardaret, aſinos in extrema acie collocauit, qui nunquam antea à Scythis uiſi fuerant. nam Scythia hanc belluam non gignit. Scythæ igitur inſolito belluarum ſtrepitu perculſi ſegnius hoſtem inſecuti ſunt. Herodoti uerba hæc ſunt. οὐδ᾽ ἔστι ἐν τῇ σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παράπαν οὔτ᾽ ὄνος, οὔθ᾽ ἡμίονος διὰ τὰ ψύχεα, ὑβρίζοντες ἦν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν σκυθέων. in uniuerſa Scythia nullus omnino aſinus, aut mulus ob frigidam cœli regionem naſcitur. aſini igitur quaſi conuitio obſtrepentes Scytharum equitatum perturbabant.

Q. HORATII FLACci Liber de arte Poetica Iacobi Grifoli Lucinianenſis interpretatione explicatus.

REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. Luceriæ Epiſcopo Fabio Mignanello Iacobus Grifolus Lucianus S.

NON *ſine quadam admiratione mecum ipſe cogitare ſoleo* P. A, *cùm grauiſſimorum uirorum ſcripta lego, cur ea, quæ monumentis literarum ipſi tradunt, nec, ſi obſcuritate naturæ inuoluta ſint, in lucem proferre uelint, ac ſi in per facili cognitione uerſentur, dicendo tamen obſcurare ſtudeant. Eius autem rei cauſam cùm diligenter indagarem, illam mihi peruestigaſſe uideor, quòd homines ingenio præſtanti maiore cum dignitate ſcribere ſe putant, ſi à doctis uiris tantummodo intelligantur. Sperant enim fore, ut ſi probētur à doctis, ab omnibus horum teſtimonio probentur. Nec eos fallit opinio: nam & apud omnes maxima eſt illorum gloria, & uirtus eſt à uulgari intelligentia remota. Hoc fuiſſe Thucydidis conſiliū, ut Philoſophos omittamus, hoc magnorum poëtarum, conſtat: In quos Horatium referre non dubitarim. Cuius quidem cùm in alijs opuſculis, tum in Arte poëtica permulti occurrunt obſcuri abditiq; loci, qui uix intelliguntur. Itaq; haud mihi ſatis eſt exploratum eſt, an induſtria noſtra doctorum animos offendat: quòd Horatij Flacci Poeticam ad uulgares ſenſus accommodare ſtudeamus, à quibus ille, ut patet, abhorrebat: Nefas enim eſt uereri, ne ille ipſe, ſi modo uoluiſſet, quæ nos conamur illustrare planius multo ſcribere non potuerit. Quo circa uereor, ne hoc inſtitutum iudiciumq; noſtrum à peritioribus uituperetur, cùm præſertim hæc interpretandi ratio tenuem fortaſſe laudem conſequi nonnullis uideatur. Sed neutrum eſt horum. Nam hæc ſtudia neque ſcriptoribus afferunt iniuriam, neque ſunt ullo modo contemnenda. Primùm enim nullius eſſe ſtatuo conſilium ſcriptoris, ut ab omnibus, ſi liceat, laudari nolit: Quinetiam ob id ipſum à doctis in primis cupiunt probari, ut idem cæteri omnes illorum authoritate ducti faciant: Neque enim contemnenda eſt ea laus, quæ ab optimis iudicijs profecta à populo comprobatur: Sed ille certè cōtemnendus eſt, qui totus ex multitudinis temeritate pendet. Nam hæc inani quadam oſtentatione, & adumbrata uirtutis ſpecie plerunque fallitur: Illa uerò laus eſt illuſtris, ſtabiliſq; fama, de qua conſentiunt bonorum omnium iudicia, quibus non aſſentiri multitudo nefas eſſe ducat. Nemo igitur ita ſtatuat, quemquam excellenti uirum ingenio ob id legi à doctis uiris optare, ut ipſi gaudeant in ſinu, ſed ut quæ ipſi feciſſent opere tam præclaro, tantoq; artificio perfeciſſent, per illos cognoſcatur, & cognoſcendi multorum ſtudia commoueātur, ac ita ſua laus propagetur, & inde ab omnibus cum admiratione laudentur. Nam quid, obſecro, de Homeri maieſtate, quid de Ariſtotelis acumine, quid de Platonis diuinitate unquam detraxit uulgi laus? Nulla mehercule gloria contaminantur à multitudine, quæ teſtimonio bonorum celebretur. Quo cōſtituto, conſti-*

io conſtituta eſt reliqua defenſio. Omnis enim ſcriptorum laus ex rebus, & ex uerbis conſtat: Nam ex rebus doctrinæ laus apparet, ex uerbis lumen orationis. Sed in alijs facultatibus quid dicas, non quemadmodum, refert. Non enim tam uerba, quàm res pendũtur: ut in philoſophia. Quanquam enim magna eſt eorum laus, qui copia, & ornatu orationis, philoſophiam coluerunt: tamen etiam ſatis fecerunt huic diſciplinæ, qui ieiunè, & exiliter ſcripſerunt. De alijs uerò, ut de poëtica, ſecus eſt exiſtimandum: pari enim ſtudio in utroque laborandum eſt. In quocunque igitur genere cuiuſquam ingenium enituit, pulchrum eſt atque adeò pium conari ſplendorem illius ijs oſtendere, quorum acies ſatis per ſe cernere non poteſt: cùm enim à beluis ratio nos & oratio diſtinguat, cumq; utraque ſit humani generis propria uirtus, non uideo quid homini pulchrius eſſe queat, quàm horum naturæ munerum laudibus eos ipſos, quibus ſint communia, ſuperare. Nam præclarum eſt didiciſſe nec minus humanum eſt docere. Etenim quænam eſt actio, quæ magis propria ſit hominis, quàm docere? Quod ſi pro ſua quiſque dignitate faciat, dignitatem habere hoc ſtudium quis neget? Nolo uirum prætorium, nolo conſularem quaſi in ludo literas docere. Sed nec ijs deſunt, quæ ſeruata dignitate cum alijs communicent. At quis tandem eſt fortunæ gradus quis hominum ſtatus, in quo ſe quiſque digna præcipere non ſoleat? Malè me hercule ſe res habeat, ſi hoc humanitatis officium pro ſe quiſque deſerat. Sed non faciam, ut quod longum eſſet, & non neceſſarium exemplis ſingula genera percurram. Illud mihi perſpicuum uidetur, nihil eſſe tam illiberale, quàm induſtriæ ſuæ fructus nolle ad uſum hominum conferre: Nemo enim peritus naſcitur, nemo ſine doctrina poteſt excoli: Inchoatum enim hominem natura tradit artibus perficiendum. At ſi homo homini lege naturæ conſultum eſſe uelle debet, contra naturam facit, quiſquis ab illorum præſertim bonorum uſu alios excludit, quæ non modo ſine detrimento poſſunt omnibus commodari, ſed etiam magno cum emolumento. Nulla enim ſtudia ſunt uberiora, nulla feracior deſcendi ratio, quàm ſi tua induſtria aliorum alas ingenia. Nec quiſquam eſt adeo inſtructus, ornatuſq; doctrinis, quin eas impertiendo alijs inſtructior, ornatiorq; fiat. Ne ſit igitur nobis pudori in care parere naturæ, quæ cùm alijs, tum nobis ſit profutura: Natura enim impellimur, ut noſtra doctrina prodeſſe quã plurimis uelimus: eadẽq; facit, ut quæ liberaliter tradimus alijs, maiore mẽſura nobis rependantur. Quid? quòd ſine ingrati animi ſuſpitione id officiũ negligere non poſſumus? Namque niſi nos peritiores adiuuiſſent, ex maximis laboribus, & longiſſimis uigilijs doctiſſimorum hominum percipere nullos fructus potuiſſemus. Quare improbè facit, qui ad doctrinas aditus intercludit alijs, quos benignè ſibi patefactos fuiſſe recordatur. Sed longum eſſet omnia perſequi, neq; eſt neceſſe, cum me ſuo patrocinio M. Tullius defendat: Sic enim in Oratore ſuo urget aduerſarios: Cur aut diſcere turpe eſt, quod ſcire honeſtum eſt: aut quod noſſe pulcherrimum eſt, id nõ glorioſum docere? Sed alia eſt nobis non leuior oblata criminatio: ipſa enim docendi profeſſio uix ab arrogantiæ ſuſpicione ſeiungi poteſt. Sed uniuerſi generis defenſio non eſt admodum difficilis. Nam philoſophorum greges, & omnium generum permulti hãc cauſam honeſtiſſime tuentur. Quæ autem poſita eſt in perſona mea, difficiliorem defenſionis rationem habet. Nam quod intellexiſſe me uidear profiteri, quæ multi non intellexerint, id ne mihi in magno crimine arrogantiæ ponatur uehementer metuo. Artem enim poëticam Horatij multi iam ſunt interpretati. Quare nos aut acta uidemur agere, aut aliorum iudicia reprehendere. Hoc uerò ut arrogans uidetur, ſic illud ſtultum. At neque nos acta nunc agimus quippe qui, niſi me fallit, noua omnia huc attulimus, nec alios refutandi ſtudio laboramus. Ita enim meæ interpretationis modum temperaui, ut quiuis iudicare poſſit, me pro uiribus magis curaſſe, ut ne qua mihi peccati uenia petenda ſit, quàm ut aliena uitia caſtigarem. Quis enim tã lynceus eſſe poteſt quin aliquid offendat aliquãdo? Quocirca mihi faciũdum putaui, ut ſine ullius iniuria ipſe quoq; ad communem fructum aliquid afferrem. Equidem iudicij mei liberta

te ita ſum uſus, ut ſuam omnibus reliquerim. Ac ſiquid peccatur, id in quo multi laborarunt, ueteres laudo, magnis authoribus peccatur. Niſi forte tam multi Platonis, aut Ariſtotelis, aut aliorum ſcriptorum interpretes per idem tempus, cum alij aliorum ſimilia ſuorum ſtudia ignorarent, quid iiſdem de rebus ſentirent, omnes ſimul ſcripſerunt. At licuit ſemper, ſemperq; licebit de rebus dubijs ſuam cuique ſententiam explicare: cùm præſertim non dubijs leuibus quibuſdam coniecturis ducti, ſed firmis argumentis, nec dubijs rationibus, & maximis authoribus nitamur. Hiſcene tu igitur rebus inſtructus in Solem, pulueremq; prodis? Spero equidem, & uero in id operam dedi. Quantum uerò ſim aſſecutus, aliorum ſit iudicium. Illud certè affirmare non dubito, oſtendiſſe me locos Horatianos, ac totum fere hoc opus ex Ariſtotelis Arte poetica decerptum: Nec res in occulto latet: perſpiciet, an ita ſit, quicunque leget. neque uero ullum eſt tam acre iudicium, quod in hoc pertimeſcam. Sed tametſi ad uſum communem hac in re laboraui, ita tamen intelligi uolo, ut, ſi qua gratia ſit, ea tota Petropaulo mirifica uirtutis indole filio tuo debeatur. Cum enim illorum temporum mihi uenit in mentem, cùm tu Patauij mirabili quodam ſtudio ad Ius ciuile cõcitatus acumẽ illud ingenij, quod habes à natura, quodq; arte pulcherrimè limaſti, quotidianis ferè diſputationibus oſtendebas: inde uſque repetens memoriã amicum te mihi tunc ex animo fuiſſe, & ueram beneuolentiam præſtitiſſe non modo fateor, ſed etiam prædico. Cùm porrò Bononiæ propoſitis mille quæſtionibus, & iuris V. locis quicquid ipſe de illis ſentires, contra omnes defenſurum te profeſſus eſſes, ac triduo in maxima doctiſſimorum hominum corona ita pulchrè ſtetiſſes, ut uehementer omnes admirarentur: & Altobellus Reuerendiſſimus Epiſcopus Palæ, uir ſummo ingenio & ſapientia præditus, qui tunc eam prouinciam gubernabat, te quæſtionibus criminum præpoſuiſſet. dici uix poteſt quanta cum humanitate me Bononiã accerſieris, quamq́ue ſis benignè de me, liberaliterq; meritus. Poſtquã uerò Reuerendiſſimus ille Epiſcopus ex ea prouincia deceſſit, & tu Romam te contuliſti, magnis interuallis interrupta eſt noſtra conſuetudo. Neq; tamen unquam de ea beneuolentia, qua me diligere cœperas, quicquam remiſiſti. Itaq; cum me Romæ primùm ex Pannoniæ legatione reuerſus, deinde Bononiæ, poſt Venetijs legatus utriuſq; loci magnis interuallis uidiſſes, ita ſemper es complexus, ut tuũ quaſi longum deſiderium lenire uidereris. At quo me ſenſu diligeres, apertius declaraſti, quoties tibi oblata eſt occaſio tuis me beneficijs iuuandi. Quæ quidem tam multa ſunt, & tanta, ut incredibilem in te amorem, & omnia ſtudia ſumma debeam. Verùm ſi animi mei gratiam per uires, & per fortunas meas mihi liceret illuſtrare, cognoſceres P. A. nullum te unquam beneficium apud hominem gratiorem poſuiſſe. Verùm tua te uirtus ſic extulit, ut nullius priuati uiri in te ſtudia, aut officia conſtare poſſint. Quare unus mihi relictus eſt locus officij, ut te ſcilicet obſeruem: itaq; mea tibi maxima obſeruantia nec defuit unquam, nec eſt defutura. Sed tamen, ut aliquis meus referendæ tibi gratiæ conatus appareat, mitto ad te P. A. has meas in Horatij Poëticam interpretationes, non tamen ea ſpe, ut adiuuem tua ſtudia. Quamuis enim tibi ſit inſitum à natura, ut in quamcunq; partem te dederis, mirabilis exiſtas, tuus tamen animus magnus & excelſus parandis prouincijs, & maximis imperijs gerendis aſſuefactus libentius nunc feliciſſimis Iulij III. Pont. Maximi auſpicijs urbem temperat, & rerum omniũ ferè curam ſuſtinet. Cùm itaq; induſtriæ meæ nullus ſit locus in tanta curarum mole, non tamẽ Petropaulo tuo eximia ſpe uirtutis filio inutilem fore puto. Ad quem cum hereditate paternæ gloriæ quam tu tibi maximam præclaris laboribus, & excellenti uirtute comparaſti, hæc quoque ſtudia tibi debita pertinere debent. Quandoquidem & leuiora ſunt, quàm ut in illis occupari tibi liceat, & illius induſtriam poſſunt adiuuare: cùm illius igitur cauſa (ut dixi) hæc ediderim, illi quoq; fructus eorum, ſi modò ſint ulli, acceptos referri uolo. Nam tantum abeſt, ut ex ære tuo cupiam exire, ut indies maiore cupiam obſtringi. Neq; mihi quicquam honorificentius putem euenire, quàm ut ex tuis in me beneficijs omnes cognoſcant, me abs te uehementer amari, quod ut facias te etiam atq; etiã rogo. Vale.

IACO-

IACOBI GRIFO-li Lucinianen. in Artem poeticam Horatii,

INTERPRAETATIO.

QVid Horat. Flaccus in hoc libello ſcribendum ſibi propoſuiſſet, uoluit ipſa inſcriptione ſtatim, ut mos eſt, omnibus eſſe notũ, de Arte ſcilicet poetica: quod antiquiſsimi libri, & noui omnes, & inter hos etiam interiecti apertiſsime declarant. Tum ueteres ſcriptores ſuo teſtimonio confirmant, ut Quint. in 8. Id enim, inquit, tale eſt monſtrum, quale Horat. in prima parte libri de Arte poetica fingit. Vbi non ſolùm de Arte poëtica dixit, ſed etiam librum appellauit. Cũ itaq; Horatius de poëtica facultate curam ſcribendi ſuſcepiſſet, tametſi de comœdia nonnulla, tamen de Tragœdiæ ratione multa in primis diſputauit. Nam quæ pertinent ad Epicos, non plura ſcripſit, quàm communia ſint utriq; generi, uel leuiter omnino, & pauca guſtauit: at quamuis ſtudeat in primis docere tragœdiæ præcepta, non tamen eſt eius conſilium omnia complecti, quæ de ea dici poſſent. Sed quantum ego exiſtimare poſſum, quæcũq; ad rerũ congruentiã, & decorum attineãt, ea diligenter eſt perſecutus. Videns igitur Ariſtotelis iudicio Tragœdiam conſtare fabula, moribus, ſententia, dictione, apparatu, & melodia, primùm de conſtitutione fabulæ differendum eſſe ſtatuit, nam rei totius imitandæ rationem ea continet: deinde, cùm mores & ſententiæ uerbis explicentur, orationem ſtatim poſt fabulam cœpit expolire: in quo non eſt ſecutus nec ordinem, nec rationem Ariſtotelis: nam hic poſt fabulam mores, tum ſententiam, poſt dictionẽ explicauit: atque de his omnibus omnia diligẽter executus eſt, Videns autem Horatius, quamuis agi fabula dicatur, tamen nullum eſſe locũ, aut de ſententia, aut de more, id eſt, περὶ διανοίας ἢ περὶ ἤθους qui non tractetur oratione, exiſtimauit de ea differendo, etiam mutata Ariſtotelis diſpoſitione, ac omiſsis iis omnibus, de quibus nulla eſt controuerſia, ſe poſſe quàm commodiſsimè ad quos uellet utriuſq; locos peruenire. Itaq; ſecũdo loco de oratione dixit, ac ne de omnibus quidem eius partibus, uerum de uerbo nouo tantùm, quod à Latinis euitari nimium religioſe uidebat. Reliqua uero meo quidem iudicio refert ad uirtutem eius, & ad officia decori, quæ quidẽ ratio in cæteris quoq; ſeruata eſt. Id enim Horatius in hoc opuſculo mihi uidetur in primis propoſitum habere: Etenim quis non uidet non modò prologum, epiſodium, exodũ, choricum, & huius partes duas parodum, & ſtabile, quæ ſunt membra fabulæ, omnino prætermiſſa? quin etiam multa earum ipſarum partium, quæ ſunt, quaſi formæ fabulæ ipſius, quaſq; ſibi tractãdas poëta ſumpſit, uidebis omiſſa. Conſtat igitur hic libellus ex iis præcipuè rebus in quibus maxime quid deceat apparet. Et quoniam oratio eſt interpres mentis, & hæc eſt, morum index, de illius decore dicẽdo reliquorum quoq; decoro dixit. nam & quo uerſu, & quali quæq; res ſcribatur, ad orationẽ ſpectat, officium porrò, proprietas, ſimilitudo, conſtantia morum ſeruetur nec ne, ſine oratione uix conſtare poterit, ac ne qua pars Tragœdiæ neglecta ſit, quæ ad apparatum, & melodiam acceſſerint paucis expoſuit. Primum igitur de fabula ſcribit, quæ quidem eſt anima Tragœdiæ cuius compoſitio aptis partibus conſtare debet, ut una res ſit: quare illi uehementer peccant, qui ex iis rebus fabulam conficere conantur, ex quibus res una fieri nunquam poſſet, inæquabilia enim & ſpecie pugnantia coniungunt, quod animaduertens. Horatius illos hoc monſtro reprehendit.

IN Q. HORATII FLACCI LIBRVM DE ARTE poëtica interpretationes Iacobi Griſoli Lucinianenſis.

HVmano capiti] Confingitur hoc monſtrum ex uariorum animalium membris, quæ differant inter ſe non modo ſpecie, ſed etiam quia non eiuſdem ſunt elementi: in quo non peccat diſpoſitio, quandoquidem ſuo quæq; loco membra diſponuntur, ſed contra naturam fit, ut quæ differant ſpecie, et forma, & natura miſceantur. ¶ Iungere] Rectè, quia caput obtinet primum locum, & principia reliqua iunguntur. ¶ Varias] Non ſolum varijs coloribus, ſed uariarum auium. atque ſic aërium animal cum terreſtri iam miſcebitur. ¶ Inducere] Extendere, pictores enim colores inducunt. ¶ Vndiq;] Nõ ſolùm temerè ex quouis animali, ſed ex quouis elemento. unde ſtatim ſubſequitur. ¶ Vt turpiter atrum deſinat in piſcem] Ergo ex terreſtribus, aërijs, & marinis animalibus collatis membris formatur hoc monſtrum. ¶ Vt mulier formoſa] Vt quo ſit ſpecioſius principium, hoc reliquum turpius appareat. ¶ Vt nec pes, nec caput uni] Vt ſuprema pars mulier formoſa, infima uerò ſit piſcis abhorrens penitus à ſuo principio: quare ſit uerè dictum, nec pes, nec caput uni reddatur formæ. Sed intelligit etiam medium ab extremis diſcrepare, hæc ſunt huiuſmodi, ut una res ex eis fieri nulla ratione poßit, ut ſuperius dictũ eſt. at, ut inquit Ariſtotel. μῦθος δ᾽ ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ, πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν, οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις. Vna res eſt fabula, non, ut quidam ſuſpicãtur, fabula eſt una, ſi una ſit perſona: multa enim & infinita eueniunt eiuſdem generis, ex quibus unũ fieri nunquam poſſet. Sic etiam actiones unius ſunt multa, ex quibus nulla res una conſtare poſſet. Quod ſi inter actiones unius uiri tantùm intereſſe poteſt, ut ex eis una res fieri nulla ratione poßit, quid ex rebus differentibus ſpecie? Num ex membris humanis & equinis Centauros extitiſſe confitebimur? Num Sirenas in piſces deſinere? Atqui Tragœdia ferre nihil poteſt, quod non ſit naturæ conſentaneum. Et quãuis Tragici non ſit, ut inquit, Ariſtoteles, nec item Comici ea dicere, quæ geſta fuerint, ea tamen illi dicenda ſunt omnino, quæ fieri, potuiſſe ueriſimile ſit, aut etiam neceſſarium. Equidem arbitror Horatium, dum hæc ſcribebat, habuiſſe in animo infixa ea uerba, quæ nuper ex Ariſtotele deſcripſimus. ¶ Spectatum admißi] Quaſi ab optimo pictore, à quo nemo ferè ſoleat admitti, niſi magna ſit amicitia coniunctus. ¶ Riſum teneatis amici] Etiam ſi amici ſitis, & tueri laudem, & honorem pictoris cupiatis, tamẽ riſum tenere minime poteritis. ¶ Credite Piſones] ἀνταπόδοσις. ¶ Pictoribus, atq; poetis] Quanto uenuſtius per hanc dictionem reprehendit uitia, quæ ſibi propoſuit corrigẽda? Eſt enim mos per inductionem fictæ perſonæ uulgarem aliquam, & ineptam opinionem refutare. Et nunc putes alterum hic præceptum eſſe, ut tradit Porphyrio. Vnum eſt enim hoc præceptum, ut ſit quidem ſimplex duntaxat, & unum. Cuius cõtraria ſunt hæc omnia uitia, quæ reprehendit in his locis Horatius, quæ quidem ſunt ſtultæ compoſitionis fabulæ. Quãdo unum uolunt efficere, ex ijs, quæ non poſſunt in unam conuenire naturam. ¶ Hanc ueniam petimus] παρομολογία: aſſentitur enim pictoribus, atq; poëtis fingẽdi poteſtatem eſſe, ita tamen, ut quæ natura pugnant inter ſe non coniungantur. nec intelligas alternis uitijs dari ueniam (hic enim corriguntur uitia) ſed fingendi libertatem. ubi ueniam eãdem habet, quam in his Ciceronis uerbis ex primo de Oratore ſumptis: Dabis hanc ueniam, mi frater, ut opinor, ut eorum, quibus ſumma dicendi laus à noſtris hominibus conceſſa eſt, autho-

ritate no

ritatem Græcis anteponam. Petimus igitur uiciſsim hanc ueniam, id eſt, ut hoc concedatur, ut quidlibet fingamus, quod tamen natura patiatur. ¶ Ne placidis coëant immitia] Ne ſerpentes auibus geminẽtur, tigribus agni: namq; auium manſuetudinis contraria eſt acerbitas ſerpẽtum, quod idem de tigribus, & agnis eſt dicendum: fingi debent ea tantum quæ fieri poſſent, aut potuiſſent, & non unum corpus ex iis conficere, quæ inimica ſint natura, & eorum pars altera extinguat alteram. ¶ Incœptis grauibus] Neq; tertium, neq; ſecũdum eſt præceptum, neq; de digreſsione loquitur: uerùm cùm pictorum uitia ſint confutata, hic poëtarum uitia ſimiliter arguuntur. Et exemplis quibuſdam oſtendit, quomodo in uitia poetæ cadant. incœpta enim grauia, & quæ magna profitentur principia, non debent leuibus quicuſdam rebus, & paruis imminui, ſed ſuis progreſsionibus augeri potius, aut retinere ſuũ ſtatũ. Non enim Vir. decuiſſet bella, & errores ſummi uiri, & herois potius cantaturum ſe profiteri, quæ carminis heroïci maieſtatem requirunt, & res deinde elegorum proprias cantare. Faciendum eſt igitur, ut ultima cum primis, & cum utriſq; media conſentiant, incœpta grauia, & profeſſa res magnas conferuntur cum immitibus, lucus & ara Dianæ cum placidis: ut quemadmodum ſerpentes auibus aut tigres agnis pictor iungere non debet, ita nec poëta res heroum graues, & magnas cum luci, & aræ Dianæ iucunditate contexere. Quare ad illud eſt redeundum, ut ſit quiduis ſimplex duntaxat, & unum: cuius contraria ſunt hæc omnia, quæ hic improbat Hor. Caue putes, hic Hor. immanitatem Tauricæ Dianæ innuere: Non enim ea uoluptatis cauſa, ut uoluit, deſcribi poſſunt. Quare Dianã intelligas uenationis deam collibus, & montibus, & amœnis uallibus delectari ſolitam: & eſſe conſentaneum illam habuiſſe locum aliquem amœnum, & aram, quæ cum iucũditate ſcribi poſſent. ¶ Aere dato] Si pictor nulla pacta mercede id faceret, liberius illi quidlibet pingere fuiſſet: at ære accepto ut id exprimat, quod illi præſcriptum fuerat, ſtultiſsimè facit, ſi cum re tam graui, & tragica uelit arborum amœnitatem miſcere: Sed qui aggredi audent maiora ſuis uiribus, facere non poſſunt, quin uicti rerum magnitudine ad humilitatem naturæ ſuæ delabantur. Cõſueuiſſe uerò, qui naufragium feciſſent ſacro parieti uotiuas tabellas affigere, teſtatur Horatius dicens in Odis: Me tabula ſacer Votiua paries indicat humida Suſpẽdiſſe potenti Veſtimenta maris Deo. ¶ Vrceus exit] Magno incœpto πρόχοον ſubſtituit, ut multi faciunt, qui cum ſuis uiribus polliceantur, ad humilia deſcendunt: ut hic qui amphorã, uas uinarium amplum, & rude, conuertit in urceum paruum, & ornatum. Perficiendum eſt igitur, ut nihil ſit diſcrepãs, nihil inæquabile in fabulæ cõſtitutione. ¶ Decipimur ſpecie recti] Tranſit ad alteram partem, quæ λέξις nominatur, per hanc enim poëta mores, & ſententias imitatur. Quamobrem in hac parte, & illa duo continetur, et quaſi obiter de apparatu, & melodia pauca guſtabit. Sed ut in moribus quædam ſunt uitia, quæ uirtutẽ uidentur imitari, ut in Partitionibus his uerbis tradit Cicero: Nam & prudentiam malitia & temperantiã immanitas in uoluptatibus aſpernãdis, & magnitudinem animi ſuperbia in animis extollendis, & alia uitia, ne ſingula perſequamur, alias uirtutes imitãtur: Sic in oratione uitia ſunt, quæ uirtutis quadam ſpecie nos decipiũt, ut breuitas, quæ ſæpe obeſt, non ſolum quod obſcuritatem affert, ſed etiam quod aufert iucunditatem. quare Vt Prodicus ait in Phædro Plato. οὔτε μακρῶν, οὔτε βραχέων δεῖ λόγων ἀλλὰ μετρίων. Sic enim erit nõ modo tantum uerborum, quantum erit neceſſe, quod ſæpe obeſſe inquit M. Tul. ſed quantum opus erat etiam iucunditatem: de qua etiam ſi hic nõ agatur, maximè tamen quærenda eſt. Atqui in oratione breui perſpicuitas rarò poteſt apparere: quocirca fugiendam putat Quintilianus breuitatem illam Salluſtianam, quanquam in ipſo uirtutis locum obtinet. Sed eſt ſæpe difficilior, quàm ut ſciamus eam imitari: quo fit, ut dum alterum loquacitatis extremum fugimus incidamus in contrarium. uerba enim neceſſaria ſubtrahimus: quod quidem uitium diligenter eſt cauendum. Sit igitur oratio preſſa, in qua nulla ſit

luxuries, nulla redundantia: ſimplicibus conſtructa uerbis, & uni ſeruiat perſpicuitati, quæ præcipua eſt uirtus orationis. ¶ Sectantem leuia nerui deficiunt, animiq;] κακόζηλον eſt uitium in exceſſu uirtutis poſitum, quo ſpecie boni fallitur iudicium. Cum enim ſuauis oratio maxime delectet, & magnam laudem obtineat, ſine iudicio quidam illi rei ſeruiētes, eneruati fiūt, & fracti: dum enim uerborū horridum fugiunt, & aſperum concurſum, dum etiam hiulcam nimium uocalium coniunctionem, nimium langueſcunt, ut oratio neruis, & ſpiritu carere uideatur: ut non modo non delectet, ſed ſine nauſea non poßit audiri, uel legi. Cùm uerò tres ſint dicēdi formæ & characteres, humilis ſcilicet, mediocris & ſublimis, hic Hor. mediocrem intelligit: in quo teſte M. Tul. plurimū ſuauitatis ineſſe debet. qui uero ignorant in omni re quatenus, in uitium labuntur. Cùm uerò dicit. ¶ Profeſſus grandia turget] Oſtendit illorū uitium qui ora oratione grandi uti neſciunt: dum enim uitant humum, nubes, & inania captant: Turgidi ſunt enim & inflati, dum uerborum optimorum, & grauißimorū inani rerum ſonitu delectantur. dū timent igitur ne depreßi nimium, & exiles uideantur, altius inſurgunt, quam res ipſa patiatur. Rurſus, qui uideri nolint inflati, & tumidi, nimiū deprimūtur, & exili, & anguſta nimis utuntur oratione: ut qui nimios uentorum flatus effugiunt, humo ſe tollere non audent. hæc ſimilitudo ſumpta eſt ab auibus, ut procella pro uehementiore uento accipiatur. Is autem optimam in ſcribendo ſequetur rationem, qui uerba rebus, & hominibus, & temporibus aptè ita contexere didicerit, ut nec ulla fiat perturbatio, & elegās ſit, & ornata compoſitio, ne quid male ſit diſpoſitum: quod uitium ἀνοικονόμητον Quint. appellat: aut male figuratum, quod ἀσχήματον: aut male collocatū, quod κακοσύνθετον Græci uocant. Sequitur aliud quoq; uitiū non leuioris reprehenſionis, in quo uerſantur ambitioſi homines: qui dum rem uerbis ornare nimium contendunt, ſic eam deformant, ut nō dißimile monſtrum illi fingant, quod in prima huius libelli parte finxerit Hora. Eſt apud Græcos, ut Quint ait, κοινονισμός, ut ſi Atticis Dorica. Ionica, & Aeolica uerba confundas. Apud nos uero ſimile uitium erit illi, ſiquis ſublimia humilibus, uetera nouis, poëtica uulgaribus miſcebit: quod ut Quint. putauit eſſe monſtrum, ſic Horatius, cùm. Prodigialiter, inquit. ¶ Rem uariare] Id enim cuiuſmodi ſit, interpretur ipſe dicens. ¶ Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum] Portentum enim & magnum prodigium uideri poßit ſi uiuere delphinum in ſyluis, in fluctibus aprum uideremus: faciunt igitur, ut dum ornati nimiū uideri uolunt, dum generum omnium adhibere pigmenta, ab ipſa natura prorſus abhorreant. at prima eſt uirtus, & maxima in ornamentis omni uitio carere. Caueant igitur poëtæ ne dum nimium ſimplices & incompti uideri nolunt, fiant alienis ornamentis monſtroſi. ¶ In uitium ducit] Vitiū declinare non poteſt, qui nō cognoſcit mediū uitiorū, id eſt, uirtutē: Vbi enim conſiſtendum ſit, dum refugit à uitio, non uidet: itaque in contrarium delabitur. Eſt (igitur) modus in rebus, ſunt, certi deniq; fines, Quos ultra, citraq; nequit conſiſtere rectum. Quare tenendum eſt illud præceptum, quod in Oratore dedit M. Tul. ut in re uideamus quatenus, & magis exiſtimemus offendere nimium, quam parum. ¶ Aemylium circa ludum] Quiſnam fuerit hic Aemylius, aut ubi ludus, uiderint alij, ſatis enim eſt nobis hunc locum fuiſſe Romæ, circa quem faber hic habitarit. Nam Imum eſſe nomen proprium puto. Alia ſunt à nobis hoc loco perquirenda, quæ ad artem magis, explicandumq; poëtæ ſenſum pertinent: nam ſunt fortaſſe abſtruſiora, quàm pleriq; ſuſpicentur. Duplex eſt, ut inquit, in Poeticis Ariſto. peccatum poetarum: alterum enim eſt in rebus, quæ ſunt ipſius artis propriæ, ut quando ſibi proponit aliquid ad imitandum, quod imitatione exprimi non poßit, alterum eſt in rebus alienis: ut ſi de medicina locum aliquem male tractauerit. Si peccet igitur in primo genere, iuſta reprehenſione carere non poteſt: in ſuo enim artificio, & ut poeta peccat. In poſteriore uerò ex accidenti peccat, nec ut poëta reprehendi debet, ſed ut imperitus illius artis, cuius eſt id, in quo peccatum ſit: ſed hæc

hæc Ariſtotelis uerba. αὐτῆς δὲ ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία. ἡ μὲν γὰρ, καθ' αὑτὴν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. ἡ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν αὐτῆς ἡ ἁμαρτία ἢ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός. Ille igitur poeta, qui ſibi proponit illud opus, quod ui orationis ſuæ pro eius dignitate nequeat ornare, peccat in ſuo artificio, & ſimilis eſt Imo, qui aliquas partes, uel omnes potius ſciebat ære imitari, et exprimere, tamen opus ipſum abſo'uere nõ poterat, ut haberet etiã ſuã uenuſtatẽ, quã ſummã uocat. Ergo qui nõ ualet grauitate ſentẽtiarũ, & põdere uerborum, & qui non poteſt omni cultu orationis, & ornamẽti genere rẽ excolere, is Tragœdias, aut herorũ geſta ſcribere nõ audeat, ſed in humilioribus uerſetur, & ſuis uiribus aptiora uerſet, niſi oratione poßit, quòd inuenerit, expolire: nam de ui orationis hic agitur à Poeta id quod his uerſibus apertè ipſe demonſtrat: *Sumite materiã, ueſtris, qui ſcribitis, æquam Viribus: & uerſate diu, quid ferre recuſent, Quid ualeant humeri. Cui lecta potẽter erit res, Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.* Cùm enim iã docuerit cuiuſmodi eſſe debeat fabulæ cõpoſitio, nunc oſtẽdit unde uenuſta quoq; fieri poßit: oratione ſcilicet. Qui Tragœdia igitur nõ poteſt ſuſtinere, ad comœdiam ſe conferat, aut quiduis aliud ſequatur opus, ad q natura magis factũ ſe cognoſcit. ¶ Capillos] Difficilem eſſe rationem capillorum pingẽdorum aut fingendorũ ex Plinio didicimus, qui laudẽ Parrhaſio Epheſio tributã fuiße docet, quod primus ſymmetriam picturæ dederit, primus argutias uirtus, & elegantiam capilli: & Lyſippum arti ſtatuariæ contuliſſe primum capillo exprimẽdo dixit. Ex unguibus igitur, & capillis cognoſcimus Imum potuiſſe corpora, & quæ media ſunt rerum, quod eſt magni operis exprimere, ſed in quo tamen gloriã multi tulerint, ut ait Pli. Sed infœlix propter Summã erat ille ſtatuarius, quia extrema corporũ, ut uerbis utar Plinianis, & definientis picturæ modum includere neſciebat: quod rarũ in ſucceſſu artis inuenitur. Per Summã igitur nos, quæ Plin. 35. lib. ca. 10. appellat extrema, et modum picturæ finientis intelligimus, quod lõgè difficillimũ laborãtibus eſt cõſequi, ac ut apertius loquamur, Summa eſt illa uenus, & illa decentia, quæ ſolet etiã in illis delectare, qui nõ abſolutißimã tamẽ habeant corporis figurã, quã Catullus quoq; deeſſe Quintiæ dixit, cũ multis eã formoſam uideri ait, ſibi uero candidã, lõgam, rectam fatetur: Totum illud, formoſa, negat: Nam nulla uenuſtas nulla in tam magno corpore mica ſalis. Totũ illud Formoſa negat, & quid ſit illud explicat, cum nulla uenuſtas, nulla mica ſalis in corpore tam magno eſſet. Nõ igitur gratus erat illius cõſpectus, quòd inuenuſtus, & prope dicam, infacetus eſſet. Hoc quoq; deerat in Imi ſtatuis, & cauſam docet Hor. quia ponere totũ neſcit, quod idem accidit illi poëmati, quòd nec orationis uenuſtate, nec lepôre ſit aſperſum. quare ſtultũ eſt id ſequi, quod aſſequi nõ poßis. ¶ Ponere] Facere, & ad pictorẽ, & ad ſtatuarium pertinet hoc uerbum. in 4. enim Odarum ſic inquit Horatius: *Neq; tu peßima munerum Ferres, diuite me ſcilicet artium, Quas Parrhaſius protulit, aut Scopas, Hic ſaxo, liquidis ille coloribus Solers nũc hominẽ ponere, nũc Deũ* Et in hoc ipſo libello: *Si uerò eſt, unctũ qui rectè ponere poßit.* ¶ Hũc ego me] Nollet Horat. ſi quod faceret poëma, id eſſe ſtatuis illius fabri ſimile. ¶ Nigris oculis nigroq; capillo] Horum pulchritudinẽ ualde probat Hor. ſic in Odis: *Et Lycũ nigris oculis, nigroq; capillo.* quãquã illud Alcæi iudiciũ eſt potius, quã Hor. nã ab Alcæo mutuatũ uerba hæc eſſe puto. ¶ Sumite materiã] Qui bene cõſulerit uires ſuas, et habuerit naturã ſuam bene perſpectã, is ad uim eius materiã accõmodabit: nec audebit quicquã, q nõ poßit efficere, conari. Itaq; abundabit orationis copia, et ornatu, & ſuo quidq; loco pulcherrimè diſponet. nã inuentio cõiuncta eſt cũ ordine diſpoſitionis: Quis enim ad ædificium rectè materiã cõparare poterit, niſi ſimul cogitet ad quã quidq; partẽ ſit accõmodatã: rectè igitur M. Tul. ait in Par. Collocare ad inueniendũ referri. ¶ Cui lecta potẽter erit res] Imi uitio nõ laborabit: ſciet enim ponere totũ. Potenter uerò eſt nouatum uerbum: Lucidus autẽ ordinis perpetuum eſt epithetũ, tũ hic etiam neceſſarium, qui enim elegit id, quod pulchre ſuſtinere poßit, is diſponendis rebus non confunditur.

PPp 4

ditur. ¶ Vt iam nunc dicat] Monet, ut diligens poeta, non ut ſibi quicquid offeratur, ſtatim
id arripiat, & dicat, ſed ut perpendat, quod rei cuiuſque ſit pondus, & in quem locum ea maxi
mè conueniat. Itaq; quod nunc eſſe dicendũ uideatur, id nunc dicatur. quod alio tempore, id in
illud differatur. præſens uero tempus cuiuſq; rei dici poteſt, quod eſt ei opportunum, & quod
poſtulat, ut res agatur, uel dicatur. Itaque ut poëta uirium ſuarum, ſic temporis, & rerum de
bet habere rationem. Quare æquam uiribus materiam monuit Horatius illi ſumendam, & eſſe
cuiuſq; rei tempus obſeruandũ. Et ut, ¶ Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi carminis auctor] Qui
eſt rerum delectus. Multa inquit M. Tullius, occurrunt argumenta, multa quæ in dicendo pro
futura uideantur: ſed eorum partim ita leuia ſunt, ut contemnenda ſint, partim etiam ſiquid ha
beant adiumenti, ſunt nonnunquam eiuſmodi, ut inſit in iis aliquid uitij: neq; tanti ſit illud, quod
prodeſſe uideatur, ut cum aliquo malo coniungatur. Orator igitur perpendit argumenta, &
quid habeant momenti uidet. itaque reijcit leuia, contemnit inutilia, arripit firma, & hæret in
bonis. Num ſecus eſt poëtæ faciendum? Minime uero: ſed ea, quæ ſibi ueniunt in mẽtem, magno
no iudicio debet ſimiliter expendere, atq; hoc probare, illud refutare: ut nihil ſit in eius opere,
quod propriũ non ſit, & cũ re ipſa natũ uideatur. Quicũq; igitur rẽ aptã ſuis uiribus exprimen
dam ſumit, is abundat orationis copia ſuo quamq; rẽ loco aptiſſimè diſponit: optimum tempo
rũ, rerumq; delectum habet. Atq; ſimul tres partes attigit, quæ ſunt in oratoris ui ſitæ, inuentio
nem, elocutionem & diſpoſitionem. Et quia præpoſtero uſus erat ordine, præponens elocutio
nem diſpoſitioni: quod tamen cum cauſa fecit, cum de oratione hic apta rei tractet, & propri
us orationis ſit hic locus: & de diſpoſitione caſu, & obiter loquatur, tamen in ordinem hæc ſua
redigens, ubi pauca de Diſpoſitione dixit, ad Elocutionem rediit dicens. ¶ In uerbis e
tiam tenuis] Quo in loco ea præterit, quæ confeſſa ſunt, & omnibus uſitata: quæ uero qua
ſi ſuſpecta unuſquiſq; reformidat, ea ſibi faciundum putauit, ut ad Græcorum conſuetudinem
poetæ Latini colerent, Cum enim uerborum ſimplicium triplex ſit genus, Propriorum ſcilicet,
quæ cum rebus ipſis uidentur eſſe nata: Translatorum, quæ multiplicia ſunt: nanq; immutata
omnia ſunt genere translata: Nouorum, quæ nouamus nos, & facimus ipſi reliquis omiſſis, de
quibus nulla ſit controuerſia, de factis, quæ πεποιημένα dicuntur, à quibus Latinos abhorrea
re nimium uidebat, copioſe diſputare cœpit. Et caue putes, quod imperitè multi faciunt, in his
uerſibus ullam eſſe uerbi proprij, aut translati ſignificationem: niq; apertè ad nouũ ſpectare om
nia uidebis. Primùm enim quid eſt uerba ſerere? omnis plane ſatio ad nouos fructus pertinet.
Nec ut nonnulli faciunt, qui de translato hic intelligunt, accipias Serere pro aſpergere: Nam
quis in translatis tenuis unquam eſt repertus? Quænam eſt epiſtola, qui ſermo tam familia
ris in quo non uigeant translationes? at niſi peruertamus ordinem, ita uerba diſponemus: In
uerbis etiam tenuis, cautusq; ſerendis, Dixeris egregiè, ſi callida iunctura reddiderit nouũ uer
bum, notum. In hac igitur ſemente facienda quinq; ſunt præcepta: Primum, ut tenuis ſis, id eſt,
parcus, ut ex ſequentibus conſtabit: Deinde, ut cautus, id eſt prouidus, nequid temere, nequid
ſtultè, ſeras, aut ſine cauſa: Tũ Vt in compoſitione, & ſtructura uerborũ ita ſit prudens ut quod
ignotum eſſet per ſe, per ſocia uerba cognoſcatur: Deinde, ut dũ demum nouũ audeas formare
uerbum, cum ſit neceſſe indicijs moſtrare recentibus abdita rerum: Ex quo intelligemus unum
eſſe locum uerbo nouo, ubi uſitata non ualeant: Poſtea unde ſit ducendũ, ex Græco ſcilicet fon
te. An hæc nondũ ſatis declarant, nihil hic eſſe, quod translato non repugnet? nã quæ parcè trã
feruntur uerba nec appellantur noua, nec ſuccurrunt tantùm neceſſitati, ſed afferunt etiam iu
cunditatem, perſpicuitatem, breuitatem, & uim maiorem orationi. Sed hæc ſatis, aut etiam for
taſſe nimia in re perſpicua, redeamus igitur unde digreſſi ſumus ¶ In uerbis etiã tenuis cautuſ
que ſerendis] Hæc particula, Etiam, oſtẽdit quòd egregie dicit primum qui materiam ſumet
æquam ſuis uiribus, quod expreſſit dicẽs, Nec facundia deſeret hunc: deinde qui in ſerendis uer

bis

bis tenuis, & cautus ita uerba coniunget, Vt quod nouum ſit in illis fiat perſpicuum.

¶ Si fortè neceſſe eſt] Ordo eſt, continget fingere Cinctutis, &c. ſi forte neceſſe eſt. ¶ In eijs monſtrare] Vides'ne ſuo nunc exemplo nobis animum addere poetam? Verba enim indicia dixit, ut σύμβολα. Ariſtot. περὶ ἑρμηνείας. ἃ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα, id eſt, quæ ſunt in uoce, earum, quæ ſunt in animo affectionum, ſunt notæ. In Off. primo etiã M. Tul. Vocẽ orationis indicem uocauit. ¶ Abdita rerum] Non enim fingendum eſt uerbũ, niſi quãdo uſitato, aut proprio nõ poßis exprimere, q̃ uelis, aut neceßitas cogere uideatur. ¶ Cõtinget fingere] Hoc quoq; uerbo pro ἐνδέχεται Græco eſt uſus, quod licet ſignificat. ſic in 10. ſermone prim. li. Quid ne putatis Difficile, & mirum, Rhodio quid Pitholeonti Contigit? Et Virg. in ſexto, Ire ad conſpectum chari genitoris, & ora Contingat: ac periucunde præceptũ, ſimul & exempla dat iiſdem uerbis. ¶ Cinctutis Cethegis] non dubium eſt, quin deductum ſit nomen à cinctu, & participiali forma habitum oſtendit omnino, & ex habitu, tempora, & ex Cethegis ueteres, ut ſynedoche ſit à parte totum, & Metonymia habitus pro tempore. ¶ Dabiturq; licẽtia ſumpta pudẽter] Si tenuis eris. ¶ Et noua, fictaq; nuper] Ne quis obijciat, quis uerba fingat, quæ nemo probat quæcũq; ea fuerint: occurrit, & plurib. argumẽtis conatur oſtẽdere & placitura eſſe, & ſplendorẽ habitura, ſi ſint idonea &. ¶ Parcè detorta cadãt de Græco fonte] Vnde docẽda ſint, oſtẽdit. Ne, quod multi faciũt, hic intelligamus, nos doceri nouis rebus noua nomina imponẽda eſſe: quaſi uero id, nullo præcipiẽte, natura ipſa non cogat. ¶ Inuideor] Priſcianus in 8. ponit Inuideo inter ea uerba, quæ faciunt ex ſe paßiua, idq; fortaſſe Horatij ductus authoritate: Cicero uerò in tertio libro Tuſcul. rectius inuidere florem, quam flori dici putat: ſed nos conſuetudine prohiberi, & Accium laudat, quod in Menalippa ius ſuum retinuit in eo uerſiculo, Florem quiſnam liberum inuidit meum? Dictum autem uerbum docet à nimis intuendo fortunam alterius. Sed nos eadem ratione, qua Græci φθονοῦμαι dicunt, inuideor dicere poſſemus, niſi ſuperſtitio prohiberet. Sed illud hoc in loco omitti non debet, hoc uerbum nunc ad odium pertinere potius, quam ad inuidiam: nemo enim inuidet illi rei, quam non ipſe cupiat. Nec aliud eſt inuidia, quàm dolor alieni boni, quod inuidẽti mali mihi nihil afferat. probaretur igitur Horatio, ſiquid acquirenti ſermoni patrio inuideretur illi nam ex illius laude orietur inuidia. Quare inuideor hic habeor odio ſignat. ¶ Licuit ſemperq; licebit] Quod ſemper licuit, & ſemper licebit: nam ad utrunq; tempus referendũ eſt Sẽper. Quid eſt, quod nunc quoq; non liceat? ¶ Signatum præſente nota] In quarta Satyra ſecundi libri: Non eſt mihi tempus auenti Ponere ſigna nouis præceptis. Signa, id eſt nomina. Sic notã, nouã uocẽ intellige. Et metaphora ſumpta eſt à pecunia. ¶ Siue receptus] De Lucrino lacu intelligendũ nõ puto: is enim in terram non receptus, ſed magnis molibus à Iulio Cæſare incluſus: neq; de portu Hoſtienſi, niſi forte poëta diuinarit, cùm tot annis poſt Horatium factus ſit à Claudio Imperatore. ¶ Sterilisúe diu palus] Pontinam intelligit per Cethegum ſiccatã. Palus ultimã breuẽ habet quandoq;, quãuis in paludis, lu, penultima ſit longa. Lege Seruium in eum uerſum lib. 2. Aeneid. Heu quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora poſſunt Accipere? ¶ Seu curſum mutauit] Cùm per Velabrum Tybris flueret, Auguſti iuſſu eſt ab Agrippa deductus, qui nũc excurrit ¶ Doctus iter melius] Sic in Epiſt. ad Villicũ, Aedit opus pigro riuus, ſi decidit imber Multa mole, docendũ aprico parcere prato. ¶ Mortalia facta peribũt] Id eſt cũ ſint mortalia, & facta. ¶ Quem penes arbitriũ eſt] Nã eſt genitor, ut in 2. Epiſt. Adſciſcit noua, quæ genitor produxerit uſus Atque hæc de nouato uerbo. ¶ Res geſtæ] Nũc, quia uaria ſunt potarũ genera, deficiendũ fuit quo cuiq; metro ſit utendũ: monet igitur Homeri authoritate heroico uerſu res geſtas regum, & ducum, & triſtia bella ſcribi oportere, quod experientia congruere compertum eſſe docet hiſce uerbis Ariſtoteles. Τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοσεν, εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο. τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον

τ μία

τ̀ μέτρον ὃν· διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιϛα. metrũ autem heroicũ ex experientia quadrare cõpertum eſt: ſiquis enim ullo alio metri genere ſimplici, uel miſto aut pluribus narrationẽ uoluerit imitari, abſurdum uideri poterit: heroicũ enim ſtabiliſsimũ eſt omnium metrorum, ac ampliſsimũ. Et propterea uarietatem linguarum in primis, & translationes ſuſcepit. ¶ Quo ſcribi poſſent num] Notandum eſt (Poſſent) uerbũ quo innuit alio numero ea ſcribi non poſſe, ut in ſuperioribus duplici ratione docet Ariſtot. non enim poëſis, quæ longas habeat narrationes, poſſet alio numero uel ſolo, uel multis alijs admiſto decorũ ſuum, & uenuſtatẽ habere: nec eſt ullum metri genus æquè ſtabile, neq; tam plenum quam heroicum. Addo etiam, quod heroico poëtæ conceditur uſus omnium linguarum, & omnium uerborum ornamẽta. Non enim defuerunt, qui etiam in Latinis differentias linguarum conſtituere tentarint.

¶ Verſibus impariter iunctis] Quamuis ad luctũ excogitatum eſſe carmẽ elegeiacum, ut excluderet res lætas in eodem tamen animi uoluptas poſtea eſt incluſa, ut tam læta, quàm triſtia per illud cantarentur. Nam & εἰς τὰ λουτρὰ τῆς παλλάδος ſcriptus eſt hymnus à Callimacho quàm ſæpe ſua gaudia poëtæ celebrant hoc uerſu? de cuius inuentore inter grammaticos non ſatis conuenire poteſt, nec eos deridet Horatius cum ſuo fungatur officio. Certant igitur quod hoc inuentum alij ad Colophonium Polymneſtum referunt, de quo Plutarchus. de Muſica. Inquit enim eum eadem poëmata ſecutum eſſe, quæ Terpandrus, & Clonas ſecuti eſſent. Hi autẽ tibiæ leges, et cantus elegiorum, heroicorumq; conſtituerunt. Sunt etiam qui Eteoclem Naxium ſeu Heretrienſem elegi uerſus auctorem faciant atque alij fortaſſe alios, ut mirum non ſit, ſi de certo huius carminis authore ſit adhuc controuerſia. ¶ Archilochũ proprio] Nota eſt hæc hiſtoria. Archilochi uerò maledicentia meminit Lucianus in eo dialogo, qui ψευδολογιϛὴς, ſeu περὶ τῆς ἀποφράδος, inſcribitur. Cũ enim quidam uerbis illum carperet, τέττιγα ἔφη τὸν ἄνδρα εἰληφέναι τοῦ πτεροῦ. Alá cicadam cepiſſe illum dixit, ut enim cicada natura ſemper cantat, ita ſibi inſitum natura uoluit indicare, ut tacere non poſſet, in Epig. uerò illo pulcherrimo ueſpis comparatus. σῆμα τόδ' ἀρχιλόχου παραπόντιον, ὅς ποτε πικρὴν μοῦσαν ἐχιδναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ, αἱμάξας ἑλικῶνα τὸν ἥμερον. οἶδε λυκάμβης μυρόμενος τρισσῶν ἅμματα θυγατέρων. ἠρέμα δὴ παράμειψον ὁδοιπόρε μήποτε τοῦδε κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους. Vixit autem regnante Romulo, ut in Tuſculanis refert M. Tul. ſucceſsiſſe uerò teſte Plutarch. dictus eſt Terpandro, & Clonæ. ¶ Alternis aptũ ſermonibus] Ariſtot. hoc oſtendit in Poëtica. μάλιϛα γὰρ inquit λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον. σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖϛα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. eſt enim maximè omniũ iambicus uerſus ad ſermonem aptus, cuius quidẽ rei illud eſt nobis argumento, quod colloquentes inter nos, ſæpiſsime proferimus iãbos, raro uerò hexametra. Et tũc ex quotidiani ſermonis uſu excedimus. In tertio de Oratore M. Tul. ſic inquit: iambũ & trocheũ frequentẽ, ſegregat ab Oratore Ariſto. qui natura tamen incurrunt in orationẽ ſermonẽq; noſtrũ. Verſus ſæpe in oratione per imprudentiã dicimus quod uehemẽter uitioſum. Senarios uerò, & Hipponacteos effugere uix poſſumus magnã enim partẽ ex Iambis noſtra conſtat oratio. Et paulò poſt inquit: Sequitur ergo, ut, qui maximè cadãt in orationẽ aptam numeri, uidẽdũ ſit. Et ſunt enim qui Iambũ putẽ, quòd ſit orationi ſimillimus. Qua de cauſa fieri, ut is potiſsimũ propter ſimilitudinẽ ueritatis adhibeatur in fabulis. De heroi roico uerò ſic ait Ariſt. Heroũ numerũ grandiorem iudicat, quã deſideret. ¶ Altera aptũ ſermonibus] Quod Ariſtot. ἐν τῇ διαλέκτῳ πρὸς ἀλλήλους dixit, & ne uideatur comico ſermoni tantũ idoneus, oſtẽdit poſſe tantũ inſurgere, ut ſuſtineat tragicã grauitatẽ, et nõ uincat popularem ſtrepitũ magnitudine ſoni, ſed authoritate & grauitate cõprimat, & ſic afficiat populũ, ut ſtrepere nec audeat, & uehemẽter admiretur. ¶ Et natũ reb. agẽdis] Cũ agi fabulæ dicãtur, uidetur hic uerſus naturalem quandam uim, & aptitudinẽ habere ad dramata.

¶ Muſa

¶ Muſa dedit] De Lyricis hic agit officijs: ac oſtendit materias illi generi ſubiectas, & eſt Zeugma, ad unum enim uerbum referuntur omnia. Et aduerte, quod cum plura ſimul dicũtur, ad quæ omnia proprietas unius uerbi non poteſt accommodari, poſtremæ partis ſcriptores rationem habent, & uerbo ſibi proprie eam coniungant, ut hic, Nam referre iuuenum curas, & libera uina proprie dicimus: diuos autem, & filios deorum, & pugilem uictorem, & æquum certamine primum, non item. Nam cantandi ſunt hi, celebrandi, laudibus ornandi. ¶ Pueroſq; deorum] Id eſt, filios ἡμιθέους. ¶ Et equum] Victorem equo. Metonymia, quæ dura uideri poteſt, ſigna tamen uictricia, & arma dicimus. ¶ Et libera uina] A parte totũ, non enim cõuiuium uino tantum celebratur, Sed fortaſſe Græcam ſecutus eſt appellationem, συμπόσιον enim illi dicunt. Libera uero uina ab effectu. faciunt enim ut libere loquamur, & faciamus quicquid libet. Sed liberas cœnas intelligit potius, in quibus pares erant conuiuæ, & cauebatur Ne fidos inter amicos eſſet, qui dicta foras eliminaret, ut idem epiſt. primo. ¶ Deſcriptas ſeruare uices] Qui neſcit, inquit, hæc officia ſeruare, ut quod cuiq; ſit aptum, & attributum genus carminis cognoſcat, indignus eſt, qui poëta numeretur. ¶ Vices] Officia. Quint. in principio primi lib. Diuiſæ ſunt, inquit, profeſſionum uices. Et idem Hora: Fungar uice cotis, Et alibi, Sermone opus eſt modo triſti ſæpe iocoſo Defendente uicem modo rhetoris atque poetæ In terdum urbani. ¶ Colores operũ] Proprietates. Trãslatio pulcherrima, quæ apud oratores ad ornamenta, & figuras attinet, hic autem naturam quandam, & rerum proprietatem ſignificat: Vt enim eſt cuiuſq; rei color, ſic etiam qualitas, & natura, ut in hoc ipſo libello. Nec ſic enitar tragico differre colori, Vt nihil interſit Dauúſne loquatur, an audax Pythias. ¶ Verſibus exponi] Hic apertius quid ſit color oſtendit. Vices, id eſt officia explicata ſunt, ubi demonſtrauit uariarum ποιήσεων, & ſubiectarum rerum poëtis uaria quoq; metrorum genera eſſe oportere. Cum uero tragœdia, comœdiaq; ſimul iambum ſibi ſumpſerit, & tanta ſit inter utrunque differentia coloris, monendum fuit, non numerum quidem in eis eſſe uariandum, ſed qualitatem numeri, & quod attinet ad officium colẽdum colorem, nihil eſt enim quod in quãcunque partem duxeris, magis ſequatur, quàm oratio: nihil tam molle, nihil tam tenerum, nihil tam natum eſt ad accipiendam omnem formam, quare ad id, quod decet, oratio poteſt accommodari, nec quicquam eſt ineptius, quàm ſatura ieiunè, & grãdia minutè dicere, nec rurſus humilia grauiter, & mediocria exili, aut amplanimis oratione ſcribere. κακόζηλον enim magno iudicio fugiendum eſt. proinde referat ſe quiſq; ad illud, quod ſuperius eſt poſitum, ut tentet uires ſuas, & æquam illis materiam ſumat, & tum eius oratio rebus conueniet. Itaque comicus ad humilitatem rerum, & perſonarum iambi qualitatem, & colorem: tragicus accomodabit ad heroum maieſtatem. Nam ut de Opt. gen. dicendi monet Cic. in Tragœdis comicum uitioſum eſt: & in Comœdia turpe tragicum. quod hic oſtendit etiam Horatius. ¶ Indignatur item] μεγαλοφρονοῦντες perſonæ, & elatæ ſunt in Tragœdia. ideo & deſpiciunt humilia, nec ad communem fortunam demitti uolunt Itaque. ¶ Suum quæq; locum] Id eſt omne genus poëmatis ſuo & uerſus & orationis genere, id eſt, proprio, & decenti perſcribatur,

¶ Interdum tamen] Ad ſententiam hæc referenda ſunt, & obiectionis eſt ſolutio: uidemus enim in comœdia quandoq; uocem attolli, & tragica uerba: & in Tragœdia ceruices heroum frangi. at non in eo differũt hæ fabulæ, quòd in altera turbata ſint omnia: in altera tranquilla. ut utraque ſuum quendam ſemper, & eundem tenorem ſeruet: incidunt enim loci, ut & comicæ perſonæ iraſcantur, & ſeruiant affectibus, ut à ferro tamen abſtineant. Tragicæ uero demittant animos ſupplicesq; fiant. Ne miremur igitur, Si Chremes iratus tumido delitigat ore. Quia id ira poſtulat. nec ſi Telephus, & Peleus dolent ſermone pedeſtri: id enim pauperis, & exulis fortunæ decet. Nã quod Comicus tragicos imitetur affectus interdũ monet accidere, nõ ſemp Quòd aũt tragicæ perſonæ in egeſtate, et exilio ſummiſſo loquãtur, plerunq; fieri, id eſt ſæpius uel planè ſemper, ut ex ſequentibus cognoſci poteſt.

Et ad

Et aduerte Horatium his exemplis, & iis, quæ ſequuntur oſtendere neceſſarium eſſe temporibus ſeruire, et exemplar rerum reſpicere oportere. ut ita ſcribamus, et perſonis eam orationem tribuamus, quæ non abhorreat ab eo ſtatu, in quem caſu fuerint delapſi, & ſimul rationem mouendorum affectuum tradit. Videtur autem hic Horatius Euripidis prudentiam laudare, ut qui Telephũ in eo ſtatu ita loquentẽ fecerit, ut proiiceret ampullas & ſeſquipedalia uerba, quem in Nephelis Ariſtophan. deridet, & exagitat, qui contra decorũ, quòd ἁρμόττον uocat Ariſtot. fortunam Telephi ſic abiectã finxerit. Quare nec Hor. laudat, quod Ariſtophan. uituperat: nec rurſus hic uituperat, quod laudat Horat. hic enim probat, non quòd regem in ea fortuna conſtituiſſet Eurip. ſed quod ita, ut in tali fortuna decuit, loquentem fecerit. Ariſtoph. uerò non improbat ita locutum Telephum, ſed illa fortuna eſſe uſum. De Peleo Pind. in Pythiis, ut de fœliciſſimo uiro mentionem facit: ſic enim ait, αἰὼν δ' ἀσφαλὴς οὐκ ἐγένετ', οὔτ' αἰακίδᾳ παρὰ πηλεῖ, ὅτε παρ' ἀντιθέῳ κάδμῳ λέγονται γε μὰν βροτῶν ὄλβον ὑπέρτατον οἳ σχεῖν, id eſt. Vita uero ab omni tuta incõmodo nec Peleo quidẽ Aeaci filio, neq; diuino Cadmo contigit, qui tamẽ fuiſſe omniũ beatiſſimi dicũtur. Et cauſas refert borũ beatitudinis, quòd affinitate Deis cũ iuncti eſſent, & Muſas audiſſent in ſuis nuptiis canẽtes, & conuiuas Deos habuiſſent, & multa munera ab illis accepiſſent. aduerſis tamẽ caſibus ipſi quoq; acti ſunt. Nam Cadmũ iniqua fortuna triũ filiarũ magna parte fœlicitatis ſpoliauit. Peleũ uerò Achilles, quem unum ille ex mortali Thetide ſuſceperat, cæde ſua perturbauit. Sed quod ab Horatio pauper, & exul fuiſſe dicitur, ea eſt cauſa, quod cùm Phocum fratrem occidiſſet, in exiliũ à iuſtiſſimo patre pulſus fuit, in quo aliquis tragicus poëta finxit eum eſſe in fortuna tam miſera uerſatum. ¶ Si curat] Nõ enim fieri poteſt, ut inquit M. Tul. in 2. de Orat. ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut inuideat, ut pertimeſcat aliquid, ut ad fletum miſericordiamq; deducatur, niſi omnes hi motus, quos orator adhibere uolet iudici, in ipſo oratore impreſſi eſſe, atque inuſti uideantur. Quintilianus uero in ſexto, cap. de Mouendis affectibus, Summa, inquit, quantum ego quidem ſentio, circa mouendos affectus, in hoc poſita eſt, ut moueamur ipſi ut enim uoluptas eſt potius Comœdiæ, ita potius eſt tragicũ, metũ, miſericordiã, horrorem ſpectatoribus afferre: ut in Poëticis Ariſtot. & Plato ſcribit in Phædro, dicens, τραγῳδία περὶ πυσμικροῦ σύστασις οἰκτρῶν, καὶ φοβερῶν, καὶ ἀπειλητικῶν, καὶ τῶν τοιούτων: hæc autem fieri nõ poſſunt, niſi harum perturbationum imagines ex oculis ex uultu, ex uerbis agentis appareãt. Deponẽdus eſt igitur regius ſpiritus, & miſeri hominis mens eſt ſuſcipiẽda, ſi dolorem ſpectatoribus uelint inurere. ¶ Non ſatis eſt pulchra] Idẽ accidit ποιήματι, quod Quintia puellæ apud Catullum: ut enim illa colore, magnitudine, figura uidebatur excellere, quia tamen uenuſtas deerat, & quidam lepor, minus placebat. ſic poëmata, tametſi ex omni alia parte laudari queant, niſi tamen afficiant, imperfecta ſunt: ut de ſtatuis ſupra dictum eſt. Dulcia igitur ſunt illa quæ affectu plena, & ſuauitate condita penetrant in ſenſus auditorum, & ſpectatorũ. ¶ Sunto & agunto] Verba ſunt ſtatuentis, & mandantis: ut legum latoris, Cuiuſmodi ſunt in lib. de Legib. apud Ciceronem. ¶ Male ſi mandata] Hic hiſtriones intellige, qui perſonas Telephi Peleiq; gerunt: non enim ad has perſonas eſt ἀπρόσφορον. Quoniã mãdata loqueris, inquit: mandata enim ab ipſo poëta, id eſt ſcripta recitãt imitãtia fortunam Telephi, uel Pelei. Ariſt. hoc monet ipſum poëtam, dum ſcribit & fingit fabulas, oportere affici animo, & ſuſcipere omnes affectus, quos imitari uelit & in perſonis exprimere, dolor, & cæteri motus ex ipſa ueritate concitari uideãtur. Quid ergo in agendo? non'ne geſtu nõ'ne uultu? oculis, et omni decẽti motu ſunt adiuuãdi? ut intus natura formari uideatur hiſtrio ad omnes fortunarũ habitus? omnis enim motus animi, ut ait M. Tul. in tertio de Orat. ſuũ quendam à natura habet uultum, & ſonum, & geſtum, totumq; corpus hominis, Vt omnis uultus, omnesq; uoces, ut nerui in fidibus, ita ſonant, ut à motu animi quoq; ſunt pulſæ. Idem paulò poſt, inquit: Omnis actio, & imago animi uultus eſt, indices oculi. Nam hæc eſt una pars corporis, quæ

quot animi

quot animi motus ſunt, tot commutationes, ſignificationes poßit efficere. Hominis igitur natura eſt eiuſmodi, ut varijs ſucceßibus & uarijs caſibus, uariè commoueatur. Et omnium motuum in ore, & oculis ſignificationes appareant, quos fortunarum habitus appellat Horatius. ¶ Poſt effert animi motus interprete lingua] Vt oratione res ſubijciantur oculis, et uox, & uerba cum rebus maxime conſentiant. ¶ Aut dormitabo, aut ridebo] Ad hunc locum faciunt illa uerba Ciceronis in M. Calidium in Bruto: Tu iſtuc M. Calidi ſi nõ fingeres, ſic ageres? præſertim cum iſta eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrime ſoleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui ex infantium ingenijs elicere uoces, & querelas ſolet? nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons nõ percuſſa, non fœmur, pedis (quod maximum eſt) nulla ſupploſio, itaque tantum abfuit, ut inflammares noſtros animos, ſomnum iſto loco uix tenebamus. ¶ Intererit multum] Oratio non rebus tantum conſentanea eſſe debet, ſed etiam perſonis, ut τὸ ὅμοιον ſeruetur, nam hæc ad id ſpectat. Et quoniam Horatius uidetur ad perſonarum decorum ſæpius redire, ac idem ferè dicere, cum tamen diuerſa dicat, hic quoque loco ſucurrendum mihi duxi, ut oſtenderem id ab eo non ſine magno conſilio eſſe factum: neque nunc minus, quàm unquam aliàs præceptionem Ariſtotelis ſecutum. Cum enim Ariſtotel. differentiam morum quadripartitam fecerit, non exiſtimauit Horatius rem ita neceſſariam ſibi negligendã. prima igitur pars eſt, ut ille ait. ὅπως τὰ χρηστὰ ᾖ, ſecunda uerò τὰ ἁρμόττοντα, tertia τὸ ὅμοιον, quarta τὸ ὁμαλόν, id eſt, ut uideamus, ut mores primũ ſint, qui boni ſunt, tum qui conſentanei, deinde qui ſimiles, poſtremò qui æquabiles: differunt enim hæc inter ſe, quod ut paucis agamus, primũ genus eſt officij, ſecundũ eſt decori, tertium ſimilitudinis, quartum conſtantiæ: in primo nemo peccat ſine ſcelere, in ſecundo qui contra dignitatem ſuam, in tertio qui à ſuo genere diſcrepat, in quarto qui ſibi non conſtat. in primo peccauit Menelaus in Oreſte. quoniam oppugnauit eum, quem debuit defendere. in ſecundo, Vlyſſes lugens in Scylla contra decorum ſuum. in tertio, ſi quis dißimilis ſit ſuis popularibus, id eſt ab ſua ſpecie. in quarto Iphigenia in Aulide, ſupplex enim ſe talem præbuit qualem poſtea: quod enim ſupplex antea deprecata erat, id ſe poſtea libẽter ſubituram profitetur. At primus locus eſt apud Horatium ubi ait: Quid didicit patriæ, quid debeat, & quid amicis. Et quæ ſequuntur. Nam omnia illa officia magna religione ſunt colenda. Secundus. Aetatis cuiuſq; notãdi ſunt tibi mores. Tertius, Intererit multũ Dauus'ne loquatur, an Heros. Quartus, Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge. Vtraq; enim perſona ſemper conſtare ſibi debet. Boni mores ſunt lege uel humana, uel diuina ut pietas in ſuos, ut gerendis publicis muneribus, ut religio. τὸ δὲ ἁρμόττον poſtulat, ut naturæ quiſq; ſuæ conſentiat, ut uir, quæ ſunt uiri: mulier, quæ ſunt mulieris agat, τὸ ὅμοιον δὲ. ut non diſcrepet à ſua conditione, ut ſeruus ſeruo non ſit dißimilis, neq; mercator mercatori τὸ δὲ ὁμαλόν, ut in omni actione conſtet. In omnibus autem his qui nulla coactus neceßitate peccat non poteſt excuſari. Demonſtrauit hoc Ariſtoteles in exemplo τῆς πονηρίας, quod eſt contra primum genus, ubi ait. ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον ὁ Μενέλαος ἐν τῷ Ὀρέστῃ. ubi exemplum non neceſſarium intellige, quia Menelaus poterat ius propinquitatis cõſeruare, & Oreſtem fratris filium tueri, cum tam iuſta cauſa Aegiſthum, & Clytemneſtram occidiſſet, nec ulla ui cogeretur contra illum, ut facit, ſtare. Ac de reliquis idem intellige, excuſari cum non poſſe qui, ſi poßit, non retinet ſuum decorum. ſic igitur interpreteris τοῦ δὲ ἁρμόττοντος παράδειγμα μὴ ἀναγκαῖον, & reliqua Telephus, & Peleus magni omnino uiri, & fortes eorum tam felici fortuna in miſerã conuerſa, coacti ſunt ampullas, & ſeſquipedalia uerba proijcere, & contra naturam ſuam, & mores humili, & ſupplici uoce uti. ac in omnibus his partibus, ut dixi, euenire poteſt, ut aliqua cauſa neceſſaria alieni mores ſint imitandi. Et hoc eſt, quod Ariſtot. dicit oportere etiam in moribus, ut in compoſitione rerũ, quæ

rere neceſſarium'ne ſit, an ueriſimile, & quid, quod ueriſimile ſit, aut neceſſariũ conſequi. Eius autẽ uerba hæc ſunt in Poët. χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν ὥσπερ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει, ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός, καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἀναγκαῖον ἢ εἰκός. *Hic igitur conditiones hominum & differentiæ ſpectandæ ſunt: Multũ enim intereſt inter comicam, & tragicam perſonam, uel inter humanam & diuinam: quanquam mira eſt huius loci uarietas. Nam alij diues, an Irus legũt: alij Diuus an Heros: alij Dauus an herus. Et quia hic in ſyllaba peccatur, ſunt qui loquatur herus'ne, legant. Aldus uerò Dauus an Heros. Et hæc mihi lectio probatur: Videtur enim perſonam comicam per Dauum, per Heroem tragicam ſignificare, ut hæc ſit differentia prima, quæ ſuperiora confirmat. Diues autem an Irus differentiam oſtenderet fortunæ, quæ in matrona potente, & ſedula nutrice poſita eſt. Diuus an Heros, tollerari poſſet. Nam heroica uirtus, tametſi inter hominem & Deum poſita eſt, tamen regiam perſonam, & tragicam demonſtrat: ut hæ ſint hic poſitæ differentiæ inter comicam & tragicam perſonam, uel inter diuinam, & humanam. Aetatis: ut, Maturus'ne ſenex, an adhuc florente iuuẽta feruidus. Fortunæ: Vt, Matrona potens an ſedula nutrix. Studiorũ & induſtriæ: ut, Mercator'ne uagus, an cultor uirentis agelli. Nationis: ut, Colchus, an Aſſyrius. Patriæ, Thebis nutritus, an Argis. Quis autem neget horum omnium ingenia, & mores eſſe uarios? Quamuis enim* περὶ τῆς λέξεως *diſputetur, tamen natura, & mores exprimuntur, & ab his ea emanare ſolet, alioqui decorum ſuum non habebit, & nos è principio monuimus, cum de Oratione diſſereret poeta, de Sententiis & Moribus ſuis locis eum dicturum, ut hic, & in ſequentibus cum dicit.* ¶ Aut famam ſequere] *Perſonã inducit poeta, aut quam ſumpſerit ab alijs, aut quam ipſe primum ſibi finxerit. ſi alienam, ſeruet in ea eoſdem mores, quibus eſt ab alijs formata, nec quicquam noui affingat: ſin uero nouam, qualem à principio induxerit, talem uſq; ad extremum ſeruet, id eſt* τὸ ὁμαλόν. ¶ Honoratum Achillim] δῖον. *ſæpe Homerus* δῖος ἀχιλλεύς, *quod honoratum id eſt* ἔνδοξον *ſignificat, hæc enim uis eſt huius epitheti. ut:* δῖος ὀδυσσεύς, *Dia Camille. & præterea magnũ ſignificat, ut* εἰς ἅλα δῖαν, *in admirabile, & magnũ mare, & bonũ, ut* δῖος συβώτης, *ſed Vlyſſes etiã* δῖος *ob ſapientiã dictus eſt, ut* δῖος ἀλέξανδρος *ob pulchritudinẽ. Excellentiã igitur oſtendit hoc nomen in magnis uiris et uim quandoq; ſuperlationis habet, ut* δῖα θεάων καλυψώ. *Secutus eſt igitur Horat. epithetũ Hom. in Achille, cũ præſertim ſit Homerica perſona. Exemplũ Achillis, ad heroicũ poema referri poteſt: cæteræ ſunt tragicæ perſonæ.* ¶ Si quid inexpertum] *Quod experientia cognitũ nõ ſit, aut tentatũ. Virg. in 4. Aeneid. Ne quid inexpertũ fruſtra moritura relinquat perſonæ ſuperius poſitæ quales fuerint, experti ſumus in antiquis poetis. Sin uerò nouam inducamus, cum ſit formanda nunc primum, ſeruemus in ea* τὸ ὁμαλόν. *Quod ſi nos facimus in aliena, quanto magis in noſtra? Nam in aliena non incõſtantia peccaremus ut in noſtra, at diſſentire potius, aut uti libertate quadam noſtra uideremur: ideo magis eſt cauendum ne nobiſcum pugnare uideamur.* ¶ Et ſibi conſtet] *Conſtare ſibi is dicitur, qui non recedit à ſuis moribus, & eſt ſemper idem. ita qualem à principio perſonam proferes in medium, talem perpetuò ſeruabis.* ¶ Difficile eſt propriè communia dicere] *Vtra perſona uel noua uel ab alijs ſumpta difficilior ſit ad tractandum, ſtatuit Horatius definiẽs ut melius ſcripturus aliquid poßit ſuo ſtudio conſulere: commune contrarium eſt proprio, ut publicum priuato. quod ex his locis facile cognoſcitur.* ¶ Propriè] *Non proprijs uerbis: nam id eſt facillimũ, ſed ita, ut quod liberum erat omnibus occupare, id ita tractet, qui occuparit, ut non facile fiat proprium alterius. Quæ quidem res, quia difficilis eſt, audes, dixit, perſonam formare nouam. Vt audaciæ uideatur opus magis, quam conſilij, & prudentiæ.* ¶ Publica materies.] *Per communem materiam, nouam perſonam intelligimus: per publicam quam ſumpſerimus ab Homerò, uel à quouis alio poeta, ut eſt Achilles, Oreſtes. Sed horum nominum uis,*

& diffe-

*& differentia diilgẽtius explicanda eſt:uidemus enim ex communi proprium fieri,cum dicit
difficile eſt propria cõmunia dicere,et ex publico priuatũ,ex his uerbis publica materies pri
uati iuris erit.ut enim propriũ opponitur cõmuni,ſic priuatũ publico.Verùm cõmune hic pro
prie poſitum eſt,publicũ uerò non item,ſed maluit poeta impropriè loqui,q̃ confuſe. Nam u-
bi publica materies,inquit,cõmunis dicendũ fuit,& proprij iuris nõ priuati.Etenim cõmune
duplicẽ uim habet.Prima eſt,quando pro ea re ponitur,quæ nullius ſit,& cuiuſuis prius occu
pantis fieri poßit,quæ occupata ſtatim fit propria. Vt perſona fuit Achillis,quæ à nullo tra-
ctata,ab Homero primum deſcribi,& cantari cœpit.Et quia præſtantia illius ingenij exorna-
uit cum q̃ pulcherrimè propria illius facta eſt. Altera cõmunis ratio eſt,quando res nõ modo
poßidetur,ſed à duobus ſaltẽ,uel ab omnibus poßidetur.Prima uerò nominis huius ratio,in-
tellecta eſt,atq; adeò explicata in Offic.primo à M.Tullio,ubi ait:Ex quo quia ſuum cuiuſq;
fit eorum,quæ natura fuerant cõmunia,quod cuiq; obtigit,id quiſq; teneat.Secundã quoq; de
Inuentione idem ſic definiuit:Cõmune eſt quod accidit omnibus,ut meßis,uindemia frigus,ca
lor.Quod aũt cõmune dicatur etiã quod paucorũ ſit, ubiq; ſunt exempla,ut Hoc mihi tecũ eſt
cõmune, & comunis amicus noſter.Publicũ uerò nec eſt paucorum,nec etiam omniũ,ſed ci-
uium omniũ alicuius ciuitatis.Sic enim idem M.Tul.de Inuent.deſcribit. publicũ eſt,quod ci
uitas uniuerſa aliqua de cauſa frequentãt:ut ludi,dies feſtus,bellum.Neq; uerò eſt uſquam le
gere,quod ſit duorũ,appellari publicũ.Hic igitur publica materies pro cõmuni poſita eſt.Vt
ſi Achillis perſona ab alio cantaretur poeta,ita ut ea priuati iuris eſſet,id eſt,huius poetæ,eſ-
ſet eadem perſona cõmunis huius poetæ,& Homeri.Publica uerò dixit, & priuati iuris, ne
his cõmuni poſito,& proprio confunderetur ſenſus,ut diximus.Operæpreciũ mihi uiſum eſt
fuiſſe accuratius hæc replicare:cum enim alij nihil ferè putent intereſſe inter publicũ, & cõ
mune:delirant hoc in loco atq; ſic implicãtur,ut ſe nequeãt expedire,nec ea diſtinguere noue
rũt,quæ ad ſuã quæq; partẽ,referenda ſunt.Cum enim materiã poetarũ in duas diſtributã eſſe
partes uideamus (nam quæcunq; perſona à quouis poeta cãtanda ſuſcipitur,ea uel ab alio di
cta iam ſumitur,aut ipſe nouã ſibi fingit)exemplis & præceptis decet utra ſit facilior,& qua
ratione utraq; tractari debeat.ſic itaq; primum diſtribuit,Aut famã ſequere,aut ſibi cõuenien
tia finge, id eſt, aut ſic imitare perſonam alienã,ut talẽ ſerues,qualẽ acceperis:aut ita nouam
finge,ut ſibi cõſtet,id eſt,ut quales illi mores ab initio affinxeris,eos ſemper retineat.ne mo-
dò ſit pia,modò impia,& ſibi nõ conſtet.Ad primã uerò partẽ,referenda ſunt hæc.* Honora
tum ſi fortè reponis Achillẽ. & cæteræ perſonæ,quæ hic exempli cauſa deſcribuntur. De
inde, Tuq; rectius Iliacũ carmen deducis in actus. *Tum,* Publica materies priuati iuris e-
rit,ſi Nec circa uilem,patulumq; moraberis orbẽ, Nec uerbũ uerbo curabis reddere fidus
Interpres,nec deſilies imitator in arctũ, Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex.
Ad ſecunda illa. Si quid inexpertũ ſcenæ cõmittis,& audes Perſonã formare nouam,ſerue
tur ad imum, Qualis ab incœpta proceſſerit,& ſibi conſtet, Difficile eſt proprie com-
munia dicere. *Tum,* Quam ſi proferres ignotus,indictaq; primus. *Sed re-
deundum eſt iam unde digreßi ſumus.* ¶ Publica materies] *Id eſt perſona ab altero ſum
pta,& facta iam cum altero cõmunis,erit priuati iuris,id eſt,propria noui quoq; poetæ,nam
ut tractata eſt ab antiquo poeta, qui primus eam formauit, erit illius propria:ut autem à no-
uo,qui imitatur ueterem,tametſi mores non mutet,fiet huius tamen propria: aliud enim futu-
rum eſt poema,& in diuerſis ποιήμασι eadem perſona ijſdem moribus prædita diuerſorum
erit propria.ut ſi alterius eſſet poetæ οἰδίπους ὁ ἐπὶ κολωνῷ:alterius οἰδίπους ὁ τύραννος
quamuis eadem ſit perſona, ijſdem etiam moribus,propria tamen utriuſq; poetæ foret: nam
poemata erunt diuerſa,& unum utriuſq; proprium,atq; hoc demum intellexit Horatius. atq;
ideo dixit.* ¶ Si nec circa uilem] *Nullus ſanè poema nouũ conficiet de eadem perſona,qui*

uestigia ſequatur illius, à quo illam ſumpſerit, ut qui eandem materiã, diſpoſitionemq́; ſequatur, & uerba Græca in Latina uertens interpretis officio fungantur potius, q̃ poetæ cui quidem interpreti per operis legem, id eſt per legẽ interpretis aberrare, nec à rebus, nec ab ordine, nec à ſententijs illius poematis licet, quòd ſibi magis imitandi curam, quam interpretandi ſuſcepit. qui ſic igitur laborauit, nõ ſolum propriã ſibi perſonã non efficiet, ſed ne cõmunem quidẽ habebit, ac ex his patere iam puto, quid ſit morari circa uilẽ, & patulũ orbem, id eſt nõ recedere à cõſtitutione fabulæ ueteris poetæ, et interpretandi munus ſibi tantũ ſuſcipere. Vilem aũt, & patulũ dixit, quia nõ magni eſt ingenij inuentionẽ alterius, & totã rationem cõpoſitionis ſequi, & ſemper, & omnib. patet. Sunt aũt in magno poemate, ut Ilias eſt. & Odyſſea permulta loca, quæ nouus Epicus poeta cũ laude poßit imitari. quã quidẽ artẽ à Virg. quiſq; mutuari poteſt, ut ubi Aeneã, & Achatẽ ſepſit nebula, ut Hom. Vlyſſem. neq; tamen, ut hic ad Alcinoũ ab regis filia, ſit Aeneas ad Didonẽ deductus eſt. itaq; præter quandã ſummã, res eſt diuerſa, et tamẽ imitatus eſt Homerũ. Sequatur igitur ueterẽ poetam nouus, ut in Officijs Stoicos M. Tul. ut ex illius fontibus quantũ, & quomodo uidebitur, hauriat. Quanquã uirg. aliã hiſt. aliam perſonã ſibi ſumpſit: neq; circa uilẽ patulumq́; orbem morari, neq; ſi integros hinc idẽ locos ex Homero in ſuã fabulã inſerebat, in hoc uitiũ, quod hic ab Horatio reprehenditur, poterat incidere. ¶ Nec ſi incipies] Videtur hic Horatius epici carminis potius, q̃ dramatici præcepta tradere, cum tamen utriuſq; generis rationem habeat. Nam & exempla perſonarum præter Achillem, tragicorum ſunt allata: ut Medea ferox, flebilis Inò, perfidus Ixion, Iò uaga, triſtis Oreſtes. Et, cum ait, Rectius Iliacum carmen deducit in actus, utramq; rem uoluit indicare. nam Iliacum carmẽ, epicam rationẽ ſignificat: deducere in actus, dramaticam. Nam Epicorum perſonæ nõ differũt à Tragicis, ut ait Ariſt. & ab illis poeta tragicus eas ſuo iure poteſt aſſumere, ut carmen Iliacum, id eſt Homericam perſonam in actus tragicus deducere facilius poßis, quàm nouam. Illud etiam ſenſum noſtrum adiuuare poteſt, quod Ariſt. inquit: Homerũ non ſolũ in ſcribendo quid aptũ eſſet, & decorum optimè cuſtodiſſe, ſed uenuſtißimè perſonas agentes induxiſſe. itaq; confirmat Odyſſeam, & Iliada proportione tragœdiæ ſimiles eſſe. Quare miror cur Donatus ſcripſerit Hom. Odyſſeam ad imaginẽ comœdiæ feciſſe. quod & rerum, & perſonarum conditione, & Ariſt. Authoritate falſum eſt. Cum monet tamen ne ¶ Sic incipias] Exordij præceptũ eſt Epici poematis. Non enim tragici eſt ita proponere, ſed Epici. Nam prologus tragici, quæ prima pars eſt tragœdiæ, uſq; ad πάροδον chori longa conſtat oratione. Diximus aũt à principio nonnunquam aliquid Hor. attingere, quod ad heroicum poema ſpectet. ut hic facit. quanquam hæc aliquo modo cum tragico poſſunt cõmunicari. Neq; enim hic tumidus eſſe debet in principio fabulæ, neq; altius incipere, quàm præſens negotium requirat: Sunt enim hæc uitia communia. nemo igitur maiora ſe dicturũ profiteri debet, quàm præſtare queat: Ne Parturient montes, naſcatur ridiculus mus. quod prouerbialiter ex Apologo Aeſopi dixit, ut ait Porphyrio, cum enim ruſticis mons intumeſcere uideretur, timere cœperunt, ne quem is gigantẽ pariturus eſſet. quare armati locum omnem obſeruabant, ut ſtatim quicquid oriretur, occiderent. Cum itaq; intentis animis expectarent, ecce tibi murem proſilire uident, rem ſcilicet uilißimam, & cõtra omnem expectationem. quare cum riſu abiere. Tachus rex Aegyptiorum in Ageſilaum hoc prouerbio iocatus eſſe dicitur. Cui Ageſilaus reſpondit fore ut Leonem oſtenderet. ¶ Tanto hiatu] Cum ſimilitudine montis uſurus eſſet, qui editurus partus uidebatur hiatu, hanc uocem uſurpauit, hiſcere enim terra dicitur, cum diſcedit, & aperitur. ¶ Dic mihi inuſa uirum] In hac tranſlatione omiſſa ſunt hæc uerba, ϖολύτροπον ὃς μάλα ϖολλὰ ϖλάγχθη. quia fortaſſe in his uerbis ea continentur. Qui mores hominum multorum uidit, & urbes. Nemo enim poteſt multas urbes nouiſſe, nec multorum hominum naturas, quin ϖολύτροπος eſſet. Quod tamen

non

non omiſit in Epiſtolis ubi ſic ait: Qui domitor Troiæ multorum prouidus urbes, Et mores hominum inſpexit. Quam quidem rationem ſequitur ſæpe Virg. cum uidet per ea, quæ dicũtur, intelligi quæ ſunt omiſſa. quamuis ab Homero ſint expreſſa. ut in ea fortuna, quæ eſt in primo Aen. ubi de obſcuro mortis genere, et ignobili conqueritur Aeneas his uerbis. O Terq; quaterq; beati, Quis ante ora patrũ Troiæ ſub mœnibus altis Contigit oppete re. O Danaũ fortiſsime gentis Tydide, & reliqua. Vbi omiſſum eſt hoc. τῷ κ' ἔλαχον κτερέων καὶ μὲν κλέος ἦγον ἀχαιοί. νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι. *Nam quæ alia doloris huius cauſa eſſe potuit. & quòd illos proceres beatos eſſe duceret, niſi quod illi præclaras mortes oppetiſſent, & meritos honores conſecuti eſſent, nec in medijs fluctib. obruti & inglorij laterent? Vt ipſe de ſe timebat: cum enim uir fortis intelligat ſe neceſsitate naturæ moriturum, nihil eſt maius in optatis eius, quàm ut perquam honeſtè moriatur. Cum ue rò ex ijs, quæ dixerat Aeneas, hæc facilè quiuis intelligat, non putauit Maro noſter eſſe neceſ ſaria. ¶ Mores hominum]* νόον *dixit Homerus: mens enim & ingenium hominis per mo res cognoſcuntur. Et è conuerſo, qui naturam & mentem hominum cognoſcit, mores eorun dem uidet. ¶ Non fumum ex fulgore] Apta ſimilitudine oſtendit quid eueniat ijs, qui de ſe nimiam expectationem mouent: cum enim tueri eam non poſsint: ridiculi ſunt omnibus, qui ue rò ſibi temperant in principijs, hi plura præſtant, quàm ſint profeſsi, & ſplendidiores exiſtũt: promunt enim ſpecioſa. ¶ Miracula] Vt Scylla fuit, & Charybdis cum Cyclope. ¶ Nec reditum] Nec ab ultima origine ſumit principium poematis. Ariſt. in Poetis inquit.* μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν ἄρχεσθαι, μήθ' ὅπου ἔτυχε τελευτᾶν *licet. quod quidem præceptum ad utrunque genus, & epicum, & dramaticum accomodatur, & deniq; ad cuiuſuis rei narrationem.*

¶ Semper ad euentum feſtinat] Breuiſsima eſt hiſtoria Odyſſeæ, ut oſtendit Ariſtot. ue rum longiſsima intercedunt Epiſodia, ut idem teſtatos, & re ipſa comprobatur. Cum uerò eſ ſet Vlyſſes apud Alcinoum uidebatur naui parata, delectis remigibus, ſemper ſtatim diſceſſu rus: & tamen in cœna multiplices, tam longos expoſuit errores, ut auditores ſpe ſemper exi tum rei uidendi, teneret attentos. ¶ Et in medias res auditorem rapit] Omiſsis principijs rerum, perinde ac notæ eſſent, medias expoſuit in utroq; poemate, quem Maro noſter eſt imi tatus. ¶ Et quæ deſperat] Veriſimile eſt multa fuiſſe in uera hiſtoria, quæ ab Homer. ſunt omiſſa cum lucẽ eis, quam uellet non poſſet afferre, cuiuſmodi eſt illud, Cupiens Achilles in iuriam ulciſci, quod Briſeis erepta ſibi fuiſſet, armatus cum ſuis incautum Agamemnonẽ, & alios fortaſſe uoluit opprimere. Verùm Vlyſſes re cognita, excitauit omnes proceres. quod animaduertens Achilles in ſua caſtra ſe recepit. hoc totum ſilentio præterijt Homerus: Quo enim pacto ſplendorẽ ullum ea res potuiſſet accipere? habent enim boni poetæ diligentiſsimũ rerum delectum, atq; hoc amant, hoc ſpernunt. ¶ Primo ne medium] Hic non eam metiendi rationẽ intelligit Horatius, quã dicit Ariſt. docuiſſe per paralogiſmũ. Sed quia poeta fingit, non enim eſt hiſtoricus, & miſcet mendacia cum ueris: ita tamen ut inter ſe omnia maximè co hæreant. Quis neget illud bellum ad Troiã eſſe geſtũ? at cum ueritate hiſtoriæ cõiuncta ſunt infinita mendacia, quæ nihil perturbant. Quid uerò Xenophon in Pædia Cyri? quam eſt men titus? cum nihil tamen cõcinnius eſſe uideatur. ¶ Tu quid ego] Quæ ἁρμόττοντα *uocat A riſt. ea magnopere ſeruanda ſunt poetis. Quid enim deformius eſſe poteſt, quam ſi partes ſe niles iuueni mandentur, pueroq; uiriles? huic aũt prudentiæ tantũ tribuit Horat. ut ſpectatorẽ permanſurũ eſſe dicat uſq; ad finẽ fabulæ, in qua ætatis cuiuſq; habeatur ratio decori, ut uerè morata dici poſsit. Quã enim oratores moratã uocãt orationẽ, ea eſt, qua dicentis ipſius po tiſsimũ, & eorũ, pro quibus dicitur, mores exprimuntur. quæ quidẽ res multũ ualet ad gratiã conciliandã: de qua re multa Cic. in 2. de Orat. Quint. in 6. cap. de diuiſione affectuũ. Ariſt. in 2. Rhetor. Hermon. in ſecundo* περὶ γοργότητος. *at morata fabula diuerſam rationẽ ha-*

bet ab oratione morata: hæc enim gratiã, & beneuolentiã lenitate uocis, ſignificatione pudoris, uerborum comitate parit. Illa uerò reddere perſonæ conuenientia cuiq;, ut antea fortunæ ſtudijs, nationibus, patriæ, & ut paulo pòſt, officijs, quæ ſunt conſentanea tribuenda monet Hor. ¶ Aulæa manentis] Non ut quater obducerentur aulæa nullum enim eſt hic uerbũ, ex quo hic numerus eliciatur: nec unquã tollebantur, niſi in fine, quem per aulæa nũc intelligit, ac ne dubitemus, ipſe eſt interpres ſententiæ ſuæ. cum ait, Et uſq;, Seſſuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat. quod in fine fabulæ conſueuiſſe fieri quis dubitat? declarat M. Tul. in oratione pro Cælio, Mimi eſt etiam, inquit, exitus, non fabulæ. in quo cum clauſula non inuenitur, fugit aliquis è manibus, deinde ſcabella concrepant, auleum tollitur. non auſertur, nec remouetur auleum, ſed explicatur, & eleuatur, ut oppoſitum ſpectatoribus obcludat ſcenam. Nam antea dum agebantur uel mimi, uel fabulæ ſtrata iacebant in terra. quod in Epi. ad Auguſtum apparet ex his uerſibus, Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas, Dum fugiunt equitum turbæ peditumq; cateruæ Neq; ſcena tragœdiæ erat unquam uacua, nam chorus inter medios actus canebat: nec interim aulæa tollebantur, ut ibidem oſtenditur his uerbis. Dum populus media inter carmina poſcit. Aut urſum, aut pugiles, & relicta fabula ludos Spectat, & interea aulæa ſtrata premuntur. In quatuor horas, cum nihil ageretur in ſcena. quare ut in mimis in fine, ſic in fabulis, ubi plaudite dictum eſſet, tollebantur aulæa.

¶ Geſtit paribus colludere] Nulla eſt ætas, quæ nõ æqualibus ſuis delectetur, atq; in proprijs ſtudijs uerſetur. Puer igitur colludere geſtit. quid enim aliud ætas tam infirma nouit? adoleſcentes autem, quibus natura, ut ait M. Tul. cupiditates profundit, & ob id ἐπιθυμητικοὺς Ariſtot. appellat, non ſatis compotes conſilij rapiuntur ad uoluptates, ac ubi liberioris uitæ facta eſt eis poteſtas, hæc ſtudia ſumma cum inconſtantia ſequuntur. ¶ Cereus] Idem ad Auguſtũ, ac neq; ficto In peius uultu proponi cereus uſquam, Nec prauè factis decorari uerſib. opto. ¶ Monitorib. aſper] Magno ſunt enim animo prediti adoleſcentes ut inquit II. Rhet. Ariſt. atq; putant ſe omnia poſſe cõſequi, ut magnanimi uiri, ſed hi iudicio, & uirtute nixi, illi temeritate quadam inflati. Quare ſe reprehendi permoleſtè ferunt, cum præſertim ea ætas θυμώδης ſit natura. ¶ Vtilium tardus prouiſor] Sunt enim εὐέλπιδες ſpei ſcilicet pleni, nec putant ſibi quicquam defuturũ. hinc etiam fit, ut prodigi fiant. ¶ Sublimis] ἔμψυχος. ¶ Amata] ἀντίθετον eſt. & ἀψίκορος quid ſit apud Ariſt. hic Horat. expreſſit. Sed rationẽ ille tradit: ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι. ὥσπερ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι: acutæ ſunt enim & ſubitæ illorum cupiditates, ac ut cito ueniũt, quaſi furore quodam percitæ, ita cito reſtinguuntur. Iure igitur εὐμετάβολοι dicuntur. ¶ Conuerſis ſtudijs] De maturiore loquitur ætate, quæ media eſt inter adoleſcentiã, & ſenectutẽ, ac inter extrema utriuſq; uitia uerſatur, ut quæ nec infirmitate laboret adoleſcentiũ: nec imbecillitate ſenũ. non igitur contraria eſt adoleſcentiæ, ut ſenectus. Ariſt. aũt, ut contraria contrarijs opponeret, ſtatim moribus adoleſcentem expoſitis, de natura ſenili tractare cœpit. Hor. uerò mediã iuuentutem interpoſuit, ac eius ſtudia adoleſcentũ ſtudijs oppoſuit. Sed alia ſunt, quibus ab adoleſcentia iuuentus, alia quibus diſcrepet ſenectus. Sed hic cõtraria iuuẽtutis ſtudia, mox ſenectutis recenſebo. quærit igitur opes, inquit, hæc ætas: illa æris eſt prodiga. hæc ſeruit honori: monitoribus aſpera. hæc commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret: illa cupida, & amata relinquere pernix. ¶ Multa ſenem] μικρόψυχος eſt ſenex. quo fit ut auaritia ſemper laboret, & timiditate: nam refrixit iam ſanguis, & uigor quaſi extinctus eſt. unde rectè, rem timidè, gelideq; miniſtrat. Metus enim eſt res quædam frigida. Deinde rerum experientia parcum & auidũ reddit: Nouit enim quanta cum difficultate res fiat, & augeatur: quàm rari ſucceſſus. q̃ facile uel decipiamur ab alijs, uel offendamus ipſi et per imprudentiam labamur, atq; aliæ huius generis cauſæ ſunt in promptu, cur ſenex hæc incommoda

patiatur

patiatur. ¶ Vel quod quærit] Nam lucro intentus eſt, ne audet parto frui: raro fit enim ut q rem faciat fruatur ea. ¶ Dilator, ſpe longus, iners] Differt omnia, ſpem inchoat longam, iners ad agendum. ¶ Auidusq; futuri] φιλόζωος. nec mirum: deſiderium eſt enim rerum abſentium. Et quia ſenex abeſt à longa uita, illam deſiderat. ¶ Difficilis moroſus, ſuſpitioſus omnia in malam partem accipiens. ¶ Querulus] ὀδυρτικός, triſtis, & ab omni cupiditate alienus. ¶ Laudator temporis acti] Senile eſt, inquit Mar. Tul. conceditur q; ſenibus ut de ſe dicant: memoria enim ſenes potius, quàm ſpe. ſuſtentantur. nam longa eſt ante acta uita, breuis admodum futura, quo fit, ut lætentur præteritis temporibus, & ea laudent. atq; hæc ratio eſt Ariſt. quam Horat. ſequi non uidetur, cum ſpe longus dixerit ac in eo eſt idem contrarius, quòd ille δυσέλπιδας διὰ τὴν ἐμπειρίαν eſſe putat. Hic oſtendit oblitos ætatis ſuæ ſibi ſpem longi temporis proponere. ¶ Cenſor, caſtigatorq; minorum] Omnes ferè in ſene qualitates contrariæ ſunt iuniorum qualitatibus, ut quibus etiam ſenes ab adoleſcentibus diſferant dicamus: Gelidus eſt enim ſanguis in ſene: feruet in iuuene: effœtæ ſunt illius uires, huius uigent: ille triſtis, hic lætus. Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum, Multa recedentes adimunt. Ex Ariſt. uerò in ſecundo Rhet. multo plura colligi poſſent huiuſmodi. Quare mirandū non eſt ſi ſenum triſtis natura ferre nō poteſt lætam adoleſcentiam. ¶ Ne forte ſeniles] Hæc eſt finis huius diligentiæ: ignoratis enim ſtudijs, & moribus ætatum, fient inæquabiles hæ uarietates, ut mandentur iuueni partes ſeniles, pueroq; uiriles. ¶ Semper in adiunctis] Quæ nam ſint æuo adiūcta ipſe interpretatur, id eſt apta, ea enim ſunt apta puero, quæ ſunt expoſita, ut geſtiat paribus colludere, et reliqua. Sic cæteris ætatibus, à quib. poëta recedere non debet, ſi uelit imitari naturā. ¶ Aut agitur res] Hic de partibus tragœdiæ, nō tamen prologū intelligo, aut epiſodium, aut exodum aut choricū, quæ ſunt fabulæ mēbra. Sed quæ aut aguntur, ut ſpectentur, aut referuntur in ſcena, tum de actuum & perſonarum actus cuiuſq; numero, de locis inducendi mimos, de officio chori, & unde, & quæ incremēta ſint allata, tum melodiæ tum ὄψεως. Tota igitur fabula in ea diuiſa eſt, quæ ſpectātur, et in ea, quæ referuntur. quæ autem referenda ſint, ipſe perſpicuis exemplis oſtendit. ex quibus facile intelligimus quæ nam imitatio ueriſimili poßint agi. ¶ Segnius irritāt animos demiſſa] Quod ab alijs opponi poterat, ipſe ſibi opponit, & ſoluit. Cum enim tragœdia affectum miſericordiæ mouere, & terrorem afferre debeat, quid eſt, cur ex oculis ea remoueas, quæ id maximè poßint efficere? quia eorū imitatio ueriſimilis eſſe non poteſt. quare quodcunq; inquit, oſtendis mihi ſic incredulus odi. ¶ Segnius irritant animos] Acerrimū putat M. Tul. in 2. de Orat. à Simonide cogitatum eſſe ſenſum oraculorū, Et in Epiſt. ad Torquatū inquit: Tamen oculi augent dolorem, qui ea quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere cogitationem ſinunt à miſerijs. Sophocles in Oedipod. Tyranno: Quæ in rebus geſtis triſtißima ſunt abeſſe inquit, quando remota ſunt ab oculis. Eius uerba ſunt hæc. τῶν δὲ πραχθέντων τὰ μὲν ἄλγιστ᾽ ἄπεστιν, ἡ γὰρ ὄψις οὐ πάρα. ¶ Oculis fidelibus] Vere fideles: nullus enim ſenſus, niſi quid impedimēto ſit, certior eſt, q̃ oculorū: ¶ Et quæ ipſe ſibi] Et quorū eſt ipſe teſtis, nec ab angelis, aut ex angelis accipit. ¶ Non tamen intus] Quamuis oculus uehemēter afficiatur, non tamen huiuſce rei cauſa omnia ſunt ei ſubycienda. ¶ Quæ mox narret facundia præſens] Narrantur autem aut ante commiſſa ſcelera, quæ tamen auctor ignoret eſſe ſcelera: & tum demum illa cognoſcat cùm primū narrantur in ſcena. ut cum in Oedipode Sophocleo fit ἀναγνώρισις, aut præſentia, quæ à prudente, & uolente in ipſo dramate patrantur. ut apud Eurip. Medea narratur filios diſcerpere. quæ coram populo geri neq; poſſunt, neq; debent. irridētur enim ab omnibus. Si quis autem conetur, aut cogitet nefaria cōmittere, neq; tamen conatus, aut cogitata fiant, ea quoque narrantur. Vt apud Euripidem Iphig: Oreſtem fratrem, niſi cognouiſſet, mactaturam fuiſſe. at quæ oculis re ipſa ſubyci non poßunt, ea ſubijcienda

ſunt oratione.ut per ὑποτύπωσιν res ita uerbis exprimatur,ut cerni potius uideatur,q̃ audiri ut enim orator narrando aliquid perficit,ut auditor ſe rei gerendæ putet intereſſe, & geri eam uidere:Sic bonus poeta res ita explicat,atq; ita effingit.ut eas ſe ſpectare populus arbitretur.Facundiam uerò pro eloquentia poſuit,ut alibi:Nec facundia deſeret hũc,nec lacidus ordo neq; enim ea uirtus eſt niſi eloquẽtis uiri,in quo non ſit dicendi tantum copia,ſed omnis uis,& facultas promouendi. Præſens autem dicitur quod promptum ſit & paratum,ut animus acer,& præſens apud M. Tul.de Orat. Et præſentes uires ad nocendum apud eundem ad Att.uel præſens facundia,quoniã cum res ipſa præſens eſſe,nec ſpectari poßit, oratio præſens eſt,& quoad eius fieri poteſt,facit ut res quoq; præſens eſſe uideatur. ¶ Quodcunq; oſtendis] Hæc eſt ea cauſa,cur ex oculis tollenda ſint:conſtat enim eſſe ficta,neq; ſimilia uero eſſe poſſunt,ſi agantur in ſcena, niſi ueræ cædes, ut mos fuit Athenis,fierent quas Aeſchylus ex hominum conſpectu ſuſtulit: ¶ Nec Deus interſit] Niſi res eo deducta ſit,ut humana ratione ſeruari aut expediri nequeat ad opem diuinam confugiendum non eſt. Sin uerò ſupra hominem uideatur eſſe, diuino tunc utamur auxilio. Virg.in 2. Aen.cum in regia Priami eſſet Aeneas,& iam omnibus deſtitutus,& undiq; ab igni,& hoſtibus cinctus, ut illinc humana ratione,nec uirtute poſſet euadere:affuit illi Venus,& ducente Dea flammas inter, & hoſtes expeditus fuit,dederunt tela locum,flammæq; receſſerunt. Et cum eodem ferè tempore idem latentem Helenam uidiſſet,ac eo furore, & ira commotus eſſet,ut à fœminea cæde temperare ſe nequiret,aſtitit illi manifeſta Venus,et dextra prehenſum cohibuit.in quo eſt Homerum imitatus,cum in primo Iliados Achilles ira percitus iam gladium ſtringeret, ut inuaderet Agamemnonem,quem Pallas ſimiliter prohibuit. neq; refert, quòd ille locus de Helena ſublatus fuerit à Plocio & Vario:non enim dubium eſt,quin Virg.eo deduxerit Aeneam unde cum decoro expedire eum non potuiſſet ſine diuina ope. Verum hæc in Epicis ſunt, ueluti agnitiones in tragicis.Sed quoniam hic de tragœdia tractatur,Pallas apud Sophoclem Aiaci δυσφόρους ἐπ᾽ ὄμμασι γνώμας iniecit.Quod niſi feciſſet quis à facinore in pecudes illum conuertiſſet?prohiberi potuiſſet,fateor aliqua humana ui ab eo facinore,ſed non ſæuiſſet amens in pecudes, qua tum recognita ſibi manus attulit. Et ſecutum eſt argumentum tragœdiæ.Vnde præterea id factum ſciri potuiſſet,niſi ipſa Pallas ſuum beneficium narraſſet? Antiqui uerò poetæ tragici cum exitum fabulæ nequirent expedire, aliquem Deum per machinam ligneam ſolebant inducere.de qua Iul.Pollux libro quarto capite decimooctauo ubi de partibus theatri ſcribit.Sed etiam M.Tul.in primo de Natura Deorum meminit his uerbis huius rei:Vt tragici poetæ cum explicare argumenti exitum non poteſtis, ad Deum confugitis. quoniam uerò hanc exitus fabulæ & ſolutionis rationem non probat Ariſtot.auſim dicere de ſolutione,quæ pertinet ad exitum cauſæ non hic intelligendum eſſe.Verum de locis,cuiuſmodi ſuperius oſtendimus ex Soph.quos cum uideret uſitatos,non modo non accuſat Ariſto.ſed utendam eſſe machinam in huiuſmodi locis monet, quando ſic ait, ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. quam reprehendit in ſolutione fabulæ:non enim poeta exiſtimari poteſt in eius loci neceßitatẽ per imprudentiam incidere,quem imprimis conſiderare non debet, & in quo uertitur omnis error fabulæ.Et quanquam nihil tam caſu fieri debet uideri,quàm illa ſolutio, cum tamen illud caput ſit inuẽtionis,debet,ut uult Ariſt.ingenioſus poeta excogitare modum, quo humanitus & nõ diuinitus nodus explicetur.Sed Euſtath.in primo Iliados ſoluit hanc quæſtionẽ.Inquit. enim peripetias,quas eò perduxit,ut facile ſolui nequeãt quinq; poetã modis eas explicare: uel ſimul omnibus,uel aliquo eorũ.Eius autẽ uerba ſunt hæc, ὅτι ὁπηνίκα τὰς τῶν πραγμάτων περιπετείας αὐξήσει πλασματικῶς ὁ ποιητὴς, καὶ ἀλύτους ἔχειν ποιήσει αὐτάς,

ἢ πάνυ

ἢ πάνυ δυσλύτως, ὥστε τὸν ἀκροατὴν ἐπαπορεῖν, καὶ λέγειν ὡς οὐκέτι λυθήσεται ἡ τοῦ πράγματος δυσχέρεια, τότε δὴ μηχανᾶται λύσεις καὶ ἄλλας μὲν, μάλιστα δὲ ταύτας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς πέντε, ἢ πάσας ὁμοῦ, ἥτινας. παρουσίαν θεοῦ, ξυναλλαγὴν γεγρόντων ἀνδρῶν, ἀπειλὴν, πληγὴν καὶ γέλωτα. ut in ſecundo Iliados fecit Hom. cum enim exercitus iuſſu regis ad reditum in patriam ita ſe pararet, ut contineri poſſe nullo pacto uideretur, Vlyſſes tamen Palladis conſilio cum Neſtore proceres monendo, & obiurgando populos, & Therſitē uerberando, ut quieſcerent effecit. de his igitur locis Hor. niſi fallor, eſt locutus. nec offendat quenquā quòd hæc ex Epicis ſumpſerimus: idem enim accidit et Tragicis. ¶ Nec quarta loqui] Sunt q putēt Hor. hic uoluiſſe πρωταγωνιστὴν, καὶ δευτεραγωνιστὴν raro addi τριταγωνιστὴν, ut per perſonā intelligat ὑποκριτὴν, qui cum unus eſſet à principio, ſecundū Aeſchylus induxit, quibus tertiū Sophocles adiunxit, atq; hi dicuntur eſſe, quib. primæ & ſecundæ, & tertiæ tribuuntur partes: de quarto uerò hypocrita, qui mentionē unquam fecerit, inuentus eſt nemo. Et Ariſt. affirmat poſt tertiū per Soph. adiunctū accepiſſe tragœdiā perfectionē ſuam. Quid eſt igitur, quod cuiquā ueniat in mentē de illa perſona cogitare, de qua nullus unquā poëta cogitarit? nec tamē auſim quidquā affirmare, dicam tamē quid exiſtimē, cum uideā hunc eſſe morē tragicorū, ut etiā ſi in eodem actu quatuor perſonæ, uel quinq; etiam loquātur, non tamen quartā prius inducunt, q̄ aliquam ex priorib. amouerint, ſuſpicor hoc Hor. monere, ne plures tribus perſonas inter ſe loquentes faciamus in dramate tragico. Quòd aūt conſuetudo ſit illorū poetarū, quam dixi, oſtendit Soph. ut in Oed. in Colono: Cum enim Oed. & Antigone cum quodā prætereūte loquerentur, aut paulò poſt interuētura Iſmene illis eſſet, ad uicinos incolas dimiſſus eſt peregrinus, q iudicarent, num Oedipodi liceret illic manere. ac etiā Iſmene prius eſt remota ex ſcena, q̄ Theſeus appareret. In ſecundo uerò nondū Theſeus proceſſerat, cum Antigone abducta per uim fuerat ex ſcena. ac eiuſmodi multis in locis diligentiā obſeruabis. itaq; fit, ut in eodē actu ſimul in ſcena perſonæ tres ad ſummū loquantur. Sed primū illud moneo in numero perſonarū chorum nō eſſe reponendū, tum quòd cōtrarius ſit uſus ad comicos nihil referre. de tragicis enim nō de comicis Hor. ¶ Nec loqui laboret] Non uidetur quartā perſonā penitus excludere, ſed oſtendit parce loqui eam oportere. ſi quando uſu ueniat ut loquatur. ¶ Actoris partes] Quæ ſint officia chori, nunc exponit. Et primū docet eum defendere partes, & officiū actoris nec auctoris legas. nunquā enim in dramate tragico partes auctoris chorus defendit. Permittatur hoc Ariſtoph. nō tragicis. Actorē uerò per excellentiā hypocritam intellige, q primas partes agit, ut Aiax, Oreſtes Medea, quorū partes & officia defendi à choro ſemper uidemus, neq; hoc exemplis cōfirmare eſt neceſſe: Hunc aūt Ariſt. πρωταγωνιστὴν oſtendit eſſe, qui, cum primas obtineat partes, κατ' ἐξοχὴν actor dici debet. ¶ Neu quid medios] Non impedit hic Hor. quo minus inter medios actus cātet chorus, ſed probibet ne quid alienum à re propoſita cantet. Quod autem cantaret chorus, patet auctoritate antiquorū, & teſtatur Ariſt. ſed illud in contentionē uenit, nū chorus ipſe unū de ſuo munero ad hoc officiū deligeret dubitatio uerò naſcitur ex his uerbis Ariſtot, καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ σοφοκλεῖ. prima uerba ſic intelligunt, ut chori ſumma penes unū ex hiſtrionib. tota eſſet. Ego uerò non arbitror Ariſt. ex quindecim numero dicere unū tantū conſueuiſſe loqui, ſed oſtendere uoluiſſe totū chorū pro uno ex mimis accipiendū eſſe, et eſſe partē totius, et συναγωνίζεσθαι, nam quæ cæteris tribuuntur, propria magis ſunt ipſius fabulæ, q̄ alterius tragœdiæ, quod hiſce uerbis ſequentib. dixit Ariſt. magis eſſe propria ipſius fabulæ, quæ agitur, quàm diuerſæ tragœdiæ, ea ſcribit, quæ alijs tribuuntur. Nam quæ choro ſunt aliena, quod apertius oſtendit, cum dicit διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσιν, ἐμβόλιμα uerò aliena ſunt à materia et in ea tamē incerta, quæ à choris cantari ſolēt

nam

nam ᾄδουσι poetæ ſcilicet per chorum, aut ipſi chori, quod ab Agathone primum fuit inſtitutum, & nunc ab Ariſt. improbatur, nihil enim ait intereſſe an ἐμβόλιμα, an epiſodium totum canens, an ſermonem alium ex alio contexas, quæ uitioſa eſſe tragœdia confirmat. Vitioſum ergo ducit Ariſtot. chorum ea canere, quæ ſunt alterius argumenti, cum habendus ſit ueluti ex hiſtrionibus unus, & alij mimi agant ea quæ propria ſunt præſentis ὑποθέσεως: omnes igitur perſonæ chori ſimul canebãt, & ſummo uocum uariarum concentu loquebantur. Idq; modo unius numero, cum unus eſſet chorus, & unius hiſtrionis uice fungeretur, modo plurium, quòd in choro perſonę quindecim continerentur. atq; hoc exemplis ubiq; patet, ut in Antigone, ἡμῖν μὲν, εἰ μὴ τῷ χρόνῳ κεκλήμμεθα, λέγειν φρονούντως, ὧν λέγεις δοκεῖς πέρι. *Et alibi in eadem* ἀνὴρ ἄναξ, βέβηκε δεινὰ θεσπίσας. ἐπιστάμεσθα δ᾽ ἐξότου λευκὴν ἐγὼ τὴν δ᾽ ἐκ μελαίνης ἀμφιβάλλομαι τρίχα, μή πώποτε αὐτὸν ψεῦδος ἐς πόλιν λαβεῖν. *hic uidemus chorum in eadem ſententia, & eadem periodo utroque numero, dum ſe loquitur, uſum eſſe: ac idem faciunt, qui chorum alloquuntur, ut modò cum uno, modo cum pluribus loqui uideantur. ut in eadem tragœdia. ibidem ferè Creon ita chorum alloquitur,* τί δῆτα χρὴ δρᾶν φράζε πείσομαι δ᾽ ἐγώ.

Et mox idem cum eodem, καὶ ταῦτ᾽ ἐπαινεῖς, καὶ δοκεῖς παρεικάθειν, *Et Eurid.* ἀλλ᾽ ὅστις ἦν ὁ μῦθος αὖθις εἴπατε. *Et apud Aeſchylum Eteocles ita cum choro loquitur,* μὴ νῦν ἐὰν θνήσκοντας ἤ τετρωμένους πύθησθε ἐνκωκυτοῖσιν ἁρπαλίζετε. *At innumeri ſunt eiuſmodi loci quos omitto: nam ex his conſtare puto uniuerſum chorum conſueuiſſe loqui. atque ita nos Ariſtoteles hic docet. Sed, ut ad Horatium redeamus, nequaquam hoc in loco is reijcit chori cantilenas, niſi quæ propoſito non conducant, & hæreant aptè in quo mire conuenit inter illum, & Ariſtoteles qui Euripidem hoc uitio reprehendit, quia malè utebatur* παραβάσει, *quod more comico inducebat chorum, ut cum populo, quæ uellet, loqueretur, & ſæpe quæ ad ſe pertinerent: à quo uitio ex æmulatione Sophoclem cauiſſe Pollux ait, ubi περὶ χορικῶν ἀσμάτων de tota hac re ita ſcribit libro quarto capite decimo octauo* τῶν χορικῶν ἀσμάτων τῶν κωμικῶν, ἕν τι καὶ ἡ παράβασις, ὅταν ἃ ὁ ποιητὴς πρὸς τὸ θέατρον βούλεται λέγειν, ὁ χορὸς παρελθὼν λέγῃ ταῦτα. ἐπιεικῶς δὲ αὐτὸ ποιοῦσιν οἱ κωμῳδοὶ ποιηταί, τραγικὸν δὲ οὐκ ἔστιν. ἀλλ᾽ εὐριπίδης αὐτὸ πεποίηκεν ἐν πολλοῖς δράμασιν, ἐν μέν γε τῇ δανάῃ τὸν χορὸν τὰς γυναῖκας ὑπὲρ αὐτοῦ τι ποιήσας παρᾴδειν ἐκλαθόμενος, ὡς ἄνδρας λέγειν ἐποίησε τῷ σχήματι τῆς λέξεως τὰς γυναῖκας, καὶ σοφοκλῆς δὲ αὐτὸ ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἁμίλλης ποιεῖ σπανιάκις, ὥσπερ ἐν ἱππῶνι *id eſt choricis canticis, unũ erat etiã* παράβασις, *quando, quæ poeta aduerſus theatrũ dicere uellet, illa prodiens chorus dicit. Hoc aũt frequenter faciũt comici poetæ. Tragicũ uerò non eſt: ſed Euripides hoc egit multis in tragœdijs, & in Danaë quidẽ mulierum chorum fecit pro ſe loquentẽ, non animaduertẽs ſe orationis genere mulieres tanquã uiros facere loquentes. Soph. uerò q; cum eo de laude certaret, raro id egit, ut in Hippone. Ex his quænã ſint* ἐμβόλιμα, *& à quib. cantarentur, et quid prohibeat Ariſt. arbitror cõſtare. Exempla comicorũ ex Ariſtoph. ſumat qui uelit: neq; enim quæ ſunt in prõptu, mihi ſunt omnia huc afferenda.*

¶ Conſilietur] *Aut nouũ, aut uetuſtũ apud Euripid. in Hippolyto. Cum enim à Neptuno peteret Theſeus, ut Hippolytũ filium ſibi penderet, atq; ita unum de tribus ſibi ſolueret, promiſſum chorus ſic eum monet:* ἄναξ, ἀπεύχου ταῦτα πρὸς θεῶν πάλιν, γνώσῃ γὰρ αὖθις ἀμπλακών, ἐμοὶ πιθοῦ. ¶ *Et regat iratos*] *Idẽ in eodem,* καὶ μὴν ὅδ᾽ αὐτὸς παῖς σὸς εἰς καιρὸν πάρα ἱππόλυτος, ὀργῆς δ᾽ ἐξανεὶς κακῆς ἄναξ θησεῦ τὸ λῷστον σοῖσι βούλευσε δόμοις.

¶ *Tibia non ut nunc*] *De acceſſione melodiæ, & aliarum rerum ad Tragœdiam pertinentium, & præſertim apparatus. Omnis imitatio poetarum aut* ῥυθμῷ, *aut* λόγῳ, *aut* ἁρμονίᾳ *fiebat, id eſt aut numero, aut ſermone aut harmonia. Sed horum alij uno, alij duobus,*

tragœdia

tragœdia uerò omnibus. Cum enim ea hiſtriones habeat, ſaltatores & tibicines: omnes hi, ſuis tamen quique locis, ſeparatim imitantur. Nam hiſtriones ſermone, ſaltatores numero, tibicines numero & harmonia id faciunt. De locis autem theatri, & ſcena per multa Pollux. Tibia igitur inſtrumentũ muſices adhibebatur in tragœdia, & comœdia: ſed pro rerũ diuerſitate ſonus uariabatur, in tragœdia enim poetæ Dorium cum Lydio miſcuerunt: erat enim Dorium magnificum, & bellicoſum: ex quo Plato, reiectis alijs, hoc in ſua ciuitate ſtatuit utendum. Lydium uerò aptum erat ad luctum. Cum autem in tragœdia illuſtres perſonæ, & heroicæ uerſentur, cumq́ res agãtur triſtes, miſcuerunt Dorium cum Lydio, ut & perſonis, & rebus muſica illa cõueniret. Inuentorem cuius Pythoclydem fuiſſe uolunt. Sed ne multis, lege Plutarch. de Muſica, inuenies multo plura. At natura leníoribus principiis omnia prætexit, unde initio perexigua fuerunt omnia in ſcenis & fabulis, quæ in dies ampliora facta ſunt. donec ad ſummũ peruenerunt. non igitur tibia orichalco iuncta, magnitudine ſua & ſono priſcis temporib. tubæ fuit æmula, nec orichalci ſplendebat ornamentis. Orichalchũ uerò metallum eſſe uolũt, quod in montib. naſcatur. ære omnino præcioſius erat, ſi modò erat. nam Ariſt. id metalli genus unquã fuiſſe negat. Sed cum id Græci ὀρείχαλκον ſcribant, errant Latini, qui aurichalcum nominãt. ¶ Foramine pauco] Figura eſt in numero. pro plurali enim uſus eſt ſingulari. quatuor uer ò foramina tum erant, ut Pollux ait: τέτταρα, inquit, τρυπήματα εἶχεν ὁ αὐλός, πολύτρητον δ' αὐτὸν ἐποίησε Διόδωρος ὁ Θηβαῖος, πλαγίας ἀνοίξας τῷ πνεύματι τὰς ὁδούς. Diodorus igitur Thebanus addidit tibijs plura foramina aperiẽs flatib. obliquas uias. ¶ Aſpirare, & adeſſe choris erat utilis] Vtilis, idonea, et ſatis erat ad aſpirandũ & fauendũ choris, q longè melius ad ſonũ tibiarũ tanquã ducem præteruntẽ canere uidebãtur. aſpirare, fauere eſt, ut Di cœptis aſpirate meis, apud Ouid. ¶ Nondũ ſpiſſa ſatis] Hæc eſt ratio, cur flatu ſedilia parua tibia cõplere poßet: erant enim pauca. Con ra uerò in Epiſt. Spißis indigna theatris Scripta pudet recitare. ¶ Quo ſane populus numerabilis] Interpretatur cur dixerit nondũ ſpiſſa nimis ſedilia. ¶ Quo ſane populus frugi] Non eſt hoc in loco populi ulla diuiſio, ut partem aliam fuiſſe frugi, et integrã, aliã uerò mollẽ, & corruptã intelligit Hor. ſed populũ uniuerſum, modeſtũ, & pudentẽ, ut ea tempora ferebant, & talẽ ait coire ſolitũ in anguſtũ theatrũ, cum ipſe populus totus eſſet paruus: neq; enim fabulas ſpectare boni unquã refugerunt, præter grauißimos quoſdã uiros, qui colligendi ſui cauſa quandoque ſecedebant: nam ut à Romanis exemplum ſumas, non'ne ſenatores, in cauea, & equites proprijs gradibus ſpectabant? ſim l ter Athenis. at quis auſit negare etiam leuiorum, & improborum hominum multos à ſpectaculis nonnunquam alienos animos habuiſſe? an ita putat quiſquam ullis temporibus accidiße, ut ad unum omnes in cauea ſpectarent? intellige igitur populum pro maiore parte populi, quæ pro optima temporum natura innocens, & religioſa erat, & ſpectaculis oblectabatur. ac rebus ipſis capiebatur potius, quàm apparatus magnificentia, & ſuauitate cantus. At poſtquam cœpit agros extendere uictor & urbem. ¶ Latior amplecti murus] Id eſt, poſtquam fines imperij propagare cœpit, & finitimos populos primum, deinde remotos etiam parare ſibi coëgit, & cum iam populus uix eſſet numerabilis, uinoq́; diurno, & paßim genium placaret, feſtis diebus, ut nõ amplius totus eſſet frugi uel caſtus, uel uerecundus. ¶ Acceßit numeriſq; modiſq́; licentia maior] Loquitur de eodem populo, ſed aucto & magna ex parte mutato. Quod oſtendit cũ dicit, Indoctus quid enim ſaperet, liberq́; laborũ Ruſticus urbano confuſus turpis honeſto? Cum igitur iam non itẽ eſſet populi ſimplex, & pura natura, quærenda fuit ratio, ut qui rerum grauitate, & uirtutibus fabularum ob imperitiã capi non poterant. hi ſaltem apparatus ſplendore, & ſuaui melodia & molli ſaltatione tenerentur. Vnde, Priſcæ, motumq; luxuriam addidit arti. Tibicen, traxitq́; uagus per pulpita ueſtem Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris, & cætera.

Quorum nihil eſt omnino, quod quis, niſi deliret, ad Romanos referre poßit: neq; enim paruus populus Romanus poſt punica bella fuit. neq; tum cœpit agros extendere, nec urbem latiore muro cingere, neq; tibiæ foramina, uel fides citharæ quiſquã Romanus addidit, nec ſyrma inuenit. neq; tulit eloquiũ, neq; graues ſententias, nec deniq; uerbum ullum in his uerſibus, quod ad Romanã rationẽ poßit accõmodari. Nam hic Hor. de palliatis fabulis nequaquã de togatis loquitur: has enim uno tantum loco attigit dicens, Nil intentatum noſtri liquere poetæ & quæ ſequuntur. Atqui quando tandem Latini Græcos legere cœperunt? non'ne capta Græcia? non'ne tum primum artes illatæ ſunt agreſti latio? non'ne ſerus Rom. non'ne poſt Punica bella quietus quærere cœpit? Quid Sophocles, & Theſpis, & Aeſchylus utile ferret? Et rem tentauit ſi dignè uertere poſſet? Tentaſſe dicit Rom. an uertere poſſet, ergo Græcos non imitabantur modo, ſed etiã Latinos faciebãt. quid ergo? fabulas ipſas, & omnes earũ partes, et rationẽ totam ſequebantur Rom. ut perfecta omnia, Tibias uerò, & citharas, quales illi habebant, refutarunt. & calamos, ſi Dis placet, aut fiſtulas agreſtes in ſcenam illi primum attulerunt? nam quid addere potuerunt Romani, quod à Græcis eſſet omiſſum? uel quæ'nã gens eſt quæ ab alijs inuẽta nõ acceperit? Et quæ ipſa inuenerit, nõ omnibus cõmunicarit? Vnus Piſeus Tyrrhenus æneã tubam dedit omnibus. Vſum equorum Bellerophon. Quid multa? lege Plin. lib. 7. cap. 56, innumera cũ his inuenies exempla, et ea ipſa quæ propria ſunt huius quæſtionis. Nam fiſtulam Panos inuentum eſſe diſces, Monaulum Mercurij, obliquam tibiam Midæ, geminas Marſyæ. Citharam Amphionis, aut Orphei, aut Lini. at hæc Latinis aucta ſunt, & perfecta nihil minus, uel Latinis teſtibus. nam ut idem ſcribit ſeptem chordis uſus eſt Terpander, octauam Simonides addidit, nonã Timotheus. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras primus, cũ cantu Amphiũ, ut alij Linus. Cithara edita carmina cõpoſuit Terpander cum tibijs canere uoce Troezenus Dardanus inſtituit. Quis aũt πολύφθογγον fecerit tibiã, ex Polluce retulimus. Quis igitur tam impudẽs Latinus erit, qui ſibi quidquã horum arroget? aut quis tam ingratus qui à Græcis hæc omnia ſe neget accepiſſe? ſed redeamus ad paruũ populum, & frugi, & caſtum, & uerecundũ, & uideamus an hæc populo Romano tribui poßint. Si iam inde à principio huius imperij naturã populi Romani conſideremus, fatendũ erit, in illa colluuie Romuli nihil horũ eſſe potuiſſe, niſi forte quis uelit ad Aſylum innocentes, et ſanctos uiros cõfugiſſe. aut Latinos eos, & Albanos, qui relicta patria, cũ paſtoribus miſti ad nouæ urbis condendæ ſpem ſe contulerunt, honeſtos domi ſuæ, & probos fuiſſe cogitemus. at poſtea religione Numæ, & aliorum regum optima diſciplina frugi fuit, & uerecundus populus, quis neget? at idem magnus quoq; fuit & numeroſus. nam condito luſtro à Seruio Tul. 80. millia ciuium cenſa fuiſſe legimus. quid exiſtimemus annis poſt amplius ducentis? cum Liuius Andronicus primus omnium fabulam docuit? Quare dum paruus fuit populus Romanus, neq; frugi, neq; uerecundus eſſe potuit dum uerò caſtus, & uerecundus, non fuiſſe paruũ conſtat. non igitur de Rom. Pop. hæc dicta ſunt. Et multo minus dici potuerũt poſt punica bella, quãdo ipſius Hor. teſtimonio Græcis Romanus admouit acumina chartis. at quando latior amplecti murus cœpit urbem Romanã? quando Sabini Capitolium, Albani Cæliũ, Latini Auentinũ collem impleuerunt, ac etiam multo latior, quando Ser. Tullius Quirinalẽ, Viminalem, & Exquilias mœnibus eſt complexus. Quando fabulæ nomen apud Rom. fortaſſe notũ erat, nedum agi conſueuiſſet: at Hor. oſtendit agi fabulas ſolitas fuiſſe, antequã populus. & ciuitas ipſa creſceret, et antequam ager extenderetur. Nos uerò hæc omnia multo antè facta eſſe Romæ ex uera hiſtoria cognoſcimus. Quare concludi neceſſe eſt Horat. aut de urbe Roma, aut de Pop. Roman. aut deniq; de Latinis, nec intellexiſſe, nec intelligere potuiſſe. Sed redeamus unde digreßi ſumus. ¶ Vinoq; diurno] Non igitur frugi Pop. ita cum morum licentia, tibiarum quoq; licentia, & canticorum creuit, nec aliter fieri potuit, indoctus quid enim ſaperet? ubi nec rusticus

ab urbano,

ab urbano, ne turpis ab honeſto diſcretus erat? qua non grauitate rei, qua poetarum ſapientia teneri potuiſſet? declarat Horat. in Ep. ad Auguſtum quid poßit in Scena uulgus imperium, cum dicit, Sæpe etiam audacem fugat hoc, terrentq́; poëtam Quod numero plures, uirtute, & honore minores, Indocti, ſtolidiq́; & depugnare parati, Si diſcordet eques, media inter carmina poſcunt, Aut urſum, aut pugiles, his nam plebecula gaudet, Et quæ ſequuntur. fuit igitur illecebris, & grata nouitate morandus. ¶ Seueris fidibus] Ob res ſeueras quas numero, & harmonia citharœdus imitatur Citharæ ſeptimam cordam Terpander, octauam Simonides, nonam Timotheus adiunxit. Plin. lib. 7. cap. 56. Plut. νήτην tribuit Terpandro.

¶ Et tulit eloquium] Aeſchylus primus lucem attulit tragœdiæ. notißimus eſt ille locus in decimo Inſtitutionum Quintiliani: Vbi etiam multo clarius illud opus illuſtratum ab Eurip. & Soph. fuiſſe traditur. ¶ Facundia præceps] Oſtendit celeritatem facti: ut enim ab Aeſchylo cœpit in lucem prodire, ſtatim exceperunt eam Sophocles, & Euripides & ſumma eloquentia coluere. Vel præceps; Quod rerum, & uerborum magna copia comparata uir in dicendo quoq; exercitatus magna cum celeritate dicit, ſed prior ſententia melior.

¶ Vtilium'q; ſagax] Bene dicere nemo poteſt, ut ait M. Tullius de Claris Orat. niſi qui prudenter intelligit. Quare, qui uera eloquentia dat operam, dat prudentiæ. ad uerborum igitur copiam, & ornatum ſententiarum grauitas fuit adiungenda, ne grauißimorum uerborum, & optimorum ſonus inanis eſſet. ¶ Diuina futuri] Laudatur mira tragicorum prudentia, qua tanquam Apollines proſpiciunt, & prædicunt futura. Quis crebrior ſententijs Euripide? Quis grauior uel illo, uel Sophocle. ¶ Carmine qui Tragico] Multa hic Hor. de Satyris, ac ſi eſſent in magno uſu: neq; tamen ullus extat tragicus poëta, apud quem Satyros fuiſſe coniectura ſaltem uideamus. Quin etiam Ariſtoteles reiectos eos oſtendit cum dicit, ἔτι δὲ τὸ μέγεθ☉ ἐκ μικρῶν μύθων, καὶ λέξεως γελοίας διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη. *id eſt, preterea magnitudo ex paruis fabulis, & ex oratione ridicula, quod à re Satyrica receßit, ſero eſt ad perfectionem perducta. atque apertius ex ſequentibus conſtat Sophoclem & Euripidem, & ante hos Aeſchylũ Satyros reieciſſe: quod tetrametrum, quo Satyrorum cauſa prius utebantur, in Iambum commutarunt, quo, ueluti proprio, utuntur tragici poëtæ. inquit enim Ariſt,* τότε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. τὸ γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν, καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. *Cum igitur eodem teſte Horatio, Hunc ſocci pedem ceperint, grandesq́; cothurni. Non uideo, neq; cur hic tam multa de Satyris præcipiat, neque cur exiſtimet quiſquam in Sophoclis, Euripidisq́; tragœdias inſertos eos unquam fuiſſe cum præſertim ijs, ſi rem rectè conſideres, ne locus quidem in illis tragœd. eſſe poßit. niſi forte uel ante choros, uel poſt, inter actus medios collocemus Sed eſt falſum, uel mendax Ariſtot. nam ſi certum, & ſeiunctum Satyri locum aliquem habuiſſent, tetrametrum, quod ab illos carmen erat accommodatum, non in Iambum conuerſum fuiſſet, ſed cum ipſis Satyris reiectum. Sed agentibus illis, & colloquentibus cum cæteris inductis perſonis, tetrametrum erat confuſum in omni ſermone: & propterea, ſublatis Satyris tetrametrum in iambum qui aptior eſt uerſus ad res agendas, commutatum eſt. Quare tragici, quos hodie legimus, à Satyis prorſus abſtinuerunt. ac ſi ex Satyrico, ait Ariſto. mutatam tragœdiam in ſua perfectione conſtitiſſe, quos intelligit tandem eam à Satyris uindicaſſe? Aeſchylum, credo, Sophoclem, Euripidem, & huius generis poetas. Et tamen uehementer me perturbat Horatius dum ita de ijs loquitur, ut ſi eſſent in frequenti uſu nec tragici poëtæ unquam eos reieciſſent. ut neceſſarium ſit alterutrum errare uel Horat. uel Ariſt. Ego uerò, ut utrunque tueri nequeo, ita neutrum damnare audeo. Illud tamen dißimulari non poteſt Græcorum poëtarum uſum, quos habemus, facere cum Ariſtotele. Sed alij uiderint: Cur autem in ſcenã Satyros induxerint, ſatis aperte Poeta noſter expoſuit. Qui nã illi fuerint, ne*

mo eſt, qui neſciat: in feſtis enim ſaltationibus comites erant Dionyſii. Eorum uero nomina hæc erant. Satyros πολιὸς Satyros γενᾶδιν. σάτυρος ἀγέινειος, σειληνὸς πάππος dicti autem ſunt, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, quod rictum ut canes, rugent, & contrahant in riſu. ¶ Et aſper incolumi grauitate locum tentauit] Vt nec ad humilitatem comicam deſcenderet, nec ad tragicam maieſtatem inſurgeret. ¶ Obſcuras tabernas] Erant comœdiæ tabernariæ Latinæ Græcis comœdijs ſimiles, ita dictæ, quòd humiles perſonas haberent. ¶ Aut dum uitat humum] Inter comicam, & tragicam interiecta eſſe debet oratio Satyrorum. Et cauere, ne aut humi ſerpat, dum à maieſtate tragica refugit: aut, dum comicam humilitatem reformidat, inaneſcat. ¶ Effutire leues] Sic alibi: Verſibus exponi tragicis & cætera. & Marcus Tullius de Optimo genere dicendi: Et in tragœdia inquit comicum uitioſum eſt, & in comœdia turpe tragicum. quæ uerba ad orationem etiam non ſolum ad res poſſunt referri. Dubium non eſt, quin ſententiæ, & uerba cum re ipſa conſentire, & conuenire debeant. Quam quidem curam qui nõ habeant, non uideo quid ſit, quod in ſcribendo curent. Nam oratores hoc ſibi præcipuè præponunt, itemq; poëtæ. quare ſic Ariſt. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν: ſunt enim multa quæ oportet τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον εἰ φαίνοιτο ἡδέα, καὶ μὴ διὰ τοῦ λέγοντος. Quòd ſi ſententiarum tanta cura ſit habenda rerum cauſa, nónne uerba utriſque conſentanea eſſe debent? ¶ Non ego inornata] Equidem adduci non poſſum, ut credã Horatij conſilium fuiſſe docendi rationem Satyræ fabulæ, cui ſimilem Latinam Attellanam Diomedes ſcripſit: non enim eo fuit animo, ut ad has nugas deſcenderet: loquitur enim de tragœdia, & ea Græca, quam Latinis imitandam putat, & ut poßint ſuis præceptis curat. nam quis apud Latinos cũ Satyris docuit tragœdiam? præterea, ſi Attellana erat Satyræ ſimilis, humilior erat utriuſque ſermo, quàm comœdiæ. Nec quenquam moueat, quod hic Latinam fabulam nominarit, per eã enim comœdiam intelligit. quod apertè per Dauum, & Pythiam docet, quæ ſunt comicæ perſonæ, & à Græcis ſumptæ: ne quis argutulus hic quoque det argumenta ſuæ leuitatis. Verba inornata dicuntur quæ neque tranſlata, neque mutata ſunt, uerum ſimplicia, & propria, ab omni ratione tropi aliena. ¶ Et dominantia] Et hæc propria ſunt, quæ cum re ipſa penè uidentur eſſe nata, & dominantur in ſuo ſenſu, non expulſa de ſede ſua à tranſlatis. Hæc itaq; uerba Satyris conueniunt Sed non illis ſolis Poëta delectabitur, quoniam propria nomina perſpicua ſunt illa quidem, ſed admodum humilia. ut his uerbis docet Ariſtoteles λέξεως δὲ ἀρετὴ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, σαφεστάτη μὲν οὖν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή. in quo genere peccauit Cleophon uti idem teſtatur, & Sthenelus: ne igitur oratio ex proprijs tota contexta nimiũ ſit humilis, non ea ſola Satyrorũ ſcriptor amabit Horatius ut à comico differat: Nec ita conabitur. ¶ Tragico differre colori] Id eſt, nec ita proprijs delectabitur, & à trãſlatis abſtinebit, ut ſit comico ſimilis. ¶ Dauus ne loquatur] Dauus, & Pythias comicæ perſonæ: Silenus, ſatyrica. ut aũt inter comicas, & tragicas perſonas ſupra poſitũ eſt diſcrimẽ, ita nũc à comicis ſeruis Satyros differre docet. Et notandũ nõ cũ Chremete aut cũ Simone, ſed cũ Dauo, & Pythia cõmiſiſſe Satyros. quippe qui in tragœdia non honeſtiores eſſent, quã illi in comœdia. ¶ Ex noto fictum] Ex nota ſententia, quæ ſumpta ſit de medio fictam ſequar, id eſt fingã carmen Satyricum, non de re recondita, uerum de uulgari atque eiuſmodi carmen erit, ut nemo non ſperet ſe tale poſſe fingere, ſed tamen admodum rari efficiant.

¶ Tantum ſeries] Tanta eſt uirtus ſtructuræ, tanta uis compoſitionis, tantum ornamenti in uulgaribus rebus affert optima uerborum collocutio in Ora. ſuo M. Tul. de oratione ſubtili idem ſic inquit: Nam orationis ſubtilitas, imitabilis illa quidem uidetur eſſe exiſtimanti, ſed nihil eſt experienti minus. De Satyra uero ſunt hæc omnia, de comœdia, ut quidam male ſuſpicantur,

cantur. ¶ De medio ſumptis] Quod ex noto dixit. hic interpretatur. ¶ Crepent] Hoc uerbo libenter utitur Horatius nam in primo epiſtolarum. Sulcos, & uincta crepat mera. Et in ſecundo Sermonum. Siquid Stertinius ueri crepat. Quod in eo ſenſu uidetur poni, ut ſignificet aliquid frequenter dici, ut nil aliud habeatur in ore. ¶ Offenduntur quibus eſt equus et pater] Id eſt equites, & patritij. & Res, id eſt qui ſunt diuites, nec eos modo, qui cenſum habent equeſtrem, uel patritium, ſed omnes locupletes intelligo, quorum magna potentia ſolet eſſe inter ciues. ¶ Nec ſiquid fricti] Pauperculam intelligit plebeculam, cuius aura leuis admodum uidetur. Quare nobilium & potentiorum gratia quærenda eſt. Probibenda ſunt igitur Satyrorum immunda, & ignominioſa dicta in equites, & patritios, quamuis ea plebecula ualde probet: plus enim damni fit in offenſione nobilium, quàm, in ineunda gratia humiliorũ, lucri. ¶ Adcreſcere] Id eſt addi: cùm enim ſenarij dicerentur, quod ſex metris conſtẽt, trimetri quoq; ſunt appellati, quod ob ſummam celeritatem tribus, non ſex pedibus conſtare uideantur. Et in primo Odarum, In celeres Iambos Miſit furentẽ inquit. Et in primo Sermonum trimetrum ſignificauit dicens, Pollio regum Facta canit pede ter percuſſa.

¶ Non ita pridem] Ennius poſt Liuium Andronicum antiquiſſimus poëta Latinus multa ſcripſit tum heroico, tum iambico metro. ita tamen ut ob antiquitatem, quamuis ingenio clarus eſſet, non ſatis cultus uideretur. quod idem de L. Accio dici poteſt, qui non ita multo poſt Ennium floruit in tragœdia. Hoc teſtantur hi uerſus Horat. in primo Sermonum de Lucilio ſcripti, Nil comis tragici mutat Lucilius Acci? Non ridet uerſus Enni grauitate minores? at ſi Lucilius Accium limabat, & Ennium tumidum ridebat, cum tamen ipſe, ſi Horatio credimus lutulentus flueret, non eam laudem habere potuerunt, ut illius iambi religione ſint uſi, qui primus ad extremum ſimilis ſibi erat. dicit igitur Horatius, ¶ Non ita pridem tardior ut paulo] Latinus tempora reſpicere non potuit: quòd nullus è Latinis uſus erat iambo puro, unde fieri poſſet apud nos ea uariatio. at cum ſpondeos uideamus ea lege diſpoſitos in metris Euripidis & Sophoclis & nequaquam apud Latinos. quis negare auſit de Græcis hic Horatiũ loqui? Non ita pridem igitur] Vt erant tempora Græcorum dixit. ¶ Hic & in Acci] Hic uerſus ſtabilis ſpondeo. ¶ Nobilibus trimetris] Ironice dictum. quo nam pacto ab antiquorum Græcorum formula recederent? nobiles igitur ironice dixit, quia tales eſſe uulgo putabantur. quod in epiſtolis ad Auguſtum apertius damnat. Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus, Vt Critici dicunt, leuiter curare uidetur, Quæ promiſſa cadant & Sõnia Pythagorea, Vde plura, nam ſi ulla in eis nobilitas fuiſſet, non ſolos Græcos imitandos ſtatuiſſet. at uide, ut ſtatim illorum negligentiam coarguat dicens.

¶ In ſcenam miſſos] Quæ uerba confirmant iudicium Lucilij, qui uerſus Ennij grauitate minores deridebat. quos iuſtus iudex crimine, uel operæ celeris, uel carentis cura, uel ignoratæ artis improbaret. Nam hæc ita ſunt diſponenda, in ſcenam miſſos magnos cum pondere uerſus iudex premit crimine, aut operæ nimium celeris, curamq; carentis aut turpi crimine ignoratæ artis. Sed interpellauit quidem Horatium hæc dicentem, nec paſſus eſt eum claudere ſententiam, pronuntiando iudex, quod eſt ſubiectum uerbi premit. itaque refellens Horatium perſona ſubiecta dixit. Non quiuis uidet immodulata poëmata iudex. itaque iudex iungitur & affirmato uerbo premit, & negato uidet. uel intelligas quiduis aliud poëtam uoluiſſe inferre premens negligentiam, & ignorantiam rei metricæ poetarum Ennij, & Acci. Sed interpellatum non potuiſſe. atque hos uerſiculos.

Non quiuis uidet immodulata poëmata iudex, Et data Romanis uenia eſt indigna poetis. caue tribuas Horatio: ſunt enim per ἀντίθεσιν dicti à ſubiecta perſona. quod oſtendunt uerba ſequentia poetæ indigna uerò, non quod ita ſit, ſed quia tu Horati indig-

nam iudicas, Idcirco ne uager? ſcribam'ue licenter? uagérne quia non quiuis iudex uidet imo modulata poemata? Scribā ne licenter? quod data Romanis ſit uenia poetis? an omnes uiſuros peccata putē mea? ut uagandū non putē? Tutus & intra ſpē ueniæ cautus, nil ſcribam licenter.

¶ Vitaui deniq; culpam] Si ſequar eam ſpem, ut mea uitia nemo ſit uiſurus, nec ſi uiderit, ſit ea reprehenſurus. Quid tandem effecero? uitabo culpam, ſed laudem nullam merebor. Ergo ſatis eſt non damnari? at hoc facilius, & tutius non ſcribendo poterat obtineri. quærimus laudem? ſummo igitur labore, & ſtudio cauendum eſt, nequid in ſummo noſtro poemate deſiderari poßit, ut perfectißimum ſit, & ut aiunt habeat omnes numeros. quod ſi uos optatis.

¶ Exemplaria Græca Nocturna uerſate manu, uerſate diurna] Nónne ſatis iam conſtat refutatos hic eſſe Latinos omnes? nónne totius hic locus ſic eſt illuſtratus, ut cuiuis planus, & clarus eſſe uideatur? ¶ At noſtri proaui] Id eſt, at dicet aliquis: eſt enim ὑποφορά magna fuit apud ueteres opinio de numeris, & ſalibus Plautinis. Et ideo, cum ad Græcos, Latinis contemptis, reijciat Piſones, occurrens aliquis Plautum opponit, auctoritate maiorum, optimum Poetam. hanc igitur opinionem reprehendit. nimium patienter inquiens utrunque, ne dicam ſtulte miratos eſſe de hoc Horatij iudicio alio loco diſputatum eſt à nobis, contra Cœliū Calcagninum. quare nunc paucioribus eſt agendum quamuis de tragicis hic diſputatur, et omnē opinionē, quæ magna erat de τριμέτρον Ennij, & Accij nobilitate, extinxerit, idē ſibi ſtatuendum eſſe de comicis putauit. at uidens quàm longum fuiſſet omnes confutare iudicauit eo euerſo, qui optimus haberetur, reliquos omnes facile ceſſuros, is autem erat Plautus. quo conſilio etiam tragicos illos oppugnauit. ¶ Sales] Non enim ſatis eſt ut contra Luciliū ſcribit idem, Riſu diducere rictum auditoris. ¶ Si modo, ego & uos] Non dubitat, quin ipſe cum Piſonibus ea rectè iudicare poßit, ſed eſt modus confirmandi: aſſumendum eſt enim At ego, & uos ſcimus, Ergo nimium patienter utrunque ſunt mirati. ¶ Digito callemus, & aure] Non quod cantarent ad hiſtriones, ut quidam uolunt, hic accipias, quanquam uera eſt hiſtoria, in ſeptimo primo Decadis apud Līuium. Sed ea tamen nihil ad hunc locum: Sed quod, ut Quint. ait libro nono, tempora etiam animo metiuntur, & pedum, & digitorum ictu interualla ſignant quibuſdam notis, atque æſtimant quo breues illud ſpatium habeat, inde τετράσημον πεντάσημον. Sed & Philoſtratus in Orpheo idem his uerbis comprobat. ὁ δεξιὸς δὲ ἀναβάλλεται τὸν ξυνθμόν, ἐπικροτῶν τὸ ἔδαφος τῷ πεδίλῳ. ¶ Ignotum tragicæ] Varia eſt opinio, quo Theſpis numero tragicus extiterit. nam poſt Epigenem decimoſexto eum fuiſſe tradunt, alij ſecundum ab hoc, ante omnes alij ſtatuunt fuiſſe. hic primum ceruſſa faciem obliuit, tum portulaca obtexit, poſtremo induxit uſum perſonarum, quas ex panno lineo ſolo confecit. docuit autem tragœdias 61. Olympiade. at ex Suida, hæc hiſce, cuius uerba de hac ipſa ipſa re ſcripta ſunt hæc. θέσπις ἰκαρίου πόλεως ἀττικῆς τραγικὸς ἑκκαιδέκατος ἀπὸ τοῦ πρώτου γινομένου τραγῳδοποιοῦ ἐπιγένους τοῦ σικυωνίου τιθέμενος. ὡς δέ τινες δεύτερον μετ' ἐπιγένην: ἄλλοι δὲ αὐτὸν πρῶτον τραγικὸν γενέσθαι φασί. καὶ πρῶτον μὲν χρίσας τὸ πρόσωπον ψιμμυθίῳ ἐτραγῴδησεν, εἶτα ἀνδράχνῃ ἐσκέπασεν ἐν τῷ ἐπιδείκνυσθαι, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσήνεγκε καὶ τὴν τῶν προσωπείων χρῆσιν ἐν μόνῃ ὀθόνῃ κατασκευάσας: ἐδίδαξε δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ ξ ὀλυμπιάδος, μνημονεύεται δὲ τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἆθλα πελίου, ἢ φορβάς, ἠίθεοι, πενθεύς. Horatius uerò hunc oſtendit fuiſſe primum poetam tragicū facit enim inuentorem ignoti generis tragicæ camœnæ.

¶ Peruncti fecibus ora] Elocutio Græca frequentißima tam poetis, quàm oratoribus, apud nos uerò non item: Eſt enim poetis tantum familiaris, Græci quidem per defectum prępo-

præpoſitionis κατὰ ita loquuntur. noſtri interpretantur per participium habentes ora peruncta. Sed latinius accuſatiuus ille uertitur in ablatiuum. ut albus dentes, id eſt, dentibus. ut pars, quæ ſit albus explicetur. nam & nos per defectum præpoſitionis ſecũdum ita loquimur. Sed ea non ita nobis ſeruit, ut Græcis κατὰ. fæcibus autem dixit quod ψιμμυθίῳ Suidas, batrabion inquit Cælius. Rhod. coloris ſpecies, quo ante excogitatas perſonas faciem perungerent, quod authoritate huius loci confirmat, ut per fæces non triga tantum, ſed immundam cuiuſuis rei ὑποστάθμην accipias. ¶ Poſt hunc perſonæ, pallæq;] *Notandum eſt, quod ex Suida modo retulimus, θέσπιν τὴν τῶν προσωπείων χρῆσιν ἐν μόνῃ ὀθόνῃ κατασκευάσαι. Verum ſimplicibus ex ſolo panno lineo eſt uſus Theſpis. Aeſchylus uero ad rationem fortaſſe tragicam perſonas redegit. nã de tragicis, comicisq; perſonis permulta Pollux Ariſtoteles uero ſic ait. καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο ἐπεὶ ἔσχε τὴν αὑτῆς φύσιν καὶ τότε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος αἰσχύλος ἤγαγε καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν σοφοκλῆς, & in multas iam formas tragœdia commutata, ubi naturam ſuam fuit adepta, conquieuit, atque primus omnium Aeſchylus & hypocritarum numerum ex uno perduxit ad duos, et chorum imminuit, & primas agendi partes inſtituit. Sophocles uero tertias, & Scenæ compoſitionem. Vbi nos uidemus, quæ ſint in tragœdiam ab Aeſchylo collata, & quæ à Sophocle: hic enim Scenam adornauit, ille modica pulpita tignis inſtrauit. ille duas perſonas, hic tertiã addidit. Illud etiam uidetur eſſe conſiderandum, Ariſtotelem hypocritas eas intelligere perſonas, quarum uni primæ, alteri ſecundæ, tertiæ partes tribuuntur tertiæ, ex quo πρωταγωνιστὴν, δευτεραγωνιστὴν, τριταγωνιστὴν λόγον dicunt, ut magis confirmer ab Horatio per actorem ſupra intellectum eſſe protagoniſtam, cuius partes, & officium uirile tueatur chorus. atque hæc ad apparatum pertinent, quem ὄψιν uocat Ariſt. neque hæc pars, ut nec melodia, prætereunda fuit: ὄψις enim agendis fabulis continet omnes earum partes: inquit enim Ariſtoteles καὶ γὰρ ὄψις ἔχει πᾶν καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος διάνοιαν ὡσαύτως. omnia enim hæc uerſantur in ſcena, quæ quidem ſpeciem habet à rebus nihil abhorrentem: eſt enim uelut inſtrumentum, nam ex apparatu, & melodia ſunt imitationes ut fabulæ ratio poſtulat. dictio uerò, mores, ſententiæ res ſunt, quæ ad imitandum ſunt propoſitæ. uerum ſi tragœdiam ipſam legamus, non magis apparatus & melodia ſunt illius partes, quàm in antiquorũ orationibus, quæ leguntur, actio, & memoria. cũ uerò hæc unuſquiſq; ſcribat. ut agantur. hæ quoque partes numerantur, quare Horatius de origine, & acceßione eorum dicendũ aliquid exiſtimauit.* ¶ Et docuit magnumq;] *Ad λέξιν redit. ſupra quoque: & tulit eloquium inſolitum. hic uero perfectiorem eloquentiam intelligit. Quæ Sophoclis & Euripidis fuit potius, quàm Aeſchyli. de quo ſic Quintilianus in decimo: tragœdias primus in lucem Aeſchylus protulit, ſublimis, & grauis & grandiloquus ſæpe uſque ad uitium. Sed rudis in pleriſq;, & incompoſitus. propter quod correctas eius fabulas in certamen deferre poſterioribus poëtis Athenienſes permiſere ſuntq;, eo modo multi coronati. Sed longe clarius illuſtrauerunt hoc opus Sophocles, & Euripides. iam uidemus hic quid ſit magnum loqui. Sed illius uitia hi limarunt. Nam ſine ullo tumore politi, grandes, & ornati fuerunt in ſcribendo.* ¶ Nitiq; cothurno] *Id eſt, geſtare cothurnum, quo nituntur incedentes: hoc & uiri & puellæ utebantur, utrique pedi apto. Suidas. κόθορνος ὑπόδημα ἀμφότερον δεξιόν. Et de Theramene loquens οὕτως inquit. ἐκαλεῖτο ὀνομαζόμενος ἀθηναῖος ῥήτωρ, μαθητὴς προδίκου τοῦ χείου. Et cauſam refert. εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ στρεφομένου συνεχῶς, ὄντος γὰρ τοῖς ἀ συνισταμένοις, καὶ τῷ πλήθει, ὅτι ὁ κόθορνος πρὸς τὰς ὑποδέσεις ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἐφαρμόττει. habemus igitur ex Suida tria de co-*

thurnõ, & quod habilis ſit utrique pedi, & quod mari, & fœminæ conueniat, & cur Theramenes Cothurnus uocaretur. quod in bonam partẽ Plutar. accipit. Sic enim inquit in Politicis. ἀλλ' ἐνταῦθα δεῖ μάλιστα τὸν ἡρμοσμένους κόθορνον ὑποδησάμενον ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν, καὶ μηδετέροις προστίθεσθαι. atque ibi plura leges, ex quibus intelligas Theramenem optime animo ita ſe geſsiſſe. nec ſemper hoc prouerbium in malam eſſe partem accipiendum, quod inconſtantiam aut leuitatem non arguat omnino.

¶ Succeſsit uetus his comœdia] Tragœdiæ ſucceſsiſſe comœdiam rectè tradit Horat. non quia hæc illi fortaſſe origine par non ſit: Sic enim de utrinſq; ortu, & acceſsione ſcripſit Ariſtoteles: γενομένης οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς καὶ αὐτὴ καὶ ἡ κωμῳδία, καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμεναι κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς. idem igitur utriuſque principium fuit: horrido enim ſermone, & ſua ſponte fluenti conſtabant: auctæ ſunt autem ſimili ratione, quanquam diſsimili genere. Hæc enim quantum ex re ipſa conſtitit, aucta eſt ſenſim ab iis, qui Phallica protulerunt, illa uero ab iis, qui dithyrambum cecinerunt. Ex his tamen non conſtat, utra prior agi cœpta ſit. nec alibi fortaſſe. Sed quoniam tragœdia ab initio chorum accepit à magiſtratu, & multo pòſt comœdia, in lucem illa prior eſt progreſſa, & hæc eſt conſecuta, ut mox uidebimus. Quod igitur Donatus ait Cratinum, & Eupolim, & Ariſtophanem patres ueteris comœdiæ: illius intellige, quæ iam publico accepto choro in publicis ludis uerſari cœperat. nam ante hoc tempus perfecta erat illa quidem, ſed tamen obſcura, & incertis authoribus ad ſuam perfectionem deducta. Sed primam Donatus uidetur originẽ ad illos referre, ut à Theſpim tragœdiæ. atq; eo magis uidetur hoc uoluiſſe, quod, ut uerum principium horum δραμάτων oſtenderet, Homerum, ut etiam fecit Ariſt. earum authorem dicit eſſe. quaſi uero poſt Homerum illi primi fuerint, quod eſſe falſum omnia demonſtrant. diutius latuiſſe comœdiam refert Ariſtoteles, & cauſam affert, ὅτι χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, Quare non habuit à principio comœdia fautores, ut tragœdia. Nec illius ſtudii amatores cognoſci poterant, ut tragœdiæ, quod publica luce carebat, & publico teſtimonio. Sed tamen aucta eſt illa quidẽ, uerũ à paucis ſpectabatur. quod in Dionyſii, aut aliis publicis ludis locũ nõ habebat, atq; hinc illi, qui in ea laborarũt, in pauciſsimorum, & eorum ignobilium cognitione uerſabantur. Ex quo natum eſt, ut perſonarum, prologorum, hypocritarum numeri, & huius generis rerum aliarum inuentores ignorentur. nam hæ ſunt μεταβάσεις, id eſt mutationes quas poſuit Ariſtot. ex quo hæc omnia ſumpſimus: mutari enim forma comœdiæ uidebatur, quoties aliquid horum adiungebatur. Sed cur eius uerba non adſcribam? hæc ea ſunt. αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο οὐ λελήθασιν, ἡ δὲ κωμῳδία διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς ἔλαθεν· καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, ἢ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται. Tragœdiæ quidem progreſſus, & per quos facti ſint non latuere. Comœdia uerò, quod parum illi à principio faueretur, latuit. Etenim magiſtratus comœdorum chorum ſero dedit, Sederant uoluntarii. ubi uero formam aliquam, & ſpeciem habere cœpit, qui poëtæ dicti fuerint illius, commemorantur. Qui uerò perſonas tradiderit, uel prologos, uel numerum hypocritarum, & quæ ſunt eiuſmodi, ignoratur. μεταβάσεις quas mutationes interpretor, nihil aliud fuerunt in tragœdia, quàm in comœdia, id eſt perſonæ, prologi, hiſtriones. adde etiam, ſi placet, apparatus ſcenæ, pulpita, & id genus alia, quæ omnia intellexit Ariſtoteles cum dixit καὶ ὅσα τοιαῦτα. hæc autem in tragœdiis quibus uis cum ſuis authoribus cognita fuere. Etenim

ea placuit

ba placuit magis, & habuit plures fautores. hoc eſt μᾶλλον ἐσπουδάζετο. *ac in publicis ludis ſortita locum magis enituit. Contra comœdiæ non ſcriptores illi quidem, alioqui per quos aucta fuiſſet? ſed honores ſpectaculorum publicorum defuerunt, quo circa in tanta populi gratia non uiguit. quare comici poëtæ, qui eam ornarunt, & ſuis inuentis auxerunt, in ignoratione hominum uerſantur. Quantum igitur interſit publicos habuiſſe choros, aut priuatos, ex eo cognoſci poteſt, quod non aliam ob cauſam tragœdia tanta fuit in luce. nec uiciſsim in ijs tenebris comœdia, quam quod illa publicis honoribus, hæc priuatis ſpectata fuit. Ex his conſtare puto non ignoratum eſſe quibus rebus aucta ſit comœdia, ſed quibus auctoribus, nec illi poëtas defuiſſe, nam per quos aucta fuiſſet? & uoluntarios habuiſſe choros, ut qui nec publico ſumptu alebantur, nec per choragum ſumptu ſuo munere cogebantur, ut eſt apud Xenophontem in Hierone.* καὶ γὰρ ὅταν χορούς ἡμῖν βουλώμεθα ἀγωνίζεσθαι, ἄλλα μὲν ὁ ἄρχων προτίθησιν, ἀθροίζειν δὲ αὐτοὺς προστέτακται χορηγοῖς, καὶ ἄλλους διδάσκειν, καὶ ἀνάγκην προστιθέναι τοῖς ἐνδεῶς τι ποιοῦσιν. *hoc eſt, quoties enim uolumus nobis choros in certamen deſcendere, princeps præmia proponit, eos tamen cogi per choragos iubet, & per alios doceri, & uim proponi minus rectè facientibus quæ de Syracuſanis Athenienſes imitantibus dicta ſunt. ſed quoniam ſemel cœpimus, demonſtremus apertis teſtibus, & certis conſueuiſſe Athenienſes in publicis ludis publico ſumptu per choragos nutrire choros. Libanius in argumento Demoſthenis orationis contra Midiam:* ἑορτὴν ἦγοντο οἱ ἀθηναῖοι, ἣν ἐκάλουν ἀπὸ τοῦ θεοῦ διονύσια: ἐν δὲ ταύτῃ τραγικοὶ, καὶ κωμικοὶ, καὶ αὐλητῶν χοροὶ διηγωνίζοντο, καθίστασαν δὲ τοὺς χοροὺς αἱ φυλαὶ, δέκα τυγχάνουσαι, χορηγὸς δὲ ἦν ἑκάστης φυλῆς, ὁ τὰ ἀναλώματα παρέχων τὰ πρὸς τὸν χορόν. *Id eſt, in honorem Dionyſii Athenienſes feſta celebrabant, quæ ab ipſo Deo Dionyſia uocabant. in quibus tragici, & comici, & tibicinum chori certabant. ſtatuebant autem choros Tribus, quæ decem erant: Choragus autem cuiuſq; tribus ſumptus in choros præbeat. atque in altera eiuſdem orationis hypotheſi ita ſcriptum eſt,* ἦγετο δὲ παρ᾽ αὐτῶν καὶ τὰ διονύσια, καὶ ταῦτα διπλᾶ, μικρά γε καὶ μεγάλα διὰ τριετηρίδος, ἐν τοῖς λήναις, ἐν οἷς προυβάλλετο χορηγὸς ἀφ᾽ ἑκάστης φυλῆς πρὸς τὸ τρέφειν χοροὺς παίδων τε, καὶ ἀνδρῶν, ἐλάμβανε δὲ εἰς τοῦτο χρήματα. *celebrantur ab ipſis etiam Dionyſia, atque hæc etiam duplicia, & parua, & magna tertio quoque anno in lenis, in quibus creabatur choragus ex quaque tribu ad choros nutriendos, pecuniam enim ad hunc uſum accipiebant. Quid attinet huc etiam Demoſthenem aduocare, qui cum alijs in locis, tum in prima Philippica idem apertiſsimè declarat? cum nondum igitur chori comicorum ad publica certamina forent admiſsi, erant liberi, & uoluntarij nec prohibiti ſunt ab ullo magiſtratu, cum nulli data eſſet ea prouincia priuatim in comœdijs cantare. nec mouent me leges Platonis, quibus in ſeptimo ſtatuit nemini poetæ ſcribere quidquam licere, quod præter recta ciuitatis inſtituta foret, nec ullum poëma edi poſſe, niſi à iudicibus illius rei permiſſum eſſet. Platonis autem uerba lege,* τὸν ποιητὴν παρὰ τὰ τῆς πόλεως νόμιμα, καὶ δίκαια, ἢ ἀγαθὰ, μηδὲν ποιεῖν ἄλλο, τὰ δὲ ποιηθέντα μὴ ἐξεῖναι τῶν ἰδιωτῶν μηδενὶ πρότερον δεικνύναι, πρὶν ἂν αὐτοῖς τοῖς περὶ ταῦτα ἀποδεδειγμένοις κριταῖς, καὶ τοῖς νομοφύλαξι δειχθῇ καὶ ἀρέσῃ. *Quid enim Athenarum inſtitutis cum Platonis legibus? quibus ille ſuam non Athenienſium rempublicā conſtituere ſtudebat. Athenis igitur licebat poëtis ſuas fabulas priuatis ſumptibus docere ubicunque libuiſſet. & ideo dixit Ariſtoteles.* ἀλλὰ ἐθελονταὶ ἦσαν. *Sed iam tempus eſt, ut ad Horatium reuertamur.*

¶ *Succeſsit, inquit, Vetus his comœdia*] *Eſt notum ferè omnibus, comœdiæ triplicem*

Digitized by Google

ſuiſſe rationem: eam prima dicta eſt uetus, & antiqua id eſt ἀρχαία: ſecunda media: tertia noua Etenim dum res Athenienſium penes populum fuerunt, maxima fuit licentia poëtarum in diuites ciues, & duces, & rhetores quiduis dicendi. nam populus hac re delectabatur, & tuebatur ab iniuria poëtas. populo uerò iã oppreſſo, & 30. illis uiris Atticæ præfectis timere cœpit audacia comicorũ, cũ præſertim Eupolis, qui βάπτας egiſſet fabulã, ab Alcibiade in mare demerſus fuiſſet. itaque Choragi deſierant per populum creari, &, cum iam non eſſent, qui ſumptum facerent in choros, hi quoq; ſublati ſunt. Vnde Ariſtophanes Aeoloſicona fabulam ſine choris dedit, Et hæc una fuit ex medijs. ut ὀδυσσεῖς Cratini, in qua in Homerum dentes exacuit: cum enim præſentes lacerare tutum non eſſet, in antiquos poetas ſuam rabiem contulere. at media coacta eſt mutare quoque perſonas cùm primæ ſimilitudinem, & effigiem imitarentur eorum in quos ſeſe armauerant poëtæ. itaq; & media, & noua ridiculas perſonas induebant, ut nullius ſimiles uideri poſſent imprimis enim timebant noui Macedonas duces, ne, ſi caſus ita tuliſſet, ut aliqua perſona uiſa eſſet cuiuſquam ſimilis ſupplicio poëta multaretur. Succeßiſſe uerò dixit Priſcam comœdiam, quando chorus illi quoque publice datus eſt. nam antea latuit, ut dictum eſt. ¶ Non ſine multa] Siquidem multi in ea fuerunt clari. ut Ariſtophanes, Cratinus, Eupolis, Epicharmus, Magnes, Crates, Pherecrates, Phrynicus. Nouæ autem nobiles extiterunt Philemon, Menander, Diphilus, Philippides, & Poſidippus. ¶ Sed in uitium libertas] Laus fuit in artificio, & elegantia uerſuum. et in omni poetica uirtute. Verum, cùm à principio ſolerent inſectari uitia cœperunt etiam honeſtos maledictis, & turpibus conuicijs uexare. Quare ut hic oſtendit Horatius, lege ſublata eſt ea licentia. uerum hic nihil de media & noua dicere uidetur, cum tamen dicat, nam ſublatum fuiſſe chorum docet, non comœdiam. Cum uero propoſitum poetæ non uideatur eſſe omnia complecti, ſatis eſt unam, quæ prima, & maxima fuit attigiſſe: qua poſita conſecutæ ſunt aliæ, non parum tamen differentes. Nam ut chorum omittamus, quædam aliæ fuerunt inter nouam, & ueterem differentiæ, quæ natura ipſa uidentur afferri. ut temporum. nam uetus bello Peloponneſiaco floruit, Noua tempore Alexandri Magni, Planius noua loquebatur, & nouo utebatur Atticiſmo, elatior erat antiqua, & uehementior, & nouorum uerborum ſtudioſior. rurſus noua iambo plerũq;. uario metrorum, genere delectabatur antiqua. ut enim Tragici, reiectis Satyris, iambum adamarunt. ita Comici, ſublatis choris, ad eundem ſe uerſum retulere. Perſonarum quoq; rerumq; uarietas à ueteri nouam diſtinxere Mediam uerò antiquæ puto ſimiliorem fuiſſe cum Ariſtophan. & Cratinus, & deniq; ijdem eam, omiſſo choro. ſcripſerunt. qui in uetere floruere. uerum hæc Hor. omittit, nec propterea tollit. ¶ Turpiter obticuit] Cùm enim antea ferretur illa maledicentia, honeſta uidebatur. Lex uero declarauit eius improbitatem, quare non ſine ſuæ turpitudinis aperto ſigno coacta eſt tacere.

¶ Nil intentatum liquere poëtæ] Hic de ſtudio, & exercitatione ſcribitur, & præſertim Latinorum, nam his hæc ſcripta ſunt, quorum ignauia, & negligentia reprehenditur, laudatur ingenium. Latini Græcos imitati ſunt in fabulis ſcribendis, partim Græcis, partim Latinis & proprijs argumentis, de his uerò hic loquitur dicens. Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas. Miratur hic Diomedes togatas fabulas pro ſpecie fuiſſe poſitas, cum ſit genus. Sed tamen nihil erat, quod miraretur. Volens enim Horatius eo diſcrimine prætextatas à togatis ſeiunctas eſſe declarare, quo tragœdia diſtinguitur à comœdia. Latina uerba non habuit aptiora, quàm prætextata, & togata. Nam quantum intereſt inter prætextam, & togam, tantum differt à prætextata fabula togatà. Notum eſt enim togam communem fuiſſe habitum Romanorum, ita per eam intelligi

debet

debet communis etiam fortunæ. Prætexta uerò quis neſcit clariores perſonas ſignificari,
quàm ut in obſcuras tabernas debeant includi? non errore igitur factum eſt, ut Horatius diſtin
ſte, et perſpicue loqueretur, ac ut uerè loquar, potior nobis eſſe debet authoritas Horatij, quà
Diomedis, ut per togatas intelligamus tabernarias, et reliquas priuatis fortunis congruentes:
In prætextatis uero principum uirorum facta contineri. utcunq; uerò fateamur neceſſe eſt, Ho
ratium non potuiſſe, neque diſtinctius, neque planius loqui. ¶ Nec uirtute foret] In his,
quæ ſequuntur, uſque ad finem, nihil habet tam propoſitum, quàm ut Latinorum negligētiam
caſtiget: nec aliud ad ſummam noſtrorum laudem deeſſe putat, quàm ſtudium laboremq; li
me. de qua re ſic quoq; ad Auguſtum. Serus enim Græcis admonuit acumina chartis Et
poſt punica bella quietus quærere cœpit, Quid Sophocles, & Theſpis, & Aeſchylus uti
le ferrent. Tentauit quoque rem ſi digne uertere poſſet. Et placuit ſibi natura ſubli
mis, & acer. Nam ſpirat tragicum ſatis, & feliciter audet: Sed turpem putat in ſcriptis,
metuitq; lituram Neq; hic intelligit eloquentia Romanos potuiſſe Græcis præſtare: ne
que hac utitur comparatione. Nam Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo, Muſa loqui.
Sed oſtendit eos ad facultatem poeticam non minus aptos, quam ad illa ſtudia, in quibus ma
xime floruerunt. Et ſi ad ſua ſcripta diligentiam uoluiſſent adhibere maximam ex eis laudem
conſequi potuiſſe. ¶ Nec uirtute foret, clariſue potentius armis] Virtus Romanis eximia
fuit omnino, ut Græcorum doctrina. ut non iniuria dictum ſit à Marc. Tullio de Oratore libro
tertio uirtutis exempla à Romanis: à Græcis doctrinæ repetenda. quem quidem locum latius
explicauit in prima Tuſc. ubi de Romanis loquens: Iam, inquit, illa, quæ natura, non literis aſ
ſecuti ſunt, neque cum Græcis, neque ulla cum gente ſunt conferenda. Quæ enim tanta grauia
tas, quæ tanta conſtantia, magnitudo animi, probitas, fides, quæ excellens in omni genere uir
tus in ullis fuit, ut ſint cum maioribus noſtris comparanda? Doctrina Græcia nos, & omni lite
rarum genere ſuperabat, in quo erat facile uincere non repugnantes. Virtute igitur uicerunt
Romani, teſte Marco Tullio & fortaſſe hic Horatio. Sed ſtandum eſt eorum iudicio, qui ſcri
pſerunt hiſtorias. Confitemur nos doctrina ſuperari, ut illorum uictoria certa ſit, Romanorū
uero anceps. Sed mittamus hanc quæſtionem. ¶ Vos ô, Pompilius ſanguis] Pompilius No
minatiuus pro uocatiuo, ut apud Virg. Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum. Qui
mos, Priſciano teſte, Græcus eſt. Homer. in Ilia. ἠέλιος, ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.
¶ Multa dies] Tria ſunt in ſcribendo maximè neceſſaria. Acumen ingenij, ratio, ſiue malis
artem appellare, tum diligentia. Ingenio primas concedit M. Tul. Sed idem ingenium ipſum
ex tarditate diligentia tradit incitari, & iure quidem: nihil eſt enim quod negligentia mācum
non reddat, & imperfectum. nihil rurſus quod diligentia non perficiat. Verum diligentia ni
hil eſt tam contrarium, quam nimia celeritas. quare multa dies, inquit, coerceat opus, & multa
litura. Non poteſt multa litura caſtigari opus, neque decies ad unguem expoliri ſine lon
go tempore. Quare ut nonum prematur in annum opus, poſt præcipiet. ¶ Coercuit li
ma] Proprio uſus eſt uerbo: Eſt enim coercere ſuperflua amputare, nec pati arborem ramos
latius fundere, quam ſit utile. Vnde Cicero de Senectute. de uite ſic ait, Quam ſerpentem
multiplex lapſu, & erratico ferro amputans coercet ars agricolarum, ne ſyluescat ſarmētis,
& in omnes partes nimia fundatur. ¶ Ingenium miſera] Et hæc opinio negligētiam uehe
menter auget, quod plerique ducti authoritate Democriti exiſtimant ad facultatem poëticam
nulla eſſe opus arte, ſed furore quodam naturali, Ex quo fit, dum multi diuino furore uideri
uelint afflati, ſequantur illas ineptias, quas hic optimuus cenſor deridet. Tollendum igitur ſi
bi duxit inanem hanc opinionē, oſtendens tum in natura, tum in arte multū eſſe poſitū, & neu
tra ſine altera multū ualere. ¶ Miſera arte] Ironice dictū: ſic enim uidetur ijs qui in ſuum inge
nium admirantur. ¶ Democ

¶ Democritus] A' Democrito primùm emanauit hoc dictum, quod in Phædro Plato confirmauit, ubi furorem in diuinum, & humanum diſtribuit. Diuini uero multis uerbis quatuor ſpecies explicauit. Nam & in uaticinijs, & myſterijs, & in poëſi & in amore cognoſcitur diuinus furor. Sed nos alijs omiſsis, quod ad rem noſtram attinet, huc ex Platone transferamus. ſic enim inquit, Tertius uerò furor muſarum eſt, qui occupat teneram, & nudam animã, ac incitat, & inflammat ad antiquorum infinita facta odis, & alijs carminum generibus ornanda, inſtituit poſteros. qui autem ſine diuina inſpiratione ea ſpe ad muſarum fores acceſsit, ut ex illa idoneus poëta futurus eſſet, & imperfectus ipſe, & poëſis illius ſani à furentium poeſi fuit obſcurata. Marcus Tul. in ſecundo de Orat. teſtatus hanc Democriti, & Platonis authoritatem ſub Antonij perſona dixit. Sæpe enim audiui poetam bonum neminem (id quod à Democrito, & Platone in ſcriptis relictum eſſe dicunt) ſine inflammatione animorum exiſtere poſſe, & ſine quodam afflatu quaſi furoris. Sed in primo Tuſc. ſuo nomine his uerbis idẽ confirmauit: Mihi uerò ne hæc quidem notiora, & illuſtriora carere ui diuina uidentur, ut ego aut poetam graue plenumq́; carmen ſine cœleſti aliquo mentis inſtinctu putem fundere: aut eloquentiam ſine quadam ui maiore fluere abundantem ſonantibus uerbis, uberibusq́; ſententijs. Et pro Archia poeta in eandem ſententiam inquit: Poeta natura ipſa ualere, & mẽtis uiribus excitari et quaſi diuino quodam ſpiritu afflari. ¶ Bona pars non ungues] Ex eodem ſanè Democrito dictum confirmatur: quo quiſque ſit ingenioſior, hoc furore magis agitari. Nec ab hac ſentẽtia Plato diſcrepat, qui quidem in Theæteto per Theætetum ipſum ſic ait, ἀλλ' οἵ τε ὀξεῖς ὥσπερ οὗτος καὶ ἀγχίνοι, καὶ μνήμονες, ὡς τὰ πολλὰ, καὶ πρὸς τὰς ὀργὰς ὀξύῤῥοποί εἰσι καὶ ᾄττοντες φέρονται, ὥσπερ τὰ ἀνερμάτιστα καὶ μανικώτεροι, ἢ ἀνδρειότεροι φύονται. At acuti ſicut hic, & ſagaces memores plerunq;, & procliues ſunt ad iram, & impetu feruntur, ut nauis nulla re ſuſtentata, naturaq́; plus habẽt furoris, quàm fortitudinis. Hi uerò magis laborãt, ut ex uitio cognoſcatur uirtus, quàm ut ex uirtute uitium. nam μελαγχολικοὶ uideri uolunt, ut ingenioſi uideantur. Sed non omnis melancholiæ genus acuit ingenium, quocirca uideant ipſi, qua ſpecie laborent. dum ſordibus unguium, & intonſa barba, ſitu nidoris, & pedore horrida gaudent. ¶ O' ego læuus] Irriſio eſt. dum enim ſtultum ſe fingit, ueram illorum dementiam coarguit. ¶ Munus, & officium] Nihil hactenus egit Horatius niſi ut hæc doceret. Verum duplex eſt munus, & officium poetarum. alterum eſt, quod hactenus tam multis præceptis eſt expoſitum, atq; hoc etiam multiplex, ut patet. Alterum, quod pertinet ad finem, ad quem referendi ſunt omnes labores, & ſtudia poetarum. Et hoc in duas partes eſt diſtributum, in delectationem, & utilitatem. Sed tria hic profitetur ſe daturum munus & officium, & unde parentur opes, & quid deceat. Sed hæc paucis, & ſtatim expediuit, contrario ordine propoſitionis ſuæ: tum de munere, & officio diſputabit, ubi aut prodeſſe, aut delectare poetas debere monet. ¶ Vnde parentur opes] Ex Socraticis, ut ſuo patebit, illud Hora. reſpexiſſe puto, quod Socrates primus de philoſophia morali diſputare cœpit. & eam diſciplinam ſic ornauit. ut infinita poſt eum uolumina ſint de uita, & moribus à Philoſophis perſcripta, qui omnes Socraticos ſe dici, & eſſe uolunt. Et hæc ſunt, quæ poetam alunt: nam quid deceat, quid non, quo uirtus, quo ferat error, quis docet, niſi Socratici philoſophi? Socraticis igitur diſciplina principiũ ſcribendi recte dici poteſt. Vnde M. Tul. in Oratore dixit: Omnis ubertas, & quaſi ſylua dicẽdi ducta eſt à diſputationibus philoſophorũ. ¶ Nil ſcribẽs ipſe docebo] Si nulla eſt ars, ut in 5. de Finib. ſcribit ex Antiochi ſentẽtia M. Tul. quæ ipſa à ſe proficiſcatur, quod illud extra ſit, quod arte cõprehenditur, abſurdũ nõ eſt, ut qui poemata ſcribere nõ poſsit, illius tamẽ rei poſsit tradere præcepta. nam & permultos de dicẽdo ſcripſiſſe cõſtat, quorũ tamẽ induſtria nũquã cognita eſt in foro. Defuit enim illis, ut de Or. Craſs.

ait natura

ut natura. Itaq; ſcribendi poëmata ſcientiam concedens alijs quia purgat bilem. Hora. quod ad preceptionem attinet, ſuo iure ſibi ſumit. ¶ Verbaq; prouiſam rem] Dubium non eſt, quin rerum copia copiã uerborum gignat, & uerba tunc ornata, cùm ſententiarum pondere nituntur. id quod omnino fit, ſi re ipſa gigni uideantur. ¶ Qui didicit patriæ] Qui ſcit in tribuendis officijs delectum habere perſonarum, cognoſcit quod deceat. ¶ Reſpicere exemplar uitæ] Officium eſt cuiuſcunq; artificis, aut ſcriptoris quæcunq; de re uel arte dent præcepta, de abſoluta, & perfecta ea dare. Docet hoc M. Tul. in tertio de oratore dicens. Semper enim quæcunq; de arte, aut facultate quæritur, de abſoluta, & perfecta quæri ſolet. & in Oratore ſuo idem ſic ait: Quicquid eſt igitur, de quo ratione, & uia diſputatur, id eſt ad ultimam ſui generis formam, ſpeciemq; referendum. Hoc uero facere nemo poteſt, ſi eas ſpecies ſequatur, quæ ullo ſenſu percipi poſſunt: nulla enim eſt omni numero perfectionis abſoluta, quæ ſit noſtris ſenſibus ſubiecta. dirigenda eſt igitur mentis acies ad illas formas, quæ ſub oculos non cadunt, et eas, ueluti in ſimulachris ſuis faciunt pictores, ueritatis imitatione, quantum licet exprimamus. Neq; enim Phidias, ut ſcribit M. Tul. cùm ferret Iouis formã, aut Mineruæ, contẽplabatur aliquem, è quo ſimilitudinem duceret. ſed ipſius in mente incidebat ſpecies pulchritudinis eximiæ quædam, quam intuens, in eamq; defixus ad illius ſimilitudinem artem & manum dirigebat. Ad formas igitur, & ideas Platonicas reſpiciendum eſt, ut facere pictores Ariſt. docet. Vbi ait in poëticis. ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν, ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσιν. οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους, καὶ ῥᾳθύμους, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, ἐπιεικεῖς ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ οἷον τὸν Ἀχιλλέα ἀγαθὸν καὶ Ὅμηρος. iam patet quid moneat Horatius. ¶ Doctum imitatorem] Omnis enim poëſis eſt imitatio, ut ſæpiſſime dixit Ariſt. quare doctum imitatorẽ eruditum intelligit, & prudentem poetam. ¶ Et ueras hinc ducere uoces] In ſingulis hominibus raro ſunt ea omnia quæ ſunt illius, uel uitij, uel uirtutis propria, quã poeta uerè conetur imitari, ut eſt ſapiẽtia pietas, fortitudo. quæ omnia Vir. in Aenea eſſe uoluit. at is neq; Aeneã uidit unquam, nec nouit, nec ab Homero ita formatum accepit ut famam ſequi cogeretur. Non igi Aeneam poeta contẽplabatur, ſed eas ipſas uirtutes, ex quibus uoces. & actiones ueras duceret. an Xenophon Cyrum intuebatur? nihil minus, ſed ideam perfecti regis, quam conatus eſt exprimere potius, quàm Cyrum, qui tametſi maximus uir fuit, nihilo minus multis partibus minor extitit, quam expreſſerit ille uir doctiſſimus. ¶ Interdũ ſpecioſa locis] Sic lego, non iocis. Nam quid tragœdiæ cùm iocis. ¶ Morataq; recte] Diximus à principio ſex eſſe partes tragœdiæ fabulam, morem, dictionem, ſententiam apparatũ & melodiam: quarum poſtremæ duæ ſunt tanquam inſtrumẽta imitationis, tres mediæ ſubiectæ ſunt, et propoſitæ ad imitandũ Prima uerò continet in ſe modum, cum fabula ſit compoſitio rerum omnium in tragœdia, & eo modo, & ordine imitandum ſit, quo compoſita ſit ipſa fabula. Verum hic Horat. illa tria uidetur attingere, quæ ſunt fabulæ ſubiectum, & in quibus uerſatur omnis imitatio: orationẽ dico, ſententiam, & morem. quorum aliud ex alio pendet. nam oratio pendet ex ſententia, hæc autem ex more. Etenim ſententia exprimitur oratione. ipſa uero ſententia mos hominis. Oratio igitur habet ſignificationẽ morum. itaq; morata fabula eſt, quæ mores effingit eorum, quorum perſona ſuſtinetur ab hypocritis, ut quales illi ſunt, tales eſſe uideantur. Patet hoc ex Ariſtot. qui ſic expreſſit hanc ſententiam, ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὰν ὁ λόγος, ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσιν τινά. φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην: χρηστὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. illa igitur oratio, & illi uerſus pondus habeant uerborum, niſi ad uitam, ad conditiones, ad mores accomodentur, meras nugas Horatius eſſe putat.

¶ Interdum] Non refertur ad oblectat. Semper enim ſi morata ſit fabula, & ſpecioſa locis. magis

magis oblectabit. Sed ad morata: nõ enim ſemper id accidit. Nã inquit Ariſt. αἱ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί, καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι: οἷον καὶ τῶν γραφέων ζεῦξις πρὸς πολύγνωτον πέπονθεν. ὁ μὲν γὰρ πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος. ἡ δὲ ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος: erant igitur paucæ tragœdiæ iuniorum moratæ, quemadmodum Xeuxidis optimi pictoris imagines: Contra Polygnoti mores præ ſe ferebant.

¶ Speciosa locis] Loca ſpecioſa ſunt inſignes actiones, quæ ſenſum animi & naturam authoris indicant, fabula igitur, in qua ſint actiones pulchræ, in qua mos, animusq; exprimatur ſi ne uerborũ põdere, & orationis ornamentis oblectabit magis, quàm hac ipſa ſine moribus & locis: Poeta enim (Vt idem teſtatur Ariſtoteles) quatenus fingit, rerum eſt poeta, non metrorum. Inuentio igitur inſignis, & fabulæ conſtitutio, in qua ratio morum diligens habeatur, magis capit ſpectatores, quàm uerſus inopes rerum & magno cum pondere miſsi in ſcenam. Nam oratio ornata uerbis, & rebus inanis furioſa eſt, ut ait Craſſus apud Marcum Tullium. Quam ob rem ſtudendum eſt rebus, & decoro potius, quàm uerbis. quamuis rei perfecta ratio requirit utrunque ſtudium. Nam de orationis decoro quam multa ſuperius diſſeruit poeta noſter? Quid eſt, Intererit multũ Dauus'ne loquatur, an heros? mitto alia loca: Patet enim per ſe, & ſententias quamuis graues, & ſuaues, tamen ſi inconditis uerbis efferantur, aures offendere, & ſententijs ſeiuncta uerba eſſe tanquam corpus ſine anima. Et ut ſemel finiam Ciceronis uerbis, cuius ſunt etiam ſuperiora, ſic ſtatuo, neque uerborum ornatum inueniri poſſe non partitis, expreſsisq; ſententijs, neq; eſſe ullam ſententiam illuſtrem ſine luce uerborum. Hoc autem uoluit Horat. docere utrunq; uitium eſſe fugiendum: Sed ſi nequeas utrunq; ut in uerbis potius deficias, quàm in rebus, & officijs tribuendis, ut ſcias reddere conuenientia cuiq;. ¶ Nullius ueneris] Vides ne quod ſuperius eſt dictum de ſtatuis Imi illud totum ponere, in poemate Venerem eſſe, quam afferat Oratio? nullius Veneris inquit ſine pondere, & arte: poſuit enim eſſe Venere in uerſibus grauibus, & arte laboratis, ſi rebus ſint coniuncti: ab his autem ſeiunctos appellat canoras nugas. Tunc igitur fabula ſuam Venerem habebit, cũ & ipſa per ſe erit optimè cõſtituta, morataq; rectè, & oratione apta & ornata, fuerit illuſtrata.

¶ Valdius oblectat] Non omnis uoluptas eſt propria tragœdiæ, ſed quam ex miſericordiæ, & timoris affectibus affert poeta. quod his uerbis oſtendit Ariſt. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέους καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητὴν, φανερὸν, ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον. in rebus ipſis igitur uis hæc inſita eſſe debet. ¶ Graijs ingenium Graijs dedit ore rotundo muſa loqui] His optime complexus eſt illam uirtutem, quæ ſuperiori uitio eſt contraria. Cũ enim ex rebus & uerbis omnis oratio conſtet, turpe eſt poetæ in rebus inueniendis, & componenda fabula, decoro etiam ſeruando ingenio ualere, niſi par ſit etiam ſcribendo. At longè turpius eſt uerſus canoros, & magnos fundere, niſi rerum pari magnitudine nitantur. Græci uero in utroq; fuerunt excellentes, nam ingenio ad excogitandum, et inueniendum, & ad mores effingendos plurimum ualebant, & ad eloquendum ſtudio & labore ſe maximè comparabãt. ut ore rotundo loqui ſit artis, & induſtriæ: ingenium naturæ. Quo patet eos errare, & falli, qui ſola natura conſummatos poetas fore ſe ſperent. nã ingenio, & ore rotundo eſt opus, id eſt, natura & arte, quia alterius altera poſcit opẽ res, & coniurat amice. floruerũt igitur in utroq; Græci, in altero tantũ Romani: Vt multo plus beneficio naturæ quam ſuo ſtudio deberent. nam hoc neglecto in quauis alia re magis erant occupati, facile igitur fuit Græcis uincere non repugnantes, uel negligẽtes potius qui laborem limæ ferre nollẽt. ¶ Ore rotũdo] Quid aliud eſſe putes os rotundũ, quã orationẽ aptã, & ornatã? quod in 4. de Fin. oſtẽdit M. Tul. his uerbis: Iſta ipſa quæ tu breuiter regẽ, dictatorẽ, diuitẽ ſolũ eſſe ſapientẽ, apte, & rotũde, quippe, habes enim à rhetorib. illorũ iſta ipſa quam exilia? & quæ ſequuntur, ex quibus apparet orationem non exilem, non anguſtam, ſed aptam, & copioſam rotundam

dam eſſe. quòd ſi forma rotunda negat ullam eſſe pulchriorem Plato, quid eſt, cur rotundam orationem pulcherrimam negemus eſſe? Cum in Bruto Cic. formam eius penè deſcribat, ubi ait: Erantq; uerborum & delectus elegans, & apta, & quaſi rotunda conſtructio. Horatius uerò intelligit os rotendum inſtrumentum, accipiens pro re eam orationem, in qua ſit Venus, & pondus, & ars, & rerum decorum, ſine quibus ſpecioſam locis fabulam, & moratam rectè magis oblectare populum dixit, quàm hæc ſine illis. ¶ Redit uncia] Ad quincuncem, illa ſcilicet, de qua ſemis dempta, factus erat quincunx. & ſic reſtituitur ſemis, uel redit, pro accedit ad quincuncem. interpreteris. ¶ Aut prodeſſe uolunt, aut delectare poëtæ] Iam quod attinet ad parandas opes, & ad decorum paucis abſoluit. reliquum eſt, ut de officio nunc agat, quod duplex eſt: aut enim prodeſt, aut delectat poëta. Sed hæc ita ſunt diſiuncta, ut ſimul eſſe poſſint. Poeta igitur, aut alterutrum facit, ut uel profit, uel delectet: aut ſimul utrunque, cuius quidem rei magna eſt difficultas, & magno indiget ſtudio, & doctrina. ac ſtatim ſeparatim utriuſq; generis propriam quandam formulam conſtituit. ut ſi monitis iuuare uelis, utaris in præcipiendo breuitate, & cur ita faciendum ſit, oſtendit. Quia omne ſuperuacuum pleno de pectore manat. Sin delectare cupias, quæ conſentanea ſint naturæ, & ſimilia uero dicas, aut agas. Quamuis enim poëta non ea dicat, quæ geſta ſint, proprium tamen eſt ipſius ea dicere, quæ ueriſimile ſit, aut etiam neceſſarium geri, aut fuiſſe geſta. ¶ Percipiant animi dociles, teneantq; fideles] Per animos hic utranq; uim naturalem indicauit. Ingenium eſt enim quod percipit. Memoria, quæ retinet: de qua quidem ratione Cic. primo libro Academicarum quæſtionum, ubi ex Platonicorum ſententia de partibus animi ſic diſputat. Animi autem quæ eſſent ad comprehendendam ingenij uirtutem idonea ponebant, eamq; ab ijs in naturam, & mores diuidebantur. naturæ celeritatem ad diſcendum, & memoriam dabant, quorum utrunque mentis eſſet proprium, & ingenij. ac idem apertius, & pluribus inquit, de Finibus. Animi enim inquit, & eius animi partis, quæ princeps eſt, quæq; mens nominatur, plures ſunt uirtutes. Sed duo prima genera, unum earum, quæ ingenerantur ſuapte natura, appellanturq; non uoluntariæ: alterum earum, quæ in uoluntate poſitæ magis proprio nomine appellari ſolent. quarum eſt excellens in animorum laude præſtantia. Prioris generis eſt docilitas, memoria, quæ ferè omnia appellantur uno ingenij nomine: eaſq; uirtutes qui habent, ingenioſi uocantur. Videmus ex his docilitatem, & uim tum percipiendi, tum reminiſcendi tributā eſſe menti, mentem uerò animo, ut omnium fons animus intelligatur eſſe, quare continens hic pro contento poſitum eſt: ac, ut apertè loqueretur, dociles dixit, quod eſt ingenij: & fideles, quod eſt memoriæ. ¶ Omne ſuperuacuum] Quæ ſuperuacua ſunt, effluant neceſſe eſt. Verum ſi pleno de pectore manat, ergo id multum hauſit, alioqui plenum non eſſet. quare multa præcipere etiam ſi non omnia capiuntur, non tamen eſt inutile: Effunduntur enim tantum ſuperflua. Sed Horatius nō monet, ut pauca præcipias, ſed ut quodcūq; des præceptū, paucis uerbis id expedias, ne pectus uerborū, non præceptorum plenum ante reſpuat uerba ſuperflua, quàm integrā capere ſententiā potuerit. Et idcirco dixit, ut cito dicta, nam ſenſus cito concluſus, nec uerbis redundans cito quoque percipitur, & retinetur. Metaphora ſumpta eſt à uaſe, uel ab eis, qui, cum largè potarint, & iam pleni ſint uino, tamē ſe magis ingurgitant. Per pectus aūt memoriam intellige, in qua reconduntur ea, quæ percipit ingenium. Verum illius orationis, quæ longis anfractibus circumſcripta ſit, non poteſt memoria poſtrema uerba cum præteritis contexere. quare cum multa dilabantur ſententia non poteſt retineri: poſſumus etiam pectus ipſum intelligere propter cor, in quo prudentiam eſſe uolunt, quod Homerus oſtendit interprete Euſtathio. cum λάσιον κῆρ ait. Sed etiam eodem teſte λάσιον ϛῆθος, id eſt prudens pectus dicitur ab eodem. quod Horatius intelligens ad Tibullum ſcribit, Non tu corpus eras ſine pectore. in Tuſcul. 1. M. Tul. cor ipſum, inquit, animus uidetur. à Phyſicis principium uirtutis eſſe dicitur. ¶ Ficta uoluptatis cauſa ſint proxima ueris] Monet, ut ea fingas, quæ fieri potuerint, & non abhorreant à natura: ut eſt, ex aluo pranſæ lamiæ extrahere uiuum puerum. Lamiam Doris in ſecundo Libycarum hiſtoriarum ſcribit mulierem pulchram fuiſſe, cum qua Iupiter concubuit. Quare ſol

licita Iuno de Iouis amore abortum eam facere coegit: unde ob dolorem factam eſſe perquã deformem illam tradit, ac aliarum pueros deuorare. Et hæc ex Suida, qui illud etiam ſcribit, Lamiam eſſe feram ob magnitudinem gutturis ſic appellatã. λαιμός enim guttur eſt, unde lamia deriuatur. ¶ Centuriæ ſeniorum] Id eſt ſenes. ¶ Agitant expertia frugis] Ex quibus fructus ullus percipi nõ poteſt. ¶ Celſi Rhamnes] Non Rhamnes, ſed celſi Rhamnes id eſt erecti, & elati, ut ſunt iuuenes: nã id hoc epithetum celſi ualet. intelligit autem equites Romanos, à parte totum. iuuenes uoluptatis amici potius quàm utilitatis eſſe ſolent. ¶ Auſtera poemata] Non dulcia, nõ iucunda, ſed triſtia potius, & ſeuera, quæ tantum doceant, corrigant, & moneant. quæ plerunq; moleſtiæ ſunt iunioribus. Aetatis enim cuiuſque ſunt ſui mores, & propriæ uoluptates. quis neget igitur ſenilem ætatem grauem, & triſtem ſteriles poëtarum nugas aſpernari? Quis contra lætam iuuentutem putet ſeueritate delectari? Altera igitur ætas utilitatem, altera uoluptatem quærit. Qui uult igitur plauſus à cuncto ſibi conseſſu dari, miſceat utile dulci. ¶ Tulit omne punctum] Senum, & iuuenũ ſuffragia, id eſt ab omnibus cõprobatur, quia centurias dixerat, ex quibus comitia intelligimus, ut clauderet ſententiam in eadem translatione, ut ea ratio, Quintiliano authore, poſtulat. Omne tulit punctũ dixit, qui & dulcem, & utilẽ ſe præbet. at quàm multiplici, quàm pulchra uarietate tractauit hunc locũ? inquit enim: Aut prodeſſe uolunt, aut delectare poetæ. Aut ſimul & iucũda & idonea dicere uitæ. quicquid præcipies, ficta uoluptatis cauſa, expertia frugis, auſtera poemata. Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci. Lectorem delectando, pariterq; monendo. quàm copioſa, quàm iucunda, quàm ornata uariatio! ¶ Soſijs] Meminit horũ etiam in ultima epiſtola primi libri. Scilicet ut proſtes Soſiorũ pumice mundus. ¶ Sunt delicta tamen] Alternatim hactenus eſt locutus de utraq; officij parte poetarum. nunc de ſola uoluptate, de qua quidem ita ſcribit, ut reprehendat potius illa uitia, quibus poeta minus delectẽt, quàm ut doceat uirtutes, atq; id facit, ut magis excitet ad diligentiã Piſones, & maximè quòd ea, quæ uoluptatis tantùm cauſa fiunt, oportet ſumma eſſe: neq; ſtatuit tamen humanã naturam falli nõ poſſe, ſed eſſe leuibus quibuſdam erroribus ignoſcendum: Tantus eſt enim reliquorum ſplendor, ut tenues quædam maculæ uix appareant aut igitur poeta eſt eiuſmodi, ut uel per incuriam, uel per imbecillitatem humanæ naturæ aliquando leuiter offendat, & longo operi aliquas paruas maculas aſpergat, aut ſæpius perperam, quàm rectè agat, illi ignoſcendũ eſt omnino. quippe qui potius erat ut homo, quàm ut poëta, huic uerò non item nam peccat, nõ ut homo, uerum ut peſſimus poeta. ac utriuſque attulit exemplum. Nam Homerus eſt ille poeta, cuius in carmine omnia ferè nitent. & Chœrilus is eſt, cuius in poemate uix duo, aut ad ſummũ tria nitere uidentur, quæ. ¶ Cum riſu miror et idem indignor] Euenire ſolet, ut ſi caſu quempiam ineptum hominem, & dementem proferre uerbum aliquod prudenter audiamus, miremur id tanquam nouum, & inſolens, ac indignemur, quod is tam raro quidquam boni dicat, & uerſus tamen facere omnino uelit. Solet indignatio mouere quendam riſum. Oſtendit id Cicero de Orat. lib. primo dicens, Potes oratores putare eos, quos multas horas expectauit, cum in campum properauit, & ridens, & ſtomachans Scæuola? illa igitur admiratio cum riſu contemptum ſignificat, qui naſcitur ex indignatione. & hæc non inde, quod rectè quidquam, ſed quod perperam ferè ſemper, nec tamen ſcribendi curam omittit. at, dicet aliquis. ¶ Quandoque bonus dormitat Homerus] Fatetur Horatius. Sed ignoſcendum putat, ſi in longo opere imprudentes nos ſomnus aliquando capiat: homines enim ſumus ſed ut caſu fit, ut Chœrilus quandoque rectè, ſic ut Homerus quandoque non ſatis rectè ſcribat, quare hic uenia, ille dignus eſt pœna. Quint. in decimo cauſas refert, cur magni nonnunquam labi uideantur. nam, inquit: Et labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum ſuorum uoluptati, nec ſemper intendunt animum, nonnunquam fatigantur, cum Ciceroni dormitare Demoſthenes, Horatio uerò etiam Homerus uideatur. magni enim ſunt, homines tamen. Sed nemo planè uidit adhuc ex Ariſtotelis ſententia tractatum eſſe hunc locum ab Horatio. Affirmat enim Ariſt. in Poet, in bono poeta aliquid abſurdum eſſe tolerabile, cuiuſmodi eſt expoſitio Vliſſis in littore Ithacenſi: quod Homerus in 13. Odyſſeæ ſcribit. quo

bit. quo enim fato uiro curarum pleno, & omnium uigilantiſsimo, tum νήδυμος ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε, νηγρετὸς, ἥδιστος, θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικὼς? quo ſic opprimeretur, ut cũ diu iam dormiſſet, in littore cum omnibus ſuis muneribus à Phæacibus exponeretur, & illic dormiens adhuc relinqueretur? hoc & ſimilia ignoſcenda illi putat Ariſt. cũ uirtutum ſplendore obruãtur. eius uerba ſunt hæc: ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτὰ, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσῃ, νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς τοῖς ἀφανίζει ἡδύνων τὸ ἄτοπον. ¶ Abſto] Rarum eſt omnino uerbum] Iudicis argutum] Illud eſt poëma ſummum, & omni laude cumulatum, quod quo ſæpius legitur, ea delectat magis. nihil eſt autem tam rude, neq; tam negligenter ſcriptum, quod ſemel legi non poßit. Sed abijcitur poſtea, & contemnitur, & ideo amat obſcurum. nam, ſi acutius cernatur, eius uitia deprehenduntur.

¶ O maior] Quare tibi perſpectum ſit, ô maior iuuenũ, in poëmate mediocritatem, non ut cæteris in rebus tolerari. ¶ O maior iuuenum] Non rectè Grammatici docent comparatiuum quandoq; genitiuum regere loco ablatiui, ut manuum fortior eſt dextra, Aiacũ fortior eſt Telamonius. Sic enim fieret, ut dextra, & Aiax Telamonius ſuperarent ſe ipſos, quod pugnat cum natura. Cum enim manum dico, utranque dico, & ſi dextra ſit fortior utraq;, ſe ipſa fortior ſit, neceſſe eſt. Quod natura non patitur. Partitiue igitur ita loquimur, ut ex manibus, & ex Aiacibus, & ex iuuenibus maiorem alterum altero intelligamus. ¶ Mediocribus eſſe poetis] Poetas mediocres, non homines, nõ dij, ac ne columnæ quidem ipſæ ferre poſſunt. Non homines, qui fabulas ſpectant. non dij, in quorum feſtis agebantur. non columnæ, id eſt theatra, in quibus erant apparatus, id eſt ſcenæ. ¶ Vt gratas inter menſas] Non ſine cauſa gratas dixit: cùm enim deeſt aliquid, foris aſcita uoluptate, compenſare uolunt menſæ uitium. Verum cum ſine alia uoluptate menſa ſit grata, carere poſſet his omnibus, etiam ſi eßent optima. quid? cùm ſint peßima? Quo igitur menſa eſt iucundior, eo iucundiora ſint ea, quæ ad augendam iucunditatem adhibentur. ¶ Et craſſum unguentum] Quòd caput ſibi ungerent antiqui in cœnis, uel Horatio teſte multis in locis patet. Craſſum uerò dicitur unguentum odore obtuſo, neque ſatis acuto. Plin. lib. 13. capite. 1. Vnguentum hoc craßißimum. Et paulò poſt. Omnia autem acutiora fiunt coſto, Amomo, quæ maximè nares feriunt. Craßiora myrrha, ſuauioraq;. ¶ Sardo cum melle papauer] Plin. lib. 19. cap. 8. circa finem, papaueris tria genera eſſe dicit: Candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur. Sardum autem mel, & Corſicum propter amaras herbas deterrimum eſt. Virgilius Egloga ſeptima, Imo ego Sardois uidear tibi amarior herbis. Trium hic ſenſuum uoluptatem attigit: aurium, narium, palati. ¶ Poterat duci quia cœna ſine iſtis] Copioſa menſa facit, ut in longius tempus cœna ducatur. unde in Epiſt. breuem cœnam dixit, & hoc etiam in libello menſam breuem. Ergo cœnam intelligit, & copioſam, & ſuauem. ¶ Sic animis natum inuentumq; poëma iuuandis] Duas eſſe naturales cauſas ſcribit Ariſt. ex quibus orta ſit poëſis. prima eſt, quod inſitum eſt homini, ut etiam à puero imitetur aliquid, & in hoc ab alijs animalibus differt, quòd aptißimus omnium ſit ad imitandum, atque hinc diſcere incipiat, tum quod nemo ſit, quin imitatione delectetur. quod igitur homo delectetur imitandis rebus, & ad eam rem natura ſit aptißimus, poëſi, quæ tota eſt ex imitatione, & plena uoluptatis, ſeſe maximè oblectauit. uoluptas igitur naturalis ad illud opus homines excitauit, quod natura tantum oblectare poſſet. Quare niſi id efficiat quàm optimè, prorſus contemnitur. Cauſa uerò eſt, quod ea uoluptate commodißimè carere poſſumus neque uerò poëtæ in ea re tantum laborarent, niſi ſe uoluptatem ſuis fabulis allaturos populo ſperarent. Quinimo omnes fructus laborum ſuorum in hoc poſitos eſſe putant, ſi legentes, aut ſpectantes quàm maximè afficiant. non ergo ſuæ tantum uoluptati ſeruiunt poëtæ, ſed ex aliena illi pendent. Quis neget igitur poëma eſſe natum & inuentum ad animos iuuandos? an à principio credendum eſt aliud quæſitum eſſe ab illis rudibus, & incultis inuentoribus huius ſtudij, quàm ut riſum mouerent? Conſecuta eſt deinde utilitas, cùm enim iam grauiores uiri, & doctiores incumberent in ea ſtudia, dignitatis illi ſuæ ſtatuerunt eſſe, cum leuitate uoluptatis admi-

gis emergit, quale ſit decorum illud. Ideo quia nihil decet inuita (ut aiunt) Minerua, id eſt aduerſante, & repugnante natura. Quamuis ab his uerbis Horatius uerba diſcrepare nihil uideantur, ſi tamen quid ſibi propoſuerit Horatius. ſi quid hac uelit diſputatione conficere, cõſideremus. Mineruam hic non interpretabimur naturam. ſed artem, & induſtriam. nihil enim de ui naturæ, nihil de ingenio nunc agitur, niſi quod ipſum per ſe parũ ualet, & indiget artis auxilio, ſine qua poeta bonus eſſe nemo poteſt. Quare Minerua hic pro induſtria, & arte poſita eſt. ut demonſtret nihil referre quàm ſis liber, quàm nobilis, quàm diues, quàm honeſtus: ſed quàm ſtudioſus, quàm doctus, quàm diligens. ac ne cui uideatur hoc eſſe durum, ea Dea eſt inuentrix artiũ, & mater induſtriæ. Quare legimus apud Pind. 7. Ode Olymp. cùm naſcituram eam præſenſiſſet Apollo præmonuiſſe Rhodios, ut ipſi primi omnium ſacra facerent illi Deæ. quòd apud eos habitatura eſſet, qui eam primi cultu ſacro coluiſſent. cùm uerò illi diligenter id facere conarentur, tamen igne non adhibito, ritè ſacrum non fecerunt. quocirca Minerua noluit apud illos habitare: ſed tamen, ut eorum pietati gratiam referret, tribuit illi populo omnium artium induſtriam, ut his uerbis Pindarus oſtendit: αὐτὰ δέ σφισιν ὤπασε τέχναν πᾶσαν ἐπιχθονίων γλαυκῶπις ἀριστοπόνοις χερσὶ κρατεῖν. Sed nõ arbitror eſſe neceſſarium multis confirmare numen illud induſtriæ præeſſe: notum eſt enim omnibus. Cùm autem ingenium debile ſit, quòd non adiuuetur arte, & alatur induſtria, conatur Horatius ad ſtudia, et labores poëtas Romanos excitare. ¶ Id tibi iudicium eſt] Ne Piſonem ſegnitiæ uideatur accuſare, dicit illum ita ſentire, & habere eandem opinionem. Ex quo uult ſignificare eum non negligenter colere poeſim. Sed tamen illam quoq; ad ſuum ſtudium curam eſſe adiungendam monet, ut nolit de ſuis ſcriptis ſuo potius iudicio ſtare, quàm aliorum doctorum, & amicorum hominum. Vix enim dici poteſt, quàm facile ſibi quiſque adulctur, quamq; ſuo faueat ingenio. Quare nihil tam ſuſpectum nobis eſſe debet, quàm noſtrum ipſorum de nobis iudicium. Cõſulendæ ſunt igitur peritiores aures, et præſertim fidelium amicorum. Nemo enim tanta ui pollet ingenij, nec artem ita didicit, nec exercitatione tantum laborauit, qui aut aliquid de intentione remittens, aut iam defatigatus, aut quia denique ſit homo, non labatur aliquando. ¶ Nonumq; prematur in annum, mẽbranis intus poſitis] De hoc numero multa, & ea quidem docte Cœl. Rodig. diſputauit, oſtendens eum ab antiquis pro quolibet numero poni ſolitum atque eum multis alijs hunc quoq; locum teſtatus eſt ita eſſe. in quo quidem Homerum poëtæ Latini, ut in multis alijs, uidentur imitari, quòd is maximè nouenario numero uti conſueuit. Hinc Timauus per ora nouem, it mare proruptum, cùm quot eſſent fluminis illius ora inter ſcriptores parum conſtet. Et nouies ſtix interfuſa coërcet. Si quid igitur ſcripſerimus, id erit diu comprimendum: ut ad illud ſæpe, ut noui redeamus, & tanquam opus alienum inſpiciamus, & acriore lima coërceamus. Vox enim ſemel emiſſa neſcit uerti. Quare ſic librum ſuum, ne uelit exire, monuit in Epiſt. Non erit emiſſo reditus tibi. Et alibi. Semel emiſſum uolat irreuocabile uerbũ. ¶ Syluestres homines] Hactenus de ratione delectandi: nunc de utilitate. quod qui non uideat quo modo cum ſuperioribus hæc hæreant, nunquam uidebit. Sed eſt ea pars officij, quæ pertinet ad utilitatem, uoluptatem ipſam iure conſecuta eſt. Prius enim à poëtis rationem uoluptatis habitã fuiſſe nuper oſtendimus, quàm utilitatis. Et ideo dictum eſt, Natum eſſe animis inuentumq; poema iuuandis. Sed poſtea tulit eloquium inſolitum facundia præceps. Vtiliumq; ſagax rerum, & diuina futuri. Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis. Voluptatis autem afferendæ rationem præceptis non docet, ſed exemplis eſſe quàm maximam oſtendit: Hæc enim facultas ſylueſtres homines, & feros deduxit ad ciuilem cultum. Sed quoniam in ea oratione, quæ de poetis à me ſcripta eſt, de his ſatis copioſe diſputaui, nihil hic longum faciendum puto, cùm præſertim non hic oratoris munus, ſed interpretis ſuſceperim. Orpheum Oeagri filium fuiſſe nonnulli uolunt: Aſclepiades uerò ex Apolline, & Calliope Hymenæum, Ialemum, & Orphea natos ſcripſit. Qui quidem error ex eo natus eſt, quòd poetæ, ut reges per Iouem regnare putant, quòd illius eſt proprium regnare, & eſt rex hominumq; Deũq;, ſic muſicos per Apollinem cantare. Quare Pindarus in Pythijs δ᾽ ἀπόλλων φόρμιγ-

τὰς αἰδᾶν πατὴρ ἔμολεν εὐαίνητος ὀρφεύς, hoc eſt, ut uult Ammonius muſicus Apollinis: Pherecides ex Apolline, & Polymnia. Herodotus uerò ex Oeagro & Polymnia uult eſſe natū. Aſciuerunt autem ſibi eum ſocium Argonautæ iuſſu Chironis propter Sirenas: quas illi ſine Orpheo non potuiſſent effugere. mirum eſt in hoc tantam excellentiam fuiſſe, cùm nullum habuiſſet, quem imitaretur: ſic enim Plut. de muſica ὁ δὲ ὀρφεὺς οὐδένα φαίνεται μεμιμημένος, οὐδεὶς γάρ πω γεγένητο, εἰ μὴ οἱ τῶν αὐλῳδικῶν ποιηταί: τούτοις δὲ κατ' οὐθὲν τὸ ὀρφικὸν ἔργον ἔοικεν. illud omittendum non puto, quod in primo de Natura Deorū ſcribit M. Tul. Ariſtotelem negare Orpheum poetam unquam fuiſſe, & hoc Orphicum carmen Pythagoricos ferre cuiuſdam Cecropis fuiſſe. ¶ Interpresq; Deorum] Vates nos appellamus poetas, ut qui diuini habeantur, & furore ſint afflati, qui μανία dictus eſt à Græcis: Refert enim Plato in Phædro ueteres Græcos μανικὴν nominaſſe, quam iuniores ἀπειροκάλως τ, interiecto, μαντικήν. Nam quod nos in prophetis ſpiritum uocamus, furorem illi nominabant. ¶ Dictus & Amphion] Eurip. in Phœniſſis ἄρα πύλαι κλείθροις χαλκόδετά τ' ἔμβολα λαΐνεοις ἀμφίονος ὀργάνοις τείχεος ἅρμοσαι. neque tamen Amphion urbem, ſed Cadmus ædificauit. Amphionem uerò cum Zetho fratre illam mœnibus cinxiſſe ferunt. Sepultus aūt erat Amphion Thebis ad portam βορέαν. Aeſchylus in ἑπτὰ ἐπὶ θήβας. τὸν δὲ πέμπτον αὖ λέγω πέμπταις προσαχθέντα βορέαις πύλαις, τύμβον κατ' αὐτὸν διογενοῦς ἀμφίονος. Hic, ut de muſica ex Heraclide Plutarchus ſcribit, primus inuenit cytharæ cantum, & poeſim. id quod in actis Sicyonum confirmatur. quæ ex his Plut. uerbis melius cognoſces, & ſimul quibus ortus ſit parentibus. ἡρακλείδης δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἐν μουσικῇ τὴν κιθαρῳδίαν, καὶ τὴν κιθαρῳδικὴν ποίησιν πρῶτον φησὶν ἀμφίονα ἐπινοῆσαι τὸν διὸς, καὶ ἀντιόπης, τοῦ πατρὸς δηλονότι διδάξαντος αὐτόν. πιστοῦται δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τῆς ἐν σικυῶνι ἀποκειμένης, δι' ἧς τάς τε ἱερείας τὰς ἐν ἄργει, καὶ τοὺς ποιητὰς, καὶ τοὺς μουσικοὺς ὀνομάζει. Dictus & Amphion mouere ſaxa, ob hoc, ut de Orpheo dictum eſt, quia rudes homines, & expertes rationis, & qui tanquam ſaxa uiderentur carere ſenſu, ducebat tamen ſuauitate cantus & ſapientia quò uolebat. ¶ Fuit hæc ſapientia] Hæc primū ex poetis erāt utilitates, hi capiebantur fructus. ¶ Poſt hos inſignis Homerus] Quibus rebus occupati eſſent ante Homerum Poetæ, declaratum eſt: qui autem ante hunc monſtrarit quo uerſu regum & ducum geſta ſcribi poſſint, nullum omnino fuiſſe demonſtratum eſt ſupra. Ariſtoteles uerò ubi ſic inquit. τῶν μὲν οὖν πρὸ ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα, εἰκὸς δὲ εἶναι πολλά. ἀπὸ δὲ ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν, οἷον ἐκείνου ὁ μαργείτης καὶ τὰ τοιαῦτα, non de ſolo ridiculo poemate, ſed etiam de heroico intellexiſſe puto, quod tāquam conceſſum noluit exprimere, quāquam etiam Margites in genere demōſtratiuo uerſabatur, ut Ilias, & Odyſſea: ſed humiliores perſonas imitabatur, ut comœdiæ ſpeciem oſtenderet, ut illa tragœdiæ. Negat igitur Ariſtoteles ante Homerum tale poema ſcriptum extare, quo cuiuſquā facta celebrarentur, aut reprehēderentur. M. Tullius uerô in Bruto coniecturis ducitur, ut credat fuiſſe genus aliquod poetarum, cum dicit, Nec dubitari poteſt quin fuerint ante Homerum poëtæ, quod ex eis carminibus intelligi poteſt, quæ apud illum, & in Phæacum, & procorum epulis canuntur. Nam ſi quæ de alijs dicuntur probaſſet, clarioribus argumentis uſus eſſet, & exemplis id confirmaſſet. ¶ Tyrtæusq; mares] Hunc Athenienſem multi fuiſſe dicunt, & ducem Lacedæmonijs, cum Meſſenios ſuperare non poſſent, eſſe datum. Et hæc eſt uulgaris hiſtoria. Sed in octauo libro Strabo elegorum ipſius Tyrtæi ductus authoritate oſtendit hoc fieri non potuiſſe. Quandoquidem ipſe facit ſe Erineatem. nam in εὐνομία, quod opus elegis carminibus à ſe ſcriptum reliquit, hæc ait: αὐτὸς γὰρ κρονίων καλλιστεφάνου πόσις ἥρης

ζεὺς ἡρακλείδαις τήνδε δέδωκε πόλιν. οἷσιν ἅμα προλιπόντες ἐρινεὸν ἠνεμόεντα

εὐρεῖαν πέλοπος νῆσον ἀφικόμεθα. Non igitur Philochoro, aut Calliſtheni, & alijs cōpluribus credendum eſt Athenis cū, & Aphidnis aduentaſſe ſcribentibus. Sed undecūq; præſto is fuerit, Spartiatibus, elegiarum ſcriptor fuit, & μέλεσι fertur incitaſſe Lacedæmonas, & ut pugnātes cum

Meſ-

Meſſenijs uincerent, effecit. hæc ad uerbum ex Suida, qui præterea tradit eundem reip. rationem & formã elegis ſcripſiſſe, & libros quinq; τῶν πολεμιστηρίων μελῶν. *Quãuis aũt Hor. Tyrtæũ coniungat cum Homero, nõ tamen eũ uult Epicum fuiſſe: neq; ſcripſiſſe res geſtas ducũ, & triſtia bella. Sed accendiſſe animos ad pugnã.* ¶ Dictæ per carmina ſortes] *Reſponſa, & Oracula: Notum eſt Apollinem hexametro ſemper carmine ſolitum reſpondere.* ¶ Et uitæ monſtrata uia eſt] *Nã Tyrtæus* εὐνομίαν *ſcripſit, Theognides uerò, & Phocylides quid aliud homines, quàm præcepta uitæ docuerunt? non'ne leges etiam carminibus ſcriptæ. ſunt ab antiquis? Nam de Solone Plutarchus ait, multorum opinionem fuiſſe ab eo uerſibus ſcriptas eſſe leges. Quarum principium hoc eſſe tradunt,*

πρῶτα μὲν εὐχώμεσθα Διὶ Κρονίδῃ βασιλῆϊ θεσμοῖς τοῖσδε τύχην ἀγαθὴν, καὶ κῦδος ὀπάσσαι

Ariſt. uerò νόμων ποίησιν *poſuit in poeticis ſuis, at non ij ſolum, quibus propoſitum id unum fuit, ut præcepta uiuendi traderent, ſed alij ferè omnes officia uitæ non minus honeſtate, quàm uoluptate dirigunt.* ¶ Et gratia regum] *Quid magis optauit Alexander Macedo, quàm dari ſibi aliquem Homerum, qui res à ſe geſtas æternitatis memoriæ commendaret? quàm multi reges, & alij principes uiri poetas apud ſe magno habuerunt in honore?* ¶ Ludusq; repertus] *Ludos eos intelligit fortaſſe, quos in ſecundo Georgicorum Virgilius, ubi ſic ait:* Non alium ob culpam, Baccho caper omnibus aris Ceditur, & ueteres ineunt proſcenia ludi, Præmiaq; ingenijs pagos, & compita circum Theſidæ poſuere, atq; inter pocula læti Mollibus in pratis unctos ſalicre per utres. *Vbi Seruius inquit, primi ludi theatrales ex liberalibus nati ſunt. & idem Virg. ibidem inquit,* Nec non Auſonij Troia gens miſſa coloni Verſibus incomptis ludunt, riſuq; ſoluto, Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis, Et te Bacche uocant per carmina læta, tibiq; Oſcilla ex altà ſuſpendunt mollia pinu. *Videtur autem Horatius in Epiſtolis ad Auguſtum comediæ originem innuere, cum dicit:* Agricolæ priſci, fortes, paruoq; beati, Condita poſt frumenta, leuantes tempore feſto Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem, Cum ſocijs operum, & pueris, & coniuge fida Tellurem porco, Syluanum lacte piabant Floribus, & uino Genium memorem breuis æui. Feſcennina per hunc inuenta licentia morem Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit. Libertasq; recurrentes accepta per annos Luſit amabiliter, donec iam ſæuus apertam In rabiem uerti cœpit iocus, & per honeſtas Ire domus impune minax. doluere cruento Dente laceſſiti, fuit intactis quoq; cura Conditione ſuper communi. quin etiam lex, Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam Deſcribi. Vertêre modum formidine fuſtis Ad bene dicendum delectandumq; redacti. *Hæc eueniſſe comicis nemo eſt qui neſciat: nã ea maledicentia nihil ad Tragœdiam. Neq; Baccho hic ſacra, ſed Terræ, & Syluano, & Genio porco, lacte floribus & uinò fiebant, non hirco. feſcenninam uerò licentiam inuentam per hunc morẽ dicit, quia, ut ex Virg. uidimus, Latini Græcos imitati ſunt. Vnde feſcennina licentia, id eſt quæ ſimilis eſſet licẽtia feſcenninæ, quæ in Latio iã fuit: nã hic non ponit hiſtoriã Latinã, neq; feſcennina licentia apud Romanos ita proceſſit, ut lege cohiberetur. nã de Lege cenſoria Petrus Crinitus ſomniaſſe mihi uidetur, cũ id nulla fretus authoritate dicat, cũ præſertim apud Latinos nõ deeſſent, qui dentes acuerẽt in ciues Romanos. At Hor. dicet aliquis, & reliqui ueris nominibus parcebant, non tamen ad bene dicendũ delectandũq; redacti. Verum quo tẽpore lata eſt ea lex? num Laberij? num Martialis? qui tanto poſt Horatium tam multos lacerauit ipſe, & alij permulti? At Horatius cõmunem oſtendit comicorum maledicendi morem: cuiuſmodi fuit apud Græcos. Petrus Crinitus uerò dicit apud noſtros quoſdam illos eſſe imitatos, neq; Comicos ſolum, ſed etiam Satyricos, & Mimos. Nam Plautus, & Terentianus ab hac licentia ſemper abſtinuere. Et ante hos Ennius. Sed cur nõ animaduertamus de cõmuni ratione poetarum hic Horatiũ locutum eſſe? Et cur, ſi de alicuius generis principio loquatur, nõ de certo potius, et uerò principio, quàm de dubio, et quod ante ſe aliud habeat principiũ, loqui ſuſpicemur? an uerebimur ne hæc omnia prius apud Græcos facta nõ ſint, cũ poëtas habeamus, cũ hiſtorias legamus, et qcq̃d hic ab Hora. ſcribatur, Græcis cõſentire prorſus uideamus? Sed illud mihi pergratũ foret, ſi Petrus Crinitus*

aut quiuis alius mihi declaraſſet Neuiũ, qui præter alios Latinos mordax numeratur, feſcẽnino uſum eſſe uerſu. aut Lucilium, aut quemuis alium poetam. Quando uel ante Liuium Andronicum incompta illam & rudem formam feſcennini carminis relictam inquit à Romanis hiſtrionibus. Liuius in ſeptimo. at maledicentiam imitati ſunt non uerſum. Nunc audio, ſed cur non Ariſtophanis potius, et Cratini? ut feciſſe Lucilium retulit Horatius: An paruum eſt hoc teſtimonium Horatij? non feſcenninos poetas, ſed ueteres Comicos Græciæ noſtros imitatos eſſe? feſcenninam igitur licentiam Horatium dixiſſe putes exempli cauſa, ut per hanc notiorem obſcuriorem illam intelligas, quæ fuit à principio Græcorum. ¶ Longorum operum finis] Quid aliud eſſe finem longorum, honeſtorumq; laborum putemus, quàm æternam rerum geſtarum memoriam? non enim patiuntur poëtæ claros uiros interire: nam de ruſticorum laboribus haudquaquam intelligendũ puto. ¶ Natura fieret] Conſtituto iam artem eſſe neceſſariam, confert eam etiam cum ipſa natura, ut oſtendat neutram ſine altera quicquam ualere. tamen Cicero pro Archia non parum mihi naturæ tribuere uidetur. Sic enim inquit: Ego multos homines excellenti animo, ac uirtute fuiſſe, & ſine doctrina naturæ ipſius habitu propè diuino per ſe ipſos, & moderatos, & graues extitiſſe fateor. Etiã illud adiungo, ſæpius ad laudem, & ad uirtutem naturam ſine doctrina, quàm ſine natura ualuiſſe doctrinam: atq; idem contendo, cum ad naturam eximiam, atq; illuſtrem acceſſerit ratio quædam, & confirmatio doctrinæ, tum illud neſcio quid præclarum, ac ſingulare ſolere exiſtere. Quint. uerò in oratore ſummo, plus arti tribuit, quàm naturæ: contra in mediocri plus naturæ. Verum Pindarus quod ἑαυτὸν ἀεὶ λέγει αὐτοδίδακτον naturam doctrinæ præfert. illius autem uerba hæc ſunt in Epharnioſtum Opuntium, τὸ δὲ φυᾷ κράτιστον ἅπαν, πολὺ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἑλέσθαι ἄνευ δὲ θεοῦ σεσιγαμένον γ' οὐ σκαιότερον χρῆμ' ἕκαστον quorũ ſententia eſt, Non ut natura per ſe poſſit opera perficere, uerum ſi magnus ſit eius habitus, arte aſſumpta, præclarum fit & excellens quiddam. Ars uerò & inſtitutio per ſe nihil poteſt efficere, quod in lucem ſit proferendum. itaq; ut Horat. contra eos diſputauit, qui in natura putant eſſe omnia, ac eam ſine ſtudio ualere nihil ſtatuit. Sic Pindarus contra eos, qui omnia ponunt in arte, quam negat, niſi coniuncta ſit cum optima natura, quicquam efficere: quod tacendum non ſit potius, quàm prædicandum. Nam & ſi gloriatur ipſe natura ſe multum ualuiſſe, & ſine doctore, quantus eſſet extitiſſe, non tamen negat ſuo ſtudio, & ſuo labore ſe perfeciſſe, ut artis ignarus non eſſet: dixit enim ſe αὐτοδίδακτον, non ἀπαίδευτον. qui uerò ſunt ingenio rudi, & penitus abſurdo, nulla unquam arte, nullaq; inſtitutione probabiles eſſe poterunt. Confirmat hoc Marc. Tullius in ſecundo Tuſcul. Vt agri non omnes, inquit, frugiferi ſunt, qui coluntur: falſumq; illud, ac improbè, etſi in ſegetem deteriorem datæ ſunt fruges, ipſæ tamen ſuapte natura enitent, ſic animi non omnes culti fructum ferunt. Sed rurſus ut in eodem ſimili uerſemur. Vt ager quantumuis fertilis ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt, ſic ſine doctrina quantumuis acutus animus. Itaq; eſt utraq; res una ſine altera debilis. Sed ut ex Mar. Tullio, & ex Quintiliano, et uerò ex ipſa re conſtare uideo, naturæ bona ſine ullius artis adiumento poſſunt aliquid: ſtudiũ uerò, & ars, niſi ſocia natura, nihil omnino ualet. Nec eam uim habet, ut in Bruto ſcribit M. Tullius, ut totum aliquid, cuius in ingenijs noſtris pars nulla ſit, pariat, aut procreet. Sed ut ea, quæ ſunt orta iam in nobis, & procreata educet, atq; cõfirmet. In ſecundo quoq; de Oratore in eandem ſententiã hæc ſcribit: Neq; tamen ignoro, & quæ bona ſint fieri meliora poſſe doctrina, & quæ non optima, aliquo tamen modo acui & corrigi poſſe. Sed quid tandem Ariſtoteli reſpondebimus? qui ait ὅλως εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ quod non neget artem eſſe neceſſariam, niſi forte delyraſſe eũ putemus, qui tanta cum diligentia de ea ſcripſerit. Verum ſenſit artem ſuam niſi optimis ingenijs non eſſe uli profuturam. Statuendum eſt igitur optimam naturam educandam eſſe, & confirmandam diligenti ſtudio, & exercitatione. Plutarchus de Puerorum educatione, ſcribit communia, & neceſſaria eſſe quibuſuis artibus, & ſcientijs hæc tria: φύσιν, λόγον, ἔθος, ac ita ſe ipſe interpretatur, neque ex his, una ſublata reliquas eſſe integras putat. neque uerò hic omiſſa eſt exercitatio, cùm dicat.

¶ Mul-

¶ Multa tulit, fecitq; puer] Artem enim eſſe doctrinam, & exercitationem intelligunt. Hîc oſtendit ad ſummam poetices facultatem nõ poſſe perueniri, niſi per ſumma ſtudia. & per ſummos labores. Meta pro fine poſita eſt, ad quam qui primus curſu peruenit, præclaro uirtutis præmio decoratur. Eſt aũt finis circuli meta, in qua eodẽ curſu ſæpe repetito, quàm proximè flectenda mirũ erat et artificium, & ſtudiũ, ut euitato periculo ſpatium quàm poterant breuiſsimum decurrerent. finis aũt in ſtudijs poëtices eſt excellere, ut undiq; totus ſit perfectus. Qui ſtudet igitur optatã cõtingere metam, ne credas eum temere nunc primũ ingenij ſui uiribus fretum, & furore agitatum in ſtadium ingredi, id eſt ſcribere poemata. Sed à teneris cœpiſſe prima præcepta diſcere & diu ſe exercuiſſe, et ſobrietate, & cõtinentia cauiſſe ne retunderet aciem ingenij ſui. ¶ Pythia cãtat] De Pindaro uidetur eſſe dictũ, quippe qui Pythia ſcripſit, & princeps Lyricorũ fuit. Et quãuis gloriari ſoleat ſine ullius inſtitutione, & doctrina ſe tantum extitiſſe, didicit tamen à patre inflare tibiam. Deinde à Laſo Hermione Melico poëta lyricam facultatem, & eximium magiſtrum. Quid? quòd etiã Simonidem fertur audiſſe? fortaſſe nunc Horatius ob id eũ uoluit indicare, ut oſtendat ne Pindarũ quidẽ in lyricis proficere potuiſſe nullo ſtudio, nulloq; magiſtro. Quod tamen ſi de quouis tibicine malis intelligere, nihil moror. illud mihi certe cum omnibus cõſtare puto, Horatium hîc uoluiſſe concludere aut exemplo, aut ſimili poetis bonis exercitationem eſſe neceſſariam. ¶ Nunc ſatis eſt] Carpit ignauiam ſui temporis, cùm tamen Romæ nullo unquam tempore præſtãtiora uiguerint ingenia: Neq; laus poetica in tanta luce uiſa fuerit. Sed eſt ueriſimile non defuiſſe multos, quos iure poſſet accuſare, uel, ſi libeat quoniam præcipuam curam de tragœdia uidetur in hoc opere ſuſcepiſſe, ſui temporis tragicos reprehendit. Quanquam eius ætatis, qui fuerint in eo genere occupati, aut ignorentur poetæ, aut laudentur ab Horatio, ut Pollio regũ facta canit pede ter percuſſo. & de eodem in Odis, Paulum ſeueræ muſa tragœdia deſit theatris mox, Vbi publicas res ordinaris, grande munus Cecropio repetes Cothurno. ¶ Occupet extremum] Puerili dicto leuitatem agitat inertium. ¶ Iubet ad lucrũ] Ad malum inertiæ, & nimiæ negligentiæ morbus adulationis additur. taxat hoc hominũ genus etiam in Epiſtolis: Non ego uentoſæ plebis ſuffragia uenor, Impenſis cœnarũ, & tritæ munere ueſtis, Non ego nobilium ſcriptorum auditor, & ultor Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor. ¶ Diues agris] Repetit hunc uerſiculum in Epiſt. Secundo. ¶ Vnctum qui recte] Id eſt diuitem, ut Epiſt. 18. Accedas ſiccus ad unctũ Si prodeſſe tuis, pauloq; benignius ipſum Te tractare uoles. ¶ Et ſpõdere leui] Leuem pauperem dicit, quia egeſtate facile adducitur, ut ad nutũ diuitis omnia dicat, & faciat. ¶ Internoſcere mendacẽ] Imitari mihi uidẽtur huiuſmodi poetæ leuitatẽ Stratonicæ Seleuci regis uxoris, quæ cũ ad unũ capilli ei defluxiſſent, inuitatis tamen poëtis ad certamẽ de laudibus ſuæ comæ, talentũ uictori præmiũ propoſuit. Similiter hi faciunt, qui cũ nihil ſcribant laude dignũ, muneribus tamen alliciunt adulatores. qui ſic in ea re ueritatẽ imitãtur, ut diſcerni à ueris amicis nõ facile poſſint. Quare monet, ut in ſuis laudibus, fidem adhibere nemo uelit ijs, quos ipſe ſuis muneribus exhilarauerit. ¶ Et torquere mero] Videtur eſſe merum ueluti genus tormenti ad exprimendam ueritatẽ. ſic alibi, Commiſſum teges, & uino tortus, & ira. Præcipit igitur, ut exploremus animos eorum, qui amicos ſe noſtros profitentur. ¶ Quintilio ſi quid] De Quintilio Varo, ſæpe meminit Horatius hîc uerò tanquam de homine defuncto loquitur, in primo uerò Odarum mortuum deflet. Laudat uiuum in Sermonibus, ut hinc aperte cognoſcamus, Horatiũ confuſis temporibus conſueuiſſe ſcribere res ſuas ut modo Sermonem, modo Epiſtolam, modo aliquam Odam ſcriberet, & per eadem tempora hoc ipſum opus, ut cætera, intermiſſis tamen diebus pro ſua conſuetudine elaboraſſe puto, ut commodo ſuo, & pro uolũtate intermiſſa ſtudia repeteret. hic autem poſt improbitatem adulatorum, quod ſit officiũ integri hominis, & liberi Quintilij perſona docet, qui conſulendi ſunt, & æquo animo ferendi. quod quidem qui faciunt, ea ſe liberant inſania, quæ hîc deſcribitur ab Horatio, ut deliramẽta, & ueſanos furores imperitorum poetarum oſtendat. ¶ Verſus inertes] Id eſt ſine arte, & eneruatos, cuiuſmodi ſunt illi, qui nimia facilitate, & nimia negligẽtia, fiũt.

Quod

Quod proprium eſt uitium illorum qui ſuo nimium indulgent ingenio. Quod in Ouidio reprehendit Quintilianus. ¶ Durus] *Contrarium ſuperiori uitium. quo laborauit Lucilius, ut Emunctæ naris durus componere uerſus. & Num illius, num rerum dura negaret Verſiculos natura magis factos, ut mollius irent.* ¶ *Ambitioſa ornamenta*] *Vitium incomptis contrarium.* ¶ *Fiet Ariſtarchus*] *Fuit & hic, & Ariſtophanes, Quintiliano teſte, acutiſſimus iudex, & cenſor poëtarum, quare Critici ſunt appellati.* ¶ *Offendam in nugis. Hæ nugæ*] *Id eſt hæc uitia, & peccata, quaſi eſſent nugæ, ut quidam exiſtimant, non crearent homini tantum mali. Cum enim poëta, præter omne genus hominum, ſit admirator ſui, & minus omniũ ſua uitia cognoſcat, ſi iudicio docti uiri probari ſe credat, nimium quantũ præceps feratur, itaq; ducitur in ſeria mala. Serium uerò contrarium eſt nugis. Et ideo ex ſerijs malis innuit illas nugas eſſe uitia non negligenda. mala uerò hæc ſeria, in quæ conijcitur ſtultus poëta, eſt inanis opinio, qua inflatur ab ijs, à quibus laudibus falſis irridetur, & excipitur ſiniſtrè.* ¶ *Exceptum ſiniſtre*] *Nemo ferè poteſt prioribus modis accipi, quàm qui non modo animo fideli, & recto iudicio non corrigitur ab amicis, uerumetiam mendaci aſſentatione uanitas eius augetur: Veſanus enim fit, & furens. Deriſum igitur, & ſiniſtre acceptum ab ijs intellige, qui ficto uultu, & aſſentatione turpi hominem deludunt.* ¶ *Quocirca qui ſapiunt*] *id eſt prudentes uiri, & qui periculum cognoſcunt, non ſecus timent, fugiuntq; ueſanum poetam, quàm illum.* ¶ *Quem mala ſcabies*] *Id eſt contagioſa, uel quæ curationem recipere nullam poteſt, Sed contagioſa magis: non enim morbus quamuis deſperatus, niſi proximos corrumpat effugitur.* ¶ *Aut morbus regius*] *Quem Varro Arquatum tradit, quoniam curetur mulſo, ut ait Plin.* ¶ *Aut fanaticus error*] *Lymphati enim uiri errore mentis agitantur.* ¶ *Et iracunda Diana*] *Eſt enim ex illis Deis, qui homines agunt in furorem. In furorem autem impellere uel terrore ſubito ſolebat antiquorum opinione Pan. Vnde Panici terrores apud M. Tullium, & alios complures. Lege Politianum, Sed eodem modo Hecate, & Corybantes, perturbabant homines. De Pane habemus Eurip. in Medea, quem locum citat Politianus. Sed in Hippolyto planius, & uberius ſic ait:* σὺ γὰρ ἐν θεὸς ὦ κῦρα, εἴτ' ἐκ πανὸς, εἴθ' ἑκάτας, ἢ σεμνῶν κορυβάντων ἢ ματρὸς οὐρείας φοιταλέω. σὺ δ' ἀμφὶ τὰν πολύθηρον δίκτυνναν ἀμπλακίαις ἀνίερος ἀθύτων πελανῶν τρύχῃ. *Eadem eſt autem Hecate, & Diana unde cauſa uidetur hic inueſtigare, cur ab Hecate uexetur, quod ſacra Dianæ id eſt Hecati non egerit. Vt autem Hecatem intelligamus, iracundam appellauit Dianam. Hic igitur eſt ordo qui ſapiunt timent, fugiuntq; ueſanum poëtam, ut eum, quem mala ſcabies, aut morbus regius, aut fanaticus error, aut iracundia Dianæ urget.* ¶ *Agitant pueri*] *Minus periculum cognoſcunt, idcirco furentes agitant, & parum cauti ſequuntur. fit hoc frequenter, ut amentes homines à pueris agitentur.* ¶ *Sublimeis uerſus ructatur*] *Vt qui crapulati ſunt, & nimio cibo grauantur ructando leuare ſtomachum uidentur: ita poetæ uerſus ructando, quos continere præ nimia copia non poſſunt, uidentur releuari. Sed ex fœtore ructi quàm ſint inſuaues illi uerſus innuit poeta. Sublimes autem ad iudicium referas ſtultiſſimi poëtæ.* ¶ *In puteum, foueamq;*] *In inſaniam, & in falſam opionem de ſua præſtantia.* ¶ *Licet ſuccurrite*] *At quo tandem modo fiet hoc ut homo, cui ſit perſuaſiſſimum ſe poëtam eſſe optimum, quaſi norit errorem ſuum, imploret opem ab alijs (at ſi ſe norit, cur per alium, quàm per ſe malit errorem deponere? at non ita ſentit Horatius. Verum ea eſt multorum natura, ut quanto magis ſe probent, & delectentur errore ſuo: tanto magis uideri uelint optare ſe corrigi. Quod ſi quis ingenuus amicè fecerit, eos grauiter offendit. Quamobrem.* ¶ *Licet ſuccurrite longum clamet iò ciues*] *Id eſt, quamuis contendere multum uideatur, ut ſe corrigas: id tamen facere ne cures, nam prudens in eam foueam ſe deiecit, nec ab ea uult deduci.* ¶ *Siculi poetæ*] *Vera exiſtimatur hiſtoria, ac in eo conuenit huic loco, quod gloria ductus Empedocles in ardentem Aetnam ſponte ſua ſe coniecit, nec uoluiſſet ab ullo liberari. Quòd ſi cupiditate gloriæ animum induxit Empedocles poëta ut in ardentem ſpecum Aetnæ præcipitem ſe daret, quid eſt, cur dubites hunc quoq; eodem actum furore ſe in eam foueam præcipitaſſe? Et re uera quia*

ra quidam leuiſsimi uiri ſic hærent in ſuo errore, in tam iucunda uerſantur inſania, ut ea purgari nulla conditione patiantur. Quid ergo faciendum eſt illis? permittendum, ut ſua fruantur inſania. Nam Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti] Cui moleſtior ſit uita, quàm mors, nec minus ipſe mortem appetat, quàm uitam alij Hunc ſi retineas in uita, non minus offendit, quàm ſi quem uitæ cupidum necares. Elocutio Græca eſt: illa enim uerba Græci, quæ ſimilitudinis ſunt, ut ὅμοιος, ταὐτὸ datiuo coniungunt, quos hic Horatius eſt imitatus, & pariter in primo Sermonum, Satyrica tertia.

IN EPISTOLAM Q. Horatii Flacci de Arte Poetica Iaſonis de Nores Ciprii ex quotidianis Tryphonis Cabrielii ſermonibus interpretatio.

CALCERANDO DE NORES FRAtri amantiſsimo, & loco parentis habendo, Iaſon de Nores S. P. D.

CVM in Cypro inſula, hoc eſt in patria noſtra, de Tryphonis Cabrielij, optimi, & præſtantis ingenio uiri, morte nuncium accepiſſem: qui me perculerit dolor, qua in ſollicitudine iacuerim, ſcis tu frater amantiſsime, qui meas tum lachrimas uidiſti, et ex lachrimis mœrorem animi conijcere potuiſti. Quid enim mihi luctuoſius, aut acerbius potuit in uita contingere: quàm illius uiri obitus, cui ego tantum deberem, quantum non modo uerbis explicare, ſed animo complecti uix poſſum? perijt ille quidem, ſi curſum humanæ uitæ ſpectes, ſuo tempore: noſtro autem, ſi uirtutem illius conſideres, iniquiſsimo. Qui enim ad illius doctrinam, tanquam ſitientes ad fontem, ueniebamus, ut optimas, & ad percipiendas literas, & ad recte uiuendum rationes ex illius ſermonibus hauriremus, nunc, illo nobis erepto, quo confugiemus? Vbi illa in omnibus excipiendis humanitas, in erudiendo ingenium, in monendo prudentia? quæ cum in illo ſumma fuerunt, tum uero omnibus ita aperta, atq; communia, ut nemo magis ad bene merendum natus de humano genere uideatur. Verum enimuero cum difficile ſit inuenire, qui Tryphonem cognouerit, nec illi multum debuerit: tum uero diuino quodam munere mihi contigit, ut illius conſuetudine, atque doctrina præter cæteros fruerer. fuit enim in illo ſene, quod in ea ætate rariſsimũ eſt, ſumma ſuauitas ſingulari cum grauitate coniuncta. itaq; uiuit apud me id, quod mihi mors eripere non potuit, nomen illius, ſummæq; uirtutis acerba pariter, & iucunda memoria. Neq; uero doloris ex eius morte ſuſcepti modum inuenirē niſi me ad ea tractãda retuliſſem, quæ mihi quodam modo illius uocem, qua meis auribus nulla ſuauior unquam fuit, referre uiderentur. Cumq; ita contigerit, ut ego nullam bene merenti gratiam referre potuerim, habebo ſaltem, & meæ pietatis, atque obſeruantiæ, dabo operam, ut monumentum aliquod extiſtat, idq; eius generis, quod, quid ab illo acceperim, quidq; ego me debere confitear, æque ſignificet.

Fec-

Feci igitur, ut, quæ illo narrante, atque exponente cognoueram de Horatij arte poetica, ea literis à
me, dum ille uiueret, mandata recognoſcerem, & accurate digeſta publicarem. In quo etiã illud con-
ſequar, quod, ſi qui Tryphonem uiuentem non cognouerunt, quos in his quidem regionibus admo-
dum paucos eſſe puto, ij ex meis ſcriptis, quæ nunc in ipſam Horatij poeticam edo, illius doctrinam,
atque ingenium deguſtent. Minimum enim hoc certe ſignum eſt illius ingenij, atque ſcientiæ: ſed eiuſ-
modi tamen eſt, ut, qui recte intelligunt, ex minimis maxima iudicare poßint. In quo illud non modo
non negabo, uerum & prædicabo libentißime, ſiquid in hoc commentario probabitur. cuius generis
multa fore ſcio, id uni Gabrielio acceptum eſſe referendum ſi quid autem minus perite dictum uide-
bitur, id non recuſo quin mihi ipſi, meæq; inſcitiæ tribuatur. Non enim ita me delectat ambitio, ut uel
aliena mihi uendicem, uel mea ſupra ueritatem extollam. Virtutem ipſam, quæ nulla re indiget, nu-
dam colo. Itaque gloriam ſequor, ſi modo ab ipſa uirtute manat, & ſi eam ab optimo iudicio fluere
intelligo. Quare quoniam ego nihil magis cum uirtute conuenire exiſtimo, quam ſi quis homini bene
merenti gratam memoriam perſoluat: hoc unum ago, ut homines intelligant ea me Gabrielio præ-
ſtare, quæ quidem poſſum, quandoquidem ea, quæ debeo, minime licet. Et quia tu quoque frater or-
natißime, non tam quia mihi frater es, quàm quia uirtutis amore teneris, Gabrielij memoriam ſan-
ctißime colis. (memini enim, cum tu quoq; cum meo dolore tuum communicaſti illius obitu audito)
propterea ut id, quod à uirtute naſcitur, ei, qui uirtutis cupidißimus eſt. mitteretur, præſertim qui
Tryphonem ipſum mortuum pene pariter, atque ego diligeret, hunc meum commentarium Trypho
nis doctrina refertum, tanquam aliquam picturam ab illo deſignatã, à me coloribus ipſis renouatam,
ſub tuo nomine cognoſci, & legi à ſtudioſis etiam, qui apud poſteros erunt, maxime uolui. Nemo
enim eſt, non modo quem magis quam te diligam aut colam, ſed cui magis quàm tibi debeam. Qua-
re fructum omnem ingenij mei, quicunque exiſtet, ad te refero: tuumq; mihi nomen in omni uita ſan-
ctißimum, tua mihi uoluntas erit antiquißima, ut omnes perſpicere poßint, meam eſſe ſummam in te
tanquam erga fratrem beneuolentiam, & ſingularem tanquam erga parentem pietatem. Vale.

STVDIOSO LECTORI.

NON ſum neſcius fore optime lector, ut apud pleroſque in uarias incurram repre-
henſiones in hac meorum laborum editione: uel quod operis inſcriptionem immuta-
uerim, cum Quintilianus grauißimus author quibuſdam noſtram ſententiam uidea-
tur oppugnare, uel quòd Latinis exemplis in interpretando Italici ſermonis inter-
poſuerim, uel quod ueterum commentatorum, eorumq; clarißimorum uirorum opi
nionem minime ſecutus ab hac noua expoſitionis ratione non abſtinuerim. His omnibus & ſi tacite
reſponderi puto: eſt tamen, & quod à me in laborum meorum defenſionem proferatur. Quare ad-
ductum me primum ſciant ad inſcriptionem operis immutandam non leuioribus de cauſis, & quòd
formam epiſtolæ, non autem libri, in quo præcepta tradantur, uel ex ipſo principio præ ſe ferat, &
quòd in uetuſtis exemplaribus epiſtolarum libros ſubſequatur, & quòd etiam ſummi, & præſtan-
tißimi homines ita ſentiant, & quòd minime nobis obſtet Quintiliani teſtimonium, ut nonnullis ui-
detur. Nam & ſi librum appellat Quintilianus, non eſt cur non poßit inter epiſtolas enumerari, cum
& illæ ab Horatio in libros digeſtæ fuerint. Quod uero de arte poetica idem Quintilianus adiun-
gat, nihil commoueor, cum & in epiſtolis præcepta de aliqua re tradi poßint, ab eodemq; in omni-
bus pene & in ijs ad Scæuam, & Lollium præcipue iam factum uideatur, in quibus breuiter eos inſti
tuit, qua ratione apud maiores facile uerſarentur. Qui uero Franciſci Petrarcæ, & Danthis exem-
pla in Latini poetæ interpretatione minime admittunt, ij publicam utilitatem, ut mihi uidetur, impe-
diunt: cui me præcipue addictum profiteor, cum, quæ ab his aſſumuntur, præclara, ac illuſtria ea ſint,
maxi-

maximeq́; ad huiuſce epiſtolæ expoſitionem pertinentia. niſi fortaſſe ita de his authoribus exiſtiment, (quod impium eſt) ut etiam minime illis poetæ nomen attribuant: Cum omnes, qui de poematum ratione diligentiſsime iudicare poſſunt, ſummos ac præſtantiſsimos cenſeant, & quos legamus, & quos imitemur, & quos præ manibus continuè habeamus.

Quid eſt igitur, quod uulgares iſtos offendat? ſi quæ ab Horatio præcipiuntur, à latinisq́; authoribus obſeruantur, ab his quoq; obſeruata oſtendimus, temporis in quo nati ſumus oportunitate uſi ad maiorem huiuſce operis declarationem, quod ſuſcepimus explicandum. Nimium iſti quidem inuidere Italico nomini, gloriæq́; uideri poſſunt. Quos autem adeo commentatorum in hac re opiniones oblectant, ut me ab hoc munere auocent, eos quidem ad ea legenda, quæ à nobis dicta ſunt, remittimus. Inuenient enim pleraque ab illis aut parum explicata, aut perperam, aut etiam prætermiſſa, à nobis ex Tryphonis ingenio, ac mente declarata, eaq́; & ueterum, & recentiorũ poetarum exemplis comprobata. de quo quia res ipſa teſtabitur, plura non dicam. Quod autem attinet ad ea, quæ ab ijs, qui interpretantur, ante ipſam interpretationem afferri ſolent: ea propter eam cauſam omittemus, quia ordinẽ in arte poetica demonſtranda non ita ſeruatum ab Horatio uidemus, ut ab alijs, qui de aliqua re documenta literis tradiderunt. Eſt ille quidem peracutus, & diligens in præcipiendi ratione, ordinẽ tamẽ cum epiſtolam ſcribat, non ita cuſtodit, ac tuetur. ut ſi librum ſcriberet. Amat enim epiſtola familiaritatem quandam. At nimis accuratus ordo ad ſeueritatem potius, quàm ad familiaritatem propendet. Itaq; non eſt alienum ab epiſtolæ decoro non imitari rationem illam quam cæteri ſeruant in explicanda doctrina. Quocirca ne nos quidem operam non neceſſariam adhibebimus in ordine declarando. At in præceptorum ſententia, uiq́; explicanda, quod neceſſariũ in primis ducimus, præſtabimus omnia, quæ debemus, aut certe omnia, quæ poſſumus. Quæ ipſa tamen eruditorum iudicio examinanda committimus, gratias habituri, ſiquis nos aberrantes in rectam intelligẽdi uiam reduxerit. quod ſi acciderit, erit opinor in his, quæ de noſtro attulimus. nam Tryphoniana ipſa ſperamus ab omnibus rectè ſentientibus ita probatum iri, ut me etiam, quia ea diligenter collegerim, & ſtudioſis impertiuerim, ex hoc officio maximè laudent. Vale.

IN EPISTOLAM QVINTI HORATII FLACCI DE ARTE

Poetica Iaſonis de Nores Cyprij ex quotidianis Tryphonis Cabrieli ſermonibus interpretatio.

HVMANO *capiti] Quemadmodum plerunq; è ſcriptoribus per epiſtolam breuiter uel de moribus, uel de rerum naturalium cognitione, uel de ratione dicẽdi præcepta traduntur, ut à Platone ad Dionyſium, ut à Cicerone ad Quintum Fratrem: ita in hac ipſa ad Piſones uel de poetarum ſcriptis dijudicandis, uel communiter de noſtris ingenijs ad omnem inuentionis, diſpoſitionisq;, ac elocutionis rationem in quocũq; poematum genere formandis, quæ præcipua uidebantur, ex uarijs multorum libris excerpta diligentiſsime ab Horatio colliguntur. Ac primum de inuentione, hoc eſt de ipſa quaſi anima, & conſtitutione poematis pertractaturus (neq; enim poterat eruditius exordiri) per ſimilitudinem præcipit ſimplicem, atque uniformem eſſe debere: ut principio medium, medio finis reſpondeat: ne monſtruoſæ imagini ſimilis uideatur, in qua formoſiſsimo*

mo mulieris capiti alterius formæ pro collo equina ceruix, pro reliquo humano corpore plumeum, pro pedibus piſcis cauda coniungatur. qua in diuerſitate ſumma ineſt turpitudo. mira autem arte ſumitur à pictoribus ſimilitudo: cum ita pictura poeticæ poetica uerò picturæ reſpondeat: ut altera muta poeſis, altera loquens pictura definiatur. ¶ Humano capiti] Monſtrum effingit in eo q; effingendo nihil prætcrit, quod ad eius turpitudinem ſpectet. Cum enim omnia animalia aut terreſtria ſint, aut maritima, aut aeria, rurſusq; terreſtria aut ratione prædita, aut ratione carentia, quæ omnia uno carmine comprehendit in ſexto Virgilius,

Inde hominum, pecudumq; genus, uitæq; uolantum, Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus: Ex terreſtribus tum ratione præditis, tum ſine ratione de gentibus format ſuperiorem partẽ. ex maritimis inferiorem, ex aerijs mediam, unum quoddã componens, à quo ad monſtruoſam poematũ inuentionem deducat ſimilitudinem, taleq; illud poema oſtendat, in quo nec cum principio medium, nec cum medio cohæreat finis. tale autem erit: ſi, ut dicet infra, grauiora incipientes, maioraq; profitentes, in uarias, & inanes inciderimus fluminum, temporum locorum deſcriptiones, quæ quidem non magna, ſed mediocria, atq; humiliora profeßis conuenirent. ¶ Humano] Licet humanum dicat, muliebre tamen intelligit, ut ipſe ſe interpretatur, cum ait, mulier formoſa ſuperne. maluit autem exemplum à fœmina ſumere, ut cum fœminei capitis pulchritudine diuerſas partes coniungens, deformiorem monſtri effigiem efficiat: non ſolum, quia diuerſa coniunguntur, ſed quia cum capitis forma adiunctæ partes comparatæ turpißimæ uidentur. ¶ Vt turpiter atrum deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne] Annotanda ſunt illa antitheta: mulier in piſcem: formoſa turpiter atrum: ſuperne deſinat. ¶ Varias inducere plumas] Id eſt, & uariorum colorum, & ex uarijs auibus ad maiorem monſtri deformitatem, & dißimilitudinem demonſtrandam. Nam uel ſi illæ per ſe pulcherrimæ ſint, humano tamen capiti adiunctæ, piſcisq; caudæ interpoſitæ, totum quiddam deformius reddunt. Videtur autem reſpicere Horatius ad id, quod infra dicturus eſt, de inepta deſcriptionum uarietate in grauiori poemate adhibita, quæ licet ſplendidiores ipſæ ſint, ex uarietateq; delectent, operi tamen grauiori minime conueniunt. ¶ Mulier formoſa: ſuperne deſinat in piſcem atrum] Hoc eſt ut principium inuentionis pulcherrimum, & grauißimum, in grandioriq; dicendi genere conſcriptum deſinat in exitum deformem, nec ſatis primæ quaſi formæ conuenientem: ¶ Admißi] Hoc eſt non facile, cum honoris cauſa pauci admittantur, ut fieri ſolet in rebus excellentioribus, ad ſpectandum illam inſignem imaginem intromißi. hoc uerò maxime auget ridendi, cauſam à decepta expectatione, & rei præter ſpem nouitate, quæ maxime riſum concitat. nam ex omnibus nihil magis ridetur: ut author eſt M. Tullius, quam quod eſt præter expectationem. ¶ Credite Piſones, iſti tabulæ fore librum perſimilem] Deducit ſimilitudinem à monſtruoſa imagine ad eam poematis inuentionem, cuius nec pes, nec caput uni reddatur formæ, & cuius uelut ægri ſomnia uanæ fingentur ſpecies. ¶ Aegri ſomnia] Somnia uana ſunt, præter oraculum, & uiſionem, quæ licet in ſomnis appareant, uera tamen ſunt, ut affirmat Macrobius: ſed ægroti inania maxime, quæ phantaſmata appellantur, in quibus ob perturbationem humorum, & morbi ipſius impetum & in nos homines irruentes, uagantesq; formas à natura ſeu magnitudine ſeu ſpecie diſcrepantes uidemur inſpicere. Hæc autem eo ſinceriora, & apertiora ſunt, ut Ariſtoteli placet, quo magis motus ille uiſionum expeditus eſt, nec aliquo humore, aut uapore, aut exhalatione ſtomachi impeditus eſt. ¶ Vanæ ſpecies] Ridiculæ, & abſurdæ inuentiones, in quibus nec finis, nec principium uni formæ reddatur. Quod autem hoc in loco de inuentione, non autem de diſpoſitione loquatur, ut nonnulli ſentiunt, illud non dubium eſt argumentum, ut nec pes, nec caput uni reddatur formæ. Vbi ſi de diſpoſitione monſtruoſa intelligere uoluiſſet, dixiſſet utiq;, ut caput in inferiori parte, ubi pedes, pedes uerò in ſuperiori,

ubi apponendum eſſet caput adhiberentur, ut non de incongrua inuentione, ſed de præpoſtero ordine dictum putaretur. cum uerò de materia ipſa præcipiat, in qua diuerſum ab eo, quod incœptũ ſit, ſubſequatur rectè nec pedem, nec caput uni formæ reddi dixit. Vtitur autem metaphora à ſimilitudine ſumpta, eamq; ad librum accommodat. Caput enim, & pes animantibus attribuũtur, de quibus præceßit ſimilitudo, eodem modo Virgilius ex comparatione tempeſtatis ſumens metaphoram, nubem bello attribuit his uerbis. Ac ueluti effuſa ſi quando grandine nimbi Præcipitant, omnis campis diffugit arator, Omnis agricola, & tuta latet arce uiator, Aut amnis ripis, aut alti fornice ſaxi: Dum pluit in terris, ut poßint ſole reducto Exercere diem: Sic obrutus undique telis Aeneas, nubem belli, dum detonet, omnes Suſtinet. & Tullius de oratore ad Q. fratrem Sic enim ſe res habet, ut, quemadmodum uolucres uidemus procreationis, atq; utilitatis ſuæ cauſa fingere, & conſtruere nidos, eaſdem autem, cum aliquid effecerint, leuandi laboris ſui cauſa paßim, ac libere ſolutas opere uolitare: ſic noſtri animi forenſibus negocijs, atq; urbano opere defeßi geſtiunt ac uolitare cupiunt uacui cura, atq; labore. ¶ Pictoribus, atq; poetis] Afferre obiectionem de pictorum & poetarum licentia, quibus omnia concedi, præter contraria monſtruoſa affirmat: erunt autem contraria, quæ à pictoribus euitentur, ne cum placidis immitia, hoc eſt cum ferocioribus manſuetiora coniungant. à poetis autem hoc omnino cauendum eſt, ne cum grauioribus, & altioribus immiſceantur leuiora, & humiliora: ut puta ne heroicæ materiæ inſerantur uanæ quædam deſcriptiones, quæ nullam continent maieſtatem: quales ſunt fluuiorum, locorum ſacrorum, & reliquæ rerum huiuſmodi digreßiones, quæ licet per ſe delectent, grauioribus tamen adiunctæ, ut diximus, tanquam incongruæ, & nimiũ laſciuientes deridebuntur. Sunt enim quaſi meretriculæ, non autem matronæ ornamenta, quæ ſi meretrici, ut propriæ perſonæ, adhibeantur, afferunt ſplendorem, ſin autem integerrimæ fœminæ adimunt etiam grauitatem, & ſpeciem probitatis imminuunt. ¶ Pictoribus, atq; poetis] Hæc tanquam ex obijcientis perſona inducuntur aduerſus ea quæ iam dicta ſunt.

¶ Audendi] Magis auget licentiam poëtarum, & pictorum, quàm ſi dixiſſet fingendi, ut audiendi ſignificet audacter fingendi. ¶ Scimus] Eſt tanquam poetæ reſponſio ad obiectionem de pictorum, & poetarum licentia. ¶ Petimus] Nos poetæ à pictoribus: ijſq; concedimus quicquid libuerit, fingere, hoc tamen inter nos pacto, ne contraria illi coniungant, ut ſunt placida. & immitia, nos uerò, ne grauioribus laſciuientia admiſceamus, ſed utriq; ſimplicia, & inter ſe conuenientia, illi in pictura, nos in poemate ſtatuamus. ¶ Sed non ut placidis coeant immitia] Affert, quæ in pictura uitanda ſint, addens infra, quæ ſint in poemate fugienda. ¶ Placidis immitia] Cuius rei ſubiungit exemplum, cum & terreſtre animal placidum cum immiti, id eſt, tigrim cum agno coniungit, & item terreſtre immite, non cum alio terreſtri, ſed cum aerio coniungit. Nam omnes aues aut placidæ ſunt, aut certè eiuſmodi, ut cum ſerpentibus comparatæ placidæ uideantur, & hic effingitur ſecundum monſtrũ, quod à pictoribus uitandum eſt, ſequitur etiam poeticum. ¶ Coeant] Simul uerſentur. Non enim eſt de coitu inter placida, & immitia accipiendum: ſed de conuictu, & conſuetudine. eodem modo & illud: Geminẽtur. ¶ Incœptis grauibus] Nunc affert, quæ ſint inter ſe contraria in poemate, minimeq; in uno opere concludenda, eaq; nobis adiecta ſimilitudine ante oculos ponit: erunt autem inter ſe contraria grauiora, & laſciuiora (ſic enim appellat ea Quintilianus, quæ ornamenti cauſa extra rem aucupamur) quæ ſi una admiſceantur monſtruoſum reddent totum corpus inuentionis: ut puta, ſi in opere grauiori minutæ quædam deſcriptiones interſerantur, à quibus imprimis cauendum eſt: Quod quidem præceptum uidemus à Virgilio diligentißime obſeruatum, cum in Aeneide inanes deſcriptiones uitat, in Georgicis uerò, tan

quam opere minus graui, eaſdem affectat. Conſideremus enim quæ de eadem re in utroq; poēmate ſcripta ſunt, eadem inter ſe comparemus, ut hinc habita operum ratione cognoſcamus quàm laſciniat in peſtis deſcriptione in tertio Georgicorum, quamq; grauis idem ſit in tertio Aeneidos in eiuſdem rei deſcriptione. cum in altero libro multa paucißimis uerbis explicat in altero minutißima quæq; perſequitur. Conferatur cum his Ouidij in ſeptimo ſub Æaci perſona eiuſdem peſtis deſcriptio, ut quāto hæc Ouidij ſummißior eſt ad poematis rationem accommodata, tanto Virgilianam illam eſſe breuiorem dignoſcamus. Contemplemur Ouidij de porco Calidonio, & Virgilij in quarto uenationes. Comparemus horum inter ſe deſcriptas tempeſtates in undecimo Metamorphoſeos de Ceice, & in primo Aeneidos de Aenea. ijs pariter conferamus Ouidij in duodecimo. de aduentu Græcorū, & Virgilij de Didonis, & Aeneæ concubitu famæ deſcriptiones, ut, quales illæ in grauiori opere, quales in laſciniori eſſe debeant, intelligatur, quàm in hoc breues, & ſuccinctæ, in illo longiores, & laſciuientes: quàm multa in hoc omittenda, in illo diligenter affectanda: quàm in hoc operis ratione conſulta negligentia, & breuitas commendenda, in illo pariter diligentia, & quædam quaſi affectatio extollenda. Hic non uideo, quomodo cum Horatij uerbis Vincentij Madij philoſophi clarißimi explicatio congruere poßit: dum ait lucorum, amnium, & cæterarum huiuſmodi rerum deſcriptiones inceptis grauibus conuenire, ac tanquam unum, & alterum pannū purpureum latè ſplendere: cum res ipſa ex adhibita ſimilitudine aliter oſtendere uideatur: Nam quēadmodū in aliquo uiri grauis, & honorati ueſtimēto adhibitus unus & alter pānus purpureus, licet per ſe late ſplendeat, riſum tamen ſpectantibus ob dißimilitudinē inducit: ita huiuſcemodi affectatæ, & minutæ deſcriptiones uni, & alteri pāno purpureo ab Horatio cōparatæ, in ſublimiori poemate, tanquam in dißimili ueſtimēto, adhibitæ non niſi maxime explodētur: ut abunde demonſtrauimus poetarum exemplis. Quod niſi ita intelligatur, hoc inſequetur, Horatium, inanes, & minutas amnium, lucorum fluuiorumq; deſcriptiones in opere grauiori admittendas, ſignificare: quod ab illius mente diſcrepare illa, quæ proxime ſequuntur, perſpicue uerba declarant: ſed nunc non erat his locus: &, amphora cœpit inſtitui currēte rota, cur urceus exit? Quamobrē hunc eſſe Horatij ſenſum in his carminibus pro certo crediderim, eius poema, ſcilicet in quo magna, ac grauioria profeſſus fuerit, ac poſtea in quibuſdam inanes fluuiorum, locorum ſacrorum, & cæterarum huiuſmodi rerum deſcriptiones inciderit, non aliter deridendum, quàm grauißimum alicuius principis ueſtimentū, in quo particulæ quædam panni purpurei conſuantur, quæ licet ipſæ per ſe late ſplendeant, non tamen cum reliqua ueſte conſentire, ut ita dicā, uidētur. Hanc aūt ſententiā, cum ipſa per ſe, ut opinor, ſatis pateat, tum ſequens interpretatio ex Horatij mente ſumpta illuſtriorē facit, nam quemadmodum ijs, q in muſicis uoce, aut ſonitu grauioris toni partes agunt, uitandæ ſunt minutæ illæ cromaticæ, et ſemicromaticæ prolationes. quoniā imminueret grauitatē leuiū prolationū celeritas, cui tamen in acuto tono, tanquam in proprio locus eſt: ita etiam in grauiori poemate longiores illæ & inanes rerum deſcriptiones fugiendæ ſunt, tanquam à poematis dignitate prorſus alienæ Itaq; quod in leui, humiliq; poematis genere plurimis uerbis, & ſententijs explicandum eſt, tanquam cromaticis, & ſemicromaticis in acuto tono prolationibus, id in graui poemate paucißimis exponi rectius eſt. Hoc ita ſenſit Horatius, &: ut opinor: recte ſenſit. At Homerus ſuum opus de Achillis ira, & de Vlyßis erroribus non ad huius normæ rationem perſcripſit. nam ut homo Græcus uerborum copia ita delectatus eſt, ut dignitatem illam, quam in Virgilio miramur interdum neglexiſſe uideatur. deſcriptiones enim, & digreßiones uſurpat non modo frequentes, uerum etiam ita prolixas, ut minutißima quæq; minime rei propoſitæ neceſſaria ſtudioſe perſequatur. Sed ignoſcamus principi poetarum. quia primus Heroici poematis au-

thor

thor fuerit. nam ante eum nullum tale poema uidemus: ut in Poetica Ariſtoteles atteſtatur: à quo præclara quæq;, aut certe multa cæteri deriuarunt. neq; enim facile licet his ex ſententia Ariſtotelis, qui aliquam artem primi efferunt perfecte ad unguem omnia præſtare. Quare neque omnino abſurde Homerum feciſſe dicamus, & Virgilium ſumme laudemus, in quo ita nihil abundat, ut eidem tamen nihil deſit, cum nõ ingenij modo laudem, quæ uni omnium Homero maxima debetur, ſed iudicij quoq; commendationem aucuparetur, ut omittam quod præterea contra uituperatores Homeri poſſumus afferre, non illum ſuos uerſus accurate, et ocioſe, ut Virgilium, cõpoſuiſſe, ſed impulſu naturæ profudiſſe, & ceciniſſe in corona uulgi, cum intelligeret hominum imperitorum animos ubertate illa, quam docti probarent admodum delectari. Quod ſi ſeruire ſcænæ: ut eſt in adagio: rectum putatur, certè & ſeruire populo prudentis hominis eſt, quod, quia fecit Homerus, laudemus. quia rectè fecit, aut ſaltẽ ignoſcamus præſertim ob eam cauſam, quia non ipſe, ſed Ariſtarchus totum opus collegit, & quaſi diſperſa membra unum in corpus redegit, quod ſi ipſe feciſſet, fortaſſe multa, quæ nos tanquam luxuriantia damnamus, amputaſſet, & abieciſſet. ¶ Incœptis grauibus] Cum à re graui ſumitur initium, ut ab Homero de ira Achillis, atq; Vlyßis nauigatione, à Virgilio de Aeneæ erroribus, & de rebus ab eo in Italia geſtis. ¶ Aſſuitur unus, & alter pannus incœptis grauibus] Id eſt tanquã pannus: ſed omiſſum, tanquam, ſubintelligitur, ut etiam in ſecunda epiſtola primi libri. uiuendi qui recte prorogat horam, Ruſticus expectat, dum defluat amnis. pro tanquam ruſticus. ¶ Purpureus] Qui pannus licet purpureus ſit, è colore ipſo per ſe ſplendeat: adhibitus tamen incœptis grauibus, tanquam grauiori alicuius primarij uiri ueſtimento, grauitatem imminuit. Quis enim non derideat, ſi ueſtibus, quibus Venetijs utũtur nobiliores, quæ grauitatis quiddam habent, uariorum colorũ ornamenta aſſuantur? ¶ Cum lucus, & ara Dianæ] Non omnes in opere grauiori, ſed minutas tantummodo deſcriptiones uitandas præcipit. ſi quis enim digreßionem deſcripturus Dianæ templum, & aram illius mira arte extructam, & lucum atq; agros Deæ ſacros, ac circa eos diductum, atq; influentem riuulum nimis accurata deſcriptione perſequatur, improbabitur à prudentibus. atq; ideo cum Virgilius in ſexto Aeneidos libro Apollinis templum deſcriberet, eam rem paucißimis uerſibus complexus eſt præterita & locorum, & agrorum, & riuulorum per agros deo ſacros influentium, deſcriptione. Et lucus igitur, & ara, & agri, & riuulorum per agros ambitus in diuinarum ædium deſcriptione adhibitus minime uidebitur operi grauiori cõuenire hoc autem ex quinto, & ſexto Platonis libro de legibus ſumptum eſt ab Horatio: ubi ait dijs in noua ciuitate conſecratis ſtatuendas eſſe aras, templa lucosq; ſacros ſingulis. Quòd uerò attinet ad agros dijs attribuendos in ſexto his uerbis ſtatuit: Quæſtores, et aſſeruatores ſacræ pecuniæ in templis ſingulis, qui lucorum, agrorumq; ipſis dedicatorum, & fructuum, conditionumq;, & locationum domini ſint, tres de maximis cenſibus pro maximis templis eligantur. de irrigatione uerò fluuiorum per agros ſtatuit non multo poſt in eodem libro ſub his uerbis. Lucos quin etiam iugi irrigatione, & dedicatos dijs agros aquis immißis pinguiores curent reddere.

Quare & lucus, & ara, & agri, & aquæ properantis ambitus per amœnos agros ad unius rei tantummodo deſcriptionem pertinent: aliter redundans, & ſuperfluens uideri poſſet Horatius, ſi cum dixerit, & properantis aquæ per amœnos ambitus agros, ſubiunxiſſet: Aut flumen Rhenum: quod idem eſſet, quantum attinet ad deſcriptiones, ac ambitus aquæ properantis. Vnde ſi diuerſum quid, atque diſiunctum ſignificare uoluiſſet: dixiſſet profecto, cum lucus & ara Dianæ, aut properantis aquæ per amœnos ambitus agros, & loco illius particulæ, &, poſuiſſet, aut. Quare agros amœnos properantis aquæ ambitu irrigatos Dianæ agros attributos intelligendum eſt: ut teſtimonio Platonis probauimus. Ait igitur Horatius, ſi quis grauiori opere deſcripturus ſit per digreßionem Dianæ templum, eum non debere neq; aram illius, neq; lucum,

neq; lucum, neque agros deæ attributos, neq; riuum per eos influentem minutiſsima perſequi deſcriptione, ſi incœpti poematis rationem habere uoluerit. Hunc locum interpretes partim confundunt, partim uerò prætereunt. ¶ Et properantis aquæ ambitus] Singula uerba deformitatem augent minutarum deſcriptionum. dixit autem properantis, ad exprimendū currentis fluuij decurſum, notandamq; in hac re peccantium poetarum inſcitiam, translatione ab homine, & à re animata ad inanimatam. ¶ Aut flumē Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus] Aliquem irridet ſui temporis poetam ſatyrice, ut ſolet qui fortaſſe nimius fuerit in Rheni, & Iridos deſcriptione. ¶ Sed nunc non erat his locus] Reprehendit eos, qui deſcriptionibus plus æquo delectantur. ſunt enim quædam, quæ ipſa per ſe, ſi ſpectentur, decorem, & elegantiam habent. cum alijs autem coniuncta, non item. Quemadmodum in panno purpureo eſt quędam, ut ita dicam, perſpicuitas, quæ ſpectantium oculos tenet: non tamen ſequitur, ut cuilibet ueſtimento additum, atque adtextum decorem afferat. Sic deſcriptiones uoluptatem afferunt legentibus: nemo negat: non tamen ubique deſcriptionibus locus eſt: ſicuti nec purpureo panno, tametſi latè ſplendenti, in quolibet ueſtimento locus eſt. Quid enim, ſi quis atra ueſte indutus partem aliquam ei ueſti purpurei panni adfuerit, non'ne iure ridebitur? Eadem ratio eſt in poemate. rem grauem uerſibus aliquis perſequetur: huic cogitandum eſt, ut carmini cum re, & rei cum carmine optime congruat. Congruet autem optime, ſi neque cum graui re, leue carmen, neque cum graui carmine leuis res immiſcebitur. Grauitatem autem imminuit nimis prolixa deſcriptio, non modo ſi ſit extra rem ipſam, quæ agitur, uerum etiam ſi cum ipſa re coniungitur. Itaque non ſane repudiandæ ſunt deſcriptiones omnino: ſed, quia non conſentiunt cum ipſa re, cum nimis prolixe ſunt, cauendum eſt, ne longiores ſint, atque etiam ne, cum neceſſariæ non ſunt, non uſurpentur. Dixit igitur, ſed, cum reſpiceret ad illud, latè ſplendeat: hoc eſt late quidem ſplendet purpureus pannus, ſed purpureo panno locus nō ſemper eſt. Sic, eſt quidem per ſe iucunda deſcriptio: ſed nunc, id eſt in opere grauiori, de quo intelligit poeta, locus ei nō erat. Quare expone, ſed nūc, id eſt, in opere grauiori: nō erat his deſcriptionibus locus: & ſi per ſe latè ſplendent. hoc autem aduerbium temporis, nunc refertur ad rem. ¶ Et fortaſſe cupreſſum ſcis ſimulare] Per ſimilitudinem iterum reprehendit in poemate grauiori ineptas, & laſciuiētes deſcriptiones, quemadmodum ſi quis in hyberni temporis pictura adhibeat uolantes muſcas, in æſtiui autem hominem uulpinis pellibus inuolutum? ¶ Quid hoc] Ad quid cupreſſus depictus in tempeſtate maritima? ¶ Amphora cœpit] Rurſus poematis deformitatem demonſtrat ex figuli ſimilitudine, qui grandiuſculum uas, hoc eſt amphoram, incœperit, & in exilem urceum exierit. accipitur autem amphora pro grauioris materiæ principio: urceus uerò pro minutis in opere grauiori adhibitis deſcriptionibus. eſt enim amphora uas uinarium, quod ſextarios octo, & quadraginta continet: urceus uerò uas paruulum admodum, ex quo aquam in ahenum infundimus. eſt igitur in hoc loco quaſi alterum monſtrum ſimile duobus ſuperioribus ſcilicet. Humano capiti ceruicem pictor equinam Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas Vndique collatis membris, ut turpiter atrum Deſinat in piſcem, mulier formoſa ſuperne Et, Sed non ut placidis coeant immitia, non ut Serpentes auibus geminentur, tigribus agni. Hæ omnes ſimilitudines oſtendunt de inuentione omnia eſſe præcepta, non autem de diſpoſitione. ¶ Deniq; ſit quoduis ſimplex duntaxat, & unum] Concludit præceptum de inuentione monſtruoſa uitanda, & complectitur uno carmine, quæ ſupra dicta ſunt, ſingula ſingulis referens, ſit quod uis, ad illud Pictoribus, atque poetis quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas. Simplex duntaxat, & unum, ad id, ſed non ut placidis coeant immitia. Sit igitur inuentio ipſa ſibi congrua in principio, in medio, & in fine, ſimplex, una'que, non adhibeat contraria, neque grauioribus leuiora immiſceat. ¶ Maxima pars uatum pater]

Tribus rebus conſtare elocutionem poeticam, genere orationis, uel, ut Græci dicunt, charactere, uerbis & uerſuum numeris nemini dubium eſt, de quibus omnibus in hac epiſtola præcepta traduntur. In his autem carminibus breuiter de prima parte tractatur, quæ omnis in dicendi ratione poſita eſt: Qua in re cum, quæ ſint uitanda, præcipiat Horatius tacite etiam, quæ ſint ſequenda, oſtendit. Docet autem, ita eſſe breuitatem, lenitatem, & grauitatem ſequendam: ut minime in obſcuritatem, tumiditatem, & leuitatem incidamus. cauendum eſt enim, ne, dum alterum uitium uitamus, in eius contrarium, quod peius eſt, delabamur. Vnde ſapienter Prodicus apud Platonem neque longiorem, neque breuiorem, ſed ex his temperatam admonet eſſe orationem oportere: hoc eſt perſpicuam, non tamen humilem, ut Ariſtoteli placet. ¶ Maxima pars uatum Decipimur] Numero poetarum ſe interponit Horatius, quod minime illi arrogantiæ tribuendum eſt: cum ſe ijs inſerat, quos ait decipi ſpecie recti. Sunt qui ad arrogantiam uitandam illud, uatum, ad patrem relatum ab Horatio dicant: ut ſit pater uatum, & iuuenes patre digni. ¶ Breuis eſſe laboro; obſcurus fio] Obſcuritatem tanquam proprium uitium fatetur, & agnoſcit dum breuitatis enim uirtutem, inquit, ſequor: in obſcuritatem proximum uitium incido. Vnde & Craſſus apud Ciceronem. Hoc uideo, dum breuiter uoluerim dicere, dictum à me eſſe paulo obſcurius: ſed experiar, ut dicam, ſi potero planius, quo uitij genere notatur inter Græcos Thucydides: inter latinos maxime è poetis Perſius: qui dum nimium breuis eſſe uoluit, ſi modo id conſilio potius, quàm ingenij culpa commiſit, ipſe ſibi nebulas offudiſſe dicitur. Præcipit igitur breuitatem, ſed eam maxime, quæ ſit cum dilucitate coniuncta: cum nullũ uerbum redundat, & cum tantum uerborum eſt, quantum neceſſe eſt, quæ in ſomnio quidem Scipionis potiſſimum, in Plinio, in Cæſare, in Virgilio cõmendatur. qui licet omnia breuiter explicent, quid tamen ſignificent, omnibus patet. ¶ Sectantem leuia nerui deficiunt] Politum uult poema, non tamen eneruatum in quod uitium incurremus, ſi floſculos quoſdam inanes, leuioraq́; nimium affectabimus: ut Franciſcus Petrarcha in ea ode, quæ incipit. Amor m' ha poſto come ſegno al ſtrale. In qua, dum politiora ornamenta ſtudioſe aucupatur, efficit eneruatum neſcio quid, & tanquam inanimatum. Non enim ſubeſſe res ulla uidetur, in qua leuiora illa nitantur: quod uitium in reliquis, & in ea præcipuè uitatum eſt, Rott' è l' alta Colona, e' l uerde Lauro. Vbi & ſi adſunt uaria orationis ornamenta, non tamen nerui, & ſpiritus abſunt: ut in ſexto etiam apud Virgilium in illis carminibus, Principio cœlum, ac terras, campoſq́; linquentes, Lucentem'que globum Lunæ, Tytania'que aſtra Spiritus intus alit: in quibus adhibita ornamenta orationis rem habent, qua nitantur. ¶ Nerui] Quoniam nerui ſunt inanimantibus, ideo & animos ſubiunxit: ut eneruatum, & quaſi inanimatum poeta ſignificaret, in quo leuiora affectarentur, & inania captarentur ſine ulla inuentione, quæ ſæpe à ſcriptoribus appellatur anima orationis. Vnde M. Tullius res animo uerba corpori comparauit: cum in tertio de oratore dixit. Et qui, tanquam ab animo corpus, ſic à ſententijs uerba ſe iungunt, quorum ſine interitu fieri neutrum poteſt. ¶ Profeſſus grandia turget] Grandiloquum dicendi genus præcipit, non tamen turgidum, quo uitio Lucanus reprehenditur, & Statius. grauitatis autem uirtute, &, ut ita dicam, grandiloquentiæ ſine ulla tumiditate laudatur Homerus, & imitator Homeri Virgilius, ¶ Serpit humi tutus nimium, timiduſq́; procellæ] Lenitatem qui ſequitur, ei cauendum omnino eſt, ne ſerpat humi, & ita rude, incultum, & inornatum poema efficiat, ut ſine faſtidio legi uix poſſit. ¶ Serpit humi] Commodata ad extremam humilitatẽ translatio, ſumpta uel à nauigãtibus, uel ab ijs, qui procumbentes in terram ita repant, ne erectos turba uentorum auferat. Oportet igitur poetam omnia exactiſſimo iudicio perpendere, ne, dum mediocrẽ, leniorẽ, æquabiliorẽ dicendi rationẽ perſequetur, in languidã, mollẽ eneruatam, diſſolutamq́; incurrat, rurſuſq́;, ne, dum ſublimia, grandiora'ue profitetur, turgidiorẽ,

inflatioremq́; ſe prebeat. Quamobrem mediocritem amplectentes, uitiorum extrema uitabimus. ¶ *Qui uariare cupit rem prodigialiter unam*] *Complectitur more eorum breuiter, à quibus præcepta traduntur, quæ ſupra dicta ſunt, & de monſtruoſa inuentione, & de uitioſo dicendi genere uitando, ſingula ſingulis referens: Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum, ad prodigium incongruæ inuentionis: in uitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte: ad uitioſam dicendi rationem uitandam, quam minime uitabimus, niſi artem adhibuerimus in mediocritate tenenda: quē locũ non ſatis, ut ego exiſtimo, animaduertit Iacobus Griſolus, uir eruditus, dum tacite ſignificat, ut ex eius interpretatione apparet, non aũt de incongrua inuẽtione dictum, in qua diuerſa, & uaria inter ſe coniungãtur: ut grauiora, & leuiora: quam rem illud uariare prodigialiter, magis oſtendit.* ¶ *Prodigialiter*] *Variandum eſt poema, ſed non prodigialiter & monſtruoſe: ut cum grauioribus laſciuiora iunguntur, & tanquam Delphinus ſyluis, & fluctibus aper pingitur.* ¶ *In uitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte*] *In fugiendo altero uitio artificium eiuſmodi adhibendum hortatur, ne relicta mediocritate in eius contrarium incidamus: hoc eſt ne prolixitatem uitantes in obſcuram breuitatem incurramus.*

¶ *Aemylium circa ludum*] *Supra & de monſtruoſa inuentione tractauit, & de ea parte elocutionis, quæ potiſſimum in genere orationis uerſatur. nunc loquitur de totius operis, & omniũ poematis partium inter ſe diſpoſitione, quæ omnis in hoc maxime poſita eſt, ut partes inter ſe cohæreant, ne disiunctæ uideantur: quod quidem in Ludouico Arioſto reprehenditur: cum nihil in eo ſit, quod ſimul componi poſſit, ſed ita omnes partes in eo opere disiunctæ: ut lectoris animum, & memoriam confuſa narratio uehementer offendat. Hoc autem in poemate reprehendit Horatius fabri cuiuſdam ſtatuarij ſimilitudine, qui licet omnes partes corporis ſeparatim minutiſſime exprimeret: in coniunctione tamen incongrue diſponeret.*

¶ *Faber imus*] *Non nomine Imus, ut multi uolunt, ſed in ima parte ludi Aemylij poſitus. Si enim, Imum, ut nomine proprio fabrum ſignificare uoluiſſet: nil erat, cur ludum Aemylium etiam ad huiuſce fabri demonſtrationem poneret: ſed hunc denotauit ab ordine loci, imum, pro ima parte ludi gladiatorij poſitum. qui ludus Aemylius dicebatur. quod illud aduerbium, circa, magis declarat: eadem elocutione in primo epiſtolarum: Hæc Ianus ſummus ab imo perdocet, hoc eſt in ſumma, & in infima parte poſitus.* ¶ *Et ungues exprimet, & molles imitabitur ære capillos*] *Quæ duo in ſculpturis difficillima ſemper habita ſunt, ſed difficilius mollitiem capillorum exprimere, qua in re ſummam laudem Lyſippum meruiſſe accepimus. eſt aũt antitheton quaſi quoddam, molles capillos, ære.* ¶ *Infelix operis ſumma*] *Infelix in ſumma totius operis coniungenda, quia neſciet partes ſeparatim expreſſas in unum totum componere. quid autem ſibi per ſummam uoluerit Horatius, alij aliter ſentiũt. Ego per ſummam diuerſarum partium collectionem, & unitatem acceptam puto, à ratiocinantibus ſumpta tranſlatione apud Ciceronem conficere ſummam pecuniarum, & detrahere de ſumma dictum inuenitur.* ¶ *Hunc ego non magis uelim*] *Non malim me eſſe talem in poemate, q̃ me ſpectandum nigris oculis, nigroq́; capillo, eſſe tamẽ naſo deformiori, & grandiori: cum nullam habeat naſus cum capilli, & oculorum pulchritudine proportionem, quæ ſola efficit pulchritudinem. ea uero nihil aliud eſt ex Platonis ſententia, quàm gratia quædam, quæ in concinnitate plurium inter ſe maxime naſcitur. unde ex plurium uirtutum in animis temperamento, ex plurium uocum conſonantia, ex plurium colorum, linearumq́; concordia proficiſcitur. nam oportet ut partes cum toto cõueniant. Vnde Plato in Phædro oportere, inquit, orationem omnem, tanquam animal quoddam conſtitui: ut ſuum quoddam habeat corpus, quod neque ſine capite ſit, neque pedibus careat, ſed habeat media, atque extrema ſibi inuicem, & toti conuenientia. Vnde ait etiam, tragœdiam pari ratione eſſe compoſitionem debere partibus, & toti conuenientem.*

¶ Nigris

¶ *Nigris oculis*] *Vtrunq; enim in hominibus laudatur. unde alibi de Lyco.* Et Lycum *nigris oculis nigroq; capillo. Sed licet per ſe & capilli, & nigri oculi ſpecioſi admodum uideantur adiuncti tamen adunco, & prauo naſo, reddunt totum hominem deformiorem.*

¶ *Sumite materiam*] *Concludit iterum, quæ modo dicta ſunt: præcipiens, ad omnia uitia in diſpoſitione, & elocutione uitanda æqualem noſtris uiribus inuentionem ſuſcipiendam: ut poſtea inuentionem elocutio, & diſpoſitio facile ſubſequãtur. Et uerſate diu, quid ferre recuſent, quid ualeant humeri*] *Eadem metaphora de eadem re utitur Franciſcus Petrarcha* Ma trouo peſo non da le mie braccia, Ne oura da polir con la mia lima. Però l'ingegno, che ſua forza ſtima Ne l'operation tutto s'aggiaccia. Et M. Tul*lius in oratione pro Roſcio Amerino cum ait: Fide, ſapientiáq; ueſtra fretus plus oneris ſuſtuli, quam ferre me poſſe intelligo.* ¶ *Cui lecta potenter erit res*] *Ratio quare huiuſmodi eligamus inuentionem, qualem ſuſcipere poßimus. Nam cui erit lecta res potenter: qui pro uiribus eliget inuentionem: hunc non deſeret nec facundia in elocutione, nec lucidus ordo in operis diſpoſitione. qui enim materiam pro ingenij facultate ſuſceperit, adhibebit facundiam in uerbis, & in partiũ coniunctione etiam ordinem. Quamobrem ab Agrippa rogatus Horatius, ut eius geſta uerſibus commendaret, deterreri ſe ait à grauiori prouincia his carminibus, Varioq; eam imponit: cum ſe minime cognoſcat idoneũ.* Scriberis Vario fortis, & hoſtiũ Victor Mæonij carminis alite, Quam rem cunq; ferox nauibus, aut equis Miles te duce geſſerit. Nos Agrippa neq; hæc dicere, nec grauem Pelidæ ſtomachum cedere neſcij, Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei, Nec ſæuam Pelopis domum Conamur, tenues grandia: dum pudor, Imbellisq; lyræ muſa potens uetat Laudes egregij Cæſaris, & tuas Culpa deterere ingeni. Et in ſecundo epiſtolarum ad Auguſtum. Sed neq; paruum Carmen maieſtas recipit tua, nec meus audet Rem tentare pudor, quam uires ferre recuſent. Et ad Mecœnatem Nolis longa feræ bella Numantiæ, Nec dirum Hannibalem, nec Siculum mare Pœno purpureum ſanguine mollibus Aptari citharæ modis. *Vnde & Socrates apud Platonem in VI. de repub. cum difficillimam quæſtionẽ de bono eſſet pertractaturus, à ſuarum uirium imbecillitate, & rei ipſius magnitudine ita exorditur. At uereor ne uires deficiant, atq; ego ſupra uires auſus ineptior appaream, riſumq; audientibus moueam. Cæterum, ó uiri fœlices, quid ipſum bonum ſit in præſentia dimittamus. eſt enim, ut mihi uidetur, ſupra præſentem contemplationem. Atque ideo cum aliquid poetæ, quod ſupra eorum uires ſit aggrediuntur, in auxilium uel deos, uel muſas, uel memoriam inuocant, quaſi ipſi per ſe minime ſufficiant. atque ex hac ipſa inuocatione non paruam ſibi conciliant beneuolentiam. nulla enim maior eſt conciliatio, quam quæ ex uirium proficiſcitur extenuatione.* ¶ *Nec lucidus ordo*] *Quantum enim afferat lucis, & ſplendoris poematis diſpoſitio, nemo ignorat. Vnde Plinius Barbaros uituperat: quód cum abundent inuentione, & elocutione, careant ordine: qui niſi inerit, non dubium eſt omnia in oratione peritura. oportet enim orationem: ut inquit Socrates in Phedro apud Platonem: tanquam animal quoddam conſtitui, ut ſuum quoddam habeat corpus, quod neque ſine capite ſit, neque pedibus careat, ſed habeat media, atque extrema ſibi inuicem, & toti conuenientia, quod ex ordine ipſo proficiſcitur.* ¶ *Ordinis hæc uirtus erit*] *Dixerat facilem ſubſecuturã elocutionẽ, & diſpoſitionem ſi à nobis materia æqualis uiribus ſuſciperetur: Nunc breuiter de diſpoſitione poetica, quæ & artificialis dicitur, poſtquã in hunc ſermonẽ incidit, pertractat in qua non omnia eo ordine narrãda præcipit, quo geſta ſunt præpoſtere, ut quædam in principio dicantur, quæ eſſent exitui proxima: quædam aũt in medio, quæ eſſent in principio adhibenda, ſi rei geſtæ ordo attenderetur: quod Virg. diligentißime obſeruauit, q cum primo Aeneidos uerſu*

promiſiſſet,

Digi

promiſiſſet, producturum ſeſe de Troiæ littoribus Aeneam, Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus, Lauinaq; uenit Littora. Vbi ad principium narrationis acceßit, Aeneæ claſſem non de Troia, ſed de Sicilia producit: Vix è conſpectu Siculæ telluris in altum Vela dabant læti, & ſpumas ſalis ære ruebant. Eius nauigationem deſcribendo perducens ad Lybiam, ubi in conuiuio Didonis narret ipſe ſub perſona Aeneæ uſq; ad Lybiam de Troia nauigationem, complectens uno uerſu quod iam copioſe deſcripſerat. Hinc me digreſſum ueſtris deus appulit oris. Eodem modo & Homerus uitans in poemate hiſtoricorum ſimilitudinem, quibus lex eſt incipere ab initio rerum, & continuam narrationem ad finem uſq; perducere, poetica diſciplina à rerum medio cœpit, & ad initium poſt reuerſus eſt. Nam Vlyßis errores non incipit à Troiano littore deſcribere, ut in propoſitione promittit. Dic mihi Muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ Qui mores hominum multorum uidit, & urbes. Sed facit eum primo nauigantem de inſula Calipſonis, & ex perſona ſua perducit ad Phæacas: Vbi in conuiuio Alcinoi regis eum introducit narrantem, quemadmodum de Troia ad Calipſonem uſque peruenerit. Hos ſecutus Catullus in in Thetydos nuptijs, non ab ædificatione primæ nauis, à qua naturæ ordo poſtulabat, ſed à nauigatione Argonautarum incœpit, in medio eius nauis ædificationem exponẽs: & Franciſcus Petrarcha in ea ode in laudem Lauræ, quæ incipit, Tacer nõ poſſo, nõ exorditur ab eius natalitio die, à quo debuiſſet ratione rei, ſed ab amoris ſui exordio ſumpſit principium,

Nella bella prigion, ond' hor è ſciolta Poco era ſtato ancor l' alma gentile

Al tempo, che di lei prima m' accorſi: natalitium diem in medio ſub perſona fortunæ reſeruans Il di, che coſtei nacque, eran le ſtelle, Che producon fra noi felici effetti,

In luoghi alti, & eletti. Et Virgilius etiam iterum cum id facit Aeneam in tertio de claſſe à ſe facta ipſa Antandro narrantem, Diuerſa exilia, & diuerſas quærere terras Augurijs agimur diuum, claſſemq; ſub ipſa Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ. Tacet gratiam à Cybele de illis nauibus impetratam, eam in nono proferens ſub perſona Multorum inuocanti Virgilio reſpondentium: Tempore quo primum Phrygia formabat in Ida Aeneas claſſem, & quæ ſequuntur: & ubi de Palinuro loquitur tacet eius aduentum in Italiam in loco proprio, Vix primos inopina quies laxauerat artus, Et ſuper incumbens: cum puppis parte reuulſa, Cumq; gubernaclo liquidas proiecit in undas Præcipitem: Et paulo infra: Nudus in ignota Palinure iacebis arena. Eum narrantem poſtea apud inferos inducens.

Neque te Phœbi cortina fefellit Dux Anchiſiade: Et paulo poſt. Tres Nothus hybernas immenſa per æquora noctes Vexit me uiolentus aqua: uix lumine quarto Proſpexi Italiam ſumma ſublimis ab unda. Paulatim adnabam terræ, & iam tuta tenebam, Ni gens crudelis madida cum ueſte grauatum Prenſantemq; uncis manibus capita aſpera montis Ferro inuaßiſſet, prædamq; ignara putaſſet. Eſt aũt ordo: Hæc uirtus, & uenuſtas erit ordinis poetici. ut dicat iam nunc: pro in hoc loco, & in hac parte: debẽtia dici iam nũc, pro in alia parte, & loco: uſitatißima elocutione à tempore ad locũ, quæ particula tam ad præſens tempus, quàm ad præteritũ, & futurum accommodatur: hoc modo, ut dicat, iam nunc: id eſt in poſterũ: debentia dici iam nunc: id eſt in principio, & differat pleraq; in aliud tempus & omittat in tempus præſens, id eſt in præſenti tempore. dicimus & in præſens pro in præſenti tempore: ut apud Liuium Id modo eſſe ſalutare etiam in præſens credebat: Erit igitur uenuſtas, & uirtus ordinis, ut ad rem redeamus, ut dicat iam nunc in poſterum, debentia dici iam nunc: quæ in principio dici deberent, naturali ordine ſeruato: & differat pleraque in aliud tempus, quæ eſſent in principio apponenda, & omittat non ſemper, ſed in

præſens

præſens tempus, in præſenti tempore in futurum reſeruans. Qua in re conſiderandum eſt illud, tempus præſens, ut intelligatur. omittat in tempus præſens, id eſt in præſenti tempore, et reſeruet in futurum: quod & illud differat, manifeſto oſtendit. Sunt qui uel aliter ſentiunt, uel aliter ſentire uolunt exiſtimari, iiq; ſummi ingenij, ſummæq; doctrinæ: hoc eſt poetas, ut rerum ſcriptores, naturæ ſequi ordinem tantum debere: cum Homerus, à quo recte ſcribendi rationem reliqui deriuarunt in Iliade, atque Odyſſea: ut iſti diſputant: ita exorſus hanc quaſi legem poſteris tulerit. Atque hinc Horatio, atque Virgilio crimini dant, quòd alter id uel in primis præceperit, alter quòd à præſcripto ſibi ab Homero narrandi ordine aberrauerit. Errant iſti quidem, & longe errant, ſi hos errare ſentiunt, quos Latinæ literæ ſummos authores habent: nam quod oratoribus permittitur, qui minus ſtudent delectationi, ut ſuo iudicio, & electione naturæ ordinem in cauſis mutent, atque peruertant, ubi id earum ratio poſtulauerit, non uideo cur illud poetis uitio eſſe debeat, qui ſibi uel ſolam, uel maxime uoluptatem propoſuerunt? quæ ex ordine, quem natura ipſa præſcribit parua, uel potius nulla percipitur: cum ex eo, qui ab arte proficiſcitur uel maxima fluere uideatur, quia in re potiſſimum poetarum ingenium, & doctrina ſpectatur, atque cognoſcitur. artificioſe enim per inſinuationem quandam, ſe breues fore ſignificare uidentur poetæ, cum non alte repetito principio, ſed à rebus exitui proximis initium narrandi ſumunt. nam etſi ad priora poſtea reuertuntur, & longius protrahunt narrationem, quam primo uidebantur, ita tamen delectant, dum hoc nos quaſi errore fallunt, ut ad exitum uſque ſine faſtidio, & ſatietate, eiuſmodi etiam cum uoluptate perducant, ut id quidem uix ſenſu percipiatur. natura enim nos noſter delectat error, ex quo quaſi decipimur expectatione, atque aliò ducimur, quam in principio narrationis legentes exiſtimabamus: cum finem iam rerum non longe abeſſe arbitraremur. Ordinem quidem naturæ nos in poetis minime uituperamus, quia eo aliquando ſummi uiri in facultate poetica uſi ſunt, ſed certe huic artis longe præponimus: uel quia ſummam afferat legentibus admirationem à decepta expectatione: quod gratiſſimum ſemper exiſtimatum eſt: uel quia: ut inde conſequitur: poetis maxime proprius eſſe uideatur ut ratione confirmationeq; artis adhibita auguſtiorem, & admirabiliorem efficiant orationem, atq; hinc ſibi concilient uoluptatem, quæ ex his potiſſimum proficiſcitur, quæ bonis cum paucis admodum ſunt communia. Atque in hac re minime quærendum uidetur, hunc, an illum ordinem Homerus in Iliade adhibuerit: ſatis eſt in Odyſſea ab eodem adhibitum artis demonſtrare, quod in primis factum negant Horatij, atque Virgilij accuſatores, qua in re uel Homerum ipſum authorem habeo, ut Macrobium, & Euſtathium prætermittam. nam & ſi ille muſam inuocet, ut inciperet à qua uellet parte errorum, quos diuinus Vlyſſes multos pertulerat: non uidemus tamen eundem continuam proſequi narrationem uſque ad extremum, ſed ad rerum principia poſt reuerti: ut primis uerſibus propoſuerat. Dic mihi muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ Qui mores hominum multorum uidit, & urbes. Quare cum à medio rerum cœperit, & ad initium poſt reuerſus ſit: hoc eſt ad legitimum rerum principium, ſi naturæ ſeriem ſpectes, idq; præcipue primis uerſibus propoſuerit, nulla ratione exiſtimandum eſt, ſummum poetam artis ordinem neglexiſſe, illumq; naturæ ſecutum fuiſſe, ex quo non eadem percipitur oblectatio, quæ ab altero. Sed quid plura in re apertiſſima diſputamus? quaſi uerò hoc dubiũ ſit, atq; obſcurũ? Cum igitur Horatius animaduerterit alterũ ordinem apertè patere, & Homero, atq; Virgilio cum multis eſſe cõmunem, alterum cum paucis admodum, de eo tantũmodo præcipit, qui ex arte proficiſcitur, poetiſq; maxime proprius iudicatur. ¶ Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi carminis author] Singula ſingulis reddens complectitur, quæ his carminib. de diſpoſitione dicta ſunt: ut, hoc amet, referat ad illud, ut iam nũc dicat, iam nũc debentia dici: hoc ſpernat, ad illud, pleraq; differat, & præſens in tempus omittat. Debemus enim à rebus exitui proximis incipe-

incipere, & prima in medium, uel in ultimum reſeruare. Quare debet poeta hoc diligenter inquirere, ut etiam dicet infra: ut ſemper ad euentum feſtinet, & in medias res non ſecus ac notas rapiat auditorem: reſeruatis tamen in medium, quæ erant in principio exponenda ordine naturæ adhibito. Quamobrem non uideo quid ſibi nonnulli uoluerint. dum carminum expoſitionẽ uerba Ariſtotelis, & Ciceronis adhibẽt: cum diuerſum admodum ſit, quod ab Horatio in hoc loco præcipitur, à Ciceronis, atque Ariſtotelis ſententia. ¶ *Spernat*] *Hoc eſt, non curet in præſenti, ſed in alíud tempus reſeruet.* ¶ *Promißi carminis author*] *Longi carminis author, interpretatur Madius inſignis philoſophus quoniam ex Ariſtotelis ſententia, inquit, prolixum poema non niſi heroico carmine fieri poteſt. quæ interpretatio quàm ſit aliens ab Horatij mente, aliorum ſit iudicium. neſcio enim, qua elocutione promiſſum carmen dixiſſet Horatius, prolongiori & prolixo, & ſi promiſſam barbam, & promiſſum capillum dicimus. per promißi autem carminis authorem intelligo, cum hoc in loco de diſpoſitione loquatur, eum, qui in poematis ſui propoſitione aliquid dicendum promiſerit: ut, Arma, uirumq; cano: & in ſeptimo, Dicam horrida bella: Quando enim aliquid proponunt dicendum authores, recte promittere dicuntur, elocutione uſitatißima. Promiſſum igitur carmen intelligo, in quo promiſſum ab authore præſtatur. Vnde infra Cyclicum promiſſorem appellat quod promiſerit ſe fortunam Priami dicturum, & nobile bellum.* ¶ *In uerbis etiam tenuis*] *Attulit ſupra præcepta de prima elocutionis parte, quæ in dicendi ratione poſita eſt: nunc de ſecunda illius parte pertractat, quæ ad uerborum electionem ſpectat. Cum igitur aut uerbis ijs utamur, ut Ciceroni placet, quæ propria ſunt, & certa quaſi uocabula rerũ penè una nata cũ rebus ipſis, aut ijs, quæ transferuntur, et quaſi alieno in loco collocantur, aut ijs, quæ nouamus & facimus ipſi: Sed quoniam propria quodam quaſi naturali ſenſu indicantur: ut inquit Craſſus apud Ciceronem: in quo nõ magna laus eſt uitare uitium de his nil præcipit: Sed de translatis. et nouatis tantũmodo: Hæc enim potißimũ afferuntur ad illuſtrandam, atq; exornandam orationem. Docet igitur, & translata, & nouata prudenter, & parce eſſe accipienda: Primo autem præcipit nõ de compoſitis, ut aſſerunt commentatores, ſed de translatis. nunquam de compoſitis dixiſſet: dixeris egregiè: cum illa quidem ex Cæſaris ſententiá non minus à nobis uitanda ſint, quàm ſcopuli in medio mari: Vnde Demetrius Phalerius in libro de elocutione in ea parte, in qua loquitur de nominum compoſitione ait periculoſam eſſe, uel ipſis poetis nominum fictionem, & compoſitionem. Sed quem ex omnibus uerbis translata afferant ſplendorem orationi tàm apud poetas, quàm apud oratores, nemini dubium eße arbitror: ut etiam Ariſtoteles in poetica Aeſchyli, atq; Euripidis comparatione apertißime declarauit, cum de eadem re alterum proprie locutum: ut abiectum reprehendat. alterum translatiue ut illuſtrẽ & ſplendidum maxime laudet. nam inquit, cum Euripides unum duntaxat nomen lingua non trita loco proprij immutauerit, tam pulcher apparuit. quam Aeſchylus abiectus eſt uiſus: etenim in Philoctecte Aeſchylus ſic locutus eſt, φαγέδαινα ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός, ipſe uero Euripides pro: ἐσθίειν θοινᾶται poſuit quamuis etiã & illa parce ſint à nobis accipienda, ne Glauciam ſtercus reipublicæ dicamus, & caſtratam morte Africani rempublicam, & cætera huiuſmodi. Primo autem carmine non tam de translatis, quàm de nouatis præcipitur: ut in ijs eligendis adhibeatur prudentia quedã, & parſimonia, ſiue ea translata ſint, ſiue nouata.*

¶ *Tenuis*] *Non omnia admittẽdo, ſed quæ neceſſaria, atq; optima uidebũtur in nouatis, ne frequẽter ijs utamur, in trãslatis, ne longe deducta admittamus: ut ſyrtim patrimonij. charibdim bonorũ.* ¶ *Cautus*] *Pariter tam in nouatis, q̃ in trãslatis: in nouatis, ne duriora & aſperiora ſint, & nõ neceſſaria: in trãslatis, ut callide cõiungãtur, ut ſenſum feriãt, ut ſint uerecũda, ne maiora, q̃ res poſtulet, aut minora, aut anguſtiora. hoc aũt eſt præceptũ uniuerſale ad omnia inferiora circa uerborũ electionẽ, quæ uerò ſequũtur; erunt unicuiq; uerborũ generi propria.*

¶ *Serendis*

¶ Serendis uerbis] Pulcherrima translatio de uerborum ſatione. Qua in re nihil obſtat, quod dicitur à Grifolo, ſationem ad nouos fructus pertinere. cum doceamus translationẽ nouitatem quandam eſſe uerborum. Vnde & Ariſtoteles in libris Rhetoricorum unam ex uirtutibus metaphoræ eſſe ait: quòd nouam quodam modo, ac peregrinam reddat orationem.

¶ Dixeris egregie] Poſt præceptum uniuerſale de uerborum electione, ſequitur particulare de translatis. eſt autem ordo: Dixeris, uel ſcripſeris egregie, ita ut laudem merearis, ſi callida iunctura reddiderit uerbum iam notum, nouum. Verba enim ſi à propria, & primitiua ſignificatione in aliam transferantur, tanquam in alieno loco poſita, amittunt primam ſignificationem, & omnibus notam, & aſſumunt nouam penitus. Quis enim non intelligit, quam ſint noua multa translate dicta, cum in propria, & uetuſta ſignificatione ſint notiſsima? ut Diffugere niues, redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ. Et illud, Et refugit te, quia luridi Dentes, te quia rugæ Turpant, & capitis niues. Et apud Virgilium, Aeneas nubem belli, dum detonet. Quis igitur non uidet quam illa uerba, Comæ, Niues, Nubes amittant propriam ſignificationem, aſſumant nouam: cum comæ pro frondibus, niues pro capillis, nubes pro impetu quodam belli accipiantur. omnia itaq; uerba ſi à propria ſignificatione in externam transferantur, uidentur quodam modo renouari. Hanc expoſitionem miror à Madio repudiatam. ¶ Callida iunctura] Præcedenti carmine generatim præcepit prudentiam eſſe adhibendam, nunc oſtendit, quàm præcipue in translatis. Illud enim, callida iunctura, ad prudentem ſtructuram referendum eſt, ut in ea ita callide uerba inter ſe conſtruãtur, ut, ſi trãslatiue dicantur, renouari uideantur. Si enim per ſe dicerẽtur comæ, niues, nubes, minimeue arborib. capiti, bello, adiungerẽtur: eſſent ex propria ſignificatione notiſsima. cũ uero comæ arboribus, niues capiti, nubes bello adiungantur: ex callida uerborum ſtructura renouantur. Hoc itaque eſt, quod uult eſſe prudentem contextum uerborum. Iuncturam autem non intelliligit duorum nominum compoſitionem inter ſe, ut caprigenum, quemadmodum iſti uolũt: ſed ſtructuram ſerẽdorum uerborum, Verborum. Vnde & infra eodem modo accipit, cũ ait, Tantum ſeries, iuncturaq; pollet. Quamob rem ſatis uideo probatum à me, de translatis loqui Horatium, non autem de compoſitis, quæ inter noua enumerantur. Vnde & Craſſus apud Ciceronem in tertio de oratore: Nouantur, inquit, uerba, quæ ab eo, qui dicit ipſo gignũtur, ac fiunt, uel coniũgendis uerbis, ut hæc tum pauor ſapientiam mihi omnem exanimo expectorat. tum non uis huius me uerſutiloquas malitias (uidetis enim & uerſutiloquas, & expectorat ex coniunctione facta eſſe uerba, nouata) uel ſæpe ſine coniunctione uerba nouantur: ut baccarum ubertate incuruescere. Vnde & in Odis noua compoſita appellat, quibus Dythirambici utebantur: ut Ariſtoteles affirmat in tertio Rhetoricorũ. Seu per audaces noua dithyrãbos Verba deuoluit, numerisq; fertur Lege ſolutis. Vnde repugnare uideretur Horatius: ſi cum in hac epiſtola dixerit de compoſitis, Dixeris egregie, ut iſti uolũt, in hac Ode Dithyrambos audaces appellet, quòd noua uerba ex coniunctione, hoc eſt, cõpoſita admittant. Audaces igitur nominat, quod in re difficili, ac periculoſa uerſentur, quam non minus uitare debeamus, quàm ſcopulos in medio mari, ut diximus. In compoſitis etenim, ſi ijs recte utaris, laus minima, ſin male uituperatio maxima. Quã ob rem illis nõ niſi cogente neceſſitate utendum eſt. Sed unus iam Grifolus mihi remanet confutandus: qui dum tacite Tryphonem huiuſce interpretationis authorem reprehendit, ut imperite de translatione in his uerſibus dictum intelligentem ipſe ſe de nouatione uerborum non ſatis intelligentem patefacit. Ait igitur, quemadmodum ſationem ad nouos fructus pertinere, ita & quod dicitur ab Horatio, in uerbis etiã tenuis, cautusq; ſerendis, de nouatione uerborum accipiendum, qua de re à nobis multa ſupra iam dicta ſunt: etſi parum, aut minimum nos offenderint huiuſmodi ſubtilitates, & ſophiſticæ argumẽtationes. Dum uero neminem unquam tenuem in translatis repertum contendit: cum nulla

epiſtola, nullus ſermo tam familiaris ſit, in quo non uigeant translationes: oſtendit ſe paruum aduertere quid ſibi per tenuem illud uoluerit Horatius, de quo ſuo loco copioſiſſime diſputauimus. At nunquam Horatius de translatis dixiſſet, ſi forte neceſſe eſt, & parce detorta. Hic reſpondeo non de translatis, ſed de ſumptis à Græco, de nouatis in eo loco dictum ab authore ut declarabimus: quamuis & translata primo, ut ait Marc. Tullius, inopiæ cauſa inſtituta ſint. Sed hæc ſatis, ut illius utar uerbis, aut etiam fortaſſe nimia in re perſpicua. Redeamus ad rem, hoc eſt ad propoſitam interpretationem. Quoniam uero utendum eſſe translatis tantum modo Horatius præcipit, neque uero quando, & quibus in rebus utendum ſit docet, non ab re futurum iudicauimus, ſi de hac tota re diſtincte, & copioſe tractemus ut, cum utendum ſit pateat, quando, & quibus in rebus utendum ſit planum fiat. De metaphora autem quinq; ſunt quæ quærantur. unum quid ſit: alterum quot generum ſit tertium quibus de cauſis orta, frequẽtataq; ſit: quartum unde ducatur: quintum quibus in rebus adhibẽda ſit. Metaphora uero tragœdiæ & comœdiæ tanquam ex altera parte reſpondet. eſt enim uerborum imitatio, quemadmodũ tragœdia, et comœdia perſonarum. nam ut illæ uel meliores uel turpiores, ita hæc uerba propria uel præſtantiora, uel deteriora imitatur. Eius uero nam id proxime quæritur, duo ſunt genera, alterum, cum proprium proprio commutatur. Superioris generis tres partes reperiuntur, cum aut ſingula uerba ſingulis referuntur: ut capiti niues, comæ arboribus, & pleraq; huiuſmodi: aut cum rebus ut cum nauim pro republica ſumimus: ut apud Horatium in ea Ode: O nauis referent: aut cum continuis translationibus propria quædam ita interponimus, ut ijs ſublatis integra remaneat allegoria: ut apud eundem. Quis multa gracilis te puer in roſa. Perfuſus liquidis urget odoribus Cui flauam religas comam Simplex munditijs? heu quoties fidem, Mutatosq; deos flebit, & aſpera Nigris æquora uentis Emirabitur inſolens, Qui nunc te fruitur credulus aurea: Qui ſemper uacuam, ſemper amabilem Sperat, neſcius auræ Fallacis: miſeri, quibus Intentata nites. me tabula ſacer Votiua paries indicat humida Suſpendiſſe potenti Veſtimenta maris deo. In his uerſibus uerborum proprietate interpoſita, ex continua trãslatione mixtam fecit, & quaſi interciſam. Poſterioris uero generis plures ſunt ſpecies: cum ex uno plures intelligimus, ex parte totum: ex ſpecie genus: ex præcedentibus ſequentia, uel contra, & his ſimilia. in quo genere & ſi uerba mutantur, ea tamen ratione mutantur, ut non proprio translatum, ſed quaſi proprium proprio commutetur. Atque ideo Quintilianus hæc dicendi ornamenta inter metaphoras non uidetur enumeraſſe. methaphora enim proprie dicenda eſt, ex cuius continuata ſerie naſcitur allegoria, quod minime fit: cum partem pro toto ponimus, totũ pro parte: quod continet, pro eo, quod continetur quod continetur pro eo quod continet: ſingula pro pluribus: pro ſingulis plura. in quo genere quia minor eſt imitatio, quàm in illo ſuperiori, in quo diximus uerbum translatum proprio commutari, ideo minor etiam ex hoc, quàm ex illo percipitur oblectatio, quæ ex imitatione potiſſimum naſcitur: ut paulo poſt demonſtrabimus. Metaphoras autem, ut ad illud tertium ueniam, primo neceſſitas genuit inopia coacta, & anguſtijs: poſt autem delectatio, iucunditasq; celebrauit. nam ut ueſtis frigoris depellendi cauſa reperta primo, poſt adhiberi cœpta eſt ad ornatum etiam corporis, & dignitatem: ſic uerbi translatio inſtituta eſt inopiæ cauſa, frequentata delectationis. nam gẽmare uites, luxuriem eſſe in herbis: lætas ſegetes, etiam ruſtici dicunt, quod enim declarari uix uerbo proprio poteſt, id translato, cum eſt dictũ, illuſtrat id quod intelligi uolumus eius rei, quam alieno uerbo poſuimus, ſimilitudo. Illæ paulo præſtãtiores, quæ & non inopiam indicant, & orationi ſplendoris aliquid accerſunt: cum aut clariorem faciunt rem, aut factum aliquid ſiue conſilium magis ſignificant, aut breuiorem reddunt orationem. Atque hoc in genere perſæpe mihi admirandum uidetur, quid ſit, quod omnes translatis, & alienis magis delectantur

uerbis.

uerbis, quam proprijs, & ſuis, in maxima præſertim uerborum copia: id credit Ariſtoteles accidere, quod tranſlata reddunt orationem peregrinam. quemadmodum uero aliter erga peregrinos, aliter erga ciues affecti ſumus: ita etiam erga orationem. homines enim externos magis, quam noſtrates admiramur, & maiori cum uoluptate excipimus. Ego autem uel ea potiſſimum ratione exiſtimarem tranſlata maiorem afferre apud omnes admirationem, & uoluptatem, quàm propria, qua etiam magis oblectare poëſis hiſtoria iudicatur, hoc eſt, quia imitatur. imitatio autem omnes pariter afficit, atque delectat. Atque hinc rerum geſtarum ſcriptores cũ animaduerterent paruam admodum, uel pene nullam in ſcribenda ueritate ineſſe oblectationem, ſine imitatione, ad epicorum ſimilitudinem conciones in hiſtorijs adhibuerunt, quibus perſonarum ſermones imitarentur, quaſi agerent, qui quidem & ſi in reliquis partibus hiſtoricorum, in hac certe poetarum munere funguntur. cuius rei etiam illud non dubium eſt argumentum, ſeu quod quæ ipſi moleſte aſpicimus, eorum imagines optime efficias, atque expreſſas ſumma cum uoluptate intuemur, ut accidere in ferarum immanium, & cadauerum formis aſpicimus, ſiue quòd omnibus hominibus addiſcere iucundiſſimum eſt, quod facile imitatione aliorum, atque ſimilitudine comparatur. Atque ideo ait Ariſtoteles, primas diſciplinas à nobis per imitationem acquiri: cum aliorum facta, uel dicta imitamur, eorumq; ſtudemus eſſe perſimiles. Hinc idem Ariſtoteles tertio Rhetoricorum natura omnibus inſitum eſſe inquit, ut cum facile aliquid diſcunt, capiant ex ea re uoluptatem. quare quæcunque nomina rei alicuius afferunt cognitionem, & intelligentiam, ea iucundiſſima eſſe, quod maxime efficere, ait, tranſlationem: ut quis ſenectutem appellat ſtipulam, nobis inſerit notitiam, & cognitionem per genus. hæc enim ambo uigorem, & uiriditatem amiſerunt. Quare cum ex imitatione, & ſimilitudine facile omnes diſciplinas percipiãt, ex quarum poſtea cognitionem ſummam capiant iucunditatem, certum eſt tranſlationes eſſe gratiſſimas: tum quia per ſimilitudinem, & imitationem pariunt in nobis cognitionem: tum quia ex cognitione pariunt uoluptatem. Quam ob cauſam etiam ſimilitudo oblectat maxime. eſt enim illa tranſlatio quaſi, differens tantum adiunctione. Quemadmodum igitur iucundior poëſis hiſtoria iudicatur. quia in altera ineſt imitatio, quæ tamen in altera deſideratur: ita omnes tranlatis, & alienis magis delectantur, quàm proprijs, & ſuis quia ineſt in tranſlatione imitatio, & ſimilitudo quo utroque carent ſermonis proprietates, quæ hiſtoricorum ſcriptionibus: ut metaphora poëſi: tanquam ex altera parte reſpondent. Quam ob rem maior ex ea re proficiſcitur delectatio, ex qua etiam maior exoritur imitatio, in quo præſtant imaginibus tranſlationes: quemadmodum & tragœdia epopeiæ. Eadem enim uidetur eſſe inter utranque differentia, quæ eſt inter tragœdiam, & epopeiam. nam ut in altera ſemper alienam perſonam induimus agentes, atque imitantes: in altera uero modo noſtram retinemus, modo alienã ſumimus: ita & tranſlatio quaſi parua quædam tragœdia, & comœdia propriorum uerborum perſona ueſtitur. ſimilitudo uero tanquam epopeia diuerſitatem oſtendit, affert tamen ſimilitudinem. Vnde ut a ſimilibus plures metaphoræ: ita ab epopeia plures tragœdiæ deriuari poſſunt: utq; præſtantiores epicis tragici ab Ariſtotele iudicantur: ita & metaphora ſimilitudine illuſtrior ab eodem putatur, certe non aliam ob cauſam, ut uidetur, quam propter imitationem, quæ et facilem rerum cognitionem parit, & ex facili cognitione etiam iucunditatem, Ex quibus autem rebus ducantur tranſlationes per quàm diligenter uidendum eſt, id, quod in quarto loco quærendi poſueramus. Ducuntur autem ut diximus à ſimilibus contracta adiunctione, atq; ideo illæ potiſſimum laudantur, quæ cum ſimilitudine coniunctæ ſunt ex eaque præcedenti ſumuntur: ut apud Virgilium Ac ueluti effuſa ſi quando grandine nimbi Præcipitant, omnis campis diffugit arator Omnis & agricola, & tuta latet arce uiator:

Aut amnis ripis: aut alti fornice ſaxi, Dum pluit in terris, ut poſſint Sole reducto Exercere diem: ſic obrutus undiq; telis Aeneas, nubem belli dum detonet, omnes Suſtinet. Et Franciſcus Petrarcha Come i forza di uenti Stanco nocchier di notte alza la teſta A' duo lumi, c'ha ſempre il noſtro polo: Coſi ne tempeſta, Ch'i ſoſtengo d'amor gl'occhi lucenti Sono il mio ſegno, e'l mio conforto ſolo. Quæ etſi duriores uideri poſſunt molliuntur tamen ſimilitudine præcedēti, & quaſi excuſantur. Qua in re maxime diſſimilitudo fugienda eſt, ne cæli ingentes fornices dicamus: cum nulla ſit in ſphæra fornicis ſimilitudo. nā quemadmodum hiſtriones, ita etiam metaphoræ, ſi quorum agunt perſonas non optime imitētur riſum potius apud ſpectatores, & auditores, quàm uoluptatem, & admirationem concitarent. Atque inde Ariſtoteles ait, orationem, quæ uerborum tranſlationibus ſit eiuſmodi eſſe debere, cuiuſmodi Theodori uox uidebatur ad aliorum hiſtrionum uocem collata. nam eius ipſius, quem agebat, eſſe omnino uidebatur: reliquorum autem uoces alienæ. Quoniam uero hæc uel ſumma laus eſt uerbi tranſferendi, ut ex ſimilitudine ſenſum feriat id, quod tranſlatum ſit, fugienda eſt omnis turpitudo earum rerum, ad quas eorum animos, qui audient trahet ſimilitudo, nolo morte dici Africani caſtratam eſſe rempublicam. nolo ſtercus curiæ dici Glauciā quamuis enim ſit ſimile, tamen eſt in utroque deformis cogitatio ſimilitudinis. nam ut in fabulis prohibetur, ne quid afferatur in ſcænam publice, quod obſcœnum ſit, ita & in tranſlationibus diligenter cauendum eſt, ne inſit aliquid, quod turpe admodum uideatur. conſiderandum præterea eſt, ne longe ſimile ſit ductū: Syrtim patrimonij: ſcopulum libentius dixerim, charibdim bonorum: uoraginem potius. facilius enim ad ea, quæ uiſa, quàm ad ea, quæ audita ſunt, mentis oculi feruntur. Atq; ideo commodius à rebus notiſſimis, & in communi, quotidianoq; uſu poſitis, quàm ab ignotis quemadmodum & ſimilitudines ducetur. nam propter eam potiſſimum cauſam adhibetur, atque delectat maxime ſimilitudo, & metaphora. quia aliquam ex rebus eiuſmodi nobis afferunt cognitionem ut cum amorem flammā, adoleſcentiam florem ætatis: ſenectutem ſtipulam dicimus, Qua uero ratione id efficeretur, ſi parum cognita per minus cognita demonſtrarentur? Quare quemadmodum à rebus notis fingendum carmen: ita metaphoras, atque ſimilitudines præcipitur. Vnde non ſatis admirari poſſum Socrates apud Platonem metaphoras, & ſimilitudines à rebus notiſſimis ductas: ut pote à fabris ærarijs, à ſutoribus calceorum, à coriarijs, & pleriſq; huiuſmodi. & noſtrorum hominum ignorantiam, atque arrogantiam, qui à ſummorum philoſophorum, eorumq; eloquentiſſimorum uirorum dicendi ratione diſcedentes, ſperant, ſe non mediocrem laudem conſecuturos: cum eorum metaphoras, & ſimilitudines ſumunt à rebus aut omnibus incognitis, aut certe paucis notis, ex quibus quidem non ſolum nullum prorſus afferunt rebus ſplendorem, & lucem, ſed etiam eas reddunt obſcuriores, &, ut conſequitur, adimunt illud, quod ſimilitudini, & metaphoræ proprium eſt, ut rem ſcilicet ſub oculos ponant, atque inde uoluptatem concilient. conciliabunt autem uoluptatem, ſi & raro, nec niſi prudenter, atque apte adhibeantur. nam quemadmodum ſi tragœdiæ & comœdiæ ſingulis diebus agerentur, afferrent ſatietatem: eodem modo & tranſlationes. ut enim nec ea alacritate, atque animi ſignificatione exciperemus peregrinos, ſi maior eorum numerus quam ciuium foret: ita nec frequentiores metaphoras, cum & incongruum ſit in ciuitate plures eſſe hoſpites, quàm eos, qui hoſpitentur, & in oratione abſurdum plura eſſe tranſlata, quam propria. Debet igitur tranſlatio raro adhiberi, idq; cum expectatione, quod facile conſequemur, ſi neque frequenter ſit, & antequam fieri incipiat aliquod uerbum quaſi nuncius eam appropinquare ſignificauerit. nam in diebus bacchanalibus non ſtatim tragœdiæ, & comœdiæ recitantur, ſed ſub ultimis quaſi diebus. prius autem fiunt alia, atque alia ludorum, & ſpectaculorum genera tanquam nuncij, quos ille ſub-

ſequantur: ita & metaphoram aliquod uerbum præcedat oportet, quod cum ēa habeat quandam affinitatem, proximamq́; ſignificet: ut fit apud Horatium in ea Ode, Quis multa gracilis te puer in roſa, in qua illud uerbum: grato ſub antro: habet affinitatem quandam cum ſequenti metaphora maris (eſt enim antrum locus deliciarum, unde mare aſpiciatur) ſignificat metaphoram ſubſecuturam: heu quoties fidem mutatosq́; deos flebit, & aſpera nigris æquora uentis emirabitur inſolens. Eadem ratione & Marcus Tullius ante translationes utitur quibuſdam uerbis, quæ & ſi translata non ſunt, ſunt tamen ſubſequenti translationi finitima. quam ob cauſam præcipue in principijs repudiatur: cum nullum aliud ante ſe principium habeant, in quo præmonſtretur. Vnde Lazarum Bonamicum ſummi iudicij, & eruditionis uirum nos ipſi audiuimus uitio dantem Iouio, & id quidem fortaſſe non iniuria, quod à metaphora hiſtoriarum ſuarum exordium cœperit, quod non ſolum in principio, ſed in tota hiſtoria uitioſum putatur, qua in re & Aeſchinem notatum memoriæ proditum eſt, quod in Oratione contra Cteſiphontem à translatione exorſus ſit. Atque ita etiam, ſi uereare ne paulo durior translatio eſſe uideatur, mollienda eſt uel propoſito uerbo quemadmodum: ut ita dicam: uel præpoſita mitiori metaphora, proxima ſubſequenti, quod eſt artificioſius, ut apud Marcum Tullium in Oratione pro P. Seſtio, cum de Clodio loqueretur: ut illum in funeribus reipublicæ exultantem, & tripudiantē laqueis legum conſtringeret. quo in loco, ſi, in funeribus reipublicæ tripudiantem dixiſſet: paulo durius, cum uero prius exultantem, atque inde tripudiantem dixerit, paulo molliorem reddidit translationem, quæ, niſi illa alia mitior præceßiſſet uix excuſari poße uideretur. neque illud etiā prætereundū eſt eandē ſententiam non eſſe diuerſis metaphoris in eadem periodo explicandam, nam, quemadmodum qui, cum tragœdiam cœpiſſent, in comœdia poſtea deſinerent, uel econtra, neque continuam aut tragœdiam, aut comœdiam facerent omnium ſententijs exploderentur (turpe eſt enim, ut ait Tullius, tragicum in comœdia, & comicum in tragœdia) ita qui in eadem metaphora, à qua cœpiſſent ſententiam, non perſiſterent, ſed in aliam à priori diuerſam orationis orbem terminarent. Quoniam uero uerba rebus maxime conuenire debent. neque enim omnibus in rebus idem dicendi genus ſimiliter requirendum eſt, ſed aliud, atque aliud, eatenus, quod rei natura, & ratio poſtulabit: ut tandem ad ultimam huius quæſtionis partem perueniamus, ideo breuiter explicandum uidetur quibus in rebus metaphoræ aptißime adhibendæ ſint. adhibebuntur autem in tragœdijs, & comœdijs commodißime. nam ſi, ut diximus, debent uerba rebus apte congruere, non uideo cui generi ſcriptionis magis conueniant. quia cum ſemper actiones perſonarum comici, & tragici imitentur, eo uti uerborum genere debent, quod ab imitatione non ſit alienum. non erit autem alienum, quod translationibus fit, quæ ut tragœdia, & comœdia in perſonarum eodem modo in uerborum ſimilitudine, & imitatione uerſantur. atque ideo in hiſtoria maxime reprehenduntur, præter eas, quæ uel iam longo uſu minime ſunt peregrinæ, ſed donatæ quaſi ciuitate, uel quæ neceſſitatis, aut breuitatis cauſa fiant. quia ueritatem ſimplicem, ac nudam ſcribētibus illud genus orationis proprium eſſe uidetur, quod ueritati proximum eſt. eſt autem illi proximum proprietas ipſa ſermonis, uel illud genus translationis, quod proprietati propinquum eſt, in quo uerbum proprium proprio commutari diximus. Vt igitur ſermonis proprietas hiſtoricis: ita uerborum translationes tragicis, & comicis maxime congruunt, ita tamen, ut plura ſint propria, quam translata, nam ut in ciuitate plures eſſe peregrinos, quàm ciues: ita in oratione plura eſſe translata, quàm propria turpißimum putari debet, atque ita differant in tragœdia, atque comœdia, ut in altera pro genere argumenti à rebus humilioribus, in altera ducantur à grauioribus. nam quemadmodum utraque eodem car-

mine perſcribitur, ea tamen ratione, ut pene alius, atque alius ſit iambus in comœdia, & iambus in tragœdia adhibitus: eadem ratione utraque metaphoras admittat, ita tamen à genere argumenti minime abhorere uideantur pro rerum qualitate, & differentia accomodatæ. Quare eodem modo, quo diximus tragicis, uel comicis, metaphoras maxime conuenire, eodē etiam dicendum eſt ſimilitudines epicis eſſe proprias. quia ex eo ſunt genere, in quo modo narrantes ipſi, modo alienam perſonam induti res explicant, quod ſimilitudini reſpondere iam diximus. nam & in epopeia, & in ſimilitudine diuerſum quid fatemur, afferimus tamē ſimile, ſed quoniam poëmatum genera cognationem quandam, & affinitatem inter ſe habere uidentur, ideo mutuatur perſæpe à tragœdia, & comœdia epopeia translationes, iiſq; tanquam proprijs, & ſuis utitur, & ab epopeia pari ratione ſimilitudines tragœdia, atque comœdia. Illud uero inprimis animaduertendum eſt, quod quibus ſcriptionibus conueniunt translationes, non in omnibus earum partibus æque conueniunt. nam & ſi in re amplificanda, atq; ornanda commendantur, exordiendo tamen, atq; narrando minime tolerantur, uel quia in altera præmonſtrari, & prænunciari non poßint: ut diximus: uel quia maiorem afferrent ſplendorem, quam principiorum ratio poſtulare uidetur. debet enim ad naturæ ſimilitudinem eſſe leniora: cum nihil in ea ſit rerum omnium, quod ſe uniuerſum profundat, & quod totum repē te, in altera quòd perſpicuitati & breuitati ſint contrariæ, quæ in uerborum proprietate potiſsimum poſitæ ſunt neceſſariæ. Hæc ſunt, quæ à nobis de translatione ex uariorum rethorum, et philoſophorum ſcriptis ad communem omnium utilitatem excerpta ſunt: reliquum eſt ut interpretationem noſtram, quemadmodum propoſuimus, perſequamur. ¶ Si forte neceſſe eſt] Nunc accedit poſt tractatum de translatione ad tradenda nouandorum uerborū præcepta, de quibus non ut de translatis dixit, dixeris egregie, ſed ſi forte neceſſe eſt. Neq; enim nouatis uti debemus, niſi cogente neceßitate. Nouo autem uerbo dixit Cicero, qualitatem, ut ipſe teſtatur in libro Academicarum quæſtionum: Atque carentem omni illa qualitate (faciamus enim tractando uſitatius hoc uerbum, & tritius) materiam quandam. Aut enim, ut ſupra ibidem, noua ſunt rerum nouarum facienda nomina, aut ex alijs transferenda.

¶ Indicijs recentibus] Nominibus nouis. Nomina enim ſunt indicia rerum, & affectionum: res autem latent, donec ijs nomina imponantur, quibus, tanquam indicijs, demonſtrentur.

¶ Sumpta pudenter] Sumpta parce: non ut omnia uſurpentur, ſed neceſſaria, eaq; pudore quodā. Ait enim Quintilian. fictionē nominis, Græcis inter maximas habitam uirtutes: Latinis uix permitti. Vnde monet Cicero oratorem in libro de perfecto Oratore, ne audax ſit in uerbis faciendis, & transferendis uerecundus, & parcus. ¶ Cinctutis Cethegis] Diſcinctos dixerunt poetæ pro laſciuientibus: ut Diſcinctos Mulcyber Afros fecerat: quod diſcincti procedant. cinctutos autem pro ſeuerioribus, & grauioribus, quales erant illi priſci Romani quos è Cethegorum perſona ſignificauit Horatius: cum partem pro toto poneret ut & in epiſtolis, Quæ priſcis memorata Catonibus, atque Cethegis Nunc ſitus informis premit, & deſerta uetuſtas. Hoc eſt non exertos, et nudos: ut fere omnes interpretantur, ſed optime cinctos ad ueterum grauitatem, & conſuetudinem, cum enim cinctutus quaſi à cingo frequentatiuum eſſe uideatur, neſcio, qua ratione nudos ſignificet, & ſi nudos Cethegos, belli tempus reſpicientes, Poëtæ dixerint. ſiue cinctuti. quia eo genere tunicæ, infra pectus aptatæ, uterentur, quod cinctum dicebatur: ut Porphyrio interpretatur: quemadmodum & togati, cū uero de nouandorū uerborū ratione præcipiat prudenter, & artificioſe nouo uerbo cinctutos appellat Cethegos. ¶ Nō exaudita Cethegis] Dixit uerborū nouitatem per periphraſim. nā quæ non ſunt ueteribus audita, noua ſunt. Et noua fictaq; nuper, habebunt uerba fidē, ſi Græco fonte cadant parce detorta] Nunc accedit ad uerſa de Græco in Latinum, quæ etiā noua ſunt,

cum

cum iis incipimus uti, & ad noſtrum ſermonem transferre: qualia ſunt, στοιχεῖα; quæ Cicero elementa interpretatur, &, aër, quod Græcum eſt, Hæc parce detorquenda ſunt, ne loco, aër, dicamus, ἀὴρ, & loco æris, ἀέρος, hoc enim eſt, quod ait parce detorquenda. quod fit cum Græco nomini (ut ſapienter admonet Madius) Latinam deſinẽtiam attribuimus. ¶ Fidem] *Authoritatem. Quibus enim fidimus, ſunt etiam ij apud nos ſummæ authoritatis.* ¶ Græco fonte cadant] *Pulcherrima utitur translatione de Græcorum ubertate dicendi: eadem & in epiſtolis de Pindaro.* Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus: *Et apud Ouidium de Homero:* Aſpice Mæonidem, à quo ceu fonte perenni Vatũ Pierijs ora rigantur aquis.

¶ Cadant] *Deriuentur.* ¶ Noua, fictaq; nuper] *Verſa enim de Græco noua ſunt, ut diximus, cum præcipue iis in noſtro ſermone incipimus uti.* ¶ Quid autem Cecilio, Plautoq; dabit Romanus ademptum Virgilio, Varioq;] *Arguit à pari, minime ſui temporis uatibus nouandorum uerborum licentiam ereptam eſſe, ſiue noua penitus ea ſint, ſiue ex Græco translata: cum præcipue antiquiſſimis comœdiarum ſcriptoribus. ut Plauto, & Cecilio, idem licuerit. eodem argumento idem probauit Marcus Tullius. cum dixit. Si Zenoni licuit, cum rem aliquam inueniſſet inauditam, & inuſitatam, ei rei nomẽ imponere, cur non liceat Catoni?*

¶ Romanus] *Pro Romani. Hoc genus translationis notat Craſſus apud Ciceronem in tertio de Oratore, quando ex uno plures intelligimus, quo utitur ſæpiſſime Liuius. cum ait. Romanus prælio uictor, pro Romanis.* ¶ Ademptum Virgilio, Varioq;] *Quaſi dicat quod priuilegium conceſſum Plauto, Cecilioq́ue, Vario, Virgilioq; negabitur, quaſi dicat, nullum: Poſuit autem Virgilium, Variumq; pro uniuerſis ſui temporis ſcriptoribus cum illi omnium fuerint præſtantiſſimi fœliciſſimo illo Auguſti ſeculo. Nam ut de Virgilio taceam, fuit Varius tragœdiarum ſcriptor grauiſſimus, cuius Thieſtem ſummopere commendat Quintilianus, de cuius grauitate, ac excellentia ita & ad Agrippam: idẽ Horatius* Scriberis Vario fortis, & hoſtium Victor Mæonij carminis alite, Quam rem cunque ferox nauibus, aut equis Miles te duce geſſerit. ¶ Ego cur acquirere pauca, ſi poſſum, inuideor] *Vario Virgilioq; ſe interſerit argumento à minori ad maius, ad ſui ipſius perſonam à Catone, & Ennio. Ait enim, ſe non eſſe damnandũ ſi paucula quædam noua prætèritis addiderit, cum minime uituperetur Ennius & Cato multorum, ac ferè omnium inuentores: quod intendit autem, ornat translationibus.*

¶ Ego] *De omnibus intelligit. gerit enim in hac epiſtola poetæ perſonam.*

¶ Acquirere] *Noua facere. ſed dixit, acquirere, quia dicturus eſt, ditauerit, ubi modeſte ſumit à diuitijs ad ubertatem orationis, & uerborum metaphoram: cum etiam diuitias orationis, diuitem orationis uenam dicamus.* ¶ Nomina protulerit noua rerum] *Aperte oſtendit, quod dixerat translatiue.*

¶ Licuit] *Concludit totum argumentum, & præceptum de uerborum nouandorum licentia. Argumentum autem ita formari poteſt: Quod antiquis licuit in nouatione uerborum, debet & noſtris licere: Licuit Plauto, Cecilio, Catoni, & Ennio antiquiſſimis noua fingere: licet ergo & Virgilio, & Vario, & mihi. Vnde concludens uniuerſali quadam norma argumentum:* Licuit ſemperq; licebit ſignatum præſente nota procudere nomen. ¶ Signatum præſente nota] *Cum dixerit & acquirere, & ditauerit, ex pecunijs ſumpta translatione perſiſtens in eadem dicit præſente nota, & procudere, & ſignatum. Vnde & in ſecũdo Sermonum,* Non eſt mihi tẽpus auenti Ponere ſigna nouis præceptis. ¶ Præſente nota] *Præſentibus, & nouis nominibus, Nomina enim ſunt notæ, & indicia rerum, quibus tanquam notis deſignatæ ſignificantur, quemadmodum nummorum pretia ex publica moneta. Verbis enim utendum eſſe ait Cicero, ut nummis, publica moneta, ſignatis,*

Vnde notare uerba & uoces dixit in primo Sermonum: pro ijs, nomina imponere. Donec uerba, quibus uoces, ſenſusq́; notarent. ¶ Procudere] Producere antea legebatur. nos ex uetuſtis exemplaribus procudere reſtituimus. quæ lectio magis placet, ut in incœpta meta phora perſiſtatur: quod fieri monet Quintilianus. ¶ Vt ſyluæ folijs] Similitudine ar guit nouari uerba neceſſe eſſe. Nam quemadmodum folia ſemper in arboribus, non autem ſingulis annis eadem: quemadmodum omnibus ætatibus ſemper ueſtimenta, ſed non eiuſ dem generis: ita & uerba omnibus ſeculis, ſed non ſemper eadem ſint neceſſe eſt. Fuerunt etenim ſemper homines, futuriq́; ſunt, ſed non ſemper ijdem: loquãturq́; oportet, ſed non ſem per ijſdem uerbis. Hanc autem ſimilitudinem tacite ex Homero mutuatus eſt, ubi hominum eta tem folijs comparat: quorum ut alia cadunt, alia enaſcuntur, ita & eorum partim generantur partim intereunt. Eſt autem ordo: ita, ut ſylue folijs, uetus ætas uerborum interit. & uerba mo do nata ritu iuuenum florent, uigentq́;: qua in re annotanda ſunt illa antitheta: uetus ætas: mo do nata: ritu iuuenum florent, uigentq́;: interit. dixit autem ritu iuuenum, quia dixerat ætas uerborum, mitiorem redderet metaphoram, que durior uideri poſſet ſimpliciter ætate uerbis attributa. ¶ Modo nata] Quod ſupra dixerat, fictaq́; nuper.

¶ Florent] Translatione ſumpta à præcedenti ſimilitudine ſyluarum, rei attributa, ad quam ſimilitudo ipſa referebatur: de quo genere translatione plura in principio. ¶ Debemur morti nos, noſtraq́;] Hæc omnia dicta ſunt iuxtà Salluſtij ſententiam, orta occidere, & aucta ſeneſcere, ac iuxta illud philoſophorum generata corrumpi omnia. Nam in diui no illo Platonis dialogo, qui de uniuerſitate, uel Timæus inſcribitur hanc eſſe ſummam re rum diuiſionem colligimus: quæcunque ſunt aut eſſe ſenſui, aut rationi, & intelligentiæ ſub iacentia: quæ ue ſenſui ſemper fieri, mutariq́;, ac nunquam in eodem ſtatu eſſe: que uero in telligentiæ, & rationi: ut ſunt formæ illæ rerum, quas Ideas appellat, ſemper eſſe in eodem ſtatu, ac nunquam fieri, eſſeq́; ueras res: cum hæc corruptibilia, & mortalia uerarum rerũ potius umbræ exiſtimandæ ſint, & imagines, quàm ueræ ipſæ res: perinde ac ſi in torrenti flumine impoſita turris umbram, & imaginem in flumen reijciat, ſemper quidem fieri ductam, nunquam in eodem ſtatu conſiſtentem. Quam ob rem arguit à maiori uerba omnia interitui eſſe obnoxia, cum nos, noſtraq́; omnia, eaq́; maxime, quæ immortalia penè credimus: ut erat apud Romanos portus ille Lucrinus, Pontinaq́; palus: morti debeantur. ¶ Siue recep tus terra Neptunus] Vtitur repetitione bimembri, trimembris uim habenti propter copu lam interpoſitam: ſteriliſq́; diu palus, quæ recipit illud, ſiue, ac ſi dixiſſet: ſiue ſterilis pa lus. Eodem repetitionis genere in Odis, Fruſtra cruento Marte carebimus, Fractiſq́; rauci fluctibus Adriæ, Fruſtra per autumnos nocentem Corporibus metuemus Au ſtrum. Vbi copula recipit illud, fruſtra, ac ſi dixiſſet. fruſtra rauci fluctibus Adriæ.

¶ Siue receptus terra Neptunus] Ab enumeratione plurium particularium, id eſt ab exem plo (ita enim hoc genus argumentationis appellat Ariſtoteles in primo Rhetoricorum) argu it, non ſolum uerba morti eſſe obnoxia, quæ ſæpe cum ſtatuum mutationibus regnorumq́; e uerſionibus unà intereunt, ſed etiam ea, quæ diuturniora uidentur. deſcribit autem per ci cũ locutionem portum, qui nihil aliud eſt, quam mare terreſtri ſinu interceptum, quo fluctus uen torum impetu obtruſi propulſantur. ¶ Neptunus] Poſuit Neptunum pro mari eo transla tionis genere, ex quo Cicero libro tertio de Oratore hæc eſſe ait, Cererem pro frugibus: Liberum pro uino: Neptunum pro mari.

¶ Aquilonibus arcet] Poſuit Aquilonem pro omnibus uentis. Eſt enim maxime procelloſus de quo ita Virgilius. ¶ Talia iactanti ſtridens Aquilone procella Velũ aduerſa ferit. ¶ Vn de in Odis impotentem appellat, hoc eſt. quam potiſſimum. ¶ Regis opus] Regale opus

¶ Sterie

¶ Sterilisq́; diu palus] Diu ſterilis, dum fuerat palus. intelligit autem Pontinam paludem, quam poſtquam exiccauit Cornelius Cethegus, arariq́; uoluit tot prouentus reddidit: ut ijs facile uicinæ urbes ali potuerint: ut interpretantur commentatores.

¶ Aptaq́; diu remis] Dum fuerat palus. Cymbis enim traijci ſolitam uerisimile eſt. ¶ Vicinas urbes alit, & graue ſentit aratrum] Poſtquã exiccata eſt, arariq́; cœpta. Seu curſum mutauit frugibus amnis doctus iter melius] Tyberim deſignat, quẽ deriuauit Auguſtus qua Horatij temporibus influebat: cum antea per uelabrum flueret: ut Acron, & Porphyrio interpretãtur.

¶ Doctus iter melius] Non dixit bonum poſteriorem curſum, malum uero priorem: ſed uſus eſt comparatiuo, melius, licet priorem curſum frugibus iniquum dixerit eodem modo & in Odis, Quo nos cunq; feret melior fortuna parente: Et alibi: Nec regida mollior æſculo, Nec Mauris animum mitior anguis. Dixit autem, iter melius, cum antea maximè frugibus eſſet iniquus eius curſus ex crebris inundationibus. Attribuit autem ſenſum rei inanimatæ, dum ait, doctus, eodem modo & in epiſtolis: Addit opus pigro riuus, ſi decidit imber, Multa mole docendus aprico parcere prato. ¶ Mortalia facta peribunt] Vnde apud Ciceronem pro M. Marcello: Nihil eſt opere, aut manu factum, quod non conficiat, & conſumat uetuſtas. His autem uerbis concludit ſuperiora: propoſitioni iam poſitæ: debemur morti nos, noſtraq́; referens concluſionem. ¶ Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia uiuax] Quaſi dicat, qui magis interitum pertimeſcunt, quam & lucrinus portus, & Pontina palus dixit autem, ſtet, quia ducturus eſt, Multa renaſcentur, quæ iam cecidere, cadentq́; Quæ nunc ſunt in honore uocabula. Per antithesim quandam, ſtare enim, & cadere oppoſita ſunt. Multa uerba renaſcentur, quæ cecidere ut priſca ferè, ac uetuſta, & ab uſu quotidiani ſermonis iam diu intermiſſa: ut erant proles, ſoboles, effari, nuncupari, opinari, reri, quæ tempore, Ciceronis renouari cœpta ſunt. & à quibuſdam aliquando uſurpari ut opinari, & reri à Catulo. ut Craſſus apertiſſime teſtatur in tertio de Oratore. ¶ Cadentq́; multa uocabula, quæ nunc ſunt in honore] Vt hæc eadem ſoboles, proles, effari, nuncupari, opinari, reri, quæ cum aliquandiu in uſu fuiſſent, mox neglecta, & deinde rurſus uſurpata, receptaq́; ſunt. Ex præteritorum autem cognitione de futuris etiam iudicamus. Nam ſi multa nomina præteritis ſeculis ceciderunt, multa etiam delebit futura ætas.

¶ Si uolet uſus] Omnia ad conſuetudinem refert, & uſum, qui, ut Cicero ait, omnium magiſtrorum præcepta ſuperat, à quo recepta eliguntur, repudiata reijciuntur. Vnde in ſecũdo Epiſtolarum uerborum genitorem appellat, dum ait. Adſciſcet noua, quæ genitor produxerit uſus. Quemadmodum enim & in ueſtimentis uſum, & conſuetudinem ſequimur: ut ijs utamur, quæ uſu probentur, ab ijs abſtineamus, quæ improbentur, ita & in uerbis, quibus res ipſas ueſtimus, uſui conſentanea amplectemur aliena ſpernentes. Vſus enim ut ait M. Tullius, eſt optimus dicendi magiſter. ¶ Quem penes] Apud quem uſum eſt arbitrium, ut ſuo arbitratu noua admittat, & uetuſta renouet, & quædam etiam tollat. loquendi enim ratio in communi, & uulgari uſu quærenda eſt. Vnde Alcibiades apud Platonem à uulgo ſe recte loquendi rationem didiciſſe ait, cui etiam Socrates aſſentitur, huius quidem rei uulgares homines idoneos præceptores uideri, & merito in hoc genere doctrinæ laudandos Atque ideo Ariſtoteles ait à communi ſermonis conſuetudine uerba ſeligenda, orationemque componendam, ut artificium occultetur. ¶ Et ius, & norma loquendi] Poteſtas, & regula loquendi. Eſt autem hæc translatio ſumpta à maioribus magiſtratibus. Multi, uis, legunt: Ego & ius, in uetuſtis exemplaribus & legi, & approbo: ut magis in eadem translatione continuet orationem: Quod monet Quintilianus. In tres partes elocutionem poëticam partitam diximus, in eum, quem characterem Græci uocãt, in uerba

& in uerſuum numeros. cum uero ſupra duas priores partes abunde tractauerit: nunc ordinem ſecutus de uarijs carminum generibus præcipit, quid ſcilicet cuique conueniat. incipit uero ab heroico, tanquam ab excellentiori, in quo grauiora perſcribuntur. ait autem primum eo carmine res geſtas ſummorum, & præſtantiſſimorum regum, ac fortiſſimorum populorum bella Homerum decantaſſe, & poſteritati etiam modum præſcripſiſſe, quem ante oculos ſibi proponerent in huiuſmodi rerum narrationibus. Neque enim in hac ſcriptione alio ullo metri genere, neq; ſimplici, neque pluribus mixto, nos uti poſſe præcipit Ariſtoteles: cum & ampliſſimum ſit & grauiſsimum ferè omnium. ¶ Res geſtæ] Non, ut geſtæ ſunt, ſed ut geri potuerunt. Non enim differt ab hiſtorico poeta carmine, uel ſoluta oratione, ut inquit Ariſtoteles, ſed quòd hic quidem res geſtas, ille, ut geri potuerunt, exponat. Vnde ſunt, qui Lucanum è numero poëtarum excludant, ad hiſtoricorumq; transferant, Nam ciuilis hiſtoria, ſi ſoluta oratione, ac ſi uerſibus perſcribatur. res autem geſtas non tàm belli tempore intelligit, quàm reliquo. Neque enim ſemper bella à poëtis deſcribuntur: ut apud Virgilium in ſex prioribus libris ad imaginem Odyſſeæ conſcriptis, in quibus Aeneæ nauigatio continetur.

¶ Regumq; ducumq;] Siue à regibus illæ geſtæ ſint, ſiue à regum ducibus quorum geſta regibus tribuuntur, quibus uerbis tangit materiam heroici carminis, in quo, ut inquit Ariſtoteles præſtantes imitamur. ¶ Et triſtia bella] Mœrorem, & triſtitiam afferentia: unde & in prima Ode à matribus deteſtata appellat. ¶ Quo ſcribi poſſent numero] Id eſt, ut commode, & decenter poſſent. Nec enim aliud genus carminis decere narrationem ex Ariſtotele demonſtrauimus. ¶ Numero] Certis enim quibuſdam numeris uerſus componuntur. Vnde & exametros appellamus, & pentametros, & ſenarios, et trimetros. heroicum uero intelligit hoc in loco, quo primum Homerus heroum laudes celebrauit, ¶ Verſibus impariter iunctis] Oſtendit quid elegis primum conuenerit, quidúe poſtea de his uſus attulerit. Ait autem ijs prius lamentationes, deinde etiam proſperos euentus perſcriptos: ut amantum uictorias apud Ouidium: Ite triumphales circum mea tempora lauri: Vicimus, in noſtro eſt ecce Corina ſinu, Et Dicite Io Pæan, & Io bis dicite Pæan: Decidit in caſſes præda petita meas Sed circumſcriptione elegiacos uerſus deſignat à pedis imparitate, de qua Ouidius in primo Amorum. Sex mihi ſurgat opus numeris, in quinq; reſidat & inꝫ. Venit odoratos elegia nexa capillos, Et puto pes illi longior alter erat. ¶ Querimonia primum] Vnde etiã miſerabiles appellat in Odis, & Ouidius flebile carmen: Quo genere Liuiæ conſolationem de morte Druſi, Triſtium, & de Ponto libros reliquit idem Ouidius. ¶ Poſt] Temporum ſucceſſione, inquit, uſus approbauit: ut in elegia uoti compos ſententia, ut diximus concluderetur. ¶ Quis tamen exiguos elegos emiſerit author Grammatici certant] Deridet nimiam grammaticorum diligentiam in rerum inuentoribus perquirendis, quibus nos etiam hanc quæſtionem relinquimus: ne ſimul ab Horatio derideamur, ſi diutius inquiramus, qui nam hoc genus carminis adinuenerint. ¶ Sub iudice lis eſt] Hoc eſt nondum ſententia lata eſt: Eſt autem prouerbialis metaphora, à iuſdicentibus ſumpta. ¶ Exiguos] Siue heroici carminis magnitudinem reſpiciens exiguos appellauit: Siue inanes, quòd inania quædam in lamentationibus iactentur. ¶ Grammatici certant] Alij alium aſſerentes ſumma inter ſe contentione. ¶ Archilochum proprio rabies armauit Iambo] Nunc de Tragœdiarum numero loquitur. Ait autẽ Iambis ſcribendas: quòd ſint alternis ſermonibus aptiſſimi, in agendisq; rebus quaſi nati: cum in diſſerendo, ut ait Ariſtoteles quadã facilitate naturaliter fluant, & ut ait Cicero: natura incurrant in orationẽ, ſermonẽq; noſtrũ. Qua de cauſa fit, ut hi potiſſimũ propter ſimilitudinẽ ueritatis adhibeantur in fabulis: cũ hoc propriũ eſſe debeat ſermonũ uiciſſitudini. quæ præcipue in comœdia, et Tragœdia requiritur. Sed licet eodẽ genere carminis, et comœdia,

& tragœ-

& tragœdia componatur: non tamen eadem ratione eſſe debebit Iambus in comœdia, & Iambus in tragœdia: ſed ita ut alter ab altero ex ſono, & compoſitione ipſa maxime differat: ut, cum utriuſq; unus ſit numerus, diuerſa tamen, & diſsimilis ſit compoſitio, & harmonia: Quod à Virgilio uidemus diligentiſsime obſeruatum: qui cum eodem genere carminis Bucolica, Aeneidemq; conſcripſerit, tamen ea eſt inter utrunq; opus differentia, ut penè aliud, atq; aliud uideatur. & Indignatur enim priuatis, ac prope ſocco Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ Non quod minime ſit in comœdia idem Iambus, ſed quod huius uerborum, & ſententiarum grauitatem ex ipſa etiam pronunciatione parere diuerſum uideamus. ¶ Rabies] A translatione ſumpta: quod maiorem uim habet, quàm ſi dixiſſet, indignationem: Eodem modo latrare dicuntur homines: cum per indignationem loquũtur. Vnde Electra apud Sophoclem de matre irata τοιαῦθ' ὑλακτεῖ inquit: & Cicero de Claris Oratoribus: Latrant enim iam, inquit, quidam oratores, non loquuntur. Indignabatur uero Archilochus maxime, ſe à Socero filiæ connubio, iam antea ſibi deſponſatæ, repudiatum. ¶ Armauit] Vnde Ouidius hos uerſus eadem translatione tela appellat: quibus Archilochus in Lycambem impetum fecerit. Tincta Lycambæo ſanguine tela feram. Aptiſsimum enim eſt hoc genus carminis ad contumeliam, à quo nomen ſumpſit, quòd eo plerunq; ueteres ἰαμβίζειν id eſt, conuitiari inuicem, ſoliti ſint: Ariſtoteli placet. ¶ Proprio] A ſe inuento. Vnde etiam Archilochũ carmen dicitur, de cuius compoſitione infra. Syllaba longa breui ſubiecta uocatur Iambus. ¶ Hunc Socci cepere pedem] Comœdiam intelligit à genere calciamenti, quo humiliores perſonæ uti ſolent ad Tragœdiæ differentiam, à qua comœdia in hoc differt, ut inquit Ariſtoteles, quòd humiliores perſonas imitatur: cum tragœdiæ actionis illuſtris imitatio ſit. Vnde et paulopoſt: Indignatur item priuatis, ac propè Socco Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ. ¶ Grandesq; cothurni] Item à genere calciamenti deſignat tragœdiam, quo publicæ perſonæ, ut reges, induebantur. Quare & Ouidius in tertio Amorum eam ita deſcribit. Venit & ingenti uiolenta Tragœdia paſſu, Fronte comæ torua, palla iacebat humi. Læua manus ſceptrum late regale tenebat, Lydius apta pedum uincla cothurnus erat. Vnde Cothurnus pro grauiori genere inuentionis accipitur: ut Sola Sophocleo tua carmina digna Cothurno. ¶ Grandes] Propter perſonarum, & rei etiam grauitatem, qua à comœdia diſtinguitur tragœdia. ut diximus, Altera enim humiliores altera præſtantiores imitatur. ¶ Alternis aptum ſermonibus] Reddit rationem, quare hoc potiſsimum genus carminis in tragœdijs, & comœdijs adhibitum fuerit. ait autem propterea adhibitum, uel quòd ſit aptiſsimum alternis ſermonibus, & ad rerum actionem quaſi natũ: cum in loquendo naturaliter fluat, uel quod uincat ſtrepitus populares. ¶ Alternis aptum ſermonibus] De qua re ita Ariſtoteles in Poëtica: Itaque elocutioni iam conſtitutæ natura ipſa proprium adinuenit metrum. Maxime enim ſermonibus aptum alternis Iambicum eſſe argumento ſit, quod in diſſerendo plurimi ſanè Iambici rariſsima uero exametra mutuo in ſermone à nobis proficiſcuntur. ¶ Et populares uincentem ſtrepitus] Quare Horatius Iambum uincere ſtrepitus populares dixerit, alij aliter ſentiunt. Sunt enim, qui ad tragœdiam tantummodo referant, intelligentes Iambum in ea adhibitum adeo eſſe ſonorum, & grauem, ut quaſi ſtrepitus populi ſuperare uideatur. qui, quanto in errore uerſentur. Ciceronis uerba declarãt in oratore ad Brutũ. cũ ait, Iambum frequentiſsimũ eſſe in ijs, quæ demiſſo, atq; humili ſermone dicũtur. Si igitur in demiſſo, atq; humili, qua ratione ex grauitate populares ſtrepitus ſuperaret, clamoresq; uinceret? Sunt, qui ita delectare populum dicant actiones tragœdiarum, & comœdiarum, quæ Iambis perſcribi ſolet, ut cum primum uideat actores in ſcæna, ſtatim ſtrepitum comprimat, ad audiendumque animum intendat: quod in principio actionum fieri ſolet. Sunt qui ad differentiam aliarum recitationum dictum

putant.

putant, quæ minime Iambis, ſed alio carminum genere perſcriptæ ſunt: quaſi inferre uoluerit Horatius, populum intentiori animo ſtrepitu ſedato tragœdias, & comœdias ſpectare, quarũ proprius eſt Iambus, quàm reliquas actiones. Ego Horatium exiſtimarem ad differentiam earum comœdiarum, & tragœdiarum, quæ minime iambis ſcriberentur, cum ad hoc in primis reſpiceret, dixiſſe, iambum uincere, hoc eſt, ſedare populi ſtrepitus &, exbibilationes: ut ſignificare uoluerit, eas comœdias, & tragœdias explodi ſolitas, ac derideri, quæ minime iãbis, eas uero ſedato ſtrepitu, attentiſſimo animo audiri, quæ iambis perſcriberentur, tanquam, perfectiſſimas. Vnde Ennium, & Accium infra ironice deridet, quod in eorum comœdijs, & tragœdijs perraro iambos adhibuerint: ut ſit ſenſus, tragœdias, & comœdias iambis perſcriptas uincere, & ſedare ſtrepitus populares, attenteq́; ſpectari: alio uero carminum genere compoſitas exbibilari, & explodi, tanquam ineptas, atque ideo minime ſedantes populi ſtrepitus: ut per illa uerba, populares uincentem ſtrepitus, demonſtrare uoluerit, tragœdias & comœdias, ſimul ac agi inciperentur, ex primo quaſi uerſu, ſi eſſent iambis perſcriptæ, ſedare populi ſtrepitus, ſin àlio carminum genere, eoſdem excitare cum ſtrepitu, & clamore potius, quam uincere. Vnde primas comœdiarum partes iambis perſcripſiſſe Terentium animaduertimus, quod hac potiſſimum ratione ab eo factum iudicarem. Hanc noſtram interpretationem eruditorum iudicio examinandam committimus, gratias habituri, ſi quis nos in hac re aberrantes in rectam intelligendi uiam reduxerit. ¶ Et natum rebus agendis] Quòd natura incurrat in orationem, ſermonemq́; noſtrum, qua de cauſa fit, ut is propter ſimilitudinem ueritatis adhibeatur in fabulis, hoc eſt in tragœdia, & comœdia: ut perſonarum ſermones, quaſi ſoluta oratio naturaliter fluere uideatur. ¶ Muſa dedit fidibus diuos, puerosq́; deorum] Muſa conceſſit hanc præcipue materiam Lyricis uatibus diuos, puerosq́; deorũ, & quæ ſequũtur: deſcribit autem Lyricos poëtas per chordas Lyrici inſtrumenti, hoc eſt, per fides, eodẽ modo & in epiſtolis. Fidibus ne Latinis Thebanos aptare modos ſtudet. ¶ Diuos] Vt Horatius in ea Ode: Mercuri facunde nepos Atlantis. ¶ Puerosq́; deorum] Filios more Græcorum: eodem modo & in Odis: Dicam & Alcidem, puerosq́; Ledæ: Hunc equis, illum ſuperare pugnis Nobilem. In qua Ode & deorum laudes, eorumq́;, qui ex ipſis geniti ſunt, & in certamine equeſtri uictorum, & pugilũ continentur. ¶ Puerosq́; deorum] Vt Apollinem, & Dianam, Iouis, & Latonæ filios, carmen ſeculari, & in ea Ode. Dianam teneræ dicitæ uirgines: Intonſum pueri dicite Cynthium. Et in ea, Diue, quem proles Niobea magnæ. ¶ Pugilem uictorem] Vt Pyndarus in Olympijs, in pluribus locis.

¶ Et equum certamine primum] Id eſt uictorem equeſtrem: ut in prima Ode idem Pyndarus, in qua Hieronem Syracuſanum equeſtrem uictorem in Olympio certamine ſummis effert laudibus. Hæc uero omnia ſcribit Horatius in Odis à Pyndaro obſeruata, dum ait Seu deos, regesq́; canit, deorum Sanguinem, per quos cecidere iuſta Morte centauri, cecidit tremendæ Flamma Chimeræ. Siue quos elea domum reducit Palma Cæleſtes, pugilem'ue equum'e Dicit, & centum potiore ſignis. Munera donat. ¶ Et iuuentum curas] Amores: proprie autem locutus eſt, quòd amorum curæ cor urant: ut At regina graui iamdudũ ſaucia cura Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni. Referuntur autem iuuenum amores ab ipſo Horatio cum pluribus in locis, tum in ea ode quæ incipit: Quis multa gracilis te puer in roſa, & in ea altera: Lydia dic, per omnes Te deos oro, Sybarim cur properes amando. Perdere. ¶ Et libera uina] Conuiuia more, Græcorum, qui non conuiuia, ſed ſympoſia, id eſt compotationes, appellant. Vnde & infra uinum diurnum pro conuiuijs dixit à mane incipiẽtibus. Libera autẽ appellat, uel quòd fiãt libere inter amicos, uel quod libere in his loquamur: hæc autem Anacreontem celebraſſe memoriæ proditum eſt: Vnde in ea Ode, quæ incipit, Scriberis Vario, ita de officio lyricorũ poetarũ ſcribit Hor. Nos conuiuia, nos prælia uirginum

num Sectis in iuuenes unguibus acrium Cantamus uacui, ſiue quid urimur. Non præter ſolitum leues, Conuiuia autem celebrauit Horatius Anacreontem ſecutus, ad ea homines inuitans, ut in ea Ode Albus ut obſcuro detergit nubila cælo: Et in ea: Vile potabis modicis Sabinum, Et in ea Nunc eſt bibendum, nunc pede libero Pulſanda tellus.

¶ Deſcriptas ſeruare uices, operumq́; colores] Cum de carminum decoro tractauerit, id nunc minime ignorandum ijs affirmat, qui poetæ nomine, & ſalutatione digni uolunt exiſtimari. per deſcriptas autem uices differentias carminum, & proprietates ſupra deſcriptas intelligit: ut ſcilicet alio genere carminis in rerum geſtarum expoſitione, alio in lamentationibus, & querimonijs, alio in comœdijs, & tragœdijs, alio in uictorum pugilum, equitum'ue laudibus celebrandis, conuiuijsq́;, ac moribus deſcribendis utamur. quod cum animaduerteret Ouidius à ſe neglectum, in libris Faſtorũ ita inquit: Quid uolui demens elegis imponere tantum Ponderis? Heroi res erat iſta pedis. Et in Ibin, quòd eodem elego inimicum deuoueat; cum id potius Iambis conueniret. Prima quidem cœpto committam prælia uerſu, Non ſoleant quamuis hoc pede bella geri. Hoc uero præceptum diligentius ſub perſona Saphus ſeruauit, dicente ipſa: Flendus amor meus eſt: elegi quoque flebile carmen: Non facit ad Lachrimas Barbitos ulla meas. Et Horatius in prima Ode ſecundi libri: Sed ne relictis muſa procax iocis Cææ retractes munera Neniæ: Mecum Dionæo ſub antro Quære modos leuiore plectro. Et in primo ad Agrippam, Scriberis Vario fortis, & hoſtium Victor Mæonij carminis alite, Quam rem cunque ferox nauibus, aut equis Miles te duce geſſerit. ¶ Operumq́; colores] Proprietates, & differentias intelligit, non ad uerſuum rationem, quia de ea dixit: deſcriptas ſeruare uices, ſed ad uerborum, & dicendi rationem in unoquoque inuentionis genere decenter accommodanda: ut tragœdia grauioribus uerbis, & ſententijs, & uiolento illo orationis genere, humiliori comœdia componatur: dixit autem colores pro his proprietatibus, & differentijs. nam quemadmodum picturæ colores præbent formam, alteramq́; ab altera diſtinguunt: ita etiam figuræ orationis ex uerborum, & ſententiarum grauitate, non autem ex numero, tanquam colores, diſtinguunt grauiora poemata ab humilioribus: ut Aeneidem à Bucolicis, & Georgicis: Iliadem, & Odyſſeam à Vatrachomyomachia. ¶ Si nequeo] Vnde ſupra Sumite materiam, ueſtris qui ſcribitis æquam Viribus, & uerſate diu quid ferre recuſent, Quid ualeant humeri, ¶ Ignoroq́;] Impotentiæ ignorantiam adiunxit. Permulti enim inueniuntur, qui, etſi ſciunt quid conueniat in ſcribendo, minime tamẽ id poſſunt exequi, inter quos Quintilianum reponendum, eruditorum eſt iudicium: qui licet oratoriam facultatem callueri, ipſe tamen in ſuis declamationibus ſe quemuis alium potius, quàm oratorem, præ ſe tulit. Sunt etiam, qui & nequeunt, & ignorant, de quibus in epiſtolis: Scribimus indocti, doctiq́; poemata paſſim. Vtrunq; hominum genus à numero poetarum excludit Horatius. Prius enim diſcere oportet ſcribendi rationem, tum, ut ait Seneca, æſtimare ea, quæ aggredimur, & cum uiribus noſtris conferre. Vnde Virgilius in Bucolicis cum reges, & prælia præſcribenda ſuſcepiſſet: admonitum ſe ait ab Apolline, ut ab impari adhuc ſuis uiribus prouincia, ſuperſederet, Cum canerẽ reges, & prælia: Cynthius aurem Vellit, & admonuit: Paſtorem, Tytire, pingues Paſcere oportet oues: deductum dicere carmen. ¶ Poeta ſalutor] Alludit ad matutinas ſalutationes, de quibus Martialis: Prima ſalutantes, atque altera continet hora. Poetæ uerò nomen late uidetur patere; ut in conuiuio affirmat Plato, ſed propter rerum, quas ſcribunt poetæ, ſplendorem, atque excellentiam illis tantummodo attribuitur: quemadmodum etiam epopœia heroicis propter carminis magnificentiam quandam, quod præſtantiſſimum eſt, atque grauiſſimum. ¶ Cur praue pudens malo neſcire, quàm diſcere] Rectiſſime dixit, praue pudens. nam pudor, & uerecundia laudantur, dum nos à uitijs, & ſceleribus abſtrahunt. Vnde Terentianum illud: Erubuit: ſalua res eſt. nam, ut primo de legibus ſapienter inquit Plato, non eſt turpe diſcere, ſi quid non probe ſe habet, in quo delinquit. nam hinc ſiquis non cum inuidia, ſed cum beneuolentia accipiat, remedium inuenitur. Cum uerò ab ijs, rebus, quæ ſunt in bonorum opi-

 nione,

tione, remorantur: omnino uituperantur: ut in ſimulanda ſcientia, diſſimulandáue ignorãtia quam in rebus omnibus Socrates, Apollinis oraculo ſapientiſſimus, præ ſe tulit: cum nihil aliud, quàm nihil ſe ſcire, profiteretur. Quamobrem maiori in errore uerſatur, qui praue pudens diſſimulat ignorantiam, quàm qui, cum morbo aliquo affectus ſit, morbum tamen celat, ſeq; minime curandum medicis præbet. nam ex hoc corporis, ex illo animi interitus prouenit. Vnde infra eos carpit, ac deridet, quibus turpiſſimum uideretur fateri ſe neſcire, quod non didicerint. Vnde ait Plato libro quinto de legibus, nimium ſui ipſius amorem fugere quenq; debere, ac meliores ſequi nullo rubore, uerecundiæ impeditum. Verſibus exponi tragicis] Exequitur, quod leuiter attigerat de genere dicendi, & ratione uerborum in comœdia, & tragœdia obſeruanda. Primo generatim affert regulam, exemplisq; eam probat: Deinde excipit, exceptionemq; illuſtrat exemplis; ut ſcilicet aliquando humiliori in Tragœdia, grandiori uero in comœdia genere orationis utamur: quod ab oratoribus etiam ad poetarum imitationem ſeruandum præcipit Tullius in oratore, cum ait: An ego Homero, Ennio, reliquis poetis, & maxime tragicis concederem, ut ne omnibus locis eadem contentione uterentur, crebroq; mutarent? nonnunquam etiam ad quotidianum genus ſermonis accederent? ipſe nunquam ab illa acerrima contentione diſcederem? Vt ſi in comœdia iratus Chremes introducatur, in tragœdia Thelephus, & Peleus: ambo miſeri, regnoq; expulſi, quorum alterum uehementioribus uerbis, licet in comœdia, oportet uti, iracundiam præ ſe ferat, alteros demiſſioribus pro ſui ſtatus conditione, licet in Tragœdia. ¶ Verſibus exponi tragicis] Non quòd Tragœdia etiam non ſit iambis perſcribenda, quemadmodum comœdia: Sed quòd tum genus dicendi elatius, tum altiorem carminis naturam, ac um Tragœdia requirit, humilius comœdia. Differunt igitur & pedibus, & genere dicendi: ut Aldus Manutius libro 4. ſuæ grammaticæ pleniſſime docet. Indignatur itẽ priuatis, ac propè ſocco dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ] Id eſt non Tragœdiam decentibus, in qua non priuatæ perſonæ, ſed publicæ, ut reges, introducuntur. Nam ut ait Quintilianus, ſua cuiq; propoſita eſt lex, ſuus cuiq; decor, nec Comœdia in Cothurnos aſſurgit, nec Tragœdia ſocco ingreditur. ¶ Priuatis] Cuiuſmodi priuatæ perſonæ utuntur: ad Tragœdiæ differentiã, quæ non niſi illuſtres, ac publicas admittit. ¶ Cœna Thyeſtæ] Pro Tragœdiæ materia grauiori, & atrociori poſuit Thyeſtæ cœnã per denominationem: contentum pro cõtinenti: utputa Tragœdiæ argumentum pro ipſa Tragœdia. Admonet aũt hoc loco, quod & Cicero in Tragœdia Comicum uitioſum, in Comœdia turpe Tragicum. ¶ Singula quæq; locum teneant ſortita decenter] Id eſt ut decuerit. nam, ut ait Plato in Hippia maiore de pulchro, decorum aduenìens facit, ut pulchra ſingula uideantur, quibus adeſt. Et hoc in loco cõcludit regulam uniuerſalem de ratione dicendi in Comœdia, et Tragœdia ſeruanda. ¶ Interdum tamen] Excipit, quando grauioribus in Comœdia, & humilioribus in tragœdia uti debeamus. ¶ Et uocem Comœdia tollit] Id eſt perſonæ in Comœdia introductæ, continens pro contento: ut apud Terentiũ, O cælum, ô terra, ô maria Neptuni: ubi notat Donatus ex hoc præcepto exclamationẽ factã. ¶ Iratusq; Chremes tumido delitigat ore] Eum Chremetem uidetur ſignificare, qui in Heautontimorumeno Terentiana, ubi Cliniæ, & Bacchidis amores intelligit, totum propemodum quintum actum expoſtulationibus, querimonijs, obiurgatione, minis cõſumit. ¶ Tumido ore] Vehementioribus, & inflatioribus uerbis, dum uero ait, tumido ore, exprimit id, quod iracundis accidere uidemus: ut in primo Sermonum: Quid cauſæ eſt merito, quin illis Iuppiter ambas Iratus buccas inflet? Et Tragicus plerumq; dolet ſermone pedeſtri] Vt modo fecit de Comœdia, plus attulit exceptionẽ, deinde eã illuſtrauit exemplis: ita de Tragœdia facit, prius de humilioribus in ea uerbis adhibendis locutus, Telephi, & Pelei exemplo declarat, quod dixerat. ¶ Sermone pedeſtri] Sermone humili, ſumpta à peditibus translatione, qui ſunt equitibus inferiores. Vnde & equeſtris oratio grauior dicitur. ¶ Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba] Demittit tumiditatem, & iracundiam: ut apud Euripidem inducitur pro ſui ſtatus conditione. ¶ Ampullas] Ampulla eſt uaſis genus oleary, quo in balneis utebantur. Verum quoniam, quando iraſcimur, inflatiores buccas, & tumidiores, quaſi ad formam

mam ampullarum, facimus: ideo tranſlatiue proijcere ampullas dicimur, cum tumidiora uerba relinquimus. Vnde & ampullari pro tumeſcere eadem tranſlatione dixit Horatius in Epiſtolis: Et Tragica deſæuit, & ampullatur in arte. ¶ *Seſquipedalia uerba*] *Longiora, ut magnanimitas. appellat autem huiuſmodi uerba ſeſquipedalia, tranſlatione ſumpta à menſuris, quibus ligna metiebātur. Vnde apud Cæſarem tigna bina ſeſquipedalia, paulum ab imo præacuta. Quare, dum ait Telephum, & Peleum proijcere ampullas, & uerba ſeſquipedalia, artificioſe ille utitur hoc uerbo: ſeſquipedalia: quod certè ſeſquipedale eſt: hoc eſt longum, & plurimarum ſyllabarum, & compoſitum. huiuſmodi uerba dithyrambico carmini aptiſſima eſſe ait Ariſtoteles, quod genus inflatum eſt, & tumens. atq; ideo cum de deponēda tumiditate loqueretur Horatius prudenter, et artificioſe dixit Telephum, & Peleum exules proijcere ampullas, & ſeſquipedalia uerba. ſignificat autem ſeſquipedale menſuram unius pedis cum dimidio.* ¶ *Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querela*] *Si curat tangere cor ſpectatoris: querela, ſua lamentatione, nā, ut dicet, Si uis me flere, dolendum eſt. Primum ipſi tibi.* ¶ *Non ſatis eſt pulchra*] *Cōiunctim ſequitur præceptū de mouendis apud auditorē animi perturbationibus, ut nō ſolum ornata, & pulchra poemata uideantur, ſed etiam dulcia, ut modo ad lætitiā, modo ad dolorē, modo ad cupiditatē, modo ad timorem cōpellant uel lectorum animos, uel auditorum. Eorum enim lectio, quæ ſunt huiuſmodi, dulcior, gratiorq; eſſe ſolet: quamuis ad lachrymas inducat aliquando, ac eloquentiæ uiribus exagitet. Pulchra igitur intellige ad ornamenta, figurasq; orationis, quibus expolitum eſſe poema debet: dulcia ad affectiones animorum concitandas, easq; maxime, quæ ad miſericordiam ſpectant. nam ut in primo rhetoricorum Ariſtoteles inquit, in ipſo luctu, ac lachrymis ineſt quidam ſenſus uoluptatis ut illud ſæpe apud Homerum Et flendi dulcedine perculit omnes. Vnde Platonis in Philebo eſt ſentētia, multos dolores plenos miris quibuſdā uoluptatibus inueniri, Cum & ij, qui in tragicis ſpectaculis adſtant, dum delectātur, ſæpe etiam lugeant. eſt autem tranſlatiue dictum: eadem ratione & Marcus Tullius in oratore: dulce orationis genus appellat, quod ad laudem, & uituperationem pertinet.* ¶ *Et quocunq; uolent animum auditoris agunto*] *Declarat, quænam ſint dulcia, grataq; poemata, quæ ſcilicet poſſunt mentes allicere, uoluntates impellere quò uelint, unde autem uelint deducere.* ¶ *Vt ridentibus arrident, ita flentibus adſunt humani uultus*] *Nam inquit Horatius, quemadmodum ridentibus arridere ſolemus: ita & flentium miſeremur, eorumq; calamitatibus in lachrymas. & fletum inducimur: quod apertius declarat, dum ait, Si uis me flere, dolendum eſt Primum ipſi tibi: Hoc āūt facillime conſequemur, ſi ita animis noſtris habitum introducendarū perſonarum induerimus: ut uniuſcuiuſq; calamitates, quaſi proprias eſſe ducamus. Nam, ut inquit Ariſtoteles, ij maxime ſuapte natura perſuadent, qui perturbationibus animi commoti ſunt. Vnde fit, ut exagitatus exagitet: perturbetq; ueriſſime perturbatus. Nullo enim modo fieri poteſt, inquit apud Ciceronem Antonius: ut doleat is, qui audit, aut oderit, aut inuideat, aut pertimeſcat aliquid, aut ad fletum, miſericordiamq; deducatur: niſi omnes hi motus, quos orator illi adhibere uolet, in ipſo oratore impreſſi, atque inuſti uidebuntur. neque enim aliter Didonem amantem, Iunonem indignantem, Euriali matrē mœrentē formaſſet Virgilius: niſi hos omnes motus prius ipſe animo, ut proprios concepiſſet, ac protuliſſet: Vt enim nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt, quæ niſi admoto igni ignem concipere poſſit: ſic nulla mens eſt ad comprehendendā uim parata, quæ poſſit incendi, niſi inflammatus poeta ad eam, & ardens acceſſerit.* ¶ *Ipſi tibi*] *Poetæ, & authori, qui illum dolorem intimis ſenſibus conceperis.* ¶ *Tunc tua me infortunia lædent Telephe, uel Peleu*] *Cum ille, qui te introduxerit, dolorē tuum tanquā proprium in animo conceptum ſub tua perſona expreſſerit.* ¶ *Male ſi mandata loquêris*] *Ab ipſo authore te introducente male cōcepta, & male tibi tradita: cum illis minime interius ingemuerit. Quare tūc aut dormitabo faſtidio defatigatus, aut ridebo poetæ inſcitiam rationem perſonarum minime ſeruantis.* ¶ *Aut dormitabo*] *Simile quiddā adhibet M. Tullius in Callidio deridendo; quòd res atrociores frigide admodū dixerit, his uerbis. Niſi fingeres, inquit, Callidi, tu iſta ad eum modum narrares? Somnum, me hercle iſto loco*

uix tenebamus. ¶ Triſtia mœſtum uultum uerba decent] Poſt reprehenſionem affert regulam ſeruandam in ſermonibus perſonarum in fabulis introducendarum: ut dulcia, & grata poemata efficiamus, animumq́; auditoris, quò uelimus facillime impellamus: ait autem mœſtitiæ triſtia uerba accommodanda: ut fecit Virgilius ſub matris Euriali perſona. Hunc ego te Euriale aſpicio, tu ne illa ſenectæ Sera meæ requies potuiſti linquere ſolam Crudelis? nec te ſub tanta pericula miſſum

Affari extremum miſeræ data copia matri? Qua quidem in lamentatione non minorem Virgilium concepiſſe dolorem exiſtimandum eſt, quàm quem ipſam decuerit. Quid apud eundem de Mezentij? Quid de Euandri? Quid denique de Didonis morituræ querimonijs dicam? Aduertendum tamen eſt non parum differre inter ſe publicarum perſonarum: ut Didonis, & Euandri, & humiliorum, & priuatarum: ut Euriali matris lamentationes. Adhibentur enim in publicis regia quædam: ut in Didone. Vrbem præclaram ſtatui, mea mœnia uidi: Et illud Proh Iuppiter ibit Hic, ait, & noſtris illuſerit aduena regnis? Non arma expedient? totaq́; ex urbe ſequentur? Diripientq́; rates alij naualibus? ite: Ferte citi flammas: date uela: impellite remos: Quæ in priuatis deſiderantur. Non enim penitus ſuccumbunt dolori: ſed poſt lachrimas ad libidinem ulciſcendæ iniuriæ conuertuntur. ¶ Mœſtum uultum] Qui eſt imago ipſius animi. In uultu enim, atq; in oculis animus inhabitat. ¶ Iratum plena minarum] Locus admonet, ut, qualis oratio indignantiũ eſſe debeat, breuiter explicemus. Ea igitur neceſſe eſt initium abruptum habeat: quoniã ſatis indignantibus leniter incipere minime conuenit. Ideo apud Virgilium Iuno ſic incipit in ſeptimo: Heu ſtirpem inuiſam, & fatis contraria noſtris Fata Phrygum. Nec initium ſolum tale eſſe debet, ſed omnis oratio & breuibus ſententijs, & crebris figurarum mutationibus debet, uelut inter æſtus iracundiæ, fluctuare. Vnde apud eundem Virgilium ibidem initium ab ecphoneſi, ſequuntur breuiſſimæ interrogationes:

Num Sigæis occumbere campis? Num capti potuere capi? Num incenſa cremauit Troia uiros? Deinde ſequitur hyperbole: Medias acies, mediosq́; per ignes Inuenere uiam. Deinde ironia: At credo mea numina tandem Feſſa iacent: odijs aut exaturata quieui. Deinde auſus ſuos inefficaces queritur: Per undas Auſa ſequi, & profugis toto me opponere ponto. Secunda poſt hæc hyperbole: Abſumptæ in Teucros uires cœliq́;, mariſq́;. Inde diſperſæ querelæ, Quid ſyrtes, aut ſcylla mihi, quid uaſta charybdis Profuit. Iungitur inde argumentum à minore: ut pathos augeatur: Mars perdere gentem Immanem Lapithum ualuit. Minor ſcilicet perſona ideo ſequitur, Aſt ego magna Iouis coniux. Deinde cum cauſas quoque contuliſſet, quanto impetu Dea dixit, Infelix quæ memet in omnia uerti! Nec dixit, non poſſum perdere Aeneam, ſed uincor ab Aenea. Deinde confirmat ſe ad nocendum: & quod proprium eſt iraſcentis, etſi deſperet perfici poſſe, tamen impedire contenta eſt:

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo. Non dabitur regnis, eſto, prohibere Latinis. At trahere, atque moras tantis licet addere rebus. At licet amborum populos excindere regum. Poſt hæc ultimo, quod irati libenter faciunt, maledicit Sanguine Troiano, & Rutulo dotabere uirgo. Et protinus argumentum à ſimili conueniens ex præcedentibus:

Nec face tantum Ciſſeis prægnans ignes enixa iugales. His & ſimilibus figuris oportet uariare indignantium orationem, eamq́; ſæpe mutare: quia ira, quæ breuis furor eſt, non poteſt unum continuare ſenſum in loquendo. ¶ Iratum plena minarum] Vt ſub perſona Neptuni apud Virgilium: Tantane uos generis tenuit fiducia ueſtri? Iam Cœlum, terramq́; meo ſine numine uenti Miſcere? & tantas audetis tollere moles? Quos ego? ſed motus præſtat componere fluctus. Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis. ¶ Minarum] Non minarum ſolum, ſed conuitiorum, & contumeliarum plena intellige. ¶ Ludentem laſciua] Vt Egregiam uero laudem, & ſpolia ampla refertis. Tuq́;, puerq́; tuus, magnum, & memorabile numen,

Vna dolo diuum ſi fœmina uicta duorum eſt. ¶ Seuerum ſeria dictu] Vt ſub regis Latini perſona ſæpe apud Virgilium, & ſub perſona Vlyſſis apud Ouidium in tertio decimo Metamorphoſeos

phoſeos

phoſeos ſub his uerbis. Si mea cum ueſtris ualuiſſent uota Pelaſgi, Non foret ambiguus tanti certaminis hæres, Tuq; tuis armis,nos te poteremur Achille. ¶ Format enim] Quia inquit natura prius format nos intus in animo ad omnem habitum fortunarum, ideo poſt effert animi motus interprete lingua: hæc omnia uerò ad illud pertinent, ut doceat,qua ratione poemata dulcia efficiantur,agantq; quò uelint animos auditorum. In hac autem parte concludens, quod dixerat, refert ſingula ſingulis: ad illud enim,ludentẽ laſciuà,infert,iuuat: ad illud iratum plena minarũ: aut impellit ad iram: ad illud, ſeuerum ſeria dictu, aut ad humum mœrore graui deducit: ad illud, triſtia mœſtum uultum uerba decent,angit. ¶ Iuuat] Intus. Prius enim intus lætitia quædam à nobis concipienda eſt, quàm lætitiæ exprimamus effectus. ¶ Impellit ad iram] Intus. Prius nos ad iram, qua poſteà commoti,& inflammati iratis plena minarum uerba tribuimus. ¶ Aut ad humum mœrore graui deducit] Hoc eſt ad oſtendendam grauitatem accommodato. Vultum enim demittunt ſeueriores, quaſi mœrentes, ſemperq; ſe cogitabundos præ ſe ferunt: qualem Ouidius in XIII. Metamorphoſeos depingit Vlyſſem his uerbis: Finierat Telamone ſatus, uulgiq; ſecutum Vltima murmur erat: donec Laertius heros Aſtitit, atque oculos paulum tellure moratos Suſtulit ad proceres, expectatoq; reſoluit Ora ſono. ¶ Poſt effert animi motus interprete lingua] Poſtquam nos formauit natura, inquit, intus ad omnem fortunarum habitum,tunc à nobis conceptos animorum motus effert, exprimit, lingua interprete, adnotanda ſunt autem in his quatuor carminibus illa antitheta, prius,& poſt: intus,& effert. ¶ Si dicentis erunt fortunis abſona dicta, Romani tollent equites, peditesq; cachinnum] Poſt legem traditam in poeſi ſeruandam conſtituit pœnam præter legem facientibus. ait autem irriſos fore ab omnibus, qui decorum fortunarum in ſermonibus perſonarum minime ſeruauerint, quod etiam ab oratore haud negligendum docet tum Ariſtoteles in ſecundo Rhetoricorum, tum ad eius imitationem. M. Tullius in Oratore,cum ait: non omnem fortunam eodem aut uerborum genere tractandam,aut ſententiarum. oportet igitur ut cum rebus ipſis uerba conſonent. hanc translationem, & ſententiam à Platone mutuatus eſt, qui ſub Lachetis perſona ita inquit. Nam quoties de uirtute, uel de ſapientia quadam aliquem audio diſputantem,reuera uirum, dignumq; ſermonibus ipſis, mira quadam afficior uoluptate, contemplans dicentem ſimul, ac dicta, quam congrua inter ſe, & conſona ſint. Atque hic profecto uir muſicus eſſe mihi uidetur, harmoniam ſuauiſſimam modulatus,non Lyram,neque iocularia quædam inſtrumenta,ſed uitam reuera contemperans concordia uerborum,& operum. ¶ Tollent cachinnum] Plus eſt,quàm ſi dixiſſet,ridebunt. Eſt enim cachinnus effuſior quidam riſus: ut oſtendat maxime ridiculum fore hæc negligentem. ¶ Equites peditesq;] Pro omnibus Romanis poſuit: cum enim populum in claſſes Ser. Tullius diſtribueret,adhibuit decem & octo centurias equitum,reliqui erant aut legionarij,aut pedites: ut author eſt Dionyſius libro quarto antiquitatum Romanarum. ¶ Si dicentis erunt fortunis abſona dicta] Dico tollent equites, peditesq; Romani cachinnum,ſi quæ dicuntur ab agentibus, erunt abſona fortunis dicentium: quod non ſolum in fabulis, ſed in rebus etiã ipſis ſerijs minime negligendũ eſt. Hinc ait M. Tullius in Oratore,huius rei ignoratione nõ modo in uita,ſed ſæpiſſime in poematis,et in oratione peccari. Vnde memoriæ traditũ eſt. poſt cladem à Romanis acceptam in cõmuni omnium fletu ridentem Annibalem conſpectũ ab Heduô Aſdrubale grauiſſime increpatũ. ¶ Interit multũ] Præceperat ſupra,non ſolum pulchra, & ornata poemata,ſed etiam dulcia eſſe debere, atq; in hac ipſa re maxime eſt neceſſarium perſonarum habitus, & affectiones ſeruare: ut mœſto triſtia,iratò minantia,ludenti laſciua, ſeuero ſeria accommodẽtur. nũc enumerat cætera perſonarũ genera in poeſi examinanda: ut ſunt ſubſtantiæ, ætates, fortunæ, ſtudia, natiões, patria. Alia enim uerba dijs,alia hominibus: rurſus uero hominibus, Ex ætate alia iunioribus,alia ſenioribus,ex fortuna,alia dominis,alia ſeruis: ex ſtudijs, alia ex mercatoribus, alia agricolis,ex natione alia Colchis, alia Aſſyrijs, ex patria: alia Thebanis, alia Argiuis attribuimus. Quoniam,ut inquit Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum, ſingula hominũ genera,ſingulosq; habitus ſua

quædam, propriaq́; conſequitur oratio. genera autem intelligo, ſingulas ætates: ut puer, uir, ſenex, & mulier, & uir, & lacon, uel theſſalus. habitus uero intelligo, quibus uita hominum informatur. non enim quolibet habitu uita conformatur. Quare nos, ubi cæteri Dauus, & Herus: uel Dauus, & Heros, legunt, & interpretantur, nos Diuus, & Heros reponimus: quam lectionem inueniri Aldus Manutius in hac re diligētiſſimus atteſtatur. Magis enim ſenſus quadrat, ſi diligenter ſubſequentia perpendantur. Gradatim enim Horatius perſonarum diuiſionem in fabulis introducendarum enumerat, quæ ex ſubſtantia, aut diuinæ ſunt, aut humanæ. Humanæ rurſus differunt aut ætate, ut ſenex à iuuene: aut fortuna, ut dominus à ſeruo: aut ſtudijs, ut à mercatore agricola: aut natione, ut à Colcho Aſſyrius, aut patria, ut à Thebano Argiuus, quia niſi ita legatur, præter diuiſionem incongruam, hoc etiam inſequetur, ut pars in diuiſione prætermittatur, de qua infra præcipit, quod maximum uitium eſt. Niſi enim hoc in loco diuinæ, & humanæ perſonæ differentiam adhibens intereſſe multum dixiſſet Diuus ne, loquatur an heros, quorſum infra diceret? Nec Deus interſit, niſi dignus uindice nodus Inciderit. Et paulo pòſt Deum, & heroa coniungens: Ne quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros, Regali conſpectus in aula nuper, & oſtro, Migret in obſcuras humili ſermone tabernas. Præterea quorſum de Domini, & ſerui ex fortunæ uarietate perſona diceret, cum de ea intelligat in ſequenti carmine? An matrona potens, an ſedula nutrix, ſexu mutato, ad ſatietatem fugiendam? Aut quid de tragica, & Comica, ut putat Griſolus? quaſi minime in Tragœdia præter heroicas ullæ adhibeantur perſonæ, cum adhiberi conſtet ſumptas ab ætate, à fortuna, à ſtudijs, à natione, à patria: ut in trachinijs apud Sophoclem ſenis perſonam uidemus, in Oedipo Tyrāno Polybi ſerui, mercatoris in Philoctete, chori Thebanorum ſenum in Antigone, Troadumq́; mulierum in Troadibus apud Euripidem. Diuū igitur, & heroa, legemus, & interpretabimur. Quòd autem dij in poemate introducantur, præter Horatij teſtimonium, Tragœdiæ ipſæ teſtantur, cum & in Aiace Sophoclis Minerua, & in Horeſte Euripidis Apollo: & in Hippolito Venus, & Diana: in Andromacha, Thetis introducatur. de quibus in fabulis quando, & quo modo introducendis, loco ſuo copioſe dicemus; poſuit autem Heros pro communi hominum ſpecie, quam poſtea ſubdiuidet Maturus ne ſenex] De pueritiæ, adoleſcentiæ, uirilitatis, & ſenectutis proprietatibus nihil dicam hoc tempore, ſed in aliud commodiſſime reſeruabo: Maturum autem ſenem non in extrema ſenectute conſtitutum, ſed in ea ætate intelligit, quæ ad ſummum prudentiæ peruenerit, translatione à frugibus ſumpta. unde & florentem iuuentutem ad ſenectutis differentiam dixit. Nam quemadmodum flores maturitati opponuntur, ita & ſenectus adoleſcentiæ. unde & florem iuuentutis eodem modo ſæpiſſime ſcriptores uſurpant. ¶ Feruidus] Ea enim ætas propter ubertatem ſanguinis feruet. Vnde Ariſtoteles ad Theodecten, feruent, inquit, iuuenes ætatis, naturæq́; facibus: frigent ſenes calore abſumpto, igniculisq́; reſtinctis. ¶ Matrona potens, an ſedula nutrix] Per matronam, & nutricem, ſexu ad fugiendam ſatietatem mutato: dominorū, & ſeruorum ex fortuna in Comœdia, & Tragœdia introducendorum differentiam intelligit. Plurimum etenim refert dominus ne, an ſeruus loquatur: quod ſeruatum à Terentio diligenter in Andria præcipue ſub Daui, & Simonis perſona intueri licet: Matronæ autem, et nutricis perſonam in Phormione ſub Nauſiſtrata, & Sophronia diligenter expreſſit idem Terentius, ad quarum perſonas uidetur hoc loco alluſiſſe Horatius. ¶ Sedula nutrix] Per ſedulam nutricem diligentiam, & ſagacitatem ſeruorum, & ancillarum expreſſit. ¶ Mercator ne uagus, cultor ne uirentis agelli] Varia hominū ſtudia tangit, ex quorum uarietate accommodanda eſt etiam oratio. Nam, ut ait Quintilianus de eadem re; ruſticus, forenſis negociator, miles nauigator, medicus aliud, atq; aliud efficiunt. nam, neq; eadem: ut ait Ariſtoteles, aut eodem modo impolitus, atq; agreſtis homo diceret, quæ politus, & bonis artibus excultus. Nō enim parui refert, ſi mercator, an agricola agatur. Mercatoris uero perſonā, & naturā accommodauit in Philoctete Sophocles ſub mercatoris perſona. appellat aūt uagum ex nauigationibus Continuis huc, atq; illuc uagantē: qualem depinxit Sophocles ibidem. ¶ Cultor ne uirentis

agel-

agelli] Ruſticus, & agricola, cuius naturam expreſſit Ariſtophanes in Pluto ſub ruſticorum choro, & in ea altera Comœdia, quæ Pax inſcribitur. ¶ *Colchus, an Aſſyrius*] Cognoſcendi ſunt gentiũ mores, & inſtituta: ut differenter ex natione introducantur. Nã, ut ait Quintilianus, & gentibus mores ſunt proprij: nec idẽ in Barbaro, Italo, Græco probabile eſt: Nationũ aũt mores præter Senecam in Græcorum choro, expreſſit etiã Euripides in Horeſte, Phrygem quendã inducens. ¶ *Thebis nutritus, an Argis*] Non ſolum alicuius prouinciæ naturam, & conſuetudinem aſſerit cognoſcendã, ſed etiã patriæ. quia ſimiliter etiã ciuitatum leges, inſtituta, opiniones habent differentiam. Vnde ſapienter in Phedro Socrates, non parũ putat intereſſe, quis nam, cuius ue ſit, qui dixerit: Hominũ uero mores ex patria expreſſit Sophocles in choro mulierum Athenienſium, in choro mulierũ Thebanarum, & Ariſtophanes in Lyſiſtrata ſub Athenienſis cuiuſdam perſona. ¶ *Aut famã ſequere*] Proſequitur adhuc tractatum de perſonis, & affert diſtinctionem quandã: cum uel notæ perſonæ, utpote, quæ ab antiquioribus fuerint delatæ, uel nouæ inducuntur ſeruandã: de utraq; re diligenter præcipiens: ut, ſi iterum Achillem referas ab Homero, & Turnum à Virgilio antea celebratũ. Sit Achilles, iuxta Homeri ſententiam, impiger, iracundus, inexorabilis, acer: Turnus uero ferox, audax, impatiens: ſed ſi nouã inducamus, in primis cauendũ eſſe ait, ut ſeruetur ad imum qualis ab incœpto proceſſerit, & ſibi cõſtet. ¶ *Famã ſequere*] Hoc eſt ſi perſonam egeris uel in tragœdia, uel in comœdia iam antea ab alijs rerum ſcriptoribus actã, ſequere in ea depingenda famã, hoc eſt ut de ea poetarum carminibus ſermo percrebuit, aut ſi nouã ipſe effinxeris, fac illam ſibi conſtantẽ à primo ad ultimũ. ¶ *Scriptor honoratum ſi forte reponis Achillem*] Illuſtrat exemplis primam diſtinctionis partem. ¶ *Honoratum*] Vnde Silius æternum carmine uocat: quòd Homerum præconẽ inuenerit. cui, ut inquit Cicero, niſi Ilias illa uerba extitiſſet, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruiſſet.

¶ *Reponis*] Quaſi antea ab Homero poſitũ iterum ponis. ¶ *Impiger*] ob celeritatem in agẽdo tum ex ignea quadã animi ui, tum ex pedum uelocitate, quã illi Homerus attribuit, dum cũ perpetuo epitheto πόδας ὠκὺν appellat. Et Catullus in Argonautica: Naſcetur uobis expers terroris Achilles, Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus, Qui perſæpe uago uictor certamine curſu Flammea præuertet celeris ueſtigia ceruæ. ¶ *Iracundus*] De Achillis ira præter Homerum, qui eam deſcripſit, ita Horatius, Nos Agrippa neq; hæc dicere, nec grauem Pelidæ ſtomachũ cedere neſcij. ¶ *Inexorabilis*] Quem neq; Phœnix, neq; Vlyſſes recõciliare cũ Agamemnone potuerint, muneribus etiã ultrò oblatis. ¶ *Acer*] Terribilis, & formidandus, qualem apud Homerũ intueri licet ex hac eius oratione: εἰ δ᾽ ἄγε μὴν πείρησαι, ἵνα γνώωσι καὶ οἵδε. αἶψά τοι αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δουρί. ¶ *Iura neget ſibi nata, nihil nõ arroget armis*] Notandũ poetæ artificiũ, qui cũ quaſi oppoſitas res ius, et arma, ponat, oppoſitis nominibus oppoſita etiã uerba adiungit. Nã quidquid natura datũ eſt, iuſtum eſt. nec enim iniuſta poteſt eſſe cõmunis omniũ mater natura. Iura omnibus à natura data ſunt: (nihil enim eſt ius, niſi imitatio naturæ) ergo iura iuſta ſunt. Contra, arrogare, proprie eſt de rebus, quas nullo iure ipſi nobis aſciſcimus. Iniuſtus igitur Achilles dupli ci nomine, & quòd cõmunia negligat, ſibi neget à natura data: & q̃ armis ea petat, quæ cum iure non cõſentiunt. ¶ *Iura neget ſibi nata*] Omnia diuina, & humana iura cõtemnat, quẽadmodũ formatus eſt in Iliade: ut nõ ſolum homines factis, ſed Apollinẽ etiã ipſum uerbis exagitet, ac eum deorũ perniciosiſſimũ appellet. ¶ *Nihil nõ arroget armis*] Sibi ſcilicet de eiuſdem arrogãtia ſub eius perſona Hom. in 1. Il. οὔ τις ἐμεῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο σοὶ κοίλῃς παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει, συμπάντων Δαναῶν. οὐδ᾽ ἢν Ἀγαμέμνονα εἴπῃς, ὃς νῦν πολλὸν ἄριστος ἐνὶ στρατῷ εὔχεται εἶναι. ¶ *Sit Medea ferox*] Qualẽ in Argonautica ab Apollonio deſcriptã uidere licet, hoc eſt immaniſſimã omniũ: quod quidẽ feritatis, et immanitatis uitiũ heroicæ uirtuti opponitur. ut in Ethicis Ariſt. placet: de Medeæ feritate, & immanitate nihil dicã, cũ notiſſimũ ſit eam neq; proprijs filijs pepercíſſe: ut abũde apud Euripidẽ. *Inuictaq;*] Quã nulla pietas uicerit. qualẽ facit Eurip. loquẽtem. ἀλλ᾽ εἶ᾽ ὁπλίζου καρδία. τί μέλλομεν τὰ δεινὰ κἀναγκαῖα μὴ πράσσειν κακά;

ἄγ' ὦ τάλαινα χεὶρ ἐμὴ, λάβε ξίφος, λάβ', ἕρπε πρὸς βαλβῖδα λυπηρὰν βίου·
καὶ μὴ κακισθῇς, μηδ' ἀναμνησθῇς τέκνον. ὦ φίλταθ', ὡς ἔτικτες· ἀλλὰ τὴν δέ γε
λαθοῦ βραχεῖαν ἡμέραν παίδων σέθεν. κἄπειτα θρήνει· καὶ γὰρ εἰ κτείνεις σφ', ὅμως
φίλοι γ' ἔφυσαν, δυστυχὴς δ' ἐγὼ γυνή.

¶ Flebilis Ino] Qualem propter filios amiſſos ab Euripide deſcriptam uериſimile eſt. Hanc enim fabulam etiam Euripides pertractauit: ut author eſt Hyginius in libro de fabulis capite quarto, de Inone Euripidis inſcripto. ¶ Perfidus Ixion] Qualis ab Aeſchylo ex eius perfidia deſcriptus eſt in Ixionis tragœdia, quæ à nobis hodie deſideratur, ad quã uidetur alluſiſſe hoc loco Horatius. ¶ Io uaga] Qualis ab eodẽ Aeſchylo in Prometheo deſcripta eſt, quòd à Iunone in uaccã conuerſa diu diuagata ſit, donec à Mercurio Iſis Aegyptiorum Dea facta eſt. ¶ Triſtis Horeſtes] Propter furorẽ, & atram bilem ex matris cæde cõceptam. Vnde & Virgilius furijs agitatũ appellat, Qualem facit Euripides. ¶ Si quid inexpertũ ſcenæ cõmittis, & audes] Accedit ad ſecundã diſtinctionis propoſitæ partẽ de nouis perſonis fingendis: aitq́; oportere in earũ ſermonibus à principio ad ultimum uſq; reſpondere. ¶ Inexpertum] Id eſt perſonam ab alijs ſcriptoribus minime tractatã: ut fecit Seneca Neronis, Agrippinæ, & Octauiæ perſonam. ¶ Et audes] Quaſi dicat rem arduam, & laborioſam: ut paulo poſt: Difficile eſt proprie communia dicere, tuq́; Rectius Iliacum carmen deducis in actus: Vbi cum aſſeueratione, quid ſentit, declarat, ſcilicet, rectius ſibi uideri ueteres reponere, q̃ nouas fingere, quibus uerbis ſe ipſum Horatius interpretatur, quid ſibi uoluerit per, inexpertum, hoc eſt perſonã formare nouam. ¶ Seruetur ad imũ qualis ab incœpto proceſſerit] Hoc eſt uel ſemper iracundus. ut Achilles apud Homerum: uel ſemper triſtis: ut Horeſtes apud Euripidem: hoc eſt ſit ſimplex duntaxat, & una: quod apertius declarat illud, & ſibi cõſtet. ¶ Difficile eſt proprie cõmunia dicere, tuq́; rectius Iliacũ carmen deducis in actus, quàm ſi proferres ignota, indictaq́; primus] Ex ſua ipſius ſentẽtia ad priorem diſtinctionis partẽ ſcripturos hortatur: cum difficile admodum uideatur proprie cõmunia dicere: facilius uerò, & rectius, Iliacum carmen in actus deducere, quàm ignota, indictaq́; primũ proferre. Tria uerò ſunt præcepta: primum ut fugiamus nouitatem, quia difficile eſt ea, quæ ad cuiusq; inuentionẽ patent, ita dicere, ut eius, qui dicat, propria uideantur. Alterum, ut ab Homero, uel ab aliquo ingenioſo uetere poeta ſumamus: Tertium, ut ea, quæ ſumpſerimus, quæ publica materies uideri poteſt (quia licet unicuique uel ab Homero, uel ab alio ſumere) ita in opere tractemus, ut priuata noſtra, non Homeri, alteriuſ'ue poetæ uideantur. Quod ita conſequemur, ſi nec circa uilem &c. Ergo eſt primum præceptum de uitãda noua perſona: quia difficilis: Secundũ de uetere ſumenda: quia & probata, & magis aperta: Tertiũ de tractãda: quod præceptum eſt niſi addidiſſet, duo ſuperiora infirma erãt, & inutilia. Quid enim referret & uitare rem nouã, atq; inexpertam, & ueterẽ ſumere: ſi deinde ita tractares, ut nullã ab ingenio tuo, aut ab arte propriã laudem conſequereris? Difficile eſt igitur cõmunia proprie dicere: quia laborioſum perſonam formare nouã, & ex proprietate natura, atq; decore attributo tuam efficere. Vnde maxima laus Homero debetur, quòd Vlyßis, Agamemnonis, Menelai, Achillis, Hectoris perſonas omnib. ante eum cõmunes primus ſibi reddiderit proprias: ſed nõ minor etiam fortaſſe illis debebitur, qui ab Homero ſumptas, quæ etiã quodam modo communes, & publicæ uideri poſſunt: proprias fecerint, & priuatas: ut Sophocles Aiacis, Philoctetis: Euripides Hecubæ, Andromaches, Iphigeniæ, Helenæ fecit. atq; ideo rectius Iliacũ carmen deducis in actus: nam nullus iam tibi inerit labor mores perſonis, naturã et decorem tribuere: cũ te illo Homerus ipſe liberauerit. ¶ Proprie cõmunia dicere] Cõmunia ſunt, quæ nondũ ab aliquo occupata proprij iuris facta ſunt: ut ſunt rerũ geſtarũ monumenta, quæ tamen ſi elegãter, & artificioſe ab aliquo pertractẽtur, fient propria. cũ enim & Romanorũ annales eſſent cõmunes omnibus, proprios ſibi effecit Liuius, nõ propter inuentionẽ, quæ cõmunis omnibus eſſe poterat, ſed propter diſpoſitionem, & elocutionẽ in ea re adhibitam, quæ rebus, tanquã materiæ, formam prebent. ¶ Iliacum carmen] Perſonas in Iliade contentas apud Homerũ, à quo cũ uarias actiones illud poema cõtineat, infinita ſumi poſſunt Tragœdiarumq́;

rum argumenta: uti etiam licet uidere ab antiquioribus factum: cum Euripides ab eo & Hecubam, & Andromachem, & Iphigeniam, & Helenam ſibi deſumpſerit, ac proprias fecerit: ¶ Deducis] Non dixit trahis, ſed deducis, quaſi dicat, quod ſponte ſequitur, cum penè dimidio laboris Homerus te liberauerit. ¶ In actus] In Tragœdiam, quæ in quinque actus diuiditur. nam comœdia non uidetur ex opere heroico deduci. cum enim ex ſententia Ariſtotelis nihil differat ab heroico tragicum poema, quantum attinet ad perſonarum actiones: quia in utroque perſonas illuſtres imitemur, in comico uero turpiores ex heroico tanquam ex aliquo fonte plura tragœdiarum argumenta deriuari poſſunt. Atque ideo ſapienter Homerum Socrates apud Platonem ſæpe appellat & tragicum, & tragicorum præcipuum, & omnium tragicorum ducem, atque magiſtrum, dixit autem præcipue Iliacum. quia plura poſſunt ex Iliade deduci tragœdiarum argumenta, quam ex Odyſſea propter multa illuſtrium uirorum cædes in ea perſcriptas, ad tragœdiarum argumenta admodum idoneas, quæ in Odyßea non tam frequenter inueniuntur. diceremex Donati ſententia quòd Iliadem Homerus inſtar tragœdiæ, Odyßeam uerò ad imaginem comœdiæ fecerit, niſi omnino Ariſtotelis teſtimonium repugnaret, qui ita ſe habere ad tragœdiam, inquit, Iliadem, atque Odyſſeam: ut eiuſdem Margitem ad comœdiam: cum in Iliade, & Odyſſea meliores, & præſtantiores imitatus ſit: in Margite uerò deteriores: ſiue per Iliacum carmen utrunque opus complectitur. nam etſi in Iliade proprie tractantur cædes Troianorum, referuntur tamen & in Odyſſea. ¶ Publica materies] Nunc docet quomodo ueterem perſonam ab Homero ſumptam, quæ etiam tragœdis publica, & cõmunis uideri poteſt, tractare debeas, ut tibi propriã efficias in Tragœdia ab eo deducens, ac ex hac ipſa tractatione laudem aliquã merearis: ad hoc aũt ipſum quatuor præcepta omnino per negatiationẽ ſeruanda proponit: unũ, ſi nec circa uilem, patulumue moraberis orbem: alterũ, ſi nec uerbum uerbo curabis reddere fidus interpres: tertiũ, nec deſilies imitator in arctũ: ultimum, nec ſic incipies. Sed ut ad primum de inuentione præceptum redeamus, inquit Horatius eam ipſam ab Homero ſumptam, quæ omnibus tragicis publica materies uideri poteſt: fieri priuati quodam modo iuris, ſi minime in ea ſolum uerſemur diutius. Neq; enim hoc ipſum aſſequeremur, cum poematis forma non ex inuentione, ſed ex diſpoſitione, & elocutione oriatur. Quemadmodum itaq; portus, flumina, littora publica ſunt, quæ tamen occupanti conceduntur. ita etiam tragœdiæ argumenta ab Homeri opere deducta, quæ omnibus occupare licet, cum ſint communia, ei propria, & priuati iuris efficientur, qui ea primus diſpoſitione, & elocutione à ſe adhibita formauerit: ut à Sopbocle, & Euripide factũ iam demonſtrauimus. Nam ut Homerus in heroico opere cõmunia proprij iuris ipſe reddidit adhibito rebus cõmunibus ingenij ſui lumine, ita & tragici poſſunt ab Homero in ipſorum tragœdijs deducta, quæ publica ſunt, iterum priuati iuris efficere: In eum uero transferentur, qui ea clarioribus orationis luminibus illuſtrauerit. uilem autem, & patulum orbem translatiue inuentionem appellat, quòd omnibus pateat, & communis ſit, ac ſine elocutione nullam omnino laudem mereatur, ſumpta eſt autem à figulis translatio, qui materiam ipſam ex creta, ex qua uaſa efficiunt, antequam illam formare incipiant, orbicularem, & rotundiorem reddunt. Figulorum igitur ſimilitudine, orbem materiam, & inuentionem appellat, qua in re nullam potuit afferre ſimilitudinem aptiorem: cum inuentio materiæ comparetur, ac ipſa plerunq; materies appelletur. Quam ob rem nõ ſatis probantur, quæ à nonnullis hoc in loco dicuntur de ordine immutando. neque enim ordinem, uilem orbem, dixiſſet, cum in eo non parum ſit immorandum, ac præcipue omnis tragœdiarum laus poſita ſit. Ex diſpoſitione etenim tragœdiæ quaſi lineamenta quædam præbentur, quibus poſtea elocutio ornamentis, ſplendoreq; orationis integram formam adiungit, ac perficit. Quare niſi ordinem adhibuerimus in tragœdijs, quem ſupra perpetuo epitheto lucidum appellauit, omnia erunt & obſcura, & teterrima. non enim parum ſeries pollet: ut dicet infra. Quare nõ ſatis probantur, quæ ab his de diſpoſitione afferuntur. nam cũ de eo genere inuentionis præcipiat, quod ab Homero ait ſumendũ non uidetur ad id Horatius non maxime neceſſariam diſpoſitionem exiſtimaſſe. nam ut eſt in Phædro apud Platonẽ in ijs rebus,

quæ

quæ minime neceſſariæ ſunt, nec facile reperiuntur non diſpoſitio tantum, ſed etiam eſt inuentio, & excogitatio commendanda: in ijs autem, quæ neceſſariæ ſunt, & ſine difficultate ab unoquoq; reperiuntur non inuentio, ſed diſpoſitio tantummodo requiritur & probatur. quæ enim omnibus patent, in ijs nihil aliud uidetur eſſe laudandum, niſi quod à ſcriptoribus adhibetur in re ordinanda, atq; ornanda. Quare cum Ariſtoteles in primo Rhetoricorum, & M. Tullius in libris de Oratore de duobus argumentorũ generibus pertractaret, quorũ alterum eſt earum rerum, quæ non excogitãtur ab oratore, ſed in re poſitæ ratione tractantur, alterũ, quod totum in argumentatione oratoris poſitum eſt, ait in ſuperiori genere de tractãdis, & diſponendis, in altero etiã de inueniendis oratori eſſe maxime cogitandũ. in ijs etenim, quæ poſita ſunt in ipſa cauſa, omnibusq; cõmunia ſunt quid opus eſt de inueniendis cogitare? de tractãdis aũt, et ordinandis nõ parũ ab oratore uidetur elaborandũ. Quam ob rem cum Horatius de ea inuentionis parte præcipiat, quæ ab alijs, ab Homeroq; præſertim ſumatur, & quæ diſpoſitione, & elocutione tantummodo indiget abſurdus admodum uideretur, ſi in ea tractanda omnino dixiſſet, eſſe parum, uel potius minimum, ut iſti uolunt, circa diſpoſitionem, & ſeriem cõmorandum: cum ad hoc ipſum ex Platonis, Ariſtotelis, & Ciceronis ſentẽtia uel ſola, uel maxime requiratur. Neq; ij audiendi ſunt, qui de uerborum ambitu ſignificaſſe Horatium uolunt, quẽ M. Tullius in Oratore orbem appellat, ſeq; illum inquit requirere in Thucidide, & Quintilianus cũ ait hiſtoriam non tàm finitos numeros, quam orbem quendam, contextumq; deſiderare. nam neq; uilem, neq; patulum omnino dixiſſet, neq; in eo non multum elaborandum: cum & maxime neceſſarius ſit, atq; ita perficiat orationem, ut eam efficiat iunctam, cohærentem, lenem, æquabiliter fluentem ita iunctis uerbis extremis cum conſequentibus primis, ut neue aſpere concurrant, neque uaſtius diducantur. Quod igitur Quintilianus in hiſtoria, & Cicero i. Thucidide ad aurium oblectationem deſiderauit, non uidetur probabile id in poeta, qui magis ſtudet delectationi, negligendum Horatium ſignificaſſe, niſi abſurdus, & ſibi contrarius uideri uoluiſſet: cum infra dixerit tantum iuncturam pollere, ut in ea propria cuiuſq; poetæ laus ſpectetur. Quare neque de collocatione, circuituq; orationis. quia in eo ſumma laus ſita eſt, neq; de diſpoſitione intellexiſſe Horatium omnino putandum eſt. neq; enim ad diſpoſitionem, uilem & patulum orbem retuliſſet. nam etſi tragœdiarum argumenta, quæ ab Homero ſumuntur, omnibus patent, in promptuq; ſint, non tamen earum ordo negligendus eſt. Veriſimilius eſt igitur de inuentione ſignificare uoluiſſe Horatium, cum de ea illius parte loquatur, quæ cum ab Homero ſumatur, aperta ſit omnibus, niſi eum malumus contrarium Platoni: contrariũ Ariſtoteli: contrarium Ciceroni, & ſibi incongruum uideri. Quòd autem non ſit circa inuentionẽ diutius morandum, illud argumento eſſe poteſt, quod ait infra ex rebus notiſſimis, ac in medio poſitis ſumendam: ut ſibi quiuis ſperet idem. ¶ *Vilem orbem*] *Quicquid rotundiorem formã habet, orbem dicimus. quoniam uero orbicularis perfectiſſima eſt, æternitatemq; imitatur: ideo ad eius differentiam, uilem, adiunxit: ut per epithetum intelligeretur de materia ipſa, hoc eſt de inuentione, locutus Horatius. Tantã enim uim habent epitheta, ut aliquando mutẽt propriã uerborũ ſignificationem.* ¶ *Vilis*] *Quia uilis certe materia eſt, ſi præſtantiã formæ reſpicias, uilis inuentio, ſi cum elocutione cõferas: cum altera materiæ, altera formæ comparetur.* ¶ *Nec uerbum uerbo curabo reddere fidus interpres*] *Proximum ſequitur præceptum de imitatione uerborum ab Homero ſumendorũ, in quo præcipit: ut minime, ſi uolumus publica, & communia: propria, & priuata efficere, ex Homero, ut fidi interpretes, uerbum ex uerbo in Latinũ conuertamus, quod facere indiſertos interpretes ait M. Tullius, in quod uitium incidiſſe Franciſcum Petrarcham miror in eo Virgilij transferendo*

Tum conſanguineus leti ſopor, Dum dixit, *Il ſogno è ueramente, qual'huom dice, Parente della morte.* Cum in eo Horatij hoc præceptum diligenter ſeruauerit:

Heu me per urbem (nam pudet tanti mali) Fabula quanta fui Dum uberius, & copioſius his uerbis reddidit: *Ma ben ueggio hor, ſi come al popol tutto Fauola fui gran tempo: onde ſouente Di me medeſmo meco mi uergogno.*

Horatius enim pudore affectus, & dolore: Heu me per urbem: Petrarcha proprium errorem agnoſcens: Ma ben ueggi hor ſi come al popol tutto. Venuſinus: fabula quanta fui: Hetruſcus, fauola fui gran tempo. Hic ſolum pudet tanti mali: ille, ſouente di me medeſmo meco mi uergogno. conuertere enim debent poetæ, ut poetæ, non ut interpretes, ſententijs ijſdem, & earum formis, tanquã figuris, ad ſuam ipſorum cõſuetudinem aptis, in quibus non uerbum pro uerbo neceſſe habeant reddere, ſed genus omnium uerborũ, uimq́; ſeruare: ut non exiſtimentur uerba eorum, à quibus transferunt, annumerare, ſed tanquam appendere. Itaq; aliquando paucioribus uerbis, id, quod pluribus dicitur, interpretari debemus: ut fecit Virgilius in primis Arati uerſibus conuertendis, qui uix uno carmine plura ſignificauit, quàm ille quatuor. Aratus enim. ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, Virgilius: Ab Ioue principium: Ille ſingula enumerans: μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί, πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα καὶ λιμένες. Hic uniuerſa complectens, & plura etiam ſignificans: Iouis omnia plena. Aliquando pluribus id, quod paucioribus: ut idem effecit in illo Homeri carmine conuertendo: ὣς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον. Dum copioſius, & uberius tribus modis illud, κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον, retulit, Olli dura quies oculos, & ferreus urget Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem. Nec deſilies imitator in arctum. Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex] Sequitur tertium præceptum, in quo ſimilitudine à ſalientibus ſumpta præcipit, non eſſe omnia ad unguem in imitatione alicuius rei affectanda: cum id præcipue uetet operis lex, & anguſtia: quod ab Ouidio in ultimo Metamorphoſeos diligentiſsime obſeruatum uidemus in imitatione illius Odes Horatianæ: Exegi monumentum ære perennius In qua non omnia ſumit, ſed multa etiam prudens omittit: ſumit, illud exegi monumentum: dum dixit: iamq́; opus exegi, & illud: aut innumerabilis annorum ſeries, & fuga temporũ, nec edax abolere uetuſtas, & illud, non omnis moriar, multaq́; pars mei: parte tamen meliore mei ſuper alta perennis aſtra ferar: reliqua omittit. Horatius enim in ea re dedita opera ſolum elaborabat, euagariq; poterat latius: hic quia in eam imitationem caſu quodam inciderat, ſe paulum continebat, ne ſingula perſequeretur. Non minus ingenioſus fuit Petrarcha in imitanda ex eodem Ouidio fontis deſcriptionẽ: Cum enim uellet paucis uerſibus, ut illud genus carminis poſtulabat, concludere fontis deſcriptione ex Metamorphoſeos libro Fons erat illimis nitidis argenteus undis, Quem neque paſtores, neque paſtæ monte capellæ Contigerant, aliud'ue pecus, quem nulla uolucris, Nec fera turbarat, nec lapſus ab arbore ramus: Hoc imitatur: Fons erat illimis nitidis argenteus undis, Quem neque paſtores contigerant. His uerbis Chiara fontana Sorgea d'un ſaſſo, & acque freſche, e dolci Spargean ſoauemente mormorando. Al bel ſeggio ripoſto ombroſo, e foſco Ne paſtori appreſſauan, ne biſolci. Illud omittit breuitate Odes coactus Neque paſtæ monte capellæ Contigerant, aliud'ue pecus, quem nulla uolucris, Nec fera turbarat, nec lapſus ab arbore ramus. ¶ Nec deſilies imitator in arctum, unde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex] Niſi adiecisſet, imitator, & operis lex, eſſet allegoria. Cum uerò adiecerit, apertis permixta eſt: ut apud Ciceronem pro Milone. Equidem cæteras tempeſtates, & procellas in illis duntaxat fluctibus concionum ſemper Miloni putaui eſſe ſubeundas. ¶ In arctum] Vbi anguſtijs coactus non poſsis omnia perſequi, quæ ſuſceperis imitanda. præcipit autem cogentibus anguſtijs non egrediendum ultra fines in imitatione, cum his intenti incœptum propoſitum minime perſequamur. ¶ Operis lex] Vt in Franciſco Petrarcha oſtendimus, qui ſi circa Ouidij imitationem latior fuiſſet, feciſſet profecto, quod minime breuitati illius carminis conueniſſet. ¶ Vnde pedem proferre pudor uetet] Vnde non poſsis ſine maximo pudore omnia, quæ ſuſceperis imitanda, perſequi. ¶ Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim: Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum] Sequitur ultimum præceptum de pleniori, tumidioriq; principio uitando tam in Epopeis, quàm in tragœdia. incipit autem ab Epopeia, ut quaſi tacite argumento à maiori idem probet in unoquoque poematum genere faciendum. Nam ſi in Epopeia, quæ grauitate omnia poematum genera præcellit, ait principium lene eſſe de-

eſſe debere: quanto magis in tragœdia, & comœdia idem uideri debet? Tale autem eſſe debere tacitè affirmat ex comparatione, & ſimilitudine adhibita, ut potius mediocre ſit, quàm turgidum, & inflatum: quale Lucani, & Statij uideri poteſt: cum adeo tumide uterq; exorſus fuerit, ut non ſine aſperitate quadam proferatur & illud: Bella per Aemathios plus quàm ciuilia campos, Iusq; datum ſceleri canimus, populumq́; potentem In ſua uictrici conuerſum uiſcera dextra. Et illud:

Magnanimum Aeaciden, formidatamq́; tonanti Progeniem, patrio uetitam ſuccedere cælo. Quis igitur non reprehendat Cyclici illius aſperitatem, & Homeri lenitatem non commendet: cum ille, nubes, & inania captans. Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum, Hic ſedatius Dic mihi Muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ Qui mores hominum multorum uidit, & urbes. Quare ut nihil eſt in natura rerum omnium, ut Ciceronis eſt ſententia, quod ſe uniuerſum profundat, & quod totum repente euolet: ſic omnia quæ fiunt, quæq; aguntur acerrime, leuioribus principijs natura ipſa prætexuit. nam cum ſemper augenda ſit ipſa oratio, ita debemus incipere, ut humiliter exordientibus, in altiora inſurgat dicendi ratio: non autem eiuſmodi initium facere, ut incipiens à tumiditate oratio, in extremam humilitatem poſtea deſinat: quod quidem à Virgilio diligentiſſime ſeruatum uidemus, cum in ſeptimo, in ſex poſteriorum librorum propoſitione non ſtatim incœperit:

Dicam horrida bella, Dicam acies, actosq; animis in funera reges, Thyrrenamq; manum, totamq; ſub arma coactam Heſperiam. Sed à mitiori principio ſemper gradatim aſcendens,

Nunc age qui reges, Erato, quæ tempora rerum, Quis Latio antiquo fuerit ſtatus, aduena claſſem Cum primum Auſonijs exercitus appulit oris, Expediam, & primæ reuocabo exordia pugnæ. Tu uatem, tu diua mone. Dicam horrida bella: Et quæ ſequuntur: & Franciſcus Petrarcha in ſua Metamorphoſi, non ut iunctura orationis poſtulabat: Perche cantando il duol ſi diſacerba, Canterò, com' io uiſſi in libertade, Nel dolce tempo de la prima etade, Che naſcer uide, anchor quaſi in herba La fera uoglia, che per mio mal crebbe. Sed peruerſo ordine orſus eſt, ut moderaretur ſequentium carminum tumiditatem: utpote. Nel dolce tempo de la prima etade, Che naſcer uide, & anchor quaſi in herba La fera uoglia, che per mio mal creble, Perche cantando il duol ſi diſacerba, Canterò, com' io uiſſi in libertade, Mentre Amor nel mio albergo à ſdegno s'hebbe. Quam obrem non ſine ratione imprudenter ſublata quibuſdam uideri ſolent illa quatuor Virgilij carmina. Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena Carmen, & egreſſus ſyluis uicina coegi, Vt quamuis auido parerent arua colono: Gratum opus agricolis. At nũc horrentia Martis, A' quibus dedita opera auſpicatus eſt, non ab Arma uirumq́; cano, quæ tumidiora uiderentur, niſi humiliora præcederent, quæ eorum aſperitatem lenirent. Horũ opinioni noſtram ſubſcribimus, etſi leuior uideri poteſt, Virgilij potius iudicium, et authoritatem ſecuti, quàm Tuccæ, Variq; emendationem. ¶ Scriptor Cyclicus] *Non dixit, poeta, ſed ſcriptor, quòd indignum eo nomine Horatius exiſtimarit, qui huiuſcemodi principio uſus fuerit: carpit autem ſatirice Cyclicum, ut ſolet, quòd adeo tumide incœperit, ut minime ad extremum uſque incœptam orationis formam augere potuerit: ſiue expone, ſcriptor cyclicus, id eſt circumforaneus: ut nominis etymologia teſtatur: ut Acron ſentire uidetur, hoc eſt illis haud diſſimilis, qui circum compita recitantes incedũt. quemnam uero intelligat, interpretes dubitant.* ¶ Fortunam Priami cantabo, & nobile bellũ] *Nullum eſt uerbum in ipſo uerſu, quod ex literarum ſono non contineat tumidum neſcio quid, & durum. Vnde non immerito ab huiuſcemodi principio tanquam uitioſo cæteros dehortatur.* ¶ Promiſſor] *Promiſſorem appellat ſcriptorem cyclicum, id eſt promiſſi carminis authorem: ut ſupra diximus, quòd in eius exordio promiſerit, ſe fortunam Priami dicturum, & nobile bellum.* ¶ Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?] *Tanta promiſſione? quæ non poſſit, niſi ore inflatiori, hiatuq; turgidiori proferri Deinde, quid ex tanto hiatu ſit euenturum, ipſe Horatius pronunciat hoc uerſu: Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.* ¶ Parturient montes] *In Cyclico deridendo utitur prouerbiali ſimilitudine ab Aeſopi apologo ſumpta, ad rem maxime accommodata, in quo diligenter*

genter eſt animaduertendum, faſtum principiorum expreſſum eſſe, per hoc, parturient montes: exitus autem humilitatē: naſcetur ridiculus mus, cum uerſum grauiter incœptū in monoſyllabam dictionem finierit, & clauſerit. ¶ Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte] Per comparationem Cyclici principium, ut tumidum fugiendum, Homeri, ut ſedatum, amplectendum oſtendit. conuertit autem primos uerſus ex principio Odyſſeæ in latinum, non tanquam fidus interpres de uerbo ad uerbum, ſed Homeri lenitatem ſecutus, ut minime à Græcis carminibus diſcrepent. Latina hæc quod attinet ad exordij lenitatem. ab excellentia autem, quod nil inepte moliatur, & ab Odyſſeæ principio circumſcripſit Homerum: ut ſemetipſum ex proprijs operibus Virgil. Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena Carmen, & egreſſus ſyluis uicina coegi, Vt quamuis auido parerent arua colono: Gratum opus agricolis. ¶ Qui nil molitur inepte] Hoc eſt qui nihil dicit non habita loci, temporis perſonarum, & rerum ratione: quod qui faciunt, diuini homines in terris iudicandi ſunt.

¶ Qui nil molitur inepte] Ergo & hoc aptiſſime habita ratione augendæ gradatim orationis: in poëmate ſpecioſa dehinc mirala promat Antiphatem, Scyllamq́;, & cum Cyclope Charybdim, non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem cogitans. ¶ Captæ poſt tempora Troiæ] Reſtinxit quod in hac re ab Homero dictum eſt ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε. ¶ Qui mores hominum multorum uidit, & urbes] Prouidus igitur, & πολύτροπος. ¶ Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem cogitat] Pulcherrima ſimilitudine Homeri diligentiam commendat, cum in ſuis operibus non ut Cyclicus fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem, hoc eſt ex leni, et humili principio, res ſpecioſas depromere id eſt Antiphatem, Scyllamq́; & cum Cyclope Charybdim cogitauerit. ſumitur autem ab igne ſimilitudo, qui & antequam accendatur, & cum extinguitur, fumum emittit. ait autem Homerum ex fumo dare fulgorem, non ex fulgore fumum extincta penitus flamma orationis.

¶ Dehinc] Poſt ſedatum ſcilicet, & humile principiū. ¶ Miracula ſpecioſa] Id eſt res illuſtres, ſpecioſas, & admiratione dignas ab Homero tractatas, quas enumerat Antiphatem, Scyllamq́;, ac cum Cyclope Charybdim. ¶ Specioſa] Perſiſtit adhuc in incœpta ignis translatione, hoc eſt ut poſt fumum & humile, & quaſi obſcurum principium præbeat res præclaras, & illuſtres. ¶ Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri] Poſtquam in Homeri mentionem incidit per digreſſionem quandam affert artificium adhibitum, cum ea prætermiſit, quæ adiecta nullam laudem attuliſſent, eaq́; quæ narrauit, ita effinxerit, ut omnia conſenſerint inter ſe, nec à primo medium, nec à medio imum diſcreparit: Quæ omnia nos admonere debebunt. quid in ſimilibus ſequi, quid fugere debeamus. ait autem, non à primis, ut fieri ab hiſtoricis debe[t], ſed à medijs rebus expoſitionis initium Homerum ſumpſiſſe, ordinē artificialem potius quàm naturalem ſecutum, ita tamen, ut poſtea rei geſtæ originem in primis interſeruerit ex præcepto ſupra adducto: Ordinis hæc uirtus, & uenus erit, aut ego fallor, Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici: Pleráque differat, & præſens in tempus omittat. Narraturus enim Vlyſſis errores Homerus, uitans in poemate hiſtoricorum ſimilitudinem, quibus mos eſt ab initio rerum incipere, & cōtinuā narrationem ad finem uſq; perducere, à rerum medio cœpit, & ad initium mox reuerſus eſt. minime enim à Troiano littore exorditur: ut pollicetur in primo eius operis carmine ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε. Sed facit eum primo nauigantem de inſula Calypſonis, & ad Phæacas uſque perducit: ibi in conuiuio Alcinoi regis Vlyſſem narraturum introducturus, quemadmodum de Troia ad Calypſonem uſq; peruenerit, & in Iliade non ab initio belli Troiani, ſed ab ira Achillis orſus eſt in medio uarijs epiſodijs, ut Ariſtoteles inquit, adhibitis belli initium explicaturus.

¶ Nec reditum Diomedis in patriam bello Troiano confecto ab interitu Meleagri exorſus eſt]

ſus eſt]Hoc eſt à prima Diomedis origine, de reditu Diomedis nihil apud Homerũ, de quo ſi menſi narrauiſſet, nõ ut imperitus aliquis fortaſſe fecit alte repetito principio, hoc eſt, ut dicit Horatius, ab interitu Meleagri, orſus eſſet. De interitu Meleagri plura apud Ouidium, & alios. ¶ Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo] Perſcripturus enim Troianorum bellum, non ab Helenæ natali, ſed ab ira Achillis ſumpſit exordium, poſtea in medio ſub Alexandri perſona originem belli explicaturus. ¶ Semper ad euentum feſtinat] Ad res euentui, & exitui proximas: ut in Iliade fecit. Bellum enim Troianum ab ira Achillis, quæ erat exitui proxima exorſus eſt, & in Odyſſæa à nauigatione de inſula Calypſonis, nõ autem à Troiano littore ſumpſit narrationis initium. Idem diligenter ſeruauit Homeri imitator Virgilius, qui Aeneæ errores ab ultima quaſi parte incœpit, à Siciliæ diſceſſu ſcilicet, à qua in Italiam proximus eſſe acceſſus poterat. ¶ Et in medias res, non ſecus, ac notas, auditorem rapit] Trahit auditores primis omiſſis ad medias res, easq; non ſecus ac ab ijs antea cognitas: hoc eſt non ſecus, quàm apud eos, qui ſuperiora, & prima perfecte cognouiſſent.

¶ Et quæ deſperat tractata niteſcere poſſe relinquit] Hoc idem affirmare uidetur in poëtica Ariſtot. dũ ait Hom. uero, qui ut in alijs etiã excellit, ita in hoc quoq;, ſiue id artis ſiue naturæ fuerit, oculatiſſimum eum fuiſſe apparet, quandoquidem Odyſſeam confingens, non ſanè cuncta, quæ Vlyſſi acciderunt, in eam coniecit, uerbi gratia, ſaucium fuiſſe in Parnaſo, & in ducum collectione ſimulaſſe inſaniam: quorum, cum alterum euenerit, minime neceſſarium fuit, uel ueriſimile eueniſſe alterum: hoc idem admonet Cicero faciendum ab oratore. Multa enim, inquit, occurrũt argumẽta ſed eorũ partim ita leuia ſunt, ut contẽnenda ſint, partim etiã ſi quid habent adiumenti, ſunt nõnunquam eiuſmodi, ut inſit in ijs aliquid uitij, neque tanti ſit illud, quod prodeſſe uideatur, ut cum aliquo malo coniungatur. Hoc ad Homeri imitationem à Virgilio ſeruatum diligenter aſpicimus, cum non pauca detrahat ab hiſtoria: ut Macedonicã Aeneæ profectionem, prædam, à Troianis actam, cum primum in agrum Laurentem egreſſi ſunt, regis Latini, Aboriginumq; concurſum armato exercitu ad arcendam uim aduenarum. Conſtat enim, ut ait Liuius, Aeneam primo in Macedoniam ueniſſe, atque Laurentem agrum tenuiſſe, ibi egreſſos Troianos prædam ex agris egiſſe, Latinum inde regem, Aborigineſq; ad arcendam uim aduenarum armatos ex urbe, atque agris concurriſſe: Hæc autem omnia ideo prætermiſit, quòd non futura eſſe illuſtria prouidebat: atque ideo eorum loco addidit præter hiſtoriam ea, quæ non parum ſplendoris, & dignitatis operi attulerunt: quemadmodum Aeneæ profectionem in Africam, ut hinc ſumpta occaſione ſub Didonis perſona amoris uires exprimeret, infameniq; eam oſtenderet in Romanorum gratiam, acerrimorum Carthaginenſibus hoſtium: Quemadmodum deſcenſum ad inferos, ut tot illuſtrium Romanorum progeniẽ ab Aenea orituram commemoraret. ¶ Et relinquit, quæ minime ſperat poſſe niteſcere] Quæ deſperat futura illuſtria, & admiratione digna. ut de ſe ipſo confitetur Petrarcha: Onde più coſe ne la mente ſcritte, Vo trappaſſando, e ſol d' alcune parlo, Che marauiglia fanno, a chi l' aſcolta. ¶ Atque ita mentitur, ſic ueris falſa remiſcet, primo ne medium, medio ne diſcrepet imũ] Tria eſſe narrationũ genera, nemini dubiũ eſt: rei geſtæ unũ, quod in hiſtoria poſitum eſt: fictionis alterum, ſi per ſe fiat: mixtum tertium, ſi fictio hiſtoriæ adhibeatur: aut enim rem geſtam exponimus, prout geſta eſt: aut inuentionem totam nos fingimus, ueriſimilem tamen: aut rẽ in hiſtoria poſitam uel augemus addentes, uel diminuimus detrahentes. ut in epopeia, de quo genere hoc in loco intelligit, cum de Homero loquatur, quem multa ueritati affinxiſſe tàm in Iliade, quã in Odyſſæa reperiemus, ſi Daretem Phrygium, & Dittem Candianum adiuerimus, qui totum bellum Troianum, cum præſentes fuerint, ut geſtum eſt, conſcripſere. ea uero, quæ ab Homero adiecta ſunt ita ueriſimilia ſunt ex perſonarum ratione à principio uſque ad finem ſeruata, ut geſta eſſe omnino uideantur. ¶ Atque ita mentitur] Eo modo, &

ratione fictam efficit narrationem, & ita rebus ueris falſas adiungit: ut neq; à primo medium, neq; à medio ultimum diſcrepet. Neq; enim ſolum differre à poeta hiſtoricus carmine, uel ſoluta oratione: ſed quod alter ueritati nihil addat, ac nihil detrahat, alter plura addat, ac plura detrahat, ueriſimilia tamen. Quo fit, ut ſapientius, atq; præſtantius poëſim hiſtoria exiſtimet Ariſtoteles: cum illa circa ſingulare uerſetur, hæc circa uniuerſale. Fingit enim, quæ cui cōueniant dicere, uel facere: non quæ dixerit, uel fecerit, dummodo omnia inter ſe conſentiant, & ſimul cohæreant. nam admonet in poëtica Ariſtoteles, quæ fieri neutiquā poſſunt, modo ueriſimilia ſint, potius quidem eligenda eſſe, quàm quæ minime ueriſimilia, licet fieri poßint.

¶ Sic ueris falſa remiſcet] Nam cum ueritati aliquid adiungitur, quod fictū, & falſum ſit, fit credibile, ſi illud à uero minime diſcrepet. Vnde Virgilius in Sinone à rebus ueris narrandi initium faciens: ſcilicet, Fando aliquid ſi forte tuas peruenit ad aures Belidæ nomen Palamedis, & inclyta fama Gloria, quem falſa ſub proditione Pelaſgi Inſontem, infando indicio, quia bella uetabat, Demiſere neci: nūc caſſum lumine lugent. Cætera ita ueriſimilia reddidit, ut credita fuerint à Troianis quia minime diſſentire à reliquis uidebātur. ¶ Tu quid ego] Aetatū uarietates perſcripturus, quas leuiter ſupra attigerat, utitur exordio quaſi quodā ad captādā apud lectores attentionē, oſtendens penè in hoc uno eſſe poſitā omnē poetæ laudē & commēdationem: ut ex ætatis ratione loquentibus tribuat Orationē: quod non ſolum poëtis, uerumetiam oratoribus maxime neceſſarium eſt, quod ab alteris, apud nos, & de quibus loquantur: ab alteris uero quos loquente indicant, ex morū cuiuſq; ætatis uarietate, in primis cōſiderandum eſt. ¶ Quid ego, & populus] Quaſi dicat: docti, indoctiq;. nam, ut ait in epiſtolis Interdum uulgus rectum uidet. illud uero, ego, hanc habet uim, ac ſi diceret cui ſi ipſe ſatis feceris, popularibus quoq; ſimul ſatis facturum pro certo habeas. dixit autem populum, quod Tragœdiæ, uel Comœdiæ facultas popularis ſit, populiq; approbatio iudicium eloquentiæ ſit. ¶ Audi] Maximam habet attentionem. præparat enim auditorem, eiusq; animum quaſi erigit ad audiendum: eodem modo & in epiſtolis: Cur ita crediderim, niſi quid te detinet, audi. Et in ſermonibus Ne te morer, audi Quò rem deducam. ¶ Si plauſoris eges aulæa manentis] Expectantis, donec iterum poſt actam fabulam in altum aulæa tollantur, quæ demiſſa fuerant, cum fabula agi cœpta eſt: Attingit autem actorum morem, qui auleis ſcænam uelare conſuerunt, antequam fabulas exordirentur, demiſſa iterum poſt actionem tollentes, quam conſuetudinem attingit Virgilius in tertio Georgicorum. Vtq; Purpurea in texti tollunt aulæa Britani. Acta enim fabula, dum aulæa ipſa tollebantur, figuræ in ijs intextæ paulatim ſurgere uidebātur: ut ex his Ouidij uerbis colligitur manifeſtius Creſcitq; ſeges clipeata uirorum, Sic, ubi tolluntur feſtis aulæa theatris, Surgere ſigna ſolent, primumq; oſtendere uultus, Cætera paulatim, placidoq; educta tenore. Tota patent, imoq; pedes in margine ponunt. Sunt autem aulæa ornamenta uarijs figuris intertexta: ita dicta quòd his præſtantißimorum principum aulæ ſoleant exornari, quorum Attalum fuiſſe inuentorem memoriæ proditum eſt. ¶ Et uſq; ſeſſuri, donec cantor, uos plaudite, dicat] Declarat quid ſit, auleas expectare, id eſt, ad extremum ſedere, donec cātor, uos plaudite, dicat. ¶ Plaudite] Per hoc uerbū extremam Tragœdiæ, uel Comœdiæ partem circūſcripſit, quo cantores populum dimittebant. ¶ Aetatis cuiuſq; notandi ſunt tibi mores, mobilibuſq; decor naturis dandus, & annis] Affert præceptū, ad quod iā lectorum animos præparauerat, ponens in hac præcipue ſummā laudē, ſi unicuiq; ex ætate propria ſtudia tribuantur, & mores. in oratione, atque ſermone. nam, ut præcipit in oratore M. Tullius, non omnis ætas eodem aut uerborum genere, aut ſententiarum tractanda eſt. Hinc paulo poſt cauendum monet Horatius ne forte ſeniles mandētur iuueni partes, pueroq; uiriles. ¶ Mobilibus naturis, & annis] Quantum enim mutamur corporis forma ætate ipſa proueniēte, tantūdem mutamur mēte, & animo, hāc mutatio

Dem infra explicat. Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum, Multa recedentes adimunt: Vt de ſe etiam fatetur in Odis, Intermiſſa Venus diu Rurſus bella moues, parce precor precor. Non ſum qualis eram bonæ Sub regno Cynaræ: deſine dulcium Mater ſæua Cupidinũ Circa luſtra decẽ flectere mollibus Iam durũ imperijs. Abi Quo blandæ iuuenum te reuocant preces. Et in .1. epiſto. Non eadem eſt ætas, non mens. ¶ Reddere qui uoces iam ſcit puer] Animaduerti à pleriſq; hominis ætatem in ſeptem diuiſam eſſe partes infantiam, pueritiam, adoleſcentiam, iuuentutem, uirilitatem, ſenectutem, & ut ab illis dicitur, decrepitatem. In hac uero parte nihil de infantiæ moribus Horatius, num nihil ea ætas præter uagitum habeat propriũ, ideoq; infantis perſona minime in ſcæna induci poſsit, quod ipſas rerum uoces reddere neq; dum ſciat, neq; ualeat, Nihil de moribus item eius ætatis, quã, ſi latine licet decrepitatem uocabimus, quæ ætas quodammodo infantiæ reſpondet: de iuuentute autem, & adoleſcentia ſimul pertractat, quod ut ſtudijs, & natura, & uoluntate parum, aut nihil inter ſe differant, Ariſtoteles etiam in libris ad Theodectem omiſit & pueritiam, & merito: cum minime apud pueros, uel de pueris ſit orator habiturus orationem. Ille enim ad hoc ex ætate perſonarum differentiam adhibet, ut inſtituat oratorem, quomodo morata uti debeat oratione, id eſt eorum moribus, apud quos, & de quibus loquitur accommodata.

¶ Reddere qui uoces iam ſcit puer] Pueritiam perſcripturus primum ex corporis forma deinde ex animi moribus eam depingit, à corpore: Reddere qui uoces iam ſcit puer, & pede certo Signat humum: Ab animo. Geſtit paribus colludere, & iram. Colligit, ac ponit temere, & mutatur in horas. ¶ Scit reddere uoces] Quas ſi adhuc neſciret, infans potius quàm puer nominaretur. ¶ Pede certo] Firmioribus paſsibus ad infantiæ differentiã.

¶ Geſtit paribus colludere, & iram colligit, ac ponit temere, & mutatur in horas] Videtur Horatius alludere ad Pecnij pueri perſonam apud Plautum in Perſa, quem & ludentem facit, à quo nomen tribuit, & temere iraſcentem, iramq; & ſtatim, & facile deponentẽ. Hanc uariarum rerum in pueris mutationem, & modo ludendi, & modo iram colligendi, & modo eandem deponendi affert etiã ſapientiſsimus Plato. Vnde ait omnes tenerioris ætatis non poſſe nec corpore, nec uoce quieſcere, ſed moueri ſemper, & loqui uelle, alios exultantes, ac geſtientes, & ueluti cum uoluptate ſaltantes, ludenteſq; alios, uarijs uocibus conclamantes.

¶ Geſtit paribus colludere] Aequalitas enim in amicitia multum poteſt. nam, ut ait Ariſtot. libro primo rhetoricorum, cum naturalia omnia fere oblectent, quæ uero congenera, cognataq; ſunt naturalia eſſe inuicem ſit neceſſe: relinquitur cognata cognatis, ſimilia ſimilibus, iucunda eſſe oportere. ut hominem homini: equum equo: adoleſcentem adoleſcenti. atque hinc dicta ſunt adagia illa, gaudere pares paribus, æquales æqualibus, à fera feram intelligi, graculũ cũ graculo diuerſari, & reliqua huiuſmodi, cuius rei haud difficilis ratio eſt. nam cum ſe quiſq; maxime diligat, ſuæq; res omnibus charæ iucundæq; ſint, nemo eſt, qui non amet ſui ſimilitudinem. atq; ideo homo hominẽ maiori amore proſequitur, quam cætera animalia. quia uidet in eo eſſe ſui ſimilitudinem, & puer puerũ, quàm reliquos homines. quia & ſui, & ætatis ſimilitudinẽ cernit. Quãobrem cum ingenita naturæ ui ſe quiſq; amet: ſui quoq; ſimilitudinẽ eundẽ amare neceſſe eſt. ¶ Imberbis iuuenis] Simul iuuẽtutis mores, & adoleſcẽtiæ ſub nomine iuuentutis, hanc ætatẽ pari ratione, ut fecit ſuperiorẽ, à forma corporis, dũ ait, Imberbis iuuenis, & à moribus deſcribẽs, dũ ait tandem cuſtode remoto gaudet equis. ¶ Gaudet equis, canibuſq; et aprici gramine campi] Vt de Aſcanio Vir. qui licet puerũ appellet, adoleſcẽtem tamen intelligit laxe accipiẽs pueritiã. neque enim aliter de eo dixiſſet: At puer Aſcanius medijs in uallibus acri Gaudet equo iãq; hos curſu iã præterit illos, Spumantẽq; dari pecora inter inertia uotis Optat aprũ, aut fuluũ deſcẽdere monte leonem. ¶ Canibuſq;] Vnde Simo ille Ter. Quod pleriq; omnes faciũt adoleſcẽtuli, Vt animũ ad aliquod ſtudium adiungant.

adiungant, aut equos Alere, aut canes ad uenandũ. ¶ Cuſtode remoto] Magiſtro & pædagogo à ſe remoto. uidetur aũt alludere Horat. ad Pãphili Ter. perſonã, de quo ita Simo in Andria: Nã is poſtquam exceßit ex ephebis Soſia, Liberius uiuendi fuit poteſtas: nam antea Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere, Dum ætas, metus, magiſter prohibebant. ¶ Cereus in uitiũ flecti] Qualem depingit in Andria Pamphilũ Ter. ab honeſtioribus ſtudijs repente, poſt remotum à ſe pædagogũ, ad meretriciũ amorem conuerſum. ſumpta eſt autẽ à cera tranſlatio. Vnde in eadẽ penè re tritũ eſt prouerbium, cera formabilior, quod in eos dicitur, quorũ animi in omnem formam facile conuertuntur, ceræ ſimiles, quæ ſua mollicie omnem figuram & accipit, & admittit: quod uerò iuuenes facile in uitiũ flectãtur, ita Salluſt. in Catilina: Sed maxime adoleſcentũ familiaritatẽ appetebat Catilina. eorum animi molles, & ætate fluxi dolis haud difficulter capiebantur. Nã ut cuiuſq; ſtudium ex ætate flagrabat, alijs ſcorta prebere alijs canes, atq; equos mercari. ¶ Tandẽ cuſtode remoto] Eo enim comitante ſe cõtinent à uoluptatibus inhoneſtis: illud uero tandem, hanc habet uim, ut ſignificet poſt diutinã expectationem: eodem modo apud Vir. Ergo inſperata tãdem tellure potiti. ¶ Monitoribus aſper] Monitorem etenim, & reprehenſorem pati nõ poßent. Vnde & Nero in octauia ita fingitur, ut Senec. admonentem à cæde Plauti et Syllæ abſtinendũ minime perferat, ſed ultro etiã bis uerbis obiurget: Præcipere mitem cõuenit pueris ſenem Et paulo poſt: Deſiſte tandẽ iã grauis nimiũ mihi Inſtare: liceat facere, quod Seneca improbat. ¶ Vtiliũ tardus prouiſor, prodigus æris] Qualẽ depingis Strepſiades filiũ his uerbis apud Ariſtoph. ἀλλ' οὐδ' ὁ χρηστὸς οὑτοσὶ νεανίας ἐγείρεται τῆς νυκτός, ἀλλὰ πέρδεται ἐν πέντε σισύραις ἐγκεκορδυλημένος. ἀλλ' εἰ δοκεῖ ῥέγκωμεν ἐγκεκαλυμμένοι. ἀλλ' οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν, δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης, καὶ τῆς φάτνης, καὶ τῶν χρεῶν, διὰ τουτονὶ τὸν υἱόν. ὁ δὲ κόμην ἔχων, ἱππάζεταί τε καὶ ξυνωρικεύεται, ὀνειροπολεῖ θ' ἵππους. ἐγὼ δ' ἀπόλλυμαι, ὁρῶν ἄγουσαν τὴν σελήνην εἰκάδας· οἱ γὰρ τόκοι χωροῦσιν. *¶ Vtilium tardus prouiſor] Pigri etenim ſunt, ac tardi, ut ait Ariſt. in ijs parandis, quæ ipſis aliquãdo utilia eſſe poſſe uideantur, rem à maioribus partam profundẽtes, pecuniæ parãdæ minime intẽti, cuius rei cauſam affert Ariſt. ubi de huiuſce ætãtis moribus pertractat: dũ ait pecuniã quidem modice, atq; exiliter diligũt: quia nondũ inopiã ſunt experti. ¶ Sublimis] Sunt enim iuuenes audaces, laudũq; cupidiores ac ſuperbientes: qualis apud Vir. in ſecũdo Pyrrhus deſcribitur, Veſtibulũ ante ipſum, primoq; in limine Pyrrhus Exultat telis, et luce coruſcus aena Qualis ubi in luce coluber mala gramina paſtus, Frigida ſub terrã tumidũ, quẽ bruma tegebat: Nunc poſitis nouus exuuijs, nitiduſq; iuuenta Lubrica conuoluit ſublato pectore terga, Arduus ad Solẽ, & linguis micat ore triſulcis. ¶ Cupiduſq;, & amata relinquere pernix] Quia propenſe ſe cõcupiſcunt, & uehemẽter, ſed celeriter languẽt ut inquit Ariſtot. Sũt enim eorũ acuta nõ grauia, magna nec admodũ deſideria. qualis eſt in ægroto plerũq; ſitis, aut fames. idcirco Dauus ille Ter. in Pãphilo adoleſcẽte amoris ſolicitudinem ait aut nihil, aut ſi adeo bidui aut tridui eſſe, deinde deſinere Hinc Plato in epiſt. Ego uero, inquit, quo tandẽ affectus iuuenum euaſurus eſſet formidabã, Taliũ enim cupiditates, & ueloces ſunt, & ſæpe ſibimet cõtrariæ feruntur. Hãc, quã Plato affert in ætate iuuenili, et uelocitatẽ &, ut ita dicã contrarietatẽ uno uerbo cõplexus eſt Horat. & amata relinquere pernix. ¶ Conuerſis ſtudijs] Nũc agit de uirilitate, quæ media eſt inter iuuentutem, & ſenectutem, cuius media etiam inter utranq; ſunt ſtudia. Iuniores etenim utilium tardißimi prouiſores, pecuniæ minime intenti, rem à maioribus partam profundũt, in eo celereriter languent, quod concupierint. Seniores uero liberales auari, pauidi, meticuloſi. Hi medios mores occupãt exuberãtijs naturæ utriuſq; amputa, hoc eſt: nõ prodigi nõ perparci: opes exoptant, ſed nõ ad prodigalitatẽ, neq; ad auaritiã, ſed ad honores, & dignitates: turpißimũ putantes aliquid cõmittere, quod immutare mox fruſtra uelint. ¶ Quærit opes] Sed nõ ad auaritiã, ut ſeniores, neq; ad prodigalitatem ut iuniores, uerũ ad amicitias.*

micitias ad honores: atq; ideo opes dixit, non autem diuitias. opes enim ad pompam & oſtentationem referuntur. ¶ Inſeruit honori] Cupidiſsima etenim honorũ uirilis ætas eſſe ſolet eum cæteris rebus anteferẽs. unde Achillem in ea ætate, poſt acceptam ab Agamemnone iniuriam de abrepta Briſeide, ita Homer. apud matrem conquerentem inducit. μῆτερ, ἐπεί μ' ἔτεκές γε μινυνθάδιόν περ ἐόντα. τιμήν πέρ μοι ὄφελλεν ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι Ζεὺς ὑψιβρεμέτης. νῦν δ' οὐδέ με τυτθὸν ἔτισεν. ¶ Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret] Hoc eſt adhibet in rebus conſilium: omnia proſpicit: omnia prouidet: nihil exequitur niſi diligenter exanimet, turpiſsimum exiſtimans dicere, non putarem, ne earum rerum, quas imprudenter, temereq́; fecerit, aliquando pœnitentia ducatur. in quo, ad oſtendendam capiendi conſilij optimam rationem talem his uerbis Aeneam depingit Virgilius. Atq; animũ nũc huc celerem, nunc diuidit illuc, In parteſq; rapit uarias, perq́; omnia uerſat. Hæc alternanti potior ſententia uiſa eſt. Contra uero de Turno adhuc iuuene ita loquitur: Turno tempus erit, magno cum optauerit emptum Intactum Pallanta, & cum ſpolia iſta, diemq́; Oderit. Deſcribit autẽ hãc ætatẽ, ut pueritiam, & adoleſcentiã à corporis partibus, & ab animi moribus: à corpore, dum ait, ætas, dum uero, animuſq́; uirilis, à moribus. ¶ Multa ſenẽ circũueniunt incõmoda] Aggreditur ſenectutis mores, & ſtudia, cui ætati ita propriũ eſt auaritia, ut iuuẽtuti, & adoleſcẽtiæ prodigalitas. ¶ Incõmoda] Animi, quæ ipſe enumerat.

¶ Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti] Auaritiã tribuit Senectuti: quando quidẽ auarus ille eſt, qui undiq; ſumma parſimonia coaceruãdo intẽtus theſauro, aridior, & ſqualidior uiuit, qui uix ſolas neceſſarias cupiditates explet: cæteris ſumptibus nequaquã indulgẽs, ſed omnes appetitiones, tanquã ſuperuacuas, cohibens. Quare auaritiã ſenibu ex hoc præcepto ſemp attribuit Ter. Vnde de Chremete ſic Dauus: Etiã puerũ inde cõueni Chremis Olera, & piſciculos minutos ferre obolo in cœnã ſeni, Et de Simone idẽ Dauus. Da: Ait nimis ea parte facere ſumptũ. Si: Mene? Da: te. Vix inquit, drachmis obſonatus eſt decẽ: Nũ filio uidetur uxorem dare? Quẽ, inquit, uocabo ad cœnam meorũ ſodaliũ Potiſsimũ nunc? & quod dicẽdũ hic ſiet, Tu quoq; perparce nimiũ, non laudo. Antitheta autẽ ſunt quærit, & inuẽtis miſer abſtinet. ¶ Et inuentis miſer abſtinet] Ex ſua ſententia cũ aſſeueratione miſerum uocat dixit autẽ, inuentis abſtinere, ad differentiã iuuentutis, & uirilitatis, quarũ altera rẽ à maioribus partã profundit, altera quærit, ſed ad honores, ad gloriam, ad amicitias. ¶ Et timet uti] Ne, ut ait in ſermonibus, ſi cõminuas uilẽ redigatur ad aſsẽ. ¶ Vel quod res omnes timide, gelideq́; miniſtrat] Atq; ideo dilator, & iners. Timoris uero cauſam in ſenectute hãc eſſe Ariſt. ait: frigent, inquit, ſenes ætatis, atq; naturæ calore abſumpto, igniculiſq; reſtinctis: ut intelligẽ poſsit, ſenectutẽ quaſi præſtruere, ac ſternere uiã ad metũ, qui refrigeratio quædã eſt. Atq; ideo prudẽtiſsime in timiditate ſenũ demõſtranda utrũq; poſuit, & timide, & gelide, quòd timor ex ipſius frigore proficiſcatur. Vnde tardã gelu appellat ſenectutẽ Euander apud Vir. cũ de ſeipſo loquatur. Sed mihi tarda gelu, ſecliſq́; effœta Senectus. Inuidet imperium, ſeræq; ad fortia uires. Et alibi. Sed enim gelidus tardante ſenecta Sanguis hebet, frigentq́; effetæ in corpore uires. ¶ Dilator] Negocia etenim in lõgius tẽpus procraſtinãtur. ¶ Spe lõgus] Licet enim iã uitæ curſum peregerint, ad extremumq́; illius terminũ peruenerint: ſperãt ſe tamen ad huc uicturos, & aliquid earũ rerũ, quas quaſi diuinant, perſpecturos. niſi malumus ſpẽ pro deſiderio accipere, quod ſenectuti maxime proprium eſt. unde auidũ ẽt futuri appellat.

¶ Iners] Vnde uictã ſitu ſenectutem appellat Vir. & Hor. tardã. Inertiã Euandro ex ætate attributam in præſcriptis de eo carminibus uidere poſſumus. ¶ Auiduſq́; futuri] Quia futura ſemper appetit, præſentibus nunquã contentus: ut ea, quæ futura ſunt, tanquã meliora præſentibus, exoptet. & hoc propter uitæ deſiderium, cuius maxime cupidos ſenes Ariſtoteles affirmat. ¶ Difficilis] Atque ideo querulus, incuſator, contentioſus, lachrimoſus: ut Ariſtoteles inquit. Vnde ita inquit Teucer apud Sophoclem de patria iam ſene:

τοιοῦτ' ἀνὴρ δύσοργος ἐν γήρᾳ βαρὺς ὀργῇ πρὸς οὐδὲν, ὡς ὄφιν θυμούμενος.

¶ *Laudator temporis acti ſe puero*] Vt apud Homerum Neſtor Achillem, & Agamemnonem conciliaturus inducitur: οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν: Καινέα τ' Ἐξάδιόν τε καὶ ἀντίθεον Πολύφημον, Θησέα τ' Αἰγεΐδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισι. κάρτιστοι δὴ κεῖνοι ἐπιχθονίων τράφεν ἀνδρῶν. κάρτιστοι μὲν ἔσαν, καὶ καρτίστοις ἐμάχοντο, θηρσὶν ὀρεσκῴοισι, καὶ ἐκπάγλως ἀπόλεσσαν. Hanc uero in ſenibus cauſam eſſe nugarum, & loquacitatis Ariſtoteles ait, quod ſola rerum geſtarum recordatione oblectentur. Aluntur enim, inquit, non tàm ſpe, quam memoria ſenes. quia ſpatium uitæ, quod reliquum eſt illis, breue ac perexiguũ eſt. actæ uero, & præteritæ multum: atque ea cauſa eſt loquacitatis, & nugarum in ſenibus: cum enim ſola rerum geſtarum recordatione oblectentur, in ijs recenſendis, recitandisq; faſtidioſe, ac permoleſte perſeuerant. ¶ *Cenſor, caſtigatorq; minorum*] Eorum, qui ſunt minoris ætatis ut inducitur Menedemus ille Terentianus: Quotidie accuſabam: hem, tibi ne hæc diutius Licere ſperas facere me uiuo patre, Amicam ut habeas propè iam uxoris in loco? Erras, ſi id credis, & me ignoras Clinia. Ego te meum eſſe dici tantiſper uolo, Dum, quod te dignum'ſt, facies: ſed ſi id non facis, Ego quod me in te ſit facere dignũ inuenero. Nulla adeo ex re iſthuc fit, niſi ex nimio ocio. Ego iſthuc ætatis non amori operam dabam, Sed in Aſiam hinc abij propter pauperiem. ¶ *Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum Multa recedentes adimunt*] Concludit ætatem uarietatem ex acceſſione, & deceſſione temporis. Quare uenientes annos intelligit ad trigeſimum quintum uſque, recedentes, à trigeſimo quinto ad reliquos. unde ætas ad trigeſimum quintum uſque dicitur annos apponere: à trigeſimo quinto, qui eſt ſtatus ætatis, dicitur demere eodem modo de Lalage apud eundem in Odis: Iam te ſequetur: currit enim ferox Aetas: & illi, quos tibi dempſerit, Apponet annos. iam proterua Fronte petet Lalage maritum. Et Deianira de ſe, & De Iole apud Sophoclem ὁρῶ γὰρ ἥβην τὴν μὲν, ἕρπουσαν πρόσω, τὴν δὲ, φθίνουσαν. ὧν ἀφαρπάζειν φιλεῖ ὀφθαλμὸς, ἄνθος, τῶν δ' ὑπεκτρέπει πόδα. ταῦτ' οὖν φοβοῦμαι, μὴ πόσις μὲν Ἡρακλῆς ἐμὸς καλῆται, τῆς νεωτέρας δ' ἀνήρ.

Vita enim noſtra uidetur ad uirilitatem uſque, quæ in ſtatu poſita eſt, quendam quaſi pontem ætatis aſcendere, ab eaque inde deſcendere.

Commoda] Corporis, & animi: corporis, uſque ad trigeſimum quintum, ut Ariſtoteli placet, animi uſque ad unum de quinquaginta. ¶ *Multa recedentes adimunt*] Pariter & corporis, & animi: corporis à trigeſimo quinto ad reliquos: animi: à quadrageſimo nono. Vnde in epiſtolis Singula de nobis anni prædantur euntes Eripuere iocos, uenerem, conuiuia, ludum. ¶ *Ne forte ſeniles mandentur iuueni partes, puerog; uiriles*] Concludit totum de ætatum decoro ſeruando præceptum, ut diligenter perſpiciamus, ne ea, quæ iunioribus conueniunt, ſenioribus: quæ uero uirilitati, pueritiæ tribuamus: Quamobrem ſemper in adiunctis, æuoque morabimur aptis, hoc eſt in ijs uel commodis, uel incommodis, quæ unicuique ætati adiungi ſolent: ut non parum interſint ſermones maturi ne ſenis, an adhuc florente iuuenta feruidi.

¶ *Aut agitur res in ſcænis, aut acta refertur*] Poſtea quam de perſonis in comœdia, & tragœdia ex ætatum differentia inducendis tractauit: proximum de rebus ſubiungit præceptum, quas partitur aut in eas, quæ in ſcænis peragi, aut in eas, quæ cum actæ ſint tantummodo referri debeant, Eæ autem ſunt, quæ terrorem, & miſericordiam afferunt ſpectatoribus: aut cum incredibiles ſint, & portentis haud diſsimiles, adimunt fidem, aut quæ turpitudinem præ ſe ferunt: Vnde præſtantius eſſe illud rerum terribilium, & miſerabilium genus, quod à rerum compoſitione proficiſcitur, exiſtimat Ariſtoteles, quàm quod ex aſpectu fieri poteſt: cum ſane hoc minus ſit artificioſum, magnaque impenſa indi-

geat. Quare inquit: Sic enim fabulam contexuiſſe oportet, ut etiam ſublato ſpectaculo quis, quæ geri cõtigerunt, percipiens plane exhorreat, & miſereatur. Neq; enim conuenit Medea in ſcæna filios trucidare, aut corã populo nepotũ exta Atreũ coquere: quod hæc huiuſmodi adeo crudelia, & immania ſint, ut omni nos exuãt humanitate: nec Prognẽ in auẽ, aut in anguẽ Cadmũ cõuerti. q minime cuiquã uerisimilia uideri poſſint, cũ portentoſa ſint naturæq; plurimũ repugnare uideãtur: quod qui faciunt, alieni prorſus à tragœdia habendi ſunt, ut Ariſt. inquit: aut à Cherea cũ Thaide ſtuprũ cõmitti, quòd turpe admodũ ſit, ac inhoneſtũ. Quare & ſi hæc omnia ante oculos acta magis mouẽt quã ſi relata audiantur: quod illa ſpectatoribus proponũtur aſpiciẽda, hæc aliũde in animum, hoc eſt per aurẽ demittũtur: ex aſpectu tamẽ omnino tollenda ſunt. Tria igitur ſunt tantũmodo referenda, nõ autẽ agenda in ſcæna, quæ terribilia ſunt, & miſerabilia, quæ fieri nõ poßũt: & quæ obſcœna ſunt. unde nõ mactatur in conſpectu omniũ apud Eurip. Polyxena, ſed ut mactata, Hecubæ à Talthibio nũciatur, nec apud eũdem euaneſcit ex omnium oculis, dũ uictima duceretur, Ihigenia, ſed ut euanuerit refertur à nũcio Clytẽneſtræ: neq; in ſcæna ſpectãtibus omnibus à Cherea ſtuprũ cõmittitur apud Ter. ſed ut eſt intus cõmiſſum, Antiphoni enarratur. de hoc uero tertio rerũ tantũmodo referendarũ genere, quod in turpitudine, & obſcœnitate poſitũ diximus, nihil Hora. quòd nunquã ferè in tragœdia ipſa cõtingat, de qua hoc in loco præcipue loquitur: ut ex adductis ab eo exẽplis licet conijcere. ¶ Aut ágitur, res in ſcænis, aut acta intus foris refertur] Hæc eſt autẽ ſumma rerũ diuiſio bipartita. Aut enim res in ſcæna ſub omniũ aſpectu aguntur, aut intus actæ foris referũtur, aguntur autem in ſcæna omnia, ut diximus, præter terribilia, miſerabilia, incredibilia, & obſcæna. ¶ Segnius irritant animos] Occurrẽs tacitæ lectorũ obiectioni, præcipit, quæ ſint, quæ intus acta referri debeãt, non autem agi in ſcæna: licet ibi acta, id eſt ante omnium oculos magis animorũ motus uideantur cõcitare: quod in tragœdia neceſſariũ eſſe nemini dubiũ eſt.

¶ Segnius irritant animos] Hoc eſt non ita ut de Aenea dixit Vir. Exarſere ignes ſubito, ſubit ira cadentẽ Vlciſci patriam, & ſceleratas ſumere pœnas. Quod nõ ſolet ut ex uiſis, ſic ex auditis fieri, atq; ideo ſegnius irritant animos demiſſa per aurẽ, quã quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus. Irritant] Commouent, concitant: translatione à canibus ſumpta, qui dũ exagitantur, irritari dicũtur. ¶ Demiſſa per aurẽ] In animũ ſcilicet. feneſtræ etenim animorũ ſunt aures, per quas quaſi aditũ præbentes audita ad animum transferũtur. ¶ Quã quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus] Certior enim eſt oculorũ ſenſus, quã auriũ, aptiorq; ad animorũ motus in nobis concitãdos. Vnde ab eo Aeneas apud Didonem cõmiſerationem captauit, dum dixit: Infandum Regina iubes renouare dolorẽ, Troianas ut opes, & lamentabile regnum, Eruerint Danai, quæq; ipſe miſerrima uidi, Et quorũ pars magna fui. Et M. Tul. in 1. Oration: contra M. Ant. Quæ cũ audire mallẽ quàm uidere, & quæ ſequuntur. ¶ Fidelibus] Nã cum de ijs dubitemus, quæ ab alijs accepimus: ita quæ uidemus ſtatuimus, et affirmamus, ut eſſe illa aliter nequeant. Vnde auribus fideliores oculos Plato appellat, uel ſine Platone etiã res ipſa indicat. ¶ Et quæ ipſe ſibi tradit ſpectator] Quæ enim minime ſpectatorũ oculis ſubijciũtur, ſed ad eũ ab alio referũtur nõ ſibi ipſi à ſe ipſo tradũtur, ſed ab alio referẽte, illi in animũ immittũtur. ¶ Nõ tamẽ intus digna geri promes in ſcænã] Excipit per enumerationẽ quæ ſint tantummodo referenda, non autem in ſcæna agenda: ubi annotanda ſunt illa antitheta intus, & promes in ſcænã. ¶ Quæ mox narret facundia præſens] Neq; enim omnino terribilia, miſerabilia, admirabila, inhoneſta ommittenda ſunt, ſed tantummodo ex oculis tollenda: quæ deinde oportet ut acta ſint, referantur: illud autẽ ex oculis tolles, & facũdia præſens antitheta ſunt. ¶ Præſens facundia] Id eſt facundus aliquis nuncius præſens. Debet enim rei expoſitio eſſe præſens, etſi res nõ debet. uſus eſt uero eo genere trãslationis, quo uirtutes, et uitia pro ipſis, in quibus illa ſunt ponimus: ut apud Cice. pro Milone. Inſidiator ſuperatus, ui uicta uis, uel potius oppreſſa uirtute audacia eſt. ¶ Nec pueros corã populo Medea trucidet] Quod

iam

lam dixit, illuſtrat exemplis, & interpretatur: quam rem à Seneca miror neglectã, qui in ſcænam trucidantem filios Medeam induxerit, cum in Thyeſte, & Atreo id ſeruauerit diligentius. Quamobrẽ quorundã iniquiſſimorum, atq; improbiſſimorum hominũ imprudentiam, & arrogantiã miror, qui uel rerũ ignoratione, & inſcitia, uel inuidia, & maleuolentia ducti & Speronem ſimul ſummæ probitatis, ſapientiæ, & eloquentiæ uirum grauiſſimis uerbis reprehendunt, atque exagitant. quia ſcilicet non errauerit, & Horatij de rerum minime ante omnium oculos in fabulis proferendarũ ratione ſententiam improbat. quia recte præceperit, ut inde Senecam in hunc errorem prolapſum extollant, ac tueantur. Hos ego tacitus præteriſſem, & rẽ omnem ſapientiſſimorum uirorũ iudicijs reliquiſſem, niſi ſe publice iactarẽt, ſuperbeq; gloriarentur, ſe multis, & grauibus argumentis, & Ariſtotelis niti authoritate, Quare ut aliquãdo apud homines in hac re ignorantiæ ſuæ, & maleuolentiæ firmiſſimũ tribuãt teſtimonium ijs breuiter & ſigillatim reſpondebo, quod dũ facio optimi, & ſapientiſſimi lectores quæſo diligenter attendite, & æquis animis iudicate. Animaduerti omnem iſtorũ accuſationem contra Horatij ſententiã in duas diuiſam eſſe partes, quarũ altera ad probandũ cædes, cruciatus, & reliqua huiuſmodi in ſcænam publice proferenda hoc nititur argumento. Si finis tragœdiæ, ad quem omnia diriguntur in mouendo terrore, & miſericordia poſitus eſt, eaq; aptiora ſint ad hos animorum motus concitãdos, quæ oculis aſpiciuntur, quã quæ per nuncios relata audiuntur, nulli dubiũ eſt non ſolũ in ſcænam prolata hæc huiuſmodi æquis animis ferenda, ſed etiã ſummopere cõmendanda. quia præcipue ad finem ſpectant. Altera tanquã infirmiſſimis fundamentis in Ariſtotelis authoritate, & uerbis diuerſum neſciò quid ab Horatij ſententia, ut aiũt, ſignificantibus collocata eſt. Itaq; mihi certũ eſt hanc eandẽ diſtributionẽ ſic in Horatij defenſione ſeruare, ut omnes intelligãt nihil me nec ſubterfugere uoluiſſe reticendo, nec obſcurare dicendo equidẽ niſi Horat. uidiſſet in cõmunibus omnium ſenſibus, naturaq; ipſa poſitũ eſſe, magis ſcilicet cõmouere animos, atq; afficere quæ oculis uidẽda ſubijciũtur, quã quæ relata audiuntur, nõ ſolũ maxime ignarũ, & imperitum artis poëticæ, ſed ne hominem quidẽ exiſtimarẽ. uerum cũ hoc ipſe longe proſpexerit, atq; etiam imperitorũ, & uulgarium hominum tacitæ obiectioni ultro reſponderit ſub his uerbis Segnius irritant animos demiſſa per aurem Quã quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, & quæ Ipſe ſibi tradit ſpectator. non tamen intus Digna geri promes in ſcœnam, multaq; tolles Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens. Tam Horatium ſapientiſſimum, & prudentiſſimum, quàm eius accuſatores imprudentes, & ſtolidos iudicamus. non debent autẽ cædes, & huiuſmodi in ſcænã proferri ea ratione. quia locus genus tragœdiæ inartificioſum omnino uideretur, nullãq; afferre ſcriptoribus cõmendationem cum minime ab eorum ingenio, & iudicio terror, & miſericordia proficiſcatur, ſed ab ipſo ſpectaculo, quòd ſcilicet ex ſe ipſis ſpectatores cæde publice ante omnium oculos patrata, non ex uerbis poëtæ perterreantur, & miſereantur. Hanc rationem: ut ſcriptionis genus: hoc eſt epiſtola ipſa requirere uidebatur: latenter, & unico uerbo attigit etiam ipſe Horatius, dum ait: & quæ ipſe ſibi tradit ſpectator. quaſi tacite inferre uoluerit, ſpectatores non ex uerbis tragicorũ poëtarum: ubi hæc publice peraguntur. terrorem, atq; miſericordiam, ſed ipſos ſibi in animum demittere, nullaq; in re eorum ingenio, atq; artificio indigere. Quam ob rem nihil penitus arti relinqueretur ad efficiendos auditores, ſed omnis ſcriptorum gloria ab hiſtrionibus præriperetur: ſi res ipſæ per ſe ante oculos collocatæ, non referentiũ uerba terrore, atq; miſericordia animos concitarẽt, quod in primis tragœdia ipſa requirit. nã cũ uerborũ ui, atq; eloquẽtiæ artem præ ſe ferãt ſcribentes: ſi publice miſerabilia, terribilia agãtur, eripitur artis demõſtrãdæ opportunitas, remanetq; imperfectũ poema, atq; obſcurũ poſt actionẽ, atq; ſpectaculũ. quia nunq̃ legẽtiũ animos cõmoueret. Hinc nõnulli præſtãtiorẽ epopeiã tragœdia iudicarũt. quia minus indigeat reb. extrinſecus ſumptis, ad melioreſq; ſpectatores, hoc eſt ad lectores

lectorés ipſos tantum modo referatur. Vnde ait Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum, eos poetas magìs probari, qui præter ſpectaculum etiam in legendo delectant. Quanto igitur epopeia tragœdia præſtantior eſt, quia minus indigeat rebus extra de ſumptis, tanto & genus illud tragœdiæ præſtantius iudicandum uidetur, quod magis ad heroici poëmatis formam accedat, minusq́; rerum externarum auxilio egeat. Præterea minus etiam terribile, aut miſerabile uideri illud genus tragœdiæ, quod à ſcænæ apparatu proficiſcitur, affirmare poſſemus. quia adimit fidem. adempta autem fide adimitur omnis & terror, & miſericordia. nam quemadmodum res ueræ magis mouent, ſi uideantur, quàm ſi relatæ ab alijs audiantur. ita etiam fictæ riſum potius, quàm terrorem, aut miſericordiam concitabunt. atque ideo inquit Horatius, incredulum ſe odiſſe hæc huiusmodi, licet ea oculis uidenda ſubijcerentur. Ita enim fieri ſolet in his rebus, quæ ſictæ ſunt, non ignorantibus præcipue ſpectatoribus fictas, quæ tamen ſi audiuntur maiorem uim habent. quia latent ea, quæ ficta ſunt. Vnde cum ad hoc reſpiceret Ariſtoteles dixit. Porro ſi quis illa, quæ de perſecutione in Hectorem dicta ſunt in ſcænam afferat utique ridicula apparere fecerit, nam & illos ſtare, & hũc abnuere uidere eſſet id, quod prorſus ipſis carminibus latet. Præterea cum poëma ab omni parte ſummum, perfectumq́; eſſe debeat, ac nihil mediocre, aut tolerabile admittat: cum non ad neceßitatem: ut reliquæ ferè artes: ſed ad animorum oblectationem inuentum, conſcriptumq́; ſit, ac ſi paulum ſummo diſcedit uergat ad imum: cum affirmet Ariſtoteles hoc eſſe præſtantius, meliorisq́; uatis, quod relatione fit, quàm quod actione, nonne tacite ex eius uerbis alterum: quia non ſummum eſt repudiandum conijcimus? cum minime in poëmate mediocritas concedatur: ut paulo poſt diſputabimus? Quamobrem adeo graue crimen putamus cædes, & homicidia in ſcænã afferre: ac homicidium committere. Quia uero iam alteram partem: ut nobis uidemur: ſatis aperte probauimus, reliquum eſt, ut de hac tota re Ariſtotelem diſputantẽ audiamus, in eiusq́; uerbis aliquanto conſiſtamus: ut clarißime dijudicemus, utrum diuerſum quid, atque diſcrepans inter Ariſtotelem, atque Horatium reperiatur: ut iſti ſomniant, & hallucinantur, an uero inter ſe potius ita conſentiant, ut nihil alter ab altero differre, niſi carmine, uel ſoluta oratione uideatur. Verba autem Ariſtotelis ex libro de poetica hæc ſunt. Terrificum uero illud, atque miſerandum, cum ab apparatu ſcænæ proficiſcitur, tum à rerum compoſitione id, quod multo præſtantius, meliorisq́; uatis eſt: ſi igitur hoc genus rerum terribiliũ, & miſerabilium, quod à rerũ cõpoſitione proficiſcitur eſt præſtãtius, & melioris uatis: ilud certe quod à ſcænæ apparatu prouenit, minus præſtans, uatisq́; minus boni iudicandum eſt: ſi minus præſtans, uatisq́; minus boni. ergo peßimum. ergo imperfectum. quia in poemate non admittitur: ut diximus: mediocritas, & quia poema ſi paulum ſummo diſcedit uergit ad imum. uſus autem eſt comparatiuo præſtantius, & melioris uatis non ut illud genus etiam rerum terribilium, atque miſerabilium, quod à ſcænæ apparatu proficiſcitur præſtans, & boni uatis eſſe: ſed ut alterũ genus præſtans, alterum nullius excellentiæ, atque præſtantiæ ſignificaret uſitatißima elocutione tã apud Græcos, quã apud Latinos. Hac enim eadẽ dicẽdi ratione utitur idẽ Ariſt. paulo poſt, cũ de altero genere rerũ terribiliũ atq; miſerabiliũ pertactat, quod ad ſpectaculũ pertinet, cũ ait illud eſſe ἀτεχνότερον: hoc eſt inartificioſius, nõ ut illud alterũ inartificioſum, hoc uero inartificioſius, ſed ut alterũ artificioſum, ſiue artificio alterũ ſignificaret, quã ſententiã, quæ proxime ſequũtur uerba, declarãt. Sic enim, inquit, fabulã cõtexuiſſe oportet, ut etiam ſublato ſpectaculo quis quæ geri cõtigerũt præcipiẽs planè exhorreat, miſereaturúe (in hoc enim omnis ars, omnisq́; doctrina ſcribentiũ poſita eſt) illud autẽ q̃ ad ſpectaculũ pertinet in artificioſius eſt (ita illud ἀτεχνότερον interpretamur) ut impẽdio indiget, de quo genere dicẽdi ſupra copioſe diſputauimus, cũ illud Horatij in hac eadẽ epiſtola: doctus iter melius interpretaremur. Qua in re igitur diuerſus ſit ab Hor. Ariſt. iſti uideãt. De Seneca, qui in hũc errorem

rem lapſus eſt nihil dico ſatis eſt inter tragicos à Quintiliano non enumeratum. quia parum fortaſſe præcepta tragœdiarum ſeruaſſe illi uiſus eſt, & ſi eius exemplis utitur. nam & Ariſtoteles plurimorum poëtarum in tradenda doctrina exempla recitat, quos tamen improbat. Ex Græcis non habemus, qui uſu ſint hoc terribiliũ, & miſerabilium rerũ genere, quod à ſcænæ apparatu proficiſcitur, niſi Aeſchylum, qui parum, aut nihil ſeruare artis præcepta uiſus eſt. quia nondũ tragœdia ad eam perfectionẽ peruenerat ſua ætate, ut hæc ſeruarentur, quæ arte omnino tradita ſunt. nã neq; tragœdias ſuas ſpatio unius ſolis terminat: ut præcipit Ariſtotel. ut reliqua omittamus. De tragicis uero poetis, noſtri temporis, qui hoc genere rerũ terribilium & miſerabiliũ floruerunt, quod à ſcenæ apparatu proficiſcitur, qui tantum à perfecta tragœdiæ forma, quantum ab excellentium tragicorũ ætate diſtant, plura nõ dicimus. Quare ex hac, improborũ, atq; antiquiſſimorũ hominum in Horatium accuſatione in eo tractatu, qui contra Canaces tragœdiam ſcriptus eſt, reliqua eiuſdem generis exiſtimamus.

¶ Pueros] More Græcorum filios dixit: ut etiam ab Odis: Dicamq; & Alciden, puerosq; Ledæ. ¶ Trucidet] Non dixit, occidat, ſed trucidet ad immanitatem illius exprimendã, quæ ſi truncãdo minutatim cædat. ¶ Aut humana palam nepotum coquas exta nefarius Atreus] Quæ poſtea Thyeſti patri opponat comedẽda, quod à Cheremone in Thyeſte narratũ uerisimile eſt, quod tragœdiæ argumentum ille tractauit, & Chantharus, & Phileterus: ut Athenæus affirmat: ad quos fortaſſe alluſit Horatius hoc loco, eos cõmendans, ſi ſeruauerint, damnãs, ſi neglexerint: hæc uero quantũ attinet ad terribilia, & miſerabilia euitãda. ¶ Nefarius] Ex ſua ſententia cũ aſſeueratione nefariũ appellat Atreũ Horatius, cũ & innocentes pueros occiderit, & occiſorũ exta decocta fratri tradiderit epulanda. Aut in auem Progne uertatur Cadmus in anguem] De incredibili, & portentoſo, ut appellat Ariſtoteles, genere argumẽti hoc dixit, hoc eſt, de ſecũda rerũ parte tantummodo referendarũ, nõ autem in ſcæna agẽdarum. Vnde & paulopoſt. Ficta uoluptatis cauſa ſint proxima ueris, Nec quodcunq; uolet poſcat ſibi fabula credi, Neu pranſæ lamiæ uiuũ puerũ extrahat aluo Tragœdiam uero Prognes nemo ſcripſit, quod ſciã, ſed Terei apud Græcos Sophocles, ut meminit Ariſtot. in Poëtica quã deſideramus. ubi cõiunctim & de Progne tractatũ uerisimile eſt. ¶ Cadmus in anguẽ] In dracone: quis uero Cadmi ſumpſerit argumentũ incertũ eſt; credibile tamẽ eſt ab aliquo ſumptũ, quod ad noſtra tẽpora non peruenerit. hoc uero de Progne, & Cadmo dixit: quod attinet ad ea, quæ fieri non poſſunt. unde prudẽtiſſime Euripid. nec conuerſam facit in ſcæna, neq; intus, Hecubam in canẽ, ſed Polymneſtorẽ futurũ illi prædicentem inducit.

¶ Quodcunq; oſtẽdis mihi ſic, incredulus odi] Cõcludit præceptũ de rebus ex ſua ſententia ¶ Oſtẽdis] Id eſt re præſente oſtendis. Oſtẽdere enim eſt rẽ præſentem ore protenſo indicare. cũ uero de his loquatur, quæ in ſcæna ante omnium oculos aguntur, proprie dixit oſtendis. ¶ Sic] Hac ratione: hoc modo: hoc eſt filios à Medæa publice trucidatos, Cadmũ in anguem conuerſum. ¶ Incredulus odi] Odi nefanda, & crudelia, quæ nõ poſſunt ſine ſummo odio aſpici, ac terrore: Incredulus ad ea, quæ fieri nõ poſſunt, quæ uidentur naturæ plurimum repugnare. ſiue ad nefaria tantũmodo. ¶ Neue minor] Cũ iam de tragœdiæ, & comœdiæ qualitate ex perſonis, et rebus copioſe tractauerit: de earundẽ quãtitate, & magnitudine præcipit hoc loco Horat. ait autẽ fabulã congruẽti magnitudine eſſe oportere: hoc eſt nec maiorẽ quinq; actibus, nec minorẽ: ne, ſi pluriũ partiũ ſit faſtidiũ pariat ſi pauciorũ, imperfectũ habere ne ſcio quid. Nã quemadmodũ ſiue animal, ſiue quodcũq; ex aliquibus compoſitũ non ordine tantũ uerũ etiã congruenti magnitudine conſtare debet: quandoquidẽ ex magnitudine, ordineq; pulchrum oritur. ita & fabulis congruam magnitudinem ineſſe oportet: quam memoria facilè complectamur. Sicuti enim, ſi per exiguum animal eſt, in eo pulchritudo conſiderari minime poteſt. nam confunditur in re perexigua conſideranda ſpeculatio. Ita pari

ratio

ratione quod omnino per magnum eſt, contemplantium conſiderationem elabitur. ¶ Fabula] Aut penitus ficta, aut mixta: intelligit autem comœdiam, & tragœdiam. ¶ Quæ poſci uult, & ſpectata reponi] Id eſt quæ ſemel ſpectata uult poſci, ut reponatur, & iterum recitetur, quemadmodum Terentij Eunuchus, qui quinquies recitatus eſt poſcentibus omnibus, ſiue alludit ad ueterum conſuetudinem, qui libros optimos quoſq; in bibliothecas reponebāt, & præcipue in bibliotheca Palatina, de qua in epiſtolis: Et tangere uetat Scripta Palatinus quæcunq; recepit Apollo. ¶ Vult] Præbet ſenſum uoluntatis rei inanimatæ. ¶ Nec Deus interſit] Duo eſſe perſonarū genera ex ſententia Horatij ſupra diximus, humanarū unū, diuinarum alterum: cum uero de humanis ex animi perturbationibus, & ætatum moribus copioſe præceperit, de diuinis hoc loco ordinate pertractat: quo modo ſcilicet in fabulis induci debeant. ait autem non eſſe ita inducendas, ut nihil ab humanis differant, ſed cum neceſsitas ipſa, difficultasq; rerum poſtulauerit: ut ſemper aliquid, quod ſupra hominem ſit, moliantur. hoc uero à Platone ſumptum eſt, qui ita inquit: niſi forte quemadmodum tragici, quoties ambigunt, commentitijs quibuſdam machinamentis ad deos confugiunt. Vnde cum Vlyſſes apud Sophoclem ſpecularetur Aiacem, iam tum in furorem conuerſum, uideretq; cum continuo cædentem greges? dubiusq; admodum eſſet, nec poſſet cauſam conijcere, qua id ipſe efficeret, ei omnia aperientem prudentiſsime facit Mineruam Sophocles. Neque enim quiſquam mortalium interiorem furioſorum hominum mentem dignouiſſet, niſi deorum admonitione, Palladisq; præcipue, quæ omnibus mentes & præbet, & adimit, eaſdemq; agnoſcit. Quare ex hoc præcepto ita Vlyſſem facit loquentem, eiq; reſpondentem Mineruam:

ὀδ. καὶ πρὸς τί δυσλόγιστον ὧδ' ᾖξεν χέρα; ἀθ. χόλῳ βαρυνθεὶς τῶν ἀχιλλείων ὅπλων. ὀδ. τί δῆτα ποίμναις τήνδ' ἐπεμπίπτει βάσιν; ἀθ. δοκῶν ἐν ὑμῖν χεῖρα χραίνεσθαι φόνῳ. ὀδ. ἦ καὶ τὸ βούλευμ' ὡς ἐπ' ἀργείοις τόδ' ἦν; ἀθ. κἂν ἐξέπραξεν, εἰ κατημέλησ' ἐγώ. ὀδ. ποίαισι τόλμαις ταῖσδε, καὶ φρενῶν θράσει; ἀθ. νύκτωρ ἐφ' ὑμᾶς δόλιος ὁρμᾶται μόνος. ὀδ. ἦ καὶ παρέστη, κἀπὶ τέρμ' ἀφίκετο; ἀθ. καὶ δὴ 'πὶ δισσαῖς ἦν στρατηγίσιν πύλαις. ὀδ. καὶ πῶς ἐπέσχε χεῖρα μαιμῶσαν φόνου;

ἀθ. ἐγώ σφ' ἀπείργω, δυσφόρους ἐπ' ὄμμασι γνώμας βαλοῦσα, τῆς ἀνηκέστου χαρᾶς. καὶ πρός τε ποίμνας ἐκτρέπω, σύμμικτά τε, λείας ἄδαστα βουκόλων φρουρήματα. ἔνθ' εἰσπεσὼν, ἔκειρε πολύκερων φόνον, κύκλῳ ῥαχίζων, κἀδόκει μὲν ἔσθ' ὅτε, δισσοὺς ἀτρείδας αὐτόχειρ κτείνειν ἔχων ὅτ' ἄλλοτ', ἄλλον, ἐμπίτνων, στρατηλατῶν.

ἐγὼ δὲ φοιτῶντ' ἄνδρα μανιάσιν νόσοις, ὤτρυνον, εἰσέβαλλον εἰς ἕρκη κακά. κἄπειτ' ἐπειδὴ τοῦδ' ἐλώφησεν φόνου, τοὺς ζῶντας αὖ δεσμοῖσι συνδήσας βοῶν, ποίμνας τε πάσας, ἐς δόμους κομίζεται. ὡς ἄνδρας, οὐχ ὡς εὔκερων ἄγραν ἔχων. καὶ νῦν κατ' οἴκους συνδέτους αἰκίζεται.

Ecce igitur, nondum dignum uindice, in quo diſſoluendo Palladis auxilio opus fuerat. Eodem modo apud Euripidem in Horeſte Apollo: Venus, & Diana in Hippolito: Minerua in Iphigenia Taurica, in Rheſo, & in Troadibus inducitur maxime autem abſurdum uidetur de inuocatione, ut nonnulli uolunt, ab Horatio dictum exiſtimare: cum hoc in loco de perſonis agat in tragœdia, & comœdia inducendis, & præterea illud ſequatur: nec quarta loqui perſona laboret, quod minime Epopeiæ, ſed tragœdiæ, & comœdiæ conuenit.

¶ Dignus uindice nodus] Exponente, & liberante te ab ignoratione rerum. Vindex enim pro liberatore, & aſſertore rei difficilis hic accipitur. Quare quod Plato proprie dixit: quoties ambigunt, Horatius per periphraſim circumſcribit: niſi dignus uindice nodus inciderit. ponitur autem nodus pro re dubia, ac difficili, quæ indigeat explicatione, & ſolutione. ¶ Nec quarta loqui perſona laboret] Cum de perſonarum qualitate iam dixerit: nūc de quantitate earundem pertractat, quot ſcilicet loquentes uno tempore in ſcæna induci debeant.

beant. ait autem, quartam perſonam, licet in ſcæna admittatur aliquando, interloqui tamen aut minime, aut rarò, aut pauca quædam debere: quòd multorum ſermones mentem confundant auditorum. Hoc enim per illud, laboret, uidetur ſibi Horatius uoluiſſe, non quòd nullo pacto quarta perſona recipiatur ut nonnulli uoluerunt, cum id præcipuè Græcorum, & Latinorum obſeruationibus uideatur repugnare. Hiſtrionum autem numerum, ut ait Ariſtoteles, ex uno in duos Aeſchilus primus auxit, ſermonemq́; primarum partium inſtituit, quos Sophocles ipſe cum ſcænæ ornatu ad tertias uſque produxit. ¶ *Authoris partes chorus*] *Cum in tragœdia, & comœdia chorus interponatur, qui uel aliquid inter unum, & alterum actum ſolus concinat, ut detineat ſpectatores: uel interdum unius perſonæ munere fungēs cum reliquis hiſtrionibus colloquatur: cōiunctim præcipit quem illi ſermonem in utraq; re tribuamus. Huiuſmodi autem conuenire, inquit, ut eas partes ſuſcipiat defendendas, quas author, ſi ei daretur in tragœdia, uel comœdia locus: ut in Epopeia, ipſe defenderet: præterea bene uiuendi præcepta ita rei actæ reſpondens, ut aptiſſimè cohæreant ex grauiſſimorum philophorum ſcriptis complectatur: ut propoſito rectæ conſcientiæ præmio ad uirtutē inuitet, à uitioq́ uel eius turpitudine, uel etiam metu pœnarum deterreat: cōtinebit autem rectè colendæ uitæ inſtitutiones, ſi modo, ut oportuerit, imperio rationis iracundiam rexerit. modò parſimoniam laudarit: modò leges, atq; iuſtitiam commendauerit. modò pacem populis exoptauerit: modò fidem in commiſſis ſeruauerit: modò deos pro indignè uexatorum ſalute, iniuriasq; iis facientium pernicie precatus fuerit.* ¶ *Authoris partes defendat*] *Quas ipſe author defenderet ſi ei, ut in Epopeia, ita in tragœdia, uel comœdia, daretur locus. Solent enim plerunq; authores in rebus bonis, aut malis ſuas ſententias interponere uel reprehendentes, ut res poſtulauerit, uel commendantes: ut apud Virgilium.* Heu uatum ignaræ mentes, quid uota furentē, Quid delubra iuuant? Et Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis. *Nonnulli uerò partes authoris defendere eum à maleuolorū contumelijs expurgare intelligūt: ut in Andriæ prologo fecit Terentius, quod in choro feciſſet libentius, ſi id quidē ſibi quoq;, ut antiquiorib. comœdiarū ſcriptoribus licuiſſet, quod Ariſtophanē in nebulis, & Sophoclē in Hippone, & Euripidē in Danae feciſſe Iulius Pollux atteſtatur.* ¶ *Authoris*] *Quāuis authorē dicat, quod nomen tam ad poetas, q̄ ad oratores extenditur, poetā tamē intelligit: eadē elocutione Quintilianus Latinos authores, ſummos authores eminētiſſimos authores, ſæpiſſime dixit licet apud Ciceronem in hac ſignificatione aut rarò, aut fortaſſe nunquā reperies: Actoris legit Griſolus, actorem intelligens per excellentiam hypocritam, qui primas partes agit, ut Aiacem, Horeſtem, Medæam: cuius in partes choro defendendas eſſe, ait intellixiſſe Horatiū: quod cum ijs uidetur pugnare, quæ dicuntur in his carminibus. Quomodo etenim bonis fauerit, & peccare timentes ſe amare oſtenderit, ſi Medeam defenderit omnium, qui unquam fuerunt, & ſceleſtiſſimam, & immaniſſimam, chorus? quam in eo ipſo his uerbis Euripides maxime deteſtatur:* ἰὼ γᾶ τε, καὶ παμφαὴς ἀκτὶς ἀελίου, κατείδετε, εἴδετε τὰν ὀλομέναν γυναῖκα. πρὶν φοινίαν τέκνοις προσβαλεῖν χέρ᾽ αὐτοκτόνον.

Chorus itaq; actorem, ſeu hypocritam non ſemper tuetur, ut putat Griſolus, ſed ſi bonus fuerit, & dignus defenſione. nam malos non ſolùm accuſabit, ſed ijs etiam imprecabitur: ut à Sophocle, & Euripide ſeruatum licet conijcere. Quamobrem ſi actoris potius, quam authoris ſcripſit Horatius: hoc ſenſu dixiſſe crediderim. agat primum chorus, & actoris partes ſuſtineat: deindè ita agat, ut uirili officio ſatisfaciat, id eſt, uehementer, & ut uiro dignum eſt, poſtremò, ne extra propoſitum euagetur. non enim ſatis eſt, ſi uehementer, animoſéque agat, notandis uitijs, uirtutibusq; extollendis: ſed hoc etiam requiritur, ut ea quæ agendo pronunciat, cum ipſa re, id eſt cū tragœdiæ argumento cohæreant. ¶ *Officiumq; uirile*] *Quod ad unamquamq; uirtutis partem ſpectauerit. hoc enim officium uirile intelligo, cum nihil magis in*

gis in uita homines efficere deceat quàm quod cum uirtute coniunctũ ſit: quæ cum uiro ſit maxime propria ab eo etiam nomen ſumpſit: niſi malis officium uirile ad fortitudinem, atq; animi magnitudinem referre, quæ à Græcis ἀνδρεία *dicitur: ut facit Seneca ſub chori perſona in Hercule Oeteo his uerbis,* Nunquam ſtygias fertur ad umbras. Inclyta uirtus: uiuite fortes, Nec Letheos ſæua per amnes Vos fata trahent: ſed cum ſummas Exiget horas conſumpta dies, Iter ad ſuperos gloria pandet. *Vbi uirtutem pro fortitudine accipit: Defendet aũt officiũ uirile chorus, ſi bonis partes authoris ſuſcipiẽs, ut diximus, fauerit, fauebit aũt bonis, ſi ad rei qua de agetur, propoſitam inuentionem modo iracundiã cohibuerit. modo iuſtitiã, atq; parſimoniã laudarit: modo pacem cõmendauerit, et reliqua executus fuerit, quæ his carminib. breuiter enumerãtur.* ¶ Neu quid medios intercinat actus] *Hoc eſt nil canat in medio actuũ, quod præcipue ad officiũ uirile pertinuerit quod extra propoſitũ ſit, minimeq; deceat. Hoc aũt euitabimus, ſi modo iracundiã ut in Thyeſte, modo crudelitatẽ, ut in Medæa, deteſtabimur, modo pudicitiã, ut in Hyppolyto, modo fortitudinẽ, ut in Hercule ſummis laudib. extulerimus: ut cum philoſophiæ moralis præcepta adhibeamus, ita tamẽ ad propoſitã inuentionem adiungamus, ut cum reipſa conuenire uideantur.* ¶ Ille bonis faueat] *Vberius explicat, quid per, officium uirile defendere, ſibi uoluerit. hoc eſt bonis fauere. fauet autem bonis chorus, in Helectra apud Sophoclem eius pietatem commendans, & Clitemneſtræ improbitatem incuſans:* ἰὼ παῖ παῖ δυστανοτάτας ἠλέκτρα ματρὸς, τίν' ἀεὶ τάκεις ὧδ' ἀκόρεστον οἰμωγὰν τὸν πάλαι ἐκ δολερᾶς ἀθεωτάτας ματρὸς ἁλόντ' ἀπάταις ἀγαμέμνονα, κακᾷ τε χειρὶ πρόδοτον; ὡς ὁ τάδε πορὼν ὄλοιτ' εἴ μοι θέμις τάδ' αὐδᾶν. *Quibus uerbis bonis fauere chorum uidemus.* ¶ Et conſilietur amice] *Horatij mentem, & uetuſtiſſimorum exemplarium authoritatem ſecuti, conſilietur, reſtituimus, cum conſoletur antea legeretur. Nihil enim choro magis proprium eſſe uidetur, quàm ſuadere, hortari monere, conſolare & reconciliare, quæ omnia hoc uerbo comp'exus eſt. Quare niſi Horatius ita dixiſſet, omiſiſſet profecto eam partem, quæ choris maxime propria eſſe uidetur. Neq; uerò infrequẽs cuiquam hoc uerbum uideri debet, cum eo etiam in Odis utatur:* Hac Quirinus Martis equis Acheronta fugit, Gratum eloc uta conſiliantibus Iunone diuis, *Eſt autem, amice conſiliari, conſulere ut amicis ſolemus, hoc eſt minime doloſe, ſed ut amicũ amico conuenit, ſumma cum fide, & integritate: conſulit autem bonis amice chorus, cum in omnibus tragœdijs apud Sophoclem, tum maxime in Oedippo Tyranno his uerbis:* πιθοῦ θελήσας, φρονήσας τ' ἄναξ λίσσομαι. *Et paulo poſt.* τὸν οὔ ποτε πρὶν νήπιον, νῦν τ' ἐν ὅρκῳ μέγαν, καταίδεσαι. τὸν ἐναγῆ φίλον μήποτ' ἐν αἰτίᾳ σὺν ἀφανεῖ λόγῳ ἄτιμον ἐκβαλεῖν. ¶ Et regat iratos] *Per ſingularia Horatius declarat plenius, quod generatim dixerat, partes authoris, & officium uirile defendere, & bonis fauere, iiſq; conſiliari.* ¶ Regat iratos] *Per ea, quæ contra iracundiam dixerit: ut in Aiace, ut iratum Menelaũ leniat:* μενέλαε, μὴ γνώμας ὑποστήσας σοφὰς, εἶτ' αὐτὸς ἐν θανοῦσιν ὑβριστὴς γένῃ. *Et ad Agamemnonem paulo.poſt:* εἴθ' ὑμὶν ἀμφοῖν νοῦς γένοιτο σωφρονεῖν τούτου γὰρ οὐδὲν σφῷν ἔχω λῷον φράσαι. ¶ Et amet peccare timentes] *Non timentes propter propoſitas pœnas, ſed uirtutis amore timentes peccare. neq; enim cõmendari debent, qui pœnarum metu à ſceleribus ſe continent ſed qui uirtutis amore. Quare cum idem ſit amare, peccare timentes & bonis fauere: cum ſuperioribus partibus ex tragœdiarum choris exempla attulerimus, ad hanc partem nullum affero.* ¶ Ille dapes laudet menſæ breuis] *Et per hoc priuatum mediocrium hominum ſtatum, tanquam magis publico, & regio exoptandũ, & eligendum: ut in Thyeſte apud Senecã facit chorus:* Stet, quicunq; uolet, potens Aulæ culmine lubrico: Me dulcis ſaturet quies. Obſcuro poſitus loco Leni perfruar ocio. Nullis nota Quiritibus Aetas

per tacitum

per tacitum fluat. Sic cum tranſierint mei Nullo cum ſtrepitu dies, Plebeius moriar ſenex. Illi mors grauis incubat, Qui notus nimis omnibus Ignotus moritur ſibi.

¶ *Menſæ breuis dapes*] *Id eſt, illud uitæ genus, quod non ſplendidiora, & ſuperbiora conuiuia, &, ut alibi ipſe dixit, regios apparatus admittat, ſed breuiori menſa priuatorum more contentum eſt. Vnde & illud de Tigellio dictum in Sermonibus aperte declarat, quod hoc loco ſibi per dapes menſæ breuis uoluerit* Horatius: *Modo reges, atq; tetrarchas: Omnia magna loquẽs, modo ſit mihi mẽſa tripes, & Concha ſalis puri.* ¶ *Menſæ breuis*] *Id eſt, tenuis, & anguſtæ, eodem modo de eadẽ re Seneca: Tutusq; menſa capitur anguſta cibus: Siue intelligit uictus parſimoniam, id eſt eas dapes, & ea conuiuia, quæ breuiſſimo temporis interuallo ad eorum differentiam, quæ ad Solis uſq; ortus perdurare dicuntur.* ¶ *Ille ſalubrem iuſticiam*] *Quam ſolam uirtutem grauiſſimi philoſophi iudicarunt, cum nunquã in uitium delabatur, ſed prudentiã, fortitudinem, temperantiam, ſi ſibi adiunctæ ſint, uirtutes efficiat, ſin contrario, iniuſticiæ uitioſitates. Atq; ideo ſapientiſſime Socrates apud Platonẽ, quod cum ea fieret, uirtutem, quod abſq; illa, prauitatem exiſtimabat: cum nihil penitus laudari poſſit, quod ab ea ſeiunctum ſit. Quamobrem recte ad inuicem uirtus, & iuſtitia conuertentur: ut & uirtutem ſolam iuſtitiã, & iuſtitiã ſolam uirtutẽ eſſe dicamus, qua qui præditi ſunt, uiri boni nominantur. appellat aũt ſalubrem. nam ciuitates illæ ægrotant, in quibus iuſticia minime ſeruatur, ac uiget. Iuſtitiam uerò laudat chorus apud Euripidem in Andromache eam uitæ rationem approbans, in qua nulla præter iuſtitiam potentia priuatim, & publice ualeat:*
ταύταν ᾔνεσα, ταύταν καὶ φέρομαι βιοτάν, μηδὲν δίκας ἔξω, κράτος ἐν θαλάμοις, καὶ πόλει δύνασθαι. ¶ *Salubrem*] *Iuſticia enim regna, & imperia conſeruantur & publica ciuium, & cõmunis ſalus continetur.* ¶ *Legesq;*] *Quibus bonis præmia, improbis pœnæ decernuntur, boneſta iubentibus, prohibentibusq; contraria: Has tacite laudat chorus apud eundem in Supplicibus, dum ciuitatis opem implorat ad ſuccurrendum legibus, ne à mortalibus polluãtur, & apud Sophoclem in Oedypo Tyranno:* εἴ μοι ξυνείη φέροντι μοῖρα τὰν εὔσεπτον ἁγνείαν λόγων ἔργων τε πάντων, ὧν νόμοι πρόκεινται ὑψίποδες οὐρανίαν δι' αἰθέρα τεκνωθέντες. ὧν ὄλυμπος πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν θνατὰ φύσις ἀνέρων ἔτικτεν, οὐδὲ μήν ποτε λάθα κατακοιμάσει. μέγας ἐν τούτοις θεός.

¶ *Et apertis ocia portis*] *Pacem & concordiã per ea, quæ pacis tempore fieri ſolent, circumſcripſit: cum quæ fiunt belli tempore longe contraria ſint: ut illud, Qua mœnia clauſis Bellum acuunt portis: Comendat aũt chorus pacem cum bello imprecatur, quod facit apud Sophoclem in Aiace his uerbis:* ὄφελε πρότερον αἰθέρα δῦναι μέγαν, ἢ τὸν πολύκοινον ᾅδαν, κεῖνος ἀνήρ, ὃς στυγερῶν ἔδειξεν ὅπλων Ἕλλασι κοινὸν Ἄρη. ἰὼ πόνοι πρόγονοι πόνων. κεῖνος γὰρ ἔπερσεν ἀνθρώπους. κεῖνος οὔτε στεφάνων, οὔτε βαθειᾶν κυλίκων νεῖμεν ἐμοὶ τέρψιν ὁμιλεῖν, οὔτε γλυκὺν αὐλῶν ὄτοβον, δύσμορος, οὔτ' ἐννυχίαν τέρψιν ἰαύειν. ἐρώτων· ἐρώτων δ' ἀπέπαυσεν. *Et apud Ariſtophanem in Pace:* χαῖρε χαῖρ' ὦ φίλταθ' ὡς ἀσμένοισιν ἦλθες ἡμῖν. σοῦ γὰρ ἐδάμην πόθῳ, δαιμόνια βουλόμενοι εἰς ἀγρὸν ἀνερπύσαι. ἦσθα γὰρ μέγιστον ἡμῖν κέρδος ὦ ποθουμένη πᾶσιν, ὁπόσοι γεωργικὸν βίον ἐτρίβομεν. μόνη γὰρ ἡμᾶς ὠφέλεις. πολλὰ γὰρ ἐπάσχομεν πρίν ποτ' ἐπὶ σοῦ γλυκέα κἀδάπανα καὶ φίλα. τοῖς ἀγροίκοισι γὰρ ἦσθα χῖδρα καὶ σωτηρία, ὥστε σε τά τ' ἀμπέλια καὶ τὰ νέα συκίδια τἄλλα θ' ὅσ' ἐστὶ φυτά, προσγελάσονταί σε λαβόντ' ἄσμενα. ¶ *Ille tegat cõmiſſa*] *Hoc eſt ſit fide plenus in cõmiſſis tegendis. Fidei etenim comes eſt taciturnitas, quæ in re cõmiſſa tegenda maxime cernitur. Vnde Simo ille Terentianus: Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem, quam paro, Sed his, quas ſemper in te intellexi ſitas Fide, & taciturnitate. Eadẽ elocutione & in epiſtolis: Arcanum neq; tu ſcrutaberis ullius unquã: Cõmiſſumq; teges: Tegit aũt cõmiſſa chorus in*

rus in Philoctete, ubi rem omnẽ diſſimulans ita Vlyſſi, & Aridis imprecatur apud Sophoclẽ
ὀρεστέρα παμβῶτι γᾶ μᾶτερ αὐτοῦ διὸς, ἃ τὸν μέγαν πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις.
σὲ κἀκεῖ μᾶτερ πότνι' ἐπηυδώμαν, ὅτ' ἐς τόνδ' ἀτρειδᾶν ὕβρις πᾶσ' ἐχώρει,
ὅτε τὰ πάτρια τεύχεα παρεδίδοσαν. ἰὼ μάκαιρα ταυροκτόνων λεόντων ἔφεδρε, &c.
Sed uideat prudens lector, ne pro tegat cõmiſſa legendũ ſit, regat cõmiſſa, propter ſimilitudinem literarũ, hoc enim choris magis propriũ eſt, quæ ſibi cõmiſſa ſunt diligẽter cuſtodiat, & tueatur: ut faciat chorus apud Sophoclem in Philoctete, qui rem cõmiſſam diligenter exequitur. Vnde quærenti quid in ea facere eum oporteat, Neoptolemus reſpondet, dandam operam ut præſentia curet. ¶ Deosq́; precetur, & oret, ut redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis] Redeat miſeris proſpera fortuna: ut facit chorus in Aiace his uerbis: ἀλλ' ἀπερύκοι καὶ ζεὺς κακὰν καὶ φοῖβος ἀργείων φάτιν. ¶ Abeat fortuna ſuperbis] Qui ſemper humilioribus iniurias inferunt: ut facit chorus apud eundem in Electra, ὡς ὁ τάδε πορὼν ὄλοιτ' εἴ μοι θέμις τάδ' αὐδᾶν. ¶ Tibia] Cũ ſupra de choro multa copioſe, & de reb. in eo continẽdis preceperit, ordinate de melodia pertractaturus, ad quã chori modulationes aptarẽtur, ſumpta hinc occaſione oſtẽdit qualis iam antea illa Romæ adhibita fuerit, rudis ſcilicet, & incõdita, qualiſ'ue poſtea ſuauior ſcilicet, ac delicatior pro populi Romani ingenio reddita ſit: ut pote antea caſti, ac ſeueri, ſuis uerò temporib. delicati, & tanquã laſciuiẽtis, quantumq́; ars ipſa conſcribendorũ carminũ, quæ à choro concinerentur, paulatim creuerit ornatu uerborum, et grauitate ſententiarũ, & muſica ipſa inſtrumenta, & ueſtimenta luxuriẽ quaſi quandã, laſciuiamq́; aſſumpſerint. Ait aũt primo tibias, easq́; admodũ tenues, ac ſimplices choris ſolitas accõmodari tunc utiles, et quæ ſatis eſſent caſto uerecundoq́; populo. Poſtea uerò creſcẽte in dies Romæ paulatim hominũ multitudine, atq; una luxurie grãdiores adhibitas, orichalcoq́; uinctas: ut formæ, & uocis magnitudine cũ tubis certarent: honeſtiora deinde addita ueſtimenta cum prius aut nullis, aut perexiguis uterentur. Vltimoq́; maiori arte ſubiecta ſciẽtia, atq; elegantia, odes conſcriptas illuſtrioribus uerborũ luminibus, grauioribusq́; ſententijs refertas, cum in ijs antea rerũ, & uerborũ uenuſtas plurimũ deſideraretur. Sed antequã ad ea explicanda perueniã, quæ ab Horatio de acceſſione melodiæ hoc in loco tradita ſunt, uidentur ea eſſe refutãda, quæ à Grifolo obijciuntur, ne de populo Romano hæc dicta eſſe intelligamus: ut inde omnia clarius, & dilucidius percipiãtur. Tria aũt ſunt in primis, quib. nititur Grifoli opinio, Tibiã non fuiſſe à Romanis inuentã: neq; tibiæ foramina quenquã ex Romanis addidiſſe, neq; ueſtimẽta inueniſſe, neq; Romanũ populum poſt primã fabulæ actionem paruũ, aut numerabilem fuiſſe: cum poſt bella punica Græcis Romanus admorit acumina chartis, & cũ præcipue etiam multo ante ex cenſu Tullij octoginta millia ciuiũ reperta ſint. His gradatim reſpondeo: Horatium nõ à Romanis primo tenues, deinde maiores factas, & inuentas tibias, ſed primo apud eos tenues choris, deinde ſuo tempore maiores adhibitas dicere, cum dicat ſuperiori tempore tibiam tenuẽ, ac ſimplicem paucis admodũ, uel potius nullis foraminib. aſpirare, & adeſſe choris fuiſſe utilem, cũ pauci tunc admodũ eſſent ſpectatores, deinde etiam ſuo tempore maiorẽ factam, orichalcoq́; uinctã. Quamobrẽ nullum in his uerbũ de tibiæ inuentione, ſed tantũmodo de acceſſione uideo: Quòd uerò ait neminẽ ex Romanis tibiæ foramina addidiſſe, uidetur ſine dubio ad uerba Horatij parũ attẽdere. neq; enim ille hoc dicit ſed priſcæ, motumq́; luxuriã ſuis temporib. additam arti non ad foraminũ inuentionem, ſed ad tibicinum ſui temporis laudẽ, ſoniq́; uarietatẽ, ac iucunditatem. De ueſtimẽtis nihil dico, cum ex uerbis Horatij nihil tale percipiatur, quale Grifolus aſſerit. neq; enim à Romanis inuenta, ſed tantũmodo ſcribit adhibita. Quare cum nullũ ſit uerbũ neq; de tibiæ, neq; de ueſtimentorũ, neq; de carminũ inuentione, ſed de acceſſione tantũmodo, ut, qui omnia diligenter, & iuſte perpenderit, apertiſſime iudicabit, accedo ad reliqua. Loquitur igitur Horatius de ea parte comœdiæ,

& tragœdiæ, quæ cũ ſeparata actio ſit, multo etiam ante utriuſq; actionẽ cœpit eſſe. Quamobrem de melodiæ argumento pertractaturus choros tantũ modo nominat, qui nõ parũ ante comœdias, & tragœdias Romæ adhibiti ſunt: pro à Numa Pompilio: ut ex his Liuij uerbis colligitur. Salios item 12. Marti Gradiuo legit, tunicæq; pictæ inſigne dedit, & ſuper tunicã ahenũ pictori tegumen, cœleſtiaq; arma. quæ ancilia appellantur ferre, ac per urbem ire canentes carmina cũ tripudijs, ſolenniq; ſaltatu iußit. Ecce chorum Saliorũ: quandoquidẽ nihil aliud ille eſt, q̃ canentium lætitiæ cauſa, et ſaltantiũ multitudo. Vnde Plato in 2. de legibus. Chorea uero, inquit, omnis tripudiũ ſimul eſt, & concẽtus. Siue cuiuſcunq; hominũ generis collectio, qua in ſignificatione frequẽtißime uſurpatur à Platone tum in Protagora, tum alijs etiam pluribus locis. quòd uerò in his Liuij uerbis de tibia choris adhiberi ſolita deſideratur, ſupplet Dionyſius Halicarnaſſeus, de hac eadẽ re uerba faciẽs: Mouẽtur enim, inquit, Salij ad tibiã ex modulo enoplijs motibus, quinq; ſimul, ac inciſim, quinq; patria quædã canentes carmina cum tripudijs, ſolenniq; ſaltatu ſimul choreis: qua expoſitionis ratione tolluntur omnia. quæ de populi paucitate, & urbis magnitudine lectorũ animos ancipites reddere poterant. Vnum tantummodo reliquũ eſt, quod obijcitur à Griſolo, populũ Rom, ſub Romulo neq; frugi, neq; caſtum, neq; uerecundũ fuiſſe, cum è ſceleratorũ hominum in Aſylum confugientiũ numero fuerit: quod nihil obſtat, cum præſertim & ille ſub Numa, de quo loquor, & ſub cæteris regibus religione, & optima diſciplina ita fuiſſe inſtitutũ affirmet, ut & caſtũ, & frugi, & uerecundũ fuiſſe minime neget. Quòd uerò ait è Ser. Tullij cenſu octoginta millia ciuiũ cenſa: nihil commoueor: cũ chorus primo à Numa multo antè cenſum Seruij Tullij pluſquã. C. annis incœperit, quod etiã ſi ita eſſet parum admodũ me perturbaret, cum Horatius paruũ dicat Romanum populũ ad magnitudinẽ ſui tẽporis eodẽ modo, quo Phyſici terrã ad magnitudinẽ cœli puncti modũ obtinere docẽt. Quamobrẽ non eſt ueriſimile Horatiũ, Romanũ, Romæ domicilium habentẽ, Romæ tunc temporis hæc perſcribentẽ, cum populũ, & urbẽ non addito nomine dicat aliũ, uel aliam, q̃ uel Rom. Pop. uel Romanã urbem intelligere: eo præcipue tẽpore, quo ſub Auguſto uniuerſi terrarũ orbis imperiũ obtinebat: cum præſertim externi, urbis, & populi appellatione per excellentiã Romanum populũ, & Romanã urbem intelligant. Quamobrem cum nihil omnino Griſolus definiat, neq; de quo populo loquatur Horatius, aperiat: nonnulli illius ſecuti ſententiam fortaſſe, quod ab Horatio dicitur, nõ de Romano populo, ſed de uniuerſa hominũ multitudine exiſtimauere: ſed ij parũ uidentur aduertere, populũ eſſe iuris conſenſu, & cõmunionis cauſa intra una mœnia ſocietatẽ, ut Romanũ Carthaginienſem, Atheniẽſem, Lacedæmoniũ, Thebanum. ijſdem & quod ſequitur, magnopere refragatur, poſtquã cœpit agros extendere uictor, & urbem Latior amplecti murus: quod de uniuerſo hominũ numero in ſyluis degente dici minime poſſe crediderim. His igitur à nobis breuiter ueritatis cauſa ad utilitatem omniũ explicatis, inſtitutã interpretationem perſequemur, & eo modo perſequemur, ut proprijs quaſi oculis intueri quiuis poßit de Pop. Rom. dici omnia. ¶ Tibia non ut nunc orichalco uincta, tubæq; æmula] Plurima grauitate aucta oſtendit ſuis temporib. tibiam, cum, tubæ parem, dicat, & æmulã, cum ea ex ſonitus magnitudine quaſi terrorem mortalium animis incutere uideatur: ¶ Orichalco uincta] Per hæc uerba tibiæ magnitudinẽ oſtẽdit, tantã ſcilicet, ut ex duob. lignis fieri neceße fuerit ac in medio orichalco uincire. Quare non recte ſentire uidetur Griſolus, dum tibijs putat ornamẽti cauſa, non neceßitatis adhibitũ orichalcum: cum aliter ſignificaſſe Horatium, qui uinctam dixerit, clarißimũ ſit. Quamobrem per hæc uerba tibias eas fuiſſe conijcio, quibus etiam hodie utimur in ſolennioribus conuiuijs diebus feſtis, ludiſq; publicis: cum mediæ ære quoq; hoc tempore uinciantur, plurimis in eo, et minutißimis foraminibus adhibitis, tubarumq; æmulæ ſint ita dictæ, quòd primo ex grũum tibijs fieri cœpiſſent. ¶ Vincta] Hoc neceßitatẽ non aũt ornamentum uidetur demonſtrare,

ut declarauimus. ¶ Sed tenuis,ſimplexq́; foramine pauco] Qualē fuiſſe antè Iagnum primo Floridorum Apuleius refert,ut de ea illud Virgilianū dici potuerit Syluestrem tenui muſam meditaris auena.Vnde & Dionyſius Halicarnaſſeus de choris Satyriſtarū adhibitis poſt Tarquinium eiectum αὐλίσκους appellat, id eſt Tibicunculas, ut ita dicam.Quare multo minores fuiſſe antea Numæ temporibus credibile eſt. ¶ Tenuis] Ad formæ,& uocis quantitatem. ¶ Simplexq́; foramine pauco] Ad eiuſdem formæ,& uocis magnitudinem.Tibiæ enim quæ pluribus foraminibus conſtāt continent præter formæ,uocis & ſonitus magnitudinem. ¶ Aſpirare,& adeſſe choris erat utilis] Hoc eſt aſpiratione ſua comitari chori ipſius modulationes,& ſaltationes erat apta,& idonea. ¶ Aſpirare] Per hoc uerbum tenuitatem, et lenitatem uocis uoluit ſignificare,ſimilitudine à uentorū flatibus ſumpta,qui dum leniter flant,aſpirare dicuntur,ut illud: Aſpirant auræ in noctem,ad differentiam: Et uenti uelut agmine facto Qua data porta ruunt,& terras turbine perflant. ¶ Aſpirare & adeſſe choris erat utilis] Hoc ad chori ſaltationes,& cantū ad tibias uidetur pertinere,quod ſequitur,atq; nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu:ad ſpectacula,ludosq́; publicos,in quibus etiam choros adhibitos canentiū,uel ſaltantiū uériſimile eſt. quia uerò in ludis ſpectandis erant ſedilia,antequā fieri theatra cœpiſſent, ideo adiunxit: atq; nondū ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu. ¶ Sedilia] Non dixit theatrū,ſed ſedilia.nam eo tempore nullum adhuc erat ſed ubi ludi,& ſpectacula fiebant ſedilia adhiberi conſueuiſſe credibile eſt,nulla adhuc exiſtente theatri forma.Primus enim M.Scaurus apud Romanos in ædilitate ſua triginta dierum ſpacio duraturū fecit,quod fuit multo poſt aucta iam Romæ multitudine. ¶ Nondum ſpiſſa nimis] Id eſt pauciora. ¶ Quo ſanè populus numerabilis] Reddit rationem,cur dixerit nondum nimis ſpiſſa ſedilia.quia nec pluribus opus erat,cum pauci admodum coirēt,atq; ideo tibia tenuis, ſimplexq́; foramine pauco aſpirare, & adeſſe choris erat utilis,atq; nondū ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu dixit aūt numerabilem, & paruum quantitatē reſpiciēs,frugi,caſtumq́;,& uerecundū,morum qualitatem,ut fuiſſe ſub Numa Pompilio,& ſequentibus regibus diximus.Sunt aūt qui frugi,caſtum,& uerecundum,referant ad modos muſicos,& ad ſonum,quod nondū admiſiſſent laſciuiam primi illi Romanorū,ſed ijs contenti fuiſſent,qui in ſe caſtitatem,ac uerecundiā quandam retinerent.Vnde infra de acceſſione melodiæ ſuis temporibus adhibita eadem translatione dixit: Sic priſcæ motumq́;,& luxuriem addit arti Tibicen. Quam expoſitionē non improbo.hāc ſi quis ſequi uoluerit opinionem, interpretetur illud,frugi,ſimpliciori melodia,& ſimplicioribus rebus contentū,neq; delicatiora quærentē, ut & frugi,& caſtus,& uerecundus ad idem referantur, quamuis quod ſubſequitur: uinoq́; diurno placari genius feſtis impune diebus cœpit, magis ad priorē expoſitionē alludere uideatur. ¶ Poſtquā cœpit agros extendere uictor] Quod attinet ad Romanæ ditionis magnitudinē non ſolum circumuicinorū populorū ſub regibus uictorijs,ſed uniuerſo Italiæ imperio auctā,ut uidetur Florus ſignificare his uerbis:Prima ætas ſub regibus fuit prope.CCL.per annos,quibus circum ipſam matrem ſuam cum finitimis luctatus eſt:hæc erit eius infantia.Sequēs à Bruto,Colatinoq́; Conſulib.in Appium Claudium,Quintumq́; Fuluiū Conſules CC.annos habet,quibus Italiā ſubegit, hoc fuit tempus uiris, armisq́; incitatiſſimū,ideo quis adoleſcentiam dixerit,& ideo,agros extendere,intellige, cum iam Romanæ ditioni uniuerſam Italiam ſubegit,non aūt cum finitiſſimos ſuperauit quia tum iam nulla numerisq́;, modisq́; licentia maior acceſſerat. ¶ Et urbem Latior amplecti murus] Primum enim urbs cum à Romulo condita eſt quatuor tantūmodo colles mœnib.concludebat ſcilicet Exquilinū à Septentrione, Auentinū à meridie,Palatinum ab oriente.Capitolinū ab occidente,inde à Seruio trib.inſuper aucta ſcilicet Quirinali,Viminali, & Cælio:ultimo ab Auguſto ad ſexdecim regiones, portas'ue deducta,ampliorq́; ac latior reddita eſt. per magnitudinē aūt urbis Horatius uult

& ciuium

& ciuium multitudinē ſubintelligi, ponens continens pro cōtento, proprie locutus urbem dicens ad murorū circuitū, cum ciuitas ad hominū copiam referatur. ¶ Vinoq́; diurno placari genius feſtis impune diebus] Id eſt poſtquā nos cœpimus placare genium noſtrum: hoc eſt genio, uoluptatibusq́; indulgere: cum ad eas ex natura ipſa ſimus procliuiores, & propenſiores quàm ad reliqua. Genius aũt eſt naturalis quædā animi propenſio ad aliquam præcipue rem. Quemadmodū igitur ad mel apes: ita quidam ad ſtudia literaria, quidā ad honeſtas actiones, quidam ad conuiuia, cōmeſſationesq́; nati uidentur, illi uerò dicitur genium placare, genioq́; indulgere, qui ſuæ innatæ ex natura uoluptati, ſtudioq́; indulget. ¶ Vinoq́; diurno] Res ipſa hortatur, ut quedam paulo altius repetamus, ut quid per uinum diurnū ſibi uoluerit Horatius, facilius intelligatur. Non ignorandū eſt igitur apud ueteres diem ipſum tam æſtiuum, quàm hibernum in duodecim horas diuiſum fuiſſe, ut ex his Euangelij uerbis etiā conijcitur: Nonne duodecim horæ ſunt diei? ſed impares inter ſe cum ab ingreſſu ſolis in Capricornū ad eiuſdē ingreſſum in Cancrū paulatim creſcant, ab ingreſſu ſolis in Cancrū uſq́; ad ingreſſum ſolis iterum in Capricornum pari ratione decreſcant, in æquinoctijs aũt tantummodo pares ſint: ut ait Virg. Libra die, ſomniq́; pares ubi fecerit horas. Vnde Horatius mobiles appellat, quòd modo creſcāt modo decreſcant: neq́; unquā in eodē ſtatu ſint per anni ſpaciū: Diem aũt intellige temporis ſpaciū ab ortu ſolis in occaſum. Quod uerò horæ mutarētur, nec tamē unquā plures, quàm duodecim eſſent ex horologio, quo utebātur tunc plures ueterū, tum Romani præcipuè, ſemper duodecim horas indicāte tam ſolſtitio, quàm bruma collegimus. Singularum aũt horarum ſingula fuiſſe officia his uerbis atteſtatur Martialis: Prima ſalutātes, atq́; altera continet hora, Exercet raucos tertia cauſidicos: In quintam uarios extendit Roma labores: Sexta quies laßis ſeptima finis erat: Sufficit in nonam nitidis octaua paleſtris: Imperat extructos frangere nona thoros. Ad nonam igitur uſq́; horam, id eſt, ſi æſtate ad uigeſimam penè noſtrarum, ſi hieme circiter uigeſimam ſecundam, ſi uere uel autumno ad uigeſimam primā dies integer, ſolidusq́; appellabatur, quòd penè totus negotijs tribuerentur: poſt nonam reliquum tempus ad noctem referebatur, interim nihil quaſi ageretur, ſed nō poſt cœnam quieti ſomnoq́; daretur, qui uerò ante nonam horam genio indulgentes, conuiuijsq́;, ac cōmeſſationibus uacantes cœnabāt: frangere ſolidum diem dicebantur, & partem de ſolido die demere: ut in Odis, Pompei meorum prime ſodalium, Cum quo morantem ſæpe diem mero Fregi: coronatus nitentes Malobathro Syrio capillos. Et in prima Ode Eſt: qui nec ueteris pocula Maßici, Nec partem ſolido demere de die Spernit: nunc uiridi membra ſub arbuto Stratus: nūc ad quæ lene caput ſacræ. Quē locum parū uidetur conſideraſſe Franciſcus Luiſinus, dum Tryphonis Gabrielij ſententiam, hoc eſt ueritatē ipſam reprobans, putat partem de ſolido die demere, nihil aliud eſſe, quàm dormire, propter ſequentē uerſum ut ille ait: Nunc uiridi membra ſub arbuto ſtratus, qua in re nō aduertit ex antiquorū conſuetudine locutū Horatium, qui innixi cubito, ſiue proſtrati, & iacentes in lectulis epulabantur: ut oſtendit Val. Max. lib. 2. de inſtitutis antiquis: Fœminæ, inquit, cū uiris cubantib. ſedētes cœnitabāt, quæ conſuetudo ex hominū cōuictu ad diuina penetrauit. Nam Iouis epulo ipſe in lectulū, Iuno, et Minerua in ſellas ad cœnā inuitabātur, & Virg. Inde thoro pater Aeneas ſic orſus ab alto: Et Horatius in epiſtolis Si potes Archaicis cōuiua recumbere lectis: Et in Odis Et impium Lenite clamorē ſodales, Et cubito remanete preſſo. Vultis ſeueri me quoq́; ſumere Partem falerni. Cum cœnantes, & ſtratos alloqueretur. Quamobrem illud, ſtratus ad ſomnum, ut ille, ſed ad antiquorum morem refero, Horatius enim his uerbis artificioſe, & latenter attingere uoluit primo genus uoluptatū, quod in commeſſationibus, & conuiuijs poſitum eſt, per illud, Eſt qui nec ueteris pocula Maßici: tum tempus, matutinū ſcilicet ante nonam horam, genio indulgentibus peropportunum, per illud: Nec partem ſolido demere de die ſpernit: Vltimo locum

conuiuijs aptiſſimū, & hominū generi uoluptatibus uacanti haud alienum, per illud: Nunc uiridi membra ſub arbuto ſtratus: nunc ad aquæ lene caput ſacræ. Sed hæc pauca ſufficiant in re clariſſima: cum etiam in ſecundo libro Odarum ad Pompeiū hunc locum tacite interpretatus ſit Horatius, quid ſcilicet ſit partē de ſolido die demere: hoc eſt, ut diximus morantem, & ſolidum diem frangere: non expectata nona hora, ſed pene matutinis conuiuijs præter conſuetudinem. Quamobrem Horatius, ut tandem ad inſtitutā interpretationē reuertamur, per uinum diurnum, cōparationes, conuiuiaq; laſciuiora, & extra ordinaria deſignat: utpote facta poſt nonam horā, quod tempus ad noctē referebatur, ut diximus, ſed in ipſo ſolido, integroq; die. Vnde M. Tullius in epiſtolis huiuſmodi cōuiuia appellat cœnas à mane id eſt matutino tempore incipientes, non aūt hora ſolita Huiuſmodi uero conuiuia non erant ſobriorū, ſeueriorumq; hominum ſed eorum, qui ſe totos tradiderant uoluptatibus. atq; ideo, diurno, dixit, ad hominum ſuperioris ſeculi differentiā, qui minime genio indulgebant, cōmeſſationibusq; uacabāt, ſed parce nona hora expectata comedebant. Vnde in epiſtolis: Sic ignouiſſe putato Me tibi: Si cœnas hodie mecum: ut libet: ergo Poſt nonam uenies, i, nunc rem ſtrenuus auge: Quæ uerba maxime declarant, antiquos omne tempus ante nonam horam negocijs ſolitos tribuere, cum dicat: ergo poſt nonā uenies. nunc i rem ſtrenuus auge, atq; ideo ſolidum diem uſq; ad nonam horam appellaſſe. quia totus negocijs tribueretur: per uinum aūt conuiuia etiam, cōmeſſationesq; intelligit Græcorum more, apud quos ſympoſiorū nomine non ſolum compotationes, ut uox ipſa indicat, ſed cōmeſſationes etiā continentur: eadem ratione & ſupra libera uina pro conuiuijs dixit, & infra, cum ſpectatorem potum dicit, paſtum etiam ſignificat, dum ait: Eò quod Illecebris erat, & grata nouitate morandus Spectator, functusq; ſacris, & potus, & exlex. ¶ Feſtis diebus] Quando homines liberi ſunt à negociorum laboribus: ut dicet infra; Indoctus quid enim ſaperet, liberq; laborum Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto. Intelligit autem dies feſtos ſacrificiorum, uel diuinarum epulationū: ut ſe ipſum interpretatur, cum dicit Eo quod Illecebris erat, & grata nouitate morandus Spectator functusq; ſacris & potus, & exlex. De quibus plura Macrobius. ¶ Impune] Sine ulla infamiæ nota, cum antea infames putarentur apud caſtos, uerecundosq; homines illius ætatis, qui ſuis libidinibus quotidie indulgerent, nec à morū cenſoribus impunes relinquerentur. ¶ Acceſſit numeriſq;, modiſq; licentia maior] Cum hic locus ad rationem muſices uideatur pertinere, prius inquirendam eſt, quot ſignificationes numerus, & modus habeat: deinde qua hoc loco uſus fuerit Horatius. Numerus igitur præter uulgarem ſignificationem accipitur pro conſonantia, q ea nihil aliud ſit authore Ariſtotele, ꝙ ratio numerorū in acuto, & graui: & pro ſaltationibus, & choreis: ut apud eundē in libro de arte poetica: Numero uerò ipſo, inquit ſeorſum ab harmonia imitari ſaltantiū eſt, quandoquidē hi geſticulationis numeroſa uarietate mores. perturbationes, actiones imitantur, & apud Virgiliū: Tum uerò in numerū Faunosq; feraſq; uideres Ludere Hoc eſt cum ſaltationibus & geſticulationib. numeroſa menſura ludere: & pro modulatione, et tempore alicuius ſoni, & cantilenæ ſeorſum à uerbis: ut apud eundem: Numeros memini, ſi uerba tenerem: Id eſt memini ſonum, & modulationem cantilenæ, ſed uerba eiuſdem non memini, & apud M: Tullium in Paradoxis: Extra numerū ſi ſe moueat hiſtrio exhibilabitur, & explodetur: hoc eſt extra menſurā ſoni, &, ut hodie dicimus, extra tempus. & pro rithmo equeſtris, pedeſtriſq; orationis: ut Numeriſq; fertur Lege ſolutis. Et apud Quintilianū de cōpoſitione: Fœliciſſimus ſermo eſt, cui certus ordo, & apta iunctura, & numerus opportune cadens cōtingit: & pro animæ harmonia, & compoſitione: Vnde Macrobius ex Pythagoreorum diſciplina numerorū certam, conſtitutam ꝗ; rationem animas ſociare corporibus dixit, qui numeri dum ſuperſunt perſeuerat corpus animari, cum deficiunt; arcana illa uis ſoluitur, qua ſocietas conſtabat: ut apud Virg.
Explebo

Explebo numerum, reddarq; tenebris. Hinc etiam ueteres philoſophi animam eſſe numerum ſe mouentem dixere. Cum itaq; de tibijs, & choris loquatur Horatius hoc in loco ſumi poterit numerus, & pro conſonantia grauis, & acuti, quod attinet ad tibiam, & pro ſaltationibus, & geſticulationibus, quod attinet ad choros, & pro utriſq;, quod attinet ad choros ad tibiam uni & canentes, & ſaltantes. Modus itaq; pari ratione accipitur pro tono, & diuerſitate, & uarietate harmoniæ: ut modus Doricus, Lydius, Phrygius, Ionius: ut apud Ouidium: Vt ſatis impulſas tentauit pollice chordas, Et ſenſit uarios, quãuis diuerſa ſonarẽt, Concordare modos. Et apud Liuiũ ab urbe cõdita libro ſeptimo: Ludiones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos ſaltantes haud indecoros motus more Tuſco dabant, & pro alicuius muſicæ cantilenæ compoſitione: ut in inſcriptionibus comœdiarum: Modos fecit Flaccus Claudi filius: Hoc uerô in loco cum de choris, & tibijs uerba faciat, ſumitur pro uarietate harmoniæ & pro cantilenæ muſicæ compóſitione: ut ſignificet Horatius, hæc omnia ſuo tempore aucta fuiſſe, cum antea rudiora eſſent, & inconcinniora: utrunq; uero translatiue coniunxit in epiſtolis, hoc eſt & numeros, & modos: Numeroſq; modoſq; ediſcere uitæ. Atq; ideo acceſſit numeriſq; modiſq; licentia maior: hoc eſt maxime aucta eſt. Quare non recte uidetur ſentire Madius, dum dicat potius in Romanorum luxuriã inuectum Horatium, quam de meliæ incremento tractaſſe: cum ſeipſum interpretans, quid ſibi noluerit per hæc luce clarius oſtendat, Tibia, non ut nunc, orichalco uincta, tubæq; Aemula, Et Sic priſcæ motumq;, & luxuriem addidit arti Tibicen, traxitq; uagus per pulpita ueſtem: Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris: Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps. Ad quid enim tam longa digreſsione extra rem propoſitam in Romanos inueheretur, cum de ijs nihil aliud dicat, quam eos genio, ac uoluptatibus indulgere: cum potius ueteres Romanos inſimulare uideatur ignorãtiæ, quod ignorauerint ſoni, & muſices uenuſtatem, & iucunditatem illa priori ſcilicet incondita, & rudi admodum contenti, dum ait: Indoctus quid enim ſaperet, liberq; laborum Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto? ¶ Licentia maior] Etſi de Romanis loquitur, uidetur tamen alludere ad libros Platonis de Republica, in quibus ab eius ſtatu excluſit omnia genera modorum, præter Doricũ. Erat enim Doricum magnificum, et bellicoſum. Vnde illud licentia hoc modo eſt interpretandum, quaſi prius per leges non liceret, ſiue pro abuſu, ſi ſimplici modo dictum intelligere uoluerimus. ¶ Indoctus quid enim: ſaperet] Reddit rationẽ quaſi per digreſsionẽ, occurrẽs tacitæ obiectioni, quare antea apud Rom. muſica melodia parua, aut nulla penè fuerat. quia, inqt, indocti, ignariq; rerum omniũ ueteres illi nondũ poterant iudicare de melodia: utpote apud eos re noua, atq; inuſitata neq; illius iucunditatem degustare. quibus uerbis imperitiã eorum, ruſticitatemq; demonſtrat. ¶ Liberq; laborum] Quod feſtis diebus publica ſpectacula fieri conſueuiſſent, ut ludis Megalenſibus, ludis Romanis.

¶ Ruſticus urbano confuſus] Summa hæc eſt earum perſonarũ diuiſio, quæ antea ad ſpectandum accedebant, ruſticarũ, & urbanarũ: urbanarum rurſus aut nobiliorũ, aut ignobiliorum: quas per turpem, & honeſtum ſignificauit. dixit aũt priori tempore urbanum cum ruſtico turpem cum honeſto admixtum: ad ſui temporis differentiã, cum ex lege Roſcio lata unicuiq; ordini Romanorũ proprij gradus in theatro aſsignarentur, ut minime admiſceri poſſent cum ſenatoribus equites, cũ equitibus plebei: cum uero hoc in loco quaſi uituperando ob imperitiã ruſticum dicat. nõ puto de tribubus ruſticis intelligere uoluiſſe, cum urbanis fuerint longe nobiliores. ¶ Sic] Hac ratione creſcẽte indies hominũ multitudine, atq; una auriũ iudicio tibicen addidit priſcæ arti motumq;, & luxuriam, id eſt, motũ luxurioſum ſubſtantiuum pro adiectiuo ut: Pateris libamus, & auro: pro pateris aureis: hucuſq; Horatius de tibiæ numerorum, atque modorum acceſsione locutus eſt: modo loquetur de tibicinibus, & de eorum ſoni uarietate, & augmento. ¶ Motum] Saltationes & choreas: ut apud Liuium, Ludiones

ex Hetruria acciti ad tibicinis modos ſaltantes haud indecoros motus more Tuſco dabant, & in Odis apud Homerũ libro.3. Motus doceri gaudet Ionicos Matura uirgo, Id eſt, quib. Iones ſono præberent modum ſaltationi. illi enim inuenerũt ſonos, ad quos ſaltarent, & geſtum agerent hiſtriones. motus autem tam dare tibicines dicebantur ſono modum ſaltatoribus præbentes, quàm ipſi ſaltatores ad præſcriptos tibicinũ concentus ſalientes: atq; ideo non debet mirum uideri, ſi de tibicine loquens Horatius dixerit eum priſcæ arti motũ addidiſſe. nam ita etiã ſe res habet. neq; enim laſciuire poſſunt ſaltatores, niſi prius laſciuiã in ſonis tibicines modũ præbentes ſaltatorib. laſciuiendi. Quare etſi tibicines tantũmodo dicit addidiſſe motus luxurioſos, intelligit tamen & conſequentur ſaltatores addidiſſe ſaltationibus motus luxurioſos, qui ſuo motu tibicinum ſonũ, & motũ ſequuntur. ¶ Addidit priſcæ arti motum luxurioſum] Plures enim ſaltationes fecerunt Romani prioribus temporib. incognitas. Vnde author eſt M. Tullius in lib. de claris Oratoribus, Sex. Tytium hominẽ loquacẽ ſanè et ſatis acutum, ſed tam ſolutum, & mollem in geſtu, ut ſaltatio quædã naſceretur, cui ſaltationi Tytius nomen eſſet. ¶ Traxitq; uagus per pulpita ueſtem] His uerbis uariæ accõmodari poſſunt expoſitiones. multi etenim, traxitq; uagus per pulpita ueſtem, intelligunt ipſum tibicinẽ ſimul & ſonuiſſe, & ad proprium ſonũ etiam ſaltauiſſe, ac tripudiaſſe: aiuntq;, traxitq; uagus per pulpita ueſtẽ, eſſe periphraſim tripudiandi: cum id nihil aliud ſit, q̃ uagos homines modo huc modo illuc ſaltando per pulpita ueſtẽ trahere, ijs hoc unũ uidetur repugnare, q minime poſſe fieri uideatur: ut tibias ſonantes ſimul etiã ſaltare potuerint, ac tripudiare. Alij ita interpretãtur: Tibicẽ uagus ſoni uarietate, & iucunditate traxit ueſtẽ per pulpita: hoc eſt impulit homines, ut traherent ueſtem per pulpita: hoc eſt tripudiarent. Nonnulli putant ad ſignificandam tibicinum grauitatem, & maieſtatem ex demiſſiori ueſte dixiſſe: traxitq; uagus per pulpita ueſtem: atq; hoc fortaſſe à Virgilio, ubi de Orpheo canente in ſexto loquitur, tranſtuliſſe. Nec non Threicius longa cum ueſte ſacerdos Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina uocũ. Sunt qui arbitrẽtur, Horatium uoluiſſe his uerbis oſtendere etiam ueſtimentorũ acceſſionẽ, ac per ueſtimenta tibicinis, & reliqua denotaſſe, quibus cæteri hiſtriones uterentur: cum de tibicine loqueretur: ſolũ de eius ueſtitu attigiſſe: ne in hac re ſi omnia ſeparatim perſequi uoluiſſet extra rem prolixus nimium uideretur. ¶ Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris] Loquitur modo de Odarum, quas chorus concinebat, acceſſione: tres aũt res, ait in Odis redditas ampliores. & laſciuiores ſonum, & uocem Odarum ad aurium oblectationẽ: figuras ornamentaq; orationis ad permouendas, atq; impellendas uoluntates: ſententias, & res ipſas ad docendas, atq; illuſtrandas auditorum mentes. Quamobrem per uoces intelligo conſonantiam carminum lyricorum. ex uerborum etenim grauitate augetur etiam carminum ſonitus: ut ex his Horatij uerſibus quiuis facile poterit iudicare. Iam nunc minaci murmure cornuum Perſtringis aures: iam Litui ſtrepunt Iam fulgor armorum fugaces Terres equos, equitumq; uultus. Perfidus autem carmina ipſa lyrica, intelligit ut ſignificet, ſonum carminum Lyricorum creuiſſe. illa uero particula, ſic, repetita hanc habet uim, ut ſignificet: quemadmodũ creſcente in dies hominum multitudine, atq; una aurium iudicio acceſſit numeriſq;, modiſq; licentia maior, ſic etiam addidit Tibicen motumq;, & luxuriam priſcæ arti, & ſic etiam fidibus uoces creuere ſeueris. ¶ Seueris] Antea ſcilicet priori illa ætate ueterum Romanorũ, qua in Odis tantummodo grauiora quædam, & ſeueriora referebantur, nullamq; omnino uoluptatem afferentia: ut Ioppæ uidetur Virgilius tribuiſſe: Cythara Crinitus Ioppas Perſonat aurata: docuit quæ maximus Atlas Hic canit errantem Lunam, Soliſq; labores: Vnde hominũ genus, & pecudes: unde imber & ignes. Arcturum, pluuiaſq; Hyadas, geminoſq; Triones: Quid tantum Oceano properant ſe tingere Soles Hiberni, uel quæ tardis mora noctibus obſtet. Vel ſeueris ante ſcilicet ſine fuco, & coloribus orationis, hoc eſt tetricis,

& aſpe

& aſperioribus, quæ poſtea demiſſa illa ſeueritate, & aſſumptis ornamentis laſciuiores, ad delicatiores factæ ſunt. ¶ Et tulit eloquium inſolitum] Id eſt refertum inſolitis ornamentis, quibus ſuperioris ætatis homines minime uſi ſunt. Quare non uideo quid habet commune hic locus cum CXXII. particula Ariſtotelis in libro Poetices ut ait Madius. Facundia præceps, & inſolitum eloquium repentinam acceßionem indicant. ¶ Præceps] Quæ ſubito, & quaſi præcipitata aduenit. ¶ Sententia ſagax rerum utilium, & diuina futuri] Quæ in Odis aucta continebatur Diſcrepuit. ¶ Delphis ſortilegis] Hoc eſt Delphico Apollinis oraculo. ¶ Vtilium] Quod attinet ad uitæ inſtitutionem, ut ſupra iam demonſtrauimus, cum de officio chori loqueremur. ¶ Sagax] Prudens. in ſentētijs etenim maxima eſt adhibenda prudentia ſiue ſagax rerū quia diuina futuri. In futuris etenim proſpiciendis prudentia maxime cernitur. ¶ Diuina futuri] Quod ſummæ eſſet prudentiæ in prædicendis futuris. aliquādo enim ita inducitur chorus, ut futura prædicere uideatur: ut apud Sophoclē in Aiace his uerbis: ὤμοι φοβοῦμαι τὸ προσέρπον. περίφαντος ἀνὴρ θανεῖται παραπλήκτῳ χερὶ, συγκατακτὰς κελαινοῖς ξίφεσι βοτὰ, καὶ βοτῆρας ἱππονώμας. Et paulo poſt, ξύμφημι δ' αὐτοῖς, κοὐ δ' ἔοικα μὴ κ' θεοῦ πληγή τις ἥκοι.

¶ Delphis ſortilegis] Apollini Delphici oraculo, in quo ſortes dicebātur. Pulcherrimarū enim ſententiarum ut: Ne quid nimis, Noſce teipſum, Apollinem authorē facimus, quibus maxime tragœdiarum chori referti ſunt. Vnde apud Sophoclem in Oedippo Tyranno chorus hac ſententia totam tragœdiam claudit. ὥστε θνητὸν ὄντ', ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μηδέν' ὀλβίζειν πρὶν ἂν τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών. ¶ Carmine qui Tragico] Cum iam dixerit ſententias, quæ in odis à choro decantari ſolitis continebantur fuiſſe adeo graues, ut non dißimiles à Delphico Apollinis oraculo uideri poſſent: ut paruā admodum, uel potius nullā apud functos ſacris, potosq́; & exleges ſpectatores afferre oblectationē, qua detinentur, ait hac potißimū de cauſa iocum tentatū, Satyrosq́; nudatos: ut ex eorū ludis, dicacitatibusq́; populus facile detineretur ſeruata incolumi tamen tragœdiæ grauitate. Quamobrē cum Satyri, ut ex Ariſtotele manifeſtū eſt, à Sophocle eſſent excluſi, puto iterū Romæ inductos, atq; ideo de his loqui Horatium cuiuſmodi illis ſermonē tribuere debeamus, & quemadmodū primum, & qua de cauſa inducti ſunt, oſtendentē. Quare cum de Satyrorū choris publice in ſpectaculo inductis teſte etiā Dionyſio Halicarnaſeo minime dubium ſit, etiā poſtea inter medios actus tragœdiarū adhibitos credibile eſt: Sed animaduertēs Horatius, Ariſtotelē ob ridiculorū nimiam petulantiā à Sophocle excluſos dixiſſe, eorū dicacitates tēperandas præcipit, ne immunda crepēt, ignominioſaq́; dicta. ¶ Carmine q tragico uilem certauit ob hircū] Ab etimologia uocis tragœdiarū ſcriptorem circūſcribit: eorum opinionē ſecutus, qui tragœdiā, ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc eſt hirco dictā putarēt, quo tragici ſcriptores antiquitus donabantur: appellat aūt hircum uilē, uel quod certe uile ſit præmium: uel uile poeſeos habita ratione. ¶ Certauit] Certabāt enim inter ſe de laude, & præmio ueteres tragœdiarū ſcriptores: ut plurib. in locis uidetur Ariſtoteles in poetica ſignificare. ¶ Mox etiā agreſtes Satyros nudauit] Hos aūt loco chori introductos intelligit, non, ut quidā uolunt, in ipſa tragœdia, cū præſertim dicat factū, ut grata nouitate detinerentur ſpectatores: quod inter unum, & alterū actū fit, chori loco. In tragœdia etenim ipſa, cum febilis, ſeuera, ac grauis ſit, nō requiritur huiuſcemodi iocorū, ludorūq́; leuitas, quæ tamē inter medios actus tollerari poteſt, & hoc eſt, quod ait incolumi grauitate. Ea etenim, quæ fiunt, quæue dicuntur inter medios actus, extra tragœdiā eſſe intelligūtur, neq; imminuūt tragœdiæ grauitatē. ¶ Agreſtes Satyros] Quod nemorū dij eſſe credātur, in ijs uitā degant. ¶ Et aſper] Vel propter conuitiorū mordacitatē, quæ in Satyris cōtinetur: uel propter uerborū aſperitatē quæ Satyris eſt attribuēda, & qua Satyrorū ſcriptores ut Lucilius, Perſius, et reliq uſi ſunt.

¶ Iocum

¶ Iocum tentauit] Quia ridicula quædam, & dicacitates proferrēt. Vnde & paulo pòſt riſores, dicaces nominat. ¶ Eò, quòd illecebris] Affert rationem, quare in tragœdia iocus tentatus ſit, Satyriq; nudati: ut ſcilicet ſpectatores iis detineri poſſent ſine faſtidio.

¶ Grata nouitate] Aliqua noua re inducta inter medios actus: utpote Satyrorum, non, ut antea, chori ſermone grauiori, quàm ſpectatorum ratio poſtulabat, qui ut diximus, & functi ſacris erant & poti, & exleges. ¶ Grata nouitate] Noua enim erat apud Romanos tunc Satyrorum actio, etſi iam eorum uſus apud reliquos populos aboleuerat multo ante: appellat autem gratam nouitatem, quod cum uetera faſtidiamus, læto animo noua accipimus. Vnde illud recte circumfertur, omnia noua placere. ¶ Functus Sacris] Quia feſtis diebus, & poſt ſacrificia peracta. ¶ Potus] Hoc eſt poſt cōmeſſationes, & compotationes, quibus indulgebant, antequam ad tragœdias ſpectandas accederent, &, ut dixit ſupra, poſtquam uino diurno placari genius feſtis impune diebus cœpit. ¶ Exlex] Id eſt, uacuus ab omni labore: ut dixit ſupra, liberq; laborum, ſiue nullo legum timore: ut dixit ibidem, impune. ¶ Verum ita riſores] Sequitur correctio quædam ſuperiorum, qua in ſermonibus, iociſq; Satyrorum mediocritatem ſeruandam præcipit, turpiſſimum enim, & maxime abſurdum eſſe ait, ut qui modo Dei, Heroiſq; perſonam egiſſent, ac grauiora quædam ſub eorum habitu retuliſſent Satyrorum perſona aſſumpta in extremas dicacitatum leuitates inciderent. Quamobrem ita uertenda ludis ſeria iubet Horatius, ut in Satyrorum ſermonibus inter medios actus ita ratio tragœdiæ habeatur, ut minime obliti tragicarum perſonarū, quas egerimus, utpote heroicæ, & diuinæ, ad humiliora, laſciuioraq; uideamur demigrare: neue ad ſublimiora, et inania quædam tranſuolare, quam quidem rem appoſita matronæ ſimilitudine ante oculos ſubijcit, qua ſcilicet ratione mediocritas ipſa in his Satyrorum iocis, ac ludis ſeruanda ſit. ¶ Riſores] Quod omniū uitia irrideāt, eorumq; deprauatos mores: uel quod aptiſſimi ſint ad riſum apud ſpectatores concitandū. ¶ Dicaces] Quòd plurima dictitēt: hoc eſt proterui & petulātes.

¶ Ita uertere ſeria ludo] Ita uertere tragicā grauitatē, in qua de rebus ſerijs agitur: ludis Satyrorū in medios actus adhibitis. ¶ Ne quicunq; deus, quicunq; adhibebitur heros] Ita conſtruo, & interpretor hanc partē, ne quicunq; ex mimis adhibetur deus, & heros, q eodem tempore in ipſa tragœdia deum, heroaq; retulerit: migret in obſcuras tabernas aſſumpta Satyrorum perſona inter medios actus: præcipit autem Horatius hoc in loco, ut Satyri ſint dicaces: hoc eſt ad riſum concitandum in dictis peracuti, & breues, non tamen ſcurræ, quod præcipit et M. Tullius ſecundo de Oratore: ubi de ridiculis loquitur. haberi enim dicit rationem oportere hominū, rei, tēporis, ne quid iocus de grauitate decerpat: hoc eſt, ut temporis ratio, ipſius dicacitatis moderatio, & temperantia, & raritas dictorū diſtinguat oratorē à ſcurra.

¶ Dicaces] Hoc eſt, ut diximus, ad riſum concitandum in dictis peracuti, & breues. ita enim uidetur dicacitatem interpretari M. Tullius. etenim cum duo genera ſint facetiarum, inquit alterum æquabiliter in omni ſermone fuſum, alterum peracutum, & breue: illa à ueteribus ſuperior cauillatio, hæc altera dicacitas nominata eſt. ¶ Deus] De dijs in fabulis introducendis ſupra diximus. quare lectorem ad ſuperiora remittimus. ¶ Heros] Heroicæ enim perſonæ in fabulis introducantur: Heroes autem ſunt infra deorum conditionem, & ſupra hominum naturā: medij inter hominem, & deum: ut apud Ariſtotelem in moralibus licet conijcere: ubi de heroica uirtute loquitur. Vnde idem Horatius ſapientiſſime inter homines, & deos ponit in Odis. cum ait: Quem uirum, aut Heroa lyra, uel acri, Tibia ſumis celebrare Clio, Quem Deum, cuius recinet iocoſa Nomen imago ¶ Regali conſpectus in auro nuper, & oſtro] Quibus reges utuntur. ¶ Migret in obſcuras humili ſermone tabernas] Hoc eſt in uerba humiliora, qualibus utuntur tabernarij, id eſt qui in tabernis uenditant. Eſt enim taberna locus, ubi opera ipſa & merces uenditantur, taber-

narij ue-

narij uerò qui uenditant, intelligit autem pauperiores. Vnde in Odis Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas: Regumq́; turres, ô beate Seſti. Videtur aũt alludere ad eas comœdias, quæ ab humilitate perſonarum tabernariæ dictæ ſunt, in quibus obſcuri & infimæ conditionis homines. ut tabernarij introducũtur, qui dicacitatem in ſcurrilitatem uertunt, à qua monet in Satyrorum ſermonibus cauendum Horatius. ¶ Humili ſermone] Quo rebus quibuſdam leuioribus riſum quæſant. ¶ Aut dum uitat humum nubes, & inania captet] Ad mediocritatem ſeruandã duo extrema uitanda ſunt, dixit de altero humilitatis extremo uitando: nunc dicit de altero tumiditatis extremo fugiendo. ¶ Dum uitat humum, captet nubes & inania] Quia dixerat, humum, elementorum rationem reſpiciens, ideo ſubiungit ad eorundem translationem: nubes, & inania, hoc eſt altiora, & ſublimiora, quæ ſupra naturalia denominãtur: hoc aũt ideo dixit, ne, dum humiliora uitamus, ad hæc ſublimiora transuolemus de dijs, de anima, de ideis, de intelligentijs: hoc eſt in tumidiora extremæ humilitati penitus contraria incidamus, per nubes autem, & inania incorporea intelligit, quæ minime ſenſibus ſubijciuntur, qualem Creuſæ animã his uerbis deſcribit Virgilius: Hæc ubi dicta dedit lachrimantem, & multa uolentem Dicere deſeruit, tenueſq́; receſſit in auras. Ter conatus ibi collo dare brachia circum. Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago Par leuibus uentis, uolucriq́; ſimillima ſomno. ¶ Effutire leues uerſus indigna tragœdia] Affert ſimilitudinẽ, qua appoſita oſtendat, quo modo Satyri inter medios actus tragœdiæ induci debeant ſeruata ipſius tamen incolumi grauitate. ¶ Indigna effutire leues uerſus] Quæ indignatur effutire leues uerſus: hoc eſt inconſideratos, & ſine grauitate emittere. ¶ Intererit] Interueniet Satyris proteruis paulum pudibunda: ut matrona iuſſa diebus feſtis moueri, quæ licet ſaliat, non tamen immoderate, & meretricio more ſalit. Duplex enim eſt genus ſaltationis: alterum, quo matronæ decore, grauitateq́; perſonæ ſeruatæ alterum, quo impudicæ fœminæ utuntur. ¶ Moueri] Saltare. Vnde & motus pro ſaltatione accipitur, ut ſupra Sic priſcæ motumq́;, & luxuriam addidit arti Tibicen. Et in Odis: Motus doceri gaudet Ionicos Matura uirgo. ¶ Feſtis diebus] Cum dies feſti authore Macrobio diuidantur uel in ſacrificia, uel in epulas, uel in ludos, uel in ferias: hoc eſt, uel cum ſacrificia dijs offeruntur, uel cum dies diuinis epulationibus celebratur, uel cum ludi in honorem aguntur deorum, uel cum feriæ obſeruantur: rurſusq́; feriæ uel in publicas, uel in priuatas, publicæ uel in ſtatiuas, uel in conceptiuas, uel in imperatiuas, uel in nundinas: priuatæ, uel in proprias familiarum, ut Claudiæ familiæ, uel Aemiliæ, ſeu Iuliæ, ſeu Corneliæ, & ſi quas ferias proprias quæq; familia ex uſu domeſticæ celebritatis obſeruat: uel in proprias ſingulorum: ut natalium, & fulgurum ſuſceptiones ſunt, item funerũ, atq; expiationum, per dies feſtos hoc in loco ferias priuatas, uel proprias familiarum, uel ſingulorum uidetur intelligere Horatius, in quibus uериſimile eſt matronas aduocari, ibiq́; celebrandæ feriæ cauſa moueri ſolitas, uel generatim pro omnibus feſtis, in quibus uel nuptiæ celebrantur, uel conuiuis, in quibus aderant matronæ. quòd autem adeſſent in nuptijs matronæ illud Terentianum non dubium eſt argumentum. Da. Manco, interea introire neminem Video, exire, neminem, matronam nullam, in ædibus Nihil ornati, nihil tumulti, acceſſi intro, aſpexi. Pam. ſcio Magnum ſignum Da. num uidentur conuenire hæc nuptijs. ¶ Non ego inornata] Dixit, in Satyrorum ſcriptione in primis mediocritatem ſeruandam, nunc idem repetit more ſuo referens ſingula ſingulis. nos igitur admonet, ut neq; ijs uerbis utamur, quæ nullum afferunt ornamentum, & ſplendorem orationi, neque ijs, quæ potius ad tragœdiæ maieſtatem, quàm ad Satyræ mediocritatem ſpectare uideantur, ſed inter tragœdiæ, & comœdiæ phraſim poſitis, hoc eſt neque ita inornatis, ut Satyri his utentes migrẽt in obſcuras humili ſermone tabernas, neq; ita grauibus, & quodam modo dominantibus; ut nubes, et inania captent. illud igitur, inornata, refert ad illud, migrent in obſcuras humili ſermone tabernas, illud uerò, dominantia, ad illud, nubes & inania captent. Quare maximo in errore uerſantur, qui hæc duo carmina ſeparant à ſuperioribus, referuntq́; ad ſequentia, atq; aliter conſtruunt, & interpretantur, confundunt enim, quæ de uerborum cum ijs, quæ de rerũ mediocritate dicuntur, quæ diſtincta

eſſe oportet:eſt autem ordo:Ego ſcriptor ſatyrorum non amabo uerba, nominaq; inornata, neque
hæc ipſa fugiens, amabo ſolum dominantia,& tumidiora,& ad dominorum faſtum ſpectantia.ama
bo igitur ornata cum mediocritate, hoc eſt grauia, non tamen tumidiora,ut diximus. ¶Inornata]
Id eſt abiecta,atque obſoleta.& nullum ornatum afferentia orationi,hoc eſt humiliora,et infimæ ho
minum conditionis quibus utentes migrent in obſcuras humili ſermone tabernas. ¶Dominantia]
Hoc eſt tumidiora,qualibus utuntur domini ſeruos alloquentes : id eſt cum imperio, & faſtu. Quare
pudet referre,quæ ab interpretibus de uerbis proprijs hoc loco dicuntur. neq; enim generatim in
ornata propria dixiſſet,cum ſi lecta,atque illuſtria ea ſint,neq; abiecta,atq; obſoleta non parũ ſplen
doris afferant orationi.Dominantia uulgaria,& cõmunia Madius interpretatur,qua elocutione non
uideo,longe enim hæc expoſitio uidetur eſſe contraria ſuperioribus. Ne quicunq; Deus, quicunq;
adhibebitur heros Regali conſpectus in auro nuper,et oſtro Migret in obſcuras humili ſermo
ne tabernas. ¶Nomina,uerbaq;] Vtrunq; etiã coniunxit Ariſtoteles in tertio Rhetoricorum : cum
dixit perſpicuitatem in nominum, & uerborum proprietate conſiſtere. nam ex nominibus, & uer
bis confici orationem Platonis eſt in Sophiſta ſententia. neque enim uerba, quibus actiones ſignifi
cantur:ut uadit,currit,dormit per ſe,neq; nomina, quæ ſigna ſunt uocis agentibus ipſis impoſita : ut
leo,ceruus, equus efficiunt orationem.nam quæ proferuntur haud ante actionem,uel actionis impe
dimentũ,aut eſſentiã ſiue exiſtentis rei,ſeu non exiſtentis oſtendunt,quàm uerba nominibus miſcean
tur.ut homo diſcit.tunc enim declarat.aliquid de his,quæ ſunt,uel fiunt, aut fuerunt iam, aut erunt.
Vnde in Cratylo ait,orationem eſſe uerborum & nominũ cõpoſitionem. ¶Scriptor Satyrorũ] Hoc
eſt cum Satyros intermedios actus loquentes inducam: ¶Nec ſic enitar] Cum de uerborum gene
re Satyris accõmodando præceperit:præcipit nunc de rerũ,hoc eſt de inuentionis ipſius genere qua
le illud eſſe debet:ait autem illud quoq; mediocre eſſe debere,hoc eſt pari ratione inter comicam,&
tragicã inuentionem:neq; admodũ cum tragica materia coniunctum,neq; adeo ab ea diſiunctũ,ut co
micæ adhærere uideatur.ergo inter utrunq;. ergo ex rebus notiſſimis fictum:ut cum mediocre ſit,ſi
bi quiuis ſperet idem,ſed ſudet multum,fruſtraq; laboret auſus idem. ¶Tragico differre colori] A
tragœdiæ exemplo,quæ ex inuentionis ratione ita à comœdia, & alijs poeſeos generibus diſtinguia
tur,quemadmodum imagines depictæ ex coloribus una ab altera. ¶Vt nihil interſit Dauus ne lo
quatur,an audax Pythias] Expoſitiue lucrata Simone emuncto talentum. Hoc eſt perſona comica.
¶An cuſtos,famulusq; Dei Silenus Alumni]Hoc eſt perſona Satyrica,& hoc quod attinet ad in
uentionẽ.alia enim Dauus,& Pythias loquetur ex ſua natura, & conditione : alia Satyri pari ratio
ne,ut ipſe Silenus. ¶Dauus ne loquatur,an audax Pythias] Hoc eſt infimæ perſonæ,ut ſerui,et an
cillæ, ¶Audax Pythias emuncto lucrata Simone talentum] Vt fictã apud Luciliũ atteſtatur Acron:
hoc eſt aſtute fallentem dominum,ab eoq; talentũ per uim quaſi accipientem. ¶Emuncto] Quòd
quaſi talentum ab eo per uim extorſiſſet. ¶An cuſtos,famulusq; Dei Silenus Alumni] Ponit hoc in
loco Silenum pro Satyrorum actione. Satyrus enim erat Silenus:et ab eo paposileni Satyri dicti ſunt:
ſatyrum etiam uidetur Virgilius Silenum ſignificare uoluiſſe : cum faunis eum admiſcet, cum ait:
Tum uero in numerũ, Sileni ſcilicet Faunosq;,ferasq; uideres Ludere ¶Ex noto fictũ carmen
ſequar] Cum modo per negationem, in quo differat Satyrica inuentio,à tragica, atq; comica expli
cauerit:nunc per affirmationem oſtendit cuiuſmodi in Satyris eligere debeamus, ait autem,ut in cæ
teris poematis,ſic in Satyris mediocrem eſſe eligendã, & de medio ſumptã,ut cum facilis prima,ut
aiunt,fronte eſſe uideatur,quiuis ſperet eandem,ſed ſudet multum, fruſtraq; laboret eandem auſus.
¶Ex noto] Ex rebus notis,& de medio ſumptis.res autem,notas,& de medio ſumptas eas intel
ligit,quæ in cõmuni, quotidianoq; uſu poſitæ omnibus patent, quas ſupra publicã materiem appella
uerat. ¶Fictum carmẽ ex noto] Alludit ad poeſeos cõſtitutionem, quæ nihil aliud eſt,quàm fictio:
ueriſimilis tamen.Sequar igitur, inquit Horatius,carmen fictũ : hoc eſt narrationẽ fictam ex noto ex
rebus notis. ¶Vt ſibi quiuis ſperet idem] Quis enim non ſperet ſe,ut omittã reliqua, querimoniam

illi

illi Virgilianæ, qua à matre defunctus Eurialus deploratur, Hunc ego te Euriale aſpicio, parem poſſe componere? cum ex rebus notiſſimis conſtet tantũmodo, & poſitis in uſu cõmuni, et quotidiano? Quis Ciceronis naturalem illam, ac fluentem orationis uenã eſſe cuturum diffidat prima fronte? cum in ea nihil nõ cõmune, nihil ſtudioſe affectatum reperiatur? Quẽ rurſus Martialis, & Apuleius non deterreant, nubes, & inania captantes, et ſubtilitates quaſdam affectantes ſcabroſo illo genere orationis? Plurimos tamen Martiales, plurimos Apuleios, unum Virgilium, unum Ciceronem reperiemus. Vnde aũt hoc, quàm ex rei difficultate prouenire exiſtimandum eſt? Quam ob rem huiuſmodi mediocris ratio inuentionis imitabilis illa quidem uidetur eſſe exiſtimanti, ſed nihil eſt experienti minus, etſi in ea diutiſſime, ac ſummo ſtudio laborarint, & deſudarint. ¶ Sudet multum, fruſtraq́; laboret auſus idem] Hoc Auſonio contigiſſe nemini dubium eſſe arbitror. Cum enim falſa ſpe rei aſſequendæ deceptus imitandam ſuſcepiſſet Horatij Oden, quæ incidit: O crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens Illo epigrammate: Dicebam tibi, Galla, ſeneſcimus, effugit ætas: Quàm parum aſſecutus ſit, quod ſperabat, aliorum ſit iudicium. Quis enim non uidet, quàm ſordide Auſonius, quãto uerò cum ſplendore, quanta cum dignitate, etſi in re turpiori, agat Horatius? ille enim, Galla, unico, et nudo uocabulo: hic, O crudelis adhuc, et Veneris muneribus potens: ille, ſeneſcimus, effugit ætas: hic per triplicem circumſcriptionem primum, inſperata tuæ cum ueniet pluma ſuperbiæ: tum, & quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ. ultimò, nunc & qui color eſt puniceæ flore prior roſæ mutatus Ligurinum in faciem uerterit hiſpidam: Auſonius, Nunc piget, & quereris, quòd non aut iſta uoluntas tunc fuit, aut nõ eſt nunc ea forma tibi: Horatius ſummo cum ſplendore, & uenuſtate, Dices, heu, quoties te in ſpeculo uideris alterũ, quæ mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit? aut cur his animis incolumes non redeunt genæ? Vnde autem tantùm differre inter ſe unũ ab altero in eadem re putandum eſt, quàm ornamentis, ſplendoreq́; orationis? quo alter penitus caret, alter abundat cumulatiſſime: alter quibus modis tantummodo culpam deuitet quærens, alter quibus ſummã laudem mereatur: Iure igitur Horatius, ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis ſperet idem, ſudet multum, fruſtraq́; laboret auſus idem: tantum ſeries iuncturaq́; pollet. ¶ Sudet multũ fruſtraq́; laboret auſus idem] Plurimi etenim Virgilium plurimi Ciceronẽ, plurimi Horatium imitãtur, pauci uero Horatium, pauciſſimi Ciceronẽ, nemo Virgilium adæquauit in hac aũt parte omiſit aduerſatiuã particulam, ſed, grauitatis cauſa, cum debuerit dicere, ut ſibi quiuis ſperet idem, ſed ſudet multum, fruſtraq́; laboret auſus idem. Eodem modo præſtãtiſſime Afranius in his quatuor carminibus à Nonio recitatis: Si poſſent iuuenes delinimentis capi: Omnes haberent amatores anus. Aetas, corpus tenerum, & morigeratio, Hæc ſunt uenena formoſarum mulierum. Vbi omiſſa particula aduerſatiua, ſed, ſubintelligitur: ac ſi dixiſſet, ſed ætas, corpus tenerum, & morigeratio, uerum omittens aduerſatiuã grauiorem, & uenuſtiorem reddidit orationem. ¶ Fruſtraq́; laboret auſus idem] Quaſi dicat, quod minime fieri poſſe uideatur, ut in Odis dixit de Pyndaro: Pyndarum quiſquis ſtudet æmulari Iule: ceratis ope Dædalea Nititur pennis uitreo daturus Nomina ponto. ¶ Auſus idem] Magis per hoc uerbũ rei magnitudinem, et difficultatẽ expreſſit, quaſi dicat rem maxime arduã et quam, qui conantur audaciores æſtimãdi ſunt. Vtitur enim perſæpe hoc uerbo in demonſtranda rei magnitudine, & difficultate ut ſupra: Si quid inexpertum ſcænæ cõmittis, & audes Perſonã formare nouam.

¶ Tantum ſeries, iuncturaq́; pollet] Huiuſce rei cauſam, quæ inimitabilem rem facit, nõ inuentionem, ſed diſpoſitionem, & elocutionẽ eſſe ait, quæ tantum inuentioni, rebuſq́; de medio ſumptis ſplendorem attribuat. ¶ Series] Diſpoſitio ipſa, quæ rerum cumulum in ordinem digerit, diſtinguit, ac ſimul deuincit, ſine qua: quemadmodum nec fuſis omnibus mẽbris ſtatua eſt, niſi ordine collocetur, ſic oratio tumultuetur, ac ſine rectore fluitet neceſſe eſt, neq; ſibi cohæreat. ¶ Iuncturaq́; pollet] Id eſt elocutio, quæ animorum ſenſa mente concepta depromit, ac profert, ſine qua inania ſunt, quæ ad inuentionẽ, diſpoſitionemq́; cõparata ſunt, ac non multum gladio recondito, atq; intra uaginam cohærenti diſſimilia. poſuit aũt iuncturã: hoc eſt decentem ſtructurã uerborum, & connexionẽ pro elocu

tione,tanquam potiſſimã illius partem.hæc enim uerba extrema cum conſequentibus primis ita iungens,ut ne'ue aſpere concurrant, ne'ue uaſtius diducantur, efficit iunctam orationem, cohærentem, æquabiliter fluentem:qua in re omnis ſplendor,& uirtus orationis poſita eſt.Nam quemadmodũ ſtatuarij,qui partes ſeparatim optime expreſſas male coniungunt,uituperantur.ita etiã uerba,etſi unũquodq; ſplendidum,ac illuſtre ſit,niſi ita collocetur,ut non aſpere cõcurrat,minime laudatur.Hæc uerò omnia etſi Horatius de mediocritate in ſatyrorum ſermonibus adhibenda dicit, pertinent tamen & ad reliquorum poematum rationem. ¶ Tantum de medio ſumptis accedit honoris] Repetitio eſt,id eſt tantus honos adiungitur mediocri inuentioni,& de medio ſumptæ, & omnibus cõmuni ex diſpoſitione,& elocutione. ¶ Syluis deducti caueant me iudice Fauni] Cum ſupra demonſtrauerit,qua in re differant à tragœdia,& comœdia ſatyrorum ſermones,tanquã in medio utriuſq; poſiti,& quod attinet ad uerba,& quod attinet ad res,hoc in loco breuiſſime de decoro in ipſorum ſermonibus ſeruando eorum cõditionis,auditorum,rerumq; ipſarũ habita ratione per negationem pertractat,oſtendens à quibus rebus eos cõtinere omnino conueniat,ait autem huiuſmodi ipſis ſermones accõmodandos,ne urbanitatẽ,laſciuiãq; ſapere uideantur ita tamen,ut minime hoc uitãtes in obſcœnitatẽ poſtea concidant,relicta penitus mediocritate,cum enim ſyluestres perſonæ Satyrorũ,& Faunorum ſint,non ſine honeſtiſſimorum hominum offenſione molliora quædam illis attribuẽtur, quibus non ſyluis deducti,ſed penè forenſes homines,ac ueluti innati triuijs uti poſſent:ſyluis aũt deducti,et innati triuijs,ac penè forenſes:antitheta ſunt. ¶ Ac penè forenſes] Plus eſt quàm quod dixerat, innati triuijs. ¶ Aut nimium teneris iuuenentur uerſibus] Illud,aut, recipit negationem,ut ſit, aut ne unquam iuuenentur nimiũ teneris uerſibus. ¶ Teneris] Vtpote mollioribus,laſciuioribus,& & qualibus iuniores uti ſolent deliciarum,leporumq; uarietatibus abundantes. Vnde & huic rei uerbum iuuenentur à Græcis deſumptum,hoc eſt νεανίζειν,accommodauit: hoc eſt iuuenũ more ineptiare. ¶ Aut immunda crepent,ignominioſaq; dicta] Contra quàm uidetur tragœdiæ maieſtas, & ſeueritas poſtulare,in qua leuiora,& obſcœna repudiãtur: uidetur autem remouere cauſam,ne iterum excludantur Satyri:ut ſupra ex Ariſtotele declarauimus. ¶ Immunda,igniminioſaq; dicta] Qualia uideri poſſent illius Satyræ: Ambubaiarum collegia pharmacopolæ, &c.ignominijs, & conuitijs plena hunc,atq; illum notantia. ¶ Crepent] Hoc eſt per crepitum uerba emittãt,ut illis proprium eſt,ſed ea,quæ crepent minime ſint immunda; & ignominioſa:eſt autem Satyris,& Faunis hoc maxime accõmodatum.crepitum enim,uerborumq; ſonitum Satyros edere potius,quàm uerba diuus Hieronymus teſtatur,& Plutarchus in Scyllæ uita ait,apud Apolloniã,dum dormiret,captum Satyrum, & adductum ad L.Syllam,qui cum conaretur elicere uocem,locutum quidem illum, ſed confuſe,& cum ſonitu hinnientis equi ſimili,& hirci balantis. ¶ Offenduntur enim] Addit rationem: cur Satyros conueniat à conuitijs abſtinere, & à uerbis immundis. & obſcœnis.Vnde ait obſcœna,ignominioſaq; dicta Satyris attribui non ſine offenſione ſpectatorum,nã cum ad audiendum honeſtiſſimi homines,nobiliſſimiq; ex omnibus ordinibus ſcilicet plebeio,equeſtri, ac Senatorio coire apud Romanos conſueuerint,non potuiſſent nõ maxime offendi ex huiuſcemodi obſcœnitatibus:attingit aũt tres Romanorum ordines Patritium:dum ait,quibus eſt pater,equeſtrẽ,dum ait:quibus eſt equus,& eam partem plebei ordinis,quæ habebat cenſum equeſtrem:dum ait,quibus eſt res, his autè uerbis omnes cõprehendit, quibus liceret ex lege Othonia inter equites in gradibus quatuordecim ſpectare,hoc eſt qui ſeſtertium quadringẽta millia poſſideret,tangit etiã fæcem plebis,pauperiores ſcilicet,infimæq; cõditionis homines,qui non habebant,cenſum equeſtrem,dum ait,nec ſi quid fricti ciceris probat,& nucis emptor.Vnde in Epiſtolis: Si quadringẽtis,ſex ſeptem millia deſunt. Plebis eris: ¶ Hoc eſt inter equites non ſpectabis,ſed inter infimã plebem. ¶ Quibus eſt res] Ditiores intelligit,primarioſq; plebei ordinis,qui ciuiliorem,honeſtioremq; uitã agerent,non poſſent non offendi huiuſcemodi obſcœnitatibus: rei aũt appellatio,ut aiunt iuriſconſulti, latior eſt,quam pecuniæ. Vnde hoc in loco accipitur pro omnibus bonis,hoc eſt corporalibus,et incorporalibus.per emptorẽ aũt fracti ciceris,

ceris, & nucis, pauperiores, infimosq́; plebei ordinis intelligit, qui ea tantummodo probant, quæ ex obſcænitate, & turpitudine riſum concitant, quorum iudicium ex ſententia patricij ordinis, & equeſtris, & ditiorum, honeſtiorumq́; plebei ordinis condemnat Horatius. ¶ Fricti ciceris] Paraſius, fricti, legit: quod perplacet, cum eodem modo appellet Plautus in Bachidibus: cum dixit, tam frictum illum reddam, quam frictum eſt cicer. Vendebatur autem cicer in theatro. Vnde Martialis. Vendit qui madidum cicer coronæ. Eſt aũt ordo: offenduntur, nec accipiunt æquis animis, nec donant coronæ illi, quibus eſt equus, & pater, et res, ſi quid in Satyrorum ſermonibus probat emptor fricti ciceris, et nucis: hoc eſt infimi ex fæce plebis, pauperiores, inhoneſtioresq́;. ¶ Syllaba longa] Cũ de inuentionis, diſpoſitionisq́;, ac elocutionis præcipuis partibus, quæ ad comœdiam, & tragœdiam uidebãtur pertinere copioſiſsime ſupra præceperit, recto ordine hoc in loco de ultima elocutionis comicæ, & tragicæ parte: de carminum ſcilicet ratione pertractat, cũ uero Iãbico carmine ſcribi ſolitas ſupra dixerit Archilochum proprio rabies armauit Iambo: Hunc ſocci cœpere pedẽ, grandesq́; cothurni Alternis aptũ ſermonibus, & populares Vincentẽ ſtrepitus, & natũ rebus agendis. De huius carminis cõpoſitione, & menſura hoc in loco ipſe Horatius loquitur: ait aũt ex prima ſyllaba breui & ſecũda longa Iambum pedẽ cõſtare, ſenarium à ſenis ictibus appellatũ, ſed propter pedum celeritatẽ trimetrum poſtea dictum, cum duo pedes propter breuitatẽ ſyllabarum unius tãtummodo quaſi menſurã pronũciando cõtinerent, ac deinde Iambis admiſſos ſpondeos, qui eorum celeritatem ſua grauitate, tarditateq́; propter ſyllabas lõgas temperarent: ita tamen ut ſecũdo ſemper loco, & quarto iambi adhiberentur, qui ſpondeorũ exciperent tarditatẽ uel primo, uel tertio loco, uel quinto etiã poſitorum. ¶ Pes citus] Vnde celeres in Odis appellat Iambos: dũ ibi ait Me quoq; pectoris Tentauit in dulci iuuenta Feruor, & in celeres Iambos Miſit furentẽ. De huiuſce pedis celeritate præter Horatium hoc in loco author eſt Auſonius, cũ ſagittis Parthorum uelociorem appellet. ¶ Vnde etiam trimetris accreſcere iuſsit nomen Iambeis, cum ſenos redderet ictus] Ex Aetimologia cognominis impoſiti affert coniecturã celeritatis. cũ enim ſex pedibus Iambicus uerſus cõſtaret, quia tamen ob nimiã celeritatem ſcanſio binos copulauit, nomen trimetri ſortitus eſt. Eadem ratione in primo Sermonum de Pollione ter percuſſum pedem appellat Iambicũ, quo ille tragœdias conſcribebat, cum ait: Pollio regum Facta canit pede ter percuſſo. ¶ Primus ad extremũ ſimilis ſibi] Hoc eſt ex ſolis iambis: ut illud Beatus ille, qui procul negocijs: Ad differentiam poſteriorum, qui Iambis admiſerunt ſpondeos, quorum tarditate, grauitateq́; iamborũ celeritatem moderarentur. ¶ Non ita pridem] Non multò nec ante Iambus pes citus, cõmodus, & patiens accepit ſocialiter ſpondeos ſtabiles in iura paterna, ut ipſe ueniret ad aures audientium paulo tardior, & paulo grauior, quàm ſolebat antea: cum ex ſolis iambis conficiebatur, dico accepit commodus, & patiens ſocialiter in iura paterna ſpondeos ſtabiles: non tamen ut ipſe Iambus de ſede ſecunda, aut quarta diſcederet: ſed eas tanquam proprias ſedes ſemper ſibi ſeruaret, ut in eo carmine ſeruauit Horatius in libro Epodon: At ô deorum quiſquis in cælo regis. Vbi non niſi in tertio, & quinto loco ſpondeos admiſit. ¶ Tardior] Propter ſpondeos. Vnde etiam ſtabiles appellat. cum enim ex duabus ſyllabis longis conſtent, nemini dubium eſt omnium pedum eſſe tardiſsimos, cum cæteri breuem aliquã admittant. ¶ Grauior] Si tardior ergo & grauior. ex tarditate enim naſcitur & grauitas. Quare ex percuſsionis mora ſonum fieri grauiorẽ Phyſicorum eſt ſentẽtia. Vnde et M. Tullius in ſomnio Scipionis, ſummum illum ſtelliferi cæli curſum, cuius cõuerſio cõcitatior eſt acuto, dicit, et excitato moueri ſono, grauiſsimo autẽ lunarẽ: propter motus tarditatẽ. ¶ Spõdeo ſtabiles] Stabiles appellat ſpõdeos ad iamborũ differentiã, q celerrimi ſunt, ut ſupra diximus, uel certe ex ſua tarditate, & proprietate ſtabiles, uel certo loco ſtã es ut in tertio, & quinto tantũmodo, neq; huc, atque illuc uagãtes. ¶ In iura paterna] In paternas, & proprias poſſeſsiones. hoc uero, et quæ dicuntur per translationẽ, & denominationẽ dicta ſunt. ¶ Cõmodus] Quod ſpondeis accommodauerit paternas, & proprias ſedes. unde eodem modo accõmodare aliquam rem dicimus. quia uero qui

alteri rem propriam accommodat libenter, benigneq; liberalis exiſtimatur. ideo commodus, & pro liberali accipitur: ut in Odis. Donarem pateras, grataq; commodus, Cenſorine, meis æra ſodalibus. ¶ Et patiens] Cum ſpondeo in ſua iura uocauerit, uenienteſq; admiſerit, patientiq; id animo tulerit. præbet autē ſenſum rei inanimatæ. ¶ Non ut de ſede ſecunda cederet, aut quarta] Excepit quibus in locis iambus minime ſpondeos admiſerit: ſcilicet ſecundo, et quarto, cum ſibi Iambi tanquam proprias ſedes ſeruauerint, in quibus ipſi firmiter permanentes ſpondeorum tarditatem exciperent, & temperarent. ¶ Socialiter] Ad illud in iura paterna recepit referendum eſt: ut ſit in iura paterna recepit ſocialiter ſpondeos ſtabiles, id eſt optimi, & liberalis ſocij officio functus: ſiue ſocialiter, quia primum locum ſpondeis, ſecundum ſibi, tertium ſpondeis, quartum ſibi, quintum, & ſextū & ſibi et ſpondeis æquali portione partitus eſt. ¶ Hic & in Acci nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni] Pes ſcilicet & uerſus iambus. nobilibus autem per ironiam dictum eſt, quaſi dicat, nobilibus, ut exiſtimant imperiti: perfectiores enim tragœdiæ, uel comediæ ſunt, quæ ex Iambis compactæ ſunt: ut Græcorum, non autem in quibus hoc genus carminis raro uel nunquam adhibitum eſt: ut in Ennij & Accij tragœdijs, & comœdijs. atque ideo eorum metra minime nobiliora exiſtimanda ſunt: ut ſit ab imperitis, ſed ignobiliora, quòd uero per ironiam hoc dixerit ex eo carmine, quod ſequitur Et data Romanis uenia eſt indigna poetis: Et ex ſecundo epiſtolarum deprehenditur, ubi his uerſibus ſui temporis homines uituperat, qui ſummos Ennium, Cecilium, Accium, Terentiūq; exiſtimabant: Ennius, & ſapiens, & fortis, & alter Homerus, Vt critici dicunt, leuiter curare uidetur: Quò promiſſa cadant, & ſomnia Pythagorea. Et paulo poſt Aufert Pacuuius docti famam ſenis, Accius alti, Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro: Plautus exemplar Siculi properare Epicarmi: Vincere Cecilius grauitate: Terentius arte. Hos ediſcit, & hos arcto ſtipata theatro Spectat Roma potens: habet hos, numeratque poetas: Quæ ipſa quoque ironia eſt: quaſi dicat in hoc iudicio populus fallitur. ¶ Apparet rarus] Quod ignobilitatis, non autem nobilitatis eſt. Vnde per ironiam dictum clarius uideri poteſt, ut demonſtrauimus. Quare ſumma laude dignos exiſtimauit antiquitas Sophoclem, atq; Euripidem, quòd corū tragœdias ex Iambis confecerint, tanquam proprio metro eius ſcriptionis: id eſt alternis ſermonibus maxime accommodato.

¶ In ſcænam miſſos magno cum pondere uerſus] Occurrit obiectioni, quæ à nonnullis fieri potuiſſet, in Accij, & in Ennij poematis reperiri multos uerſus grauiſſimos, & conſonantiſſimos. atque ideo non recte ab Horatio per ironiam deriſos. His igitur reſpondet Horatius uerſus magno cum pondere aut Accij, aut Ennij in ſcænam miſſos ab his, qui iudicare de metrorum ratione poſſunt maxime reprehendendos aut crimine turpi operæ nimium celeris, & carentis cura: aut crimine ignoratæ artis. Quoniam uero omnis difficultas horum carminum in conſtructione ordinanda poſita eſt, ita à nobis diſponentur: ut facillime omnia intelligātur. ordo igitur eſt: Iudex, hoc eſt homines iudicioſi: premit, deprimunt, uerſus magno cum pondere in ſcænam miſſos: dico deprimunt turpi crimine operæ nimium celeris, id eſt tanquam celeriter factos, & premit turpi crimine operæ carentis cura: id eſt ſine cura factos, neque elimatos, aut deprimunt iſti homines iudicioſi turpi crimine ignoratæ artis: id eſt tanquam factos ſine ullo artificio neglectis carminum componendorum præceptis: dico homines iudicioſi premunt uerſus magno cum pondere in ſcænam miſſos, dico iudicioſi, quia non quiuis alius uidet immodulata poemata, non quiuis iudicare poteſt de modulis, carminumq; harmonia, niſi homines iudicioſi. & ideo, quia non quiuis uidet immodulata poemata, data eſt indigne uenia Romanis poetis. ¶ Magno cum pondere uerſus] Magna cum grauitate, & tumiditate, & expectatione. Miſſos in ſcænam, cum primum in ſcænam miſſi fuerint, ut audiantur. ¶ Aut operæ nimium celeris, curaq; carentis: aut ignoratæ premit artis crimine turpi iudex] Duobus in rebus Accium, et Ennium reprehendi poſſe ait ab optimo iudice, uel quòd, ſi artem calluerint, parum tamen adhibuerint, uerſus celeriter, negligēter, & ſine ſtudio facientes, uel quod certā componendorum carminum rationem, & methodum ignorauerint. ¶ Aut operæ nimium celeris, curaq; carentis] Hoc eſt celeriter.

riter, negligenter, ſine limæ labore, & mora factos: quod maximum uitium eſt. Vnde paulo poſt moram, laborem, & diligentiã præcipit adhibendam Vos ô Pompilius ſanguis carmen reprehendite, *quod non* Multa dies, & multa litura coercuit, atq; Perfectum decies nõ caſtigauit ad unguem.

¶ *Aut ignoratæ artis*] *Ignoratæ rationis, & methodi carminũ componendorum, quod turpiſſimum eſt. Quare ſupra à numero poetarum excluſit, qui artem uel nequiuerint exequi, uel ignorauerint, & infra eos deridet, qui ad carminum cõpoſitionem nihil arte opus eſſe dicebant, quos illa inductione cõuincit:* Ludere qui neſcit campeſtribus abſtinet armis, Et quæ ſequuntur. ¶ *Non quiuis uidet immodulata*] *Quia dicit, iudex, poterat aliquis ſe obijcere, cũ penè ratio carminum popularis facultas eſſe uideatur, ut dixit in epiſtolis, plerunq; rectum uulgus uidet. non ne quiuis de his poteſt iudicare? per præoccupationem huic reſpondens declarat, cur iudicem dixerit. inquit igitur Horatius, dixi, iudicem uerſus magno cũ pondere miſſos in ſcænam aut negligentiæ, aut ignorantiæ crimine reprehendere, quia nõ quiuis uidet immodulata poemata.* ¶ *Quare ita peruertit Griſolus ordinem in hac re, ut nõ ſolum minime Horatij ſententiã intelligas, ſed neq; quid uelit ille Horatium dicere ſatis percipias.* ¶ *Immodulata*] *Sine modulo, rithmo: tam uerò ad aurium, quàm ad mẽtis diſſonantiã immodulata dixit poemata, quæ carent ſcilicet & rebus, & numero, &, ut uno uerbo dicã, proportione, in qua præcipua perfectæ carminũ, harmoniæq; ratio poſita eſt. hoc aũt per parentheſim dictum eſt, ex qua & illud cõſequitur,* & data Romanis uenia eſt indigna poetis. ¶ *Iudex*] *Poſuit ſubſtantiuũ pro adiectiuo, ſcilicet uir iudicioſus: ut fuit Quintilius, de quo infra.* ¶ *Et data Romanis uenia eſt indigna poetis*] *Hoc pendet ex parentheſi ſuperiori. Nam quia nõ quiuis uidet immodulata poemata, ideo data eſt uenia indigna poetis* Romanis, *ſcilicet* Accio, Ennio, Plauto, *& reliquis: ſi aũt quiſq; iudicare de poematum ratione potuiſſet, non utiq; ueniã dediſſet* Romanorum poetarum *ineptijs, ſed eorum carmina modo ut dura, modo ut inornata, modo ut ambigua, modo ut ambitioſa, modo ut obſcura, modo ut ſine artificio celeriter, & negligenter compacta reprehendiſſet, illoſq; nomine poetarũ ut indignos priuaſſet.* ¶ *Idcirco ne uager?*] *Idcirco, inquit Horatius, quòd à pauciſſimis errata deprehenduntur, atq; etiam erratis aliquando uenia cõceditur, ego tutus, & cautus intra ſpem ueniæ, uager' ne errabundus ſine regula, ſine arte? quæ rectam præbet uiã, & rationem: ſcribãq; licenter? an putem omnes iudicio ualere facileq; animaduerſuros meorum poematũ peccata, quaſi dicat, ego nõ debeo uagari, neq; licenter ſcribere, ſed debeo uitans culpam exiſtimare omnes eſſe iudicio præditos, ac ſequi artem tanquã ducem, ac gubernatricem, normãq;, et rationem recte ſcribendi. Idcirco quia non quiuis uidet immodulata poemata, & quia data* Romanis *uenia eſt indigna poetis, uager ne? hoc eſt errem ſine regula, ſine arte, quæ eſt certa uia, & ratio, ſcribẽdiq; dux, & magiſtra.*

¶ *Scribamq; licenter*] *Cum licentia, ſperans mihi ueniam dari, ut data eſt reliquis poetis Romanis. hoc enim licenter ad illud referendum eſt, & data Romanis uenia eſt indigna poetis, interpretatur aũt, quod translatiue, & ſub oſcure ipſemet dixerat, idcirco ne uager?* Tutus, & *intra ſpem ueniæ cautus*] Hoc *ad præcedentia, non aũt ad ſequentia referendũ eſt, ut ſit: ego tutus, & cautus intra ſpem ueniæ uager ne, ſcribamq; licenter? an putem omnes uiſuros peccata mea. nõ ut putat Griſolus: ego tutus, et intra ſpem ueniæ cautus uitaui culpam, nõ laudem merui: illud aũt, tutus, referens ſingula ſingulis, refert ad illud, non quiuis uidet immodulata poemata, intra ſpem ueniæ cautus, ad illud, & data* Romanis *uenia eſt indigna poetis, hoc modo: tutus. quia nõ quiuis uidet immodulata poemata: cautius intra ſpem ueniæ. quia & data* Romanis *uenia eſt indigna poëtis.* ¶ *Intra ſpem ueniæ cautus*] *Hoc eſt non extra ſpem ueniæ impetrandæ apud eos, qui ex propria ignorãtia cæteris quoq; poetis ueniã dederunt: eſt aũt pulcherrima elocutio eſſe intra ſpem ueniæ: pro ueniã ſperare de qua loquendi ratione plura* Aulus Gellius *libro duodecimo, capite tertio decimo. Vnde etiam econtraria dicimus, eſſe extra ſpem: pro nullã ſpem habere.* ¶ *Cautus intra ſpem ueniæ*] *Id eſt prudens, et facile ſperãs, quia data eſt ſuperioribus uenia, mihi quoq; datum iri.* ¶ *Vitaui deniq; culpã, nõ laudem merui*] *Si exiſtimauero omnes peccata mea uiſuros, & ſi poſtea artis præcepta, optimorũq; poëtarũ au-*

thoritatem ſecutus fuero, quid tum? culpam tantummodo uitabo, inquit, quod non magnum eſt teſte Cicerone nõ tamẽ, quia uitaui culpã, promerui laudẽ: ad demerendam aũt laudem nõ ſatis eſt culpam uitare in poemate, ſed in eo figuras, ornamentaq́; orationis adhibere neceſſe eſt, qua in re præcipua poetarũ laus, & cõmendatio ſita eſt, ad hoc aũt conſequendum nos ad Græcorũ fontes reuitit Horatius, ex quibus illuſtria quæq; hauriamus. ¶ Vos exemplaria Græca] Cõcludit præceptum de laude promerẽda. inquit enim. quia poetæ Romani carẽt ijs ornamentis, quibus laudẽ cõparemus ab illis omnino cauendum eſt, & ad poetarũ Græcorum exemplaria cõfugiendum, in quibus omnia, tanquã in illuſtri poſita monumento, perſpiciamus, quibus nõ culpam ſolum uitemus, ſed etiã laudem promereamur. ¶ Exemplaria Græca] Hoc eſt nõ Enniũ, non Acciũ, quos, ut ineptos, iam irriſit per ironiã, ſed exemplaria Græca. appellat aũt Græcorum libros exemplaria, quòd cũ perfectiſſima ſint, & quaſi ideæ, & formæ præclariſſimorum poematum, ab ijs exempla commodiſſime ſumi poſſint.

¶ Vis] Quaſi dicat, quærant alij Latinos, eos laudent, eos admirentur: Vos exemplaria Græca, ô Piſones, nocturna uerſate manu, uerſate diurna. ¶ At noſtri proaui Plautinos & numeros, et laudauere ſales] Occurrens obiectioni, quæ fieri potuiſſet, ueteres Romanos Plauti laudatores reprehendit, quòd immerito & ſalſum, & urbanum, & lepidum, & numeroſum exiſtimauerint: cũ nihil putet in eius ſcriptis urbanum, nihil numeroſum ex ſuo, Piſonũq; iudicio reperiri poſſe. ¶ At noſtri proaui] Hoc eſt ignari rationis poeticæ. ¶ Numeros] Quod attinet ad eã elocutionis poeticæ partẽ, quæ in rithmo, & menſura carminũ poſita eſt. ¶ Sales] Quod attinet ad inuentionis leporẽ, quæ in Comœdijs maxime requiritur, ¶ Mirati] Plus eſt, quàm laudauere: hoc eſt cũ admiratione laudauere. hoc aũt uerbo magis eorum iudicium irridet. ¶ Scimus inurbanũ lepido ſeponere dicto] Quod attinet ad ſales. ¶ Legitimumq́; ſonũ digitis callemus, & aure] Quod attinet ad numeros. inurbanũ aũt id uidetur Horatius appellare, quod Cicero ſcurrilem iocum appellat: ubi in ſecũdo de Oratore de ridiculis agit præcipiens nõ modo nequid inſulſe, ſed etiã, nequid perridicule dicamus. uitãdum eſt enim, inquit, oratori utrũq;, ne aut ſcurrilis iocus ſit, aut mimicus, ſcurrilem igitur Horatius Plautũ uidetur ſignificaſſe. ¶ Legitimum ſonũ] Carminũ legi cõuenientem. ecõtrario de Pindaro: Numeriſq; fertur: Lege ſolutis. ¶ Digitis] Quia, ut ait Quintilianus, pedum, et digitorũ ictu interualla ſignamus quibuſdã notis, atq; æſtimamus quot breues illud ſpatiũ, & quot longas habeat.

¶ Et aure] Iudicio auriũ, quæ plerunq;, quod ſuaſerint, ut ait M. Tullius, id rectiſſimũ eſſe ſolet.

¶ Ignotũ Tragicæ] Cũ de rebus penè omnibus, quæ ad tragœdiæ, et comœdiæ rationem ſpectare uidebantur ſupra iam còpioſe tractauerit, de earundẽ origine pauca quædã adiungit ſuperioribus, ut primũ ſcilicet inuẽtæ, ut poſtea auctæ fuerint. ait aũt Theſpim atticum tragœdiæ inuentorẽ fuiſſe: perũctos primũ fæcib. tragœdiarũ actores inſtituiſſe: ſine ſcæna, ſine pulpito in plauſtris per Græciæ ciuitates aduexiſſe: Aeſchylum inde perſonas, & ueſtimẽta reperiſſe, pulpita inſtrauiſſe, grauitatẽq; in dicendo, & uim attuliſſe. his ueterẽ comœdiã ſucceſſiſſe, in qua nõ ſine maxima laude chori adhibiti ſceleratos quoſq; nominatim reprehenderent, eorumq́; uitia notarẽt: Hos poſtea uertente ſe in uitiũ maledicendi libertate ex lege ſublatos turpiter obticuiſſe. ¶ Ignotũ genus tragicæ Camœnæ] Id eſt tragœdiã ipſam ante Theſpim illius authorẽ incognitã. Cũ enim ex Horatij ſentẽtia eã primũ Theſpis adinuenerit, ante eũ ignotã fuiſſe nemini dubium eſt, quod aũt Theſpis tragœdiæ author fuerit, præter Horatiũ author eſt Plutarchus, etſi aliter ſentire uidetur Ariſtoteles in libro de arte poetica.

¶ Et plauſtris uexiſſe poemata Theſpis] Plauſtris enim aduehebat actores, & quæ ad actionem neceſſaria uidebantur per Græciæ ciuitates modo in hanc, modo in illam. poemata uero non ſolũ tragœdias cõſcriptas intelligit, ſed quæ ad actionẽ ſpectabãt, atq; ideo ſubiungit, quæ canerent, agerẽtq́; pro quæ agentes, et referentes canerẽt. ¶ Canerent] Nõnulli ad choros, in quibus canebãt hiſtriones: ego ad omnes tragœdiæ partes refero, ubi enim metrica ratio eſt, ibi eſſe & cãtum neceſſe eſt. Unde ſicut oratoribus dicere, ita etiã poetis canere propriũ eſt. neq; enim poteſt aliquis carmina recitare, & referre, quin ſimul canere uideatur, cum uerſibus inſit natura cãtus. dixit aũt Horatius, canere, quod

re,quod attinet ad uerba,agere,quod attinet ad ueſtimēta,et motū uocis,et corporis. ¶ Peruncti fæcibus ora] Primum enim,ut refert Suidas,ceruſa faciē Theſpis intinxit,tum portulacha obtexit,poſtremò induxit uſum perſonarū,quas ex panno lineo ſolo cōfecit. ¶ Perſonæ honeſtæ] Nā & Theſpis prior perſonas adhibuit ex lineo pāno,ſed nō honeſtas,atq; ideo ad Theſpidis differentiā inuentorē perſonæ honeſtæ Aeſchylum dicit:hoc eſt honoratæ. ¶ Pallæq;] Præter perſonas,ueſtimentá etiā honeſtiora,q̄ fuiſſent Theſpidis,adinueniſſe Aeſchylū,ait Horat. ¶ Et modicis inſtrauit pulpita tignis] Nō dicit ſcænā Theſpim inueniſſe,ſed modicis tignis pulpita inſtrauiſſe,in quib. tragœdiæ agerētur ad Sophoclis differentiā,qui ſcænæ perfectā cōpoſitionem adinuenit:ut author eſt Ariſtoteles,atq; ideo ad Sophoclis differentiā, qui ſcænā quaſi ab Aeſchylo cōmonſtratā ad perfectionē perduxit, Aeſchylum modicis admodum tignis pulpita inſtrauiſſe ait. ¶ Et docuit magnūq; loqui] Hoc eſt magnifice loqui,adiectiuum pro aduerbio more Græcorum,et hoc quod attinet ad ſermonis grauitatē,& maieſtatē,quæ antea deſiderabatur,qua de re ita Quintilianus. Tragœdias primus in lucem protulit Aeſchylus ſublimis,& grauis,& grādiloquus ſæpe uſq; ad uitium quāuis autē Sophocles, et Euripides lōgè clarius illuſtrauerint hāc rē, Aeſchylus tamē prior poſterioribus præbuit modum illuſtrādæ orationis,atq; ideo grauitatē ſermonis eum primum docuiſſe ait Horatius. ¶ Nitiq; cothurno] Quod attinet ad perſonarū inductarum grauitatē. Cum enim cothurnus regij calceamēti ſit genus,poſuit pro perſonis grauioribus,quales tragœdia ipſa requirit,cum ſit actionis illuſtris imitatio: ut iā nō ſemel ex Ariſtotele demōſtrauimus:ut ſignificaret primum Aeſchylum perſonas illuſtres, et heroicas in tragœdijs induxiſſe,cū antea ſine ullo diſcrimine adhiberētur. Succeſsit uetus his comœdia] Etſi tragœdiæ origo atq; comœdiæ par,atq; una fuerit,ut tradidit Ariſtoteles, quia tamē de ueteri comœdia loquitur,quæ multo poſt tragœdiam fuit,rectè dicit tragœdiæ à Theſpide inuentæ, ab Aeſchyloq; auctæ ueterem comœdiā ſucceſsiſſe:hoc autē clariſsime ex Ariſtotelis uerbis conijcitur. nā cum cōſtet in ueteri comœdia chorum fuiſſe,cum Ariſtoteles à magiſtratibus comœdorum chorum ſero datum author ſit:nemini dubium eſt multò poſt tragœdiā fuiſſe comœdiā ueterē. ¶ Vetus comœdia] Ad nouæ differentiā,in qua chori deſiderabātur. Eandē in ſermonibus priſcā appellat:cū ait Eupolis,& Cratinus,Ariſtophanesq; poetæ. Atq; alij,quorū comœdia priſca uirorū eſt: Si qs erat dignus deſcribi q malus, aut fur: Quòd mœchus foret, aut ſicarius, aut alioquin Famoſus multa cum libertate notabāt. ¶ Nō ſine multa laude] Neq; enim primum quenquā nominatim priuatis de cauſis notabāt,niſi dignus uideretur:ut ex eodē Horatio.in Sermonib. modo demōſtrauimus, atq; ideo nō parum laudis promerebātur illi comœdiæ ueteris ſcriptores,qui nos ſceleratorū hominū reprehenſione,et exēplo à uitijs deterrerēt,et coercerent. ¶ Sed in uitiū libertas excidit] Quòd data libertate abutētes uiris optimis pro cuiusq; libidine cœperint maledicere: ut Socrati Ariſtophanes. Vnde etiā ex hac ueteris comœdiæ cōſuetudine, κωμῳδεῖν, pro cōuitiari idem Ariſtophanes uſurpauit. ¶ Et uim] Quia libertate abutebātur comœdiæ ueteris ſcriptores. quod enim fit præter leges,id p uim fieri dicitur. à ueteris comœdiæ ſcriptorib. boni præter leges notari cœperunt, cū illæ ſceleſtos notari permitterēt,tacite uetarēt bonos. Ergo per uim. ſi per uim. ergo dignā lege regi,quia frenū maledictis imponeretur. ¶ Lex eſt accepta] Lata aūt lex hæc fuit ab Alcibiade,qua factū eſt; ut hæc mordax proteruitas extincta ſit:ut author eſt Plut. ¶ Chorusq; turpiter obticuit ſublato iure nocēdi] Per legē latā ſublata nocēdi poteſtate. ¶ Turpiter] Quia lex,declarata ueteris comœdiæ ſcriptorū improbitate,eos à maledicendi licētia deterruit. ſicuti enim antea ſumma cū laude uetus comœdia accepta eſt:ita poſtea ſumma eſt cū turpitudine uetātibus etiā legibus repudiata. quia probis hominibus:quia ſapiētibus,quia integris maledixerit:antitheta aūt ſunt ſucceſsit nō ſine multa laude, & turpiter obticuit. ¶ Sublato iure nocēdi] Per legē poteſtate maledicendi,& libertate ſublata. Quare comœdiæ poſtea cōſcriptæ ad huiuſce ueteris differentiā ſublato ex lege choro,nouæ appellatæ ſunt. ¶ Nil] Hactenus de Græcarū fabularū,nunc de earū origine,quarū Latini ipſi authores fuere,ut prætextatarum,& togatarū:pertractat. Quare quēadmodum Latinorū ingeniū ab inuentione

commendat, ita eorum negligentiam, ignauiamq́; reprehendit admonens per multũ eſſe adhibendum in compoſitionibus ſtudijs, & temporis, ne operum editiones imperfectæ præcipitẽtur. ¶ Nil intentatum] Atq; ideo auſi. qui enim difficultatem rei uident, tentant tamen difficilia, audaciores æſtimandi ſunt, ſed audendum eſt, cum in re difficili ſumma gloria propoſita ſit. ¶ Nec minimum meruere decus] Neq; enim ſatis eſt nil intentatum relinquere, ſi in eo, quod tentaueris, nullam laudem conſecutus fueris. ¶ Nec minimum meruere decus] Etſi duæ negationes affirmant, nõ tamen ita affirmãt, ut nihil penitus interſit, ſi doctum aliquem dicas, & ſi non indoctum. medium enim locũ tenet huiuſmodi forma dicendi inter negationem, & affirmationem. nã etſi cum non indoctum dicis, doctum ſignificas, non tamen eam habet uim, ac ſi affirmatiue doctum diceres. nam cum non indoctum dicimus, non perfecte doctum, ſed mediocriter doctum intelligimus. quam loquendi formam: Plato in Sophiſta ſeruari docet, cum ait. Quoties non ens dicimus, ut uidemur, nequaquam entis contrariũ dicimus, ſed alterum quiddam ſolum: ceu cum non magnum dicimus, non magis paruum quàm æquale eo uocabulo ſignificamus. Quare Horatius hac ratione nõ dixit Latinos ſummum meruiſſe decus, quia negligentes fuerint, etſi ingenio perſpicaci. ſed non minimum. ¶ Veſtigia Græca auſi deſerere] Vtpote qui non ſemper palliatas Athenienſium more, ſed qui togatas, & prætextatas Latinis, & domeſticis fabularum argumentis fecere: dixit autem auſos propter difficultatem rei antea inexpertæ, ut ſupra: Vt ſibi quiuis Speret idem, ſudet multum, fruſtraq́; laboret Auſus idem. Et ſuperius:

Siquid inexpertum ſcenæ committis, & audes Perſonam formare nouam. ¶ Et celebrare domeſtica facta] Latina ſcilicet, non Græca fabularũ argumenta: ut fecit Seneca in Octauia. ¶ Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas] Id eſt qui fabulas Latino more, perſonis, & habitu induxere: inter togam uero, & prætextam hoc intereſt quòd toga commune omnium Romanorum ueſtimentum eſſet: prætexta nobiliorum tãtummodo, ita dicta, quòd ei purpura prætexebatur: per hæc autem duo ueſtium genera comprehendit etiam duo fabularum genera, alterum in quo communis fortunæ homines inducti ſunt, alterum in quo clariores, et præſtantiores: illud uerò, docuere, hanc habet uim, ut ſignificet eum, qui primus inuenerit, primum etiam docuiſſe. ¶ Nec uirtute foret] Id eſt fortitudine. hanc enim habet uim hoc loco uirtus, quam apud Græcos ἀνδρεία, id eſt uirilitas, & uiro digna uirtus. atq; ideo ſeipſum interpretans ſubiungit, clariſ'ue potentius armis. uirtute aũt fortitudinis maxime cæteris nationibus præcelluere Romani, ut Græci eloquẽtia, & ſapientia. Quam ob rem prudenter quidẽ Tullius uirtutis exempla à Romanis dixit. à Græcis doctrinæ petenda. Vnde ita excuſat Ouidius Romulum, quòd annum in decem menſes partitus ſit: Scilicet arma magis, quàm ſydera Romule noras, Curaq́; finitimos uincere maior erat. ¶ Quàm lingua] Eloquẽtia, quæ una, eademq́; erat cum ſapientia, ut atteſtatur M. Tullius libro tertio de Oratore. ¶ Latium] Vtitur in hoc uerbo eo translationis genere, quod adnotauit Cicero, quando ornandi cauſa uerbum proprium proprio commutatur ut: Aphrica terribili tremit horrida terra tumultu. Pro Afris, & in Oratione pro lege Manilia. Cuncta Aſia, atq; Græcia ueſtram auxiliũ expectare propter periculi magnitudinẽ coguntur, pro Aſiaticis, & Græcis, hoc eſt Latiũ pro Latinis. ¶ Si nõ offenderet unumquenq; poetarũ limæ labor, & mora] Hoc eſt emendationis, & diligentiæ. eoſdẽ Latinos in epiſtolis laudat, ut ingenioſos, reprehendit ut negligentes, & nullã curã in emendandis cõpoſitionibus proprijs adhibentes, dum ait: Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer. Nam ſpirat tragicũ ſatis, & feliciter audet, Sed turpẽ putat in ſcriptis, metuitq́; lituram. ¶ Limæ labor] Trãslatiue dicit, quod mox proprie dicet, multa litura coercuit, trãslatione à fabris ferrarijs ſumpta: ut & infrà Et male tornatos incudi reddere uerſus. Vnde ſupra reprehendit uerſus carẽtes cura. Hoc emẽdationis præceptum cũ diligẽter Virg. obſeruauerit, nõ immerito de eo dictum eſt carmina imperfecta Vrſæ more ſolitũ parere, deinde ita lambendo effingere, ut ijs quaſi informi materiæ, ut ita dicã, præberet formã: quod etiã de Frãciſco Petrarcha dicere poterimus, ſi uarias illius emẽdationes ex ultima Bernardini Danielis impreſſione intueamur. Et mora] Vnde ſupra: In ſcenã miſſos magno cũ põdere uerſus

Aut

Aut operæ nimium celeris, curaq́; carentis, Aut ignoratæ premit artis crimine turpi: Et infra: *Si quid tamen olim Scripſeris, in Metij deſcendat iudicis aures, Et patris, & noſtras, nonumq́; prematur in annum.* Vt poemata noſtra refrigerato inuentionis amore diligentius repetita, tanquam lectores, poßimus perpendere. ¶ Vos ô Pompilius ſanguis] Per apoſtrophen ſermonem cõuertit ad Piſones, eos admonens, ut ſibi caueant ab huiuſcemodi Romanorũ poetarum errore. uidetur autem eos ad attentionẽ excitare: dum ait: uos ô, & quæ ſequuntur. ¶ Pompilius ſanguis] Eadem etiam elocutionis forma Virgilius in ſexto: *Proijce tela manu ſanguis meus.* Appellat autem Piſones Pompilium ſanguinem, quód cũ Calpurniorum familiã ſequantur, à Calpo Numæ Pompilij filio cognominis ſui originem duxerint. ¶ Multa dies, & multa litura] Reddit ſingula ſingulis, multa dies, ad quod dixerat, mora, multa litura, ad quod dixerat, limæ labor, quod uerò ſequitur, atq; perfectum decies non caſtigauit ad unguem, ad utrunq;. ¶ Multa dies] Vtpote decem anni, ut dicet infra: decimumq́; prematur in annum. ¶ Multa litura] Vt membranis intus poſitis delere poßis, propriosq́; errores ab aliquo tibi commonſtratos corrigere. ¶ Coercuit] Coarctauit: ſi enim uitia amputentur, coarctatur omnino poema, & reſtringitur: ſumpta eſt autem translatio ab arboribus, quibus dũ ſuperflua amputantur coerceri dicuntur. Vnde M. Tullius in libro, qui de ſenectute, ſiue Cato maior inſcribitur, de uite ſic ait: Quam ſerpentem multiplici lapſu, & erratico ferro amputãs coercet ars agricolarũ, ne ſylueſcat ſarmẽtis, et in omnes partes nimia fundatur. ¶ Atq; perfectum decies non caſtigauit ad unguem?] Non emendauit. à rebus aũt animatis ſumpta ſimilitudine, & metaphora caſtigare carmen, & librum dicimus. Vnde & caſtigationes. Eſt aũt caſtigare: ut ait Nonius: increpare, & reprehendere uitijs demonſtratis, ut ſequatur poſtea emendatio. ¶ Decies perfectum] Hoc eſt per decem annos ſemel unoquoq; anno emendatum. Vnde & infra, decimumq́; prematur in annum. ita enim legi illum locum in quibuſdam exemplaribus atteſtatur Cælius Rodiginus. Quia uerò denarium numerum perfectißimum omnium numerorum, & plenum exiſtimat Ariſtoteles, ideo pro quolibet numero ab Horatio hoc loco poſitus eſt. ¶ Ad unguem] Perfectißime, & exacte. Translatio aũt ſumitur à marmorarijs, qui tunc dicuntur ad unguẽ marmora inter ſe coniungere: cum ungue incidendo, & pertentando eorum iuncturas minime poſſumus diſcernere. illud autem poema dicitur perfectum, & caſtigatum ad unguem, quod diligenter conſideratum nullã ſub labem oſtendit, ſed quod & ſemel placuit, & decies repetitum placebit. ¶ Ingeniũ miſera] Cum modo demonſtrauerit poemata ſumma arte, ſummo ſtudio, ſumma diligentia confici, ac decies ad unguem perfectißime caſtigari oportere: potuiſſent aliqui fortaſſe redarguere artem ipſam ex Democriti ſententia nihil ad poemata conferre, ſed naturã tãtummodo ipſam, & mentis alienationem. Horum tacitæ occurrens obiectioni Democritum per ironiam deridet principem, & authorem huiuſce ſententiæ, qui poetis nullam artẽ, nulla præcepta, nullã doctrinã eſſe neceſſariã exiſtimabat, ſed mentis furorẽ, ingenium, atq; naturã. Quare ita inſaniẽ cum poetica cõiungebat, ut nonnulli eius opinionem ſecuti ſummæ ſtultitiæ ſimulatione crediderint ſe nomen poetæ facile cõſecuturos nulla unquã in ſcribendo adhibita doctrinæ, & artis ratione. Quam ob rem niſi horũ Democriticorũ opinionem Horatius hoc in loco refutaſſet, fruſtra de poetica facultate in hac ad Piſones epiſtola præcepta literis tradidiſſet: cum arte ipſa repudiata, ab his tantummodo inſaniæ, & furori daretur locus. ¶ Ingenium] Eam animi uirtutem ſignificat proprie ingenium, quæ natura nobis ingenita ſit, nõ acquiſita arte, aut induſtria, furorẽ Muſarum appellat Plato in Ione, cum ait: Tertius uero furor Muſarũ eſt, qui occupat tenerã, & nudã animã, ac incitat, & inflammat ad antiquorũ infinita facta Odis, & alijs carminum generibus ornanda, & inſtituit poſteros. Quã ob rem Muſis poëtæ referunt eorũ carmina, & Apollini. Vnde Horatius ad Melpomenem *Totũ muneris hoc tui eſt: Quòd mõſtror digito prætereuntiũ Romanæ fidicen lyræ: Quòd ſpiro, & placeo, ſi placeo, tuũ eſt.* Atq; ideo Muſas inuitãt ad dicendũ poëtæ in poëmatũ exordijs: ut *Dic mihi Muſa uirũ, captæ poſt tẽpora Troiæ Qui mores hominũ multorum uidit, & urbes.* Et *Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo,*

Quid'ue dolens Regina Deum Et quæ ſequuntur. Quaſi omnia dicant Muſæ poetis, illi uero à Muſis accepta tantummodo ſcribant, & referant. Hoc etſi per magnum eſt, ſine arte tamen, quaſi ſine adiutore, & ſocio nihil ualet, nihil poteſt, nihil adiuuat, ut idem Horatius infra teſtatur: *Natura fieret laudabile carmen, an arte, Quæſitum eſt: ego nec ſtudium ſine diuite uena, Nec rude quid poßit uideo ingenium: alterius ſic Altera poſcit opem res, & coniurat amice.* ¶Fortunatius] Quia ſola naturæ ingenita ui poëtas fieri Democritus exiſtimabat, ſed per ironiam hoc dicit. Vnde infrà rude uocat ingenium ſine arte. miſeram autem appellat artem irridens Democriti opinionem, quaſi inferre uelit fortunatißimam, & ſi ab ridiculo philoſopho repudiatur, cum à ſapientibus naturam plurimũ adiuuare, & perfectiorem reddere indicetur: notanda uerò ſunt illa antitheta miſera arte, ingenium fortunatius. ¶Credit] Quaſi dicat: nõ ita ſe res habet, ut credit Democritus.

¶Et excludit] Quia credit, ideo excludit à numero poetarum ſanos poëtas, hoc eſt, eos, qui ſunt ſanæ mentis, dementes tantummodo, & furore correptos admittens. ¶Bona pars] Quia, inquit, Democritus credit ingeniũ miſera arte fortunatius, & quia ita credens excludit ſanos Helicone poetas pars magna eorum, qui poetæ nomen aucupantur pendens à Democriti ſermonibus, & opinione non ungues ponere curat, non barbam, ſecreta petit loca, balnea uitat. Putabant enim iſti, ſi corporis, ac uitæ cultum aſpernarentur, & in ſolitudines, & latibula ferarum more ſe conferrent, ſi horridi, ſi inculti, ſi ſordidi ſemper procederent, fore, ut apud omnes & inſaniæ, &, quod conſequitur, poetæ nomen aßequerẽtur. ¶Bona pars] Magna pars: eodẽ modo & in Sermonibus: *At bona pars hominum decepta cupidine falſo.* ¶Non ungues ponere curat, nõ barbam] Vtrunq; aũt erat tonſoris officiũ tã radere barbã, q̃ ungues reſecare. Vnde Valerius Maximus ait, Portiã Bruti uxorem abrepto cultello tonſorio, quaſi reſecandorum unguium cauſa, ſe ipſam ex induſtria uulneraſſe, & à uiro per ancillarum clamorẽ accerſito obiurgatã, quòd tonſoris præripuiſſet, officiũ, & apud Horatium lib. 1. epiſtolarũ clarißime cõijcitur: *Conſpexit, ut aiunt: Adraſum quendam uacua tonſoris in umbra Cultello proprios purgãtem leniter ungues.* Demetri puer: Tondebant autem barbã Romani penè omnes, præter philoſophos, & eos, qui philoſophi uideri uolebãt. Vnde Cicero barba tenus philoſophum dixit: pro eo, qui nihil habet philoſophi, præter barbã: et Horatius in ſecundo Sermonum per ironiã ſapientem barbã appellat: hoc eſt indicẽ ſapientiæ ad hoc ipſum Ciceronis fortaſſe alludens. ¶Secreta petit loca] Solitudines, & latibula more ferarũ, ut poëtas ſimularet.

¶Balnea uitat] Vt nihil omnino corpus curare uideretur. ¶Nanciſcetur enim pretiũ, nomenq; poetæ] Hoc eſt acquiret poetæ præmium, laureã ſcilicet, uel ex hedera coronam, doctarum præmia frontiũ, ut dixit in Odis. ¶Et nomen] Salutationẽ poetæ. Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquã tonſori Lycino cõmiſerit] Quod nõ ſanaret helleborum, quod producere poßent nõ una inſula Anticyra: ut re uera eſt, ſed ſi tres forent. eſt aũt Anticyra inſula ad Meleacum ſinũ poſita, cuius meminit Strabo lib. 9. ubi helleborũ naſcitur: ut Ouidius de Ponto uidetur ſignificare, cũ ait: *I, bibe, dixiſſem, purgãtes pectora ſuccos, Quidquid & in tota naſcitur Anticyra.* Vnde & Horatius ambitioſos, & audaces inſaniæ accuſans: ait illis Anticyrã enauigandum: *Verũ ambitioſus, & audax Nauiget Anticyram:* Et paulo poſt de auaris, eiuſdem inſaniæ eos inſimulans: *Danda eſt hellebori multo pars maxima auaris Neſcio an Anticyrã ratio illis deſtinet omnem:* Quod aũt helleborum ad inſaniã ex atra bile conceptã maximè conducat præter Pliniũ, & Dioſcoridem idem Horatius in epiſtolis atteſtatur: *Expulit helleboro morbũ, bilemq; meraco.* Quis aũt Lycinus fuerit, nihil ad rẽ: ſufficit ex uerbis Horatij tonſorẽ excellentißimum fuiſſe cognoſcere, etſi nõnulli affirmãt poſtea ſenatorẽ à Cæſare factũ, quia dicebatur odiſſe Põpeiũ. ¶O ego læuus] Ironice ſe ipſum reprehendit, q. atrã bilem expurgaret, quã iſti Democritici tantòpere deſiderabãt, ſperãtes ſe eo morbi genere poetæ nomẽ, & pretiũ conſecuturos. O me læuũ, inquit, & inſanũ, qui uerno tẽpore atrã bilem expurgẽ, cũ ſperare poſſem proxima æſtate in talẽ furorẽ incidere: ut me ipſo nemo alius meliora cõponeret carmina. ¶Sub uerni tẽporis horã] Hoc enim tẽpus expurgationũ præcipit Hippocr.

bis uera

bis uerbis. Quibus ſanguinis miſsio conuenit, aut medicamentum expurgans, his ſub uernum tempus utrunque eſt faciendum: ad cuius uerba uidetur Horatius reſpexiſſe hoc loco. Verum nil tanti eſt] Nil tanti pretij eſt, ut eius conſequendi cauſa inſanum me eſſe uelim. Ergo cum non poſsim poëtæ nomen mereri, fungens uice cotis, quæ licet exors ipſa ſecandi ſit, ferrum tamen ad incidendum reddit aptiſsimum, ſaltem docebo munus, & officium poetæ: & docebo Vnde parentur opes: quid alat, formetq́; poëtam. Quid deceat, quid non: quò uirtus, quò ferat error. Dixit autem nil ſcribens ipſe modeſtiæ gratia. ¶ Ergo fungar uice cotis] Hoc eſt, nil ſcribens ipſe docebo alios ſcribere, coti ſimilis, quæ cum ſit exors ipſa ſecandi reddit tamen ferrum acutum ad ſecandum: hanc autem ſimilitudinem ex Iſocratis apophtegmate ſumpſit, quem: cum interrogaretur: quo modo poſſet alios docere publica tractare, cum ipſe loqui publice non auderet: reſpondiſſe ferunt etiam cotes quamuis ipſæ ſecare non poſſint ferrum tamen acutum reddere, & à M. Tul. in quinto de finibus bonorum & malorum. ubi ait: abſurdum non eſt, ut qui poëmata ſcribere nõ poſsit, illius tamẽ rei poſsit tradere præcepta. ¶ Vnde parentur opes] Diuitiæ orationis poëticæ. inuentionem autem intelligit, Eadem translatione & M. Tul ſæpiſsime dixit opes orationis, diuitias orationis, opulentam orationem: & hic ipſe infrà diuitem uenam. ¶ Quid alat] Hoc etiam ad inuentionem ſpectat, quæ ſubminiſtrat uires, & neruos orationi. ¶ Formet] Præbeat poëmati formam. hoc autem ad diſpoſitionem, & elocutionem pertinet, quæ formam præbent inuentioni, quæ informi materiæ comparatur. ¶ Quid deceat] Quid in unoquoq́; poëmatum genere ſeruandum ſit: ut docuit pluribus locis. ¶ Quid nõ deceat] At ideo tanquam indecorum fugiendum: ut quaſi per totam hanc epiſtolam executus eſt. ¶ Quo uirtus ferat] Orationis poëticæ ſcilicet ſeruata ratio ipſa, & ars: hoc eſt ad ſummam laudem, immortalitatemq́;. ¶ Quò ferat error] Hoc eſt ad contemptũ, & ignominiam ut dicet infra: Vt mala quem ſcabies, aut morbus regius urget. Aut phanaticus error, & iracunda Diana Veſanũ tetigiſſe timent, fugiuntq́; poetam Qui ſapiunt, agitant pueri, incautiq́; ſequuntur. ¶ Scribendi recte] Cum pollicitus modo fuerit ſe demonſtraturum, unde comparentur opes poeticæ orationis, unde alimentum: unde forma poëmati præbeatur, cum autem de reliquis partim ſupra, partim etiam infrà tractauerit, oſtendit hoc loco unde diuitias poëticæ facultatis ſumamus, id eſt inuentionem ipſam. ſumemus autem à ſapientia: hoc eſt, à philoſophia (ita enim antea Pythagoram appellabatur) ab eaq́; philoſophia præcipue, quæ à Socrate ipſo, atque Platone manauit: ab eaq́; philoſophiæ Socraticæ, & Platonicæ parte, quæ uera philoſophia dici poteſt, quæ tanquam dux, & magiſtra uitam format, actiones dirigit, mores inſtituit. His etenim ex philoſophia præparatis facile etiam animi ſenſa explicabimus oratione. ¶ Scribendi recte ſapere eſt principium, & fons] Hoc eſt ſapientia, & philoſophia ipſa. unde & M. Tul. lib. 2. de Oratore idem præcipit. inquit enim Quare ut quis recte ſcribat, et dicat, philoſophiam diſcat neceſſe eſt. Vnde & in oratore ſapientiam rerum omnium, & præſertim eloquentiæ fundamentum appellat. Quare cum nihil differt à philoſophia poëtice: author eſt Tyrius maximus quàm temporis uetuſtate, & ratione dicẽdi, quod altera antiquior, altera illuſtrior putaretur ſententias à philoſophia mutuabimur, eaſdẽq́; exornabimus ſplendore orationis: hoc eſt figuris, metro, & armonia. ¶ Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ] Quam philoſophorũ præcipue ſectam ſequamur oſtendit. eam uero circũſcribit, quæ Platonis dialogis continetur, ac Socratis dogmata, & ſermones complectitur, qui primus à rebus occultis, ab ipſaq́; natura inuolutis, in quibus ante eum omnes philoſophi occupati fuerant auocaſſe philoſophiam, atque ad uitam communẽ adduxiſſe fertur. ut de uirtutibus, & uitijs: omninoq́; de bonis, & malis quæreret: cœleſtia autẽ uel procul eſſe à naturæ cognitione cẽſebat, uel ſi maxime cognita eſſent, nihil tamen ad bene uiuendum cõferre, appellat autẽ Platonis libros, chartas So-

craticas, uel quia in iis præcipue Socrates inducitur, ac ſub eius perſona omnia referũtur, uel quia Socratis erant opiniones, non autem Platonis, etſi à Platone uerbis, & orationis luminibus ſcriptæ, illuſtrateq́; ſunt: ut ipſe affirmat in ſecunda epiſtola ad Dionyſium ſub his uerbis. hac de cauſa nihil ego de iis ſcripſi unquam, neque eſt Platonis opus preſcriptum aliquod neq; erit. Quæ autem modo dicuntur, Socratis ſunt. Vnde & Ariſtoteles non Platonis ſed Socratis ſermones nominat, eorumq́; penè ſemper Socratem authorem facit, ſeu quòd ita eſſet omnino, ſe ne improbare Platonis præceptoris opiniones plerunq;, ſed Socratis uideretur. ¶ Verbaq́; prouiſam rem non inuita ſequentur] Vnde author eſt Socrat. apud Platonẽ de re non ſatis perſpecta neminem recte iudicaturum, & oratione explicaturum. Ex cognitione etenim rerum, ut inquit M. Tul. efflorescat, & redundet oportet oratio, quæ, niſi res ſubeſt ab oratore percepta, & cognita, inanem quandam habet elocutionem ac penè puerilẽ. Quid eſt enim tam furioſum, quàm uerborum, uel etiã optimorum, atq; ornatiſsimorum, ſonitus inanis nulla ſubiecta ſententia, neq; ſcientia? ¶ Verba non inuita] In qualia ſæpe incidimus, quando res ipſæ minime ſubſunt: hoc eſt ut dicet paulo poſt: in uerſus inopes rerũ nugasq́; canoras. ¶ Prouiſam] Præparatam, & antea diligẽter excogitatam, quàm eam mandare literis, exornareq́; orationem incipiamus. prouiſam autẽ intelligit ex rebus à philoſophia ſumptis.

¶ Qui didicit, patriæ quid debeat] Dixerat ad ſcribendi rationem neceſſariam eſſe in primis philoſophiã, eamq́; ex Platonis dialogis potius, quã ex reliquis philoſophorum ſcriptis ſumendam: his autem uerbis ex omni Platonicæ philoſophiæ parte ad eam maxime adhortari uidetur, qui hominis officium in patriam, in parentes, in cognatos, in amicos, in reliquos priuatim, & publice continetur. Quia uero hæ rerum mortalium, & ciuilium formæ, quæ Ideæ appellãtur, à Platone perſcriptæ ſunt, ne quid in hac interpretatione, quod ad nos attinet, requiratur, cum ad unamquãq; partem cõuenîemus primũ quæ à Platone in eare dicta ſunt proferemus, tum quemadmodum ſpecies illas rerũ Vir. executus ſit ſubiiciemus, ut habeãt, qui hæc legerint, unde hoc præceptum deſumpſerit Horat. de arte præcipiẽs, & unde reliqui poëtæ ex arte ſcribentes ſeruauerint. ¶ Patriæ quid debeat] Qua de re ita Plato in Critone ſub perſona Socratis: Age ergo, poſtquam per nos genitus, educatusq́;, ac eruditus, primo quidem num potes negare te noſtrum eſſe & natum, & ſeruum, ipſumq́; te, & progenitores tuos? Deinde cum id ita ſe habeat, an putas ius ex æquo tibi, atque nobis eſſe, & quæ nos tibi facere aggrediamur, eadem uiciſſim in nos abs te referri iuſtum eſſe iudicas? An cum nec ad patrẽ, nec ad dominum, ſi eũ habeas, tibi ius ex æquo ſit: ut quæ ab illis patiare, in eos referre poſsis: neque ſi iurgio hi te laceſſant, contra iurgare, neq; ſi te uerberent, uiciſsim uerberare, neq; alia eiuſmodi in eos tentare liceat: contra patriam, ac leges tibi licebit? Adeo ut ſi nos iudicantes id eſſe iuſtum interficere uelimus, ut uiciſsim nos, patriam, & leges pro uiribus coneris occidere, dicasq́; te in his agendis iuſta facere, qui uirtutis curãre uera habere profiteris? An ſic es ſapiens, ut te latuerit, & patri, & matri, & progenitoribus omnibus patriam eſſe anteponendam? atque eſſe uenerabilius quiddã, ſanctiusq́;? & in ſuperiori ſorte tũ apud Deos, tũ apud homines mentis compotes eſſe patriam collocandam, colereq́; eam oportere magis eiq; obedĩre, ac rigidius ſe gerenti mitius aſſentiri, quã patri etſi quid iubeat, uel diſſuadere illi quantum liceat, uel facere & patientiſsime ſuſtinere quicquid iuſſerit patiendum? Ac ſiue mandauerit uerberari te, ſiue in uincula coniici, ſiue in prælium miſerit ad uulnera excipiẽda, mortemq́; ſubeundam obediendum eſt omnino. Ius enim ita dictat, ut neq; tergiuerſandum, neq; fugiendum, neq; ordinem deſerendũ, ſed & in bello, & in iudicio, & prorſus ubiq; ea ſunt, quæ reſpublica, patriaq́; iuſſerit facienda, aut certe uerbis, quatenus iuſtum eſt, uti licet ad perſuadendum illi, eamq́; placandam. Vi autem uti nefas eſt uel contra matrem, uel contra patrem maximè uerò omnium contra patriam. Quare cum patriæ plus quàm amicis, plus quàm cognatis, plus quàm liberis, plus quã parentibus obnoxios eſſe debere Vir. ex Platone animaduerteret, ad hoc

teret, ad hoc ipſum reſpiciẽs, Aeneã ſuũ ad extremũ capitis periculũ illi ſuccurrentẽ, omnẽq;, & patris, & filij, & cõiugis, & reliquorũ defenſionem illius ſaluti poſtponentem: neq; prius ad horum omnium auxilium accedentem facit, quam matre Venere monſtrante iam nullam eſſe de ea amplius ex deorum uoluntate habendam ſpem uideat. ¶ Et quid amicis] Cum amicitia ex Platonis ſententia nihil aliud ſit, quam honeſta perpetuæ uoluntatis communio, neceſſarium eſt ita nos eſſe in amicos ut in noſmetipſos debere, & magis etiã in illos affectos. Vnde in quinto de Legibus ita ſcriptũ reliquit: Amicorum, & Sodalium in uitæ conſuetudinem ſummam beneuolentiam conſequetur, qui illorum in ſeipſos obſequia maiora, præſtantioraq; putabit, quã illi: beneficia uerò ſua in illos minora, quã illi exiſtimabit. Quæ omnia Vir. ſub perſona Nyſi, & Euriali eleganter expreßit: cũ perpetuam utriuſq; in omni re unanimitatem & alterum pro altero libentißime morientem: & alterius uitam alterum chariorem propria exiſtimantẽ depingat. Quare nihil uero amico pretioſius æſtimandũ eſt. ¶ Quo ſit amore parens] De liberorum amore, & officio, quod parentibus præſtare debeant in quarto de Legib. ſtatim poſt conſtitutum deorum cultum ita loquitur: Sequitur demum uiuentium cultus parentum, quibus fas eſt prima, & maxima debita omnium antiquiſsima debitorum perſoluere. Putare enim quiſq; debet omnia, quæ poßidet eorum eſſe, qui genuerunt, & educarunt: ita ut illis hæc omnia pro uiribus miniſtrare debeat: primum quidem externa bona: deinde etiam corporis: poſtremò quæ ad animũ pertinent hæc omnia uidelicet mutuo data perſoluens, & pro curis, doloribusq; priſcis parentum in ſenecta recentes reddens, quando maxime indigent. In uerbis quin etiam per totam uitam parentes uenerari maxime decet. Leuium enim, uolatiliũq; uerborum grauißima imminet pœna. Nam omnibus præpoſita eſt nemeſis iudicij, angelus huiuſcemodi omnium conſideratrix. Oportet itaq; iratis, animumq; explẽtibus cedere ſeu uerbis ſiue rebus id faciant: non ignorantes patrẽ iure admodũ filio ualde ſuccenſere, ſiquando ab eo iniuriam ſibi fieri arbitretur. Mortuis uerò parentibus monumenta decentißima ponere oportet, quæ temperatißime ſint ſtructa, neq; conſuetã magnitudinẽ oportet excedere: neq; minora illis facere, quæ maiores genitoribus ſuis ſtruebant. Annuas quoq; defunctorum curas, quæ ornamentum afferunt, inſtaurare decet, & nona quotidie repetita memoria ſemper parẽtes ſummopere honorare impendio moderate pro fortuna utentes. Hæc omnia Anchiſæ patri Aeneas apud Vir. uel potius ipſe Vir. tribuit: dum ei uerbis, & re ipſa ſemper maximos honores præſtat: dum iam ſenem à medijs ignibus ſublatum humeris per medias hoſtium acies eripit: dum imperia eius exequitur, nec quicquam niſi iuſſu ipſius adoritur: dum mortuo aras, & magnificentißima monumenta extruit: dum annuas, ſolenesq; pompas facit: dũ cũ tum ſemper honoratißime nominat, tum in quinto præcipue Aeneidos libro his uerbis: Dardanidæ magni: genus alto à ſanguine diuũ: Annuus exactis completur menſibus orbis, Ex quo reliquias, diuini q; oſſa parentis Condidimus terra, mœſtasq; ſacrauimus aras, Iãq; dies (ni fallor) adeſt, quẽ ſemper acerbum, Sẽper honoratũ (ſic Di uoluiſtis) habebo. Hũc atq; Getulis agerẽ ſi ſyrtibus exul, Argolico ue mari deprenſus, & urbe Mycenæ: Annua uota tamẽ, ſolenneſq; ordine põpas Exequerer, ſtrueremq; ſuis altaria donis Et nõ multo poſt: Ergo agite, & cuncti lætũ celebremus honorẽ, Poſcamus uentos, atq; hæc me ſacra quotannis Vrbe uelit poſita tẽplis ſibi ferre dicatis. ¶ Quo frater amãdus] Nomine fratris hoc in loco et fratrẽ ipſum, & omnes conſanguineos intelligit, de quibus ita Plato, in 5. de Legib. Quiſquis præterea cognationem, & uniuerſam generis coniunctionẽ honorat, & colit deos merito propitios in procreandis liberis habebit: Cũ autẽ frater ferè alter ſit, non alio cum amore debemus proſequi quã quo nos ipſos: De fraterno amore tractauit Vir. ſub perſona Pandari: dũ eũ facit pro ultione fraternæ cædis cõtra Turnũ irruentẽ, & libenter ſe morti obijcientẽ in 9. & 12. ſub Iuturnæ perſona. ¶ Et hoſpes] Quomodo aũt erga peregrinos, & hoſpites nos eſſe oporteat in eo

dem 5. de Legibus admonet: At peregrinos ſanctiſsima eſſe fœdera quiſque cogitet ferme enim omnia peregrinorũ, et contra peregrinos peccata præ illis, quæ inter ciues cõmittuntur, ultori deo curæ ſunt. Ni cũ peregrinus, amicis cognatisq́; careat, maiorem & apud deos et apud homines meretur miſericordiã. Quare qui magis ulciſci poteſt, is ad ferendũ auxiliũ eſt paratior. Diligenti igitur cautio ne cogitandum cuiq;, cui non nihil eſt cõſilij, ut innocens ab iniuria in peregrinos ſemper uiuat. Quot uerò ſint peregrinorum genera, & quo modo recipiendi habita cuiusq́; ratione in duodecimo de Legibus ita iubet. Quatuor aũt peregrinorũ genera ſunt, de quibus facienda mentio eſt: primũ eorũ, qui ſemper æſtiuales ſunt, & quaſi aues per mare plurimũ acquirendæ pecuniæ gratia æſtatis tempore ad alias deuolant ciuitates: hos foro, portubus, publicisq́; domibus extra urbem in ipſis ſuburbijs magiſtratus locis illis præfecti ſuſcipiant, obſeruent, nequis eorũ aliquid faciat noui: iudicia illic eis iuſta reddantur, ita ut nihil plus, quam neceſsitas cogat cum ijs familiaritas habeatur. Alterũ eſt eorũ, qui ſpectaturi ueniũt, & ciuitatis muſas illic audituri. Hi omnes diuerſoria iuxta templa habeant, quæ ſuſcipiendis hoſpitib. cõmodiſsima ſint. Sacerdotes uero, & ædituị curã ipſorũ habeãt, ut iucunde poſsint, ſufficienti tempore permanere, & uidere, & audire ea, quorũ gratia uenerunt, & tandem ſine ſuo, & aliorum detrimento recedere. Tertiũ genus peregrinorũ publice ſuſcipiendũ eſt, cũ aliũde quiſpiam publica cauſa miſſus aduenerit. Hũc Imperatores, Magiſtri equitũ Tribuni militũ ſoli ſuſcipiãt, & is apud quem diuertit cũ principibus conſilij curã huius habeat. Quartũ genus rariſsimũ eſt, accedere tamen aliunde aliquis poterit ſpectatoribus noſtris reciprocus: is cũ ab alijs didicerit, atq; docuerit, quæ diſcenda, docendaq́; putauit honore ſibi cõgruo, muneribusq́; affectus ut ab amicis amicus habeat. Hoſpitalitatis officia ſeruauit in primo Vir. ſub Didonis perſona his uerbis Troianos accipiẽtis: Seu uos Heſperiã magnã, Saturniaq́; arua: Siue Herycis fines, regemq́; optatis Aceſtẽ, Auxilio tutos dimittã, opibusq́; iuuabo. Vultis & his mecũ pariter conſidere regnis. Vrbem quã ſtatuo, ueſtra eſt: ſubducite naues: Tros, Tyriusq́; mihi nullo diſcrimine agetur Et paulo poſt: Quare agite ò tectis iuuenes ſuccedite noſtris. Me quoq; per multos ſimilis fortuna labores Iactatam hac demũ uoluit conſidere terra. Nõ ignara mali miſeris ſuccurrere diſco. Vnde ita etiã inſequitur poeta Sic memorat, ſimul Aeneã in regia ducit Tecta, ſimul diuũ tẽplis indicit honorẽ: Nec minus interea ſocijs ad littora mittit Viginti tauros, magnorũ horrentia centũ Terga ſuũ, pingues centum cũ matribus agnos. Et ſub Heleni, & Anij perſonis in tertio, & in quinto ſub Aceſtis. Illud tamen in Virgilio animaduertendum eſt, nõ parum apud eum à publicis priuata hoſpitia differre cuiuſq; habita ratione. aliter enim excipit Aeneã regẽ Dido regina, ac Tytirus ſuum Melibæum. alter enim. Hic tamẽ hãc mecum poteris requieſcere noctem Frõde ſuper uiridi. Altera: Vultis & his mecũ pariter cõſidere regnis. Tytirus: Sunt nobis mitia poma, Caſtaneæ molles, & preſsi copia lactis. Dido, urbẽ, quã ſtatuo, ueſtra eſt: ſubducite naues. Tros, Tyriusq́; ſimul nullo diſcrimine agetur. ¶ Quid ſit cõſcripti officium] Hoc eſt ſenatorum: loquitur autem more Romano. nã qui ad ſenatum uerba faciebat, Patres cõſcripti cum diceret, ſenatores omnes intelligebat. De ſenatorum uero officio in ſexto de legibus ita præſcribit: Eſt autem neceſſarium, ut maxima ſenatorum pars plurimum tẽpus permittatur in priuatarũ, ſuarumq́; rerũ adminiſtratione uerſari: duodecima uero pars eius in menſes duodecim diſtributione facta alia poſt aliã ſigillatim cuſtodiat. Quæ unicuiq; ſiue ciuitate ipſe, ſiue aliunde uenienti parata ſit: ſeu nũciare quicquã: ſeu interrogare quiſpiã uelit de his rebus, de quibus ciuitatẽ oporteat uel reſpõdere cæteris ciuitatibus: uel ab eis interrogationũ reſpõſiones accipere. Nouarum etiã gratia molitionum, quæ ſæpe fieri ſolẽt maxime quidem ne fiãt: ac ſi acciderint, ut quã celerrime ſentiat ciuitas, & remediũ afferat, quod per cœtũ ciuitati præſidentiũ fieri ſemper opotet, ut & quæ de legibus, & quæ repẽte ciuitati difficultates accedũt, diſſoluãtur. Hæc

omnia

omnia curet duodecima conſilij pars quietem in menſes duodecim habitura. Quam quidem cuſtodiam hæc conſilij pars communiter cum alijs magiſtratibus in ciuitate ſemper agat oportet. Hæc in Latino adhibet Vir. etſi Rege, dum eum in undecimo conciliū uocantem: ciuitatis ruinæ imminenti prouidentem: reſponſa à legatis repoſcentem: diligenter eorū dicta examinātem, rem omnem maturo iudicio conſiderantem, legem proponentem, conſilium reliquorum quærentem facit, & in Aenea pariter dum eū uarijs in locis hæc omnia exequentē fingit. Quid iudicis officium] De iudicis officio in duodecimo de Legib. *Futurus æquus iudex ad hæc reſpicere debet, atq; operam dare, ut has legum conſtitutiones ante omnia diſcat. & mente firmiter teneat. Nam ad faciendū eum uirū bonū ſcripta legum præ cæteris doctrinis, ſi recte ſe habent, maxime conferunt. Legis igitur ſcripta quaſi remedium, medelamq; aduerſus aliarum orationum uenena probus iudex ſecum ſemper tenebit, quibus ſeipſum, ciuitatemq; emendabit: bonos confirmabit, & extollet: prauos ex ignorantia, & incōtinentia, & timiditate, ſi ſanabiles ſunt, reuocabit. nam ſi ſanari non poſſunt, qui eos morte afficiunt, apud omnes laude digni iudices haberi uidentur: ut in nono de iudicibus capitalibus: Poſt accuſatoris, & defenſoris orationē qui ex iudicibus eſt ſenior, quæ dicta ſunt omni adhibita diligentia ſufficienter examinet: poſt eum cæteri iudices conſiderent quodcunq; dictū ab aduerſarijs, uel non dictū perquirendum ſinguli putent: Inde ſacrum ſinguli ferentes ſuffragiū iureiurando per deam Veſtā uerē, iuſteq; pro uiribus ſe iudicaturos affirment. Vnde Minoa Vir. ad hæc Platonis ſemper intentus, apud inferos conſtituit iudicem peritiſſimum legū, & earum latorem præſtantiſſimum quæſitorem appellat, uitasq;, & crimina diligentiſſime examinantem facit, & inde cuiq; pro merito tribuentē.* ¶ *Quæ partes in bellū miſſi ducis*] *Partes ducis, & officium ciuitatum cuſtodis hoc eſſe ait in ſecundo de Legibus: ut ſit uidelicet ſagax ad ſentiendum, uelox ad inſequendum: robuſtus cum aſſequutus fuerit ad pugnandum: erga ſuos manſuetus: aduerſus hoſtem immitis, & ut eius utar breuiter complexione, Philoſophus: iracundus: uelox: robuſtus. Has perfecti imperatoris partes tum in ſecundo, & tertio: tum in ſex ultimis poſterioribus libris Aeneæ attribuit Vir. dum eum & fortē in periculis, & circumſpectum in prouidendo, et celerē in conficiendo, & ferocem contra hoſtes, & mitiſſimum in ſuos oſtendit.*

¶ *Ille profecto reddere perſonæ ſcit conuenientia cuiq;*] *Quæ cuiq; perſonæ conueniunt, qui didicit quid patriæ debeat, & quid amicis, & quæ ſequūtur.* ¶ *Reſpicere exēplar uitæ*] *Complectitur breuiter quæ ſupra dicta ſunt, inquiens, cum res ita ſe habeat, ut ſcribēdi rectē ſapere ſit principium, & fons, ego iubebo doctum imitatorē reſpicere ſemper exemplar uitæ, morūq;: id eſt ideā uitæ moralis à Platone, ut demōſtrauimus, deſcriptā: atq; hinc ex ipſa idea moralis uitæ uiuas ducere uoces. Dirigēda eſt etenim mētis acies ad illas formas, quæ ſub oculos nō cadūt, ut eas ueluti in ſimulachris ſuis faciūt pictores ueritatis imitatione quantum licet, exprimamus: nā ut ait Plato in Timæo, quādo opifex in operis alicuius cōſtructione ad id, quod eodē modo ſe habet aſpicit, & huiuſmodi quodā uſus exēplo ideā, uimq; in opus educit pulchrū fieri tūc opus omne neceſſariū eſt. Neq; enim Phydias, cū faceret Iouis formā aut Mineruæ, cōtēplabatur aliquē è quo ſimilitudinē duceret, ſed ipſius in mēte inſidebat ſpecies pulchritudinis eximia quædā, quā intuēs, in eāq; defixus ad illius ſimilitudinē artē, & manū dirigebat. Itaq; Ariſt. in poëtica: poetæ, inquit, ſingulares ſimulachrorū artifices imitātur. Hi enim ꝙ exactiſſime poſſūt cuiuſq; formam referunt. Atq; ideo excellētius quiddā poëſim hiſtoria ipſa exiſtimauit: quod altera circa uniuerſalia plurimum uerſetur: altera circa ſingularia. Poëta enim nō quod hic, uel ille dixerit, ſed quod dixiſſe eū cōuenerit, uel ueriſimile fuerit, cogitat. Quare ex huiuſmodi ideis, et formis rerū effingit poëma, atq; hinc uiuas uoces educit. Et uiuas hinc ducere uoces*] Id eſt ex his formis rerū, & ideis: ut ex idea ſapiētiæ uirū ſapientē: ut Homer. in Odyſſea: ex idea fortitudinis uirū fortē: ut in Iliade: ex idea iuſtitiæ, & pietatis uirum iuſtum, & pium: ut Vir. in Aeneid. ¶ *Doctum imitatorē*] Poëtā appellat ad differentiā mimo

rum, & hiſtrionum, qui & ipſi imitatores ſunt, ſed non docti: proprie enim doctus ad literarum peritiam refertur. intelligit autem per doctum imitatorem uel omnes poëtas, quia ut inquit Ariſt. prorſus in hoc uno omnes conueniunt, ut imitentur, etſi differunt inter ſe uel quod genere diuerſis, uel quod res diuerſas, uel quod modo diuerſo imitantur. uel intelligit tantummodo comicos, tragicos, epicos ſecundum opinionem Platonis in libro ſecundo de Repub. nam reliqua poëtarum genera non uerſantur in imitatione perſonarum (quã ſolã Plato uidetur imitationẽ nominare) ut ſunt Dithyrambici: Lyrambici, Lyrici, & cæteri, qui uerſibus ſine fictione perſonarum aliquid perſcribunt, inter quos annumerare poſſumus Vir. in Georgicis, Emped. Lucretium, & ipſum Horat. in Sermonib. & in epiſtolis, & pleroſq; alios, quos à me non eſt neceſſe enumerari. aut enim aliorum perſonis induti poetæ perpetua oratione rem explicant uerbis huiuſmodi remotis: inquit, Talia fatur, Talia refert in quorum genere nõ ſolum tragœdia, & comœdia cõtinetur, ſed & multæ egloge. ut apud Vir. prima tertia, quinta, ſeptima, nona, & multi etiam dialogi: ut Platonis Hipparchus, Timæus uel de uniuerſitate, Phædrus, de Repub. de Legib. Atq; hinc dubitare pleriq; poßent, an huiuſmodi ſermones inter poemata eſſent reponendi nec ne? aut poetæ ipſi modo loquuntur, modo alios loquentes inducunt cum particulis inquit: Talia fatur: Talia refert: ut heroici, & in plerisq; eglogis bucolici, ut Vir. in ſecunda, in ſexta octaua decima, & Dialogorum ſcriptores ut M. T. in libris de oratore ad Quintum fratrem, in Bruto de claris oratoribus, Plato in conuiuio de amore, quod genus dialogi ſiquis epicum, uel Heroicum quodam modo dixerit, non ab re dixerit: aut per enunciationem ſoli ipſi poetæ aliquid pertractant, quos negat & poetas & imitatores dicẽdos Ariſt. Hos etſi & poetas uocat, & in ſuam Rempub. admittit Socrates apud Plat. Ariſt. tamen in numerũ poetarum nõ recipit. ¶ Interdũ ſpecioſa iocis] Reddit rationem, quare omnis ſcribendi ratio aduiti debeat in reb us à philoſophia deſumptis. quia magis populus oblectatur, inquit, morata aliqua fabula iocis, & urbanitatibus plena: quales apud Boccacium reperiuntur, licet careat rerum ſublimiorum grauitate: quam uerbis tumidiorib, ac nihil omnino continentibus. Quid eſt enim tã furioſum, quã uerborũ, uel etiam optimorũ, atq; ornatißimorũ ſonitus inanis nulla ſubiecta ſcientia neq; ſentẽtia? ¶ Specioſa iocis] Ioco ſa. hoc uero in loco dñ. Grifolus uerba Horatij ad ſuam ipſius ſententiã, non ad rẽ ipſam accõmodat: corrumpit textũ: confundit ordinẽ: peruertit omnia. ¶ Morataq; recte] Quia dixerat ſpecioſa iocis: hoc eſt facetijs & ſalib. plena, in quibus plerũq; multa obſcæne dicta contineẽtur corrigit per hoc, recte morata, quod dixerat, ſpecioſa iocis. Significat igitur & iocoſam, & rectè moratam: hoc eſt iocoſam nõ tamen obſcænioribus uerbis. ¶ Nullius Veneris] Nullius elegantiæ, & uenuſtatis ¶ Sine pondere, & arte] Sine illa ſublimiori rerum grauitate. Eſt aũt ſenſus quotieſcunq; poema caret ſcientia, & philoſophia, licet ſit uerborum ſonitu inani ſublime quodam modo magis fabula aliqua ridiculis, & ſalibus tantummodo plena ſine illa ſublimiori rerum grauitate, & etiam ſine uerborum elegantia oblectat populum, meliusq; moratur, quam uerſus illius poematis inopes rerum, nugæq; canoræ. ¶ Moratur] Detinet, & per hoc delectat. ¶ Verſus inopes rerum.] Carentes reb. quas diximus eſſe opes poeticæ facultatis. ¶ Nugæq; canoræ] Nugas canoras eas intelligit, quas ſupra ampullata uerba appellauit. ¶ Graijs ingeniũ] Supra recte ſcribendi rationem cõiunctã eſſe debere cum Philoſophiæ moralis præceptis, aliter magis oblectare fabulam aliquam bene moratam oſtendit: hoc uero in loco Græcorũ ingenium, & induſtriam ſummis laudib. extollit. quòd in eorum libris omnia hec ad unguem diligentißime obſeruata reperiantur. nec de ijs affirmat debere hoc mirum uideri, cum nihil aliud unquam exoptauerint præter laudem atq; gloriam. ¶ Ingenium] Quod attinet ad inuentionem ipſam excogitandam. ¶ Ore rotundo] Quod attinet ad elocutionem, eadem elocutione Socrat. in Phedro apud Platonẽ his uerbis: Quid uero? laudandũ ſcriptorẽ eo ſolũ cenſemus, quia ea dixerit, quæ oportuerit? an nõ eo ſolũ, quia dilucide, & rotunde, & eleganter

ſingula uerba poſuerit: & M.T. in Oratore his uerbis: Thucyd. autē præfractior, nec ſatis (ut ita dicam) rotūdus primus inſtituit dilatare uerbis & mollioribus numeris explere ſententias. Vnde etiam ait ſe in Thucyd. orbem orationis deſiderare, & in Bruto uerborū aptam, & quaſi rotundā cōſtructionem. Hāc oris rotunditatē Eurip. attribuit Ariſtoph. ut author eſt. Plut. in eo libro, qui de audiēda poetica inſcribitur. ¶ Nullius auaris præter laudis atque gloriæ] Poſuit autē translatiue auarū pro cupido. Eodē modo & in epiſtolis animū laudis auarū dixit. Vtitur autē hac translatione propterea, quæ ſequuntur. nā auaros & Romanos dicet, ſed nō laudis ut Græcos, ſed pecuniæ auaritiā uero hoc loco translatiue nudo poſuit uocabulo: ut infra uariandi ſermonis cauſa, fugiendæq; ſatietatis eandē æruginē, & curā peculi circūſcribat. ¶ Romani pueri] Romanorū modo auaritiā carpit, quod nō laudis, atq; gloriæ, ut Græci, ſed pecuniarū fuerint cupidiores, earūq; auaritia obcæcati liberos ſuos nō ingenuarū artiū diſciplinarumq; doctoribus tradiderint erudiendos, ſed computatoribus: ut ab ineunte ætate ſubducēdi rationes addiſcerent. atq; ideo nihil de ijs, ait, eſſe omnino ſperandū, cū iam in eorū animis auaritiæ ſtudiū inſederit. ¶ Romani pueri longis rationibus] Lōgis ſupputationibus & ratiocinationibus diſcunt diducere aſſem in centum partes. hoc eſt ad minimā quāq; partē. poſuit autē numerū finitū pro infinito. As uero, ſi ad pondera refertur: ut hoc in loco uidetur, in duodecim uncias diuidebatur, eratq; idem, quod & libra. uncia uero geminata ſextans appellabatur, quod eſſet ſexta pars libræ. tres unciæ quadrās, quod quarta pars, quatuor triēs. quod tertia pars, quinque quincunx. ſex ſemis, hoc eſt media libra, ſeptem ſeptans octo bes: nouem dodrans. decem dextās. undecim deūx. duodecim as, ſiue librā. Vncia uero octo dragmas cōtinebat. Dragma tria grāmata. Grāma duos obolos. obolus quatuor cheratia. Cheration duos chalchos. Vnde hoc eſt, quod dicit aſsem in centum partes diducere, ut puta diducere libram ad chalchos, quæ eſt minima pars ponderis: hoc eſt quot in chalchos libra diuidatur. ¶ Dicat filius Albini] Ex Romanis pueris Abini filium præcipue deridet, quod relictis poeticæ, & optimarum artium ſtudijs numerorum ratiocinationibus animū adhibuerit. ¶ Triēs] De quincunce enim remota uncia triēs ſupereſt: hoc eſt quatuor unciæ.

¶ Ohe rem poteris ſeruare tuam] Per ironiam ſub alterius quaſi perſona deridet auariſsimorum hominum excuſationem. ¶ Redit uncia] Accedit quincunci altera uncia, & tunc fit ſemis: hoc eſt media libra, quæ ita dicitur. ¶ Ad hæc animos ærugo, & cura peculi] Poſt ironiam quaſi per interrogationem exclamat Hor. atq; in Romanos inuehitur, aitq; deſperandum iam eſſe, eos unquam poſſe in poeticæ facultatis ſtudijs proficere, in quorum iam animis auaritiæ inſederit ſtudium. ¶ Aerugo] Recte æruginem appellat auaritam: cum auariſsimorum hominum pecuniæ diutius ſeruatæ, atq; defoſſæ quaſi rubiginem contrahere uideātur: uel quod quaſi æruginem inijciat animis hominum. poſuit autem æruginem pro ea auaritiæ parte quæ numeratæ pecuniæ nomine continetur. curam autem peculi pro altera auaritiæ parte, quæ in agrorum, poſſeſsionumq; augendarum cupiditate poſita eſt. ¶ Linenda cedro] Digna quæ cedro illinātur: ut fieri ſolebat antiquitus ad hoc, ne uetuſtate ipſa temporis corroderentur, à qua ea tuetur cedrinum oleum. ¶ Et leui ſeruanda cupreſſo] Tanquam ſummæ authoritatis, & ſummi precij. ¶ Aut prodeſſe] Vnde parentur opes poeticæ facultatis docuit abūde ſupra: hoc loco perſequitur alteram partem propoſitam de poetarum munere, & officio: ait aūt quoſdam utilitati, quoſdam oblectationi, quoſdam oblectationi ſimul & utilitati ſtudere. Vtilitati breuitatem: oblectationi uериſimilitudinem oblectationi ſimul, & utilitati ſtudentibus utrum præcipiens, ut quæ utilia ſunt breuiter dicta facilius memoriæ commendentur, quæ uero afferūt oblectationem ex ueriſimilitudine ipſa ſtatim credātur. ¶ Prodeſſe] Vtilitatem ex moralibus præceptis mortaliū uitæ afferre, uel ut idē Hor. explicat idonea dicere uitæ: ut pleriq; antiquorum philoſophorum fecerūt ut Theognis Megarenſis ad Cirnum ut Phocil. Mileſ. ut deniq; Pythag ipſe quorū omniū extāt breuiſsimæ admonitiones, & ſenten-

tiæ ad uitam hominum regendam, & à prauis cupiditatibus refrenandam accommodatæ: ut & Empedoclem, & Aratum, & Lucretium, & pleroſq; alios ſciens præteream, quorum omnium partim extant, partim à nobis deſiderantur de rebus phyſicis utiliſſima poëmata. Hoc negant pleriq; poetis eſſe proprium, ſed ſi aliquando id fit, caſu quodam ab ijs fieri arbitrantur, atq; hinc Horat. improbant, quòd præceperit & delectare, & prodeſſe humano generi poëtas debere: cum illis quidē uoluptas tantūmodo neceſſaria uideatur. ij uel minime intelligunt Horatium per illud uerbum, prodeſſe, ſignificare uoluiſſe, idonea uitæ dicere, ut ſeipſum interpretatus eſt, uel eum maledice, contumelioſeq; calumniantur. nam idē etiā præterea aperte uidetur Ariſt. in diffinitione tragœdiæ indicare: cum ait, eam eſſe imitationē actionis illuſtris, abſolutæ, magnitudinem habentis, ſermone ſuaui, ſeparatim ſingulis generibus in partibus habētibus non per enarrationē, ſed ꝑ miſericordiā, atq; terrorē perturbationes huiuſmodi expurgātem. Quare cum finis tragœdiæ referatur ad leniēdos, & quaſi expiādos animorū motus, quod ad recte degendæ uitæ inſtitutionē, & utilitatem uidetur ſpectare nō ſolum dicendum eſt poetis etiā eſſe proprium idonea uitæ afferre, ſed hoc maxime, nā ſi id caſu quodam accidere conſueuiſſet, et niſi propriū fuiſſet, nunquā in diffinitione tragœdiæ ab eodē Ariſt. poſitū fuiſſet, in qua quæ accidūt minime adhiberi debent: ut idē præcipere uidetur in libris, quos de arte dialectica diligēter cōſcripſit. quod cū ad ſe quoq; pertinere Sophoc. exiſtimauerit cū poetæ nomē profitetur in ſingulis ſemp tragœdijs inſignē aliquē locū ex morali adhibet philoſophia: ut in Antigone, an ius diuinum humanis legibus ſit anteponendū: in Electra, an deorū prouidētia res mortalium gubernentur: in Philoct. utrum reipub. cauſa aliquādo mendacium, & fraus cōmittenda ſit. Ad hæc cum Ariſtot. in rebus uniuerſi generis maxime uerſari proprium poetis eſſe dicat, ut nō quales aliqui fuerint, ſed quales eſſe debuerint ab his referantur, nonne aperte indicat munus hoc eſſe illis aſſignatum, ut uarias in eorum poëmatis ciuilis uitæ ſpecies, & officia cōplectantur, quod nihil quicquā eſſe putādum eſt, quàm idonea uitæ dicere. Hæc ſi ad poëtas minime pertinuiſſe, & ea potius caſu quodam ab his adhibita fuiſſe uiderentur, nequaquā ab Ariſtot. & ab Horat. fuiſſent animaduerſa, atq; notata, nam à quibus artium, ac diſciplinarum præcepta traduntur, ab ijs minime afferuntur, quæ in ea re admodum raro, & caſu quodā eueniunt, ſed quæ ſæpe, ac potius ſemper adhiberi cōſueuere. Vnde ait ſummus ille philoſophus in primo Rhetoricorum, nullā artem quid in ſingulis rebus fieri debet cōſiderare. nam quæ ſingularia ſunt, atq; indiuidua, ea, cum infinita ſint, nulla ſcientia cōprehendi poſſunt, atq; ideo minime ſpectant ad artium, & diſciplinarum præcepta, quæ uniuerſalia tantummodo ſpeculantur. In hac ſententia fuiſſe Erathoſtenem refert Strabo lib. 1. geograpiæ, quē grauiter reprehendit, & improbat, quod poetas nō docendi, ſed delectandi ſolum gratia cōiecturis agere exiſtimauerit: cum ſapientiſſimi homines primam quandam philoſophiam eſſe poëticen aſſeruerint, poetaſq; ipſos tantummodo ſapientes eſſe, ac uitæ magiſtros, & emendatores dixerint, cuius rei illud nō dubiū affert argumentum, quod in omnibus Græciæ ciuitatibus liberos facultatis poeticæ ſtudio diligenter erudiri parentes ijs potiſſimum ſeculis curauerint cum omnibus copijs Græcia floreret, & in ea liberaliū diſciplinarū cognitio uigeret, quod nō eo tantū cōſilio fecerunt, ut puerorū animi uoluptate perfunderētur, ſed ut ad optimā recte uiuendi rationē, ac moderationē exercerentur. Et ſane cū poëtæ modo, oratorū, modo imperatorū, aut aliorū perſona inducta aliquā uirtutis imaginē ubiq; repræſentent, quis hoc iure reprehenderit, aut eum, qui id faciat nugatorem quēpiam, aut hiſtrionē appellauerit? cum nō auribus tantum, ſed etiam animis cōſulant. Quare qui hæc tam præclara, tam hominum generi neceſſaria canunt non ſolum delectare, ſed etiam docere uelle uideri debent: cum præcipue uoluptatē uincat utilitas. Minus igitur oberraſſet à uero Erathoſtenes, ſi nō cōmunem de uniuerſa poëſi ſentētiam ferēs ita diſtinxiſſet, poetas interdum hoc, interdū illud præſtare, ut quib. in locis res ipſa poſtulat, et aurib. uoluptatē, et animis pariūt utilitatē. Præterea nullos poſſe rectius de hac re ſententiā ferre exiſtimamus, ꝙ eos, quibus ſummā doctrinæ, ac ſapiētiæ laudē omnes

tribuunt

tribuunt. philoſophos dico, & eos philoſophos, qui quaſi principes familiam ducunt, Platonem. ſ. atq; Ariſt. qui cũ ad confirmanda ea, quæ ad hominũ utilitatem nõ ad uoluptatẽ referũt poetarum exemplis ſæpiſsime utãtur: certe in eo, quòd à poetis aſſumunt inanem, ac leuem uoluptatem nõ aucupantur, ſed ut eum fructũ, quem ipſi ſuis ſcriptis magnum afferunt maiorem etiã efficiant ad uberrimos poëtarum campos confugiunt. Quod cum ita ſit, ì philoſophorũq; libris maxima ad uitã adiumenta deriuentur, ſatis conſtat poëtas eſſe nõ ſolum iucundos, ſed etiã maxime utiles, & in eo philoſophis perſimiles, quod ij etiã & iuuent, & doceant.

¶ Volunt] Eã nim habet hoc in loco, ac ſi diceres: debent, quod dicendi genus tum à Græcis, tũ à Latinis frequenter uſurpatũ uidemus. ¶ Aut delectare] Hoc eſt mouere tã in bonã partem: ut in ſpem et lætitiã, quã in malam: ut in dolorem, et metũ. Hos enim animorum motus, qui adbibent in poëmate non paruam afferunt lectoribus oblectationem. maiorem tamen ſine dubio, qui ad lachrimas ipſas ui orationis impellunt. Atq; hinc, ut in re dubia ſit, inquirere aliquis poſſet: cur tragœdia, quæ ad luctũ inuitat magis quã comœdia, quæ ad riſum, homines oblectare uideatur: cum homo animal ad riſum prõptiſsimum ſit. Huius rei cauſam artificium, & difficultatem imitationis putamus. quia artificioſius, & difficilius exiſtimandum eſt ui orationis ad id nos impellere, quod naturæ uidetur repugnare, quam ad quod ſumus propenſiores ac ſponte ducimur, etiam ſine poetæ artificio. Delectare igitur hoc loco nõ tam pro oblectare ſed generatim pro mouere accipiendum eſt. quòd in hac ipſa re omnis oblectatio poſita ſit. Et ſi enim ad fletum plurimorum ſcriptis ducimur, delectari nos tamen admodum eorum lectione ſentimus. Vnde & ſupra dulcia poemata dixit, non quæ ad oblectationem ſolum, ſed quæ etiã ad mærorem ſcripta ſunt: ut ibi ſatis abunde declarauimus. Quare & Ariſt. tragœdiæ ſermonem ſuauem dicit eſſe oportere, hoc eſt animorum affectibus plenum, ijſq; maxime, qui ad miſericordiam, et terrorẽ ſpectant. neq; enim aliter intelligere poſſumus, cum tragœdia circa miſerabilia, & terribilia præcipue uerſetur. ut idem Ariſt. author eſt. Quamobrem cum duas partes nobis ineſſe nemini dubium ſit, mentem ſcilicet, & uoluntatem: altera eſt doctrina rerum illuſtranda: altera motu animorum cõcitanda. Quare delectare poſuit pro ea parte, quæ pertinet ad uoluntatem inflãmandam ſiue ad letitiam, & ſpem, ſiue ad mærorem, & metum, prodeſſe pro ea, quæ ſpectat ad mentẽ illuſtrãdam. ¶ Aut ſimul & iucũda, & idonea dicere uitæ] Aut, inquit, officiũ poëtarũ eſt in eorũ libris ſeparatim prodeſſe aut ſepatim delectare, aut ſimul utrũq; de primo genere dixit prodeſſe: de ſecũdo delectare: de tertio aũt ſimul et iucũda, & idonea dicere uitæ, in quo annumerare poſſumus Hom. atq; Vir. quorũ alter in Achille, atque Vlyſſe: alter in Aenea iuſtitiæ, & uirtutum omnium genera perſecutus eſt. nam ut eam partem prætercam, quæ in oblectatione poſita eſt, qua refertum eſt cumulatiſsime poëma Aeneidos: eum inducit cætera officia religionis cauſa deſerentem, patriæ ad extremum capitis periculum ſuccurrentem: omnemq; & patris, & filij, & coniugis, & reliquorum curam illius ſaluti poſtponentem: de qua poſtquam matre Venere mõſtrante iam nullam eſſe babendam amplius ſpem uidet, primum ad Deorum penatium ſimulachra cuſtodienda, tum ad patri, ad filio, ad uxori, gradatimq; ad reliquis opem, atq; auxilium inferendum accedentem facit. nec omittit in eo ornando, quantũ & uiuo patri obedientiã, et mortuo præſtiterit pietatem: nec tacet in ſociorum cõſolationib. à præteritis, & à futuris prudentiam cum iuſtitia ſemper cõiunctam: nec obliuiſcitur ab eo fortitudinis adhibitæ, nõ pro ſuis cõmodis, ſed pro religionis, pro patriæ, pro parentis, pro filij, pro uxoris, pro reliquorum familiariũ defenſione. adiungit præterea tẽperantiã cum eadẽ iuſtitia cõiũctam, cum à Didone eum faciat diſcedentẽ, ubi uideat defraudari à ſe regno Aſcaniũ, ſi apud eam diutius cõmoretur, licet antea ijs indulſerit uoluptatib. in qbus nulla illata eſt iniuria, nec in Didonẽ iã uiduã, et uolentẽ, nec in Creuſam iã mortuã. ¶ Iucũda] Quod attinet ad oblectationẽ, & ad animorũ motus concitãdos. ¶ Idonea] Quod

Quod attinet ad utilitatem, & mẽtis aciẽ illuſtrandam illud autem iucunda eo modo eſt accipiendum, quo ſupra diximus dulcia poemata accipi. Vnde & Ariſtoteles per imitationem poetam parare delectationem à timore, & miſericordia dicit: non quod his perturbationib. ulla delectatio paretur, ſed quod illud poema magis oblectet legentes, & audientes, quod his refertum ſit. & Plutar. in libro de audienda poetica: Cæterum affictio in uerbis mirum dictu quã facile à rebus triſtioribus ad hilaritatẽ auditores cõmouerit, atq; ui ſua traduxerit, quod neq; uerſus ipſe, neq; figura, neq; acumen dicendi, aut tempeſtiua metaphora, aut concinnitas aut ſtructura tantum afferat ſecũ illecebrarum, quantum ineſt fabulæ ſuis affectibus recte ſibi conſtanti. ¶ *Quidquid præcipies eſto breuis*] *Diſtinctis, & partitis poetarũ generibus præcipit quod in unoquoque genere ſeruandum ſit. ait autem præcepta ad uitæ, morumq; inſtitutionem tradẽtibus neceſſariam maxime breuitatem: ad oblectationem uero ſcribentibus uerisimilitudinem: ut quæ ad uitam pertinent breuiter dicta facilius percipiantur, & fidelibus memoriæ cõmendentur, quæ uero ad oblectationẽ ex uerisimilitudine ipſa ſtatim credantur. Quid iis neceſſariũ ſit, qui in ultima diuiſionis parte adhibiti ſunt minime explicat. tacite uero iis & breuitatẽ, & uerisimilitudinẽ præcipit. Nam ſi utilitati tantũmodo ſtudentibus breuitatẽ, ſi oblectationi uerisimilitudinẽ inquit neceſſariam, conſequitur ut utriq; res ſimul ſtudentibus utrũq; neceſſariũ ſit & breuitas, & uerisimilitudo.* ¶ *Quidquid præcipies eſto breuis*] *Vt nihil deſit, nihil redundet. ut minime in obſcuritatem concidamus, quæ maxime uitanda eſt utitur autẽ imperatiuo, eſto, tanquã legũlator, in quibus omnia hac dicendi forma proponuntur: ut in legibus duodecim tabularũ ſeruatũ uidemus. Vnde & ſupra:* Non ſatis eſt pulchra eſſe poëmata: dulcia ſunto: Et quocunq; uolent animũ auditoris agunto. ¶ *Vt cito dicta*] *Ratio quare in his, quæ præcipiuntur breuitas adhibenda ſit attingit autẽ illas duas partes uirtutum non uoluntariarũ, quæ ferè appellãtur uno ingenii nomine: docilitatẽ ſcilicet, & memoriã: docilitatẽ dum ait, ut cito dicta, percipiãt animi dociles: memoriã dũ ait: teneantq; fideles: illa uerò particula, cito, ſi ad dicta referatur: ut ſit cito dicta, pro breuiter dicta: erit translatiua à tẽpore ad locum, ſi ad uerbũ, percipiant: ut ſit cito percipiant: hoc eſt libẽter capiant, & ſtatim intelligant: erit propria.* ¶ *Animi dociles*] *Hoc eſt natura celeres ad diſcendũ. Quare dociles dixit quod eſt non ingenii, ut inquit Grifolus, quod cũ ſit genus docilitatẽ, & memoriã cõplectitur, ſed docilitatis: & fideles quod eſt memoriæ, dixit autem fideles ſumpta translatione ab his, quorum fidei aliquid cõmittimus.* ¶ *Omne ſuperuacuũ pleno de pectore manat*] *Ratio altera per ſimilitudinẽ, quare breuiora eſſe debeant, quæ præcipiantur nam ſi uerborũ ambagibus, et circũlocutionibus inuoluta ea ſint, quæ præcipiũtur nõ aliter à mente reiiciuntur quã è ſtomacho nimia ciborũ repletio.* ¶ *Ficta uoluptatis cauſa ſint proxima ueris*] *Quæ ficta ſunt, inquit, ad oblectationẽ: id eſt, ad animorũ motus cõcitandos ſint ueris proxima, ſint uerisimilia: hoc eſt qualitatẽ perſonarũ ſeruent. Vnde ſupra:* Telephus, & Peleus: cũ pauper, & exul uterq; Proiicit ampullas, & ſeſquipedalia uerba, Si curat cor ſpectãtis tetigiſſe querela. *Quia minime uerisimile uidetur miſeros ſuperiorib. uti uerbis.* ¶ *Nec quodcunq; uolet poſcat ſibi fabula credi*] *Si quid enim nõ uerisimile afferetur, illud ſibi fidẽ, poetæ aũt derogat dignitatẽ. Vnde Plut. nihil tantũ afferre ſecũ illecebrarũ ait, quantũ ineſt fabulæ ſuis affectibus rectè ſibi cõſtanti. nã & quemadmodũ, inquit, in picturis uehementius mouet color, quã linea ad hoc, ut humana effigies reddatur cõſpicua, & fallãtur ſpectatores: ſi in carminib. uerisimilitudo admixta nugis attonitos quodam modo reddit, ac decipit, eos, qui audiunt. Quare & ſupra ad hoc reſpiciens præcepit:* Aut in auẽ Progne uertatur, Cadmus in anguẽ. Quodcunq; oſtendis mihi ſic incredulus odi. *Ad uerisimilitudinem autẽ in omni re ſeruandam cognitio ueritatis maxime neceſſaria eſt. nam ut inquit Socrates in Phædro apud Platonem probabile, & uerisimile non aliter, quam per ueritatis ſimilitudinem fit. ſimilitudi-*

nes

nes autem ueri ab eo qui ueritatem nouit aptiſsime ubiq; reperiri poſſunt. ¶ Neu pranſæ Lamiæ uiuum puerum extrahat aluo] Fabula ſcilicet, & actio ipſa. exemplo uero appoſitorem illuſtrat, quam dixerat: ficta uoluptatis cauſa ſint, proxima ueris. ait enim non eſſe in fabulis fingendum ex lamiæ aluo uiuum puerũ extrahi, quem paulo ante ſua ingluuie deuoraſſet. Lamiam uero refert Suidas ex Doridis libris Lybicarum hiſtoriarũ pulcherrimam fuiſſe, atque una cũ Ioue concubuiſſe, grauidãq; abortum à Iunone coactam feciſſe, ideoq; deformiorẽ dolore abortionis redditam eſſe, atq; ideo dictã aliarum quoq; pueros deuorare. Philoſtratus autem ait lamias à quibuſdam Laruas appellari, & lemures, eſſeq; ad amorem, & ueuerẽ propenſas, & carnes humanas maximeq; formoſorũ eſurienter appetere, quæ cupiditate libidinis eos alliciant, quos poſtea cupiant deuorare. ¶ Prãſæ] Quem iam prãſa fuerit. eſt autem prãdium quaſi peredium cibus, qui ante nonã horã ſumebatur, neq; erat præcipuus cibus antiquis: ut ex his Celſi uerbis apparet. famem facilius fert adoleſcẽs, quã puer, & uno cibo, quã prandio quoq; aſſuetus: & alibi: ſi prandet aliquis, utilius eſt exiguum aliquid & ipſum ſiccum ſine carne, ſine potione ſumere. Vnde apud Horat. pranſus nõ auide: hoc eſt pauculum quid.

¶ Cẽturiæ ſeniorum] Tribus poematum generibus tria genera laudatorũ accõmodat: quæ ad utilitatem pertinent, laudari, inquit, à ſenioribus, uituperari à iunioribus: quæ ad oblectationem laudari à iunioribus, uituperari à ſenioribus, quæ ſimul & ad utilitatem, & ad oblectationẽ, et à ſenioribus, & à iunioribus cõmendari: cum ex ijs et ſeniores habeant, unde utilitatẽ & iuniores, unde capiant delectationẽ. perfectiſsimũ enim eſt hoc poſtremũ poematos genus, atq; ideo ab omnibus ſummopere cõmendandum, cum & proprio authori maximã, & immortalem præbeat gloriã per uniuerſum terrarũ orbẽ, & librarijs ſcriptoribus utilitatem, hoc à Platone latenter, & artificioſe ſumptum uideri poteſt ex ſecundo de Legibus: ubi ſingulis ætatibus ex proprijs cuiuſq; ſtudijs ſingula attribuens poematũ genera ait à pueris admodum paruis præſtigiatorem, à grandioribus comœdiam, ab adoleſcẽtulis tragœdiam à ſenioribus epopeiam præ cæteris probari et cõmendari. ideo uero à pueris præponi ait præſtigiatorem. quia ſtudijs eius ætatis hoc genus hominum maxime congruit. nam quẽadmodum præſtigiatores in continuo motu corporis uerſantur, ita tenerioris ætatis omnes, ut ait Plato, atq; Ariſtot. non poſſunt nec corpore, nec uoce quieſcere, ſed moueri ſemper, & loqui uolũt alij exultantes, ac geſtientes, ac ueluti cum uoluptate, ſaltantes, alij ludẽtes, & uarijs uocibus conclamantes. Quare cum pueri ipſi teneriores earum rerũ, quæ in poẽmatis aguntur expertes omnino ſint, illud uel in primis rebus omnibus anteponunt, quod à puerili admodum ætate non eſſe alienum uident, & ſibi fore uoluptati exiſtimant. Vnde grandiores facti cum deguſtare pauculũ quid de poematum ratione incipiunt comœdiam uel præſtigiatoribus anteponunt, quia in ea iam ſint ætate conſtituit, quæ rebus ridiculis, & facetiarum lepore comœdiæ proprio maxime gaudet. Exacta uero pueritia iam adoleſcentes rerum magnarũ cupidi, ardẽtes in cupiditatibus, ijsq; propter ætatẽ uehementibus, tragœdiã uel comœdiæ uel præſtigiatoribus præſtare iudicant, atq; excellere ætati huic admodum reſpõdentẽ, qui ſenes iã, refrigeratis cupiditatibus, reſtincto illo ardore adoleſcentiæ illud genus poẽtarũ maxime laudat, quod in ſe cõtinet ſenilem quandã rerũ grauitatẽ quietã maxime, atq; ſedatã turbulẽtiſsimis carentẽ tragœdiæ motib. Cõmendant igitur epopeiam præcipue. quia grauitatẽ habeat cũ quadã trãquillitate coniũctã ætati eorũ admodum ſimilẽ, quæ in tragœdia deſideratur. Quare maximo ſunt in errore, qui aiũt tanquã de hac re ſentẽtiam protuliſſet, Platonẽ tragœdiæ epopeiã præpoſuiſſe, atq; hinc Ariſt. ueritate adductũ contra Platonẽ præceptorẽ, quid de hac re ſenſerit, in libro de poetica in mediũ attuliſſe: cũ neq; Plato definitè epopeiam tragœdiæ unquam prætulerit, neque Ariſtoteles illum notauerit. neque enim ille Platonem carpit, ſed eos duntaxat, qui epopeiam tragœdiæ præponebant, quod minus rebus exterioribus indigeret, &

ad meliores ſpectatores referretur, qua ratione nullibi unquam uſum fuiſſe Platonem animaduertimus. ¶ *Cēturiæ*] *Locus iſte admonet, ut de diuiſione populi Romani in claſſes, claßiūq; in centurias, centuriarumq; in ſeniores & iuniores aliquid pertractemus, ut, qua ratione centurias ſeniorum dixerit Horatius, facile intelligatur. qua in re nihil aliud mihi faciendum uidetur, quam ut Dionyſii de hac tota re uerba proferam, quibuſdam tamen ſublatis, quæ nihil pertinent ad id, quod requirimus. Halicarnaſſeus igitur libro quarto antiquitatum Romanarum, ubi de cenſu à Tullio rege facto meminit, ita rem totam explicat. Peracto cenſu cum ex ſcripto & ipſorum numerum, & opes eorum cognouiſſet, commentus eſt inſtitutū longè prudentißimum, & Reipublicæ ſaluberrimum, ut res docuit. id fuit tale. Vnā ſelectam ex omni numero partem cui maximus cenſus erat nec minor centum minis, in octoginta centurias digeßit. ex his quadraginta centurias fecit iuniorum, qui foris bella gererent: totidem ſeniorum, qui manerent ad urbis cuſtodiam. cæterum equitum delectum habuit ex opulentißimis nobilium. horum octodecim centurias his octoginta centurijs primæ claßis attribuit. Hæc prima claßis fuit. Secundæ claßis cenſus erat intra decem millia dragmarum uſque ad minas ſeptuaginta. ex his conſcriptæ uiginti centuriæ. hic quoque nati ſuper quadrageſimum quintum annum à militari ætate diuiſi. Centuriæ decem iuniorum, qui ad bella emitterētur, totidem ſeniorum ad ſeruanda mœnia. his uiginti centurijs duæ opificum centuriæ attributæ ſunt ſeniorum una, iuniorum altera. Tertiæ cenſus ut ad ſepties mille & quingentas dragmas non perueniebat, ita quinquaginta minas excedebat. Ex hac uiginti centuriæ conſcriptæ ſunt ſeniorum decem totidē iuniorum. Ex reliquis rurſus, cum detraxiſſet, qui minus quinq; millibus dragmarum in bonis poßiderent, uſq; ad uiginti minas quartā claſſem fecit uiginti cōſtantem centurijs, decē uigentium cum maxime, totidē maturitatē iam egreſſorum, quibus duæ cornicinum, & tybicinum cēturiæ una ſeniorum, altera iuniorum adiectæ ſunt. In quintam claſſem reiecti ſunt, quorum facultates cenſerentur inter uigintiquinq; minas, & duodecim cum dimidia. Triginta erant centuriæ pro ætatis ratione diuiſæ pariter quindecim ſeniorum, iuniorum totidē. Reliquos ciues, quorum cenſus minor fuit duodecim minis cum dimidia, ſed numero non cedebant quinque claſſibus aut ſuperabant etiā in unum ordinē congeßit. Hæ igitur claſſes continebant 193. cēturias prima 98. annumeratis equitibus, Secunda 22. cū cornicinibus, & tibicinibus. Quinta 30. Vltima pro una cenſebatur egenorum centuria. Vnaquæq; igitur claßis diuidebatur in totidem centurias ſeniorum, & in totidem pariter iuniorum. Quare ad Tullij diuiſionem reſpiciens Horat. dixit centuriæ ſeniorū, & Cicero In Verrem cum ait: Sed cum eſſes renūciatus, ut dixi, nō ipſa prætoris uoce excitatus es, qui te toties ſeniorum, iuniorumq; cēturijs illo honore affici pronūciauit, & quæ ſequūtur. Qua uero ratione in centuriatis comitijs, & quo ordine ferrētur ſuffragia: quoniam à re propoſita minime alienum uidetur: explicat paulo poſt idem Dionyſius. Diximus autē antea, quod iā olim penes populū triū horū erat arbitrium, creandi magiſtratus tā domi, quā militiæ, leges abrogādi uel cōfirmandi, bellum pacemue decernēdi. De his rebus quoties diſceptabatur curiatim colligebātur ſuffragia, & tantūdem ualebat pauperrimi, quātum ditißimi calculus: cūq; pauci eſſent diuites pauperum multitudine in ſuffragijs uincebātur. hoc intelligēs Tul. ad diuites uim ſuffragiorum trāſtulit. quando enim magiſtratus creare, aut de lege cognoſcere, aut bellū inferre uolebat pro curiatis centuriata indicebat comitia. primæ ad ſuffragia uocabantur maximi cēſus centuriæ 18. equitū. 80. peditū. hæ quia tribus centurijs plures erant quā reliquæ, ſi cōſentirent uincebāt, & diffiniebatur ſententia, ſin minus, 22. centuriæ ſecundæ claßis inibāt ſuffragia. quod ſi ne tum quidem conuenirent calculi, tertia claßis uocabatur, ac deinceps quarta, idq; tamdiu fiebat, donec nonaginta ſeptē centuriarum conſentirent ſuffragia. id ſi ne poſt quinta quidem uocationem contingeret, centum nonaginta duabus centurijs pari utrinq; numero diuiſis in duas ſententias, tum demum*

uocaba-

uocabatur ultima inopum centuria, & utricūq; parti accederet eam reddebat potiorem altera: quod perrarum erat & penè impoſſibile. plerunque enim prima uocatione abſoluebantur comitia, raro ad quartā perueniebatur: quinta & ſexta erant ſuperuacaneæ. Hæc ſunt quæ ad intelligendum hunc Horatij locum duximus ex Dionyſio repetenda. ¶ Centuriæ ſeniorū] *Id eſt ſeniores ipſi, & eorum multitudo, quæ in unaquaq; claſſe per centurias diuiſa centuriatim ferebat ſuffragia.* ¶ Agitāt] *Cum exaggeratione, ut ferè ſemper ſolent ſeniores, reprehendunt.* ¶ Expertia frugis] *Inutilia, & quæ nō continent idonea uitæ.* ¶ Celſi prætereūt auſtera poemata Rhānes] *Plut. in uita Romuli totā ciuitatē in tres tribus à Romulo diuiſam ait: in Rhamnēſes à Romulo dictos: in Tatienſes à T. Tatio: In Luceres à luco aſyli: ac ſingulas tribus decē curias continuiſſe. Quare Hor. per metonymian poſuit partē pro toto: hoc eſt Rhānes pro omnibus Romanis. diſtinxit autem à ſenioribus per illud uerbū, celſi, ut iuniores Romanos ſignificaret ad differentiam ſeniorum, qui curui ſunt, cum iuniores celſi ſemper, & erecti procedant. Vnde Tibullus curuam ſenectam appellauit. Nec uenit tardo curua ſenecta pede. Ad iuuentutis differentiam, quæ erectior, & excelſior ſolet procedere. Per celſos Rhamnes Romanos iuniores intelligo: hoc eſt iuniorum centurias.* ¶ Prætereunt] *Negligūt ac ſi aliquem locum præterirent: ut dixit Ter. Dum hæc puto, præterij imprudens uillam.*

¶ Auſtera] *In quibus ſola utilitas, nulla præterea oblectatio continetur. recte aūt à iunioribus ſeueriora, à ſenioribus uero blandiora poemata dixit negligi, cum horū alteri, ut inquit Ariſtot. ſubiecti affectibus ſint riſus affectatores: alteri ſeueriores inurbani, quorum cupiditates partim omnino defecerunt, partim autem languidæ factæ ſunt.* ¶ Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci] *Omnium tulit inquit, ſuffragia ille poeta, qui miſcuit utilia dulcibus lectorem ipſum modo delectando ſermonis elegantia, & uenuſtate, & modo ſanctiſſimis uitæ præceptis, & inſtitutionibus monendo. aliter enim & ipſe Cicero negligere ſe doctam lectionem ſine ulla delectatione ait in Tuſcul. dixit autem pūctum, perſiſtens in incœpta ſuffragiorum ineundorum metaphora, calculi etenim, quos quis in comitijs populi ſuffragijs habuiſſet, punctis notabantur ut ſignificare uidetur Cicero pro Murena: dum ait: tamē admonitus re ipſa recordor quantū hæ quæſtiones in Senatu habitæ punctorum nobis detraxerint: id eſt ſuffragiorum, & pro Plancio: At nonnullas tribus punctis penè totidem tulerunt. Eadem ratione & idem Horat. in Epiſtolis: Diſcedo Alceus puncto illius. ille meo quis? Quis? niſi Callimachus,* ¶ Lectorē delectando] *Scilicet affectus animorum mouēdo, pariterq; monendo.* ¶ Vtilibus] *Hic meret æra liber Soſiis, Amplificatio per repetionem in laudem extremi poēmatum generis, quòd & utilitatem contineat, & iucunditatem.* ¶ Meret æra] *Acquirit magnam pecuniarū copiam. ita enim accipitur hoc in loco merere. Vnde & illud Oui.*

Iuſſit & in caſtris æra merere ſuis. ¶ Et matre tranſit] *Legendus, ſ. etiam longinquis, externisq; nationibus.* ¶ Et noto longum ſcriptori prorogat æuum] *Hoc eſt eius nomen conſecrat immortalitati, & æternitati. Soſii uero ſcriptores librarij fuere tunc apud Romanos celebres, quorum etiam meminit in Epiſtolis Vertumnum, Ianumq; liber ſpectare uideris: Scilicet ut proſtes Soſiorum pumice mūdus.* ¶ Sunt delicta tamen] *Occurrit hoc in loco obiectioni, quæ à prudentioribus fieri poſſet. dicerent etenim difficillimum eſſe, quaſiq; quod fieri minime poſſit in poēmate rebus omnibus, quæ traduntur in hac epiſtola diligentiſſime obſeruatis ſcopum attingere, quibus reſpondet Horatius eſſe quædam delicta, quæ cum leuiora ſint, nec multa admodum ueniam mereantur: cum & Cytharœdis, & ſagittarijs hoc idem contingat: ut non ſemper alteri perfectiſſime chordas pulſent, alteri nequaquā ſcopū feriant. Quæ quidem delicta, ſi plura, & grauiora erunt, omnino ait, repudianda. neminem enim admittit in numerum poetarum Horatius in toto operæ ſemel bonū: ut Cherilum, & neminem eijcit ſemel, aut bis malum tantummodo: ut Homerū. fas eſt enim in opere longiori ſomnum aliquando*

obrepere, non autem profundiſſime, & ſemper obdormitare. ¶ Sunt delicta] Sunt, inquit, & quidam errores, quibus uenia concedenda eſt. quod autē uenia danda ſit, exemplo cytharœdi, & ſagittarij magis probat, difficillimumq; eſſe affirmat aliquando non errare: cum hoc humanæ naturæ longe contrariū ſit. ¶ Nam neq; chorda ſonum reddit, quem uult manus, & mens] Et aures cytharœdi. nam ſi chordam ultra aut citra, quàm deceat pertingat minime cōficiet eum ſonum, quem requiret. nam ſi ſuperius quàm cōueniat chordam tetigerit, grauiorē, ſi inferius acutiorem ſonū remittet. Eſt autem ordo. nam neq; chorda reddet eum ſonum, quem uult manus cytharœdi, & aures ipſæ: & aliquādo poſcenti ſonū grauem ipſa chorda ſcilicet citra, uel ultra quàm conueniat contacta remittit acutum. Quemadmodū igitur ex difficultate aliquādo, ſi ſemel peccauerit, cytharœdo, & ſagittario uenia danda eſt, ita & poëtæ, ſi ſemel in toto opere malus fuerit non neganda eſt. ¶ Verū ubi plura nitent in carmine, non ego paucis offendar maculis] Redit ad rem poſt allatū cytharœdi, & ſagittarij exemplū. inquit autem ubi maior pars in poëmate ſplendida, atq; illuſtris ſit non debere nos pauculis admodum maculis offendi. ¶ Quas aut incuria fudit] Et negligentia ipſa, in quam admiror maxime Virgiliū incidiſſe: cum minimè animaduerterit, quantū inter ſe fuerint contraria illa carmina in ſecundo: Iamq; adeo ſuper unus eram, Ac illa in ſexto Aeneidos: Namq; ut ſupremā falſa inter gaudia noctem. Hanc uero labē Virgilius expurgaſſet, ſi uixiſſet diutius, atq; illi operi extremā manum impoſuiſſet. Per incuriam igitur cōmiſſos errores intelligit, in quos ſi mentē adhibuiſſent poëtæ nequaquā incidiſſent. aliquando enim cōpoſitionis ardore inflammati leuia quædā prætereunt, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorū ſuorum uoluptati, nec ſemper intendūt animū nonnunquā etiam fatigantur. Verū hiſce erroribus uenia concedenda eſt, quandoquidē in eos ſemel, aut bis in toto opere incidimus. ¶ Aut humana parum cauit natura] Peccatis obnoxia, cui non contigit ſcire omnia. Quare ſapientiſſime Ariſtoteles duo errorū genera in poëmate ait reperiri, alterū per ſe, quod ad propriā ipſius poëtæ facultatem ſpectat: alterū per accidens. quod ad alias artes, & ſcientias pertinet. leuiſſimū hoc poſterius, & uenia non indignū, in quo reprehenſus eſt Virgil. à nōnullis, quia ſcilicet dixerit Aeneā cum primū in Africam perueniſſet, ceruorū errantiū armenta proſpexiſſe: cum Herodotus neget animal hoc in ea regione inueniri. ſed excuſandus eſt ille quidē. nam etſi reuera non fuerint, ueriſimile tamen eſt eſſe potuiſſe. nihil autē obſtat ſi falſa poetæ referant, dūmodo ueriſimilia ea ſint. quia neq; in Africam Aeneas profectus eſt, etſi profectū fuiſſe ueriſimile eſt. nec Pindarus, qui in Olympijs Ode tertia ceruæ cornua attribuerit, cum ijs fœmina careat, cōdemnandus eſt: cum eum etiam excuſet tacite Ariſtoteles dum ait. Leuius enim fuerit, ſi quis ceruā cornua non habere ignorauerit, quàm ſi non bona imitatione deſcripſerit. quia ſi ignorauerit ceruas non habere cornua, erit peccatū per accidens, ſi uero male deſcripſerit erit peccatum per ſe, hoc eſt ex artis poeticæ ignoratione, cui nulla uenia concedēda eſt. nec minus ignoſcere etiā debemus Frāciſco Petrarchæ, quod in eūdem errorē prolapſus ſit: cum ad Pindari imitationē dixerit: Vna cādida cerua ſopra l'herba Verde m'apparue con dua corna d'oro Tum quia poetæ circa ueriſimilia uerſantur. nō eſt autē uero diſſimile ceruas habere cornua. tum quia ſe ait in ſomnis uidiſſe, in quibus aliquādo res præter naturæ uſum uidemur cernere.

¶ Quid ergo?] Interrogatio poetæ, quā ſubſequitur etiā eiuſdē reſpōſio, in qua concludēs breuiter, quæ ſupra iā dicta ſunt, oſtēdit: nō multū, negligēterq; eſſe in poemate ceſſandū, aliter q in hūc errorē negligētiæ inciderit ſimiles Cherilo exiſtimādos, quē bis, aut ter tantūmodo bonū cū riſu miremur, cū maxime indignemur ſi Homer. ſemel malū deprehēderimus, etſi in quadragintaocto librorū numero ſemel licuerit ſomnū obrepere. ¶ Scriptor librarius] Librorū manu ſcriptor ita enim dicitur, cum impreſſiōes illis tēporibus deſiderētur. ¶ Peccat idem] In eadem re ſemper. nam ſi admoneatur: utputa Aeneā ſemper cum diphthongo ſcribendum

bendum, ille tamẽ quãuis admonitus quoties id nomen occurrerit ſine diphthõgo illud denotet, nõ'ne & ille multũ ceſſare dicẽdus eſt, atq; ideo reprehẽdendus, neq; excuſandus? ¶ *Sic mihi qui multũ ceſſat*] *Vt ſcriptor librarius, & citharœdus idem ſemper peccãtẽs fit Cherilus ille, quem in toto eius opere bis, aut ter tantũmodo bonum miror: cum idem indigner, ſi Homerum ſemel malum deprehẽdero, quãuis in tot librorũ numero fas illi fuerit ſomnũ obrepere. de Cherilo autem nihil dico, ſatis eſt ſcriptorẽ rerum ab Alexandro geſtarũ non ignorare, adeoq; ineptum, ut in toto eius opere uix ſex, aut ſeptẽ uerſus laude dignos cõpoſuerit. Vnde in Epiſtolis, Gratus Alexandro regi magno fuit ille Cherilus, incultis qui uerſibus, & male natis Retulit acceptos regale numiſma Philippos. Huius minime utendũ eſſe exẽplis admonet etiam Ariſt.* ¶ *Qui multũ ceſſat*] *Qui multum ceſſat ei nulla uenia dãda eſt. qui uero ſemel ei libenter ignouiſſe debemus. Vnde ſeruum excuſatione, & uenia dignum probat in Epiſtolis, qui ſemel errauerit, cum ait: Semel hic ceſſauit, & , ut fit, In ſcalis latuit. Nã qui bis, aut ter in eadem re labitur, ei nulla uenia danda eſt. nam, ut inquit ille, in eadem re bis labi non eſt ſapientis.* *Quãdoq; bonus dormitat Homerus*] *Pro quandocunq;: ut & in Odis libro quarto: Et quandoq; potentior Largis muneribus riſerit æmuli. Pro quandocunq;. Eſt autem ordo, & ſeries: quem Cherilus bis, aut ter bonum cum riſu miror, & ego idem indignor quandocunq; Homerus dormitat: ut illud quandoq; bonus dormitat Homerus, non ad excuſationem ineptorum poetarum: ut Cherili, ſed ad indignationem referatur. nam illud quod ſequitur. Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum, ad excuſationem Homeri referendum eſt per correctionem quandam. quia dixerat ſe indignari Homero, quibus uerbis concludens præceptum ſcilicet aliquibus erroribus dari ueniam quando plura uitẽt in carmine, oſtendit de Homero nos, minime indignari debere, ſi aliquando dormitauerit. Quare grauiter quidem fert Homerum, irridet Cherilum: non ut iſti uolunt ſimul eundem Cherilum & irridet, & grauiter fert. Cur enim de Cherilo indignaretur Horatius? Riſus cauſam uideo, uel quòd admiraretur aliquando bonum, uel quòd nihil in eo eſſet, quod non ridiculum uideretur, indignationis non uideo: malos etenim, & ineptos poetas tum: quia ridiculas res ſemper afferunt: irridemus, tum etiam, quia ſi quid excellens, & illuſtre habent in toto opere caſu quodã plurimis uitijs deformius reddunt, cum riſu miramur. Quare ſi illudit Horatius Cherilum, quia bis, aut ter tantummodo in toto opere bonus, quanto magis illudere eundem debebat in reliquo opere, hoc eſt in rebus turpioribus, & deformioribus, quæ riſum uel ſolæ, uel maxime cõcitant? ut author eſt M. Tullius. Indignationem Horatij de Homero iuſtiſsimam iudicamus. quia ſcilicet cum præſtantiſsimos, & optimos homines ijs indignum aliquid committentes aliquãdo cernimus, ijs ſubiraſci, & ſuccenſere ſoleamus. Indignatur itaq; iure admodum Horatius de uno, atq; altero Homeri errore, in quem tam præclaro in opere prolapſus eſt. Quare cum dicat, ſe Cherilũ cum riſu mirari, cauſam indicat riſus. admirationem ſcilicet, indignationis nõ affert. Præterea grauiter ferimus, ſi quid mali cõmittunt ij, quos magnifacimus, & charos habemus. quos uero non ſolum paruipẽdimus, ſed etiam odimus, eos irridemus, minime autem indignamur. Amabat, & magnifaciebat Homerũ Horatius, quia ſemper bonus, perraro autem malus. oderat Cherilũ, quia ſemper malus, nũquam ferè bonus. Cauſam riſus de Cherilo: cauſam indignationis de Hom. uideo. Ecõtrario de Cherilo cauſam indignationis nullam cõijcio. Quamobrem nõ recte ſentire uidetur Griſolus, neq; prudẽter animaduertere, dum ex his Ciceronis uerbis in primo de Oratore: potes igitur, inquit Craſſus, oratores putare eos, quos multas horas expectauit, cum in campũ properaret & ridẽs. & ſtomachãs Sceuola, arguit indignationem mouere quendã riſum, ex ipſaq; proficiſci. nam parum aduertit Sceuolæ riſum nõ ex indignatiõe, neq; eiuſdẽ indignationẽ ex riſu proficiſci, ſed alia, atq; alia de cauſa. Irridebat enim uir ille ſapientiſsimus & iuſtiſsimus eorum oratorũ Hipſei, ſcilicet & Octauij ſtultitiã. grauiter*

reo uideret noceri ab ipſius patronis. Quãobrem non ex riſu indignatio, neq; ex indignatione riſus, ſed aliunde riſus, aliunde indignatio proficiſcebatur. Melius tu quidẽ Griſole tibi conſuluiſſes, ſi admirationẽ mouere riſum dixiſſes. nam quemadmodũ ex admiratione riſum proficiſci, ita ex indignatione lacbrymas aliquando, nunquã riſum uidemus. quia riſus, ut ait Cicero libro ſecundo de Oratore, triſtitiã, ac ſeueritatem mitigat, odioſasq; ſæpe res diſſoluit. Sed ſi triſtitiã, nõ ne & indignationẽ diſſoluere etiam putandũ eſt? quandoquidem & indignatio triſtitiæ pars, & doloris eſſe uideatur: ut ſignificat Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum. Si igitur indignationem diſſoluit, ergo ex indignatione minime proficiſcitur. Præterea cũ Homerũ Horatius Cherilo, Cherilũ Homero opponere uideatur. quia alter ſemper malus, raro bonus, alter ſemper bonus, raro autem malus nõ ne magis cõgruum, & ueriſimile omnino uidetur dixiſſe Horatiũ, ſe Cherilũ bis terq; bonũ irridere: Homerũ quandoq; malũ grauiter ferre, quàm eundẽ Cherilũ irridere, & grauiter ferre? ¶ Cum riſu miror] Cum riſu admirationẽ coniunxit: eadẽ ratione & Plato in Theæteto cũ ait: Nã in præſentia amice mira quædã, & ridenda facile dicere cogimur. & Cicero de claris Oratoribus, cum ait admirãdo ridere. ¶ Bis terq; bonũ] Nouitatẽ cauſam riſus, & admirationis affert. nam quæ noua, & rara ſunt ea admirabilia eſſe uidẽtur. nouũ in Cherilo bonũ. ergo & admirabile. Admirabile quoq; in Homero malum. quia rarum. quia nouum: Sed nouitas in Cherilo, & admiratio parit riſum. in Homero indignationẽ. poſuit autem quinariũ numerũ pro quolibet numero, quod, ut ait Macrobius, ſolus omnia quæq; ſunt, quæq; uidentur eſſe cõplexus eſt. ¶ Quandoq; bonus dormitat Homerus] Qua uero in re Homer. ipſe dormitauerit Ariſt. patefacit, dum expoſitionem Vlyßis in littore Itacenſi rationis, & ueritatis expertẽ eſſe ait, incongruũ enim, & indecorũ uidetur Vlyſſem uirum omniũ uigilantißimũ, & prudentißimũ à Phæacibus in patriã uectum ſomno oppreſſum è naui cum muneribus dormientẽ ſublatũ, & in littore Ithacenſi expoſitũ. uidetur autẽ ad hũc Homeri locum alluſiſſe Horat. quaſi eum uoluerit ſignificare cum ipſo Vlyſſe, quem ſomno oppreſſum finxit, profundißime in ea re dormitaſſe. Quare neq; etiam nos Virgilio ſuccenſere debemus, ſi non ſatis apte, ut Macrobio uiſus eſt: initiũ belli inter Troianos, & Latinos fecerit, quãuis huiuſmodi uitia. quia artis poeticæ propria ſunt, excuſatiõe careant. Sed fas illi fuerit in tota Aeneide ſemel, aut bis dormitaſſe. ¶ Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnũ] Quando bonis propter aliquod malũ ſemel in toto opere ab ijs cõmiſſum ſubiraſcimur. tũ poſt indignationẽ excuſare ſolemus, atq; ideo cũ dixerit, ſe de Homero indignatũ, cum excuſat, ut cum eo quaſi reconcilari uideretur. perſiſtit aũt adhuc in incœpta ſomni trãslatione. ¶ Vt pictura] Dixerat ſupra perfectißimũ fore illud poëma, quod ſimul & iucunditatẽ, & utilitatẽ cõplecteretur, nunc optimum hoc poëſeos genus cum imperfecto cõparans ait: illud non dißimile eſſe picturæ illi, quæ cum perfectißima ſit propius uiſa, & in lucẽ clarißima diligentius cõſiderata, magnopere delectet: cum illa imperfectior lõgiori interuallo, & in tenebris aſpicienda potius ſit, ne alicui propius intuenti ſuam turpitudinẽ patefaciat, talisq; eſſe uideatur, qualis reuera fuerat, non qualis longius cõſpecta primo intuitu ſe præbuerat conſpiciendã. eſt aũt ordo, poëſis erit ut quædã pictura, quæ te capiet magis, ſi ſtes propius, & poëſis erit etiam ut quædã altera pictura, quæ te capiet magis, ſi longius abſtes. Hæc, quæ te capiet magis, ſi lõgius abſtes, amat obſcurũ, ne in luce cõſpecta qualis ſit ſe prodat. Hæc altera, quæ te capiet magis, ſi propius ſtes, & quæ non reformidat argutũ acumẽ iudicis, uolet ſub luce uideri, ut ſeuerißimo cenſori, & iudici inquirenti ſuam probet integritatem. Hæc quæ amat obſcurũ placuit ſemel tantũmodo primo aſpectu: Hæc altera, iudicis argutum quæ non formidat acumen decies repetita placebit. utitur autẽ in his uerſibus nouo genere ornamenti: hoc eſt allegoria ex ſimilitudine ſumpta. prius enim poëſim picturæ cõparat, deinde ex ea re ſumens allegoriam, cum de poëſi loqueretur allegorice rem totam explicat:

ſumit

ſumit autē à pictoribus ad artē poeticā referens ſimilitudinē, cum poeticæ ars, et pictura inter ſe ita reſpondeant: ut altera muta poëſis, altera loquens pictura definiatur. Vnde M. Tul. Homeri poëſim picturā contendit eſſe potius exiſtimandā: cum ait lib. 5. Tuſculanarum quæſtionum. Traditū eſt etiam Homerū cæcum fuiſſe. at eius picturā non poëſim uidemus. quæ regio? quæ ora? qui locus Græciæ? quæ ſpecies formæ? quæ pugna? quæ acies? quod remigiū? qui motus hominū, qui ferarū non ita expictus eſt, ut quæ ipſe nō uiderit nobis ut uideamus effecerit.

¶ Te capiet] Te delectabit magis, ſi ſtes propius, ſi diligentius omnia perpendas in ea dijudicanda. & ut quædā, quæ te capiet magis, ſi abſtes longius, ſi eam inſpexeris ſemel & in ſuper non autem interius, & diligentius. ¶ Hæc amat obſcurum] Reddit ſingula ſingulis, ſed incipit à propinquiori. inquit enim hæc inepta, quæ non uult diligenter conſyderari, ſed leuiter tantummodo amat obſcurum: amat ſe in obſcuro uideri, hoc eſt, raptim legi, ne poſsit conſiderari: Hæc altera, quæ non formidat argutum acumen iudicis uolet ſub luce uideri, hoc eſt propius. & diligentius conſiderari, cum nihil in ea ſit, quod à ſeueriſsimo etiam iudice damnari poſsit. ¶ Hæc] Inepta ſcilicet ſemel tantummodo placuit primo aſpectu: cum ſi bis, aut ter legatur, & conſideretur non poſsit non repudiari. ¶ Hæc] Scilicet altera perfectiſsima ſepties, & decies lecta, & ſemper ſeueriſsimo etiam iudicio examinata placebit. nam quo magis mentis oculis inſpiciantur eo magis altera ſuas labes, altera ſuum nitorē patefacit. Vnde Platonis in Philebo eſt ſententia, quæ pulchra ſunt bis, & ter repetēda eſſe. ¶ O maior iuuenū] Reddit rationē, quare ſummū, ac perfectiſsimū eſſe poëma debeat, non autē mediocre, aut tolerabile. quia ſcilicet nō ad neceſsitatē: ut reliquæ ferè artes, in quibus mediocritas toleratur, ſed ad animorum oblectationem inuentum, conſcriptumq́; ſit, & quia, ſi paulum ſummo diſcedit uergit adimum. utitur autem prohemio quaſi quodam ad beneuolentiam, & attentionem comparandam. ſumit autem beneuolentiā à patris, & filij laudibus, dum eum & uoce paterna dicit ad rectum fingi, & per ſe ipſum optime ſapere. attentionem, dum ait: hoc tibi dictum tolle memor quaſi dicat per aſſeuerationem firmum omnino, & uerum. ¶ O maior iuuenum] Per apoſtrophen ad maiorem natu ex Piſonibus conuertit orationem. ¶ Et uoce paterna] Neq; enim erat ignarus poeticæ facultatis Piſonum pater. Vnde infra:

Siquid tamen olim Scripſeris in Metij deſcendat iudicis aures, Et patris, & noſtras.

¶ Et per te ſapis] Eodem quaſi modo in epiſtola ad Scæuam his uerbis: Quamuis Scæua ſatis per te tibi conſulis, & ſcis Quo tandem pacto deceat maioribus uti. ¶ Hoc tibi dictum tolle memor] Eodem modo hoc in loco, tolle, eſt accipiendum, quo apud Virgilium: Accipe nunc Danaum inſidias, id eſt, audi. quemadmodum uero pro audire, & tollere, & accipere eadem ratione, pro dicere, dare, dicimus, cum ſint hæc correlatiua: ut apud Virgilium in Bucolicis. Sed tamen iſte Deus quis ſit da Tytire nobis. ¶ Certis medium, & tolerabile rebus concedi] Eſt propoſitio, quā ſequitur aſsumptio ab exemplis. ¶ Certis] Quibuſdam. eodem modo & apud Cicer. de Diuinatione: ſed ita à principio inchoatum eſſe mundū, ut certis rebus certa ſigna præcurrerent. ¶ Conſultus iuris] Qui de iure ipſo conſulitur, cuius ars inter eas enumeratur, quæ ad neceſsitatē cōparatæ ſunt. atq; ideo in ea mediocritas toleratur. ¶ Et actor cauſarū mediocris] Quod attinet ad patronos cauſarū: exemplo igitur iuriſprudentiū, & patronorū oſtēdit mediocritatē ipſam certis in rebus ferri poſſe. ¶ Abeſt uirtute, & excellentia Meſſalæ] Hoc eſt abeſt à ſummo gradu, non tamen ideo in infimo poſitus, ſed mediocris, & hoc quod attinet ad actores cauſarū. ¶ Nec ſcit quantū Caſſelius Aulus] Quod attinet ad iuriſconſultū. ¶ Abeſt uirtute diſerti Meſſale] Eloquētiſsimi, & diſertiſsimi oratoris, de quo ita Quintil. At Meſſala nitidus, & cādidus, et quodāmodo præſeferens in dicendo nobilitatē. ¶ Nec ſcit quantū Caſſelius Aulus] Nec eſt in iure illius præſtantiæ, & excellentiæ, cuius Aulus Caſſelius, de quo ita Val. Max. Scæuola clariſsimus legum

lator quotieſcunq; de iure prædiatorio conſulebatur ad Furiũ, & ad Caſſeliũ conſultores reiſciebat. ¶ Sed tamen in pretio eſt] Propter neceßitatem, quæ mediocri locum relinquit. ¶ Mediocribus eſſe poetis] Excipit ab hac propoſitione poetas ipſos, quibus minime concedi mediocritatẽ ait: cum poëma non neceßitatẽ, ut iuriſperitorũ, & patronorũ ars, & multæ aliæ: ſed ad animorũ oblectationem inuentũ ſit. Aliter ſentire uidetur M. Tul. in Oratore cum ait. An in poetis niſi Homero ſoli locus eſt? aut Archilocho? aut Sophocli? aut Pyndaro? & non horum uel ſecundis, uel etiã infra ſecundos? Sed certe, ſi, ut uere eſt, maximũ eſt argumentũ experientiæ, & poſteritatis iudiciũ (quod ſine arrogantia dictũ uelim) non recte ſentit, cum ex Horatij ſententia ſolus Homerus ex heroicis ſolus ex tragicis Sophocles, atq; Euripides uterq; alius alia de cauſa in hoc ſcribẽdi genere & ſummus, et princeps, ſolus ex Lyricis Pyndarus uſq; ad hoc tẽpus peruenerint, cuius rei hanc eſſe rationẽ nemo ambigit: quia ſcilicet paßim ſemper apud omnes præ manibus habebãtur. Cæteri autẽ negligebãtur. Quare cũ ſcriptores librarij, & impreſſores hos reſcriberent, hos imprimerent, ex his lucrũ quærerẽt, ſoli remãſerunt. reliqui, quia mediocres, quaſi ad extremã ſenectutẽ perueniſſent, uetuſtate interierunt, ut nihil apud nos præter nomen, & uix etiã nomen relictũ ſit. Idẽ de Latinis & iam uidemus fuiſſe, & fore omnino uaticinamur, cum & non multi eorũ ad nos peruenerint, & ex ijs etiam nullus legatur præter eos, qui in artis poeticæ ratione ſummũ gradum obtinuerunt. nam cum omnes Virgil. ex heroicis & ediſcant, & imitentur, & admirentur, nemo Statium: nemo Lucanũ, nemo Silium Italicũ non ſolum legendos, ſed ne nominandos quidẽ putat. Ex Tragicis, quia ſolus Seneca fato quodã ſeruatus eſt. legitur aliquando propter neceßitatem. quia nullus apud Latinos in eo genere ſcribendi reperiatur. Ex Lyricis ſolus Horat. Pyndaro penè par. Quare ita omnino ſtatuendum eſt, eos tantũmodo & poetas nominandos, & nunquã de manibus deponẽdos, qui propria aliqua laude fulſerunt. Eodem modo de pictoribus, quorum etſi tanta multitudo fuit, fuit etiam cuiusq; in ſuo genere laus propria, ut in eo præſtaret cæteris, quod tacite etiam affirmat Cicero. cum ait: quorum tanta multitudo fuit, tanta in ſuo cuiuſq; genere laus, ut cum ſumma miraremur, inferiora tamen probaremus nam qui horrida pictura delectabantũr, eum, qui in eo genere excellentior uidebatur, cõmendabant, qui inculta, qui abdita, qui opaca ſimili ratione alium, atq; alium in ea re ſummũ. De reliquis artibus nihil dico, cum non ad delectationẽ, ſed ad neceßitatem inuentæ, excultæq; ſint, quibus etiam Horatius concedit mediocritatem. ſummos autem poetas, & non mediocres appellat Horatius, qui aliqua propria laude fulſerunt, cum in aliqua re principem locum tenerent: ut alius alia de cauſa probaretur, quòd ita intelligendũ eſt, ubi plura niteãt in carmine. nam aliter ſemel, aut bis tantũmodo ſummum in toto opere derideremus, ut infra ſeipſum Horatius explicans atteſtatur. Quare cum cõmunis conſenſus, & iudicium temporis in rebus omnibus optimum, & uerißimum eſſe ſoleat, Horatij ſententiæ potius aſſentiendum uidetur, quòd à tẽporis iudicio minime diſcrepet. neq; uero eſt exiſtimandum, non expertem iudicij fuiſſe Ciceronem: ut mediocres poetas laudauerit, ſed cum intelligeret ſummum quiddã eſſe, quod his, qui perfectam eloquentiæ laudẽ ſpectarent, in eo libro proponeret, deterreri neq; Brutum ipſum, ad quem ſcribit, neq; alios à facultatis oratoriæ ſtudio uoluit. Itaq; etiam mediocria laudat, idq; non in poetis ſolum, ſed etiam in reliquis artibus. ¶ Non homines, non dij, non conceſſere columnæ] Sunt qui ſingulis uerbis propriam tribuant ſignificationem: ut homines audientes intelligant: deos, depictos in atrijs columnas autem pro ipſis atrijs, in quibus poemata defigebantur, illud Iuuenalis afferentes: Frontonis platani, conuulſaq; marmora clamant Semper & aßiduo ruptæ lectore colũnæ: Ego per amplificationẽ dictũ putauerim, ut intelligatur neminẽ omnino concedere poetis mediocritatem. Eadem ratione dixit Plato in Euthidemo: ipſas Lycei columnas conclamare, plaudere, geſtireq; uiſas fuiſſe, & M. Tul. in oratione

pro

pro Marcello: parietes Cæſari gratias agere geſtiſſe. ¶ Vt gratas inter menſas Symphonia diſcors] Probat exceptionem per ſimilitudinem nō dari ſcilicet mediocritatem in his rebus quæ ad delectationē, non autem ad neceſſitatem comparatæ ſunt. nam quemadmodū in conuiuijs opiparis, quæ adhibentur ſumma illa eſſe oportet, aliter præſtat non adhiberi. Ita & poema, cùm ad uoluptatem conſcriptū, inuentumq; ſit. aut omnino in ſummo eruditionis, & excellentiæ gradu illud eſſe debet, aut omnino non eſſe, niſi enim huiuſmodi ſit minime tanquā mediocre tolerabitur, ſed tanquam infimum pro nihilo reputabitur. ¶ Symphonia diſcors] Hoc eſt diſſonans conſonantia, utitur autem eo antitheti genere. in quo adiectiuum nomen opponitur ſubſtantiuo: ut apud Virgil. pinguis ariſta, apud Horat. inſaniens ſapientia: ſtrenua inertia, apud Ouid. cōcors diſcordia. ¶ Gratas inter menſas] Delicatiores, & ſumptuoſiores, atq; ideo quæ in illis ad augendā uoluptatē adhibentur iucundiſſima eſſe debent, aut non apponi: cū & ſine illis gratæ, iucundæq; ſint. ¶ Et craſſum unguentū] Mos enim erat apud antiquos in cōuiuijs haud diſcūbere, niſi unctos, Quare unguenta, quæ ad hoc adhibebātur, leniora eſſe oportebat, non autē craſſiora, & male olentia. nā huiuſmodi non parū cōuiuas offenderēt. quòd autē Romanis ungendi antequā accūberent, mos fuerit Cicer. uerbis probatur de Mamurra: non mutauit, unctus eſt, accubuit. ¶ Craſſum] Odore obtuſo, & non ſatis acuto. acutiora autē redduntur unguenta coſto, amomo, ut ait Plin. quæ maxime nares feriunt.

¶ Papauer] Plinius ait cādidum papaueris genus eſſe, cuius ſemen toſtū in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur, ſed oportebat mel illud, non ſardoum, quod erat peſſimum, ſed perfectiſſimū eſſe. erat autē Sardoum peſſimū propter herbas amariores, de quibus Virgil. Imo ego Sardois uidear tibi amarior herbis. ¶ Inter menſas] Hoc eſt inter unā, & alterā menſam. nam papauer toſtum cum melle in ſecunda menſa apponebatur: ut iam ex Plinio demōſtrauimus. ¶ Offendunt] Quia imminuunt menſarū iucunditatē. ¶ Quia poterat duci cœna ſine iſtis] Ratio offenſionis, neq; enim ad neceſſitatē, ſed ad delectationē cōuiuantium, & ad pompā adhibebātur hæc huiuſmodi. ¶ Sic animis natum, inuētumq; poema iuuādis] Redit ad rem ad poema ipſum deducēs ſimilitudinem. ait autem illud, ſi paululū à ſummo diſceſſerit, ad imum uergere: cum nō ad neceſſitatē, ut reliquæ ferè artes, ſed ad animorum oblectationē natū, inuentumq; ſit. ex his igitur Horatij uerbis colligere poſſumus poema ab omni parte uenuſtum, decens, doctum, graue, elegās eſſe debere ita, ut omnia in eo ſint ſumma, nihil mediocre, aut tenue. ¶ Iuuandis] Ad delectationem, nō autem ad utilitatē referendum eſt: quemadmodū & ſupra: Iuuat, aut impellit ad iram. ¶ Si paulum ſummo diſcedit uergit ad imū] Nō enim tanq̄ mediocre toleratur, ſed uergit ad imū. ¶ Ludere] Dixit iā de poematū excellentia, qualiaq; illa eſſe deberēt, ſcilicet non mediocria, & tolerabilia, ſed in ſummo gradu poſita, cum ad delectationem, nō autem ad neceſſitatem reperta ſint. Nūc breuiter explicat rationē huiuſce rei cōſequendæ. conſequemur autē, ut præcipit, ſi nihil, niſi prius artis illius præceptis penitus cognitis, atq; perſpectis, hoc eſt ſi nihil inuita Minerua fecerimus, ſi facta ſumma cū diligētia, et ſtudio uel nos ipſi perdiu cōſiderauerimus, uel doctioribus tradiderimus emendāda ſemp aliquid modo addentes, modo detrahentes, quemadmodū illis uidebitur, ſi deniq; poſt refrigeratū inuentionis, & cōpoſitionis ardorem, quæ ſcripſimus diligentius repetita tanquā lectores perpenderimus, non tanquā authores. Vtitur autē ad probandum, nihil inuita Minerua faciendū, inductione à ſimili more Socratico, & Plat. quaſi eos reprehēdens, q cū poeticæ facultatis penitus ignari ſint, tamē audēt uerſus cōponere. inductionē uero hoc modo, et forma ordinabim9. Ludere q neſcit cāpeſtrib, abſtinet armis: indoct9 pilæ abſtinet, et qeſcit à pila: indoct9 diſci abſtinet à diſco: indoctus trochi à trocho: & hoc, Ne ſpiſſæ riſum tollāt impune coronæ. Eodē modo et q poeticæ artis ignorāt rationē abſtinere debent à carminū cōpoſitiōe, niſi ſe pariter uelint à lectorib, uel auditorib. explodi, ac derideri.

De hoc genere argumētationis plura M. Tul. primo lib. de inuentione, de qua aliquid ex ipſo uidetur repetendū, ut planè perſpiciamus, an optime executus ſit Horat. hoc genus argumentationis in hac re probanda, Inductionē igitur diffinit eſſe orationē, quæ rebus non dubijs captant aſſenſionē eius, qui cum inſtituta eſt, quibus aſſenſiōibus facit, ut illi dubia quædā res propter ſimilitudinē earum rerum, quibus aſſenſit, probetur. Huic argumētationi tria ſunt neceſſaria: primū ut illud, quod inducimus per ſimilitudinē, eiuſmodi ſit, ut ſit neceſſe cōcedi: deinde illud, cuius cauſa confirmandi fiet inductio uidendū eſt ut ſimile his rebus ſit, quas res non dubias ante diximus. Extremū autē aut taceatur oportet, aut cōcedatur, aut negetur. ſi negabitur: aut oſtendenda eſt ſimilitudo earū rerum, quæ ante cōceſſæ ſunt: aut alia inductione utendum, ſi cōcedetur, cōcludenda eſt argumētatio, ſi tacebitur elicienda eſt reſpōſio, aut, quoniam taciturnitas imitatur confeßionē, pro eo, ac ſi conceſſum ſit concludere oportebit argumentationē. Ita fit genus argumentādi tripartitū prima pars ex ſimilitudine cōſtat una, pluribusúe Altera ex eo, quod concedi uolumus, cuius cauſa ſimilitudines adhibitæ ſunt. Tertia ex cōcluſione, quæ aut confirmata conceßionē, aut quod ex ea conficiatur, oſtendit: Hæc omnia adhibet Horat. in hac inductione. ait enim, ſi ludere qui neſcit pila abſtinet à pila, ſi indoctus diſci & trochi abſtinet à trocho, & diſco, non'ne debet, & qui artis poeticæ rationē ignorat abſtinere à carminū cōpoſitione? ſi igitur debet, tu nihil inuita dices, faciesúe Minerua. prius itaq; ſimilitudines affert, deinde illud, cuius cauſa ſimilitudines adhibitæ ſunt, Vltimo concluſionē, ſed illuſtrat ornamentis nudā argumentationē. addit enim ſimilitudinibus rationem, dum ait: Ne ſpißæ riſum tollant impunè coronæ. Secundā partem ornat ſubiectione, & ironia, ſubiectione, dum ſeipſum interrogat, interrogationiq; ſubijcit reſponſionē: ironia, dum huiuſmodi homines deridens ait. quid ni? liber, & ingenuus. adhibet & concluſionē deducens inductionē ad rem per apoſtrophen. Hoc genere argumentationis utitur ſæpißime Horat. ut in Epiſtolis etiam de eadē re ſub his uerbis: Nauem agere, ignarus nauis timet. abrotanū ægro Non audet, niſi, qui didicit dare, quod medicorū eſt Promittunt medici, tractāt fabrilia fabri. Scribimus indocti, doctiq; poëmata paßim. Et in Sermonibus etiam, quamuis in re obſcœna:

Num tibi cum fauces urit ſitis aurea quæris Pocula? Num exuriens faſtidis omnia præter Pauonem, rombumq;? Tument tibi cum inguina, num ſi Ancilla, aut uerna eſt præſto puer, impetus in quem Continuo fiat, malis tentigine rumpi? ¶ Ludere qui neſcit] Quos ludos intelligit enumerat in ſequentibus. quod enim generatim dicit, mox nominatim ſubijcit.

¶ Campeſtribus abſtinet armis] Armorum nomen æquiuocum eſt, atque ideo nominibus adiectiuis diſtinguitur. nam ſi dicas arma Cerealia ea intelligere oportet, quæ ad panem conficiendum ſpectant: arma ruſticorum pro inſtrumētis ruſticis, arma campeſtria pro inſtrumentis, quibus in campo Martio iuuenes utebantur. quoties uero non addimus nomen adiectiuum ſemper in excellentiori parte ſunt accipienda, ut arma, militaria intelligamus, campeſtria uero arma, pilam, diſcum, & cætera huiuſmodi intelligit, quæ mox recenſet. ¶ Diſci] Diſcus eſt moles rotunda, uel ſaxea uel plumbea, uel ferrea, cuius iactu apud Romanos iuuenes inter ſe certabant, in campo Martio in ſublime, uel in longum iactantes, unde in Odis de Sybari: Neq; iam liuida geſtat armis Brachia, ſæpe diſco, Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito. ¶ Trochi] Inſtrumenti luſorij genus, quod Latinè rota dicitur, quæ, ut ait Acron à ludentibus pueris ſcutica agebatur, de qua & in Odis: Neſcit equo rudis Hærere ingenuus puer, Venariq; timet ludere doctior, Seu græco iubeas trocho, Seu malis uetita legibus alea. Tangit autē tria ludorū genera robuſtioris ætatis, ut diſcū, pueriles, ut trochum, cōmunis & pueris, & robuſtioribus: ut pilam. ¶ Quieſcit] Omnes enim ij luſus in cōtinuo motu corporis uerſantur, atq; ideo qui ab hoc ludorum genere abſtinent, dicuntur quieſcere.

¶ Ne ſpiſſæ riſum tollāt impune coronæ] Ratio enumerationis propoſitæ, quare ludere qui neſcit

neſcit, campeſtribus abſtinet armis. ¶ Impune] Hoc eſt, ſine ſtultitiæ, infamiæ, reprehenſione. qui enim abſq; ulla ridendi cauſa riſum emittunt ſtultitiæ infamiam ſubeunt, cum in huiuſmodi hominum ore riſum abundare uideamus: ut eſt in Prouerbio. ¶ Spiſſæ coronæ] Eadem elocutione ſpiſſa theatra dixit in epiſtolis. ¶ Qui neſcit uerſus tamen audet fingere] Quaſi per indignationem admiratur, quid ſit: cum omnes ab his rebus, quas neſciant penitus abſtineant, & quieſcant, qui tamen uerſuum rationis ignari ſunt, uerſus audeant confingere.

¶ Quidni?] Quaſi dicat, & cur non audeat fingere? ſi liber eſt, ſi ingenuus, ſi diues, ſi ſummæ dignitatis, & probitatis? hæc autem ironice dicuntur ab Horatio, quaſi uelit inferre minime in libertate, in ingenuitate, in opibus, in dignitate, in uitæ, morumq; integritate fingendorũ poematum rationem, ſed in ipſa ratione doctrinæ eſſe repoſitam. uidetur autem Horatius locum illum Platonis adumbraſſe in Protagora. cum Socrates ait: Video igitur quando cõcione congregata aliquid de ædificando deliberare uult ciuitas, ædificatorum conſilium expeti, & cum de nauium fabrica, fabros nauium accerſiri. Quod ſiquis alius de artis illius opere cõſultare pergit, quem eius artis expertem eſſe putant clariſſimus alijs in rebus ſit licet, ditiſſimusq;, & nobiliſſimus, nihilo tamen magis admittunt, ſed exibilant, exploduntq;. ¶ Liber, & ingenuus præſertim cenſus equeſtrem ſummam nummorum] Quod attinet ad bona fortunæ.

¶ Vitioq; remotus ab omni] Quod attinet ad bona animi. Eſt autem liber, & ingenuus is, qui ſtatim ut natus eſt liber eſt ſiue ex duobus ingenuis matrimonio conſtante editus eſt, ſiue ex libertinis duobus, ſiue ex altero libertino, & altero ingenuo. ¶ Præſertim cenſus nummorum ſummam equeſtrem] Hoc eſt, quadraginta millia ſeſtertium. Vnde in Epiſtolis: Si quadringentis ſex, ſeptem millia deſunt Plebs eris. De qua re ſupra copioſe diſputauimus.

¶ Tu nihil inuita dices, faciesue Minerua] Concludit inductionẽ, triplici ſimilitudine probatam, quaſi dicat faciat quiſq;, quod uelit, confidat propria libertate, ingenuitate, nobilitate, opibus, integritate. Tu autem etſi liber, etſi ingenuus, etſi clarioribus ortus parentibus, diues, integer, & ab omni uitiorum genere remotus nihil inuita dices, faciesue Minerua: hoc eſt niſi poſſideas rationem artis poeticæ optime perceptam, quæ hoc in loco Mineruæ nomine cõtinetur: cum Dea omnium artium, doctrinarum putetur inuentrix. ¶ Dices] Quod attinet ad uerſuum compoſitionem. ¶ Facies] Quod attinet ad reliquas uitæ actiones, ſiue utrunq; ad carminum compoſitionem. Vnde & poetæ ἀπὸ τοῦ ποιεῖν. hoc eſt, à faciendo per excellẽtiam quandam dicti ſunt. ¶ Id tibi iudicium eſt, ea mens] Quaſi dicat ſcio te omnino ita ſentire nihil eſſe inuita Minerua dicendum, atque faciendum. hoc uero per parentheſim dictum eſt. ¶ Si quid tamen olim] Etſi ita exiſtimas, inquit Horatius, nihil eſſe inuita Minerua ſcribendum: hoc eſt, niſi prius artis poeticæ præceptis penitus cognitis, atq; perſpectis, etſi ad eius rationem iam es optime conformatus, ſiquid tamen olim ſcripſeris in Metij deſcendat iudicis aures, & patris, & noſtras, nonumq; prematur in annum membranis intus poſitis. illud autẽ, olim, hoc loco futurum tempus deſignat: ut apud Virgil. Hunc tu olim cœlo ſpolijs orientis onuſtũ Accipies. Et alibi. Atq; hæc olim meminiſſe iuuabit ¶ In Metij deſcẽdat iudicis aures] Hunc Metiũ nõnulli Metium Tarpã appellatum uolũt, de quo & alibi iudice Tarpa. Horum opinionẽ nec affirmare, nec refellere in animo eſt: cum nuſquam adhuc de hoc Metio Tarpa legerim. ſatis eſt ex uerbis Hor. diligentiſſimũ, & ſeueriſſimũ iudicẽ carminũ fuiſſe nõ ignorare. ¶ Et patris] Poetã enim fuiſſe declarauit Hora. cum ſupra de eo dixit: O maior iuuenũ quãuis & uoce paterna Fingeris ad rectũ, & per te ſapis. ¶ Et noſtras] Nõ eſt arrogãtis, cum prius Metiũ, tum patrẽ Piſonũ, ultimo uero ſe cõſtituat emendatorẽ. ¶ Nonumq; prematur in annũ mẽbranis intus poſitis] Illius operis æditio ſcilicet, ut poſtea refrigerato inuẽtionis amore, tanquam lectores poſſimus perpẽdere diligentius repetitũ. Vnde ſupra: Vos ô Pompilius ſanguis carmen reprehendite, quod non Multa dies, & multa litura coercuit atq;

Perfectum

Perfectum decies nõ caſtigauit ad unguem. Nonumq́; prematur in annũ mẽbranis intus poſitis] Perfectum eſſe nouenariũ numerum ueteres exiſtimauerũt: cum ab impari primo quadratus, & impariter impar in tres triadas diſtribuatur, quarum item quælibet in tres diuidatur unitates, atq; ideo à ueteribus pro multitudine qualibet poſitus eſt: ut apud Homerum Euſtathius annotauit in nouem præconibus, & in nouem bellatoribus Hectori obiectis. atq; ideo hoc in loco Horatius ueterum de nouenario numero rationem ſecutus poſuit eum pro quolibet numero. ſunt qui decimum legũt, & interpretantur, quod maxime probatur. quia ſcilicet, perfectiſſimum omnium numerorum, & plenum exiſtimat denarium numerum Ariſtoteles, quem & frequentiſſime uſurpat Horatius pro quolibet numero: ut ſupra, Perfectum decies non caſtigauit ad unguem Et paulo poſt Decies repetita placebit. ¶ Membranis intus poſitis] In membranis etenim ueteres ſcriptitabant. Vnde in ſecundo Sermonum:

Sic raro ſcribis, ut toto non quater anno Membranam quæras. ¶ Delere licebit quod non edideris] Ratio quare minime ſit poëmatum editio præcipitanda, ſed ad nonum etiam uſq; annum differenda quia illud, inquit, delere licebit, quod non edideris: ut etiam ſupra faciendum tacite præcepit: cum dixit. Vos ô Pompilius ſanguis carmen reprehendite, quod non Multa dies, & multa litura coercuit, atq; Perfectum decies non caſtigauit ad unguem. Vnde ſupra Romanos poëtas arguit, quòd minime in ſuis compoſitionibus adhibeãt limæ laborem, & moram, & in epiſtolis quòd in ſcriptis turpem putent, metuantq́; lituram.

¶ Neſcit uox miſſa reuerti] Vnde ad librum ſuum in ultima epiſtola primi libri inquit:

Non erit emiſſo reditus tibi. quid miſer egi, Quid uolui, dices: ubi quis te leſerit.

Quare irreuocabile alibi uerbũ appellat, quòd poſteaquã emiſſum ſit amplius reuocari minime poſſit. ¶ Silueſtres] Solẽt qui de aliqua arte præcipiũt hoc potiſſimũ diligẽter inquirere, an utilis ſcilicet ea ars uideatur, cuius ſint præcepta literis tradituri. hoc Ariſt. libro primo Rhetoricorum: hoc Cicero de Oratore ad Q. Fratrem: hoc Quintilianus: hoc Hermogenes quæſtione non alienum eſſe iudicauerunt, ut utilitate propoſita legentium animos excitarent ad eius cognitionem, excitatosq́; erigerent ad diſcendum. Hos ſecutus Horatius: cum ſupra de artis poeticæ ratione diligenter tractauerit, his uerſibus breuiter enumerat quas illa attulerit uitæ mortalium utilitates, ut primum ſcilicet diſperſos homines unum in locum congregarit, ut à fera, agreſtiq; uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq́; deduxerit: ut iam conſtitutis ciuitatibus leges, iudicia, iura deſcripſerit: ut illuſtrium uirorum res præclare geſtas celebrauerit, poſteritatiq; commendauerit, ut heroicæ uitæ officia demonſtrauerit: ut homines pro ſalute communi ad bella ſuſcipiẽda impulerit: ut defeſſos laboribus recrearit, ac relaxarit: ut ſui cultoribus ampliſſimos fructus: hoc eſt principium, et regum amicitias, & familiaritates reddiderit: ut ludos inuenerit: ut res diuinas, quemadmodum oracula, & ſortes protulerit: ut deniq; ſui ſtudioſis immortalitatem parauerit. ¶ Syluestres homines] In ſyluis ferarum more degentes. Vnde in Odis, ſyluas Orphea cantus dulcedine ſecutas fuiſſe dicit: cum ait Vnde uocalem temere inſecutæ Orphea ſyluæ. Hoc eſt homines in ſyluis more ferarũ degẽtes.

¶ Sacer] Sanctus, & inuiolabilis. Sanctos enim poetas appellat Ennius, quorũ nomẽ nulla unquam barbaria uiolauit. Quare & à Seneca ſacer Orpheus Calliope genus dicitur. ¶ Interpresq́; deorũ] Propter uaticinia, & auguria, quorũ ex omnibus animalibus, præterquã ex auibus fuiſſe & inuentorem, & peritiſſimũ Plinius teſtatur, ſeu & fortaſſe etiam uerius propter artem poeticam, de cuius utilitate pertractat Horatius in hac parte. nam ex Platonis opinione & poetæ ſunt deorum interpretes, dum ſunt furore correpti. Deus enim illis mentẽ eripiens, ipſis tanquã miniſtris utitur, ut nos, qui audimus percipiamus nõ eos, eſſe, qui tam digna referũt, cum ſuæ mẽtis compotes minime ſint, ſed illa deum loqui, & per hos nobis illa inclamare. ¶ Cædibus, & uictu fœdo] Quod attinet ad feritatem, & immanitatem. appellat

autem huiuſmodi uitam uictum fœdũ, quod alter alterius cæde manus pollueret. ſiue uictum intellige, quod attinet ad reliqua, præter cædem, uitia ut rapinas, promiſcuam libidinẽ, & imaquã in omni re conſuetudinẽ. ¶ Deterruit] Propoſita ante oculos iã actæ uitæ turpitudine, & metu pœnarum poſt mortem etiam apud inferos. ¶ Dictus ob hanc rem: quód homines, tanquam belluas immanes ad ciuilem, & humanum uitæ cultum deduxerit lenire tigres, rapidosq; leones.] Hoc eſt crudeliſsimos, & ferociſsimos homines, non aliter quã leones, et tigres. nam eorum animi, qui ſe, datæ à Deo mentis obliti, uoluptatibus corporis dediderũt, earumq; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq; libidinum uoluptatibus obedientium deorum, & hominum iura uiolauerũt diuino rationis lumine penitus extincto in teterrimas belluas, & immaniſsimos leones transformantur. Quare ſapienter Virgilius non paucos uitiorum illecebris allectos, tanquam potentiſsimis herbis in feras à Circe conuerſos ſignificat: cum ait in ſeptimo

Hinc exaudiri gemitus, iræq; leonum Vincla recuſantum, & ſera ſub nocte rudentum,
Setigeriq; ſues, atq; in præſepibus urſi Sæuire, ac formæ magnorum ululare luporum,
Quos hominũ ex facie dea ſæua potẽtibus herbis Induerat Circe in uultus, ac terga ferarum.

Et Horatius libro primo Epiſtolarum de Vlyſſe:

Syrenum uoces, & Circes pocula noſti: Quæ ſi cum ſocijs ſtultus, cupidusq; bibiſſet
Sub domina meretrice fuiſſet turpis, et excors: Vixiſſet canis immũdus, uel amica luto ſus.

Quemadmodum igitur qui ab humanitate ad feritatem homines deuocãt, in feras mutare, ita & qui à fera, & immani uita ad ciuiliorem, & humaniorẽ deducunt, uertere feras dicuntur in homines. Sed quia uaria ſunt uitiorum genera, ad belluarum rationem accommodata, ideo qui crudelitati, & immanitati ſe dediderunt, tigribus, & leonibus: qui luxuriæ, & ebrietatibus, canibus, & ſuibus: qui auaritiæ, lupis: qui omni penè ſenſu carẽtes ſtupidi, et attoniti ſunt, ſaxis comparantur. quoniam uero dixit Orpheum à cædibus ad manſuetudinem homines deduxiſſe, ideo ait dictum lenire tigres, rapidosq; leones cum cæterorum animalium cæde ueſcantur. ¶ Rapidosq; leones] Velox enim animal leo exiſtimatur, ſed ſunt qui legendum rabidos putent. quod perplacet: cum ad rem propoſitã magis quadret quia dixerat cædibus. ¶ Dictus & Amphion Thebanæ cõditor arcis] Ob hanc rem ſcilicet, quod & ille ſylueſtribus hominibus unum in locũ cõgregatis Thebarum mœnia ædificare perſuaſerit, ciuitatemq; conſtituere. ¶ Mouere ſaxa] Id eſt, homines omni penè ſenſu carentes, ſtolidos, & ſaxis haud diſsimiles: quales erant Bœotij. non autem ſine cauſa eos lapidibus comparauit antiquitas uel quia dicendi arte penitus carebant: ut author eſt Plato in conuiuio, quæ uiuos homines diſtinguit à ſtatuis. unde ait in Euthidemo: quando igitur lapidem dicis, non'ne tacentẽ dicis? uel quia tardo, & obtuſo erant ingenio: ut hæc adagia ab ijs ſumpta demonſtrant: auris Bœotica: & ſus Bœotica, quæ in eos dicebantur, qui erant tardo, & obtuſo ingenio, & nullius iudicij: Vnde & in Epiſtolis Quod ſi Iudicium ſubtile uidendis artibus illud Ad libros & ad hæc muſarum dona uocares: Bœotum in craſſo iurares aëre natum. Quare cum Bœotij ſtupido, & tardo ingenio fuerint, ac penè omni ſenſu carẽntes: ideo Amphion, cum eos excitarit ad condenda Thebarum mœnia ſua eloquentia, dictus eſt ſaxa mouere ſono teſtudinis. & prece blanda: id eſt, homines, tarditate tamen ingenij ſaxis haud diſsimiles: ut & in Odis: - Mercuri, nam te docilis magiſtro Mouit Amphion lapides canendo-

Hoc eſt homines ſtoliditate, & tarditate ingenij lapidibus admodum ſimiles. De Bœotiorum craſsiori ingenio præter Horatium author eſt Plutarchus, qui ſcribit ab Atticis notatos Bœotos tanquam brutos, & ſtupidos, ac pingues: idq; propter edacitatem. ¶ Thebanæ conditor arcis] Amphionem arcis Thebanæ, non autem uniuerſæ urbis conditorem appellat. quia domos, & interiora ædificia Cadmus ædificauit: uerum Amphion arce, & mœnibus circumdedit. ¶ Sono teſtudinis] Lyræ ſono, à forma teſtudinis ita dictæ, & hoc

quod

quod attinet ad ſonum, ad quem carmina accommodabat Amphion. ¶ Et prece blanda] Quod attinet ad carmina ipſa, quibus homines ad ciuilitatem hortabatur. dulci enim, & blando cantu hominũ uoluntates alliciuntur. ¶ Fuit hæc ſapientia quondã] Quia dixit à poëtis diſperſos homines in ſyluis more ferarũ degentes unum in locum congregatos, & à fera, agreſtiq; uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq́; deductos nunc oſtendit in his rebus antiquitus philoſophiam, & ſapientiam fuiſſe repoſitã: atq; ideo cum uehemẽtia inquit:, hæc huiuſmodi in uita efficere, hoc eſt, publica priuatis ſecernere, ſacra profanis, concubitu prohibere uago, dare iura maritis, oppida moliri, leges incidere ligno hæc fuit, inquam, apud ueteres uera ſapientia, hæc fuit uera philoſophia, quæ omnia primos poëtas: ut Orpheum, & Amphionem hominibus tradidiſſe tacite ſignificat, neq; enim more ferarum degentes in ſyluis à fera, agreſtiq; uita diductos, & iam mitigatos in hunc humanum cultum, ciuilemq́; retinuiſſent, niſi legibus iura deſcripſiſſent, quibus ſacra à profanis, publica à priuatis diſtinguerentur, priuataq́; inter ſingulos diuiderentur, ut ſuo quiſq; contentus ab alienis animũ, & manus etiam temperarent. minimeq; potentiores per uim ferarum more reliquorum bona, fortunas, uitam eriperẽt. ¶ Fuit hæc ſapientia] Cũ emphaſi, & quadã aſſeueratione hæc uerba proferẽda eſſe iudicamus, quaſi dicat Horatius: Hæc fuit uera ſapientia: hæc fuit uera philoſophia, non quemadmodũ hoc tẽpore exiſtimamus. ¶ Sapientia] Philoſophia, ita enim ante Pythagorã appellabatur. uidetur autẽ tacite affirmare poëtas illis tẽporibus uere philoſophos habitos fuiſſe: Cum primi homines à fera, & agreſti uita tanquã belluas immanes ad humanitatẽ deduxerint, deductis ciuitates cõſtituerint, leges deſcripſerint, iura tradiderint, à mutuis cædibus pœnæ formidine abſterruerint, in quibus rebus uera philoſophia eſſet repoſita. philoſophiæ enim, et ſapientiæ ex Platonis in Lyſide ſententia poetæ nobis ſunt tanquã patres, ac duces, quorũ adminiculis Philoſophi etiam, atq; ipſe philoſophorũ pater Plato ſæpiſſime utitur. Quoãd] ſui temporis homines tacite carpit: quòd in rebus occultis, & à natura ipſa inuolutis philoſophiam, & ſapientiã reponerent, non autem in his ab Horatio enumeratis: ut ueteres exiſtimabãt.

¶ Publica priuatis ſecernere] Publica ſunt, ut ait Iuſtinianus Imp. libro ſecundo inſtitutionum, portus, flumina, littora, & cætera huiuſmodi. priuata autem ſunt, quæ ſinguli homines iure gentiũ, & ciuili acquiſiuerũt. ¶ Sacra profanis] Sacra ſunt, quæ deorum habẽtur, quæue rite dijs immortalibus conſecrata ſunt: ueluti ædes ſacræ, & munera, quæ dijs offeruntur. Econtrario autẽ quæ minimè ſacra ſunt, uel religioſa profana eſſe intelliguntur, quaſi porrò à fano, & religione. ¶ Concubitu prohibere uago] Hoc eſt leges connubiorũ tradiderũt, ut ex his quæ ſequuntur ſe ipſum interpretatur, quibus promiſcuã libidinem coerceret. appellat autem huiuſmodi promiſcuam libidinem uagum concubitũ. quia prius homines modo huc, modo illuc, uagabãtur ſine propria muliere ſibi ex legibus deſpõſata. ¶ Dare iura maritis] Vt una: hoc eſt propria quiſq; contentus, & uno: hoc eſt proprio pariter quæq; contenta ab alienis uxoribus, & maritis animum continerent, coercerentq́; inter ſe eas cupiditates, quæ ab his connubiorum legibus uetabantur, quarum poetæ ipſi ex Horatij ſententia authores fuere. per illud autem uerbum, maritis, tam uiros, quàm uxores intelligit, cum mariti & maritæ pro uiris, & uxoribus recte, & uſitate dicantur. ¶ Oppida moliri] Maxima etenim laus oppidorum, & urbium conditoribus apud poſteros redundabat. Vnde quamplurimi propter urbium à ſe conditarum memoriam hodie uiuunt, quos uetuſtas in tenebris obruiſſet, niſi extarent huiuſmodi monumenta, quibus eorum memoria in dies magis, atq; magis elucet. oppida autem moliri dixit non ſolum quantum attinet ad ædificia extruenda, ſed etiam ad cœtus hominum conciliandos, coloniasq́; deducendas, quam rem feciſſe Orpheum, atq; Amphiona docuimus. ¶ Leges incidere ligno] Quarum poetæ primum latores fuere, cuius rei illud non dubium eſt argumẽtum, quòd uerſibus perſcriberentur. Vnde refert Suidas, Apollinem reperta lyra leges.

quaſdam

quaſdã metrica ratione cõpoſuiſſe, ut uoluntates hominum cantus dulcedine demulceret ad parendũ legibus à ſe traditis. Quamobrem conſtat etiam Solonẽ illum leges à ſe Athenienſibus latas, quaſi ex auſpicato, uerſibus exorſum fuiſſe. ¶ Ligno] Quernis tabulis, cum adhuc æris uſus eſſet incognitus, unde σανίδες appellabantur. ¶ Sic] Hac ratione poetæ publica à priuatis, à profanis ſacra ſecernentes: concubitu meretricio homines uetantes, iura maritis dantes, oppida molientes leges ferentes ſibi diuinos honores compararunt, poetarũq; nomen immortalitati conſecrarunt. ¶ Diuinis uatibus] Diuino ſpiritu afflatis. Vnde diuinos poetas appellat Ennius, & Ouidius: At ſacri uates. & diuum cura uocamur, Sunt etiam qui nos numen habere putent. Et hoc quantũ attinet ad poetas. ¶ Carminibus] Quantum attinet ad poëmata, argumento quaſi à coniunctis. nam ſi poetis hac ratione honor attributus eſt, cõiunctim ſequitur, ut et poematis attributꝰ ſit. ¶ Poſt hos inſignis Hom. Tyrteusq;] Quoniã ciuitates non ſolum eſſe, ſed etiã legibus armisq; munitas eſſe oportet. præſtaret enim non eſſe quã eſſe ſine legibus: quia optime eſſe non poſſent. ſine armis autẽ ad interitũ, hoc eſt ad priſtinum ſtatum, & non eſſe, redirent. Eſſe igitur, et optime eſſe, & contra externos hoſtium impetus, ſi quãdo inciderit ſine periculo eſſe neceſſe eſt, ut ibi non ſolum homines cõmorentur, ſed optime, & tuto etiam cõmorentur. Quãobrem cum dixerit à poetis oppida, & urbes conditas, cõditis leges perſcripta, quibus inteſtinæ ſeditiones propellerentur: his uerſibus breuiter oſtendit ab iiſdem poetis ad defendendas ab externo hoſtium impetu hominibus ſpiritus additos ad perferendos omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis conſeruandæ cõmunis ſocietatis cauſa. in recenſendis autem utilitatibus, quas poetæ uitæ mortalium attulere, admirabili ordine uſus eſt, unumquodq; ita enumerans, ut neceſſarium uidebatur. primũ enim à fera, agreſtiq; uita homines erant ad cultum ciuilem deducẽdi: inde omnia inter eos diuidenda, ne aliena potentiores per uim pro libidine occuparẽt. tum oppida molienda, tum leges tradendæ. tum ferro armanda ciuitas ad propulſandos eorum impetus, qui illius quietã, & tranquillitatẽ interturbarent: quod Homerũ, atq; Tyrteum feciſſe cõmemorat, cum uterq; eos, qui fortiter pro patria pugnantes occubuerunt ſummis laudibus ferens, uehementer hominũ animos ad bella pro patria, & libenter ſuſcipienda, & fortiter gerenda etiã, & ſuſtinenda cõcitauerit, ſuisq; carminibus quaſi adiectis facibus, inflãmarit, quem ordinem partim ex Platonis dialogo, qui Protagoras inſcribitur, ubi de hominis origine, & inſtitutione ſapientiſſime diſputatur, partim ipſe excogitaſſe uideri poteſt. ¶ Poſt hos inſignis Homerus, Tyrteusq;] Recte dicit poſt Orpheum, atq; Amphiona, Homerum, Tyrteumq; homines ad bella excitaſſe. nam ita etiam oportebat, ut poſt conſtitutas ciuitates, poſt leges conſtitutis ciuitatibus traditas, eſſent & qui conſeruandas ab externorum populorum iniurijs maxime uellent. Quare illam dictionem, poſt, & ad temporis, & ad rerum etiam ordinem referimus. ¶ Inſignis Homerus] Qui fortiſſimorum hominum in bello pro patria animi magnitudinem commendans legentes laudum, & gloriæ ſtimulis exagitatos reddit alacriores ad perferendos omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis. ¶ Tyrtæusq;] Hunc Plato libro primo de Legibus & diuinum, & ſapientem, & bonum nominat, cuius etiam hæc carmina refert ab hac re minime aliena: Non ſi opibus ſuperet cunctos, & plurima ſolus Poſsideat bona, uir mihi nomine dignus abibit, Tractandis quiſquis non eſt accõmodus armis. Et hæc etiam: Quiſquis non auſit cædem ſpectare cruentam, Et durum coram manibus laceſſere Martem Deſpicio. Loquitur autem his uerſibus Tyrteus, ut Plato colligit, non de inteſtinis cædibus, & ſeditiõibus, ſed de altero bellorum genere, quo aduerſus alienigenas utimur, quod externum appellauit idem Plato, cum duo bellorum genera recenſeret. ¶ Mares animos] Nõ molles, & effœminatos, quos omnia ſolent deterrere, ſed eorum, qui marium appellatione digni ſunt, eadem translatione in primo Epiſtolarum mares Curios, & Camillos nominat. ¶ In

DDD Martia

Martia bella] Hoc eſt, in externa cõtra alienigenas, in quibus bellicoſi homines quotidie uerſantur. ¶ Verſibus exacuit] Quia uterq; ſummis laudibus eos extulit, qui in bello excelluerunt. ¶ Exacuit] Tanq̃ ad cotem eorũ animos acuit: eadem tranſlatione M. Tul. iracundiam cotem fortitudinis dixit, & ante Tulliũ Ariſtot. ¶ Dictæ per carmina ſortes] Propoſitam rem adhuc proſequens reliquas utilitates enumerat à poëtis hominibus allatas. ait autem ſortes etiam per carmina dictas fuiſſe. uerſibus enim oracula reddita minime dubiũ eſt. nam conſtat & Apollinẽ ſemper exametris uerſibus oracula petentibus reſpõdiſſe. Vnde & illud apud Plutarchũ in uita Theſei fertur: Neũe prius uir magne pedẽ, qui prominet utri Solnas, Cecropidũ quã magnã acceſſeris urbẽ. His accedunt & carmina Sibillina, & non pauca alia huiuſmodi, quæ conſulto prætermittimus, ne in re perſpicua longiores eſſe uideamur.

¶ Et uitæ mõſtrata uia eſt] Hoc eſt, philoſophia moralis, quã etiam & M. Tul. uitæ ducem appellat, quod homines à rectæ rationis uia aberrantes dirigat, & quaſi dux iter oſtendat. huius præcepta uerſibus & Pythagoras, & Phocylides, & Theognides literis tradiderunt.

¶ Et gratia regũ Pierijs tentata modis] Carminibus enim ſummorũ principũ, & regum laudes celebrantes eorum gratiã, & familiaritatẽ aſſequemur. Vnde Enniũ adeò charũ fuiſſe Scipioni Africano memoriæ proditũ eſt, ut mortuũ etiam uir ille clariſſimus in ſepulchro maiorũ ſuorũ conſtituerit, ut & Euripidẽ Archelao, & Anacreontẽ Polycrati, & Aeſchilũ, et Simonidẽ Hieroni Syracuſano, & Aratũ Antigono, & Virgiliũ deniq; Auguſto, & Mecœnati Horat. amiciſſimos prætereã. ¶ Pyerijs modis] Modulatiõibus poeticis. uariãdi aũt cauſa non dixit, uerſibus, aut carminib. ad uitandã ſacietatẽ, cũ dixerit modo uerſibus exacuit, modo dictæ per carmina ſortes, non ut diuerſum ſignificaret, ut opinantur commentatores. ¶ Luſq; repertus] Dicant quicquid uolunt interpretes hoc in loco, ego per ludũ non ſolũ res grauiores, et ſerias, ut heroũ facta. ut philoſophiæ præcepta, ut leges, ut oracula, ſed res quoq; luſorias, & iocis, ſalibusq; refertas, ut Odes, eglogas, epigrãmata, et reliqua huiuſmodi quaſi ludendo à poetis perſcriptas Horatiũ ſignificare uoluiſſe intelligo, quæ cum leuiora ſint, ſi cũ ſerijs, & grauioribus conferantur, ſine dubio ludi exiſtimari, & appellari poſſunt. Vnde hæc huiuſmodi perſcribentes dicuntur ludere: ut in priapeio carmine, tum ex eius inſcriptione (luſus enim uariorũ poetarũ inſcribuntur illa epigrãmata) tum ex his uerbis in principio quaſi illius operis licet conijcere: Ludens hæc ego teſte te Priape Horto carmina digna, non libello Scripſi non nimiũ laborioſe: Vbi, ludens ſcripſi, pro res luſorias ſcripſi, puto eſſe accipiendũ, cuius rei & illud non dubiũ eſt argumentũ: Scripſi non nimiũ laborioſe hoc eſt non Quemadmodum in rebus ſerijs, & grauioribus: ut in tragico & heroico poemate ſolemus. Quare & Virgilius, ſe luſiſſe, cum eglogas ſcripſerit affirmare uidetur, cum ait: Prima Syracuſio dignata eſt ludere uerſu Noſtra, nec erubuit ſyluas habitare Thalia Et in ultimo Georgicorũ, cum de Bucolicis meminiſſet Carmina qui luſi paſtorũ, audaxq; iuuenta Tytire te patulæ cecini ſub tegmine fagi. Ad Aeneidos differentiã, in quo opere, cum ſublimiora, & grauiora perſcribantur, non luſiſſe, ſed ſerio ſcripſiſſe ſibi uiſus eſt. ait autẽ Horat. ludũ repertum carminibus, ut oſtendat non ſolum res grauiores, & ſeueriores, ſed etiam leuiores, & laſciuiores ad animorũ oblectationẽ à poetis perſcriptas. Ludum igitur modis pierijs repertum hac ratione interpretamur, ut ſignificare uoluerit Horatius apud poetas ad animorũ recreationem res luſorias etiam reperiri. Hanc noſtrã interpretationem, & quæ proxime uerba ſequuntur, clariorẽ reddunt: & longorũ operũ finis, quibus uerbis oſtendit relaxationem quoq;, & recreationẽ animorũ ex poetarum lectionibus prouenire. Solemus enim poſt longi operis laborem poetarũ carminibus nos reficere. Vnde M. Tul. in Oratione pro Archia poeta quæres, inquit, à nobis Gracche, cur tantopere hoc homine delectemur? quia ſuppeditat ubi & animus ex hoc forenſi ſtrepitu reficiatur, & aures conuitio defeſſæ conquieſcant. An tu

existimas

exiſtimas ferre animos tantā poſſe contentionē, niſi eos doctrina eadem relaxemus. Habent igitur homines ubi defeßi relaxentur, & reficiantur uel à continuis ſtudiorū, uel à forenſium negotiorū laboribus. appellat autem animorum recreationem per periphraſin longorū operum finem. nihil eſt enim quies, & recreatio, quàm lōgorum operum finis, & quaſi meta. labores enim ſtatim ſubſequitur recreatio, & quies, quēadmodum dolorē lætitia, & ſanitas ægritudinē. hoc uero omnia ferè poëmata efficiunt, ut nos reficiant, atq; relaxent, & quæ ad delectationem præcipue ſcripta ſunt. dicit autem longorū operum. nam ea, quæ quaſi per ſingulos dies finem habent breuißimū, nulla indigent recreatiōe. ¶ Ne forte pudori ſit tibi muſa Lyræ ſolers, & cantor Apollo] In hoc epilogo reddit breuiter rationē, quare utilitates à poetis mortaliū uitæ allatas recenſuerit, ne ſcilicet Piſones ex nobilißima Calpurniorum familia ortos, muſarū & artis poeticæ, quā profitebantur, aliquādo pœniteret. Cum uero, ut diximus, & res graues, & res luſorias, & leuiores à poetis deſcriptas ſupra enumerauerit in hoc epilogo utrūq; cōplectitur, et res luſorias p illud, muſa lyræ ſolers. Lyricis enim ferè tantū carminibus hæc huiuſmodi perſcribebātur. et grauiores, & ſerias per illud, cātor Apollo. ¶ Natura] Cū iā ſupra Democriticorū ſententiā improbauerit, artēq; poetis eſſe maxime neceſſariam demonſtrauerit, tacitæ nunc eorum occurrit obiectioni, qui dicere potuiſſent: non ignoramus ex ea diſputatione, quæ iam contra Democritum habita eſt ad poemata conficienda maxime arte opus eſſe, ſed quærimus an ea ſola ad id ſufficiat ſine ulla ingēita ex natura ui. His reſpondens Horat. de hac tota re quæſtionē proponit, de eaq; ſtatuit, ita alterū alterius auxilio indigere, ut nihil alterum ſine altero poßit efficere. Nam ſi ex ſententia grauißimorū, & ſapientißimorū uirorum: ſi ad naturā eximiam, atq; illuſtrē acceſſerit ratio quædā, conformatioq; doctrinæ: tum illud neſcio quid præclarum, ac ſingulare ſolet exiſtere: cum uero nihil in poemate mediocre, aut tolerabile, ſed quicqd in eo eſt perfectum, ac ſingulare eſſe oporteat. cum non ad neceßitatem: ut reliquæ ferè artes, in quibus ferimus mediocritatem: ſed ad animorum oblectationem natum, inuentumq; ſit, quis neget utrunq; ad hoc maxime neceſſariū, & naturā ſcilicet eximiam, atq; illuſtrem, & conformationē doctrinæ? Naturæ plus tribuit M. Tul. in oratione pro Archia poeta: dum ait: Etiam illud adiungo ſæpius ad laudē, atq; uirtutem naturam ſine doctrina, quàm ſine natura ualuiſſe doctrinā, non quod omnino ita ſentiret. nam alibi inquit artem certiorem eſſe ducem, quàm naturā, etſi magnis ingenijs præditi quidā dicendi copiam ſine ratione conſequuntur. Sed partim quia ad eos habebat orationē, quos, (cum plures ſemper ferè ex imperitis eſſe ſoleant) ita putare exiſtimabat, partim, ut magis Archiā ijs cōmendaret, in quo plus inerat naturæ, quā artis: ut breuiter ex his quidem uerbis illius orationis colligere poſſumus, Quoties ego hunc uidi: cum literā ſcripſiſſet nullam, magnū numerum optimorum uerſuū de his ipſis rebus, quæ tum agerentur dicere ex tēpore? quoties reuocatum eandem rem dicere cōmutatis uerbis, atq; ſententijs? quæ omnia naturæ potius, quàm artis eſſe exiſtimandū eſt. De exercitatione nihil dico: ita enim eam cum arte cōiungit Horat. ut ſub eodem quaſi nomine de utraq; pertractet: ut ex illius uerbis apparet. Quare coniunctim poſt latam ab eo ſententiā de natura & arte, eos deridet per ironiam, atq; reprehendit, qui nullo ſtudio, & exercitatione adhibita ſe ſummos poetas exiſtimabant, dūmodo non fuiſſent extremi contra legem iam ab Horatio promulgatā. Mediocribus eſſe poetis Non dij, non homines, non conceſſere columnæ, Et. Sic animis natum, inuentumq; poema iuuandis Si paulum ſummo diſceßit uergit ad imum. Laudabile carmen.] Hoc eſt non mediocre, & tolerabile quod iam ex Horatij ſententia repudiauimus, ſed ſummum, atq; ſingulare. eiuſmodi enim eſſe poëma debere iam aperte probauimus. atq; ideo laudabile carmen dixit, ut ſummū quid, atq; excellens ſignificaret, ad quod conſequendū ſimul & natura, & arte, & exercitatione opus ſit. Natura] Quæ quidem eſt uis animis hominum inſita, qua in magna copia rerum alij alijs

ſunt aptiores. ¶ An arte] Quæ præbet in rebus omnibus, quæ præcipiũtur certã uiã & rationẽ: hæc ita naturã ipſam coadiuuat, ut agricultura terram fertilẽ, quæ ſine cultura fructuoſa eſſe minime poterit. ¶ Ego] Propoſitã quæſtionem ſoluit, illud uero pronomen, ego, hãc habet uim. alij aliter iudicent, ego ita omnino ſtatuo. ¶ Nec ſtudium] Studij nomine & artem, & exercitationẽ cõplexus eſt. atq; ideo diximus de utraq; cõiunctim Horatiũ pertractare. ¶ Sine diuite uena] Hoc eſt ſine ingenij, & naturæ fœcũditate, quæ niſi fuerit, parũ aut nihil ars ipſa præſtare poterit. nam quẽadmodum agri ſteriles, ſic animi nõ omnes culti fructum ferunt. ¶ Nec rude quid proſit uideo ingeniũ] Niſi expoliatur doctrina, atq; excolatur. ¶ Sic altera res poſcit opem alterius] Id eſt, natura artis, atq; naturæ ars: ut altera alterã plurimum adiuuare, per ſe autẽ ſingulæ nihil omnino poſſe exiſtimentur. ¶ Et cõiurat amice] Id eſt, altera cum altera: ut altera alterã ſemper adiuuet: hoc eſt natura artem, arsq; naturam: fideliſſimorum ſociorum, atq; amiciſſimorum hominum more. ¶ Qui ſtudet optatã curſu cõtingere metam] Inductione quadã à currentium, atq; canentium ſimilitudine probat, quod iam propoſuit, naturæ ſcilicet adiungendã eſſe doctrinã, & exercitationẽ, eosq; coniunctim carpit, qui ſine ulla artis poeticæ ratione, ſine doctrina, ſine exercitatione poetarũ nomen profitebantur, ac ſummos ſe eſſe & credebant, & etiam prædicabant, modo non fuiſſent infimi, atq; extremi: ¶ Qui ſtudet optatã curſu contingere metam] Hoc eſt qui in curruli certamine uult excellere, ita ut palmã aliquãdo mereatur, multa tulit, cum adhuc eſſet puer, hoc eſt ſudauit, & alſit, abſtinuit Venere, & Baccho. eſt autẽ currulium circũſcriptio. alludit uero ad ſeptem metas, quæ in circo maximo Romæ poſitæ erant, quas omnes qui curſu cõtendebant ſemel circundare cogebãtur, ita ut à prima ad ultimã, rurſusq; ab ultima ad primam curſus eſſet: eam qui primus omnium contigiſſet uictoria potiebatur. erat autẽ meta illius formæ, ut ab imõ amplior ſenſim, deinceps uſq; ad ſummũ anguſtior fieret. ¶ Multa tulit, fecitq; puer] Hoc eſt ſudauit, & alſit: abſtinuit Venere, & Baccho: ſtudio igitur, & labore opus erat. ¶ Abſtinuit Venere & Baccho] Cum proprie ſudauit, & alſit dixerit, luxum, & ebrietatem uariandæ orationis cauſa tranſlatiue dixit: hoc eſt per denominationem. abſtinere autem ab his currules debent. quia huiuſmodi tẽperantiam plurimum ad curſum conferre nemini dubium eſt. nã ut inqt ille: Vt Venus eneruat uires, ſic copia uini Et tentat greſſus, debilitatq; pedes. Alij ita conſtruũt, ut illud: abſtinuit Venere, & Baccho: ad tibicines referant, quibus uini abſtinentiã neceſſariam eſſe Ariſtot. putat, cum in problematis quærit. Cur uinolentis potius, quàm ſobrijs frangi uox ſoleat. huius rei cauſam eſſe ait repletionẽ. Vnde neq; choros, neq; ludiones ſtatim à prandio, ſed ieiunos ait uocem exercere cõſueuiſſe. Et tibicen, qui cantat Pythia didicit artem ipſam prius, extimuitq; magiſtrũ, cuius diſciplinæ traditus fuerat erudiendus, q̃ publice & ad tibiam caneret. arte igitur, & exercitatione & in cãtu opus eſt. Quare ſi & currulibus, & tibicinibus, non'ne & poetis etiã opus eſt? ſed hanc inductionis complexionẽ omiſit Horatius, tanq̃ apertiſſimã. ex ea uero ſumit ſequentem reprehenſionẽ. ¶ Qui Pythia cantat] De Pyndaro, inquit Griſolus, uidetur eſſe dictum, quippe qui Pythia ſcripſerit, qua in re quàm parum animaduerterit aliorum ſit iudicium. nam in inductione quod inducimus ſimile eſſe, non idem debet. Eſſet autem idem ſi de Pyndaro poeta ad poẽſim duxiſſet argumentationẽ. Preterea in hoc genere argumentandi nunq̃ adhibemus ad probandum aliquid partem illam extremam. quam dilectici ſpeciem ſpecialiſſimam nominat. nam ſi hac ratione duci argumentatio poſſet: Pyndarus adhibuit artem in poemate, ergo ab omnibus adhibenda eſt: ego quoq; arguerem, Lucanus non adhibuit artem in poemate heroico, ergo nulla ars eſt adhibenda in poemate heroico, quod quàm ſit abſurdum nemini dubium eſſe arbitror. dum uero ait, illud certe ſibi conſtare cum omnibus Horatiũ hic noluiſſe cõcludere aut exemplo, aut ſimili nõ recte in re certiſſima dubiam affert interpretationem. precedẽtes enim ſimilitudines aperte

decla-

declarant nihil Horatium ab exemplo concludere cogitaſſe, ſed inductione à rebus ſimilibus ad ſimilia. loquitur igitur generatim de omnibus tibicinibus, qui ad tibiam canebant, non de Pyndaro, qui ſcribebat. Vnde etiam adiecit tibicen. Quis autem unquam appellatum tibicinem aut Pyndarum, aut poetam alium quempiam aut inuenit, aut audiuit? ¶ Nunc ſatis eſt] *Sine præceptore, ſine doctrina, ſine exercitatione dicere, ego mira poemata pango, etſi eorum componendorum rationem à nemine unquam perceperim, & hoc eſt quod indignatur Horatius, ſuiq; temporis poetas reprehendit.* ¶ Nunc] *Ad differentiam ueterum poetarũ græcorum, ſcilicet ut Homeri, Sophoclis, Euripidis, qui naturæ artem, & exercitationem adiungebant.* ¶ Mira poemata] *Mira ſuo ipſorum iudicio, non autem eorum, qui optime de poematis poterant iudicare. hæc autem, & quæ proxime uerba ſequuntur ex eorum, qui hæc iactabant perſona dicta ſunt.* ¶ Occupet extremum ſcabies] *Putabant enim modo non eſſent infimi, & extremi ſe eſſe ſummos: quod aliter iudicandum eſt: ut ſupra diximus. hoc autem ad puerorum currentium morem dictum eſt, qui ultimo, & extremo in curſu ſcabiem imprecabantur.* ¶ Mihi turpe relinqui eſt] *Id eſt, extremum in curſu, & ultimum remanere, quod ad eundem morem dictum eſt.* ¶ Et turpe eſt fateri neſcire, quod non didici] *Quod ignorantiæ fons eſt, & principiũ: cum is ſapientiſſimus Apollinis oraculo iudicatus ſit, qui ſe hoc unum ſcire, quod nihil ſciret affirmauerit. Quamobrem maiori in errore uerſatur, qui prauo pudens: ut ſupra dixit Horatius de eadem re, diſſimulat ignorantiam, quàm qui, cum morbo affectus ſit, morbum tamen celat, ſeq; minime curandum medico præbet. nam ex hoc corporis, ex illo animi interitus prouenit.* ¶ Vt præco] *Perſiſtens adhuc in malorũ poetarũ reprehẽſiones Piſone, admo- e- ut adulatores maxime uitent. nam melius eſt, ut dicebat Antiſtenes, in coruos, quã in eos incidere. à coruis enim nõ comedi, niſi mortuos: ab adulatoribus etiã uiuos deuorari exiſtimabat, neminẽq; aduerſus quos ſcripſerit iudicandos admittãt niſi optime cognitum, atq; perſpectum: ſed in hac re potius reges imitentur, qui ſæpe in conuiuijs ingenia hominum uino explorare, & quaſi mores ipſorum extorquere ſoleant, antequam in ſuam amicitiam quemquam recipiant. eſt autem ſenſus poeta diues, & poſitis nummis in fœnore iubet aſſentatores ire ad lucrum, non aliter, quàm ſoleat facere præco, qui cogit turbam ad merces emendas. ſi uero eſt eiuſmodi, ut qui recte ponere poſſit unctum: id eſt, cœnam unctam, & lautam, & qui poſſit ſpondere pro leui paupere, & eripere atris litibus implicitum, mirabor ſi ſciet iſte poeta, expoſitiue beatus internoſcere, hoc eſt cognoſcere quæ ſit differentia inter amicum mendacem, & fictum, & inter amicum uerum: quaſi dicat minime ab adulatore uerum amicum dignoſcere poterit: cum ſic in ea re ueros amicos & uoce, & uultu, & motu corporis, & collachrymatione deniq; ipſa imitentur, ac ſimulent falſi iſti adulatores, atq; hoc eſt, quod ait nunq̃ te fallant animi ſub uulpe latentes, quod difficillimũ ſemper habitũ eſt. Quam o- rem hortatur, ut nemo ijs laudatoribus fidem habeat, quos ipſe iam ſuis muneribus deliniuerit.* ¶ Vt præco] *Poetas huiuſmodi præconibus comparat, qui cum primum incipiunt altiori uoce, ut ſolent, preciam- rcium pronunciare, tunc omnes ad eos concurrunt: ſic iſti cum aliquid compoſuerint, idq; aſſentatoribus ſignificauerint tũc frequentiores omnes ad eos coeunt: quemadmodum turbas ad merces emendas iam diximus. is autem præco dicitur, qui ædilitia magiſtratuũ, & precia rerum in publicis uenditionibus ſublimiori uoce prædicat.* ¶ Ad lucrum] *Multa enim aſſentatoribus largiebãtur: ut ueſtes tritas, & reliqua huiuſmodi: ut ſignificat etiam in Epiſtolis.* ¶ Diues agris] *Quod attinet ad poſſeſſiones agrorũ.* ¶ Poſitis in fœnore nummis] *Quod attinet adnumeratæ pecuniæ rationem.* ¶ Si uero eſt] *Si uero eſt, inquit, Horat. qui præter dona ſcilicet etiam poſſit ponere unctum, hoc eſt cœnas lautas, & cõuiuia præbere, & poſſit ſpondere leui pro paupere, & eripere atris litibus implicitũ mirabor, ſi iſte beatus ſciet internoſcere mendacẽ amicũ: hoc eſt adulatorẽ, & amicũ uerũ*

alterumq; ab altero diſtinguere. non immerito autē miratur Horat. nā difficillimū eſt hoc diſcernere, cum & geſtu corporis, & uoce, & uultu ueri amici imaginē adulatores præſeferant. Hos eoſdē Martialis deridet dum ait: Mercatur alius grande, & inſanū ſophos. Et his ſimilem Pōponium. Non tu Pomponi cœna diſerta tua eſt. ¶ Ponere unctū] Cōuiuium ſcilicet unctum, & lautum. ¶ Et ſpondere leui pro paupere] Fidei iubere, & in ſtipulatione promittere. erat autē ſponſio in iudicijs, dum inter actorē & reum mutua intercedebat ſtipulatio certæ pecuniæ, ni res ita ſe haberet, ut diceretur, ubi qui ſponſionē offerebat dicebatur ſponſione prouocare, qui admittebat reſtipulari. ¶ Spondere leui pro paupere] Hoc eſt pro aliquo tenui paupere cautionē præſtare, & fidei iubere. ¶ Mendacē amicū] Adulatorē, amicum enim ſe eſſe ſimulat, atq; ideo mendax amicus, id eſt, falſus amicus ab Horatio dicitur, ſiue mendax, quia ea laudat, quæ ſunt maxime uituperāda. ¶ Beatus] Iſte probus uir, qui ſit diues agris, & poſitis in fœnore nūmis. Eadē elocutiōe utitur ſæpiſſime Plato: ut in Philebo, & in Theæteto, et alibi idem Horat. ſiue quia ſe beatū exiſtimet, cū audiat ſe ab adulatoribus undiq; cōmendari. ¶ Tu ſeu donaris] Piſonē admonet, ut minime hoc genus diuitū poëtarum imitetur, neminemq; uel iam pranſum, aut donatū uel ſuorum carminū emendationē admittat. neq; enim poterit ille non uehemēter laudare, etiam ſi uituperanda uideantur. Vnde in Epiſt. reddit rationē, quare à pluribus priuatim laudetur, publice ab iiſdē uituperetur. quia inquit: Non ego uentoſæ plebis ſuffragia uenor Impenſis cœnarū, & tritæ munere ueſtis. ¶ Plenum lætitiæ] Ex datis muneribus. ¶ Clamabit enim pulchre, bene, recte] Ratio, quare nō ſint, quibus aliquid donauerimus, ad emendationē noſtrorum carminū admittendi, quia nō potuerunt, etiā ſi uituperanda uideantur non ſummopere cōmendare, ac ſublimiori uoce nō dicere pulchre, bene, recte. dicit autē, clamabit, ad maiorē lætitiam ſignificandā, exprimendumq; illud ô pulchre, ô bene, ô recte, hoc uero quod attinet ad uocis pronunciationē. ¶ Pallescet ſuper his] Signū reuerentiæ, & admirationis. hoc autē quod attinet ad uultus moderationē. ¶ Etiā ſtillabit amicis ex oculis rorē] Fingens ſe effundere etiam lachrymas præ nimia lætitia. ita enim ſolemus aliquando, cuius rei cauſam ſapientiſſime affert Madius Philoſoph. in eo tractatu, qui de ridiculis inſcribitur. illud uero, etiā, habet maximā uim, ac ſi diceret quaſi quæ fingi minime poſſunt, atq; ideo maiorē difficultatē oſtendit diſcernendi, & cognoſcendi adulatoris, cum etiā pro uoluntate paratas habeant lachrymas, quæ animos hominū maxime fallunt, atq; decipiunt. Vnde Troianos à Sinone fictis lachrymis illius uerbis fidē adhibuiſſe ſcribit Virgil. hoc autē quod attinet ad oculorū moderationē, quorū tum intētione, tum remiſſione, tum cōiectu, tum hilaritate motus animorū ſignificamus. eſt autē pulcherrima lachrymæ circūſcriptio: oculorū ros. ¶ Saliet, tundet pede terrā] Quod attinet ad reliquū motū corporis. hæc uero omnia prudenter, & artificioſe adhibuit Horat. ut uerā adulatorū formam oſtenderet, difficultatemq; diſtinguendi ab amico adulatoris, cum & ipſe ſe magis amicū præſeferat uoce, uultu, oculis, & reliqua corporis ſignificatione. ¶ Vt qui cōducti plorāt in funere] Cōparat adulatores iis, qui in funeribus ad fletū mercede cōducuntur, qui quidē adeò luctum naturalē ſimulant, ut plus dolere credantur uere dolentibus. inquit enim deriſorē, & aſſentatorē his exterioribus ſignis, quaſi ex intimo ſenſu prouenientibus, maiori fingere ſe lætitia cōmoueri, quàm uerum laudatorē. eſt autē ordo: Vt qui conducti plorant in funere dicūt, & faciunt propè plura his, qui uere ex animo cōtriſtantur, ita deriſor, & fictus laudator mouetur, fingit ſe moueri, plus uero laudatore. ¶ Dicunt] Quod attinet ad uerba querimoniæ plena. ¶ Et faciunt] Quod attinet ad frontis, & pectoris percuſſionem, & reliqua huiuſmodi. ¶ Mouetur plus uero laudatore] Hoc eſt maiores præ ſe fert animorum motus, quam uerus laudator. appellat autem adulatorem deriſorem, quia laudat ea etiam, quæ uideantur uituperanda, atque ita huiuſmodi poetas deridet. ¶ Reges dicuntur] Regum exemplo Piſones admonet, ut neminem admittant ad ſuorum carminum emendationem, niſi

prius

prius optime cognitũ, atq; perſpectũ. hoc autẽ ex Platone mutuatus eſt in fine 1. lib. de Legibus, ubi ait nullũ eſſe maius experimentũ, quo hominũ ingenia explorare poſſumus ſine periculo, uino, & ebrietate. nã cum biberit quis primo alacrior fit, quã prius erat. deinde quo plus biberit, eo maiore, & meliore ſpe eſt, & fortius de ſe ſentit. tandẽ quaſi ſapiens ea homo confidentia, libertate, audaciaq; repletur, ut intrepide & dicat, & faciat quicqd placet, ex quo naſcitur periculũ uitæ illius, atq; naturæ. Vnde extat Theognidis illud non ab re alienũ. Argentũ, & fuluũ ſpectatur in ignibus aurũ Vina animos hominũ non moderata probant. eſt autẽ ſenſus reges, hoc eſt uiri regij, & ſummi principes dicuntur premere & urgere quẽ pſpexiſſe laborent an ſit amicitia dignus multis culullis multis poculis eſt enim poculi genus, de quo & in Odis: Diues & aureis Mercator exiccet culullis Vina Syra reparata merce. ¶ Reges] Vel uiri regij, uel certe reges, quos magis quã reliquos uerisſimile eſt ingenia hominũ explorare an fideles, & probi illi ſint quos in amicitiã recipere uoluerint: quia ij præcipue ab omnibus ſibi maxime timeant, ne ab his, quos amiciſſimos credunt uel ueneno, uel aliqua alia ui tollantur, ut ſæpiſſime iam factũ eſt. Vnde ait Plutarc. ut nũmum, ita amicũ habendum, nẽpe probatum anteq̃ eo ſit opus, alioquin idem nobis accidere quod ſolet his qui letale uenenũ non aliter ſentiunt niſi cum prægustarent ſuo exitio iudicãtes. ¶ Et torquere mero] Eadẽ elocutione et in Epiſt. uino tortũ dixit. ebrietas enim, ut ille ait, cogit ſecreta fateri, quibus de eorum moribus, quos aſciſcere ſibi in amicitiã uoluerint reges inſtructi ſolent iudicare, an ſcilicet probi illi ſint, in eorumq; amicitiã admittendi, an mali, & improbi, ab eaq; repudiandi. ¶ Si carmina condes] Si carmina, inquit Horat. cõpoſueris nunq̃ fallant te adulatorũ animi, ſub uulpe latentes. id eſt, aſtuti, & callidi, qui ſæpe ad propriã utilitatẽ ea laudant, atq; extollunt, quæ uidentur uituperanda. ¶ Nunq̃ te fallant animi ſub uulpe latentes] Caue ne unq̃ malitioſis blãditijs, et aſſentationibus te decipiant adulatores, dũ ſe tibi blandiores offerunt: ut uulpiũ eſt natura, atq; ingeniũ, quæ ſui cõmodi cauſa beniuolentiã ſimulant, ut ex prouerbio notũ eſt, benignior pellace uulpe, quod in adulatores maxime quadrat, qui ad uulpiũ ſimilitudinẽ benigniori extrinſecus frõte, ac uultu interiorẽ tegunt, & quaſi uellis quibuſdam obtẽdunt animorũ improbitatẽ. Videtur aũt alludere ad Aeſopi uulpẽ, quæ et ipſa benignitatis ſimulatiõe coruũ fefellit. ¶ Quintilio] Deſcriptis adulatorũ morib. & cõſuetudine affert optimi, et ſapiẽtiſſimi iudicis exemplũ: Quintilij ſcilicet, q tãtæ erat authoritatis apud Romanos ut ei Virgilij opera Auguſtus tradiderit emẽdanda. ¶ Hoc aiebat, & hoc] Si qd ſcilicet uel durũ, uel inane, uel inornatũ, uel ambitioſum, uel obſcurũ, uel ambiguũ uidebatur: ut dicet paulò poſt: oſtendebat autẽ digito, quæ minime probarentur, quã rem per illud: hoc aiebat, et hoc: ſignificauit Horat. ¶ Delere iubebat] Illos uerſus, tanq̃ uitioſos, atq; eorum loco alios refingere: hoc eſt & male tornatos incudi reddere uerſus, & tanq̃ informem materiã reformare. plura autẽ uitia fuiſſe demõſtrat, cum & male tornatos, & incudi reddere dixit, quã ſi non limatos dixiſſet. pauciores enim errores, & leuiores ſignificaſſet: ut qui limula facile corrigi, atq; elimari potuiſſent. cum uero & male tornatos, & incudi reddere dixerit, innumerabiles, ac penè infinitos ſignificauit: ut neceſſarium fuerit illos reformare, atq; refingere. utrunq; Ouidius de libris Metamorphoſeos in primo de Triſt. Ablatũ medijs opus eſt incudibus illud, Defuit & ſcriptis ultima lima meis. Hæc autem translatio à fabris ferrarijs ſumpta eſt. ſi defendere autem malles, inquit, tua delicta, quam immutare, ut admonebat, ille nullum præter, ea quæ dixerat addebat uerbum, aut nullam ſumebat operam inanem] Quia nihil profeciſſe, ut eius admonitione malus poeta reſipiſceret ¶ Quin ſine riuali teq;, & tua ſolus amares] Illi ſine riuali dicuntur amare ſua carmina, qui ſoli amant, ſoli admirantur, ſoli perlegunt, præterea nemo, quod ab amatoribus ductum eſt. ſignificat autem inculta, & inornata eius poemata, quæ ſi ornatiora, & elegantiora fuiſſent plures habuiſſent

amatores, nec riuali propius author caruiſſet ¶ Vir bonus, & prudens uerſus reprehẽdet inertes] Ratio, &, quare Quintilianus optimi, & ſapientiſsimi iudicis munere fungebatur, in ijs rebus emendandis, quæ ſuæ fidei, atq; iudicio committebantur. quia ita, inquit ſolebant facere ſummæ probitatis, doctrinæq; homines: hoc eſt commendare, quæ commendanda, emendare, quæ emendanda uideantur. ¶ Vir bonus] Quod attinet ad mores, hoc eſt non aſſentator, ſed iudex ſeuerus, ueręq; amicus. ¶ Prudens] Quod attinet ad artis poëticæ facultatem. neq; enim tantummodo probitas in hac re, ſed etiam ſcientia, atq; doctrina requiritur, quæ tamen ſi probitate careat fungitur adulatoris, non ueri iudicis, ueriq; laudatoris officio.

¶ Verſus reprehendet inertes] Ocioſos, ac nihil ſignificantes, cuiuſmodi uideri poſſent apud Franciſcum Petrarcham illius Odes: Mai non uo piu cantar com'io ſolea Etſi id conſulto feciſſe exiſtimatur. Sunt enim nonnulli eius ingenij, qui modo uerba coniungant inter ſe metrica ratione nihil prætereà curent, an ſignificantia illa ſint, an potius inania, nihilq; præter carminis conſonantiam continentia. hoc idem uituperat M. Tullius libro primo de Oratore, cum ait. nihil eſt enim tam furioſum, quam uerborum, uel etiam optimorum, atq; ornatiſsimorum ſonitus nulla ſubiecta ſcientia, neq; ſententia. Sunt autem uerſus inertes, & ocioſi, quibus ſublatis remanet etiam integra ſententia. ¶ Duros] Id eſt, aſperos, in quibus & uerba, & elocutiones ex ſua aſperitate non parum legentium, & audientium animos, atq; aures offendunt. hoc in Danthe Aligerio maxime reprehenditur. Vtitur enim pluribus aſperioribus, & durioribus uerbis, & elocutionibus, quo uitij genere apud Latinos notatus eſt Lucilius ab Horatio emunctæ naris duros componere uerſus. Vnde in Epiſtolis idem admonet, cum ait nimis aſpera ſono leuabit cultu. Incomptis] In quibus non ſint ornamenta, quæ non parũ ſplendoris afferunt orationi, neq; enim in poëmate ſolum uerba, & metrorum requiritur ratio, ſed etiam ornatus, & elegantiæ, quæ ſi abſint, etſi culpam uitamus, non tamen meremur laudem. Huiuſmodi ſunt triumphi Franciſci Petrarchæ de Amore, & Fama, in quibus ſine artificio, ſine ornamento hiſtoriæ quamplurimæ congeruntur. Hoc inornati carminis uitio Cherilum notat Horatius in Epiſtolis: Gratus Alexandro regi magno fuit ille Cherilus, incultis qui uerſibus, & male natis Retulit acceptos regale numiſma Philippos. Quare in ſecundo etiam epiſtolarum hortatur dimouẽda quæcunque parum ſplendoris habebunt, & ſine pondere erunt, & honore indigna ferentur. Ambitioſa recidet ornamenta] Reſecabit ornamenta, quæ ambitioſe aucupamur quod ibidem admonet in Epiſtolis, dum ait luxuriantia cõpeſcet. ubi luxuriantia appellat ambitioſa hæc ornamenta. Quemadmodum enim ſunt qui nihil ornamentorum adhibent in ſcribendo, ita etiam reperiuntur, qui adeò affectant, ut nihil curent prætereà, ex quibus tam eſt in uitio qui non adhibet, quàm qui nimium adhibet. Eſt enim modus ſeruandus, quem ultra, citraq; nequit conſiſtere rectum. Hoc genere uitij notatur Franciſcus Petrarcha in ea Ode, quæ incipit: Amor m'ha poſto come ſegno à ſtrale Quæ quidem ſicut abundat ornamentis, & figuris orationis: ita caret rerum grauitate, nullam enim habent penè ſubiectam ſententiam, cui ornamenta illa nitantur. ¶ Parum claris] Nam quemadmodum in perſpicuitate uerborum omnis laus, ita in contrario uitio ſumma uituperatio poſita eſt, quo genere Perſius ipſe reprehenditur, de quo illud memoriæ proditum eſt, diuum Hieronymum ſummæ ſanctitatis, ſummæq; ſapientiæ uirũ, cum ſe eius Satyras deſperaret unquam intellecturum in ignem proieciſſe, atq; his uerbis uſum fuiſſe: non uis intelligi, nec intelligaris.

¶ Ambigue dictum] Cui duæ, uel plures ſententiæ aptari poſſunt, quod etiam uitandum monet Ariſtoteles libro tertio Rethoricorum, ubi loquitur de emendate loquendi ratione, niſi id fortaſſe dedita opera faciamus, in quo genere annumerari poſſunt illa carmina Ouidij in Epiſtola Paridis ad Helenam: Vel tua uirginitas eſſet libata, uel illud, Quod potuit ſalua uirginitate capi. Quæ & ad oſculum, & ad illud obſcœnum, deteſtandumq; uitium

contra

contra naturã referri poſſunt. hoc autem quia obſcuritati proximum eſt uitium, id eo proximo etiam loco ab Horatio refertur. ¶ Mutanda notabit] Quæ ſigillatim dixerat, generatim complectitur uno uerbo. ¶ Fiet Ariſtarchus] Hoc eſt ſeueriſsimus index, cuiuſmodi ferunt Ariſtarchũ Grãmaticum fuiſſe, qui miro quodam acumine caſtigabat ueterũ ſcripta, atq; ideo colligendis Homeri uerſib. præpoſitus eſt. admirabilis aũt fuit prudẽtia Horatij in his uerſib. uariandæ orationis per ſinonyma. dixit enim de eadem re reprehẽdet, culpabit, allinet atrum tranſuerſo calamo ſignum, ambitioſa recidet ornamenta, arguet, mutanda notabit, fiet Ariſtarchus. ¶ Nec dicet] Iſte uir bonus, & prudens, quod dicere adulatores ſolent. Cur offendã amicum in his nugis? Cur non potius obſequar amicitiæ tuendæ cauſa? carpit autem adulatores, qui dum amicis obſequũtur in his rebus, eos inſanos ac ridiculos reddunt, admonetq; minime obſequendum. nam etſi nugæ hæc ipſa uidentur, ducunt tamen in ſeria mala eum, qui ſemel deriſus ſit, à populoq; ſiniſtre exceptus. huiuſmodi enim uæſanum poẽtam, inquit, nõ aliter fugiunt prudẽtiores, quàm ſoleant ſcabie, regio morbo, phanatico errrore, & Hecates iracundia correptos. quod ab ijs ſibi non parum timeant. Eſt autem ſenſus qui ſapiunt fugiunt ac timent tetigiſſe uæſanum poẽtam, ut eum, quẽ mala ſcabies, aut morbus regius, aut phanaticus error, & iracunda Diana urget, dico, qui ſapiunt timent tetigiſſe, & fugiunt, qui uero pueri & incauti ſunt exagitant, exagit ãtumq; ſubſequuntur. ¶ Mala ſcabies] Notiſsimum morbi genus contagioſum, hæc quidem nihil aliud eſt, quàm durior cutis rubicunda, ex qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quædam ſicciores: exit ex quibuſdam ſanies, fitq; ex ijs continuata exulceratio pruriens, ſerpitq; quibuſdam cito, atq; in alijs quidem ex toto dẽfinit, in alijs uero certo tempore anni reuertitur. appellat autem malam, ut ex qualitate magis cõtagionem timere ſignificet ſapientiores. ¶ Morbus regius] Hic morbus potiſsimũ in oculis apparet, aurigoq; ante dicebatur ab auri colore, quem bilis per totum corpus diffuſa refert, ita dictus, quia ex ſentẽtia Varronis mulſo, quod genus potionis in regũ delicijs erat, curaretur, uel quia ut ait Celſus, eo morbo affectos apparatu regio, hoc eſt lectu, et conclaui cultiori, & ludis utiperutile eſt, per quæ omnia mens ægrotantis exhilaretur. hoc morbo affectos omnes refugiũt crocei coloris faſtidio, q mortis propinquæ index eſſe uidetur. ¶ Phanaticus error] Phanatico errore dicuntur laborare: ut ex uocis ſignificatione uidetur: quibus multa inania phantaſmata, & fictæ rerum ſpecies ante oculos obuerſantur, qualem Horeſtem Euripides fingit, & Aiacem Sophocles: qui greges ouium pro Græcis accipiebat, in eoſq; mentis errore ſæuiebat. ¶ Iracunda Diana] Sunt qui per iracundiam Dianæ illud genus morbi intelligãt, quo qui ægrotant uulgo lunatici appellantur, cum Diana, & luna eadem ſit, ita dicti, quòd interlunij tempore æditi credantur, quo luna dicitur laborare, atq; ideo iracunda eſſe. Hos uexat furor quidam ſingulis interlunijs. Sunt qui per iracundiam Dianæ Hecatis, quæ eadem, & Diana dicitur iracũdiam intelligant, cum ſe hominibus execrabilibus ſpecie horribili obijcit, quæ illi poſtmodum in terrorem conferuntur: ut uero Hecatem intelligeremus Horatius Dianam iracũdam appellauit: prior expoſitio magis arridet. nam nihil intereſſet hac ratione inter phanaticũ errorẽ, & iracundia Dianæ correptos. Horatius autem diuerſum quid uoluit ſignificare, niſi fortaſſe & iracunda Diana pro id eſt iracunda Diana interpretemur, quod ſæpiſsime uſurpatur. ¶ Væſanum] Accommodatur hoc nomen & ad rem, & ad præcedentes uariorum morborum ſimilitudines: ut & ad corpus, & ad mentem referatur quemadmodum & illud in Epiſtolis: Præcipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt, Quod pariter & ad mentis, & ad corporis ſanitatem refertur. Tetigiſſe timent] Quod attinet ad ſcabiem. ¶ Fugiunt] Quod attinet ad morbum regium, phanaticum errorem, & iracundiam Dianæ. ¶ Agitant pueri] Hinc atque hinc per compita conuitijs, & ſibilis uexantes, ac deridentes. ¶ Et incauti ſequuntur] Qui ſuæ uitæ periculum

lum minime uidẽt,ut & ipſi cum pueris ueſanum poetam exagitent ac derideant.dixit autem incautos ſequi ad eorum differentiam,qui ſapiunt,quos iam à tangẽdo refugere diximus.quia ab his plurimum ſibi timent.Vnde apud Sophoclẽ reprehendenti Vlyſſem Palladi,quòd Aiacem furentem timeret aſpicere,reſpondit quòd ſanum minime timeret. ¶ Hic dum ſublimis uerſus ructatur,& errat] Huic hominum generi nullum auxilium.aut opem ferendam admonet Horat.etiamſi uehementer implorent,cũ in hunc furorem,& animi morbum incidiſſe eos credibile ſit propter aliquod inſigne flagitium, quod uel in homines, uel in deos patrauerint.

¶ Hic] Scilicet inſanus poeta,& tanq̃ ſcabie,morbo regio,phanatico errore,et Dianæ iracundia correptus:ſublimis, & per hoc quaſi contemplans, & cogitatione ſublatus, quod niſi ita accipiatur:hoc eſt niſi ad poetam referatur,non autem ad uerſus, ut uolunt cõmentatores, non uideo qua ratione deducatur ſimilitudo ab aucupe ad poetam:Hoc igitur modo ordinabimus, & interpretabimur: hic ſcilicet poeta ueſanus,ſi dum ſublimis ructatur uerſus,& errat ueluti auceps intentus merulis & ipſe in cœlum capite elato in puteum foueamue decidit.quo modo enim aliter decidere aliquis in puteum,& foueam poſſet,niſi capite in cœlũ elato quaſi cœleſtia contẽplaretur procederet,quæ ad pedes ſunt minime uidens? optima uero utitur ſimilitudine ab aucupe merulis intento ad ueſanũ poetã.per cõpita etenim inſani iſti poetæ ſemp procedunt carminibus intenti,capite ad cœlũ elato ad contẽplantium morem.ſimile quiddã refert Socrates apud Platonẽ de Thalete in Theæteto his uerbis.Quemadmodũ Thaletem, dum cœlũ ſuſpiceret intentus ſyderibus in foueã cadentẽ Thracenſis quædã eius ancilla facete nimiũ carpſit,quòd quæ in cœlo ſunt præuidere contenderet,quæ uero proxima, & ad pedes non uideret.dixit autẽ Horat.ſublimis,quod dixit plato:dum cœlum ſuſpiceret ſyderibus intentus. ¶ Verſus ructatur] Per ructũ emittit quaſi abſq; ulla cogitatione ipſa natura tanq̃ ructus emittente. ¶ Et errat] Per urbis cõpita huc,atq; illuc:ut faciunt philoſophantes,& uerſuũ attenta meditatione diſtracti,qui de uia plerunq; inſcientes diuertũt,& errant. ¶ Merulis intentus] Vel deſiderio capiendi.uel cantus dulcedine illectus.eſt autem merula auis nigra ad rubedinẽ quandã accedens,æſtate cantu ſe demulcens,hominumq; uocem æmulari ſtudens,quæ etiam latinũ nomẽ adhuc retinet per ſincopẽ.merulus enim appellatur. dicta eſt autem merula quaſi mera,& ſola uolãs:ut ait Varro.hæc enim eſt eius natura,ut ſola uolet. Nec ſcio quid ſibi uult Griſolus,dum allegorice Horatij ſententiã interpretetur, cum ex adhibita Empedoclis ſimilitudine rem aperte explicet Horat. ¶ Licet ſuccurrite longũ clamet Io ciues] Hortatur ne huiuſmodi hominibus opem feramus,etiã ſi à nobis eam implorent.hoc aũt per parentheſim dictũ eſt,quæ eſt interiectio orationis in ſermone:ut ait Lauren.Valla:qua remota ſermo remanet integer.atq; ideo his uerbis per parentheſim dictis nõ reſpõdet in ſequentibus carminibus Horat.aliter ſibi ipſi aduerſaretur,cum dicat paulo poſt:qui ſcis an prudens hoc ſe deiecerit,atq; ſeruare nolit? & inuitũ qui ſeruat idem facit occidẽti.quomodo enim inuitus aliqs ſeruaretur,ſi à nobis opẽ atq; auxiliũ imploraret? et lõgum ſuccurrite ciues cõclamaret? Quare cum per parentheſim illa uerba:licet ſuccurrite lõgum clamet Io ciues,ac tanq̃ remota à reliqua oratiõe legãtur:ut parẽtheſis ipſa requirit, nihil certe uidetur eſſe abſurdũ, atq; cõtrarium ¶ Si quis curet opem ferre] Senſus eſt ego hortor,ne huic poetarum generi quiſquã opem ferat,ſiqs autem reperiatur,qui me dehortãte opem ferre uoluerit,atq; dimittere funem ego iterum dehortãs illum dicã quo modo ſcis ô amice.Qui ſcis an prudens huc ſe deiecerit,& ſeruari nolit,et narrabo interitũ poetæ Siculi. ¶ Opẽ ferre.aut dimittere funẽ] Hoc eſt,dimittens funem opem ferat.dum uero ait dimittere funem ſignificat foueæ,& putei altitudinẽ,et profunditatẽ ut fecit Virgil.qui tacite equi Troiani altitudinẽ ſignificauit,cum dixit: dimiſſum lapſi per funem:quod notat Quintil.lib.8.cap.3. ¶ Prudens huc ſe deiecerit] Hoc eſt dedita opera,& conſultò in puteum,foueamue ſe deiecerit, & nolit ſeruari.

¶ Siculiq;

¶ *Syculiq; poetæ narrabo interitũ*] Quoniã incredibile uideri poſſet, atq; abſurdũ poëtas conſultò ſe, & dedità opera in puteum, foueãm: deijcere probat id Empedoclis poëtæ exemplo. poëtam uero appellat Empedoclem: quia uerſibus res naturales cõſcripſerit, etſi Ariſt. negat appellandum fuiſſe poëtam, ſed potius phyſicum. quem uero poëtam Siculũ intellexerit mox diſtinguit nomine proprio, ne de Epicharmo, aut Theocrito dictum putaretur, qui & ipſi Siculi poetæ fuerunt dixit autem poetæ: ut oſtenderet rei ſimilitudinẽ, probaretq; poetas aliquando conſultò ſe in puteũ, foueamúe deijcere. tacite uero utitur argumẽto à pari. hoc modo, ſi Empedocles gloriæ cupiditatẽ in Aetnam ſe præcipitẽ dedit, hunc etiam cadẽ ratione ſe in puteum deieciſſe credibile eſt. ¶ Deus immortalis haberi dum cupit Empedocles ardentem frigidus Aetnam inſiluit] Vt ſi nullo in loco ipſius corpus uiſeretur, neq; in terris ipſius ſepulchrũ extaret, deus, quod in cœlũ euolaſſet, omnino putaretur. ¶ Frigidus] Sunt qui frigidũ pro ſtolido, & negligenti accipiant: quod qui in frigidiori cœli plaga editi ſunt incõſulti ſint, ac ſtolidi. ſicciori uero, & callidiori, prudentiores ex Heracliti ſententia atq; Ariſt. in problematis parte XI. problemate XLVI. Sunt & qui frigidũ ideo ſtolidũ interpretantur. quia frigido ſanguine præditos deſipere, calido uero ſapere arbitrentur Virgilianũ illud afferens: Sin has ne poßim naturæ accedere partes Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis. ¶ Sit ius, liceatq; perire poetis] Cõcluſio poſt allatã Empedoclis poetæ ſimilitudinẽ. ¶ Inuitũ qui ſeruat idem facit occidenti] Ratio, quare nullũ auxilium ferendum ſit ſui ipſius homicidæ. quia ſcilicet uel non mereatur, uel nullã habeat tibi gratiã. nam ſi quis ſe ipſum perdat idem ille erit & occidens, & occiſus. hunc igitur ſi ſeruaueris non ſolũ eum ſeruabis, qui occidebatur, ſed eum quoq;, qui occidebat: hoc eſt, homicidã ſui ipſius, quẽ non eſſe ſeruandũ aperte ſignificat. quia cum ſint huiuſmodi homines maxime formidãdi, uitã minime mereantur. nam cum ſibi ipſis uiolentas manus inferre uoluerint, qua ratione eos credendũ eſt à reliquorũ cædibus poſſe eaſdẽ continere. Admonet igitur Horat. ſui homicidas non eſſe ſeruandos uel quia inanis eſt omnis ad hoc labor ſuſceptus. Vnde in Epiſt. Quis enim inuitũ ſeruare laboret: uel qa nec ſi retractus erit iam fiet homo, & ponet famoſæ mortis amorẽ, uel qa nullã tibi ſit gratiã habiturus quia ſeruari noluerit. expone igitur idem facit occidẽti, id eſt, illud auxiliũ præſtat ei, qui ſe occiderit hoc eſt non occiſo, ſed homicidæ, qui nullo modo ſeruari debet. quia multo maiorẽ pœnã meretur, quã ſi alterũ occiderẽ uoluiſſet. Sunt qui aliter hoc carmen interpretentur: ut ſit ſenſus, ille qui ſeruat mortis cupidũ nolentemq; omnino ſeruari eum interficit. nam uita ei pro morte eſt. Vnde eſt et illud Senecæ in Thebaide: Qui cogit mori nolentẽ in æquo eſt, quiq; properantẽ impedit. occidere eſt uetare properantẽ mori, et illud alterius Senecæ lib. 8. declam. 4. non magis crudeles ſunt, qui uolentes uiuere occidunt, quàm qui mori uolentes non ſinunt, exponunt igitur idem facit occidenti facit ſimile homicidæ, hoc eſt, facit ut homicida elocutione græca. Admonet itaq; Horat. ut iſti interpretãtur, ut caueant homines, ne hominẽ occidant, dum putẽt ſeruare. ¶ Nec ſemel hoc fecit] Alia ratio, quare non ſit ſeruãdus, qui in foueã, puteumúe ſe deiecerit. quoniã non ſemel ſe præcipitẽ dedit, ſed retractus ſæpius, ac ſæpius ſe iterũ præcipitauit. Quamobrem pro certo tenendũ eſt, eum ſe iterũ daturum præcipitẽ, ſi iterum retractus fuerit. ¶ Fiet homo] Rationis particeps: ut eſt in diffinitione hominis. homo eſt animal rationale, cum huiuſmodi inſanientes, & ratione carentes minime homines uideri poßint. ¶ Et ponet famoſæ mortis amorẽ] Quã famã immortalẽ ſe credat conſecuturũ: ut ſibi Empedocles perſuadebat. ¶ Nec ſatis apparet, cur uerſus factitet, utrũ minxerit in patrios cineres] Alia ratio quare non ſit ſeruãdus. qa ſceleratus eſt, & inceſtuoſus, & impius. huiuſmodi autem hominibus nullam opem ferre debemus. impietatis uero indicium oſtendit pœnas à dijs datas ſua impietate non indignas, hoc eſt inſaniam, & furorem cõponendorum carminum. Eſt autẽ ſenſus nec ſatis apaparet, cur uerſus factitet: quare in

re in componendorum uerſuum furorem inciderit. utrum minxerit in patrios cineres, an ille inceſtuoſus mouerit bidental triſte, quod n fas erat contingere, niſi prius colligeretur à ſacerdote. certe iſte furit, & ſi uelut urſus ualuit frãgere clathros obiectos caueæ, factus recitator acerbus fugat indoctum, doctumq́;, quem uero arripuit, ſi quem fugientem arripuit tenet, & occidit legendo, tanquam hirudo non miſſura cutem, niſi plena cruoris. ¶ Vtrum minxerit in patrios cineres] Dubitat de furoris cauſa, an ideo illi à dijs immiſſus fuerit, quod ſepulchrum patris uiolauerit, an quod bidental contigerit antequã expiaretur à ſacerdote. Honor olim præcipuus parentum reliquijs habebatur. Vnde & qui ſemper aduerſam fortunam habuiſſent minxiſſe in patrios cineres dicebantur, quaſi furijs, pœnisq; parentum, quorum ſepulchra, in quibus eorum cineres erant reconditæ, uiolaſſent, uexarentur, quæ inter res ſacras, et religioſas habebantur. ¶ An triſte bidental mouerit] Bidental locus erat fulmine ictus, ita appellatus, quod hoſtijs bidentibus à ſacerdote expiaretur, quem locum antequam purgatus eſſet nefas erat, niſi ſacerdoti contingere, qui uero aliter feciſſet inſigniori pœna, damnoue uel ab hominibus, uel à dijs afficiebatur. Triſte autem appellat. quod in malorũ procuratione fieret eodem epitheto & apud Perſium: Triſte iaces lucis, euitandumq; bidental. ¶ Mouerit] Perturbauerit, contigerit, quod nõ licebat. Vnde & Perſius euitãdum appellauit.

¶ Certe furit] Si dubia eſt, inquit, furoris à dijs immiſſi cauſa, certe furor apparet. ¶ Clathros] Sepimenta ſunt tam ferrea, quam lignea. quibus feræ incluſæ, tanquam portis à cauea ne exeant coerceri ſolent. Vnde Columella libro decimo, capite primo ſub his uerbis inquit: Vbi uero ratio poſtulat uaceris includi (ſic enim appellatur genus clathrorum) idq; fabricatur ex robore querceo, uel ſubereo, uel ex quacunq; materia, quæ ſub iniuria pluuiarũ eſt magis diuturna. ligna enim in terra defixa eriguntur, alia tranſuerſa certis interuenientibus ſpatijs tranſmittuntur, ne ſpatiorum laxitas, quæ foraminibus interuenit pecudi præbeat fugam.

¶ Si ualuit] Si forte potuit. difficile enim erat frangere, cum uel ex ferro, uel ex lignis duriſſimis fierent clathri. ¶ Obiectos caueæ] In qua urſus erat repoſitus. locus enim erat ſub terra uacuus, atq; obſcurus: ubi erant ferarum receptacula, cui clathri opponebãtur, ne ex eo loco poſſent feræ repoſitæ exire. ¶ Indoctum, doctumq; fuget] Contrarius hic locus uerbis ſuperioribus uideri poſſet, ubi dixit: Væſanum tetigiſſe timent, fugiuntq; poetam, Qui ſapiunt, agitant pueri, incautiq; ſequuntur. cum ibi ſequi incautos fugere ſapientiores à uæſano poeta dixerit: hic & doctum pariter, & indoctum dicat fugere, ſed ad cõparationem reſpiciens hoc dixit. nã urſos & docti, & indocti fugiunt iracũdia uero Dianæ, & phanatico errore correptos fugiunt qui ſapiunt, agitant, & ſequũtur incauti. quia cum eiuſdẽ ſint ſpeciei, & formæ nõ adeò ſibi timẽt ab ijs: ut ab urſo, qui eſt diuerſæ ſpeciei, atq; naturæ, atq; ideo cũ hoc in loco urſo cõparauerit furibundum poetã, recte dicit ab eo doctũ, indoctumq; in fugã uerti. Quẽ uero ex fugientibus quaſi aſſecutus apprehẽderit, & arripuerit, tenet occiditq; legẽdo. hoc uero dicit. quia dixit omnes ab eo in fugã uerti, intelligit autẽ quod ſi quẽ iſte poeta furore correptus quaſi per uim ad ſe audiendũ detraxit tenet, & legẽdo ſemianimẽ relinquit, uel potius enecat. hæc autẽ uerba et ad ſimilitudinẽ, et ad rẽ ipſam cõueniunt. ¶ Recitator acerbus] Ex diuturna ſuorũ carminũ recitatiõe auditorib. afferẽs acerbitatẽ. ¶ Hirudo] Id eſt, tanq hirudo, nõ miſſura cutẽ, nõ demiſſurus apprehenſum auditorẽ, niſi plena cruoris, niſi ſe legẽdo & ſaturauerit, & recitãdo expleuerit. uſitate uero prætermiſit, tanq̃, ut etiam ſupra:

Incœptis grauibus plerũq;, & magna profeſſis Purpureus late qui ſplẽdeat unus, et alter Aſſuitur pãnus, id eſt, tanq pãnus, Et in 1. Epiſt. Viuendi qui recte prorogat horã Ruſticus expectat, dum defluat amnis Id eſt, tanq̃ ruſticus. ¶ Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo] Atq; ideo ſanguiſuga dicitur, ponitur autem pro re inſatiabili. Vnde & Cicero plebem hirudinem appellat ærarij in Epiſtolis ad Atticum.

IN Q. HORAT. FLACCI CARMINVM LIB. I. ERASMI ROterodami, Aldi Manutij à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlij, Angeli Politiani, M. Antonij Coccij Sabellici, Ioannis Baptiſtæ Pij Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Ode I. Ad Mecœnatem, Argumentum.

HAc Ode Mecœnatem alloquitur, indicans alium alio ſtudio teneri eorum, quæ appẽtuntur lucri cupiditate uel gloriæ, ſe putare autem inter deos relatum iri, ſi numero Lyricorum Poetarum aſſcriptus fuerit.

Annotationes.

ALDVS. ¶ *Euterpe cohibet. neq; Polymnia*] *Sic in omnib. legi exẽmplaribus, ſed nõ ſtat uerſus, quia pro choriãbo pæan quartus eſt neque Polyυυυ-legendũ igitur, uel Euterpe cohibet, nec Polyymnia, uel Euterpe cohibet, nec Polymneia. Si Polymnia, ſcandatur ſic: Euter--pe cohibet-υυ-nec Polyy-υυ-mniaυυ, ut cõponatur à πολὺ & ὕμνος, quaſi Multicinam Latinè dixeris. Id uidetur ſenſiſſe Phornutus in libro de natura Deorũ, ubi ait:* πολύμνια δὲ ἀπὸ τοῦ πολὺν ὕμνον ἀρετὴν ἢ μᾶλλον, ἡ πολλοὺς ὑμνοῦσα ἢ ὅσα περὶ τῶν γραμμάτων ὑμνεῖται, ἐπιμελεῖται ... τῆς ἐκ τε τῶν ποιημάτων καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων σοφίας ἐπιμελουμένη. *Sin autem Polymnea, ſic: Euter--pe cohibet-υυ-nec Polymne-υυ-iaυυ. nec obſtat & ly corripi ſequentibus m & n, cum faciant ſyllabam, quæ præcedit, indifferentem, ſicuti muta cum liquida, ut apud Græcos Cratinus:* ἀλλοποιαγνόμοις ἐπιλήσμοσι μνημονικοῖσι. λήσμοσι *dactylus -υυ. Callimachus, ut citat Ephestion, & Priſcian.* τοὺς μὲν ὁ μνησάρχειος ἐφ' ἔξεινος. τοὺς μὲν ὁ *dactylus -υυ. & tunc componitur ex* πολὺ, & μνεία, *quod ſit multa memoria, nam Iouis, & Memoriæ filias eſſe Muſas teſtatur Heſiodus in Theogonia:* Μοῦσαι ὀλυμπιάδες κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο. Τὰς ἐν πιερίῃ κρονίδῃ τέκε πατρὶ. Μνημοσύνη. *Et diſſoluta diphtongo* πολυμνεία πεντασυλλάβως, καὶ ἰωνικῶς πολυμνηία, *unde Polymnea, ſicut Elegia* τοῦ ἐλεγείας *ſecundum Ionas. Ouidius. Flebilis indignos Elegia ſolue capillos. Quanquam Græci tam proſa oratione, quàm carmine,* πολύμνια τετρασυλλάβως *cum in accentu in ante penultima dicunt uel altero y ex Polymnia, uel ε excluſo ex ει diphtõgo. Heſiodus in Theogonia:* Τερψιχόρη τ' ἐρατώ τε πολύμνιά τ' οὐρανίη τε. *Sed de his abunde multa diximus in quarto inſtitutionum noſtrarum.*

ERAS. ROT. ¶ *Dijs miſcent ſuperis*] *Hoc eſt, beatam me & celebrem reddent. Alluſit autem Horat. ad prouerbium quod uulgo dicitur. In cœlo eſſe pro eo quod eſt ſupra modum fortunatum eſſe ac glorioſum. Prouerbiali nimirum hyperbole dicitur. Cœlum uertice attingere aut digito. In eo qui longe ſupra mortalium conditionem dijs ſe proximos arbitrantur. Eraſmus in prouerbijs. Cœlum digito attingere.*

Ode II. Ad Auguſtum Cæſarem, Argumentum.

C. Cæſaris cædem deos uoluiſſe ulciſci, multis prodigijs territa Roma quum niues & grandines

dines mitterentur, & populo metuente ne iterum diluuium, quod ſub Deucalione, uniuerſum mortalium genus abſorbeat.

Annotationes.

BONON. Apud Horatium uerſus eſt Sapphicus: Terruit gentes, graue ne rideret ſeculũ Pyrrhæ noua monſtra queſtæ, omne cũ Proteus pecus egit altos uiſere montes. Cur Protei mẽtionẽ faciat hic Flaccus in Pyrrhæ & Deucalionis diluuio, nullus interpres (quod ſciã) oſtendit nec exponit quiſquam, an idem Proteus Deucalionis & Pyrrhæ fuerit contemporaneus. Quod ut clarius luceſcat, faciliusq; explicari poßit, ante omnia obſeruare oporteat Poetas plurima, quæ diuerſis temporibus fuere ſimilia, frequenter in unum congerere. Quippe quod apud Maronem in Georgicis, Lucanumq; in primo Pharſaliæ prodigia canentes facilè cautus lector animaduertet. Verum ut id quod inſtat aliquando agamus. Xenophon in æquiuocis hæc tradit inundationes plures fuère: Prima Nouimeſtris ſub priſco Ogyge. Secunda Niliaca menſtrua ſub Aegyptijs Hercule ac Prometheo, Bimeſtris aũt ſub Ogyge Attico, Trimeſtris in Theſſalia ſub Deucalione. Par Pharonica ſub Proteo Aegyptio in raptu Helenæ: Quia ergo ſub Deucalione Pyrrhaq;, nec non ſub Proteo diuerſis temporibus cataclyſmi fuêre, hoc in loco nunc poeta coniunxit.

Ode III. In Virgilium Athenas nauigantem, Argumentum.

¶ Nauim precatur, ut Virgilium finibus Atticis incolumem reddat, Is enim Athenas nauigabat. Execratur poſtea illum qui primus ratem pelago commiſit, ſpreto omni terrore uentorum, & ſyderũ, mariſq; diuerſis periculis, gratia lucri. Hominum deinde audaciam carpit, ut Promethei & Dædali.

Annotationes.

ERAS. ROT. Ad græcum iſtud alluſit poeta, μελέτη τὸ πᾶν δύναται, id eſt, cura poteſt omnia. Hanc ſententiam Laertius Periandro tribuit, qui Iſthmum etiam tentauit perfodere. Significat autem nihil eſſe tam arduum, quod diligentia curaq; non efficiatur. Hæc in Prouerbijs: Exercitatio omnia poteſt.

Ode IIII. Ad P. Seſtium, Argumentum.

Ex ueris deſcriptione occaſione ſumpta, inuitat ad uoluptates Seſtium, quum ei temporis gratia & clementia inuitentur omnes, & in Venerem propendeant, quum mors ex æquo omneis maneat, & uitæ breuitas diu nos ſperare uetet, qua exuti, aut nihil ſupereſt, aut nihil uoluptatis ſentimus.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ Pallida mors] Accõmodari poterit hæc ſententia mortis neceßitati, quæ ex æquo maximis pariter & minimis cõmunis eſt, iuxta illud Aeſchili apud Ariſtophanẽ in Ranis: Vna è deis mors nulla captat munera. Quod & libro ſecũdo, Ode decimaquarta notat Horatius: Non ſi trecentis, &c. Hæc Prouerb. Rhadamantheum iud.

COEL. ¶ Nec regna] In Græcorũ ſympoſijs mos erat talis ſortiri quempiã, qui cõuiuio præſideret, ac decreta conuiualia præſcriberet, quæ νόμους, id eſt leges appellabant, profectũ autem βασιλέα, hoc eſt, regem. Hunc Plutarchus συμποσίαρχον uocat. Et Varro ad Nonium modiperatorem à Latinis uocatum ſcribit, quaſi modum imperantem, ne quis aut plus ſatis aut parum biberet. Et Eraſmus in Prouerbijs: Aut bibat aut, &c. Eadem penè ſcribit Cœlius lib. 15. cap. 6.

Ode V. Ad Pyrrham quo Fruatur Iuuene, Argumentum.

Meretricis aſtutias inſectatur, quæ ſimplici munditia inſidias mentiretur, quibus adoleſcentium animos caperet & illos emungeret: ſe uerò dijs uota ſoluiſſe, quòd uelut è tempeſtate Bon ſine naufragio euaſerit.

Ode VI. Ad Agrippam, Argumentum.

Negat ſe eſſe eo ingenio, ut Aggrippæ res geſtas pro dignitate ſcribere poßit, ſibi non conuenire tam ſublime argumentum, proinde Varium poetam rectius ſcripturum eius præclara facinora, qui ad Homericam fœlicitatem proxime accedat.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Ales hic non animal, ſed augurium ipſum & omen ſignificat, autore Eraſmo in Prouerbijs: Meliores nanciſci aues.*

Ode VII. Ad Plancum, Argumentum.

Hac Ode ad Numatium Plancum conſularem, quod Tyburina regione præcipuè delectetur, omnibusq́; eum ſua ſententia proponendam affirmet, alloquitur.

Annotationes.

COEL. *Aemilius Probus inquit, Lacedæmoniorũ moribus ſumma uirtus in patientia ſtatuebatur. Et Seneca teſtatur Lacedæmonios conſueſſe liberorum ſuorũ indolem experiri publice uerberibus admotis, illosq́; adhortari, ut flagellorũ ictus fortiter perferrent. Item laceros ac ſemianimes rogare, ut perſeuerantur uulnera præberent uulneribus. Quam rem copioſius exequitur Lucianus in ſermone, qui eſt de Gymnaſijs. Cœlius lib. 10. cap. 1.*

Ode VIII. Ad Lydiam, Argumentum.

Riualem ſuum Sybarim obliquè notat, qui ſic deperiret Lydiam, ut ſe neq́; diſco, neq́; iaculis, non equis, non armis, non natando exerceret, ſed apud eam uelut Achilles inter Lycomedis uirgines latitaret.

Ode IX. Ad Thaliarchum, quem hortatur ad hiliriorem uitam, Argumentum.

Hac Ode Thaliarchum puerum ad uoluptatem, lætioremq́; uitam hortatur. Dicit enim quum maxime uigeant membra, lignis foco repoſitis diſſoluenda ſibi, merumq́; optimum exbibendo, craſtina curet minime, nec item dulces ſpernat amores, aut choreas, dum iuueni ſibi canicies abeſt.

Ode X. In Mercurium, Argumentum.

Hymnus ab Alcæo mutuò ſumptus, quo laudat Mercurium à genere, ab eloquentia, & ſermonis, muſicæ, palæſtræ, inuentione.

Ode XI. Ad Leuconoen, Argumentum.

Philoſophica ſententia, ne ſapiens de futuris anxius à mathematicis pendeat, quum ſolius dei ſit præſcire futura.

Ode XII. De laudibus deorum & hominum, Argumentum.

Hac Ode Pindarũ imitatus eſt, in qua mira artificio, inſinuat ſe in laudes Augusti, dum dubitat quid potißimum dicat, & quid primum, atq́; ita obiter celebrato Ioue, Pallade, Libero patre, Diana & cæteris dijs paulatim ad heroes & Romanorum duces, poſtremo ad Auguſtum deſcendit.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Solent præcocia ſubito flacceſcere, ſed quod paulatim accreſcit, durabile eſt unde Horatius Marcelli famam, uelut cum rore arborem ſurgentem celebrat. Hæc ex Prouerbijs: Feſtina lente.*

Ode XIII. Ad Lydiam amicam ſuam, Argumentum.

Telephum riualem in odium uocare conatur apud amicam, dum uehementer ſe zelotypia com-

pia commoueri dicit, quum in illum magis adfecta uideatur, aut alieni amoris ueſtigium deprebenderit, adeò ut nec à lachrymis quidem poßit temperare, felices quos mors ſola à mutuo amore dirimit.

Ode XIIII. Ad Brutum, Argumentum.

Sub nauis allegorio deterret M. Brutum poeta, qui ſub eo militauerat apud Philippos, ubi fuſus cum exercitu Brutus ab Auguſto, bellum inſtaurare parabat, iam uiribus attritis, & collega Caßio extincto, quaſi non tutum iterum belli euentum experiri, ſi maxime poßit.

Ode XV. Ad Alexandrum Paridem, Argumentum.

Nereum introducit, qui Paridi belli Troiani exitum uaticinetur, imitatus Bacchilidem poetam Lyricum, qui idem argumentum tractat ſub Caſſandræ perſona, ait enim magno ſuo, & ſuorum malo Helenam ab illo raptam. Nam præter quàm quod ipſe ab Aiace cæſus dabit pœnas, uniuerſæ Græciæ proceres, Vlyſſes & Neſtor, Teucer, Diomedes, & cæteri, Ilium etiam Priami patris regiam funditus euertent, & ad unum omnes hoſtes ad internitionem delebunt.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Mala ducis aui domum*] *Id tangit Horatius quod ſuo tempore uulgare erat, nempe, ut rei bonæ euentum bonis auibus, malæ, malis ceßiſſe dicerent ex augurum obſeruatione. Vnde quoque ad hanc formam referenda hæc ueniunt: Fauſto omine, bene ominata, bonis auſpicijs, inauſpicato, felicibus augurijs, atq; id genus alia. Eſt tamen hic notandum, quod auis non animal ſignificet, ut apud eundem, nec ales libro primo, Ode ſexta, Victor Mæonij carminis alite: Sed augurium ipſum et omen, quod in Prouerb. Meliores nanciſci aues, eleganter Eraſmus ſcribit.*

Ode XVI. Ad Tindaridem, Argumentum.

Recantat quæ petulantius in amicam ſcripſerat, ſe id ut ageret iracundia actum, qua nihil impotentius, atq; intractabilius fatetur. Imitatus eſt autem Steſichorum Siculum, qui id prius de Helena fecerat. Poſtremò Atrei & Thyeſtæ exemplo iræ atrocitatem, & tyrannidem oſtendit, quam in ſtomacho locum habere dicit.

Annotationes.

COEL. ¶ *Hoſtile aratrum*] *Non mihi tempero, quin uetuſtatis morem ſubſcribam, quo euertendis urbibus aratrum inducebatur, ſicut in condendis idē adhiberi conſueuerat. Quod ſignificāt Senecæ uerba lib. de Clementia. 1. Deinde (inquit) cædibus in exitia gentium ſerpere, & inijcere tectis ignem, aratrum uetuſtis urbibus inducere. Et Acron interpres condendis (inquit) atq; euertendis urbibus hæc conſuetudo fuit, ut aratro fierent. Vnde Virg. Interea Aeneas urbem deſignat aratro. Item Cicero de euertenda in Philip. lib. 2. Vt uexillū uideres, & aratrum circumduceres. In eum quoq; ſenſum accipio illud Propertianum, etiamſi doctißimi uiri ampliu: in eo ſub Mandragora uidentur conſopiti: Mœnia tum Graio Neptunia preßit aratro Victor Palladiæ ligneus artis equus. Cœlius lib. 14. cap. 5.*

ERAS. ROTER. *Quod hic poeta multis, Græci uno uerbo exprimunt, παλινῳδεῖν enim dicūt quod eſt, palinodiam canere, hoc eſt, diuerſum ab his quæ prius dixeris dicere, atque in contrarium uertere ſententiam. Vnde tranſlatum eleganter Eraſmus ſcribit in Adag. Palinodiam canere.*

Ode XVII. Ad Tyndaridem, Argumentum.

Tyndarim puellam, quam prius iambis offenderat, inuitat ad rus ſuum quod in Sabinis habebat, ut illi plenius ſatisfaciat. Quo autem facilius perſuadeat, laudat illud ab eo quod dij eo ſeceßu delectentur, à pecudum & rerum omnium copia, ab amœnitate & ſecuritate qua tuta erit ab ebrioſorum iuuenum petulantia: & Cypri riualis iniuria.

Annotatio-

Annotationes.

ALD. ¶ *Nec Martialeis bœdilia lupos] Hic duo eſſe errores uidentur in dictione bœdilia, nam & di ante penultima corripitur, cum ſit natura longa, quoniã in ile deſinentia nomina ut ouile, equile, bouile, & id genus cætera, producunt penultimam, & a ultima producitur natura breuis. Eſt enim uerſus Dacty:icus Alcmanius catalecticus, qualis ille, Vides ut alta ſtet niue candidũ In quo penultima pes eſt Dactylus, poſtremus pro Dactylo Creticus propter ultimam ſyllabam in omni metro indifferentem, ſic: bœdili -υυ a lupos -υ-. Quapropter uel aliter legendus uerſus eſt, & fortè ſic: Nec Martios bœdilia tum lupos. Vt ſit ordo: Velox Faunus ſæpe mutat Lucretilem amœnum Lycæo, & uſq; defendis æſtatẽ, pluuiosq; uentos capellis meis. Impunè per tutum nemus uxores maritis olentis quærunt deuiæ arbutos latentes, & thyma, tum bœdilia: nec metuunt colubros uirideis nec lupus Martios, ut ſic dixerit lupos Martios, ut Virgilius: Martius à ſtabulis rapuit lupus. & ſcanditur ſic: Nec Mar--tios υ - bœdila-υυ tum lupos -υ- Vel di ante penultimá κατὰ συστολὴν corripitur, ut, ſte in ſteterunt apud Virgilium: Obſtupui, ſteterunt comæ. & le, in tulerunt apud eundem. Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes. Et a producitur uel quarto è ſeptem modis communium ſyllabarum, qui uult correptam uocalem, cum partem terminationis, & eſt principium pedis, eſſe communem, ut apud Virgilium: Inualidus, etiamq; tremens etiam inſcius æui. Et: Pleiadas hyadas, claramq; Lycaonis arcton. Et: Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta. Apud eundem. Item: Dum ſanguis inerat, dum uis materna. Apud Lucanum Sic apud Græcos Homerus: οἱ δὲ μέγα ἰάχοντες ἐπέδραμον υἷες ἀχαιῶν. Idem: Αὐτὰρ ἐπεὶ διεναῶν γένετο ἰαχή τε, θρόος τε. Idem: Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται. In quibus uocales breues, & terminant dictiones, & incipiunt pedes ſic γαια-υυ τοια-υυ καια-υυ uel quia ſequitur l, liquida, quæ producere innititur, antecedentem breuem, ut apud Perſium: Cantare credas Pegaſeium melos. Eſt enim Scazon, in cuius ſexta ſede ſemper eſſe Spondeus, uel Trochæus debet. Sic Homerus in Hymnis: ἱμερόεν κονάβισε θεὸς δ' ὑπὸ μέλος ἄεισε. μέλος α dactylus -υυ. Sed & hæc copioſe diſputata ſunt à nobis libro quarto inſtitionum noſtrarum.*

Ode XVIII. Ad Varum, Argumentum.

Quintilium Varum poetam hortatur ut Tyburi uitès ſerat, quod illic optimũ uinum naſcatur, quo animi curæ commodiſſimè leniuntur, ſi adſit in bibendo modus. Nam quanta ex ebrietate mala proueniant, Centauri & Thraces, exemplo eſſe poſſunt.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Cæcus amor] Qui ſibi uehementer placent, quiq; ſuis ipſorum commodis impenſe ſtudent, aliorum rebus uel neglectis, uel etiam afflictis, i Grecis eleganter φίλαυτοι uocantur. Vitium ipſum φιλαυτία dicitur, quod appoſitè circum loquens Horatius: Cæcum amorem ſui dixit. Hæc in Prouerbijs φίλαυτοι.*

Ode XIX. De Glycera, Argumentum.

Queritur ſe Veneris et Bacchi tũ libertatis & ocij impulſu in amorẽ trahi, quo occupatus non poſſit ſcribere res graucis, ſed amatorias duntaxat. Innuit autem facile quenq; in amorẽ incidere, qui uino & uoluptati indulgeat.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Prouerbialiter dixit Horatius de ſpontaneis ác manſuetis. Sumptum eſt à ſacrificijs, in quibus explorabatur hoſtia ducto cultro per frontem, idq; mactare uocabant. Vnde qui ſpectata ſunt uirtute, eos macte uirtute uocant. Sic Eraſmus.*

Ode XX. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Inuitat Mecœnatem ad tenue uinum, quod quia aſpernaturum non autumat, tacite eum à modeſtia, & tenui temperantia laudat.

Ode XXI. Ad Dianam & Apollinem, Argumentum.

Hymnus ad chorum uirginum & puellarum. ut ludis Apollinaribus, ex inſtituto L. Syllæ & libris Martij Varis dedicatis, Apollinis & Dianæ laudes canant, quo precibus deliniti, famem, peſtem, & bellum in hoſteis transferant.

Ode XXII. Ad Fuſcum Ariſtium, Argumentum.

Scribit Fuſco amico, bonum uirum numinis prouidentia ubiq; tutum eſſe, etiamſi inter res periculoſiſsimas uerſetur, neq; alio egere adminiculo quàm ſola innocentia, quemadmodum ipſi contigit, quem quum in ſylua ſpaciaretur, lupus inermẽ fugit, & contra malum, teſte prouerbio, uel mus mordat.

Ode XXIII. Ad Chloen, Argumentum.

Puellam uirorum contactum formidantẽ increpat, quæ uelut hinnulus, amiſſa matre trepidet quum à uiris illi nihil ſit periculi, utpote qui ament, non, ut feræ hinnulũ, quærant perdere

Ode XXIIII. Ad Virgilium, Argumentum.

Miro ingenio Virgilium monet, ut amici mortem æquius ferat, ait enim ſe non mediocriter dolere, neque dolori modum inuenire ob tanti uiri iacturam, uerum fruſtra deſiderari quod conſequi non queas. Lugere autem ſupra quàm ſatis eſt, non ſolum ſtultum & inutile, uerum etiam impium

Ode XXV. Ad Lydiam, Argumentum.

Inſultat meretrici, quæ cum iuuenis, ob formæ & ætatis elegantiam, in amatores eſſet ſuperbiſsima, iam uetula, uiciſsim ab illis negligeretur, & puellis magis delectarẽtur digna ſcilicet, pro meritis talione, ut eadem patiatur, quæ alijs fecerat.

Ode XXVI. De Aelio Lamia, Argumentum.

Ad Lamiam nobiliſsimum uirum & eruditum, indicans ſtudioſum, bonis diſciplinis excultum, uacare cum multis alijs affectibus, tum maxime metu & anxietate.

Annotationes.

¶ SER. ¶ *Portare uentis*] *Tradere uentis, obliuiſci eſt, atq; ex animo eijcere. Seruius prouerbialem figuram admonet eſſe.*

Ode XXVII. Ad Sodaleis, Argumentum.

Carmen hoc, cuius argumentum ab Anacreonte ſumpſit, protrepticon eſt, docens inter pocula ſuauiter quidem uino utendum & fabulis, uerum temperatè, ne, ut inter barbaros, res exeãt in rixam & contentionem. Hinc quàm difficile ſit, ſemel meretriceo amore illigatam ſe explicare,

Annotationes.

ALD: ¶ *Vino & lucernis medus Acinacis*] *Quoniam Acinaces Græci ἀκινάκης dicitur, Suidas: Ἀκινάκης μικρὸν δόρυ περσικόν, non Acinacis imprimendum, ut erat in exemplaribus, ſed Acinaces iuſsimus, & puto natum errorem, quia nunc Græci ἦτα non e longum, ſed ĩ pronunciant, quanquam & ipſi meo iudicio perperam; η enim non i, ſed e longi ſonum habere debet. Sed de hoc alias erit tractatus. Hinc paraclitum dicimus illos imitati, cum et nobis & Græcis paracletus dicendum ſit, παράκλητος enim ſcribitur Græcè.*

ERAS.

ERAS. ROT. ¶ *Quanta laboras in charibdi*] *De charibdi narrant poetarum fabulæ, quod fœmina fuerit uoraciſsima, quæ quod Herculis boues rapuiſſet, a fulmina icta, in mare præcipitata ſit, & in huiuſmodi uerſa monſtrum quod adhuc priſtinam ſeruat naturam. Abſorbet enim uniuerſa, unde, tanquam prouerbio ſcortum uorax, & auiditatis nunquam ſatiatæ Charybdim hoc loco, uocat. Lege prouerb. Euitata charybdi, etc.* ¶ *Quæ ſaga, quis et*] *Theſſalica mulier, in ueneficas, malarumq́ artium peritas, dici ſolitum, preterea, quod ea gens præter cæteras hoc nomine notata eſt. Vnde Horatius: Quæ ſaga, &c. Eam ſuperſtitionē in Theſſalos à Medæa profectā exiſtimant, quæ cum illac fugeret, per aerem uecta, ſcriniolum ueneficijs ac magicis herbis plenum deiecerit, eaq́ ſparſa ſuppullulaſſe. Aliam rationem pandit Plinius libro 30. cap. 1. Eraſmus.*

Ode XXVIII. Ad Architam, Argumentum.

Architam Tarentinum geometram & aſtrologum nobiliſsimum inducit, à nautis petentem ut cadauer ſuum, quòd è naufragio in littus eiectū erat ſepeliant. Id enim facile & pium eſſe quandoquidem mors omnibus eſt cōmunis, heroibus & priuatis, doctis pariter atq; indoctis quanquam diuerſa ratione, nam hoc melior doctorum conditio, quod immortalis ſit eorum fama, ſe uerò in ſinu Illyrico per tempeſtatem perijſſe.

Annotationes.

COEL. ¶ *Iniecto ter puluere*] *Humatos proprie dicebant, quos humus iniecta contegeret, quem morem & ius pontificale confirmat. Nam priuſquam iniecta gleba eſt, locus ubi crematum corpus eſt, nihil habet religionis, iniecta gleba tumulis, & humatum eſt, gleba uocatur, ac tum deniq; multa religioſa complectitur iura. Vnde cadauer ibi Horatium inhumatum ut religionis aliquid ſortiatur, humum petit. Ex hoc etiam locus apud Virgiliū in ſexto explicatur, in quo plus iuſto inareſcunt interpretes. Verba Virgilij ſunt hæc: Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram Inijce, &c. Cœlius libro nono, cap. 45.*

Ode XXIX. Ad Iccium, Argumentum.

Expoſtulet cum Iccio familiari ſuo, qui omiſſo philoſophiæ ſtudio, prædæ & pecuniæ inhians, militiæ ſe addixerat, præter omnium opinionem, quippe qui pulchrè iam inſtructus eſſet ad Stoicam diſciplinam.

Ode XXX. Ad Venerem, Argumentum.

Scribit hanc Oden uelut epigramma quoddam in ſacellum, quod Veneri Glycera amicā dedicabat.

Ode XXXI. In Apollinem, Argumentum.

Docet quid ipſe & uir frugi ab Apolline petat, cui templum dedicauerat Auguſtus in Palatio, nimirum bonam mentem, & integram corporis ualetudinem cum læta & facili ſenectute, non ambitioſa illa, ampla latifundia, armentorum greges, ebur, & eiuſmodi.

Ode XXXII. Ad Lyram, Argumentum.

Orat Lyram ſibi deſit pro uiribus ſatagenti, ut carmen quod condit, poſteritati probetur, laudatq́ eam ab amœnitate & utilitate, quæ deorum & fortium uirorum animos exhilarat.

Ode XXXIII. Ad Albium Tibullum, Argumentum.

Conſolatur Tibullum poetam, ſuo & aliorum exemplo, qui ægre ferebat, ſe ab amica contemni, docens id illi cum multis eſſe cōmune, Venere ita uolente, ſibiq́ idem accidiſſe, ut contempta nobiliore, Libertinæ adhæſerit.

Annotationes.

ERAS. ROT. Huic conſimile prouerbium eſt: Prius lupus ouem ſibi iungeret uxorem. De bis inter quos eſt inſanabile diſsidium. Ibidem lege Eraſmum: ¶ Sub iuga] Prouerbialis hic eſt metaph. à iumentis iugalibus ſumpta. Subiugus item homo, nõ qui ſuo arbitratu, ſed alieno iuſſu quippiam facit, dicitur. ¶ Grata detinuit compede] Senecæ inſtar in dialogo affectus & rationis loquitur poeta qui inquit, ſtulti eſt compedes ſuas, quamuis aureas amare Vbi de uxore formoſa innuit. Eraſmus in Prouerbijs: Aureæ compedes.

Ode XXXIIII. Ad ſeipſum philoſophantem, Argumentum.

Teſtatur ſe in impietatem lapſum, quum nimium ex Epicureorum decreto ſuperſtitionem uitat. Illi enim deos humana curare negant, poſthac reſipere uelle, & ijs accedere, qui Dei prouidentia omnia adminiſtrari putant.

Ode XXXV. Ad fortunam, Argumentum.

Auguſtum Cæſarem profecturum in Britanniam commendat fortunæ quæ Antij religioſiſsimè colebatur, cuiuſque numen omnes agnoſcunt ac reuerentur barbariſsimæ & ferociſsimæ gentes.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ Ferre iugum] Plinius in epiſtolis alicubi dixit: Ex æquo iugum ducere, pro eo quod eſt, negocij uices pariter ſuſtinere. Translatũ à bubus arantibus, ad quod quidem Horatius alluſiſſe uidetur. Lege prouerb. Ego tu idem trahimus, &c.

Ode XXXVI. Ad Pomponium Numidam, Argumentum.

Amicitiam ſuam erga Numidam teſtatur, pro cuius ſalute dijs ſacrificium uouerat dicens, eo reuerſo incolumi ex Hiſpania, ſe uelle uota perſoluere, ac feſtum diem agere, conuiuia celebrare, genio & uoluptatibus operam dare.

Annotationes.

BONON. Creſſa nec careat pulchra dies nota: Vbi creſſa paſsim & legunt & exponunt interpretes, nos unius literę cõmutatione ſpiritu accedente Threſsa caſtigamus, ne poeta uideatur exorbitare ab hiſtoria notiſsima, ex quo inſtitutum peculiare Thraciæ, nõ Creticæ gentis fuit, lapillis albis & nigris candidos atroſq; dies ſignare. Et ne uox iſta alicui inſolens uideatur illud addimus Threſſam pro Thracenſi, alibi ab eodem poeta ſic ſcriptum fuiſſe. Me nunc Thraſſa Cloe regit: Seneca ad hoc in Hercule Ceetheo hoc uerbum ſic uſurpat. Verum eſt, quod cecinit Sacer Threſſæ ſub Rhodopes iugis.

ERAS. ROT. ¶ Creſſa ne] Candidum calculum, creſſam notam appellat, qua ueteres dies fortunatos ſignare conſueuerunt. Tametſi ſunt, qui hoc in loco pro Creſſa, legũt Threſſa quod hic mos fuiſſe perhibetur Thracibus. Vbertim tamen huius ſuperſtionis mentionem facit Plinius libro ſeptimo. cap. 40. lege Adag. Creta notare.

COEL. ¶ Baſſum Threicia] Id quod Plin. lib. 14. cap. 22. moris fuiſſe apud Romanos teſtatur, quippe ut plurimum haurirent uno ictu ſine reſpiratione, Græci uno uerbo exprimunt ἀμυσὶ: quo ſignificatur, inter bibendum ne fuiſſe quidem occluſum os aut contracta labra, ſed capaciter hauſiſſe, aut magis quaſi ἀμυστὶ, quod indicat ſine reſpiratione. Vnde etiam producitur uerbum ἀμυσίζειν, quod eſt eo modo bibere, quod nos latine, nec inepte, amyſtiſſare dixerimus. Cœlius lib. 4. cap. 26. & libro 15. cap. 6.

Ode XXXVII. In Actiacam Auguſti uictoriam, Argumentum.

Gratulatur Auguſto reuertenti à uictoria Aiactica, quam ſuperato Antonio & Cleopatra nauali pugna reportauerat. Ait enim genio eſſe indulgendũ propulſato periculo quod imperio Romano imminebat. Antonius enim nõ contẽnendis uiribus pro ſumma imperij decernere parabat, ſuperior futurus, ſi celeritate uſus, ineptijs & delitijs uxoris non indulſiſſet.

Ode XXXVIII. Ad Pocillatorem, Argumentum.

Ad miniſtrum ſuum, cui ſcribit ſe non delectari exquiſito apparatu, ſed parabili frugaliq; ulta.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Mitte ſectari roſa*] *Ne te maceres deſiderio rerum, quæ reuocari, reſtituiq; non queunt, uelut exactæ iuuentæ, formæ uirium, fortunæ. Nam ut nihil roſa gratius, ita nihil minus diuturnum. Habent enim roſæ ſuum tempus, ſed perbreue.*

ANG. POL. *Philyra quid ſit, uideo neſciri à pleriſq;, peruerſeq; etiã à nonnullis interpretib. accipi. Nam uocabulo eo ſic utitur Horatius primo carminum: Diſplicent nexæ philyra coronæ. Et Ouidius item quinto Faſtorum: Ebrius incinctus philyra conuiua capillos.*

¶ *Saltat*] *Quo apparet uſum ipſius apud ueteres in coronamẽtis fuiſſe percelebrẽ. Iam primum igitur ſi conferas, quæ ſuper philyra Theophraſtus in tertio de plantis, quæ'ue item Plinius in decimoſexto naturalis hiſtoriæ narrãt facile nimirũ cognoſces, eandem apud nos eſſe Tiliam, quæ philyra ſit apud Græcos. Ac ſic etiã Theodorus Gaza quantũuis homo doctus & diligens interpretatur. Porrò autem tuniculæ etiam quædam ex libro ipſo Tiliæ arboris, uel ad eius imitamentum factæ quibus aut lemniſci fierent, id eſt, faſciolæ de coronis pendulæ, aut libelli Græco uocabulo peculiariter appellatæ philyræ. Teſtatur partem ex his eodem libro Plinius his uerſibus: Inter corticem & lignum, tenues tunicas, multiplici membrana, è quibus uincula Tiliæ euocantur, tenuiſſimæ earum philyra coronarum lemniſcis celebres antiquorum honore, rurſusq; idem lib. 21. atq; 20. de lemniſcis et philyris ita meminit: Craſſus diues primus argẽto, auroq; folia imitatus ludis ſuis coronas dedit. Acceſſerũt quoq; & lemniſci, quos adiici ipſarũ coronarũ honos erat, propter Hetruſcos, quib. iungi niſi aurei, non debebãt: puri diu fuere ij. Cælare eos primus inſtituit P. Claudius pulcher, bracteasq; etiã philyræ dedit. Porrò lemniſcatas coronas, etiam (ni fallor) in nomiſmatis Laurentij Medicis identidem uidemus, deq; his mentio quoq; apud Suetoniũ, ſicuti idem à Pompeio Feſto lemniſcorum uocabulum diligenter exponitur, deq; lemniſcis itidem nõ nihil Tertullianus quoq; in libro de corona militis. Nicas aũt in cõmentario, quem per ordinẽ literarum compoſuit, græcè illè quidẽ ſed in hunc fermè intellectũ Philyrã interpretatur. Philyra inquit, planta librũ papyro ſimilem habens, ex quo etiã funes cõplicant. Eſſe aũt ductilẽ Philyram lanicij modo uel netilẽ potius. Innuit & Tertullianus idem in libello eo qui de pallio inſcribitur. Quin Herodianus etiam græcus autor olim à nobis in latinũ conuerſus, & Innocentio octauo Pont. Max. dedicatus libro ipſo hiſtoriæ primo mentionẽ libelli facit è Philyra tenuiſſima, utroq; uerſum replicabili. Sed & Capella Marcianus libro de Philologiæ nuptijs ſecundo. Cernere erat, inquit, qui libri, quantaq; uolumina, quot linguarũ opera ex ore uirginis defluebãt, Alia ex papyro, quæ cedro perlita fuerãt uidebantur. Alij carbaſinis uoluminib. implicati libri ex ouillis multi quoq; tergoribus. Rari uero in Philyræ cortice ſubnotati. Tum iſta quoq; Vlpiani uerba reperias in titulo Digeſtorũ, de legatis, & fidei cõmiſſis, librorũ appellatione cõtinentur omnia uolumina, ſiue in charta, ſiue in membrana ſint, ſiue in qualibet alia materia. Sed & ſi in philyra, aut tilia, ut nõnulli conficiũt, aut in alio corio idem enim erit dicendũ. Deniq; etiam Euſtathius in cõmentario ſecundo Homericæ Odyſſeæ, facta prius de nauticis rudentibus mentione, corticẽ Tiliæ dicit. quã Græce philyrã nominat, plurimã id genus funiũ ſuppeditare materiã. Receptũ aũt uidetur ex eo, uti coria quoq; ſingula, uel tunicas, aut mẽbranulas etiã materiæ diſparis à Tilia, philyras uocẽt, aut philuras y, græca in u. cõmutata ueteri et peruulgata latinorũ cõſuetudine: Sicuti de papyro agens Plin. lib. 13. Præparãtur ex eo, inquit, chartæ diuiſæ acu in prætenues, ſed quã latiſſimas philyras. Nam illud utiq; ad hæc enarranda, neutiq; pertineat quod idem ait Plinius lib. 14. philora cocos, & polline nimium ſalem cibis eximere.*

IN Q. HORAT. FLACCI CARMINVM LIB. II. ERASMI ROterodami Aldi Manutij à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlij, Angeli Politiani, M. Antonij Coccij Sabellici, Ioannis Baptiſtæ Pij Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Ode I. Ad Aſinium Pollionem, Argumentum.

DEterret Aſinium Pollionem, uirum undecunq; eruditiſſimum & ornatiſſimum à ſcribenda hiſtoria belli ciuilis inter Cæſarem et Pompeium, quod id adhuc minus tutum eſſet, laudatq; eum à pietate & prudentia, à dignitate, quod de Dalmatis triumphauit ab eloquentia, quod ita ſcribat ut res geri uideatur, non narrari, & ob oculos poni. Hinc belli ciuilis calamitatem deflet, quo Romani ſe mutuò conficiunt. Deniq; Muſam monet, ut à cantu lugubri temperet & nenia, cuius inuentor fuit Simonides Ceus.

Ode II. Ad Criſpum Salluſtium, Argumentum.

Oſtendit auaros & ſordidos homines, obſcuros & ignobiles eſſe, & contra liberalium famam, exemplo Proculei uiri in fratres pijſſimi, nunquam interire. Poſtremo ex comparatione hydropis colligit eum diuitẽ, non q̄ multis latè imperat, ſed animo & cupiditatibus, alioquin habendi ſitim extingui, niſi illæ extinguantur.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ Nullus argento] Vt picturæ abſtruſæ nullus eſt uſus, ſic nihilo melior diuitiarum repoſitarum, quas cum Plutarcho recte Plutum τυφλὸν, id eſt, cæcum dixeris, ac repoſitum. Quoniam non ſolum cæcum dicitur quod non uidet, uerum etiam quicquid luce caret, Eraſmus in Prouerbijs ἄζυλος πλοῦτος.

Ode III. Ad Q. Delium, Argumentum.

Ode parænetica ad ad Q. Delium amicũ, qua monet ut utraq; fortuna moderatè utatur, rebus lætis non efferatur, aduerſis non deijciatur, ſed mediocritatem, & æquabilitatem quandã ſeruet, interim certus de morte utcũq; uixerit, rem familiarem extruxerit, undecunq; natus ſit, atq; ob id hilaris uiuat, dum per ætatem & facultatem licet.

Ode IIII. Ad Xanthiam Phoceum, Argumentum.

Probat ducũ exemplo, Phoceo Xanthiæ, ignominioſum non eſſe, ſi Phyllidis ancillæ ſuæ amore capiatur. nam & Achilles, Briſeida, Agamẽnon, Caſſandrã, Aiax, Tecmeſſam, puellas captiuas adamarunt. Phyllida aũt ingenuis moribus, regium quiddam præ ſe ferre, neq; ignobilem eſſe, neq; ſe hoc ex affectu dicere, qui iam quadragenarius ab amore alieniſſimus ſit.

Ode V. In Lalagen, Argumentum.

Dehortatur ſe ipſum ne Lalagen puellam, uiro nondum maturam, contingat, comparatq; eam iuuencæ & uuæ acerbæ, honeſta allegoria, luſibus quàm Veneri aptiorem ſignificãs, breui futurum, ut illa grandior & maturior ultrò uirum adpetat.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ Nondum ſubacta] De puella nondum uiro matura loquitur, indicans unde ducta ſit metaphora. Nimirum à iuuenco, cui nondum ſuppetunt uires, ut inducendo aratro pares operis uires ſuſtineat. Nam & coitus duorum ex æquo negocium eſt itidem ut in iugo, unde dictum etiam coniugium.

Ode VI

Ode VI. Ad Septimium, Argumentum.

Septimium ueri amici exemplar proponit, qui amici cauſa, nullum laborem & periculum ſuſcipere recuſaret, hortaturq́; ut Tybur aut Tarẽtum urbeis amœniſſimas ſecum deligat, ubi ſenectam exigat, nam ea regio, præterquàm quod ſit ſaluberrima, melle, oleo, uino, & omnium rerum feraciſſima eſt.

Ode VII. Ad Pompeium Varum, Argumentum.

Pompeio Varo commilitoni ſuo gratulatur, qui cum M. Bruti & Caſſij parteis ſecutus fuiſſet apud Philippos fuſo exercitu euaſerit ſecum non ſine Mercurij numine. Dicitq́; ob amicum patriæ reſtitutum, poſt iterum expertum periculum, uota meritò dijs ſoluenda, & liberiore compotatiuncula ſeſe inuitandum.

Ode VIII. In Barinem. Argumentum.

Deſtomachatur in Barinam meretricem periuram, quod promiſſam ſibi noctem non ſeruarit, doletq́; quod ex periurijs quotidie magis ac magis eniteſcat, ut flagitijs dij fauere uideantur, & ad perfidiam conniuere, quum non ſolum ob illa non plectatur, ſed creſcat etiam, & felicius ei ſuccedant omnia.

Annotationes.

ALD. ¶ *Sæpe Minati] Sic legit Porphyrio, ſed legendum potius minati, et ſit participium, id quod & Acroni placet, ut ſit ordo: Nec priores, amantes ſcilicet, relinquunt tectũ impiæ Dominæ ſæpe minati, ſcilicet, relicturos ſe eam, quod ualde miſerum, ut quod à ſeruis fieri conſueuit, id amatoribus nõ liceat, licet contempti deſerturos ſe eam, quam amat, ſæpe minati fuerint. Expreſſit enim uim amoris, ut ait Acron. Nam q capti amore ſunt, iniurias cõtumelias contemptus, excluſiones & id genus cætera pertinaciter ferunt peiore conditione, quam ſerui. Adde quod eas, quarum amore capti ſunt, appellãt, dominas uti ſerui, nam dominus & ſeruus correlatiua ſunt. Pulchre Propertius amantium hanc expreſſit ſeruitutem, his uerſibus: Tum mihi conſtantis deiecit lumina faſtus, Et caput impoſitis preſſit amor pedibus.*

Ode IX. Ad Valgium, Argumentum.

Conſolatur Valgium amicum ſuum, uirum literatum, & conſularem, impatienter ferentem mortem Myſtæ pueri chariſſimi, atq́; omniũ rerum uiciſſitudinẽ eſſe ait, non ſemper flare uentos, oriri tempeſtates & imbres, non ſemper Neſtorem & Priamum fleuiſſe filios ſuos extinctos, quare à fletu tandem ceſſandum, & Cæſaris triumphis congratulandum.

Ode X. Ad Licinium, Argumentum.

Docet Valgium Lycinium, ad beatè uiuendum opus eſſe ſumma animi temperantia & prudentia, ut ne quid ſupra conditionem noſtram tentemus, aut contra animi humilitate in ſordeis deuoluamur, tutius eſſe intra præſcriptum uitæ finem manere, deliberato animo ad omnem euentum fortunæ.

Ode XI. Ad Q. Hirpinum, Argumentum.

Suadet Q. Hyrpino ne ſe alienis negocijs inuoluat & curis rerum futurarum, quum paucis natura ſit contenta, ſed potius dum adhuc iuuenis & ſanus eſt, cõmode, molliterq́; in ocio uiuat, ex inſperato ſenectutem adfuturam quæ uoluptates omneis extinguit, ſomnum adimit, grauis moroſaq́; ſibijpſi eſt.

Ode XII. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Mecœnati ſe excuſat, quod res graueis nõ attentet, ſed circa iocos & nugas uerſetur, propter lyrici ſtili humilitatẽ, q non conuenit rebus fortiter bello geſtis, illũ melius poſſe ſoluta oratione

oratione hiſtoriam de bellis Cæſaris texere, & eiuſdem triumphos pro dignitate deſcribere, ſe amicæ ſuæ laudes malle canere.

Ode XIII. In arborem, Argumentum,

Execratur arborem, quæ ſe, quum in agro Sabino ſpaciaretur, repente delapſa penè oppreſſerat, uituperatq́; eam à conſitore quem ſceleſtiſſimum fuiſſe putat & impiiſſimum, neq; enim à bono uiro potuiſſe ſeri tam peſtilentem arborem, additq́; grauiſſimam ſententiam, neminem ſic poſſe cauere periculum, quia ubi minimum ſuſpicabatur, periculi neceßitatem incurrat, ſe igitur tam parum à morte abfuiſſe, ut uiſus ſit uidere apud inferos Aeacum iudicem Sappho & Alcæum canenteis fidibus cum omnium umbrarum admiratione.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Ne faſto te*] ἀποφράδες ἡμέραι, *id eſt, nefaſti dies, olim uocabantur inauſpicati, & quibus publica nõ licebat agere, unde receptum ut homines inuiſos ad deteſtandos* ἀποφράδες *appellarent. Apud Atticos huiuſmodi dies erant ſeptem, quibus inferiæ peragebantur, eoq́; habebantur inauſpicati. Eraſmus.*

Ode XIIII. Ad Poſtumum, Argumentum.

Commonet Poſthumum hominem parcum & diuitem, ne nimium intentus rei faciendæ genium defraudet momentaneã enim eſſe hanc uitam caducam, ſatius eſſe quæſitis frui, quũ ſemel moriendum ſit omnibus: & dulciſſima queq; relinquenda, idq́; hæredi nonnunquã prodigo & ingrato, quamlibet magno labore parta.

Annotationes.

COEL. ¶ *Tinget pauimentũ*] *Non reſpiraſſe in hauriendo, neq; expuiſſe, nihilq́; ad elidendum in pauimento ex uino reliquiſſe. Cœlius libro quarto, capite uigeſimoſexto.*

ERAS. ROT. ¶ *Illachrymabilem*] *Boni uiri lachrymabiles: prouerbium de iis dicebatur, qui facile commouerentur ad miſericordiam ac precibus flecterentur. Nam lachrymare dicuntur, qui miſereſcunt. Proinde Horatius Plutonem, quod nullis precibus flectatur, illachrymabilem appellat.* ¶ *Tinget pauimentum*] *Hæc Plinij uerba ex decimoquarto libro, capite uigeſimoſecundo. multum lucis huic Flacci loco adferunt, quem conniuentes pleriq; tranſiliunt. Plinij hæc ſunt uerba: Apud Romanos bibendi ars hiſce ferè conſtabat legib. Non labaſſe ſermone, non leuatum uomitione, ſed plurimum hauſiſſe uno potu, optima fide.*

¶ *Pontificum*] *Prælautas cœnas Pontificales dicimus prouerbio, quod & Macrobius Satur. libro tertio obſeruat, ubi uetuſtiſſimam quandam Pontificis cœnam deſcribit, dicens ſummo apparatu eam & omnigenis lauticijs affatim inſtructam fuiſſe. Eraſmus.*

Ode XV. In ædificantium luxuriam, Argumentum.

Taxat ſeculi ſui luxum, cum in hortis uiuarijsq́; dilatandis, tum maxime ædificijs quibus agri occupabantur, iam ad amœnitatem ſolam utiles, contra ueterum diſciplinam & frugalitatem, quibus quidem priuatus cenſus erat exiguus, ſed communis ampliſſimus.

Ode XVI. Ad Groſphum, Argumentum.

Inſectatur mortalium ſtultam temeritatem, qui cum omnes naturæ impulſu ocium & tranquillitatem expetant, tamen ambitione & cupiditatibus excæcati, ſemet in inquietudinẽ præcipitant. Neq; intelligũt ſe à dijs petere, quod per ſe ſibi, ſi uelint, præſtare poßint, ſi curis quibus ſe aßiduè torquent temperare poßint. Sapientis eſſe, de futuro non anxium eſſe, & triſtia lætis compenſare, ſi quid aduerſi acciderit, quod omnibus ferè ſolet uſu uenire, boni conſulere, quum nemo abſolutè beatus inueniatur.

ERAS. ROT. Huic non admodum diſsidet illud Euripidis: Siquidem uniuerſis rebus in mortalium. Nil continenter, & undiquaq; proſperum. Vel hoc: Omnibus galeritis innaſcitur criſta. ¶ Tenui ſalinum] Salis nomine frugalem uictum innui ex hoc Horatiano licet cognoſcere, ut taceam iſtius Adagij: Iuxta ſalem & caminum. Sic Eraſmus in prouerb. Qui circa ſalem, &c. ¶ Alio calentes] Id non diſsimile eſt huic quod Adagio circumfertur. In alio mundo, de ijs qui longe diſsident à patria. Eraſmus.

Ode XVII. Ad Mecœnatem ægrotum, Argumentum.

Ad amicitiam ſuam & gratitudinem erga Mecœnatem teſtatur, quum beneficiorum in ſe, & mutuæ beneuolentiæ memor, negat ſe poſſe ſuperſtitem uiuere, ſi ille prior decederet utpote ſui pars altera ſic dijs uiſum eſſe & fatis, nam ita utriuſq; horoſcopum conuenire, ut eodem tempore pene perierint. Illũ Iouis benignitate in theatro, ſe Fauni beneficio in agro ab arboris lapſu ſeruatum.

Ode XVIII. Ad Auarum, Argumentum.

Damnat in uita faſtum & ambitioſum ſtrepitum, aſſerens ſibi non eſſe ſumptuoſas ædeis, precioſam ſuppellectilem, neque frequens ſatellitium, uerum fortuna ſua contentum, fide & ingenio mediocri præditum nihil amplius optare. At bonam partem hominum, tam præpoſterè agere, ut ſepulchro uicina, oblita mortalitatis ſuæ, amplas ædeis extruit non ſine pauperum iniuria, quibus cum liberis & uxore proprijs ſedibus migrandũ per uim auulſis agrorum terminis.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ Vocatus atq;] Ad prouerbium alluſit poeta, quod olim Lacedæmonijs oraculi uice datum erat. Vocatus & nõ uocatus deus aderit. Eius uſus erit, ubi quid ſignificabimus etiam non accerſitum, neq; curatum, tamen euenturum uelimus nolimus, puta ſenectam, mortem, maleſactorum pœnam. Eraſmus.

Ode XIX. In Bacchum, Argumentum.

Dicit ſe Bacchi numine correptum, furore quodam agitari & exclamare ἰοῖ, territum del ſpectaculo quem in ſeceſſu quodam uiderat Muſas docentem, Satyros attentos auſcultare. Hinc eius laudes geſtaq; commemorat, quod Pentheum, Lycurgum, & aduerſarios ſuos domuerit, quod mulieres capillis & manibus ſerpentes innoxiæ geſtarent, quod in bello Gigantum fortiſsime ſe geſſerit mutatus in leonem, quod deniq; incolumis ab inferis reuerſus ſit.

Ode XX. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Vaticinatur carminum ſuorum immortalitatem, dum in cygnum transformatum iri ſe, & per totum orbem uolaturum oſtendit, neque ullam tam deſertam, tamq; incultam regionem in quam non penetrabit nominis ſui memoria, quare non opus illi poſt mortem luctu, & eiuſmodi pompis.

IN Q. HORAT. FLACCI CARMINVM LIB. III. ERASMI ROterodami Aldi Manutij à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlij, Angeli Politiani, M. Antonij Coccij Sabellici, Ioannis Baptiſtæ Pij Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Ode I. De Varijs humanæ uitæ ſtudijs, ad ſeipſum, Argumentum.

HAc Ode, quæ procœmij uice in ſequentem librum eſſe poßit, ſanctißimis præceptis teneram ætatem imbuit. Nam quum inquit, uariæ ſunt hominum conditiones, alij alijs ſtudijs ſed omnes ad felicitatem contendant, & æqua ſit omnibus mortis cõditio, priuatis nihilo ſunt feliciores ſatrapæ, quamlibet laute paſcantur, felicitatem non in eiuſmodi ſitam, ſed in ſecuritate & animi tranquillitate, quæ plerunq; mediocrium fortunam comitatur, extremè potentiũ non ita, neq; prodeſſe, quod in mari ædificẽt, quo æque aſcendũt curæ demũ ait, ſi purpura & ueſtes ſplendide dolores nõ pellunt, nõ eſt quod illas uelit permutare cũ fundo ſuo Sabino.

Annotationes.

ERAS. ROT. Reſpexit Horat. ad Græcũ hoc prouerb. θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι, id eſt, fores occludite qui ij prophani. Quo uti conueniet, ſi quando ſignificabimus nos de rebus arduis & arcanis locuturos, ubi prophanorum leuis omnino ratio eſt.

Ode II. Ad Amicos, Argumentum.

Ode ſaluberrima de èducatione iuuentutis, nimirum ut in labore, & parſimonia uiuere aſſueſcãt, dum adhuc ſequaces, tractabileſq; ſunt, in militia uerſetur, uitam ſub dio agat, diſcat pro patriæ ſalute mortem contemnere, uirtute nihil præſtantius, ignauia nihil turpius ignobiliusq; ducat, cum ſcelerato autem non communicandum, ne ſimul cum illo pereat, illum enim manere certum exitium.

Annotationes.

ERAS. ROT. Huic confinis tuta ſilentio, eſt hæc ab Ariſtide in defenſione Periclis ex Cio quopiam poëta citata ſententia: Silentij tutum præmium. ¶ Deſeruit pede] Teſtatur Porphyrio Hanc Flacci ſententiam eſſe prouerbio affinem, quod dicitur: Dij irati laneos habent pedes. Cuius ſenſus eſt. Dij tametſi nonnunquam tarde ueniunt nocentibus, tamen uel inopinato de malefactis aliquando ſumunt pœnas.

Ode III. De uiro honeſto, Argumentum.

Ex Stoica diſciplina ſcribit, ſapientem nullis minis, nulla tyrannide ad turpitudinem cogi poſſe, honeſto & uirtute nixum, qua freti non pauci ad cœlum aſcenderunt.

Annotationes.

ERAS. ROT. Superius alluſit ad Græcorũ prouerb. τί εἰ οὐρανὸς ἐμπέσοι, id eſt, quid ſi cœlum ruat? quod in eos citatur, qui in tutißimis rebus ridicule timent.

Ode IIII. In Calliopen, Argumentum.

Hanc Oden ſuperiori connectit, quæ ſublimia & deorum colloquia tractabat, hic ad humana deſcendit, narratq; ſe olim adhuc puerum in Apulia lauro & myrto à palumbis tectum, ut à feris tutus eſſet, præſagium id nimirum fuiſſe innuens quod poeta & lyricorum amorumq; ſcriptor aliquando eſſet futurus.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Sic poetà dixit, quia cum deo quiſq; gaudet & flet, ut prouerbio dicitur: Cum deo autē hoc fit, quod fit fauente numine, contra ſine deo, quod abſq; deorum fauore. Non diſsimile eſt ſchema ab hoc ſuperiore quod dicitur: Ad Herculis columnas. Lege Eraſmum in prouerbijs: Ad Phaſin uſq;.* ¶ Centimanus Gyges] Γιγάντων ἀπόνια, *id eſt Gygantum amentia. Dicebatur ubi quis uiribus ſuis fretus temerè, nulloq; conſilio res nō tentandas moliretur. Tractum à notiſsima fabula Gygantum.*

Ode V. De Auguſti laudibus, Argumentum.

Miro argumento Auguſti laudes ingreditur. Nam ait, ſi Iouem credimus imperare ex perſuaſione & fama, multo magis Auguſtum regnare credere conuenit, cuius imperium & potentiam præſentes intuemur, cuius auſpicijs res Romana ſemper in maius creſcit, quanquam à Craſſo & eius exercitu afflicta & ignominia affecta ſit, qui captiui duxerant uxores, ab hoſtibus ea affinitate uitam ſuam redimentes, quum Reguli exemplo moneri debeant, qui ſemel mori maluit, & grauiſsimis ſupplicijs affici, quàm ut captiui redimerentur, aut inter hoſteis turpiter ſeruirent.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Per colorem innuit Flaccus non natiuum aut genuinum, ſed adulterinū. Quoniam fucus herbæ genus eſt, quam Græci* φῦκον *uocant, tingendis lanis utile. Hæc Eraſmus in prouerbijs: Fucum facere.*

Ode VI. Ad Romanos, Argumentum.

Quantum calamitatis inuexerit contempta religio, probat multis exemplis, & contrà, quantum commodi innocentia & deorum cultus. Craſſum enim & Labienum, Antonij legatum, cum toto exercitu deletos à Parthis refert, ob uiolatam religionem. Hinc à maiorum moribus iuuentutem ſic degeneraſſe, quod impunè paſsim adulteria committantur, ex quibus, noti ignauiq; filij naſcantur, ſic nati corruptiſsime educentur. Tantum à maioribus nōſtris degenerauimus, ut qui olim fortiſsimi & frugaliſsimi uiri fuerint, nunc autem contra fiat.

Annotationes.

ALD. ¶ *Iambis Monæſis, & Pachori manus] Eadem ratione qua Acinaces, pro Acinacis, Monæſes pro Menæſis iuſsi imprimendum. Nam Græci* μονάσης *dicitur: & eſt Monæſes rectus. Conſtruitur autem ſic: Iam Monæſes bis contudit impetus noſtros non auſpicatos, & manus Pachori, ſcilicet, bis contudit. Quòd ſi genitiuum eſſe quis uoluerit, & dicatur Monæſis, erit ſis breuis, quod ſolet euitare Horatius, licet penthemimere defendi poſsit.*

COEL. ¶ Doceri gaudet] Hoc eſt, *laſciuas ſaltationes & parū decoras geſticulationes. Nam Ionum mollicies perinde atq; Sybarytarum faſtus in prouerbium abijt. Vnde apud Ariſtophonem* ἰωνικῶς *pro eo quod eſt* ἁβρῶς, *id eſt, molliter ac delicate.*

ERAS. ROTER. *De tenero, ungui, pro eo quod eſt, à prima pueritia. Translatum à catulis, quorum ungues nondum duruerunt.*

Ode VII. Ad Aſteriem, Argumentum.

Conſolatur Aſteriem, Gygis familiaris ſui uxorem, dolentem ob mariti ſententiam promittitq; illum rediturum, quum natus erit uentum opportunum, interim benè ſperet, & ſe gerat modeſtè, neq; patiatur ſibi à quoquam imponi, quo pudicitiam uiolet, ſed caſtiſsimo marito fidem ſeruet, qui nullis blanditijs poteſt ad adulterium ſollicitari.

Ode VIII. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Reddit cauſam Mecœnati, quod Calendas Martias celebraret, qui dies ſolis matronis feſtus erat, quo etiam mariti pro uxorum ſuarum ſalute ſupplicabat, nam ſe eo die ait ab arboris caſu ſeruatum, & ob id Libero uota ſoluere uelle. Mecœnatem ad epulas inuitans, & celebritatem, omiſſa reipublicæ cura, quæ pacatis hoſtibus ſatis tranquilla ſit.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Huic ſuperiori confine eſt, pro à certamine deſiſtere, & uictoriam alτro concedere. Translatum à pugna gladiatoria.*

Ode IX. Ad Lydiam, Annotationes.

ERAS. ROT. *Cortice leuior, prouerbialis hyperbole in homines inconſtantes & lubrica fide. Lege prouerb. Subere leuior.*

Ode X. Ad Lycen, Argumentum.

Vehemens expoſtulatio in Lyces puellæ crudelitatē, quæ amatorem ſuum uento & niuibus expoſitum, pateretur ante fores ſuas pernoctare quod uix faceret barbariſsima quæq; barbaro nupta marito nec metuat ne uiciſsim contempta, det pœnas inhumanitatis.

Ode XI. Ad Mercurium, Argumentum.

Mercurium laudat à lyræ inuētione, & cantus efficacia, à quo petit, ut lyræ ſuæ talem inſerat ſuauitatem, ut Lydes amicæ immitem animum poſsit flectere. Nam facile illum hoc poſſe oſtendit, dum eius opera lapides emollitos ait, & Cerberum cum ſeueriſsimis umbris.

Annotationes.

ERAS. ROTER. ¶ *Audiat Lyde*] *Notiſsimæ fabulæ filiarum* Danai *hic mentionem facit* Horatius, *quæ ob ſponſos necatos has pœnas dare dicuntur, ut ſitulis perſtillantibus aquam hauriant, atque in dolium pertuſum infundant graui nimirum, ſed utili labore. A' quibus tractum eſt prouerbiū. Dolium inexplebile. Vide item Eraſmum in Prouerbijs: Cribro aquam haurire.*

Ode XII. Ad Neobulen, Argumentum.

Miſerum eſt, ſi quis ita uehementer amet, ut ex amore nullum ſentiat uoluptatem, ſed ſemper anxius ſit & ſollicitus, adeò ut ne conſuetum quidem exercitium poſsit repetere.

Annotationes.

ALD. ¶ *Simul unctos Tyberinus humeros la- Vit in undis, eques ipſo melior Bellerophonte, neq; pugno, neq; ſegni pede uictus*] *Treis hos uerſus ſi quis ſic ſcribat, primū neceſſe eſt diuidere dictiones, quod durum uidetur, licet ſupra Ode eadem ſit: Neq; dulci mala uino lauere, aut ex*-] *Deinde Lerophonte eſt pæan tertius, quum eſſe debeat Ionicus à minore, nam licet apud Græcos ὁ* Βελλεροφόντης *primæ ſit declinationis τῶν ἰσοσυλλάβων*. Hom. ἰλιάδ. ζ Τεθναίης ὦ προῖτ᾽ ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην. *Et paulo poſt inferius:* ἡ δ᾽ ἔτεκε τρία τέκνα δαΐφρονι Βελλεροφόντῃ. *Apud nos tamen eſt tertiæ,* Bellerophontes Bellerophontis, *ut* εὐριπίδης εὐριπίδου, Euripides, Euripidis. *Ode 7. lib. 3. Vt* Prœtum *mulier perfida credulum* Falſis *impulerit criminibus, nimis* Caſto Bellerophonti. *Iuuen. Satyra* X. *Omnibus terris. Sed caſto quid forma nocet, quid profuit immo* Hippolyto *graue propoſitum? quid* Bellerophonti? *Quapropter iuſsi ego reſtituendos in ſuum locum, quemadmodum habētur Viennæ*

tur Viennæ in antiquo quodam codice apud Stanislaum Zaur, quem ad me amicus quidam meus miſit hoc ordine: Eques ipſo melior Bellerophonte Neq; pugno, neq; ſegni pede uictus.

¶ Simul unctos Tyberinis humeros lauit in undis] Hæc modo & ſeruantur integræ dictiones. & non claudicat uerſus in dictione Bellerophonte. Nam primi duo uerſus conſtant è tribus Ionicis à minore, tertius uerò è quatuor, ut ſuo loco licet uidere.

Ode XIII. Ad fontem Blanduſiam, Argumentum.

Laudes fontis Blanduſiæ quæ in Sabinis eſt regio, in qua erat poetæ ager, cui ob ſalubritatem & amœnitatē pollicetur ſacrificium et nominis immortalitatem inter nobiliſsimos quoſque fonteis.

Ode XIIII. In Auguſti uictoriam Hiſpanicam, Argumentum.

Mira comparatio Auguſti & Herculis, & quidem adpoſitiſsima. Nam ut Hercules ut mundum monſtris purgaret, in Hiſpaniam profectus, Geryone extincto maximam gloriam reportauit ita Auguſtus poſt Antonium, & reipublicæ hoſteis confectos. Cantabros prædones, & ferociſsimam gentem domuit, ex quibus luculentiſsimam uictoriam reportauit, ſuo periculo & Marte partam.

Ode XV. Io Chlorim, Argumentum.

Hac Ode oſtendit quantum dedeceat, maxime ſenem & pauperem, intempeſtiua laſciuia, citharæ cantus, & eiuſmodi uoluptates, quum illa ſint potius adoleſcentum.

Ode XVI. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Fabula Danaës, hiſtorijs nonnullis docet, quantum calamitatis adierat rebus mortaliū, auri cupiditas. Nam illo nō ſolum munitiſsimas ciuitates expugnari & euerti, ut Philippus rex Macedoniæ, uerum ſacra omnia prophanari, cōiuges in coniugum perniciem corrumpi ut Euriphile Amphiarai uxor, Eam eſſe auaritiæ naturam, ut expleri non poſsit, ſed in nouas ſollicitudines pertrahat hominem: quare nō immerito ſibi cauiſſet, ne quid ſupra conditionem ſuam adiectaret, ſed paucis contentus maneret.

Ode XVII. Ad Aelium Lamiam, Argumentum.

Aelium Lamiam, cuius ſupra meminit, à generis antiquitate laudat. Ait enim Lamiarum familiam à Formijs oriundam, ut Lamus regnauit, qui Lamijs in urbe dignitate & opibus precipuis nomen dedit.

Ode XVIII. Ad Faunum, Argumentum.

Fauno quia Græcis Pan adpellari creditur, nonis decembris ſacrificabant ne læderet. Nam ex dijs inferis, & ſiniſtris putabatur. Orat igitur non ut proſit, ſed ne noceat, dum per agros ſuos tranſit.

Ode XIX. Ad Telephum, Argumentum.

Telephum familiarem ſuum reprehendit, quod genealogias, neſcio quas, & curioſas hiſtorias ſcrutaretur, & non potius ea quæ ad uitæ uſum & hilaritatem attinent narret, curetq; ut ſuauiter potet, & ſine noxa, à Gratiarum numero, ad Muſarum numerum cyathos exhauriat, neq; progrediatur, ne conuiuij gratia perdatur per temulentiam.

Ode XX. Ad Pyrrhum, Argumentum.

Pyrrhum amicum ſuum monet, tam periculoſum illum eſſe Nearcū iuuenem à muliere, quæ illum deperibat abſtrahere, quàm à Leæna auferre catulos ſuos.

Ode XXI. Ad Amphoram, Argumentum.

Feſtiue ebriorum naturam deſcribit, quidam enim faceti & hilares, quidã ſomnolenti ſunt, nonnulli uino in Venerem accenduntur. Prouocat deinde Catonis exemplo Coruinum, tametſi philoſophus ſit, ad largiorem compotationem, nam præterquam quod per uinum amicitiã experimur, animi quoq; triſtitiam illo optimè diſcutimus.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Celebratur cuiuſdam Perſæ Apophthegma, qui negauit tormẽtis opus eſſe ad exquirendum uerum, uino enim rectius elici. Vide Eraſ. in prouerb. In uino ueritas,*

Ode XXII. In Dianam, Argumentum.

Conſecrat pinum Dianæ in fundo ſuo, eiuſq; officia ac poteſtates numerat polliceturq; uerrem anniuerſarium.

Ode XXIII. Ad Philiden, Argumentum.

Ruſticæ mulieri promittit omnia futura ſalua in agro, ſi pietatem & deos colat. Illos autẽ optime coli, placariq;, non ſumptuoſis hoſtijs & hecatombis, ſed pura conſcientia, & manibus cæde & rapina non inquinatis.

Ode XXIIII. In auaros, Argumentum.

Inuehitur in inſanam hominum auaritiam, qui per fas & nefas omnia inuadant, terram & mare ædificijs impleant, quum illa nihil profutura ſint, quum aderit mortis neceßitas, feliciores eſſe Scythas, qui plauſtris circum aguntur, & e medio uiuunt, neq; ultra quàm ſatis eſt ad uiaticum ſuum affectant.

Annotationes.

IOAN. BAPT. PIVS: *Horatij numeroſum poema omni prorſus gratia ſcatet, & illã transmarinam Venerem penitus exſcribit lepor grauitati mixtus, ſuauiloquẽtia grauitati uno ueluti facto cuneo te ſubito circumlatrabunt, lyricaq; mulcedo ita te delinict, ut cum huic littori Circæo appelles neceſſe ſit apud illud, uelut apud Sirenos ſcopulos cõſeneſcere. Inter dulces, ſed & morales eius uerſus hos ſemper enumeraui. Neſcit equo rudis Hærere ingenuus puer Venariq; timet ludere doctior: Seu græco iubeas trocho: Seu malis uetita legib. alea. Iraſcitur ibi Flaccus. Romanos omiſſo militaris exercitij ſtudio ad græcos ineptos, luxurioſosq; luſus tranſiſſe. Verum ut preßius intelligas Hortiana uerba Romanos quoſdam ludos prohibuiſſe ſcire debes, utpote damnoſos reiq; familiari graues, quoſdam uerò, utpote leues facilesq; indulgenter permiſiſſe animi gratia. Hoc manifeſtũ eſt teſtimonio Trãquilli, qui Octauiũ Cæſarem morum cenſorem integerrimum refert libenter & itẽ idem luſitaſſe. Sed uſum ludo faciliori, & urbaniori. Erant enim id temporis ludi execrabiles & deteſtandi, in quos tanquam patrimoniorum peſtes leges armabantur: Genera ludorum quibus uti liceret his uerbis imperator exequitur in codice. Alearum uſus antiqua res eſt, & extra operas pugnatoribus conceſſa. Verum pro tempore prodijt extranearum multa nationum ſuſcipiens. Quidã enim nec ludentes, nec ludum ſcientes. Sed numeratione tantum proprias ſubſtantias perdiderunt, die noctuq; ludendo argento apparatu lapidibus & auro. Conſequenter autem ex hac inordinatione blaſphemare deum conantur & inſtrumenta conficiunt. Commodis aũt ſubiectorum proſpicientes. Hac generali lege decernimus, ut nulli liceat in publicis uel priuatis domibus ludere neq; inſpicere, & ſi contra factum ſit nulla ſequatur condemnatio, ſed ſolutum reddatur. Subdit. Deinde uerò ordinent quinq; ludos. Commolen, Idolomenõ, Rhindalcha, Cyron et Eſpyruſam: Sed nec permittimus etiam ludere in his ultra unum ſolidum etiamſi multum diues ſit. Senſus igitur eſt. Horatij mores ita deluxatos eſſe à priſco robore ut ſumpta militia, quæ populo Rom. imperiũ propagauit, ludere tantum uelit ludos græcos & infames quoque legibus uetitos, non contentus ludis, quos concedunt leges. Theodoricus Getarum rex non minus quam*

nus quam Auguſtus ludo delectabatur, ſuper qua re Sidonius hæc graphicè conſcribit. Quibus horis uiro tabula cordi eſt theſſeras colligit rapide, inſpicit ſollicite, uoluit argute, mittit inſtanter, iocularitcr compellat, patienter expectat, in bonis iactibus tacet, in malis ridet, in neutris iraſcitur, in utriſq; philoſophatur, ſecundas faſtidit, uel timere uel facere, quarum opportunitates ſpernit oblatas, tranſit oppoſitas, ſine motu euaditur, ſine colludio euadit. Putes illum & in calculis arma tractare. Sola eſt illi cura uincendi: Cum ludendum eſt regiam ſequeſtrat tantiſper ſeueritatē. hortatur ad ludum, libertatem, cūmunionemq́;, dicam quod ſentio, timet timeri. Deniq; oblectatur cōmotione ſuperari, & tunc demum ſibi ceſsiſſe collegam credit, cum fidē fecerit uictoriæ ſuæ bilis aliena. Quodq; mirere ſæpe illa lætitia minimis occaſionibus ueniens, ingentium negociorū merita fortunat. Tunc peditionibus diu ante patronorum naufragia iactatis abſolutionis ſubitæ portus aperitur. Tunc ego etiam aliquid obſecraturus feliciter uincor, quando ad hoc mihi tabula perit, ut cauſa ſaluetur. Infigenda penitiſsimis medullis præcepta Naſonis ſunt libro tertio de arte amandi. Sed minimus labor eſt ſapienter iactibus uti Maius opus mores compoſuiſſe ſuos: Tunc ſumus incauti, ſtudioq́; aperimur in ipſo Nudaq́; per luſus pectora noſtra patent. Ira ſubit deforme malū, lucriq́; cupido: Iurgiaq́; & rixæ, ſollicitus dolor. Carmina dicuntur, reſonat clamoribus æther. Inuocat iratos & ſibi quiſq; deos. Tempora ſua carpit Horatius, quibus uetita legibus erat alea. Sed leges non exercebantur. Conſimile illud Plautinum his noſtris accedit ex fabula trinummo. Mores leges perduxerunt iam in poteſtatem ſuam, Magis qui ſunt obnoxij quàm parentes liberis, hæ miſeræ etiam ad parietem ſunt fixæ clauis ferreis, ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

ERAS. ROT. ¶ Adamantinos] *Poetæ neceſsitatem deam faciunt, Parcarum matrē quæ & ipſæ ineluctabiles atq; inexorabiles uocantur. Hanc neceſsitatem philoſophi fatum uocant, quæ eſt æterna rerum ſeries neceſſario cohærentiū. Cui ueluti cedens Iuppiter apud Maronem, Fata (inquit) uiam iuenient. Hæc in prouerb. Aduerſum neceſsitatem, &c.* ¶ Capitolium] *Cum Homerico carmine iſthæc Horatiana conueniunt.* εἰς ὄρος ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης, *id eſt, In montē, tumidasue frementis in æquoris undas. Sed cum uitium aliquod aut rem alioqui noxiam admonebimus procul abijciendam eſſe, hæc ſcriptura conueniunt. Eraſmus.*

Ode XXV. Ad Bacchum, Argumentum.

Allegoricè oſtendit tantam eſſe Cæſaris maieſtatem, ut eius laudes non poſsit uerbis conſequi niſi Bacchi numine adflatus, in ſeceſſum aliquem transferatur, & ibi ab illo prius inſtruatur. Ipſe enim deus eſt muſicus, & poetis propitius.

Ode XXVI. Ad Venerem, Argumentum.

Suſpendit lyram ſuam Veneri, uelut miles emeritus iam & fractus, qui nolit amplius Martem experiri, innuens ſe uelle amori ualedicere.

Ode XXVII. Ad Galateam nauigaturam, Argumentum.

Mira arte Galateam amicam inſtituto itinere reuocare conatur, nam ut facilius perſuadeat, quibuſuis a dijs potius & impijs, q̄ illi inauſpicatum iter optat & mox periculum oſtendit. Nam ex ſignis quibuſdā tempeſtatem imminere ait, quam hoſtibus imprecatur, poſtremo Europæ exemplo planè non eſſe illi tentandum mare adfirmat, neq; auſtro fidendum, non magis quàm Europæ tauro, & ſi mitiſsimus uidebatur.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Latinis ſcriptoribus à Græcis inualuit uſus iſtius figuræ, ut ſi quid timendum ſit, abominantes in hoſtium caput imprecentur. Græci ſic dicūt:* Εἴ τι κακὸν ἐς πύῤῥαν *id eſt, ſi quid mali in Pyrrham.*

Ode XXVIII. Ad Lyden, Argumentum.

Ferijs Neptuni ſe potiſsimum uelle bibere, ait de elegantiſsimo uino ſed ita tamen ſobriè, ut negetius acutiusq; reddat ingenium, non ingurgatione opprimat.

Ode XXIX. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Inuitat Mecœnatem ad conuiuiũ quod illi inſtruxerat, cum amphora delicatiſsimi uini & unguentis, ſuadetq; ne grauetur paululum ad ſe diuertere. Nam licet ampliore ſit fortuna, nõ ingratam tamen illi uiciſsitudinem rerum futuram, neq; diuiti mundam paupertatem, itaque æſtu iam peſtilenti inſtante, monet, ut urbe cedat, & ſepoſitis publicis negocijs, genio et bonæ ualetudini det operam, ſtultum enim eſſe, nimium uelle ſapere, aut de futuro anxium eſſe, ſed eo quod adeſt bene uti prudentis, feliciſsimi autem qui non ex fortuna pendet, ſed ita ſeipſum comparauit, ut quicquid acciderit, hoc ferat inperturbato animo.)

Ode XXX. Ad Melpomenem, Argumentum.

Abſolutis tribus carminum libris, ſibi diuturniorẽ famam partam ait, quàm ſi in eius memoriam, ereæ ſtatuæ aut Pyramides Aegyptiorum regum ſepulchra erigerẽtur, immortalem enim futuram prædicat.

IN Q. HORAT. FLACCI CARMINVM LIB. IIII. ERASMI ROterodami Aldi Manutij à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlij, Angeli Politiani, M. Antonij Coccij Sabellici, Ioannis Baptiſtæ Pij Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Ode I. Ad Venerem, Argumentum.

Rogatus ab Auguſto, ut in Druſi priuigni ſui gratiam, quartũ lib. æderet, excuſat ſe quod quinquagenarius quũ ſit alienus ſit à reb. amatorijs & lyrico cãtu, hortaturq; Venerem, ut ſe relicto, Paulum Maximum accedat, iuuenem formoſum & nobilem eloquentia præterea & opibus potentem, qui in ea re plurimum poſsit, ſe uerò ætatem prorſus ineptum ad eiuſmodi nugas confitetur.

Ode II. Ad Antonium Iulium, Argumentum.

Scribit Antonio M. Antonij filio, Pindarum poetam omnibus modis imitabilem ob incredibilem rerum & uerborũ copiam, qua uelut torrens exundat ubiq; ſummus, ſeu pæanas ſcribat, ſeu heroes & ſacrorum certaminum uictores laudet, ſeu epitaphia uel quæuis alia ſcribat. Illum igitur cygnum ait ad cœlum ferri. ſe uerò apiculã humi ſerpere, pro ingenij ſui modulo uerſus ſcribere: quare ſe Antonio cedere, qui Auguſti laudes facilius poſsit tractare, utpote poeta eximius.

Annotationes.

ERAS. ROT. *In triumphis acclamabatur, Io triumphe. Ouidius in opere de arte amandi dixit, Io Pæan. Lege Eraſmum.*

Ode III. Ad Melpomenen, Argumentum.

Muſis fert acceptum, quicquid tandem id eſt, quod in literis aſſequutus eſt, quarum beneficio fieri ait, ut aliquis ad poeticæ ſtudium incitetur, & in eo operæprecium faciat, & gloriã ſibi comparet, in hoc totus ſit, neq; rei cuipiam alteri ſtudeat, non triumphis Iſthmijs, Eleis, Olympicis, aut eiuſmodi certaminibus.

Annota-

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ Mordeor inuido] *Quanquam liuor uelut ignis alte petit, eſt tamẽ omnino aliquid uſque adeò perfectum & illuſtre, ut eo non poßit attingere. Quo loci perueniſſe ſeſe gloriatur hic* Horatius: *Et etiam alibi* Inuidia maior. *Hæc in prouerbijs* Herculei labores. *Et.* Inimicus, *&c.*

¶ O mutis quoque] ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, *id eſt, magis mutus ipſis piſcibus, prouerbialis metaphora eſt de uehementer infantibus atq; infacundis. Piſces enim nullam edunt uocem, exceptis perpaucis, inter quos canis marinus. Cauſam adfert* Ariſtoteles *quod his neque pulmo ſit, neq; arteria, neq; guttur.*

Ode IIII. Druſi laudes, Argumentum.

Druſum Germanicum, in cuius gratiam hunc librum ſcripſit, commendat multis nominib: nam illum Rhetos Vindelicos, gentem ferociſsimam inuaſiſſe ait, perinde atque aquila, uiſam prædam inuadere ſolet. Hoſtes *aũt eo uiſo, & ſi aſperrimi eſſet, ita trepidaſſe, ut caprea uiſo leone in ſe irruente. Commendat & à parentibus & inſtitutione. nam hoc partim deberi ait.* Auguſto, *cuius diſciplina & educatione ad tantam uirtutem peruenerunt, partim* Claudiorum, *ex qua natus eſt familia, ſed maxime bonis diſciplinis, quid autem præſtiterit ea familia, uel unus* Claudius Nero *ſatis declarauit, quum apud* Metaurum *fluuium,* Haſdrubalem *cum ingenti exercitu, tanta dexteritate fudit, ut frater* Hanibal, *qui uicinus erat non ſenſerit, niſi projectum caput* Haſdrubalis *ante eius pedes, uictoria* Pop. Rom. *rem penè deſperatam reſtituit, fugato tandem* Hannibale *ex* Italia.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Pullum animo uerè Aquilino hic graphice deſcripſit* Horatius *cui ſemper hæret mente,* Sic uolo ſic iubeo, ſit pro ratione uolũtas: *Hæc in prouerb.* Scarabeus Aquilã *&c.* Alluſit *ad fabulam quæ de hydra Lernæa iactatur, quam quidam centum, quidam octo capitibus extitiſſe ferũt, è quibus unum erat mortale, Lege hæc in prouerbijs:* Hydram ſecas.

¶ Nec imbellem feroces] *E ſquilla non naſcitur roſa, in prouerb. circumfertur, quod admonet, è probis parentibus naſci liberos probos, ex improbis improbos. Hic ſimili figura dixit* Horatius: *Nec imbellem & cætera.*

Ode V. Ad Auguſtum, Argumentum.

Scribit ad Auguſtum, *qui à ſenatu in hoc miſsis legatis. pollicitus ſe breui rediturum. diutius opinione morabatur, reuocat igitur eum miro conſilio, ſimulq; laudibus uehit. nam ait* Populũ Rom. *non ſecus eius abſentia adfici, ac mater chariſsimi filij abſentis deſiderio tenetur, eiusq; præſentia, ut diſcuſſa hyeme, ueris amœnitate animos omnium exhilarari. ait eius operã pacem ubiq; reſtitutã, ut ne metus quidem ullus ſuperſit, quod leges integerrimè adminiſtrantur, proinde non eſſe quod diutius differat reditum ad ſuos.*

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Prouerbium reſipiunt in genere omnia illa.* Iratis dijs, propitijs dijs, dijs bonis, *&c. Eraſ.*

Ode VI. Ad Apollinem & Dianam carmen ſeculare, Argumentum.

Hymnus in laudem Apollinis *&* Dianæ, *quẽ ludis ſecularib. ſcripſit, qui 100. quoq; anno celebrantur, quem ita à pueris & ingenuis puellis in eodẽ laudem cani poſtulat. Laudat aũt* Apollinem *quod de* Niobes *filijs, &* Tituo *in matrẽ* Latonam *contumelioſe ſumpſerit ſupplicium, quod* Achillem, *alioqui inuictũ, apud* Troiã *coniecerit, quod citharam & muſicam inuenerit, à quo deniq; ſe ingenium & artem poeticã accepiſſe fatetur.* Dianam *laudat quod cum eadem ſit cum* Luna *&* Cerere, *nocti præſit & menſibus, fruges uegetet alatq;.*

Ode VII.

Ode VII. Ad Torquatum, Argumentum.

Oſtendit ex rerum & temporum mutabilitate, unumquenq; admoneri, nihil eſſe uita noſtrâ neq; fugatius, neq; incertius. Nam ut illa citiſsimo impetu feruntur, ita homines ad interitum rapiuntur, niſi, quod tempora mutata ſucceſsione reparãtur, homines uerò ubi ſemel perierint nunquam reuiuiſcunt, & quidem quando perituri ſint incertum eſt.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Gratia cum Nymphis*] Αἱ χάριτες γυμναὶ, *id eſt, gratiæ nudæ. Admonet Adag. ut candide ac benigniter impertiamus amicis. Aut ne quid inter amicos fictũ aut fucatum, uerum nuda ſimpliciaq; omnia, Gratiarum ſint inſtar, quæ humanitatis atq; beneuolentiæ à poetis dicuntur præſides.*

Ode VIII. Ad Martium Cenſorinum, Argumentum.

Scribit Cenſorino ſe cupere amicos liberalitate & beneficijs demereri, uerũ pro ſua tenuitate non poſſe ſtatuas, tripodas uaſa argentea, & precio ſa munera elargiri, tantum carmina poſſe donare, ex quibus tamen non minus quam ex titulis & imaginibus boni uiri illuſtrantur. quemadmodum Scipio Africanus ab Ennio, Aeacus à poetis & ſcriptoribus diuinitati donati, ſic Hercules, Caſtor, & Pollux in deorum numerum relati ſunt.

Ode IX. Ad M. Lollium, Argumentum.

Modeſtè Lollio immortalitatem carmine ſuo pollicetur. Nam ut non ſit ſummus, aut ſummis proximus, non tamen defuturam ait ſcriptis ſuis ſuam laudem & uitam, quemadmodum neq; latet Pindarus Simonides, Alcæus, Steſichorus, Anacreon, & Sappho, & ceteri, ſi Homerus primum locum teneat, & illos longe ſuperet. Carminum autem tantam eſſe uim, ut Helenam Teucrum, Sthelenum, Hectorem Deiphobum, Agamemnonem immortalitati donauerint alioquin obſcuriſsimos futuros, ut ij qui ſine laudatore poeta perierunt, & ſi nõ minus fortes fuerint, quare & Pollionem ſe uelle ait ab obliuione ſcriptis ſuis uindicare.

Ode X. In Ligurinum, Argumentum.

Monet ne quis ob corporis bona, quæ momentanea ſunt & fluxa, ſuperbiat.

Ode XI. Ad Phyllidem, Argumentum.

Celebraturus poeta natalem Mecœnatis ſui, qui dies erat Idibus Aprilis menſis, qui Veneri ſacer eſt, inuitat Phyllidem amicam ad conuiuij celebritatem multo cum apparatu exhibendã neq; grauetur uenire, quod ſperet quicquam de amore Telephi amaſij ſui, nam ille ab alia puella ditiore detinetur. Proinde non eſſe ſpem de illo, ac ne uelle quidem eam debere imparem ſibi ambire, probat exemplo Phaetontis & Bellerophontis.

Ode XII. Ad Vergilium negociatorem, Argumentum.

Luculenta Veris deſcriptio, quum uidelicet flare incipiunt Eteſiæ uenti, & hirundines nidulari, & paſtores apud gregem in herbis canere, qua inuitat Vigilium Myropolã, ut æſtu iam adpetente, & ſitim prouocante, ad comparationem, ſed ea conditione ut ſi Calenum uelit bibere unguento redimat, ſe enim non poſſe id gratis ob paupertatem præbere.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Immunem*] *Immunem latini uocant quem* ἀσύμβολον *Græci nempe eum, qui nihil confert ad conuiuium. Eraſmus in prouerbijs. Immunem uenire.*

Ode XIII.

Ode XIII. In Lycen Anum, Argumentum.

Inſultat Lycæ meretrici, quam ſupra barbaram ac præfractam queſtus erat, quòd ſe inhumaniter excluſerat, & iuuenis inſolenter ſe geſſerat erga omneis amatores, uerum iam uetula uiciſſim faſtidiretur ab iis, quos olim tam ſuperbe reiecerat, diis nimirum id agentibus, ut ad decrepitam ætatem uelut in pœnam reſeruaretur.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Cornicis uetulæ tempori*] *Viuacitatis cornicis in prouerbium abiit quod eſt, Cornice uiuacior, de uehementer Annoſis. Heſiodus nanq; Cornici noſtras ætates attribuit quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruis. Eraſmus.*

Ode XIIII. Ad Auguſtum, Argumentum.

Commemorat res ab Auguſto geſtas, uelut per catalogum quendam cuius tantam eſſe uirtutem, & in Rempub. beneficentiam colligit, ut neq; ſenatum, neq; populum, & ſi maximè uelit, & de eius ſalute, totus pendeat, unquã factis dignam laudem referre poſſe adfirmet. ſiquidem eius auſpiciis & conſilio, Druſus Claudius, Vindelicos, Brennos Genaunos, genteis Alpinas in Romanorum poteſtatem redegit eius copiis & opibus. Tyberius Rhætos, Pannonas, Dalmatas, & bonam partem Germaniæ ſubegit. deniq; eius opera Aegyptus Cantabri, Medi, Indi, Scythæ Britanni, Galli, Hiſpani Sycambri Rom. imperio parere coacti ſunt.

Ode XV. In Auguſtum, Argumentum.

Excuſat ſe quod quum in primis cupiat ſcribere geſta Auguſti ob ingenii & ſtili exiguitatem non poſſit, illa enim maiora eſſe, quàm quæ Lyricis conueniant, nam uir ille, inquit, non ſolum fines Roman. imperii ampliauit, ſed ſigna etiam à Parthis ablata reſtituit, pacem toti orbi peperit, ſaluberrimis inſtitutis & legibus, populumq; ad priſtinam integritatem, & incorruptos mores reduxit.

IN Q. HORAT. FLACCI EPODON LIBRVM. ERASMI

Roterodami, Aldi Manutii à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlii, Angeli Policiani, M. Antonii Coccii Sabellici, Ioanni Baptiſtæ Pii Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Ode I. Ad Mecœnatem, Argumentum.

EPode ad Mecœnatem profecturum cum Auguſto, à quo Liburnorum claſſi præfectus erat ad bellum naualc contra Antonium & Cleopatram, in qua ſollicitus poeta de hominis ſalute, ſcribit eo abſente, ſe nunquam futurum ſecuro animo, itaq; malle ſe eum quouis ſequi, & periculo ſuo militare, ut eius præſentia fruatur, nõ ut faciat quæſtum. quàm domi in ocio, ſed ſine eo uiuere.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Haud parauero*] *Oſtendit poeta ſe paruo etiam parto contentum euitaturumq; ne illud ſibi obiici prouerbiũ audiat, Terra defoſſam habes, quod dicitur in eum qui nõ impertit, neq; profert ſuas dotes. Sumptum ab auaris theſaurum humo defodientibus, ut apud Plautum Euchio.*

Ode II. Vitæ ruſticæ laudes.

Ode III.

Ode III. Ad Mecœnatem Argumentum.

Facetè & copioſè ludit in re ridicula, nam deteſtatur allium, tragiceq́; perſequitur, ut uiru lentius quàm aut cicuta, aut uiperæ ſanguis, aut Canidiæ ueneficæ, aut Medeæ, quo tauros ſopi uit in Colcho, aut Neßi Centauri uenenum, quo extinctus eſt Hercules.

Ode IIII. In Menam Pompeij libertum, Argumentum.

Acerrima inuectiua in Menam Pompei libertum transfugam ſceleratißimũ, & arrogantiſſimum nebulonem, qui tribunus militum ab Auguſto factus, quanquam non ſemel ab eo defecerat, nullum non contemnebat præ ſe.

Annotationes.

ERAS. ROTER. ¶ *Lupis & agnis*] *Lupus & agnus genuino quodam odio dißident, unde* τῷ λύκῳ τὴν ὄϊν *adagio dicitur, quod eſt ouem lupo cõmittere, quo concinne utimur quoties ei ſeruandum aliquid committitur, cuius gratia cuſtodem magis oporteat adhiberi. Eraſmus.*

Ode V. In Canidiam, Argumentum.

In Canidiam ueneficam, quod puerum prætextatum in maleficium rapuit, & eſt pueri rapti ad Necromantiam querela. Eſt autem ſermo ex abrupto loquentis pueri, cui apta eſt particula at, quaſi diceret: Si nemo mortalium me reſpicit at ô, &c.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Diris agam*] *Moris plurimum improbandi meminit poeta, qui eſt, nihil dicant homines niſi diras admiſceant deuotiones & imprecamina. Lege Eraſm. in prouerb. Execrationis templum, & Oedipi imprecatio.*

Ode VI. In poetam maledicum, Argumentum.

In Claſſum quendam, ut nonnulli uolunt, poetam maledicum quidem illum, ſed in ignauos tantum & quietos, hortatur igitur eum Horatius ut in ſe cõuertat impetum, qui uicißim poßit remordere non ſecus ac Archilochus Lycambrem & Hipponax Bubalum.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Tollere cornua pro eo quod eſt, animò efferri. Translatum à pecoribus quæ cornibus oppoſitis minantur.*

Ode VII. In bellum ciuile renouantes, Argumentum.

Execratur belli ciuilis furorẽ, quo Romani ciues crudelius inter ſe, quàm ullæ feræ, & lupi ſui generis beluas non laniant, ut ſe mutuò homines, quanquam, ait, fatis hoc potius imputandum ſit, ut poſteri dent pœnas & parricidium à Romulo commiſſum in fratrem innocentißimum.

Ode VIII. In Anum libidinoſam, Argumentum.

In anum, quæ cum annoſa eſſet & fœtida, mirabatur Horatium in ſe tam frigidum, non animaduertens, ſe ob portentoſam deformitatem ab illo faſtidiri.

Ode IX. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Lætus ob Cæſaris uictoriam partam apud Actium Epiri promentorium, petit à Mecœnate quando iterum unà commeſſabuntur, quemadmodum pauló ante fecerat, quum Sextus Pompeius, qui contracta magna ſeruorum manu. Siciliam inuaſerat, & mare latrocinijs infeſtabat, ab Auguſto ſuperatus eſt. nam, inquit, Antonius, ut turpiter in muliierculæ gratiam nihil non agens

non agens patriæ ſuæ exitium intentabat,ita ab Auguſto turpiter fugatus,atque ad mortem compulſus eſt.

Ode X. Ad Meuium poetam, Argumentum.

Imprecatur Meuio poetæ æmulo ſuo nauigaturo ſubitam tempeſtatem, & tale naufragiū, quale paßi ſunt Græci in monte Capharæo,ob uitiatam ab Aiace Oilei filio Mineruæ ſacerdotem,quum à Troiæ excidione reuerterentur.

Ode XI. Ad Pectium, Argumentum.

Indicat ſe amore captum non poſſe uerſus ſcribere.

Ode XII. In Anum, Argumentum.

In anum libidinoſam & putidam,quæ Horatio munera & literas ſolebat mißitare,perinde ac ipſe nō ſentiret quid illa ſibi uellet eiuſmodi liberalitate,nimirū ut cum eſſet fœdißima & ob id contemptißima, ab illo redamaretur, & ad uoluptates ſuas abuteretur.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Fucum ſimpliciter pro colore reperire licet, & fucare pro colorare,ut hic apud Horatium. Taurus ibi maritum ſignificat.Hac in prouerb. Taurus in ſyluam.*

Ode XIII. Ad Amicos, Argumentum.

Ad amicos ne nimiū ſe curis macerent,dum adhuc ſunt iuuenes,ſed per occaſionem nonnūquam animum remittant,ex Chironis Centauri ſententia,qui Achillem diſcipulū monebat,ut apud Troiam ubi periturus erat,uina & fidibus ſe exhilararet.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Hæc figura,genu uiret,prouerbialis eſt,quoties iuuentutem ſignificamus.*

Ode XIIII. Ad Mecœnatem, Argumentum.

Purgat ſe apud Mecœnatem,quòd promiſſum carmen non abſoluerit,amore nimirū prohibente,neq; id ſine exemplo. nam et Anacreontem amaſſe, & Mecœnatem ipſum uri ait,ſed à puella Helena non inferiori.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Ad umbilicum ducere,eſt librum finire atq; abſoluere. Sunt enim umbilici,interprete Porphyrione,ornamenta oſſea,aut lignea, cornea'ue umbilici noſtri formam imitantia, quæ uoluminibus iam abſolutis addebantur.*

Ode XV. Ad Neaream, Annotationes,

ERASMVS ROTEROD. *Eſt pactolus Lydiæ fluuius ex monte Tmolo profluens aureis ſcatens arenis. Vnde & χρυσοῤῥόας à poetis cognominatus. Lege Prouerbium Pactoli opes.*

Ode XVI. In ſui ſeculi tempora turbulenta, Argumentum.

¶ *Tanta eſt,inquit,Romanorū potentia, ut ſeſe non ferant, ſed in mutuā perniciem ferantur:ut uideri poßit fato quodā fieri, ut ſubinde nouo atq; nono bello ciuili Roma peritura ſit, quæ nec à ſocys quidem & uicinis potuit unquam euerti,neq; ab externis hoſtibus, quare conſulit,ut exemplum Phocæorum ſequantur qui communi conſenſu patriam reliquerunt, diris execrationibus ſe deuouentes, ſi unquam quiſquam rediret in patriam.quod illis feliciter ſuc*

ceſſit. Itaq; ad fortiter audendum hortatur, & nauigandum ad felicem aliquam regionem, cuiuſmodi eſſe ferunt fortunatas inſulas, ubi omnia inſeminata & inarata naſcuntur, planeq; ſine ullo labore, & cultura proueniũt, & quidem feliciſſime, ubi nihil poteſt deſiderari ad beatam uitam, quemadmodum olim aureo ſeculo, cuius tantum in illis ueſtigia relicta ſunt.

Annotationes.

ALD. ¶ *Eamus omnes execrata ciuitas*] *Sic habetur in omnibus, quæ quidẽ ipſe uiderim, exemplaribus. Sed quoniã in hac* Ode *ſecundi quiq; uerſus cõſtant e ſolis iambis, q ſtudioſe feciſſe uidetur* Horat. *omnis legendũ eſt, ut ſit omnis ciuitas eamus, quæ eſt, ut* Porphyrio *ait: figurata elocutio, ut: Pars in fruſta ſecant. Hic ſubiungit* Porphyrio, *aut omnis ciuitas eamus, inquit, aut pars maior remaneat, quæ mollis animi, & ſine ſpe eſt, expersq; uirtutis. Eſt autem ordo. Omins ciuitas execrata hæc, & quæ poterunt abſcindere reditus dulceis, eamus execrata hoc eſt exercratione, & iureiurando interpoſito. ſic ſuprà: Fortè communiter quæritis, quid expediat, aut melior pars carere malis laboribus, nulla ſententia ſit potior hac, ire quocunq; ferent pedes, quocũq;* Notus, *aut* Africus *proteruus uocabit per undas, uelut ciuitas* Phocæorum *execrata agros, atque patrios lareis profugit, reliquitq; fana habitanda apris, & lupis rapacibus, execrata agros, & patrios larcis, ſic dixit, ut* Salluſtius *in* Catilinario: *Interea plebs coniuratione patefacta, quæ primò cupida nouarum rerum nimis bello fauebat. mutata mente, Catilinæ conſilia execrari, Ciceronem ad cœlum tollere ueluti ex ſeruitute erepta gaudium atq; lætitiam agitabat.* Non manet Oceanus circumuagus, *arua beata* Petamus *arua, diuites & inſulas. Sic eſt legendũ, non arua beata petamus aura, tum ut ſecundus uerſus conſtet è ſolis iambis, ut cæteri, tum etiam quia bis dicendo, arua arua petamus beata, maiorẽ habet ad perſuadendum uehementiã, ut relinquant patriam. & circumuagus eſt propriũ* Oceani *epitheton, quia uagatur circum omnem terram. Nec placet hic* Porphyrionis *expoſitio.* Oceanus *circum arua beata uagus, quia ualde ſiccum eſt, & quaſi imperfectũ quod ſequitur, petamus arua, niſi addatur epitheton.*

COEL. ¶ *Nec fera*] *Ibi Germanos cæruleos uocat* Horat. *quòd ad oculos referri poteſt. Namq ſub ſeptentrionibus agunt, tradente* Victruuio, *immanibus ſunt corporibus, candido colore, directo capillo et rufo, cæſijs oculis ſanguine multo: quoniã ab humoris plenitate, cœliq; refrigerationibus ſunt confirmati. Qui uerò ad axem accedunt meridianũ breuioribus uiſuntur corporibus colore fuſco, capillis uibratis, oculis nigricantibus, cruribus inualidis, ſanguineq; exiguo.* Cœlius *lib. 2. cap. 21.*

ERAS. ROT. *Quæ citra noſtram operam caſu nobis eueniunt, Citra arationem, citraq; ſementem euenire dicuntur adagio, quod apparet à fabula inſularum fortunarum originem traxiſſe.* ¶ *Phocæorum*] *Ibi quomodo per commune conſilium* Phocenſes *Ioniæ populus patriæ ſolum reliquerint deuotionibus adacti atq; execrationibus quibuſdam manifeſtatur. Vide adag.* Phocenſium *execratio.* ¶ *Ire, pedes*] *Quocunq; pedes ferunt parœmia eſt, pro eo quòd eſt, quouis. Quadrabit ubi nihil certum ſpectatur ad quod noſtri dirigantur conatus, idem poeta lib. 3. Ode 11. I pedes quo te rapiunt & aura.*

Ode XVII. Ad Canidiam, Argumentum.

Iterum Canidiam inſectatur, ſed ironicè orat per omnia ſacra magica. ut iam ſibi parcat, uelle enim illi libenter cedere, & uictum fateri, modò non grauetur ipſa ueneficium, cum quo dementauerat à ſe auferre, ſe iam nimium expertum quid illa carmine ſuo poſſit, iam ſatis pœnarum dediſſe proinde parcat ſupplici uel Achillis exemplo, qui Telephum hoſtẽ ſeruauit & Hectorem Priamo patri reddidit, et Circes, quæ Vlyſſis ſocios priſtinæ formæ reſtituit.

Annota-

Annotationes.

ALD. ¶ *Tuusq; uenter Pactumeius*] *Videtur legendum Partum eius, ut ſit à Partu partum eius, quod fœcunda eſſet Canidia, id quod ex Acrone colligitur, quum dicit: Partumeium dicit filium Canidiæ, quem habere ſe fœcunditatis gratia lætatur, quanquam ipſe ſic cõſtruo: Et tuus uenter Partumeius, id eſt, fœcundus eſt tibi, quia ſubiungit, & obſtetrix lauit pannos rubros tuo cruore.* ¶ *Vtcunq; fortis exilis puerpera*] *Porphyrio, & qui eum ſecuti ſunt, exilis nomen eſſe dicunt, cum ſit uerbi exilio ſecunda perſona, nec aliter ſtat uerſus, ut ſit iambus in quarta ſede, in qua Spondeus eſſe non debet, quod & ipſe Horatius in Poetica ſic docet: Spondeos ſtabiles in iura paterna recepit. Commodus & patiens, non ut de ſede ſecunda Cederet, aut quarta ſocialiter. Quid ſi exilis hic nomen ſit, foret Spondeus in quarta ſede contra legem Trimetri Iambici, quali uſus eſt Horatius. Scanditur autem ſic: Vt cun-que forv-tis exv-ilis v-puerv-perav v quod nõ aduertiſſe Porphyrionem, miror.*

ERAS. ROT. *Dare manus, pro eo quod eſt, ſe uictum agnoſcere poeta dixit. Nam qui ſe uictori dedunt, ne interimantur, ultro manus ad uincula offerunt.* ¶ *Deuocare ſydera*] *Maleficæ mulieres incantamentis quibuſdam Lunam in terram detrahere credebantur, unde natum eſt Adagium: In tuum ipſius malum Lunam deducis.*

In Canidiam, Annotationes,

ANG. POL. *Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare cocyton. Hunc Iuuen. uerſum Domitius expoſiturus, erraticis (ut ita dixerim) ſuſpitionibus fabulam laxãs, ineptias hallucinatur, & nugas meras, Baptas eſſe inquiens Cereris ſacerdotes: Cocyton Cererẽ, nec arbitror hoc unquã dixiſſet, ſi quod in homine non pudoris dixerim, ſed ſenſus omnino ueſtigiũ fugiſſet. Nos enim tunc demum credituri, cum quiſpiam proferetur, quo ſatis certo autore ſtetur. Sed eſt hoc familiare huic agam enim iam liberius, ut cũ nihil explicare poßit, implicet & quicquid obuiũ ſit arripiat, eoq; feratur diffidente conſcientia, quo deniq; ipſum impetus errabundæ opinionis impellit. Nos antiquam comœdiam poetæ Eupolidis, innui ſuſpicamur: quod ueterum excellens autoritas perſuaſit. Etenim de ea ſic Platonius Græcus autor, ubi de comœdiarum differentijs agit.* Ισμεν γὰρ τὸν εὔπολιν διὰ τὸ διδάξαι τοὺς βάπτας ἀποπνιγέντα την θαλάττην ὑπὸ ἐκείνων εἰς οὓς καθῆκε τοὺς βάπτας *ſcimus, inquit, Eupolin quoniam Baptas fabulam docuerit ab ijs ipſis in mare ſummerſum, contra quos Baptas emiſerat: Lucianus quoque in ea oratione, quæ inſcribitur ad ineruditum, multos emptitantem libros in hũc fermè ſententiam: Dic mihi, inquit, etiam ne Eſchinis orationem aduerſus Timarchum legis, an uerò illa omnia ſcis, & noſti ſingula: Ariſtophanem uerò & Eupolin ſubiſti: Baptas integrã fabulam perlegiſti: Tum nihil ex his pertinere ad te putaſti, neque ea cum agnoſceres erubuiſti: Sed et Hepheſtion in Enchiridio acatalectis agens, duos citat uerſiculos ex Eupolidis Baptis & Suidas, unum ex eiſdem in uocabulo, quod eſt Atrypheros, Iam primum igitur conſtare opinor Baptas comœdiam fuiſſe ueterem & mordacem poetæ Eubolidis. Quod autem comœdiæ argumentum, quæ materia per ipſa quæ nunc extant ueſtigia ſagaciter indagabitur. Athenienſes igitur ea tempeſtate ſacra quædam religioneſq; peregrinas, nouoſq; deos aſciuerant quibus nocturnæ peruigilationes eſſent inſtitutæ, magnorum de inflagitiorum cauſa ſicuti Romæ Bacchanalia. Sed inter ſacra cætera, fuerẽ etiam quæ dicerentur cotyttia. Contra hæc nocturna cotyttia ſcripſiſſe Eupolin Baptas putamus, ſed & alios comicos, inter Ariſtophanem quoque uidemus totum hoc genus peruigiliorum & peregrinitatis exagitaſſe. Sic ut Iuuenalis, quæ Romæ fierent contra ritum ceremoniarum non diſsimilia dicat ijs, quæ Baptæ Athenis in nocturnis cotyttijs patrarent. Cicero in legibus ſic ait: Quid autem mibi diſpliceat in nocturnis poetæ indicãt comici, qua licentia Romæ data, quidnam egiſſet ille qui in ſacrificium*

cogitatam libidinem intulit, quo neq; impudentiam quidem oculorum adijci fas fuit. Et mox idem: Atque omnia nocturna, ne nos duriores fortè uideamur, in media Græcia Diagondas Thebanus lege perpetua ſuſtulit. Nouos uerò deos & in his colendis nocturnas peruigilationes: ſic Ariſtophanes facetiſsimus poeta ueteris Comœdiæ uexat, ut apud eũ Sabadius: & quidam alij diri peregrini iudicati è ciuitate eijciãtur. Apparet utiq; de Ciceronis teſtimonio cum Ariſtophanem, tum comicos alios ueteres co[n]tra nouos deos contraq; nocturnas peruigilationes aciem ſtili diſtrinxiſſe. cum uerò ex ſuperioribus liqueat Baptas fuiſſe comœdiam qua turpia & obſcœna caperetur, atq; hic de Baptis deq; nocturnis Athenienſium ſacris mentio. quæ nos cotyttia fuiſſe appellata declarabimus, quis nõ intelligat iam Baptas fuiſſe deniq; qua potiſsimum fabula talia uexarentur? Strabo autem in libro de Geographia decimo, cotyttia bendidiaq; ſacra fuiſſe apud Thracas narrat, ex quibus Orphica ſumpſerint originem, deamq; nominans Cotyn, cuius faciat Eſchylus mentionem, tum idem paulò poſt Athenienſes ait multa ex peregrinis ſacris accepiſſe ὥστε καὶ ἐκωμῳδήθησαν inquit. Sed & inter cætera quæ peregrina ab ijs recepta ſacra cõmemorat, prima enumerat Thracenſia, quæ ſupra oſtendimus, cotyttia bendidiaq; appellari. Liquet igitur cotyttia ab Athenienſibus ſacra externa coli ſolita, liquet etiam uexata à comicis: Coniectura autem ducimur, ut cum de Baptis hic mentio fit, quam ſcimus fuiſſe Eupolidis Comœdiam, deq; ſacris Athenienſium nocturnis, in ea potiſsimũ id genus ſacra exagitarentur. Cæterum deam quæ talibus præeſſet ritibus peruigilijsq; Cotytto uocatã putamus, à qua recta etiam ratione cotyttiorũ eſt inclinata appellatio, quæ quoniã dea Comœdijs ueteribus defamatiſsima, ideo Synefius in epiſtola quadam cuius principium eſt: ὁ καὶ τοὔνομα δοῦλος καὶ τὴν προαίρεσιν, ad hunc planè modum narrat ἑρμῇ καὶ ἡρακλεῖ τοῖς παλαίστρας ἐφόροις οὐδὲ κατὰ μικρὸν πρέπει.

Κοτυττοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς κότυς ἄλλοις νεωκόρος. *Quibus uerbis ſignificatur eum, de quo in epiſtola agat: non Mercurio congruere non Herculi paleſtræ præſidibus. Sed eſſe cotyttus æditũm: ſacrorumq; apud Atticos deſpicatiſs. miniſtrum. Quare cotytto legendum nõ cocyton, præſertim cum ſyllabæ repugnet quæ ne tum quidem breuis cum c alterum ſubtraxeris, ut Domitius præſcribit inſcite ille quidem nimis (ſit uerò uenia) nimis inquam inſcite negligenterq;, qui non cogitauerit primã nominis ſyllabam, non poſitã modo cui duntaxat occurrit, ſed natura quoque productam. Quidam tamen hanc deam Cotyn maluere quã Cotytto: ſicuti Strabo ſupra, ſicuti alibi Synefius idem his uerbis:* θάῤῥων ἀποφαινοῦ τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον αὐτόχρημα θιασώτην τοῦ κότυος. *Audacter inquit, pronuncia uirum eum ſeminarem ſtatim ſodalemq; Cotys, quem exponens locum Suidas Cotyn deam coli ait turpiũ præſidem. Vnde, inquit, ſunt Cliſthenæ & Timarchi, & quicunq; lucri gratia formam colunt ad infandam libidinem ſicut effœminati, & capillum fingentes uniuerſi, ſed & alibi credo inuenient, quibus hæc adiuuentur uiri docti, ſi doctrinæ ſtudium adhibuerint. Quin apud Horatium quoq; in Epodis ita legendum exiſtimamus. Inultus ut tu riſeris Cotyttia. Non ut pleriq; codices Cocytia. Et in uetuſtiſsimo libro qui ſit Georgij Antonij Veſpucij Florentini græcè latineq; docti hominis, uocabulum id antepenultima ſyllaba t retinet non c, ueſtigium arbitror unum adhuc integrum ueræ integræque lectionis.*

IN Q. HORAT. FLACCI CARMEN SECVLARE.

Argumentum.

Carmen hoc ſeculare appellatur, quod ſecularib. ludis q 110. quoq; anno fiebãt, cani conſueuerit ab electis ad hoc prætextatis, & puellis uirginib. idq; Apollini, & dijs cæteris, pro incolumitate populi Romani, & ſalute totius imperij. Erat aũt inſtitutum ex uerſibus Sibyllæ cuiuſdã, quæ quoto quoq; anno, & quibus ceremonijs, & in quo loco fierẽt præſcripſerat. Precatur ergo Apollinẽ, ut unã Roma nihil ſit maius neq; excellentius, Dianam ut partus fortunet, Parcas ut quæ inſtant fata in melius uertant: & in ſumma deos cæteros, ut iuuentuti bonos mores, ſenibus quietẽ, & felicitatem Pop. Rom. donent. Vt ſemper quidem uictor ſit, uerum in ſupplices mitis, qui iam in maxima orbis parte ſubiugata Scythis ipſis, et Perſis, Indisq; formidabilis eſt, atq; adeo eius amicitiam ambiant: Poſtremo hymnum abſoluit commendatis Apollini & Dianæ precibus quas à dijs exauditas ſperat

IN Q. HORAT. FLACCVM DE ARTE POETICA ALDI MAnutij à Philologo recognitæ, Iacobi à cruce Bononienſis

Annotationes.

ALD. *Interierit multũ Dauus'ne loquatur, an Heros] Miror non aduertiſſe quoſdã nõ dici poſſe, an Herus ut in multis etiã exemplaribus. Id ẽ repugnãte ſyllaba. Sũt q legunt, diues'ne loquatur, an Irus. ſunt qui Diuus'ne loquatur an Heros: ſed melius legitur, Dauus'ne loquatur an Heros, ſic etiam eſt in meo antiquo exemplari.*

IACOB. BONON. *Intererit multum Dauus'ue loquatur an Heros] Vbi Dauus, nos diuus reponimus, nam ſenſus, ni fallor honeſtius quadrat, ſi ſubſequentia accurate penſitentur. Poeta enim gradatim uariarum rerum ac perſonarũ πρέπον ſeruandum oſtendens à diuo ad Heroẽ, mox ad ſenem aliosq; inferiores decurrit: Quod carmen infra poſitũ clarius exponet. Ne quicunq; deus adhibebitur Heros regaliq; conſpectus in auro nuper, & oſtro: Migret in obſcuras humili ſermone tabernas. Cæterum, ſi Dauus iuxta Neotericum interpretẽ legatur. Fatuus erit ſenſus: Niſi ſtatim ſubſequatur & legatur Herus, hoc eſt, dominus, quod ſi fit, tũc uerſus claudicabit in ſyllaba: Eiuſdẽ uerſus ille: Qui ab omnibus circunfertur, uulgatiſſimus eſt: Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor: Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt cui dubitationi nos ex Terentiano illud adiungimus: Pentametrum dubitant, quis primus finxerit auctor. Quidam nõ dubitant dicere Callinoum.*

animanti oculi duriores ac perſpicaces. ¶ Neglectis urenda] Mira admonuit Horatius allegoria, animũ excolendum diſciplinis, alioqui futurum & inutili ſylua uitiorum occupetur. Filix enim herba inuiſa agricolis, quæ totos agros occupare ſolet, nec facile repurgatur ubi ſemel occupauerit. ¶ Turpia decipiunt] Hunc reſpexit poeta quod Theocritus in Ecloga 6. ſcribit. Etenim haud raro Polypheme: Quæ minime ſunt pulchra ea pulchra uidentur amori. Nam Balbino ſtulte amãti, etiam Polypus Agnæ amicæ, ſuaue quiddã olere uidebatur. Eſt aũt Polypus uitium nariũ graueolentiũ. Lege prouerb. Suum cuiq; pulchrũ. ¶ Syncerũ caput] Hoc eſt, quæ per ſe recta, ea nominibus alienis impoſitis deprauamus. Quanquam poteſt adagionis huius accedere formam. Ebur atramento candefacere, quo utimur, quum rebus per ſe decentibus tectorium inducimus quod tegat & obſcuret natiuum decus, non augeat.

PHILOLOG. Illuc præuertamur, amatorem quod amicæ Turpia decipiunt cæcum uitia aut etiam ipſa hæc delectant, ueluti Balbinum Polypus agnæ. Multi legunt Pulypus metri cauſa, ſed & Polypus legi poteſt, idq; dorice. Quo docet Athenæus his uerbis: ἀρχέστρατος δέ φησι. πώλυποι ἔν τε θάσῳ, καὶ καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι. καὶ κέρκυρα τρέφει πολλοὺς μεγάλους τε τὸ πλῆθος, δωριεῖς δὲ αὐτὸν διὰ τοῦ μεγάλου καλοῦσιν πώλυπουν, ὡς ἐπίχαρμος. καὶ σιμωνίδης δ᾽ ἔφη πωλύπου διζήμενος, ἀττικοὶ δὲ πολύπουν. Sic in epigrammatis:

Ἀντιπάτρου.

Πώλυπος ἐναλίης ποτ᾽ ἀπὸ προβλῆτι τανυσθεὶς Ἠελίῳ ψύχειν πολλὸν ἀνῆκε πόδα.

Ἰσιδώρου.

Πώλυπον ἀγρεύσας ποτὲ γύννιχος ἐξ ἁλὸς εἰς γῆν Ἔρριψεν δείσας θηρὸς ἱμαντόπεδον

Quamobrem & hic, et in Epodis illud: Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in alis, Per o non per u excudendum poſtulauimus. ¶ Chryſippus dicat, ſapiens crepidas ſibi nunquam. Nec ſoleas fecit] Cum Crepida Græcum ſit uocabulum, & non per ε ψιλὸν, ſed per η μέγα, ut ſic dixerim ſcribatur, nam ſicut o duplex eſt apud Græcos μικρὸν καὶ μέγα, ſic duplex ε, quorum alterum ε ψιλὸν, ἦτα alterum appellant, & declinetur, ἡ κρηπὶς τῆς κρηπῖδος τὴν κρηπῖδα, unde hæc crepida crepidæ, miror Horatium & cre & pi corripuiſſe, atq; itidem Perſium feciſſe 1. Satyr. Non hic, q crepidas Graiorum ludere geſtit. Tum Gellium lib. 12. cap. 20. tantum de prima ſyllaba correpta meminiſſe. cum & ſecunda corripiantur, quæ ſimiliter apud Græcos ut prima producitur. Theocritus ecloga. o. συρακόσιαι ἢ ἀδωνιάζουσαι. πάντα κρηπῖδες, πάντα χλαμυδηφόροι ἄνδρες. Vbi κρηπῖ -- Spondeus & lib. 3. epigram. ἐς ἄνδρας, καὶ τύμβῳ κρηπῖδα περιγράψε πρόσοικον ἄρη Βεκρη Spond. -- πῖδα πε, Dactyl. -υυ. Verba autem Gellij hæc: Omnia enim ferme id genus quibus plantarum calces tantum in fine teguntur, cætera prope nuda, & teretibus habenis iuncta ſunt, ſoleas dixerunt, nonnunquã græca uoce crepidulas. Gallicas aũt uerbum eſſe opinor nouum, non diu ante ætatem M. Cic. uſurpari cœptum. Itaq; ab eo ipſo poſitum in ſecunda Antonianarum. Cum Gallicis in quit, & lacerna cucurriſti. Neq; in ea ſignificatione id apud quenquam alium ſcriptum lego grauioris duntaxat autoritatis ſcriptorem. Sed, ut dixi, crepidas & crepidulas prima ſyllaba correpta, id genus calciamentum appellauerũt, quod Græci κρηπῖδας, hæc Gellius. Sed forte Horatius imprudenter lapſus eſt. & Perſius, & alij cum ſecuti ſunt, tanquã id uel licuiſſe ſibi Horatius uoluerit, uel ab antiquiorib. acceperit. Non enim adduci poſſum, ut credam, latinam eſſe uocem arbitratos crepidam, atq; à crepo uel crepitu, qui inter ambulationem à crepidatis redditur, deriuari, ut exiſtimant nonnulli græcarũ literarum rudes. Quemadmodũ qui poſt Virgilium fuerunt Ouidius, Lucanus, Statius, & alij einarime dixerunt illum imitati, cum apud Græcos duæ ſunt dictiones, ἐν præpoſitio ἰωνικῶς, &

& ἀρίμοις datiuus. Virgil. Aeneid. lib. 9. Tum ſonitu Prochyta alta tremit, durumq; cubile Inarime Iouis imperijs impoſita Tyrphoea. Excuſamus aũt hic Virgiliũ, ſicuti ſtudioſe dixerit, einarime licet apud Homerũ legerit εἰν ἀρίμοις duas eſſe dictiones. Quid ſi & ipſe minus aduertens lapſus eſt? Homo enim fuit. De qua dictione hæc Stephanus Ἄριμα, ὅμηρος εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς. οἱ μὲν ἐν κιλικίᾳ, οἱ δὲ ἐν συρίᾳ οἱ δὲ ἐν πιθηκούσαις παρὰ τυῤῥηνοῖς φασὶ γενέσθαι τὸν μῦθον, τὸ ἐθνικὸν ἀριμαῖος, ἐκαλοῦντο δὲ ἄριμοι. Euſtathius poſtquam multa de Arimis dixit Iliados β hæc ſubiungit. συνακτέον ἐκ τῶν ἐκτεθέντων καὶ ὅτι οἱ ἄριμοι ἀρσενικῶς, καὶ τὰ ἄριμα οὐδετέρως λέγονται, τοπικὸν δὲ τῶν ἀρίμων ἀριμαῖος. Strabo quoq; decimotertio libro de Arimis hæc dicit: προστιθέασι δὲ καὶ διότι καὶ δρυμώδης ὁ τόπος, καὶ κεραυνοβόλος καὶ ὅτι ἐνταῦθα οἱ ἄριμοι, καὶ γὰρ οὕτως εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς. ἐπιφέρουσι χώρῳ ἐνὶ δρυόεντι ὕδης ἐν πίονι δήμῳ. Et paulò inferius citat hæc Pindari carmina: ἀλλ' οἶος ἄπλατον κεράϊζε θεῶν τυφῶνα πεντηκοντακέφαλον ἀνάγκᾳ ζεῦ πάτηρ ἐν ἀρίμοις ποτέ. ecce, quod Homerus εἰν ἀρίμοις, Pindarus ἐν ἀρίμοις dixit. Cur igitur Virgilius ex duabus dictionibus unam fecerit, mutata etiam declinatione, einarime enarimes, ſi non lapſus eſt, non uideo, forte pro ἐν ἀρίμοις, εἰν ἀρίμοις uidebitur ſibi legiſſe apud Homerum. Quemadmodum & M. Tullio aliquando contigit, quod & Gellius in noctibus. & Politianus in Miſcellaneis atteſtantur, & ipſe in epiſtolis ad Atticum μνημονικὸν ἁμάρτημα fuiſſe fatetur. Quod autem hunc uerſum Homeri imitatus fuerit, εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς, uel hinc colligitur, quòd uidetur ferè ad uerbum traduxiſſe. Ille enim dicit, In Arimis, ubi aiunt Typhoeos eſſe cubilia, Virgilius: Durumq; cubile Inarime Iouis imperijs impoſita Typhoeo.

Satyræ IIII. Argumentum.

Reſpondet ijs qui ſe nimis mendacem dixerant, atq; primum Satyræ originem oſtendit.

Annotationes.

ERAS. ROTER. ¶ Minimo me] Minimo prouocare, eſt contemptim ad certamen prouocare. Sumptum à geſtu prouocantium ad pugnam minimo digito porrecto.

¶ Fœnum h.] In hominem maledictũ ac ferocem dicitur, fœnũ habet in cornu. Inde tranſlatum (ut Acroni placet) quod Antiquitus bubus cornipedis fœnum pro ſigno in cornu appẽderetur, quo ſibi cauerent, qui fortè occurriſſent. ¶ Hic niger eſt] Pythagoras aiebat id quod eſſet colore candido, ad boni naturã pertinere, quod atro, mali. Vnde & felicia, alba dicimus, & infames nigros. ¶ Hic nigræ] Infamiam atramenti ſymbolo poetæ ſignificant, ut hic Horatius facit. Is enim ſuccus, cuius meminit ille, eſt, quem pleriſq; mollium piſcium ſepijs ineſſe ſcripſit Ariſtoteles in libro de par. animalium libro quarto.

Satyræ V. Argumentum.

Imitatur Lucilium, qui à Roma ad fretum Siculum, ipſe uerò iter ſuum Brunduſium uſq; deſcribit & comites ſuos.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ Fonteius ad unguem] Ad unguem, eundem habet ſenſum, quem ad amuſſim, examuſſim, examuſſatim, emuſſatim, amuſſatim. pro eo, quod eſt, exquiſita diligentia. À marmoreis ſumpta metaphora, qui ſuperinducto ungui, commiſſuras explorant marmorum. ¶ Nil ego contulerim] Alludit ad Græcorum prouerb. Ἀναγκαιότερος πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος, id eſt, amicus magis neceſſarius, quàm ignis & aqua. Et eſt hyperbole prouerbialis admonens neminem tam diuitem aut potentem, quin opus habeat amicorum officijs.

Satyræ VI. Argumentum.

Veram nobilitatem non generis & ſtemmatum antiquitate, aut quduis alia re, ſed ſola uirtute conſtare.

Annotationes.

ALDVS. ¶ Immundus Natta] *Scribendum, immundus Naca. Appellantur enim Nacæ, ut ait Feſtus, fullones, quod nauci ſint id eſt, nullius precij.* Omnia ferè opera ex lana νάκαι *dicuntur à Græcis. Significat autem* νάκη *pellem ouiũ. Suidas* νάκην προβάτων δοράν. *Naca igitur unico c ſcribendum. Ponitur autem hic pro fullone & homine nullius precij, qualis ouium uilloſa pellis.*

ERAS. ROT. ¶ *In propria non] Intra tuam pelliculam te contine. Porphyrion eſſe prouerb. admonet, quo uetamur obliti ſortis noſtræ, maiora conari, quàm pro noſtra facultate. Ab aſino Cumano ſumptum.*

¶ PHILOLOG. ¶ *Non quo fraudatis immundus Natta lucernis] Scribendum immundus Naca. Appellantur enim nacæ, ut ait Feſtus, fullones, quod nauci ſint, id eſt nullius precij.* Omnia ferè opera ex lana νάκαι *dicuntur à Græcis. Significat autem* νάκη *pellem ouium. Suidas:* νάκην προβάτων δοράν. *& ſubiungit,* νάκη ἐστὶ τρίχινον δέρμα, ἤτοι δορὰ προβάτων. ἡ ἀναλογία δὲ, ὡς βλάβη βλάβος, καὶ νάπη νάπος, καὶ δίψα δίψος, οὕτω καὶ νάκη νάκος. ὥσπερ δὲ φασὶν ὁ ἄκτη, καὶ ἀρσενικῶς ἄκτης ἄκτου, καὶ ἀράχνη, καὶ ἀράχνης ἀράχνου, οὕτω καὶ ἡ νάκη, καὶ ὁ νάκος τριχῶς οὖν ὁ νάκος ἡ νάκη καὶ τὸ νάκος. κῶας δὲ τὸ τῆς αἰγὸς δέρμα, καὶ κώδιον κῶας δὲ τὸ τοῦ προβάτου. *Naca igitur unico c ſcribendum. Ponitur autem hic pro Fullone et homine nullius precij, qualis ouium uilloſa pellis.*

Satyræ VII, Argumentum.

Deſcribit rixã Rupilij Præneſtini, cum græculo quodam Perſio. Nam quũ rex ille proſcriptus eſſet ab Auguſto, fugit ad Brutum ubi Horatium contempſit propter ignorantiam, quam obrem ab eo hac Satyra perſtringitur.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Omnibus & lip, Quæ iam in ora uulgi abierunt, omnibus tonſoribus atq; lippis nota dicuntur, propterea quod olim in tonſtrinarũ conſeßibus omnes rumores narrari conſueuerunt.* ¶ *Vt equis præcurre.] Vbi quem alijs quapiam in re longe ſuperiorem ſignificabant, longoq; anteire interuallo, eum albis equis præcedere dicebant, uel quod antiquitus equi albi meliores haberentur, uel quod uictores in triumpho albis equis uectari ſolebant, uel quod albi equi fortunatiores & auſpicatiores eſſe credantur. Sed quantum ad Siſennas & Barros, erant Siſenna & Barrus homines quidam inſignita maledicentia, etiamſi Acron Barros legit ut ſit epitheton.* ¶ *Bitho Bacchius] Rupili Perſijq; parẽ improbitatem & maledicentiã ſignificat. Nam Bithus et Bacchius nobile par gladiatorum fuit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendunt inter ſeſe, ita ut neuter alteri uelit concedere, non intempeſtiuiter dicimus Bacchium cum Bitho commiſſum.* ¶ *Tum Præneſtinus] Olim qui fuiſſent in re quapiã parum honeſta deprehenſi, uulgari ioco cuculi dicebantur. Lege prouerb. Cuculus, ubi D. Eraſmus hunc Flacci locum plenius interpretatur. Acetum pro mordacitate dixit Horatius.*

Satyræ VIII. Argumentum.

In Gratidiam ueneficam Neapolitanam, quam Canidiam uocat non uno loco, inuehitur hæc Satyra, in qua Priapum inducit ab illa uexatum & aliarum ueneficijs.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Olim truncus*] *Lignum ficulnum ut fragile atq; ad omnia ferè inutile prouerbijs aliquot locum fecit. Nam* ἄνδρα σύκινον *uirum ficulnũ Græci appellant, id eſt, mollem atq; inutilem,* συκίνη ἐπικουρία *ficulnum auxilium, pro inualido atq; inutili. Et* συκίνη μάχαιρα, *id eſt, ficulna machera pro calumnia. Et* συκίνη ναῦς, *ficulna nauis, pro uili minimiq; precij nauicula.*

Satyræ IX. Argumentum.

Importunam garrulitatem & ineptias carpit ſuppreſſo nomine.

Annotationes.

SABELLICVS, ¶ Vin tu curtis Iudæis oppedere] *Quod uerbum uetus eſt, & ſignificat contrapedere, nam à pedo pedis, cuius ſignificatio notior eſt, quàm ut egeat interpretationis. Formatur oppedere. Id quod docet Priſcianus in decimo utens iſtius uerſiculi teſtimonio, errant qui exiſtimãt oppedere dici quaſi pedem pedi opponere, nam præter autoritatem Priſciani ſyllabæ repugnantis ratione refelluntur, quæ longa eſt in uerbo pedo, breuis in pede.*

ERAS. ROT. *Nomine tantum, prouerbium eſt quo uulgus tenuem quandam ac uulgarem notitiam ſignificat.* ¶ Notus mihi nom.] Εἰς οὖς λέγειν, *id eſt, in aurem dicere, uel hodie uulgo dictitãt, pro eo quod eſt clanculũ ac ſecreto cõmittere. Translatũ ab ijs, q propius admoti ad rem inſuſurrant, quæ nolint ab alijs exaudiri.* ¶ Demitto auriculas] *Qui deiecto ſunt animo, auriculas ſuper humeros habere dicuntur prouerbialiter. Sumptum à iumentis, quæ ſic aurium motu teſtantur affectum animi, quemadmodum homines fronte & oculis. Sub cultro linqui dicitur, qui in præſentaneo periculo deſeritur. Sumpta metaph. à uictima, quæ iamiam ferienda, ſub cultro eſſe dicitur.*

Satyræ X. Argumentum.

In Satyra quarta, cuius initium eſt, Eupolis atque Crati. ſcripſerat Lucilium fluere lutulentum, ob quam rem male audiebat: Quare hic ſe purgat, id uitij non Lucilio, ſed ſeculo attribuens.

Annotationes.

COEL. ¶ Poſt mediam] *Somniale uaticinium prope ſolis emerſum, ſedata paulum uaporum, externarumq; rerum cura, contingere proditum eſt literis. Id fieri putatur non ſolum ea de cauſa, quod per cocta ciborum mole amplius ſobrij ſumus: Sæpius enim cibo inanes quietem petimus, neq; tamen contingit uiſionum perſpicuitas: Sed eo item nomine, quod et Solis, Phœbiq; uatis (ut ueterum more loquamur) roborari uaticinium ſolet. Sanguinei quoque ſpiritus, igneiq; ea hora dominantes claritate ſua ſomniali conferunt claritati, &c. Hæc lib. 14. cap. 42.* ¶ *Sæpe ſtilum uertas*] *Stilum inquit Politianus, uertere, eſt inducendi expungendiq; cauſa ſtili partẽ exacuminatam ſurrigere, qua ſcribimus, altera, quæ retuſior eſt aut latior, proclinata & ſcriptis delendis impacta. Quippe Hieronymus quo meliorem ſtili partem uocat, quæ peiora de autoribus confodiat eradatq;. Hæc lib. 13. cap. 24.*

ERAS. ROT. *In ſyluam ligna ferre, eſt aliquẽ ijs rebus augere uelle, quibus ipſe maxime abũdat.* ¶ *Sæpe caput ſcaberet*] *Caput ſcabere, ungues arrodere, geſtus eſt hominis cogitabundi, & de mutando, cuius pœniteat, ſecum agitantis. Habent uſum prouerbialem hæc.*

PHILOL. *In omnibus exemplaribus, hi octo uerſus deſunt: Lucili quã ſis mendoſus, teſte Catone Defenſore tuo peruincam, qui maleſactos Emendare parat uerſus, hoc lenius, ille Eſt quo uir melior, longe ſubtilior illo, Qui multum puer & loris, & funibus udis Exhortatus, ut eſſet opem qui ferre poëtis Antiquis poſſet, contra faſtidia noſtra, Grammaticorum*

ticorum equitum doctiſsimus, ut redeam illuc. Horum uerſuum & ſi ſtilus uidetur Horatianus tamen quia et Acron & Porphyrio incipiunt enarrare ab eo uerſu, Nempe incompoſito dixi pede currere uerſus, puto eos eſſe adulterinos, quod ita ſit, nec ne iudicent doctiores.

IN Q. HORAT. FLACCI SERMONVM LIB. II. ERASMI ROterodami Aldi Manutij à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlij, Angeli Politiani, M. Antonij Coccij Sabellici, Ioannis Baptiſtæ Pij Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Satyræ I. Argumentum.

TRebatio Iuriſconſulto & poetæ ſcribens, refutat eos qui ſe nimium mordacem calumniabantur.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Ouo prognatus] Fortaſſe ſimpliciter dictum eſt ab Horatio: Hoc tamen ad fabulam reſpicit Ledæ, quæ grauida ex Ioue in cygnũ conuerſo ouum peperit, unde gemini ſunt prognati Caſtor & Pollux.* ¶ *Et fragili quærens illi] Hæc Horatij ſententia non multũ huic abeſt græcorũ prouerbio ξυρὸς εἰς ἀκόνην, id eſt, nouacula in cotem, dici ſolitum in hos, qui forte in eas res inciderũt, in quas minime uolebant, neq; enim nouacula poteſt incõmodius cadere, quàm ſi in cotem incurrat.*

Satyræ II, Argumentum.

Frugalitatem commendat ex Stoicorum ſententia. Nam & Ofellus poeta primus Stoicam diſciplinam Latinitati donauit.

Annotationes.

SAB. *Foris eſt promus, & atrũ defendens piſces hyemat mare] Vbi promus, & pro piſce accipitur, ſed pro eo q̃ præeſt promendis cibarijs, etenim familia potentiorũ & locupletiorum alius eſt cõdus, alius promus, alius alij miniſterio aſsignatus. Condũ uerò illũ appellauerunt qui recondit in cellam penuariã ipſa penaria. Promus uerò is dictus eſt qui depromit ea quæ uiſionis gratia depromenda ſunt, ut docet Fulgẽtius placiades. Inde eſt illud Plautinum. Sum promus condus & procurator peni & facete dictũ eſt ab Auſonio: promusq; q̃ condus magis & Apuleius eleganter in apologia promũ librorũ appellat eum, q̃ libris promẽdis & exhibendis præeſt ſenſuriaq; Horatij hic eſt, cum q̃ multiplici corporis labore exercitatus ac delaſſatus eſt. eſurientẽ non aſpernaturũ uilia cibaria & ſi domi non erit promus, hoc eſt, ille qui promat conditos in cellario cibos eſculẽtiores, et ſi piſces haberi non poterunt mari hyemante & undabundo, libentiſsime tamen panẽ cum ſale in eſca ſumpturum, ad ſedandã murmurantis præ inedia ſtomachi eſuritionẽ, nanq; ut dicere ſolebat Socrates, potiſsimũ obſoniũ eſt fames, unde cum eſurienti olim Ptolemæo cibarius panis in caſa datus eſſet nihil uiſum eſt illo pane iucundius. Ab eodem in eo ſermone, gulonũ gula digna rapacibus harpyis, ſpecioſe nũcupatur, ſignificante uidelicet Helluonũ ingluuiem mereri, ut ita cibaria illis luxurioſa harpyiarũ raptu de menſa eripiãtur, & contactu fœdentur, quemadmodũ phineo cibos arripiebãt et immundo ore dapes polluebãt, poeticã elegantiã non penitus inſpexerũt illi, q̃ exiſtimarũt ab Horatio dici gulã dignam harpyis pro ea, quæ uoretur ab harpyis, uel quæ ſit uoraciſsima ut harpyia. Qui in poetarum lectione infrequens non eſt. is facillime cognoſcet poeticum morſum ad id eſſe referendum, ad quod nos referri debere cenſuimus.*

ERAS. ROT. *Alluſit Horatius ad prouerb. Barba tenus ſapientes, in eos qui uniuerſæ uitæ ſanctimoniam non in animo neq; in moribus, ſed in cultu conſtituunt.*

¶ *Siue ergo praue*] *Id eſt, ne me caſtiges, à genuina, peculiariq; in nepotes patruorum ſeueritate.* ¶ *Maior dimidio? tum tanto? quum magis, atque ſe magis inflaret*] *Id eſt, adde maioris inſaniæ materiam. Nam oleum addere camino idem eſt, quod ignem igni, aut maio fomentum, ſeu alimoniam, quo magis ac magis augeſcat.* ¶ *Aliena negocia curo*] *Præfert hic Damaſippus Balneatoris ut uulgo dicitur, exemplar, qui quoniam in ocio uiuit, neque ſuis negocijs diſtinetur, aliena curare ſolet. Hæc in prouerbijs: Balneator.*

¶ *Immolet æquis hic*] *Loquitur de eo poëta qui iam ab inſania reſipuiſſe uideretur. Inde tranſlatum, quod qui actus intemperijs irati numinis, hoc piaculo ſe conſueuerit purgare.*

¶ *Nauiget Anticyram*] *Huic orationi poeta ſubeſſe prouerbium innuit, quo Stoicum inſanum notat. Nam Strabo libro Geographiæ nono, duas Anticyras commonſtrat. Et in altera quæ ſit poſt Criſſam oppidum, belleborum naſci, in altera eiuſdem nominis, quæ ſit ad ſinum Maliacum et Oetam montem optime temperari, atque in eam quamplurimis è regionibus adnauigari ſanitatis gratia. Lege de his plura apud Eraſmum.* ¶ *Poſtquam te talos*] *Talis ac nucibus olim luſitaſſe pueros, uel Horatius teſtis eſt, unde nuces relinquere, eſt omiſſis ſtudijs ac nugis puerilibus ad grauiora magisq; ſeria conuerti.*

Satyræ IIII. Argumentum.

Inducit Catium Epicureum, qui quatuor libros de natura ſcripſit, arroganter de ſecta ſua differentem, quam hac Satyra ridet poëta, utpote quæ in uoluptate poneret ſummum bonum.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Vtpote res tenueis*] *Huc pertinere uidetur prouerbium. Tenuiter diducis, quod dici ſolitum de ijs, qui pauperum more tenuiter uictitant. Tranlatum apparet à mulieribus lanam carminantibus. Interdum tamen ad exactam curam referunt ac ſubtilitatem, ut eſt hic apud Horatium.*

Satyræ V. Argumentum.

Ingenioſe auaros carpit ſub Vlyſſis perſona, quem apud inferos inducit ſciſcitantem qua arte poſſit diteſcere.

Annotationes.

ALDVS. ¶ *Ergo nunc Dama*] *Ordo eſt: Sparge ſubinde, hoc eſt, frequenter dicito, hæc ſcilicet: Ergo nunc Dama Sodalis nuſquam eſt. Vnde mihi tam fortem, & tam fidelem habeo.*

COELIVS *Tu comes exterior*] *Hic ſciendum eſt, comitem exteriorem uideri ab Horatio dictum, à ſiniſtris aſſectantem. Cœlius lib. 5. cap. 29.*

ERAS. ROT. ¶ *Pelliculam curare iube*] *Qui uoluptati ſtudent magis quàm formæ, unum hoc curant, ut cutis ſumma niteat, eaq; grati a lautioribus epulis, balneis, unguentis, ſomno, conuiuijs, alijsq; id genus delitijs utuntur & hinc prouerbio dicitur, curare cuticulam.* ¶ *Viro coruum deludet*] *Hoc dictum eſt ab Horatio in eum, qui captorem ſuum arte fruſtratus fuerat. Lege prouerb. Coruum, &c.* ¶ *Vt canis à corio*] *Haud diſſimili figura dictum eſt illud à Græcis ad nos delatũ, inteſtina canem ſemel deguſtaſſe periculum eſt. Admonet hoc, haud facile temperare à peccando, qui ſemel illecebram illam uelut autoramentum uitiorum deguſtarit.*

PHILOLOGVS. ¶ *Ergo nunc clama Sodalis Nuſquam eſt, unde mihi tam fortem, tamq; fidelem? Sparge ſubinde. Perperam legitur à quibuſdam clama ſodalis, quia repugnat ma ſyllaba natura longa, legendum igitur Dama ſodalis. Eſt autem ordo: Sparge ſubinde, hoc eſt, frequenter dicito, hæc ſcilicet. Ergo nunc Dama ſodalis nuſquam eſt: unde mihi tam fortem, & tam fidelem habebo ſcilicet ſodalem.*

Satyræ VI. Argumentum.

Vitæ ruſticæ laus, qua ſe præcipue delectari ait, paucis interim contentum.

Annotationes.

COELIVS. ¶ [*Cœneq́; deûm*] *Cœnas deorum in hoc loco, quæ citra omnem ſunt ſolitudinem intelligo.* Cœlius libro 15. cap. 7.

ERAS. ROT. ¶ [*Cœneq́; deûm*] Θεῶν τροφὴ, *id eſt, cibus deorum, de prælautis epulis dicebatur, propterea quod Homerus fingit deos nectare atque ambroſia uictiuare, nec ob id unquam ſeneſcere.*

Satyræ VII. Argumentum.

Inducitur ſeruus, qui data per Saturnalia libertate, ſtomachabatur in herum, quod ex re nata aliud dicat, aliud faciat.

Annotationes.

SABEL. *Quæri ſolet ab eruditis quid ſignificet apud eundem in ſecundo ſermonum Pyrgus eo uerſu:* Mitteret in Pyrgum talos? *Nanq; non pauci ex eruditioribus Pyrgum eſſe dixerunt alueolum, hoc eſt, tabulam luſoriam, quam & Fritillum appellari exiſtimauerunt, in quo duplici labuntur errore, cum neque Pyrgus ſignificet alueolum neque alueolus pro Fritillo accipiatur, nos autem Pyrgum eſſe dicimus illud uaſculum quo coniecti tali agitari mittuntur: Cuius effigies inſtar turriculæ eſt, unde nomen mutuatur: Pyrgos enim Græcè turris Latinè ſignificatur. Marti. Latino uerbo ut maluit & turriculam appellauit: nanq; in apophoretis lemma eſt turricula, quæ in eodem ſignificatu accipitur quo Pyrgum accepit Horatius: Sic enim ipſa loquitur:* Quæ ſcit compoſitos manus improba mittere talos, Si per me miſit nil niſi uota facit, *à Perſio per quandam ſimilitudinem elegãter orca nominatur ita ſcribente.* Scire erat in uoto damnoſa canicula quantum Raderet, anguſtæ collo non fallier orcæ. *Hæc eſt illa turricula ſiue Pyrgos, quæ alio nomine Fritillus à poëtis identidem appellatur, neque unquam ſignificat tabulam luſoriam, quæ modo alueus, modo alueolus, nonnunquam latruncularia tabula nominatur. Fritillum autem eſſe idem quod Pyrgum oſtendit aperte Porphyrio, qui apud Horatium Pyrgum dicit ſignificare quod nos Fritillum dicimus, in quo coniectæ teſſeræ agitatæq; mittuntur, nil eſſe poteſt hac interpretatione manifeſtius, nil lucidius, nam dicit teſſeras coniÿci Fritillo tanquam uaſculo, quo agitatæ deinde mittuntur in alueolum, hoc idem indicat uerſus ille Iuuenalis:* Paruoq́; eadem mouet arma Fritillo. *Illud enim epitheton paruo, haud dubie demonſtrat de turricula dictum eſſe, non de tabula luſoria, quæ lata & ſpacioſa eſſe conſueuit. Seneca quoque in libello quem de Claudÿ ludo compoſuit, ſic ait:* Aeacus iubet Claudium ludere percuſſo Fritillo, *& mox:* Nam quotiens miſſurus erat reſonante Fritillo. Vtraq; ſubducto fugiebat teſſera fundo. *Vbi haud dubie Fritillũ accipimus non pro tabula luſoria ſed pro Pyrgo, reſonat enim Fritillus concußione teſſerarum quas ait ſubterfugiſſe de uaſculo, priuſquàm emitterentur in tabulam luſoriam. Sed hæc hactenus, iam ad alia feſtinet oratio.*

Satyræ VIII. Argumentum.

Fundanium amicum alloquitur, qui Naſidieni Epicurei conuiua fuerat, ſectam ridens & importunum luxum. Nam honeſtos & ſordidos eodem conuiuio adceperat.

Annotationes.

ALD. ¶ [*Adduxerat umbras*] *Vmbra pro conuiua nonnunquam accipitur, ut hic. Eſt enim ordo: Summus ego (eram in menſa) & prope me Viſcus Thurinus, &, ſi memini, infra (erat) Varius et Vibidius cum Seruilio Balatrone. Nomentanus erat ſuper Mecœnatem, Porcius ridiculus abſorbendo totas placentas (erat) infra. Nomentanus ad hoc, ut digito indice mõſtraret, ſi quid (cibi ſuauis)*

forte

ſortè lateret. Quos ipſe Mecœnas adiunxerat umbras, hoc eſt, ſecum duxerat ad conuiuium. Conuiuæ aũt umbræ dicuntur, quod ſequantur inuitatos in conuiuium, nõ ipſi etiã inuitati, ut umbra corpus.

COEL. ¶ *Cæcuba uina ferens*] *Vt cuius nodus iſte pateat, cuiuſdam piſcatoris uiſum eſt apponere oraculum percelebre, Eſſe Dionyſium demergendum in mare. Id aũt ſignificabat, uino marinam aquam affundi oportere. Facit enim ea defecatius uinum, firmius, & incorruptius. Quoniam aquæ marinæ ratio uideri poteſt ea, quod frigiditatem illius exigat caliditas innata, quæ maximæ uini reſtingit uim, corrumpitq́;. Quod & Plinius lib. 14. cap. 19. probat. Nec non Varro, quum circa Liberum patrem Delphinos ſcribit uerſari. Aſt uina eſſe quædam quæ non patiãtur admixtionẽ aquæ, his prædictis uerbis Horatius docet. Cœlius lib. 14. cap. 8.*

ERAS. ROT. Nαζόνομον, *lancis genus prægrande dicitur, quo cibi inferuntur in conuiuium. Hæc in Adag. Amazonum cantilena.*

IN Q. HORAT. FLACCI EPISTOLARVM LIB. I. ERASMI ROterodami Aldi Manutij à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlij, Angeli Politiani, M. Antonij Coccij Sabellici, Ioannis Baptiſtæ Pij Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Epiſt. 1. Ad Mecœnatem. Annotationes.

ERAS. ROT. *Purgatã ibi attentam & uacuam innuit. Nam ſordes in auribus collectæ auditum, exemptæ reddunt acriorem. Fames enim & mora, bilem in naſum conijciunt, ut in prouerbio eſt. Poſt ſeptem aut, coniunctionem adijcit, & eſt, in etſi aut quanquam commutandum cenſet Bonfin. Murus aheneus, hic uſurpatur, pro certo & immutabili animi decreto ſchemate nimirum prouerbiali. Vt tutores dabantur pupillis, ita curatores mente captis. Hæc in prouerb. Nauiget Anticyras.* ¶ *Et donatum iam*] *Quicunque à munere quouis in ocium reſtituuntur, uel ob ætatem, uel imbecillitatẽ, rude donari dicuntur, Inde ducta metaphora, quod antiquitus gladiatores uirga, quam rudem appellabant, donabantur, qui hinc Rudiarij dicti. Et rudem accipere, pro dimitti à munere. Rudem itẽ donare, pro dimittere.* ¶ *Ne populum extrema*] *In harenam deſcendere, pro eo quod eſt, certamen inire. Harena cedere, pro deſiſtere à certamine, & uictoriam ultro cõcedere. Tranſlatum à gladiatoria pugna.* ¶ *Contendere Lynceus*] *Plutarchus in commentario quem ſcripſit aduerſus Stoicos teſtatur famam fuiſſe de Lynceo, quod ſaxa & arbores oculorum acie penetrarit. Apollonius item in Argonauticis Lynceum uſqueadeo fuiſſe perſpicacem dicit, ut etiam terram ipſam oculorum acie penetrarit, quæq́; apud inferos fierent præuideret. Sunt qui Lynceũ primum reperiſſe fodinas metallorũ æris, argenti, & auri dicunt. Et hinc uulgo natã fabulam, quod ea quoq; uiderit, quæ ſub terra fierent.* ¶ *Sunt uerba &c.*] *Ex opinione Stoicorum, cupiditates animi morbos appellat, his philoſophia medetur, pharmacis uerborũ, id eſt: monitis ſalubribus. Vt enim corporũ morbis pro ratione ualetudinis alia atq; alia adhibẽtur pharmaca, itidẽ in animi malis non eadem adhibenda eſt oratio. Sed interim blãdius mouendũ, interim acrius iurgandũ, nonnunquam diſſimulandum, & imprudenti pharmacon admouendũ. Vide prouerb. Animo ægrotãti &c.* ¶ *Per ſaxa, per ignes*] *Cũ ſignificamus quiduis periculi ſubeundum, per ſaxa, per ignes dicimus, aut per enſes perq́; ignes.* ¶ *Sine puluere palmæ?*] *Axoviτi, id eſt, citra puluerem, ſic Græci dicunt, quum quis aliqua re citra negocium*

potitur. Tranſlatum uel ab Aphe, id eſt, à pulueris contractu, quo ſe ſpargebat in paleſtrico certamine congreſſurus. Vel certe à puluere, quo non indecore ſordidari ſcripſit Horatius lib. 1. Odarum, eos qui certant olympia, quíue bellum gerunt. ¶ O cives cives] Hæc per Ironiam dicta ſunt, neque enim ſentit Horatius prius habendam rationem facultatum, quàm morum, ſed irridet ſententiam uulgo decantatam, quam his quoque temporibus plerique parentes liberis ſuis ſerio inculcant. Eraſ. in prouerb. Quærendæ facultates, &c.

Epiſt. II. Ad Lollium. Argumentum.

Homeri poëſim philoſophiæ arcana complecti.

Annotationes.

COELIVS. ¶ Sponſi Penelopes] Voluptatibus mancipatos, nec ullam prorſus rationis ſitem capientes, ſponſos Penelopes uidetur intellexiſſe Horatius, autor Cœlius lib. 16. cap. 8.

ERAS. ROT. Huc ſpectat illud prouerb. Primum recte ualere, proxima forma, tertio loco diuitiæ. Proinde monet recte Fabius, ut ſtatim optima diſcantur, propterea, quod nihil hæret tenacius, quàm quod rudibus annis perceperimus. Huic non diſsimile eſt illud: Salinam imbibere.

¶ Vixiſſet canis immundus] Amica luto dicit, quia nihil minus conuenit roſtro ſuillo, quàm deliciæ unguentariæ, quippe cui id demum dulce olet quod cœnum olet. Hæc Eraſ. in prouerb. Nihil cum amaricino ſui. ¶ Nos numerus] Homines nullius bonæ rei, numerus prouerbio dicuntur. Tranſlatum uideri poteſt à calculis ad nihil aliud utilibus, niſi ad numerum. ¶ Dimidium facti qui] ἀρχὴ ἥμισυ παντός, id eſt, principium, dimidium totius. Hoc prouerbio ſignificatum eſt, maximam difficultatis partem in aggrediendo negocio ſitam. Sic Auſonius: Incipe, dimidium facti eſt cœpiſſe, ſuperſit Dimidium, rurſus hoc incipe, & efficies.

Epiſt. III. Ad Iulium Florum. Argumentum.

Iulium auaritiæ latenter accuſat hac epiſtola.

Annotationes.

ERAS. ROT. Αἰσώπιος κολοιός, id eſt, Aeſopicus graculus, quod dicitur in eum, qui aliena pro ſuis uſurpat, aliorumq́; bonis ſeſe uenditat.

Epiſt. IIII. Ad Albium Tibullum. Argumentum.

Monet amicum, quod pueros deperiret, ſolum ea amare, quæ ſe ad immortalem potius accendant expetendam.

Annotationes.

ERAS. ROT. Id prouerbiali figura dixit Horatius & eſt perinde dictum, quaſi ſine mente] Nam ſapientiã & ingeniũ in pectore atq; corde cõſtituunt, unde & cordatos appellamus prudẽtes.

Epiſt. V. Ad Torquatum. Argumentum.

Cœnæ iucundæ deſcriptio.

Annotationes.

SABELLICVS. ¶ Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ] Quo ſignificat conuiuas & coëpulones nimis arcte diſcumbentes, nimiſq́; ob numeroſam multitudinem conſtipatos in menſa lædi fœtore moleſtiſsimo qui modo hircus, modo caper, modo tragos nominatur è poetis, namque ut autor eſt Cenſorinus in ſecundo annorum hebdomade uel incipiente tertia, uox craſsior fit & inæqualibilis, quod antiqui Latini dicunt hirquitallire, et inde ipſos putãt hirquitallos appellari, quod tũc corpus hircum olere incipiat. Ariſtot. id quod Latini hirquitallire dicitur, Græcè uocat tragizin libro 7. de animalibus, quam dictionem interpres Ariſtotelicus in Latinũ uertẽs caprire dixit. Idem Ariſtotel. in problematis autor eſt uirtus hirci illos redolere, qui rem agunt ueneream, quinq; ea etate ſunt, quæ ueneri ſufficiat, inde fœtorem alarum hircum uocitamus, quæ omnium maxime partium noſtri corporis male olent, propterea quod immobiles inexercitatæq; habentur, hinc eſt illud ab Horatio dictum eleganter in Epodo; Cubat hircus in alis. Catullus caprum appellat illo uerſiculo: Valle

ſub

ſub alarum trux habitare caper, à Martial. trogos Græcè nuncupatur. Inde tragos celereſq; pili mirandaq; matri barba, & quoniam hircus maritum ſignificat capellarum, & accipitur pro graueolentia, luculente & feſtiue dixit Ouidius: Offendat nares uirq; paterq; gregis, cum fœtorem hircinum ſignificare uoluiſſet, & ita ab Horatio poëtica quadam uenuſtate olidæ capræ appellantur, male olentes conuiuæ: ab hirco, hircoſus deriuatur. Perſius: Hic aliquis de gente hircoſa centurionum.

ALDVS. ¶ Brutum tibi Septiciumq;] Aldus Brutam legit, quæ uidetur fuiſſe amica Septicij, uel ſi mauis Septimij, nam utrunq; legitur. Eſt autē ordo: ut par coëat, & iungatur pari, adſumam tibi Brutam & Septicium & Sabinum, niſi prior cœna & potior amica detinet illum ſcilicet eſt locus & pluribus umbris, id eſt, conuiuis, ſed capræ olidæ, id eſt, graue olentes, premunt, hoc eſt, offendunt conuiuia nimis arcta, & hoc propter malum odorem, qui ſolet emitti: cum concauitas illa quæ ſub alis eſt, nimis incaleſcit. Hæc Aldus.

ERAS. ROT. Corrugare nares dicuntur, quæ bilem offendunt. ¶ Quid non ebrietas] Plinius ſcribit lib. 14. cap. 22. uinum uſq; adeo mentis arcana prodere, ut mortifera etiam inter pocula loquantur homines, & ne per iugulum quidem redituras uoces contineant. Lege prouerb. In uino ueritas. ¶ Ne fidos inter amicos] Ex conuiuio nihil foras effutire ibi Horatius inter iucundi conuiuij commoditates commemorat. Eraſmus in prouerb. Odi memorem compotorem. ¶ Pluribus umbris] Ad hoc prouerbium alluſit Horatius quod Græci dicunt σκιαῖς, id eſt, umbra. ¶ Sed nimis arcta] Et ibi ad prouerbium alluſio quod eſt: Septem conuiuium, nouem conuitium.

PHILOLOGVS. ¶ Vt coëat par, iungaturq; pari Brutum tibi Septimiumq;, Et, niſi cœna prior, potiorq; puella, Sabinum Detinet, aſſumam. Locus eſt & pluribus umbris. Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ. ¶ Tu quotus eſſe uelis reſcribe] In quibuſdam exemplaribus legitur Brutum tibi Septimiumq;. Sed quoniam præcedit, Vt coëat par, iungaturq; pari, & ſequitur, Et niſi cœna prior, potiorq; puella Sabinum detinet, Brutam imprimendum iuſſimus, quæ uidetur fuiſſe amica Septitij, uel ſi mauis Septimij, nam utrunq; legitur. Deinde quod in uno tantum legi exemplari, Aſſumam pro ad ſummam reponendam curaui, præſertim, quod ſi ad ſummam dixeris, aliquod deſideratur uerbum. Eſt autem ordo, ut par coëat, & iungatur pari, aſſumam tibi Brutam, & Septitium, & Sabinum, niſi prior cœna & potior puella detinet, ipſum, ſcilicet, eſt locus & pluribus umbris, id eſt, conuiuis, ſed capræ olidæ. id eſt, graue olentes premunt, hoc eſt offendunt conuiuia nimis arcta, & hoc propter malum odorem, qui ſolet emitti, cum concauitas illa, quæ ſub alis eſt, nimis incaleſcit. Vnde Catullus: Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur, Valle ſub alarum trux habitare caper. Vmbra uero pro conuiua nonnunquam accipitur, ut hic & in ſermonibus Satyra poſtrema, Summus ego & prope me Viſcus Turinus, & infra. Si memini, Varius, cum Seruilio Balatrone Vbidius, quos Mecœnas adduxerat umbras, Nomentanus erat ſuper ipſum, Porcius infra, Ridiculus totas ſimul abſorbere placentas. Nomentanus ad hoc, ut ſi quid forte lateret, Indice monſtraret digito. Quæ carmina ideo etiam adpoſui, ut conſtruerem, Eſt enim ordo: Summus ego (eram in menſa) & prope me Viſcus Turinus, & ſi memini, infra (erat) Varius, & Vbidius cum Seruilio Balatrone. Nomentanus erat ſuper Mecœnatem. Porcius ridiculus abſorbendo totas placentas (erat) infra, Nomentanus ad hoc, ut digito indice monſtraret, ſiquid (cibi ſuauis) forte lateret, Quos ipſe Mecœnas adduxerat umbras, hoc eſt ſecum duxerat ad conuiuium. Conuiuæ autem umbræ dicuntur, quod ſequantur inuitatos in conuiuium non ipſi etiam inuitati, ut umbra corpus. Quem morē Plutarchus Conuiuiorum libro ſeptimo ſic ſcribit, τὸ δὲ τῶν ὑποκλήτων ἔθος, οὓς νῦν σκιὰς καλοῦσιν, οὐ κεκλημένους αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένους, ἐζητεῖτο πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν, ἐδόκει δ' ἀπὸ σωκράτους ἀριστόδημον ἀναπείσαντος, οὐ κεκλημένον εἰς ἀγάθωνος ἰέναι σὺν αὐτῷ, καὶ παθόντα τι γελοῖον. ἔλαθε γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπολειφθεὶς ὁ σωκράτης. ὁ δὲ προσῆλθεν ἀτεχνῶς σκιὰ προβαδίζοντος σώματος ἐξόπισθεν τὸ φῶς ἔχοντος. Sed hæc Eraſmus meus Roterodamus prouerbiorum Chi

liade prima, quæ octo abhinc menſes curaui imprimenda prouerbio nono, docte ut omnia, & copioſe docet. Inde igitur petat, qui hæc melius ſcire uoluerit.

Epiſt. VI. Ad Numicium. Argumentum.

Sapiens nihil commouebitur rebus terrenis, ſed ne cœleſtibus quidem.

Annotationes.

SABELLICVS. ¶ *Mancipijs locuples eget æris Cappadocum rex*] *Quo uerſu ſignificat quoſdam eſſe famuloſos & famulitio numeroſo copioſos: Sed rei nummariæ egentiſſimos & ita rex Cappadocum non accipitur rege cappadociæ, ſed pro eo qui maximam habet familiam ſeruorum. Rex enim alias dominus alias regnator, alias diues ſignificat, & ita apud luculentos ſcriptores frequenter ſignificat diuitem atque potentem, quia à clientibus colitur & paraſitis, & in hoc ſignificatu Iuuen. Martial. & Plautus accipiunt, & alibi ab Horatio dictum eſt. Siue reges, Siue inopes erimus coloni. Columella quoq; libro primo de Salutatore loquens ait. Somnum regis ſui rumoribus auguratur. Scribit eruditiſſime Donatus regem nomen eſſe ad aliquid, ut dialectici loquuntur: ut enim libertus eſt patroni, ita rex paraſiti, & paraſitus regis: Cappadocas uero ſeruos appellamus à nomine regionis, ex qua uenales optimi deportabantur ſicuti lydum & ſyrum priſci nuncuparant. Sicuti Dauum & Getam uocitamus à Getis populis & Dacis, quos olim Dauos uocitatos eſſe exiſtimat Strabo. ex quo apud Athenienſes Dauorum & Getarum nomina ſeruilia in uſu erant frequentiſſimo, & inde apud poëtas comicos identidem reperies ſeruos Getas, & Dauos appellitari. De cappadocibus mancipijs meminit Perſius: Cappadocas rigida pingues pauiſſa cataſta, et Martia, inquit. Quid te cappadocum ſex onus eſſe iuuat? Ad mancipia quæ ex cappadocia bona deferebantur alludens Appuleius in lib. 7. De aſino aureo ait. At ille cappadocum me & ſatis forticulum nunciat: ita ab Horatio rex cappadocum dicitur dominus mancipiorum, quorum legiones à nonnullis Romanorum locupletiſſimis habebantur, ut luculenter tradit Plin. qui in 33. ait ſeruorũ cauſa nomenclatorem eſſe adhibendum.*

ERAS. ROT. ¶ *Et genus*] *Omnibus quidem nationibus in ore fuit olim iſtæc ſententia, quæ nunc in uſu eſt: Pecuniæ obediunt omnia.* ¶ *Cerite cera digni*] *Olim notari dignos atq; improbos, & nequam homines Cerite cera dignos prouerbio uocabant. Nimirũ ceritem ceram, inſignem ignominiam appellantes. Acron & Porphyrion huiuſmodi tradunt originem adagij. Romani Ceritibus bello ſubactis eam dixere conditionem, Ne ſuffragijs ius haberent, ne leges ullas aut ederent aut haberent, eamq; ignominiam abiiſſe in adagium. De tabulis Ceritibus ſcribit A. Gellius libro 16. capite decimotertio. Plura de hac re inuenies apud Petrum Crinitum de honeſta diſciplina libro ſeptimo, capite ſexto.*

PHILOLOGVS. ¶ *Si Minermus uti cenſet*] *Scribendum Mimermnus, ut habetur apud Suidã:* μίμερμνος λιγυρτιάδου κολοφώνιος, ἢ σμυρναῖος, ἢ ἀστυπαλαιεὺς ἐλεγειοποιός. γέγονε δὲ ἐπὶ τῆς λζ. ὀλυμπιάδος, ὡς προτερεύειν τῶν ζ. σοφῶν· τινὲς δὲ αὐτοῖς συγχρονεῖν λέγουσιν. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ λιγυαστάδης, διὰ τὸ ἐμμελὲς, καὶ λιγύ. ἔγραψε βιβλία ταῦτα πολλά. *Corrupte igitur legitur uel Mineremus, uel Mimnermus, uel Minnermus, uel Minermus, ut habetur tam in impreſſis, quàm manu ſcriptis, quæ quidem ipſe uiderim exemplaribus.*

Epiſt. VII. Ad Mecœnatem. Argumentum.

Rationem reddit quur promiſſa non præſtiterit.

SABEL. ¶ *Deſignatorem decorat lectoribus atris*] *In cuius loci enarratione labuntur interpretes, & quid deſignator ſignificet non ſatis diligenter exponunt, ſed nos omiſſis aliorum interpretamentis noſtra probemus. Deſignare uetuſtiſſimo ſignificatu eſt rem nouam facere in utranque partem & bonam & malam, ſicuti docet Donatus, enarrans illud Terentianum in Adelphis: modo*

quid

quid deſignauit, inde deſignatores dicti ſunt curatores funerũ, qui ludis funebribus præſunt ob eam cauſam, quod in his ludis multa fiant noua ſpectanda, ſcribit iuriſconſultus de ijs qui notantur infamia, deſignatores miniſterium non artem ludicram exercere, ideoq; ignominioſos non haberi, & ſane locutus iſte à principe, ut uerbis iuriſconſulti utar, hodie non pro modico beneficio datur, ad hoc idem pertinentia uerba Senecæ ſubieci ex libro de beneficijs ſexto, quæ hæc ſunt: An tu Aruntium & Aterium, & cæteros qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere quæ deſignatores & libitinarios uota? illi quorum mortes optent neſciunt, hi familiariſſimum quenq;, ex quo propter amicitiã rei plurimum eſt mori cupiũt. Hactenus Seneca: Senſus aũt Horatij hic eſt. Dabis, inquit, mihi Mecœnas ueniã diutius uillicanti, & in agro commoranti, quam promiſerim, quoniam ægrotare Romæ formido per dies autumni peſtiferos, dum deſignatores, hoc eſt, præfecti ludorum funebrium lictoribus Attatis decorantur, & per multorum mortes munia ſua frequenter uſurpant funebribus ludis præſidendo.

POLITIANVS. *Vocabula quæpiam ſunt ita rara inuentu, ut ſi iterum in ea incidamus, ob id feciſſe operæprecium uideamur, quoniam ſingularia credebãtur. Sicuti eſt Cucuma apud Martialem in hoc Hemiſtichio: Cucumam fecit Horacilius. Nam ſic in Satyrico legimus Petronij Arbitri: Tum illa carnis etiam paululum delibat, & dum coæquale natalium ſuorum ſinciput in carnarium furca reponit, fracta eſt putris ſella, quæ ſtaturæ altitudinem adiecerat, anumq; pondere ſuo deiectam ſuper focum mittit. Frangitur ergo ceruix Cucumæ, ignemq; conualeſcentem reſtinguit, atque totam faciem excitato cinere perfudit. Ex eo inclinatum diminutiuum Cucumion inuenio apud Arrianum in libris de Epicteto: Quo maxime capite* περὶ κυνισμοῦ, *hoc eſt, de Cynica profeſſione loquitur, atque adeo uerba Arriani ponam* Δεῖ αὐτὸν κούκουμιον ἔχειν ὅπου θερμὸν ποιήσῃ τῷ παιδίῳ αὐτὸ λούσῃ. *Habere, inquit, eũ Cucumion oportet, ubi calfaciet puero, quo ipſum lauet. Cucumion dixit Græca cõſuetudine, quod nos Cucumulam, non inconcinne. Sed & Proſeuchã tantum apud Iuuenalem inueniri uocabulum pro loco mendicabulorum putatur: Cum tamen Cleomedes in ſecundo circularis inſpectionis libro, aduerſus Epicurum diſſerens, ita propemodum loquatur. Ex ijs nonnulla, è lupanaribus aſcita, quædam ſimillima ijs, quæ in cerialibus à fœminis dictitantur, alia uero ex media Proſeucha, atq; ab ijs ipſis, qui illic mendicant deſumpta: Iudaica plane, & retrita, longeq; etiam reptilibus humiliora. Sed & Scruta dixit Horatius quidem ſemel in hoc uerſiculo Vilia uendentem tunicato ſcruta popello. Dixit iterum quantum uideam Sidonius Apollinaris libro epiſtolarum ſeptimo per hæc uerba: Nunc quædam friuola, nunc ludo apta uirgineo ſcruta donabat.*

COELIVS. *His uerbis iuuenilis indicatur ætas, ut patet libro decimo, capite duodecimo.*

ERAS. ROT. *Ibi de primo uere ſentit poëta. Nam hirundo ueris nuncia fertur. Hæc in prouerb. Vna hirundo & cætera.*

¶ *Non quo more pyris*] *Ex his uerſiculis prouerbium ſubeſſe uidetur. Calabri nanq; hoſpitis munera ruſticana, leuiaq;, quæq; magis onerant accipientem, quàm iuuant, rectè dixeris, aut quæ donantur contempta. Siquidem Calabri, quod pyris abundent, conſueuerunt ea hoſpitibus affatim apponere. Deinde ſaturos bellariorum uice domum auferre iubent. Quod ſi recuſes eadem porcis obijciuntur.* ¶ *Nec tamen ignorat*] *Habet & illud prouerbij ſymbolum. Vult enim Horatius quod talis ſciat diſcrimen rerum uilium & pretioſarum. Agit autem Horatius de ijs, qui beneficia non ita conferunt in quo ſuis, uelut abijciant, ſed ita collocant, ut expendant, & eius meritum ac dignitatem cui præſtant, & pretium muneris quod largiuntur. Porrò lupini uilitatem prouerbialiter notauit, & Iuuenalis ſic: Tunicam mihi malo lupini Quam ſi me toto laudet uicinia pago.*

¶ *Patientis Vlyſſei*] *Hic laudat Telemachum Homericum qui equos à Menelao oblatos, recuſauit, quum non ſolum in accipiendis muneribus uerecundiam habere debeamus, ſed etiam delectum, iuxta prouerbium: Nec omnia, nec paſſim & cætera.*

¶ *Metiri ſe quenq;*] Huc reſpexit Horatius quod uulgo dicitur: Tuo te pede metire. Quod monet ne quis ſe dilatet ultra conditionem ſuam, ne'ue ſeipſum ex aſſentatorum laudibus, aut uulgi opinione, aut formæ fauore, uerum proprijs ac ueris dotibus animiq; uirtutibus æſtimet. Tranſlatum ab ijs qui corporis humani modum, pedum numero æſtimant.

Epiſt. VIII. Ad Celſum Albinouanum. Argumentum.

Indicat animi ſe ægritudine laborare, neque quæcunq; eorum quæ recta eſſent, ſibi placere.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Inſtabiles, uentoſos dicimus. Illi uitioſe obnoxium fatetur Horatius. Hæc in prouerb. Venti campus. & Cnips in loco.*

Epiſt. IX. Ad Claudium Neronem. Argumentum.

Septimium Claudium, Claudio, Auguſti priuigno commendat.

Annotationes.

ERAS. ROT. *Traduntur, qui commendantur. Lege hæc in prouerb. de manu in manum. De grege illo eſt, id eſt, eiuſdem factionis aut contubernij.*

Epiſt. X. Ad fuſcum Ariſtium. Argumentum.

Varietate in genere uitæ, etiam inter eiuſdem ſtudij homines.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Naturam expellas furca*] *Senſus eſt, haud facile dediſci quæ nobis natura penitus indidit atq; inſeuit. Ducta metaphora à ramis, quæ appoſita furca torquentur alio quàm natura poſuerat, quæ ſublata rurſum uergunt eodē quo prius. Sic alibi lib. 2 ſermo 7. dixit idem poëta.*

Tolle periculum Iam uaga proſiliet frenis natura remotis.

Epiſt. XI. Ad Bullatium. Argumentum.

Taxat quæſtus cupiditatem in Bullatio, cuius gratia miſſus non currebat.

Annotationes.

COEL. ¶ *Prouerbium erat prioribus in pauperes, qui aſsidue frigerent, tremerentq;, eos de balneo cogitare & furno conducendo dictitabant. Hæc libro decimoſexto, capite quadrageſimo ſeptimo.* ¶ *Campeſtre niualibus*] *Apud Hieronymum pro ſe morale hoc poſitum comperies, quod uulgo ſuccinctorium aut campeſtre uocant. Au. Auguſtinus ciuitatis diuinæ libro decimoquarto. Campeſtria, inquit, Latinum uerbum non eſt, ſed ex eo dictum, quo iuuenes, qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant. Vnde qui ita ſuccincti ſunt, campeſtros uulgus appellat. Hæc libro decimo, capite uigeſimo primo.*

ERAS. ROT. *Cœlum hic pro regione accipitur ait. Hæc in prouerb. Toto cœlo errare.*

Epiſt. XII. Ad Iccium. Argumentum.

Iccium Agrippæ procuratorem fortunatum dicit, ſi fortuna bene utatur.

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶ *Vilis amicorum eſt*] *Apponendum hoc Græcorum prouerb. cenſuimus:* ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι, *id eſt, uiri qui ſit in malis amici ſunt procul. Hæc parœmia notat mores amicorum uulgariū, qui hirundinū ritu pro ratione temporū aduolāt ac deuolāt.*

Epiſt. XIII. Ad Vinnium Aſellam. Argumentum.

Quàm opportune & prudenter munus offerendum.

Epiſt. XIIII. Ad Villicum. Argumentum.

Villaticæ uitæ laudes enumerat.

Anno

Annotationes.

ERAS. ROT. ¶[Optat ephippia bos] Hoc carmine eleganter notauit Horatius ultiumũ quod naturaliter omnibus eſt inſitum, ut quippe ſemper alienam ſortem magis mirentur ac ſuã contemnant & faſtidiant, optent item inexperta, experta damnent. Siquidem ephippia uocantur, quæ uulgo ſellas equeſtres appellant, additas in hoc ut commodius ſedeat eques. Veteres bubus arabant, non equis. ¶[Quam ſcit uterque] Prouerbium eſt apud Græcos: ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην, quam quiſq; nouit artem in hac ſe exerceat. Quo monemur, ut quarum rerum ſumus periti, in his duntaxat diſputandis tractandiſq; uerſemur, quarum uero ſumus rudes, eas doctioribus concedamus, neq; profeſſionem alienam nobis uindicemus, neq; in meſſem alienã mittamus falcẽ, ne ut ſutores ultra crepidam iudicemus.

Epiſt. XV. Ad Vallam. Argumentum.

Conſulit Vallam de ſalubritate regionis Lucaniæ.

Annotationes.

PHILOLOGVS. ¶[Iugis aquæ, &c.] In antiquo exemplari apud me legitur dulcis aquæ, quòd magis placet, tum quia præcedit, Collectos ne bibant imbreis, puteos ne perennis, nam nõ poſſunt putei perennes eſſe, niſi etiam ſint iugis aquæ. Iugis enim & perennis idem eſt, ſic iugiter, & perenniter, id eſt, perpetuo, & aſſidue, ne uideatur igitur bis idem dicere, legendum puteos ne perennis dulcis aquæ, tum etiam ad imitationem Virgilij in Bucolicis, Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo.

Epiſt. XVI. Ad Quintium. Argumentum.

Inſinuatione utitur occaſione capta ex agri ſui deſcriptione.

Annotationes.

ERAS. ROT. Cura eſſe quod audis. Conuenit in diuites, qui ita demum felices fuerint, ſi id ſtudeant eſſe quod audiant ab adulatoribus. In eos quadrabũt hæ prouerbiales metaphoræ, qui non ex animo, ſed mali metu continent à maleficio. ¶[Introrſum turpem] Pellem aut cutem, primam illam rei quaſi frontem ac ſpeciem aliquando uocamus, unde prouerb. Intus & cute notus, de eo qui eſt omnibus modis cognitus, perinde quaſi dicas, foris atq; intus.

PHILOLOGVS. ¶[Ne perconteris, Oderunt peccare boni, u. 4.] In quibuſdam codicibus etiam manu ſcriptis huic uerſui ſubiungitur: Oderunt peccare mali formidine pœnæ, qui tamen uerſus adulterinus eſt, ac transfodi obelo dignus, ut olim ab Ariſtarcho nothi quàm plurimi trãſfoſſi ſunt, qui diuinis Homeri uerſibus immiſti fuerant. Nam cum dixit Lupum, Accipitrem, ac Miluium rapaciſſima animalia, non propterea abſtinere à cibis, quos paratos uident, quia non placeant, ſed Lupum metu foueæ, Accipitrem laqueorum, hami Miluiũ ſubiungit. Oderũt peccare boni uirtutis amore, quod ſignate dictum ait Porphyrio, primum non timent peccare, ſed oderunt. Deinde non metu pœnæ, ſed amore uirtutis. Abſtinẽt igitur boni à uitijs illorum odio, & amore uirtutis: Praui autem, quia timent pœnas, luporum, accipitrum, Miluiorum ſimiles; cum abſtinent à cibis, quos auiditi deuorent, idq; aut fouearum, aut laqueorum, aut hamorum metuentes, & propterea ſubiungit ſtatim: Tu nihil admittes in te formidine pœnæ. Si ſpes fallendi, miſcebis ſacra profanis. Senſus eſt, tu non peccas, quia times pœnam, nam ſi ſperares poſſe homines fallere, & latere et peccatum tuum nihil non mali faceres. Præterea non dixiſſet Hora. Oderunt peccare mali, quia non oderunt illi peccare, ſed metuunt, nam amant omnino peccare mali.

Epiſt. XVII. Ad Scæuam. Argumentum.

Hac Epiſtola ciuilem facilitatem ſeueræ auſteritati præfert.

Annotationes.

COELIVS. Obiter notandum, periſchelidas dici, quæ uulgo gremialia uel trauerſias dictitant, Menander quoq; puellas geſtare periſchelidas ſcribit. Cœlius lib 3. cap. 43.

ERAS. ROT. Græcorum eſt prouerb. Μήτε τυφλὸν ὁδηγὸν μήτε ἀνόητον σύμβουλον, id eſt, neq; cæcum ducem, neq; amentem conſultorem, ſcilicet, adhibeas. Diſce ſed à doctis. Conſilium pete, ſed à conſultis. Ad hoc Horatianum multa reperies apud Eraſ. in prouer. Omniũ bonarum homo. Hic ueſtem molliculam & parum ſeueram ſignificat quoniam Mileſiorum mollicies in ueſtitu præcipua erat, in cæteris de cane rabioſo ſentit. ¶ Nec uixit malè] Alluſit ad prouerbium Horatius, λάθε βιώσας, id eſt, falle uiuens. Quod admonet, in humili fortuna uitam eſſe feliciorem ijs qui obſcure uiuunt & à publicis negocijs ita ſemoti, ut cum uita deceßiſſent, nemo illos uixiſſe ſentiret. Ouid. in lib. Triſt. Crede mihi, bene qui latuit, bene uixit, & intra Fortunam debet quiſque manere ſuam. ¶ Splendidus multò eſt] Horatius ſub perſona Ariſtippi, ad hoc Græcorũ alluſit prouerbium: ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει, id eſt, me rex alit, ac me portat equus. Lege Eraſ. ibidem. ¶ Non cuiuis homini] Vetuſtum iuxta ac uenuſtum adagium eſt, de rebus arduis, & aditu periculoſis, quæq; nõ ſit cuiuslibet hominis affectare. Inde natum, quod (ut refertur apud Suidam) nec facilis, nec ſatis tritus ſit nautis in Corinthiacum portum appulſus. ¶ Sed tacitus paſci] Et hoc prouerbijs annumerandum quidam exiſtimant. Cuius originem ex apologo (quem in libro de Deo Socratis refert Apuleius) ueniſſe teſtantur, de coruo prædam nacto, quam uulpes dolo intercepit. Quadrabit in eos qui ſi quid bonæ rei nacti ſint, continuo iactant oſtentantq;, atque ad eum modum effutiunt, ut alij tum obſiſtant quo minus eiuſmodi plura commoda nanciſcantur, tum quæ nacti ſunt interuertant. ¶ Fracto crure planum] Vocem hanc Planus A. Gellius lib. 16. cap. 7. commemorat inter uerba inuſitata quibus uſus ſit Mimus Laberius, aitq; ſignificare ſycophantã. Quanquam eodem nomine uſus eſt M. Tullius, eodem ſignificatu in oratione, quam dixit pro Cluentio. Eſt autem dictio Græca πλάνος, ſignificatq; tum erronem, tum impoſtorem. Eraſ. in prouerb. Tollat te qui non nouit. Vide item Cœlium lib. 6. cap. 29.

SABELLICVS. ¶ Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat, fracto crure planum] Vbi planus accipitur pro ſcurra & ſycophanta, ſicut Cicero & Laberius acceperunt, & obſeruauit A. Gell. in 15. noctium Atticarum. Qui exiſtimant planum apud Horatium nomen eſſe adiectiuum ſyllabæ ratione facile coarguuntur, quia in plano prima, quando ſignificat ſycophantem corripitur, quando adiectiuum nomen eſt producitur, clarum eſt quod à nobis dicitur & quod ab alijs, adeo ut res ipſa ſeipſa fulciat, atq; corroboret citra aliena adminicula, unde hoc et id genus alia indicaſſe ſatis erit ac ſuper.

Epiſt. XVIII. Ad Lollium. Argumentum.

Taxat Lollij importunam libertatem & nimis odioſam.

Annotationes.

POLIT. Horatius in primo epiſtolarum libro. Conſentire ſuis ſtudijs, qui crediderit te: ¶ Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum] Vtroq; inquit pollice Porphyrion, hoc eſt, utraq; manu, ut ſit tropos ſynecdoche, à parte totũ: Sed ne quem fortè ueteris ſcriptoris autoritas infatuet, ei quoq; aurem leuiter peruellemus: Scriptum eſt igitur apud Plinium libro naturalis hiſtoriæ octauo & uigeſimo, in hæc uerba: Pollices cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Ex quo Iuuenalis peritißime illud: Et uerſo pollice uulgi: Quemlibet occidunt populariter. Ceu ſi uerſo pollice tollatur fauor. Deniq; etiam Prudẽtius in Heroico aduerſus Symmachum, ita contra Veſtales, quæ muneri gladiatorio intererant declarauit. Et quoties uictor ferrum iugulo inſerit illa Delicias ait eſſe ſuas, pectusq; iacentis Virgo modeſtia iubet conuerſo pollice rumpi. Nam ut fauere qui pollicem premerent, ita puto qui uerterent denegare gladiatoribus fauorem credebantur.

COEL. ¶ *Minum tractare ſecundas*] *Perſona primarum partium intelligitur, quæ ſæpius actu ingreditur, cum habeat Comœdia quinq; actus. Secundarum uero, quæ minus minusq; procedit. Qua in parte (Porphyrion inquit) ſecundarum partium actores omnia ſubmiſſe agunt. Hæc libro quinto, capite octauo.*

ERAS. ROT. *Theonino dente rodi dicuntur, qui conuitijs lacerãtur. Sumptum à Theone poëta quodam rabioſæ loquacitatis, petulantiſſimæq; maledicentiæ.* ¶ *Alter rixatur*] *Loquitur poëta de moroſis in amicitia, qui quantumlibet friuola de cauſa litem cum amico ſuſcipiunt.* ¶ *Nam tua res*] *Et hodiernis temporibus indocto uulgo paſſim in ore eſt. Tum nobis eſſe cauendum, cum uicini domus ardet. Admonet prouerb. ut ex alterius malo ſumamus exemplum, alienoq; periculo diſcamus noſtris rebus conſulere.* ¶ *Dulcis inexper*] *Hic uides Eraſmi prouerbia; Mus picem geſtans. &: Dulce bellum inexperto.*

Epiſt. XIX. Ad Mecœnatem. Argumentum.

In eos qui magnorum uirorum uitia imitantur, quum uirtutem adſequi non poſſunt.

Annotationes.

COEL. *Puteal eſt quo putei operiuntur, hoc eſt, uelut umbella quædam aut petaſus, qualem pyramidalibus impoſitum. Plinius libro 36. ſcribit. Vide his plura apud Cœlium lib. 6. cap. 17.*

ERAS. ROT. ¶ *Iouis auri*] *Lege prouerb.* εἰς θεῶν ὦτα ἦλθεν, *id eſt, ad deorum aures peruenit. Tibi pulcher dixit, pro tibiipſi placens. Lege prouerb. Suum cuiq; pulchrum.* ¶ *Laudibus arguitur uini*] *Non adeſt hilaritas. cum deeſt uinum, languet poëtarum ingenium, in uino calescat. Vnde refert Plutarchus in Sympoſiacis Aeſchylum ſuas Comœdias potando ſcripſiſſe. Excitat enim uini calor inueniendi uim, quæ torpet nonnunquam in ieiunis, mouet phantaſias, addit impetus, ſubminiſtrat fiduciam. Hæc in prouerb. Non eſt Dithyrambus &c.* ¶ *O imitatores ſeruum*] *Hic, imitationis genus uelut addictum ac ſeruile ridet Horatius. Item Fabius nihil putat ad benedicendum inutilius, quàm ita ſeruire præceptis artis, ut non auſis digitum latum ab illis diſcedere, ſi quando cauſæ ratio poſtulabit.*

Epiſt. XX. Ad librum ſuum. Annotationes.

ERAS. ROTER. *Tineas paſcere dicuntur, quæ neglecta ſitu pereunt. Ductum à ueſtibus aut libris diu reconditis & intactis.* ¶ *Qui male parentem*] *In rupes protrudere, quadrabit in quoſdam peruerſo natos ingenio, qui cum ipſi non ſapiunt, nolunt tamen bene conſulentium monitis obtemperare. Natum à ruſtico quopiam, qui cum aſinum ſuum per alpes niuibus obtectas duceret, isq; freno non obediret, iratus in rupes protruſit.*

IN Q. HORAT. FLACCI EPISTOLARVM LIB. II. ERASMI ROterodami Aldi Manutij à Philologo recognitæ, Ludouici Cœlij, Angeli Politiani, M. Antonij Coccij Sabellici, Ioannis Baptiſtæ Pij Bononienſis, Iacobi à cruce Bononienſis, Petri Criniti, Annotationes.

Epiſt. I. Ad Auguſtum Argumentum.

TAcite commendat ſe & poëtas Auguſto, ratione reddita, quod minus ſæpe eum interpellauit ſuis literis.

Annotationes.

SABEL. ¶ *Diuerſum confuſa genus panthera camelo*] *Quo uerſu planè camelopardalin poetica circunlocutione deſcripſit. Eſt autem Camelopardalis collo ſimilis equo, pedibus & cruribus boui, capite Camelo albis maculis rutilum colorem diſtinguentibus, unde appellata Camelopardis: Nabuna Aethiopes uocant, ut autor eſt Plin. in 8. natural. hiſtor. hoc eſt illud animal quod Italici lingua uernacula Gyrapham appellant, ſcribit Albertus magnus libro uigeſimo ſecundo de animalibus, ſuis temporibus Federicum imperatorem Camelopardalin ſecum habuiſſe, & hac tempeſtate Florentiæ uiſa eſt dono miſſa Laurentio Medici à rege Aegyptiaco: Senſus Horatij eſt riſurum fuiſſe Democritū, cui omnia mortalium ridenda uidebantur, ſicuti Heraclito flenda, ſi populum Rom. ſtupere uidiſſet aſpectu Camelopardalis, & hoc ideo dictum eſt, quia Plinio atque Solino autoribus primum uiſa fuit Romæ ludis Circenſibus Cæſaris dictatoris. Autor eſt Iulius Capitolinus fuiſſe Romæ ſub imperatore Camelopardales decem. Errant qui exiſtimant ab Horatio ſignificari Camelum cū Panthera coëuntē, cum Panthera confuſa, genus Camelo doctiſſima periphraſi pro Camelopardali accipienda ſit quæ (ut diximus) ex maculis Pātheræ & capite Camelino formatur, & ita cū Camelo genus Pāthera cōfundit.*

POLIT. ¶ *Diuerſum, inquit, confuſa genus Panthera Camelo*] *Nos olim iam publica prælectione dictauimus uideri eum de Camelopardali, quæ uulgo Gyrapha dicitur ſentire. Quàm enim uocamus Pantheram, Græci Pardalin. Et hanc à rege dein ipſo Aegypti qui Sultanus uocatur, inter munera alia domo miſſam Laurentio Medici uidimus, non tam meo, quàm ingeniorum omnium, uirtutumq; patrono. Tantum mirati ſumus habere ipſam cornicula, quanquam mas erat, quoniam de his nihil hactenus in ueteribus memorijs legebamus. Ceterū Græcus Heliodorus non dilutæ ſcriptor autoritatis, libro Aethiopicon decimo, in hanc fermè ſententiam de ea meminit, cum ſcilicet, Hydapſæ regi Aethiopum dono datam ab Auxomitarū legatis fabulatur. Poſtremo, inquit, acceſſere etiam Auxomitarum legati, non uectigales illi quidem, ſed amici, et fœdere iuncti, qui beneuolentiā rebus proſpicere geſtis indicantes, cum alia & ipſi munera obtulerunt, tum in primis animantem quāpiam inuſitata ſpecie, naturaq; cuius ad magnitudinem Cameli proceritas. Color, pelliſq; Pantheræ, maculis ueluti florentibus uariegata. Poſtremæ infra aluū partes, humi ſubſidebant, ſicuti in Leonibus uidemus. Humeri, pedeſq; priores, atq; item pectus, præter cæterorum membrorum rationem procera. Tenuis ceruix, & quæ de reliqua corporis mole, in olorinum collum ſe tenderet. Camelo caput ſimile. Maior ipſa penè duplo, quàm libyſſe Struthi, ſubſcriptoſq; uelut oculos, torue motans conuiuebat. Inceſſus autem, longe animantium cæterarum terreſtrium, uel aquatilium diſſimilis, neq; enim uiciſſatim crura ſimul, ſed dextra pariter, dein ſiniſtra utraq; agitabat. Cumq; his ſuſpenſa proferebat latera, tractu, motuq; tam facili ut eam quo uellet, tenui capiſtro uertici deiecto, ueluti fortiſſimo uinculo, magiſter perduceret. Hæc ut eſt conſpecta animans, omnem continuo multitudinem obſtupefecit.*

feceit, ſpecieſq; nomen inuenit ex iis, quæ præcipua in corpore, ſic ut extempore eam populus Camelopardalin appellaret. Hactenus Heliodorus: Dion uero Græcus & ipſe autor, in tertio quadrageſimoq; Romanæ hiſtoriæ libro, de Cæſare narrãs, ita fermè ſcribit: Camelopardalin uero primus ipſe Romam adduxit, & populo oſtendit. Id animal cætera Camelus, crura autem inæqualia habet, poſteriora prioribus magis breuia, ut à clunibus attolli ſenſim, quaſi aſcendẽti ſimile incipiat, corpuſq; reliquum, ſublime admodum cruribus prioribus ſuſtentatur, ſed ceruix in altitudinem penè peculiarem ſe tollit. Colore ipſa maculoſo, ceu Panthera, quo fit ut amborum promiſcuo uocabulo cẽſeatur. Plinius uero de Camelis tractans hoc quoq; addit: Harum aliqua ſimilitudo in duo transfertur animalia. Nabun Aethiopes uocant, collo ſimilem equo, pedibus, & cruribus boui, Camelo capite, maculis albis, rutilum colorem diſtinguentibus. Vnde appellata Camelopardalis: dictatoris Cæſaris Circenſibus ludis, primum uiſa Romæ. Ex eo ſubinde cernitur aſpectu, magis q̃ feritate conſpicua, quare etiam ouis feræ nomen inuenit. Conſimilia fermè huic etiã Solinus prodidit quo loco de Aethiopibus: Sed & M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronem, Camelus, inquit, ſuo nomine Syriaco in Latinum uenit: ut Alexandrea Camelopardalis, nuper adducta, quod erat figura ut Camelus, maculis ut Panthera. Riſi etiam nuper, quia uerbum ex Varrone dimidiatum Pardalis tantum, neſcio quis grammaticus in lexicon retulerat ſuum quod per ordinem literarum compoſitum circunfertur. Certum autem Gordiani principis ludis exhibitas, autore Capitolino feras oues accepimus.

COEL. ¶*Os tenerum pue.*] *Si quis ueteres diligentius euoluerit, certe doctiſſimum quenque ſic de poëtica prodidiſſe animaduerteret, ueluti ſit ea prima quædam philoſophia, quæ nobis ab incunabilis quodammodo uitæ rationem commonſtret, quid agendum, quid'ue declinãdum, adeò ut nonnulli poſtea dicere minus addubitauerint, poëtam ſolum eſſe ſapientem, quod etiã cum Pythagoricis comprobat Ariſtoxenes. Hæc libro 4. cap. 1.*

PETRVS CRINITVS. ¶*Floreſq; perambulet Attæ.*] *Conſtat Attam ipſam Comœdiarum autorẽ fuiſſe haud incelebrem, ex quo (inquit Horatius) ſi uelim nunc Attæ fabulas (ut Critici ſolent) reprehendere, quod in ſcenam afferri debeant, omnes me inſcitiæ atq; imprudentiæ arguent. Videbor enim addubitare haud ſatis in ſcena ſuas parteis abſoluere, hoc eſt, crocum & flores perambulare. Quoniam conſuetudo apud ueteres fuit, uti cum fabulæ agerentur, flores ibidem aliaq; odoramenta inſpergerentur. Hinc Lucretianum illud in libro ad Memmium ſecundo: Et cum ſcena croco cilici perfuſa recens eſt. Hæc libro de honeſta diſciplina decimo octauo, capite quarto.* ¶*Aut alius Lyſippo.*] *Hic Lyſippum pro Polyclete adiecit Horatius, ut ait Petrus Crinitus libro decimo ſexto de honeſta diſciplina.*

ERAS. ROT. *Ex Herculanis laboribus omnium difficilimus extitiſſe fertur, quem in hydra domanda habuit. Erat enim malum pertinax ac propemodum inexpugnabile. Cuius ſymbolo ueteres inuidiam expreſſerunt, quod ſatis in his Horatianis uerſibus expreſſum eſt.* *Eadem penſari trutina, idem eſt quod eadem lege.* *Caudæ pilos equinæ, paulatim uellit qui quod uiribus atque impetu fieri nequit, id tempore atq; aſſiduitate conficit. Natum e facto quodam ducis Sertorij, cuius rei meminit Plutarchus in eius uita.* *Vide Eraſmi prouerb. Quam quiſq; norit artem &c. In dolio artem figularem diſcere. & : Faber cum ſis &c.* *In rebus humanis frequenter uſu uenire ſolet, ut qui cepiſſe uideatur, ipſe captus ſit. Lege prouerb. Cornix ſcorpium, &: Captantes capti ſumus.* *Infamiam atramenti ſymbolo poëtæ ſignificant. Lege prouerb. Sutorium atramentum.*

Ad hoc reſpexit Horatius, quod uulgo dicitur apud Græcos ἄχαρις εὔνοι οὐδὲν ἐχθρᾶς διαφέρει, *id eſt, parodio importuna beneuolentia.* ¶*Nil intra eſt*] *Verſus iſte prouerbialis eſt, dicendus in eos, qui ad inſaniam uſq; impudentes, non uerentur & confeſſa negare, & manifeſto falſa pro certis affirmare, deniq; quiduis dicere ne uicti in diſputando uideantur.* ¶*Ille per extentum.*] *Id prouerbiali figura dixit Horatius pro quod eſt rem factu perquàm difficilem, præſtare, neque uel tantillum aberrare. Sumptũ à funambulis.* ¶*Vt uineta egomet.*] *Huic prouerb. Vineta cædere, ſimi-*

re, ſimillimum illud Græcorum eſt: τὸν οἶκοι θησαυρὸν διαβάλλεις, id eſt, domeſticum theſaurum calumniaris, ſiue traducis, hoc eſt, tua ipſius carpis laceraſq;. ¶ Tenui deducta.] *Tenui, filo, pro ſtilo ſubtiliori, minuſq; grandiloqua oratione. Nam rhetores tres faciunt orationes χαρακτῆρας, grandem, tenuem, & mediocrem, Sumpta metaph. à nentibus aut texentibus.* ¶ Bœotium in craſſo.] *Bœotij apud antiquos male audierunt uulgo. Brutos enim dicebant, ſtupidos ac pingues, idq; propter edacitatem, & ſtudium, quod iſtis in exercendis corporibus magis fuit uſitatum, quàm animis excolendis. Hæc in prouerb. Bœoticum ingenium.*

Epiſt. II. Ad Iulium Florum. Argumentum.

Dicit ſe non magis teneri ut præſtet, quæ non promiſit, quàm mango aliquis qui ſeruum fugitiuum uendidit, non diſsimulato uitio legibus obnoxius eſt.

Annotationes.

SABELLICVS. ¶ *Ibit eo quouis qui zonã perdidit] Inquit, ubi non ſimpliciter dictum eſſe exiſtimare debemus, qui zonam perdidit. Sed morem Priſcorum exprimere uoluiſſe, qui zonas nummis aureis refertas habebant quod probatiſsimorum teſtimonijs comprobatur, in primis Tranquilli, qui ſcribit Vitelium zonam ſe aureorum plenam circũdediſſe: Et Apulei cuius hæc ſunt uerba ex lib. 7. de aſino aureo, plotina precioſiſsimis monilium & auro monetali zonis refertis incincta, præterea Caius Gracchus fortis Orator in oratione quam habuit ad populum ſic ſcriptum reliquit, Itaque quirites cum Romã profectus ſum zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli, tradidit Plutarchus in Demetrio Soſigenem aureos nummos 300. habuiſſe in cingulo militari pro uiatico: Spartianus quoq; autor eſt Peſcenium nigrũ iuſsiſſe ne milites in zonis nummos aureos uel argenteos portarent ad bellum. Sed publice cõmendarent repetituri poſt prælia quod dederant, quinetiam Lampridius Alexandrum imperatorem Rom. dicere ſolitum ait. Miles non timet niſi ueſtitus, armatus & calciatus, & ſatur & habens aliquid in zonula, & talis Horatiana ſententia, inducit enim militem Lucillianum, qui factus erat diues & bene nummatus, recuſantem ire ad caſtellum oppugnandum, & ita imperatori Lucullo reſpondentem, ibit ad omne periculum ruſticanus miles & inops, & qui zonam perdidit, hoc eſt qui aureos amiſit, quos in zona milites portare conſueuerunt, propterea quod mendicitas militaris ad omnem deſperationem uocat armatum, qui uero ſatur eſt & aliquid habet in zona timet pericula ſubire, ad hanc ueterum conſuetudinem referendus eſt ille ſatyrici poëtæ ſenſus. Obrutus et zonam læua morſuq; tenebit, quẽ Iuuen. explanatores præterierunt, nanque ſignificare uoluit poeta zonam à naufragio teneri, non ſolum manu ſed etiam morſu dicus, propterea quod zona erat monetali auro referta, quam ne perdat omnibus neruis uiribuſq; contendit: Eccleſiaſtica ſententia præcipit ne æs, hoc eſt pecuniam in zonis habeamus.*

ERAS. ROT. *Cum rem totam ſignificamus à capite uſq; ad calicem dicimus. Conueniunt hæc duo: Bion aũt (ut Acron ſcribit) philoſophus extitit, qui mordaciſsimis dialogis lacerauit poëtas. Ibi notat poëtas indoctos, q inuicẽ ſe recitãtes audiebãt ac laudabãt. Eraſ. in adag. Mutui mulũ, &c. In nihil enim ſapiendo iucundiſsima uita, ut paſsim dicitur. Nauigare ſecundis uentis, & aquilone ſecundo dicitur ille, cui res ex ſentẽtia ſuccedunt.* ¶ Argilla q.] *Argillæ ſimilis eſt rudis ætas, primo quidẽ fingi poteſt dum tenera eſt, uerũ ubi duruit ingenium, non facile refringitur in alienã ſpeciem. Eraſ. in prouerb. Cera tractabilior.* ¶ Quo zonam p.] *Zonam perdidit, caſtrenſe prouerbiũ eſt, in ἀχρήματον, id eſt, in eos qui nihil habent nummorum. Porphyrion à militum conſuetudine dicit eſſe tractũ, qui quicquid habẽt, in zona ſecum portãt.* ¶ Et ſ. n.] *Quod ibi per ſal nigrũ, in alio loco per ſuccũ loliginis uult intelligi, Eraſ. in pro. Theonino dente rodi.* ¶ Tres m. c.] *Nihil uel hodie tritius eſt, q̃ hæc Terentij ſentẽtia: Quot homines, tot ſententiæ. Et eiuſdẽ: Suus cuiq; mos eſt, quibus q̃ proxime accedit illud Perſianũ: Mille hominum ſpecies, & rerũ diſcolor uſus. Velle ſuũ cuiq; eſt, nec uoto uiuitur uno.* ¶ Expulit h.] *Bibe helleborũ, hoc dicto ſignificatur inſanire quempiam, propterea quod antiquitus plurimus uſus fuerit huius herbæ ad leuanda mentis et capitis uitia.*

IN Q. HORAT. FLACCUM HENRICI GLAREANI HELUETII, POET. LAUREATI ANNOTATIONES.

IN Q. HORAT. FLAC cum Henrici Glareani Heluetii, Poet. Laureati Annotationes.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO patri ac Domino, D. Ioanni, Epiſcopo Viennenſi, à Conſilijs & Secretis Inuictiſsimi Cæſaris Ferdinandi, uiro eruditiſſimo, Patrono ſuo omnibus modis colendo, Henricus Glareanus S. D.

ETSI neq; ingenij eſt mei, neque conſuetudinis quenquam bonum uirum ſcriptis laceſſere, integerrime Præſul, tantum abeſt, ut de optimis ſtudijs bene meritos proſcindere uelim, tamen mirari ſatis nequeo, quid uenerit in mentē Chriſtophoro Landino, uiro haud dubie erudito, & cui in philoſophicis, honeſtisq; ſtudijs non infelix nomen partum erat, ut uoluerit in hunc Poëtam commentarium ſcribere, tanta incuria, ac negligentia, ut paucæ ſint Odæ, in quibus ab æmulis non ſaltem unius erroris conuinci queat, paſſimq; nunc uulgo laceretur, perinde atque nunquam didicerit literas. Si enim in manus hominum, non ipſe hæc commenta uulgauit, ſed alius quiſpiā ipſius nomine, manifeſta impoſtura eſt: ſin ipſe edidit, ut præfationes ferè cōuincunt, ac in re ſeria tam negligens fuit, culpa nō uacat, etiamſi iuuandi ſtudio hoc fecerit, ut mihi non ſit dubium. Nam bonum [illegible]rum fuiſſe ac bonorum morum, ſcripta indicant. Cæterum meminiſſe oportuit, quod ab hoc Poëta dictum eſt, non poëma ſcripturis tantum, ſed quibuſcunq; rem pro uiribus maiorem aggredientibus:

Sumite, materiam ueſtris qui ſcribitis æquam
Viribus & uerſate diu quid ferre recuſent, Quid ualeant humeri.

Sed ego huius erroris culpam magna ex parte in temporum iſtorum, quibus uixit, mores conijciendam puto. Nam fuit proximo ſeculo mos ſcribendi ita commentaria, ut omnia inſulcires, quæcunque unquam uel didiciſſes, uel alicubi apud authores ſcriptis prodita inueniſſes. Quod uidere eſt apud hunc Landinum atque Nicolaum Perottum. Nam cum Vergilius diceret: Muſa mihi cauſas memora: ſtatim tota de Muſis hiſtoria adnectebatur. Vbi idem: Vrbs antiqua fuit: Ibi uero ratio condendæ urbis ex antiquiſſimo Thuſcorum ritu explicatur, ut iurares illum aliquando conditurum urbem. Item: Augurijs agimur diuûm: Ibi augurandi diſciplina tota exponitur, ut nullus augur ex profeſſo melius. Auriq; talenta: Ibi demum omnium ponderum examen in lancem tot uerbis ponitur, ut illum libros aliquot de aſſe ſcribere uoluiſſe crederes, licet tertium quodq; uerbum ea in re non intellexerit. Ad hunc modum nihil facilius erat, quàm commentarium ſcribere. Mirum uero cur non Honoratum illum, ac citra controuerſiam doctum grammaticum Seruium ſibi imitandum propoſuerit, aut Lactantium illum, qui in Thebaida Statij commentarium ſcripſit lectu digniſſimum. Denique huius Poëtæ commentatorem Porphyrionem. Sed malumus noua ſequi & commentatores re uera uocari, commenta commentis accumulantes οὐδὲν πρὸς ἔπος. Sed hæc de Landino ſatis. Cæterum quid ego de alijs quatuor ſentiam, ſtudioſus lector in his noſtris Annotationibus planè uidebit. Neque enim ſum ignarus quantum mihi inuidiæ conflauerim, quod auſus ſim Acronis ſcripta, magnæ exiſtimationis,

& plurimæ authoritatis apud quoſdam uiri tot locis taxare. Mihi uèro quis Acrò fuerit, non tam curæ fuit, quàm conatus ſum à me reprehenſa fulcire & rationibus & maiorum authorum ſcriptis. Res ipſa clamat, & lector priuſquam nos temeritatis damnet, noſtra legat, deinde iudicet, ne odij ſuſpitione uideatur non lecta damnare. Admonuit nos quidam alicubi integra Acronis delitеſcere Commentaria, mirum uerò qui tam impudens, ut ea non publicet. Cum quæ hodie habētur ſint corruptiſſima. De corruptis igitur toto noſtro commentario loquimur, non de integris, ſi quidem alicubi delitеſcunt. Porphyrionem autem (ſi quid in eius commentario iure repræhendendū uidebitur) haud dubiè excuſat temporum iniuria. Nam illum certum eſt fuiſſe eximiè doctum, & in enarrando hoc Poëta primas tenuiſſe, ſed poſt eum hunc racematorem Acronem ueniſſe. quem nō puduit integros uerſus ex illius commentario in ſuum legere, ac nugaciſſimas nugas ſubinde aſſuere, ut id multis locis in his noſtris Annotationibus luculenter oſtendimus. Vt merito repræhendendi mihi uideantur, qui nuper Horatium in publicum emittentes unum Acronem, omiſſo Porphyrione, in uulgus edidère, cum eleganti ſcilicet nec minus hercle exacti iudicij præfatione. Sed hi ſunt noſtri ſeculi mores. Mancinellum, ut bonum & diligentem uirum probo, quanquam eum uideo quædā docere uoluiſſe magis, quàm potuiſſe. Reſtat Badius, de quo nihil dicturus ſum: quippe qui nobis notus ſit, & nimis criticorum dentibus laceretur. In huius Poëtæ Odis, quia poſterior fuit ea editio, mea quidem ſententia egregie ſe geſſit, & quædam eruit, quæ priores latuère. Nos in his, & in alijs huius Poëtæ operibus ab eo aliquot locis diſſentiemus, ſed abſq; conuicijs, quod ipſe, quo eſt in literas fauore, boni conſulet. Nam ueritatis amore, non reprehendendi ſtudio nos hoc feciſſe optimus quiſque, ſimul ac noſtra legerit, uidebit. Sed hæc de commentatoribus ſatis. Vnus noſtra ætate annotator fuit, poſt ea quæ ab Aldo aut Benedicto quodam pauca notata uidimus, homo impenſe ſibi placens, cæterum adeo ineptus, ut uehementer miratus ſim cur Badius in editione ſua hunc aliquo dignatus fuerit loco: hominem adeo audacem, adeo nihil aſferentem lucis authori, adeo omnia abſq; iudicio immutantem, ut ſingularis impudentiæ uideri queat, quempiam talia uel cogitare auſum. Hunc aliquot locis tractamus non pro dignitate, ſed ut materiæ breuitas exigebat. Hoc unum tamen uehementer dolemus, Horatium, cum multo digniſſimus ſit, cui contigiſſet eximius aliquis enarrator, ſolum hunc inter Latinos Poëtas digno expoſitore carere, quem unum oportebat memoriæ cōmendare, quo nullus terſior, nullus minus habens uerrucarum, totus nitidus, elegans, & dictionis feliciſſimæ. quo hodiè lingua Latina merito gloriari poteſt, Cum Græci omnes in hoc poematis genere nobis perierint, Alcæus, Steſichorus, Sapphò, Simonides, Anacreon, Hipponax & alij. Vnus Pindarus, nō prorſus huius generis, adhuc reſtat. Sed propoſitum noſtrum non eſt nunc huius Poëtæ uirtutes enarrare, quippe qui ipſe ſatis clarus eſt abſque omni encomio, tantum abeſt ut meo indigeat. Tu præſtantiſſime Præſul, & huius ſeculi ingens decus, has meas lucubrationes boni conſulas etiam atq; etiam oro: Nam ut publice pro mea uirili bona iuuarem ſtudia, eum potiſſimum ſuſcepi laborem, quem tibi dedicare uolui, quod cum dignitate, quæ tibi tuo merito eſt ampliſſima, etiam rectum iudicium, ac eruditio contigerit haud uulgaris. Præterea alia quoq; ſuſcepti laboris ratio eſt, quod uideam omneis bonas diſciplinas peſſum ire, paucisq; nunc cordi eſſe rectas ac honeſtas arteis: quod clamatoribus illis debemus Qui Curios ſimulant ac bacchanalia uiuunt, qui ſuum, non Chriſti quærunt commodum, qui per bonas literas euecti, eas tamen oderunt cane peius & angui. At de his nunc ſatis. De me etiam nihil amplius addam noſti enim Glareanum. Deus Opt. Max. Reuerendam Clementiam tuam nobis diutiſſime incolumen ad Chriſtianæ Reip. cōmodum ſeruare dignetur, Amen. Friburgi Briſgoiæ Anno à Chriſti natali 1535. Calen. Martij.

AVTHO-

AVTHORVM QVOS IN HIS Annotationibus citauimus nomenclatura.

GRAECI
Homerus
Ariſtoteles
Plutarchus
Herodotus
Strabo
Ptolemæus
Dionyſius Halicarn.
Diodorus Siculus
Laertius Diogen.
Polybius
Euſebius
Pauſanias
Herodianus
Suidas Heſychius.

LATINI
Virgilius
Cicero Liuius
Salluſtius
C.Cæſar
Lucanus
Quintilianus
Seneca Ouidius
Plinius
Sylius Italicus
Statius Plautus
Columella
A.Gellius
Suetonius
L.Florus
Seruius
Macrobius Boetius
Feſtus Pomponius
Diomedes.

RECENTIORES
D.Eraſmus Roterod.
Laurentius Valla
Guilielmus Budæus
Nicolaus Perottus
Angelus Politianus
Philippus Beroaldus
Catalogus Coſs.

COMMENTAT.
Porphyrion Acron
Landinus Mancinellus
Ioannes Badius.

IN Q. HORAT. FLACCI LIB. I. CARMINVM HENrici Glareani Poëtæ Lau. Annotationes.

ODE PRIMA.

DIFFCILIS *eſt hæc Ode, quæ procemij uice fungitur. Exprimit autem uaria hominum ingenia ac ſtudia. Beneuolentiam captat primis duobus carminibus: ſequentibus aũt quatuor, gloriæ ac uictoriæ cupiditatẽ in plurimis hominibus cõmonſtrat: Ambitionẽ duobus deinde ſequentibus: Rurſus duobus ſequẽtibus diuitiarũ amorẽ: Porrò deinde ruſticæ rei ſtudium. Pendent aũt ſuperiora à uerbo iuuat: ſequentia uero ab, Hunc ſi mobilium, à uerbo dimoueas: nec coniungendum illum Gaudentem, ſed in Gaudentem nouum genus incipit. Quæ obiter admonuimus, ut eo diligentiùs à ſerpentibus diſtinguerentur.*

¶ *Terrarũ dominos.] Haud dubiè amphibologia hic eſt, palma nobilis euehit terrarũ dominos, hoc eſt, Romanos, ad deos: Vel, Euehit ad deos, qui ſunt terrarũ domini. Verum ut Comici meſis gaudent, ita hic fœcundis uocibus: quæ multis exponi poſſunt modis: ut eſt uox, ter geminis honoribus, quæ ordinem triplicẽ populi, Senatorium, Equeſtrem, et plebeium ſignificare poteſt, ut quibuſdã placet: quanq̃ reprehẽdere nõ poſſumus Acronis et aliorũ expoſitiões, de quæſtura, pretura, et cõſulatu.*

¶ *Attalicis conditionibus*] *Duo fuêre Attali Pergamenorum reges: Alter Eumenis pater, qui ſecundo bello Punico Romanis aduerſus Philippum Macedoniæ regem auxilio fuit, mortuusq; eſt ſub finem belli Macedonici, ut Liuius refert quartæ Decados libro 3. Alter Eumenis filius, etiamſi Eumenes Attalum ac Athenæũ fratres habuerit, ut lib. 8. iam dictæ Decados fatetur Liuius. Hic Attalus Eumenis filius teſtamento hæredem inſtituit Populum Romanũ, alterius Attali nepos. Quod ideo annotandum duximus, quod commentatores mirum in modum hiſtorias duorũ principium confundunt.*

¶ *Libycis areis, Cypria trabe, Myrtoũ mare, Icariis fluctibus, luctãtẽ Africũ, ueteris maßici, Marſus aper, ſpeciẽ, ubiq; pro genere poſuit, ut fermè cõſuetudo eſt nõ ſolũ huic poëtæ, ſed et reliqs ferè.*

¶ *Eſt qui nec ueteris.*] *Porphyrio ordinat. Eſt qui nec ſpernit pocula ueteris maßici. Alij exponunt, nec pro uel: atq; ita ordinant: Eſt qui ſpernit, id eſt, nõ uult demere de ſolido die, nec, id eſt, uel pocula ueteris maßici, nec, id eſt, uel partem de ſolido die: quaſi dicat, toto die indulget poculis. Sed id mihi uidetur coactum. Verum id uult dicere, ut puto, nõ dubitare quoſdã de die, qui negocijs agendis deſtinatus eſt, aliquam ſumere partem ad indulgendum genio. Ita Landinus intellexiſſe uidetur, & poſt eum Mancinellus, cum Porphyrionis ordine.*

¶ *Neq; polymnia.*] *Ita uetus quorundam librorũ lectio habet, ut neq; priore carmine correptũ, hic produxerit, ratione cõpoſitionis, quod ex nec & q; conflatum uideatur. Et apud Plautum alicubi productum eſt. Quanquam alij libri, ne'ue legunt. Quidã etiã polyhymnia, cõtra Græcorũ ac Latinorum conſuetudinem legunt* πυντασύλλαβον, *cũ ſit* τετρασύλλαβον *& in proſa, & in carmine.*

ODE II.

¶ Vidimus flauum Tyberim retortis
Littore Hetruſco uiolenter undis, &c.

Hetruſco (exponit Acro) id eſt, Tyrrheno quo influit Tyberis, Quæ uerba opinor, nemo intelligit. Tyrrheno certe littore non magis influit Tyberis, quam Latino, quippe qui ſeparat Latium à Thuſcia. Quæ uero Porphyrioni aſſuuntur, magis monſtroſa ſunt, ut ipſo ordine notat lector. Ego littus pro ripa Horatium accepiſſe puto, ut ſæpe fit apud Poetas: & flumen à ripa Hetruſca in Latium inclinaſſe, ubi Roma, atque adeò Numæ templum erat: nec ullus relinquitur ſcrupulus, ſi ſic exponamus. & ſequentia uerba idem ſonant, uagus & ſiniſtra labitur ripa, &c.

¶ Siue mutata iuuenem figura.

Hic commentatores merito torquentur: eſt enim ſubobſcurus ſenſus. Alloquitur Mercuriũ in Auguſtum figuratum, perinde atq; ipſe Auguſtus ſit Mercurius. uidelicet qui ſubnectat, Serus in cœlum redeas. Eſt igitur ordo. Siue tu ales, id eſt, ô Mercuri, filius almæ Maiæ imitaris in terris iuuenem, ſcilicet Auguſtum mutata figura, patiens uocari Cæſaris ultor, ut patiebatur Auguſtus.

ODE III.

¶ Illi robur & æs triplex.

Hoc loco inſurgit Poëta, quod Quintilianus de eo fatetur. In modis muſicis, ſi fortè quis id tentarit, hoc optime apparet.

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Tribrachys hoc loco eſt pro Dactylo, pit Acher, quod cæſura excuſari poteſt. Tamen ego malim legere Perrupitq; Acheronta, ut ad Dædali audaciam hæc connectantur; Aëris ac terræ.

ODE IIII.

Ad P. Seſtium uirũ Conſularem hæc Ode ſcribitur. Cæterũ in catalogo Coß. hac tẽpeſtate P. Seſtium non facile reperias: fortaßis aũt & alicui ſuffectus fuit, quanquam Conſularis appellatur, qui uel Coß. fuerit, uel qui dignus ad eam dignitatem uidetur. Carmen quidam heptametrum appellant à numero pedum, quidam Octonarium, ſed Brachycatalecticum, quod non diſplicet, quando illa heptametri appellatio apud authores rara eſt. Quidam etiam in ſecundo uerſu legendum contendunt, Ducuntq; ſiccas machinæ carinas: pro, trahunt, uidelicet moti, quod ſequentibus eiuſdem generis uerſibus, pera

bus, perpetuo ſit ſpondeus primo loco. At in Ode nona duobus primis uerſibus ſpondeum ita diligenter poſuit Horatius omnibus eiuſdem generis uerſibus Odis, ut propè cauiſſe uoluerit de eo pede: tamen nihilominus primo carmine Iambum poſuit, quem poſtea rarius uſurpauit. Quare hoc quoque loco idem feciſſe uideri poteſt, quanquam cum nemine hac de re contenderim.

¶ -dum graues Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.

Cur hic Vulcani fiat mentio nullus Commentatorum explicat. Ego ideo puto eius meminiſſe Poëtam ſub uerni temporis deſcriptionem, ut Ioui fulmina paret, ad æſtatem, qui hyeme, more hyemantium militum, in olympo ſuo incluſus cum cæteris Dijs egregie potarit, nunc æſtate erigat cornua.

¶ O' beate Seſti.] Et bene hic inſurgit Poeta, quod intelligemus, ſi muſicā huic carmini conſonantiam bene applicuerimus.

ODE V.

Hæc Ode tricolos eſt ac tetraſtrophos, hoc eſt, quaterni uérſus trium ſunt generum. Nam primi quiq; duo uérſus ſunt unius generis. Mancinellus ait hāc Oden etiā tetracolon appellari poſſe, quod de ſequenti ode repetit, non intelligens alia ratione tricolon dici, alia tetraſtrophon. Prior enim appellatio à generum multiplicitate ſumitur, ſequens autem, à conuerſione, poſt quartum uerſum ad primum. Itaq; hæc Ode tricolos eſt ac tetraſtrophos, Sequens autem tetraſtrophos dicolos non tricolos. ſed neque tetracolos, quod nomen neſcio ubi inuenerit Mancinellus.

ODE VI.

¶ Conamur tenues grandia. Diſtinguendum poſt grandia, ut ſit appoſitiua conſtructio, referaturq; ad omnia ante dicta. Mancinellus putat uel Meriones, uel Myriones legi poſſe: quod neſcio quo authore dicat, cum in Homero ubiq; ſit μηριόνης Meriones.

ODE VII.

¶ Vndiq; decerptam fronti præponere oliuam.

Porphyrio nihil hic dicit, apud quē puto bene habuiſſe lectionē. Acro exponit, undiq; decerptā, id eſt, ex omnibus collectā. Deinde ordo eſt, inqt, præponere fronti oliuā undiq; decerptā. Hoc itaq; huius antiquū uidetur, quanquā haud ſcio q̄ uetus ſit Acro, qui Ode 1. lib. 3. Seruiū allegat. Et Priſcianū lib. 2. Epiſt. Videtur aūt is idem Acro ex aliorū floſculis ſibi ſertum collegiſſe. Nam lectis in ſuū commentarium Porphyrionis uerbis aſſuit mira ſæpe emblemata. Niſi forſitan, quod iniuria temporum fieri potuit, alius quiſpiā ſciolus Acronis cōmentarium corruperit. Quod quidā opinantur, Dij perdant inuidos, qui hoc feliciſs. tēpore, quo literæ paſsim refloreſcunt, nō publicāt, imò opprimūt. Quapropter nō opus habeo hic repetere qd Lādinus, Mancinellus, & poſteriorū ingēs turba, hic ſomniauerint, ne lectorē præter cōſuetudinē meā trahā. Legendū itaq; putat D. Eraſmus, præceptor noſter, uir ad tollēdos ex bonis authoribus errores natus: Vndiq; decerptæ frondi præponere oliuā: ut ſit ordo, quibuſdā unū opus eſt, oliuā præponere frōdi undiq; decerptæ, hoc eſt, omnib. arboribus præponere ſolent oliuā, arborē Athenienſibus gratā. Quaſi diceret, quidā otiū literariū, quod Athenis eſt, omnibus alijs uoluptatibus præponere nō dubitant. Cæterū hic Plancus à quibuſdā Numatius, ab alijs Munatius, à nonnullis Numantius dicitur. Cum quo Coſs. fuit M. Aemilius Lepidus iterū, Anno ab urbe cond. 712. ut in Catalogo Coſs. retulimus. Meminit eorū Plin. lib. 2. ca. 31. & Sueton. in Tyberio.

ODE VIII.

In hac Ode temere quidam mutarunt uerba indicatiui modi in coniunctiui, properes, equitet, temperet. Itaq; propter uerbum oderit. Sed non uiderunt in timet & latet id fieri nō poſſe. Oderit haud dubie licentia carminis pro odit dixit.

ODE IX.

Huius generis forma Horat. adeo delectatus eſt, ut propè inueniſſe uideatur. Cæterū primi duo q̄q; uerſus cōſtant pentemimere Iābica, ita tamē ut primo loco raro ſit Iābus, ſed ſpondeus: ſecundo loco

ſolus Iambus. tertio ſyllaba perpetuo longa. Semel duntaxat pro ea duas breueis poſuit ſyllabas lib. 3. Ode 6. uerſu 6. Tertius quiſq; uerſus Dimeter, Iambicus, hyper catalectus: ſed ea lege, ut locis paribus perpetuo habeat Iambũ, at imparibus, primo quidem ſpondeũ, rarius Iambum. Tertio uero loco perpetuo ſpondeum, nunquã Iambum. Hæc admonere placuit, quod aliter apud alios, ac perperam tradita legerimus. Præterea in plæriſq; codicibus Soracte primam breuem notatam reperiebamus, cũ apud Virg. lib. 11. Aeneid, ac Sylium lib. 8. producta legatur. Ita etiam hic notãda ea ſyllaba lõga.

ODE X.

¶ Viduus pharetra.
Riſit Apollo.

Seruius in 8. Aeneidos, ubi Euander filium dimittẽs de Mezentio dixerat, tam multis uiduaſſet ciuibus urbem, ita habet, Proprie uiduaſſet dixit, quia urbs eſt generis fœminini, Horatius abuſiue, & ſanè incongrue in genere maſculino poſuit dicens, Viduus pharetra Riſit Apollo. Hæc ille. Sed mihi quidem uidetur Horatius hæc non abſq; uenuſta gratia nouaſſe, ut plæraq; alia.

ODE XI.

Huius Odæ uerſus uno Choriambo ſuperant primæ Odæ uerſus, quod obiter propter iuuenũ memoriã annotauimus, quos præſtat breuiſſimis duci rationibus in negotio ſanè laborioſo, quanquã maxime utili. Porrò Leucothoën habent plæraq; exemplaria: Porphyrio tamen Leuconoën appellare uidetur, quanquam illud non magni refert. eſt enim nomen haud dubie à poëta fictum.

¶ Vt melius quicquid erit pati.

Porphyrio ſupplet uerbum poſſis. Alij exponunt, ut melius, pro quanto melius eſt. D. Eraſ. putat hoc ita dictum, ut apud Græcos, ὡς ϐέλτιον. ¶ Sapias.] *iubentis eſt, ait idem Eraſmus.*

ODE XII.

¶ Cuius recinat iocoſa.

Recinat per primam uocalem in ultima legit D. Eraſmus, non recinet, neq; recinit. Nec libet ubiq; proſequi quoties commentarij ineptiunt, ut qui hic conſtruit, acri lyra pro acri tibia. Et alter, qui non ita multo poſt legit, Qui rex hominum ac deorum, pro res. Non attendens ſi rex legatur, nullum eſſe ſenſum. item alius Heliconem Phocidis montem facit cum ſit Bœotiæ.

¶ Quod Sic uoluere.] *Ita Acro legiſſe uidetur. ſupplet enim uel Dij uel pueri Ledæ. Alij legũt. ſic dij uoluere qđ ſeq nolim, quãdo hic de Caſtore et Polluce loquatur. Sed lectoris eſto iudiciũ.*

¶ An ſuperbos Tarquini faſces.] *Et id ambigue dictum. Commentatores ferè de Priſco Tarquinio intelligunt. Fuit enim uir magnificus & honorum cupidus. Videlicet qui patriã Tarquinios ea de cauſa reliquerat, inſtigãte maxime ad hoc Tanaquile uxore. Iſq; primus et petiſſe ambitioſe regnũ, et orationẽ dicitur, habuiſſe ad cõciliandos plebis animos cõpoſitã, ut inqt Liuius. De ſuperbo Tarqnio nemo ſanus opinor intelligit. Sũt qui de L. Iunio Bruto intelligãt, qui Tarqnio ſuperbo eripuerit faſces. Verũ hoc pacto etiã de Collatino, qui & ipſe Tarquinius dictus eſt, non Brutus, intelligi poterat. Cui uiro etiã iniuria patriæ laudi fuit, quod in exiliũ uoluntarius conceſſit, nulla alia cauſa inuenta, q̃ q̃ Tarquinij cognomen haberet. Nec minus Telus opera libertas urbi parta q̃ Bruti. Sed Horatius amat talia quedã ponere, ubi aut rixẽtur grãmatici, aut ingenia ſtudioſorũ exerceãtur.*

¶ Regulum & Scauros.] *De Regulo omnes commentatores plus quàm commentantur. De Scauris parum uel nihil ad rem. Neq; enim cum Horatius laudarit, quem in Iugurthino bello Salluſtius ſuis pingit coloribus. Sed neq; is idem eſt, cum eo quem Valerius lib. 3. cap. 7. magnopere laudat. Qui bello Mithridatico accuſatus à Vario Sucronenſi egregia interrogatione iudicium diſcuſſit, de quo utiq; locus hic etiam intelligi poteſt. Verum enimuero de inſigni aliquo ſi loqui eum putemus, erit haud dubie ille unus ex hac familia, Syllæ priuignus, de quo Plinius anxie ſæpius ſcribit, maxime tamen lib. 36. cap 15. Quãquàm hunc ab illo Valerij neq; diſtinguimus, nec tamen eũ eundẽ facimus, uidelicet temporũ ratione cõmoti. Et eum Plinius Coſ. facit, Cum nos ex profeſſo de Coſ. ſcribẽtes*

uix lo-

nix locũ ei deſignare poßumus, niſi quòd equidem ſuſpicor, inter Aemilios, omiſſo Scauri nomine, ſit connumerandus. Sed hæc atq; alia argutis lectoribus iudicanda relinquo.

¶ Fabritiumq́;.] Mirum eſt quod Gellius lib. 1. cap. 14. de Fabritio refert. ferè authores de Curio referre, ita ut quod de illis ſit diſcrimen, non adeo ſit clarũ niſi quòd imperatores ambos fuiſſe frugi, perſpicuum eſt.

¶ Fama Marcelli.] Porphyrio de Octauiæ ſororis Auguſti filio intelligit, cuius interitũ Virg. lib. 6. Aeneidos deflet. Acro, & de illo, & de M. Claudio Marcello, qui ſecundo Punico bello, & antea etiã, clarus fuit, exponit. Ego puto non de Octauiæ filio, ſed de altero iam dicto intelligendum, qui Hannibalem ſecundo bello Punico uicit, alioqui ad Iulium ineptam fore comparationem.

ODE XIII.

¶ Certa ſede manet.] Singulari numero quidã legunt, & cæſura ſemiquinaria carmen excuſant: alij pluraliter, quod geminatum ſingulare poſcat uerbum plurale. Sed id uix annotatione dignũ uiſum eſt nobis. Porrò ſententia quæ ad finẽ huius carminis eſt, ſumpta eſt ex Euripide ubi de Iphigenia in Aulide. Quã elegantißime uertit D. Eraſmus Roterodamus, parẽs ac præceptor noſter.

ODE XIIII.

¶ Et hoc loco Grãmatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Quidã de Sexto Pompeio intelligũt, quod is ciuile bellum repetere, atq; renouare in Sicilia tentarit. Alij de M. Bruto, ſub quo Poëta ipſe militarit: quod Porphyrio uoluit. Et penultima duo carmina hoc ſignificant. Sed inquiunt alij, Brutus poſt pugnam Philippicam non reparauit bellum, uidelicet qui ibidem perierit. At ego puto, & in Brutum, & in omnes alios, res aduerſus Auguſtum nouanteis, hanc ſcriptam oden. Amat enim Horatius ita quædam ambigua ponere, ut ante admonuimus. Et ſunt hic quæ de Pompeij filio intelligi poſſunt: ſunt item quæ de Bruto, quæ hiſtoriæ Romanæ docto, ſatis patent. Hoc etiã obiter annotare placuit, cõmentatores omnes in hac eſſe opinione, hunc M. Brutum originẽ habere ab illo L. Iunio Bruto, qui Reges eiecerat, cum Dionyſius illum abſq; prole perijſſe dicat, & eos qui poſtea Iunij atq; Bruti cognominati fuerint, de plebe fuiſſe, non de genere patricio. Sed id quoq; dubium in Romana hiſtoria, hoc unum tamen uerum, ante conſulatum plebeium neminem ex Iunijs poſt hunc L. Iunium Brutum fuiſſe Coß. quod magnum argumentum eſt, deinde Iunios omnes plebeios fuiſſe.

ODE XV.

-Vt caneret fera
Nereus fata.

In cõmentario Porphyrionis, ſi codices nõ fallũt, Proteus legitur. Et apud Statiũ priore Achilleidos libro Thetis, nõ Nerea, ſed Protea uaticinatũ de bello Troiano dicit, Agnoſco monitus et Protea uera locutũ. Ad hæc Herodotus lib. 2. multis uerbis oſtẽdit ſentẽtia Aegyptiorũ ſacerdotũ, Paridẽ in Aegyptũ ad Protea deductũ, ad quem poſtea Menelaus uenerit. Nec id omnino ignorauit Homerus, qui totũ Odyſſeæ quartũ librũ Protei uaticinijs impleuit. De Nereo nihil tale apud authores inuenio.

¶-Et celerem ſequi Aiacem.

De Aiace Oilei hoc intelligit Mancinellus, cui et nos ſubſcribimus ob multos in Homero locos. De Telamonio uero Aiace, eũ dicere putamus cũ inquit, Salaminius. Nec id cõiungendum cũ ſequente nomine Teucer, ſed cũ coniunctione legendũ Teucerq́;, quippe alioqui carmen nõ cõſtaret. Quanquam id ita aſſeueramus, ut facile, ſi quid melius adducatur, in id cõſentiamus. Id etiã obiter admonendum, quòd nomẽ Sthenelus fermè in latinis codicibus Sthelenus corrupte legitur. Id in quibuſdã præterea nominibus accidiſſe in Liuij annotationibus teſtati ſumus, ubi de Caralibus urbe Sardiniæ. Quod ſi qs tamen cõtendat carmen bene habere, etiãſi ſit Trochæus primo in loco: quippe qui etiã ultimo huius odes uerſu: Ignis Iliacas domos: ponatur, nihil aliud dicã, niſi me nihil aſſeueraſſe, quanquã illo ultimo uerſu, alij codices habent: Ignis pergameas domos. Sed et hoc lectori iudicãdum remitto. Mirum uero quoſdam hæc nõ notaſſe, qui in alijs rebus tam ſunt curioſi, non tam ad rem, q̃ hæc facientibus.

ODE

ODE XVI.

Imprimeretq; muris hoſtile aratrum.

Porphyrio, exponẽs hæc uerba ita ait: Hæc eadem ira, cauſa fuit delendis urbibus uſq; adeo, ut ubi fuiſſent muri, aratrum inducerent. Acro autem condendis, inquit, atq; euertendis ciuitatibus hæc conſuetudo fuit, ut aratro fierent. hæc ille. Adijcit autem cum ex Virg. tum ex Cicerone utriuſq; rei exemplum: quorum quod ex Virg. nulli non notum. Quod autem ex Cicerone ſuſpectum mihi. Neque enim ullum eius rei exemplum in hiſtoricis Romanis, quod ſciam, legitur. Sed ut ut hoc habeat, illud quod hic Poëta ponit, mihi de Ariete dictum intelligitur, eleganti per Iouem metaphora. Ideoq; adiecit hoſtile. Vide quid annotauerit Cælius lib. 14. cap. 5.

ODE XVII.

¶ Ne uirides metuunt colubros.

Badius colubras fœminino legit genere, quod magis lædant opinor, ut Virg. lib. 7. rabidæq; canes dixit. Idem in octauo deinde uerſu legit: Ruris bonorum, pro honorum, pudendo errore: cum carmen nullo modo id patiatur.

¶ Nec Martialeis hœdilia lupos.

Poſt lupos non erit colon, ut Badius diſtinxit, ſed poſt, Saxa, quod quarto deinde ſequitur uerſu, ſi Porphyrionem Acronemq; ſequi uolumus. Cæterum carmen cæſura conſtat penthemimeri Iambica ac duobus dactylis. Extremæ igitur duæ dictiones, hœdilia lupos, pro duobus dactylis poſitæ ſunt: ſed in his tribus ſyllabis, dilia, dactylus eſt pro anapæſto. Nam hœdili, dactylus eſſe debebat, qui eſt antibacchius. Reliquæ tres, à lupos, alterũ dactylum efficere debebant, ſed eſt anapæſtus, propterea quod ultima hic eſt longa. Nuſquam alibi in hoc carminis genere idem Horatius fecit.

¶ Et fide Teia.

Teium Acro ait eſſe oppidum Arcadiæ, Porphyrio autem ex Salluſtio, Paphlagoniæ. Sed Strabo lib. 14. omneſq; alij Geographi Ionum urbem in peninſula ſitam oſtendunt.

ODE XVIII.

¶ Quæ ſubſequitur cæcus amor ſui.
Attollens uacuum plus nimio gloria uerticem.

Ebrietatem tria ſubſequi ait, Philautiam, Superbiam, ac arcanorum proditionem. Quidam pro compoſito attollens, ſimplex legunt, tollens, ac coniunctione, &, præpoſita, exponunt & pro id eſt, ut philautia, hoc eſt, amor ſui ſit gloria plus nimio tollens uacuum uerticem. Poterat etiam coniunctio, &, poni in priori carmine poſt ſui, quod apud Horatium eſt aliquoties, non in hac ſolum, ſed & alijs monoſyllabis.

ODE XX.

Vile potabis] *Vile exponit Porphyrio, pro non uetuſto: atqui ſequentia uerba aliquot annos ſignificant, etiamſi non eſt certum, quando ei datus plauſus ſit in theatro. Deinde nec illud notum, quãdo hãc ſcripſerit Oden Poëta. Quare ego magis probo quod alij exponũt, uile pro modici pretij.*

ODE XXI.

¶ Vos lætam fluuijs & nemorum coma.

Acro, Mancinellus, ac Landinus, & recentiores quidam in accuſandi caſu Comam legunt, cum ſit auferendi caſus, non attendentes coniunctionem &, fruſtra alioqui poſitam, ſi eum ſequemur ordinem, quem illi faciunt. Landinus præterea matres legit pro mares pudendo errore, qui rationem carminis uel ignorauit, uel, quod magis credo, non animaduertit. Coma igitur legendum, ut fluuijs, ab eodem enim participio lætam pendet.

ODE XXIII.

Vitas hinnuleo me ſimilis Chloë.

Vitat legit Mancinellus. Idẽ in Acrone & Porphyrione legitur, ſi codices non ſunt corrupti, quod equi-

quidē ſuſpicor. Sed uitat legendū. Eſt enim apoſtrophe poëtæ ad fugientē puellā, ſecunda, nō tertia perſona, quod ad finē Odes uerbū, deſine, ſatis indicat. ¶ODE XXIIII. ¶Ergo Quintiliū perpetuus ſopor, &c. *Ergo nox indignātis aut dolētis eſt, quare multis uidetur nō eſſe interrogatiue legendū. Porro quod cōtinuo ſubiūgit, uarie torquetur à cōmentatoribus. Ego ſimplicē puto ordinē, Cui parē, quādo unq̃ inueniet pudor et incorrupta fides, iuſtitiæ ſoror, et nuda ueritas. Tria ponit numina, Pudorē Fidē, et Veritatē. Fidē aūt docte ait iuſtitiæ ſororē, qppe quæ iuſtitiæ eſt fundamentū, ut Cic. 1. Offic. li. teſtatur. Præterea hunc Quintil. ſunt q Variū Cremonen. intelligāt, de quo in arte poetica nō ita multū ab fine. Certe Varus ac Varius duo eiuſdē tēporis uiri docti fuere, de quo nō magnopere dubito. Varij multa apud hunc poetā mētio, Vari aūt apud Maro. in Aeglogis, Etiāſi in Mœrin Vir. Seruius eundē eſſe putat. Varū ſuperſtitē Vir. fuiſſe credo, Variū nō itē. quod cū Euſebij traditione propius uerū eſt.* ¶ODE XXVI. ¶Quis ſub arcto Rex gelidæ metuat oræ. *Quis nominatiui eſt caſus, gelidæ aūt oræ genitiui, nō datiui. Loqtur aūt Horat. de tēpore ſuo, quādo male aduerſus German. ac Dacos pugnatū eſt. Notū enim eſt illud Auguſti. Quintili Vare legiōes redde. Et timorē Rom. intelligit, nō ſubditorū regi Scythiæ, ut qdā inſulſe expoſuit, quanq̃ illi ignoſcendū. In pleriſq; enim oſtēdit ſe nihil indicij habere.* ¶Pimplea dulcis.] *Quidā abſq; m in prima ſyllaba legūt, atq Græcus Strab. codex πίμπλεια habet, 9. et 10. lib.*

¶ODE XXVIII. ¶Quamuis clypeo Troiana refixo Tempora teſtatus. *Laertius Diog. li. 8. hunc clypeū apud Brāchidas Cariæ oppido, in Apollinis tēplo fuiſſe memorat. Ouid. aūt 15. lib. Metamor. ait, Cognoui clypeum leuæ geſtamina noſtræ Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis Quāquā eodē in loco quidā agris legunt. Id ego indicaſſe tantū lectori uolui, ut ſi qd certius apud idoneos authores inuenerit, id ſequatur, cū neq; de perſonis cōueniat, in quas Pythagoras mutatus fuiſſe fingitur.* ¶Negligis immeritis nocituram Poſtmodo te natis fraudem cōmittere. *Acro in negligis ſupplet, ſi. in cōmittere, ſcias. Porph. negligis pro facile eſſe putas, extulit: Sed haud ſcio num ullus parens cōmittere uellet, quæ filijs nocitura putaret. Quare lectori hoc quoq; indicādū relinquo. Simplicior eſt Porphyr. expoſitio, coactior Acronis.* ¶ODE XXIX. ¶Non ante deuictis Sabeæ. Regibus. *Acro exponit, Cū nō ſint adhuc debellati, tu nectis iam catenas, quaſi dicat ante deuictos, nectis catenas. Ego puto eū dicere Arabiā Felicem à Rom. nondū bello tentatā.* ¶Quæ tibi uirginū. Sponſo necato barbara ſeruiet. *Mācinellus hæc interrogatiue ac reſponſiue legit, quod mihi diſplicet et de uirgine, & de puero. Et ipſo uerborū cōtextus nō admittit.* ¶Pollicitus meliora tendis. *Porph. ita habet, temnis, pro cōtemnis. At ego ea uerba corrupta puto, legendūq; ad hūc modum: Tendis, pro cōtendis: quod antiqs frequens fuiſſe & Nonius affirmat, & ueterū authoritas comprobat. Certe hoc loco etiā melius cōgruit: ut ſit ſenſus: Tu tēdis mutare libros Pan etij, et Socraticā domū loricis Iberis, pollicitus meliora, hoc eſt, omiſſa Philoſophia, militiā ſumere cōtendis. Atq; ita etiā legit D. Eraſ. in adag. Surſus uerſus ſacr. flu. f. f.* ¶ODE XXX. ¶Et parū comis ſine te iuuētas. *Acro, Aliud eſt, inquit, iuuētas, aliud iuuenta, aliud iuuentus. Iuuenta ætas putatur: Iuuentas ipſum numen: Iuuentus, adoleſcētia. Hæc ille. Quæ q̃ bene ſeruentur apud authores, alijs indicādū relinquo. Hoc unū Grāmatici cōſidererent, cuius declinationis eſſe uelint nomen Iuuentas pro numine: et quo pacto diſcriminemus iuuentā ætatem ab iuuentute, id eſt adoleſcentia, quaſi adoleſcentia non ipſa etiā ſit ætas, niſi quis in Acrone legendū putet, adoleſcentes pro adoleſcentia.* ¶ODE XXXI. ¶Quid dedicatum poſcit Apollinem. *Pro tēplo poſuit, inqt Acro, Apollinē μετωνυμικῶς. Quod et Porph. innuiſſe uidetur, ſed obſcurius. Ego uero puto, epithetō qd tēplo tribuēdū erat, tribuiſſe poëtā Apoll.* ¶ODE XXXII. Dulce lenimen mihi cunq; ſalue. Rite uocanti. *Porphyrio cunq; pro quādocūq; poſitū eſt, inqt, ut ſit, O dulce lenimen mihi quādocūq; te ritē uocanti. hæc ille. quæ uerba uix intelligo. Mācinellus ordinē putat: Salue ô dulce laborū lenimen mihi cunq;, id eſt, quādocunq; rite uocāti, id eſt, apto loco & tempore. Ego puto unū ex carminibus Horatij eſſe quod potuiſſet melius facere, ſi non næuum etiā aliquā do corpori ineſſe placuiſſet. Quod ſi quis cūq; pro uſq;, exponeret, ut 6. Aen. iuuat uſq; morari, fortaſſis nō minus cōmode interpretaretur. Sed nimis ſollicitum in omnibus eſſe uitio datur.* ¶ODE XXXV.

¶Clauos trabaleis, & cuneos manu. Geſtans ahena. *Quidā aiūt trabali clauo infixū; prouerbiū eſſe in eas res, quæ nulla ætatis iniuria ruituræ ſint, ſed māſuræ perſeuerāter. Tu potius uide quæ Deſiderius Eraſ. Rot. ex Cicerone citat in adagio Herculanus nodus. Acro ait ſpecies tormentorū eſſ., quod et ſequētia indicāt Poëtæ uerba. Et Porph. elegāti, inqt, cōceptione hæc inſtrumēta fortunæ accōmodat, ſ. q torquet, et cogit implicatq; res humanas. Lādinus credit eſſe pedicas ligneas. Ego qd amplius dicā nō habeo.*

¶Te

¶ Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno.

Mirum eſt quàm hoc loco & Acro, & Porphyrio philoſophentur de fide, cur rara dicatur, quòd à paucis colatur: deinde etiam panno uelata, quòd pauperes magis fidẽ ſeruent. Ad idem facere pannum, ſub ſordidum uocabulum: Et album, quòd à ſenibus etiam maturius colatur. Adijcit Porphyrio propter honeſtatem fidelitatis album pannum dixiſſe poëtam. Cæterum id magis mirum quãdo exponunt: Nec comitem abnegat ſi aduerſa incidat: quippe quæ ſic etiam fidem ſecum auferat, ut inquit Acro. Porphyrio adijcit etiam hoc dupliciter intelligendum, ut fides illis nec habeatur, nec ſeruetur. Hæc cum lego, ſuſpicor, quod res eſt, iniuria temporum horum uirorum commentarios corruptos. Nam longum eſſet omnia proſequi. Ego Horatium puto non de quauis fide, ſed de uera hic loqui, quæ ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, ut inquit Seneca, nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Vre, inquit, occide, non prodam. Cui Numa Pompilius Solenne inſtituit, ut Liuius lib. 1. deſcribit. Vulgarem autem fidem eſſe, de qua paulo poſt Horatius uulgus infidum, & meretrix retro Periura cedit. Nec eo in loco mutandum, at, in &, ut quidam ſciolus mutare auſus eſt.

ODE XXXVI.

¶ Creſſa nec careat pulchra dies nota.

D. Eraſmus in adagio, Creta notare, ait quoſdam legere, Threſſa nec careat pulchra dies nota, propter uerba Plin. lib. 7, cap. 40, de Thracum moribus: quibus ego planè ſubſcribo.

ODE XXXVII.

In campis niualis
Hæmoniæ

Vel ex hoc loco conijcere licet Acronis commentarium eſſe poſt Porphyrionem coaceruatum. Nam cum ille de Hæmonia parum uel nihil diceret, Acro adiecit ab Hæmo Thraciæ monte, nec hoc contentus, Sed ibi etiam pugnatum eſſe adnectit, nec quando, nec abs quo explicans. Virgilij etiã carmen nihil ad rem faciens ſubijcit. Sed omnium abſurdiſſimum quod conſtructionem confundit, Vt fatale monſtrum (inquit) daret catenis in campis niualis Hæmoniæ. Quaſi Auguſtus Cæſar cum Antonio ac Cleopatra in Thracia, non in Epeiro pugnauerit: quæ Antonius Mancinellus recte, quamuis obiter notauit. Sanè Hæmonia non ab Hæmo monte Thraciæ, ut uoluit Acro, & innuit Porphyrio, ſed ab Hæmone Theſſali parente, à quo poſtea Theſſalia nomen habet, ut ad finem libri 9. refert Strabo, dicta eſt. Theſſalia autem Macedoniæ à meridie eſt, Thracia à ſeptentrione: cui & mons Hæmus à ſeptentrione. Quare non paruus error, ſi Straboni credimus, quæ tantum diſtant, alterum pro altero exponere.

ODE XXXVIII.

¶ Diſplicent nexæ philyra coronæ.] *Angelus Politianus lib. Miſcellaniorũ cap. 72. multa de philyris ac lemniſcis in hunc ediſſerit locum, quem Acro non uidetur intellexiſſe. Mancinellus tamen non neglexit, à Politiano'ne monitus, ignoro. Nam eodem uixiſſe illos tempore notum eſt.*

ANNOTAT. IN I. CARMIN.
FINIS.

IN Q.

IN Q. HORAT. FLACCI LIBER II. CARMINVM HENrici Glareani Poëtæ Lau. Annotationes.

ODE I.

MOtum ex Metello conſule ciuicum. *Acro ait Pollionem rem inchoaſſe periculoſam, à Lentuli & Marcelli conſulatu cœptam, quam altius tamen repetierit à Metello Celere & Afranio Coss. Hæc quidem intelliguntur, ſed quod ſtatim ſubiūgit: ex Metello ideo, quia fuit Syllæ collega. de hoc Metello intelligi non poteſt, qui Celer dictus, cum Afranio Cos. fuit. ſed de Pio. Porphyrio etiam de Celere intelligit, atq; adeò Mancinellus, qui uerbis tamē L. Flori motus, non omnino inepte hæc expoſuit. Quidam de Metello Numidico intelligunt: uidelicet à quo inter Marium ac ipſum primum priuatum eſt ortum odium, quod poſtea inter eundē Marium ac Syllam in publicum uertit. Verum illi nullum tempus diſtinguunt certum, niſi quod à tempore Iugurthini belli, quot uero annis interrogati, reſpondere non poſſunt. Quare diligentius hæc notanda duximus, Bellum inter Cæſarem atq; Pompeium cœpiſſe anno ab urbe condita 706. Metellum autem Numidicum Cos. fuiſſe anno ab condita urbe 645. à quo uerisimilius eſt repetiſſe hiſtoriam Pollionem, quàm uel à Metelli Pij conſulatu, qui fuit anno 674. cum L. Cornelio Sylla: Vel à Metelli Celeris cum Afranio, anno 694. duodecim dūtaxat annis ante initium belli Pompeiani. Porrò in Commentario Acronis paulò poſt etiam hoc corruptum eſt. Craſſus enim, inquit, amicitiarum fœdus ad tempus tenebat: quo mortuo Antonius, Auguſtus, & Lepidus facto Pompeio imperatore colliſi ſunt. Hactenus ille. Quæ uerba ut reſtitui debeant, lectoris iudicio relinquo: non enim magna mihi de hoc authore cura. Multa enim ſimilia in ipſo reperias, ut quæ paulò poſt de alea ſcribit nihil ad rem facientia.*

¶ Mox ubi publicas Res ordinaris.

Porphyrio exponit: Vbi hiſtorias, quæ publicas res continent, ordinaris, id eſt, deſcripſeris. Nec ſecus Acro ac Mancinellus. Ego uero puto uenuſtius intelligi de ipſa rep. quaſi Pollio tantæ authoritatis fuerit, ut ſuo conſilio Remp. tranquillam facere poßit, quippe de quo paulò poſt dicturus eſt, Et conſulenti Pollio Curiæ.

¶ Iuno & deorum quiſquis amicior Afris.

Amphibolon in comparatiuo, amicior. Nam uel ad Iunonem, uel ad populos comparatio fieri poteſt, amicior Afris quàm Romanis, uel, amicior Afris quàm Iuno, quæ Afris maxime amica fuit.

¶ Qui gurges, aut quæ flumina.

Acro ait eſſe Tapinoſin, ſecutusq; eſt eum Mancinellus. Verum ſic gurges pro mari exponeretur. Nam ita eſt in 1. Aeneidos exemplo, quo Acro adducit, Apparent rari nantes in gurgite uaſto. Quorſum igitur noſter Flaccus adderet, quod mare Dauniæ Non decolorauere cædes, ſi Tapinoſis hic eſſet? Ego puto uere poſuiſſe gurgitem, quaſi diceret, Nullam propemodum lacunam eſſe, in quam non aliquid Romani ſanguinis influxerit per hyperbolen.

ODE II.

¶ Redditur Cyri ſolio Phraaten.

Acro exponat de Phraate rege Perſarum, Cyri ut ipſe ait, filio cum de Phraorte Orodis Parthorum regis filio loquatur author Phraorten autem legendum hic puto. Eſt enim hoc re-

gum Medorum nomen, ut Deiocis filij apud Herodotum libro 1. De hoc Phraorte præter Appianum in libro Parthico, à Mancinello non neglecta multa Iuſtinus libro 41. Exemplũ certe eſt cuiuſuis in humilem deiecti ex alto locum, ac deinde rurſus reſtituti. Illud autem, uterq; Pœnus, de imperio intelligo Carthaginenſi, & in Africa, & in Hiſpania etiam alluſum ad utranq; Carthaginem.

¶ Diſſidens plebi numero beatûm
Eximit uirtus.

Et beatûm legi poteſt, & beatorũ, ut ſit uerſus hypermeter. Vel ex hoc loco conijcere licet, qualis coaceruator fuerit uel Acro, uel alius ſub eius (ut diximus) nomine cum ſuo ordine: quem ſecutus eſt Landinus, relicto Porphyrione, ut nihil dicam de nouo quodam annotatore, nuper orto. Sed nomen lubens obticeo.

ODE III.

¶ Et nimium breues
Flores amœnæ ferre iube roſæ.

Acro breuis genitiui caſus eſſe putat, uerum ipſe amœnos legiſſe uidetur, quod non diſplicet: quanquam & hæc lectio bene habet.

¶ Et infima
De gente ſub dio moreris.

Omnes ſub Dio legunt. At Seruius in 12. Aeneidos ſuper hoc Virgilij carmen, Diua deam, ſtagnis quæ fluminibusq; ſonoris Præſidet. uidetur ſub diuo legere, quanquam ea Seruij uerba corruptè in pleriſq; codicibus leguntur: nobis locum indicaſſe lectori, ſatis uiſum eſt.

ODE IIII.

¶ Xanthia Phoceu] *Mancinellus Xanthiæ in genitiuo caſu legit, exponitq; Troianæ. At Porphyrio ad Xanthiam Phoceum hanc Oden ſcriptam teſtatur. Ideoq; Xanthia uocatiui caſus exiſtimandum. Nam & proprium ancillæ huius nomen, Phyllis ſubiungitur. Verum puſillum hoc, ac uix annotatione dignum.*

¶ Cuius octauum trepidauit ætas
Claudere luſtrum.] *Luſtrum pro ſpacio quinq; annorum dixit, ſed improprie, ut uulgus. Nam proprie ea uoce uſus eſt Ode 14. libro 4. Carminum. Fortuna luſtro proſpera tertio. Rurſus improprie Ode 1. libro 4. Carminum.*

ODE VI.

In hac Ode multa ſunt in Acronis commentario corrupta: ipſiúsne authoris culpa an librariorum, iniuriaúe temporum, non facile pronunciauerim. Primum cum dicit fateri Horatiũ Septimio tanta gratiæ neceßitudine aſtrictum, ut ſi uelit, ad ultimas mundi nationes ire ſe cum eo promittat poſſe: cum poëta contrarium aſſeueret, Septimium cum Horatio iturum, ſi Horatius poſcat. Deinde quod Cantabros gentem putat nondũ uictam, quam ego uictam puto tunc recens, ſed nondum ſuetam iuga imperij Romani ferri. Deniq; de Maura unde, quod inquit, propter Africanam addidit Maura, quia utraq; Libya dicitur: non bene intelligitur ſed Mauram (ut ego puto) ob uicinitatem dixit, ut Perſas pro Parthis, & ſimilia multa apud poëtas. Quod ſi legeretur in Acrone: pro Africana dixit Maura: id certe intelligeretur. Porphyrio de Cantabris, eiuſdem cum Acrone eſt opinionis. Cæterum pellitas oues dixiſſe Horatium idẽ ait, quod Tarẽtinæ oues pellibus teguntur. Id corruptum puto, niſi Porphyrio crediderit eſſe aliquas oues abſque pellibus.

¶ Et amicus Aulon.

Acro Virgilij carmen ex 3. Aeneidos allegat, Aulonisq; arces, & nauifragum Scylaceum. Seruius autem eodem in loco hunc Horatij locum allegat, ut mihi ueriſimile fiat Aulonis apud Virgilium

Virgilium legendum, non Caulonis. De eodē monte loquuntur. Neq; Seruius tam indoctus fuit, ut ignorarit Caulon hoc in loco carmē non ſuſcipere. Sed iudicet lector. Plinius enim Caulonis oppidi meminit libro tertio capite 10. & Strabo libro 6. ait Cauloniam poſt Sagram olim Auloniam nominatam.

ODE VII.

Ad Pompeium hæc eſt Ode, non ad Pompiliū, ut male in quibuſdam tum Acronis, tum Porphyrionis codicibus legitur. Mancinellus dubitare uiſus eſt: inclinat tamen eo, ut Pompei malit legere, propter carmen. Si enim, inquit, Pompili meum legas, erit Trochæus ſecundo loco, extra carminis uſum. Imò uero ego miror aliquem eſſe qui hæc inculcare doctis audeat. Hoc etiam in eadem Ode lectori perpendendū, quod & Acro & Porphyrio aiunt, Veneris iactum numerum habere tricenarium, nam ego ſanè non intelligo.

ODE IX.

Acro ait Valgium fuiſſe conſularem, quod ego uix credo, etiamſi hoc idem Porphyrio adferat, quanquam conſularis dicitur etiam qui non fuerit Cōs. ſed dignus conſulatu, ut ſuprà quoque diximus. Fieri etiam potuit, ut alicui fuerit ſubrogatus. Eſt autem Au. Valgij mentio in 6. libro Commentar. de bello ciuili.

¶ At non ter æuo functus.

Elegans eſt Neſtoris periphraſis. Vnam autem ætatem (inquit Acro) triginta annos ponebant. Herodotus autem libro 2. ubi de ſacerdote Vulcani, qui Aegyptijs Sethon dicitur, in centum annis tres ponit ætates. Qua ſupputatione triginta tres anni, ac menſes quatuor uenirent in unam ætatem. Si Ouidium audire uolumus, libro 12. Metamorph. ætas erit centum annorum. Veriſimile eſt quod Acro ait: & fortaßis hoc ad Saturni motum ſupputatum.

¶ Medumq; flumen.

De Araxe, Tigri, & Euphrate intelligi poteſt. Quanquam ego de Araxe & Euphrate malim. In Acronis commētario Euphrates Indorum dicitur flumen, ſed corrupto ut puto codice. Porrò quod de Gelonis ait, longè ſanè nomen petitum, cum Romani ultra Albim fluuium nihil habuerint. Geloni autem Budinis uicini, ut libro quarto. Herodotus aſſerit, inter Sarmatas enumerentur, non ultra Albim modo, ſed etiam Viſtulam emoti.

ODE XI.

¶ Hadria diuiſus obiecto.

Scythen pro Daco poſuit, inter quem & Italiam, Hadriaticum mare interiacet. Eſt autem id conſuetum non huic modo poëtæ, ſed omnibus alijs. Ita paulò ſuperius de Gelonis etiam dixit. Acro autem ait: figurate. Hadria genere neutro protulit. Certe maſculino potius dixerim, ut apud Lucanum libro quinto. Sonat Ionio uagus Hadria ponto. In Porphyrione uerò pro his uerbis: interfuſo mari nobis remoto, legam interfuſo mari à nobis remotus: ut de Dacis loquatur, à nobis mari interluente ſemotis. Ideoq; minus eos timendos.

ODE XII.

¶ Me dulcis dominæ muſa Liciniæ.

Ci ſyllabam in maſculino antea corripuit: Rectius uiues Licini: hic in fœminio produxit. Quod ideo admonemus, ut appareat non rectè de hoc nomine præcepiſſe, qui ſyllabarum rationem noſtra ætate ſcripſerunt: de quibuſdam loquor. Deinde, in dulcis, manifeſta amphibologia dulcisúe muſa, an muſa dominæ dulcis: Denique an dulcis cantus, pro dulceis, ut fit ſæpe. Porrò Acro, Licinia, inquit, aut uxor Mecœnatis, aut ipſius Horatij amica. Mihi uero ineptum uidetur de Mecœnatis uxore hoc intelligere. Quis enim probam mulierem ita laudarit?

ODE XIII.

Acro ſtatim ab initio ita facit ordinẽ: Arbor, ille quicunq; produxit te primum, in nepotum perniciem, & obprobrium pagi poſuit. Ego autem ita puto ordinem eſſe: O arbos quicunque te primum produxit, ille poſuit te, & nefaſto die, & ſacrilega manu, in nepotum perniciem, obprobriumq; pagi, ut etiam uoluntas eius mala exprimatur, quemadmodũ ſequẽtia indicant.

¶ Nauita Boſphorum.
Pœnus perhorreſcit.]

Porphyrio cõiungit his uerbis quod præcedit, in horas, quaſi diceret, In horas, hoc eſt, non ſemper, ſed tum, cum periculis proximus ſit, hominem periculũ timere. Quod autem nauitam Pœnum ait, facit propter diſtantiam: nam ideo Pœnus magis horreſcit. Græci Βοσπορον ſcribũt, nõ Βόσφορον, à bouis tranſitu, quaſi tam anguſtũ mare, & uadoſum, ut bos tranare queat.

ODE XIIII.

¶ Non ſi trecenis quotquot eunt dies.

Acro tricenis exponit per menſes ſingulos, id eſt, quotidie, ad tricenos menſis dies referens, ſed id inepte, cum carmen tricenis nullo pacto admittat: ſed trecenis per e, cuius prima eſt breuis, quæ in tricenis longa, quemadmodum in triginta, ut teſtatur Laurentius Valla, literarum optimarum uere princeps.

¶ Tinguet pauimentum ſuperbo.

Et Acro, & Porphyrio exponunt ſuperbo pro ipſe ſuperbus: alij pro optimo, & nobili uino, quod & mihi placet. Cæterum potatorem per hyperbolen ait ita prodigum, ut multum uini potando, quemadmodum fit apud bibones, in terram fundatur: quod ob ineptam cuiuſdam annotatoris expoſitionẽ dicimus, qui in hũc poëtã adeo ineptiuit, ut indignus uideatur uenia.

ODE XV.

¶ Vndique latius Extenta uiſentur Lucrino.

Et Acro & Porphyrio exponunt, non latius extenta, ſed latius uiſentur. At alijs contrarium uidetur, quibus lubens ego ſubſcribo. Puto enim poëticam eſſe hyperbolen: quaſi dicat: Piſcinæ latiores nunc inſtituuntur, quam ſit lacus Lucrinus.

¶ tum uiolaria, &
Myrtus, & omnis copia narium.]

Legendum, tum uiolaria, Myrtusq;, & omnis copia narium. Alioqui Trochæus fuerit primo loco: quem hoc carmen hoc certe uerſu non ſuſcipit.

¶ Nulla decempedis
Metata priuatis, opacam
Porticus excipiebat Arcton.

Dicere uult, priſcis Romanis non fuiſſe, ut noſtri ſeculi hominibus, porticus, quæ ſeptentrioni eſſent expoſitæ, atq; ita Solis minime obnoxij caloribus. Itaq; excipiebat Arcton, exponendum eſt, expoſita erat ſeptentrioni, Acronis uerba mirum quàm hoc obſcurè exponunt. Nec quiſquam ſenſus ex illis elici poteſt. Domos autem quæ ſeptentrioni ac ortui erant expoſitæ, non ob umbram modo amabant, ſed etiam ob ſanitatem. In Porphyrionis autem commentario legendum, ædificans decempedis porticum, non decempedum. Hoc corruptum erat uel temporum iniuria, uel ab aliquo ſciolo, ut fieri ſolet. Ideoq; annotatione dignũ in bono authore.

ODE XVI.

¶ Nec leueis ſomnos timor aut cupido.
Sordibus aufert.

Cupidinem hic non puto, inquit Porphyrio, pro amore poſuiſſe, ſed pro cupiditate, quare uirorum maſculino eum genere cupidinem dixiſſe, cum hac ſignificatiõe hæc cupiditas dicatur.

Hæc

Hæc ille. Imò ego miror an uſquam apud Horatium aliter, quàm genere maſculino cupidinem inuenerit. Fieri autem poteſt, ut hoc quoque Porphyrioni aſſutum ſit, quemadmodum ſæpe alia aliâs.

¶ Lætus in præſens animus.

Laurentius Valla libro quarto Elegantiarum exponit in præſens, id eſt, in præſentiarum, quod aduerbium nuſquã apud ueteres reperias. Quamuis etiam Perottus, atque adeò noſtra ætas ſæpe utatur. Porrò quod Acron proximo uerſu exponit. Tibi amara, diſplicet ac nimis coactum uidetur; cum in genere dictum ſit.

ODE XVII.

¶ Vtrunque noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum.

Seruius in primo Georgicorum ad illud Vergilij: Qua locus Erigonen inter Chelasq; ſequentes Pãditur: ita ait, Aegyptij duodecim ponunt ſigna. Chaldæi undecim. Nam Scorpium & Libram pro uno accipiunt. Chelæ enim Scorpij faciunt Libram. Hæc illæ. Ita hoc loco, Flaccus noſter Libram & Scorpium pro uno horoſcopo uſurpat, quanquam Scorpionem eius horoſcopi uiolentiorem partem, Capricornum uero alterum horoſcopum, ideoq; ab ipſo adiectum Vtrunq;: quod ideo admonemus, ne quis emendet utcunq; pro utrunq;, ut quidam fecit. Quod autem Acro, atq; eum ſecutus Mancinellus, horæ, dicat eſſe datiui caſus, cum ſit genitiui, lectori iudicandum relinquo, nam ego, ut ingenue fatear, horum ſubtilitates non intelligo: ſicut nec planè quæ in Acronẽ pauló antè præcedunt uerba.

ODE XVIII.

Hoc genus carminis in præſenti Ode recte Acro docuit: quod ideo admonemus, quòd in Aldico codice hoc corruptum eſt, quem noſtra ætate ferè librarij abſque iudicio libros excudentes ſecuti ſunt. Cæterum marmora ex Hymetto monte exciſa, Acro Thebaica dicta aſſerit, Porphyrio Achaica. Strabo meminit eorum libro nono, ſed abſque cognomine.

ANNOTAT. IN II. CARMIN.
FINIS.

IN Q. HORAT. FLACCI LIB. III. CARMINVM HENrici Glareani Poëtæ Lau. Annotationes.

ODE I.

SOmnus agreſtium Lenis uirorum. *Ordo eſt, inquit Acro, Lenis ſomnus agreſtium uirorum non faſtidit humiles domos, & umbroſam ripam, & non faſtidit deſiderantem quod ſatis eſt. Hæc ille. In quibus bene habent quæ præcedunt, at quod aſſutum eſt, male habet: nam in Ode ipſa diſtinguendum eſt ante, Deſiderantem, neque ea cõnectenda ſunt ſuperioribus. Ad idem pertinet, quod paulo poſt ſubnectit idem Acro, Hic autem conuertenda eſt oratio (inquit) ut tumultuoſum mare, & ſæuus impetus cadentis arcturi, aut orientis hœdi non ſolicitat ſomnũ, & cætera ſimilia, non ad ſomnum hoc referendum, ſed ad Deſiderantem. Hæc ille. At dicet*

aliquis, nemo in hoc Acronẽ ſequitur. Video, ſed cur huius Acronis authoritas mihi obijcitur? qui manifeſte tot erroribus conuincitur, quem quidam etiam Porphyrioni præferunt. Sed ſuſpicor uerum Acronis commentarium alicubi latitare, & nobis relictas eius palcas in noſtris codicibus.

¶ Quod ſi dolentem nec Phrygius lapis.

Per Phrygium lapidem & Acro, & Porphyrio Synadicum marmor intelligũt, ab urbe Synada Phrygiæ. Cuius urbis Strabo lib. 12. meminit, nõ ita lõge à fine: meminit & Ptol. At Plinius lib. 36. cap. 19. aliter de eo lapide ſentire uidetur, ad finẽ prorſus eius capitis, quod lectori indicare duntaxat uolui, ac ipſum ſuo relinquere iudicio, ut in alijs pleriſq; facimus.

ODE II.

¶ Mors & fugacem perſequitur uirum.

Fugacem, inquit Acro, qui fugat, agentis eſt, & non patientis. Hic uide ſtudioſe lector diſcrimen inter Acronem ac Porphyrionem: nam quæ iam poſuimus uerba Acronis ſunt, nihil ſanè ad rem: fugax enim dicitur non qui fugat, ſed qui facile propter timiditatem fugit. At quæ continue ſubiungit idem Acro, oſtendit eos magis periclitari qui fugiunt. Hæc uerba bene habent, ſed ex Porphyrione uidentur ſublecta.

ODE III.

¶ Caſtæq; damnatum Mineruæ.

Si Damnatum rectè legitur, manifeſte Horatius Ilion genere neutro profert, ut Virgilius. Homerus nunquam, niſi Iliados 15. non ita longe ab initio ἐς τόκ᾽ ἄχαιοι ἴλιον αἰπὺ ἕλοιεν. Id tamen carmen notatum eſt, tanquam οὐ γνήσιον. Sed & in Horatio fortaßis legendũ damnatam, non damnatum. quod equidem magis crediderim, ſicut Ode 9. libro 4. Non ſemel Ilios uexata.

¶ Bellum reſedit protinus.

Protinus, inquit Acro, id eſt, dehinc, ut Virgilius: Mos erat Heſperio in Latio, quem protinus urbes Albanæ coluere ſacrum. Placet hæc expoſitio, ſed oportebat, tunc, diſtinguere ante protinus, quod & ſonantius fit propter duas, quæ ſequuntur, copulas.

¶ Omne ſacrum rapiente dextra.

Non Romanorum ſcilicet dextra (inquit Porphyrio) ſed deorum, qui cogũt aurum in uſus Romanos. Hæc ille. Quæ uerba ego planè non intelligo: Fieri autem poteſt, ut ex Acronis aſſumentis in Porphyrionis commentarium uenerint. Ego ſenſum authoris eſſe puto: Roma fortior ut ſpernat aurum, quàm ita cogat in humanos uſus, ut ne ſacris quidem parcatur, quemadmodum ſæpe fieri ſolet, ſacro illo auri amore. Obiter etiam notandum in hac Ode apotheoſin eſſe Romuli, cum obliqua purgatione impietatis Romanorum in Ilium nuper perfidia Fimbriæ euerſam. Meminit Florus libro 83. in Epitome. ubi C. Fimbria dicitur: In Porphyrionis commentario Flauius, ſi codex non fallit. Hæc pro totius Ode ſenſu dicenda duximus. Nam commentatores prima quæq; explicant, ut de uiro iuſto, omittentes poetæ propoſitum.

ODE IIII.

¶ Deſcende cœlo, & dic age tibia.

Encomium eſt muſarum ſtudijq; poetices totam per Oden, deinde quantum ingenium uiribus corporis præpolleat (id quoq; ad omnium ſtudiorum humaniorum laudem attinet) exemplis oſtenditur. Porrò de multis hac in Ode cum alijs diſſentimus, præcipue uero cum Acrone. Primum quidem, cum inquit: Deſcende cœlo, id eſt, Deſine loqui cum dijs, id ita etiam alij expoſuerunt. quanquam ſimpliciter de Muſis intelligi poteſt, ut è cœlo influant. Verum cum idem ait, Tibia deſcende cœlo, hoc prorſus inepte ponit. Nam tibia ablatiui eſt caſus, Vt & uoce & fidibus. Nec hoc mihi placet, quod, auditis, ad Calliopen refert, cum ad ſodales loquetur,

retur, ut ipſe etiam Acro paulò poſt uelut ſui oblitus, refert. Velut interrogans (inquit) ſodales ſuos dixit: An me ludit amabilis inſania? Quod uero lucos Elyſij idem Acro intellexerit, id ſanè miror, mihi minime uerisſimile uidetur. Tolerabilius erat, quod Acherontiam Apuliæ ciuitatem facit, cum Porphyrio Lucaniæ dicat eſſe. Et Plinius Acherontem fluuium in eadem ponat Lucania. Nam Venuſiam confinio erat duorum populorum. Vnde & libro ſecundo Sermonum ipſe de ſe dicturus eſt: ſequor hunc, Lucanus an Appulus anceps. Nam Venuſius arat finem ſub utrunq; colonus. Idem de Ferento dicimus. Porrò idem Acro ubi paulò poſt inquit: Ordo: Camœnæ, ego ueſter infans animoſus, non ſine Dijs, diſtinguendum puto poſt infans, ne ſequentibus coniungendum uerbis. Sed hoc puſillum.

¶ Nec Sicula Palinurus unda.

Palinurus, idem Acro inquit, Promontorium eſt Siciliæ. Hoc apud neminem inuenio authorem, ſed omnes Lucaniæ fatentur promontorium: quod admonendum duxi, ſi fortaſſe librariorum culpa hoc irrepſerit.

¶ Vtcunque mecum uos eritis.

Vtcunq; pro ubicunq; exponit Porphyrio, ac poſt eum Acro. Verum exempla Virgilij, Ouidijq;, ut ad rem faciant non uideo, etiamſi hanc expoſitionem hoc in loco Horatij non reijcio. Quidam utcunq; expoſuere pro quandocunq;.

¶ Et arenteis arenas
Littoris Aſſyrij uiator.

Arenteis (idem inquit Acro) id eſt, calentes. In Aſſyria enim regione Perſarum uehementior eſt Sol. Hæc ille. Ego magis credo Aſſyriam pro Syria dixiſſe, ut ſæpius alibi: nempe ſuperioris libro Ode 11. Aſſyriaq; nardo. quod & Acro, & Porphyrio eodem loco fatentur.

¶ Vos Cæſarem altum, militia ſimul
Feſſas.]

Ordo eſt (inquit Acro) uos recreatis Pierio antro Cæſarem altum militia. Hæc ille. At ego malim ante militia diſtinguere, ut ſit ſenſus, militia feſſas: Niſi quis ita à poëta dictum putet, ut ad utrunque referri queat, ex τῶν μέσων numero. Altum militia, & feſſas militia, ut quidam etiam expoſuerunt.

¶ Vos lene conſilium.

Duæ breues ſyllabæ in pentemimere pro una longa, Vos lene conſilium. Sicut Ode 6. paulò poſt, uerſu ſexto. Sed id admodum raro.

¶ Qui rore puro Caſtaliæ lauit Crines ſolutos

Caſtalie fons Lyciæ (inquit Acro) ubi Apollo armentum dicitur paviſſe. Hæc ille. Quæ ſi ab ipſo authore ſcripta ſunt, ne ille egregiè inſipiens eſt. Quid porrò ego ſuſpicer, dicere ſuperſedeo. Paulò poſt ad illud poetæ, Vis Conſili expers mole ruit ſua: ex Porphyrione ait: generalis eſt ſententia, ſed ſpecialiter pertinens ad Gigantes, ut quidam codices pro ſed habent nec, haud dubiè librariorum errore.

ODE V.

Vel moriendum, uel uincendum bellatori ſcribit, exemplo M. Attilij Reguli, cuius concionantis uerba hic ponit, atque ipſius uiri ingens Encomium.

¶ Pro Curia, inuerſiq; mores.

Inuerſos autem dixit mores (idem inquit Acro) hoſtium, quia uictores erant, non quod iam non eſſent ſub Romanorum iugo poſiti. Hæc ille. Primum haudquaquam hoſtium ad mores cõnectẽdum, ſed ad ſocerorum. Deinde quæ in eiuſdem commẽtario ſequuntur uerba, à me non admodum probantur, atq; adeò ea corrupta puto Porphyrio rectè hæc extulit.

¶ Si non periret immiſerabilis. Captiua pubes.]

Hoc genus carminis in cæſura Penthemimeri perpetuo habet longam apud hunc poëtam ſyllabam, idq́; ſtudioſe, imò propemodum religioſe obſeruaſſe uidetur. Quare ego perirent legam. nota eſt figura. Pars in fruſta ſecant.

¶ Vidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero.

Mirum uero in Acronis Porphyrioniſq; commentarijs hæc uerba de Romanis militibus expoſita, ſequentia autem de Carthaginenſibus: Secutosq́; hos & Mancinellum, ac Landinum, cum totus hic locus de Carthaginenſibus intelligendus, ocioſis ac ſecuris de omni hoſte, ut recte Badius in hunc poëtam annotauit, quem non priuandum hac debita laude uolui.

¶ Sic pugnat extricata denſis.
Ceruia plagis.

Si legerimus ſic, coniungenda ſunt hæc uerba ſuperioribus: Si autem, ſi, poſterioribus annectemus. In Acrone ambiguam reperias expoſitionem. Et paulò poſt.

¶ Hic unde uitam ſumeret inſcius.

Idem Acro exponit, Hic, in bello, ut hic ſit aduerbium, cum uideatur potius pronomē. Illud non minus ineptum, quam puerile, quod exponit.

¶ Vt capitis minor.] *id eſt, ut inſanus. Minoratio enim cerebri ἀνοίαν facit. Quæ ridicula ſiue Acronis, ſiue cuiuſdam alterius ineptientis ſint, non opus eſt refellere. cum triplex illa capitis imminutio omnibus ſit nota.*

ODE VI.

Querela eſt poëtæ in corruptos ſui ſeculi mores, quorum cauſam ait adulteria eſſe.

¶ Hinc omne principium,

Pro ſyllaba longa, quæ cæſuram facere debebat, poëta ponit duas breues, quod bis feciſſe inuenitur in hoc genere carminis. Mancinellus non recte putat i elidi ſcandendo. Sed hic operæ pretium eſt notare quæ in commētario ſint Acronis: Namquæ uerba Porphyrio ad primum carmen primæ ſtrophes huius Odes ponit & apte & uenuſte, eadem Acro in ſuum commentarium ſubiegit, huius carminis ſecundæ ſtrophes annectens, nihil ſanè propoſito congruentia.

¶ Infecit æquor ſanguine Punico.

Luctatium (inquit idem Acro) ſignificat, qui nauali bello apud Siciliam cum Hānibale multa cæde Pœnorum pugnauit. Hæc ille. Quidam emendare hoc uolentes, pro Hannibale ſubſtituerunt Hamilcarem. Sed ex Polybio libro primo patet Hannone reſtituendum. Hamilcar enim terra bellabat, Hanno mari. Verum ut id librariorum uitio factum eſſe concedamus, ita quod ſtatim ſubnectit idem, nō uidetur codicum errore ſcriptum. Pyrrhus, inquit, Epirotarum rex Antiochum auxilio adiuuās, uictus eſt à Romanis, cum ipſo Antiocho rege Syriæ. Hic mire hiſtoriam confudit Acro, cum Pyrrhi bellum cētum propè annis præceſſerit Antiochi bellum.

¶ Sabellis docta ligonibus

Sabinis aut Marſis idem Acro exponit. Hoc prius facile concedam: nam & Seruius in tertium Georgicon ad illud Vergilij: Denteſq́; Sabellicus exacuit ſus: exponit Sabinis: quanquam ex Plinio libro tertio capite duodecimo. Samniticus malim, Sed fortaſsis ideo hoc admittitur, quod Samnites à Sabinis originem habere dicūtur. Verum illud alterum de Marſis non uideo quare addiderit Acro. de hoc fine Epodon latius diſſeremus.

ODE VII.

¶ Thyna merce beatum.

Plinius libro quinto capite uiceſimoſeptimo inter Ciliciæ oppida & Thyni meminit: At ſæpe aliâs Thynorum cum in Aſia tum in Europa ad Pontum Euxinum mentio eſt. Ad idem Strabo, atque ita Commentarij.

¶ Ille

¶ Ille notis actus ad Oricum.

Ciuitas Ciliciæ inquit Acro, Inſignis lapſus ſi non accuſabimus codicem. Hoc etiam hac in Ode conſiderandum lectori, quare hic fauonij mentio fiat, cum is, ſiue ex Sicilia, ſiue ex Ponto nauiganti Romam, contrarius tamen flat ab occidente in orientem. Aut ergo Zephyrum pro quouis uento poſuiſſe dicetur, uel potius zephyri mentionem feciſſe, non quod proſper ſit nauigantibus ab oriente in occidentem, ſed quod eius clementi flatu mare aperiatur, ſub initium ueris, quo uidelicet Gygen rediturum ait poëta. Quod Virgil. ab initio Georgicon primo ſcribit: Vere nouo gelidus canis cum montibus humor Liquitur, & zephyro putris ſe gleba reſoluit.

ODE VIII.

Calēdis Martijs Matronalia dicebātur (inquit Acro) eo quod mariti pro cōſeruatione coniugij ſupplicabant. Et erat dies proprie feſtus matronis. Hæc ille, quæ uerba ab initio & fine placent, in medio corrupta ſuſpicor. Nam ſi mariti ſupplicabant, quomodo matronalia erant?

¶ Docte ſermonis utriuſque linguæ.

Omnes quotquot nos uidimus codices ita habent. At Donatus in Eunucho Terent. ad illud Solertem dabo legit, Docte ſermones utriuſq; linguæ: & ſanè Horatius nuſquam Tribrachyn tertio Sapphici carminis loco ponit, quare ſermones legendum, non ſermonis.

¶ Corticem aſtrictum pice dimouebit.

Quæ hoc in loco in Porphyrionis commentario leguntur de Corticem pro Cortici, & ſequentia aliquot uerba, ab aliquo nebulone aſſuta ſunt, ut facile uidere eſt ex uerborum ordine quæ inuerſa leguntur. Mancinellus ſatis recte hunc locum expoſuit. Porphyrio mihi defendendus erat:

¶ Conſule Tullo.

Hic libuit ridere Annotatorem noſtrum, qui longa præmiſſa præfatione, ut ſolet ubiq;, tandem huc deuenit, ut nos ſyneresim, qualis figura ſit, edoceat, neq; ullis alijs exemplis, quàm Virgilianis, magna grauitate, ſed longe maiore ſcilicet iudicio. Hic etiam aſſerit Conſule Tullio legendum, non Tullo, ea credo motus ratione, quod nullum Cos. Romanum putarit cognomine Tulli, ſed ad unum Ciceronem Tullium reſpiciendum, Cum autem homo ille bellus, ne unum quidem uerbum aut oſtendat aut de Coss. narret, aut quare hoc oporteat κατὰ συναίρεσιν legi, probet. Tullo bene legitur. Fuit enim L. Iulius Tullus Cos. proximo ante natum Horatium anno, uti ex Salluſtij bello Catali. manifeſtum eſt. Quanquam eum L. Volcatium Tullum à Cicerone in oratione pro Sylla uocatum ſcribit Riuius. Ipſe poëta poſtea Ode 21. cum uetuſtum uinum innuere uellet, unum annum poſt hunc nominauit, Et Ode 14. uetuſtius à tempore Sparthaci aliquot annis ante Horatij natalem. Quod ideo admonendum duxi, ne quis putet nimium uetuſtū me hoc uinum facere. Deinde ut lector uideret quāto iudicio nunc quidā emendent libros. Quod ſi mihi liceret ad eandem formam in authores nugamenta colligere, haud magno negotio in unum Horatium Iliade maiorem annotationum librum ſcriberem. Tolerabilius erat quod de parte pro parte ad finem huius Odes annotauit idem: cui & nos ſubſcribimus.

ODE IX.

ἀμοιβαῖον carmen eſt, cuius natura eſt, ut proceſſu creſcat.

¶ Me nunc Threſſa Chloe regit.

Creſſa (inquit idem) Thracia: quod ego etiam à librarijs corruptum putaſſem, niſi ſubiunxiſſet Virgilij carmen lib. quinto Aeneid. Creſſa genus Pholoë, geminiq; ſub ubere nati. Quare Acronis errorem puto, qui Creſſam ac Threſſam non diſtinxit. Nam ſi Creſſa legit, quare expoſuit Thracia? Si Threſſa, quorſum attinebat Virgilij exemplum? niſi quis in Virgil. quoq;

Threſſa

Threſſa legendum exiſtimet, quod ego ut non ſuaſerim author, ita neutiquam negauerim. Eadem difficultas eſt Ode 36. libro 1.

¶ Me torret face mutua.

Idem Acro ex perſona Lydiæ reliqua eſſe dicta uſq; ad finem putat. Quare ipſum legiſſe puto, quod pro quid, & enunciatiue, non interrogatiue quatuor hos uerſus, quod mihi non probatur.

ODE X.

¶ Extremum Tanaim ſi biberes Lyce.

Tanais inquit Acro, fluuius Scythiæ, qui & Danubius. Vel ex hoc item loco perſpicere licet, qui in perſpicacis iudicij fuerit Acro. Si non iniuria temporis potius in culpa eſt, ut quidam putant. Nam cum Porphyrionis uerbis addit, continuo declarat ſe nihil ſcire: Fluuium Scythiæ Tanaim dixit Porphyrio. His uerbis Acro aſſuit qui & Danubius. Cæterum ab initio huius Odes hunc ſenſum eſſe puto: O Lyce ſi barbara eſſes, ut apud Tanaim nata, & nupta, ſæuo, id eſt, barbaro uiro, ut zelotypo ac agreſti. non tamen mihi talia faceres, quæ nupta es uiro Romano, ipſa ex Tyrrheno parente nata. Acro illud, Sæuo nupta uiro, exponit, id eſt, ſi in captiuitate eſſes coniuncta ſæuo uiro, debebas meo ſuccurrere amori: quaſi captiuæ hoc liceret.

¶ Ne currente retro funis eat rota.

Dominam rotæ (idem inquit) fortunam dixit, id eſt, ne uolubilitate rotæ & tu amans contēnaris, & ita in flexu rotæ lædaris ſicut equus à conſueta uelocitate deficiens conſueuit. Quæ uerba ego planè quid ſibi uelint non intelligo. Puto autem in uerbis poëtæ metaphoram eſſe, à puteis, è quibus aquæ urna ac fune trahuntur.

¶ Nec rigida mollior æſculo.] *Hæc uerba ad ſuperiora cōſtruit Acro, ut omnibus ſubnectat, ſupplicibus tuis parcas, Porphyrio aūt, Cætera, inquit, per parentheſim illata ſunt. Quanquam & ſis hic intelligit Acro. Badius es intelligit, ſed ad Acronis ordinem. Porphyrio hæc uerba (ſupplicibus tuis parcas) legit in parentheſi, quod placet.*

ODE XI.

¶ Tuq; teſtudo reſonare ſeptem
Callida neruis.

Macrobius libro primo Saturnalium ſcribit Apollinis lyram ſeptem chordarum fuiſſe, per quas tot cœleſtium Sphærarum motus præſtet intelligere: dicere uult ſeptem Planetarū motus: quanquam ea ratio frigida eſt. Si enim octo neruos dixiſſet poëta, hic tam ſubtilis ſpeculator continuo ſubiūxiſſet per eos tot cœleſtium ſphærarū motus intelligi. Sunt enim octo apud omnes. Rurſus ſi nouē chordas nominaſſet poëta, octo haud dubie hic dixiſſet motus eſſe, atq; adeò totidem ex illis ſonos, Nonum autem intelligi oportere conflatam ex his octo phtongis ſymphoniā: ut de Muſis quidam non temere philoſophantur, ac nonā ideo dictam Calliopen. Eadem eſt Ciceronis in Somnio Scipionis tractatio: quæ me non multū moratur: ſed multo minus Macrobij portētoſæ ille magnitudinis cōmentarius. Ad idem pertinet quod Diodorus ait Mercurium lyræ repertorem fuiſſe, atq; eam tribus inſtituiſſe chordis, inſtar trium anni tēporum, Treis item uoces deſumptas grauem ab Hyeme, acutā ab Aeſtate, à Vere mediam, magna iniuria Autūni, qui hic indigniſſime plenus fructibus exulat. Alij Orpheū quatuor chordis lyrā inſtituiſſe tradunt, uel ad eadē anni tēpora, ut iniuria affectus Autumnus, poſtliminio rediret: Vel ad quatuor elemēta. Id enim quidā docent. Mirum uero, quod non potius ad quatuor mundi cardines: ita enim firmiores ac lōgiores puto futuras fuiſſe chordas. Longū eſſet referre quis chordam quintā, quis ſextam, ſeptimamq; adiecerit, deinceps, ut ad decimam quintam uſq; deuentum. Quid enim fructus ex his lector percipit? Pudet planè quoties ea apud doctos lego tā indocte, atq; abſq; omni tractata iudicio, cū διὰ πασῶν maximū in muſicis ſiſtema

aquæ

áque in Trichordo haberi queat, atq; in Cithara multarum chordarum, tametſi ita cedere arſi ac theſi non poteſt, ut cithara. Verum hæc omnia nihil ad rem, ſed effugia ſunt noſtræ ignorantiæ, quæ nimium fœcunda eſt quoties hæret. At qui hoc explicandum erat, quare toties apud authores mentio ſit ſeptem chordarum, quidq; per has intelligi oporteat: quemadmodum apud Homerum ſecundo hymno qui eſt ad Mercurium: ἑπτὰ δὲ συμφώνους ὀΐων ἐτανύσσατο χορδάς.

Et apud Virgilium in Alexi

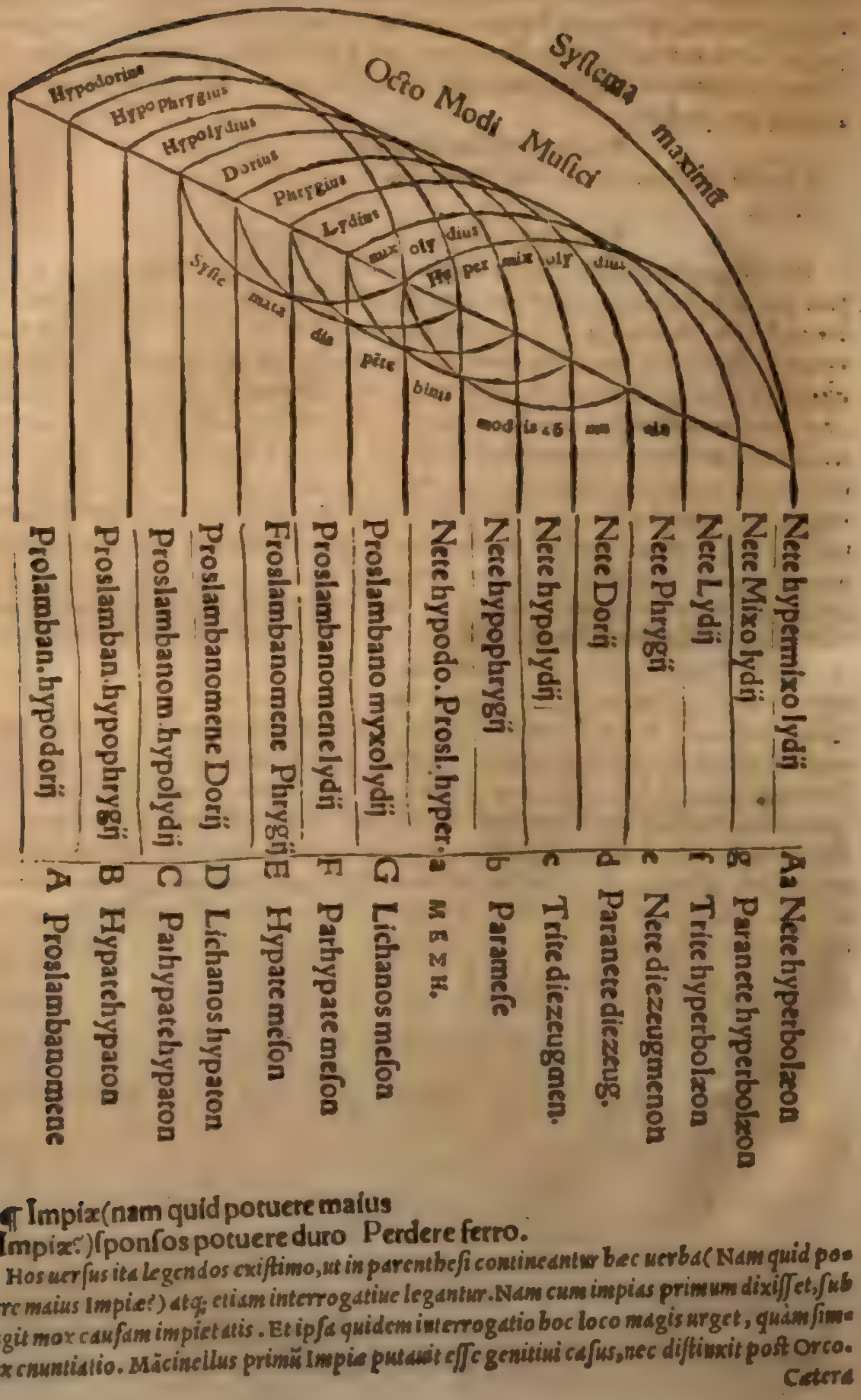
Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula

Et Aeneidos ſexto:

Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina uocum: Et hic: Septem Callida neruis. Et ſi qua ſunt apud alios loca alia, ut planè ſunt apud Claßicos quàm plurima. Quid hic ad noſtri authoris ſenſum eruendum facit, quam quiſq; chordam adiecerit, enarrare? aut ſeptem planetarum numerum recenſere uelut rem nulli notam? Cum interea lectoris mens non minus dubia quam antea, hæreat? Non nunc dicam quod ſæpe mecum ingemiſco, hic Matheſeos partem, de qua tantum apud priſcos cautum fuit, adeò negligi, ut inter eximie doctos uix unus aut alter ne dicam adhibere uelit manum, imò uerius qui poßit. Sed nunc querelarum ſatis eſt: rem ipſam aggrediemur. Ego per ſeptem ſiue chordas, ſiue neruos, ſiue cicutas, ſiue diſcrimina uocum, intelligo ſeptem illas Diapaſon ſpecies, quos & Modos & tropos priſci, noſtra uero ætas non ſatis apte Tonos nominat, qui non minus in trichordo Mercurij, Tetrachordo Orphei, ac reliquis deinceps aliquot chordarum inſtrumentis habentur, quam in cithara uigintiquatuor chordarum, per quos omnis cantus regitur, quemadmodum per pedes carmina. Sunt autem hi Modi ex Proslambanomene ad paraneten hyperbolæon, quibus Ptolemæus octauum adiecit à Meſe ad Neten hyperbolæon, à primo tamen nihil differentem qui erat à Proslambanomene ad Meſen, ut impleretur ſyſtema maximum δὶς διὰ πασῶν *à Proslambanomene ad Netehyperbolæon, Et ut noſtræ ætati aliquid demus: Modi ſeptem ſunt ab A graui ad g acutum: Septem uidelicet Diapaſon ſpecies ex ſeptem grauioribus literis A, B, C, D, E, F, G, ad ſeptem acutas, a, b, c, d, e, f, g, Neq; eſt ullus cantus uel citharæ, uel alij inſtrumento habilis, qui non in aliquem ſeptem horum Modorum ceciderit. Huius rei ſequentẽ ſubiecimus typum. Hæc tamen ut doctis harum rerũ plana ſunt, atq; adeò etiam nimiũ prolixa, ita huius artis imperitis fruſtra tinniunt. Tum ſi omnium ineptias hic enarrare coner, integrum uolumen mihi texẽdum erat. De his Modis docte diſſerit Boethius libro quarto muſices, capite decimoquarto. Nam quod noſtra ætate octo aiunt Tonos, id non uideo qua ratione dicant, cum octauus ille recens ſit quartæ ſpeciei Diapaſon: ſed quæ ſit diuiſa arithmeticῶς, non harmonicῶς. Verum ſi Modos inde liceat numerare, erunt, ut diximus, non minus duodecim: futuri etiam quatuordecim, ſi ſecunda diapaſon ſpecies ac ſexta, illa harmonicῶς, hæc arithmeticῶς diuidi potuiſſent. De his in Dodechordo noſtro quibuſdam uiſa* παράδοξα, *cum nihil minus ſint, diligenter diſſeruimus. Quare nunc deſino moleſtus eſſe lectori, atque typo poſito ad alia properamus.*

Δὶς διὰ

διὰ ϖασῶν.

¶ Impiæ (nam quid potuere maius
Impiæ?) ſponſos potuere duro Perdere ferro.

Hos uerſus ita legendos exiſtimo, ut in parentheſi contineantur hæc uerba (Nam quid potuere maius Impiæ?) atq; etiam interrogatiue legantur. Nam cum impias primum dixiſſet, ſubiungit mox cauſam impietatis. Et ipſa quidem interrogatio hoc loco magis urget, quàm ſimplex enuntiatio. Mãcinellus primũ Impiæ putauit eſſe genitiui caſus, nec diſtinxit poſt Orco.

Cætera

Cæterà rectè expoſuit. Quidam exponunt impiæ inquam ſed non placet hæc geminatio.

ODE XII.

Manifeſta ironia eſt in hac ode, qua neutiquam ad amorem hortatur, ſed amore captam videt, ut ſequentia indicant. Quæ enim antea ſedulo operi uacabat, nunc deſidioſa deſcribitur. Metrum eſt numero ioculare. Ionicum, ideoq́; aptum ſaltationi, qua etiamnum Gallia utitur: ut primi quiq; duo uerſus diapente ultimam habeant ſpeciem: Tertius quiſq; diateſſaron tertiam ſpeciem, reiecto ſuperne de diapente tono. Cæterum cum nullum ſit facilius carmen ſcanſu, noſtri tamen grammatici mire hic digladiantur. Mancinellus, dictiones ueritus diuidere, Humeros et melior, exiſtimauit Anapæſtos, pro Ionicis à minore, cum illic la, hic Bel, ſyllabas omittit: mirũ uero, quo illas abiecerit, neq; enim ad reliquas potuit locare, quæ ipſæ in nullum Catalecticum cadunt numerum. Siue igitur ita legamus.

Simul unctos Tyberijs humeros la-
Vit in undis, Eques, ipſo melior Bel-
Lerophonte, neq; pugno, neq; ſegni pede uictus.

Quomodo & Porphyrio legiſſe uidetur. Et illud Bellerophonte, cum habeat n apud Græcos, nihil remoratur. Siue ut Aldinus codex habet, qui mihi magis probatur, ad hunc modum:

Eques ipſo melior Bellerophonte
Neq; pugno, neq; ſegni pede uictus,
Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis.

Ita neque dictiones diuiduntur, neque ſenſus mutatur, Dicendum tamen eſt carmen eſſe ſimillimum proſæ, & quam impenſe hoc noſtro poëtæ placuerit, ſcire certum non poſſumus, nuſquam autem poſtea eſt uſus.

ODE XIII.

¶ O' fons Blanduſiæ.

Sacrificium (idem inquit Porphyrio) hac Ode fonti Blanduſiæ promittit, ſimulq́; laudes eius dicit. Hæc ille & breuiter & uere ut ſolet. Nunc uide ut Acro rhetoricetur, uerbiſq; Porphyrionis nugamenta addat, Hac Ode (inquiens) Blanduſiæ fonti ſacrificium promittit. Blanduſia enim Sabinenſis agri regio eſt, in qua Horatij ager fuit, elegans emblema quod huic purpuræ aſſuatur, Blanduſiam & regionis & fontis nomen facit. Ego ſanè cum Porphyrione fontis nomen puto, dictũq; à poëta fons Blanduſiæ, ut apud Virgilium, fontem Timaui, Niſi quis contendat Blanduſia legendum abſque diphthongo ut a ſit longa poſitione, quæ ad caput dictionis eſt ſequentis, quod apud Græcos frequentiſſimum, apud Latinos, etſi rariſſimum, præſertim hunc poetam, inuenitur tamen. Verum res eſt momenti non admodum magni.

ODE XIIII.

¶ Herculis ritu modo dictus ô plebs.

Ordo Acronis hoc in loco placet, ſed paulo poſt etiã ad Poëtæ ſenſum pertinere putat, quod olim laureatæ literæ de uictoria mittebantur. Certe hic non erat neceſſe de ijs quicquam adducere.

¶ Vnico gaudens mulier marito.

Lydiam dicit (idem inquit) ſub caſtitatis laude uotum pro Cæſaris reditu ſoluturam, quidam Liuiam emendarunt, Quanquam de illa quomodo intelligendum, mulier unico gaudens marito, ipſe hæſito, cum antea Tyberio Neroni nupta fuerit, à quo prægnans ad Auguſtum uenit authore Suetonio. Porphyrio nihil de Liuia adducit.

¶ Malè ominatis.

Landinus male nominatis legit, exponitq́; quæ nominata malum omen inferrent. Id fortaſſis propter carmen, Cuius legem tamen ipſe ſæpe negligit. Ego totum hoc, male ominatis Parcite uerbis, dictum puto pro fauete linguis. Quo in loco Porphyrionis uerba non admodum intelligo, & ſuſpicor ea corrupta eſſe.

¶Si per inuiſum mora ianitorem. Fiet, abito.

Idem Acro ita exponit: Si ianitor probibuerit illam ingredi: quæ uerba nihil explicant: ſed ſermo eſt ad puerum quem iubet abire ſi ianitor moleſtus eſſe uolet.

¶Conſule Planco.

Horatius ſub Torquato Manlio natus eſt anno ab urbe cõdita 689. Plancus autem Coß. fuit cum M. Aemylio Lepido anno Vrbis 712. Quapropter Horatius Planco Coß. fuit annorum 23. de quibus hic loquitur, Hæc ita explicanda erant commentatoribus non annotatori. Nunc ſatis uiſum eſt illis dicere Horatium tum fuiſſe adoleſcentem, ideoq; iraſci ſolitum, ſic naſo ſuſpendentes Lectorem, quæ magis declaratione indigebant, omittunt.

ODE XV.

¶Illam cogit amor Nothi.

Nothi amatoris hic nomen eſt, ut Acro teſtatur. Mancinellus Noti exiſtimauit eſſe participium à noſco & pro cogniti adoleſcentis poſitum. Badius poſterior addit, per conſuetudinem cogniti. Sed carmen non patitur hanc lectionem, ut illi haud dubie uorant uterq;, ſi aut attendiſſent aut cogitaſſent. Cæterum ultimum carmen rurſus uterq; rectius meo iudicio exponunt de optimo, quod ad fæcem uſq; bibi ſolet, uino. quàm uel Acro uel Porphyrio, lector iudicet.

ODE XVI.

¶Triſtes excubiæ. *Triſtes (inquit Acro) epitheton uigiliarum, eo quod mœſtitudinem generent, ſeu Danae Triſtis, nuptijs per cuſtodiam denegatis. Hæc ille. Vbi triſtis eſſet Trocheus, quem pedem hoc carmen primo loco non recipit.*

¶Cuſtodem pauidum.] *Idem Acro, ſollicitum & cautum exponit propter iniunctum ſibi officiũ: perinde atq; Acriſius unus ex uigilibus turri adſiſtentibus eſſet. Idẽ Acro poſtea, Cõtemptæ dominus ſplẽdidior rei, cõtẽtæ legit pro cõpoſitæ atq; mediocris, quod ego lectori iudicãdũ relinquo.*

¶Et ſegetis certa fides meæ, &c.

Ordo eſt (idem inquit) & certa fides meæ ſegetis, Beatior imperio fertilis Africæ fallit fulgentem ſorte, id eſt, illum qui per ſortem fulget & non natura, Nam naturale eſt, ut quis paucis parciſq; contentus ſit. Hæc ille ingenioſe ut cætera. Talia nugamenta abſq; omni iudicio edita, omnes legunt, nec quiſquam refellere audet, ob nomen authoris, ut quem apud quoſdam inter Horatij interpretes primum locum habere audio, de quo iurare auſim non intellexiſſe quæ hoc loco expoſuerit ipſe: ſi modo uerè ſunt eius hæc ſcripta. Ego nec conſtruendum puto, Beatior imperio, nec fulgentẽ ſorte: ſed contra utrunq; ut recte expoſuit Mancinellus.

¶Nec læſtrygonia Bacchus in Amphora.

Leſtrygonius prima æ diphthongum habet, & y, ſecunda ſyllaba. Vt Odiß. x. hoc eſt decimo patet. At noſter Acro Leſtrygonia exponit formiana ſeu ſicula, in quibus locis Cyclopes fuerũt (inquit) Leſtrygones uocabantur. Hæc ille. formiana recte, ſed ſicula non item. Cyclopes in Sicilia fuère, Leſtrygones in Italia ad mare Tyrrhenum.

¶regnum Halyattici.] *Porphyrio Halyatticum regem Perſarum facit, quanquam alij Lydorum dicant: ſic ille. Acro Lydorum ait, qui & Crœſi parentem fuiſſe addit, Mãcinellus, patrem Crœſi non Halyatticum, ſed Halyatten uocatum oſtendit ex Herodoti lib. 1. nihil preterea ad poetæ ſenſum addens. Badius Halyatticum putat dictum Crœſum, Halyattis filiũ, quaſi patronymicum. Idq; mihi placet: placet et quod paulo ante de ouibus Gallicis exponit idẽ Badius. Altinatibus, in Euganeis ſiue Venetis. Vbi omnes commentatores ſilent, tanquam res ſit nota omnibus.*

ODE XVII.

¶Aeli uetuſto nobilis ab Lamo.

De hoc Aelio uidetur li. 1. bis dixiſſe Ode 26. & 36. Porrò Aeliorũ magna apud ſcriptores mẽtio. Hic aũt L. Aelius Lamia Coß. fuit cũ M. Seruilio anno à Christo nato quinto, ab Vrbe aũt cond. 755.

ODE XVIII.

Romani quædam numina colebant ut prodeſſent, quemadmodum Iouem qui iuuans pater dictus eſt: quædam ne nocerent, ut Febrem. Ad eum modum Horatius nunc Faunum ut lenis per agros ſuos incedat precatur. In commentario Porphyrionis quidam legunt tenuis pro lenis, ſed codices errant: Quemadmodum paulo poſt Memphitis pro Mephitis ex ſeptimo Aeneidos, Quanquam Porphyrio Mephitem locum intellexiſſe uidetur, ſi non aſſutum hoc quoq; ei eſt, ut multa alia.

¶Larga nec deſunt Veneris ſodali.

¶Vina crateræ.] *Mancinellus Cratere putauit auferendi eſſe caſus, Itaq; expoſuit in cratere: nõ attendens e in ablatiuo correptũ, quod huic loco minime quadrat, Crateræ aũt datiui eſt caſus, ut recte annotauit Badius. Nec enim hũc ſua laude fraudandũ puto, etiã ſi ipſe nõ primus hoc notauit.*

ODE XIX.

¶Quantum diſtet ab Inacho Codrus.

Porphyrio, neſcio de quo loquens, Comparationem inquit, facit uirtutum Inachi & Codri. Codrus enim Athenienſium Dux fuit, qui ut patriæ uictoriam pareret, interimendum ſe Lacedæmonijs obtulit. De Inachi autem uirtutibus nulla extitit hiſtoria. Hæc apud illum tanquam ex alio quopiam authore. Alijs magis placet Telephi importunitatem ab Horatio taxatam, quod nimis exacte temporum rationem etiam in conuiuijs narraret, rem alioqui per ſe moleſtam. Quemadmodum noſtra ætate quidam ſcioli in menſa, dum animus in patinis eſt, de rebus altiſsimis ſermones ordiuntur. Ad hunc ſenſum colliguntur ab Inacho ad Codrum 770. plus minus anni ex Chronicis Euſebij. In Acronis commentario Codrus rex Athenienſium ac Lacedæmoniorum dicitur magno errore. Ait enim Græcos conſueuiſſe uinum tepefacta aqua temperare. Mira mixtura. Ad hæc Pelignum oppidum eſſe Sabinorum. Sed ubi hoc legit? Et Attonitum exponit, ut non inebrietur. Deniq; Vatem pro quolibet ſacricola, Hæc in huius uiri commentarijs, ſi non mentiuntur authorem.

ODE XX.

¶Pyrrhe Gætulæ catulos leænæ.

Ode ſexta huius libri, Acronis commentarius Pyrrhum Epirotarum Antiocho auxilium tuliſſe dicitur, hic Tarentinis. Cæterum hæc Acronis comparatio à nomine Pyrrhi ſumpta parum congruere uiſa eſt Landino, mihi etiam inepta prorſus uidetur. Ideoq; non multa de ea uerba facere placuit.

ODE XXI.

O' nata mecum Conſule Manlio.

Horatius natus eſt Vrbe condita 689. Coſ. L. Aurelio Cotta, T. Manlio Torquato ambobus iterum. Quo tẽpore aũt hæc Ode ſcripta ſit à poëta, ſcire non poſſumus: certe poëta ipſe non ad rotundum ſuputationem aſſerit, cum ſubiungit: Quocunq; lectũ nomine: quod de Coſ. intelligo etiãſi Acro aliter hæc exponat, ex omnibus, inquiens, ſupradictis ſiue ad iocos, ſiue ad querelas, quod mihi diſplicet.

¶-Madet ſermonibus.

Madet (inquit Mãcinellus, et docte, et breuiter) perfuſus eſt et plenus. Acro aũt: Fluens eſt (inqt) philoſophiæ ſcientia. Et adijciens ſuo more, ſanè q̃ elegãter, Optat tamen (inqt) uino fieri madẽtior.

¶-Priſci Catonis.] *Antiquioris, idem ait Acro, nõ Vticenſis. Alij aũt de Vticenſi intelligũt ex uita ipſorum Catonum. Pro Acrone epitheton Horatij eſt. At alij uel ad ſua poetam tempora retuliſſe dicunt: quod tamen non admodum longum fuit ab Vticenſi Catone: uel cõfudiſſe epitheta, quod ſæpe fieri ſolet. Hiſtoria apud Plutarchum ac alios de utroq; Catone in manibus omnium eſt. Et ipſe poëta Catonis Vticenſis libenter meminit, ut lib. 1. ode 12. Et lib. 2. ode 1. Quod autem Acro caluiſſe exponit pro efferbuiſſe, ut quamuis ſecreta proderet, ineptum eſt, de utro uoles Catone intelligas.*

Tu lene tormentum ingenio admoues.

Quidam amoues admoues fecerunt: quaſi poeta dicat, uinum amouere tormenta duro ingenio. Verum hi parum animaduertunt epitheton additum lene. Ego admoues malim, & tormentũ pro remedio

medio exponam, quaſi poëta, Vinum duro ingenio lene tormentum admouere, id eſt, placidum remedium: Atq; ita etiam legit D. Eraſmus Adagio: In uino ueritas: Cæterum, qui uolet ſcilicet aliquid arguti legere, uideat hoc loco Acronem: ſicut paulo poſt, trementi, exponit, pauperi frigore trementi: hæc tanquam de Tripode Apollinis prolata ſint, cogimur credere, & tantum non adorare.

ODE XXIII.

¶Non ſumptuoſa blandior hoſtia.] ¶*Quæ in Porphyrionis commentario de ſumptuoſa hoſtia in nominatiuo dicuntur, aſſuta, ut pleraq; alia, mihi uidentur. Neque enim tam inſanus fuit uir ille doctiſſimus. Riſi cuiuſdam ſeueri annotatoris meras nugas in hunc locum: ſed quòd alij huic reſponderunt, ut Badius præſertim hoc in loco, nolui eſſe longior. Ineptum enim eſt exiſtimare ſumptuoſa hoſtia, nominatiui eſſe caſus, cum ſint ablatiui inſtrumēti, id eſt, per ſumptuoſam hoſtiā.*

ODE XXIIII.

¶Si figit adamantinos Clauos.

Hoc in loco quod Porphyrio dicit, mala conceptione dictum eſſe à poëta Adamātinos clauos pro neceſsitate mortis quæ dura ac immutabilis, non uideo qua ratione ſcripſerit. Porrò diram neceſsitatem exponere pro morte, & adamantinos clauos pro mortis neceſsitate, cum ſtatim laquei mortis ſubiungantur, quid aliud eſt, quàm ſi dicas, Si mors figit mortis neceſsitatem, non expedies caput laqueis mortis? Eo deducunt nos aliquando ſubtiles noſtræ illæ expoſitiones. Ego ſimpliciter illa enunctianda puto: Et adamantinos clauos pro duriſsimis uinculis ac ſpiculis exponi poſſe nō inficias iuero.

¶Illic matre carentibus.
Priuignis mulier temperat innocens.

Quidam temperat exponunt pro obtemperat. At Acro exponit temperat, pro parat pocula, quod placet. Nam & Ouidius de ſuo conquerens tempore ait: Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ.

¶Dos eſt magna parentium.] *Hic rurſus non potui cohibere riſum, cum ſeueri annotatoris cenſuram legerem, qui non dubitauit pro parentium ſubijcere petentibus, Et ita temere authorem deprauare. Porrò quod ait omnes codices habere parentum, quos ipſe uiderit, non poſſum mirari impudentiam hominis, qui fatetur Aldinum ſibi uiſum codicem, in quo hæc bene habent. Sed illud omnium elegantiſsimum eſt, cum conatur oſtendere, parentium non poſſe hic locum habere, ob multas, inquit cauſas, quas breuitatis cauſa prætermitto, tum ob eam ipſam, quod in gignendi caſu eius nominis parentum dicimus, non parentium, qui genitiuus eſt participij in ens à pareo, es, uerbo. Hæc ille doctiſsimus grammaticus. Si hoc ad authorem quicquam attineret, oſtenderem huic præceptori, quàm eſſet minime grammaticus. Sed alia nunc agimus.*

¶Quatinus heu nefas.] *Ita quidam per i legendum hoc loco putant. Acro autem docet. Quatenus aduerbium eſſe interdum temporis, interdum loci. Quatinus uero coniunctionem pro tantum. Tale quid etiam Feſtus Pompeius docet, ſi codex non eſt corruptus. Ipſe poëta lib. 1. Serm. Satyr. 3. uidetur pro quoniam uſurpaſſe. Denique quatinus excidi penitus uitium iræ, Cætera item nequeunt. Atqui ego neſcio num authores hanc perpetuo ſeruarint diſtinctionem. Landinus hoc loco quatenus exponit, quouſque: quod mihi placet. quanquam ab Acrone, qui exponit quamdiu, non multum abeſt. Valla lib. 2. ait, Ciceronem, quatenus ſemper accepiſſe pro inquantum, quod hic optime quadrat.*

¶Nec Boreæ finitimum latus.

Acro exponit, nobis uicinum cum Horatius, Boreæ finitimum dicat, non nobis. In Porphyrionis commentario ſimilia quædam, ſed æque obſcura promuntur: præterea ſubtilior intellectus quæritur, quod nominato auſtrali latere, Boreæ ſubiungatur, cum inter ſe (inquit) hæc longinqua, & toto orbe diuiſa ſint: Quaſi non liceat extrema coniungere, ſic loquentes: Auaro mercatori non obſtat frigus, non calor, non ſeptentrio, non meridies, non Torrida zona, non frigida. Sanè ita hi loquuntur, quaſi in his rebus non magnopere ſolliciti, minusq; exercitati. Quod uero continuo poeta ſubnedit;

ſtit: Durataq́; ſolo niues: Acro exponit, gelu nimietate frigoris ſolidata, elegans uero gloſſa.

ODE XXV.

¶ Vt mihi deuio.] Illud Vt, puto admirantis eſſe, aut geſtientis. Itaque exponerem, Vt libet, id eſt, mirum quamlibet, nec ſupplendum eſſe, non ſecus, ut quidam exponunt.

ODE XXVI.

¶ Hic hic ponite lucida Funalia.

Funalia (inquit Acro) ſcilicet, quibus luminaria ſuſpendi conſueuerant. Hoc etiam lectori conſiderandum relinquo. nam ego cereos, aut, ut Mancinellus, faces accipio.

ODE XXVII.

¶ Raua decurrens lupa.

Raua lupa (inquit Porphyrio) à colore dicitur. Hæc ille breuiter, ut ſolet, nec minus docte, innuens eum colorem, quo eſt lupa, omnibus notiſſimum. Acro autem, ut oſtenderet iudicij acumen, ingenijq́; copiam, quinque modis hoc exponit, ita tamen, ut aliquando etiam Rauca legiſſe uideatur. Verum cum ea omnia diligenter legeris, nihilo certior fueris de eius nominis ſignificatione.

¶ Rumpat & ſerpens iter inſtitutum.

Vt ſit (inquit Porphyrio) in tranſuerſam uiam impios ducat, non impios reuocet, hoc eſt, pius ſerpens. Hæc uerba nimis argutula uidentur, ut uix credam Porphyrionis eſſe. Poeta enim ſimplici ſenſu profert, ac uult hæc impijs accidere itineris incommoda, non Galateæ. At Acro hic ſerpentem celeritate ſua equos terrere putat, cum poeta de obliqua, ſiue tranſuerſa interruptione potius loquatur, etiamſi id celeritate fiat: uerum illud puſillum.

¶ Hoſtium uxores, puerí́q; cæcos Sentient.

Non feriati barbaricæ nec puerili inſcientiæ incognita dicit eſſe poſſe futuræ tempeſtatis indicia: ita Acro quaſi Poeta ita ad Galateam loquatur: mirum ſi non noſcis, tempeſtatis futuræ indicia, cum hoſtium uxores, ac pueri etiam illa agnoſcant. Quæ à poetæ mente alieniſſima puto: malam enim tempeſtatem imprecatur hoſtium uxoribus, ergo abominantis ſunt hæc uerba, uti appoſitè D. Eraſmus in Adagio Bœotijs uaticinare, adduxit.

¶ Belluis pontum, mediasq́; fraudes.

Mancinellus homo diligens, & multæ lectionis, per pontū hoc loco intelligit Euxinum mare, quaſi Europa à Phœnice in Cretam uecta eà iuerit: ſed longe errat, ut Geographiæ docti ſciunt. Ad idem pertinet, quod per medias fraudes Cyaneas inſulas in Propontide intelligi uoluit.

¶ Pietasq́; dixit Victa furore.

Non placet ordo quē hoc loco facit Acro, quaſi ipſa Europe uicta furore à poeta dicatur: ſed conqueritur ipſam quam patri debebat pietatem, uictam temeritate, quod auſa fuerit conſcendere Taurum, quem furorem uocat. Ergo pater, relictum nomen filiæ: & ô pietas uicta furore, conſtruendum eſt: Non, ô pater & pietas relictum nomen filiæ, ut Acro perperā componit. Et filiæ datiui caſus eſt.

¶ Vilis Europæ pater urget abſens.

Dubium non eſt, inquit, quin me pater abſentem uilem æſtimet, & appellet, credens me amantem proſecutam. Et ideo moriendum eſt, ut priorum horum obliuiſcar. Hæc Porphyrio. D. Eraſmus putat Europæ datiui eſſe caſus, & uilis exponendum, nihili æſtimatus, quod & mihi placet.

¶ Barbaræ Pellex.] Pellex, id eſt, cōcubina, inquit Acro, ſed adijciendū erat, mariti cōcubina. Et Barbarā accepit pro immiti, non aūt pro non Græcia, ut quidam expoſuit, cū ipſa eſſet Syra.

ODE XXVIII.

Interrogationē habet hæc Ode ab initio, quid potiſſimum faciat feſto Neptuni die. Reſpondet, cōditum bibendū eſſe. vbi quinq; optimo proſequitur ordine: Primū enim pellitur ſapientiæ: ſecūdo cantatur carmen feſti diei: tertio carmen uenatoriū: quarto laſciuum: ultimo ſequitur ululatus, quā hoc loco næniam uocat. Ipſe etiā poeta epiſtola prima pro cantilena uſurpauit næniā. Hæc cū ita habent,

mirum eſt quàm commentatores, præter unum Badium, nihil horũ attingant. In primis uero Acro, qui ait quoſdam dicere, Cæcubum uinũ dictum uolunt, eo quòd ebrietas cæcet, et cõfundat ingenium, cũ ab oppido Cãpaniæ in ſinu Caietano id nominis habeat: ut author eſt Strabo lib. 5. Mancinellus autem, Adhibe uim, exponit, adde uim. Vino enim (inquit) uires augẽtur, quod rectè reprehẽdit Badius.

¶ Ceſſantem Bibuli Conſulis Amphoram.

M. Calphurnius Bibulus Coſ. fuit cum C. Iulio Ceſare anno ab Vrbe condita 695. Qui proximus fuit ante eum annum, quo cœptum eſt bellum Gallicum, quod geßit C. Ceſar cum Gallis, à quo ad finem bellorum ciuilium ſunt anni circiter triginta: poſt quæ Horatium hæc ſcripſiſſe eſt uerisimile. uerum hæc non ſunt tanti.

¶ Summo carmine.] *Quidã Bellus annotator ante hæc uerba ponit in priore carmine, et, coniunctionẽ, cõtra fidem omnium exemplariũ, quaſi nõ ſit longe uenuſtior ſenſus, ſi poſt Cynthiæ geminum punctum ponatur, uelut quieſcat lector, ac deinde inferat, Summo carmine, nouã ſententiam.*

ODE XXIX.

Ode eſt plena optimarum ſententiarũ, multiiugæq; eruditionis, maxime autem futurorum curam prohibet, quam Chriſtus uocat ſolicitudinem de craſtino. Acro autem Balanum herbam unguentariam facit, quem rectè reprehendit Mancinellus ex Plinio lib. 12. cap. 21. & ſequentibus, quanquam uerba Plinij apud Mancinellum ſatis miſerè habent, non hoc tantum loco.

¶ Faſtidioſam deſere copiam.

Quæ faſtidium (inquit Acro) aliquando ingerit, id eſt, fluxum. Ego luxum puto Acronem ſcripſiße, quanquam expoſitioni eius non ſubſcribo, ſicut nec ordini quem paulò poſt facit, in quo coniunctio, q; tanquam ocioſa omittitur, non temere uſquam apud hunc poetam poſita.

¶ Andromedæ pater.

Quæ hoc loco Acro exponit, apud neminẽ aſtrologum reperio, ſed id in eo nõ admodum miror.

¶ Prudens futuri temporis.

Qui hæc uerba Mecœnati tribuit, ac prioribus connectit, planè imprudens eſt, ne dicam impudens, ſed ab alijs iam exploſus, ne nominabitur quidem à nobis.

¶ Geminusq; Pollux.] *Quia horum ſydera, cum ſe oſtendunt laborantibus nautis, præbent ſpem ſalutis, inquit Porphyrio. At Acro, ut aliquid noui diceret, Geminus Pollux, cum Caſtore, inquit, intelligendus eſt: amborum enim ſtellæ ſimul naſcuntur.*

ODE XXX.

¶ Vitabit Libitinam.] *Libitina hoc loco (inquit Acro) lectus eſt, in quo mortui efferebantur. Accepit ergo pro feretro, quo modo & Porphyrio lib. 2. Epiſtolarum hæc uerba Poetæ exponit, niſi quod Libitina ſacrauit. Mirè ergo, inquit, dictum, & facete, Libitina ſacrauit, quaſi ab ipſo feretro uenerationẽ acceperit poëta defunctus. At idem Acro lib. 2. Sermonũ Satyra 6. ad illud poetæ.*

Autumnusq; grauis Libitinæ quæſtus acerbæ.

Libitina (inquit) locus in urbe, quo conſtituuntur, qui efferenda corpora conducunt, & præbent funeribus neceſſaria. Plutarchus uero Libitinam Deam ait inſtitutam coli à Numa Pompilio, quæ uelut inſpectatrix ſit, eorum quæ mortuis iuſta ſoluuntur: quam alij Proſerpinam, alij Venerem dici exiſtimant. Ex his iudicet lector locis, quod uolet fieri enim poteſt, ut nomen plura ſignificet, uarijsq; accipiatur modis.

¶ Cum tacita uirgine.] *Angelus Politianus in fine Miſcellaniorum hoc loco Acronem reprehendit, merito quidem: ſed de tacita tamen uirgine nihil plus Mancinello adfert, uter ex altero habeat, mihi non liquet.*

ANNOTAT. IN III. CARM. FINIS.

IN Q. HORAT. FLACCI LIB. IIII. CARM. HENRICI Glareani Poëtæ Laureati Annotationes.

ODE II.

Iue quos Elea domum reducit. *Acro hoc loco ait Eliden Epiri ciuitatem eſſe, quod nullo pacto defendi poteſt. Cæterum Porphyrio dubitat, utrum Caſtorem ac Pollucem ſignificet, an generaliter quicunq; ex certamine ſacrorũ agonum uictoriam reportauerint, neque temere dubitaſſe mihi uiſus, tametſi nemini dubium de Caſtore ac Polluce intelligi, cum dicit, pugilem'ue equum'ue. Verum præcedentia etiam de alijs poſſe intelligi ſatis clarum eſt.*

¶ Ego apis matinæ More modoq;.

Matinum Acro hic Calabriæ ſaltum facit. At ode 28. libri primi montem Apuliæ. Porphyrio hoc loco montem Calabriæ ſcribit. Sed lib. 1. ode iam dicta, Apuliæ. Rurſus huius libri ode 16. Calabriæ. Vicinitas harum regionum uidetur hunc feciſſe errorem. Nec mirum, cum ipſe Horatius de ſe dubitaret Lucanus an Appulus eſſet, ob patriam Venuſiam, quæ utrique populo eſt confinis: nam, Venuſinus arat finem ſub utrunq; colonus.

¶ Tuq; dum procedis Iò triumphe.

Quidam mutarunt tu in te, temere meo quidem iudicio. Nam ad ipſum triumphum cõuerſus hæc dicit, ut fatetur Porphyrio. Eſt autẽ ordo: Iò triumphe, dum tu procedis, omnis ciuitas dicemus, non ſemel, Iò triumphe. Illud, non ſemel hos decepit. Iam quod Acro exponit Solem pro die, à quibuſdam reprehenſum eſt: quanquam intelligi poteſt. Illi uero Solem pro Auguſto accipi uolunt, quod mihi quidem non improbatur, ſi rectè fiat ordo, ad hunc modum: Ego felix recepto Cæſare canam, O pulcher Sol, ô laudate. Quaſi diceret, Antoni ſi receperimus ſaluum Cæſarem feliciter canere poterimus, ac uelut uenientem honorifice excipere: O pulcher Sol, ô laudate. Dein, apoſtrophen. Poëtæ à Iulio ad triumphum accipimus. Tuq; dum procedis Iò triumphe. Porrò rurſus ad Iulium Poëtam loqui intelligamus: Te decem tauri, totidẽq; uaccæ. Atq; hic eſt uerus ſenſus horũ uerborum, quæ ideò prolixius commemorauimus, quod Grammatici mirè hic rixentur, nec tamen lectorem erudiunt.

¶ Fronte curuatos imitatus ignes.

Porphyrio planè intelligit uituli cornua ad Lunæ cornua comparari. Acronis autem uerba ſubobſcura ſunt, & ridicula etiam, ubi de nota inuſta loquitur. Alij per frontem intelligunt albam maculam in fronte ad imaginem Lunæ, quod lectori iudicandum relinquimus: nam ego in utranque hæreo partem. Videri etiam quidam mutarunt in uidetur, quod qua ratione fecerint: haud equidem intelligo Græcam enim hanc per infinitiuos locutionem Latini non refugerunt, præſertim hic poëta.

ODE IIII.

¶ In Ganymede flauo.

Acro exponit rubeo, quam uocem neſcio an uſpiã legerim apud authores Latinos, pro colore ullo.

¶ Druſum gerentem Vindelici.

Acro & Porphyrio abſq; dubio Rhætos ac Vindelicos unam crediderunt gentem, ut ſunt Volcæ Tectoſages, & Aulerci Cenomanni apud Cæſarem. Quod ſi poſt gerentem non legatur, & Vindelici, uideri poteſt & Horatius in ea fuiſſe opinione, quod eſt uerisimile, ſed eam coniunctionem omittendam cenſeo: Mancinellus ſupplendam putauit, alij uerbum uidere repetendum autumant, quod non eſſet opus, ſi & legatur in contextu. Sed notandum duplices eſſe Rhætos, alteros Veros, inter lacum Larium ac Brigantinum, alteros Vindelicos qui ad Lycũ amnem habitarunt, hodie à lacu Brigantino Auguſtam uſq;, quibus cũ Druſus bellum geſſit. Veros Rhætos Romani coërcuere, nõ ſubegẽrũt. Rhætos au-

tos autem Vindelicos uicere, & prouinciam fecere. Rhœti ſunt quos hodie Griſones uocant: Marcellinus Canines: Per eorum regionem unum aut alterũ iter habuêre Romani. At Rhœti fonteis non habuêre uel quia ibi nihil magnopere deſiderabile, uel quia aditu difficilis eſt regio. Vnde eſt illud Lucani in domitumq; caput Rheni. Vide D. Aegidium Tſchudi de Rhœtia, ac eius populis doctè hac de re diſſerentem.

¶ Fortes creantur fortibus.

Acro exponit filios à parentum nomine degenerare uirtute, quæ uerba ego non intelligo, puto autem corrupta.

¶ Rectiq; cultus pectora roborant.

Quæ hoc loco argutia eſt in Porphyrionis commentario, uix credo eius eſſe, ſed alicuius alterius racematoris. Simplicius erat, meo quidem iudicio, Recti cultus, ut adiectiuum ac ſubſtantiuum accipere: nam de educatione loquitur, quanquam cum nemine ea de re pugnauero. Et illud utcunq; Acro pro ubicunq; exponit, Porphyrio pro quandocunque, ut etiam Ode 4. lib. 3. Horatius accepiſſe uidetur, Vtcunq; mecum uos eritis. At ego malim proprie id exponere pro quantumcunq;, ut ſit querela in mores ſuorum temporum. Vtcunq; defecerint mores, & mali ſint homines, tamen malefacta indecora uideri honeſtè natis.

¶ Dirus per urbeis Afer it Italas.

Quidam, ut, legunt pro it, repetentes uerbum fertur, aut quid ſimile, pro equitauit. Acro autẽ ait, hic Hannibalis fugam deſcribi, cum potius eius ſæuitia ante occiſum Haſdrubalem narretur, non fuga, quippe qui poſt occiſum fratrem, longe mitior factus eſt, quod & Liuius fatetur. Paulò poſt idem Acro, tumultu, exponit, clamore bellico, importune hoc loco, ut puto. Clamore enim fana uaſtari non poterant, ſed manu.

ODE V.

Diuis orte bonis optime Romulæ Cuſtos gentis. ¶ Mancinellus coniunxit optime Romule, perinde atq; Romule uocandi ſit caſus. Acronis commẽtarius Romulæ pro Romuleæ expoſuit. Et D. Eraſmus in Adagio Genius malus, legit Romulæ, ultima cum diphthongo, quod & mihi placet.

¶ Votis, omnibusq; & precibus uocat.

Ordo eſt, inquit Mancinellus, ut mater & uotis omnibus, & precibus uocat iuuenem, &c. Ex quibus uerbis patet illum omnibus pro ominibus legiſſe: quod erroris, ut in ſoluta oratione ex ſcriptura facile accedere poteſt, ita in hoc genere carminis minime; quod quidem uirum diligentem non animaduertiſſe, admodum miror.

ODE VI.

¶ Leuis Agyieû.

Mancinellus Agyleu legit, quaſi nomen ſit compoſitum ex duobus ἀγυιὰ & λεῖος, id eſt leuis: ſed fruſtra poeta appoſuiſſet, leuis, niſi quis dicat ἐπίθετον eſſe ut Plemmyrium undoſum. At apud Græcos ἀγυιεὺς Appollo dicitur, ut in Arcadicis Pauſanias docet. Idem Suidas ac Heſychius. Agyleus nuſquam memini me apud illos legiſſe. Corruptio culpa ſcribarum accidit, qui diphthongũ Græcam q, & Latinis yi non notarunt ita poſt y ſubiunxerunt l pro i.

ODE VII.

Hac ode Veris aduentũ deſcribi Mãcinellus putauit, ſed recte hoc ab alijs reprehenſum eſt: nam perfectũ Ver hic exprimitur. Diffugere, inquit poeta, niues, non diffugiunt: Et flumina decreſcentia prætereunt iam ripas, non ſuperant, (quod & ipſum idẽ non recte intellexit, quanquã poſtea emendat, ſed ambiguè) & gratia nuda audet ducere choros, quod factura nõ erat, ſiquidem frigus eſſet.

¶ Ver proterit æstas Interitura, ſimul
Pomifer autumnus fruges effuderit.

Hic annotator noſter efficaciſſimis ſcilicet rationibus perſuadere nobis conatur pro uerbo effuderit legendũ, ut fuderit, nõ intelligens uocẽ, ſimul, & apud hunc poetã, & apud reliquos claſſicos, ſæpiſſime pro, ſtatim ut, accipi: Vt Ode 9. lib. primi. Permitte Diuis cætera, qui ſimul ſtrauere uẽtos.

Et Ode 16. lib. 2. Simul atra nubes condidit Lunam. Adducerem plura exempla, niſi rem manifeſtam etiam mediocriter doctis eſſe putarem. Eſt igitur ordo: Aeſtas proterit Ver, interitura ſimul, id eſt, ſtatim ut Pomifer autumnus fruges effuderit. Recte igitur effuderit legitur, & hic non emendat poëta carmen, ſed corrumpit. Nec poſt æſtas colon punctum ponendum.

¶Damna tamen celeres reparant cœleſtia Lunæ.

Hic Mancinellus abſurdum facit ordinem. Tamen ubi nos (inquit) decidimus, Lunæ celeres reparant cœleſtia damna: Cum poſt Lunæ diſtinguendum, & contraria ſententia inferenda, Lunæ reparant damna, Nos puluis & umbra ſumus, nihil igitur ſperemus nos reparaturos. Eſt autem ſententia Epicureorum, ac eorum qui ſtulte animas quoque noſtras interituras putant. Damna autem intelligo referenda ad interlunium, Eclipſeis, & ſi quid ſimile.

¶Cuncta manus auidas fugient hæredis, amico.
Quæ dederis animo.

Et Acro & Porphyrio hunc locum ita intelligunt, ipſi in lucrum uenire quæ impenſa fuerint uoluptati: peritura, hæredibus derelicta. Mancinellus intellexit illa ſola hæredis manum effugere, quæ amicis donentur. Sed memini olim D. Eraſmum mihi iuueni ita expoſuiſſe: Quæ dederis amico animo, ſcilicet tuo: quod Homerus uocat φίλον ἦτορ, ea omnia fugient auidas manus hæredis. Atque id impenſe placet. Eſt etiam conforme Porphyrij Acroniſq; expoſitioni.

ODE VIII.

¶-neque tu peſſima munerum.

¶Ferres diuite me.] *Peſſima (inquit Acro) uilia, de carminibus dicit, id eſt, ſi diuitias haberem, carmina non darem. Quæ expoſitio nimis argutula eſt, & à nemine probatur. Poëta enim de pateris, rebuſq; precioſis loquitur, Cenſorinum non peſſima laturum fuiſſe, ſi quidem ipſi eſſent talia munera: & non peſſima dixit, id eſt, optima, per liptoten.*

¶Non tibi talium.

¶Res eſt.] *Ego eum de re familiari dicere exiſtimo quaſi dicat. Res eſt tibi, atque animus neutiquam egens talium delitiarum.*

¶Non incendia Carthaginis impiæ.

Scipio Africanus ſuperior primus id cognominis meruit, ut author eſt Liuius libro ultimo, tertiæ Decados, qui Hannibalem uicit, & cuius præconium celebrauit Ennius. At is non incendit Carthaginem, ſed tributariam duntaxat fecit. Poſterior uero Africanus, Pauli Aemilij filius, eam tertio Punico bello deleuit. Verum de hoc nihil Ennius: quippe qui longe antea mortuus erat. Horatius igitur, ob uicinitatem tum nominum, tum rerum, hiſtoriam confundit, ut ſæpius faciunt poetæ. Hæc cauſa fortaſſis fuit, cur Porphyrio Calabræ Pierides exponat ſua carmina, de Poëta loquens, quia in urbe Venuſina natus eſt, quæ in Calabria atque Apulia eſt. Obiter etiam notandũ, oppidum, unde Ennius natus fuit, ab Acrone Rhudinum dictum, à Plinio autem ac Ptolemæo Rhudiam, à Strabone uero Rhodæos lib. 6. Id quia Tarento proximum eſt, dedit occaſionem quibuſdam, ut Ennium Tarenti natũ dicerent. Hoc etiam in eodem Porphyrione à Mancinello non eſt intellectum, ubi de Tyndaridis loquitur: Nam Tyndaridæ apud poetam putauit genitiui caſus, quod eſt nominatiui. Sed nemo hic Mancinellum ſequitur, ideoq; de eo nos quoq; dicere ſuperſedebimus. Cæterum hunc Cenſorinum, Martium nominatum in quibuſdam libris inuenio, quare C. Martium Cenſorinum hunc fuiſſe puto, eum inquã, qui factus Coſ. cum C. Aſinio Gallo, Anno ab urbe condita 746.

ODE XI.

¶Ordinat annos.

Id eſt, diſponit toto anno facienda Acron inquit. quod mihi non fit ueriſimile: Sed ordinat, id eſt numerat, uel ordine inchoat.

¶Telephum, quem tu petis, occupauit.

Ad mulie-

Ad mulierem (inquit Porphyrio) loquitur, cuius nomen non oſtendit. Hæc uerba planè corruptá puto. Et legendum: De muliere loquitur, cuius nomen non oſtendit. Ex his ſanè Porphyrionis uerbis Acro dubitationem elegantem facit. Ego nihil hic uideo difficultatis, niſi ipſi aliter Horatij uerba legerint: neque enim ad aliam loquitur quàm ad Phyllida.

ODE XII.

¶ Iam Veris comites quę mare temperant.

Mãcinellus hoc de Ornithijs intelligit, ex uerbis Columellæ lib. 11. cap. 2. de eiuſdem uentis. Nam & hic poeta de hirundine meminit, ut Columella, Porphyrio autem adultum iam ueris tempus poetam deſcribere ait. quod ex eo patet, Adducere ſitim tempora Vergili. Quod de decimo Calendas Martias, quando Ornithiæ flare incipiunt, ac per triginta dies durant, uix intelligi poteſt. Quare Landinus de Eteſijs hoc dictum exiſtimat. Verum cum Eteſiæ Calendis Auguſti incipiant flare, ac itidem per triginta dies durent, non uidetur hoc de hirundine quadrare. Nidum ponit Ityn flebiliter gemens infelix auis. Ego de Ornithijs intelligere cum Mancinello malim, & cum Porphyrione adultum Ver intelligere. Tempus autem Ornithiarum non ad amuſsim à poeta obſeruatum, ſed præteritis non ita pridem credo uſum, perinde atque præſentibus, uel propter carmen, uel quia ita libuit. Porrò hanc Oden ad Virgilium ſcribit, negociatorem, ut ait Acro: Myropolam, ut Landinus: Poetam, ut alij. Ego poetã uix credo hanc Oden ſcriptã: uidetur enim oblique taxare, ut ſolet, unguentarij auaritiã, cũ ait, Verũ pone moras, et ſtudiũ lucri: niſi quis & hæc iocularitèr dicta intelligat, ut præcedẽtia pleraq;.

¶ -Et Cecropiæ domus.
Aeternum opprobrium.

Hic Acro, Cecrops inquit, Dux fuit Athenienſium: Athenienſes enim fuerunt Tereus, et Progne. Hæc ille. Tereùs Thraciæ Tyrannus ab Ouid. dicitur, Athenis'ne an alibi natus, ignotum. Ad idẽ pertinet, quod paulò poſt idem Acro ait, in domo Cecropis hoc factum ſcelus cum in Thracia: quãquam per filiam Cecropis, Strabo in Daulide. ſed hæc non ſunt tanti.

ODE XIIII.

¶ -Milite nam tuo
Druſus Gelonos, implacidum genus.

Gelonos ponit pro Germanis, lõge petitum nomen, ut ſolet. Quod etiã libro 2. admonuimus. Acro ait Gelones, ac Brennos Gentes galliarum eſſe, quod neſcio ubi ipſe legerit. Porphyrio adijcit Ciſalpinas gentes eſſe. Quidam Genaunos emẽdarunt pro Gelonos. Plinij codices ita uariant, ut nihil inde certi dicere queamus, ubi de uictis gentibus Alpinis, & de Pannonia, nã Brennos alibi, alibi Breunos reperias: Ptolemæus inter Vindelicos numerat Breunos, inter Pannonios autem Breucos. Florus cum Venonibus, & Vindelicis à Druſo uictis, & Brennos numerat. Strabo quoque lib. 7. inter Pannonios Breucos enumerat, ut Ptolemæus, & Plinius. Quare conijcimus de Breucis nullam eſſe dubitationem, quin ſint Pannoniæ populi. Sed qui Vindelicis ſunt uicini, Brenni'ne an Breuni ſint appellandi, hoc utique lectori iudicandum relinquo. Ioannes Auentinus, inſignis rerũ Bauaricarum ſcriptor, paulò ante hanc ætatem, de Gelonis Vindelicis, qui ad Glanum fluuium habitant, intelligit. Glanus ſanè flumen exiguum, quod in Ambronem fluuium, qui in Iſaram, qui in Danubium tandem labitur. Brennos autem exponit inter Iſaram & Oenum fluuios, paulò plus Monacho inſigni oppido orientaliores. Hæc ille. Breuni aũt uicini Miſaucis ſunt in Alpibus. Cæterum quod Acro Porphyrioq; Druſum maiorem Neronum putarunt, rectè à Mancinello redargutũ eſt, ideoq; à nobis omittitur.

¶ Diluuiem minitatur agris.

Et Acro & Porphyrio meditatur legunt. Addit Porphyrio male hoc dixiſſe poetam, quia in ipſo (inquit) actu eſt, nec debet cogitare aut condiſcere id quod iam facit. Sed cum meditor ſit exerceo, meditatio exercitatio, etiam aliquando armorum, ut Valla probat libro 1. Elegantiarum, non uideo quid ſibi uelit Porphyrio.

¶ -Nam

¶ Nam tibi, quo die Portus Alexandrea.

*Ita euenit (inquit Porphyrio) ut poſt annos quindecim Druſus eo die Rhætos Vindelicos uince*ret, quo die Auguſtus Alexandream uicerat. Hæc ille. Vbi rurſus Rhœtos ac Vindelicos unam facit gentem. Deinde quindecim ait annos, qui ſunt duodecim, à primo Conſulatu Auguſti, cum Q. Pædio: ad finem bellorum Ciuilium, quando tertiũ fit Conſul Auguſtus, tertio, ait poëta luſtro, ſed nondũ expleto. Si quidem luſtrum pro ſpacio quinq; annorũ acceperimus. At ego luſtrum, ſi proprie uſurpare uolumus, pro Olympiade accipio. Itaq; recte poeta dixit: tertio luſtro, id quod Porphyrioni occaſionẽ præbuit erroris, ſi modo nõ totus huius Odes cõmentarius corruptus eſt, quod equidẽ ſuſpicor. Poëta ſanè ad plenã laudum Auguſti accumulationem hoc quoq; adijcit: Ciuilibus armis finẽ impoſitum, poſtquam Aegyptius capta fuerit. Quod Dionyſius Halicarnaſſeus primo fatetur libro. Nihil aũt de iſthac cõparatione, cuius meminit Porphyrio, ſi modo Porphyrio eſt, ac non potius aliquis impoſtor.*

ODE XV.

Quem ab initio huius Ode ordinem faciunt & Acro & Porphyrio, etiamſi non improbem, tamen coactum puto, mirum uero ſi non & concrepare lyra dicere liceat. Illud autem.

¶ Et ordinem Rectum euaganti frena licentiæ Iniecit.

Quidam pro euaganti, legunt, & uaganti, quod mihi diſplicet. Placet autem ordo Porphyrionis: Iniecit frena licentiæ ordinem rectum euaganti.

¶ Edicta rumpent Iulia.

Recte hoc Badius de Iulio intellexit cum Suetonio: maxime enim laborauit Auguſtus, ut rata eſſent, quæ Iulius inſtituerat. Denique conſiderandum lectori, quàm uerum ſit, quod Acro ait: Profeſtos dies dici, qui ſint ante feſtos, cum Feſtus Pompeius dicat profeſtos dici non feſtos.

ANNOTAT. IN IIII. CARM. FINIS.

IN Q. HORAT. FLACCI EPODON LIBRVM HENRICI Glareani Poëtæ Laureati Annotationes.

ODE I.

MIRA *eſt hic, ne dicam monſtroſa, Acronis ac Mancinelli de Epodis interpretatio, quam perſequi non uiſum eſt operæpretium. Epodi dicuntur (inquit Diomedes) συνεκδοχικῶς à partibus uerſuum quæ legitimis & integris uerſibus ἐπᾴδονται, id eſt, accinuntur. Hæc inter reliquas multas, placet interpretatio: συνεκδοχικῶς autem dixiſſe uidetur, quod à parte denominatio eſt totius. Huiuſmodi cantilenis etiam barbaræ nationes utuntur, quanquam non prorſus ad eum modum.*

¶ Amice propugnacula.

Nimis argutus eſt hoc in loco Porphyrionis ordo, ſi modo eius eſt, ac non alicuius impoſtoris: ſed à Mancinello recte redargutus. Idem iudico de bis poſita coniunctione, ſi, in quinto ſextoq; uerſibus: nam ſit, non ſi legendum eſt in quinto uerſu, quantumuis hic repugnet Mancinellus.

¶ Vtrum'ne iuſsi perſequemur otium
Non dulce, ni tecum ſimul.

Huius quæſtionis duæ ſunt partes, otium'ne perſequar, an laborem tecum ſubeam? Otium tu iuſſiſti, laborem aũt ferre ſtrenuos decet uiros. Tandem poſt deliberationem intulit: Feremus, & te uel per Alpiũ iuga, &c. Deliberauit itaq; ſe iturũ. Hæc ideo diximus, q̃ cõmentatores hũc locũ indigniſſime tractãt, præſertim Mancinellus cũ ſuo corpore, & mẽte, præter authoris & ſenſum & mentẽ.

Quem

Quem quidem doctum ac diligentem uirũ miror, cur Epodon legem ita prorſus ignorauerit, ut Leuaborum locum, atq; adeò carminis Iambici rationem cõfuderit, quæ apud hunc Poëtam optime habet. Quippe qui locis paribus nullo alio uſus ſit pede, quàm Iãbo ac Tribrachy. Quare in hoc uerſu, Roges tuum labore quid iuuem meo: non legendum eſt laborem in accuſandi caſu, ut Badius legit. nec in quinto poſt, Non ut ſit auxilij, pro, nõ ut adſit auxili, ut Mãcinellus ex antiquo codice male allegat. Carmen enim nõ patitur, quãtũuis uetuſtus indicet codex. Adſit enim legendũ eſt, et auxili Synæreſis eſt.

¶ Circæa tangat mœnia.

Tuſculum intelligendum (inquit Porphyrio) quaſi poeta non nominet Thuſculum. Quid ſi hyperbole eſt. ad nimis longam uillam oſtendendam, à Tuſculo Circæum uſque promontorium etiã in Latio? Vt Ode 16. lib. 3. Quam ſi Mygdonijs regnum Halyattici Campis continuem. Quod etiam innuit Acro, ſed obſcure ſatis. Nolo, inquit, continuare agros Tuſculanos uſq; ad Circæum.

ODE II.

¶ Inutileisq́; falce ramos amputans, Feliciores inſerit.

Acro putatorem intelligi uult, Mancinellus inſitorem, Ego utrunq;.

¶ Non Attagen Ionicus Iucundior.

Mãcinellus ſupplet uerbũ eſt, At ego puto conſtruendũ, Non iucundior deſcendat in uentrẽ meũ.

¶ Hæc ubi locutus.] *Hic recte admonet Mancinellus diſtinguendum ac ſupplendũ uerbum ſum. Cæterum idem author ad hoc carmen, Libet iacere modo ſub antiqua ilice, ait Acronẽ, Porphyrionem, & Diomedem hæc ſuperioribus coniungere: quod neſcio quàm uerum ſit, ſi hæc totius propemodum odes uerba Alphij faciant, ut Porphyrio planè fatetur, ſed iudicet lector. Hoc elegans eſt in noſtro annotare, qui in hac ode bis ſupplet, & coniunctionem, ſemel poſt illud Dimetrum, Pernicis uxor Appuli. Iterum poſt illud trimetrum, Omnem relegit Idibus pecuniam. At in neutro opus eſſe, Badius illi ſatis luculenter oſtendit. Itaq; nos de eo dicere ſuperſedebimus. Eiuſdem audaciæ eſt, quod ſequente ode, uerſu quinto. Queis pro quid legendum idem annotator putat, non exiſtimãs Horatianum candorem id habere, ut quid ueneni legatur, egregius uero iudex.*

ODE V.

¶ At ô deorum quiſquis in cœlo regis.

At uacat, inquit Acro. Mihi uero minime uidetur uacare, ſed eſſe particula ex abrupto loquentis, ut planum euadit ex hoc Virgilij, quod idem Acro adducit. At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis. Quaſi qui plura prius ſecum animo uoluerit, ut nihil eſt cogitatione celerius, tandem in hæc proruperit uerba. Sed & alij hoc notarunt. Cæterum hoc in loco, quiſquis legunt doctiores, etiamſi alteram lectionem, quicquid, non reijciendam putem.

¶ Herbasq́; quas & Colchos atq; Iberia.

Colchos, inquit Acro, ciuitas Ponti eſt. Sed librariorum culpa hoc accidiſſe arbitror, qui ex regione urbem ſcripſerunt. De Iberia idem in eodem uitium.

¶ Interminato cum ſemel fixæ cibo.

Interminato, id eſt, interdicto, exponit Acro: ut ſit à uerbo interminor: quod cõpoſitum eſt ex inter & minor. Mancinellus & Badius ex in & terminor compoſitum putarunt, non recte, mea quidem ſententia. ¶ Indormit unctus omnium cubilibus Obliuione pellicum.

Manifeſta amphibologia. Porphyrio ita ordinat: Indormit cubilibus unctis obliuione omnũ pellicum, ut genitiuus omnium pellicum regatur ab ablatiuo obliuione, quaſi dicat iacet in cubili ſuo oblitus omnium pellicum: Pellices aũt Canidia pro ſe ſola dixit, ut idem ait. Alij uero ita ordinanda putãt hæc uerba: Indormit cubilibus omnium pellicum, unctis obliuione: ita ut genitiuus omnium pellicum, regatur ab ablatiuo cubilibus, quaſi dicat. Ego, quæ uelut uxor ſum, ab illo contemnor: cæterũ ipſe ſecurus apud quaslibet pellices (ita uocat reliquas) uerſatur, quarũ cubilia probe munita uidẽtur aduerſus mea incantamenta: Idq́; ſequentia uerba comprobant, Ah abſolutus ambulat, quaſi iam reſciſcat.

¶ Nec

¶ Nec uocata mens tua.

Marſis redibit uocibus.] *Porphyrionis expoſitio hoc in loco [rior, magis ſimplex uidetur. Quidam, redibit, & uocata, ad alias incantatrices referunt, quod uidetur coactius: Sed lectori hoc iudicandum relinquimus.*

ODE VI.

¶ Quin huc inanes, ſi potes, uertis minas?

Quin Mancinellus exponit, id eſt, potius, oblitus quod Valla, cuius ſtudioſus lector fuit, exponat pro cur non. Ideoq; hic locus interrogatiue legẽdus: quod nec Badius animaduertit, qui uerte & pete legit, pro uertis & petis, male utrunq;, cum nec carmen nec ſenſus patiatur.

ODE VII.

¶ Nec fuit leonibus
Vnquam, niſi in diſpar feris.

Quidam pro unquam legunt nunquam. Porphyrio etiam exponit diſpar diſpariter. Mihi placet ut feris ſit adiectiuum ad leonibus, & diſpar intelligamus genus. Vt ſit ordo: neq; unquam hic mos fuit feris leonibus, niſi in diſpar genus. Et ſanè hic eſt ſenſus ſimplex ac uerus.

ODE IX.

Vel ex hac Ode liquet Odas non eſſe ſcriptas ita tempore poſteriores, ut ſunt ordine librorum. Eadem enim Auguſti uictoriam tractat libro 1. Carm. Ode penultima.

¶ Hac Dorium, illis barbarum. *Superſediſſem ſanè de illis quicquã dicere, ſi non Porphyrio bis repeteret de Modis, Treis (inquiẽs) ſpecies omnium carminum ſupra diximus, Ionicum, Lydium Barbarum. Hoc enim Ode ultima libro 4. etiam docuit. Cæterum in Porphyrionis uerbis pro Lydium ego Dorium lego. Et Lydium in Ionico modo intelligo: non ob hoc ſitum, quod Ionia in Lydia erat, ſed quod Modi etiam ſimiles, ut populi utriuſq; mores. Loquitur autem Porphyrio hic uulgato more. Erant ſiquidem tres Modi uulgares, ut nunc quoque cantorum ac ludionum uulgus habet, Vt, Re, Mi, hoc eſt, Ionium in Vt, Dorium in Re, Phrygiũ ſiue Barbarum in Mi. Nam Mixolydium non norunt etiam aliquanto doctiores Muſici, & pauci noſtra ætate uulgo tenores ad eum Modum componere poſſunt. Nempe ut quartæ Diapente ſpeciei, ſuperne annectant primam Diateſſaron ſpeciem. Ad quem Modum ueteres Eccleſiaſtici miras effinxerunt cãtilenas, hodie uel nullæ, uel pauciſſimæ ad eum modum à Symphoniſtis produntur. A ueteribus tamen ſumptas elegantiſſime componunt. Cæterum ſeptem eſſe Tropos ſiue Modos nemo eſt qui ignoret, qui ſeptem illas Diapaſon ſpecies norit, à ſeptem literis maioribus ad ſeptem minores. Noſtra ætas uocat ſeptem eſſentiales literas. Tres porrò Modi Dorius, Phrygius, ac Lydius, ſuos habent ſubiugales, hypodorium, hypophrygium, ac hypolydium: cum quibus habent communia diapente ſyſtemata. Sic enim ſex ſunt Modi, quibus additur Mixolydius, ut fiant ſeptem. Verum ille, ſi inferne ad eius diapente annectes diateſſarõ, ut ipſe ſuperius habet, prorſus recidit in Dorium Modum. Itaq; proprie Mixolydius, non habet ſubiugalẽ ab alijs diſtinctum natura, ſed mediatione duntaxat, id quod ex hac, quæ longè eſt argutior theoria, facile intelligitur. Si quis enim omnes diapaſon ſpecies mediet et harmonicẽs, & arithmeticẽs, quæ quidem mediari poſſunt (ſecunda enim ſpecies Diapaſon harmonicẽs mediari non poteſt, nec ſexta arithmeticẽs) fient duodecim Modi, quibus noſtra ætas utitur, ſed appellatio manet à ſeptem ſpeciebus Diapaſon, ut ſupra docuimus lib. 3. Hæc commentatores docere debebant, ſed nihil de ijs intelligunt. Nec ego quicquam dicerem niſi hi carminum libri eſſent ubi illa explicari conueniebat. ſed nunc deſinam, ne uidear oſtẽtator quod uitium à me ita puto alienum, ut nullũ magis. Mancinellus putat ſatis eſſe ſi quid de Doribus afferat, & quis primus tibiam inuenerit, quaſi hoc multum pertineat ad explicationem huius difficultatis.*

MMM Puppes

¶ Puppes ſiniſtrorſum citæ.] *Placet quod Porphyrio hoc loco docte diſſerit. Mancinellus ait ſiniſtrorſum dictum de nauibus Cleopatræ, quæ poſt ſiniſtrum cornu in portu ſteterint, quod neſcio ut intelligendum. Si enim ab oriente in occidentem uerſa ſteterit Antonia na claßis, nimirũ portum Epiri, ad dextrum habuit. Acro celerrime penſum abſoluit, ait enim puppes ſiniſtrorſum citæ, id eſt, ueloces ad fugiendum Hoc quoq; dubiũ, citæ nomen'ne ſit, an potius participiũ à cieo, lector ipſe diſpiciat quid ſequatur. Quod autẽ paulò ante per Gallos Mancinellus Galatas intelligit, placet. At quæ ex Ephoro apud Strabonẽ citat, de Galliæ magnitudine uſq; ad Gades, huic loco non quadrãt. Neq; Galatia Galliæ pars eſt, ut inepte colligit. Sed hæc non eſt opus conuincere multis argumentis apud Geographiæ peritos: apud indoctos autem nihil proficies quantumuis luctcris.*

¶ Cui ſuper Carthaginem] *Hic Acro hiſtoriam adfert incerto authore: quæ ſi uera eſſet, facile in eius cõcederem ſententiam. Certe quidam hodie adhuc Scipionis ſepulchrũ in Vaticano fuiſſe produnt honorariũ, nam uerũ Linterni erat. Addit Georgius Fabricius Germanus in Romæ deſcriptione quĩ noſtra ætate, diligentißime ac eruditißime deſcripſit: Pama ferri, fuiſſe in Vaticano pinũ altißimã æneã erectã, Carthaginẽ uerſus, de qua una adhuc uix aliquot pedum altitudine, ante Baſilicã S. Petri cernatur: uetuſti operis & inaurata. Sed nihil eiuſmodi apud claßicos, ut puto reperias. Ego propemodũ adducor à poëta hoc dictum ad hunc ſenſum: Cui uirtus ſepulchrũ cõdidit ſuper Carthaginẽ: quaſi diutius duraturum quàm ipſa Carthago. quod etiam uerum eſt. Quidã legunt, neq; Africano: quidam, Neq; Africanũ. Si Africano legatur, neceſſe eſt, ut intelligatur, bello. Verum ſic inepte ſubijcitur, Cui bello uirtus Romanorũ cõdidit ſepulchrum ſuper Carthaginem, cum hic ſit ducum comparatio, non urbis ad ducem. Badius legit Africanum, quod eſt expeditius, duriuſculum tamen. Lector iudicet.*

¶ Aut ille centum nobilem Cretam urbibus.

Ille Metellus (inquit Acro) ſiue Antonius. De Metello ineptum eſt hoc loco intelligere.

¶ Metire nobis Cæcubum.] *Id eſt, imple uinum bonum (idem inquit) quod aduerſum nauſeam proſit. Porphyrio autem, quia auſterißimum eſt Cæcubum uinum, inquit, merito nauſeam coërcet, Quæ duo quam cõcordent, iudicet lector: nam ego plane non intelligo.*

ODE XIII.

¶ Nobilis ut grandi cecinit centaurus alumno.

Nobilem Chironem dicit (inquit) cuius umbram ponit Achilli prædicentem fata ſua. Ego quid ſibi uelit nõ admodum intelligo. Puto autem fingere poetam hæc uerba Chironem cunis alumni aßidentem canere ut nutritium.

¶ Findunt Scamandri flumina.] *Scamander (idem inquit) fluuius Europam ab Aſia diuidere dicitur, ideo poſuit findunt. Riſi, cum hæc legerem, nõ tam ipſum authorem, quã impoſtorem aliquem: quippe qui uix puto Acronem tam indoctum fuiſſe, ut hæc ita delirarit.*

ODE XV.

¶ Lentis adhærens brachijs.] *Acro hæc uerba ita colligit, quaſi ad puellæ iuramẽtum pertineant. Ait enim iurabas arctius te mihi cõiunctam fore quàm ilici hederam: cum Poetæ uerba aliter ſonent. Nempe cum illius lentis brachijs adhæreret arctius atq; hedera procera aſtringitur ilex, Tum illam iuraſſe, &c. Badius lentius legit, exponitq; adhærentius: ſed nemo in hoc eum ſequitur, atq; ipſe uariè hoc in codice excudit.*

¶ Nam ſi quid in Flacco uiri eſt.

Mancinellus uiri eſt, exponit, ueneni uel naturalis uirtutis, non attendens hic Iambum eſſe oportere, nec Spondeum hic locum habere. Virus autem pro ueneno primam producit, ut illud Virgilij declarat:

Ille malum uirus ſerpentibus indidit atris.

ODE XVI.

¶ Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.

A morte Tyberij Gracchi, quando primum bellum Ciuile ſuit, authore Dionyſio, ad finem uſq; bellorum ciuilium, interceſſere anni centum ac duo. Itaq; Porphyrio, altera ætas, id eſt, alterum ſeculum recte exponere uidetur. Acro autē Marſos primū mouiſſe bella innuit: ideoq; ætatem accepiſſe uidetur pro tertia centenarij parte, ut Herodotus tradit libro 2. Erāt autem ab eo bello uſq; ad finem bellorum ciuilium anni plus minus ſexaginta. Ideoq; tam teritur (inquit poeta) altera ætas, nondum exacta erat. Quæ iccirco annotāda duximus, ne temere damnemus, quæ aliquo pacto iuſtam [illegible]abere poſſunt defenſionem. Et certè à poeta quædam ita ambigue prolata ſunt, ut ſtudio quæſiſſe uideri queat, ne deſit Grammaticis de quo rixentur.

¶ Nouiſq; rebus infidelis Allobrox.

Vel hæc exemplo eſſe poſſunt eorum quæ iamiam diximus. Videtur enim Horatius dicere: Quam neq; Catilina perdere potuit, qui propè totam con[illegible]itaſſet Galliam in Remp. At Allobroges laudādi, qui nouis rebus ſuam fidem non dedêre, ſed honeſtum utili prætulere. Poſſunt autem alia eſſe lectorum iudicia. Acro enim exponit nouis, id eſt, magnis, quod mihi diſplicet.

¶ Impia perdemus deuoti ſanguinis ætas.

Hic concluditur (inquit Porphyrio) ſentētia inde cœpta: Quam neq; finitimi ualuerūt perdere Marſi: Quare miror quid Mancinello uenerit in mentem ut ſuppleret accuſatiuum nos. ait enim: ordo eſt: Perdemus nos impia ætas ſanguinis deuoti. Badius nō neglexit, Aptius autē idem Mancinellus Taciti uerba de cœruleis Germanorum oculis, quàm quidam alius de Britannis Cæſaris uerba adduxit.

¶ Nefas uideri.] Legendum uidere propter carmen, quantumuis reclament codices. Neq; enim alios pedes præter Iambum hoc loco recipit.

¶ Aut melior pars.] Melior pro eo quod eſt maior dictum eſt, ait commētarius hoc in loco Porphyrionis, ut habent quidam codices, at ego Acronis puto. Nam Porphyrio poſtea ad hoc carmen: Aut pars indocili melior grege, mollis et expes Inominata perprimat cubilia: Aut omnis ciuitas eamus, inquit, aut pars maior remaneat, quæ mollis animi et ſine ſpe eſt. Hæc ille. Ergo melior exponendum pro ſanior.

¶ Phocæorum.
Velut profugit execrata ciuitas.

Agros.] Porphyrio coniungit, ciuitas execrata agros atq; lareis patrios, quod placet. Hic libet ridere noſtrum nugonem ac inſignem fatuū, qui hoc in loco tria mutare auſus eſt uerba, nulla motus ratione, quàm quod ita placuit, poſt, ciuitas addit, quæ: (hoc enim habet ille, ubiq; aliquid hiat) & ite legit pro ire: ſuadete pro ſuadere. Mirum uero quā ille ſibi placeat hoc inuento: tanta in alieno opere eſt audacia. Phocæorum autem cum diphthōgo puto ſcribendum, pro Phocæorum, à nominatiuo Phocæus. Vbi notandum, Phocæam eſſe nomen urbis Ioniæ in Aſia: unde denominatiuum Phocæus, Græcè φωκαιεὺς apud Herodotum, et φωκαεὺς apud alios, Latinè Phocæenſes tetraſyllabon. Longe uero alia eſt regio Phocis in Græcia: unde denominatiuum φωκεὺς uel φωκικός. Verum hic ſcribendi error ita inualuit & in latinis & in græcis codicibus, ut planum ſit illos hanc differentiam uel ignoraſſe, aut obſeruare noluiſſe: Mancinellus etiā hiſtoriam hanc narrans de Maſſilienſium origine, nomina, regionesq; confudit. Nihil enim hic de Phocenſibus in Græcia, ut ille narrationē incipit. Verū hiſtoria nota eſt apud Herodotū lib. 1. In Strabonis græco codice iā φωκαιεῦσι leges, iam φωκεῦσι pro φωκαιεῦσι cum de Ionicis loquitur, ſed errore librariorū haud dubie. A Phocæenſ. eſt adagium φωκαέων ἀρὰ, id eſt, Phocæenſiū e[illegible]ecratio, de qbus hoc loco poeta, & à quibus Maſſilienſes in Gallia Narbonēſi originē trahūt. A Phocēſibus aūt regiōis Græciæ alterū eſt adagiū

φωκέων ſiue φωκικὴ ἀπόνοια, id eſt, Phocẽſiũ deſperatio. De his erudite D. Eraſ. in Chilad.

¶ Laborioſa nec cohors Vlyſſei.

Me-tri cauſa (inquit Porphyrio) ſeparatio, id eſt, diæreſis facta eſt, ut materiai & pictai ſolet dici, niſi forte ita declinauit ut diei. Nam utrunq; nomẽ uidemus producta ſyllaba terminari. Ita & paulò poſt Achillei dixit. Hæc ille. Quæ uerba ego planè non intelligo: Cum nomina tertiæ declinationis τῶν συνῃρημένων apud Græcos in noſtrã latina traductæ, ei habeant in genitiuo, ut Orpheus Orphei, Tydeus Tydei: Ita Achilleus Achillei, & Vlyſſeus Vlyſſei. Mirũ uero quod in ſextã Oden lib. 1. nihil eiuſmodi notauerit hic noſter Porphyrio ubi eſt: Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei ut ſuſpicer hæc corrupta eſſe. De datiuo autẽ græco, non eſt dubiũ quin & ει diphthongũ in ei reſoluta habeat. Sed & diei ineptum exemplũ eſſe uidetur.

ODE XVII.

¶ Ergo negatum uincor, ut credam miſer.

Quidã legunt, ego, pro ergo: et cõnectunt, negatũ pectus, quod ſequẽte uerſu ſequitur. Sed magis mihi placet, ut ergo legatur: exponaturq; negatũ, id eſt, ut negem. Sabella autẽ carmina pro Marſis non exponã, quod proxime ſequatur: Caputq; Marſa diſsilire nænia, etiamſi ita exponat Porphyrio, ac eum ſecutus Mãcinellus. Sanè Mancinellus parum memor eſt quid ipſe expoſuerit lib. 3. Ode 6. ad illud: Sabellis docta ligonibus. Vbi ex Plinio oſtẽdit Samnites etiam Sabellos dictos, à Græcis Saunitas. Tolerabilius erat ſi Sabina hoc loco expoſuiſſet. ut Seruius 3. Georg. facit ad illud Virg. Denteſq; Sabellicus exacuit ſus. Quanq̃ in huius Odes cõmentario quædã Acronis, uidentur commixta Porphyrionis uerbis, aut aſſuta ab aliquo impoſtore, ut illud ad finem de exilis: neq; ego Porphyrionẽ hoc ignoraſſe puto, uerbũ uidelicet eſſe, non nomen. Duo enim epitheta nequaquam uni tribuuntur ſubſtantiuo abſq; copula.

IN CARMINE SECVLARI.

Angelus Politianus Miſcellaneorũ cap. 58. elegãter ac diſerte de his diſſerit ludis: Cæterũ ſeculares ludos, nõ quod fierẽt anno uel centeſimo deniq;, uel etiam cẽteſimo decimoq; nũcupatos putat: Sed ob id magis (inquit) quod plerunq; ſemel hominis ætate fierent, ut multa alia, quæ rara ſunt, poſt ſeculũ euenire loquentiũ cõſuetudo uſurpat. Hæc ille. Quaſi uero nõ & ſeculũ hominis, centũ intelligãtur anni. Nam ætatẽ hominis intelligere ſeculũ, ne ipſe quidẽ Domitio Martialis cõmentatori cõcedit. Ego ſeculũ centũ annos intelligo, ac inde ſeculareis dictos ludos. Aetatẽ uero hominis eſſe triginta tres annos, ac menſeis quatuor, ut ex Herodoto lib. 2. docuimus, uidelicet in ſingula ſecula ternas hominum ætates. Et apud Herodianũ recte dictum, trium ſpatio ætatum ſolitos inſtaurari ludos ſeculares.

¶ Rite maturos aperire partus.] *Aperire, id eſt, ædificare, exponit Acro. Sed id ego corruptũ puto. Idem Acro paulò poſt, decies undenos annos centum dixit, inquit. Quare puto Acronẽ legiſſe, nõ undenos, ſed ut denos: & ſequẽti uerſu: & cantus, non ut cantus quod placet. Rurſus itẽ poſtea. Ilias turmas referri poſſe putat ad Iliã matrẽ Romul, quod ego nequaq̃ puto. Eodẽ loco iuſſa nomẽ putauit, exponitq; iuſſa, id eſt, deorũ reſpõſa, cũ iuſſa ſit participiũ*

¶ -Remq; prolemq; Et decus.] *Verſus eſt hipermeter. Cæterum ego exponerem. Rem, id eſt, diuitias, prolem, id eſt, liberos: decus, id eſt, imperium.*

¶ Quæq; Auentinum tenet, Algidumq;
Quindecim Diana preces uirorum.] *Hæc carmina ac ſequẽtia ad finẽ uſq;, magnam habẽt & obſcuritatẽ, & difficultatẽ. Porphyrio ait: Hic quoq; ex ſuperiore ſenſu per zeugma, ſi particulã arceſſendã eſſe: ut ſit ſi quindecim uirorũ preces Diana curat. At eo quidem modo nullus fit ſenſus abſq; altera huius propoſitionis parte. Ideoq; alij ſi, repetunt, ſed cum uerbis priorũ carminũ, ſi Diana æqua uidet Palatinas arces, curet preces quindecim uirorum pro curabit, ut illud proroget prorogabit Acro expoſuit, nõ inepte meo quidẽ iudicio.*

Et ſo-

Et ſolent poëtæ quandoq; modos ac tempora propter carmen cõfundere. Vltimum autem uerſum Sapphicum cum Adonico, ut Acro exponat non uideo: & Porphyrionis mutilus eſt commentarius. Alij autem non chorus Phœbi exponendum putant, ſed ſupplenda quedam: ut ſit ordo, Chorus puerorum puellarumq;, doctus dicere laudes Phœbi & Dianæ, reportat etiam domum bonam certamq; ſpem, ut ego. Sed in hoc toto carmine uidetur popularis eſſe ſtilus, quemadmodum in Prologis Terentij aliam, quàm in ipſo actu uidemus phraſin.

FINIS ANNOTAT. IN EPOD. LIB.

IN Q. HORAT. FLACCI ARTEM POETICAM HENrici Glareani Poëtæ Lau. Annotationes.

PIſones Calphurniorum cognomen, eximia familia, uiriq; ex ea plures, maximè poſt bellum Macedonicũ: inter quos L. Calphurnius Piſo C. Cæſaris ſocer: & C. Piſo Ciceronis gener. Prioris meminit Plutarch. in Cæſare: Poſterioris ipſe Cicero de claris Oratoribus. Sed ego malim de ijs, qui ſub Auguſto uixère Piſonibus, Lucio ac Cn. uiris conſularibus intelligere. De Lucio planè intelligit Porphyrio. Filij, ut uocati, non legitur. Itaq; ad patrem Luciũ Piſonem ac eius filios ſcripſiſſe ſatis claret ex ſequentibus poetæ uerbis: Maxima pars uatum Pater, & iuuenes patre digni: ubi inepte meo iudicio Acro exponit, magiſter & diſcipuli, Ab initio autẽ huius operis idem exponit, ad patrẽ & filiũ, uel ut alij dicunt, ad fratres. Hæc ille. Adeo nihil apud hũc certi eſt.

¶-cui lecta potenter erit res.

Hic libet rurſus noſtrum ridere annotatorem, tot uerbis in omnes doctos debacchatũ, quicunq; datiuum mihi per ablatiuũ à me, & ſimilia exponere ſolent. Nam per ablatiuũ ablationem ſignificari, per datiuũ acquiſitionẽ præcipit: quaſi hoc nemo ſciat: quanq̃ qualis eſt acquiſitio, cum dicitur: Paulò amputatur caput, & Socrati eripitur pecunia, & in mille ſimilibus? Verũ enimuero in hoc Virg. Cui non dictus Hylas: quare non liceat exponere cui, id eſt, à quo? Et ita Seruius. Et in hoc eiuſdem: Nemo ex hoc numero mihi nõ donatus abibit: quid prohibet exponere mihi per à me? Item in illo Horatij Satyra 2. Laudatur ab his, culpatur ab illis. Hic ſcilicet tam nobilis grãmaticus obſtabit? Sed obſtant ex authoribus allegata exempla minimè. Neq; enim nos negamus recte dici, lecta mihi, ut Quintil. ſæpe habet, et item alij. Sed quod non liceat mihi exponere per à me, cum additur paſſiuũ participium, hoc quidẽ inficias imus. Preterea quedam exempla perperã adducit: ut illud ex Ode 26. lib. 1. Carm. Quis ſub arcto Rex gelidæ metuatur oræ. Vbi ineptiſſime hic, gelidæ oræ, exiſtimauit datiui eſſe caſus, cum ſit genitiui: ut in eam Oden obiter diximus. Et illud, cæco carpitur igni, eiuſdem iudicat eſſe caſus, cum ſit ablatiui caſus. Quod ſi mihi liberet in annotationibus ita ſplendide rhetoricari, ut hoc loco ille fecit, omnes Arcadas ac Bœotios uocãs, qui eius nõ aſtipulẽtur ſentẽtiæ, oſtenderẽ huic nugatori q̃ ſit Atticus, imò quã ſit audaculus, ut nihil aliud dicã. Sed aliud agimus.

¶-Et præſens in tempus omittat.

Eiuſdem acuminis eſt, quod ad hec poëtæ uerba, idem prodidit. Placet mihi (inquit) ut præſens ad auctorem referatur, non ad tempus, ut ſit, præſens, id eſt, operi ſuo fauens: aut ſi ad tẽpus omnino referendum eſt, ſit talis ordo: Auctor pleraq; differat, & omittat præſens ſcilicet tempus, in tempus ſcilicet aliud. Hæc ille docte ut alia. Laurent. Valla libro 4. Elegant. exponit in præſens tempus, id eſt, in ſuum tempus, & idoneum, Idq; magis arridet.

¶-Cum lingua Catonis & Enni.

M. Furius, qui & Cēſorius dictus eſt Cato, inquit Acro. In quibus uerbis M. Portius legendum, non M. Furius. Et quæ cōtinuo ſequūtur uerba eiuſdem Acronis: Quod priores patres dixerunt, ego de Catone & Ennio intelligo. Deinde quæ eiuſdē rurſus ſequūtur: Illi in ſuis carminibus poſuerūt, & ſuper hoc noua uerba inuenerūt: de Virgilio, Varioq́;. Neq; enim Cato ulla carmina cōpoſuit, ſed orationes ac hiſtorias, ut teſtatur Cicero de claris Oratoribus. At hæc non ſunt tāti. Illud quod ſuper hæc poetæ uerba: Regis opus ſterilisq́; diu palus: idem Acro dicit, corruptū puto. Nā cum primū hoc de Pōtina palude expoſuiſſet, nō ita multo poſt de Lucrino portu refert intelligēdum. Sed ſunt commixta cōmentaria, ut iam ſæpius indicauimus

¶ Nedum ſermonum ſtet honos.

Nedum ſanè quàm eleganter pro, tantum abeſt ut, poſuit: ut Terentius in Heautontimorumeno: Satrapes ſi ſiet Amator, nunquam ſufferre eius ſumptus queat, Nedum tu poßis. Nō me latent, quæ libro 2. de hac dictione à Valla præcipiuntur: atqui haud ſcio num quis ea ita ſeruarit. Quod autem Badius negationem adijcit, atq; ita legit: Nedum ſermonū haud ſtet honos, declinandum eſt, atq; fugiendum: imò ego admiratus ſum uehementer quid ei in mentem uenerit, cum hæc tam temere mutaret.

¶ Archilochum proprio rabies armauit Iambo.

Primus Archilochus Iambos ſcripſit in Lycamben generum ſuum. Hæc Porphyrio. Sed Socerum ſuum legendum, ipſius uerbis cōuincemus facile, quæ in ſextam Oden Epodon ſcripſit, ad illud: Qualis Lycambæ ſpretus inuido gener, Archilochum, inquit, ſignificat. Si igitur Lycambæ gener fuit Archilochus, Lycambes eius erat ſocer. Ad hæc autē poëtæ uerba, quæ mox hic ſequuntur, & populares Vincentem ſtrepitus, magis placent quæ idem Porphyrio loquitur, quàm quæ Acro de plus merita laude argutatur.

¶ Telephus & Peleus.

Quæ hoc loco in Acronis leguntur Commentario de mendicitate Pelei & Telephi, à nebulone aliquo conficta ſuſpicor. Et ipſe Acro in Epodon 17. Ode de Telepho magificentius ſenſit. Mouet nepotem Telephus Nereium. Quidam etiam hunc locum interrogatiue legunt, ego enunciatiue malim & proijcit, id eſt, omittit exponere, ut Acro.

¶-Dauus'ne loquatur, an Heros.

Ita legit Aldus. At D. Eraſmus Roterodamus in Adagio Tireſia cæcior, legit, Diues'ne loquatur an Irus. Badius legit: Dauúsne loquatur, Herúsne: Quidā etiā legunt. Dauúsne loquatur an Heros. Quas lectiōes lectoris iudicio cōmitto. Sunt enim omnes tolerabiles. Quod aūt quidā codices habent. Dauúsne loquatur an Herus, corruptū eſt: qppe Herus primā corripit.

¶-Thebis nutritus an Argis.

Nec inducas Argis natum (inquit Acro) aut Thebis facias imperitum. Hæc ille. At qui ſi de Bœoticis Thebis ait, ut puto, non uideo quomodo hoc quadret, cū Bœotij de ſtupiditate apud omnes male audiāt. Vnde eſt Bœotium ingenium, ut ſit ſenſus Thebis nutritus apud ſtupidos an Argis apud ſolerteis. Badij liber ab ipſo excuſus, exponebat nutritus Thebis ſcilicet in Thracia, ubi natura ſunt periti. quod ego non capio.

¶ Si quid inexpertum ſcenæ committis.

In ſex his carminibus poeta, inexpertum, nouū, cōmune, ignotum, indictum, pro eodem mea quidem ſentētia uſurpauit. Omnia enim hæc unam claudūt ſententiam. ultimumq́; carmē quarti expoſitio eſt. Facit ad hoc idem Acronis de communi commentum. Et nota, communi proprium comparauit, cum ſtatim poſt, publico priuatum.

¶ Publica materies priuati iuris erit.

Quinq; uero hoc loco uerſus obſcurū planè habēt ſenſum Publicā materiam intelligo, nō,

uillam diximus, cōmunem, intactā atq; indictam: ſed cōtra à multis dictā, & in publico etiam notā ac celebratā: quam tamē priuatā poſſe fieri poeta docet, quemadmodum Virgil. Troianam hiſtoriā, quæ publice celebrata fuit, & i multis ſcripta, tamen ingenio atq; inuſitato genere elocutionis uelut ſibi propriā fecit. Nec diſſonat huic ſenſui Acronis expoſitio, quan quam intricata ea, nec ſatis quod uult explicās. Videtur autē tria cauenda præcipue, ut publica materia priuati fiat iuris. Primū, Si non circa uilem, patulumq; moraberis orbē. Secundū, Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus interpres, id eſt, tan tum hoc agas, quod fidus interpres agere debet. Tertiū, Nec deſilies imitator in arctū. Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex. Quibus uerbis corripit eum, qui nimiā adhibet curam in imitationē, de qua deijci ſæpe cōtingat pudore, aut operis lege. Quanquam ut ingenue fatear, nullus commentarius mihi ſatis hoc explicat, quo minus hæſitē. Porrò de fido interprete ſententia ab omnibus ita alligatur, quaſi Horatius uoluerit dicere, nō eſſe fidi interpretis uerbū uerbo reddere, cum Horat. contrariū ſentiat. Qui ex publica materia, inquit, priuatā facere uelit, non debere hoc facere quod fidus facere ſolet interpres: cuius officiū eſt, quam maxime fieri queat, & linguarū patiatur proprietas, uerbū uerbo reddere. Quod omni ætate uix quiſquam felicius fecit D. Eraſ. Roterod. At nos ignorātiæ noſtræ ſuffugiū ex poeta quærimus, qui lōgè alia mente hoc dixit: etiāſi nō negē poſſe alio trāsferri.

¶ Vt ſcriptor Cyclicus olim.

Hoc in loco de Cyclico adeò ineptit Acro, ut merito ipſum Cyclicū appellaueris: ſicut paulò poſt de gemino ouo. Quæ ſi ipſius ſunt, ac non potius alicuius impoſtoris, næ ille egregie inſanus eſt. Sed apud doctos non eſt dubium, multorum ſæpe hic eſſe racemationes.

¶ Si plauſoris eges aulæa manentis.] *Aulæa autem dicta eo, quòd in aula Attali regis inuenta ſint deuicto eo, inquit Acro. Hoc ultimum ab aliquo indocto adiectum arbitror. Neq; enim Attalus hic, qui Eumenis fuit filius à Romanis deuictus fuit, ſed amicus, populū Romanum heredem inſtituit. Diximus de iis latius Odæ 1.*

¶ Reddere qui uoces iam ſcit puer.] *Hic rurſus noſter annotator inſigne temeritatis ſuæ affert teſtimoniū. Putat enim pro qui, legendū cum, ut pro quādo exponatur: alioqui Horat. uiſum ſolos eos ſignificari, qui ea ipſa facerēt, geſtire paribus colludere, nō autē pueros omnes. Sed pudet plura eius referre uerba. Nō uidit ille ab Horatio ſatis ſuperq; prouiſum per particulā iam ut nō tam facile authori uerba immutaret.* ¶ Aut agitur res in ſcenis.

Dicere uult, omnem rem in populi conſpectu uel agi, uel actam oſtendi. Agitur, ut puer in Andria exemplum præbet acta oſtenditur, ut uitium uirginis à Cherea illatum. Hæc propter Acronis commentarium, ſimulq; Porphyrionis corruptionem diximus, & alios nonnullos, qui hunc locum non recte explicant.

¶ Neue minor quinto, neu ſit productior actu.

Hoc de quinq; perſonis perperam Acro intelligit, quanquam codex poteſt eſſe corruptus. Mirum uero quàm & Acro, & Badius hoc quod ſtatim ſequitur exponant. Nec deus interſit niſi dignus uindice nodus inciderit, ſed ultima Acronis placet, ultimaq; Badij expoſitio, tunc numinis perſonam inſerendam, quoties adeò difficilis res ſit, ut non niſi interuentu numinis explicari poſſit, aut niſi maiora moliantur quā quæ humanis copibus effici poſſint.

¶ Actoris partes chorus, officiumq; uirile.

Authoris prefferat Aldus. Sed non placet. Acro autem ſi uſquam alibi, certe hic adeò delirat, ut abſq; indignatione à nemine legi poſſint quæ hoc loco ſcribit. Sed neque Porphyrionis expoſitio mihi ſatis facit. Res non eſt omnino difficilis. Illud tamen, uirile, lectorem moratur, nec mihi ſatis intellectum.

¶ Tibia non ut nunc orichalco.

Quia tuba ſit apud neminē puto ignotum ex illo potiſſimum Ennij. At tuba terribili ſonitu tarata

tu taratantara dixit. Quid autẽ Tibia ſit eius emula non item clarum eſt. Ego phthongorum non foraminum multitudine intelligo. Neq; enim tuba foramina habet. Si quis etiam de magnitudine aut ſonitus uehementia putet intelligi, non admodum repugno. Quanquam diuerſa hodie ut olim tibiarum genera in uſu habentur, quædam ſuperne inflantur, decẽ foraminibus ante & poſt, cõnumerato eo etiam ubi exit, flatus. Sed et hæ duplices, quædã ſimpliciter ſuperne inflantur in latum porrecto foramine, mitem reddentes ſonum, quædam lingulis prominentibus, duabus uel ut pennis, quæ ori imponuntur, atq; hæc proxime ad tubam, clamoſum ſonitũ reddunt. Quædã ſuperne inflantur foramine anguſto ac rotundo, inferne ſex aut ſeptem foraminibus. Sed duræ inflationis eſt hæc tibia, clamoſa, & à longo gratior ſpacio. Sũt etiam tibiæ quæ tranſuerſe inflãtur, ſex foraminibus diſdiapaſon habẽtes, quas ego puto fiſtulas dici, ut hodie in bellis Germania utitur, & Heluetij quidã Germani Heluetias uulgo uocant. Verum quotusquiſq; hodie eſt, qui inter fiſtulã ac tibiã diſcrimen ullum norit, aut apud Græcos inter αὐλὸν καὶ σύριγγα? Et quod Plin. lib. 7, cap. 56. inquit, Fiſtulam Pan, Monaulam Mercurius, Obliquã tibiam Midas in Phrygia, Geminas tibias Marſyas in eadẽ gente inuenit, apud me nondum ita clarum eſt, ut nihil hæſitẽ, ſi quis ex me differentiã noſtra ætate ſcire uelit, ut taceam de præcẽtorijs, geminis, uaſtis, miluinis, Thurarijs, ſimplicibus, Græcè monaulis, Aegyptijs, Sarranis, Gingrijs, Lydis, & ſi quæ aliæ à gentibus nomina habent, de quibus paſſim multi ſcribunt, at pauci formas explicãt. Sed illud orichalco cõmentatores in uarias traxit ſentẽtias. Porphyrio ſimilimũ bracteæ aureæ putat, qua fiſtula ornetur: quod ſimilius uero puto quã quod Badius inſtrumẽtum facit ex orichalco. Acro etiam ex Varrone oſtendit tibiam olim quatuor fuiſſe foraminum. Gallia hodie talibus utitur, & quædã Italiæ partes, tribus inferne & uno ſuperne. Sed de his ſatis. Eſt item uincta à uincio legendum: non iuncta à iungo.

¶ Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu.

Illud Nondum Acro coniungit ad utilis, hoc ſenſu, Nondum erat utilis tibia ad ſedilia populi complenda, Cum Horatius ad ſpiſſa retulerit, hoc ſenſu, Tibia illa tenuis et ſimplex foramine pauco utilis erat ad complenda ſedilia nondum ſpiſſa nimis.

¶ Indoctus quid enim ſaperet, liberq́; laborum.

Poſtquam cœpit eſſe indoctus populus (idem inquit) ſine differentia cœperunt eſſe omnia. Fortaſſe edoctus legit Acro. Nam alioqui non intelligo. Sequentia etiam uerba de tibicinibus, mutila ſunt. Et quod, liber, inquit, tam à ciuili bello, quam ab extraneo, mihi diſplicet: placet autem quod Badius ait, liber laborum, id eſt, paulò ante ſolutus à labore.

¶ Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris.

Acro hoc loco, neq; ſonũ à modo aut numero recte ſeparatũ intellexit: cum ſoni ſint phthõgi, modi uero tropi: quos noſtra ætas tonos uocat. Numeri uero ſonorum metra. Inter lyram uero & citharam innuit diſcrimen, ſed obſcure. Cum lyra trichordos tetrachordosq́; frequẽter noſtra ætate etiam hexachordos inſtituatur. Citharæ uero 24. chordis ferè. Illud porrò quòd ait citharam olim fuiſſe monochordon, nuſquã antea legi. nec puto eſſe uerum. Monochordon uero inſtrumentum, etiamnum hodie frequens uiſitur.

¶ Verbaq́; Piſones Satyriorum ſcriptor amabo.

Satyrorum pro Satyrographorum idem exponit: quod ſi eſt, ego malim Satyrorum pro Satyrarum dictum intelligere, bis enim antea ita intelligi poteſt à poeta poſitum: & ſcriptor Satyrarum coniungere. Alij tamen uerba Satyrorum connectunt.

¶ Syluis deducti caueant me iudice Fauni.

Vix alibi tam ridicula dixit Acro atq; hoc loco, ſed ab impoſtore aliqua aſſuta puto. Ideoq́; non refellenda duximus.

¶ Hic & in Acci Nobilibus trimetris.

Nobilibus, quidā putant his nomē fuiſſe quidā exponūt, tametſi nobiles apud plureis exiſtimētur, ſintq; in multā laude, ac celebritate. Poteſt etiā fieri ut σκώπτων hoc dicat, ut ſolet in alijs, uituperat enim eos, quod Iambū raro habeāt, cum hoc optimū Iambicum ſit carmen, quod plurimis incedit Iābis, ut docent Grāmatici. Petrus Victorius Mobilibus pro Nobilibus legit.

¶ In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus.

His in tribus uerſibus poëta quatuor reprehēdit in Iambico carmine, magnum ſonum, operæ celeritatem, ac negligentiam, deniq; imperitiam. Et in uerbo premit intelligēdum Iambus, ut recte Badius expoſuerat. Sed noſter annotator hic aliò eum propè auertit, qui ſolita audacia pro præpoſitione cum, legit, quod. Colligitq; ordinē à ſexto carmine hoc modo: An iccirco uager ſcribamq; licenter? an putem omnes uiſuros peccata mea, quod, id eſt, quia non quiuis iudex, id eſt, quicunq; uidet immodulata poëmata, premit uerſus miſſos magno pōdere in ſcenam crimine turpi operæ nimium celeris carentis cura, & ſupple iterum, quod, id eſt, quia data eſt indigna uenia Romanis poëtis. Hæc ille ſeuerus annotator. In quibus primū hoc inepte adnectit ſuperioribus, an putem omnes uiſuros peccata mea. Deinde negationē, nō, putat determinare etiā in uerbū premit quod precedit in priore uerſu, quod inauditum eſt Latinis auribus. Ego itaq; nouā ſentētiam ordior ab ipſo aduerbio non, quaſi diceret: Iambus omiſſus, quā deturpet carmē, non ab omnibus iudicari recte poteſt. Et Latini poëtæ hac in re ut in alijs, multum licentiæ ſibi uſurparūt. Ego tamen ea de cauſa nolim uagari, licēterq; ſcribere, imò ita tutus, ac cautus intra ſpem ueniæ ut omnes putē uiſuros peccata mea, proniore uidelicet natura in uituperationē delictorum, quā in benefactorū laudem. Quod ſi etiam culpā uitauero, nullā tamen laudem merear, cuius gratia potiſſimū poëmata cōponuntur. Quapropter ad Græcorum authorū exēplaria ultimo hortatur, Ut qui Iambi rationem ubiq; diligentiſſime obſeruarint, & ipſe Horatius adidem in Carminū ſed maxime in Epodon Odis. Hæc pluribus uerbis, cōtra meum morem, egi, quod Acronis cōmentarius hic nimiū ineptit, & Porphyrionis perijt.

¶ Et plauſtris uexiſſe poëmata Theſpis.

Vel hoc loco uidere licet, quàm multa Acronis commētario aſſuta ſint. Ait enim tam multa ſcripſiſſe, quæ poſſet plauſtris aduehere. Corrupta tamen puto uerba, melius hic Porphyrio. Theſpis, inquit, primum Tragœdias ſcripſit, genere Athenienſis, ad quas agēdas plauſtro circum egregias Græciæ ciuitates uehebatur.

¶ Et uim Dignam lege regi.

Hoc factum idem Acro ait ſub Auguſto, cum poeta hic de Græca Comœdia loquatur lōgè ante Auguſti tempora ſcripta, ſtatim ſubijciens Latinos omnia, auſos tentare, ac ſequi. Sed nō uidetur Acro temporum habuiſſe rationem etiam in alijs.

¶ Ingenium miſera quia fortunatius arte.

Ergo, quia Democritus ingeniū debilius putat arte (inquit idem) ideo miſeram eam dicit. Beatius legendū in Acrone: nam ita paulò poſt exponit illud felicius in cōtextu. Riſi autē illud ter repetitū, demiſſo capillo, & inſulā Anticyrā: & ter item expoſitū purgo bilē, & quod à Democrito orta ſit ſecta Epicurea, & ſi totonderit caput, nāciſcetur nomen poetæ. quod caput ſanatur tribus datis horis: miror quis has nugas ſub alcuius docti hominis nomine auſus fuerit in uulgus ædere.

¶ Reſpicere exemplar uitæ.] *In eodem legitur, Exemplum eſt paradigma, exemplar ἀντίτυπον, quod ego nūquam legi quod ſciam: ſed uel πρωτότυπον, uel ἀρχέτυπον legendum exiſtimo.*

¶ Nec quodcunque uolet, poſcat ſibi fabula credi.

Hoc in loco Acronis uerba uehementer corrupta ſunt, ait enim: Ordo eſt. Quodcunq; uelit ſibi credi fabula poſcat, cum Horatius contrarium dicat. Sed hæc non ſunt tanti.

¶ Vt

¶ Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius.

Et hoc quoq; loco uix expedies quid uoluerit Acro. Quidam cõnectunt. ſcriptor librarius, quod placet. Badius repetit cõiunctionem ſi, deinde ſupplet cõiunctionem, & , ad quem modũ non fuerit difficile, etiam alios quoſdam locos obſcuros explicare. Ego tamen etiamſi maxime poſſem, non facerem.

¶ Symphonia diſcors.

Acronis commentarius exponit ſymphonia, id eſt, cantor, cõcentor. Et paulò poſt, ſine iſtis, id eſt, ſine concordi ſymphonia. Rurſus paulò poſt, Trochos, inquit, Græci quaternarios uocant, quod ubi ipſe legerit, miror. Porrò ad illud, Quid ni? Dij boni quãtum eſt uerborum ineptiſsimorũ. Sed hæc tot nunc ſeculis legimus abſq; iudicio: & ſatis eſt Acronis uideri, cum fortaſsis impoſtoris ſint, quanquam quis ille Acro fuerit, planè dubito.

¶ Præſertim cenſus equeſtrem.

Cenſus hoc loco participium eſt, & ſummam quadringentorum ſeſtertiorum, intelligo cenſum equeſtrem ante Auguſtum, qui eum poſtea ampliauit authore Suetonio. Quadringẽta autem ſeſtertia decem milibus ualent coronatis francicis Budæana ſupputatione.

¶ Tyrtæusq́; mares animos in Martia bella.

Hanc hiſtoriam Acro bis narrat, primum uerbis ſuis. Vbi ab initio Athenienſes in pleriſq; codicibus perperam pro Meſſenijs legitur. Secũdo uerbis Porphyrionis, quæ partim inuertit, pleraq; mutilauit. Multi etiam codices Dircæum habent, pro Tyrtæum, & Landinus planè ita legit, ſed errat. De Tyrtæo præter alios etiam Strabo libro 8.

¶ Si uero eſt unctum qui recte ponere poſſit.

Vnctum recte appellat (idem Acro inquit) pulmentarium bene coctum. Ego unctum participium eſſe exiſtimo, & unctum ponere recte, id eſt, bene tractare eum qui è balneo unctus ad cœnam ueniebat, more priſcorum.

¶ In mala deriſum ſemel, exceptumq́; ſiniſtre.

Acro coniungit carmen hoc cum prioribus, exponitq; in mala ſeria, id eſt, in malas neceſsitates. Alij diſiungũt à prioribus, connectuntq; cum poſterioribus. Sed obſcurius dictum, utrouis modo coniungas.

FINIS ANNOTAT. IN ART. POE.

IN Q. HORAT. FLACCI SERMONVM LIB. I. HENrici Glareani Poëtæ Lau. Annotationes.

SATYRA I.

ACro hoc loco, cum Horatium Lucilio & Iuuenali comparaſſet, ultimum hæc adijcit uerba. Denique niſi Iuuenalis, inquit, ſcripſiſſet, iſto nemo eſſet melior: quaſi Iuuenalis in Satyra ſit præferendus Horatio. Meminit olim ex D. Eraſ. Roterod. ſæpe audiſſe Iuuenal. Satyræ maieſtatẽ corrupiſſe, nec ſciſſe Satyrã ſcribere. Idq́; etiam mihi uiſum: Sed Acronis hoc iudiciũ de Satyricis tã eſt ingenioſum, q̃ expoſitio uocis Saty. Pleriq; enim, inqt, Satyrã à lance, quæ plena diuerſis

frugibus

ſugibus in templo Cereris infertur, nomen accepiſſe dicunt. Alij quod hoc carmen ita multis ac uarijs rebus refertum ſit, ut audientes ſaturet. Alij quod ita Satyra conuicia ac crimina hominum libere inuadat, ut ſaturi homines, id eſt, ebrij. Hæc & plura ille. Ego puto ex ſententia huius poëtæ in arte, potius ex agreſtibus illis dijs appellatā Satyram. Ipſe enim poëta ita ait:

Verum ita riſores, ita commendare dicaces, Conueniet Satyros.

Et paulò ante:

Carmine qui Tragico uilem certauit ob hircum, Mox etiam agreſtes Satyros nudauit.

Ad quæ uerba etiam ipſe Acro ita ſcribit: Docet (inquit) unde nata ſit Satyra.

¶ Loquacem Delaſſare ualent Fabium.

Ante loquacem diſtinctio eſt, & ſuſpenſa ſententia, cui figurate, nec minus eleganter infertur, loquacem delaſſare ualent Fabium. Quæ non intelligēs ſubtilis ac argutus ille annotator legendum exiſtimat, laſſare ut ualeant, præcedit enim (inquit) adeò multa, id eſt, tam multa, quas particulas, ut, coniunctio ſubſequi conſueuit. Imperioſus grammaticus, qui poëtam noſtrum ad haſce nugas adigit.

¶ Non tuus hic capiet uenter plus.

Quidam hic, quidam hoc, alij hinc legunt, quod mihi maxime probatur. Quod autē in commētario Acronis legitur, qa habes centū millia modios, corruptū eſt. Legendū enim modium.

¶ -decepta cupidine falſo.

Et notandum (inquit Acro) cupidinem genere maſculino pro cupiditate noue poni. Imò ego miror quis has nugas in Horatium uexerit, apud quem cupido nullo unquam genere alio inuenitur, quam maſculino. Id etiam Ode 16. libro 2. Carminum annotauimus. Caue cōſtruas, falſo inquit, ut Badius exponi poſſe contendit.

¶ An ſi cognatos nullo natura labore.

Siue interrogatiue per an legatur, ſiue enunciatiue per at, intelligendū tamen ſemper eſt, ſi retinere uelis ſcilicet his tuis moribus, ac auaritiæ ſordibus, nihilo plus efficies, quàm qui aſellum ſub frenis currere docere uelit. Melius tamen per At, enunciatiue legi uidetur.

¶ Vuidius quidam (non longa eſt fabula) diues.

Acro hoc loco ſupplet, ita, ut ſit, ita diues. In Porphyrionis commentario ſuppletur, ideo, ſed legendum puto, adeò, ut ſit, adeò diues. Præterea quidam Vmidium, quidam Vuidium, quidam etiam Vbidium ſcribunt: de quibus nihil certi habemus quod affirmare queamus.

¶ Fortiſſima Tyndaridarum.

Hoc Acro de Clytemneſtra aut Helena intelligit. Porphyrio de Clytemneſtra. Sed ſi hoc ita eſt, oportuit Tyndaridum genitiuum eſſe, non Tyndaridarum. Sed uidetur Horatius ab accuſatiuo fœminino græco τυνδαρίδα formaſſe nominatiuum fœmininum Tyndarida, Tyndaridæ, ſicut ab accuſatiuo τὸν κρατῆρα fœmininum cratera. Huius rei admonuit nos olim D. Eraſmus Roterodamus præceptor noſter.

¶ Quid mi igitur ſuades? ut uiuam Meuius? aut ſic.

Mira in his proprijs uariatio. Nam quidā Neuius legūt, alij Menius ut Porphyrio epiſt. 16. ab initio, quod placet. Satyra autē tertia paulò poſt, utrunq; nomē eſt, Menius abſentē Neuiū cū carperet quanq̄ quidā eo loco pro Neuio legūt Nouiū: quod itē placet. Acro autē hic de Menio hæc habet. Menius tā parcꝰ fuit, ut merito ſordidꝰ appellaretur. Eadēq; uerba apud Porphyr. legūtur. Sed Satyra 3. de Menio lōge alia ſcribit Porph. Quod ad hūc locū attinet, ego per Menium neutiq̄ hominem ſordidum intelligo. Quorſum enim attinebat Horatio impugnāti, auarū ab auaro opponi? Hoc ſenſu, Horati, quādo auaros dānas, uis igitur ut uiuam Menius, qui fuit auarus? Quid inſulſius, imò quid alienius à poëtæ mente? Quare intelligēdus Menius qualis à poëta deſcribitur epiſt. 16. ſcurra ac prodigus, qualis etiā Nomētanus. Nec obſtāt

uerba

uerba ſequentia, pergis pugnantia ſecum Frontibus aduerſis componere. Pugnantia enim hic ſunt Horatij exempla, auari ut Vuidij: & prodigi, ut de Menio ac Nomentano.

¶ Illuc, unde abij, redeo, nemon' ut auarus.

Nemon' ut auarus legendum, non autem, Nemo ut ſit auarus? ut quidam ex Acronis cōmentario decepti legunt. Quippe Acro omnia ſequentia uerba ad auarum torquet, cum Horatius ad huius Satyræ principium reſpexerit: atq; adeò ad prima uerba: Qui ſit, uolens nūc huic Satyræ finem imponere. Eſt autē hic ſenſus. Qui fit ut nemo ſe probet, excepto uno auaro, ac potius unuſquiſq; laudet diuerſa ſequēteis, tabeſcatq; quod aliena capella gerat diſtētius uber, neq; quiſquam ſe comparet maiori turbæ pauperiorum, imò laboret hunc atq; hunc ſuperare, quaſi diceret, Si turbam pauperiorum poſt nos relictam intueremur, potius quàm ditiorum antecedentem, uideremus utiq; quàm longè hanc illa ſuperaret, quietiores mente futuri. Et niſi repetatur illud, Quid fit: certe nullus erit hic ſenſus. Badius hercule hūc locum non intellexit. Sed ita nobis olim expoſuit D. Eraſmus præceptor noſter, Eſt autem totus locus interrogatiue legendus. Porrò expoſitio quoq; Porphyrionis, & ſequens comparatio, noſtræ ſententiæ maxime congruent, ut lector ipſe iudicabit.

SATYRA II.

Si quis uolet Acronis Porphyrionisq; ingenium quàm late alterum ab altero diſtet, diſpicere, & ſi multis alijs locis, quemadmodum ſæpe admonuimus, potiſſimum tamen ab huius Satyræ principio fieri licebit, qui utriuſq; commentarium legerit. Quàm pauca, Dij boni quàm uere omnia Porphyrio: Rurſus quàm ambigue. quàm confuſe omnia Acro diſſerit.

¶ Quinas hic capiti mercedes exigit.

Mercedes pro uſuras dixiſſe poëtam Porphyrio ait. Addit Acro centeſimas ſignificari. Eſt autem uſura centeſima, quando de centum duodecim ſoluuntur, hoc eſt, ſinguli ſingulis menſibus. Sic dicta quod centeſimo menſe æquet ſortem. Quinq; igitur centeſimæ in ſingulos menſes quinq; exigunt, quæ uſura ingens eſt, cum noſtra ætas ægre tantum in duodecim mēſeis erogat. Badius de ſingulis nummis ait auarum quinq; lucrari uelle, quod ego non intelligo; neque ipſum intellexiſſe quid diceret, puto. Quemadmodum etiam quod paulò poſt poëta inquit: Nomina ſectatur Tyronum: ad caſtrenſe peculium inepte retulit, cum poëta præcipitem fœneratoris auaritiam notet, ut fatetur Porphyrio, quod iuuenibus, qui adhuc in patria erant poteſtate, audebat nummos cum uſura quina centeſima credere non abſq; periculo exigēdi, cum certus nō eſſet de ſoluēdo: Sed auaritiæ tanta uis erat, ut hoc tētare auderet. Et ipſi iuuenes, amore capti alicuius Puellæ, qua potiri abſq; pecunia non poterant, nihil penſi habebant, quid de pecunia paterna ageretur. Cuius elegans exemplum eſt Antipho ille Terētianus in Phormione cum ſua Phanio, multaq; ſimilia apud Comicos. Illud autē ſimulac, quod ſequenti uerſu à poëta ponitur pro ſtatim ut exponendum eſt, nō per immedietate, ut idem effert Badius, quàm latinè, iudicent alij.

¶ At ille pro quæſtu ſumptum facit. hic?

Hypophora eſt authore Porphyrione. Cui Anthypophoram ſubiungit, dicendo, hic, quo reſponſio fit. Et per interrogationem legendum cum quadam quaſi admiratione. Badius hūc locum recte explicauit.

¶ Quarum ſubſuta talos tegit inſtita ueſte.

Matronæ (inquit Acro) Stola utuntur demiſſa uſq; ad imos pedes, cuius imam partem ambit inſtita ſubſuta. Hæc eadem uerba Porphyrio, unde Acro haud dubie ſublegit. De ſtola muliebri ueſte nemini dubium: de inſtita autem hic locus non paruam facit difficultatem. Si enim dixiſſet poëta (quod carmē tamē non patitur) Quarum ſubſuta talos tegit ſtola inſtita, ut eſſet ſenſus: Quarum talos ſtola tegit ſubſuta inſtita, melius intelligeretur. Acro adijcit: ſubſutam

ueſtem

ueſtem prætextam dixit. Perotus in ſuo cornu hoc allegat de ſtola: perinde atq; planum eſſet Inſtitam eſſe ſtolam. Ego autem puto, ut plane dicam quod ſentio, Hypallagen eſſe: & inſtitã dictam pro ſtola, & ueſtẽ intelligendam quemadmodũ & Ouidius lib. 1. de arte Am. Quæq; tegis medios inſtita longa pedes uſurpauit: uel inſtitam uel limbum: ut illud Vir. Date claßib. auſtros. Verum cui noſtra hæc ſententia non placet, habet noſtri annotatoris longe elegantiorem quam ipſe non intelligo, nec illum intellexiſſe puto.

¶ Quidam notus homo, cum exiret fornice, macte
Virtute eſto, inquit, ſententia dia Catonis.

Eſto aduerbium conſentientis uel approbantis, inquit, Acro, quod mihi diſplicet, puto enim poſitum pro ſis. Quod uero & Porphyrio cum Acrone, Catonem intelligunt Cenſorinum, mihi non ſit uериſimile. Poeta enim de ſuo loquitur tempore. Notus inquiens homo, nimirũ de quopiam quem nominare adhuc uiuentem nolebat ſentiens. Cenſorinus autem Cato ante ſeculum deceſſerat. Pretera duorum Catonum tempora & mores facile de Vticenſi conuincunt.

¶ Audire eſt operæprecium, producere recte.
Qui mœchis non uultis.] *Audire uero eſt operæprecium triplicem Acronis hic expoſitionem, quarum ultima haud dubie à nugatore aliquo aſſuta eſt. Sicut non ita multo poſt de Villio Syllæ genero. Illud aũt ridiculum magis, quod caudam ſalacem ſalſam eſſe putat. Et quidam, intelligo, maritus: & demeteret adultero. Nam ut adulter ſibi demeſſuerit, non uidetur uereſimile. Quanquam etiam locus ita legi poterat: quin etiam illud Accidit, ut cuidam teſteis, caudamq; ſalacem Demeteret ferro. Verum quid opus eſt Poetæ immutare lectionem cum ſenſus alioqui facile elici queat.*

¶ Atq; etiam melius perſæpe togatæ.

Togatam uocare uidetur infamem ac repudiatam, uidelicet meretricẽ. Nam alioqui in uerbo ſequenti geſtat, ſenſus non procederet. Eſt aũt mire uerſus ſermo, cum antea de nobili loqueretur, ſtatim hic meretricis comparationem facit ad ipſam.

¶ Ne corporis optima lynceis
Contemplere oculis.] *D. Eraſmus in Adagio, Hypſea cæcior, legit lyncei in genitiuo, à nominatiuo Lynceus. Præterea contemplans pro contemplare, quæ lectio placet. De Lynceo Valerius Max. lib. 1. cap. 8. ubi de miraculis. Acro ait trãs parietem hunc uidiſſe. Sed aſſumentum eſt impoſtoris ut puto.*

¶ Si interdicta petes uallo circundata.

Idem Acro exponit, uallo circundata, id eſt, cuſtodijs munita, circundata ſatellitibus. Melius Badius hoc de ueſtium ac comitum multitudine expoſuit.

¶ Poſitum ſic tangere nolit.] *Illud ſic, δεικτικῶς intelligendum. Acro exponit ſic ad comedendum paratum. Porphyrio autem, appoſitum in cœna. Ego cum de uiuente intelligo loqui lepore uel infirmo, uel non fugiente.*

¶ quem
Quid latura ſibi quid ſit dolitura negatum.
Quærere plus prodeſt.] *Ordinem eſſe puto, quem negatũ ſibi Quid ſit latura, quid dolitura, plus prodeſt quærere, & abſcindere inane ſolido.*

¶ miſeram ſe conſcia clamet.
Cruribus hæc metuat doti.] *Porphyrio pro ancilla exponit quæ ſit conſcia dominæ in hoc adulterij facinore. Vt Satyra 7. ſequentis libri. Quo te demiſit peccati conſcia herilis Contractũ. Landinus quoq; tale quiddam prodidit. Sed mediatricem uocat. Quare exponendum, Hæc ancilla metuat cruribus, uxor deprenſa doti, ego mihi, hoc eſt, uel uitæ meæ, uel ne pereant nummi, &c.*

SATYRA III.

¶ - Modo ſumma

Voce, modo hac reſonans, quæ chordis quatuor ima.

Summa exponit Acro, id eſt, cautiſsima. Sed id librariorũ uitio corruptũ puto pro acutiſsima. Cæterũ quod ſequitur, q́ ſumma hypate ſit. & q́ quinta ſit nete, quare quatuor id eſt, poſt quatuor, ac per hoc quinta exponendũ, hoc uerum deliramentũ eſt. Rectius Porphyrio, à Tetrachordo, inquit) hoc ſumptũ uidetur, in quo eſt grauiſsimi ſoni chorda quæ hypate dicitur. Notũ eſt 5. eſſe Tetrachorda apud muſicos hypaton, meſon, Synemmenõ, diezeugmenõ ac hyperbolæon, ſingula diateſſaron conſonantia conſtituta, At ego exiſtimo in lyra hunc luſiſſe quæ 4. chordis cõſtabat, indeq́; Tetrachordos appellata: in qua ima chorda etiã hypate dici poterat, & nete ſumma, quæ noſtra ætate ſingulæ diapente, nonnunquã diateſſaron conſonantia diſtant. Cum Acronis opinione de hypate eſt Politianus Miſcellaneorum capite ultimo. Sed his rebus Politiano quantum Acroni tribuo.

¶ Quamuis craſſa queat, decies centena dediſſes.

Quamuis pro quantumuis accepiſſe uidetur, et decies centena intelligendũ millia HS. Vt ſit integrũ decies centena millia nummûm uel Seſtertiũ. Qui faciunt coronatorũ 25000. Budæana ſupputatione. Quæ Acro expoſuit ducenta millia, Badius aũt mille nummûm, uterq́; non recte. Huic parco aũt & paucis cõtento ὑπερβολικῶς dixit, cum prodigum etiam in priore Satyra deſcripſiſſet, & obiter hoc quoq́; innuit loco. ¶ - imò alia haud fortaſſe minora] *Haud legendum, non, &, ut non rectè legit Badius. Nec minus errãt qui aut legũt. Sed Badius & hoc loco & priore ſecutus uidetur Landinum, qui utroq́; loco hallucinatur.*

¶ Quam aut aquila aut ſerpens Epidaurius.

Aldinus codex habet ut pro aut priore, ſed geminandum aut, nemo dubitat. Cæterum cum omnis ſerpẽs acute uideat. Epidaurius de hiſtoria Romana additum uidetur. De Epidauro aũt inſula ait Acro accerſitum Aeſculapij ſimulachrũ, cum Epidaurus ciuitas ſit Peloponneſi. Inculcat hoc item ipſe Porphyrio: Vnde & Acro hauſit, niſi codices fallant:

¶ - num qua tibi uitiorum inſeuerit olim Natura

Hic rurſus ſeuerus annotator noſter Poetæ uerba immutare non dubitat: Num tibi quid uitiorum, &c. durum & abſonum iudicans ſi Poeta diceret, num aliqua natura: Quaſi, qua coniungendum ſit cum natura, non cum mala, Elegans ſane iudex, inuenit tamẽ, qui hoc loco eum ſequendum putaret, Badium

¶ Cum genus hoc inter uitæ uerſetur, ubi acris

Inuidia] *Aulam notat, & homines in ea miſere degẽtes, atq́; eò omnia hæc uerba ſunt torquenda quod Acronem neglexiſſe uideo, & quoſdam alios.*

¶ - Labeone inſanior inter Sanos dicetur, quanto hoc furioſius.

Diſtinguendum eſt ante Labeone, non poſt inſanior. Cæterũ Acro ad illud, Quanto hoc furioſius, Quod fecit (inquit) dominus, q̃ quod ſeruus admiſit: cum Horatius ad ſequentia reſpexerit, iamiam dicturus: Paulũ deliquit amicus, odiſti & fugis. Cætera in parentheſi dicta ſunt, à nullo cõmentatorũ exacte diſcuſſa. Sunt aũt à Poeta aduerſus Stoicos dicta uerba, qui peccata omnia paria faciebãt, ergo paulũ delinquere, nõ admittebãt. Videbantur aũt in hoc inſuaues acerbiq́; rerũ iudices cõtra omniũ & opinionẽ, & uſum. Vnde & παράδοξον hoc creditũ, atq́; à Cicerone quoq́; tertio loco tractatũ. Tu igitur (inq̃t Poeta) niſi concedas amicũ paululũ peccare poſſe, habeare, ut Stoici, inſuauis ac acerbus. Atq́; hic eſt uerus horũ uerborũ ſenſus.

Nec uincet ratio hoc.] *Mirum quàm hoc loco corruptus ſit Acronis cõmentarius, & ſibi contrarius ad ea quæ præcedunt de natura. Quæ omnia qui emendare uolet idem iungat uulpes & mulgeat hircos. Ad illud autem: Ne ſcutica dignum horribili ſectere flagello: ſupplet,*

plet, non uereor: quod poſtea tertio ſequitur uerſu, ſed ineptè hoc refertur, ut rectè annotauit Badius. Stoicos enim in hāc duntaxat partē peccare ait, q. leuia peccata, æquè atq; magna puniebant: quod Horatius reprehendit ¶ - Vt Alfenus uafer.] Poſt uafer diſtinguendum Dicere aūt debuit Varus, ut puto, ſed irriſorie uafer dixit. Nam P. Alfenus Varus Cos. fuit anno ab urbe condita 754. quo tempore Horatius neſcio an adhuc uixerit. Poteſt tamen de eo antea ſcripſiſſe, quod multis temporibus reptandum eò erat, præſertim qui humili natus erat loco. Quod uerò tertio inde ſequitur uerſu: ſic optimus omnis eſt opifex: conſtruendum eſt, omnis ſapiens eſt optimus artifex.

SATYRA IIII.

¶ - Erat quod tollere uelles.] Erat (inqt Acro) quod uelles imitari: quod ex Porphyrione accepiſſe uidetur. Nam & ille nōnulla eſſe in Lucilio dixiſſe uidetur, quæ uelis inde excerpere, & pro tuis habere. Sed ipſe Poeta Sat. 10. contrariū Senſiſſe uidetur ubi ait de Lucilio. At dixi fluere hunc lutulentū, ſepe ferentem. Plura quidem tollenda relinquendis: Et Quintilianus lib. 10. eodem pacto Horatium intellexiſſe uidetur: etiamſi ipſe aliter de Lucilio iudicat. ¶ Agedum pauca accipe contra.] Audi tū qui reprehendis Satyricos poetas (inquit Acro) non quòd Horatius multum reticet, ſed quod uidetur conſcius peccatorum. Hæc uerba non intelligo. Sed corrupta puto. ¶ - ambulet ante

Noctem cum facibus.] Ante noctem cum facibus (idem inquit) pro per noctem aut ante tempus noctis, quia cœci ſunt amatores, quia utuntur facibus eo tempore, quo non eſt utendum. Hæc ille. Ante pro per etſi inuſitatum eſt, tamen propemodum magis placet, quàm quæ ſequuntur. ¶ Sulcius acer

Ambulat & Caprius. rauci male,

Et Acro et Porphyrio plurali numero rauci legunt. Quod etſi aliquo pacto intelligi queat, malim tamen legere, raucus male: Videlicet, ut Sulcium acrem, hunc aūt raucum appellarit, quod nos olim admonuit D. Eraſ. præceptor noſter. Notarunt hoc etiam alij. ¶ Nulla taberna meos habeat, neq; pila tabellos. Supplendū puto coniunctionē cū. Mirū uerò cū noſtri grāmatici tam copioſi ſint in ſupplendis uerbis, cur hic ita dormitarint. Eſto inqt, ut tu ſis ſimilis Cœli Byrriq; latronum, ego non ſim ſimilis Sulcij aut Caprij: cur igitur metuis me? cum nulla taberna meos habeat, neq; pila libellos. Hoc meum eſt iudicium ſequatur quiſq; quod ipſe uidebitur. ¶ - auidos uicinum fumus ut ægros.

Exanimat.] Quæ Porphyrio hoc loco adducit, placent. Acro non contentus ijs, ſua aſſuit nugamenta de auaris. Badius cupidos uitæ exponit, ſed ſequar Porphyrionem, qui intemperantes intelligit per auidos.

SATYRA V.

¶ - huc appelle, trecentos inſeris.

¶ Verba ſunt nautæ (inquit Porphyrio) iraſcentis, cum plures naui imponantur quàm pepigerat, id eſt, pactus erat. Alijs uidentur hæc puerorum uerba ad nautam nimis cupidum multos accipere, quod etiamnum hodie in conſuetudine habent, quanquam in conducta naui fortaſsis habebit locum Porphyrionis expoſitio.

¶ - ac miſſæ paſtum retinacula mulæ.

Nauta.] Synchyſis eſt, præterea miſſæ mulæ gignendi'ne an dandi caſus ſit, per ambiguū. Porphyrio uerò ait: Poſtquam obdormierūt uiatores, ducit nauta mulam diſiunctā paſtum, ac nauis retinacula ad ſaxum ligat. Hæc ille. Ex quibus uerbis per Syllepſim accipimus uiatores eos, qui naui uehebantur, dici.

¶ Prætextam & latum clauum, prunæq; batillum.

Acro nihil hic notat, quàm prætextam purpuream exponens, quæ in pectore extenditur ſenatorum

natorũ: quæ uerba corrupta puto & mutila. Porphyrio clarius hæc expoſuit, Luſcũ poetæ tẽ ſui fuiſſe, quod magni penderet indutũ ſe eſſe lato clauo ac prætexta, & de balneis publicis prunas ſibi domũ à mediaſtynis afferri. Landinus per batillũ uaſculũ intellexit: prunas aũt intelligi quibus ferrũ candeſcat ad inurendã reis notã. Hæc ille mihi confinxiſſe uidetur, & ſecutus tamen eſt eum Badius. At Batillũ ex Plinij lib. 33. cap. 8. apparet ferreũ eſſe inſtrumentũ palæ ſimilitudine, quo prunæ præbentur. Nam ubi de duabus argenti differentijs incipit, Batillis (inquit) ferreis cãdentibus ramento impoſito, quod candidum permaneat, probatur. Hæc Plinij uerba belle cũ Porphyrione conueniunt. Fieri aũt poteſt, ut Landinus catillum legerit, ut quidam alij.

¶ Quæ ſupereſt Caudi cauponas.

Obſcurus eſt ſermo. Porphyrio autem, à Capua (inquit p)rofectus in Coccei Neruæ uilla manſiſſe ſe indicat, quæ eſt ſupra tabernas Caudij oppidi. Hæc ille. Quæ uerba, ſi rectè intelligo, innuunt nõ fuiſſe Caudij poetam & comites, ſed ſupra Caudium, extra uiam in Coccej uilla. Poeta tamen more ſuo Cauponas eius oppidi taxat, apud quas aliàs diuertit. Nam Venuſiam hæc etiam ducebat uia. Quod autem alij ſupereſt exponũt, id eſt, excedit, quaſi qui in Coccej uilla melius accepti fuerint quàm in Caudinis cauponis, frigidum mihi uidetur.

¶ Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus.

Ordo eſt: Permulta iocatus in Campanũ morbũ, in faciem. Non igitur locũ habet, quod noſter annotator in, mutat in ob, ſatis impudẽter ut cætera ſolet. Quis aũt ſit ille morbus, cõmentatores non ſatis luculẽter explicãt, oris uidelicet fœditatẽ, aut arrogantiã, ut Acro. Ego propemodũ adducor talem quendã fuiſſe morbũ, qualem hodie in Neapolitanũ uocant, ex eadem regione in has nationes noſtra ætate à militib. non ſine clade multorũ hominum allatũ, qui faciẽ, corpusq; miſerrimis cicatricibus deturpare ſolet: Quẽ ego non minus nocium q̃ lepram puto, multiq; boni uiri in ea ſunt opinione. Porphyrio uerò putat ore immundo fuiſſe Campanos, atq; inde uideri quibuſdã Oſcos dictos, quaſi obſcœnos, quã opinionẽ ridet Feſtus Pompeius. Porrò Oſcos ultra Circæos in Campania habitaſſe author eſt Plinius lib. 3. cap. 5.

¶ - rogabat Deniq; cur nunquam fugiſſet.

Nunquã legendum puto, non, unquã. Eſt aũt manifeſta ironia & ſermo perquam obſcurus. Innuit enim neq; eum libra farris contentũ, neq; gracilẽ, neq; puſillũ, ideoq; ſæpe fugiſſe: & libram farris contemptim dixit pro demenſo, cum Demenſum quaternos contineret modios, ut author eſt Donatus in primam Phormionis ſcenam.

¶ Nam uaga per ueterem dilapſo flamma culinam.

Dilapſo legit Acro, ut ſit adiectiuũ ad Vulcano, quod placet. Noſter bellus annotator rurſus hic auſus eſt adijcere uerbũ eſt: præterea ad finem uerſus coniunctionẽ, &: legit enim dilapſa eſt flãma culinã, Vulcano ſummũ properabat lambere tectũ. Vbiq; deeſt illi aliquid, ubiq; hiat ſententiæ iunctura. Sed hic noſtræ ætatis emergendi modus eſt per ſummã optimorum authorum iniuriam.

¶ Conuiuas auidos cœnam ſeruosq; timenteis.

Et hic locus obſcuritatẽ habet ob ambiguitatẽ participij timenteis, ſit ne ſeruorũ an conuiuium epitheton. Deinde, qui rapere cœnã, qui extinguere uelle intelligãtur, cũ dicat, omnes uideres, qui timeã & qui timeantur, & quid timeant. Cõmentatores ferè ſilent, nec ego coniecturas meas ubiq; adferre poſſum.

¶ Nam Canuſi lapidoſus, aquę non ditior urna.

Equuntutium Canuſio præfert, Nam in Equuntutio ait bonũ eſſe panẽ, Canuſij lapidoſum, & qui non urna aquæ ditior, ſignificans æquè Canuſij malã eſſe aquam atq; Equuntutij. Quanquam illud ditior, quid referat panem'ne an locũ, ambiguum eſt. De loco etſi uidetur durum, non eſt tamen omnino abſurdum, quippe quod uerbum proximo ſequitur uerſu.

¶ Inde Rubos feſsi] *In Rubos, habebant aliqui libri, ſed errant. Seruius lib. 1. Georgicon ad illud Virgilij: Nunc facilis rubea texatur fiſcina uirga, exponit, quæ circa Rubos Italiæ abundat*

abundat, plurimaq; naſcatur: Allegatq; hunc locũ Horatij. Mancinellus de ſanguineo uirgulto intelligi poſſe putat. Quare Seruius ad hoc oppidum deducat adiectiui appellationẽ equidem mirabar, fortè q rubeus, a, um, non ſit uox Latina, niſi à rubis: quanquã rubra etiam in Virgilio legi poſsit. Sed iudicent hoc doctiores. Rubos aũt Italiæ oppidum omnes habẽt quod nemo opinor ignorat. Landinus Campaniæ ait. Ego Apuliæ puto, inter Canuſium & Barium: nota etiam apud Ptolemæum nomina, maxime uerò ex hoc itinere.

SATYRA VI.

¶ Non quia Mecœnas Lydorum, &c.

Non quia habes (inquit Acro) Hetruſcos fineis, quos incoluit quicquid Lydorũ fuit, & quæ ſequuntur reliqua. Si ea Acronis ſunt ac non alicuius impoſtoris, næ ille egregie ineptus eſt, q non modo nõ explicat nobis authoris ſenſum, ſed etiã corrumpit, quod quia alij etiã notarũt, à nobis omittitur. ¶ Ante poteſtatem Tulli.] Tulli pro Tullij. Nam Seruium Tullium Sextum Romanorũ regẽ innuit. Acro aũt non appoſitè allegat Virgilij uerba Aeneid. 6. Ocia qui rumpet patriæ, reſideſq; mouebit Tullus in arma uiros: cum Virg. ibidẽ de tertio Romanorũ rege, nempe Tullo hoſtilio loquatur, Qui utiq; non ignobilis fuit. Badius aũt ſcribit: Tullus unus fuit ex ſeptẽ regibus Romæ ſeruilis conditionis: Tullius aũt orator inſignis. Sed de eo non fit hic mentio. Hæc ille. dignũ notatu ſcilicet quaſi nullus alius Tullius q̃ Cicero fuerit. At Tullus Rom. Rex non fuit ſeruilis conditionis, tertius nempe. Tullius aũt uidelicet ſextus, de quo hic loquitur, fuit utiq;. In cõmentarijs itaq; nõ oportuit hæc corrũpere. In carmine propter ſynæreſim utiq; ita ponere licuit, quanquã ego hæc ſynæreſim paſſa, uelim ubiq; duplici ij ſcribi, ſi uſus reciperet. Tullij, Valerij, &c: ut Dij, ijdem.

¶ Inuidia accreuit: priuato quæ minor eſſet.

Hæc Acro interrogatiuè legiſſe uidetur, mihi magis placet ſimplex enuntiatio exempli cauſa eius quod præceſsit.

¶ Vt ſi qui ægrotet, quo morbo Barrus.

Hoc in loco noſter annotator carmina peſsime corrupit, ineptiſsimeq; legit ad hunc modum Vt ſi quis ægrotet quo morbo? ut Barrus haberi ſi cupiat formoſus. Tantam audaciam nõ uidi multis annis in quoquã. Sed ſcilicet tanto audaciores ſumus, quanto indoctiores. Non uidit is carminis legẽ ſi quis pro qui legerit, id neutiquam habere locũ. Octauum aũt hinc carmen dij boni quàm eleganter ſecat. Vt Tullus rex nõ multo diſsimilius Metium Suffetiũ. Curare enim ad præcedentia, quærere autem ad ſequentia referri putat.

¶ Tu'ne Syri, Damæ, aut Dionyſi filius.

Colloquium eſt irati atq; indignantis populi in ambitioſum quendam. Tu'ne filius Syri (inquit populus) aut Damæ, aut Dionyſij, audes deijcere è ſaxo ciues? aut tradere Cadmo? Reſpõdet ambitioſus: quid ni audeã? cum collegã habeam Nouiũ uno poſt me gradu humilioris conditionis quippe liber ego, etiamſi libertino patre natus, cũ Nouius aliquãdo ſeruus fuerit, nũc libertus? Obijcit rurſus populus, ſcilicet ob hoc ſuperbiendũ tibi, q Nouium præcellis? atq; ob hoc te Paulo aut Meſſalæ æquandũ cenſes? Reſpõdet rurſus ambitioſus, aliquid eſſe præcellere Nouium. Quippe qui tam clamoſus ſit, ut quamlibet aliam magnã uocem ſuperare queat. Tandẽ quaſi placatus populus, uictuſq;, ſaltem hoc nos tenet, reſpondet alioqui inſurrecturi aduerſus te, ſed uiciſti. Eſt aũt amara ironia, & per tranſitum amare etiam tactus Nouius.

¶ Nunc quia Mecœnas tibi ſum conuictor.

Quod tibi ſum conuictor homo libertino patre natus, plures reprehendunt, ſed immerito. Quod aũt Tribunus militum, forſitan merito: Nam hoc illi diſsimile eſt, hoc magno loco natis melius conueniebat, quæ fortuna mihi non contigit Illud à uirtute procedit, quæ utiq; mihi cõtigit. Quare iniuſte mihi amicitiam tuam obijciunt. Atq; hic eſt uerus ſenſus horum uerborum.

¶ - ac mala luſtra) *Mala luſtra aũt (inquit Porphyrio) perpetuo epitheto dixit. Nec enim ſunt bona ut ad diſcretionẽ eorũ, mala dixerit. Hæc ille quæ Acro aũt adducit de luſtris, ubi præda uidetur incluſa, mihi nõ placent. Longè aũt ineptiſsimũ quod annotator noſter ait, luſtra Horatiũ pro temporibus poſuiſſe. Quæ uero ratio cõmouerit eum, nihil nos mouet. Catonis enim uerba ſunt laudantis eum, qui maluit rem cum ſcorto habere, quàm cum maritata.*

¶ - ſi & uiuo charus amicis.

Poſt amicis non ponemus colon punctũ. Nam hyperbaton nondũ finitum eſt, quod ſexto ab hinc uerſu cœperas. Eſt enim ſenſus: Quod purus ac inſons ſum, quod charus amicis, debeo hoc patri meo qui horum omnium eſt cauſa. ¶ - magni

Qui pueri magnis è Centurionibus orti.

Pulchra nominum colluſio magni pueri, è magnis nati Centurionibus. Flauium aũt Calculatorem ſui temporis notat, aut Romanorũ potius mores quemadmodum in arte dixerat:

Romani pueri longis rationib. aſſem Diſcunt in partes centum deducere. Quæ de Flauio in Porphyrione leguntur corrupta ſunt, nec à nobis reſtituta. ¶ - Aſtat Echinus.

Vilis: cum patera guttus] *Quidam, quòd nimis aſyntheta hæc uiſa ſint, legũt echino, & uilis cõiungunt cũ guttus. Vellem autem cõmentatoribus diligentius explicata hæc nomina. In Porphyrione quædam corrupta ſunt, in Acrone confuſa: quippe quædam etiam falſa, ut guttus genus unguenti, cum uaſis ſit genus. Atqui apud me non eſt certum utram lectionem magis probem. Campanam ſupellectilem intelligo fictilia potius, quàm ænea. Nam hic omnia humilia deſcribit, ut patet de eſcis, porro, cicere, & lagano.*

SATYRA VII.

¶ Hybrida quo pacto ſit Perſius ultus.

Hybrida quare dixerit Poeta, Acro ut minimũ quinq; deſcribit rationes. Sed ſcilicet fœcunda eſt ignorãtia. melior eſt ratio Plinij lib. 8. cap. 53. Et ex eo planum, cum is eſſet diuerſus natus parentibus. ¶ Siſennas Barros.

Acro Siſennam Barrum unum facit, Porphyrio duos, quanquã in Porphyrione Varus legitur, errore ut puto codicum. Barri meminit priore epiſtola ut hominis libidinoſi. Mea quidem opinione Horatius Siſennam Barrum unum intellexit, non duos, alioqui dixiſſet Siſennas Barrosq; ut equis præcurreret albis, quod & carmen patitur. Meminit D. Eraſmus in adagio: Equis albis præcurrere. Illud aũt Conuenit, quod tertio dein ſequitur uerſu, ab Acrone præteritum perfectum expoſitum eſt. Sed non mirum, cum Glauci & Diomedis permutatio apud Homerum Iliados ζ. notiſsima, ibidem diuerſa narretur. Sed elegantiſsimum eſt quod de aurea ſecuri fabulatur idem Acro. Magis in loco Porphyrio placet de abruptis atq; nimis altis locis Poetam loqui, ad quæ non facile eatur ad cædendũ ligna. Deniq; quæ ad finem huius Satyræ de Cuculo dicuntur, maxime intelliguntur ex Plinij libro 18. cap. 26. quæ uerba eleganter D. Eraſmus tractat in adagio, Cuculus.

SATYRA. VIII.

¶ Nam fures dextera coercet) *Quia fuſtem tenens figuratur, inquit Acro. Et in Priapeis falcem habere fingitur Quod autem poſt aliquot uerſus de cippo dicitur, Mille pedes in fronte, ad uiam uerſum intelligitur, introrſum aũt trecentos. Eſt nihilominus longitudo ſecundũ mille, latitudo ſecundũ trecentos pedes intelligenda: Si quidem omni in re maiori diſtãtiæ longitudo attribuitur, ut author eſt Ptol. lib. 1. Geographiæ, cap. 6. Acro tamen contra exponit. Illud aũt quod poſtea de luna rubẽte dicitur, ne foret his teſtis, et poſt magna latere ſepulchra, idẽ Acro de ueneficis intelligit. Sed quomodo eæ latere uolebãt, ne eſſent conſciæ? Illud Caliendrũ etiam ſatis diuerſe à cõmentatoribus expoſitũ. At ſi dentes appoſititios Canidiæ ut uetulæ iocũ ac riſum excidiſſe intelligimus, quadrat nimirũ & Saganæ ſuppoſititiũ*

crinem

crinem quem pro naturalibus capillis accipiebat, excidiſſe, id quod innuit Acro. Nam quod Gibbam Porphyrio ait, non intelligo.

SATYRA IX.

¶ Si bene me noui, non Viſcum pluris amicum.

In Porphyrionis cõmentario, ut pleriq; habent codices, Tuſcus pro uiſcus legitur: ita ut quibuſdam Tucca deſignari uiſus ſit. Sed Viſcorũ mentio eſt etiã ſequenti Satyra nõ ita longe à fine, ut ſit tutũ quicquã mutare ad codicũ, qui corruptiſſimi ſunt, fidẽ. Sed & Varũ pro Variũ pleriq; habẽt codices. Verũ de his duob. lib. 1. odarũ diximus, ode 24. quæ q̃dẽ ſcire potuimus.

¶ Garrulus hunc quando conſumet cunq;.

Et Acro & Porphyrio κατὰ τμῆσιν disiunctã dictionẽ quandocunq; prolatã aſſerũt: quid autem hoc loco ſignificet, non explicant. Tu uide an nõ pro aliquando ſit poſita, aut quandoque. Natiuam enim ſignificationem hoc loco ſenſus uix admittet.

¶ - Quod ni feciſſet, perdere litem.] In commentario Acronis, ad hæc uerba adijcitur: adeſto mihi: quæ quid ſibi uelint, cõminiſci non potui. Continuo poſt ad hæc Poetæ uerba: Et propero quo ſcis: omiſſa eſt negatio, Et legendum in Acronis cõmentario: Non oblitus eſt Horatius, quod dixit ſibi uiſendũ eſſe neſcio quẽ: Niſi aliter legerit Poetæ uerba Acro. Rurſus ſtatim poſt ad illa uerba: Mecœnas quomodo tecũ: deeſt, ait. ſed agit legendũ. Illa aũt, nemo dexterius fortuna eſt uſus: Poetæ uerba ſunt, laudantis modeſtiã Mecœnatis. Qui cũ fortunæ beneficio potuiſſet longe maior eſſe, noluit. Cæterum Badius ſæpe Poetæ uerba dat Garrulo, & contra. Porphyrio admonet olim duobus punctis interſtincta fuiſſe, quæ ſanè hodie nõ apparent. Verum ea omnia proſequi non eſt noſtri inſtituti.

¶ - Hodie triceſima ſabbata uin' tu.

Acro quatuor expoſitiones hic adfert, ut eſt copioſus, quoties nihil certi adferre poteſt, quarum utinã una ſit uera. Iudæi aũt quomodo Neomenias dicũt, cum ea uox ſit græca? Atqui hoc non mirandũ, cum oppedere nõ exponat cõtra pedẽ opponere. Badius uerò ſubtilius ſcilicet obtemperare. Illud autẽ, curtis, Acro exponit, quia pellicula imminuti ſunt. Quia Moſes rex Iudæorum, cuius legibus reguntur, negligentia medicinalis effectus, & ne ſolus eſſet notabilis, omneis circumcidi uoluit. Hæc ille. Elegans ſanè organum Acro, per quod ueritatis lucem opprimere conatus eſt dæmon. Nota aũt latinitatem ſiue Acronis ſiue impoſtoris alicuius, negligẽtia medicinalis effectus, pro, indigens medicina: & notabilis, q̃ pellicula careret, atq; inde omnes ad id coactos, quàm elegans perſuaſio diaboli ut culpetur Moſeos factum, quod à Deo edoctus atq; iuſſus erat.

¶ Et licet anteſtari.

Anteſtari legendũ, quaſi ex circumſtantib. aliquẽ teſtem facere, idq; auris attactæ monitione. Vide D. Eraſmum in adagio Aurem uellere. Quidam temere mutauerant in atteſtari, parũ memores & quedam alia apud ueteres ad eam eſſe formam, ut Anquirere apud Liuium.

¶ Sic me ſeruauit Apollo.

Acro hic ſilet. Porphyrio de Homerico ſumptum teſtatur: allegat autem ad hoc Lucilium, quæ uerba adeo corrupta ſunt, ut ego reſtituere nequiuerim. Cæterũ locus eſſe uidetur Iliados quinto, ubi Apollo è Diomedis manibus eripit Aenean. Quidã ad Apollinem in iudiciali foro referunt: ad quem in ius garrulus ille ab aduerſario tractus eſt, atq; ita liberatus Horatius.

SATYRA X.

Quæ ab initio huius Satyræ octo ſunt carmina, in pleriſq; libris nõ habentur. At ea uidentur uel Horatij uel ſimiæ eius. Ablata tamen uideri poſſunt etiã poetæ conſilio, q̃ notauerat quendam ex humili genere factũ potentẽ: cũ poeta ipſe libertino patre natus eſſet. Legendum aũt in uerſu ſexto exornatus, non exhortatus: ad eum ſenſum, quo Terentianus Chremes de Syro adeo exornatũ dabo, adeo depexum, ut dum uiuat, meminerit ſemper mei. ¶ - nam ſic

Et La

Et laberi Mimos, ut pulchra poemata mirer.

Si dico Lucillium ideo bonum Poetā quod habet facetias, idem mihi dicendum eſt de Laberio mimographo. Hæc Acro. Quare illud, nam ſic, alij nō recte mutarunt in, non ſic, ut Badius excudit. Acronis uerba hic cito ut menti Poetæ congrua, alioqui me nō haberet ſubſcribentē. Et ſanè hac ſatyra aliquot locis bina, aliquot terna uidebis Acronis cōmentaria, aliquādo cōtraria. Vt de Pitholeonte, quē nunc Rhodium facit, nunc de Canuſio, ut ipſe loquitur. Item Luteum Rheni caput, bifariam exponit, proſus contrario ſenſu. Priore ita. Non quia luteum caput habet (inqt) Rhenus, ſed quod luteū facit ipſe deſcribēdo malè. Et hæc placet expoſitio. Altera, Luteū, inquit) & ad naturā fluminis retulit, quoniā ſemper turbidū eſt, & ad uitiū Alpini Poetæ. Hoc falſum eſt, de Rheno. eſt etiam contra poetæ & ſenſum & mentem.

¶ - Forte epos acer Vt nemo, Varius ducit.

Hoc loco ex Acronis cōmentario non facile expedies, utrum Vario molle ac facetū tribuat, an Virgilio. Doctiores aūt omnes Virgilio attribuūt. Porphyrio etiam facetū exponit, elegās. Meo iudicio Virgilio dare uult poeta naturæ illam ſimplicitatē, qua uehemēter enituit. Quintilianus etiam pro exemplo adducit hoc ex primo Aeneidos carmen: Miratur molē Aeneas, magalia quondam. Sed incredibile eſt q̄ hoc loco inſaniat annotator noſter. Nam epōdum legendū cōtendit pro epos: & rura pro rure. Et molle ac facetum ad Variū refert, hoc ſenſu: Nemo ducit Epodū ſcilicet carmen molle atq; facetū ut acer Varius. Camœnæ gaudentes annuerant rura Virgilio. Hic uere cuculus mediā de Epodo corripit, & magna audacia Poetæ ſenſum inuertit, ſed piget amplius de eo loqui.

¶ - & Græcis intacti carminis author.

Hoc ideo dictū (inquit Porphyrio) quia nulli Græcorū hexametris uerſib. hoc genus operis ſcripſerunt. Acro idem cum dicat, admiſcet tamen alia propemodum ab his diſſona.

FINIS ANNOTAT. IN I. LIB. SER.

IN Q. HORAT. FLACCI SERMONVM LIB. II. HENRICI Glareani Annotationes.

Satyra I.

¶ Miſſus ad hoc pulſus (uetus eſt ut fama) Sabellis

SAbellos manifeſte accipit pro Samnitibus. Veriſimile eſt enim bello Sānitico hoc oppidū à Samnitib. poſſeſſum, deinde eis pulſis, Roman. ſuos illic miſiſſe colonos aduerſus Appulos Lucanosq; præſidiū, ut de Luceria patet lib. 9. ab urbe cond. apud Liuiū. Id hac de cauſa admonemus, quòd ſæpe aliàs in hunc poetam Sabellum exponunt Marſum noſtri cōmentatores. ¶ Ceruius iratus leges minitatur & urnam. *Virgilius lib. 1. Aeneid. uno item carmine breuiter utrunq; complexus eſt: Partibus æquabat iuſtis, aut ſorte trahebat. Vt hic Horatius per leges intelligat in certis rebus latam ſententiā: per urnam in rebus dubijs. Et locum recte explicuit Badius.*

¶ - Scæuæ uiuacem crede nepoti Matrem.

At hunc non rectè: Scæuam enim mulierē putauit, & Nepotem generis cōmunis: cum locus totus ironicos ſit dictus, ut teſtatur Porphyrio, Scæua aūt filius matrem ueneno extinxit, in cuius manū iocatur Horatius piam dicendo, quippe Scæua nō dextera, ſed ueneno pugnabat. Illud, mala, quod quarto ſequitur uerſu Badium fefellit. Sed id uel ad dextram referri poteſt,

uel quod

uel quod malim ad cicuta. Nam cicuta nominatiui eſt caſus, quaſi poëta dicat, innocens eſt Scæuæ dextera, mala cicuta tollet anum uitiato melle.

¶ Et qui Duxit ab oppreſſa meritum Carthagine nomen.

De poſteriore poëta loquitur Africano Aemyliano, qui Carthaginem (non Africam ut Acro habet) Numantiamq́; deleuit, Et Africanum nomen etiam adoptione habuit. Numantinus aũt quod Acro docet ubi dicatur, non memini. Ex his autem conſtat Lucillium uixiſſe tertio bello Punico: cũ Ennius ſecundo, Et Ennium ſuperioris Africani bella ſcripſiſſe, Lucillium priuatam uitam, in gratiam inferioris Scipionis ut puto: quod ideo admonemus, quod ferè commentatores hæc confundant. Ergo oppreſſa hic exponendum extincta. C. autem Lælius eſt, à quo Ciceronis dialogus de amicitia nomen habet, Scipioni Aemyliano amiciſſimus, Coſ. anno ab urbe cond. 614. Quo tempore multi uixere Metelli etiam conſulares: de quo aũt Lucillius ſcripſerit, certum nobis non cõſtat, de Lupo adhuc minus.

¶ Si mala condideris in quenquam carmina.

Condideris legendum ſecunda perſona: futurum enim frequenter producitur, quamuis etiã quandoque corripiatur uicinitate præteriti & ſignificatione, & terminatione. Et mala pro maledica dixit, cum Horatius pro uitioſa repetat, ut & Acro & Porphyrio annotarunt. Sed Horatij uerba poſt eſto, incipiunt, Cæterum Badius hic non rectè facit nouam interrogationem: Sed ſi quis condiderit bona, quid de eo? Reſpondet Trebatius, talis laudatur Cæſare iudice. Hæc ita Badius. Verum iudice præcedit non ſolum uerbum laudatur, ſed etiam condiderit. Quod lector ſtatim uidebit. Vltimum autem carmen in poſtremis uerbis difficultatem habet: num poëta de ſe ſecunda perſona pro quauis uſus ſit, an miſſus de Trebatio, pro fruſtratus poſitum intelligamus. Porphyrio etiam tabulæ, id eſt, ſubſellia exponit, quod ego non intelligo niſi ultimum carmen Trebatio potius demus.

SATYRA II.

¶ Sed quem præcepit Ofellus.

¶ Ruſticus.] *Badius hic Acronem arguit: Vult enim Ofellum hunc uere ruſticum fuiſſe, nec quouis modo philoſophum. In qua opinione & Poetam fuiſſe puto.*

¶ *Carne tamen quamuis diſtat nihil hac magis illa. Quæ hoc in loco Porphyrio adfert, haud ſcio quàm bene habeant.*

¶ Donec uos author docuit Prætorius.

Mirum quàm hoc loco non conueniant Acro & Porphyrio. Acro ait Aſellium prætorem deſignari, alios tamen Sempronium uelle. Porphyrio Rufum prætorium. Plinius libro decimo ubi de ciconijs nihil eius rei meminit. Cornelium tamen Nepotem Auguſti principatu mortuum, ſcripſiſſe ait: Ciconias magis placere quàm grues, nihil addens ipſe'ne primus eius rei inuentor eſſet, an alius quiſpiam.

¶ Hac urget lupus, hac canis angit.

Quidam ad animalis naturam referunt: ſed uidetur Horatius ad Lupum Rutilium, de quo priore Satyra: & Auidienum Canem, de quo hic, retuliſſe, per Rutilium uoracem ac luxurioſum, per Auidienum ſordidum innuens.

¶ In neutram partem cultus miſer.

In neutram partem, hoc eſt, neq; ſordide, neq; nimis ſplendide: hoc rectè Badius. Sed illud, miſer, pro miſere uel anxie poſitum uidetur: ut, miſere amat. Eſt enim miſere cultus luxurioſus in unã partem, ſordidus in alteram moroſe, atq; etiam miſere. Porrò luxurioſi exemplum uidetur Albutius ſæuus in ſeruos, quod in conuiuijs apparandis non ſatis feſtinarent, muniaq; obirent, quæ illis ipſe iniunxiſſet. Auari aũt ac ſordidi exemplũ Neuius qui conuiuis unctã, id eſt, ſordidã præbebat aquam.

¶ Rancidum aprum antiqui laudabant.

In laudabant argutia eſt, laudabant (inquit) non quia naſus illis nullus erat, id eſt, non quod ignorarent rancidum eſſe factum ex conſeruatione longiore. Sed credo hac mente, &c.

ooo ¶ Non

¶ Non ego narrantem temere edi.

Acro cum paulò ante proſcriptum feciſſet Ofellum, & ab initio Stoicum quendam Philoſophum, hic concionantem tamen rectè intellexit. At connectit aduerbium temere cum Narrantem. Ego ad edi referendum puto, non ad narrantem. Et narrantem uidetur παρεκτατικὸν admodum Græcũ, Latine enim uix ita incluſeris. Sed ordo eſt: Tu uideas metato in agello Cũ pec. & gna. fortem merc. colonum narrantem. Non ego temere edi in luce prof.

SATYRA III.

¶ -Poſtquam omnis res mea Ianum. Ad medium.

Iani ſtatuæ tres erant (inquit idem) ad unam illarum ſolebant conuenire creditores & fœneratores, alij ad reddendum, alij ad locandum fœnus. Hæc ille. Porphyrio autem ait, omnes ad Ianum in Baſilica ſtabant fœneratores. At lib. 1. epiſtola 1. & Acro & Porphyrio fatentur duos Ianos eſſe ad Baſilicam Pauli. Verum quia Horatius medium ait, uidentur fuiſſe tres. Meminit Cicero ad finem lib. 2. Officiorum. Sed toto hoc genere, inquit, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de utenda, commodius à quibuſdam optimis uiris ad medium Ianum ſedentibus, quàm ab ullis philoſophis ulla in ſchola diſputatur. Vbi male legitur ad medium ianuæ, ineptiusq; ab commentatoribus in hemicyclo exponitur. Hunc locum primus eruit nobis D. Eraſmus Roterod. uir natus ad hoc, ut errores ex optimorum authorum libris tollat, quemadmodum monſtra ex mundo Hercules.

¶ Cum Ilionam edormit.

Quæ hic Acro adfert de Iliona, ut loco fratris, filium poſuerit, ita ut Polymneſtor deceptus filium trucidauerit, abs quo conficta ſint, imò à quo recepta, mirari ſatis nequeo. Ego fabulæ nomen Ilione fuiſſe puto, & Fuſium uel eius, uel Hecubes perſonam, Catienum Polydori obtruncati egiſſe. Quod ex hoc carmine apparet, quod in Acronis commentario citatur: Mater te appello, ſoror ó ſurge & ſepeli me: in Porphyrionis commento aliter legitur, quaſi octonarius Iambicus, Sed non ſolum ibidem hic eſt error. Ea omnia ſanare nec poſſumus, nec noſtri eſt propoſiti.

¶ -Is inteſtabilis & ſacer eſto.

Inteſtabiles (inquit Acro) appellabantur, quorum teſtimonium non ualebat. Porphyrio autē, Antiqui eos (inquit) quos in teſtimonium dimitti nolebant, inteſtabiles uocabant. Hæc ille. Multa ſimilia Iuriſperiti. Badius autem inteſtabilis exponit, id eſt, teſtamenti expers, & rerum mearum: idq; propius uero hoc loco. Non poſſum autem ſatis mirari inſignem impudentiam noſtri annotatoris, qui tres dictiones ex una facit. ſtabilis in te: & ambo nominatiui caſus cenſet. Præterea poſt ueſtrum, adijcit aut, contra & ſenſum, & mentē authoris. Huic tam audaci corruptori modeſtius quàm oportuit reſpondit Badius. Ideo ea repetere ſuperſedebimus.

¶ -quorſum inſanus? quid enim Aiax Fecit?

Badius putat hæc Agamēnonis eſſe uerba: at ego puto plebeij, qui dicat Agamēnoni, Quo genere inſaniæ laborauit Aiax qui eum inſanum appellas, cũ tu ſis non minus inſanus? quod ſtatim probabit.

¶ -at Thuſci turba impia uici.

Mira eſt contentio authorum de hoc uico, ubi, & qua parte ciuitatis, quãdo cœperit, et quare eius turba hic impia dicatur, quos omnes componere non eſt noſtri inſtituti. Hoc autem riſi, quod Annius quidam Viterbienſis egregie ſtomachatus & in Liuium & in Dionyſium Halicarnaſſeum, ſub Romulo, authore Varrone, non ſub Porſena, huius uici nomen fuiſſe ut illi uoluere, contendat. Deinde turbam impiam dici, quòd patriam reliquerint, alioqui religioſiſſimos: quaſi poeta, nō ſua reſpexerit tempora: & à ſeptingentis annis mutatio mira fieri potuit: nimirum ut tota Roma mutata fuerat ex ſobria in ebriam, ita & uicus hic ex religioſo in impium. In Acronis uero commentarijs Aricinis legendum, pro Hercinijs.

¶ Sume tibi decies, tibi tantundem, tibi triplex.

Vt in decies intelligimus cētena millia H S. ita in triplex intelligo tricies cētena millia H S. Hoc eſt, ter de-

ter decies ſiue ter tantum quantum uel uenatori, uel piſcatori. Ratioq́; ſubiungitur, Vnde uxor media currit de nocte uocata, uel citata, ut Porphyrio legiſſe uidetur. Badius hæc exponit quaſi idem ſit tricies HS. & triginta ſeſtertia, item decies HS. & decem ſeſtertia. cum Budæus, ingens Galliæ noſtræ ornamentum, hæc in immenſum differre non minus luculenter quàm erudite oſtenderit.

¶ Quid? cum Picenis excerpens ſemina pomis.

Inter Picenum & Picentem hoc intereſt, Picenum uas dicimus, Picentem, hominem. Hæc Acro: quæ ego corrupta puto. Picenum enim regio eſt prope Vmbros, Anconam uſq; tenta. Picentes uero uicini Lucanis ac Hirpinis, ab alteris originem duxere, ut Strabo author eſt libro quinto ad finem.

¶ -atq; ignem gladio ſcrutare.

Pythagoricum eſt, inquit Porphyrio. D. Eraſmus Roterod. trifariam hoc ab authoribus magnis uſurpatum docet in Adagiorum uolumine, ubi de Pythagoræ Symbolis. Cæterum poëta hoc loco ut oſtendat amatorem inſanum magis puero ædificante caſas, hoc ait: Pueri luſum, ſtultum illum quidem, ſed innocuum, neq; quicquam periculi aduehentem: Amatoris autem ſtultitiam ſæpe cruorẽ adducere, ſæpe etiam ad crudelitatem prouocare: id quod & de Mario continuo probat. Præterea Cerritus nomẽ quidam ἀπὸ τοῦ κέρατος deductum putant. Sed ego malim cum Nonio dictũ aſſerere, Cerritũ quaſi Ceroritũ, id eſt, Cereris ira percuſſum, atq; ideo primã longã, ut in ferrẽ pro fererem.

¶ Chryſippus ponit fœcunda in gente Meneni.

Menenius (inquit Porphyrio) fuit illis temporibus inſanus uel certe plebeius, qui tamen uideri uoluit à Menenio illo, qui ſenatũ & populum in gratiã reduxit. Hæc ille. Significat igitur Menenium in hoc ſtultũ, quod altioris originis eſſe uoluit quàm erat. locus aũt in Porphyrione corruptus erat.

¶ Stoice poſt damnum ſic uendas.

In, ſic, uidetur eſſe argutia, quaſi diceret, ita precor ut omnia uẽdas pluris, modo mihi dixeris qua laborem ſtultitia, ut. Sic te Diua Potens Cypri. deinde ſatyrica reprehenſio in, poſt damnum.

¶ Aedificas, hoc eſt longos imitaris.

Inſaniam oſtendit quod ædificet, deinde quod breuis longos imitetur, innuit pauperem illum uelle æquare ſe diuitibus, quod etiam inſaniæ genus non uulgare, etiamſi frequentiſſimũ uulgatiſſimũq́;.

¶ Maior dimidio.

Quidam putant hæc Pulli reſpondẽtis uerba eſſe, qui dicere uelit matri uitulum dimidio maiorem fuiſſe quàm ipſa eſſet cum ſe ſemel inflaſſet, ſed mihi continuatus uidetur ſermo matris, quaſi quæ putet immane, monſtrum quod dimidio maius eſſet quàm ipſa inflata: ita enim ipſi uiſum eſt, & procedit optime iocus apologi ad puſilli hominis exiſtimationem, quam de ſe concipit.

¶ Non dico horrendam rabiem.

Mira loci huius uariatio tum lectione, tum expoſitione: quidam dicam pro dico legunt, quidã deſine, quidam deſino. Cæterum multæ expoſitiones eſſe poſſunt, eſt tamen uelut duorũ concertantium ac conuitiantium ſermo, ita ut propè ſimul loqui uideantur. Damaſippus igitur rogatus, egregie Horatio Stultitiam obijcit, quod ædificet, quod carmina faciat, quod cultum cenſu maiorem oſtentet. Deniq; quod & in amorem furat. Horatius contra, Damaſippum admonet ut ſuis ſe teneat, adiecturus fortaßis aliquid, niſi Damaſippus obturbaſſet. Tandem Horatius tanquã offenſus ac iam abiens, pronunciat Damaſippum maiorem eſſe ſtultum. Quidam etiam hæc uerba, non dicam horrendam rabiem, ita intelligunt, quaſi dicat, horrendam rabiem obticeo, quia deſino. Sed cultum maiorem cenſu, mille furores puellarum puerorumq́; dicam. Poteſt etiam, iam deſine Horatius, ut interturbans diceret, ut reliqua omnia interturbantur.

SATYRA IIII.

¶ -nanq; marem cohibent calloſa uitellum.

Obſcure eſt hoc dictum. Acro exponit marem, id eſt, fortem. durum, noſter annotator pro meliore, ſed ſenſum tamen nõ explicãt. Propius uero uidetur, quod Badius ait, marem uitellum, unde maſculus

ſculus naſcatur ſi ſupponatur, & cohibent pro, in ſe tenent. Illud calloſa maxime explicatum hoc loco uelim: nam callos multos habentia non ſatisfacit ad ſenſum eliciendum.

¶ -& quibus aſsis
Languidus in cubitum.

Hæc uerba coniungenda ſunt, nec diſtinguenda poſt aßis. Aſſos enim quoſdam cibos ita aliquo modo placere ait, ut languidum conuiuam rurſus excitent inuitentq́; ad edendum, qui iam ad nullum cibum amplius ſurrecturus uidebatur. Languidus igitur, hoc eſt ſatur, & reponet, id eſt, rurſus ſe erigit à thoro, ut comedat. In Vmber autem alia incipit præceptio. Badius ſequentia rectè expoſuit, contra inſignem noſtri annotatoris impudentiam & hallucinationem, qui Vmber hoc loco hominis non apri epitheton eſſe exiſtimauit. Sed illa priora male diſiunxit idem Badius. Nam poſt aßis colon poſuit, & ſequens carmen ſequenti de Apro præceptioni connexuit, quod non placet.

¶ Vinea ſummittit capreas non ſemper eduleis.

Capreas pro hœdis exponit Porphyrio, ſi codex non errat, quod equidem ſuſpicor, quemadmodum & paulò ante corrupta ſunt quæ de Vitelli genere, & fungis ſcripſit, ac de muricum Peloridumq́; cōparatione. Cæterum ſi ob uites Baccho caper omnibus aris cæditur, ut eſt apud Maronem, non uideo, quomodo hic locus de animali intelligatur.

¶ Venucula conuenit ollis.

Plinius lib. 14. cap. 2. Venuculam uocat ollis aptißimam, alludens ad hunc Horatij locum, ut opinor. Cæterum de alece & eius generis alijs, quæ paulò poſt hic poëta numerat, uide eūdem Plinium lib. 31. cap. 8 Horatius genere neutro uſurpauit ut Plautus, ſed Plinius fœminino.

¶ Ten' lapides uarios lutulenta radere.

Badius de lapidibus in poculis intellexit, & palmam de manu. Porphyrio de marmore dictū ſcribit. Vnde non dubito pro uarios, legendum parios, ut admonuit nos D. Eraſmus præceptor noſter. Et palmam de ſcopis intelligendum Et eſt ſenſus elegans ad illud;

Immane eſt uitium dare millia terna macello,
Anguſtoq́; uagos piſces urgere catino.

Sic non decere ait pulchra ſedilia ſordidis commaculare ſcobinis, & Tyrias ueſteis dare circūillota toralia. Quare cū Porphyrione hic ſenſus de marmorib. intelligēdus, nō de lapidibus in poculis.

SATYRA V.

¶ O' Laërtiade quicquid dicam aut erit aut non.

Poſt non, diſtinguendum & à ſequente uerſu noua ſententia incipienda. Badius non attentus ad munus hoc ab Ioue Tireſiæ datum, etenim pro certe exponit, quaſi aduerbium ſit, & non potius coniunctio rationalis, & magnus Apollo non donat diuinare mihi, contra authoris & ſenſum & mentem. Notum eſt ridiculum hoc Tireſiæ uaticinium apud omneis.

¶ -ergo nunc Dama ſodalis.

Omnino Dama legendum, ut in codice Aldino habetur. Annotator noſter hoc in loco rurſus oſtendit ſe nullius eſſe iudicij nugatorem, cum uelit legendum eſſe clama. Sed quia huic Badius ſatis reſpondit, nos omittimus.

SATYRA VI.

¶ Si ueneror ſtultus nihil horum.

Veneror pro honoror exponit Badius, non rectè meo iudicio: honoro tolerabilius eſſet. Sed quidam ſuſpicantur legendum, uenor, idq́; etiam placuit D. Eraſ. Denormat autem, uerſu ſequenti & Acro, & Porphyrio legunt, quod item placet.

¶ Matutine pater, ſeu Iane libentius audis.

Nimis copioſa ſunt quæ hoc loco narrat Acro: Cæterum ſeptimo deinde uerſu: Interiore diem gyro, exponendum, breuiore ſupra horizonta, uel ſupra terram circulo. Badius de epicyclo intellexit, quaſi

xit, quaſi ſol etiam epicyclum habeat. Acronis commentarius hoc loco quid dicat uix intelligitur.

¶ De re communi ſcribæ magna.

Recte Badius hunc uerſum reſtituit: De re communi et magna ſcribæ atq; nouatæ. Somniauit hoc quoq; annotator noſter, ſed non aſſequitur, ut ſolet, & recte reprehenditur à Badio. Quidam pro, nouatæ, legunt noua te, per duas dictiones, & placet lectio. Et eſſet ſimplex ſenſus hoc ordine, Quin te, ſcribæ orabant te, meminiſſes reuerti de re communi, magna, atque noua.

¶ ad puteal cras.

Porphyrio in Epiſtolam uiceſimam libri primi: Puteal (ait) Libonis, ſedes prætoris fuit prope ar cum Fabianum, dictū quòd à Libone illic primum tribunal & ſubſellia collocata ſint. Dionyſius lib. 3. ſub finem, ubi de Neuio Actio (ita enim ipſe nominat) eius columnam ante curiam prope ſacrum templum fuiſſe ſcribit, parumq; ab eo diſtantem aram, cui cos ipſa & nouacula inſculpta ſint. Locum autem à Romanis φρέαρ, id eſt, puteum uocari, meminit & Cicero de Diuinationibus. Sed de his ſatis. Multa Cœlius alia adducit parum ad rem attinentia.

¶ noſter ludos ſpectauerat.

Hic noſter annotator Landinum irridet, quod coniunxerit, noſter filius fortunæ: nec tamen ipſe explicat ſenſum. Acronis enim uerba hic non ſatis faciunt lectori. Sed hoc uult dicere poëta: Quoties Mecœnas uel ludos ſpectauerat, uel una luſerat, omnes ſtatim dicebant me fortunæ filiū, neſcientes Mecœnatem me non uti niſi ad ludicra, non ad ſeria. Atque hic ſenſus etiam placuit D. Eraſmo. Badius non multum aberat à ſcopo, ſed illic non permanſit.

¶ ſimul domos alta moloſsis.

Simul pro, ſtatim ut, more huius poëtæ, & multorū aliorum authorum accipitur. Badius exponit pro pariter. Moloſsis aūt Epiroticis canibus recte idē exponit, quod Acro male pro Creticis extulit.

SATYRA VII.

¶ Non dices hodie quorſum hæc tam putida tendant.

Quidam tandem legunt pro tendant. Cæterum Acro ait Horatij eſſe uerba, cum poſsint etiā ſerui eſſe, tanquam mirantis heri ſilentium.

¶ Etenim fateor me dixerit ille.

Quaſi Horatij uerba ſunt, inquit Acro. Porphyrio autem ait, ſeruum hoc dicere ſub Horatij perſona, quod mihi quoque probatur, quaſi dicat ſeruus, tāto melior ſum te, quod fatear mecum peccatum, cum tu hoc non fatearis, imò uerbis decoris obuoluas uitium.

¶ Peccat'ne ſuperne] Porphyrio exponit, quia ſuperior peccat Acro, manifeſtè: Landinus, quaſi leuius. D. Eraſmus putat ſuperne pro externe poſitum quaſi dicat non peccat palam. Et ſanè poëta conatur oſtendere mulierem imbecillitate, non dedita opera peccare.

¶ Quis nam igitur liber.] Acro ait eſſe Horatij uerba. Sed poſſunt etiam ſerui Daui eſſe, tanquam ſecum ratiocinantis apud herum. Neque enim herus nunc tam placidus eſt ut ab Dauo doceri uelit. Quippe qui paulo poſt & lapidem & ſagittas poſtulet.

¶ Vel cum pauſiaca torpes inſane tabella.

Pauſiæ pictoris meminit Plinius libro 21. cap. 2. Porro quæ ſequuntur uerba ambigua ſunt, Quod quidam Fuluium Rutubam ac Placideianum gladiatores fuiſſe exiſtiment, quos in pariete pictos Dauus aſpexerit, quo ſenſu Acro uidetur expoſuiſſe illud, contento poplite. Alij hos tres pictores fuiſſe eius temporis putant, quorum picturam ſit ammiratus Dauus. Cauſam addunt, quod antea Pauſiæ fiat mentio ueteris pictoris, nunc horum ut nouorum. Et ſanè laudem annexam habet hæc pictura, Pauſiæ nullam, niſi quod uetuſta ſit. Vnde egregie ſeruus heri iudicium irridet, cum non omnino uetera ſint meliora. Contento autem poplite intelligo ſatyricôs aut iocoſe dictum in Placideianum, contractum altero crure. Badius ſeparat Placideianum in aduerbium placide ac Ianum, Cui ego non ſubſcribo.

SATYRA VIII.

¶ Alcon Chium maris expers.] *Ergo expers (inquit Acro) quod per terram, non per mare aduectum eſt, quaſi ex inſula unũ illud uoluerit ſcilicet. Rectius Badius hoc exponit, maris expers, id eſt, non habens corruptionem aut admixtionem aliquam ex mari.*

¶ Summus ego, & prope me Viſcus.

Conuiuas octo nominat Fundanius, ſe in ſummo, ab altero autem latere Viſcum, & Varium, & Vibidium cum Seruilio Balatrone. Ab altero rurſus latere Mecœnatem cum duobus umbris Nomentano ac Portio, é quibus Nomentanus ſupra Mecœnatem ſedebat, proxime Fundanium, ut ex ſequentibus clarius patet, quippe qui Fundanium gulæ myſteria tam anxie doceret. Quare ego diſtinguendum puto poſt Vibidius. Nam ſequentia, Quos Mecœnas adduxerat umbras, de Nomentano ac Portio intelligenda, non de Seruilio ac Vibidio, etiamſi in Porphyrionis commentario aliter legitur: ea tamen corrupta ſunt, ut noſtri habent codices.

¶ Vt melius muria, quam teſta marina rem.

Ordo eſt. Cotillus monſtrauit incoquere, ut melius, Echinos illutos muria, quam teſta marina remittat, hoc ſenſu. Echinos non quauis muria, ſed muria ex teſta marina expreſſa, melius incoqui muria eſt ablatiui caſus, teſta marina, nominatiui, Item Quam relatiuum eſt, non coniunctio, Badius hũc locum non rectè expoſuit.

ANNOTAT. IN II. SER. FINIS.

IN Q. HORAT. FLACCI EPIST. LIB. I. HENRICI Glareani Poëtæ Laureati Annotationes.

EPISTOLA PRIMA.

¶ Eſt quodam prodire tenus.

EST, *Landinus exponit pro licet, quod probatur: quodã aũt magis placet propter tenus, quàm quoddam, ut habẽt impreſſi libri. Quiddã propter idem tenus, locũ hic nõ habet. Proximo aũt uerſu legendũ genere maſculino, miſeroq; Cupidine, authore D. Eraſ. præceptore noſtro. Apud hũc enim poëtã haud aliter reperias ut puto.*

¶ Quis circum pagos, &c.

Tria hæc carmina interrogatiuum habent punctum ad finem, non in medio ſecundi poſt Olympia. Eſt aũt ſenſus, pugiles exigui, nẽpe circa pagos & compita, neutiquã cõtemnerent, imo cuperent coronari in Olympicis, ſiquidẽ ſpem haberent ſine puluere, hoc eſt labore, dulcẽ ſe poſſe palmã acquirere, hoc eſt uictoriã. At illa abſq; labore nõ cõtingit. Qui igitur nolit ſuadere, ut humiles pugiles, non poſſunt ſperare uictoriã in Olympicis, Ita tu quoq; qui nõ uis diſcere & audire, Ne cures ea, quæ ſtulte miraris & optas, nunquã ſperes animo te quieto cupidinibusq; uacuũ, ullũ reportaturũ triumphũ.

¶ Si quadringentis ſex] *Acro equeſtrem cenſum quadringentorũ milliũ æris fuiſſe ait, quem Porphyrio quadringentorũ ſeſtertiorũ, ſicut alij omnes authores, quadruplo maiorem facit.*

¶ -lachrymoſa poëmata Puppi.

Quæ Acro de poëta Puppio ſcribit placent, quæ aũt alij de puppi altiore nauis parte adducunt, inepta ſunt. Veriſimilius eſt, eos qui in quatuordecim primis ſedebãt ordinibus, quia propiores theatri pulpito erãt, facilius audire potuiſſe poëtarũ fabulas: per tranſitũ aũt notat Puppiũ, ut inter miſerabiles poëtas, qui tamẽ ſæpe auidius à populo audiebãtur, q̃ boni poëtæ, Propterea nõ tãti eſſe eo in loco ſedere, ut ideo rem male facias. Quæ uero Acro citat carmina, Trimetra ſunt iãbica, hoc modo:

Flebunt

Flebunt amici, & bene noti mortem meam: Nam Puppius in me uno lachrymatus eſt.

¶-Cras ferramenta Teanum.

Illud, cras, Badius exponit poſtridie quàm Baias aduenerit, quod mihi non probatur, ſed indefinitum puto, pro breui tamen tempore.

¶ Ad ſummam ſapiens uno minor eſt Ioue, diues.

Vno Ioue Acro biſariam exponit, uel quia moritur, uel quod in cœlo non eſt. Badius autē, quia ſcilicet mortalis eſt, & ægritudinibus ſubiectus. Ego credo dictum, uno Ioue minor, quaſi dicat, omnes alios uel ſuperat, uel æquat.

EPISTOLA IIII.

¶ Scribere quod Caſsi Parmenſis.

Quæ hoc loco de Caßio ſcribunt & Acro & Porphyrio haud ſcio quàm probem. Ego propemodum adducar ut credam de eo Caßio Horatium loqui, de quo Satyra ultima libri prioris Sermonum, Vbi poëta Hetruſcum uocat, quod hi duo Parmenſem exponat.

EPISTOLA V.

¶ Vina bibes iterum Tauro diffuſa.

De T. Statilio Tauro hoc intelligo, qui Coß. primum fuit Anno ab urbe cond. 728. cum Cæſare Auguſto 8. Cæterum iterum Conſulem, alicubi ſubrogatum puto. Nam in catalogo non refertur.

EPISTOLA VI.

¶-eget æris Cappadocum rex.

Philippus Beroaldus multis uerbis oſtendere conatur, per Cappadocum regem non intelligendum Cappadociæ regem, ſed pro eo qui maximam habeat familiam ſeruorū. Et ſæpe apud luculentos ſcriptores, atq; adeo apud hunc Poëtam Regem pro diuite uſurpari. Hæc ille. quæ ſi ita habent, quomodo intelligemus diuitem, qui eget æris? mancipijs, inquit, diues erat, non pecunia: atqui hoc non uidetur uerisſimile: magis aūt credibile eſt Regem Cappadocum populo abundaſſe, non etiam pecunia, quod etiamnum noſtra ætate pluribus regibus accidit. Ideoq; in Cappadocum regem poëtæ ſcomma potius crediderim, quod ea tempeſtate Romæ bene licebat.

¶-& cogat trans pondera dextram Porrigere.

Pondera (inquit Acro) lapides qui porriguntur per uias, uel qui per latera expoſiti altiores ſunt, & eſt ſenſus, qui manum porrigant tranſituro. Hæc ille. Sed uerba ſunt obſcura. Landinus exponit, trans pondera, id eſt, trans turbam quæ ſe obijcit, quæ pondus affert tranſmißæ dextræ. Sed neque hæc uerba intelligo. Vterq; ſane ad hoc tendit ut nomenclator ille conductus ſit, qui uiam domino faciat per turbā. Badius cum præcedentia expoſuiſſet de ſuffragijs extorquendis, cum ad pondera deuentum eſt, trans pondera exponit, id eſt, trans molem denſæ turbæ, aut trans pondera lapidum in uia iacentiū. Itaq; nec ipſe mihi uiſus eſt intellexiſſe: ineptißimum aūt eſt quod annotator noſter exponit, & cogat, inquit, dextram ſcilicet clientum uel ſubditorum trans porrigere pondera, id eſt, grauia munera ac dona. Sed ut tandem deſinam, hoc loco læuum non ſæuum legendum eſt, ut ſeruum nomenclatorem intelligamus, qui domini læuum fodiat latus et cogat dominum tranſeuntibus porrigere manum, etiā trans pondera, quæ aliquando in uia tranſeuntes ſeparant: dicens hæc uerba: hic multum in Fabia gente ualet, ille Velina ergo manus ei præbenda. Hæc ex D. Eraſmo, ut pleraq; alia.

EPISTOLA X.

¶ Et male perrumpet furtim faſtigia uictrix.

Badius mala legit, exponitq; uiolenta. Sed idem ueſtigia, non faſtigia habet. In codice item Landini ueſtigia inuenio, at ſenſu non minus obſcuro. Alij τὸ male ad uictrix referunt, ut, male uictrix pro pertinaciter uictrix dictum intelligamus: & faſtigia, ad faſtigia legunt, ut ſit ſenſus, quantumuis recuruemus arborem (nam inde eſt ſumpta metaphora) ipſam tamen contra quàm uolumus, ad faſtigia peruenire, quidam mala faſtidia legunt.

EPISTOLA XII.

¶Vilis amicorum eſt annona, bonis ubi quid deeſt.

Varie hoc & diſtinguitur, & intelligitur: quidam poſt bonis, quidam ante diſtingunt. Sed certe omnis ambiguitas eſt in duabus his uocibus, annona & bonis. Nam annona amicorum intelligi poteſt, uel quemadmodum Plautus in Trinummo ait: Neq; quicquam hic uile nunc eſt, Niſi mores mali: uel pro prouentu amicis proponendo. Ita bonis ambiguum, uel uiris, uel ſumptibus: ac ex his ut minimum quatuor ſenſus elicere non erit difficile ingenioſo lectori. Et habet hic poëta quædam talia, ut antea ſæpe admonuimus, ubi grammatici rixentur.

EPISTOLA XV.

Si ulla alia inter Horatij epiſtolas intellectu difficilis eſt, certe hæc una eſt: & haud ſcio quàm bene ab expoſitoribus percepta: nam male expoſitam, non eſt dubium. Hyperbaton ab initio eius ad finem admonent: ſed hoc quoq; admonuiſſe oportuit, quoties in medio repetendum. Poeta cum prius uel Cumas uel Baias lauatum iret, ut ad loca conſueta & nota omnibus, nunc Medici Muſæ uſus conſilio, mutare uult locum, & uel Veliæ, uel Salerni lauare. Vallam igitur rogat, ut eorum locorum peritum, de cœli qualitate Veliæ & Salerni. Cauſam autem cur quærat adnectit: Quia mutãdus locus eſt, & equus præteragendus diuerſoria nota. Hoc etiam ſcire cupit, utro in loco maior rerum copia, ac ſalubrior: quod Porphyrio de Baijs ac Cumis intellexiſſe uidetur, quaſi poeta eò ire cupiat: Ego uero de Velia ac Salerno eum loqui intelligo, quod ſequentia omnia planè oſtendunt: Tractus uter plures lepores: &, utra magis piſces.

EPISTOLA XVI.

Hæc epiſtola uidetur uelut appendix præcedentis. Nam penultimus uerſus apoſtrophen habet ad Vallam. Proſcindit autem ſatyrice Menium, quem eundem eſſe Porphyrio credidit, de quo ſatyra tertia, libri primi Sermonum: Menius abſentem Nouium dum carperet: Cui ego planè ſubſcribo, ut in primam Satyram eiuſdem libri annotauimus.

¶Hic ubi nequitiæ fautoribus, & timidis nil.

Quidam timidis mutauerant in tumidis, quod non quadrat: Nam erant olim Paraſiti quidam etiam Sycophantæ. Deſcribit autem Menium uoracem, ſed aliud atq; aliud ſentientem, ut uel abiectis ac uilibus cibis uel ſplendidioribus utebatur. Illud etiã Aldinus codex mutauit, ſi qui comedunt bona, in bene, ſed male: Cũ Menius dicat ſe nõ mirari, ſi qui comedẽdo abſumãt bona. Atq; ita etiã legit D. Eraſmus, et Badius, quanquam Badius 12. huius epiſtolæ uerſu Beſtius legit, pro Menius, nõ recte ut puto.

EPISTOLA XVII VEL XVI.

¶-Auguſti laudes agnoſcere poſsis.

Hæc uerba ſi enunciatiue legantur, hoc ſenſu dicuntur ut non dubitet poëta cantatiſsima carmina etiam Quintium de Auguſto, non de ſe dicta intelligere. Si autem interrogatiue, ut legit Porphyrio, agnoſcere pro ſibi adſcribere ſumptũ uidetur. Et ad hæc quidẽ uerba retulit poeta quæ tertio deinde ponit uerſu. Reſpondes'ne tuo dic ſodes nomine: quaſi diceret ad Auguſti laudes ſiles & bene, hic fortaſsis non ſiles, quanquam uane item qui enim tibi hodie laudem illam tribuit, cras demere poteſt.

EPISTOLA XVIII VEL XVII.

¶-Ferentium ire iubebo.

Liuius libro 1. aquæ Ferentinæ meminit, libro 2. capitis ferentini. At libro ſeptimo Ferentinũ Hernicorum oppidum facit, quod captum à Romanis paulo ante ſingulare T. Manlij Torquati cũ Gallo certamen ſcribit. Plinius li. 3. cap. 5. Ferẽtinũ inter Hetruriæ oppida prope Feſulas ponit: paulo poſt Ferẽtinates ex agro Falerno numerat. Strabo li. 5. Ferẽtiũ in uia Latina poſuit. Quod ſi uerũ eſt, haud dubie de Hernicorũ oppido loquitur hic poëta. Badius Thuſcũ Ferentinũ in Latina ponit. Sed errat.

EPISTOLA XIX VEL XVIII.

¶Brunduſium Numici melius uia ducit an Appi.

Con-

Contentionis de lana caprina duo uidentur exempla à poëta poſita. Alterũ de gladiatorum præſtantia, alterum de meliore itinere uel Numicia uel Appia uia. Strabo libro 5. tres numerat uias Appiam, Latinam, ac Valeriam, quarum Valeria in Marſos ducit. Relinquitur igitur ut per Numiciam uiam intelligamus Latinam etiamſi non liqueat cur ita dicatur. Nam à Numicio ſiue Numicio fluuio, mi ſyllaba longa eſt, quæ hic corripitur præter conſuetudinem & huius & aliorum poetarũ. Quanquam exempla poetæ eiuſmodi ſunt, ut facile etiam circa ipſa grammaticis de lana caprina contentio incidere poßit, quale eſt de Docilis & Numico. altero propriumńe ſit an adiectiuum: altero, corruptumńe an licentia uſurpatum.

EPISTOLA XIX VEL XX.

Longa eſt Acronis noſtri ab initio huius epiſtole præfatio. In qua inter cætera hæc ait, trahens occaſionem ipſe Cratinus ex Homero & Ennio: Quaſi uero Cratinus, quem Græcum fuiſſe opinor, Ennium legerit. Paulò poſt Catonem Vticenſem ait Coß. Romanorum intonſa barba & capillis manſiße, ut terribilior appareret hoſtibus. Vtrunq; demiror ubi Acro legerit, et Coß. fuiſſe, & ea de cauſa barbam nutriiſſe.

¶ Decipit exemplar uitijs imitabile.

Manifeſte amphibolon protulit. Intelligitur tamen. Illud autem quod ſtatim ſequitur, lectione uariatum inuenio. Nam pro quod ſi, alij legunt, quid ſi; & carmen totum ſequens interrogatiue, quod tamen enunciatiue quoque legi poterat. Item poſt aliquot uerſus: Hunc ego non alio dictum prius ore Latinis. Porphyrionis commentarius de Archilocho exponit, ſed corruptum arbitror. Badius recte de Alcæo expoſuit.

EPISTOLA VLTIMA.

¶ Aut fugies Vticam, aut uinctus mitteris Ilerdam.

Ac per hoc (inquit Porphyrio) bellorum ciuilium cauſa adhuc illic Romanorum exercitum detineri ſignificat. Hæc ille. Quæ quàm uera ſint non uideo. Nam nouennio ante, finis bello ciuili impoſitus erat ab Auguſto, niſi ob timorẽ rurſus naſcentis belli illic detinebantur, quod uidetur ueriſimile.

¶ Me quater undenos ſciat impleuiſſe decembres. Hi Coß. fuêre ab Vrbe Condita 733. de quibus ſubtraxeris annos 689. quando L. Manlius Torquatus cum L. Aurelio Cotta Coß. fuit, et quando natus eſt Horatius, ut libro 3. Carminum ipſe Cecinit poeta, O nata mecum conſule Manlio, relinquentur anni 44. ætas Horatij.

ANNOTAT. IN I. EPIST. FINIS.

IN Q. HORAT. FLACCI EPIST. LIB. II. HENRICI Glareani Poëtæ Laureati Annotationes.

EPISTOLA AD AVGVSTVM.

¶ Scriptores trutina.

IN eadem ætate (inquit Acro) quia Græci poëtæ antiquiores ſunt quàm Latini. Quæ uerba ſenſum non explicant. Melius Porphyrio, eadem trutina exponit, eodem examine. Et ad illud: Venimus ad ſummum fortunæ: ita idem Porphyrio ait: Nõ habet, inquit, quod nobis amplius fortuna iam præſtet, ergo & perfecti poetæ ſumus: ſed hoc intelligi, q̃ dici à ſe maluit. Hæc ille. Alijs poëta per ironiã loqui uidetur. Sed ex Porphyrione hoc eũ dicere puto: Si alijs in artibus uincimus Græcos, poſtquam uenimus ad ſummum fortunæ uidetur hoc etiam de Poetis, aut de Poematis: ſed populi Romani iudicium in hoc falſum eſt.

¶ memi-

¶ -memini quæ plagoſum mihi paruo. Orbilium.

Hic Seruius apud Acronem, apud Porphyrionem Scæuus dicitur: Sed poterat hoc errore librariorum accidiſſe. Badius autem in commentario ſuo, q; coniunctionem male legit pro quæ relatiuo, cum tamen alioqui Horatij carmen recte excudiſſet.

¶ Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas.

Hæc uerba prioribus annectit Acro, & poſtea eum ſecuti Landinus ac Badius. Ad tres uel ad quatuor horas (inquit Acro) populus intentus erat, dum poëtæ recitant carmina in ſcena: poſt uero uulgaris populus, qui potius delectabatur ludis quàm carminibus, exorabat magiſtros beſtiarum, ut adducerent in theatrum, aut urſum, aut leonem. Hæc ille: Cum poeta hoc dicere uelit: Dum populo bellorum ſimulachrum, aut pompa triumphalis oſtenditur, quatuor horis non fatigari: at ſi comœdiam, longe citius.

¶ Accerſas & egere uetes.

Quod de accerſo ac eius deriuatione ait Acro, etiam alij tradunt: de arceſſo autem Priſcianum ꝗ legat, ut mihi non ſit dubium longo poſt Porphyrionem tempore uixiſſe Acronem, quanquam certum tempus ſcire non poſſumus.

¶ -Incultis qui uerſibus & male natis

Porphyrio, ſi codex non fallit, ſupplet pro, ut ſit pro incultis uerſibus: cum ſit datiui caſus. Dicimus enim, tibi refero acceptum. Philippæos autem intelligit numiſma trium ducatorum hodie.

¶ Bœotum craſſo iurares aëre natum.

Craſſo aëre legendum exiſtimo, nõ in craſſo: Et Bœotum accuſatiuus eſt, non genitiuus pluralis. Alexandri iudicium de pictore ac ſculptore probat poëta de Cherilo non item. Quod ſi (inquit) Alexander ad eum modum præcepiſſet de Cherilo, ut nemo alius præter Cherilum ipſum deſcriberet, merito iurares Alexandrum natum Bœotum craſſo aere: Sapiens ille annotator, de quo nunc toties, longum hic commentus eſt, commentum, in quo ſi uſpiam alibi, certe hoc loco oſtendit ſe glorioſulum ac nullius iudicij. Putat enim Bœotios nequaquã ſtupidos ac hebetes dictos: & illud, craſſum aerem, de quibuſdam Bœotijs, non omnibus dici poſſe. Quaſi qui dicat Bœoticum ingenium pro ſtupido, is omnes Bœotios ſtupidos uocauerit. Sed mirum hic Bœotijs timuit: cum Βοιωτικὸς νοῦς etiã in prouerbium uenerit. Et Plutarchus ipſe Bœotius, quiduis potius quàm ſtupidus, hoc referat: & Pindarus in Olympicis Bœoticæ ſuis meminerit pro homine ſtolido. Idem annotator negat Bœotos dici, ſed Bœotios, cum Homerus ubique Βοιωτοὺς uocet, quos alij Βοιωτίους. Nec ſimile eſt, quod ille de Brutijs ac Heluetijs adducit exemplum: nemo enim hos Brutos uel Heluetos uocat. Ineptiſſimum autem eſt de Boetho quodam poeta intelligi, de quo Strabo libro decimoquarto diſſerit, cum Βοηθὸς prima ſyllaba ſit correpta. Sed multis argumentis colligo hunc neſciſſe Græce, qui tamen in hunc poëtam cenſuram adeo acrem inſtituit, ut multos Ariſtarchos uicerit.

¶ Ne rubeam pingui donatus munere.

Cũ dicit, pingui, ridet. Ego, inquit, nolim decorari turpibus uerſibus, ne pingui, id eſt, ſtolide compoſito munere donatus rubeam, & cum meo ſcriptore, hoc eſt, laudatore deferar in uicum uendentem thus, &c. multo porrò minus tu ô Auguſte id uoles.

EPISTOLA AD FLORVM.

¶ Argilla quiduis imitabitur uda.

Imitaberis (inquit Acro) quidam imitabitur legunt, ſed eſt à puero alienum, melius ergo legimus imitaberis. Ego uero exiſtimo imitabitur hic legendum, non imitaberis. Quod carmen ipſum ac ſenſus ſatis indicant.

¶ Quantumuis ruſticus ibit.

Amphibolon eſt, utrum catus quantumuis ruſticus, an quantumuis ruſticus ibit.

¶ Prætu-

¶ Prætulerim ſcriptor.

Aut ironia eſt, aut amara interrogatio, quaſi dicat ego neutiquam prætulerim. Exemplum autem *Argiui ab aduerſario ita adducitur, ut Pyrrhi à Thraſone apud Terentium, ſolent enim ſtolidi homines ignauiæ ſuæ exempla prætendere.*

¶ Tamen ùteris monitoribus ijſdem.

Ego interrogatiue legerem, ſiquidem uteris futurum eſt, non præſens.

¶ Cur alter fratrum.

Duo hic commentarij ſub Porphyrionis nomine leguntur, Sed hoc ſæpius nunc factum.

¶ Naturæ Deus humanę mortalis.

Badius exponit, Genius exiſtens Deus naturæ mortalis ſcilicet humanæ, mutabilis, id eſt uarius in unumquodq; caput. Hæc ille. At ego puto Mortalis in unumquodq; caput conſtruendum, & uultu mutabilis, ut ſignificet genium cum homine interire. Nec hoc mirum apud hunc Poetam, qui animæ immortalitatem non credidit, nimirum cui fides Chriſtiana nullam fidem fecerat.

¶ Terrores magicos] *Magos dicimus quaſi magnos, à magnis rebus quas ſe perficere poſſe iactant, ita Porphyrio. Hoc ab impoſtore aliquo adiectum Porphyrioni. Magus enim perſica eſt dictio, qua ſuos ipſi ſapientes uocabant, ut nemo ignorat.*

ANNOT. GLAR. IN HORAT. FINIS.

PERORATIO.

Habes hic Candide Lector, meas in Horatium, aut uerius in eius commentatores Annotationes, nullo alio quàm publicè iuuandi bona ſtudia propoſito. In quo hoc potiſſimum cauendum exiſtimaui, ne prolixitate ulli moleſtus eſſem: Sed ut perpetuo rem ipſam tractarem, & ut pleraq; iudicio tuo committerem. Eſt enim lubricum huiuſmodi negocium, etiamſi utile. Tu ſtudium hoc noſtrum boni conſule, ac laboribus noſtris faueas, te etiam atque etiam obſecro. Vale Friburgi Briſgoiæ. Anno à Chriſto nato

M. D. XXXIII.

BASILEAE PER HENRICHVM PETRI, MENSE SEPTEMBRI, ANNO M. D. LV.

A01 1464931

Digitized by Google